Franciſci monelienſis in ſecundam partem ſume fratris Antonini epla.

Digna mihi ſemper res uiſa eſt: ſi quid unq̄ fuit: quod homines lateat: eo maxime quum multum commodi allaturum ſit: ea omnia edicere atq̄ manifeſtare. Nanq̄ haud maioris faceres Anaximandrum ineptiſſimo Traſone: ſi utrunq̄ ignotum uno tempore conſpiceres: niſi quiſpiam eſſet: qui quantum interſit propalaret. Nec inter precioſiſſimos cylindros: de quo iuuenalis: do nāt archana cylindros: et uiliſſimos lapides: niſi cylindri uim ac potētiā oſtenderet. Jure enim et merito ſe uindicauit homerus: dum omnium poetarū principem ſeſe fore oſtendit. Nonne et Martialis: dum inquit: Toto notus in orbe martialis. Et Oratius: Me doctarum premia edere frontium diis miſcit ſuperis. Quid reliqui: nec uelis ea arrogantie attribuere: ſed potius communi omnium utilitate id eos feciſſe: ut cognoſcatur eorum uis ac poteſtas. Nec tu maioris faceres inclytos libros ſummi ac optimi uiri Nicolai Jenſon Gallici: niſi noueris ſue officine fructum ac utilitatem. Sed quo pacto caſtigata ſunt omnia eius opera: quantaue diligentia: non facile eſt dictu. multa addidimus que in nonnullis codicibus male deficere inuenies: quot amouimus: quantū diſcep tatum: ut res dilucidior efficeretur. Remoue ubiq̄ Illos: hos accipe: nam hi te ornatum doctumq̄ reddent. Quid: de ipſius diuo imprimēdi caractere: Eſt enim adeo expolitus: adeo iucundus: adeo mira ratione inuentus: ut nihil ex omni parte ſit niſi ſummis laudibus preconiſque celebrandum. habes iſdem literis dilucideue caſtigatas primam: ſecūdam: tertiam: ac quartam partes huius ſummi ac uenerandi Viri Antonini florentini archipreſulis: ut ea ubiq̄ precipua habeatis: et noſcatis optima ſine ullo uitio ac menda. Accipe itaq̄ tibi precipua huius officine uolumina: ea perlegas: his non careas. Noſceq̄ quantum debeamus qui huius artis tanq̄ ſol obtinet principatum: et quantū fructus et animi uoluptatem noſtris tēporibus attulerit.

Proemium.

Proemium in secundam partez summe: Clarissimi viri fratris Antonini archiepiscopi florẽtini ordinis predicatorum.

CONtribulasti capita draco

num in aquis:tu confregisti capita draconis ps. lxxiij. Dicit dñs Ezech. xxviij. Anima que peccauerit ipsa morietur. De anima q̃dez z eius nobilitate: z de potentijs eius quibus operat: z quo hõ eas debeat exercere: de passionibus quo q3 ipsius q̃ sunt p̃ncipia peccatorum: ac etiaz de peccato in genere: quod occidit aiam: p quod homines transgrediũt leges que ponũtur i septẽplici genere: dictũ est in p̃ma pte precedẽti. Nũc autẽ q3 in mã morali sermones pticulares sũt vtiliores: ideo in hac fa pte aget de singulis vitijs in particulari p̃mo p moduz p̃dicationis: deinde p moduz doctrine. Et draco q̃dem est diabolus: qui vt dicitur Job vlt. Ipse est rex sup oẽs filios superbie: vt ipsa superbia sit vxor eius: que regina z mater ponit a Greg. xxxi. moral. oium vitiorum. Capita draconũ sunt septẽ vitia capitalia que oriunt ex ea. s. Auaritia. Inanis glia. Luxuria: Sula: Ira: Inuidia: z Accidia: quoz quodlibz hz suas filias: quodlibz horum est caput draconis: z sic sũt pluza capita draconuz. Uñ dicit. Cõtribulasti capita draconuz: sz ab vno draccone diabolo z eius vxore superbia processũt: z ideo in singulari postea dicit. Tu cõfregisti capita draconis. Iste est ille draco magnus z rufus: de quo dicit Apoc. xij. q̃ manebat paratus ad deuorandũ filiuz mulieris amicte sole zc. q̃ draco habebat capita. vij. z cornua. x. Draco est diabolus venenatus multa malitia: magnus nãli potẽtia: rufus. i. sanguinolẽtus seuitia qui circuiuit querẽs quez deuoret. Naz z filiuz virginis que ẽ mulier amicta sole. i. christum qui recturus erat mundũ deuorare quesiuit sz nõ valuit: z quẽlibz bonuz fidelez qui ẽ filius ecclie designate etiã per illã mulierez q3 z vnitũ cũ christo querit deuorare: sed deo cooperãte nõ valet: sed demũ p̃cipit ille draco diabolus in terrã infernalez in fine mundi vt amplius nõ noceat. Capita. vij. sunt septem vitia capitalia que dicunt mortalia: que occidũt aiam cũ filiabus suis: z ad ipsa reducũt trãsgressiones. x. p̃ceptoz signata p cornua. x. his capitibus mordet: his cornibus vulnerat. Et q̃ quodlibet horum vitiorum est quedã lepra spũalis que infecit z maculat aiam. s. tollendo decorez gie: ideo i sacra scriptura designat p. vij. leprosos. Nam lepra superbie que aliquãdo ponit quasi p eodẽ cũ vanagloria ꝓpter magnã similitudinẽ figuratur in lepra Ozie: qui ꝓpter superbiam z p̃sumptiõez cũ esset rex voluit officiuz sacerdotũ vsurpare. s. incensuz offerendo in tẽplo ꝓpter quod leprosus effectus est scõo Paralipo. xxvi. Lepra auaritie figurat p lepram Giezi: qui ꝓpter auaritiaz effectus est leprosus vt pz. iiij. Reg. v. z i. q. i. cũ ordinaret. Lepra luxurie significatur in lepra que in precata fuit Joab a Dauid dicente. Non deficiet de domo Joab patiens fluxũ seminis: leprosus z tenens fusum: cadens gladio z indigens pane. ij. Reg. iij. Pot etiam significari p. x. leprosos Luc. xvij. q3. x. sunt spes eius z dictuz est eis. Ite z ostẽdite vos sacerdotibus q3 nulluz vitiuz ita abscondit ab omnibus sacerdotibus sicut istud. Lepra iuidie significat p lepram Marie sororis Aaron que q3 ex inuidia murmurauit ꝓtra Moisen facta est leprosa: vt Numeri. xij. Lepra accidie significat p lepram Moisi qui mittẽs manum in sinu effecta est leprosa Exo. iiij. Sic accidiosus manũ tenet in sinu. i. nõ operat. Lepra ire significatur p lepram Naaman: cui cũ misisset Heliseus dictuz vt lauaret in Jordane z mundaret a lepra: abijt indignans z iratus: vt habet. iij. Reg. v. Uñ non est mundatus nisi post depositã iram. Lepra gule figurat p quattuor leprosos qui manebãt iuxta portam Sãmarie qui accesserunt ad tentoria inimicoz ad comedendum z bibẽduz. iiij. Reg. vij. q3 quattuor sunt modi gule ẽm Joannez cassianum. Et q3 genus humanuz erat infectum oi ista lepra: sed p eum mundatum: ideo in figuraz descendente Jesu de monte. i. de celo. p̃mo occurrit ei leprosus quẽ sanauit. Et hoc est quod dicit Contribulasti. s. tu deus incarnatus: de quo dixerat: operatus est salutem in medio terre: tu cõfirmasti in virtute tua mare. i. tu genus humanũ p fundissimi cordis tua auctoritate firmasti: dãdo ei legem ne transiret terminos eius: vt dicit p̃v. vij. sed draconis suggestione ꝓturbatum est mare z legem fregit. Sed tu capita draconum cõtribulasti. i. ista vitia capitalia debilitasti in aquis sapiẽtie z doctrine scripturaz: de qua aqua Eccle. xv. dicitur. Aqua sapie salutaris potauit illum. Deinde docẽt quo ordinem caueare vitia z ex nocumẽtis eoz dimittere: qui in hac fa pte ostendet: vel in aquis sacramẽtalibus: quoz primuz est aqua baptismatis: z post baptismuz aqua pnie: de quib' dicit Ezech. xxxvi. Effundam sup vos aquaz mũdam: z mundabimini ab omnibus inquinamẽtis vestris. Et de hoc agit in tertia pte. s. de sacris: z de diuersis statibus populoz: qui sanctificantur p has aquas: z figurantur p aquas q3 aque multe sunt populi multi. Apoc. xvi. vel in aquis gie z virtutibus ꝓcedentib' ab ea: de qua aqua dixit

ꝑ pñs mortalia figunt ꝑ septẽ lepras in scripta sancta ostẽdit.

ꝑ pñs mortalia ostendunt in sign̄ dmonijs.

BIBLIOTECA PROVINCIAL Y REGISTRO DE LA PROPIEDAD INTELECTUAL - PALENCIA

christus. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei fiet in eo fons aque salientis in vitam eternā. Joā. iiij. Et in his aquis nō soluz ꝓtribulant. i. debilitat vitia: sed etiā ꝓfringūtur ex toto: ō quibus aquis. i. gratia z vtutibus in ārta pte agit. Unde in figurā in aquis iordanis leprosus Naaman septies lotus fuit mūdatus. iiij. Reg. v. Insup quia peccatū quodlibz excecat mentē ſm illō Sophonie. j. Ambulabunt vt ceci: qz dño peccauerunt. Et figurant. vij. vitia p septē cecos. Supbia p cecitatem Sauli: qui cadēs in terrā nihil videbat. Supbia. n. psequebat christianos. Act. ix. Auaritia p cecitatem Thobie: qui excecatus est a stercore irundinū: ista tēporalia bona vt stercora reputat aplus Phil. iij. Luxuria p cecitatez Sāpsonis: qui ꝓpter amorem ad mulierem Dalidaz excecatus est a philisteis. Judic. xvi. Invidia p cecitatem Hely. qui videre nō poterat lucernaz dñi ꝓusq; extingueret. j. Reg. ij. Sic invidus non pōt videre bona ꝓximi nisi extincta vl diminuta. Accidia quasi p cecitatez Isaac. cuius oculi caligauerūt z videre nō poterat pre senectute. Gen. xxvij. Sic accidiosus vt senex z debilis nil opat. Ira significatur p cecū qui clamabat i via nec poterat cōpesci a turba. Luc. xviij. Sic irosus clamat nec pōt quiescere. Gula p cecū natum. Joan. ix. Naz istud vitium adducimus a natiuitate nobiscum. Et christus cecos illuminauit Math. xi. Ceci vident. Et sic tu ꝓtribulasti capita draconis in aqs vnde in figurā cecus natus ad aquas Siloe fuit illuminatus. Joan. ix. Per peccatū etiā hō efficitur silis bestijs ꝛz illud ps. Lōputratus est iumētis insipiētibus: z silis factus est illis: z p supbiam efficitur silis leoni: vnde ꝓpha. Leo rugit quis nō timebit: p inanem gliam efficitur silis pauoni: p luxuriam porco. ij. Pet. ij. Quasi sus lota i volutabro luti: p auaritiam serpēti qui comedit terrā Gen. iij. terram comedes omnibus diebus: dictū fuit ꝑmo serpenti p iram cani qui crudelis est et latrat z mordet. ps. Erue de manu canis animaz meā. Dicunt iudei canes ꝓpter crudelitatez ergā christum: p accidiam asino: vnde ꝓpha Ezech. xxiij. quoz carnes sūt vt carnes asinoz: quod ē animal pigruz z tarduz: p gulam vrso qui ꝓpter auiditatem ad mel occidit: vel lupo q est animal vorax. Math. vij. veniunt ad vos in vestimentis ouiuz: intrinsecus aūt. i. occulte sunt lupi rapaces Sed ꝓtribulat z ꝓfringit deus capita draconum i. vitioz p que efficitur hō peccator bestial: quia peccatores vt bestie traduntur deuorandi in escā pplis ethiopum. i. demonuz. Sed christus i aqs de bestijs facit nō soluz homies sed silēs angelis. Luc. xx. Equales sūt iusti angelis dei z ad motū aque piscine p angelū sanabat vnus infirmus in eam intrans. Joan. v. qui infirmus figurat peccatorem bestialē post peccatū. Per peccatuz qō libet hoz dat homo in ptāte diaboli z seruuz ij. Pet. ij. A quo quis supatus est seruus ei ē. Ūn z figurātur p. vij. demoniacos in sacra scriptura. Invidus p Saulez invidū vexatuz a demonio. j. Reg. xiij. Avarus p lunaticū quē diabolus ꝓiciebat in ignem z aquā. Mar. ix. qz auarus p mare z p ignem caloz discurrit ad ꝓgregandū vsqz ad pic[illegible]la mort[illegible]. Luxuriosus p filiā Cananee que male vexabatur Math. xv. Juuenes. n. maxime vexātur a luxuria. Accidiosus p hoiem mutum. Luc. xj. Qui etiā erat surdus: qz accidia facit hominē tacere a laude dei z ꝓfessione peccatorum z nō audire verba dei z corrigentiuz. Gulosus p illos demoniacos qui habitabāt in monumentis. Math. viij. qz gula facit hoiem pauperem z fetidum z sepe dirigit ad sepulchz p inordinationē vite. Unde Eccl. xxxvij. Propter crapulaz multi obierunt. Iracundus p illum qui clamabat in tēplo: qz tu es filius dei. Luc. iiij. Nam talis clamat ꝓtra deuz blasfemando. Supbus p illos filios septē sacerdotis sceue: qui presumētes adiurare demones in nomie Jesu quē predicabat Paulus. ō mon exiens intrauit in eos: vt habetur Act. xix. Sed vt dicit Joan. in canonica: venit filius dei vt dissoluat opa diaboli. Et ideo bene dicitur. Tu ꝓtribulasti capita draconuz in aquis sapie tue: z salutalis medicine: que tāq; tyriacha extinguit venenum draconis: z vtualis gratie: que vt ꝓtraria expellunt ꝓtraria: ita vtutes z dona expellunt a mente vitia omnia. In cuius figuraz Pharao cū exercitu suo significans diabolū in aquis submersus est. Exo. xiij. Sed vt dicit Aug. qui fecit te sine te nō saluabit te sine te. Et ideo principaliter operante coopari debemus eūdo ad aquas ſmonuz sacraz vtutuz vt ꝓfrigātur capita draconū. Unde dicitur Isa lv. Oēs sitiētes supple eternaz salutem: venite ad aquas ꝛc. al diceret peccatoribus in fine ite maledicti in ignē eternuz qui paratus est diabolo z ang. eius. Math. xxv. Et ibi qz supbi fuerunt deo rebelles semp puniētur in īferno. Apoc. xviij. Ascēdit fumus tormētoz eius i secula seculoz: z qz auaritia insatiabilis appetit sēp eos cruciabit ignis inextinguibil. Isa. xxxiij. quis poterit de vobis habitare cuz ardoribus sēpiternis? Et qz fuerunt fetentes luxuria ignis sulfur z spūs ꝓcellaz ps calicis eoz. ps. Qui gulosi fuerunt vt diues epulo nec quidem vnaz guttā aque habere poterunt. Invidi qz nō letanter voluerunt videre bona alioz non poterunt vnq; videre sūmuz bonū deum z sanctos Isa. xxvj. Tollatur impius ne videat gliam dei. Iracundi quia ex ira lingua sua blasfemauerunt deum linguas suas mordebunt. ſm illud Apoc. xvi. Cōmanducauerūt linguas suas z blasfemauerunt viuētez in secula seculoz qui habent potestatem sup has plagas. Accidiosi qz vermis tarli tristicie corrodit

ꝓ pñā septē figurā ꝓ septē demoniacos.

ꝓ pñā ꝓpter petrum bestijs. et filios suos filijs.

ꝓ pñā ꝓpter mulierem.

p virgo nō ofhe gīt reprīm. dñs thomē īferualis. qa fuit libi īa de ordo ujrgo.

Proemium.

eos ꝓsumens vigorem gratie. Jdeo vt dicit Jsa. vlt. vermis eoꝝ.s.ꝓscie: nō morietur remordens q nō egerint bona que potuerunt: ⁊ manus ⁊ pedes ligabūtur vt operari nō valeant. Jlli igitur peccatores bestiales ⁊ immundi vt porci obsessi a demonibus p vitia qui in aquis sapie salialis medicine ⁊ gratie noluerunt hic liberari ⁊ mundari demum in aquis infernalibus ꝓtribulabuntur ⁊ submergentur: sicut in figuram demones intrantes porcos eos precipitantes i aquis submerserunt: vt habetur Math. viij. c. Jnsup quod dictum est. Tu ꝓtribulasti capita draconum in aquis pōt exponi de virgine gloriosa: in qua dē cōtribulauit vitia omnia in se confirmando eaz virtutem sanctificatiōis. Unde premittitur. Tu ꝓfirmasti in virtute tua mare. i. Mariaz: veriuatum nomē a mari ꝓpter plenitudinem aquaruz gratie. Unde in figuram dicitur Heñ. j. Cōgregationes aquaꝝ appellauit maria: idem nomen est sed diuerso accentu ꝓlatum: ⁊ Ecclesiastes. j. dicitur. Omnia flumina. s. gratiaꝝ in mare intrāt s. Mariaz: ⁊ mare nō redundat. s. p superbiam extra se exeundo vltra regulam sibi a deo ꝓfixam. Et Hiero. dicit: q in Maria gratie plenitudo se infudit. Jn aquis ergo gratiarum Marie capita draconum sunt ꝓtribulata ⁊ ꝓfracta quo ad seipsam ⁊ quo ad nos: ad hoc nos inducens exēplo vite sue ⁊ ꝓtectione suoꝝ meritoꝝ ⁊ preciuz. hoc autem deus prenūciauerat cū dixit serpenti anti quo draconi isti. Ipsa ꝓteret caput tuuz Heñ. iij. Nullam inuenimus mulierez ait Sigilbertus in sermone: que caput draconis. i. principia vitiorū cōtriuerit ⁊ ex toto cōfregerit nisi Mariaz: ⁊ propterea aptissime eā salutando dixit ei archāgelus Gabriel. Aue gratia plena. Aue componit ab. a. qō est sine: ⁊ ve qō importat punitionez ve ve habitantibus in terra. Apoc. viij. scribit. Ue. s. ꝑuationis diuine visiōis ꝓpter pcām originale. ve cruciationis eterni ignis ꝓpter pcām mortale: ve tēporalis punitionis ꝓpter pcām veniale: ⁊ hoc sunt in habitantibus sup terrā. i. viatoribus. Sz vgo Maria sine ve originalis culpe : ab oi morta li imaculata a veniali preseruata. Et ideo aue. i. sine ve aliquo. De ve originali pōt illud intelligi. Ue eis. i. primis parentibus: qz recesserunt a me. s. p inobedientiam mei pcepti: ⁊ istud ve trāssunditur in omnes descēdētes ab eo p pcām originale excepto christo. Sed vginem ꝓstat ab originali esse mundataz in vtero ait Ber. que sancta fuit anteq̄ nata. De ve peccati mortal dicit Jsa. j. Ue genti peccatrici: populo graui iniquitate: semini nequam: filijs sceleratj dereliquerūt deum: blasfemauerūt sanctum isrl. abalienati sūt retrorsum. Ubi nō. vij. vitia capitalia que sunt septem capita draconū quibus paratꝰ ve dānationis. Primū est vitium gule: ⁊ huic dedita gens. dicit Hens peccatrix qō importat habitū pmanentem. Nullus. n. vitiū ita pmanet ⁊ habituatuz est in nobis vt gula: ⁊ que citius exerceatur nā puer totus est deditus gule: ⁊ si ab alijs abstineat: ⁊ quis est ille ait Aug. i li. ꝓfes. qui vltra metas necessitatis nō rapiat aliquādo. s. comedēdo ⁊ bibēdo: vel plus debito vel ardentiori auiditate: ⁊ cum mortalitez in eo offendit: qz hoc nō est semp: tunc ve eterne cruciationis sequit nō penitēti. Jsa. v. Ue qui cō surgit mane ad ebrietatem sectādaz ⁊c. Sz Maria ab hoc vitio libera fuit. vnde Amb. in li. de vginibus de ea ait. Quis explicare valeat ciboruz eius parcimoniā: officioꝝ redūdantiam: ⁊ cuz reficiendi necessitas erat: cibus ei obuius erat qui mortem arceret: nō qui delitias ministraret. Secundum caput draconis est accidia: ⁊ hoc est populus grauis iniquitate. Quia accidia scōm Damascenum aggrauat animū vt nil boni ei agē libeat. Sed ve vissolutis corde dicit Ecc. ij. Maria autē fuit sine hoc ve accidie. Unde audito q cognata Elisabet erat grauida abijt in montana cū festinatione ad eam vt sibi seruiret. Luc. j. Tertium caput draconis est luxuria: ⁊ hoc ē semē nequā: qz nequiter effundit semē. Sed vt dicitur Nauī. iij. Ue ciuitas sanguinū. i. anima dedita luxurijs: vniuersa mendacij dilacione plena. Maria autem vgo ante partum in partu: ⁊ post partum. ipsa est porta in domo dñi p quam dñs exiuit ⁊ introiuit solus semp clausa: vt vidit in visione Ezechiel ppheta. Ezech. iij. c. Quartuz caput est auaritia: ⁊ isti vitio dediti sunt filij scelerati. Eccl. x. Auaro nil est scelestius: hic. n. aiam suam venalez hz: sed ve his qui ꝓgregāt auaritiā ⁊c. dicit Abachuc. ij. Maria vero ita liberal fuit vt aurū sibi presentatū a magis cito pauperibus distribueret: ita vt agnum i die purificationis offerre nō posset: sed vt paupercula par turturum aut duos pullos colūbaꝝ. Luc. ij. Quintum caput ē superbia cuz inani gloria: ⁊ hi sunt qui dereliquerunt deum: p nullum. n. vitium ita recedi tur a deo ⁊ bellatur ꝓtra deum sicut p superbiam. Sed ve corone superbie dicitur Jsa. xxviij. Naz detracta est ad inferos superbia tua. Jsa. xiij. Singulariter autez Maria de humilitate comendatur. Hiero. Prima Marie virtus fundamentuz oīuz virtutuz humilitas: ⁊ ipsa ait. Quia respexit humilitatem ancille sue. Luc. j. Sextun caput ē ira p quam homines pessimi blasfemauerunt sanctum isrl. Sed ve eis qui pdiderunt sustinentiaz Eccl. ij. i. patientiam. s. victi ab ira Virgo singularis inter omnes mitis nos culpis solutos mites fac ⁊ castos canit ecclesia de gloriosa vgine Maria. Reuolue scripturam nunq̄ inuenies aliquid durum vel asperum ex ore virginis ꝓcessisse vel in opere. Sed tota pulchra ⁊ suauis: vt dicitur Cantl. iiij. c. Septimuz caput est inuidia: ⁊ hi

p sepē pīa mentis sue scripte mīm dñi thome.

alienati sunt retrorsuz a deo q̄ oia bōa sua cōicat Inuido autē displicet q̄ aliq̄s habeat bona: ⁊ sic alienus est a ꝓditionibus dei. Sz vt dicitur i epa Jude.ij.c. Ue his qui abierūt in uiā Layz ⁊ Chore ⁊c. hi p inuidiā moti: primus occidit Abel alius fecit ꝓiurationem ꝯ Aaron: ⁊ male pierūt. O q̄ ardenter virgo Maria cōicat ⁊ procurat hoibus bona. Omnibus ait Ber. sinum misericordie sue apit: ⁊ de plenitudine eius oēs accipiunt eger curationē: tristis ꝓsolationē: captiuus redēptionem pctōr veniā. iustus gratiaz: angeli gliam: dei filius carnis sūam: Bene ergo dictū fuit ei. Aue. i. sine ve alicui⁹ capitaľ vitij: ⁊ sic in aquis sue gratie cō tribulasti tu deus capita draconum .i. vitia. Tertium ve pene. s. tpalis incurritur p peccatuz veniale. Deus. n. ait Greg. delictuz hois sine vltione nō patit. Aut. n. homo punit p seipsum. s. per sufficientem ꝓtritionē. Aut deus cuz hoie punit quando p penas in presenti vel in purgatorio patienter tolerat as peccata purgat. s. venialia. de quo ve pōt itel ligi illud Mich. ij. Ue qui cogitat inutile: q̄ de se videt veniale. Sed virgo Maria sola ab huiⁿ ve fuit imunis. Unde Aug. Si oēs sancti ⁊ sācte duz hic viuerent interrogati fuissent si pcīm haberent oēs vna voce responderent: Si dixerimus q̄ pcīm nō habemus ipsi nos seducimus: excepta sancta virgine Maria: ⁊ sic caput draconis. i. primos motus peccatorum cōtriuit ⁊ confregit in aquis sue gratie.

Explicit proemium.

Incipit tabula secunde ptis que habet. xij. Titulos quoz quilibet hz capitula multa: que capitula habent plures .§.

Primus titulus d auaritia.

Cuius primū capl'um est p modum p̄dicationis: tractans de detestatiōe ipsius auaritie de auaritie insatiabili cupiditate.

Secūduz. c. p modum predicationis.

Tertium. c. p modum predicationi⁹: de sex prauitatibus auaritie.

Quartuz. c. de specie auaritie que dr Simonia.

Quintum. c. de specieb⁹ Simonie vbi valde diffuse tractatur de Simonia: que cōmittit et circa sacīa singula: et circa beneficia: et circa actus spūales vt est baptizare: confirmare: corrigere: predicare: et huiⁿ. ⁊ circa sepulturas: ⁊ circa ingressuz religionis: ⁊ circa patronatum.

Sextum. c. de Usura p modum predicationis.

Septimuz. c. diffuse de mā vsuraz. Et ibi agitur de multiplici modo vsurarum. s. ⁊ de ala que cōmittit in mutuis expressis: ⁊ in pignoribus: ⁊ i depositi ⁊ in societatib⁹: ⁊ i soccidis aialium: ⁊ in securitatibus: ⁊ in cambijs.

Octauū. c. de ꝓtractibus vsurarijs vt de emptōe ⁊ venditione.

Nonuz. c. de coopatione ⁊ participatione vsure.

Decimum. c. de manifestis vsurarijs si recipi possunt ad ecclesiasticam sepulturam.

Undecimuz. c. de mā montis de florentia: ⁊ imp stitorum Uenetijs: ⁊ loc genuensiū. vtz. s. sit licitum recipere tales redditus quos cōitas cōcedit ānuatim soluentibus prestantias: ⁊ vtz sit licituz emere talia iura. Circa que ponitur longus tractatus: ⁊ varie opiniones ponuntur.

Duodecimuz. c. ē de Rapina p modū p̄dicatiōis.

Decimūtertiuz. c. diffuse de rapina ⁊ ptic̄patib⁹ in ea ⁊ tallijs seu prestantijs que imponunt iuste ⁊ exactionibus indebit̄ que fiunt a dñis vel officialibus eoz: ⁊ pedagijs ⁊ gabellis.

Decimūquartuz. c. de Furto p modum p̄dicationis ⁊ alienorum vsurpatione.

Decimūquintum. c. de multis spēbus seu modis furti. Et ibi habet de inuentis. s. que sibi retinent ⁊ de pignore: ⁊ de cōmodato ⁊ de depositi: ⁊ de locatione ⁊ ꝓductione ⁊ de prescriptione: quō. s. in his cōmittat furtum vel aliud peccatum.

Decimūsextuz. c. de negociatione mundiali scelesta ideo cauenda quia fraudulenta.

Decimūseptimuz. c. de varijs fraudibus negociatoz que cōmittunt in negociando.

Decimūoctauum. c. de Falsificatione multiplici mensuraz: ⁊ ibi agitur de falsificatione in mēsuris: ⁊ ponderibus: ⁊ in monetis ⁊ in scripturis: ⁊ in bullis: ⁊ in instrument ⁊ in fetibus filiorum.

Decimūnonuz. c. de iniusticia que fit in iudicijs: ⁊ quo ad iudicem: ⁊ quo ad accusatorem: ⁊ quo ad reum: ⁊ quo ad testem: ⁊ quo ad aduocatum ⁊ procuratorem.

Uicesimum. c. de Acceptione psonaz in officijs.

Uicesimūprimuz. c. de Sacrilegijs in q̄tuz ptinz ad auaritiam detinentibus legata ecclesie.

Uicesimūsecunduz. c. de Proditione criminali.

Uicesimūtertiuz. c. de Turpi lucro ex artificio p hibito: ⁊ ibi de ludo aleaz: ⁊ de ludo p modum predicationis.

Uicesimūquartū. c. de Inhumanitate eradicāda

Uicesimūquintuz. c. de Inquietudine mentis et nimia sollicitudine.

Secūdus titulus de restitutionibus.

Primum. c. de restitutione in genere vbi ponunt centū articuli. xx. manus rapientium quaz que libet hz quinq̄ digitos. i. modos ⁊ sic sunt centū modi in quibus fit restitutio vel erogatio: ⁊ hoc p modum predicationis. Ibi etiam de multiplici naui. s. penitentie. ecclesie: ⁊ religiōis. Ibi etiā ponunt impeditiua restitutionis: ⁊ vtilitas eius.

Secundum.c.ostendit quid sit restituendum et quantum.
Tertium.c.vbi sit fienda restitutio: ⁊ quibus expensis a nobis remotis presentandum.
Quartum.c.per quos fieri debeat vel possit fieri restitutio.
Quintum.c.Cui fienda sit restitutio.
Sextum.c.Cur fienda sit restitutio.
Septimum.c.de modo ⁊ ordine restituendi.
Octauum.c.Quando fienda sit restitutio cito ceteris paribus qō habet magnam difficultatez.

Titulus tertius.

Primum.c.de superbia p modum predicationis Et ibi de supbia ꝑmoꝝ parentū ⁊ punitiōe eoꝝ
Secundum.c.de.iij.spēbus superbie.
Tertium.c.de.xij.gradibus superbie.
Quartum.c.de quadruplici superbia i quadruplici genere hominum.s.in prelatis:in religiosis: in clericis:⁊ in laycis:⁊ in singulis hoꝝ ē quadruplex superbia.
Quintum.c.de Ambitione:⁊ ibi de appetētibus vel ꝓcurantibus dignitatem vel officia vel beneficia curata vel magisterium in theologia vtrum sit licitum.
Sextum.c.de Presumptione: ꝑut est ꝓtrarium pusillanimitati.
Septimum.c.de Curiositate. Et ibi de spectaculis:⁊ vitijs que ꝓcedūt ex vano aspectu. Ibi etiaz de studio secularium sciaz:vtꝝ sit licitum
Octauum.c.de temerario iudicio.
Nonum.c.de Ingratitudine. Et ibi de multis beneficijs nobis a deo ꝓcessis: de quibus homo oz esse gratus deo.
Decimum.c.de Temptatione qua homo tēptat deum:de sua potestate sapia ⁊ bonitate spernens humana iudicia.
Undecimum.c.de Scismate. Ibi tractaꝫ de duobus se gerentibus ꝑ summo pontifice quid agendum sit ꝑ serenitate ꝓscie.

Quartus titulus de inanigloria.

⁊ primo ꝑmiuz p modū predicationis.
Primum.c.de ipsa Inanigloria p moduz predicationis primogenita superbie filia.
Secundum.c.de Inobedientia.
Tertium.c.de Retentione decimaꝝ. Et ibi agit quō ꝯsi excusantur non dantes decimas.
Quartum.c.de Jactantia secunda filia inanis glorie p modum predicationis:⁊ diuiditur i duo membra.
Quintum.c.de Presumptione nouitatuz tertia filia inanisglorie:⁊ ibi agitur de ornatu mulieꝝ inordinato:vtrum sit mortale.
Sextuz.c.de Pertinacia quarta filia inanisglie.
Septimum.c.de Hypocrisi.⁊ incipit:Hypocrisis p modum predicationis:quinta filia inanisglie.
Octauum.c.de Discordia:⁊ incipit: Discordia p modum predicationis:⁊ ibi de ꝓtialitatibus cuiꝫtatum:sexta filia inanis glorie.
Nonum.c.de Cōtentione:Emulationis.vij.filia inanisglorie.

Quintus titulus de Luxuria.

Primum.c.p modum predicationis. Et in ꝑmo de.vij.occasionibus eius.ij.de.vij.gradibus eius tertio de.vij.nocumentis eius.
Secundum.c.De simplici fornicatione.
Tertium.c.de Adulterio:⁊ incipit: Adulteriuz.
Quartum.c.de quadruplici vitio ꝓtra naturā.
Quintum.c.de Incestu. Et ibi etiaz qūo resistit luxurie.
Sextum.c.de Stupro.
Septimuz.c.de Raptu:⁊ eius pena legali.
Octauum.c.de Sacrilegio.
Nonum.c.de filiabus luxurie:⁊ ꝑmo de cecitate mentis supernalia nō intuendo.
Decimuz.c.de Precipitatione.scōa filia luxurie.
Undecimū.c.ō Incōsideratiōe.ittia filia luxurie.
Duodecimū.c.de Inconstātia.q̄rta filia luxurie.
Decimūtertiū.c.ō Amore sui.q̄nta filia luxurie.
Decimūquartum.c. de Amore presentis seculi. sexta filia luxurie.
Decimūquintū.c.de Stultia septia filia luxurie.

Sextus titulus ō Gula.

Primum.c.de Gula.Et ibi de spēbus eius: ⁊ pena:⁊ remedijs.
Secundum.c.de Omissione ieiunij: que frequēter accidit ex gula ꝓtra legez diuinalē nālez ⁊ humanalem. Et ibi habeē qui teneant ad ieunia:⁊ qūo sit ieiunandum:⁊ de vtilitate ieiunij.
Tertium.c.de Ebrietate.
Quartuz.c.de filiabus gule:que sunt quinqz.
Quintuz.c.de pollutione in somnis:⁊ causis ei⁹.
Sextuz.c.de Choreis.
Septimuz.c.de Derisionis generalitate.
Octauum.c.de ꝓdigalitatis ꝓprietate.

Septimus titulus ō Ira.

Primuz.c.de ipsa Ira. Et ibi de diuersis modis ire:⁊ nocumentis eius:⁊ remedijs.
Secunduz.c.de Indignatione ꝑma filia ire:⁊ ibi de murmurationibus varijs que fiunt ꝓtra deuz ⁊ prelatum ⁊ ꝓtra socium ⁊ de punitione.
Tertium.c.de Clamore.scōa filia ire.
Quartū.c.de scādalo multiplici.tertia filia ire.
Quintum.c.de Blasphemia.i.maledictiōe que fit multiplicit̄er ꝓtra deū vl̄ creaturas.q̄rta filia ire.
Sextuz.c.de Contumelia.quinta filia ire.
Septimū.c.ō rixa ⁊ bello multiplici.sexta filia ire

Tabula.

Octauum.c.de Domicidio. Et ibi quo multipliciter fit: Est septima filia ire.

Octauus titulus de Inuidia.

Primus.c.de ipsa Inuidia & ibi de Inuidie origine de nocu.eius & reme.
Secundum.c.de Afflictione in ꝓsperis proximi prima filia Inuidie.
Tertium.c.de Odio multiplici: & de nocumētis eius & varijs modis scōa filia Inuidie.
Quartum.c.de Detractione: & de grauitate eius tertia filia Inuidie.
Quintū.c.de Susurratiōe quarta filia inuidie.
Sextum.c.de Exultatione in aduersis proximi quinta filia Inuidie.
Septimum.c.de Blasfemia que fit ꝓra deum.
Octauum.c.de Blasfemia & sex spēbus eius peccatis in spūm sanctum.
Nonum.c.de Duritia seu obstinatione.

Nonus titulus de Accidia.

Primū.c.de quidditate Accidie & filiabus eius.
Secundum.c.de Tedio accidie: & remedijs eius.
Tertium.c.de Negligentia in genere.
Quartum.c.de Negligentia bene operandi.
Quintum.c.de Negligentia prelatoꝝ quatenus ignorantiam ab aīo remoueant.
Sextum.c.de Omissione fraterne correptionis quēadmodū ꝓtigit fieri ōfectuosa atq; culpabil'.
Septimum.c.de Negligentia circa obseruatōez festoꝝ. Et ibi quo festa debeant celebrari.
Octauum.c.de Negligentia sumptionis sacōꝝ & fm statum eccl'ie & precipue ꝓfessionis annalis.
Nonum.c.de Negligētia circa sacm eucharistie sumendū omittendo indebite eius sumptionem.
Decimum.c.de Omissione circa diuina officia: & precipue auditione misse.
Undecimum.c.de Negligentia circa predicatōez Et ibi de.xij. vtilitatibus audiendi verbum dei.
Duodecimū.c.de Negligētia in horis canonicis.
Decimumtertium.c.de Pigritia: & ibi de tardita te ꝙuersionis: & ꝓfec. & bone opatōis.
Decimūquartum.c. de Ociositate tanq; uitium insinuandum.
Decimumquintuz.c. de Desperatione q̄tum ad gloriam adipiscendam.
Decimūsextuz.c.de Pusillanimitate trepidante opa spiritualia nō posse pficere.

Decimus titulus de Mendacio & periurio.

Primum.c.de multiplici mendacio & punitione eius: & de ꝓmissionibus simplicibus q̄ fiūt ꝓsōis.
Secundum.c.de Adulatione.
Tertium.c.de Juramento.
Quartum.c.de Juramēto p membra dei.
Quintum.c.de formis iuramentoꝝ.
Sextum.c.de Juramento ꝓmissorio: & incipit: vbi ponunt.x.casus in quibus iuramentum ꝓmissorium pōt non seruari licite.
Septimum.c.de Periurio sumopere vitando.
Octauu.c.de Adiuratione: si licita sit ēt i leuib'.

Undecimus titulus de Uoto & voti transgressione.

Primum.c. de Uoto p modum predicationis.
Secundum.c.de mā voti. Ibi multuz diffuse de materia voti & ipsius diuisione qui nō possit vouere: & quis possit irritare: & quis possit dispensare: vel cōmutare.

Duodecimus titulus d Infidelitate.

Primum.c.de supstitionibus. Et ibi de mult' generibus diuinationum: & de sortibus & de sōnijs: & de breuib' vel incātationib' adiurationib' &c.
Secundum.c.de triplici infidelitate in genere.
Tertium.c.de infidelitate iudeoꝝ. Et ibi de ritibus iudeoꝝ: & alioꝝ infideliū: & de participatiōe cū eis: & de exactionibus in eos: & de fuiētib' eis.
Quartū.c.de Heresi. Et ibi de penis hereticoꝝ.
Quintum.c.quedam remissio de materia hereses qui heretici dicantur.
Sextum.c.de Apostasia multiplici.
Septimum.c.de Infidelitate in genere: p modū predicationis.
Octauum.c.de supstitionū grauitate p modum predicationis.
Nonum.c.de Fortuna.
Decimum.c. de cōstellationibus vz de stella que dicit comes stellis erraticis siue planetis. Et ibi d stella magoꝝ que appuit eis.
Undecimum.c.de Fato.

Sciendum q̄ titulus scōs qui est de restitutionibus reducitur ad titulum precedentem qui est de auaritia in q̄tum restitutionis impedimentū est auaritia. Et detētio alienoꝝ ptinet ad auaritiaz.
Titulus decimus qui est de mendacio & piurio p tinet etiam ad materiā auaritie in q̄tum sūt filie eius & frequenter ab auaritia ꝓcedunt.
Titulus vndecimus: qui est de voto & voti transgressione pōt reduci ad Accidiam.
Titulus duodecimus de Supstitionibus pōt reduci ad Supbiam.

Laus deo.

Incipit Secūda pars ſumme maioris fratris Anthonini archiepiſcopi florentini. Titulus primus de auaritia diuiſus per plura capitula. Caplm primū p modū predicationis.

Illi hominū uſq; quo graui corde ut quid diligitis uanitatē & queritis

mēdaciū: ps. iiij. Greg. i. iiij. moral. c. xix ſup ver. plūbi lamia &c. dic q; ō auaros qs auaritie pōdus grauat' ps. iuebit & increpat dicēs h. Filij hoium &c. ñ filijs dei. i. electi q; ex deo nati ſūt. ſ. p gīaz: cō tēnētib' terrena loqr ps. ſz filijs hoium. i. terreno rū: hō. n. ab hūo deriuat q; filij ſūt ñ ſolū gnātiōe ſed imitatōe: hi ſūt graui corde. Int' oīa elementa ira ē grauī: & iter terrēa metalla q; ptinēt ad diuitias aurum & argentū ſūt grauiora grauiū aūt locus ꝓpius ad quē iclinant grauia ē cētrū vbi ē infernus. Int' vitia illud qō deprimit cor ad terrenas diuitias ē auaritia: cui' locus ē infern'. ſ. eterne dānatōnis. Vñ ſpenti antiq; dictū fuit. Terraz cōmedes cūcti dieb' vite tue. Heñ. iij. i. ad te ptinebūt qs de ceper' terrena cupiditate: g; exq; dānatio incurritur filij hoium vſq; q; ſ. pmanetis in h vitio vt diligatis vanitatē. i. iſta tpalia q; vana ſūt. i. cito trāſitoria: Vñ i inferno dicūt diuites. Quid nobis pfuit ſuperbia: aut qd ꝓtulit nobis iactātia diuitiaz? Ece oīa trāſierūt velut vmbra. Sap. v. vana ſūt: qa faciūt homines vanos: cū p h fruſtrēt fine ſuo. i. vita eterna. Et h ē accipe i vanū aiam ſuā fm ps. i. nō opari ea tm̄: vñ ſaluēt: ſic medicia dī vana q; non iducit ſanitatē ad quā ordiat. Et q;ritis mēdaciuz i. ipa terrena q; ſūt mēdacioſa qr pmittūt q;tem et dāt iq;etitudinē: pmittūt ſufficiētiā & dāt miſeriā filij hoium &c. Ubi ſciēdū q; cū auaritia ſit immoderat' amor hn̄di h īmoderātia pōt eē tripliciter fm. b. Tho. 2a 2e. q. cxviij. ar. iij. Primo i affectione. Scōo i retentōe. Tertio i acq;ſitōe. Et ſcōm hec tria erūt tres ſermones de auaritia i genē. Et quātū ad pmū. ſ. de nimia affectōne ad res tpales h rephēdit i dicto verſu. Filij hoium. Ubi tria notari pñt de auaritia. Et primo ei' mali q;ditatē: ibi: vt qd diligit' vanitatē & q;rit' mendacium. Scōo ei' pcti pōderoſitatē ibi: filij hominuz. Tertio ei' affectualitatē ibi: & q;rit' mendacium.

Quātuz ad primuz. §. I.

Sciēdū q; auaritia vl' cupiditas ſumit tripliciter. Uno mō, put ē nō pctm̄ ſz pēa vl' radix pcti: & ſecūdum hāc exceptōem auaritia ñ ē aliud q; q;daz iclinatio nāe corrupte ad bōa corruptibilia & tpalia iordiate appetēdo. Vñ apls. i. ad Thimor. vi. Radix oīm malorū ē cupiditas. i. auaritia: eo viō licet qr ex auaritia frequētius alia pcta oriāt ad ſimilitudinē radicis: qr ſic radix toti arbori alimētū pſtat: ſic hō p diuitias acq;rit facultatē ad qōcūq; peccatū deſiderādū & ꝓpetrādū: & vt dicit leo papa. Clericū vel virū catholicū & pcipue ſacerdotē dñi ſic nullo errore iplicari ita nulla cupiditate vi olari oz. di. xxvij. c. clericū: vel vix iplicari. i. detineri & impediri a ſpūalib'. Scōo mō ſūit auaritia ſeu cupiditas put eſt gnāle pctm̄ ſeu genus ad oē pctm̄: & ſic diffinit a Greg. i q̄da omel. q; auaritia ē appetit' iordiatus ñ ſolū pecunie ſz ſcie & altitudinis & cuiuſcūq; boni tpalis: vt cū ſupra moduz ambit ptās. Et de hac vī loq; Aug. cū dicit qr radix oīum malorū ē cupiditas: & radix oīum bonorum ē charitas. Et niſi fuerit vna pena' cuulſa ñ pōt alia plātari: de peni. di. ij. qr radix: quia q̄dlibet pctm̄ mortale ē ō charitatē ſcōz. b. Tho. & q̄d libet pctm̄ ptinet iſto mō ad cupiditatez. Etſi obiciatur q; ex h ſeq; vī q; auaritia & ſuperbia ſint idē. Nā ſupbia dī inordiatus appetitus ſcie altitudinis: & honoris: qō ꝓphēdit in diffinitione auaritie: vt dictū ē Rñdet q; h nō ſeqtur ſz ſunt vtiq; diuerſa pcta ſupbia & auaritia ēt gnāliť ſumpta. Nā ſupbia ē inordinat' appetitus circa ſciam potētiā pecuniā: & alia q; ad excellētiā quā qs ꝓſeq;t ex illis. Sed auaritia ē inordiatus appetitus circa pdicta q; ad ſufficiētiam: q; ītēditur in illis i acquirendo vl' retinēdo ipa tpalia. Differūt ēt i h qr ſuperbia reſpicit pctm̄ ex pte auerſionis a deo: cui' pcepto ſupbus recuſat ſubīci. Auaritia vero īſpicit pctm̄ ex pte ꝓuerſionis ad bonū ꝓmutabile q; pecuniā. ſ. iordiate diligit. Tertō mō ſumit auaritia put ē ſpāle pctm̄ diſtictū a ceteris. Et ſic diffinitur auaritia q; ē inordiatus amor vel appetitus pecunie. Vñ Iſidorus in li. i. ethimologiaz dic q; auarus dī q;ſi eris auidus. De his. b. Tho. ſcōa ſe cūde. q. cxviij. ar. ij. & in qōnibus ō malo: & Alex. i ſcōa pte ſūme. q. xlij. & de hac auaritia q; ē ſpāle pctm̄ dic Amb. Sic hi q; p iſaniā mēte translati ſūt: nō iam rē ipam ſz paſſionis ſue fantaſiam vident: ita ēt mēs auari ſel' vinculis cupiditat' aſtricta: ſp aurū videt: ſp argētū videt: ſp redditus cō putat: gratius aurū q; ſolē intuetur. Ipſa ei' oīo

Pauā ē immoderatus amor hñdi. et pz trī.

Auaritia tripliciter ſumitur.

p̄ dñm ihm̄ xp̄m. Amen.

p̄ de diuīs ꝯ nō. q. a. est cas amare et nō hre. a. hre et nō amare. a. nō hre nō amare. a. hre et amare.

ꝛ depcatio a dño petit aurū: nec finis nec satietas aderit cupiditati: di. xlvij. sicut hi. Et h̄ ē qđ dicit Salomon Ecclesiastes. v. Auarus nō iplebit pecunia: ꝛ q̄ amat diuitias nō capiet fructū ex eis.

¶ Ubi sciēdū q̄ aliud ē diuitias amare ꝛ nō hre: aliud hre ꝛ nō amare: aliud nec habē nec amare aliud habē ꝛ amare. Amare ꝛ nō habere ē vanū ꝛ infructuosū. Nā neq; hz ꝓmoditatē ex vsu eaꝝ cū eas nō possideat: nec fructū ex patia i defectu earum: ex q̄ amat ꝛ cupit habē p oēm modū quē posset licitum ꝛ illicitū: ipatiēter ꝛ iuoluntarie sustinēs pauptatem. Unū apl̄s. i. ad Thimoth. vi. qui volunt diuites fieri icidūt in temptatōem ꝛ i laqū magnū diaboli: ꝛ in desideria multa iutilia q̄ mergūt hoiem i interitū. Nā pp h̄ aliqñ desiderāt furari fenāri: decipere ꝛ alia mala facē: vt habeant diuitias: quas inordiate amāt. Scōm. s. habē diuitias ꝛ nō amare ē laboriosū. Unū dī Ecc'. xiij. Beatus vir. s. diues q̄ inuētus ē sine macula. s. inordinati amoris: ꝛ q̄ p̄ aurū nō abijt. s. mente ꝛ corpe vt auari q̄ vbiq; terrarū sequunt aurū ēt sub terra. Sed q̄s ē h̄: ꝛ laudabim' eū: q̄si dicat paucissimi. Talis fuit Abraham de q̄ scribitur Gen. xiij. q̄ erat diues in possessione auri ꝛ argenti. Sic ꝛ Job. vt p̄z. i. c. q̄ nō habuerit inordinatū amorez patuit ex amissione ipaꝝ rerū in q̄ pturbat' ñ fuit. Tertiū s. nec hre nec amare: h̄ ē pfectum. Unde puer. iij. dī. Duo rogaui te ne deneges mihi añq; moriar: diuitias ꝛ pauptates ne dederis mihi: tribue victui meo necessaria. Diuitie. n. frequenter puertunt possessores suos. Juxta illud Deutro. xxxij. Incrassatus ē dilectus ꝛ recalcitrauit. Gen. Nō ē paup cui q̄tūcūq; parū ē satis est: ꝛ subdit. Superflue habē cupiditatis ē necessaria habere infirmitatis ē: oia relinquē pfectōis ē: sicut fecerūt apli Unū Petrus in persona oium dicebat. Ecce nos relinq̄mus oia: ꝛ secuti sumus te. Matth. xix. Et Hiero. Socrates ille theban' cū ad philosophandum pgeret magnū auri pondus abiecit: nec extimauit se diuitias sil' ꝛ vtutes posse possidere 2e. xij. q. ij. glia. Quartū. s. habē ꝛ amare. Si amenē plus q̄ de' vl' ꝺ deū ita. s. vt habēs eas patus sit facere ꝺ dei mandata ne amittat: vl' non subuenire in magnis necessitatib' sibi notis: piculosū ē ꝛ pernitiosum. Unū ps. Diuitie si affluant nolite cor apponere. s. inordinate amando.. Nō āt quare auaritia ē pctm̄ ē ista scōm. b. Tho. secūda secunde. q. cxviij. arti. ij. Ecorū que ordināt ad aliquē finē bonum eoꝝ ꝓsistit in ꝓportione seu debita ꝓmsuratione ad illū finem bonuz. i. q̄ sint i tali mensura seu q̄titate q̄ ptingat ad finē Sicut medicia que ordināt ad finē sanitatis corpis tūc ē bona q̄n sūitur in tali mēsura ꝛ q̄litate que iducat sanitatem malū āt eorū q̄ ordināt ad finē consistit i excessu vel defectu ad debitū finē. Sicut medicina purgatiua tūc ē mala quādo nō euacuat sufficiēter malos hūores vel q̄n nimis euacuat ita q̄ ēt bonos aufert: tpalia āt bona sūt ordinata a deo ad sustētationē hoium. Querere igit ea ꝛ tenere vel desiderare nō solū ad sustētatōem sui ꝛ suorū: sed ad superfluitatē ꝛ vanitatem vitiosū ē ꝛ malū: q̄ excessus fit a debita eorū mēsura. Sed q̄ ēt nō licz vti indebitis medijs vt ad debitum finē pueniat scōz b. Tho. ꝓ scōm aplm ad Ro. iij. Non sūt facienda mala vt veniant bona. Hinc ē q̄ nō licz querē vel desiderare tpalia ēt ppt̄ sui sustētatōem p indebitos mōs: vt per furtū vsurā fraudulentiā ꝛ hi'

Quātum ad scōm. §. II.

ꝓncipale. Sciēdū q̄ vitiū auaritie p̄cipue aggrauat hoiem: ꝛ vt graue inclinat ad cētrū: ita auaritia p̄ ceteris ad centrū iferni deicit. Cōiter. n. auari sūt obliti ꝓstitutionū' ꝛ dediti iniustis lucris: ꝛ cū saluari nō possint ꝛ centrū iferni deserere nisi alleuiētur per restitutionē ꝛ dimissionē illicitorū lucroꝝ: pon' cū pondere pctōꝝ volūt ad inferna descendere q̄ ꝓsueta mala relinquere q̄nmo scōz Hiero. Cetera vitia hoie inueterascēte senescunt: sola auaritia iuuenescit. Et rō nālis ē scōm Tho. vbi supra quia senes ꝓpter defectū nālē auidi' exteriorū rerū req̄runt subsidia: sicut ois indigēs q̄rit sue indigētie supplemētū: nec tñ excusat a pecato si ꝺ rōnē appetat. Et p̄cipue cū ipa nā doceat q̄ omne qđ antiq̄t ꝛ senescit ꝓpe interitū est secūdū aplm ad Heb. Et cū interierit nō sumet oia scōm p̄s. i. aliqđ suorū bonoꝝ. Ideo de facili ꝺbz cōtemnere oia cogitādo in breui eē moriturū: igit filij hoium vsq; q̄ graui corde. i. in auaritia q̄ vos grauat ꝓmanetis? Facilius ē camelū p foramē acꝰ trāsire q̄ diuitē itrare i regnū celorū ait xp̄s Matthe. xix. Ubi Hier. Recte diuites camelis ꝓparāt quia sicut cameli cum deposuerit gibbū ꝛ grauez sarcinā pōderū p eruna acus. i. p angustā ꝛ artaz viam itrare ꝛ trāsire pñt: ita supbus ꝛ diues si dī mittunt gibbū. i. amorē inordinatū diuitiarū ꝛ sācinam peccatorum: de facili intrabūt p artam viam in regnū celoꝝ: h̄ Hiero. scōm magīm hīstoriarum: acus erat q̄dā porta ciuitatis Hierosolime valde arta: p quam nō poterāt itrare cameli nisi deposita sarcina. Ondit āt h̄ pctm̄ esse graue: q̄ ē ꝺ deū: ꝓtra ꝓximū ꝛ ꝺ seipm scōm Tho. secūda secūde. q. cxviij. arti. i. Peccat auar' ꝺ deum i q̄tū ꝓpter bonū tpale diuitiarū cōtēnit bonum eternū. Unū ꝛ auaritiā dicit apostolus ad Eph̄. v. Idolorū seruitutē: q̄ affectū quē fideles exhibēt deo ꝛ sollicitudinē: auarus exhibet pecunie. Et sicut idolatria: subijcit se creature exteriori ita auarus: licet nō eodē mō: quia idolatra sbijcit se creature que ad cultū vt exhibeat ei cultum diuinuz: sed auarus subijcit se pecunie iordiate cōcupiscendo eam quo ad visū. Et iō ꝛsi graue pctm̄ nō tñ

Fauam ꝓcar q̄ dñm q̄ ꝓpi. q̄ seipm̄ ∴

q̄tum idolatria. Item secūdū Crisō. auaritia assi milatur idolatrie qz sicut idolatre venerāt reliq as z idola nec p̄ reuerentia audent ea tangere ita multi venerātur pecūias z eis vti nesciūt: sed vt sa cra deponūt z filijs z nepotibus itactas p̄seruant Item scōm Amb. cōpatur auaritia idolatrie qa sicut idolatra nititur auferre gloriā deo ne solus deus nomē deitatis obtineat: ita auarus in dei re se extēdit vt solus vsurpet q̄ de' oib' fecit. Utraqz sūt inimica deo: qz negat deo q̄ sūt eius. Itē auar' peccat in p̄ximū cū. s. plus debito accipit z conser uat pecunias z bona alia temporalia in vānum z nocumētum p̄ximorum. Cum enim bona tpa lia ñ possint simul possideri a multis: ñ pōt vnus homo in bonis tpalib' superhabūdare nisi alteri deficiat: z sic auaritia est directe contra p̄ximum. Unñ. Ambro. Esurientiū ē panis quē tu detines nudorū vestimētū qō recludis: miserorū pecunia quā i tra defodis. Tātoruz g̃ te scias euadē bona quātis possis dare qō velis. i. qō ōbes velle. xlvij. di. sic hi. z. peccat auar' i seip̄m: qz p hoc inordia tur affect' eius: lz nō deordiet corp' sicut p̄ vitia carnalia. Sustinet ēt corp' mlta inp̄moda p̄ rōez Unñ Greg. Oēs hui' seculi dilectores in terrenis re rebus fortes sūt: i celestibus debiles. Et j. Nā famē nuditatē delectiōez sustinēt: z earū rerū se p̄ absti nētiā cruciāt: ad q̄s adipiscēdas festināt. xlvij. di. oīs. Et Eccl. viij. dr. Est aliud malū qō vidi sub sole. z hoc frequētius apud hoies: vir. s. auar' cui dedit deus diuitias. s. quo ad mobilia z subām. s. ūmobilium: z honorem. s. dignitatis z ptātis: nec deest anime sue. i. sensualitati z vite corpali ex his que desiderat in hoc mundo: nec ei dedit deus po testatē. i. vsum ptātis vt cōmedat: sed alius vora bit eas. Est autem auaritia mortale tripliciter: et tūc grauat z deijcit ad infernum: p̄mo rōne eq tatis quā offēdit: scōo rōne charitatis quā exclu dit: tertio rōe finis quē puertit. Primo q̄dem aua ritia offendit eq̄tatem: qñ nocet p̄xio per iiustam acq̄sitionē furando: fenerando fraudando: z hi'. que sūt mortalia ex genē suo: qz vertūtur in nocu mētum notabile p̄xio z sūt p̄ iusticiā: z ñ solū ista perpetrare: sed ista desiderare. s. rerū illicitas ap petere acq̄sitiones qō ptinet ad auaritiam ē mor tale. Et de his intelligitur illud Abachuc. ij. Ue q̄ congregant nō sua. Scōo qñ q̄s ita amat ista tpalia q̄ z si videret extremas necessitates z suble uare posset: nō faceret ne minueret i tpalib'. Et ō his Jaco. iiij. Agite nūc diuites: plorate z vlulate in miserijs que aduenijt vobis: diuitie vestre pu trefacte sūt: aurū z argētū vīm eruginauit: z eru go eorū erit vobis in testimonium z māducabit carnes vias. Secūdo auaritia ē mortale rōe cha ritatis: quā excludit. Si enim tantū amor diuitia rum crescat q̄ p̄ferat charitati dei vl p̄rimi qō p̄ tingit qñ facit vl qñ pat' ē facē p̄ deū vl p̄ximum vt hēat diuitias: l ñ minuat vl ñ amittat: puta pe ierat: vl festa violat: aut decipit p̄ximū: aut habz aium patū ad ista hi' facē vt lucret: aut nō ledat i tpalib': vl ēt ō supfluo nō vult dare necessitatem patiētib' tūc ē mortale. Unñ. i. Joā. tertio dicitur Qui habuerit substām huius mundi z viderit fra trem suum necesse habē z clauserit viscera sua ab eo quomodo charitas dei est in eo: quasi dicat: ñ habet talis charitatem dei quia facit contra cha ritatē p̄rimi manifeste z deus diligi nō potest ve re z saluabiter si nō diligitur p̄rimus: cum h̄ ipse p̄cepit. Si quis diligit me ait xp̄s: sermones meos seruabit. Et econtra qui non diligit me sermones meos non seruat. Joan. in. iiij. Dicuntur autē di uitie substantia vel a substando: quia debent sub stare rationi non dominari. Matth. vi. Non po testis deo seruire z mammone idest diuitijs. Non dicit ibi inquit Hiero. non potestis habere sed ser uire. Qui enim seruus est diuitiarum: eas custo dit vt seruus: z sic non substant diuitie sed presūt z dominantur talibus. Uel dicuntur diuitie sub stantia a substentando: quia debent diligi ad sustē tationē non ad superfluitatem vel voluptatem z subditur. Et viderit fratrē suū necesse habere. i. sciuerit: non enim tenetur subuenire necessitatib' q̄s ñ nouit: z clauserit viscera. s. mie: nō dando cū pōt z debet: vel non compatiendo si dare non po test: nō est charitas dei in huius. Tertio auaritia ē mortale rōne finis quem peruertit: quod sic p̄o bat. Amor ē boni. Sicut autem duplex ē bonum s. bonum p̄pe z p̄ncipaliter dictum. z sic ē bonuz quod est finis z bonum quod non ē principale. s. bonum quod ē ad finē: ita dz esse duplex amor. s. p̄ncipaliter z p se boni quod est finis: z amor secū dario z p̄ter boni quod est ad finem. Auaritia igitur p̄ut est inordinatus amor temporalium re rum ita q̄ in eis finis constituatur: semp ē morta le cui' rō ē: qz auerti ab incōmutabili bono ē pec catum mortale: sed conuerti ad quodcunqz p̄mu tabile bonum creatum sicut ad finem: facit auer sionem ab incōmutabili bono quod debet esse vl timus finis eo q̄ non possunt esse plures vltimi fi nes ergo auaritia in q̄tum fruitur temporalibus bonis semp est mortale hec Tho. i. q. de malo. et hoc modo dicit apostolus ad Eph̄. v. q̄ omnis a uarus non habet hereditatem in regno xp̄i z dei idest nullus auar': q. s. p̄stituit finē in diuitijs. Ue niale autem esset qñ quis inordinate diligerz tpa lia: sed citra deū: nec ex hoc transgredit: vel patus ē trālsgredi aliquod p̄ceptorum. Quod āt sit nō solum mortale sed valde graue oñditur ex h̄: qz p̄ nobilissimas virtutes vt puta contra pietatem et misericordiam: que ē maxima iter eas q̄ sūt ad p̄ximū. Unñ Amb. Dis sūma xp̄iane religionis in mia z pietate consistit. Est p̄ria iusticie que ē om nis virtus: z neqz hesperus: neqz stella: neque

lucifer ẽ ita clarus: vt dicit phs. Justicia . n . tenet mediũ int supfluũ ⁊ diminutũ. Auaritia ãt excedit i accipiẽdo: ⁊ ꝺficit in ꝺãdo: qz accipit plus q̃ ꝺz ab alijs: furãdo: rapiendo: fenerãdo : fraudãdo ⁊ hꝰ. Et minꝰ ꝺat q̃ ꝺz sibi ⁊ aliozũ necessitatib' cũ pot ñ sꝺuenientiẽdo. Est ẽt ꝯria vtuti liberalitatis que facit hoiez alijs gratũ. Vñ Boetiꝰ. Largitas claros. i. famosos facẽ auaritia vero odiosos. Eũ. n. virꝰ liberalitatis mediũ teneat circa acceptionẽ ⁊ ꝺationẽ pecuniarũ liberalis vtrunq; facit sicut ꝺz. Nam ad decentẽ ꝺationem sequitur q̃ sit decens acceptio. Liberalis n. ꝑmo recte se hz in ꝺatione eo q̃ ipse i ꝺando obseruat regulã rõnis in q̃tum ipe ꝺat qꝺꝰ ꝺz: ⁊ qñ ꝺz: ⁊ qꝺ ꝺz: ⁊ q̃tũ ꝺz ⁊ quõ ꝺz obseruãdo semper ꝺbitas circũstãtias q̃ ad rectã ꝺationem exigũt. secũdo liberalis se recte hẽt in acceptione ⁊ p̃cipue. iij. mõis. Primo qz accipit vnꝺ ꝺz: qz a ꝑsonis possessoribꝰ. Secũdo accipit q̃tũ ꝺz: qz minus sibi relinquit q̃ alijs ꝺet eo q̃ paucis ipe ẽ ꝑtentus. Tertio accipit quõ ꝺz: qz pauca ⁊ in necessitate: libẽt ãt ꝺat: ⁊ ꝑprea interdum minora ꝺans liberalior iudicat. Quarto accipit eo fine quõ ꝺz. Non. n. liberal' ꝑpciat diuitias ꝑpter ipsas sed solum ꝑpter ꝺationem. Auarus vero inordinate se hẽt in his duobus. s. in acceptione ⁊ ꝺatione pecuniarum: vt ꝑz discurrendo p singula: ħ Tho. secũda scẽ. q. cxvij. articu. ij. ⁊ i scriptis ethicorum li. iij. ca. j. Et q̃uis auaritia sit valde graue pctũ: ñ tñ maximũ oium: nã magnitudo pcti pot attẽdi ex tribꝰ. Primo ex parte boni qꝺ offenditur vl ꝓtenit: ⁊ scom ħ tãto pctũ ẽ grauius q̃to bonũ qꝺ p pctũ offendit ꝓtenitur vl cozrũpit ẽ nobilꝰ vel maius: ⁊ sic pctũ ꝯ ꝺeum ẽ grauissimũ: qz p ħ ꝓtenit sũmũ bonum. Secũdo attẽditur magnitudo pcti ex pte damni quod infertur. ⁊ sic inter pcta q̃ i ꝑximũ ꝓmittit: tanto peccatum ẽ grauꝰ q̃to ꝺanũ ẽ grauꝰ ꝑximo illatuz vñ homicidiũ grauꝰ ẽ adultio: ⁊ adulteriũ grauius furto. Tertio pot attẽdi magnitudo pcti ex pte boni cũ qꝺ inordiate subijcitur q̃to. n. bonuz ẽ minus tãto pctũ deformiꝰ. Eũ ãt inter bona humana tpalia sit mina: qz miora q̃ bona corpis. ⁊ bõa corpis q̃ bona aie: iõ qz inordiatus appetitus auari subijcitur mino bono. s. rerum exteriorum: iõ scom ħ auaritia ẽ turpiꝰ ⁊ deformius. Et ꝑpter hoc dicitur Ecc. io. Auaro nihil ẽ sceleſtiꝰ idest ad pctũ ꝑnius: qz ad oia vitia auarus inclinatur: vel sceleſtius. i. turpius l' vilius: qz ꝑfert bonum cõmutabile mininum bono icõmutabili sũmo. Et subditur ibi. Nihil iniquius q̃ amare pecuniam: quod intelligitur tripliciter. Jniq̃us. i. eq̃tati nãli magis ꝓriũ q̃ amare pecuniã. s. plus debito acq̃rendo vel retinẽdo qz secundum legem cõmunẽ nãe oia erant coia. Scõo mꝺ ꝺicitur inquius. i. insatiabilius q̃ amare pecuniam. s. inordinate: quia nunq̃ satiatur. Joan. iij. Qui biberit ex aqua hac sitiet iterũ. Tertio mõ ꝺr iniq̃us. i. ieq̃lius: qz auarꝰ ꝺat ⁊ cõtenit bonũ eternũ p tpali: vñ subdit. Hic. n. aiam suã venalẽ hz. i. vitã suã nãlẽ exponẽs se periculo: vel aiam. i. spm̃ suum: ⁊ subdit. Proiecit. n. intima sua. i. vitã corpalẽ: nõ curãdo de ea vt lucret: vel intima sua. i. virtutes oẽs abijciens vt lucret: vel itima. i. itimos amicos: qz auarus nullꝰ hz amicũ: l' itima : i . viscera pietatis et mie. Unde Tulius i li. de officijs. Nihil tã agusti aĩ nec tã praui q̃ amare pecuniã. s. iozdiate. ħ . b. Tho. fa fe. q. q̃. supra. Et Alexã. i fa pte. q. xlij.

Quantũ ad tertiũ. §. III.

s. de effectu ei⁹. Sciẽdum q̃ multa vitia ⁊ q̃si oia ꝓcedunt ex auaritia. Unde subdit. Queritis mendaciũ. i. ꝺiligẽdo inozdiate tpalia: quod ptinet ad auaritiã: queritis mẽdaciũ. i. pctm̃. Dicit ãt pctm̃ mẽdaciũ iuxta illud. Os is hꝺ mendax. i. pctoꝛ: ex eo q̃ pctm̃ ẽ ꝯ veritatẽ vite: tũ qz nõ adeq̃tur itel lectui ꝺiuino nec hũano actꝰ pcti: sed ꝯ lumẽ nãle ẽ: tũ qz pctm̃ sub spẽ boni decipit hoiem trahendo ad malũ. Procedit nanq; ex auaritia supbia: cum ex ꝺiuitijs hõ supbiat: ⁊ videt sibi oia debẽ sibi subijci. Aug. Uermis ꝺiuitũ supbia oritur et luxuria. Unde xps ꝺiuitijs adiũxit voluptates dicens. A ꝺiuitijs ⁊ voluptatibꝰ euntes suffocantur Luce. viij. Dinc ira flãmescit si ipeditur eius lucra. Tabescit inuidia si alius sit ditiõ eo. Deijcit accidia si nõ lucret: vel amittat q̃sita. Tristat supra modũ: ⁊ sic de alijs. Precipue tñ ꝓcedũt ex ea illa que dicũt filie eius: rõe q̃rũ dicitur vitiũ capitale: s. septẽ q̃ ponit Greg. i moralib'. Dicit. n. aliq̃ꝺ vitiũ capitale fm Tho. fa fe. q. cxviij. arti. vij. illud ex quo oriuntur alia fm rõnem finis. Finis enim cum sit multum appetibilis per eius appetitum homo ꝓcedit ad multa facienda bona vel mala: finis ãt maxime appetibilis ẽ beatitudo seu felicitas: q̃ ẽ vltimꝰ finis hũane vite. Et iõ q̃to magis aliq̃d ptcipat cõditiones felicitatis tanto magis ẽ appetibile. Est ãt vna de conditionibus felicitatis vt sit per se sufficiens: alioquin nõ quietaret appetitum tanq̃ vltimus finis. Sed per se sufficientiã maxime repromittunt ꝺiuitie: vt Boetius ait in iij. de consolatione. Cuius ratio est. quia denario vtimur quasi fideiussore ad omnia habenda : ut dicit phs in. v. ethicorum. Et ad idem ꝺicitur Eccle. io. Pecunie obediunt oia. Et ideo auaritia q̃ consistit in appetitu pecunie ponitur vitium capitale. Nec obstat q̃ liberalitas que opponitur auaritie non est principalis virtus. Non enim oportz q̃ principale vitium opponatur principali: virtuti. Nam virtus perficitur secundum rationem vitium aũ⁹ fm inclinatõem appetitus sensualis nõ autem ad idem genus ꝓncipaliter respicit ratio ⁊ appetitus sensitiuus. Item non obstat q̃ auaritia

℔ liberalitas medium tenet in acceptione et ꝺatione.

℔ Auaritia ẽ grauius peccm̃ nõ tñ maximũ oiũ.

℔ grãm magnitudo attẽdit ex tribꝰ.

Capitulum Primum.

ipa ex alio vitio aliqñ oriatur: cū dicat Greg. q̄ aliqñ oritur ex elatione: aliqñ ex timore: q̄ nihil ꝓhibet vitiū capitale ex alijs interdū oriri: oū tamē alia vitia soleant ex eo plerūq; nasci. Itē ñ obstat q̄ diuitie circa q̄s ē auaritia nō hñt rōem finis: ſz magis rōem eius qō ē ad finē q̄: in q̄tum pecuia ē vtilis ad oia sensibilia ꝙrēda ꝓtinet quodāmō vtute oia: ꝛ iō hz quādā ſilitudinē felicitatis bēs Tho. ſcōa ſcōe. q. vbi supra. Itē cū pctā carnalia dicāt illa q̄ pficiūtur i ōlectationib⁹ carnalib⁹ q̄. ſ. ſēſu carnis cōplēt: vt delectatio ciborū ꝛ venereorum. Spūalia āt pctā dicūt q̄ pficiūt delectatōnibus spūalib⁹ absq; carnis delectatōe: vt q̄ complētur i sola aie apprehensiōe: q̄ auaritia ē hui⁹. delectatur. n. auar⁹ i eo qō ꝙsiderat se possessorē diuitiarum. Et iō ē spūale pctm̄ scōm Greg q̄uis. n. sit circa obiectū corpale. ſ. diuitiarū: ñ q̄rit tñ delectationem corpalē: ſed solum aialē. ſ. put delectatur in hac ꝙsideratione q̄ diuitias possideat: rōne tñ obiecti qō ē māle. b. Tho.

Sunt autem He. §. IIII.

filie auaritie septē. Prima ē obduratio ꝯ miam: que alio mō dicitur inhūanitas: ꝛ p hoc: q̄ primo auarus excedit modū in retinēdo. Scōo excedit auarus modū in accipiendo. Et hoc triplicit. In corde ope ꝛ sermone. In cōde q̄dē excedit modū acquirendi: q̄ auaritia ingerit hoi ſollicitudines ꝛ curas supfluas: ꝛ sic ponit filia auaritie inq̄etudo mētis. Scōo excedit auarus modū acq̄rendi i ope: ꝛ sic ex ea oriť violētia ad q̄ ptiet rapia. Tertō excedit modū i ſmōe. Et q̄tū ad .h. 4. fac. prio vtiť fallacia. ij. addit aliquādo iuramētum ꝛ ppetrat piurium vt possit lucrari. tertio fraude deci piendo in ꝓtractibus. quarto ꝑditione ꝑdendo psonas ad acquirendū lucruz. Isidorus aūt pōit ix. filias auaritie. ſ. mendaciū: ꝛ falsuz testimoniū fraus: furtuz: piuriū: turpis lucri appetitus: violētia: inhumanitas: obduratio: ꝛ rapacitas que reducūt ad. vij. que ponit Greg. Nam mendaciū ꝛ falsuz testimoniū cōprehēdit sub fallacia: ꝛ furtū est quedā spēs fraudis: turpe lucz ad inquietudinē reducit. Rapacitas sub violētia: inhumanitas ꝛ obduratio idez sūt. Ista ergo. vij. genera vitiorū dicunt auaritie filie: q̄ ex ea oriunt sicut filie ex matre. Notandū etiā q̄ ſm Aristl. iij. ethicorū. vij. sunt spēs seu differentie auaritie tenacitas parcitas: chinibil' seruitus: meretriciuz: aleatores ꝛ mortuorū spoliatores: quorū numerus vel sufficientia sic distinguit: q̄ auarus peccat in generali duobus modis. ſ. in dando ꝛ in accipiēdo. In dādo peccat tribus modis: q̄ aliquando nihil dat ꝛ talis dicitur tenax. secūdo peccat q̄ parū dat: ꝛ tal' dicit parc⁹. tertio q̄ si dat cuz magna difficultate dat: ꝛ tūc parū: ꝛ talis vocatur chinibil' quasi animi vēditor: q̄ de paruis magnā vim facit. Sō auarus peccat in accipiendo: ꝛ hoc. iij. modis q̄. ſ. lucratur viliter: turpiter: illiberaliter: ꝛ violēter. ꝓmo auarus lucratur viliter aliqñ ꝛ fuliter: puta si aliqua vilia seruitia facit: ꝛ talis vocat' seruitus. Scōo peccat q̄ lucrat aliquando turpiter: puta de aliquibus actibus turpibus ꝛ vitiosis: vt meretricio ꝛ hui⁹. Tertio lucrat illiberaliter vt de eo qō gratis oꝛcedere: vt faciunt vsurarij et aleatores ab amicꝰ auferendo. Quarto lucrat violēter. ſ. vim inferendo alijs: sicut faciunt latrones vel mortuorū spoliatores. b. Tho. ſe. ſe. q. ex viij. arti. vij. ꝛ in. q. de malo.

Q̄ peccatūz auari. §. V.

Finis pene auari.

tie aggrauet vt dictum est supra ꝛ q̄ plurima mala ex ea oriantur vt ħ dicitur: ostendit Greg⁹. in. iij. moali. cap. ix. vbi exponit prophetiā Zacharie dicentis sibi dictum. Leua oculos tuos ꝛ vide quid est hoc qō egreditur? Et dixi. Quid nam est hoc? Et ait. Hec est amphora egrediens. Et dixit. Hec est oculus eorū in vniuersa terra. Et ecce talentum plumbi portabatur. Et ecce mulier vna sedens in medio amphore. Et dixit. Hec est impietas ꝛ proiecit eam in medio amphore: ꝛ misit massam plumbeam in os eius: et leuaui oculos meos et vidi. Et ecce due mulieres egredientes et spiritus in alis earum: ꝛ habebant alas q̄si milui: ꝛ leuauerūt amphorā inter celū ꝛ terrā. Et dixi angelo q̄ loquebat i me. Quo isti deferunt amphorā? Et dixit. Vt edificet ei dom⁹ in terra Senaar. Sup q̄bus verbis Greg. ibi sic ait. Volens deus ꝓpbe ostēdē humanū gen⁹ ex q̄ ab eo maxime culpa dilabat: p imaginez āphore q̄si patens os auaritie designauit. Auaritia q̄ppe velut amphora est q̄ os cōdis in ābitu terre. i. appetitu terrenorū aptuz tenet: qō aūt subdit. Hec oculus eorū in vniuersa terra itelligit: q̄ auaritia designata p āphoraz est ad quā sūma vigilātia ꝛ itentio est oiuz. Quia vt dicit Jere. vi. A maiori vsq; ad minorē oēs auaritie student: ꝛ q̄ ad bona cognoscēda hebetes sūt ꝛ quasi ceci: circa tēporalia acq̄renda ꝛ possidenda nimiū sunt acuti. ſz illud Jere. iij. Sapiētes sunt vt faciant mala: bona autē facere nescierūt. Et ecce talentū plūbi portabat: p plūbuz ꝛ i magna q̄titate: q̄ p talētuz designat magna grauitas peccati q̄ ad inferiora deprimit. Et ecce mulier vna sedens in medio amphore: ꝺ qua dicit q̄ est impietas. Greg. Impietas i medio amphore pūcit q̄ nimirū semp in auaritia ipietas tenet. Et hoc siue sumat impietas ꝓ infidelitate: ſm q̄ pietas ei ꝓtraria dicit cultus dei: siue sumatur ꝓ crudelitate ſz q̄ pietas dicit mia. Nā ꝛ auaritia dicitur idolorum seruitus ab ap'lo ad Eph̄. v. q̄ sollicitudinem quam debet deo exhibere nummo apponitur ꝛ auarus est crudelissimus ꝛ ad pauperes ꝛ sibi ꝛ suis in necessarijs: et

misit massam plũbi in os eius. Massa plumbi ẽ pondus peccati: qđ obstruit ita os ei⁹. s. auaritiã sectantis vt nec dñm laudare valeat nec cõfiteri peccata sua. Nullũ. n. pcẽm ita retrahit hoiem a ꝓfessione sicut auaritia: qz nouit auar⁹ q̃ absolui nõ põt nisi restituat alienuz: ꝛ in futuruz abstinet ab illicitis lucris: quod necessariuz est: vt dicit ō peni. di. v. negociũ: ꝛ. c. falsas. Et leuaui oculos meos ꝛ vidi. Ecce due mulieres egredientes. In his duabus mulieribus duo principalia vitia accipimus: supbiam vz: ꝛ inanemgliam: que ipie tati sine dubio ꝓiuncta sunt. Naz ꝛ vmis diuitũ supbia: vt dicit Aug. Et cõiter diuites sũt auari. Et ẽm ps. in multitudine diuitiaz suaz gloriãt. Et spũs erat in alis eaz. Alle aũt haz mulierum sunt actiones ꝓcedentes ex ipsis vitijs supbia. s. ꝛ inanigloria. Spũs aũt dicit esse in ipsis alis: qz ꝓ actiones hoz vitioz sathane volũtati deseruiũt De quo spũ loquit Luc. xi. Cuz imũdus spũs exierit ab homine ambulat ꝓ loca arida. i. deuotõe priuata. Et hẽbant alaſ quasi alas milui. Milu⁹ insidiari studet sẽp nãe pullor: qz. s. actiones prouenientes ex supbia ꝛ inani gloria diabolo. sunt siles: qz insidiant sẽp vite puulorum siue sibi siue alijs puis sensu ꝛ intellectu quos fraudibus deci piunt. Milui etiam vox est: meũ meuz: ꝓ hoc designãs q̃ auaritia supbia ꝛ inanisgloria querũt ꝓprium cõmodũ. Et leuauerunt amphoraz ĩter celuz ꝛ terraz: supbia ꝛ inanisgloria hñt hoc ꝓ priuz vt euz quẽ fecerit in cogitatione sua euane scere sup ceteros extollant: ꝛ mõ ꝓ ãbituz rerum mõ ꝓ desideriuz dignitatũ quẽ captũ tenẽt quasi in honoris altitudine eleuãt: qui aũt ẽ inter celũ ꝛ terrã ꝛ ima deserit ꝛ tamẽ supiora nõ attingit: qz vz supbia ꝛ inanisgloria mentẽ ꝓ auaritiã captaz ita eleuant vt quosq̃ ꝓximos despicientes q̃ deserant ꝛ alta q̃si gliantes petãt: ꝛ tamẽ duz supbiunt ciuibus supioribus. i. angelis nõ iunguñ. Et cũ interrogaret ꝓpha quo deferret ãphoraz: fuit responsuz ei vt edificet ei domus in terra senaar. Senaar interpretat fetor eoz: sicut aũt bonus odor. s. edificationis est ex vtute: iuxta illud apli: xpi bonus odor sumus deo. Ita ex trario ex vitio fetor Quia ergo quodlibet maluz ꝓ auaritiaz gignit ꝑz illud. i. ad Thimot. vi. Radix oiuz malor est cupiditas: dignum est vt domus auaritie in fetore ꝓstruatur. Sciendũq̃ q̃ Senaar latissima vallis est in qua turris a supbientibus edificari cepat: que linguaz facta diuersitate destructa est: que turris Babylon dicta est ex ipsa vz cõfussione gentiũ atq̃ linguaz. Ibi ergo ãphora auaritie ponitur: vbi Babylon. i. ꝓfusio edificat qz ꝓ auaritie impietatem certũ est oia mala exurgere: ꝛ demuz ad Babylonez infernalem summe ꝓfusionis adducit.

Capitulum Secundum ꝓ modum predicatiõis.

Thesaurizat et

igẽat cui congregabit ea. ps. xxxviij. Et q̃tũ malũ sequat ex hoc ostẽdit Amb. dicens. Omẽs cupidi oẽs auari Giezi lepraz cuz diuitijs suis possident: ꝛ mala quesita mercede: nõ taz pimonij faculta tem q̃ thesauz criminũ congregauerũt eterno supplitio ꝛ breui fructu. i. q. i. cito turpẽ: ꝛ ideo xps signãt admonuit dic. Nolite thesaurizare vobis thesauros sup terram ꝛc. Math. vi. Notanduz aũt q̃ thesaurizare vel thesauros recondere põt fieri triplici ex cã: vt dicitur in cõpendio theologie li. iij. c. xix. Primo põt qs thesaurizare ex ꝓuidentia ꝛ cõsideratione necessitatis: ꝛ sic ꝓcedi tur pentibus secularib⁹ ob necessitatẽ filioz educandoz ꝛ filiaz cõiugio tradendaz nõ ditãdaz seruato modo ꝛ statu psone. Unde apls. Debẽt parentes filijs thesaurizare: nõ filij pentibus. Secũdo põt quis thesaurizare ex cõsideratione publice vtilitatis. s. regni defendendi: cultus dei ampliandi: ꝛ sic etiã vt licituz ꝓcedit principibus seruatis tamẽ debitis circũstantijs: vt. s. ꝓ hoc nõ dimittat subuentio extremaz necessitatuz occurrentiũ que sciũt. Unde ꝛ Dauid preparauit ꝛ seruauit magnuz thesauruz Salomoni ꝓ structione tẽpli: vt pz. iij. Reg. Personis aũt ecclesiasticis nõ lz intentione seruandi. Unde Amb. Aurum hz ecclesia nõ vt seruet: sed vt eroget ꝛ det paupibus. xij. q. ij. auz. Tertio ex affectu auaritie absq̃ omni intẽtione ꝓuidendi sue necessitati vl aliene: ꝛ hic modo thesaurizare ẽ ꝓhibitũ ꝛ mortale: ad qđ facit vbum Hiero. dicentis. Accepisse paupibus erogãduz ꝛ egentib⁹ plurimis reseruasse: aut timiduz est: aut cautũ: aut certe qđ aptissimi est sceleris oiuz pdonũ vincit cupiditatẽ. xij. q ij. glia. Cõtra hoc preceptuz facit auar⁹ ꝓut dicit ps. Thesauizat ꝛ ignorat ꝛc. vbi ostenditur auari triplex mala ꝓditio.

Prima insatiabilis cupiditas: qz thesaurizat.
Secũda culpabilis cecitas qz ignorat.
Tertia miserabil infelicitas: qz congregabit ea.
Primuz ptinet ad cupiditatem affectus.
Secundum ad cecitatem intellectus.
Tertium ad facultatem effectus: ꝛ sic totam eius vitam condemnat.

Prima ergo prauitas est terrenoz inextinguibilis appetitus: ꝛ ideo dicit thesaurizat. i. congregare nõ cessat ꝓpter sitiz inextinguibilẽ suã. generat. n. auaritia infinitũ ardorez ꝛ insatiabilez sitiz. Un Amb. di. xlvij. sic hi. dic Nec finis vnq̃ nec satietas adeũt cupiditatib⁹. Et hoc ꝛplici rõe. ꝓmo rõe ōsiderij. Secõ rõe mõi. ctio rõe ĩmini. Quãtũ ad ꝓmũ. Quãto plus auar⁹

hz:tanto plus filia ꝓcupiscit. Unde ꝓv. iij. Ignis s. auaritie nunq̃ dicit sufficit. Ignis etiã nõ extinguit ex appositione lignoꝝ siccoꝝ sed auget. Uñ vsus. Crescit amor nũmi q̃tus ipsa pecũia crescit Item. Nunq̃ pecunia tristi satiat auarus. Ratio huius est: qz potus pecunie nõ ibi ponit vbi est sitis auari. Unde sicut vinũ in dolio non sedat corporales sitiz: sic pecunia in bursa vel archa sitim mẽtis sedare non põt: q̃to ergo magis hec ꝓcupia crescit tanto etiã minus hz qõ ei sufficere possit. Talis ergo insufficientia rez maiorem esuriez et amorez rez tẽporaliuz gignit: vnde ẽ simil hydropico: qui q̃to plus bibit tanto amplius sitit. Sic auarus q̃to amplius lucrat: tanto magis desiderat lucrari. Ꝓinde Ber. ait. Auarus terrena esurit vt mendicus. Scõo rõe modi. Quãto. n. modus augendi pecunias est facilior certior atqz securior z lucꝝ maius: tãto inhianti ad incremẽtuz illius delectabilior z suauior fit: nisi a tali excessu mẽtis vtute hõ cohibeatur: sed modus ipse augendi pecunias z speãliter p vsuram pre ceteris hz predictas tres ꝓditiones qz facilior certior z securior: z p ꝓñs lucruz maius est: z ꝓpterea ad affectuz succendendũ ad cupiditatem efficacissime opatur. Hinc Eccl. xiij. Insatiabil' oculus cupidi Talis sanguissuge assimilari põt: que mẽbro tumido delectabiliter applicat: sanguinem infectum insatiabiliter sugit. Et dum infirmuz membruz a putredine sanat: sibi ipsi necem sugendo ꝓcurat. Sic insatiabilis auarus duz venenosã pecuniam p auaritiaz bibit insatiabilez aliũ infirmuz quasi sanat: duz sanitate indigentez aliq̃n subleuat: sed ipse seipsuz occidit p peccatũ. Unde ꝓv. penult. Due sũt sanguissuge que sẽp dicunt affer affer. s. cupiditas z luxuria. Sepeqz ꝓtingit qõ dicit Ecclesiastes. iiij. Unus ẽ z scõm nõ hz: nõ filiuz nec frem z. z tamẽ laborare nõ cessat: nec tamẽ satiãtur oculi eius diuitijs z. Tertio ratiõe termini: scõm. n. Arist. j. politicoꝝ: finis auari est augmẽtatio pecunie appetitus aũt finis fm euz est infinitus: ꝓpter qõ beatitudinẽ appetimus quasi infinituz q̃to magis possumus cogitare: z q̃to fortius z intensius nos valemus. Et hinc est quod sic̃ ipse ait. Pecunie amatores totã suaz sbam z industriaz z potentiã ordinãt ad pecunie lucrum. Preterea creatura rõnalis ad imaginez dei facta creatur oibus occupari põt: repleri aũt oino nõ põt: qz capacez dei q̃cquid minus est deo implere nõ põt. Insup vluz corpus in spũali ꝓtineri ipossibile est: nã sicut sapia nõ põt impleri archa: sic nec pecunia impleri põt aia. Unde Ber. Nõ plus satiabit cor hois auro q̃ corpus aura z auarus nõ implebit pecunia. Ecclesiastes. v. Hinc. n. in figuram thesauri Jerico fuerũt anathematizati: z qz Achor tulit aliquid ex eis ꝓtra dñi mandatuz lapidatus fuit: vt habetur Josue. vij. ad figuram duz vt expõit venerabilis Gratianꝰ. i. q. iij. eccla §. se. q thesauri huius mũdi nõ debẽt transire i sortez fideliũ. i. nõ debent fideles thesaurizare. Jerico. n. interpretat luna: z significat mũdum qui mutat vt luna crescẽdo z decrescẽdo in hoibus q̃ ad tpalia. Jsrahelite interpretant videtes: z significant fideles. Achor significat auarum: qui ꝓtra voluntatẽ dei ꝓgregat: z ipse snia dilapidat dam natiõis. Quidã auarus cũ ꝓposuisz implere archã p fas z nefas: deinde a labore cessare: cepit parce viuẽ deide ad arche ipletionẽ multiplicatio vt. s. mendacij: piurij: fraudis: z huiꝰ laborare. Cũqz nõduz archã iplesset timẽs diabolus ne archa repleta amitteret eũ: ei taliter guttur ꝓstrixit q q̃cq̃ nõ posset deglutire. Deniqz allatis varijs cibis cepit eger clamare dicens. Crucior crucior: heu morior fame sed qz a diabolo strãgulor mã ducaz ñ possũ: q̃ dicto cũ diabolo spũz exalauit.

Secũda pars ẽ. §. II.

cecitas mẽtis: z ideo dicit ignorat. Ignorãtia aũt est q̃dam cecitas mẽtis precipue circa salutifera. Nẽpe q̃to magis corporalis oculus ad infima inclinat terreqz ꝓpior fit tanto magis restringit corporeus visus: z ecõtra si ad supiora eleuat: pinde si oculi vnius hois essent in celo tota terra q̃ nobis taz imensa videt q̃si breuissimus pũctus ei appareret. Sic nẽpe cordi diuino amore suspẽso at qz deo ꝓiuncto terrena cũcta nihil esse videntur. Sz ab his q̃ spũales oculos statuerũt declinare i terraz: magis extimãt: qz spũali lumie priuati sũt Unde de hoc ppha Dauid ait. Nõ videbit interitũ cuz viderit sapientes morientes. sil' insipiens z stultus pibũt: z relinquẽt alienis diuitias suas: z sepulchra illoꝝ domus eoꝝ in eternũ. In q̃bus verbis ꝓpha tres cecitates ostẽdit in tali homine

Primo hz tres cecitates.

Prima dãnationis. Scõa derelictionis. Tertia habitationis. Quãtuz ad pmã ꝓsiderat auarus q sic z paupes iusti: sic̃ z mali alij moriunt: z excecatus puluere terrenoꝝ aliaz vitaz nõ credit: ac p hoc dãnationẽ suã nõ vidz. Et q̃tuz ad hoc dicit ps. Nõ videbit z. s. oculo fidei interitũ suũ s. eternũ. Et cãz huiꝰ subdit. Cũ viderit sapientes morietes. i. vtuosos. Hinc ecclesiastes. ij. Oculi sapiẽtis vtuosi in capite eiꝰ. s. oculi mentales sũt eleuati z locati in capite. i. xpo nõ in his trãsitorijs. Et sequit stultus. i. auarus in tenebris ãbulat. i. i terrenis: que tenebrosa sũt vt terra. Et subdit ps. Simil insipiẽs z stultus pibũt: insipiẽs q futura ñ intelligit nec credit: stultus q negligit ea scire corpore z aia sil' peribunt tales auari. Secunda est cecitas derelictionis: qz derelinquent alienis diuitias suas. nec. n. secum asportabunt teste Job qui. xxvij. ait. Diues cum dormierit nihil secuz affert: aperit oculos suos z nihil inuenit. Ambrosi'. Non sunt hominis bona que secum

afferre nō valet. Sepe quoq; ad līaz ꝓtingere solet q; alienis diuitias suas relinquūt. Unde Eccle siastes. vj. Est aliud malū qđ vidi sub sole: ⁊ qđez frequēs apud hoīes: vir cui dedit deus diuitias. ſ. ꝓmissiue: ⁊ substantiā ⁊ honorē ⁊c. que sequūtur ibi vide qz ad ꝓpositum. Insup ⁊ ꝓsanguinei sepe alieni sūt duz auari mortē desiderant vt habeāt illa bona: qđ dñs insinuare volens ait Math. x. inimici hominis domestici ei⁹. Et vere inimici illi sunt: cū sepe ꝓtingat q; filij ⁊ ceteri ꝓsanguinei ne auarus qui acq̄siuit p furtum: rapinaz: ⁊ fraudes ⁊ vsuras: ⁊ ludos ⁊ huiusmodi: restituat aliena malitia aut violentia impediūt ne ꝓficiant testa mēta ⁊ cautiones: qđ dei iusto iudicio euenit vt nō possint cū volūt qñ cū poterāt noluerūt.

Tertia cecitas ē habitatioīs: qz quasi opinari tales videnē q; in sepulchris suis debeant habitare semp. ſ. ita faustuose ea ornant ⁊ in locis sacrī collocāt illa. Et de hoc subdit. Sepulchra illoz domus eoz ēternuz. Proinde ad tales p Isa. xxij. Quid tu hic: ſ. in eccl̄ia aut ōsi qs hic: qz excidisti tibi sepulchz. Excidisti in excelso memoriale diligenter ī petra xp̄i tabernaculū tibi. Ecce dñs asportari te faciet sicut asportat gallus gallinaceū ⁊c. Exēplū in li. dialogoz de sepulto i loco sacro malo hoīe. Itez in canone Greg. Quos peccata grauia deprimunt ad maiorē cumulū dānatiōis potius q; ad absolutionē eoz corpora in eccl̄iis ponūtur. in. c. cū grauia. xiij. q. ij. Et hoc ꝓpter presumptionē comissaz ab eis in vita ordinando de huiusmodi sepultura ꝓpter faustū mundi. Cōiter accipit auaro qđ dicit Jere. xxij. Sepultura asini sepelietur. De asino mortuo tres ptes fiunt: vna ps est pellis: ⁊ hoc ē eius qui possidebat: ⁊ ex hoc corio fit tympanū vñ hoies gaudēt ⁊ tripudiant ad sonitū eius. Secunda ps. ſ. caro ē vermiū.

Tertia sūt ossa que exponūt ventis frigoribus ⁊ caloribus duratura. Sic de auaro fiunt tres ptes. Nā tēporalia que sūt vt pellis remanent suis ꝓsanguineis: vnde gaudēt ⁊ tripudiāt corporaliter eorpus vo efficit esca vermiū: aīa cuz potētijs suis que sūt vt ossa pmanētia exponūt frigori ⁊ calōi inferni. Juxta illud Job. xxiij. Trāsibūt ab aq̄s niuiū ad caloreē nimiū. Ita diuiti illi qui ītēdebat thesaurizare sibi dicēs. Alia mea habeō multa bona posita in annos plurimos: fuit dictuz. Stulte hac nocte aīam tuā repetent a te. i. demones auferent: que aūt parasti cuius erunt: Et addit dñs Jesus post istud exemplū dictū. Sic est omis qui sibi thesaurizat: ⁊ nō est in deum diues. Luc. xij. Legitur in cronica martiniana q; quidā diues ō ditus auaritie emebat blada tēpore messiuz multa: ea seruans vt charistiā induceret: sed de iusto iudicio miserabiliter mortuus est. Nam cū esset in quodam portu in terra ad ista tractandū subito mures innumeri de terra egredientes corā oīb⁹ ascēderunt sup corpus ei⁹ ad rodenduz eū: ⁊ cuz nō possent eū multi a muribus defendere portauerunt eū in nauiz. Sed de naui tot exierunt ibi mures q; nec eū ibi potuerūt defendere: sz demū a muribus occisus ⁊ corrosus est: sicut ipse potius ꝓmittebat blada marcescere ⁊ a muribus ꝓsumi q; ꝓgruo precio vendere.

Tertia prauitas ē. §. III.

seruitus miseranda. Et ideo dicit ps. Cui congregabit ea: vt sit interrogatiua locutio q̄si dicat nō sibi qz oia dimittet: sed alijs qui male utent eis: ⁊ ꝓpter quā congregationē tradetur in manus demonioz: ⁊ eis seruiet in inferno. Et certe ista est miserabilis seruitus ⁊ infelicitas vt faciat se seruum diuitiaz ad congregādū: vnde efficietur seruus diaboli ad cruciatuz. auarus seruꝰ est diuitiaz: qđ manifeste declarat ꝓpheta dicē. Dormierūt somnuz suz ⁊ nihil inue. oēs vi. diui. in manibus suis. Ordo q̄dez ꝓgruus est: quādo diuitie sūt virorū nō autez quādo viri sūt diuitiaz: quē ordinem peruertit auaritia: vt viri diuitiaz sint. ⁊ nō econuerso. Triplex. n. seruile officiū sub dñio diuitiaruz auari hñt. Primū est ad obediendum quod pertinet ad nūmos multi placandū. Secunduz ē ad custodiendum qđ ptinet ad ꝓseruandū. Tertiuz ad ꝓformandū qđ ptinet ad illos ad ꝓformāduz.

Quātum ad primū officiuz. ſ. ad obediendum Tanto nēpe fragrāti desiderio atq; voto tātaq; seruitute atq; subiectione cordis: oris: ⁊ opis dicatus est auarus obedire nūmi ad nūmos seu ad pecuniā multiplicandum: q; ad p̄ceptum eius cogitat ipia ⁊ iniqua. In corde. n. frequēter vsāt studiose cogitationes parate ad decipiendum: circūueniendū: fallenduz. Fabricantur cauillatiōes: iniusticie sil'ationes: calliditates: puersitates: malicie ꝓditiones: ⁊ hui⁹. Ad instionē illi⁹ multiplicat auar⁹ mēdacia: piuria: sophistica vba: frāgit promissa ⁊c. sil'ia p̄cipiente illo abstinet a delicatis cibis: a vestib⁹ p̄ciosis: a solatijs: a q̄ete: ⁊ a somno: patrat q̄z crudelitates: iniusticias: neq̄tias ⁊ sil'ia. Insup ad impiuz eius exponit se laboribus ⁊ erūnis. Itineribus sepe: piculis fluminuz: picul' latronuz ⁊c. in fame ⁊ siti ⁊c. que nomiat ap'lus. ij. ad Cor. xi. Sz ap'lus ꝓpter deū: auarus ꝓpter nummū: ⁊ qđ est mirabilius: qz nūmus p obedientiaz cogit aīaz suā dare in manibus demonioz: qđ ip se facit libēter vt vificetur illud Eccl. x. Pecunie obediunt oīa. ſ. locutiones: opatiōes: ⁊ cogitationes. Secundum seruile officium est in custodiendo que. ſ. iam male acquisita sunt. Unde sup Luc. xvj. Non potestis deo seruire ⁊ mammone. Glo. seruit diuitijs qui custodit vt seruus: sed qui seruitutis excessit iugum eas distribuit vt dominus. Jn hoc autem manifestissimum signum est q; auarus nō sit dominus diuitiaz nec

Capitulum Tertium.

possessor sz tñmodo custos: qz de eis nō pōt facē q̄cq̄d vult etiā bonū qō iudicat esse faciēdū. Unū Ber. sup Cant. Quere a quo vis eoz q̄ lucris tē poralibus inhiāt insatiabili corde: q̄d sentiāt de illis q̄ sua vendētes z paupibus erogātes regna celoz p terrena sb̄a mercātur: sapiēter ne agāt: resp̄ōdebit p culdubio sapiēter: q̄re itez: cur qō approbat nō fac: nō possū indt: qz oña auaritia nō p̄mittit. Nō est ergo auarus dñs eoz q̄ hīc videt nisi forte eo mō loquēdi quo q̄s dñs ē cōpedum q̄bus cōpeditus tenet q̄ tamē potius illi dñant q̄ fugiant ei: z duz quodāmodo vī custodire eos custodiē ab eis. Sic auarus cū ipsos denarios videt custodire māmone iussu i custodia retinet ab eis demū i puncto mortī tradēdus in manus demonū. Tertiū officiū seruile est ad p̄formāduz. s. marsupio suo siue ī p̄speris siue in aduersis. Hinc Ber. sup Cant. loq̄tur auaro dicī. Conformaris burse tue tanq̄ seruus dño suo duz quō ille nēcio q̄gaudet illi gaudenti p̄dolet dolēti. Tu q̄s crescēte marsupio tuo crescis pariter z aīo z decrescente pariter decrescis. Nā p̄traheris tristicia dum illud euacuat: z soluer leticia aut inflaris supbia cum illud impletur.

Quēritur cum tē. §. IIII.

pōte famis sint multi paupes z aliq̄s theologus p̄dicator hz pluzes libros in q̄bus studet vt possit p̄dicare z p̄sulere: vtz debeat in hac necessitate cū. s. ab alīs nō subueniāt libros suos vendē z pretiuz paupibus erogare z p̄silia z predicationes dimittere? Respōdeo sz Alex. de ales. ſa pte sūme q. xliij. Sic. Licet. n. p̄dicare ex genere suo sit maius bonuz q̄ dare elyas eo q̄ elya spūal sit meliō corporali: tamē iminēte necessitate meli' ē elemosynaz dare q̄ predicare. Unde z p̄bus dicit q̄ egē ti melius ē vitari. i. subueniri q̄ philosophari. Et hoc duplici rōne p̄bat. Prima qz sine libr vl cū paucis pōt q̄s predicare. Secūda qz presupposito q̄ ita ignarus esset q̄ nesciret sine libr p̄dicare deberz ad tps a p̄dicatione abstinere vt pauperibus subueniret nisi sciret q̄ ppter defectū p̄dicationis hoies irent i p̄ditionem. tūc. n. in tali casu oz libros retinere z nō vendē: cū euz moueret zel' aiaz z nō cupiditas librorz. Et intelligit hoc de magnis necessitatibus. tūc. n. hz locum. Pasce fame morientē: si non pauisti occidisti. di. lxxxvj. c. nō satis. Itē sm Alex. vbi supra. Quāto auarus plus superflua congregat: tāto plus peccat q̄ minus congregans: z hoc tū qz magis recedit a virtute q̄ consistit in medio: tuz qz plus damnificat primum: tum quia maior cupiditas est in eo.

Capitulum tertium p modum predicationis.

Inclina cor meū

deus in testimonia tua. i. in affectuz diuinoz eloquioz que testificāt de deo z nō in auaritiaz. ps. cxviij. Auarus dicit q̄si eris. i. pecunie auidus. Assimilat aūt hydropisi que facit hoiez sitire. q̄ q̄to plus bibit tāto plus habūdat inordiato humore. Sic auar' q̄to plus hz: tāto plus appetit hīc. Unō Aug. Fideli totus mūdus diuitiaz est: ifideli aūt ēt nec obolus. xviij q. iij. q̄d dicā. i. bono christiano q̄libz ps mūna mūdi. i. rez tēporaliū ē sibi ad diuitias z p̄tētus ē. Sz ifideli. i. auaro q̄ dī idolatra: vnō z ifidelis p̄ silitudinē vt dictū ē si totū muduz hīet nec obulū sibi vī hīc. Cōiter aūt hydropisis nō sanat z p̄cipue i senib' ppter defectū calor' nāles nisi miraculose. Unō in euāgelio dī de hydropico posito āte xp̄z q̄ app̄hēsuz sanauit eū. Luc. xiij. Genus n. humanū qō repit auaritie deditū p̄maxime sz illud Jere. vi. Oēs auaritie studēt sanauit exēplo duz paup vixit z gīaz attulit z doctrinaz mundo dicēs Luc. xvj. Attēdite vobis. i. cauete ab omni auaritia p̄maxīe auaritia ē pecīm graue z piculosū ad dimittendū illa q̄ committūt i male acq̄rēdo z p̄cipue in casibus i q̄bus oz facē restōnez: qz rari ad istaz faciendā se disponūt. Et de hac Ezech xxij. dī. Principes eius in medio eius q̄si lupi rapientes p̄daz ad effundēduz sanguinē z auaritie lucra sectāda. Et sm hoc auaritia ex genere suo. i. ex mā est mōtale sm. b. Tho. se. se. q. cxviij. primz n. isto modo ad auaritiā iniuste p furtū rapinaz vsuraz: fraudulentiā: simoniā: turpe lucrū: z alia hui' acquirē q̄ de se sūt mortalia z nō soluz ope: sed etiā appetitu debberato soluz. Et in hui' figuraz declarauit dominꝰ q̄dā aīalia esse īmūda nec debere eis vesci: que significāt rapinas z iniustas acquisitiones sm Tho. p̄ma se. q. cij. arti. iij. vt griphū qui equestribus hoibus ē infestus: z significat crudelitatē potētuz z oppmentiū. Alietuz q̄ pascit minut' auib' z signat molestos paupibus. Miluū q̄ maxie isidijs vtit z signat fraudulētos. Uulturē q̄ seq̄t exercitū expectās comedē cadaueraz mōtuoz z signat eos q̄ mortes z seditiones hominū affectāt vt. s. ide acq̄rāt. Strutionē q̄ cū sit auis volare nō pōt: z signat deo militātes z cleri cos z religiosos se negocijs secularib' implicātes. Nicticoracē q̄ ē in nocte acuti visus z i die non videt: z signat eos q̄ in tp̄alibus sūt astuti z i spūalibus hebetes. Accipitrē q̄ seruit hoibus ad p̄daz: z signat eos q̄ ministrāt potētib' vl vsurarijs ad p̄dandū. Cignū q̄ ē color' multū cādidi z longo collo qō hz ex pfūditate aque vel terre cibū q̄rit z signat hypocritas q̄ p iusticie exterior' cando rem terrena lucra querunt z dignitates z hui'. Donocratallum que auis est in p̄tibus orīētis q̄ habet in faucibus folliculos: in q̄bus p̄mo cibuz

ponit ⁊ post horam in ventrē mittit: ⁊ signat eos qui sūt nimis solliciti ad tēporalia vesci. His p̄fatis moralr est sibi incorporare tales mores ⁊ eis vti quod nō licet. vnde apls ad Heb. vlt. Sit mores in vobis sine auaritia. Notandū q̄ sex sūt p̄auitates que reperiuntur in auaritia.

Prima est angustia cordis.
Secunda obprobrium vite.
Tertia illaqueatio diaboli.
Quarta certitudo danationis.
Quinta impenitens malum.
Sexta horribilitas mortis.

Prima ergo prauitas. §. I.

tas est angustia cordis. In mira quidem angustia viuit cor auari vt dicere possit illud Daniel. xiij. Angustie mihi sunt vndiq̄. Triplicē āgustiaz doloroſaz exp̄itur auarus miser circa diuitias tēporales. Primaz in eas acquirēdo. Secūdam in eas expendēdo. Tertiā in eas amittendo. Primaz q̄dem angustiā experit in diuitias acquirēdo. Nam nocte ⁊ die quietem repire non p̄ōt. Sero q̄dem anteq̄ inquietā quietē dormitās sumat: pgit reuidere denarios suos. Illos numerat remouet: speculatur ⁊ p̄templat: osculat ⁊ āplexatur ⁊ tanq̄ pictima ⁊ aie sue medelaz apponit cordi. O qui specularet clā gestus modos ⁊ act⁹ ⁊ v̄ba que circa denarios solus in secreto seruat: nō absq̄ admiratione repleret risu. Deniq̄ post locatos denarios in loco tuto. reliquā circuit domū: scrutat minima: rimatur cūcta: reuidet reliqua: p̄siderat cetera ⁊ nihil ō tota supellectili domus sue inexaminatuz ⁊ indiscussum relinquit. Tandem dormitū pgens sobrio seu parco sōno illo quo dormit somniat q̄ō p̄cupiscit vel timet nunc apparet ei se repisse thesauz magnuz: nunc maiorem ei fuisse ablatuz: ⁊ illo letatur iocūdat: ⁊ dormiēdo exultādo ridet ex alio tristat ⁊ lamētatur: lachrymat: plorat: clamat: ⁊ dolet: cōqueritur: ⁊ suspirat: ⁊ vix absq̄ p̄sili somno trāsit somnuz. Qua lingua exprimi possz q̄ta mestitia obruit: cū euigilando defraudatū se repit de thesauro nūc in somno tā certe repto? Proinde cōtigit ei sicut Isa. xxix. ait. Sicut somniat esuriēs ⁊ comedit: cū aūt fuerit expgefactus vacua est aia ei⁹ ⁊ sicut somniat sitiēs ⁊ bibit: ⁊ postq̄ fuerit expergefactus lassus adhuc sitit: ⁊ aima eius est vacua. Sic. s. p̄tingit his auaris. Quis etiā depromere posset leticiam cordis eius cū cōperit expgefact⁹ nō extitisse vez q̄ ablat⁹ ei fuisset thesaurus quē admodū somniauerat pauloante: de die quoq̄ etiam minorez quietez hz. Nam sūmo mane domū egrediēs plateas ⁊ loca publica visitat: anio inquieto circuiens ⁊ querēs quez deuoret anima eius: ⁊ tāq̄ leo egressus de antro non reuertit donec apprehēsa preda escaz puulis catulis. i. natis suis ferat: sicut testat Ezech. xxij. Leo rugiens capiensq̄ p̄dam deuorat aiam paupis. Primus auarus in mundo fuit reprobus Chaym qui ob auaritiam obtulit deo de frugibus destructis ⁊ corruptis nō de bonis: vt dicunt hebrei: ⁊ ideo nō respexit dñs ad munera eius: hic pus edificauit ciuitatez vt. s. posset congregare filios suos ⁊ filij ablata ab alijs retinere: sed vagus ⁊ p̄fugus exijt a facie dei ⁊ demū occisus ⁊ desperatus est. Sic auarus vagus p mundū in acquirēdo aliquando occidit: ⁊ desperationē incurrit. Secundā quidē angustiam expitur in diuitias expendendo. Tanta. n. miseria p̄mitur: tanta auaritia atq̄ tenacitate p̄stringit q̄ q̄ncunq̄ ō sua sb̄a diminui cernit: oculum sibi cecidisse videt: ⁊ ppter hoc quidē totaz familiam suā in amaritudine tenz. Subtilissime n. discutit ⁊ numerat expēsas panis: vini: olei: carniū salitaz: ouoz: gallinaz: ⁊ quarūcunq̄ minutaz rez figit frenum artissimuz expēsaz: ⁊si q̄d vltra diminutū in domo repit defraudatū se dic. de gulositate ⁊ ebrietate ⁊ latrocinio oēs de familia sua mouet ad abstinentiā parcāq̄ vitam hortatur eos obseruat ⁊ numerat oēs comedentiuz bolos ⁊ potuū vices p̄tinue. interiz amaritudine vrit ⁊ turbat. Sepe p̄querit dicēs. In domo hac nō sūt nisi latrones ⁊ lupi ac lamētabilit sepi⁹ ait Vos roditis mihi ossa. Ex his ⁊ silibus clarescē pōt q̄ nec ipse i ppria domo aliquo tpe pacē hz: nec familia sua cū eo q̄etem repire pōt vt vificet q̄ō de talib⁹ Isa. xlviij. c. ait. Nō ē pax impijs dic dñs. Et itez p̄v. xv. Cōturbat domū suā q̄ sectat auaritiā. Silis est tal⁹ auarus cani qui cū paleas sup quas cubat ⁊ dormit nec ipse comedit nec ipse alijs sinit asportare imo si q̄s eas inde asportare velle se mostrat: nō cessat latrare ⁊ q̄nq̄ mordere. Sic talis mirabilis hō auarus nec vtit diuitijs q̄bus preest: nec alijs sine latratu ⁊ morsu canino p̄mittit vti. Talis vtiq̄ nō ē aptus ad pliuz tēptationū p̄tra inimico ppli dei. i. demones quia subito p̄sternit a diabolo i oia vitia. Vñ Beda. Quēcūq̄ arripuerit humana cupiditas mox in oiuz p̄sternit ima vitioz. de pe. di. iij. In hui⁹ figuraz legit Judic. vij. Q̄ q̄ erāt cuz Gedeone bellaturi p̄tra madianitas illi q̄ de fluuio iclinati sū pserūt aquā manu p̄pjciētes ad os. illi fuerūt electi ad pliuz: q̄ vero p̄strauerūt se toros mittentes os i fluuiū vt inepti fuerūt repudiati ad significādū q⁹ illi q̄ tm̄ necessaria accipiūt de reb⁹ trāsitorijs que fluūt vt aqua sūt apti ad vincendū dyabolū ⁊ vitia: sed q̄ totalr se imergūt vt auari non sūt apti ad vincendū. Tertiā angustiā talis exp̄itur i diuitias amittendo. Que lingua dicere posset q̄to dolore torquetur: q̄ta amaritudine cruciatur: q̄toq̄ merore afficiatur: quādo aliq̄d de substantia sua casu amittit ⁊ in mari periclitatur seu preda vel furto seu alio modo subripitur

Tauaricia plena est obprobrijs plena.

Capitulum Tertium.

t fraudatur? Hinc ecclesiastes. v. ait. Est alia infirmitas pessima quã vidi sub sole diuitie congregate in maluz dñi sui: peunt. n. in afflictione pessima. Admiranda ergo sapia saluatoris qui respiciẽs q̃ cupiditatis via duceret ad hospitiuz infernale si eaz dimitteret apertaz facilez t planam: fecit sicut agricola prudens qui viã p quã neminẽ vult trãsire fossatis precidit: ac palis in terraz pfixis applicatis pungentibus spinis illã obstruit atq; munit. Sic dei sapia in itinere diuitiaz posuit ãgustias multas in acquirendo timores t sollicitudines in ꝓseruando: t dolores plurimos in amittendo vt sic saltem hoies impedirent p talez viam caterua tiz ad infernum currere. Unde Osee. ij. Sepiam vias tuas spinis tc̃. t sequit t dicet. Reuertar ad viruz meũ ꝑmez tc̃. i. xp̃m p mediuz tribulationis. In huius figuram legitur ꝑmo Reg.

Secunda prauitas. §. II.

est obprobrium vite. Tota nempe auari vita obprobrijs plena est. Tria inter alia sunt obprobria vite eius. Primũ est inertia. sm malitia. tertium infamia. Primũ obprobriũ vite eius est iertia. Per auaritiam. n. tollit sibi operositatẽ ois debiti modi ꝓcurandi sibi licita t salubria lucra. t p tãto efficit desidiosus accidiosus ociosus. Ex hoc etiã auaritia necessitat hoiem ad indebitos modos lucrandi ꝓtra legez quaz dedit dñs Heñ. ij. dicens. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Sed tales sicut ꝓpheta ait in labore hoiuz non sũt t cũ homibus nõ flagellabũtur. s. qñq; i vita sed post mortẽ cũ demonib' semp flagellãdi sũt.

Scõm obprobriũ est malitia que sequit ex p cedenti inertia. Nã sicut Ecc. xxxiij. scriptum est. Multaz malitiã docuit ociositas. i. iners vita ad tantã malitiã scelez tales ducit q̃ aiam suaz pro quolibet vili nũmo venalez p̃bent. Maximũ vti q̃ scelus est aiaz in tanta sublimitate creatã. i. ad imaginẽ dei formatã: tanto precio. i. sanguie xp̃i redemptaz ad tantã gl'iam ordinataz ꝓ tam vili precio venũdare. Hinc Ecc. x. Auaro nihil ẽ sceleſtius. hz. n. aiam suaz venalem. Ex quo manifeste apparet q̃ ꝓ nũmo talis precipitaret se in ifernalez vorazinez oiuz sceleꝝ t flagitioꝝ: nisi forte aliquo mũdano timore refrenaret. Tertiũ ei' obprobriuz est infamia. Ita auaritie scelus reddit homiem infamẽ p vsurã q̃ aliquando exercet q̃ nullus nisi infidelis eaz audet publice exercere. hi q̃dem sunt illi de q̃bus p̃v. j. Qui relinquũt iter rectum t ambulant p vias tenebrosas: qui letant cum malefecerint t exultant in reb' pessimis: q̃z vie puerse t infames gressus eoꝝ.

Tertia prauitas ẽ. §. III.

illaqueatio diaboli. Tanta est ptãs quã exigente hoc scelere t dño pmittẽte suscipit diabolus sup tales: eo q̃ operãte auaritia. Primo se illaqueat Secũdo se intricat. Tertio p̃sumptuose spat.

Et ꝑmo illaqueat se. Unde Job. xviij. de cupido loquẽs ait. Immisit in rete pedes suos t i maculã eius. s. demonis ãbulat: tenebitur plãta eã laqueo. plãtaz. n. extremitatẽ vite vocat. Quanto n. cupidus ꝓpinquior fit fini vite sue: tãto maiori cupidine inardescit. Hic Hiero. ait. Luz alia vitia cũ hoie senescant: sola auaritia iuuenescit. Et itez. j. Thimot. vi. Qui volunt diuites fieri incidunt in tẽptationez t in lequeũ magnuz diaboli: ꝓpterea q̃to homo magis senescit tãto difficiliuz ab ea se soluit. Secũdo se intricat. Luz. n. auis volãdo in rete ceciderit: tãto magis se intricat q̃ to plus se extricare ꝓtẽdit. Sic auaro ꝓtigit sepe qz cũ p aliqd tps intẽdit vacare vsuris vel alijs illicitis acquisitionibus: t demuz cessare ab eis. oi die: oi mense: t oi anno magis se repit intricatũ at qz a ꝓposito cessãdi ab iustis lucris elõgatũ. Hic p̃v. v. Iniq̃tates sue capiũt ipium t funibus peccatoꝝ ꝓstringit. Tertio p̃sumptuose spat: q̃a credit se penitere in fine t restituẽ aliena: sz ignorat qd deus Math. xxv. cõminat' est dicẽs. oi. n. habẽti dabit t habũdabit: ei aũt qui nõ hz t qd videt hie auferet ab eo: hz nẽpe thesauꝝ magnũ q̃ tps ei ꝓcessuz vtuose expẽdit. Et iõ multa merita cumulat t huic dabit. s. i fine vite tps. s. meliuz se disponẽdi t ꝑparandi: vñ t tũc maiori gia habũdabit. Qui aũt ñ hz. s. in ꝑterito tpe merita cumulata: qz sep male vixit id qd vi hie. s. pnie tps in fine auferet ab eo. s. iusto iudicio dei: eo q̃ in illo p̃sũptuose ꝓfisus est. Unde Aug. de pe. di. vij. Multos solet decipe serotina pnia. Uñ in figurã hui' Loruus q̃ viuit de rapina t cadauerib' t vociferat crocitando egressus de archa nõ est reuersus ad eaz. Sic auarus q̃ differt pniaz nũq̃ reuertit ad eccliaz p pniaz verã. Sed colũba cui' vict' est inocẽs. Qd accidit vni auaro q̃ in pũcto mõtis alta voce clamauit: o pnia: o pnia vbi es? quo dicto spũz exalauit: vt apte clarescceret q̃ qz quando illã recipe poterat nõ quesiuit: merito eã recipere nõ posset cũ vellet: eo qd non debito modo vellet. Unde de talibus Job ait. Inuolute sũt semite gressuuz eoꝝ: ambulabũt in vanũ t pibũt.

Quarta prauitas. §. IIII.

est certitudo dãnationis. Miro nãq; modo iter alia scelera pectoꝝ certificat auar' de sua eterna dãnatiõe. Nã ad hoc hz tria testimõia credibilia facta nimis vt i ore duoꝝ vel triũ stet hui' vitatl vbuz. Primũ testimoniũ sũt euãgelia. Scõm ꝓuilegia. Tertiũ manifesta idicia. Quãtum ad ꝑmuz dñs Luc. vi. ait. Mẽsura q̃ mẽsi fueritis remetietur vobis. Luz. n. auarus nõ det aliquid nisi recipiat ampli': ex hoc certificat seipsum de damnatione eterna: qz si volet acquirere a iusto

Tauarus certa fiunt de sua eterna damnatione. ꝓ tria testimonia.

Tauarus a dño illaqueatur. & ꝓ tria in ẽis.

iudice qui predictaz ꝓstituit legem nō dabitur ei nisi aliquid det amplius ⁊ melius padiso ⁊ quia hoc nunq̄ poterit obseruare: necessario sequitur q̄ nunq̄ poterit acquirere gloziam sempiternaz. Scōz testimoniū sunt ꝓuilegia ⁊ autētica instia. Nulluz equidez crimē est q̄ tā patenter ⁊ aperte deferat lachrymas eterne mortis sicut auaritia. Nam in quolibet instō: ⁊ particula libroꝝ in q̄bus ꝓtractus vsurarū vel alīj iniusti ⁊ fraudulenti ꝓscribuntur: ꝑticulariter ꝓiuilegiū auarus hz qō eum obligat ad supplicia sempiterna. Et hoc patet: qz de hoc tot ꝓiuilegia hz quot iniustos ꝓtractus ꝓpterea multuz certificatus est de dānatione eterna. Ueruz si restituit aliena abradūtur ⁊ cassant ꝓiuilegia supradicta nec credit eis sicut nec credit cassato libro ⁊ abrasis chartis seu incisis in iudicio seculari. Tertiuz sunt indicia manifesta ⁊ inter alia vnū potissimuz est: qz i vsurario ꝓtractu fit fenerator socius demonis infernalis. fieri. n. ꝓsueuit q̄ quādo mercator facit foꝝ cum venditoze arrasq̄ soluit de re empta. Et si superueniēs alī apponat de arra ⁊ dicat. In hac mercantia ꝓticeps eē volo: ⁊ ille annuat tunc facti sūt socij in lucro piter ⁊ dāno. Sic ꝓtingere videtur auaro ⁊ demoni infernali. Nam iter iusta lucra p furtum: rapinaz: simoniaz: fraudulentiaz: ꝓditionem: vsuram ⁊ huiꝰ auari: apponit diabolus aliquid impie acq̄situz: ⁊ dicit se esse sociuz ꝓtēq̄z habere in illa mercatione. Hoc ꝓbatur quodam exemplo q̄ q̄dam ꝑdiues homo magnam hēbat pecunie sūmaz licite acquisitaz infra quam apposuit duos denarios quos illicite acquisierat: ⁊ totaz illam pecuniā collocauit in archa. Lūq̄z altera die aperet archaz repit sup denarios diabolū ibi sedentez qui ꝓhibuit ei ne ꝓtingeret eos nisi expendere vellet eos cuz ꝓsensu suo eo q̄ socij sil' essent in pecunia illa. Ex his ꝑz q̄ manifestum indiciuz est auaros esse dānandos nisi restituāt aliena: eo q̄ sicut sunt in p̄senti vita socij peccatoꝝ: ita erunt in alia socij tozmētoꝝ. Ex hac igitur cōtracta societate in tantuz auarus cū diabolo ꝓfederat tantūq̄z i demone trāsformat q̄ quodāmō induit similitudinē eī. Naz sicut diabolus peccati nummū quē libēter sub spē lucri mutuat peccatori sibi nunq̄ restitui vellet vt demū illius corp' ⁊ aīam lucrari posset sic auarus p vsurā datū ab eo mutuū restitui nollet vt posset totaz substātiā paupis deuozare. Propter̄ de tali Job. xx. c. ad liaz scriptū est. Juxta multitudinē adinuētionuz suaꝝ sic ⁊ sustinebit: qm̄ ꝓfringēs nudauit domū paupis: domū rapuit: ⁊ nō edificauit eā: nec ē satiatus venter eius: ⁊ cū habuit q̄d cupiebat possidere nō potuit: qz. s. vel rapietur ei in vita: vel saltem relinquet illud.

Quinta ꝓuanitas ē. §. V.

impenitēs malū. Triplex q̄dez cā est quare auarus p̄cipue raro ꝓfitet: ⁊ cum magna difficultate ad pniam veraz reduci pōt. Prima cā est indispositio. Secūda est induratio. Tertia ē obstinatio vt sint hi tres gradus ad descēsuz dānationis eterne. Prima cā est indispō. Indispositꝰ n. est auarus q̄ male acq̄siuit veracit penitē. Naz aut est pdigus: aut tenax. Si pdigus nō hz vnde reddat si tenax nō vult reddē. Deniqz ad impossibile nemo tenet. Nam inanis est actio quaz excludit inopia debitoris. Auarus. n. rarissime nisi in mortis articulo satisfacere vult silis vasculo illi terreo in quo pueri denarios ponūt cuz iaz cupido nūmi incipit blādiri eis. de quo vase nisi frā gat extrahi mīme possūt. Sic auarus nūq̄ restituit nisi in mortis articulo: quādo denarios illos secū ferre nō pōt: vt vificet illud Ecc. xxix. Multi quasi inuētionē. i. ex ingenio hois adinuentum nō ex nā ꝓhibituz extimauerūt fenus ⁊ ꝑstiterūt molestiā his qui se adiuuerūt. Secūda cā est induratio. Luz. n. auarus ꝓsideret ad statū salutī nō posse venire nisi ꝑ posse restituat aliena nec p ꝑns nisi filios ⁊ filias suas in multa paupertate ⁊ inhonozabiliter relinquat: ꝓpterea hoc abhoz rens p fidez nō intelligens statuz suū piculosum potius deliberat in peccato pseuerare q̄ debito modo se emēdare sic diu pseuerādo indurat cor eius: ⁊ lz huiꝰ vitij ꝑdicationes audiat: lz timens deū ad pniaz eū iducat: lz exhortatꝰ ad hoc ⁊ ob iurgatus circa hoc frequētius fētiat. nihilominꝰ cor eiꝰ sēp amplius indurat: sicut de eo Job. xli. scribit. Cor eius indurabit q̄si lapis: ⁊ stringet q̄si malleatorī incus: que q̄to plus malleo ferit tāto durior fieri solet. Tertia cā impnie eius est obstinatio. Signū q̄ppe manifeste obstinatiōis auari est ꝓtēptus diuini verbi ⁊ exhortationuz ⁊ repbēsionū sceleris sui. Prohinc Salomō ꝓv. xvij. ait pctōr cuz in ꝓfūduz iniq̄tatuz venerit ꝓtēnet resurgē. s. ꝑ ꝑdicta. Mira nāq̄z ē obstinatio ꝓtēptoris ⁊ q̄dāmodo excedē vī obstinationez Jude. Judā. n. penituit de scelere ꝑpetrato lz nō debito mō: ꝓpterea inq̄t peccaui. fo suū petrū ꝓfessus ē. cū ait peccaui tradēs sanguinē iustū. Tertio satisfecerat p̄ciū qō recepat ꝑ xp̄i ꝑditiōe resignās pecuniā: verūtamē veniā nō meruit: qz illā nō requisiuit. Sz q̄d dicē possimus de auaro obstinato quē p̄mo nō penitet de iniuste acq̄sitis nisi forte q̄ modicū lucrat' sit. Secūdo si penitet nō ꝓfitet. ne. s. a ꝓfessore ad satisfactionē cogat. Tertio si ꝓfitet q̄rit aliquē ꝓfessorē q̄ non hēat sciam neq̄z ꝓsciaz: ne p cautionē debitā satisfacere cogatur. sz simplici vbo ꝓmittit cōfessori ignaro restituere aliena. Quarto si hic i ꝓfessione ꝓmittit ꝓmissionem nō seruat: sed vt dicitur de re. iurī. li. vi. Non dimittitur peccatum nisi rē.

Pauaro ab horribilꝫ morte despnt̃ hor ꝓ in trib9.:

Capitulū Quartū:

Sexta prauitas est hor

ribilitas mortis iter cūcta scelera: q̄ dño iudicio ponūt ipīs finem per horribilē mortē: auaricia de maioribus ē: cū mirabilia ⁊ terribilia signa sepius appeant i auarox precipue raptorū: ⁊ vsurariox fine: hoc āt accidē pōt triplici rōe: ꝑmo rōe derelictionis: ꝫo rōe despatiōis: ttio rōe psecutionis. Prio quidē accidit hoc rōe derelictiōis. Luz enī auarus ꝓ usurā lucri nō cessat in q̄libet facto die: nō pcit diei pascatis: nō dñico: nō diei seissie passiōis: in q̄libet solēnitate scissime v̄ginis non cessat a tali lucro: nec in diebus apl̄ox: nec in diebus martyx: ⁊ aliorū sāctox ⁊ angelox. Merito g̃ nō solū a deo: vex ēt a beata v̄gine: ab angelis uniuerꝫ: ⁊ ab oi multitudine beatox iusto iudicio in ultiō fine uite ita derelīqui meret: q̄ nec deū hēat gratie donatorē: nec aliquē beatū iuēit gr̃e ꝓ eo iperatorē seu supplicatorē. Uñ Michee iij. Absc̄odet dñs faciē suaz ab eis in die illo. s. extremo: sicut nequiter fecerūt in adiuētionib' suis.

Secūdo accidit eis hoc rōne despatiōis. Qñ enī infelix pcior a deo ⁊ a tota celesti curia derelictus ē: facile ē demōibus in baratrū despatiōis eū precipitare: qua q̄dē libertate eis cōcessa opplēt oñdentes ei multitudinē scelex suorum: et oblitā eē illius mīam: sic Job. xxiiij. ait. Obliui scitur illius mia. Et itex. xxi. Auferet ab eo oīs spes fiducie. s. uenie: gratie: ⁊ glie. vñ ipse i tali desperatiōe ultia derelictus ait illō Job. vij. Despaui: ⁊ nequaquā ultra iā uiuā. s. nec uita corpali: nec uita eīnali. Unde legit ō quodā auaro: q̄ cū ifirmaret ad mortē: ⁊ noti ⁊ uicini hortarēt eum ad cōtritionē ⁊ pfessionē. Rndit. Ego nō possuz q̄a nō hēo mecū cor: cui illi: tu deliras. Quid est enī quod dicis: quō. n. uiuēs si nō hīes cor: ⁊ q̄s tibi extraxit: at ille. Nō deliro: sed iuex est q̄ dico. Et ut sciatis uerū eē quod dico: ite ad capsaz vbi sūt pecūie mee: in q̄bus spē ⁊ fidē meā posui ⁊ ibi iuēietis: sicq̄ despatus decessit. Cūq̄ illi ad capsā accessissēt: ⁊ apuissent: iuenerūt: quod ille dixerat: ibi uidelz inter pecūias cor illius miraculose factū: ad innuendū q̄ ibi erat totus affectus eius: iuxta illud christi Math. v. Ubi est thesaurus tuus: ibi ē cor tuū. Tertio rōe persecutionis. Cū enī auarus: sic ex supioribus pz: nō soluz offēderit deū: quēadmodū ceteri pciores: verū ēt cū uēdiderit tēpus: vt p usurā quod ē cōe cunctarū creaturax. Et sic offēderit oēs creaturas: que create sūt: ⁊ oībus creatis male usus sit pp auariciam radicē oīm malox. Audita sñia a dño plata ꝫ eum oīs creatura psecutōe contra eū armat̃ pinde oēs beati: ⁊ oēs angeli paradisi tūc clamabūt ꝫ eū: ad infernū: ad ifernū. Elemēta q̄z ptra eū seuiūt: ⁊ clamāt: ad tormēta: ad tormēta eīna Domus q̄z in qua iacet infirmus atq̄z pietes ⁊ ligna ꝫ eū uindictā clamare non cessāt. Sicq̄z Baruh. ij. ait: Lapis de piete clamabit ⁊c. vt in his oībus uerificet illud Sapie. vij. Pugnabit ꝓ eo orbis terrax ꝫ insēsatos: ⁊ accipiet armaturam zelus illius: ⁊ armabit creaturā ad ultionem inimicorum.

Capitulum quartum de specie auaricie q̄ dī simonia per modum predicationis.

Eus deorum dominꝰ locutus ē: ⁊ uocauit terrā: ps. Deus deoruz: dominus ē: deus uerus: q̄ ē dñs sanctox: q̄ dī aliquādo in scriptura dicūtur: ⁊ creaturax aliarū: q̄ ꝓ dīs agētibus sūt adorate. Et locutus ē mūdo in ꝓphetis. Nouissime locutus ē nobis in filio: dicens ꝑ eū. Nolite facē domū pris mei domū negociationis. Joh. ij. Et per hec vba ⁊ alia: ac gesta ⁊ exēpla uite eius vocauit terrā. i. hoies cupidos ⁊ auaros: vt cum lōge sint ab eo ꝓ auaricia ap ꝓpiquēt per pniam Dicūtur. n. auari ira nō solū q̄a originaliter ō ira facti sūt in Adā: sed q̄a terrēa sūme diligūt auz ⁊ argētū: ⁊ es: ⁊ diuitias: q̄ de terra sūt i eis suum finē ꝓstituētes. Et de hac terra dixit dñs ātiquo serpēti Gen. iij. Terrā comedes cūctis diebus. i. ad te ptiebūt: quos terrēa cupiditate decepis: vt expōit Augu. sup Gen. ad līam. Spāliter. n. doctrina ⁊ predicatio christi fuit contra auaros: ⁊ ad iducēdū ad contēptum terrenox. Uñ ⁊ ꝓmū vbū: quod dixit discipulis in ſmōe facto in mōte fuit. Beati paupes: Mat. v. Sciebat. n. q̄ radix oīm maloz ē cupiditas. i. auaricia: qō postea declarauit apl̄s. i. ad Thi. vj. hoc dicēs. Nullū enīz pcām ē q̄ ex auaricia deriuari nō ualeat: ipse q̄z pauprīe uixit. Oia inq̄t Aug. terrēa contempsit hō christus: vt cōtēnenda eē mōstraret. Et quia multe sūt spēs auaricie: q̄ oēs uitāde sūt. Jō ipse ait Luce. xij. Attēdite uobis. i. cauete ab oi auaricia. Principalioz āt ⁊ detestabilioz est cunctis simonia. Ad hanc remouēdā ⁊ cauendā uocauit terrā loquēt in ueteri testō per Micheā ꝓphām prenūcians malū nimis graue uēturū dicēs. Judices eius in mūerib' iudicabūt. Sacerdotes ei' i mercede docebūt: ⁊ ꝓphe eius in pecūia diuinabant. Et paulo post subdit. Jcirco Syon quasi ager arabit: ⁊ hierusalez quasi custodia pomerij erit: Michee. iij. c. Ubi Hiero. Nēo ābigat hierusalē ꝓpter hi' scelera fuisse subuersaz. i. q. i. iudices: ⁊ loq̄tur ibi de simōia. Locutus ē p se ipsū ꝫ simōiacos dicēs. Nolite facē. d. p. m. domū negociatiōis. Domū sui pris eccl̄iam uocat ⁊ tēplū q̄ fit dom' negociatiōis per simoniā: duz spūalia tradūtur iō ea uēdūtur uel emunt. Nec christus unquā aliqō utiū ita seuere correxit: sicut hoc

ꝑ simonja ē vna de ſpē bꝰ auaꝝ.

¶ simonia dicit q̃ ista spualia recipere ꝓhibita.

pcẽm simõie vberas eos flagello: ⁊ eẽciẽs de templo in ꝓncipio sue ꝓdicatiõis: vt recitat Joannes euan. Et iterũ circa finẽ. ſ. oñica in ramis añ suã passionẽ: vt narrãt Mat. xxj. c. Marci: ⁊ Luce. Locutus ẽ mũdo ꝑ aplos: ꝓcipue ꝑ ꝓncipẽ eorũ Petrũ: cũ dixit simõi: a q̃ ortũ hũt simõia ꝓus in nouo testõ pleniꝰ ⁊ detestabiliꝰ: ⁊ mãifestiꝰ scilicet qñ obtulit multã pecuniã Petro ⁊ ceteri vt sibi cõcedẽt potestatẽ ꝓferẽdi spũm sẽm: intendebat. n. emẽ: vt postea vendẽt illã gĩam. Quod abhorrens petrus dixit sibi. Pecũia tua tecũ sit ĩ pditionẽ: qa existiasti donũ dei pecũia possidẽi Actũ. viij. Sicq̃ deus deoꝝ locutus ẽ ꝑ os Petri. vñ ꝑ hanc ĩprecationẽ factã Simõi: vñ simonia ꝟ pessimũ scelus õnoiatur: vocat ĩrã. i. simoniacos terrẽa ipũſſime q̃rẽtes. i. reuocat a tanto malo ꝛroꝛe tãti iudicij. Ex q̃ aucte Petri ꝛa pñt nõri circa simõiacos faciẽtes domũ pũi domum negociationis. Primũ ẽ mã inductiua huius crimis: ibi: Pecũia tua. Secũdũ ẽ pena ꝓsecutiua huius opis: ibi: tecũ sit ĩ perditionẽ. Tertiũ ẽ ſnia exꝑſſia: vel declaratia huius sceleꝛ: ibi quia existi do. d. pe. possideri.

¶ simonia ꝑ simonia.

Incipiendo a tertio ut

ordiatꝰ ꝓcedat ex hac ſnia Petri: q̃ ait: existiasti donũ dei pecũia possidẽi ꝺclarat magitudo peccati simõie. Donũ dei ẽ spũs sãctus: qa ꝓcedit a pre ⁊ filio ꝑ modũ doni. Donũ dei ẽ gĩa sua: ⁊ sa ẽmẽta ⁊ oĩa spualia q̃ dãtur gratis ex dono a deo ⁊ non ex meritis nostris. Unde Urbanus papa: donũ dei ẽ nõ solũ spũs sãctus: sed et res ecclesie. ſ. spuales: de q̃bus loquit. i. q. 3. saluator. Dicũt ãt doctores: q̃ simõia nõ ẽ aliud q̃ emẽ uel uẽdẽ ꝟ aliq̃ ꝺctũ ñ gratuitũ facẽ ꝑ spualiꝫ hñdis precio rei tpalis: vt ꝓz infra. §. vj. ex diffinitione eius. Qui ãt emit uel uẽdit aliquid existiat illõ posse pecũia possidẽi. Cũ g̃ simõiacus vẽdat: vel emat spualia q̃ sũt dona dei ⁊ ꝓmaria: videt ꝑm appẽtiã actus existiare donũ dei posse pecũia possideri. vnde sic agit de eis: ac si eẽt: vel eẽ uelit domiꝰ spũs sãcti: ⁊ donoꝝ eius. Et ꝟ magnus erroꝛ: ⁊ ꝓmaria irreuerẽtia. Qz ãt sit illicita talis ẽptio: ul uẽditio: ꝓbat. b. Tho. ſe. ſe. q. 100. ꝛplici rõne. ꝓma ẽ ex parte emẽtis. Secũda ẽ ex pte uẽdentis. Tertia ex parte uẽditiõis ipſius. Pria g̃ rõ ẽ ista Ille qui emit aliquã rẽ multo miori ꝓcio q̃ uale at ũuſte emit: ſz spualia sũt tãte nobilitatis ⁊ pfectiõis: ⁊ ꝓ ꝓns ualoris: q̃ nulli ꝓcio tẽporaliũ rerũ pñt adequari. Unde sapia q̃ ẽ res spualis: dr ꝓuer. iij. Preciosioꝛ ẽ cuctis opibus: ⁊ oĩa q̃ desiꝺrãtur. ſ. tẽporalia huic nõ ualẽt ꝓpari. Iniuſtiſſime g̃ emit simõiacus: cũ donũ dei seu spualia q̃ sũt ĩmꝑciabilia ꝓp eoꝝ excellentiaz mũo precio emit: aliquãdo. n. uno florẽo: ĩmo ⁊ uno bononeno emet missã: seu cuchariſtiã: uel pẽitẽtiã

¶ simonia ꝓhibita ẽ ꝓ ꝛplicẽ rõne.

Sed ⁊ si eẽnt mille florẽi: mũmũ ẽ respectu ualoris reꝝ spualiũ: sicut ũuſtiſſimũ eẽt q̃ topacion: uel anulũ aureũ gẽmatũ maximi ualoris emẽt uno nũmo: nec eũ excuſat: q̃ uẽdens scienter est contentus illo ꝓcio: quia ille non est dñs illiꝰ rei. Et hec ẽ secũda rõ: qua ꝓbat hiꝰ ẽptõ: ⁊ uẽditõ ũuſta. Nã qui uẽdit rẽ: cuius dñs non ẽ tãq̃ suã fur est ⁊ latro: quia ꝺctat rẽ alienã inuito dño: ⁊ ille q̃ emit: ei coopatur ad malũ: cũ sciat: vel scire ꝺeat illũ nõ eẽ dñm eius rei. Sed qui uẽdit spũalia ut sacramẽta: ⁊ alia hiꝰ: nõ ẽ dominus eoruz: sed diſpẽſator: iuxta illud apostoli. i. ad Corin. iiij. c. Sic nos existiet hõ: ut mſtros christi: ⁊ diſpẽſatores mſterioꝝ dei. ꝓhibet. n. dñs tlia emi uel uẽdi. Et hoc iã ꝑtiet ad tertiaz rõnẽ: quia hoc. ſ. cõtrariat origini collationis eoꝝ. Qui. n. utitur aliquo actu ad aliud: seu alio mõ: q̃ ordinauerit deuſ ũique facit: ⁊ tãto peius: q̃to illud ẽ ĩ se dignius. Ordiauit ãt deus spũalia gratis debere hoĩbus ꝓferri ꝑ mſtros eius: qõ christꝰ declarauit: dicẽs Math. x. Gratis accepiſtis: gratiſ date. ſ. facĩa: ⁊ alia spũalia. Unde in cõcilio gñali Tolletañ. dr. Quicquid ũiſibilis gĩe ꝓlatõe tribuit: nũquã uenũdari ullis questibus: vel pẽmijs dr: dicẽte dño. Gratis accepiſtis: gratis date. i. q. i. quicquid. Et q̃ sit mortale ꝓz: quia nllꝰ excõicari dẽt: niſi ꝑ mortali pcõ: ſm. b. Tho. ĩ iij. cũ excõicatio sit grauiſſia pena ecclie: secũdũ Aug. xxiij. q. ij. corripiãtur: sed ꝑ simõia debz quis excõicari. Unde dr de simõiacis. Anathema dãti. ſ. sit anathema accipiẽti. i. q. i. qui sacroſ: sit id est fiat ſm glo. hoc apte oñdit Greg. Nazãzenus sic dicẽs. Spũs sãcti donũ ꝓcio cõpari: quid aliud est q̃ capitale crimẽ ⁊ simoniaca hereſis: ⁊ paulo post. Dñs vt ementes ⁊ uendẽtes gĩe exptes oñdẽt cũctos pctores ĩ tẽplo dimiſit: ⁊ ſigulariter uẽdẽteſ ⁊ emẽtes increpãs ⁊ flagellãs ꝺ templo eiecit: in q̃s ẽptores ⁊ uenditores gĩe spũs sẽci oñdit eẽ destitutos ⁊ uacuoſ. i. q. i. qui studet. Dicuntur aũt spũalia sacĩa: ut baptiſmꝰ: cruſma: eucharistia: pnia: extrẽa ũctio: bñdictio nuptiaꝝ: ⁊ ordo ꝓ quibus dare pecũiam: ul recipe: ut ꝓciũ eoꝝ ẽ ꝓhibitũ: quia simõia. Dicũtur ẽt spũalia uel ãnexa spũalibus: dedicatio ecclĩaꝝ: ꝓsecratõ ỽginũ: ⁊ aliaꝝ reꝝ ad cultũ dinũ ptinẽtiuz: benedictio abbatũ: absolutio ab excõicatiõe: uel alijs cẽſuꝛ ecclĩasticis: electio ꝓlatoꝝ ecclĩasticoꝝ: cõfirmatio: eoꝝ renũciatio: visitatõ ipſoꝝ ꝓlatoꝝ correctio criminũ: uel deſiſtẽ a correctõe in iudicio eccl'ie: ꝓdicatio: oratio: officiatio ecclesie: cura aĩarũ: ingreſſus mõasterij: uel religiõis: ecclesia: seu beneficiũ ſimplex uel curatũ: ꝓbẽda: dignitas ecclĩastica: ut archidiaconatus: ꝓpoſitura: epatꝰ ⁊ hiꝰ. Offĩ sepulte. uel locus ecclesie cõſecratus ad sepulturã: vel ubi iã ẽ sepultus aliquiſ. Capelle iuſpionatus: ius ꝓcipiẽdi decias: officia eccle

siastica: vbi ē aliq̄d iurisdictionis spūalis: vt economus: vicedñs: ⁊ hi⁹ ferre sētentiam in iudicio ecclesiastico: ⁊ alia hi⁹: ꝓmutatio dignitatis: uel beneficioꝝ ecclesiasticoꝝ ꝑ ꝓmodo tēporali. ¶ igitur exigē uel exactus solue: aut ꝓmittē: aut paciſci pro aliq̄ predictoꝝ spūali cōsequēdo ꝑ pecunia: seu re q̄ precio ipōt extīari: alias ipm spūale hīe nō posset: exp̄ssa simōia est: q̄ p ecclesiam pūiri pōt. Uñ dī. i. q. ij. c. q̄ pio. Cesset oīs pactō cesset oīs ꝙuētio. Sed ⁊ sic pactiōe expressa: uel exactiōe: si quis ꝓfēat aliquid spūale ꝑncipaliter hac intētōne: ut ꝓpter illud recipiat tpale: puta audit ꝓfessionē: uel dic̄ missā: uel cōfert ordinez: uel beneficiū ꝑncipaliť: ḋa sperat pp hoc se hiturū pecūiam: uł aliud p̄ciabile. Et siliter q̄ dat aliquid tēpoꝛale ꝑncipaliter ut recipiat spūale: ut eucharistiā: ordinē sacrū: beneficiū: ⁊ hi⁹: simōiā ꝓmittit mētalē q̄ mortale ē ꝯ Tho. Rai. Inno. Hosti. ⁊ Al. Sed pnia tollit mētalis simonia. extra de simo. mandato. Ubi aūt nō fit pactio uel exactio: nec ꝑncipalis intentio ad tēporalia i collatiōe spūaliū: uel receptiōe: ſz gratis: ⁊ elēosynaliter det ⁊ accipiat ad sustētationē nāe: uel ob reuerētiā sacōꝝ: uel ad ꝓfectuādū laudabilem consuetudinē locoꝝ: licite ⁊ sic simonia dari uel accipi pōt. Uñ dī d Greg. Eius oblatio nullā culpe maculā ingerit: q̄ nō ex ābientis petitiōe ꝓcessit i. q. ij. sicut ep̄m. Qui ēt mediatores in hi⁹ sūt simoniaci. vñ ⁊ p ecclīam grauiter pūiunt. i. q. i. si q̄s ep̄s. De his oībus supra dictis q̄ dicuntur spiritualia: habes infra. §. sequenti.

Reuētēdo. §. II. ad ꝑmū mēbꝝ dionis: cū. ſ. dī: pecūia tua: ibi nō. illō q̄ ducē ad tīn flagitiū q̄d ēnī ē aliud hoc nisi pecūia. Sed aduertēdum: q̄ ut dicit Aug. Totū q̄cquid hēnt hoies in terra q̄ꝝ sūt dñi pecūia uocāt: fundus ager: vas: arbō: pecus: ⁊ hi⁹. ¶ pecunia uocata q̄si a pecu: q̄ q̄cq̄d ātiqui hēbāt: in pecoribus hēbāt. i. q. ij. totum ¶ pōt ēt pecūia dici q̄cquid p̄cio tpali estīari: seu mēsurari pōt: nō solū pecūia nūerata i mōed auri ⁊ argēti ⁊ eris: uel ea q̄ cōiter cōsueuerūt uendi ⁊ emi: vt uasa aurea ⁊ argētea: aialia agri: ⁊ hi⁹. sed ēt p̄ces ex quibus acquirit fauor popularis: ⁊ obsequia coꝛpaliter prestita. Uñ dic̄ Grego. in homē. ppha. ſ. Isaias. xxxiij. caplo: cū descēdet uir iustū: ait. Beatus q̄ excutit mānus suas ab oī munē: nō dixit tātū a munē: sed ab oī munē: ḋa aliud ē mun⁹ a mānu: aliud ab obsequio: aliud a lingua. Munus a mānu ē pecunia. ſ. nūerata: vł sile Mun⁹ ab obsequio ē seruitus idebite ip̄ēsa. Munus a ligua ē fauor. ſ. mūdanus: ꝯ Gregor. i. q. i. sūt nō nulli. Et p quodlibet horꝝ munerꝝ: cū inē uenit in spūalib⁹ cōmittitur simōia: vt idē Greg. dic̄: Et aptius Urbanus pa. Qui cūq̄ inquit res ecclesiastical. i. spūalia: q̄ dona dei sūt: nō ad hoc ad qō institute sūt: sed ad ꝓpria lucra munē lingue: uel indebiti obsequij: uel pecūie: largit: uel a dipiscit: simōiacus ē. i. q. ij. saluator. Et q̄tū ad munus a ligua sciēdū: q̄ si quis p̄latus cofert beneficiū ecclīasticū: seu dignitatē ecclesiasticā: uel aliqō sacīm ad p̄ces alicuius: hac ītētiōe ꝓncipali vt eius p̄cibus ꝓferēti laus uel fama acq̄ratur: uel ꝓrūi euitet: simoniā ꝓmittit. Et si p̄ces porrigunt ꝑ idigno ab alio de bñficio curato uel simplici: ⁊ ille q̄ porrigit: ⁊ qui exaudit: simōiam cōmittit: si ad p̄ces factas ꝑncipaliter mouet. Si ꝑ indigno: ⁊ ad idoneitatē respicit: nō ad p̄ces ꝑncipaliť: nec rogās: nec cōferēs male facit: nec simoniā ꝓmittit: Si vo quis ꝑ se p̄ces ꝓrigat de bñficio simplici: nō reputat simōia: si als ē dign⁹. Nā si indignus simōiacus reputat: ⁊ silr simōiam inducūt p̄ces ꝑ se porrecte de bñficio curato etiaz si alias sit dignus: q⁹ rōne ābitiōis ⁊ plūptionis reputatur eo ipso indign⁹: fm. b. Tho. in. iij. di. .x. ⁊ se. secū. q. ioo. ⁊ Rai. Licet q̄tū ad istud vltimū practicet. ⁊ de hoc infra in. §. ix. Quātū ad mun⁹ ab obsequio reputat simonia: qñ quis seruiret alicui prelato obsequio inhonesto: videlicz ꝑ utilitate tempoꝛali ipsius p̄lati vł ꝓsanguineorū ipsius: ſz quo ad obsequia honesta videlz ordinata ad utilitatē eccl̄ie vł p̄lati rōnabilē nō reputat simōia: ita tñ qō non principaliť seruiēs facit ꝓpter illud ꝓsequendū. Unde Greg. dicit Ecclesiasticis utilitatib⁹ deseruientē ecclīastica oportz remuneratiōe gaudē. ix. q. i. De hoc infra eoḋ. §. Mun⁹ aūt a manu est cum datur pecūia ⁊ hi⁹.

Ubi tñ sciendū q̄ pecunia pōt dari ⁊ recipi ꝑ spūali re vł circa spūalia licite ⁊ sine simōia q̄nq̄ modis. ſ. rōne ꝑmiatiōis sustētatiōis ꝓuocatōis punitionis: ⁊ vitāde vexatōis. Et ꝓmo quidē mō. ſ. ꝑmiationis ꝓbatur sic. Qui uult remissionē peccatoꝝ ꝓsequi: dēt si pōt elemosynas dare pauperibus: iuxta illud Danielis. iij. Pecta tua elemosynis redime. Et Ambro. Peccatis tuis uenūdat⁹ es. ſ. diabolo: redime te pecūia tua: ō pe. di. i. medicina: dēt ēt quis ꝑ adeptiōe glie tpalia dare iuxta illud Luce. xv. Facite uobis aīcos de māmona iniquitatis: ⁊c. Et Greg. dicit. Regnū celoruz tātū ualet q̄tū hēs. Ubi ēt ē notādū: q⁹ nō sic est itelligēdū hoc tāquā res magna q̄cūq̄ possessa: q̄ dat sit p̄ciū regni celoꝝ: vt ꝓprie emat: ſz ipsuz meritū: quod ibi acquirit in dādo: dī ꝑ similitudinē q̄si p̄ciū: q⁹ sic precio acquirit res: q̄ ñ hēb at ita elēosynis ⁊ meritis alioꝝ bonoꝝ: q̄ fiunt acq̄ritur regnū celoꝝ. Nō. n. pōt attīgē meritū nīm ad pfectam rōnē ēptionis ꝛplici rōne. Prio: ḋa ex hoc merito nīo deo: qui dat ipsū regnū nihil accrescit: quia infinitū ē bonū: ⁊ augeri nō pōt: ps. Bonoꝝ meoꝝ nō indiges dñe. Secundo meritū nīm nō sufficit p se ad uitaz etnā: ⁊ sic nō ē eq̄le p̄ciū: ꝯ illud Ro. viij. Nō sūt ꝓdigne passiones

¶ pecunia q̄ est. ex q̄bꝰ rebꝰ aptatur.

¶ munus ꝛplic ē. ſ. a manu. ab obsequio. a lingua.

¶ siē simoniā pūiri pecuniā q̄ re spūali quinq̄ modis.

rē. Tertio: q; meritū nām ꝓncipaliter cōsistit in affectu interiori: ⁊ nō in actu exteriori: cuiusmōi ē ēptō ⁊ uenditio. b. Tho. in. iiij. di. xxv. Se cūdo pñt dari pecūie: ⁊ alia hi⁹ rōne sustētatōis Sic sacēdos ꝓ missa quā dic̄ accipit pecūiam uel ꝓbēdā: nō q illā accipiat ꝓ cōsecratiōe: seu cōse ctiōe eucharistie: vel ꝓ oꝛonibus: ⁊ hi⁹: q̄i ꝑcium eoꝝ: sed ut stipēdiū sue sustētationis. Un Augu. Accipiāt sustētatōnē sue nc̄itatis: a populo mer cedē mīstratiōis sue a deo. Sic ⁊ ꝓphe ātiq̄ testi si aliq̄n recipiebāt aliq̄d i ꝓphādo: accipiebāt il la ꝓ moduꝫ elēosyne ad sustētationē: nō ut ꝑciuꝫ ꝓphetie: ut dic̄ Hiero. i. q. i. iudices. Tertio rōe ꝓuocationis: ⁊ sic dātur elemosyne pauperi bus ad iducēdū eos: ⁊ excitādū: ad orādū ꝓ bñ factoꝛibus suis ex ipsis elemosynis: nō ad emēdū oīones: psalteria: ⁊ hi⁹. Un sapiēs. Abscōde elēo synā i sinu paupis: ⁊ ipsa oꝛabit ꝓo te. i. iducet pauperē ad orādū. Oīo. n. spūalis ē: ⁊ iō appciāi nō pōt: tum ex affectu deuotōis: vnde ꝓcedit. tū ex affectu qui intēditur. s. spūali. b. Tho. in. iiij Quarto rōe pūitionis: sicut fit in absolutōe ab excōicatione: aliq̄n exigē pecūia non ꝓ ipsa absō lutiōe: q; hoc cēt simōia: sed in punitionē. Et sic etiā in absolutiōe a casibus reseruatis pc̄orum Pōt enim ꝑponi penitētia pecūiaria: q̄i pene pre cedentis culpe: ⁊ de hoc extra ō simo. c. ad aures Sed q̄a hoc uidet hīe spēm cupiditatis: iō pot⁹ ab eis ē abstinēdū: uel ita mānifeste ⁊ caute agēdū q̄ soluētibus ꝓstet nō sibi reseruare absoluētem hoc mō talia: sed ⁊ paupibus dittē. b. Tho. se. Fe vbi supra. Quīto rōne redimende uexatiōis Et ātequā ius acquirat alicui in beneficio: uel di gnitate: nō licet dare ad redimēdā uexationē su am: alias simōia ē. Sed postq̄ fuerit adeptus et ius sibi acquisitū uexationē sibi iniuste factā sup ecclesia: uel bñficio: uel dignitate licet pecūia ēdi mere: sed nō iustā uexatōnē: ut si iuste accusaret ⁊ hi⁹: hec. b. Tho. in. iiij. ⁊ se. se. De his oīb⁹ dif fuse habes infra in diuersis. §.

Quātum ad secū. §. III.

ꝓ simonie pena et gradatione ostenditur

dū. i. de pena q̄ ꝓsequit hoc crimē ibi cōphendit tecū sit in pditōnē. s. tuā. Multiplex āt est perdi tio. q̄ incurritur ꝓ simōiam. Et ꝓma: q̄ oēs inuol uit hoc crimine irretitos: ē perditio gie dīne: per quā puēitur ad pditionē gehenne: Un Gregoꝛi⁹ nazanzenus. Judas oīm redēptorē uēdidit: mox laqo suspēsus: eādē gīam redēptionis nō obtinu it: ⁊ merito: quia nēo pōt retinē q̄ uendidit. Si mon magus: cū eandē spūssācti gīam emē uellet dānatiōis sue sīniam a Petro audiuit. Pecunia tua tecū sit in pditionē. i. q. i. q̄ studet. Fuit enim Christus Jesus maxīe spūalis: ⁊ iō emēdo: uł uē dēdo eī: simōia fuit. Jlle āt uēdidit filiū dei q̄tū ad hūanitatē: sed simōiaci uidētur uendē spūm sāctū: q̄tū ad suā dīnitatē: ⁊ sic uidēt oīndē se eē dños spūssācti. Et ꝓpterea dicūtur maxīmi hēti ci. i. q. vij: pater: nō q ꝓpe sit hēticus: nisi haberēt ptīaciter hāc opionē i mēte. s. q posīnt emē uel uendē spūm sc̄m: sed large ⁊ p silitudinē: quia fa ciūt dādo tpalia ꝓ p̄cio spūaliuꝫ: ac si hoc crede rent. Dic̄. n. Aug. q ignis sacrificij q̄ per. lxx. an nos Babylōice captiuitatis sub aq̄ uixerat extin ctus ē ab Anthiocho Jasoni uēdēte sacerdotiū qō significauit ignē spūs sācti nō lucē i simōiacis saēmētis. i. q. i. sicut. Et hoc intelligēdū: nō quia sacia ꝓfecta uel collata a simōiacis: nō sint va sa cramēta: sicut alioꝝ: sed q̄a carēt effectu gie quo ad cōficiētes: ⁊ cōferētes ea. Nō eni īde recipiunt gīam: vt dicit Gratianus in. §. se. sed peccāt mor taliter: ⁊ nō solū ipsi: sed ⁊ scīēter recipiētes ab il lis simōiacis: qui sūt suspēsi: ꝓp simōiam ipsam: vt di. xxxij. §. vez: ubi offīm simōiacoꝝ rē. cū glo sa eius nōbili. Et idē. b. Tho. in. iiij. Hodie autē p decretū factū i ꝓcilio Constant⁹. ⁊ Basilien si: ā teq̄ facēt scissurā: ap ꝓbatū q̄tū ad ēcipientes sa cramēta ab hi⁹ ē aliter modificatū: de quo uide īfra in. iiij. ꝑte diffuse in ti. de suspēsione. Se cūda perditio simōiacoꝝ ē executionis ordinuꝫ ⁊ offīoꝝ suoꝝ q̄ ad simōiacos in ordīe recepto si mōiace: uel ēt in dignitate: ⁊ bñficio curato: etiā si sit occultū uitiū: q̄a suspēsi sūt q̄ ad se: ⁊ quo ad alios. Et siliter notoꝛiū simōiaci ꝓ collatiōe ordi nū uel bñficioꝝ sūt suspēsi. i. q. i. statuimus: ⁊. c. q̄squis: de q̄ uide infra in. iiij. ꝑte ti. x. de suspensi one. Et hāc suspēsionē uidēt Ambro. uocare ex cōicationē in. c. repiuntur. i. q. i. ꝺm glo. Et tales .s. ꝓferētes ordies uel bñficia: ⁊ officia eccl̄iastica ⁊ ista ēt recipiētes per simōiam: si sūt clerici dēnt depōi. i. priuari offō ⁊ bñficio siplr: si conuicant de hoc in iudicio eccl̄esie. Si sunt laici ut media tores simōie: dēnt excōicari: ut. i. q. i. si quis epūs ⁊. c. se. Mediatores si sūt clerici deponūtur: ut i dicto. c. si q̄s. Efficiūtur etiā infames: ⁊ q̄libet ēt crīosus admittit ad accusationē eoꝝ: ut extra de sumo. c. tāta: ⁊. c. si dñs. Tertia pditō ē substā tie tpalis. Nā pecūia p simoniā recepta retineri ñ pōt: nec tamē dēt restitui cōferēti: q̄a turpiter de dit: sed dēt paupibus erogari: uel illi eccl̄esie i cu ius iniuriā data ē applicari: ⁊ hoc in oī simonia: ꝺm be. Tho. ubi supra: de quo uide plene infra eo. c. Sed quo ad bñficia simplicia: uel curata p simoniā recepta pdit fructus: q̄a nō pōt recipere ⁊ receptos tenet restituē: deductis expēsis factis i utilitatē eccl̄esie: ⁊ gīa fructuū colligendoꝝ ꝺm b: Tho ⁊ Ra. ⁊ Jnno. ⁊ hoc quia fur ē ⁊ latro i illo beneficio: de his uide plēius īfra eo. c. Quar ta perditio ē aliquādo sanitatis: uel uite corpal' sicut patet tr̄ēplū in Ezech: q̄ cū exegisset pecūiaz a Naamā Syro pp sānitatē receptā. s. mūdatōnē

ꝓ simonie restamino. q̄m sic dz.

lepre p̄ Helisēū ꝓphām: magīm ipsius Giezi ad imp̄cationē ipius Helisei pcussus est a lepra cum posteris ei⁹: vt habet. iiij. Reg. v. Cōmisit enim si moniā: ꝺa gratia sanitatis ē gīa spūalis ⁊ donuz dei: quā ille ꝯtū in eo fuit. vēdidit. Narrat etiā in li. de miracul. b. Piero. ò q̄dā monasterio mo nialiū qō cōmittebat simoniā in recipiendo mo niales cū pactione exp̄ssa de dote ꝓ ipso ingressu monasterij. Sup q̄ excessu simonie. b. Piero. cui dā moniali illi⁹ monasterij q̄ deuotionē habebat ad ip̄m sanctū apparuit mādans sibi vt cōuocati monialib⁹ ⁊ abbatissa in caplo admonēt eas vt desisterēt a tali simōia: alīs male eis essz. qō ⁊ fecit et oēs deriserunt illam nec voluerunt se corrigere Et cum pluries hoc factum esset. Demum beat⁹ Piero. reuelauit illi q̄ mōasteriū debebat ruere ⁊ oēs occidere: p̄opter quod extraxit illaz de monasterio: ⁊ exinde funditus corruit mōaste rium ⁊ extinxit alias moniales.

Capitulū .v. de mā simōie vbi ualde diffuse tractat de simōia q̄ ꝓmittit circa sacīa sigla: ⁊ cē beneficia: ⁊ circa actus spūales: vt confirmāē: cor rigere: predicare: ⁊ hi⁹ ⁊ circa sepulturas: ⁊ circa ingressum religionis: ⁊ circa patronatum. ⁊ de di uersis modis simonie.

Avia radix omniū

malorꝝ ē cupiditas. i. auaritia: p̄cio ad Thimoth. vj. q̄ nisi radicitus euellatur bonorꝝ auctori inherere non valem⁹: vt dic̄ Gre di. xlvij: ꝺa habz difficultatē in vera pnīa ei⁹ p̄o pter obligationē restitutionis quā habz annexaz in plurib⁹ ei⁹ spēbus: cū tñ pcīm nō dimittatur nisi restituat ablatum. xiij. q. vj. si res. ideo ab ea ista secunda ps sumat initiū. Diffinit aūt a. b. Au gu. Auaritia q̄ ē inordinatus amor habēdi. Naz ⁊ q̄ aliquis iniuste acquirat ex inordinato amor ꝓcedit. Et ꝺa inter oēs spēs auaritie vitiū simōie est grauius. Unde ⁊. i. q. vij. c. fi. Dicitur esse ma ximum pctm̄ qō. sm Th. in quodlibetis: ⁊ intel ligēdū nō simplr: sz inter illa maxīmū q̄ ꝓmittit circa ꝓtractus pecuniarios. Habet ēt grauitatem ex hoc q̄ per ipsū irreuerēter se hēt hō ad res sa cras: iō de simōia p̄cio tractatur. Hec aliqñ dici tur heresis: ut. i. q. i. eos: nō ꝓprie quidē: sed pp silitudinē actus: quia ita opantur simōiaci: ac si existiarēt donū spūs sācti pecunia possideri: eo q̄ emūt uel uēdūt sacīa: in quibus dat gīa: quasi sint dōni spūs sācti: quā existiationē si quis habēt utiqz cēt hēticus. i. q. i. cū ois. Potius āt denoīa tū ē istud vitiū a simōe. Dī. n. simōia potius a si mone q̄ a Giezi: uel alio qui ēt uēdidit spūalia: quia ꝓpletius in ipso Simōe mago repta fuit ra tio simōie. Nā emere uoluit ab apostolis gratiā ut ipse postea uēdet ēt alīs. i. q. iij. saluator: Th.

secunda secunde. q. ioo.

Diffinitur aūtem .§. I.

simonia sic. s. q̄ ē studiosa uolūtas emēdi uel uē dendi aliquid spūale: uel spūali ānexū: Tho. se. se. q. ioo. Uolūtas aūt pōitur ibi nō ꝓ potentia: sed ꝓ actu eius. Omne enī peccatū committitur actu uolūtat⁹: studiosa dī. i. ōlibēata: nā sola ōli bēatōe rōis pt̄ ꝑtti istud pcīm: sed nō pūit in iu dicio ecclesie: q̄ nō iudicat de occultis: nisi p̄oce dat ad extra. Sz Guil. expōit studiosa. i. ad op⁹ exterius ꝓcedēs. Jo. an. etiā dicit: q̄ simōia men talis non pūitur. s. ab ecclesia: nisi cū opere subse cuto. Noie āt ēptionis ⁊ uēditiōis cōprehēditur ois cōtractus nō gratuitus: ut trāsactiōis: ⁊ īnū ciationis: ⁊ hi⁹. excepta pmutatōne: q̄ licita ē: ser uatis quibusdā circūstantijs: ut infra dicet. Spūa le āt dī tripliciter ſm Ric. in. iij. s. essētialiter: ut gīa ⁊ vtutes: cāliter: ut sacia que cānt gīam: actu aliter seu effectiue: ut predicare: corrigē: uisitare: orare: ⁊ hi⁹. q̄ sūt actus spūales. Spūali ānexuz dī dupliciter scōm. b. Tho. in. iij. Uno mō sicut ex spūalibus depēdēs: ut hīe ecclesiastica bñficia quod dī spūali ānexū: q̄ nō ꝓpetit nisi habēti of ficiū clericale. Alio mō dī spūali ānexū: quia ad spūalia ordiatur: sic̄ iuspr̄onatus: qō ordiat ad p̄sentādū clericos: ad bñficia ⁊ uasa sacra: q̄ ordi nātur ad sacior̄ usū. Sub p̄cio āt comp̄hendit oē tēporale quod pecūia extīari pōt. Ponit enīz Greg. triplex genus nūeri: q̄ cōmittitur simonia .s. a manu. i. pecūia a līgua: ut p̄ces: ⁊ ab obsequo i. q. i. sūt nō nulli. c. ordiatiōes: ⁊. q. iij. saluator. Et de singulis partibus plenius est uidendum.

Est autem mortale. §. II.

ꝺa ⁊ cōtra iusticiam: ⁊ contra legē dīnā ⁊ nālem Et q̄ papa subditus est p̄dictis legibus dei: ⁊ nā li: ut alij hoīes: nec in illis se uel aliū ualet dispēsa re: sed soluz in puris positiuis: vbi habet plenitu dinem potestatis. Jdeo dicit beatus Thomas. in ārto: q̄ illa opinio que dicit: q̄ in papam non cadit simonia ē erronea. Nā si papa ꝓ aliq̄ spūa li mun⁹ accipet simōiā ꝓmittēt sicut ⁊ alī⁹ homo ꝺa ⁊ in ipo Petro cui papa succedit simōie vitiū dānationē inchoauit in nouo testō. Quāuis enī res eccl̄ie sint aliq̄ mō pape: nō tñ sunt ei⁹ omni bus modis habendi: sic̄ illud qō hz ad manū: vñ si reciperet ꝓ aliqua re spūali pecūiā ò redditib⁹ alicuius eccl̄ie nō careret uitio simonie: ⁊ idem si reciperet pecuniam ab aliquo laico: non de bōis ecclesie pro re spirituali: Jdem be. Tho. se. secū de. q. ioo. Q̄z autem dicitur ī papam nō cadere simoniā. dicit Anto. de bu. p⁹ Hosti. in his que si moniaca sunt ꝓhibita. s. ex iure positiuo habere locum. Nā talis ꝓstitutō nō ligat ꝓmulgātes. pu ta vendēdo vicariā: castaldionatū aduocatiā eccō

ex⁹

ſ simoīa dī eē maxī pcm̄.

ſ simoīe diffinitionē ostendit.

ſ spūale dī trī. spūali anexū dī duplr.

ſ simoīa comp̄hēdit pt̄ ꝓp.

nomiã: ꝛ hꝫ. i. q. iij. ſaluator: extra eo. ad nãm Et de hac ẽt uidet̃ itelligẽdũ quod dic̃ Jo. ò ligꝫ. extra eo. c. i. ſ. q nec papa: nec alĩ dẽgẽtes i curia ꝓmittũt ſimoniã: ſi papa ex certa ſcia ſcit ꝛ tole rat. Nã certa ſcia pricipis purgat hoc uitiuz. Sz ꝛ ſm Pe. ò palu. in. iij. di. xxv. ꝛ in quibuſcũq; ſimonijs: ꝛ ſi peccatũ nõ euitet: penã tãmẽ iuris poſitiuã cui ñ ſ̃b̃eſt ſẽp euadit. vñ nec ſuſpẽſionẽ nec hꝫ pẽas iuris ſui tiet: ſic nec ẽ ẽt excõicatus: ſi percutiat clericũ. Dic̃ ẽt idẽ Pe. q ille qui eme ret beneficiũ uel ordinẽ: etiã a papa: penas iuris nõ incurrẽt: qz ſicut põt diſpẽſare in pẽis iam in curſis: ita ẽt q nõ icurrãtur: ſicut poſſet priuile giũ alicui cõcedẽ: q pcutiẽdo clericũ: ñ eẽt excõi catuſ: lz nõ libẽter faciat. Quãdo aũt dat pro pe cunia uidetur diſpẽſare: qõ licet retinẽ: ſicut quã do ſciẽter dat ordinẽ irregulari: eo ipſo diſpen ſat cũ eo. Unde qui hũit beneficiũ per ſimoniaz in curia: ſi habet cõſciam: q emanauit de cõſcia pape conferẽtis: penitẽdo de peccato nõ hẽt reſi gnare: ſed poteſt retinere: hec ille.

Querẽdum ergo. §. III.

a clerico uel laico: ꝓput uidet̃ expedire ſm perſõe ꝓditionẽ: ſi dedit uel recepit aliq̃d ſpũale: uꝫ ſpũ ali ãnexũ: ut ſacia: bñficia: ſepulturas: uel iuſpio natus: ꝛ hꝫ ꝓ aliq̃ tẽporali: uel pecũia: uel pce: uꝫ obſequio: quia ſimõiam ꝓmiſit: ꝛ p conſequens mortaliter peccauit: ꝛ qui dedit: ꝛ qui recepit et qui mediator ad hec: uel coopator fuit. i. q. i. re piũtur. Nec in hoc excuſat ignorãtia: cũ ſit igno rantia iuriſ dini: q̃ neminẽ excuſat. Et hoc ẽ uez ſi iſta prepoſitio ꝓ cũ dẽ dari ꝓ ſpũali ipõtet ap ꝓciationẽ: uel ꝓmutatõnẽ: uel cãm pricipaliꝫ mo uẽtẽ: ita. ſ. q illud tẽporale ſit ut p̃ciũ rei ſpũaꝫ uel pp hoc pricipaliꝫ detur ipſũ ſpũale. Sed ſi ꝓ ipõrtet cãm fialẽ: ſeu admiculatiuã: ut. ſ. ſi detur aliquid tpale in collatiõe ſeu receptiõe ſpũaliuz ob reuerẽtiam ſacioꝝ: uel ad ſuſtentatõnẽ mini ſtroꝝ: ꝛ ad ſeruãdũ pias cõſuetudies in hꝫ. ꝛ ñ ut precũ ipſoꝝ: nõ ẽ ibi ſimõia: ita tamẽ q ceſſz ois pactio: ꝛ ꝓuẽtõ. i. q. ij. q̃ pio: ſed ꝛ ſine pacto etiã cũ ſubtrahũt talia. ſ. ſpũalia: pmaxie facia a nõ dantib̃ pecuniã: uel exigunt a nõ valẽtib̃ da re: vel ẽt a valentib̃ ſed nõ uolẽtibus dare retoꝛ quẽt: pcipue añ collatõnẽ ſpũaliũ: multuz p̃ſumi tur de ſimonia. Secꝰ ſi libẽ ſpũalia traderentur: et pꝰ collationẽ nolẽtes dare etiã cogerẽt ad dan dũ: nõ q̃dem ut p̃ciũ ſed vt ſtipẽdiuz et ſubſidiũ rõne ꝓſuetudinis ibi exiſtẽtis. b. Tho. in q̃libet. Spõte aũt oblata licite põt recipi. i. q. ij. ſic ẽpm Si aũt dans facim uel aliud ſpirituale intendat recipere pẽcuniã ꝛ hꝫ alꝫ nõ datur: dans etiam p̃dicto mõ aliq̃d tpale vt pecuiaz ꝛ hꝫ nõ ut p̃ciũ ſed ut elemoſynã nulla inueniẽte pactõne uꝫ ex actione erit ſimonia: ñ q̃dein recipiẽte ſacim ſed indãte: q̃ tñ ſimonia q̃a mẽtalis ẽ ſola ꝑnia pur gat: q̃a nullã cẽſuraz eccl̃iaſticã inducit extra eo: mãdato: ꝛ ita eꝫſo qñ dans ſpũale, intẽdẽt libẽ dare ꝛ recipiẽs intẽderet ãſi p̃cio emere ex eo q tpale dat. Unñ nõ: q aliq̃n ſimonia ꝓmittit ex pte vtriuſq;: cũ. ſ. dans ordinẽ uꝫ beneficiũ uel aliud ſpũale facit pactũ cũ recipiẽte vꝫ vtriq; hñt inten tionẽ ad tpalia ꝓ ſpũalib̃ ꝓmutanda. Aliq̃n ex pte neutriuſq; vt cũ ꝓſanguineꝰ dat aliq̃d ñ ẽpo ſed ꝓſiliato ẽpi: ut ꝓferat bñficiũ uel aliud igno rãte eo q̃ recipit ꝛ ẽpo. Aliq̃n ex pte dantis ſpũa le tm̃: ut cũ dat p̃cipaliꝫ ea intẽtiõe q hẽat tpa lia q nõ intẽdit recipiẽs. Aliq̃n ex pte recipiẽtis tm̃: ut cũ ipe dat aliq̃d tpale ꝓ ſpũali p̃cipaliter vel ordinatori uꝫ alti: ipo tñ ordinatore ignorãte vel hoc non intendente.

De precibus. §. IIII.

q̃ dicũt mun' a lingua q̃n uꝫ quo nõ ĩducant ſi moiaz. Nota diſtinctõez q̃ fit a doctoribus. Aut. n. quis põrigit p̃ces ꝓ ſe: autꝰ ꝓ alio. ſ. ut obtineat bñficiũ: ſacim: uꝫ aliq̃d aliud ſpũale ꝛ ſi porrigat p̃ces ꝓ ſe ꝓ obtinẽda dignitate uelꝫ bñficio ſeu ec cleſia hñte curã aiarum tales p̃ces ĩducũt ſimõiã ſcõz hu. Ray. Hoſti. b. Th. ſcõa ſe. ꝛ i directõio iurꝫ lib. iij. etiã quãtũcũq; alꝫ eẽt dignꝰ: quia eo ipſo q ſe ingerit p̃ſũptuoſus et ambitioſus uidet ꝛ p ꝓñs indignꝰ. Et rõ eſt ſcõz. b. Tho. i quolibz q̃a nullus põt exercere curã aiarũ extra graz ſeu cũ pcõ mortali digne q̃a faciendo ea q̃ ptinent ad curã aiarum peccat mortaliꝫ: ſed nemo ſcire põt ſi ẽ extra mortale pcẽm: et ſic ẽ p̃ſũptuoſus et ſimoniacꝰ. Unde ꝛ nullus dz ſibi aſſumẽ honorẽ ſed q̃ vocatur a deo tanq̃ Aaron: ut dr̃ ad Heb. v. ꝛ ſic videt̃ facẽ ꝓtra ius diuinũ. viij. q. i. inſcri pturis. i. q. i. ordiationes: extra de electi qualiter. Multo magis ẽ ſimoia ſi alꝫ eſt indignus: puta quia illiteratus uel notorius fornicatoꝛ: ꝛ hꝫ. Si ãt porrigat p̃ceſ ꝓ ſe pro bñficio ſimplici ꝛ idigeat nec indignꝰ ẽ eo ꝑpter aliq̃d ipedimẽtum: nõ eſt ſimoniacꝰ nec ſm Rai. et. b. Tho. ꝛ alios extra ò pbẽ. c. ij. Si vo ñ idiget peccat. i. q. ij. clicoſ ſcõz Rai. ꝛ multo magꝭ ſi eſſet idignꝰ Guil. tñ ꝛ Bar. dicũt q̃ h opinio eſt Duran. Et credũt q̃ exq̃ ali quis ẽ ꝓmotus ad ſacros ordines cũ hui' ordia tio titulum eccl̃iaſticũ req̃rat põt petere bñficiuz eccl̃iaſticũ licet abũdet i tpalib̃ ꝛ nõ ſolum ſim plex ſed etiã bñficiũ cũ cura põt petẽ ſi eſt dignꝰ exẽplo Iſa. vj. c. q̃ dixit. Ecce ego mitte me. Tñ iſtud vltimũ dictũ nõ videt tutum nec tenendũ: cum ſolẽniores doctoreſ ꝓtrariũ dicant. Nec exẽ plum inductũ multũ valet. Nam iſaias ad predi cãduz mittebat: nõ ad p̃ſidẽdum: uidi etiam ꝑſ ſe purgatũ. viij. q. i. i ſcripturiſ qõ de ſe nllus põt ſcire. Unde dic̃ Nico. de lira ſup illo paſſu. Ecce ego mitte me. Iſa. vj. Se offerendo nõ peccauit

quia ãte dispositū se uidit per purgationē: ꝛ sup illud quod sequitur. Unde ꝛc̄. s. ad arguendum peccata regni iude. Pro sacramētis uero: ꝛ alijs spūalibus nō repitur ꝓhibitū ꝓces porrigere ꝓ se: si est dignus: excepto tamē religioso: q̄ uelle nō hēt. xij. q. i. non dicatis: Et precipue ad ōdies ꝓmoueri non debet: nisi de uolūtate prelati: extra de tem. or. c. ad aures. Si aūt preces porrigā tur pro alio: tūc aut sūt preces spūales: aut cānales. Si carnales: tūc aut pro digno: aut pro indigno. Et si quidē pro idigno: simōia cōmittitur: ſm oēs doc. i. q. i. de ordiationibus. Si uero ꝓces sint ꝓ digno: puta q̄ illi qui p̄cantur attēdūt ad parētelā principaliter: si tamen superior non habeat respectū ad preces: sed ad meritū ꝓmouendi. s. ad ordies uel bñficiū: nō committitur simonia: extra de eta. ꝛ quali. ordi. c. tua: imo si ꝓ sanguineus dignus ē: plus tenet prelatus ei q̄ extraneis prouidē: ar. extra de coha. cle. ꝛ mu. c. i. Dec ī directo. iuris Tho. āt in. iij. dicit; q̄ quando quis dat aliquid spūale ꝓ laude acquirēda: ꝛ ꝓ fauore quē expectat ab eo: cuius precibus satisfacit: nō ē dubiū quin simoniā cōmittat: ꝛ similiter si hoc facit ad euitādū aliquod piculū: uel malū quod pōt inferre: p̄ces porrigēs: si nō exaudiatur puta aliquis potēs: ꝛ he dicuntur preces armate. Quādo ergo preces fiūt pro idigno: satis apparet q̄ nihil aliud mouerit: nisi fauor ꝛ auxiliuz: aut piculū euitandū: ꝛ dicitur fauor secūduz Catholicon auxiliū: laus: ꝛ assēsus. Et iō mānifeste simonia cōmittit: si pp hoc beneficiū ecclesiasticū det Si āt ꝓ digno fiāt preces: quātū ad iudiciuz hominū ꝓbabile uidet. s. q̄ dās magis moueat intuitu dignitatis pſone: q̄ fauore precū: ꝛ iō nō ꝛputat simōia. Si tamē principaliter moueat fauor precū: uel tiore rogātis: q̄ntū adiōnū iudiciuz simoniā cōmittit: ꝛ rogatus ꝛ rogās: si ḃ intendat siue aliquis roget ꝓ se: siue ꝓ alio. Dī āt in directorio iur' li. iij. q̄ siue ꝓ alio roget: siue electōes siue quoscūq; alios: etiā pro idigno: siue ꝓ dignitate: siue ꝓ beneficio: non dī beneficiū hīe simōiace: licet iustas preces fūdēt: nisi facēt intendens obligari collatori beneficij ex precibus: ul' exonerare ipsū quē rogat ab aliquo seruitio: quod ei fecerat ꝓ exauditionē precū. Idez. n. puto remittere quod dare. i. q. i. si q̄ sūt. Et pōt eē ratio: q̄a ad hoc q̄ sit simōiacus oz q̄ interueniat munus i. q. i. sūt nō nullī. Dec āt nō pro munere dantur secūdū Tancre. ꝛ Guil. naso. Si a se uel ab alijs preces porrigātur: si ꝑlatus solū deū i ꝓmotione ꝛ nō potētiam attēdat: uel diuitias secularef: tūc licet simōiace sit qui ita male rogat: extra eo. ti. c. tua. Nō tamē q̄ rogat ē simōiacus: nisi dans beneficiū seu dignitatē preces secutus sit: ꝛ ꝓp ꝓces dedēit: ut colligī a cōtrario sēsu: extra ꝺ eta. ꝛ q̄. or. c. tuā. Sed ꝛ si p̄ces pro indigno cōsecut' eēt: nō tamē renūciare tenetur: nisi expressisset: q̄ ꝓpter preces fecisset: extra eo. c. fi. Q: si dedit pecuniā alteri: uel preces porrexit alij ex pacto: q̄ pp datā pecuniā: uel preces porrectas det operaz: q̄ hēat beneficiū: idē ē ac si dedisset collatōi bñficij i. q. v. c. presētiū. Nec distiguitur: q̄ fiant preces ꝓ digno: aut carnaliter: aut spūaliter: cuz ex hoc ipso sit indignus: ꝛ sint preces carnales: q̄ ex pacto nullt habere beneficiū. Si vō adulationē faciat: ut beneficiū hēat potest dici munus ab obsequio: ꝛ reputādus ē simōiacus. i. q. i. ordinatōes Nō tamen tenetur illud bñficiū resignare: ar. extra eo. c. fi. Dec nōt Ber. Inno. ꝛ Hosti. extra de eta. ꝛ qua. oz. c. tuā: hoc ibi. Et sic uidet' concluſi ue iste dicē: q̄ preces quādoq; iducūt simoniam nō tamē pūitur in iudicio ecclesie: uel censura ecclesiastica iuris: nisi fiat pactio uel aliqua conuētio. Propter hoc ēt Anto. de bu. sup. c. tua nos: extra eo. sic dicit inter ceteza. Nota q̄ datio tēporalis relatiue ad causandam dationē iuris spūal' expresse causat simōiam mētalē: de qua deus iudicat: nō ecclesia. Et sic q̄ operatur pactū expſsū quo ad ecclesiam sola ꝛ simplex mens etiā uēbis non expressa apud deū operatur. Nota etiaz: q̄ simplex rogatio sine promissione temporalis: et sic simplices preces simoniā non inducūt: ō quo extra de eta. ꝛ quali. oz. c. tuam: hec ille: quod uidetur intelligēdum: ut supra: Unde in fine dicte decre: querens: utrum sola datio sine pactiōe cōrelatiua ad inducendum dationem iuris spūalis inducat simoniam: recitatis pluribus opinionibus sic concludit. Jo. an. dicit tenendum: q̄ i oibus sola intentio non inducit simoniam: nisi mētalem: hoc autem sola penitētia purgatur: extra eo. mandato. Idem sentit Ricar. in quarto in simili casu: ut in. §. se. Preces autem spirituales iuste sunt: ꝛ ideo in eis non committitur simonia. i. q. i. latorem.

De munere ab .§. IIII

obsequio: Nota distinctōnem doctoꝝ. Aut enī obsequium est corporale ꝛ illicituz: aut corporale: ꝛ de se licitum: aut spirituale. Si obsequium est inhonestum: ut quia seruit prelato in faciēdis usuris: mercantijs: uel lenocinijs ꝓ eo: aut etiam ad carnalia deputatum: ut quia seruit ad utilitatem consanguineorum suoꝝ: uel pūmonij sui: tē seruiens in huismodi pro habendo ordie: uel beneficio: ue' alio spūali: simōiam committit: ꝛ cōferens propter hoc obsequiū aliquod spūale. i. q iij. c. saluator Tho. se. se. ꝛ Duran: ꝛ Ricar. Si autē obsequiū de se sit honestū: u' ad spūalia ordiatū: puta: laborat pro ecclesie utilitate: eundo Roma: uel alias laborat in seruiendo prelato in offō aduocādi: uel alias. Dicit Ricar. in. iij. q̄ si sine pacto aliquo seruit: ille qui seruitiū recipit:

si cũ remũerat: aliquod beneficiũ ecclesiasticũ cõferendo: si tamẽ alias dignus sit: non peccat: nisi ꝓncipaliter hẽat respectũ ad seruitiũ receptuꝫ: ꝓ quo ei illud cõferat: ꝺa tũc cẽt simonia secũdum be. Tho. ⁊ Duran. Et subdit Ric. Clericus seruiens epo in spe future retributiõis simõiam nõ ꝓmittit: si sine oĩ pactiõe ⁊ cõditione seruiat: ⁊ ꝓncipaliter hac ītentiõe nõ seruiat: nec epꝰ pꝛo hoc directe pbendã ei assignat: extra de simo. c. cum eẽnt in glo. Si aũt seruiat ꝓncipaliter cã obtinẽ di beneficiũ ecclesiasticũ: seu intẽtiõe: nullo tamẽ pacto ītenuẽiente: q̃uis grauiter peccet: ⁊ simõiã cõmittat mẽtalẽ: nõ tamẽ incurrit illã simõiam: q̃ obligat ad resignationẽ bñficij ecclĩastici: qõ si moniace adeptũ ẽ: quod põt ꝓbari a simili: ꝓ id quod hẽtur extra de simo. c. mãdato: hec ille. Si aũt obsequiũ ẽ pure spũale: quod eẽt ipositum bñficio secũdũ Guil. tũc ĩdubitãter ex pacto põt cõferri bñficiũ: ita ꝙ ille ꝓmittat tale obsequiũ: ut puta celebrãdo talẽ uel talẽ missã: extra de pbẽ. c. significatũ. Silr secũdũ Hosti. si alicui pbende uel bñficio eẽt ipositũ onus: qõ qui hẽt teneꝫ docere: põt fieri pactio seu exactio ꝓmissiõis: cuꝫ ei ꝛofertur de tali obsequio exhibẽdo absq; simonia: sed ⁊ alicui pbẽde: cui nõ ẽ annexũ hoc onuꝰ: eũ uacat posset hoc onus ipõi. Recipe autẽ aliquez canõicũ: eo pacto ut doceat: simõia ẽ secundum Hosti. Itẽ secũdũ Guil. cũ duo sacerdotes debẽt celebrare missã: unus maiorẽ: alius minorẽ: si ex cã: cũ dicũt adiuicẽ: ꝙ unus dicat missã: q̃ alterũ tãgit: ⁊ ecõuerso: licitũ ẽ: maxie ex cã. Et cũ dicit iste ipedit obsequiũ spũale ꝓ spũali: ly ꝓ nõ nõt cãm fialẽ: aut appciationẽ: sed admiculationem cũ iste nõ possit: dicere loco alterius: nisi ipse dicat loco eius. Dicit etiã Ric. in. iiij. ꝙ licitũ nõ esset: ꝙ duo adulti baptizãdi hanc pactionez iter se facerẽt. Ego baptizabo te eo pacto: ꝙ tu baptizes me: ꝺa in talibus oĩs pactio ⁊ ꝙuẽtio cessaꝫ dẽnt extra de simo. c. tua. Dare enĩ aliq̃d ex pacto ꝓ sacõ: q̃uis spũale ẽ illicitum: ⁊ si nõ oĩ eo modo q̃ ⁊ dare tpale: tamẽ ꝺa res a nõ dño emit ⁊ ẽ ꝛõnẽ gẽe. Diceꝫ aũt orabo ꝓ vobis: ⁊ rogo uos ꝙ ẽt oretis ꝓ me: ⁊ hꝰ. i nllo ẽ repẽhẽsibile: ꝺa h̃ emit uel uẽditur spirituale: cum nulla sit pactio.

De munere a ma. §. V.

nu qõ ẽ pecũia large sũendo pecũiã ꝓ rebus mobilibus ⁊ ĩmobilibus: q̃ tpalit possidẽt. i. q. iij. c totũ. Nõ ut dicit Durã. in. iiij. ꝙ munꝰ a manu: uel ẽ tale ⁊ tãtũ qõ presũitur ĩclinare affectũ ad collationẽ rei spũalis propt ipsũ: ⁊ tũc psũitur simonia. Uel hoc tã paꝛ ẽ ꝙ nõ presũitur ĩclinaꝫ affectũ ad collationẽ rei spũalis: ⁊ tũc nõ ẽ simonia. Et hoc quidẽ ueꝛ q̃ ad iudiciũ ecclesie: que exterioribus hoc presũit: sed quo ad deũ: ⁊ cõsciẽtiã sẽper ẽ simõia: cũ ꝓpter qõcũq; tẽporale ꝙ tũcũq; ẽt puũ deẽ spũale. Et dicit Ant. de bu. super. c. tua nos: extra eo. ꝙ dare pecũiam: uel aliõ tẽporale correlatiue ad recõpẽsationẽ uel iducti onem datiõis iuris spũalis: siue cũ pacto: siue sine pacto: siue ãte: siue post: iducit simõiaꝫ. i. q. i. eñ dari. Secus si pure ⁊ libere deẽ: nõ hac ītẽtione. Dicit tamẽ Hosti. ut allegat idẽ Ant. sup. c. veniens: extra eo. ꝙ datiõe pecũie sine cõuẽtiõe nõ ꝓmittitur nisi simõia mẽtalis: q̃ ꝓ pniaꝫ aboletur. Et sufficit sola cõuẽtio ad iducẽdũ simoniaꝫ: dato ꝙ nõ seruet ꝓmissũ. Ad iudicãdũ autez simoniã: cũ dubitatur: utꝛ quis corꝛupta mẽte dederit mũera secũdũ Rai. attẽdenda sunt ꝑcipue tria. Primũ. ſ. dãtis ⁊ recipiẽtis qualitas: utrum ſ. a paupere diuiti: uel ecõuerso. Secundum mũeris quãtitas: ut si res ẽ modici: uel magni ꝑ cũ. Tertiũ ẽ donatiõis tẽpus: an. ſ. instãte necessitate: uel alias cõferatur. Et secũdum hoc ꝑ sũitur pro uel cõtra: extra eo. c. ⁊ si questiones. Qõ intelligendũ ẽ in foro ꝓtentioso: sed in foro cõscie attẽditur ītentio: ⁊ secũdũ eã iudicatur: q̃uis oẽs ꝓsũptiones eẽnt cõtra. Idẽ dicẽdũ est de ensenȳs. ſ. ꝙ sine pacto: ⁊ non corꝛupta ītentiõe: dãdo nõ inducãt simoniã: alias secus. i. q. i. iudices eius: Tho. in quolibet sic dic̃. In dispẽsatiõe sacꝛoꝝ uel alioꝝ spũaliũ: cũ aliqua recipiuntur: ut simõia euitetur tria sũt necessaria. Primũ: ut hoc fiat ex cõcessiõe iuris dõni uel hũani: uel saltẽ sue cõsuetudis. Secũdum est ut sit intẽtio pia: ⁊ nõ corrupta. Tertiũ ẽ: ut sit forma hõesta ut. ſ. nõ requiratur ante pũ officij exhibitionem ne pactũ ĩteruenire uideatur: sed ipleto officio possũt exigi. Si igĩ ista tria cõueniãt secure accipiat Archidi. palafrediñ. ꝓ instillatione abbatis Nota etiã secũdum Jo. de lign. ⁊ Innocẽ. sup. c. ad apostolicã: ꝙ si ẽ cõsuetudo ꝙ pro ordine: uel alio sacramẽto deẽ tãtũ ãte receptionẽ eius: non ualet: ĩmo est corruptela. Et si logo tẽpore seruata est: ꝙ pro ordine tali detur tãtũ: nõ põt cõpelli ad soluẽdum: quia si gratis dedit: non preiudicat sibi: nec nata ẽ obligatio: nec si nõ gratis ꝺit ex uigore cõsuetudis ualet: quia fuit corruptela Sed si ex statuto uel cõsuetudine detur aliquid ꝓ ordie uel alijs spũalibus post receptionẽ eorũ ualet: ut ĩ ꝛsuetudine uenetorũ: ubi quarta oĩz mobiliũ moriẽtis datur epo. In Britania uero tertia pars: ⁊ põt ad hoc cogi. Jõ autez uenetiꝫ dant: quia nil soluũt pro decia: hec ille. An. aũt de bu. sup. c. in ordinãdo extra eo. sic dicit. Pro spũalibus non est licitũ aliquid exigẽ: nec etiã aliquid spõte offerre per istud. c. quod nõ solũ ꝓhibet in exactis: sed etiã in oblatis. Ubi tamẽ non datur pro spũalibus bene licitũ ẽ aliquid gratuitũ recipere: dũmõ non fiat ex pacto expresso uel tacito: ut in. c. ⁊ si q̃stiões. Qꝛ aũt dic̃ iste ꝓ spũalibus nõ eẽ licitũ: ẽt spõte offerre intelligendũ est

ꝑut ly pro ipō tat appciationē ꝓmissā ꝑ eo. Sz si ꝺs ꝑ ipocrisim: cū pretēdit spem scitatis ꝓmouetur ad oꝛdies uel beneficia nulla interposita ꝯditione uel pacto secūdū Rai. resignare nō teneꝫ tale beneficiū: nec dispēsatione idiget: sed pnia i teriozi: extra eo. c. mādato: ūno secundū Tho. ubi supra nō ē ibi simōia. Itē nō: q ille ꝺ uat ꝑbē dā: uel aliquod beneficiū pncipaliter rone cōsanguitatis: uel pp affectionē alicuius alicuie tpalis ſꝺē intēdat solū bonū tēporale illius cui datuꝛ z nō alteriusꝫ: quāuis grauiter peccet: nō tamē si moniā ꝓmittit: ꝺa ñ uēdit: cū nihil accipiat. Sz si in hoc itendat aliquod bonū i se ipsū redūdās .s. q magnificetuꝛ ꝑ hoc: z nobilitetuꝛ dom' sua uel q ipse i cōsanguineis sit fortior: uel si hoc pacto uel itentiōe bñficiū cōcedit ut bñficiatus faciat aliquā recōpēsationē tēporalē sibi: uel suis cōsāguineis: simōia ē: hec Tho. in. iiij. z in se. se. z in quolibet. Itē q debitoꝛi suo ꝺat aliqꝺ spūale: ut ꝛcupet qꝺ suū ē absqꝫ dubio simoniam committit secundum Tho. in quarto.

De pecunia autez. §. VI

simōiace recepta: siue ꝑ oꝛdie ꝺato uel bñficio: l' ꝑ sepultura: ul' ꝑ igressu mōasterij: uel ꝑ pñtatione q ad ꝓionos eccliarū: uel ꝑ mediatiōe: ul' ad h ut ꝓcuret ꝺs alteri spūalia: z hꝫ. q ꝺ fieri dēat. Nō ſm doc. q talis pecūia retīeri nō pōt: nec ēt oꝛ reddi ei q ꝺedit: ꝺa ille turpiter ꝺedit. Sed secūdū Ber. debet dari illi ecclie: in cuius ꝯtūeliaꝫ data ē: extra eo. de hoc ar. xvij. q. iij. si ꝺs in ato Uñ siꝺs ē oꝛdiatus nō hñs beneficiū: pecunia ab eo accepta simōiace ꝺz dari ecclesie cathedrali. Si āt ē oꝛdiatus ad titulū alicuius ecclie uel bñficij: illi ecclesie ul' bñficio applicabit scōm Guil. z Ul. Si accepta ē pecūia uel res alia ꝑ ecclia ul' bñficio: illi ecclie uel bñficio applicabit: nisi ecclesia fuisset i culpa: ꝺa tūc ꝺēt illud paupib' erogari: ne ecclia de malo repoꝛtet lucꝫ: puta si totuꝫ collegiū ꝓsensisset simōie. Dicit ēt Rai. q si talis trāsiret ad religionē: ex mia posset ei reddi ut cū ea trāsiret: uel ēt si ēet paup: z nō sufficēnt sua: l' ēt si ꝺedisset ex ignorātia scōm Hosti. Idē uideꝫ dicēdū de pecūia simōie recepta ꝑ alīs spūalib' vt. s. ꝺeꝫ illi ecclie: in qua ꝓsba ē: ita tamē q nō reporꝛtet ꝓmodū q ꝺedit. Si vo ꝑ igressu mōastēij pecūia simōiace sit recepta: si capitulū fuit particeps simōie: trāsibit sic igressus ad aliud mōasteriū simplr cū illa pecūia sibi restituta. Si āt sol' ꝑlatus: uel aliq z nō capitulū: tūc trāseūdo ad aliud mōasteriū: si ē ꝓfessus illud secūdū mōasteriū ad qꝺ trāsit hēbit usufructū illoꝝ bonoꝝ suoꝝ ipso uiuēte: mortuo āt tenēntur illa bōa libē ad ꝓmū mōasteriū: qꝺ uideꝫ hīe locū in his que usu nō ꝓsumūtur uel distrahūtur: ut sī possessiones. Si vo dispēsetur cū tali q remāeat in illo eo dē mōasterio: puto ēt q poterit' dispēsari: q illa pecunia simōiaca remāeat mōasterio: ita tamen q si possibile ē q illi q fuerīt i uitio nō hēant utilitatē. Uel ēt qñ nō pōt pecunia simōiace recepta ꝓmode applicari loco: ubi uel i cuius ꝯtūeliā data ē: puta ꝺa in rēotis ptibus ē: uel cū uideretur i cōueiens eā ibi dari: ut cū ecclia hꝫetur quasi ꝑ derelicta: paupibus pōt erogari. De fructib' uēo bñficioꝝ simōiace receptoꝝ qꝺ iuris: dicetur. ſ. Siꝺs āt recipet pecuniā ut ꝓmittat aliquē ītrāi ad ꝑlatum: a q uult obtinē aliqꝺ spūale: non cōmittit simōiā. Secus si recipet ut ēt ipse psuadēt ipsi prelato ut ꝺaret illud spūale qꝺ q̄ritur: puta bñficiū. l' oꝛdinē: z hꝫ. hoc. n. esset simōiacū.

Dicto de triplici. §. VII

mūere qꝺ hētur loco p̄cij i uitio simōie. Nūc ui dēduz ē de qbusdā ꝯractibus uel actibus i qbus aliquādo ꝓmittit simōia: ꝓprehendūtur nomie ēptionis z uēditionis. Et ꝓmo de permutatiōe. Nō ergo ſm Ul. q ꝓmutatio aut ē tātū possessionū: aut bñficioꝝ uel ecclieꝝ: ul' dignitatū ecclesiasticaꝝ tm̄: uel mixtū simul cū tēporalibus. Et ꝓmo mō utiq; fieri pōt absqꝫ uitio simōie: puta cū ꝑlatus unius ecclie cū alia ecclesia uel laico ēt aliquā possessionē adiuicē ꝓmutant. Et si possessio unius plus ualet q̄ possessio alīus i quā permutaf: pōt z ꝺēt supplē residuū i pecunia: l' alīs rebus ille alter quousqꝫ pueniatur ad eqlitatē: extra de re. ꝓmu. c. ad qōnes. Sed ꝺa ista ē quedaꝫ aliēatio: extra de re. ec. nō alie. nulli: iō in hoc oꝛ seruari forma alienatiōis: de qua hēs. ſ. i ītia ptē ti: c. Si āt ē ꝓmutatio bñficioꝝ cū tēporalibus puta cū bñficia ecclia i possessiōibus ꝓmutāt: et iō hñs beneficiū plus abūdās petit sibi adꝺici ctā sūmā pecunie uel alīus ut ad eqlitatē ueniat permutatiōis: pōt hoc fieri aucte supioris: z q ñ petaf aliqꝺ tēporale ab altera ptiū: ex eo q suū bñficiū plꝫ hēt de iure spūali q̄ aliud. In his. n. duobus cāibus ꝓmittētur simōia: ꝓmo uidelz si talis permutatio fieret iter ptes sic adiuicē paciscētes z ꝓmutātes sine offō supioris. Secūdo si etiā ex offō supioris fieret talis ꝓmutatio: z aliqꝺ tpale ꝺaretur ab eo qui minus habet de iure spirituali in suo beneficio ei qui plus habet in suo z hac ratione: extra de re. ꝓmu. c. ad qōnes. Sz si plus ꝺaretur ex eo: q aliud bñficiū in quo fit permutatio habet plus de tēporalibus: z ꝑcise h respectu fieret: z nō ēt ptī respectu spūaliū ītrium nō ēet simōia. Si āt fiat ꝓmutatio simplr ꝺ bñficio ad bñficiū: uel de ecclia ad ecclieꝝ cū suis iuribus z possessiōibus: tūc si fit hoc aucte z pactione ptiū tm̄: ē simōia. Sz si fiat ex offō ep̄i: nō ē simōia: pōt. n. ep̄s trāsferre psōas: z facē ꝓmutationes: ptes āt de hoc adiuicē ꝓferre nō ꝺēnt: ſm Ul. Inn. ꝺic q possēt ꝺicē epō: tali meli' ꝓpetēt

ꝑ desimonie restitutione.

ꝑ simoni' ampli' in ꝓmutatione.

ecclia mea: ⁊ mihi sua: ⁊ hꝫ. Idem Hostiē. Sed Guil. dicit qꝫ ptes q̄ faciūt pmutationē pñt sibi i uicē intiare uolūtatē suā absq; peccato aliq̄. Jo. ād de Jmo. sup cle. ne cōcessioe de re. pmu. dicit qꝫ glo. sup illud vbū cle. uolētibus arguit: qꝫ tractatus de pmutādo pōt inter ptes p̄cedē permutationē. Nec ob. c. quesitū de re. pmu. quia ibi ñ loq̄tur de tractatu ō pmutādo: sed de ipsa pmutatione: q̄ nō dēt expediri p partes: sed ex mero offō iudicis: ⁊ idē nōt ibi Paulus. Jdē etiā dicit glo. dicte cle. qꝫ in resignatione dicti beneficij pōt exp̄mi qꝫ illa fiat ex cā permutationis. Et iō fieri pōt secūdū Guil. quia ius hoc pmittit: ut supra eo. c. uno li. vj. Quāuis enīz de rigore resignatio debeat eē libera ⁊ nulla dēt eē adiectio. i. q. ij. q̄ pio: tamē hoc p̄cedit ex eq̄tate scripta q̄ p̄ualet rigori ex quo scripta ē. L. de iudi. l. placuit. Jdē etiā dicit qꝫ quāuis Jnno. dicat: qꝫ ubi eēnt p̄bende de unius ecclie prochialis: ⁊ unius: mis ꝺ ditionis sed sola eēt diuersitas tēporaliū: tūc posset unus canōicus cū alio canōico eiusdē ecclie pmutare p̄bēdā sine auctoritate supioris: ⁊ unū temporale cū alio tēporali. Nā aliud canōia: aliud p̄bēda ē Tutius uidet qꝺ dicit Hosti. . s. qꝫ nō fiat talis pmutatio sine auc̄te supioris. Cū enī prebenda sit de ānexis spūalibus: idē iudicium sic ⁊ de spūalibus. Dicit āt Jo. ō Jmo. añ factū hoc eē tenēdū ut tutius: ⁊ ne dēt uia fraudibus ⁊ simonijs: tamē post factuz fortē p̄cedēt opīo Jnno. ar. nō. in sil̄i de elec. c. nihil ē sup glo. i. Jo. āt de lig̃. dicit hoc oio necriū ne dū hōestū qꝫ fiat auc̄te supior̄ mouet: qa necria ē i pmutatiōe collatio noua: extra eo. c. uno li. vj. Et iō cū p̄bēde sit ānexe iurib' canōicalibus: sicut ius canōicale nō pōt de uno in aliū trāsferri sine auctoritate supioris: sicut nec p̄bēda: alias separetur ius canōicale a iure p̄bē de quod fieri non potest per priuatos.

De simōia que. §. VIII.

pittit p mediatorē. Nō fm Hosti. i sūma: qꝫ si qs offerat pecūiā: uel p̄ces p me: uel ꝓmittat pecuniā si exp̄sse ꝺixi: nō obstat mihi: extra eo. c. sicē tuis. Secus si me sciēte ⁊ cōsentiēte: tūc dicor intē ponē uolūtatē meā: ⁊ iō q̄tūcunq; occultū sit: si mōia ē: ⁊ renūciare debeo: si aiam saluare uolo. Si vo ꝺ fit me p̄itus ignorāte: ⁊ ab iimico meo uolēte ꝓmotionē meā ipedire de q̄ sperat: nō cō mittit simōia quo ad me: ne ex dolo suo repōtet qꝺ itēdit: extra eo. c. sicut tuis. Si āt aīcus meus dedit pecuniā pro ꝓmotiōe mea: simōiace ꝓmoueor: sed nō sū simōiacus: s. cū fit me ignorante: tamē renūciare teneor: extra eo. de simōiace: ⁊ c de regularibus: cōcordat cū eo Jnno. Sz Guil. dicit: qꝫ si me nesciēte ꝓmissa ē pecūia p mea p motione: quā postea solui: uel ēt iā solutam resti tui: lz grauiter peccauerī: ⁊ lz in male factis rati habitio retro trahatur: ⁊ mādato cōpareī: pōt tamē cp̄us dispēsare: quia reuera nō fui simōia cus i receptiōe bñficij: sicut notat Tancre. extra eo. c. sicut nobis. Cōcessio regis: sicut dī in direc. iuris cēse..ar simōiaca: ⁊ allegatur ibi ad iō Ber. ⁊ Hosti. Ric. ēt in. iij. idē uidetur sentire: ⁊ sic tenetur renūciare. Dicit etiam Jnno. super. c. tātā extra eo. qꝫ si quis obtinuerit ordinem: uel beneficium: alio dante pecuniam non ordinatori: nō est simonia: etiam si sine pecunia non erat obtenturus: ar. i. q. vj. §. fi. Si aūt ipse ordinatus pecuniam dediſſet: etiā si sine pecunia hituruſ erat ordinem simonia ē: ar. i. q. iij. §. ul. ⁊. q. vj. c. i. Jdez Ul. Qui dat pecuniā alicui ex fāliaribus p̄lati: ut det sibi ingressū ad ip̄sū: cū intendat quid spūale ut ordinē uel beneficiū obtinere: simōiam neuter cōmittit: Sed si dat ut faciat uerbuz ꝓ eo ad persuadendū: uel consulendū prelato de collatō ne alicuius spūalis: simoniam uterq; committit i. q. i. q̄cunq; pecuniam autem quā recipit mediator simonie: pro se retinere non potest: lz dare debet: ut dicetur in. §. se.

De transactione. §. ix

que aliquādo iducit simōiam in spūalibus. Nō prio qꝺ sit. Ad quod dicūt doc. qꝫ est ō re dubia lite incerta nec dū finita: nō gratuita pactō. ff. e. l. i. litē āt intelligas p̄ntē: uel futurā: quia ēt ante litē fieri pōt transactio. Nō secūdo qꝫ Jnno. extra de trās. c. statuim' i glo. dicit sic. Quidaz dicūt qꝫ in spūalibus pōt inūēire compositio: trāsactio nūquā: Nos licitā cē dicius trāsactiōez ⁊ pmutationē i spūalibus: dummō ex utraq; pte tm̄ iteruēiat spūale: ⁊ nihil tēporale: ut i dicto. c. statuim': ⁊. c. de cetero: ⁊ extra de decis. c. ex mꝫ tiplici: ⁊ de re. pmu. c. ad q̄nes. Jdē dicim' ō bñficijs: si petātur iure potestatis: puta q: una eccle sia petit ab alia prebēdā: quā dīc ad suā collatio nē p̄tiere. Sed si aliq̄s clericus petit sibi bñficiuz nō ē licite transactio: ēt si utriq; deē spūale: extra eo. cōstitutus: ꝓpositio āt inūēire pōt: extra eo. c. sup eo. talis. s. qꝫ ille clericus qui ius nō hz: ul' ñ hīe creditur: p̄itus iuri suo renūciet sine aliq̄ datione: uel etiam: qꝫ alius ius habere recipiat in canōicū sine datiōe aliq̄: hec ille. Si ēgo fiat trās actio i spūalibus vbi fieri nō pōt: ut in cāu dicto uel ēt ubi fieri pōt: puta iter spūalia cū mixtione ⁊ interuētione tēporaliū erit simōia. Amicabilis āt cōpositō admittit: ēt ubi nō eēt licita trāsactō

secūdū Hosti. q̄ si fiat sine auctē iudicis: pſōalis ē ꝛ iō cū pſonis extīguitur. Si āt auctē iudicis rea lis ē nisi p iudicē aliud dicāt sit: sic loq̄t extra eo. c. statuimus. Quāuis āt alcabilis cōpositio facta auctoritate supioris teneat mero iure: tamē resti tuet eccl̄ia: si ex hoc grauiter ledatur: extra de re sti. in ite. c. i.

De renūciatōe. §. x

Nota p mo q̄d sit: Dicāt doc. q̄ ē iuris ꝓprij spōtanea refutatio Juris proprij refutatio dr quia iuri aliēo renūci ari nō potest: nisi cū quis esset constitutus ꝓcura tor pro altero: ꝛ super hoc haberz speciale man datum. Potest enim quis renunciare sicut per se ipsum: ita per alium nomine suo: extra de of. de le. c. cum olim. Spontanea dicitur: quia si nō es set spontanea: sed coacta: nō obeāt repetere uolē ti: extra eo. c. super hoc. Secundo nota q̄ ef fectus renunciationis est: ut qui renunciauit ad id cui renunciauit: regressum non habeat nisi ex nouo iure concedatur: uł antiquo sibi restituto iure: extra eodem cum inter: ꝛ capitulo ex transmissa: vij. questione prima q̄ periculosum.

Nota tertio q̄ fieri debet in manibus eius a q̄ habetur institutio ꝛ cōfirmatio. extra eo. admo net. Fallit tamē in epiſcopo q̄ nō pōt renūciare ep̄atui nisi in manibus pape: extra de renūc. nisi cum prudem: etiā nō cōsecratus dūmō electus et cōfirmatus: extra de translatis. c. inī ꝯporalia. Fieri autem cōiter renunciatio debet in scriptis. vij. q. i. §. ecce. Nota quarto q̄ renūciatio offi cij ꝛ beneficij ecclīastici debet ēe voluntaria: nam inuitus nō cogitur renunciare. vij. q. i. quāuis: et debet fieri pure ꝛ absolute: extra de offi. deleg. c. ex parte. Nam si quis renunciat alicui beneficio vel rei spirituali uel resignat aliquod spūale ali quo temporali dato uel promisso simonia est ſm Hoſ. ꝛ Hosti. viij. q. iij. talia. Q: si non precedat datio uel promissio sed sit sola intentio: ut. s. solū renunciet beneffício hac intentione ut detur sibi aliquid temporale alias non renunciaturus: simo nia mentalis est que per solam penitentiam ab oletur: extra eo. mandato. Sed exquo nulla pac tio interuenit: ab ecclesia non punitur. Sed si q̄s renunciat beneficio ea intentione ut detur nepoti vel alteri nulla tamen de hac facta pactione uł ꝯuentione nullā incurrit simoniā. Renunciare āt beneficio ut detur alteri ē simoniacū q: ꝓhibitū scilicet ex iure positiuo: sed non est ꝓhibitum si pliciter sed secundum istum modum cum videli cet hoc ducitur in pactum. i. q. ij. q̄ pio. Guil. Jn no. Hoſ. Si autem quis habet voluntatez delibe ratam renunciandi beneficio cum intentōne ꝛ ꝓ posito paciscendi ut alteri detur in illo est simonia mentalis. Effectualis autem est ab ecclesia puniē da cū ꝓcedēt ad actū ipm paciscēdi i renūciatiōe

Nota q̄nto q̄ cū q̄s hz līas a sede aplica super ꝓuisiōe sibi fiēda ō aliq̄ bñficio si renūciet tlib⁹ līis pro aliquo tpali pecunia uł pēsiōe fca pactiōe simoniacum ē scōm Hosti. et Jnno. Nam ex illis litteris habet ius ad petendum spirituale: talis ēt priuatur litteris ꝛ pensione si per hoc recipet pen sionē. Sed si ex offitio iudicis uł bonis viris me diātib⁹ pure renūciat ꝛ ex altera parte aliquid tē porale datur ei non est simoniacuz: ut colligit ex tra de renū. c. sane. Simlr si renuntiet talib⁹ lit teris ex eo q̄ assignatur sibi spirituale. i. bñficium non est simonia etiam si ex hoc pacto renūciet. Est. n. quasi permutatio de spūali ad spūale ſm Hosti. et Jnno. qui hoc notant extra de Rept. c. ad audienciam in glo. Nō sexto scōm Anto. de bu. super. c. non sine ō arbi. q̄ licet valeat ꝓpo sitō auctoritate supior⁹ ut ꝓ bñficio quod dimit titur detur aliquid tpale: extra de pben. nisi: non tñ valet ut detur aliquid auctoritate iferior⁹ uel paris in quē ꝓmittitur. Et sicut committit⁹ simo nia per dationez pecunie pro beneficio ꝓsequēdo ita in eo ꝛ pro eo cedendo. Et q̄ non valet renūci atio litis super beneficiali pecunia suscepta pro re nunciatione. Dicit tamen idem Ant. q̄ scōm Jn no. ut detur pecunia super renunciatiōe litis nō ē semper simonia sed aliqñ. Sed quia ℔ tenet spe ciam simonie iō ℔ reprobat. Declaro. Nam si da retur pecunia nō habenti ius ut cederet liti hoc nō esset simoniacum nec iniquū. Jtē si daret pro bono pacis nō ex pacto ptiuz sed promissione ar bitrorum non in conspectu ad bñficiuz: de trans actis: super eo. Sed si daretur ius habenti ꝓ ēdi menda iusta lite ab habente ius ꝛ in respectu ad spūale hoc esset simonia. Nota septimo q̄ epi scopus uel alī qui simoniace tenet bñficiū veniens ad mortem si vult saluari debet renūciare scōm Hosti. uł etiā i mēte sua si alī deficiat oīo renun ciet ꝛ in manib⁹ cōfessoris: si non potest habere eum in cuius manibus ordinare deberet renūcia re: ꝛ sub hac conditōne renunciabit si placuerit pape uel alteri ad quem spectaret collatio eius. Et si cōualuerit vadat q̄citius ad eum et pareat ei. Et caueat mortā ne ꝑbeat nec fructus sibi ap ꝓ priet sed fideliter custodiat vel in vtilitatem eccle sie expendat potest tamen vite necessaria stricte recipere. di. lxxxvj. c. pasce.

De cautione uel §. xi.

simonia pt ei et nō ei in mpm me ut ꝓmissione in collatione bñficii.

ꝓmissione ī collatiōe ōdis bñficioꝝ l'alioꝝ spūaliū. Nota q̄ oēs doc. in hoc ꝓcordant: q̄ p' ordinatiōez factā l'electionē pōt exigi ⁊ fieri cautō et ꝓmissio ab electo uel ordinato p superiorē ⁊ p capitulū siue electores absq; vitio simōie nisi p:cedēt illa ꝓmissio ex pactiōe facta añ electiōez de hoc: ḋa tunc inducēt simoniā. viij. q. iij. artaldus Et dicūt Hosti. ⁊ Ul. q̄ post electiōez añ ꝓsecrationē ⁊ cōfirmatiōez possūt supiores requirere ab electis cautiōes debitas ⁊ honestas extra de elect. c. significasti. Et etiā electores ꝯ Ul. Et ratō ē ḋa post electiōez nil sepatur ab eis. Et nō solū caplm ⁊ prelatus pōt hoc exq̄rere sed etiā rex dūmō h̄ ñ fiat ex p̄cedēti pactione. Potest etiam taz caplm q̄ supior p' electionē ex cā iuenire nouas cautōes ⁊ ꝓmissiones: dūmō sint iuste ⁊ vtiles: et eas exigere añ ꝓsecratiōez: uel etiā vacāte beneficio pñt aliquid statuēr ⁊ elect' tenet illud seruare. Sz āte electōez uel ꝓmotiōez an req̄ri possit cautio ul' ꝓmissio aliqua. Rai. ⁊ Hof. ⁊ Ul. dicūt q̄ possunt a supiori suo seu p̄lato absq; vitio simonie sed ñ ab electorib'. Sed guil. ⁊ Hosti. dicūt q̄ nec a prelatis nec ab alijs añ electiōz uel ꝓmotionem licet req̄rē cautōez absq; simonia: ⁊ ista ē tutior opio Itē nota scōm Ric. q̄ ille ḋ pactū facit ⁊ ꝓmittit patri adiuuare filium ut ei ꝓferat bñfitū: uel si ip se ē eps ꝓmittit p̄ii p:o dando bñficio filio suo ip so filio h̄ nesciēte si p' ea pactū obliuiōi tradēs dat illi filio bñficiū uel adiuuat euz ut ipi cōferatur: ⁊ hoc facit pure et ituitu pieratis nō est irregularis aut simoniacus: ḋa talis scōm dei iudiciū reputatur recessisse a pacto re integra ⁊ hoc nisi ex post facto illud qō in pactum positū fuerat sciēter recipiat. Nec etiā ille reputat simoniacus uel tenet ad resignationez bñficij qui beneficiū fuit ꝓsecut' ex ꝓmissione facta p̄ii q. s. daret filio tle bñficiū si desisteret a tali uel tali malo.

nō bñ

De redemptiōe. §. xiii.

ꝑ simoniā p̄t eē in redēptione spūaliū.

spūaliū. Nō ſm Rai. q̄ spūalia sic vēdi ⁊ emi nō pñt: ita redimi extra de simo. c. querelā: nec aliq̄ dato ul' ꝓmisso ul' retēto possideri. Et itellige ꝯ Guil. q̄ talia nō pñt redimi aliquo dato ul' ꝓmisso videlicet ei ḋ iuste possidet: nā dando ei q̄ iniuste possidet ab eo cui debēt iuste redimi possunt: hoc ē. n. redimere non spūalia sed vexationē suā Illa. n. spūalia iam sua erant: vnde redimēs decimas clericus a layco iuste detinēte nec uolēte dare nisi p pecunia simoniā nō ꝓmittit scōz Hosti. Sz bñ laycus qui recipit ꝓpt hoc pecuniā. Item si alicui clerico uel etiam layco nullū ius habēti ī electiōe sed malitiose volēti eā impedire quis dat aliquid ne ipediat dicit Rai. q̄ si nondū est ei ius acq̄situm: puta q̄ nōdū ē electus: simonia ē: secus si iam ē ei ius acquisitū: extra eo. c. dilectus. fi. Dici aūt Guil. q̄ si tali nō bñti aliquod ius in electiōe ⁊ volēti ipedire simplr ne fieret electio aliq̄: possz totū capitulū dare aliquid ⁊ hoc eēt redimē vexationem suā. Sed nō posset dare si ille ipediret ne de isto uel illo fieret. Item cum quis est iste excōicat' uel suspēsus ul' interdictus: si dat aliq̄d ꝓ sua absolutiōe ul' restōne simonia ē in dante et in recipiente scōz Hu. Host. ⁊ Ul. ar. i. q. i. c. nullus extra eo r mo. Sed ubi quis iuste est excommunicatus suspēsus uel interdictus si dat aliq̄d ꝓ sua absolutiōe uel p'restitutione sui officij beneficij ul' cōionis scōm Hug. xvj. q. vij. ōcimas quas: i. glo. ⁊ Hosti. simonia ē ex parte recipientis pecuniam nō ex pte dantis: nam dās nullū ius acq̄rit sz dat vt acq̄situ retineat: qō licz. ar. i. q. lij. q̄situz Guil. tñ dicit etiam dantē esse simoniacum: debet. n. recurrere ad supiorem. Item si q̄s dat pecuniaz q̄ eē ti faceī eū remoueri ab officio ⁊ bñficio qō iuste et non canonice obtinuit uel iniuste detinet ne h̄ faciat simonia ē in vtroq;. Sz si iuste acquisiuit ⁊ tenet ⁊ iniuste quis vult expellere eum licet redimere vexationem suam. Et in dante quidem nō est simonia sed in recipiente ꝓ hoc pecuniaz ſm Tho. Item secundum Guil. si eccl'ia mea uel p̄ benda me remoto alteri fuerit assignata: si p:o p cio eā recupo uel redimo simonia ē: siue iuste: siue i iuste fuerī amotus ⁊ alius istitutus. Sed bñ licet ei tueri ius suum ⁊ probare si potest iniustam electionez ut sibi restituat. Et etiam ante priuationez liceret euz iuste tenet redimere vexatiōez suā.

De locatiōe uel. §. xiiii.

ꝑ simoniā ē recipere ꝓ pensionē ꝓuentus ecclie cum licentia superioris.

conditiōe ī eccl'ijs ⁊ beneficijs ⁊ venditionib' fructuū. Nō primo q̄ nec epi nec archidiacōi nec alij prelati pñt ꝓmittere vices suas sb̄ ānuo censu: extra ne prela. vi. su. c. i. ij. ⁊ iij. Cum enim tale ius sit sūale non est dubium q̄ p:o eo aliquid dare l' recipere simonia est. Sed q̄ episcopus permittat alicui pure ⁊ simplicit vices suas ⁊ tali vicario cōstituat salariū nō ē pcm sed potius ad hoc tenet xij. q. ij. charitatē. Et ut dicit Hosti. Sic ꝓ cōmissione iurisdictiōis non licet recipere certam pecunie quantitatez ita multo minus licet recipere q̄ tam. i. partem prouentus. Nō secūdo secundū Hosti. q̄ prelatus uel rector ecclesie presbyteris illis quos ipse conducit uel loca fructus ecclesie cōmittere potest etiā curā animarū dño gratis: ⁊ si ne pactione aliqua interueniente auctoritate epi extra de offi. vica. c. ad hoc. Sine auctoritate epi ūminēte ꝓfectiōe nec cio possz ꝓmitti ad modicum tps vnū videlicz ul' paucos dies sz ñ diu. io. q. i. p totū: quia nec peregrinari pōt sūm lnia epi: de cō se. di. v. c non oportet. Q: si ꝓ pecunia cōmittēt vel locaret simonia est. Nota ītio q̄ cū p̄latus vendit omnes obuentiones ecclesie cōmodum iu

Capitulum Quintum.

risdictionis transit cum alīs nisi fuerit exempta iurisdictio: per se tamē iurisdictio uēdi non pōt nec debet: hoc scōm Hosti. Nō ārto q̄ scōm glo. c. ij. ne pla. vi. su. platus iurisdictionē nō solū spūalē iuno ⁊ tpalem tm̄ vendēs simoniā ꝯmittit. Quod dictū gl̄. vt dicit Anto. de bu. intelligē dū ē de iurisdictiōe tpali quā quis habz ab eccl̄ia que iudicat q̄d spūale: vnde respectu eī a q̄ ipsa iurisdictio hz dependentiā pōt iudicari spūalis ul̄ ānexa spūali: vnde nō mirū si ipam vendēs ꝯmittit simoniā. Q⁹ aūt dicunt Inno. ⁊ Hosti. sup. c. i. eo. ti. q̄ vendēs iurisdictiōez tpalē nō ꝯmittit simoniā licz alīs grauiꝰ peccet: intelligit de iurisdictiōe tpali quā q̄s habet a p̄ate tpali que nec respectu sue essētie nec accessorie nec dependētie pōt iudicari spūalis: ⁊ iō ubi nō ꝯmittit simonia vñ plus si hīet tpalē iurisdictiōez in feudū a p̄incipe seu dño tpali: si vēderet nō ꝯmitteret simoniam quāq̄ grauiter peccaret. Nō q̄nto q̄ cuz loco tibi eccl̄iaz meā ⁊ cū sis p̄sbyter locas opas tuas vt tibi officies nō hīturus ibi alīs aliquā iurisdictiōez nō ꝯmittis simoniā. ar. xij. q. ij. c. charitatē. Et fm Guil. ℞ nō habz locū p̄prie locatio ⁊ conductio: sz p̄sbyter dz gratis facē officiū: ⁊ ille gratis expēsas. Porro fm Sof. si locatō fiat ultra tp̄s vite locātis: nō ualet ultra: q̄a clericus i bñficio ꝯparat vsufructuario q̄. s. nō est nisi ad vitā. xvj. q. vj illud. Nota sexto scōm Inno. q̄ cū locatio fit vltra tp̄s uite locātis: si quidē sit facta nōie eccl̄ie ⁊ utiliter successor tenet ad illā extra de solu. c. i. et. x. q. ij. ℞ h⁹ Si aūt locatio est fca nōie ip̄ius cui est eccl̄ia ⁊ nō itendebat eccl̄iaz obligaz: nō tnet successor: sed si ꝯductor siue ēptor iam alīq̄d soluit tūc fm Hosti. tenet successor hīe ratū i q̄tū pecunia vsa eēt in utilitatē eccl̄ie. Nō septio q̄ licet rector eccl̄ie possit eam q̄nq̄z locare ultra tēpus vite: nūq̄ tam pōt canonicꝰ ultra uitā suaz locare p̄bēdā suā. Nō octauo q̄ clericus licite pōt vendē fructꝰ bñficij sui ad modicū tp̄s: extra ne p̄la. vi. su. c. ti. Ad totū āt tempꝰ q̄ uēditō tenet bñficiū uēdere quāuis nō sit honestū: nō tm̄ est p̄hibitū: ita tm̄ q̄ nil spūale intueniat i tali uēditiōe: extra de re. ꝑmu. ad qōnes: pōt tm̄ gratis curā aiaz ꝯmittere ei cui uēdit fructus. Nota nono q̄ si clericus ul̄ religiosꝰ uēdat panē oblatū in altari a pplo ul̄ ceraz ⁊ alia sibi data eūalit ⁊ fructus de cimaz nō ꝯmittit simoniā: q̄a spūalia nō sūt: nec i aliquo peccat fz Archi. in rosa. oūmō de his uel de alīs ultra suā nēcitatez subueniat paupib⁹ ut tenet. xvj. q. i. qm̄. Et caute faciat ad scandalū populi remouēdū. xj. q. iij. iter vba. Panē aūt benedictū uēdere simoniacū ē fm Ul. ⁊ multomagis ius p̄cipiendi decimas: quia ē spūale. i. q. i.

Dicto de cōtrac. §. IIII.

tibus cōp̄hēsis sub nōie emptiōis ⁊ uēditionis in q̄b⁹ sepe ꝯmittit simonia. Nunc declarādū ē q̄ sint illa q̄ dicūtur spūalia: ⁊ que dicūt ānexa spiritualibus: in quorū emptione uel uenditione ꝯsistit ipsa simonia. Sciendū igitur q̄ spūalium q̄dam dicuntur spūalia per ꝯparationē ad spiritū sanctum: ⁊ quedam alia per cōparationez ad spiritum humanum secūdum Duran. in quarto et Ric. Et spiritualium in cōparatione ad spiritum sanctum: aliqua sunt spiritutualia per essentiam vt gratia et uirtutes infuse: alia per causam ut sacramēta: alia per effectum ut officia ecclesiastica et huⁱ⁹. Et spūalia per essentiā nec emi nec vendi possunt: nec de iure nec de facto q̄tuz. s. ad efficaciam transferendi ⁊ acq̄rēdi ē: quia nō est hominis ea trāsferre l̄ daī sed dei: videtur tm̄ q̄ ō facto possint vendi et emi q̄tū ad simoniam ꝯtrahēdā vt dicit Pe. de pal. in ārto quia Simon magus voluit simoniace emere gratiaz illam ap̄lōz que erat caract̄ episcopalis ⁊ gratia miraculorū. s. q̄ spūs sanctus visibiliter descendebat: siliter scia et vtutes acquisite q̄ dicuntur spūalia p̄ essentiam p̄ respectum ad spiritum hūanum nec emi nec vēdi possunt.

Quedam alia sūt §. V.

spiritualia p̄ causam sicut sunt sacramēta q̄ sūt cā gratie. Quāuis secundum Pe. de pal. in quolibet sacramento noue legis sit virtus per efficaciā spiritualis ad causandum caracterē uel ornatum est tamē corporalis per essentiam q̄a sic est subiectiue in corpore q̄ non est nata esse in spiritu. Et ista quidē spiritualia de facto vēdi possūt et emi nunq̄ autem de iure ⁊ licite sed cum vitio simoīe In mīimonio aūt q̄ est vnum de sacramētis licite datur ⁊ accipitur pecunia nomine dotis absq̄z vitio simonie non ex eo quidem q̄ ex tali sacrām̄to non conferatur gratia vt notat glo. i. q. i. quic quid: hoc enim falsum est sed p̄opterea quia matrimonium non solum est sacramentum sed etiā nature officium: ⁊ scōm ℞ dat pecunia p̄o matrimonio ad subleuandum onera eiusl ⁊ nō i q̄tuz est ecclesie sacramentum scōm Tho. scōa. ij. vnō ⁊ p̄ benedictione nuptiaz p̄hibetur aliquid exigere licet sponte oblatum recipi possit: extra eo. c. cum in ecclesia. Dicit tamē Guil. q̄ si sacerdos aliquis puta ad quem spectat benedictio nuptiarum non vult dare licentiam alteri sacerdoti q̄ benedicat nuptias nisi p̄o pecunia: si quidem nō intendat vendere licentiam benedictionis: sed p̄ uidere sibi de portione oblationum eum contingente non ē simonia. Si tamen ex certa scia maiorem exigat sūmam q̄ p̄esumi potest q̄ ipsam licentiam vendere voluit. P̄o baptismo aūt q̄ non sit danda vel erigenda pecunia expresse habes. i. q. i. baptizandis. Unde si sacerdos non

¶ simoniā ē uēdere ul̄ emē spūāliā. et q̄ sūt spūālia.

¶ simoniā ē uēdere spūalia p̄ tm̄ sūt sūm̄ spūalia.

¶ nō ē simonia recipe pecuniā in matrimonio p̄ dote. et q̄.

¶ simoniā ē recipe pecuniā p̄ benedictione nuptiarū.

¶ simoniā ē pro baptismo recipe pecuniā.

vellet baptizare nisi pro pecunia in nullo casu est ei danda. Nam si baptizandus ē adultus sufficiat ei ad salutē baptismus flamis: si tunc moriatur. Si est paruulus: in tali casu ipse offerens: vel q̄cūq; ali⁹ pōt ip̄m baptizare ⁊ debet si esset puer in piculo mortis. Sed ⁊si uel nesciret ul' nō posset alius baptizare: nisi talis sacerdos oz potⁱ dimittere puer̄ sine baptismo mori q̄ pecuniā dare sacerdoti p h⁹. Non.n. faciēda sūt mala ut veniant bona vt ait ap̄l's ad Ro. iij. Ita tenent Tho. sc̄a sc̄de. ⁊ i. iij. Pe. ō tarañ. ⁊ Pe. de pal. et glo. i. q. i. baptizandis: ⁊ Ric. in. iij. q̄ tñ addit Aliq̄ dicunt q̄ in cāu nihilomin⁹ posset⁹ dari pecunia: ita tñ q̄ dās nō intendēt eā dare p sacōe sz p uitāda dānatiōe pueri ad remouēdā insaniam sacerdot⁹. Secus aūt ē de alijs sacris q̄ sine piculo dānatiōis ex eā differri p̄nt: h Ric. q̄ opinio fuit Guil. Posset etiā emi a tali sacerdote aqua: qua esset puer baptizād⁹ si aqua ip̄a essz pur̄ elemtū secus āt si eēt iā ꝓsecrata ut ē aqua fontiū baptis maliū: tūc.n. simonia eēt fm Ul. ⁊ i. q. i. c. dictum. Eodē mō nec p confirmatiōe nec p crismate nec p extrema vnctōe licz exigē: sed spōte oblata licite recipiūt. Dicit.n. Greg. q̄ eius oblatio nullā culpe maculā igerit que nō ex ābientis ꝓcesserit petitione. i. q. ij. sicut ep̄m. Et si in his uel q̄buscūq; alijs spūalib⁹ aliqua cōsuetudine exigant q̄ pciū rei spūalis cū itentione emēdi ul' vendēdi manifesta ē simonia pcipue si ab inuito exigātur: sz si acciāt q̄si q̄dam stipēdia p ꝓsuetudinē ap̄pbata nō ē simonia: si tñ ñ sit ei⁹ itētio emēdi ul' vendēdi sed intētio referat ad solā ꝓsuetudis obseruātiaz: ⁊ p cipue q̄n quis volūtarie soluit. In his tñ sollicite ē cauēdū ab eo q̄ habz spēm simoie ul' cupiditatis: h Tho. sc̄a. ij. ⁊ extra de vi. ⁊ hone. cle. c. cuz ab oi. Itez p eucharistie collatiōe nō licet exigere vel ex pacto seu q̄si pciū aliq̄d dare. i. q. i. c. dictū. Pro celebratōe aūt misse tāq̄ pciū nūq̄ licitū est accipe l' dare. Sed sc̄z Rai. si sacerdos teneat celebrare: puta quia hñs eccliaz ul' bñficiū officiare tñ: tūc exigē: ē simonia. i. q. ij. c. vēdētes. Si vo ñ tenet ⁊ deficit ei sūptus pōt accipe. i. q. i. iudices. Naz ⁊ opas suas locare pōt siue ad diem siue ad ānū: extra ne pla. vi. su. c. fi. Q⁹ si sūptus hz ⁊ ad hoc nō tenet aut oz facē gratis aut cessare als videtur facē ex auaritia: ⁊ lz forte q̄n nō teneretur ad ista nō eēt simonia eo q̄ nō debet suis stipēdijs militare. iij. q. ij. charitatē tñ turpe lucrū ē q̄n fit ex auaritia: vl saltez hz spēm mali. Et i q̄libet predicto⁹ itelligas q̄ ip̄e gratis oz cantare ul' dicē missaz aliq̄d p sūptib⁹ recipiat: ⁊ idē itelligas de alijs officijs diuinis: q̄ dictū ē de missa. Concor Tho. sc̄a. ij. Ric. i. iij. dic̄ q̄ p ānuālario celebrādo ñ lz facē pactū ō pecuia dāda: si tñ ex deuotiōe dat ecclie: eccliā tenet p ill' celebrare p q̄b⁹ dat fm q̄ p recepto bñficio magis obligatū se videt: h ille. Et sec'lares q̄ dāt ul' dimittūt certā q̄titatez pecunie p missis seu ānuālarijs fiēdis initētes mōi pie q̄uis i h⁹ ex siplicitate talia loquētiū ac si vellent emē videt q̄ pie sit ip̄tādū factū cor. s. q̄ dēt per modū el'e si tñ admonēdi de hoc ⁊ ne dent tanq̄ pciū misse. Item nec p pnia seu ꝓfessiōe debz aliquid exigi. i. q. i. quicq̄d. Et sacerdotes q̄ audiunt ꝓfessiōes p̄cipalit̄ intendētes lucrū pecunie etiam ſ. nō petant simoniā ꝓmittūt mentalē. Si aūt exigunt alias nō audituri ꝓmittūt simoniam etiaz ab eccl'ia puniēdā. i. q. ij. q̄ pio. Sacerdos ēt qui non vult dare licentiam suo parochiano alteri confitendi nisi pro pecunia simoniam committit secundum Rai. In absolutione autem ab excommunicatione uel suspensione aut interdicto si exigatur pecunia quasi pena culpe precedētis pro qua fuit excommunicatus suspensus uel interdictus: factum quidē non est simoniacum: nisi sub illa specie intentio sit corrupta. Sed si exigatur tanq̄ precium absolutionis simoniacum est fm Tho. secūda. ij. ⁊ Pe. ⁊ Hosti. Item pro sacramento ordinis permaxime prohibetur exigi pecunia ⁊ exacta persolui. i. q. i. c: cum ordinaretur te extra de simo. c. in ordinando: super quo. c. dic̄ Anto. de bu. Nota tres personas que in ordinatione requiruntur. s. episcop⁹ minister: ⁊ notari⁹. Nota etiam q̄ sicut principalis ordinatio debet esse gratuita: ita et omne accedens ad ordinationem debet esset gratuitum. Et de episcopo claz est q̄ si recipiat aliquid per ordinationem per pactionem: conuentionem: uel exactionem simonia est. i. q. ij. q̄ pio: ⁊ c. sicut episcopum. Quinimo si monia est ex parte ipsius episcopi sed nō ex parte dantis secundum Tancre. ⁊ Bar. brix. i. q. i. nullus. Minister autem in ordinatione de quo loq̄tur decretalis illa: in ordinando: uel est archidiaconus qui habet examinare promouendos: uel ē ille qui vocat promouendos secundum doc. uel ille qui respondet in scrutinio ordinandi secundum formam. c. viij. de scrutinio uel est ille minister qui legit euangelium scilicet cum sit ordinatio secūdum Sotifredum ⁊ quilibet horum si pecuniam reciperet pro illo ministerio simoniam committeret. Sed de notario qui scilicet scribit promouendos ⁊ postmodum facit litteras ordis collati an liceat ei exigere vel recipere pecuniam pro tali actu. Circa hoc sunt opiniones. Quidam dicunt q̄ non licet quando habet notarius salarium de publico. Laurentius dicit q̄ si etiam nihil recipiat de publico nil tamen debet recipere pro tali scriptura quia simonia est uel ex pacto nil debet recipere. Sed si non hac intentione accedit scilicet ad illud faciendum credit glo. q̄ laic⁹ possit accipere. i. q. ij. sicut episcopum. Inno. dicit q̄ notari⁹ potest aliquid accipere p suo salario: duz tñ iustū sit q̄ p̄cip̄ l' aliq̄d pl⁹ pp fēi magitudiem

uel cū nō ualeret ūstīm: si alius notarius faceret tunc notarius habens tale officium non posſz percipere: sed extraneus bene posset percipere ⁊ nō peccaret. Quilibet tamē hñs hoc ex officio ſpōte oblata bene pōt pcipē. Recitatis his opiōnibus idē Ant. de bu. in fine sic determinat. Tu dic clarius: q; q̄ndo aliquid ſpōte offert: nō cōcurrēte aliquo pacto: cōſtōne: uel cōſuetudie: tē licitū ē illud recipē: ut in. c. dilectus. q̄. eo. ti. Q̄n vō aliquid accipit uigore pacti ꝓstitutiōis vl' cōsuetudinis: ⁊ tūc si recipiēs ē salariat' de publico in tali casu ñ licite recipit. vt in. c. i. de magiſ. Si aūt nō est salariat' ō publico tūc distingue: quia aut offm̄ ē de ſba ordinationis: ⁊ sic ñ licz recipe aut nō ē de substātia ⁊ tūc si salariū solutū ꝓueīt scribenti ꝓsiderato labore ⁊ negocij qualitate licita est receptio. Nō ē ḋa ñ oz cogi suis stipēdijs militare. vt in. c. cū ex officij: de ꝓscrip. Si aūt salarium qō soluīt nō ꝓuenit ꝓsiderato labore ⁊ q̄litate negocij: ⁊ tūc nō ē licita receptio: imo recipiēs ꝓmittit simoniā. et h̄ fm doc. tn̄ ꝑ nōrijs facit stilus curie Ro. fm quaz tarata st̄ oia beneficia fm q̄litatē ip̄oz. h̄ ille. Itē fm Rai. q̄ nō habēs titulū rogat p̄sbyterū vt p̄tet eū ad ordines ad titulū eccl'ie sue ꝓmittēs ei q; nūq̄ in eccl'ia sua aliq̄d peter: simoniā cōmittit. eo. ti. c. ꝑ tuas. Itē nec ꝑ sacīalib' licitū ē aliq̄d ꝛcipe: vt ꝑ bñdictiōe abbatū ⁊ abbatiſſaz vl' velatione v̄ginū vl' ꝑ aq̄ benedicta ⁊ hi'. fm De. de pal. Utrum autē sacerdos possit vendē offm̄ portādi aquaz bñdictā ꝑ peroch'iā. Dicit Guil. q; si talis sacerdos hz de consuetudine vt possit tale offm̄ retinere ⁊ ꝑ se vl' ꝑ aliū exercere ⁊ ꝓuēt' recipe nō est simonia si illō q̄dē ꝓmittat ad firmā: alꝫ simōia ē vl' saltē tūpe lucrū

Dicuntur quedaz. §. vi.

alia ſpūalia. Tertio mō. ſ. q̄ſi effectiue fm Ric. in iij. ex eo videlicz ḋa ꝓcedūt ex ſpūali q̄ia ⁊ ad eā disponūt: vt ꝓphare: p̄dicare: ingreſſ' religionis ⁊ hi': vl' ḋa ſt̄ de actib' l' negocijs ſpūalib': vt docere: iudicare: testificari ⁊ hi'. Et hoz q̄dā dicuntur ſpūalia ꝑ cōperationē ad ſpm̄ sanctū vt p̄ma q̄dā ꝑ ꝓperatōnē ad ſpm̄ humanū. Nō igitur p̄mo q; ꝑ actu ꝓphandi ñ licet accipere pecuniaz q̄ſi p̄ciū. Unde ⁊ ꝓphe veteris testamenti veri rariſſime ēt ſpōte oblata recipiebāt ne vendere viō rētur ꝓphiam ⁊ sic accipiebāt aliq̄n ad ſustētatōnē ipsoz recipiebāt: ut dic̄ Hiero. i. q. i. c. iudices vbi dic̄ q; q̄rētes pecūiam q̄ ꝓphas se fingunt ex hoc dīnatōes se cē oñdūt. i. ſortilegos. Scdo nō: q; pauperibus nō ē dāda eleōſyna ꝑ oīone ab eis fiēda: tāq; ex h̄ q̄s ītēdat emē oīonem eoz: ſz ꝑ gratuitū beneficiū dēt ītēdē ꝓuocare aios pauperz ad hoc q; gratis: ⁊ ex charitate ad orādū ꝑ cedāt fm Tho. ſe. ſe. Sed ⁊ si pet ex pacto pecunia ꝑ psalmo dicēdo ē expreſſe simōia scom Pe. ō pal. nō āt si dareť ꝑ uigilādo sup defūcto. ſ. tō nē labōis uiglie: ideſt q; ad uigilias ſeq̄retur dicē psalteriū: uel alias oīones scōm Hosti. Sz cū ordiatio ē in eccl'ia: q; ḋ uadit ad talē horā tātū hz ⁊ aliquiſ uadit ad illā horā p̄cipaliť cā lucrādi illud: grauiť peccat: ⁊ simoniā q̄dē mētalē ꝓtitut sed nō cā que ab eccleſia pūitur: cū nulla pactō: ītercedat: extra eo. c. tua fm Archi. nec tam̄ restituē oz pecuniā illā. Nō tertio q; ꝑ predicatione nō lz recipē pecuniā: sed lz predicati uictū recipere secūdū Tho. ⁊ De. de pal. vñ illi q; p̄dicant p̄cipaliter hac ītētiōe ut recipiāt pecuniā: l' laudē seu fauorē popularē: simōiam mētalē ꝓtitunt i. q. iij. nō solū. Sz si sup hoc paciſcāt̄ur: simōia ē: q; ēt ꝑ eccleſiā pūiri pōt. Dicit ēt Tho. i qōlib. q; cū aliq̄ pretēdētes religionē: siue ſcītatē: petūt a ſacerdotibus: q; ꝓcurēt eis pecuniā i parochia ſua: ita q; ſacerdos hēat ide certā ptē: si in hoc iē uēiat pactū: simōiā ꝓtitit ipſe ſacēdos: q: psuasio ſacerdotis ſpūalis ē: ⁊ credit ei: eo q; ſacerdos est ⁊ ſacrilegiū ē respectu illoz q; dāt: ⁊ utriq; ſ. ſacerdos ⁊ religioſi illi tenēt̄ur de simonia.

Nō q̄rto: q; ꝑ usu ſpūalis potestatiſ siue p̄lature nō licet aliq̄d accipe: cū. n. ille: cui ꝓmittitur ſpūalis potestas ex offō obligeť ad usū potestatis sibi cōmisſe in ſpūaliū defensiōe: ⁊ etiā pro ſua ſustentatione ſtatura stipēdia hēat ex reddit'b' ecclesiasticis: si aliq̄d accipet pro usu hui' potestatis: nō ītelligeretur locare operas suas: q̄s ex ōbito ſuſcepti officij ōbet ipendē: sed intelligētur uē dere ipſū ſpūalis gīe usū: ⁊ sic eēt simōia: Th. ſe. ſe. vbi supra. vnde non licet aliquid accipere ꝑ q̄cunq; diſpensatione: nec etiam per hoc q; cōmittit uicef suas: nec pro correctōne facienda: nec ꝑ ceſſando a correctione: nec pro minus puniēdo peccatum: nec pro crimine celando iudici eccleſiastico: nec pro reo purgando: nec pro uiſitando: q̄uis procurationem liceat recipere uiſitanti: et dedicanti: nec ut minus digne penitentem reconciliet: uel ut digne penitentem repellat. In oīb̄us his committitur simonia ex parte dantis ⁊ recipientis: si fiat ex aliquo temporali: ſcilicet pecunia: precibus uel obſequijs: ſecundum beatum Thomam ⁊ Petrum de palu. extra eodem capitulo nemo. Nota quinto q; dare uel accipere aliquid a ſuperiori: ut ſeruet iuſticiā in cauſa ſpirituali: ⁊ iuriſdictione eccleſiaſtica ſecundum Petrum de palu. Rai. simonia est: quia sunt accēſſoria ſpiritualibus. Et idem est dicendum ſecundum Ul. si agatur ſuper temporalibus: et perſona iudicans ſit eccleſiaſtica: que ratione eccleſiaſtice iuriſdictionis tenetur ad tale ius reddendum. Sed si iudex ſit laicus: et ſuper tē porali iudicet: non est simonia: licet alias graiter peccet. Similiter teſtificari in cauſa

¶ simoniā cōmittit q; ad oīones ꝑsit cāntandas.

¶ simoniā sibi ꝓmittēdo q; p̄dicet uē ꝑ peruiā. uel laudo uel fauore ꝓpterō.

¶ nō.

¶ simoniā cōmittit p̄ huiꝰ. q; recipit pecuniā ꝑ ep̄tationē oīs sui in oīb̄ actib̄.

¶ simoniā ē recipe aḋ uē dare a ſupiori ut fruct. ſuſtin. in m̄ ſpūali.

¶ nō

¶ simoniā p̄cēdit nō ē uendē aliq̄ bnāq̄ possit aḋ ꝑ parochiā

vellet baptizare nisi pro pecunia in nullo casu est ei danda. Nam si baptizandus ē adultus sufficiat ei ad salutē baptismus flaminis: si tunc moriatur. Si est paruulus: in tali casu ipse offerens: vel q̄cūq; alī pōt ip̄m baptizare ꝛ debet si esset puer in piculo mortis. Sed ꝛsi uel nesciret ul' nō posset alius baptizare: nisi talis sacerdos oz ponꝰ dimittere puerꝝ sine baptismo mori q̄ pecuniā dare sacerdoti p h'. Non. n. faciēda sūt mala ut veniant bona vt ait apls ad Ro. iij. Ita tenent Tho. scōa scōe. ꝛ i. iūj. Pe. ō tarañ. ꝛ Pe. de pal. et glo. i. q. i. baptizandis: ꝛ Ric. in. iūj. q̄ tñ addit Aliq̄ dicunt q̄ in cāu nihilominꝰ posset dari pecunia: ita tñ q̄ dās nō intendēt eā dare p sacīo sz p uitāda dānatiōe pueri ad remouēdā insaniam sacerdos. Secus aūt ē de alīs sacīis q̄ sine piculo dānatiōis ex cā differri pñt: h Ric. q̄ opinio fuit Guil. Posset etiā emi a tali sacerdote aqua: qua esset puer baptizād' si aqua ip̄a essz pura elemtū secus āt si cēt iā ꝓsecrata ut ē aqua fontiū baptismaliū: tūc. n. simonia eēt fm Ul. ꝛ i. q. i. c. dictum. Eodē mō nec p confirmatiōe nec p crismate nec p extrema vnctōe licz exigē: sed spōte oblata licite recipiūt. Dicit. n. Greg. q̄ eius oblatio nullā culpe maculā igerit que nō ex ābientis ꝓcesserit petione. i. q. ij. sicut ep̄m. Et si in his uel q̄busc̄q; alīs spūalib' aliqua cōsuetudine exigant q̄ pciū rei spūalis cū itentione emēdi ul' vendēdi manifesta ē simonia pcipue si ab inuito exigātur: sz si accipiāt q̄si q̄dam stipēdia p ꝓsuetudinē ap̄pbata nō ē simonia: si tñ ñ sit ei' itētio emēdi ul' vendēdi sed intētio referat ad solā ꝓsuetudis obseruātiaz: ꝛ pcipue q̄ñ quis volūtarie soluit. In his tñ sollicite ē cauēdū ab eo qō habz spēm simoīe ul' cupiditatis: h Tho. scōa. ij. ꝛ extra de vi. ꝛ hone. cle. c. cuz ab oi. Itez p eucharistie collatiōe nō licet exigere vel ex pacto seu q̄si pciū aliqō dare. i. q. i. c. dictū. Pro celebratōe aūt misse tāq̄ pciū nūq̄ licitū est accipe l' dare. Sed scōz Rai. si sacerdos teneat celebrare: puta quia hñs eccliaz ul' bñficiū officiare tñ h tūc exigē: ē simonia. i. q. ij. c. vēdētes. Si vo ñ teneꝰ ꝛ deficit ei sūptus pōt accipe. i. q. i. iudices. Naz ꝛ opas suas locare pōt siue ad diem siue ad ānū: extra ne pla. vi. su. c. fi. Oz si sūptus hz ꝛ ad hoc nō teneꝰ aut oz facē gratis aut cessare alīs videtur facē ex auaritia: ꝛ lz forte q̄ñ nō teneretur ad ista nō cēt simonia eo q̄ nō debet suis stipēdijs militare. iij. q. ij. charitatē tñ turpe lucrū ē q̄ñ fit ex auaritia: vl' saltez hz spēm mali. Et i q̄libet predicto ꝛ itelligas q̄ ipe gratis oz cantare ul' dicē missaz aliq̄d p sūptib' recipiat: ꝛ idē itelligas de alīs officijs diuinis: qō dictū ē de missa. Concor Tho. scōa. ij. Ric. i. iūj. dicē q̄ p ānūsario celebrādo ñ lz facē pactū ō pecuia dāda: si tñ ex deuotiōe dat ecclie: ecclia teneꝰ p ill' celebrare p q̄b' dat fm q̄ p recepto bñficio magis obligatū se videt: h ille.

Et declares q̄ dāt ul' dimittūt certā q̄titatez pecunie p missis seu ānūsarijs fidēs initētes mōi pie q̄uis i h' ex siplicitate talī loquētiū ac si vellent emē videt q̄ pie sit itp̄tādū factū cor. s. q̄ dēt per modū ele si tñ admonēdi de hoc ꝛ ne dent tanq̄ pciū misse. Item nec p pnia seu ꝓfessiōe debz aliquid exigi. i. q. i. quicq̄d. Et sacerdotes q̄ audiunt ꝓfessiōes pncipalit intendētes lucrū pecunie etiam s. nō petant simoniā ꝓmittūt mentalē. Si aūt exigunt alias nō audituri ꝓmittūt simoniam etiaz ab eccliа puniēdā. i. q. ij. q̄ pio. Sacerdos ēt qui non vult dare licentiam suo parochiano alteri confitendi nisi pro pecunia simoniam committit secundum Rai. In absolutione autem ab excommunicatione uel suspensione aut interdicto si erigatur pecunia quasi pena culpe precedētis pro qua fuit excommunicatus suspensus uel interdictus: factum quidē non est simoniacum: nisi sub illa specie intentio sit corrupta. Sed si erigatur tanq̄ precium absolutionis simoniacum est fm Tho. secūda. ij. ꝛ Pe. ꝛ Hosti. Item pro sacramento ordinis permaxime prohibetur exigi pecunia ꝛ exacta persolui. i. q. i. c: cum ordinaretur te extra de sūo. c. in ordinando: super quo. c. dicē Anto. de bu. Nota tres personas que in ordinatione requiruntur. s. episcop' minister: ꝛ notari'. Nota etiam q̄ sicut principalis ordinatio debet esse gratuita: ita et omne accedens ad ordinationem debet esset gratuitum. Et de episcopo claz est q̄ si recipiat aliquid per ordinationem per pactionem: conuentionem: uel exactionem simonia est. i. q. ij. q̄ pio: ꝛ c. sicut episcopum. Quinimo si monia est ex parte ipsius episcopi sed nō ex parte dantis secundum Tancre. ꝛ Bar. brix. i. q. i. nullus. Minister autem in ordinatione de quo loq̄tur decretalis illa: in ordinando: uel est archidiaconus qui habet examinare promouendos: uel ē ille qui vocat promouendos secundum doc. uel ille qui respondet in scrutinio ordinandi secundum formam. c. viij. de scrutinio uel est ille minister qui legit euangelium scilicet cum sit ordinatio secūdum Sotifredum ꝛ quilibet horum si pecuniam reciperet pro illo ministerio simoniam committeret. Sed de notario qui scilicet scribit promouendos ꝛ postmodum facit litteras ordis collati an liceat ei exigere vel recipere pecuniam pro tali actu. Circa hoc sunt opiniones. Quidam dicunt q̄ non licet quando habet notarius salarium de publico. Laurentius dicit q̄ si etiam nihil recipiat de publico nil tamen debet recipere pro tali scriptura quia simonia est uel ex pacto nil debet recipere. Sed si non hac intentione accedit scilicet ad illud faciendum credit glo. q̄ laic' posit accipere. i. q. ij. sicut episcopum. Inno. dicit q̄ notari' potest aliquid accipere p suo salario: duz tñ iustū sit qō pcip̄ l' aliq̄d pl' pp fēi magitudiem

uel cū nō ualeret ūstīm: si alius notarius faceret tunc notarius habens tale officium non posſz percipere: sed extraneus bene posset percipere ⁊ nō peccaret. Quilibet tamē hnſ hoc ex officio ſpōte oblata bene pōt pcipē. Recitatis his opiōnibus idē Anē. de bu. in fine sic determinat. Tu dic clarius: q: q̄ndo aliquid ſpōte offerē: nō cōcurrēte aliquo pacto: cōſtōne: uel cōſuetudie: tē licitū ē illud recipē: ut in. c. dilectus. ij. eo. ti. Q̄n vo aliquid accipit uigore pacti ꝓstitutiōis vl cōſuetudinis: ⁊ tūc si recipiēs ē salariat' de publico in tali casu ñ licite recipit. vt in. c. i. de magiſ. Si aūt nō est salariat' ꝺ publico tūc distingue: quia aut offm̄ ē de ſba ordinationis: ⁊ sic ñ licz recipe aut nō ē de ſubstātia ⁊ tūc si salariū ſolutū ꝓueit scribenti ꝓsiderato labore ⁊ negocij qualitate licita est receptio. Rō ē qa ñ oz cogi ſuis stipēdijs militare. vt in. c. cū ex officij. de p̄scrip. Si aūt salarium qō ſoluit nō ꝓuenit ꝓsiderato labore ⁊ q̄litate negocij: ⁊ tūc nō ē licita receptio: ūmo recipiēs ꝓmittit ſimoniā. et h̄ fm doc. tn̄ ꝑ nōrjs facit stilus curie Ro. fm quaz tarata ſt oia beneficia fm q̄litatē ip̄oz. h̄ ille. Itē fm Rai. q̄ nō habēs titulū rogat ꝓlatū vt p̄bendā ad ordines ad titulū eccl'ie ſue ꝓmittēs ei q̄ nūq̄ in eccl'ia ſua aliq̄d petet: ſimoniā cōmittit. eo. ti. c. ꝑ tuas. Itē nec ꝑ ſacīalib' licitū ē aliq̄d ꝛcipe: vt ꝑ bñdictiōe abbatū ⁊ abbatiſſaz vl velatione vginū vl ꝑ aq̄ benedicta ⁊ hi'. fm De. de pal. Utrum autē ſacerdos possit vendē offm̄ portādi aquaz bñdictā ꝑ perochiā. Dicit Guil. q̄ si talis ſacerdos hz de consuetudine vt possit tale offm̄ retinere ⁊ ꝑ se vl ꝑ aliū exercere ⁊ puēt' recipe nō est simonia si illō q̄dē ꝓmittat ad firmā: alꝫ simōia ē vl saltē tūpe lucrū

Dicuntur quedaz. §. vi.

alia ſpūalia. Tertio mō. ſ. q̄ſi effectiue fm Ric. in iij. ex eo videlicz qa ꝓcedūt ex ſpūali gīa ⁊ ad eā diſponūt: vt ꝓpbare: p̄dicare: ingreſſ' religionis ⁊ hi': vl qa ſt de actib' l negocijs ſpūalib': vt docere: iudicare: teſtificari ⁊ hi'. Et hoz q̄dā dicuntur ſpūalia ꝑ cōperationē ad ſpm̄ ſanctū vt ꝓma q̄dā ꝑ ꝓperatōnē ad ſpm̄ humanū. Nō igitur ꝓmo q̄ ꝑ actu ꝓpbandi ñ licet accipere pecuniaz q̄ſi p̄ciū. Unde ⁊ ꝓpbe veteris testamenti verissime ēt ſpōte oblata recipiebāt ne vendere viō rētur ꝓpbiam ⁊ sic accipiebāt aliq̄n ad ſuſtētatōnē ipſoz recipiebāt: ut dic̄ Hiero. i. q. i. c. iudices vbi dic̄ q̄ rētes pecūiam q̄ ꝓpbas se fingunt ex hoc dīnatōes se cē oñdūt. i. ſortilegos. Scdo nō: q̄ pauperibus nō ē dāda eleōſyna ꝑ oīone ab eis fiēda: tāq̄ ex h̄ q̄s itēdat emē oīonem eoz: ſz ꝑ gratuitū beneficiū dēt itēdē ꝓuocare aios pauperz ad hoc q̄ gratis: ⁊ ex charitate ad orādū ꝑ cedāt fm Tho. ſe. ſe. Sed ⁊ si dēt ex pacto pecunia ꝑ pſalmo dicēdo ē expreſſe simōia scōm Pe. ō pal. nō āt si dareť ꝑ uigilādo ſup defūcto. ſ. tō nē labōis uigilie: ideſt q̄ ad uigilias ſeq̄tur dicē pſalteriū: uel alias oīones scōm Hoſtī. Sz cū ordiatio ē in eccl'ia: q̄ q̄ uadit ad talē horā tātū hz ⁊ aliquiſ uadit ad illā horā p̄cipaliť cā lucrādi illud: grauiť peccat: ⁊ ſimoniā q̄dē mētalē ꝓtitit ſed nō cā que ab eccleſia pūitur: cū nulla pactō: itercedat: extra eo. c. tua fm Archi. nec tamē reſtituē oz pecuniā illā. Nō tertio q̄ ꝑ predicatione nō lz recipē pecuniā: ſed lz predicati uictū recipere ſecūdū Tho. ⁊ De. de pal. vñ illi q̄ p̄dicant p̄cipaliter hac itētiōe ut recipiāt pecuniā: l' laudē ſeu fauorē popularē: ſimōiam mētalē ꝓtitunt i. q. iij. nō ſolū. Sz si ſup hoc paciſcāt̄ur: ſimōia ē: q̄ ēt ꝑ eccleſiā pūiri pōt. Dicit ēt Tho. i q̄ōlib. q̄ cū aliq̄ pretēdētes religionē: ſiue ſcītatē: petūt a ſacerdotibus: q̄ ꝓcurēt eis pecuniā i parochia ſua: ita q̄ ſacerdos hēat īde certā ptē: ſi in hoc iē uēiat pactū: ſimōiā ꝓtitit ipſe ſacēdos: q: ꝑſuaſio ſacerdotis ſpūalis ē: ⁊ credit ei: eo q̄ ſacerdos est ⁊ ſacrilegiū ē reſpectu illoz religioſoz: q̄a ōfrau datio ē eleōſynarū reſpectu illoz q̄ dāt: ⁊ utriq̄ .ſ. ſacerdos ⁊ religioſi illi tenēt̄ur de ſimonia.

Nō q̄rto: q̄ ꝑ uſu ſpūalis poteſtatiſ ſiue p̄lature nō licet aliq̄d accipe: cū. n. ille: cui ꝓmittitur ſpūalis poteſtas ex offō obligeť ad uſū poteſtatis ſibi cōmiſſe in ſpūaliū defenſiōe: ⁊ etiā pro ſua ſuſtentatione ſtatuta ſtipēdia hēat ex redditib' eccleſiaſticis: ſi aliq̄d accipet pro uſu hui' poteſtatis: nō itelligeretur locare operas ſuas: q̄s ex ōbito ſuſcepti officij ōbet ꝑpendē: ſed intelligētur uē dere ipſū ſpūalis gīe uſū: ⁊ sic eēt ſimōia: Th. ſe. ſe. vbi ſupra. vnde non licet aliquid accipere ꝑ q̄cunq̄z diſpenſatione: nec etiam per hoc q̄ cōmittit uicē ſuas: nec pro correctōne facienda: nec ꝑ ceſſando a correctione: nec pro minus puniēdo peccatum: nec pro crimine celando iudici eccleſiaſtico: nec pro reo purgando: nec pro uiſitando: q̄uis procurationem liceat recipere uiſitanti: et dedicanti: nec ut minus digne penitentem reconciliet: uel ut digne penitentem repellat. In oībus his committitur ſimonia ex parte dantis ⁊ recipientis: ſi fiat ex aliquo temporali: ſcilicet pecunia: precibus uel obſequijs: ſecundum beatum Thomam ⁊ Petrum de palu. extra eodem capitulo nemo. Nota quinto q̄ dare uel accipere aliquid a ſuperiori: ut ſeruet iuſticiā in cauſa ſpirituali: ⁊ iuriſdictione eccleſiaſtica ſecundum Petrum de palu. Rai. ſimonia est: quia ſunt accеſſoria ſpiritualibus. Et idem est dicendum ſecundum Ul. ſi agatur ſuper temporalibus: et perſona iudicans ſit eccleſiaſtica: que ratione eccleſiaſtice iuriſdictionis tenetur ad tale ius reddendum. Sed ſi iudex ſit laicus: et ſuper tē porali iudicet: non est ſimonia: licet alias grauiter peccet. Similiter teſtificari in cauſa

ℙ ſimoniā cōmittit q̄ ad ordines ꝓmittit cōſanguineis.

ℙ ſimonialiter ſuū ꝓximoꝛē q̄ ꝓbi mū ꝑ pecuniā. uel laudo uel fauore ꝓcurat.

nō.

ℙ ſimoniā cōmittit ꝑ ſuū. q̄ recipit pecuniā ꝑ exhortatione ſibi ſuis in oībus actibus.

ℙ ſimoniā ē recipere aliquid a ſuperiori ut ſeruet iuſticiā. in cauſa ſpūali.

nō

ꝑ simoniã ẽ recipe ad ꝙ ingressu religiosꝰ. q̃ ꝙ nota.

ꝑ simoniã cõmittit iudex. si ad re cipit ꝙ sigillo suo. secꝰ ꝙ non.

ꝑ simoniã cõmittit magr̃ q̃ dat aꝛt ꝙ pecuniã. q̃ ipe ab ecclã recipit ut doceat. hꝫ si nõ recipꝰ ab ecclã. ꝑ recipe a socijs hꝫ. in ꝓe uel in toto.

spũali: sicut ẽ mũmõialis: de decimis: ⁊ huismõi ꝓ pecũia: simõia est. Jn alijs autem causis ⁊ si nõ simõia: tamẽ iuustum ẽ. Et ex hoc sequꝫ: q̃ cũ sigillũ iudicis nõ sit nisi testionium iudicũ: non appet quõ ꝓ sigillo suo iudex possit aliquid petere: nisi forte expẽsas cere ⁊ sigillatoris ⁊ clicoꝝ ad hoc deputatoꝝ. Duran. in. iij. Sꝫ nõ soluꝫ h̃ ẽ illicitũ: sed ẽt simõiacũ in cã spũali: ⁊ iurisdictione ecclesiastica: sed pstare cõsiliũ: ut iurispitus: uel pcuratoꝛ: uel aduocatus non solũ in cã tẽporali: sed ẽt spũali ꝓ pecũia: ñ ẽ simoniacũ: nec pcm: fm Pe. de pal. ⁊ Durã. Et ratõ ẽ: qa cũ nõ teneat tales opas ex offõ exhibẽ: non cogit de suo facẽ bñficiũ. x. q. iij. ꝑcarlo. Nõ. sexto: q̃ ꝓ doctria põt recipe pecuniã a scholarib' doctoꝛ non quasi uẽdẽs vitatẽ: uel sciam: sed q̃si opas suas locãs: qñ uidelꝫ ad h̃ nõ tenet ex offõ suo. Nã si ad h̃ tenẽtur ex offõ: intelligeret ipam uẽdẽ vitatẽ: vñ grauit peccaret: sic ꝓꝫ in illis q̃ instituũt in aliq̃bus ecclijs ad docẽdũ clericos ecclesie: ⁊ alios paupes ꝓ q̃ ab ecclia bñficiũ recipiũt a q̃b' nõ licet eis aliq̃d accipe: Tho. se. se. vbi supra. Sꝫ Host. dic: q̃ si mgr̃ ẽ ãnexũ sufficiẽs bñficiũ: uel salariũ: nõ lꝫ ei a scholaribus aliq̃d exigere: alias simõiã ꝓmittit. q. iij. vẽdẽtes: spõte tñ oblata recipe põt. Sꝫ si nõ ẽ ãnexũ tale bñficiuꝫ ul salariũ: qõ sufficiat ei: põt accipe collectã pro laboribus suis: ar. xij. q. ij. c. q̃cũq̃. Et uidet: q̃ ñ solũ ab extraneis possit exigeꝛ: sed ẽt a clericis ecclesie: nõ tñ a paupe: cũ ipse pot' oẽat pauptati subuẽire: ⁊ tal' exactio non dẽt eẽ coactoria: vt q̃ nisi soluãt: expellat eos a scholis: aut recipiat reꝝ eoꝝ: sed pot' iopiã suã expõat: ⁊ mlto magr̃ pt exigẽ magr̃ uel doctoꝛ: vbi nullã hꝫ puisionem a ualẽtib' soluẽ: qa nõ teneꝫ eis grat̃ fuire. Et hec oia sũt itelligẽda fm Host. qñ doctor ẽ sufficiẽs ad docẽdũ: nã si ĩsufficiẽs ẽ: nõ ẽ ei ex debito ꝓpui dẽdũ: sed iputet sibi culpã. Lõcor. satis Rai. Jn no. ⁊ Ul. ꝓ doctria theologie aliq̃d accipe dicit Pe. de pal. i. iij. q̃ uidet simõia: ⁊ si nõ ẽ de alijs sciẽtijs. Nõ septio: q̃ fm Rai. cũ magr̃ ñ uult ꝓcedẽ festũ alic' sci: qõ ẽ colẽdũ ac celebrãdũ: nisi ꝓ pecũia data: simoniã ꝓmittit: qꝛ uẽdit spũale ad qõ tenet. i. q. iij. uẽdẽtes: ⁊ silr̃ si festuꝫ nõ celebrãdũ uult festãe: nec uult legẽ in eo: nisi ꝓ pecunia: simõia ẽ. Nõ octauo: q̃ fm Pe. õ pal. ꝓ licẽtia docẽdi i q̃cũq̃ facultate dare uel ꝛcipẽ ẽ igratis oblatũ: nec ꝓ labore lꝫ. Sꝫ fm Ricã. q̃ ꝓ dãdo talẽ lniaꝫ exigẽ sit illicituꝫ: ut extra õ magistris. c. i. nõ tamẽ ꝓprie ẽ ibi simonia. Uñ glo. dicit q̃ ẽ q̃ simõiacũ. Itẽ fm Fran. de zan. super cle. Si eps ꝓ pecũia dat lniam eũdi ad studium mortaliter peccat: qꝛ dat ꝓ ꝑcio quod gratis debet. i. q. iij. vẽdẽtes: nõ tamẽ simoniaca ẽ: sed ꝛpe pe lucꝝ: q̃ si dat lniam eũdi ad studiũ: lꝫ nõ hẽdi ibi ꝑbẽdã: nisi ꝓ pecunia siliter turpe lucꝝ cõmittit: q̃uis Hug. dixerit ibi esse simoniam.

Pro ingressu ãt. §. xvi

religiõis: siue mõachoꝝ siue mõialiũ nõ lꝫ aliq̃d exigẽ uel accipe: q̃i ꝑciũ: spõte tamẽ oblata q̃nta cũq̃ sit nõ intuẽire aliqua corrupta ĩtẽtione: licꝫ recipe: ⁊ in hoc oẽs doc. ꝓcor. i. q. ij. sic ep̃m. Licitũ ẽ ẽt fm Tho. fa fe: si pp deuotionẽ: quã aliq̃s oñdit ad mõasteriũ: largas eleẽosynas faciẽdo facilius i mõasterio recipiat: sic licitũ ẽ eũ aliquem ꝓuocare ad deuotionẽ mõasterij pp tpalia bñficia: vt ex h̃ ĩclietur ad mõasterij ingressũ: lꝫ nõ sit licitũ ex pacto aliquid dare uel accipẽ ꝓ ingressu mõasterij: ut hẽtur. i. q. ij. q̃ pio: h̃ Tho. qõ ẽ itel ligẽdũ: ita tamẽ: q̃ illud tpale qõ datur nõ sit ꝑncipale motiuũ: ꝓpter quod ꝓcedat ul q̃ratur religiõis ingressus: qꝛ tũc eẽt simõia fm Ul. quãdo ꝓ tẽporalia traderẽtur spũalia. Sed si mõasterium ẽ tenue: ita q̃ nõ sufficiat suis an possit hũ ĩtẽrio a religiosis illis recipiẽdi tẽporalia: uel etiã pacisci: sup hoc sũt uarie opiones. Quidaꝫ. n. dicũt: vt Ul. q̃ in tali cãu oblatis spũalibus gratis põt hic ĩtẽtionẽ recipiẽdi tpalia ab ingrediẽte pro sustẽtatiõe uite ipsi': ⁊ põt etiaꝫ exꝑmere: ⁊ pacisci de deimiata sũma tpaliũ. Et qõ uidet ꝛrium extra eo. c. qñ simoniaca: ibi: sub pauptatis pretextu: intelligit fm Rai. cũ hoc dicebat i fraudẽ vel scõm Host. qñ nõ gratis offerũtur spũalia: sed recipiẽtes faciũt pactũ de spũalibus ad tẽporalia. Jsti eni ponũt duplex ius ex ingressu mõasterij ꝓpetẽ igresso. Unũ. s. spũale: ⁊ hoc ẽ uox in capitulo: ⁊ pticipatio bonoꝝ: q̃ ibi fuit: ⁊ hi'. Aliud ẽ q̃ sustẽtetur ꝓportio aliter de bõis monasterij: ⁊ de isto uidẽtur isti sentiũ: q̃ possit fieri pactio: nõ de ꝓmo. Sed ista opio nõ uidetur mltũ tuta: cũ dicatur simplr̃: ⁊ sine distinctiõe. i. q. ij. q̃ pio. Lesset oĩs pactio: cesset oĩs conuentio. Et sicut dicitur de prebenda: q̃ quãuis quid temporale sit: tamen quia annexa spũali. s. canonie: uẽdi non potest: alias ipsa uendita uenditum intelligitur illud ius spũale: cui ãnexum est: vt dĩ. i. q. iij. si q̃s obiecerit. Jta uidetur de isto iure accipiẽdi tẽporalia. i. uictum ⁊ uestitum ratione monachatus. s. q̃ lꝫ temporale sit. vnde ⁊ ab eo qui non est monachus emi potest fm Ul. puta cum quis latius dat tantum monasterio: ut inde recipiat sustentationem uite: tamen in monacho se parari non potest a iure speciali: tenetur enim ei monasterium prouidere in temporalibus: secundum possibilitatem: cum ipse deseruiat in spiritualibus. Jnnocen. etiam dicit: q̃ indistincte: etiam pretextu paupertatis: non ualet receptio cũ pacto de pecunia: quia non excusat paupertas a simonia: per decretalem quoniam. Et quia' pactum: q̃ non petatur: quod de iure

cõi cõperit: inducit simoniaz:ar.e.ti. per tuas. Et de iure cõi ẽ:q canõicus :uel mõachus uiuat de cõi:extra de consti.c.cũ oẽs. Jn li. ãt q dr dire ctoꝛiũ iurĩ:li.iij.ti.xvj. vbi tractat ista mã:ꝛ qrit An cuz mõasteriũ ẽ tenue: ꝛ nũia pauptate de ꝑsũ possit pecũia dari ꝛ recipi sic simõia: ponit duplicẽ opionẽ:ꝛ concordat eas. Dic g q secũdũ Uincẽ. Tan. Ray. Jo.ꝛ Hosti. ꝑñt hec ba dicẽ illi q sũt de cõuẽtu volẽti intrare. Nos libenter ꝛ gratis recipim' te ad ꝓpoꝛtiũ spũale:sz cũ bona nĩa nõ sufficiãt nobis ꝛ tibi:poꝛta tecũ vñ possis viuẽ vl sic ꝓuideas tibi vñ viuas. Tũc eni si igre diẽs mõasteriũ aliq sua bõa ꝓferat nõ ꝓmittitur simonia dũmõ pure fiat ꝛ hoc i fraudẽ nõ dicat ꝛ sine aliquo pacto. ar.i.q.i.§.i. Nec ob. decret. qm̃. vbi dicit q volẽtes ꝑtextu pauptatis hi' vi tiũ palliare. Nã illud intelligẽdũ ẽ qñ ñ sic caute ꝓcedit fm Hosti.:ꝛ Hof. Sed si recipiẽtes pactũ faciũt :ꝛ certũ foꝛ:ꝛ postquã ꝓmiserit nituntur se ꝑtextu pauptatis excusare: sed hoc ꝑtextu nõ pcit deliquẽti. Nã eẽt sati' fame mori. xxj.q.iij sicut. Sed Ber. Bar. bri. Jnno.ꝛ Archi. dicunt: q nec añ nec p' põt aliquid peti.i.q.i. eos:ꝛ.q.iij si quis ꝑbẽdã. Et sic dicẽtes simoniã ꝓmittũt: tã recipiẽtes: q recepti:etiã si ignorent.i.q.ij.§.i. et extra eo.quoniã. Et hec opio uidet ẽntũ ad mu lieres approbata:extra de'sta.re.c.piculose libro vj. ibi. Districtius ihibẽus:ne i mõasterio ordinũ nõ mẽdicãtiũ mulieꝛ de ceto aliq recipiãt i soꝛo res:nisi q̃t poterũt de ipsoꝛ mõasteriorũ bonis uel ꝓuẽtibus absq penuria sustentaꝛi:si secus fa ctũ fuẽit irritũ decernẽtes. Ubi dicũt Joã. an.ꝛ Archi. q ex hoc mlta mala sequũt i mõasteriis talibus mõialib':qꝛ pp h simõia cõmittit: extra eo.qm̃. Et nõ q ñ dic ꝓmode:sed absq penuria Nã posset substẽtari ds ꝓmode de cẽtũ florẽis:ꝛ cũ.xxx. absq penuria. Secundũ. n. Paꝑ. Penu ria dr indigẽtia ꝛ rei fãiliar necẽtas:ꝛ ubi eẽt ta lis necẽtas:posset recipiẽtes dicẽ:ñ possum' te re cipe:ds sum' ita paupes: q sine penuria nõ pos sum' uiuẽ:ꝛ si te recipemus:nõ tenẽt receptio:sz si hẽs uñ uiuẽs:ꝛ appoꝛtares tecũ:libẽter te reci peremus: dũmõ nõ plus dicãt. Nec dicãt tantũ sufficẽt tibi:alias nõ recipemus te:ds eẽt pactuz ꝛ seq̃retur simõia:si pp hoc mouerẽt ad receptõ nẽ ꝓncipaliter:extra eo.tua nos: ꝛ i h cãu va est ꝓma opio. Si ãt nõ posset substẽtari ꝓmode: sz tamẽ absq penuria foꝛte ñ posset ista dicẽ:extra eo. qm̃.ꝛ.c.nõ sat.ꝛ sic itelligit secũda opio:hec oĩa in dcõ li. Anto vo ò bu. sup dcõ.c.qm̃ simo niaca recitat aliã opionẽ:ꝛ sic ꝓcludit. Dic si reci pitur allegata pauptate:ꝛ nõ i fraudẽ:sed ex pa cto ꝓcedẽte ẽ simõia. Si pacto nõ ꝓcedẽte:sed ꝑ testatiõe ꝓmissa tẽpore receptiõis: tũc si conditi onãt receptionẽ ad dationẽ bonoꝛ:ẽ simõia: vt in.c.tua nos. Si receptõ ẽ simplex:sed de pecũia soluẽda ut uiuit ꝓtestẽt:receptõ nõ ẽ simõiaca: Jdẽ ꝛ multo foꝛtius si nil dr in receptõne:ꝛ pecu nia gratis offert:hec ille. Ex his oĩbus due pñt ꝓ clusiones elici. Pria:q nulla pactio de tpalibus debet intuenire ꝑ ingressu mõasterij:etiã si mõa steriũ sit tenue:fm cõiorẽ ꝛ tutiorẽ opionẽ:ꝛ pe ne scõm oẽs. Scda ẽ:q si mõasteriũ sit abũdans nullus dẽt ibi ee tractatus de tpalibus in recepti one:ꝛ h ẽ ꝓ cõem abusionẽ: qꝛ quãto mõasteriũ ẽ abũdantius:tãto uolũt maioꝛes dotes: sponte tamẽ oblata pñt recipe:ꝛ si q̃dẽ hient intẽtionẽ ad tẽporalia principaliꝛ:nulla tam inuẽiente pa ctione:uel cõuentiõe:seu exactiõe erit fm Rai. si mõia mẽtalis:q ꝑ solã pñiam aboletur: nec icur rũt pẽas ecclĩasticas:q si grati ĩcepta ẽ puella: et pntes p' ĩceptõnez nil uolũt dare mõasteio:cũ tñ sit tẽnue: dic Hosti. q pñt mõiales agẽ ꝓ patrem ꝑ alimentis filie:uel si est moꝛtuus pr̃: agere pñt ad ptẽ sue hẽditatis:ut in aut. de san. epi. §. nlla coll. ix. Non. n. ꝓuãi põt legtia ꝑ ingressũ religi onis:nisi ipsa spõte iuri suo renũciasset. xix.q.iij c.pe. Si autẽ nullum fiat pactũ:sed taxatum est quãtum ingrediens debeat dare pro ingressu: et fm hoc datur:simoniacum est:ꝛ reꝓbatur tal taxatio fm Hosti. extra eo.c.sicut ꝑ certo. Jdez si fiat pactũ de seruanda consuetudine:extra eo. veniens. Jdẽ si gratis recipiatur:ꝛ postea ꝓpella tur ad ꝓsuadũ ꝓsuetudinẽ: extra eo.c.iacob'.

Videndum est. §. xvii.

etiam de quibusdã ꝓmissiõib':vel quẽtionib':q aliqñ fiũt ꝑ ingressu religionis:uel ingressu mo nasterij:collegij:uel fĩnitatis:qñ iducũt simõiam Ubi nõ fm Guil. q si ds seruit religiosis ꝓpter ꝓmissionẽ sibi factã. s. q post certũ tẽp' recipiet ad religionẽ alꝫ ñ fuitur' simoniã ꝓmittit. vtraq pars. i q.ꝛ.q pio. Jtẽ si recipientes exꝓmũt ꝓditõ nẽ de aliq dando:ꝛ recipiend' timẽs repelli si con tradiceret tacet ꝓponens tñ in mẽte nil dare fm Guil. ingressus simoniacus reputat: ds taciturni tas hẽtur ꝑ consensu ex quo nõ ꝓdixit illicite pa ctiõi ò re iurĩ q tacz. li. vj. Jtẽ cũ timẽs ñ ĩcipi dic abbati. Si velletis me recipere darẽ vobis bona mea:ꝛ sic hito sup hoc ꝓsilio:abbas cũ ꝓsensu ꝓ uentus recipit eũ:fz Guil. simõia est:saltẽ ex pte offerẽtis:etiã si non intuitu ꝓmissiõis ẽ receptus sicut notat Tancre. extra eo. nobis. Jdem Ber: ꝛ Hosti. nec ibi põt remãere:qõ tamen itelligen dũ est:nisi secũ dispẽsetur: tenet tamen ad aliud mõasteriũ trãsire:si se religiõi obligasset:fz illos extra de regularibus capitulo porrectum. Sed si talis hoc simpliciter diceret:non intendens ex hoc per temporalia accipere ingressum reli gionis:sed ỏclarare ĩtẽtionẽ suã. scilicet q intẽdit transire cum bonis suis: et recipientes etiam

ad bōa tpalia ꝓncipalit nō reſpiciūt i foro pnie: non ideo ꝙre ſit ſimoniacus: ⁊ſi i foro cāz. Itez ſi ꝺs ꝓcurat: ꝙ filius alicui⁹ recipiat i mōaſterio ñ ſca aliq̄ ꝓuētiōe ⁊ poſt receptionē taliſ: ꝺ ꝓcura uit hoc: ſolicitat pīem illi⁹: ut ꝓferat aliq̄d mōa ſterio ſm Guil. ē q̄dē ſimōia qñ ille nō ꝓcuraſſz alit illū recipi: niſi ꝺa ſperabat euz ꝺaturū aliq̄d mōaſterio: vl̄ ſi tūc hoc nō ſperauit: tam̄ nūc pe tit ꝺari aliq̄d mōaſterio ꝓ receptōe ipſi⁹. Sed ſi nō ex hoc: ſed alis ſolicitat eū ut ſit ꝺeuotus mōa ſterio: ut eē dēt: ⁊ ex ꝺilectiōe ortа ex receptiōe ſi lū ꝓferat mōaſterio: nō ē ſimōia. Itē mōachi qui dāt aliq̄d abbati: uel eꝑo ꝓ ꝓoratibus hñdiſ: vel ēt ut nō remoueātur a ꝓoratibus ſm Guil. ſi i ill' ꝓoratibus ē aliq̄d ſpūale: ⁊ li ꝓ uel ꝓp ꝺicat appꝓciationē: uel cām ꝓximam: ⁊ ꝓncipalē: ſimōia ē: Itē ſi ꝓ receptiōe alicui⁹ ponat ꝺditio: ſeu pactō ex utraq̄ pte igrediētis. ſ. ad religionez: ⁊ recipiē tis ꝺe aliq̄ ꝺādo: ſed añq̄ recipiat: uel acceptetur recipi utraq̄ ps reuocat ꝺditionē: ⁊ſi gratis reci pit: ſm Guil. nō ē ſimōiaca receptō: ſed licita: ꝺū tamē nō ſit corrupta ītentio. ſ. ꝙ nō obſtāte ꝺuo catiōe ꝓncipaliter: dat igreſſus ītuitu tēporaliuz ꝺa tūc ē ibi ſimōia: ſz mētaliſ tm̄. Si āt tā ĩceptuſ ē āte reuocationē: ipſo facto ē indignus eo mōa ſterio: q⁹ ſimōiac⁹ igreſſus. Itez ſi ꝓmittat alicui ꝙ poſt biēniū recipiet: ſi tamē iteri ꝺidicerit talē artē: l' ſtetēit i ſcholis: ⁊ tūc ſic recipit: ⁊ nō ante ſcm Guil. ⁊ Ul. nō ē ſimōia: ꝺa ꝓinde ē: ac ſi ꝺi ceret. Induem⁹ te: ſi interi reddideris te idoneū: addiſcēdo tale q̄ꝺ: puto tamē: ꝙ ſi hꝫetur ītentō ad lucrū tpale illi⁹ artis: ꝺe q̄ fit pactum: ut addi ſcat: qꝺ eēt ſimōia ꝓ mun⁹ ab obſeq̄o. Itē ſi quis ꝺat bōa ſua alicui eccleſie ſeculari: ut in canōicū recipiat: ſi q̄dē hoc facit hac ītētiōe: ꝺditōe: ⁊ pa cto: ut retineat illa bōa ꝓ ꝓbēda: ⁊ ipſe i canōicū recipiat: ſimōia ē: ēt in foro cāz. Si vo nullū pa ctū: uel cōuētio fiat: ſed ſimplr ꝺat: ⁊ ſic recipit i canōicū: aſſignatis ſibi bōis ſuis ꝓ ꝓbēda: hac vi delicet intētōe ꝓncipaliter: ut per illa talia accipi at ſpūalia: ſimōia mētalis ē. Sed ſi puro ꝺeuotō nis affectu largit bōa ſua eccl'ie: ⁊ rogat i canōicū recipi: ⁊ illa bōa ſibi ꝓ ꝓbēda retiere: ⁊ clerici ēt hoc libere faciāt ſic ītentiōe corrupta: nō ē ſimo nia: ſed licitū: hoc extra eo. c. tua nos: ⁊ ſm Ho ſti. Ber. ⁊ Ul. Itē ſi ꝺs ſeruit in hoſpitali: uel ec cleſia: puta ad pulſādū cāpanas: faciēdū matcu lam: ⁊ hi⁹ ꝓ pecūia: ſiq̄dē tali offō ſit annexū ali qꝺ ius ſpūale: ſimōia ē: ſed ſi nō ē ibi ius ſpūale: nō ē ſimonia ſm Rai. ſed poſſz ibi eē tūpe lucꝛ quādo uidelicet nō ē ꝙſuetū talia uēdēi uel emē Sz ſi cōſuetudo habet talia locare: ⁊ hi⁹: pt fieri ix. q. iij. c. q̄ſtus. Itē ꝺe cōfinitatibus: i q̄bus ſta tutū eſt: ꝙ null⁹ recipiat: niſi ꝓmittat: ul' iuret ſe ꝺaturū tātū annuati: ꝓ hi⁹ ꝺatiōe nō hēt locū ſi mōia: ꝺa hi⁹ ꝓfraternitates non poſſunt uere ꝺi

ci religiones: ꝙ ſcilicet ſint: ſed q̄ꝺā congregatio nes ad bene faciendu: quinimmo potius ⁊ſi ta lis datio tēporaliū ab eis ĩponatur pro elēo ſynis faciendis: ut pro alendis pauperib⁹: pro re ꝺimendis captiuis: ⁊ hi⁹ laudabile eſt: ⁊ tales cō fraternitates bone ſunt: ꝺi. xlij. ſi quis deſpicit. Et ſimiliter ſi opoꝛtet ꝙ ſemel in anno: uel men ſe conu[illegible]iant ad tractandum ꝺe ſalute anime: diſponēdū ꝺe agendis: ⁊ ꝓp hoc fiant expēſe: iu ſtū eſt ut ponāt inter ſe aliquā quantitatē. Jōqz ꝓp predictas cās predictū ſtatutum uidetur lici tum ⁊ bonū. Tamen ad oēm ambiguitatem tol lendā: ſm Ul. tutius eēt: ꝙ huiuſmodi ſtatuta fi erent ſub forma affirmatiua: puta ſi q̄ſ dedēit tā tū recipiatur in confratrem: ⁊ non per uerba ne gatiua. ſ. qui nō dederit tantū: nō recipiatur: ſed ſm Rai. iuramentū in huiuſmodi non appꝛoba tur ꝓpter periculum periurij.

Quid antez agere debe

ant ſimōiace religionē ingreſſi ſeu recepti: Tho. ⁊ Rai. i ſūma circa hi⁹ ſic dicūt. Si ſimonia cō miſſa fuit ſciētibus ipſis q̄ recepti ſūt: ꝺe ſuo mo naſterio dēnt expelli ſine ſpe' reſtitutōis: ⁊ dēnt ad agendā ꝓpetuā pniam in locū artioꝛis regule ꝺe trudi: extra eo. quoniaz ſimōiaca. Et ſi nō ĩuenit artior regula: debēt mutari in aliud mōaſteriuz ⁊ eiuſdē regule: qꝺ ſi non poteſt cōmode fieri: fi at ſaltē ad tempus: ar. lxxxj. ꝺi. valet: ⁊ poſtea re cipiantur ꝺe nouo. Si autem ſimonia fuit com miſſa ipſis ignorantibus: ſufficit: ꝙ renuncient loco: ⁊ poſtea poterunt ꝺe nouo recipi: mutatis tamen prioꝛibus locis: extra eo. ex inſinuatione Et intelligunt Rai. ⁊ Ul. ꝙ predictus rigor ꝺuā dus eſt: etiam in occultis ſimonijs: ⁊ in foro peni tentiali: licet non conſtet ꝺe crimine per inquiſiti onem: uel in forma iudicij: ar. in dicto. c. q̄niam: quod nihil loquitur de accuſatōne uel inquiſiti one: intellige tamen occultam ſimoniam: nō mē talem tantum: que per ſolam penitentiam pur gatur: ſed ab extra procedentem: ſcilicet per pa ctionem: conuentionem: uel aliquid ſimile: ⁊ſi a liis perſonis extra committentibus eſt occultum Cum talibus autem ſecūdum Rai. poteſt ꝺici in fauoꝛem religionis: ꝙ epiſcopus poteſt diſpenſa re: ⁊ in ordine: ⁊ in loco. Si⁹ etiam poteſt diſpē ſare capitulum: uel prelatus eoꝛum: ꝺum tamen ipſi non fuerint participes ſimonie: quia cum ex hoc ſint puniendi: non ꝺebent ex eodem facto priuilegium obtinere: immo uidentur amiſiſſe poteſtatem recipiendi talez: ⁊ illi qui non pecca uerunt acquiſiuiſſe: ar. extra de elec. c. bone. Ta les etiam: qui ſcilicet commiſerunt ſimoniam: i hi⁹: ⁊ ptcipes ei⁹: ut ꝓſāguinei q̄ dāt ꝺotes: icurīt excōicatōnē ſm extraua. vrbani: quā hēs ſuꝑ. i. pte ti. i. nec abſolui poteīt: niſi a pa. Audiui tñ a

ꝓ nō ē ſimoñ ſnē pactū in oſm tenyntlo.

fide dignis: q̄ Martinus q̄ntus habuit dicē q̄ ñ uult has ꝑsonas incurrē censuras ecclesiasticas: ꝓpter dotes: que dantur a monialibus pro ingressu monasteriorum:

Quia circa ánexa ſpūa

libus etiā cōmittit simōia: ut dictū est: cū. s. p eis datur qōcunq; mun': iō de eis nūc uidendū est. Et ꝑmo de bñficijs & prebēdis: q̄ ꝓpter offm dā tur. Ubi ꝑmo sciendū ē fz Tho. in sūma: & i. iij q̄ circa collationē beneficiorū: & prebēdarū: si epi scopus añq̄ alicui beneficiū uel prebēdā cōferat ordīauit subtrahē aliq̄d de beneficio: seu ꝓuētu prebēde ꝑ aliqua iusta cā: & nō inuēit aliqua cō uentio cū eo cui dat disposuit: nō ē simonia. Si āt pactio iteruēiat: vt āte uel post receptionē ac cipiat ab eo cui beneficiū cōfert: vel aliq̄d sibi ex hiberi de fructibus bñficij uel prebēde req̄rit: ñ caret uitio simōie: q; idē ē ac si ab eo mun' exige ret. Secūdo nō ſm Anto. de bu. sup. c. q̄ aliū eo. ti. q̄ sicut nō licet pecuniā dare immediate ꝑ be neficio ꝓsequēdo: ita ēt nec pro dāda uacatione beneficij vt postea cōferat: q̄a preābulū est & uia ad collationē. Itē cum dicunt sibi aliq̄ maiores canōici: canōizemus nepotulos nr̄os: placeat tibi de meo: & mihi placebit de tuo: vel de eo q̄ dicit nūquā me uiuēte fiet canōicus in eccl'ia: nisi fiat talis ꝑ q̄ rogaui: dic̄ Rai. q̄ simōiam ꝓmittunt i utroq; casu: nā Lanō dic̄. Lesset ois quētio. i. q. ij. q̄ pio. Itē si dicat unus canōicus alij: tu fuisti exaudit' in una petitōe: ego dēo exaudiri in alia dic̄ Rai. q̄ si preces sūt spūales: nō est simōia: ar. di. lxiij. q̄a sācta. Si āt sī p̄ces carnales: vel ex pa cto q̄ndā facto uel nō faciēdo: simōia ē. Itē si i fū datiōe eccl'ie fiat talis ꝓstitutio: q̄ q̄ dedēit tātū i redditib': vel tātā q̄ntitatem pecūie q̄ possit emi possessiōes talū redditurū: recipiat i canōicum: & q̄ ꝺdēit hēat prebēdā. Dic̄ Guil. q̄ si fiat: ita q̄ nō duret i ꝑpetuū: sed ad tēpus: nec fiat i fraudē simōie: & ea sit itētio ꝓstituētis: q̄ ñ ꝑ reb' dādis fz p̄ncipaliū pp diuīnū cultū augm̄tāduz: & pp duo tionē dātis recipiat ad spūalia: tolerari pōt: duz tamē ille qui recipit sit dignus. Itē si deē pecunia ꝑ electiōe alicuī': nō ab eo: fz ab alio: & iā electio fca ē a maiori pte de eo: aliq̄bus ꝺdicētib': eo sciē te & nō ꝺdicēte: lz hoc sit factū de uolūtate ei' tur bata: simōia ꝓmittit: & resignare tenet: extra eo. matheus. Multo fortius si electio facta nō fuis set: extra eo. a nobis: q̄a lz eēt mior ps: tamen se possunt oppōere: q̄a forte fuerunt ꝓtēti: extra ꝺ elec. c. q̄a sic: vel q; elec' erat irregularis: & hi': & ita ius hñs: vnde nihil ei dari ꝺz. Silr si ante ele ctionē deē pecunia ab aliq̄: vt ipsi eligāt Petruz eodē Petro igrante: & sic postea eligit electio tā quā simōiaca repellēda ē: nisi ꝓstaret illos qui se cerūt ꝓmissionē: uel dolo l' fraude hoc fecisse. i. i dispēdiuz eius q̄ erat eligēdus. Et q̄uis electores illū ꝑ datuz nō elegerit: sed erāt alij euz electum tamē q̄a nulla ꝓmissio: nullaq; pactō debuit in teruēire: tunc ab aīcis simōiaca ꝓputat. i. q. ꝑma placuit: hec oīa in li. directoriū iur'. Idē Anto. ꝺ bu. sup. c. mathe': eo. ti. q̄: & pōit exēplum de uo luntate turbata: dicēs: q̄a fōte aīco ꝓsulēti rñdit maledicat ipse: q̄a illi pecuniā: q̄ secuz sit i pditō nē: uel q̄a itēdebat redimē uexationē suā: sed itē tio ex q̄ pactū iteruēit nō excusat: vl' fuit fōte uo luntas turbata: q̄a rñdit. Alice quid a me q̄ris ꝓ silium: fac q̄ uidet tibi: & id dixit aīo turbato. Inno. ēt dicit q̄ siue iusta siue iniusta eēt ꝺdictio añ ꝓfitationē licita ñ fuit datio pecunie: de elec. c. significasti. Q; si deē pecunia ꝑ electiōe alicuī' i Impatorē uel regē uel rectorē ciuitatis: quāuis Hosti. dixerit ibi eē simōiam. vius tamē dī fm a lios: q̄ sit ibi turpe lucrū: & nō simōia: q̄a tpale ē fm Tho. se. se. q. lxv. Itē cū dat pecūia a se: l' ab alio: eo sciēte & ꝓsētiente ꝑ ꝓfirmatiōe electō nis ē simōia fm Pe. de pal. nisi q̄s facēt redimē do uexationē suā. Sicut enim licēt iure ciuili re dimere sanguinem suum: sic iure canonico uexa tionez: quod fit: quādo homo dat pecuniam: nō ut aliquod ius acquirat sibi: sed ne acquisitū ius iniuste impediatur: hec Pe. Si āt pro confirma tione uel benedictione uel consecratione daret pecunia: eo nesciente ul' contra uoluntatem & ꝑ hibitionē suam: a qua nunquam recessit: & pecu niā aliquis soluit: uel ꝓmisit: nihil debet ei nocē nisi eēt ꝓsāguie': l' nisi p' ea ꝓsēfit soluēdo pecūiā l' reddēdo solutā: extra eo. c. sic: vbi dicunt Ber. & Hosti. q̄ si consensisset: simoniam commisisset q; consentire est quandocunq; consentire ante: l' post: sicut accipe est quandocunq; accipere ante & post. i. q. i. eos: quia in maleficijs factis noie ei' ratihabitio retro trahitur: & mādato compara tur: extra de regu. iuris li. vj. hec hēntur in dire ctorio iuris li. iij. Nō ēt fm Fran. de zaba. su per cle. post Paulum: q̄ si impetrans beneficiuz petit sibi illud concedi: q̄uis uideatur: q̄ non de beat admitti: sed reūci tanquam ambitiosus: tamen in iudicio ecclesie non censetur ambitio sus: quia ius suum prosequitur: sicut nominat' in scrutinio: qui petit eligi: extra de elec. c. publi cato: & electus qui petit confirmari: de elec. dudū & consecratus in episcopum qui petit pallium: dis. centesima prisca. Sed in iudicio dei q̄ uidet cor ex quo peccata procedunt: ut dicitur Mat. xv. Judicatur secundum intentionem & dispositionem eius. Item emere uel uendere officia ec clesiastica: simōia est. i. q. i. si quis episcopus: vbi concilium Calcedonense iudicat simoniacos esse: etiam procuratores rerum ecclesiastica rum: & defensores: & regule subiectos: si per pecuniam ordinantur: seu instituuntur. Et

mediatores simõie. Et sic dic̃ Urban'. i. q. iij. saluatõ: noie ꝓcuratoris itelligit rec̃ ecclesiasticaꝝ admistrator: ut prepositus siue iconom' q̃. s. est ille: q̃ preest reb' canõicoꝝ: ꝛ vicedñs q̃ preest rebus episcopi. Noie defẽsoris intelligit aduocat': siue sindicus. i. q̃ preest causis ecclie: siue aduocatus uniuersitatis: ꝛ castaldus siue maior dñs: q̃. s. habet curã exterioꝝ episcopi: ꝛ iudex episcopi: sicut in ecclia Bonoñ. In subiecto regule itelligẽ archipresbyter: archidiacon': canõicus: mõach' ꝛ q̃libet ecclĩastico mãcipatus offõ. Et in his oibus dixerũt q̃dã: ut Hug. ꝛ Bar. Brix. semp cõmitti simõiam si emãtur: ꝛ hoc q̃a ꝓhibituꝝ. Alĩ ut dic̃ Rai. inhẽntes ꝓsuetudini dicũt ꝓbabiliꝰ: q̃ tũc ẽ simõia in ẽpta admistratiõe qñ hẽt ãnexũ aliq̃d spũalitatis: alit nõ. Jdẽ Ul. ꝛ addit q̃ aduocat': castaldus: ꝛ iudex põt eẽ laicus: ꝛ tẽ nihil spũalitatis hz: Suil'. ãt dicit: q̃ sẽper ẽ illicitũ talia emẽ uel uendẽ q̃a ꝓhibitũ. Et nõ. q̃ ille q̃ recipit bñficiũ ecclesiasticũ simoniace tenet ꝑm Tho. ꝛ Rai. renũciare bñficio: ꝛ si simonia ꝓmissa ẽ p ipsũ uel aliũ eo sciẽte ꝛ nõ ꝺdicente tenetur restituẽ eos fruct' pceptos: ꝛ q̃ percipi potuissent. xiij. q. vj. si res aliẽa: extra de resti. spo. c. grauis. Sñaliter. n. possidens sine titulo tenet ad oĩa dãna ꝛ lucra pcepta ꝛ percipiẽda. ff. ꝺ rei uedi. l. si nauis. Et itellige fructus q̃ supsũt: deductis tñ expẽsis q̃ fiũt q̃rendorũ ꝓseruãdoꝝq; fructuũ gĩa: q̃ deducũtur tã a bõe fidei: q̃ a male fidei possessore: ꝛ etiã deductis fructibus seu expẽsis in seruitiũ uel utilitatẽ ecclie factl. Et idẽ iurl ẽ de illo q̃ ꝛsi ꝑus nescit: tamẽ postquã sciuit: ñ statĩ renũciauit: ar. extra eo. de simõiace: dũ tamẽ bone fidei possessor: nõ tenet de illis fructibus quos iteri ꝓsumit. Sed si scit: tenet tãtũ de extãtibus. C. de rei uen. l. certũ. Et ut dicit Anto. de bu. eo. ti. c. de regularibus. Si tales sũt episcopi: cedẽ uel renũciare nõ possũt sine licẽtia pape. Alĩ inferiores cedẽ nõ pñt sine licentia suoꝝ prelatorũ: extra ꝺ renũ. admõet: Si tamẽ nõ pñt licẽtiã hĩe: debẽt oio renũciare: q̃a nõ possũt penitẽ nisi malũ ablatũ restituãt: ꝛ sẽp sunt i mora: sic fures. xiij. q. vj. si res. Dicũt doc. q̃ imo i hoc casu recurritur ad supiores: iteri tamẽ abstineant de bonis ecclie ꝑm Jnno. ꝛ Hosti. Dicunt ẽt doctores: q̃ inferiores prelati ꝛ exẽpti renunciãt in mãibus pape tm̃. Sed differũt ab episcopis in h̃ q̃a episcopi nõ renũciãt in mãibus legati: sed sic abbates exẽpti: hec ille. Uidet ẽt q̃ cuꝝ tali dispẽsari posset retinẽte beneficium simõiace ꝛ sic resignatiõe: dũmõ sit dispositus ille renũciare in casu q̃ nõ obtineat dispẽsationẽ: sic ꝛ dicius de furto: q̃a ꝛ purgari põt etiã furto remanente penes furẽ. s. cum petit: ꝛ accipit remissionẽ: debet tamẽ q̃ citius põt hĩ' petẽ dispẽsationẽ: ꝛ interiꝝ a fructibus eius abstiere. De renũciatione autez beneficiũ i extremis: qũo fiẽda est: habes supra. §. xij. De alĩs pẽis huiusmõi simõie habes in. §. fiali.

De sepultura circa quam a liquãdo simõia cõmittitur. Nõ ꝑm Hof. q̃ sepultura mltiplr sũitur. Qñq; enim dr sepultura officiuꝝ ecclesiasticũ: qõ ipendit sepeliẽdis: ꝛ hoc q: spũale ẽ uendi nõ põt: ut dicitur. i. q. i. c. dictũ. xij. q. ij. precipi[illegible]dũ. Quãdoq; sepultura dr ipsa terra: i qua defũctus sepelit: ꝛ tũc si ẽ de cimiterio uendi nõ põt: siue sit ibi aliq̃s sepultus siue nõ. Tertio dicitur, sepultura tũba marmorea uel lapidea: ꝛ hec uendi põt: si sit pura. i. si nullus sit ibi sepultus. Si aũt aliq̃s sit ibi sepultus: locus factus est religiosus: nec põt uẽdi. xij. q. ij. questa: ꝛ. c. post q̃. Quarto dr sepultura ẽra pura ad usũ sepulture deputãda: ꝛ hec uendi põt. xij. q. ij. aurũ. Pro exequijs igr mortuoꝝ nihil dẽt exigi: sed pie debent cõsuetudies obꝛuari: extra eo. ad nãm. Oꝛ si clerici aliquod corpus sepelire nõ uellẽt: nisi fiat cautio eis ab heredibus defũcti de redẽptiõe eoꝝ que ueniunt cũ funere simõiam ꝓmittunt: ꝛ multo magis qñ absq; pecũia hoc exigunt nolentes aliter sepelire. xij. q. ij. questa est. Si autẽ faciunt pactionẽ de redimendo lectũ: pannos: ꝛ hĩ'. etiam ante portatiõnem ad ecclĩam: per hoc tantũ non est simonia: sed licitum: cũ illa sint tẽporalia: dũmodo per hoc nõ negetur sepultura vel ĩmisceatur ius sepulture: ꝛ si nõ uellent post sepulturã heredes facere quod debitũ est clerici põt agere ꝓ eos: extra eo. c. ad apostolicã. Jtẽ circa ꝓcessiones: quas faciũt alique collegiate ecclesie in obsequijs mortuoꝝ data uel ꝓmissa pecunia: vl̃ alia re tẽporali alias nõ facturi. Nota ꝑm Rai. q̃ si tenẽtur clerici ad hĩ' ꝓcessiones ex officio sic exigẽ aliquid simõia est. i. q. iij. venden tes. Si nõ tenẽtur clerici ad hĩ'. ꝓcessiões: non ẽ simonia exigẽ: dũ nõ intẽdãt hoc petẽ uel recipẽ tãquã ꝓtiũ officij: sed ut stipẽdiũ sumptus: alĩs simonia eẽt: si ꝓ spũali tpale accipent. Jtẽ cũ est statutũ in alĩ ecclesia q̃ ꝓcessio fiat ꝓ pecũia dicit Rai. q̃ si statutũ factũ sit p v̄ba affirmatia puta q̃cũq; reliq̃rit collegio. x. hẽat ꝓcessionem ꝛ alias ad eã nõ tenebat: nõ ẽ simõia. Sed si statutũ ẽ factũ p v̄ba negatia: puta q̃ nulli fiat ꝓcessio nisi q̃ reliq̃rit tãtũ: simõia est: quia tollit officiũ pietatis. s. q̃ ꝓcessio nõ fiat gratis: vel ꝓ minori ꝓtio: ar. extra de iureiurã. quanto ꝑsona Loncoꝛ. Thomas secunda se. Jtem cum apud aliquam ecclesiaꝝ sunt diuersa cimiteria: ꝛ taxat pro quanta pecunia quis ponatur in tali cimiterio: dicit Hosti. q̃ est simonia. Et eodẽ modo si crux specialis poꝛtetur ad funus: extra eo. c. audiuimus.

Jlasa etiam sacra: vt calices: et

Pena furti ante ꝙsecrationē pñte nēdi. ſz poſt conſecrationē nō.

veſtes ſacre: ut paramēta: palle: ⁊ hi⁹. añ ꝓsecrationē ꝙdē ſimplr uēdi pñt: ut alie res: ſed poſt cō ſecrationē: ꝺa ſpūalibus ānexa ſūt rōne ꝓsecrationis uēdi nō pñt: ſed rōne materie referēdo ītentionē ad tēporale: nō ad ſpūale uēdi pñt eccleſię ⁊ ī eāꝺ foīa: ſed laico ſiue ꝓuato uēdi nō pt calix niſi cōflatus uel cōfractus: ꝓmiſſa ꝓus oīone. x. q. ij. §. hoc ius: hoc Ul. Sed ⁊ Pe. de ꝑal. in. iiij. dicit ꝙ uaſa ſacra laicis uēdi nō ꝺēnt: niſi ꝓflata ꝙbus tñ pñt obligari. Et ſubdit. Jdē ē de reliqs: q̄ gīa auri ⁊ argēti uēdi pñt: ⁊ obligari: nō aliter quia nemo martyres diſtrahat: nemo mercetur L. de ſa. ſan. eccle. l. nemo.

Jus etiaz patro .§.xxi.

Jus ꝓnatꝰ ꝙt ꝺt.

natus ꝺa ānexū ē ſpūali: iō emi uel uēdi nō pōt: alias cōmittit ſimōia fm Tho. ⁊ alios. Eſt autē iuſpꝛonatus ſcōm Hoſti. poteſtas pñtādi iſtituēdū ad bñficiū eccl̄iaſticū ſimplex ⁊ uacans. Et ꝓ uenit hoc ius ꝓnatus fm Hoſ. ⁊ Hoſti. ⁊ Inn. ex fūdatiōe. ſ. eccl̄ie ꝺotatiōe: ſoli collatiōe: ut. x vj. q. vij. filijs: ⁊. c. ꝺcūqꝫ: ⁊. xviij. q. ij. abbatē. vñ vſus. Patronū facūt: ꝺos: edificatio: fūdus. Et ꝺī hoc iuſpatronatus qñqꝫ aduocatio: quando qꝫ uicedomiatus: qñqꝫ cuſtodia: uel guardia: quādoqꝫ ius frequētatiōis: uel ꝓceſſiōis: hec oīa ⁊ ſīl̄ia ꝓ eodē ſupponūt: extra de ſta. mo. i ſigul. §. vl. Exempla hēs ꝙ ꝺicaī hīſ noībuſ in iure. Ex

Ꝓꝓ ꝓnatu ꝙrit ꝓnō ꝙrū ꝓus.

ꝓnatu uero cōpetit ꝓnō ꝙdruplex ius. Primū ē: ꝙ ipſe poteſt pñtare iſtituendū ad ꝓbēdas ſiue eccl̄ias nō collegiatas: extra eo. fere per totū. Jn collegiatis vō nō electiōi faciende: ſed iā facte poſtulatur aſſēſus ꝓnī: extra eo. nobis. Secundū ē: ꝙ q̄ ꝓncipalis prim⁹ in ꝓceſſione ꝓcedit. x vj. q. vij. pie mētis. Tertiū ē ꝙ deſēſo: precipuus eccl̄ie ē: ⁊ iō teneī eā defendē ab oīb⁹ oppreſſoꝝ ibus. xvj. q. vij. filijs. Quartuz ē: ꝙ ſi uergat ad iopiā alēdus ē de bonis eccl̄ie: ut ī dicto. c. filijs. Et pōt ꝓnus laicus de cōſēſu epī in ipſa fūdatōne certū cēſū tenē: extra eo. ꝓterea. Sed nil ultra ꝺz exigē: nec eccl̄iam grauare ī aliquo: extra de ſta. mo. i ſingulis. Sed q̄ñ ꝓnus ē locus religioſus ut ſi aliq̄ mōachi ī ꝓꝓo ſolo: ⁊ proprijs expenſis eccleſiam edificauerunt: hñt in ea omnia tpalia: ſicut epſ oīa ſpūalia. xvj. q. ij. ſanct: extra ꝺ capel. mo. c. i. ⁊ hñt nihilominus uiā pñtandi: extra de ſup. ne. prela. ſicut. Dare igī pecūiam uel accipe ꝓ tali preſētatiōe: que cōpetit ꝓnis: ſimonia ē. Silr uēdē tale ius. ſ. ꝓnatus ꝓ ſe uel ēt uendeī uillā ſeu caſale ubi ē eccl̄ia: cui⁹ quis ē patron⁹: ⁊ rōne illius ꝓnatus aliq̄ꝺ plus petē: ſimonia ē. Sed uēdē ſiplr uillā talē cū oī iuriſdictiōe: quaz ibi hēt: q̄uis iuſpa. ꝓ iſtū modū uēditiōis ꝺueniat ad ēptorē: nō ē ſimōia. Uñ ⁊ Abrahā ꝙ emit agrū ubi erat ſpelūca duplex: Geñ. xxiij. ī q̄ loco ꝺicūtur fuiſſe ſepulti primi parētes: ⁊ ꝓ ꝓñs loc⁹ erat religioſus effectus. xiij. q. ij. ebron: nō arguitur de ſimōia: q⁹ reſpectū hūit ad agrū: nō ad ſepulchꝝ: ſed Effron ꝓhēdit de b. xiij. q. ij. c. poſt quā: ꝺa ītentionē hūit ad ſepulchꝝ: ut ex eo ali ꝙd plus petēt. Et q̄uis Effrō grati⁹ ei⁹ ſepulturā offerret: ꝓpēdit tamē Abrahā ꝙ gratis recipere ſine ei⁹ offēſa nō poīat: ⁊ ꝓpterea pecūiā dedit ī hoc redimēs ueratiōnē ſuā: ut ꝺicit Tho. Jtez iuſpa. ꝓ ſe ī feudū ꝺari nō pōt fm Hoſti. ſed cuz uniuerſitate: puta alicui⁹ loci: uel iuriū alic⁹ ꝺari pōt: extra eo. cū ſecūdū. Jtē nec ſiplīciter: nec cuz uniuerſitate pōt pignori obligari ſecūdū Jnno. De alijſ que pertinēt ad iuſpatronatus. vide ītra in tertia parte.

Pena autem .§.xxii

p ꝙ ſimonjaꝰ ē ꝑna. ī iudi nō eccl̄iaſtica. et fm jura. et ē triplex.

ꝯ ſimōiacos in iudicio eccl̄iaſtico ⁊ fm iura ē ꝓn cipaliter triplex. Pria eſt ſuſpēſio ab executione ordinū: de qua quo ꝙs ītcurrat ⁊ q̄ndo: uide ī. iij pte ti. e. ⁊ hoc ī co: pe iuris. Scꝺa pēa ē: ꝺa ꝺz pūiri ſi de crie cōſtitit ī iudicio pēa ꝺepoſitiōis: ⁊ īfamie. xv. q. ij. ſāe: ⁊ extra de accu. īquiſitionis. Tertia pēa ē excōicationis: ⁊ hec inducta eſt per extrauagantes quo ad quaſdam ſimōias. De pecunia autem ſimoniace recepta quid agendū ſit: vide ſupra in. c. i. §. viij. De fructibus autem bñficiorum ſimoniace receptorum quid agendum habes ſupra eo. c. §. xxvj. Et nota ut ꝺicitur ī ꝺirectorio iuris li. iij. ti. xvj. ꝙ ſi quis ordinatus fūit ad aliquem ordinem ab epō de quo audiuit ꝓius ex relatione aliquoruz ꝙ cōmiſit uitium ſimonie: ⁊ ideo nolebat ab eodem epiſcopo ad ſuperiores ordines ꝓmoueri: poteſt quidem in ſuſcepto ordine ſecure miniſtrare: ſz contra conſcientiam ad ſuperiores ab eodem epō non ꝓmoueatur: niſi ꝺeponat cōſcientiam erroneaz: quia grauiī peccaret: lz in hoc ſcidēt ex conſcia nimis ſcrupuloſa: extra eo. per tuas ſecō: vbi ꝺicit glo. Ber. ꝙ nō cōſtabat illum epm ee ſimōiacum. Et ideo papa ꝺicit: ꝙ ſecure miſtret in ordine ſuſcepto: quod enim audiuit ab alijs credere non debuit. Unde ⁊ Hoſti. ſuper dicto. c. elicit quiqz nō bilia. Primū ē: ꝙ ex uarijs ꝺictis ī alri⁹ preiudicium non eſt conſcientia informanda. Secundum eſt: ꝙ ſi formata ſit taliter ad conſilium prelati ꝺ ponenda eſt. Tertiū: ꝙ ſi ꝺeponi non poteſt omnibus modis ſequenda eſt. Quartum eſt: ꝙ vtuſ animi de ſcrupuloſa conſcientia poteſt facere bonam: ⁊ in melius informare: ⁊ ꝺbilitas animi eſt etiam nimia ſimplicitas econuerſo. Quintuz eſt ꝙ in indifferentibus poteſt unuſquiſqz prout ſibi placet conſcientiam informare.

ꝙ ſi ꝙs ordinatꝰ fuit ab aliquē ordine ab epō ſimonjaco. ꝙ fuit ꝺz.

nō ꝙqz nōbīa de gſid.

Capitulum ſextum de vſura per modum predicationis.

c.

E usura inquit ꝑs. Nō deficit de plateis eius usura: ⁊ dolus. Qō uidet ⁊ificari ⁊ de ciui tate terrestri: ⁊ de ciuitate ſpūali ec cleſie. Uix. n. ē aliq̄ ciuitas in orbe: i qua nō ſit uſura ⁊ dolus: ⁊ ſic a ſynagoga iudeo rū trāſiuit uſura ad eccliam xp̄ianoꝝ: dico quo ad nūcꝝ ſeu baptiſma receptū: non aūt quo ad meritū ⁊ opus fidei uiuū. Dīſ. n. ver⁹ fidelis sum mope ſe cauet ab uſuraꝝ voragīe: q̄ ſubſtantias exhaurit: ⁊ aīas deuorat: ꝓpter qō ipſa mater ec cleſia ex gētilitate congregata: ⁊ iō in cananea figu rata ꝓpter magnitudinē fidei merito clamat: mi ſerere mei fili Dauid. Filia mea male a demonio vexat. Filia eccleſie eſt q̄libet ꝑſona ſiue aīa xp̄ia na: quā ipſa generat p aquā baptiſmi: ſz iſta filia vexat vt i pluribus a demōio: qō dī mammona qō interp̄tatur diuitie: q̄rū illicite acq̄ſitiōi ſuper oēs attēdit uſurarius: ⁊ iō male vexat. Et q⁹ ma le vexet oñdit ꝑs. in p̄dicto uſu. Uexat. n. male ⁊ ualde male triplicit. Prīo ꝓpter ꝓtinuationem piculoſiſſimā: q̄ nōtur ibi. Nō defecit. Scō ꝓpter extēſionē copioſiſſimaꝝ: q̄ ſignificatur ibi: de plateis eius. Tertio pp palliationez ſeu ex cuſationē fraudulentā: ibi: uſura ⁊ dolus.

Et ab illo ultio in. §. 1. cohādo dico: q⁹ i uſurario ē palliatō: ⁊ excuſatō ſui uitij multū fraudulētiſſia: ⁊ hic ſeq̄t magna ⁊ mala vexatio demōis i eo. Quid. n. peius: ⁊ dā nabilius pōt eē i hoīe q̄z excuſare flagitiū ſuum: Ad qō oñdēdū primi parētes p⁹ excuſationē ſui pcī imediate ō padiſo fuerūt expulſi. Sz videa m⁹ ꝓmo q̄d ſit uſura: ⁊ exide quō ſit falſa ⁊ frau dulēta excuſatio eius. Uſura ſm Hoſ. eſt quicq̄d ſorti accedit: ꝓcedente itētiōe uel pacto: Ul' ſm a lios: ⁊ clarius. Uſura ē lucꝝ ex mutuo p:icipal' ītentū: vt ſi mutuo tibi. 100. florēn. hac p:icipal' ītentiōe vt aliq̄d plus ultra cētū recipiā: vl' ſi mu tuo tibi certas mēſuras frumēti vini: ⁊ olei: ⁊ hu iuſmōi q̄ uſu cōſumūt: ⁊ plus ex hoc exquiro q⁹ ipſū capitale i valore uſurā ꝓmitto: vt dī. xiij. q iij. uſura ē. Diffinitōnē p̄dcam hēs declaratam i c. ſe. §. ij. Et ꝑmā q̄dē fraudē ⁊ dolū ꝓmittit vſa rius: qñ ex mutuata pecūia nō q̄rit plus i pecūia nūerata ſuo capitali: ſed i aliq̄ alio: vt frumento vio: fructu dom⁹: vel agri ſeruitio aliq̄: ſeu opis: qō utiq; uſura ē. Unde Ambro. Eſca uſura ē: ⁊ ve ſtis uſura ē: ⁊ q̄cquid ſorti accedit uſura eſt: ⁊ qō velis nom̄ ei ipōaſ uſura ē. xiij. q. iij. pleriq; qō i telligit i mutuo: cū. ſ. plus ꝛcipit: uel ſperat q⁹ qō mutuatū ē i ualore. Et pōt ibi Ambr. plura exē pla: oñdēs ibi fraudē cōmitti: ⁊ ſic uſura ⁊ dolus .i. fraus ſimul ſūt. Et cū vſa ꝓhat i mutuo ne de tegātur ipſi uſurarij: de ſua p:auitate utūt frau de multiplici eā exercētes ꝓctibus ēptōnis: vendi tionis: pignoratiōis: depōnis: ſed i his q̄s repitur uſura ex fraude: q̄a ⁊ mutuū iplicite: vt declara bitur. j. §. q̄nto: ⁊ ſic cū uſura nō deficit dolus: ſz qō peius ē uolūt vſarij excuſare facinuſ ſuū: ⁊ de fendē tali rōe. Oīne pcīm ē contra aliquam legē Sed uſura non eſt cōtra aliquam legē: nec di uinalē nec ēternalē ſiue nālē: nec hūanalē: q̄nimo oēs iſte eā pmittūt: ⁊ ſic apparet nō eē peccatum Nā i lege dīnali q̄ hētur i ſacra pagia dicit dñus Feneraberis gētib⁹ multis: fenus āt vocat uſura Itē Deutro. iij. dīc idem dñs. Nō feneraberis frī tuo: ſed aliēo. Ex q̄ auctē uidet q⁹ ⁊ſi non fūbus ſaltē aliēigenis extraneis poſſit fenerari ⁊ ifideli bus. Qtū ad legē nālē hēt regulā fūdatā in rōne nāli: q⁹ nullus dēt cū dāno alterius vel iactura lo cupletari: i. vj. de regu. iuris: cū ergo dīc vſarius ſeruiā ꝓtio i mutuādo: nōne ⁊ rō dictat ut ⁊ ipſe dēat fuire mihi: ⁊ſi cū mea pecūia Petr⁹ negocia do lucratur ipſe ad rōnē. xv. vel. xx. ꝑ cētenario nōne ⁊ rō dictat ut ſim ꝓticeps lucri eius: ⁊ mihi ſaltē. x. uel. viij. ꝓcedat: Nā alias locupletabitur ipſe ⁊ cū meo dāno: qz cū ipſa pecūia potuiſſem ⁊ ego lucrari. Leges q̄s ciuiles: q̄ hūane dicūt q̄a ab hoibus inuēte: iuſte ſūt. Juxta illud p⁹. viij. Per me. ſ. ſapiam reges regnant: ⁊ legū ꝓditores iuſta ōcēnūt. De āt leges ꝓcedūt aliq̄s uſuras p̄ci pue: vt. C. de vſuris eos. Et ſic ex oī lege uidetur ꝓceſſa uſura: vñ nec pcīm. Sed rei vitas ē fm de tīniationē doctoꝝ: q⁹ uſura ꝓprie ſūpta: vt diffi nitū ē: ſēper ē pcīm: ⁊ mortale: ⁊ ualde graue: vñ ⁊ Amb. dīc. Si q̄s uſurā accipit: rapinā facit: vi ta nō uiuit. ſ. gīa in li. de bono mortis: ⁊ trāſſum ptiue. xiij. q. iij. ſi q̄s. Et hoc q̄a ipſa uſura ē oī lege ꝓhibita. ſ. nāli: dīnali: ⁊ hūanali. Et ad rōes īductas p uſurario: hoc declarādo ad ſīgulas re ſpōdebit. Et ꝓmo q̄dē ē cōtra legē nālē. Et h̄ tri plici rōne. Prīo rōne iadequatiōis. Secūdo rōne appropriatiōis. Tertio rōne fructificationis

Qtū ad primā rōnē clarū ē: q⁹ illud qō eſt cō tra iuſticiā q̄ i equalitate conſiſtit ē ꝺ legē nālē: ſed uſura ē ꝺ eq̄litatē iuſticie: ex eo uidelz q̄a uendit id qō nō ē fm. b. Tho. ſe. ſe. q. lxxviij. Prīo q⁹ declaratiōe ſciēdū fm eūdē: q⁹ rex q̄ i uſū nūm ñ ueniūt: q̄daz ſūt: q̄z uſus ipſaꝝ ē ꝓſūptio: vt fru mētū: vinū: ⁊ oleū: ⁊ hī⁹: q̄b⁹ hō non utit niſi cōe dēdo uel bibēdo: ⁊ ſic ex toto ꝓſūendo. Alie res ſūt q̄rū uſus: ⁊ ſi nō ſit ipſaꝝ cōſūptio in ſe: ē tñ eaꝝ diſtractio: vt pecūia nūerata: q̄ ꝓncipal' eſt iuenta ad ꝓmutatiōes faciēdas: vt dīc ꝓbs i prīo politice: ⁊ ſic utēdo diſtrahit cū i ꝓmutatiōes ex pēdit. Sūt ⁊ alie res: q̄rū uſus nō ē ipſaꝝ ꝓſūptō uel diſtractio: ſīc domus: ager: iumētū: uaſa argē tea: ⁊ aurea: ⁊ hī⁹: uſus. n. domus ē ihitatio: non ꝓſūptio: ſic cultus agri ē cultiuatio ad fructificā dū: nō diſſipatio: ⁊ ſic de alīs hī⁹. Et ex iſto itio

ꝓbatur trāſumpt de ſinagoga iudeoꝝ ad eccīam xp̄ianoꝝ.

ꝓa uſura aūz negat̄ tri.

ꝓbatur ſempr ē prīm le.

ꝓ uſura q⁹ ē ſm doctor.

ꝓ uſura ē ꝓ legē nālē q⁹ ꝓ tri plici rōne.

Capitulū Sextū.

genere rerū usus ipsius rei seorsū pōt computari ab ipsa re: ⁊ unū concedi sine altero. Pōt enī alicui tradi dñiū domus uel agri uel fui vel iumēti retento sibi usu vel fructu ipsi⁹ ad uitā: uel ad aliquod tps: vt fit aliqū i donationibus: ⁊ econuerso: pōt p̄cedi usus taliū rer̄ retēto sibi dñio: vt fit in locatiōe: afficto: pēliōe dom⁹: ⁊ hi⁹. Et iō i hi⁹. licite ꝛcipit certū p̄ciū seu lucr̄ p vsu dato ipsius rei retēto sibi dñio: ⁊ ide ad certū tēpus r[illegible]bita ex integro ipsa re. Sed in rebus p̄mi ⁊ secūdi generis q̄rū. ſ. usus ē ipsar̄ p̄sūptio: uel distractio: nō potest cōputari seorsū usus taliū rerū ab ipsis reb⁹: q̄a īsepabilis ē: ⁊ cuicūq; p̄cedit usus taliū rerū ex hoc ipso cōceditur ⁊ res: ⁊ pp hoc in talibus p mutuū trāsferr̄ dñiū. Sicut ergo siq̄s seorsū uel licet uendē vinū: ⁊ seorsū usū uini uēdēt eādē rem bis. vñ ⁊ uēdēt id quod nō ē: pp quod māifeste cōtra ēqlitatē iusticie ē. Simili rōe: q̄ mutuat triticum vinū: ⁊ oleū: ⁊ hi⁹. vl̄ pecūiā nūeratā: ⁊ ultra suū capitale mutuatū aliq̄d exigit: uel p̄ncipaliter ītēdit hōe: quod p̄cio pōt extīari: cōtra ēqlitatē iusticie agit: quia petit sibi duas recōpensatōes fieri. vnā .ſ. restōnē equalē rei mutuate: aliā vō vt p̄ciū usus: qō dr̄ vsura: ⁊ sic pcām ē: utpote cōtra rationem seu legē nālē: cōtra iusticiā. Quātū ad scām rōnez clarū ē: q̄ illud quod gratis nā dat p̄riū alicui nō dēt sibi illud ab alīo uēdi: ſz nā dat ei: cui mutuatur pecūia aliquā idustriā ut p̄priā: ⁊ hāc idustriā ⁊ actus p̄rios ipsius recipiētis mutuuz sibi uēdit: dū ultra capitale mutuatū plus exigit ipse mutuās: quod ē iniustū: ⁊ cōtra nām ap p̄p ationis que dedit uiro industriam: q̄ propria industria sibi ipse p̄sit. Pecūia. n. iquātū p̄ciū uēialiū nullū cōfert lucr̄: nisi p idustriā utētis. Uēdē ergo utilitatē p̄uēientē ex pecūia p mercatiuā in dustriā: ei cui mutuata ē nihil ē aliud q̄ uendere sibi idustriā ⁊ actus suos: quod ē cōtra nām siue legē nālē: ⁊ hec ē rō Scoti sup q̄rto sñia. dis. lxx viij. Uidetur ēt tēpus illi uendēi cui mutuauit illud. ſ. q̄ pecūiam suā detinet: quod ē ēt cōtra nāz cū nō magis sibi sit ap p̄p atū illud tēpus q̄ illi: q̄ ꝛcipit mutuū. Et hec rō ē Criſo. di. lxxxvij. ejiciens. Quātū ad tertiā rōnē. ſ. fructificationis p̄z q̄ per usurā fit ut res mutuata q̄ ex se non generat fructū: pariat lucr̄ quod ē cōtra naturam Non. n. aliud uidet ee lucr̄ q̄ fructus ipsius rei: seu p fructū ipsius aliquid acq̄situm. Nāle. n. est: q̄ res que generat fructū sēper crescat i ualore cū ipso fructu: atq; maior est cum est sub fructu: q̄ cum ipsa res permaneat sine fructu. Cum igit usura res hōtes deīmiatū ualorē a nā uel arte q̄ in eo excrescē nō p̄nt: ⁊ per ꝛnōs fructificare non p̄nt: faciat excrescē i ualore: seq̄tur q̄ faciat rem nō generātē fructū parē lucrum. vnde secunduz philosophū p̄mo politicoz. vsura dī a latōs: q̄ ē ptus: quia cōtra naturā rei mutuabil' uult usurarius q̄ pecūia pariat: qō miraculosū uide': sed diabolicū est. Interdū ēt usure arte nequissia ex ipso auro auruz nascitur: dis. xlvij. sicut. Ad rōnē autem vsurarij rñdetur. Nā cū dicit: q̄ sic ratio dictat q̄ ipse dēat p̄roximuz subleuare: ⁊ ei subuēire p mutuū uel alios modos cū pōt: ita ēt dictat rō naturalis q̄ ipse cui mutuauit dēat eū adiuuare: ⁊ esse gratus ex seruitio ipenso: dando ei aliquid de suo lucro. Rñ. q̄ primū dictat ratō .ſ. q̄ mutuet p̄rio indigenti si pōt: sed gratis sine spe lucri. Secūdū ēt dictat ratio. ſ. q̄ sit gratus recipiēſ mutuū erga mutuātē: puta in recognoscendo bñficiū: ⁊ cū potest eū adiuuare quando indiget: uel uiceuersa remutuādo sibi vel per alia obsequia sed gratis nō ex pactiōe. Naz si ei teneat ad antidota nāliter. i. recōpensandū beneficium hoc est ex debito honestatis: nō autem necessitatis. ſ. q̄ posset cogi in iudicio. Et ideo secundum Tho. ⁊ alios si q̄s mutuaret alicui cum hoc pacto: q̄ ei teneretur remutuaz usuram committēt quia ultra capitale suū aliquid exigit quod pōt p̄cio extīari illa. ſ. obligatio q̄. ſ. pōt eum conuēiri in iudicio. Ad aliam rationem cum. ſ. dicit q̄ qui recipit mutuū ab eo locupletatur cū damno suo ⁊ de sua pecūia. Rñ. q̄ locupletatur seu lucrāt ille p̄ncipaliter per industriam suaz: quia pecūia ex se nihil lucratur ut patet tenēdo in capsa: pecunia etiam illa non est mutuantis: sed eius qui accepit mutuū: quia in eum translatū est dominiū ⁊si perīt uel perdit in negociādo: vel aliud agendo perit piculo suo: nō mutuātis. Damnū autez non sustinet: nisi quia cessat ex hoc sibi lucrum: sed idē dānū habuisset: si pecuniā in archa suas set: quia ibi non fructificat. Et si cū ea negociat⁹ fuisset potuisset amittē: sicut ⁊ lucrari substabat enī tūc periculo vbi in mutuo non substat: verū si ex carentia pecunie mutuate passus fuisset dānū: puta cum opor: tuisset eum accipere ad usurā uel uendē res suas min⁹ iusto precio: uel aliquo simili: tūc mutuās debēt ei satisfacē de dāno ei secuto propter mutuū: etiam si non fecisset pactuz de hoc secūdum conscientiam: non autem de industria sua lucrū factum tenetur cōicare: cessante damno. Secundo usura est contra legez diuinalem. Et hoc patet ex triplici scriptura: q̄ cōplectitur legem dīnalem. ſ. moisaica: prophetica ⁊ euangelica. In euangelio dicit ueritas ipsa que mentiri non potest. Date mutuū nihil inde sperantes: Luce. vj. nihil. ſ. quod precio possit extīari ultra suā sortē: nā beniuolentiam ⁊ amicicias licet sperare: que non cadunt sub precio. Quod uerbum ē preceptoriū quātū. ſ. ad hoc q̄ nō speretur seu expectetur lucrū propter mutuuz: qa ibi esset usura: vnde ⁊ mortale. Quod aperte declarat Aug. super ps. dicēs. Si fenerareris. i. si mutuū dederis pecuniā tuam: a quo plus q̄ dediſti

¶ vsura ē q̄ legē diuinalē. q̄ p̄z ex triplici scriptura.

expectes accipē nō solū pecūiam: sz q̄cquid aliud sue triticū: sue vinū: z hi⁹. fenerator es. i. vsurari us: z i hoc nō laudādus: sed i. pbādus. xiij. q. iij. c. si feneraueris. In pphis q̄z phibet ipsa vsura. Un z ps. describēs cōditiōes nccrias ad redescendū i mōte dei. s. supne patrie: hāc unā ponit iter ceteras. Qui pecūiam suā nō dedit ad vsurā: q̄ g dat ad vsurā nūquā ascēdit ad mōtē dine glorie nisi pēituerit plene. Et Neemie. v. Increpaui iḡt optimates z magistatus: z dixi eis: vsuras ne exigatis z̄c. Et ezech. xviij. Inter scelera digna morte eīa ponit vsurā dicēs. Qui ad vsurā nō pmoda uerit. i. āpli⁹ q̄cquā nō accepit. Ubi dicit Hiero. Putāt q̄dā tātū usuras eē in pecūia: Q.ō puidēs scriptura dina ois rei aufert superabūdātiam vt plus nō recipias q̄ dediſti. xiij. q. iij. c. putāt. Et puer. xxviij. Qui coaceruat diuitias vsuris z fenore liberali. z̄c. In lege mosaica q̄tuz ad ptem moralē: q̄ ad hoc obligat: habet Leuit. xxv. Ne accipias a fratre tuo vsurā: nec pl⁹ q̄ dediſti. Nomine fris itelligit quilibet pxim⁹: z rōne originis q̄ vna ē. s. a deo: z rōne finis: qui vnus ē. s. de⁹.

Ad rōnē aūt vsurarū rndetur: cū. s. dicebat: q̄ in lege pmittebat vsura: q̄a illa fuit cōparatiua per missio q̄ permittitur min⁹ malū: ne sequat mai⁹ pmittit aūt nō q̄ cōcedatur vt licitū: sed quia nō pūitur pēa tēporali: sed bene pūitur pēa eterna. Permissū ergo fuit iudeis vt auaris vsurā exercē erga aliēigenas: ne crudeles existētes a fribus exigerēt eos cōsumēdo. Aliā rōnē hēs infra in. §. iij c. se. Ad illā aliā auctem iductā. Feneraberis gētibus m̄tis z̄c. Rñ. Tho. vbi supra: q̄ ibi lāge sūitur fen⁹ pro mutuo tātū: nō pro mutuo ad vsurā.. Et vult dicē deus: q̄ si populus seruaret lgē erit ita abūdans q̄ poterūt alīs mutuare: z ñ indigebūt mutuū accipe. Tertio vsura ē ꝓtra legē hūanalē. Super oēs hūanas leges est ius canonicū quod resultat ex decretis z decretalibus z sāctor auctoritatibus doc. Ex capitulo nanq; concilij Cartagiñ. x. q̄ incipit. Seditionarios ꝓ hibetur vsurarios ad clericatū promoueri: di. xlvj. Nullus aūt prohibet a ꝓmotōne: nisi ꝓ mortali uel pro irregularitate: z. xiij. q. iij. z. q. iij. in plurib⁹. c. z extra de vsur. p totū: pcipue. c. quia i oibus: hoc phibet vbi excōicant publici vsarij quo ad sacia percipienda: z quo ad oblationes altaris: z quo ad sepulturā ecclesiasticā his oib⁹ puantur nisi restituant: in. vj. li. de vsuris q̄q̄: Priuātur confectōe testamētor: z alīs multipliciter: nisi faciāt cautiōem. De his oib⁹ plene hēs j. i diuēsis. §. vide ibi. Et de excōicatiōe quam in currūt sepeliētes eos. s. publice vsarios: nisi fecerit cautiōem: habes. j. i grta pte ti. i. c. Aug⁹. etiā dicit. An crudelior est q̄ sūbtrahit aliq̄d vel eripit diuiti q̄ q̄ trucidat iopez fenore. xiij. q. iij. q̄d dicam. Et Ambro. Sine ferzo dimicat q̄ vsas fligitat. xiij. q. iij. c. ab illo. Et Leo papa. Sicut ñ suo noie: ita nec alīēo licet fen⁹ exercei. Fen⁹ hoc solū exercē ōbem⁹: vt quod hic mificordiē tribuimus a dño q̄ multiplicit z ippetuū mēsuraz tribuit icipē valeam⁹: dis. xlvj. sicut. Et de hac vsa spūali z licita dic Salomō. Fenēat dño q̄ miserētur pxio: q̄a cētū p vno accipietis. i. spūalia que excedūt in cētuplo vnū: z vitaz eīnam possidebitis i euāg io Mathei. xix. Ad rōnem vsarij rndet q̄ leges ciuiles dāt populis: q̄ sūt pro maiori pte mali vel impfecti: z itēdūt pacificū cōuictū ciuiū adiuicem. Un solū prohibēt exp:esse vitā q̄ sūt magis prurbatiua ciuilitatis z q̄etis tēporal⁹ pūiendo trāsgressores: z coarcēdo ab illis penas: vt adulīa: furta: homicidia: z hi⁹. Alia pmittūt ñ vt licita cōcedētes: sed ñ ut alia vitia predicta pūientes: z hoc ne peiora cōtigāt: sic de meretricibus: z hi⁹ fm Tho. vbi supra. Sed lex dina pro hibet oē pcm oīdēs pūiri in dino iudicio. Luz ergo lex dina z nālis sit supra oēm legē hūanam vt patet dis. viij. z p totum: z canōica sit ēt preiudicās ciuili. vt dis. ix. in que spectāt ad cōsciētiaz z triplex lex: dina: z natural: z canōica prohibeant vsurā oēm. Ois lex ciuilis: que pmittēt etiaz cōcedēdo vsuras: ānullat quātū ad hoc p legem diuinā z canōicaz. Et si leges ille sīt iuste quo ad ciuilitatem vite presētis rōne iam dicta: nō tamē iuste sūt quo ad ciuilitatem supnam adipiscēdaz ad quod oz ab oi vitio esse immunem. Sz z ipe Impator dicit q̄ facte leges nō ōdignātur sactos canones imitāi i matrimoniū z vbis: ut i aut. vt cle. ap. propi. epi. cōue. coll. vj. z. ij. q. iij. §. hinc colligitur.

pbsuna ē gra legē hūanalē.

Quātū ad secūn. §. II.

dam ptem que est extēsio seu dilatatō copiosa talis uitij: hoc nōtur ibi. De plateis cius. Platea ē locus vbi multi cōuēiūt: z locus latus z patens: z lata est via que ducit ad pditōem. s. via cupiditatis: z multi icedūt p eam dicit saluator Math. vij. z pcipue p vsariā prauitatem: patēs est: quia sēper a xpicolis hec vsura hita est p magno z enormi scelē. Et ad tollēdū oēm excusatiōem huius maledicti vitij eccīa statuit: vt siqs ptinaciter h asserēt ipsaz. s. nō esse peccatū z graue: hēticꝰ hēatur: z cōtra ipsū ut cōtra alios hēticos procedat de vsura ex graui in clem. Sūt aūt i ciuitate plures platee. Est platea nobiliū: z campsor. Est platea artiū z mercator. Est platea ludētiū z tēplor. Et de oib⁹ his plateis nō defec usura z dolus. In pma vt ē. Florētie platea dnorum z platea fori sūt nobiles qui nolūt laborare: z ne pecūia eis deficiat paulati cōsumēdo tradūt eaz mercatori vel trapezite itendētes pcipaliter aliq̄d ānuati recipē ad discretiōem eor: saluo tam

pgaudet habere vsuras

ē pcm

hereticꝰ ē

pusura nō deffit ubi ē platea

pbsumē dare pena. ut restituat ad annati. §. 35. M.

capitali. Et q̄uis ipsi uocēt hoc depositū: tamen clare usura ē. xuij. q. iij. si fenerauēris: ut habes supra. Nec vere depositū ē: nec sapit nām eius. Jpi etiā ⁊ alij plures quādoq; mutuāt pecūias diuersis psonis accipiētes in pignus domū vel agrum vel uineā sub noīe securitatis: sed fructū seu usū dicti pignoris interi volūt hīe q̄sq; restituat eis pecūia nō cōputādo in sortē: ⁊ usura ē: de usuris c. i. Excusat tamē in hoc casu a vitio usure generā q̄ cū sustineat onera mūmonij: ⁊ nōdum habuit dotes recipit a socero: vel alijs dotantibus mulierē possessionē aliquā in pign' q̄sq; recipiat dotes: hic licite facit fructus illi' pignoris suos: nec tenet computare i sortē: vt de usuris. c. salubriter. Cāpsores cābia faciūt que vocātur cambia sicca vel ad libras grossoꝝ: vel p venetos. Sed q̄a ibi ē mutuū expressē: quod ē mala in cōtractu usatio: ⁊ itentio lucri p̄ncipalit̄: quod est forma: hō ide resultat vera usura: ⁊si dicatur cābium. Nec excusat piculū quod ibi cē potest: vt de usuris nauigāti. Faciūt etiā alij securitatē p alijs i mutuis cū certa scriptura: ⁊ p hoc recipiūt duo p centēario ⁊ hi': ⁊ hoc ēt usura uidet: si nō ē ꝓbabile piculū. De hoc tamē ⁊ alijs supradictis cōtractib' habes plene in. §. pluribus. c. se. In secūda platea. s. vbi morātur mercatores: lanifices: ritaglatores ⁊ hi'. multe repiūtur usure. Nā qui uendit aliquid ad aliquē terminū tēporis: ⁊ rōne termini seu dilate solutionis petit plus iusto precio: puta iustū preciū sit. x. ⁊ ipse uēdit. xi. usuraz cōmittit: nisi illud itendēt nō tunc uendē: sed seruaz usq; ad tēp': quo verisilr credebat merces illas uaituras q̄tū uendit: ⁊si nūc non tantum ualeant puta tēpore estiuo uēdit bladū ad p̄ces seu instātiā alicuius: quod itendebat reseruare ad temp' hyemale quādo cōiter pl' valet: ꝓpter quod uē dit pluri p̄cio q̄ nūc ualeat: vt de usuris i ciuitate. Silr si q̄s emit merces vel uictualia minus iusto p̄cio: p eo q̄ anticipat tēpus in soluēdo p̄ciū ātequā recipiat merces: vel uictualia p alijs mēses: puta dat p̄ciū tēpore veris: ⁊ recipit bladum tēpore estatis: ⁊ hoc nisi substaret piculū: vt quia bladū vel aliud pōt probabiliter plus uel min' ualere dicto p̄cio quod soluit: vt in dicto. c. i ciuitate. Sed q̄ emūt possessiōes vel domos mlto minus p̄cio q̄ ualeāt cū pacto: q̄ infra certū temp' ille uēditor possit reemē: usura reputat: seu fraus usure palliate sub titulo emptionis. Qui etiam faciūt societatē cum alijs siue mercatoribus siue artificibus: siue agricolis circa mercantias vel artificiata: vel pecora: uel alia aialia volētes saluū esse capitale quo ad pecūiam seu capita q̄ ad aialia usura ē: ⁊ nō vera societas. xuij. q. iij. plerīq; cū glo. Sed ⁊ diuersis modis ꝓmittitur fraus et dolus in hi'. ⁊ iusticia: de quibus diffuse habes i sra in pluribus. §. se. In plateis tertijs q̄ sunt cōiter āte ecclesias: ibi oēs cōuēiunt: ⁊ diuites: et paupes: ⁊ uiri ⁊ mulieres: lusores: ꝓdigi artifices ciues ⁊ alij. Et ad oēs quasi extēditur uitiū usure vel per exercitiū eius: vel p participationē. Naz mulieres de quibus minus uidet: si sūt vidue ne cōsumātur dotes earū: vel deponūt eas mercatoribus ad discretionē: ⁊ usura ē secūdum predicta vel recipiūt ab heredibus cōiugis sui defūcti possessionē usufructuādaz quousq; reddātur ei dotes: ⁊ usura ē fm Jnno. Dosti. ⁊ alios. Si sūt nupte uiris q̄ sūt obligati ad restōnē usuraz: ad q̄ntū ē ualoꝝ eoꝝ substātie: in usura pricipāt uictū ⁊ uestitū de his percipiēdo. Si sūt puelle nuptui tradēde: ⁊ dotes recipiūt de usuris: viri eaꝝ non possūt recipē tales dotes: ⁊ si receperit tenentur ad restōnem illis: quibus socer erat obligatus: ex quo oia illius erāt obnoxia restōni. Et ipsa mulier soluto mūmonio tenetur ad restitutionem: si non restituit uir secūdū doc. Rai. ⁊ alios. De his oībus plene uide in. iij. §. pluribus. c. se. Pupilli quoq; quoꝝ tutores uel ꝓcuratores coꝝ pecūias posuerūt ad discretionē vbi usura est fm p̄dicta tenēntur ad restōnem: q̄uis nō fecerint ipi tales cōtractus: tamē quia lucꝝ tale ipsi p̄ceperūt Et si nō disponūt se ad restōnem: cū habent ad ministratōnem suoꝝ bonoꝝ: iā sunt in statu dānationis: sed ⁊ ipsi tutores ⁊ curatores mortalit̄ peccant faciēdo tales cōtractus: ⁊ tenētur ad restitutionē: quāuis utilitatē nō sint inde consecuti in casu quo ipsi pupilli nō uellēt: uel non posset satisfacere: vt notat Archi. dis. xlvj. sicut nō suo Jdē de quolibet factore uel procuratore q̄ exēcet negocia alioꝝ faciēte hi'. cōtractus. Qui ēt mutuant pauperibus hac intentione uel pacto: vt p uiant eis in operis agri: vinee ⁊ hi'. vel in operis boum uel equoꝝ: vel alio seruitio corporali: v suram cōmittūt. de usuris. c. consuluit. Filij quoq; ⁊ heredes q̄cunq; usuriorꝝ ptices sunt: et tenētur ad restōnē: ⁊ si dona illa legata obnoxia sūt restōni: vt de usuris. c. michael: nisi incerta essent: ⁊ locis pijs legata. Publici aūt usurarij cuz conscientia diocesani. ⁊ cautiōe de talibus debēt disponē: ut de usuris in. vj. de quo uide ifra in. § Jlli etiā qui accipiūt mutuū sine usura faciūt sie legitima cā puta necitatis vel utilitatis rōnabilis sed ad ludēdū vel prodigaliter expendendū peccant mōtaliter fm. b. Tho. vbi supra: ⁊ alios doctores. Notarij conficiētes instia in fraudem usuraz sciēter ⁊ testes peccāt mortaliter. Jdē ē ō mediatoribus ⁊ seruiētibus eis in talibus. Aduocati patrocinantes eis in hi'. contractibus. Omnes hi digni sūt morte eterna: quia consentiunt usure coopando: ei. ij. q. i. c. notum sit. Faciētes quoq; statuta super hi'. ⁊ iudicātes fm ea vt capitanei rectores ⁊ hui' ꝑbentes consilia ad huius. statuta peccant mortaliter ⁊ sunt excommunicati: de

dñi tpōres q̄ ꝓmittē usas et ofessores q̄ franki ābsol uūt fuē in stum dāpnandē.

usuris ex graui in cle. Dñi ēt tēporales q̄ permit tunt usuras ꝓpter unā certā quotā quam recipi unt inde i eadē sūt dānatione. Et cōfessores qui absoluūt scienter tales: nō disponētes satisfactio nem ⁊ emēdaz. Ecce quot inūeros illaqueāt ma ledicte usure. Et sic nō defecit de plateis omnib⁹ usura: quia per unū modū vel per aliuz inuoluit quasi uniuersos.

Tertium quod cō. §. III

tinetur in uerbis ps. quod in prio mēbro hētur ē cōtinuatio huius uitij q̄ est piculosissima: cum dicitur. Nō defecit ipsa usura: sed usq; in finem uite cōiter perseuerat. Sed ut dicit Hiero. Si us q; in finē uite in malis perseueramus: assidue pec cantiū nō miseretur deus: dis. xciij. c. diacōi. At tēditur ār ista ꝓtinuatō piculosissima. Quia sine interpolatione. Quia in finali duratiōe. Quia in plurali successiōe. In alijs peccatis nū q̄ hō aliquid eoz ꝓtinuat. Nō. n. gulosus semp actu cōedit: nec continue luxuriaē lasciu⁹: nec ira cūdus cōtinue irascit: sed interpolant actus suos Sed usura sēper rodit ⁊ cōsūit paupez ossa: ⁊ ō die ⁊ de nocte: ⁊ in festis: ⁊ in ferijs: ⁊ dormiendo ⁊ uigilādo opatur: ⁊ nūquā deficit usura. Et cuz peccatū suū usure mēti occurrēit: ⁊ non dolet: ⁊ ꝓponit usurariā prauitatē dimittē ⁊ restituē: sed ipsa lucra retinē: utez ⁊ de nouo peccat mortaliē ⁊ totiens quotiens. Tenet. n. q̄libet ad ꝓterendū statī de mortali: cū menti occurrit: ō quo ad hoc nō habuit cōtritionē fm. b. Tho. in. iij. ⁊ Ricā. ⁊ Boñ. ⁊ Pe. de taran. Preceptozie. n. dī illud a dño. Cōuertimini ad me filij euertētes: ⁊ sanabo aduersiones uestras: Hiere. ij. Nō defecit scdo usura: quia durat dū ille uiuit: ⁊ potest exercere Letera vitia inquit Hiero. cū senescente senescūt sola auaricia iuuenescit: ⁊ sup omnes species eius usura. Et rō est: q̄a in alijs peccatis si q̄s uult pēi tere: nō habet nisi cōteri: ⁊ ꝓponē abstinē: ⁊ sibi iniūctam pniam facē: q̄ modicū q̄d est. Sed vsa rius sicut ⁊ quilibet alter q̄ accepit aliena iniuste vel detiet: nō solū oz q̄ doleat: ⁊ cōfiteatur ⁊ pro ponat abstinē i futuz: sed ⁊ necesse ē q̄ restituat aliēa si pōt: nam ut alias dī in iure. Nō dimittit pcm nisi restituatur ablatū: de re. iur⁹ li. vj. Nec ꝓfessor: sacerdos: nec epūs: nec alius supior plat⁹ pōt ibi remittē ius alienū: sed ille cuius ē pecunia debita. Nimis aūt duz sibi uidet ut reddat q̄ cū tāto labore acq̄siuit: ⁊ q̄ bursā euacuet ac distra hat possessiones: ⁊ vbi assuetus ē viuē abūdanter cū familia sua: ⁊ indui pōpatice reducat se ad tenu em uictū ⁊ vestitū: ⁊ q̄ dimittat filios paupes: et nō cōsiderat miser hō: q̄ sicut nud⁹ ē egressus ō uentre matris sue: ita nudus reuertet illuc: Job. prio. i. in trā matrem oīum. Nō attēdit quod ait ps. Frater non redimit. i. christus noster frater ꝓ hūanitatem nō liberabit talē mortuū i peccato: ꝓpter sua legata facta ecclesijs: vel hospitalia fca Redimet homo q̄cūq; q̄ dicat nō: dabit ō pla cationē suam ⁊c. Qzo āt magis pseuerat i usuris tāto magis aggrauat peccatū eius. Et ut dī. puer. xviij. Impius cū in pfūduz peccatoz uenēit con tēnit: nec curat de aīa sua. Et tāto sunt grauiora peccata: q̄to aīam infelicē detinēt diutius alliga tam: ait Bregl. extra de consue. c. fi. Et cōit tales moriūtur vt aialia bruta: vl aliq̄ terribili iudicio de eis cōtigente rapti aliquādo a demonijs noto rie. Sicut legit de q̄dam vsario: q̄ cū dormiret i lecto cū vxore: subito expgefactus exiuit de lecto Cū aūt ab uxore sua interrogāetur q̄d habēt: ait Modo raptus fui añ iudiciū dei vbi tot ⁊ tanta terribilia sūt opposita cōtra me q̄ nesciui nec po tui aliq̄d respōdē. Lāq; fueri diu ad pniaz expe ctatus: nec hucusq; volui dīnis inspirationibus ⁊ pceptis obedire: audiui nūc iudicē cōtra me sē tētiā protulisse: meq; datū in potestatē demonū qui me debēt hodie ad eīna supplicia asportare Quo dicto de pretica uili veste assūpta domum rapido cursu egressus est: quē sui hinc inde querē tes tādem i quodam mōasterio mōachoz ma tutinas cātantiū iuenerūt. Cūctis ergo eū ad pēi tentiā inducētibus: nec proficē ualētibus ratione aut exhortatiōe: vel prece custoditus est diligēter usq; ad sextā horā. Deniq; cū cōsanguinei eū ad domū reducē uellēt: ⁊ ad quēdā fluuiū: p quem trāsituri erāt peruenissent: viderūt quādam nauī rapido cursu per fluuiū ascēdentē a nullo ut uidebatur cōducta. Sed ab vsario visa ē plēa demo nijs q̄ ait: iō uēiebāt vt eū ad supplicia eterna as portarēt. Quo dicto statī de māib⁹ eoz a dmōi bus violenter raptus: ⁊ in nauī projēcitur: ⁊ cur su rapido refacto subito disparuit cū demōibus ⁊ preda prefate nauis. Sicut ergo nō defec usure vitiū in eo dū in hoc seculo vixit: ita non deficiet pūitio gehēne in alia vita: ⁊ fm modū delicti ēit ⁊ plagaz mod⁹: vt dī Deutro. xxv. Demū est pe riculosissimū istud vitiū: q̄a trāsit ad successores sicut lepra Giezi trāsfusa ē in posteros. Alia pcā nō excedūt actores eoz: vnusq̄sq; i iniquitate sua morietē. Filj⁹ nō portabit iniq̄tatez pīis: Ezech. xviij. nec ire: nec superbie: nec inuidie: nec alia. Sz in usura sicut ⁊ rapina: ⁊ oī illicita usurpatiōe fi lius ⁊ quilibet alius heres usurarij ⁊ raptoris: et filij filioz: ad quos deuenerūt bōa ipsoz obliga ta restōni portabūt iniq̄tatem pīis usurarij. i. pe nam debitam: nō q̄dem pro peccato: quod actu commisit pater: pro illo. n. ipse solus pater porta bit onus suum: sed pro peccato quod commisit filius eius: vel quicunq; heres ipsius in retinēdo bona aliena: in quo imitatur ipsū prauū patrez. Et sic de progenie in progeniem iperpetuum ob ligatur heres usurarij: vel aliēorum detentores

usum ē ignid in q̄ pōtē pseuerāt.

usum trāsit ad sucessores.

iquātum durāt bōa ipsorum: ad ulterius non te nētur: nisi de eo quod peruēit ad eum: quousq; creditoribus sit satisfactum per solutiōem vel remissiōem in foro cōscientie. Laueāt autem heredes talium: filij: nepotes: consāguinei: vel extranei: ne i hi⁹. laborēt crassa ignorātia: quia nō excusaret eos a damnatiōe. Sed illud uerificaret i eis. Ignorās ignorabitur. i. reprobabitur sola ignorātia iuicibilis eos excusaret. Legitur de quodaz vsurario: q; cum ifirmatus esset: & grauiter ac filios duos haberet visitatus a cōfessore cōfessus ē & nō negauit peccatum suū. Cui cum declarassz cōfessor: q; oportebat eum oia male ablata restituere. alias saluari & absolui nō poterat: & filij ad hoc eū hortarētur: vt posset & sacramēta suscipē & aiam saluam facere: sciebāt enim vsurarios cōtractus eius. Respōdit ille miser. Ego nō possuz quia si superuiuerē: nō haberē ad māducādum: sed oporteret me mēdicare. Si morerer: & vos oporteret ire ad hospitale: nihil. n. vobis remaneret: quia omnia de vsuris sūt. Cui illi. Nō curetis de nobis: puideatis saluti vestre. Tacete: ait ille. Uolo ire potius: & ad misericordiam dei stare q; mercedem hoīm: quia ihumāi & immisericordes sunt: deus autem clemētissimus. Sicq; in sua obstinatiōe migrauit. Quod attēdens vnus ex filijs hortatus est germanū ad restituendū ne sequerē tur patrem damnatiōe. Cui ille. Si pater meus vsuras fecit: ego illas nō feci. Uolo portiōe mea gaudere dum viuo: de futuro nescio quid erit. Permānsit ergo in vitio pūs detinēdo ptem⁹ suaz Alias vero restituit certis psonis: & icerta pauperibus erogauit. Cum autem in bonis duceret dies suos ex substātia fenebri i pūcto ad iferna descendit moriēs. Alter vero qui statū religiōis assūpserat facta restōne de parte sua: quadam die cum oraret vidit in visiōe terrā apertam: & in ꝓfūduz ignē maximū imensū flāmam extendētem. Et in profūdo inferni iter cetero⁹ vidit patrē suū & fratrem suū super eū: quē pater frequērer maledicebat: dicēs. Maledictus & ē. ꝺa propter te vt diuitem te dimitterē: huc deuēi. Et filius respōdebat imo tu maledicaris: quia propter te huc vēi. Si eni nō dimisisses mihi male acquisita: ego cauissem me ab alijs uitijs: & sic stabāt in ista altercatione. Quod ille cernēs dominū laudauit de sua illūinatione: quia restituerat. Et sic apparet continuatio eius: quia non deficit moriente vsurario sed trāsit ad alios: vt dictū ē nisi restituatur.

Capitulū. vij. vbi agitur de multiplici modo vsuraz. s. & que committitur in mutuis exꝑssis: & in pignoribus: & in securitatibus: & in societatibus: & in soccidis animalium: & in cambijs.

Alia usure uora

go que alias deuorat plurimas: multa habet intricamēta propter fraudes adiuentas: & difficulter ꝺscritur propter obligatiōem restitutiōis ideo post simoniam de ea tracterur: cum habeat etiam cōuenientiam cum ea in hoc. s. q; committi pōt per ꝺplex munus: a manu: lingua: & obsequio. Et vtrunq; sola spe & intētiōe committitur. Dī aūt usura q̄i vsus rei vel eris: seu vsu rea: datur. n. ob usū eris ideſt pecūie: vel alterius rei q̄ vsu consumitur: & ob hoc est rea & mala: quia datur propter illud: propter quod dari ñ debet: ut ꝺclarabitur infra.

Diffinitur autez sic. §. 1

Usa ē lucꝝ ex mutuo ꝓncipaliter itentū. Lucrū dicitur proprie incrementum: quod quis habet ex uolūtaria cōmutatione vltra ea que pri⁹ sua erāt. vnde si mutuo vni habenti. x. de mea sbstātia: ea intentiōe vt vltra mutuatū rehabeam ab eo illa. x. cū alias habere non possem: non cōmitto vsurā: quia nō intendo hoc lucꝝ: sed tantum quod meum de iure erat rehabere: ar. xiij. q. iij ab illo. Ex mutuo subditur: quia regulariē vſa cōmittitur in mutuo. Quis. n. in alijs contractibus sepe repiatur vsura titulo emptiōis vel uēditionis: vel pignorationis: & huiusmōi palliatiōis ibi tamē est implicite mutuū. Nam si cuz uendo tibi cannam pāni valentē nunc vnum ducatum ex eo q; vis dilationē vnius anni ad soluēduz ꝑ cium: volo ꝓpter istā expectationē unū solidum plus dicto precio: ista vēditio resoluitur in mutuum. Ita. n. ē ac si modo tu mihi dares unū ducatum pro precio illius pāni: quē quia tibi mutuo per annū volo vnū solidū: ecce usura explicata: extra de vsuris in ciuitate. Et dī mutuū quasi de meo tuū: quia trāsfertur dñium rei mutuate in eum cui mutuatur: & stat periculo eius. vnde ꝓprie locū habet in his que vsu cōsumūtur: vt uictualia: vel distrahūtur: vt pecūia nūerata: & ideo grauari nō dēt ultra restōnē capitalis. Secus āt est in locatione: & cōductiōe domorū: & agrorum: vel equi: bouis: & huiusl. Nam dñium non trāsfertur in accipientē: sed remanet penes dñm: & eius periculo stat: & ideo licite speratur: & petitur lucrum pro re locata vl cōmodata. Intētum additur quod includit expressā pactionē. Nam & sic pacto & locutione sola intētione cōmittitur vſa: sicut simōia. Si enim quis mutuat hac intentione vt aliquid recipiat ultra sortē tēporale: esto q; nil querat: vsuram ꝓmittit mente. xiij. q. iij. si fenueraueris. Sed si nil recipit ultra sortē: sufficit ut pniam agat de peccato suo mōtali: si aliquid habuit: restituere oportet: nisi sibi remittatur. Si vero quis mutuat ꝓncipaliter propter deum uel

Assum conuenit in solutione solucionis.

Assum conuenit in solutione sine lucro.

amicicia: non propter tēporale cōmodū. Et is q̄ mutuū accipit ex liberalitate sua vt gratus non p̄cipaliter propter mutuū donat ei aliquid hoc ei declarās q̄ ei libere donat: usura nō est: quia illud lucrū mutuās nō intēdit: ar. i. q. ij. sicut: non enī debet eē factus deterioris cōditionis sed melioris ꝓpter obsequiū ꝓ ipso factū in mutuando: vt. s. donū ei gratis factū recipē nō possit q̄ prius secūdū oēs potuisset. Pricipalit dī pp secūdariaz itentionē: q̄ nō iducit usurā: dī aūt itentio principalis hic cū. s. magis mouet ad mutuandū ꝓpter lucrū quod sperat sibi euenī q̄ ꝓpter aliud. Sz intētio secūdaria dī q̄ndo ⁊ si sperat aliq̄d sibi dari ab eo cui mutuauit ex sua liberalitate: tamen nō illud euz mouet: sed magis beniuolētia: ita q̄ ēt si nō credēt sibi aliquid dāi vltra sortē: adhuc tamē mutuaret. Sicut. n. p̄cipalis spes ⁊ intētō ad tēporale iducit simōiam: ⁊ nō secūdaria i collatione spūaliū: vt hēt expresse dis. lxxxiij. q̄d p dest in glo. ⁊ dis. lix. si officia. Ita ⁊ in mutuo p̄cipalis intētio ad lucrū iducē vsam: ⁊ nō secūdāia secūdū Lau. de ridol. ⁊ multos alios. Nec ob. c. i xiij. q. iij. vbi dicit Aug⁹. Si mutuo dederis: a q̄ plus q̄ dedisti expectes fenerator es: hoc. n. intelligitur de expectatiōe causatiua p̄cipaliter mutui. Silr non ob. c. fi. xiij. q. ij. ad id quod dcm est supra de dato ex liberalitate. Nam dictū. c. loq̄tur cū datur aliq̄d ultra sortē ex exactōne actu ali: vel saltē intētionali mutuātis: et non ex libēalitate mutuū accipiētis. Et nō: q̄ intētio p̄cipal ad lucrū nō solū in principio mutuationis: sed ēt hīta postea: ⁊ si a p̄cipio non habuerit: inducit usurā: puta: mutuat q̄s proximo mere ex charitate: post mensē subintrat cogitatio mentez eius de lucro sibi dādo ab eo cui mutuauit: ⁊ ita ifficitur: q̄ si nō speraret aliquid recipe ultra sortem repetēt mutuatū: sed pp illud lucrū speratum dimittit: certe talis usurarius est: ar. i. q. i. vulnēato ⁊ siq̄d ultra sortē recipit: q̄uis ille daret non exactus: sed ꝓpria spōte tenet restituē: ⁊ hoc nisi mutuū accipiēs in restōne eius: ⁊ sciret: uel crederet intētionē illius fuisse deprauatā: tamē ex mera liberalitate aliquid dat per modū doni: ⁊ hoc sibi declarat q̄ vult oio q̄ sit suū ⁊ per moduz doni: tūc. n. de peccato pēitere hēt: sed exquo donatuz sibi ē nō tenet restituē. Sed si dedisset: nō ex libera uolūtate: sed ne reputaretur ingratus: ⁊ ab illo uel ab alio non repire posse mutuū dubitat: si mutuās hoc scit: uel probabiliter credit: non potest recipere q̄uis ex charitate mutuasset: ⁊ ipse spōte dedisset. i. nō exactus: ⁊ restituē tenetur accepti secūdū Lau. de Ridol. ⁊ est semp mortale: usura: q̄a cōtra iusticiā ⁊ charitatē: ⁊ dīnā legem ꝛ illud uidelicet. Nō furaberis. Noie. n. furti itelligī rapina uel oīs illicita usurpatio rei aliene: q̄ ibi ꝓhibetur: vt dicit Augusti. xiij. q. v. capitulo penale.

Et quia contra di. §. II.

uinā naturalēq; legē est: in qua p hoiez dispensāt non pōt: iō nec p papā dispensari posset: vt sine peccato usura exercētur: ut etiam expresse dī extra de usuris: sup eo. vbi Alexander tertⁿ sic ait Cū usuraz crimē utriusq; testamēti pagina detestetur: sup hoc dispēsatōnē aliquā posse fieri nō uidēus. Quia cū scriptura sacta ꝓhibeat ꝓ altⁿ uita mētiri: multo magis ꝓhibēdus ē quis ne ēt p redimēda uita captiui usuraz crimē uioluat. Posset āt dispēsari in exactis quo ad incertoruz restōnē fm doc. que tamē si fiat sine ratōne quo ad cōsciam nō puto q̄ ualeat. Nec excusātur in dei in exactiōe usuraz. sicut nec ab alīs peccatis Illud. n. q̄ inducūt sui excusatōnē tāquā hoc sit eis cōcessū male itelligūt. Nā quod dī Deutē. xxiij. Nō feneraberis fr̄i tuo ad usurā: sed alieno: sane ē intelligēdū. Per alienū. n. aut intelliguntur illi q̄ erant finitimi eoz: quoz terras eis dns concesserat vt cananei: ⁊ ab illis licite recipiebāt usuras: nō ut usuras: sed ut recupatōnē iuris sui: ar. extra eo. c. i. sic expōit Grego. ⁊ Ul. Sic etiā mō a xp̄ianis licite accipentur usure ab eo ꝛ quem agitur iustū bellū: cū ēt licēt eum occidē: ⁊ ad hoc ē tex. Ambro. xiij. q. iij. ab illo: vbi dicit q̄ ubi ē ius belli ⁊ usure: ⁊ ab illo exige usuras: cui mēito vocē desideras. Et quāuis aliq̄ hoc exponant negatiue. i. q̄a nulli debes uelle nocere: ita ⁊ nulli fenerari: tamen alīj intelligunt affirmatiue: ut nōt ibi Archi. Nec icōueniens aliquod sequtur: cum illa nō sit ꝓpie usura: sed sui iuris recupatio. Si aūt talis: vt usurā petēt non excusaret a mortali quātūcunq; ille haberet de suo: sed ad restōnem non tenētur usq; ad sui satisfactionem. Aut per alienum intelligitur quilibet q̄ non erat de genē iudeoꝝ: ⁊ tūc dicetur q̄ illa fuit cōparatiua p missio: qua pmittitur mīn malū ne maius malū fiat: sicut ēt permissū fuit eis dare libellum repudij: ⁊ repudiare uxorē ad repudiandū uxoricidiū Sic ⁊ usura fuit pmissa eis erga alienigenas ne simplr prohibita maiori crudelitate crassarentur in suos ut sue cupiditati satisfacerent. Excusabūtur ergo a pena tēporali legis: sed nō a pena gehēnali: sicut nec a culpa mōtali. vñ dicē Crisō. xxxi. q. i. hac rōne in fi. Quod. n: pmittim⁹ nolētes p̄cipimus. i. pmittim⁹: fm glo. quia malas hominū uolūtates ad plenū ꝓhibē nō possumus ar. de hoc dis. iij. deniq;. Et hoc deus declarauit p ꝓphas. s. sibi displicere vt ps. Qui pecūiam suam nō dedit ad usuraz. Et Ezech. xviij. dī. Ad usuram nō cōmodauerit. Sed ⁊ si quis rōne dce pmissionis uellet eos excusare pro illo tempore: que tamen excusatio cōiter a doc. nō admittitur pro nūc tempore gratie reuelate nō excusaretur

xxxi.q.i.§.sed obꝫcitur. Nam expresse oĩs vsura ⁊ lege canõica: ⁊ lege euãgelica ꝓhibetur: q̃ leges õẽs astrĩgunt. Dicitur.n. Luce.vj. Mutuũ date nihil inde sperãtes: q̃ auctas sũitur in decre. consuluit extra de usuris: vbi ꝓhibẽtur vsure. Et h̃ auctas hẽt duas pticulas. Pria ẽ. Mutuũz date qđ q̃ntũ ad eos q̃ cõmode põt mutuare sine nõ bili detrimẽto sui status ecga eos q̃ sũt in magnis necessitatibus cõstituti: ⁊ quasi extremis uidetur esse p:ceptũ: quia si hoc dicimus de elemosyna a fortiori ĩ mutuo: ar. dis. lxxxvj. in singulis autẽ uidetur eẽ in consilio. Secũda pticula auctoritatis est: nihil ide sperãtes: ⁊ hoc est ĩ precepto: ita tamẽ q̃ intelligatur de ꝓmaria spe: vt dictũ ẽ supra: ⁊ nihil referat ad id quod p̃cio põt extimãi Nã bene põt: ⁊ oz sperari p̃miũ eternũ exinde: si fiat mutuũ ex charitate: uel etiã beniuolẽtia ⁊ amicicia persõe: ĩ quãtũ tamẽ amicicia: nõ in quãtũ causatiua utilitatis temporalis.

[usuram nullo modo licet.

Item notandum .§.iii.

q̃ licz quidã dixerint usurã esse cõcessam in quibusdã casibus ꝓprie loquẽdo in nullo cãu cõceditur. Sed quia in illis casibus: quos illi ponunt aliquid recipit ultra sortẽ: ideo ⁊ propter aliq̃m silitudinẽ large ⁊ ꝓprie sumendo dr̃ usura ibi ꝓmissa: sed non est usura. Illos aũt casus ponit Hosti. in sũma: videlicet. Feuda fide iussor ꝓ dote stipẽdia cleri. Uendi:o fructus: cui uelles iure nocere. Uendẽs sub dubio p̃ciũ post tẽpora soluens. Pẽa ne in fraudẽ legis cõmissorie gratis. Dans socĩs põpam plus sorte modis datur istis Exempla hoz habes in iure. Nam de feudo habes extra eo. conquestus. De fideiussore soluente. s. usuras q̃ possit repetẽ habes extra de fideiuss. c. cõstitutus. De dote in fructibus pignorũ ꝓ dote habes extra de usuris salubriter. De stipendio clerici. i. possessionis sue ab alio detẽte: ⁊ sibi pignorate habes extra eo. c. i. De vẽditõe fructuum habes extra de loca. ⁊ cõdu. p totũ. De acceptione usure ab ĩmico habes. xiiij. q. iiij. ab illo De uẽdente sub dubio ⁊ sine receptiõe p̃cĩ: extra de usuris nauigãti. De pẽa apposita ĩ cõtractib⁹ dũmõ nõ in fraudẽ est exacta: hẽs. xij. q. ij. c. in legibus. De gratis oblatis ⁊ sine ꝓncipali spe recipiẽtis mutui causatiua habes ar. i. q. ij. sicut. De mutuata ad põpam seu ad ostẽtationẽ: nõ ad usũ dicit Tho. se. se. q. lxxviij. puta vult aliq̃s oĩ dere se habẽ multos denarios ad h̃ ut creditões sui nõ dubitẽt de eo: ⁊ sic aliq̃s sibi mutuat solũ ad ostẽtationẽ nõ ad distrahẽdũ fructũ seu emolumentũ aliquod p̃cipẽ põt: sicut posset de vasis argẽteis vel aureis mutuatis: vel alĩs iocalibus: ex q̃bus lucz̃ iuste querẽ põt. Aptius declarabũ tur ista ĩra. Dicit.n.b. Tho. vbi supra: q̃ q: principalis usus vasoz argẽteoz ⁊ hi⁹. nõ ẽ eoz consũptõ: iõ eoz usus licite uẽdi põt: seruato sibi dominio eoz. Sed usus ꝓncipalis pecũie est ĩ ꝓmutationes: vnde nõ licet ei⁹ usũ uendẽ cũ hoc q̃ aliq̃s velit eius restõnem quod mutuo dedit. Scãẽ dũ tamen q̃ secũdarius usus argẽteoz uasorum posset eẽ cõmutatio: ⁊ talẽ usũ eoz uendẽ non liceret. Et silr posset eẽ aliquis usus pecunie argẽtee: vtputa si q̃s accõmdet pecũiam signataz ad ostẽtationẽ vel ad ponẽdum loco pignoris. Et talem vsum pecunie homo licite uendere potest: h̃ Tho.

Quis autem sit iu. §.iiii

dex cõpetens in causa vsarum: Archi. in. c. quid dicã. xiiij. q. iij. ponit diuersas opiniones: vbi ap ꝓbat opionem Lau. Hug. ⁊ Hoff. q̃ hẽt q̃ cõtra laicũ laicus iudex: ꝯ clericũ ecclesiasticus: ⁊ h̃ etiã placet Jo. cal. Sed glo. in. c. dispẽdiosam ò iudi. in cle. uidetur sẽtire contrariũ. s. q̃ solus iudex ecclesiasticus habet iudicare. Pau. ĩ cle. i. de usur. dixit opionẽ Lau. ⁊ sequẽtiũ uerã vbi nõ refert questio an id quod petitur sit usura. Et sic non ẽ q̃stio de ꝓhibito ⁊ cõcesso: sed de soluto tantũ vel non soluto. Sed si est qõ an id quod petitur sit usura. uel sub noĩe usurarũ recludatur uel nõ tunc uera ẽ opio alia. Hãc approbat Jo. de ligl. ⁊ Fede. de Senis. Idẽ uidetur sẽtire Bal. de Perusio. Sed q̃ritur: ad q̃s magis spectet determinatio dubiorũ de usuris ad theologos uel canõistas: Ad h̃ rñdet Pe. de ancha. in quadaz q̃stiõe disputata: ⁊ tenet q̃ spectet ad canonistas. Dicit enĩ q̃ interꝓtatio iuris naturalis ⁊ diuini q̃tenus tẽdit ad moralitatem: ⁊ dirigit actus nostros in deũ: ptinet ad canonistas: sed quatenus ius diuinũ tẽdit ad spũalitatẽ ⁊ tuitionem fidei cõtra ĩfideles ptinet ad theologos: ⁊ sic cõcludit q̃ magis ad canõistas ⁊ iuristas q̃ theologos ptineat determinatio de dubĩs circa usurã. Sed non solum beatus tho. ĩ quodã quolibet: sed etiã Anto. de bu. q̃ fuit magnus decretalista dicit contra riũ. s. q̃ declarationes materiarũ que respiciunt ius diuinum magis spectãt ad theologos: ⁊ in hoc canoniste debẽt ad eos recurrẽ: usura aũt est cõtra ius dĩnũ: ⁊ ideo magis ad theologos ptiet ꝺclarare dubia: de usuris. Preterea ad bõitatem fidei pertinet non solum credere: sed etiam operari: secundum illam. Si ergo ad ipsos theologos spectat etiã interꝓtari ius diuinum in his que sũt fidei ut dicit ipe Pe. cũ usura sit ꝓtra opera fidei ergo spectat ad theologos: ergo ꝛc̃. Bene ẽ verum q̃ q̃tũ ad ea: q̃ instituta sũ ꝓ leges ⁊ canones ꝓ tra usurarios declaratio dubiorũ magis spectet ad legistas ⁊ canonistas. De manifestiũ vsarũ q̃ dicant ⁊ quo puniãtur habes ĩ fine huius capituli.

[mm cũ usurarũ ẽ iudex laicus q̃ laicus. q̃ etiã cõtra.

[de certa materia dubia q̃ de usuris magis ꝓtinet ad theologos q̃ ad canonistas.

Quere ergo hic q̃ videtur expedire si ꝓmisit usu

ram uel in mutuo uel in pignore vel i depsito vel in emptione ⁊ venditione vel in societate et huius Et declara per exempla.

p̄sum cum mr̄ in mutuo multipl̄ modis.

Nota ergo primo. §. V.

q̄ siquis mutuat aliq̄d eor̄ q̄ usu ꝯsumūtur: vt uictualia: vel distrahūtur: vt pecūia nūerata nō ad ostētationē tātū: sed simplr̄ mutuata cum pacto aliq̄d ꝛcipiēdi ultra sortē: siue illō sit mun⁹ a manu: vt den̄. fructus: ⁊ q̄cquid aliud qō p̄cio extimari potest: siue mun⁹ ab obsequio: vt seruitium hois in laborādo ꝓ eo ⁊ hi⁹: siue mun⁹ a lingua: vtputa mutuat alicui ut postulet ꝓ se p̄ces ꝓ aliquo officio vl̄ bn̄ficio tpali obtinendo. In oibus his casibus usurā ꝓmittit. xiij. q. iij. putant ⁊. c. pleriq̄. Idem Tho. scō. d. ij. q. lxxviij ⁊ tenet restituere ei a quo accepit id qō habuit ultra sortē vl̄ valorē eius. In ultimo tamen cāu cū. s. ꝓpter preces potestas ꝓ eo ratione mutui ꝓsequit̄ officiū aliqō puto q̄ debeat pauperib⁹ erogare quod inde emolumenti p̄ciperet deductis tn̄ expēsis sui laboris ad arbitriū boni viri. Idem p oia dicendū qn̄ quis p̄dicta mutuat: ⁊si nō cū pacto tamē ea intētione p̄ncipaliter vt aliquid ultra capitale recipiat quod possit p̄cio extimari. Tho. vbi supra: ⁊. xiij. q. iij. si fenerauerit: similit̄ si mutuat eo pacto vel itentōne p̄ncipali vt sibi in posterū remutuet ecōuerso: usura ē fm Tho. ⁊ Hosti. ar. extra eo. cō suluit. Licet tn̄ scōm Tho. mutuū recipere simul aliquid a mutuāte. Quāuis. n. recipiens seruitiū mutui teneat naturaliter ad antidota. i. recōpensandū seruitiū: extra de testa. c. cum i officijs: non tamē ex hoc simplicit̄ est obligat⁹ quia ad hoc cogi nō possz. Sed si hoc ducit in pactū ꝓmittens. s. remutuare ex hoc insurgit ciuilis actio qua mutuans pōt cogere eū cui mutuauit ad hoc: ⁊ sic recipit ultra sortem aliud q̄ illā obligatōez Archi. post Pe. Sed ⁊ si ds ex mutuo querat benuolē tiam alterius: eo tn̄ fine p̄ncipali vt amicus effectus sit sibi vtilis ad acquisitionem tpaliū usura ē secundum Lau. de ridol. in tractatu: quē fecit de usur̄. qui tractatus pluries allegatur i isto. c. Si autem principaliter benuolentiam intendit non ē usura: ds p̄cio nō extimat. Tho. ⁊ Jo. cal. Item nota q̄ cum quis mutuat vniu̇sitati licz. Sped. dixerit q̄ ex pacto inueniēte in ꝓtractu mutui inito cum vniu̇sitate posset euitare collectas ad quas iterim vniu̇sitati tenebatur. Tamē Jo. an. ⁊ Jo. de ligl. ⁊ Jo. cal. cōcedūt hoc n̄ simpliciter sed q̄n̄ nulle certe collecte statute sūt. Secus aūt i collectis ctis: ds tūc usura est: ar. extra eo. nauigāti.

Qui autem ex be. §. VI.

nuolentia mutuat nō ꝓpter temporale commodz si is qui mutuū recipit postmodū aliquid ei gratis et liberaliter dat non est usura nec peccatū hec receptio. ar. dis. xvij. de eulogijs: ⁊. i. q. ij. sic. Sed quid si facta mutuatiōe ex benuolētia debitor aliquid ultra sortē obtulit nō volūtarie sz q̄si coacte: puta dubitans ne si hoc nō faciat idiscretus iudicaret: ita q̄ alias nec illū nec aliuz iterū mutuantē uel quāuis alia sibi cā: nūquid recipies illud ꝓmittit usurā ⁊ tenet restituē? Rn̄det Lau. inidicto tractatu q̄ si mutuās dixit aliq̄ vba ad inducendum illuz ad hoc: ex quib⁹ ille soluit aliq̄d ultra sortem vel etiā absq̄ hoc scit uel credit probabilit̄ illū nō voluntarie dare vtiq̄ usura est et tenetur restituere. ar. xiij. q. iij. usura. Sed si tpe quo recipit mutuans illud pure recepit credens illum dare liberaliter ⁊ aio donādi discretione ductum ⁊ non vt usurā ⁊ nō coacte dare q̄uis tuti⁹ fuit restituere puto q̄ non teneatur ad restitutionem etiam si postea sciat non liberaliter dedisse ⁊ per se patet q̄ nec peccauit ⁊ hoc nisi alit̄ remordeat eum cōscientia illa q̄ nequiret iuri cōformare: quod tamē scrupulosum est magis q̄ laudabile ex quo timetur non timendum. Ratio hui⁹ est nam ex quo tempore donatiōis ⁊ receptionis bonam fidez habuit: licite recepit: ⁊ licite eius dominium in ipsum transit non obstante dubitatione debitoris qua ductus fuit ad dadum illi mutuātibus penitus nescio nec aliquid penitus attentanti: ex quo in tale dubium debitor fuit inducti⁹ ar. de regl. iur̄. factum. li. vj. Inducit exemplum de re obtenta per legitimā p̄scriptionem. Nam mala fides superueniens prescriptioni complete non facit quempiaz obnoxium restitutioni: dummodo in cursu prescribendi sp habuerit bonam fidez: hoc dicit glo. xij. q. vj. si res: ⁊. xxiij. q. ij. si virgo. Hanc dicit Jo. de ligl. esse opinionem cōmunem canonistarum. Sic ad propositum si ille credidit debitorem libere dare cum dedit aliquid ultra sortem ut donum non ut usurā licite retinet q̄uis postea aduenerit uel sciuerit contrarium. Et hoc itelligit ipse Lau. nisi talis credulitas fuisset crassa ⁊ supina quod ex circūstantijs vir bon⁹ poterit arbitrari: puta si mutuans erat solitus nō dare sibi aliquid emolumenti pro mutuo non ā plius mutuare uel repetere mutuatum ⁊ debitor tunc non poterat restituere ⁊ huius.

Item queritur ū. §. VII.

trum dās aliquid ultra sortē vbi nulla pactio interuenit p̄sūatur gratis ⁊ liberalit̄ dare: ⁊ nūqd recipies p̄sūatur recta ꝓscia ⁊ nō deprauata recipē Rn̄. Lau. de ridol. Et ad p̄mū mēbruz dicit: q̄ si tēpore quo aliquid ultra sortē soluitur: debitum sortis extinctum erat: alio nō dato p̄sūitur gratis dare. Sed si durabat debitū p̄sūetur metu repetitionis sortis id actū: ar. de iureiur̄. c. debitores

Posset tamē tot ⁊ talia cōcurrē: q̄ pſūptio talis ceſſaret: pſūptio nāq; pſūptione retūditur ſeu eliditur: de pſūp. c. illud: ⁊ multo fortiuſ ſi donāti ſcriptura cātaret q̄ libere ſoluit: ⁊ non coactus: cū tūc non ſit locus cōiecturis: ⁊ ita iā uidi cōſul tū p multos doctores famoſiſſimos. Sed ego id uer credo: niſi p creditorem uſurar̄ ꝓbaret tle q̄d per q̄ō de fraude conſtaret. Uidi. ꝙ ſepe p ex pientiā: q̄ accipiētes mutuo pecūiam ſūt in tāta ⁊ tali egeſtate q̄ q̄cquid uolūt creditores faciunt ut dilationē habeāt in reſtōne ſortis: ⁊ q̄cq̄d uolūt ſcribūt ⁊ cōfitebūtur: illa tamē uerba confeſſionis q̄ liberaliter dedit tē. opabūtur hoc: q̄ onus ꝓbādi ꝛriū in aduerſariū trāſibit: ⁊ interī illis ſtabitur. Ad ſecundū mēbr̄ dicit: q̄ utiq; pſūitur recta cōſcia recipere. Rō eſt: q; quilibet pſūitur ſue ſalutis mēor: alio nō dato. i. q. vij. ſācimus. Talia. n. poſſēt cōtraria ꝓbari: ex q̄bus aliud dicētur. Dōe. n. q̄ talis cōſueuit ad uſurā dare. Itē q̄ cōſueuit q̄n ſibi ul dabatur ultra ſō tē mutuatū repetē vel depoſitū: ⁊ dare illis qui a liquid dāt ⁊ hi⁹: q̄d iudicabis de tali niſi malum in cōdemnādo: tamen nō ſit iudex ꝓmptus: hoc Lau. In foro tamē pniali credet ſimplr uerbis ip ſi⁹ recipiētis in h⁹. dubijs: ſed i ꝑmo membro ſeu caſu oz magis reſpicere preſumptiōnem.

Item ſiquis mu. §. VIII

tuat alīi ea intentiōe uel pacto vt vadat ad molē dinū ſuū vel furnū: vel ad apotecā ſuaz ad emendū: vel ut itret ſcholas ſub eo ⁊ h⁹: alias non mutuaturus: uſurā cōmittit: etiā ſi nō maiou ꝓtio ſibi uēdit pp hoc: ſeu plus ab eo q̄ ab alijs petit Rō ē: q̄a ꝓmoditatē: ſeu utilitatē ide recipit: que precio extiari pōt: ar. xiiij. q. iij. c. ſi fenerauerīs ⁊ extra eo. cōſului: ⁊ teneť reſtituē: ⁊ ſi rōne mutui plus recepiſſet ab eo de re uēdita: vel de opē ſuo q̄ ab alijs peiperet: illud plus tenetur reſtituere ei a quo accepit: ſi vō plus accepit pp mutuū tenet ꝓ pupibus erogare: nō q̄dē illā mercedē ſeu ꝓciū q̄a etiā ille alīi dediſſet: ſed utilitatē quā hz alī: puta q; ex h⁹ molēdinū ſuū vel furn⁹ vel apoteca vel ſchole hēbūt maiorē curſū ꝓſonar̄ tātū videlz q̄ tū reputat ſibi vel reputare oz illō ꝓmodū uel illū hōrē pp h⁹ q̄ illi ab eo emerūt res: vel acceperūt opas ei⁹ a q̄ nō accepiſſēt ſi non mutuaſſet: nec dēt ꝓciū illi⁹ ꝓmodi illi reſtituē cui mutuauit: q̄a nil ſibi deperīt: nihilq; dedit mutuanti de ſuo q̄ alteri ꝓ mercede nō dediſſet paupēibus ḡ dādū eſt ſm Jo. an. ⁊ Jo. de ligl. ⁊ Jo. cal. Si āt molēdinar⁹ l'alius mechāic⁹ dat pecūiam hoibus vt vadāt ad molēdinū ſuū ſeu apotecā poti⁹ q̄ vicinor̄: ⁊ tamē illi ſi alio iuiſſēt tātūdem laboris habuiſſēt: ⁊ tātum de penſiōe ſoluiſſēt: vel ope ſm Lau. de ridol. vſura nō committitur q̄a vſura materialiter generatur ex mutuo: hic autem mutuum nō intcuenit.

Jtez ſiquis mu: §. VIIII

tuat granū ul' aliud bladū ad renouādū ātiquū .i. ut nouū ꝓ ueteri recipiat: ſi hoc facit ne ſuum ſibi peat: ⁊ recipiēti q̄am faciat: nō ē uſura ſecū dū oēs. Sed ſi facit ꝓncipaliter ut meli⁹ recipiat Jo. de ligl. dic ēt tūc nō ee uſurā: niſi eēnt circunſtātie mētalis vſure: puta ſi credit plus ualiturū vel niſi id q̄ō mutuaret eēt q̄i putrefactū ⁊ parū ualēs. Sed tutior ⁊ cōior opio eſt q̄ ſit uſura ē ſine illis exceptionibus: quia utile itendit ex mutuo: extra eo. cōſuluit: ⁊ hanc opinionem tenent Rai. Hoff. ⁊ Hoſti. in ſummis.

Jtez ſi dominus §. X.

alicui⁹ agri mutuat ruſtico certam q̄titatez pecunie ad hoc vt colat eius poſſeſſiōez ſi ratione mutui vult ſibi reſponderi aliq̄d pl⁹ ō fructu ul' operarum: q̄ faceret: ſi non mutuaret: vſuram committit. xiiij. q. iij: putant: et reſtituere illud plus tenetur. Si vero nil plus recepit ratione mutui non eſt vſura ſecūdum Grego. ō ari. Nec ob. q̄a dōs intēdit ſibi pp mutuuz operas pſtari per colonos: ⁊ colōi eadē ratione illas opas exhibēt alias nō exhibituri. Nā ſi ſic mutuātibuſ exhibeātur ope a colōis: ille tamē nō ſūt eis lucr̄: cum illas iuſto ꝓcio emāt: ⁊ ſic non cōpetit hec diffinitio vſure: ar. xiiij. q. iij. c. uſura. Inducit ēt Greg. tale exēplū. Pone q̄ dominus conducat colonū ad unum certum tempus pro iuſto precio: ⁊ ꝓciū tradat antequam colonuſ incipiat operari eidem. Poſtmodū nolente colono laborare niſi dōs mutuet certā quātitatē pecunie: domin⁹ mutuat ut opetur alias nō mutuaturus: p quo fco colonus operas illas ꝓ q̄bus ſolutū fuit impēdit equidem non erit uſurarius mutuans. quia nil ex tali mutuo lucratur: ſed recipit operas ſibi debitas ex emptione. Patet etiam hoc per caſum decret. extra eodem. c. i. Lau. de ridol. ponit aliud exemplum: puta occupaſti rez meam vel per potentiam tuam vim mihi vis facere in rebus meis uel non reſtituis rem tibi mutuatam commodatam vel locatam: nec vis deſiſtere l'reddeī niſi mutuē tibi mille: q̄ facto deſiſtiſ vel reſtituis: eſt ne vſura ex parte mutuātis? Ab ſit: nil enim lucratur: immo perdit: quia forte cuz illis mille lucratus fuiſſet: redimit enim vexationem ſuam: et ſuum recuperat quod licitum eſt: extra de ſimo. dilectus. Et nota q̄ quilibet horū debet hoc intendere principaliter ſcilicet recompenſationem ſui iuris.

Queritur utrū ſit §. XI.

p Vſum ē mutuare cū pacto ut vadat ad ſuū molendinū uel furnū. etc.

p Vſum ē mutuare ſimpl' ad antiquū ut recipiat nouū.

p Vſum ē mutuare ruſtico ut colat ſua poſſeſſionē p rōne mutui recipiat ultra. q̄ ſi nō mutuaret.

Capitulum Septimū.

Usura pē cē er nō cē mutuare in bno tpōe ut recipiat mlto.

Precepe ab hostibus usurā licitē nō rōne mutui sed iure dñi.

sit licitū mutuare hostib' ad vsurā? Ad quod respōdet Lau. de ridol. post Greg. de ari. q̄ a nullo licitū ē recipē ad usurā: ut vsura: sed ab hostibus ꝫ quos geritur iustū bellū: licitū ē ex mutuo recipere usurā: ñ q̄dē ut vsurā. i. ut q̄rat aliq̄d ultra capitale mutuatū p̄cise rōne mutui: hoc. n. mōtale: q̄uis nō tenētur ad restōnē talis usure: q̄a recipit quod suū erat. Nā tēpore belli q̄cquid capē pōt ab hostibus iuste bellās suū facit. Sz ab hostibus licite recipit: nō rōne mutui: sed iure dñij: quod hēt in illos: ⁊ ut recupet rē suā: quā nō pōt ab iniusto possessore nisi mediāte mutuo recuperare: ⁊ sic itelligit illud. c. ab illo. xiij. q. iij. Ad h faciunt nōta p Archi. xxij. q. ij. dñs. Si. n. p̄mittit a iure spoliare īmicuz: immo ⁊ occidere dum mō iuste bellet p̄tra eū: multo magis p̄ hāc viam suū accipere. Et sic dī licitū fuisse iudeis accipere vsurā ab illis tm̄ finitimis natōib' q̄ occupauerāt terrā suā datā eis a dño tanq̄ ab hostib'. Nunc autē ipsi iudei possūt a nullo recipere sine morta li: nec xp̄iani a iudeis. Naz nō sūt inimici nīi in ci uili p̄uersatiōe: ⁊ pati sūt seruire: vt dicit. xxiij. q. viij. dispar. Quo aūt ad illos infideles si verū ē q̄ sūt inimici nostri etiā illis arma inferre possum' tanq̄ occupatorib' rez nīarum: de q̄. xxiij. q. vij. si de rebus: ⁊. c. dispar. xxiij. q. viij. ⁊ per Innocē. ⁊ Hosti. extra de voto: qō sup his. Restat longe fortius xp̄ianū ab eis licite posse vltra sortem accipe q̄a suū est ut dixi quod recipit. Q̄ āt ꝫ sarracenos ⁊ alios infideles dñia ⁊ terras possidētes licituz sit bellū vltra alias rōnes facit q̄a ad defēsaz ⁊ recuperationē fit subtractoz: ergo licituz. Juxta ea q̄ scribit Inno. in. c. quod sup his: de voto vbi dicit q̄ vbi terra fuit aliq̄ tpe xp̄ianorum bellum ē licitū: occupauerūt. n. a xp̄ianis q̄cquid tenent: nā vbiq̄ ira fuit laudatuz nomē xp̄i: vñ i ps. In oēm terrā ex. Et Act. j. Eritis mihi testes Et in ps. Adorabūt eū oēs reges tre: et oēs gentes seruiēt ei. xxiij. q. iij. c. displicet: p̄ que videt q̄ in eo qō dixit Inno. in dicto. c. qō supe: his: q̄ iurisdictio ⁊ dñium possit esse apud sarracenos nō sit verū: ⁊ q̄ verio: sit ibi sntia Hosti. qui tenit cōtrarium: ⁊ eā ibi approbat Jo. de ligl. ⁊ cōiter oēs doc. ⁊ ita etiaz repio tenuisse Old. Lau. de ridol. Sed de mā belli habes in tertia pte diffuse ti. eo. etiam de bello p̄tra infideles.

Item si quis iñ §. xiiii.

Pinhor eaū nō armatē usurā.

iuriatur alicui ꝓpter qō recipiēs iuriam ei inimicatur: ⁊ ob hoc q̄ iuriam fecit oportet subire certas expēsas puta. x. floren. in mēse in famulis q̄s oportz tenē armatos: si is q̄ fecit iniuriaz mutuat iniuriā passo eo pacto vel illa p̄ncipali intentiōe vt remittat iniuriā ut eius gīam q̄rat ⁊ p̄ ꝑs veniam qua obtenta cessant expense p̄dicte talis secūdū Lau. de ridol. nō videtur vsuraz ꝓmittē: q̄a licitum ē cuilibz redimē vexatiōez suā de simo. c. dilectus: ⁊ ita facit iste. Nec ob. si dicas: dedit cāz delicto: ergo nō redimit vexationē suā: q̄n si ille peccauit iniuriā dādo: ⁊ ille etiā peccabit i vindicādo: q̄a ꝓtra dei p̄cepta ē vindictaz iferre: iste etiā nō lucrat sed tm̄ euitat dānum qō subire oportet. xiij. q. iij. quoniā milti.

Sed quid cum §. xiiii.

mutuās aliquid eoz que vsu ꝓsumūtur ⁊ distrahūt ut pecuniā ⁊ victualia recipit tpe redditōnis rem illam maioris extimatiōis: puta mutuat vnā mēsurā frumēti valentē mediū ducatū ⁊ eadem mēsura redditur sibi sed tūc valet mēsura p̄' medio ducato ē ne vsura? Rñdet Archi. post Hug. xiij. q. iij. ff. quis clericē: ⁊ Jo. de ligl. extra eo. i ciuitate: q̄ nō: ꝑ quo bene facit lex que dicit q̄ restituī debet res eiusdē bonitatis in q̄litate. s. intrinseca: sed nō ē necē q̄ sit eiusdez extimatōis: immo si actum fuit quo tpe redderet illius tpis hēbitur rō quo ad extimatiōez: alias habebitur rō tpis q̄ fuit petita: ut notat glo. in dicto. c. si quis clericus Si ergo tenet recipere viliorem si facta esset vilio quo ad extimatiōez: ergo nō peccabit recipiendo p̄cioriorez ꝑm eū. Et hoc totū videtur intelligēdū q̄n intentio mutuātis est pura. s. ad subueniēduz p̄rimo p̄ncipaliter. Nam si itēderet lucrū in mutuo puta q̄a sperat q̄ plus valebit tpe redditionis res mutuata q̄ tpe mutui: ⁊ ideo mutuat: vsura ē xiij. q. iij. c. si feneraueris. Uñ ut refert Lau. de. ridol. Circa hūc casū q̄daz distinguūt sic. Aut ē verisimile q̄ ipa res mutuata nō erit p̄cioſior tpe solutionis: aut de hoc ꝓbabiliter dubitat: ⁊ tūc nullum vitiū: ⁊ hoc bene ꝓbat extra eo. c. fi. Aut ē verisimile q̄ erit p̄cioſior: ⁊ tūc aut creditor nō erat seruaturus pecuniā seu victualia sed interim consumpturus seu distracturus: ⁊ tūc est vsura. Aut erat seruaturus: ⁊ tunc aut cerditor debitori aufert libertatem se liberandi: ⁊ tunc etiam ē vsura Jn huj'. n. casu se exonerare voluit et debitorem onerare. Aut talis nō aufert libertatem debitori: ⁊ tunc non ē usura: immo possz mereri si debitorem bona intētōne req̄reret añ terminū solutiōis ut soluat ne oneret. Sed si habet corruptaz intentionē quia dicit sibi q̄ pōt retinē vsq̄ ad terminū ut se a dāno releuet licz nō auferat ei p̄atem libe rādi: ⁊ tunc ⁊ si nō sit vsura peccat tm̄: ⁊ hec distictio: scōm q̄ dicit Jo. cal. innititur magne equitati saltem in foro penitentiali. Et hec faciunt ad materiam cambiorum per venetias: de quibus infra Lau. de ridol.

Quid si debitor §. xv.

vsurarij mutuauerit socio suo pecuniam eo pacto q̄ ipse dēbitō restitueret vsurario sortem et

Usura pē cē er nō cē mutuare pecuniā debitō ut q̄ recipit mutuū restituat creditō.

vsuras exinde currētes: est ne talis vsurarius? R. Quis archi. in. c. vsura. xiiij. q. iij. teneat simplr hūc posse licite sic ꝫhē ex eo q̄ non fit stipulatio vt vsura ꝫ: sed vt dānuz euitet: qō uidet eē licituz ar. de fideiuſ. c. constitutus. Perfectius loq̄t Jo. cal. extra de usuris nauigāti p hāc distictionem. Aut talis secūdo mutuās socio sub dicto pacto: aīmo itendebat tunc satisfacē vsurario creditori suo de illa pecūia sic secūdo loco dicto socio suo mutuata: aut nō: tūc p̄mo cāu nō ē vsurar⁹: nec peccat rōne iam dicta ab Archi. ḋa nō fit stiplo vt vsura ꝫ: sed ut dānū euitet: nec sibi aliq̄d accre scit. xiiij. q. iij. si q̄s oblitus ibi aliqua incremēta Nō. n. tenebaī cuz dāno suo socio subuēire. xiiij q. v. si nō licet. Solū g̃ cuitauit dānū qō erat eui tatur⁹ restituēdo. Inducit nō. p Jnno. de vsur⁹. c. i. ſ. q̄ si teneris mihi ad centū in certo die: ꝛ quia nō soluisti opoꝛtuit me accipe sub vsur⁹ ab alio: tu teneris mihi restituere ꝓpꝛ dictā rōnē ꝛ ꝓpter morā debitoris. Jn scḋo vo casu cum. ſ. nō inten debat tūc hic scḋo mutuans satisfacē suo creditoꝛi vsurario p̄mo mutuāti cū cessent iaz dicte rōes tal⁹ peccabit: ꝛ si a socio vsuras accepit ad restitu tionem tenet. Dec fz Jo. cal. Que q̄dē distinctio vt equa sūme placet Lau. de ridol. cuz ista tñ de claratiōe quā subdit videlicz ut i p̄mo cāu illud sit verū q̄n debitor erat patus tunc oīno satisfacē vsurario suo crediori: ꝛ ille usurar⁹ erat patus sa tisfactiōez recipe: ꝛ sic poterat debitoꝛ volūtatem suā iplere. Nam si vsurarius nolebat tūc recipere mutuatā pecuniā q̄uis debitor vellet offerre: et hoc puta ḋa mutuo ille accepat ꝓ sex mēsibus: ꝛ ideo vsarius nō vult recipe ante ūminum nisi reci piat vsas totius tpis: ꝛ sic oporteret mutuatā pe cuniā remanē penes ipm debitoꝛez. Jn hoc casu videt idez dicēdū qō i scḋo cāu. ſ. q̄ sit vsar⁹ ille scḋo mutuās socio cū pacto q̄ exinde soluat vsu ram ꝓ eo p̄mo creditori vsurario.

Quid cuz habe .§. xvi.

rem pecuniā ꝛ uolebā ire ad nūdinas ꝛ ibi mēces emere ad aliuz locū deferre uel sēuare lucri cā cer to tpe ul̄ possessionez emē: tu idigens pecunia illa recipis ea mutuo a me offerēs paratū te illam re stituē cū lucro sperato in ūmino ꝛ loco: est ne usu ra? Rādet Jnno. in. c. fi. eo. ti. did. q̄ licz quidam ꝓtrariū dicant: ipe putat hunc ꝓtractuz usurariū nescit sic cōtrahētez excusare Hosti. vo in. c. salu briter: dicit q̄ talis ē mihi obligatus ad intesse illi⁹ lucri qō factur⁹ erā visilr ex pecuia dūmō nil fiat in fraudē vsarū Jo. an. approbat dictū Jnno. Et qō dicit de intesse habet locū post morā debitoꝛ ꝓtrariū dicēdo pararet uia apta ad fen⁹ ꝛ hoc eti am placet Jo. cal. Sed Jo. de ligl. dicit q̄ q̄uis ꝓ muniter teneat cū Jnno. ne uia fraudib⁹ apiatur ipse tñ credit vam opionem Hosti. dūmō nil fiat in fraudē: tutū tñ ē ab hoc abstinē Lau. di ridol. Quod etiam dicit Hosti. de lucro uidet itelligen duz deducto etiā dubio lucri: cū. ſ. potuisset etiaz ñ lucri l̄pdē: ꝛ añ fām ꝓhibēd⁹ ē: p⁹ fām vo i foro ꝓsciētie ubi credenduz ē ꝓ se sicut ꝓtra se cuz asse rit sine fraude fecisse videtur posse ptransire. Q̄ n. licitus sit talis ꝓtractus simplr intuitu pietatis factus in fraudē vsure: tripliciter pōt ꝓbari ꝑmo ratione equitatis ꝛ pietatis. Nam equū ē ꝛ pium in necessitate seruire amico. Jnsuper iniquū non est si ratione capitalis quam iam in exp̄ssa itētiōe ꝛ quasi i facto habeat seruetur indēnis: secundo hoc licet rōne indēnitatis. Nam retentor mutui vltra cōcessum tēpus domino obligatur: quia ille dn̄s fuisset vsus ut capitali suo ita q̄ talis res ex tunc assumit rationē capitalis q̄uis nullus ex mu tuo illo meret: ergo a sili: tertio licet hoc rōne vti litatis. Nam extra de vsur⁹. nauiganti: dicitur q̄ qui p annū granū ul̄ p annuz uel alias merces vē dit amplius q̄ valeant tunc in certo termino rece pturus aliquid plus ꝓ eisdem si tñ eo tempoꝛe ta lis cōtractus nō erat uenditurus: sed seruaturus vsq̄ ad rempus quo vsimiliter credebatur tātuz valituras q̄tum uēdit non ē vsurarius. Ratio est quia pro illo tēpore futuro quo in tēdebat uēdē habet rationem vēdibilis ꝛ nō pro tūc ergo a sili quia pecunia eius iaz habet rationē capitalis pōt ex ea ratione sue capitalitatis exigere in p̄fato ca su. Sed si extra casuz necessitatis ꝛ pietatis p̄eci bus amici hoc facit tūc eo ipo cōuincitur q̄ pot⁹ vult uti ut vsurario mutuo q̄ in mercationibus ut vero capitali: vnde cōtractus erit vsurarius: si cut etiam si quis mutuaret alicui pecuniam cum pacto q̄ si in termio cōcesso non restituit ex tunc teneatur ad itereſſe ꝓbabilis lucri: sed si hoc facit quia credit illum nō posse in ūmio reddere vt sic inde lucretur vsuram: cōmittit: ar. xiiij. q. iij. pleri q̄: ꝛ de re. iur⁹. c. certum est. li. vj. Secus si simplr facit ad tollendam morā. ſ. debitoris ꝛ se cōseruā dum indemnē: sic etiam in ꝓposito si in digentia amici esset casus extreme necessitatis ul̄ quasi ita teneretur ex p̄cepto: hoc sciēs ad illi subuenien dum ꝛ dādum tūc nil debet expetere vltra capi tale cum multo magis teneatur ad mutuandum q̄ ad dandū in casu huius necessitatis. Quia er go homines se ipsos amātes nimis se decipiunt in huiuſ. ideo pot⁹ scōm Jnno. sunt dissuadēdi isti contractus: q̄ admittendi etiam cum piam ha berent intentionem.

Quid cum quis. §. xvii.

tradit alii cētū ducatos mox in suis ncēitatib⁹ ex pēdendo: sub hoc pacto q̄ sicut ꝓsilet centum du cati apud Titiū mercatoꝛē legalē lucrabūt uel ꝑ dēt: sic isti cētū ducati illi traditi lucrēt ul̄ pdant: ē ne cōtractus licit⁹? Rād. q̄ dubi⁹ reputat ꝛ pot⁹

no. §. 2.

ſ bsum p̄ eā er nō eē. recipe pecuniā ab illo q̄ uolebat luerare aī ea. et solue pecuniā cū fuero.

Pusura ē dare mercatorib⁹ q̄n̄ habet. ut luceat vel pdat.

vsurā sapere fm plures doc. q̄ h̄ ꝓpter tria ꝓio quia tale pactū in fraudē vsurarum adinuētum videt ut sub pallio q̄i societatis latitet mutuū cuz spe lucri: scō quia ut pz. lxxxvij. dis. ejciens pecunia ex sola minime ē luczosa nec ualet se ipsam mltiplicare sed ex idustria mercantiū fit p eorum negociatōes luczosa: tertio qō ē efficacius: quia ō trib⁹ ē vnū in dicto ꝓtractu. Nā dicta pecuia aut est tradita p modū mutui: aut p modū depositi: aut p modū capitalis: ut. s. in pson̄a tradētis emptiōibus et mercatiōib⁹ deputet. Si p modum mutui tūc manifesta ēvsura: qa mutuo trāsferē dñium in eū cui factū est mutuū: vnde nō debz lucrari vel pdere nisi sibi. Si p modū depositi tūc ipsa reddi dz absq; oi lucro: q̄m potius q̄ eam fuauit remunerādus ēet: q̄ tñ ex forma ipi⁹ ꝓtractus pz q̄ nō ē data p modū depositi: cum depositarius eā expēdiderit. Si p modū capitalis seu recte societatis: tūc i pacto ēet q̄ deberet eā solis mēcationib⁹ fideliter deputare. Et hec vltima rō fortiꝫ pbare videt q̄ nō sit tradita dicta pecunia nisi ut mutui rōez hñs i quo spes lucri repbat: qa vsura vt in. c. ꝓsuluit: de vsur. Si diceret nō ē mutuuz nec depositū nec societas sed ꝓtract⁹ inoiat⁹. s. do vt des do. s. tibi cētū ut des mihi tantū q̄tum vē. Rñderi pōt q̄ licz talis ꝓtract⁹ aliq̄n̄ licite possit fieri. s. do ut des: nō tñ in dicto cāu sed i fraudem videt ē vsurarū sic q̄ fraus etiā cōmittit i alīs ēt licitis ⁊ctib⁹ ex se: vt. xiiij. q. iij. plerisq; cū glo. et hui⁹ sñie fuit Inno. de vsur. c. fi. q̄ Jo. an. ibidez.

Quid cū aliqs. §. xviii.

mutuat certā quātitatem pecuie q̄ recipit ꝑmissi onē de rehabitiōe tñ sui capitalis: sed hñs res steriles uel debitores q̄ nō possunt vel male possunt soluere vēdit illas vl iura illorū debitoꝝ recepto ri talis mutui p̄o certo p̄cio qō postea ꝑcipit: q̄ tñ reva nō fuisset ille ꝓtractus venditiōis als cele briat⁹ nisi ꝓpter mutuū factuz: nūqd vra ē? Rñd. scōm Lau. de ridol. rescindit tanq̄ vsurarius q̄ in fraudē vrarū cōcept⁹ talis ꝓtractus: ut notat per Bar. q̄ Bal. in. l. cū allegas. C. de vsur. q̄ mlto magis ē vsura cū aliquis mutuās alteri pecuiaz simł q̄ vendēs aliq̄d mobile uł immobile plus petit ab eo iusto p̄tio rōe mutui. xiiij. q. iij. c. si feneraueris. Item pone q̄ vnus cōducit ab aliq̄ ad exercēdum opa sue artis: puta lanificij: serici: q̄ hui⁹ pez ānū ꝑ salario. 50. florenos. qō reputat iustum attēta ꝓditione pſōe q̄ artis. Sz si ipe ꝓductus tali salario ponit in exercitio artis illius. 100. florenos ō suis recipit. lx. nūqd licite pōt recipe? Rñd. Quia aut ista. 100. dat magio suo ad exercēduz in arte p modū societatis: aut p modū mutui. Si primo modo p modū societatis: ita. s. q̄ substet piculo videlicet q̄ si magī negociādo l laborādo cū illis pdat suscipiat partē dāni ꝑ rata cum cōtingente

Pusura pt̄ cē et nō cē. q̄n̄ ab⁹ q dnt ad laborandū in alq̄ arte nō et pmū sup labore pont in ope no aut pcio.

q̄ si nil lucret cū eis: si in capite anni remaneat cū illo capitali nil accipiat de lucro: vnde. nō. lx. sed. 50. tātum ꝑ suo salario hēat licitus ē ꝓtract⁹: vt notat glo. xiiij. q. iij. c. plerisq;. ff. p̄o socio. l. vez Si secūdo mō. s. per modū mutui: vsurar⁹ est cō tractus: quia rōne mutui recepit ānuati. x. extra de vsuris ꝓsuluit. Jn casu ergo posito ut sic illiciti est exoꝛto intendit salua eē sibi illa. 100. q̄ in omnē euentum vult. lx. p̄o salario: manifeste pz q̄. x. erigit rōe illorū. 100. depositorum. q̄ vnus ē mutuatoꝛ cū ñ hūisz ꝑ salario suo nisi illa. 100. posuisz i apoteca: ñv vra ē. xiiij. q. iij. si feneauei)

Quid cū ueniēte. §. xix.

termino redditionis mutui vel alias solutiōis pecunie debite creditor non vult ꝓcedere debitori ꝓlongationem termini uel relationem iuramēti seu iurasset ipse debitor nisi data pecunia uł alio equipolleti? Rñd. Si hoc agit solum ratione termini ꝓlongati q̄ non ob euitationem danni sui vsuram cōmittit etiam si non exp̄sse exigeret: ut habetur extra de vsuris. c. consuluit. Sed si hoc agit ad sui idēnitatem: puta quia opoꝛtet eū accipere ad vsuram uel uendere rem suam viliori p̄cio q̄ valeat: quod non feciſſet si recipiſſet pecuniam sibi debitam q̄ tunc non est vsura illud dānū exigere a debitore quod ꝑcipit ex carentia illi⁹ pecunie sibi debite. Non. n. dz gz̄uari ex seruitio impenso secundum Rai. Sed vtrum talis creditor possit exigere a debitore suo non solum dānum habitum sed etiam lucrum quod feciſſet cum illa pecunia si eam recepiſſet in termino debito? Ad quod respondet Pe. de ancha. super cle. ex graui de vsuris q̄ dicit. Credo q̄ non solum dannū emēgens sed etiam lucrum cessans potest accipere si ille erat mercator qui cum pecuniis cōsueuit negociari. Et idem videtur dicendum etiam si non ēet mercator: sed tamen intendebat omnino illaz pecuniam exponere negociationibus licitis ad lucrādum. Secus autem esset si persona ēet talis q̄ ipsam pecuniam retinuisset i archa. Et remittit ad notata. xij. q. ij. c. si quis de cleric. q̄ in. c. conquestus: extra de vsuris. Idem uidetur sentire beat⁹ Thomas secunda secunde questione sexagesima secunda: cum ista tamen consideratione: quam ibi ponit: videlicet q̄ non debet exigere talis creditor: nec ille su⁹ ōbitoꝛ tenet totū lucꝛ ēstituē si ue dare quod ide spectabat suus creditor cum illa pecunia negociando acquirere cum illud lucrum non esset certum quia impediri poterat. uł forte etiam de capitali amitti: sed tantum tenetur q̄tum potuisset valere illud lucrū in illo dubio.

Sed queritur an. §. xx.

sit licitum aliquid ultra sortem recipere nomine interesse? Respondet: si replemētū illius

interesse venit applcādū tertio nō mutuāti licituz ē vltra sortē recipe. Hoc ē dictum doc. extra de usuris. c. i. Exēplū qñ usuras soluo alteri z has ut interesse volo repetē. Et ad idez facit qđ ait Bal. C. de vsur. l. vsuras dicē eniz. Pone q̄ emi a Petro lapides seu ligna uel alīs res ex q̄bus naturalit nō p̄cipitur aliq̄s fructus: z ut soluerem p̄cium accepi illud sub mutuo ad vsam ac vendēti soluī: ipse aūt nō tradidit mihi lapides seu ligna sed fuit in mora: nūquid teneī reddē illas vsas? Rñ. Dicēdū q̄ sic: tanq̄ interesse dāni emergētis. Et de hoc habeī tex. notabilis. ff. de act. l. lucius. Idez dicēdū i silibus ꝓtractibus puta locatiōis z ꝓdutionis et huī. hec ille. Qñq̄z veīt applicādū ꝑmo. i. illi cui sors p̄ncipalis ē soluēda: z tunc si debitor ē in mora applicare. i. cape illud ad aliq̄d interesse est licitum: est glo. sup. c. cōquestus: z nota Jo. an. in. c. nauigāti. Exēplum pone i uēditore z ēptore si ēptor sit in mora soluēdi p̄reciuz. Et hoc credo veꝝ siue interesse sit i dāno emergēte siue in lucro cessante: dū tñ illud lucrū sit certū: z ego sum patus uel aptus ad tale lucrū: ut in. c. nauigāti. De hoc etiā vide qđ habes post. §. sequētem i fine. Pōe casuz vendo tibi p̄dium z tibi trado illud atq̄z inde pcipis fructū: z tñ ad terminū ꝓuētum p̄cii mihi nō soluis: hoc p̄supposito puto elapso tmino repetē vsurā: cū fructus rei vēdite facias tuos z tñ mihi nō soluisti. Et rō huī ē: quia nō accipio illud ut vsam sz ut interesse meū: ar. xiij. q. iij. qñ: si etī res vēdita. in pignus daretur mihi possū inde recipe fructus eius elapso tmio solutionis nō facte etiaz si trāscendat quātitatem interesse. Nam licet talis res a venditore nō possit peti: tñ fructꝰ eius pcipe pōt postq̄ ꝓtra uolūtatē suā p̄cii rei uendite detinetur tanq̄ interesse. Sed p mutuo recipiēdo possessiōez in pignꝰ nō licet fructus possessiōis interi accipe nisi pro parte sortis quia vsura.

Sed qūid cum §. xxi.

vēdo possessionē meam cū nō des mihi p̄cii eius tecū facio pactum q̄ quousq̄z tradas mihi p̄cium recipiā interi fructꝰ eius. Rñd. Lz. Bal. z Pe. de ancha. dicāt licitum esse ꝓtractum: quia cum possessio fructificet nō videtur iustū ut emptor hēat vtilitatē et fructum rei empte: z venditor nō hēat vtilitatem p̄cij ut possit pecunia uti: ita tamen q̄ ꝙtū emptor soluit de p̄cio in futurū tantum uenditor minus recipiat de fructibus: verbi gratia. Si possessio empta centum floren. cum inde ad annū dat sibi. 5o. extūc vēditor det sibi medietatem fructuum: z sic de alīs. Sed theologi nō approbant dictum ꝓtractum: quia rōne dilatiōis d̄ soluēdo p̄cio videret habēi dicti fructꝰ qđ ad vsuram ptinet: extra de vsur. i ciuitate. Item possessio substat piculo emptor. z de se ē fructificabilis nō aūt pecunia p̄cij soluēda substat piculo vēditoris: nec de se fructificat: z ideo ꝓsulēdum est abstinere ab huī. Posset bñ fieri pactū q̄ si infra certum terminū nō soluat emptō p̄cium ex tūc fructum recipiat venditor: q̄usq̄z p̄cū sit solutū si hoc nō fiat in fraudem sed in penam.

Quid de eo qui. §. xxii.

mutuauit nauigāti uel cūti ad nūdinas receptuꝰ aliq̄d ultra sortē p eo q̄ suscipit i se piculū. i. si pecuniā uel merces inde emptas portauerit saluas: alias nihil recepturus etiā de sorte? Rñd. p distinctionē fm Jo. Neapol. in quolibz: z Jo. cal. q̄ aut illud ultra sortem recipit rōne mutui tm̄: z sic est vsura: nō obstante q̄ piculū ipe suscipiat z iste est casus ēt. c. nauigāti: extra eo. Aut recipit illud ultra sortez p̄cise rōe piculi vt p̄cii piculi: z sic nō ē vsura sed licitum. Naz etiā si nō mutuaēt z piculum nauigātis i se vellet recipe licite posset recipe p̄cii piculi: nec ꝓpt hoc q̄ ei seruitum faciat in mutuādo efficit deterioris ꝓditōnis. Aut aliq̄d vltra sortē recipit talis mutuās ptim rōne piculi z ptim rōne mutui z tūc vsura est quātum ad id qđ plus pcipit respectu mutui: z illud tale teneī restituere. Jo. Neapol. z Jo. cal.

Quid de pena §. xxiii.

apposita in ꝓtractu mutui: puta si nō restituit inde ad certū tp̄s soluat tantū recipiēs mutuum ultra capitale: nūquid pōt peti talis pena absq̄z vsura? Rñd. fm Rai. Si. pena fuit a iudice ipposita ꝓpter puniendā ꝓtumaciā debitoris q̄a nō soluit i termino cū posset nō ē vsura. ar. xxiij. di. c. quāq̄ ff. de iudi. l. qui auctē. Si etiā pena sit de ꝓsensu ptium i cōtractu apposita: ad hoc. s. ut saltez metu pene ꝺbitū soluatur vsura nō ꝓmittit nisi a pncipio fuerit p̄aua intentio: ar. extra de arbi. dilecti. Sed tñ p̄sumitur i fraudem si ille aliās ꝓsueuit esse usurarī: uel si p singulos ānos uel menses dicatur pena cōmitti. ar. c. eodē stabit tñ in iudicio eius cōfessioni z pmaxime in foro cōsciencie. Idē Hosti. tñ in omni euentu non videtur honestum petere penam: immo nec etiam licitum qñ debitor sine culpa sua factꝰ ē ipotēs ad soluēdum: et ideo puniri nō debet. Et idem videtur dicenduz de eo quod dictum est supra. §. ante p̄cedētem q̄tum ad lucrum cessans q̄. s. nō debeat illud exigi quando ex impotentia ille non soluit. Ultra predictas penas positas. s. iudicialem que infertur a iudice: et conuentionalem que ponitur in contractu de consensu partium: est z tertia pena que dicitur legalis vel canonica: de qua habetur. xij. q. iij. in legibus: et in diuersis ciuitatibus ponuntur certe pene pecuniarie. Sicut verbi gratia cum statutum est alicubi q̄ tutor de pecunijs pupilli que peruenium ad manus eius teneatur emere

¶ Vsura p̄ cē et nō cē. nempe pena in ꝓtractu mutuj possita.

¶ Pena nō ē licita. in euentu nō impotēa soluēdi.

¶ Vsura ē nē de possessionē. et fructū p̄cii q̄ recipit dnō possessionis fructꝰ usq̄z soluat p̄cium.

Fusura pt̃ cc̃ et nõ cc̃ · ſ. tempꝰ pignꝰ uſqꝫ ad ānũ · ꝯ pacto qꝺ ſi nõ ſoluit · mdat ꝛbitꝛ in pmiſſũ.

poſſeſſiões ul' rñdere ei ad rõnẽ. v. ꝑ cẽtenario: ſi igit̃ tutor pecuniã pupilli exponat ꝑ factis ſuis ul' faciat negciationes ꝑ ſe tenet vtiqꝫ dare pupillo ąnqꝫ ꝑ cẽtenario: etiam ſi cum illis nihil ẽ lucra tus: exquo noĩe ſuo ñ pupilli ẽ negociat' cum eis. Juſte. n. hoc ſtatutum ẽ ne tutores ex malitia uel negligẽtia ſint infidi pupillis ⁊ male tractẽt ſ'bas eorum ſicut freq-uẽter fit. Nec poteſt cõqueri tutor ſi inde nõ eſt lucratus: quia potuit emere de illis pecunĩs poſſeſſiones uel noĩe pupillorũ expo nere in iuſtis et licitis mercãt̃js: ⁊ tunc lucrum ⁊ dãnũ eſſet pupillorꝫ fideliter agẽdo. Sed ſi noĩe pupillorum pecuniã eorꝫ exponãt ul' deponãt ad vſuram: pupilli tenẽtur illas reſtituere: ⁊ tutores ĩ ſup tenẽt in cãu qꝺ pupilli nõ uellent uel nõ poſ ſent: ut etiam dicitur. j. in. c. de coopatiõe vſure.

Quid ſi cõitaſ. §. xxiiii.

uel officiales habentes curaꝫ de pupillis accipiãt ꝑ communitate ipãs pecunias rñdẽdo eis ad rõ nẽ ąnqꝫ ꝑ centẽario? Rñd. qꝺ ſi eis inuitis ſ fit ſeu eis ad quos ſpectat videtur qꝺ licite poſſũt illa. v ꝑ cẽtenario recipe: ąa ꝓuidetur ꝑ hoc indẽnitati eorum exquo potuerũt emẽ poſſeſſiones uel tra dere negociatiõib' licitis ut diſpoſuit ſtatutum ⁊ nõ fecerũt vt ꝓcurarent ꝑ hoc vtilitatẽ cõitatis

Quid de gerẽti. §. xxv.

b' ſeu ꝓcurãtib' negocia ſtipẽdiariorꝫ. ſ. recipien do pagas ꝑ eis ⁊ faciẽdo alia obſeąa: ⁊ cuꝫ hoc mutuãdo eis i nẽcitatib' ⁊ ꝑ eis recipiẽtib' certũ ſalariũ: nũqd eſt licitum? Rñd fm Lau. de ridol. Quãtũ ad iſtud ądeꝫ qõ ꝓcipiũt tales ꝓpt̃ labo rẽ quez gerũt ĩ ꝓcurãdo eorꝫ negocia nõ ẽ vſa ſꝫ licitũ. Sed q̃tũ ad illud qõ ꝓcipiũt ꝓpt̃ mutuuꝫ qõ impẽdũt ipis ſtipẽdiarĩjs: vſura eſt. xliij. q. iij. vſura. Q aũt ꝑfatus doctor dic̃ in prio mẽbro eẽ licitũ videt intelligẽdũ cũ belluꝫ ẽ iuſtum. Naꝫ ſi manifeſte ſit ũuſtũ: illicitũ videt: cũ cooꝑat malo ⁊ dat operã rei illicite. di. lxxxvj. c. faciẽtis.

Querẽdũ ẽ etiã. §. xxvi.

ąd iur' ſi ąs ĩ mutuãdo pecuniaꝫ recipt aliąd in pi gn' mobile l' ũmobile. Ad qõ dicẽduꝫ ſi hoc fecit ad ſui ſecuritatẽ ⁊ nullũ fructũ ĩtendit hãe ex illo pignore: puta ąa ẽ aliąd iocale nõ eſt illicitũ: ſed ſi ĩtẽdit recipe vtilitatẽ aliquaꝫ ex vſu illius pigno ris rõe mutui: puta recipit domũ ĩ pign': uel agꝫ vel equũ ul' veſtez: ⁊ fructũ horũ ꝓcipit vſura ẽ: ⁊ tenet reſtituere ꝑciuꝫ vſus illius pignoris ipi pi gnoratꝰ ſeu in ptem ſortis ꝓputare: extra eo. c. i. Nõ tñ qꝺ ſi laicus tenet ũuſte aliquã poſſeſſionez eccl'ie ⁊ ipignorat ipam poſſeſſiõez rectori eccleſie illius licite ⁊ abſqꝫ vitio vſure iſte rector poũt re cipe fruct' ciuſdez poſſeſſiõis ultra ſortẽ fm Rai. ⁊ eſt cãus. c. i. extra eo. ⁊ rõ ẽ ąa tũc nõ recipit cle ricus illud ut vſam: ſꝫ qõ ſibi debetur. Et idez de poſſeſſiõe quaꝫ recipit laicus ab eccl'ia in feudo. Dicũt etiaꝫ Hoſti. Jo. an. ⁊ Jo de lig'. qꝺ idem eſt de poſſeſſiõe laici ąa. ſ. ſi ũuſte retinẽs pignora eã dño ill' poſſeſſiõis ille licite facit fruct' ſuos.

Sed quid cum. §. xxvii.

ąs recipit domũ ĩ pignus ꝑ centũ mutuatis vſqꝫ ad ānũ hoc pacto qꝺ ſi nõ ſoluit in termio ſtatuto cadat debitũ ĩ ꝓmiſſũ: ⁊ pignoratio cadet in vẽdi tiõem põt ne ũuſte tenẽ domum illã pignori obli gatã eo qꝺ nõ ſoluit in ẽmio cũ tñ dom' ſatĩ plus valeat? Rñd. ꝑ diſtictionẽ: quia aut mutuãs ĩ illo anno recipit vſufructuꝫ domus nõ ꝓputãdo in ſortem: ſed ꝑ ipõ mutuo: aut nõ recipit vſufruc tum. ſ. penſionẽ in prio caſu illicituꝫ ẽ ⁊ vſura: ex tra eo. c. i. vnde reſtituere tenet illã penſionem ul' ꝓputare in ſortem: ⁊ etiã domum tenet reſtituere nec põt ſibi retinere elapſo termino: quia ꝓtract' nõ tenuit: cũ fuerit vſurarius: ⁊ radice vitiata nõ poteſt fruct' iuſti. ſ. lucri oriri ar. i. q. i. vulnerato Poterit tñ poſt terminũ petẽ intereſſe ſuũ ſi dãnificaretur ex carẽtia ſue pecunie. Silr ſi dãnifica tus eſt in faciẽdo illud mutuũ: puta quia oportet ipm accipe ad vſam ad mutuãdũ amico ul' pat' erat ex pecunia illa emẽ poſſeſſiõez inuẽtaꝫ vel ex ponẽ licitis lucris: tunc poſſet petere ĩtereſſe ſuuꝫ. Jn ſcõo cãu: cũ. ſ. creditor nõ recipit vſufructum dom' cũ ſupfluitas ualoris dom' cedat in debito ris penã ſuppoſita vtriuſqꝫ bona fide qñ contrac tus mutui ẽ celebrat': licitum erit vt dictuꝫ eſt ſu pra de pena cõuẽtionali. ar. de arbi. c. dilecti. Et hoc niſi fieret in fraudez vſaruꝫ: puta ąa extima bat mutuãs illũ nõ poſſe in termio reſtituẽ et ſic inde illud plus valoris domus ſibi lucrari: tũc. n. fraus vſure eſt. Secus ſi hoc fecit ad cohercẽdaꝫ morã debitoris. Aduertenduꝫ etiã qꝺ ſi a mutuã te ſub aliquo ꝑcio uel lucro vltra ĩmiñ detentio mutui cõcedatur: tunc eo ipo ꝓmittit vſuram: qꝺ ex tali conceſſione poti' ſortitur volũtarĩj mutui rõnem q̃ iniuſte detẽtionis: ad hoc de vſur'. c. cõ ſuluit. Et hoc niſi illud peteret i ꝓpẽſationez dan ni ſui qõ inde recipit: cum tñ libentius vellet reci pere illud mutuatũ ſed ille non poteſt ſine nõbili iactura reſtituere. Sed cum ſocer obligat genero ſuo poſſeſſionem aliquã ꝑ dote filie: clarum ẽ et certum qꝺ nõ teneat dictus gener ꝓputare fructuſ poſſeſſiõis in ſortem: ut dic̃ exp̃ſſe. c. ſalubriũ: ex tra eo. cũ. ſ. ſuſtinet gener onera mãmonĩj: quia. ſ. eam ad domum ducit ⁊ nutrit.

Queritur etiã. §. xxviii.

Utrum gener ſi non recipiat pign' ſed cautionez de numeranda dote certa die: ⁊ interim recipit a ſocero ex pacto certos denarios puta ad ra

Fusura pt̃ cc̃ et nõ cc̃ ut ſupra pignꝰ ꝑ pactũ mutuatꝰ. §. 2.

tionē. vj. ꝑ centenario ⁊ huiꝰ: nūquid vsurā ꝓmittit: ⁊ Rñd. De hoc sūt uarie ⁊ ꝓtrarie opiones. Nā Jo. an. sup dicto. c. tenet ꝙ nō sit licitū sed vsura: quā opionē dicit Jo. de lig. ꝑ ueriori ⁊ securiori posse defendere. Sz Paulus de eleaza. tenet ꝓtrariū. s. ꝙ nō sit vsura rō ē fm ipm: ḋa exḋ i fauorē mūmonij hoc idultuz est ad subleuādum onera eius: vt. s. gener pcipiat fructꝰ possessionis pignorate a socero ꝑ dote nō ꝓputādo in sorē si upsaz nutrit: ita etiā dz iuuari ille alius. Et ad rōnes q̄ possēt fieri i ꝓtrariū quia. s. decre. salubriṫ: solum dicit de possessiōe: ⁊ qz possessio ex sui nā est fructificabil: nō aūt pecuia: ⁊ Rñdēt ad ꝑmā ꝙ papa q̄ situs fuit de possessione ⁊ de ea rñdit. Jdez respō disset si fuisset quesitus de pecuia. Ad aliud respō detur ꝙ sicut nec ira ex se fructificat sed cuz labore hominis: sic ⁊ pecunia simℓ cū idustria hoīs ⁊ hoc ꝑcipue cuz eaz intēdebat tradere mercatoribus vel emere possessionē uℓ alio mō cuz ea licite lucrari. Et q̄uis etiam fructꝰ possessiōis substantpiculo mℓtiplici ⁊ nō sic pecunia: tñ ut i pluribus sic accidit ꝙ emolumētū ex ipa possessione recipitur. Opiniōem Pau. vī sequi Jo. calō. ⁊ Pe. de ancha. Sed quia prima opinio tutior est: ideo secundum Lau. de ridol. salubriuſ est eam tenere: extra de spon. iuuenis ⁊ hoc ꝑcipue qñ quis hoc voluntarie agit i sui maius cōmodum uel cum intendebat pecuniam ipsam reseruare Anto. aūt ō bu. dicit ꝙ pōt intelligi ḃ tex. s. salubriṫ cuz illa dilatio data erat ipsi socero ⁊ ꝓpter hoc dabat pignus. Et hoc casu puto idem si esset pecunia exoluenda si non est in mora: quia. s. ex cōuētione differt solutio: tūc nō credo ꝙ possit pacisci de itēsse soluēdo: quia tale itēresse debeṫ ꝓpter morā que hic cessat ꝓpt̄ tpis dilatiōem: nō ergo peti potest Guil. dicit ꝙ qñqz volo exigere aliquid ꝑ itēresse ante morā ut ḋa facio pactū de soluēda sorte i pasca ita ꝙ interim tātum noīe itēresse soluat: hoc cāu nō pōt dici mora: quia obstat exceptio añ terminū: iō nō pōt dici nisi vsura: qz ꝓpter dilatiōez tēporis dati vsura ē. Et ꝓpt̄ hoc dico ꝙ si gener fecisset pactū ꝑ recipiēda dote ad certū terminū ⁊ iterim pciperet fructus ꝙ ꝓputarēt i sortez. Jdē dico i re pignoraticia cuiꝰ fructus sūt certi: quia forte illa res ē locata ad ficṫ uel pēsionem: uel talis res ē domꝰ quam gener locat ⁊ recipit pensiōnē ꝙ oēs istos fructꝰ gener tenet ꝓputare i sortem ⁊ sic limita hāc decretalē quia dz itelligi ubi dos fuisset simplr ꝓmissa postea cū nō solueretur ad cautelā i eum sit data possessio tūc ꝓcedit ḋcta lis: qz si dicit gener: ego sustineo onera mūmonij da dotē. Jlle socer dicit: ego non possum certe: si diē gener: saltem sustineas onera mūmonij: certe si tunc datur aliquid loco itēresse ꝓpt̄ onera matmonij licite pcipiṫ dūmō illa onera sit cēta sic itelligo istā materiā: ⁊ Anto. de bu. sup. c. salubriṫ.

Sed quid de he. §. xxix

redibus ipso mortuo: nūquid habebunt hoc priuilegium q̄diu relictam alere tenētur nec tenentur dotem restituere. s. vsqz ad ānum post mortē mariti? Rñd. Dicūt Jo. an. ⁊ Jo. de ligᵈ. post Hosti. in. c. salubriter: ꝙ nō. Et ratio secundum ipos quia heredes statim possunt se expedire de muliere reddēdo ei pignus uel rem obligatam quod nō potest maritus: extra de iureiurᵈ. tua el secō Et quia soluto mūmonio desinit cē dos.

Quid si soluto . §. xxx.

matrimonio heredes mariti obligant mulieri ꝑ duē ꝑ dote restituēda: nūq̄d possit mulier fructꝰ suos facere nō computādo i sortem? Rñd. secūdū Jnno. ⁊ hosti. ꝙ non: nam usuram committeret cessat. n. ratio que excusabat generuz suscipientē fructus possessionis pignorate sine computatōne in sortem. Sit ergo tauta mulier ⁊ non recipiat possessionem uel rem aliam in obligationem: sz vel faciat ipsam distrahi uel recipiat in solutū. ff. de re. iu. l. ut di. admo. alioq̄n fructꝰ sōtē extenuabūt Puto tñ ꝙ ubi violenter detineretur dos ab illis heredibus nec potest se iuuare quia nō fieret illi iusticia propter potētiam illorum tūc mulier licite recipit fructus possessionis uel pecuiam sic extenuatiōe dotis. Jdem videtur dicendm cuz heredes illi nō possent sine magno suo detrimento restituere dotem que ē i pecuia nec possessionem habēt quam ei assignēt: ⁊ propter hoc mulier ne nimis grauet dimittit penes eos ad tēpus: ⁊ si illo interuallo recipit ab eis alimēta: cum nō habeat vnde aliunde viuat nō videtur illicitum: nō. n. illud recipit ratiōe mutui sed ratiōe itēresse: cuz si dotes haberet inde uiueret emēdo possessiōes vel exponēdo negociationi. Secus autem dicēdum quādo hoc fieret ob vtilitatez vtriusq̄ illi ut magis possent cum illa pecunia lucrari: ⁊ illa vt ex integro suo capitali habeat lucrum: nō tamē de facili cōsuluēdum ne paretur via fraudibus vsurarum factum tamē nō condamnandum.

Sed qd de fruc . §. xxxi

tibus quos ex pacto dotali mortuo marito relicta lucratur: nunquid licite recipit? Rñd. secūdū Lau. de ridol. videtur ꝙ sic: ex eo ꝙ ratiōe itēresse conuenti, pueniant ex mora debitoris dotes nō restituētis: ⁊ sic in locuz pene ad hoc glo. in. l. cū allegas. C. eo. ti. q̄ vult ꝙ pena q̄ten? inest pōt peti i quocūq̄ ꝓtractu de mūdo. Nec ob. si dicatur ꝙ hoc ē intēsse extra rem: qz cōiter dotes dantur in pecuia ⁊ de talibus itelligo p̄dicta: sed in pecunia non est dare ꝙ cadat in intēresse nisi extra rez: ꝑpter quod dico hoc esse spēale in intēresse pecuie ꝙ licet non sit intra rez ꝙ nihilominus potest pe

ꝓsum pt̄ cē et nō cē recipe mobile possessionē pignorand. et aliqpe ab ea fructꝰ.

Indiuisiste recipit fructꝰ quos ex pacto dotali marito reliquit lucrat.

 Pusura pt cc et nō cc ampe possessionē pigno rati. tri vt nō p̄sūd. et ampe fructy.

ti ex cōuētiōe: iuxta nōta p Bar. ⁊ Bal. Pōt etiā dici scōm q̄sdam q̄ hoc sit interesse dāni vitandi q̄n cū mulieres hēant de dotibus viuē si illas nō hñt oportet q̄ aliūde sibi victū querāt ⁊ sic dānū incurrūt: ad quod ſsartiēdū ⁊ restaurādū fruct⁹ illi ex pacto dotali succedūt. Uel etiaz pōt dici q̄ nō ut interesse ꝓprie sed ut penā ꝙuentionalem exigūt: quia licite ꝙuenire potuerūt: dūmō nō i fraudez vsurarū q̄ ꝓfecto nequaq̄ hoc cāu est p̄sumēda ut de se patet. Q̄ aūt p̄dicta sint de iure licita ꝓbatur aperti⁹. Nam pone q̄ tu mihi mutues cē tī cuz pacto q̄ tenear die tali tibi restituere: alias vero noie pene do tibi ꝓatez aucte ꝓpria intrandi possessionē talis mei fundi ita q̄ lucreris fruct⁹ vtiq̄z fructus q̄ alias cōputarētur i sortē in hoc casu nō cōputabūt in sortez si uere pure ⁊ nō i fraudez vsurarū hoc fuerūt celebrata quod. n. ultra sortē recipio nō ut vsurā sed ut penā recipio uel interesse cōuētum. Ad hoc faciūt notata p Hosti. ⁊ Inno. nō tī puto sanam illā cōsciam q̄ ꝓ mille que sibi debēt ꝓ dotib⁹ fructus ꝓcipit possessiōz longe i gradū excessiue plus valentū maxime si als impotēs ē debitor ad restituēdū dotes.

Sed quid si .§.xxxii.

statutū habet q̄ oēs detinētes dotes mulier̄ post āū teneāt dare alimētū vxorib⁹ dotatis ⁊ maxie duos denarios ꝓ libra q̄libet mēse: an valeat statutū? Rñdz Jo. de ymol. sup cle. ex graui. ō vsur. p⁹ Archi. q̄ nō tenet quia i. c. salubriter: dī q̄ vir tenet alere mulierē ꝓpter onera mīmonij et ex hoc fructus nō ꝙputātur in sortē: ⁊ sic patz q̄ si nō extat mīmoniū nō tenetur: ⁊ p ꝙsequēs si nō p̄stat seruitia mīmonialia nō debet habere alimenta. Ad q̄ facit q̄ nōuit Rai. i sūma. e. ti. ⁊ Inno. in dicto. c. Et ex hoc sequitur etiā q̄ taliē statuentes ꝟcidunt i penā huiⁿ cōstōnis ex graui. s. q̄ sūt excōicati Fran. de zaber dicit q̄ tale statutū uel cōsuetudo pōt tolerari ut debeant alimēta tāq̄ intesse p⁹ morā in soluēdo: ꝓ hoc q̄ notat in regla dānū: de reg. iur. li. vj. ⁊ de fideiuss. c. ij. Non. n. pōt dici formalis vsura ex q̄ pactū de plus dando nō intercessit: ⁊ sic ꝙsuluit. Forte posset sic dici q̄ si mulier pōt dotē rehabē ⁊ nō curat ut ꝙsequat illud lucr̄ taxatū a statuto salua dote: vsuram cōmittit rōne quā Jo. de ymol. assignat ⁊ Rai. Sed si vellet potius dotē sed nō pōt: q̄ heredes mariti cū sint potētes nolūt: uel nō p̄nt restituere sine nōbili detīmēto: et hinc mulier q̄a coacta uel ex pietate mota nō lucro nō recipiēs dotē ꝓcipit illō q̄ dictat statutū: nō ꝓmittit vsurā rōne quā assignat Fran. zab. ⁊ ꝓcipue cū itēdēt ex illa pecunia dotī emē possessionē uel exponere licitī lucris: et multo magis si nō hz als vnde viuat. De statuto dicendū q̄ si statuētes hoc egerūt per modū pene ad tolendum morem heredum i dote restituēda nō iciderūt i penam cle. ex graui alias sic.

Sed quid si .§.xxxiii.

gener possessionē sibi pignoratam ꝓ dote cū oi iure q̄ ibi hz ꝓcedit alīq̄ recepta ab eo sūma que sibi ꝓ dote debebatur nunquid ille potit lucri facere fructus ꝓceptos sicut poterat gener? Rñd. fm Guil. Si gener animo donādi trāsferat totū ius quod habeat in pignore ⁊ hoc facit ñ ꝓpter pecuniā quam recipit ab eo sed quia ꝙiunctus uel amicus eius est: ⁊ ille amicus nō ut lucretur fructus mutuat pecuniam: sed ꝓpter charitatē aut gratiam: absq̄ dubio fructus lucrifacit absq̄ vitio vsure: alias non. Unde ⁊. d. Bal. C. de vsur. super Ricā. formatq̄ cōnem in marito qui indigēs pecunia accipit illam mutuo ab amico ⁊ ponit eum in locum suum. Et tenet q̄ talis non gaudebit ꝓuilegio mariti quo ad fructus: quia mutatione persone mutatur ꝓuilegium quotiens persona est immediate cā priulegij.

Posum pt cc et nō cē. luram ze fructy possessionis ꝓpter ꝙsuetudinē.

Itē queritur .§.xxxiiii.

cum quis ex statuto ciuitatis: uel consuetudine dictante q̄ missus in possessionem lucretur fructus possessionis ad rationem. v. pro centenario: si talis ita faciens recta conscientia illos fructus ꝓcipiat? Rñd. fm Lau. de ridol. Bal. determinauit q̄ sic cum lucretur illos fructus nomine ⁊ ratiōe interesse: ⁊ hoc ꝓpter nimiam contumaciam potest facere auctoritas pretoris. Sed Bar. dicē q̄ ubi est talis consuetudo q̄ non est bona: quia contra ius diuinum in fraudem vsurarum: quare dicit fructus ꝙputandos in sortem. Et subdit idem Lau. de ridol. si ꝓsupponamus fraudem verum dicit Bar. Sed si oīno cessat fraraus: tūc procedit dictum Bal. Dic autem non videtur eē fraus: quia in locum pene legalis ut debitor cogatur ad satisfaciendum: uel loco interesse ꝓpter moram videtur statutum uel cōsuetudo emanasse. Et hoc intelligo de eo q̄ iuste missus est in possessionem: non tātuz ex ordine sed ex causa. Si. n. in veritate creditor ñ foret seu causa nō subesset: sicut recta conscientia capitale seu sortem retinere nō posset: sic neq̄ fructus noie interesse.

Querendū est .§.xxxv.

ēt ab his q̄ dant pecunias mercatoribus uel artificib⁹ vt inde aliq̄d lucrēt quō dēt. Nā si cā dant p modū de positi: ut. s. penes eos pecuia cōseruet uel ēt cū ea negocīēt ut placeat: ita tī q̄ i oēz euentuz ⁊ piculum eis sit capitale saluū. i. restituēdū interali ad placitū ipoz: sed inde aliquid lucri sperant habere: alias non deponerent sz in capsa seruarent: q̄uis nulla pactio interueniat uel conuētio uel petitio: vsuram committūt. xiij. q. iij. vsura: nec excusat eos q̄ ex hoc se exponunt periculo quia mercatores penes quos deponunt

Pusurā dare pecuniā mercatorib⁹ uel artifficib⁹. ut inde ad lucrent. §. 2. cū. ē.

Capitulum Sextum.

alñ deficiũt ⁊ eis male fortunat: ⁊ recedẽtib⁹ nec capitale alñ rehabẽt: nõ. n. illõ lucrũ sperãt rõe ꝑiculi sz si dubitarẽt de piculo nõ deponerẽt: sz lucrũ rõe mutui sperãt ex mutuo ubi inuenit piculũ nõ licz: ut expresse dicit. c. nauigãti: de vsuris Tenẽt g̃ talia lucra sic ꝓcepta restituẽ: nõ obstãte q̃ depositarij multũ cũ ipa lucrati fuissẽt. Nam lucrũ idustrie fuit nõ pecunie: ⁊ piculo substabat amissiõis ei⁹ d̃ mutuũ recepat cui⁹ deponẽs nolebat eẽ ꝓticeps. Frequẽt ẽt in talib⁹ depositis fiũt ꝓtract⁹ vsurarij ⁊ fraudulẽti in d̃b⁹ tenẽt ipi ꝺpositarij ad restõnẽ bis a d̃b⁹ ex torserũt: ⁊ iõ rõi cõsonũ ẽ vt adiuuẽt ab his d̃b⁹ ⁊ ipi vsas dederunt ex depositis pecuiaꝝ: ⁊ sic videt q̃ ipi deponẽtes magis debeãt talia lucra depositarijs restituẽ q̃ paupib⁹ erogare: ꝑ se. n. retinẽ nõ ꝑñt cum turpiter acceperint ⁊ vsuraria intẽtione.

Do maiori .§. xxxvi.

hui⁹ declaratiõe. Nõ q̃ ḋaz dixerũt vsuram ai seu mẽtalẽ eẽ pcm mortale: sz hãc exercẽtes ad restitutionẽ mũme teneri sed sibi licite posse retinẽi puta cũ quis deponit pecuniã penes mercatorẽ in tẽdẽs recipe inde aliquod emolumẽtũ capitali sp saluo: de nullo tñ lucro facit pactiõez sed simplr dimittit discretiõi depositarij: si tñ crederet q̃ nil daret nõ deponeret: istud ꝓprie ẽ mutuũ ñ depositũ: ⁊ ideo vsura: ḋa ꝓncipaliꝫ fit ꝓpter spez lucri ar. xiij. q. iij. c. si feneraueris: ⁊. c. plericz vsura igitur mentalis est ⁊ si nõ pactionalis. Sicut ⁊ cũ q̃s mutuat. ioo. principaliꝫ ꝓpter spem talis lucri sic aliquo pacto vsura ẽ mentalis: et talez usurã recepta ultra sortez dicũt illi nõ esse de necessitate saluris restituendã. Et opinio fuit alexandri lombardi nõ illius de ales: et Scoti qui dicit doctor subtilis sed certe in hoc non ẽ tenenda eius opio quia piculosa anime: cum iura et rationes et doctores quasi omnes theologi⁹ ⁊ canoniste sint ꝓtra euz seu hanc opinionẽ. Ad illud tamẽ ꝓbandum inducit hanc rationez seu exẽplũ. Si quis gratis et liberaliter recipit in donum qõ affectabat ⁊ itẽ debat furari q̃uis talis furaretur mente nõ tamẽ ope: ita tñ q̃ ad restitutionẽ merito obligef: ergo a silli si ḋs lucrari itẽdit ex mutuo qõ dedit: ⁊ tñ a debitore suo nihil exigit nec eũ ꝑ aliqõ pactũ cõpellit: sz grat⁹ ⁊ liberaliꝫ ab eo recipit aliq̃d q̃uis sit vsarius mẽte nõ tñ ope cẽsend⁹ ẽ vsarius ita q̃ satisfacẽ teneat. Sed ad hoc rñdet Jo. an. in mercur⁹. sup regula pactũ: dicẽs q̃ iter casũ furti ⁊ vsure mẽtalẽ maxia dissilitudo. Nã licet donatari⁹ i cãu furti habuẽit intẽtionẽ corruptaz ad furtũ: ñ tñ donatio causat ab eius furto: nec est ãnexa illi intẽtiõi corrupte: cuius ꝓtrarium i mutuo cadit: quia cum ex bono charitatis debeat fieri gratis sit principaliter ex spe lucri: cui quidẽ vitiose spei effectus sequitur quod ẽ lucrum: et ideo talis ad restitutionẽ tenef. Põt et alia rõ ad idẽ assignari quia. s. sicut datum quod tradit intẽtiõe donãdi sortiꝫ verã rõnez doni ⁊ amittit rõnẽ mutui sic si mutuef ex itẽtiõe ꝓncipaliꝫ lucri ⁊ spei ei⁹ amittit eo ipso ratione mutui gratuiti: ⁊ sortitur rationẽ mutui vsrarij. Ex quo patet q̃ lucrũ exinde sub tali intẽtiõe receptũ vsurariũ ẽ restitui debet ſm Jo. an. ⁊ Inno. ⁊ Archi. et Hosti. ⁊ Rai. Sz ⁊ iura indistincte loquũtur q̃ usure restituantur indistincte: ⁊ uniuersaliter non solum pactionales: ut de usur⁹. c. cum tu. ⁊. c. ꝓsuluit: et. xiij. q. iij. c. quid dicã. xiij. q. vj. si res. Doctores etiam theologi ut. b. Tho. De. Ricar. et alij simpliciter dicunt q̃ usure debent restitui. Si ergo vsurã mẽtalis usura ẽ contra euangelicã legez. Luce. vj. Mutuum date nihil inde sperãtes: et expresse Aug. testatur .xiij. q. iij. c. si feneraueris Et ipe Scot⁹ hoc fatetur: ergo restituẽda: nisi cũ nil ultra sortẽ recepisset: q̃uis hoc intẽderet i mutuo seu deposito facto: tunc enim peccasset mortaliter sed nihil haberet restituere.

Sciendum in .§. xxxvii.

super q̃ quidam dicũt cõcedentes esse usurã ⁊ nõ posse sibi retineri usuram. s. mentalẽ sed pauperibus erogandam assignãtes ꝓ ratione: quia ille d̃ dedit dando ab illa se absoluit: sed hoc non videt verum quia qui cepit mutuum aut dedit⁹ per modum doni vsurario liberaliꝫ ⁊ nõ ꝓncipaliter rõe mutui: hoc ille ꝺclarans ꝑcipue post mutuum restitutum et tũc non teneꝫ restituere nec paupibus dare. Sicut etiam dicit Egidius de illo qui ẽcipit remissionem debiti ex male ablatis a creditore liberaliter sine fraude et vi: q̃uis non sit paratus restituere exactus etiam si pot valet sibi illa remissio ut non amplius teneatur: sed tenetur penitere de sua indispositione in qua fuit: sic in ꝓposito. Si autem totaliter uel ꝓncipaliter datur aliquid vltra sortem ꝓpter mutuum factum: ne si non daret egre ferret ⁊ contra eum indignaretur: ⁊ sõte alias non inueniret mutuantez auarus ⁊ ingratus iudicaretur: tunc tenetur illi restituere. Regulare. n. ẽ q̃ usura restituenda ẽt a quo extorta est dum scitur persona. Quod etiam sonat ipsum vocabulum restitutionis: dicitur. n. restituere rez in statum ꝓstinũ statuere: quod fit dum redditꝫ ei a quo data est. ar. xiij. q. vj. si res. Si. n. illaz pecuniam mutuatam exercuit in licitis negocijs lucrum illud attribui debet et deputari idustrie sue et labori cum etiam substaret periculis. Si in licitis et vsurarijs cum ipse teneatur restituere quod vsurarie accepit pium est ut adiuuetur recipiẽdo ab his quibus ipse dedit usuras: uel illis det qui bus ille obligatur cum scitu eius: non tamen tenetur illos querẽ sz sufficit illi reddere qui dedit Sed si simplr dedisset pecuniã ad conseruãdũ ñ

intẽdens inde lucrum: et mercator ſpõte ⁊ ex ſua liberalitate daret aliq̃d: q̃a. ſ. cũ illa pecunia lucr̃ ẽi negociãdo: nõ eſſet vſura. ar. i. q. ij. c. ſic ep̃m: vbi dicit. Eius oblatio nullaz culpe maculã inge rit. ſ. ſuſcipiẽti: q̃ nõ ex ambitis petitione pceſſit ⁊ h vſura multũ practicat in ptibus Tuſcie palli ata ſub nomine depoſitorum nec proprie iſta ſunt depoſita ſed mutua palliata ſub nomie de poſiti. Nam depoſitũ vex ſtat piculo deponenti nõ depoſitarij niſi ex ſua culpa amitteret: nec lu crũ intẽdit deponẽs intẽdens habere a depoſita rio: ſed potius e conuerſo: ꝓpter ſeruitium cõſeruã di. Sed in cãu nõo ſtat pecunia ut dictũ eſt pic̃o recipiẽtis in oi cãu ⁊ lucrũ inde dans recipet. Sz nec ignorãtia excuſat a pcõo. quia uſura eſt ꝓtra ius diuinũ et naturale cui⁹ ignorãtia neminez ex cuſat: vt. i. q. iij. §. fi. niſi forte aliquis ſimplex ut mulier nõ crederet eſſe vſurã: nullo modo talia facturus ſi ſciẽt ibi eẽ vſurã ul̃ aliud pcm: talis ⁊ ſi excuſaretur forte a pcõo ñ tñ ab obligatiõe reſti tutiõis: ſicut pupill⁹ excuſat a pcõo vſure noie ſuo facte a tutore: cũ neſcit eẽ peccatũ: quia nõdũ eſt capax ratiõis: nõ tñ excuſat ab obligatiõe reſtitu tõnis ſi vſuras recipit a tutore.

nõ ẽ ꝙm hmõi vſum.

Inqrẽduz ẽ. §. xxxviii.

etiã de diuerſis modis ſocietatũ quomodo fiant. Et ꝓmo queritur. An dãs pecuniã mercatori ad mercãdum uel artifici ad materias emendum ut ex eis artificiata faciat cum pacto uel etiã ſine pa cto: ſed cũ hac intentione pricipali ꝙ capitale ſit ſaluuz ⁊ partem lucri habeat: nunquid tal̃ ẽ vſu rarius? Rñ. ſecũdum Lau. de ridol. Sciendum ꝙ glo. in. c. pleriq̃. xiij. q. iij. tenet ꝙ talis cõtractus nõ ſit licit⁹ exquo periculum ſpectat ad recipiẽtẽ ſed ſi periculum capitalis ſpectaret ad vtrũq̃ tũc cum ſocietas contrahatur per talia uerba tũc be ne eſt licitus: licitum ẽ. n. ꝙ vnus ſocius ponat pe cuniam ⁊ ali⁹ operam: ⁊ ſic ſuppleat labore qõ ꝺ eſt in pecunia. Et licet Hoſti. in ſumma velit defẽ dere ꝙ etiã ſi damnuz ſuſcipiet in ſe recipiens tal̃ ſocietas eſt licita: ⁊ allegat. ff. p ſocio lege ſi nõ fu erit. Et quia in alijs ꝓtractibus valet pactum ap poſitum ꝓter naturam cõtractus ut damnum ſpectet ad ſuſcipientem vt in commodato ⁊ ſimi libus: et ſic tenet ex vi pacti: quia cõtractus ex cõ uentione legem accipiunt: de re. iur̃. tamẽ Azo ⁊ Accur in. d. l. tenent contrarium: quia talis non eſt vera ſocietas: cum ſit contra eius naturã. So cietas enim eſt quedam fraternitas. ff. p ſocio. l. verum vnde: ſequitur ꝙ tale pactum non ſit ꝓtez ſed contra naturam contractus: vnde non valet: de ꝓcarj. c. fi. De natura enim cõtract⁹ ſocietat̃ eſt ꝙ partes ſint equales niſi aliud ſit dictum non enim negatur quin agi poſſit ex̃ contractu ꝙ ad vnũ pertineat due partes lucri ad aliũ ẽtia: ſi is qui pl⁹ debet habere plus contulit ſocietati uel pecunie l̃ opere uel cuiuſcunq̃ artis. ut in dicta. l. ſi non fue rit: alias ſecus rõe iam dicta: quia. ſ. ſocietas ẽ q̃d dazius fraternitat̃: et hoc eſt rõ ſpẽalitatis: quare ex vi pacti talis ſocietas nõ valebit quãuis i alijs ꝓtractibus pactũ appoſitũ teneat vnde opio Do ſti. i hoc nõ ẽ tenẽda cũ nõ ſit equa: ſed opiõ con traria quã tenet Hoſ. ⁊ Jo. cal. Dicit. n. Hoſ. Uis ꝙ ſit vã ſocietas: fac ut dãna ⁊ lucra ſint ꝓmunia Intelligenda etiaz ſũt ꝓdicta eẽ uera ſm Jo. cal. cum mercãtia ẽ licita: alias ſecus ⁊ allegat. c. per veſtras: de dona. inter vi. ⁊ vxo.

ꝓ nõ ẽ uſum dare pecuniã ad mutuũ ul̃ accommo. q̃n ꝓtin ſpectat ad dantẽ et recipientẽ.

Quid ãt cuz. §. xxxviii

aliq̃s tradit pecuiaz negociatorib⁹ l̃ artificib⁹ ad exercẽdũ i licitũ negociatiõib⁹ itẽdẽs ẽt ſe velle dã nũ participare exp̃imens lucrum: ſed ob ſui ſecu ritatem exigit a mercatore uel artifice inſtrumẽtũ de pecuia mutuata alias data nõ ſub nomine ſo cietat̃ ſz mutui l̃ ꝺpoſiti nũq̃d tal̃ põt licite pcipẽ lucrũ? Rñ. videt ꝙ nõ: q̃a vitõſus ẽ ꝓtractus ⁊ pi culoſ⁹ negociatori l̃ artifici. Nã poſſz tal̃ tradens pecuniã ad placitũ ſuũ mutare intẽtiõez: ⁊ cũ ꝓtẽ get mercatorẽ pdẽ: poſſit totũ capitale petere tã q̃ mutuatũ ut cãtat iſtim. Poſſz ẽt mori iteſtat⁹ ⁊ heredes exigerent. ſecundum tenorem inſtrum ti quod reperirent. Eſt etiaz hoc ſcãdalizatiuũ ꝓ ximoz q̃ ſciũt illũ pcipere fructũ ex mutuo: vnõ inducẽd⁹ ẽ tal̃ ad ꝺſtruẽdũ ꝓtractũ mutui ſi vult ptẽ lucri. Et de ſic pcept⁹ i ꝓtitũ ꝓcordet ſe cũ illo reſtituendo uel remiſſionem petendo ⁊ huius. Poteſt tamẽ bene quis ob ſui ſecuritatẽ petẽ ⁊ te nẽ pignoza a mercatore uel artifice talia. ſ. ex q̃b⁹ nõ pcipit vtilitatem in vtendo. Ad ꝓuidendum ſi bi de capitali ꝓtra fraudes mercatoꝝ dicẽtiũ ſe ꝓ didiſſe cũ nõ ꝓdũt: põt etiã facẽ pactum ꝙ vult p tem dãni qõ mercator incurrẽt ſi ſufficienter hoc ei oſtendat. Põt ẽt facẽ pactum ꝙ exerceat pecu niaz ſuã in q̃buſdam locis ⁊ nõ i alijs: ⁊ ſi ſecus il le fecerit ⁊ dãnũ patiatur totum ſuum erit: quia ꝓtra pactum venit. Debet etiam ſibi declarare ꝙ ſolũ in negociationib⁹ licitis pecuniã ſuã ꝓmerciẽt ꝙ ſi ſciuerit ꝓtrariũ facere poſtꝙ ei hoc ꝓſtiterit nõ pticipet de lucro ſed pecuniã ſuã repetat.

ſm hm ſu nõ ẽ uſum

Interrogãduz eſt. §. xl.

etiam ubi expedit de traditione animaliũ ad lu crum que communiter ſoccida appellatur: licet ali quando alius contractus ſit ibi immixtus: et ali quando etiam vſura. Nota ergo ꝙ peccora tradi poſſunt multipliciter. Uno modo ad cuſtodiam: puta cum alicui dantur ſecundo capita paſcenda ſub certa mercede: uel etiaz ſub certa participatõ ne de ꝓfectu greg. ⁊ tũc ſm Guil: ſi dns ipoz reti net ſibi periculũ aialium ẽ contractus locatiõis ⁊ ꝺ ſe licit⁹ ſz ſi non retinet ſibi periculũ ſed imputat

ſm hm ſu nõ ẽ uſum pt eẽ. et nõ eẽ. ⁊ ſic ſ. ſ. ſ.

ꝓductoꝛi: ẽ illicitus: niſi forte illud dãnum ꝓcedẽt mere ex negligẽtia cuſtodie. Alio mõ ꝓñt tradi q̃ ſi ꝑ modũ mutui puta cũ ꝗs dat alicui ruſtico: ſo capita cũ pacto q̃ ſint firma i nũero vl̃ in ꝑcio ipoꝛ i oẽm euẽtũ ⁊ tũc ſi totũ lucrũ ſit ruſtici ſiẽ ẽ dãnũ: licitũ ẽ ſm Ul. qꝛ idẽ eſt ac ſi mutuaſſet ei pecuniã de q̃ emiſſet tot capita. Si ãt vult ptẽ lucri ſaluo ſuo capitali: vſa ẽ: qꝛ illud lucrum vult rõe mutui: qõ ꝓhibeꝛ. xũ̃. q. iĩ̃. c. vſura. Et ſi ꝗs vellet hũc ℞ctuz ſoccidã vocari erit ũuſta: ⁊ obligabiꝛ taꝫ ad reſtõnẽ. Alio mõ tradũ̃ ꝑ modũ locatõis vl̃ q̃ſi vẽditõis modificate: puta cum quis tradit certas oues alicui mõaſterio ſub hoc pacto q̃ ꝑ q̃libet oue accipiat ãnuatim ouos ſoldos cũ tñ fructus cuiuſlibz valeat. 5. vl̃. iĩ̃. ⁊ cũ hoc q̃ ⁊ ſi oues tradite mouãꝛ nihilomin9 remaneat mõaſterĩ obligatũ toto tẽpe vite ſue tradenti ac ſi oẽs viuerẽt: ſz ꝑ9 moꝛtẽ eius oẽs oues libere ſint mõaſterĩ ẽt ſi numerus ſit centuplicatus. Et tũc ſcõm Hoſti. ⁊ Jo. de lig. ℞ctus ẽ licit9 adeo q̃ ſi euẽtus moꝛtalitaꝫ ſequaꝫ: mõaſterĩ ſeu eccl̃ia ñ põt petere reſtõnem cũ ñ ſit leſa i traditõe: ⁊ h̃ niſi iam oues fuiſſẽt ifecte ⁊ ad moꝛtẽ pate ⁊ mõaſterĩ ñ aduerꝛit. Cõſulit tñ idẽ Hoſti. q̃ in h̃ caſu ſentiat ptẽ dãni: ne cũ iactura monaſterĩ velit locupletari. Aduertat ẽt tradẽs q̃ in tali ℞ctu ꝓuẽtus cõſenſus iterueniat: qꝛ ſi ſolius abbatiſ vel celerarĩ non teneꝛet monaſterĩ ſtare ℞ctui extra de depõ. c. i. Aliquãdo tradũ̃ ꝑ modum ſocietatiſ: ⁊ hoc etiaz varijs modis: ⁊ q̃ñq; iuſte ⁊ q̃ñq; ĩuſte. Et iuſte ꝗdẽ vt cũ vn9 hz. ĩ̃. capita alius totidẽ vl̃ etiã. x. ⁊ cõicãt adinuicem eas: ⁊ piculũ ⁊ emolumẽtũ ⁊ ex pẽſas cõicant eq̃liter: ſi eq̃liꝛ ponũt i ſocietate vel ꝑ rata ſm q̃ ponũt: ⁊ pñt ẽt tales ꝓuenire q̃ de ſetib9 recuperẽt capita moꝛtua vl̃ õ vellerib9 emãt capita ad augẽdũ gregẽ. Iniuſte ãt ſit huius ſocietas cũ ꝗs dat certa capita ouiũ extimata certo ꝑcio h̃ pacto q̃ ruſticus non accipiat aliquã vtilitatẽ donec tradẽs recepit ꝓus totã ſoꝛtẽ: h̃. n. pactũ ſm Ul. ẽ valde iniquũ: ſiẽ etiã ſiqs paciſcat q̃ anteq̃ ruſticus recipiat aliq̃d: reſtaurabit õ fetibus oĩa moꝛtua: hoc. n. pacto ẽ q̃ſi tradere oues ĩmoꝛtales. Predictũ caſũ videꝛ formare Lau. de ridol. in ſuo tractatu de vſuris: ⁊ latius proſequiꝛ. Queriꝛ enim vtrũ licitũ ſit dare pecoꝛa ruſtico cũ pacto q̃ tradẽs recipiat oẽs fructus pecoꝛũ quouſq; ꝓſequatur totũ ſuũ capitale ⁊ extũc ſint pecoꝛa cõia Rñ. q̃ Jo. de lig. tenet q̃ nõ. Rõ ẽ ſm eũ: qꝛ talis ꝓmo vult capitale certũ ꝑ ea vult lucruz locare. Sed ipſe Lau. diꝛ q̃ cõiꝛ talis ℞ctus licitus reputatur: ⁊ credit illũ de iure poſſe multũ bene ſuſtineri. Et ad rõem Jo. rñdet q̃ ibi nõ ẽ ſaluuz capitale cũ piculo tñ tradẽtis pereant: ⁊ iõ nõ miruz ſi maius emolumẽtũ pcipit ex quo plus piculi ſuſtinet h̃ ille. Sed ſi ꝗs bñ ꝓſideret caſum poſitũ viõtur q̃ poſſit intelligi dupliciter: ⁊ ꝓmo mõ erit illicitus ſi videlicet ĩtelligaꝫ ſic: q̃ tradens dicta pecoꝛa velit capitale ſuũ ſaluum grege peunte: ⁊ ſi ñ perit in ꝑſenti vult nihilominus ꝓus de fructu pecoꝛum ſuum capitale: ⁊ ſic videꝛ intellexiſſe. Joã. de lig. vt patet ex rõe eius: ſo mõ põt intelligi ſic q̃ pereũte grege totus peat tradenti ipſa pecoꝛa: ſz ſi non perit vult ꝓus de fructu trahere capitale ⁊ extinde facere pecoꝛa coĩa: ⁊ ſm iſtũ modum videtur intelleꝛiſſe Lau. de ridol. vt patet ex rõibus eius: ⁊ approbat ut licitum. Preſuppõit iſte Lau. q̃ totum periculum. ſ. caſuũ foꝛtuitoꝛ ſit tradentis. Sed vbi periculum eẽt ꝓductoꝛis totum eſſet vſa. Si autem periculum eẽt cõe vtriq;: tunc ⁊ ſi nõ ſit vſa: videtur tamen ĩuſtuz: vt. ĵ. diceꝛ. Sed clarius ⁊ tutius eẽt q̃ traderet ꝑ tribus annis vel iĩ̃. pecoꝛa: ⁊ in fine tpis eq̃liꝛ diuideꝛẽt fructũ cũ capitali: ita q̃ tradẽs ſubiret picula caſuum foꝛtuitoꝛũ: ⁊ recipiẽs picula ſeu dãna ex negligẽtia. In diuerſis patrĩjs fiũt iſta diuerſis modis. Sz nota generaliter ſm doc. q̃ qñ cõis ẽ conditio i ſocietate ut eq̃liter. ſ. pticipent lucꝛ ⁊ dãnũ ꝓpoꝛtõnaliter licitũ ẽ. Secus vbi melioꝛ ẽ ꝓditio vnius q̃z alterius. Uñ ⁊ cum dãtur oues ſub iſto pacto q̃ vbi perirẽt ꝑ medietate pereãt tradẽti ⁊ ꝑ alia medietate recipienti in oĩ caſu: vbi ãt nõ pereant ꝓius debeat tradẽs ex fructibus ſuũ trahere capitale ⁊ extinde ſint cõia: ꝺ contractus coꝛtoni celebꝛãtur: nõ videt licitũ ex eo q̃ recipiens peccoꝛa nimis grauatur. Nã vbi male foꝛtunẽtur ipſe amittit duos. ſ. medietatem põꝝ pecoꝛ ⁊ laboꝛẽ ſue cuſtodie tradens ãt amittit vnum. ſ. medietatem põꝝ pecoꝛũ. Exq̃ igitur ruſticus recipiẽs ſeu conducẽs pecoꝛa ſbſtat pluri periculo oz ẽt plus pticipare õ lucro.

Jtẽ q̃ritur quid. §. xiiii.

ſuris cum dat Pe. Jo. oues in ſoccidã ꝑ ꝗnquẽnium: ⁊ de conſuetudine ẽ q̃ in capite ꝗnquennij diuidantur oues cum fructibus: interim ãt oues naturaliter pereunt: ẽ ne Jo. ruſticus q̃ accepit oues in ſoccidam ad aliquid obligatus Pe.? Rñ. ſcõm Bal. de Peruſio. ĵ. l. i. C. ꝑ ſocio. Jn tali caſu põt contingere tale dãnum tripliciter. ſ. ex natura. ſo ex foꝛtuna. iĩ̃. ex culpa ſeu incuria. Et cum ꝓmo modo contingit tale dãnum. ſ. ex natura: nõ tenetur Jo. aliquid reſtituere Pe. Et ratõ ẽ: quia ſi fuiſſent etiam penes Pe. erant pitura. Et ſi fuiſſent omnes oues cum date fuerunt in ſoccidaz eſtimate non tenetur: quia i ℞ctibus nõ oꝛdinatis ad dominum tranſferendum extimatio emptionẽ non facit: vt. ff. ꝑ ſocio. l. cum duobus: ⁊ hoc per regulam traditam. ff. de ℞hen. empt. l. cuz manuſ ata Si vero contingat tale dãnum ſcõo mõ. ſ. ex foꝛtuna vt ſi perirent foꝛtuito cãu cui reſiſti non potuit: puta ex aliqua guerra ſubito exoꝛta ꝓter omnem extimationem. tex. dicit in ꝑdicta. l. duobus §. dãna: q̃ piculum debz eẽ cõmune: vnde ſi oues

extimate erant ꝓ lib. Jo. rusticus restituet. Pe. io. lib. Nam si nihil restitueret totū dānum esset Pe. qđ esset contra illū tex. §. dāna. q dic q debet eē cōe dānum ⁊ sic alit iudicatur de cāu nāli. alit de fortuito. Sed si dānum tale ꝓuenit ex culpa Jo. rustici. tenet Jo. ad emendā totius q̄titatis: qz añ societatis tp̄us diuidēde oēs oues erāt meī ipius Pe. licet estimate tradite fuerint. Facit ad hoc. C. de pact. l. si pascēda: ⁊. l. cū a nobis. ff. pro socio. Si vero postq̄ oēs oues eq̄lit ptiri debebāt dānum interuenit rustici culpa. s. Jo. tūc nō tenetur. Pe. nisi ad dimidiā ptē p̄cij: qz i plus eū ñ dānificauit ꝯ Bal. Sed cū supra dixit q Jo. tenetur ad emēdā totius q̄titatī. credo intelligēdū de q̄titate capitalis seu eius qđ ꝓstiterūt vl ad plus etiā fructus inde ꝓsecuti si iā fructus erat secutus quo ad medietatē qz alia medietas Jo. dēbat eē. Et ex his patet q dānū ꝓcedēs ex nā spectat ad tradentem ad soccidā. Sz ꝓcedens ex culpa negligentie spectat ad recipientē ad soccidā: ꝓcedens vero ex fortuna spectat ad vtrūq̄ q̄tum est ex ipso ꝙctu. Secus si alit fuerit pactū factū inter ptes: qz tunc stabit pactioni: qz pacta ex ꝓuētione legē accipiūt ⁊ pacta seruanda sūt: extra de pactis. c. i. Et hoc si iusta sunt vt non grauetur magis vna pās quā altera.

Sed queritur. §. XLII.

p̄bsum pē cē et nō cē. trade boues ad nutriendū. nā diuersis pactis.

de bobus. Quid iur cum Pe. tradit Jo. bouez ⁊ vitulum nutriēdum vsq̄ ad ānum hac videlicet ꝓuentione q in fine anni vēdat: ⁊ Pe. suū trahat capitale: deinde diuidatur lucrū: nūq̄d ē licit cō tractus. Rn. q ad hoc q sit licitus duo sunt necessaria. Primū ē q Pe. in seretineat piculum fortuitum capitalis: aliter illicitū eēt. Scōm ē q si alia min vēderent q̄ fuerint empta: nō tn Jo. tenetur ipsi Pe. ad supplēdū ꝓ capitali deficiente: qz tūc eēt capitale saluuz: ⁊ p ꝓsequēs vsurarius. Itē pone q Pe. locat Jo. duos boues volens q̄libet mense duas minas seu sextaria frumēti ⁊ retinet sibi piculum dictoz boum nunquid ē licituz Rn. Talis ꝙctus ē locationis: ⁊ tunc licitus sit tn sit lucrum qđ rndeat vtilitati q̄ pōt hēri de bob alr illicitus eēt. Nam si nulla vtilitas de bob ad ueniret: nil dare deberet: vel nō tn si dedictis sextarijs frumēti q̄ dat locatori parum quid lucri remaneret conductori: als iniustus. Itē pōe q Pe. locat Jo. duos boues estimatos cum hac cōditione. s. q Jo. laboret sibi in anno. xij. bubulcas terre cum dictis bobus ⁊ in fine anni boues vendi ꝺ beant atq; Pe. totū suū capitale ꝑus extrahere ꝺ bet: postea de residuo Jo. ꝺz habere medietatem nūquid ē licitus? Rn. licitus ē si Pe. obſuat duo. Primum ē q retineat sibi periculum dictoꝝ boum. Secundum ē q ꝓmittat Pe. satisfacere ipsi Jo. de laboze suo quo laborat terras suas: ⁊ ꝺ ad arbitrium boni viri: in qua satisfactione computatur hoc q dat sibi medietatem lucri boū. Sed si nullum lucrum fieret de bobus tūc Pe. recompensare tenetur ꝓ expēsis factis a Jo. ꝺ ipsa sorte boum: vno ꝓdictoꝝ deficiēte ꝙctus erit illicit. Eodem modo licitum est locare boues ad quartam partem lucri ⁊ dāni: dummodo locans boues laboranti ꝓmittat competenter satisfacturū ꝓ labo quē sustinuit siue fiat satisfactio ex pāte dantis de expensis factis siue de sorte boum si ibi non fuerit lucrū: alioq̄n contractus illicitus essz.

Item queritur. §. XLIII.

ꝓmum iste pē cē hatz et alter mus.

Quid iuris cum Pe. tradit Jo. vaccam estimatā io. libz. cum tali pacto q ipse Jo. teneatur eam et oēm fructum eius ⁊ fetum cum diligentia seruaz ⁊ custodire sumptibus suis fructūq̄ eius ⁊ fetum nō alienare sine licentia eius Pe. atq; de fructib eius ⁊ fetibus ꝓoribus tantum dare ⁊ consignare ipsi Pe. donec sit ipsi Pe. de precio vacce integre satisfactum: deinde assignare dimidium in futurum de fructibus ⁊ fetibus talis vacce: et cum hac conditione adiecta q si vacca uel fetus eius culpa ipsius Jo. aut nuncij eius quocūq; mō perirent: ipse Jo. integre restituere teneat. Si āt diuino iudicio aut fortuito casu p̄dicta euenerint ptineat dānum ad ipsum Pe. Rndetur dicendū q talis ꝙctus ſm quosdam licitus videtur. Nam licet Pe. ꝑus recipiat sortem suam: tn incōueniēs nō videtur cū in se suscipiat piculū fōtuiti casus ⁊ diuini iudicij. Sed verioz sñia ē q ꝙctus sit illicitus. Nam euidēter apparet q multum potioz ē conditio locatoris q̄ ꝓductoris: quia poterit euenire q postq̄ Pe. suam sortē receperit vacca cum omni fetu ⁊ fructu peribit: ⁊ sic de oīb expēsis: ⁊ laboribus habitis circa vaccam ipse. Joā. nihil habebit: qđ iniustum eē uidetur: vñ ꝙctus illicit. Item quid si Pe. locat Jo. duos boues estiatoz xij. florēn. pacto q vbi consuetum ē dare ꝓ duobus bobus. xij. sextaria frumenti det ipse Jo. tn viij. ita tamen q stet ad periculum tertie partis boum Rndeo licitus ē: aliter autem non.

Queritur de . §. XLIIII.

ꝓ nō bū omnē ista gtratz qz pnt cē licitū et illicitū.

traditione boum: ⁊ primo sic. Dat quis boues rustico cum pacto q dare debeat sibi pro eis. xx. sextaria seu cumulos grani in anno: nunquid est licitum? Rndet Lau. de ridol. Si locantur opera boum ⁊ periculum deteriorationis eorum subit ipse locator licitus est contractus: quia boues deteriorantur. Sed si vult locator boues recuperaz precio quo fuerant estimati cum tradidit: nec vlt periculum deteriorationis subire q̄uis periculuz mortis naturalis: tunc contractus erit illicitus secūdum Jo. de lig. q ad hoc allegat. c. pleriq;. xiij. q. iij. Iste tamen casus plenius declaratur i seqnti

dubio. Querit ḡ ſcō cuz.ſ.qs locat boues alteri cū ꝫ pacto q vult ſecū ꝓticipare lucrū ꝛ dannum ꝛ nihilominus vult.x.ſextaria vel cumulos grani quolibet anno:eſt ne licitum? Rñdet Lau. ꝛ rid ol. Dicendum videtur q iſte contractus pōt dupliciter itelligi. Uno modo ſic celebratur vt loc et ille tales boues ruſtico : vt cum illis campum ſuum araret vel plauſtrum duceret vel aliud op' ſibi vtile faceret ad placitum:ꝛ emolumentum i de prouenies ſuum foret preciſe. Sed ſi boues i fine anni facti eſſent deterioris conditionis : ꝛ ſic minoris valoris pro medietate ſibi cederet in dānum. Si vero melioris conditionis ꝛ ſic maioris precij:pro medietate ſibi cederet in lucrum ꝛ tūc non obſtante q ſextaria.x.grani dederit locatori nihilominus licitus erit contractus hec ille. Qō videtur intelligendum vt ipſemet infra ponit cū conductor deductis expenſis boum remaneat in aliquo lucro cōmuniter vt ſic illi io.ſextarij de lucro prouenient. Probat autem hunc contractuz eſſe licitum per iſtam rationem dicens. Aut vis q iſte contractus ſit locationis: aut ſocietatis: Si locationis ſcilicet operarum erit licitus ratione deteriorationis:nec obſtat q pro medietate ſubiit damnum deteriorationis:quia ſatis eſt q pro illa dimidia ꝛ illius reſpectu nil ſoluit. Soluit.n. io. vbi ſi nihil ſubiret damni ſolueret.xx. Item ſicut ſtat ad lucrum ita debet ſtare pro eadem parte ad damnuz: ꝛ ſic non pro ea pro qua non ſtat ad lucrum alio non dato:nec mirum ſit pro ea iſto caſu ſolui .io. quia poteſt in pluri lucrari.: et ſic ē veriſimile:cum emolumentum totū ex operibus prouenies ſuum ſit:videtur enim pro vna parte ſapere contractum ſocietatis:ꝛ pro alia pāte contractum locationis operarum:ſicut in ſimili dici conſueuit:in.c.ad queſtiones: ō re.permu. Aut vult dicere q iſte contractus ſit mere ſocietatis:ꝛ tunc idem ſcilicet q licitus eſt:quoniam capitale ſtat ad lucrum ꝛ damnum vtriuſq. Ad ꝫ xiij.q.iij.plericq:cum ibi nōtis. Nec ob.q ego habeam precipua.io.i anno:quia ꝛ tu habes omne emolumentum ex operibus boum prouenies: vnum ergo cum alio compenſatur : ar. de vſuris c.i. Preterea ſi plus in ſocietate pono non miruz ſi plus percipio. Allio modo predictus contractuſ poteſt ſic celebrari vt videlicet nedum cōicemus adinuicem lucrum ꝛ dānum capitalis:ſed etiā lucrum ꝛ dānum operarum:ꝛ tunc nihilomin' idē uidetur dicendum:ſed non ſemper . Unde dic q aut tu perſonam operantem ꝛ ego boues aut ambo ponimus perſonam operantem : ꝛ vltra hoc etiam ego pono boues. In primo caſu:aut opera perſone preponderant bobus ſeu eorum valori: aut econuerſo:aut ſunt equales. primo caſu preſumitur q in fraudem vſurarum ꝛ tanꝫ vſura illi ſextarij dentur annuatim ꝛ effectiue licet non ex ſui forma vel natura mutuum celebrabitur. Erit enim ac ſi tibi valorem boum ꝑ dimidia mutuaſſet ꝑ.io.ſextarijs:ꝛ tu illū in ſocietate poſuiſſes: ar.de vſuris.c.in ciuitate ꝛ.c.conſuluit:ꝛ.c.fi. Et idem dico in tertio caſu. In ſcō autem dico ſec' niſi iam ex aliis circūſtātijs aliud dicere oporterz ar.eorum que legūtur ꝛ notantur de emp.ꝛ ven. c.ad noſtram.ꝛ de pig.c.illo vos ꝛ per Joā.an.in additi.ſpec.c.in ciuitate ti.de vſuris. Nō ē enim cōtra naturam ſocietatis q qui plus contulit ſocietati vel pecunie vel opere vel rei plus de lucro peciat.ff.pro ſocio.l.ſi non fuerit. Inſti.eo.§.de illa alias ſecus. In ſecundo autez membro principali quādo vltra perſonam operantem ego pono boues dic idem ꝛ fortius:ꝛ hoc verum intelligo taz in hoc q̄ in precedenti caſu quando tu remanes etiam in aliquo lucro:ꝛ ſic illi.io.ſextarij ō lucro prouenient. Si enim nullum lucrum reſultaſſet ex hac ſocietate:ꝛ ego nihilominus habuiſſem a te.io.ſextarios grani iam hic non perciperez illos ex lucro:ex quo bene licitum ē plus conferendo plus percipere. Cum enim de natura contractus ſocietatis ſit q partes ſint equales habito reſpectu ad quotam in ſocietate poſitaz:cū ſit quoddā ius fraternitatis vt.l.verum.ff.ꝑ ſocio que equalitas erit aut que fraternitas ut tu nihil lucreris:ꝛ tu mihi.io.de tuis tradas? Reſultarz ergo potius ex tali contractu mutuuz q̄ fraternitas in effectu ſi recte conſideretur:eſſet enim ꝯctus huiuſmodi ꝓtra huiuſmōi effectus q ꝑ dimidia valorem boum tibi intellīgar mutuaſſe:ꝛ ꝓpterea volo.io.et tu in ſocietate illā dimidiam vel etiam dimidiam opere vel totam operā ponas ad cōmune lucruz ꝛ dānum:ar.eo.c.in ciuitate. Et ibi nō.ꝑ Pe. de lig.poſt Jo.an. Nō tamen q dicit Guil.q cū locator ultra illas menſuras quas habet bladi appōit pactum q in caſu mortis conductor teneatur ad medietatem damni. Et hoc facit timens ne ſi ad hoc non teneretur nimis:ꝛ indiſcrete grauarz boues ꝛ minus curaret de eis:ſed in animo firmiter ꝓponit q ſi ſine culpa cōductoris perirēt:nil a cōductore ſuſciperet de damno:qō credit q nō peccaret niſi ꝓpter ſcandalum eorum q̄ ignorarēt et' intentionem. Sic etiā poſſunt dari ꝛ aſini ꝛ equi in ſoccidam diuerſis modis. Sed ad hoc ut ſi licita oporteat q facta computatōe expenſarum ꝛ laboris cuſtodie.i.hīto reſpectu ad quotam ꝛ piculum non reperiatur deterioris conditionis vnus q̄ alius.

Item queritur. §.XLV.

Quid iuris cum Pe.locat Joā.duos boues paciſcens ſecum q det ſibi quolibet menſe vnū ſextarium frumenti nulla mētione facta ō piculo. Rñ. q ſi Pe.vult capitale firmum ſeu hoc intēdit vſura ē. Sed ſi intēdit ꝛ ōclarat in ſe ſuſcipe fortuitū

d. 2,

periculum ⁊ diuini iudicij: tūc licitū ē: sicut ēt licitū ē tradere equū ad vecturā. Insup tūc si mos erētur boues p Jo. in curiā: ipe Jo. teneē satisfacē: Q: si fac sup hoc ĩstrumtum ꝓmo mō si piculum fortuiti casus vel incurie sit Jo. tñ: ⁊ hac intētione vt Jo. hēat maiorē diligētiā in custodiēdo: sed mente intēdēs sibi a scribere fortuitos cāus ipse. Pe. si sufficiēt sibi fuerit ostēsum: ℞ctus ēt ē illicitus scōm Guil. q: scādalizatiu' ꝓximoꝝ cū ex forma sit vsurarius ⁊ intētōem pōt mutare ⁊ subito mori: ⁊ tñ hēdes ex vi instrumti petet possēt damna casus fortuitu. Sz si pactū fiat q in oi cāu siue incurie siue fortuiti vterq; sustineat medietatem damni forte tollerari posset: q: cū casus in curie ꝑ prie debeat imputari ꝓductori ⁊ casus fortuitus locatori fit q̄dam recōpēsatio vnius cū altero ad vitandum litigia.

[In hoc casu nō ē usura

Queritur .§. XLVI.

[Usura ē ampe mutuū. cū quis te ꝑ q̄ centenario. et nō ē usura qñ ē gratiā mediatū.

Utrū hoc sit licitum. Accipit Pe. ab aliq̄ pecuniam mutuo ⁊ ꝑ eo Martin' satisdat seu scriptam securitatis facit: ⁊ vult vnū vel duos ducatos pro quolibet cētenario? Rndeo. Si satisdator seu fideiussor est fictus: q: s. ipse ē mutuator ⁊ fingit se ab alio facere mutuare ⁊ ꝑ fideiussione illa ficta vnū vel duos ducatos petit: vsurā cōmittit. xiij. q. ij. c. vsura. Si āt ē verus satisdator: q: s. alius ē qui mutuat: vtrū licite recipiat illa duo vl vnū. Lau. de ridol. arguit ꝑ ⁊ ꝓtra. Nā q̄ sit vsura ꝓbatur sic. Paria quidē videtur mutuare vltra sortem ⁊ certum q̄d recipere: ⁊ penes creditorē satisdare et aliq̄d a debitore recipe. Nam ego ꝓstituo te mei creditoris debitorē ꝑpter qō a te debitore ꝑcipio illos duos florenē. ⁊ sic si soluo creditōi tu mihi ad restōnē teneris tanq̄ debitor meus vere sortis: qō q̄ plus das vsura videtur: q: pinde videt ac si mutuasset: ⁊ si hoc ꝓcedit cū ꝑ te tuo creditori soluo tanto fortius cū nō soluo. Non. n. debeo eē melioris conditionis cū non soluo q̄ cum soluo. Nec ob. cū in cāu nō ēt in me suscipio piculū: q: si tu illi nō soluis ego teneor soluere: qm̄ tu mihi remanes obligatus ad reddēdum: extra de fideiuss. c. ij. Sz q nō sit vsura videt: q: solū in ℞ctu mutui cadit vsura: sz hic nō ē dare ℞ctū mutui: sz ℞ctum innouatum. s. do vt facias mihi scriptā cautionis: vl do vt des illi ꝑ me si nō dedero: seu facio vt des: nō. n. ad mutuū respectus hētur cū nullū sit ꝑ pā te recipiētis illos vnū vl duos florenē. sed ad seruitium scripture securitatis quā tibi facio: ⁊ sic vidētur potius q̄dā vēditio crediti mei. Sz fundamētum huiusmōi rōnis facilē destrui pōt. nā si vsura ex forma nō cadat nisi in ℞ctum mutui expliciti: tñ vsura ex fraude bñ repitur in alijs ℞ctib' vbi ē implicitus mutuū: vt patz ex dictis supra. Et sic videtur i ꝓposito casu eē qō ꝓcipue videt dicendus scilicet eē vsura: cū talis satisdator facē sibi idonee caueri ab eo ꝑ quo satisdat de idēnitate vel etiaz sine hoc cū reddit se certū inde non posse habere dānum: cū alis nō satisdaret. Cōclusiue predictus Lau. ò tali ℞ctu dicit simplicit q tutius ē abstinē.

[Usura ē in mlis modis

Quid cum tu .§. XLVII.

mittis p mare vl p terrā merces tuas ad aliquas ptes ⁊ ego piculum i me suscipio ⁊ ꝑ quolibet cētenario valoris ipsaꝝ merciū cōuenio q̄ mihi tradas certā pecunie q̄titatem: nunq̄d sū vsurarius? Et rndet Lau. de ridol. q nō. Non. n. ē iste casus silis casui decret: nauigāti: q: ibi receptum vltra sortē directe ꝓcernit mutuum in quo superabundantia reprobatur. xiij. q. iij. c. si q̄s obligatus: sz in casu nostro nō sic: q: concernit factum. i. securitatē dat. n. vt faciat ñ. n. dat ꝑpter mutuū cū nullum interuenerit: sz ꝑpt id q securat mercatorem de mercibus suis quas periculo marino vel terrestri exponit. Preterea nulla sors ĩtervenit: q falsū ē dicere q vltra sortē aliq̄d ꝑcipit. Nullū. n. ē daz edificiū sine fundamēto. i. q. i. c. cū Paulus. Potius āt videt eē ℞ctus locationis: quasi iste locz sub suo periculo ⁊ cum tali mercede cōductionē hazz merciū: qua. n. equitate ductus dicēs hunc subire pericula sine lucro. Et sic ꝓcludit hanc sniam verioꝛem. s. q ℞ctus de se sit licitus. Hāc dicit tenuis se magistrū in theologia fratrem Franc. de Empulis ordi. mi.

Cābia fiunt .§. XLVIII.

tripliciter: ⁊ de quolibet eoꝝ videndum ē si ē licitum: Uno mō fit sic. Campsor cambiendo recipit vnū denariū ꝑ florenō dicitur cambiū minutum ē ne vsura: Videtur q sic: q: queritur fructus de pecunia que non parit: ar. di. xlviij. sicut hi. Jo: ò lig. dicit q non videt bene excusabilis: nisi attēto itereſſe: q: attēto subiecto pecunia ē ī vēdibilis nisi ꝑpter cursum monete. Cōcludit finaliter q vbi quis plus recipiat non ē bñ tutus in ꝓsciētia. Sz Lau. de ridol. dicit q si verum foret huiusmōi cābia non fore licita: nimꝭ dānarentur: vnde puta talia esse licita dūmodo sine fraude celebrentur: nec hic interuenit mutuū: vñ nec vsura: nec insup qō ꝓtra ꝓsciaz edificet. Si. n. tibi cambio florenū dando tibi monetā vel dādo tibi florenū accipio monetā: ⁊ in ꝓmo casu recipio mihi vnū denariū veri valoris: in scdo volo vnū denariū a te vltra veruz valorē: iam id non retineo vel volo vt tibi pecuniā vēdēt q ē ĩuēdibilis scōm Archi. xiij. q. iij. c. i. Nec ad pecuniam respectuz habeo sed ad interesse meum rōe laboris: opaꝝ pensionum: salariorū factoꝝ ⁊ discipulorꝝ: que ꝑ huiusmōi arte exercēdo subeo q̄ de ꝑpio nō ē decens vt sub eam: nec in cassum laborare vel operari debeo in tui ⁊ aliorum vtilitatez. Expensarū quippe laboris ⁊ itineris ratio ē hñda: extra ò voto. c. magne.

Et ista uidetur fuisse sñia Jo. de lig. si recte attendatur. Pōt tñ in huiusmōi cābijs cōmitti petñ multipliciter non solū cum fit hoc ex auaritia sz ēt cū dantur monete falsę vel ticise vel diminute mixte vel etiam cum nimis capiūt ꝑ huiusmodi cambio. Quātum āt sic sumi possit nō pōt dari regula generalis determinate q̄titatis vbiq̄.

Fit et aliud cā. §. XLIX.

biū qō dicit cābiū ꝑ lias: ꝛ fit ꝑ istū modū. Recipit campsor cētum in loco vno: puta Venetijs a Pe. restitui facit ipi Pe. vel alteri ꝑ eo in alio loco puta Florētie. ioo. sex florenos vel septem ſz q̄ plus uel minus ualet de hoc ḡ q̄ritur vtruz sit licitum. Rndet Lau. de ridol. q̄ sic. Nō. n. venditur pecunia q̄ ē in uendibilis sz tñ hic soluit q̄tū ibi numerat. Nam tñ valet alicubi florenus cuz vno denario q̄tum alibi sine denario. Cursus. n. monete operat excessum in ualore ſm locoꝝ diuersitatem. Plus. n. ualet florenus florētinus Florentie q̄ alibi: ꝛ plus ducatus romanus. Rome q̄ alibi Operatur hoc ꝛ monetarū diuersitas: q̄q̄z. n. tā tum valent. Venetijs cētum ducati q̄tum Florentie cētuz sex uel centū septē florenі vel plus uł minus ñ. n. plus soluitur sz tātūdem. Est ꝛ alia ratō ſ. piculi cui subiacitur campsor. Aliq̄ñ in missiōe monetarum de loco ad locū: ꝛ iō si minus aliq̄d valet qō recipit a campsore in vno loco q̄ illō qō reddetur i alio illud plus sit rōe periculi ꝛ ut subueniatur salarijs ministrorum ꝛ pensionum ꝛ aliorum i huiusmōi arte necessariorū vt nō frustra operas ponat ꝛ sudorē ꝑpium in aliorum vtilitatem. Ad qō bene facit qō scripsit Tho. scōa scōe q. lxxvij. ar. iij. Non ē ergo vsura ul z̄ ꝓsciam.

Est ꝛ tertium . §. XLX

genus cambij qō dicit cambium per Venetias sine cambium siccum uel cābiū ad lib. grossoruz: ꝛ fit per hunc modum. Ego egens hic Florentie. io libris grossorum recipio a te campsore florentino ibidem florenos cētum sex uel plus uel minus sic tunc Florētie cambia currunt ꝛ ualēt. io. lib. grossorum ꝛ inde ad vnū mensē teneor tibi ad restituendum tantum q̄tum infra decē dies cōputādos a die celebrati z̄ctus ualent: io. lib. grossoruz in ciuitate Venetiarum q̄ aliq̄ñ valent plus aliq̄ñ minus ꝛ sic aliq̄ñ perdit aliq̄ñ lucrat cambiens: licet vt in pluribus lucret. Et ut intelligas terminuz p̄ dictum. io. libre grossorum itelligūtur cētum dicati. Queritur ergo vtrum licitus sit talis ꝓtractus. Rñdet Lau. ō ridol. arguit ꝑ ꝛ contra: ꝛ dicit sic Aut vis dicere q̄ hic interuēit mutuū: aut q̄ permutatio siue cambium. Si dicis q̄ mutuum cuz reddat idem qō mutuat. ſ. tot libre grossoruz hic ad mensem quot mō mutuāt: restat per ꝓsequens q̄ hic nulla cōmittatur vsura: nā nulla superuēit abundantia siue incrementum. xiiij. q. iij. c. i. ꝛ q. iij. si quis oblitus. Nec obstat: immo poterit contingere q̄ incremēta suscipiat: cum si hodie ꝑ io. libras grossorum cētū sex florenos numerz hic ad decēdium. i. ad decem dies forte valebunt centum septē: ꝛ sic inde ad mēsem recipiet vnū ultra sortem mutuatā. Qm̄ ꝛsi vnum plus tūc tpis ualebūt dicte decē libre grossorum ꝛ sic vnū recipit plus: nō tñ seq̄tur q̄ ultra. io. libras grossoꝝ recipiat: imo. io. tm̄. Tole exemplum in sili. Tu viōs q̄ valor florenі alteratur ꝛ variat de tpe i tēpus ex causis diuersis: nam aliq̄ñ ualet tres libras: ꝛ sexdecim solidos: aliquando plus: aliquando minus. Pone ergo q̄ ego hodie tibi mutuem vnum florenum ꝑ quo tibi trado monetam ꝛ sic libras tres ꝛ solidos sexdecim vel in auro: ꝛ cambis ꝛ ꝑcipis solum libras tres ꝛ solidos sexdecim: teq̄z facio debitorem in vno floreno. Inde ad mensez restituis vnum florenum in auro uel in moneta: et quia tunc valet solidos decem ꝛ septem dicet ne ille solidus quem plus ꝑcipio de floreno in auro restituto qui ualet tūc decem ꝛ septem solidos vł restitutio in moneta ad dictam rōnem solidoruz decem ꝛ septē vsurarius? Absit a seculo: tantum. n. percipio q̄tum mutuaui. ſ. vnum florenum vel eius valorem. Qz āt plus ualeat tūc ille florenus nec tibi nocet nec mihi ꝓdest. Nam si emissem de illa pecunia tibi mutuata tempore contract' mutui vnum florenum ꝛ usq̄z in hodiernum diez seruassem iam ex illo totidem. i. tres libras ꝛ decem septem solidos reciperem. Sequeretur etiaz hoc inconueniēs q̄ si mutuaui ex charitate ꝛ pure vnū modium grani tūc valentem sex hodie ualentem septem: tanto minus de grano restituere tenearis ꝛ sic ex gratitudine ꝛ charitate mea incōmodum reportare potero. Uolebam. n. illud seruare in id tps quo tu mihi restituis: qō si fecissem illud plus qō tunc ualet uendidissez: ꝛ qz seruiui tibi mutuando illud: si minus q̄ tūc valeat dabis: tunc me dānificabis. Ad ꝓdicta optime facit quod scribit Hug. ꝛ Archi. post eum in. c. siquis clericus. xiiij q. iij. Si āt vis dicere q̄ hic interuenit ꝑmutatio siue cambium: longe fortius videtur ꝓcedere conclusio memorata. ſ. q̄ non sit vsura. Cum. n. vsura ꝓprie ꝓmittatur in contractu mutui: cum hoc nō sit mutuum sz ꝑmutatio uel cambium: ꝛ sic z̄ctus vicinus emptioni: ergo ñ ē vsura. Sed ꝓtra ꝑmuz. ſ. cum dicitur hic interuenire mutuū: videtur cē tex. in. c. nauiganti in ꝓnci. cū ibi notatis in glo. Lau. Et pōt huic addi q̄ cum dicebatur: q̄ idem redditur: q̄ mutuatur. ſ. tot lib. grossoum: ergo nulla vsura. Rñdetur q̄ illas. io. lib. grossorum sperat campsor recipere in maiori valore q̄ dederit: alias non mutuaret: licet quādoq̄z ñ illuz recipiat: ꝛ sic ē ibi vsura: cum intēruenіat mutuū cum intentione lucri. xiiij. q. iij. c. i. Exempla etiā

que ibi subdūtur de floreno mutuato vel modio grani sunt dissimilia a cāu nīo: qz. n. mutuās illa ex charitate mouet ad mutuādum z a cāu ꝓtigit illū florenū uel modiū grani plus ualere qñ sibi redditur q̄ cū mutuauit: ideo absq; vsura ꝓcipit cū ñ itenderet lucrari: sz ꝓrio fuire. Et in tali casu loquūt Archi. z Hug. supi' allegati. In casu āt nīo lucrū ꝓncipalit itēdit: z iō vsura. Contra fm vero cū. s. dicit inuenire cambiū z ñ mutuū: fac: qz si ꝯctus cābij eq̄pollet quodāmō ꝯctui vēditōnis cū pecunia sit inuēdibilis nec nō z ipsius vsus qui ñ ē aliud q̄ ipa ꝓsūptio ab ipsa pecunia inſepabilis: z sic vnū sine alio vendi ñ pōt: nec etiā utrūq; sil' tanq̄ alī p alterū crescat in ualore iuxta nōta p Jo. an. sup regula petrī: de re. iur. seqtur q̄ ꝯct' nō ē licitus: hec ille. Et his pōt addi q̄ cum arguebat. s. vsurā hic nō eē: qz vsura ꝯmittit in cōtractu mutui: z hic ñ ē mutuū: sz cābium vel ꝓmutatio: Rñdet q̄ vsura ex fraude repitur ēt i alīs cō tractibus cū ē ibi mutuū unplicitū vñ q̄rit lucrū: z sic ē in ꝓposito. Tādē p' multa ipe Lau. hanc qōnem sic ꝓcludit: qz sub spe lucri z itētōne plus ꝓcipiendi q̄ sit qō tūc mutuat z qz vt plurimum sic ꝓtingit: z alīs nō mutuaret ipse mutuās: talia p petrantur: consulo ut oēs abstineāt: ar. eo. ti. c. in ciuitate. Et remittit p maiori declaratōe ad quasdam alias qōnes ipsius tractatus: q̄ supra posite sunt: ex quibus satis clare haberi pōt q̄ est vsurarius contractus.

Exercetur īsuper. §. LI.

In romana curia alius ꝯctus a trapezitis seu cāpsoribus curie quē cambiū eē nuncupant: sed vsa magna ē: fit āt sic. Clericus ꝓsecutus de nouo bñficium aliq̄ ꝓ expeditione bullaꝝ ipius idigens pecūijs petit a cāpsore sub mutuo certā sūmā puta mille florenī. īstituēdoꝝ i patria puta Parisius ide ad sex mēses i moneta ibi currenti: et quez ille statuerit mutuat cāpsor: sz vltra lucrū cambij exurgens ex varietate valoris monetaꝝ in diuersis locis exigit ab eo q̄nq; uel octo ꝓ cētenario: sicq; ei respondetur. Querit vtrū sit licitū. Et q̄ liceat querūt aliq̄ ꝓbare ad excusādas excusationes in peccatis triplicit ꝓmo rōe more: qz tūc venūt vsure soluēde ñ ut usure. scōo noīe itereſſe: nā hīndo illam pecuniā cū ea lucratus fuisset: sz nō habendo ñ potuit eā exercē: z sic ꝓseqtur dānum: ar. xij q. ij. si q̄s de clericis: z extra de fideius. puenit. tertio rōe piculi q: pōt bñficiatus mori in via: z sic posset cāpsor totū amittere: vel cum magnis laboribus z expēsis rehabē: ar. de vsuris nauiganti: ex nōtis ibi p Jo. cal. Sz fatēdū ē vsurā eē expressaz qz ibi lucꝝ sepatur ex mutuo qō ptinet ad rōnez vsure: ut. xiij. q. ij. si fenerauerit: z extra de vsur. consuluit. Et ad rōes eoꝝ rñdet. ꝓmo q̄ i casu dicto non ē dare mora cum nōdū aduenerit termin' solutionis fīede ꝓuētus. Tūc. n. venīt soluende qñ. s. p' terminum datū q̄s non soluit. vñ recipit tale dānum. Ad scōam dicēdū q̄ illud hz locum s. de interesse quo ad dānū emergens: puta si mutuans ipse accipet ad vsurā fm Jnno. z Joā. an. Qz si quis dicat etiam habere locū quo ad lucrū cessans ut Hosti. z Pe. de ancha. sentiūt. Nec etiam hoc excusat in vitio vsure talē ꝯctum quia dicunt p̄fati hoc eē verum qñ mutuās oīo intendebat ex pecunia mutuata emere vnā possessionem iā sibi patam ad emēdū vel exercere in negotiationibus licitis vnde verisilr spabat lucrū: que hic cessant. Nam campsor nō intendebat emere possessionem nec exercere in negociatōe: sed in silib' mutuis z huiusmodi. Ad tertiā rñdeo q̄ ita cautos se faciunt per diuersas vias q̄ sūt quasi securi de capitali: sed si eēt piculum etiam sīo excusaret cum rōe mutui hoc petāt: ar. extra de vsur. nauiganti. Est ergo lucrū fenebre z restōni obnoxium Qz autem ꝓpinas faciāt z numera lāgiantur pro bñficiandis ad instantiam eoꝝ p̄latis cum q̄bus habent amicitiam ipsi campsores ut operētur ꝓ beneficijs obtinendis ꝓ eis: hoc iam spectat ad simoniam. i. q. i. qui studet: de qua supra dictū est.

Capitulū. viij. de venditione ad terminuz.

E uenditione ad

terminum pōt exponi illud ps. Terminum posuisti quem non transgredientur: neq; ꝓuertentur operire terram. i. tu dē' sicut alīs rebus posuisti terminuz ita z ualori rerum que sunt venales terminum p̄cij ꝓut rō dictat: quem iusti homines nō trāsgrediunt in augēdo p̄ciū. Neq; ꝓuertent. s. in minuendo precium ipi iusti in emēdo minus iusto precio: opire. i. addeuorādum z absorbēdū terram. i. pauperē. Triplex est terminus.

Est igitur ꝓmo termin' p̄cij iustificati: ibi Terminum posuisti.

Est scōo terminus precij augmentati. ibi quem ñ transgredientur.

Est tertio terminus precij minorati: ibi neq; conuertentur ope. ter.

Primum precium. §. I.

venditionis dicitur iustificatum z limitatum. Et circa hoc prenotandum est fm Sco. in. iij. di. xv q. ij. Pensatio valoris vsualium rez vix aut nūq̄ potest a nobis fieri nisi per coniecturalem seu probabilem opinionem. Et hoc quidez non punctualiter seu sub ratōne z mensura indiuisibili i plus z minus: sed sub aliqua latitudine competenti circa quam etiam diuersa hominuz capita z iudicia in estimatōne differre videntur. Proinde varios

Assisa ē tempe mutuū simpl'ēg ꝓ expeditione bullaꝝ. cū ipso vendicionēg.

Penē er vendē aū dilationē solu cionis. ul. nisi tpō. pt esse lim tū aut illud.

Capitulum octauum.

gradus ⁊ modicam certitudinem multumq; ambiguitatis iuxta opinabilez modū in se ⁊cludit q̄ uis quedam plus ⁊ quedam minus. Loncō. i hoc Tho. Proinde aduertendū ē q̄ huiusmodi p̄ mi p̄cij iustificati ⁊ limitati potest etiam distinguj tripliciter limitationis gradus etiam iustus.

Primus potest nominarj pius.. Scōus discretus. Tertius vero rigidus. Prim⁹ ē p̄cij minoris. Scōus ē mediocris. Tertius ē maioris: verbi gratia. Sint decem petie panni eiusdem uidelicet bonitatis: laboris artificij: atq; expēse. Harum tñ. x. petiarum fm uaria capita ⁊ diuersas sē tentias circa illas a varijs varia estimatio fiet. Et tandem reperiētur isti estimatores circa illas tripliciter variarj ut puta. Quidam estimabūt quā dam illarum p̄cij. l. ducatorum: ⁊ hic potest dicj p̄cij limes ⁊ gradus pius. Jtez alij. l. cum dimidio ⁊ talis dicj potest limes ⁊ gradus discretus. Quidam vero alij. li. ⁊ hic dicj ualet limes ⁊ gradus rigidus ⁊ seuerus. Propter varietatem ergo emptorum ⁊ venditorum aliqua istarum petiarum pānj pro pecunia numerata vendetur. l. ducatis: aliqua. l. cō dimidio: ⁊ aliqua dabitur p. li. Nūc aliquis venit non habēs denarios vnde p̄ntialiē solua: dilationem solutōnis poscit: si igitur venditō tūc non statim soluendus ꝓpter huiusmodi p̄cij expectationem p̄tium augeat non tñ vltra vltimum limitem iusti p̄cij: sed stat in summa. li. ita q̄ q̄cūq; solutionez ampliori tempore gratis seu expacto expectaret nunq̄ ob hoc vltra illuz limitem iusti p̄cij aliquid acciperet: nō ē ibi ex vi ⁊ctus vsura scōm sniam magnorum doctorum. Rō hui⁹ ē quia talis non vendit terminum: nec ꝓpt expectationem reciperit aliquid iusta p̄tiuz rei quam vendit: q̄uis non facit gratiam remissionis p̄cij descendendo ad. l. quod quidem libenter faceret si ille solueret statim. Nam aliud ē non facere gratiam illam pro eo q̄ facit gratiam expectationis atq; aliud ē ꝓpter hoc. i. ꝓpter expectatōnem simpliciter excedere p̄tium iustum. Stat igitur talis in limite rigidi gradus qui extra iustitiam esse minime potest dici. Sed si iste solueret statim condescenderet vsq; ad limitez gradus p̄ij. i. vsq; ad. l. Notandum ⁊super q̄ cum quis vēdit merces q̄scunq; lanam linum pannos victualia ⁊ huiusmodi certo p̄tio maiori q̄ sit illud q̄ tunc ualent cum vendūtur ex eo quia non intēdebat eas vendere sed seruare vsq; ad tempus quo ꝓbabiliter estimabat tantum tunc valituras vel plus quantum nunc vendit: sed ad instantiam alterius vendit: istud est etiam p̄tium iustificatuz ⁊ licitum. vt expresse dicit. c. in ciuitate: de vsuris Secus autem si non intendebat ea seruare ſz tūc vendere: vel etiam si non est probabile seu verisimile q̄ eo tempore quo volebat in futurum vēdere tantum debebant valere quantum nunc vēdit quia tunc haberetur respectus ad terminum nō ad indēitatem suam: vnde esset vsura. Idem dicē dum de emptore. ſ. q̄ si emptor dat p̄tium mercium añq̄ recipiat merces ⁊ minus dat q̄ tūc ualent cum emit ex eo qnia eo tempore quo receptu rus ē merces verisimiliē estimat q̄ minus ōbeant valere q̄ tunc cum emit: vl saltem dubium ē vtz plus vel minus sint valiture q̄ sit p̄tium datum: p̄tium ē iustificatum ⁊ licitum: puta de mēse mā tij emit sextarium frumenti valētem tunc mediū flōeñ. dādū sibi ō mīse iulij qñ estiaē valituz. xxx solidos vl ē dubiū si valebit. xxx. solidos: aut ēt. xxv. vl plus ⁊ ꝓbabile dubiū: eōndo. xxx. solidis non reputatur illicitum: ar. ad hoc in. c. in ciuitate: ⁊. c. nauiganti. Secus si rōne anticipationis solutionis p̄cij ante receptionem mercium diminueret p̄tium tūc currens: vel si vsiliter estimaret minori p̄cio nō posse valē merces illas emptas q̄ sit illud qō dat: sed bñ multo ꝓ maiori p̄tio q⁹ tunc esset vsura.

Secundum p̄tiū. §. II.

Vendino ul empno tnl ē illicita in toto.

rei vendite dicitur augmētatū seu multiplicatuz: qō q̄dem fit cum a uēditore q⁹ emptor de re ēpta p̄tium non soluit statim sed terminum quetit: iō venditor p̄tium petit vltra debitū iustitie augmentatum: vbi gīa. Vult ꝓpter terminum sex mensiū de qualibet petia predicti pānj. liij. vel. lvij. et q̄ñ q⁹ vltra qō quidem manifesta vsura ē sicut per ō terminationem ecclesie p⁹: vt extra de vsuris: i. c. consuluit. Sz q⁹ mercatores iniusti ad excusādas excusationes in peccatis ꝓ se habē conātur quasdam in hoc defēsiones: ideo de eis cum responsionibus suis aliqua subiungamus. Prio eq̄dē dicūt q⁹ mercatori licet exquo ꝓ cōi vtilitate laboribus ⁊ expensis ⁊ mltiplicibus piculis se exponit: quia iustum ē ut inde reportet lucruz competens officio suo: hoc quidem facere minime pōt nisi in vēdēdo merces suas sic p̄tium taxet q⁹ pensatis oībus laboribus periculis ⁊ expensis circa merces suas factis vel fiēdis lucretur. io. uel. xv. ꝓ centenario. Hoc quoq; agere ñ potest: nisi ꝓ expectatione solutionis vsq; ad hoc augeat p̄tium solutionis mercium suarum: ut scilicet pensata hui⁹ expectatione cum ceteris circunstantijs lucretur finaliter. io. vel. xi. Ad qō rñdetur q⁹ istud ñ ē simpliciter verum. ſ. q⁹ in omni casu liceat mēcatori plus vendere q̄ ei constiterit: sed aliqñ oz q⁹ tātundem uēdat aliquādo etiam minus aliqñ plus fm q⁹ plus uel minus illo tp̄e quo vendit valet illa mercātia: qō ꝓcedit ex abūdātia uel penuria eius: ⁊ fm q⁹ plus uel minus repit: ⁊ hoc ꝓbat tripliciter: Et pmo dicendum ē q⁹ lz mercator sic p̄dictum ē ꝓpter p̄dictas causas lucrarj possit: nō tñ mō licito: sicut cōtingit in uendendo ad terminum ⁊ obseruādo alios illicitos modos. Jtem

Pemptor⁹ et uēditor⁹ falsos ⁊ fensiuōs ad luandū.

scdo sicut intuētibus pz ex predictis sequeretur q̄ dato q̄ mercator merces valoris .100. ducatorum p̄ mille ducatos emisset: tūc fm p̄dictam positionem posset per quēcūq; illicitum ꝯctum illas illicite vendere sic: q̄ ultra mille ducatos lucraretur .10. vel .xv. p̄ centenario: qđ quidem patenter irrationabile ē. Seq̄retur ēt tertio q̄ si in terra vel tempore maxie caristie merces suas p̄cio magno emisset: posset ꝓpter hoc in loco vel tempore in q̄ merces ille eēnt uiles vendere illas etiā precio maiori q̄ emisset saltem ꝓpter expectationē solutōis qđ quidem absurdissimum manifeste apparet atq; iniustuz. Secūdo ēt dicūt q̄ ñ intēdūt merces suas cariius vendere ꝓpter tēpus: sed propter recuperādum dānum qđ ex dilatione solutionis incurritur: q̄ si p̄dictos denarios statim p̄ merciū venditionez haberent: posset cū eis iteruz lucrari qđ facē non possūt q̄ non statim soluuntur Ad qđ etiam tripliciter rñderi pōt. Et p̄mo dicēdum q̄ si talis venditor inde lucrari possz possibile etiam foret nō lucrari: insup ꝛ perdere capitale nunc āt q̄ nō stat in piculo talis damni nō potest stare in certitudine talis lucri. Insup ꝛ scdo q̄ nō hēret lucrum de re noñ sua. i. de mutuo dato i ēptōne. Preterea ꝛ tertio mercator non pōt i pactū deducere recompensationem dāni: qđ considerat ex hoc q̄ sua pecunia non lucratur ut possit vendere qđ nondū ē: ꝛ pōt ab hñdo multipliciter ꝛmpedri fm Tho. scda secūde. q. lxxviij. ar. ij. in responsione ad p̄mū. tertio quoq; hoc dicūt facē q̄ frequēter apparet q̄ debitores nō soluunt in tempore assignato: ꝛ circa requisitionem taliū denariorz oz eos facere magnas expensas aliqui etiam nunq̄ soluunt: q̄ recedunt vel fallunt. Ad qđ dupliciter rñdetur. Et p̄mo dicendū ē q̄ lz multi quibus talis terminus ꝓcessus ē in termino nō soluant multi etiam sunt qui i termino sibi dato soluunt: ꝛ tamen preciū qđ ꝓpter tēpus mercīb' additum ē nō minuitur ab his qui in dato termino soluūt: quare eque vtrisq; vendere terminū in eq̄litas ꝛ in iustitia ē: q̄ iustus non oz ferre penā iniqui seu mali debitoris. Uez ē q̄ extra de fideiuss. c. peruenit: conceditur rōe interesse: si debitor nō soluit in termino sibi dato creditor seruari debet indēnis: nec tunc est ibi vsura: cum vsura sit q̄ rōne mutui speratur lucrum hic autē talis excrescētia non recipitur nisi ex ratione damni vitādi nō lucri habendi. Ab illis ergo qui in termino ñ soluunt exigat recompēsationez sui damni non ab alijs. Quantum ad aliam partē sue excusationis s. de his qui nunq̄ soluunt vnde damnificāt. Talibus tespondendum ē q̄ eozum ꝓscia pōt stāi merito inquieta cum ꝛ de tali termino dato culpaz habeant ꝛ aiam cum substantia perdant. Nā nō coguntur talibus vēdere nec illis venderent si crederent illos non soluturos: ꝛ rōe dubij in mutuo quod ē ibi implicitum non licet sperare lucrū extra de usuris nauiganti. Nec ē iustum q̄ in termino soluentes patiantur penam ꝓ non soluentib' ut dictum est

Tertium uero pre. §. III.

cium rei vendēde dicit minoratum: sicut patet in vendēte pānum vel equum ꝓ. 100. florenis cū expectatōne tpis: puta vnius āni: ei qui sibi mox est reuēditurus ꝓ nonaginta tūc recipiendis. Prim' enim dñs pāni vel equi tradidit illi nonagita florenos ꝛ q̄nq; octoginta sed manualiter tūc. Ille vero qui p̄mo emit nihil tunc soluit p̄mo dño rei sed inde ad annū: patens igitur est q̄ iō secundus reuendidit p̄mo vēdenti ꝓ p̄cio satis minori: q̄ sub quadam mutui rōe potius q̄ sub reali veritate solutionis tradidit ille sibi nonaginta vl' octoginta ab eo debens rehabere centum quos ipi p̄mo vendēti non soluit tunc: ꝓpterea talis ꝯctus vsurarius ē ꝛ oī malignitate ac duplicitate plenus ar. xūj. q. iij. plerisq;. Aduertēdum ē tñ q̄ si dñs absq; intentione reemēdi rem a se vendēdā absq; fraude vendidisset equum ꝓ. 100. florenis ꝛ tamē ab emptore simplicit vēdenti sibi sicut ꝛ cuicūq; emere volenti reuenderet illum ꝓ p̄cio minori nō esset vsura: posset tamē ibi esse pctm̄ iniusti precij Posset ēt hec reemptio taliter circūstātiari q̄ nō esset ibi pctm̄ minorationis iniuste: tñ talis ꝯctus fieri solet ēt in fraudem vsurarum. Propterea h̄ vltimuz nō ē vtile predicare nisi cū ista additione s. cum predicti ementes precio minorato non sint artium ꝛ legitimarum mercationum ꝛ ciuitatuz ꝓ ꝓpo commodo destructores. Sed qđ remediū dabitur lanificibus ꝛ alijs mercatoribus qui ob id p̄ciū vltra iusticiam minoratum nequeūt vēdere pannos uel merces suas quin multum amittāt de capitali si ad terminum vendere nolunt dictas merces: quādoq; si non vendāt ad terminum nō possunt reperire emptorem. Insuper talis ē q̄nq; in ciuitate consuetudo ꝓ cōmuni bono iam lōgo tempore introducta. Ad hoc dicendum ē q̄ si tal' consuetudo ē de dilatione solutionis introducta sit ꝓ cōi bono ꝛ non in fraudem vsurarum: sed ꝓ expeditiōe mercātiarum: tūc distiguēdum ē scōm Tho. vt dicit in. §. se. quia aut mercator merces suas vendit ad terminum vltra q̄titatem iusti p̄cij: aut non. Si p̄mo mō nō ē dubium q̄ ꝯct' vsurarius ē: cum in eo exspectatio tpis sub p̄cio iniusto cadit: cōtra. c. cōsuluit extra de vsuris. Si autē scōo mō q̄ fm q̄titatem iusti p̄cij vēdit: licet ēmium tradat ꝛ ꝓ ēmino p̄cio maiori vēdere videatur: nō tñ ē ibi vsura. Nec p̄mo obstat si ꝓ minori p̄cio daret si statim sibi pecunia solueretur: qđ quidem pōt per simile in alijs debitis apparere: quemadmodum si alicui aliquid debeat ad certū terminum q̄ñ de eo quod ē sibi debitum aliquid

dimitterꝫ si citius solueret. Cōstat nēppe q̄ ille dimittere sibi posset ⁊ tñ ab vsura ūnunis eēt ille. s. q̄ dimitteret de debito: ⁊ ille ēt cui dimitteret fm quosdam. Sz hoc nō semp credo verum. s. q̄tum ad debitorem soluētē añ tp̄s. s. qñ ex anticipatōe solutionis debiti illi soluens sustinet dānuꝫ: quia oz eum accipere ad vsurā vel vendere res suas in vilioꝛi foro: quas reseruare volebat ad tēpus cuꝫ plus vendūtur vel ēt cum non tā ex anticipatōne solutionis q̄ ex quadam liberalitate sibi remittēt qō tñ de facili nō ē credendū nisi ex circūstantijs sufficiētibus appareat. Scō ēt nō obstat si quis dicat q̄ ad denarios nūeratos illa mercantia tantum nō posset vendi q̄tum cū predicto termino assignata ⁊ res tñ ualet q̄tum uēdi pōt: vt. ff. ad trebel. l. i. §. si hoc res. Jtē q̄ lz plus ꝓstiterit si cuꝫ tali termino plus vēdat q̄ cum denarijs nūeratis uēdi posset illud plus ꝓcipitur ultra sortem. Ad hoc dicēdum q̄ ꝓsuppositis his q̄ superius dicta sunt q̄ lz non ex nā ꝯctus ⁊ mercātie: sed ex mali gnoꝛuꝫ mercatoꝝ malitia in uēdendō illicito mō terminum ⁊ minoꝛando iustū ꝓcium ñ obseruetur iuste mercatōis via: tñ iusti mercatoꝛibus relinquitur semita: q̄uis obūbrata ⁊ arta q̄ licito mō mercari possunt ꝓinde rebus sic stātibus si lāifex ⁊ mercatoꝛ tñ uendit pānos ⁊ merces suas ad tem minum ꝓ q̄to vēderet ad denarios numeratos si predicte impietates cessarent nō sibi edificat ad gehēnam. Et cū dicebat q̄ tñ res valet q̄tū vēdi pōt: dicēdum q̄ verum ē si ꝓ tanto q̄tum ualz ꝓmittitur vendi: ⁊ nō obstent malitie ꝓdicte. Cum ꝓdictis ꝓcoꝛ. Tho. in quadam sua responsione q̄ hic ponitur.

Et ꝓ maioꝛi .§.IIII.

declaratione hui⁹ materie. s. de vendēdo ad tēminum. Nota q̄. b. Tho. requisitus sup hoc a lectore florentino. Utrum si in exspectatōe tp̄is de soluendo precio plus petat q̄ si tunc soluatur precium cum res venditur sit vsurarius ꝯctus. Super quo collatōne habita cū Ugone cardinali: ⁊ quodam electo Lapuano sic ꝓ litteras rñdit. Primo dico q̄ supposito q̄ cōsuetudo de dilatione solutōnis vsq̄ ad spacium triū mēsiū sicut ꝓponitur sit ad cōe bonum mercatoꝝ. s. ꝓ expediēdis mercatoribus ⁊ ñ i fraudē vsuraꝝ introducta videt esse distinguēdū. Quia aut uenditoꝛ uēdit suas mercātias ad terminū predictum vltra quātitatem iusti precij ꝓpter expectatōem aut ꝛz iusti p̄cij q̄titatem. Si ꝓmo mō ñ ē dubiū eē vsurariuꝫ ꝯctum: cū expectatio temporis sub p̄cio cadat. Nec pōt eē excusatio si vēditoꝛ sit seruiēs ꝓ salario suo potius minister q̄ dñs apotece cum ob nullam cām liceat ꝓ tēpoꝛe expectationis pecunie ad p̄cium augeri. Si āt scō mō ñ ē vsura: nec obstat si ꝓ minoꝛi daret si statim sibi pecunia solueret: qō ꝓ sumile pōt ꝓbari in alijs debitis: q: si alicui debeat aliquid vsq̄ ad certū terminum: q̄tūcūq̄ de eo qō ē sibi debitum dimitteret si sibi citius solueret: cō stat eū cui debet a peccato vsure eē ūnunē. Licz. n plus debito accipere ꝓpter dilatōem tēporis vsuram sapiat minus tñ accipere ut citius sibi soluatur vsuram nō sapit: maxīe ex parte eius q̄ minus recepit q̄uis ex pte eius q̄ minus dat videat eē aliquis modus vsure cū ⁊ spatium tp̄is uēdat. Uñ ⁊ in casu ꝓposito plus eē timendum de vsura ēptoꝛi ut ante tres mēses soluat si minus iusta estimatione pānos emit q̄ venditoꝛi q̄ minus accipit vt citius sibi soluatur. Ex quo ēt patet q̄d sit ad scōum casum dicendum: q: si mercatoꝛes Tuscie portantes pānos de Frācia ut de eis usq̄ ad tempus resurrectiōis p̄cium expectarēt plus vendant pānos ꝓpter expectatōem p̄dictam q̄ valeāt fm cōe foꝛum non ē dubium eē vsuram: si autem nō plus q̄ valeant sed q̄tum valēt plus tñ acciperēt q̄ si eis statim solueretur: non ē vsura. Jtez tertio cāu etiam silr dicenduz videtur q̄ si illi qui pecuniam mutuo accipiunt cum vsuris: illam vsuram recuperare uolunt plus uendentes pānos q̄ valeant ꝓpter expectationē predictam: non ē dubiuz esse vsuram: cum manifeste tēpus uendatur. Nec excusantur propter hoc q̄ volunt se seruare idennes: quia nullus ōbet se seruare indēnem mortaliter peccando. Et licet alias expensas factas licite puta in portatione pannoꝛum possint licite recuperare non tamen vsuras quas dederunt cuꝫ hoc fuerit iniusta datio: ⁊ p̄sertim etiam cum in dando vsuras peccauerint tanq̄ occasionem peccādi vsurarijs dātes: cum necessitas que ponitur. s. ut honoꝛabilius viuant ⁊ maioꝛes mercationes faciant non sit talis necessitas que sufficiat ad excusādum peccatū predictū. Patet etiam a simili q̄ nō possunt in venditione pannoꝛum expensas recuperare quas incaute ⁊ ip̄rudēter fecissent: patet etiam ex predictis qō in. iij. cāu querebatur. Naz ille qui ad certum terminum dare debet si añ terminum soluat ut ei aliquid de debito dimittatur vsuram cōmittere videtur: quia manifeste temp⁹ solutionis pecunie vendit vnde ad restitutionem tenetur. Nec excusatur ꝓpter hoc q̄ soluendo ante terminum grauatur vel q̄ ad hoc a creditore inducitur: quia eadem ratione possent omnes alij vsurarij excusari. h oīa. b. Tho.

Queritur de Ba .§.V.

rocholi. Est autem huiusmōi q̄dam ꝯctus qui sic fit. Uendit lanifex retagliatoꝛi. io. pānos ad tēminum vnius āni ꝓ p̄cio florenoꝝ q̄ngentoꝝ venit ex trāsuerso Titius egens pecunia ⁊ q̄uīt cuꝫ retagliatoꝛe q̄ de p̄senti sibi tradat florenos q̄drigentos q̄nq̄ginta: ⁊ ip̄e ꝓtētabit lanificē in die termini de q̄ngētis: mō q̄rit: an talis ꝯctus sit licitus ⁊

d. 5.

⁊ nō bnē gnaliter ⁊ sti. q̄ pt̄ ee justū et injustū.

Rndē q̄ pno pnt̄ nī pnto si in fruō plg ul' ming valēt ē inspiēd.

ex qua pte seu ex cuius psona: Istā mām tractat. d. Lau. de flor. in suo tractatu de vsur. in. ij. pte ꝛ eius dicta de vbo ad vbum h̄ ponūtur. Dicit g. Ex pte Titij ñ ē dubiū q̄ nō ē illicitus: nisi q̄ten? dicum? licitū vel illicitū mutuo recipe ad vsuram de q̄ hēs. j. Ex pte vo retagliatoris dicas q̄ aut vē dit pānos ad rōem q̄ngētoꝝ: ꝛ tūc ē illicitus: aut ad rōem q̄dringētoꝝ q̄nq̄ginta: ꝛ tūc sec?. Ex pte āt lanificis dico: q̄ aut dict̄ pānj valebāt tpe ven dtōis q̄ngētos: ꝛ q̄ngētos habuissz vēdēdo voca bulo alludens ad ꝓtātos: ꝛ tunc ꝑctus ē licit?: aut tunc valebūt min? q̄ngētis sz ꝓpter dilatōez solu tionis ꝓuenit de q̄ngētis: ꝛ tūc dices: q̄ aut dubiū ē an solutionis tēpore plus vl' min? forēt valituri: aut certū ē q̄ tūc illud ul' plus sūt valituri aut mi nus q̄ illō i scō casu ñ ē dubiuz q̄ licitus ē ꝑctus ꝛ siliter in tertio q̄ illicitus ē. In pmo vo dicas q̄ ē licitus si al' ñ erat vēditur?: als sec?: vt p̄dicte oīa ꝓbāt ex decretalib? in ciuitate: ꝛ c. nauigāti: extra eo. Laueat sibi iſup ab intētione de prauata i his casib? in q̄bus licitū affirmaui: ut in hac nīa ōcre d. ꝓsuluit. Jdeo bñ ꝓsuluit papa i dicto. c. in ciui tate: in fi. Et in hoc lanificib? meis cōpatio: quo rum q̄dā vt pcepti ad ꝓtātos vēdē nolūt eo q̄ mi nus q̄ ad terminū pciperent. Uex q: mihi dicit q̄ si venderet ad ꝓtātos nō haberēt tm̄ de pannis q̄tū ꝓstiterūt: rudis lane mā ꝛ alijs expensis inter ueniētib? cōputatis. Uidendū ē vtz saltem q̄tuz eis ꝓstiterit vel ꝓstat: vendēdum: ad terminū pci pe valeāt. Et videt q̄ sic: q: nihil ultra sortem pci piunt. In ꝓrium fac: q: tm̄ res valet q̄tum vendi pōt. ff. ad trebel. l. i. §. si heres. ff. ad. l. fald. l. quere batur. ff. de furtis. l. si q̄s vxori. §. fi. ad. l. roldi. de iactu. l. ij. §. porro. nō. extra de testi. cum cām: ꝛ i c. ciuitate supra. eo. g̃ si plus vendūt q̄ valeat nō obstāte q̄ plus ꝓstiterit illō plus pcipiūt vltra sor tem: dico q̄ attēto ꝓstito rudis lāe tuncture ac ma nufacture nō est verisile q̄ lanifex debeat inde ꝑ minori pcio vendē pānū quā sibi ꝓstiterit q̄nmo pluris ꝓsideratis opis psone ipius lanificis. Si er go nō repit q̄ velit ꝑ tāto emere hoc nō ꝓtingit ex eo q̄ plus nō valeat pānus maxie ꝓsiderato q̄ re tagliator ꝑ pluri vēdat ꝛ emptorē repit. Si ergo ex impostura retagliatoꝝ vel alioꝝ mercantium q̄ sil' se cōponere debēt q̄ nēo nisi ꝑ tanto panno? emat nisi termin? ꝓcedat: imo audiui q̄ sunt q̄dā lanifices in pecunia plurimū abūdātes q̄ plus cu re in pecuia ē q̄ in aia ponitel sūt horum cā. Naz pecunia ñ egētes vendunt ad terminū pro maiori q̄titate q̄ si venderēt ad ꝓtātos: ꝑpter hoc alij q̄ vellēt vendē ad ꝓtantos nō repiūt q̄ ab eis velunt emere nisi ad terminū: vel si emūt ad ꝓtantos no lunt emere ꝑ q̄titate debita: ꝑpī q̄ oz tales ven dere ad terminum sic illi potētes. Quā obrez di co rebus sic se ita hñtibus q̄ lanifex si ꝑ tanto vē dit pannos ad terminū ꝑ q̄to venderet ad cōtan tos si predicta cessarent: q̄ nō edificat ad gehēnā q: q̄tum res valet ꝑ tanto vēdit. Et cū dicebat q̄ tātum res valet q̄tum vendi pōt: fateor si ꝑ tāto vēdi pmittitur q̄tū valet ꝛ sic defendi pñt lanifi ces plubati: als āt defendi neq̄unt. Et quō estima rī ꝛ quō ꝓbari ōbeat rei valor vide nōta per glo. in. c. cum cām de testi. ꝛ p. d. meum Jo. de lig. in. c. cum cām: de emp. ꝛ ven. ꝛ p glo. ꝛ Bar. in. l. ij. C. de rescin. vā. ꝛ in. l. si quos co. ti. Et facit etiam quod ipse Bar nōt in. l. continuus. §. cum ita. ff. de ver. obli.

Item nota q̄ cū. §. VI.

aliquis vēdit res ꝑ precio q̄ nunc currit ꝛ addit pactum q̄ si plus valebūt usq̄ ad pasca vult illō plus. Si āt minus ualebunt nō minus vult scōm Hosti. ꝓcul dubio vsurarius ē. Item qui emunt a paupibus oues ꝛ boues quos illi forte non hñt ꝛ talia aialia locāt eis: tales emptores si sciunt vl' credunt hoc. s. q̄ venditor ille non habeat vsurā cōmittunt sm̄ Ul. Sed si credunt eos habere ꝛ si ne fraude emunt nō ē vsura. Item q̄ nūc emūt certos equos tradendos emptori ab ipso vendito re in certis nūdinis: si emantur minori precio q̄ estimētur eos ibi valē: vsura ē. Si āt de ualore ve risimiliter dubitat nō ē vsura sm̄ Ul.

Sed quid cū. §. VII.

Rndere nēq̄ in loco ubi nō erat nēdinē q̄ illo ꝑ no. ubi erat nē dinē. Et nūd. si nūdū ꝑ illo ꝑno al' nō.

quis nō erat uēditur? res in loco illo i quo q̄s vl't emere ab eo:: sz in alio ubi carius ille res vendun tur: nūq̄d vendēdo sm̄ illud ꝓcium loci quo vole bat deferre vsurā cōmittit? Rndet. Jnn. p'. Ray. ꝛ dicūt q̄ nō dūmodo nō accipiat vltra id q̄ ac cepturus erat ibi quo portare volebat: q: quo iu re pōt carius vendere ꝑpī dubiū tp̄is eodez iure pōt carius vendere ꝑpī dubiū loci: extra eo. in ci uitate. Sed hoc simile reprobat Hosti. tū q: non ē verisile q̄ alicjs talem emptōem faceret nisi mul tum egeret: ꝛ sic via ꝑ talē opinionē paratur figñ tis: tum q: laboris ꝛ expēsaꝝ itineris habenda est rō: extra de voto: magne. Jo. an. ꝓcor. has opinio nes dicens q̄ si statim ille ēptor soluit ꝓcium pu tat veram opinionē Jnn. sz si differat solutio ꝓcij tūc videt ꝓcedere rō Hosti. ꝛ cessare rō Jnno. q̄a in dubio tēporis pōt cōmodū ꝑuenire: vēditori ꝛ emptori: sed hic nullum cōmodum emptori. Et hanc distinctionem approbat. Jo. cal.

Quid si quis uē. §. VIII.

vendit prediuz cū tali conditōe q̄ usq̄ ad tot an nos si reddit predium rehabeat predium. Rndeo sm̄ Ray. Host. ꝛ Ber. hoc nō ē mutuū vnde nec vsura. s. ex forma ꝛ emptor facit fructus suos q̄a venditio ē: ꝛ hoc intelligas nisi talis venditio fue rit facta in fraudem vsurarum q̄ pōt presumi si modicum ē precium respectu ualoris rei extra de

Rndē ꝓhib̄ nī mlī q̄dnione · ut si reddit ꝓnūd. rehabe at ꝓnūd. ō sinūd. n' uēdno fit fruct? in fraudē ūsur. q̄p.

emp. ⁊ ven. ad nostrã. Item si sit in pacto q̄ restituatur aliq̄d plus q̄ fuerit preciũ: extra ò pigno. illo vos. Item si emptor ꝓsueuit exercere vsuras: ut in. d. c. illo. Sed si emptor intẽdit realiter emere ⁊ iusto precio: tamen dat illi vẽditori illã ptãtem reemẽdi: potꝰ tñ vellz q̄ sibi remanẽt p̄dũ nõ est vsura.

Sed quid si quis. §. IX

emat fructus siue segetes ꝓuenturas hoc anno de agro seminato. Rndeo fm. Ul. q̄ nõ est vsura ex forma ℨctus: põt tñ fieri in fraudez vsurarũ: quia si verisimiliter scit q̄ fructus colligendi ẽt cõputato dubio q̃ pñt impediri valebũt tunc plus q̄ illõ qõ nũc dat fraus vsure ẽ. Si ãt ꝓbabiliter dubitatur vtrũ plus vel minus debeãt valere ñ ẽ vsura. Idem Hosti. ⁊ Ul. Et eodem mõ dicẽdũ si quis emat fructus ꝓuenturos vsq̄ ad tres vl̃ quattuor uel plures annos.

Quid de contractu. §. X.

quem vbbiam vocant qui sic celebratur. Dant q̃ dam cuidam monasterio centum cuz pacto q̄ ad vitam suam ⁊ cuiuscunq̄ ex eis eccl̃ia illa seu monasterium det illis quolibz ãno. xvi. dictaq̄ cẽtuz sua sint. s. monasterq̄ hoc adiecto q̄ si durãte vita taliũ monasterium voluerit ℨctũ rescindere ⁊ dicta centum restituere optionẽ habeat: ⁊ tunc a dicta annua solutione sit liberata: ⁊ ꝓpter hoc oĩa ⁊ singula bona sua monasterium obligauit: est ne licitus ℨctus. Et posset uideri q̄ sic: quia quedã ẽptio est illius ãnualis redditus ẽ interuenit precũ hic ẽ merces. s. certus redditus: ergo ꝛẽ. Rndeo ꝑz Lau. de ridol. Credo illicitum in cãu quo ultra illa centũ aliq̄d hẽat illudq̄ restõni obnoxium: ut enim vides: redditus nõ ꝓstituitur in re: nec ad rẽ fit relatio: sed ad personam: licet bona ꝓ obseruatione ℨctus obliget monasterũz: ⁊ sic nõ vẽditur ius: ĩmo tunc de nouo oritur ⁊ vedit̃ quid inuẽdibile. s. pecunia que iuendilis ẽ: seu uerius ℨctus innominatus celebrat. s. do ut facias: in quo fraus uidetur interuenire de ℨctu ad ℨctuz maxime attenta maxima lucri q̃titate: ⁊ adiectione pacti de restituendo cũ uoluerit: ex q̄bus videtur ĩ effectu ac si mutuũ ℨxisset: coadiuuat: licz etiã sola ò per se nõ sit efficax rõ rõne incertitudinis q̄ in pauciꝭ annis totum capitale rehabebit. Nec ẽ verisimile q̄ in breui oẽs moriãt hoc Lau.

Quid si qs emat. §. XI.

redditum vnius castri uel alium redditum ad uitam suam uel suorum heredum uel alꝭ ad incertum tempus habendum: ẽ ne usura. Rndeo scõz Lau. de ridol. ⁊ Inno. eo. ti. in ciuitate: qui dicũt tangendo hunc passum q̄ aliqui dicũt ⁊ forte bene q̄ si redditus constituatur añ ℨctum vel uendi tam actiõem siue fuerit ꝓstitutus in re: puta in vino ⁊ possessione uel alĩs huiusmõi: siue in persona puta sui liberti uel rustici: uel actõe: uel noĩe. Itẽ siue sint redditus certi: puta qui reddũt. 100. siue incerti: puta qui reddunt q̃rtaz partẽ fructuum qui ꝓpiũtur de aliqua domo uel de opibus alicuius persone. Item siue sit contractus perpetuus: puta qui extenditur ad heredes contrahentium: siue sit ad vitam hominis: siue ad certuz tẽpus: puta vsq̄ ad. v. annos. Item sume sit teddiꝰ in pecunia siue in alĩs rebus siue in facto reputãt tales contractus licitos. Ibi enim ẽ licitus ⁊ puꝰ contractus venditionis. Est namq̄ precium. s. certe pecunie quãtitas: ⁊ est merces scilicz certus redditus. C. de sa. san. ecc. l. iubemꝰ. Hosti. uero ut refert Jo. an. in dicto. c. in cinitate: dicit simpliciter tenendum q̄ huiusmodi contractus siue sint in ꝑpetuum siue ad tempus siue ad certum censum regulariter sunt permissi dummodo non celebrẽt in fraudem vsurarum ⁊ ultra dimidium neuter decipiatur: alias secus de emp. ⁊ uen. c. ad nostrã ⁊ licet certuz sit q̄ vsq̄ ad. xx. xxx. vl̃. xxxx. annoꝭ plus accipiat de redditu q̃ sit precium quod dat tamen hec certitudo non faciat illicitum contractũ uenditionis cũ: ⁊ hoc idem sit dare in venditione alicuius possessionis vbi certum est secũdum causas inferiores q̄ plus acciperet infra dictuz tẽpus de certis fructibus eius q̃ sit precium qõ dat pro ea ⁊ sine expensis uel labore dando ad fictuz uel certum uel emphiteosim. Nec obstant. c. in ciuitate: ⁊. c. nauiganti. Nam ibi reprehenditur tãtum quando carius uenditur merces propter terminum quem dat prolixum emptori ad solũedum pecuniam: uel quia ꝓ minori emit merces ex eo q̄ statim dat pecuniaz ⁊ ꝓlixius tempus expectat merces: que sunt penitus illicita: sed in casu nostro omnia sunt preſẽtia: ⁊ id quod vẽditur ⁊ precium eius. Est ergo conclusio Inno. q̄ p̃dicta procedant ⁊ sint vera quãdo redditus constituti sũt añ ℨctum uel uẽditam actõem. hoc ille. Et adde qõ dicit Sul. videlicz q̄ q̃uis ℨctus talis nõ sit vsurarius ex forma: potest tamen esse illicitus uel ex parte emptoris si nimis paruo precio emeret pensatis circunstantijs de quantitate precij et ualoris ipsius vsufructus ⁊ uerisimilitudine vite eius secundum q̄ esset iuuenis uel senex: sanus vl̃ infirmus: quando scilicet emeret ad uitam. Sed quid si redditus vel nomen ꝓpter hoc ò nouo cõstituatur in rebus uel personis contrahentibꝰ: puta quia dicit emptor tu constituis tales redditus in tali possessione: uel seruo: uel facias q̄ talis fatebitur se debere mihi mille usq̄ ad annum et ego de illis mille: uel magis de actione pro illis mille competente tibi dabo. l. Respondeo

Jnno. refert quosdam asseuerare hūc ꝯctum licitum: qz ñ ē hic mutuū sed ēptio. Jtē multi casus pñt iteruenire q̄ iste ēptor amitteret in hoc casu: puta si inops fierz. Subdit tñ Jnno. q̄ cūctis fidelibus ē ꝓsulendū q̄ a tali ꝯctu se abstineant. Sed Lau. de ridol. dicē q̄ sibi videt q̄ Jnno. potius sentiat qđ ꝓsulit q̄ qđ refert. Et idē Jo. an. i. q̄ sit illicitus dictus ꝯctus: z vix videt quō sine fraude talis ꝯctus possit fieri.

Quid autem cūz. §. XII.

¶ emere q̄nqz debitoris ad tempus q̄ pmptū ꝓ.pt ē et nō ē usura.

q̄dā habuit recipere ab aliq̄ centū i certo termio: venit tertius emens ipsa iura ꝯctus cōtra debitorē ꝑ ꝑcio. lxxxx. q̄ nūc soluit nūq̄d emptor cōmittit usurā? Rñdeo si iste emit tātū min' quātū nūc ē interesse suū: aut quantū vere estimādū: siue timendū ne ille debitor soluat: aut quātus est futurus labor rehabēdi nō est usura. Si vero alṡ vlt diminuere ꝑciū solū ꝓpt hoc q̄ nunc soluit sed in futuro rehabebit plus: ē manifeste usura. Et nō. q̄ talis pactio iurū preſertim quando ūmineret de hoc litigiū si fiat ꝓ minori precio ñ valz: nec iste creditor poterit plus petere ab isto ōbitore q̄ i veritate solutē ēt si residuuz fuerit ei donatū. C. manda. l. p diuersas: z. l. ab anastasio. Qđ ꝑ bono cōi statutuz ē ne litigia emerētur vl̄ mouerēt.

Jtē queritur cū. §. XIII.

¶ si aliq̄s obligat ad rendū et sbl n°. 99. ad pmonē mdtoris usum pt ē et nō ē. nō bñ doctoꝝ oppones.

quis debeat alicui dare. ioo. hinc ad annū: si creditor eius petit nunc sibi dari. lxxxxv. z alia. v. si bi remittit: vtz ne sit licitum? Rñdeo. Jo. de rip. ordi. mino. dicit simplr z in distincte q̄ licet. Et cuz arguit̄ ꝓtra q̄ accipere aliquid ultra iustū precium in vēditōe rei rōe expectationis tp̄is ē usura vt extra de vsuris in ciuitate. Et sil̄r ꝓrogare ēmi num solutōis nūc fiende z ꝑ hoc recipē aliq̄d vltra debitā q̄titatem ē usura: ut eo. ti. c. ꝓsuluit: et hoc qz vēdit tēpus qđ cōe oībus ē: tū ēt qz ē ibi mutuū implicitū cum lucro. Naz idē ē in effectu ac si creditor acceptam pecuniā tūc qñ sibi debet eā mutuat vsqz ad terminū ꝓrogatū z ꝑ illo mutuo illud lucrū recipit. Rndet ille ꝑ distinctionez quandā de tp̄e. Dicit. n. q̄ ē tēpus cōe: z ē tempus ꝓpriū. Et tps cōe dicitur eē illud qđ diffinit q̄ est mensura ꝑmi mobilis. Et qz illud ita ōseruit vni sicut z alteri: cū cōe sit non pōt ut ꝑ ꝓrium vendi quod ꝓtingit qñ q̄s rōe tñ dilationis tp̄is in solutione fienda plus petit: vel cum in anticipatione solutionis fiende anteq̄ det merces minuitur ꝑcium: qđ reprobat in dicti ōcret. Tps ꝓpriū dicūt esse qđ ē ita mihi accomodatuz circa aliqđ negocium qđ nō alteri: sicut cum debeo dare Pe. ioo. hinc ad annū z nō ꝑus: istud tēpus vnius anni q̄ ad vtendum z exercēdum illa. ioo. q̄ ōbeo Petro ē meum ꝓprium: qz mihi ꝓcessū ad vtēdum illis ꝑut volo z sic possum vendere vt meuz: qđ facio dum nunc soluendo ipsi Petro do sibi. lxxxx. vl circa. Sed. b. Tho. in epla ad lectorem florētinū dicit simpliciter hoc eē vsurā: ut patet supra in. c. de vsura in emptione z venditione. §. fi. circa fi. Pro pleniori declaratione posset sic distingui. Qz aut talis debitor in dando illa. ioo. añ tps sibi cōcessum inde recipit dānum: puta quia cuz nō habeat in ꝑmptu oz eum accipere ad vsuraz seu vēdere res ꝯas minus iusto precio: seu quas intendebat seruare in futurum quando plus verisimilit erāt valiture z huiusmodi: sed ad preces creditoris nunc sibi soluit illa. lxxxxv. z illa. v. sibi retinz debitor: qz tātundem ē damnuz qđ ipse inde recipit ex anticipatione solutionis z tunc non est vsura: quia nullum ibi ex hoc lucrum conseqtur sed solum conseruat se indemnem. Secus si plus eēt lucrum illoruz. v. q̄ damnum inde sequens. Aut ipse debitor intendebat nunc illa. ioo. exponere i licitis mercantijs vbi sperabat plus lucri habere q̄ illa. v. z viam habebat ad hoc paratam: z tūc dubium ē vtrum possit illa. v. subtrahere z sibi retinere presupposito q̄ lucrum speratum ex negotiatione cum illis. ioo. cum sub suo dubio. s. de non lucrando etiam si tantū estimetur. Nam Jno. z Jo. an. dicunt illicitum. Hosti. licituz asseuerat cum Jo. de lig. dūmodo non fiat in fraudem. Quia ergo dubium tene certū z dimitte incertū: ō pe. di. vij. c. si qs. Aut debitor ex tali anticipatō ne solutionis nec damnum incurrit: nec negociari cum illis est paratus: nec super hoc cogitat: sed solum quia preuenit tempus vlt sibi illa. v. remitti: tunc est vsura: z ratio est: quia venditur tēpus z mutuum est ibi implicitum cum lucro intento ar. in dicto. c. in ciuitate. z i hoc casu loquitur. b. Tho. vbi supra. Illa autem distinctio de tempoꝝ communi z ꝓprio non sufficienter euacuat argumenta. Nec apparet ratio quare magis tempꝰ debeat dici ꝓprium in hoc casu q̄ in alijs qui habentur in dictis decretis. Nec alq theologi vel canoniste ponunt talem distinctionem: z ideo nō tenenda quia piculosa.

Alius ꝓtractus. §. XIIII.

¶ tpūs ē dn̄i

celebratur in partibus Cathalonie precipue Barchinonie sub tali forma z modo. Titus indigēs pecunia vendit Menio. ioo. florēn. auri. anni et perpetui redditus super omnibus bonis suis vel super aliquibus in specie z ad hoc bona illa obligat z fit ꝓtractus precio competenti fm cōe ꝑciū illaz regionū uel paulo plus vel minus: z in ipso contractu expresse agitur q̄ venditor pro eodem ꝑcio possit in totū uel in partem redimere illum redditū seu censū vēditū. Nunc q̄rit vtruz dictus ꝓtractus sit usurarius? Ad quod rñdet. Jstaz questionem tractat Jnnocen. in. c. i. ciuitate ō vsuris.

Et ibidem alij post eum plures: nihil tamen dicunt de facultate redimendi ipsum redditum: sed simpliciter de eptõe talis redditus. Et dicẽ Inno. q̃ emptio redditus iam formati seu cõstituti siue i possessione suue i pecunia licita ẽ. Sz ab emptõe redditus ñ formati nec antea ꝓstituti consulit abstinẽduz vt dubia vtrũ sint licita. Quidã ãt ut Ul. sic dicit. Omittẽdo argumẽta dico talẽ ꝯctuz eẽ licitũ data etiã redimẽdi facultate. Pr̃ ẽ: q: tal' ꝯctus ẽ mera ⁊ pura vẽditio ⁊ ꝑ precio competẽti saltem licito: q: ẽt i modico precio ꝯ hentes licz se inuicem decipe: ⁊ ẽ res que cadit in ꝙuitium q: ꝓphana: nec emptor ex hoc ꝯctu plus recipit q̃ ex legitimo ꝯctu emptõis. ſ. rem uenditam igitur ñ ẽ usura: nec video aliquã rõem dubitãdi. Plus dico idem. ſ. eẽ in redditu ꝑpus ñ ꝓstituto. Quid .n. refert q̃tum ad usuram an sit ꝓstitutus de nouo. an sit ꝓstitutus ꝑpus? Certe nihil. Nec ꝓcedit occasio quã assumit Inn. supra q̃ in nõ ꝓstituto añ nõ videtur merces i rerum nã: ⁊ ita ñ vã emptio q̃ reqrit mercedẽ ꝑcium ⁊ ꝙsẽsum: q: dico cuz reuerẽtia q̃ ẽ merces. ſ. ipe redditus q̃ ꝯhẽdo constituit ⁊ ius illud ꝓcipiẽdi ex illo ꝯctu qõ acquirit emptor: ĩmo ẽt sine mercede existẽte in rerum nã fit emptio: ut puta in sola spe ut in actu piscandi retijs: q: siue capiat siue nõ capiat ualet emptio: ⁊ tenetur emptor ad precium. Et qõ plus ẽ: si captura in duplo plus valẽt q̃ ipm ꝑcium. nihilominus tenz ꝯctus: q: spei emptio ẽ. Jdẽ de ptu futuro ãcille uel pecudis: ut in. l. nec ẽptũ. ff. de ꝯhen. emp. Nec i hoc mihi uidet i aliq̃ quomodolibet dubitãdum. Q: ãt addit i cãu rediñdi ꝑ eodẽ precio: dico q̃ illud ñ uariat conclusionem: q: ꝫ magis ẽ in fauorẽ uẽditoris. Nec i hoc cãu põt notari usura plus q̃ in emptõe ꝑdij uel alicuius rei cũ ſ. vẽdit cum ꝓditione ut uẽditor possit reemere ꝑ eodẽ precio qñ. ſ. simplr fit ñ in fraudẽ usurarum.

Sed põe q̃ p' tres uel q̃ttuor ãnos ul' plures vẽditor redimit illũ redditũ ⁊ soluit emptori ꝑcũ sibi datum nũq̃d cum tuta ꝙscia emptor illo alio int̃ medio tẽpore triũ ãnorum uel q̃ttuor retinebit illum redditũ sic receptum? Scio q̃ multi dicũt q̃ non: ⁊ q̃ oz computari in sortẽ ut dicit in pignor. Et breuit̃ dico ꝑ licite retinet nec tenet̃ cõputare in sortẽ: qõ sic ꝓbatur. Jsta redditus receptio vẽit ex ꝯctu licito etiam adiecta facultate redimendi vt supra dictum ẽ q: ex tali ꝯctu acq̃sitũ ẽ ius percipiendi redditũ illum ⁊ illius iuris factus ẽ dñs: q: ꝯctus ẽ licitus lz uẽditor possit redimẽ: ⁊ ad emptorem ptinet cõmodũ ⁊ piculũ rei uẽdite: igit̃ ex illo iure ꝓcipit de re sua ⁊ suum ꝓcipit ⁊ suũ facit ac si de ꝑcio suo fructus ꝓciperet rei ẽpte: igitur licite retinet tãq̃ suũ. Sed pone q̃ iste emptor alteri vẽdit illũ redditum qõ facẽ põt ut rẽ suã tñ cũ facultate redimẽdi postea redimit ab illo scõo ẽptore nũquid ꝑmus emptor reddet qõ ꝓcepit: Certe non q: suũ recepit: nec tps ꝓteritũ subiacet restitutioni: sed futuz solũ hz illud ius ꝓcipiẽdi qõ redimitur. De istis duabus ꝓclusionibus ⁊ q̃ licitus sit ꝯctus ⁊ cum facultate ⁊ sine facultate redimendi: ⁊ q̃ faciat fructus suos ⁊ non habeat computare in sortem reputo quasi expressum casum in. l. ij. in fi. ⁊ in. l. vbi autem. §. iulianus. ff. de condi. a die. cum certe nulla sit differentia in emptione redditus uel fundi: cum sit res cadens in ꝓmertium sicut ⁊ cetera: non obstante regula iuris cõmunis per quam habetur q̃ quicquid recipitur vltra sortem est usura: quia illa hz locum in mutuo in quo solo ꝓprie locum habet usura licet per quandam consequentiam extendatur ad alios contractus maxime quando fiunt in fraudez usurarum: uel pro dilatione solutionis plus recipitur: ⁊ uenditur tempus: quia sic ꝓprie est usura: sicut in mutuo in quo pro dilatione temporis quo mutuum retinetur plus soluitur q̃ datuz sit vt in. c. in ciuitate: de usuris. Et per hoc respondetur ad dictum. c. quod loquitur in pecunia debita cum pro dilatione plus soluitur q̃ datum sit: ut in. c. in ciuitate: ⁊ ex pacto: sicut in mutuo.

Ad id autem quod dicitur fructus computari in sortem: ut in. c. i. ⁊ ij. ⁊ c. conquestus: de usuris q̃ illa. c. loquuntur in mutuo ⁊ etiam in pignore dato pro mutuo quia fructus pignoris merito computatur in sortem. Jtem creditor non est dominꝰ pignoris neq̃ fructus recipit ex re sua sed ex re ꝺ bitoris: sed nec habet ius percipiendi illos fructuꝰ tanq̃ ꝺ re sua ⁊ suis. Secus in casu nostro vbi recipit ut iure suo ⁊ tanq̃ suos ⁊ in re sua seu de re sua. ſ. de iure percipiendi quod ius suuz ⁊ sua res est. Jtem non obstat euangeliuz vbi dicitur Mutuum date nihil inde sperantes. Luc. vi. quod dictum extenditur etiam ad alios contractus: ut patet in. c. consuluit de usuris: quia illud verum est qñ illꝺ agit̃ ꝓncipaliter spe lucri vltra sortẽ vt dicit ibi glo. Dic ãt ꝓncipaliter agit̃ ⁊ emit̃ redditus sicut si ꝑdium esset emptũ ut hẽat. Nec .n. in ꝯctibus ꝓhibetur spes lucri immo cõmuniter inest ⁊ est licita immo in mutuo simplici ⁊ liberali licet sperare ⁊ recipere remunerationem non ꝓncipaliter alias esset usura que etiam naturaliter debetur lz peti nõ possit quia talis beneficentia mutui dati parit naturalem obligationem: q: benefaciẽti bñ facere tenemur ut in. l. sed in lege commissoria. §. consuluit. ff. de pet. heredi. Et si dicatur quo modocunq̃ fit per talem redemptionem primus emptor recepit vltra sortẽ: q: redditus medij temporis fateor: sed suũ recepit ut supra dictum ẽ. Et lz forsitan si esset emptor ꝙsuetus dare ad usurã. ꝑsumitur de fraude usurarum: ⁊ maxime si emẽt in se vt redimeret: ⁊ ita haberet illud lucrum int̃ medij temporis posset dici usura mentalis: licet ñ ex forma contractus iuxta. c. i ciuitate. Sed ista

presumptio hic cessat: qt ē i libertate vēditoris redimere uel ñ: ⁊ res ē i piculo emptoris: qr emptor pōt venire ad inopiā ⁊ res obligate pire ⁊ ita pderet emptor redditū. Si tñ eēt certū q redimeret: ⁊ ex illa causa emeret ut redimeret: quāq ñ ex forma ꝓtractus tñ re ipa illicitus eēt ⁊ hz nām vsuz. Hoc āt cessat in istis maxie in pīs ecclīastic: qa sup talib' redditibus fūdate ⁊ dotate sunt ecclesie qsi in spe ppetuādi. Et si talis ꝓtractus ꝓhiberet ⁊ redditib' redimeret ecclie eēnt destructe q ñ haberent redditus nisi pecunias facile ꝓsumendas. Stātibus āt illis ꝓtractib' licitis itez emūt ex ill' pecunijs alios redditus. Hec oīa ille Sul. nō glosato: Ray. sz alius nouus. Qō iste asserit licitum ꝓctū ñ videt clarum sed dubiū ⁊ iō cauēdum.

Quasi similis .§.XV.

questio fit p Alex. lomb. excepto de redēptione ipsius redditus. Queritg. An liceat emere pecuniales redditus hereditāie seu ad vitā. Ad hoc dicēdum fm Alex. lomb. q talis ꝓctus licitus esse pōt. Ad cuius intelligētiā aduertēdū ē q ꝙdrupliciter pōt eē vitiū i ꝓctu. ꝑmo ex cā māli: scō ex cā efficiēti: tertio ex cā formali: quarto ex cā finali

Primo potest .§. XVI.

esse vi in ꝓctu ex cā māli. i. ex pte rei q emitur vel vēdit: puta qr res mīme vēdibilis ē sic hō liber q vēdi nō pōt: nec spūalia pñt vēdi: nec etiā uēdi potest aliena res. Et fm hūc modū ꝓctus huiusmōi fm aliqs vitiat: qr pecuia ñ pōt vēdi. Et itātuz fm eos talis ꝓctus vitiat q ab actu emptōis ꝺclinat: ⁊ ꝓctum mutui intrat i q ñ licz spare lucrū sic ꝑz extra de vsuris. c. ꝓsuluit. Sz tñ pōt ad hoc rñderi q i reb' nūs triplicia hēmus bona: ꝑmo mobilia scō īmobilia: tertio āt ius in vtrisq. Et sicut distinguit mobile ⁊ īmobile ⁊ ius in vtrisq ita ipsum ius vēdi pōt sic mobilia ⁊ īmobilia. Nō ergo vendit ipa pecunia: sz ius pcipiēdi redditus illos pecuniales. Quamuis āt pecūia vēdi ñ possit trā sit tñ cū vēdito iure. Uēdim'. n. aliqd qō vēdi nō pōt: ⁊ tñ cū aliq alio trāsit qō de iure vēdi ⁊ emi valet: sicut ius pīonatus qō spūali annexū ē: ⁊ tñ trāsit cum vēditione ville vel fūdi qō ō iure vtiq vendi pōt. Sic in ꝓposito casu ꝓtingit. Uēdit. n. ius quo vēdito pecunia trāsit. Jus. n. pcipiēdi q̄libet āno talē pecunie q̄titatē sub bōis alicuius vēdētis siue hereditarie siue ad vitā ipius emētis nō ē pecūia sed distinguit vnū ab alio. Uez ē tñ q alia rōne nō pōt vēdi pecunia q̄ ius pīonatus. Pecunia. n. nō pōt vēdi: qr mediū ē in vēditōe. Jus āt pīonatus vendi non pōt qr spūali annexum ē.

Secūdo potest .§.XVII.

ēē vitiū in ꝓctu ex cā efficiēti. i. ex pte ꝓhētis. Sic enimqñ quis fingit se emere illud quod i pignus intendit accipere: ⁊ tunc a vitio vsure non excusatur: ar. ad hoc extra de pigno. c. illo vos. Et ꝟ mō posset aliquis dicere q hoc vicium est: quia tātūdem est sic contrahere sicut mutuare. ioo. pro. io quolibet anno: ita q sic contrahens mutuat indirecte: ⁊ emptionem fingens mutuum facit. Possz autem dici q argumentum non cogit: quia in tali contractu non est mutuuz directum: nam ubi mutuum est mutuatum ipsi mutuanti in precio obligatur. Sed in tali contractu pecunia transit ⁊ ius percipiendorum reddituum stat lucro ⁊ periculo ipsius emptoris. Posset autem in hoc contractu incidere vitium ex parte contrahentis ppt cupiditatem ⁊ auaritiam eius: sed non accidit cō tractui ex ipsius contractus nā.

Tertio quoqz .§. XVIII.

potest esse vitiuz in contractu ex cā formali idest ex parte pacti appositi hoc est quando appōitur pactum quod repugnat rei que transigitur ita q ipsa res non patitur apponi tale pactum: ⁊ isto modo contingit esse vitium in simonia. Alio mō quando pactum repugnat contractui. Hoc autē est quando contractus gratuitus ē: ⁊ tale vitium facit vsuram siquidem ē in hoc q aliquid exigit ex pacto rōe rei mutuate. Tale autem vitiū non ē in ꝓdicto contractu: cum ibi non mutuum sz vera venditio sit.

Quarto potest eē. §. XIX

vitium in contractu ex causa finali. i. ex parte precij: ⁊ tale vitium excluditur ab isto contractu qñ proportionatur preciuz iuri quod venditur: ⁊ regulare siquidem ē q contractus emptionis ⁊ venditionis illicitus est: cuim in eo iuris nālis equitas non seruatur. Sed cuz talis seruatur equitas ita q non ē notabilis excessus precij super rez vendita nec econuerso: tunc licitus ē contractus. Nō ergo negatur q talis contractus vitiari nō possit ex parte precij: sed tamē sicut potest vitiari ita ratificari potest. Alio quoqz modo probant aliqui hunc contractum licitum eē: quia licite potest ui emere ꝑdium pro. ioo. lib. ⁊ ꝑdium emptum posset hereditarie dare alicui ꝑ se ⁊ ꝑ heredibus suis hoc pacto q recipiens predium obligaretur ꝑ se ⁊ suis heredibus dare quolibet anno. ioo: solidos ⁊ nihil differt in conspectu dei vtrum mutuū habeat hoc medietate vel immedietate: contractus igitur licitus eē videtur. Fateor tamen q non est honestus nec decens sicut ē ꝓct' quo emūt reddi tus prediales.

Sed contra predi. §. XX.

cta arguunt quidam dicentes hoc ideo non licē: quia pecunia ad hoc inuēta est vt medium sit interementem atqz vēdentem ⁊ non ut emat ⁊ ven

datur: ꝓpter qꝺ emens vel vendens pecuniã vtiť ea ad finẽ ad quẽ ñ ẽ inuẽta: ⁊ ꝓ ꝯñs peccat ⁊ maxime qz talis ꝯctus ñ videtur posse reduci nisi ad ꝯctuz mutui. Ratio huius ẽ: qz cũ pecunia ñ possit emi vel vendi: cũ sit nõ extremũ venditionis vl emptõis: sequitur q nõ põt ꝯctus iste reduci ad ẽptionẽ vel vẽditõez. Certũ ẽt ẽ q locatio nõ põt dici nec ẽt ꝯmodatum: g̃ ad ꝯctum mutui reducere eũ necesse ẽ: sz in eo sicut ex ꝓcedẽtibus ꝓ ñ lz sperare lucrũ. Ad hoc dicẽdum q sic ex ꝓcedẽtibus pz q nõ emit pecunia sz ipm ius: ꝓpterea mutuũ minꝰ dici põt. Itẽ quoꝝ opponũt ⁊ dicunt q ꝫ videtur accessus lucri ad sortez. Talis ãt accessus seu successus aut sil factus ꝯctũ variare ñ põt: ꝺa vtrobiqꝫ utiť ipa vsura: cũ usura sit ꝺcꝺ accedit sorti sicut patz. xiiij. q. iij. pleriqꝫ. Sz si fiat accessus sil: puta si ꝺs dat. ioo. lib. ut recipiat. xx. i vno anno: vsura ẽ: g̃ eodẽ mõ si ꝺs dat. io. ut recipiat. xx. in duob' uel tribus ãnis usura ẽ: Hoc ꝺdẽ contingit qñ emũtur pecũiales redditus i certi annis: lucrũ nõ solũ ad equaľ sorti sz ẽt excedit sortẽ. Et q̃uis talis excessus ꝑ successiuã ꝓceptõnem reddituum fiat: tñ ꝫ ꝯctũ ñ ratificat sz ꝺdẽnat: qz ñ differt vtz talis exercẽtia successiue uel sil recipiaľ Ad qꝺ dicẽdũ q hic ñ ẽ accessus lucri ad sortez. qz i vẽditione sic ꝓdictũ ẽ totũ de sorte ẽ.

Queritur etiam. §. xxi.

Utrũ licitũ sit emere pignora a manifestis vsurarijs q̃ ex lapsu tꝑis peruenerũt ad eos rõe vsure ñ solute vt q̃ttidie fit. Et videť q nõ: qz Ambro. appellat vsurã rapinã: ut pz. xiiij. q. iij. c. si ꝺs vsurã sed rẽ raptã nullus licite põt emere sciẽť: ergo ꝛc. In ꝯriũ videť eẽ: qz nullũ ius hoc ꝓhibet: cũ ꝓhibeat emere rẽ furatã uel raptã vt. C. de furtis. l. in ciuilẽ. Et qꝺ ñ ẽ ꝓhibitũ itelligitur eẽ ꝓcessũ: ar. xiij. q. ij. ebron ⁊. §. se. in fi. Ad hoc dicendũ q circa usurã duplex ẽ opinio q̃tuz ad dominiũ eius. Aliq. n. dicunt q i vsura ñ trãsferť dñium sic nec in furto nec i rapina. Cuius opionis sũt Alex. de ales: ⁊ Boñ. ⁊ Ric. ⁊ Sco. in. iiij. di. xv. ⁊ hi. omino. Hugo. sup. c. siꝺs. xiiij. q. iij. idem. Et fm hãc opionẽ nõ bñ possẽt talia emi pignora: sicut nec res rapta nec recipi i solonẽ si ꝺs ab eo. s. vsurario deberet habẽ aliq̃ꝺ qz q̃ dedit ea posset ꝯdicere ⁊ illa repetere: qz ultra capitale mutuatũ vsurario residuũ valoris pigꝰis qꝺ ẽ tãtũdem ⁊ plus ẽ usura: vñ ẽt i dñio eius ẽ qui pignus ꝺdit: ⁊ sic ñ posset alienari sine volũtate eius nisi quis diceret ipm assentire eo q tacet ⁊ nõ ꝺicit: de re. iur. li. vj. qui tacet. Sed ad hoc posset dici q tacet: qz ñ põt alienatõem ipedire. Sz alia opinio ẽ q in vsura trãsferaľ dñium licet cõpetat repetitio. Cuius opinionis sũt Tho. in sũma. Ul. Hof. Ber. ⁊ glo. xiiij. q. iij. sup. c. si ꝺs. Et hec ẽ cõior opio: ⁊ mihi magis placet. Et fm hãc videť q possit emi talia pignora. Nã q nõ possent emi posset eẽ ex duplici cã. Aut qz vsurarius efficeret nõ soluẽdo. Aut qz per hoc fieret iniuria dño pignoris: sz neutrum videť hic eẽ. Nã ꝓpť ꝫ nõ efficit vsurarius minus soluẽdo quia recipit precium pro pignore: quod tãtundem valet uel quasi q̃tum pignus. Habet etiam usurarius in pignore ius sui capitalis scilicz sortem mutuatam: sicut ipse qui ẽ obligatus restõni potest precium restituere. Nõ etiam videtur iniuria fieri domino pignoris. Scienti. n. ⁊ ꝓsentiti nõ fit iniuria neqꝫ dolus: de re. iur. li. vi. Sz cuz sciat dominus pignoris ipsum alienari non reputat sibi fieri iniuriam si alius emat: nec super hoc aliquis conqueritur: ⁊ merito: quia sic pactũ voluntarium fecit cum vsurario q posset libere alienare post tantum temporis: ⁊ cõitates ⁊ domini permittunt talia pacta ⁊ firma volunt ea haberi quia alias nullus publice fenerari vellet si illa nõ possent alienare: vnde sequerentur multa incõuenientia in ciuitatibus propter que tolenda pmittuntur. Non tamen impediunt vel statuunt q̃n possint repeti vsure ⁊ quin possit cogi: quia qui ꝫ facerent tenerentur ad restitutionem insolidum: ⁊ qui hoc statuerent: ⁊ qui statuta hi' seruarent essent excõmunicati: extra de vsuris: ex graui. in cle. Nullum etiam doc. ad hoc legi qui asserat ꝫ illicitum ⁊ teneri ad restõnem expresse scilicz emẽtes huiusmõi pignora: quod si necessarium esset ñ tacuissent sic ⁊ de alijs casib' mẽtionem faciunt

Ad argumentum respondẽ q Ambro. sumit ibi rapinam large ꝓ oĩ illicita acquisitõe vbi competit repetitio: verum qz mã non ẽ vsqꝫquaqꝫ clara nemini consulendum ẽ ut faciat: ꝑ factum nõ cõdẽnandus. Et hoc veruz nisi pignora cẽnt res furate vel rapte vel res sacre que pignori dari nõ possent.

Capitulũ. ix. de cooꝑatõe ⁊ ꝑticipatõe vsure.

E cooperatione ⁊

participatione vsure quomodo ⁊ qñ teneatur ad restitutionem. Et ꝓ fũdamento hui' sumenda est regula que habetur de iniu. ⁊ dam. da. c. si culpa: vbi dicitur. Qui occasionem damni dat damnum quoꝝ dedisse videtur. Pro cuius declaratione sciendum q occasio sumitur dupliciter. Unomodo ꝓ eo quod ẽ aliqualiter inductiuum seu causatiuum alicuius effectus: sed non sufficienter ⁊ efficaciter: et ista est propria acceptio sicut dicitur occasio subuersionis: vel predationis nauis nauta qui ducit nauem ad aliquem locum vbi superueniente tempestate submergitur: vel ab hostibus rapitur: quod probabiliter estimari non poterat: et isto modo qui dat occasionem damni vsure: rapine

⁊ de usure restitutione ẽ intendit.

⁊ omissio dñi sumatur.

⁊ ẽnt pignora a manifestis usurarijs q̃ ex lapsu tꝑis peruenerũt ad eos ⁊ sint ꝫ et ꝑ ẽ illicitũ.

furti ꝛ huiusmõi dãnum videtur dare ſz realiter nõ dat: vñ ñ tenet ad reſtitõem licz peccare poſſit grauit. Alio mõ ſumit occaſio ꝓ eo qõ ẽ iductiuũ vel cauſatiuũ alicuius effectus ſufficiẽt ꝛ efficacit: ita q̃ ſine eo ñ ſeq̃retur effect: ꝛ iſta ẽ ipropria acceptio: ꝛ magis ꝓpe dicit cã ad quã poſitam ſeq̃t effectus: Et ſic dicit occaſio ſeu cã ſubmerſionis nauis q̃ facẽt forame ĩ naui vt itrarz aqua ad ſubmergẽdum ꝛ ſic euenit. Et dr cã ſeu occaſio directa qñ hoc itẽdit: idirecta ãt qñ ñ intendit ſz non impedit nec obuiat ne eueniat effectus cũ põt ꝛ debz ſicut nauta dicit cã idirecta ſeu occaſio ſubuerſionis nauis cũ pmittit aquã itrare ĩ nauim paulatiz vñ ſeq̃tur ſubmerſio cũ poſſet obuiare ꝛ debeat hoc facẽ cuz ad hoc teneat vt gubernator dato q̃ nõ intẽdat. Et ſic q̃ pſtat occaſionẽ damni ĩ furto ꝛ rapina ꝛ vſura ꝛ alijs huiuſmõi: videt dare dãnum ita q̃ realit dat: vñ tenet ad reſtitõnez inſolidum. Fit tñ ab aliq̃bus differẽtia iter dãtez occaſionẽ ſeu cãm efficacẽ rapine furto ꝛ huiuſmodi vſurpatõib' violẽtis: ꝛ dãtem occaſionẽ efficacez vſure: ita q̃ ſine eis ñ fieret vſura. Nam ĩ dãte occaſionẽ violẽte vſurpatõe ꝛ oĩno inuolũtarie: omnes dicũtur teneri ĩſolidũ: ſz ĩ vſura dans occaſionem ĩ huiuſmõi dicit aliq̃ nõ teneri niſi quãtum de vſura pueniſſet ad eũ: ꝛ hoc tñ q: nõ oĩno ũo lũtariũ acceptũ ſz mixtũ voluntariũ. Guil. hoc tenet. Alij dicũt q̃ idẽ ẽ quo ad hoc ĩ vſura qõ ꝛ in rapina. ſ. q̃ teneat ĩſolidũ ẽt ſi nõ pueniret ad eũ aliq̃d: ꝛ hoc tz Pe. de palu. ĩ. iiij. ꝛ alij ut patebit ĩ. Et q: hec opinio tutior ẽ ideo conſulenda.

Queritur ergo . §. I.

ꝓ vſurario ꝙ ſm. bñ poſſit remitte mercedẽ ſuã ſm ſnſ. ſi ſnſ in hoc.

Quid de ſeruiẽtibus vſurariorũ q̃ nihil habent ꝓter vſuras? Rndeo ſm Guil. Credo q̃ ꝑñt licite ab vſurarijs accipe mercedẽ ſuam ſi ſeruiũt vtilit in rebus licitis vel honeſtis aut neceſſarijs. Nam vtilitas quã ſequũtur vſurarij ex ope ſeruiẽtium cõpẽſantur cũ merce quã dãt ſeruiẽtibus illis: nec ꝑñt dici pauperes ꝓpter mercedẽ datam ſeruientibus illis cum loco mercedis habuerint cõmodũ oparum. Si ãt ſeruierint de illicitis: nõ credo q̃ debeant recipe mercedẽ de huiuſmõi. Idem õ cultoribus ꝛ alijs eorũ mercenarijs. Pe. ãt de palu. ĩ iiij. dicit q̃ famulus qui quãdo ſe locauit neſciuit eẽ vſurarium ꝛ non ſeruiuit ſibi in vſuris mercedem recipere põt: alias imputet ſibi qui ei ſeruiuit quem ſciebat nil niſi de vſuris habẽ. Idem tamẽ dicit q̃ ſeruiẽdo in licitis ꝛ neceſſarijs poteſt recipere mercedem.

Quid de eo qui . §. II.

ꝓ q̃ vſurarius mutuat ul' ꝛſulit q̃ fenerator. obligat̃ in toto ul' in ꝑte

conſulit alicui q̃ feneret vel qui mutuat gratis feneratori vt feneretur: vl' ꝺbit ſocietatẽ cũ aliq̃ ad fenus exercendum uel q̃ mutuat vſurario ut feneretur: ꝛ iſte ꝓcipiet lucrũ: nũq̃d oẽs tales tenẽtur inſolidũ? Rndeo ſm Guil. Quidam dicũt q̃ q̃ inducunt illos ad fenerãdum q̃ alias nõ erant feneraturi tenẽtur inſolidum. Si vero alias erant feneraturi nõ tenẽtur niſi q̃tum ad eos peruenit. Et ſubdit. Ego credo ſine ꝓciudicio q̃ in neutro caſu taliter inducentes tenerentur niſi q̃tum ad eos peruenit: ꝛ q̃tum ad hoc cõditio eorum eſt melior q̃ eorũ qui vel pſtãt fauorem in rapina vel furto: q: ipſi tenentur etiam ſi ad eos nil puẽit. Et hoc iõ quia rapina uel furtum fit ſimpliciter contra voluntatem domini: ſed vſura peruenit ad creditorem de volũtate dñi. Nec inuenio iura dare actõnem debitori ꝯra huiuſmõi inductores vel fautores ad repetẽdum ab eis illas vſuras quas ipſi debitores ſoluerunt illis inductis: ſicut dãt actionez contra illos quorum opere vel ꝓſilio fiunt furta vel rapine lz nil ad eos peruenerit. Prima autez opinio tutior ẽ ſaltem qñ ꝓncipales eſſẽt ſoluẽdo Omnes. n. tales idubitater ſũt participes culpe: ꝛ hanc opinionem tenet Pe. de pal'.

ꝓ q̃ vſurarius mutuat ul' ꝛſulit q̃ fenerator. obligat̃ in toto ul' in ꝑte

Quid de eo qui . §. III.

accipit vſuras noĩe alieno vt tutor curator uel ꝓ curatore? Rñdeo ſm Tho. Sicut ꝓhibetur aliq̃s accipere vſuras noĩe ſuo. ita ꝛ alieno di. xlvj. c. ſicñ ſuo. Et ſi accipit alieno nomine tenet ad reſtitutõem ſi ille cuius noĩe accepit nõ ẽ ſoluẽdo vel nõ vult reſtituere. Nã faciẽs ꝛ conſentiẽs pari pẽa puniuntur. ij. q. i. c. notum in fi. Sed ſm q̃ addit Hoſti. ille in cuius vtilitatem verſum ẽ primo: et ꝓncipaliter tenetur: alius in ſubſidium: ꝛ hoc idubitanter vera ſunt de tutore curatore ꝛ procuratore ꝓ eo q̃ preſtant auctem talibus. Secus de eo qui nudum prebet miniſterium: vt dicitur i ſe. §. Idem dicendum ẽ quando tutor vel curator ꝓ pupillis exigit vſuras ex contractibus factis vſurarijs a patre pupilli: vnde ſi ab officio aliquo cõmunitatis ponitur tutor vel curator faciat proteſtationem coram eꝓ uel alijs q̃ non intendit ſe ĩtromittere de vſuris exigendis nec ſe de hoc ipediet. Similiter mulier vidua que exigit vſuras factas a marito ꝓ filijs: uel cum ſit tutrix ſimul cum alijs tutoribus aſſentiat q̃ pecunie filiorum pupillorum tradantur ad vſuram tenẽtur inſolidum. Item ſciendum q̃ ſi ille ſoluit cuius noĩe accepte ſunt vſure ceteri liberantur Jo. de lig. in c. michael: dicit q̃ de extorquente nomine alieno et partiario in quota non eſt dubium q̃ tenetur: ſed vbi non eſt partiarius: ſed ſimpliciter extorquens tunc non tenetur: licet aliqui dicant eum teneri vbi mandans non eſt ſoluendo ut in dicto c. ſicut non ſuo: hec ille. Uidetur tamen intelligendum id ſcilicet q̃ teneatur qui nomine alieno feneratur: ꝛſi non eſſet partiarius in quota tñ ꝓ ſtat auctem ut dixit Guil. Unde ꝓſules alicuius artis vel lane vel alterius qui pecunias quas hñt

Pusums acceptis a fratribus de mandato dñoꝝ suoꝝ tenet ad restitutionē in pte. vl in toto. ut ꝓx

Capitulum nonum

ex redditibus artis tractare si eas mutuat artifici bus artis ipius vl alijs qbuscūq; ad rōnē tot pro cētenario siue paꝛ siue multum saluo tñ capitali vsuram ꝓmittit: ⁊ tenet facere qō in se est: vt ars ipsa restituat: alꝫ ipsi obligāt ad restōnē ⁊ si nihil puenerit ad eos ex eo qꝺ actores fuerūt ꝯctus: ⁊si noīe alieno: qꝛ dant cām efficacē. Et iō debet talis pecunia ꝑ modū societatis ita qꝺ sit ars particeps dāni sic ⁊ lucri si ꝓtingēt ⁊ tūc licite fiat: si tñ i licitis mercantijs vel artificijs exerceatur.

Quid de illis .§.IIII.

famul' qꝺ de mandato dñoꝝ dāt pecūiam ad vsu ram debitoꝝ ⁊ suscipiūt pecuniā ab eis: Rnd̄o ſm Guil. Si nil ad eos puenit nō credo qꝺ teneāt ꝑsertim si illi dñi alit ꝑ se ipsos exercēt vsuraꝫ vel ꝑ alios exercēt: ⁊si nō ꝑ istos gerēdo negociū. Idē Pe. de paꝫ. Sꝫ si sūt factores stātes ad dandū mu tuum i ꝑsona vsurarioꝝ ita qꝺ apud eos resident q̄ si ꝓncipalis auctas suoꝝ dñoꝝ seu magistroꝝ vel ēt socij ⁊ ptiales in in lucro: tūc si ꝓncipales nō re stituūt: q̄. ſ. inde habuerūt lucrū vsurariū: obligā tur ipsi factores ex eo qꝺ ꝑstāt cām efficacez ⁊ hoc ſm Geralꝺ. or. heremitaꝝ. Et siliter i alijs ꝯctib' iniqs vt i vēdendo plus iusto ꝓcio rōne dilatōnis tꝑis: ⁊ decipiēdo diuersis fraudib' eā. ſ. hoc faciūt in ꝑsona dñoꝝ suoꝝ seu pecuniā dantium: ⁊ ipsi exercitiū ꝑsone ponūt dispōnēdo facta apotece. tenētur insolidū si alij ñ faciūt: qꝛ ꝑstant cām effi cacem. Et ſm Rodo. magii ⁊ ꝓncipales q̄ ponūt pecūias si tales cautos reddūt ⁊ ꝓstāt qꝺ nolunt qꝺ faciant malos ꝯctus excusāt a pctō dū nesciūt. Sed cum postea sciūt tenētur restituere pecuniā ꝑ vsurā vel alios malos ꝯctus questā q̄ puēit ad eos. Cum ēt ꝓpēdūt debēt ꝓhibē talia: alos nō ex cusarētur a pctō. Sꝫ qd̄ de illo q̄ sine illius māda to fenerāt ad opus eius: Rnd̄eo ſm Guil. tenetur ad restituēdū vsuras: lꝫ nihil ad eū puenit: fuit. n. ut actor ⁊ minister ꝯctus vsuraꝝ.

Quid ꝺ illo qui .§.V.

cum vellē mutuare gratis iduxit me vt darez sub vsuris: Rnd̄eo ſm Guil. tenet sic ⁊ ille: de q̄ in ꝓce denti. §. dictū ē: qꝛ idebite ipediuit vtilitatem ꝓxi mi ⁊ ei damnum adduxit.

Quid ꝺ notariis .§.VI.

qui sciēter sup vsuris ꝓficiūt instrūnta. Rnd̄eo ꝯꝫ Hosti. qꝺ plures sūt: qꝛ cōiter solēt iurare qꝺ talia nō faciēt: ⁊ sic ꝑ ꝓns sunt ifames nec decetero ꝑnt te stificari: nec ⁊strūnta ꝓficē: extra de testi. lꝫ ex qua dam. §. i. i fi. Si tñ ob hoc recipiūt pecuniā nō te nētur restituere: qꝛ receperūt eā ꝑ ope suo quāuis illicito videt tñ qꝺ debeant paupibus erogare: ar. xuij. q. v. c. non sane. Sꝫ vtrū tales notarij teneāt ad restitutionem vsurarum de qbus ꝓfecerunt in strumenta. Sup hoc Geral. facit talem distinctō nē: qꝛ si sciēter faciūt ⁊strūnta vl chartas ō ōbito vsurarū ac si eēt legitimū debitū: puta: qꝛ facit in strumētū qꝺ Martinus mutuauerit Petro. ioo. hinc ad ānum restituēdos cū sciat non mutuasse nisi. lxxx. uel. lxxxx. qꝛ fōte ⁊si ꝓmo. ioo. ōdit post ea in occulto. xx. vl. x. rehabuit a Pe. vt mutuuꝫ sit ō illis. lxxxviij. l. lxxxix. tñ tenent ⁊ solidū si ipi vsurarij non restituant: ⁊ hoc nisi facerent i fauo rem receptionis mutui: puta quia ille aliter non volebat mutuare ⁊ Pe. multum idigebat nec po terat aliter sibi ꝓuidere tunc enim non teneret notarius: peccaret tamen mortaliter scienter hoc faciens: quia periurium incurreret faciens instru mentum falsum ⁊ in fraudem vsurarum. Ratio ꝓmi ē: quia efficaciter cooperatur vsure accipiēde Ratio secundi est: quia intendit ꝓncipaliter ꝓxi mo indigenti subuenire: ar. xxiij. q. v. de occiden dis. Si autem in instrumento ē facta expressa mē tio de vsura: tunc: non tenetur ad vsuram restitu endam: ⁊ ratio quia non efficaciter cooperatur ad illud. Naꝫ potest qui mutuum accepit ad vsu ram in iudicio se iuuare vt non soluat vsurā. Ue rum vbi consuetudo esset qꝺ per talia instrumen ta cogerentur homines ad soluendum vsuras sti pulatas a debitoribus: tunc teneretur q̄uis consu etudo sit iniqua ⁊ statutum quod super hoc cēt. Et in vtroq; casu peccat mōtaliter talia instrūm ta conficiendo sciēter.

Quid de ꝓlatis. §. VII.

qui subscribunt ⁊ sigillant cedulas vsurarias: Rn̄ deo ſm Hosti. Si ꝓlatus non legit tenorem: vl' eti am si legit ⁊ vsura non apparebat: quia forte ibi posita est maioꝛ q̄titas q̄ mutuata sit: ⁊ ipse ꝓla tus non diligenter considerat: fatue facit: sed tam secundū veritatem non consentit. Si vero legit ⁊ veritatem percipit particeps est pene ⁊ non com modo vsurarum. Nam subscriptio in multis ap probationem inducit: extra de sen. ⁊ re iudi. cum inter vos. Idem Hof. Testes quoq; in instrumen tis vsurarijs qui sciēter hoc faciunt scientes scili cet instrumentum vsurarium tenētur eo mō quo notarij: de quibus dictuꝫ ē supra: ⁊ hoc quia dāt causam efficacem.

Quid ꝺ ciuitati. §. VIII.

bus vl' vniuersitatibus mutuantibus ad vsuram: nunquid singuli tenentur ad restitutionem. Re spondeo ſm Hosti. post Ray. Omnes qui sūt cō sentientes puniuntur: ⁊ ad restitutionē obligātur singulariter non tanq̄ vniuersitas que animam non habet: nec tanq̄ vniuersi: sed tanquā singuli vij. q. i. c. sic vir. xxiij. q. iij. c. si habes. Et hoc ve rum: quibus hoc placet in mente sua ratumq;

Pusums acceptis a fratribus de mandato dñoꝝ suoꝝ tenet ad restitutionē in pte. vl in toto. ut ꝓx

Pcerti subscribentes vl' sigillantes cedulas usurarias. et testes instrumentorum ipsius faciunt. et tenētur ad restitutionē in pte.

Pad ipsius restitutionē tenētur. dñi necessitates vl' ciuitates. mutuātes ad usus. alij in toto. alij in pte.

Pnotarij q̄ sup usuris ꝓficiunt instrum. sūt ꝓpter et infames. et reputāt illiterati mentē Alberis. et alij tenē t' ad restitutionē usurarū. ut ꝓx.

habēt ⁊ ꝓsenciūt vl̄ ꝓhibere pñt ⁊ nō faciūt. Jo. de lig̃. de hoc tractās dicit q̄ nō dubitaī de regē tib⁹ ꝓhibere valētibus. Secus āt de alīs nō ꝓncipalibus gubernatorib⁹ vel alīs ignorātib⁹ nec ibi bere valētibus. Et hoc vltimū dico verū nisi pti cipauerūt cōmodū singlare ⁊ bursale: q̄ tunc cō sentirent. Archi. ēt. xlvij. vno verbo se expedit: dicēs oēs ⁊ singulos teneri ⁊ ēt in statu dānatōis quoꝝ auēte fit ⁊ cōsensu. Et idē si collegium ali quod accipit pignus i cāu nō ꝓcesso: ō vsur̄. c. cō suluit: ⁊. c. conq̄stus. Buil. dicit q̄ illi tenētur in so lidum ad restōem q̄ ꝓceptū vel auēcem p̄stiterunt sup hoc: ita q̄ sine hoc alij ciues nō fecissent. Alīj vero ꝓsentiētes ⁊ si peccēt mortaliter nō tenēt nisi de eo q̄ ō pueniſſet ad eos de vsuris: vel in quātuꝫ releuati sunt ab expēsis quas alīs fecissent. Idem Pe. de palu. in quarto.

pusurarius ē tutor q̄ dat pupillo pecunias ꝓ centenario.

Sed quid ō quicq. §. IX.

ꝓ cētenario q̄ dat tutor pupillo? Rndeo sm Lau. de ridol. Si dat liberalit̄: dicēduꝫ vt in alijs supra i. q̄ pōt pupillus recipe: puta q̄ tutor exercuit pe cuniā pupilli in negociationibus licit̄: ⁊ lucratus ē bene cum ipa: ⁊ q̄uis capitale pupilli staret sibi saluum ꝓpter q̄ ō ille non licite possit petere vltra sortem: ipe tñ tutor ex sua liberalitate ſponte sibi donat. v. ꝓ centenario. Sed si inuitus dat hoc tu tor q̄. s. cogit̄ ad hoc ex forma statuti ℔ dictantis vel alīs tūc videtur q̄ sit vsura. Sꝫ in ꝯriū facit: q̄ hoc videt̄ nō tāq̄ vsura sed tāq̄ pena legalis solui ar. vj. q. ij. c. i legibus. Patet q̄ debuit emere ō pe cunia pupilli possessionis: vl̄ dare sibi. v ꝓ cētena rio: ⁊ sic cōiter statuta dispon̄t: q̄ si verum est q̄ noīe pene darēt̄ licite reciperent. hoc Lau. Ui detur posse dici q̄ si tutor potuit vel emēdo ō pe cunijs pupilli possessiones: vel tradēdo ad licitas negociatōnes ipsas pecūias tñ vl̄ plus lucrari me re ex negligentia omisit q̄ tanq̄ pena possit peti. Et multo magis si cum ipis pecunijs tutor feē fac ta sua ꝓpria: vel negociatus ē cū eis: ⁊ lucrat⁹. Si tñ pdidisset videtur q̄ deberet subire ptē damni ipse pupillus: q̄ō tñ nō esset necesse si tutor potuis set vel possessiones emēdo vel aliq̄d aliud sine pe riculo tātū lucri hēre. s. v. ꝓ cētenario. Et subdit Lau. p̄fatus. Hoc certum tene q̄ pecuniam pupil li ñ pōt tradere tutor ad rōnē. v. vl̄ alterius q̄tita tis citerioris vl̄ vlterius ꝓ cētenario.

Sed queritur . §. X.

Utrum pupillus possit dicē tali tutori: tāto tēpo re habuisti pecuniā meam ꝓpterea peto ꝓ eo lici tum lucrū: vsuras nolo. sed interesse meū ⁊ sic pre dictum se retinere velle cum ꝓtestatione prefata. s. q̄ non vult vsuras: si hoc pōt licite facere? Ad ℔ quidam dicunt sic Pupillus talis facta protestati one predicta restituere non tenetur sed tutor: nisi vsuraria quātitas excedēt moderatū lucrū ⁊ iter esse: tunc. n. supfluū lucꝝ retinē ñ posset ſꝫ restitu ere debēt tutori illud supfluū: q̄ tutor restituere oꝫ vsuras: ⁊ sibi imputet ꝛ improuidētiā suā. Si āt pupillus recipit predictas vsuras restituere obliga tur: ſꝫ ꝓtra tutorem agere pōt ac ab eo suum pete re interesse. Si vero tutor pecuniā pupillo restitu at nihilꝫ ei dicat q̄ lucrū predictū vsurarium sit demū lapsu tēporis id dicat postea fuisse lucrum vsurariū: tūc pupillus ei credere nō tenet nec illō restituere obligat sm quosdā. Et rō ē sm eos: q̄a pupillus id non approbauit quod ille fecit: nec ō vsuris aliquid dixit tempore quo debuit: ꝓpterea ipse tutor tale lucrū reddere obligatur. Jsta opio videtur mihi q̄ multipliciter deficiat. Et q̄tum ad primum post factam vsuram a tutore nisi essꝫ statutum in ciuitate q̄ tutor debeat ꝓ pupillis emere de pecunijs aliquam possessionem: vel tra dere negociationi: alias per modum pene debeat respondere sibi ad rationem. v. ꝓ centenario: vl̄ nisi ipse ⁊ si pupillus tamen capax rationis tutori protestatus est q̄ non exerceat pecuniam nisi in li citis lucris seu negocijs: alias non credo q̄ possit petere aliquod interesse: sed lucrum vsurarium per tutorem factum pupillus tenetur restituere: ⁊ imputetur hoc patri pupilli qui talez instituit tu torem: ⁊ ñ prouidit in huiusmōi sicut potuit.

Quantum ad secūdā q̄ possit agere contra tuto rem: credo verum eē si tutor exercuerit pecunias pupilli ad sui ipius vtilitatē vel ex negligētia omi sit exercere in licitis mercātijs vel rebus cum pos set. Quātum ad tertiam credo q̄ etiā post lap sum tp̄is cum sibi constat clare lucrū: sibi assigna tum per tutorem fuisse vsurarium tenetur pupil lus restituere: nisi vt dictum est contra statutum ciuitatis non emisset possessionem: vel alias licite exposuisset pecuniam sed ad sui vtilitatem vsus fuisset pecunia per vsuras vel alios modos.

Utrum autem . §. XI.

sab usura reo reat̄ pdebitū creditori pt̄ eē sin tñ cr illi tñd.

liceat creditori recipere debitum quod vsurarius ei debet? Respondeo scōm Buil. Si bona fide cre didit ei pecuniam vt ex illa cōmodum suum face ret ⁊ lucrādo forte ex ea se liberaret: recipere pōt q̄ō mutuauit etiā si ille alias non sufficit vsuras soluere. Si uero alia causa credidit uel mutuauit puta ad ludendum vel dandum meretrici vel hystrioni non debet ab illo recipere qui nec vsu ras extortas sufficit restituere. Pe. de pal̄. dic̄ hoc verum quando scienter hoc agit. De illo autem qui habet causam lucrativam nisi in casu in quo elemosyna fieri potest: dicūt q̄ tenetur insolidum si ille non sit soluendo: quia precium succedit loco rei hec Pe. Utrū autem illi q̄bus debetur ex con tractu vel quasi aut ex maleficio vel quasi possint hoc recipere ab vsurario? Rñdo. scōm Buil. Sic.

dum tamen rē ipam vsurariam nō recipiant. Et idem dicendum de quocunq; raptore vl fure.

Vtrum autem .§. XII:

liceat marito recipere dotē a patre vxoris sue qui ē vsurarius? Rñdeo ſm vv. Si pater non sufficit ad soluendum ea q̄ habet ō vsur' ⁊ maritus sciēs veritatem vel hñs ignorātiam crassam ꝯxit cum filia: non debet recipere dotē a tali patre. Si autē nō putabat socrū eē vsurarium vel alias ee solu endo qō tñ non erat pōt dotem i solidū recipē: lz postmodū sciuerit veritatē h Guil. Et in ſūma pisana addit. Tutius ār dī q̄ sciēs vitatem nō re cipiat dotē: aut si recipit restituat illis q̄bus pater tenebat. Si aūt in vitate de alijs bonis socer erat sufficiēs ad soluēdum: tūc idubitāt dotē gener po test recipere. Pe. de pall'. sic dicit. Gener q̄ dotem ab vsurario recipit q̄ nihil habet nisi de vsuris: te net reddere si scienter ꝯxit. Si aūt ignorāter: nō: q: ꝓ oneribus mūmonij hēt dotem: sed filia sic: q: nec quartā nāe. i. legitimam pōt tenere. Satis ꝓcordat Geral. ordi. heremi. dicens q̄ si pī dota uit filiam suā eo tpe quo erat soluēdo: ⁊ p ꝓns nō ꝓpter dotes illas ē factus impotēs ad soluendum tūc maritus pōt eā retinere: ⁊ ꝑmortuo ipso ma rito ēt ipsa filia pōt eam retinere. Intelligitur. n. dotasse de illis bonis q̄ nō erant obligata restōni: ex quo vltra illas dotes erat soluendo. Sed si do tauit eo tpe q̄ iam erāt oīa obnoxia restōni gener qui hoc scit vel ēt laborat ignorantia crassa: quia scilicet ille socer ē publicus vsurarius vl raptor vl alīs obligatus alijs: nō pōt recipere dotes. Cuius rō ē: quia de aliorum bonis nullatenus ſm deuz potuit dotari: q: nec elemosyna dari. xiij. q. v. no lite. Per hoc. n. fit impotens ad restituēduz: ⁊ sic ad dānum creditoz ꝑstat operā efficacem: vnde tenet restituere extra: de iniur. ⁊ dan. da. si culpa. Etsi filia vsurarij talis vult dotē ipsam restitui ⁊ eius maritus obstat nec patitur illā reddi: culpa erit viri non vxoris: si tñ ipsa ꝓponat ꝑmoriente marito dotem restituere. Si aūt ecōuerso: vir vlt dotem restituere ⁊ ipa nō vult: pctm̄ erit vxoris: ita tñ q̄ non ꝑticipet de bonis ipsius dotis: ⁊ ꝓ ponat restituere quādo poterit: ar. xiij. q. vi. c. si res. Si ār vtriq; i ñ satisfacē volēdo ꝓcordār: am bo sunt in statu dānatōis: de re. iur'. c. pctm̄ libī. vj. In remedium tñ piculi dici posset q̄ si pat' tal' vxoris seu eius hēdes hērent ad satisfaciendū cer ta ad sufficientiā: tunc si talis dos parua ē i totū. si magna in parte posset dioceſan' vt dispensatoz incertorum ſm discretū iudicium dispēsare ⁊ ma rito vt pauperi ꝓcedē si indiget: ⁊ ipsi mulieri vi due remanēti si aliunde nō pōt cōpetēter viuere: ⁊ multomagis si hz familiā seu filias maritā seu filios nutrire. Sz quo ad certa. i. si bona patris vsurarij vel raptoris aut heredum eius non sunt sufficiētia ad restituendū certis pſonis q̄bus obli gatur tūc restituat cū hz libertatē sup hoc: vel pe tat remissionē a creditoz' intuitu pietatis si ob tinere pōt: al' restituat: nisi sit in extrema nēcitate cum familia sua vl i magno piculo: ⁊ tunc ꝓpōat reddere cū poterit: vel paulatim si pōt reddat: et si impedit ab hoc cū videt se in piculo mortis vo cet virū ⁊ filios ⁊ ꝓtestet q̄ restituāt dotē talem cum sit de vsuris vl alijs male acquisitis: ⁊ sic po terit trāsire.

De ꝓsonetis. §. XIII.

seu sensalibus. Utrū peccēt cū sūt mediatores ad fenus: ⁊ vtrū teneantur ad restōem. Ꝓ cuius declaratione nō duplicē ꝓsideratōem. Prima ꝓsideratio ē p respectum ad mutuo indigētes: et sic dupl'r peccāt pñt sensales: ꝑmo si mutuū q̄rūt ad vsuram, phis q̄ nō indigēt: sic quottidie in his q̄ dicūtur deposita sz realit sunt vsure ⁊ alijs ma lis ꝯctibus fieri solet tūc peccāt mortaliter. Et ratō huius ē: q: cū mutuū sic accipiēs peccet mortaliter vt pz i se. §. ⁊ ipe q̄z peccabit q̄ cooperabit eidem. xi. q. iij. q̄ ꝓsentit. ſcō peccāt sensales qñ ⁊si neces sitate cogēte vl ñ cogēte ꝓximū ad vsurā mutuū tribuere renitētē inducūt: ar. extra de homi. sicut dignū. Tertia ꝓsideratio fieri pōt p respectuz ad mutuū dātes. Scōm. n. Geral. dupl'r possunt tales eē mediatores. Primo cū stant ꝑ illis qui mutuo idigēt ⁊ ꝓcurāt ab illis q̄ pati sunt dare: tales nō peccāt: ⁊ multo min' restituere obligant cū ꝓximo subuenire ꝓcurēt: ⁊ malo vsurarij bñ vtāt: ⁊ lucrū qō inde ꝓcipiunt de suo labore licite retinent. Scō cū stat seu hoc facit sensalis ꝑn cipaliter ꝑ lucro vsurarij ⁊ ꝓ parte sua. Et isti nō solum peccant mortaliter ꝓpter cooperationez ad vsuram: sed etiam restituere obligantur insoli dum si ita coopati sūt q̄ absq; ope illo pstatio il la vsuraria minime facta fuisset. Cuius ratio est: quia ſm philosophū 5o ethicoz: medium cōpa tum extremis sapit naturam extremoz: ar. ij. q. i. c. notū. in fi. Lucrū qō ipe ꝓcipit inde debz pau peribus erogare. Et simili i duobus ꝓmis casib' qui ponūtur in ꝓma cōditione seu consideratiōe ar. xiij. q. v. non sane: ⁊. c. qui habetis de malo. Guil. tamen tenet ꝯrium q̄tū. s. ad obligationem restōnis vsurarum. Et q̄uis nō sit vsq; quaq; re probandum hoc: tamen id qō dictū est ut tutius consulendum. s. q̄ teneantur tales sensales.

Sed nunquid .§. XIIII.

licet accipe mutuo sub vsura? Rñdeo ſm Tho. scōa scōe. q. lxxviij. Non licet iducere aliquē ad mutuandum sub vsura: licz tamen ab eo q̄ para tus est facere ⁊ qui exercet vsuras mutuo accipe re ꝓpter aliquod bonum: ut est subuentio sue necessitatis uel alterius. Et intelligit Ul. non

ꝑ sub usura mutuū ampe. pī eē licitū et illicitū.

¶ Usura merito pena ē. q̄ nō restituit ad communē vtilitatē. et q̄ nō debet recipi pro eo oblatio. et q̄ nō debet recipi ad ecclīasticū sepulturā. etc.

solū de absoluta necēcitate sz ēt de necessitate vtilitatis quā ds ꝓfert agēdo negocia sua. Sz hac necessitate cessāte cū petit sub vsuris ad ludēdū vel scortādū z h' mōi. tūc ꝓz eūdē ē mortale peccatū. Sed Pe. de pal. sic dicit. Dicūt ḋdā q̄ i accipiēte mutuū sub vsura ē duo ꝓsiderare: cāz. s. z modū Cām si hoc fac motus iusta necēcitate: vel mor' sola cupiditate augēdi pecunias sic faciūt alīq̄ mercatores sperātes magis lucrari ex pecunia accepta sub vsuris q̄ sit dānū qđ eis seq̄tur de vsura soluta z loquor de mercatoribus ḋ absq̄ mercatiōe hñt vñ decēt viuāt: sz mercāt solū ex cupiditate lucri: vt ex pecūia accepta sub vsuris supflua ꝓgregent sibi: q̄ sec' eēt de mercatorib' illis ḋ nō hñt vnde decenē viuāt nisi ex mercatōe:: q̄ tūc qđ fit ꝓpter mercatōem fit ꝓpt iustā necessitatē. Ex parte aūt modi silr ē distinguēdū: q̄ aut talis petit mutuū absolute: puta. xxx. lib. sibi tradi mutuo: aut petit cū determinatōne vsure supexcrescentis: puta ioo. sibi tradi sub mutuo ꝑ. ito. Hoc supposito dicendū qđ accipiēs mutuo sub vsura absq̄ iusta necessitate peccat: q̄ nō solū peccat ḋ dat alīj occasionem peccādi sz ēt ḋ sciēt z absq̄ iusta causa z necessitate ꝓpōit alteri mām vnđ sumit occasionem peccādi: maxie qñ credit dispositum ad tale peccatū: vbi gīa. Si mlier credit aliquem male dispositū ad ꝓcupiscendū eaz si sciēter z absq̄ iusta necessitate vel debita vtilitate pñtat: se ei: peccat. Unicuiq̄. n. mādauit de' de ꝓximo suo nō satis āt displicet alicui dānatio ꝓximi si sciēter ꝓponit ei mām vnde sumit occasionē peccādi. Talis āt ē ḋ absq̄ iusta necessitate accipit mutuū sub vsura ergo ꝛē. Si āt h' fac motus iusta necessitate: aut petit mutuum cū determinatōe vsure supercrescentis: puta. ioo. ꝑ. cxx'. z sic credo q̄ peccat: q̄ nēo pōt absq̄ peccato ab alīq̄ petere aliq̄d quem scit nō posse illud dare absq̄ peccato vel nō velle: sed vsurarius nō pōt dare mutuū cū pacto supercrescēte sine peccato: g̃ nec alius pōt sine peccato sic petere. Dñ excusātur illi ḋ sic petunt ex ignorātia vl' inaduertentia: vel quia firmiter tenent q̄ alīs sine pacto supexcrescentis vsure mutuū nō tradet. Si autem petant mutuum absolute: sed vsurarius non vult tradere nisi cum vsura: puto q̄ non peccat tūc accipiens mutuo sub vsura. Cuius rō ē quia ḋ patitur iniustū nō peccat: qđ ē verum nisi consentiat iniustū faciēti: tūc. n. non solum patit sed coggit. Sz accipiēs dicto mō' sub vsura patit iniustū nec ꝓsentiēs ē faciēti. g̃ non peccat.

¶ In ampliete mutuū nō vsum dū ē est considerand.

¶ Vsura rei magis fixa q̄ sit

Capitulū. x. ō manifestis vsurarijs.

E manifestis usu

rarijs. Nota q̄ vsurarij manifesti sūt excōmunicati non simpliciter sz g̃tuz ad tria. Quoz ꝑmum ē q̄. s. nō ōbēt recipi ad cōmunionem altar'. Scđo mō q̄ nec debent recipi eoz oblatōes: alīs sacerdos recipit reddere tenet z cōpellitur extra eo. c. q̄ i oibus. Ray. vel oz dari ep̄o vt fm ꝓuidētiam eius vel restituat ei a q̄ ex torta ē vsura vel detur paupibus. Hosti. Et ḋ recipit oblationē a talib' oz ab executōne sui officij manere suspēsus donec ad arbitrium sui ep̄i satisfaciat: vt in dicto. c. q̄ in oibus. Utrū āt sit canon ferende snie vel late. Hosti. dicit q̄ benignius ē dicere q̄ sit canon ferende snie nō late. Et hoc tenet Ber. z Jo. an. i nouella. Dona vero z elemosyne pñt a tali recipi si hz alia ꝓter vsuras ita q̄ ꝓpter hoc non efficiat non solūdo. Secus āt quādo ñ haberet nisi vsuras q̄ tūc tales elemosyne recepte vel dona debent dari eis a quibus vsure extorte sunt vel ipsis vsurarijs reddi. Ul. tertiū ē quia non debent recipi ad ecclesiasticā sepulturam si i hoc peccato decesserint: extra eo. c. q̄ i oibus. Et dicūtur manifesti vsurarij vl' ꝑ euidētiaz facti: puta q̄ mensā tenēt paratam ad vsuras vel si ō hoc sint in iure ꝓfessi aut conuicti Host. Dicūt etiam Jo. an. z Archi. q̄ satis pōt dici vsurarius manifestus si coz sacerdote z testib' publice fatetur se vsurariū: z vsuras restitui mādat forte libros rōnum tradēs. Item nō q̄ si vsurarius manifestus ē ita paup q̄ non pōt idonee cauere de restituēdis vsuris: dic Sped. quosdā tenē q̄ nō sepeliatur talis etiam si peniteat: z sic seruabitur rigor ad terrorē criminis: vel fiat ut dicitur ō rapinis z rapto re. extra de rapto. c. sup eo Jo. an. i nouel.

Item nota. §. I.

q̄ manifesti vsurarij non possunt recipi ad ꝓfessionem vel ad sepulturaz q̄uis dicant se velle restituere: vel ēt si mandent in vltima voluntate satisfieri: sz oportet q̄ vel de ipsis sit satisfactum ꝓut eorum facultates patiuntur: vel saltē q̄ illis ḋbus facienda ē restitutio si ꝓsto sint. aut alijs ḋ illis possint acquirere: vel illis abñtib' ordinario loci vel vices eius gerenti. aut rectori parochie ipsius vsurarij coram aliq̄bus fidedignis. aut seruo publico de ipsius ordinarij voluntate z mandato idonee de restitutione sit cautum. s. q̄ si q̄titas sit manifesta illa exp̄imatur: alioquin est moderanda arbitrio recipientis eam: ipse tamen si scienter moderetur minorem: tenetur ad restitutionem residui: al' nullus debet esse testis i testamētis eorum nec recipere confessionem vel impendere absolutionem vel ad sepulturam recipere: z testamenta eorum sunt irrita ipo facto: omnia hec habentur in tex. extra de vsur. c. quanq̄. lib. vi. Qui autem dicantur manifesti vsurarij habes in ḡrta parte plenius in. c. Idem dicit Pe. de pal. in iij. simpliciter z indistincte. s. q̄ vsurarij i morte mandantes restitui si possunt tunc per se restituere non liberantur: tum quia ad statim tenentur:

¶ Nō sūt vsurarij ad q̄. s.

ram quia non videntur habere perfectam bonā voluntatē quia legata ꝛ donatō causa mortis facta possunt reuocari. vnde si vsurarius non cauet per talem cautionē qua non possit penitere non ē vere penitens. Si autē sic excusat se ꝛ innotescat creditoribus exonerando eos ꝛ approbādo quia forte approbaꝫ ñ poterāt ꝛ sic facerꝫ qō possꝫ tūc excusatur: quia parua mora est vsq; ad mortem vel cōualescentiaꝫ. Et extunc etiam possūt executores in vita eius procedere ad restōnem hoc ille Et dicit. Jo. an. in ista decretali q; dꝫ satisfieri ei a quo pecunia est extorta vel eius heredi illis nō existentibus pauperibus erogabitur: extra de vsuri. cū tu. Dicit tamē. Sof. q; in tali casu debet publice poni edictum in locis a q̄ꝫ incolis sunt extorte ꝛ q; oēs a q̄b' sūt extorte vsure veniāt ꝛsi aliq̄ appareant quibus fides fit adhibenda potius restituat illis q; paupibus erogef: extra de homi. sic dignū Dicit tm̄ idem Jo. q; non soluꝫ rector poterit vbi habitat vsurari' sꝫ ꝛ mlto magꝭ rector parochie vbi hītat is cui facienda ē restō pōt ꝓcipere dictā cautōem p̄sbyter ēt parochie vbi moram trahit vsurarius ꝛ si nō sit ciuis vl' incola pōt recipe talē cautōem fm Jo. an. Utrū āt sufficiat p̄stari istaꝫ cautionem cuicūq; sacerdoti ēt nō parochiali dubitaf. Et Jo. cal. cōsuluit q; sic: ꝛ q; ex ea roborabitur testm̄. Lap. ꝓcedit hoc de sacerdote ordinis mēdicantium audiēte ꝓfessionē taliū usurarioꝝ: sꝫ de alio sacerdote ñ parochiali negat. Rōeꝫ huiusmōi diuersitatis assignat ex eo q; sacerdos ō ordine mendicātiū expositus ad audientiā ꝓfessionum ē iudex eius q̄ sibi ꝓfitef a iure datus p̄ priuilegium in corpe iuris clausū: de sepul. dudum ī de. ꝛ per eꝝ approbat'. Sed alien' p̄sbyter parochianum alterius audire ñ pōt. s. sine lnīa. Sꝫ Lau. de ridol. dicit q; añ factū ꝓsuluit dictum Lapi. p' factum ñ audet ꝓdānare dictū Jo. cal. cū ex hoc nil depereat his q̄bus faciēda ē restō ꝓsulaf̄q; ꝓ aīabus usurarioꝝ ad sufficiētiā. Item dic ibidem q; seruus publicus h̄ dicit tabellio sic dictus ñ q̄a ſt seruus sꝫ qr publicū exercet offm̄. C. de thabula li. x. de tabel. l. generali: hic tm̄ acq̄rit actionem extraneo ex sua stipl'one h̄ casu nisi faciat de ordinarij mādato. Et dī ordinarius ep̄us loci vbi degit usurariuſ. Idē tm̄ in decano: archip̄sbytero: vl' abbate: q̄ alis iurisditōem hꝫ de ꝓsuetudine in spū alibus. Jtē dic q; noie idonee cautionis itelligūtur fideiussores vel pignora: alis v̄bum cautōis nudā ꝓmissionem designat. Si āt pignora ul' fideiussores dare ñ posset sufficit q; cauet: extra de sen. ex. c. fi. Et hoc maxime qñ ē verisile eū. s. aliam dare non posse. Jtem dic q; si recepta huiusmodi cautione noie eoꝝ quoꝝ interest vsurarius mānifest' vsuras repetat: ñ audiet: ꝛ posset in aiaꝝ fauorez eps istas usuras repetere ꝛ recipe ꝛ soluere illis a quibus iste petitor extorserat. Et idē si nō eēt mānifestus dūmodo posset ꝓbari fm Joā. ꝛ Gerar'. q̄ etiam dicunt q; vbi petitor ē usurarius mānifestus ꝛsi hēs ñ excipet: iudex ex offō suo cū nō repellet. Iste āt q̄ sic satisdedit si ꝓualescit tenef restituere ex satisfactiōe fm ꝓdictos cum ēt ꝛ ꝑus teneretur extra de usur'. cum tu. Jtē qō dī testamenta eoꝝ esse irrita: intelligif ēt facta ad pias causas secūdū Bar. in. l. i. C. de sa. san. eccle. immo dicit idē Bar. id verum eē nedū in usurarijs manifestis: sed etiā in quocunq; quē ꝓstaret ī peccato mortali notorio decessisse: ut qr interfectus in furto: uel qr ipꝫ occidit. xxij. p. v. placuit. Item etiā de codicillis ī telligitur ꝛ ō q̄libet alia ultima uolūtate fm Jo. an. Jtez si ꝑus fecit testm̄ ꝛ postea cauet de restōe scōm Jo. an. in nouella. ꝛ Bar. reconualescit tale testm̄ vt in eo dispositā ualeāt ꝛ debeātur: ēt quo ad sepulturam. Sed si ipse testator post testamentum ante mortem non cauit de restituēdis usur'. ꝑ istum modum sed iussit heredes tm̄ satisfacere de usuris debere: cautio heredis de usur'. restituē dis post mortem testātis emissa nihil ualet ꝛ operatur ad validādū testamentum sed tm̄ ad sepulturam hñdam alio nō obstante. Nō etiā q; diuerse ꝓstōnes synodoles sūt in diuersis dioceſib' circa istā mām q̄ inuestigande sūt. De excōicatōe quā incurrūt sciēter sepeliētes manifestos usurarios: uel etiam clericos locantes domos talib' nō de illis locis orīundis: ꝛ de faciētib' statuta ꝓtra restōem usurarū: habes. ī. in. iij. pte ti. c. i. Et hi oēs peccant mortaliter: qr ꝓtra canones. Et de locātibus dñis uel alijs q̄buscūq; domos suas usurarijs ad fenerandum: ꝛ sustinētibus ī terra sua manifestos usurarios: uel collocātibus aut talliātib' iudeos: uel alios quos sciunt nihil habere nisi de usur'. dicit Pe. de pal. in. iij. q; tenētur restituere pecuniam p̄ceptam ab ipsis usurarijs illis a q̄bus ipsi exegerunt.

Sꝫ queritur quid. §. II.

iuris de eo qui cauere voluit sed nō valuit morte p̄uentus ante horam sperātā: nec tm̄ per cū stent Rndet super hoc ꝓsultus Bal. de Perusio. q; de eātate canonica putat testm̄ tale ualere.

Jtem queritur. §. III.

Si coram ecclesiastico iudice trahens usurarum creditor debitorem dicens q; quodam instiꝫ quo coram layco cōueniebatur fore usurariū nil ꝓbauit q; ꝑ usuris soluisset illi: sed bene p testes ꝓbauit q; solueret facto cum illo calculo rōis q̄titatē in instrumēto ꝓtentā: nūquid imponet illi vicari' silentium ne molestet vigore dicti instrumēti positi q; in ciuitate sit statutum q; ꝓtra instrumēta nō admittatur ꝓbatio de soluto p testes? Fede. ō Senis ꝓsuluit q; nō qr ē in aliqua pte sui probatuꝫ instrumētū fore vsariū nec q; creditor fuerit usari'.

p usurarij testis idoneus nō ē. is qui ꝓbat se illi solvisse usuras

Item queritur .§.IIII.

Utrum sit idoneus testis ad ꝓbandū aliquē vsurarium. s. is cui ꝓbat se illi soluisse vsuras. Et videtur q̄ non quia similitudo cause a testimonio repellit psonas ⁊ ad iudicandum. Fede. de Senis tenuit q̄ non sit idoneus testis: tū q̄ tales sunt singulares tum quia de facto ꝓprio deponūt: ⁊ sunt suspecti ratione cōmodi qō ex futura snia sunt p̄cepturi. Lau. de ridol. dicit vidisse id sic sepi⁹ practicari in ep̄ali curia florentina. Sed Bal. de Perusio in quodam simili dixit q̄ vbi talis testis ꝓtestatur ex hoc testimonio aliq̄ō ius q̄rere: q̄ non admittat: q̄ ex necessitate ⁊ certitudinaliꝫ expectat cōmodū ergo repellitur tā q̄ i ꝓpria re.

Item queritur Si. §.V.

cantat episcopal⁹ ꝓstō q̄ ad dicta talium possit ꝙs cōpelli ad vsuraꝝ restoem: nūq̄d si agat ad ānullandum testimoniū vigore decretal: quā q̄: ti. eo. li. vi. reputabūtur idonei? Rndeo. Fede. sentit q̄ nō: tū q̄ ꝓstō exorbitās a iure cōi non excedit cāsum ꝓprium: tum q̄ fictio talis ꝓstōnis opat q̄ crimē sit ꝓbatum sed nō qualificatū ꝓut requirit constitutio.

p usurarius nō ē. ad hoc modare

Jtē q̄ritur Quid. §. VI.

iuris si vsuras postulans ꝓtra quē oppōit. c. quia frustra: extra de vsuris parat⁹ ē cauere de illis restituendis: admittet nisi caueritꝰ Sentit glo. i. e. c. q̄ frustra: q̄ nō: nisi cāu quo magna causa ꝙrium suaderet q̄lis ē inopia: q̄ opinio placuit Joā. Si. n. ꝓpter inopiam repellit ip̄m cui ōbet: extra eo. cum tu q̄to fortius extraneū. Hoc idē firmat glo. in regula dolo de reg. iur. Nec obstat illud. c. quā q̄ in sua alternatōe: q̄ illud verꝫ quo ad cuitandas penas de q̄bus in ip̄a decretali disponit. Et talis si non inuenit pignora vel fideiussores ꝓcautōe statur suo sacramento.

Item si talis hēt. §. VII.

vnde soluat vl⁹ al⁹ vñ possit cauere ⁊ neutrū vult facere cū opposita exceptōe: q̄ frustra non ōbeat audiri: quid faciet ep̄s tūc pmittere ne vsurariuꝫ a quo repetebāt vsure illas retinere? Rndet Lau. ridol: q̄ nō: sed ꝓsignabūt ⁊ deponēt quousq̄ petens res suas restituat vsuras. Jnno. tñ dicit q̄ reus ille poterit compelli a iudice ex offō suo restituere illis a q̄bus agens extorsit.

p usurarius ad hoc nō sit manifest⁹ tñ p̄ repelli.

Item si is ꝓtra. §. VIII.

quem excipitur q̄ non potest petere vsuras quia ip̄e est vsurarius: licet non sit manifestus: nunq̄d nihilominus pōt repelli. Dicit Lardi. q̄ sic: maxime si ꝓbet infra octo dies: ar. c. pia. de except. lib. vi. Sed quid si q̄s in pnīa ꝓfessus ē se vsuras extorsisse sed hoc ē occultū: nūq̄d sacerdos debz isti negare sepulturam hēdibus nō volētibus ad dictū eius restituere? Rndeo non q̄ non dz illum publicare: de pen. ⁊ remiss. c. ois. Item sibi id dicēdi nō credetur. vi. q. ij. c. placuit. Taceat ergo: ut. ij. q. vij. plerunq̄. Debuit āt sacerdos illuz inducere vt coram testibus ꝓfiteret: ⁊ caueret q̄ ab heredib⁹ exactio fieri posset. Item nota. q̄ in directorio iuris dī q̄ q̄uis vsurarius mētalis sit inducēdus in foro pnie q̄ restituat p. c. ꝙsuluit de vsuris in foro ecclesie iudicādus male agere: inducēdus tamē est ⁊ non compellēd⁹ in iudicio eccle p̄ censuras vl⁹ alias penas ut sic accepta restituat: nec ut vsurari⁹ punīēdus ē: hoc Ber. Jnno. Host. Sof. Quod facit p mā depositorum vbi ē cōiter vsura mental. Non tamen tales absoluēdi sunt nisi tales ꝙctus dimittant: ⁊ sic recepta restituant: ut in. c. ꝙsuluit Item pone quedam cōitas indiget pecunia ⁊ ipo ut cuilibet ꝑstantiam. s. mutuo ꝓmittens ⁊ obligans prestantibus certa pignora ⁊ certum lucruz nunquid ꝑstātes committūt vsuram. Rndeo exq̄ coacte faciant ⁊ forte ꝓpter hoc multam incōmoditatem incurrunt. i. q̄ libenter ab hoc cessarent si possent non est vsura. Sed iuxta hoc ē aliqua dubitatio videlicet q̄ si postq̄ ciuis ꝓmo ꝑstitit veniat secundus ⁊ emat iura a ꝓmo ꝓ minori precio eo qō soluit: nūquid ille secundus ꝓmittit vsuram. Rndz ut in p̄cedenti. §. Bartholomeus i pysa: sed diffuse habes istam mām in. c. se.

Laplin. xi. de mā montis in Florentia impresti totuz in Venetijs ⁊ locorum Genue. Utrum licitum sit recipere tales redditus quos cōmunitas concedit ānuatim soluentibus ꝑstantias ⁊ an liceat emere talia iura.

Jdendum est etiā

de lucro seu redditu annali: quez redūt quedam cōitates ciuibus suis ꝓ collectis seu prestātijs solutis sibi per eos: q̄ diuersimode noiantur in diuersis locis. Nā Florentie dicunt ōnarij montis. Venetijs dicunt imp̄stite. Genue dicuntur loca. Et Florentie q̄dem hoc seruatur circa istam mām. Ciuitas indigens pecunia ciuibus suis onera imponit q̄ vulgariter ibi dicunt ꝑstantie: ad quas soluendas q̄libet inuitus cōpellitur: statuitq̄ ciuibus quousq̄ restituat sortem seu capitale suum quinq̄ dādos ꝓ centenario et ita de facto a diu obseruauit obseruatq̄ quotidie. Appellāturq̄ tales creditores montis. Et cōtingit aliq̄n q̄ dictis creditoribus uel ab eisdez iura habentibus fuit tātum responsum de accessione p̄dicta vere sortis: ⁊ tātum tempus q̄ aliquando accessio adequata est sorti: aliquando non in totum: aliquando excedit sortē. Et insup maxie

Capitulum Undecimū.

ad oēm dubitatōem tollēdā ⁊ exoneratōez ꝓscie cuiuscūq; ⁊ ut tollat oīs nexus quo q̄cūq; ō cui tate vel comitatu florentino ꝑ inscriptus vel eoꝝ occasione ligatus uel astrictus quōlibet diceret q̄ ad deum ꝓsciam ul' ad mūdū statuit q; q̄quid ꝑ uisū ē p ordinaīta dicti cōis dari debere tabbus mutuātibus ad dictā rōem ꝑ dono dānis ⁊ interesse seu ꝑuisione uel merito dictoꝝ creditoꝝ itel ligat dari debere ⁊ recipi ⁊ deī ⁊ recipiatūr ⁊ peti ⁊ recipi possit ꝑ spōtāeo mero libero dono ⁊ donationis titulo: ⁊ talī recipiat ⁊ recipi intelligat q̄libet talis creditor a cōi p̄dicto: ⁊ nihilomin⁹ ēt ꝑ dānis ⁊ vero interesse ⁊ ꝑ aliq̄li remuneratione. ⁊ ut bñ faciētibus bñfiat: ⁊ ita ⁊ taliter illud totū recipiat vnusquisq; talis creditor sicq; petē ⁊ exigere valeat q; nullatenus ad restōem aliquā tenetur ēt quo ad ꝓsciaz vel ad deū: illudq; sic receptum absq; alio grauamine ut sibi vere donatum licite valeat obtinere. Statuitq; īsup ipsa cōitas huiusmōi talia credita cū iure peipiēdi huiusmodi accessiones alienari posse in alios cū hoc tñ pacto q; ipsi cōitati redimere liceat dictum debitum soluendum creditori ꝑ redēptione dicti iuri ad ratōem. xxviij. ꝑ cētenario. ⁊ q; talis creditor teneatur reuēdere dicto cōi ad oēm eius voluntatem remanēte dicto creditori lucro facto vsq; ad tēpus dicte reuēditionis: hec oīa ab illo loco. Et i sup maxime habentur ex quadam reformatione ciuitatis quam recitat p̄dictus Lau. de uerbo ad v̄bum. Circa istā mām occurrūt plura dubia sup quibus ꝓsulti plures magistri in theologia ordi. p̄dica. minorum ⁊ heremitaꝝ ac etiaz doc. canoñ. diuersa ⁊ p̄ria responderūt ⁊ scripserunt. Nouissime āt scripsit sup mā hac satis diffuse. d. Lau. de ridol. in fine tractatus quē fecit de vsuris vbi etiā posuit tractatus aliorum de ista materia sup qua formant. viij. qōnes ⁊ hoc ordine. Primo. Utraz recta ꝓscētia possint talia onera indici ⁊ ad eoꝝ solutōem compelli cū assignatiōe incrementi ꝓlibati. Scōo. Utrū dicti soluētes onera memorata licite tale peipiant incremētum.

Tertio posito q; nō. Utrū vigore donationis remissionis ⁊ liberationis supradicte excusentur a restitutōne ⁊ liberentur a peccato. Quarto An dicti soluentes licite vendāt ius q̄ hñt in dicto monte vigore talis crediti. Quinto Utrum alij ab eis licite emāt. Sexto posito q; sic. Utraz licite peipiant incrementum q̄ pus peipiebāt dicti creditores. Septimo Quid ō illis q̄ ꝑ alios a q̄bus q̄nq; certam quotā ꝑ q̄libet floreno: quā doq; nihil peipiūt soluūt prestātias: ⁊ i illoruz loco quo ad tale creditum distribuūtur. Octauo Quid si cōitas sic nouos sibi ꝓstituat creditores puta quia vendit ānuum redditum ad rōnez qua respondet creditoribus mōtis ad vitā eīntis ⁊ alterius ab eo nominādi cum pactis de quibus supza in fine casus.

Circa primum ma. §. I.

giſter Guido de bello regaldo generalis ordi. hē mitarū ꝓsultus respondit indistincte q; lex statuens tale lucrum nō ē licite instituta: ⁊ iō ñ obseruanda sed abolenda: ꝑbat q: in diminutione rei publice: ⁊ p ꝓñs mala: ꝑz añs: q: iam finaliter cōitas soluit duplam pecuniam: allegat di. iij. c. ꝑui legia. §. offiñ cum. c. se. Itē q: lex talis non ē iusta nec vtilis: exquo ꝓtinet plus ꝑuatum bonū singularum personarum q; publicū ipius cōitatī: contra illud. c. erit āt lex: di. iij. Item q: assignatiōne dicti incremēti inuitātur p ipsam legem homines ad peccandum: q: iducit eos ad recipiēduz vltra sortem. Et si dicatur q; lex talis ē instituta ꝑpter bonum ciuitatis custodiendū ⁊ ptegēdum ad habendum pecuniam ꝑ gētib⁹ armoꝝ ī custodiam ⁊ ꝓtectionem ciuitatis: ⁊ sic ñ mala sz bona ē. Respondet magister predictus q; his non obstātib⁹ firme manent rōnes: supza posite: eo q; aliter ⁊ sine peccato pōt ciuitas defensari. Nam subsistēte necessitate potest a sibi suppositis ēt inuitis iuste exigere auxilium tā pecuniarum q̄ psonarū: ⁊ ip si ad illud p̄stādum obligantur ⁊ q̄tum prestant tantum fm regulā iustitie ⁊ nō ultra rehabere ō bent: ⁊ sic faciendo minus in expensis dicta communitas grauabit: qō ē ꝓpositum hec dicit Sul. Sed Lau. de ridol. i dicto tractatu tenz ꝓriū. s. q; dicta lex siue statutum non sit illicite factum. Et ꝑ rōne inducit illud quod dictū ē supza. s. q: isti tuta est dicta lex ꝑpter bonum ciuitatis custodiē dum cē. Et ad id qō Guido p̄dictus dixit ad destructionem illius rōis. Rndet q; si cōitas valeat compellere ciues ad mutuādū absq; eo q; statuat aliquid dare vltra sortez: tñ non omne possibile ē volibile. Sepe namq; multa possumus q̄ ꝑ bono reipublice ⁊ ꝑ fugiendo scandalo nō facimus ⁊ merito ar. ij. q. i. in ꝓmis: cum sumles coactiōes quidem difficiles frequenter consueuerunt exitus habere: extra de spon. requisiuit. Et melius ē cuz aliquali consceto ⁊ pace omnium suis necessitatibus ꝑuidere q; ꝑ huiusmodi coactiones ⁊ violentias non sine forti ⁊ graui scandalo. Q: si quidem enormiter ex hoc experientia media dānificari ꝛt tidie cernimus immo ⁊ multos funditus destrui ⁊ ad extremam pauperiem deduci q̄ ex hoc saltē aliqualiter subleuātur ⁊ psolātur q; dicta quiq; peipiunt annuatim: ⁊ nisi hoc eēt in despationez forsitam ducerentur: ⁊ in rem publicam machinarentur ⁊ in graue anime sue ⁊ corpis sui dispēdium: ⁊ reipublice piculum. Et si dicatur talibus ⁊ non alīs si lex ꝑuideat bene ē. Respōdeo q; lex oz eē cōis ꝑ reipublice vtilitate ne alij scrupuloso corde moueantur: ⁊ durū foret atq; difficile vnū distinguere ab alio. hoc Lau. p que destruit ꝓmā

p hic probat sententiam nimis cē inquisitiū.

p hic probat cē iustū.

rationem dicti magistri. Preterea interest reipubli ce erga suos ciues talit se habere q̄ nō deducātur in pauperiē: ut. cuz alias opus fuerit sibi ualeant subuenire. Si ergo i dāni restauratōnem vel ex li beralitate ut alliciat ad bñ se hñdum erga rez pu blicam aliquid gratis donat. z sic idubie vtilitas reipublice ꝓcuratur: quare illud improbandum ē hec Lau. per que destruit rōem predicti magis tri quā scdo faciebat in oppositum. Q̄ ēt hoies i uitētur ad peccandum ex dicta lege ut allegabat ꝑdictus magister i tertia rōe: negat Lau. ꝓsidera rato. n. dicit ipse q̄ si quis uellet sua pecunia vti illicite plus lucraret imo ēt in licitis: q̄nimo z in possessionibus q̄ magis secure sunt q̄ cōitati mu tuare non ē dicēdum q̄ p hoc q̄. v. dari statuunt inuitāt hoies ad vsurarie mutuāduz maxime cū dubium sit nedum de lucro: sed ēt de sorte pnci pali ne ꝑdatur capitale. Et p hoc ēt tollit quedā alia rō predicti magistri in qua dicebat: q̄ ꝓpter cōe defensandū non ē licite facere aliq̄d: vnde de offendat: vnde nec vsurā facere vel ad vsurā idu cere nō dispositum: ad hoc ut in casu nostro. Sz rñdetur ut iā dictū ē z plenius. ī. dicetur q̄ ibi nō ē ꝯctus vsurarius iter ciuitatē z ciuem recipientē ad rōem. v. ꝑ centenario ꝓ solutione dicte cōita tis in prestantijs. Item si quis vellet adhuc dicere talem impositōnē onez illicitā ex eo q̄ hui⁹. one ra sine ꝓncipis iussu indici nequeūt: ut. l. i. C. ō ex ac. l. tri b. x. bu. Rndet dict⁹ Lau. q̄ si generalem collectā camere fiscali applicādā nemo possit im ponere sine ꝓmissu ꝓncipis: ut in preallegata. l. tñ collectaz spēalem vnaqueq̄ ciuitas z vniuersitas ꝓ necessitate sibi incūbente indicere pōt: ut. l. oēs C. de ope. pub. Et sic Lau. ꝯcludit illud statutuz iustum esse.

Quantum ad . §. II.

secundā qōnem cum. s. querit. An dicti soluentes dicta onera licite ꝓcipiant incrementum. Rndet magister Greg. de ari. generat. here. tractans hāc qōnem dicit sic distinguēs. Inq̄rendum ē de intētione mutuantiū: aut. n. tales recipiētes hui⁹ lucrum aliquā itētionē lucri habuerunt: aut nul lam. Si aliquam z tūc dicas tale lucruz fore vsu ram z sic mutuātes z recipiētes. s. ultra suū teneri ad restōnem si pñt: z si nō pñt peccant mortaliter si non hñt intētionē restituendi cū poterunt et h̄ siue talem intētionē lucruz recipiēdi habuerunt tp̄e facti mutui: q̄. s. cū mutuāt ꝓpter lucrum p cipiendū mutuāt: siue tēpore illo tm̄ quo lucrum recipiūt. s. q̄ cū recipiūt illō reciduūt ꝓpter lu crū ꝓ pus factum: z idez si p⁹ q̄ncunq̄. Probat āt hoc sic ex diffinitione vsure: sic. n. ipse diffinit. Usura ē lucrū ex mutuo itētum: ſz sic ē in ꝓposito ergo q̄ē. Et si querat quō deprehēdat talis mutuātiuz intentio? Rndeo secūdum eum: iq̄rendo de inten tione cōitatis tale lucrū dantis vel dare statuētis q̄m illud dat vel dare statuit rōne mutui recepti seu vlterius retinēdi vel nō rōe mutui: sed alia ra tione vel cā. Et ꝓmo casu si ipsi mutuātes talem i tentionem sciunt uel credūt vsura ē z pctm̄ z ad restitutionem tenētur. Consentiūt sic. n. recipien do intētioni cōitatis dantis: z ipsi rōne mutui: et ꝓpter mutuum lucrum intēdūt: immo z si tūc nō haberēt huiusmodi credulitatē vel sciam habent tm̄ postea p⁹ receptionē in successū tp̄is: nihilomi nus ad restituendum illa ꝑ pus habita obligantur Nam ex quo ꝓpter mutuū cōitas illud dat alias nō datura: non ē iuste acq̄situm recipiētib⁹ nec in eo ē translatū dominiuz dicti lucri. Quinimmo vlterius dicēdū scōm eum videlicet q̄ si cōitas nō ꝓpter mutuum dedisset z tm̄ ipsi putarent eā ꝓp ter mutuum dedisse ꝓculdubio peccarent non re stituēdo imo plus: q̄ si nec ante nec tūc nec post ea talem hñt sciam vel credulitatē de intentione cōitatis nihilominus si ex aliq̄bus indicijs potest eis innotescere itētio cōitatis vt forte ex eo q̄ mu tuātibus statuit dare tale lucrum: z tunc mutuā tibus plus dari: z non obstante q̄ alij ciues simi lia vel maiora bona cōitati tulerint: id tm̄ in eis ñ statuitur nec aliqua in remuneratione ꝯsimilem consequūtur vel ex ꝑbabilibus alijs argumentis que cū p̄nt nolunt aduertere vel inquirere huius modi tales minime non sunt obnoxij: cū affecta ta ignorantia non excuset. Si vero isto ul' alio ca su recipiens nullam lucri haberet intētionē neq̄ intentio dātis ꝓpter mutuum poset vllo modo ex exterioribꝰ inditijs apparere siue cōprehēdi z dans diceret ꝓrsus non ꝓpter mutuum sed ex li beralitate dare: q̄ in recipiente nulla videtur cor rupta intentio immunis esset a peccato ipse re cipiens z retinens z ipsum lucrum non est vsura: quia non fuit nec ē intentum ex mutuo. In secū do autem ꝓncipali membro ꝓme distinctionis. s. quando nullam intentionem lucri habuerunt mutuantes z recipientes dicit ipse. S. q̄ si ꝓsus nec ante nec tunc nec postea illaz habuerunt nec insuper vllo tempore scuerunt uel crediderūt cō munitatem ꝓpter mutuū lucrum aliquod dare uelle: nec intentio cōmunitatis dantis ꝓpter mu tuuz dare facit: nec ex vllis potest indicijs exterio ribus apparere q̄ propter illud dedit z dans dice bat se prorsus. non propter mutuum: sed ex aliq̄ rationabili causa dare: vtputa ꝓpter restauratio nem damni quod forsitam mutuantes inde ppes si sunt: ut propter beniuolentiam quam ipsi mu tuantes cōmunitati in mutuando ostenderūt: vl etiam ex mera liberalitate cōmunitatis tunc nul lam cōmitierent vsuram uel peccatum nec ad ul lam restitutionem tenentur: non enim est hoc da re lucrum intentum ex mutuo quia in primo cāu lucrum censeri non debet sed potius quedā dāni

ꝓ hic nō de intentione mutuāt in q̄ ē dep̄hendere vel ne.

Capitulum Undecimū.

restauratio ad quam ꝛ non de vsura tenetur ipa cōitas que fuit ipsius cā compellendo ad mutuā dum ꝓpter quod ipsi damnum perpessi sunt: facē ad hoc. c. peruenit de fideiuss. Et hoc si ex illa cā tantum tale dānum incurrerent: alias secus ꝛ intelligit vt ipse declarat in ꝓcessu dicte questionis non solum de damno quod consistit in diminutione ꝑhabiti: sed etiam de damno quod consistit in non acquisitōne lucri polliciti uel sperati quo ad inuite uel coacte mutuantes vt dicamus ꝙ tales sic coacte mutuantes ex tali mutuatione de lucro impediti quod licite negociando uel alio mō licito acquisiuissent licite possunt exigere uł recōpensationem sui dāni secūdum iudiciū discretū prudentis viri consideratōis simul ꝙtum eo tempore alīj similem negociationē uel artem exercentes cum equali pecunia cōiter lucrati sunt: habita etiam consideratione ad hoc ꝙ laborem non intendit nec periculum subijt in huiusmodi casu negociationis uel artis exercende ꝓpter quod et minus debet habere. Si autem vlterius querat quid ꝑsumendum sit in casu isto vtrum videlicet cōmunitas dictum lucrum impendat ꝓ restauratione damni nec ne? Ad hoc respondet ꝑdictus. S. ꝙ non. s. presumitur ꝙ det ꝓpr restaurationez damni: sed potius propter mutuum. ꝛ hoc ꝓbat ex eo ꝙ omnibus mutuantibus datur dictum lucrum nec est verisimile ꝙ omnes dānificentur si ue dānum patiantur ex mutuo a se facto. Sed et si aliqui damnificētur non tamen ē verisimile ꝙ equaliter: immo satis ē possibile ꝙ qui min⁹ mutuauerunt maius dānum passi sunt ꝛ tamē min⁹ datur eis: quod nequaq̄ contingeret si ꝓpter restaurationem damni daretur. Similiter non vidētur ꝙ ex benīuolentia dari ꝑsumitur seu causa remunerationis benīuolentie quam sic mutuantes in mutuando ostenderent cōmunitati: quia si ꝓpter illā daretur certe plus daretur ei in quo maior affectus benīuolentie ꝓbaretur: quod non fit Preterea illud lucrum non datur quando sors ē soluta ꝛ cōmunitas ē a debito liberata quo tēpore magis posset liberaliter estimari: sed quando adhuc debitum manet ex quo satis presumi pōt ꝙ ꝓpter mutuum tribuatur. Si tamen scōm rei veritatem ꝓpter remunerandam benīuolentiam cōmunitas illud daret: laudabiliter illud ageret: ꝛ licite etiam quibus daretur reciperent sic licite amicus recipit ab amico beneficium. Non enim ꝓpter mutuum ꝛ gratiam factam cōmunitati ꝺbet fieri peiorīs conditionis: hec omnia supradicta sunt verba magistri supradicti lz abbreuiata. Ex quibus ut dicit Lau. qui ipsa recitat colligit ipsum magistrum sentire ꝙ dicti ꝑmi creditores minus licite tale recipiant incrementum. i. vltra suum capitale cum interesse: ꝛ ad restitutionez teneantur. Alius magister ꝛ generał ꝺdi. heremi. s. frat Guido de ꝙ supra i ꝑcedenti. §. consultus de dicta mā quasi similia respondit concludens ꝙ nō solum a creditorībus talis pecunia vltra sortē ꝑncipalem accepta ab eis ē restituēda: sed etiam ab eorum legatarijs ꝛ heredibus vel emptorībus: ex quo enim talis ꝓctus ē in creditorib⁹ indebitus ꝛ illicitus erit ꝛ per ꝓns in eorum successorib⁹. Probat āt dictus ꝓctū ē illicitum quia vt vsurarium ꝛ pluribus. c. que habentur. xiiij. q. iij. ꝓcipue. c. pleriq; ꝛ. c. vsura. Idem respondit ꝛ scripsit frat Jo. chēlrot eiusdem ordinis. Sed ut refert Lau. i ꝑdicto tractatu hanc questionem disputando ꝙ dam magister anglicus ordinis predicatorū firmauit contrarium. s. ꝙ licite recipiatur dictus i cremētum a soluētibus mō quo declarabitur. Et idem dicit tenuisse ꝛ scripsisse alium magistrum ordi. mino. s. magistrum Francis. de empolis. Idem tenuit Pe. de ancha. in simili mā disputans. s. ō im prestitis venetorum ꝛ plures alīj iuris professores Quam opinionez sequūtur cōmuniter ꝑdicatores ꝛ minores: rōnem huius assignat ꝑdict⁹ Lau. respondendo ad argumenta facta in contrarium vnde sic dicit. Credo alio non dato tales mutuantes nedum si coacte sed etiam si voluntarie mutuauit dūmodo ex charitate non autem spem in lucro seu in ĩcremento ꝓprie ꝛ principaliter ꝛ sic secundatō mutuent ĩmunes esse a peccato ꝛ vsurārū vitio: nec illi forte restitutioni obnoxias. Sunt nanq; aliqui ꝙ forsitan ex cā lucri qō intendūt ꝓmo loco ad sic mutuādū mouent ꝛ sic ō his nłla dubitatio quia. s. vsuram cōmittunt ex quo principaliter lucrum intendunt. Sunt ꝛ alīj qui principaliter mouentur ex charitate qua afficiuntur reipublice: vel quia coacti aliter facere nequeunt ꝛ de his est sēno noster: ꝛ hi non videntur peccare: ratio est quia tunc quis vsuram committit recipiendo aliquid vltra sortem quando spe lucri motus principaliter mutuat non autem quando ñ spe lucri ꝓncipaliter ꝛ si secūdario: ꝛ hoc nisi iā debitor coactus incrementū solueret vel inuitus soł oniśq; tpe vel ꝓus id in noticiā deuenisset creditoris. Sed in casu nostro non spe lucri ꝓncipaliter quis motus cōmunitati mutuat immo vt cōmunitati ipanti pareat penasq; inflictas effugiat uel charitate ꝛ amore ut illi suis necessitatibus sb ueniat: alias nullatenus mutuatur⁹ ꝛ merito: cuz in alīs pecuniam istam expendēdo lōge plus verisiłr lucraretur: ꝛ magis libere pluriśq; valoł foret: nec coacta ē cōmunitas qz cogi non pōt a suppositis nec inuita soluit ipa cōmunitas ſz ex sua spōtanea voluntate iuste honeste ꝛ rōnabili cā regłata vt in expressione casus supra demonstratur q̄n ēt ꝛ si inuite solueret id tñ creditoribus nō cōstat maxime cum contrarium in iam dicta reformatione asseueret cōitas ipsa: ꝛ in incertis non i certis locus ē ꝓiecturis. ff. de ver. ob. l. cōtinuus: licite ꝙ

recipitur ergo ꝛc̃. Si tamen huiusmodi creditores in oppositū ꝓscia remorderet illamq; deponẽ ac iuri cõformare nequirent: ꝛ sicut in simili inqt Hosti. scrupulosa sit potius q̃ theologica: satisfaciant oiode ꝓscie sue. Ad rationes aũt magistri Gregl. supradicti sic respondet eas destruẽdo. naz cum ipse diffiniens vsuram dicat q̃ sit lucrum ex mutuo intẽtum oimunite ẽ data dicta diffinitio: qz lucrum intentũ scõdario non ãt p̃cipaliter in mutuo non iducit vsuram fm cõem opinionem ꝛ similiter ponens spem in lucro ex mutuo facto secundario nõ p̃cipaliter nõ ꝓmittit vsuram nisi inuite vel coacte solueret debitor: ꝛ illud sciret: uel crederet quod nõ ꝓtingit in casu nostro quia nec cõitas que ẽ debitrix cogitur nec inuita solui nec p̃cipaliter ciues videntur moueri ad mutuandum rõe dicti lucri ãnualis. ſ. v. p centenario q̃uis illud sperent ꝛ exspectẽt quia maius lucruz possent sibi per alias vias ꝓcurare vt dictum est supra. Ad illud aliud qõ dicebat magister. ſ. q̃ intentio mutuantiũ regulatur ex intentiõe cõitatis que ipsis mutuãtibus nõ põt ñ cẽ nota. ſ. q̃ talis intentio sit deprauata: quia dat illud lucrum ꝓpter mutuum: ergo vsura. Rndet Lau. q̃ id nõ sequitur: vnde distinguit q̃ ꝓpter mutuum aliquã do põt dari aliquid vt vsura: ꝛ aliqñ non ut vsura: sed ut donũ gratuitum tñ nõ ex ipso mutuo sed ex seruitio sibi impenso ꝛ ꝓmodo exinde percepto uel lucro consecuto vel ex aĩ nobilitate q̃dã ꝛ si sic dari sciat vel credat recipiens non peccat. An autẽ sic credere teneatur vi ̃ supra. i. §. Et cũ dicitur q̃ ista non uidetur fuisse intentio cõtatis quia si hoc eẽt verum plus daretur illi q̃ maiorez q̃ minorem beniuolẽtiam ostentasset erga cõitatem non habita consideratione ad q̃titatem pecunie sed beniuolentie: ꝛ similiter plus illi daret q̃ ex tali mutuo plus fuisset dãnificat' quod vtrũq; de facto non seruatur. Rndet q̃ equum foret ḣ sed non possent ḣ de facili in noticiam cõitatis ꝺ duci: ꝛ ne alij scrupuloso corde moueantur ꝛ scãdala atq; inuidie oriantur si ad imparia iudicarẽtur: nõ sic pariliter ꝛ ex memoratis causis mota omnes tractare ꝺcreuit: ꝛ bñ ar. l. di. ut constitueretur. Sic in ꝓsimili videmus q̃ in collegio magistrorum ꝛ ordinatorum qui prior ẽ in tempore p̃ or ẽ in sede ꝛ alijs non habita distinctione an primus sit doctior secundo. Inficiari autẽ nõ possumus quin saltem rõe lucri cessantis vnuquisq; ciuis damnificetur. Et cum quilibet cõpellatur ad soluendum: quia nemo libenter mutuat ꝛ talib' fm dicta magri ipsius sit fienda talis dãni restauratio: ergo ꝓcluditur q̃ nemo ẽ q̃ nõ debeat tale lucrum vt interesse ꝓsequi ꝛ licite si datur recipe possit. Difficile ãt esset cõitati ꝛ quasi impossibile habere noticiam plenam q̃titatis vel beniuolẽtie q̃ mouẽtur ciues ad mutuãdum vel dãnoruz

que inde sustinẽt vt fm illam fieret q̃titas recompensationis. Item ad illud ex quo dicebat magister p̃sumi contra cõmunitatem de intẽtione q̃ dat illud lucrum: qz. ſ. ꝓpter mutuum ex eo q̃ cõmunitas postq̃ soluta ẽ vera sors ꝛ a debito liberata non confert ultra tale lucrum. Rndet q̃ licz ultra non conferat: nõ seq̃tur ergo vt vsuram tribuat: cessat enim tunc dãnum in mutuãte: cessat ꝓmodum in cõmunitate: ꝛ satis ex impenso seruitio remuneratus ẽ mutuans: alias diceretur in simili vsuram ꝓmittere is q̃ liberaliter mutuauit mille florenẽ. mihi mercatori sine vlla p̃cipali itẽtione uel spe remuneratiõis ꝛ ego qui tenui illos p. x. ãnos: vel ex quibus lucratus sum mille licitis mercãtijs: ex liberalitate ꝛ optima ductus discretione videns quia ex illis lucratus fui: sibi tãtum donaui. viij. p centenario sub quolibet dictorum annorum. x. quos non donaui in anno. xi. qz mille cum quibus lucraui consueui iam sibi restitui: cuius contrarium ẽ ipse veritas. Mouet etiã dictus Lau. tale dubium facti circa p̃dicta quod ibi sepe contingit: videlicet. Indicitur onus p̃stantie uel accati cum incremento siue lucro concedenti ꝛ consueto. ſ. v. p centenario ãnuatim p̃cipiendo dũtaxat p̃sonis que infra certum tempus solue rent: nũquid soluentes ifra dictũ tempus q̃ alias infra illud tẽpus non soluissent: peccat intãtum q̃ ad restitutionem tenẽtur eius qõ p̃ceperint ad rõem p̃dictã. Item indicit onus de mense Nouẽ. ꝛ statuit q̃ hs q̃ soluerit ifra mensẽ incipiat dictũ lucrum in kal. Januarij qui vero soluerit p' mẽsẽ incipiat i kal'. Septembris peccãt ne ꝛ ad restitutionem tenẽtur soluentes infra mensem q̃ als ifra illum non soluissent: Respondet q̃ q̃uis cum nõtenz p̃cipale nec accessoriũ qõ illius sequit nãm de re. iuri. accessorium li. vi. ñ tñ sic ẽ econuerso: sed sepe ꝓmittitur q̃d accessorie qõ p̃cipaliter reprobat. de p̃ben. p litteras in cle. Ad ꝓpositum ãt ex quo mutuũ i casu nostro qõ ẽ p̃cipale non ẽ corruptum: qz ad mutuãdum ñ sũt tales inducti spe uel itẽtione p̃pa dicti lucri: ſz ex charitate vel ex coactõne: ablit vt corrũpat accessoriũ: sicut ẽ illud p̃us. ſ. infra mensẽ ad mutuãdũ ut p̃cipiat: vl citius lucrũ memoratum: exq̃. n. tale lucrũ licitum ẽ non ẽ malum illud appetere. Insup fac̃ p̃dictus Lau. circa lucrũ ãnuale qõ dat cõitas ipsa mutuãtibus quãdã distinctionẽ an. ſ. det. v. p centenario vt cõiter fit ab ea: an. viij. vel. x. sicut fit aliqñ in accatis ꝛ p̃stationib'. Dinstinctionẽ ẽt facit iter ipsos recipiẽtes siue. v. p centenario siue. viij. uel. x. naz quo ad lucr̃ ꝺcẽs ꝛ ꝓsuetũ dari. ſ. v. p centenario si tali statuto ãnuẽtes omnes vel aliqui ad suum p̃uatũ ꝓmodũ respexerunt vsuram in foro ꝓscientie cõmittunt tales. ſ. ãnuentes ex tali respectu: etiã si non ex tali respectu sed als ꝓpt bonum finem si non sine illis sufficerent ad sic

ꝓ nō q̄ ꝓ donatione finali a mun
dis liberāt a restitutione. sed
nō a pcō.

Capitulum Undecimū.

statuēdum. Alīj āt nō statuētes quo ad tale ꝓfue
tum lucrū ⁊ ꝓdecens nec ēt ipsi statuentes qui ad
publicū ꝓmodum dūtaxat respexerunt. Quo āt
ad lucrum inusitatum ⁊ inconueniēs quatenus ē
dare excessū. ſ. viij. vel. io. ꝑ. ioo. in q̄ ñ liberalitaſ
uel dāni restō sed compulsa ⁊ necessitata volūtaſ
interuenire ꝓsumitur: in distincte forte dicendum
ē q̄ dlibet peccet ⁊ vsurarum vitio inuoluat reci
piendo: nisi iam quis tm̄ ⁊ tale damnū incurriſ
set q̄ ascenderet ad illud plus statutū dari vltra
consuetū: q̄ si in aliq̄bus contingere posset nō tm̄
in oībus vt videm⁹ expientia mediante. In q̄buſ
ergo non ꝓtingit stet regula supra posita: cuz nec
liberalitas nec damnificatio seu itereſſe ratōe dā
ni hoc casu concurrant: ⁊ si nequeunt inuari rōe
legis q̄ oz eē cōis ⁊c. vt supra dixi i alio casu. In q̄
bus autem tale damnum contingit procedat ex
ceptio.

Quantum ad ter. §. III.

tium articulum quo q̄rebatur: vtruz ꝑsuppoſito
q̄ dicti soluentes seu mutuantes non licite perci
perent tale incrementum an vigore donatōnis re
missionis ⁊ liberationis supradicte excuſent a re
stitutione ⁊ liberētur a peccato? Rndet Lau. ꝑdic
tus q̄ vtiq; ꝑ illā donationē liberant a restitutio
ne sed non a peccato. Ad hoc. n. vt tollat peccatū
contritiōe opus ē ⁊ penitētia q̄ fieri poterit absq;
illa restitutione q̄ restitutū censet ablatum vtute
remissionis prēdicte. Et sic ñ obstat dictū Aug̃.
qō ponit i re. iu. pcm̄. li. vi. vt declaratum est su
pra. Et hanc ꝯclusionem ēt amplectitur. d. Lau.
de casti. in repetitione decre. in ciuitate de vsur.
Sed ego dubito inquit ipse Lau. an sibi locū ven
dicet dicta conclusio in eo qui statuit vel ꝺcreuit
vna cum alijs de populo talē remissionē uel libe
rationem fieri ⁊ illam fecit: ⁊ credo q̄ non i foro
ꝓscie si habuit respectum ad cōmodum vel inter
esse suum ⁊ hoc si alioq; consensus sine suo ñ suf
ficiebat alioquin secus quo ad restitutionem sed
aget pniam eo casu ꝓtritione precedente nō solū
de peccato qō ꝓmisit ad vsuram mutuando qō ñ
tollitur ꝑ solam remissionem q̄nto nec ꝑ restō
nem actualem: sed ēt de eo qō nō erat patus resti
tuere: ⁊ si remissio facta non foret sed in peccato
pseueraret ex quo peccatū auget: de consue. c. fi.
qō ꝑsumitur ex dictis: cum p exteriora de iterio
ribus ꝑsumatur: de ꝑsumpt̄. c. ex studijs: cum si.
Re āt aliter se hñte pniam agat de peccato tm̄: et
in hoc sue consciētie relinquitur. Res enim sua
agitur.

Ad quartum āt. §. IIII.

rticulum transeūdo videndum ē An videlicz dic
ti soluentes licite vendant ius suum qō habent i
dicto mōte vigore talis credit? Ad qō respōdēdū

ſ ſubiūctus ius mſto ꝺmanu poſſit rōe ꝺ ut me. vꝺc oꝝnes
ſoꝛoꝝ.

ē fm magistrū Greg. i dicto suo tractatu q̄ si tm̄
q̄tum mutuauerunt pceperūt in eo lucro qō illi
cite a cōitate pceperūt: nō pñt qm̄ iam exinanita
ē vera sors. Ad qō allegat. c. i. extra eo. ti. Si tam
tm̄ sed minus: tūc vendē pñt q̄tum supest: ⁊ sic si
totum supest q̄ nihil pceperunt. uel si aliq̄d non
ꝓpter mutuū sed alīs licite iuxta supradicta post
eū totū vendē pñt. Et idez in dicto. c. in ciuitate.
In secūdo q̄sito ꝓme ꝓncipalis questionis firmat
d. Lap. de casti. ꝑdictus ⁊ ego idē dico in genē. Fa
teor siquidē q̄ dequid iuris hñt in dicto mutuo:
vel ad dictum mutuū sup dicto monte licite ven
dere pñt: Ad spēm autez descendēdo dico q̄ plus
iuris habent sup dicto mōte ex mutuo q̄ ꝑdicti
senserint: q̄ quod illicitum reputāt in q̄busdam
licitum affirmauit: vt late patet ex his que supra
diffuse scripsi i scdo dubio ꝓncipali: ⁊ sic plus vē
dere pñt q̄ ipsi senserint. Et ꝓcedit dubium preli
batum circunscripta remissione de qua in dubio
ꝓxime ꝑcedenti illa siquidem opatur q̄ in nullo
sors extenuatur ex lucro: ⁊ sic vendere pñt illud
ius qō hñt ⁊ qō a ꝓncipio habuerunt. Cū Lau.
tenēt ⁊ magr Franc. ꝺ empolis ordi. mino. ⁊ Pe.
de ancha. ⁊ quidam ordi. ꝑdicatoꝝ. ſ. q̄ simpli
citer vendere pñt dictum ius. Sed cum Greg. ꝑ
fato ordi. heremi. tenent magister Gui. ⁊ frat Jo.
eiusdem ordi. ⁊ quidam alīj ordi. ꝑdicatoꝝ.
Quintum ꝓnunc dimittendo q̄ ultimo ponet:
cum ꝓlixius ceteris sit tractandum.

Quātum ad sextū. §. V.

cum uidelicet querebatur. Utrum ꝑsuppoſito q̄
licite tale ius quod habent in dicto monte soluen
tes uenderent ⁊ emētes emant: licite ꝓcipiant dic
ti ementes illud incrementum qō ꝓus ipsi vēdito
res ꝓcipiebant? Rndet ꝑdictus Lau. de ridol. q̄ i
omni casu quo ꝓmo loco mutuans a cōitate lici
te aliquid ꝓcipit illud idem licite vendit illudq;
licite emitur ⁊ percipitur siue sit sors siue accessio
siue lucrum vel quo noie velis nuncupare: ⁊ hoc
satis intelligo circunscripta fraude ⁊ intentōne ꝺ
prauata. Et idem tenet Pe. de ancho. in questōe
de imprestitis venetoꝝ quam allegat ⁊ ipe Lau.
Idem q̄z sentit magister Francis. oz. heremi. Con
sulit tm̄ ipse Lau. q̄ dubiuz. tō ab huiusmodi ab
stinēdū. Sz ꝑfati magri oz. hēmi. ⁊ ualētes viri oz
di. ꝑdicatoꝝ cōiter tenēt ꝓrium. Inter q̄s vir p
cuncta laudabilis. d. Jo. dñici. cardi. Ragusinus
super hoc consultus rndit q̄ hi q̄ non coacti aut
dant pecunias aut emunt ꝺandas aut emunt iaz
solutas: si hoc sponte faciunt ꝑcium qō recipiunt
non lucrantur: sed ad restōnem obligantur. Et ꝑ
aliquali maiori declaratione dic̄ idem q̄ ꝑstantie
sunt sub quadruplici genere. Aliqui enim fortaſ
sis a ꝓncipio cōmunitati dederunt. ioo. vt exinde
q̄nq; haberēt ānuatim. aliqui emerūt ab his qui

volebant ſoluere tertiã ꝑtem ꝛ huiuſmõi ad perdẽdũ. Alĩ vero emerũt ꝛ emũt quottidie ab his q̃ poſſidẽt. Ceteri vero hñt i mõte qz ſoluerũt coacti. Tres ꝑmi ñ poſſunt iuſte ꝓdictam acceptionem uel ꝓcium ſibi retinẽ uel redditũ ultra ſuũz capitale quarti vo ſic: licet ẽt apud nõnullos graues nec ẽt iſti. Nec etiam valet dicẽ ipſe qõ nõnulli ẽt famoſi dicunt videlicz qz q̃libet põt tranſferre ius qõ hz in aliuz: g̃ q̃ iuſte recipit huiuſmodi in quẽlibet alium põt trãſferre iuſte. Nã añs huiuſmodi rõis patitur infinitas iſtãtias. Papa eteni habet ius in papatu ꝛ illud in aliũ trãſferre ñ poteſt. Maritus hz ptãtem corꝓis mulieris ſue: tñ hanc nemini ꝓcedere ualet. Req̃rẽ ad hoc q añs ſit verꝫ q̃ tale ſit ꝓñs q̃le ꝛ añs. Sũt. n. actus acti uoꝫ in patiẽte bñ diſpoſito: vnde ſi cogat emptõ ad emẽdũ ſicut coactus ẽ venditor ad ſoluẽdum vtiq; qz vterq; coactõe depingitur tenere poterit vnum ſic ꝛ alterũ alꝫ non. Et ſubdit. Reſtat ergo videre cui reſtõ ꝓcij vel meriti receptorum ỏ prefatis pecunijs ſit facienda: an. ſ. cõitati uel vẽditori uel ei q̃ primo ſoluit coactus: an ſint ũter incerta cẽſenda ꝛ pauperib⁹ erogãda. Et ſi quidem q̃ſ dedit cõmunitati. ioo. ſponte ꝛ libere ut inde habeat tres. v. uel. x. cõmunitati tenetur. Duo vero alia genera que male ſoluerũt: cõmunitati ñ obligãtur ex eo q̃ cõmunitas iuſte ſoluit licet nõ rñdeatur ꝛ inuitus cuius ſoluit: nam ꝓ coactis mutuiſ rite ſe obligauit ad tñ ꝓ cẽtenario. Conſimiliter non videtur reſtitutio faciendã illi qui coact⁹ ſoluit: qz ſponte emptori dedit ius ſuum cuius tñ non fuit capax: ut ſupra dictũ ẽ: alꝫ ſequerẽt plura inconuenientia. Nulli ẽt uerti oz in dubiũ q̃ vẽditor qui emeret ab alio nõ ẽ capax huiuſmõi reſtitutionis: vnde ſibi fieri nõ debz. Reſtat ergo vt q̃cunq; emit ỏ tali pecunia cũ teneat ad reſtõnẽ i ꝑmo caſu cõmunitati reſtituere oz in alijs duob⁹ erogare oz ad pias cãs ꝛ paupibus Jeſu xp̃i hi. n. ſunt membra cõitatis: ꝛ hi ꝑſumũtur plus pati: aut ꝓpter infortunia ciuitatis: aut ꝓpter minus equam gubernationem ỏ oĩa ille.

Quantum ad ✣. VI.

ſeptimum de illis. ſ. q̃ ꝓ alijs quãdoq; certã quotam ꝓ floreno q̃q; nihil ꝓcipiẽtibus ſoluunt preſtãtias ꝛ in illorum loco quo ad tale creditum deſcribũtur: vtrum licite faciant uel illicite: ꝛ ita q̃ teneantur ad reſtitutionem? Rndet dictus Lau. poſt argumenta facta in ꝓrium q̃ ſoluit q̃ cũ ibi non ſit ꝓctus mutui ſed ꝓctus ĩnominatus. ſ. do: vt facias: puta do tibi. v. vt ꝓ me ſoluas ꝛ alia. v. tua ꝛ ſic in totuz. x. ad q̃ ſũ cõmunitati obnoxius ꝛ a tali obligatõe me liberet: ꝛ ius lucri ex inỏ vẽturi quod facta ſolutione ſpari põt ſit tuum: ꝛ accedere videtur dictus ꝓctus ad nãm emptõnis ꝛ vẽditionis: ꝛ ſic tenet ꝓcluſiue iſtũ ꝓctũ licitũ: dicẽ q̃ ꝓrium cõiter teneꝫ ꝓ vulgares. Et mihi hoc videtur illud, puerbiũ verum. Vox populi vox dei vnde ꝛ tutior opinio ẽ Jo. dñici qui dicit hoc eſſe illicitũ ꝛ vſurarium ut pz in fi. ꝓcedẽtis. §.

Quantum ad ✣. VII.

octauum cũ. ſ. q̃ritur. Si cõitas ſibi nouos ꝓſtituat creditores puta quia vendit annum redditum ad rationem que reſpondet creditoribus montis ad vitam ipſius emẽtis ꝛ alterius ab eo nominandi cum pactis de q̃bus ſupra dictũ ẽ in formatiõe caſus: an hoc ſit licitum? Rndet Lau. dicens q̃. d. Lapu. de caſti. doctor eximius i. c. in ciuitate hoc examinans finaliter hoc concludit licite fieri ab vtraq; pte dũmodo in fraudem vſurarum ñ fiat ꝛ non interueniat deceptio ultra dimidiã iuſti ꝓ cij. Ego ãt ſubdit ꝓdictus Lau. poſt argumta ꝓ ꝛ contra nõ puto ſic ĩdiſtincte ꝛ ſimpliciter tutum uel approbandum: ſed ut valeat ꝛ fraudis ꝓ ſumptio ceſſet: opus eẽ credo ꝑmo ut redditus ipſe non exceſſiuus ſed ꝓueniens inſtituatur: ſcõo q̃ de rebus cõitatis. Tertio q̃ nulla detur facultas ꝓctũ reſoluendi ꝓ maiori uel minori ꝓcio. Quarto q̃ ꝓhens cum cõmunitate nõ conſueuerit fenerari. Ex his ergo dico q̃ ſi cõitas abſq; fraude legem facit per quam conſtituit i bonis ſuis certos redditus deputans iuxta morẽ officiales ad illos uendendũ ad vitam alicuius uel ſui vl̃ alteri⁹ uel aliud indefinitum tp̃s ad rõem illam q̃ rñdet creditoribus montis: nec id facit ad petitõem alicui⁹ id ꝓcurantis ꝛ cum ea ꝓhere volẽtis: ſed in genere nõ hito reſpectu ad aliquẽ in ſpẽ: q̃ tunc talis ꝓctus erit licitus ſi inter eam ꝛ aliquem ineatur ꝛ etiam ſit pactum de reſoluendo ẽt ꝓ minori ꝓcio ꝛ eo caſu põt ſibi uendicare locum dicti domini Laup. qz ante ꝓctum erat cõſtitutus redditus ꝛ i rebus ꝛ ad temp⁹ incertum: ꝛ ſic nulla fraus preſumpta. ſed ſi fiat id de nouo ad petitionẽ alicui⁹ in ſpem ꝛ interueniat inẽ hũc ꝛ illam tale pactuz tunc ſecus alio non dato qõ fraudem ceſſare faciat. Ubi vero redditus nõ ꝓſtituerẽtur i bonis cõitatis: ſed fieret relatio tantum ad perſonam cõitatis tũc oĩno ꝑſumeretur illicitus talis ꝓtractuſ qui inde fieret. Si etiam tã redditus q̃ tp̃a foret certa: tunc fraus preſumeretur vbi maior eẽt certa q̃ritas quam in certo tempore ꝓciperet a cõitate q̃ illa que daret cõitati in preſenti: hec oĩa que habẽtur in iſto. c. ſunt extracta de capitulo ꝛ tractatu predicti. ỏ. Lau. ſed abbreuiata exceptis dicti d. Jo. domini Pe. de ancha. ꝛ Anto. de bu.

Quantum ad ✣. VIII.

quintum qõ queꝛit. Utrum alĩ ab eis licite emãt tale ius quod ſupra omiſimus hoc reſumendũ Reſpondet magiſter Greg. prefatus: ꝛ dicit q̃ in

quirendum ē de intentione eorum: qm̄ aut emūt intentione percipiendi lucrum a cōmunitate: aut non. In ꝑmo casu sic emendo peccant ⁊ vsuram ꝓmittunt: qm̄ ex tūc ipsi mutuū dant: siue dāt dilationem solōnis intentōe lucri: ⁊ ꝓ hoc facit casus. c. consuluit: extra de vsuris. in secūda ꝓsultatione. In scōo vero cāu secus ē: nisi alia mala itētione uel ex circunstantia mala reddatur eorum intentio inordinata. Dictam ꝓclusionez damnat d. Lap. de casti. quia cum querat idem magister: an licite ematur a ꝑmis creditoribus oz intelligi questionem eo casu quo ipsi venditores licite vendunt: qui quando nō licite vendunt alij nō licite ab eis emunt. Sed quando dicti mutuantes licite vendunt vt quia nil vltra sortem receperunt: sed i casu licito iuxta premissa certe emere potuerūt alij ab eisdem: nec in hoc aliquam inordinatam intentionem habere videntur ꝑm eum. Rñdēdo ad rationes magistri non videtur eē verum dicē ꝙ ex tunc mutuent non enim mutui sed emptōis ꝓtractum ineunt. Nec etiam ē verū ꝙ dent dilationem solutionis: sed exspectant dilationem data tam a communi auctore suo. Nec insuper verum videtur ꝙ si dicto casu emunt intentione lucri ꝙ sic emendo peccent: quia in contractu emptionis non est reprobata spes lucri: extra de emp. ⁊ vē. cum dilecti hec Lapus. Quod recitans Lau. dicē ꝙ iuri consona videtur conclio. d. Lapi. Illa tam magistri conclio pro tanto fomentum habere videtur: quia scōm eius opinionez illicite tale lucrū ꝓcipiant communiter ipsi mutuantes. Et quia q̄ tale ius mutui siue crediti ꝓpter mutuum facti emunt se in locum mutuantium subrogant: sup est vt sicut illi peccauerunt si spem percipiendi lucrum in mutuando habuerunt tunc vel postea sic ⁊ isti. Unde licet in sui figurā sit contractus emptionis inter creditores communitatis vendētes et eos ementes: tamen inter ipsos ementes et ipsam cōitatem est effectiue contractus mutui sic prius erat inter ipsam ⁊ illos prius mutuantes. Quem quidem effectum ⁊ non verborum corticem vel contractus fōmulaz considerat theolog' ⁊ considerare debet canonista: ar. de iudi. c. dilecti. Et in his potissimum quibus anima releuatur. Naturaliter quidem subrogati eodem iure iudicātur quo ⁊ hi quibus subrogatur. viij. q. ij. eleutherius. Et ex predictis inferri videtur ꝙ nedum secundum opinionem magistri circa ꝓceptionem talis lucri: sed secūdum opinionem aliorum ⁊ me am de qua supra in scōo dubio hēs emptio h ui⁹. reprobetur: quod patet: qz predicto loco mutuātes mouētur uel ex charitate qua reipublice afficiunt vel ex coactione que eis ab ista infertur ⁊ nulla intentione lucri primarie. Sed isti ementes q̄ ad formam contractus ⁊ quo ad vēdentes: mutuantes autem quo ad veritatem ⁊ quo ad cōitatē ꝑmarie moueri uidentur ex intentione lucri ergo usurarij. Preterea vbicunqz fit fraus de contractu ad contractuz: iudicamus talē ꝓctum non ut iacet eius forma sed ut iaceret veritas: ar. ad hoc de empti. ⁊ ven. c. ad nostraz ⁊. xiij. q. ij. plericz cuz glo. sed sic contingit in proposito. ergo ⁊c.

Huic videtur de facili responderi ꝙ hic nulla fit fraus de contractu ad contractum. Celebrat enim contractum emptionis ⁊ venditionis hic emens qui non celebraret contractum mutui ex quo enī nouit ꝙ tu primo mutuans licite percipis illud lucrum sic per consequens ꝙ licite ipse illud percipiet emendo a te ius uel actionē ad illud. Nullam ergo adhibet fraudem nec contractum simulat immo palam contrahit: ⁊ ita contrahit in me dulla sicut in cortice quia vere facit quod verborum cortex intonat: ⁊ sic est intentio sua vt etiaz statim declarabitur: si secus esset secus dicerem ⁊ credo dictum domini Lapi verum quo ad emptionem iuris quod habet vendens pro vera sorte de quo intelligitur dubium propositum in huius modi enim mercimonij specie est: hic etenim ineuenit pecunia ⁊ res que venditur ⁊ vendibilis est ius enim ⁊ iura venduntur. ff. de heredi. uel act. ven. per totum emunt autem communiter. 100. pro. xl. uel. l. vel. xx. secundum temporum diuersitatem: ⁊ sic lucrantur vt vides: ⁊ tale lucruz sperare in emptione alijs circunstantijs intervenientibus talē contractum non habentibus defraudare non est improbatum. Nec obstat ꝙ improbat contractus ex quo minus iusto precio saltem ultra dimidiam emitur: quia negatur ꝙ minus iusto p̄cio sit emptum: quia immo quantum valet. Si ergo in hoc tantum spes ⁊ intentio versata ē emētis nulla est vsura. Sed si vltra progressa est scili cet ad lucrum proueniens quod est quod queritē in dubio: ⁊ eo casu ꝓcedere videntur rationes et intentio magistri. Sed in contrarium facit: qz cū in cāu quo lucrum a cōitate statutum ⁊ p̄ordinatum licite ⁊ ordinate statuatur: ⁊ illud ꝑmo loco mutuans licite recipiat certis casibus secundum eum: immo secundū alios ⁊ me omni cāu paucis exceptis iuxta superius ānotata: ⁊ de hoc debeat formatum dubiuz intelligi: ꝓcluditur ꝙ illud tale lucrū a cōitate p̄ordinatum non est illicitum vl' vsura ⁊ per ꝓsequens ꝙ sicut illud de quo dixi in membro p̄cedenti sperare vel appetere ordinate non ē vsura vel pctū: sic ⁊ istud ex quo licitū simpliciter ē ⁊ minime reprobatum sperare vl' appetere non ē vsura uel pctū. Tolle exemplum. Uti prediuz i pignus recipere pro. 100. vel fructus vel le lucrari vsura est: ⁊ similiter si ego in locum tui me subrogo usurarius ero. Sed pone ꝙ tu fructus illos ordinate appetas licitez percipias: ut quia de pignoratio in empticium contractum transeat. Equidem si et ego a te illud

emẽs in tui locũ me ſubrogo ſub ſpe nõ tñ lucrũ ꝓcipiendi ex vero capitali: ꝺ quo ſiñ fraude ꝛ do lo tamen minus do q̃ ſit dictũ capitale iaz nõ cõ mitto vſuram. Nec ob. qꝺ ſupra dicebaꝫ q̃ iſte ꝯctus ꝛ ſi in ſui figura ſit emptõis ꝛ vẽditõis: tñ vtualiter ẽ ꝯctus mutui inter ementẽ ꝛ cõitatez: nec tamẽ valet ꝓña cũ dicitur. idez ꝓmodũ ꝓſeqꝫ emẽs qꝺ fuiſſet ꝓſecutus mutuãs ſi nõ vẽdidiſſz ſuie ipſe emẽs a principio cõitati mutuaſſz: ergo effectiue mutuũ ꝯbit. qm̃ ſepe contigit q̃ ex duẽ ſis cõtractibus quoꝝ vnus ẽ licitus alter illicitus ꝺs eundẽ effectũ cõſequiẽ ꝛ tñ falſũ ẽ q̃ vnus ſit alius effectiue niſi per reſpectũ ad factũ: qꝺ ꝺdez factum nõ ẽ ſimpliciter attendẽꝺũ ſed vna cũ ei⁹ q̃litate q̃ habet eius naturã alterare ſicut patuit exẽplum paulo ſuperius ꝺe fructu quẽ ꝺs ꝓſeqꝫ ex ꝯctu ẽptõicio: ꝛ idẽ ẽ cõtractu pignoratitio ꝛ tñ ꝑmum licitũ ſed ſecũꝺũ illicitũ. Sic ad ꝓpoſitũ quãuis effectiue idẽ cõmodũ cõſequat hic emẽs qꝺ cõſequeret ſi a ꝓncipio mutuaſſet cõitati tñ ñ ſequitur q̃ cũ illa mutuũ ꝓtrahat: quia nõ ꝑ viã mutui: ſed per viam ẽptõis vere ſiñ fraude vl̃ do lo ꝓſequitur tale cõmodũ ꝛ nõ ſubrogatur mu tuanti vt mutuãs ſed ut emẽs illud ius a vẽdente.

Sed dices nonne .Nix.

i cõtrariũ ẽ. c. ꝓſuluit: extra de vſur: ꝛ: c: nauigã: ℟. Non quia alia ratõ reformat pactũ. Jõ nãq; ſibi vitioſus eſt ꝯctus emptõis ꝛ venditõnis ꝛ eꝫ pollet ꝓtractui mutui quia is q̃ erat alꝫ vẽditur⁹ rẽ ſuam ꝑ. io. ſi tunc data fuiſſz pecunia: voluit. xñ. ꝓpter ꝺilatõnez ſolutiõnis: ꝛ ſic ẽ ꝓuide ac ſi illa. io. ſibi mutuaſſet ꝑ duobus ꝑ illo tẽpore: ꝛ ſic tẽpus vẽdidit: ſed in caſu noſtro non ſic: qm̃ vẽdens tale ius qꝺ habz ꝑ pecunia mutuata vẽ dit illud quãtuz tunc cõiter valet: ꝛ ipſũ ius ꝺbuit emptori incõtinẽti ꝛ etiaz icontinẽti preciũ reci pit ipſius rei vendite: nec hic vlla interuenit ex p te cõtrahentũ ꝺilatio ſeu ꝓpter ꝺilationẽ vl̃ ã ticipationez tẽporis maioꝛ uel minoꝛ quãtitas: ꝛ ſic non venditur tempus. vt in caſibus iſtaꝝ ꝺeꝫ taliuz ſed in caſu noſtro oia ſũt pñtia. ſ. merces ꝛ ꝑciũ: q̃ſi merces ẽ ipſe redditꝰ ſeu ius vel actio q̃ tantuz valebunt vel ad minus valere credũt ſub ſequẽtibus tẽporibus quãtuz mõ valent: vel ſal tem eſt dubiuz ꝛ hoc ſufficit ad hoc q̃ contract⁹ ſit licitus. Operatur tñ bene fateoꝛ tale dubium q̃ ipſum ius minus valet ꝛ minus venditur. Eſt enim dubium an ꝛ qñ ſit rehabiturus: ꝛ ꝓpter hoc non ẽ libeꝝ: ſed tali circunſtãtia aggrauatũ ipſum ius qꝺ venditur: ꝛ iõ minus vẽditur quã ſi eſſet clarum et libeꝝ. Minus enim vendit̃ res onerata quã libera: ſicut domus vel terra q̃ ꝺuz alteri ſeruitutem minus quaz libera vẽditur. Et ſic ꝑdict⁹ Lau. concluſiue tenet q̃ ẽptio talis iurꝫ ſit licita ꝺe ſe: ꝛ q̃ licite poſſint emi talia iura ab alĩs: ꝛ lz Lau. ad oẽs rñdeat rõnes tenentiũ. ſ. ta lez emptionez illicitam cõcludendo tñ cõſuluit õ nib⁹ q̃ ꝺebeãt ſe ab huiuſ. emptione abſtinẽ: ꝺa ex q̃ ꝺocti viri in huiuſ. ꝯria ſibi inuicẽ ſentiant nega ri non poteſt quin ſaltez ꝺubiũ ſit talem emptio nem licitam vl̃ illicitaz. Et iurꝫ regula ꝺicẽ q̃ i ꝺu bĩs tutioꝛ via eſt eligenda: extra ꝺe ſpon. iuueni ſ ꝛ ad idem facit dictum Aug. de pe. di. vij. ſiquis dicens Tene certum ꝛ ꝺimitte incertum. Pe. de ancha. egregius ꝺoctoꝛ vtriuſq; iuris Bonoñ. ſo lẽniter diſputauit hanc qõnem. ſ. ꝺe ipreſtitis ve netoꝝ que tñ ſimilia ſunt ꝓſtantijs Florẽtinoꝝ ꝺe quibus ẽ ſermo: ꝛ ꝺuſiue ꝺeminat non ſolũ licitam eẽ ꝓceptionem ꝺicti lucri ultra ſoꝛtem ip ſis mutuãtibus cõitati: ſed ẽt licite vendi ꝛ licite emi. Ad qꝺ ꝓbãꝺũ facit quãꝺã ꝺiſtitionẽ quaꝺri membꝛẽ: ꝺicit. n. q̃ qñq; fructus ſiue redditus q̃ emũt̃ ſũt incerti ꝛ tps incertũ vt ẽptio vſufruct⁹ vnius poſſeſſionis ad vitã ꝛ iſte ꝯctus ꝺe ſe ẽ lici tus q̃uis poſſit ꝺe prauari ꝑ circũſtãtias malas. Qñq; tps ẽ certũ ꝛ redditus ẽ certus: puta ãnua tim. io. coꝛbes frumẽti vſq; ad. v. annos vel aliuz cenſum annualem pecunie ꝺeterminatum: puta io. floꝛeñ. annuatiz vſq; ad certũ tempus. Et tũc Jo. an. ꝛ poſt Hoſti. ꝛ Jnno. videtur tenere q̃ cõ ſtituendo iſtum annum redditum de nouo ꝑ mi noꝛi precio emendo ſit illicitum. Conſtitutum ãt ſic redditum ab antiquo videtur licite emi poſſe Sed in addit̃. ſpe. tenet q̃ quando redditus ſunt certi puta cenſuales non ſubmiſſi foꝛtune: ꝛ tem pus eſt certum: plus trahi iſtum contractum ad vſuram. Et hoc dictum inte⁹ ꝯ dicit iſte Pe. cũ ipſe cenſus conſiſtit in pecun : ꝛ per hoc infero q̃ ſi quis emeret dicta impreſti ad vnum duos vel tres annos pro minoꝛi precio q̃ percepturus ſit puta. ioo. in anno pro .lxxx. hoc eſſet vſura. Sed cum redditus non conſiſtit in pecunia ſed i fructu puta: vino oleo: frumento: ſeruitio operꝝ. ſi conſtitutio talis redditus creatur de nouo quã uis pro minoꝛi precio emat q̃ ſit quis perceptu rus: ſi tamen remanet ꝺubium vtrum plus vl̃ mi nus ſit percepturus credo valere ꝛ licitam eẽ em ptionem: alias ſecus. Quandoq; tempus eſt cer tum ꝛ fructus incerti: vt fructus agri vſq; ad. v. annos: ꝛ hoc videtur licitum: licet veriſimiliter ſit amplius percepturus emens q̃ ſit precium qꝺ ꝺat et licet de nouo conſtituatur. Quandoq; red ditus ſunt certi ꝛ tempus eſt incertum: puta ad vitaz uel imperpetuum ut pro me ꝛ meis heredi bus ꝛ ſucceſſoꝛibus ꝛ huiuſmoꝺi ſunt talia imꝑ ſtita. Et ita ꝓcludit q̃ neq; in ciuibus ad ſoluen ꝺum coactis neq; in emptoꝛibus ipſoꝝ imꝑſti toꝝ ꝓtrahitur vitium vſurarum ꝛ licite poſſe tales redditus vendere. Ultra rationes alias iꝺu cit q̃ Jnno. Hoſti. ꝛ Joan. an. in ſimilibus caſib⁹ hoc tenuerunt. Et idem dicit tenuiſſe diſputãꝺo

magistrū Nicolaum de anglia ordi. ꝓdicatorum ⁊ magīm Franc. ordi. minorꝝ: licet ꝯrium tenuerit magr̄ Pe. ō strotꝭs ordi. ꝓdicatorꝝ hoc Pe. ō ancha. Greg. autē de ari. ⁊ Hui. ⁊ Joā. chenkot. oēs ordi. heremitarum tenēt ꝙ emptio taliū iurū cū receptus illius lucri simplr̄ ꝓout dat cōitas sit vsura: ⁊ ꝙ non possint licite recipere vltra suum capitale: sic nec etiā ipsi mutuātes poterāt recipere a cōitate vltra suū capitale mutuatū cum iter esse. Magistri āt ord. ꝓdicatorꝝ cōiter tenent: ciues exquo coacte soluunt licite posse recipere talem annuum redditum ⁊ ēt in ꝑpetuum: ſz nō licite posse emi: ⁊ rōnes eorꝝ cā breuitatis omitto. Et licet Lau. ad rōnes oēs respōdeat tenentiū. ſ. talem ēptionē illicitam ꝯcludendo tñ ꝯsulit oīb' ꝙ debeant se ab huiusmodi ēptōibus abstinē ꝺa ex quo docti viri i huiusmodi ꝯria sibi inuicē sentiant negari non pōt ꝺn saltez dubiū sit talem ēptionem licitam vel illicitā. Et regula iuris dicit ꝙ in dubijs tutior via ē tenenda: extra de spō. iuuenis. Et ad idem facit dictum Aug. ō pe. di. vi. sicꝺs dicēs. Tene certum ⁊ dimitte incertū. Anto. de bu. sup. c. in ciuitate de vsur. postꝙ de termiauit de ēptione redditus certi fūdi imꝑpetuū vel ad vitam: an licitus sit ꝯctus: ⁊ ꝯclusit ꝙ sic. Sed Joān. sic subdit. Et ꝓdicta faciunt ad illud qꝺ sepi' Uenetijs reuocat in dubiū. Ibi enim oēs hacten' ꝓtulerunt pecunias ꝓ necessitatibus que occurrerunt ⁊ deinde cōitas rndit eis ꝙlibet anno ꝓ cētenario qnq. v. quādoqꝝ minus: sed capitale nūq̄ restituunt ⁊ vocat imꝑrestita. Ille ꝙ qui hz in cōmuni duo milia vel tria milia vēdit alteri ius suū ⁊ emoluñtum oñe qꝺ ꝑcipit a cōi: qritur an iste sit licit' ꝯct'? Ex ꝓdictis ꝑz ꝙ sic: qr recipit redditum in pecunia ia constitutum. Item idem redditus crescit ⁊ decrescit ⁊ posset cōe in totum abolere si vellet ⁊ nihil rndere. Item non est maior redditus ꝙ eēt vnius possessionis imobilis: ⁊ sic videtur ꝙ licitus sit ꝯctus hec Anto. de bu. Supius tñ in eodē. c. ponit istud. Nō ꝙ in dubio abstinendum ē ab illo ꝯctu de ꝙ pōt ꝓbabiliter dubitari: an sit licitus vel illicitus: qr bonaꝝ mentium ē ibi culpam timere tē. di. v. ad eius: talis ē huiusmōi emptio.

Item hūnc cōtrac. §. x.

tum ēptōis ⁊ vēditionis ꝙ fit de pecunijs solutis a ciuibus cōitori que dicitur pstantie non esse licitum ꝓbat magister Franciscus de Empolis magister in theologia ordi. minorꝝ triplici via: ⁊ prio sic. Huiusmōi ꝯctus nullo iure ꝓhibetur diuino aut humano: ꝙ ñ ē illicitus seu vitiosus: ꝑz ꝓña qr nihil ē peccatum nisi qr ꝓtra ꝑceptuz iuris diuini vel humani añs ꝓbatur: qr nec canonico nec ciuili nec diuino iure ꝓhibetur. Qr canonico vl ciuili iure ñ ꝓhibeatur explicite uel expresse ex se patz. Quod etiam nec implicite patz ex hoc: qr cōiter iuris periti vtriusqꝝ ꝓbant licitum esse. Qr autez iure diuino non ꝓhibeatur: ꝓbatur ꝑ hoc: qr si ꝑ hiberetur potissime videtur ꝓhiberi per illud verbum. Mutuum date nihil inde sperantes: quod verbum Christi ē Lud. vj. q̄si ꝓpter hoc hic interueniat mutuum ⁊ vsura ⁊ talis ꝯctus vsurarius reputetur: sed hoc est falsum quod sic ꝓbatur. Contractus vsurarius scōm theologos est cuz ex vsu rei cuius vsus non distiguitur perpetuo a dominio ꝺs lucratur: ut cuz ex pecunia quis vlt habere lucrum rem illam alteri mutuando: quia sic mutuando vt pecuniam non manz mutuans dominus pecunie mutuate: ⁊ ꝑ ꝓñs si ꝙ illa vel vsu eius aliquid vellet recipe vltra sortem: reciperz ꝙ non suo: ⁊ sic venderet non suum: ⁊ ad istum ītel lectum loquūtur sancti doc. xiij. q. iij. p totū. In omni etiam contractu vsurario videtur tempus vendi. quod nō ē plus suum q̄ alterius. In ꝯctu āt ꝓdicto nō exercetur mutuū sed emptio ⁊ vēditio realis. Est ēt dare casus in quibus mutuando talem rem cuius vsus non pōt perpetuo separi a dñio vt ē pecunia pōt quis ꝺcipere aliqꝺ vltra sōtem: vt rōe more post ꝺminum concessum debitori: vel ratione pene vel alijs modis quos ob breuitatem ꝺmitto.

Secundo. Quod. §. xi.

dictus ꝯctus non sit illicitus ⁊ vsurarius vt ꝺdaz dicunt ꝓbat sic. Quia aut dictus ꝯctus ē vsurarius iter vendētē puta Petrū ⁊ emētē puta Joānē aut ē vsurarius inter Joānē. ſ. emētē ⁊ coitatem: nō. n. cadit vsura nisi inter vsurarie ꝯhentes. Sz capiendo ꝝm membrz. ſ. ꝙ non sit vsurarius inter ementem. ſ. Joan. ⁊ cōitatem que est obligata Pe. ꝓ prestantijs solutis ꝓbatur sic. Inter Jo ⁊ cōmunitatem nullus est contractus: vel saltem nullus ꝯctus mutui: ꝙ nullus contractus vsurarius: ꝓña patet ex dictis: añs ꝓbatur: quia mutuuz non consistit nisi vbi fit de meo tuum quia ē obligatio que re contrahitur accedente consensu. Sz quando Joan. dat pecuniam Pe. venditori nihil dat ex hoc cōmunitati nec aliquid ō suo efficitur communitatis. Confirmatur hoc: qr contractus ꝙ fit inter Pe. ⁊ Jo. posset de iure fieri etiaz ignorante communitate. Ad quod ēt potest addi. iij. ratō: videlicet qr in contractu emptōnis iuris inī istos duos Pe. ⁊ Joan. effectus eius quod agitur est vt commoditas et vtilitas crediti et actionis quod ⁊ quam vendit habens in monte quātum est ex parte ipsius in illum emptorem transeat. Et ex hō ñ attigit vinculū existēs ex pte ꝺbitoris nec ēt viculū obligatōis ex pte creditoris trāsit ō eo i emptorē: sed exercitium sue actionis accomodat emptori vt ad suam vtilitatem exigat qꝺ ꝺbetur

venditori. Concludendo iſtud ſecūdum membrū predicte diſtinctionis pro maiori declaratione ſciendum ē: q tam int vēditorē Pe. z cōitatē: q̄ inter Pe. venditorē z Jo. emptorē ōbemus tria cōſiderare. Nā int ipſum Pe. q̄ ſoluit pſtātias communitati z ipam cōitatem debem⁹ attēdere pmo ꝯctū mutui quo ille cōitati mutuauit: puta florenum. ioo. quos ſoluit in pſtātijs. Scōo obligationem ex tali ꝯctu inſurgentē qua cōitas ipſi mutuanti tenet in dict florēn. ioo. z etiā ad intereſſe: z ſic hz ipſe creditor qui. ſ. ſoluit cōitati. ioo. ius exigendi z pcipiendi dicta. ioo. z intereſſe. Tertio potest h petere z agere vt recipiat capitale vel dū n datur capitale vt recipiat intereſſe. Subſequēter in ꝯctu emptōis z vēditionis celebrato int Pe. z Jo. de illo credito mōtis. ſ. ioo. ēt debemus ꝓſiderare tres effectus ex illo inſurgētes: quoz pmus ē q emptor hz actionis exercitium quā hēbat venditor noīe ipſius venditoris ad vtilitatē tñ ipſius emptoris: ſcōus ē q a iure datur ſibi vna actio ſimilis illi quā hēbat venditor q̄ vtilis appellatur: z non oritur ex ꝯctu quē hēbat ēptor cum cōitate: ſz ꝓpter ꝯctū quē hz cum vēditore cū habeat eaz ex illo pmo ꝯctu venditoris vel a iure tātū abſq; mā alicuius ꝯctus ex q̄ ꝓcedit ꝓpe. Tertius effectus ē q vēditor tenet oēm vtilitatem mutui. i. omne qō pcipit de mutuo facto cōitati z actōis z iuris ſibi cōpetentis z intereſſe dare actori ſiue emptori. Ex q̄bus infert ad ꝓpoſitū dare apparere q ius emptori cōpetens nō ꝓcedit ex aliq̄ ꝯctu q̄ ſit int eum z cōe: z q nullus ꝯctus init p illum actū cum cōitate: nec cōitas efficit ꝓprie debitrix iſtius emptoris cum vtilis actio quā hz ſuo noīe z directa quā hz noīe venditoris inſurgit ex pmo mutuo z emptione ſiue p emptōem abſq; eo q illud pmum mutuū vitiet ſiue alteret vel trāſferatur i aliam perſonā. Et ſic dicatur q̄ iūo ꝓcedit ex aliquo ꝯctu int cōitatē z emptorez celebrato: q̄a totum videtur vires aſſumē ex pacto cū cōitate celebrato rōne ſcripture q̄ de hoc fit: qz. ſ. obligatur ſyndicus cōis: z p ꝓns ipm cōe ad iſta faciendum h ē emptori dādum. ioo. z intereſſe p ſcripturam Rñdetur q ſyndicus nō ē factus ad celebrādum aliquem ꝯctum int cōitatem z ēptorē: ſed ſolum ad faciēdū firmū eē ꝯctum int emptorē z vēditorez vt hoc facto ēt iuito vēditore emptor habeat ius ſuū q̄ emit ab eo: z ad hoc tendunt oēs ſcripture q̄ ſup hoc fiūt: nō āt ad faciēdū nouū cōtractum cū cōitate. Et ſic ꝓcludit iſta ſcōa pars diſtinctionis. ſ. q iter ēptorem z cōitatē nullus interuenit ꝯctus vſurarius. Alia ꝓs diſtinctōis ſuprādicte. ſ. q int emptorem z venditorē nullus iteruēit ꝯctus vſurarius ſic ꝓbat. Inter ipſos. ſ. emptorē z venditorem nullum ē mutuum. ergo nulla vſura: nam vſura in mutuo ꝯbitur: ꝓns ꝓbatur: q̄a iſte ē contractus emptionis z venditionis nō mutui: ut patet de ſe. cum nunq̄ rehabeat emptor a venditore illos. xxv. florenos. quos dedit ꝓ pcio. ioo quando tali precio centanarius venditur. Ad h etiam induci poteſt ſecūda ratio: quia ſcilicet cuz tam capitale q̄ intereſſe in aliquo dubio pendeat ergo cum ſe exponit periculo iſte emens nullam cōmittit vſuram. Si enim in dubio non pendēt non daret venditor. ioo. pro. xxv. z iſurgit huiuſmodi dubium: quia in mera debitoris. ſ. cōmunitatis voluntate conſiſtit non ſoluere vel differre z creditorum leges diſſoluere. Si ergo licitus talꝫ contractus ratione talis dubij: z cum in nullo is emens ſe innouet cuz cōmunitate: ſed dumtaxat redditus aliqualiter dubios emat z licitos a venditore. Fortificatur tertio dicta rō dubij p vnum ſimile. Nam z ſecurans merces Genuam vehendas z ꝓpter hoc. x. uel. xx. recipiens ꝓut plus uel minus graue videtur z periculoſum ſibi aſſecurāti nil illicitum facit: ergo nec in caſu noſtro qui ē ſimilis illi: quia totum debituz quod hz venditor recipit emptor dando illis. xxv. ſ. pro precio. ioo. Si. n. nunq̄ reciperet a cōitate aliquid iſte ſcōus ſ. emptor ſibi z ñ p' dānum cederet. Sic ergo ſuū eēt damnuz ſi nil reciperet: puta quia cōmunitas deficeret in ſoluendo: ſic ſuum ſit lucrum ſiue parum ſiue multum recipiat. Sit z quarta ratio talis. Uſura non ē niſi cum aliquis vltra ſortem aliquid recipit vel recipe intendit: ſed reſpectu emptoris non ē conſiderare ſortem vel aliquid vltra ſortem quia totum ius venditoris z quo ad capitale z quo ad intereſſe eſt ſors z cedit in ſortē emptori. quia totum illud ius emit: ergo nihil accedit ſibi vltra ſortem: z ſic patet q̄ inter venditorē z emptorem non interuenit contractus vſurari⁹

Tertio probatur. §. xii.

q̄ dictus contractus emptionis creditorem i mō te non fit illicitus ex iniuſto precio ꝓut prima facie apparet ex eo videlicet q̄. ioo. ꝓ. xxv. vendunt z multo fortius: quia nō ſolum. ioo. ſed. ioo. cuz lucro. ſ. redditus annalis qui datur a cōmunitate ꝓ illis. ioo. z ſic non interuenit iuſtum preciuz Item ex eo q̄ hic videtur tempus vendi qm̄ rōne dilationis talis emit. ioo. cum lucro pro. xxv.

Sed ad hoc reſpondet. Ad pmum quidem q̄ satis interuenit iuſticia in precio. Juſticia enim p̄cij oz attendi a tempore contractus ut tantum ōtur q̄tum tunc valet: ſed tantum valet quantum vēdi poteſt: non autē quantum ē tunc ualttura z ꝓ toto tempore ſequenti: quia res non debet eſtiari in venditione niſi quantum valet tempore ꝯctus alias non poſſes licite emere aliquam terram fm equalitatem. Cum ergo ius exigendi. ioo. non plus valet tunc q̄. xxv. florenſ. propter dubium videlicet quod iacet non ſolum circa intereſſe ſed circa capitale: z etiam quia patet q̄ tu vendens

nō habes tale ius cū suo interesse plus charū: vñ seqūtur q̄ emit iusto p̄cio. Item res ligata nō tātū valet quātū libera. Exemplū in domo q̄ ñ tantū valet cū circūstantia aggrauante quātum libera sz sōs illa. 100. florenorū ligata ē circūstātia aggrauante cū tm̄ rehabere nō possis ergo ñ mirū si nō tm̄ valet quātum. 100. florenē. liberi. Et si quera tur quantuz minus valere debēt? Rñdeo quantum a sapientibus z p̄bis p̄sideratis circūstantijs aggrauātibus fuerit arbitratum z appreciatum. Et cū i ꝓposito nostro sic cōiter appreciēt tm̄ p ꝓñs valebunt. Ad scōm dicas q̄ hic nō vēditur tp̄s. Non. n. emēs dat. xxv. cū intentione plus habēdi i posteꝝ ex solo lapsu tp̄is: sed ꝓpter dubiū emergens i tp̄e rōe siq̄dem piculi quod in se suscipit z q̄ attendit lucrū p̄ceptū ee licitum: nō autē rōne tp̄is quia non ē p̄cium tēporis sed p̄clum periculum in tempore.

Sed oppōe nūc. §. XIII.

vt argumenta tollam⁹ q̄ in ꝑriū fieri consuerunt. Et p̄mo scōm quosdā sic. Certe p̄mus cōmunitati mutuans q̄ rōne coactionis alias licite illud inē esse recipit nō foret coactus sz volūtarie mutuarz sub spe vel pacto tantū recipiēdi: uel alīs nolēs recipere capitale cōitate volente illud restituere vsuram ꝓmitteret: g̃ a simili idē dicam⁹ in hoc. ij. s. emente ab eo q̄ cōitati soluit p̄stantias: ꝓña pz: q̄ voluntarie intrat locū p̄mi quo ad ꝯctū mutui. Sed ad hoc rñdetur negādo q̄ iste intret locum p̄mi quo ad ꝯctū mutui: nam nil mutuauit iste emens cōitati ex hoc ꝯctu quem cū p̄mo fecit. s. vēditore iuris sui quod hz in monte: nec efficit p̄pe creditor cōitatis p hunc ꝯctū: q̄ cōitas p̄pe nō tenēt ut debitor sibi rñdere: nec legem super hoc facit: sed p ꝯctum ēptōis intrat locū suum quo ad ius exigēdi z p̄cipiendi quod hz. s. vēditō ex ꝯctu mutui facto cū cōitate. Sunt g̃ diuersi ꝯctus z si quo ad cōmodum idē sequat effectus: q̄ q̄dē idēptitas effectus non hz alterare nām talium ꝯctuū. Nec ē hoc nouū q̄ quo ad dānum z ꝓmodū idē seqūtur effectus in diuersis ꝯctibus quoꝝ vnus approbat alter reprobat. Exemplū in cōtractib⁹ pignoratitijs z vēditijs. Cōcedi mihi mutuo. 100. florenē. p octo ānos: z ego tibi cōcedo domū meā valentem. 100. florenē. in pignus vt eam inhabites p octo annos sine pensione: z inde restituam tibi. 100. florenē. z tu mihi domū meam: ecce vnus modus quo pōt celebrari hic ꝯctus. Alius modus ē puta uendo tibi domum meam. 100. florenē: scōm q̄ estimat: sz hac ꝓditione adiecta q̄ post octo annos tenearis reuēdere mihi eodem p̄cio si volaz. Ecce isti sunt duo diuersi ꝯctus quo ad formam ꝯctus: q̄ p̄mus pignoratitius: scōus emptitius sz ꝗtum ad effectum ꝓmodi vel damni nō sunt diuersi: z tm̄ p̄mus reprobatur q̄ pignoratitius et vsurarius scōus approbat: q̄ ēpticius: z ideo licitus sequestrata fraude intētionis. Sic ad ꝓpositum reducendo licet idem vtile aut cōmodum vl̄ damnum consequatur hic emens dictum ius. c. florenorum quos habet super monte cōmunitatis hec vendens quod alīs etiam consecutus fuisz si voluntarie mutuasset: nihilominus non seqūtur q̄ debeat iudicari sic in vno sic in alio. Nam in p̄mo iudicandus ē emens recte conscientie: quia facit contractum licitum scilicet emptionis in quo licitū ē sperare lucrum z desiderare: z sic ad restitutionem minime obligatur. Sed in ꝯctu mutui cum est voluntarius non licet sperare lucrum: alias vsurarius contractus ē: z ad restitutionem illius lucri obligabitur. Et sic ablate sunt obiectiones p̄morum.

Oppone secū. §. XIIII.

do ut tollātur obiectiones secūdorum. Variatio condutionis inducit varietatem dispositionis: sed tali ꝯctu variatur cōditio vendentis z emētis Nam vendens ad mutuandum cōmunitati. 100. florenorum ibi ius habet: inuitus accessit z coactus Emēs āt illa. 100. seu ius eoꝝ voluntarius hoc agit non coactus ergo debet variari z dispositio: ut. s. z si vendēs licite recipiēda redditus ānuales v. p̄ damnis z interesse: emens non licite recipiat ipse: quia non coactus est emere. Probatur aūt p̄ dictum antecedēs per simile. Nam si gener qui hz in pignus a socero possessionem pro dotibus recipiendis non computans fructus in sortem ꝓpter onera matrimonij alium ponat in locum suum: vt quia ab eo recipit quantitatem pecunie quam debet habere a socero pro dotibus z ipse dat sibi ius quod habet in illo pignore possessionis p ipsis dotibus recipiendis: z cum hoc possessionem eo modo quo habz: nihilominus isti secūdo fructus computabuntur in sortem quia scilicet cessat conditio que erat i p̄mo scilicet onus matrimonij quod patet quia p̄mus ex eo q̄ quasi coact⁹ licite recipiebat fructus que conditio variatur in secundo ideſt in emptore quia in eo nulla coactō Sed ad hoc respondetur q̄ non est simile. Qui enim subrogetur genero per ꝯctum emptionis iuris sui ab eo: oportet q̄ computet fructus i sortez quia si aliud fieret reciperet lucrū ex sola expectatione temporis ad recipiēdum suum: cum sit certus de suo ꝓpter pignus possessionis quā tenet: z sic venderet tēpus quo ad vsuram pertinet. Sed ñ sic ē i ꝓposito: q̄ emēs talia iura mōti nescit an illō lucꝝ receptur⁹ sit ūno z de capitali dubitare pōt. Si g̃ aliq̄d lucꝝ ꝓseqūt ñ ē h̄ ex sola expectatione temporis: sed ex anxietate seu annexitate dubij z periculi in tēpore: z sic patet q̄ casus positus est dissimilis a nostro. Posset tam̄ bene ad ꝓpositum adduci per hunc modum: vt si quis deberz

genero dare dotes ⁊ ꝑ hoc daret sibi fructus ali cuius terre: sz tñ esset in potestate sua dare uel nō dare: tūc si eēt socer malus debitor ⁊ dubitaret ō eo tā de solutione dotiū q̄ dation fructuum tūc posset alteri totū ius vēdere ⁊ i sui locū i totū illū ponere: ⁊ tunc valeret talis ℈ctus ⁊ licitus eēt ꝑp ter dubium piculi: ⁊ laboris in exigendo: qnāob rem etiam nō daret emens tūc illi de toto simul quantuz foret sola dos ⁊ sic nō obstat.

Oppone tertio .§.xv.

ut tollantur obiectiones tertiorū. Dic vendūtur. ioo. florēni cum suo interesse ꝑ. xxv. ⁊ non tātum ius exigendi ⁊ pcipiendi. Et hoc sic ꝓbat. Illud e mitur qō scribitur. sed. ioo. florēni scribūtur emp tōi g̃ ⁊c. Si sic rōe excessus videtur iustus ⁊ illici tus ℈ctus talis: qō in assecurante mercantias nō cōtingit vbi non ē excessus in lucro: qz cōueniens tñ accipi consueuit. Sed ad hoc respōdet negan do q̄ in hoc ℈ctu vendātur ipsi. ioo. florēni: ḋnin mo uēditur ius exigendi. ioo. florēn. Dic videm' q̄ in libro cōitatis scribitur sic videlicz q̄ tal' emit ius. ioo. florēn. vel alio sili mō eq̄pollenti. Sed de bere recipe. ioo. florēn. non ē. ioo. florēn. nec ē ha bere. ioo. florēn. Et sic pōt negari q̄ sic dari i hoc ℈ctu lucrum excessiuū: immo dat eq̄lens ꝑ eq̄ ualenti.

Vltimo super. §. xvi.

est ut ad quattuor exceptōes descēdam'. Oppōat g̃ q̄ttuor ⁊ sic. Iste ē ℈ctus cert' ⁊ nullo mō dubi' g̃ vsurarius pz añs: qz vallatus ē ℈ctus talis tot le gibus tot scripturis ⁊ cathenis q̄ videt aio idisso lubilis: ⁊ sic q̄ nullus debeat in ea dubitare: ꝓña pz qz cum emptor sit certus de magno lucro cuz parua pecunia videt ꝑ ꝓñs ex solo lapsu tp̄is hoc lucrum ꝓsurgere. Sz re pōdetur q̄ si talis ℈ctus sit vallatus vt dī: tñ quin sit magnū dubiū negari non pōt: qō satis videt ꝑ expientiam. Nam vnō ē q̄ aliqñ valent plus aliqñ minus p̄dicta credita mōtis nisi ꝑpter maius ⁊ min' dubiū vno tēpo re magis q̄ alio: ⁊ multi sūt ibi labores ⁊ expense ut asserunt expti. Ex oībus p̄libatis sic demun cō clude illa ꝙglutinado q̄ ē ꝙsiderare in ista matea iiij. pūcta. Et ꝑmum ē q̄ h̄ ē ℈ctus emptōis ⁊ vē ditionis ⁊ nō mutui: ut supra declaratur ex quo soluunt argumēta ꝑmorū. Est. ij. ꝙsiderare quō i hoc ℈ctu venditur tam ius ad capitale q̄ intereē simul ita q̄ cadunt simul in sortē emptori eo mō quo ꝑmus hēbat iuste: sed ꝑ aliū ℈ctum distinctuz spez a priori: ꝑ qō tollūtur argumenta secūdorū. Est et tertio considerare quō distinguitur ius p cipiendi. ioo. florēn. ⁊. ioo. florēn. quia nō sūt idē cum vnum sit sine alio ⁊ vnum ē maioris valoris alio exquo soluuntur argumēta tertio arguētiuz Est quāto considerare dubiū qō emens incurrit i illo ℈ctu circa ius exigendi ⁊ pcipiendi illam pe cuniā quā emit a vēditore qz experientia hoc do cet ⁊ sciunt expti ⁊ sic soluuntur argumenta qua tuor arguentium: ⁊ sic concludit prefatus magi ster Frācīscus ℈ctum licitum.

Contrariuz de .§. xvii.

termin^ uit alius magister i theologia ordi. p̄dica torum: cuius rōnes precipuas sūmatim ponit. d. Lau. supradictus eas destruendo per modū glose in marginibus. Et licet nomen ipse se dicat igno rare vnde non exp̄mit: vocat' est istemagister do minicus de pantaleonibus de Florentia. Dicit ād ꝑmo q̄ quia non oēs casus in lege reperiūtur nō semper debet requiri ius expressum quoniaz plu ra sunt negocia q̄ vocabula. ff. ō p̄scri. ver. l. cer. Cum ergo talis casus non reperiatur expressus i iure. ideo aliquib' auctoribus ⁊ rōnibus ut poto ꝓclusionē dictaz firmabo. s. vsuraz sapere cinere talia credita in monte. Ponit autē circa hoc tres conclusiones. Quarum ꝑma ē venditor iuris sor tis. i. crediti quod habet in monte: puta. ioo. non vendit illud interesse quod datur a cōitate mutu antibus nec vendere potest. Scōa ē q̄ inter cōmu nitatem ⁊ ciuem emētem ē ℈ctus mutui: seu ea q̄ inter eos fiunt habent vim talis ℈ctus. Tertia est conclusio ꝑncipalis supradicte materie. s. q̄ lucrū quod p̄dicti ēptores a cōitate eo modo quo hñt ē illicitum ⁊ sapit vsurā.

Prima autem. §. xviii.

cōclusionem sic ꝓbat. Illud qō cōitas dono ꝓfert mutuantibus. s. emptori non vēditur nec vendi potest per venditorem iure sortis sed cōmunitas confert dono emptori predictum interesse ut dici tur in scriptura reformationis facte super hoc a communitate: ergo nec venditur nec uendi pōt a venditore iuris sui seu sortis maior patet cum donum sit libera datio: ut patet ex descriptione donationis quam ponit Hostien. dicens q̄ est rei licite nullo iure cogente mera liberalitate facta collatio. Minor probatur quia scribitur in statu to ciuitatis q̄ camerarius qui recipit pecuniam gabelle teneatur soluere cuilibet creditori pro do no ⁊c. Et suo modo ratio similis formari potest de danno ⁊ interesse que a communitate dantur emptori: et sic non venduntur ab alio. Prete rea quod dependet ex mera liberalitate commu nitatis vendi non potest nec venditur sine eius mero assensu: sed illud interesse ex mera uolūta te communitatis dependet: nec datur uendenti ius sortis assensus vendendi dictum interesse er go nec venditur nec vendi pōt per ipsum minor pz quia per legem a cōitate factam nec simplici ipa cōitas cogit dare ipsum interesse si non vult

nec inuenitur conceſſum a communitate q̄ mutuator vendat: maior pz q̄ nō poteſt vendi aliq̄d quod nō ē in eius ptāte nec libertate niſi cū aſſenſu eius cuius intereſt: puta vēdens trāſfert dominium ꝛ ꝓprietatē rei vēdite ꝓ eq̄lenti in emētem ſed h̄ vēditor ſortis ñ trāſfert dominiū ꝛ ꝓpetatē illius intereſſe ī emētem: g̃ nec vēdit illud: maior pz ex nā vēditionis ꝛ dictis alioꝝ. minor pz cum fiat ꝓ ſtatu ciuitatis dicens q̄ camerarius gabelle ad hoc iſtitutus teneat: ꝛ debeat dare ſingulis creditoribus deſcriptis in li. In illo āt libro ſcribūtur emptores ꝛ creditores. Preterea vēditio ē cōmutatio rei ad preciū ex quētōne ꝛ pacto ptiū veniens: ſed inē p̄fatos. ſ. uēditorem iuris ſortis ꝛ ēptorem nulla ꝓmutatio fit ipſius intereſſe ad quod cunq̄ p̄cium ꝛ nulla de h̄ quētio vel pactio interuenit: g̃ nō uendit illud maior patz: ex deſcriptōe uēditionis. minor etiam pz: quia ut dicunt q̄ illa cōmercia tractant ꝓſona media tractāt vēditōnē ꝛ emptionem pecunie montis: nulla mentione facta de ipſo lucro vel ꝓuiſſione uel intereſſe. Et apparet q̄ cōitas q̄ ꝓuidet ꝛ facit ſtatutū dat ex ſe ſic ementi illud lucrū. Mera autem rei vēditio ē que nec in ꝓtractu nominatur nec ꝓ ea aliq̄d datur.

Secunda conclu. §. XIX.

ſio. ſ. q̄ inter cōitatem ꝛ ciuē ementē eſt ꝯctus mutui: ſeu ea que fiūt inē eos hñt vim talis cōtractuſ. Hoc āt ſic ꝓbat. ꝓmo p̄mittit in facto id q̄d facit ipſa cōitas. Uadunt nāq̄ venditor ꝛ emptor ad notarium mōtis q̄ ſic ꝓficit ſcripturā. Talis aſſerens ſe ē deſcriptum in libro creditoꝝ mōtis dedit ꝛ ꝓceſſit parabolā ꝛ licentiā mihi tali notario tanq̄ publice perſone recipienti ꝛ ſtipulanti ꝓ tali ꝛ tali ꝛ ſcribanis ꝓ cōi Florētie ōputati ad ſcribendū creditores ō monte: ꝛ quātitates ꝛ pecunias: ꝛc. in libris ꝛ ſuper libris dictoꝝ creditoꝝ: et ꝓcludit q̄ emptor ſcribat ꝓ ſcribanos cōis ī libro dictorum creditorum loco ī vice ſeu nomine taliſ. ſ. qui prius erat creditor cōitatis ꝛ addit q̄ p̄dicti creditores ꝛc. p̄nt eiſq̄ liceat ipſoꝝ iura vendere: ꝓmutare: alienare: ꝛ quocūq̄ titulo ſiue cā tranſferre in alium ſcribēda in dictis libris. Et q̄ illi in quoſ dicta iura tranſlata fuerint: potiātur beneficijs ꝛ iuribus q̄bus potirētur dicti creditores ſeu qui recipe debēt. Mō ꝓbatur ſic ꝓpoſitus Obligatio ex uoluntate ꝛ ex pacto ꝓſurgēs inē verum creditorem ꝛ debitorē de ſorte ꝓceſſa reſtituenda inſtituit inter eos ꝯctum mutui: ſz talis obligatio ē inē cōitatē ꝛ ciuem ēptorē: g̃ ꝛc. maior ꝓbatur ī glo. Rai. de nego. ſecu. ubi dī q̄ ꝯctus eſt ultra citraq̄ obligatio ex uoluntate ptium ſurgēs: minō etiam ꝓbat ex ſupra dictis. Ex q̄bus pz q̄ inē cōe ꝛ ciuem ē obligatio ut eē pōt: ꝛ vnus ē creditor ꝛ alter ē debitor ex ipſaꝝ partium voluntate. Et ſimiliter q̄ inē eos ſit pactum ꝓbat: q: pactum ē ꝓmiſſum ex ꝓcōdia ptium ut habetur in Catholicon. Apparz autem q̄ cōe ꝓmittit emptori: et ſe obligat ō ſorte ꝛ lucro ꝛc. Preterea ſanct⁹ Tho. in tertia ꝑte. q. iiij. dī. ē q̄ in vbo ꝯbēdi iportat or do effectus ad cāz: vbi gla. Inē ꝓiuges ꝯctus māmonij dicit obligationē mutuā ut effectuz ī ordine ad mutuū ꝓſenſū q̄ ē cā: ergo inē quoſcūq̄ eſt obligatio vere ſortis ꝓceſſe reſtituēde de ꝓſenſu ptium inē eos ē ꝯct⁹ mutui: ſz inē cōe ꝛ ēptorem ē huiuſmōi obligatio: g̃ ꝛc. vtraq̄ ex ſupioꝝ⁹ pz maior ex dictis. b. Tho. minō ex ſcripturis adductis. Preterea arguo ex dicti oppoſitoꝝ dicētiuz q̄ mutuū non conficitur niſi vbi ex meo fit tuuz quia ē obligatio q̄ ꝯbitur accendente re ꝛ conſenſu igitur cum de meo fit tuum cum acceptiōe rei ꝛ acceſſione conſenſus ibi eſt mutuū: ſz ſic eſt ī ꝓpoſito ergo ꝛc. maior loquentium eſt: minor pōt apparere non ſolum ex dictis ī ꝓncipio huiuſmodi ꝓpoſitionis adductis: ſz ēt q: q̄ tenes meum eſt q: cum mihi debeatur ſors ex emptione iuris de nouo ſcribar creditor: ꝛ cōitas ſe debitorez eſſe obligat: ꝛ ego aſſentio ut maneat apud eam: ꝛ ꝓmittitur ꝓuiſio debiti mihi ut creditori: g̃ ꝛc. Preterea Inter quoſcunq̄ ſunt uel fiunt ea que req̄runtur ad contractum mutui inter eos eſt contract⁹ mutui: ſed inter emptorem ꝛ commune ſunt ꝛ fiunt ea que req̄runtur ad contractuz mutui ergo ꝛc. maior ē nō: minor ꝓbatur: q: nō plus uidetur requiri ad p̄dictum ꝯctū mutui q̄ creditor ꝛ ſōs ꝓceſſa cū vſu cōi. ōnde ōbitōis ꝓſenſus ꝛ obligatio inter vtrunq̄: ſed hec ſunt inter p̄fatos ut taz ex dictis q̄ ex facto apparet igitur inter eos ē mutuum. Nec poteſt dici q̄ emptor non concedit ſōtem cōicati: cum de ſua voluntate ꝛ conſēſu ſors cuius ius eſt ſuum ex emptione manet cum ſuo vſu apud cōitatem. Nec poteſt dici q̄ contractuſ ſit cum communitate: ſed cum quibuſdam officialibus cōitatis emptor tractat: quia ſi ex hoc negatur contractus: pari ratōne negabitur fuiſſe inē ꝓmos ꝛ cōitatem: q: ꝓmu non niſi quibuſdaz officialibus cōitatis tractauerūt ſcribētibus ꝛ recipientibus pecuniam. Nec poteſt negari talis cōtractus: quia ſors non ōbetur emptori a cōitate imo de iure ipſi emptori debetur. Quod probatur ꝓmo: quia ei cui cōmunitas ſe obligat ꝛ promittit ō ſorte ōbet ipa ſors ſz ēptori cōitas ſe obligat ꝛ ꝓmittit ō ſorte: g̃ ꝛc: maior patet: q: alias ſe obligaret iniuſte ꝛ raperet ſi alteri deberetur: minor patet ex ſcriptura ꝛ ſtatuto.

Tertia cōcluſio. §. XX.

que eſt q̄ lucrum quod habent dicti emptores a cōmunitate eo modo quo habent ē illicitum ꝛ ſapit vſuram ſic. ꝓbatur. Credere ꝛ ꝓcedere ſortez ſub rōe crediti vel alicuius capitalis ſola ſpe ꝛ intentiōe lucri habēdi ē vſura: ſz in huiuſmōi ꝯctu

conceditur sors sub rõe crediti vel capitalis sola spe ꝛ intẽtõe lucri habẽdi: ꝑ talis ꝯctus sapit vsuram: maiõ ẽ in. c. ꝓsuluit: de vsuris: vbi reprobat spes lucri. Spes. n. ꝛ intẽtio ad voluntatẽ ptinẽt. illud ergo qõ solum mouet volũtatẽ ad predictã concessionem ꝛ credẽtiã sortis ꝛc. ẽ lucrũ spatum ꝑ ibi ẽ vsura. maior istius ꝓ sili nota ẽ cũ finis ĩtẽtus sic mouẽs agentẽ ad actũ minor ꝓbatur: qa illud ẽ cã q̃ posito uel amoto res vel actus põitur vel amouetur: sed illo lucro posito ul amoto põitur ul amouet dicta cõcessio. ergo illud lucrũ ẽ sola ꝛ tota cã. Jstam nõ alit ꝓbo nisi ꝓ ꝓfessionem hoĩum ita faciẽtiũ. Preterea lucrũ qõ oz restituere ẽ iniustũ ꝛ illicitũ ꝛ nõ alia cã nisi quia vsurie extorsum: sz lucrũ ex huiusmõi emptõe oz restitui ere ꝑ ꝛc. maiõ pz qz si iustũ: ñ oz restituẽ minor pz ex. c. superius allegati. Jn ꝓposito ar nõ ẽ alia cã restituẽdi: nisi qz vsurarium ꝑ ꝛc. Satis tñ ꝓbat hãc huiusmõi rõnis ꝓclionẽ qõ hactenus fieri cõ sueuit. Jnstituebãt. n. officiales ad remittẽduz cũ iustibet ꝓfatum lucrũ: qz hẽtur ꝓscia sic de vsura Preterea sicut ut dicũt ĩ ꝯriũ arguẽtes q̃ nõ ẽ creditor in sorte siue cui sors non ẽ debita nõ ẽ vsurarius: sic ꝓ oppositũ arguẽdo q̃ ẽ creditor in sorte ꝛ cui sors ẽ debita si recipit lucrũ uel accessionem sortis a cõitate mõ supius allegato ẽ vsurarius: sz ꝓfatus emptor ẽ creditor in sorte ꝛ ibi sors debet ꝛ accipit prefatum lucrũ ĩntẽtũ ꝛ datũ ꝓ sorte: ꝑ ẽ vsurarius: maior pz per Arist. qz sic negatio est cã nõ cause ita affirmatio ẽ cã cause: minor q̃tũ ad singulas suas ptes est ꝓbata superius. Preterea qui mutuũ ꝓcedit corrupta intẽtõe. s. inde habendi lucrũ ẽ vsurarius: sz ꝓfatus ẽptor ꝓcedit sortez seu capitale corrupta itentione: ergo ẽ vsurarius ꝛ tenet restituere maior pz auẽte iur. de usur. c. ꝓsuluit: minor apparet: qz corrupta itentio secõm theologos ꝛ iura vocatur qñ mutuat ꝓpter solã spem lucri ut fit in ꝓposito. Et si dicatur q̃ in ꝓ posito nõ ñ est ꝯctus mutui ex forma: ꝛ ideo nõ ẽ vsura. Rndeo q̃ ꝫ nõ ualet nec excusat: qz saltẽ ẽ vsura ex fraude ut extra de empit. ꝛ ven. a d nostra. Et sãct' Tho. secũda scõe. q. clxxxviij. dicit q̃ ubi vẽdit res plus iusto p̃cio ꝓpter dilatã solutionẽ ẽ vsura: igit ubi ꝓpter sortis expectationez intẽditur uel recipitur lucr̃ uel expectat: vsura ẽ ꝛ sic ẽ in ꝓposito. Preterea si ponat q̃s pecuniaz apud mercatorem ꝛ lucrũ annuatim ꝑm ꝓsuetu dinem recipiat iam ꝫ vsurarius ẽ: ꝛ tñ nullus cõtractus inter eos ẽ vsurarius ex forma. Preterea succedens heres usurario nullum ꝯctũ facit cũ ꝺbitoribus ꝛ tñ recipiens capitale cum lucro vsarius ẽ. Nec põt dici q̃ nõ sit expectatio tẽporis qz uẽditor totum uendit sil'ẽptori: qz nec uẽditõ nec emptor põt habere ꝓ sorte sibi a cõitate debita illud lucrum: qõ ꝓ retẽta sorte datur nisi in terminis assignatis a cõitate ũno expectãt ut in statuto termino ex eis detur. Probãtur p̃dicta. s. q̃ expectatione recipe ꝓ sorte sit usura. xiij. q. iij. ex dictis Augusti. Hiero. ꝛ Ambro. Nec ualet dici ẽptor ñ ꝺdit: qz ver' creditõ efficit iam dati ꝛ sibi ex emptione de iure debetur: ꝛ ẽ i expectatione sortis lucri. Preterea ultra sortẽ mutuatã uel ꝓcessam etiam cũ periculo suo ut dicunt exigit ꝛ expectat emptor ultra sortem: ꝑ ẽ usurarius: maior habet exꝑsse de vsur. in. c. nauigãti. minor ẽ expta ꝓ q̃ titidie facientes. Ex quibus apparet q̃ exẽpluz positum per alios de dubio excusante non ualz. Dicunt enim sicut possum licite securare mercatões tuas vsq; Januam retinẽdo sup me dubiuz ꝛ volendo. x. uel. xx. p. 100. plus uel minus ꝑm q̃titatem periculi: sic in proposito quia totum dubiuz quod tu habes sup me recipio dando tibi tuum: ꝛc. qz ex tunc si nihil vnq̃ recepero dãnum meuz ẽ. Jstud simile uel exemplum non uidetur ualere nec est ad ꝓpositum. Jste enim qui assecurat mercantias recipit preciũ sui periculi: sed nullam sõtẽ concedit uel mutuat ultra q̃ ꝓ eo lucrum accipiat aliquod ab eo quem de mercibus assecurauit. Sed in casu nostro emptor sortem concedit ꝛ credit ꝓ qua ultra aliquid querit. s. lucrum. Jtem securator mercium querit lucrum ab eo cuius merces assecurat ꝛ ꝓ ea periculum intrat. Emptor ãt de quo loquimur non recipit lucrum: nec habet ab eo cuius periculum super se recipit: sed expectat ꝛ recipit ꝛ habet a cõitate ꝓ sorte ei credita ꝛ ei debita. Jtem videamus quem securat iste emptor non cõitatem: qz non idiget nõ uenditorẽ: umo infert ei dãnum de tribus partibus sortis cuius ius emit: ꝛ de toto lucro de quibus si uenditõ iam incurrit periculum nunc euasit. Jtem arguit ꝓ alios ꝛ sic. Quicquid cõitas ordinat statuit ad hunc finem ut contractus inter ꝑmum ꝛ secũdũ habeat firmitatem ꝛ illud confirmat ꝛ non ĩmutat: ergo si sine lege cõitatis contractus ẽ licitus simili ꝛ cũ lege factus contractus erit licitus. Ad istud dico q̃ ñ me ĩtromitto utrũ inter ꝑmũ ꝛ secundũ sit ꝯctus vsurarius. Sed dictum istoz. s. q̃ cõitas q̃cquid facit faciat ad firmandum ꝯctũ inter illos duos factum non uidetur mihi ueruz qz cõitas non ꝓfirmat ꝯctum de quo nullam facẽ mentionem sz sic ẽ in ꝓposito ꝑ ꝛc. maior pz: cuz confirmatio sit p̃cedentis quoddam cõmemoratione: minor apparet in scriptis cõitatis si. n. ꝓfirmaret exꝑmeret quem ꝯctum uel cuius ꝯctum cõfirmaret sed nullum exꝑmit. ꝑ ꝛc.

Solutiones etiaz. §. xxi.

quedam que fiebant per predictos opponẽtes ad quasdam rationes que fiebant in oppositum nõ videntur sufficientes. Et vna ratio eorum erat talis quia cum dicebatur q̃ si ꝑmus uoluntarie mutuasset cõitati ꝓ illo lucro habẽdo cẽt vsurarius

Capitulum Undecimū.

modo ſecundus intrat voluntarie locum p̄mi cū ſpe p̄mij ⁊ rē. Rñdetur p illos q̄ de ſecūdo non ē lucrū ſimile: q̄ nō intrat locum p̄mi quo ad contractum mutui: q̄ nil mutuauit cōitati: ⁊ ex contractu quē facit cū p̄mo non efficitur creditor cōmunitatis: cū cōitas ꝓprie non teneatur ſibi rñdere ſi nollet: ſed intrat locum p̄mi quo ad ius exigendum ⁊ p̄cipiendū q̄ dō h̄z p̄mus ex ꝯctu facto cum cōitate. Iſta ſolutio ſalua reuerētia ñ videt ſufficere: quia ut ſupra dictū ē inter cōmunitatē ⁊ p̄m ē ꝯctus mutui: ſeu ea que fiunt iter eos h̄nt vim ꝯctus mutui: vel certe negari nō p̄t q̄n ipſe ſecūdus ſit verus creditor cōitatis nō tm̄ ex emptione iuris p̄mi ſed ēt ex ꝓſenſu cōitatis ꝓmunitatis ꝓſentiētis ⁊ recognoſcētis eum vt rerum creditorem in ſorte ꝓ qua recipit lucrum vt intrēdebat ⁊ ſperabat ꝓ ipſa ſorte credita: nec habet ſolū ius exigendi ut dicunt: ſed ē creditor ſortis libertas ät cōitatis nō excuſat intētionē ⁊ ſpem lucri p̄cipiendi ꝓ ſorte quā ꝓcedit ⁊ credit cōitati: que quidem ſpes ⁊ intētio faciūt hoiem vſurarium. Exēplum ät quod ponūt de ꝓcedente domum ⁊ ꝓcedente pecuniam ꝓ inhabitatōe domus ſatiſfacit ꝓ noſtro ꝓpoſito. Locedens. n. vſum domus qui eſtimatur pecūia licite p̄t recipere p̄cium: concedens vero pecuniam non p̄t recipere ꝓ eius vſurem p̄recio eſtimabilem: ⁊ iō ſecūdus ē vſurarius ⁊ ſic ſecūdus in ꝓpoſito noſtro ē vſurarius. Qñ ät p̄mus vendit domum ⁊ alter tradit pecuniam nil ultra exſpectat de illa pecunia. Sz nō ſic i ꝓpoſito: q̄ qui dat pecuniam emēdo ius ſortis ꝓempta exſpectat lucrum. ſ. ꝓ ſorte credita cuius ius emit. Uidetur ergo hoc exemplum ꝓ nobis potius q̄ ꝓ ꝯriuz ſētiētib⁹. Et qō additur ſoluendo q̄ in ꝯctu emptionis licz ſpare lucrum ſic fac̄ mercator de ſua mercatōne nullo mō videtur valere in ꝓpoſito noſtro: immo reputo piculoſum quia hic emit ius ſortis que apud debitorem manet ꝓ lucro h̄ndo in poſterū in terminis aſſignatis: qō ꝺſiderare ⁊ emere nō licet. Nec emitur ſōſ ſimul ⁊ intereſſe vt iſti dicunt: immo oppoſitum ſuperius ē ꝓbatum.

Aliud argumen. §. XXII.

tum eoꝝ fuit q̄ gener habens a ſocero terram in pignus ꝓ dotibus nō cōputat fructus in ſorte ꝓpter onera matrimonij ſi aliud ſoluat vel emat a genere dotes debet fructus cōputare in ſorte: alꝫ ēt vſurarius: quia ceſſat ꝓditio. ſ. onus mātimonij ꝓpter qō licebat fructus nō computare in ſortem ⁊ ſic ē i ꝓpoſito quia in emptiōe cōditō p̄mi ceſſat ꝓpter quā aliquid recepiſſe vltra ſortez dicitur licuiſſe. Rñdent q̄ ſecūdus dz fructus cōputare in ſortem: Alias reciperet lucrū ⁊ cōmoduz ex exſpectatione temporis ad recipiēdum ſuū cū ſit certus ꝓpter pignus equalēs: ⁊ ſic venderetur tempus qō ē vſura. Addunt ēt reſpōſioni. Si deberet mihi dare dotes daret mihi ānuatim fructus alicuius terre: ⁊ in poteſtate eius eēt dare vl̄ ñ dare: tunc ſi eēt malus debitor ⁊ dubitaretur de eo tam de dote q̄ de fructu totum poſſum alteri vendere ⁊ alium in totū ponere in loco mei: ſed tunc talis emens nō daret tibi tantum q̄tum eſſz ſola dos ꝓpter dubium: ⁊ tūc ſtaret ꝯctus ꝓpter piculum vel laborem i extgendo: hec ſunt verba reſpondētium. Sed ſalua eoꝝ reuerētia exēpluz ⁊ rō fiant nō ſoluta. Parēs enim eſt q̄ ſic in emēte dotes a genero conditione mātimonij ceſſante ſi non computat fructus in ſortem ē vſurarius etiā ꝓfeſſione reſpondētium: ſic ſeq̄tur q̄ ceſſāte cōditione p̄mi mutuantis pecuniā cōitati ꝓpter quaz licebat recipere pecuniam a cōitate i emente ius ſortis p̄mi: ſi recipiat illud lucrū ⁊ nō computat i ſortem erit vſura. Item ſeq̄tur ex verbis coꝝuz q̄ nullus ꝯctus dicatur factus: ⁊ ponat q̄ non fiat i ter ementem dotes a genero ⁊ ſoceꝝ cuius ē p̄mo dare: tamen ſi ſic emēs non cōputat ius i ſortē eſt vſurarius: ita eodē modo ſi diceretur q̄ emēs ius ſortis p̄mi nullum cū cōitate faceret ꝯctuz ſi vllū lucrum recipiat ⁊ nō ꝓputat in ſortem ē vſurar⁹ Sicut enim ille licet cum illo nō ꝯhat ſi illud lucrum recipiat ⁊ non computet in ſortē: ei tam̄ ad reſtitutionē tenet cuius ſunt fructus: ſic in ꝓpoſito inē cōitatem ⁊ emētem. Cōcludit ergo q̄ recipiens fructum ab eo cū quo nullum fecit ꝯctū tenetur ad reſtitutōez. Quod vero dicit q̄ vendit tē pus: ⁊ ideo ē vſurarius nil videt valē. Quia ꝓceſſio ſortis intentōe coꝝupta ⁊ ſpe lucri vel fructuſ quē recipit facit vſuram q̄cquid ſit de tempore: nec ſecuritas pignoris tollit uel facit vſuram: cuz etiam pignus h̄ns cum ſecuritate ſi fructus cōputaret i ſortem nō eēt vſurarius etiā cum expectatione ſortis i tempore. Nec videt q̄ anxietas dubij uel piculi quia. ſ. neſcit ſi aliq̄d cōſeq̄ret vel habebit facit licitum lucrū qō queritꝰ vltra ſortem: pz extra de vſur̄. nauiganti. Itez pz q̄ ſi mutuo peſſimo ⁊ dubio debitori. 100. ꝓ. 10. ānuatim nunq̄ dubiū excuſabit ēt ſi nūq̄ aliquid haberem. Ita i ꝓpoſito q̄cquid ſit de ꝯctu vbi fuit p̄mo coꝝupta intentio ſpe ⁊ intentione lucri quod conſequit ē illicitum ⁊ ſapit vſuram. Item ſi hoc dubiū cōitatis excuſat lucrum illud: videt q̄ poſſum⁹ ponē pecunias apud mercatores cum plus ſit dubium apud mercatores qui frequenter defecerūt ⁊ ꝺ ſi ciunt q̄ cōitas que exquo cepit dare p̄dictum lucrum nunq̄ ſubtraxit: ⁊ ſi aliquando diſtulit poſtea ſuppleuit. Item ex dictis videtur q̄ regibus ⁊ magnis poſſumus credere ⁊ tradere ſortem et habere lucrum cum ſit magnum dubiuz ne ſibi ſortem nedum: ſed ⁊ lucrum ſibi retineant ⁊ poſſunt hoc facere vt eis placz. Quod vero additur de venditōne rē. mihi dubium facit. Si. n. gener

reciperet dotes uel cessaret onus matrimonij nō posset recipere illos fructos de bona ꝓscia. Itē cō sideramus q dotes sūt generi ꝓprie: fructus autē sūt ei aduentitij ⁊ accessorij: si ergo uendātur non erūt fructus emtis nisi sint accessorij ⁊ aduentitij ꝓ sorte: ⁊ sic illiciti: cum ñ esset in eo causa illicita quam habet gener. Nec pōt dici ꝓpter dubium cum sit securus de pignore. Qō āt p eos additur exemplū ⁊ argumtū adductū q eēt in potestate ō bitoris dare vel nō dare ⁊c. non excusat meo iudi cio corruptam intētionem emētis q̄ ꝓ sorte vl̄ do te data genero recipit ultra lucrum fructum pos sessionis pignorate: qz ēt cum periculo non licet a liquid recipere vltra sortez: vt ꝓz in. v. c. nauigāti.

Itē argueba .§. XXIII.

tur ꝓtra eos q sors vendat: qz qō scribit in libris cōitatis hoc venditur: sed in libris cōitatis scribit sors. s. .100. ⁊c. ⁊ videtur excessiuum lucrū. Rdet p eos q non vendūtur .100. nec ē habere .100. flo reñ. nec excessiuum lucrum: sz datur equalens ꝓ equiualēti. Sed salua reuerētia aliter supra dixit sic. Totum ius ꝑmi ⁊ quo ad capitale ⁊ quo ad i teresse ē sors ⁊ cedit in sortez isti secundo: quia to tum illud emitur ergo sors. .100. florenñ. emitur: et ē habere apud cōitatem. .100. florenñ. Utrum autē sit ꝓueniens ꝓcium relinquo decidendum. Scio tñ q ꝓbi viri iudicant prauum ⁊ iniustum ꝓciū.

Itē fiebat alid. §. XXIIII

argumentū ꝓtra eos q. s. inter cōitatem ⁊ ciuem emptorem videtur eē pactum ⁊ p ꝓñs vsura: qō ipsi diminute recitant. Arguūt. n. sic. Ubi p scrip turam fiunt ꝓmissiones ⁊ obligationes ex pte cō munitatis ciui ementi ciuis ex his motus vt ha beat ꝓmissum lucrum emit iura primi ⁊ fit credi tor cōitatis ibi videtur eē pactum: sic ē i ꝓposito. Per officiales. n. p cōitatem deputatos ad facien dum istas scripturas siue vocēt syndici siue aliter fiat ꝓfata ꝓmissio ⁊ obligatio: pactum autē vt su pra est allegatum: videtur eē ꝓmissum ergo ⁊c. Ad hoc argumentum rñdent q syndici ⁊ officia les ꝓdicti non sunt instituti ad faciendum nouuz ꝓctum inter cōitatem ⁊ ciuem: sed solum ad ꝓfir mandum ꝓctum factū int̄ vēditorē ⁊ emptorem: ⁊ hec ē rñsio eoꝝ.

Itē super eo .§. XXV.

quod de dubio dicebatur pro excusatiōe emen tium arguebat in ꝓrium sic: qz ꝓctus q̄ vallat tot legibus ⁊ scripturis ⁊ cathenis nō videtur esse du bius. Sed respondent illi q ad hec eo non obstā te ē magnum dubiuz. Qō ꝓz qz aliqñ plus valet aliquando minus. Et quare hoc nisi ꝓpter dubi um? Sed hec rsponsio pōt deficere: qz non ē tan tum dubium sicut dicunt. Nam vt supra dixi et habui a mercatoribus qz nō ē tm̄: qui mercatores ista tractant. Ex quo p̄fata ꝓuisio vel lucrū dari cepit p cōitatem ciuibus nūq̄ defecit: ⁊ si aliquan do dilata ē suppleta ē. Causa āt quare plus vl̄ mi nus valet ē defect⁹ uel abundātia pecunie i ciuib⁹ Quando. n. habēt pecunias emūt ⁊ tūc vendunt carius: qñ āt qui habent sortes apud cōitatem in digent pecunia: tunc emūtur ⁊ vendūtur minus sicut etiam i diuersis locis plus vel minus dat pro cambio florenñ. de loco ad locum fm maiorem et minorem indigētiam eoꝝ ꝓ mercationibus. La thenas āt securitatis ⁊ firmitatis de predictis dixi voluntatem ⁊ potentiam ciuium regentium qui habēt pecunias de p̄dictis in cōitate ⁊ querūt lu cruz ⁊ minus difficile eēt eis ista subtrahere ⁊ mu tuare eis inuitis qui si libenter ꝓderent sortem et lucrum: deus nouit.

Ex premissis .§. XXVI.

apparet q p̄fatū lucrū emētiuz a ꝑmis nō ē lici tum sed sapit vsuraz. Sed forte ipsi emptores pos sent excusari: quia cōmune dat eis lucrum ꝓ do no damno ⁊ interesse. Et ista vt mihi videtur nō excusant illud lucrum nec faciunt licituz. Aut. n. intelligitur q illud lucrum vnuz ⁊ idem sit inter esse ⁊ donum: aut donū solū: aut interesse solum sed non pōt dici donum ⁊ interesse simul: qō pro bo. Eidem. n. eodē modo sūpto non ꝓueniunt ea q̄ non sūt eodem modo sumpta: sed donum ⁊ in teresse non sumūtur eodē modo. ergo simul vnū eē non ꝑñt: maior ē nota ꝓ philosophum: minor ē nota: quia ratio doni ē q sit liberum: rō vero in teresse ē q sit obligatum. Preterea confirmatur: qz cause dispate sunt dispatorum effectuum nec ꝓuenientium eidem vel idē existentium: sed cause doni ⁊ interesse sunt liberalitas ⁊ iustitia: ergo do num ⁊ interesse sūt dispata: nec vnum ⁊ idē est cā ergo vnum ⁊ idez non ē in illa. Probatur scōo q illud lucrum non ē donum. Illud ergo qō datur mutui sorte ⁊ ñ aliter nō ē donū. Sz illud quod a cōitate ē tale: ergo nō donuz ē: maior ē vera: qz cadit sub obligatione ut patuit supra: minor ꝓbatur: quia non datur alicui nisi debēti recipere sor tem. Preterea qō ex se cadit sub restōne non hēt ex se rationem doni: sed p̄fatum lucrū ex se cadit sub restitutione: ergo nō hz ex se rōnem doni. ma ior est nota: cum donum sit res inuendibilis: mi nor ꝓbatur de facto cum indigeat remissione ut dicitur in themate nisi forte donum uellet appel lare qō debitor post solutōnem donat ⁊ remoue at creditori q non teneatur ad restitutionē. Pro batur tertio q illud lucrū nō sit ꝓpe interesse dā num autem ⁊ itereſſe ꝓ eodem accipio i predicto cōmunitatis statuto. Interesse. n. dicitur cū aliqd alicui deest quod sibi debetur de iure. Illi ergo ꝓ interesse datur aliquid ultra sortem cui aliqd ab

eſt quod ſibi debetur de iure ſed iſti emptori non abeſt aliqđ qđ ei đbeatur de iure: ergo illud lucꝛ qđ dat ei vltra ſortem ñ ē intereſſe. maiꝛ vera đ iure ē. minꝛ apparet qꝛ de iure dicitur ſibi ſors deberi ⁊ illam volūtarie credit cōmunitati. Uidetur ergo ex p̄dictis dictum lucrum illicitum ⁊ vſuram ſapere ⁊c. Hec oīa p̄fatus magiſter Dñicus ordi p̄dica.

Super iſta .§.XXVII.

materia ꝓſultus Fede. đ Senis. Utrū. ſ. ſit licitum emere dicta iura ſeu credita q̄ q̄s hꝫ ī mōte ꝓpter p̄ſtātias ſolutas. Rñdet q̄ nō: ſꝫ vſurā ſapit ꝓut repit in ꝓſilijs ſuis ſic declarās: ſꝫ vulgari ꝑmone dicat: vēdo tibi. 100. florenos q̄s mutuaui cōitati tñ ī rei vītate nō ſic ē: qꝛ eo ipſo q̄ mutuaui. 100 ipi cōitati trāſtuli dominiū eorū ī ipam coitatem cū ī mutuo dominiū trāſferat: ſic ꝓ ī inſti: q̄ more. ⁊. obli. in p̄ncipio ī v. vñ ēt. Nō pōt ḡ creditor vendere iſta. 100. cum non ſit dñs ipōrū. Nam ſolus dñs rei de iure vendere pōt ſicut p̄dictū ē ꝓpt q̄ videt q̄ in h̄ ⁊ctu nō vēdāt niſi iura creditoꝝ q̄ inſurgūt ex mutuo ⁊ ex ipſa obligatōe cōitatis. Uidēdū ē ḡ primo que ſit actoris intētio ī ⁊ctu p̄fato. Ad hoc. n. dico q̄ p̄incipalis eius intentio ē vt ſubintret ⁊ teneat locū p̄mi creditoris videlꝫ q̄ ad hoc q̄ ipſe creditor ſit creditor cōicati ī ſorte q̄ venditor recipit .v. p q̄libꝫ cetenario annuati donec recipiat ſortem ꝓpter qđ colligit mānifeſte q̄ ſub velamine ēptōis ēptor fit liber ⁊ voluntarius creditor cōitati ut vltra ſortē ḡia mutui. v. recipiat annuatim. Dico ergo q̄ rō ḡre p̄mi creditores ñ ſūt vſurarij ē: qꝛ ad mutuādū cōitati coacti ſūt. Et qđ ñ ē licitū ī lege necitas licitū fac de reg. iur. Qđ ñ ē licitū ſub aliq̄ ſpe vel maxie ītētōne p̄maria recipiēdi aliq̄d vltra ſortē gratia mutui mutuant cōitati: ꝓpterea licitū ē aliq̄d accipe vltra ſortem. Nā ſic dicit: i. q. ij. i. c. ſic ēpm. Nullā. n. maculam oblatio ſuſcipiēti igerit q̄ nō ex ambitiōe petitione ꝓceſſit: ḡ p locū ab oppoſito iſte q̄ libere ⁊ volūtarie cū ſpe ⁊ ītētione p̄maria recipiēdi vltra ſortē ḡia mutui mutuat cōitati vſurarius ē. xiij. q. iij. vſura: ⁊. c. pleriq̄. xiij. q. ij. ſi feneraueris extra de vſuris ꝓſuluit. Preterea in iudicio anie ille vſurarius cēſendus ē q̄ eo ꝓpoſito pecuniam mutuat ⁊ credit lꝫ ꝙuētōe ceſſante ut plus inde recipiat: ut pꝫ extra de vſur. ꝓſuluit. xiij. q. ij. ſi feneraueris. Sed talis ēptor efficit creditor ⁊ eo ꝓpoſito pecuniā ī mutuat: ⁊ lꝫ oī ꝙuētione ceſſante recipiat vltra ſortē nec alꝫ mutuaret: ſic ex eius ītētione iā pꝫ. ḡ ī iudicio aīe vſurarius ē. Preterea ſcdo ſic ꝓbat. Quicūq̄ alteri tradit q̄uis mediante ⁊ctu ut plus ſorte recipiat vſurarius ē: ſic patet iij. q. ij. c. vſura. ⁊. c. pleriq̄: ſꝫ talis emptō huiuſmodi ē: ſic ꝓ ex intētione ⁊ affectu: ḡ vſurarius ē credēdus. Cōfirmat ſic. Si talis ēptor ſimpliciter ⁊ abſq̄ velamine aliq̄ fieret creditor cōitatis: ut recipet vltra ſortē vſurarius eēt: ſꝫ iſte ſub emptōnis velamine eque fit creditō ac ſi ſimplr tradidiſſet cōitati: ḡ vſurarius ē. Tertio ꝓbat ꝓcło añdicta multiplici alia ꝓcluſione q̄ ex predictis colligi pñt. Prima ē hec. Prim⁹ creditor nunq̄ pōt ponere p̄dictū emptorē ī loco ſuo cū oīb⁹ illis circūſtātijs q̄b⁹ ē ipe: cū ipe violēt creditor ſit. Scda ꝓcło ē q̄ ſi talis ēptor cogeret emē a cōitate ſic extitit ꝑmus ab vſura excuſatus eēt vbi p̄ncipaliter ñ eēt ꝓtētus accipē vltra ſortē mutui rōe ſic ſuperius ē dictū. Tertia q̄ ē. Si talis emptor daret 100. p illis. 100. q̄ imo ſi daret ⁊ vltra ñ min⁹ vſurius eēt: exq̄ ſola intētio recipiēdi vltra ſortez gia mutui hominē vſurariū fac. Quarta ē q̄ p̄mū ñ ſolū coactio ſed ēt ītentio recta excuſat qꝛ ſi placeret cogi illicitū foret eo q̄ coactio trāſiret ī volūtarium. Quinta ē. Nō iō qꝛ liber emit ⁊ creditor volūtarius ſit ēptor iſte vſurarius ē: ſꝫ qꝛ intēdit recipe vltra ſortē. Hec ē ſnīa Fede. de Senis đ verbo ad verbū.

Cum ergo in .§.XXVIII.

p̄dicta mā emptionis iuriū q̄ hñt ſoluētes preſtātias ſeu collectas cōitati in ipa cōitate q̄ dicuntur Florentie đnarij mōtis. Uenetijs imp̄ſtita. Janue loca. Utrū ſit licitū emē dicta iura ſit magna controuerſia: ⁊ varia opinio inť ſapiēs iā doctores in theologia q̄ in iure: aliq̄b⁹ dicētib⁹ talē ⁊ctum ſapere vſurā ⁊ p ꝓns illicitū: alijs ꝓbātib⁹ licitū eē. Notādū ē qđ dicit. b. Tho. in q̄dā q̄ne de quolibet: videlicꝫ q̄ q̄ſtio q̄ q̄rit de aliq̄ actu: vtrum ſit pctm̄ mortale vel nō niſi ad hoc hēat auctoritas expreſſa ſcriptura facere aut canonis ſeu đtermi nationis eccleſie vel euidēs rō ñ niſi piculoſiſſime determinat. Nā ſi determinet q̄ ſit ibi mōtale ⁊ nō ſit mortaliť peccabit ⁊facies: qꝛ oē qđ ē ꝓtra ꝓſciētiam edificat ad gehēnā vt dī. xxviij. q. i. §. ex his Si āt determiet q̄ ñ ſit mortale ⁊ ꝑm rei vītatem ſit erroꝛ ſuus ñ excuſabit eū a mortali. Sꝫ hoc ꝑꝫ videt ſane ītelligēdū qñ. ſ. erraret ex craſſa ignorātia: ſecꝫ ſi ex ꝓbabili: puta qꝛ ꝓſuluit pitos in tali mā a q̄bus ſibi dicit illud tale ñ eē mortale: videt n. tunc in eo eē ignorantia q̄ſi inuincibilis: q̄ excuſat a toto: ⁊ hoc q̄tum ad ea q̄ nō ſunt expreſſe ⁊ius diuinum uel nāle: vt ꝓtra articlos fidei: decez p̄cepta ⁊ huiuſmōi in q̄bus ignorās ignorabitur: vt ait aplūs ⁊ habet. i. q. iij. §. fi. Et ſi diceret hoc eē vſurā ⁊ vſura eſt ꝓtra đcalogū. Reſpōdeo vſuram eē ꝓtra p̄cepta decalogi vex ē reductiue: ſed hūc ⁊ctum eē vſurariū ñ ē clarum: cū ſapiētes cōtra ſibi inuicem ī huiuſmōi ſentiāt. Cū āt dicitur ignorātiam iuris nālis ñ excuſare: intelligit de hiſque expreſſe p ſe vel reductiue ſūt ꝓtra ius nāle et diuinum vt ꝓtra fidem ⁊ p̄cepta p̄ cuidētes rōes uel determinatōnem eccleſie uel determinatiōnē

ꝛ ſententiam cõmunem doc. Et non de his que per multa media ꝛ non clara ꝓbãtur eẽ contra ꝓ cepta ꝛ articulos.

Jn huiuſmodi. §. xxix.

ergo quia in dubijs tutior via ẽ eligenda: ut dicit de ſpon. c. iuuenis. Ideo cõſulendum ẽ vnicuiq; ut ab emptione talium iurium abſtineat ſicut cõcludit ꝓfatus Lau. in ſuo tractatu de vſuris: q̃uis rõibus ꝓbet dictum ꝛctum ſuſtineri poſſe ut licitum vt patet ſupra. Et ſicut etiam ꝯcludit Jnno. in ſimilibus contractibus qui dubij ſunt ſuper. c. conſuluit: de vſur. Qui autem iam feciſſent dictum ꝛctũ emptionis dictorum iurium ꝓſulẽdum eſſet q̃ ſi reſcindere poſſent ipſum contractum reuendendo cõitati ipſis ſalubre eſſet: ꝛ qõ inde reciperent vltra ſuum capitale quod poſuerũt i emẽdo pauperibus errogarent. Uel ſi hoc cõmode fieri non poſſet poſt receptam ſortem ſuam ex redditibus annualibus a cõitate pauperibus ſeu locis pijs legarẽt ſcõm quoſdam: ut Jo. de. car. aut cõitati remitterent ipſum ius exigendi redditum illum ſcõm alios ut Guido. ꝛ Greg. de ari. Q; ſi tale conſilium recipere recuſaret quis reputans illa licita eẽ ex rõnibus ſeu conſilijs habitis a ſapiẽtibus circa hoc ꝛ predicta iura emere intenderet uel iam empta: retinere ꝛ annuum redditum illorum recipere ut licitum imperpetuũ: ꝛ alijs legare uel uendere ad placitum: relinquendus videt iudicio ſuo: nec condẽnandus ex hoc aut õnegandа abſolutio tanq̃ ꝓſeuerans videat in vitio vſure. Multo magiſm predicatiõe. Jn huiuſmodi mã nõ ẽ ꝓcipitanda ſnia q̃ ſit mortale ſeu vſurarius ꝛctus: vt dicit Cancellarius pariſien. in gnãli loquẽs de dubijs materijs de mortali: ꝛ hoc ne in ijciatur laqueus animabus. xxvj. q. i. viduas. Sz nec etiam predicare expedit licitum eſſe ꝛctuz ne via paretur cupiditati. Sed uel nil dicendum de tali mã aut ſi dicatur aliquid oñendo dubium eſſe: ꝛ ꝓ conſequens per ſuadendo ab abſtinentia iſtius ꝛctus ut tutior via eligatur. Sed preſuppoſito etiam q̃ dictus contractus eſſet licitus: illi q̃ vacant emptioni huiuſmodi iurium non aliqua cã rationabili ducti: ſed ſolum ad augendas diuitias ꝛ ſue cupiditati ſatiſfaciendum: non videtur poſſe excuſari a turpi lucro: quod mõtale ẽ ꝛſi ñ obliget ad reſtitutionem. Et ſi ita emerent intendentes per hoc cõmunitati mutuare vnde parati ad mutuandum voluntarie ipſi cõitati ꝓ illo redditu ãnuali habẽdo: ab vſura excuſari nõ poſſẽt ſm. c. conſuluit extra de vſur. Secus ãt ſi intẽderent emere ab bñte ius in monte ſeu impreſtitis ꝛ locis: ſicut emũtur predia ꝛ iura licita: ꝛ ñ mutuare cõmunitati.

Jnſuper cum. §. xxx.

clerici ꝛ religioſi magis q̃ ceteri ab omni ſpẽ mali debeant abſtinere: vt extra de vi. ꝛ ho. cle. c. cuz ab omni: ꝛ fama eoꝝ non pollui ſed pollere debz in populis ſcõm Aug. xij. q. i. nolo ꝛ laycos quoſcunq; in vita ꝛ moribus precellere deceat ut dicit Hiero. viij. q. i. q̃lis. iõ abſtinere debent ab emptõ ne huiuſmodi iuriũ: ne hoc ab alijs trahatur i exemplu. Q; ſi eis per teſtamentum legentur uel alio pio modo conferantur ſi eis licz redditus habere licebit ꝛ iſtud poſſidere. Conſultius tamẽ facerent vendendo ipſi cõmunitati.

Quod autem. §. xxxi.

volentes ꝓbare ꝛctum eẽ illicitum inducunt illõ Jn dubijs tutiõ via ẽ eligenda. Reſpondetur hoc eſſe verum de honeſtate ꝛ meriti maioritate non de ſalutis neceſſitate quo ad omnia dubia. Alio quin oporteret omnes religionem intrare: cuz tutior via ſit q̃ in ſeculo permanere. Et iſtud. ſ. religionem intrare vtiq; conſulitur: non precipitur xxxiij. q. ij. admonere.

Jtem cum di. §. xxxii.

citur a quibuſdam q̃ exponere ſe periculo peccati mortalis ẽ mortale ſcõm. b. Tho. in. iij. ſz emẽ predicta iura ẽ exponere ſe periculo peccati mortalis: quia dubium ẽ vtrum ibi ſit mortale. Rñdetur negando minorem. Non enim emere predicta iura eſt exponere ſe periculo peccati mortalis ſimpliciter loquendo: ſed bene cum iſta conditione adiuncto. ſ. dubitando ibi eſſe mortale ſumendo proprie dubium cum. ſ. non magis õclinat ad vnam partem q̃ ad aliam ſcõm rationem. Sed qui emit predicta poteſt non dubitare de hoc ſz opinari licitum eẽ exquo per eccleſiam non eſt õ terminatum contrarium ꝛ multi ſapientes ꝛ piti licitum aſſeuerent ꝛ multo magꝭ qui crederet omnino talem contractum eſſe illlcitũ peccaret mõtaliter illa emendo.

Jtem quod di. xxxiii.

citur a quibuſdam q̃ quidam papa moribus et ſcientia preditus dixit ꝛctum hunc eſſe illicitum: non propterea ſequitur q̃ ſit illicitus: quia talis papa non determinauit illud papaliter ſed magiſtraliter: ut dicit Hug. in quodam ſimili: ꝛ habet in glo. quadam in decretis. Hoc enim declarauit papa q̃ vt priuata perſona ſẽtiebat circa illã mãz nõ autem vt papa faciendo. ſ. decretum ſiue conſtitutionem ſuper tali mã: nam talis determinatio ſic facta preiudicaret ꝛ prevaleret auctoritatibus ꝛ dictis quorumcunq; doctorum: ut plene habetur di. xx. per totum. Quod autem dicitur ꝓ Greg. Bonarum mentium ẽ ibi culpam timere vbi culpa non ẽ: di. v. ad eius: valet ad hoc quod dictum e ſupra; videlicet q̃ timendum ẽ ne ibi ſit

culpa: ⁊ ideo consule abstinendum.

De soluenti. §. XXXIIII.

bus ät ipsas collectas seu pstätias cõitati quo ad receptionẽ ännualis redditus quẽ eis ꝓcedit cõmunitas cõiter ꝓcordant q̃si oẽs licitum cẽ exquo coacti soluunt tã ꝙ quoddã interesse. i. dãni sui eui tatio ꝓ ipsa pecunia coacte mutuata deꝫ a cõitate: cum ẽt ipsa cõitas libere ⁊ expedite e. sponte concedat illum redditũ ꝓ modũ doni si inter esse locũ non haberet: ex eo q̃ ciues videtur obligari ad subueniẽdũ sue cõitati ⁊ ad exponẽdũ omnia sua bona: immo ⁊ vitaꝫ ꝓ salute reipublice. Quidam autẽ de ordi. heremitaꝝ vt Greg. de vari. ⁊ Guido dixerũt pdictos mutuãtes seu soluentes pstantias cõitati ñ posse recipere dictum redditus annualẽ nisi quousq; recipiant suam sortẽ cum interesse. i. dãnis inde secutis: ⁊ ñ ultra posse recipere. Sed cõiter hoc nõ tenẽt nec a magistris ordi. pdicatoꝝ nec minorum nec a iuris pitis: sed impetuum dicunt recipi posse. Qui ät volũtarij nõ coacti soluunt dictas pstätias ꝓpter lucrum qõ intendunt hẽre ex redditu ännuali vsurã ꝓmittunt: exq̃ ꝓncipaliter lucrũ intẽdũt in illo mutuo. Secus si secũdario: hoc ẽ: ideo mutuãt q; coguntur. Sperãt tñ recipe illum redditũ: vnde aliquãtulũ ꝓsolãtur nõ tñ ex illo lucro mouẽtur ad mutuandum sed ex coactione vel ẽt ex liberalitate ad subueniẽdum necessitati sue cõitatis.

Capitulum. xij. de rapina.

Olite sperare in

iniq̃tate: rapinas nolite ꝓcupiscere: diuitie si affluãt nolite cor apponere ps xi. Venerabilis Jo. Cassian' in collatiõibus dicit diuitias silues eẽ viscꝰ. Sic̃. n. viscus implicãs auez impedit ne possit volare sursũ sed cadit ad terrã ⁊ sic capit ab aucupe: ita amor diuitiaꝝ implicat mẽtem vt ñ valeat q̃ sursũ sũt q̃rere ⁊ appetere. Sed si vlt ad hoc supna ⁊ spũalia se leuare relabitur ad terrena q̃rẽda ẽt rapiendo aliena: vñ capitur tãdẽ a diabolo: ut ait apls. i. Cor. vi. Neq; rapaces regnũ dei ꝓsequẽt: ⁊ rõ ẽ q; faciunt ꝓtra charitatem ꝓximi: ⁊ ꝓtra ꝑcepta dei quoꝝ obseruatio necia ẽ ad ꝓsequẽdum regnũ dei. Dicit. n. ds Exo. xx. Non furtũ facies. Noie ät furti intelligitur ois vsurpatio illicita rei aliene siue occulta siue manifesta: vt dicit Aug. xiij. q. v. c. penale. Et frequẽter accidit q; ñ solũ in morte oia sibi auferunt sz ẽt in vita vl a dñis tpalibus vl a stipendiarijs vel ab alijs. Unde dñs p Ysa. xxxiij. Ue qui pdaris: nõne ⁊ ipse pdaberis: cum ꝓsumatus fueris depdatiõez pdaberis. Exemplũ manifestum ad litterã habem'. i. Reg. xxx. de Amalechitis q̃ cũ fecissẽt magnã pdam ⁊ incẽdium in Siceleh vbi Dauid cum familia sua habitabat sz tũc erat abñs reuersus ex ꝓsilio dñi ꝓsecutus ẽ illos: ⁊ inuenit eos discũbẽtes q̃si festũ celebrabãt diem ꝓ cũcta pda ⁊ spolijs captis ⁊ eis oia abstulit ⁊ fugauit. Et q; pauciss'mi sunt q̃ ñ ꝺuoluti sint rapinis aliq̃ mõ iõ phiseus rõnabilit dño gratias referebat ab ꝫ vitio cognoscens se ꝺmunẽ. Deus gratias ago tibi inq̃t: q; nõ sũ sicut ceteri hoĩum raptores iniusti. Luc. xviij. Nolite ergo spare ⁊c. Ubi tria pñt notari. Primo interdicit ꝓfidentia circa opulentiã tpalẽ ibi. Nolite spare. Secũdo excluditur violẽtia ꝓtra substãtiam mũdialem ibi rapinas nolite ꝓcupiscere. Tertio abijcitur concupiscẽtia q̃tuz ad inherẽtiã eoꝝ finalẽ ibi: diuitie si affluant ⁊c.

Quãtum ad pri . §. I.

mum. Nõ q̃ iniq̃tas hec appellat opulẽtia tpalis seu diuitie fm vgo. car. Unde ⁊ saluator dixit Luce. xvij. Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis: mãmona ät Syriace latine diuitie interpretãtur fm Hiero. Dicũtur ät diuitie iniq̃tates seu iniquitas ñ q̃ in se male sint sed ꝓpter tria. s. q; Inequaliter dispensantur. Numis solerẽ ꝓcurãtur. Noies eis cõit abutũtur. Q; diuitie inequaliter dispẽsentur de se patz. Nam vnus pauper ẽ ⁊ de eis nil hz: alius aliq̃tulum: alius multũ alter plurimum: ⁊ ꝓpterea fm Basiliũ dicũt diuitie iniq̃tatis. i. inequalitatis: q; ñ equaliter distribuũtur hoĩbus. Nec tñ hoc est ex hois industria cuz videamus mltos industriosos satis egere ⁊ simplices ⁊ icurios abũdare. Nec ẽt ex demone: quia nil põt facere sine dei pmissu. Unde qõ ipe dixit xpo cũ tẽtauit ō auaricia oñdẽs ei oia regna ⁊ dicẽs. Hec oia mea sũt ⁊ cui voluero do illa: vt hẽt. Luc. iij. mẽdaciũ dixit: nec mirꝫ q; mẽdax ẽ ⁊ pater eius. Joã. viij. Sz a dño deo ẽ hoc varia diuitiarum ⁊ ineq̃lis dispẽsatio opatiue vel pmissiue Quod intelligẽs Job ait caplo: xij. Abundãt tabernacla ꝑdonũ: ⁊ audacẽ ꝓuocãt dñm. s. ad iraz cum omnia dederit eis deus i manus. s. pmissiue. Cãm ät huiusmõi i eq̃lis dispẽsatõis in parte assignans Ambo. ait. Nũquid iniquus ẽ deus vt nõ nobis eque distribuat vite subsidia: ut tu q̃dẽ eẽs affluens ⁊ abũdãs alijs vo deesset ⁊ egerent: Et ñ potius q; voluit tibi benignitatis sue expiñta cõferre: aliũ vo vtute patiẽtie cozonare: di. xlvij. sic hi. Si g̃ diues ñ vtẽ diuitijs ad finẽ quem dñs ordinauit. s: ⁊ itẽdit vt. s. recognoscat ipsuz ut bñfactorem ⁊ diligat: ⁊ ꝓ nomine eius indigẽtibus largiatur ñ hz cãm sperãdi vitã eternam. Unde recte dicitur talibus: Nolite spare in iniq̃tate. i. in diuitijs. s. retentis. Nam ⁊ diuiti epuloni dictum fuit. Recordare q; recepisti bona in vita tua. Luc. xvij. i. remunerationem accepisti ꝓ diuitias: ⁊ iõ

nō potes sperare salutē. Unde Eccl. xxxj. dicitur Beatus vir qui inuētus ē sine macula qui p' auꝛ non habūt nec spauit i pecunie thesauris. Scdo dicūt diuitie iniq̄tas ꝓpt̄ nimiā sollicitudinē que hēt ad eas. Unde saluator loquens ō terra spinis occupata in qua pars cecidit seminis: dicit significare eos qui a diuitijs z solicitudinibus mūdi suffocantur. Luce. viij. Adiūgit ergo sollicitudinem diuitijs quia sine ipsa sollicitudine diuitie haberi non p̄nt: que ideo etiam spinis comparātur: quia pungunt mentē frequenti sollicitudine z anxietate z sanguinem peccatorum pluriū elicūt: z vbū dei auditum uel lectum suffocāt ne fructus sequatur. Et hec sollicitudo dicitur malitia seu iniquitas: ut dicit Gratianus. xiij. q. v. §. sed hoc exponens illud. Facite vobis amicos de māmona iniq̄tatis. Sperant autem multi ex ipsa sollitutudine sua circa diuitias non posse deficere uel egere: sed ꝓuidere ad plenum occurrētibus casibus. Sz no lite sperare in iniquitate ait psalmista. i. i ipsis diuitijs z vestra sollicitudine ad eas: z rō ē: q̄ vana ē spes ista z deficiens. Uideamus. n. quotidie diuitias deficere z de magnis copijs uenire ad paupertatem. Et hoc est quod ait aplus. i. Thimot. vi. Diuitibus huius seculi p̄cipe non sublime sapere nec sperare in icerto diuitiarum suaꝝ. Exemplū legitur de quodā ortulano qui deum timens quesibi supfluebant ex lucro de laboribus suis oia de die in diem pauperibus largiebatur. Intrauit āt suggestio diabolica in cor eius vt videlicet nō pauperibus erogaret amplius qđ sibi superat sed cōgregaret z cōseruaret ut necessitatibus eius futuris ꝓuideret. Et cum ꝓgregasset magnā q̄titatez pecunie cum magno labore z sollicitudine z in illa sperare ꝓtingit ut quadā die cum laborare ñ posset nec ire. Lepit ergo pecuniam ꝓgregatam i medicos z varias medicinas expenedere: z tota iam exhausta pmanebat infirmitas z ita aggrauata q̄ de consilio medicoꝝ oportebat pedē abscidere ad mortem euadēdam. Ex qua re in augustia cō stitutus reuersus ad se ipsum cepit se arguere de sua vana spe in illa pecunia: z oni miam implorare ut nō aspiceret ad suam iniquitatē: sed redderz sibi pstinam sanitatem ꝓmittens ad solita pietatis opera rediturum. Cui āgelus apparēs: cuz stomacho ait. Ubi sūt diuitie tue ꝓgregate ār p eas in quibus tātam spem hēbas nō facis te sanari? Uerū q̄ recognoscis iniquitatē tuā nō vult deus respicere ad fatuitatem tuā: sz tibi sanitatem tribuo: ita ut caueas nō amplius spare in iniquitate sed in deo viuo. Et tāgēs pedē eius sbito curauit eum plene. Dicūtur tertio diuitie iniquitas q̄ mlte iūq̄tates cōmittūtur ꝓpt̄ eas z p eas. Propt̄ quod dicit Salomon eccīastes. v. Diuitie congregate in malum oni sui. Et Hiero. Omnis diues aut iniquus aut heres iniqui: p ipsas. n. diuitias sperāt puertere iustitiam sciētes q̄ pecunie obediunt oia. Un Ysidorus in li. snia. Lito violat auro iustitia: nullāq; reus ꝓtimescat culpā quā redimere se nūmis existimat. xi. q. iij. pauper. Per diuitias spat diues habē officia z bñficia: z exaltat superbiam Aug. vmis diuinum supbia. Per diuitias spat miꝰ hō obtinere veniaz z supnaz patriā dando elemosynas: ex eo qō ipsa vitas ait. Facite vobis amicos de māmona iniq̄tatis ut cū defeceritis recipiāt vos in eterna tabernacula: q̄si dicat dando pauperibus elemosynas ex iniq̄s diuitijs per merita z orationes eoꝝ parabitur nobis regnum celorum. Sed hoc ē verū qñ ipse diuitie et si per iniquos modos z nimia sollicitudine sūt cō gregate non tñ sūt obnoxie restōni certe. Nā illa oz certis psonis restituere fm oēs doc. theologos z canonistas. Nec sufficit hospitalia uel eccīias facere aut paupibus erogare: vt habeē extra de homi. sicut dignum. Et aug. Neq; si agris inique ac perperam inuasis ita quisq; vtatur ut ex eoꝝ fructib' largas elymas faciat iō rapinā iustificat. xiij. q. v. neq; Sed si restō fiēda ē incerta tūc paupib' erogādum: z ēt alias illicita lucra z supflua: z h̄ i statu gratie sunt fiēda ut fructus percipiat. Nam vt dicit sapiēs. Dona iniq̄ꝝ non ꝓbat altissimus nec respicit i oblationibus iniquoꝝ: nec in multitudine sacrificiorū eorum ꝓpiciabitur peccatis. Unde z Job. xxvij. Que ē spes ypocrite ut auare rapiat: quasi dicat nullam spem p̄nt habere salutis: nisi ex rebus raptis darent elemosynam: cū debeant ea potius restituere. Nolite ergo sperare in iniquitate.

Quantum ad secun. §. I.

dum excluditur ab hoīe vsurpatio rerum i eo qō dī rapinas nolite concupiscere. Sicut autem illicitū ē z contra p̄ceptum desiderium rapine: ita et multo fortius ipsum opus rapine. Et appetitus q̄ dem rapine ꝓhibetur lege diuina z punitur iudicio dei precise. Sed opus rapine ꝓhibetur lege diuina pariter z humana: z in vtroq; foro dei. s. et mundi punitur grauiterq; per turbat nimis pacificum hoium conuictuz. Unde oñs p Ysa. lxj. capitulo. Ego oñs hñs odio rapinā i holocaustum i. etiam si mihi ex ea fiat sacrificiuz. Odire autez dei ē reprobare z punire. Et punitionem raptoꝝ ponit Amos ꝓpha in capi. iij. dicens de eis. nescierunt facere rectum: thesaurizantes iniquitatem z rapinas in edibus suis. Propterea hec dicit oñs deus. Tribulabitur terra. i. corpus z circuietur. s. penis z detrahetur ex te fortitudo tua. i. anima tua que est fortis ad rapinas z alia mala: deorsuz trahetur ad inferos z diripientur edes tue: vbi. s. sunt congregate rapine.

¶ rapina committit quibus modis.

Notandum autē. §. III.

q̄ quibus modis p̄mittitur rapina. s. in vsurpatis dominijs: in publicis bellis: in manifestis latrocinijs: i pedagijs ⁊ gabellis indebitis: iniustis tallijs: ⁊ damnis. Quantū ad p̄mum cū aliquis dñs vel cōitas accipit uel detinet ciuitatē uel castrum ecclesie uel Imperij uel alicuius dñi nō iusto titulo vtiq; raptor ē ⁊ oīne lucrum ⁊ cēsum q̄ inde percipit ⁊ salarium q̄ inde percipiunt officiales ⁊ rectores ab illa rapina ē. Rapine impio: rū ōtra hent eos: ait Salomon, puer. xx. i. deorsuz trahēt ad inferos: sic̄ scribitur de Alexādro. i. Mach. i. q̄ postq̄ percussit Darū regem Persarū ⁊ Medorum p̄stituit prelia multa ⁊ oīum obtinuit munitiones. s. per rapinam: ⁊ interfecit reges terre: ⁊ pertrāsijt usq; ad fines terre: ⁊ accepit spolia multitudinis gētium: ⁊ obtinuit regiones gentium ⁊ tyrānos: ⁊ facti sunt eis in tributū. Unde refert Augustin. in li. de ciui. dei. Q̄ cum quidā pirata dictus Dyomedes captus fuisset ⁊ Alexandro p̄tatus iterrogauit euz Alexāder. Quare mare infestum haberet. s. p̄dando per ip̄m? Cui respondit libera cōtumacia q̄ ea cā ⁊ rōne qua ip̄e totū mūdum persequebat. Sed q̄ ego inquit paruo nauigio id facio: latro vocor: tu vero q̄ magna classe. s. gentium multitudine id agis diceris imperator. Nam alia differētia non ē inter me ⁊ te: nisi q̄ ad hoc me necessitas cogit te vo immēsa cupiditas demū mortuus ē Alexander ⁊ detractus ē cum rapina sua ad inferos.

Cōmittitur scdo. §. IIII.

rapina in bellis. Qui. n. iniustū bellum agunt in oībus que auferunt ab eis p̄ra quos p̄eliantur rapinam faciunt ffz. b. Tho. scda scde. q. lvi. arti. penul. Qui āt iuste bellant si ab hostib⁹ laycis accipiant non p̄mittunt rapinam. Sed ab alijs capientes non sunt immunes a rapina: puta si a personis ecclesiasticis morātibus i ciuitatib⁹ ⁊ locis a lijs hostium nisi illis bonis ut victualibus hostes fouerētur: uel loca eorum essent in castellata etiā ecclesie fm Guil. ⁊ Ul. seu si a viatoribus seu a suis victualia ⁊ alia vt cōiter faciunt rapiant. Unō Joānes baptista dixit militibus. i. stipēdiarijs petentibus doceri viā salutis. Estote cōtenti stipendijs vestris. Luc. tercio. Docēs inq̄t Ambr. super Luc. Iccirco stipēdia p̄stituta eē militibus ne dū sumptus queritur p̄do crassef: di. lxxxvi. c. in singulis. Et vt dicit Aug. militare nō ē pctm. s. de se sed ppter p̄dam militare hoc pctm ē. xxiij. q. i. militare. Etiam cum hoc fieret in bello iusto fm. b. Tho. vbi supra videlicz p̄ncipali itētione cupiditatis ⁊ rapine: vnde oēs tales sunt i donatōis statu. Quod hodie pene in oībus stipēdiarijs inuenitur. Pone inquit psalmista loquēs de iniuste bellantibus: uel p̄ra populū fidelē p̄nceps eorū sicut Oreb. Zeb. ⁊ Zebee: ⁊ Salmana: qui existētes capitanei Madianitaruz iniuste bellauerāt: ⁊ rapiendo bona eorū subiugauerāt populum dei. Sz per Gedeonē cum trecētis occisi sunt cum exercitibus suis cētum vigintimilibus dicti p̄ncipes: ut habetur Judic. viij. ⁊. vij. De bello hēs. j. i ītia p te ti. iiij.

¶ rapina committit in iniustis bellis. q. ou. mpm. presumēda.

¶ In iusto bello. ou. q̄ mpr̄ a sarac nō ē mpma. sed si mpr̄ a xp̄ianis fratribus. hō ueto n̄ sui⁹ bonis hostes foueāt. uel loca eorū ecc̄t in mstellatn. eciā esse. ic̄.

Committitur tertio. §. V

rapina in latrocinijs apertis. Tales erant qui descendētē a Hierusalē i Jericho expoliauerūt ⁊ plagis impositis abierunt semiuiuo relicto: vt habet p̄abolice Luc. x. Et latrones quidem maritimi q̄ dicuntur pirate per mare p̄dantes q̄scunq; excōmunicati sūt: nec absolui p̄nt citra apostolicam sedem. Similit̄ ⁊ latrocinātes p terraz qui spoliāt seu rapiunt sua a romipet⁹: ⁊ alijs pegrinis ecclesias ⁊ loca sancta visitātibus aut etiam eos qui p suis negocijs vadunt ad curiam romanā vbicūq; sit: vel inde redeuntes ad ꝓpria aut portantes ad curiaz victualia: simili modo excōicati sunt: vt. j. habetur in quarta parte ti. i. Alij vero latrones qui alias p̄dāt ac etiā naufragantes expoliāt rebus suis debent excōmunicari: ut extra de rapto excōmunicationi. Et cum alios sceleratos vt homicidas: adulteros: ꝓditores ⁊ huiusmōi cōfugiētes ad ecclesiam ratiōe emunitatis ecclesiastice debeat defendere ⁊ nō permittere ibi capi: istos publicos latrones tueri non debet extra de immu. eccle. Et hi quidem etiam in vita p̄senti male fortunātur. Sicut ⁊ duo latrones qui cum Christo crucifixi sunt: ut habetur Math. xxvij. Et duo p̄ncipes latronū. s. Rechab. ⁊ Baana q̄ portātes caput Ysboset filij Saui occisi ab eis fecit Dauid eos occidi: ⁊ p̄cisis eorum manibus ⁊ pedibus fec̄ suspendi: vt habetur scdo Reg. quāto. De multiplici pena horz raptorz hēs. j. post se. §.

¶ latrones alij sūt exp̄ssi nati. alij debēt exp̄mi.

Quātum ad quar. §. VI.

tum. Exigentes vel imponētes noua pedagia vel guidagia que. s. dari instituta sūt a viatoribus vel mercatoribus q̄ p̄sonis uel rebus quas deferunt: exigētes ipsi sine lnia p̄ncipis. i. pape uel impatoris rapinam p̄mittūt ⁊ excōicati sunt: nec citra sedem apostolicam p̄nt absolui. Exigētes āt ꝓsueta seu cū lnia p̄ncipis noua ⁊ nō tenētes itinera secura ex negligentia seu cupiditate ne expendant p̄ter quod viatores spoliātur: rapinam p̄mittunt ꝓ tenentur ad huiusmodi dāna. Exigētes a persōis ecclesiasticis p se uel alios gabellas ⁊ pedagia pro rebus suis quas non deferunt causa negociatōis rapinā faciunt ⁊ sūt excōicati: ut de censi. c. quāq; li. vi. Et hoc nisi haberent lniam a papa: qō fit in terris ecclesie. Unde ⁊ xp̄us cum quadam vice intraret Capharneum dixerunt qui exigebant ibi

¶ imponētes noua pedagia uel guidagia. sine mora aliorum tute. exp̄mi sūt. n̄ p̄nt absolui n̄ a papa.

¶ gabellas et pedagia exigētes a p̄sonis ecclesiasticis p rebus suis deferentibus exp̄mi sūt. aliter n̄ fiezet de lnia papē.

Rapinā comittit dñs tpāles · imponēdo nūa seu colecta · seu ꝓstātias · ultra debitū rōnis.

pedagiū Petro magister vester nō solui dragma. i. illud qđ cōiter soluebat̄ ꝓ trāsitu in loco. Et introeūtibus in domum iterrogauit xp̄us Petrum dic̄. Simō. Priceps terre a quibus accipiunt tributum uel cēsum a suis uel alienis? Rñdit Simō Petrus ab alienis. Ergo subdit xp̄us: liberi sunt filij: iussit tñ ipsum ire ad mare ⁊ staterem quem ĩueniret in ore piscis hamo capti daret exigētibus ad scādalum: ut hētur Math. xvij. Ad innuēdū ꝙ psone religiose ⁊ ecclesiastice ōles erāt xp̄us cū discipulis nō tenētur talia soluere. Imponētes q̄z tallias seu collectaa seu pstātias dñi tpales uel ciues alicuius cōitatis psonis vltra debitum rōnis nimias uel improportionatas ex certa sciētia. Similiter exigētes a subditis seruitia indebita ĩ personis uel rebus ut operas in agris: ⁊ vecturas aialium rapinam ꝓmittūt ſm. b. Tho. scōa scōe. q. lxvj. arti. penul. de q̄bus dicit Ezech. xxij. Principes in medio eius quasi lupi rapiētes p̄dam. Roboam rex quia noluit alleuiare iugum seu onus exactionum graue quod Salomon p̄ eius impo suerat pplo isrl: ad ꝓtinuādā pompā ⁊ iactātiam curie sue amisit. io. ptes regni sui. i. decē tribus q̄ exigebat ꝓ eo lapidatus fuit a pplo: vt p̄z ĩ tio Regum. xij. Exigentes tallias a clericis sine licētia pape: rapinam faciunt: ⁊ post monitionem si nō cessauerint ab huiusmodi sūt excōicati: extra de immunita. eccl̄ia. nō minus ⁊. c. aduersus ⁊ ex. de cē si. q̄ꝫ. li. vi. de qua excōicatōe hēs ĩ. iij. pte titu. i. Quecunq; āt rapina sit ex predictis mortale peccatum ē: ⁊ ꝓsequēter ducēs ad eternam mortem nisi fiat de ea pnia ⁊ restō si pōt. Unū Ezech. xviij. dicit dñs. Si genuerit q̄s filiū latronē rapientem rapinas ⁊c. nūq̄d viuet. s. talis raptor non viuet vita. s. gratie: sz morte morietur. s. corporali: ⁊ inō erna. Ergo rapinas nolite concupiscere. De tallijs seu collectis pedagijs ⁊ gabellis vide plene. ĩ. e. ti.

Rapinā faciūt · exigentes tallias a clero · sine licentia p̄e.

In tertio princi. §. VII.

pali psalmista vocet remouere ꝓcupiscentiā idest amorem diuitiarum quo. s. q̄s eis inheret vt vltimo fini dic̄. Diuitie si affluant. i. ēt si a deo fluant per licitam acq̄sitionez nolite cor apponere: idest ibi constituere finem eas amando vt p̄ncipale bonum hoc. n. eēt frui eis Nam frui ſm magistrū. i. sētētiaz di. i. ē amore iherē rei ꝓpter se: qđ fiēdū non ē nisi summe trinitati. Nam scōm Hiero. ĩ possibile est ut p̄ntibus quis ⁊ futuris fruat̄ bōis i. glia celesti. Et hoc ē quod ait saluator. Impossibile ē diuitem intrare in regnū celorum. Math. xix. Loq̄tur enim de diuite q̄ ꝓstituit suum vltimū finem in diuitijs cuius signum manifestum est: si apponat cor diuitijs ita qđ ibi ꝓstituat finem q̄n ꝓpter diuitias acquirēdas uel ꝓseruādas parat̄ ē facere contra dei p̄ceptum. De hoc etiam intelligitur illud Luc. vj. Ue eterne. s. dānationis vobis diuitibus qui hētis consolatōnem vestrā. Nolite erge cor apponere diuitijs constituendo ibi finem per modum fruitionis. Et rō quare nō sint diligende ē: quia ibi non repitur qđ creditur: sed decipiunt: ⁊ ꝓpterea xp̄us appellat eas fallaces. Nam ꝓmittunt felicitatem fruitionis pfecte: ⁊ p̄ stant miseriam damnationis eterne. Unde Salomon ait. Eccliastices. v. Qui amat diuitias nō capiat fructum ex eis. Fructus scōz. b. Tho. ĩ sūma dicitur a fruor frueris: quia fructus ē vltimuz qđ desideratur ⁊ expectat̄ de arbore: vnde congrue significat fruitionem dei que ē vltimus finis q̄ desideratur ⁊ expectatur a nobis ex opibus nostris Est enim ultimum in actib' glie: q; post visionem ⁊ ītētionē seu dilectionem sequitur fruitio: Unō Joan. xv. dicit dñs xp̄us. Posui vos ut eatis. s. p bona opa via mandatorum ⁊ fructū afferatis. i. consequamini eternam fruitionem. Huius autez fruitio in se hz sanctitatem suauitatē et puritatez Sed qui amat diuitias ut auarus: ꝺ quo ibi loq̄tur non capit ista ex eis: nam insatiabilis ē. Unde Criso. Ipsa appositio diuitiaz auget flāmam: et maior fit cupido. Et Ambro. Nec satietas vnq̄ aderit cupiditati di. xlvij. sicut hi. Scōo auarus p̄ uatur suauitate. ꝓpter quod dicitur ecclesiastes. v. Saturitas diuitis. i. abundātia magna ñ sinit dormire eum. Tertio puritate p̄uatur. Nā ut dī Eccle. x. Auaro nihil ē scelestius: hoc āt animam suam venalem hz: quod patz q; p vno solido lucrando vendit aiam suā diabolo ꝓmittendo mē dacium periuriū: ⁊ huiusmodi. ergo ex quo non capitur fructus q̄ intēditur ex diuitijs scōm psalmistam. Diuitie si affluant nolite cor apponere.

p̄ indujas nō ē cor ponēdū · eradendo separandū.

Rapina sumitur multipliciter

Et pro maiori. §. VIII.

declaratione mātis huiusmōi pōt sic diffiniri. Rapina. s. q; ē rei aliene non sacre in loco nō sacro illicita per violentiam ad lucrum facta vsurpatio. Declarando autem pticulas eius nō q; vsurpatō dicit actum in genere. Sciendum tamen q; rapia sumitur multipliciter. Uno modo largissime ⁊ ĩ proprie pro omni vsurpatōne indebita siue rei tē porālis siue rei spūalis: ⁊ sic sumitur ad Phil. ij. Non rapinam arbitratus ē. s. xp̄us Jesus eē se equalem deo. Sed hoc fecerunt pmi parentes qui ut dicit Aug. voluerunt rapere diuinitatem. i. dei equalitatem ⁊ perdiderunt felicitatem. Sed huiusmodi rapine xp̄us soluit penam: ⁊ hoc ē quod dicitur per psalmistam. Que non rapui tunc exsoluebam. Secūdo sumitur minus large ꝓ vsurpatione ⁊ acquisitione vel retentōne illicita rei tē porālis quacūq; siue manifesta siue occulta: ⁊ sic Amb. dicit q; qui vsuram accipit rapinam facit. xiij. q. iij. Et Aug. ait. Si quid inueniſti ⁊ nō rediſti rapuiſti. xiij. q. v. qđ tñ pertinet ad furtū Et Hiero. Aliena rapere ꝓuincit qui ultra neces

saria sibi retinere probatur: di. xlij. §. i. quod tñ intelligitur de superfluo nature z persone. Tertio modo rapina sumitur proprie z stricte scilicz pro vsurpatione rerum violenta: z de hac xpus phisseis ait. Pleni estis rapina. Math. xxiij. Et secundum hanc acceptionem propriam hic diffinitur. Unde in ea ponuntur differentie eius ab alijs vsurpationibus. Rei aliene dicitur ad differentiam rei proprie. Nam rem propriam si quis etiaz per violentiam acciperet ab eo qui ab eo abstulit dum asportat non esset rapina: nec etiam postq̃ ad locum raptor se contulit z portauit: q̃uis alias male faceret cum posset in iudicio repetere. Non sacre z in loco non sacro subditur: ad differentiã sacrilegij quo res sacra auferur: vel de loco sacro res non sacra. Illicita additur ad differentiam eorum que ẽ si manifeste z contra voluntatem eoz a quibus accipiuntur auferrantur tamẽ licite tolluntur vt in bellis iustis cum ôbito modo auferũtur bona ab hostibus z cum alias debitum ab aliquo inuito publica auctõitate aufertur. Ibi enĩ nec rapina nec peccatum est: ar. xiij. q. v. c. non sane. Per violentiam additur ad differentiam furti quo non manifeste sed fraudulenter res capit aliena: per hoc enim philosophus distinguit furtũ a rapina. v. ethi. quia furtum occultum. Rapina vero violentam vsurpationem importat z sic sũt diuerse species auaritie. Ad lucrum facta dicitur ad differentiam raptus que ẽ species luxurie qua mulier rapitur ad concubitum non ob lucrum ô quo infra.

Nota q̃ rapina ẽ peior furto tripl. rõne.

Nota secũndus. b. §. IX

Tho. scõa scõe. q. lxvj. q̃ rapina est grauius peccatum furto triplici ratione. Prima ẽ tal. Furtum z rapina habent rationem peccati propter i uoluntarium quod est ex parte eius cui aufertur res q̃ scilicet cõtra volũtatez eius auferur id cuius est dominus: vbi ergo magis reperitur de ĩuoluntario ibi maius peccatum. Sed maior ratio i uoluntarij inuenitur in rapia q̃ in furto: quia violentia que repitur in rapina directius opponit voluntati q̃ ignorantia que inuenitur i furto: cuz nesciente eo res auferatur z ideo grauius peccatũ ẽ rapina furto. Secũda ratio est q̃ p rapinã ñ solum infertur damnum: sed etiam infertur iniuria persone: cum hoc vergat in quandaz ignominiam ipsius persone: z hec iniuria personalis ponderat fraudi uel dolo que pertinet ad furtuz

Tertia ratio sumitur ex pena a legibus vtriq̃ peccato imposita. Nam secundum leges caõicas z ciuiles grauius punitur rapina q̃ furtum: vt. j. parebit. Quis autez dubitat sceleratius esse commissum quod grauius est punitum? inquit Hiero. xxiij. q. i. non auferamus. Q̃z autem homines verecũdent magis ô furto q̃ de rapina non ẽ ex eo q̃ furtum sit turpius. i. grauius q̃ rapina. Est. n. verecundia secũdum phum tertio ethicorum timor de turpi actu: sed ut dicit. b. Tho. q̃ homines sensibilibus inherentes magis gloriantur de virtute exteriori que manifestatur ĩ rapina: q̃ ô virtute interiori que tollitur per peccatum z ideo minus verecundantur de rapina q̃ ô furto: cum tamen magis deberent de rapina erubescere. Rapinas ergo nolite concupiscẽ ait psalmista z multo magis nolite facere: exquo grauius ẽ furto a q̃ homines cõmuniter se custodiunt: z grauissime etiam puniuntur. Et de pena infra ponitur.

De pena raptoris. §. X.

Nota q̃ cum quis rapit res alienas secundum leges si agatur infra annum ciuiliter punitur i quadruplum computata scilicet ipsa re. Si autem p̃ annum: punitur in simpluz. ff. vi. bo. rap. l. i. z ij. tenetur tñ raptor ad istam penaz postq̃ fuerit cõdemnatus ſm Tho. Si vero agatur criminaliter punitur propter vim sine armis in tertia pãte bonorum z est infamis. ff. de vi z vi ar. l. i. Si autez cum armis punitur deportatione: quia scilicet ô portatur in insulam z perdit oĩa sua bona. ff. de publi. iu. l. iij. §. item lex iulia. Secundum canões vero multipliciter punitur. Et p̃ma pena est: q̃a excõicatur ab illo episcopo in cuius episcopatu fecit rapinam extra de rap. z incen. c. i. z. vi. q. iij. placuit. Itez denegatur ei pnĩa nisi restituat ablata: vel securitatem plenam faciat de reddendo si habeat vnde possit. Si vero non haberet vnde posset z distulit accipere penitentiaz usq̃ ad mõtem: z sic non potest satisfacere: si petat penitẽtiã dabitur ei z etiam viaticum. Si autem decedat ĩ penitens: tunc z viaticum z sepultura negabitur extra eo. c. super eo. z. c. in litteris. Q̃z si non habz vnde reddat nec heredes nec ꝓpinqui volunt satisfacere ipse tñ ꝓtritus facit quod potest licet tarde nõ ꝓuabitur pnĩa z viatico: sed tamen sepultura negabitur. Quod statutum ẽ ad terrorem aliorum. Presbyteri vero qui contra p̃dicta fecerit sepeliendo ipsuz z huiusmodi: debent ôponi ab officio z bñficio: ut in. d. c. sup eo. Sed tamen de istis raptoribus occultis nõ debet iste rigor seruari secundum Inno. extra eo. in litteris.

Item nota q̃ qui. §. XI.

participauit in crimine rapine vel furti uel sacrilegij vel alterius iniuste damnificatõnis mortaliter peccauit. Quibus autem modis fiat participatõ huiusmodi continetur in his versibus. Jussio: cõsilium: consensus: palpo: recursus. Participans mutus: non obstans: non manifestans. Et inquãtum quilibet eorum teneatur ad restitutõnem vide nũc in declaratione eorum.

Quantum ad .§. XII.

Q̃ quinq̃ casus p̃mi v̊sus datur talis regula q̃ si ex p̃cepto alterius vel p̃silio vel p̃sensu. ſ. cooperatõnis: uel palpatõe. ſ. adulatiõis laudãdo eum. Jdẽ de derisione vel vilificatione vt ad hoc ĩducat: puta q̃ dicit ñ eẽ bonũ ad aliq̃d: ꝛ q̃ nescit rapere ꝛ hĩ'. ꝛ ex hoc dãnificans mouet ad dãnificãdum Jtẽ dicit Pe. de pal'. de detractore si p̃p̃ detractõnem audiẽs p̃uocatus dãnificet detractũ. Uel recursu: si receptõe fur̃ ul' rei furate ẽ facta rapina uel alia dãnificatio iniusta: ita q̃ al's nõ fuisset facta: vel ẽt postq̃ ẽ facta rapina uel furtũ qñ ex receptione furis uel rei furate ip̃editur ñ solũ punitio sz ẽt restõ rei ablate fm Pe. de pal. uel cũ dãnificans hz recursũ ad aliquẽ sicut ad p̃stantẽ patrocinium ad nocumẽtum al's q̃libet eorũ p̃ se tenetur insolidum. i. in totũ leso seu dãnificato etiã si nihil de rapina puenisset ad eũ aut p̃ se nil dãni intulisset. ꝛ hoc quousq̃ illi leso fuerit satisfactum. Si ãt etiã sine ope istorũ. ſ. p̃silio mandato ꝛ huiusmõi fuisset nihilomin' facta rapina vl' dãnificatio: ꝛ nil plus p̃ qõcunq̃ opus illorũ addit̃ ẽ ñ tenẽtur nisi q̃tum de rapina puenisz ad eos. Si vo aliq̃d plus factũ ẽ ex mãdato vel consilio uel alĩs huiusmõi ad illud plus tenet̃ insolidũ Et qõ dictũ ẽ de iussione idẽ intellige qñ rapinaz uel dãnum noĩe suo factũ ratũ habuit hec Pe. õ pal'. xi. q. iĩj. c. qui p̃sẽtit: cum duob'. c. se. extra de resti. spo. c. cum ad sedẽ. Jtem de p̃silio i p̃iudiciũ ecclesiarũ ut de collectis eis iponẽdis ꝛ huiusmõi tenet̃ insolidũ q̃ dat tale p̃siliũ vñ seqũtur cũ effectu talis impositio collecte clericis sine licẽtia pape extra de sen. ex. nouerit. Jtẽ qõ hic dicitur de consilio rapine idẽ intelligit Pe. de pal'. de p̃silio vfe. ꝛ idẽ dicit de aduocato dante malum p̃siliũ ẽt ex ignorãtia. Jtẽ dicit Ric. de p̃silio qõ dat̃ alicui q̃ nõ restituat alienа: vel quocũq̃ alio mõ p̃silium p̃stat in dãnum p̃rimi sciẽt̃ uel ignorantia crassa sine quo consilio talia ñ fierẽt: ar. õ sen. ex. c. nup. in glo. Lõditores iniquorũ statutorũ q̃ sunt in dãnum p̃rimorũ fm Durã. tenent̃ restituere totum illud dãnum: ꝛ siliter p̃sultores statutorum illorũ Jtez qñ plures vadũt in simul ita q̃ vnus nõ iret sine alio ad faciẽdum aliqõ furtũ uel dãnum uel bellum ũustũ vbi iferũt dãnum cũ sit ibi p̃sensus cooparionis q̃libet eorũ tenet̃ insolidũ de damno dato. Sz siquis tales seq̃ret̃ ita q̃ sine eo ẽt fuisset factum damnum tenetur solum de eo qõ puenit ad eũ ꝛ de eo i q̃ dãnificauit: ar. ad hanc distinctionem extra de sen. ꝛ re. iu. cum inter: ꝛ de sen. ex cõi. c. inter alia: ꝛ. xi. q. iĩj. c. qñ multos. Notarĩ ẽt uel alie persone q̃ destruunt testamẽta uel alia instruñta p̃tinentia legata facta locis p̃is: vel q̃ buscunq̃ p̃sonis: uel debita alia que alĩ nesciunt seu p̃bare nõ p̃nt: vnde seqũtur damnũ q̃ talia nõ soluũtur: tenẽtur insolidum lesis: quia p̃stãt cãm efficacem. ¶ Qui vero occultant ea studiose peccãt mortaliter: nec debent absolui nisi manifestent ea cum oz. Et licet aliqui dicant eos non teneri ad restitutionem quia heredes remanẽt obligati legatarijs uel alijs creditoribus: nõ videtur hoc verum cum p̃estant cãm efficacem damni sicut ꝛ p̃mi dum occulte ea tenent: ꝛ permaxime cum heredes uel debitores hoc nesciunt quia tunc ñ obligant satisfacere. Sz ẽt si sciũt ꝛ satisfacere nesciũt seu nolunt: q̃ legatarij hoc p̃bare non p̃nt. Nec valet rõ eorum sicut patet in simili. Nam cuz plures obligant insoliduz obligatõ vni' magis p̃ncipalis non tollit obligatõnem minus p̃ncipalis: sicut obligatio pupilli ad restituendum vsuram quaz fecit tutor p̃ eo non deobligat tutorez si pupillus non reddit.

Quantum ad .§. XIII.

tres vltimos casus secũdi versus datur talis regla Q̃ si talis mutui. i. tacens quando videt fieri furtum ꝛ dolose tacet cum posset impedire. Ec simi liter non obstans qui posset obsistere. Et nõ mãifestans. i. qui scit ubi sit res rapta vel furata ñ manifestat ẽt cum de hoc interrogatur. Jn quolibet horũ casuum si ẽ officialis tenetur insolidum cuz teneat̃ ad hoc ex officio suo ẽt si nil puenerit ad euz quousq̃ dãnificato sit satisfactũ: di. lxxxvj. c. facientis. Et intelligit Sco. cũ interrogat̃ in iudicio ꝛ non manifestat vbi sñialit̃ res ablata uel alias iniuste possessa posset domino restitui: ita tam̃ q̃ dicendo veritatem non imminet piculum sui status uel sue persone talis tenet̃ leso siue sit officialis siue p̃uata persona: ar. ad hoc. xi. q. iĩj. c. q̃sq̃ ꝛ extra de furt̃. c. qui cum fure. Sed officialis etiam extra iudicium interrogatus tenetur si non dicat. cum non imminet sibi periculum siue persone. Si ãt non sit officialis exquo ad hoc non tenetur ex suo offõ q̃uis peccet: non tñ tenet̃ ad aliquam satisfactõem dãnificato. Tho. sc̃a sc̃e. q lxij. ꝛ in. iĩj. sñiarum di. xv. ꝛ Al. in. iĩj. ꝛ Ul. i gl. ponũt predictos versus: ꝛ sic exponunt. Ray. in summa ꝛ hosti. in summa de peni. ꝛ re. ꝛ Innoc. super. c. sicut dignum de homi. satis concordant. Et Pe. de pal. in quarto ponit dictos versus. Et istos tres ultimos casus sic declarat Mutus qui scilicet scit vbi est res abscondita: ꝛ non reluat. Non obstans ille scilicet propter cuius culpã in non purgando prouinciam malis hominibus furta ꝛ latrocinia cõmittuntur: sicut tenetur pastor ppter cuius culpam lupus ouẽ commedit. Non manifestans Judex qui de ea re quã cognoscit debet p̃nunciare ꝛ sic manifestare ius partũ si non facit tenetur. Jtez fm Sco. in quarto quã uis ad alicuius officium pertineat obuiare malis ꝛ damnis que fiũt quãdo hoc faciẽdo vergeret i

¶ si rapinā vng ſatisfiat. aḡ alīs emīt obligan. ſc̄ipē p oibꝫ ſol ut. ſic omē debēt ab eo ſoluē.

Capitulꝫ Duodecimū.

aliquo caſu ad malum reipublice puta magnum ſcandalum vel euidens periculum pꝛope perſone tūc ñ obuians nec tenet ad ſatisfactiōem: nec etiaꝫ peccaret ſi obuiare patus eēt qñ p̄dicta non ipedi rēt: ar. di. l. vt ꝓſtituer. Sec̄ ſi ñ imminēret tale ſcandalum vl̄ ꝓiculum.

Et nota qꝫ ſi .§.XIIII.

vnus dictoꝝ q̄. ſ. tenētur in ſolidū ſatiſfecit itegraliter de oi dāno expēſis ſiue i cōmodo ſiue intereſſe oēs alīj liberātur: qꝛ ñ tenēt dānificato. Nā bona fides ñ patit vt idē bis exigatur. ff. de re iudi. l. bona fides. Ray. Hoſt. ⁊ Tho. Et addit Ray. di cēs ſic. Ille cui ſic ſatiſſit credo qꝫ pōt ⁊ oz quantū ad iudiciū aīe cedere actōem illi q̄ totū ſoluit: nō quidē vt ab vno totū exigat niſi fortē a p̄ncipali: ſꝫ p ptib' petat a ſinglis: quātum āt ad foꝝ p̄tētō ſum nō tenetur cedere. ff. ò admi. tuto. l. ſi plures l. i. Tamē ſic̄ dicit Hoſt. ſiue ſit facta ceſſio ſiue ñ alīj q̄ nihil ſoluerūt tenētur ex ꝓſcia ad releuādū illum q̄ ſolidū ſatiſſecit q̄libet in ſuis ptibꝫ. Naꝫ ſoluēs vtiliter geſſit eoꝝ negociū: vñ tenētur hēre ratū ⁊ ei ſatiſfacere: ar. ff. ò nego. ge. l. cū pecunia: ⁊. l. ſoluēdo. Tho. ad̄ ſcōa ſcōe. q. lxij. quaſi declarans dicit qꝫ ſi ille q̄ fuit p̄ncipalis ut puta p̄ceps ſoluerit oēs illi liberati ſūt q̄ fuerūt cum eo ad dānum faciēdum inducti. Si vō alius reſtituit tunc illi qui ſūt p̄ncipales: ⁊ illi ad quos res puenit teñ tur reſtituere illi q̄ reſtituit ut videtur itelligēduꝫ qꝫ ſi iſti tales ñ reſtituāt ei ceteri tenētur ꝓ ſuis pārtibus ut dictum ē p̄ius.

Et nota ſecun .§.XV.

dum Inno. in glo. ſup. c. ſicut dignū. extra de homi. qꝫ ſi ſpoliatus liberalit dimittit p̄ncipali vt raptoꝛi vel p̄cipiēti liberatus ē ꝓſiliatoꝛi ⁊ huiuſmodi: qꝛ liberatus ē is q̄ p̄ncipalr tenebat ⁊ q̄ res habuerat. Sꝫ ſi dimittit ꝓſiliatoꝛi non credit ipe Inno. liberatos alios ad quos res puenerūt niſi expreſſe intellexerit eos liberare: neq; ēt illū q̄ rapinam fecit: ēt ſi de rapina nil hūit: qꝛ de iure nāli ⁊ dīno ꝓſequēs ē qꝫ ſublato p̄ncipali tollatur accēſſorium: ⁊ non ecōuerſo: extra de ꝓſti. c. trāſlato: imo plus: qꝛ ſi ēt liberalit abſolueretur p̄ncipalis nō ꝓpter h̄ abſolut' ē cōſiliarius ſi aliq̄d ad eum puenit de rapina niſi alius ꝓ eo ſatiſfecerit: ⁊ tūc iſte ꝓſiliarius in cāu aīe ei teneret q̄ pro eo ſatiſfec Concordat Hoſti. Et q̄uis a p̄dictis oīb' poſſit exigi pena q̄druplici: ut de rapina ⁊ oī furto māifeſto ⁊ de alio furto pena duplici. Tñ Tho. ſcōa ſcōe. q. lxij. q̄ſi declarans dicit huiuſmōi pene nō debētur niſi poſtq̄ fuerint adiudicati p ſniam in q̄ caſu pēa vnius ſm Ray. non liberat alium. xij. q. ij. c. cum deuotiſſimam.

Nota qꝫ ſi quis .§. XVI.

¶ ſi alīq̄ fuerit in rapīa. et alīj in ꝓſilio. ſi ſpoliatꝰ dimittit p̄ncipali. ad raptoꝛē liberat ꝓſiliarij. h̄ ſi dimittit ꝓſiliatores. nō ſūt liberati raptores. ⁊c.

emit de rapina vel furto qō ptinet ad ptīcipationem rapine ſi hoc fecit ſcīēt aut ꝓbabilit hoc credens: ſi hoc fecit cupidate acq̄rendi ſibi: vt. ſ. haberet l' vēderet alteri ſicut vellet ĩcurrit in multa mala ⁊ incomoda ſm Ray. Tho. ⁊ Al. Primo idiſtincte tenetur ad reſtōem rei ſi hz: vel valoris eius ſi ñ hz: aut etiam ſi ex ipſa re ꝓpa reddita detegeret cū ſit ocultum: tūc. n. ſufficit valorē reſtituere. Scōo nō liberat alienādo alteri vel ſi res peat morte vel quocūq; cāu: vel ſi auferatur ei ignorārer aut violēter: ⁊ hoc niſi rem ipam empta de rapina vel furto obtuliſſet dño ipius rei tē pore ⁊ loco ꝓgruo ⁊ ille recipere noluiſſz. Tertio peccat mortaliter: ⁊ rō vtriuſq; ē qꝛ furtuz cōmiſit rem alienaz ꝓtando iuito dño. ff. de furt. l. i. Et fur ſp ē i mora reſtituēdi. ff. de ꝓdi. fur. l. p fure. §. conditio. Quarto nec p̄cium qō dedit pōt repetere ab eo cuius ē res. Unde. C. de furt. l. in ciuilem: ſic dicitur. In ciuilem rē deſideratis vt res agnitas furtiuas nō p̄us ſoluatis q̄ p̄cium ſoluꝫ fuerit a dñis. Curate g̃ cautius negociari ne non tm̃ in dāna huiuſmōi ſed ēt i ſuſpitionez criminis incidatis. Nec pōt ſe defendere rōne ſtatuti ſup hoc editi: qꝛ tale ſtatutum eēt ꝺ deum: ar. di. viij. que ꝓtra mores. Quinto ēt tenet reſtituere oēm vtilitatem quā habuit vel habere potuit. et etiam i cōmoda que ſuſtinuit ille cuius ē res ſcōz Guil. deductis tamē expēſis quas feciſſet vtiliter circa rem ipſam. Sexto ꝛſi reſtituit rem deteriorem q̄ cum ad ipm̃ peruenit non liberatur: et ſi i aliquo tempore medio fuit res melioꝛ tenetur ad eſtimationem plurimi. ff. de furt. l. in re furti tua ⁊ ò reſti ſpo. c. grauis. Et h̄ ſcōz q̄ſdā itelligēdum ē quādo res non habetur. Si. n. res hēt ſufficit qꝫ ſit eque bona ſicut cuz fuit ablata. Septimo qꝛ non poteſt agere contra venditoꝛem ò p̄cio ſibi dato: obſtat enim ſibi turpitudo ſua: ⁊ h̄ niſi expreſſe cauerit. x. q. ij. c. hoc ius in fi. Scōm tñ Alex. de ales in. iij. talis pōt rem ēptā reſtituere vendēti vt recipiat qō de illa dedit. Magis. n. enim pōt ſibi ꝓuidere q̄ alīj: oz tñ iducere furem ad reſtituēdum rem illā dño ſuo: hec ille. Ueruꝫ i foro ꝓſcie tenetur vēditoꝛ rei q̄ ſciebat rē furatā ē reddere emēti bona fide. Et multo magis q̄ furatus ē tenetur reddere vl̄ domino rei ſi ſibi ſatiſfactum non eſt per emptoꝛes uel conſumptoꝛes eius uel ei qui emit ſi ipſe reſtituit. In hoc tamen non excuſat ignorātia iurīſ. ſ. quia credebat eſſe licitum emere ea que quis rapuit: extra de reg. iurī li. vi. c. ignorantia. Sed ne ignorantia facti craſſa ⁊ ſuppina: puta cum quis tempore guerre iuſte uel iniuſte emit a ſtipendiarijs calicem paramenta miſſale et hi'. i: intentione lucrandi exinde Nam tenetur in totum ſecundum predicta arg. xij. q. ij. c. qui ⁊ humanis: xvj. q. i. ſi cupis: de cleri. ex. mi. c. apoſto lice. Idem dicenduz ſi ſup hoc

¶ q̄ emit nꝫ de rapīa vl̄ furto incurrit in mlta mala.

p̃mittere de rapiñ edentes alñ tenẽ tur ad restitutionẽ. et alñ nõ.

nihil cogitabat: ꝛ sic ꝓpter fatuitatẽ ꝛ temerariã simplicitatẽ emit: teneꝫ scõm Ray. ꝛ Hostien. Si ãt ꝑmus raptor uel emptor vl̃ ꝑncipalis restituit plene rei estimatõem cũ toto itereſſe: ceteri q̃ emerũt uel dono acceperũt liberati sũt: ar. ff. ò cuicũ. l. si serui: agat tñ pniam q̃libet ò petõ suo. xiij. q. v. q̃ habetis: scõm Ray. ꝛ Guil. Si ãt rẽ quem sciebat raptã emit volũtate restituẽdi ãsi vtiliter gerens negociũ illius cuius fuerat ñ peccat ꝛ põt ab expoliato petere p̃ciũ qõ dedit ꝛ q̃cquid expẽdit ad ꝓseruatõem eius. Si q̃d ãt lucratus ẽ cũ ea re illud ptinet ad dñm rei ꝛ si res sine culpa sua pereat uel amittat. Põt ẽt petere q̃cq̃d soluit ꝑ ipsa re: ꝛ in iudicio aĩe creditꝫ tali emptori absq; ꝓbatione: sz nõ in foro ꝓtentioso nisi hoc publice ꝓtestaretur: ar. ff. de nego. gest. l. nesemnius. Si ãt talis emptor postq̃ fecit diligẽt inq̃rere ꝛ ñ potuit iuenire cuius eẽt illa res: q̃cquid ualet ultra id qõ expẽdit ꝑ ipsa re: dãdum ẽ ꝑ aĩa illius cuius fuit et sic liberat. ẽ: ar. ad hoc. xij. q. ij. quattuor. Si essz paup posset a p̃lato ẽt ei ut paupi relinq̃ illõ plus ꝓcio soluto. Guil. ꝛ Host. Si vero emit bõa fidẽ ꝛ cũ diligẽtia adhibita ñ teneꝫ restituere durãte bona fide: ꝛ emẽdo ut ꝑ ꝓmodo suo habẽt tñ peccat. Et si durãte ꝓscia ñ decepta ꝛ bõa fide res perijt ñ teneꝫ: qz nõ erat in mora: ꝛ silr si alienauit nõ teneꝫ: sz postq̃ cõperit rẽ fuisse vitiosã si inuẽit dñm ipsius rei dz ei reddere: nec põt p̃cium petẽ ab eo. C. de furt. l. in ciuilẽ: sed agat ꝓtra venditorem: põt tñ retinere vel petere expen. q̃s existẽs in bona fide fecit circa rẽ ꝓseruãdã vel meliorãdam ꝛ nõ teneꝫ dẽ fructib' tp̃e bone fidei ꝓceptis iam ꝓsũptis: sz de extãtibus q̃ adhuc nõ eẽnt ꝓsumpti exquo malã fidẽ cepit hẽre secus: qz teneꝫ restituere. Ray. in sum. Hosti. in sũ. Guil. in glo.

ſ. rapinã nõ ſit ꝑ ſe ꝑcatum mortale ſed ex genere ſuo ſolum venialis. ſ. de rapina. ſ. de furto. ſ. de furto. ſ. de furto

¶ Pdimentes. et alij pauperes. pñt
rengę bñtū nāīd. a mptoribg.
et usurarijs. sz nō audeūt.

ꝓsilium sapiētum. s. in casu quo bona raptoris vl̄
vsurarij nō eēnt obligata oīa certis ꝓsonis sz q̄dā
icertis: tūc de lnia epi qui est pauperum pater di.
lxxxviij. epus: pōt vti talibus ac si epus distribue
ret ei ut paupi de illis icertis: parce tñ z cū timo
re. Hoc tñ videt habē locum qñ vir habēt vnde
posset restituere certa: q̄ restitutio incertoꝝ fien
da ē ꝑ⁹ restitutis certis. Oībus supradictis alijs
remedijs pōt vti vxor vsurarij si de vsuris hēat
dotē: z vir nihil hz nisi restitutioni obligatum ra
tione rapine: furti: vsure: vel alia de cā: ꝑut dictū
ē. Jn oī tñ ꝓdicto casu tenet vxor debitū reddere
viro z econuerso: nisi subsit aliud impedimētū: ar.
xxxiij. q. v. si dicat: Fratres ēt ꝓdicatores q̄ vadūt
uel ꝓuersāt apud vsurarios q̄ non hñt nisi ò vsu
ris uel apò raptores vt eos inducāt ad restitutio
nem siue ꝑ ꝓdicationē in generali siue in spāli per
ꝓsuasionē excusātur maxime si apud alios ñ pos
sent ꝓmo de inuenire: extra de sen. ex. cū volunta
te. Et hoc itelligēdum ē cū moderamine: z de vic
tu z vestitū z libris fz Pe. de pal. z si sit spes ꝓba
bilis de illorum correctione. Jtē si ꝓpt eoꝝ expen
sas raptoriꝫ ñ subtrahat facultas restituēdi nec
in toto nec in parte: ar. ij. q. vj. anterioꝝ. §. illud.
Guil. z Hosti. De restōne habes plene. j. in ti. ij.
ꝑ totum. A iudeis dicitur Pe. de pal. q̄ ñ licet re
cipere ꝓpter scādalum.

De filius z filia. §. xvm

bus z familia raptoris vsurarioꝝ z alioꝝ q̄ resti
tutioni sūt obligati viuētibus de bonis ipsorum.
Nō. distinctionē scōz Geral. ordi. heremi. q̄ aut
vsurarius ē soluendo: aut non. Jn ꝓmo cāu. s. cuz
ē soluēdo z alia adhoc hz vltra ea ad q̄ satisfacē
tenetur: de illis viuē pñt scōm distinctōnem tñ da
tam de vxore in hoc casu. Jn scōo cāu cū. s. non ē
soluēdo: q̄cquid ꝓsumūt in cōmedēdo z bibēdo
z vestiēdo restituere obligāt. Et rō ē: q̄ illum red
dunt ipotētem ad satisfaciendū: z sic dāno ꝑstāt
cāz efficacē. Excusari tñ pñt tales ꝓpt q̄nq̄. Pri
mo ꝓpter ꝓcuratōem. i. cū cām spoliatoꝝ agunt
s. laborando fideli⁹ z frequēt ad inducēdum illuz
ad restituēdum: z hoc dum habēt spes circa hoc
de eo. s. ut restituat: alꝫ non. Secundo ꝓpter re
cōpensationē. s. q̄ de suo tñ restituit q̄tuz ab eo
accipit: puta si ē filius tantū lucrat in aliq̄ exerci
tio q̄ victum z vestitū ex suo lucro habēt. Si ē fi
lia tñ laboret in domo q̄ vna ꝓsona viuē posset
z sic de famulis: tunc ꝑ nō tenetur sicut dicit de ēp
tōibus vsurarioꝝ z mercenarijs eoꝝ. Tertio ꝓp
ter restaurationē. s. si ꝓponūt se restauraturos: z
ad hoc se facultatem habere ꝓbabili⁹ credūt nec
aliunde cōmode viuē pñt. Quarto ꝓpter ignorā
tiam q̄ nescit rem ee talem. s. furtiuam uel illuz
obnoxium huiusmodi restitutioni: nec cām hz h
sciendi: sz hoc videt veruz dū ē in illa ignorantia
sz cuz postea nouit vī teneri nisi eēt ita ꝑuulus q̄
alit nutriri ñ poterat: ar. de ꝓse. oi. v. discipulos: z
extra de re. iur. qō ñ ē. Quinto ꝓpter nēcitatem:
q̄ i tali etate si filij q̄ alit nutritu ñ pñt. Et si q̄rat ¶ nō de filio in ſchs mittē.
vtrū pr alicuius q̄ dū viuēt expendit. ioo. florenos
ꝓ filio nutriēdo in studio z doctorādo cū ipse pa
ter nihil nisi de vsuris haberet: z cū eēt obligatus
ad restitutionē vsurarū in mille legauit filio tātū
q̄ngentos q̄ plus tūc non hēbat: vtrū teneatur fi
lius ad restituēdū illos. ioo. florenos expensos in
studio? Ad q̄ò dicendū scōm q̄sdam: q̄ si pat erat
ñ soluendo cū filium nutriebat in studio: si filius
sciebat patrem suū oīa habere obligata restitutō
ni: q̄ male ablata esse sciebat tenetur. Si vero pa
trem credebat de licite acq̄sitis sibi ꝓuidere: nō te
netur de ꝓsumptis: sz tñ de extātibus puta libris
de illis emptis: z huiusmodi. Ego credo teneri ēt
de ꝓsumptis z necessarijs victus cum aliter sibi ñ
posset ꝓuidere: vt ò his que expēdit ꝓ doctoratu
z vestitu ñ necessario z alijs distractis sine necessi
tate. Bona. n. fides sua excusat eū a petō ꝓ tūc: sz
nō ab obligatione restōnis.

Jtem nota q̄ si. §. xvi

q̄s ipediuit aliquē dignū vel idoneū iniuste. i. ꝓpt ¶ adhr restituno nē tenētur. impedie
odiū vel vindictā z hui⁹. a ꝓsecutōe alicuius bene tes iniuste. uel ꝓpt odiū. aliquē
ficij vel officij vel muneris mortalit peccauit. Et bñficiū uel ofciū. &c.
si q̄dem iam erat consecutus illud beneficiuz vel
officiuz: z ipse fecit reuocare tenetur ad restitutio
nem equalem secunduz suam facultatez. Si non
dum erat consecutus tenetur ad aliquam recom
pensationem arbitrio boni viri. Tho. secunda se
cunde. q. lxij. Sed Pe. de pal. in. iij. sic dicit. Si
aliquis impedit aliquē a consecutione ꝑbende nō
animo ledendi sed vt detur digniori vel eque di
digno sibi uel alteri non tenetur ad restitutionez
Si autez facit hoc ut detur minus digno tenetur
non quidem tanti q̄tum valebat prebenda cum
ad hoc non esset consecutus: sed pensatis conditi
onibus vtriusq̄ scōm arbitrium bonoꝝ. Secus
autem est in alijs donis vel legatis in quibus ni
hil est debitum legatario vel donatario sed tantū
gratuitum: vnde si tibi dādum vel iam legatum
ad hoc tamē reuocabiliter procuro mihi vl̄ ami
co dari nō facio tibi iniuriam nec iniustitiam: q̄a
non aufero tibi ius tuum. Nihil enim erat ad hoc
tibi debitum. Sed prebende habent distribui nō
per liberalitatem sed per iustitiam que respicit ò
bituz: vñ melioꝝ debentur respectu minus boni
q̄ ī eq̄liꝫ bōis locꝫ ē gratificatōi h̄ Pe. ò pal. Sed
Ric. z Sco. in. iij. de eo q̄ impediuit aliquē a con
secutōe bñficij ꝑbende uel alicuius muneris qō
erat in via habendi faciunt talem distinctionem.
Quia aut hoc facit ex odio z causa damnificādi
proximum: z tunc tenetur ut dictum ē secundum

¶ fili et famylie mptor. huēnbg de bonō ꝓpriō. tenēnr ad
restitutionē. sz expōsanē ꝓpt q̄nq̄. et hz mtrlige de usu
rarijs.

Tho. ⁊ Pe. non ad totū illud bñficium vel munus: qz nō ē equalis valoris habere rē in actu: et ppe esse ad habere: ⁊ maxime cū possit impediri sed tenet ad aliquā recōpensationē ad arbitrium boni viri. Aut hoc facit nō cā odij ⁊ iniurie: ꝫ cā ꝓsulēdi ⁊ ꝓuidēdi sibi uel amico suo de illius rei vtilitate: ⁊ tunc in nullo tenet si ꝓcurauit p viam licitam. Et hoc pōt patere tali exemplo. Naz si p cido venas in fūdo meo p quas deriuat aqua ad alterius puteū ⁊ hoc intētione sibi nocēdi teneor ad restitutionē dāni. Si āt hoc facio absq; fraudulenta intentione ꝓsulendi vtilitati mee: utpote: qz mihi multum ē vtile hoc facere: nec ꝓuenīet fieri potest sine ꝑcisione dictarum venarum: tūc in nullo teneor qz nō iniuste dānifico eo q̄ ius habeam faciendi vtilitatem meā i fūdo meo: ff. de aqua. plu. ar. l. si in meo. Nec obstat q̄ rusticū detinēs violēter ne suas opas exequat tenet ad salariū qō amittit. Et similiter ipedies piscatorem aut aucupem a captiōe piscium vl̄ auiū q̄ sūt cōis iuris tenetur eis ad dānum datū: ⁊ hoc nisi rōe ripe vel terre q̄ sunt spālium dnōrum ⁊ cōitatum q̄s faceret hns s. sup hoc auctoritatē. Non. n. hec sūt similia āte dictis: nam hic auferet piscatori ⁊ aucupi suus ꝓprius vsus qui erat vtiq; sui iuris: auferet ēt fructū in eorū vsu ⁊ q̄si seminalr ꝓtētus. Itē si impediuit fructum alicuius agri vl̄ vinee puta effodiendo semina vel destruēdo vineas florentes ⁊ huiusmōi qz peccat mortaliter studiose hoc faciendo ⁊ tenētur ad satisfactionē tanti q̄tum vendi potuissent fructus in illo dubio. s. nondum nati vel maturati: vnde multipliciter impediri poterant Tho. se cūda secūde.

De columba. §. xvii.

ꝑ ad restaurationē tenent q̄ sunt ex sui bonis. de dampnis illatis a columbis

rijs. Petrus de pal̄. in quarto dicit sic. Videtur q̄ dñs colūborū teneat restituere dāna illata dominis agrorū seminatorum quos colūbi dānificant nisi sit verū qō q̄dam fingūt dicētes q̄ colūbi quedam nociua cum granis ꝓmedētes magis ꝓsunt q̄ obsint. Dñs. n. tenet emēdare damnum illatum a suo animali precise qñ ē in culpa: alꝫ liberat dando ipm p noxa. Simile. n. iudiciū ē quo ad hoc de seruo ⁊ animali bruto. Unde sp ad minus ad alterū tenetur: cū ergo dñs colūbarij sit in culpa sciēter sic tenēs colūbos tenet insolidum hec Pe. de pal̄.

Capitulū. xiij de rapina ⁊ pticipātib' in ea: ⁊ tallijs seu ꝓstātijs q̄ iponūt iniuste: ⁊ exactōibus i debitis que fiunt a dominis vel officialibus eorum ⁊ pedagijs ⁊ gabellis.

Et tallijs seu colle

ꝑ dnōꝝ imposiciones vl̄ petitiones ꝙsuetudinarias vl̄ alias ⁊ quas sūt licite. alie sūt illicite.

ctis impositionibus seu prestantijs q̄ i ponunt ⁊ exigunt dñi ⁊ cōitates a subditis vl̄ ciuibus suis qñ sunt licite ⁊ qñ illicite ⁊ p ꝓsequēs rapine. Notādū q̄ q̄dā grauamina q̄ diuersis noīb' nūcupātur: aut iponuntur personis ecclesiasticis: aut secularibus. Si ꝑsonis ecclīasticis ut clericis ⁊ religiosis ⁊ huiusmōi hoc fiat cuz lnia ⁊ auctate sedis aplice illicite ⁊ rapine sunt: et moztaliter peccant talia exigētes: ⁊ tenēt ad restōnem. ⁊ si non soluāt vel occultēt bona ad subterfugiēdū nec onera nō ē pctm̄: ⁊ sunt excōicati tales exigentes vel recipiētes ⁊ iponētes nisi cessauerint ab huiusmōi exactionibus postq̄ fuerint admoniti extra de imu. eccle. aduersus: de qua excōmunicatione hēs. j. in quarta pte ti. i. ⁊ ibi habes que ēt dicātur ꝑsone ecclīastice a q̄bus non possit exigi. Sed lnia habita sedis aplice si fiant causis iustis ⁊ modis licita sūt: ⁊ nō aliī. Unde ⁊ cū tempore famis cūctoꝝ egyptiorū terrā Pharao emeret p dādis. s. victualib' atq; sub eadē fame cunctos fuituti subīceret sacerdotibus ita necessaria subministrauit ut nec possessionib' nec libertate puarent ⁊ nudarētur: dño extūc ꝓnūciante sacerdotes in oi gēte liberos eē oportere: inquit Gratianus. xiij. q: viij. §. q̄uis. Et historia huiusmodi habet Gen. xxvij. Si talia exigātur a laycis: tunc aut qui ista exigunt ⁊ imponunt habēt legitimuz dominiuz super eos ⁊ iusto titulo possident eorū ciuitates uel castra: aut vsurpatuz puta quia pertinent ad ecclesiam uel Imperium uel aliquem dominum ⁊ iniuste sunt ablata ab eis: ⁊ contra voluntatem eorum detinentur: ꝫsi isto secundo modo. i. vsurpatiue habentur tales exactiones ⁊ collecte illicite ⁊ rapine sunt: ⁊ moztaliter peccāt exigentes ⁊ tenentur ad restitutionem deductis tamen expensis factis in vtilitatem eorum ꝓ conseruatione ciuitatis ⁊ aliorum locorū ⁊ huiusmodi. Illi autē a quibus exiguntur in non soluendo uel fraudes adhibendo: videlicet ocultando bōa super quibus imponuntur non peccant: dummodo tamen caueāt a periurijs ⁊ mendacijs et locutionibus circa huiusmodi. Cauere etiam debent a scandalis si inde contingerent ex non soluendo ar. xi. q. iij. c. inter verba. Si autem habetur legitimum dominium super eos quibus imponūtur hec onera: tunc aut ꝓ iniustis causis imponuntur aut ꝓ iustis. Si ꝓmo modo. i. ꝓ iniustis caus̄ puta ꝓ faciendis iniustis guerris ⁊ nutriendis manifeste uel si est dominus ciuitatis imponit ut ut habeat ad ludendum ad pompatice viuendū cum familia ultra decentiam sui status ad prodige expēdendum in conuiuijs ensenijs luxurijs et huiusmodi tales tallie ⁊ collecte ꝓ huiusmodi sunt rapine: ⁊ tenentur ad restitutionem nisi ea tantum exigerentur que alias sunt debita uel ex statuto uel antiqua ratōnabili consuetudine licz male expendantur. Qui etiam ex subditis ꝓprīa sponte soluerent ꝓ huiusmodi causis ⁊ volūtarie assentiunt iniustis guerris peccant vtiq;

moꝛtaliter cum dominis ſuis conſentientes in malo. xi. q. iij. c. qui ꝓſentit: nō tamē rapinam cō mittit ipſe dñs: nec tenētur ipſi dñi eis reſtituere ꝑ regulam ſciēti ⁊ cōſentienti nō fit iniuria neq; dolus de re. iuꝛ. li. vi. Coactis autem ad hoc ſol uenda tenētur: ⁊ſi ꝑñt ſubterfugere ſolonez hui⁹ mōi tallias ſine ſcādalo ñ peccāt. Si vero iuſtis de cauſis imponātur hec onera tūc ſubdiſtinguē dum ꝑ maioꝛi declaratione. Nā ät talis ꝑplus a quo fit hec actio regit ꝑ vnum: puta regem ducē marchionē comitē: ꝓncipem: ⁊ huiuſmodi. Aut ꝑ plures ſiue ex nobilioꝛibus ſiue ex plebeis ſiue mixtim ex vtriſq;. Et in ꝓmo caſu cum. ſ. ꝑ vnuz regit ſi exigat vltra ea que int ipm ⁊ añceſſoꝛes ſu os ⁊ ſubditos ſuos ⁊ añceſſoꝛes eoꝝ ꝙuētuz ē ex pacto ſtatuto uel ꝓſuetudine antiq;: ⁊ hoc ex frau de minis vel coactione directa vl idirecta a ſe fac cta vel a ſuis. Indirectū voco qñ denegat eis iuſti cia: uel ñ defendit eos ut oz ut ſic aliquid extoq; at uel inſinuari eis facit q; vult aliqd ab eis mōta liter peccat rapinā ꝓmittēdo: ⁊ teneꝫ ad reſtōnez fz Ray. Guil. Ul. ⁊ Hoſt. ar. a ꝓxijs di. xviij. ò eu logijs. Et ſubditi i tali caſu ñ tenētur ad dādū uel ad ſolutionē eoꝝ: vnde illa ſubtrahēdo ñ peccāt: ſi tñ fiat hoc ſine ſcādalo. Si ò exigit dñs a ſub ditis ea de qbus ꝙuentū ē cum eis: ꝑ ſe ⁊ añceſſo res bona fide ſine dolo ⁊ coactione: ſic fieri ſolet cum ville vl māſiones ꝓcedūt de nouo colonis vl alijs ꝓſonis de qbus ēt fieri ſolēt inſtia q; ꝓtinent cēſum annuū vel alias ſuitutes ⁊ pactiones tunc licite pōt petere: ⁊ ſubditi tenēt ſoluere. Nā qlibz i traditione rei ſue pōt ponere legē quā vlt: dum mō ñ ſit ꝓtra deū ar. de ꝓdi. appo. c. verū ⁊. xvij. q. ij. eleuterius. Dicit ēt ꝓſiliū Affricanuz. Pacta cuſtodiantur extra de pact. antigon⁹. Si ēt dñs ultra pacta vl ſtatuta int ſe ⁊ ſubditos ſpōte obla ta recipit ñ peccat: nec teneꝫ reſtituere. i. q. ij. c. pla cuit. ſm Ray. ⁊ Hoſt.

Circa hāc materiā. §. I.

ſic dicit. b. Tho. in epla ad duciſſam Brabantie. Principes iraꝝ a deo ſūt inſtituti: ñ qdē ut ꝑpa lucra querant: ſz ut cōez vtilitatē ꝑplis ꝓcurent ⁊ iō ſunt eis inſtituti redditus: vt ex illis viuentes a ſpoliatione abſtineāt. Unde Ezech. xlv. dicitur q; ꝓncipi erit poſſeſſio in Iſrl ⁊ ñ depopulabūtur vltra ꝑplm meū ꝓncipes. Cōtingit ät q; aliquādo ꝓncipes ñ hñt ſufficiētes redditus ad cuſtodiēdaz terram ⁊ ad alia q; imminēt eis expediēda rōnabi liter ipſis ꝓncipib⁹. Et in tali caſu licitum ē vt ſub diti exhibeant vñ poſſit cōis vtilitas ꝓcurari. Et inde ē q; in aliqbus terris ex antiqua ꝓſuetudine dñi ſuis ſubditis talliam imponūt q; ſi nō ſint im moderata abſq; peccato exigi pōt. Nam ſecūduz aplm. Nemo militat ſuis ſtipendijs: vnde ⁊ ꝓn cipes q; militāt cōitati: negocia eius ꝓcurando de

ꝑ dñi poſſut a ſubdit exigi vltra debitū. qñ ipi ſalu zat ꝑñ ꝙſuetudinē cōitat.

bent etiam viuere de bonis cōibus cōitatis: uel ꝑ redditus deputatos: vel ſi huiuſmodi defuerint l etiam ſi ſufficientes non ſint qui ſunt deputati ꝑ ea que a ſingulis colligūt. Et ſimilis rō videt eē ſi aliquis caſus ò nouo emergat i quo oporteat ml ta expendere ꝑ vtilitate cōi uel ꝑ hōeſto ſtatu ꝓn cipis ꝓſeruādo: ad qò nō ſufficiunt redditus ꝓpij vel exactiones conſuete puta ſi hoſtes terrā in va dant uel aliquis ſimilis caſus emergat tunc ꝓter conſuetam exactionē ꝑñt ꝓncipes aliquid exigere ꝑ vtilitate cōi. hoc Tho. Et tunc ſubditi q; abſq; voluntate dñi ſubtraherent per fraudes vl alios modos tales tallias debitas ex ſtatuto vel ꝓſuetu dine antiq; rōnabili: vel ēt de nouo impoſitas mo derate ex cauſis expreſſis a. b. Tho. peccant mo taliter furtum ꝓmittendo ſm Ray. ⁊ tenētur ad reſtitutionem. vnde ⁊ Ray. dicit q; ſi idiſtincte ſit poſitum in inſtrumento conuentōnis aliquod ta le verbum: collecta tallia queſta ⁊ huiuſmodi in telligit q; debet ea moderate petere inſpectis one re ⁊ facultatibus ſubditoꝛum. io. q. iij. c. fi. ⁊ extra de cenſi. cum apls in fi. glo. ēt Guil. dicit ibi: q; cū in inſtrumento cōtinetur q; dominus poſſit face re talliam ad iuſſum ⁊ placitum ſuum: aut cū h̄ eſt ex conſuetudine moderandum eſt ad arbitri um boni viri inſpectis facultatibus ſubditoꝛum.

Donūtur caſus. §. II.

ſpeciales in quibus licitum eſt dominis exige re a ſubditis ultra conſuetum uel ſtatutum. Et Ray. exprimit quattuoꝛ. Primus caſus eſt quem etiam poſuit ſupra. b. Tho. pro ōfenſione patrie cum ſcilicet iniuſte inuaditur ab hoſtibus: ⁊ ma xime pro defenſione ſue ciuitatis caſtri uel ville. Ad hoc enim tenētur omnes non ſolum res ſuas partiri: ſed etiam coꝛporaliter laboꝛare: munire ſe in caſtris uel in ciuitate vigiliare. vt ſic ſe ipſos ⁊ res ſuas ſaluent. xxiij. q. iij. c. fortitudo: ⁊ de im mu. ecc. peruenit. Secundus eſt ſi dominus vult ire in exercitum indictum ab eccleſia vl a ꝓncipe contra hereticos uel paganos: nec de ſuo abſq; graui dāno poſſet facere expenſas neceſſarias: tunc enim poteſt a ſubditis auxilium moderatū petere: Tertius eſt ſi in guerra uel bello iuſto ex parte ſua captus ſit ab hoſtibus nec poteſt ſolue re redemptionem petitam ab eo abſq; graui dā no. Sed ſi in bello iniuſto captus eſſet nō poſſet redemptionem ſuam exigere a ſubditis. Et ſi exi geret totā vel ꝑtē teneret reſtituere eis fz. b. Tho. in predicta epla. Quart⁹ eſt: ſi vellet ire ad ꝓnci pem pro obtinendo ꝓuilegio ſpecialis protectō nis pro ſe ⁊ pro eis: nec poſſet de ſuo expenſas ad hoc vtiles facere ⁊ neceſſitas abſq; graui dam no: uel etiam ſi qua alia ſimilis cauſa emergēt: dū tamen ſemper moderate ⁊ nō ad grauamē eoꝝ ⁊

ꝑ dñi ꝓnē ꝑtē a ſubdit ſine nlē debitū m mſibꝫ.

cum charitate ⁊ non ex violentia exigeret. io.q. iij.c.vnio circa medium: ⁊ de cēsi.c.cum apl̄s vbi dicitur. Prohibemus ne subditos suos tallijs et exactionibus ep̄i grauare p̄sumant. Sustinemus āt ꝓ multis necessitatib⁹ q̄ aliquoties supueniūt vt si manifesta ⁊ rōnabilis cā extiterit cum charitate moderatum valeāt ab eis auxilium postulare. Inno. ēt sup. d.c.cum apl̄s: dicit q̄ subditi possūt p ep̄m compelli ad p̄standum auxiliū in necessitate. Glo. etiam Guil. sup illo verbo si q̄ alia cā similis addit alios casus dicens q̄ sūt alique alie cause vsitate ⁊ ꝓbate alicubi p̄ter p̄dictas.

Sit ergo quitus casus tres includēs q̄n dn̄s maritat filiam suā vel filiū suū facit militē aut releuat feudum suum: aut nouū auget cōpando: talia. n. videtur respicē ꝓmodū subditoꝝ ꝓ eo q̄ cū dn̄s maritat filiam sibi acq̄rit amicos: ⁊ augendo feudum fit ditior: ⁊ cū facit filium militē fit potētior ad defendēdum terrā: tūc ergo plus p̄t petē dn̄s a subditis q̄ ante. Nec credo q̄ q̄ talia recipiunt damnandi sint ubi ꝓsuetū ē uel cōstitutum: dū tn̄ nō recipiant ultra consuetū vel restitutū. Si tn̄ aliquid ē ꝓsuetum vel ꝓstitutuz ⁊ sic ad arbitriū exigi consueuit: cum moderamine exigat. Cōcor. cum Ray. Ul. Guil. ⁊ Hosti. qui Hostien. addit etiam sextum casū qui ē multiplex. s. circa refectionem pontiū ⁊ viaꝝ: ⁊ q̄n iusta cā depauperat' est uel nimis obligatus: uel q: nō hz quid comedat. In talibus ⁊ silibus tenēt subditi dn̄o subuenire immo ⁊ vasalli debēt in huiusmōi se recognoscē obligatos. Et hoc quasi vbiq̄ cōprobat cōsuetudo generalis q̄ cum rōnabilis sit censenda ab omnibus ē seruanda. Et in hoc ēt ꝓcordat. b. Tho. vt patet in p̄cedēti. §. Si āt dn̄i vel officiales eoꝝ aliquid ꝓtra formam p̄scriptā extorqueant a subditis iuitis directe uel indirecte fm Ray. rapinaz ꝑpetrant ⁊ ad restōnem tenētur. Similiter si qui p̄lati ecclesiastici ꝓcurationē uel seruitium aliq̄d impendāt legato vel alij ⁊ plus a subditis extorq̄ant q̄ soluerunt: rapinam ꝓmittunt ⁊ tenētur extorta restituere: ⁊ tātundez de suis pauperibus erogare: ut extra de im̄u. ec. q: plerīq̄. Dicit autez. b Tho. in p̄dicta epl̄a ad ducissaz: q̄ si id q̄d ab officialibus dn̄orum iniuste exactuz ē peruenit ad manus eorum dominoꝝ restituēdū ē uel certis p̄sonis si sciūtur: uel pias i causas seu in vtilitatem cōem si nesciūtur. Si āt ad manus dn̄oꝝ non peruenit q̄d in iuste extortum ē debent nihilominus ipsi domini cōpellere suos officiales ad restitutionem simile faciendam ne de sua in iustitia lucruz reportent: immo ⁊ tales sunt a dn̄is grauiter puniendi ut ceteri a similibus abstineāt in futurum Sicut Salomon dicit q̄ pestilente flagellato stultus sapientior fiet. hec Tho. Dicit etiam Ray. q̄ si ex aliquibus circūstantijs videtur ipsis dn̄is impossibilis uel multum difficilis talis restō: sati videtur q̄ possit huiusmōi p̄ncipibus ⁊ militibus consuli q̄ in recompensationem remitterēt eis ō eorum assensu ⁊ libera voluntate aliquam fuitu tem seu annuam p̄stationem i ꝑpetuum ad vel tempus ita q̄ plenissime videtur eis satisfieri: vel etiam facerent in remissionem pctoꝝ illoruz q̄b⁹ tenentur aliq̄d hospitale vel opus similis pietatis cum ꝓsensu tn̄ eoꝝ si p̄t req̄ri. Idem dicit Ray. q̄ dn̄i q̄ nil recipiūt a subditis nisi tallias vl̄ q̄stus si de nouo ē petita vel quesita talis tallia: non dz exigere: ⁊ quod mala fide p̄cepit debet restituere si p̄t. xiij. vi. si res. Et idem dicit si ab antiquo ē soluta sibi ⁊ añcessoribus suis: sed nescitur vel creditur iusta cā fuisse imposita: ⁊ ꝓcor. Ul. Addit tn̄ Ray. q̄ si ē verus dn̄s ⁊ nihil p̄cipit penitus cū tn̄ videatur vix credibile q: ad minus iustitias recipit: debent subditi aliquid inter se statuere q̄d ō tur sibi in signum subiectōis: ne al̄s inutiliter viō atur eē dominium rei sue penes eū ar. optimum. xviij. q. ij. c. eleutherius: ⁊ i. q. iij. c. si quis obiecerit. Et si dubitetur de quantitate huiusmodi subsidij. Credo inq̄t Ray. q̄ debent seruare q̄d in vicinis villis uel castris' vel p̄uincijs obseruatur: ita tn̄ q̄ nō grauet villa illa: vel etiam eligatur illa cōsuetudo vbi minus soluitur: q̄n diuerse ꝓsuetudines repiūtur: extra de consue. cum olim ⁊ de cen c. ex parte. Et dicit glo. Guil. q̄ credi p̄t vel sciri ꝓbabiliter ex iusta cā ab antiquo fuisse tallia vel collecta imposita ⁊ exacta quando sup hoc repit ꝓfectum instīm: vel si est seruatum hoc a tp̄e quo non extat memoria in ꝯriū p̄sumendū ē fm quosdam q̄ ex iusta cā erit imposita: ar. di. xij. c. illa. Quod credo nisi fit violēta suspitio in ꝯriuz p̄sertim cum dicatur q̄ in longissimis p̄scriptōnibus non oz ꝓbare titulum. Dicit etiam idē Guil. q̄ illi dn̄i q̄ habent de consuetudine cum subditis suis q̄ de mobilibus suis capiant q̄tum volunt ⁊ q̄n volunt ⁊ cū suspicātur eos velle transire ad alium dn̄m oīno expoliant eos. Si n̄ ē certum aut si credatur q̄ n̄ fuerit hoc ab initio legitime institutum huiusmōi spoliatōnes ipo genere facti male sunt videlicet rapine: vnde peccant qui hoc faciunt ⁊ tenentur ad restitutionem. Idē Ul. addens q̄ ꝓbabile n̄ ē huiusmōi ꝓsuetutidē nimis seruilē eē inductam de voluntate ⁊ ꝓsensu subditoꝝ: sed p violentiam ⁊ coactionē superiorum. Sed si certum est q̄ ab initio fuit impositum tale onus terre sine malitia ⁊ fraude. s. q̄ dn̄s possit capere q̄ntum vl̄t a subditis: ⁊ q̄ possit retinere omnia mobilia si recesserunt cum quilibet possit imponere rei sue onus quod uult uidetur posse tollerari q̄ intantum vtatur tali suetudinem q̄ non grauet ultra modum manentes vel inde recedentes: nec tenetur ad restitutionem. Si autem ciuitas ul' castrum regūtur per plures simul sicut fit in multis Italie ciuitatib⁹ tunc cū ciuitas eget pecunijs ꝓ

p nō de exactionib⁹ iniust' fact' a subdit'. p officiales dnoꝝ.

defensione sui in iusto bello: vel ꝓpter alios casus occurrētes: cōiter eligit aliquos ex ciuibus qui habeant imponere vnicuiq; ꝓ rata ei cōtigēte scōm facultates suas. Et hoc fit tripliciter. Uno modo q; dicti ciues electi ad distribuendū dicta onera ī ponāt vnicuiq; fm q; reperiunt eū habē in substātijs ⁊ lucris debita inuestigatione sup hoc facta puta ad rōem vnius libre ꝓ cētenario ⁊c. q hīt ⁊ huiusmodi. Et tūc si ex certa sciētia ob oduꝫ vl aliud imponit alicui vltra ratā ei ꝓtingētem scōz ea que reptus ē habē: rapinā facit: ⁊ mortaliē peccat: ⁊ tenet ei satisfacere de illo pluri qō sibi ipōit vltra debitum qñ ex sua ipositione ille recipit tale grauamē. Cōtingit. n. aliqñ q illi ñ iponit tāta tallia uel collecta vel prestātia q̄ta ꝓ illum īposita ē qui voluit supra debitū grauare: qz. s. alij qui cum eo habēt distribuere plures nō ꝓcordāt cuz ipo ita aggrauādo. Et tūc ex quo ñ dānificat licz hoc intēderet peccat qdem tñ mortaliē: ar. xxij. q v. qui piurare sz ñ tenet ad restōem. Si āt oēs uel maior ps ꝓueniūt in īponēdo illi vltra debitū peccāt mortaliē ⁊ tenēt īsolidū quilibet eoz qui grauat ad satisfaciēdum de dāno extra. de iniu. ⁊ dā. da. c. si culpa. Sz si min' debito īponūt scienter tā q̄ minus habeāt q̄ comptum ē: vl ēt ex diss simulatione vl negligentia nōbili ñ querūt sufficienter de substātie q̄tirate quā habēt q̄bus īponūt pstātia peccant mōtaliē ⁊ cōitati qdem ñ tenētur quia cōitas ꝛsi ꝓ una vice ñ colligit q̄tum indigz pōet itez ⁊ pluries sz taxatiōez tñ factā ab īpositoribus illi qui alleuiatus ē ꝓtra debitū certū q nō tenētur imo potius ipse videt obligari illis q̄ imposuerūt in eo q ꝓ eo satisfacerēt vñ magi illi teneret q̄bus iterū īponit uel pluries. Sz qz ē obscurum ⁊ nimis difficile repire q̄bus ex illis ⁊ in q̄tum teneat videtur dicēdum q ad arbitriū boni viri ōbeat paupibus erogare: pcipue his q̄ sūt de numero eoz q̄bus imponit plus vel minus sz q̄titatē subtracta ex iniusta diminutione collectarum vni vel plurib' factaz. Et in eo casu cuz fm q̄titatē substātie hite ⁊ lucroz īponitur vnicuiq; ciues qui ocultāt bōa sua mobilia vel īmobilia vel fingunt min' valere aut debita habere vt minus impōatur eis furtum ꝓmittūt: ⁊ tenēt cōitati satisfacere. nisi ꝓbabiliē scirēt q̄i oēs illō facere. s. ocultare ptem suoz bonoz tūc. n. videtur posse excussari: qz oia mānifestādo vltra debitum grauarētur fm ratā ꝓtingētem. Lauere tñ ōbēt in oibus a mēdacijs: ⁊ multo magis a piurijs: ar. xxij. q. ij. ꝑmum.

Secundo modo. §. III.

īpōitur pstantia vel collecta ciuib' ab electis a cōitate ad huiusmōi ita videlicz q imponāt vnicuiq; nō solum fm bonoz quātitatē quā reperiunt hoies habere: sz ēt fm iudicium ipsoz impo nentium. i. fm q credunt illos habere quibus imponūt: ita q simpliciter ꝓmittitur ꝓscie ⁊ iudicio imponentiū: videtur tñ cōitas intendere q iuste faciāt hoc vnicuiq; videlicet ꝓ rata sua. Et tunc si ex certa scīa plus alicui imponunt q̄ debeāt: vt illi noceant: ul ut alios indebite alleuiēt minus ō bito imponēdo peccant mortaliē: ⁊ tenētur oēs illi q̄ hoc faciunt satisfacere de dānis inde secutis lesis ar. ō iiu. ⁊ dam. da. c. si culpa: de illo pluri vltra debitum cōitati soluto. Si autem ex errore alicui plus iusto imponunt credentes illum multo plura habere bona q̄ mānifestat: ⁊ scōm illam q̄titatem quā credunt ex ꝓbabilibus cōiecturis īponunt ⁊ non plus: videtur excusari a peccato ⁊ ab obligatione satisfactionis: dūmodo non moueantur leuibus ꝓbationib' neq; suspitōib' ⁊ rumoribus hoiuz ⁊ precipue maliuoloz: sz ꝓbabilibus rōnibus vrgētibus facta debita diligentia: alś teñrentur. s. grauado ex ignorātia crassa: vt in dicto c. si culpa: in quo etiā debet attēdi fama ⁊ conuersatio ipsius cui imponit que sibi laudabilia sūt scōz cōem estimationem tutius ē sibi credere in hoc ⁊ fm assignata imponere q̄ ꝓpria opinione mouer: quia humanum iudiciū sepe fallit: de sen. ex. c. a nobis. el. ij. Secus āt ē si fama illius vacillat. Si vero minus debito notabiliē imponunt ex certa scīa ob parentelam vel amicitiam vel ꝓpinquitatem vtilitatem: aut ēt ex notabili negligētia quia nolunt diligēter inq̄rere: vnde possent de facili inuenire illum multo plura habere q̄ oñdat fm que ōbēt imponere: peccant mortaliter faciēces ꝓtra iusticiam ⁊ tenētur satisfacere alijs qui inde plus grauā tur q̄ grauarētur si a pdictis fuisset soluta debita tallia: nisi forte hoc facerēt. s. minus debito imponēdo alicui: ne si secus fieret moliretur aliq̄d ꝓtra cōitatem vel ēt qz in preteritū fuerit in huiusmōi supra modum grauatus q̄i ī hoc volētes ei recompensare de dānis. Ocultātes āt bona vel pauciora assignātes q̄ hēant ex eo q verisimiliē credūt: q nō stabunt illi informatōni sed plus estimabūt ipsum habere: ⁊ sic plus imponēt: qz de ciuitate sciunt ⁊ alios sic facere: videtur posse excusari cauēdo tñ a mēdacijs ⁊ piurijs. Secus si crederēt q ex hoc nō grauarentur vltra debitum: tūc. n: peccant ⁊ tenētur cōitati.

Tertio modo ī. §. IIII.

ponitur pstātia sic. Ciuib' ad īponēdum deputatis assignatur certa ⁊ determinata summa: puta mille florenē. hoibus vnius ꝛte seu vnius partis ciuitatis imponēda cuilibet videlicz ꝓ rata sua proportionabiliter scōm facultates suas: ⁊ qz nō clare sciri pōt de facultatibus ponitur simplr in arbitrio illoz q̄titas imponēda: ita tñ q puenia tur ad dictaz sūmā mille florenē. Et assumitur ad hoc qñq; septē ⁊ qñq; nouē hoies: quādoq; etiā

plures: ⁊ per hūc modū fit ꝺterminata impoſitō cuilibet. Quilibet. n. illoꝝ imponētium faċ ſcriptam ſuā in ſecreto ⁊ p ſe q̄titatez exp̄mētem quā ponit cuilibet. Et collectis ſcriptis oīum ponentium abꝟciūtur ſcripte ꝓtinētes maiorē ſummā ⁊ minorē: ⁊ accipiūtur tres tm̄ ꝓtinētes ſūmas medias totius q̄titatis quā ꝓtinēt ſimul aſſūpte ille tres cedule. Tertia ꝑs imponitur illi ciui: puta ſi vna exp̄mit vnum florenum alia duos alia tres florenos: erit tertia pars totius ſumme q̄ ē ſex floreni duo ⁊ hoc illi imponet. Si ergo imponentes hīta ſufficiēti diligētia ad ſciēdum facultates ⁊ lucra p̄ſonarum bōa fide imponūt q̄tum credunt illi ꝓportionabiliter debere ꝓtingere ēt ſi plus imponeretur q̄ ille mereat excuſari videt a pctō: ar. xxiij. q. v. ꝺ occidēdis. Sed ſi ītendūt aliq̄s grauare ⁊ ſe ⁊ ſuos amicos alleuiare citra condignum nōbiliter qui hoc faciūt peccāt mortaliť i ſingulis impoſitionibus horum i q̄bus hoc ītēdunt: p regulam. Qui occaſionē dāni dat dānū q̄z dediſſe vi: extra de iniu. ⁊ dam. da. c. ſi culpa. Quātū vo ad obligationē ſatiſfactionis ē difficile inuenire q̄ teneātur ⁊ in q̄tum ꝓpter ītricatā māz. Et ſiq̄dē omnes imponētes ꝓdicūt ſibi ⁊ ꝓcordant q̄tū cuilibet velint vel aliq̄bus ponere aggrauādo aliq̄s ex odio uel ut amicos poſſint vltra debitum alleuiare oēs ſunt fures ⁊ latrones: ⁊ tenetur q̄libet i ſolidum notabiliť leſis ex huiuſmodi impoſitiōe niſi poſtea exgrauarēt vt diceret in. §. ſe. Tenent āt p̄dictis de oī damno ⁊ itereſſe: put argui a ſiliť poteſt ex verbis Rai. ⁊ Glo. ſup eo. ij. q. vi. qui dicunt iudicem dantē ſciēter iniuſtā ſniaz teneri ad ſatiſfactionem de omni interſe parti leſe. Efficaciter enim ē cā damni illius ñ obſtāte q̄ nil ſibi inō acquirat. vt de iniu. ⁊ dam. c. ſi culpa. Et q̄ teneatur q̄libet eoꝝ iſolidum quouſq̄z ſit ſatiſfactū: p̄z per ea q̄ dicūt. b. Tho. ⁊ oēs alij i q̄rto di. xv. De cooperantibus ad rapinas ⁊ vāna alioꝝ ſine quibus non fierēt hīda tamen ē ꝓſideratio fructus. ſ. ānualis redditus quē inde ꝓcipiunt ſoluentes p̄ ſtantias ut fit Florētie ⁊ Uenetijs. Ex hoc. n. minus ledūtur multo q̄ ſi nil ſoluētib⁹ redditus concederetur: ⁊ ſic p ꝓñs illi ad minus ſatiſfaciēdum tenentur. Si āt quilibet p ſe ⁊ in ſecreto vt facere tenētur ſcōm intētionē cōitatis impōit: cum aliq̄ ex ſcriptis ut dictum ē abꝟciātur. ſ. maiores ſummas ꝓtinētes ⁊ miores: ⁊ ſic ſoluz medie opentur impoſitionem cuilibet ꝓtingētem: nec bñ ſciri valeat que ſit maior minor q̄ abꝟcitur vel media q̄ opatur difficile ē iudicare q̄s ex illis teneatur de illis dico q̄ ex certa ſcia intendūt vltra debitū grauare. Nam qui imponit ſcōm q̄ ſibi videtur ille de collecta mereri ſiue operet ſua ſcripta ſiue nō operetur: i nullo videt teneri ſi diligentiā adhibuit. Alij āt qui grauare ītendunt vltra debitū ſiue opetur ſiue nō opetur eoꝝ ſcripta obligari videt ꝓpter affectū ītentōis cū op̄e ſubſecuto: ar. extra de biga. debitum. Tū ēt q̄ illi aliquo mō coopāt ⁊ aſſentiūt dāno. ij. q. i. c. notum. Tum q̄ in dubio tutior via ē eligenda: de ſpon. c. iuuenis. Qui ēt minus debito imponūt tenent alij qui ex hoc ipo grauātur: q̄ illud minus q̄ō ei iponitur debitum ſolui ſm rōem refūditur ſup alios ad ſoluē dum niſi forte hoc facerēt ex hac ꝓditione ⁊ conſideratione q̄ alias i p̄teritum fuerūt ſupra modum ⁊ iuſtitiā nimis grauati: ⁊ tam in iſto caſu. ſ. iniuſte alleuationis q̄ in p̄cedēti. ſ. nimie aggrauationis vbi obſcurū ē ⁊ ualde incertū q̄tum in deſeq̄tur dānum: tenētur ad arbitriū boni viri: ť ſaltem querere remiſſionē a leſis ſi ſpōte haberi pōt. Ocultātes āt bona vel oñdētes pauciora habere: vel debita nō vera cū merito habeant dubitare etiam cum hoc plus ſibi iponi q̄ mereantur videtur poſſe excuſari ex quo cuz multa iuſtitia ⁊ imꝓportione hec imponūtur: mēdacia tamē ſemp vitāda. xx. q. iij. c. i.

Et quia poſt impoſitionem dictaꝝ talliarum ⁊ preſtantiaꝝ cum publicant reperiūtur multe impoſitōnes nimis imꝓportionate ⁊ enormes ex q̄bus ſequuntur q̄rele plurimoꝝ: ad ſedādum ſcandalum laudabiliť ꝓuideť q̄ eligātur exgrauatores qui poſſunt minuere de ſumma i cōi poſita puta mille florenō. certam q̄titatem puta centum florenos minuēdo ꝺ impoſitione facta eis quos vltra ratam ſibi ꝓtingētē grauatos inueniūt ꝓut eis videtur vnicuiq̄z eoꝝ ꝓportionabiliť ſm exceſſum grauaminiſ. Et cū plures ad hoc aſſumātur reiectis maioribus ⁊ minoribus q̄titatum exgrauatarū de medijs ſcriptis que cōiter ſunt tres ſiť multiplicatis. Tertia pars totius ab impoſitione ſibi plus p alios iniūcta ſubtrahitur. Si ergo p talem exgrauatōnem reducit ad equalitatem ſm ꝓportōem vt. ſ. remaneat in tallia ſeu preſtātia ſibi cōueniēti ⁊ debita ⁊ iſti exgrauatores bene faciunt. Et illos qui prius contra ꝓſciam plus debito impoſuerant ab obligatione ſatiſfactionis liberant: ſed nō a pcō iniuſtitie perpetrato. Et qui petunt alleuationez cum ſciāt ſe nō eſſe vltra debitum grauatos aſſignātes rōnes ſue aggrauatōis ſed falſas puta q̄ hñt debita vel nō tāta bona lucra q̄ta habent et credūtur habere: vnde exgrauatores mouentur ad minuēduz honus peccāt mortaliter ꝓpter mēdacia ⁊ fraudes que vergunt in ꝺtrimētū ꝓximorum eorum. ſ. qui veraciter ſunt grauati nimis q̄ bus inde minus pōt diminuere de grauamīe. Si vero exgrauatores cōſtituti contra ꝓſciam exgrauant aliquem de quo iudicant q̄ non debet exgrauari: quia non eſt ſibi impoſitus vltra debitū peccant mortaliter agentes contra iuſticiā diſtributiuam quod ē mortale ſm. b. Tho. ſcōa ſcōe

Capitulus Decimūtertiū.

z videntur teneri cōitati quaz damnificant vl̄ potius alīs exgrauādis quos ex h non valent alleuiare ut itēdit cōitas. Et si ex aggrauati nimis vnū multum releuant alū in nullo ꝺ iusticiam facūt z ꝓtra intētionē cōitatis que ē ꝙ ñ solū aliquibus sed etiam oīb' grauatis ꝓportionabilit̄ oimittat. Sed si in modico plus alleuiāt se z amicos ꝙ alios: videt locus eē gratificationi. Si. n. onus sibi ꝺpositum z decens querit ꝺminui ꝓmittens ex hoc z socijs ꝺminuere z amicorum suorū ꝺfferēt i. siue sint grauati siue non: ꝓtra iusticiam fac. Et in huius compositionibus ꝓmissis z iuramentis factis cōtra iusticiam peccant mortaliter nec debent seruare. xxij. q. iij. c. in malis. Et idem ē dicē dum ēt ꝙtum ad ꝓmos ꝺpositores de q̄bus dictum ē in. §. p̄cedētibus quo. ſ. ad istas colligatōes iuramenta z ꝓmissiones iniustas siue intendant seruare siue non intendant.

De pedagiis gui. §. VI.

dagijs z theloneis. Pro declaratione vocabulorꝫ dicit Ber. in glo. super. c. sup quibusdam de verſig. ꝙ pedagia dicūtur que dātur a trāseūtib' . ſ. pecunie in locis constitutis a principe. Guidagia dicūtur que dātur ꝓ ducatu ꝓ terrā alicuius ut securius vadāt. hoc Ber. hec ēt dicūtur thelonea a thelos grece deriuata quod latine vectigal dicitur: alicubi dicūtur vulgariter gabelle: alibi ouane. Uidētur ergo hec instituta ꝓ expensis que fiunt a dñis terrarum: vel cōitatibus ad tenenduz territoriū eorꝫ securū trāseuntib' ꝓ mare vl̄ terram ne ſpoliētur vel dātur in ꝑsona vel reb'. Addit ēt his Ber. vbi supra salinaria que. ſ. dātur ꝓ sale. Et ō his oībus dicit ꝙ solus ꝓnceps pōt hoc constituere z nō ciuitas. C. no. vecti. insti. nō pos. l. ij. z iij. Et ꝙ dicit ciuitatem nō posse: videtur intelligendum sine lnīa ꝓncipis. Dicitur autē h ꝓnceps Jmpator. Uñ z Hostiē. in sūma ꝙ solus rex Romanorꝫ pōt concedere pedagium z nō alius. De rege etiam Francie dicit ꝙ in hoc eandem potestatē habet ꝓ ꝓuilegium extra qui fi. sint le. per venerabilem. Sed Jnno. sup. c. innouamus: ō cē si. dicit ſimpliciter regeſ posse imponē noua pedagia: peccant tñ si facūt sine cā: videtur ēt z mlto magis ꝙ papa possit hoc ꝓstituere z ꝓcedere ꝓcipue in terris eccl̄ie. Jpſe. n. dicitur ꝓnceps.

Ad sciendum igi. §. VII.

tur qñ hec licite extinguūt vel nō vel qñ iuste subtrahūtur z qñ non licite: distinguēdum ē primo. Aut qz a ꝑsonis ecclesiasticis accipiūtur aut ab alijs. Et si recipiūtur a ꝑsonis ecclesiasticis: tunc aut exigūtur hec ab eis ꝓ rebus quas cā negotiationis deferūt vel deferri faciunt: z tunc licitum ē ab eis recipere iusta pedagia: z gabellas sic̄ ab aliis ſm Archi. qui hoc notat per ar. a ꝺrijs de cen si. c. quanꝙ li. vi. Idem dicendum cū deferūt mercimonia alioꝫ nomine suo. i. dicēdo eē sua: imo z puniri deberent per ꝓlatos suos ō fraudē z negotiationis exercitio cū sit eis interdictū. lxxxviij. di. fornicari. Aut exigūtur hec ab eis ꝓ rebus suis vel ecclesiarum suarꝫ quibuscūqz: dū modo nō cā negociandi transferri faciant: z tūc exigi z reci pi non pōt a ꝓncipe seculari scōm Host. qz nullus secularis habet potestatē in ecclesiasticis rebus extra de consti. que in ecclesiarum. Recipiendo aūt per se vel ꝓ alios rapinam cōmittūt: z tenētur ad restitutionem z sūt excōicati: vt de censi. c. quāꝙ li. vi. de qua excōicatione habes. j. in. üj. parte ti. i. Jpſe autē persone ecclesiastice occultando ipsaſ res quas deferunt per se vel per alios ut non soluant nō peccāt qz ad hoc non tenētur: debēt tamē cauere a mēdacijs z scādalis que solent oriri cuz talia deprehendūtur: nec tñ per hoc possunt multari tanꝙ de fraude: alias obligarētur ad restitu endum. Et per constitutionem illam. c. q̄ꝙ. i. vj. olim erant excōicati z ipſe persōe ecclesiastice ſoluentes pedagia z huiusmodi: z tallias: sed ad tollenda scandala fuit reuocata ꝙtum ad istam partem per clemētinam. Si autem exigantur hec pedagia z thelonea z layeis tunc ſubdistinguenduz quia aut exigūtur ꝓ mercimonijs: aut ꝓ alijs rebus ad vſum ſuum vt bladū vinuz z huiusmōi. Etſi ꝓ mercimonijs exigantur itez ſubdistinguēdum. Nam aut antiquū exigunt: aut nouum. Si nouum nisi sit certum institutum eē a ꝓncipe ꝓpter iminentem necessitatem non liceat accipere: alias rapinam ꝺmittunt z ad restitutionē tenent. scōm Ray. z sunt excōicati: nec absolui pñt citra sedem apostolicam: vt patz. j. in. üj. parte ti. i. in c. de ꝓcessu excōicationum que fit in curia i cena dñi. Si autem sit nouum z institutum a ꝓncipe iusta de cā: aut etiam autiquū quod scitur imposita ab his qui potuerūt imponere z ꝑsertim auctoritate ecclesie: aut nescitur a quibus sit institutum: creditur tamē ab illis institutum q̄ potuerunt qō credi rōnabiliter pōt cum non extat memoria in ꝺrium: tūc si ē vel creditur eē iusta cā ꝺpositum vt ꝓ defensione strate publice contra ꝑdones in terra: uel pirratas in mari: vel ꝓ defensione fidei uel patrie contra paganos uel hēticos l' alia simili cā: z recipiens tale pedagiuz vel thelo neum facit illud ꝓpter qō fuit imposituꝫ: sine scrupulo ꝓscie pōt illud recipere scōm Rai. etiā si nō faceret tūc expensas quia non ē necessarie: cū terra sit bene purgata latronib' z in pace: paratus tñ labores z expensas facere si necessarie eēt ad tenendum patriam securā. Probātur hec omnia. xxiij. q. ij . si quis romipetas z xij. q. ij. c. uobis autem extra de censi. c. puenit de treu. z pa. c. inouamus. ff. de publi. z vecti. l. vectigalia. ff. locati. l. ex conducto. Si autem sit antiquū z tamē

g. 2.

non auctoritate ꝓncipis inductum: vel etiã si non facit illud ꝓpter qꝺ institutũ ē. s. faciẽdo quod in se ē ad tenẽdum viam securã siue antiquum sit siue nouum ⁊ cũ auctoritate ꝓncipis introductum secũdum Ray. nõ põt licite recipere: ⁊ recipiendo rapinam facit: ⁊ tenet ad restitutõnem illis a quibus accepit. vel pauperibus erogãdũ si illos ignorat scõm Ray. Sed hosti. dicit in sũma q̃ non tenetur restituere si aucte ꝓncipis ē iductum vbi cõstat ꝙ hac de cã institutũ ē. Sed qꝺ plus ē tenet ad plenam satisfactionem illis qui ibi ledũtur i ꝑsona vel rebus si hoc accidit ex defectu suo: quia s. nõ ꝛ patriã securam ut debet ⁊ põt. xxiij. q. ij. c. dñs: ⁊. q. v. administratores.

Non soluentes. §. VIII.

ãt dicta pedagia ⁊ thelonea cum iniusta sunt: ꝙa. s. non sunt instituta cũ auctoritate ꝓncipis vel exiniusta cã qꝺ tñ credi nõ debet nisi ꝓbabiliter sciat: vel etiam si iusta de cã ⁊ ab his qui potuerunt: tñ non seruatur illud ꝓpter qꝺ fuit institutum. s. in tenẽdo loca secura ⁊ huiusmodi: nõ peccẽt nec tenentur restituere secũdum Ray. quia cessante cã in exigẽte cessat effectus ⁊ obligatio in dãte ⁊ illo ñ seruante fidẽ nec ipsi tenẽtur. vi. di. §. his oĩb': ⁊ de iurꝫ. iuran. c. peruenit. Laueãt tñ a mẽdacijs semp q: peccata sunt. Non soluẽtes ãt licita pedagia ⁊ thelonea: q: s. sunt ĩstituta a q̃bus debẽt cũ iusta cã: ⁊ obseruata: rapinam faciũt seu furtum scõm Ray. vnde tenẽtur ad restituendum illis q̃ bus talia debẽtur: ⁊ agere debẽt pniam de peccato huĩ'. ⁊ de mẽdacijs ⁊ piurijs ⁊ alijs vitijs additis. Unde apls Ro. xiij. Reddite oĩbus debita: cui vectigal vectigal. Uez ad penas que iflicte sunt a iure cõmuni vel municipali ꝓtra facientes i huiusmodi fraudem dupli vel quadrupli: vel amissiõis illoꝝ mercimoniorꝝ i quibus fiebat fraus nõ tenẽtur in foro ꝓscietie nisi fuerint depheñsi ⁊ ꝓdemnati scõm Tho. secũda secũde ⁊ Guil. ⁊ glo. sup. c. fraternitas. xij. q. ij. in fi. De nõ soluẽtibus huiusmodi thelonea ⁊ pedagia in territorio sarracenorum vel paganorum dicit Ray. q̃ si hoc fit tẽpoꝝ treuge cum eis ⁊ de mercibus nõ ꝓhibitis: ⁊ ipsi sarraceni seruãt fidẽ in defẽdendo i territorio suo eos a latronibus ⁊ pirratis ꝑ mare cum teneãtur ipsis ifidelibus soluere: fideliꝫ debent talia eis restituere: vel si ñ apte possũt paupibus dispensare ad mãdatum ecclesie. Nam fides ẽt hostiũ' seruãda ē. xxij. q. i. noli. ⁊. xxij. q. iij. inocẽs. Idẽ Ul. quod tñ intelligit glo. Guil. cuꝝ sentiũt ipsi ꝓfides ⁊ huiusmodi statutis eorum aut pactis. Sꝫ tpe guerre vel quo ad merces ꝓhibitas ut ferrũ ⁊ ligamina ⁊ huiusmodi fraudãdo in huiusmodi thelõea nõ tenẽtur eis sꝫ debẽt pauperibus erogare. Ad quod tamẽ secũdum glo. Guil. nõ sunt de necessitate cogendi sed ꝺ honestate. Hosti. ãt in summa dicit simpliciter ⁊ indistincte xp̃ianos ñ teneri ad soluendum hec thelonea sarracenis: quia ñ sbsũt eis. Hodie tñ portãtes nã solum ꝓdicta. s. ferrum ⁊ lignamina sꝫ ⁊ q̃cũq; mercimonia ad terras sarracenoꝝ sine licẽtia pape icidunt i excõicationez: cuius absolutio a ꝑsona sedi ĩseruatur: ⁊ i alijs graues penas: de quibus hẽs i. iij. ꝑte ti. i. c.

De pedagijs uero. §. IX

que exigũtur ꝓ blado vino ⁊ alijs huĩ' q̃ qs ꝺfert vel deferri facit non ꝓ mercimonio sed ꝓ vsu'. i. vite sue ⁊ familie sue vt dicit Hosti. q̃ non debet solui aliquod pedagium: etiam si consuetudo sit: quia irrationabilis ⁊ ideo non tenenda. De ꝓdictis. n. rebus nõ exigi ꝺz pedagium. Et quia ñ dat pedagium nisi de rebus q̃ cã negociatõis vel mercimonij vehũtur. C. de vecti. ⁊ cõmis. l. vniuersi. Satis ꝓcor. Ber. in glo. sup. c. sup quibusdam. de ver. sig. Dic vꝺ Jo. in summa ꝓcess. ⁊ Bar. in summa pisana In directorio sic dicitur. De his que ad ꝓpriũm vsum emũtur: vt gratia ruris collẽdi vl' ad se defendendum: fisco nullũ pedagiũ deb: vt. C. de vectig. l. vniuersi vbi contra veniẽs decollari mãdatur: quia ñ exigẽda sunt nisi de his que cã negociationis seu mercimonij defecerũt. C. de vectig. ⁊ cõmis. vniuersi. Nec excusat consuetudo ꝺriadum sit irrationabilis ⁊ iniqua ar. di. viij. si cõsuetudinem. Ex his seq̃tur ꝙ fraudando huiusmodi pedagia occulte portãdo talia ⁊ non soluendo nõ eẽt peccatum: dũmodo cessant piuria ⁊ mẽdacia ⁊ scandala. Et si pedagium ⁊ gabella sumatur ꝓ eodem ꝺrium seruatur de facto in ciuitatibus Tuscie. s. Florẽtie ⁊ alijs multis: q: de oĩbus ꝓdictis exigitur gabella ⁊ cum dicta gabella sit imposita ꝑ statutum ciuitatis ꝑ modum cuiusdaz talie seu impositiones ⁊ collecte ꝓ expẽsis fiẽdis in vtilitatem cõitatis. Dicẽdum: ꝙ ciuitas exigẽs dictas gabellas ꝓ victualibus siue regatur ꝑ vnum vt ducem: marchionẽ: ꝓncipẽ: ⁊ huiusmodi siue per plres de pplo: vt ꝓcores ꝑsules: antianos ⁊ huiusmodi: si habent potestatem leges ꝓdendi ⁊ iponẽdi collectas. quod ē ꝑsumẽdum: si ex more antiquo hoc faciant cuius memoria non extat in ꝺrium: videtur ẽt posse imponere solutionem dictarum gabellarum ꝓ sui adiutorio ⁊ defẽsione: q̃uis. n. pplus aliquis nõ possit facere legem gnãlem: quia hoc ē Jmpatoris: ut notãt Jo. ⁊ Archi. ij. lex. Spẽalez tñ facere põt: ⁊ i hoc ꝓsentit ꝓnceps. ff. de iusti. ⁊ in. l. oẽs populi. Sic ẽt ⁊ collectam specialem facere ⁊ imponere põt ꝓ suis necessitatibus: ⁊si nõ gnãlem vt exectionem pedagiorum sine licẽtia ꝓncipis: q̃nũmo per legem municipalẽ que dicitur statutum siue reformatio apud quosdam derogatus legi cõmuni: vt patet i mã dotium ⁊ successionum ⁊ alioꝝ. Ad quod facit regula iuris. Generi ꝑ spẽm derogatur: de re.

turis in. vi ⁊ sic si gabella includatur sub nomine pedagij uel sit idem non obstabit q̄ lex cōis ꝓhibeat exigi pedagium vel gabellam de victualibus ⁊ huiusmodi: qñ vel lex mūicipalis vel consuetudo ꝓscripta hēat ꝰrium: cum consuetudo rōnabilis ⁊ ꝓscripta tollat legem: vt extra de consue. c. silti. Nec videtur irrationabilis consuetudo cum dt nessarium ꝓ expensis supplendis cōmunitatis ⁊ ciuitatis defensione: qz oēs ciues ꝺbeant se ⁊ sua exponere ꝓ patrie defensione. Requirit aūt lnia ꝓncipis ad imponēdum pedagium: q̄ videtur fore obtenta si extat consuetum nec ē memoria in ꝰrium. Presuppositа igitur lnia habita a ꝓncipe si gabella nomine pedagij itelligatur ⁊ mlto magis si gabella sit non vt pedagium: sed vt collecta videtur q̄ teneantur homines soluere gabellas ꝺ victualibus ⁊ quibuscunq; ⁊ ꝰrium faciendo sit furtum. ⁊ tenētur restituere cōmunitati vel emen tibus eas: nisi ista exactio gabellarū fieret ab his qui nō hñt legitimum oñium seu titulum iustificatum inibi vel nisi illi q̄ fraudauerant alīs ipositionibus ⁊ modis vltra ꝓportionem eēnt grauati nimis vel cum eēnt graues gabelle ⁊ sine necessitate imposite: ⁊ utilitate cōitatis: sed ad nutriendum pōpam ⁊ auaritiam aliquoꝝ ꝓncipum vel ciuium. Alias solui debēt dicte gabelle: vt dictuz ē. Ad quod facit August. Pactuz intelligentis ciuitatis consuetudine uel lege firmatum: nulla ciuis aut pegrini libidine violetur: di. viij. q̄ contra mores.

Capitulum. xiiij. de Furto.

Roiecisti sermo

nes meos retrorsum: si videbas furē currebas cum eo: ꝑs. xlviij. vt dicit di. xxxiij. Oēs psallētes quottidie ꝺo reptomitimus. In iustificationibus tuis meditabor non oblīuiscar sermones tuos. quod quidem oēs xp̄ianos obseruare saluberrimum ē: sed preciue hos qui ecclesiasticam consecuti sunt dignitatem. Hec ibi verba sacre scripture dicunt sermōes dei ⁊ iustificatōnes. Sermones quidem dei: quia deus eadem verba locutus ē ꝓ sanctos suos ⁊ q̄a deum mētiri vel falsum dicē impossibile est cū sit ipsa veritas iō sermones sui verissimi sunt. Unde xp̄us ad patrem Joā. xvij. Sermo tuus veritas ē. Justificatōes aūt dicūtur: qz ea seruata faciūt hominem iustū ⁊ ostendūt in ꝓspectu dei ⁊ hoiez Unde de Zacharia ⁊ vxore sua Elisabeth dicitur Luc. i. q̄ erant iusti ambo ante deū icedētes i omnibus mādatis ⁊ iustificationib' oñi. q. d. iō erāt ⁊ ostēdebantur iusti: qz obseruabant iustificatōes oñi. Sed huiusmodi oblīuiscitur nec in eis meditatur: qz nec ea seruat nec ea curat scire: ꝓtra q̄s dicit dominus Osee. iiij. quia tu scīam repulisti: ⁊ ego te repellam. Et Greg. qui ea que dei sunt nesciūt. i. mandata eius a dño nesciuntur. i. reprobātur di. xxxviij. Contra quēlibet igitur horum i uehit dñs oicēs. Proiecisti ⁊c. vbi tria notauit primo redarguit obmissionē ꝓceptorum in generali ibi Proiecisti ⁊c.

Secūdo innuit vsurpatōem alienoꝝ in ꝓticulari ibi: si videbas furem.

Tertio oñdit ꝓticipationem huiusmōi vsurpatō num ibi currebas cum eo.

Quantuz ad pri .§.I.

mum certum ē q̄ illud quod ꝓ̄ficitur tanq̄ inutile ⁊ abhoīabile a se elongatur: ⁊ qꝺ retro pōitur ut nō videatur sic collocatur. Proficiūt ergo sermones dñi q̄ ab obseruatione eoꝝ se elongant reputantes inutile ⁊ vanum ⁊ vile virtuose viuē ꝰ mādata eius. Retro aūt ꝓficiunt q̄ nolunt ea scīr ut licentius seu liberius peccēt sine remorsu consentie. Dicitur ⁊ Job. xx. Recede ꝑ nobis: sciam vias rum tuarum nolum?. hi sūt oīum pessimi. Item sermones aūt dñi ꝓmi ⁊ magis necessarij sūt decalogi: ⁊ in vno ipsoꝝ ꝓceptoꝝ dicitur. Nō furtum facies. Exo. xx. Noīe aūt furti intelligitur oīs illicita vsurpatio rei aliene: ut dicit Augusti. xiij q. v. pēale. Loīs vsus oīū q̄ sūt i hoc mūdo oībus hominibus eē debuit: dicit. Clemens. xj. i. dilectissimis. Sic. n. deus instituit nām humanā dans eī oñium oīum cum ait. Dñamini volatilibus celi: piscibus maris ⁊ bestijs terre. Heñ. i. Quod oñiū oēs habuissent: qz ita erat rō bñ ordinata ⁊ regulata q̄ nulla re vsi fuissent nisi ad necessitatem vl rōnabilem vtilitatē qꝺ oēs sibi inuicem voluissēt ⁊ sic nulla inter eos fuisset discordia: ⁊ sic ponitur esse de iure nature. s. ꝓmitus institute cōis oīum possessio. ut ꝑz di. i. ius āt naturale. Sed ⁊ nā vitiata ēt de iure nature ē in casu extreme necessitatis oīa eē cōmunia: ⁊ sic intelligitur illud Ambr. Nemo ꝓprium dicat quod cōmune ē: di. xlvij. sicut hi: vbi glo. ꝓmūe. i. cōicandi tēpore necessitatis. Unde non quis auferret aliquid ut ꝓuideret sue uel alterius extreme necessitati cum nō possz aliter ꝓuidere i nullo peccaret nec alicui teneret qz tunc illud ē suum quod accipit. Nec ē contra quod habetur extra de furtis. c. si quis: ubi ꝓponitur pna furanti in necessitate: quia illud intelligitur qñ non erat extrema necessitas ⁊ si aliqua indigentia: tunc. n. non licet aliena furari sed ꝺbz aliter sibi ꝓuidere etiam si oporteret eum mendicare. Post naturam ergo destitutam iuste ꝓuisū ē iure humano vt extra casus extreme necessitatl possideātur ista tempora diuersa a diuersis vt ꝓpria. Unde Aug. Unusquisq; possidet quod possidet. Nonne iure humano? Nam iure diuino oñi ē terra ⁊ plenitudo eius. Pauperes ⁊ diuites dñs ꝺ vno limo fecit: pauperes ⁊ diuites vna ira

[furtum nōn ē oīō alterius usurpare.

[furtū nō ē ampe uñ inte si hō hz nō pt. p ea medicine nūc q̄ alienū furare. m. 14. §. j.

¶ res tēporales ẏpſi q̄ ſiderant.

ſupportat. Jure ãt humano dicit: hec villa mea: hec domus mea: hic ſeruus meus. Jura hũana iura Jmpatorum ſũt: quare: q̄ ipſa iura hũama p Jmpatores ẏ ẽges ſeculi dñs diſtribuit generi humano: di. viij. c. quo iure. Sed ꝓ maiori huius ō claratione ſciẽdum ſm. b. Tho. ſecũda ſecunde. q. xlvi. ar. i. ẏ. ij. q̄ res iſte exteriores q̄ poſſidẽtur pñt ꝓſiderari triplicit. Primo q̄tum ad earũ nãz ẏ mutationẽ. Scõo q̄tum ad poteſtatẽ ꝓcurãdi eas ẏ diſpẽſationẽ. Tertio q̄tum ad vſum earum ẏ ſubuẽtõem. Et ſm ꝑmum modũ res ipſe nec in cõi nec in ꝓticulari ſũt hoũm ſed dei. q̄ nã rerũ nõ ſubĳcitur poteſtati hominũ ſed dei: cui ad nutum oĩa obediũt. Unde ñ põt hõ virtute ſua mutare naturas rerz ſed ſolus deus: ẏ ipſius vtute i mediate facte ſunt mutationes miraculoſe rerz ut aque in vinum i nuptĳs. Joã. ſecũdo: vge i ſerpẽtem ẏ econuerſo. Exo. vij. vel virtute nãli mediãte: ut in mutationibus factis a magis Pharaonis quam virtutẽ deus indidit rebus in ſui creatõne. Quãuis ãt deꝰ ꝑncipaliter dñium oũm habeat: ordinauit tñ ſm ſuam ꝓuidẽtiam q̃dam eẽ ad hominis ſuſtẽtatõem ẏ vt ea poſſideat: ita tñ q̄ ab eo hẽre recognoſcat ẏ nõ a ſe: ut diues ille q̄ dicebat Alia mea habes multa bona repoſita in annos plurimos. Lui dictum fuit. Stulte hac nocte aiam tuam repetũt a te ẽ. Luc. xij. Quantũ ad ſm. ſ. poteſtatẽ ꝓcurãdi ẏ diſpẽſandi ĩpas res tꝑales ſic nõ ſolum licitũ ẽ ſed ẽt neceſſarium ad humanam vitã q̄ homo poſſideat aliqua ẏ ꝓpa a hoc ꝓpter tria. ꝑmo quia magis ſolicitus ẽ vn' quiſq; ad ꝓcurãdum aliq̄d ẏ gubernãdum q̄ ſi bi ſoli ꝓpetit q̄ ad id quod ẽ cõe omnium l' multorum: quia vnuſquiſq; laborẽ fugiens relinquit alteri id quicq̄d ptinz ad cõe: ſicut accidit i multitudine miſtrarũ. Secũdo q̄ ordinatius res hũane tractãtur ſi ſingulis imineat ꝓpria cura alicuius rei ꝓcurande. ẏ econtrario eẽt ꝓfuſio nõ modica ſi quilibet indiſtincte q̃libet ꝓcuraret cũ plures ꝓcurrerent ad eandẽ rẽ ꝓcurãdaz ẏ q̃libz mõ ſuo. Tertio q̄ ꝑ hoc ſtatus hoĩum magis pacifice ꝓſeruatur: duz vnuſquiſq; ſua re ꝓtẽtus ẽ. Uñ videmus q̄ iter eos qui cõiter ex ĩoiuiſo aliquid poſſident frequẽtius inter eos iurgia oriũtur: dũ ſ. vni videtur q̄ magis illa re vtatur q̄ ipe: uel q̄ minus laboret ꝑ ea: ẏ huiuſmodi. Quãtũ ad tertium. ſ. vſum iſtarũ rerũ ẏ ſubuẽtionem: ſic nõ ō bet homo ipſas res habere vt ꝓpas ſz ut cões. i. ut de facili eas cõicet alĳs indigẽtibus ẽt ſi nõ patiantur extremam neceſſitatẽ. Unde apoſtolus. i Thi. vlt. Diuitibus huius ſeculi ꝓcipe facile tribuere: cõicare. Unde Criſo. Dñs nõ harum rerz nos dños ſed diſpẽſatores fecit. Cum igit iſta temporalia vt ꝓpria licite poſſideãtur: nullus oz ſine bñplacito ẏ volũtate domini ipſarz rerz aliquid auferre alioquin furtũ facit ẏ ſermões dei retror

¶ ꝓpĩe ſpẽ ẽ ſm ẽd tribz modos.

¶ tꝑĩales res · dnt eẽ cõas.

ſum ꝓĳcit. Nec põt ſe aliquis excuſare ex eo q̄ filĳ Iſrl mutuo accipiẽtes ab egyptĳs vaſa aurea ẏ argẽtea aſportauerunt ea ſecum ſibi retinẽtes ea: vt hẽtur Exo. xi. Hoc. n. iuſte fecerũt ex eo quia ex domini ꝓcepto: vnde Aug. Non hinc q̃ſq; ſumẽdum exẽplum putare debet ad expoliãdũ iſto modo ꝓximum ſuum: hoc. n. deus iuſſit q̃ nouerat quid quẽq̄ pati oporteat. Nec iſrlĩte furtuz fecerunt ſed deo iubenti miniſterium ꝓbuerunt. xiij. q. v. c. dixit dñs. Cum. n. domini ſint omnia nobis quodãmodo accommodata: ſicut dñs alicuius rei cõmodate alteri in accipiẽdo ab ipſo et ꝓmodãdo alteri non illi facit iniuriã nec iſte ſecũdus diceretur furari accipiendo illud de voluntate dñi. Ita in ꝓpoſito accipiẽtes illa vaſa ex ꝓcepto dei non ꝓmiſerũt furtum. Hoc ãt deus iuſtiſſime diſpoſuit ꝓpter oppreſſiones ẏ iniurias quas hebreis fecerant egyptĳ ẏ vſurpatõnes mercedis laboris eorum q̃ſi in recompẽſationẽ illorum dãnorum. Sicut etiam nũc detinenti ſuuz certitudinaliter quod aliter rehabere non põt: ſi aliq̄ō veniret ad manus eius q̄ illius eẽt ẏ vnde nõ ſeq̃retur ſcandalum vel periculum licite poſſet accipere. Secus ſi inde ſequi poſſet piculum: ẏ de hoc plene infra in. c. ſe. §.

Quãtum ad ſecũn. §. II.

dũ. Notat ſpẽalis trãſgreſſio cũ dicitur. Si videbatur furẽ. Furtũ ꝓpe importat ocultam vſurpationem q̃uis ut dictum ẽ large importat omnem vſurpationẽ illicitam. Eſt ãt triplex vſurpatio occulta. ſ. ꝓſidẽtie: doctrine: ẏ ſubſtãtie. Et de ꝑma dicit dñs Joh. x. Qui aſcendit aliunde q̃. ſ. p hoſtium ille fur ẽ ẏ latro: hoſtium ꝑ quod aſcẽditur ꝑ dignitatem: vel regimen ad ouile eccleſie ẽ xp̃us Jeſus: Ego ſum hoſtium ait ipſe: ſeu modus traditus ꝑ ordinationez eccle. Intrat ergo ꝑ hoſtiũ qui ſuſcipit regimen alioz ꝓpter xp̃m non ꝓpt mundi fauſtum ẏ auaritiam ũitãs ip̃m: vt. ſ. paratus ſit aiam ponere ꝓ ouibus ſuis: non lanã tãtum querẽs ẏ lac temporalium ab ouib' ſuis recipiens curam ſm canonicas ſanctiones: qui non ſic ꝓmouetur ille fur ẽ ẏ latro. O culte ſubtrahit aias ſubditorum deo nõ habendo curam de eis ẏ mala exempla dando eis. Et ſi intruſus ẽ non illam curam habens a ſuperioribus: uel irregularis vel excõicatus vel ſuſpenſus vel interdictus exẽcendo curam q̃tũ in ipſo eſt furatur animas ocẽte ſubditorum abſoluendo cum non poſſit: q̃uis oues neſcientes excuſentur ſi al' boni ſunt: fructuſ quoq; beneficiorum furatur talis vnde vltra mõtale quod quottidie cõmittit exercendo curaz tenetur ad reſtitutionem illorum fructuum ꝓceptorum ſicut ẏ fur de re furata. Unde Jſa. i. ꝓtra tales dicitur. Principes tui. i. prelati. ſocĳ furuz. Furtum doctrine ẽ cum aliquis gratiam ſcientie

¶ furtũ importat oñz ꝛ Nouũ uſurpationẽ · et ẽ uſurpatio trꝑ.

¶ fines ſũt emaſtri · q̃ nõ intrat ꝑ hoſtiũ.

¶ fines doctrine ſũt mali ꝓhitores.

ꝛ doctrine quam sine dubio hꝫ a deo: quia scōm Aug. ꝙ bona prudēter loquamur a deo ē nō nostra sapia: ipse tñ sibi p arrogantiaꝫ ascribit. Unde apls Ro. ij. Qui p̄dicas non furādū furaris. ſ. vsurpando gloriā dei. Furtū ēt in doctrina committunt infideles: pagani: hētici: de q̄bus xp̄us. Oēs quotquot venerūt añ me. i. ꝓtra me seu p̄ponētes doctrinam suam mee: fures fuerūt ꝛ latrones. Jo. x. vbi. Aug. sup Jo. Fuerūt quidam phi de vitijs ꝛ vtutibus multa subtilia tractātes diui dētes: diffiniētes rōnes acutissimas concludētes libros implētes: sapiētiam suā buccis ꝓcrepātibus ventilātes q̄ ēt auderēt dicē hoibus: nō seq̄mini: sectam nostrā tenete: si vultis bene viuere. Sꝫ hi fuerūt fures q̄rētes aias ꝺo auferre: qꝫ añ. i. ꝺ xp̄o venerūt. i. ꝺ verā fidē ꝛ doctrinā ei⁹. Siles his sūt tp̄e moderno q̄dā q̄ sibi ꝛ alijs psuadent sufficē sibi ad salutem ciuiliter viuere scōm quādam vrbanitatem exteriorem de interioribus non faciētes ꝓsciam de vitijs ꝛ mādatis ecclesie. Sꝫ furtum ēt ꝓmittūt in doctria q̄ p̄dicant non missi: de q̄bus dñs Jere. xxiij. hec dicit dñs ad ꝓphas. Qui furabūtur v̄ba mea ꝓphete dicūtur p̄dicatores secūdum Greg. q̄ furātur v̄ba dei cū p̄dicāt non habētes auctem: narrātes ēt multa somnia ꝛ fictōes sub specie reuelatōis facte a deo: ꝛ sic recipiūt mꝫ tas elemosynas cū his deceptōnibus: sed illas elemosynas furātur ꝛ tenētur ad restitutōem earuꝫ scōm Sco. ꝛ Jnno. Furtum substātie ē p̄ssi me furtum cū occulte auferē aliena substātia: sicut fecit Judas q̄ fur erat ꝛ loculos hñs: vt dicit Jo. xij. ꝛ ea q̄ mittebant. ſ. i loculis. i. scarsella: portabat. i. asportabat ptē furās ꝛ domū portans. Super q̄ v̄ba dic Aug. Exēplum dñi accipite ꝓuersātis i tra: q̄re habuit loculos cui angeli mīstrabant nisi qꝫ ecclesia illius loculos hītura erat? Quare furem admisit. ſ. Judaꝫ: nisi qꝫ eccl̄ia cum fures patitur tolleret. xij. q. i. exemplū. Ex q̄bus verbis mōstrat apte error fraticellorꝫ asserētium xp̄z nil habuisse i mundo p̄pium nec i pticulari nec i cōi cum dicat Aug. ꝙ hēbat dñs loculos quos pōtabat Judas. Et ad q̄d idē Aug. declarat. q. eadem in. c. Habebat dñs loculos a fidelibus oblata conseruans ꝛ suorum necessitatibus ꝛ alijs idigētibꝫ puidebat. Ac ēt errorꝫ illorū q̄ dicūtur aplici ꝺte gitur dicētium nil posse vt p̄pium retineri ꝛ possideri cum salute aie. Cum Aug. dicat ꝙ eccl̄ia erat habitura loculos eccl̄ia. i. fideles ēt clici ꝛ prelati ecclesiarum licite potērāt aliqua vt p̄pa possidere ut pz. q. e. c. epi: ꝛ sequētibus alijs pluribus. c. Uñ vterꝙ errorꝫ p hēsi ab ecclesia ē damnatus. Declarat etiā ibi Aug. ex ipso facto xp̄i tolerātis Judā quē sciebat furē ꝙ dispēsatores ecclesie ut prelati ꝛ si male tractent bona eius male vtēdo ꝛ sic q̄si fraudando qꝫ paupibus ea subtrahūt q̄bus ꝺbēt debent tamē tolleraꝛi a fidelibus nisi in iudicio ꝺ tegātur ꝛ ꝓdēnentur. Demum sicut Judas fur laqueo vitam finiuit eternaliter dānatus: ita fures aliquando suspēdūtur i vita: ꝛ nisi pniam agāt ꝛ restituant si p̄nt dānantur. Perpetratur āt furtū circa substātiam tp̄alem multis modis. Prio in rebus iuētis alterius ꝛ sibi retētis: cuius plenaꝫ declarationē habes infra. e. ti. c. de inuētis. Secūdo in rebus p̄scriptis sed mala fide infra tp̄s p̄scriptionis: ꝛ de hoc infra eo. c. de p̄scriptis. Tertio in rebus sibi ꝓmodatis vel pignoratis vl̄ ꝺpositatis: q̄ñ. ſ. ꝺ volūtatem dñi illarū vtī eis ad vtilitatē suā. Et de his infra eo. c. de ꝓmodato: ꝛ. c. ꝺ depositō. Quarto i scriptis alīus acceptis l̄ retentis q̄ ꝓtinent iura sua ꝛ credita sine q̄bus nō p̄ōt sibi debita exigē ꝛ sua defēsare. Quinto etiam in reb⁹ occulte subtractis: ꝛ sic dic Boetius ꝙ nulla peiō pestis ad nocēdū quā familiaris inimicus: ita inē fures nullus pōt ita nocē sic dom̄sticus latrūculus. Et hi sūt filij ꝛ filie cū accipiūt de bonis parētum occulte ꝺ volūtatē eorū: Uxōes cū accipiūt de bonis virorū suorum sine ꝓsensu eorum vt dent consanguineis vel alijs nisi cōes elemosynas. Serui ꝛ serue de bonis dñorū suorum sine scitu eorū. Discipuli negociatorū ꝛ artificum ꝛ factores sine bene placito suorum magistrorum ꝛ patronorū. Socij in apotecis quꝫ accipiūt ꝺ cōmuni lucro sine scitu consociorū vt sibi retineant non ē dubiuꝫ oēs hos mortaliter peccare. De his plene infra in. c. de furto: qꝫ ꝺ p̄ceptū dñi faciunt quo ꝓhibet furtū. Unꝺ ꝛ dñs int peccata q̄ coinquinant hoīem. i. maculant aīam: qꝺ ꝓpe ñ facit nisi peccatū mortale scōm. b. Tho. in. iij. ponit exp̄sse furta hec sunt inquit que coinq̄nāt hoīem Matth. xv. Hoc ēt pz ex eo qꝺ dicitur Zacha. v. hec ē maledictio que egredit sup faciē ois terre: qꝫ ois fur sicut ibi scriptū est iudicabitur. i. ꝓdemnabitur. Nullus āt ꝓdēnatur scōm iudicium diuinum nisi pro mortali scōm. b. Tho. scḋa secunde. q. lxvi. arti. vi. Qui igitur furabat ait aplꝫ iaꝫ non furetur sed magis opetur manib⁹ suis vt habeat vnde necessitatem tribuat patienti: ꝛ etiaꝫ ut possit restituere ablata ad que tenetur q̄tū potest: alias non posset digne penitere ut dicit Aug. xiij. q. vi. si res. Sed si quis auferret alteri aliq̄d qꝫ illa re male vteretur: vnde damnum ei non sequitur tp̄ale sed vtilitas anime: sicut auferendo occulte fucum mulieri: gladium furioso: pecuniaꝫ uel pannos lusori ꝛ dilapidatori ꝛ huiusmōi: ne illa distrahat male sꝫ ad vtilitatē domus ꝓuertat non malefaceret sicut ꝛ Rachel que furata ē idola patris sui Laban ex hoc non reꝓhēditur: quia abstulit illi occasionem idolatrandi. Et hoc nisi ex ipso facto sequeretur graue scandalum alicuⁱ⁹. Siquis aūt auferret a diuite auaro vel vsurario ut inde daret pauperibus non per hoc excusaret a furto: ut exp̄sse ondit Aug. in quadaꝫ homel.

g. 4.

ꝛ furari ꝓpter nil ꝙ modus.

ꝛ furtū sub ē ꝓpriū ē furtū.

ꝛ ꝙ hēbat loculos.

ꝛ cōmaſtin abutētes eccl̄ie bona sūt tolerādi. n̄ in ſuchw ſeregant er q̄ ꝺpenentur.

Forte aliquis cogitat ꝛ dicit. Multi sunt xpiani auari ꝛ cupidi nō habeo peccatū si illis abstulēo ꝛ paupibus dedero: vnde illi nil boni agunt: mercedē habē potero: sed huiusmōi cogitatio diaboli calliditate suggerit. Nam si totum tribuat qđ abstulit addit potius peccatum ꝙ minuat: hec ille. xiij. q. v. forte.

Quantū ad tertiū. §. III.

p furtū ꝙ principat in furto.

vbi notabatur pticipatio vsurpationis alienoꝝ ibi. currebas cum eo. s. eundo ad furandū. Cursus āt importat affectum magnum ad ipm furtū Dicit āt Salomon puer. xxvi. Qui cum fure pticipat odit aiam suam. Triplex āt rō assignat: quare furtum ē peccatū grande. Prima ē qz contra charitatem agit que ꝓsistit in dilectione non solum dei: sz ēt ꝓximi. Quod āt ē ꝓtra charitatē mortale ē: cuz p ea habeatur vita spūalis anime: pertinet enim ad charitatem ꝓximi ut non solū quis velit ei bonum sz ēt ad hoc opetur: sz p furtum non opatur quis bonum ꝓximo: immo ꝝ rium. s. nocumētum in rebus: ꝙ si passim sibi iuicem homines furarentur periret humana societas hec Tho. secūda scōe. q lxvi. ar. vi. Secūda rō ē: quia furtum ē contra iusticiaz q̄ reddit vnicuiqz quod suum ē: p furtum enim accipit qđ ē alteri? quod sibi nō debet. s. auferēti: quod āt ē cōtra iusticiā ē mortale: cum agitur non solum cōtra bonum alicuius sed ēt ꝓtra bonum cōe: vnde ꝙ leges oēs puniūt furta grauiter: qz nocent bono cōmuni: ꝙ scōz aliquas leges posituas municipales morte puniūtur tales. Secūdum āt legez diuinaz puniebantur furta pēa dāni: quia ōbebat restituere quattuor oues ꝓ vna: quiqz boues ꝓ vno: vt habetur Exo. xxij. ꝙ huiusmōi. Tertia rō est qđa in furto ꝓmittitur dolus seu fraus: dum. s. occulte accipit quasi ex insidijs vsurpando rem ꝓximi sz dolum ꝙ fraudem ꝓmittere vbi ē notabile dānū ꝓximi non ē absqz graui peccato: ps. Virum dolosum abhominabitur dñs. Est āt mortale non solum cum furat qs qđ notabilis valoris ē in se: sed ēt cum notabile impedimētum ꝙ nocumētum est ei cui aufertur vt. xx. solidi in se parum sūt tamē pauperi multum ē. Sed si qs in se parum qđ aufert paratus ꝙ dispositus actualiter multum auferre si cōmode posset furtum committit: qđ mōtale ē. Unde Hiero. Fur non solum in maioribus sed etiam in minoribꝰ iudicatur. Non enim quod furatum ē sed mens furantis attenditur. xiij. q. vi. c. fi. Quod intelligitur cum intendit accipere ēt multum alias in minimis non ꝓprie furtum nec mortale ē. Quod autē dicitur puer vi. Non grandis ē culpa cum quis furatus fuerit: nō propterea dicitur quia in se non sit mortale: sz vt dicit b. Tho. secūda secūde. qōne. lxvi. articu. vi. duplici ratione primo propter necessitatem inducētez ad furandum que vel diminuit culpam vel totaliter tollit cum scilicet esset extrema necessitas: vt dictum ē supra. Unde quasi hanc rationem assignans quare non sit grandis culpe: subdit Salomon. Furatur enim vt esurientem impleat aiam Secūdo ꝓpter comparationem ad reatum adulterij quod vtiqz ē grauius: vnde morte punitur i lege diuina. Unde de fure subditur: ꝙ deprehensus reddet septuplum: qui autem adulter ē perdet animam suam. Currit ergo cum fure qui particip at cum eo in furto. Quod ut notat Ugo. cādi. super. v. supradicti ps: fit nouem modis contenti in his versibus. Jussio: consilium: consensus: palpo recursus. Participans: mutus: non obstans: ñ manifestans. Quos versus ponunt plures doctores. b. Tho. secūda scōe. ꝙ in. iiij. Alb. ꝙ alij. Sed eorum declarationem habes plene in precedenti. c. de rapina: quod sufficeret pro alia predicatōne ibi vide. Idem enim iuris est participatione rapine ꝙ furti.

furtū ē primū genꝰ furti. ut ꝑz triplex.

Capitulum. xv. de Furto: ꝙ de multis specieb' seu modis furti: ꝙ de inuentis que sibi retinentur ꝙ de pignore: ꝙ de commodato: ꝙ de deposito: ꝙ de locatione ꝙ conductione: ꝙ de prescriptōe quō scilicet in his committatur furtum vel aliud peccatum.

Furtū est cōtrectatio rei aliene mobilis ꝙ corporalis fraudulosa inuito dño lucrifaciendi gratia siue ipsius rei siue vsus possessionis vere: vt. ff. eo. l. i.

Contrectatō ponitur in p dicta diffinitione: quia sine ea non ē furtum etiā si interueniat voluntas vel verbuz: tamen p solā voluntatem erit quis transgressor alterius ꝓcepti s. illius. Nō ꝓcupisces rem ꝓximi tui. Rei aliene ponitur in diffinitione: quia in re ꝓpria non committitur fuctū: intellige nisi alius haberet in re illa aliquod ius: puta cui res erat pignorata vl' cō modata: quam dñs fraudulose capiendo furtuz: cōmitteret. ff. e. l. si res. §. si is qui re i ꝓncipio. Jō Tho. scōa secūde. q. lxij. Mobilis ꝙ corpalis dicitur: qz i rebus ūmobilibꝰ ut in agro vl' in cōpalibus vt sūt actiones ꝙ seruitutes nō ꝓmittit furtū eo ꝙ talia non possint ꝓtrectari. Fraudulosa dicitur: qz cū aliqs credebat rē esse suam que nō erat vel si non erat sua credebat ꝙ etiā ab eo q̄ hēbat ibi ius posset acq̄pere: non ꝓmittit furtū licet alias teneatur: insti. vi bo. rap. §. qz tñ. ꝙ §. se. Jnuito dño dicitur: qz si credit dominum ꝓmissurum ꝙ subest iusta cā credendi non tenetur. Secus si nō subest. ff. eo. l. si is qui. Et dicit dñs inuitus etiam si videat rē auferri q̄uis non ꝓdicat. ff. eo. l. penꝰ. Si āt putat facē inuito dño ꝙ tñ dñs vult: furtuz

p furtū dissimulo ostendentem.

q̄dem facit q̄tum ad intētionez ſz nō teneť ad re ſtitutionē: nec dñs pōt petere obſtante ſibi ſua vo luntate. ff. eo. l. int oēs. §. penul. Lucrifaciēdi gra tia dicit: quia ſi quis alienā ancillam rapuerit nō cā lucri ſed libidinis nō ꝓmittit furtum. ff. e. l. ve rum. Jpſius rei uel vſus poſſeſſionis vere dicitur quia non ſolū ꝓmittit furtum qui rei dominiuz vult lucrari: ſed ēt qui vult in re ipſa lucrari vſuz z poſſeſſionem di. xv. q̄ ſaccum. ff. eo. l. q̄ inuenta

Quot ſunt ſpecies furti? Reſpondeo due. Nam aliud ē manifeſtum. ſ. illud cum quo fur deꝑhen ditur ꝑuſq; veniat ad locum deſtinatum. Aliud non manifeſtum cum quo nō deꝑhēditur. ff. eo. l. ij. z. iij. Item nota q̄ q̄dam remanent in nomi ne gnāli: quedam ſub ſpeciali: veluti ſacrilegium quod furtū ē rei ſacre. Peculatus q̄ ē furtum de republica. xxij. q. iij. quid ergo. Abigeat̄ qō ē furtū qñ quis diſpgit gregem z inde furat. Pla gium quod dicitur furtū hoīs. ſ. qñ quis liberuz hominem ſciēter vēdit uel emit. ff. de plag. l. i. et. iij. Et eodem modo ſi ſeruum alienum ſollicita uerit vel aſportauerit.

De furto in genere. §. I.

Notandum ergo q̄ furtum ꝓmittit q̄s qñ abſtu lit rem alienam frauduleter z ſiens non eē ſuam oculte: z ē mortale niſi eēt quid minimum ut fru ctus ortoz in paruo valore z huiuſmodi: q; tūc ueniale niſi illud modicum abſtuliſſet z intētōne z notabiliter accipiendi vel damnificandi ſi potu iſſet: quia tunc ē mortale ſcōm. b. Tho. ſcōa ſcōe q. lxvi. ar. vi. z. xiij. q. vi. c. fi. Et tenetur etiam re ſtituere rem furaram q̄ citius pōt niſi ille a q̄ ab ſtulit tantūdem habuiſſz de ſuo z nolebat reddē quia in tali caſu non tenetur ad reſtitutionē ſcōz Hoſti. niſi per hoc fieret alteri grauamen: pecca uit tamen talis grauiter ſic auferendo ſi poterat i iudicio rem ſuam recuperare: quia non debebat ſibi facere iuſtitiam ſed iudex. Si autem in iudi cio non poterat rehabere ſuum vel ꝓpter defectū probationis vel ꝓpter tyrannidem uel potenti am ipſius: tunc etiam nec accipiendo peccauit: ni ſi inde aliꝫ ſcandalum pararetur ſcōm Tho. ſe cūda ſecunde. Idem Pe. de pal. in quarto z Hen ricus de San. Ad quod etiam facit dictum Au. xiij. q. v. non ſane. quicquid ab inuito ſumitur i iurioſe auferē. Nam pleriq; nec medico volunt i pendere honorem ſuum tē. Et quod dictum ē ō furto. ſ. q̄ cum ſine ſcādalo alioz rē ſibi furatam uel aliud tanti valoris pōt accipere ab eo q̄ abſtu lit qñ in iudicio recupare non poſſet tenetur reſti tuere. Idem videtur dicēdum de rapina vſura: z fraudulentia z aliꝫ dānificationibus iniuſtis. Et quia bona fides non patitur ut idem bis exigat: tutum eſſet hēdibus ſuis declarare q̄ ille nō tene tur ſibi per aliquem modū honeſtuz: uel donare ei ſi quid debeat ille fur vel raptor vel alias dam nificans. Et h̄ dico ne ille q̄ alienū ōtinebat ꝓſcia ducť reſtituat illō male ablatū ei ex q̄ hēbat ius ſuum z ſic hēbit bis ſuū. Pro maiori declaratiōe ꝓdictoz nō q̄ i. vij. caſibus nēo ſibi ſatiſfacē pōt: Primo qñ iuridice vl̄ aliť pōt ſuū rehabē. i. petē do ab eo q̄ ē ſibi debitor uel ipm in iudicio ꝓue niendo p ꝓbatōes ſufficiētes q̄s hz: z ſibi fieri ſpe rat iuſtitiam fac. n. tūc ꝫ ius exꝑſſum: ar. di. ix. §. quicūq; g̃ legiť. Secō i iudicio ordiario z ꝓmu ni. Nēo. n. pōt eē iudex in ꝓpria cā: ut habeť. C. ne q̄s i ꝓpria cau. l. i. qō iſtitutuz ē iuſte: tū ne fur vel raptor deꝑhenſus ſe excuſare poſſet dicens ſe debere habere ab alio cui furatus ē: tū q; ide ori rētur ſcandala z diſcordie ſi extra ordinariū iudi cium q̄libet ſibi ſatiſfaceret: tū q; plus poſſz acci pere q̄ qō oz habē dicēdo rē ſuā maioris p̄cij q̄ ſit z eā quā abſtulit minoris q̄ ſit. Tertio i dubio: tūc enim ē ſuperioris ſentētia requirēda: aliś acci piendo cum ſe exponat periculo furti ex quo du bitat peccaret grauiter ar. di. xxxiij. habuiſſe. In decens ē z ſatis abhominabile dedecus ut i re du bia certa deť ſnia. Quarto cū veriſile ē inde ſcan dalum ꝓximoz gnāri z grauamen puta q; vl̄ ca pietur vl̄ credeť q̄ q̄ innocēs ē illud furtū feciſſet Nēo. n. cū alteri⁹ iactura oz locupletari: de re. iu. li. vi. Quito qñ ex h̄ imineret piculū ꝓpe fame: puta q; veriſilr eſtimari pōt q̄ ſcietur z ut fur, di uulgabitur cum non poſſit ꝓbare illum ſibi eſſe debitorem cui abſtulit: ar. xij. q. i. nolo ibi. qui fi dens conſcientie ſue negligit famam ſuam nimis crudelis eſt. Sexto ſi imminet ei periculum ꝓpe ꝓſone vel vite puta q; poſſz accuſari ut fur: quia hoc eſſet temptare deum: ar. xxij. q. ij. queritur. Secūdo ſi imiuet piculū ꝓſcie: puta quia ñ credit ſibi licē ſed furtum reputat: ul̄ quia ſe exponit pi culo periurij patus periurare cum peteret potiuſ q̄ dicere veritatem: ar. xxviij. q. i. §. ex his oibus: z. xxij. q. v. qui periurare. Peccat ergo in his caſi bus ſibi ſatiſfaciens. Satiſfacere autem ſeu reſti tuere non tenetur niſi plus debito accepiſſet: vel niſi ei non ſatiſfatiendo ſeu reſtituendo vnum de quinq; vltimis periculis euenire poſſet cui tamē obuiaretur reſtituendo: ar. extra. c. cum ex iniun cto de noui ope. nunc. §. ſuper eo. Et ratio horuz eſt quia ſic retinens contra ſe uel contra ꝓximuz peruerteret iuſticiam naturalem. Item nota q̄ ſi filiusfamilias abſtulit de bonis parentum cōtra voluntatem eorum furtum commiſit: z ſi ē quid notabile mortale eſt: z ſi coheredes haberet poſt mortem eorum: videtur obligari illis ꝓ eo quod contingebat illos de ſic ablatis ſi ſunt i no tabili quantitate: niſi obtinuiſſet remiſſionem ſuper his ab ipſis parentibus: et multo magis e mancipatus tenetur. Nec poteſt filiusfamilias ſe cūdū Raī. in ſumma dare elemoſynā de peculio

¶ furtū alb̄ ē mort. le. alb̄ ue nyale. qz in re m̄ma. nō ē mort. le. n̄ q̄ fit cū intencone dapnyfiēd &c.

¶ de furto nemo ſibi ſatisfacē poſſit in ſepē m ſ169.

¶ furtū omittit filiꝰ filiusfamilias in bo nis patris.

p̄fectitio ⁊ aduēntitio nisi credat patrez p̄missurū vel nisi sit de lnia patris i scholis vel in pegrinatione. De castrēsi āt vel q̄si castrēsi pōt. Pro huius declaratione nota fm Guil. Peculiū castrense dicitur q̄ filiofamilias occasione militie a parētibus vel alijs donatur vel ipse i militia acquirit. Quasi castrēse ē qō filiusfamilias ex aduocatōne vel alio offō publico p̄cepit: puta si sit officialis seu rector ⁊ inde recepit salariū. Idē dicit de medico: ⁊ silit qō p̄sbyteris ⁊ clericis ex offō suo aduenit. Et in p̄dicto duplici peculio filius cēsetur: vt paterfamilias vt possit de eo facere elemosynā ⁊ facere vt placet. C. de inof. test. l. fi. Profectitiuz ē qō ex reb' p̄is vel earū occasiōe aduenit vt fructus siue lucrū: ⁊ in isto nil iuris hz filius sz pater plenam p̄petatem: ut insti. p quas pso. no. acq. § i. Aduēntium ē qō ex alia quacūq; cā filio aduenit siue a matre siue ab alia extranea psona siue de alijs opationibus siue de laboribus suis ⁊ in h̄ peculio fuat filio p̄prietas. Et si pater p̄moriatur filij ē: sz viuēte patre hz pat plenum vsufructum: ⁊ de eo filius testari nō pōt: extra de sepul. licz li. vi. In bonis āt que habet pat multo min' filius hēt aliquam potestatē nisi q: oz ali. ⁊ iō accipiendo p̄tra volūtatem eius furtū p̄mittit. Itē nō q̄ si vxor occulte ⁊ p̄tra volūtatē viri dedit de eius pecunijs vel alijs rebus i nōbili q̄titate: notabili di co fm se vel ēt fm p̄portionem substantie viri: q̄a tūc furtum cōmisit ⁊ mortaliē peccauit si notabiliter dedit p̄sanguineis suis siue alijs ludis fucis vel alijs vanitatib' expēderit ⁊ dando ēt pauperibus: isto mō peccauit q: si ñ hz parafrenalia sed dotes tantum nō pōt dare elemosynam p̄tra voluntatē viri. Tho. scōa scōe. q. iij. In extrema tñ necessitate pōt ⁊ debet subuenire ēt p̄tra voluntatē mariti dūmodo tñ ipe ex hoc nō incurrat nōbile detrimentum sui status. lxxxvij. di. nō satis. Si etiā mulier vltra gubernationē domus exerceret artē aliquam lucrosam: vt aurificiū: lanificium: sericium: ⁊ huiusmodi: tunc ō suo lucro posset ⁊ notabiliter dare p̄ pijs causis hñte eius familia vñ cōueniēter aliunde sustētet. Alb. De pane ⁊ de vino ⁊ huiusmōi q̄ cōiter p̄sueuerūt viri dare potestatem familie erogandi eoipso q̄ non p̄hibuerunt p̄cessisse vidētur: dūmodo moderate fiat: q̄nimo si aliq̄n p̄hibuissent pie pñt interp̄tari. s. q̄ intendant p̄ hi'. p̄hibere eas a nimio nō a toto. Guil. Si tñ p̄scia sua eis dictaret q̄ nullo mō p̄tētarentur nō ōbent dare p̄tra p̄sciam. Parafrenalia dicuntur q̄ habz vxor p̄ter dotes: vt successiōes hēditarie: legata ei facta vl donata ⁊ huiusmōi. De parafrenalibus āt possūt disponere vt volūt mulieres nisi obstz p̄suetudo vel aliquod ius municipale. Ultra p̄dictos tres casus. s. extreme necessitatis in papue vel cum mulier ē lucrosa: vel habet parafrenalia. Pe. de pal. ponit etiam alios casus i q̄

bus mulier potest dare elemosynam ⁊ alienare sine lnia viri. Primus ē ad vitandum damnum sicut fecit Abigail. i. Reg. xxv. quia mulier habet p̄prietatē in bonis cōibus sicut ⁊ vir: vnde si p negligētiam vel malitiaz viri videat sibi imminere periculum potest ipsa obuiare. Secūdus si vir sit fatuus tunc enim dispensatio domus pertinet ad vxorem nisi per superiorem aliter ordinatum fuerit. Tertiꝰ ē si vir abñs non posuit aliuz dispēsatorem domus sue loco sui. Quartus ē: si peregrinās vir expensas taxatas ōderit mulieri: si vlt sibi subtrahere potest pauperibus erogare: hec ille in quarto. Siq̄ āt furtiue accipiunt vltra p̄dicta teneantur ad restitutionē fm q̄ p̄ñt. Itē discipulus cuiuscūq; artificis si abstulit vl ō pecunijs vl ō ipsis rebus venalibus sui magistri: vl si emis aliq̄d p̄ suo magistro dixit plus expēdisse q̄ fecerit accipiēs sibi residuum pecunie quia furtum ē Itē quilibet gerēs negocia alterius vt tutor curator p̄ curator ⁊ huiusmodi fingētes se plus expēdisse in emēdo vl minus recepisse q̄ receperint in vendēdo vel alias dolose dānificantes. Item qui habet societatem cum altero ō lucro alicuius negocij si sufficienter scōm pacta inita ⁊ iusticiam sibi respondit de parte illi contingente retinēdum de iure illius furtum committit. Sic etiam agricola partionalis si non fideliter ⁊ integre respondit suo patrono. Item stipendiarius etiam in bello iusto existens si pupillos vel alia comestibilia abstulit ab hominibus p̄o quibus pugnat vl blada collegit p̄o equis pascendis vel alios eos damnificauit: quia furtum est vel rapina ⁊ ad restitutionem tenetur: nec excusatur si hoc faciat ex p̄cepto domini sui: di. viij. que contra mores. In bello iniusto tenetur inimicis de damnis datis. De bello autem multa habes in tertia parte i tractatu de damnis. c. ij. Item qui dedit opez ad furtum faciendum: ⁊ qui dedit consilium: ⁊ qui receptauit fures tenetur vltra peccatum ad restituendum secundum modum tamen qui dicitur in c. de rapina supra. Quid si mulier fecit furtuz sive ante matrimonium siue post ⁊ vir participauit aut vir fecit ⁊ mulier participauit: nunquid licebit vxori de rebus cōmunibus satisfacere? Rñ deo fm Guil. Ubi de cōsuetudine regionis vir ⁊ vxor cōicāt sibi credita ⁊ debita ex p̄ctu uel male ficio: si res furtiua ad hoc exstit in eorum potestate: vxor potest illam restituere etiam contradicente marito. Si āt consumpta ē potest vxor si exp̄s se vir non contradicat negocia mariti gerendo ⁊ seipsam liberando estimationem restituere de cōmunibus bonis. Prohibente autem marito non credo q̄ debeat facere huiusmodi restitutionem: cum non hēat administrationē rerum sed marit' si tamen restitueret de rebus cōmunibus bōa fiō nō credo q̄ eēt penitētia iniungēda q̄si p̄ mortali

Capitulus Decimumquintum.

Quid si ds furatur ꝓpter necessitatē famis vl̄ frigoris? Responsio. Si ē extrema necessitas nō peccat sz vtitur iure suo: de ꝓse. di. v. discipulos. Uñ pōt occulte subtrahē vt dicit Tho. scōa secūde. q. lxvj. nō tm̄ ꝓ se sz ꝓ alio. Nam in tali cāu oia sūt cōia: di. xl. viij. sicut hi. Sz hoc itelligēdum ē cuz aliter sibi ꝓuidere ñ pōt. Nam si ab amicis vl̄ ēt elemosynaliē petēdo ꝛ inueniret ꝛ ex verecūdia non petēt ñ excusaret a furto accipiēdo occūlte ab alīs Oz si nō sit extrema necessitas peccat q̄dem. sed ꝓpter necessitatez attenuat peccatū. Et in tali casu itelligitur pnia q̄ imponit: extra de furt. si ds ꝓpter necessitatē. De restōne faciēda vide infra ō restōne p totum. Quid si quis furatur xp̄ianos detentos a paganis vt eos liberet? Rñdeo. secūdū Rai. ꝛ Host. Si ē tēpus guerre i nullo tenet. xvij q. ij. ꝛ q. viij. ut ꝑdē. Si vero ē tēpus treuge tenetur ipsi pagano restituere nō hoiem ꝓpt piculuz aie sz estimationē: similit ēt tenetur de alīs male ablatis: ar. xvij. q. i. noli. Si tm̄ pagāi ꝯpulerant ad circuncisionē vl̄ idolatriam vl̄ aliq̄ mortale pctm̄ tūc pēitus ille liber factus ē. Et sic furās eū nō peccat sz mētur: ar. di. lvij. nulla. Sz ꝛ si quis violēter vteretur ancilla sua nec vellz desistere: si alit non possz euadere tale malum licite fugē posset ꝛ dimittere oīm suuz. Nūquid xp̄iano qui ō tinetur a sarracēo liceat furari? Rñdeo ſm Host. Si ipse xp̄ianus dum eēt treuga frāgēt eam ꝛ sic erat in culpa ꝛ fuit captus nec imminet piculum necessitatis nō licz furari: sz tenet ad restitutionem. Nam talis iuste ōtinebatur vt q: tp̄e belli captus ē vel si immineat necessitas nō tenetur ad restitutionem.

De inuētis Scié. §. II.

dum q̄ de inuētis Hiero. sic ait. Sciant hoc vitium simile esse rapine si quis inuēta nō reddidēit xvij. q. v. multi. Et Aug. si quid inueniſti non reddiſti rapuiſti: q̄tum potuiſti feciſti: q: plus nō ineniſti. q. ea. Et nō q̄ Hiero. ꝛ Aug. in dictis auctoritatibus sumūt rapinaz large ꝓ oi illicita vsurpatione. Sed ꝓpie loquēdo nō ē rapina sed furtum dicit. ff. de fur. l. falsus. Et aduertēdū q̄ inuenta aut de ꝓpinquo fuerunt in bonis alicuius nec habētur ꝓ derelicto: aut nūq̄: vel nō de ꝓpiquo sed ab antiquo vt thesauri. Si ꝑmo mō tūc sc̄z Ric. ꝛ Tho. qui res alienas inuētas q̄ de ꝓpinquo fuerunt in bonis alterius ꝛ ñ habent ꝓ derelicto accepit vt sibi ipsi retinerz mortaliter peccauit si ē quid notabilis valoris: ꝛ tenetur nihilominus ad restōnem ei cuius ē. Oz si ꝓ se nescit cuius sit: faciat publice denūciari i ecclesia: ꝛ si nec isto mō repiretur cuius eēt: debet paupibus erogari: nisi ipse inuētor esset multum paup: quia tūc posset cum licentia episcopi vel penitentiarij sui uel confessoris illud sibi retinere quando. s. non inuenit cuius ē. Sed si res inuenta non fuisset in bonis alicuius aliquando vel ab antiquo fuit ut in thesauris antiquis inuentis: quid iuris? Dicit Tho. secunda secunde. q. lvj. q̄ res que nunq̄ fuerunt i bonis alicuius sicut lapilli ꝛ gemme q̄ inueniunt in littore maris: ꝛ nō domestice aues: ꝛ pisces maris tales res occupāti conceduntur. Et eadē ratio est de thesauris antiquo tempore sub terra ocultatis quorum non est aliquis possessor nisi q̄ ſm leges ciuiles tenentur dare medietatem domino agri si in alieno agro inuenerint. Pe. autem ō palu. in quarto dicit q̄ thesaurus in alieno agro inuentus ꝓ medietate restituēdus ē domino agri inuentus in suo agro suus est. De consuetudie āt thesaurus vbicunq̄ inuentus est principis. Et di ciiur thesaurus vetus depositio pecunie cuius nō extat memoria: hec Pe. De eodem igitur fieri potest elemosyna: sed non tenetur. Hosti. autem i sūma dicit q̄ si thesaurum in ꝓprio fundo inueñris sit tuus. Idem si in alieno data opera: sed si ñ data opera: medietatem debeo domino fundi in sti. de re. diui. §. item ea. ꝛ §. thesaurus ꝛ §. Item lapilli. ꝛ C. de thesauris. l. i. Res autem ꝓ derelicta habita occupanti conceditur. s. si sit mobilis ꝛ abiciatur. Idem si immobilis. Idem Guil. Res autem que iaciuntur in mari ad alleuiandum nauim ꝓpter periculum vite non habētur ꝓ ōrelicto: vnde restitui ōbent si scitur cuius sunt vl̄ pauperibus erogari si nescitur.

De pignore. No. §. III.

ta q̄ si quis ē vsus pignore accepto vnde habuit emolumentum temporale si hoc egit ꝯ volūtatez pignorātis ꝓmisit furtū: si ex volūtate eius cōmisit vsuram nisi forte eēt talis res cuius vsus sine ꝓcio solet concedi inter amicos sicut commodatio libri: ꝛ in vtroq; casu tenetur ad restitutionem: vel restituendum precium illius vsus. Tho. sc̄da sc̄e. q. lxxij. Et nō ſm Hosti. q̄ pignus ē obligatio rei licite ꝛ mobilis ꝓ debito inita: ꝛ trāsit i potestatē creditoris. Sz hypoteca q̄ ē ēt q̄si pign' sed rei īmobilis nō transit i potestatē: q̄tū vō ad actum psonalē nō differūt. Que possunt obligari vel nō: vide in sum. confes. li. ij. ti. vij. q. lxxiij. Prohibētur autem obligari res sacre vt ecclesie. Item vasa sacra vel ornamenta ecclesiastica: ꝛ i h nisi necessitate vrgente. i. i illis casibus i quib' possunt talia alienari: extra eo. ti. c. i. Ecclesiastici etiam redditus ꝛ stipendia nō possunt obligari spāli ꝙuētione: sz a iudice ꝓ debito canonici ex cā iudicati possunt obligari ſm Inno. extra de fide ius. ꝓuenit: ꝯrium faciēdo furtum vel sacrilegiuz ꝓmittitur. Item liberi hoīs nulla est obligatio: q: in his consistit tantum obligatio pignoris que de bonis nostris facimus obnoxia. Fallit hoc i libro

homine ſuſpecto ⁊ male merito vel in proprio ō bito niſi ōbitor cedat bōis extra de ſolut. odaro⁹ vel ſi tanta ſit neceſſitas q̄ ducat patrē q̄ filium obliget q̄ vēdere poſſit. Fallit ⁊ in quibuſdā alijſ caſibus quos narrat Hoſti. li. iij. Rica. xxi. de pi gno. Obligari āt p̄nt ſcōm Hoſti. vbi ſupra tam res p̄ntes q̄ future: ⁊ fructus pēdentes: ptus ancil le fructus pecor. ⁊ ea que naſcētur. ff. eo. l. q̄ nō dum. Itē res corporales ⁊ incorporales: ut cautō nes ⁊ noia debitorum. ff. e. l. cum quenit. Itē p̄nt pignori obligari pſōales ſeruitutes ⁊ vſufructus. ff. e. l. ſi is. §. fi. Item p̄diales ſeruiētes ruſtice non āt vrbane ſeruitutes. ff. e. l. ſi ís. Si q̄s āt res ſuas obligauerit: de p̄ſentibus ⁊ futuris ſenſiſſe p̄ſūit: q̄uis hoc non exp̄mat: vt. C. que res pigno. obli. poſ. l. fi. Sz videtur exceptū eē qō ſpecialiter obli gaturus non erat: utputa veſtis ſupellectilia ⁊ ſi milia que in vſu hēbat. C. q̄ res pig. obli. l. i. Pignoraticia vero actio nō uaſcitur niſi demuz tra dita re creditori: inſti. qui mo. re. ſ. obli. §. vlti. Notandū ē q̄ q̄diu vnus denarius remanet ad ſoluēdum pignus nihilominus remāet obligatū ff. e. l. qui plures. Et nota q̄ creditor teneť omnes fructus pignoris p̄ceptos deductis expenſis bona fide circa huiuſmodi factis cōputare in ſortē. Si āt hoc facto ſibi vult reddi ſuum a debitore ſcōz Rai. li. i. ti. de vſuris. §. xiij. plura hz auxilia. pri mo videlicet p̄t pecuniam mutuatā petere p actionem p̄ſonalē corā iudice. C. de pig. l. q̄uis. ſcōo p̄t pignus ſibi datum alteri in pignore obligare C. de pig. l. i. ⁊. ij. tertio p̄t pignus etiam vēdere i uito ⁊ ꝺicente debitore niſi debitum offerat. C. debitorem vēditōem pignoris impedire ñ poſſe. l. i. ⁊. ij. Circa vēditionē tñ eſt adhibenda diſtinc tio: q: aut certa pacta fuerunt firmata inter debi torem ⁊ creditorē ſup venditione pignoris in cer to termino vel loco vel perſona ō hoc facienda: aut nullomodo faciēda. Aut ſup hoc nil q̄uentū ē inter eos. In p̄mo caſu tenetur creditor p̄us no tificare debitori poſtea poterit vendere ſcōm for mam cōuentam: ⁊ nō aliter. In ſecūdo caſu quā do fuit pactum appoſitum de nō vendēdo etiaz tunc p̄t vēdere: ſed debet creditor p̄us denuntia re debitori ter vt ſoluat: ⁊ſi non ſoluerit poſſit vē dere poſtea: alias ſi ante trinaz denuntiationem venderet furti teneret. In tertio caſu cū. ſ. nil con uentum ē ſuper hoc ſufficit vna denuntiatio ⁊ p⁹ ea elapſo biēnio poterit fieri venditio. Probātur hec. ff. de pigno. act. l. ſi cōuenerit. Ad ſatiſfacien dum creditori ſupradictis modis p̄t cogi debitō p eccleſiam ſi ē de foro ſuo: ⁊ ēt ſi non ſit de foro ſuo p modum denuntiationis rōne pacti: extra de iudi. nouit. vel in modū recōuentionis. iij. q. viij. cuius in agendo. Et ſi forte poſt inceptā cām vellet debitor deſiſtere a cā mota contra credito rem videtur q̄ ad petitōnez creditoris poſſit euz

p. vendē poſſit mediores pign

cogere iudex eccleſiaſticus vt reſpondeat corā eo vel ſatiſfaciat extra de ordi. cogni. cum dilectus. Et nota ſecundum Hoſt. in ſumma li. iij. Rica ō pigno. §. iij. q̄ hec infraſcripta intelligūtur pigno ri tacite obligata: ſi quis promiſit dotem tibi om nia bona illius pro illa promiſſione tacite obligā tur. ſicut ⁊ bona mariti pro reſtituenda dote om nia vxori tacite obligantur: etiam vbi extraneus i. is qui non habet i poteſtate mulierem conſtitu it dotem: ⁊ niſi ipſe extraneus ipſam dotem ſpeci aliter ſtipuletur: ipſa mulier tacite ſtipulaſſe vide tur nec pro delicto viri debet vxor amittere dotez ſuam extra eo. ti. ex litteris: etiā ſi crimen leſe ma ieſtatis cōmiſerit. C. ad. l. iul. maieſta. l. quiſquis. §. vxorem. Item omnia bona conductoris inuen ta ⁊ illata in predio ruſtico domino ſciēte niſi ad tempus inferantur domino tacite obligata ſūt p penſione: vt. C. i. qui. cau. pi. ta. ſ. l. q̄uiſ. in agro vrbano non diſtinguit vtrum domino ſciente vl neſciente ſint ablata. Item bona tutorum ⁊ cura torum tacite obligantur minoribus p illorum offi cio ſi adminiſtrauerint inique. C. de admi. tu. l. p officio. Item bona patris tacite obligantur filijs p rebus aduenticijs. C. de bo. que lib. l. cum opor tet. Item bona matris conuolantis ad ſecundas nuptias ſunt filiorum priorīs matrimonij: vt eis reſtituat qui a priori marito lucrata fuit. C. de ſe. nupt. hac edictali. Item bona defuncti tacite obli gantur pro legatis ⁊ pro fideicommiſſis. C. cōmu nia ō le. l. i. Ec nota q̄ ſi pignus periret vel deteri oraretur penes eum ſi hoc accidit ſine culpa cre ditoris non tenetur ſoluere illud niſi actum ſit q̄ amiſſio pignoris liberet debitorem. Si vero peri ret vel deterioraretur culpa creditoris tenetur cre ditor. C. de pig. act. l. que fortuitu. Item nota q̄ i caſu in quo creditor iuſte vendit pignus ⁊ bona fide ſi minus accipit q̄ debeat habere poteſt age re contra debitorem ad reſiduum. Si vero plus accipit tenetur reſtituere debitori. C. de iur. dot. l. fi. hoc Rai. alias furtum cōmitteret ſibi illud plus retinendo.

De cōmodato. §. IIII.

Nota q̄ ſi alicui commodatuz fuit aliquid ad cer tum vſum ⁊ ipſe ad aliud ē vſus: puta quia equ⁹ ſibi cōmodatus eſt vt iret in villam ⁊ ipſe duxit i bellum ſic furtum cōmittitur: niſi forte rōne ami citie poneret ſpem in ratihabitōe: ⁊ teneť talis ad ſatiſfactōem ſi perijt vel deterioraretur. ff. e. l. ſi vt certo. Hoſti. ⁊ Hoſ. ⁊ in cōmodato non tranſ fertur dominium ſicut in mutuo. Eſt autez com modatum ſm Hoſti. alicuius rei ad aliquem ſpe cialem vſum gratuita facta conceſſio. Nā ſi mer ces interuenit tranſit in locatum vel aliū ꝺctū in nominatuz. Cōmodare āt p̄t q̄s ⁊ donare ꝓmo dari p̄t cui ⁊ donari ⁊ is q̄ obligationez contra

p. ſtatū comptū p̄t in comodato.

here põt. Item non solum prelatus sed etiaz yconomus. nam z talis ꝫhere potest. x. q. ij. hoc ius Sed si pupillo commodetur non tenetur lz aliũ sibi obliget. ff. de actiõ. emp. z ven. l. iulianus. §. añ penul. tenet tñ pupillus i q̃tum locupletior factꝰ ẽ: sic z si pſõe nõ ecclie cõmodatũ fuit tenet eccle sia i q̃tuz in vtilitatẽ eius versum ẽ. Hosti. Item si vtẽdo ad id ad quod ẽ sibi ꝫmodatum pũt vel ẽ res ẽteriorata: qz tunc si gratia vel voluntate ipsius cui ꝫmodatum ẽ: est ꝫmodatũ: nõ tenet ẽ casu fortuito nisi ipe fuisset in culpa. Exẽplum vt si ꝫmodatum remisit p minus idoneũ nũcium vl i teruenerit pactũ q̃ teneat: vl fuit in mora post q̃ debuit reddere: quia i q̃libet horꝛ tenet ad satisfactionẽ. Dicit casus fortuitus q̃ ꝓuideri nõ põt: sic incẽdium: ruina naufragium: rapina z huiusmodi. C. e. l. i. Tenet ãt de dolo z culpa lata leui z leuissima: extra de ꝫmo. c. i. Et dicit dolus machinatio vt si fecit ꝫmodatarius sibi subripi rem cõmodataz. Lata culpa ẽ cũ dic se nõ intelligere vel se nescire qõ oẽs sciunt: vt si dimisit rẽ ꝫmodatã in platea: z dicat q̃ nõ credebat sibi auferri z sic ablata ẽ ei vnde ei imputat z tenetur ad satisfaciendum talis ꝫmodatarius. Leuis clpa ẽ desidia seu negligẽtia: vt si rẽ ꝫmodatam posuit in camera z dimisit hostiũ aptuz inde recedẽs z sic ablata ẽ. Leuissima vero culpa ẽ q̃ aliquo modo p̃ui deri potuit: vt si rẽ cõmodatam posuit in archa: sed non firmauit claue: z sic ablata ẽ ei: vnde ei i putatur z tenetur ad satisfaciendum: lz firmauit archam z adhibuit oẽm diligẽtiam tunc nõ tenetur. Sz si ablata ẽ res ꝫmodata uel perit vt si seruum tibi ꝫmodauero vt domum tuam vel tectũ reficiat z cadẽs ꝺ machina moriatur nõ teneri ni si in culpa deꝑhẽderis: ẽt leuissima: qz. s. machia non fuit diligẽter ligata. ff. eo. si vt certo. Si vero ꝫmodatum fuit gratia ꝫmodãtis tñ: si pũt vel ꝺteriorat ꝫmodatarius tenet de dolo z culpa lata vt. ff. e. si vt certo: puta si vxori mee mutuaui clamidẽ vt honeste iret ad eccliam: vel vt inde adducẽt. Si autẽ fiat gratia vtriusq̃ tenetur de culpa lata z leui: puta ꝫmodaui tibi ciphos argenteos cum amicos cões inuitasses. ff. e. l. in rebus ꝺ Hostien. in sũma. li. iij. Rica. xxv. §. i. z Sof.

De deposito. No. §. V.

ta q̃ si depositi sibi facto vsus ẽ vel retinuit sibi vel ꝓcessit ad vsum: quia tũc furtum cõmisit nisi hoc egit cum volũtate deponẽtis: uel nisi erat res qua vsus ẽ ꝓsistens in pondere numero z mẽsura nõ obsignata: quia i huiusmodi non ꝓprie locuz habz ꝺpositum. Itẽ cum res deposita apud eum existens perit seu ablata ẽ si quidẽ dolum cõmisit uel latam culpam tenetur. De leuissima culpa tenetur si sit in mora vel aliquid accepit ꝓ custodia: aut gratia depositoriũ fuit depositum: aut se obtulit depositor de casu fortuito tenetur si pactum vel moraz precessit: extra eo. bona: vide in sũma li. ij. in ti. vi. q. xxiij. Quid si culpa leuis z leuissima habes supra. §. cõmodatum. ex his videtur posse solui qo qua queritur. Quid cum officialis alicuius cõitatis vel domini q̃ solet dici camerarius vel thesaurarius recipiens pecunias introitus ipsius cõmunitatis vel dñi gabellaruz pedagiorum collectarũ z p̃dictas pecunias assignas congruo tempore aliis officialibus uel personis determinatis a dño ipso vel a cõmunitate: puta stipendariis z aliis seruiẽtibus eis: vtrum si pecunia sibi tradita p modum quasi depositi si cuz ea negocietur vel eaz pmutet cambiẽdo florenos ad monetam uel econuerso: uel mutuo tradens vsuram recipiat: vtrum lucrum inde susceptũ fiat suum. Ad hoc dicẽdum q̃ si cõitas ide nihil ledat seu dñs illius pecunie nec ẽt psone q̃ recipe debẽt sua salaria qz. s. tempore statuto eis soluitur inter: illud lucrum suum facit rõne sue industrie: z p̃cipue cum substet amissio eius periculo sui: vnde z fideiussorem tales solent dare z cõmunitates hoc sciunt z tollerent: qz res ẽ in numero consistens z pondere non obsignata z sic nõ ꝓprie ꝺ positum. Secus autem esset si pecunie amissio sꝰ staret periculo cõmunitatis uel domini quia tũc lucrũ eẽt cõmunitatis seu domini deducta tamẽ mercede laboris illius eam exercentis. Item si ex hoc exercitio sequeretur dãnuz creditoribus domini uel cõmunitatis quia eis non soluitur statuto tempore ex eo q̃ camerarius pecuniam cõmunitatis vel domini in alijs tenet occupatam: tunc tenetur illis de oĩno damno: z peccat grauiter cõtra voluntatem eorum deferẽdo solutionem. Si autem in vsuris exercet talem pecuniam peccant grauiter talia pmittẽtes ad quos spectat cũ ptices sunt peccati consentiendo. xi. q. iij. Qui cõsentit z tenetur ipse ad restitutionẽ: z cõitas seu dñs si inde aliquid lucri haberz quo ad illam partem De fraudibus autez quas ibi faciunt dando diminutas monetas z de extorsionibus: qz cõiũ multe z quasi innumere minutie sunt z difficile esset inuenire pñt ea pauperibus dari. ar. xiij. q. v. ñ sane.

De iniustitia in §. VI

locatõe z ꝓductione facta videndũ ẽ. Dicit ãt locator q̃ rei sue vsũ alii ꝓ pcio ꝓcedit: vt cũ loco tibi domum meã ego sum locator: tu ꝺ ꝓductor. Et ẽt qñqz dicitur quis locare opas suas qñ offert se ad faciendum aliquid ꝓ precio: vel etiam qñ accipit rem vt faciat i ea aliquid. quod dicit inomiatus ꝫctus. Et põt in huiusmõi ꝓmitti peccatũ mltiplicit. Primo si locat rẽ vitiosam sciẽs. puta domum ruinosam: vel equuz claudicantẽ vel aliqꝺ defectuosum peccat mortaliter si inde secutum ẽ: vel verisimiliter sequi poterat notabile damnum

p furtũ committi põt in deposito.

In sermone cras dominica reno põt committi primi mlr.

conductori: ⁊ tenetur ad satisfactionem de dam no subsecuto: ⁊ hoc qñ tale vitium vel tal' defect' ignorabatur a ꝓductore: vnde ⁊ in li. q̃ dicit Meridiana: sic dicit. Si locaui tibi conuẽta mercede vnũ equũ ad vecturã ducẽdũ Florẽtie ⁊ restituẽdum inde ad. viij. dies: ⁊ equ' a deo vitiosus erat ut ꝓmode eo vti nõ posses forte q̃ cespitabat vel cadebat vel sessorẽ ledebat: cum calcarib' vrgeretur ñ ambulabat vel male ⁊ similia. Distinguendum ẽ. q̃ si locaui certũ: puta hũc equũ ⁊ sciebã vitiosum: teneor ad oñe dãnum ⁊ interesse tuũ Si nesciebã vitiosum nõ teneor. Sz si locaui tibi incertũ: puta vnum de equis meis cũ haberẽ plures bonos ⁊ malos ⁊ postea tibi ꝓtaui malum hoc sciẽs: teneor ẽt ad oẽ interesse. Item teneor tibi ad oẽs impensas q̃s feci in eq̃tatione: ⁊ tu teneri speãliter ad ea que mecũ ẽt ꝓuenisti: hec ibi. Item si locãdo domum uel agrũ plus exigat q̃ ꝑ̃ habuerat ꝓsideratis circũstantijs ꝓcurrẽtibus q̃ mle te sũt peccauit plus uel minus ꝑ̃m q̃ grauatur cõductor. Item si grauauit ꝓductorẽ exigendo pẽsionẽ siue mercedẽ rei locate ante tẽpus debitum quia iniquum ẽ: ⁊ ꝛ Sof. i hoc seruari dz quod int eos actũ ẽ. Si vo nõ apparet quid actuꝫ sit seruandus ẽ mos regionis: qui si ñ apparet vel ẽ varius: seruandum ẽ quod minimum ẽ vt. s. soluat i fine ãni. de re. iur. in obscur. i. vj. Idẽ Azo. Itez si dñs siue locator expulit inquilinum seu ꝓductorem de habitatõe vel vsu rei locate añ ꝫminuz cõuentum int' eos in casu non ꝓcesso peccauit ⁊ teñtur ad satisfactionẽ si conductor ex hoc aliquod dãnum in currit. Ubi nõ q̃ in quattuor casibus licite locator pot expellere conductorẽ: Primus ẽ si domus locata necessaria facta sit sue habitationi: puta si domus in qua hitabat cãu destructa ẽ aut si postea duxit vxorẽ: aut similis necessitas superuenit: qõ intelligendũ ẽ scõm Hosti. qñ tpe locationis illa necessitas non iminebat. Scõs casus ẽ si dom' hz necctatẽ repatõis ⁊ itelligo õ neccitate orta p' locationẽ ⁊ in his duob' casib' ẽ remittenda pensio ꝑ rata tpis. Tertius si puerse ꝓductor i domo ꝓuerset: vt si tenet porcos in solario l' nõ ẽ in ea scõm pactũ ꝓductionis: vel si deteriorẽ faciat rez: puta si opa rusticus suo tẽpore nõ exẽceat: vel si malas feminas ibi teneat aut ẽt puer sas: ar. in aut'. de leno. §. sancimus: vel ꝑpter inimicicias culpa coloni ortas dãnũ det agro: ut si inimicus eius arborem exciderit: q̃ exempla ponit Hosti. Et i hoc tertio cãu dixerũt aliqui nõ eẽ remittẽda ptem pẽsionis ꝑ rata tẽporis. Sz ꝑ̃ium verũ ẽ q̃ dñs tenetur remittere sz pot agere ꝓtra inq̃linum de dam. dato. Quart' est qñ inq̃linus pensionem nõ soluit ꝑ biennium q̃ pot expelli si ad quiquẽnium vel vltra ꝓduxit. Et si locator ꝑmisit sub certa pena nõ expellere ꝓductorem itel ligatur ꝓditio si soluat pẽsionẽ. ff. eo. ti. l. quero.

ꝑ sorores siue ꝑ̃ expellẽ ꝓductorẽ in q̃rtor exhibs.

hos quattuor casus ponit Sof. extra eo. ti. per totum. Item si conductor male tractauit rez sibi locatam: sic plus vel' min' peccauit scõm lesionem ⁊ ꝑcipue qñ ex malicia vel crassa negligẽtia h̃ egit: ⁊ tenet ad satisfactõem: Itẽ si nõ solueret tpe õbito cũ posset peccauit: Itẽ si exigit locator a ꝓductore satisfactionẽ dãni de re locata in cãu ẽt in q̃ nõ tenebat: vel econuerso si ꝓductor nõ satisfecit de dãne secuto in re sibi locata cum tenebatur. Pro cuius õclaratõe nõ scõm Host: q̃ si dãnum ꝓtigerit culpa ꝓductoris vel illorũ q̃ũ opa vtit: tenetur ipse ꝓductor: ⁊ i h̃ ẽt ꝑ̃ctu venit clpa levis cũ gratia vtriusq; celebret: q̃uis q̃dam ꝑ̃rũ dixerint vt isti q̃ more ꝓtra. obli. §. fi. Unde si auriga vel carroterius dũ ceros curr' transire nõ ꝓmittit ꝓtendẽdo si currũ euertit ⁊ seruum vel bouẽ quẽ ꝓduxerat quassauit vel occidit: tenet ꝓductor: debuit. n. se tempare ⁊ diligẽtius se habere. ff. eo. §. item q̃ritur. Sz si fecit q̃ũ q̃cunq; diligẽs fecisz se curus erit. ff. e. si merces. §. qui colũnam. De dãno vo dato ab alio cui obuiari nõ potuit: non tenet. ff. e. sed de dãno. Silr de cãu fortuito non tenet nisi fecerit speale pactum. Hosti. Idẽ si locando opas suas in faciẽdo aliquã rem intulit dãnũ dño rei destruẽdo in toto vel i pte ipsam rem si h̃ ꝓtingit culpa sua vel illorũ q̃rum opa vtit tenet õ dãno ẽt ubi levis ẽ culpa: vt si ꝓductõ colũnã trãsferendam conduxit vel dolia ⁊ similia si fracta fuerunt sua culpa vel suorum quorum scilicet opa vtitur tenetur. Si autem adhibuit diligentiam quam adhibuisset diligens paterfamilias non tenetur. ff. eo. si merces. §. qui ⁊ columnaz. Et licet de damno dato ab alio non teneatur: tenetur tñ de custodia. ff. eo. l. qui' mercedem. Nam qui mercedem ꝓ sola custodia accipit tenetur etiam de leuissima culpa: extra de deposi. bona fides. De casu fortuito non tenetur nisi ex pacto. Item si non laborauit tantum quãtum commode potuit: vel faciendo moras uel pausas non necessarias vel etiam non faciendo opus diligenter. Item pastor tenetur de custodia. ff. locati. l. qui mercedem Et si dominus dicat q̃ perijt culpa vel dolo illius ⁊ pastor negat secundum Hosti. pastori incũbit onus probandi. Nam cum ipse ratione officij debeat custodiam habere si dicit amissam ꝓbet ab fuisse culpam siue dolum: sicut argentarius ꝓbare debet amisisse rationes. ff. de edendo. l. si quis de argentarijs. §. fi. Idem i custode carcer'. ff. de custo. ⁊ exhi. reo. l. fi. cum alijs. Qui dolum allegat dolũ ꝓbare debet. ff. de ꝓbat'. l. quotiẽs. §. q̃ dolum. Item si sutor puerum quem conduxerat forma calcei tam vehementer percussit vt ei oculus effoderetur: tenet: q̃ levis tñ castigatio est ei commissa. ff. e. l. item queritur. §. si sutor. Item q̃ recipit pallium meũ ⁊ postea ꝑ errorẽ ẽdit alteri tenet q̃ non tollerat error in facto proprio. ff. eo.

l. item si pallium: Itē si vestimēta pollicēda accepit ⁊ mures roserūt de culpa tenet: vt. ff. e. l. item q̄ritur. §. si fullo. Itē si aliq̄d sartiēdū vel pollicendum vel gēmā sculpēdā uel icludēdā accepit tenetur: ex cepto si vitio mare frāgat: nā tūc nō tenet nisi p spāle pactū. ff. e. l. si q̄s fūdum. Eodē modo si vitulos pascēdos accepit. Itē si me iuito nauta ponat res meas in alia naui q̄ ꝓduxeraz ⁊ perīt tenet nauta. ff. e. l. item. q̄rit. §. i Et nō q̄ incertis casibus fit remissio cēsus siue p̄cij. rei licite secūduz Hof. ut si ꝓductor expellit fit remissio ꝑ rata tpis ut supra. Itē excusat ꝓpter vim maiorē cui resisti ñ potuit. ff. e. l. si. ex ꝓducto. §. ij. ⁊. iij. Itē ꝓpter sterelitatem afficiētē ꝓductorē i agro incōmodo nisi sterilitas valeat compēsari cū vbertate p̄cedentis vel sequētis āni. Et fiat hec remissio ꝑ rata tēporis sterilitatis: extra eo. ꝓpter. Sz scōm Inno. et Hosti. si aliq̄s locat opas suas tm̄: vel locat opaz ⁊ rem: vel accipit spēm ex inominato ꝯctu vt aliquid faciat in ea: totā mercedē recipit ēt si casu fōtuito ipeditus fuerit nisi mora vl culpa possz sibi imputari: puta si opatus fuit alibi eo tpe q̄ inde potuit ꝓmode opari. ff. de var. ⁊ extraor. ꝓgni. l. i. §. penul. Casus vero fortuitus nocet locatori cōporis in mercede vt nō hēat nisi ꝑ rata. Itē ꝓductor agri vl domus vl alt̄ius rei pōt ipam rē alteri locare: C. eo. l. nemo: ⁊ tūc res posteriōris ꝓductoris sūt obligate p̄ncipali dño vsq̄ ad istam q̄titatem quā iste secūdus ꝓductor tenet ꝑori. ff. eo. l. si in lege. Itē si ꝓductor expēdit aliq̄d in re ꝓducta necessarie vel vtilit augēdo edificādo uel istituendo scōm Hosti. aget ꝓtra locatorē vt expensas recipiat. ff. e. l. dñs alias secus. Itē nō q̄ magistri vl scholares tractātes cū aliquo ciue Bononien. de ꝓductione hospitij irreq̄sitis iq̄linis nisi tēpus fuerit elapsum ꝓductōis sūt excōicati extra de locat. ex rescripto. De hoc hēs in. iij. p̄te ti. i. c. Item si aliquid possidet iure p̄scriptis ñ extātibus ꝓditionibus oīb⁹ que req̄rūt ad legitimā p̄scriptionez tūc rem furtiuā hz vel raptā ⁊ sic peccat mortalit ⁊ tenet restituere scōm Guil. ⁊ alios theologos ⁊ canonistas. Pro cuius materie aliquali sz brevissima declaratōne ē sciēdum q̄ p̄scriptio vl vsucapio scōm Rai. ē acq̄sitio dominij ꝑ ꝓtinuatōez possessionis tpis a lege diffiniti. i. ꝑ spaciū tpis diffinitum a lege. ff. de vsuca. l. iij. Differūt āt p̄scriptio ⁊ vsucapio ad inuicē in hoc: q̄ p̄scriptio ē circa īmobilia ut agros domos ⁊ huiusmodi. Usucapio circa mobilia ut animalia ⁊ huiusmōi. xvi. q. iij. quas actōes. Itē vsucapio completur triennio: sed ad p̄scriptōem req̄ritur plus temporis vt. j. patebit.

Ad p̄scriptōem. §. VII.

legitimam quattuor requiruntur scōz Rai. Hos-

[ad ꝑscriptionē req̄runtur q̄tuor. ut sit legitima.

⁊ Hosti. Primum est continuatio p̄scriptōis ꝑ eum qui prescribit ꝑ tēp'a lege diffinituz vt toto illo tempore sine iterruptione sit possessa. xvj. q. iij. §. potest. Tēpus autez a lege sup hoc diffinitū est i p̄scriptōe longi temporis: tēpus. xx. āno⁊ inter abñtes: ⁊. x. inter p̄sentes. In p̄scriptione longissimi temporis ē spacium. xxx. vel. xl. anorū. xvj. q. iij. §. pōt. Et hoc itellige cōtra laicos ⁊ p̄uatas personas. Nā cōtra ecclesiā nō potest prescribi neq⁊ ab alia ecclesia neq⁊ a laico nisi spacio. xl. annorum. Contra ecclesiam vero romanam spacio. ioo. annorū. xvj. q. iij. quas actiones ⁊. c. nemo. Et intellige p̄ntes in eadem prouincia existentes secundum Hosti. ⁊ Guil. ⁊ alios in eadem ciuitate. secūdū est bona fides: idest q̄ recipiens rem quā prescripsit credit tradentem esse dominum vl habere ius alienādi ⁊ sic erret i facto ⁊ non in iure. ff. de. ver. signi. l. bone fidei. Inno. ⁊ Rai. ⁊ hec bona fides requiritur per totū tempus p̄scriptiōis. extra ò p̄script: vigilanti. xxxiij. q. j. si virgo. Et nota q̄ secūduz leges non solum exigebatur bona fides in p̄scriptione longissimi temporis. s. xxx. vel. xl. annorūz sed etiam in p̄scriptione longi tēporis. s. x. vl. xx annoz non tamē requiritur scōz leges bōa fides nisi ab initio p̄scriptionis. vt. C. de p̄script. xxx. vel. xl. anno. l. cum notissimi ⁊. l. si quis emptis. xvj. q. iij. §. pōt. Sed secundū canones req̄ritur bona fides in omni p̄scriptiōe in qualibet parte tēporis q̄uscz p̄scripsit: extra de. re. iu. possessor. li. sexto. Unde in hoc leges ille sunt abrogate. per canones vt dicit. Jo. an. quod pōt facere papa ꝓpter periculū aiaruz: ut. io. di. p totū. ⁊ extra de p̄script. vigilāti. tertiuz q̄ req̄rit ē iust' titulus. ⁊ secūdum Ul. ⁊ Guil. dicit iustus titulus ois actus per quem solet acquiri dñium: vt si verus dñs tradat rem: aut quia soluitur ei vt debitum: aut quia emit: aut quia est heres institutus aut intra res hereditarias habuit: aut donatum est ei aut per transactionem recipit siue pro dereliclo habitam occupauit: aut legatuz est sibi: aut datum est viro in dotem ex parte vxoris aut pro socio idest quando duorum societate soluta diuiduntur bona idest facta diuisione cedit in partez alteri aliquid eorum que bona fide possidebant alienum: aut pro suo ut cum quis inter mlta q̄ hz sua habet aliquid alienum q̄ credit suum. Dicit tñ Hosti. q̄ iste vltim' titulus. s. ꝑ suo nūq̄ dat causam prescribendi nisi aliquid superiorez pretendantur. C. de vsuris. l. celsus. Sed cū extra de p̄scriptio. ad aures ⁊. c. vltimo nil dicatur de titulo non videtur q̄ requirat sed sufficiat bona fides solum. Jo. an. sup dicta regula possessor breuiter dicit q̄ si ius cōmune uel p̄scriptio ñ ē cōtra possessorem sufficit bona fides: alias necesse est allegare titulum ⁊ probare nisi allegetur

pscriptō tāti tpis cuius i ōriū nō sit memoria: extra de pscrip. c. i. li. vi. Jn sūma āt ꝓfes. li. ij. ti. v. q xvi. dī q sufficit habere titulū vex vel pūptum: z iō soluūtur multa ōria ex co. ti. c. de quarta. Et subdit Guil. q pūptōem de iusto ti. semp hīe pōt secura ꝓscia qñti nihil ꝓbabilitaī innotescit de ōrio. Quartū q reqritur ē fm Rai. q res non sit vitiosa. Et dicitur res vitiosa si ē furtiua vel vi possessa quā ñ solum fur vel raptor: sz nec vllus alius q̄uis ab eis emerit vl alīs bōa fide acceperit pscribere pōt vel vsucapere: z hoc nisi vitiū purgatum fuerit loco istius ōrti. Hosti. z Sof. dicunt q oz q sit res pscriptibilis. Ponunt autem Rai. Hosti. z Sof. in sūmis multa ē que pscribi ñ pñt Et in crimīnib⁹ nullo tpe pscribi pōt: sed potius ex diuturnitate tpis augēt extra ō ꝓsue. c. fi. xxxiij q. v. quod deo. Item ꝓtra obediētiam visitatōem ꝓcuratōem q̄ ōbēt rōe visitatōis pscribere ñ potest sōditus extra de pscript. cum ñ licet: extra de censi. c. cum istātia. Jtē eccl̄ie z cetera sacra loca nec nō decime z ꝑmitie z oblatōes nullo iure possunt a laicis possideri vel pscribi: q: regīarit qō possideri nō pōt pscribi ñ pōt. xvi. q. iij. §. potest. Item limes parochiax vel dioceſū vl qō adherz limiti pscribi ñ pōt: sz bñ limes ꝑdiox. xvi. q. iij. licet. Item publice pēsiōes z fruitiones agrox nō prescribūtur a colono. Jtez liber hō. xvj. q. iij. §. pōt. Jtē respublice q̄ sūt in vsu ppli romani uel aliarū ciuitatū vl platee: pōtes: aque: ductus riue z huiusmodi: nec in toto nec i pte hoc pscribunt ff. de vsuca. l. vsucapio. His quattuor ꝺditiōibus ꝓcurrētibus rē alienam pscriptā cū bona ꝓscia qs pōt possidere fm Host. Jo. an. z quasi oēs. Nam iure humāo distīcte sūt possessiones: z res appropriate: di. viij. quo iure. Et ius sic disponit q illō qō ꝑus erat alienū efficiatur suū iure pscriptionis Si qs vero hz sup hoc ꝓsciam scrupulosā ad cōsilium sapiētis deponere oz: q si ñ pōt deponere restituat. z nullo mō teneat ꝓtra ꝓsciam q: edificat ad gehennam: xxviij. q. i. §. Ex his itaq. De pscriptione q̄ ad ꝓsciam sic dicit Anto. de bu. in. c. quia plerīq de immu. ecc. Prescriptio aut ē meꝫ odiosa que. s. solum ē fundata ex negligētia nō petentis: vt in pscriptione. xxx. ānox z huiusmōi: z tñ in prescribente deest bona fides: z sic talis tenetur restituere in foro ꝓscie. Aut prescriptio non ē mere odiosa: quia. s. nō ē fundata sup pura negligentia eius ꝓtra quem pscribitur: sz super termis prescribētis z titulo z bona fide: z tunc q: tales pscriptiōes sunt inducte cōtra nālem equitatem: sed ꝑpter bonum z equū publicū sic talīr prescripta nō tenetur pscribēs restituere: z hoc tenēt communiter canoniste in. c. vigilanti: extra de pscript. Et in regula possessor. de rer. iur. in. vi. theologi tenēt ōrium: z sic res ē in dubio. Satis eque dici posset q si acquirit rem titulo lucratiuo consulendum ē ei q restituat vbi nullam fecit expensā. Sed si titulo non lucratiuo. tūc si ꝰ ignorātem z nō sagacem: ꝓsulat ut restituat si ꝰ sagacem: cōsulatur vt ñ restituat nisi refarcito precio z expēsis meliorationis q: hoc dānuz ē passus ꝑpter negligentiā eius cuius erat res in non recuperādo hec ille. Rai. āt dicit simpliciter tali ꝓsulendum q restituat. Q si talis nollet acquiescere: non audet illi dare i. curitatem q sit in statu salutis: nec audz precise diffinire illum eē in statu damnādorū ꝑpter iura que hoc ꝓcedūt: z sic seruatur vbiq. Sz Jnno. Hostien. Joan. an. Ber. Sof. Monal. Ul. Guil. Geral. Jo. de rip. z Lau. simpliciter dicunt licite posse possidere taliter prescripta scilicet concurrentibus dictis circunstantijs: z sic cōmuniter tenetur. Quot autez modis interrūpatur prescriptio naturaliter vel ciuiliter z quando requiescit aut non currit: vide in sūma confes. li. ij. ti. iij. q. xxxij. z se. Jbi dicitur q secūdum Rai. interrūpit prescriptio duobus modis. s. ciuiliter z naturaliter Et ciuiliter tribus modis: primo per libellū ꝓncipi oblatum z hoc valet in annalibus actionibus q̄ per hoc ꝑpetuātur. Et fm glo. dicuntur annales actiones: que vltra annum non durāt. Secundo interrūpitur pscriptio p querelam iudici factam z securam rei conuētionē: z hoc in oībus actionibus. Tertio per litis cōtestationē: z hic modus i oībus actionibus valet. C. de prescrip. xxx. anno. l. fi. Idem per omnia est in quasi litis contestatione: pone exemplū extra ut li: nō ꝓte. qñ vltra medium. Extra iudicium etiam ciuiliter interrūpit prescriptio. v. modis. Primo modo per solutōez vsurarum debite pecunie. Nam solutio vsurarux vt dicit glo. interrumpit pscripsionem super ōbito per quotquot annos creditō cesset a repetitione debiti. Jnterrumpitur secūdo per secūdaz cautionem factam a debitore. C. de prescripti. xxx. anno. l. cum notissimi. Tertio interrūpitur p ꝓtestationem cum non pōt ꝓcedere aliqua cā impedit⁹ extra de off. or. c. pastoral: z. xvj. q. i. ij. §. potest. Jsta ꝓtestatio fm glo. pōt fieri coram ordinario iudice vel etiam coram publicis z honestis ꝑsonis. Jnterrumpitur quarto ꝑdenunciatiōem factam colono. i. per citationem factam de parendo iuri coram iudice super re quam possidz nomine alieno: extra ut li. non contesta. quoniaz. v. interrūpitur per synodalem ꝓclamatōnem: vt cum sacerdos in synodo uel concilio ꝓuinciali vel gnāli proclamat q alius sacerdos tenet rem ad suam ecclesiam pertinentem ut extra ō prescrip. sanctorum. Naturaliter autem interrūpitur prescriptō p occupationem aque z per violētam eiectionem vel etiam si res sit furto sublata. ff. de vsuca. l. naturaliter. Cum Rai. concor. Ul. in omnibus ꝑdictis z Jnno. in glo. supet. c. illud eo. ti. Jtez notandum q in. vij. casibus non currit prescriptio:

ꝓscriptō nō currit in septē casibꝫ · nō interrūpit̄ · ser quiescit ·

nec ẽt iterrũpitur: sed q̃escit fm Rai. Primus ẽ tẽpore p̃lati male alienãtis q̃diu uiuit: ⁊ tenet ecclesiã: vt dicit glo. xvj. q. iij. si sacerdotes. Secundus ẽ tẽpore uacatiõis ecclesie. Tertius ẽ q̃diu p̃latus ẽ hereticus: ⁊ itelligẽdũ fm glo. de prelato ecclesie cuius res ab alio possidebat: extra ỏ prescript. auditis. Quart⁹ ẽ tẽpore scismatis: extra de prescript. cũ nobis. Quintus tẽpore excõicationis: quod itelligo si nõ sit negligẽs absolutione: extra ut lite nõ cõte. quoniã: cuius rõ est quia excõicatus nõ potest agẽ ad interrũpendũ p̃scriptõem. Sextus est tẽpore etatis pupillaris.

Septimus ẽ in tẽpore q̃ quis legitima cã ipe ditus nõ põt agẽ: extra de appel. ex rõne. De his Inno. extra eo. ti. c. ex transmissa: vbi ẽt specificauit de tẽpore hostilitatis ⁊ captiuitatis. Itez nõ: q̃ ut dr̃ in glo. x. q. i. sup. c. q̃a aliquis põt p:opa auctoritate retinẽ quod de iure nõ prestitit: licet illud diu soluerit: ut. C. de agri. ⁊ censi. l. litibus. Tẽpus. n. nõ inducit obligationẽ: extra de censi. puenit: nec i talibus currit p̃scriptio sine causa: etiam si aliq̃d gratis longissio tẽpore sit prestitũ nõ currit in hoc prescriptio. xvj. q. iij. clerici.

Sciẽdum ẽt est de tẽpore quãdo icipit currẽ p:escriptio. Circa quod dicit Rai. ⁊ Guil. q̃ nõ icip currẽ p̃scriptio in actiõe reali uel p̃sonali: nisi ex q̃ quis põt agẽ: nisi ipediẽte eũ iure. Et dr̃ actio realis scõm Guil. quãdo quis rẽ suã p̃sequit apud quẽcũq; detẽto:rẽ: vt ẽ rei uendicatio. Actio p̃sonalis ẽ ỏ qua cõtra p̃sonã agitur ex aliquo ꝯctu vel quasi: ex maleficio: uel q̃si: vt ẽ actio ex empti one: actio tutele: actio de furto: actio de eiect. et effusiõe. Et ex his sequit q̃ filiofãilias nõ currit p̃scriptio in rebus aduẽticijs: nisi ex quo liberat⁹ ẽ a patria potestate: nec cõtra mulierẽ currit p:escriptio in dote: nisi mũmõio soluto: vel marito ad iopiã uergẽte: q̃a. n. ex tũc põt repetere dotez si nõ repetit currit prescriptio cõtra eã. Itez nec creditori currit p̃sciptio: nisi extãte debiti conditione: vt si p̃misi creditori centũ si nauis mea uenerit de Asia: non currit contra eum prescriptõ nisi cũ nauis uenerit: nec currit p̃scriptio: nisi ad ueniẽte die solutiõis. vñ si credidisti mihi centuz usq; ad. ioo. ãnos: nõ incipit currẽ prescriptio ỏ me nisi cõpletis. x. ãnis: p̃batur. C. de prescript. xxx. an. l. cũ notissimi. Cõcor. Ul. Itẽ nota scõm Rai. q̃ ignoratia iuris nõ facit aliquẽ bone fidei possessorẽ. ff. de usuca. l. nũquã in glo. ⁊ põit exẽplũ: puta si credo pupillũ: uel illũ qui curatorez habet posse rẽ suam alienare sine auctoritate tutoris vel curatoris: ⁊ sic ab eo emo uel i donum recipio: non possũ illud p tẽp⁹ statutũ prescribẽ Idẽ Ul. Idẽ ẽt si emo rẽ: quã scio furatã putans mihi licẽ q̃ntocũq; tẽpore nõ prescribo. Si autẽ q̃s dubitat an res sit sua: ⁊ habet iustã cãm dubitãdi secũddũ Hosti. ⁊ Ber. talis adhuc dẽt habẽ bonã fidẽ: ⁊ utetur fructibus ⁊ prescribit: debet tamen ab alijs inquirere ueritatẽ ut sic ad eum perueniat: ar: dis. xxxvij. §. fi.

p̃ p̃scripcõ in q̃ tẽpore currere incipit.

Capitulum. xvj. de fraudulẽtia per modum predicationis.

Ẽ fraudulẽtia se q̃tur q̃ cõmittitur i ẽptiõe ⁊ uẽditione seu negociatiõe. vñ ps. lxx. Quñ ñ ꝯgnoui negociationẽ itroibo i potẽtias dñi: dñe mẽorabõ iusticie tue solius. Sed cũ dñs dicat Luce. xix. p parabolaz loquẽs. Negociamini dũ venio tradẽs seruis meis pecuniã qua posset negociari: ⁊ demuz exigens rõnem ab eis seruũ quẽ repit nõ fuisse negociatũ dure increpauit: pecuniam ab eo abstulit: ⁊ cõdemnauit. Quõ g̃ Dauid asserit se abstinuisse a negociatione: vt dño gratus eẽt: ⁊ suũ regnum itraret dicẽs. Quñ nõ cognoui. Sciẽdũ igitur q̃ triplex est gen⁹ negociatiõis: circa quod ps. docet nos rete habẽ sui exẽplo. Prima ẽ mũdialis ⁊ scelesta: ⁊ iõ cauẽda: quñ nõ cognoui negociationem

p negotiatorum ge⁹ tri⁹ est.

Secũda ẽ spũalis ⁊ hõesta: ⁊ iõ exercẽda: itroibo ⁊c. Tertia ẽ tẽporalis ⁊ modesta: ⁊ ideo permittenda: domine memorabor ⁊c.

Et a secundo unco. §. I. hando. s. de negociatiõe spirituali. Parabolam ponit circa hoc saluator dicens Matth. xiij. Sile ẽ regnũ celoꝝ homini negociatori q̃renti bonas margaritas. Regnũ celoꝝ significat ecclĩam militantẽ: ⁊ est sẽsus. Quod fit in ecclĩa a quolibet fideli est simile ei qõ narrat i parabola ista ỏ negociatore. Negociator. n. querẽs margaritas: una i uẽta q̃ sibi uidetur p̃ciosior: vñ ⁊ ditior fiat uẽdit oĩa que hẽt: ⁊ emit eã. Negociator discurrit p diuersas regiones: p̃ciũ portat: ut merces accipiat. Sic negociator spũalis discurrit nõ corpore sed mẽte p tres regiões q̃ subsũt dñio dñi sui ubi manifestat potẽtias suas. Pria ẽ regio celestis i qua mãifestat dei potẽtia ad remũerãdũ. Secũda est terrestris: i qua declarat dei potẽtia ad creãdum ⁊ gubernãdũ. Tertia est in ifernis: vbi cõprobat potẽtia dei ad cruciãdũ. Per istas ẽgiões psalmista oñdit se discurrẽ dũ ait. Introibo i potentias dñi. i. loca: vbi mãifestãtur sue potẽtie: mẽte: itellectu: ⁊ affectu. Merces q̃ repitur in p̃ma regiõe ẽ gloria dine ituitiõis. Uisio. n. ẽ tota merces iĝt Augu. q̃uis. n. ibi sint multe margarite iuxta illud qõ canit ecclesia. Porte nitẽt margaritis que sũt uaria gaudia beatoꝝ: hec tamẽ p̃ciosior. Uñ Posuisti i capite eius. i. i mẽte seu i itellectu iusti ⁊ spũalis negociatoris coronã: mercedem: q̃ finẽ nõ habet sicut coronam de lapide p̃cioso. s. clare

p deo mag⁹ fr̃ar p̃tẽnis suas in tribꝰ regnis.

uisiõis dei. Emit ãt hec si emi põt gĩa q̃ utiq; pecuniã ẽ ipsius dñi cõmẽdata seruis suis ad negociãdũ spũaliter. Ut aũt possit hic istã pecuniam q̃ emat: vẽdat oia que possidet: oia. i. ⁊ substãtiã ⁊ corpus ⁊ aiam suppõit gĩe ad eam habẽdã: cõseruãdam ⁊ augmẽtandã: ⁊ ea mediante recipit gloriã: q̃a gratiã ⁊ gloriã dabit dñs: ps. Uñ et paulus baptizatus: ⁊si nulla hẽat opa meritoruz tamẽ quia hẽt gĩam decedẽs recipit gloriã. Dic ⁊ Grego. Regnũ celoz tãtũ ualet ãntũ habes. s. ut oia subũciãtur uolũtati dei ⁊ gĩe sue. Nil uilius cũ emit: nil carius cũ possidet. In secũda regione. s. huius mũdi sũt multe margarite. Multa sũt genera bonoz: quia diuitie: hõres: scia: ⁊ hꝫ. Sed pciosior oĩbus ẽ sapia. Uñ de ea dicit sapiẽs Nec cõparaui illi sapie. s. lapidez pciosũ: ⁊ oia q̃ desiderãtur huic nõ ualẽt cõparari: ꝑ uerbio. iij. Sapiam aũt uoco uirtutẽ infusaz tantũ: ⁊ sic accipit cõiter in sacra scriptura. Ipsa cõprehendit in se oẽs vtutes morales q̃bus in uita nil ẽ utiliusꝫ hoĩbus: vt dicit ibi sapiẽs. Pecũia qua emitur ẽ labor cohibẽdi ⁊ moderãdi suas passiões. Nam ut dicit phs. virtus ẽ scia circa difficilia. Et Uirgilius. Sursũ attollẽ gradũ. s. ad vtutẽ: h̃ opus: h̃ labor ẽ. Et in li. sapie dr. Si q̃sieris sapiam: q̃si effodiẽs thesauroz iueies. In effossiõe thesauri est labor: i abũciẽdo terrã. i. terrẽa affectu despiciendo: ẽ ⁊ desideriũ thesauri magnũ: est ⁊ pfũdatõ q̃ inuit hũiliationẽ. In tertia regione. s. iferni merces q̃ descẽdẽdo meditatiõe ad eã in uita pñti põt emi: ẽ uenia. i. remissio pene eterne inferni vel tẽporalis purgatorij: cuius q̃sq; ẽ debitor pro pcãs suis. Nõ. n. ẽ hõ sup terraz q̃ nõ peccet: ait Salomõ. iij. Regũ. viij. Nulla pciosior margarita ex illa regiõe ide põt trahi ⁊ utilior ista. s. uẽia Multa. n. ide meditãdo pñt trahi: ut cognitõ diuine iusticie: ꝑ passio ad illos: ⁊ hꝫ. sed hec utilior Pecũia ãt q̃ emit ista margarita pciosa est pnia Ut. n. dicit Leo papa. Uenia nõ datur nisi correcto: de regu. iurꝫ. i. vj. Et plenius declarat Augꝫ. de pe. dis. i. inquiẽs. Neminẽ putas de errore ad vitatẽ de q̃cũq; magno uel puo uitio ad vtutem trãsire posse sie pnia. Per pniam. n. pncipaliter cordis ⁊ cõtritionẽ uerã tollit culpa: ⁊ de pena ꝺ bita plus ⁊ minꝰ secũdũ ãntitatẽ doloris. De ista igr negociatiõe spũaliter itelligi quod dñs pcep dicẽs. Negociamini. Et ad hãc exercẽdã dic̃ psalmista se itratuz in potẽtias dñi. i. i regiones sue potẽtie: suo exemplo nos ad idem prouocãs.

Reuertẽdo ad pri. §. II

mũ genus negociationis. s. quaz faciũt mundani quia plẽa ẽ multis uitijs: iõ cauẽda i q̃tũ uitiosa qꝺ ipse psalmista nos docet suo exẽplo dicẽs. Nõ cognoui negociatõnẽ: ⁊ hꝫ est textus secundũ aliã biblie trãslationẽ. In loco cuius nostra trãslatio habet. Nõ cognoui lĩaturam: hoc ẽ exercitium ũquoz: de q̃bus dr baruch. iij. Filij Agar exq̃si erũt prudẽtiã q̃ de terra ẽ negociatores Teman ⁊c. Et iõ hãc: Dñs Jesus prohibet dicẽs Joh. ij. Nolite facẽ domũ patris mei domũ negociatõis Domus pũis ẽ nõ solũ ecclesia materialis: sz multo magis spũalis. i. collectio fidelium que tunc fit domus negociationis: cum fideles intendunt negociationibus iniq̃s. Unde Criso. de hꝫ. dicit q̃ mercator nũq̃ potest deo placẽ. Septẽpliciter ãt negociatio ẽ iniqua ⁊ cauẽda large sumendo.

Prio rõne finis cupidi. Secũdo rõne pfõe clerici. Tertio rõne tẽporis feriati. Quarto rõne consortij ũusti. Quinto rõne loci sacrati. Sexto rõne medij iniqui. Septio ratõe materie mali. Quãtũ ad pmũ clazz ẽ q̃ cuius finis ẽ malus: ⁊ ipsũ opus necrio ẽ malũ. Si ergo finis negociãdi sit pricipaliter cupiditas: q̃ est radix oĩum malorz: negociatio erit ũq̃. Sed ꝑ hꝫ. declaratiõe sciẽdũ secũdũ. b. Tho. se. se. q. lxxvij arti. iij. q̃ ad negociatorẽ pertinet cõmutationib' rerũ insistẽ. Importat. n. negociatio in facto quãdam cõmutationẽ. Est ãt duplex ꝓmutatio rez secũdũ phm in pmo politicoz. Una quidẽ qua si naturalis ⁊ necria p quaz uidelz fit cõmutatio rei ad rẽ: vel rez ⁊ denariorz ꝓpter necessitatem uite. Et talis cõmutatio nõ ꝓpe pertinet ad mercatores: sed magis ad yconomos ⁊ politicos. i. hiis q̃ habẽt ꝓuidẽ domibus ⁊ fãlie sue: aut ciuitati de rebus necessarijs uite. Hec igitur ꝓmutatio secundũ phm de se est laudabilis: quia habet finez honestũ: q̃a. s. deseruit necessitati hũane uite. Possent tamẽ in ea cõmitti diuersa peccata: sed illa sũt uitia hoĩnũ nõ artis in se. Alia cõmutatio ẽ denariorz ad denarios: vt i cãbiendo: vel denariorz ad merces: vt in emptiõe ⁊ uenditione vel rez ad res: vt in permutatione: q̃ dicũtur baratti: nõ ꝓpter res necessarias uite: sed ordinata ad hũc finẽ. s. lucz ex ipa ꝓmutatõe consequẽdũ ⁊ hoc ꝓprie dr negociatio. Et quia q̃rtum est de se deseruit cupiditati lucri q̃ terminuz nescit: sed in ifinitum tẽdit: ideo secũdũ se considerata hẽt quãdã turpitudinẽ: in quãtũ in sui rõne non importat aliquẽ finẽ honestũ: vl necriũ de sui rõne luczz tamẽ quod inde q̃ritur ⁊si nõ iporet in sui rõe finẽ honestũ uel necriũ: nihil tamẽ importat in sui rõne uitiosũ: vel rõni cõtrariũ. vnde ordiari põt ad finẽ aliquem honestũ ⁊ necriũ: ⁊ sic efficeretur negociatio licita: puta si negociator luczz quod querit moderatũ: tamẽ ordinat ad hunc finem. s. ad sustentationẽ sui ⁊ fãlie fm. s. statũ suum decentẽ: aut ẽt ut inde pauperibus subueniat vel etiam cum negotiationem intendit propter publicam utilitatem ne. s. res necessarie ad uitaz patrie desint: ⁊ lucrum inde expetit: non quasi finem: sed quasi stipendiũ laboris: seruatis alijs ꝺ

Femine ꝑsone nō ḥ negociari in rebꝰ ſcīs nibꝰ.

Capitulum Decimūſextū.

bitis circūſtantijs de q̄bus dicet: ſic nō pōt cōdēnari. Sed ſi finē ponat ultimū in lucro intendēs ſolū diuitias augē in ūmenſū: ⁊ ſibi reſeruare: in ſtatu ꝑmanet dānatiōis. Et de hꝰ. negociatoribꝰ dicit. b. Tho. eē intelligēduz: quod ait Criſo. ſup Matḥ. Quicūq; rē cōparat vt integrā īmutatā q; uēdendo lucretur: ille ē qui de tēplo eijcitur: ut hētur diſ. lxxxviij. quoniā: quod uex ſit quā do ultimū finē conſtituit in lucro: tūc enim ē extra eccleſiā quo ad meritū. Nolite ergo facē do. patris mei do. ne. Hic aūt large ſūmus negociationem ⁊ in ſe. hꝰ. §. Secundo negociatio eſt mala ratione perſone: cū. ſ. aliquibus perſonis ſpeciāliter aliquo iur̄ prohibet quod ſit cūctis clericiſ ⁊ multo magis religioſis: extra ne cleri. uel mo. p totū: vbi ñ ſolū negociatio ſed plura ibi negocia ponūtur eis īterdicta. Dicit etiaz Auguſti. Negociari aliquādo licet: aliq̄ nō: ātequā ſis clericus licet poſtquā effectus es clericus nō licet diſ. lxxxviij. fornicari. Rō eſt ſm. b. Tho. ſe. ſe. q. lxxvij. arti. iiij. quia clerici abſtinē debent nō ſolū a malis: ſed ēt ab his que habent ſpeciē mali: quod in negociatione cōtingit. Et hoc tripliciter. Primo quia negociatō eſt ordinata ad lucrum cuius clerici debēt eē contēptores. Unde Hiero. Clericuz negociatorem ex inope diuitem tanquā quandā peſtem deuita: diſ. lxxxviij. Secundo propt̄ frequentia negociatorum vitia quia difficulter euitur negociator a peccatis labioz: ut dicitur Eccl. xxvij. Et Leo papa. Difficile eſt inter uēdētis emētiſq; cōmerciū nō interuenire peccatū: de pe. diſ. v. q̄litas. Sed clericus multuz ſe debet cauere a peccatis: iuxta illud. Ambulāſ in uia īmaculata. Tertio quia negociatio nimis implicat mētem curis ſecularib⁹: ⁊ p ꝓſequēs a ſpūalib⁹ ītrahit. Unā apoſtolus. ij. ad Thimo. ij. Nēo militās deo ipli. ſe nego. ſecu. Ad idez diſ. lxxxviij. conſequēs: hñt. n. frequēter vacare diniſ. Licet tamen clericis uti pria cōmutatōnis ſpecie q̄ ordinatur ad neceſſitatē uite emēdo uł vēdendo. Et ſi emēdo ad ſui uſū victualia vel libꝛos: ⁊ hꝰ. poſtea nō īdigēdo his: vel alia q̄rēdo: ēpta carius uēdāt cl̄ici q̄a tūc plus ualēt q̄ ꝓpus nō peccant clerici ł lai ci. Silr licet eiſ eandē materiā emē: ⁊ ide artifici alia facē: honeſta tamē q̄ congruāt ſtatui ſuo: ſiē emē ferx rude: ⁊ ide facē ligōes. ⁊ uēdē ⁊ alia honeſta exercitia: non tamen ex hoc dimittendo officia eccleſie: ar. diſ. xci. clericus. Nolite ergo qui clerici uel religioſi eſtis negociationibus uacando facere domum patris mei domū nego. Tertio negociatō eſt mala ratione temporis feſtiui. Quilibz enī debz talibus diebus abſtiere ab opibus ſeruilibuſ: iuxta illud Exo. xx. Oīne opus ſeruile non facietis i eo. Sed negociari cōputat̄ iter opera ſeruilia: niſi emendo que ſunt neēria victui quottidiano: ⁊ de hoc habetur diffuſe ſtra ti. Per hꝰ negociationem non ſolum uiolantur feſta: ſed frequēter omittūtur diuina officia: q̄bꝰ uacādū eſt diebus feſtiuis: de conſe. di. iij. dicitur In illa ſācta die feſtiua nil aliud agēdum niſi dō uacādum. Dicit tamē Pe. de pal'. in. iiij. In nūdinis negociādo auditis dīnis: nō quidē cauſa auaricie. i. cōgregādi ad ſuperfluitatē: ſed aliquo ſic honeſto. ſ. ad ꝓuidēdū ex lucro neceſſitati ſue: ⁊ fāilie: vel dādum pauperibꝰ: vel ꝓuidēduz bono cōitatis de rebus neceſſarijs: ⁊ ſimilia: poſſūt tales excuſari: ex quo prelati eccliarū ſciunt ⁊ tolerant. Secus ſi ſūt ꝓhibite p aliquā excōicationem ⁊ huiuſ. Cōueniētius tamē ꝓuideretur per penas pecuniarias a rectoribus: qui magis tumētur ſi exigātur. Quarto negociatio ē mala ratione loci: cū. ſ. exercetur negociatio in eccleſia. Fit. n. ex hoc magna irreuerētia loco ſacro: ⁊ per conſequens deo cuius ē domus. Unde ⁊ dñs uēdentes ⁊ emētes i tēplo eiecit diceſ. Nolite facere domuz pa: tē. ſed dignius ⁊ ſacratius eſt in tpe gratie tēplū eccl'ie q̄ tēplū Salomonis. Ibi. n. offerebantur aīalia ⁊ ſanguis hyrcoz ⁊ uitulorū. hic aūt offertur corpus ⁊ ſāguis Chriſti uerū. Et cū plura pcā ꝑpetrētur i ēptōe ⁊ uēditōe: grauiora etiam fiunt ratione loci ſacri: ſicut ⁊ alia ibi ꝑpetrata. Impedit ēt deuotio orātiuz ꝓpter tumł tum q̄ ſolet contingē in hꝰ. Sed quid de uendētibus ibi cādelas? Dicēdum uidetur q̄ clerici: vel religioſi qui hoc faciūt pricipaliter ad ſatiſfaciēdum deuotioni fideliū qui ſolent eaſ accēdere in honorē dei excuſari poſſūt. Si aūt ad cupiditatē ⁊ lucrum principaliter nō uidētur excuſari poſſe a uitio eis ꝓhibito negociatiōis: ⁊ p̄cipue i tali loco: ſicut nec ſacerdotes ueteris teſtamenti in his q̄ uēdebant in tēplo. Et in his q̄ttuor caſibus predictis: q̄uis cōſulendū ſit: q̄ lucra facta i hꝰ paupibus erogētur: nō tamē uidetur hoc eē ō neceſſitate ſalutis. Et ratio eſt: quia datio ⁊ acceptio pecunie in hꝰ de ſe nō eſt prohibita: ſed actꝰ negociandi nō ſimplr: ſed in tali loco tēpore: ⁊ p ſona uel fine: licet aliqui cōtrariū dicāt: nō tamē īueni aliq̄ iuſ uel doctorem ſolennem hoc exꝓſſe dicētem. ſ. q̄ de neceſſitate ſit paupibus dādū illud lucex. Q̄ aūt predicetur hoc paupibus dādū cautum eſt abſq; aliqua declaratione eſſe. ſ. de neceſſitate uel conſilū honeſtare. Nec. n. opōtet oēm ueritatem aperire in predicatiōe ꝓpter periculū abutentiū ſentētijs ueritatis qui proni ſunt ad cōſciētiam dilatādam: q̄nimmo ⁊ interrogationibus decet aliquādo ſup hoc prudēter eludere: ar. di. xliij. in mādatis. Sēper. n. tutior uia ꝓſulenda: ſed nō īmpanda: ar: xxvj. q. vij. Alligant. Quinto negociatō redditur illicita ratione mali conſortij: pura ſi mercatores inter ſe conueniant: ⁊ pactū faciant: q̄ oēs uendant tali precio tales merces: vel unus ſolus uendat: ⁊ nō

In feſtiuis diebꝰ nō ḥ negociari in neceſſitate nāte. et ad expediendū pāt rectores penas imponere.

In emā negociationes ſūt illicite.

¶ Negotiator ē illicita rōne male ac ſordid.

alīq certā rez ſpeciem: tales ſi pactū faciant q uē dant certo p̄cio cōpetenti: ⁊ nō plus: ſed ēt min⁹ ſunt liberi. Juſtū ē imo conſulit Hoſti. q ad hoc q mercatores ſua officia exerceāt bona fide de licentia ſui ep̄i ſciāt q̄ntuz poſſūt lucrari i mēſura bladi ⁊ vini: ⁊ h⁹. vel quātū poſſūt p libra ultra id quod emerūt uendē in recōpenſatiōe laboris induſtrie: ⁊ expēſaruz: ⁊ ſecūdū p̄cium taxatum ab eo uēdant ſine mēdacijs: ⁊ tuti eūt a peccato negociationis: extra de emp. ⁊ vēdi. c. i. Bonū et equū cōſiliū eſt: ſed quia cōſiliū ē: nō obligat: cū cōſuetudo ubiq̄ q̄ſi ſit i cōtrariuz. vbi tamē ſiue p ep̄m: ſiue quod meliuſ fierz puideretur per rectores ciuitatis. ſ. q taxato p̄cio ab eis uēderētur uictualia: ⁊ alia q̄ ſūt ad uſuz neceſſaria ñ poſſēt mercatores: ſeu uēdentes p̄ciū augere abſq̄ peccato. Sed ſi pactuz faciūt mercatores ſimul q certo p̄cio uendāt merces ſuas: ⁊ nō min⁹: nō tñ p hoc intēdentes ſe cōſeruare indēnes: cū iuſtum p̄cium ponūt mercibus ſecūdū ualorem illius tē poſſ q̄ lucra īmoderata querē ex nimietate p̄cij peſſime faciūt. Et dicūtur hi monopolite: a monos quod ē vnus: ⁊ polite quod ē uenditō ul' polis quod ē ciuitas q̄ſi unus ſolus uendens i ciuitate: ⁊ tale pactum monopolitaz eſt illicitū: ⁊ a iure ꝓhibitū ſm Hoſti. C. de mono. l. i. ⁊ cauetur i dicta. l. q exercēs tale officiū proprijs bōis expoliatus exilio ꝑpetuo dānetur. Si quis etiam ſocietatē facit cū eo quē nouit eſſe male conſcie: ⁊ p fas ⁊ nefas negociari: licet ipſe ab illicitis cōmercijs caueat: ⁊ ſociū admoneat ab illicitis abſtinē nō excuſatur: niſi ꝓhibeat in quātū poteſt: ⁊ ſocietatē cū eo ſoluat ſi pōt: vel proteſtet ſi non poteſt de illicitis lucris ꝑticipare nō uelle: nec illuz in ipſis ſe intromittē: ar. di. lxxxvij. erroꝛ: ⁊ ſuper hoc dēt inquirē ne laboret craſſa ignorātia: que nō excuſat.

.6. Sexto eſt illicita ratione medij. i. cū mediātibus periurijs ⁊ mēdacijs: ⁊ duplicitatibus negociatur. Un Caſſiodoꝛus. Illi negociatores abhoiabiles ſūt corā deo: qui iuſticiam dei mīme conſiderātes p īmoderatū pecunie ābituz polluuntur: merces ſuas plus piurijs onerando q̄z p̄cijs: di. lxxxvij. quid aliud. Et de periurijſ q dem nō ē dubiū q qui utīt eis ēt unico periurio ſciēter. ſ. falſū iurādo q peccēt mortaliter: ſecundū Rai. ⁊ b. Tho. ſe. ſe. q. üo. ar. üij. quia ex p̄ſſe cōtra p̄ceptū dei faciūt: notabilē irreuerētiā ꝑmittēdo. De mēdacijs aūt dicit Rai. q ſi hoc faciūt ut decipiāt etiā mortaliter peccāt: ⁊ tenētur ad reſtōnem eius in quo deceperāt. Et glo. dicit ibi q nō diſtīguit utz in modico uel in magno ò cipiāt. Credo Rai. loqui ò mēdacio ex q̄ quis intendit nocē ſeu decipē in multo ſicut poſſet i modico: cū dicit eſſe mortale. Nā ſi in modico tātū intendat decipere: nō eſt ratio quare dēat eſſe mōtale. Et quod dicit glo. uidetur referenduz ad factū: nō ad intētionez: quod ex modo loquēdi patet: hoc eſt cū ⁊ſi intendat decipē i multo actu: tñ non decipit niſi in modico: quia non poteſt: vel etiam poteſt referri ad actum reſtitutiōis: q̄a ita in modico decipiēs tenetur ad illud modicum: ſicut ad multū qui i multo decipit. Sed ſiquis mēdacio utitur in emēdo ⁊ uendēdo vt conſeruet ſe indē..em: puta ut vēdat iuſto precio rem ſuaz dicit conſtitiſſe ſibi plus q̄ conſtitit: ⁊ h⁹. peccat talis uenialiter ſecūdū Rai. Sed Hoſtiē. dicit: q ſi hoc facit aſſidue ⁊ ex cōſuetudine: mortaliter uidetur peccare. Arguit a ſimili de ebrietate quaz dicit Aug. eſſe mortale: ſi ſit aſſidua: ut patet di. xxv. §. alias. Hoc tamē non credo veruz: quia ueniale de ſe quātuncunq̄ cōtinuetur: ⁊ multipliceſ nūquam fit mortale ſecūdum Tho. ſe. ſe. q. ciio. ar. ij. Et de hoc ſupra in pria parte ti. vj Sed bene diſpōit ad mortale: nec ē ſimile ò ebrietate. Unde dictū illud Aug. exponit. b. Thōas ſe. ſe. q. ea. Eſt igitur illud mendaciū ueniale: niſi addatur contemptus. Et idē dicendum de duplicitatibus que ibi fūt: ⁊ fraudibus. ſ. q ſit mortale vbi intenditur notabilis deceptio proximi: aliaſ ueniale: de hoc plenius infra. Septimo rōne materie mali. Quedam enī negocia ſūt que ò ſe ſunt mala de ſui natura: vt uſura: ſimonia ⁊ h⁹. Unò Ambro. Repiuntur q̄plurimi negociatōe mūeris mercari uelle gīam ſpūſ ſancti. i. q. i. repiuntur: ⁊ hoꝛ negociatio. i. exercitatio oībus ꝓhibetur clericis ⁊ laicis ſm Rai. Quedam alia ſunt que nō ſunt de ſui natura mala: tamē eis utītur hoīes ut in plurib⁹ ad malum vt facere taxillos ⁊ chartas: laibos: fucos ⁊ h⁹. ⁊ ornamēta ſuperflua neſtiū. Et ad hoꝛ emptōnē ⁊ uenditōez ⁊ factōnē debet quilibet abſtiere: ⁊ pmaxime ab hiſ que ſine peccato mortali fieri non poſſūt: ſeu quoꝛ uſus cōiter ē ad mortale peccatū. Et ſic intelligendū quod dicit Inno. in. c. fratreſ de peni. di. v. vz. Falſa pnia eſt cū pēitēs ab officio. i. actu negociali nō recedit: quod ſine peccatis agi non poteſt. Et quod ait Greg. in homel. ſ. negocia: q̄ ad peccatum implicāt: neceſſe eſt ut ad hoc poſt conuerſionem aīus non recurrat: de pe. diſ. v. negocium. Loquuntur. n. de mortalibus peccatis. Nam ſi de quibuſcunq̄ etiam uenialibus intelligantur nullus poſſet etiam licita negocia exercē De huiuſmodi autem artibus quarū artificia ſi frequēter ad peccata: dicetur infra in ſe. c. Quedam alia ſūt dubia: ut emere preſtantias ſolutaſ cōitati ab alijs: ſeu denarios mōtis ⁊ impreſtita Uenetoruz: ⁊ loca Genuen. que quidam dicunt licita: quidaz illicita ⁊ uſuraria: ⁊ ab h⁹. abſtinē dū: quia in dubijs tutior uia eſt eligenda: extra de ſpō. iuuēis: ⁊ ò hac mā lat⁹ ſupra eo. ti. c. viij Ibi ponūtur rōnes ad utrāq̄ partem: ⁊ ideo nō de facili condemnandū: ⁊ ſic quod tut⁹ ē conſu

¶ Negotiator ē illicitum rōne male.

Vendentes et ementes ipsa sin
gule ope iustitie.

Capitulum Decimusextū.

endum ut dictum est.

Quantum ad terti. §. III

um ꝑncipale. s. de negociatōne temporali modesta. Sciēdū ꝙ tūc negociatio est licita quādo eā exercēt secūdū iusticiam quā exigit deus ab hoibus: nō secūdū iusticiam hoīm: ⁊ hoc ē quod ait psalmista. Mēorabor iu. tu. so. s. in negociādo: ⁊ alia opa faciendo. Justicia hoīm solum sibi cauet a magnis excessibus deceptiōis: puta ultra dimidiā iusti ꝓcij irritans tales cōtractus: extra de emp. ⁊ uendi. cum dilecti. Sed iusticia dei non ꝑmittit etiā aliquā paruā deceptōnē sciēter fcaz Qui āt sequūtur iusticiā hoīm nō mēorātur iustitie dei: de qua dicit psalmis. Mēorabor iu. tu. so. Illi sunt nogociatores qui de tēplo ecclie militantis quo ad meritū ejciūtur: ⁊ de tēplo triumphātis ecclesie quo ad cōsortiū. Unī Lassiodorus super dicto. v. ps. Illi abhoīabiles facti sūt. s. qui iusticiā dei mīme ꝓsiderāt: ⁊ ꝑ nūmiū pecūie ābitū merces suas polluūt. Sicut aūt seruat iusticia dei. i. iusticia secūdū deū: cū in negociādo datur iustū ꝓciū ñ excessiuū: ⁊ res integra ōbita ñ sophisticata: aut cuz est ꝑmutatio equa. Jta ecōtra negociātes largo sūpto uocabulo ꝓ emētibus ⁊ uēdētibus. Tripliciter aūt faciunt cōtra iusticiā dei. Prīo ex iniqua appciatione. Secūdo ex uaria sophisticatiōe. Tertio ex illicita permutatione. Quātū ad primū sciēdū secūduz Tho. se. se. q. lxxvij. ar. i. ꝙ emptio ⁊ uenditio uidētur introducta ꝓ cōi utilitate utriusqz dū. s. unꝰ indiget re alterius: ⁊ ecōuēso: sicut ꝑ phm prio politicoꝝ pz. Qō āt. prio cōi utilitate introductū est nō dēt magis ee unius ꝙ alterius: ⁊ iō debz inter eos fm equalitatē contractus institui. Quātitas āt rei ꝙ in usū hoīm ueniunt mēsuratur fm ꝓciū datū ad quod ē iuentū nūmisma: vt dicitur prio ethi. Et iō si precium excedat ꝙtitatem ualoris rei: vel ecōuerso res excedat precium: tollitur iusticie equalitas: ꝟ Tho. ⁊ cōmittitur cōse quēter iniquitas. Iniqtas. n. dicitur quasi iecta ideſt iequalitas. Sed qui diligit iiquitatez odit animā suā. Secūdum aliā trāslationē inquit ps. io. ps. ⁊ loquitur de aīa dei que ē uoluntas eius. vñ ⁊ io. q. ij. ꝟ ius dicitur: ꝙ si i uēditiōe rei eccl̄ia stice plus offerat ꝙ res ualeat: eccl̄ia recipē nō debet sed tārū iustū ꝓciū. Et rō est secūdū Archi. i dicto. c. quia eccl̄ia nō debet dolū facē in ꝓtractibus suis: extra de dona. per tuas. Sic igitur res non pñt licite uēdi plus ꝙ ualeāt: nec minus emi pēsato eaꝝ ualore in respectu ad usū nostrū: et ꝑ phabile iudiciū hūane estiatōis mēsurantis valorem rei īfra limites latitudis cōpetētis. Et ꝑ maiori declaratione huius mē tria uidēda sunt.

Primo unde accipiendus sit debitus ualor rei.

Secundo que sit latitudo competens ualoris rei. Tertio quid dicendū quando fit excessus ualoris rei. Et prio declaratione primi oz tria considerare diligenter. Et primum est: ꝙ secūdū Sco. in. iij. di. xv. duplex est ualor rei. Primus est ualor naturalis. Secūdus ualor usualis. Ualor naturalis rei est secundū bonitatem nature a deo in re creata: ⁊ hoc mō mus uel pulex uel formica plus ualent ꝙ panis: quia ūlla habent uitā aīam seu vsū: ⁊ nō panis: uel etiā margarita. Secundus ualor dicitur usualis secūdū ꝙ assūitur i respectu ad usū nīm: ⁊ hoc mō quanto aliqua sī usibus nostris vtiliora: tāto plus ualēt: ⁊ secūdū hoc plꝰ ualet pāis ꝙz mus. Quia igitur actꝰ emēdi ⁊ uēdēdi ad usus hūane uite merito ordinatur ideo rez que sunt ad usū hūane uite uenaliū ualor sūendus est: secūdo modo nō ꝑ. Secundo cōsiderādū circa ualorē rei ē: ꝙ ipse ualor rerum secūdo modo acceptus. i. secūdum ꝙ sūt ad usuz nostrū in re uenali tripliciter pēsatur. Prīo ex eiꝰ vtuositate. Secūdo ex eius raritate. Tertō ex eiꝰ ꝓplacibilitate. Et uirtuositas quidē rei attenditur fm ꝙ res ex suis realibus uirtutibus ⁊ ꝓprietatibus est nīis utilitatibus uirtuosior ⁊ efficacior: ⁊ hoc mō bonus panis triticeus plus ualet ad usū nostrū ꝙz ordeaceus: ⁊ fortis equus ad uecturam plus ualet ꝙ asinus. Secūdo pensatur rei uenalis ualor ex eius raritate. i. fm ꝙ res ex sue intētōnis raritate ⁊ difficultate magis necessarie sūt ꝑ quanto uidelicet ex earum penuria maiorem ipsarū indigentiā: ⁊ mīorem facultatem habendi: ⁊ utendi habemus. Unde Hiero. Omne rarum charuz: dis. xciij. legimus. Et secūdū hoc bladuz plus ualet tempore famis ⁊ caristie ꝙz tempore q̄ multū abūdat apud oēs. Sic ꝙttuor elementa: ignis: aer: aqua ⁊ terra uiliorīs precij apud omēs estiantur ꝓpter eorum copiam ꝙz balsamum: uel aurum: quāuis ūlla de se sint magis necessaria ꝙz utilia uite nostre. Tertio pēsatur in re uenali eiꝰ cōplacibilitas: i. fm ꝙ magis uel minus benepla cet uolūtati nostre habē talē rē: ⁊ uti ea. Uti. n. ꝓput ꝟ sūitur ē rē in facultate uolūtatis assūere: l hīe: ⁊ iō nō modica pars ualoris uenaliū rerum ex beneplacito uolūtatis pensatur siue plus: siue minus cōplacentie i usu huius rei l illius: fm ꝙ unus equus gratior est uni: ⁊ alter alteri: ⁊ vnuz ornamētū uni: ⁊ aliud alteri: ⁊ hoc modo vnus rē alteri viliorē multū appreciatur: ⁊ sibi ꝓputat ꝓciosam ⁊ charā: ⁊ ecōuerso. Tertiū ꝓsiderādū circa ualorē rerū est ꝙ ualor rez uenaliū uix aut nūquā pōt a nobis determiari nisi ꝑ cōiecturalē ⁊ probabilē opionem: ⁊ hoc nō ꝓcise ꝟ idiuisibili rōne aut mensura in plus ⁊ minus: sed sub aliqua latitudine competenti respectu tēporū locoꝝ ⁊ personaꝝ: circa quā latitudinē diuersi hoies in estimādo differre ꝓbātur: ⁊ hoc ēt dicit Tho. vbi supra ꝙ ualor rez nō cōsistit i pun

Subuendione et empcione iterꝝ
ꝑuid tria sūt ꝛndenda.

Valor rei tri ꝑpensat.

cto idiuisibili. vñ aliq̃ tulũ pl' : aliquãtulũ min' emẽ uel uendẽ non tollit equalitatẽ uel iusticiaz: dũmodo nõ fiat excessus notabilis: uel contra ꝓ sciam. Quãtũ ad secũdũ. s. q̃ sit cõpetens latitudo ualoris rei ifra cuius limites possit p̃ciũ extendi: Dicẽdũ q̃ triplicit̃ hoc inotescere potest ex iure: ex cõsuetudine: ex discretione. Et primo ex iure: quia si p̃cium quo uenditur res excedat medietatẽ iusti p̃cij: seu precij quo emit deficiat a medietate iusti p̃cij: puta: valet res. x. florẽ. ꝑ ut cõiter estiatur: z tamen uẽditor petit z recipit xvj. vel cũ ualet. x. emptor emit pro q̃ttuor cum dimidio: tũc secũduz iura contractus est nullus: extra de emp. z uendi. cũ dilecti: p iudicẽ irritandũ: vel facẽ supplere defectũ cõmissum: verũetiã si eẽt minor excessus q̃ medietas iusti precij si sit notabilis utiq̃ secundum Tho. se. se. q. lxxvij. z Sco. in. iij. dis. xv. ẽ ibi iniusticia: z per cõsequẽs peccatũ mortale: z restitutio faciẽda quãtum ad eũ per quẽ fit deceptio aduertẽter in p̃cio multũ excessiuo uel defectiuo. Sed si fiat deceptio igr̃ater: quia. s. emptor uel uẽditor estiat tantũ ualeꝛ tũc non est ibi mortale: ex q̃ ipse decipitur per error̃em. Sed tamẽ cũ perpendit: vl' sibi ostẽditur tenetur ad satisfactionẽ: aliaꝰ tũc peccaret mortaliter si nõ uellit satisfacere. Quod totũ intellige: quãdo defraudatur iusto precio emptor uel uenditor ex erroꝛ seu ignorantia. Nã si sciẽs z aduertens quãtitatem excessus uel defectus libere consensit in tale preciũ z cõtractuz: in nullo tenetur alter cũ eo contrahens: cũ sciat illũ aduertere de excessu uel defectu precij. Et rõ ẽ: quia scienti et consentienti nõ fit iuria: neq; dolus: vt de regu. iuris li. vj. Sicut enĩ p̃ot rem suam absq; oi p̃cio dare z donaꝛi: ita ẽt potest pro cẽtesima parte iusti precij rẽ suã uẽdẽ ad suũ beneplacitũ: z alteri ꝑ quinta parte: z alteri pro iusto p̃cio tãtũ. Nec in hoc fit iniusticia ex pte alterius: nisi cogeretur uenditor ad uẽdendũ aliqua magna necessitate ad hoc iducẽte: cũ non potest aliter sibi ꝓuidere uellet tamẽ iustũ precium: sed iuenire non potest vl' ẽt magna leuitate ad hoc mouẽte: vt prodig' z leuis: tũc enĩ secus dicẽdum. Secundo ipsa latitudo precij potest innotescẽ ex cõsuetudine Nã ut dicit Sco. in. iij. vbi supra: q̃ expiẽtia satis patet q̃ consuetudiarie ilinq̃tur ipsis permutantibus: vt pẽsata mutua necessitate reputẽt se mutuo dare equiualẽs: z hinc inde accipẽ. Duz q̃ppe uidetur inẽ hoies ꝓtractus eẽ: in quibus ꝭ hentes nõ intẽdant aliquid de rigore iudiciali q̃ ẽ ut tãtũ res ematur uel vẽdatur: quantũ ualet. sibi mutuo relaxare: vt sic cõem ꝓtractũ comitetur aliqua datio uera. Et hic modus cõmutãtiũ fũdatur quasi super lege nature dicẽte. Fac alteri quod tibi uis fieri. Satis ergo est ꝓbabile: q̃ qñ cõtrahẽtes mutuo sũt cõtenti mutuo sibi remittere uelint: si aliquo modo dũ tamẽ non enormi deficiũt a perfecta iusticia. Tertio innotescit latitudo precij rerũ ex discretione. Dictat enim discretio q̃ cũ res in se ualens decẽ: tamẽ habenti ẽ chara z utilis: ut. xij. si uolo eã habeꝛ dem sibi non tantũ. x. sed quantũ sibi ualet: ex quo ipe retinere uolebat quia utilis ut. xij. vnde et. b. Th. se. se. o. lxxvij. dicit q̃ uendẽ rem plus q̃ ualeat ẽ iniustu: nisi in detrimẽtũ cederet uenditoris uendere. s. quantũ ualet: puta quia sibi multũ est utilis illa res uel necessaria: tunc enim uendẽ potẽit plus q̃z res in se ualeat: q̃ntũ. s. ualet ipsi uẽditori Sed quãuis emptor multũ iuuetur ex re quam vult emẽ si uẽditor inde nõ dãnificat ex carentia ipsius rei: nõ ꝓpterea plus p̃ot uẽdere rẽ q̃z ualeat in se: quia utilitas que supuenit emptori non ẽ ex cõditione uẽdentis: nec ex conditiõe rei in se: sed ex conditõe emẽtis. vnde nõ debet uẽdere illi quod nõ ẽ suũ. Idẽ Sco. in. iij. Si tamẽ sua liberalitate emptor uult aliquid plus dare q̃z ualeat res: quia ide multũ iuuat p̃ot recipi: ar. i. q. j. sicẽ ep̃m. Quãtũ ad tertiũ ꝑme partis. s. quando fit excessus in p̃cio: quid iuris? Ad hoc dicendũ: q̃ tripliciter potest fieri excessus in precio rerũ venaliũ vel defect'. Prio quidẽ vltra dimidiũ iusti p̃cij: z sic cõtractuz p̃ot rescindẽ decept': vel restaurationẽ dãni sui petẽ vt dictuz est. Net ob. si dicatur q̃ vnusq̃sq; i re sua ẽ moderator z iudex secũdũ iura: ergo rei mee possũ imponẽ p̃ciũ: qõ volo: nec aliquis p̃ot me cogẽ ad pretaxatũ p̃ciũ sicut nec ẽt ad uẽdendũ. Sicut ẽt emptor nõ cogitur ad emẽdũ: nisi precio sibi beneplacito. Sic igitur cõtractus emptõnis z vẽditiõis ẽ mere voluntatis: sic etiã taxatio precij uenialiũ rez debet eẽ volũtaria secũdum volũtatem vendẽtis z emẽtis: iuxta illud ꝓuerbiũ legale. Res tãtũ valet q̃ tũ vendi p̃ot. Ad illud. n. respõdeo. Quãuis q̃s nõ cogatur ad uẽdendũ rem suã: tamẽ in actu ex cõtractu vẽdendi si uendẽ vult formã iuris z regulã iusticie seruare dẽt z eq̃tatis. Et ideo i actu uẽdendi nõ licet sibi rei sue statuere ẽiustũ p̃ciuz: z accipere: quia tũc nõ imponit rei ut simpliciter sue p̃ciũ sed vt i alterz cõmutãde. Huiusmõi aũt ipositio ꝓmutatiue icludit acceptionẽ p̃cij ꝓualẽtis. Accipẽ ãt ꝓualens p̃ciũ est iniustũ z cõtra eq̃tatẽ. Insup secũduz Hosti. quãuis non possit q̃s cogi ab ẽtio uendẽ rẽ suã vel alienaꝛi: vt patet. C. de cõtraben. empt. l. oudũ: si tamẽ exposuerit uenalẽ: z p̃ciũ offeratur: si ꝑ iusto precio vẽdẽ non vult cogi pt̃ p iudicẽ q̃ iusto p̃cio vẽdat. ff. ꝺ of. presi. l. i. Et cũ dr̃. Res tantũ ualet quãtũ uẽdi pt̃ intelligẽ de iure: nõ de facto secũdũ estimationez cõem: secũdũ Anto. de bu. Secũdus excessus est in cõtractu h' q̃n vtiq̃ notabilis est: non tamẽ ptingẽs ad medietatẽ iusti precij. Et tunc aliqui dicũt licitũ esse: nec ad restõnẽ teneri: quia iura

hoc ꝓmittūt: vt in dicto. c. cum dilecti de empt. ⁊ uẽdi. Quã opionẽ sequi uidetur Duran. ordi. mi. i sũ. sua. Sed hãc opionẽ tanquã erroneam et periculosã saluti aiarũ reprobat. b. Th. se. se. q. lxxvij. ⁊ Sco. in. iiij. dis. xv. dicẽtes ꝙ talis sciẽ ter decipiẽs iniusticiã facit: ⁊ ꝑ consequẽs morta liter peccat: ⁊ teneꝫ ad restõnem eiusꝫ in quo dece pit. Si aũt ignoráter ⁊ ex errore. s. estimãs tãtuz illã ualere: ⁊ h⁹. tẽ ñ peccat: sed cuz aduertit erro rem teneꝫ ad satisfactionẽ dãni leso seu decepto alias tũc peccaret si nõ disponẽt se ad emendam Ad rõnẽ ab illis iductã de lege respõdet. b. Th. vbi supra: ꝙ lex daꝫ populo in quo sũt multi de ficiẽtes a virtute. vnde solũ prohibet ea mala. q̃ hñt destruere hũanũ cõuictũ pacificũ ea punien do: vt furta: adulteria: notabiles deceptiones in cõtractibus: vt deceptio ultra dimidium iusti ꝑ cẽ: ⁊ hoc cum pũire põt absq; maiori scandalo: alias etiam illa toleret: vt. i. q. vij. quotiens. xxiij q. iiij. c. ipsa pietas dis. 50. vt cõstitueret. Alia ãt ꝓmittit: nõ ꝺa licita: sz in ãntũ nõ pũit ea: ⁊ hoc ne pũiẽdo seq̃rẽt maiora mala. Sz lex dina que daꝫ oĩbus nil dimittit ipũitum in hac uita: vel a liquid quod sit virtuti cõtrariũ. Unde secũdum dinam legẽ illicitũ reputaꝫ si i cõtractib⁹ eq̃litas nõ seruatur: quod fit plus vẽdẽdo rem ãz valiũit vel min⁹ emẽdo: cũ fit precipue nõbilis excessus i hoc. Cũ. b. Tho. cõcordat Jo. de lig. ⁊ Jo. cal. ⁊ plures alij canoniste dicẽtes illã decre. habere locũ iure fori: non iuẽ voli. ⁊ hoc ad uitãda mul ta litigia q̃ de leui posset quottidie fieri. Ter tius excessus est: qñ in h⁹ contractibus paruz fit dãnificatõ: vt ꝺa paulo plus uendit res: vel pau lo minus emit iusto ꝑcio: ⁊ tũc quãuis ꝺam di cant indiscicte nõ cõmitti peccatũ: nec teneri ad restõnem: eo ꝙ ꝑcia rez non consistãt in puncto indiuisibili: sed hẽant q̃ndam latitudinẽ in plus ⁊ minus. Uerius tamen videt dicendũ ꝙ quia la titudo illa dz eẽ competens: ⁊ sic hz limites suos q̃ tamẽ difficulr sciri põt: iõ si quis in emendo vl uẽdendo excedat aliquãtulũ limites non agens cõtra cõscientiã: quia. s. credit illud eẽ satis iustũ ꝑciũ si rigidũ nõ peccat nec tenetur ad restõnẽ: q̃uis aliquãtulũ excedat limites iusti precij: ⁊ tẽ habet locũ illud quod illi dicũt. s. oẽm cõtractuz cõcomitari aliqualem donationem ⁊ sibi inicem ptes remittẽ modicũ plus vel min⁹ iusto precio. Sed si quis cõtra cõsciam uendat plus vel emat minus iusto ꝑcio. i. credẽs excedẽ supremũ gradũ latitudis precij: si in modico: nõ põt excusari a peccato saltez ueniali: cũ oĩs deceptio ⁊ fraus sit peccatũ: ⁊ etiam teneatur ad satisfactionem: sed ex quo minutie tales sũt inumere: ⁊ paz inde ẽt leditur ꝓximus: dẽt illud sic iuste acquisitũ ero gari pauꝑibus. xiij. q. v. qui habetis. Declarã tur predicta per Geral. or. here. ⁊ Jo. de rip. ꝙ si fiat diminutio vel excessus iusti ꝓcij in cõtracti bus in modico: nõ est necesse restõnẽ facere. Ad quod ꝓbãdũ inducũt triplicẽ rõnem. Prio ꝺdez ratiõe pacis ⁊ saluationis. Quod. n. ex consensu ⁊ statuto cõi ⁊ pro cõi oium utilitate ꝓcedit eo ipso obtinet equitatem ⁊ robur iuris cõis: sed cõ munis consensus ac recta ⁊ discreta consuetudo vult ꝙ nõ oĩs excessus in talibus restitui sit neces se: ⁊ h iõ: quia expedit tẽporali paci ⁊ saluti spũ ali. Expedit ꝺdem tẽporali paci quia aliaſ infini te q̃rimõie ⁊ litigia ex hoc oriẽtur. Spũali etiã saluti hoc expedit. s. cõitatis ⁊ partium eius: ꝺa cũ difficilimũ sit ab h⁹ cõtractuũ excessibus se to taliter deputare: ⁊ maxime i hoibus impfectis in hiãtib⁹ lucris: ex ꝺbus ⁊ in quib⁹ maior ps cõita tis hoim cõsistit. Periculosissimũ oĩb⁹ cẽt h⁹. ex cessum sibi uendicare: ⁊ retinere nõ licẽt. Se cundo hoc idẽ ꝓbatur rõne mutue cõcordatõis Propa nanq; formа ⁊ ratio cõmutatiui ℨctus ex utriusq; partis libero ac pleno consẽsu icohaꝫ ⁊ rectificat: ita ꝙ emptor vult sibi rez emptaz po tius q̃ ꝑciũ eius: ⁊ uenditor ecõuerso: uterq; etiã ex pleno cõsensu a se alienare intendit propriuz dñium rei sue: illud in aliũ totaliter transferẽdo Et si in aliquo preter itentionem ⁊ ꝓpriam estia tionẽ defraudatur citra tamẽ excessum enormẽ lege dina uel hũana prohibitũ: vult nihilomin⁹ contractũ initum ratum esse ⁊ firmum ac si libe re ⁊ expresse oĩ tali legi renũciaret in cõtrarium facienti pro quanto pro sua temporali indemni tate id faciat alter sibi nihil inde reddẽ obligat: quia ibi iã non est enormis: ũmo forte nec ull⁹ ex cessus: quia sicut potuit totuz absq; oĩ precio do nare: sic potuit pro miori precio iuste uendẽ uel dare. Tertõ hoc probatur rõne hũane estimati onis q̃ quidem incerta est ad mere iniusta precia pretaxanda: ⁊ ad precise discernendũ excessus ⁊ defectus iusti precij: ꝓpter quod lz precium in a liquo minuatur vl excedatur: nihilomin⁹ nulli ꝓprio uel cõi iudicio cẽsetur aut censeri debet ꝑ enormi. Nec sic respectu iudicij nostri recedit a moderantia iusti precij sub competenti latitudi ne mensurãdi q̃n ipsũ aliqualiter includatur: sic mustũ uel uinũ acerbũ uel aliqualiter acetosum non sic recedit a specie uini q̃n includatur i ipsa Et secũdũ Sco. in. iiij. dis. xv. equalitas cõmuta tionũ ⁊ cõtractuũ non consistit in idiuisibili me dio: ũmo in illo medio quod iusticia cõmutatiua respicit magna est latitudo: ⁊ intra illaz latitudi nem nõ attingẽ indiuisibilẽ punctum equiualen tie rei in quocũq; gradu citra extrema fiat iuste fit. Si quis aũt obstaret ⁊ diceret: ꝙ quicquid in contractibus ẽ illicitũ: ⁊ peccatũ contra ius diui nũ eẽ uidetur: ⁊ sic nullũ robur ab eo obtinẽ uiõ tur. ũmo potius oppositũ ꝓpter quod nullus il licitus excessus precij põt a iure diuino acquiri

h 4.

peccāti i illo. Rñdeo dicēdū q̄ in h̄ cōtractibus
sūt duo p̄cipue attēdenda. s. intrīseca affectio: et
extrīseca operatio. Et quātū ad p̄muz. s. intrīse
cam affectionē sciēduz q̄ p q̄nto uult in proxiuz
sciēter aliquā inequalitatem: vt. s. in huiusmodi
contractibus meliorē partē hēat q̄ ille pro tāto
aliquid de iniusticia habz: que si non est mōtale
quia. s. nō notabilis suffic̄: aut p contritionem et
pnialem satisfactionem: aut per purgatorū ignē
sicut z cetera uēialia expiari. Quātum ad secun
dum. s. opationem extrīsecā z cōmutationem:
licet secundum ueridicam estimationem precū
sui contineat aliquantulam inequalitatez: respe
ctu tamen ad cōe statutuz: z ad condescensiuam
legem dei que permittit aliquos minores defect⁹
ita. s. q̄ per eos non punit ad mortem eternam:
z ad liberum consensum contrahentium nō ha
bet inequalitatem: immo potius benignam z cō
cessoriam z salutiferam equitatem: z ideo q̄ntū
ad hoc tam diuino iure q̄ hūano robur obtinet
firmitatis. Aliter oēs huiusmodi excessus precū
illiciti erūt in acquirētibus mortalis culpa: quia
esset usurpatio rei aliene in quātū aliene. Tenet
etiā quilibz uenditor siue emptor oēm talem ex
cessum restituere: z sic omnes qui h̄ ñ istituerent
dānarentur: quod quidē nequissimum z durissi
mum est pensare. Uerū propter prauitatem hu
mani affectus ad talia tempora alia inclinati: ac p
pter inequalitatem talium cōmutationum secu
rius z iustius eēt omnem talem excessum sciēter
factum si alicuius quātitatis ap̄ciabilis foret sa
tisfacē. Aut si parui ualoris sunt pro animabus
illorum pauperibus erogare: quia in hoc plus p
ficeret fraudato: nisi z ipse graui inopia labora
ret. Hec tamen predicanda cum magna discretō
ne cum populi ad dilatandam conscientiam sint
proni: z ideo que tutiora sunt dicenda sunt.
Quantum ad fraudes quas faciunt homines in
negociando z illicitas permutationes dicetur in
sequentibus sub alio sermone.

Capitulum. xvij. de varijs fraudibus: que committuntur in negociando.

Euaria fraudati

one loquit̄ propheta dicens p̄s. 51. Tota die iniusticiam cogitauit lin
gua tua: sic̄ nouacula acuta fecisti
dolum. Ubi ultra frequentiam mali operis quā
signat dicens. Tota die: z sententiam damnatio
nis insinuat dicens. Propterea deus destruet te
in finem: z euellet te z̄c. Unde z apostolus. i. ad
Thessal. iij. Neq̄z quis circūueniat. i. decipiat i
negocio fratrem suum: quia uindex est deus de
omnibus his. Et de bestia quam uidit Joannes
Apocalip. xiij. dicitur q̄ faciet ne quis possit uē
dere uel emere: nisi qui habuerit caracterem ac
nomen bestie. Bestia que dicitur a uastando dia
bolus est. Caracter eius qui ē imago eius ē fraus
z dolus. Nomen eius est falsitas quia mēdax est
Absq̄ ista imagine. s. fraudis dicunt mercatores
non posse uendere uel emere. Sed ibi subditur:
q̄ qui acceperit hunc caracterem bibet de uino
ire dei. Et nota tria mala que facit dolosus seu
deceptor in negociando seu vendendo. Pri
mū est astutia in modos ad decipiendum: z exq̄
rendo ibi tota die iniusticiaz cogitauit lingua. t.

Secundum est fraudulētia in excogitatos ex
equendo: ibi: fecisti dolum. Tertium est mali
cia in decipiendos liniendo: ibi: sicut nouacula
acuta.

Quantum ad pri. §. I.

mū. Sciēdū q̄ lz astutia fraus z dol⁹ possit i acti
bus aliorz pcōrz repiri: cōius tñ i uitio auaricie
circa acq̄sitionē tpaliū ꝓsueuerūt exerceri. Et ut
dic̄. b. Tho. se. se. q. liij. ar. iij. Astutia ꝑprie est
cū q̄s ad ꝓsequēdū aliquē finē bonū ul malū uti
tur ueris uūs seu medūs sed simulatis z appētib⁹
hoc āt ē peccatū: q̄a ꝰ rōnē rectā: vñ z cōtra pru
dētiā. Neq̄z. n. ēt ad bonuz finē oz falsis uūs z si
mulatis puēire: sed vis z realib⁹ qō facit pruden
tia. Et q̄a silitudinē hz cuz ea in eo. s. q̄ utit ad p
uēiēdū ad finē itētū illis medūs q̄ ꝓducūt ad ipz
Sed prudētia ōbitis z iustis medūs z utit ad bo
nū finē astutia idebitis medūs uel ad malū finez
ideo ipsa astutia aliq̄n dī prudentia ꝑ dictaz si
militudinē: sed ipropē. vñ z ꝑuer. i. dī. Ut puulis
det astutia. i. prudētia. Et ꝑuer. xiij. Astutus. i.
prudēs oia facit cū cōsilio. Sic̄ ḡ astutia ꝓsistit in
excogitatōe dictarz uiarz simulatarz ad aliquem
finē ꝓsequēdū: puta i ꝓpōito ad decipiēdū proxi
mū i tēporalibus. Et h̄ ē qō dic̄ p̄s. de iniq̄. Tota
die iniusti. cogi. lin. t. ligua. s. cordis exq̄rēdo z iue
stigādo mīte q̄mō iusta possit facē: z ꝓximū deci
pere. Sed dic̄ oīs ꝑ ꝓpham Job. v. c. qō recitat
apls. i. cori. iij. Cōprehēdā sapiētes. s. mūdi i astu
tia eorz: q̄a freq̄nt cū intendant decipere: ipsi de
cipiuntur.

Quātum ad secun. §. II.

dū. Notandū secundū beatum Thomam secū.
secunde. q. quinquagesimaquarta: q̄ dolus ē exe
cutio astutie. vnde consistit in executione dictarz
uiarum falsarum que excogitantur per astutiaz

Capitulū Decimūseptimuz.

q̄ principaliter fit per uerba ad decipiendum: iuxta illud p̄s. In lingua tua cōcinebat. i. multiplicabat dolos: quanuis q̄ ad malicias cordis excogitatas ad decipiendum extendatur etiam dol' iuxta illō Eccleſiaſ. i. Loq̄. tuū plenū ē dolo q̄ ad opa deceptoria ſm illud Jere. vj. Lūcti faciunt dolū. Fit ergo dol' p v̄ba q̄ facta deceptoria: fraus aūt p̄pe p facta: q̄ ſic habes differētiaz īter fraudē q̄ doluz: q̄ ſic ſumit cū dicit extra ō Reſtl. ex tenore: q̄ fraus q̄ dolus nemi debent p̄iocinari vt fraus referat ad facta deceptoria: ad v̄ba aut dolus. Et nō ſm Pe. de pal. i. iūj. Hoſ. q̄ Ber. q̄ ſi dolus dat cauſā ꝯtui puta q̄s celat vitiū eī quez exponit venalē vl laudat ipm vt idefectuoſū: quē defectū ſi ſciret ēptor nullo mō emēt: vt equum cadētez piculoſū tūc q̄uis res illa valeret pciū tñ q̄ vēditor celādo vitiū ocultū rei illi' vl laudādo vt nō hñtez defectū cū ſciret teneť ad reſtōnē pcij ēptori q̄ reofferēti rem: q̄ ppter talē dolū pōt reſcidi ſcōm iura. Si autem p verba vel fca icidit in contractum: q̄. ſ. ēptor emiſſet illaz rez cui' ō fectum neſciebat ſed nō tantum pciū ſi res illa tātum valet nō tenetur ei venditor i aliq̄: q̄ exquo volebat emeī debebat emere iuſto precio. Sed ſi non tantum valebat debet reſtituere illud plus. Hos dolos dū fac iuſt' auar' p v̄ba adl'atōia plena fallacijs alliciēdo v̄bis hūanis q̄ reuerētib' oñ dendo ſe amicuz emptor q̄ hui'. Unde p̄s. ppter hoc aſſimilat eū barbitonſori q̄ linguā ſuā nouacule cum qua tradit pilos qui antequam radat acuit nouaculam ſuper lapidem oleo linitum ita auarus q̄ fraudulētus oleo adulationis liguā acuit ad radendū piloſ. i. auferēdū tpalia. Dicit g̃ ſicut nouacula acuta. ſ. lingua tua fuit. Cōtra hos ip̄recatur pſalmiſta dicēs. Linguis ſuis doloſe age bāt: iudica illos deus. i. p̄dēna eos deus.

Notatur in tertio. §. III.

fraudulētia que conſiſtit i factis q̄ cōp̄hendit in dolo dum dicitur: feciſti dolum. i. opatus es fraudem. Sed vt dicitur puer. i. Ipſi moliuntur fraudes contra animas ſuas. Eſt. n. iſta fraudulentia aliquādo mortale peccatum q̄ ad reſtōnē obligat ſi ſit notabilis deceptio. Fit ergo fraudulentia.

Primo in rei quidditate
Secundo in ſui ēntitate.
Tertio in eius q̄litate.
Quarto in ſoluendi tarditate.
Quinto in pcij mutabilitate.
Sexto in bone itētionis prauitate.

Primus ergo §. IIII.

defectus fraudis eſt i quidditate ſeu ſpecie q̄ ſubſtantie rei: vt ſi vendatur auricalcum pro auro vnus lapis precioſus p altero vinum limphatuz pro puro q̄ hui'. De qua fraude contra eā facientes inuehit deus per Iſaiam dicens. i. c. Argentū tuum verſum eſt in ſcoriam: vinum tuum mixtū eſt aqua: vbi alia tranſlatio habet. Caupones tui vinum aqua miſcent. Hanc fraudem committunt in ſpēm rei macellarij vendentes carnes hyrcinas uel caprinas pro caſtratinis. Aromatarij vendentes vinum aroma mixtum cum alio pro puro: ceram mixtam oleo pro pura cera: vnū medicinale pro alio. Et multi alij artificijs ſuis faciunt multas ſophiſticationes. Si quis ergo ſcienter aliquam fraudem facit in huiuſmodi deci piens uel intendens decipere proximum peccat: q̄ ad reſtitutionem tenetur ſi nōbiliter ledit ſm. b. Tho. ſecunda ſecunde. q. lxxvij. Sed ſ ignorā ter fieret talis deceptio. ſ. vendendo vnam rem p alia cum. ſ. credat talem eſſe non peccat: ſed tñ tenetur ad ſatiſfationem cum percipit de errore: puta vendit quis anulum auricalceum p aureo credens eſſe aureuz: tenetur cum p pendit de errore illi emptori ſatiſfacere. Sicut etiaz ſi quis daret alicui vnum groſſum argenteum, deauratum pro vno florēno tenetur dare florenum. Et ex his patet dicit. b. Tho. vbi ſupra q̄ illicitum eſt vendere aurum uel argentum alchimicū pro vero: tamē quia non eſt adeo puruz ſicut verū: tamē etiā quia nō habet easdez p̄prietates: ſicut p p̄prietatē letificādi: aut q̄ nō valet p̄tra certas infirmitates. Si autem p alchimiam fieret verum aurum non eſſet illicituz vendere pro vero: quia nihil p̄hibet artez vti aliquibus naturalibus cauſis ad p̄ducenduz veros et naturales effectus. Sicut Augl. dicit in li. de trini. de his que fiūt arte demonum. Et quod dictum eſt de venditore idem intelligenduz de emptore cū. ſ. venditor crederet rem ſuaz minus p̄crioſaz: puta auricalcuz quod eſt aurum: q̄ lapidem vitreuz qui eſt precioſus. Emptor eniz cuz hoc percipit peccat grauit ſi nō dat ſibi p̄ciuz cōpetens valori rei ſed ſecūduz eſtimationē vendentiſ: q̄ tenetur ad ſatiſfactionem. Uerum cuz aliqui ſophiſticant ea que vendūt vt ſe ſeruent indemnes q̄ cum aliquo lucro p gruo: quia ſi venderent puras res et emptores nō vellent dare iuſtum precium: quia alij vendunt talia ſic ſophiſticata q̄ mixta minori precio: videtur poſſe excuſari dummodo non fiant tales mixture q̄ nocant humanis corporibus quod accidere poteſt in hiſ que venduntur in cibum q̄ potum hominum percipue medicinalibus. Similiter non videtur illicitum cum per talem mixturā res redduntur magis amabiles et nō nociue. Sicut audiui p̄tigere de vino greco: quod aliqñ qñ eſt puruz quia nimis fumoſū inn' placet: cū vero aqua miſcetur amabilibus redditur: q̄ libentius emunt homines credētes tamē eſſe purū: debēt tñ vēditoreſ in hui'. caſibus min' vēdere q̄ ſi eēt

p̄ in vendicione fit fraus in q̄titate vel q.

purum: alias uenderent aquam pro uino: et sic de similibus.

p̄ in vendicione fit frag. in q̄titate. in ponere. in mēsura.

Secūdo fit fraus in q̄titate. §. V.

in q̄titate in pōdē numero ⁊ mēsura. Unde dñs. Deu. xxv. dicit. Non habebitis i sacculo diuersa pōdera maius ⁊ min⁹. Et Leuit. xix. Nolite facē iniquū aliquid in iudicio i regula in pōdere ⁊ i mēsura. Et Osee. xij. Canaan i mānu ei⁹ statera dolosa. Canaan iterp̄tatur negociator. Dicit. n. p̄mittūt dolos ⁊ fraudes i mēsuris: quia ⁊si hēant iustas mēsuras ⁊ pōdera tn̄ fraudulēter vtunt eis ad decipiēdum. Et in pondē q̄dez fraus ē cū dat q̄s. xi. uncias p̄o una libra carniū: aromatum: piscium lane: lini: ⁊ aliarū rerum pōderabiliū. In mēsura cum dat de pānno laneo uel linco: uel. x. brachia ł ulnas cū dimidio pānni: p. xj. uel sextariū uł minā victualium diminutā: uel metream uini olei uł alterius liquoris nō plenam. In numero vt cū quis debet aliquas res in certo numero dare numerū diminutū tribui. Oēs hi qui has sciēter faciunt fraudes inique agūt ⁊ p̄tra dn̄m: de quo dicitur Sap̄. xj. Omia disposuisti pōdere numero ⁊ mēsura. s. debitis: et tenet ad satisfactiōez dānificatis: uel si parum ē dare pauperib⁹. Nota tn̄ q̄ ubi est de more patrie: q̄ qui dat lanā uel linū ad nēdū seu filandū accipiat ⁊ cōputet filatum ad rationē tredecim unciar̄ p libra q̄n hoc scit qui laborat illa filando si n̄ soluitur sibi de tredecim unciis nisi p una libra: nō p̄prie ē ibi fraus quia nō decipit cum faciat sic sibi debere solui ⁊ sic intelligi pactū cum a p̄ncipio sibi dat opus. Scienti. n. ⁊ p̄sentiēti nō fit iniuria neq; dolus: de reg. iur. in. vj q̄uis turpis videat mos. Non autē sic excusant tabernarij dātes mensurā uini diminutā. s. usq; ad collum metrete uel alterius mēsure cū sit de more. Nā emētes decipiūtur cū intendant habere plenam mēsuram ⁊ p̄tra voluntatez eor̄ diminuit: nec p̄ suetudo excusat q̄ dicenda est corruptela nisi hoc facerēt vt se p̄seruent indēnes: vel cū aliquo lucro rōnabili: qui alias nō lucrarent si plenas mensuras darent: q̄ oporteret precium augere in q̄ nō inuenirent ēptores vel paucos. Item lanifices qui faciūt trahere pānos ad tractoriū ultra debitum artis unde postea madefactus ⁊ tōsus vt moris est retrahitur ad lōge minorē mēsurā q̄ debet: fraudē faciūt. Et multo magis q̄ fm rōnē artis vēdūt calīgas cū faciunt pānum ex quo eas formant min⁹ debito madefiēt: ita q̄ p⁹ ea ipis sutis cum vtitur emptor multū restringuntur ⁊ de curtātur: peccant nō parum ⁊ fraudatis tenētur ad satisfactionem cum cito lacerent ⁊ male deseruiāt eis. Item lanini. i. deferētes lanam uł linū ad filandum quibus pecunia dat a magistriis suis vt soluāt ad rationem tātū p libra: puta. v. solidos si min⁹ soluūt ⁊ illud sibi retinēt fraudem faciūt. Et si a filatrice bus auferunt min⁹ cōuēto uel debito p̄cio soluentes illis debēt satisfacere in futurū supplēdo illud minus datū eisdez vł paupibus erogādo si paruz ē p qualibet. vel n̄ bn̄ sciūtur p̄sone. Si vero eis soluūt cōuentum ⁊ p̄gruum p̄ciuz q̄ eis remāet de pecunia tenentur magistris restituē.

Tertio in qualita. §. VI.

te rei am fit fraus cum. s. vēdunt carnes infecte p̄ sanis: aromata antiquata ⁊ sic virtute debilitata p̄o recentibus: liber corruptus ⁊ falsus p̄o fideli ⁊ corium fragile p̄o durabili: vinuz corruptū p̄o sano: domus ruitura pro stabili ⁊ firma: animal infirmuz p̄o sano: pannus defectuosus p̄o indefectuoso: ⁊ hui⁹. De his dicit Isa. xxxij. Uasa fraudulenti pessima sunt vasa. i. artificiata. Et cū queritur si teneatur venditor semper dicere defectum rei quam exponit venalē. Rñdz. b. Tho. scōa. ij. q. lxxvij. q̄ defectus rei aut ē occultus: aut est manifestus. Si occult⁹: tē aut talis defect⁹ reddit vsum illius rei venalis impeditum vel noxiuz aut non. Et si quidem talis defectus reddit vsum rei impeditum uel noxium: puta cum quis vendit equum claudicantem pro veloci: uel domū ruinosam p̄o firma: vel cibum corruptum pro sano: peccat grauiter iniusticiam committendo i dolosa ⁊ fraudulenta venditione: ⁊ p̄oximuz dānificando ex hoc: unde ⁊ tenetur ad damni recō pēnsationem per regulam illam. Qui occasionez damni dat damnum quoq; dedisse videt: extra d iniur. ⁊ dam. da. si culpa. Tenetur ergo manifestare vitium rei nec potest celare. Si autem defectus rei non impedit totaliter vsum eius nec reddit noxium sed minus reddit rem vtilē: si demat de precio q̄tum importat ille defectus celando defectum non peccat dum tamen nō dicat mendacium: nec tenetur manifestare vitiū rei si tūc nec iustum p̄cium inueniret vel etiam emptorem. Potest. n. adhuc talis res ee vtilis ad plura ⁊ si nō ad oia ad que valeret existens sine defectu. Multo magis si defectus sit de se manifestus puta q̄ equ⁹ est monoculus: nō tenet manifestare: sed tenet p̄ciū diminuē p illo defectu quē emptor ignorat nisi usus eius eēt periculosus uel noxius: tunc. n. tenet dicere emptori illud ignoranti: immo deberet exponē venditioni p̄cipue si estimet emptorē ex lenitate ⁊ p̄sumptione non curare se periculo persone exponere: uel alium in vendendo rem defectuosam decepturum. Nec ex hoc q̄ aliquis fuit deceptus in emendo rem defectuosam credens bonā potest ipse similiter alium decipere vendendo iniusto precio ac si nullum defectum haberet: p⁹ q̄ defectum nouit: sicut nec licet furari alteri vel ledere puta Petro ex eo q̄ Martinus furatus est sibi. Pena enim tenere debet suos auctores non alios: unde vendendo plus iusto p̄cio sciēt p̄pter

p̄ in vendicione alī tenet magis fieri q̄ alī rei. alī nō. s.

ōfectū tenet̄ vltra pc̄m satisfacē emptori igno rāti defectum illū. Quid de lanificib⁹ vēdētibus pānos laceratos ad tractoriū: sed remendatos ac si non haberent dictum defectū: aut etiam pānos intextos vel tinctos male ꝓ bonis: uel vestes vete res renouatas ⁊ carzatas: ac si essent q̄si noue ut rigatorij ⁊ ritagliatores faciūt? Rñd. dicendum si tales nō diminuāt ō ꝓcio q̄tū importat ille defec tus: fraudem ⁊ dolū ꝓpetrant: ⁊ tenent̄ ad satisfa tionē. Mediatores quoq; seu sensales q̄ sciūt ta les defectus ⁊ ꝓ bonis ⁊ indefectuosis vendē faci unt: ptcipes sūt peccati ⁊ sūt obligati ad restituti onē: ut de iniuū. ⁊ dam. da. si culpa. Idez ⁊ de fa cientib⁹ fieri pānos lineos vel de serico itextos cū eueniūt notabiles defectus in eis siue rōne mate rie siue ratione forme seu texture qui tñ nō ꝓcipi de facili possūt ab emptorib⁹. Secus aūt dicēduz in oībus p̄dictis casib⁹ quādo emptor ꝓcipiens ta les defectus vel nō ꝓcipiens volūtarie emit rez: ⁊ illo ꝓcio pitus in negociādo quia ītēdit in bñ luc̄ ri: puta i alio loco vbi chare vendūt̄ etiam cū tali bus defectibus. Sciēti. n. ⁊ cōsentienti nō fit iniu ria neq; dolus: de re. iur̄. li. vj. Sed q̄d de ipsis re mēdatoribus pānorū qui videntur ex opere sue artis esse occasio illius fraudis: quia ita subtiliter agunt q̄ nō ꝓcipi de facili possūt scissure pānoz? Rñd. q̄ cum ars illa sit publica in ciuitate ⁊ tole retur ⁊ rōnabiliter: quia ⁊ si non fieret illa remē datio nec etiam iustū ꝓcium vellēt emptores dare vel etiam forte non ita de facili inuenirēt empto res: vnde ⁊ hoies possūt intelligere pānos aliq̄s habere tales defectus. Lanifices insup possunt iu ste vendē diminuēdo de ꝓcio fm q̄titatem defec tus. Quod vtrum faciant vel nō faciant: non ha bent ipsi diiudicare: ideo non videtur posse con demnari sed tolerari.

Quarto i solutio. §. VII.

nis diminutioe ⁊ tarditate fit fraus seu damnum quādo non soluit laboranti ꝓ opere suo termi no debito: quod faciunt multi non tam ex impo tentia q̄ ex auaricia: quia cum illa pecūia debi ta solui mercenarijs vel alijs volunt aliquo tpe negociari ⁊ lucrari. Sed hoc est exp̄sse cōtra dñi mādatum dicentis. Leuit̄. xix. Non morabit̄ op⁹ mercenarij tui apud te vsq; mane. Et ꝓuer. xxx. Ne dicas amico tuo vade reuertē cras: cum statiz possis dare: cū. n. tales indigēt sustinēt inde plura incōmoda q̄z illi sūt cā. Et hoc nisi nōdū termi nus aduenisset solonis fiende fm pactū ⁊ q̄uētio nē. Unde ⁊ dñs vince dicit in fine dicti ꝓcuratori suo. Voca operarios ⁊ da illis mercedē fm cōuē tionem factā. Aliq̄s etiā dāt eis falsas monetas ꝓ bonis: aliq̄s eis subtrahūt de debito diuersis vīs Sed quid cū ꝑe. volens soluere creditori: puta Jo. ꝓ re ēpta vel opere facto sibi vel vectura rez vel alia causa mittit eū ad campsorē uel mercato rem qui hz suas pecunias uel sibi eis mutuat ut ip̄i soluat: ⁊ cāpsorius uel alius gerens negocia ip̄ius mercatoris ꝓ eo soluit Jo. ad instātiaz ⁊ volūtatē ip̄ius ꝑe. retinet tñ duos denarios ꝓ libza ꝓ mē catore cāpsorius ei⁹: nūquid ē licituz? Rñd. si hoc habz cōsuetudo ciuitat̄ in huius. ⁊ creditor hoc sciēs nō cōtradicit videtur posse tolerari ⁊ excu sari ratione ꝓsuetudinis que legem facit cū ē rati onabilis: ut di. i. ꝓsuetudo. Non aūt videtur irra tionabilis dicta cōsuetudo cū introducta sit respec tu laboris numerātis pecuniā ⁊ scribētis ⁊ expen sarū quas facit campsor vel mercator pensionis exercētium artez ꝓ eo. Ratio. n. expensarum ⁊ la boris habenda est ar. c. magne. de voto. Et null⁹ cogitur suis stipēdijs militāt̄. xxiij. q. i. §. i. Si aūt ultra ꝓsuetū acciperet: fraudez cōmitteret: uel et si creditor hoc nesciens cōtra volūtatem suā ⁊ in tentionē recipit illam diminutionē: nam tūc mer cedem laboris sui vult cāpsō ab eo. s. ꝑe. cui⁹ no mine soluit recipiat nō a creditore Jo. qui itegre debet recipere ius suū. Sed quid de camerijs uel depositarijs cōitatis in diuersis officijs ut montis gabellarum ⁊ hui⁹ habētibus uel recipē pecunias a psonis uel tradere eas varijs hominib⁹ ꝓ com munitate a quolibz dante uel recipiēte pecuniam ab eis ⁊ exigūt aliquid puta vnū denariū ꝓ flore no uel libza: nūquid hoc est licitū si hoc habet ꝓ suetudo diu seruata? Rñd. dicenduz saluo melio ri iudicio hoc videtur distinguēdum: q; aut tales sūt salariati a communitate ⁊ sufficiēter scōm la borē officij ⁊ qualitatem: aut nō sūt salariati uel diminute ⁊ insufficiēter salariati. In ꝓmo casu n̄ credo posse exigere uel recipere: quia ibi nō videt habere locū cōsuetudo cum irrationabilis sit in troducta ex mera et immēsa cupiditate. vnde po tius dicenda est corruptela: dis. viij. consuetudo Et sic credo talia sic extorta seu acquisita ex debi to pauperib⁹ eroganda: vt. xiij. q. v. nō sane. In secūdo cāu uidet eos posse exigē. ⁊ ꝓsuetudinez e os excusaī q̄ rōnabilis ē: cuz seruiat illis psōis: et nemo cogitur de suo facē beneficium: ar. xiij. q. i. §. i. Sed dign⁹ est mercenarius mercede sua.

Quito fit fraus. §. VIII.

in pecunie ad res mutabilitate ⁊ ex hoc diminuit precium debitum promissum: quia nō idigentes aliquando talibus rebus cōducti i aliq̄ ope cum vēdūt min⁹ p̄cū q̄ id quod cōstitit eis. Et ꝓ hoc ait Jacobus apostol⁹. v. c. Ecce merces operario rum qui messuerūt regiones uestras que frauda ta est a uobis clamat cōtra uos. Sciendū igitur q̄ cum pacta debeāt seruari: extra de pact̄. Ant gonus: ⁊ pacta ex conuentione legem accipiunt ideo cum quis cōducitur ad aliq̄ op⁹ si ꝓmittit

ꝓ In solutione laboris Act fraus.

sibi dare pecuniã nõ debet illi dare victualia vel pãnũ uel alias res nisi in q̃tũ velit ipe ꝓductꝰ sua spõte: uel nisi alio modo nõ possit sibi soluere ex defectu pecuie: sed tũc si ille nõ indiget vsu illius rei puta pãni sed oz vẽdere ut hẽat pecuniã pro alijs rebus emẽdis illud dãnuz quod ide sustinet in minus vẽdendo debz ꝓductor resarciri: ex quo pactum fuit de pecunia ꝛ inuolũtarius alias res recepit. Sed si a p̃ncipio opis pactum i soluendo sibi de labore sub certo p̃cio in rebus: puta pãni: victualiuz: ꝛ partim i pecunia tũc si illas res q̃s sibi dat ꝓ pte solutionis scõm quẽtõnẽ vẽdit iusto p̃cio scõm q̃ alijs uẽdit q̃uis ipe nõ indigẽs eis re uẽdendo multũ pdat: qz qõ sibi datuz fuit ꝓ. xx. solidis non potest vendẽ nisi ꝓ. xxv. vel minus in nullo cõmittit fraudem cõductor: quia scienti et consentiẽti nõ fit iniuria neq; dolus: de re. iur. li. vj. Sed si ipse uel alius ꝓ eo puta ritagliator pro setariolo dat pãnũ textori conducto a setariolo maiori p̃cio q̃ alijs vẽdatur: de illo pluri certe tenetur: puta retagliator vẽdit pãnũ alijs ad rõnẽ. xxx. soliõ. ꝓ brachio sed textori serici ad rationẽ. xxxiij. uel plus: quẽ pãnum reuẽdens repit. xxv. soliõ. certe setariolus tenẽt textori de tribus soli dis ꝓ q̃libz brachio pãni: qz plꝰ iusto p̃cio tãtũ vẽ didit sibi ritagliator ad petitiõez setarioli: sed de illis q̃nq; q̃bus minus vẽdidit q̃ emit nõ tenetur ei ex quo iusto p̃cio vẽditũ fuit: ꝛ quẽtio iter illos talis fuit ut. s. in pãno sibi solueret i totũ ul'i ptez ꝓ suo labore. Sed ꝛ si ipe textor serici ab initio cũ pactũ fecit cum setariolo de pãno sibi dato ꝓ labore suo scit q̃ ritagliator vẽdet sibi plus iusto p̃cio: qz sic cõiter fit ꝛ alias exptus ẽ: nõ uidet sibi setariolus teneri: qz in idẽ reuertit ac si setariolus a p̃ncipio faceret pactum cũ textore dãdi sibi tan tum q̃tũ vẽdet panũ sibi datũ: puta debz sibi da re. x. florẽn. ꝓ suo labore: sed in pãno de quo scit textor q̃ nõ inueniet de ipo pãno vẽdens ip̃m ni si sex florẽn. vnde ita ẽ sic si faceret pactũ cum eo dare sibi sex florẽn. non obstante q̃ dicat ꝺ. x. flo renẽ. qz nõ in pecuia decez ꝓmisit sed in pãno sibi cõputãdo taliter q̃ sex florẽn. hẽbit: vñ ꝛ si textõ peteret tñ sex florẽn. a setariolo q̃a sic credit ha biturum ꝓ pannũ sic uenditũ: nõ videtur setario lus malẽ facẽ. Est tñ satis turpis talis modus vtri q; ꝛ setarioloi ꝛ ritagliator ꝛ potiꝰ est rep:obãdꝰ vt iniustus. Nota tamẽ q̃ si ex hoc nõ accipit tex tor debitũ lucrũ de labore suo secundum cõem estimationem sed diminutũ: putatur aũt debituz lucrum illud in quo ꝓueniunt in pecuia puta. x. florẽn. sed qz pauper est ꝛ debet eũ accipere etiaz multo minus vt se ꝛ familiaz sustentet: tunc vtiq; setariolus sibi tenẽtur dare supplementũ vsq; ad decem vel circa si dat sibi pannum quẽ nõ vẽdit nisi sex: quia sicut dignus est operarius mercede sua ex debito iusticie: ita ꝛ cõueniẽti mercede alis esset ꝓtra equalitatem iusticie: sicut in contractu emptionis ꝛ venditionis ẽ iniusticia ꝛ peccatũ cũ res emitur minꝰ iusto p̃cio ex necessitate vẽditor. Sed si q̃tas sex florẽn. reputatur congrua mer ces sui laboris videtur posse illud ꝛ si turpiter in uentum admitti. Uerum quia talia communiter inuenta sunt ad decipiẽdum ꝛ opp:imendũ pau peres: i eo inducendi sunt setarioli ꝛ ritagliato res q̃ abstineant a talibus: ꝛ ex factis huius frau dibus satisfaciant lesis: vel pauperibus erogent si non grauauerunt notabiliter textores ar. xiij. q. v. c. qui habetis: ꝛ. c. non sane. Et idem dicenduz de alijs conducentibus laborantes ad alia artifi cia ꝛ exercitia. Sed de setariolis ꝛ textoribus dic tum est: quia huiꝰ multũ Florẽtie practicat.

Sexto fraus est. §. VIIII.

in operibus de genere bonorũ cum. s. quis in eis querit aliud q̃ gloriam dei: iuxta illud apostoli. Omnia in gliam dei facite: puta remunerationẽ in mũdo: propter quod dicitur Jere. xlviij. Ma ledictus ois qui facit opus dei fraudulẽter ꝛ desi diose. Quod exponẽs Greg. li. ix. moral. dicit q̃ triplex fraus cõmittitur in bono opere quod est opus dei cum. s. intenditur remuneratio ex eo ab homine. Et hoc p̃mo a corde. s. vt habeat amici tiam ꝛ gr̃iam hoiũm: ideo aliquid boni operatur sed fallax gratia dicitur ꝓuer. vlti. Qui. n. hoc q̃ rit sepe ut ait Aug. ab eo offenditur deus ne offẽ datur amicus. Deus autem ait psalmista. dissipa uit ossa eorum. i. opera in genere virtuosa q̃ hoi bus placent. Secundo ab ore cuz. s. ex bono ope queritur laus humana: quod ꝓhibuit christus dicens. Cum facis el̃ymam noli tuba canere ante te Math. v. i. noli publicare vt lauderis. Quanuis enim dicatur q̃ memoria iusti cũ laudibus non tamẽ ipse requirit eam sed deus illi eaz tribuit vt non solum a deo sed etiam ab hominibus viuẽs et mortuus laudetur. Tertio ab opere cum. s. q̃s aliquod bonum facit vt a deo remuneretur tẽpo raliter. i. vt ꝓsperetur: ieiunat seu orat ꝛ huiꝰ fac vt cõsequatur elemosynam vel ecclesiasticam di gnitatẽ: uel alios cõfidẽtes de sua boitate decipiat temporaliter uel spiritualiter: talis hypocrita est Et de huius dominus dicit. Ue vobis hypocrite qui similes estis sepulchris dealbatis que apparẽt hominibus speciosa. Math. xxiij. Omnes ergo tales q̃ fraudes faciũt in opere dei. i. de genẽ. i. bo noz: maledictionẽ dei incurrũt. Ecõtra de viro iusto dicitur Isa. xxxiij. Beatus qui excutit manꝰ suas. i. opera ab omni munẽ. i. cordis oris ꝛ ope ris nil. s. querens ab hominibus vt finem ipsorũ operũ nec gratiã hoim nec laudẽ nec trãsitoria.

De permutationi. §. x.

bus rerum ad res in negociando que vulgariter

Capitulū Decimūmsextūmī

dicit̄ur baratti: puta dat lanifex setariolo duos pānos laneos estimatos ab eo. ioo. florenē. ⁊ pro his setariolus dat lanifici pāni sericū estimatum ab ip̄o. ioo florenē. siue mercator dat lanifici lanā ⁊ setariolo sericū: ⁊ p̄ his lanifex dat sibi nō pecuniā sed pānos laneos: ⁊ setariol⁹ dat pannos sericos i tali estimatiōe in q̄ta receperūt lanā uel sericū nūq̄d est licituz? Rn̄d. si pure ⁊ absq; fraude p tium fiat pmutatio q̄titatis p̄cij vl' q̄litatis rerū ē ꝓtractus pmutatiōis ⁊ licit⁹: quia a iure approbatus simplr in tpalibus: extra de re. pmu. p totuz. Si aūt fiat fraus: aut hoc est in ipis mercimonijs quo ad q̄litatē: aut i estimatione p̄cij. Si i q̄litate rez pmutatarū: tūc si est fraus ex pte vn⁹ tm̄: q. s. alīi pānū laneū vel sericū dat seu lanā vl' sericū multū defectuosa ꝓtra itētionē ei⁹ cuz tm̄ ipe recipiat res ab eo nō vitiatas: vtiq; peccat mortaliter ⁊ tenet satisfacere nōbiliter ledēs: extra de iniur. ⁊ dā. da. si culpa. Et silr mediator seu sensalis q̄ no uit hui⁹. fraudē q; cooperatur fraudi. ij. q. i. notū Si aūt vterq; itēdit alterū decipere ⁊ ab vtroq; dat alteri res defectuosa p̄ bona vtroq; ignorāte fraudē alterius vterq; peccat mortaliter ꝓpter malā intētionē. xxij. q. v. qui piurare. Quātū āt ad satisfactionē pōt h̄ hūc locum ꝓpēsatio ⁊ vnus alt̄ nō teneat si i tāto ōceptus est vn⁹ ꝓtra intētionez suaz q̄tū alter. Si vō vterq; vt practici scirēt defectus rez pmutādarū nō videt ibi esse fraus: q̄a scienti ⁊ sentiēti nō fit iniuria: de re. iur'. li. vj. ⁊ alt̄ alteri nō tenet. Si āt fit deceptio in p̄cio quia excessuum ponit suis mercimonijs: tunc si vn⁹ eorum excedit in p̄cio ⁊ nō alter: qui excedit peccat ⁊ obligat satisfacere si est nōbilis excessus nisi hoc alter ppēdat ⁊ tm̄ sic velit facere pmutationē tūc videtur teneri: p regulā. Sciēti in. vj. Si aūt sciēt vterq; excedit in p̄cio i estimādo suaz res quia alter ō altero hoc credit ⁊ ꝓgnoscit cum quottidie h̄ practicēt: puta mercator de lana quā dat lanifici valentē tūc. lxxx. florenē: scōm currens p̄ciū exigit. ioo. uel circa. Et lanifex de pānis laneis quos dat mercatori pro sua lana exigit. ioo. cuz nō valeant nisi. lxxx. vel circa cum alter ꝓbabiliter sciat de altero q̄ iniustum p̄ciū exigūt de sua re: videtur h̄ hūc locum ꝓpēsatio: nec ibi ꝓprie cē fraudem cum intēdant se cōsecuare indēnes nō alterz grauare: tales tamē adinuētiones sunt ex cupiditate inuente: ⁊ ideo vitande.

Cap̄lm. xviij. de multiplici falsificatiōe: ⁊ ibi agitur de falsificatione in mēsuris: in ponderibus in monetis: in scripturis: in bullis: instrumentis: et in fetibus filiorum.

Ē falsificatione pōt idu

ci illud p̄s. lxj. Mendaces filij hoium in stater: vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Ubi tria ꝓ possunt notari. Primo defectio veritat'. ibi. menda. si. ho. in sta. Scdo intentio nocibilitatis. ibi. vt decipiāt ipi: Tertio cōsecutio penalitat'. ibi. de vani. i id ipm.

Et a secūdo incho .§. I.

ando claz est q̄ q̄ vtunt m̄dacio ad h̄ faciunt vt decipiāt ⁊ fallāt: quod patet ex diffinitione eius. Nam diffinit̄ a magistro sententiarum in tertio: q̄ est falsa vocis significatio cū intentione fallēdi. Et quia fallere ⁊ decipere alium est contra uel p̄ ter charitatez et legem naturalez: quia nullus vel let ab alio decipi: ideo omne mendaciū peccatuz est ⁊ vitanduz: vnde Jsi. i sinonimis. Omne mendaciuz fuge: omne mēdaciuz peccatū est. Decipit autē aliquādo seipsuz quis co:de cum facit sibi erroneam cōscientiam de aliquo uel male iudicat de alijs. Ore cum dicit quod sic vel estimat nō sic esse. Opere cum simulat vnum actuz p̄ alio. Et vt ait Ambro. xxij. q. v. cauete. Omnes qui dicūt mēdaciuz filij sunt diaboli. De ipso. n. dicit Joh. viij. Mendax est ⁊ pater eius. i. mendacij primus inuētor. Et corde quidem mēdaciuz dixit cuz ait in corde suo vt dicitur Jsaie. xiij. Similis ero altissimo exstimans peruenire ad gloriam per virtutem propriaz. Ore vsus est mēdacio cum dixit per serpentez primis parentibus. Nequaq̄ morie mini ⁊c. Gen. xxx. Ope autē cū secunduz apostolū ipse sathanas trāsfigurat se in āgelū lucis.

Quātuz ad primuz. §. II.

Certum est q̄ in omni mēdacio defic̄ vitas: ⁊ cuz christus sit veritas discordat ab eo. Unde cū christo nō potest esse aliquis cum mēdacio. Dicitur. n. apoc. xiij. de sanctis q̄ non est inuentum mēdaciuz in eis. Sunt autē mēdaces fi. ho. in sta. Statera autez est quedam regula recte mensurandi res cum est iusta statera: sed mēdaces fi. ho. in sta. In statera quidem conscientie uel opinionis intrinalis. In statera sentētie iudicialis. In statera mēsure materialis. Prima est cuz quis iudicat de aliquo secūdum suā cōscientiam in qua frequēt fallitur non recte estimādo. Unde Piero. Nō asferamus stateras dolosas ubi appendamus quod volumus pro arbitrio nostro dicentes hoc graue hoc leue. Sed afferamus diuinam staterā de scripturis sanctis tanq̄ de thesauris dominicis: ⁊ i illa quid sit grauius appēdamus. xxxiij. q. i. Sed mendaces fi. ho. in sta. facientes sibi leuem conscientiam uel nullam de grauib⁹ peccatis: seu malis vt de adulterio propter quod sequitur falsus partus aliquando ⁊ suppositio alieni partus ⁊c. Secūda est in iudicio ubi sententia ē q̄ statera. Unī Gregl. xlv. di. Omnis qui iuste iudicat stateram in manu gestat. Sed mēdaces fi. ho. in sta. per iniustas sētētias. Tertia ē statera mēsure mālis: de q̄

p̄ de falsificatione mlt̄r est videnda.

p̄ mēdacia ē ad decipiendū et fallendū.

p̄ statera ꝓprie inuenitur.

puer.xj.dī. Statera dolosa abhominabilis est añ dñm. Sed mēda.fi.ho.in sta dā faciūt aliqñ falsas mēsuras ⁊ pōdera: uel eis vtūt. Nūmisma etiā fm pbm dicitur mēsura rex venalium: quia tm monete dat q̄tū extimat res esse valoris. Sed mēda.fi.ho.in sta.falsificando monetas uł falsis vtēdo. Scripture etiaz hoiuz pñt dici statere q: p eas quasi mēsurat seu declarat quid alicui sit ꝓ cedēdū. Sed mēda.fi.ho.in sta.ſ.bullas falsificā do: instrumēta ⁊ alias scripturas. Et de his oīb' in se.§.declarabit.

Quātū autem ad §.III.

tertium pncipale oñdit dd demū eueniat istis mē dacib' in stater ⁊ falsificātibus: hoc videlicet dā cū ipi decipiāt: ipi tādez decipiūt. Sed vbi i mo dico decipiūt dā in treni: ipi i multo q: in eternis a diabolo decipiūt: nō perpēdentes se ide priuari glia: ⁊ eīno igne puniri. Et sic itelligitur illud ps. De vanitate i idipm pcedētes.ſ.mēdaces: de vani tate.i. falsitate qui vtūt ad decipiēdū i idipm ici dūt.ſ.i deceptiōez. Magna.n. deceptio est q̄ deci piūt a diabolo: q: dum itēdūt ⁊ sperāt ex suis de ceptiōibus ditari gaudere: ide sūme depaupātur ⁊ cōtristātur cū demū in pūcto ad inferna descē dūt: ꝓpter hoc igne eīno cruciādi: vbi nec guttā habere aque valēt in refrigerium: sicut de diuite epulone postulāte vt Lazarus descēderet ad eū ⁊ aque gutta refrigeraret liguā eius.

De falsificatōne §.IIII.

[monetā falsificātē mītū. et de pena falsificatoꝝ.

monete Abb.sic.sup.c.q̄to de iureiuran.sic dicit fm glo.i.d.c. Nō lz sine ꝓcessu pncipis seu Impe ratore cudere monetā: vt i.l.ij.⁊.iij.de fal.mo. se cūduz Bar.⁊.Cy.ibi. Et hoc verum nisi ciuitas ł pnceps iferior pscripsisset h p tātum tps de ciuus initio nō existat memoria: vt i.c.sup q̄busdaz: de v̄.sig.uel nisi eēt talis q̄ pscripsisset iura Impeꝝ vt Hispanie reges qui ut dicit glo.dis.lxiij. Adri anus nō subiacēt Imperio: quia de hostiuz fauci bus regnū eruerūt. Falsatur autē moneta multi pliciter: vt i glo.dicti.c.q̄to: ⁊ sic varie punitur. Unomodo falsat moneta pncipis de nouo cudē do: ⁊ talis debz cōburi: ut.l.ij.de fal. mo. Secun do falsat cudēdo monetā ciuitatis uel iferioris a pncipe: ⁊ talis capite punit: vt.C. de fal. mo. l.i. Tertio cū quis nō fabricat de nouo monetam sz fabricatam cudit.ſ.minuēdo: uel tingit puta mo netam ereaz ut appareat aurea: ⁊ talis punit vlti mo supplicio: vel dat ad bestias fm cōditionez p sone: vt in.l.quicūqz.C. de fal.mo. Item notāduz scdo q̄ habēs ius cudēdi monetā dicit fraudare eam tribus mōis. Primo mō fm Inno. qñ certū pondus a pncipio pro quolibz denario demit de mādato pncipis: ⁊ illam sic diminutā mandat po stea recipi ac si pmi ponderis esset. Secundo modo scōm Inno. quādo abiectior cudit mone ta multo mioris ponderis uel valoris q̄ esset de ductis tū expēsis factis ꝓ ea fienda. Et sic vult In no. q̄ tantū debet valere moneta i forma q̄tum in materia valet deductis tū expensis.ſ. quas auc toritatem pstās de suo facere non tenet immo si pnceps indiget poterit inde hīe aliqō lucrum ut sic minus valeat q̄ materia etiam deductis expē sis. Et hoc verum si extra regnum nō spargere tur moneta talis: quia tunc.ſ.extra regnū spargē do seqret dānū ēt subdito. Jn pmo aūt cāu cre dit Inno. q̄ possit pnceps minuē monetaz cum ꝓ sēsu pplī: quia quilibz pōt renūciare iuri suo.vij. q.i.c.q̄ piculosū: sed dicit eē piculosū: ⁊ dicit suf ficere ꝓsensū magnatū regni: quia negociuz puta tur negociū vniuersitatis. Fatetur etiā Inno. licē tiam pplī nō sufficere qñ mōeta illa ē expēdēda extra regnū. Tertio modo fraudat fm Hosti. ex trinsecus: vt quia pnceps bonā monetam repro bat vel equalē vł min' valētez subijcit ad hoc vt de reprobata bonum forum habeat: ⁊ illā ꝓflari faciat et cudi.

Quātuz ad usum §.V.

false monete. Nota q̄ sciēter expendens falsā mo netaz videt q̄ teneatur pena.l.cornel. de fal. que regl'atur ē deportatio ⁊ oīum bonorū publicatio seruus vo vltimo supplicio punit. Sed Bar. dic hoc procedere qñ expēdit nūmos plumbeos vel sta gneos:: quia de illis tm facit mētionem illa lex: alias punit pena extraordinaria: h omnia Abb. si. Nota tm q̄ vbi ds in aliquo loco vbi monete diminuti pōderis minus valēt scōm illā diminu tionez emit debito pcio: postea illas portat ad lo cum alium vbi tantū valent q̄tum integre mone te: ⁊ ita indifferēter expēdūtur ⁊ accipiūtur ⁊ i tā tum eas cōputant q̄tum integras: vt in q̄busdaz ciuitatibus regni ex quo plus vendit eas q̄ emēt nō videt in hoc peccare cū nulli dānū inferat ⁊ si bi ex sua industria ⁊ labore lucrū querit: sicut ac cidit de aliis mercimoniis q̄ plus minusue valēt in vno loco q̄ i alio p regulā scienti: de regl. iurl. li.vj. Sed qui bonas et integras monetas dimi nueret ⁊ sic diminutas portaret ad talem locum: vtiqz fraudem faceret ⁊ contra legem: ⁊ tenetur talis lucrum pauperibus erogare. xiiij.q.v.c. nō sane. Sicut etiam non excusarentur a peccato q̄ monetas malas ⁊ diminutas scienter dāt pro bo nis: etiam si date essent pro bonis. Et po stea perpendit de diminutione ipsius valoris: non enim potest absqz peccato fraudis alteri da re pro bona ⁊ integra: quia culpa alterius ⁊ errō suus non debet alteri nocere. Culpa enim debet suos tenere actores et non alios.

p de falsificatione in ponderibus et mẽsuris.

Capitulũ Decimũmoctauũz

De falsificatione .§. VI.

bus i ponderib⁹ ⁊ mẽsuris. Ex concilio Magun tineñ: dicit. Ut mẽsure ⁊ põdera iusta fiãt supple statuimus: ⁊ j. Si quis iustas mẽsuras ⁊ iusta põ dera lucri cã mutare pſũpſerit. xxx. dies i pane ⁊ aqua peniteat: extra de empt̃. ⁊ ven. in. c. ij. Insu per punit̃ ſm leges. ſ. ciuiles. l. corneł. de fal. ſcõm glo. ibi: ꝟ pnia ꝟ taxata forte locũ hz cũ vacẽt i iu dicio eccl̃iaſtico ꝓtẽtoſo: nã i foro pnie iõ iudiciũ ẽ de iſta ſic ⁊ de alijs taxatis i canonibus vt. ſ. ſit arbitraria ar. de pe. di. i. menſuraz: ⁊. xxvj. q. vj. tẽpora. Et dubiũ nõ eſt quin talis peccet mortaliter cũ agat iuſticiam ⁊ i dãnũ ꝓximoz: ⁊ teneat de oi dãno ide ſecuto ſatisfacere: extra de iũu. ⁊ dã. da. ſi culpa. Q; ſi ſcire nõ poſſet propter multitudiez pſonarũ ⁊ veritatez: teneat paupibus erogare ꝑci pue ſi i paruo illos leſit. Teneat etiã ad remedian dũ iꝯtum põt ſine piculo ſue perſone vel maioꝝ ſcãdali vt. ſ. auferãtur de medio dicte mẽſure uel põdera falſificata vel adequẽtur. Et idẽ dicẽduz de eo qui eis. ſ. falſificatis ſcienter vſus fuerit. ſ. q; peccat grauiter ⁊ de eo in quo alius dãnificatur per hoc ſibi obligatur.

De falsificatione. §. VII

in ſcriptis: Fit aũt hoc uel i bullis papalibus: uel inſtrumẽtis: uel in lr̃is ⁊ alijs ſcripturis. Et i bullis papalibus ſeu reſcriptis dr̃ falſa cẽ p ſubrepcõnẽ ⁊ p nouã fabricationez eius: ⁊ per iuris interꝓta tionẽ. Per ſubꝛeptionẽ quidẽ dicitur falſa bulla uel reſcriptũ ſeu charta: cũ. ſ. in petitione gratie: ſeu beneficij de quo ibi fit mẽtio aliquid tacituz eſt qõ ſi fuiſſet expreſſũ nõ eſſet cõceſſũ: cum eſt ſuggeſtũ falſum: quo iacito forte non fuiſſet con ceſſũ: ⁊ talis dicit falſarius. ff. ò fal. l. ſi quis obre pſerit. Et cũ hoc ſtudioſe fit ⁊ aduertẽter: nõ eſt dubiũ q; mortale ⁊ graue cõmittit. Nõ tamẽ taꝝ icidit in excõicationẽ latã cõtra falſarioſ bullaz ſm Ricar. in. iij. de qua infra dicetur: caret tam cõmodo illius gr̃e: puta ſupplicatũ ẽ pape q; det beneficiũ curatũ alicui: cũ habeat etatẽ legitimã .ſ. xxv. ãnos: ⁊ hoc ẽ falſũ: quia ſcit illũ nõ habẽ xxij. vel cũ ſupplicat ꝑ beneficio conferẽdo illegi timo tacito: q; ſit illegitim⁹ talis gratia ſic ſubre pticie obtẽta nil ualet ac ſi nihil obtinuiſſet: vez in. c. ſuper litteris: de reſcriptis fit diſtictio: vt ui delicet qñ p maliciã vitas taceat: ⁊ falſitas ſuggerit nullum commodum ex litteris impetrans ꝙſeq̃ tur. Qui aũt hoc facit p ignorantiaz ⁊ ſiplicita tem ſi tacuit talem veritatem: ł exꝑſſit talem fal ſitatem qua expreſſa uł tacita nõ ꝛpetraſſet illas litteras alicui⁹ gratie idem iur̃ videt ee. Sed ſi ẽt veritate illa expꝛeſſa vel falſitate non dicta etiam liaſ gratie alicui⁹ ꝛpetraſſet ſaltem i forma cõi tũc non caret cõmodo earũ totaliter: ſed tm̃ ſcõm ri gorẽ iuris iudicat ex eis nõ ſecũdũ formaz ea ꝛ ut ibi dicit. Uñ dicẽ glo. q; ad hoc ut reſcriptũ teneat nihil dz ſuppꝛimi ex his q̃ mouere aiũm ꝓncipis poſſũt ad dãduz reſcriptũ vel denegãdum. Qui aũt falſã chartaz fabꝛicat de nouo ſi ẽ bulla papa lis vel reſcriptum talis deponitur ⁊ degradatus traditur curie ſeculari ſi eſt clericus puniendus. ſ. mo ꝛte: extra de cri: fal. ad falſariorum: ⁊ eſt excõi catus ipſo facto: extra eo. ad falſariorum. Et po nuntur in. c. licet eo. ti. ſeptem modi falſitatis cõ gnoſcende. De hac excommunicatione habes in quarta parte ti. i. c. Secũdum autẽ leges pena fal ſarij hec ẽ depoſitio ⁊ oium bonoꝝ cõfiſcatio in libero: i ſeruo pena eſt mors. ff. de fal. l. i. Et hoc verum i falſãte per ſe reſcriptum ꝓncipis. Falſan tes alias litteras eccleſie excõicantur. Quo autez ad foꝝ ꝓſcientie vltra mortale graue ꝓmiſſũ tene tur falſari⁹ ſiue teſtamẽti ſiue inſtii cuiuſcunq; ſi ue ſcripture vt i libris mercatoꝝ: uł ſiẽter vtens talib⁹ de oi dãno qõ inde alicui ſequitur ſiue ſit notarius ſiue teſtis ſiue cooperator vel faciens hoc fieri: extra de iniur̃. et dam. da. ſi culpa. Et omne emolumentum quod inde recipit tenetur reſtituere: quia fur eſt ⁊ latro. xiij. q. vj. ſi res et in multis locis eſt excommunicat⁹ per ſynodales Qui ẽt ſciẽt utit falſis bullis icidit i illã canonez ⁊ ultra mortale tenet ad reſtõnẽ ſi ide aliq̃d utili tatis ꝓcepit. Itẽ nõ ſm glo. ſup. c. in mẽoria: diſ. xix. q; charta falſa p iuris determinationez uel int pretationẽ dr̃: cũ ſcribit maiorẽ ptẽ uł oẽs fuiſſe pñtes: que tamẽ nõ fuit pñs: ut extra de hiſ que fi. a ma. pa. ca. q̃to: ⁊ talis falſarius ſuſpẽdit offõ ⁊ bñficio: ut extra de teſti. tã litteris. Itẽ dr̃ falſa charta q̃ ñ hẽt teſtes iſcriptos: vt extra ò ꝓcura. c. i. Nõ ſecũdũ Hoſti. q; teſtes dicũtur iſcripti quãdo p aliũ ſcribũtur. Sed ſubſcripti dicãtur: qñ ꝓpria mãu ſ⁹ſcripſerũt: ⁊ qñ q̃ſ ſcit ſcribẽ p ſe opõtet ſubſcribẽ in iſtio. Sz ſi neſcit ſcribẽ: tẽ põt p aliũ ſubſcribere: extra de ſen. ⁊ re iudi. cũ iter. Itẽ dr̃ charta falſa q̃ hẽt ſubſcriptões: ſz ua rijs mãibus notatas: ⁊ q̃ nõ ẽ perfecta eadez ma nu: ut extra de priuil. cũ olim: niſi ex ꝟ ſit ibi diu ſitas q; ſit ibi calami uel attramẽti mutatio: vt i aut̃. de fi. inſtru. ⁊ caute. in ꝓncipio. Itẽ dr̃ falſa: ſi ẽ aliẽo ſigillo ſignata: dũmõ habuit ꝓprium vt extra de appel. c. ſignificauit. Itẽ dicit falſa ꝓ pter falſã grãmaticaz: vt extra de reſcript̃ ad au dientiam. Item dicuntur falſe ſi ſunt ſuſpecte: et eis non imponitur fides: vt. C. de probationibus̃ lege iubemus. Item dicitur falſa ſi ſigilluz ẽ fra ctum: vel ſi non eſt annus indictionis appoſitus vt extra de fide inſtrumentoꝝ inter dilectos.

Item ſi ſunt impetrate lite pendente: vt ex tra de teſtibus cauſam. Item ſi filum eſt ru ptum: vt extra de crimĩe fal. licet. Itez ſi ſunt ipe trate ſine mãdato domini: extra de reſcrip. non

p de falſificatione in ſcripturis. ſ. in bullis papalibus uł in inſtrumẽtis uł lr̃is uł alijs ſcripturis.

nulli. Itē dñt littere falſe ſi epiſcop' appellat filius: uł ſi papa uni loquitur in plurali: ut extra de cri. fal. q̄ graui. Itez dī carta ſeu bulla falſa ſi apparet fuiſſe raſā uel mutataz: ⁊ talis depōitur: extra de cri. fal. ad audiētiā. H ec oia in glo. in. c. in mēoria diſ. xix. Sz q̄tū ad iſtō ulti. ſ. ō vba: ⁊ illō aliud. ſ. ō ſla grāmatica dic̄ Durā. ōdi. mio. i ſū. q̄ hoc intelligitur in reſcriptis pape: extra de reſcriptis ad audientiā. Alia āt inſtia nō uitiantur p falſam grāmaticā. Unde in priuilegijs ⁊ teſtis falſa latinitas nō nocet: dū conſtet de uolūtate teſtatoriſ: ut. C. de teſta. l. erīore. Et hoc iō quia littere papales trāſeūt per multas manus. Nam legūtur prīo in petitiōe. Secundo in notula. Tertio in littera groſſa: ł Guil. ⁊ Jo. xxxv. q. ix. c. a poſtolice. Sed ſi hēt defectū littere uel ſyllabe ñ vitiatur pp hoc. c. ex pte: extra de fi. inſtru. niſi ſō tractio līe aliū ſēſum inducat q̄ dictio integra. c. inter dilectos. Itē inſtrumētū uitiat ſi habet ſcripturā interlineārē: uel raſurā in loco ſuſpecto: quādo līe ſūt aperte: ſecus ſi ſunt clauſe: hec ille Itē dī inſtīm falſū: ſi eſt p̄riū alteri ex eadē parte ꝓlato: ut extra de fi. inſtru. ꝓputari. Sed nō q̄ inſtrumēta uel atteſtatiōes cū inuēiuntur falſe ꝓpte utrū in totū repbētur: Glo. Jo. ſup. c. ad ſcripturas diſ. ix. arguit ꝓ et cōtra: tādē ſoluit dicēs q̄ ſi plura capitula ibi cōnexa ſūt: uel unuz eſt acceſſoriū alteri uno caſſo ſeu falſo ꝓbato: conne xa ⁊ acceſſoria caſſātur. Secus ſi diuerſa ⁊ ſepata ſūt ł diſtinctio ꝓbat. ff. de neg. ge. l. cū ad euz ⁊. ij. q. vj. diffinitiua. Sed Bar. bix. dicit. Ego credo q̄ ſi aliquid falſitatis repiatur in inſtrmento totū reddit ſuſpectū. vt. ff. de fi. iſtru. l. ij. ł ibi.

Quarto fit fal. §. VIII.

ſificatō in ptubus: cū. ſ. ſupponitur alienus ptus extra de pe. ⁊ re. officij: ⁊. ff. ad. l. corn. ō fal. l. qui falſū. Et idē dicēdū quādo mulier cōiugata hūit filiū p adulteriū quē maritus eſtiat ſuuz. Nō ſi mulier cōcepit per adulteriū: vel ſupponit ſibi alienū partū: q̄cquid expēdēt ꝓ nutritiōe ⁊ gubernatione illius creature: ⁊ ad id in quo ſuccederet putatiuo pīi tenet totū ad reſtituēdū: q̄a furtuz cōmiſit quātū poſſibile ē. De hoc tamē ſic dicit i ſūma Rai. Talis mulier dēt laborare q̄buſcūq; modis pōt ut legitimi heredes nō fraudētur de hereditate paterna caute tamē. Reuelare. n. ſimpliciter marito: uel ēt ipſi ſpurio: uel ſuppoſito: nō expedit abſolute. ſ. ⁊ ſine diſtictione: vt dic̄ ibi glo. tū quia forte īde ꝓuēirent homicidia ⁊ adulteria: tū quia maritus forte dimittēt eaz: ⁊ nō ualēres forſitā cōtinere vēq; adulteraretur: tū forte quia nō crederent ſibi. Ita ergo ꝓcedat. Reuelet factū ſuū in pnia ſacerdoti parochiali uel alti magis perito: ⁊ poſtea cū ipſo uel ſine ipſo reuelet ep̄o i pnia. Et tūc ep̄s uel etiā ſacerdos ſit tā te diſcretionis uel maturitatis ſit: vel quod tuti⁹ ē ābo diligēter inquirāt ſimul: ⁊ caute ſi ſpurius uel ſuppoſit⁹ ſit hō ſpūalis timēs deū. Quo iuē to uocēt eum ſecreto coram muliere ⁊ſi uidebitur expedire recepto prīuł ſacramento a mulicre q̄ non calumnioſe procedat: ⁊ etiaz ab illo q̄ factum ſecretum teneat poterunt reuelare ſibi: ⁊ i de conſulere q̄ ingrediatur religionez: vel q̄ trāſferat ł ad longinquam regionem: ⁊ ſic nihil percipiat de bonis illius quem credebat eſſe patrez hoc Rai. Idez Guil. ⁊ Hoſtienſis. Et addit Hoſtienſis q̄ etiam ipſa mulier poteſt marito reuelare ſi non timet ſibi periculuz: ſicut ſunt alique mulieres que dominantur uiris: ⁊ etiam alique ſcientibus uiris adulterantur: ⁊ filios ab alijs ſuſceptoſ ſcienter ipſi uiri nutriunt tanquam ſuoſ Et in huiuſmodi caſu conſulenduz eſt q̄ reuelet marito: ⁊ ſic eo aſſentiente abſoluta eſt mulier quantum ad reſtitutionem: quia conceſſum eſt marito diſponere de ſuo ſicut placet: hoc Hoſti. Si uero illi ſpurio uel ſuppoſito non poteſt īuelari ſine periculo: vel etiam marito: aut etiam ſi facta reuelatione tali filio ſecundum dictam formam non uult acquieſcere conſilio: tunc inūgatur mulieri q̄ de ſponſalitio ſuo ⁊ alijs reb⁹: q̄s habet: uel in futurū habere poterit ſatiſfaciat iuxta poſſe: dolens ſemper de peccato: ⁊ſi non poteſt plene ſatiſfacere ꝓponat firmiter in aīmo q̄ ſatiſfaciet q̄ cito poterit: ⁊ ſic erit in bono ſtatu: ar. xxij. q. v. Hoc uidetur ⁊ extra ō peni. ⁊ re. Officij: vbi ponitur talis caſus. Dicta autez ſatisfactio fiat mediāte perſona diſcreta ſecrete ⁊ caute: ⁊ ſub huiuſmodi uerbis. Quedam pſona tenetur uobis in hoc accipite. Idē Guil. ⁊ Hoſti. q̄ etiam addit q̄ ſatiſfaciat etiam heredibus ab inteſtato vel etiam ſcriptis ſcilicet in teſtō. Satiſfaciet etiam ut dicit Inno. illiſ quib⁹ veriſimiliē credit q̄ ſua reliquiſſet: vel ſi hoc neſcitur deē pauperibus. Q; ſi mulier non hēret q̄d daret: tunc ſecūdum Inno. ſi habet ꝓbatiōes p q̄s releuare poſſet ſucceſſores predictos a dāno quod habēt ſua occaſione debet eas adducere niſi inde eſſet graue malum ꝓuēturz: tunc eni nō debet facere quia minus malum eſt dāduz rerū q̄ corporū ⁊ animaz. Et idez eſt i ſimilib⁹. Si vo non hz ꝓbationes: ſileat. ij. q. vj. Plerumq; Filius autem hui⁹modi ſpurius vel ſuppoſit⁹ vt dic̄ Guil. nō tenetur ſoli mulieri credere ꝓpue cum multe ſint malitie ⁊ fallatie mulierum: vnde ſi in ſana conſcientia pſeuerat credo in toto q̄ excuſatur per ignorantiā inuiſibilez facte deceptionis de percipiendis. Si vero honeſtas femine ⁊ alie probabiles circunſtantie faciunt ei probabilem cōſcientiā de veritate facti: ⁊ vult tutiorem viam tenere nil vlterius percipiat. De ꝓceptis aūt ⁊ iam ꝓlūptiſ q̄diu habuit bonam fidē conſuluit Rai. q̄ reſti

ꝓm pmo q̄ſt fiē ſufficiens.

ꝓ mulier q̄ de adulto ꝓcepit q̄ dz fieri ut ſaluetur.

falsitas pr̃ cõ in iud ryg.

Capitulum Decimũnonuz.

tuat uel componat: vel ĩmissionẽ petat p aliquã aliã pſonã tacito negocio. Dicit tamẽ ad hoc nõ eẽ talẽ cogẽdũ ſi de facili non põt ad hoc ĩduci. Sed de cõſũptis Ul. ſipliciter dicit talẽ nõ teneri Satis cõcordat Jo. Neapol. in quolibet. Et addit nõ ſolũ ſi periculũ perſõe ĩmineret: ſed etiam amiſſionis fame ꝛ ſine periculo uite non uidetur q̃ teneat mãifeſtare ſi h̃ pbaꝛ non poteſt.

Quito fit falſifica. §. IX.

tio in iudicio vt quãdo iudex cõtra leges ꝛ iura pnũciat. ſicut iudex ĩ ſentẽtiando ĩuſte. ff. eo. l. i uel qui falſã legẽ uel canonẽ cuius auctor ignoratur allegat: ſicut faciũt interdũ aduocati ĩuſtã cauſã defẽdendo. ff. ad. l. corne. de fal. l. i. vel etiã corrũpentes teſtes aduocatos ꝛ iudices. ff. eo. l. i Sed de hoc ponetur ſpeciale. c. ſequens.

Capitulũ. xix. de iniuſticia que fit in iudicijs: et quo ad iudicẽ ꝛ quo ad accuſatorẽ: ꝛ quo ad reum: ꝛ quo ad teſtes: ꝛ quo ad aduocatuz: ꝛ quo ad procuratorem.

E iniuſticia que

fit ĩ iudicijs q̃ frequentius ex auaricia procedit: ſecũdũ illud Jſidori li. ſñiarũ. Cito uiolatur iuſticia auro xi. q. iij. Paup. Uñ ꝛ dñs in ueteri lege mãdauit iudices inſtitui q̃ oderint auariciã. Cõtra aũt iuſte iudicãtes ĩuehit pſ. dicẽs pſ. 81. Uſq; q̃ iudicatis iniquitatez: ꝛ facies peccatoꝝ ſũtis? Judicate egeno ꝛ pupillo. Ubi tria notãtur. Prio reprehendit plato iuſta ſẽtẽtiaꝝ. ibi. Uſq; quo iudicatis iniquitatem. Secũdo arguit acceptio ĩdebita perſõarũ: ibi: ꝛ facies peccatoꝝ ſũtis. Tertio precipitur ſubuentio miſerabilium ꝛ oppreſſoꝝ ibi: iudicate egeno ꝛ pupillo.

Quantuz ad primũ. §. I

Sciẽdũ q̃ iniquitatẽ iudicare ẽ iniuſte ꝛ iniq̃ iudicare: Dicit enĩ iniquitas ẽſi ieqtas. i. nõ equitas Equitas aũt ad quã intendẽ debet ſemper iudex ſecundum iura eſt ſeueritas iuſticie dulcoꝛ miſericõdie tẽperata. Jnique ergo iudicat qui ꝓtra eq̃tatẽ ꝛ iuſticiam iudicat: ꝛ hoc multipliciter. p̃mo iudicãdo eũ qui nõ ẽ ſibi ſubiect⁹: vt laic⁹ clericũ: ꝛ prelat⁹ nõ ſubditũ ſibi. Cõtra quẽ pſũptõez ĩuehit apoſtolus Ro. xiij. Tu aũt quis es o hõ qui iudicas alienũ ſeruũ. Uñ ꝛ in figurã dñs pcepit: q̃ trãſiẽs p alienũ agrũ nõ mittẽt falcẽ ĩ meſſe alienã. ſ. falcẽ iudicij in nõ ſubditos: vt exponit Grego. vj. q. iij. Scriptũ. Secundo ũq̃ iudicat q̃ de his q̃ deo ſũt reſeruata iudicat ut de occultis Uñ apls. i. Cor. iij. Nolite ãte tẽpus iudicare quo uſq; uẽiat dñs. Et Urbanus papa. De mãifeſtis quidẽ loquimur: ſecretoꝝ. n. cognitor ꝛ iudex ẽ deus. xxxij. diſ. Erubeſcãt. Tertio iniq̃ iudicat q̃ poſtpoſito ordie iudiciario iudicat. Uñ p⁹ multa c. ij. q. i. Cõcludit Gratian⁹. §. his oĩbus: q̃ null⁹ ẽ cõdẽnãdus niſi iudicio ordiabiliter hĩto: aut ꝓ uicatur: aut ſe reũ cõfiteat. Et Job. xxix. dicit de ſe. Cãm quã neſciebã diligẽtiſſime examĩabam. Quarto ũique iudicãt qui p pecuniã ſentẽtias ꝓferũt cũ dicat Aug. Nõ lz iudici uẽdẽ iuſtũ iudiciũ. xi. q. iij. Ad hoc ẽt facit ꝛ optime qõ habet. q. ea. Qui nõ recte. Unde cõtra talez ĩuehit Micheas ꝓpha. iij. c. dicẽs. Judices eius ĩ mũeribus iudicabant ꝛc. Et paulo poſt ĩ punitionẽ tal⁹ criminis dr. Jccirco Syon q̃ſi ager arabit. Quinto iniq̃ iudicat q̃ ex leuib⁹ ſuſpitiõibus nõ ſuffici ẽtibus ꝓbatiõibus ſñiam ꝓfert: quod fiendũ nõ eẽ dicit. Melechiades papa dicens. Prio ſẽp oĩa diligẽter ĩq̃rite vt cũ iuſticia ꝛ claritate diffinias. Neminẽ cõdẽnetis ãte uer ꝛ iuſtũ iudicium nullũ iudicetis ſuſpitõnis arbitrio. Jn cuius figurã ꝛ exẽplũ dñs cũ audiſſet clamorẽ ſodomoruz de eoꝝ iudicio noluit iudicare ſeu ꝓferre ſẽtẽtiã cũ oĩa ſciret niſi prius oculis uideret p angelos in quirẽs: vt pz Gen. xix. Sexto iniq̃ iudicat qui ad iudicãdũ non zelo iuſticie uel rõne: ſed paſſione mouet odij: amoris: tioris: vel ãbitiõis: ſicut iudex ex odio: Pilatus ex tiore iuſto cõtra Chriſtũ ꝓceſſerũt. Unde. i. Pe. ij. c. dr. Tradebat ãt iudicãti ſe iuſte. Uñ Grego. dicit q̃ ẽttuor modi ſ puertitur hũanũ iudiciũ. Tiore: dũ metu poteſtatis alicuius loq̃ ptimeſcim⁹. Cupiditate: dũ premio animũ alicuius corrũpimus. Odio: dum cõtra quẽlibet aduerſariũ molimur. Amore: dũ aſſico uel ꝓpiq̃ pſtare aliquid itendim⁹. xi. q. iij. Quattuor. Septio iniq̃ iudicat qui exĩtes in ſilib⁹ peccatis uel grauioribus: ꝛ pcipue notorijs reos cõdẽnat. Ad quod facit qõ ait Aplus Ro. ij. Jn q̃ aliũ iudicas te ipſũ cõdẽnas. i. cõdẽnabilẽ oſtẽdis. Hoc. n. aliũ ſcãdalizat ſecũdũ. b. Tho. ſe. ſe. q. xxxiij. q: nõ uidet facẽ ex iuſticia: ſz ex ſupbia: ꝛ oſtẽtatiõe. Unde ꝛ dñs de adultera dixit Joh. viij. Qui ſine pcõ ẽ veſtr̃ primus in illam lapidẽ mittat. Nõ tamẽ debet crimĩa dimittẽ ĩpunita: ſed proponẽ emendationez in ſe: ꝛ cum hũilitate condemnare: ꝛ non peccabit. Hinc ꝛ Amb. ſuper Beati ĩmaculati ait. Judicet de alterius errore qui non habet quod in ſe ipſo condemnet. Judicet ille qui non agit eadẽ que putauerit in alio puniẽda: ne cũ aliũ iudicat in ſe ferat ſñiam Judicet ille qui ad pronunciandum nullo odio: nulla offenſiõe: nulla leuitate ducatur. Et infra. Diſcite iudices ſeculi quem in iudicando tenere debetis affectui ſobrietatis inquam: ꝛ ſincerita tem. iij. q. vij. iudicet. De proceſſu autem iudiciario: ꝛ de pluribus peccatis que fiunt in iudicãdo habes infra in tertia parte ti. ix.

Judicet ſuus Judicẽ mlti.

Quãtum ad secũn. §. II.

dum pricipale acceptio personaꝝ reprehẽditur cũ dicit: facies peccatoꝝ sumitis. q. d. male facitis sumẽdo facies peccatoꝝ. Sumere facies peccatorũ ẽ respicẽ ad personas potẽtes ⁊ diuites ⁊ nobiles: quia cõiter sũt peccatores: ⁊ sic nõ secũdũ merita cause: sed intuitu potẽtie: diuitiaꝝ: consãguinitatis: aũicie ⁊ hꝰ. ꝑ talibus iudicare: quod pti net ad acceptionẽ personaꝝ. Sed ut dĩ extra de regu. iurĩ. li. vj. Accipe ꝓsonaꝫ in iudicio nõ ẽ bonũ: ũo prohibitũ dicẽte dño. Ut magnũ ita et paruũ audietis. Debẽt enĩ iudices dominũ oĩm ⁊ supmũ iudicem imitari: de quo ait Petrꝰ apostolus act. x. In veritate cõperi q nõ ẽ acceptor ꝓsonarũ deus: vel ẽt quia facies significat cõsciaꝫ secũdũ illud Treñ. iiij. Denigrata ẽ super carbones facies eoꝝ. i. conscia peccatoꝝ turpis effecta sordibus uitioꝝ. Sumẽ faciẽs peccatoꝝ i iudicio ẽ iudicare secũdũ consciam quã sibi faciũt peccatores ẽ qui nõ curãt agẽ contra iusticiam dũmodo seruiãt ⁊ cõplaceant amicis: ⁊ diuitias ⁊ gloriaꝫ consequãtur. Refert Pe. de pal. in. iij. q in Frãcia dũ quidã foderet in agro suo inuẽit hũanam liguã viuã loquentẽ. Et interrogatus quis esset Respõdit fuisse liguã hois pagani qui iudex fuerat diu in paganismo mortuus ⁊ sepultus: ⁊ ꝺa nũquam dederat sñiam iniquã: iõ deus reseruauerat illã aiam in illo mẽbro sue ligue quo usq; baptismũ recipet. Uñ rogauit q significaret hoc ẽpo loci ut uẽiret ad baptizandũ eum. Et hoc esset signũ veritatis predictoꝝ: si ipsa lingua baptizata subito in puluerẽ reuerteretur. Aduocatur itaq; ẽps cũ clero ⁊ populo. Et pꝰ locutionẽ ipiꝰ lingue de predictis corã oĩbus baptizata subito resoluta ẽ in puluerẽ. Uel ẽt sũere facies peccatorũ ẽ iudicare ò rebus secũdũ apparẽtiã ꝓout faciũt peccatores nõ secũdũ existẽtiã ⁊ ꝓut sũt. Lõtra quos ait saluator. Nolite iudicare secũdum faciem: sed iustum ⁊c. Joh. vij.

Quantum ad terti. §. III

um. Mãdat iudicibus vt dẽant subuẽire paupibus ⁊ pupillis dic. Judicate egẽo ⁊ pupillo: talesq; enĩ cõiter oppmũtur ab aliꝫ. Uñ Isi. i li. sñiarũ. Paup dũ nõ hz qõ offerat nõ solũ nõ audit: sed ẽt cõtra iusticiã oppimit. xj. q. iij. c. paup. Et per Isaiã dñs ait. Pupillo nõ iudicat: ⁊ cã uidue nõ ingredit ad eos. Nõ sic egit Traianus impator: et si ethnicus: sed cãm uidue sibi querelã ponẽtis ò filio occiso a filio ipsius impatoris paciẽter audiuit: ⁊ iustissime iudicando sñiauit. Sic filie Salphaat q̃nq; orphane in petitiõe sua iuste fuerũt a iudice Moise populi Israhel audite ⁊ exaudite. Sic sãctus Wuobritanus cãs orphanoꝝ ⁊ pupilloꝝ ꝯ potẽtes efficaciter defendebat. Et sãctꝰ Ludouicus rex Frãcoꝝ ipsoꝝ grauamia diligentissime subleuabat. Tenent. n. iudices ad hoc ex officio. De ipsis. n. dĩ. Ueritas cũ mime defẽsatur oppmitur. Negligẽ quippe cũ possis pturbare p uersos nihil est aliud q̃ fouẽ. Nec caret scrupulo societatis occulte qui mãifesto facinori desinit obuiare: dis. lxxxiij. Error. Sed ⁊ Gratianus probat q pduis ⁊ orphanis tenẽtur epi auxiliũ prestare: ⁊ cõtra iproboꝝ uiolẽtias protectionis patrociniũ non negare: dis. lxxxvij. p totũ. Ubi dic glo. q uiduis: pupillis: libertis ⁊ oppressis tenetur ꝑlatus ꝓtectiniũ prestare. Et sup. c. licet dis. ea. dicit glo. q paupeꝝ ⁊ oppressorũ cause ⁊ pegrioꝝ spectãt ad eccliam: extra de ver. sig. Sup quibusdam. Spectãt etiã ad iudiciũ regis: ut. xxij. q. v Regũ ẽ. Jtẽ tutelã miserabiliuꝫ personaꝝ: pupilloꝝ: orphanoꝝ: ⁊ uiduaꝝ: oẽs possũt suscipere clerici ⁊ mõachi vt dĩ dis. lxxxvj. Peruenit cum glo. Mõachi tamẽ non sine licentia suoꝝ supiorum. Dominus deus etiam promittit eas iuuare ꝑs. Uiduam eius benedicens benedicã ⁊c. Et ꝑs. Orphano tu eris adiutor.

Notandum autẽ. §. IIII

q in iudicijs concurrũt quiq; genera ꝓsonarum .s. Judex ad sñiandũ. Actor ad accusãdũ. Reus ad respõdendũ. Testis ad ꝓbandũ: ⁊ aduocatꝰ seu ꝓcurator ad defendẽdũ. Et quẽlibet horum ex auaricia ꝓtingit perpetrare peccatũ qõ cõmuni noĩe iustitia nũcupatur. Uñ de singulis horũ videndũ est. Et ꝑmo iudex ꝓmittit iusticiã cũ ꝓfert iustã sñiam: ⁊ hoc põt eẽ per certã sciẽtiaꝫ aut p ignorãtiã aut per negligẽtiã. Et cũ hoc faẽ ꝑmo mõ. s. aduertẽter: peccat mortaliter: ⁊ mltũ grauiter: quia agit ꝓtra deũ cuius officio fũgitur Dicitur enĩ. Dei ẽ iudiciũ ⁊ cõtra bonũ cõe qõ ꝓ seruat ⁊ ꝓmouetur per iusticie executionẽ: ⁊ contra charitatẽ ⁊ iusticiã erga illũ cõtra quẽ ꝓfert sñiam: ⁊ grauius est rapina. vnde tenetur ei ò oi intereẽ in casu q ille pro quo dedit sententiã inq̃ã non uellet uel nõ posset satisfacẽ. Rõ est: ꝺa occasionẽ seu cãm efficacẽ dedit dãno illius. Et q occasionẽ dat dãni: dãnũ quoq; dedisse uidetur extra de iurĩ. ⁊ dã. da. c. si culpa. Unde glo. sup c. Hoc etiam placet. ij. q. vj. dicit q si iudex p dolum vel gratiam uel odiũ: vel pro pecunia male iudicauit: punitur in ueram litis estimatõnem: ⁊ infamis efficitur. L. de pe. iudi. qui ma. iudi. l. ij Et ultra restitutionem secundum leges multas alias penas sustinere debet. Et quãuis in foro iudiciali non cogatur ad restitutionem uel aliaꝫ penas nisi conuictus vel confessus: tamen in foro penitentiali seu conscientie absq; conuictione tenetur ad restitutionem omnis damni leso vt dictũ est secundũ Rai. ⁊ Hosti. ⁊ Ul. Et dz ei impõi

pẽitentia tãquã pro grauissimo crimĩe. xi. q. iij. c Quicũq;. Si ãt eẽt talis iudex ecclesiasticus ĩcurreret ẽt penã suspensionis ab executione officij p ãnũ. De qua uide infra in tertia pte ti. ix. Si vo p ignorãtiã iuste iudicat: tũc aut ex se iudicat sine accessore: aut de cõsilio assessoris. Et si prio mõ. .s. ex se: z ignorãtia illa ẽ crassa z supia: quia nec per se sciebat quod cõiter debebat scire: nec ab alijs curauit inuestigare: tũc secũduz Rai. z Ul. z glo. Jo. fm leges tenetur leso in quãtũ bonum z equũ uidebitur religioi iudicantis. C. de ua. z extraor. cogni. l. fi. In iudicio autẽ aie credo inquit Rai. q; teneatur ad restõnẽ: vt in prio cãu. Ratõ huius ẽ: quia in culpa fuit cum sciuit uel scire debuit se ĩsufficientẽ: z tamen iudicare presũpserit extra de ũur. z dã. da. Si culpa. Si ãt fuisset igrãtia ꝓbabilis in eo: ut quia facta debita diligentia ad inuestigãdum a peritis de consilio eoruz tulit iustã sñiam: ꝓ iusta siue sciẽter mala: z ĩuste cõsulẽtibus: siue quia erat materia variaz opionum: z illi secũdũ suam opionem quã rectaz putabãt consuluerũt: excusatus ẽ iudex p̃cipue delegatus fm Ul. z etiam ut videtur ordiarius nil o mittẽdo de cõtingẽtibus ad inuestigandũ ueritatẽ rei. Si uero iudex hoc fecerit de consilio assessoris qui asserebat talẽ sñiam iustã excusatur: ꝺa ĩ eo ẽ ignorãtia ꝓbabilis q̃ excusat: ar. dis. xxxvij. §. fi. Dantur enĩ assessores iudicibus propẽ scientiam eoz: vt consulant ignorantibus iura. Quãuis. n. non possit eẽ iudex ecclesiasticus: nisi hẽat mediocrẽ saltem scientiam: vt extra de elec. Cum nobis z dis. xx. c. i. in glo. Tamen in seculari iudicio si habet consuetudinem causarum: siue peritiam iudicandi põt ꝑmitti causa iura ignoranti z potest esse ordinarius. C. de iudi. l. certi iuris: vbi dicitur q; milites possunt esse iudices. De iudice etiam delegato dicit Ul. q; sepe ẽ ignarus iuris quod etiã nouit delegans: sed ratione bonitatis delegat sibi causam: z talis si tulit iniustam sñiaz bona fide z consilio peritorum: non tenetur ad satisfactionem. Et idem videtur dicendum de arbitris quo ad sẽtencias iniustas. Si vero tulit iudex iniquã sñiam siue ordiarius siue delegatus: siue arbiẽ: quia. s. z si erat sciẽs: tamen neglexit revoluẽ libros z studere mãm: vel si nesciebat p se neglexit querẽ consilia pitoz: ẽt si eẽt delegatus nõ excusaret ab obligatiõe restõnis pti lese p suã iniquam sñiam: ẽt si credebat iustã fore fm Rai. z Ul. Jtẽ si fuit negligẽs iudex ad assũendũ idoneum assessorẽ: ꝺa elegit ignorãtẽ aut hoiem male conscie secũdũ cõem opionem: siue hoc feceit ex auaricia vt min' expẽderet in salario dãdo: siue ex amicicia vt seruiret amico ꝑ illo roganti: siue ex ĩcuria uel alia cã: nõ excusaretur a restitutiõe ꝺa ĩ culpa fuit: extra de ũur. z dã. da. Si culpa. Si aũt assũpsit qui cõiter tenebatur bon' z sufficiens: vel datur sibi a supiori ita q; de eius consilio habet iudicaꝛ: tũc excusatur iudex a pcõ z restõne ferẽdo iniquã sententiã quã credebat iustam ex cõsilio assessoris ipsius. Sed ipse assessõ tenetur insolidũ pti lese cõsulẽdo seu oñendo sẽtentiã fore iustã si hoc facit mala fide z cõtra cõscientiã: vel eti ã bona fide sed ex crassa ignorantia aut negligẽtia. ff. q; quisq; iuris. l. ij. z hoc fm Rai. Hosti. z Ul. Jteꝛ nõ q; iudices seu officiales iudicãtes in causis usuraz: vt Florẽtie officiales mercantie si per suã sentẽtiam cogũt ad soluẽdũ aliquas usuras: vel non ad repetẽdũ solutas: peccant moꝛtaliter: z tenẽtur ad restõnem: quia pꝛestãt causam efficacem dãni: extra de iniuri. z dã. da. Si culpa: z hoc si facerent ex statuto uel consuetudine: tales officiales sunt excõicati: vt ĩ cle. ex graui de vsuris. Item iudex si accipit pecũiaz vt iudicet: siue ut non iudicet: siue ut iudicet male: siue iudicet bene: peccat mortaliter cuz teneaꝛ gratis officium suũ exercere: ar. xiij. q. v. non sãe Pecuniam autem illam retinere non potest. Sz quid debeat facere de tali pecunia: habes infra ĩ tertia parte ti. ix. Ubi etiam habes vtrum possit pẽas debitas reo relaxare uel augẽ uel minuere.

Actoꝛ siue accusa .§. v.

p Iudicis rẽ dñi actoꝛ siue accusatoꝛ. nĩ crimẽ sit notoriũ.

tor ĩquiritur ĩ iudicio: quia ut dicit Ambro. Judicis non est sine accusatoꝛe dãnaꝛ. ij. q. i. De manifesta. Et hoc nisi crimen sit notoꝛiũ. Euidẽtia enim patrati sceleris clamore non indiget accusatoꝛis. ij. q. i. De manifesta. Fama enim publica eũ accusat. Sed quia is qui uocat aliquem ad iudicium querelam ponit aliquando de causa criminali seu crimine: aliquando de ciuili seu de reb' temporalibus. In cũminali dicitur accusatõ. In ciuili consueuit dici actoꝛ: q̃uis etiam in criminali actor dicatur. Tripliciter autem contingit talem peccare. Primo calumniose agendo. s. imponendo alicui falsum crimen ex malicia: vel petendo aliqua bona tanquam sibi debita que nouit per se: vel ex consilio peritorum sibi non debere z talis in utroq; casu peccat mortaliter agens cõtra charitatem proximi z contra iusticiam: z est periurus cõiter: z de omni damno inde secuto tenet leso mõ sibi possibili: extra ỏ iniur. z dam. da. Si de culpa z. xiij. q. v. Non sane in fi. z. q. vj. Si res: quia si dãnificat ĩ bonis tẽporalibus: illa debet restituẽ. Si in fama uel pson̄a quia accusatus de crimine iuste z cõuictus falso ifamatur de facto: z occiditur: vel mutilatur: vel alias leditur in persona: debet sibi satisfacẽ prout potest ad arbitrium boni uiri: non tamẽ tenet se manifestare post factum si inde sibi periculum uite imineret. Sz si est in processu cause: debet dimittere z non prosequi. Secundo peccat actor inordinate desistẽdo a prosecutõne cause incohate. s.

p Accusatoꝛ non tẽ in tã criminali. in alijs non tẽ actoꝛ.

p Accusatoꝛ in ĩb⁹ crimĩ pt̃.

p̄uaricādo. i. aliā ptē videlicet accusatuz adiuuā do colludēdo cū eo: dissimulādo uel nō inducen do legitimas p̄bationes quas hēt cōtra reū: z ac ceptādo falsas excusatiōes rei quod hz locū i cri minibus: aut ēt ex toto desistit a p̄secutiōe cause sine debito ordine iuris qō dō tergiuersari. Et h̄ facit corruptus pecūia a reo z aīcis eius: aut p̄ci bus eoz̄ iductus: z tūc peccat mōtaliter: quia fa cit cōtra rēpublicā cuius bonū p̄cuzat p p̄uitōez criminū quod ille ipedit secūdū. b. Tho. se. se. q. lxviij. In cā aūt ciuili: seu vbi agitur de tēporali bus q̄ ibi nō ītendit nisi indēnitas actoris seu ac quisitio iuris ipsius actoris: z quilibet renūciare pōt iuri suo. vij. q. i. q̄ periculosū: iō absq̄ pecca to pōt desistere a prosecutione cause sue: siue cō cordādo cū reo: siue ad uitādū expēsas z graua mina litigiorum. Tertio mō actor offēdit eum: z si hēat iustā cām crialē siue ciuilē: p̄ idebita me dia cām prosequit vtēdo mēdacijs in iudicio: ul falsis instrumētis z testibus z probatōibus alijs ne amittat iustaz causā: quod ēt mortale est sm be. Tho. se. se. q. lxxviij. vñ nullo mō licet. xxij. q. ij. Faciat. Uex si ide obtinet victoriā cause ex quo cert' de sue iusticia cause nō tenet ad satisfa ctōnē alteri parti: nec ēt in expēsis placiti: cum il le iuste uexauerit eum. Si autē actor in cā ciui li estimat se ius habeī: quia z sic sibi dō ab aduo catis z peritis: vel ēt dubitat de iure suo: nec i p̄ cessu cause cognoscit contrariū: ēt si cām habēt iniustā non peccat placitādo: quāuis melius fa ceret concordando vel dimittēdo. Nemini. n. fa cit iniuriā q ui utitur iure suo dicit lex. Etsi obti neat victoriā cause non tenet satisfacere: duz hoc ignorat: ḋa p̄babilis ignorātia excusat cū: dis. xx xvij. §. fi. Sz si p' ea ctificat ō ēroī suo tē tenet ad restōnē illoz bōz: z h̄ nisi iam bōa fide p̄scripse rit: extra de p̄scrip. p totū. In cā aūt criali nisi sit bene certus de crimīe z posset legitime p̄bare: ñ excusaret a peccato mortali accusādo: ḋa expōit se piculo magno sui uel p̄rimi sine cā sufficienti Itē nō secūdū Anto. de bu. super. c. Quia pleri q̄z de imu. ec. q̄ cū quis siue actor siue reus aliq̄ tenz ex iiusta sīnia data p̄ eo a iudice q̄uis lex po sitiua ei assistat: tamē quia lex naturalis resistit: quia nō dēt quis locupletari cū aliēa iactura uel dāno de regu. iuris li. vj. Locupletari iō tenetur talis restituē sic habita: ēt si nō p̄curatōne ipius obtinētis: sed sola iudicis ignorātia obtinuisset: z ille qui succūbit nō appellasz q̄si uideatur ille acquieuisse exquo a sentētia nō appellauit lesus quia talis nō ē uerus sed p̄sūptus cōfessus: vt nō. de sen. z re iudi. quod nō sufficit i foro consciē: h̄ ille. Quod intelligendum uidetur quando talis sufficienter nouit sententiam iniustam fuisse da tam pro se: siue tunc siue postea.

Reus concurrit in. §. vi

iudicio. Dicitur. n. reus is qui accusat seu impeti tur sup aliqua re: siue iuste siue iuste. Et talis tri pliciter pōt peccare z mortaliter. Prio dicen do falsitatē: vel tacēdo ueritatem: vt cum iudex exquirit ab eo veritatem secūdum ordinē iuris: siue in causa ciuili. s. cum agitur de aliqua re tem porali: vt cum interrogatur si pecuniam mutuo accepit ab actore: vel si non restituit mutuatam sciens se accepisse hoc negat: vel restitutam assēit vel etiam in causa criminali: cū accusatur: z sunt semi probationes: vel cū infamia exorta erga ali quem fit inquisitio super hoc ēt in casu mortis negat se commisisse maleficium perpetratuz: pec cat mortaliter talis. Et ratio est secūdū. b. Tho. se. se. q. lxix. ḋa facit contra debitum iusticie: z h̄ est mortale. Pertinet aūt ad ōbitū iusticie: vt q̄s obediat suo superiori in his: ad que iusta sue p̄latōis se extendit. Superior autē est iudex respectu ei' nui iudicatur: z ideo ex debito tenet accusat' iu dici exponē ueritatem quam ab eo secunduz for mā iuris exigit: hoc Tho. Si āt non esset legiti' iudex puta quia habet dominiū vsurpatuz cum nō sit superior eius: non uidetur facē cōtra iusti ciam si non obediat ei in dicendo veritatem: pec cat tamē dicendo mendaciū. Et mortaliter si pe ieraret: vel inde nocumētum notabile proximo inferret. Similiter etiam si esset legitimus iudex z non inquireret secūdum formam iuris: puta: impetitus de debito pecunie sine aliqua infamia exorta uel accusatione inquirit ab eo de homici dio vel furto: tunc non tenet respōdē: sed pōt p appellationē vel alit subterfugē iudiciū eius: non tamē dz mēdaciū dicere secūdū Tho. Accusat' āt vel iquisit' iuridice de vno maleficio z cōuict' potest inq̄ri z de alijs: z tenet veritatē dicere sm Pe. de pal'. in. iij. Secundo reus pōt peccare mortalit calūniose se defēdendo: nā isto mō etiā si haberz iustā causā peieraret: quod sēper ē mō tale: nā in cā ēt criali iuramētuz de calumnia p̄stādū ē extra de iura. calū. c. inherētes. Pro' declaratiōe dicit. b. Tho. se. se. questione. lxix. q̄ aliud est ueritatem tacere: aliud est falsitatem proponere. Horum p̄imum in aliquo cāu licet Nō eni quis tenet oēm vitatē dicē: sed illaz quaz ab eo pōt z debet exigē iudex secūdū iuris ordi nem: puta cū p̄cessit infamia sup aliquo crimine vel aliq̄ idicia appuerunt: vel cū precessit p̄batō semiplēa. Secūdū aūt. s. falsitatem p̄ponē nullo mō licet. Ad id āt q̄ licitū ē pōt quis p̄cedē vel p̄ vias licitas: z fini itento accōmodas: quod p̄tinet ad prudētiam: vel p̄ vias illicitas z propōto fini cōgruas quod p̄tiet ad astutiā q̄ exercetur p̄ fraudē z dolū. Et p̄mū quidē laudabile. Secun dū uero vitiosū. Reo igit lz se defendē: ocultan

Capitulum Decimūnonuz.

do ueritatē quā cōfitēi non tenet p aliquos conueniētes modos: puta q̄ nō respōdeat: ad que respōdere nō tenet: ꝛ hoc nō ē calūnioſe ſe defēdēi ſed prudēter euadē. Nō aūt licz vl falſitatez dicē l vitatē racē quā dicē tenet: nec aliquā fraudē adhibē: quia fraus ꝛ dolus vim hēnt mēdacij qō ē calūnioſe ſe defēdē: h Tho. Quātūcūq; ergo q̄ſ habēt iuſtā cauſā: ſed quia nō hz pbatiōes ſufficiētes amittēt in notabile detrimētū ſubſtātie vl pſone: nō ꝓpterea lz ſibi dicē mēdaciū vl īducere falſū teſtē uel falſū inſtrumtū uel aliquid h'. alias nō excuſaret a mortali. Tertio peccat reus p appellationē iuſtā: videlz cū quiſ appellat a ſnia cauſa afferēde more ne cōtra eū iuſta ſnia ferat: peccat mortaliter: quia hoc ē calūnioſe ſe defendere. Talis. n. agit cōtra iuſticiā q̄a officiū iudicis impedit. vñ ei iuriā facit: ꝛ ēt aduēſario ſuo cuius iuſticiā in quātū poteſt pturbat. Et iō ſicut dicit ij. q. vj. Omnino pūiendus ē: cuius iuſta appellatio nūciatur: ꝛ tenetur ēt ad ſatiſfaciendum de dānis ꝛ expēſis. Secus ſi appellat ex cōfidentia iuſte cauſe: quia. ſ. credit ſe habere iuſtā cām h. b. Tho. vbi ſupra. Itē condēnato ad mortem ſi iuſte hoc fit nō licet ei ſe defēdē p violētiā ꝛ h'. alias eēt mortale: nō tamē tenet facē vnde ſequatur ei mors: puta māere i loco carceris ſi inuenit aptum vl nō comedē cōdemnato ad mortē p famem ſi cibus ei occulte offēatur. Sed condēnato iuſte ad mortē lz reſiſtē condēnāti iudici: ſicut ꝛ latronibus: ꝛ ſe defēdē: niſi forte propt ſcādalū uitādū: cū ex hoc alīq̄ grauis turbatō timeretur hec. b. e. Tho. ſe. ſe. q. lxix. arti. iij.

Inducitur etiam. §. VII

teſtis in iudicio. Et tripliciter pōt peccare. Prīo dicēdo falſitatē ſciēter: ꝛ talis peccat mortaliter: ſecūdū. b. Tho. ſe. ſe. q. lxx. tū quia facit ꝓtra iuſticiā ledēs bonū cōe uel proximū: tū quia fac cōtra octauū p̄ceptū exp̄ſſe quo dr. Nō loq̄ris contra ꝓximū tuū falſū teſtimoniū. Exo. xx. tuz quia piurat. Nā teſtis iurat: alias nō crederet ſibi q̄te cūq; religionis ſit: extra eo. Nup. Et iurare ōbet ſm Rai. ꝛ Hoſti. q̄ dicet totā vitatē quā nouit ō re illa. ij. q. ix. Hortamur: ꝛ q̄ nō admiſceat falſū: nec aliqd de ſuo adīciet. ij. q. ix. Pura. Item de quorūdā conſuetudie addit ꝛ bñ q̄ nulli pādet teſtimoniū. iij. q. ij. §. Itē in crimiali. Pōt tam remitti iuramētū de cōſēſu partiū: extra eo. c. tuis niſi i cā mīmōiali. Teſtificādo iſup falſū aduerſāter tenet ad reſtōnē oīm que exide ꝓxim' amiſit ꝓpter eius teſtimoniū. xiij. vj. Si res: ꝛ. ij. q. j. Notū. Secūdo peccat i teſtificādo: cū id qō ē ſibi dubiū aſſerit ſibi certū: ꝛ talis peccat mortaliter: q: expōit ſe piculo peccati ꝛ dānificationis alīus: cū poſſit ēt ꝓtrariū ēe eius qō dicit: ꝛ etiā peierat: cū iuret ſe ſcire illud qō neſcit. Nā nō admitteret eius teſtimoniū: ſi nō diceret ſe ſcire: q̄nimmo ſolēt teſtes iterrogari vñ ꝛ qudmō ſciāt. Etſi iterrogati de cā ſciētie nō dicant: ñ ualet teſtimoniū. iij. q. ij. §. ſola: ꝛ in auctēti. de teſti. §. Et licz dudū: ꝛ tenētur ad reſtōnem: ſi ide ꝓximus iniuſte dānificaretur. Debet ergo hō in ferēdo teſtimoniū ſecūduz. b. Tho. ſe. ſe. q. lxx. id de quo eſt certꝰ pro certo aſſerere: ꝛ id de quo ē dubius ſb dubio ꝓferre. Uez quia ex labilitate hūane memorie contingit q̄ quis reputat ſe quādoq; certū de eo quod falſū eſt: iō ſiquis cū debita ſolicitudine recogitās eſtiat ſe eē certū de eo quod falſū ē: nō peccat mortaliter hoc aſſerēs: quia nō dicit falſū teſtimoniū p ſe: ꝛ ex itentiōe: ſed p accidens contra id quod itendit: h Tho. Sed nec tenet ad reſtōnem dānū paſſo: ar. xxiij. q. v. De occidēdis. Nō aūt excuſaret a peccato ſi ex ipremeditatione et negligētia: ꝛ ſi nō ex malicia diceret falſū: nec etiā vt uidetur ad reſtōnem ſi ide ꝓximus dānū incurreret: extra de iniur'. ꝛ dā. da. Si culpa. Tertio peccatū cōmittitur: ꝛ mortale cuz pecūia accipit pro teſtimonio vitat'. Et rō huius ē: quia expreſſe facit cōtra iura: cū hoc ꝓhibeāt: ꝛ valde iuſte ad uitādū corruptionez vitatis ꝓpter pecūiam. Unī dicit Aug. q̄ nō licet teſti uendē vez teſtimonium. xiij. q. v. Nō ſane: ꝛ multo magis peccat cū accipit teſtis pecuniā ad falſitatē dicendā: vel occultā dam ueritatē. Pōt tamē teſtis accipē expenſas tā tū ab eo qui eū producit: puta ſi ex teſtimonio ferēdo dietā facit: vel ēt opam ſuā ꝛ lucz dimittit: ꝛ h'. iij. q. ij. Uēturis. Accipiēdo āt pecuniam ꝓ teſtimonio: reſtituat ei a quo accepit: niſi ille dediſſet ad corrūpendum teſtē: nā tūc debet ei dari in cuius iuriā accepit uel pauperibus erogari.

Quarto peccatur in omiſſione teſtimonij: cum ferri debet in utilitatē proximi. Pro cuius declaratione diſtinguendū eſt ſecūdū. b. Tho. ſe. ſe. q. lxx. Nam teſtimoniū ſuper aliqua re quā q̄s nouit: aut ab eo requiritur: aut nō requiritur. Si requiritur: tūc ſubdiſtiguenduz: q: aut requirit auctoritate ſui ſupioris: cū ei teneatur obedire: aut nō auctoritate ſui ſupioriſ. Etſi prīo modo. i. auctoritate ſui ſuperioris: cū ei obedire teneatur in his que ꝓtinent ad iuſticiam: tūc ſine dubio tenetur ferre teſtimonium in his duntaxat in quib' exigitur ab eo teſtimonium ſecundum ordinem iuris: puta in manifeſtis ꝛ de quib' preceſſit īfamia Et in huiuſmodi omittendo teſtimonium ferre peccaret: quia contra obedientiam ageret ꝛ ꝓtra charitatē non iuuando proximū uel bonum: cū debet. Sed ſi exigatur teſtimonium ab eo in nō manifeſtis: ꝛ de quibus non preceſſit infamia: ñ tenetur ferre teſtimonium. Si autem requiraf teſtimonium eius non auctoritate ſuperioriſ: tunc ad liberandum hominem ab iniuſta morte: ſeu quacunq; pena uel falſa infamia ul aliquo dāno

tenetur nihilominus ferr̃e testionīū. Ad quod facit dictū psal. Eripite pauperē ⁊ egenū de manu peccatoris liberate. Et illud Inno. Negligere cū possis perturbare puersos nihil aliud ẽ q̄ fouer̃e Nec caret scrupulo societatis occulte q̄ manifesto crimini desinit obuiar̃. lxxxiij. dis. Error. Si nō requiritur super hoc: ⁊ inde uidet sequi iūsticiā ⁊ dāno proxio notabile in psona: fama uel substātia tenetur facē quod in se est vt vitatē denūci et ei qui pōt ad hoc prodeē: Juxta illud prouer. xxiiij. Erue eos qui ducūtur ad mōtē. Et Ro. pmo. Digni sūt morte non solū qui faciūt: sed ēt qui cōsētiūt faciētibus: ⁊. lxxxiij. q: iij. Ostendit cū pluribus alīs. c. Et in predicto casu secūdum Rai. de dāno etiam sacerdotes ⁊ alij clerici ⁊ religiosi tenētur. xiij. q. ij. Quāq̄ nisi sit talis causa in qua uon liceat, eis ferre testionū vt i causa sanguinis. Idē Ul. Super his āt: que ad cōdēnationē alicuius ptinēt ñ tenetur ꝑm Tho. homo ad testificādum nisi cum a supiore compellatur ꝑm ordinē iuris: quia si circa hoc ueritas ocultatur nulli ex hoc spāle dānum nascitur: ⁊ si imineat piculuz accusatori non ẽ curādum: quia ipse se i hoc periculū sponte igessit. Alia āt ratio ẽ ꝺ reo cui periculum imīnet eo nolēte. Huil. etiam dic̃: q̄ in odiosis exceptionibus uel crimibus non cō sueuerunt testes compelli posse lz quādoq̄ compellāt ut in iquisitionibus. De his uero que in secreto ꝓmissa sunt alicui: vtrum debeat quis testificari etiam requisit̃: dicit. b. Tho. se. se. q. lxx. q̄ si quis hoc habet in secreto p confessionem. s. auditam nullo modo pōt testificari quia nō scit hoc ut hō: ⁊ mai' ẽ uinculū sacramēti q̄ ꝓceptū hois. Sed si extra cōfessionē ei commissa sūt sb̄ secreto distīguendū quia si sūt talia: que stati cū ueniūt ad noticiam hois debēt māifestari: puta si pertinēt ad corruptionez multitudinis corporalem uel spūalē uel graue dānū alicuius psone vel si quod aliud ẽ quod p:opalare tenet ꝺz māifestare testificādo uel māifestādo vel denūciādo quia cōtra hoc debitū non pōt obligari p secreti cōmissum: iuxta illud. In malis ꝓmissis rescide fidē. xxij. q: iij. Si aūt sūt talia q̄ quis ꝑdere nō tenet. vnde pōt ex hoc obligari q̄ sibi sub secreto cōmittūtur: ⁊ tūc nullo modo tenet ea ꝑdē etiaz ex ꝓcepto supioris testificādo. Et ratio est quia ꝑ uare secretū est de iure naturali: nec pōt homini precipi ꝺ illud quod est de iure naturali.

ſ q̄ in secreto commſſa ſunt alijs reuelare alī nō.

Aduocatus pro. §. VIII

curator ⁊ iurisc̄ōsultus peccare possūt multiplr̃ Et p:io aduocatus si scienter defendit causam: quā nouit iūstā secūdū. b. Tho. se. se. q. lxx. peccat grauiter. i. mo:taliter. Et ratio ẽ quia illicitū ẽ coopari alicui ad malū faciendū: cōsulēdo: adiuuādo: vel aliter cōsētiendo. Unde dr̃ Ro. prio Digni sūt morte nō solū qui faciūt sed ēt qui cō sētiunt faciētibus. Similiter etiam cū a principio cause credit iustā: ⁊ i processu uideat eam iūstaz peccat grauiter defēdendo eā: non tamē debz eā ꝑdere vt. s. iuuet aliā partē: vel secreta sue cause alteri parti reuelet: quia male facēt ⁊ cōtra fidelitatē. Sed debz eam deserē dicēdo cliētulo q̄ non hz iust̃iam: vel eū ad cedendū inducē: vel ad cō ponēdū cum aduersario sine sui tamē dāno: ⁊ tenetur tal' ad omne dānū quod altera ps ex eius auxilio īcurrit: ꝺ Tho. Idē Rai. ⁊ allegat. l. rem. C. de iudi. ⁊ idez statuit Gregorius decimus.

p aduocatus pōt multr̃ errare · cnd ꝓnunciator et iurisconsultus.

De restitutione ui. §. IX

det intelligendū i casu in quo cliētulus suus qui obtinuit uictoriā cause non vellet vel non posset restituere. Nā ⁊ ille cū ꝺceperit vtilitatē cause iūste pricipaliter tenetur cum hoc nouit. Sed si iḡ raret puta quia aduocatus uel piti dicūt eū ius habeē uidet excusari cū laborat hac ignorantia: dis. xxxvij. §. fi. Insuper si dixit cliētulo eum hr̃e iustam causam quam nouit iniustam si causam perdit tenetur ei de expensis factis sibi ⁊ alīs in litigando. Secus autem si ipse clientulus ꝓgscēs causam iniustam voluit eam defendere: extra de iniur̃. ⁊ dam. da. Si culpa. Secundo peccat aduocatus in defendendo causas cum est ignorans vel negligens. Nam si assumit iustam causam: ⁊ ex ignorantia notabili uel negligētia sua quia ñ laborat in reuoluēdo libros vt iuēiat veritatem ⁊ clientulus amittit causam: peccat mortaliē. Et ratio est: quia notabiliter nocet proxio cum posit ⁊ debeat iuuare: nec ꝺbuit se ponē ad illud officiū uel actuz: ad quod nō erat idoneus: extra ꝺ iniur̃. ⁊ dā. da. Si culpa: ⁊ tenet ad restōnem dā ni inde secuti cliētulo suo secūdū Rai. ⁊ Hostiē. Si vero defēdit cām iniustam quā credit iustam ex ignorātia notabili: vtiq̄ peccat mortaliter: et ratio est quia expōit se periculo grauis dāni proximi. vnde ⁊ periculo peccati mortalis: ⁊ si obtineret victoriā cause teneret ad satisfaciendū parti lese. Tertio peccat mortaliē aduocatus si allegat falsa cōtra cōsciam uel īstruit falsū testē: vel i ducit cliētulū suū ad negandū veritatē: etiam si defenderet iustā causaz: ⁊ aliter obtinē nō posset victoriā. Et ratio ē: quia secūdū Apostolū Ro. iij. Nō sunt faciēda mala vt eueniant bona. Nec vti licet ꝺebitis medīs vt vēiatur ad bonū finē. Ad restōnem aūt non uidet teneri. Sed si abstulit bonā causam ⁊ iustam aduersario per dictos modos vel per cauillatōnē suam: vel ipsū grauauit in petēdo dilationes superfluas: vel faciendo positionem duplicem uel cauillosam: tenetur talis insolidum ad verum interesse. i. omne dānuz secundum Hostiēsem. Gregorius decimus etiaz statuit in supradicta constitutōne: q̄ id quod ad

uocatus recipit in qua aduocatiõe uel consilio te netur duplũ restituere: ⁊ nihilomin⁹ de dãnis te netur satisfacẽ lesis. Et idem statuit de ꝓcuratoꝛ Et iurisc̃sultus in dãdo cõsiliũ sciẽter in cã quã nouit iniustã: si optatur victoriã cause illud cõsili um: similiter ad oĩa dãna. Nõ ãt si credit iustam ⁊ habet cãm credẽdi: extra de regu. iuris. Null⁹ ex consilio tenet alterius nisi fuerit fraudulentus in. vj. Si ãt causa est dubia vtruz .s. cõtineat iusti ciam nec ne dũ sibi remãet dubia vsq; ad diffini tionẽ cause licet aduocato: ꝓcuratoꝛi ⁊ iurisc̃on sulto iuuare secũdũ Tho. vbi supra ⁊ Guil.

Quarto peccatur ab aduocatis ⁊ ꝓcuratoꝛibus ⁊ iurisc̃sultis circa receptionẽ imoderatam sala rij vel idebito mõ secũdũ. b. Tho. Quãuis eniz licite possint petẽ salariũ vt mercedẽ sui laboris Unde ⁊ Aug. dicit q; licz aduocato uendẽ iustũ ꝓcinũ: ⁊ iurispito verũ cõsiliũ. xiij. q. v. Non sane: non tamẽ dẽnt petẽ imoderatũ. Attẽditur aũt moderamẽ salarij secũduz Rai. circa q̃ttuor ꝑmo secundũ quantitatẽ cause. ꝯo secundũ labo rem aduocationis. Tertio secũdum sciam ⁊ fa cundiã aduocãtis. Quarto secũdũ cõsuetudinẽ regiõis. Secũdũ horum ꝓsideratõnẽ põt maiuſ ⁊ minus taxari salariũ: vt. iij. q. vij. §. Apud Ur bem: ⁊ ar. xij. q. ij. Concesso: ⁊. c. Ulterane: ⁊ ex tra de ꝓben. De multa. Lõcoꝛ. Tho. ⁊ Ul. vnde in hoc non põt dari certa regula de quãtitate sa larij. Et subdit Rai. q; exq̃ causa ẽ incepta nullũ debet facere pactũ cum litigatore quem in ꝓpaz recepit fidẽ quia posset eẽ occasio magni pericu li. iij. q. vij. §. Preterea: quia secũdũ glo. quando uideret cãm in periculo: tũc cogeret cliẽtulũ suũ inire pactũ cum eo dare sibi salariũ ad libitum. Idẽ Ul. Petẽ ergo põt salariũ imoderatũ ab⁹ni tio litis uel post factũ: ⁊ si a pr̃icipio nõ ẽ factum pactũ determiatũ salarij põt secundũ Hosti. ad uocatus cogere cliẽtulũ ꝑ iudicis officiũ ad dan dum debitũ. Dicit ẽt Hosti. q; nõ licet paciſci de certa pte litis. s. quota: puta decĩa uel cẽtesima: a lias debz ei interdici forus. i. exercitiũ aduocãdi .C. de postu. l. Si quis aduocatoꝛ. Sed de q̃ta licet paciſci. i. certa quãtitate pecũie: dũmõ non excedat debitũ. Quod dicit Aug. q; licz uendere rectũ consiliũ vt supra dictũ est. Intelligit Rai. ⁊ Ul. quãdo laborat in uoluẽdo libꝛos ⁊ studen do ⁊ disputãdo forte cum alĩs pitis. Alias si sie labore possz respondẽ credũt q; nil dẽat recipere: sed gratis respõdẽ. Sz Hosti. restrigit hãc sẽtẽtiã quãdo petẽs consilium ẽ paup. Nã si ẽ diues pt petẽ salariũ: ar. xiij. q. v. Nõ sane. Si. n. nõ labo rat: tũc laborauit in ꝑteritũ studẽdo ⁊ discẽdo.

Itẽ aduocãtes vel ꝓcurãtes sciẽter i cã vsuraria peccãt moꝛtaliꝛ. Etsi ex eoꝛ aduocatiõe vel ꝓcu ratiõe q̃s sẽtentiaꝫ ad soluẽdũ vsuras videtur te neri ad restõnez: extra de ũur⁹. ⁊ dam. da. Si cul pa: Possũt etiã peccare in mõ aduocãdi cũ. s. dicũt ob ꝓbria ⁊ derisiões: ⁊ hꝰ. que prohibentur v. q. iij. In loco ⁊. iij. q. vij. Si quis adeo ꝓcaꝛ Sed de hoc ⁊ pluribus alĩs habet ifra in tertia pte. ti. ij. Et quomõ debẽt aduocare ꝓ pauperi bus infra eo. ti. c. de inhumanitate.

Capitulũ. xx. de acceptione personarum.

Via in iudiciis

de quibus tractatũ ẽ supra repitur frequẽter uitiũ acceptiõis ꝑsonaruz quod notauit ꝑsal. in eo quod indu etum est supra in auctoritate illa. Usq; q̃ iudica tis ĩiquitatẽ ⁊ facies peccatoꝛ sũtis: quod vitiuz ẽ ꝓtra iusticiã distributiuã: ⁊ frequẽter perpetra tur quãdoq; ex auaricia: quãdoq; ex affectu sen suali amicicie vel parẽtele. Jõ nũc de hoc agẽdũ hic ẽ: quia peccatũ ⁊ multũ nocẽs bono cõi ꝓhi betur in lege dina dũ dicitur Deutro. i. Nõ acci pietis cuiusq; personã. Ab hoc vitio christũ fuiſ se imunez testati sũt discipuli phiseoꝛ cum hero dianis dicẽtes. Non respicis personã hoĩm: Ma thei. xxij. Et posset sic describi. q; acceptio ꝑsona rũ ẽ vitiũ quo id quod ex debito iusticie ẽ alteri cõferẽdũ exhibetur ꝑsõe non ob meritũ eius ad ipsã rẽ: sed ob cõditionẽ ipsius nõ congruẽtẽ ad ipsã rem. Propterea aũt dicitur ex debito iusti cie conferẽdum: quia in his que dãtur mere ex li beralitate nõ ex debito nõ habet locũ acceptio p sonaꝛ si daꝫ magis uni ꝑsone q̃z alteri: puta do nat quis de bonis suis cẽtũ aico vel cõsanguineo rõne amicicie vel parẽtele q̃ non donat extraneo q̃zuis sit melior vel magis egeat: hic nõ ẽ acceptõ ꝑsonarũ si datur magis uni persone: quia suũ ẽ: quod dat ⁊ nemini debet: ⁊ in re sua vnusquisq; ẽ moderator ⁊ iudex: ⁊ ex hoc ꝓbat. b. Tho. sup epistolã ad Ro. vt ait apostolus. ij. c. Nõ est ꝑso narũ acceptio apud deũ i eo videlicet q; pcoruz quosdã relinquit in suis peccatis: quosdam ad se vocat dando eis gr̃iam suã quaz non dat re⁹pbis Nã acceptio ꝑsonarũ vt dictũ est oppõitur iusti cie: vñ locũ habet in his que dãtur ex debito: qõ attẽdit iusticia. Deꝰ ãt nõ ex debito sed ex gr̃ia uo cat peccatoꝛes ad pẽitentiã. Unde ad Ro. xj. Si ex opibus iã nõ ex gratia. Et ad Titũ. iij. Nõ ex opibus iusticie q̃ fecimus nos: sed secundũ suam miam saluos nos fecit. In talibus ãt beneficijs gratis datis liberũ ẽ non solũ deo sed etiam hoi dare cui voluerit. Juxta illud Math. xx. Ante nõ lz mihi qõ uolo facẽ. Signanter aũt subdit: Nõ ob meritũ ꝑsone ꝛc. Nã ad eũ qui hz distri buere uel daꝫ aliqua ex debito distribuenda pti net q; det illa secũdũ q; repperit meritum seu ap titudinem in personis congruentem rei que daꝫ

Paccepcio ꝑsonaꝝ.

Pꝑsonarum acceptio nõ ẽ in deo. ſ. relinq̃t peccãtẽ in ſuis pctiẽ. et juſtificat eos ſua gr̃a.

Nam ſecundū. b. Tho. ſe. ſe. q. lxiij. ad iuſticiam diſtributiuā ſpectat diuerſis perſonis diuerſa tribuere ſecūdū proportiones ad dignitates perſōarum vt. ſ. unicuiq; detur ſm q ē in eo proprietas digna ad id quod dat. Si igitur quis in dādo cōſideret ꝓprietatē illā perſone ꝓpter quā id qđ ei cōfertur ē ei debitū nō eſt acceptio perſonarum. Sed ſi quis cōſidēt in eo cui cōfertur: non illud quod datur ſit ei proportionatū vel debitū: ſz ſolū hoc quod eſt iſte hō: Petrus uel Martin⁹: puta amicus uel cōſanguineus: vel ſibi vtilis: hec erit acceptio perſonaꝝ. Sed ob cōditionē non ꝓgruentē ad ipſā rē: hoc dī quia ſecūdū. b. Tho. vbi ſupra contingit aliquā conditionē perſone facere eam dignā reſpectu unius rei ⁊ nō reſpectu alterius: ſicut hec conditō. ſ. cōſanguinitas ad vnam perſonā facit eā dignam vt ſibi plus dimittatur de ꝓmonialibus bonis q̄z extranee perſōe. Sed ipſa cōditio nō facit eā dignam vt per hoc conferatur ſibi ob eā de bōis eccleſiaſticis ſeu officijs ⁊ beneficijs quātuz alij ꝓſone aptiori uel plus q̄z alij q̄ nō ē parētela cōditio cōgruens ad talē rē. ſ. beneficia uel officia eccleſiaſtica. Et ꝓpetratur hoc uitū i officijs ⁊ beneficijs ꝓferēdis i iudicijs exercendis: ⁊ in honoribus exhibendis.

Et quantum ad col. §. I

latione bñficioꝝ q̄ritur vtrū ꝓlatus peccet i cōferēdo bñficiū bono: ꝓtermiſſo meliori: vel ēt utrꝝ peccēt eligētes aliquē in ꝓlatū min⁹ bonū: ꝓtmiſſo meliori. Et uidetur q ſic: q̄ dic̄ Hiero. q đ ꝓſtātior ē ex oī populo: đ doctior: đ ſāctior: qui in oī virtute eminētior: ille eligat ad ſacerdotiū. viij q. i. Licet. Tūc tēporis cōiter ſacerdotes hēbant curā aiaꝝ: ergo ñ eligēdo talē peccatur. Et rñdz b. Tho. in quadā q̄ſtiōe de quolibet: q quis pōt dici melior dupl̄r. Uno mō ſiplicit. Alio mō ſm đd. Simpl̄r āt dicitur melior qui ē ſāctior ⁊ pl⁹ hīs de charitate. Secūduz quid dī melior qui ē melior ſecūdū aliquē reſpectū. Cōtigit āt aliquē eē meliorē ſimpl̄r. i. maioris ſāctitatis đ nō ē melior q̄ztū ad hoc q preficiat i eccl̄ia: ſed alius minoris ſāctitatis erit melior eo i regimīe: đa forte magis eccleſiā iuuare poſit: vel p cōſiliū ſapiētie vel p auxiliū potētie: vel quia deſeruit i eccleſia. Nō ergo tenet ꝓlatus dare bñficiū vel officiū meliori ſipl̄r: ſed meliori quo ad hoc nō pōt eē q ꝓferatur unū alīi niſi ꝓp aliquaz cām q̄ ſi ptineat ad hōrē dei ⁊ vtilitatē eccl̄ie iaz q̄ztū ad hoc iſte ē melior. Si āt illa cā non ptineat ad hoc erit acceptio pſōaꝝ: q̄ tāto ē grauior q̄zto i rebus dīnis ꝓmittit: ħ Tho. Et quia ē directe cōtra iuſticiaz ē mortale: ⁊ acceptio pſonaꝝ directe ē contra iuſticiā diſtributiuā: iō ē mortale. Notāduz ēt q q̄uis min⁹ bon⁹ ſipl̄r poſſit preferri magis bono i regimīe eccl̄ie quia vtilior: nō tamē ſi ſciat malū eē q̄uis poſſit iuuare eccl̄iam ꝓ ſciam vel potētiā quia in ħ⁹. pmaxie requiritur bōitas uite: alīs ſie peccato cura exerceri nō pōt: hoc. n. nō eēt ꝓferī min⁹ bonū ſed ſiplicit malū: ⁊ p ꝓñs qui ñ ē idoneus nō dz ꝓferri ei q̄ ē aliquo mō idoneus. vñ ⁊ Albertus magnus dicit expreſſe q pmouens ad ordinē vel curā paſtoralē: vel aliqđ beneficiuz eccleſiaſticū ſciēter idignū abſq; dubio peccat mortaliter. Nec nobilitas excuſari pōt vt ꝓmoueat malus quia q̄zto nobilior tāto nociuior. Et ſi dicatur q alius nō ſit ita utilis ſi o: iſta rō nō ualet quia utilitas ſpūalis tēporali ꝓponēda ē: nec excuſat paucitas miſtroꝝ eccl̄ie: ħ Albert⁹. Ad argumēta reſpōdetur: q utiq; ceteris paribus dz eligi ⁊ aſſūi ad ꝓlaturā doctior ⁊ ſāctior: cū. ſ. ſit alius ita utilis eccleſie ſicut ceteri. Sed vbi alius eſſet utilior in gubernatione: licet min⁹ doctus ⁊ ſanctus tamē bon⁹: cū in ħ⁹. debeat attēdi utilitas eccleſie: ille potius debet ꝓfici. Glo. tamē ſuper dicto. c. dicit q Hug. tēperat dicta cōpatiua q̄ ponit Hiero. viij. q. i. q dz eē ſāctus ⁊ doctus: ſufficiēnt q ſit bon⁹. Et ē aliquis eo ipſo bon⁹ q nō eſt malus: extra de ꝓcēſūp. Dudū. Alij tamē dicunt ſēper meliorē eſſe preferendū. lxj. diſ. Nec e meritis: ⁊. lxxv. diſ. c. fi. Et q̄zuis Jo. adhereat opinioni Hug. tamē. b. Tho. ſe. ſe. q. lxiij. ar. ij. tenet aliā opinionem dicēs q quātū ad cōſciam neceſſe ē eligere ſēper meliorē vel ſimpl̄r: vel i ꝓpatōe ad bonū cōe: đa alius hīi nō pōt magis idoneū: vez q̄z tū ad hoc q electō nō poſſit ꝓpugnari i foro iudiciali ſufficit eligē bonū: nec tenet eligē meliorem đa ſic oīs electio poſſet ꝓpugnari. Q. ēt aliq̄s ōbeat eligi de gremio eccl̄ie de iuꝛ cōi: ꝓpterea ſtatutum ē: đa ꝓſūitur q talis debeat eē utilior q̄ntuz ad bonū cōe: q. ſ. magis diliget eccleſiā i qua eſt nutrit⁹ ſecūdū. b. Th. Nō tñ p ħ tollit đn ꝺ alia eccleſia poſſit aſſumi ſi vtilior habeatur.

pelerio dz ꝓpm melioꝛi.

p melior dñ pī ab dū.

Queritur ſecundo. §. II.

Utrū ꝓlat⁹ eccleſie poſſit ꝓmittē cōſāguineo ſuo curā ſue eccl̄ie poſtpoito meliori. Et videt q non. Nā dic̄ Hiero. loquēs de Moiſe đ inſtituit ſucceſſorē ſibi in regimīe Jhm naue: nō filios ſuos: vel ꝓſāguineos. ſ. Nulla cōſāguinitatis rō: nulla hita ē ꝓtēplatio ꝓpiquitatis propiquis agroꝝ ⁊ ꝓdiorū ꝺiliquat. hereditas. Gubernatio populi illi tradat quē de⁹ elegit: đ. ſ. hēat ſpūm dei. viij. q. i. Si ē. Et ſic uidet q ꝓpiquis nō ſint dāda beneficia eccleſiaſtica. Rñdet. b. Tho. in quadā. q. de q̄libz q aliter dicēdū ē de cōſāguineo eque idoneo alr ꝺ ꝓſāguineo min⁹ idoneo. Si. n. ꝓſāguine⁹ ſit eq idone⁹ pī prelatus preferre conſanguineum niſi forte ex hoc ſcandalum oriatur: vel aliq exinde malū exēplum accipiant: vt quando ꝓbabiliter timetur q alij ꝓlati iducent hoc exēplo ad dādū ſuis ꝓſāguineis minus dignis. Ratio huiꝰ. ē: quia

p melerōne ad dūgtmtē cōſtrūg. ē dād in gſanguineis.

in hoc q̄ det ꝓsanguineo eque digno nil deperit vtilitatis ecclie. vñ i hoc lz satisfacēt amori nāli: q̄ charitati ꝑfius nō est sed magis charitate ifor mat. Et h̄ figurat Gen. xlvij. vbi Pharao dixit Joseph de frib⁹ suis. Si nosti i eis uiros idustrio sos ustitue eos magios pecoꝝ meoꝝ. Si vo sit mi nus idone⁹ ꝓsāguine⁹ plati: nō debz eū ꝑficere ad curā ecclie: postposito meliori: z h̄ duplū. ratiōe ꝑmo q̄a ifideliter agit dispensator q̄ negociū dñi sui gerēs rē eius nō meliorat cū possit. Scdo q̄a h̄ uidet ptiere ad acceptionē psonaꝝ: q̄ ꝓdito ꝓ sāguitatis nō ē ꝓditio ptinēs ad curā ecclie q̄ nō obtiet iure sāguis lz dño mūere. Esset aūt condi tio faciēs ad negociū circa dispēsationē pūmōia liū bōꝝ. vñ si eps de pūmōialibus bōis magis ꝑ uideat suo ꝓsanguineo min⁹ idoneo: ñ ē acceptio psonaꝝ: sed si rōne ꝓsāguitatis magis ꝑuideat ō patrimōio crucifixi: non caret uitio acceptiōis p sonarum. Concordat idem Tho. se. se. q. lxij. ar ti. ij. Idem Tho. dicit. q. ea. ar. primo q̄ pertiet ad acceptōnem personarum si quis promoueat ad plationē vel ministerium aliquē quia diues ē vel quia cōsāguineus vel amicus est: quia diuitie vel parētela nō est cōditio faciens ad causam pro pter quam ille dignus sit tali dono. s. prelationis vel ministerij: sed sufficiens sciēcia cum bonitate pertinet ad acceptionem personarum secunduz Jo. Neapol. i quolibet. Dispēsare ꝓtra iura cōia vel particularia sine causa rationabili magis cir ca vnam personam q̄ aliam: puta q̄a est amicus vel cōsāguineus vl̄ diues z hui⁹. vt si dispēset añ legitimā etatem vel promoueatur vel habeat cu ram aiārum vel dignitatem aliquis q̄a amic⁹ vel cōsāguineus vel diues vel potens z huiusmodi ñ autem pauper z extraneus etiam si sit priori ap tior vel si abbas vel prior dispēsat cū subditis ali quibus i esu carniū in ieunijs z vigilijs z labori bus: nō quia magis indigeant: vel alia rationabili causa: sed quia magis sūt cum eo astricti. Si quis etiam habēs distribuere aliquā elemosynam col legij vl̄ cōitatis vl̄ testatoris nō dat illis q̄s credit magis indigere: sed amicis vicinis vel cōsāguineis minus egentibus etiam pertinet ad acceptionē p sonarum. Similit i cōferēdis officijs secularib⁹ p viam scrutinij vel alit si quis admittat prebēdo fabā seu assensū nō his quos idoneos iudicat: lz eis qui sunt amici vel ꝓsāguinei: vel ut fuiat ami co i hui⁹. ad acceptionem psonaꝝ videtur ptinē: z graviter peccat ar. dis. lx. vj. Miramur.

In honoribus eti. §. III.

am hoc vitium repit: cū. s. alicui honorat nō rōe vtutis: quam i se habet vel saltem repūtat sed ra tione diuitiaꝝ vl̄ alicuius vanitatis. Pro cui⁹ de claratōne dic. b. Tho. scda. ij. q. lxij. arti. iij. q̄ cū honor sit quoddam testimoniū de virtute eius q̄ honoratur: sola virtus est debita causa honoris. Sed sciēdū q̄ aliquis pōt honorari non solum propter virtutem propriam sed etiā ꝓpter vtutē alterius: sicut p̄ncipes z prelati honorātur etiaz si sint mali in q̄tum gerūt psonam dei z coitatis cui preficiunt: scōm illud ꝓuer. xxvj. Sic̄ q̄ mittit lapidem in aceruū mercurij: ita z qui tribuit ho norem insipienti. Quia. n. gentiles rationem vel ratiocinationem attribuebant mercurio. Acer uus mercurij dicitur tumulus rōcinij in quo mer cator mittit aliquādo vnum lapilluz loco cētum marcarum. Ita etiam honorat isipiens q̄ ponit loco dei z loco toti⁹ communitatis. Et eadē rōne parentes z dñi sunt honorandi ꝓpter participa tionem diuine cōditōnis: q̄a deus est oiuz pater z dñs. Senes autez honorādi sūt propter signum virtutis qō est senectus. Sed hoc signū qñq̄z defi cit. Diuites autem honorādi sūt quia maiorem locum i cōitatibus obtinēt z nō propter diuitias suas. Unde idem. b. Tho. in. xj. q̄libet vbi ponit z querit. Utrum honorari diuites magis q̄ alios pertineat ad acceptionem psonarum. Respōdet dicens q̄ duplex est honor. Primus. s. qui de betur alicui ratione sui ipsius ꝓpter ꝓpriā vtutez sicut est cōmendatio: reuerētia z huiusmōi z ad hunc honorem diuitie nihil faciunt: vnde si talis honor alicui exibeatur erit acceptio personaruz Unde dicit Ualerius maximus q̄ honores qui virtutibus debentur sicut triumphi z alij hui⁹. apud romanos antiquos nulla pecunia emi po terant. Alius est honor qui debet alicui secūdum statum quem habet in re publica. Sic. n. i psona res publica honoratur. Et propter h̄ reges z p̄n cipes honorātur secundū illud. i. Pet. ij. Regem honorate. Et quia in re publica terrena diuites statum obtinēt altiorem: ideo ciues celestis Hie rusalem quasi in Babilonia peregrinantes debēt eorum inter quos cōuersātur morem gerē vt dic̄ Aug⁹. in lib. de ciuitate dei. Et sic diuites honora re illis dumtaxat honoribus qui ad exteriorem cōuictum pertinēt nō est malum. Sed i his que pertinēt ad fidem christi peccatum ē ꝑferre diui tes pauperibus: sicut ministratores sacramētoꝝ hec Tho. Unde si quis vellet audire cōfessionez diuitum nō pauperum: vel nō ita diligenter: aut tradere eucharistiam aut ordines aut alia diuiti bus z nō pauperibus: esset personarum accep tor. Si quis autem ꝓius audiret vel potius diui tes quia credit eos magis indigere vel maiorem fructum ide sequi vel nō ita patienter expectare sicut pauperes: nō pertinet hoc ad acceptionem personarum sed ad debitam discretiōem. Et hoc est secūdum. b. Tho. scda. ij. vbi supra: q̄ facilius dispēsat i mātimonio i gradibus cōsāguinitatis et affinitatis prohibitis circa excellentes personas q̄ circa alias. Fit hoc enim propter fedus pacis

Inter diuites et pauperes ē dar in honore.

firmandum quod magis est nccium cõi vtilitati circa excellentes personas q̃ circa alias.

In iudicijs quo .§.IIII.

q̃ ꝓhibetur acceptio ꝑsonaꝝ. Unde ꝑuer. xvij. dicit. Accipe ꝑsonam i iudicio nõ ẽ bonũ. Huius rõ est: quia per hoc corrũpitur iudicium: ꝛ p cõ sequens iusticia. Naz fm. b. Tho. scõa. ij. q. lxij. arti. iiij. iudiciũ ẽ actus iusticie ꝑut. s. iudex reducit ad eq̃litatem iusticie ea que iequalitatez facere possũt oppositã. Personarũ aũt acceptio iequalitatez quãdam hz i q̃tũ attribuitur alicui ꝑsone ꝑter proportionẽ suã i qua cõsistit equalitas iusticie: ꝛ sic corrũpitur iudicium p acceptionẽ ꝑsonarũ. Unde ꝛ reguala iur| dicit. In iudicijs nõ est ꝑsonaꝝ acceptio hñda: de re.iur|.in.vj. Uñ ꝛ Nicolaus papa dicit. Necesse ẽ fm sacraꝝ scripturarum documẽta ac fm iusticie tramitem ꝛ accusatum simul ꝛ accusatorẽ adesse. Et vnaz ꝑtez quã tacunq; ꝛ qualicũq; ꝑdita sit auctoritate sic prorsus audiri ut alteri ꝑti nullũ ꝓiudicium irrogẽt iij. q. ix. Necesse. Uident notari cõtraria. xlv. dis. Cum beatus: vbi dicit q̃ leuite ꝛ sacerdotes non sunt nisi ꝑ grauibus excessib' corrpaliter flagellãdi: cum tñ miores clerici etiam ꝑ leuibus vberib' subijciant. ar. ad hoc dis. xl. c. i. ꝛ de offi. delega. Sane Jo. an. in glo. super. dicta regula. sic soluit In penis defertur dignitati ꝛ ꝑsone: vt in dicto. c. Cum beatus: ꝛ de transac. c. fi. Item in sedẽdo ꝛ assurgendo: vt dis xciij. c. Non oportet. Sed i iudicijs vel snia nõ est habẽda acceptio ꝑsonaꝝ sed in eis est equalitas seruanda vt dicit predicta regula. Item in penitentie exhibitione: vt. xxvj. q. vij. Sacerdos. Item in fide xp̃i suscipienda: ꝺ ꝑse. dis. iiij. ne quenq̃: ꝛ i alijs sacramentis: vt de cõiu. seruo. c. i. Et in paupeꝝ receptione cuz sufficere possum' xl. dis. c. Quiescam' : ꝛ hui'. Et nõ q̃ licz iudex nõ debeat vti acceptione ꝑsonaꝝ vt hic: tñ vtile est in arbitrarijs iudicem gratiosum hẽe: vt de offi. delega. Consuluit. Laueat tñ ne in facienda gratia icurrat penã cõstitutionis: ꝺ sen. ꝛ re iudi. De cetero. Jo. an.

Caplm .xxj. de Sacrilegio in q̃tũ ptinet ad auariciaz.

Acrilegium q̃ã

doq; ponitur inter spẽs luxurie vt cum opus carnis exercetur a clericis vel religiosis ꝛ monialibus seu a laicis cum eis. Aliq̃n ex ira vel odio ꝓcedit: vt cũ p cutitur iniuriose clericus. Aliquãdo ãt ꝓuẽit ex auaricia: vt cũ quis rapit sacras res: vel de sacro loco. Et fm hunc respectum inter vitia ad auaritiã ptinentia h ponitur. Sic aũt diffinitur seu describitur sacrilegiuz. s. q̃ est sacre rei lesio seu violatio. Jsidorus tñ dicit q̃ sacrilegiuz dicitur ab eo quod legit. i. furatur quis sacrũ. Uel põt plenius sic describi q̃ est vitium quo irreuerentia exhibetur ꝑsonis vel locis vel rebus sacris. Et quia sacrũ dicit aliquid ex eo q̃ ordiatur ad dei cultũ ꝛ ex hoc q̃ aliq̃d deputatur ad cultum diuinum efficitur quoddã dñum: sicut ꝛ illõ quod ordinatur ad finem bonũ sortitur rõnẽ boni: ꝛ sic ad illud tale sacrum debetur q̃dam reuerentia que refertur in deũ. Et hinc sequit̃ q̃ omne illud quod ptinet ad irreuerẽtiam rerum sacraꝝ ptinet ad iniuriam dei ꝛ hoc est peccatũ ꝛ habet rõnez sacrilegij hec. b. Tho. scõa. ij. q. lxxxxix. arti. i. Est aũt spãle peccatum sacrilegiũ distinctum ab alijs quia in eo repitur spãlis rõ ꝺformitatis: q̃a. s. violatur res sacra p aliquam irreuerentiã ꝛ opponitur vtuti religionis: ita q̃ ipsa irreuerẽtia ꝛ debo notatio que fit rei sacre dicitur violatio. Sic aũt honor est in honorãte non in eo qui honorat vt dicitur ꝓmo ethicorum: ita irreuerentia est in eo qui irreuerenter se habet q̃uis etiã nihil noceat ei cui irreuerẽtiam prebet: vnde ꝛ si res sacra in se nõ violetur: tamẽ q̃tũ est in ipso sacrilego violat eã. Sicut ꝛ purpura regale indumẽtum facta honorat ꝛ glorificatur: ꝛ siq̃s hãc ꝑfanauerit mõti damnatur quasi contra regẽ agens q̃uis nihil agat in personam regis secundum Damascenũ. Ita si quis rem sacram violet ex hoc ipso contra dei reuerentiam agit. Reperitur autez sacrilegiuz in pluribus generibus peccatorum seu materijs. s. in luxuria: in homicidio: in rixa: in furto: in rapina ꝛ hui'. Nec tñ ex h̃ seq̃tur q̃n sit spãle pecm Nõ. n. est icõueniẽs vnã spãlem rõnem peccati reperiri i pluribus generibus pccorũ fm q̃ diuersa peccata ad finẽ vnius peccati ordinãtur sicut etiã ꝛ spãlis ratio alicui' vtutis potest repiri in pluribus materijs ꝛ generib' vtutũ. a q̃buſ impatur: sicut ieiuniũ aliq̃n imperat ab abstinẽtia: aliq̃n a castitate: aliq̃n a religione. Quocũq; g̃ genez peccati q̃s faciat ꝓtra reuerẽtiam sacris reb' debitã: sacrilegium formaliť cõmittit: licet materialiter sint ibi alia gña pccorũ. Interdum tñ reperit̃ sacrilegium separatum ab alijs peccatis eo q̃ actus nõ habet aliã deformitatez nisi q̃a res sacra violat vt cum iudex rapit aliq̃ malefactorem de loco sacro q̃ẽ i alijs locis licite capere posset: hec. b. Tho. vbi supra. arti. ij.

Diuiditur aũt sacri.§.I.

legiũ i diuersas ptes vl̃ spẽs fm diuersas rõnes sctatis rez sacraꝝ q̃bus irreuerẽtia exhibet. Tãto aũt aliq̃ sacrilegiũ ẽ maius q̃nto res sacra i q̃ peccat̃ maiorẽ obtinet sctatẽ. Attribuit̃ aũt sanctitas et personis sacris idest diuino cultui dedicatis: vt sunt clerici et religiosi: ꝛ locis sacris vt sunt

ecclesie: ꝛ rebus ꝗbuslibet sacris: vt sacia: reliquie vasa sacra: ꝛ hꝰ. Et quia sanctitas loci ordinatur ad sc̄itatem hois: ideo grauꝰ est sacrilegiū cōmissum in personā sacraz q̄ locū sacruz. Sunt tamē in vtraq; specie diuersi gradus sacrilegij scōm diuersitatē locorum ꝛ psonaꝝ sacrarum. Grauius. n. est sacrilegiū cōmissū in sacerdotē ul̄ p sacerdotez q̄ in subdiaconuz ul̄ diaconuz: grauꝰ q̄ in eōm q̄ in sacerdotem. Similiter grauꝰ est sacrilegiuz cōmissuz i choro vl̄ circa altare q̄ in alio loco ecclesiastico. Similit etiā tertia species sacrilegij q̄ cōmittitur circa res sacras: habet diuersos gradꝰ scōm diuersitatez graduū rerum sacraꝝ: inter q̄s sūmuz graduz obtinēt sacramēta quibus homo sanctificatur ꝛ inēa eucharistia que cōtinet xp̄z. Et ideo sacrilegium qō cōmittitur circa eucharistiam ē grauissimū inter ea: post sacramēta scōm locum tenēt vasa sacrata ad sacramētorum suceptionem. Exinde imagines sacre ꝛ reliquie sanctorum in quibus venerantur vl̄ honorātur q̄dā modo ipse pſone sanctoꝝ. Deinde alia que ad ornatū ecclesie ptinēt ministrorum. Demū que sūt deputata ad sustentationē mīstroꝝ siue mobilia siue imobilia. Quicūq; ꝓtra aliquod p̄dictorum peccat: sacrilegium cōmittit: hꝰ Tho. vbi supra arti. iij. Unde ꝛ Pius papa dicit. Sicut q̄ ecclias dei vastat ꝛ eius predia ꝛ donaria spoliat ꝛ inuadit fit sacrilegus: sic ille qui sacerdotes eius iseq̄t sacrilegus iudicatur. Non ergo grauius peccatū est fornicatio q̄ sacrilegium. Sed sicut grauꝰ est peccatum quod cōmittitur in deum q̄ quod in in homiez: sic grauius est sacrilegium agere q̄ fornicari. xvij. q. iij. Sicut. Q; peccatum carnale cōmissum a relegiosis sit sacrilegium habet. xxvij. q. i. Impudicas. Itez oē pcēm quod pſona sacra cōmittit māliter ꝛ quasi p accidens est sacrilegiū quia aliq̄ mō est ꝓtra sc̄itatem ei⁹. Unde Hiero⁹. dicit q̄ nuge in ore sacerdotis sūt sacrilegiuz vel blasfemie. Formaliter aūt ꝛ ꝓprie solū illud peccatum sacre pſone ē sacrilegium qō agitur directe ꝓtra sc̄itatem: vt si vgo deo dicata fornicetur. Dicit etiam. xvij. q. iij. q̄ q̄ disputant de iudicio p̄ncipis dubitātes an honore sit dignus quē princeps elegerit est sacrilegium qō itelligitur large secundum quādaz noīs extensionē. Nam cū bonuz cōe gentis sit quoddaz oīnum ut dicitur in p̄mo ethicoꝝ. Unde ꝛ antiquitus rectores rei publice diui vel diuini dicebant quasi diuine prouidētie ministri: ideo qō ptinet ad irreuerentiā p̄ncipis. s. disputare de eius iudicio an oporteat ipsuz seq̄ p quandam similitudinez dicitur sacrilegiū sm Tho. vbi supra arti. i. Idem et de papa: ꝛ hoc nisi cōstaret illud esse ꝓtra deum Guil. aūt cum disputat de iudicio intelligit. s. de iudicio p̄ncipis reuocando indubiū quod deīminauit. Cōmittunt etiam sacrilegiū qui cōtra diuine legis sanctitatē aut nesciendo cōmittunt: negligēdo violant ꝛ offendūt vt dicitur. xvij. q. iij. §. Qui aūtē. Quod large dicit sacrilegiuz scōm Tho. Et intelligit q̄n legem dei quis impugnat: vt hereticus ꝛ blasfemꝰ: qui ex hoc q̄ non credit deo incurrit infidelitatem: ꝛ ex hoc q̄ diuine legis verba impugnat sacrilegium est.

De pena cōtra sa. §. II.

¶ sacrilegij pena tripl̄ est.

crilegos. Nota q̄ triplex est pena. Prima ē scōm Rai. excōicato alquādo maior: vt i sacrilegio cōmisso p iniectionē manuū violatam in clericuz vt. xvij. q. iij. Siqs suadēte: ꝛ pp icēdiū l̄ pp effracti onē ecclie l̄ loci sacri. Alīn incurrit minor i extrahēte p vim cōfugientē ad ecclesiam vl̄ locum sacrū de ea ut. xvij. q. iij. Miror ꝛ alijs. c. Et hoc recte statutū est p que peccat quis p hec ꝛ torqueat: vt dicit Sap̄. xj. Peccat. n. talis cōtra pēsonas vl̄ loca sacra: ꝛ ideo iustum est vt arceatur a sacramētis ꝛ ecclia sm Tho. Secūda pena est pecuniaria etiam ab ecclia instituta ꝛ hoc etiam recte. Nam sm Tho cū pene sint quedam medicine multi si qui parum curant de penis spūalibus: magis aūt timent dediti mūdo penas pecuniarias: ꝛ ideo addita est talis pena vt magis arceantur a sacrilegij timore saltem huiꝰ. Qualis autez ꝛ quāta sit ista pena ꝛ cui persolenda p sacrilegio cōmisso in persona vel loca sacra vel rebus: habet. xvij. q. iij. Si quis in atrio ꝛ. Si quis cōtumax: ꝛ Si quis deinceps: vbi ponuntur diuerse pene pecuniarie aliquando personis lesis: aliquando locis sacris violatis applicāde. Et dicit guil. q̄ ille diuerse pene sunt posite secundum diuersas consuetudines ecclesiarum. Et idem dicit Ul. vel q̄ arbitrio iudicis puniantur. Sed ꝛ. xij. q. ij. De viro nefando pro sacrilegio cōmisso circa res sacras imponitur penitentia septēnis cum certa forma ibi descripta. Hodie tamē arbitraria est sicut ꝛ alie: extra de pen. ꝛ remi. Deus qui. Tertia est pena personal̄ Nam scōm leges si atrox iniuria fiat persone ecclesiastice dicit Rai. q̄ pena ē ꝺcapitato. C. ꝺ epi. ꝛ cle. l. Si quis. Alias iudicis reseruat arbitrio moderanda pro qualitate persone rei loci tēporl varietate. ff. ad. l. ml̄. pecul̄. l. Sacrilegij Hian⁹ ēt dicit. xvij. q. iij. Si quis suadente. §. se. Qui ꝺ ecclesia vi aliquē exemerit: vel in ipa ecclesia loco l̄ cultui: sacerdotibus: ꝛ mīstris aliq̄d iniurie īportauerit: ad īstar publici crimis ꝛ lese maiestatis accusabitur: ꝛ ꝓuictus siue confessus capitali sentētia a rectorib⁹ puīcie feriet: sīc i li. C. legiē. ti. ꝺ epi. ꝛ cle. Si quis in hoc genꝰ sacrilegij ꝛc̄.

Qui detinēt lega. §. III.

ta fēa ecclesijs l̄ alijs pijs locis ꝛ ñ soluūt: sacrilegiū ꝓtinūt lāge tñ sūēdo. vñ Hiero. Alico aliq̄d sꝰtra hei furtū ē Ecclīā vo ꝺfraudāe sacrilegiū. xij. q. ij

Gloria. Et tales multuz differēdo vtiqz peccant. Quāuis. n. nō noceat hoc aīabus defunctoz q̄ illa ligauerūt q̄tū ad meritum dignuz pmio glorie: quia ex ipsa ordinatiōe ecclesie fiende ꝓsecuti sūt merituz: nocet tamē q̄tū ad expiationez penarum quib⁹ ē debitor: quia nō ita cito euadet uel subleuabit: vnde dicūt necatores aiarū. xiij. q. ij. Qui oblatiōes. Si tñ fieret pua dilatio ex cā rōnabili: puta vt res: vendēda multo maiōi precio vēderetur q̄ tūc: z sic inde maī⁹ suffragiū elemosynaz cōsequeret: tūc laudabiliter fieret hoc Tho: in quolibet. Item nō scōm Jo. Neapol. i q̄libz q⁹ heredes vel executores testamētoz q̄ differunt notabiliter exequi legata ad pias cās ex negligētia vel auaricia q̄a est eis icomodum: peccant mortaliter: quod probat duplici rōne. Prima ē q̄a inferūt notabile nocumētū aīabus defūctorum q̄tū ad expiationē a pēa quod nō minus videt q⁹ iferre nocumētū magnū corporib⁹: h aūt vtiqz mortale q̄a cōtra charitatez seu pietatez. Secūda est quia tales mandant excōicari: vt patet. xiij. q. ij. Qui oblationes: sed null⁹ debz excommunicari nisi pro mortali: z i quibusdam diocesibus est excōicatio lata per synodalez: vnde sup hoc inuestigādum. Item qui alienat vel emit sciēt bona ecclesie īmobilia vel mobilia ptientia ad cultum diuinū vt paramēta calices z h⁹. in cāu nō licito l in casu n licito sz n fz fōmā ecclesie q̄ habet. x. q ij. Hoc ius z. c. Si quis eps: z extra de re. eccle. n alie. Nulli liceat: z. c. Monasteriorum: i cle. peccat mortaliter: quia agit cōtra ordinationē eccl'ie z in dānū ecclesiarum: etiam si iusto pcio emeret sacrilegium cōmittit: z nō tenet alienatio. Et de hui⁹. alienationibus ecclesiasticis z modo earum habes. j. in tertia parte. Item facientes statuta ꝯ ecclesiasticam libētatē sacrilegiū cōmittūt. Et imponētes clericis z personis ecclesiasticis tallias sine licentia pape: exigētes pedagia z gabellas ab eis: z seculares trahentes eos ad iudicia sua: z capiētes: z hui⁹. Et quomodo uel quādo sint excōicati ꝓpter hui⁹. habes i quarta pte ti. i.

De sacrilegio cō. §. IIII.

missō multiplicit⁹ p diuersas gētes cōtra sacra populi dei loquit⁹ psalmista dicens. Deus venerūt gētes in hereditatez tuaz: polluerūt templū sanctum tuū: posuerū Hierusalem i pomoz custodiā. Secūdum glo. cōtinuaz q̄tuz ad litteram deplorat psalmista sacrilegia cōmittenda circa tēpluz dei z de vastatōne Hierusalē per populū gentilē. Secūduz aūt sensum spūalem sacrilegia que fiunt: z alia mala in tēplo spirituali ecclesie p male viuentes z pie petit liberatiōez ab ipis malis. Ter autē fuit illud templū Salomonis ꝓphanatuz z ciuitas Hierusalē depopulata. Primo per Nabuchodonosoz sub Sedechia rege Juda: qui cū exercitu caldeorū capta ciuitate Hierusalez muris destructis incendit templum z abstulit vasa eius vt habetur. iiij. Reg'. vltī. Scōo per Anthiochū regem tēpoī Machabeoz quādo idolū posuit in templo adorandū quod tēplū iam fuerat reedificatū sub Esdra z Zorobabel. Sed de eo dicitur templū plenuz erat illicitis z scortātiū cum meretricibus. ij. Machab. iij. Tertio per Titum z Uespasianū pncipes romanoz p⁹ mortē christi inde ad q̄draginta annos: q̄ euersa fūdit⁹ ciuitate templū etiā dirucrūt fz q⁹ xp̄s pnūciauerat dicens. Uidetis has magnas edificatiōes. s. tēpli. Nō relinquet lapis super lapidez qui non destruatur. Et quāuis tpe Dauid nōdum esset templum edificatum Hierosolomis: vnde z nec prophanatū sed post multa' tpa tamē vtitur in locutione tēpore preterito pro futuro propter ifallibilitatem diuine pscie: in cuius libro prophete legūt prophetando. Sensus est ergo. O deus gentes. i. gentiles: venerūt. i. venient tē. polluerunt. i. polluent. Spiritualiter aūt de templo ecclesie z Hierusalē militanti nōri possunt tria genera sacrilegiorum: z deflenda. Primū perpetratū in abusione sacramētoruz. ibi. Deus venerunt gen. i here. tuam. Secūdum optatum in violatiōe sactorum locorum: ibi: polluerūt tēplū sanctū tuū. Tertium exercitatū i vsurpatōe bonoz eccl'iasticorū. ibi. posuerūt Hierusalez i pomoz custodiā.

Quātuz ad primuz. §. V.

Sciendum est q⁹ hereditas dei dicitur populus fidelis eo q⁹ possideatur a deo p fidem z gratiam sicut hereditas ab herede. Unde ipe dicit p Ezechielem. Hereditas mea israel. s. ē. Jsrael iterpretatur videns deū: z significat populū fidelem qui videt deuz per fidem. Uel etiam hereditas dei dicitur cler⁹ depuratus ōnis officijs: vñ cleros grece latine sors uel hereditas dicitur scōm Jsidoz. dis. xj. c. i. Qui clerus dicitur herditas domini: quia tales sic viuere debent vt speciali ꝓgatiua sanctitatis possideant a deo. Sed de vtrisq. s. fidēlibus z clericis considerans psalmista multiplicat sacrilegiū eoz gemēdo dicit. O deus gentes. i. gētiliter viuentes: vñ z gehēne dediti venerunt i hereditatē tuam. i. i xp̄ianismū z clez. Sicut. n. gentes. i. pagani nullam reuerētiā hñt ad sacramēta vel sacra eccl'ie: quia nō credūt esse sacramēta uel sacra nec alic⁹ vtutis. Sic clerus z ppls xp̄ianus nullā ꝛuerētiam verā ostendūt hīe ad sacra z sac' eccl'ie ex hoc cōmittētes sacrilegia multa. Certe gētiles suis sacr' falsisq⁹ exhibebāt mlto maiorē reuerētiā q⁹ fideles veris sacris. Q̄ oñdit diffuse p mlta exēpla Valeri⁹ maximus in. i. li. c. i. Unde z ibi narrat q⁹ cū i tēplo dee veste q̄dā vgines eēnt dicate ad nutriēdū ignē: vna ex eis sup h posita q̄a permisit ignē extigui ex negligentia occisa fuit

et alia plura ibi. Et q̄tum quidem ad sacramēta maximuz sacrilegium est circa abusum maximi sacramenti.i.corporis christi. Quod quidez perpetrant vtendo ipo i maleficijs ⁊ veneficijs. Unō ⁊ in cronicis legitur quendam summū pontificez in sāguine christi fuisse venenatū. Ad sacrilegiuz etiam pertinet:sumere indigne.i.cuz peccato mō tali quocunqz odio:fornicatione: vsura ⁊ huiꝰ. eucharistiam. Talis.n.secundū Aplm.i.Cor.xj iudicium sibi manducat ⁊ bibit cum mortale sacrilegiuz committat. Judas ex indigna cōicatiōe consecutus est hunc fructum:vt iniquitatem pro ditiōnis conceptam executioni subito mandaret indeqz ex magnitudine mali desperatus laqueo vitam finiret. Sacrilegium etiaz incurrit sacerdos cum mortali tractans ⁊ administrans ecclesiastica sacramenta ⁊ alia. Unde in figuram p̄cepit dns in veteri lege in applicatione leuitarum ⁊ filiorum Aarō ad ministerium sacerdocij q̄ raderent prius omnes pilos corporis sui: ⁊ lauarēt ad designandum q̄ etiā a peccatis cogitationum criminalium que significantur per pilos debent se purgare per nouaculam contritionis ⁊ aquaz confessionis. Propterea.n.ut dicunt hebrei Oza quia tetigit archam domini que eucharistiam significabat cum inclinaretur de plaustro bobus recalcitrantibus subito morte correptus est propter irreuerentiam:quia nocte precedenti vxorē cognouerat. Uidetur etiam magna irreuerentia ⁊ quasi sacrilegium stare ante altare in faciem sacerdotis curiose ⁊ fixe aspicere in sacramētū ⁊ q̄ facit sacerdos. In huiꝰ figuram mandauit dominus in lege sua veteri q̄ archa non nuda sed vestita.i.cooperta traderetur leuitis deportanda: ita vt nullus de populo eam videre nudam posset. Et quia Bethsamite eā nudam aspexerunt cuz. s.in terris philistinorum in terminos israel a bobus reducta est:mortui sunt. lxx. viri.⁊.v.milia plebis:vt habetur p̄mo Regl. vj. Insuper vti aqua baptismali vel aqua benedicta uel crisma te vel oleo sancto in sortilegijs vl̄ in cantatiōibus ⁊ huiꝰ.est magnuz sacrilegiuz. Et similiter itera re sacramenta nō iteranda vt baptismum confirmationem ⁊ ordinationez: vel etiam in ipsis uel alijs iterare formas sacramentorum sine causa rationabili:uel materias eorum ineptas prepara re:ut vinuz quasi marcidum ⁊ farinam nō bene purgatam vel quasi corruptaz vel huiꝰ. nō asqz sacrilegio est graui. Similiter ex incuria dimittere eucharistiaz corrumpi. Uasa quoqz sacra ⁊ vestes sacras ⁊ alia ornamenta ecclesie:⁊ multo magis reliquias sanctorū irreuerenter tractare:vl̄ in mundas tenere ⁊ laicos vti in suis representatiōibus his q̄ sacratas sūt magnū sacrilegiuz ē. Et quātum huiꝰ.loco displiceant ostenditur Danielis.v. Ubi legitur q̄ cum Balthasar fecisset,apportari vasa aurea que asportauerat pater suus vel auꝰ Nabuchodonosor de templo dei de Hierusalez ⁊ eis vteretur: vidit digitos scribentes in pariete contra eum. Mane Techel Phares:per que verba fuit sibi significatum vt Daniel exposuit q̄ ei auferendum erat regnum:quod nocte sequēti euenit. Nam ingresso Dario cum exercitu suo in ciuitatem capta est:⁊ ipse Balthasar interfectus. Quam historiam recitat canon de conse. dis.i. Uestimenta:ad terrorem vt caueant sibi laici ab vsu ⁊ tactu talium. O q̄ detestabilis est incuria quorundam clericoruz qui calices permittunt rubigine destrui tobalias ⁊ pallas altaris ⁊ corpalia turpissima remanere:casulas ⁊ alia paramenta totaliter dilacerari. Et tamē ipsi miserrimi nō paterentur talibus vestibus indui.aut talibus tobaleis mensam suam parari. Et quid sunt ista nisi sacrilegia et magna irreuerentia ad sacramēta ⁊ sacra:ideo magna punitiōe digni diuina ⁊ humana. Pro istis ergo ingemiscens psalmista ait. O deus venerunt gentes in hereditatem tuam. qui in eo ostendunt se gentiles ⁊ infideles q̄ ita irreuerenter se habēt ad sacramenta et sacra tua. Et hoc de primo.

Quantuz ad secū .§. vi.

dum.s.sacrilegium commissū circa loca sacra dic̄ Polluerūt tēplū sanctū tuū. Templū dicitur a ꝙ templādo:quia ad hoc institutū est vt cōtēpletur ibi deꝰ orādo ⁊ cōtēplando ⁊ meditando. Unde ps. Adorabo ad tēplū sēm tuū. Et xp̄s Luc.ix. ait Scriptum ē.s.Isa.lvj. Domus mea domꝰ orationis vocabit Quānis.n.deꝰ cū spūs sit nō capiatur loco nec locū ex se ēqrit vt exaudiat q̄ vbiqz ē:tñ in veteri ⁊ nouo testamēto voluit hīe spāle tabernaculū vel tēplū seu eccl̄ias ad cultū suum ꝓpter ipos adorātes hoies q̄ sūt corporales vt.s. accedētes ad ipm locū cū hac cogitatione q̄ locꝰ ille deputatus ē ad colēdū ⁊ adorandū deū cum maiori reuerētia ⁊ affectu accederēt ⁊ manerent i eo:⁊ inde ꝙsequēt efficatius oīones hoiuz exaudirentur:vt dic̄.b.Tho.p̄ma scōe.q.cij. Ex benedictiōe aūt ⁊ mlto magi ex ꝙsecratiōe ipsius tēpli recipit locus quādaz vtutē vt diabolꝰ nō tātum possit imaginatiōibꝰ vitiozz homines infestare ut dicit.b.Tho.scōa.q̄. Sz istud tēpluz māle polluit seu violat ꝓ multiplex sacrilegiū: ⁊ mlto magi tēplū rōnale. Quod q̄dē pmaxie dicūtur tēpluz dei hi q̄ sūt dino obsequio mancipati vt clerici ⁊ religiosi ꝙsecrati:vl̄ ꝓ solēnez ꝓfessionē vl̄ ꝓ ordiatiōnē. Uñ ⁊ ēligio dī sacra ⁊ ordinel sacri: ⁊ caste vi uētes ad qō illi tenent ex voto:tēplum sunt spūs scī:inqt Lucia vgo ⁊ martyr. Et p̄mo q̄dē violatur ⁊ polluit tēplū māle per opꝰ carnale ibi ꝓpetratū ita q̄ idiget recōciliatiōe p̄cipue ꝑz Hosti. cū ē maifestū. Et sic ꝓphanatū fuit tēplū dei ab

¶ sacrilegiū committit in tēplo spūali. et māle.

¶ emēdi polluti et violati ꝓ opꝰ mmale. et mlti ret nōn liti nunc. si fierēt mgs festiū.

Antiocho rege: de quo dicit. ij. Mach. iij. q̄ templū erat luxuria plenū ⁊ cōmessationibus ⁊ scortantiū cū meretricib⁹: vltroq; se mulieres ingerebāt faciētes itus q̄ nō licebat sed nō euasit ipunit⁹ impius rex de tāto sacrilegio. Nam ⁊ in itinē constitutus cecidit i curru suo ⁊ vmbus scaturiētib⁹ corpus eius itolerabili fetore exercitū grauās cōporaliter ⁊ ēnaliter mortu⁹ est i maximis doloribus. Q̄ etiā ibi residēāt mulieres pate i hitu meretricio ad capiēdas aīas iuuenesq; discurrentes ad ꝓuocādū eas: nōne magnū sacrilegiū videtur ⁊ domū orōnis fieri spelūcam latronū: vt vificet illud ꝓphe. Oculus me⁹ depredat⁹ est aīam meā quia vt ait vītas ipa q̄ mēteri non pōt. Qui viderit mulierē ad cōcupiscendū eam iaz mechatus ē eā in corde suo. Mach. v. Sed q̄ etiaz ibi tripudient vel ludāt: multo grauī⁹ sacrilegiū est: ⁊ male pōt excusari a ꝑ̄ccato mortali. Templū aūt humanale corporis, clericoꝝ ⁊ religiosorum cū violatur ꝑ opera carnalia sacrilegium ē tāto sceleratius quāto ꝑ ꝓpriuſ ē templū dei q̄ domus materialis cū ibi essentialiter inhitet: ⁊ ꝑ gratiam i creatura rationali. Quicūq; violauerit tēpluz dei ait Apl's. i. Cor'. iij. dispdet illum deus. i. in diuersas ptes perdet: aiaz. s. ad inferos iudicādo famā subtrahendo: ⁊ substantiam diminuēdo. Cōiter .n tales male fortunātur ⁊ efficiūtur ifames. Si. .n. spōsus terrenus sufferre nō pōt spōsam suam adulrare sed repudiat: aliq̄n etiā occidit cū adultero: multo magis credēduz ē xp̄m grauissime idignari q̄ spōsa sua. s. anima clerici uel religiosi alii adhereat: ⁊ per carnalia opa fidem ei frāgat. Et hoc est quod dicit Greg. de hui⁹. Si. n. int̄ hoies solet bone fidei cōtractus nulla rōne dissolui q̄to magis pollicitatio ista quā cum deo pepigit. s. per votū solui sine vindicta non poterit. xxvij. q. vj. Uiduas. Et ad hoc plurimū inducunt accessus ad monasteria monialiū cū vanitatibus mulieꝝ ⁊ tripudia que fiūt ibi ⁊ cōuiuia ⁊ cōfabulatiōes rerum mūdanarum ut clericoꝝ ⁊ religiosorum nimia familiaritate cū eis. Unde in decret'. cauet q̄ rarus debz esse ad eas access⁹ ⁊ cū magna cautela ⁊ breuis oio locutio. xvij. q. ij. In decia. Bñ ergo dici potest. Polluerūt templuz sanctū tuuz Secūdo polluitur seu violatur templum dei materiale per sanguis effusionē violenter ibi factam ⁊ indiget tunc reconciliatione: de ꝯse. dis'. i. Uesti mēta. In hoc sacrilegium incidit. Joas rex iuda q̄ fecit lapidare Zachariam filiuz Barachie. i. Joiade summi sacerdot' inter templuz ⁊ altare: ut h̄. scōo paralipo. xxiiij. post quod male fortunatus ē. Ad sacrilegium etiaz pertinet extrahere de tēplo per vim cōfugientem ad ipsuz siue ꝓpter debituz siue ꝓpter maleficium quodcūq;. Talis. n. ibi debet esse securus: nec pōt ꝑ vim extrahi nisi eēt publicus latro. xvij. q. iij. Sicut vel nocturnus depopulator agroꝝ: vel iniuriam, feciſſet loco sacro: extra de imu. eccl. Inter. Templū rationale polluit ⁊ violat ꝑ sacrilegiū qui manus iniecit violentas in clericum uel religiosum vel religiosaz: ⁊ talis non solum peccat mortaliter sed etiam incidit in excōicationez maiorē: nec potest absolui circa sedem apostolicam si iniuria fuit enormis: puta vulneratione: incarcerationē: notabilem ꝑcussionem. xvij. q. iij. Si quis suadente. Idem si hostiliter quis insequitur cardinales. Idem si facbanniri vel exilio tradere, episcopū loci: de peni. Si quis in cle. Sed de his excōicationibus declarationem habes diffuse in quarta pte. ti. ꝓmi. c. .ij. ⁊ iij. Tertio sacrilegium cōmittitur ⁊ polluitur dei templū ꝑ incēdiū vel effractionē ipius vel loci religiosi: quod factū ē a Nabuchodonosor circa templuz dei ut ꝓdixerat psalmista dicēs Incēderēt igni sanctuariū tuū: sed in bouem exhomie cōuersus ē vt dicit Aug⁹. ꝓpter superbiaz suā. xvij. q. iij. Miror Nichanor strenuus in armis dux exercitus Antiochi quia minatus ē destruere tēpluz dei: victus est ⁊ occisus in bello cum exercitu suo a Juda machabeo ⁊ dextra quā extenderat cōtra tēpluz cōminādo suspensa ē cōtra templum: ⁊ lingua eius per pticulas auibus tradita est: vt habetur. ij. Mach. vij. Ꝓpter h etiam incurrit excōicatio maior: vt extra de sen. exco. Tua ⁊. c. Conquesti. Et de hoc habes diffuse inquarta parte. ti. ꝓmi. De multiplici etiaz pena horum sacrilegiorum: habes supra eo. c. §. ij.

Cōmittitur insuper irreuerentia locis sacris ꝑ alios modos: vt faciendo de eis stabulum ꝑ iumentis: aut tabernaz ad cōmedēdū uel bibēdum: vel lectisternia ponendo: vel victualia ⁊ supellectilia extra casum necessitatis: ⁊ emendo ⁊ vendendo i eis: quod tanq̄ sacrilegium detestando christus eiecit flagellis ementes ⁊ vendentes nō quidem i templo sed in atrijs templi: quod minus est. Refert magister i historijs scolastic⁹ q̄ postq̄ magn⁹ Pōpeius deuicta Judea ⁊ facta tributaria Romanis: stabulari fecit equos in templo dei Hierosolomis: semper postea fuit deuictus: ⁊ demuz decapitatus qui prius fuerat fortūatissimus. Theodoricus etiam narrat q̄ quidam Julianus prefectus orientis apud Anthiochiam intrans ecclesiā minxit contra altare dei. Sed paucis diebus inter iectis visceribus putrefactis interijt emittens stercora per os. Per istos ergo modos fideles polluerunt templū sanctū tuū dñe. Sed ecōtra statuit ecclesia extra de immu. eccle. Decet domum li. vj. q̄ ad ecclesiam sit humilis ⁊ deuot⁹ accessus: nec ibi fiant parlamenta nec iudicia vel vaniloquia. sed auditio ⁊ meditatio attenta diuinoꝝ.

Quātum ad ter §. VII

tium ꝓncipale. Sacrilegium ꝑpetratur circa res

p sacrilegiū ē. etiaz defraudare p̄ plures malos.

Capitulū Vicesimūsecūduz.

ipsas ecclesiarū: eas auferendo uel etiam eis abutendo. Unde dicit ps. Posuerūt Hierusalem. i. ecclesiam in pomoz custodiā. Quādo fructus sī in agro fit aliquādo aliquod tugurīū ad habitandum p̄ custodiendis illis: sed ipsis recollectis deseritur tugurīū: z sic ex se paulatim ruit. Locus etiam vbi custodiūtur poma in domo ē cōiter locus vilis et desolatus. Sic prelati uel seculares ostēdūt habere aliquā curam de ecclesijs qñ ē tēpus messium vel vindemiarū ut decimas z oblationes recipiāt z fructus possessionū: sed his perceptis nō amplius curāt de eis p̄mittētes destrui z ruere: cum tñ scōm iura vna ex quattuor partibus redditūū ecclesie debet p̄uēti in reparationez fabrice: vt. xvij. q. ij. Quattuor. Locus etiā pomorum satis patulus ē: z plures accipiūt de familia vel domo: z mures etiaz rodunt. Sic bona ecclesie familiares p̄sanguinei z q̄ ea p̄curant furātur z hoies bestiales etiam p̄sumūt. Sed ut dic̄ Hiero⁹. Ecclesiam defraudare sacrilegiū est. xij. q. ij. Gloria. Hinc z. Bonifacius papa ait. Nulli licet ignorare q̄ oē quod dño consecratur. i. datur fz glo. siue fuerit homo siue aīal siue ager: vel q̄cq̄d fuerit dño semel cōsecratum. i. datuz sanctū scōz erit dño. i. ad vsum sacerdotū qui debent sancti esse ptinebit ad ius ptīet sacerdotū. Propter qō inexcusabilis erit omnis qui a dño z ecclesia cui p̄petunt aufert vastat z inuadit uel capit: z vsqz ad emēdationē ecclesieqz satisfactionez vt sacrilegus iudicetur: etsi emendare noluerit excommunicetur. xij. q. ij. Nulli.

Quantum aūtē .§. VIII.

displiceat deo auferre res ecclesie vel templo res alias manifeste oñditur p̄ exēplum Heliodori. Hic. n. cū fuisset missus a rege Hierosolimā ut acciperet multas pecuias qs audiuerat esse in tēplo dei: cum itrasset in templū ut eas auferret apparuerūt ei tres angeli in forīa hūana. Unus q̄dem eq̄ster armat⁹ cuius equ⁹ pedibus āteriorib⁹ percutiens pect⁹ Heliodori in tram p̄strauit. Alij vero duo sequētes pedestres ipsū accipiētes flagellare cepūt acerrīe: ita ut mortu⁹ fuisset nisi Onias sum⁹ pōtifex p̄ eius vita orasset: qō et obtinuit: vt hī i scō. Mach. Narrat z Justinus q̄ Brēmis dux gallorum venit cū vj. milib⁹ p̄tra grecos: z spoliū bouum satiatus ac deoz templa āhelabat volēs rapere q̄ in templo Apollinis p̄ciosa erāt. Ueniēs igitur sup⁹ hūit obuiā quattuor milia hoīuz q̄ nihil potuerūt p̄tra tantū exēcitū: sed potuit de⁹ qui suā iniquam intētiōez cognouit. Naz subito facto terremotu permaximo z cadēte pte mōtis Parnasi vbi tēplū erat: oppressit magnam ptem exercit⁹: deīde grādo z pluuia cadēs decelo exterruit: z ipse Brēmis ex dolore se ipsū occidit: sicqz reliqui fugientes mōtui sūt ut vnus nō remaneret

p aūtē rep auferre mltū deo displiceret.

Dionysius quoqz dñs magnus z tirānus in Sicilia ex potentissimo dñio ad tantā deuenit miseriam vt in senectute sua magister fieret puerorum ad quaz miseriā creditur deuenisse q̄a culturam deoz cōtēpsit: ut dicit Ualerius. Dicit ēt sacrilegiuz nō solū cū aufertur sacrum de loco sacro ut calices paramēta: z hui⁹. de ecclesia: sed etiā cum tollitur sacruz de nō sacro: vt p̄dicta existētia extra ecclesiam vel locū sacrū. Et insuper cuz aufertur nō sacrū de sacro: vt qui furatur in ecclia que nō sūt sacra ut pecuniā siue ecclesie siue secularīū personarum: vt. xvij. q. iij. Quisquis Hiero⁹. ēt dicit q̄ clerici qui possūt sustentari de bonis parentum: z de bonis ecclesie volunt nutrīri: sacrilegium incurrunt z p̄mittunt: z per abusum taliuz iudicium sibi manducant z bibunt. xvj. q. i. Qñ Quod intelligit qñ non deseruiunt ecclesie ipi se cūdū glo. vel ēt si deseruiūt ecclesie que ab ecclia recipiuntur in malos vsus conuertūt vt in ludis focarijs z hui⁹. Usurpātes patronatuz aut bona vacantiū ecclesiarum vltra sacrilegium sūt excōicati: vt habes in quarta pte. ti. p̄mi. c. Nō soluentes legata facta pūs locis facientes statuta contra ecclesiasticam libertatem: vel iudicātes fm ea alienantes bona ecclesiaz vel monasterioruz p̄tra debitam forīam trahētes clericos ad iudicia secularia sacrilegium cōmittūt: de quib⁹ vide supra eo. c. §. iij. qui incipit. Qui detinēt.

Capīm. xxij. de. Proditione.

Roditio ponitur

a Greg. i li. xxxi. mo. al. ite filiaſ auaricie quia cōiter p̄cedit ab ea. Et potest describi sic q̄ sit quedam deceptio facta p̄tra dñm uel familiares suos in damnū rerum uel p̄sone aut manifestationē secretorū eorū. Et de hac p̄phetās ps. cōtra xp̄m per iudam patrata in p̄sona ipsius xp̄i sic ait. Homo pacis mee in quo spaui: qui edebat panes meos magnificauit sup me supplātatiōnē. Ubi tria videda sūt Primo p̄iunctio famliaris. ibi. Homo pacis mee in quo spa. q̄ ede. pa. meos
Secūdo p̄ditio criminalis. ibi. magnifi. supplā.
Tertio offensio p̄sonalis. ibi. sup me.

Quātuz ad primuz. §. I.

Sciendum est: vt dicit Boetius q̄ nulla peior pestis ad nocendum q̄ familiaris inimicus. Et rō ē quia cū ab eo quis sibi non cauet multiplicit̄ pōt nocere: habuit autem christus familiaritatem cū iuda: quia cum eo continue conuersabatur: z familaritas eius ostenditur in dicto versu ex trib⁹. .s. ex beniuolentia: ex confidentia: et ex beneficentia. Beniuolentia ad eum notat cum ait. Homo

pacis mee. i. cū quo habebā pacez: utpote ḟa meum ipsū feci discipulū: z ex spāli amore z benivolētia in aplm elegeram ut esset ex sacrato duodenario numero senatorū vnus ꝗbus secreta sūt reserata. Vos inq̄t ipse eis dixi amicos: quia vobis oia nota feci. Joh. xv. Cōfidēciaz insinuat cuz additur i quo spaui. i. ꝓfidi. Sed q̄rit aliq̄s quomodo xp̄s sperauit seu cōfidit in iuda cuz scriptū sit Hiere. xvij. Maledictus vir q̄ cōfidit in homine Cui citius rn̄detur q̄ ꝓfidētia q̄ iducit maledictionem dīnā seu reprobatiōez est ꝓfidentia inherentie finalis cū. s. quis ita ꝓfidit in aliquo vt totum suū adiutoriū ab eo expectet. Sic aūt xp̄s in nulla cōfidit creatura: nec etiā electi eius. Est aūt cōfidentia suffragātie ist̄rumētalis: z ista est licita et neccia hūane ꝙuersationi. Nullus. n. sibi ipi' suffi cit: vnde indigēs alteri' ope oportet q̄ ꝓfidat de eo q̄. s. instrumētaliter eū ꝙuuabit i eo quod req̄rit. Sic xp̄s spauit in iuda. i. ꝓfidit. i. ostendit se ꝓfidere de eo in q̄tum sibi cōmisit seruare loculos vbi cōsuabāt pecuie xp̄o elemosynaliter date ad ꝙuidendū neccitatib' suis z suoꝝ: vt dicit Aug'. ac si eēt fidelis cum tñ sciret eū furē vl' ut dic̄ glo. ꝓfidit nō ꝑse sed per mēbra sua. i. ap̄los qui credebāt iudam ipm esse fidelez z bonū ut ceri. Beni ficentiam ad eū declarat dicens: qui edebat pāes meos. Triplicē aūt panem ei xp̄s dedit ad esum pro maximo beneficio. s.

Panem doctrinalem.
Panem sacramētalem.
Panem materialem.

¶ panē triplicē ꝓ dedit ad mādu candū iude. ꝙ magnū bñficium.

¶Panis doctrina. §. II.

¶ doctrina ñ intēdē panē ap̄o datus.

lis est sacra doctrina veritatis: de qua Eccl. xv. dī Cibauit illū pāe vite z itellect'. Et Ecclīastes. xj. Mitte panem tuū super transeūtes aquas. i. porrige doctrinam eis qui sūt in aquis tribulationū vt roborētur uel i aḋs ꝓpunctionis pcōrum ut spe cōsolētur uel eis qui calcant z deserūt delitias delectationū ut in spūalibus delectentur. Istū panem edebat iudas qui frequētissime imo ꝓtinue audiebat doctrinam xp̄i iducentez ad cōtemptū terrenoꝝ. Et ipe etiā cum certeris ap̄lis ad p̄dicādum eā missus fuit: vt expresse dicit Aug'. i. q. i. Christus. Sed tāre beneficentie oblitus veritatē perdidit. Ipsum aūt imitantur p̄dicatores qui vitatē in mēdaciū mutant falsa pp̄lis predicando ut placeant: vel veritates necessarias cū expedit reticendo ne displiceant. Unde Chrisō'. Non solum ille ꝓditor est veritatis qui trāsgrediēs veritatez palam ꝓ veritate mēdaciū loquitur: sed etiaz ille qui nō libere pronūciat veritatem quā libere defendere cōuenit proditor est veritatis. Nam sicut sacerdos debitor est vt ueritatem quaz audiuit a deo in scripturis sacris libere predicet: si laic' ōbitor est ut vitatem quā audiuit a sacerdotibus ꝓbataz quidem in scripturis defēdat fiducialiter: quod si non fecerit ꝓdidit veritatem: ḥ ille. xj. q. ij. Nolite. Xp̄s aūt est veritas: z sic per similitudinem dicitur prodere xp̄m. Et hoc quo ad necessaria ad salutem: z cum extat neccium. Nō. n. semper oportet nec decet oñem veritatem dicere ul' populis predicare z si nūq̄ debeat mēdacium dici etiam ad profectuz audientiū quia ut ait Ap̄s Deus nō indiget nio mēdacio.

¶ p̄hmoꝝ debēt inſmoꝝ ñ intēdē dñō. et mēdaciū inuere.

¶Panis sacramē. §. III.

talis est precipue eucharistia. Uñ de ipso loquēs dominus Jesus Joh. vj. ait. Panis quem ego dabo caro est pro mundi vita. Et. ps. Panem angelorum māducauit homo: z cibaria misit eis in abundantia. Utitur preterito pro futuro more ꝓphetico. i. manducabit z mittet: panis autē angelorum est deus. Cibaria autē dicit in plurali ḋa non soluz in sacramētali pane ē deus: sed z caro christi z sanguis z anima. Hunc panez cōmedit iudas in vltima cena. s. eucharistie cum alīs. Uñ Aug'. super psalteriū. Xp̄s qui fecit nobis. i. quale exemplū tribuit qui tanta patientia suū prodi torem vsq; ad mortē sustinuit ut ei primo eucharistiam propo oze cōfectam suis manibus tradēt. i. q. i. Xp̄s. Sed tanti beneficij ingratissim' mox ipsum ꝓdidit oculo quod nūc datur in missa in signum cōionis: quia est sacrametnū vnitatis et pacis cui assimilātur sumētes sacramētuz cuz cōsciencia mortalis peccati: z incōtriti accendentes vt amici z osculātes z sibi viuentes per cōionem sed tradentes eum in manus inimicoruz per malam dispositionē. i. demonū z peccatorū quibus sunt pleni ꝙtum in eis est. Unde Hiero'. Dic mihi sacerdos: dic mihi clerice: quomodo cisdem labijs quibus osculatus es labia meretricum oscularis filium virginis? O iuda: osculo filiuz hominis tradis? Et assimilat tales iude proditori. Et idez de accedentibus cū alīs criminalibus.

¶Panis materia. §. IIII.

lis: nomine in scriptura sacra comprehēditur oē necessarium ad vitaz humanā. Et hoc modo debemus intendere cum postulamus in oratiōe dominicali. Panem nostrum quottidianuz da nobis hodie. i. in presenti tempore: hec sunt nobis necessaria ad vitam panis z vinum et oleuz z vestimentum z alia necessaria. Hunc panez edebat iudas sibi a domino procuratum. Et vide mirabilem domini clementiam z beneficentiam: quia eum sciebat inclinatum ad cupiditatem ut posset satisfacere sue auaricie aliqualiter ne oio carens pecunia induceretur ad faciendū ꝓditionē ꝓmisit sibi loculos ut inde posset auferre aliqua per

Capitulū Vigesimumsecūdū.

mittens minus malū. s. furti vt cessaret a grauio
ri. s. ꝓditionis ex ipsa rei dispositōne. Sed ignis
auaricie nūquā dicit sufficit. puē. xxx. Ad tantū
eū nefas auaricia duxit vt magistrū benefactorē
z dñm sūmū uendēdo ꝓderz ꝓ vilissimo precio
huic aūt pessio ꝓditori cōparari oñdit Beda:
ꝓpecunia dicentes falsa testionia in iudicijs z hꝫ
z discordantes a veritate ꝓ sua ꝫmodita. Unī
sup Mar. sic ait tractans illud Mar. xiiij. Abijt
iudas ad sūmos sacerdotes: z ꝓstituerūt ei pecu
niam se daturos vt eū proderet. Multi hodie in
de zelus quia dñm z magistrū suū deūcꝫ ꝓ pecu
niam vēdidit velud īmane z nephariū exhorrēt
nec tamē cauent. Nā cū pro mūeribus falsū ꝓtra
quēlibet testioniū dicunt: ꝓfecto quia ueritatez
ꝓ pecunia negant: deū pro pecunia uēdūt. Ipse
enī dicit. Ego sū veritas. Cū societatē fraternitat
aliqua discordie peste cōmaculāt: deū produnt:
quia deus charitas ē. Qui ergo veritatis z chari
tatis iussa spernūt: deuz qui ueritas z charitas ē
ꝓdunt. Maxie. n. cū non infirmitate: vel igrātia
peccāt: sed in similitudinē inde querūt opportūi
tatē ꝛc. xi. q. iij. Abijt. Non tamen intelligenduz
ē ut ꝓdōi ita grauiē peccēt vt iudas ꝛsi dānabiliē.

Quantum ad secū. §. V.

dum notaē proditio crimialis: cui dr. Magnifica
uit. i. magnā fecit supplātationem. i. deceptionez
In euangelio dicit Joh. xiij. vbi hoc dictū allega
tur. Qui māducat panē meū leuabit contra me
calcaneū suum: qō ē assūptum ex alia translatōe
z in idē sonat. Leuabit calcaneū quo res multuz
ꝑmitur. i. erigetur cōtra me ad cōculcādū me in
mortē ꝓ proditionē suaz. Est aūt ꝓditio magnū
zelus sūme odiosū deo z hoibus. Nil. n. ita nocet
hūane ḉeti z bono cōi: hic oriūtur maxia odia:
scandala: homicidia: latrocinia ciuitatū: z regno
rū exterminia. Fit āt proditio tribus modis. Pri
mo in rebus z dominijs. Secūdo i capiendis
z occidēdis personis. Tertio in reuelandis se
cretis. Prio fit proditō qñ quis māifestat res
ocultas dñi sui: amici vel noti sui maliciose alīs
vt eas auferāt: z ꝑcipue ūmici sui: vel etiam cum
ciuitatē uel castruz dñi sui uel amici opatur vt a
mittat z ipse uel aliuꝰ iniuste accipiat. Et in utro
qz cāu ultra graue mortale ꝓpetratū tenetur tal
ad restōnez oīs dāni tā ipsis dñis z aīcis suis ḡz a
lijs ide dānificatis ēt si ipse nullā utilitatē inde se
quat ꝓ illā ĩgulā. Qui occasionē dāni dat: dam
nū īferre uidet: extra de ūur. z dam. da. c. Si cul
pa z. xi. q. iij. Qui cōsēuit cū glo. Talis fuit proditio Absolōis q̄ sub specie voti iplēdi traxit ad se
populū z cōgregauit i Ebron. Et facta cōiuratō
ne cōtra p̄em: ꝓditorie abstulit regnū patri suo
Dauid. Sed ḡz citiuꝰ recepit qō meruit. Nam ze
manēte suspēso in quercu ꝓ capillos sub qua eq̄
ster trāsibat. Joab hoc audiēs tribus lāceis eum
iterfecit. Historiā habes diffuse. ij. Reg. xviij.
Secūdo fit ꝓditio circa psōas ut capiātur ab ini
micis vel occidātur. Sic Dalida ꝓdidit Sāsonē
Nā cum ad ipoꝛtunā eius requisitōnē māifestaꝰ
set ei i quo erat fortitudo eius: vocatis ad se phi
listeis eius ūmicis a quibus acceperat pecuniam
ꝓditorie caput ipsius Sāsonis dormiētis in geni
bus eius abradi fecit: z excitatū tradidit philiste
is: vt scribit iudicum. xvj. Sic Joab osculans A
masa sibi obuiāte ut aīco: gladio proditorie occi
dit euz. ij. Regū. xx. Et Dauid per litteras prodi
torie fecit Uriam occidi. ij. Regum. xi. Sic iudaꝰ
osculo filiū hois tradens iudeis vt caperēt z occi
derent magnā fecit supplātationē. i. deceptionez
magnificauit. Tertio mō fit proditio circa se
creta reuelata: vt cū quis cōsilia z secretos tracta
tus dñi sui uel ciuitaē sue reuelat ūmicis vel alīs
q̄bus nō debz: puer. xj. qui ābulat fraudulenter
reuelat archana: qui āt fidelis ē celat amici com
missuz. Siqui tamē aliqua illicita tractarēt i no
cumentuz alicuius uel aliquorum cōtra iusticiaz
ñ male facēt reuelādo eis talia secreta vt sibi poꝰ
sent cauere ab iniustis nocumētis modo tamē ō
bito z quātū fieri pōt sine scandalo: ar. xxiij. q. 3.
Ostendit: z di. lxxxiij. p totū: z. xxij. q. v. Hoc vi
detur. Exēplū i Chusi qui simulans se aīcuz Ab
salonis vocatus ad cōciliū dissipauit concilium
Achitophel quod erat contra Dauid: ac reuela
uit ei que tractata fuerunt in concilio per filios
Abiathar ut sibi prouideret: vt habetur. ij. regū
vij. Heliseus etiam propheta reuelauit regi Jsra
hel consilia secreta regis Syrie de his in quibuꝰ
iniuste querebat illi nocere: hoc tamen habebat
ex reuelatione spūssancti. iiij. regum. vj. Sed et
cum quis peccatum alicuius notabile ocultum
manifestat alīs publice corripiendo: siue socius
siue prelatus dicitur ꝓditor. Unde Aug. Si eū
scilicz ocultum peccatorem uis publice arguere
nō eris correptor sed ꝓditor. ij. q. i. Si peccaue
rit. Similiter si sacerdos occulto pcōri etiam ex
communicato deneget i publico sacīamta vl ab
stineat a communioe eius publice proditor est cri
minis. Et hoc prohibetur. vj. q. ij. Si tm: z mlto
magis que habet in cōfessiōe manifestās proditō
est: z punit si conuicit: extra de peni. z remi. Oīs
Si quis etiam litteraꝰ clausas alicuius legat ad
uertēter vt sciat secreta eius: proditor est et mor
taliter peccat: nisi forte ex quadam subita leuita
te vel ignorātia faciat: cuz illi notabilem ūuriam
faciat z scandala multa possent euenire. Et hoc
nisi legens esset prelatus eius: vel alius spez ponēs
in ratihabitōne: vel nisi esset manifestus aduersa
rius eius dubitans ne aliquid ibi tractetur cōtra
eum. Debuit. n. scribens sibi prouidere ne deueni
rent ad manuꝰ aduersarij.

Quantum ad ter .§.VI

tiū pricipale notatur offēsio pſone christi: ibi: ſu per me. Maxia pena ē hoi cum videt ſe ꝑdituꝫ ab aīco ⁊ beneficiato. Ut ergo nullū genuſ pene deceāt Christi paſſiōi: ideo pmiſit ſe ꝑdi ab aīco vnde ut ſingularē penā ſuam exprimens ipſā ꝑ ditiōem: Jheſus in vltima cena turbatus eſt ſpū .i. alteratus: ⁊ multū afflictus conſideraſ penam ipſius proditiōis fiende per iudam. Sic̄ ergo pa tienter tulit proditionē ſuā: ſic ⁊ nos debem⁹ fer re deceptiones ⁊ proditiones patienter.

Queritur cum qs. §. VII

poſſidet iniuſte aliquā ciuitatem vel caſtrū: quia .ſ. uſurpauit a uero ⁊ legitimo dño: ſi ciuis ſ̄ ſub ditus talis iuſti poſſeſſoris: vel alius occulte opet vt amittat talē ciuitatē vel caſtrū: ⁊ recupet uer⁹ dñs eius ſi peccat. Ad qō reſpōdetur: q̄ aut hoc agit ex cupiditate: vel odio: aut ex zelo iuſticie. Si ꝑmo mō: puta quia inde cōſequitur ꝑmium tēporale: vt fieri cōſueuit in h⁹. nulli dubiū quin peccet mortaliter: Radice eni infecta itentōis pe ſte cupiditatis: q̄ ē radix oīm maloꝝ nō pōt ſeq̄ i de niſi fruct⁹ mortiferus dānatiōis: ar. i. q. i. ferē Nō tam̄ tenebit ei qui iuſte poſſidebat: ⁊ ſi ami ſit: quia rē ſuā ꝑpio dño reſtituit: ⁊ ſi nō debito mō. Unde ⁊ Abner capitane⁹ exercit⁹ Jſboſeth q̄ ex idignatiōe cōcepta cōtra eū ꝑ iuſta ꝛprehē ſiōe: ac ēt ſpe tēporalis remūeratōnis q̄ſiuit tra dere dñiuꝫ regni iſrahel: qō iniuſte tenebat Jſbo ſeht filiuſ Saul: Dauid ad quē de iure ſpectabat dño illi ꝓcedēte: iuſto dī iudicio ꝑditōie a Joab occiſus ē: vt hētur. ij. Regū. iij. Si āt ex zelo iuſti cie mouet totaliter vel etiā prīcipal'r: q̄ ſperat ēt ſecūdario ide cōſequi aliquā remūeratiōnē tēpo ralē q̄uis prīcipaliter īducat ex iuſticia: nō uidet peccare: quia quilibet debet ꝑximum iuuare ex charitate: ſicut in pſona: ita in rebus. Et ad hoc uidet facē quod ait Damaſuſ papa. Qui pōt ob uiare ⁊ pturbaī puerſos: ⁊ nō facit: nihil ē aliud q̄ fauere ipietati eoꝝ. Nec caret ſcrupulo ſocie tatis occulte q̄ manifeſto facinori deſinit obuiare xxiij. q. iij. qui pōt. Et q̄uis prīcipaliter hoc itel ligat de his q̄ hñt publicā poteſtatez: qui ad hoc tenētur neceſſario ex eoꝝ offō: tam̄ etiā alīs pñt facē hoc ex quadā charitate: ⁊ hoc q̄ñ uer⁹ ⁊ legi timus dñs nō pōt alio mō recupare ſuā ciuitatē uel caſtꝝ p ſupiorē vel aliū. Et ex tali proditiōe veriſi'r creditur nō ſeq̄ mors v'l ſcādalū alicuius Unde ⁊ Joiada ſūmus ſacerdos ⁊ iuſtus dñiuꝫ īgni iuda quod ſibi uſurpauerat. Athalia tyrā nice ab ea abſtulit facta cōiuratiōe cōtra eam ſā cte ⁊ iuſte: ⁊ iſtituit Joas filio Ochozie qui erat tūc ſeptē annoꝝ ad quē de iure ſpectabat vt ha betur. iij. regū. xj. Sed ſi hec fieri nō pñt ſic mō tibus hoīm ⁊ pturbationibus ⁊ ſcādalis aliorū nullo mō hoc attētandū. Unde Amb. Si nō pt alteri ſubuēiri: niſi alter ledaī: ꝓmodius ē neutꝝ iuuare q̄ꝫ grauare altez. xiij. q. v. denq̄. Et q̄a raro ⁊ quaſi nūquā iſta fieri poſſunt ſine morte hoīm ⁊ multis ſcādalis: ideo nemini cōſulēdum nec p̄dicādū h̄ agē: cū ſēp abſtinere oporteat cle ricos cōſilijs ⁊ coopatiōe vbi mors hoīm pt ac cidere ēt pro iuſta cā: tum ꝓpter vitandam irre gularitatē: tū ꝓpter ſcandalum hoīm quod in ſequitur: tū ꝓpter horrorē effuſiōis hūani ſan guinis. Uñ Grego. Si i morte lōgobardorū me miſcere voluiſſē hodie lōgobardorū gens nec re gē nec ducē haberet: ſed quia deum timeo i mor te cuiuſlibet hominis me miſcere formido. xxiij. q. viij. ſi in morte.

Queritur utrum hoſtez

capitalē alicuius dominī uel cōitatis iniuſte agē tis vel bellātis cōtra ipſū dñm uel ciuitatē ſit luci tum proditorie occidē: puta per venenū ⁊ h⁹. p pinatū a ſuis fāiliaribus? Ad quod uidet dicēdū q̄ nulli licet priuate perſone aliū occidē quocū q̄ mō ēt q̄ztūcūq̄ malū ⁊ nociuū niſi in bello iu ſto vel ſe defēdēdo: ſi hoc nō fit ꝑditorie. Et rō ē q̄ia cōtra dñi ꝑceptū ē: ar. xxiij. q. v. de occiden dis: ⁊ c. ſi ñ licet. Sed nec ēt inducē aliquez ad ꝑ pinādū uenenū hoſti: quod nō fit cōiter niſi per familiares ⁊ aīcos: quia nulli licet īducē aliuꝫ ad mortale cū ſit cōtra charitatē. Nec faciēda ſunt mala vt euēiant bona ſecūdū Apoſtolū quod fi ēret ſi aliqua ſuaſiōe uel ꝑmiſſiōe quis inſtigare tur ad h⁹. ſicut nec licet īducē aliū ad mutuandū ad uſurā q̄ ad hoc paratus non ſit ſecūdum. b. Tho. in ſumma. Offerēte aūt ſe aliquo ad hoc faciēdū cū iam pactum ſit in eo: nō uidet illiciuꝫ uti mala uolūtate eius in bonū ſuū ei aliquid ꝑ mittēdo ob liberationē ſuaꝫ ab hoſte iniuſte gra uante ipſum. Habenti enim iuſtum belluꝫ cōtra aliquē lz occidere eum ſecūdū Aug. xxiij. q. i. q̄d culpaī: ac ēt uti inſidijs. xxiij. q. ij. dñſ. Sicut ēgo parato ad fenerāduꝫ licet ab eo accipē mutuum ad vſuraꝫ ex cā aliqua honeſta ſecūdū Tho. et fideli q̄uis nō liceat īfidelē inducē ad iurandum per falſos deos: tamē ad firmādū pactū ſecuꝫ ſu per iuſto negocio licet uti iuramēto tali eius: q̄a hoc non ē inducē illū ad malū: ſed malo eius uti ad bonū ſuum. Non enim pacto eius ſe ſociat q̄ per demonia iurat ſed bono pacto eius quo fidē ſeruat. i. fidelitatez ſecundum Aug. xxij. q. i. mo uet. Ad ſimilitudinē dei qui utitur malis hoīm in bonū glorie ſue īde bona eliciens. Sic ad pro poſitum uidetur poſſe dici q̄ mala uolūtate illi⁹ familiaris ſe ſe ad hoc offerētis ad h⁹. licituꝫ ſit uti ad liberationem ſui iuſtam: ſic audiui a peri tis. Nec iſtud predicandum uel conſulenduꝫ ne

Capitulū Vigesimumsecūdū.

paretur via ꝓditiōibus ⁊ homicidijs: q̄nūmo ⁊ post factū iponēda eēt penitētia aliq̄ ad terrorez ⁊ cautelā: ar. xiiij. q. ij. in lectū. Sed ubi talis hostis haberet iusticiā: ⁊ iuste grauat vl̄ bellat ꝓtra talē uel dubiū est q̄s hēat iusticiā: nullo mō licēt Si āt alicui aliquid dī sub sigillo secreti seu ꝓfessionis extra tamē cōfessionē vel cū exactiōe iuramēti sup hoc ut secretū teneat si illud reuelet sine causa vrgēte ⁊ rōnabili: peccat mortal̄r faciēs cōtra iusꝫ naturale. Sed si tenēdo illud secretū inde sequi verisil̄r pōt nocumētū notabile reipublice corporaliter: vel in tractatu ꝓditiōis ciuitatis: vl̄ spūaliter: vel in dissemiatiōe alicuius error fidei ⁊ mozꝫ vel ēt nocumēti pticularis pſōe: vt cū q̄rit mors alicuius: tūc subest cā vrgēs ⁊ rōnabilis reuelādi secretū. Et iō nō obstāte q̄cunq; ꝓmissione vel iuramēto mānifestare dēt vt obuiet malo nō tamē p accusationē si ꝓbare nō pōt. ij. q. vij. pleriq;. Sed p denūciationē eo mō q̄ fieri pōt melius: nec i hoc peccat: nec periurus ē: quia vt dic̄ regula iuris in vj. Nō ē obligatoriū cōtra bonos mores pstitū iuramētuz: nec tenētur in h̄. casu p uare ordinē fraterne correctōis: vt. s. ꝑmo moueatur ⁊c. fm. b. Tho. se. se. q. lxxxix. nisi certus eēt de emēdatiōe p secretā admōitionē. De hoc tam pleniꝰ uide. j. in ti. ix. i. c. de negligētia frāne correctiōis. De reuelatiōe cōfessiōis habet ifra in tertia pte. Sed quid si quis lias alicui directas ⁊ abeo p' lectionē eaz dilaceratas ⁊ ꝓiectas ꝛcolligat iūctas ptes insimul ⁊ legat: Rñ. si ut sciat secreta eius faciat: curiositas est. Si ut sibi ꝓuideat: ꝓui dētia hūana ē: nec peccatū. Cuilibet. n. sibi licitū ē accipē rem q̄ hētur ꝓ derelicta: cuius ē talis lia Uñ dicit Uenetijs hoc cōtigisse. Cū quidam magnus mercator lias accepisset a partibus orientis vt aromata emēt multa citat: q̄ futuz erat ut p cū multū crescēt eoz q̄ ide trāsmittū nō porant illis tēporibus. Ille plecta littera dilacerauit: ⁊ in terrā frustra ꝓiecit: nil alicui dixit itēdens illō facere de q̄ cautus reddebat. Sed alius tenuis mercator lie illius frustra collegit: ⁊ simul suis ptib' coaptauit ⁊ legit. Quo facto cū hoc a nullo sciꝛ tur accessit ed oēs apotecas q̄ bēbant h̄' i grosso vēalia: ⁊ certo ꝓcio currēte dato ēmio totū emit Cūq; mercatō magnus cui lie directe fuerāt iret ad emēdū ivenit oia uēdita. Interrogat de pſōa emptoris. Mirat nesciēs factū: sed demū pcepit. Sicq; lucrū magnū quod ille sperabat ex h̄'. emptione alius sua idustria sibi ꝓcurauit sine iuria eius: nec sibi i aliquo tenebat. Sed uerte casum. Quid si quis malicioſe itendēs nocere alteri scribit litterā dirigēdam alicui vt suo aico admonēs eū vt emat multū ō aliq̄ mēcimōio: lana: serico: aromatibus: ⁊ h̄'. q̄ erūt chara i futuz: qō nouit falsū ēe: ⁊ pmittit sibi cadē i aliquo loco publico vbi frequētat aliquis quē odio hz vt eā iuentam legat: ⁊ talia emat: vt ide multū ꝓdat: ⁊ totū hoc sequitur? Rñ. Talis vtiq; grauit ⁊ mortaliꝛ peccat itēdens ꝓximo nocē cōtra charitatē agēs: de pe. dis. i. c. nūquid cuz. c. se. Nō tamē tenet satisfacere de dāno: q̄ nō dedit occasionē efficacē dāni extra de iniurꝫ. ⁊ dā. da. si culpa. Non. n. ita leuiꝛ debuit credē sibi: ergo iputet suā leuitatē. Sz q̄d cum ciuis vnus vnius ciuitatis ⁊ fidelis iurat' cu iusdam ꝓncipis sciuit machiationē ciuitatis ꝓtra pricipē: ⁊ ecōuerso pricipis cōtra ciuitatē: cui dz citius reuelare: ꝓncipi uel ciuitati? Rñ. secūdum Jo. Neapol. in quolibet. io. Sciendū primū est: q̄ machinatio stricte ⁊ proprie accepta sonat in malū. Est enī malū seu iniqua excogitatio cōtra aliquē. Sed large ⁊ cōiter accepta ē idē q̄ excogitatio alicuius mali iuste vel iuste iferendi alicui ⁊ sic accipiendum est in proposito vt questio prepposita latius determinetur. Que quidem q̄stio potest distingui in septem casus: quia aut utraq; machinatio. s. pricipis contra ciuitatē: ⁊ ciuitatis contra pricipē est iusta: aut utraq; iniusta: aut ꝑma ē iusta ⁊ secūda iniusta: aut ecōuerso. Prima est iniusta: ⁊ secunda est iusta: aut ē dubium de utraq; an sit iusta vel iniusta: aut est dubium de ꝑma sola. s. si est iusta uel iusta: aut de secūda sola Prio igitur cū. s. utraq; machinatio est iusta. Dicendum q̄ neutram talis debet reuelare. Rō est: quia bonū bono non est contrariū: quod ergo ē impeditiuum bonum tanquam ei contrarium ē malum ⁊ illicitū: sed talis reuelatio in quantum est ex natura sui est impeditiua talis machinatōnis iuste: ergo est mala ⁊ illicita. Et si dicētur: q̄ talis qui iurauit pricipi reuelare omne consiliuz ⁊ tractatū contra se factum: ⁊ ideo ex ui prestiti iuramenti tenetur reuelare talem machinatōez? Rñdetur q̄ iuramentum non est vinculum iniq̄tatis. vnde ex nullo iuramento aliquis obligatur ad aliquid illicitum. Talis autem reuelatio illicita esset: quia impeditiua iusticie: ⁊ ideo non tenetur ad talē reuelationem ratione iuramenti. Secundo uero casu cum. s. utraq; machinatio iniusta est. Dicendum q̄ utranq; talis debz reuelare. Ratio est: quia quilibet debet ipedire malum in iuste inferendum ei quem debet eligere: cum diligere aliquem hoc includat. s. uelle ⁊ ꝓcurare eī bonum: ⁊ ipedire eius malum. Sed bonus ciuis debet diligere suam ciuitatem: ⁊ cōsiliarius iuratus pricipis dz diligē talez principem: ergo debet malum utriusq; ipedire reuelando machinationem iniustam contra utrunq; factam. Etsi dicētur q̄ talis iurauit non reuelare secreta ipsius ꝓncipis. Rñdetur ut supra in precedenti casu. s. q̄ ñ tenetur ad tale iuramentum: nisi quādo non reuelare esset licitum. In casu autem nostro est illicitum. vnde non tenetur ad obseruantiam iuramenti. Sciendum: q̄ cum ciuitati ⁊ principi

est reuelãda machiatio contra se facta: si q̃rit cui citius: Rñdetur q̄ si princeps preest tali soli ciuitati: citius debz reuelare ciuitati q̃z principi. Cuius ratio est quia illi plus obligat quez magis debet diligẽ: sed talis magis debet diligẽ talẽ ciuitatem q̃z talẽ principez. Et ratio est. Propter quod vnũ quodq̃z ⁊ illud magis: sed hõ debz magis diligeꝛ principẽ q̃z aliã singularẽ personaz: quia princeps gerit personã ciuitatis: ergo magis debz diligere cõitatẽ sue ciuitatꝭ q̃z talez principẽ. Sz si ꝓnceps ꝑest nõ solũ tali ciuitati: sed toti regno uel regiõi in qua est talis ciuitas: citius debz reuelaꝛ tali ꝓcip q̃z tali ciuitati. Cuius rõ est: q⁹ illi pl⁹ obligat reuelare quẽ teneꝛ magis diligeꝛ: sed talis magis debet diligere talẽ principem. ⁊c. Bonũ. n. totius ẽ magis diligendũ q̃z bonũ partis: sed bonũ talis principis cũ sit estiandũ bonũ totius regni: se hẽt ad bonũ talis ciuitatis vt bonũ totius ad bonuz partis. In casu autem dubio an sit iusta uel iniusta vtraq̃z vel altera machiatio: supponẽ oz talis q̄ sit iusta. Cuius rõ est: quia quantũ ad bonitatẽ ⁊ maliciaz idem iudicium est de actu illicito iteriori: ⁊ de actu impato exteriori: q⁹ actus interior hẽt bõitatem ⁊ maliciam ab exteriori vt ab obiecto: ⁊ exterioꝛ ab iteriori vt a principio. Idem ergo iudicium q̃ntum ad bonitatez ⁊ maliciam est de machinatione interiroi: ⁊ de bello exterioꝛi. Sed i casu dubio an bellũ inductum a principe sit iustũ vel iniustũ: subditus dẽt bellare ꝑsupponẽdo bellũ eẽ iustũ. Et simile ẽ de ciuere spectu ciuitatis: ergo idẽ dicẽdũ est de machinatione. Et q̄ in casu dubio subditus debeat bellaꝛ ad reqsitionẽ domini sui: dicit Aug. ⁊ hẽtur. xxiij. q. i. quid culpat. Cũ enĩ dubia sit sẽper i meliorẽ partẽ iterp̃tanda: vt dicit Beda: ⁊ hẽtur extra de regu. iuris estote. Potissie hoc obseruãdũ est i factis p̃latoꝝ: quia iferioris nõ ẽ de factis superioris sui q̃ ci icumbũt ex offõ suo iudicare. Itez nota q̄ nõ est simile de machinatione sua cõtra principez: ⁊ de machinatione ciuitatis reuelanda principi. Et hoc ꝓpter duo quia nullus potest licite esse sibi ipsi causa mortis: sed alterius: sic ẽuelãdo suã machinatõnem: de qua nõ accusatur nec denũciatur esset sibi causa mortis sue. Secundo quia in potestate sua est verisimiliter a ꝓpria machinatõne desistere: ⁊ ĩsistẽdo ipediret malũ principis: sed nõ est in potestate sua q̄ talis ciuitaꝭ resiliat a tali machinatione. Ad alios casus qui supra sunt positi tracti de primo ex dictis potest sumi responsio.

Capitulum. xxiij. de turpi lucro: ⁊ ibi de ludo alearum: ⁊ de alijs ludis per modum predicatiõis.

Et turpi lucro de

quo dicit Apostol⁹. Neqz turpe lucruz sectãtes. i. Thimo. iij. Quãuis Apostolus loquatur ibi de promouẽdis ad ordines sacros: tamẽ ⁊ omnes fideles debent hoc seruare ne sit sectãtes hoc turpe lucruz cum hoc sit species auaricie que oibus prohibeꝛ. Dicitur autem turpe lucꝝ stricte lucrũ quod fit ex ope aliquo prohibito a lege diuia vel hũana ipsa tamẽ datione vel acceptiõe pecunie nõ uerita vt cõtingit in acquisitis per meretricium: concubinatum: histrionatum turpẽ: ⁊ per torneamẽtum ⁊ h⁹. Talia. n. opera prohibita sũt: nõ autẽ accipe vel dare pro h⁹. peccãa: nisi i quantum foꝛuetur quis in peccato. Largius tamẽ dicitur turpe lucrum quodcũq̃z illicitũ: siue cõpetat restitutio: aut erogatio pauperibus: siue non competat restõ. Et sic turpe lucruz est nõ solũ quod supra dictũ est: sed etiam acceptum per simoniam: per vsuram: ac etiam ⁊ acceptum pro iudicãdo bene vel male: aut pro testificãdo: ⁊ acquisitũ per mercimonia illicita: ⁊ per ludum alee. Et secundum hanc acceptionem. xiiij. q. iij. quoniaz multi cuz duobus se. c. Sed de acquisitis per usurã dictuz est supra. De acquisito per simoniam quid fieri debeat patet supra in. c. i. Et de acquisitis pro iudicando in. c. de iusticia. Dic primo de ludo.

Sed primo notãdum est: q⁹ cum ludus importet quandam festiuam actiõez triplex est ludus.

Primus proueniens ex magna deuotione: ⁊ hic peramandus.

Secundus contingens ex humana recreatione: ⁊ hic tolerandus.

Tertius procedens ex diabolica suggestiõe: ⁊ hic euitandus.

Quãtum ad primũz. §. I

inuitat psalmista dicens. Omnes gentes plaudite manibus: iubilate deo in uoce exultationis. Quem ludum exẽplo suo facere docebat: cũ luderet ipse ⁊ oĩs ĩsrahel coraz archa dñi vt hẽtur. i. paralip. xiij. Saltãs nudus ⁊ psallẽs ob deuotionem ⁊ affectũ eximiũ ad Christuz quẽ intellexit figurari i illa archa dñi in qua erãt uirga: mãna: ⁊ lex moisaica: designãtia deitatẽ potẽtissimã: cãnem purissimã: aiam sapiẽtissimã Christi. Michol vxori eius que ista uidẽs despexit signãti synagogã olim dei spõsã despiciẽti Christi hũilitatem ⁊ veritatẽ mysterioꝝ eius dixit ipse Dauid. Ludã ⁊ vilior fiam plus q̄ factus sũ: ⁊ hũilis ero in oculis meis. ij. regũ. vj. Unde ⁊ ipsa Michol oli multũ dilecta a Dauid pũita est a deo fca sterilis usq̄ in finem suum. Sic synagoga propter suam perfidiam sterilis facta est bonis operibus usq̄ in finem mundi. Secundus ludus est cũ

ꝓ si in bello dubitaẽ. si ẽ justũ uel iniustũ. subditus bellare debz. ꝑsupponẽdo bellũ eẽ justũ.

ꝓ ludus tripl̃ est.

Capitulū Vigeſimumtertium.

quis vtitur aliquibus v̄bis uel factis ſolatioſis ob recreationē ſui ⁊ alioꝝ: ita tamē q̄ nil turpe ibi miſceat: vel deo iniurioſū aut proxiō: nec grauitas aī totaliter reſoluat. Et talis ludus ꝑtinet ad uirtutē eutrapelie. Cum. n. aīmus laborat in ſerioribus curis ⁊ cogitatiōibus: ſicut corpus exterioribus exercitijs quia vtuſ ẽ finite: idiget aliquādo q̄ete ſicut corpus refectiōe ſua: qē ꝑcuratur p talia dicta uel facta ſolatioſa q̄ dicūtur ludus: his ergo utēdū ẽ ſed parū: ſicut ſal ꝑ condimēto ſm ꝑhīm. Hic ⁊ ſapiēs. Interpone tuis iterdū gaudia curiſ. Sic uidimuſ beatū Joannē euāgeliſtā aliquādo ludētem cuꝝ auicula: ⁊ beatum Antoniū gaudētem cū fratribus ſuis: ⁊ p exēplū cōtinui tractus baliſte ide frāgēde ſi nō relaxaretur corrigētē ſup hoc facto ſcādalizātes. De hoc ludo dī Zach. viij. Ciuitas replebit hoībus ludētibus. Et Math. xj. Similiſ ẽ generatio hec pueris in foro ludētibus. Ludi pueroꝝ ad recreationē eoꝝ ſūt iuenti: ꝓpter quod pueris dicit ſapiēs Ludē troco. Ad h⁹. ſ. recreationē ſūt iuenti aliq̄ ludi ꝑ adoleſcētibus: vt ludus pile. Alij ꝑ iuuenibus ut iactuſ pali. curſitatio ⁊ h⁹. Alij ꝑ uiris: vt ludus ſcachoꝝ: qui lud⁹ nec ẽt clericis ẽ ꝑhib⁹: ſm Lau. tamē ad tollēdū ſcādalū laicoꝝ coram laicis nō dēnt h⁹. agē. Hiſtrionatus hōeſtus pro dñis ꝑcipue tēporalibus: ꝑ ꝑlatis catuli: ⁊ ſimie: licet potius ſolatia ſua in ſcripturis deberēt q̄rē: iuxta illud. i. Machabe. xij. H̄ntes ſolatō libros ſāctos ſāctos i mānibus nr̄is. Tertius ludus ꝑcedēs ex diabolica ſuggeſtiōe ẽ luduſ vbi fiūt turpes repr̄ſentatiōes: vt mimoꝝ: l̄ ꝑiculoſa ⁊ nociua exercitia: vt torneamēta: paleſtra: ⁊ ludus alee: et h⁹. Et q: hec plēa ſūt peccatis dicit Aug. de penitēte q̄ cohibeat ſe a ludis: de peni. diſ. vj. ⁊ ſancti uiri iſta euitauerūt. Unde Thob. iij. dixit. Sarra. Cū ludētibus nō me miſcui: nec cū his q̄ ābulant in leuitate. Et Jeremias. Jn medio ludētiuꝫ nō ſedi: ⁊ ad hoc ꝑtinet ꝑjcere adiuicem ſaxa: ſicut in quibuſdā locis in carniſp:iuio vel alijs feſtis: qō ñ ẽ dubiū eē mortale pp ꝑicula ſequētia.

De ludo alee uidē. §. II

da ſūt tria. Prio vtrū ſit peccatū: ⁊ an mortale l̄ veniale. Secūdo vtrū quod acquirit̄ per ludū talem ſit reſtituēdū ei a quo acquiſitū ẽ. Tertio: vtrū cū nō ſit reſtituendum an ſit de neceſſitate ſalutis paupibus erogādum: vel de hōeſtate ꝓfilij. Quāt ſit peccatū ꝑz ex hoc quia ꝑhibetur p̄ leḡ canōicā ⁊ ciuilē: vt. ff. de aleato. per totū i auctē. de ſāc. epi. §. Jnūdicimus: extra de uita ⁊ ho. cle. Clerici: vbi dī q̄ clerici ad aleas vel taxillos non ludāt: nec h⁹. ludiſ cīſit: ⁊ q̄uis. c. loquat de clicis tamē ⁊ laicis ꝑhibet. vnde ibi uacat argumentū a cōtrario ſēſu: ⁊ hoc q: alibi nō ſolū clericis: ſed ẽt laicis ꝑhibetur: vt diſ. xxxv. c. i. vbi dicit. Epūs aut ꝑſbyter aut diacon⁹ alce: ſeu ebrietati deſeruiens aut deſinat aut certe dānetur. Subdiaconus vero aut lector aut cāror ſimilia faciens: aut deſinat: aut cōione ꝑiuet. Silr ⁊ laicus ex canōibus apoſtoloꝝ. Circa hoc capitulū notādum ꝑmo q̄ ludus alee ſecūdum Guil. itelligitur oīs ludus qui initit̄ fortūe vt ludus taxillorum: et idē uidet de chartis vel naibis q̄zuis ſit ibi aliq̄d iduſtrie p̄cipaliter: tamē ẽ fortune. Ludus autē ſcachoꝝ nō ẽ fortune ſed iduſtrie: ⁊ ob recreationem inuētus. vnde nō ꝑhīt⁹ ſecūdū Ricar. nec ẽt clericis ſecūdū Lau. Ludus ẽt pile nō ẽ fortūe ſed exercitij. Nō ſecūdo q̄ ludus alee ẽ pcēm mortale ſecundū Rai. quod ꝑhari pōt ex pena. Nullus. n. debet depōi uel excōicari niſi ꝑ mortali vero vel ꝑſūpto: ſed ludēs ad aleas debet deponi vel excōicari ſecūdū illū canonē. Eps ergo ⁊ē. Quod credo verū quādo ex cupiditate q̄s ludit. ſ. p̄cipalr motus: nō ob recreationē: ſed ad acquirēdū ⁊ quid notabile p̄ luduꝫ. Nā ludē q̄d modicū vt pueri faciūt vel ob recreationē ⁊ moderate nō uidet mortale. Un̄. ff. de alea. l. ſi. dicit q̄ſi cōuiuio ueſcēdi cā pōitur i eā rem fāilie ludeꝫ pmittit: ⁊ hoc ẽt inuere uidetur textus. c. illius ex mō loquēdi. dicit enī deſeruiēs: illud denotat frequentiā. i. ualde ⁊ frequēter deditus ludo: quod ſit cōiter ex cupiditate. Et q̄zuis Guil. dicat q̄ tē ẽ mortale: quādo ducit in cōſuetudinē: iſtud de ſe nō uidetur uer̄: q: ꝓſuetudo ⁊ſi aggrauat peccatū: nō tamē mutat ſpēz pcti uel gen⁹: vt de uēnali fiat mortale ſm. b. Tho. ſic ẽt uitiū ebrietatis: cui lud⁹ equipat̄ in pēa ẽt ꝑ ſemel cōmiſſū aduē tēter ẽ mortale: ſed frequēter hoc faciēs uidetur hoc agē ex cupiditate. Nō ⁊tio q̄ illā penā ñ ſuſtiebit. ſ. depōnis vel excōicatiōis: niſi ducat h̄ i cōſuetudinē ſm Rai. imo ⁊ſi ſit aſſuet⁹ ad h⁹. ō bet prius admōeri: ⁊ſi admōitus non ceſſauerit tūc pūiendus illa pēa. Neq;. n. ꝑ mortali quis ẽ excōicādus niſi fuēit contūax ſecūdū. b. Tho. in iij. Nota quarto q̄ hodie idē uidet i ſubdiacono ſicut ⁊ i diacono dicēdū quo ad penā ilam ſm Hoſti. extra de ſer. non ordi. Miramur.

Quātum ad ſecun. §. III

dū. Nō ſecūdū. b. Tho. ij. ſe. q. xxxij. arti. vij. q̄ tribus caſibus teneꝫ quis reſtituē q̄ acquiſiuit p luduꝫ ex iure dīno: ita q̄ nō dz paupibus erogari ſed reſtitui: niſi cū neſcirētur vel non iuēirētur perſōe: ſicut accidit in alijs reſtōnibus. Et ꝑmus ẽ cū acquirit quis ab his qui rē ſuā alienare non ꝓñt: ⁊ qui ſūt illi Rai. pōit exēpla ut furioſi: ꝑdigi: miores. xxv. ānis ⁊ maxie pupilli ⁊ mēte capti ſurdi: ⁊ muti: ⁊ ceci: ⁊ qui perpetuo morbo laborant: quia enim tales rebus ſuis ſuperesſe. i. prouidere non poſſunt dandi ſunt eis tutores ul̄ curatores: Jnſti. de cura. §. Furioſi. Et quod dictū

ꝓ ludo alee q̄m irreligat.

ꝓ ludo alee ꝑ cōmor. le

ꝓ q̄ exco. mino ſit ꝑ mor. h. hec cō tumac.

ꝓm ludū arg̃ſum q̄mo ſic dz nr̄ſ tenere · tria ſūt videnda.

ꝓ ludo alee ẽ ꝓhibit̄ oī. 69.

ē de ꝓdigis uidet itelligēdū de his quib⁹ ratione ꝓdigalitatis dati sūt eis curatores a iudice: ⁊ nō de alijs. Serui ēt cū quicquid hēnt sit oñorū alienare nō possūt. Sed ⁊ religiosi si qua haberēt ad usū suū: vel per admīstrationē: illa tamē dōare vel alienare nō possūt illicite vt i ludis. vnde q̄ eis vicerēt etiā prelatis ad restōnem tenerēt mōasterijs uel prelatis. Clerici quantū ad res ecclesie cū paupex sint. xvj. q. i. Cū alienare illicite nō pñt vt i ludis. Filifamil. qui emancipati nō sunt a patre alienare nō pñt p ludū vel alios modos nisi peculiū castrēse vel quasi castrēse: in quo ut dñi eius cēsētur. Et q̄d sit peculiū castrēse vel q̄si vide supra. Sil'r ⁊ vxores si nō habent ꝓfernalia: alienaī nō possūt. Qui ergo acquirit ab his p ludū restituere tenet tutoribus: vel curatorib⁹ vel ꝑlatis aut dñis eorū secūdū Tho. Rai. Pe. de pal. ⁊ alios nisi forte sit quid modicū de quo ꝓesumi posset q̄ eox superiores: vt ꝑes: tutores: ⁊ h⁹. nō curarēt. Tertius casus ē: cū acquirit p fraudes: puta vtēdo falsis taxillis: vel alio mō dōcipiēdo. Nā hoc restituēduz est ei qui amisit: vel habēti curā eius: reputat. n. hoc vt furtuz: ar. ad hoc. xiij. q. v. Nō sane i fi. secūduz Tho. ⁊ Rai. Tertius ē cū quis attraxit aliquē ad ludū p uim vel nimiā importūitatē: siue i pricipio ludi: siue in medio cū alius uellet dimittē: ⁊ nō sinit: tunc ēt tenet restituē secūdū Tho. ⁊ Rai. qui ad hoc inducūt. c. Nō sane. Quartus casus ē quando .s. ludit volūtarius cū uolūtario ex cupiditate ñ p fraudē: ⁊ vincit ab eo qui aliēare pōt res suas. Sed ubi uimitur legibus iperialibus vel mūicipalibus ꝓhibētibus h⁹. ludū: ⁊ mādātibus posse fieri repetitōnē amissox in ludo: vt. ff. de alea. l. fi. nec h⁹. leges sūt p dissuetudinē abrogate q̄ ad īstitutionē: ⁊ tūc circa hoc sūt varie opiones. Aliq̄ enī dicūt q̄ tenet quis restituē sic acquisituz p ludū si uidelicet p sñiam iudicis ad hoc fuerit artatus seu cōdēnatus: alias nō tenet. ⁊ rō est: q: talis restō ē precepta i penā lucrātiū ex tali lucro: nec iura que de hoc loquūtur dicūt q̄ talis teneatur restituere ipso iure: sed q̄ possit repeti. Q̄ñq̄ cū licite pōt retinē aliquid ātequā per sñiam iudicis reddē cōpellat: q̄ tamē per sñiam iuste latā reddere necesse ē: sicut patet de pēis aliorū iuriū. Et addit Pe. de pal. in. iij. ad hoc q̄ talis sibi retiē nō pōt: sed debet paupibus erogare ante sñiam iudicis: ⁊ tūc nō tenebit si i iudicio repetat: si pōt ꝓbare erogationē factā paupibus: sed post sñiaz oz q̄ restituat. nec sufficēt paupibus erogare. Alij dicūt simpl'r ⁊ indistincte nō ēe restituendū: sed de necessitate paupibus erogādum: ⁊ hoc scōm Placen. ⁊ Ugo. Assignāt ꝓ ratiōe: cum turpitudo vtitur ex ptē vtriusq̄: melioꝛ ē conditio possidētis. ff. de condi. ob turpē cām. l. iij. ⁊. iij. Sed Azo dicit hoc fōte habē locū cū dedi aliquid ut turpe quid facēs. Secus si dedi contrahēdo vbi lex cōtractū prohibet ꝓtrariū ē: vt. C. de agri. et cēsi. l. quēadmodū. Et idē dicit Hosti. Tertij dicūt q̄ tali iuī durāte sic acq̄situ ē simpl'r īstituendū ei a quo acquisitū ē ex iure positio quia iura ꝓhibēt nō solū ludū: sed ⁊ acquisitionē p ipm Et male fidei possessor dī qui cōtra legum iura merc[illegible]ur. C. de agri. ⁊ censi. l. Quēadmodum. Hec ē opio Azo. ⁊ Slo. super. c. Episcopus: dis. xxxv. ⁊. c. Clerici: de vi. ⁊ hone. cle. ⁊ Hosti. dicit q̄ fere oēs doctores hoc sentiūt. Hanc opionem firmat ⁊ sequitur. b. Tho. vbi supra ⁊ in quarto sentētiax dis. xv. Et Ricar. in. iij. s. q̄ est restituē dū ab illis qui sūt talibus legibus astricti eis a q̄bus acquisitū ē si sciūtur durāte tali iure in suo roboꝛe: ⁊ nō abrogato p dissuetudinē: ⁊ hoc nisi quis lucratus fuerit ab eo q̄ eū attraxit ad ludū in quo casu nō tenet illi restituē qui amisit: sed erogare paupibus. Idē Rai. Quarti dicūt uniuē saliter restōnem fiēdam. s. ēt in locis vbi hoies ñ subijciūtur legibus imperialibus. Et rōnem assignāt quia. s. talis restō in iure canōico iplicite est posita. Nā leges iperiales nō cōtrarias iuri dīno aut p contrariā rōnabilē consuetudinē approbatas obseruādas ēē iura canōica decreuerūt: vt pz di. x. de capitulis: ⁊ in alijs. c. Sed ius iperiale ꝓhibet talē acquisitionē q̄ ⁊c. Sed ad hoc posset ꝛsponderi: q̄ q̄uis ius canōicū confirmet iura ciuilia iuri dīno vel canōico nō cōtraria: nō tamē extēdit obligationē illoꝛ iuriū ad eos qui eis nō sūt subiecti de iure vel ātiqua cōsuetudie. Nec ēt ita firmat q̄n possit per cōtrariā consuetudinem abrogari sicut ⁊ ius canōicū. Aliq̄n ēt abrogat. vt di. iij. c. statuimus cū. §. se. Uñ hac opione omissa magis placet opio. b. Tho. supradicta.

Quantum ad ter. §. IIII

[nō bñ dicam hanc opionē ista].

triū. s. cū q̄s lucrat i h⁹. ludis cū uolūtario ualēte alienare ⁊ sic fraude ⁊ q̄ legib⁹ ipialibus nō sunt astricti: vel alijs mūicipalibus pariſo: miter ꝓhibētibus h⁹. ludū: vel si sūt huius. legibus astricti tamē sūt per dissuetudinez abrogate quo ad fōm restōnis: quid agēdū de tali lucro? Circa hoc due sūt opiones. Aliqui enim dicunt illud pauperib⁹ erogandum de necessitate: ⁊ non posse sibi retinē Alij vero dicunt hoc de honestate consilij: non de necessitate fiendum. Et quāuis prima opinio sit securior: ⁊ ideo potius consulenda: non tamē videtur de necessitate imponenda vt igit hec negetur absolutio nolenti hoc facere: quia non credit sibi necessarium esse ad salutem. Et ad h faciunt dicta doc. Nam. b. Tho. ⁊ Ricar. in. iij. nil dicunt de erogatōne pauperibus fienda quo ad eos qui non sunt astricti legibus imperialib⁹ vel etiam cum essent per dissuetudinē abrogate

Capitulū Vigesimumtertium.

Et Jo.an.ꝛ Jo.cal.super.c.clerici de ui.ꝛ hone. cle.dicūt tutū eē talia pauperibus erogare:nō ta men dicunt fore necessariū. Idez Monal.ꝛ As ca.ꝛ Alex.angli.Francis.ò zaba. dicunt posse de fendi talem opionem.s.q nō teneātur oio talia pauperibus erogare:quia consuetudo potuit do miniū pdentis in uicentē transferi: Jo.de Imol. ista allegat:ꝛ non reprobat: Rai.etiam i summa sua dicit q licz multi sapiētes dixerunt acquisita p ludos alee nō restituēda; sed pauprrib' erogā da:tamē mō sic seruat:q nec ad erogādum pau peribus sunt cogēdi:sed fieri pōt de h'.elemosy na ut de acquisito p meretriciū:quod utiqz cōsu litur nō imperat. Pe.de pal.in.iij.dicit:aliquos teneī q qui nō ē locupletior āplius non tenetur: qui.s.pdidit quod p ludū fuerat lucratus ,phītū lege hūana:quia talis nō erat obligat' paupib' ratione alicuius recepti ab eis vel cōmisit in eos Jgit ne paretur via ludis ꝛ turpibus lucris i h'. casu cōsulendū est ꝛ psuadendū ad erogandum pauperibus:ꝛ p̄cipue quātū ad illud quod ĩmanet in lucro ultra perdita in eo:ꝛ alia saltē pau latim ꝛ per interualla tēporū:non tamen cogen dus:ꝛ multo min' hoc p̄dicandū sed q pauperi bus sit erogandum. De acquisito p tornea mētū dicit Ric.in.iij.q nō tenetur quis restituere: ḋa eccl'ia ꝛsi prohibet torneamētū nō tamē acquisi tionem per ipsum.vnde debet pauperibus ero gari de consilio tamen magis q̄z ex precepto.

De lūdo alee per.§.V.

modū p̄dicatiōis pōt induci illud ps. Audiui ui tupationē multoz pmorantiū i circuitu. Cōmo rātur in circuitu nō solū hoīm astātiū lusorel fir mi ipsi manētes:sed ex ipso actu ludi. Fit enī ibi quasi q̄dā circuitus cū sit q̄dā discursus ,p̄jciēdi ꝛ resūendi eosdē taxillos:ꝛ tūc linitur vnus lud' quādo pūcta illa ex ipsis iactatis apparēt q̄ p̄mo uisa sūt. Sic̄.n.figura circularis finit cū ad p̄mū pūctū a quo icohata ē post discursū quēdā redit fit ēt circuitus q̄dā in lucro ipsius dū qō unus a mittit alius uicit:ꝛ post discursū plurimū qui p̄ mo amisit qō pdiderat:aut reuicit:gaudet cū ui cit:tristat cū pdit. Et iterū letat cū uincit. Et ap te dicit cōmorātur. Nō enī cōtēti sūt p horā mo rari i ludo sed pmorātur totalit̄.i.morātur tota die:ꝛ quod peius ē toto tēpore uite sue. Qui.n. huic assuescūt dimittē nesciūt. Bñ ergo dicit ps. de hoc. Audiui uitupatōnē tē. vbi tria nōri pos sunt de hoc uitio. Primo q ē in mūdo abhoia bile:ibi: Audiui uitupatōnē. Secūdo q ē i se ipo sepabile:ibi:pmorādū. Tertō q ē diabolo associabile:ibi:i circuitu.

Quantum ad pri.§.VI.

mū. Nō ē quasi aliqō uitiū quod reddat hoies ita ifames ꝛ abhoiabiles sicut ludus. Nullus cō fidit de lusore: nec vult eum in socium alicuius artis:quia semper haberet timere ne furaretur sibi vt posset ludere. Tales ergo lusores ꝛ uitupe rant ex suis pessimis moribus christianitatem:ꝛ vituperātur ab hoībus:ꝛ hoc propter mlta sce lera enormia que repiuntur in ludo ꝛ ex ludo. Uere uitupabilis est lusor ꝛ stultus :cum uilissīe seruituti se subīcit:dum taxillum quasi deū suū constituit:ꝛ ad hoc astringens se vt faciat quod ille iusserit. Si uideris inquit Señ.murem uelle dominari alī muri:nūquid tenet risum:quanto magis ridiculū est quando os caninū domiatur homini:Nam de ossibus canis fiunt taxilli: qō os est minoris ualoris ꝛ cōditionis q̄z q mus do minatur homini. Sed ꝛ lusor largitur ad soluz preceptum taxilli quod non largiretur ad pre ptum dei:ꝛ plus etiam q̄z fuerat beatus Marti nus largitus ad consillum dei: quia non solum dat medietatem clamidis sed etiam corrigiam ꝛ camisiam ad mandatum taxilli ꝛ nudus sequit dominū suum mundū vel diabolum:ꝛ quod pe ius est quia cum debent abnegare deum illum.s. taxillum postquam cognouit:ꝛ expert' est mali ciam eius:potius econtra abnegat deum uitupa biliter qui ei nil nocuit: sed oia bona fecit ꝛ uidi cat se de eo qui est absq culpa. O quātum utiqz vituperādus est qui manibus suis se perdit quez dei filius manibus cruci affixis acquisiuit. Unde Ber.in persona Christi loquens ait lusori. Ego te acquisiui manibus cruci affixis: ꝛ tu cōsumis te manibus decīs dedicatis. Unde maxima ingratitudo. Uix est dare actuz in quo cōcurrāt tot mala quot ex ludo. Quot enim in talib' taxillis sūt puncta:tot scelera ex eo procedunt vnū grauius altero:ꝛ ideo nō mirū si uituperantur a deo ꝛ toto mundo. Nam primū peccatuz quasi primus punctus sine quo nūquam reperitur lu dus est amissio temporis. Et quāuis istud mlt̄ū leue videatur:tamen sapientibus etiam ethnicis graue reputatur. Unde Señ. Nulla maiō iactu ra q̄z temporis amissio: nam ĩcuperari non pōt O q̄z male poterunt reddere rōnem deo de tem pore qui toto die:ꝛ aliquando etiam noctem ad iungunt:circa ludum immorantur. Omne tem pus tibi impensum ĩquiretur a te qualiter sit ex pensum inquit Ber. Et non solum amittunt ipsi ludentes tempus:sed ꝛ alios amittē faciūt qui.s. talia aspiciūt. Nec.n.tales sunt sine peccato:ꝛ ex hoc dimittūtur diuina ꝛ alia spiritualia opera. Et quid interim cogitant ludentes ĩspicientes ni si uana. Sed ve qui cogitatis inutile dicitur. Secundum vitium procedens ex ludo est blasse mia. Jn nullo exercitio ita frequenter blassemat deus ꝛ tota curia celestis. Quod uitium non so lum est mortale: sed ualde graue adeo q dñs in

in lege sua mãdauit. Quicũq; blasfemauẽrit nomẽ domini morte moriat. Et corpus quidẽ mõte corporali: aĩa aũt morte nisi penituerit ĩferna li: ⁊ aliquãdo terribilia iudicia facit de' cõtra tales. Aliquãdo oculi taliũ ceciderũt super mẽsam lusoriã. Aliquãdo vexati sũt fortiter a demõib'. Aliquãdo os inuersũ ẽ horribiliter: ⁊ h'. ⁊ tamẽ vt ipse ait. Nomẽ meũ iugiter blasfemat. Tertium ẽ cõtuelia. Nã cõtuelias sibi iuicẽ dicũt. Et q; ista ⁊ multa alia mala ibi fiunt: ꝓpter qõ a legibus pũiunt ⁊ ꝓhibẽtur ludi. Rectores qui ista dissimulãt ⁊ nõ puniũt q̃ztũ in eis est grauit offẽdũt. Nã vt dicit dis. lxxxiij. Negligẽ quippe cum possis pturbaꝛ puersos nihil aliud ẽ q̃z fouẽ. Et añ illud dr ibi. Error: cui non resistit ap̃probatur. Quartũ ẽ dissipatio substãtie tẽporalis. vñ meritо figuratur p adolescẽtiorẽ illũ prodigũ qui ẽce dens a domo paterna dissipauit substãtiam suã Luce. xv. Frequẽter vidẽus hoc contingere vt iuuenes emãcipati vel defũcti a parẽtibus: ⁊ aliq̃n ẽt viuẽtibus magnas diuitias parẽtũ per ludu; cito cõsumũt: ⁊ ad magnã miseriã deueniunt: Nã si aliq̃n vicũt partẽ acquisitoꝝ per ludu; dãt eis qui mutuãt mẽsã lusoriã ⁊ taxillos: vel socijs ludi partẽ expẽdũt in tabernis ⁊ luxurijs ⁊ ꝓuiuijs Et cõiter oẽs lusores in ꝓcessu tẽporis dicunt se pl' amisisse q̃z acq̃siuisse. Sed ⁊ ea q̃ vicunt sibi retinere nõ possũt: sed vel restituẽ: vel pauperib' dare. Huius aũt declarationẽ vide supra imediate. Quitũ ẽ ecclesie cõtempt' seu iobedientia Nã ecclesia prohibet ludũ aleaꝝ nõ solũ cleric sed ẽt laicis: adeo q; nisi correct' se emẽdauerit ỏbeat excõicari: vt hẽt di. xxxv. cps. Et ẽt per ius ciuile: ff. de alea. p totum: ⁊ potest dici ludus alee oĩs ludus qui ĩnititur fortũe pricipaliter: etiam si fiat ibi aliquid de ĩdustria: sicut ludus taxilloꝝ chartaꝝ: ⁊ alia h'. Dicit autez Christus Luce. x. Qui uos spernit. s. prelatos eccl'ie in suis ordinatiõibus me spernit. Sextũ est furtũ. Nam q̃ sunt deditи ludo cũ ñ habẽt ad ludẽdũ furãt: vel a parẽtibus occulte accipiẽdo: ⁊ furtũ ẽ: vel a uicinis: l' a magistris si ĩ exercitijs sũt artiũ mechanicarũ ludẽdo ãt si pdunt tenẽtur restituere furata quãuis amiserint. Si uicunt augent furtũ. vñ ⁊ furata tenẽtur restituẽ a q̃bus acceperũt: ⁊ lucrata p ludũ ab his qui nõ possũt alienare vt filiusfãil. ⁊ alie certe persone: ⁊ furata restituẽ tenẽt bis q̃ hñt curã eorũ. Nõ furtũ facies ĩquit dñs: q; taliꝭ dign' ẽ suspẽdio. Septimũ est gula crimialis. Qui. n. vicũt sicut male acquisierũt pecuniã: ita male expẽdunt: quia vadũt ad tabernas: vel faciunt ꝓuiuia: ⁊ in vitio gule plurima consumunt: ⁊ in crapulis. Sed socij ⁊ familie ⁊ uxoꝛes lusoꝝ nõ nisi cũ mala conscia possũt cõedere ⁊ bibere ⁊ vestire de acquisitis p ludũ cũ debeant restitui vel pauperibus erogari. Attẽdite uobis a crapula ⁊ ebrietate: ait Christus Lud. xxi. Octauũ est homicidium. Nam lusores aliquando de verbis ueniũt ad verbera: ⁊ de verberibus ad vulnera: de vulnerĩbus ad homicidia. De multis etiaꝫ diebus nostris auditum est q; occisi sunt in ludis Sed qui effuderit sanguinem humanum: effudetur sanguis illius: vt dicitur Geneseos nono. Tal' enim captus a iudice occiditur ⁊ ipse: vel etiam a consanguineis illius vindictam de hoc facientibus: quãuis male: quia mihi vindictam ⁊ ego retribuam ait dominus. Uere maledicta res lud'. Unde tantum scelus oritur. Nonum est inuidentia fraternalis. Nam qui perdit eum uidet bursam suam vacuam ⁊ eius qui sibi uicit plenam ⁊ aliorum etiam ludentium inuidet de pecunia illius tanta. ⁊ cupit q; ipsam perdat. Cum etiam videt vicinos vel alios abundare diuitijs i uidet ⁊ dolet q; ipse non habeat q; ludere possit Sed fugiamus inquit Basilius inuidiam que pignus est gehenne: Job quinto dicitur. Paruulũ occidit inuidia. Decimum est charistia reruz que sequitur in domo sua. Nam modo deficit panis: modo vinum: modo lectus: modo uestimẽtum vxori: que pignorat vt ludat. Inde conqueritur vxor ⁊ familia irascitur. Ipse maledicit se: ⁊ alios: ⁊ sequunt multa mala. Et sic nulla pax: vel quies potest esse in domo illa. Non est pax impijs dicit dominus Isaie quinquagesimoseptimo. Undecimum est laudatio mala. Nam q̃ vicit laudat se de malo: ⁊ aliquando de eo q; decipit socium ⁊ ipse non perpendit. Laudatur etiam a mundanis tanquã strenuus lusor ⁊ bonus magister. Sed q̃ praua ⁊ bestialis ista laus: cum se laudat de re diabolica. Laudat peccator in desiderijs anime sue inquit ps. Sed ex hoc vt subdit. Exacerbauit dominuz peccator. i. prouocauit ad irã ꝓtra se ad puniẽdũ se ipsum. Duodecimũ est mendacium. O quot mendacia dicũtur ibi a ludentibus ⁊ ab aspicientibus. Sed vt dic Amb. Oẽs qui dicũt mẽdaciũ filij sũt diaboli xxij. q. v. cauete: ⁊ q ỏ p mẽdaciuz acq̃rit cũ ibi fit fraus ĩstituẽ tenet: ⁊ ut eis magi credat mẽdaciuz addũt iurañtũ: ⁊ fit periurĩũ: qõ ẽ sẽp mortale: et grauissimũ pcm cũ fit aduertẽter i ludo: siue extra ludũ ꝑm Tho. i sũ. Tredecimũ ẽ neglect' Nã lusores pp hoc vt hẽant magis tẽp' ad ludẽdũ negligũt dina: ⁊ missas ⁊ vesperas: oẽones: ⁊ ꝓdicatiões: nisi forte orẽt vt deus faciat eos uincẽ Sed nescit iusticia dina ꝓociniuz dare facinori seu criminibus: vt dicit Crisostomus. Negligunt festa seruaꝛ quia in illis permaxime ludũt ⁊ plura pcca ⁊ grauiora cõmittũt: q̃ si terrã colerent quod est festa uiolare. Opus seruile nõ facietis i eo. Exodi vicesimo. Peccatuz est opus maxime seruile Decimumquartuz est odiũ. Nã odiũt eos qui eos uicũt. Aliq̃n odiũt seipos se aliq̃ndo

[illegible] uxores · et filij · et familia · ad malo cõsilio comedũt de acq̃sitis ludis ·

verberātes: odiūt: quod peius est deū qui nō facē eos vincere. Et in tātum īsurgit odium vt qō nō possunt scelesti homies facere ī persona sua: in figuris faciunt percutientes: expuētes ꝛ huiusmōi. Sed deus ostendit super hoc pluries magna miracula: quia de huī. figuris aliquando exiuit sāguis: aliquando tales a demonīs arrepti sunt et horribilirer vexati. Odiunt ꝛ homines reprehendentes eos de tanto scelere: iuxta illud. Odio habuerunt loquentem. Et ps. Posuerūt aduersum me odiū pro dilectione mea. Decimūq̄ntum est participatio sceleris. Jstud. n. peccatū a multis pticipatur. Nam qui dant eis pecunias ad ludendum pro parte lucri: vtiq; mortaliter peccant: et tenentur de eo qō peruenit ad eos qui mutuant eis etiam sine parte lucri male faciunt: ꝛ si nunq̄ rehabent: licet iuste merentur: cum sint cā mali Qui aspiciunt ludentes non sūt immunes a peccatis multis curiositatis ꝛ vanitat. Sz ꝛ parētes qui nō castigāt filios ludētes grauiter peccāt. Digni sūt morte nō solum q̄ faciūt sed etiā qui cōsētiunt facientibus. Ro. i. Qui mutuant taxillos l̄ q̄ in domo ad ludēdū locū p̄stāt pticipes etiā sūt mali. Decimūsextū ē q̄stio litigiosa seu ꝓtētiosa vbalis: dū. s. vnus dicit sua pūcta appuisse alī negat: vn' dicit vnū: alī ōriū ꝛ ex cōtētione īsurgūt ꝓtumelie ꝛ vba iordinata. Cōtra vbosos noli cōtēdē vbis ait Cato. Multū ḡ q̄libz debz sibi cauere a cōtētiōib' q̄ pducūt tot mala. Decimū septimū ē rapia. Aliq̄n. n. q̄i violēter trahit vnus aliū ad ludū l̄ volentē recedē iuitū tenet: l̄ falsos taxillos submittit: ꝛ tūc ē tāq̄ rapina ꝛ restituere tenet qō sic acquisiuit ei cui vicit fm legem oēm dinam ꝛ mūdanā. Sed cōiter hoc accidit q̄ vna die vincit alia die pdit: vt merito possz de eo dici Ue q̄ p̄daris: nōne ꝛ tu p̄daberis ipe. q. d. sic. Et tñ q̄ sic attraxit iuitū vel decepit: nō ē restituēduz qō pdidit: sed paupibus erogādum. Decimū octauū ē scādaluz. Nā hoc videt vitiū infectum. Cū. n. quis videt aliū ludere vbi nihil cogitabat de ludo inclinatur ad sīle. Et p̄cipue cū filij sint inclinati ꝛ apti ad imitādum mores parentū videdo p̄em ludere blaffemare: clamare: ꝛ alia mala facere que producit ludus: sine freno ad talia assuescit ꝛ sic scandalizat filios ꝛ alios suo exemplo ludendo. Sed dic xps Math. xviij. Qui scādalizauerit vnū de pusillis istis qui in me credūt expedit ei. i. melius est ei vt suspendat mola asinaria ī collo eius ꝛ demergatur in profundum maris.

Decimūnonum ē tristitia que in eo est tanta si p dit q̄ nil boni libet ei agere: quinimmo aliqui intrant desperationem ꝛ occidunt seipsos. Tristiciam etiam non modicam afferunt omnibus diligentibus eos de actu ita turpi ꝛ periculoso aie ꝛ corpori infami coram ds ꝛ mundo. Et dicit Aug'. de peni. dis. v. c. i. Q; peccator reuersus ad penitentiam inter cetera debet hoc deflere de tristicia magna quam dedit de bonis suis malis operibus. Uigesimum est vsura maxima. Si enim quis pro centum que exponit mutuo recipiendo x. vel. v. pro. ioo. dicitur vsurarius: quid dicendū est de eo qui ponit se ad ludum cum. x. florenis ꝛ in eadem die lucrabitur per ludum. ioo. florenī. certe videtur maxima vsura: vnde ꝛ pro se retinere non potest: sed vel restituere in certis casibus vel pauperibus erogare in alijs. Si autem perdit sibi imputet ꝛ sue fatuitati. Usurarius dicit. Luc. so. super omnes est maledictus. Uigesimūprimū est xpianitatis vituperatio. Cōtra illud quod ait apostolus. ij. Cor. vj. Non vituperetur ministerium nostrū. i. seruitiū quo seruimus christo. Sed p ludū seruitur diabolo. Sicut. n. deus iubet. xxij. libr̄ p̄mo. Nā alie p'ea sūt supaddite ad ꝓponēdam bibliam vbi est ois sapientia reuelata Jta inuenit diabolus taxillum bibliam suā vbi posuit. xx. puncta tāq̄ litteras suas nigras vbi in vsu eius reperit omis malitia peccati. Quod. n. est mal'ū quod ide nō sequat. Nō defici tibi qō ē sūme abhoiabile. s. sodomia. Nam adolescēculi miseri vt habeant ad ludendū assētiūt omi turpitudini dātibus eis pecunias p̄ro ludo. Non ergo debet dici christianus q̄ deditus est ludo. cū virtuperet nomen Christi.

Quantum ad se. § .VII.

cundum. s. q̄ est īseparabile tale vitiū ab homīe notatur ex hoc quod dicitur: cōmorātium. Nō. n. tales transeūt sicut faciūt electi trāseūtes de terrenis ad celestia eūtes de virtute in virtutem que sursum sūt querētes: sed que sūt super terram q̄runt cōmorātes ī terrenis. i. sīl' corde ꝛ ore ꝛ opere morātes ī eis. Corde quidē: iuxta illud ps. Oculos suos statuerūt declinare ī terram per cordis. s. inextinguibile desiderium ꝛ sitim. Ore īsuper iuxta illud Jsa. xxix. De terra musitat coꝛ eloquz. Et Joh. i. Qui de terra est de terra loquit. Opeaūt: quia omnia faciūt vt ditentur sustinētes mlta picula ꝛ labores: vt in eis illud verificetur ps. Tabescere feci sti sicut araneam aiam eius: feci sti tu deus. i. permisisti animam auari ex qua auaricia procedit ludus: tabescere. i. deficere sic̄ aranea que se euiscerat ad faciendum telas q̄bus capiat muscas. Sic auarus ꝛ lusor cōsumit se ad excogitāduz malitias ꝛ operādum quomō possit alios decipere ꝛ sibi acquirere. Nec mirum si lusor cō moratur in vitio nō recedens ab eo. Nam scōm phm in lib. ethi. ex multis actibus vitiosis sicut ꝛ virtuosis generatur habitus: qui est de difficili mobilis a subiecto: ꝛ generatus habitus adhuc ex ītꝛaratis actibus dilatatur ꝛ firmatur magis et dilatatus habitus in eius actibus magis ac magis delectat: et delectatio perficit opus. Sic lusor

frequẽtans ludos ita delectatur i eo ut totam ꝯsi
suã felicitatez videat ibi ponere. Et quia cõsuetu
do est quasi alia natura: sicut naturalia tolli non
possũt: ita que in ꝓsuetudinem ducta vt ludi vix
possũt homes auelli ab hui⁹. ꝙtũcunq; perpendãt
ex hui⁹. vitupari ꝛ cõsumi. Cõsuetudo aũt in ma
lum nõ minuit peccatũ sed auget: ut dicit. xxiij.
q.i. pudenda. Tanto. n. sũt grauiora peccata q̃
to aĩam infelicez diutius detinẽt alligatam: extra
de ꝓsue. c. fi. Et rõ est ꝺm Tho. pruna. se. ꝛ alios
doc. qz cũ peccatũ ꝓsistat in volũtate: q̃to ds cuz
volũtate magis effrenata ꝛ firmata in malo pec
cat: tãto grauius peccat in eodem genere pcĩ. Sz
ludens cõiter ex cõsuetudine ut faciũt lusores sũt
effrenatissimi ꝛ firmatissimi i auaricia ꝛ alijs ma
lis que cõmitant ludũ: vñ grauissime peccant: Et
his demũ euenit quod psalmista ipꝛecatur dicẽs.
Fiat cõmoratio eoꝝ deserta ꝛ in tabernaculis eo
rum nõ sit qui inhabitet. Cõmoratio lusoꝝ est
in baraterie loco: sed illa est deserta ab hoibus. i.
rõne vtentibus. Nam nullus qui sit bon⁹ ciuis uł
rõnabilis persona ibi cõuersatur: verecũdaretur
n. ibi videri. Solum bestie ibi sunt. i. bestialiter
viuentes sicut bestie libenter habitãt in deserto.
Cõmoratio etiã ubi habitãt. ſ. in domo fit deꝛta
Bene hoc sciunt paupercule uxores talium ꝛ fa
milie: quia tales ut habeant ad ludẽdũ expoliãt
domuz vestimẽtis ꝛ utensilibus ꝛ oĩbus bonis ut
nõ sit qui inhabitare ibi possit. Mirabile ẽ ꝛ hoꝛ
ribile cõsiderare q̃ sit istud uitium inseparabile
ab homine cuz ẽ in eo habitatus. Et ideo caueat
sibi quisque ne talib⁹ misceat. Unde inđt: vidi ui
tuperationem multoꝝ cõmorantiuz usq; ad mõ
tem toto tempoꝛe morãtiũ in hui⁹.

Quantũ ad ter .§.VIII.

tium facit illud vitiũ associari demonijs: quod i
nuitur cum dicit in circuitu. Opus diaboli ẽ cir
cuire. Unde petr⁹ in ꝑma canon. c. v. inquit. Ad
uersarius vester diabolus ranq̃ leo rugiẽs circuit
Sicut ergo lusores reperiũt se in via diaboli que
est circuitus: ita ꝛ ĩ termino cum eo. ſ. in inferno.
Unde Isa. lxv. Qui ponitis fortune mẽsam ꝛ li
batis super eã ꝓpterea dinumerabo vos i gladio
Ponunt mẽsam fortune qui ludũt exponẽtes
se fortune siue p taxillos ludendo siue p chartas
Et isti feriunt gladio dine vltionis i inferno. Uñ
in chartis siue naibis sũt figure nõ solum baculo
rum: denarioꝝ cupparũ: sed ꝛ gladiorum: ad in
nuendũ q̃ ex ludo sequũtur cupiditates: potatio
nes vsq; ad ebꝛietatem: verberationes ꝛ vulnera
ꝛ demũ gladius mortis eterne. Ducunt in bonis
dies suos: inđt Job. xxi. ꝛ in punto ad inferna de
scẽdũt. Uidentur lusoribus bona ꝛ magna bona
ista temporalia ꝓmedere: bibere: p ludos acqui
rere: ꝛ iste est circuitus vite eoꝝ: sed in puncto ad
inferna descẽdũt. Ipsi querũt decipere alios i pũc
to taxilli: ꝛ diabolus decipit eos in pũcto tẽporis
quod expectãt ad penitendũ sed eis deficit. Unđ
ꝛ ꝓuerbialiter dicitur. Per vno pũto pde Mar
tino la cappa. Et ibi i inferno faciũt circuitũ cũ
diabolo quẽ dicit ipe Job. xxiij. Transibunt ab
aquis niuiũ ad calorem nimiũ: ꝛ eꝓuẽso intelligẽ
dum ẽ a calore itenso ad frigus nimiũ.

Queritur quid in .§.IX

ris cũ altercãtibus duob⁹ puta Petro ꝛ Marti
no sup aliquo rei euẽtu ꝓterito vel futuro puta
morte alicui⁹ oñi: vel aduẽtu alicu⁹ ꝓncipis: vnus
vt Petrus asserit mortuũ talem oñm: vł vẽtuꝝ
talem ꝓncipẽ ad talem ciuitatez infra certũ tꝑus:
q̃ si secus fuerit obligat se Martino daturũ. ioo.
ita tñ q̃ si ita est vt asseruit Martinus q̃ tenebat
ꝓtrarium vice versa teneat dare Petro. ioo. vel
minus ꝺm cõuentionẽ ad iuicem factam: vtrum
tale lucrũ sit licitum? Rñd. nõ: sed turpe lucrum
dici põt ꝓcedens ex auaricia ꝛ nulli deseruiẽs vti
litati sed vanitati ꝛ ꝓdigalitati. Nõ tamẽ restitu
ere opoꝛtet de necessitate sed pauperib⁹ erogãdũ
vt auduui a peritis. Et hoc magis ex cõsilio q̃ ex
ꝓcepto: ar. xiij. q. v. c. nõ sane: ꝛ. c. qui habetis.
Et videt habere similitudiem aliquã ad luduz q̃
tum ad futurũ euentum. Nulla. n. lex mandat re
stitutionẽ i hui⁹. ꝛ si lex diuina ꝛ naturalis ꝓhi
beat oẽm actum auaricie ꝛ illicite acquisitiõis vt
meretricij ꝛ torneamẽti ꝛ hui⁹.

De acquisito per .§.X.

meretricium quod pertinet ad turpe lucrũ scien
dum est ꝺm. b. Tho. se. se. q. xxxij. ꝛ Ric. i quarto
ꝛ Pe. de pał. i quarto ꝛ glo. sũmariam. xiij. q. v.
in ꝓncipio: q̃ nõ debet restituere sed põt de eo fie
ri elemosyna: ꝛ cõsulẽdũ est illud pauperib⁹ ero
gari nõ tñ tenetur de necessitate: qz ꝛsi lex diuina ł
canonica ꝓhibeat actum ꝓ quẽ lucratur: non tñ
ipam acceptionem vel datione. Qz aũt ecclesia
ꝓhibeat recipi oblationes taliũ ꝛ i veteri lege: in
telligitur hoc. de oblationib⁹ ad altare: qđ fit i de
testationez criminis vt illa magis erubescat ꝛ de
sistat: ꝛ ne ecclesia videatur approbare talia scele
ra. Et idem dicendum de acquisito p ꝓcubinatũ
ꝛ sodomiam ꝛ adulterium eadem rõne: tñ quia
sũme omnia iura detestantur sodomiam: iõ ma
gis iducẽdum ad dandum illud pauperib⁹. Quí
dam tamẽ dicũt q̃ acquisttum p adulteriũ ẽ dan
dũ ei in cui⁹ iniuriam est factum. ſ. viro cum ipe
est inocẽs: sed occulto modo dãdum est ei ne ei in
notescat adulteriũ: vel nisi etiaz extra vxori fidez
fregisset: tũc. n. pauperib⁹ est erogãdum. Sed vi
det idez dicẽdum qđ de alijs turpib⁹ lucris. ſ. me
retricio ꝛ hui⁹. Si q̃ł tñ ł siq̃ accepisset aliq̃ bona
i notabili q̃titate ab his q̃ alienare nõ possũt. ſ. a

ꝓ suprẽ a ꝺmonijs.

ꝓ ad mꝓa lucrũ attingẽ. mĩstri ꝓ mõnichi. adnisẽ. ge
nerati. et sodomyd.

Vende gladios. balistas. lanceas. venena. et hꝰ pñtia sunt. et illa simul.

Capitulū Vicesimūmtertium.

religiosis: seruis pupillis ⁊ clericis quo ad bona ec clesiastica: restituere tenēt his q̄ habent curam ꝺ eis vel ecclesijs aut monasterijs eorum. Que etiā in huiꝰ turpitudine vt cōtingit p fraudes ⁊ ipor tunas extorsiones persona habuisset tenetur resti tuere ei a quo habuit etiam laico vel habēti curā eius si nō est sui iuris. ar. xiij. q. vj. si res.

De facientibus .§.XI.

vel vendētibꝰ gladios: lanceas: balistas: venena: ⁊ huiꝰ. quibus hoies vel leduntur vel moriuntur vtrum sit licituꝫ eoꝝ opus vel lucrū. Nota scōm Rai. distictionē: pma ad intētionez eorū: secūdo q̄ ad ipsa opa. Quātū ad pmuꝫ sciendū q̄ si tales hoc faciant vel vendāt propter hoc vt hoies tali bus abutāt: vel si scienter vendāt vl̄ donent tali bus quos sciūt vel credant abusuros: mortaliter peccant ⁊ grauissime: ⁊ oia peccata que occasiōe illarū rerum ab alijs perpetrant sibi imputātur: ⁊ rei sūt apud deum oiuꝫ aliarum que propter h̄ pereūt. xj. q. iij. c. precipue. xxvij. q. j. c. si tu absti nes. Item cū sūt cooperatores oiuꝫ scelerū inde cōmissorum ideo debent p oibus penam sustinē j. q. i. c. notū in f. Si aūt dicant se habuisse bōaꝫ intētionem: quia. s. credebāt alium emere talia p pter aliquē licitum vsū: vel habens aūm indifferē tem nihil super hoc cogitabat: vl̄ ignorabat q̄ es set illicitū talia facere vl̄ vendere: tunc subdistin guendum: qꝫ aut ille res sūt que ad hūanum vsū possūt esse vtiles vt arma in bello iusto cultellus ad incidendū panē. Quedam etiaꝫ venena appo nūtur a medicis in quibusdam medicinis: vl̄ etiā i coloribꝰ aptādis ⁊ huiꝰ. aut ad nullū vsuꝫ vti les sūt nisi ad peccandum: sicut quedam venena mortifera ad nullū bonū vsum vtilia. Et in pmo casu nō dico ipm peccare dūmō nō habeat itētio nem corruptā vt dictum ē: nisi forte ex qualitate psone vl̄ tpis cognosceret vl̄ pbabiliter sibi dicta ret pscia q̄ ille nō querit illā rē nisi ad maluꝫ per petrāduꝫ: tunc. n. nō debet sibi vendē ptra talem pscientiam. xxij. q. v. c. de occidēdis ⁊. v. q. v. non oia. In scō aūt casu peccat faciendo vel tenēdo vēdēdo l̄ alias alienādo res tales. xxj. q. i. c. i. de cō se. di. v. fucarie. ar. de libello famoso quē nō debꝫ quis ostēdere sed destruere: alꝫ peccaret grauiter v. q. i. p totum ⁊ ē optima lex ad hoc. ff. de ꝓben. empt̄. l. q̄ sepe vbi ponit talis regula q̄ flagitio se rei. i. que nullo mō p additiōem alīus rei pōt esse vtilis vsui humano: nec ēptio: nec mādatum nec societas valere pōt. Et oia mala que inde se quūtur possūt isti imputari. Cōcordat in p̄dictis Tho. Hosti. ⁊ Inno.

De balistariis .§.XII.

Nota q̄ ars sagittarioꝝ seu exercitiuꝫ ꝓhibetur sub pena excōicationis: extra de sagit. c. vnico: qꝫ communit intelligit de bello iusto ⁊ ptra catho licos. Nam cōtra infideles ul̄ etiam fideles i iusto bello licituꝫ reputatur: nā in bello iusto nō refert q̄ztū attiet ad iusticiā vtrū apte: l̄ ex insidijs quis pugnet. xxiij. q. ij. dñs. Et pugnare cōtra balistas videt esse pugna ex insidijs. Sed quātum ad excōi catōis penā tenēt cōiter doc. q̄ sit canō ferende ñ late sētentie siue bellum sit iustū siue iniustū. C. ꝓ mina. vel. epi. l. i.

De factoribus .§.XIII.

et vēditoribus alearuꝫ ⁊ taxilloꝝ ⁊ chartaꝝ: seu naiboꝝ: fucorum: sertoꝝ seu coronaruꝫ muliebꝝ: capilloꝝ capitis: stampatoribꝰ pānoꝝ: ⁊ huiꝰ. or namentorum: q̄d iuris? Videtur dicēdum de fac toribus vl̄ venditoribus aleaꝝ: taxillorū: charta rum: q̄ quia vt in pluribus hoies vtūt̄ his ad pec catum mortale ꝓpter auaritiam: ideo nō vident tales posse excusari a mortali: vnde nec absoluen di nisi talia dimittāt: de peni. di. v. falsas: ⁊. c. fra tres ⁊. c. n. gociū Sul. etiā dicit q̄ nō est securuꝫ de talibus viuere quoꝝ vsus est ⁊ frequētius ad pcm quod intelligo de mortali: ⁊ est turpe lucꝝ Sed de factoribus l̄ vēditoribus fucoruꝫ ⁊ alio rum ornamentoꝝ videtur dicēdum q̄ vendēdo his de quibus scit vel credit q̄ vtant ad prouocā dum ad lasciuiaz ē mōtale: quia cooperatur tali in crimine. ij. q. i. c. notum. Quod tū nō debet de facili credere nisi appareant signa manifesta vt in meretricibus. Nemo. n. est iudicandus immentō salutis eterne. i. q. vij. iubemus. Ubi aūt hoc igno rat vel nō cōsiderat sed solum de vanitate aduer tit cum talibus possint mulieres vti cum peccato ⁊ sine peccato ⁊ cum mortali ⁊ cum venali secū dum intentionem earum ⁊ quantitatem excessus Et q̄ intentio earum ut in pluribus sit lasciua vel mortalis superbia aut inanis gloria: durum est dicere ⁊ temerarium iudicare. Quando etl sit tātus excessus q̄ faciat mortale difficile est dis cernere: vnde nō uidetur q̄ in huiꝰ. peccaret mor taliter. Minus. n. est ista facere uel vēdere q̄ por tare: sed ista portare seu vti ut fucis quod uidet p cipue inter ornamenta prouocantia ad lasciuiā de se non est mortale fm. b. Tho. se. se. q. clxix. Ubi etiam dicit q̄ quia mulieres licite possūt se ornare: uel ut cōseruēt decentiam sui status: uel aliq̄d etiā addere ut placeant viris suis. Ideo ar tifices talium ornamentorum nō peccant in vsu artis huiꝰ. nisi forte adinueniendo aliqua super flua ⁊ curiosa. Nec tamē hoc faciendo dicit esse mortale. Sed si dicatur q̄ querūt alijs viris pla cere ut in pluribus saltem ad inanem gloriaz. Di cendum q̄ inanis gloria ex genere suo est veniale secundum. b. Tho. secunda secunde. q. cxxxij. Iz aliqñ possit esse mōtale. Persuadēdi sūt igit tales

ad dimittēduz opa ꝛ vēditionē taliū vanitatum: nō tñ cogendi per negationem absolutionis. Dubia.n.in meliorē partem sūt iterpretāda: extra ō re.iurī.estote. De ipso autem vsu ornatus dicetur infra ti.sexto. ·12·

De arte histrio ·§.XIX·

natus: ꝛ ō factōe ĩstrumtorū musicoꝝ ꝛ vsu eoꝝ Sciendum scōm.b.Tho.se.se.q ars histriōatus de se est licita: quia ordinatur ad recreationē ꝛ solatium hoibus exhibēdum quod nccium est vite humane: sicut sal cibo ꝓ cōdimēto: dūmodo fiat locis tēporibus ꝛ modis oportunis: ꝛ a psonis laicis: aliaſ peccatum esset vt si tempore pnie i loco ecclesie a persona ecclīastica: vel cuz iuria dei vel ꝓximi. Q si fieret cū verbis turpibus vel actibus turpia representantibus vel cum in cantatiōibus ꝛ tūc est illicitum ꝛ mortale. Et talia exercentes nō sūt absoluendi nec cōicādi. Et de talibus loq̄t Cyprianus i.c.ꝓ dilectione: de cōse.di.ij. Et Aug'.di.lxxxvj.qui donāt: vbi dicit q dando talib' pecuniā pro opere suo ē magnū peccatum: ḋa fouetur i scelere suo: ꝛ ptinet hoc ad turpe lucrum vnde ꝛ pauperib' erogāduz de cōsilio tñ: sicut ēt acquisitū ꝓ artem mathematicā.i. diuinatoriaz: vt.xiij.q.v.c.qui habetis: cū.§. se.

Quantum ad fa ·§.XV·

cientes ĩstrumēta musica. Cum vsus eoꝝ de se sit licitus ita ꝛ formatio ꝛ vēditio. Potest tñ multipliciter esse peccatū in vsu eorū: vt si ad lasciuiaz ꝓuocādum vel nimiaz ꝓplacentiā sensualē pmaxime aūt in diuinis officijs pulsare in ōganis ballatas ꝛ cātōes laicales videtur magna dei irreuerentia. Nec ita debet placere clerus populo ad aures q displiceat deo miscēdo carnalia diuinis officijs. Que.n.ꝓuentō christi ad Belial? Et si multi nō ppendūt de cantiōibus: aliq̄ tñ mundani ꝛ vani pcipiūt vnde trahūtur magis ad carnalia q̄ ad spūalia. Et Cyprianus dicit. Cogitatio carnal' ꝛ seculāris hoīs abscedat.s.tēpore oratiōis ꝛ diuini officij: de cōse.dis.i.qñ. Utrum aūt mortale vl veniale sit ipi viderint qui hoc faciūt.

De emētibus tē ·§XVI·

pore messium blada ꝛ tpe vindemiarū vinum ꝛ alios fructus vt postea carius vendant i futuruz. Dicit canon hoc esse turpe lucrum cū fit ob cupiditatem nō ob necessitatem.xiij.q.iij.quicūq;. Sed Ul.in tractatu suo plenius distinguit. Dicit n.q hoc fit propter bonū cōe: aut propter bonū ꝑuatum. Si propter bonuz cōe: sic Joseph emit frumētū tempore abūdantie vt posset prouidere patrie tēpore famis Gen.xli. hoc meritū est. Idez Rai. Si aūt propter ꝑuatum ꝓmodū: tunc tripliciter: qz aut hoc fit ex prouidentia timens ne postea habeat in futurū emē: si indiguerit cum cariusꝰ erit: ꝛ tamē postea cum nō idigeat sicut credebat vēdidit cariusꝰ q̄ emerit sed nō cariusꝰ q̄ vēdatur in foro: ꝛ hoc licitum est. Idē Rai. ꝛ Guil. ꝛ Jnno. Et multo fōtius si hoc facit ex pietate vt s.ex lucro venditionis inde prouideat pauperib' dum tamē moderate hoc faciat ita q per charitiā cōitas nō ledat. Tertio potest hoc fieri secūdum iusticiam ꝓmutatiuā vt faciunt mercatores: ꝛ licite possunt pro opera sua recipere lucruz vt sustententur dūmodo non intēdant charistiaz inducere. Idem dicit Guil. ꝛ addit maxime si'aliud genus negociationis non nouit: nec alias habet vnde viuat vel sustentetur cum famila sua. Tertio modo fieri potest hoc ex auaricia ita q vnus tantum emit de hui'. ꝛ ꝓgregat q postea ꝓpelluntur homines emere ab eo ad placitum suū ꝛ ideo vendit care vt vult ꝛ isti enormiter peccāt cōtra proximuz ꝛ cōitatem: ꝛ tales qui victualia vel alias res aut etiam monetas emunt vt charitiā iducāt vocat Rai. nefādas belua: ꝛ mōtale ē scōm Guil. siue a clericis siue a laicis fiat: sed grauius in clericis Jnno. ꝛ Hosti. dicunt q qui emūt victualia vt carius vendāt tempore indigentie q̄. emerunt: nulla etiam utilitate pensata: scilicet prouisionis sue persone ꝛ familie: vel subuentionis pauperum sed ex cupiditate: vtiq; peccant: ñ tamē tenentur huius. lucra restituere certis personis sed debent pauperibus erogari scōm Rai. vt. xiij.q.v.qui habetis: cum.§.se. Sed hoc secūdū Guil. verum est de honestate consilij nō de necessitate sicut de'alijs turpib' lucris dictū est.

Sunt ꝛ alia plu ·§.XVII·

ra turpia lucra vt in mittendo vel portando arma vel lignamina vel quecunq; mercimonia ad terras Soldano subiectas: ꝛ tales vltra peccatū turpis lucri incurrunt excommunicationem cuius absolutio pape ĩseruatur: ꝛ de hoc viō i quarta parte.ti.i.

Lucrum quod ·§.XVIII·

quis consequitur in seruiendo vsurario in arte illa' prosoneta cum est mediator in malis contractibus. Miles in seruiendo in bello iniusto quantum ad stipendium suum. Notarius in faciendo instrumenta vsuraria. Et breuiter quodcunq; lucrum quod ꝺs recipit pro opere quod seruit alijs in illicitis. Lucrum etiam quod quis facit in operando vel vendendo diebus festiuis vel in ecclesijs vel alijs locis indebitis. Recipiendo etiam pecuniam ob electionem alicuius in aliquam dignitatem temporalem dicit Guil. q est turpe lucruz ꝛ consulendum q pauperibus detur: q̄uis Hosti. dicat hoc simoniacum.

Capitulū Vicesimumquartum.

Capitulum .xxiiij. de inhumanitate.

Bduratio cōtra

miſericordiā ſeu ihumanitas ponitur filia auaricie a bto Greg⁹. li. moral. 7 ab Iſidoro: 7 a beato Thome. ſe. Et cōſiſtit vitiū iſtud in hoc q̄ quis nō ſubuenit ꝓximo in neccīs vite cū pōt: quod cōiter ꝓcedit ex auaricia ex eo q̄ amat plus ſ̄bſtātiaz tpalez q̄ ꝓximū ſuuz. Et talis deficit a faciēdo elemoſynaſ cōporales que ꝓtinētur ī hoc vſu videlicet viſito: poto: cibo: redio: tego: colligo: cōdo. Loquēſ pſalmiſta de ſubuētōe ꝓximi p quā excluditur vitiuz iſtud obdurationis ꝓtra miſericordiaz ſic ait. Beatus qui itelligit ſup egenū 7 paupem: in die mala liberabit eū dn̄s: dn̄s cōſeruet eū 7 viuificet eū 7 beatū faciat eū i terra 7 nō tradat eū in maīb⁹ inimico⁹ eius. Naturale ē. n. cuilibet appetēi beatitudinem 7 vitare miſeriā q̄ ē cōtraria. Sed cuz per obdurationē ꝓtra miſericordiā efficiatur ds miſerrimus q⁹ dānatus. Dicit. n. Matth. xxv. q̄ ibunt hi. ſ. imiſericordes in ſupplitiū eternū: 7 p miſeratiōes 7 elemoſynas debite factas cōſequaī beatitudinē: q⁹ miſericōdib⁹ dicetur Matth. xxv Uenite benedicti patris mei ꝓcipite regnuz. Eſuriui. n. 7 ꝺediſtis mihi māducaī ꝛc. Jōo extirpāduz eſt iſtud vitiū 7 elemoſyna debito mō faciēda eſt vt ꝓueniatur ad beatitudinez quod ī nuit pſalmiſta dicens. Beatus q̄ intelligit. Ubi tria notātur. Primū q̄ ihumanitas ē eradicāda p rōnabīl elemoſyne erogationē. ibi. Beatus qui itelligit ſup egenū 7 paupez. Secūdum q̄ crudelitas hec ē elimināda ꝓpter horribilē ſentētie euaſionē. ibi. in die mala liberabit eum dn̄s. Tertium q̄ iniq̄tas hec ē effugāda: ꝓpter pn̄tis vite fructificationem. ibi. dn̄s conſeruet eum.

Quantum ad pri .§.I.

mū oſtēditur q̄ vitium hoc ē eradicādū per hoc q̄ cōtrariū ſuadet. ſ. ſubuenire pauperib⁹. Quomodo. n. pōt aliquid efficacius ſuaderi q̄ cū oſtēditur ex eo beatitudinē adipiſci? Beatus īquit q̄ i telligit. Contraria. n. mutuo ſe expellūt. Sed nō ſufficit dare elemoſynā niſi detur debito modo. Unde Eccl. vij. dicitur. Et facere elemoſynam ne deſpicias donec ueniat iuſtū. i. teneat eaz tātum quouſq; ꝺbite poſſit erorgari. Et hoc notat pſalmiſta: cum ait. Beatus qui itelligit. i. cuz itellectu 7 rōne: puidet pauperibus 7 egenis. Ordinez notant Rai. ponēs circa h diſtinctionem dicens ē diſcernēdū inter petentes elemoſynā. Aut petūt quaſi ex debito: vt ꝓdicatores 7 p̄lati. Aut ſimpliciter ꝓ corporis ſubſtentationē. In ꝓmo caſu diſtingue: quia aut ſūt noti: aut nō. Si ſūt noti 7 cōſtat eos miſſos vel cōſtitutos ad prelaturā recipiendi ſunt. i. ad Lori. ix. Qui altari deſeruiunt cum altari participantur. Et nō alligabis os bouis triturantis ꝛc. Si vero ſunt incogniti 7 dubitatur an eis tale officium ſit cōceſſuz: ꝓmo debēt examinari an ita ſit: quia circa maiora maius piculum vertitur. Non. n. eis tantum dat tēporalia ſed ſpūalia accipit ī quibus vertitur periculū magnum diſ. xlij. quieſcamus. Poſſēt enim falſa diſ ſeminare vt heretici qui ſimulant ſanctitatem: 7 cerretani qui multa mendacia fingunt. In ſecundo caſu cum. ſ. petuntur ſimpliciter pro ſubſtētatione corporis iterum ſubdiſtingue: quia aut potes abundare ſeu prouidere omnibus aut nō. Si omnibus ſufficis: omnibus indiſticte ſubuenire ꝺbes habentibus indigentiam. Inuitant nos ad h exempla Abrahe 7 Loth quia omnes indifferenter recipiebant inter alios etiam angelos recipere meruerunt Gen. xix. Et in hoc caſu dicit Criſo⁹. Quieſcamus ab hac abſurda 7 diabolica peremptoria curioſitate. ſ. diſcernēdo ī paupē 7 paupē Non enim ex vita eorum quos recipis mercedez ībi retribuīt⁹ ē deus: ſed ex voluntate 7 honorificentia multa 7 miſericordia 7 bonitate di. xlij. c. quieſcamus. Et quod dictum eſt de dādo omnibus indiſtincte ad ſubſtentationem vbi quiſ ſufficiat intelligendū niſi recipiens elemoſynā abuteretur: vt puta vel male expendendo: vel ꝓpter hoc traderet ſe negligentie confiſus de prouiſiōe ſibi facta. ar. v. q. v. c. non omnis. Indigentibus autem ad mortez quantūcunq; malis: obſtinatī: excommunicatis: hereticis: iudeis: 7 infidelibus alīs ſemper ſubueniendum ē: 7 ab omnibus ēt ſi oporteret furto accipere cum non inueniretur aliter ad ſubueniendū diſ. lxxxvj. paſce. In ſecūdo vo caſu cū. ſ. quis non poteſt omnibus ſufficere dicit Ambro. nouem eſſe conſiderāda. ſ. fidelem: quia fidelis preferēdus eſt infideli: quod itelligē dum videtur ceteris paribus: 7 ꝓcipue equalitate indigentie. Cauſam: quia illi qui tenentur captiui ab hoſtibus ſunt alīs preferendi. Locum: vt ſi captus ꝓpter debitum iuſtum excrucietur in carcere: nam ſi omnibus debetur miſericordia: iuſto amplius. Tempus: nam ſi tempore afflicti oniſ ſue nil a te ipetret ꝛc. ſi tempore quo ducitur ad mortem. Modum vt non totum nec vni ſim̄ omnes opes effundantur ſed diſcrete diſpenſent 7 hoc niſi aliquis ex toto vellet mundū deſerere: vt religioſi. Exemplum in Heliſeo. Et ſi poteſt pluribus ſufficienter tradere: melius eſt quaz vni tantum dare: ſed non melius eſt vni vl̄ paucis ad ſufficientiam quam multis ad inſufficientiam et quaſi nihil ſecūdum Tho. vbi ſupra. Neceſſitatez: vt ꝓpinqui ſanguinis extraneis ꝓferētur. De b. ilitatem quia claudi: ceci: 7 inualitudiarij alīs

preferēdi sūt. Nobilitatez.i. verecundiā q̄ ingenuos ꝓdit natales. Etatem: qz senes iuuenibus ceteris parib⁹ ꝓferēdi sūt: hoc plene habes di. lxxxvi. nō satis Tho. se. q. xxxi. dicit. Exhibitio caritatis z bñficioruz ad magis ꝓpinquos z attinentes magis ē extēdēda. Sed ꝓpinquitas vni⁹ hois ad alterū pōt attendi diuersimode fm diuersa in q̄bus sibi hoies adinuicem cōicant vt cōsāguinei in naturali ꝯiūctiōe: ꝯciues in ciuili z fideles i spirituali: z sic de alijs: z scōm diuersas ꝯiūctiones sūt diuersa bñficia ipēdenda. Naz vnicuiq; ē magis ipendēdum bñficiū ptinens ad illā rē fm quā ē nobis magis ꝯiunctus simplicit loquēdo: tū pōt variari scōm diuersitatem locoꝝ z temporꝝ z negociorū. Nam in aliq̄ casu magis subueniēdum ē extraneo puta in extrema nēcitate q̄ patri nō patieti illā nēcitatez. Item dicit Tho. vbi supza q̄ nullū bñfactoris est bñficiū sicut parētum. Jdeo parētes in recōpēsandis beneficijs sūt oībus alijs ꝓferendis: nisi nēcitas ex alia parte ꝓpōderet: vel aliqua alia cōditio: puta cōis vtilitas ecclie vl rei publice. Unde i extrema necessitate magis essent deferēdi filij q̄ parentes.

Quātuz ad secūm .§. II.

p̄ charp mās. libat q̄s a sm̄ō dāpna nomīs.

dum. Sciēdū q̄ p̄ mīam elemosynaꝝ euadit sententia horribilis dānationis qua dicetur. Jte male dicti in ignem eternum. De elemosyna. n. dicitur Thob. xij. Elemosyna a morte liberat: z ipsa est que purgat peccata. Et hoc est qō ait psalmista. In die mala liberabit eū dñs. s. a. penis. Dies mala dicit dies iudicij ꝑticularis z vniuersalis q̄ mala est reprobis ꝓpter dānationis sniam durā contra eos publice latam. Ecōtra aūt vt dicit Jac. ij. Judicium sine mīa. s. liberante: fiet qui non fecit mīam inhuman⁹ existens. Unde ps. xlviij. de diuite auaro ait. Nō dabit deo placationē suā z p̄ciū redemptiōis aie sue: laborabit rē. Ubi tria de eo notātur Primū q̄ deo extat irreconciliat⁹: qz nō dabit deo placatōem suam. Scōz q̄ a peccato extat inexpiatus: quia nec ꝓcium redemptionis anime sue. Tertiū q̄ in eternum durat cruciatus: quia laborabit in eternum z viuet adhuc in finem. Quantū ad p̄mū dicit Greg. i oīone de eo. Deus qui culpa offēderis penitentia placaris. Sed medicamentum fortius quod operatur in penitentia est misericordia elemosyne inqt Crisō⁹. de peni. dis. i. medicamentū. Uñ in figurā huius dicit Jacob de esau. quez timebat propter offensam. Placabo eum muneribus Gen. xxxij. Dominus enim placatur muneribus elemosynarum. Sed inhumanus cum non det elemosynaꝝ ex auaricia ipsum placare non potest z per consequens remanet inimicus z nil quod facit boni p̄ deo esse gratum. Quantuz ad scōm dicit Nabuchodonosor peccatori Daniel. Peccata tua elemosynis redime. Daniel. iiij. Et Ambro. Peccatis tuis venūdatus es. s. diabolo: redime te pecunia tua. s. p elemosynas: de pe. di. i. medicina. Sic igitur peccator p elemosynaz cōtritiōis quaz dat aie sue liberat se a seruitute diaboli z peccati quo ad culpam. Ita p elemosynā quā dat pauperi liberat se a pena debita supplicij. Sed misericors non dat elemosynam interiorem nec exteriorem Et ideo quia nō dabit ꝓcium redemptōis anime sue remanet sub seruitute diaboli in peccatis Et ex his sequitur tertiuz. Naz ex quo nō placat hic deum quem offendit sed cuz peccatis accedit ad diem malam iudicij in fine vite sue. i. postea i fine mūdi. Jdeo in die mala non liberabit eum dominus: sed dicet ei cum alijs. Jte maledicti in ignem eternum: in quo secūdum psalmistaz laborabit in eternum cruciatibus. Et quare nō liberetur a damnatione in illa die assignat pro causa i humanitatez dicens. Esurui z non dedistis mihi manducare Math. xxv. Uisitari debet infirmus et tribulatus vt consoletur verbis adiuuetur in corpralibus obsequijs: subleuetur si indigneat tēporalibus substantijs pro medicis et medicinis. Et sicut dicitur Job. v. Uisitans speciem tuam. i. proximum: nō peccabis sed premium mereberis dicente christo. Infirmus fui z visitastis me. Sic amici Job visitauerunt eum depauperatum et infirmatum vt consolarentur eum. Sed quia rep̄henderunt eum dicentes propter ipocrisim percussum et humiliatum: deo displicuerunt. Potari debet sitibundus z qui indiget: iuxta illud Ro. xij. Si sitit inimicus tuus potum dat illi: z multo magis beniuolis. Math. x. Qui potum dederit vni ex minimis tantum in nomine discipuli non perdet mercedem suam. Rebecca que potum dedit Eliezar procuratori Abrahe postulanti meruit magnifice matrimonio copulari. Cibus debet pauperi ministrari secundū illud Isa. lviij. Frange esurienti panem tuum. Nomine enim panis intelligitur omnis cibus. Signāter dicit frange. i. partem da: vt videlicet secundum Ambro. dis. lxxxvi. c. non satis. Non totum quis sibi eripiat. sed quod habet cum paupere partiatur. Ut etiam frange. s. plures partes faciendo da plurib⁹ Melius est. n. dare multis ad sufficientiaz q̄ vni ad superabundatiam. Panem dicit: qui est cōis cibus: quia non debent pauperibus fieri lauta ꝯ uiuia. Unde Aug⁹. dicit: Dent pauperibus vilia diuites: z ipsi vtantur delicatis. di. quia non cogātur. Tuum dicit non alienum. i. de male acquisitis que debent restitui. Naz vt dicit Eccl. xxxiij. Qui offert sacrificiū. s. ecclie de substātia pauperis quasi q̄ victimat filiū añ p̄iem suū. xiij. q. v. imolās. Dives epulo qz micas pānis Lazaro nō dedit in inferno sepult⁹ guttā aque hīe nō potuit Lud.

Capitulū Vicesimūmquartum.

xvj. Tegeť. i. vestire nudum: sub quo ꝓprehendit oīe coopimētū corpori necessarium ⁊ vsui aptū Isa. lviij. Cum videris nudum operi eū quod oī dit Job optime seruasse dicens. Si despexi prete reuntez eo q̄ non habuit vestimentum: ⁊ absq; operimēto pauperez: si nō benedixerūt mihi late ra eius: ⁊ de velleribus ouiū meū calefactus est: hūer' me' a iūctura sua cadat: Job. xl. Et i Tha bita que erat plena operibus bonis ⁊ elemosynis dicit Act. ix. q̄ vidue flētes ostēderūt Petro tuni cas ⁊ vestes quas eis ipsa faciebat ex quarū cōpas sione Petrus mortuaz suscitauit. Sic Johannes baptista admonebat turbā dicens. Qui hz duas tunicas det nō habēti. Luc. iij. Pro vna. n. tuica vt exponit Hiero'. intelligitur vestimētuz sibi ne cessarium ⁊ familie sue: pro alia intelligūtur alie superflue vestes que sunt pauperibus dande. Ut eniz ait Ambro. Nudorum est vestimētuz quod reludis. s. superfluum. dis. xlvij. sicut hi. Nō sub ueniētibus. n. de vestimēto dicet in iudicio xp̄us Math. xxv. Nudus fui ⁊ nō cooperuisti me ⁊ nō Ite maledicti ⁊c. Colligere in domuz peregrinos ad Heb. vlti. Hospitalitatez nolite obliuisci. Per hanc. n. quidam placuerūt deo: angelis hospitio receptis: sicut patet de Abrahā ⁊ Loth. Gen. xix. Job etiam ostēdit se huic vacasse operi dicī. Forī nō mansit peregrinus: ⁊ hostium meū viatori pa tuit. Job. xxxj. Et hoc fieri debz hilariter. i. Pet. iiij. Hospitales inuicem sine murmuratōne Hie ro'. Omnes hospites aduenientes leta fronte susci pimus: ⁊ eis pedes abluimus preter hereticos. Si militer quia mlti discurrūt trutāni ⁊ cerretani ⁊ latrūculi: ⁊ ideo caute in hui'. agendum ne dāni ficetur. Dicitur. n. xiij. q. i. §. ad hec Mus i pera: ignis in sinu: serpens in germio: male remunerāt hospites suos. Ecōtra domos hospitibus clausas in sodomis ignis celestis cōsūpsit. di. xlij. §. i. Sic ⁊ ignis inferni inhumanos hospites deuorabit: q̄ bus dicetur. Hospes fui ⁊ nō collegistis me: Ma th. xxv. Est sextum opus misericordie corpalis re dimere captiuos: ⁊ eos qui detinētur apud infide les redimeť maxia mia est: cū ibi periclitetur nō so lū corpus sed etiā aīa: pro quo etiā calices ꝓflari ⁊ vendi suadet Ambro. dicens. Ornatus sacrorū ē redēptō captioꝝ. Et vere illa sī vasa p̄ciosa que redimunt animas a morte. Ille verus est thesau rus qui operatur quod sanguis christi operatus est. xij. q. ij. c. aurum. Et idem etiam dicitur ex sē tentia sexte sinodi vniuersalis que habetur ea. q. c. apostolicos. Paulinus episcopus Nolanus vir sanctissimus: vt refert Greg'. in lib. dialogorum: quia pro redemptione filij vidue se seruitute sub iecit infideli. Omnes captiuos christianos qui de tinebantur ab infidelibus longobardis petijt a re ge ⁊ obtinuit liberari ⁊ remitti ad propria. Eos quoq; qui detinētur in carceribus pro debitis ⁊ precipue sine culpa sua redimere pro eis soluēdo creditoribus vel mutuādo magna elemosyna est Et multo magis quis debet debitores suos quos nouit impotētes ad soluēdum ex misericodia re laxare: quod dōs precepit dicens Isa. lviij: Dimit tite eos qui facti sunt liberos. Illos etiam qui iūs ste ponūtur ad carceres iuuare vt absoluantur q̄ libet pro posse debz laborare: sicut fecit Abdeme lech eunuchus regis Sedechie procurans preci bus suis ⁊ obtinēs a rege Jeremiam prophetam missum in lacum. i. puteū sine aqua ad instātiaz sacerdotum propter veritatem quā prenūciabat future captionis Hierosolimorum: ide extrahi ⁊ sibi prouideri ex quo multum deo placuit: vt ha betur Jere. xxxviij. Insup a seruitute liberare se uos p̄cipue postq̄ effecti sūt christiani ⁊ credi pōt eos bene vsuros sua libertate est magna misericor dia: sicut ⁊ ipsa seruitus est magna miseria. Unō ⁊ Gregorius dicit q̄ salubriter agitur si homines quos liberos ab initō natura protulit: ⁊ iusgētū iugo substituit fuitutis: in ea qua nati fuerāt ma nu mittentis beneficio libertati reddantur. xij. q ij. Cum redemptor vbi ponit exemplum ad hoc inuitans nostri redemptoris qui nos diaboli cap tiuos libētati donauit. Ultimum opus miseri cordie corporalis est condere. i. sepelire mortuos Thobias sepeliēs etiam cōtra preceptum regis. Senacherib mortuos de populo suo: ⁊ aliquan do dimittens prādium vt hoc exequeretur: nec ti mens minas vl' pericula mortis: propter hoc mul tuz deo placuit vt sibi dixit Raphael āgel' Tho bias. xij. Et ex magna miseria cecitatis ⁊ paupta deuenit ad illuminationem ⁊ magnam proiperi tatem cum filio suo. Filij Jacob cum magna dili gentia fecerunt officium sepulture ip̄ius: vt habe tur Gen. vlti. Et in penam dictum fuit de iniquo Joachim. Sepultura asini sepelietur. Jere. xxij Asinus manet insepultus. Deuote etiam mulie res marie cum Nichodemo ⁊ Joseph multum commendātur de sepultura pie ⁊ glorioſe exhibi ta christo. Math. c. plē. Ad hoc etiaz facit quod habetur. xiij. q. ij. c. Ebro. ⁊. §. se. Et q̄uis sepultu ra mortui non conferat mortuo q̄tum ad sensuz quem corpus non habet post mortem: propter quod saluator non ponit intra opera misericor in iudicio requirenda. Illa. n. tantum ponit que subueniunt vite humane: tamē etiam non memo rat ea: quia homines ex se ad hoc inclinantur ex humanitate ⁊ ex vtilitate ne corpora infecta ae rem inficiant: tamen secundum. b. Thomā. se. ij. q. xxxij. pertinet ad defūctum quid de eius cōpo re agať: tū q̄tū ad h̄ q̄ uiuit i mēorijs hoīm cui' honor dehonestatur si maneat insepultus: tum q̄tum ad affectum quem adhuc viuēs habebat de suo corpore cui piorum affectus conformari debet post mortē eius: ⁊ ideo laudabile op' ei' ē.

Quantum ad ter. §. III.

tium principale ostenditur fructus magnus misericordie in vita ꝑnti. Unde. i. Timoth. iiij. dicitur Pietas ad oia valet ꝓmissiõem vite que nũc est habẽs. s. spũalis ⁊ corporalis ⁊ future. Et h̃ declarat psalmista ponẽs quadruplicẽ fructũ. Prim⁹ est. Dñs ꝓseruet eũ. s. in vita gĩe ⁊ in ꝓsperitate tẽporali. Secũdus ẽ: ⁊ viuificet eũ: spũaliter quia ut dicitur Thob. iiij. Elemosyna ab õni peccato et a morte libera. Unde ⁊ filius vidue Sareptene ꝓpter elemosynas suscitatus fuit. iij. Reg. xvij. Tertius fructus ẽ: beatũ eũ faciat i terra. i. felicez ⁊ famosũ. Dicit enĩ Boetius q̃ largitas hoies claros facit: auaricia vo odiosos. Quartus non tradat eũ in manus ĩmicorũ eius spũalium. s. demonum. Unde ꝓtra Job qui fuit elemosynis dedit⁹ nõ potuit preualere diabolus cũ suis malitijs et flagellis. Sed vtrũ dare elemosynã sit ex ꝑcepto ita q̃ peccet mortaliter q̃ nõ dat eam? Rñd. ꝑm. b. Tho. scõa. ũ. q. xxxij. q̃ sic quia omittẽdo eam punit eternaliter: vt patet Math. xxv. Ite maledicti in ignem eternũ ⁊c. quod ꝓ causa dãnationis ponit omissio elemosyne. Esuriui. n. ⁊ nõ dedistĩ mihi ⁊c. Sed nullus punitur igne eternaliter nisi ꝓ mortali. Ratõ huj⁹ est: q̃a cũ ꝓximi dilectõ sit sb̃ precepto ꝑm illud Joh. xv. Hoc ẽ ꝑceptũ meũ vt diligatis inuicẽ. Necesse est oia illa cadere sub precepto: sine q̃bus dilectio ꝓximi nõ cõseruat. Ad dilectionẽ aũt ꝓximi ptinet vt nõ solum velimus ei bonum sed etiã opemur ad h̃ ꝑm illud. i. Joh. iij. Nõ diligamus vbo neq; lingua: sed ope ⁊ veritate. Ad hoc aũt q̃ velimus ⁊ opemur bonũ alicui requritur q̃ ei⁹ necessitati subueniam⁹. Unde. i. Joh. iij. dicitur. Qui viderit fratrem suũ necesse habere ⁊ clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas dei manet in illo? Et ideo elemosynarũ largitio est in precepto. Sed quia precepta dãtur de actibus virtutũ necesse ẽ q̃ hoc bonum elemosyne cadat sub precepto scõm q̃ est actus virtut⁹. i. scõz q̃ recta ratio requirit scõm quam aliquid est cõsiderandũ ex parte dantis elemosynaz ⁊ aliquid ex pte recipientis. Ex parte dãtis est cõsiderãdum q̃ illud quod ẽ i elemosynas erogãdũ sit ei supfluum: nõ solum respectu sui ipsius quod ẽ vltra illud quod ẽ necessariũ nature siue vite sue ꝓprie: sed ⁊ respectu aliorum quoꝝ cura sibi incũbit: quia ꝑus oportet q̃ vnusq̃sq; sibi ꝓuideat ⁊ his quoꝝ cura sibi incumbit: ⁊ postea de resti duo alioꝝ subueniat necessitatibus rõne quorũ dicitur necessariũ ꝑsone scõz q̃ persõa dignitatẽ ĩpõtat: sicut ⁊ natura ꝑmo accipit sibi ad sustẽtationẽ ꝓprij corporis q̃ ẽ necessariũ misterio virtutis nutritiue. Supfluum aũt erogat ad generationẽ alterius ꝑ virtutem generatiuã. Et ad h̃ facit quod dicit xp̃s Luc. xj. Quod superest date elemosynaz: ⁊ ecce omnia munda sũt vobis. i. nullam ĩmũditiam auaricie ex tẽporalibus cõtrahetis sic dispensando. Et Hiero. Aliena rapere ꝯ uincitur qui sibi vltra necessaria retinere probat̃ dis. xlij. §. i. Ex parte autez recipientis requirit̃ q̃ necessitatem habeat alioquin nõ est ratio quare ei elemosyna detur. Sed cum non possit ab aliq̃ vno omnibus necessitatem habẽtibus subueniri nõ omnis necessitas obligat ad ꝑceptuz: sed solũ illa sine qua quis sustẽtari nõ potest. Et in huj⁹. habet locũ quod ait Ambro. Pasce fame morie̊tem: si nõ pauisti occidisti. dis. lxxxvj. c. Pasce fãe Sic ergo dare elemosynam de supfluo est de precepto. Et similiter dare elemosyna ei qui est in extrema necessitate: alijs dare elemosynaz est de cõsilio. Sicut de quolibet meliori bono dantur cõsilia. Sunt autẽ superflua nature ⁊ pẽsone de necessitate precepti eroganda quia licet sint istius q̃tum ad ꝓprietatem: tamẽ sunt ⁊ aliorum habentium necessitatez qui inde sustẽtari possent q̃tuz ad vsum. Unde Ambro. dis. xlvij. Sicut hi: inq̃t Nemo ꝓprium dicat quod cõe est. i. alijs cõicandum tẽpore necessitatis secundũ glo. ⁊ sequit̃. Et plus q̃ sufficeret ad sumptũ violẽter obtentum ẽ Esurietiũ est panis qõ tu detines. Nudoꝝ vestimẽtũ quod tu recludis. Miseroꝝ seu captiuorũ redẽptio est ⁊ absolutio pecunia quaz in terra ꝺ fodis. Tãtorum ergo te scias iuadere bona q̃tis possis prestaꝛ qõ velis. i. debes velle h̃ ibi. Ite nõ quod dictũ ẽ: q̃ necitate nature ⁊ ꝑsone h̃ iudicãdum ẽ ꝑm q̃ ꝓbabiliter estimari põt. Nec oportz cõsiderare ad omnes cãus q̃ possũt cõtigere in futurum: hoc enĩ esset de crastino cogitare: qõ dñs ꝓhibet. Sed debet iudicari supfluum ⁊ necessariũ scõm ea que ꝓbabiliter ⁊ vt in plurib⁹ occurrũt. Idem ipe Tho. i iij. dis. xv. vbi dicit ⁊ addit q̃ casus extreme necessitatis iudicãdus ẽ quando apparẽt signa probabilia future necessitatis extreme nisi eis subueniatur: vt cũ quis videt pauperẽ indigẽtez cibo vel potu uꝑ alijs necessarijs ⁊ hoicj ꝑotẽtes ꝑ pigzos ad subueniẽdũ illi nec paupem posse sibi ꝓuidere. Nec enim expectãda est vltia ⁊ extrema necessitas: quia tũc forte nõ posset natura iuuari iam defecta. Dicit etiã. b. Tho. q̃ ñ tenet̃ q̃s q̃rẽ q̃s habeat ncẽitatẽ sz sufficit vt his q̃ veniunt ad noticiam suam subueniat. Item q̃ tenetur indigentibus subuenire vt dictum est quilibet de arte sua medicus in medendo infirmis pauperibus ⁊ procurando medicinas: aduocatus in aduocãdo: iurisc̃ultus i ꝯsulẽdo ⁊ sic de alijs.

Pro maiori de. §. IIII.

claratione huius materie. Nota que breuiter dic̃ Duran. in. iij. dis. xv. Dicit enim q̃ cum vsus bonorum exteriorum sit ordinatus ad subuenien dum necessitatibus vite presentis subuenientis

Capitulum Vigesimumquintum.

ista debz ee ordinata secūdū charitatē q̄ ds tenet ꝑmo sibi. scdo ꝓxio. i. ꝓximi. tertio extraneis. Necessitas aūt qua ds patit in necessitatib⁹ z bonis exteriorib⁹ pōt ee duplex. absoluta z ꝑditionata Absoluta q̄n oia bona tēporalia q̄ quis habz ei sunt adeo necessaria q̄ sine eis non pōt viuē. Et hec vocat necessitas nature. Cōditionata vo q̄n sūt ei necessaria ad sui status decētia z ꝓseruatō nē. z hec dr necessitas psone in quātū psona nominat dignitatē z statū. Dicēdū g̃ q̄ illud qō est necessariū nature necessitate absoluta nō ē ꝓcepti dare ūno illicitū. qz pl⁹ tenet sibi q̄ alij. Illō aūt qō ē necessariū ad decētia status solū ex ꝓcepto dari dr ꝓ releuationē status alteri⁹. qz null⁹ tenet verecūde viuē i statu suo vt releuet aliū ad decētē statū. Qō aūt ē supfluū vtriq; necessitati nature. s. z stat⁹ dr dari ex ꝓcepto ſm illud Luc. xi. Qō supest date elemosynā. Nec ē dubiū q̄n sit ꝓceptū respectu illoꝝ q̄ sūt i extrema necitate qz si illud ex ꝓcepto dandū ē qō ē necessariū pro prio statui. a fortiori z oīe illud qō supfluit. De illis aūt q̄ nō sunt i extrema necitate lz sint i magna verecūdia nō audeo plene diffinire nec ꝓdēnare maiorē ptē diuitū. lz ſm auctez Jo supra allegatā q̄ non solū loquit de necitate extrema sed notabili z verecūda videt sonare hoc.

Nota igitur ex pre. §. v.

dictis ꝓmo q̄ nō dare elemosynā qō ptinet ad h vitiū ihumanitatis tūc ē mortale q̄n ds supflua vltra. i. necia nature z psone habēs nō subuenit patiēti extremā necitatē quā nouit ſm Tho. Ricar. z Durañ. in quarto di. xv. z Herueñ. i q̄libz scdo cū ds scies extremā necitatē ꝓximi nō subuenit de eo qō ē sibi necessariū psone. i. ad decētiā status sui z familie lz supfluū nature. z hoc ſm Durañ. z Ric. in quarto. Sed. b. Tho. 4a 2e. q. xxxij. dicit hoc ee sb cōsilio. vñ nō peccaret istud omittēs saltez mortaliter. Qō forte intelligit de tali necessario psone. i. quo ad decētiā ꝓpr̄ cui⁹ carentiā sustineret magna picula vl dāna corporis vel aie. Q̄n etiā nō ꝓuidet sibi z suis ſm suū statū z indigētias ex anaricia hoc agēs vtiq; peccat Tertio cū ds de supfluo vtriusq; necitatis nature. s. z psone ñ subuenit magnas necessitates z miserias patiētibus. z si nō extremas sibi notas. z h videt ee q̄si mortale ſm Durañ. lz nō ſm Tho. Quarto dare elemosynā de necessario nature. s. sibi z familie. eet peccatū qz ꝑ charitatē lz Th. Ricar. z Dura. Et hoc nisi vt dicit Tho. 2e. 2e. q xxxij. vbi supra ds daret psone alicui. qz considerat vtiorē illā reipublice vel eccliē q̄ se vl familiā. z ideo ꝓfert ꝓseruationē vite illius sue subueniendo ei de necessario vite. ad quod tñ nō tenetur ex ꝓcepto. sed ptinet ad magnā pfectionem. Laudabiliter. n. ds daret elemosynaz de necessario psone indigentibus z si nō extreme cū vellet religionē ingredi. vel in ꝓmptu p industriā posset sibi cito suo decenti statui ꝓuidē ſm. b. Tho. vbi supra. Quinto q̄n indiscrete daret vel non indigentib⁹ vel male vtētibus. v. q. v. non omnis Nō q̄ si pat filiū vel patronus libertū vel dominus seruū infantē vel etiā adultū lāguidū exponit. vel ei alimēta negat ipso facto filius ē a ꝑia potestate liberatus z ingenuitatē libertus z fu⁹ in libertatē capit. Illi ds qui eos suscipiūt non possunt ꝓpter hoc i eoꝝ psonis sibi ius aliquod vendicare hec in decretali de infan. z lan. expo. c. Si a pre. Idē Ray. Et addit q̄ q̄ talia ꝑsumit in foro penitētiali ē tanq̄ patricida vl homicida iudicandus pro eo q̄ hominē cui in tāta necessitate tenet. piculo mortis exponit. Inspectis tamē circūstātijs. z vtrū mors inde fuerit subsecuta vl nō. erit penitētia moderāda. Si aūt hoc facerēt ꝑdicti parētes vl dñi qz forte nec elemosynas dā do aut q̄rēdo nec eos alij alere pñt tūc ſm Guil. in nullo peccant si nil omiserint de nō cōtingētibus. Qui etiā filios p adulteriū vel fornicatōnē acq̄runt sed ad ocultationez peccati z tollēdum scādalū mittāt ad hospitalia. tenent illos alē expensis suis. z eis prouidere si possunt.

Capitulum. xxv. de Jnq̄etudine mentis. i. nimia solicitudine.

Nquietudo mē

i tis ponit a Gregorio z Jsidoro filia auaritie ad quā ptinet inordinata solicitudo circa tēporalia q̄ a christo ꝓhibet cū dicit Math. vi. Nolite solliciti esse. Ad quā etiā remouēdā exhortat ꝓncepſ apostoloꝝ dicēs. Omnē solicitudinē vestrā ꝓicientes i eū. quoniā ipi ē cura de vobis. i. Petro. v Qō vez ee asserit psalmista dicēs i psona christi z eū perfecte imitātiū. Ego mendicus sum z pauper. dñs solicitus est mei. Fuit enim christus mēdic⁹. qz ex alioꝝ elemosynis sustentabat. Un Augusti. Habebat dñs loculos oblata a fidelib⁹ cōseruās vt suoꝝ z alioꝝ necessitatib⁹ ꝓuiderz. xij. q. i. c. Habebat. Dicit enim mendicus quasi manu dicens. qz tales petēdo elemosynā cōmuniter extendūt manū. Pauper dicit quasi pauꝝ habēs Nā multi sunt mendici qui multū habēt sz christus etiā mendicans parū habuit. Unde ipe dicebat. Vulpes foueas habēt. z volucres celi nidos. filius autē hominis nō habet vbi caput suum reclinet. Math. viij. Et cū esset ita pauper z multi alij perfecte eū imitantes. tamē dñs vt solicit⁹ de ipis bis prouidit. Sed qz Apostolus exhortatur ad solicitudinē dicē Ro. xij. Solicitudine non pigri. ne videatur discordare in sententijs discipul⁹ a magro ueritatis. Sciēdū q̄ triplex ē solicitudo

Prima criminalis ⁊ repudianda qz inimicū dei cōstituit. Secūda tēporalis ⁊ moderāda. qz nimiuz timorē ostēdit. Tertia spūalis ⁊ āplexanda. quia multum dei amorē accendit.

De prima dicit apo. §. I

ꝓlimud mōr ut arsmy ⁊rr ꝑ ē.:

stolus ad Phil. iij. Nihil solliciti sitis. s. tali solicitudine criminali. Est aūt solicitudo criminalis seu mortalis triplicit. Uno mō circa tpalia q̄rēda multū laborādo ⁊ mēte ⁊ corpe in eis constituēs finē vltimuz. s. ipa tpalia plus amādo q̄ salutē ppriā. Solicitudo. n. importat q̄ddā studiū Studiū autē ē vehemēs animi applicatio circa aliq̄d. Et de hac intelligit illud. Eccle. iij. Peccatori dedit deus afflictionē ⁊ curā supfluā ut addat ⁊ cōgreget. s. tēporalia. ⁊ tradat ei q̄ placz in cōspectu suo vt religiosis bonis ⁊ hospitalibus. q̄bus tādē talia testādo dimittūt plurimi. Et sb dit. Et hec vana ⁊ classa solicitudo ē. Classa ē qz nō q̄etat animū ipius diuitis ꝓut estimabat sed valde inq̄etat eū. vñ inq̄etudo mētis dicit. Silis eni ē aranee q̄ se euiscerat ad faciēdū subtiles telas q̄bus muscas capiat. sed de facili cū suis telis ab alijs animalibus destruit. Sic talis mētē euacuat omni vigore sapiētie ⁊ iusticie ad cogitādū subtiles vias ad decipiendū incautos. sed ipe ab hominib⁹ vel saltē diuino iudicio atterit. Uana ē solicitudo sua. qz nō affert sibi illū fructū quē credit. s. vitā eternā etiā paupibus dimittēdo. nisi ipm vere peniteat. ⁊ q̄bus dz satisfaciat. Alio mō solicitudo tpaliuz ē criminalis fm. b. Tho. se. se. q. lv. qñ est tāta ⁊ tā inordinata q̄ a spūalibus saluti sue necessarijs retrahit eā omittendo vt lucret. puta si ita insistit occupatōnibus negociationis artificij recollectione messium ⁊ vindemie. q̄ omittit seruare festa. celebrare diebus p̄ceptis. audire missā diebus festiuis. confiteri. cōmunicare ⁊ huiusmōi. De hac dicit christ⁹ Luc. viij. Solicitudo huius seculi suffocat vbū. s. auditū uel inspiratū ne fructificet in mēte. Ad hoc etiā facit q̄d ait Grego. i. xix. li. moraliū. Omēs huius seculi dilectores in terrenis reb⁹ fortes sūt s. ad solicite laborādū ꝓ eis in celestibus debiles Nā pro tēporali gloria vsq̄ ad mortē desudare appetūt. ⁊ p spe ppetua nec paz in labore subsistunt xē. in decre. di. xlvij. omnes. Si q̄s autē ex nimia solicitudine quā gerit ad tpalia nō omittit spiritualia ad salutez necessaria sed diminuit in deuotione ⁊ tepescit a feruore debito: veniale erit. Tertio mō ē mortalis talis solicitudo qñ ēt i alijs crimininibus apponit diligētē curā ⁊ festinā ad ppetrādū. Dicit aūt solicitus fm Isidoz q̄si solers citus. Et sic mulieres sūt solicite ad ornandū se multū ponētes de tpe ⁊ diligētia. Et gulosi ad p̄parādū cibos. ⁊ ambitiosi ad honorez ꝓcurādos ⁊ huiusmodi. Et de hac intelligit illud ꝓ uer. xi. Expectatio solicitoz. s. ad malum pdit. Hec aūt solicitudo criminalis iō repellēda. qz facit hominē deo inimicū. cū p hāc seruiat mūdo seu diabolo. sed nemo pōt duobus dñis seruire s. sibi cōtrarijs ⁊ cōtraria iubētibus vt sunt xp̄s ⁊ diabolus spiritus ⁊ mūdus. Seruit q̄s mūdo ⁊ diabolo ⁊ amicus eius ē dū acq̄escit tēptatōnibus eius. ⁊ amor tēporaliū rep̄ssupat amorē dei Si eni deū diligeret odiret mūdū ⁊ diabolū nō quātū ad naturā sed ad vicia ipius mūdi que in eo reperiunt ⁊ quātū ad malicia diaboli detestādo ipa uicia. Sed q̄ seruit mūdo ⁊ diabolo non diligit q̄dem ipm naturaliter sed sustinet tyrannidē eius. ⁊ alterz. s. xp̄m cōtēnit in eo q̄ nō seruat mādata eius. Nolite g̃ soliciti eē de huiusmodi.

Secūda solicitudo. §. II.

est humanalis. qz. n. hō multis indiget hinc ab humanitate sua instigat vt solicitet circa tēporalia q̄bus sustentat timens ne sibi deficiāt sed ista est moderāda remouēdo illū timorē inordinatū quo. s. timet ne etiā laborādo ⁊ faciēdo quod in se est nō omittendo curā salutis anime sue deus nō prouideat sibi. quod pertinet ad quādā diffidentiā bonitatis seu puidētie diuine ⁊ hoc utiq̄ peccatū est. vnde Hiero. Labor exercēdus est. solicitudo vitāda q̄. s. ꝓuenit ex ista diffidentia ad hāc moderādā. ⁊ cū est viciosa resecāda. admonet apostolus dicēs. Uolo vos sine solicitudine esse. s. tali ꝫmoderata. ꝓcipit xp̄s dicens. Math. vi. Nolite soliciti esse in crastinū. Intelligit autē p crastino tp̄us futurz fm Hiero. Pro cuius declaratōe dicit. b. Tho. se. se. q. lv. q̄ nullū pōt eē virtuosū opus nisi debitis circūstātijs vestiat in quas vna ē debitū tp̄s fm illud Eccle. viij. Omni negocio tp̄us ē ⁊ opportunitas. quod nō in exterioribus tm̄ operibus ꝫ etiā in interioribus locū habet solicitudinē. Uniciq̄z. n. tēpori ꝓgruit ppria solicitudo. sicut tpi estatis cōpetit solicitudo metēdi. ⁊ tēpori autūni solicitudo vindemie. Si q̄s ergo in tpe estatis iā de vindemia essz solicit⁹ supflue ꝓcuparet futuri tpis solicitudinē vñ h⁹ solicitudinē tāq̄ supfluā dns phibz dicēs. Nolite soliciti eē i crastinū ⁊ q̄si rōnez assignat dicēs Crastinus. n. dies solicitus erit sibi ipi. i. ppriam solicitudinē habebit q̄ sufficiet ad affligendum animā. Et hoc ē q̄d subdit. Diei sufficit malicia sua. i. afflictio solicitudinis. Sumit. n. ibi. malicia nō ꝓ peccato sed ꝓ malo pene solicitudinis q̄ affligit mentē. Excludit aūt xp̄us hāc solicitudinē ꝓcedētē ex nimio timore defect⁹ triplici rone. vñ ⁊ tex. dicit. Nolite soliciti esse q̄ sententialiter ponit. b. Tho. se. se. q. lv. ar. vi. ꝓmo rōne maioris influentie. ibi Nōne aia plus est q̄ esca: ⁊ ē talis rō. Qui maiora ꝓstitit vtiq̄ ex amore nō ex debito ⁊ minora ꝓstabit. sed deus dedit

nobis animā ⁊ corpus ⁊ vitā sine nostra solicitudine q̄ vtiq; sine cōparatione sunt maiora ⁊ perfectiora esca ⁊ vestimētis: vt patet ex se. Et etiam ex rōne q; finis nobilior ē his que sunt ad finem sed ad hūc finē sūt ordinata esca ad vitā sustētādā ⁊ vestimētū ad corpus cooperiēdū ⁊ cōseruādū: si g̊ ꝓuidit de maiori. s. dādo corpus ⁊ aīam ꝓuidebit ⁊ de cibis ⁊ vestimētis faciēdo oō ī vobis ē licite: ⁊ si nō quātū appetitis: tñ quātū iudicabit vobis expedire. Et iō nolite soliciti eē. Secūdo hoc facit rōe vberioris ꝓuidētie. ibi Respicite volatilia ⁊ ꝓsiderate lilia ⁊c. ⁊ ē talis rō. Sapiens q̄ gubernat sapienī domū suā omnibus ꝓuidet: ⁊ si ꝓuidet minimis animalibus: vt canib⁹ auibus ⁊ equis: ꝓbabile ē q; prouidebit creaturis rōnabilib⁹. Sapiētissim⁹ ē deus ⁊ optime gubernat domū suā vniuersi: vñ si prouidet vt manifeste patz auibus de victu: ita q; absq; solicitudine eaz ⁊ ope seminādi ⁊ cōgregādi habēt vñ viuāt Et herbis ⁊ virgultis ꝓuidet de tam nobili vestimento: vt sūt flores q̄ dicunt lilia habētia ita pulchz colorē ⁊ viuacē q; Salomō nunq; fuit indutus veste talis coloris. Nec tñ herba seu virgulta que h fenū dicunt solicitanť ad faciendū sibi tale indumētū quāto magis credēdū ē q; deus ꝓuideat de sufficienti cibo ⁊ vestitu his quos ad imaginē suā fecit cunctis nobiliores. Tertio hoc excludit rōne credētie ⁊ spālis beniuolētie. ibi Nolite soliciti ⁊c. hec igit omnia gētes. i. infideles inq̄rūt Scit. n. pater vester ⁊c. Et ē talis rō: gentes. i. infideles: nō credūt diuinā ꝓuidentiā curā habere de actibus humanis: ⁊ iō non mirz si solicitātur ad ista tēporalia inq̄rēda estimātes sua industria posse ea habere. Sed vos fideles cū credatis deū gubernatorē omniū: ⁊ mō specialiori hominum nō oportet ita solicitari. sed laborādo ⁊ moderate ꝓuidendo ꝓfidere in deo. Insup si paī aliq̄s ē pius ⁊ scit filios suos indigere quomodo se poterit cōtinere q̄n necessitatibus eoz ꝓuideat. Sed pater celestis ē pīssimus ⁊ scit q; his omnibus indigetis. Nō oportet g̊ dubitare de prouisione: ⁊ iō nolite soliciti eē. Respicite filij nationes hominū dicit Eccle. ij. ⁊ scitote q; nullus sperauit ī domino ⁊ cōfusus ē: permānsit in mādatis eius ⁊ derelictus est. q. d. nullus.

Quantū ad tertiā. §. III.

solicitudinē. s. spūalē hortať dicēs. Querite ꝑmū regnū dei ⁊c. vt. n. dicit Hiero. in omel. de cibo ⁊ vestimēto spūali debemus semp eē soliciti. Cibus spūalis quo aīa reficit ē sapientia seu verbū dei: q; vt dicit Math. iiij. Nō in solo pane viuit hō sed in omni verbo quod ꝓcedit de oze dei. Uestimenta varia sunt habitus virtutuz quib⁹ anima ornať. Unde Ambro. Hec sūt interna mētis vela mina. i. idumēta. Circa hec igit spūalia oz homo solicitari erga deū: erga seipm: ⁊ erga ꝓximū: primo erga deū. Nā hoc ē vnū ⁊ vltimū quod deus req̄rit ab homie vt vez bonū: vt dicit Michee. vi. s. solicitū te ambulare cū deo tuo: qō fit ꝓpter seruētez dilectionē ad quā q̄s pducit solicite orādo ⁊ meditādo. Uñ aplus Ro. xij. Solicitudine nō pigri spiritu feruētes: dño seruiētes: ⁊ sic q̄rit regnū dei ꝑmū. s. potissimū regnū glorie. Secūdo debet homo eē solicitus erga seipm in cauendo ab insidijs diaboli ⁊ custodiendo sensus suos tpus nō pdendo. Uñ dicit Deute. iiij. Custodi te metipm ⁊ aīmā tuā solicite. Ad quod faciendū Salomō ꝓuer. vi. inducit exemplū fornice dicēs Uade ad fornicā o piger ⁊ ꝓsidera vias eius ⁊ discе ab ea sapiētiā. i. prudētia ⁊ solicitudinē: q̄ cuz nō habeat ducē nec p̄ceptorē neq; ꝓncipē cōgregat sibi in estate ⁊ parat sibi ī messe cibū. Sic hō in tpe vite pñtis nō debet pigritari sed solicitari dū pōt sibi congregare merita bonoz operuz ⁊ sapiētiā: ⁊ sic querit homo iusticiā regni. i. virtutes ⁊ bona opera q̄bus venit ad regnū. Tertio debet q̄s esse solicitus quo ad ꝓximū: ad Ephe. iiij. Soliciti seruare vnitatē spūs in vinculo pacis Et ponit ad hoc exemplū ī corpore humano dicēs. i. Corin. xij. Deo inuicē sibi solicita sūt membra. s. ad iuuādū alterz aliud ⁊ subueniēdū. Et p maxime spectat ad p̄latos solicitari erga sb̄ditos in spiritualibus ⁊ tpalibus. Uñ Ro. xij. Qui pre est ī solicitudine ⁊ pater erga filios. Uñ de Thobia dicit q; cū mortā faceret. s. filius in redeūdo solicitus erat pater ꝓ filio. Et cōiuges alter pro altero. i. Corin. vij. Qui aūt cū vxore ē: solicitus ē quō placeat vxori: ⁊ econuerso. Et matrona de ꝓuisione necessariorz. Unde Marthe q̄ satagebat circa frequēs ministeriū: dixit christus Martha Martha solicita es. In quo non de solicitudine reprehendit sed de turbatione ⁊ murmuratione Luc. x. Et sic querendo regnū dei ⁊ iusticiā eius solicitudine spiritus: hec omnia adijcient tempora lia vt non oporteat solicitari anxie.

Titulus secundus de restitutionibus. Capitulum ꝓmū de restitutōne in genere vbi ponuntur viginti manus rapientiuz: quoz quelibet habet quinq; digitos. i. modos: ⁊ sic cētū modi ī quib⁹ fit restitutio vel erogatio: ⁊ hoc p modū p̄dicatōnis: in quo etiā de multiplici naui. s. penitētie ecclesie: ⁊ religionis: vbi etiam ponunt impeditiua restitutionis ⁊ vtilitas eius.

Oc mare ma

h gnum ⁊ spaciosuz manibus illic reptilia quoz non ē numerus. Animalia pusilla cū magnis illic naues pertrāsibunt. psal. ciij. Loquens ꝓ

ſ Solūdo spūales ē nāia ſ.

pheta de mari huius mundi ostẽdit pericula eꝰ 7 consequẽter euasionẽ. Nã plenus ẽ mũdus malis raptoꝝ 7 illicite acq̃sitoꝝ de quibus dicit Augu. Non dimittit peccatũ nisi restituat ablatũ. xiij. q. vi. si res. 7 de reg. iur. peccatũ. li. vi. vñ 7 Math. xviij. dicit. Redde quod debes. 7 aplus Ro. xiij. Reddite omnibus debita. Qđ. n. debeꝫ 7si benigne remittit nõ tamẽ iniuste repetit: peccat autẽ q̃ vltra debitũ exigit: ait Augu. xiij. q. i quod debeꝫ. Et q: opera nostri saluatoris vltra veritatẽ histoꝛie rei geste aliq̃d nobis insinuant moraliꝫ agendũ in quo eum imitemur ex hoc q ipe abꝛgt trãsmare. vt scribit Joh. vi. Et iterum ascẽdẽs i nauiculã trãsfretauit: vt habeꝫ Math. xix. Figurat q debemus istud mare istius mũdi trãsire ad qđ ẽ necessaria nauicula: q: ipe vsus ẽ ea vt perueniam⁹ ad patriã 7 ciuitatẽ nostrã 7 i montẽ dei. Tria g̃ notat ps. in pdictis verbis.

Primum qualitas mũdialis figuraliter designata. ibi Hoc mare magnum.

Secũdũ malignitas criminalis generaliꝫ demõstrata. ibi Et spaciosũ manib⁹ illic reptilia ꝛc̃.

Tertiũ suffragabilitas saluatoris pluraliꝫ ꝓparata. ibi Illic naues pertransibunt. 7 per aliquam haꝫ nauiũ oportet transire.

Quãtuꝫ ad primũ. §. I.

cõmunis sñia ẽ sanctoꝝ Grego. Ber. 7 alioꝝ mare mũdũ significare p multas similes ꝓprietates sed pro nunc sufficiat tres exprimere.

Et primo per amaricationez.

Secundo per fluctuationem.

Tertio per periclitationem.

Primo. n. mare dicit quasi amaꝫ: qꝛ. s. eꝰ aqua est amara. i. salsa: 7 ibi amara vita: sic mundꝰ iste plenus est amaritudinibus. Eccle. ij. Cuncti dies eius laboꝛibus 7 erũnis pleni sunt nec per noctẽ quiescit. Ber. Felicitas huius seculi multis amaritudinibus respersa est. 7 Grego. Omne qđ hic eminet plus meroꝛibus afficit q̃ honoꝛibus gaudet. di. xiij. c. nerui. Quis posꝫ explicare eꝰ amaritudines. Nunc amaricat ꝓtumelia 7 derisione Nunc infirmitate 7 persecutione. Aliq̃n pauperate 7 alioꝝ deceptione. Et tamẽ tanta ẽ humana cecitas q semp vellet hõ in mundo isto esse. Unde Jere. tre. tertio in ꝑsona peccatoꝛis iquit. Inebriauit me absinthio. i. inebriari pmisit dñs absinthio: qđ est amarissimũ. i. amoꝛe huius seculi ita amari. In huius figurã legit q filij israel veniẽtes ad locũ q̃ dicit marath inuenerũt aquas amarissimas quas bibere nõ poterãt. Secũdo mare cõtinue fluctuat plus tñ 7 minus ſm tẽpoꝛa varia ꝓpter qđ dicit psal. Mirabiles elatões maris. Sic homines mũdi fluctuãt continuo diuersis affectibus 7 passionibus: aliquando in altũ ascendunt ꝑsumptionis 7 dignitatis: aliquãdo descẽdũt in pfundũ delectõis 7 vilitatis. Fluctuant plus tñ 7 minus varijs etiaz desideꝛijs: q̃ implere nõ possũt. Isa. lvij. Coꝛ impij quasi mare feruẽs: qđ quiescere nõ pot: demũ ad litus frãgit vndas suas. Jere. v. Qui posui arenã terminũ mari: 7 dixit. Illic cõfringes tumẽtes fluctus tuos: sic demũ superbia 7 altitudo mũdana i moꝛte ad terrã pternitur. Tertio mare ẽ plenũ periculis. vnde Eccle. xliij. dicit. Qui nauigãt mare enarrãt pericula eꝰ. Sz maioꝛa sunt picula mũdi. Nã ut dicit. xxviij. q. i. sepe maloꝝ cõuersatõ etiã bonos coꝛrũpit: quãto magis cos q̃ ad vitia ꝓni sunt. Nimis. n. exempla trahunt mala. Uñ beatus Antoni⁹ vidẽs mundũ in visione plenuz laqueis clamauit. O qs istos euadet. Pericula huius mũdi terribilia fuerũt ostẽsa Danieli. vij. ca. quãdo vidit in mari magno quattuoꝛ ventos pugnare: 7 quattuoꝛ bestias inde ascendere terribiles: hoc mare mũdus ẽ: quattuoꝛ vẽti pugnantes sũt quattuoꝛ passiones. Amoꝛ nimꝰ sui. Odium ꝓximi. Timoꝛ deficiendi. Uana spes diu vtuendi. Post hec exurgũt quattuoꝛ bestie vastantes homines. Una vastat aiam malis exẽplis 7 psuasionibus. Secũda coꝛpoꝛa vulneratione percussionibus 7 occisionibus. Tertia famã detractionibus 7 cõtumelijs. Quarta substãtiã in iniustis vsurpationibus. Trãsecunduz ẽ nobis hoc mare magnum: quia qui amat periculuz in illo peribit Eccle. iij.

Quãtuz ad secũdũ. §. II.

dicit. i. Joh. v. Totus mũdus in maligno posit⁹ ẽ. i. malo igne vicioꝝ q̃ vrunt mentẽ inoꝛdinatis desideꝛijs: 7 dignũ faciũt ea ꝓpetrantẽ igne eterno. vnde Adamãtius. Ignis alienꝰ: libido: auaricia: 7 omnis praua cupiditas est: hic ignis exurit nõ mũdat: de peni. di. iij. c. ini hoc. 7 Augꝰ. Qui cunqz autẽ aliqđ de peccatis istis in se dñari cognouerit nisi digne se emẽdauerit eterna illũ flãma trucidabit: di. xxv. multi sunt. In cuius figurã legit. Exo. xiij. q Pharao cum exercitu suo trãsiẽs p mare rubꝝ submersus est descendens i pfundũ: sed filij israel colũna nubis eos ꝓcedente exierunt illesi. Ad significandũ q dediti mundo demerguñt in profundũ vicioꝝ: sed populus dei vidẽs deũ p viuã fidẽ trãscunt mũdũ liberati adiutorio diuine gratie. Et qũo mũdus iste sit positus in maligno totus: ipe Joẽs in sua pmaca. declarans dicit. ij. ca. Omne qđ ẽ in mundo: aut ẽ cõcupiscẽtia carnis: aut cõcupiscentia oculoꝝ: aut superbia vite. Mundum vocat amatoꝛes mundi 7 peccatoꝛes in qbus tria dicit esse q̃ sũt radices omniũ maloꝝ. Que tria ponit ps esse i mari de quo loquit sed sub figura. Nã ꝓcupiscẽtiã carnis. i. luxuriã innuit dicẽs. Illic reptilia q̃ rũ nõ est numerus. Reptilia q̃ coꝛpus trahunt p

terrā aperte significāt luxuriosos vt anguille in mari q̄ in luto figunt ⁊ lubrice sunt: ⁊ hi inumeri sunt in omni sexu: statu: etate: et conditione: et natōne: vt merito dici possit. Omnis caro corrupuerat viā suā. Gen. vi. Sz nō ē discurrēdū p ista q: ad alia tendimus. Supbiā vite ostēdit ps esse in mari mūdi cū subdit: animalia pusilla cū magnis. s. ibi sunt. Et hoc mō q: pisces pusilli sunt p̄da magnoꝝ: et ex eis nutriunt: sic ī mūdo pauperes oppriunt a diuitibus: et populi sūt p̄da potētuz et dnorum: et ex supbia eis dnant. vnde Albachuc. i. dicit Facies homines vt pisces maris. s. pmittēdo vt supbi dominent infirmis hominibus. Lōcupiscētiā autē oculoꝝ. i. auaritiā insinuat dicēs. Spaciosū manibus. i. demonibus. Manes. n. in plurali dicunt demones vel manib⁹. s. hominū vsurpantiū aliena p auariciā. Uere spacioſū. i. valde latū ē istud seculi mare huius manibus. Nā vt dicit Jere. vi. A maiori vsq; ad minorē: a sacerdote vsq; ad leuitā oēs auaritie studēt: et ex hoc habēt man⁹ adūcatas: sz mundus pibit: et cōcupiscētia eius. i. q: et substantia rez q̄ diligunt et rapiunt. Sicut aūt boni manibus sanctoꝝ angeloꝝ. i. operibus tenent ne offendāt ita mali manibus demonum. i. operibus p̄cipue vsurpationū quas suggerunt portant ad inferos Sz vt ait p̄s. dns nō derelinquet eū. s. electū suū in manibus suis. s. demonis: q: si incurrit peccatuz aliquod rapine vel aliud malū: habet nauez paratā. s. pniam qua possit exire de manibus demonis. Unde sequit: illic naues p̄trāsibūt. Et iō cū xp̄o qui abūt trāsmare nauī trāseūdū nobis est: et cauēdum ab his manibus. Est enim.

Manus feneratoria.
Manus raptoria.
Manus furatoria.
Manus bellatoria.
Manus damnificatoria.
Manus participatoria.
Manus sacrilega.
Manus iniuste iudicatoria.
Manus in iudicio inique assistoria.
Manus fraudatoria.
Manus falsificatoria.
Manus proditoria.
Manus simoniaca.
Manus impeditoria.
Manus lusoria.
Manus turpis lucri operatoria.
Manus locationis ⁊ p̄ductionis vitiatoria.
Manus detractoria.
Manus persone lesoria.
Manus animarum. predatoria.

De prima manu. §. III.

s. feneratoria pōt intelligi illud qō habet Apo. xvij. Uidi mulierē sedentē sup bestiā coccineam i. diabolū habētez in manu ei⁹ poculū aureum: hec mulier ē cupiditas q̄ in manu. i. opere vsure habet diuicias quas sitit: sed nō extinguit eius sitis: sz solū delectat in videndo. Habet aūt q̄nq; modos sicut manus habet q̄nq; digitos. Et p̄mus ē in pignoribus quādo. s. qs p mutuo alteri facto recipit pign⁹ ab eo rei mobilis: vt vestimenti equi ⁊ huiusmōi: aut īmobilis vt possessionis ex qua capit fructū siue lucrū nō cōputans ī sorte. quod vsura est: nisi sit ī casu cū gener a socero quouslq; habeat ab eo dotē sustinēs onera matrimonij accipit possessionē ab eo in pignus: extra de vsuris. c. salubriter. Et de hoc diffuse supra ti. i. c. vi. Secūdus digitus seu modus ē in depositionibus: cū. s. qs deponit pecuniā apud mercatorē vel campsorē: vt utat ea saluo tn capitali suo ⁊ cū intētione p̄cipaliter aliquid p̄cipiēdi vltra sortē: nulla tn facta pactione sup hoc: ⁊ vsura ē xliij. q. iij. si fenerauerit. Et de hoc supra ti. i. c. vij

Tertius digitus in emptōnibus ⁊ vēditionib⁹ cū. s. vendit merces vltra iustū p̄cium rōne dilationis tp̄is in soluēdo p̄cium: ⁊ hoc nisi rē illā intēdebat seruare in futurū: q̄n tantū quantū vēdit vel plus sperabat valituram. Similit quādo emit rez minus iusto p̄cio eo q̄ anticipat tēpus solutōnis p̄cij anteq̄ recipiat mercē: vt tpe veris triticū recolligendū: ⁊ hoc nisi dubium eēt vtrū plus minusue sit res illa valitura: ar. de hoc extra de vsuris. in ciuitate. ⁊. c. nauigāti. Et de hoc diffuse supra ti. i. c. viij. Quartus digitus in campsionib⁹ ⁊ affictis assecurationibus: vt in cambijs q̄ dicit p venetī. ⁊ cambijs q̄ fiunt in curia romana p̄o bullis q̄ sunt vere mutua cū vsura: ⁊ cuz tp̄emet sit satisdator simulat⁹ ⁊ verus mutuator: ar. xliij q. iij. c. pleriq;. ⁊ de hoc supra ti. i. c. vij. Quint⁹ digitus in mutuis cū exp̄ssis lucri pactionibus: siue in pecunia: siue in operibus: siue in alijs q̄ p̄cio possunt extimari: ar. xliij. q. iij. c. putāt. Et de hoc supra ti. i. c. vi. ⁊. vij.

Secunda est ma. §. IIII.

nus raptoria q̄ manifeste rapit aliena. De manu violēti. i. raptoris eripit pauperē. s. deus Ezechi. xxij. Et hec habz q̄nq; digitos seu modos. Primus cōsistit in vsurpat⁹ dnijs ciuitatū castroꝝ ⁊ villaꝝ: ex q̄bus omne emolumētum q̄d inde p̄cipit rapina ē. Secūdus ē in tallijs iniustis q̄n. s. dns ciuitatis imponit collectas vltra debitū consuetudinis vel statuti: seruicia indebita operarum exigit: ⁊ nō soluit eis de laboze: vel si ciuitas ē libera q̄n nō p̄rata imponit ciuibus: sed grauat alios nimis. Tertius ē in pedagijs ⁊ gabellis illicitis q̄n. s. imponūt dni terraꝝ vel ciues noua pedagia sine licētia p̄cipis: vel etiā si antiqua v. noua cū licētia nō seruāt vias tutas: cū tū posset

Quartus in latrocinijs terrestribus vel maritimis: vl̃ pyratis q̃ discurrũt p mare predãdo. Ex naufragio etiam in mare proiecta sibi accipere ad rapinã ptinet: vel etiã de repsaljs illicitis: de q̃bus in tertia pte ti. iij. ꝛ. iiij. Quintus in personis capiẽdis ꝛ vẽdendis q̃ libere sunt seu xpiane. Nã ꝛsi pagani vel sarraceni capti in bello iusto efficiant serui capientiũ: vñ ꝛ vẽdi possũt vt serui ꝛ emi: nõ tamẽ xpiani. Debẽt ḡ ista restitui si possunt: vt dicit Augu. xiiij. q. vi. si res. De his habes supra ti. i.

p furti comittũ q̃q modis.

Tertia est manus. §. V.

furatoria. cũ q̃s accipit occulte aliena nesciẽte domino. aplus ad Ephe. iiij. Qui furabat iã nõ furet sed magis operet manib' suis. Fur videt opari manibus alienis in quãtũ accipit lucꝛ operis alioꝛ. Et hec manus habet q̃nq; digitos seu modos. Primus ẽ de inuentoꝛ retentione q̃n. s. q̃s res alterius inuẽtas q̃ nõ habẽtur p derelicto sibi retinet. xiiij. q. v. multi. Et de hoc habes supra ti. i. c. xv. Secũdus in illicita p̃scriptione: q̃n. s. q̃s p̃scribit aliana: mala fide: sciẽs. s. illa eẽ aliena nec aliq̃ iusto titulo habuisse: ò re iudi. possessoꝛi. vi. Et de hoc supra ti. i. c. xv. Tertius ẽ in rei pignoratę cõmodate vel depositate vsu: q̃n dñs rei nõ cõsentit: ꝛ tenet de vtilitate inde habita: ꝛ si amitteret ex culpa sua tenet reddere Ray. Et de hoc supra ti. i. Quartus in occulta recꝛ vsurpatione siue hoc fiat a filijs de rebus parẽtũ: siue ab vxore de rebus viri ipo nesciẽte: siue a seruis de rebus dñoꝛ suoꝛ: siue a dispensatoꝛib' de rebus suoꝛ patronoꝛ: siue a discipulis de reb' magistroꝛ suoꝛ: siue ab extraneis de rebus alioꝛuꝫ etiã si hoc facerent dãdo inde elemosynas pauperibus: nisi in extrema necessitate cõstitutis. Et de hoc supra ti. i. c. ij. p totũ. xiiij. q. v. c. forte. Quintus in religiosa appꝛopꝛiatione: quãdo. s. religiosus recipit aliquid uel nesciẽte plato suo vel alteri dat ꝓpinquo vel extraneo: vel cũ ocultat ꝛ vt ꝓpria retinet acq̃sita p eum vel data: nõ parat' superiori libere assignare. xij. q. i. nõ dicatis. Et de hoc habes in tertia parte ti. vi.

Quarta ẽ manus. §. VI.

p In bellis iniustis sũt mltꝫ primi. et cruẽ iniustis.

bellatoria. vbi reperiunt furta: rapine: ꝛ sacrilegia. Manũ suã misit hostis. s. bellãdũ ad oia de siderabilia. Tre. i. Desiderabilia aũt sunt: blada pecunie: edificia: vasa aurea tẽplí: ꝛ alia ornamẽta ornãtia ipm tẽplũ ad que misit manũ exercit' Nabuchodonosoꝛ bellãs cõtra hierosolymã rapiendo: incẽdẽdo: ꝛ destruẽdo. Et hec manus hꝫ q̃nq; digitos seu modos. Primus est dominus vel cõitas aliq̃ cũ assumit iniustũ bellũ. Nã q̃ ad hoc cõcurrũt adiuuando: cõsulẽdo: ꝛ cooperando de omnibus dãnis illatis aduersarijs: etiaꝫ si nihil pueniret ad eos tenent satisfacere. xiiij. q. v c. nõ sane. in f. Secũdus ẽ q̃ tenet de omnibus dãnis ꝛ expensis quas patiunt subditi sui: q̃ iuoluntarij sunt ꝛ coacti. Nã vltra expensas q̃s faciunt aliq̃ ab aduersarijs debellant ꝛ capiunt ipi ꝛ bona eoꝛ: varius ẽ. n. euẽtus belli: extra de iur. ꝛ dam. da. c. si culpa. Tertius ẽ: q̃ q̃ habet iniustũ bellũ ea que capit ꝛ destruit vel hoc facere pmittit suis: sicut cõiter faciũt: satisfacere tenetur. xxiij. q. i. militare. Bona aũt capta ab inimicis iuste q̃ debẽt cõdiuidi ocultãdo ꝛ retinendo sibi furant. xxiij. q. v. c. dicat. Quartus ẽ cũ iuste bellãs rapit bona ecclesiaꝛ nõ incastellataꝛ: aut bona clericoꝛ cõtrarie partis: vel etiã viatores pegrinos: mercatoꝛes: ꝛ alios innocentes: di. lxxxvi. in singulis. Quintus ẽ q̃n habẽs iustuꝫ bellũ ex sua inertia ꝛ crassa negligentia nõ defẽdit suos cũ possit: ꝛ p̃cipue cũ ẽ cõductus mercede ad bellandũ: ꝛ similiter cũ possꝫ debellare inimicos: ꝛ sic cito guerre facere finẽ vt plus lucret ex duratione plj: vel q: cuꝛuptus ab aduersarijs nõ fideliter negociũ gerit: tenet extra de iniur. ꝛ dã. da. si culpa. Et de his omnibus habes in tertia pte ti. iij. c. de bello p totũ.

Quinta ẽ manus. §. VII.

dãnificatoria. Dicit ꝓuer. xvi. Si manus ad manũ fuerit: nõ erit innocẽs. Et q̃n vna manus non sufficit ad vnũ opus: alia iuuat. Sic aliq̃n si vn' nõ sufficeret ad rapiendũ vl̃ furãdũ vel dãnificãdũ aliũ: ꝛ tũc adhibꝫ adiutoꝛiũ alter: ꝛ hec ẽ manus ad manũ adiũcta: ꝛ talis q̃uis nõ sit ꝓncipalis: vel nil pueniat de rapina vel dãno ad eum: tñ tenet: q: nõ ẽ innocẽs: sꝫ in cã. Et hec habet q̃nq; digitos q̃ cõtinent in versu. Jussio: cõsiliũ: cõsensus: palpo: recursus. Primus ḡ ẽ cũ q̃s mandat fieri rapinã: furtũ: vsurã: vl̃ aliud dãnũ: ꝛ ex hoc sequiꝫ effectus dãni. q. d. alias nõ fuisset factũ: talis tenet insolidũ: etiã si nil puenit ad eum. Sic et tutoꝛ: curatoꝛ: ꝓcuratoꝛ: ꝛ factoꝛ: qui ꝓ pupillis vel ꝓ aljs faciunt cõtractus vsurarios si illi ꝓ q̃bus fecerũt nõ satisfaciãt: tenent cũ sint ꝓncipaliores. Secũdus q̃n consulit ita q̃ ex illo seq̃tur dãnũ quod alias nõ fuisset factũ: talis etiã tenet insolidũ: etiã si nil puenit ad eũ: si aũt fuisset factũ etiã sine illo cõsilio: sed aliq̃d plus factũ ẽ ad illo plus tenet Jnno. ꝛ Hosti. Tertius ẽ cõsensus. s. cooperationis nõ mẽtis tñ: puta q̃n duo vel plures faciunt aliquod furtũ vel dãnũ simul: ita q̃ vnus nõ faceret sine altero: tenet q̃libet insolidũ secus cũ etiã sine illo factũ fuisset: tñ cũ aljs se reperit ad damnificandũ: tunc. n. tenet solũ de dãno illato p eũ. Qui etiã ẽ mediatoꝛ scienꝫ alicui cõtractus fraudulenti: vt sensales tenet de damnis. Quartus ẽ palpo. s. cũ q̃s adulãdo seu laudãdo aliquẽ de furto vel de dãno. s. q̃ sit strenuus: ꝛ ex

p In rapina vl̃ furto. fuẽ oꝛe pẽ q̃s dãnificatꝰ q̃nq; modis.

Capitulum Vigesimumquintum.

hoc inducit eū ad faciendū malū: quod alias nō fecisset ⁊ idē si detrahēdo ad hoc inducit: vt puta tu es pusillanimis: vel nihil vales: ⁊ timidus ⁊ huiusmōi. Quitus ē recursus. i. cū ds receptat fures ⁊ dānificantes: ⁊ ex hoc sequunt dāna: vel etiā rē raptaz cuz querit ⁊ ipe ocultat: ppter qō nō pōt recuperare. Officialis autē qui pōt sine piculo sue persone obstare ne fiat dānū vel rapina: vel manifestare fures ⁊ ablata: ⁊ nō facit: tenet hec. b. Tho. Al. Pe. Ricar i. iij. dis. xvij. Inno Ray. ⁊ Guil. Et de his supra ti. i. c. xij.

Sexta ē manus. §. VIII.

pticipatoria. s. de rapta: furata: vel vsuraria: ⁊ de hoc pōt itelligi illud Jone. iij. Recedat vnusqsq ab iniqtate q̄ in manu sua ē. Et hec habet q̄nqz digitos. Primus ē pticipādo de huiusmōi per donationē. Talis. n. cui donat cū hoc scit debet reddere dño eius rē ablatā: donū autē datū ab vsurario cū oia bona sua sunt obnoxia restituti oni tenet etiā reddere, vel sibi vel potius his quibus vsurarius habet restituere. Secundus ē p victitationē. Familia. n. raptoris vel vsurarij vel vxoz filij ⁊ alij. q̄ nō habēt nisi de rapinis vl vsuris tenētur satisfacē de cōsumptis: sz habēdo etiā alia bona cōmedēdo vel vtēdo res male ablatas in propria specie: tenent de eo qd cōsumūt Ray. Tertius est per dotationē. Filia. n. q̄ dotat p euz q̄ non habet nisi de vsuris vl alias male ablatis maritus qui hoc nouit nō pōt recipe dotē. ⁊ recepta tenetur restituere creditoribus soceri: ⁊ ipa etiaz filia mortuo marito tenet restituere dotes Ray. de hoc habes supra ti. i. c. xij. Quartus ē pticipando de re rapta vel furata p emptionem Qui. n. emit talia scient vel ignorantia facti crassa tenetur restituē cū inuenerit dominū rei: vel pauperibus erogare si illū ignorat. Si etiā talia emit pbabiliter extimās eē venditoris postea sciens fuisse ablata: tenet nihilominus dño reddere si cognoscit: vel pauperibus rē vel pciū erogare: si nō iuenit Ray. Et de hoc supra ti. i. c. xv. Quitus p legatū vel hereditationē. Intelligit. n. hereditas deducto ere alieno. heres g̃ vel legatarij eiꝰ cuius bona sunt obnoxia restitutioni: vel ex contractu vel quasi ex maleficio furti: fraudis: vsure ⁊ huiusmodi: uel quasi omnia tenet restituere q̄ recepit de tali hereditate uel legato: extra de usuris. c. michael.

Septima ē manūs. §. IX

sacrilega uidelz usurpatio circa sacra ⁊ ecclesiastica. Job. xv. Tetendit. n. aduersus deū manū suā i. sacrilegā. Hec est manus sacrilega Nichanor. quā extēdit cōtra tēplū dei cōminatus ipm funditus destruē: sz ipo occiso: suspēsa ē manus ⁊ lingua eius a Juda machabeo cōtra tēplū secūdo Machab. xv. Et hec habet q̄nqz digitos vl modos. Primus ē cū auferunt sacra: vt calices: paramēta: cruces: reliquie: ⁊ alia huiusmōi. Secundus ē qñ auferunt aliqua ⁊si nō sacra tñ de loco sacro: vt in ecclia: ⁊ de vtroqz. xvij. q. iij. c. qsqs. Tertius ē quādo fit incēdiū vl effractio in loco sacro iniuriose: tenet etiā satisfacere vl etiā iferūt alia dāna ecclesijs vel psonis ecclesiasticis: vt exigēdo gabellas ⁊ pedagia: de cēsi. c. quanq̄. li. vi. Aut imponendo collectas: de immu. ecclesia. c. aduersus. Aut faciēdo rep̄salias cōtra psonas ecclesiasticas: extra de iniur. ⁊ dam. da. c. ⁊ si pignorationes. li. vi. Quartus ē cū clerici male tractāt bona ecclesiaz: dilapidādo: indebite alienādo: in pompas ⁊ lasciuias expēdēdo cōsanguineos ditādo. xij. q. ij. c. nulli. Et bona debita paupibus vel clericis vel reparationi ecclie subtrahendo debēt restituē. Quintus cū subtrahunt legata facta ecclijs. xiij. q. ij c. qui oblationes defunctoz. Uel non soluunt decime vbi cōsueuerunt solui: vl cū non ē legitime in beneficijs cōstituī: sz p intrusionē vel simoniā: vel aliquod impedimentū irregularitatis habz: tenet. n. fructus pceptos restituē: de reg. iur. libro. vi. beneficium. Et de his omnibus supra ti. i.

Octaua est manus. §. X.

iniuste iudicatoria: ⁊ beatus qui excutit manus suas ab omni munere. dicit Isa. xxxiij. s. obseqi: pecunie ⁊ laudis: p munera. n. frequent pueritie iudicium. Et hec manus habz quinqz digitos. Primus ē quādo iudex seu q̄cunqz officialis dat iniustā sniam ex certa scia quacūqz de causa: siue odio: siue amore: siue corruptione pecunie: ⁊ talis tenet de omni dāno ⁊ interesse parti lese Ray. xi. q. iij. quattuor. Secundus ē quādo ex ignorātia crassa pfert iniustam sniam. Non. n. debebat se ponē ad id ad quod nō erat idoneus cū piculo alterius. secus si deceptus cōsilio assessoris: q̄ putabat idoneus ex malicia vel ignorātia crassa male cōsuletis: tunc tenebit assessor. Ray. Tertius ē quādo ex notabili negligētia protulit iniustā sniam: qz noluit laborare ad legendū i libris quod potuisset inuenire: ⁊ videt teneri: extra de iniur. ⁊ dam. da. si culpa. Quartus est quādo accipit pecuniā pro iudicando vel non iudicādo aut male vel bñ iudicando: Ray. Talē. n. pecuniam sibi retinē non pōt: sed pauperibus dare vel reddē danti. Quintus cum non vult iudicare ⁊ dare sniam prout pōt ⁊ debet ne displiceat habēti iniusticiam: aut vt damnificet ius habentez ⁊ talis tenetur si pars postea amittat iustaz cām vel si remittat penas vel diminuat iniuste cuz nō posset tenet cōmunitati si auxerit penam iniuste tenet ei q̄ soluit Tho. ⁊ Ray. De his supra ti. i. c. xix.

¶ aduocatus. iurisconsultus. procurator. testis. omnes tenentur ad restitutionem quinq; modis.

Nona est manus. §. XI.

in iudicio iniuste assistoria. De hoc ne iuges manū tuā vt ꝑ impio dicas falsū testimoniū. Exo. xxiij. ⁊ Jeremie. xxi. Eruite oppressū de manu calumniantis. Et hec habet q̄nq; digitos ſm q̄ sunt q̄nq; genera hominū q̄ ibi cōcurrūt .ſ. aduocat' iurisc̄ōsultus. actor. ꝓcurator. testis. ⁊ reus. Primus ḡ est aduocatus q̄ si sciens assumit ad defensandā iniustam cām obtinens victoriaz cause: de omni damno tenet aduersario si clientulus non satisfecit Tho. se. se. q. lxxi. ar. iij. Si nō obtinet tenet clientulo de expensis quando videlicz dixit sibi cām eē iustā: cū alias ille non litigasset. Si assumit cām iustā ⁊ ex crassa ignorantia vel negligentia notabili perdit. videt teneri clientulo de dāno suo: extra de iniur. ⁊ dam. da. si culpa. Secundus ē iurisconsultus si scienter ꝑstat malum consiliū vel fraudulentū vnde ius habens perdit cāz siue sit ille cui consulit siue alter tenet de dānis i de secutis. Si fideliter consulens ꝓout scit nō tenetur: extra de reg. iur. nullus ex consilio. li. vi. Tertius est actor ⁊ procurator q̄ accusat aliquez de falso crimine vel petit indebitū scienter tenet de omni dāno quod inde recepit aduersarius ēt de expensis. b. Tho. se. se. q. lxviij. Si aūt vere accusat ⁊ postea ꝑce vel ꝑcio desistit vel ꝓuaricat tenet cōitati. Quartus ē si reus negat veritatē de q̄ iuridice interrogat negādo indebitū pecunie tenet actori. Negādo aūt crimē vnde sequit accusatori mors vel mutilatio vel alia pena: vel fatigando scienr appellationibus vel dilationibus tenet satisfacere ad arbitriū boni viri. Quintus ē testis si ex falso testimonio eius scienter facto actor vel reus incurrūt dānū aliquod iniuste: tenet testis i solidū. extra de iniur. ⁊ dam. da. si culpa. Et si accipit pecuniā ꝓ testimonio ferendo etiā vere: tenet illā pauperibus erogare. xiij. q. v. non sane. Et de his omnibus supra ti. i. c. xix.

¶ fing ꝑ fiē in multis. et tenentur omnes ad restitutionē.

Decima ē manus. §. XII

fraudatoria. Job. xxxi. In manibus meis non adhesit macula. ſ. fraudis. Et hec habet quinq; digitos seu modos. Primus ē in rez q̄ditate: duz ſ. vna substātia vendit ꝓ alia: vt vinū linphatū ꝓ puro: vnū aroma ꝓ alio: auz alchimiatū ꝓ puro: ⁊ huiusmodi. Secundus ē in quātitate: vt cū dat diminuta mensura vel in ponderibus: vt xi. vncē. ꝓ lib. vel in vasis de vino: oleo: tritico: ⁊ huiusmōi: vel in cānis de panno laneo lineo ⁊ huiusmodi. Tertius ē in qualitate: vt cū vendit res defectuosa: vt vinū vel carnes corrupte ꝓ bonis: animal vicioſū ⁊ claudicās ꝓ sano non diminuendo de precio: ⁊ multo grauius esset vendendo rē periculosā ⁊ nociuā homini. Quartus est in precij inequalitate: vt cum vendit res plus iusto ꝑcio q̄ valeat sciens: vel cum multo minori ꝑcio emit q̄ valeat: q; venditor non cognoscit rem: vl q; ducit maxima necessitate. Quintus est in gabelle debite vel pedagij subtractione vt q; occulte introducit rē ad ciuitatē: vel asserit vnū esse pro alio: vel minoris quantitatis vt minus soluat: hi omnes tenentur satisfacere ſm Tho. se. se. q. lv. ⁊ Rai. Et de his supra ti. i. c. xvij.

Undecima ē ma. §. XIII

nus falsificatoria. Job. v. Qui dissipat cogitationes malignoz ne possint manus eorum implere quod ceperunt manifestando. ſ. falsitates eorum Et hec habet quinq; digitos seu modos. Primus est in ponderibus ⁊ mensuris faciendo vel vtendo falsis. i. diminutis mensuris in vendendo ⁊ mensuris excessiuis in emendo. tenet etiam tal' de damnis inde secutis. Tertius est ibi falsis monetis fabricando falsas monetas vel incidēdo eas aut falsatis ⁊ diminutis ꝓ legitimis scienr vtendo: vltra peccatū tenet de damnis lesis. Tertius est in bullis apostolicis falsatis vel per surreptionem obtentis: cū. ſ. expressum est falsuz in supplicatione: vel omissū illud exprimendo quo narrato non obtinuisset. beneficiū eni vel gratia sic obtenta non valet: vnde tenet satisfacere de emolumento per ipas obtēto. Quartus est in instrumētis vel scripturis falsificatis vt testamentis in quibus scribunt legata aliter q̄ disponatur a testatore vel scripturis vbi apparent debita ⁊ cassant ⁊ huiusmodi. Quintus est in falsis partubus: vt cū mulier concipit per adulteriuz vel supponit sibi alienū partū: que tenetur de omnibus que cōsumit putatiuus filius de bonis mariti: ⁊ de his q̄ vt legitimo filio sibi de hereditate relinqueret extra de iniur. ⁊ dam. da. c. si culpa. Et de his supra ti. i. c. xviij.

Duodecima est. §. XIIII

manus proditoria. De qua christus. Luc. xxij. Ecce manus tradentis me mecū ē in mensa. Nō. n. fit ꝑditio nisi per familiares. Et hec habz q̄nq; digitos. Primus est in castris ⁊ populis ⁊ terris quādo. ſ. quis aufert a legitimo dño: ⁊ dat proditorie alteri qui ibi ius non habet: tenet talis de omnibus damnis inde secutis. Secundus est in personis quando tradit dominum suū vel amicum in manus inimici occidendū vel redimendū vel impediendum a negocijs suis: ⁊ tenent ad omne interesse. Tertius in rebus quando pecunias vel alia bona sui domini vel amici procurat deuenire ad manus inimicoz: aut cū associat se cū aliquo vt ducat ad locum vbi spoliet. Quartus est quādo secreta reuelat sui domini ut damnifi

¶ ꝑdit̄o ꝑ fiē q̄nq; modis.

cetur: vel aduocatus secreta cause quam defendit aduersario pandit ut se possit defendere ꝛ tenet ad damna: extra de iniur. ꝛ dam. da. si culpa. Et de his omnibus supra ti. i. c. xxij. Quintus est cū quis vtit insidijs non seruando promissa pacta etiam si esset hostis dum ꝛ ipse ei seruat fidem ꝛ alias non. xxiij. q. i. noli.

Decimatertia ma. §. xv

nus est simoniaca. ꝛ de hac. iij. Regi. xiij. Quicūqꝫ volebat implebat manum suā. s. pecunia quā dabat ꝛ fiebat sacerdos. Et hec habet quinqꝫ digitos seu modos. Primus est accipere pecuniam uel alia temporalia pro sacramētis aut beneficijs conferendis uel collocatis per modum precij nō per moduꝫ elemosyne ꝛ talē pecuniā retinere nō potest: sed pauperibus debet erogare: uel ecclesie in cuius iniuriam data est Tho. se. se. q. ioo. Secundus est accipere pecuniā appciatiue pro alijs rebus sacris: ut ecclesijs altaribus consecratis aq̄ baptismali consecrata oleo sancto: reliquijs sanctorum: sepulturis loci sacri iurepatronatus: ingressu religionis ꝛ huiusmodi: talis pecunia retineri non pōt: sed pauperibus erogari oportet vel ecclesie pro qua cōmissa est simonia. Tertius est pro spiritualibus exercitijs: vt pro p̄dicando: oraꝫdo. visitando: eligendo: confirmando: a correctione desistendo: curā animaꝝ exercendo: consecrāndo: ꝛ huiusmodi alia: recipiendo pecuniā exactiue vel pactionaliter vel appreciatiue: tenet paupibus erogare: vel ecclesie in cuius iniuriam data ē Sed si per modum elemosyne: retinere pōt sibi. Quartus est quando accipit beneficiuꝫ simplex vel curatū aut dignitatē simoniace: quia tenetur resignare: ꝛ fructus inde perceptos restituere: ēt consumptos deductis expensis factis in utilitatē beneficij illius: ꝛ pro fructibus colligendis. Quintus est de mediatoribus ad procuranduꝫ beneficium vel officium ecclesiasticum vel aliquod spūale: hi tenent pecuniam propter hoc receptaꝫ pauperibus erogare: hec omnia. b. Tho. se. se. q. ioo. ꝛ Rai. ꝛ Inno. De his supra ti. i. c. v. per totum.

Decimaquarta ē. §. xvi

manus impeditoria. Eccle. ij. Ue duplici corde ꝛ manibus malefaciētibus. s. impedientibus bona alioꝝ. Et hec habet quinqꝫ digitos. Primus est quando quis impedit aliquez a consecutione alicuius beneficij vel officij. Et si iam illud erat consecutus ꝛ possidebat: ꝛ iniuste procurauit sibi auferri: tenetur satisfacere in totum. Si nondū erat consecutus sed in via habendi tenetur ad arbitrium boni viri. Tho. ꝛ Ricar. in quarto. Secūdus est quando impedit fructus prouenturos alicui? agri vel vinee: vt effodiendo semina: destruendo vineas: arbores: ꝛ huiusmodi: qui tenebitur ad quantum extimabunt fructus in illo dubio valituri. Tho. in quarto. Tenendo etiam columbarias ꝛ non sufficienter pascendo vnde damnum inferunt seminibus vel fructibus tenentur de dānis. Pe. de palu. in quarto. Tertius est de his q̄ faciūt statuta vel capitula ne vsure solute possint repeti: vel q̄ possint homines cogi ad soluendum ꝛ qui iudicant fm ea: vel etiam sine statutis dant sniam q̄ soluantur vsure vel solute non repetantur: hi tenentur ad eas restituendū si vsurarij nō restituant: impediunt enim restitutionem. xi. q. iij. c. qui cōsentit. Quartus ē de istis qui dant literas emunitorias debitoribus iniuste ne possint cogi a creditoribus ad soluendum eis cuꝫ possint hi tenentur illis de illis damnis. Quintus est de iniuste impedientibus ne quis possit exequi negocia sua honesta ocultando instrumenta vel scripturas per que manifestatur ius suum: vel impedientes ne quis accedat ad iudicem ecclesiasticuꝫ in causa qua potest vbi sibi fieret iusticia: vel aliter iniuste ꝛ maliciose impediens iter suum ad iudiciuꝫ vel ad negocia sua vnde recipit damnū ꝛ de his tenetur.

Decimaquita ē. §. xvii

manus lusoria. de qua potest intelligi illud Job xxxi. Si. i. non osculatus sum manum meam in abscondito. Lusor enim cum vincit attribuit manus industrie: vnde aliquando osculatur eam vt cām lucri. Et hec habet quinqꝫ digitos. Primus cū decipit in ludo: vt per falsos taxillos: aut cartas aut dicendo mendacium: ꝛ sic vincit: tenetur enim restituere decepto. Secundus est quando vincit ab his qui alienare nō possunt: vt sunt serui: filijfamil. precipue pupilli: vxores: religiosi: ꝛ huiusmodi: ꝛ hec oportet restituere eis qui habent curam illorum. Tertius est quando vincit ei quem induxit vel traxit ad ludendum multa importunitate cum non uellet ludere: vel volentem a ludo recedere inuituꝫ detinet: ꝛ tenetur restituere. Quartus quando vincit in locis vbi prohibetur ludus et per leges mandatur fieri restitutio: que nec per dissuetudinem sunt abrogate: et tunc etiam tenetur restituere perdenti fm Tho. se. se. q. lxij. Ricar. i quarto Rai. ꝛ Inno. ꝛ alios Quintus est quando vincit in locis vbi non prohibetur ludus: vel si prohibetur leges sunt abrogare per contrariam consuetudinem: ꝛ tunc debet pauperibus erogare vtrum de necessitate vel de honestate: vide supra ti. i. c. xxiij. vbi plene est ista materia.

Decimasexta ē. §. xviii

manus locationis ⁊ condictionis viciatoria. De hac Deute. xxxij. Uidebit q̄ infirmata sit man⁹ i. deficiens opus in locando ⁊ conducendo. Et hec habet quinq; digitos. Primus est quando quis locat alteri rem quaz nouit viciosā vt equū claudicantem: vel domum ruituraz qui tenet de damno inde secuto. Secundus quando nimis notabiliter exigit preciū de re locata: domo agro veste: ⁊ huiusmodi: vel quando aufert ab eo rez locatam sine causa rōnabili ante tempus cōuētū tenet. n. ei de damno Ray. Tertius quādo conducit quis aliuz ad operandū nimis paruo p̄cio notabiliter: vel debitam mercedez nimis tardat dare cuz pōt: vnde ille recipit dānum: vel loco pecunie debite dat. ibi res quas oportet eum vēdere minori precio q̄ debet habere. Quartus si conductus ad operā ex festinantia vel negligētia nō fideliter est operatus ⁊ bene: vnde sequit dānum ei. Quintus quādo male tractauit rē sibi locatā: vt domum vel agrum p̄mittēdo destruere: vel equū vel boues nimis fatigando: ⁊ huiusmodi: tenet talis de huiusmodi dānis ad arbitrium boni viri Ray. in summa. Uasallus etiā qui bona que habet in feudum a domino male tractat ex malicia vel negligentia tenet de damnis. Et de his supra ti. i. c. xv.

Decimaseptima. §. XIX

ē man⁹ turpiter lucratoria. De qua Isa. i. Dñs. Manus vestre plene sūt sanguine. i. turpibus lucris. Et hec habet q̄nq; digitos. Primus ē lucr̄ ex ope carnali: vt mētricio: lenocinio: cōcubinatu adulterio: ⁊ huiusmōi Secundus est ex arte vel actu p̄hibito lucrari: vt ex arte mutuādi: vel faciendi taxillos: chartas: fucos: torneamēta: l' ex histrionatu turpi: seruiēdo vsurario i nūerādo pecuniā ad vsurā: ⁊ scribēdo huiusmōi: in faciēdo indiuinationes: incātationes: ⁊ huiusmōi: in scribēdo instrumēta in fraudē vsuraz. Tertius ē lucrādo tpe p̄hibito: vt diebus festiuis emēdo ⁊ vendendo sine necessitate scribēdo: vel alia opa ob lucrū faciendo. Quartus ē negociari in locis p̄hibitis: vt in ecclesijs vendēdo vel emēdo: vel etiā mittēdo ad terras sarracenoz vel portando arma vel lignamina vel victualia ⁊ quecūq; mercimonia sine licētia pape tenet illud q̄ lucratus ē ⁊ tantundē de suo mittere in subsidiū terre sancte. Quintus ē ex intentione mere cupiditatis vacare negociationi: vel intentione introducēdi caristiā: hi omnes debēt acq̄sita pauperibus erogare: magis tamen ex honestate ⁊ cōsilio q̄ necessitate. xiij. q. v. c. qui habetis. Et de his supra titu. i. c. xxiij.

Decimaoctaua ē. §. XX.

manus detractoria. ps. Erue. s. deus de manu canis. i. detractoris animā meam. i. vitaz puer. xviij Moꝛs ⁊ vita in manibus lingue. s. detractoꝛie. Et hec habet quinq; digitos. Primus est cum quis scienter accusat aliquem de falso: ⁊ cōuict⁹ de crimine condēnatur: talis ei tenet satisfacē nō quidem detegendo falsitatem postq̄ est punitus reus: quia sibi imminēret periculū persone: ⁊ illi iam punitio non satisfaceret: sed aliter ad arbitrium boni viri: ante punitionem autem debet detegere falsitatem vel desistere ab accusatione. Secundus est quando extra iudiciū infamat aliquē de crimine sciens non esse verum: vel nesciens si ē verum: qz tenetur illis quibus dixit declarare se falsum dixisse: nisi ex hoc sibi imminēret magnū periculū vite ⁊ huiusmodi. Nam tunc aliter put pōt debet satisfacere: vel cū libellos famosos sup crimine de eo cōponit vel cātilenas quod peius est. Tertius est quādo ad aliquod crimē cōmissū vere ab alio auget aliquid aliud notabile quod ē falsum: vt cum dicit se vel aliū turpia colloq̄a vel gestus habuisse cū aliqua: sed etiaz carnalē copulam: vel cum alij dicunt de eo turpitudinē cū aliqua agere tacet studiose: vel aliqua signa facit vt credāt uez esse quod nō est ⁊ talis tenet ad declarandū falsum ē. Quartus ē cū dicit aliquod crimē alterius referēs se audiuisse quod occultuz est ⁊ ignoraī si ē vez: ⁊ talis qūo debeat satisfacē: habes in. c. se. §. ij. Quintus cū dicit crimē alterius vere ꝓpetratū: sz occultatū: ⁊ talis dz etiā famā restituere, put pōt: vl' etiā cū dicit ꝓtumeliā i p̄sētia alioz: ⁊ talis debet petere veniaz: vel aliter se reconciliare cum eis.

Decimanona est. §. XXI

man⁹ p̄sone lesoria. Mich. vij. Uir fratrē suū venat ad mortē: malū manuū suaz dicūt bonū. Et hz q̄nq; digitos vl' modos. Primus ē auferendo vitā occidendo aliū iuste. i. extra iudiciū ordinariū: ⁊ talis tenet, put dicet i. c. se. §. ij. de dāno inde secuto. Secūdus ē mutilādo mēbz iuriose: ⁊ tenet de expēsis i medicis ⁊ medicinis: ⁊ de lucro p̄dito si ex mutilatōe nō pōt laborare. Tertiꝰ ē i vulnerādo vl' p̄cutiēdo iuste sicut tollēdo sospitatē: ⁊ tenet ad dāna ide ei secuta. Quartꝰ icarcerādo ⁊ sic tollēdo ei libertatē q̄ faciēdo absq; cā rōnabili tenet de dāno q̄ inde seq̄t: secus si facit q: ei ē debitor vt sibi citius soluat. Quintus cum mittit in exiliū vel cōfiniū iniuste ⁊ p hoc aufert ei patriā: ⁊ omne dānū q̄ inde recipit q̄ cōiter ē multū: tenet ei satisfacere.

Uigesima ē ma. §. XXII

n⁹ aiarū p̄datoria: ⁊ ō hac Sap. primo Impij manib⁹ ⁊ ꝓbis mortē accersiūt. Et hz q̄nq; digitos.

Capitulum Primum

Primus est quando volentē ingredi religionem ad seruiendum deo aliquis reuocat: vel iam ingressū persuadēdo educit: tenet hic illū reducere quātū in eo est: vel se vl' aliū: ponere in religione sm Pe. de pal'. Secundus est qñ ds psuadet alicui aliquod crīminale blandiendo ut decipiat: z multo magis qñ ds aufert alicui virginitatez extra matrīmoniū: z debet ducere in vxorē vel dotare si pōt z indiget. Tertius ē qñ ds suo sīmone trahit ad errorē fidei vt faciunt heretici disseminantes falsā doctrinā: z hi tenent reuocare. Quartus ē cū plati vel pfamilias ex sua negligentia pmittunt gregē suū perire nō corrigentes z admonētes z multo plus cū suis malis exēplis eos ad mala ꝓuocant: tenent. n. eos corrigere .ij. q.i.c. Scelus. Quintus cū homies suis prauis actibus alios scādalizāt: vel mulieres suis ornatibus z tripudijs. alij ludis: risib': blasphemijs: z hi debēt satisfacere penitentia z bonis actibus edificando quos prius scandalizauerāt.

Sequitur tertia. §. XXIII

pars pncipalis diuisionis facte vbi ponit remedium ad euadendū de manibus istis vsurpatorijs qbus diabolus in mari pcipitat in ꝓfundū inferni: z hec est nauis. Unde dicit. Illic naues ptransibunt. In plurali dicit naues: qz triplex ē nauis. Est nauis ecclesie vniuersalis.

Est nauis vite regularis.

Est nauis penitentie virtualis.

Et de pma intelligit illud prouer. vlti. Facta ē. s. illa mulier fortis de qua ibi loquit figurate ecclesia: quasi nauis institoris. i. mercatoris de longe portans panē suū. s. doctrine vel eucharistie: qz ō celestibus quo pascunt homines fideles. Et Chrisо. tractās illud Math. ix. Ascendēs xp̄us in naiculā trāsfretauit dicit. Christus nauim ecclesie fluctus semp mitigaturus ascēdit: hec ē nauicula petri que quatit magnis fluctibus persecutionuz a tyrānis errorz ab hereticis prauorz operuz ab hypocritis vt aliqñ videat submergi: sed submergi nō pōt xp̄o eā gubernāte: sed post tempestatē trāquillū facit: vt dicit Thob. ij. z figuratum fuit Math. viij. qñ ipe surgens a somno imperauit vētis z mari: z facta est trāquillitas: dormire vero videt cū tribulationes surgere sinit: vt dicit dis'. xxij. ca. In nomine. hec p Petrū z alios plātos z pdicatores retibus pdicatōnis capit multos pisces ad fidē: vt impleat non solū nauicula Petri i. ecclesie occidentales: sed etiā Johis euangeliste i. ecclie orientalis. i. grecie: vbi Johānes pdicauit dū. s. sociata fuit cū nauicula Petri. i. vnitate ecclesie romāe: vt figurate habet Luc. v. Petro ꝙz ante capturā pisciū dictū fuit: duc in altū maris. s. nauiculā z laxate retia vestra in capturā. Qō exponēs Ambro. ait in altū. s. in ꝓfundū dispu-

tationū. Quid. n. tā altū ꝙ altitudinē diuitiarū videre. i. scire dei filiū z pfessionē diuine generatōnis assumere. xxiij. q.i. Non turbat. Apte aūt ecclesia militās signat per nauiz: qz quēadmodū nauis in principio z fine est arta z paucos continet homines i medio est lata z multos continet ita ecclesia militans fuit arta in principio: quia i multis persecutōnibus: z pauci erant in ea: vnde z Marcellus qui erat papa post fustigationem fuit deputat' a Diocliciano imperatore pessimo multis annis ad custodiam animaliū in stabulo z Urbanus papa in sepulchris latitabat propter immanitatē persequentiū. In fine etiam. s. tēpore antichristi erit arta. Erit. n. tunc tribulatio ꝙlis nō fuit ab origine mūdi: vt dī Math. xxiij. Unde z pauci firmi in fide ecclesie permanebūt In medio autē tēpore. i. nunc lata est z multi in ea reperiunt clerici z laici: vt dicit Chrisо. Multi sacerdotes pauci sunt sacerdotes: multi in nomine pauci in opere: dis'. xl. Et patrimoniū Jesu christi latum est z exaltatuz. Et principes: z magnates: ciues: z populares omnes querūt de altari participare procurantes suos filios vel cōsanguineos vel amicos cōstitui in dignitatibus z beneficijs vt eos diuites faciant: et bona pauperib' eroganda in prophanos vsus consumant. Sz ni si male ablata ecclesiarum restituant si possunt cōdemnantur. Et primo nota ꝙ sm regulā iuris in. vi. Beneficium ecclesiasticū non potest licite sine canonica restitutione possideri. Si quis per simoniam recipit beneficium seu intrusionē seu vsurpationē. i. per laicos vel alios de facto ꝙ non poterant conferre: vel habens aliquod impedimentū irregularitatis: vel non canonice electus vel positus tenet omnes fructus susceptos restituere deductis expensis rationabiliter factis in vtilitatem beneficij sm doc. Secundo nota ꝙ etiam si rite assumptus non officiat vel officiare facit seculariter viuens non intendit demuz clericari sed vxorari z sequi forum seculare cum defraudet ecclesiam z intentionem eorz qui dederunt ecclesie possessionez: videtur ꝙ teneatur ad restitutionem. xij. q.ij. c. Gloria. Similiter ꝙ deputata sunt determinate pro clericis seruientibus: vel pro fabricis ecclesiarz: vel pro pauperibus dās alijs tenet restituē. Nō tertio ꝙ si sua negligētia amittāt bona ecclie mobilia: vt libri: paramēta z huiusmōi: vl' destruunt īmobilia vl' ruūt tenet ad satisfactionē de omnib': vt extra de iiu. z dā. da. c. Si culpa. De his posset itelligi illud Job. xij. Abūdāt tabernacula pdonū. s. clericorz z audacter ꝓuocāt dīm. s. ad irā ꝓpi malā vitā cum omnia dederit eis in manus: vt. xij. q.i. si pluatū. De hac naui ecclesie sic ait Chrisо. Nauigat ecclesia ītructa fidei gubernaculo felici cursu p huius seculi mare: habēs deū gubernatorez

ꝙ beneficium assequitur. nō pōt possideri sīa canonica restitutione.

angelos remiges: portans choros omnium sancto
rum erecta ipa salutari arbore crucis in qua eua
gelice fidei vela suspendens flante spiritu sancto
ad portu paradisi & quete securitatis eterne dedu
cit. vbi Chrso. septe dicit de hac naui ecclie. Pri
mu q: per hoc seculu quod e mare tepestuosu
habet nauigare: vnde etia electi periclitant. Exe
plu Jone pphete q in naui existens cu alijs susti
nebat piculu submersionis qtucaq laborarent
ad exonerandu nauim: ut habet Jone pmo. & io
valde timendu. Beatus vir qui semp e pauidus
ait sapies Ber. Nusq est securitas o fratres: nec
in celo: nec in paradiso: & multo minus in mudo
In celo angelus cecidit sub potetia diuinitatis.
Ada in paradiso o loco voluptatis. Judas i mu
do sub scola veritatis. Secundu qo dicit Chri
so. de naui ecclesie est q habet deu gubernatore
& habitore e cui venti & mare obediut: & ideo mul
tu cofidedu: q: si cocuti pmittit no tn pire. vn
in huius figura cu essent discipuli in naui cu eo:
& ipo dormiente periclitarent: surrexit xps & impe
rauit ventis & mari & facta e tranqllitas magna
Math. viij. Etia vice dei tenet plati in guberna
do nauis ecclesie: vnde & dn uocant. Sicut aut q
gubernat naue nunq deserit: neq in tempestate
neq in tranqllitate: alioqn sibi imputaret sub
mersio nauis si cotingeret ex sui negligentia etia
si no intenderet. Ita etiaz plati debent intendere
cure ecclesie omni tepore. vn Nicolaus papa. Si
pernicioso e pcta. i. directione nauis in tranql
litate naue deserere quato magis in fluctibus: &
paulo post. Nos q tanq arietes gregibus ducatu
pbentes: immo q: & pastores hoz sumus deo au
ctore: cu eis in periculis p viribus pste couenit
& cu tranqllitas reddita fuerit diuina pietate mox
gregi reqrere & in vnu colligere & eius animas ce
lestis patrie pace sursuz erigere debemus. vij. q. i
Scisciaris. Tertiu e q: habet angelos remiges
q ea int fluctus huius seculi custodiut & deducut
iuxta illud. Angelis suis deus madauit de te: vt
custodiant te in omnibus vijs tuis: & io gaudedu
de tali adiutorio Sacerdotes etia angeli appella
tur: hz illud Mal. ij. Labia sacerdotis custodiut
sciaz & legem reqrunt ex ore eius: q: angelus dni
exercituu e. Et hi remigado. ministratione sacra
meto nauem mouet. i. ecclesia fideliu ad portuz i
quo no pax habent laborare in ministrando de
bite. Unde in figura dicit. Math. viij. de discipu
lis q erat laborantes in remigado. Erat. n. eis ve
tus ptrarius. s. teptationu. Quartu quod dicit
Chrso. de naui ecclesie e q: habet choros sactoz
q sunt omni virtute pleni. vnde de Petro & plu
ribus discipulis dicit Jobis. xxi. Ascenderunt in
naui: & ideo libenter intranduz: q: sm ps. Cum
sancto sanctus eris: vnde figurat per nauem Sa
lomonis q semel in tribus annis adducebat scdo
palipo. auz & argetu nimis ebur symias & pauo
nes. Na ecclia xpi in fide trinitatis psonaz & vni
tatis essetie diuine ad supna hierosolyma iducit
sanctos apostolos & martyres & hoc est aru. do
ctores sapientia & doctrina plenos: & hoc est arge
tuz & cofessores: & hi sunt ebur: quia alibi p vite
mundicia: & fortes per donu fortitudinis: & qua
si simie imitantes actus hominu. i. sapietu inhe
rentes exemplis. Et principes qui cum apparatu
viuunt: & hi sunt pauones. Multum iuuat talis
societas sanctoz: sicut ecouerso multu nocet ope
ra maloz. vnde Ambro. in figura huius ait. No
turbat nauis que habet Petru de qua. s. habet
Luc. v. Ascendes xpus in vnam nauim que erat
Simonis rogauit euz a terra reducere pusillum.
Turbat illa que Juda habet: de qua. s. habetur
Math. viij. Et si multa illic discipuloz merita
nauigabant: tame adhuc pditoris eaz pfidia agi
tabat in vtraq Petrus: sed qs suis meritis erat
firmus turbat alienis. Caueamus ergo perfidum
caueamus proditore: ne per vnu multi fluctuem?
ergo non turbat hec nauis in qua puidentia na
uigat: abest perfidia: superat fides. xxiij. q. i. No
turbatur. Quintu e q in hac naui e arbor erecta
salutifere crucis: & in ea antenna xpus ad prote
gendu: & ideo sub ipa manendu: q: sub ea nullus
pot ledi extra ista naui ecclesie. i. fide crucifixi ne
mini pot ee salus ad quod facit quod dicit Act.
xxvij. Nisi manseritis in naui non poteritis salui
fieri. Unde per archam Noe que tanq nauis in
aquis diluuij ptinuit & saluauit omnia animalia
ibi existetia: vt habet Gen. vij. recte figurat ipa ec
clesia & crux christi sm Grego. & Augu. Sicut. n.
omnes qui extra archam reperti sunt diluuio pi
erunt ita omnes qui sunt extra ecclesiam pereut
Erat illa archa tricamerata ad denotanduz tres
status ecclesie scilicet coniugatoruz: continentiu
& prelatoruz. Compacta erat ex lignis leuigatis
& bitumine limitis: quia resultat ex fidelibus libe
ris a superfluitate viciorum & charitate glutina
tis & vnitis. Sextum quia habet vela euangeli
ce doctrine que sunt plena verbis christi. Sicut
eniz vela sunt plena aere & vento: sic & verba no
sunt alia q aer formatus in gutture loquentis.
Ista ergo vela sunt plena flatu & verbis christi q
nos docet quando quomodo qua via: & quo eu
dum sit: & ideo attentius audienduz. Luc. xi. Be
ati qui audiunt verbum dei & custodiunt illud.
vnde & Jac. iij. dicitur. Ecce & naues cum magne
sint: & a ventis validis minentur: circuferuntur
autem a modico gubernaculo scilicet temonis.
Ecclesia est vna & multe: vna vnitate fidei & dile
ctionis. multe varietate locoruz & rituu. & he mo
uentur a ventis verboruz xpi: gubernacula sunt
ordinationes prelatoruz: q tame attedere debet
ad stella maris. i. xpm & eius matrem virginem.

[illegible] eate scpte hz.

vterq; enim dicitur stella. vnde Fulbertus in sermone dicit. Oportet omnes xpicolas p hoc seculi pelagus nauigantes respicere ad stellam maris. Si qs. n. hoc egerit nō iactabit inanisgloríe vento: nec scopulis tribulationū frāget: nec absorbebit ille voluptatū voragine. Septimū ē q ducit ad portū quietis: ps. Deduxit eos in portū voluntatis eoz. s. ad quietē z locū securū: z plenū omni bono: vñ dicere possunt veri fideles quod scribitur de Paulo z socijs Act. xxvij. Nauigauim⁹ z venimus ad locū q dicit boni portus. Hec ē nauis de qua dicit Johis. xxi. q discipuli nauigio venerūt ad littus vbi apparuit xp̄us resuscitatus trahentes rete plenū magnis piscib⁹ cētū quinquagintatribus sine scissura retiū. i. sine cōtradictōe veritatis doctrine p̄dicate. vt habet figurate Johis xxi. Unde cōuiuiū sequit xp̄us cū sanctis de glorificatōne eoz igne charitatis decoquēte illos z patres uestri testamēti ad refectionez fruitionis. Ex numero autē illoz cōprehendit saluādoruz qualitas. Nā ad illū numerū puenit p numeruz decē z septē incipiēdo numerare ab vno: z addēdo sequentē numerū ad p̄cedentes vsq; ad numerū xvij. inclusiue: verbi gratia vni addēdo duo fiūt tria. ternario nūo addēdo ternariū fiūt sex. senario nūero addēdo quaternariū q sequit fiunt decē: z sic vlterius p̄cedēdo vsq; ad denariū septenariū resultauit. cliij. oportet g saluandos habere. xvij. numeros moraliter. i. observationes x. p̄ceptoz q sunt de actibus virtutū. Uirtutes sunt septē: fides: spes: charitas: prudētia: iustitia: fortitudo: temperantia. Intrat aūt ista nauis ecclesie p innocētiā baptismalē. Dicit aūt Hiero. q post naufragiū. s. de ista naui ecclie p amissionē innocētie baptismalis. secunda tabula est penitentia quasi secūda nauis: de pe. dis. i.

Nauis etiā di. §. XXIIII

cit religio de qua pōt intelligi illud Math. viij. Ascendēte iesu in nauiculā secuti sūt eū discipuli eius. Apte autē religio signat per nauim: q sb stātialia religionis multū reperiunt in his q sūt in naui. In nullo statu vel cōuersatione mundi reperit tanta obediētia sicut in naui. Nā omnes ad simplicē nutū obediūt nauclerio seu gubernatori nauis z rex z pōtifex cuiuscūq; cōditionis existat in cūdo stādo z operando put mādauerit ipe. Castitas etiā ibi satis seruat etiam ab incōtinētibus: ad quod facit z vita austera q ibi cōmuniter tenet: z exclusio occasionū: pauptas quoq; q nihil est i ea nisi deforis portet: z ea q sibi sūt cōmunit sunt alioz: z pax ipi nauigātes ibi habent. Ascēdit g xp̄us in hāc nauē. i. hunc statum religionis. Nā obediētiā sūmā exhibuit p̄i faci⁹ obediēs vsq; ad mortē mortē aūt crucis: ad Phil. ij. Memēto fratres q xp̄us vt nō p̄deret obedientiā p̄didit vitā: ait Ber. Cōtinētiā in sūmo gradu tenuit: q virgo purissim⁹ immo nec vnq; stimulū carnis habuit uel sensit: vel cogitationem turpē z ita castos mores habuit in sua cōuersatione q cū fuerit de alijs criminibus infamatus lz falsissime: de turpitudine aliqua nunq; ab aduersarijs suis fuit accusatus: notatus vel infamatus: vel in suspitione habitus q̄uis cū mulierib⁹ fuerit aliq̄ conuersatus. Nam vt dicit Luc. viij. Mulieres iuste sequebant eū z sepe in hospiciū Marthe z Marie declinauit: z a maria peccatrice oscularī pedes: z vngi pedes z caput p̄misit pauptatē tātā suscepit vt diceret Math. xvij. z Luc. viij. Uulpes foueas habent z volucres celi nidos: filius aūt hominis nō hz vbi caput suum reclinet. De elemosynis viuēs z mortuus expensis alienis sepultura accepit. Fuit q̄s nazareus. i. deo dedicatus qō in veteri testamēto erat q̄dam nouus modus religionis vñ barba z capillis intonsus erat. Institutor fuit p̄mus z sūmus omis pfectionis z religionis ad quā direxit z pduxit aplos suos nec p̄us nec postea potuit aliq̄ collegiū eis in sanctitate z pfectione equari ad quam puenerūt i die pētecostē. Prius i istam nauī ascenderūt vt nouitij cū oia dimiserūt nauim. s. p̄prie volūtatis z cupiditatis. Nā de eis dicit q vocati a xp̄o relictis retib⁹ z naui secuti sunt eū Mathei. iiij. Et dicit cupiditas nauis: q sicut nauis stat sup aquā z nō ipleť: ita cupidus sup aquas fluxibiles diuiciaz vel cōcupiscētiaz impleri nō pōt. Et sicut nauis cū labore magno fabricat: cū timore custodit: z cū dolore amittit: ita z res tēporales acq̄runt cū labore: z opera carnis z p̄pe volūtatis pficiunt: z cū timore nō pdendi possident: z cū dolore custodiūt z amittunt. Et sicut in naui q̄s exonerat de toto lucro z mercib⁹ nō remanēt nisi feces insentina: ita auaris: fornicatoribus: z huiusmōi. nō remanet eis ps nisi stagnū ignis z sulphuris. Apoc. xxi. Et de his pōt intelligi illud ps. In spiritu vehemēti oure tu nie dānationis cōteres naues tharsis. Tharsis interp̄tat exploratio gaudij. Naues ergo tharsis sūt ille cōgregationes religiosoz q volūt gaudere in mundo secularit viuētes: z hoc nisi satisfaciāt spiritu vehemētis cōtritionis cōterunt. Triplex. n. furtū seu rapinā solēt facere religiosi in naui. s. religionis. Primū est cordis: cū. s. sequit p̄priam voluntatez transgrediendo p̄cepta sue religionis fratres non solum facultatibus: sed etiaz p̄opis voluntatibus abrenunciaucrunt. xij. q. i. non dicatis. Secundum est corporis per frationem castitatis quod semel deo obtulerunt. Tertium ē substantialitatis temporalis: z hoc cum recipiūt aliquid z occultāt p̄lato: vel cū quod tenēt de licētia p̄latoz nō sūt parati ad ponēdū i manib⁹ eoz vel cum ea que habent sine cū licētia vl sine

p̄ fabrum de nauis.

male expendunt: ludendo: turpiter cōsumendo: vel amicis et cōsanguineis alijs dādo indebite.

Comparatur autem religio naui in septem.

Primo q̄ sicut nauis ē clausa versus terrā ⁊ apta versus celū: ita ⁊ religiosus ad terrena debz eē clausus de eis non se intromittendo: sed apertus celum versus .i. deditus cōtēplationi celestiuz: vt dicere valeat illud apli. Nostra conuersatio in celis ē: hinc ⁊ Hiero. Est vnū genꝰ xp̄ianoꝝ quod mācipatū diuino officio: ⁊ dedicatū contēplationi ab omni strepitu tēporaliū cessare cōuenit: vt sunt clerici: puersi: ⁊ deo deuoti: ⁊ religiosi. xij. q. i. duo. Ideo versus terrā dz eē clausa ⁊ stricta nauis religionis. Nā ex terra resoluunt vapores. i. mala desideria q̄ corrūpunt affectuz: ⁊ nebule q̄ obnubilāt intellectū: ⁊ frigus qđ ꝓstringit effectū boni opis. Secūdo nauis nō pōt diu sustinere seu portare corp̄ mortuuz: q̄ periclitaret ⁊ ifice rent etiā alij: vñ in mare ꝓijcit: sic q̄ in religione incidit in peccatū mortale nisi cito resipiscat: alios inficit ⁊ destruit religionē. Nā a peccatis occultis ꝓcedit ad manifesta ⁊ quotidie nisi cito penitеat peior efficit. Unde Job. cassianus: nulla peior bestia malo monacho: ⁊ ideo si se nō corrigit separandus ē. vnde Hiero. Resecāde sunt carnes putride: scabiosa ouis a caulis repellenda ē: ne tota domus massa ⁊ corpus ⁊ pecora ardeat: corrūpatur: putrescat: ⁊ intereat. xxiij. q. iij. c. resecande.

Tertio nauis in aquis integra manet ⁊ ꝓseruatur: cū aūt terrā tāgit: frangit ⁊ dissuit seu aperit sic religiosa ꝓgregatio: duz sequestrat a terra. i. a ꝓuersatione seculariū ⁊ negocijs terrenoꝝ: ꝓseruat ⁊ rectitudinē regularē seruat ⁊ vigorē spūs: sed si inheret vel infigit in terrena cōuersatione extra casū necessitat ⁊ exigētis charitatis a q̄el ꝓposito resoluit ⁊ relaxat: vñ Eugenius papa dicit q̄ monachus nō debz se qualibuscunq̄ negocijs implicare. Sit claustro suo contētus: q̄ sicut piscis sine aqua caret vita: ita ⁊ monachus sine monasterio. Sedeat itaq̄ solitarius ⁊ taceat: q̄ mortuus est mundo: deo aūt viuit: agnoscat nomē suū. Monos. n. grece latine dī vnus: ⁊ achos grece latine dicit tristis. xvi. q. i. c. placuit. Tristis aūt dicit. i. dolēs ⁊ lugēs. In aq̄s ergo ꝓfūctōnis debet morari. Christus etiā postq̄ turbas docuerat ⁊ miracula fecerat ibat in desertū locū: vel in montē cū discipulis turbas dimittens. Luc. iij. ⁊ Math. xvij. exēplū nobis in hoc pbens. Quarto nauis quātūcūq̄ sit clausa ⁊ stupata ⁊ omnia foramina circūquaq̄ obstrusa: tñ inperceptibili mō paulatiz ⁊ guttatiz aqua subintrat. Ita q̄ nisi sepe sentina euacuet aq̄s: tantū crescеret aqua q̄ submergeret: ita in ꝓuersatione religionis quātūcūq̄ omnia bene seruent ⁊ diligentiā q̄s adhibeat ad claudendū viā peccatis: ⁊ viādū occasiones: tanta est humana fragilitas q̄ inperceptibiliter homo frequenter cadit in veniale. Septies. n. i die cadit iustus ⁊ resurget: inquit Salomon ꝓuerb. xxiiij. Et apli pfectissimi religiosi dicunt. In multis. n. offendimus omnes. Jac. iij. Hec autez quotidiana peccata etiā si leuia sunt: tamē diminuūt vigorē spiritus: ⁊ disponunt ad mortalia: ⁊ ideo p orōnez ⁊ punctionē ⁊ alios modos remouēda sunt de anima ne submergat nauis mentis: vnde Augu. Que humani fragilitati q̄uis parua tñ crebra surrepunt: que si collecta contra nos fuerit: ita nos grauabunt ⁊ oppримēt: sicut aliquod vnuz peccatū graue. Quid. n. interest ad naufragium vtrū vno grandi fluctu nauis operiat ⁊ obruat an paulatiz surrepens aqua insentinā ⁊ per negligentiū culpā derelicta atq̄ contēpta impleat nauē atq̄ submergat: de peni. dis. i. Tres sunt actiones. Quod autē dicit Augu. q̄ multa venialia ita grauant sicut vnū mortale: nō sic intelligendum est tanq̄ venialia sint mortalia: hoc enī nunq̄ accidit: sed in dispositōne: q̄ inducunt ad mortale. Quinto nauis nō debet eē nimis onerata: q̄ nimiū pondus demergeret: nec nimis vacuata vel alleuiata: q̄ vacillaret: sic in religione ad hoc vt quis bene ꝓficiat nō dz nimis onerari occupationibus exterioribus: q̄ mentē submergunt. Unde Ber. in li. de consideratione. Uexatio dabit itellectū: inquit ꝓpheta. Uexz est si nō sit nimia: alioquin subruit intellectū. Nec etiam debet esse vacuus ab operibus ⁊ ociosus: vñ Hiero. Semp aliquid boni facito vt diabolus inueniat te occupatū. Apli habētes ptātē de euāgelio viuere laborabant manib' suis ne quēq̄ grauarent: ⁊ infra egyptioꝝ monasteria hunc morem tenent: vt nullus absq̄ opere et labore suscipiant Nā tam ꝓpter victus necessaria quantuz ꝓpter anime salutē: de cōse. dis. v. c. nunq̄. Nauis etiaz non in vna pte tm̄ onerat: ⁊ in alia non: sed proportionabiliter: sic in religione nō vnus debz nimis onerari: ⁊ alius nil facere: sed quilibz fm cōditionē suam debet applicari ad opera. Sexto in naui existentes intentionem suam ⁊ iter dirigunt ad portum finaliter. Et ad hoc sunt vnanimes ꝓpter quod omnes in vnū concordant ad ea que valent ad conseruationem nauis ad laborandū ⁊ operandū ⁊ obuiandum periculis: ⁊ p ijciendum merces in mari cum expedit: ad adiuuandū ⁊ supportandum alter alterius grauamina: sic in religione debz esse summa vnitas ad cōseruationem vite regularis: ⁊ intentionem suam et opera ad portuz quietis eterne dirigere: sicut scribitur de primitiuis christicolis qui religiose viuebant. Actu. iij. Multitudinis credentium erat cor vnuz et anima vna in domino et cetera. Unde et Clemens inquit. Communis vita omnibus est necessaria fratres: et maxime his qui deo irreprehensibiliter militare cupiunt:

ꝛ vitã apostolorꝫ eorũq; discipulorꝫ imitari volunt. xvj. q. i. dilectissimis. Et sicut nauis nõ relinquit vestigium sui processus post se. vt dr Sap. ꝛ expientia docet. ita ꝛ religiosus dz cauẽ ne opa sua faciat vt videat ab hominibus i sui laudẽ. sz occultare ea sicut xp̃us exemplo suo nos docuit ꝓcipiẽs aliquãdo turbis ne cui dicerẽt miracula sua: Mar. viij. In nauí ḡ existẽtes siue comedãt siue bibãt vel dormiãt semp ad portũ appꝫopinquãt nisi studiose se firmẽt. vel tẽpestate deuicti ita in religione ꝓ omnia opa ip̃ius q̃s mereãt. qꝛ oia in obediẽtia sunt fũdata. In omnibꝰ operibꝰ mereãt si ẽ in gratia. ꝛ bonã habz intẽtionẽ. Septimo nauis cõtinet multas ꝛ varias merces. ꝛ viles ꝛ p̃cios as. sicut auꝝ. argentũ. ornamentuz. frumentũ. vinũ. ꝛ oleũ. ꝛ poma. vñ dicit Job. ix. Quasi naues poma portãtes. sicut aqla volans ad escã. Ita religio cõtinet multa exercitia. sapiẽtie. eloquẽtie. ꝛ doctrine spũalis. letitie. misericor die. odorifera exẽpla. corporalia exercitia. Et sic ex mercibus nauiũ si pueniãt ad portũ salut. homines multuz vitant. etiã de mercibus vilibus. multũ aũt ꝓdunt si submergant magis q̃ ꝓ alia exercitia. ita i statu religionis si q̃s pseueret vsq; in finẽ magnã coronã meritorꝫ sibi acq̃rit. Sed si deficiãt maius iudiciũ incidit q̃ in alio statu s. seculari. vñ Hiero. Rectius fuisset hominẽ subisse cõiugiũ ꝛ ambulasse ꝓ plana q̃ ad altiora tendẽtez. s. religionis in ꝓfundũ inferni demergi xxxij. q. v. c. Si paulus. Itẽ Augu. Sicut difficile sum exptus meliores q̃ q̃ in monasterijs ꝓfecerunt. ita nec deteriores q̃ q̃ in monasterijs ꝺfecerunt. dis. xlvij. c. Quãtũlibet. Ueteri varij tẽptatõnũ faciũt naues religionis submergi ꝛ deficere. ꝛ ideo inuocare oportet diuinũ auxiliũ.

De tertia naui. s. §. xxv

penitẽtie pot intelligi illud. Sap. xiij. Exiguo ligno. s. nauicule cõmittũt homies aias suas ꝛ trã seũtes mare ꝓ ratẽ liberati sunt. Exiguũ dicit illud lignũ qꝛ in humilitate fundat penitẽtia. Cõmittũt aũt aias suas homines ei qꝛ sperãt ꝓ ip̃m saluari gia dei. Nemo enĩ pot digne agere pniaz nisi q̃ sperauerit veniã inqt Ambro. de peni. di. i. Et pmanẽdo in ea peruenit ad portũ salut cũ mercibus meritoriũ. sed ad verã p̃niaz ꝓexigitur vt ꝓambulũ eius restitutio seu satisfactio debitorũ. Nã vt dicit Augu. xiij. q. vi. Si res q̃ ablata nõ restituit si pot restitui. pnia nõ agit sed simulat. Sciẽdũ igit q̃ ẽ triplex ꝺria restitutionis. s. deceptiua. dãnatiua. ꝛ retributiua. Et hec vltia ptinet ad nauĩ p̃nie ꝓ quã sit salus. Deceptiua restitutio habet septẽ decepciones. s. plõgatiuã. inflatiuã. placatiuã. excecatiuã. diminutiuã. distributiuã. defraudatiuaz. Est igit ꝓma deceptiua restitutio ꝓplongatiua. Nã q̃dã ꝛsi restituere intendũt aliena. restitutionẽ tñ illã differũt quãtũ possũt aucte ꝓpria dilationẽ sibi accipiẽtes. Sz vbi imminet piculũ vitãda est mora. vt dr dis. v. Cũ enĩra. Mira certe ignorãtia volũt tles absq; mora grãm eis ablatã sibi reddi. ꝛ tñ paupi restituere nolũt illud ꝓpi quod gia sunt ꝓuati. cuz tñ pauperez ꝓius spoliauerũt tẽporali substãtia q̃ ꝓuati fuerint spũali gia. Secũda deceptiua restitutio dicit inflatiua. Nã q̃ ꝓ illicitos ꝓtract atq; vsuras aliena occupauerũt vbi ꝺ culpa sua debuerũt humiliari. ꝛ de iuria illata creditoribus veniã postulare. Ecõtrario ip̃i debitores q̃ dã inflata arrogãtia dũ iacẽt in lecto infirmitate grauati dicũt ip̃is creditoribus. Si ego nõ fuissẽ perũsses tu ꝛ familia tua fame. sed si deo placuerit cito ꝓualescã. quasi dicere velint. Si deo me liberare placuerit. faciã q̃ ei grauiꝰ displicebit. qꝛ nunq̃ restituã. imo q̃dã mẽte inflati ad iuriã sibi deputãt q̃ creditores eoꝝ i vita vel in morte petũt sibi restitui sua. q̃bus gias agere deberẽt imensas tanq̃ adiutoribꝰ sue salutis repetẽdo sua. cũ alii vere penitere nõ possint. vt ꝺ peni. di. v. c. falsas. Tertia deceptio dicit placatiua hac fallacia decipiũt q̃ cũ debeãt restituere aliena. pacificãt solũ clamores exteriores. puta dantes bonas respõsiones si q̃ repetãt debita. nil facientes vel ꝓuidẽtes de restitutõne. vel qꝛ cõtractꝰ sũt palliati. cũ nil repetat a creditoribus vsurarꝫ qꝛ erubescerẽt. ip̃i nõ curãt de restitutõe clamorũ conscie q̃ eos sequit vsq; ad sempiternũ iudiciũ nõ audiẽtes. qꝛ ꝛsi remordet cõscia nolũt tñ restituere. Sz vermis eoꝝ. s. conscie nõ morietꝫ ꝛ ignis eoꝝ nõ extinguet. Isa. vltimo. Quarta ẽ excecatiua. Sunt nanq; plurimi q̃ cũ grauiter infirmant ꝓponunt restituẽ aliena si cõtingat eos mori. nõ autẽ si mortẽ euadãt. hi taliter pacẽ cum deo volũt inire q̃ si eos mori cõtingat amplius eũ molestare nõ intẽdũt. secus si euadũt. Sz tales ꝓ certo sciãt q̃ siue viuãt siue moriant. deus minime cũ eis facit pacẽ. sicut Isa. xlviij. testat. Nõ ẽ pax impijs dicit dñs. Peccata. n. te. dimiserũt ñ tu illa. dicit Augu. de penitẽdo cã mortis. de peni. di. vij. Si q̃s. Quinta restitutio deceptoria nũcupari pot diminutiua. Nã sunt q̃dã q̃ iuxta posse nõ restituũt integraliter creditoribꝰ q̃ debẽt sz certã portionẽ cũ cõditõe q̃ remittãt residuũ creditores q̃ remissio nõ valet qꝛ coacte fit. vult enĩ potius creditor aliq̃d habere q̃ nihil. vñ remittit. Certe nõ sic egit Zacheus ꝓnceps publicanorꝫ. sz ait xp̃o. Si q̃d aliquẽ defraudaui reddo quadruplum. Omnia reddam tibi. dixit seruus domino. Math. xviij. Sexta deceptio distributiua dicenda est. Magna insania quorundaz est quibus nõ sufficit q̃ aliena rapuerint cũ multitudine peccatorꝫ sz cũ multis alijs culpis illa relinquũt sanctissimũ opus ꝛ pẽssimũ arbitrãtur

oum illa que certis personis restituere obligant volunt in pias causas dispẽsare. vel erigendo capellas. vel altaria. aut dotãdo ecclesias. ⁊ fabricãdo. faciendo calices ⁊ paramẽta. tradẽdo nuptui puellas. dando pauperibus. vestiẽdo nudos. ⁊ faciẽdo hospitalia cũ armis suis. Et q̃d ẽ aliud h̃ q̃ culpis perpetratis in vita addere alia in morte dũ debita certis personis distribuũt ad pompaz ⁊ ostentationẽ. Tales nõ excusant pauperib' dãdo quod est certaz psonaz vt dicit extra de homi. c. Sicut dignũ. ⁊. i. q. i. c. Nõ ẽ putanda. Septima est q̃ dicit defraudatiua. cũ. s. q̃s cõmittit alteri restitutionẽ cũ ipe põt facere. Et hoc pertinet ⁊ cõcurrit ad secundã restitutionis diam q̃ dicit dãnatiua. s. sui ⁊ suoz heredũ. q̃n. s. dimittit heredibus vt post mortẽ suam restituãt ⁊ nõ facit cũ ipse põt. talis. n. substantia sic legata nec ip̃m saluat ⁊ heredes dãnat. q⁊ cõmuniter ip̃i ñ restituunt. Osee. n. viij. dicit. Effraym q̃ interp̃tat crescens ducit ad interfectionẽ filios. Exemplũ narrat Pe. damian' prout recitat Uincenti' in spe. histor. de quodã nobili viro qui successit cuidã in hereditate. ⁊ inẽ cetera bona hereditatis deuenit ad eum quedã possessio cuiusdam ecclesie quã ille p hereditatem dimiserat illi nobili vt suã tenebat legatã sibi a p̃decessoribus suis. Erat autẽ nobilis ille alias vir bone conditionis modestus ⁊ pius ecclesias visitans. cõtigit autẽ ip̃m mori. ⁊ post mortẽ inde ad paucos dies cũ q̃daz notus eius oraret pro ip̃o in spiritu vidit terram apertã. ⁊ flãmam infernalẽ ⁊ in ea scalã quandã octo gradus habẽtẽ. ⁊ in p̃mo gradu supiori vidit illum nobilẽ defunctũ paulo ante. In secũdo gradu vidit sedere eũ q̃ legauerat sibi. ⁊ sic deinceps alios vsq; ad vltimũ gradũ. omnes illi octo iniuste possiderãt ⁊ iniuste alijs legauerãt. Erat autẽ talis ordo constitutus q⁊ qñ vnus de p̃sidentibus moriebat descẽdebat ad primũ gradũ. ⁊ q̃ p̃mus erat illi descendebat ad secũdũ. ⁊ secũdus ad tertiũ. ⁊ sic alij. vbi ostensuz ẽ q⁊ ppter illã iniustã detentionẽ possessionis oẽs illi dãnati erãt ex descensione p gradus notabit augmẽtuz pene p iniustã legationẽ factã. nõ fuerunt excusati ex ignorãtia. q⁊ aut fuit in eis iur̃ q̃ nõ excusat. aut facti. s. crassa ⁊ supina q̃ nõ excusat. vt. i. q. iij. p totũ. Et q⁊ nõ sufficit ad salutez alteri cõmittere restitutionẽ ei q̃d põt satisfacere eam quod proba ri potest septemplici ratione.

Primo propter improprietatem.
Secundo propter inutilitatem.
Tertio propter tepiditatem.
Quarto propter infidelitatem.
Quinto propter dolositatem.
Sexto propter impossibilitatem.
Septimo propter cupiditatem.

Primo inquã ppter improp̃etatez. q⁊ sicut dicit Tho. se. se. q. lxij. ⁊ supra dictũ ẽ ille per se ad restitutionẽ tenet q̃ intulit dãnũ. Secũdo ppter inutilitatẽ. q⁊ cũ restitutio ad satisfactionẽ pambula sit. nõ ẽ vere ⁊ sufficiens penitẽs nec absolutus q̃ põt eã facere ⁊ nõ facit. Tertio ppter tepiditatẽ. q⁊ qõ alteri cõmittit cũ facere p se possit. aut ẽ ex ficta ⁊ falsa voluntate restituẽdi. aut ex defectu ⁊ impfectione atq; uolũtatis tepiditate. cũ q̃ exire possit in actũ sibi debitũ ⁊ necessariũ nõ exit. Talis g̃ nõ habet verã uoluntatẽ restituẽdi. imo apte claresci⁊ q⁊ si pl'uiueret adhuc eẽt in habituali pposito retinẽdo rẽ illã. alias statim se expediret. Quarto ppter infidelitatẽ. q⁊ constat heredes ⁊ executores eẽ ad hoc cõmuniter plurimũ infideles nec curãt de hoc ppi testatoris mortẽ imo plus lõge zelãt vario ex respectu viuẽtiũ ⁊ remanentiũ psperitatẽ plis vel sui. aut etiã alioz quibus illa bona remanere debent q̃ aiam ip̃ius defuncti. ex quo pz q⁊ talis se exponit periculo manifesto q⁊ nũq̃ restitutio fiet. Quinto ppter dolositatẽ. q⁊ multi modi dolositatũ p quos talis aliena acq̃siuit iniuste. ⁊ multe psone q̃ hoc ꝓbare nõ possunt sibi soli plenius noti sũt de quibus certus ẽ q⁊ p executores ⁊ heredes nũ quã ad elucidationẽ veniet cũ tales q̃rãt testificationes ⁊ ꝓbationes q̃s in huiusmõi fraudib' frequenter ẽ impossibile dari. g̃ talis scient videns hoc piculũ manifeste contẽnit salutẽ aie sue. Sexto ppter impossibilitatẽ. q⁊ multi sunt pauperes q̃ ꝓbare nõ possent. nec crederet eis. g̃ infidelitẽ contra animã suã facit qui restitutonẽ suã heredi vl executori dimittit q̃n eã põt facere p se ip̃m. non enim credibile ẽ q⁊ alius sit ei fidelior q̃ ip̃e met.

Septimo ppter cupiditatẽ. q⁊ tales executores sunt q̃nq; valde cupidi ⁊ auari ad sibi talia retinenda vel leuit aliquo superficiali mõ cũ his q̃ bus restitutio fieri debet p̃ræsecundũ vel saltez p telandũ ⁊ differendũ. ⁊ ad exasperandũ ⁊ ad repellendũ q̃ restitutionẽ petunt. Ideo cogitẽt inse sati parentes quã in cõpassionẽ ⁊ duritiã habituri sunt filij erga eos post mortẽ. vix. n. semel i anno illoz memores erũt ad anniuersariũ celebrãdũ. pensent itaq; in se ip̃is q̃ pauca bona faciãt pro parẽtib' suis. ⁊ similit nõ dubitẽt sibi fieri. sicut Luc. vi. dñs ait. Mẽsura qua mẽsi fueritis remetiet ⁊ vobis. imo recipiẽt multo min'. q⁊ teste dño Math. xxiiij. Quoniã abũdauit iniqtas. refrigescet charitas mltoz. Tertia ẽ retributiua multoz bonoz. Uidende sunt igit suasiones seu rõnes ⁊ inductiones. s. ad faciẽdũ ip̃am restitutonẽ. Septẽ nẽpe restituunt homini aliena iuste detẽta restituẽti q̃ inducere debent ad aliena restituendum.

Primo restituit sibi deus.
Secundo anima sua sibi.
Tertio restituuntur sibi merita sua.

Quarto omnes ſpirituales fratres
Quinto eccleſiaſtica bona.
Sexto reſtituit ei bona fama.
Septimo acq̃ritur ab eo regnū glorie ſempiternū.

Primo. n. tali debite reſtituēti reſtituit ſibi deus: ꝓpterea diabolice pſuaſiōi minime debet credere q̃ ſuggerit ſibi dicēs. Si aliena reſtitues eris paup̄ z mēdicus. Quomō. n. paup eē pōt cui reſtituit deus: vel q̃ deū habet: z vere nimis auar⁹ eſt cui nō ſufficit deus. Augu. n. ait. Satis diues eſt chriſtiana religio q̃ in poſſeſſione omniū oīa poſſidet: q̄ ſicut ꝓpheta ait. Dñi ē terra z plenitudo eius. Qui. n. habz deū hz omnia q̃ ſunt dei Secundo reſtituit ſibi ſua aīa: immo totus ipſe ꝓpterea ſaltē reſtituē dz. Quātum dimittēt ſi captus eſſz a ſuis capitalibus inimicis: cū etiā in nequioribus manibus comphensus ſit q̄ in unguł demonioꝝ. Tertio reſtituunt ſibi merita ſua q̃ añ vſurā vł rapinā lucratus ē. Nā bona facta ingratia mortificant p ſequētē culpā: hz reuiuiſcunt p recupatā gr̃am ſicut ſcriptū ē. Sepe reuiuiſcūt que mortificata fuerūt. Uiuere non poſſunt que mortua nata fuerunt Quarto reſtituunt ei oēa frēs ſpūales quos quidē amiſerat ꝑ iniuſte retinuit aliena. vñ Eccle. xiij. Que cōicatio ſācti ad canē. Uere canis vtiq; ē iniuſte rapiēs z retinēs aliena: ꝓpterea nō hz cōionē cū aliquo viro dei ſz cum iniuſte detēta reſtituit: amici dei fiunt illi⁹ dulciſſimi frēs Quinto reſtituunt ſibi eccl̄iaſtica bona: q̄ ptícipes fit oīum bonoꝝ q̃ in eccl̄ia dei fiunt: ſicut in pſona talis ꝓpheta ait. Participes ego ſum oīuz timētiū te z cuſtodiētiū mandata tua. Sexto reſtituitur ſibi bona fama q̃ ſupra multas diuitias eſtimāda ē: ſicut Salomon ꝓuer. xxij. teſtat. Melius ē nomē bonū q̃ diuitie mł̄te: z ſic apta z clara facie abſq; rubore poſtq̃ reſtituit aliena: pōt nō tm̄ cor̄ dño ſz coram hominibus omnib⁹ apparē. Septimo aūt acq̃rit ab eo regnū glorie ſepiternū: vbi ſunt diuitie multe infinite. i. eternaliť durature. Diuicie. n. tē porales ꝯſi nō reſtituunt in pñti poſt mortē ſaltē ſemel relinquēde ſūt: z tūc verificat illud Eccle. x. Cū morieť hō hēditabit ſerpētes: beſtias: z vermes. Iſta. n. tria diuidūt ſibi occupātes ipie aliena. ꝓmo ſerpētes ſūt malicioſi hoies. i. cōſanguinei ſeu amici qui ſerpentina amicitia z malicia bona tēporalia iuſte acquiſita ſibi multiplicit z maxime i morte diuitł occupare conant: z hi ſerpētes merito nūcupant: q̄ ſicut ſerpēs z ꝓmedit terrā z malicioſū animal ē. Ben̄. iij. Serpēs erat callidior cūctis animātibus terre. ſic tales ꝑ malicioſā amiciciā incorporāt ſibi talia bona tēporalia. Secūdo aūt beſtie q̃ a vaſtando dicte ſūt dicunt demones iſernales: ſicut ꝑs ait ad dñm. Nō tradas beſtijs aīas cōfitētis tibi. Et iſte beſtie rapiūt illius mali diuitis animam. Tertio vero vermes rodūt atq; cōſumūt.

Capitulū ſecūdū de reſtitutionibus vbi oſtendit quid ſit reſtituendū z quantum.

Circa ipſaz aūtē reſtitutionē videnda ſunt octo q̃ i hoc verſu cōtinent. Quis: quid: vbi: ꝑ quos: cui: cur: quō: q̃n. Et q̄ de ꝓmo dictū ē ſupra in ꝓmo. c. §. q̃. z. §. ſe. iō ibi videndū. Quātū ad ſecūdū. ſ. q̃d ſit reſtituendū z quātū. Sciendū q̃ ablatū ſi pōt. xiij. q. vi. ſi res z ſi ē quid fructificās etiā fructus eius vł aliť ſatiſfaciendū q̃n reſtitui nō pōt illud. Sz ꝑ huiuſmōi declaratione ſciendū q̃ damnū pōt alteri quadrupliciter inferri.

Primo quo ad animā auferēdo ei virtutes infuſas z morales.
Secundo quo ad corpus inferendo ei leſiones corporales.
Tertio quo ad honorem z famam per vituperationes verbales.
Quarto quo ad ſubſtātiā per acceptationes criminales.

Quantuz ad primū. §. I.

notādū q̃ quāuis q̃s nō poſſit eē cā ſufficiēs peccati alterius nec ꝑ cōſequēs ei auferre virtutes directe z efficaciť: q̄ volūtas cogi nō pōt vbi conſiſtit peccatū: ꝓpter qō dicit Ambr. Nō ē q̃ cuiq; noſtrā aſſcribamus erūnā. Nemo. n. tenet ad culpā niſi ꝓpria voluntate deflexerit. xv. q. i. non eſt Pōt tamē aliq̃s eē alteri magna occaſio peccati: z decre. dicit. Qui occaſionē damni dat damnū q̃z dediſſe videť: extra ō iniur. z dam. da. ſi culpa z. l. qui occiderit. §. in hac. ff. ad legē acq̃. z extra ō homi. c. de cetero. Pōt aūt eē aliq̃s occaſio dāni alterius quadrupliciter. Primo verbo ſuo inducēdo aliū ad peccatū. Et ſic qui inducit alium ad malū ſuadēdo: cōſulēdo: p̄cipiendo: quod eſt mortale ē occaſio pditionis illius: q̄ ꝑ hec auferunt ei gratia z virtutes ab anima: vñ Aug̃. Si fratri tuo male pſuades occidis. ſ. illū q̃ ad aīam de pe. di. i. noli. z talis dānificās hz Sco. in quarto tenet reſtituere damnū modo ſuo poſſibili. ſ. inducēdo eū efficaciť ad penitentiam: z ad actus virtuoſos. Et ſi ſola inductio ꝑ verba nō ſufficit q̄ facilius ē peruertere q̃ cōuertere: tenet quātū pōt ꝑ oīones ſuas z ab alijs ꝓcuratas z ꝑ alioꝝ ſuaſiones efficaces. dum tamē nō ꝓdat illis peccatum occultū p̄dicti. Quantū ad ſecundū. ſ. reuocando aliquē a meliori bono hoc fit damnuz alteri cum reuocat eū a religione in qua pfectius viuit q̃ in ſeculo: z taliter dānificās tenet ipm reuocatū ab eo reducē ad ingreſſū vel reuerſionez

m

ad religionē. Naz ſm Pe. de pal. in quarto. Nō ſolū ille qui inducit ꝓfeſſū ad egreſſū religionis tenet ipm inducere ad reuertēdū ad religionem ſz etiā qui retrahit eū q̄ volebat ingredi: nec tñ i trauerat tenet illū inducē ad ingrediēdū: q̄ ſi ille nolit intrare: tenet aliū eque idoneū ꝓcurare quod ſi non poſſit tenet ipe intrare quod intelligēs magiſter Rai. Magiſter poſtea ordi. ꝑdi. qui auerterat quēdā ab ingreſſu religionis poſtea ꝓ eo intrauit. Rō eſt q̄ abſtulit dño ſeruū ſuū non uiciū vel intrauꝝ: ꝫ Pe. Sed Sco. dicit hoc eē verꝝ de obligato ad religionē obligatione ꝓfeſſionis: z ſi ſit perſona idonea z habilis ad intrāduz nō aūt de eo qui nō erat diſpoſitus ad intrandū nec oū intrauerat. Ratio diuerſitatis ē: q̄ interſt inter habere z ꝓpe eē habere: vnde nō tenet ad tantā reſtitutionē religioni ad quātā teneret ſi ingreſſus fuiſſet in religionē: ſed tenet ad aliqualez reſtitutionē. ſ. aliqualē inductionē illius vel alterius equiualētis ad ingreſſū religionis hoc Sco. Idē videt dicendū de eo q̄ auertit nouitiū iaz religionē ingreſſū aīo ꝑmanendi ſicut z de ꝓfeſſo. Nā talis obligat religioni ſaltez in genere. z hoc intelligendū ſi retraxit illū intētione dānificandi religionē: tunc. n. tenet religioni. Si autē hoc fecit intētione cōſulēdi ꝓprie vtilitati ſue ſine fraude quo ad eū q̄ nōdū intrauit nō tenet religioni ſz ipi pſone quā retraxit pſuaſionibus z alijs bonis ſpiritualibus ad equiualētia eoꝝ in q̄bus dānificauit. Si aūt q̄s auerteret aliquē a religionis ingreſſu nō ſimpliciter ſed ab ea vbi diſſolute viuitus intendēs ꝓuidere ſaluti illius in nullo tenetur: ar. xxiij. q. v. de occidēdis. Et ex his patet ſm Jo. de rip. in quodā tractatu de cōtractibus q̄d dicendū ſit de his qui ſcholares retrahunt z ſubtrahūt doctorib' cū quibus audiūt: q̄ aut hoc faciunt in odiū doctoꝝ vel volētes ſibi ꝓuidere vel alijs ꝓuidere: vel volētes ſcholaribus ꝓuidere. Si ꝓmo mō: aut ſubtrahit ſcholarē q̄ iam intrat ſcholas: z tūc tenettu doctori ad reſtitutōnē ſcholaris z honoris ſibi ſubtracti. Si etiā doctor cui talis ſubtrahit melioꝝ q̄ ille cui eū ꝓcurat: tenet tali ꝓ quāto vtilitatē ſcīe ſibi ſubtraxit Si aūt nōdū ſcholas intrauit ſz intrare diſponebat: nō tantū tenet: ſz obliget ſcholarē inducere vt redeat ad ꝓmū. Si aūt hoc facit volēdo ſibi ꝓuidere: puta ē doctor z vult ſibi de ſcholaribus ꝓuidere: ſi hoc ſine fraude facit: z ſcholaris nōdū ſe dederat alicui doctori: nō credo eū i aliquo obligari: cū cuilibet ſit licitū mō licito z debito ꝓcurare vtilitatē ſuā: alit nō credo ſibi licere. Si aūt hoc facit volēs alij ꝓuidere: ſicut q̄ ſcholaris alicuius doctoris ſubtrahere conat ſcholares alijs doctoribus vt intrēt cū doctore ſuo: in hoc ſoluz honorē z vtilitatē ſui doctoris intēdēs ſi ſubtrahat iā intrātē cū alio doctore: credo ipm obligāi niſi forte illius doctoris cui eū ſubtrahit inſufficientia z ſcholaris aliqua ſpecialis cura qua ſibi teneť excuſet. Si aūt retrahat intrare volētē cū ex hoc nullū ius doctori ſit acquiſitū: z hoc facit ſine fraude nō credo eū doctori in aliquo obligari Obligat autez ſcholari ſi eū retrahat ne audiat meliorē. Si aūt hoc facit vtilitati ſcholari volēs cōſulere: z ſup hoc a ſcholari reqſitus cōſulit q̄ audiat aliū doctorē meliorē bene facit. Et dicta i his caſibus ſūt ceteris paribꝫ intelligēda. Jſte. n. caſus ē ita varijs modis circūſtantialis q̄ vix pōt dari certa regula: hoc ille. Quātū ad tertiū. ſ. dānificando alios ſuo malo exemplo: ſicut ſcādalizāt plati ſubditos pōpis z laſciuijs z alijs malis moribus ſuis. Mulieres ſuis ſuperfluis ornatibus z fucis z tripudijs: z alij manifeſte peccātes: z ꝑcipue qui hoc intēdūt vel cōtēnūt ſeu puꝑendunt ſcādalū alioꝝ ꝓpter q̄ alij ruūt in diuerſa vicia tales tenent ad ſatiſfaciendū bonis exēplis manifeſtis: nō aūt tenent ꝓpter hoc ad aliquā publicā pniam: vt dicit Al. Sed ad edificandū alios bonis moribus manifeſtis ſicut ſcādalizauerūt per mala manifeſta. Quātū ad quartū. ſ. de ſeducente virginē: z coꝝpentē extra matrimoniū dicit Exo. xxij. Qui ſeducit vginē z dormit cū ea dotabit eā z habebit eā in vxorē: aut reddz ei iuxta modū dotis quā virgines ſolēt accipere. Dānificauit. n. talis illā in caſtitate virginali auferendo theſauꝝ irrecupabilē: vñ tenet ei ſaltē ad reſtitutionē caſtitatis cōiugalis accipiēdo eā in vxorem vel dotādo. Et ſiq̄dē ꝓmiſiſſet eā ducere i vxorē: tenet etiā rōne ꝓmiſſionis niſi eēt nimis diſparis cōditionis: vnde fraus potuit deꝑhendi: z tūc ſatiſfaciat ad arbitriū boni viri. Et idē z fortius quādo violētauit. Quāuis aūt ꝑceptū allegatuz legis Moſaice ſit iudiciale: z i quātū ad hoc nō obliget: tamē in quātū ē ſūptū ꝓ ſtatuto ab eccleſia vel aliqua ciuitate obligat: ſicut patet extra d iniur. z dam. da. c. ſi culpa. c. i. z. c. ſe.

De ſecunda dam. §. II.

nificatione q̄. ſ. fit coꝝpori p leſionē: Aduertendū q̄ quattuor modis cōtingit. ſ. ꝑ occiſionē: mutilationē: vulneratōnē: aut verberationē: z ꝓ incarcerationē: aut violētā detentionē. Si g̃ fiat dānuz ꝓmo mō ſm Sco. pōt ſatiſfacere ſuſtinēdo penā talionis a iudice nō a ſe: nec etiā tenet iudici ſe offerre ſed captus nō licet ſe defendere aut carcerē infringere: ſz inuēta oppoꝝtunitate licet fugere ſz Tho. z Hen. z cōdēnatus debet patienter mortē ferre. Eſt z alius modus ſm Sco. ſibi vtilis ad ſatiſfaciēdū q̄uis ad hoc nō teneat neceſſario. ſ. vt exponat vitā in cā iuſti belli vt cōtra inimicos fidei vel eccleſie ꝓ reſtitutione ſeu ſatiſfactione fiēda illi cuius vitā abſtulit. Q̄ ſi nec hoc vult facē tenet ad ſatiſfactionez ſpālem ꝓ anima occiſi vt

ꝓ q̄ aliꝰ retrahat. ut in religione nō ingrediat. obligat ad reſtitutionē ſm q̄litatē impedi.

ꝓ ſcholares a doctoribꝰ retrahūt obligant ad reſtitutionē ſm q̄litatē impedi.

ꝓ q̄ malū dat alijs. tenet ad ꝰ. et ꝓ bono reſtituere nequit.

ꝓ vagis ſeducit te net ad reſtitutionē.

ꝓ dapniſimus in coꝝpe fit q̄ntor modis.

ad faciendū elemosynam p eo: vel assumendo alī quā peregrinationē ad limina aplox: vel sancti Jacobi ꝛ huiusmōi p aīa eius: ꝛ pcurādo alioz oziones in quātū pōt. Nec hoc sufficit sed si interfectus sustētabat aliquas psonas vt patrē filios ꝛ huiusmodi opib⁹ manuū suaz: tenet interfector omnibus illis ad tātū quantū illis abstulit subsidiū ꝓpter occisionē eius. Insup tenet occisor placare lesos q̄tū pōt. hec Sco. Quātū ad recūduz s. de mutilatione dicit idē Sco. q̄ pro huiusmōi non ē statuta pena in eccl̄ia nisi pecuniaria: ꝛ ista debet rīdere nō solū dāno qō quis intulit p mutilationē, p toto tēpore futuro quo vsurus qs essz membro abscisō: sz etiā expensis appositis i curatione: vt habet extra de iniur. ꝛ dam. da. c. si culpa. Et vltra hoc tenet ad placationē lesi quātum in ipo est: ꝛ ꝓsolationez ipius afflicti q̄ afflictio petua est. Plus aūt pōderāda est mutilatio pauperis q̄ diuitis si magis egebat pte abscisa ad victū necessariū puta si abscisa est man⁹ dextra scriptori q̄ de illa arte viuebat: tūc. n. magis tenetur. Quātū ad tertiū videt deū optime satisfactionē imposuisse. s. in lesione seu percussione corporali Exo. xxi. vbi dicit. Si rixati fuerint viri ꝛ pcusserit alter ꝓximū suū lapide vel pugno: ꝛ ille mortuus nō fuerit: sz iacuerit in lecto: si surrexerit ꝛ ambulauerit sup baculū suū: innocēs erit q̄ pcusserit. s. a mortis pena sustinēda: ita tn̄ q̄ operas suas quas. s. interim neglexerit impeditus pcussura ꝛ impensas i medicos restituat: cui pene addēda est reconciliatio ꝛ placatio quātū in eo est. Quantū ad satisfactionē de quarta lesione. Sciendū ē q̄ vltra lesionē reconciliationē ꝛ veniā petitā leso fiat satisfactio iniurie ꝓut sapiens determinabit ꝛ si lesus plus vellet exigē q̄ deberet ad illud pl⁹ nō tenet ledēs ut illū reconciliet. hec Sco. Et q̄z exiliū reputat vt q̄dā carcer iniurie: iō q̄ mittit aliquē in exiliū vel cōfiniū qō est exiliū ad tēpus iniuste: taz ipe q̄ oēs qui sunt huiusmōi tā vt dātes ꝓsiliū aut auxiliū efficax ad hoc tenent exulāti de omni dāno inde secuto. ꝛ hoc ad satisfaciendū: ar. extra de homi. sicut dignū. ꝛ. xi. q. iij. c. q̄ cōsentit. Sed. b. Tho. in sūma ꝛ in quarto dicit q̄ in omnibus dānis vbi nec in se nec in equalenti pōt fieri restitutio: vt in stupro: mutilatōe membri: ꝛ huiusmōi satisfactio fiet p recōpensationez ad arbitriū boni viri. Idem Guil.

De tertia dānifica. §. III

tione. s. in fama ꝛ honore. Sciendū q̄ quattuor modis pōt cōtingere. s. p cōtumelie illationē per detractionē: vel p detractatōis ab alīs factē recitationē. ꝛ cū q̄s accusat iuste p veritatis negationez. Quantū ad ꝓmū dicit q̄s cōtumeliari alteri seu cōtumeliā inferre cū ei priuatiz vl̄ cora alīs i facie dicit verba importātia defectū notabilē culpe vt vocādo cū latronē. proditorez: adulterū: ꝛ huiusmodi: vel etiā cū dicit verba exp̄mētia defectū nature intendēs inde iniuriari: vt vocādo eū strabonē: vel illegitimū: ꝛ huiusmōi quod ꝓpr⁹ dicit conuiciū. Quādo igit quis hoc facit animo iniuriādi: vltra offensaz mortalē tenet satisfacere ꝓximo sic leso: ꝛ placare ipm lesū quātū pōt petendo veniā vel alio modo: ꝛ hoc in ꝓuato vel i publico fm q̄ ipe priuatim vel publice cōtumeliā intulit. Naz si in publico cōtumeliā intulit: ꝛ contumeliatus hoc exigit vt in publico veniā petat tenet ad hoc. Et si in ipa cōtumelia aliq̄d criminale falso exp̄ssit: tenet cora illis q̄ audierunt exprimere se falsū dixisse Aug. Ubi peccatū ortū fuerit ibi moriat. ij. q. i. si peccauerit. Uez si plat⁹ sb̄dito: pater filio: vir vxori. magister discipulo: dn̄s seruo. dicit verba cōtumeliosa hoc faciēs ex correptione: nō tenet petere veniam a tali fm Augu. in regula dicens de plat⁹. Si etiā ipi modum vos excessisse sentitis nō a vobis exigit vt a vobis subditis veniā postuletis ꝛc̄. Sed si hoc facerent multū iniurioſe ꝛ liuore vindicte tūc tenerent plati subdito petere veniā ꝛ reconciliare lesū fm Rai Uez si cōtumeliā recipiēs i verbis post cōtumeliā si domestice cōuersat cū cōtumeliante ꝛ familiariter: videt ostēdere remisisse iniuriā. ꝛ reconciliatū fore: ꝛ ꝓsequent nō teneri alias ad petendū veniā fm Durañ. in summa. Quantū ad secūduz damnū. s. per detractionez: hoc cōtingit ꝓncipaliter fieri duobus modis. Primo imponēdo alicui falsuz crimen verbo: cantilena: vel famoso libello: ꝛ talis tenet illis cora quibus detraxit declarare se falsum dixisse: quātūcūq̄ ei inde exurgat erubescentia ꝛ cōfusio: nisi ex hoc immineret ei magnū periculū vite: vl̄ aliud magnū incōueniens sequeret. Et si nouerit q̄ is cuius famaz abstulit scuit detractorē ipm: tenet detrahens se cōponere cū infamato per eū de iniuria sibi facta ꝛ veniā postulare in ꝓpria ꝓsona si audet: vel p aliū si p se apte nō pōt. Sed si ignorat infamatus detrahentē reconciliet ei tacito nomine suo. Secūdo modo cōtingit fieri detractio dicēdo aliq̄ criminale de alio: sed vere ꝓpetratū: occultum tn̄ sed contra debitū ordinē infamie inductiuū. Talis tenet famā restituere infamato q̄tū potest: sine mēdacio tamē. s. vt non dicat mēdacioſe se illū infamasse: sed dicat se male dixisse: vel iniuste diffamasse: vel alio congruo modo: vt. Non credatis ipm cē talē. Male dixi ꝛ stulte locutus suz ꝛ huiusmodi. Addit Hosti. ꝛ dicit hoc seruāduz nisi ex tali publica recognitione ille infamat⁹ amplius infamaret. Et Guil. addit ad hoc etiā non teneri quādo periculū sibi imineat ex potētia aduersarij. Uidet insup ꝛ hoc seruādū q̄ qn̄ crimē quod prius erat occultuz post detractionē ē factū manifestū p aliuz modū q̄ p uerba illi⁹ nō tenet

m ꝛ

p plato nō tenet uenia petē subdito
ꝛ reprehensione carentibus · b si fiat
liuore ingrediē tenetur.

p detrano fit ꝓ duobus modis.

p dānificato in fama et honore fit ꝙnq; modis.

ad huiusmodi restitutionē. Quādo etiā ds non pōt famā restituere fm Tho. in summa. debz p alīū modū recōpensare dānum illud. Uerū si ds crimē alicuius reuelat nō ex odio vel loquacitate. sed ex charitate vel iustitia vel ex necessitate: puta dicit ecclie fm ordinē correctionis fraterne: vel accusat eū coram iudice: vel cōfessori dicit cū non posset aliter peccatū suum sufficienter declarare vel etiā ut confessor oret & admoneat illum vel prelato vt ꝓuideat melius sibi & gregi suo talis nō tenet ad fame restitutionē fm Pe. de tarā. Rai. & Umb. Quātū ad tertiū dānuz. s. recitando detractiones auditas corā alīs nō expresse asserendo: nec tanꝝ certū dicendo: sed prout audiuit tale & tale crimē de aliquo quod nescit ab auditoribus. Dicit Sco. in quarto. q talis sic incaute loquēs de alio falsū crimen dicendo: forte ille hoc fecit: certe pōt esse q fecerit: aut dicendo ego audiui q ille hoc fecit nisi ille ostēdat aliquā certitudinē maiorē ꝙ ex relatione cōi: nō aufert ex natura actus illi famā in opinione audientiū: q si illi firmiter cōcipiūt & credūt ex hoc illum de quo est sermo esse criminosum: leues sunt: quia q cito credit leuis ē corde: vt scribit Eccl. xix. Uerū q a scādalo pusillorꝝ cauere oportet: iuxta illud Math. xviij. Qui scādalizauerat vnū de pusillis his qui in me credunt: expedit ei vt suspendat mola asinaria in collo eius & demergat in ꝓfundū maris: & multi sunt tales pusilli & leues: & ideo periculosū est corā eis talia audita referre. Et si hoc fiat intentione mala. s. ledendi famā eius: nō facili pōt excusari a mortali. Si aūt fiat corā pusillis & leuibus ex incōsideratione durū ē dicē q sit mortale. Et dicūt aliqui q si quis ex tali relatōne alicuius notā incurrisset infamie: teneturfamā restituere corā illis corā quibus locutus est de eo. sed si nō est secuta infamia nō tenet. Quātū ad quartū dānū contingit hoc qñ ds accusat' in iudicio de crimine quod cōmisit: sed occulto & non sufficienter ꝓbabili negat se cōmisisse & sic indirecte crimē imponit accusatori ostēdens i hoc eū esse mendacē: & notat eū de calūnia. Ubi dicit Sco. in quarto. q sic negās non tenet retractare negationē suā qua negauit i publico verū crimē tenet tamen per quedam verba sobria restituere famā illi accusanti quā indirecte notauit de calūnia dicendo. Nō habeatis eū ꝓ calūniatore: credo q habuit intētionē bonā in accusādo: & huiꝰ modi. Ecōtra cū ds accusatus ab alio falso de aliquo crimine ex dolore torture cōfessus est crimē qđ nō cōmiserit cū se infamauerit tenet in ꝙtuz pōt declare se falsū dixisse: magis. n. tenet ds se diligere & cōsequēter vite sue & fame ꝓuidē q alios Et si ex hoc sequeret infamia: imo etiā mors accusatoris: nō ei imputat: sed malicie ipius accusatoris si aduertent hoc facit: vel insipientie si ex errore hoc agit: sibi ergo imputet q ad hoc indebite se posuit cū periculo alterius. Itez nō fm Pe. de taran. q ex iniurijs illatis ꝺbuscuꝙ modis solent tria oriri per ordinē in leso. Primū ē rancor in affectu. Secundū ē signū rancoris in effectu. Tertiū est actio cōtra iniuriantē. Primū. s. rancorē statim dz dimittere iniurianti. i. nunꝙ habē Secūdū debet dimittere cū iniurias petit veniā & ista dimissio exterior nō est aliud nisi quedam acceptatio satisfactionis: vel iudicatio reconciliationis verbo vel facto exꝑssa: vt cū offensus offendentē releuat genuflexū ante eū: vel cū dicit dns parcat vobis &c. Tertiū aūt. i. actionē iniuriaz nō tenet dimittere nisi facta satisfactione. Sz ad uertendū circa signa rancoris q quedaz remota sunt: & quedam propinqua q̄ ingerūt ꝓbabilē suspitionē de rancore: vt cū aliquis nō vult vnꝙ iniurianti loqui: vel obuians ei diuertit ab eo: aut torno vultu semp eū respicit: & huiusmōi. Et ista signa nulli licet retinere nec ante nec post satisfactionē sibi factā q ab omni specie mali abstinendū est fm aplm. Unde talis nō debet talia signa facere ꝙ que probabiliter credat esse in odio. Signa vero remota sunt que nō ingerūt de odio argumētū licet odiū sequeret: vt sunt subtractio familiaritatis & seruicioꝝ aliquoꝝ: & similia. Et illa licet retinere omnibus siue ante satisfactionē siue post dūmodo nō fiat malo animo: sed ꝓ maiori sui & alterius pace: nō tamē tenet iniuriatus quere recōciliationem iniuriantis ipo nō penitēte nisi in cāu. s. cum crederet ꝓbabiliter q ꝓpter hoc liberaret animaz eius a mortali odio: & non esset occasio mali puta q ex hoc iniurias supbiret vel audaciā sumeret similia faciendi: vñ ostenderet ex hoc alīs iniuriatū offēdisse: & huiusmōi hec omnia Umb. in expositōne regule beati Augu. Debet aūt fieri satisfactio vel restitutio infamie vel fame q̄ citius pōt & adest opportunitas sine alīs periculis.

De quarta dāni. §. IIII.

ficatione. s. rex exterioꝝ. Notandū ꝓmo q restituenda est res rapta vel furata vel alio mō vsurpatiua habita in ꝓpria specie: immo indiuiduo si ipsa habet: nec pōt dari alia pro ea eiusdē bonitatis: nisi forte pecunia cōtra voluntarē dñi ipius rei. iij. q. i. reitegrāda sunt oīa spoliatis: & hoc verū nisi in casu cū vsurpatio rei aliene esset occulta & ex restitutione eius in sua specie detegeret raptor: vl aliud incōueniēs sequeret tunc. n. sufficeret dare pciū eius. Secundo notādū q si ipa res male ablata perijt morte: vt animal: vl sibi auferret nihilominus restituere tenet fm Rai. & alios Si autem deteriorata est in bonitate: vel diminuta in precio: supplēdū est preciuz: quia debuit restitui eiusdez bonitatis: fm Rai. Nam si equus

vel bos ablatus penes raptorē est debilitatus ita q̄ extimet valere .v. florenos q̄ prius valebat .io. restituet .io. nō .v. Similiter si furatus est sextarium frumēti valentē tunc .xl. solidos cū restituit valet 20. duo sextaria tenet reddere: vel .xl. solidos: nec sufficeret restituere sextarium fm Rai. ⁊ Al. imo ⁊ si illo intermedio inter vsurpationē ⁊ restitutionē plus valuit q̄ tpe vsurpatōnis illo pluri pcio restituet fm aliquos. Tenet etiā raptor p restitutione damni petere remissionem de iniuria saltē per interpositā personā: vel p se expresso nomie furis vel suppressio fm q̄ qualitas negocij requirit si est manifestū vel occultū. Tertio nō q̄ si est res fructificās tenet restituere rē cū omnibus fructibus inde perceptis ⁊ qui pcipi potuissent a diligente possessore: puta agrū vsurpauit alteri ex quo nō percepit de fructib⁹ nisi .70. sextaria frumēti: q̄ male fecit cultiuare: vbi .30. pcepisset diligens cultiuator annuatim: talis restituere tenebit nō solū .70. pcepta. sed .30. Similiter si equus furatus ē cū quo lucratus est mensatiz vnū florenum vbi dñs lucratus fuisset vnū cū dimidio tenebit restituere ad rōnem vnius floreni cū dimidio p mensē. Et intelligit hoc deductis expensis factis in vtilitatē ⁊ conseruationem ipius rei necessarijs tamē nō supfluis: ⁊ expensis factis causa colligendoz fructuū huiusmōi. n. deducunt tam a male fidei q̄ bone fidei possessore: Rai. ⁊ Th. Damna etiā que passus dñs est ex carētia rei sue tenet satisfacere: extra de iniur. ⁊ dam. da. c. si culpa. Tho. ⁊ Rai. Itē quarto nō quādo plures cōcurrūt ad furtū vel dānum faciendū: ita q̄ vnus nō faceret sine altero q̄libet tenet insolidum. i. ad totū damnū restituēdū ⁊ restaurandū quousq̄z illi sit satisfactū integraliter. Illo autē restaurato ad plenū p vnū illoz: tenet postea quilibet aliorū p parte sua satisfacere ei q̄ totum restituit fm Tho. Rai. Inno. Hostiē. ⁊ alios: extra de homi. c. sicut dignū. puta cū duo vel plures vadunt ad furandū aliq̄d ita q̄ vnus nō iret vel faceret sine altero: siue cū multi stipendiarij bellāt iniuste ita q̄ vnus non faceret sine alio pcipue pncipalibus multi cōsilium pstant ad faciēduz exortsiones: vl expellendo iuste aliquē ciuē: ita q̄ sine assēsu eorū non posset fieri: tenent oēs insolidum. De his tamē plene habes supra ti. i. c. xiij. Quinto nō q̄ cū duobus vel pluribus existentibus heredibus vsurarij vl raptoris si alter factus ē nō soluendo alius sic: vnus tenet insolidum. Si plures sunt q̄libet tenet p parte sua ad restituendū que vsurarie ⁊ vsurpatiue accepta sūt ab illis. vsq̄ ad quātitatē q̄ peruenit ad eos hereditarie. Nam oēs res hereditarie obligate sunt: extra de vsur. c. cū tu. Hosti. Ber. Soff. ⁊ Jo. an. ad vltra aūt q̄ percepit de hereditate predicti vsurarij vel raptoris nō tenet q̄uis non esset pro illa satisfactum in totum creditoribus vsuraz vel rapine. Sed quid si heredū vsurarij alter factus esset non soluēdo nūq̄d alter tenet insolidū. Respōdet ad hoc glo. de vsuris. in. c. Tua nos. ⁊ dicit q̄ sic quantuz ad ipm saltē de hereditate peruenit. Nā ⁊ hereditaria res obligari videt extraneo. Cū ista opinione videt concor. Jo. an. ⁊ Lar. Sexto nō q̄ recipiēs a religioso cōtra voluntatē superioris sui tenet illud restituere nisi illud extrema necessitate recepisset: ar. xij. q. i. Nō dicatis. ⁊ recipiens ab ipo p lato religioso sine causa rōnabili sed ex parentela vel turpitudine tenet ad restituendū monasterio. Filia religiosi vel abbatis dotata notabiliter de bonis monasterij tenetur restituere dotes: ⁊ vir eius si hoc scit: nisi forte per moduz elemosyne moderate dotasset.

Sed queritur utrū. §. v.

p restituco nō solū fit dz de reb⁹ male ablatis. sz & fructib⁹ rez. sz in zelo ē dzd.

omne lucrū quod quis fecit ex re rapta furata vl p fenus acquisita teneat restituere vel pauperib⁹ erogare. Ad quod respōdet p distinctionē. Aut n. talis res est ex se fructifitās que in sui vsu non consumitur nec distrahit: vt ager: vinea: domus: iumētum: ⁊ huiusmōi: Et de huiusmodi debz restitui omne lucrū inde pceptū fm Tho. ⁊ omēs alios. Aut talis res nō est fructificās ex se. ⁊ eius vsus est cōsumptio: vt granū: vinū: oleum: ⁊ hui⁹ modi: aut distractio: vt pecūia numerata. Et circa huiusmodi res ē triplex modus dicendi. Naz q̄dam dicūt q̄ omne lucrū iam pceptū debet restitui vel pauperib⁹ erogari: q̄ radice infecta nullus bonus fructus sequi pōt: vt dicit. i. q. i. c. ferē. Cū ergo radix illius lucri sit vsura vel rapina: videt etiā q̄ fructus. s. lucrū exinde sit infectum et obnoxium restitutioni vel erogationi. Alij vero dicunt q̄ si pecuniā raptā vel fenebrem teneat in dubio restituere: ac etiā dāna que passus est is q̄ soluit vsuraz ex carentia ipius pecunie solute: puta q̄ oportuit eum accipere ad vsurā pro suis necessitatibus: vel vendere res suas multo minori pcio q̄ valerēt lucrū tū pceptum ex pecunia fenebri p licita negocia nō tenet restituere vel erogare pauperib⁹: ⁊ hoc tenēt. b. Tho. se. se. q. lxxviij. Ricar. ⁊ Pe. de pal. in quarto. Jo. an. ⁊ Jo. cal. Et ad rōnē aliorz dici pōt q̄ radix iusti lucri nō est rapina vel fenus: sed industria vtentis ea. Ex se. n. illa pecunia nihil lucri attulisset ⁊ sic non ē radix infecta: quia industria de se est bona. Sed si illa pecunia male acq̄sita vsus fuisset in fraudibus ⁊ in alijs illicitis acquisitionibus: tunc radice infecta teneret. Alij dicunt vt Lau. de ridol. in supradicto tractatu de vsuris q̄ lucrū ex tali pecunia acquisitum trifarie diuidet. Et vnam q̄dē partē habebit vsurarius ipe: videlicet tantū q̄tū debet expense labori ⁊ industrie: quod boni viri dirimet arbitrio partemq̄ aliā restituet creditori

suo: q̃. s. sibi dedit vsuras habito respectu ad dãnum qđ ille sustinuit in bonis ex carentia illi⁹ pecunie: vt dicũt Tho. ⁊ sequaces. Resi duũ tanꝝ i certũ dabit pauperibus qđ sic pbat: penes vsurariũ nõ debet remanere: ne. s. ex hoc parẽt via vsuris: ⁊ inuitent homines ad peccãdũ: nec debz creditori restitui: qz tũc reciperet vsural de sorte sua ergo pauperibus ẽ erogandũ: qz regula ẽ q̃ quãdo ẽ aliquid erogãdũ: ⁊ nõ apparet cui: illud est pauperibus dandũ: ar xliij. q. v. Nõ sane. Rai. ẽt cõsulit q̃ post restitutionẽ solũ vsure recepte petat vsurarius absolutionẽ ab eo de alijs si tenere tur ad cautelã. Magne equitati videt inniti ista vltima opinio. Tunc sufficere videt absolutio q̃ dicit a beato Tho. cũ alijs in sua opinione.

p restituto usurario ꝑ fideiussorẽ ꝑmo fit dz. m. z. §. i.

Jtez queritur utrũ. §. VI

manifesto vsurario pstante cautionẽ de restituẽdis vsuris si ad pces eius aliquis ꝑ eo fideiubeat teneat ipe fideiussor creditoribus vsuraꝝ: vl ẽpo vel pauperibus ad restitutionẽ oiũz vsurarũ extortaꝝ certaꝝ ⁊ incertaꝝ. Ad quod rñdet Lau. vbi supra dicẽs q̃ Lapus de casti. cũ plurib⁹ alijs determinauit talẽ fideiussorẽ non teneri vltra vires hereditatis principalis: etiã si principalẽ se cõstituisset. Et addidit. hãc etiã questionẽ disputauit Paulus de eleaza: ⁊ determinauit q̃ nõ obligat fideiussor vltra facultates vsurarij habito respectu ad tempus cautionis: qz si tẽpore cautõis ꝑncipalis erat soluẽdo: dato q̃ facultates postea sint exhauste nõ restitutõe vsuraꝝ ⁊ eris alieni: ſz per alios modos fideiussor remanebit ad omnia obligatus: licet eni exceptio inopie prosit ꝑncipali nõ tamẽ fideiussori. Sz si tpe cautionis ꝑncipalis nõ erat soluẽdo: nõ tenet vltra vires principalis. Idẽ tamẽ Paulus distinguit inter fideiubentẽ: ꝓcauentẽ: ⁊ se obligantẽ ad restitutionem vsuraꝝ ex alia cã. In ꝓmo. n. cãu non tenet fideiussor vltra vires: qz nec etiã vltra vires restituere vel cauere tenebat ꝑncipalis. In secũdo cãu se cus qz principalis ẽ obligatus insolidũ: lz. n. habeat exceptionẽ inopie vel similẽ: q̃ exceptio vtpote psonalis nõ dirigit ad fideiussorẽ. Itẽ ſm Ricar. in. iiij. dis. xv. qui dãnificat aliquẽ iniuste in sua libertate. s. iniuste ꝓcurãdo ipm redigi in seruitutẽ tenet se facere ꝓtinus ꝓ eo si nõ pot cũ aliter restituere libertati nisi forte talis esset conditio ꝑsone que hoc damnũ intulit q̃ notabiliter redũdaret in ꝓiudiciũ boni cõis: in quo casu nõ tenet se facere seruum sed tenet ad omne aliud interẽ ad arbitriũ bonoꝝ. Quantũcunqz aũt aliquis damnificaret aliquẽ in alijs possessionibus: nũq̃ tenet ꝑ restitutione se facere seruũ eius vel alterius: qz vt dicit. ff. de re. iur. Libertas inextimabil⁹ res est. Qz autẽ dicit Exo. xxij. Si autẽ non habz fur vnde reddat venundet: iudicialẽ ꝓceptũ fuit:

p libẽ ẽ seruꝰ martyꝝ. si emit dñus qñ fit ꝓmo martyꝝ.

vnde modo non obligat: h̃ ille. Item qui emit in seruuz vel ancillã qui ab inicio cũ fuit captus in bello iusto erat christianus vel christiana quãuis heretica libeꝝ dimittere debet: nec pot petere ꝑ ciũ ab ipo seruo: sed ab eo a quo emit si inuenit: alias sibi imputet sicut ⁊ qui emit rẽ alienã ignoranter cõperta veritate debet restituere dño eius vel si ignorat dñz pauperibus erogare nõ sibi retinere. Si aũt nõ erat christianus sed sarracenus turcus vel tartarus: ⁊ huiusmodi talẽ in seruum emptum vendere potest: ⁊ postea baptizatũ puz est certo tempore conuenienti ex seruitio habito eum libere dimittere: si tamẽ bene vñt libertate: non tamẽ necessariũ. Item si quis impedit iuste aliquẽ ab officio vel beneficio iã obtento: puta ꝑ curans sibi auferri ex aliqua sinistra causa ⁊ falsa tenetur ad satisfaciendum de toto ſm Tho. ⁊ Ricar. in quarto. dis. xv. Secus si iuste hoc ꝓcurat: puta quia meret priuari ex defectu suo. Sed si impedit a beneficio cõsequendo: non tenet ad tantum quantũ est beneficiuz: sed ad arbitrium boni viri ſm Tho. ⁊ Ricar. Quod intelligendũ videt quando hoc facit ex odio ⁊ malicia. Nam si faceret vt sibi vel amico suo magis prouideret q̃ illi: puta testato: aliquis vult legare Ticio cẽtum: ⁊ ego rogo q̃ potius leget mihi vel cuidam psone mihi magis dilecte: ⁊ ille facit sic: talis ſm Pe. de palu. in quarto: nulli tenetur: qz nulli aufert ius suum. Nam illi nullũ ius erat acquisituz ⁊ nemini facit iniuriam qui vtitur iure suo. Cuilibet. n. licet se recõmẽdare alteri: vt sibi donet vl leget ꝓcipue cum indiget.

Jtem queritur. §. VII.

vtrũ clerici teneant restituere illos fructus quos voluptuose consumunt nõ facientes seruitium i ecclesia. s. officiando. Respõdeo ſm Archi. dis. xl iiij. vtiqz tenent: ⁊ hoc tripliciter. Primo ratõne dati. Nam illa bona tali ecclesie ideo data sunt vt offerant preces ⁊ sacrificia ꝑ ipis qui dederũt ⁊ ex residuo alantur pauperes. Ad quod facit v̊bum Hiero. dicentis. Tibi o' sacerdos de altario viuere nõ luxuriari pmittit: dis. xliij. §. i. ⁊ q̃ hoc non facit infideliter agit. Secundo ratione sacri legij quia defraudant totã ecclesiã quã suis precibus ⁊ officijs iuuare debent ⁊ ei prodesse: vnde Alexander papa. Ipsi sacerdotes ꝑ populo inꝑpellant ⁊ peccata populi comedunt: qz precibus suis ea delent. i. q. i. Ipi. Tertio rõne odij: qz prouocant irã dei contra populum. Grego. Cũ is q̃ displicet ad intercedendũ mittit: irati animus ꝑculdubio ad deteriora ꝓuocatur: dis. xlviij. §. i. Quod verũ est quãdo populus est cã malicie sacerdotis. Sed quid si facit seruiciũ ecclesie: sed in mortali pseuerat. Respondeo nõ videtur teneri de fructibus: ⁊ rõ est: quia mali ministri oiones

p fur q̃ nõ habuit eãe. tenet ad restitutionẽ fructuũ.

p restituo. ubi sit fienda.

Capitulum Tertium.

cõmunes: vt officia misse prosunt viuis ꝛ defunctis fm Tho. in quarto Sz quid de horis omissis: nunqd tenet restaurare totũ: Respondeo fm Archi. ex equitate deberet sibi iniungi in penitẽtia si posset: sed tamẽ non est necessarium: sed in hoc penitentia est arbitraria sicut in alijs. Et idẽ sentire videt Pe. de palu. in quarto.

Capitulum tertium vbi sit fienda restitutio.

Quãtum ad tertium principale .s. vbi fienda est restitutio. Circa hoc distinguẽdũ quia aut persona cui fienda ẽ restitutio scitur aut inquirẽdo sciri potest: aut omnino ignoratur: si autez scitur vel inquirendo inueniri potest ipe vel eius heres ipo mõtuo: in loco vbi facta est rapina vsura vel damnũ si vterqz ibi est: vel vbicunqz ad inuicem cõueniunt creditor ꝛ debitor. Si autẽ alter est absens a loco vbi facta est vsurpatio vel dãnificatio: mittet expensis eius qui se absentauit de loco. Si igit is cui fienda est restitutio est absens: puta qz mutauit domiciliũ mittet sibi rem ablatã seu pecuniã ipe qui abstulit expensis illius cui habet restituere si vero se absentauit a dicto loco is qui rez vsurpauit suis proprijs expensis transmittet rẽ vel pecunia fm Hosti. ꝛ Jo. an. Et hoc per talem modũ q non detegat peccatũ si peccatũ est occultuz: ar. ij. q. i. Si pecauerit. vel etiã põt creditori significari: precipue quando ẽ multũ remotus a debitore occulte vel manifeste fm q expedit: ꝛ fm q creditor ordinat vel de mittẽda illa re: vel reseruanda: vel alicui danda: sic agat debitor ꝛ liber erit. Si aũt suo proprio motu rem illã destinaret seu pecuniam debitor: ꝛ in via periret vel auferretur sibi periret: ꝛ adhuc teneret ad satisfactionẽ fm Jo. in glo. vel etiam si speratur cito venturus ad locũ potest rẽ sibi seruare: ꝛ fm Tho. ꝛ Hosti. ꝛ Jo. an. in edez sacraz deponere vel alio tuto loco Aut si res est parui valoris ꝛ creditor multuz distans ꝛ habundans põt fm Guil. pro anima eius pauperibus erogari. Si ignorat nec perqrendo inuenri põt cui restitutio fieri debet: tunc erogãda est res ablata vel pciuz ei pauperibus pro anima illius in loco illo vbi facta ẽ rapina vsura vel dãnum: vel in loco in quo inhabitat is cui fienda est restitutio. Et hoc ideo: quia melius est q vicini sentiant cõmodũ inde q extranei. Tum etiaz quia verisimilius est ibi reperiri dãnum passum vel heredem eius. Ita notat Hosti. Jo. an. ꝛ Jo. de lign. vel fiat saltẽ hec erogatio ad arbitriũ dioc esani vbi factuz ẽ damnum vel rapina fm Rai. Si tamẽ nõ cõmode fieri posset in dicto loco cũ hoc nõ sit necessariũ: potest tunc ꝛ debet alibi fieri fm Guil. Sed ꝛ b. Tho. in hmõi casu nihil dicit de loco determinato: sed q pro anima illius cuius res erat debet pauperibus erogari: vnde ꝛ magister Hugo peritus in vtroqz iure: ꝛ frater Clarus dicebant q cum pauperes sint: ꝛ vnũ mẽbrum corpore ecclesie: nec ab hac vnitate seq̃strent propter locoz distãtiam: sufficit si restitutio incertoz detur quibuscunqz pauperibus etiã alterius prouincie q̃ vbi facta est rapina vl dam num: ꝛ maxime qui sunt magis pauperes christi ꝛ vtiliores ecclesie dei ꝛ saluti animaz. Et ex hoc apparet q locus nõ est de necessitate restitutõis sed de cõgruẽtia. Idẽ tenet Fredericus de Senis consi. xxxij. operis sui. Usure tamẽ incerte extorte p vsurarios manifestos quomodo debeant restitui. in quo loco ꝛ per quem diocesanũ: habes supra titu. primo.

Quãuis quod ha .§. i.

betur in isto. §. nõ pertineat ad vbi: sed magis ad quid tñ hic notabile. Queritur vtrũ fideiussor possit repetere a debitore vsuras quas pro eo soluit creditori penes quẽ pro ipo debitore intercessit. Ad quod respõdet dñs Lau. de ridol. q Jo. an. in questionibus mercurialis sup regula Dãnum de re. iur. li. vi. hanc questionẽ explanat notabiliter: ꝛ ex eius dictis elicit. xi. cõclusiones. Quaruz prima est talis. Non recipit fideiussor a debitore obligationẽ sciente ꝛ contradicente vsuras debitori suo solutas: nec etiam sortẽ: nec quid aliud i utiliter impensum. Plus est. n. cõtradicere q̃ nõ consentire: extra de simo. c. Sicut tuis. Secũda conclusio est nõ repetit a debitore sciente ꝛ patiente sed nõ mandante obligationẽ fideiussaz vsuras vel indebitum solutas: vel solutum creditori ꝛ sibi imputet q se obtulit: extra de re. iur. bona fides li. vi: Repetit tamen sortem ꝛ indebituz qõ soluit. Tertia cõclusio ẽ nõ repetit a debitore sciente ꝛ mandante ipm obligari pro sorte tantum fideiussor soluens vsuras: tum qz fines mandati excessit: tũ qz ad illas obligatus non erat. Quarta cõclusio ẽ: nõ repetit a debitore fideiussor vsuras sciente ꝛ mandante ipm in omnẽ casũ: vl simpliciter obligari siue fideiubere: patet q: in generali mandato non inclusit indebitũ: de quo veri similiter in specie nõ mandasset: de regu. iur. i generali. li. vi. Quinta cocluio est repetit a debitore sciente ꝛ mandante ipm pro vsuris cũ sub nomine sortis inclusit eas vt est moris obligari seu fideiubere ipe fideiussor vsuras: quoniã iuste credere potuit illam sortẽ totum debituz: nec presumere debuit illud indebitũ sub nomine sortis ꝓ mittere: extra de pñpt. Quia verisimile. Sexta conclusio est repetit a debitore sciente ꝛ mandante nomtnatiz pro vsuris fideiubere fideiussor creditori solutas si iurauit illas soluere: ꝛ ista ẽ cõis

p usuras pri fideiussor petẽ a d. suo &c q̃ q̃ eo solvit.

opinio: extra de fideiusso. c. ij. Et istā opinionem approbat Jo. an. habet tamē fideiussor optionē soluēdi vel absolutionē petendi sicut habet debitor. Septima cōclusio ē: repetit a debitore etiam nominatim mādante p vsuris fideiuberi ipse fideiussor vsuras creditori solutas: etiaz si nō iurauit creditori illas soluere si ipi fideiussori debitor indēnitatez iurauit dū alias propter pignora data vel aliā cām debitori fuerit expediēs vsuras solui: extra de fideiusso. c. puenit. Octaua cōclusio ē: nō repetit a debitore sciente z mandante nominatim p vsuris fideiuberi ipse fideiussor creditori sponte solutas si nō iurauit creditori illas soluere: nec debitor iurauit fideiussori indēnitatem nec expediebat creditori ppter pignora data vel aliā cām ipas vsuras solui z hoc de iure fori. Sz opinio theologoz q̄ fm Jo. an. multuz fauet eq̄tati ē q̄ vrgeat debitor ad soluendū in foro cōscientie: extra de re. iur. Scienti. li. vi. Nona cōclusio est nō repetit a debitore sciēte z mandante nominatim p vsuris fideiuberi ipe fideiussor vsuras ipi creditori coacte solutas si non iurauerit creditori illas soluere: nec iurauit fideiussori indēnitatē: nec expediebat creditori ppī pignora data vel aliā cām vsuras solui si fuit ipe fideiussor in culpa vt q: nō excepit: secus si nō fuit in culpa. Decima cōclusio est: q̄ in omni cāu quo pōt a debitore fideiussor vsuras repetere debet intelligi si nō interuenit fraus persone ad psonā constituentis ob hoc fideiussorē: de pui. c. quanto. Undecima conclusio ē: q̄ omni cāu quo fideiussor a debitore vsuras repetere pōt: poterit illas repetere a creditore cui soluit. ff. mandati. l. si fideiussor. §. in omnibus.

Capitulū quartū per quos debet fieri restitutio.

p restitutio p quos fiē debz.

Jātū ad quar

q tū. s. p quos fieri debet restitutio primo dicendū de incertis. postea de certis. Querit ergo vtruz dispensatio incertoz debeat fieri p eū qui habet restituere vel aliū cui cōmiserit: aut solū p diocesanū? Rñdeo. Circa hoc sunt varie opiniones z cōtrarie. Hosti. sup. c. cū tu. extra de vsuris. z in. c. cū sit. extra de iudeis. z in summa sua: de peni. §. fi. iuxta fi. tenet q̄ vnus de casibus ptinētibus ad epm est restitutio male ablatoz icertoz. Quod etiā tenet Jo. an. de pe. z re. c. si epus. li. vi. in glo. Et de re. iur. peccatū. li. vi. Ad quod videt facere qō habet. xij. q. i. pcipiū. Adducit etiā aliquos q̄ tenēt hanc rōnez. Cū huiusmodi bona incerta sint pro animabus eoz quoz fuerunt fidelit dispēsanda: ac p cōsequēs eo ipo sunt ad diuinū cultū z subuentionē pauperū ordinata. Solus autē ecclesiasticus platus sit rector z moderator diuini cultus: z pater pauperz: z dispensator rez diuino cultui ordinatarz: vt patet. lxxxvij. dis. c. Diuine. z in multis aliis. c. Jō secundū iudiciū eius in certa debita p eū dispensanda sunt. Archi. autē in quadaz qstione disputata p eū in rosario. xiij q. v. Non sane. tz cōtrariū. Et dicit sniam Hosti. circa hoc supradictā esse verā in cāu vbi null' deputatus est a testatore q̄ hoc exequat: vt. xij. q. ij. De laicis. Ubi vero certa psona deputata est a testatore illa psona debet exeq̄ vt in pdicto. c. ō laicis. z extra de testa. c. tua nobis. imo credo q̄ ipe rapto: icerta q̄ ōbēt paupib' erogari pōt ipa paupib' erogāi, absqz lnia z auctē epi vl alteri' iudici ecclesiastici: vt sat colligit: extra de vsur. c. cū tu. Et hoc etiā innuit clare glo. extra de homi. c. Sicut dignū. §. eos. Nec obstat illa decre. extra de iudeis. Cū sit p quā ꝓbat Hosti. suam opinionē. Nā illa decre. loquit de iudeo. nō de xpiano: cuius actus vel dispēsatio merito habet suspecta ab ecclesia quo ad christianos: ideo iuste z bñ dicit ibi fm ꝓuidentiā diocesani: q̄ suspicio cessat i xpiano: z sic nō dubito q̄ epus nō habet se intromittere de talibus: hec Archi. Jo. de lig. Idē sentit z adducit hanc rōnem. Qui indebitū extorsit obligatus est ex maleficio vel quasi illis quib' extorsit si extant alias paupibus. Et regula habz q̄ debitor pōt p solutōnē se liberare. Jnsti. quib' mo. tol. obli. p totū. Tu qui dicis cōtrariū da mihi casū expssum cōtra regulā. Nec ē verū q̄ sit in dicto. c. Cū sit. q: non loquit in xpiano: sed in iudeo: vt dixit Archi. Hanc opinionē sequit Paulus z Zenze. sup cle. i. de priuile. hoc etiā consuluerunt Jo. cal. z Recupus. Sed z dns Hugo vtri uſqz iuris peritus: z frater Clarus vt habet i quadam summula: cōcordauerunt in hoc q̄ nullum ius expssum hoc dicit nec in decretis nec alibi nisi q̄ epus ē procurator pauperz. Illud vero adaptat q̄ pōt procurare de suo proprio si habet vel de bonis ecclesie. i. fructibus vel alijs modis. Sz q: sacerdotes simplices sunt impti pro maiori parte: epi vero reputant sufficientes: hinc inoleuit q̄ huiusmōi restitutiones remittant ad epos. Unde si confessor peritus sit z sciat in hoc sufficienter consulere non est necesse remittere ad epos: h ibi huius etiam sententie est Jo. mo. hoc etiam innuit Jnno. extra de immu. eccle. c. Quia pleriqz. ar. xxiij. q. iij. c. Siquis romipetas. Ad rōnem autē superius inductam ꝓ alia opinione posset respōderi q̄ quāuis episcopi z prelati sint dispensatores rerum datarum ecclesijs: nō tamen sequitur q̄ sint dispensatores omnium que fm deuz sunt in diuinum cultum z in pauperes eroganda: sed solum in diuinum cultum iam ordinata vt reditus ecclesiarum: z huiusmodi. Nam si essent dispensatores erogandorum omnium: fm hoc el

ſent diſpenſatores omniuz ſupfluoꝝ que diuites ex diuino precepto deberent pauperibus eroga re quod a nullo conceditur. Sz t.b. Tho.ſe.ſe. q.lxij. dicit q ſi ille cui fieri debet reſtitutō omni no ignotus eſt debet reſtitui ei ſicut poteſt: ſ. dan do in elemoſynas pro ſalute eius ſiue ſit mortuꝰ ſiue viuus: premiſſa tamen diligenti inquiſitōne eius. Et de auctoritate epiſcopi nihil dicit Sco tus in quarto. diſ. xv. dicit. Si queras per cuius manus debeant talia. ſ. incerta diſpēſari. Rñdeo q non inuenio quis neceſſario ſit determinatus mediator in iſta pauperibus diſpenſanda. Uidet autem mihi q per ſe ipſum conſilio tamen boni viri poteſt pauperibus erogare hec: quia tali me diatori ad diſpenſandum tribui poſſet de cuius fidelitate preſumeret: t tamen ſibi appropriaret vel in alios vſus cōuerteret q̄ deberet. Unde vbi lex diuina vel eccleſiaſtica non ligat: ſequenda ē ratio naturalis. Illa autem dictat q qui tenetur reſtituere magis hoc faciat per ſe q̄ per alios: nō excludendo tamen per hoc conſilium boni viri: ſed includendo: hec Scotus. Quidam alij faciūt circa hoc diſtinctionem vt videlicet quantuz eo rum in quibus cōpetit repetitio: vt furto rapina vſura fraude: t huiuſmōi: diſpenſatio incertoꝝ pertineat ad epiſcopum: ſed alioꝝ vbi non com petit repetitio: t ſi ergatio fienda ſit pauperibus: vt in ludo: iniuſte acceptis a iudice pro iudicādo vel a teſte p teſtimonio: meretricio: t huiuſmodi quilibet pro ſe poteſt diſpenſare: vel de conſilio confeſſoris. Ego credo ſniam t opinionem Ar chi. t ſequacium oīno verā t ſimpliciter excepto vno caſu: videlicet in incertis publicoꝝ vſurario rum: quem caſū nō dubito omnes alios excepiſ ſe intendere: quia ibi expreſſe t clare ius prouidit vt. ſ. per diſpenſationez diocesani talia incerta de terminentur t diſpenſent: vt extra de vſu. q̄q̄. li. vi. vbi traditur forma de huiuſmodi: de qua ha bes ſupra ti. i. c. xū. §. xvij. In hoc ergo caſu tm̄ pōt intelligi quod dicit per tertiam opinionez. ſ. in vſuris publicis icertis. Et ſi querit vtrū ep̄us poſſit per ſua ſynodalia hoc ſtatuere: vt. ſ. ſibi re tineat diſpenſationem incertorum t alius non poſſit ſe itromittē. Dicit i hoc cāu Jo. de lig. ſup c. cum ſit. de vſuris q̄ quicquid dicat Jo. an. du bium eſt an poſſit. Et Jo. cal. in quodaz conſilio ſuo dicit expreſſe q non poteſt Hugo. t frat La rus dicunt q non poteſt epiſcopus de iure excō municare ſacerdotes qui ſe intromittunt de diſ penſatione incertoꝝ.

Quantum ad ſecun. §. i.

dum. ſ. per quos debet fieri reſtitutio certorum. Ad quod reſpondetur q per eum qui abſtulit ſeu recepit vſuras t male ablata: poteſt etiam t per aliam perſonam quancunq̄ facere. In hoc enim vera eſt regula iuris. Qui per alium facit per inde eſt ac ſi per ſe facere videatur: de re. iur. in. vi. Si tamen vicium vſure vel furti vel alteri us damni eſt ocultum: t reſtitutio oculto modo per ſe vel per alium fienda eſt: vt non detegatur perſona. ar. q̄. q. i. c. Si peccauerit: Laueat etiam diligenter q̄ cum per alium facit ita faciat caute q̄ is recipiat cui debet: t non ille ſibi retineat: q̄ non eſſet propter hoc liberatus: nec confidat de predicatoribus t confeſſoribus t queſtuarijs qui querunt pecunias non animarum ſalutem. Et ſi is qui rapinam vel vſuram vel fraudem fecit nō reſtituit cum heres teneatur ad omnia onera de functi inquantum ſufficiat hereditas: tenet t ipe facere dictaz reſtitutionez: extra de vſuris. c. Mi chael. Et eadem ratione heres heredis t ſic in i finitum cum ſcitur ab eis hereditas obligata ad reſtitutionem propter vſuras t rapinas t dāna a prioribus facta. Et vbi non ſufficeret hereditas ad ſatiſfaciendum tenentur legatarij t donatarij quia legari non poteſt nec donari alienum. Nec excuſarentur heredes ſcientes vel dubitantes vel merito dubitare debētes ex publica fama vel ſcri pturis vel ex fideli relatu teſtatorem illicitos con tractus feciſſe: vel vſurarios: ex hoc q̄ nullus po nit querelam ſuper hoc: vel poſtulat aliquid ab eis vt debituz: ſed debent diligenter inquirere ve ritatem quantum poſſunt. Et ſi inueniunt ſic eē notificent vel notificari faciāt illis quibus debēt ſe offerentes ad reſtitutionem: t ſi non inuenirēt tur aliqui pauperibus eſt erogandum. Alias eēt in eis ignorantia craſſa que nō excuſat: diſ. xxxiij §. fi. Et quāuis defunctis non proſit dicta reſtitu tio ſi deceſſerunt inpenitentes: prodeſt tamen im mo neceſſaria eſt ipſis heredibus ſi volunt ſalua ri: quia non dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum: de regu. iur. li. vi. Si autem licitam ar tem exercebat: vel patrimonialia tantum habe bat teſtator: nec apparet ex fama vel ſcripturis de illicitis contractibus: ſeu alieno preſumere de bent eum iuſte acquiſiuiſſe: quia nemo iudican dus eſt immemor ſue ſalutis propriē t diuini ti moris. i. q. vij. Sancimus. t precipue in mortis articulo. Item nota q̄ dicit Hoſti. in ſumma ti. de vſuris. q̄ ſi aliqua honeſta perſona puta ſa cerdos vel epiſcopus tractet inter debitorem et creditorem de ſatiſſaciendo: t dicat creditori ta lis mediator tantum faciam tibi reddi ſi ex cor de reſiduuz dimittas: non decipias me: quia me diator ſum: nec debitorem cuius anime ſalutem quero: t creditor reſpondet ſe ex toto corde libe rare ipſum debitorem: quare non dicam ipſum liberatū non video: nec curo qualitercunq̄ ſit ſa tiſfactuz: dummodo ſit ei ſatiſfactum. Si q̄ mo ueant in contrariū: hoc faciūt in odiū vſuariorꝝ

Siquis.n. ex alia cā alij iniuriet: equidez hoc admittit quilibet theologus q̄ cōcordia inter ptes possit tractari: ⁊ ps eī quod deberet ex pacto remitti: alias titulus de transactionibus inutilis esset. Et quare nō idē de vsura. Dicēduz ergo ⁊ tenendū q̄ ꝑtibus possit vel iussu iudicis vel pactō ne ptiū remissio fieri: ⁊ sic dicā vsurariuz absolutū: ḃ Hosti. Que quidē intelligo vera eē in foro contentioso: nō in foro cōscientie quantū ad ea q̄ dubia essent vtrū deberent dari an nō: q̄ rationes sunt ad vtranq; partē: vel cū dubiū ē quātū debeat satisfieri ꝑ aliquo dāno dato. Et ad hoc faciunt rōnes quas inducit ipe Hosti. Sz vbi certū ⁊ claz est debituz ⁊ rōne vsuraz vel alterius vsurpationis nisi creditor liberaliter remittat illud quod remittit: etiam si de mille. x. tantum remitteret si hoc facit q̄ putat se aliter nō posse residuū habē: nil valet illa remissio facta ex publico pacto quo ad aiam: vnde cū mercator infortunia passus fallit: ⁊ occultās multa ex bonis suis mobilibus vt nō perueniāt ad manus creditoz querit cōpositionē cū eis de minori quātitate q̄ debeat puta ꝓmittit respōdere singulis creditoribus ad rōnez. xv. solidoz ꝑ libza cū tñ posset totū dare vel cedere bonis: cui cōpositōni assentiūt creditores: ⁊ ita recipiētes liberant eū de residuo Certū ē q̄ quo ad deū adhuc tenet de residuo cū illi nō spōte sed coacte fecerint illā remissionē volentes potius illa ꝑte carcere q̄ toto: ḡnimo ⁊ si cederet bonis totaliter nil sibi reseruādo: ⁊ ñ sufficiūt bona illa ad satisfaciendū si postea pueniret ad pinguiorē fortunā tenet ō residuo: extra de ſo.c. Odoardus.

restituere de damnis in tpore guerre q̄m et ꝑ qs fieri ds.

De damnis datis. §. II.

ad iniicē inē ciuitates tpe guerre quomō ⁊ p q̄s fieri possit remissio qñ faciunt pacē cū certis pactis ⁊ capitulis. Nō q̄ in quadam summula dicit sic: q̄ quāuis sint multi pupilli ⁊ absentes q̄ non assentiūt: ⁊ forte etiā aliq̄ cōtradicunt ex ꝓuect: q̄ receperūt dāna iniuste nec eis ē satisfactū: nihilominus tantū ē bonū pacis q̄ qui habēt rez publicā gerere possunt cū cōsensu maioris ptis subiectoz sibi pactis pacis subdere licite ⁊ relaxare iuice dāna data. Et si fiat relaxatio p̄dicta tenet ⁊ valet. Nā ⁊ hoc mō possunt ꝑ bono rei publice sibi tallias imponare: ⁊ huiusmōi: quas gabellas vocāt. De bonis vero clericoz ⁊ religiosoz non pñt relaxationē facere laici: q̄ nō sunt eoz foro subditi: nec de bonis ecclesiasticis ꝓmittit aliqua dispositio eis: vt dis. lxxxvi. Bene. pñt tñ hoc facere ꝓlati spirituales terraz ad iniicē de consensu ⁊ cōuenientia clericoz ⁊ religiosoz q̄ dāna receperunt in guerra. Hanc autē relaxationē quo ad laicos vel clericos intelligas de damnis datis de rebus coniumptis. Nā res extantes vt equos pannos ⁊ huiusmodi: qui habēt ⁊ sciunt sua nō esse: vtputa q̄ bellū iniustuz fuit ex parte suoruz vel si iustū ab his acceperunt a q̄bus nō poterāt ipa tenere non possunt: vnde si dños propos inuenire possunt eis reddere tenent: alias si nō inueniunt pauperibus erogare. Idē videt dicendum si de iusticia belli dubitat. Nam vbi clare belluz iustū est res accepte efficiunt capientiū: dis. i. Jus militare. que tamē debent inter eos ꝓportionaliter distribui p duces belli: vt. xxiij. q. v. Dicat nisi p publicū edictu datū sit vnicuiq; quod capit pauperū autē ⁊ innocentū nō videt tutum bona auferre cum sine culpa nisi subsit causa nō sit aliquis puniendus: de re. iur. li: vi. pena tñ tēporali frequēter punit vnus pro altero diuersis de causis: vt. i. q. iij. per totum.

De tutoribus ⁊ cū. §. III

ratoribus negocioz alioz gestoribus filiisfamil. ⁊ huiusmōi: qui extorserunt vel fecerunt rapinas fraudes ⁊ damna nomine alieno .s. pro pupillis patronis vel patribus suis nil tamen eoz puenit ad eos: sed ad pupillos dños vel patronos vel patres eoz: queritur vtrū p eos debeant ⁊ possit fieri restitutio ipis pupillis dñis vel patribus nescientibus inuitis de bonis eoz ad quos puenerūt taliter exorta. Rñdeo. Quidam dicunt indistincte q̄ sic in foro cōscie dūmō nō ūmineat inde periculū vite cōscie vel fame si deprehenderent: aut scādalū sequat puta q̄ alicui credit esse furatus illa qui innocens est ⁊ huiusmōi. Tales vt dicunt illi nō cōmittūt furtū occulte illa accipientes: cū pecunia fenebris vel p rapinas vel fraudes habita nō sit eoz: ⁊ rō ē: q̄ cū p efficacē cām p̄dictoz. s. tutoz curatoz ⁊ huiusmōi: ⁊ p inmediū illoz tale iniustū lucrum deuenerit ad manus pupilloz patronoz vel patrū: ⁊ ad restitutōnē sint obligati isti mediatores: iustū esse videtur vt que causa illoz iniuste ablata sūt nūc iuste licēttā habeant ea satisfacē: ne ipi de ꝓpio satisfacē teneant: ar. ad hoc de re. iur. Dis res. vbi dicit Chriso. Dis res p quascunq; causas nascit p easdē dissoluit: ꝓpterea ad hoc agendū p̄dicti tenent ⁊ in hoc gerūt vtilā curā sui ⁊ eoz q̄ iniuste detinēt aliena. Alij aūt pfectius ⁊ eque rñdent ꝑ distinctionem videlz: q̄ aut adhuc tales hñt in manibus administrationē rez illoz: aut nō: in ꝓmo cāu possūt ⁊ debēt restituē de bonis illoz ad quos puenit lucrū q̄ habēt in manibus si nolūt remanere ipsi obligati ad satisfaciendū de suo: ⁊ hoc siue occulte siue manifeste: cum sufficienti cautela q̄ non possint postea ab eis repeti. Et ad hoc videtur facere ratō prime opinionis: cuz regula illa. Omnis. Si autem non habent amplius administrationē tūc subdistinguēdū. q̄ aut predicti tutores curatores ⁊ huiusmōi nō possunt illa restituē de

ſuo puta quia pauperes. Aut poſſunt. Et ſi non poſſunt ſufficat q̄ denūcient ꝓncipalib⁹ .ſ. ꝓ q̄b⁹ fecerūt vſuras ⁊ huiuſmōi: ſi ignorāt quomodo ꝓ eis fecerunt talia illicita lucra que ad eos deuenerunt: vnde ⁊ obligati ſunt ad reſtitutionem Et ſi nō ſatiſfaciāt ipi ꝓncipales: habeāt ꝓpoſitū ſatiſfaciendi de ſuo cū poterunt. Ad accipiendū aūt occulte a p̄dictis ad hoc nō tenent nec debēt: ⁊ rō ē: q⁹ quo ad ſe excuſati ſunt a reſtitu. ꝓe rōe impotētie: vt. xiiij. q. vi. ſi res. Quo ad illos ꝑ q̄⁹ fecerūt vſuras vel fraudes auferendo ab eis occulte: ꝓ hoc nō ꝓuidet ſaluti eoꝝ cū remaneāt obligati in cōſcia ex quo ſciūt talia fore facta nec velint ſatiſfacere: ⁊ ſic nō diſſoluit peccatū vl̄ obligatio quo ad eſtimationē eoꝝ. Sed nec p̄t q̄s a p̄uata ꝑſona cogi ad reſtitutionē male ablatorū niſi p iudicē eccleſiaſticū vel ciuilez: nec videt bene poſſe excuſari a furto cū cōtractet rē alienā inuito dño: cū in vſura trāſferat dñiuz: p hoc ēt ſe exponit pluribus periculis. Si aūt tales mediatores de quibus dictū eſt p̄ñt reſtituere: cū illi ad quos extorta puenerunt nolunt reſtituere q̄ ꝓ principaliter obligant: poſſūt petere humiliter nō p coactionē vel fraudē a creditorib⁹ vſurazz ⁊ fraudū remiſſionē cū peneſ eos nō remāſerit pecunia fenebris: ⁊ illi q̄ eaz habuerunt remaneant ꝓncipaliter obligati qua remiſſione obtenta libere ⁊ ſp̄ōte amplius non tenebunt ſed tātū ꝓncipales: niſi ⁊ eis fieret remiſſio. Q⁹ ſi remiſſionē facē nō vellēt tenent de ſuo ſatiſfacere: ⁊ tūc vſq⁹ ad quā titatē ſolutā ꝑ illis poterūt occulte recipe de bonis eoꝝ ſi alias ꝑ viā iudicū retrahere nō poſſūt ita tamē q̄ nō ſequat ſcandalū vel periculū que ſemper vitanda ſunt. Ubi aūt mediator talis ſic ſatiſfecit debet ꝑ aliquē modū cautū declarare illi qui ſciebat ſe obligatū ad illa nō amplius tenere: vtputa ſi dicat ſe nō curare ab eo illā recipere quaſi ac ſi donaſſet: vel declarare ſuis heredibus q̄ nō recipiant a lali ꝑſona aliquid vt debituz ꝑ tali cā ⁊ huiuſmodi. Bona. q. fides non patit vt ſemel exactū iteꝝ exigat de re. iur. li. vi.

Capitulum quintum Cui fienda ſit reſtitutio.

Quantū ad quī

q tū. ſ. cui fiēda ſit reſtitutio ſeu datio rei ablate vel alias illicite acquiſite. Ꝓ fundamēto notāda eſt diſtinctio quā ponit. b. Tho. ſe. ſe. q. xxxij. arti. vij. dicēs. Tripliciter p̄t eē aliquid illicite acquiſituz. Uno mō q⁹ quod acquirit illicite debet ei a quo ē acquiſitū. Et ſiue nō tranſferat dominiū illius rei in accipientē: vt in furto ⁊ rapina: ſiue tranſferat: vt in vſura: tamen cōpetit repetitō Secūdo modo ē aliquid illicite acquiſituz ita q̄ ille q̄ acquiſiuit nō p̄t illud retinere: nec tī debetur ei a quo acq̄ſiuit: q⁹ ille cōtra iuſticiā dedit ⁊ ipe cōtra iuſticiā accepit: vt in ſimonia ⁊ in ſimilibus in quibus ipa datio ⁊ acceptio ē cōtra legē dei. Tertio mō dicit illicite acquiſitum nō q⁹ ipa acquiſitio ſit illicita: ſed illud ex quo acquirit eſt illicitū ex quo tranſfert dominiū: nec cōpetit repetio vt in meretricio ⁊ huiuſmōi. Nā meretrix turpiter agit ⁊ cōtra legē dei fornicando: ſed ipa acceptio vel datio pecunie ꝓ huiuſmōi illicito nō ē illicita: nec cōtra legē dei: ⁊ hoc ꝓprie dicit turpe lucrū. De illicitis ḡ iſto tertio mō ſm Tho. ⁊ Ray. p̄t dari elemoſyna: ⁊ p̄t etiā retineri niſi ſupfluū per fraudē ⁊ dolū mulier extorſiſſet: q⁹ illud eēt reſtituēdū: ⁊ ad hoc ꝓtinent lucra facta ex hiſtrionatu illicito: ex duello: ex torneamento ex ſertis factis de floribus ⁊ alijs huiuſmōi quorū vſus cōiter eſt ad laſciuiā ex decijs factis ex arte mathematica ſeu diuinatoria: ex lucro negociationis: aduocationis: vel medicine in caſu non cōceſſo quo ad clericos. Jn his dixerūt alicꝙ non poſſe fieri elemoſyna q⁹ dicit ꝓuer. iij. ca. Honora dñm de tua ſubſtātia. Et iteꝝ. Honora deum de tuis iuſtis laboribus: vt. xiij. q. v. Elemoſyna ⁊. i. q. i. Non eſt putanda: ſed hoc non eſt verum ſm Tho. ⁊ Rai. ⁊ alios cōmuniter: p̄dicta autē capitula allegata hoc intendūt q⁹ nō licet dare elemoſynā de male acquiſitis: q̄. ſ. debent certis ꝑſonis reſtitui: vel q⁹ nō debet q̄s facere aliquod illicitū vt det elemoſynā. Et quāuis quidam diſtinguāt: vt dicit Guil. q⁹ in his que ſunt prohibita q⁹ mala: ⁊ nō puniunt a iure niſi infamia: vt meretriciū: duellū: ⁊ huiuſmōi: talia retineri poſſūt Sed q̄ mala ſunt q⁹ prohibita a iure: vt torneamenta: negociatio quo ad clericos ⁊ huiuſmodi ⁊ talia nō poſſunt retineri ad vſuz ſuū: ſed debēt pauperibus erogari. Licet hec diſtinctio videat eē probabilis: tamē quia pene ſunt reſtringende nō ampliande. Et qui nimis emūgit elicit ſanguinem: credo q⁹ in predictis omnibus caſibus ⁊ ſimilibus bonum eſt ⁊ ſalubre q⁹ penitens inducatur ad erogandum pauperibus: non tamen cogēdus ad hoc: nec ſi non velit: ex hoc iudicandus ē non eſſe in ſtatu ſalutis ſi non velit huiuſmodi penitenciam accipere ſcilicet q⁹ huiuſmodi lucra pauperibus eroget: niſi in caſibus a iure expreſſis vt in ſimonia. ⁊ idem de eo quod datur iudici ad corrumpendum euz ⁊ huiuſmodi: vt infra dicetur. Secundum ergo Tho. Rai. Guil. ⁊ Jno. de huiuſmodi debet dari elemoſyna debito honeſtatis ⁊ conſilij non debito neceſſitatis ſalutis. Et ſic intelligitur illud. xiij. q. v. Qui habet Non eſt ergo illud ſic acceptum reſtituendum ei a quo acceptum eſt: quia in turpi cauſa melior eſt conditio poſſidētis: vt. ff. de cōdi. ob tur. cau. l. ſi ob turpem. §. porro.

p̄reſtimato rem fienda ſit.
p male ablata tri p̄ea

De illicite acquisi. §. II.

p nō restrīd. ꝙ. ubi dī q omnēs q male acquirūt alijs oblignt̄ ad restitutionē.

tis secūdo mō videlz cū illud sic acq̄sitū nō debeat ei a quo ē acq̄sitū: nec tñ acq̄rens pōt retinere p se illud: pōt ⁊ debet p necessitate salutis nō solū de cōsilio ⁊ honestate paupibus erogari: ⁊ hui' rō est ſm Tho. ſe. ſe. q. lxij. Quia ipa datio ⁊ acceptio ē lege phibita: vt simonia. Quidā tñ extē dūt istū secūdū modū ad omne lucrū in quo cōmittit peccatū in date ⁊ accipiēte nō solū in simonia: ſz etiā in pecunia accepta p adulterio: ⁊ pro vsura cū q̄s accipit mutuū sine cā rōnabili: puta vt amplius diteť: inde soluit vsurā: illā vsurā vt dicūt q̄ accepit retinē nō pōt: nec tñ q̄ reddere dz qui dedit: q⁹ turpit̄ operat' est dādo mutuum ei quē nouerat nō indigere. Sed. b. Tho. nō dicit hoc: sed cū datio ē cōtra legē: in dicto aūt casu datio pecunie p mutuo nō ē peccatū: sed accipe illo mō vsurario mutuū ē peccatū: q⁹ dat illi occasionē mali: vñ licet peccet mortaliter sic mutuū accipiendo: debz tñ potius reddere illi a quo accepit q̄ paupibus erogare: nisi vbi nō inueniret ille a quo accepit: vel etiā si vellet illā vsurā reddē non vsurario sed his a quibus extorsit ipe vsurarius vsuras: p eo satisfaciendo p illa pte: ⁊ tūc dz vsurario significare ne illi itez restituat: ⁊ p̄cipue debet hoc facere cū licentia episcopi vt si dictus vsurarius vellet ab eo repetē eps cōpellat ipz desistē a repetitione. ⁊ ex quo vtiliter gestū ē negocium eius ratū habere: tñ nō tenet ad hoc. ſ. inquirere vel dare his q̄bus ē debitor vsurarius: ſz sufficit q⁹ restituat a quo accepit: paupibus tñ erogare ñ dz cū nouit eūz a quo accepit ⁊ pōt ei dare. Qō exp̄sse oñdit Augu. dicēs. Nolite facere elemosynas de fenore ⁊ vsuris. xiij. q. v. c. Nolite. Nā cū dat̄ pauperibus quod debet certe pſone nō liberat a restitutionis obligatione ad illā pſonam: vt habet extra de homi. Sicut dignū. circa finē. Sz in simonia ipa datio ⁊ acceptio pecunie p spūalibus ē prohibita: vnde dicit. i. q. i. Anathema dāti anathema accipienti: ⁊ iō nec sibi retinere valz nec illi reddē qui dedit: sed debet de necessitate salutis paupibus erogare si pōt: vel illi ecclie i cui' iniuriā data ē applicari: vel aliter puideri prout habes supra ti. i. Simili in iudicio phibitū ē iudici vel assessori cū habent certū salariū accipere aliquid a ptibus p iudicando vel nō iudicando bene vl male: ⁊ testi phibitū ē accipere p testimonio ferādo: vnde Augu. Ideo nō debet vendere iudex iustū iudiciū: aut testis verū testimoniū: q⁹ vēdit aduocatus iustū patrocinū: ⁊ iuris cōsult' verū cōsiliuz. Illi. n. inter vtranq; ptē ad examen adhibētur. Isti ex vna pte cōsistunt. xiij. q. v. nō sane. Quod ꝫ iudex recipit p huiusmōi vel testi p se retinē nō pōt: sed debet illi restituere q̄ dedit si iuste dedit puta vt iuste iudicaret intrēdēs quo-

p Iudices. et alij offitiales. nō pōt ad rem̄pc̄ ꝑ exercitione suoꝝ officiorꝝ si rem̄pnit̄ tamē salariū.

dāmodo redimere vexationē suā: vnde Augu. in dicto. c. nō sane. Ille solet sibi male ablatā pecuniā repetere: q⁹ iustū iudiciū emit: quoniā venale eē nō debuit. Sz si pecunia data fuit iudici ad eū corrūpendū: vel testi. ad falsum testimoniū dicendū vel alicui ad falso accusandū: vel aduocato ad iniuste aduocandū: illi datori reddi non debet: q⁹ turpiter dedit: nec sibi retinere pōt: ſz pauperibus elargiri: vel illi in cuius dānū siue iniuriam data ē: ⁊ p̄cipue si amisisset ex hoc iustā cām habēt h in. d. c. non sane. put notat ibi Jo. ⁊ Archi. ⁊. xi. q. iij. qui recte. ⁊ Jnno. extra de imu. ec. q⁹ plerīq;. Rai. ⁊ Hosti. in summis. Similiter inferiores officiales: vt nuncij: missi: ⁊ huiusmodi: si aliquid extorquent p improbitatē: vt denariuz ⁊ huiusmodi per viz: tenēt pauperibus erogare: ⁊ hoc vbi certū salariū recipiant: vt dicit glo. in dicto. c. Non sane. Nā cū salariū sufficiens recipiunt si que extorquent debent restituere si q̄d est notabile. Et idē videt dicendū de notarijs: cancellarijs: ⁊ huiusmodi: qui p officio suo exercendo exigunt aliq̄d a pſonis. Si. n. habēt sufficiēs salariū tenent ad restitutionē eoꝝ q̄ accipiūt illis a q̄bus accipiūt. Nec videt excusare cōsuetudo: cuz sit irrōnabilis: ar. xxij. q. i. Militare vel pauperibus erogare si difficile possunt inueniri. Si salariū nō haberēt vel nō sufficiēs: cōsuetudo credo q⁹ excusaret: q⁹ nemo cogit̄ suis stipēdijs militare. Insup de his q̄ accipiūt pecuniā ab accusatis aut incarceratis anteq⁹ pferat sniā cōtra eos vt intercedāt p eis ⁊ liberent. Sciendū q⁹ si accusati vel incarcerati sunt culpabiles vnde ⁊ merito cōdēnādi: illā pecuniā nec reddere debent datoribus q⁹ turpit̄ dederūt: nec retinere possūt sibi: q⁹ turpit̄ acceperūt ipedientes iusticiā: ſz pauperibus debet erogari: ar. xiij. q. v. q̄ habet. Si vero sunt innocētes ⁊ ad redimēdū vexationem suā dederūt ei, pcurādo sui liberationē si incessores p eis sūt officiales salariati alias pecuniā receptā p hoc reddē debēt: vl' pauperib' erogare: nisi data fuisset p modū doni ⁊ liberalitatis: ⁊ p̄cipue p' liberationē q⁹ tunc retineri posset. ar. i. q. ij. Sicut eṗm. Et simili si incessores nō sūt officiales salariati: ſz puate pſone laborando p h'i iusta liberatione iuste faciunt. ⁊ q⁹ eis dat retinē valēt. Jtez de pecunia data p adulterio cōmisso vel cōmittēdo q̄uis q̄dā dicāt q⁹ dz dari nō ei q̄ dedit nec sibi retineri: sed ei dari in cuius iniuria data est. i. marito si vxor eius commisit adulterium ex quo pecuniam habuit: videtur q⁹ potiꝰ debeat dari pauperibus: nisi ille maritus esset pauper: q⁹ ꝓpter pauptatē possz etiā cōfessor ipi mulieri tanq⁹ pauperi dimittē. Et simili de viro cōmittēte adulteriū quo ad vxorē caste viuentem Et videt eē i huiusmōi q̄si idez ius sicut de turpi lucro ⁊ meretricio: quod etiam pōt retineri sic

acquiquisitū: nisi q̄ leges phibent adulteria ⁊ pu
nunt: non autē simplicē fornicationē ⁊ meretri
cia .. Nihilominus de pecunia data p adulterio
nil statuunt sicut de pecunia simoniaca ⁊ alīs hꝰ
modi: vnde pauperibuꝰ erogari potius inducēdi
sunt. xiiij. q. v. Non sane.

De acquisito per. §. III.

Iudos fortune extra casus in quibus ꝺꝫ acq̄situz
p huiusmōi restitui: debet pauperibus erogari:
quādoq; etiā posset sibi retineri. Sed de hoc ple
ne habes supra eo. li. ti. i. c. xxiij. De illicite acqui
sitis p̄mo modo. i. cū debeā illud acquisitū ei a q̄
acq̄sitū est: vt in furto: vsura: rapina: ⁊ huiꝰmōi
regulare ē q̄ huiusmōi restituēda sunt spoliatis:
siue sint dñi illaꝝ rez: siue ad eos spectet dūmō
constet rē nō fuisse subtractā seu ablatā vt acci
dit in pignore: depositō: comodato: ⁊ huiusmōi:
licet. n. tales qui habēt pignora deposita ⁊ huius
modi: nō sint domini ipaꝝ rez: tñ ex honesta cā
illa tenēt: iō eis debēt restitui talia ablata vt dñis
ipaꝝ rez: ⁊ sic intelligit illud. iij. q. i. Reintegran
da sunt omnia spoliatis: ⁊ de resti. spo. p totum.
Si autē res ablata est ab eo qui iuste habuerat
puta per furtū vel rapinā: restituēda est dño rei
nō illi furoni. Quāuis autē male faceret talis re
stituendo furoni a quo ipe accepat ⁊ nō dño rei
ipius quē nouit: tñ p̄m Guil. liberatus ē a restitu
tionis obligatōe: qz reposuit rē in p̄stinū statum.
Quidā tñ dicunt q̄ illud qō acq̄rit ex vsura mē
tali tñ non debet illi restitui qui dedit: qz id a se
voluntarie abdicauit: nec tñ sibi debz retinere qz
cōtra legē accepit: extra de vsuris. Consuluit. Sz
debet pauperibꝰ erogari: ar. ad hoc extra de ho
mi. c. Sicut dignū. de vsuris. Cū tu. Sed ista iu
ra inducta vident eē cōtra talē opinionē. Nā ibi
dicit q̄ debēt ablata restitui eis quoꝝ fuerunt si
reperiunt: vel heredibus eoꝝ. Nec aliqō ius nec
aliqs doctoꝝ solēnis facit istā distinctionē int vsu
rā mētalē ⁊ pactionalē: vt p̄ma debeat restitui ei
qui dedit: secūda nō: sed pauperibus erogari. Sz
sicut indistincte dicit Augu. de acceptis p furtuz
vel rapinā q̄ debēt restitui nō dari pauperibꝰ sic
inquiēs. Qui cōtra ius societatis humane: furtis
rapinis: vnuasionibus: oppressionibus aliqua ab
stulerūt reddēda potius q̄ donāda cēsemus, exē
plo. Zachei. xiiij. q. v. Nō sane. Ita ⁊ indistincte
dicit idē de vsuris. Nolite facere elemosinam de
vsuris. q. ea. quasi diceret hec reddēda sūt nō pau
peribus dāda: cū. s. iuenīāt qui dederūt ipas vsu
ras. Et cū dicit. q̄ qui dedit vsurā voluntarie illō
a se abdicauit. Rñdeo q̄ si dedit ex liberalitate ⁊
p modū doni verū eēt: ⁊ tunc recipiēs hoc sciens
nō teneā restituere: nec etiā pauperibus dare. Sz
si dedit rōne mutui p̄cipaliter nō illud abdica
uit voluntarie supple sed cōditionate ne mutuans
reputaret se grauatū ⁊ istū ingratū: ⁊ sic alia vi
ce nō inueniret mutuū: ⁊ iō sibi debz restitui vsu
ra. Si aūt nil accepit vltra sortē quāuis hoc intē
deret: in nullo teneā nec illi: nec pauperibus. Ad
hoc facit qō dicit in directorio iuris. Ibi. eniz di
citur q̄ vsurarius mentalis inducēdus est in foro
penitētiali: vt restituat p. c. Cōsuluit. de vsur. Et
subditur. ī. q̄ in foro ecclesie vsurarius mentalis
iudicandus ē male agere: ⁊ ē inducendus non cō
pellēdus: vt sic accepta restituat: nec tanq̄ vsura
rius ē puniēdus in foro iudiciali: sed quo ad deū
re vera vsurarius ē: ⁊ teneā restituere sic accepta:
⁊ sic intentio cū effectu facit vsurariū: vt in dicto
c. Cōsuluit. ⁊. xiij. q. iij. c. Si feneraueris. hec no
tāt Ber. Inno. Host. ⁊ Goff.

Dꝛo huiusmodi. §. IIII

autē maiori declaratione. Sciendu q̄ in re q̄ ꝺꝫ
restitui: tripliciter aliqs se pōt habere: qz aut est
verus dñs: aut heres eius: aut solū dispēsatoꝛ est
circa ipam rē. In primo casu. s. cū ē verus dñs rei
ablate ꝺꝫ sibi restitui si pōt. iij. q. i. reintegrāda. ⁊
fere p totā questionē. Et hoc nisi iusto bello vel
iusto edicto impiali vl ecclesiastico ille cui res ab
lata ē priuaret iure rehabendi simplicit ⁊ ad tem
pus. Nā cū contingeret hoc puta qz tanq̄ hereti
cus cōdēnatus est dominus rei: vel de crimine le
se maiestatis cōuictus in quibus casibus oīa con
fiscant post sniam sup hoc nō sibi sz fisco debent
oīa sua applicari: extra de hereticis. Excōicamus
Insup si dñs rei ablate nō hz administrationem
bonoꝝ suoꝝ vt pupillus: debet illud reddi tuto
ri vel curatoꝛi. In secūdo vero casu: cū. s. ē legiti
mus heres sibi debēt ablata restitui: sz cū distin
ctione tali p̄m Rai. qz si heredes sunt plures vni
cuiq; p̄m ꝓportionē sue hereditarie p̄tis restituē
dū ē. Si autē heres in aliqua determinata parte
⁊ quātitate cōstitutus sit puta incentū: vel etiaz i
domo ⁊ nō plus: tunc restitutio nō fiet heredi: sz
illi vel illis, quibus testatoꝛ cōmisit dispensationē
bonoꝝ suoꝝ. Si vero defūctus in morte omnia
bona sua legauit paupibus ⁊ pūs locis: q̄bus illa
legata, sunt acquirēt ius in bonis defuncti p̄ntibꝰ
⁊ futuris: vnde eis debet restitui. In tertio casu
cum. s. est dispensatoꝛ rez vt episcopi ⁊ alij eccle
siaruz p̄lati ⁊ gubernatoꝛes hospitalium: distin
guendum: quia cum dant aliqua alīs: aut dant
de bonis suis p̄opr̄ijs. i. patrimonialibus vel per
industriā acquisitis. s. scripture: doctrine: ⁊ huꝰ
modi: ⁊ de huiusmōi dādo quibuscūq; etiā ma
lis: vt meretricibus ⁊ histrionibus: q̄uis grauiter
peccēt: vt illud dis. lxxxvi. c. Donare. tamē non te
nent ad restitutionē: nec illi qui huiusmōi recipi
unt ab eis p̄m Rai. ⁊ Guil. Aut dāt de fructibus
ecclesiaꝝ suarum ⁊ locoꝝ pioꝝ ad mēsaz coꝝ
seu vsuz specialiter deputatis: ⁊ tunc etiam male

¶ In restitutione rei tñ pē q̄s se hꝫē.

¶ Hēnaz bona. vid. ꝓsequtus q̄ sequit.

¶ si creditor remittat debitū debitori ꝛ liberatur. si fiat sine fraude. alr nō.

vtendo ꝛ dando male faciunt: non tñ tenentur ad restitutionē ipi nec illi q̄ recipiunt ab eis: nisi reciperēt p extorsiones fraudes ꝛ violētias ꝛ tūc tenerēt: ꝛ hoc ff. b. Tho. se. se. q. lxij. ꝛ fm Guil. Aut dant de bonis ecclesie deputatis ad cultū diuinū: vel capitulo distribuendis: aut paupib' erogandis specialiter: vel etiā cū simpliciter cōmittur sue dispēsationi sine distinctione sibi deputatoꝝ ad vitā ab alijs. Et tūc si dāt cā necessitatis seu elemosyne bene faciūt: nec ipi tenent nec qui recipiunt ad restituēdū: nisi darent de his q̄ sunt distincte deputata clericis: q̄ tūc tenerent eis de eo qō abstulerūt ab eis: q̄ nō ē dāda elemosyna de alieno. xiij. q. v. Neq̄. Si dāt psonis honestis p patrocinio ꝛ labore quē impendūt ecclesijs: et laudabiliꝫ faciūt: ꝛ hoc fm quātitatē laboris ꝛ industrie. Ecclesiasticis. n. vtilitatibus deseruientē ecclesiastica oportet remuneratione gaudē. xij. q ij. c. quicūq̄. Nec ḡ plati dātes nec recipiētes pro huiusmodi tenent in aliquo restituere. Sz si dāt rōne parentelle cū tñ nō indigeāt: vel cā fauoris humani erga pncipes: nisi facerēt ad redimēdaz vexationē suā quo ad tyrānos vel similes vl dāt cā turpitudinis vt meretricib': ꝛ huiusmōi: tenē tur ad restituēdū quod sic male dederūt: nō q̄dē de bonis eccl'ie: sed de suis patrimonialibus si habēt vel p industriā acq̄sitis. Illi etiā qui sic talia q̄ alijs debebant male accipiūt: debēt restituere: nisi ipe q̄ dedit satisfeciſſz: h Tho. vbi supra. Debent autē dare vel successori eius q̄ dedit: vel in vtilitatē ecclesie conuertere cū licentia superioris: vel pauperibus erogare si illa pauperib' debebātur. Qui aūt recipiūt a religiosis ꝓpter iniustaz cām vel sine licentia superioris debēt restituere prelato ipius monasterij vel cōuentui: vel alias i vtilitatē eccl'ie ꝛ monasterij expendere: p̄cipue si ipe p̄latus fuit q̄ male dedit. In omni aūt cāu ex supradictis debet ita fieri q̄ peccatū cuz ē occultum nō manifestet: ꝛ ita q̄ nō sequat maius scandalū ar. dis. xij. Duo. Qui aūt tenent alicui eccl'ie vel loco pio: debēt id dare gubernatori seu rectori loci: nisi ille rector nō haberet iustū titulū se vsurpatū: vel probabiliter credat male vsuz: tunc. n. posset in vtilitatem illius loci conuerti vel successori reseruare.

Capitulum sextum Cur fienda sit restitutio.

¶ Postmodo in french fit.

¶ Jātū ad sextū

q s. cur sit fienda restitutō. Ad hoc b. Tho. se. se. q. lxij. assignat ratōnez videlicet q̄ restitutio est actꝰ iusticie. Ad iusticiā aūt habendā ꝛ exercēdā quilibet tenet. Cōsistit aūt iusticia in quadā equalitate q̄ tollit p vsurpationē ꝛ detētionē rei alienę ꝛ reparari nō pōt nisi p iteratā dationē seu p assignationē rei ei cuius erat si pōt: ꝛ iō tenet restituere. Sed nota q̄ sicut quilibet q̄ ē sui iuris pōt donare rē suā ita pōt etiā remittere sibi rē debitā gratis ꝛ relaxare suo debitori. Que remissio siue donatio libere facta sine fraude ꝛ coactione postq̄ facta ē ex penitētia nō reuocat vt dic' Raī. ar. vij. q. i. q̄ periculosū. Sz sciendū q̄ illi qui ponunt s̄ in manibus creditoꝝ ꝓmittendo seu offerēdo se ad dādū qō peterēt: rogātes tamē vt totum vl ptem dimittāt: sed nō intendūt restituē imo sperāt q̄ pro modico q̄tabunt: alias se non ponerent in manibus eoꝝ: a peccato q̄dē rapine vsure: ꝛ huiusmōi: vel alteri' male vsurpationis nō sunt absoluti: q̄ peccatū p pniam ꝛ cōfessionē dimittit quā illi verā nō habēt. Sz vtrū sint absoluti a debito vel obligatione restituēdi distinguendū est ff. Egidiū ordi. here. in quolibeto: q̄ si creditor ꝓpria voluntate ꝛ liberalitate dimisit ꝛ donauit nō curās q̄cq̄d debitor intēderet: non tenet ipe debitor amplī restituere si hoc ei dare cōstat. Secus aūt si creditor decept' vel coactus vl desperatus. i. q̄ nūq̄ estimabat se ab eo illud debitū posse habere: vel nō posse habē totū: ꝛ ideo potius voluit habē ptē q̄ nihil: dubitās ne nihil haberet si totū vellet. Talis. n. remissio nō valet ꝛ adhuc obligat ad restituendū. Sed q̄ hec materia multū vtilis ē ꝛ necessaria sciri ꝛ i frequēti practica. ideo seriosius ꝛ plenius tractāda: ꝛ q̄d sentiant doc. in hac referendū. Cū ḡ queritꝰ vtrū vsurario vel cuicunq̄ alteri qui habet aliena sufficiat in foro cōscientie remissio sibi facta ab his a quibus extorsit vsuras vel alia male ablata: vel heredibus eoꝝ si illi nō viuunt: Respōdet diuersimode a diuersis: vt patet in. §. se. Gerardus de Senis ordi. here. asserit q̄ habens mala ablata nisi reddat aut sufficientez faciat cautionem nō potest liberari a sua obligatione per alium modum cum potest aliquo modo restituere. Nec. n. potest deobligari. Primo per viam remissionis Secundo nec per viam satisfactōnis. Tertio nec per viam liberationis. Quarto nec per viam trāslationis. Quinto non per viam donationis. Sexto non per viam renunciationis. Septimo non per viaz conuenientie ꝛ discretionis. Inducit ad hec has rationes que non videntur multum vrgere sed sine multa difficultate solui possunt per eos qui tenent q̄ absq̄ actuali restitutione pōt tolli obligatio male ablatorum ab eo cui obligatur per quemlibet horum modorum dummodo nil fiat per fraudem vel metum vel per desperationem. s. non rehabendi. sed libere sponte grati ꝛ scienter. Si enim fraudulenter vel coacte fieret talis deobligatio locum habet quod dicit: ꝛ non aliter. Quod non possit tolli talis obligatō per viam remissionis nisi restituat probat sic.

¶ sine restitutione nō pt hō cē a obligatione pri vl debiti.

Capitulum Sextum.

Nullus remissionis est capax: nisi a peccato ꝑus desistat: sed habens rez male ablatā q̄diu remanet obligatus ad reddēdum nō dicitur desistere a peccato: g̈ nō ē capax remissionis: ⁊ p cōsequēs obligatō talis tolli nō pōt p viā remissionis. Ad qō facit regula Peccatū. de re. iur. li. vi. Restitutio. n. p quā obligatō tollit ē ꝑuia remissioni: vñ nō videt remissio fieri nisi p restitutionē pus tollat obligatio. Sed ad hoc rñdet. Maior duplicit er intelligi pōt. Uno mō vt intelligat de remissione debiti rei ablate: ⁊ sic videt falsa. Nā pōt alicui remitti debitū si vult creditor libere ⁊ sponte quāuis ille debitor nō intēdat dare: ⁊ nō sibi amplius obligabit ꝑm Egidiū. Secūdo mō vt intelligat de remissione peccati: ⁊ tūc ē vera: ꝫ minor falsa. Nā habēs male ablata si nō pōt restituere vllo mō: remanet obligatus ad restituendū cum poterit: vt extra de solu. c. Odoardus. Et tamen desistit a peccato si penitet ⁊ ꝓponit restituere in futurꝫ. Sed ⁊si pōt restituere ꝫ male: ⁊ hoc intēdit facere si creditor nō remittat: talis etiā remanet obligatus ad restituendū: ⁊ tñ desistit a peccato penitēdo. Et qō subdit ex regula Aug. Peccatū de re. iur. li. vi. q̄ restitutio ē ꝑuia remissioni: verꝫ est nō solū de restitutione actuali: ꝫ etiā mētali ⁊ in ꝓposito ⁊ inequalēti. Q̄ aūt nō tollat p viā satisfactionis ꝓbat sic. Satisfacē ē peccatorꝫ cās excidere: ⁊ corꝫ suggestionibus aditū nō idulgere: de pe. di. iij. c. satisfactio. Luꝫ ergo ablatio ⁊ detētio rei aliene sit cā peccati nisi ipa cā peccati excidat qō fit p oppositū suū. s. restitutionē: g̈ nisi restituat nō videt posse satisfacere quātūcunqꝫ accepiet creditor. Insup cū p satisfactionē nō solū repareť amicicia: ꝫ etiā equalitas iusticie q̄ ablata erat p vsurpationē ⁊ detētionē ⁊ alienatōez alienorꝫ: nisi tollat cā iniusticie ⁊ inequalitatis q̄ fit p restitutionē subtractorꝫ dū creditori reddit qō minus habebat q̄ debebat ab eo vsurpatōne q̄ plus habebat q̄ debebat nō reparabit iusticie equalitas: ⁊ sic nō fiet satisfactio nisi reddat ablata. Satisfactio. n. fieri debet p ipm debitorem q̄ violauit iusticiā vsurpādo aliena: nō p creditorē Ad hoc pōt rñderi q̄ vtiqꝫ peccati cā excidi non pōt nisi p restitutionē: ꝫ restitutio fieri pōt nō solū actu sed etiā mēte ⁊ ꝓposito: alias q̄ nō pōt restituere cū nil habeat sequeret q̄ nō possꝫ satisfacere ꝑ peccatis qō est falsū. Similiter etiā equalitas iusticie reparari pōt: nō solū p actualē restitutionē sed ēt p aliū modū p quē sibi creditor vel i iuriā passus reputat sibi satisfactū. Fit q̄ꝫ i h'i remissioe satisfactio p debitorē q̄ violauit iusticiā dū hꝫ animū paratū ⁊ se offert ad restituendū si nō remittit. Tertio ꝓbat q̄ nō tollat p viā liberationis sic. Chrisо. dicit extra de re. iur. Omnis res p quascunqꝫ cās nascit p easdē dissolui: sed obligatio talis iniusti detētoris nascit p eius solā deprauatā intētionē ⁊ volūtatē. s. rapiendo vl̄ retinendo alienā rē: g̈ dissolui nō poterit nisi p voluntatē sed rectificatā. s. in restituēdo ablata. Et sic videt q̄ nō sufficiat volūtas cius cui fieri debꝫ restitutio ad tollēdā obligatōnē: cū non fuerit cā ipius. Ad qō rñderi pōt q̄ voluntas deprauata vsurpatoris rectificari pōt non solū p actualem restitutionē: sed p intentionē volūtariā restituendi si ille sponte noluerit remittere. Et sic non solū volūtas creditoris sed ⁊ debitoris voluntas q̄ cā fuit obligatōnis cōcurrit ad liberandū obligatorē dū se offert ad satisfaciendū creditori ad placitū. Quātū ad quartū. s. p viā trāslationis ⁊ acquisitionis dominꝫ ꝓbat q̄ non possit tolli obligatio sic ꝓsupposito q̄ in vsura non trāsferat dominiū ꝑm quosdā: tūc assumit talis regulā. Nullus pōt in re detinēda iustus titulus aduenire nisi ꝓius iniustus titulus auferat. Nā iniustus titulus auferri nō pōt absq̄ hoc q̄ iustus titulus acquirat: ⁊ e cōuerso. Et iccirco erit alia actio per quā iniustus titulus tollit ⁊ p quā iniustus titul' acq̄rit: nulli ergo aduenire poterit iustus titulus p aliā actionē. Sed illi q̄ acq̄rit dñiuꝫ in re detinēda aduenit iustus titulus p dñꝫ acquisitionez g̈ si ꝓius habuit iniustū titulū p rei aliene vsurpationē ⁊ detentionē oportet q̄ dictus titulus in iustus auferat p eiusdē rei restitutionē añ dñꝫ acquisitionē: ⁊ sic nō est capax dominꝫ añ restituti onē. Et multo fortius in furtis ⁊ rapinis in q̄bus ꝑm oēs nō trāsfert dñiuꝫ. Sꝫ ad hoc rñdet q̄ vt dictū est restitutio p quā auferť iniustus titulus ī foro conscie fieri pōt nō solū manualiter: ꝫ etiaꝫ mētaliť dū. s. est paratus realiť reddere si nō vult dimittere: ⁊ sic ablato iniusto titulo p spōtaneaꝫ ⁊ liberā remissionē creditoris acq̄rit dñiuꝫ. Quīto q̄ nō possit tolli p viā donationis ꝓbat sic p has ꝓpositiones. Ille cui restitutio fieri dꝫ donare nō pōt ꝑusq̄ sit restitutus: ⁊ ipe iniuste detinet aliena añq̄ restituat ablata certificari nō pōt de tali donatione vtrū sit vera donatio: ꝓmā sic probat. Donatio nisi sit libera non est donatio vera vt. ff. de adimen. le. l. rem legatam. Iste autez qui taliter donat scilicet antequā sit restitutus non libere donat: quia non libere illud habet cum nō actualiter illud habeat. Et si dicatur q̄ restituendus libere potest habere ⁊ per consequens ⁊ donare libere potest: quia detentor bonorum suorꝫ paratus est reddere: talis instantia nihil valet qꝫ restituendus certificari non potest q̄ talis habēs sua male ablata sit paratus ad ea restituendum nisi ea statim cum potest reddat: vel pro eis reddendis sufficientem faciat cautionem: quod pertinet ad secundam propositionem. Nam etsi videantur aliqua signa quibus paratū se ostendat ad satisfaciendū nō ꝓbant eē sufficientia cuz illis vti possit ita q̄ nō habet intentionem restituendi

ſicut ille q̄ habet. Et talis alienoꝝ detentor iniuſtus cui donatio fit añ reſtitutōnē: non pōt eā vt verā donationē acceptare cū bona ꝓſcia. Ad qō rñdet q̄ nō ſolū donari pñt res habite: ſz iura ⁊ actiones ⁊ q̄ ſperant haberi: nec ꝓpterea pōt dici nō eē donatio libera: q̄ res nō actu habet. Et cū negociū agat ⁊ diſcutiat fm foꝝ cōſcie vbi credendū ē cuilibet ꝓ ſe ⁊ etiā cōtra ſe: ⁊ nemo ſit arbitrandus ūnemor ſue ſalutis: vt dicit. i. q. vij. Sācimus. ex quo debitor offert ſe paratū ad reſtituēdū ſi vult: rogat tñ vt donet nō coactus nō deceptus ſz ſpōtaneus: pōt ſibi ꝓſuadere ⁊ credē libere donaſſe: ꝑcipue cū nō egeat multū. Nec ꝓ ſumitur q̄s de facili iactare ſua ⁊ donare. Sexto q̄ nō poſſit tolli ꝑ viā renūciatōis ꝓbat ſic. Ubi renūciatio nō habet locū obligatio tolli nō pōt ꝑ viā renūciationis: ſz añq̄ fiat male ablatoꝝ reſtitutio nō pōt ille cui fieri dz reſtitutio renūciare ꝑ q̄ nō pōt tolli obligatō detinētis iniuſte aliena ꝑ viā renūciationis. Maior ē nō. Minor ꝓbat. Nā renūciatio illa q̄ fit a ſpoliato anteq̄ reſtituatur ipa decernit nulla eē ſicut. iij. q. i. Epīs. ⁊ extra de reſti. ſpo. c. Solicite. ⁊ hoc iō q̄ nō ꝓſumitur libē fieri: q̄ nō ē veriſimile q̄ ſpōte iuri ſuo renūciauerit q̄ renūciat ſpoliatus. ſic in ꝓpoſito videt dicēdū q̄ renūciās creditor nō reſtituꝫ nō videt ſpōte renūciare: ſz vt coactus ⁊ huiuſmōi. Ad qō rñdet q̄ ea q̄ cōtinent in dictis. c. habent locū in foro cōtētioſo vbi ꝓcedit ꝑ ꝓſumptionez Sz in foro cōſcie etiā ſpoliatus pōt renūciare iuri ſuo: vt in ꝓpoſito. Preterea eo ipo q̄ offert ſe ei ad reſtitutionē ſi vult iā reuelcit ⁊ reſtituit euz iuri ſuo. Septimo q̄ nō poſſit tolli ꝑ viā cōuentionis aut diſcretionis ꝓbat ſic. Suppoſito dicto regule peccatū. li. vi. Obligatio illa qua iniuſtus detētor alienoꝝ ē obligat ad reſtituendū: neceſſarie ē q̄ tollat ꝑ viā reſtitutionis: vel aliā viā eq̄pollentē. Et querēdo q̄ ſit via eq̄pollēs reſtitutioni ſi dicat q̄ ſit via remiſſionis vl donationis ſequit inter alia iſtud icōueniēs q̄ pōt dici reſtitutio: ⁊ tamē in poſſeſſione minime poſitus: qō patet eſſe falſum ꝑ id qō habet. ff. de v. ſig. l. plus ē. Dicit. n. ibi q̄ reſtituē ē nō ſolū pñtiam rei ꝑbere ſz etiā poſſeſſorē facere: fructuſq̄ reddē: quapro pter nullus pōt dici reſtitutus niſi in poſſeſſione fuerit cōſtitutus. Si ergo remiſſio q̄ fit ante reſtitutionē eq̄polleat reſtitutioni ipſi: ſeq̄tur hoc icōueniēs q̄ etiā nō poſitus in poſſeſſione dicet reſtitutus. Sz ad hoc rñdet q̄ in foro cōſcie ⁊ ab Augu. nō ſumit ita ſtricte reſtitutio ſicut in foro cōtēcioſo fm iura. Nā quōcūq̄ impleatur voluntas creditoris a debitore dicit reſtitutio facta. Et cū quis cedit bonis etiā anteq̄ ponat eos in poſſeſſionē reſtituit quo ad conſciam. Quod ergo dicit ꝓfat Gerardus. ſ. q̄ nō ſufficit remiſſio nec pōt liberari niſi reſtituat ſi pōt videt habere locum quando remiſſio fieret nō libere ⁊ ſincere: ſed remittēs inducent ad hoc vi: fraude: vel timore: ſeu deſperatione. ſ. nil inde cōſequendi. Hanc eandē q̄ſtionem formās Lau. de ridol. in tractatu de vſuris. ꝓius recitat opinionem doc. dicit. Glo. ſecunda in regula peccatuz tenet q̄ ſic. Sed Di. ibidē cōtra. ſ. q̄ nō ſufficit niſi pecunia ſit parata reſtitutioni. Quoꝝūdā vero theologoꝝ opinio fuit q̄ etiā nō ſufficit q̄ res ſit parata reſtitutioni: ſed oportet q̄ offeratur. Jo. an. ibidē ſuper glo. demū aſſumit viam mediā dicēs q̄ aut gerit in mente vſurarius reſtituere: ⁊ tunc remiſſio ſufficit aut nō: ⁊ tūc ſecus. Sed Fede. de ſenis i opere ſuo firmat indiſtincte opinionem glo. ſupradictę ſic dicēs. Si is cui reſtitui debent pecunie vel male ablata: nō coactus vel deceptus: nō circūuētus ⁊ omni dolo vi ⁊ calliditate ⁊ metu ceſſantibus etiā precibus vel ſeruicioꝝ exhibitione inductus pecuniā ſibi debitā nō oblatā nec reſtitutioni parata vſurario dimittat: liberat ē vſurarius a reſtitutione nō tñ a peccato quod cōtraxit exercēdo vſuras niſi ⁊ de illo peccato penitētiam agat Poteſt etiā dici q̄ plus eſt q̄ ſi vſurario ꝑſeuerāte in crimine ⁊ nō diſpoſito ad aliquā reſtitutionē: is qui debet recipere vſuras remittat illas ꝑ ꝓprio motu vel ad petitionē vſurarij. liberatus ē vſurarius a reſtitutione rei: ⁊ ſi nō a peccato: q̄ de hoc oportet ſatisfacere deo ꝑ penitētiā: hoc ille. Hanc opinionē firmare videt Hoſti. in ſūma. ⁊ Archi. de vſur. in. c. q̄q̄. li. vi. ſup verbo ſatisfactū dicēs. Satisfactū accipim quomōcūq̄ voluntati creditoris ſatisfiat. Idē Lap de caſti. Idē Hoff. ⁊ Guil. Demum inde Lauren. ſic cōcludit. Ut tollat oio oīs dubitatio an ſit vel nō ſit liber animus remittētis. ⁊ ꝑ cōſequēs clara cōſcientia vſurarij: ⁊ vt facilius inducantur homines ad cōtritionē ⁊ de cetero a talibus abſtineāt. cautum ē pdicare q̄ nō ſufficit remiſſio facta quāuis ſe viſponat ad ſatisfaciendū ſi nō remitteret creditor ⁊ cautius q̄ oportet q̄ pecunia ſit reſtitutioni parata. ⁊ cautiſſime q̄ offeratur pecunia: vel quod plus eſt q̄ ponat in manibus creditoris. Sed de iure etiam in foro conſciētie: puto illā glo. cuius opinionem ſeq̄tur Fede. vt dictū eſt eē veriſſimā ꝓ ad hoc inducit ipe Fede. plures rationes. Et ꝓma ē talis. In maioribus criminibus ſicut eſt in crimine furti vel rapine vel violentie. re furtiua vel rapta remanente apud furē ⁊ raptorē de voluntate dñi purgat vicium furti vel rapine ſine aliqua reſtitutione. vt. ff. de ꝓca: l. certe. ergo purgatur vicium vſure remanente vſura apud vſurariū de voluntate dñi. ⁊ q̄ illa ſint maiora crimina ꝑz ex maioritate pene ſiue agat ciuiliter ſiue criminaliter. Grauius aūt peccatū ē quod grauius punit vt. xxiij. q. i. Nō afferam. Secūda rō ē q̄ in crimine vſuraz ⁊ in alijs maioribꝰ ſufficit cōdignā

facere satisfactionē: extra de rap. c. i. vt q̄s sit libe
ratus a peccato: extra de vsur. quāto. Sz satisfa
cū itelligit quodcūq; desideriū creditoris imple
at etiā si nō soluat: vt. ff. q̄ satisda. co. l. i. Tertia
rō ē q̄ videt fm eū insolubilis eē. Sūt q̄da spāles
casus in quibus obligatis ad restitutionē nō suffi
cit remissio: vt de censi. exigit. li. vi. & ibi de hoc: g̃
in alijs casib' stabit regula. s. q̄ sufficit remissio.
Idē tenet Pe. de palu. in quarto. dis. xv. q̄ dicit q̄
obligatus restitutōi excusat p remissionē credito
ris: q; p acceptationē tollit. Et hoc nisi sit talis p
sona q̄ nō habeat administrationē: vel q̄ nō pōt
dare nec p cōsequēs remittē: q; remittē ē donare
Itē qñ in iure ē cautū q̄ remissio nō valeat: tunc
nō excusat: sicut in iudice delegato q̄ munera &
expēsas recipiēs vel extoꝛquēs tenet reddē nulla
ptiū remissione sibi ꝓfutura: extra de rescrip. c.
Statutū. li. vi. Et de visitante iure ordinario reci
piente munus ad cuius duplū restituendus tenet
de cēsi. c. exigit. li. vi. hec Pe. q̄ si q̄s obijceret re
gulā. Nō dimittit peccatū nisi restituat ablatum
qđ ē verbū Augu. Et restituere ē rē in ꝑstinū sta
tū reponē: vñ non videt sufficē remissio. Ad hoc
respōdet ꝑdictus Pe. & Lau. post Fede. de senis
q̄ Augu. in ꝑdicta regula nō habuit respectū ad
strictā significationē v̄bi: sz ad mentē eius q̄ v̄bis
ꝑferēda ē. extra de v̄bo. sig. c. intelligētia. & c. ꝑte
rea. Ideo intelligēdū fuit q̄ si offendisti ꝓximum
tuū rapiēdo: furādo: vsuras extoꝛquēdo: recōcili
es te cū ipo: & cōit q; homines nō iactāt pecunias
suas. sed volunt sibi restitui res ablatas: ꝓpterea
Augu. se retulit ad v̄bū restōis. Et q̄ sic itellexit
ostēdit multiplicāt: h̄ ille. q̄ aūt dicit Lau. supra
ē ꝑdicādū nō sufficē remissionē nisi fiant ea que
dicūt diuersi: nō videt tutū vel cautū. Nā ex tali
ꝑdicatione pōt seq̄ ita piculū aiaꝝ sicut cautela.
Sicut. n. ꝑdicatoꝛ dz sibi cauē a ꝑdicādo ea q̄ ha
bēt homines inducē ad malū: & alleuiādo mala.
Ita dz sibi cauē a ꝑdicando scrupulosa & ardua
quādo cōmunis opinio ē in cōtrariū: hoc. n. essz
inicere laqueū animab': qđ fieri nō debet. xxvij.
q. i. Uiduas. Audiēdo. n. talia & nō seruādo cuz
ex auditis formet sibi cōsciam hoc sibi necessario
fiendū: q̄ habuit huiusmōi remissionē & ex diffi
cultate nolit se ponē ad faciēdū: erit in malo sta
tu rōne consciē sibi facte sup eo in quo bñ potat
transire cū bona cōscia. Preterea si ꝑdicatoꝛ in
ꝑdicatione hoc dicat. s. nō sufficere remissionem
nisi &c. & postea in audiētia cōfessionis faciat con
trariū & dicat illi sufficē: nō. n. ex hoc pōt seq̄ ma
gnū scādalū cōtra doctrinā ꝑdicationis. Ex hoc
n. poterūt homines credē sic eē de multis alijs q̄
ꝑdicatores dicunt. s. q̄ nō sunt simpliciter vera sed
ad terroꝛem dicta: & sic piclitabit doctrina fidei.
Nō video etiā q̄ cū bona ꝓscia absq; sui magno
peccato possit hoc dicē in ꝑdicatōne si sentiat cō
trariū: q; hoc cōiter tenēt doc. Sed & si teneret ali
quā aliaꝝ opinionū cū ille sint scrupulose nō dz
velle oēs inducē ad scrupulos suos. Neq; g̃ ꝑdicā
do dicat q̄ sufficit remissio ne inducat occasionē
mali: & aperiat via vsuris: neq; dicat q̄ nō suffic̄
ne dicat mēdaciū: vel scrupulos & laqueos iniciat
auditoꝛibus: sed dicat qđ dicit Augu q̄ oportet
q̄ restituat si pōt. xiij. q. vi. c. si res. & in restitutō
ne includit remissiō. Sed quid si post remissio
nē libere factā & vere vsurario ipe vsurarius mā
dat in testamēto suo reddi vsuras: nunq̄d quod
semel remissū ē dz restitui his quib' tenebat ꝑpus
Dicēdō fm Fede. vbi supra q̄ in hoc distinguen
dū ē: quia aut talis testatoꝛ locut' ē p verba trās
ferentia se ad factū vtputa q; iubet vsuras resti
tui his quib' debebat ea restituere: & q̄ ꝓbarēt
eas soluisse: & tūc nō obstante remissione tenebit
satisfacē heres: & hoc casu loquit. c. ad nostrā. de
iureiurā. Aut loq̄tur p verba trāsferentia se ad
ius nō ad factū: vtputa q; iubet ea restitui quib'
dz: & tūc secus dicendū ē: h̄ ille. Itē sciendū q̄ cuz
alicui fit remissio libere & sine fraude: nō tenet ta
lis illud qđ sibi remissū ē pauperibus dare: sibi
n. acq̄rit illud ius seu debitū nō paupibus: sic nec
q̄s tenet paupibus dare qđ sibi donatū ē. Hosti.
in sūma ti. de vsur. dicit q̄ si fenerator partē pe
cunie fenebris restituat ei a quo habuerat vel he
redi suo: & de voluntate eius ptē restituat: dicunt
theologi indistincte q̄ nō ē liberat' nisi totū offe
rat. Tu dicas q̄ si ex pacto fit ē liberatus: extra de
sūmo. c. veniēs. Si aūt vsurarius ptē liberalit & si
ne pacto soluat & offerat: & de altera ptē miseri
coꝛdiā petat: & creditoꝛ liberalit dimittat libera
tus ē debitoꝛ: nec vlterius ad restitutionē tenet: si
cut nec tenet si gratis accepisset gratis oblatū: sz
Soff. tñ bonus iudex h̄ ex certis ꝓiecturis modū
sui animi informabit. Nā si creditoꝛ est pauper
& inops & vsurarius ē diues & potens: nō ꝓsumo
q̄ creditoꝛ ipm vsurariū spōte ex coꝛde liberet: sz
hoc faciat q; vltra recuperare nō pōt: & vt illud
tantillū qđ offert recupet & nō amitteret. Si vo
creditoꝛ sit diues & potēs q̄ etiā cōsueuit mimis &
ioculatoꝛibus tantūdē de suo donare vl plus fre
quēt ꝓsumi pōt q̄ ex coꝛde hoc faciat: h̄ ille. Itē
nō fm quosdā q̄ quinq; sunt mōi satisfaciendi.
Primus modus ē cū pecunia libere offert. Secū
dus modus ē cū pecuniā nō hz & offert pignoꝛa.
Tertius ē cū nec pecuniā habz nec pignoꝛa con
gruentia: facit tñ instrumētū vt heres cōpellatur
ad restitutionē: & etiā ipemet. Quartus modus
ē cū mediante sacerdote vel aliq̄ religioso fit vo
luntaria & libera cōcoꝛdia: iste tñ modus semper
dz ostēdere creditoꝛi velle & posse liberū debito
ris. Quintus modus ē cū cōsensu & misericoꝛdia
creditoꝛis ponit debitoꝛ aliquā possessionē i ma
nus alicuius honesti viri ex cuius fructib' soluāt

per tēpus debita: deinde possessio ad heredes, trā sibit ⁊ reuertat vel ita oz permanere ꝑ incertis. h ibi. Itē Archi. in rosario. xiiij. q. v. nō sane. dicit q̄ Hosti. dicebat q̄ in his in q̄bus ē peccatū mortale fm legē diuinā: vt in furto vel rapina dispensare nō pōt ep̄us: immo nec etiā papa vt aliq̄ dicunt quo min⁹ pniam agat ⁊ restitutio fiat si pōt extra de vsur. Cū tu. In his vero i quibus ē peccatū mortale fm ius positiuū: ⁊ cū ep̄is seu inferioribus pape interdicta est dispēsatio: nullus dispensare vel dilationē p̄stare pōt: nisi solus papa iij. q. i. Reintegrāda. vel hi q̄bus spāliter cōmisit Si vero nō ē interdicta: poterit h ibi. Sed q̄ dicitur papā nō posse dispēsare in his restōnib⁹ vbi ē peccatū mortale ꝑpetratū in vsurpatione contra legē diuinā facta: vt in furto: rapina: vsura: ⁊ huiusmōi: quo minus restitutio fiat si pōt: videt intelligēdū quo ad restōnes certoꝝ. cū. s. sciunt p sone: vel quo ad incerta cū dispēsaret absq̄ cā rōnabili: vel saltē dubia ꝑ libito volūtatis. Nō. n. pōt tollere que sūt ꝑpria hominū ⁊ dare alīs sine cā: sed cū cā rōnabili pōt puta p modū pene: vt cū auferret imperiū vl̄ regnū alicui, ꝑt demerita sua q: eēt inimicus ecclesie vel hereticus vel scismaticus: nec se vellet corrigere: vel cuz faceret mouere bellū contra, aliquē dōm vel ciuitatē per sequētē ecclesiā: vel fauētē hereticis: vel detinētē bona ecclesie: ⁊ traderet alīs dignitatē iura ⁊ bona illoꝝ: sicut factum ē pluries. Nec papa pōt cū bona cōscia q̄ pauperibus debent dispēsare ⁊ dare diuitibus sine rōnabili cā: sz cū cā rōnabili potest talibus obligatis remittere seu paupibus dare ea q̄ acquisierūt per furta: rapinas: ⁊ vsuras: cū sūt certa sup omnes alios cū sit supīmus ⁊ vniuersalis pat pauperū magis q̄ ep̄i q̄ in huiusmodi dispēsare solēt: vt. lxxxviij. dis. c. Ep̄us. Quia etiā habet plenitudinē ptātis in dispēsatione bonoꝝ ecclesiasticoꝝ ⁊ plenā iurisdictionē in terris ecclesie: forte de huiusmōi bonis. s. eccl̄iaꝝ ⁊ coꝝ q̄ habitant in terris eccl̄ie posset remittere debita ex furto ⁊ rapina ⁊ vsura etiā cū sciunt p̄sone sine eoꝝ cōsensu ex aliqua cā rōnabili. Nā quotidie hoc fit vt iura vnius ecclesie ⁊ fructus auferat ⁊ det alteri q̄ curato illius ecclesie cū cā tamē vt credit rōnabili. Et sic multo magis pōt i huiusmōi dare dilationē: q: plus ē dimittere debitū q̄ dilationē dare ad soluendū. Queritur etiam vtruz sup incertis cū epo q̄ est pater pauperū possit fieri cōpositio vel transactio: Respōdet Lau. de ridol. Sciendum q̄ Pau. in cle. ij. de pe. ⁊ re. hunc passum examinat: ⁊ finaliter determinat q̄ non ꝑ illū tex. ⁊ per. c. licet. de offi. vica. li. vi. Ult. n. q̄ sine mandato apostolico id facere nequeāt ep̄i nisi cōponerēt de tāta quātitate quanta ē illa ad quā ascendit: ⁊ nō de minori. Cōtrariū seruat: sz facta cōputatōne ferat demū sn̄ia taxatiua ip̄oꝝ incertoꝝ. Et si vera sūt q̄ dicit Pau. qō videt de iure: nec videt cōtraria cōsuetudo valere multorū anime illaquarent. Tex. tñ illi videre meo n ꝑbāt ita clare: vnde forte posset rñderi q̄ nō est credendū q̄ papa q̄ ꝑfecit ep̄os patres pauperū. i distincte nō cōcessisset eis in specie q̄ ex cā posset cū talibus trāsigere. Et isti habēt maiorē ptātem q̄ illi q̄bus libera administratio ē cōcessa. Item nō simpliciter donāt. Itē papa scit talē cōsuetudinē ⁊ diu tolerauit. Fiunt tamē taxationes p sn̄iaz hec Lau. Forte posset dici q̄ quo ad eccl̄iā multi tantē valet dictū Lau. ⁊ etiā quo ad deū ⁊ eccl̄iā triūphantē cū ex cā rōnabili facit cōpositōez de minori quātitate q̄ sint incerta: puta q: residuum dimittit ei vt pauperi: cū alias nō posz viuē sine indecētia sui status multū notabili. Sed vbi absq̄ hac cā ep̄us sciens cōponat de minori quātitate notabilit valet dictū Pau. in forolōci. Nō n. credendū ē papā fecisse ep̄os dispēsatores bonoꝝ paupeꝝ vt possent ꝑ libito volūtatis remittere vel cōponere sup incertis: vt de his homies postmodū pompose viuāt. Nec ip̄e papa pōt cū bona cōscia absq̄ aliqua cā rōnabili facere huiꝰ modi taxatōes lōge minus q̄ sit debitū incertorū: ⁊ residuū illius scienti debitoribus dare cū oia plene ⁊ bñ possint restituē. Secus aūt cū dubitas vtrū restituere possit debitoz ꝑ incertis. Nā i dubio semp inīp̄etandū ē factū pape ꝑmaxime in bonū: vt dis. xl. Nō nos. cū glo. Papa. n. ⁊si bēat plenitudinē ptātis errare pōt vt homo. Et in cetera sue ptātis nō aufert sibi ista cōis hominū cōdictio q̄n possit peccare mortalit: ⁊ descēdere ad inferos: ⁊ grauius ceteris puniēdus si deliqueri: vt dicit dis. xl. Si papa. ⁊ in glo. Insup cū restitutio certoꝝ debeat ꝑcedere restitutionē incertoꝝ q̄ ep̄i circa vsurarios publicos vt licētient ad fac̄ mēta ecclesie: ⁊ sepulturā ꝑ pus cōponāt sup certa quātitate ꝑ incertis quā sibi solent ꝑbursare magis q̄ pauperib⁹ dare: ⁊ de certis nō ꝑuideāt sufficienr vt reddant integralit: minus bene faciunt Quinimmo si nō sufficerēt bona q̄ remanēt vsurarijs vel heredibus coꝝ: tenent q̄ acceperūt pro incertis cōtribuere ꝑ restōne certoꝝ: alias fures sunt ⁊ latrones auferētes q̄ debent certis p̄sonis extra de vsur. Cū tu. xiiij. q. vi. Si res. Sz cōsuetudo in hoc nō excusat q̄ potius dicenda ē cozuptela: q: contra ius diuinū. dis. viij. Que contra mores. xxxij. q. vij. flagitia.

Capitulū septimū de modo ⁊ ordine restituendi

Mantuz ad se

ptimū de mō restituēdi seu ordine. Circa q̄ cōsiderāda sunt tria. Primū ē q̄ restō certoꝝ

Papi nō ꝓnt de incert⁹ componē sūa ꝓpria sui ꝓpria ponā finē. et si cōponāt nō ꝓmittere dnt & ꝓmittere debēt.

p de restimēdi modo et ordine tria sūt inuenda.

Capitulum Septimum.

ꝑponēda est restitutioni incertoꝝ. Sciendū igit q certa oia obligata restōi. i. cū sciunt ꝑsone q̄bus faciēda ē: ꝑus integralit soluēda sūt q restituantur incerta qñ. s. scitur vel dubitat bona restituentis nō sufficere ad vtrūq;. Nā tūc restituēda sūt plene ꝑus et integralit certa: et hoc triplici rōe Primo ratione successionis.
Secundo ratione obligationis.
Tertio ratione similitudinis.
Quātū igit ad primā rōnez. s. successionis aduertendū diligent q non succedit in pauperibus ipe ebrustus: nisi qñ nō reperiunt ꝑsone certe q̄b' restitui debēt certe vt quasi p substitutōnē succedē videat ac si diceret testator: dimitto meos hēdes tales et tales q̄bus debeo: vel etiā si nō debeo: sed si eos nō reperi cōtingat: substituo mihi xp̄m cū pauperibus. Quantū ad secūdā rōnē. s. obligatōnis ꝓbat hoc sic. Nā paupibus nō tenēt heredes dare. s. ꝑ restitutione incertoꝝ: nisi vnica rōne. s. in foro dei. Sed creditoribus certis tenent dupli ci rōne. s. in foro dei: et in foro mundi: q; heredes possunt a creditoribus i iudicio cōueniri.. Quā tū ad tertiā rōnē. s. similitudinis: ꝓbat idē a simili de voto simplici et solēni. Nā votū simplex nō ita obligat sic id qđ ē solēne. nā simplex obligat q̄ ad deū solēne q̄ ad deū et foꝝ mūdi vñ et siplex votū ipedit matrimoniū ꝯhēdū: ſz nō dirimit cōtractū. Solēne aūt et impedit: et cōtractū dirimit vt patet dis. xxvij. p totū. Et rō huius ē q; in voto simplici ē vnū vinculū ligās in solēni duplex.

De restitutione ue. §. I.

Ero certoꝝ sciēdū ē q̄ restitutio etiā fieri dz cuz q̄dā ordine. Pro cuius declaratione notādū q̄ fm triplicē volūtatez creditoris contingit debitorem habere substantiam eius.
Et prima est violentata.
Secūda conditionata.
Tertia conformata.
Prima reperit in rapina: furto: et similibus. Secūda in vsura. Tertia in cōtractib' iustis. Et fm hūc triplicē volūtatis gradū: varie ꝑus et posteri' hō restituere obligat. Cū igit prima volūtate. s. violētata debitor teneat: vtputa q; abstulit p furtū et rapinas et huiusmōi violētias talia ꝑus restituenda sūt q̄ vsura et alia debita: et hoc ꝓpter tria. s.
Propter offensionem.
Propter expropriationem.
Propter compulsionem.
Propi offensionē q̄dē. Nā maior in eis infert iniuria: q; illa penitus sūt inuolūtaria. s. rapina furtū: et huiusmōi. Usura vero aliquo mō ē volūtaria. s. volūtate cōditionata: ꝓpterea de sui natura minorē iniuriā sapit in primū: Alia vero debita sine iniuria fiunt quia volūtaria sūt: puta illud qđ debet rōne emptōnis facte alicuius rei vel rōne mutui heiti et huiusmōi. Et ideo rapina et furtū ꝑus restitui debēt q̄ ipa vsura et alia debita licito mō cōtracta: et cadē rōne ꝑus rapina q; grauior in ea violentia et iniuria q̄ in furto. Secūdo dz talis ordo seruari ꝓpt expropriationem. Nā in rapina et furto fm oēs oīum nō trāsfert et iō talia nunq̄ fiūt taliter possidentis. In vsura vero oīum trāsferri videt. Tertio seruādus est talis ordo ꝓpter cōpulsionez. Magis. n. debitor cōpellit et artat a iure restituere q̄ extorsit p furtū et rapinā q̄ q̄ habuit p vsurā. Nā ad restitutōnē vsure cōpellit diuino et ecclesiastico iure: ſz ad restituendū rapinā artat iure diuino ecclesiastico et ciuili. Ex quibus sequit q; debitor si nō pōt insolidū restituere qđ extorsit p rapinā et furtuz: et etiā qđ habuit p vsurā: tenet insolidū restituere ꝑus qđ habuit p rapinā et furtū: quā qđ hūit p vsurā: et hoc tū rōne volūtatis cōcurrētis: q; in soluēte vsurā aliquo mō volūtas cuis concurrit ad illā expoliationē vsure. Sz expoliatus p furtū seu rapinā cōtra omnē suā volūtatē spoliat: tū etiā rōne iuris coartantis. Nā a iure ciuili cōpellit hō ad restitutionē rapine et furti insolidū: etiā si nō habeat ad restituēdū vsuras. Huius sntie ē Gerar. ordi. here. Que videt rōnabilit dicta: ꝟ excepto. s. q; debeat ꝑus restitui rapina furtum et vsura q̄ debita licito mō cōtracta: hoc. n. esset offerre holocaustū de rapina. Sicut. n. iniuste acciperet ab aliquo diuite vt daret elemosyna pauperi vt dicit Augu. xiij. q. v. Forte. Ita etiam iustuz videt vt de eo qđ iuste debet alteri: puta honesti mutui vel emptōis vel alicuius liciti cōtracti: restituat alienū: hoc. n. cēt rapere alienū vt reddat alienū. Et nō sunt facienda mala vt veniāt bona vt ait apostol' ad ro. iij. c. Ad hoc ar. xiij. q. xij. Neq; enim.

Quantū ad secūdā. §. II

volūtatē que dicit ꝯditionara: q̄. s. cadit in vsura dicit Alex. lomb. q; ꝑus tenet restituere q̄ habuit p vsurā q̄ q̄ habuit p alios cōtractus voluntarie factos: et huius rō ē: q; in restitutōne debitoꝝ solū seruat iustitia: sed in restitutōne vsure et male ablatoꝝ nō solū iustitia seruat: sed etiaz iniuria deo et ꝓximo facta ammouet. Et iō restitutō vsure ꝑferēda ē si tū cōtrariū seruet: q̄. s. talia debita iusta: in satisfactōne ꝓponantur male ablatis: ad uertēdū q; in duplici cāu hoc fieri pōt. s. qñ debita sūt clare manifesta: et restitutio male ablatoꝝ nō sic: sed obscure sic inqrende. Secūdo quando res que debet est determinata puta. so. vel. 100. et male ablata indeterminata. Naz claz semper ꝑcedit obscuz in iure: et determinata rē indeterminatā: sed illud cōiter nō seruat: etiam extra ꝓdictos duos casus qđ etiā videt rōnabilit fieri: q; idecēs videt vsurā debē restitui ꝯ re iuste alteri obligata

p in restitutione ē dnā. fm q̄litatē obligationis. in debito.

Nam p hoc nō tollit iniuria facta ꝓximo ⁊ deo sed addit noua q̄ alienū auferēt. nec. n. tenet deo ⁊ ꝓximo rōne vsure ꝑpetrate vel alteri male ablati nisi inquantū pōt de iure. ar. de re. iur. li. vi. Nemo ad impossibile obligat. Si igitur nō pōt restituere vsurā nisi subtrahendo ius alterius ꝓ tunc excusat a restitutōne: ꝓpterea magis hoc cō let violētū seu cōtra voluntatē eius cui debet aliquid rōne iuste cōtractus. s. subtrahere suū credi tum q̄ fuerit: recipere vsurā ab alio ꝓpterea nō videtur rōnabile: vt de iusto obsequio q̄ō fecit ꝓximo. s. mutuando seu in expectādo ꝑiuz rei vē dite reportet incōmodum ⁊ damnū: q̄ō contingeret hoc seruādo: cū qui dedit vsuraz tā receperit cōmodū magnū ex mutuo sibi facto: ⁊ iō debet sibi sufficere ꝙ vsurari? restituat sibi vsurā cū poterit de suo ⁊ non de alieno: quia secūdū regulaz locupletari nō debet aliquis cū alterius iniuria vl iactura. de re. iur. li. vi. Et hoc nisi iura cōmunia vel municipalia aliter disponerēt q̄ i huiusmōi ſuāda sūt. Nā iure humano possessiones ⁊ alia vt ꝓpria possidentē: vt patet dis. viij. Quo iure.

Tertia uoluntas .§.III.

[r] de restitutione in libris communibus ē dict in ēpore restitutionis. q. alia prio. alia posteri.

que dicit cōformata reperit in contractibus licitis vbi voluntates ꝓtrahentiū in simul conformant In restitutione aūt taliū aliqua prius restituēda sunt. Nā prius restitui debēt quecūq; certa debita q̄ cūq; ap pias cās relicta atq; donata. Cui? rō est: q̄ donatio ad pias cās largitio fūt ex superogationis cōsilio vel sunt forte bona incerta: restitutio aūt male ablatoꝝ seu alioꝝ debitoꝝ certoꝝ sunt ex obligatione ⁊ p̄cepto. Prius. n. restitui debēt que fūt fm necessitatē p̄cepti q̄ q̄ sunt fm supererogationē consilij. Huic sniē concordat. Archi. in. c. non sane. xxij. q. v. Hinc etiam Rai. ait q̄ si creditores vel legatarij simul venerint ad heredē. ꝓmo est satisfaciendū creditoribus: sed si veniunt separatim: liberatur heres soluēdo p ordinē cuilibet veniēti siue creditoꝝ legatario: duz tamē nil in dolo vel fraude operet. Uerūtamen si legatarij ꝓuenīūt creditores ⁊ accipiūt: vel posteriores creditores ꝓres ⁊ potiores i iure ꝓueniūt creditores postmodū venientes heredē iq̄etare nō debēt nisi de hereditate remāserit ei vnde possit adhuc satisfacere illis: sed habent tanq̄ potiores ius suū saluū ꝑ legatarios q̄ ꝓmo acceperūt. Similiter ⁊ creditores anteriores contra posteriores q̄ acceperunt ꝓmo. Idē q̄z Guil. ait ⁊ addit q̄ si heres scit vel credit hereditatē vltra debita non extendi: siue ex cōtractu vel quasi: seu ex maleficio vel quasi: nil legatarijs oz dare. Si vero quātitatē debitoꝝ nescit debet satisfacere ꝓmo creditoribus. Et sic legatarij ꝓus vel simul cū creditoribus legata petant: ē creditoribus potioribus primo soluēduz: Si autē de heredirate nihil remanet. ꝓmo solutis debitis legatarijs non tenet. Si vero hūc ordinē mutauerit heres ꝓmo. s. soluendo legatarijs seu secundarijs creditoribus prioribus in foro conscie minime liberat nisi hoc faciat ignorant reputās hereditatē. s. sufficere ad oia soluēda: vel nesciēs hunc creditorem esse potiorē Dis concor. Hosti. Itē nō q̄ ceteris paribus fuā da est regula. Qui prior ē tēpore potior est in iure. de re. iur. li. vi. Ubi aūtē sunt priuilegia paria s. personaꝝ ⁊ actionū: ⁊ insimul equaliter satisfaciendū est: nisi de aliquo illorum ꝓbetur q̄ alteri preferendus sit fm legez pacti vel scripti seu vsus approbati hoc autem notari solent. C. de bo. auc. iudi. ppsi. ꝓ debito. Cū ergo mercator vel alius frangit vel vt vulgariter dicitur fallit. non sufficiens satisfacere creditoribus omnibus ex integro venientibus cunctis vt sibi satisfiat: hic ordo seruat fm Bal. de parusio. i. l. ꝓ debito. C. de bo. auc. iudi. pos. ꝓmo debet satisfieri dñis reruz sui gratia deponentibus si deposita erant sibi facta vt. ff. de priule. credi. l. fi. ⁊ l. veteri. Secundo satisfit mercium venditori si extant merces hoc est ipse merces restituunt tanquā singulariter ꝓ p̄cio obligate. Si autem plus valerent: illud plus redditur ad cōmodum creditorum: vt. ff. de actiu. l. iulianus. Si autem ipe merces non extant sed vendite sunt: ⁊ loco earum alie subrogate tales subrogate non reddunt loco earum: quia non sunt ꝓ precio obligate: vt. ff. de in rem verso. l. Quidam. Huius ratio assignatur: quia preciuz ex re illa redactum obligatum non erat: ergo nec etiam res que emitur vt habetur extra eo. Idem quoq; in permutatioue dicendum est: quia vbi species in obligatione est: nō succedit loco alteri? altera: vt notatur. ff. de ver. sig. l. labeo. Tertiō ceteris paribus prefertur vxor: quia hypothecam censetur habere ⁊ ideo prefertur nedum pretendentibus personalem obligationem: sed etiam p̄tendentibus tacitam hypotecam: vt. l. assiduus. C. qui potio. in pig. ha. Non tamē p̄fertur anteriorib⁹ creditoribus habentibus hypothecas tacitas ⁊ expssas. Fisc? q̄z simile hz priuilegiū cū muliere. C. de priu. fis. q̄uis. Et de hoc ē habes: extra de pig. ex lūs. i glo. qm̄. Quarto p? hypothecas venūt deponētes. s. si nō extat depositū. ff. depo. l. si hominē. §. fi. Hoc. n. priuilegiū cāe deponi datur ꝓpi frequētiā cōtractuū depositoꝝ: tm̄ sicut i l. p̄dicta pz: tali priuilegio nō gaudēt q̄ sub noīe depositi mutuāt ad vsuras hypotheca aūt potior ē q̄ ptinet ad rē ipam. ff. de pac. l. rescriptū. Quinto veniunt simplices priuilegiati. i. hntes priuilegia psonalia nō realia. Sexto ⁊ vltimo veniūt cirographarij ꝓ rata non obtēta ꝓportione ꝑctuū q̄ licitū ē debitori ꝓ cumulo creditoꝝ facē deteriorē cām creditoꝝ poꝝ nō dñiuz nec hypothecā nec priuilegiū habētiū: vt. ff. de sepa. bo. l. i. §. cōtrario

restituē nō
p q ~~satisfacere nō~~ pē · sufficit contrito
et ꝓpositū restituēdi nisi pē · et nisi
nō ht opportunitatē · nec alia pena molestari ·

Capitulum Septimum.

Et ista ē rō quare in cirographariꝰ creditoribꝰ nō attēdit tēpus: h ille. Uel vbi lex municipalis seu statutū ciuitatis aliꝗ disponeret: illi ē standuꝫ etiā in foro cōscie si nō sit expresse contra deū: qđ nō de facili iudicādū est: qz nemo arbitrandus ē immemor diuini timoris ꝫ salutis. i. q. vij. sanctimus. nisi euidēt appareat cōtrariū. Unde in aliquibus ciuitatibus vt florētie: fallēte mercatore: p sindicos institutos a cōitate super huiusmodi vbi nō sufficiūt bona mercatoris fallentis ad plene restituendū omnibus. satisfit vnicuiqꝫ ꝓ rata sm facultatē bonoꝝ illius ꝫ nō prius vni q̄ alteri: nisi aliquibus psonis ꝑuilegiatis in hoc: vt in mulieribus ꝓ dotibus rehabendis ꝫ huiusmodi quibus plene satisfit anteq̄ cuiq̄ alioꝝ. Itē primo nō q hi qui tenent restituere si omnino non pnt soluere vel restituere sufficit cōtritio ꝫ ꝓpositum restituendi quādo cōmode poterūt. xiij. q. vi. si res. Quod verū est cū nō sit pauptas: talis. n. nō debet excōicari: vt dicit extra de solu. c. Odoardus. nec aliqua pena molestari: vt extra de vsuris Cū tu. Et dicit non pauptas quādo cedit bonis. Ideoq̄ tali debet consulere sacerdos si de pauptate dubitat q cedat bonis. Nō tamen q non sufficit hec cessio ita q nō sit ei aliqua penitētia iniungenda: qz nec solutio nec satisfactio plenaria sufficeret. Nā licet cessio siue solutio quo ad satisfactionē homini sufficiat: adhuc tamē ecclesie satisfactū nō ē: ergo iudex ecclesiasticus. s. sacerdos ꝓ vsurpatione rei aliene inuīgat sibi pniaꝫ. Et in hoc offendūt ꝫ sacerdotes delinquētes qui putāt sufficere q̄ satisfaciant: nec transgressionē quā fecerunt postmodū confitent h Hosti. i summa ti. de peni. ꝫ re. Secundo nota q si talis postea puenerit ad pinguiorē fortunā tenet satisfacere: etiaꝫ si cederet bonis: quia p hoc non sunt liberati: sz talis cessio ad hoc eis prodest ne iudicati trahantur in carcerē. C. qui bo. ce. pos. l. qui bonis. vbi etiā dicit glo. q cessio in hoc etiā ꝓdest qz postea non poterūt cōueniri nisi in quātū facere possūt ꝫ sic habet rō ne egeat ꝫ ꝓpterea cōueniri nō debet nisi sit tantū illud quod acq̄suit q merito videat debere cōueniri: h in glo. Sed qui habēt restituere si cōueniant ex maleficio si nō sunt soluēdo verberandi sunt ꝓ debito: sed si nō cōueniuntur ex maleficio non debēt tales verberari: sz sufficit q cedāt bonis Archi. xiij. q. vi. Si tes. Nō tertio q si is qui aliena abstulit pōt restituere ꝫ nō restituit: nō ē in statu salutis. xiij. q. vi. si res. Dicit aūt Rai. in summa sua q dñs alicuius terre tenet restituere indebite exacta a se vel a suis directe vel indirecte. Glo. supra indirecte: vt quādo denegat eis iusticiam: vel non defendit eos vt debet vt sic extorqueat aliqua. Si tali dño ex aliquibus circūstantiis appareat multū difficilis vl impossibilis talis restitutio: satis videt q̄ possit cōsuli huiusmōi q in cōpensatione vel remittat eis cōmuniter cu eoꝝ cōsensu ꝫ libera voluntate aliquā seruitutē: vel annuā pstantiā i perpetuū vel ad tēpus: ita q plenissime videat eis satisfactum vl etiā faciat in remissionē peccatoꝝ illoꝝ q̄bus tenet aliquod hospitale vel simile opus pietatis cā consensu tamen eorundē si pōt requiri: h ibi. Nota quarto q is qui habet aliena restituere ꝫ certis personis si potest in totū vel in ptem: sz nō cōmode sed cū multa sui incōmoditate cōponat vel conueniat cū ipso leso vel spoliato amicabiliter de redditib' suis moderate: ita q vicia sibi remaneat assignando sibi quousq̄ fuerit plenarie satisfactū vel paulatim singulis annis vel mēsibus vl alijs tēporibus emendet quod pōt: ꝫ hoc cū voluntate illius cui debet satisfacere: q si nullā inueniret miam apud eū: tunc absq; violatōe tenet satisfacere vel bonis cedere: quia talis peccator semp est in mora. Hosti. ꝫ Ray. Sed hoc melius declarabit in vltimo §. se. Si autē predictus iuenit misericordiā apud creditores suos facientes sibi dilationē vel remissionē tūc pōt ea vti: ꝫ ē in bono statu aīe: si tamē habet in ꝓposito faciēdi quod debuisset si nō potuisset obtinere ipam remissionē vel dilationē. Quinto nota q vbi plures eēnt creditores alicuius ꝫ debitori petenti dilationem aliqui creditores volunt dare aliqui nō: sed q cedat bonis: stabit in hoc maiori pti creditoꝝ: ꝫ intellige maiorē ptez ubi ē maius ꝫ fortius debituz etiaz si vnus eēt cui plus q̄ omnibus debeat. Si vero par sit debitū: standum est maiori numero creditoꝝ. Si vero oia sunt paria eligenda est clemētior sntia. s. q dilatō dct. C. ō cessi. bo. l. fi. Rai. Nō h q Jo. an. super. c. q̄q. de vsuris. li. vi. monet questionē. An heres vsurarij quando hereditas nō sufficit oībus debeat satisfacere ꝓmo venientibus. Guil. Duran. ꝫ Archi. dicūt q nō: imo fiet eis ꝫ alijs satisfactio ꝓ rata vnūquēq; contingente: ar. supra de testa. c. Relatū. in fi. Sed dicit Jo. an. Satis videt in hoc casu haberi debere cōsideratio tēporis: vt ille q̄ prius soluit vsuras recipiat quod suum est integraliter: ꝫ sic de singulis sm regulā de re. iur. li. vi. Qui pōr: cū istoꝝ par sit cā vt supra dixi: ꝫ in hypotheca hoc cōsideramus. C. q̄ po. in pig. ha. l. sed si fūdus. ꝫ bona vsurarij vident eē hypotecata: extra co. cū tu: Multi tamē doc. dicunt cōtrarium in hoc. s. q bona vsurariorum sint hypotecate: vt Hosti. Archi. Fede. Soff. Et ipe cū Jo. an. dicit q de hac hypoteca nō habemus tex. expressum. Sexto nō q vbi aliquis est institutus heres: ꝫ non sufficit hereditas ad soluēdū legata omnia ꝫ debita: dicit Rai. q credit in iudicio anime sue q nō teneat nisi in quātū hereditas sufficit: etiā si nō fecit inuētariū. Idē Jo. an. ꝫ Fede. de senis. secus in iudicio cōtentioso si non fecisset inuentariū: sed si fecisset non

p q ad restitutionē oblignt. et nō pē sic sm dispositionē ecclie ut ordinarij. q̄ est notandū.

p q in restitutione oblignt a diuites. q̄ facit dz.

p q restitutū pē et nō sanat. nō ē in statu salutis.

p dñi tempo restituē tenent indebite exacta a se vl a suis directe vel indirecte.

¶ de restitutione ē dā mul debitum et legata. q. debitum dñi solūm fiē diminutione. de legat. nō fit. et nō bñ.

teneret nisi durante hereditate. Distinguit tñ inī legata ⁊ debita: qz debita sine diminutione debz persoluere durāte. s. ad hoc hereditate: delegatis vero si tot sunt q nō remaneat legitimus pōt retrahere suā legitimā: ⁊ itez quartā fm quosdaz si fuit institutus heres. Et nō q heres pōt deducere añ oia expēsas funeris ⁊ alias necessarias ḡs fecit cā hereditatis: vt in testamēto: ⁊ huiusmōi. Expensas tamen quas fecisset superfluas ad honorē ⁊ pompam mundi non posset cuz tuta conscia trahere de ere alieno: sed facere intelligeret de suo. Pe. de palu. in quarto. Si autem plures sunt heredes ad debita vel legata regulariter tenetur quilibet pro hereditaria parte. Excipiunt quinqz casus. Primus ē si aliquod opus indiuiduum est in obligatione: tunc enim quilibet tenetur insolidum. ff. de verbo. obli. in executione. §. ij. Glo. ponit hic exemplū: vt si testator ꝓmisit se aliquod opus factuz. vel ꝓmisit per se vel heredē suum non fieri quo minus per fundū suum tibi ire liceat: ad hoc quilibet hereduz erit obligatus insolidū. Secundus casus est si res que debz restitui ab vno insoliduz possideat. C. de here. vl actio. ven. l. ij. Tertius est in alimentis legatis q̄ ex voluntate defuncti vel iudicis vel ab vno insolidum vel a pluribus ꝓ partibus designatis petūtur. ff. de ali. le. l. ij. Quartus si testator ab vno heredū legauerit creditori hereditario cōpensandi animo: tunc enim heres ille vsqz ad quātitatē legati onus debiti illi⁹ sustinebit. ff. de lega. ij. Lī ab vno. Quintus est in expensis vxoris que non tantū strinxit heredes ꝓ hereditarijs portionib⁹ sz etiā virū ꝓ portione q̄ peruenit ad eū de dote vxoris sue: vtputa si ad cū puenerunt. ioo. ⁊ i hereditate sint. 7oo ipse vir tenebit ꝓ tertia: ⁊ heredes ꝓ duabus partibus. ff. ò reli. ⁊ sump. funeq. l. veluti. hec omnia Hosti.

Quō debeat fieri. §. IIII

¶ de restitutione vxoris adultere. filii ꝛ emancipanti. ꝓ adulterio.

restitutio vxoꝛe cōcipiente filiū p adulteriū quez vir reputat eē suū: de his que consumit ipē filius spurius de bonis ꝓis putatiui: ⁊ de hēditate tota: vel parte ad eū pueniente. Et ꝓmo videndum est ò ipa vxoꝛe adultera quō teneatur ⁊ ad quid Secūdo de ipso filio spurio si teneē: ⁊ quomodo Tertio de ipō vero ꝓe qui ex adulterio talē filiū habuit quō ⁊ ad quantū teneat. Similis cāus videtur qui ponit extra de pe. ⁊ re. c. officij. vbi sic dicit. Significasti. s. de muliere supponēte sibi alienum partum: quē vir eius reputās suū nutrit: ⁊ heredē instituit: vnde idē dicendū videt quātum ad restitutionem de ipa muliere ⁊ filio supposito ⁊ huic fraudi dantibus operaz efficacem. Et de muliere adultera querit primo si debeat hoc reuelare marito. Ad quod dicenduz q aliquando nō: ⁊ aliquādo sic. Nā vbi imminet aliquod horum periculoz nō debet reuelare marito: ꝓmuz periculū est infame scilicet mulieris. Secundū piculuz est scandali. Tertium periculū ē mortis. Quartū periculū est improbabilitatis. Primuz periculū est infamie. s. mulieris: qz hoc taliter reuelando cū eēt antea bone fame seipam pessime ac turpissime diffamaret: quod quidem magnuz periculū est mulieri. Nam quod dicit ꝓuer. xxij. Scriptū est: melius ē nomē bonū q̄ diuitie multe: licet intelligat de viris: tamē turpi⁹ ac periculosius inhonestis infamia mulieribus ingerit notā Secundū est periculū scandali. s. viri ⁊ cōsanguineoz atqz amicoz ei⁹ si illis hoc ꝓnotesceret malū: nā nō solū apud se turbarent ex eo: sed vix ex tunc possent cū ea amicitiā ⁊ pacē ac cōcordē societatem habere immo forte maritus dimitteret eam ⁊ nō valentes forsitā cōtinere vtriqz adulteriū ꝓpetrarent: ⁊ sic innumerabilia mala ⁊ irrecuperabilia inē eos oriren. Tertiū est periculū mortis. s. vxoris ⁊ sue spurie ꝓlis atqz adulteri sui. Nā probabilit timere posset: q̄ eius maritus siue quicunqz alius diū occidere aliū quereret ne careē fm Sco. in quarto. cōcurrētibus dictis tribus periculis que videnē valde ꝓbabilia ⁊ in pluribus euenientia: nō debet talis mulier suo cōiugi reuelare ⁊ propter bonū incertū restituendum hereditatis talibus periculis se exponere manifeste. Quarto ꝓpter periculū ipbabilitatis. Naz nec vir nec filius nec etiā publicus iudex mulieri hoc reuelanti credere obligatur nisi ꝓbet dicta sua p infallibilia signa: aut p violētas probationes: siue per idoneos testes. Nā ex solo eius dicto nō potest exhereditare filiū talē: maxime in terris in quibus primogenita ex consuetudine in toto vel in parte succedunt. Insuper fm Sco. vbi supra in talibus terris si pater crederet vxori sue hoc: nō posset tamen in hoc a spurio auferre hereditatem nisi in publico foro eū probaret talem ⁊ tunc oporteret mulierē nō tñ apud maritum: sed apud totā patriā diffamari: ⁊ isto ꝓsupposito. s. q̄ non debeat reuelare ratione malōz grauioz exinde contingentiū: quō debeat talis mulier satisfacere dicet infra. Ubi tamen nō imineret periculū aliud vl malū nisi infamie ipius adultere vel mortis sue: videt q̄ si ꝓmoriat viro suo debeat ante mortē ordinare cū cōfessore suo vl alia ꝑsona matura q̄ si moriat postea reuelet expte sua viro: quando. s. ex hoc pōt obuiari ne putatiuus filius habeat hereditatē totā vel partē. Aliquando vero hoc marito vel alīs extra cōfessionē tenet mulier reuelare: videlicet si hec tria concurrūt simul ꝓmo si apud marituz ⁊ alios super hoc fortis ⁊ grauis suspitio imꝑssa essz ⁊ occasio dubitādi totaliter. Secūdo si ex certis ac sufficiētibus causis pōt ⁊ debet vehemēt ⁊ valde ꝓbabiliter credi q̄ nil de ꝓmis periculis supradictis

ꝫ subsequeret aut creſceret: ſed potius minueret. Tertio ſi firmiter ꝓſumat q̄ filius bonis mariti voluntarie cedet ſed ſi paruulus ē fili⁹ ceſſat iſta rō: q̄ mittere pōt maritus ad hoſpitale illū cum nō teneat alere alienos: niſi in extrema neceſſitate cū alij deſunt q̄ ꝓuideāt: his aūt tribus concurrētibus reuelari deberet ⁊ poſſet: ſed vix iſta concurrūt: ⁊ rariſſime ꝓſumēdū ē q̄ cōcurrant. Inſup dici poſſet ſm Guil. q̄ etiā reuelare poſſz ſi nō timet maritū: vel aliud imminēret piculuz Sed vtiq; q̄dam viri ſcienter vxor adulterium ſuſtinētes vel etiā cōſentiētes immo q̄ñq; vxores ſuas ad hoc artantes: vel q̄ ꝓpos filios nō ꝑnt habere: vel alia quacunqz pudēda occaſione. Facta aūt notificatione añq; vir eius ꝑ educatione talis filij expēdat vel deobligari a reſtitutione ali qua ſienda: quia fecit quod in ſe fuit vt dānū euitaret viri expēſarum in educādo: ⁊ hereditatōis quo ad alios: ar. extra de inīu. ⁊ dam. da. Si culpa. Nec tamē dz manifeſtare adulteriū ꝓpter periculū pſone. ⁊ infamie detrimētum: ⁊ odiū ad eū euitandū. Et ſi ante manifeſtationez iam aliqua conſumpſiſſet huiuſmōi putatiuus filius: tenebit ipa mater in quantuz poterit ſatiſfacere ſi aliq̄d vt ſuū poſſidet. Et ſi magnus exiſtens q̄ hoc notificat: non vellet ipe filius credere hoc: nec cedē bonis putatiui pīs petēs ſaltē legitimā que ſine cauſis exp̄ſſis a iure auferri nō pōt: vt legitimus filius: nec cōtrariū pōt ꝓbari: tenebitur nihilominus ipa mulier heredibus de portione illa ablata ſibi de eo tamē q̄ pōt ⁊ nō plus: extra de reg. iur. li. vi. nemo. Et hoc q̄ fuit in mora notificandi q̄ñ potuit ꝓuideri. Sed nunq̄d mulier talꝫ dz reuelare crimē ſuū filio ſpurio ⁊ inducē eum ad dimittēdū hereditatē vero heredi. Ad hoc dicendum ſm Sco. vbi ſupra q̄ aut filius crederet matri aut nō. Si autē crederet non autē ꝓbabile eſt q̄ ꝓpter hoc dimitteret dictā hereditatez. Naz paucos reperire contingit q̄ ita perfecti ſint q̄ ꝓpter ſeruandā iuſticiā in foro dei dimittant magnas poſſeſſiones quas retinere poſſunt iure exteriori: ⁊ velint ſpurij reputari: nec hoc mater ꝓſumere pōt: niſi antea multum fuiſſet experta de bona voluntate filij ſui: non q̄ dz ſe exponere certo periculo diffamationis apud filium ꝓpter incertā correctionē illius. Si vero nō crederet tunc ſequeret inde duplex maluz. ꝓmum q̄ ipa diffamaret. Secundo q̄ ab illo hereditas ſicut antea poſſidentur. Siq̄s autē obſtet q̄ tali filio debeat reuelari ne. ſ. ignorant copularet per matrimonium ſue ſorori: aut alteri ſue ꝓpinque ſeu alia faceret que a iure ſpurijs ꝓhibita ſunt: dicēdum q̄ talis ignorantia dū pſeuerat dō excuſat cum ſit ignorātia facti. Si tamē quādo factū veniret ad lucē tale matrimoniū eſſz dirimēdum. Si tamē queraē an dato q̄ talis filius ex verbis matris ſe ſpurium credat: teneat reſtituere bona q̄ habuit a marito matris ceteris filijs alijs heredibus predicti mariti dicendū q̄ ſi hoc indubitanter credit ⁊ rōnem illud credendi hz: tenet ſm deum: non tamē iure humano. Si tamē nō hz ſufficientem cām ⁊ rōnem credēdi tunc reddere nō tenet ex q̄ ꝑ ſe vel ꝑ alterū ſibi claret q̄ non hz ſufficientem ſeu condignā rōnē credēdi. Sunt autē int̄ cetera quattuor ſigna q̄ reddunt ſuſpeciaz talē matrem ita q̄ ei hoc non dz de facili credi.

Primum eſt amor.
Secundum eſt odium.
Tertium ſtulticia.
Quartum incertitudo.

Primū eſt amor. i. ſi prediligit aliaz ꝓlē viri ſui Secundū ē odiū videlicet ſi ꝑſumitur ipm vl ei⁹ vxorē odire. Tertiū ē ſtulticia: q̄. ſ. mulier fatua ⁊ leuis ē vel ꝓtinacī. ſenſus. Quartū eſt incertitudo cū non cōſtet eā eſſe vel fuiſſe certam q̄ hunc concepit de adulterio non de viro. Nō. n. hoc oī pōt adultere ee certū. Sz quod remediū tali mulieri dz exhiberi. Dicēdū q̄ ei ſm Sco. vbi ſupra triplex remediū dari pōt. Primū remediū eſt q̄ inducat filium intrare religionē: ⁊ tamen talē q̄ poſſit ꝓfeſſionē ſuā ſeruare: ne. ſ. incidat in ſcillā cupiēs vitare caribdim. Secundū ē q̄ fiat clericꝰ vnde valeat tñ ſm deū eccleſiaſtica beneficia acceptare: ⁊ his quaſi ſufficientibus merito iam contentus dimittat hereditatez alteri fratri laico in ſeculo remanēti. Si tñ ꝑ nullā ſuaſionē honeſtā dz talis filij mater flectē pōt vt hereditatē dimittat: non videt q̄ debeat ſe ꝓdē illi cū certa nō ſit q̄ talis ab ea ꝑſuaſibilis in alijs tā licitis ⁊ honeſtis flecteret ex illo: imo forte tenacius retineret ne ſpurius putaret: cū talē notā multum caueant male nati. Tunc demū tertiū remediū addendū ē. ſ. q̄ ſaluo iure humano ⁊ abſq; ifamia ſua pōt ⁊ dz de ſua dote cū ea habebit in poteſtate vel de parafernalibus ſi hz: ⁊ ceteris bonis ⁊ laboribus ⁊ ſudoribus ſuis indēnem facere viz ⁊ legitimaz eius ꝓlē. Obligat. n. viro ſatiſfacere de cōſumpti ab illegitimo filio ſed talis filius ſatiſfacere nō teneꝫ q̄ cōſumpſit quādiu in bona fide fuit: de hēditate aūt mulier obligat heredibus viri ab inteſtato: vel heredibus ſcriptis vel quib⁹ veriſimilit creditꝫ q̄ reliquiſſet hereditatē. Quod ſi neſciꝫ dz paupibus erogari Tenet int̄q̄ ſm correſpondētiā iuſticie. Non. n. dico q̄ teneat ad reſtitutionē eq̄ualētis hereditati: q̄ vt ſupius dictū eſt plurimū quidē differt inter habere ⁊ ꝓpe eſſe: ſed quia iſte legitimus heres nunq̄ habuit hereditatem ſz ſm iuſticiā fuerit ꝓpe: ꝓpterea minus q̄ eq̄ualens hereditati ſibi ſufficit ꝑ hereditate fieda. Illud autē minus determinet ſm arbitriū boni viri. Q̄ ſi nec hoc fieri pōt ꝑ tunc non obligat: tenebit tñ cū ꝓueniet ad pinguiorē fortunā: extra ō

solu. Odoardus. Si vero talis mulier nunq̃ habet vnde restituere possit: tunc ex impotentia excusat si habeat satisfaciendi ꝓpositum. xiij. q. vi si res. De adultero aũt cuius est filius dicendũ videtur q̃ si scit vel credit verisimiliter illũ cẽ suum vbi mater ipa satisfacẽ non valeat videt q̃ teneat de expensis educatois patri putatiuo: qz cãm effi cacẽ dedit tali dãno: extra de iniur. & dam. da. si culpa. fm tñ possibilitatẽ suã. Et si mitteret ipa adultera ad hospitale: vel finxisset mortuũ pepsse: vel qz notificauit sine sui piculo tenebit hospitali de nutrimẽto & alijs expensis: nisi notabilis pauptas excuset cã cũ de iure naturali ad hoc teneat dis. i. Jus naturale. & hospitalia ꝓpter pauperes nutriendos sint facta nõ ꝓpter diuites. Sz de hereditate vel dote si dotaret a patre putatiuo teneri videt ad arbitriũ boni viri attenta sua facultate. Que tñ satisfactio occulte fieri dz cuz sine piculo manifestari nõ possit: ar. ij. q. i. si peccauerit. Si aũt dubitat adulter ex eo qz leuis ẽ mulier: & cũ alijs adulterat: vel etiã qz ipa adultera dubitat vtrũ sit eius vl̃ mariti: relinquat iudicio dei cui oia nuda sũt & apta: & grauari nõ videt ò restitutione. Indecẽs. ẽ. n. vt in re dubia certa det sniã: ait Grego. dis. xxxiij. Habuisse. In nullo tñ cãu ad obuiandũ huiusmõi piculis vel malis dz adultera vel adulter querere aborsũ vel mortem paruuli: ar. xxij. q. ij. Faciat.

p absq̃ nullo ẽ q̃ nocẽdo.

Capitulum octauum. s. Qñ fienda sit restitutio

Quantũ ad octauuz. s. quãdo dicit. b. Tho. se. se. q. lxij. q̃ statim. qz sicut accipe rẽ alienã ẽ contra iusticiã: ita & detinere eam: qz per hoc q̃ alioꝫ detinet rez alienam inuito dño impedit eũ ab vsu rei sue: & sic facit ei iniuriã. Manifestũ ẽ aũt q̃ nec ꝑ modicũ tẽpoꝛ lz alicui in peccato morari: sed quilibet tenet peccatum statiz deserere: vñ dicit quasi a facie colubri fuge peccatũ: & iõ tenet quilibet statim restituere vel dilationẽ petere ab eo q̃ pot vsum rei cõcedere. Et si q̃dẽ teneant de incertis cũ illud esset erogandũ in pias cãs cũ ꝓsilio ecclie: si huiusmõi psone habentes restituere remaneãt ita paupes cũ filijs & familia q̃ nõ habeant vñ viuãt: fiat dicit Raí. vt dixi in cãu consilij supra in ti. de decim. Ibi aũt sic dicit. Si q̃s retinuit decimas longo tẽpore: & nũc venit ad satisfactionẽ: & postulat intuitu dei & ecclesie & maxie qz hz paruã substãciã si bi remitti qđ accepit tẽpore ꝓterito cũ aliter opõteret cũ sua familia mẽdicare: quãuis ecclia decimas oẽs possit petere: si viderit istũ cõtritũ: & preces eius initi veritati: dz ei tanq̃ pauperi dimittẽ vnde viuat: cũ hoc eẽt ei datura postea. xvi. q. i.

p si q̃s decimas retinuit ꝑ tempꝰ requisitũ. pt̃ cãn dimittere. q. debet dare.

Quoniã. h Raí. Quod intelligendũ videtur vbi dantur decime de more ꝓout ẽ de iure cõmuni. Nã vbi de more non dant decime: vel valde diminute: vident excusari ꝓut plene habes in prima parte ti. xx. c. vnice. §. xi. Et dicit ibi glo. Guil. q̃ illi q̃ reassignãt in manu penitẽtiarij q̃ hoc non facerent nisi penitẽtiarij restituerent eis ꝑ parte vel ꝓ toto quando nescitur cui facienda est restitutio. q̃ nõ credit eos cẽ in statu salutis. Dicit etiam paulo post q̃ nõ ẽ necesse q̃ fiat huiusmõi reassignatio in manib⁹ pniarij dũmodo talis patus sit ad arbitriũ eius vel alterius boni viri satisfacere. Dicit etiã q̃ in hoc cãu epus qui est dispẽsator paupez pot dilationẽ dare vel partẽ dimittere ac etiã totũ si viderit expedire ad necessariaz sustentationẽ illius tanq̃ alicuius alterius pauperis: ita tamẽ q̃ quãto vtilius pot gerat negociuz illius cui fienda est restitutio si persona eius fuisset nõ videlicet exponendo illa que essent ei restituenda in vsus tales qui possũt ei magis ꝓficere quo ad deum: hec ibi. Si tenet certis personis q̃ nolunt dare certã dilationem debet ad petitoꝛez ipoꝛ absq̃ dilatione satisfacere vel cedere bonis quia fur vel raptor semp sunt in mora: & ideo sẽper augẽt peccatũ. ff. de cõdi. fur. l. In re furtiua vbi lesi egent & fame pereũt ne interuentẽte paululũ mora inueniri non valeant qui redumantur Semper vitanda est mora vbi est periculuz dis. xxviij. de Siracusane. Et hoc etiã si oportet ipm mendicare: vnde nõ dico habito respectu ne egeat. Nam contra hoc notat: extra de vsuris. Cum tu. Tamẽ Ul. Addit sine culpa pot accipere vite necessaria. s. extreme. Raí. moderate sibi vita retenta quousq̃ plene satisfaciat. Hosti. vero sic dicit. Sed quid si non immineat tale periculum necessitatis. & is qui restituere tenet nõ pot induci ad restitutionẽ statim faciendã: puto q̃ discretus sacerdos pot suã consciaz informare ex eo q̃ intendit gerere vtiliter negociũ creditoꝛis. Nam si videt q̃ aliter non pot recuperare imperpetuũ vel non ita cito vel nõ ita cõmode: pot recepto iuramẽto vel alia sufficienti cautione si habere potest cautionez dilationẽ cõcedere & sub hac cõditione si adimpleuerit hoc infra talem diẽ peccatorem absoluere: vt sic creditoꝛ quod ei debetur recuperet: & peccatoꝛ nõ recedat a presbytero desperatus: hec ille. Sed q̃ in fine huius. §. s. q̃ absoluat sub cõditione: cõtrariũ asserit Ul. dicẽs q̃ absolutio a peccatis nunq̃ fieri debet sub conditione: & ideo pot dici q̃ absoluat simpliciter si ẽ absoluendus: sed declaret q̃ non valebit absolutio nisi adimpleat promissuz Ul. Archi. super. c. si res. xiij. q. vi. querit. Utruz habenti restituere debeat haberi respectus ne egeat & dicit videtur q̃ sic. ff. de iniur. l. In condemnatione. ff. de cessibo. l. is qui. Et sic notatur per Ber. extra ò solu.

p absoluere. miqua fiẽ dz sub ꝯditione.

Capitulum Octauum.

Odoardus. Et facit ad hoc quod habet. xvi. q. vij. quicunq;. Sed Inno. in. c. Cum tu. extra de vsuris. secus credit fm canones vt ibi notat Ala. Ber. & Hosti. q; insolidum tenent detentores vsurarum & non solū in quantū facere possunt. qui Hosti. in sūma dicit q; qui habent restituere paulatiz singulis mensibus soluat creditoribus si aliter nō possunt sine magno detrimento prout poterunt vel cōponāt se cū spoliatis. Q; si nullam poterit inuenire misericordiā apud eos: tūc absq; dilatione tenent satisfacere vel bonis cedere quia peccator semper est in mora. ff. de condi. fur. l. in re furtiua. extra de simo. Cū in ecclesia. Multi tenent dictū precedēs tanq; equum. s. q; tenentur soluere quātuz possunt retēta sibi vite cōmoda: ar. de conse. dis. v. discipulos: extra de fur. Si qs. Sed ar. cōtra super verbo reddere eiusdē. c. & ibi dicit Archi. q; statim debent reddere totum qō pōt allegans. b. Tho. se. se. q. lxij. qui dicit q; statim fienda restitutio est. Idē dns Jo. dnici i glo. quadam. dictum tamē. b. Tho. pōt dici non esse contra si sane intelligat: vt. j. dicet. Sz in quadā summa dicit q; illi qui habent restituere vsuras & male ablata & pponunt firmiter reddere: sz nō possunt statim: quia nolunt cū familia sua egere vel mendicare: tamen incipiunt iuxta posse satisfacere: vtrum tales possint absolui & cōmunicari Rādeo aut sciunt personas certas: aut nō. Et si sciunt ipi male ablata: & etiam ipsi quibus debentur huiusmodi volunt: tutū est q; de conscia eoz stent ad terminum ipoz & voluntatem. Si vero nesciunt tales damna data sibi: & reuelatio posset esse periculosa illis qui volunt restituere: tunc non est reuelandum illis: sed presumendum q; confessor vtiliter illoz negocium gerat: & confitens intendat & promittat satisfacere q̄cito pōt quia hic habet locū ratihabitio de bono & equo & tunc confitens absolui & cōmunicari potest: qz est in via salutis. Si vero omnino nesciantur p̄sone quibus restitutio est fienda: tunc est libere i potestate prelati vel discreti cōfessoris dare: & cōstituere terminum confitenti sicut viderit necessitatem & contritionem eius & voluntatem eius paratam & promptam restituendi: & infra istuz terminum talis potest absolui & cōicari. Quid aūt debeat facere vxor & familia raptoris qui nō habent nisi de obligatis restitutōni: habes supra ti. i. c. xj. de rapina. §. xvij. & xix. Nota q; Rai. & Hosti. circa istaz materiam restitutionis dicunt: hoc notēt & teneāt sacerdotes q; fm q; maior vel minor fuit fraus vel dolus vel violētia maior vel minor debet esse discretio iudicantis: & fm hoc i vsuris que fiunt in depositis vt dictum est supra in. c. de vsura: que omnino sunt restituēda: tamē quia minor est ibi violētia q; in ceteris poterit cōfessor etiā cuz scitur persona cui fienda est restitutio magis moderare tempus restituendi retento sibi vite comodo & familie sue. Quidam circa istam materiam dicunt & meo iudicio satis rationabiliter q; in certis casibus non tenetur quis ad statim restituendum actualiter: etiam si habeat modum aliquem ad restituendum: & ab eo cui tenetur inuenire non possit nec remissionem nec dilationem: sed subitam velit sibi fieri restitutionem quando videlicet ex restituendo statiz inde sequeret euidens vel probabile damnum spirituale vel temporale notabile ipsius restituentis vel alioruz quod preponderaret damno eius qui debet habere ex carentia illius rei. Potest autem tale damnum esse triplex scilicet periculum mortis: infamia grauis: seu scandalum notabile: vel damnum & periculuz probabile mortalis culpe: ratio huius est. s. q; talis restitutio possit differri quia secundum Sco. ordi. mino. creditor. i. qui debet habere magis debet velle in huiusmodi casibus vt maximum incommodum seu damnum eius qui habet restituere euitetur in modica restitutionis dilatione q̄ suum incōmodum modicum: vel damnum ex carentia ad tempus sue rei Et si obiciatur q; restituere est actus negatiui p̄cepti: quia reducitur seu explicatur p hoc q; non est retinere alienum: sed preceptum negatiuum obligat semper & ad semper. Respondetur secundum Sco. q; alienuz iniuste & inuito domino retinere simpliciter prohibetur propter ea semper & pro semper isto modo necesse est saluti alienuz non retinere. Sed quando quis habet propositum & voluntatem restituendi alienum pro tempore oportuno: extunc tenetur domino rei volēte. i. velle debente: vult autem hoc dominus rei & si non actu elicito tamen actu debito & honesto q; velle dz q; q̄ suū habeat retineat quouscq; poterit oportune. Et si dicat: dns rei hoc agit iuste: & q; nō vult q; p q̄tūcūq; tps suū retineat. Dicēdū fm Sco. q; dño inordinate volēte stati rehabere suū & p dns ptra rectā rōnē: nolēte primū retinē suū: tūc tenēs nō ē detētor iustus. Nā & depositū dz redditōe strictissima cū repetiē reddi: vt. C. de po. l. fi. & tñ iuito dño volūtate iordinata cū repetit & cū eo malū faciat sibi vl alii pōt retineri. Et Aug. dic. q; multa bona sūt p̄stāda iuitis dū eoz potī vtilitati q; volūtati p̄sulit̄ ze. dis. xlv. Et qui emēdat. Et exēplū ponit. xxiij. q. iij. c. ipa pietas de eo. s. q̄ ptra volūtatē suā extrahit̄ de domo ruitura qō laudabilit̄ fit. Est q; vn' casus cū imminet ex h'i restitutione subita piculū dāni icorpalit̄ p̄ualētis dāno qō ide hz creditor ex carētia rei sue puta cū ipe creditor habēdo illā rē seu pecuniaz quā qs de suo retinet magī possz repugnare & p̄ualē p̄ bonū cōe. Nā tūc hz Ricar. i. iij. nō tenet illō restituē illi: sz fideliter refuare vt restituat sibi vel hēdib' suis q̄n hoc fieri poterit sine p̄iudicio

ad restituēdū statim. nō tenet̄ qō in casib⁹ ⁊c.

boni cōis: vel depositare illud ita ordinando ⁊ p uidendo q̄ tēpore suo restituat. Idē videt dicendum cū q̄s male uteret re sua rehabita: puta gladio ad occidendū se vel aliuz ⁊ huiusmōi. Idem videtur dicendū cū ex subita restitutōe ille q̄ resti tueret rē ablatā p furtū vel aliud viciū: detegeret ⁊ inde infamaret cū fama sit q̄d nobilius q̄ substā tia tēporalis: vñ grauius reputat peccatuz detra ctionis q̄ furti ceteris paribus ſm Tho. se. se. q. lxxij. ar. iij. Et. vi. q. i. Deteriores. Cū ergo q̄libet debeat ꝓuidere cōseruationi fame sue: ar. xxj. q. i Nolo. pōt talis differre restitutionē vsq; ad tp̄us q̄ nō deprehendat in crimine ⁊ diffameť si aliter ꝓ uideri nō pōt. Idē dicendū cū id qō debz restitui nō possit illi restitui: nisi faciendo magnas expen sas ad mittenduz sibi q̄ in remotis est creditor Tunc. n. quid agēdū ē: habes supra i eo. ti. c. iij. Et idē dicēdū q̄n mulier hz filiuz p adulteriū ne sciēte viro vl̄ supposuit sibi alienū partū q̄ nutri tur de bonis viri: vel hēs etiā dimittit: vt filius ꝓ prius: cū teneat mater talis de omnibus q̄ ꝓcepit filius ille. s. putatiui patris: non tamē dz reuelare factū q̄n ex hoc sequeret seu seq̄ probabiliť possz mors sua: vl̄ prolis talis: vl̄ eciā notabilis ifamia vl̄ alia grauia scādala ſm Rai. ⁊ Jo. neapol. in q̄ libet. de quo habes supra plene eo. li. ti. i. c. de fur to. ibi vide. Alius casus ē q̄n ex huiusmōi restitu tione subita sequi possz mors spūalis seu peccatū mortale ꝓbabiliť i restituēdo: vl̄ familie eius: pu ta restituēdo q̄ hz aliena ad tātā venit pauptatē vel miseriā q̄ nō pōt viuere vel prouidē filijs de victu ⁊ vestitu: ⁊ cū sint alicuius nobilis cōditio nis mēdicare nimis crubescāt ab inimicis ad suf ficientiā nō inueniunt: laborare nesciunt: vel nō possunt quia paruuli vel infirmi: ⁊ sic restituēdo exponiť piculo ipē cū familia sua furādi vl̄ ꝓstituēdi filias vl̄ desperatōis vbi retinēdo alienum cū ipso ex industria sua ꝓuidet ⁊ parce sibi ⁊ fa milie: ⁊ disponiť ad satisfaciendū paulatim hoc sentire videť Sco. in quarto. Hen. i sexto. q̄libe. q. xxiij. Et idē videť dicēdum cū quis habz ūstru mēta artis sue vñ ex labore suo gubernat se ⁊ suos: ⁊ vēdēdo vl̄ tradendo ea vt restituat suis cre ditoribus nō poterit laborare ⁊ inde lucrari: pu ta libros quo ad iurisperitos ⁊ medicos: instru mēta quo ad artifices. Laborādo autē cū p̄dictis vltra sustētationē suā poterit interim paulatiz sa tisfacere. Nec credo esse cōtra hoc quod dicit. b. Tho. se. se. q. lxij. s. q̄ statiz restituēdum ē alienū simpliciter. Non. n. ita amare verba accipienda sunt dicit lex: sed ciuiliter ⁊ in sacra scriptura sta tim dicit fieri q̄ i ꝓlixo tēpore: vt pz Malach. iij. Statim veniet ad tēplum ſē. ⁊ ꝓcipue cuz ex cā ita vigenti differt: vt dictū ē. Pōt etiam multi pliciter accipi in iure ⁊ nō solū ꝓ potētia facti: sz ⁊ iuris ⁊ cōmoditatis: vt patz. xxij. q. ij. Faciat. in glo. Hec nō sunt p̄dicanda ne pareť via detētōni alioz ad quod numis psone sunt iclinate: sed cuz magna discretione in cōfessione ⁊ cōsiliis tractan da: ⁊ cū multis circūstantijs considerandis q̄ bo nestēt factū. Ad hoc etiā facit quod dicit Jo. nea pol. in quolibet. viij. q. xxij. ⁊ Ricar. i quarto. ⁊ De. de palu. Queriť. n. vtrū potēti restituere ma le ablata statiz sufficiat ad salutē relinquē i testa mēto q̄ heredes restituāt. Rñdet ad hoc ipe. Jo. neapol. q̄ hoc sufficit in duobus casibus tantum Primus est q̄n habēs male ablata credit vere ⁊ pro certo q̄ talis retētio non sit cōtra voluntatē dñi. Talis. n. retentio nō est iniuriosa seu iniusta Nullus. n. patiť iusticiaz volēs: vt dicit in. v. ethi co. Secundus casus est q̄n talis retētio rei alie ne ē cōtra voluntatē dñi: sed inordinatā: puta cū nō reddit gladius furioso cū repetit ipm in furia hoc. n. iuste fit: vt. xxij. q. ij. ne quis. Et similiter hoc est q̄n aliquis vult rē suā statim habē quam retinēs non pōt dare sine notabili damno suo ⁊ econtra: ille cuius est pōt sine damno suo ⁊ incō modo carere ad tempus. Extra istos casus non sufficit ad salutem nisi statim restituat. Ratio est quia de necessitate salutis est vitare peccatū mor tale: sed non solum auferre alienum: sed etiam re tinere extra predictos casus est mortale: quia con tra iusticiā cum faciat iniuriaz proximo: ⁊ hoc cum potest restituere: vnde nō sufficit ad salutez tali relinquere per testamentum q̄ heredes restituant: sed de necessitate salutis est statim restitue re si potest. Sed si ille cuius est res seu cui obliga tur: non potest illa re carere sine icommodo suo etiā ad tempus tunc oportet q̄ restituat etiaz cū magno incommodo suo: nec sufficeret dimittere per testamentum. Tercius casus excusans a resti tutione subita est cum ex hoc immineret pericu lum mortis corporalis. Et pro huius maiori de claratione nota ſm Ricar. in quarto. dis. xv. q̄ si ille qui damnum intulit habet aliquid vltra ne cessitatem sustentationis nature quanuis sibi ne cessarium ad victum ſm decentiam sue persone restituere tenetur. Non enim licitum est de alie no viuē cū seculari honore. Sed aūt non habz ni si necessaria ad sustētationē nature: tūc distinguē dū est: q̄ aut iste qui dānū passus est nō indiget ad sustētationē nature eo quod ab eo ablatū ē: ⁊ tūc ille q̄ abstulit restituē nō teneť q̄ ex iure na ture licit ē vnicuiq; vsus possessionis necessarie ad sustētationē nature. Extrema autē necessitas oia facit cōia. ff. ad. l. ro. l. ij. §. i. Lū in eadē i tex. ⁊ glo. Aut iudiget ad sustētationē nature eo q̄ ablatū est: ⁊ tūc subdistinguo: quia aut ꝓmus. i. dñs ipius rei indiget ista re ad sustentationē sue nature ꝓus q̄ necessaria ad sustētationē sit nāe il lius q̄ abstulit. Aut vterq; eodē tēpore factus ē i digens ista re ad sustentationem sue nature. Aut

iste qui abstulit factus est indigꝰ ista re ad sustē tatiōnē sue nature ꝓpius q̄ iste a quo ablata ē ꝓmo mō ⁊ secūdo pōt dici sine ꝓiudicio q̄ iste q̄ abstu lit rē istā tenet restituere illi a quo abstulit q: nū quā fuit res illius q̄ eā abstulit: sed semp remānsit istius de iure: postq̄ .n. suꝫ i statu in quo res mea ē mihi necessaria ad sustentationē nature nō pōt fieri alterius me cōtradicēte. Si tertio mō: tunc ille qui abstulit restituere nō tenet: q: ab isto tem pore quo facta est sibi necessaria ad sustētationē nature cum tunc illi a quo ablata est nō esset ne cessaria: acquisuit ius in illa re ille q̄ abstulit. Et ideo q̄uis dānum passus veniat postea ad statuꝫ in quo res sibi ablata eēt sibi necessaria ad sustē tationē nāe nō ꝓpi hoc habet mai⁹ius i ista re q̄ iste q̄ eā abstulit nisi iste q̄ eā abstulit deuēissꝫ ad statū in q̄ ampli⁹ ista res nō essꝫ sibi necessaria ad sustentationē nature. Idē per totū Pe. de palu. i quarto. ⁊ Sco. Ex dictis hoꝝ q tales q̄ habent restituere: ⁊ si retineāt sibi quodāmō necessaria ꝓ sustentatione sui ⁊ familie ad vitandu multa ꝓcula anime ⁊ coꝝis que verisimiliter seq̄ pos sent bonis suis cedēdo ⁊ omnibus se spoliādo ꝓ restitutione fienda qō forte tutius eēt. s. restituere ⁊ in deo cōfidere: etiā si oporteret mēdicare ꝑm Rai. Ad hoc nō videt teneri de necessitate salu tis. Tamē nō debēt tales ita laute viuere: ⁊ pom pose vestiri cū familijs suis: ⁊ filias suas cum ma gnis dotibus nuptui tradere sicut si nō essent ob ligati ad restōnem: sed parce viuere ⁊ paruas do tes tradere: ⁊ si nō possunt nobili vel mercatoꝛi nuptui dare: artifici ⁊ plebeo debēt tradē: ⁊ alia supflua resecare. Luꝫ multa ergo ꝓdentia hoc negociū agendum ē: cū efficaciter vident facē q̄ possūt ad restituēdū: ⁊ in alijs bene se habē: ⁊ cū timore dei: credo possūt absolui ⁊ cōicari. Qui aūt ⁊ de eo qō possunt semp ꝓcrastināt ⁊ annua tim reperiūt ꝓmittē cōfessoꝛi restituere ⁊ postea nō faciūt: nō vident absoluēdi nisi ꝓius faciant vel disponāt efficaciꝫ negociū vt hēat executōem ⁊ multo minus ei pmitti dꝫ cōio sumi q̄tuꝫ dico spectat ad cōsiliū cōfessoꝛis. Nā quantū ad sacer dotē q̄ hꝫ cōicare: cū ille se in manifesto igerit: ad hoc quid iuris habes. j. i tertia pte. De vsurarijs aūt manifestis quō sit agendū cū eis in restitutio ne ⁊ collocatione sacramētoꝝ. habes supra. e. ti. c. de vsuris. Posset etiā tales petē remissionem a creditoꝛibus: quā si sponte ⁊ sine fraude obtinēt nō amplius ipi obligāt: nec ēt paupib⁹ illa remis sa eis dare tenent. Nō tamē decēs eēt vt diues a paupe ⁊ indigens paꝛ a multo indigente peteret remissionē. Queꝛit vtꝝ ep̄us elapsis tribus vel quattuoꝛ annis possit agere cōtra heredes vl̄ pos sessoꝛes bonoꝝ quondā illius qui in testamento reliq̄t mille libꝛas soluendas noie vsuraꝝ incer taꝝ cū ō extoꝛsione dictaꝝ vsuraꝝ nō appareat nisi per cōfessionē dicti testatoꝛis? Rñdet Lau. de ridol. in tractatu de vsur. post fede. q̄ cū actio que cōpetit ex testamēto: vel cōditiō que cōpetit ep̄o p. l. nulli. C. de epi. ⁊ cle. sint psonales. ⁊ per spaciū triū annoꝝ claudant per cōsequēs. C. de p scrip. xxx. vel. xl. annoꝝ. Ideo cōtra heredes bo na fide possidentes que semp ꝓsumitur nō cō petit actio ad dictas mille nisi ꝓbaret malā fidez heredē habuisse ⁊ sciuisse victum ⁊ crimē defun cti: quo casu debet intelligi. c. tua nobis. cū si. Et idē si de extoꝛsione appareat p aliud q̄ per testa mētū. Quo aūt ad possessoꝛes bonoꝝ per quos p testatoꝛē vel eius heredē bona alienata sūt nō ē aliquod dubiū si possederunt spacio. x. annoꝝ q: actio psonalis nō cōpetit cōtra successoꝛē sin gularē: vt. l. i. §. heres. ff ad trebel. Nec obstāt pri mo dicta. s. q̄ actiones ep̄o cōpetētes durēt quat tuoꝛ annis: q: intelligit hoc de actionibus cōpe tentibus ep̄atui vl̄ ecclesijs. Sz h̄ nō cōpetit actio ep̄o vt ep̄o sed vt economo ⁊ administratoꝛi bo noꝝ paupeꝝ. Queꝛit q̄d si ꝓmisso generali edi cto q̄ quicunq̄ dederit vsuraꝝ nomine aliquid tali veniat infra tot dies ⁊c. Si nemo venit nec ali quas certas ꝓbauit vsurarius infra tminū ad id sibi statutū lataq̄ ē snia p ep̄m declarās illas eē incertus: vtꝝ vsurari⁹ sit tutus si postea appareāt psone certe q̄b⁹ restō ē faciēda. Fede. i ope suo sē tit q̄ sic: ēt q̄ ad illos q̄ tūc erāt extra dioceſiz. Fa teť tn̄ q̄ talibus cōpetit remediū. Sz cogita dicit Lau. an sit veꝝ ⁊ ꝓtū ꝓacticeat qn̄ nō ē determi natū q̄ oīa veniāt sub noie incertoꝝ hoc est qn̄ n̄ sit taxatio vere ⁊ fm quātitatē ad quā ascendūt sed minoꝛ ⁊ fm q̄ inter eos cōuentū ē. Et de hoc iudei ꝓ cuius snia alio non dato ꝓsumit cōstat legitime. An aūt talis ꝓactica sit iuri cōsona tu ipe vide: ꝓmpti sunt epi ad eius obseruantiam quia ꝓ se ipis incerta ibursant nec ad illoꝝ vo lunt restitutionem venire vel teneri: sed fit certa taxatio secūdū conuentionē fm q̄ moꝛis est: que tamē an de iure possit fieri videdū est. Notandū etiā fm Archi. q̄ si aliq̄s decedēs relinquat sibi heredē ex testamēto vel ab intestato: ⁊ ordinauit quendā executoꝛē tantū ad emendaz suoꝝ foris factoꝝ: qui decedēs tēpoꝛe moꝛtis sue creditoꝛib⁹ tenebāt ⁊ iam termini solutionis sue fluxerant. Iste executoꝛ debitum huius soluere tenetur: ⁊ potest cōueniri quia elapsis terminis solutionis cepit iniuriari creditoꝛibus in non soluendo de functus. Ex precepto aūt domini solutio est faciē da: ar. xi. q. i. Magnum. xxiij. q. ij. c. Tributum. quare peccat in termino soluendo: tum quia fra git promissuꝫ: extra de pac. c. i. ij. tū quia illo ela pso inuito domino detinet alienū. ff. de excepti. doli. l. ij. §. Circa. Et hoc tenent quidam vt. s. no mine foris factoꝛuꝫ hoc casu veniant debita quo rum terminus solutionis tempoꝛe moꝛtis lapsus

erat ⁊ pro illis agi possit. Secus de debitis quoꝝ terminus non aduenerat. ⁊ ita notat in Speculo. Ratione qualiter in iudicio scriptura ꝓferri. §. nunc vero. De eo demũ cui datũ est aliquid ꝓ errorez dicit Jo. de rip. in tractatu de contractibus q̃ in tali datione aut ẽ error persone: vel est error fortune: vel alterius condictionis apposite. Si ꝑmo mõ puta intendo dare petro ⁊ do martino tunc martinus tenet acceptũ restituere vel dãti vel illi cui intendebat dare: ar. xxix. q. i. §. ꝑmo. Si vero error fortune puta intendo tibi dare vt pauperi ⁊ tu es diues: dicit q̃ sic acceptuz tenet restituere danti vel alicui pauperi nisi recipiens interi esset effectus pauper. Si vero sit error alicuius alteri⁹ cõditionis: puta quia te sanctũ credo cũ non sis: ⁊ ideo dono tibi: vel credo celebraturum te missas: ⁊ ideo do tibi dicit q̃ si receptori constat de ꝑcisa intentione dantis. s. quia aliter nõ daret nisi conditio subesset: talis error obligat ad restituendũ receptum: aut ad sufficiens supplendũ ꝓ se vel per aliũ intentionẽ dantis quoꝝ rõ est: qz cũ res in istũ nõ transeat nisi eo mõ quo dãs vult transferre si nõ existat conditio: in ip̃m res non transfertur. Alij vero dicunt q̃ ad restitutionem talis error nõ obligat nisi ipa conditio circa quã erratur esset cã motiua ⁊ finalis dationis talis: quod probant per simile: do tibi cẽtũ libras qz credo te esse amicũ meum: dato q̃ accipies nõ sit amicus meus nõ obligat ad restitutõnẽ. Si aũt amicitia sit cã ꝓpter quã do tibi cẽtum libras. s. si sis amicus meus: nisi amicus fueris obligaris ad restitutionem. Ex his patet q̃ questores sancti Antonij vel alij quicunq; nullo mõ possunt retinere sibi ea q̃ illis pauperibus vel locis ꝓ quibus dant petunt: qz hic esset error persone: verumtamẽ quia nullus tenet ꝓpriis stipendijs militare: nec cãs alioꝝ agere ad expensas suas dico q̃ possũt tales viuere super questus quos faciunt ⁊ põt eis moderatuz salarium dari: h ille. Illa vero que dant eis ex mendacijs coꝝ questoꝝ quia videlicet asserunt q̃ dicent multe misse ꝓ dãtibus: vel habebunt talẽ vel talez indulgentiam: vel absolucnt a votis eoꝝ vel a casibus reseruatis: vel q̃ fient letisternia ⁊ hospitalia ⁊ huiusmodi ꝓ quibus illi dant: alias nõ daturi: nec talia fiunt. nec vera sũt totuz est rapina: ⁊ restitui debẽt dantibus ea vel pauperibus erogari: ar. xiij. q. v. Non sane.

Titulus tertius de supbia. Capitulũ ꝑmũ de supbia ꝑmoꝝ parentũ ⁊ eius punitione.

Expeditis his q̃ ptinẽt ad quaritiã cũ spẽbus ⁊ filiabus ⁊ remedijs restõis. Nunc de supbia agẽdũ ẽ q̃ cũ sit vicij spũale minus ab hominibus cognoscit. Sicut aũt de diabolo a q̃ ortũ habuit dicit Job plt. q̃ ẽ rex sup oẽs filios supbie: ita ⁊ supbia ipa regina ⁊ mat ẽ oiuz vicioru ꝑm Grego. ⁊ sicut de ipa maxime diabol⁹ ꝓdẽ nat: ita xp̃us cũ electis suis de eius cõtrario. s. humilitate maxie, cõmẽdat: vñ Augu. i. xij. de ciui. dei. c. xij. sic ait. Cuitati dei in hoc seculo pegrinãti maxie cõmẽdat humilitas: ⁊ in rege eius q̃ ẽ xp̃s maxie ꝓdicat. Cõtrariũ huic virtuti elatõis vicij in eius aduersario q̃ diabol⁹ ẽ maxie dñari sacris litteris edocet. Profecto ista ẽ magna dña q̃ ciuitas vñ loq̃mur vtraq; discernit: vna. s. societas pioꝝ hominũ: alia impioꝝ: singula queq; cũ angel' ad se ptinẽtib⁹ in qb⁹ ꝑcessit hac amor dei hac amor sui: h ille. De hac ps. Supbi ũque agebant vsq̃quaq;: a lege aũt tua nõ declinaui. Ubi de ea tria tanguntur.

Primum est vicium: ⁊ ideo ꝓpulsanda. ibi Superbi iniq̃ agebant.

Secundum est maximum: ⁊ ideo eradicanda: et vsquequaq;.

Tertium eius remediũ: ⁊ ideo regula seruanda qz a lege autẽ tua nõ declinaui.

Quod superbia sit .§.i.

peccatũ pz ex eo q̃ dicit ps. Supbi iniq̃ agebãt. s. supbiẽdo. Iniq̃tas aũt peccatũ ẽ. vñ ⁊ Jac. iij. dr. Supbis de⁹ resistit: ⁊ hoc iõ qz sibi contrarij sũt ꝓ pcz. Sz ꝺ ipo supbie vicio videnda sũt tria. Primo quid sit. Secũdo quãdo sit mortifer. Tertio qũo primũ. Et quãtũ ad ꝑmũ dic̃ Aug. in. xiij. de ciui. dei q̃ supbia ẽ puerse celsitudinis appetit⁹. Ubi ꝑmo notãdũ q̃ supbie peccatũ cõsistit in appetitu seu volũtate sicut ⁊ alia peccata nõ i estimatione q̃ ptinet ad rõnez: vñ qñ Grego. dic̃ in li. moral. q̃ supbia ẽ cũ qs estimat bona q̃ hz a se habere nõ a deo vel meritis suis estimat obtinuisse ⁊ huiusmodi: nõ sic ẽ intelligẽdũ tanq̃ i ipa estimatione cõsistat supbia ipa sed cõsistit i appetitu excellẽtie iordinato. Sz qz q̃ qs multuz appetit facile credit ex ipo appetitu nimio excellentie quẽ hz supbus ide inclinat de facili ad estimandũ de se vltra id quod ẽ. ita q̃ estimatio illa sequit appetitũ illũ inordinatũ. Secũdo ẽ cõsiderandũ q̃ qz appetitus supbi ẽ puersus seu inordinatus qz ꝺ regulã rõis: iõ vitiosus. Pro cui⁹ declaratõe ẽ dicendũ q̃ appetit⁹ i oi eo qꝺ appetit aut seq̃t regulã rõnis id. s. qꝺ rõ nãlis dictat: aut excedit ipaz: aut deficit ab ea ⁊ cũ seq̃tur regulã rõis ẽ act⁹ virtuosus: cũ aũt excedit vl deficit a regula rõnis est vitiosus. Exemplũ de appetitu scie qui de se est hõi naturalis. Si. n. quis appetat sciam ⁊ intẽdat ei fm q̃ ratio dictat: puta ad debitum finem ⁊ debito mõ: ptinet hoc ad virtutẽ studiositatis. Si vero excedit regulam rationis vt quia nõ intendit scie ꝓpter deum: vel quia q̃rit scire

Capitulum Primuz.

que non pertinent ad deum: z huiusmodi: ptinebit hoc ad vicium curiositatis. Si autē deficiat a regula rōnis vt qz nō vacat scīe vt debet ptinebit ad negligentie viciū. Sic ad ꝓposituz de supbia. Cū.n. consistat in appetitu excellentie z honoris que naturaliē homo desiderat: z rō huius ē quia homo naturaliē desiderat pfectionē boni qō cōsistit in quadā excellētia. Hanc excellētiaz pōt ꝙs tribus modis desiderare. Nā si hoc faciat fm regulā rōnis. s. ad debitū finem z debitis mediis: p tinebit ad virtutez magnanimitatis. Si deficiat a regula rōnis totaliter retrahens se ab ope magno z honore sibi ꝓportionato timore deficiēdi ptinet ad viciuz pusillanimitatis. Si aūt excedit regulā rōnis querēs honorē z excellentiā non ad debitū finem vel sibi in proportionatū: sed supra suā conditionez: ptinet ad viciuz supbie. Non.n. ē aliud supbia q̄ excedere mēsurā ꝓpriaz in excellentie appetitu. Unde supbus dicit quasi sup id qō est vadēs. Et qz nō est eadē mesura oīum: qō vir nō imputabit ad superbiā faciendo q̄dā mūltū honorabilia sic eps exercēdo auctoritatē epalē: alteri imputaret ad supbiā vt si sacerdos eadē agere vellet. Tho. se. se. q. clxij. z in questionibus de malo. Tertio sciendū q̄ materia huius viciꝰ p quā differt ab alijs ab alijs ē excellētia: sicut materia auaritie ē pecunia z materia luxurie est delectatio venerea. Et quāuis videat idem supbia cū inanigloria: ꝓpr qō aliqui doc. ponūt vtrūq; p vno: tamen fm Grego. in. xxxi. li. moral. z. b. Tho. se. se. vbi supra sunt diuersa z realiter distincta in hoc dā: qz superbie materia est ꝓpria excellētia: sed materia inanisgrozie est manifestatio ipius excellētie. Appetit.n. supbus excellētiam z honorem supra suā virtutē: sz vanagloriosus appetit inordinate q̄ manifestet alijs sua excellētia z qz ad excellentiam ptinet q̄ manifestet ꝙs alijs ideo quasi ūediate a supbia ꝓcedit inanisgloria vt prima filia seu cōsequēs ad eaz cōtinuo vt germana. Qō pulchre oñdit Origenes sup pentha. theuc. c. xix. vbi moraliter exponēs inebriationem Loth p filias ei⁹: dicit q̄ ille due filie maior z minor Loth q̄ secute eū in monte inebriauerūt z cū eo copulate filios genuerunt. s. Moab z Amon quoz descendentes inimici fuerunt populi dei. p hibitiq; in templū intrare in tertiā z quartaz generationē figurāt hec duo vicia: supbiam z inanē gloriā: q̄ ex mente oriunt viri iusti z sancti. Supbia.n. ait Aug. etiā bonis operibus insidiat vt pereant. Cū igit̄ q̄ mudi vicia deserit. s. cupiditatez z luxuriā tanq̄ ignē z sulphurē sodomā munda ne conuersationis cōsumentē: montēq; pfectōnis apprehendit: sequunt superbia z inanisgloria q̄ etiā non sibi cauētē dulcedine cōplacentie ipius honoris z laudis inebriant vt non discernat bonum a malo in opere fiendo. ex qnibus generant tanq̄ filij opera facta ex superbia z inanigloria: que quia illegitima z dei populo inimica nō possunt in templuz superne glorie intrare vel hominem introducere siue ipsa superbia sit corde siue locutione siue opere siue consuetudine perpetrata tanq̄ quattuor generationes eius. Quāuis autem superbia videat habere similitudinez cū magnanimitate in quantū vtrunq; tendit in magnū differt tamen ab ea plurimuz sicut virtus z viciū. Nam superbia tendit in magna querēdo excellētiam z honorē sed excessiue vt dictū est. Magnanimitas vero mediocriter que mediocritas nō attendit fm quantitatez eius in quod tēdit: qz tendit in maximū quantū fieri potest: sed attendit ista mediocritas in duobus. s. primo in ꝓportione sui ad magnū: qz tendit in magnū quod pōt sibi esse ꝓportionatū z conueniens: z ideo nullus pōt esse magnanimus nisi virtuosus. Secūdo attendit ista mediocritas in electione: qz. s. non tendit in magnū fm quid sicut sunt bona exteriora inter que magnum ꝓcipue ē honor: qō patet qz magnanimus non querit honorē tanq̄ finez voluntatis sue qz hoc nimis parum reputat sibi cū honor sit vanuz z transitoriū bonū: vnde non curat nec eligit honorari: sed fieri honore dignum fm q̄ honor est testimoniū virtutis. Superbus aūt in his duobus deficit a magnanimo. pmo qz excessiue z supra regulā rōnis. i. supra ꝓportionē sue virtutis honorē z excellētiā appetit. Secūdo qz honorez exteriorē eligit tanq̄ finem voluntatis sue de virtute cui debet honor nil curans. Tho. sup secūdo sniaz dis. xlij. Sic ergo supbi inique agunt qz pecant superbiēdo. Nec est cōtra qō repromittit seruantibus legem suam in premium dicens. Ponam te in superbiam populoruz. Sumitur enim ibi propzie superbia pro quadam excellentia super alios. Quantum ad secunduz notandum q̄ superbia secundum genus suum est mortiferum quando est fm rationis deliberationem. Ratio huius est: quia velle non subijci deo deliberate seu regulis eius ē mortale: quia hoc ē auerti a deo: quod ē precipuū i omni mortali: sz supbus hoc agit: ergo ꝛc. Signanter aūt dictū ē deliberate qz sicut oīa alia mortalia ex genere suo vt homicidiū: furtū: adulteriū: z huiusmōi: ppr imperfectionē: qz. s. ꝓueniunt iudiciū rōis z sunt preter rōnis consensum sunt venialia: ita z circa superbiaz accidit: qz. s. sunt aliqui motus supbie qui sunt venialia dum eis ratio non assentit: hec Tho. se. se. q. clxij. Unde z Thobias admonens filium dixit. Superbiam nunquam in tuo sensu aut verbo dominari permittas. Thobi. quarto. non dixit tangi vel stimulari sed dñari quod importat rationis consensum. Ostendit idem auctē ps. dicentis in persona domini ps. ioo. Nō habitabit in medio domus mee qui facit superbiam.

z supbia dicitur a magnanimo in duobz.

z supbie vitiū ē mortiferū.

¶ Superbia ē grauissimū oīm peccatorum. & pbatur rōnes.

¶ Superbia dū pōt cōsiderari.

¶ Superbia ē radix oīm vitiorum

Nullus aūt excludit a domo dei siue militantis siue triūphantis ecclesie nisi ppī mortale: sz hoc agit superbia fm dictū Augu. & tc. dicit etiā dōs p ppheta. Detestor ego oēm superbiā: qō nō fit nisi ppī mortale. Ad qō etiā facit dictū Gzego. i xiij. moral. dicētis. Euidētissimū signū reprobo rūē superbia sicut electorū est humilitas: sz nullius fit reprobus nisi ppī mortale & tc. Sciēdū tamē q superbia duplicit pōt cōsiderari fm Tho. vbi supra. Uno mō fm q habet quādā redūdantiā in oīa vicia. Omnia. n. peccata possūt oriri ex superbia duplici rōne. Uno mō p se i quātū. s. alia peccata ordinant ad finē superbie q est appetitus inordinatus propie excellētie ad qō pōt ordinari illud qō qs inordinate appetit. Alio mō indirecte & quasi p accidēs. s. remouēdo ppbēs vt timorē & reuerētiā ad deū in quātū. s. p superbiā contēnit homo diuinā legē p quā ppbēt a peccato: & sic superbia ē vicium quasi generale: & habz quandaz generalitatē sup oīa vicia. Ad hāc tñ generalitatē superbie ptinet q oīa vicia possūt ex ea oriri ñ q semp oīa ex ea orianť. nā & si possit qs trāsgredi qōcunqz pceptū ex cōtēptu qō ptineret ad superbiā: nō tñ semp ex cōtēptu trāsgredit: sed aliquādo ex passione vel ignorantia & huiusmodi. Alio mō pōt cōsiderari superbia fm spēm. ppriaz quā hz ex rōne ppriī obiecti: sic superbia ē spāle peccatū. Est. n. appetitus inordinatus pprie excellētie. Et quāuis qdā cōnumerēt inť capitalia vicia in quātū ex ea multa genera peccatorū oriuntur. Gzeg. tamē quē sequit. b. Tho. se. se. q. cxxxij ponit eā matrē & radicē capitaliū dicēs. xxxi. moral. Radix ąppe cūcti mali ē superbia: pme autē huius soboles septē numerū pncipalia vitia ō hac virulēta radice pferunt inanis gloria: inuidia: ira tristicia: auaritia: vētris ingluuies: & luxuria. Quā tñ ad tertiū. s. q ē pmū peccatū: pz ex hoc qō dicitur Eccle. x. Initiū oīs peccati superbia: & Thob. iiij. Ab ipa. s. superbia sumpsit initiū oīs pditio: & Isidorus dicit q sicut superbia ē origo omniū criminū: ira & ruina oīum virtutū: pz hoc: q primū peccatū luciferi fuit superbia: vñ de eo dicit Isa. xiiij. Detracta ē ad inferos superbia tua. Et simīliter primū peccatū Ade & Eue fuit superbia: vt infra declarabit. Q. aūt aliqua peccata etiam dicant pma: vt cupiditas: apostasia: & inuidia: hoc nō ē simplicit vt superbia: sz fm qd. i. fm aliquē respectū. Nā cupiditas dicit pma seu pmū peccatorū fm illud. i. Thi. vi. Radix oīum malorū est cupiditas qō ē verū ex pte cōuersionis eo q cōuersio inordinata ad cōmutabile bonū ē cā omniū peccatorū. Sz superbia ē cā ex pte auersionis a deo pus aūt ē auerti ab incōmutabili bono q cōuerti ad cōmutabile bonū: & ideo superbia est por cupiditate: & cā eius Apostasia. i. recedere a mādatis dei & volūtate dicit cā omniū peccatorū fm illud Ecc. x. Initiū peccati hois apostatare a deo: sed hoc intelligit prioritate executionis nō prioritate intētionis: ita q pōritate executionis ē apostasia a deo: q est volūtas nō subijciendi se voluntati diuine: sed priōritate intētionis est primus superbia: q ē volūtas pfidēdi. Tho. pma scōe. q. lxxxii ij. Inuidia dicit inicium oīuz malorū. s. in humano genere inuidia. s. diaboli pus tñ in ipo fuit superbia. Sap. ij. Inuidia diaboli mors intrauit i orbē terraz. Ex superbia. n. diaboli secutū est odiuz ipius ad deū iuste puniente & resistentē superbie sue: & inuidia ad hominē & multa alia. Tho. in iij. cōtra gentiles. c. cvij.

Quantū ad secūdū. §. II

principale. superbia ostēdit ee maximū peccatorū cū dicit ps. vsquequaqz. i. maxime inique agebāt superbi: vñ glo. ibi dicit maximū peccatū in hoie ē superbia. Et ad idē facit qō dicit glo. sup illō ps. Et mundabor a delicto maximo: hoc ē a delicto superbie: qō ē vltimū recedētibus ad deū: & pmū recedētibus a deo. Isidorus etiā in li. de summo bono dicit. Omni vicio deteriorē scito ee superbiā seu ppter qō a sūmis psonis vel a pmis assumit seu ppter qō ex bonis oritť. Q. aūt superbia sit grauissimū omniū peccatorū octo rōnibus pbať. s. rōne auersionis: operationis: pmissionis: vitationis: oppositionis: assimilatōis: adhesionis: & inuariationis. Et pmo rōne auersionis ppbať sic. In peccato mortali arrēdunt duo. s. auersio ab incōmutabili bono: & cōuersio ad cōmutabile bonuz sz aūt ex pte cōuersionis ad cōmutabile bonū superbia nō sit grauissimū peccatorū eo q excellētia quā superbus inordinate appetit nō hz maximā repugnātiā ad bonū virtutis: tñ ex pte auersionis superbia hz maximā grauitatē cui' rō ē: q in aliis peccatis hō auertit a deo vl ppī ignorātiā: vl ppī infirmitatē aliquā vl ppī pcupiscētiā alicui' alteri' boni: sz p superbiā auertit a deo ex hoc ipo q ñ vult subijci deo: & ei' pceptis ppīea Jac. iij. dr. Deo' superbis resistit pterea q̄to pccm magis auertit a deo tāto ē maius: sz pccm ex pteptu qō ē superbia magis auertit a deo q pccm ex ignorātia i potētia vl cōcupiscētia: & superbia ē maius. Cōtēnit. n. deū superbo eo q nō vult subijci ei & pceptis eius. Secūdo p bať superbiā ee maximū peccatū rōne ptātis sic. Illud qō omnib' peccatis grauitatē donat & causat ē grauius alijs p regulā illā Az. Propi quod vnūqōqz & illud magis. Si. n. qcunqz sūt calida sūt calida in quātū pticipāt naturā ignis: q pma xime ignis est calidus: sz superbia facit hoc. Naz vnū quodqz peccatū ē grauius si fiat ex superbia q si ex ignorantia vel infirmitate etiam si sit peccatum infidelitatis quod grauius redditur ex cōtemptu superbie: ergo ipm est maximum fm q

poteſt illud exponi. ꝑs. Superbia eorum qui te oderũt. ſ. deũ vt puniẽtẽ ꝛ ꝓhibẽtẽ cõſecutionez ſuoꝝ maloꝝ deſideriorꝝ aſcẽdit ſemp. ſ. ſup alia vicia. Tertio ꝓbat idẽ rõe pmiſſionis ſic. Apud deũ ꝛ apud mũdũ pmittit minus malũ vt euitet vel extirpet maius: ſicut ꝛ medicus ſapiẽs i remediũ maioris morbi patit infirmũ in leuiorẽ morbũ incidẽ: ꝛ deus pmittebat in veteri lege libellũ dari repudij vt vitaret vxoricidiũ: ꝛ lege humane pmittit mẽtriciũ ne ſequat adulteriũ: qꝛ grauiora ſũt huiuſmõi. Sed in remediũ peccati ſuperbie pmittit deus hominẽ ruere in peccata grauia ꝛ turpia. Tho. vbi ſupra: vnde Iſidorus in li. de ſũmo bono dicit. Qui detinet ſuperbia ꝛ nõ ſentit labi in carnis luxuriã vt ꝑ hãc humiliatus cõfuſione exurgat: idẽ Grego. in moral. tractãs illud Job. xij. Qui. ſ. deus diſſoluit baltheũ regũ. i. pmittit frãgi caſtitate ſanctorꝝ: vt. ſ. recognoſcant ſuperbiã. Exemplũ in vita patrũ de vno q̃ cum ex magna puritate ꝛ ſcitate paſceret ab ãgelo lapſ⁹ in ſuperbiã ita fuit deuictus ſtimulo carnis q̃ dereliꝯto heremo ibat ad ſeculũ ad iplẽdũ cõcupiſcẽtiã ſuã ſed in via hoſpitatus apud duos germanos religioſos: dũ ad eoꝝ inſtatiã eos inſtrueret in ſe reuerſus pñiam egit. Quarto ꝓbat idẽ rõe facilioris vitationis ſic. Peccatũ tanto ẽ grauius q̃to facilius põt vitari ꝛ nõ vitat. Sed peccatuꝫ ſuperbie facilius põt vitari alijs peccatis. ſ. ipo cognito q̃ ſi nõ vitet grau⁹ erit. Signant aũt dictũ eſt ipo cognito. Nã mot⁹ ſuperbie occulte ſubrepẽs anteq̃ deꝑhẽdat ꝑ iudiciũ rõnis nõ habet maximã grauitatẽ: ꝛ difficulẽ tales mot⁹ vitant ꝓpter eoꝝ lætitiã: vnde in ꝑs. In via hac qua ambulabam. ſ. bonoꝝ operũ abſcõderunt ſuperbi laqueũ mihi: ſed deꝑhenſi ꝑ rõnẽ facilẽ vitant: ꝛ hoc ex triplici cõſideratione. Primo ex cõſideratione i firmitatis ꝓprie ſm illud Eccle. x. Quid ſuperbis terra ꝛ cinis. Secũdo ex cõſideratõe magnitudinis diuine. Job. xv. Quid tumet. i. ſuperbit contra deũ ſpũs tuus. Tertio ex cõſideratõe puritatis bonoꝝ noſtroꝝ. Nã quo ad bona nature vel fortune dicit Iſa. xl. Omis caro fenũ ꝛ omis gloria eius q̃ſi flos feni. Quo ad ſpũalia dicit Iſa. lxvij. Oẽs iuſticie veſtre quaſi pãnus mẽſtruate. Cum ergo ex huiuſmõi cõſideratione ſuperbia cõperta de facili poſſit vitari ſi nõ fit erit grauiſſimũ. Tho. vbi ſupra. Quinto ꝓbatur idẽ rõne oppoſitionis ſic Illud ẽ grauiſſimũ ꝛ maximũ peccatũ q̃ maxime opponit ſe deo: ſz ſuperbia ẽ huiuſmõi: q̃ ꝛc. Nã boetius dicit q̃ cũ omnia vicia fugiãt a deo ſola ſuperbia opponit ſe deo: ſicut fecerũt deſcendentes ex Noe neroth cũ ſuis: cũ voluerũt edificare turrim pertingẽtẽ vſq; ad celũ: ut ſi forte iundaret diluuiũ poſſent ſe a deo defendẽ in illa turri ꝛ nõ ſubmergi: ſz deus cõfudit ſuperbiã eoꝝ q̃ cõmoniti per angelos noluerũt deſiſtere: confuſe ſunt ibi ꝛ diuerſificate lingue eoꝝ ut nõ poſſent ſe mutuo itelligere ꝛ ſic oportuit eos dimittere inchoata: vñ ꝛ ipa Sapia ait. Superboꝝ ꝛ ſublimiũ colla ꝓpria virtute calcauit: cõfundẽdo ꝛ cõculdando eos multiplicitẽ. Sexto ꝓbat rõne firmioris adheſionis ſic. Quãto peccatũ firmius ẽ ꝛ minus ſeperabile tãto ẽ grauius: ſz ſuperbia ẽ huiuſmõi q̃ ꝛc. Quod ꝓbat multiplicit. Nam ſi ſeparet anima ſenſibilis ab homine nũq̃d erit cõ cupiſcẽtia oculoꝝ in homine: certe nõ: ꝛ tñ eſſet ſuperbia. Itẽ quãtũ ad peccatũ ire. Nã ꝛ tollat vt nõ fiat alicui iniuria nũq̃d iſtud erit appetibile qõ ẽ vindicta: cõſtat q̃ nõ: ꝛ per ablationẽ iurie remouebit vindicta: ꝛ tñ erit ſuperbia. i. appetitus inordinatus excellẽtie. Itẽ cũ motiuũ inuidie ſit odiũ aliene felicitatis: ſi ſit vnus homo ſolus in mundo: nunq̃d erit triſticia aliene felicitatis certe nõ: ꝛ tñ poterit eſſe ſuꝑbia. Superbia igit quia min⁹ ſepabile rõne iã dicta: iõ grauiſſimuꝫ Septio rõne aſſimilationis ſic. Sicut maior virtus ẽ illa que nos magis aſſimulat xꝑo: ita ꝛ mai⁹ ẽ viciũ illud qõ magis nos aſſimilat diabolo: ſed ſuꝑbia ẽ huiuſmõi vñ dicit Job. xli. de diabolo. Ipe ẽ rex ſup oẽs filios ſuꝑbie q̃ ꝛc. Octauo rõne iuriationis ſic. Illud ẽ grauiſſimũ ꝛ maximũ peccatũ qõ maxime iuriat deo ꝛ auertit ꝛ derogat deo ſed ſuꝑbia ẽ huiuſmõi q̃ ꝛc. qõ ꝓz ꝑ aliã diſcurrendo. Nã ꝑ blaſſemiã hõ iniuriat bonitati diuine: qꝛ eſt peccatũ in ſpm ſanctũ: per mẽdacium iniuriat homo veritati diuine: ſz per ſuperbiã iniuriat excellentiſſime maieſtati diuine: qõ patet qꝛ ſuꝑbire ẽ quaſi ſuper ſtatũ hominis ire hoc ẽ quaſi quandã equalitatẽ dei appetẽ: ꝛ ſic i iuriari maieſtati diuie. hec Alex. ſecũda parte. q. xxxviij. Rainerius. Cũ q̃ ſuꝑbia ſit maximũ iõ ꝺ teſtãda ꝛ euitanda: ꝛ remedium ad hoc notatur in ſe. §.

Quãtuꝫ ad tertiũ. §. III.

ꝓncipale. ſ. de medio. hoc ẽ qõ ait ꝑs. Ā lege aũt tua nõ declinaui: quaſi dicat. Superbi iõ inique agũt ſuꝑbiẽdo qꝛ declinãt a lege tua nolẽtes ſbij ci ei. Ego autem non declinaui ab ea ſed ſubijcio me ei ſeruans eam: ꝛ ſic vito ſuperbiã. Sic ergo qui vult vitare ſuperbiam non declinet. ꝛ nõ recedat a lege dei eterna per affectum: que eſt voluntas ſua ordinans cuncta ad fines ſuos ſubijciens ſe voluntati ſue. Qui enim eſſe vult vt deus ait Augu. ſuper pſal. viij. ſcilicet facere voluntatem ſuam non dei. peruerſe vult ſimilis eſſe deo ſicut diabolus ꝛ primus homo qui noluit diuino teneri precepto. Item non declinet a lege naturali per effectum que docet inferiorem ſubijci ſuperiori permaxime ꝛ ei nõ velle equari: vnde dixit Anthiochus: ꝛſi peſſim⁹ tñ inſtictu nãli ductus. Juſtũ eſt hominẽ ſubditum eſſe deo: ꝛ non

paria ſentire de eo. ij. Machab. viij. Dez etiam hominē vilē ſe reputare cū clare videat ſe eē vermē z cinerē: Unde Michee. vi. Humiliatio tua in medio tui. Itē nō declinet a lege diuinali ſcripture p intellectū frequēt meditando ruinas ſuporū q̄ ibi referunt: vñ ab ea ſibi caueat ne ſimilia patiat. Hinc virgo beatiſſima in cātic. Luc. i. diſpſit ſupbos mēte cordis ſui. i. eos q̄ ſunt ſupbi nō pmo motu ſz mēte. i. deliberatione cordis ſui i. volūtate ipoꝝ ſupboꝝ ſic exponit dñs Jo. dñici ſup Magnificat: vel ſic vt referat illud ſui ad deū. z ē ſenſus deus diſpſit ſupbos: nō ſnia cōmi natoria: vel ad tēpus ſicut aliquos peccatores: ſz mente cordis ſui. i. deliberatōe ſue volūtat imutabilis vel ſic: diſperſit ſupbos in mēte z volūtate: vt vbi prius erāt vniti cū deo z pximis z in ſe ipis ſint p ſuperbiā in ptes diuiſi z ſcpati a deo z angelis ſuis bonis: z in ſe in diuerſa vicia diſtracti: ſicut patet de ſupbia luciferi hominis primi: z Nabuchodonoſor q̄ fuerūt diſperſi. Lucifer ō celo in infernū z hincinde p aera: homo de padiſo in mūdum p diuerſos ritus ydiomata z loca. Nabuchodonoſor de regno in deſertū cū diuerſis feris: omnes mēte diſperſi z ītellectu z affectu vñ Grego. in moral. Cōſideret hō elatus q̄d i terra mereat ſi angelus p̄latus in celo ꝓſternit: ō peni. diſ. ij. ꝓncipiū. De ruina luciferi ſcribit Luc. x. vbi xp̄us dixit diſcipulis ſuis admonēs eos cauē ſibi a ſuperbia. Uidebaz ſathanā ſicut fulgur de celo cadentē: z p qō viciuz ceciderit oſtēdit Jſa. vicēs. xiiij. ca. Quomō cecidiſti lucifer de celo z̄ē q̄ dicebas in corde tuo: in celū aſcendā z̄ē. ſimilis ero altiſſimo: qō dicere. ſ. deliberate cogitationis z affectionis fuiſſe ſupbiā oñdit ſubdēs detracta eſt ad inferos ſupbia tua: vbi dicit Augu. de queſtionibus veteris teſtamēti q̄ diabolus elatōe in flatus voluit eſſe vt deus abſolute. ſ. in nullo ſub eē. Pro declaratione ſciēdū q̄ triplex ē equalitas ſeu ſimilitudo: vna omnimode eq̄parative: alia eminētie: tertia ē excellētie in cōſeruatione glorie vtute ſua nature. Prima equalitas vl ſimilitudo ē in ꝓſonis diuinis: vnde Ambro. tractās illō ꝑs Deus q̄s ſimilis erit tibi dicit vtiq̄ filius q̄ ē imago patris. Hāc equalitatē ſeu ſimilitudinē licet q̄dā dicāt angelū appetiſſe. ſ. eſſe vt deus: qz q̄uis hoc ſit impoſſibile: tñ vt dicit Augu. hoc habet ceca ambitio vt ſemp plus ꝓſumat q̄ poſſit. Sz hoc oīno eē impoſſibile q̄ iſto mō appetierit dei ſimilitudinem ſm oīmodā eq̄parantiā ꝓbat triplici rōne. Prima ē qz quāuis q̄s poſſit plus deſiderare q̄ poſſit habere: non tñ pōt plus velle q̄ poſſit eſtimare: qz intellectū voluntas ſequit non excedit: hoc aūt nō poterat angelus eſtimare. Secūda rō ē qz certiſſimū eſt creaturā non poſſe ad equari creatori: nec etiā ipaz naturā humanaz q̄ erat in xp̄o. Unde Jſa. xl. dicit. Cui ſimilē feciſti eū: hoc autē ſciuit angelus cū haberet intellectuz ꝓſpicaciſſimū: ergo hoc nō appetijt. Tertia rō ē ex parte angeli qz impoſſibile ē q̄ angelus appetat aliquod bonū quo exiſtente iā ipe idē nō eſſz Nulla. n. natura q̄ eſt inferioris gradus appetere pōt ſupioris nature gradū ſine ſui ipius corruptione: q̄ nō cadit in intellectu nec p cōſequēs in appetitu: ſicut canis nō appetit eē leo: qz ſi trāſferretur in gradu ſupioris nature iā nō eſſet. Secūda equalitas ē penitētie. ſ. in nō ſubeſſe alicui ſz p̄eē omnibus angelis z cunctis inferioribus: quod eſt ꝓpriū dei. Et quātū ad hoc licet angelus potuerit appetere omnibus p̄eſſe angelis z creaturis inferioribus. non tamē potuit appetere q̄ abſolute non eſſet ſub deo. Et hoc ꝓpter tres rōnes. Prima quia eſt hoc impoſſibile angelum z omnem creaturā nō eē ſubiectā creatori: nec. n. hoc cadere potuit in eius apprehenſione quaſi poſſibile. Secunda rō eſt quia ipe angelus deſineret eſſe ſi totalit deo ſubiectus non eſſet. Tertia ratio eſt qz tota eius pfectio ē eſſe ſub deo: qz totuz bonū angeli eſt i hoc q̄. ſ. deo ſubeſt: ſicut tota claritas aeris ē ex hoc q̄ ſubijcit radijs ſolis. Tertia equalitas eminētie ſeu excellentie eſt habere beatitudinem ex nullo merito ſuo vel alieno: z hec eſt eminentia quā appetijt angelus cū dixit: ſimilis ero altiſſimo. Fuit ergo peccatū ſuperbie ſue in hoc q̄ ad conſequendā ſupnalē beatitudinē ſuā q̄ in plena dei viſione conſiſtit non ſe erexit in deum tanq̄ in finalem perfectionem ex eius gratia deſiderans cum alijs ſanctis: ſed eū ꝓſequi voluit p virtutem ſue nature: non tamen ſine deo in natura operante: ſed ſine deo gratiam conferente. Et quia habere finalez beatitudinem per virtutem ſue nature omnino abſq̄ gratia alicuius ſuperioris eſt ꝓpriū dei: manifeſtū eſt q̄ quantū ad hoc appetijt angelus dei equalitatez. Unde quātum ad hoc appetijt etiā deo non ſubijci: vt. ſ. eā gratia ſupza ſue nature virtutem indigeret: hec Tho. ſecūdo ſniaꝝ diſ. v. Et prima parte. q. lxij Non ſolum autem in lucifero fuit ſuperbia: ſed etiam in alijs angelis qui ceciderunt cum eo: vñ dicitur Apoc. q̄ draco cauda ſua id eſt exemplo traxit tertiā ptē ſtellaꝝ. i. angeloꝝ i terrā. ſ. infernalē. Sed qz incertus ē nobis numerus angeloꝝ q̄ ceciderūt: ponit ibi numerus determinat aliq̄ mō. i. tertia ps p indeterminato. Quo aūt alij angeli peccauerunt exēplo primi dat tale exemplum. Sicut miles ordinatus ſub rege z ſub duce exercitus habet bonam voluntatem ſequens voluntatem ducis dirigentis voluntatem ſuam in regē z malam: ſequens voluntatem ducis contra voluntatem regis: ſic quidam de inferioribus angeli ſequentes voluntatez primi angeli cōtra volūtatē dei peccauerunt: alij diſſentientes a voluntate primi angeli peccantis: z ſequentes voluntatem

p de cuaſtro ruyna.

p ſi Rhodo tria eſt.

¶ Superbia fuit primum peccatum primorum parentum.
¶ Similitudo dei triplex.

Capitulum Primum.

diuinam deo inobiliter adheserūt: vnde Job. iiij Ecce q̄ seruiunt ei. s. deo nō sūt stabiles. s. in bene ē gratie: q̄ ad malos. Et in angelis suis. i. a se creatis inuenit prauitatē. s. superbie. Angelis dic̄ in p'sali. Si dispsit supbos mēte cordis sui p aerem caliginosum: vbi hinc ide habitant. Multa autē magna ⁊ mirabilia dicūtur i lege diuina. i. in scriptura ò angeli p̄mi excellentia p maxime. Ezech. xxviij. Tu signaculum similitudinis ⁊c. Dr̄ ät tam mira inquit Greg. illa exponēs. xxxij. moral': iccirco ò eo scribūtur vt homini ostēdatur q̄d ipse si supbiat de elationis sue culpa passurus sit: si ferendo illi parcere noluit quez creādo in tāta gl'ia claritatis eleuauit de peni. dis. ij. c. fi.

De superbia . §. IIII.

primorum parētum dic̄. Aug. ad Horosiū. Hō elat' supbia suasioni serpētis obediēs dei mandata cō tempsit. s. de non p̄medēdo de ligno scie bōi ⁊ mali. Supbia ergo p̄cessit appetitū scie boni ⁊ mali: ⁊ vitium gule: sz secuta ē suasionem serpētis. Fuit ät supbia p̄mi hois i hoc q̄ apetijt in moderate similitudinē dei q̄tū ad sciam boni ⁊ mali p̄nci paliter. Secūdario ät appetijt silitudinē dei quātum ad potentiam: vt. s. vtute nāe ꝑpe oparetur ad beatitudinē ꝓsequēdā. Pro quor̄ declaratōe sciēdū q̄ silitudo dei ē triplex. s. eē notitie ⁊ potentie. Prima silitudo. s. in eē fuit impssa hoīi a p̄nci pio: scōm illud Gen. p̄mo. Fecit deus hominē ad imaginē ⁊ silitudinem suam: ⁊ āgelo vnde Ezec. xxviij. Tu signaculum similitudinis. Scōa ē similitudo notitie seu scie: ⁊ hāc silitudinē angelus accepit i sua creatione: vñ subdit i auctoritate Ezech. p̄dicta. Plen' sapiētia. Sz hō hāc similitudinem i sui creatōe nō accepit i actu sz i potētia solū. Tēr tia ē potētia: silitudo. s. opandi aliq̄d quo ad beatitudinē p se pueniret. Angelus igit ⁊ hō non peccauit appetendo p̄mā silitudinē. s. nature. Peccauit ät hō in appetēdo scōa silitudinem p̄ncipaliter s. sciam boni ⁊ mali: sicut ꝓpēs ei suggessit: vt. s. p vtutem nature, ꝓprie sciret vl' p se ipsum cognosceret quid sibi boni uel mali futur̄ cēt. Secūdario appetijt diuinā silitudinē q̄ ad potētiam vt. s. vtute, ꝓprie nāe oparetur ad beatitudinē ꝓsequendā vnde Aug. de vera religione dicit: q̄ magis voluit sua potentia frui q̄ dei. Notādum ät q̄ pctm̄ p̄morum parētum. s. superbia non fuit simplr grauius alijs pctis hoīum: qō pz q̄ maior ē supbia q̄ quis deū negat: vl' blasfemat uel odit q̄ superbia q̄ ds inordiate appetit diuinā silitudinem q̄lis fuit supbia p̄ior̄ parētum. Sz fuit grauius illud pctm̄ ceteris fm q̄d. i. fm aliquē modū. i. fm ꝓditionē ꝓsonar̄ peccātium. Pctm̄. n. illud hz maximā grauitatē ꝓpter pfectionē status eor̄: quia erāt i pfectissio ⁊ sūmo statu: ⁊ ex hoc grauissime peccauerūt. Tho. scōa scōe ⁊ sup scō sniar̄. Et

¶ pctm̄ agnuat' ex gl'ia ꝑ.

q̄uis ambo eq̄liter peccauerint. i. in genere: q̄ ābo supbierūt: compando ad inuicem pctm̄ eorū hñt se sicut excedētia ⁊ excessa. Supbia mulieris fuit grauius triplici rōne. s. elationis: suggestionis ⁊ inclinatiōis. Primo rōe elationis q̄ maior fuit elatio mulieris credētis suasioni serpētis q̄ viri non credētis. Secūdo rōe suggestionis: q̄ mulier non soluz peccauit sz ēt viro pctm̄ suggessit: vñ peccauit in deū ⁊ in ꝓximum. Tertio rōe inclinatōnis pctm̄. n. viri ex hoc diminutū ē. q̄ ꝓsensit i pctm̄ amicabili quadam benivolētia q̄ plerunq̄ fit vt offendatur deus ne ex amico quis fiat ūmic'. Sz ex alia pte pctm̄ supbie. Adde fuit grauius triplici alia rōne. Primo ꝓpter maiorē ingratitudinē magis. n. fuit ingratus Adam eo q̄ plus erat mēte spūali p̄ditus ꝓpter magnitudinē scie sibi date Scōo propter maiorem rebellionē. Maior. n. fuit iobedientia Ade eo q̄ ꝑceptum primo fuit sibi datum: extinde Eue p euz. Tertio propē maioris damni incursionem. Nā maius dānum secutū est ex pctō Ade q̄ Eue. Nam q̄ in adā erat humanuz genus vtualiter seu seminaliter ut in principio actiuo: ió ex pctō ipsius corruptum ē ⁊ trāsfusuz pctm̄ in humanum genus ñ ät ex pctō Eue. Naz si sola peccasset nō fuissz humanū genus infectum Alex. in. ij. pte ⁊ Tho.

¶ supbia p̄mor̄ parentum fuit triplex.

¶ supbia aut fuit grauior eue. rone tri.

Pene autem secu. §. V.

¶ Ex supbia p̄mor̄ parentum pene multiplices fuit subsecute.

te ex illa supbia que cā fuit trangressionis diuini mādati sunt multiplices. Et p̄mo quo ad totū genus humanum ē triplex. Et p̄ma q̄dē infectio animaruz cū corpoūb' ifūditur. s. pctō originali: ꝓpter qō nisi purificētur: dei visione ⁊ glia ꝑpetuo p uantur. Secūdū ē q̄ ex illo originali ēt purgato remanent anime vulnerate: ignorātia: malitia: cō cupiscentia: ⁊ difficultate ad bonū. Tertiū ē quia ex illo oēs fuit subditi morti corpali: ⁊ oibus penalitatibus quas sustinemus: famis: sitis: estus ⁊ frigoris: innumerabiliū infirmatum corporis vnde apls ad Ro. v. Per vnū hoiez pctm̄. s. originale itrauit in mūdū: ⁊ p pctm̄ mōs. Quāuis. n. Eua p'sup biendo peccauerit ꝓpter qō dicitur Ecc. xv. A muliere initiū factum ē peccati: ⁊ p eam oēs morimur: tñ quia mulier nō fuit vniuersale p̄ncipiū totius humane nāe: q̄ in tota humana nā fuit in Eua sed in adam. s. ut in p̄ncipio actiuo seu pfectiuo: ió totū pctm̄ fuit i Adā ꝓsumatū q̄n mulieri consensit. Si n. Adam non ꝓsensisset peccāti mulieri: paruuli descēdentes ab eis non ꝓfissent peccatum originale nec p ꝓpñs mortem necessario incurrissent. herueus. Et ideo signanter apls dixit per vnum hoiem. s. Adam. Et q̄uis illa die qua peccauerunt primi parentes non fuerint mortui actu: tamen fuerunt ūmediate morti corpis obnoxij. Et sic intelligitur illud eis a domino dictum. In quacunq̄ die cōmederitis exeo morte morie

¶ paup infectio ē ex pcto p̄mo ꝑ pcreud.

.o.

mini. Gañ.ij.i. morti eritis obnoxij. scom Tho. z Aug.

Secunda pena. §. VI.

inflicta cõiter pmis parẽtib⁹ ex superbia ẽ triplex Prima ẽ gratie z oiuz vtutum amissio vñ Aug. Princeps vitioz dum vidit Adam ex limo terre ad imaginem eius factum puditicia ornatũ: tem pantia cõpositum: charitate splẽdidum illos pri mos parẽtes illis donis ac tãtis bonis spoliauit: pariterqz pemit. s. spualiter priuando gratia de peni. di. ij. c. Princeps. Et hoc inuitur cũ dictum fuit a deo. Ecce Adam factus ẽ quasi vnus ex no bis sciẽs bonum z malũ. Et ẽ locutõ sãcte trinita tis z iõ dicit quasi vn⁹ ex nobis. s. psonis diuinis: z sũt vba increpantis quasi dicẽt: ad hoc factus e rat ut bñficio gratie dei eẽt sicut deus p adoptio nem sed p supbiam z inobediẽtiã miser hõ perdi dit z factus ẽ silis bestijs: vnde fecit ei de⁹ tunicas pelliceas: ut se cognoscerẽt: vel sunt verba deterrẽ tis tam eos q̃ ceteros hoies a vitio supbie secũdũ Aug. quasi diceret. Ecce quõ punitur supbia ho minis. Secũda pena inflicta vtriqz fuit rebellio carnis seu sensualitatis ad spm̃: que primo appa ruit i mẽbris genitalibus. vnde Aug. in li. de ciui ta. dei dicit q̃ senserũt motum carnis sue. i. stimu los carnis ꝓpter qõ erubescẽtes adinuicẽ fecerũt sibi pizomata de folijs. i. coopiñta vt serabolas z sic secuta ẽ recognitio vẽcũdie vel concupiscen tie. vnde dicitur Gen̄. iij. Et apti sũt oculi eorum vnde Aug. sup Gen̄. Nõ ẽ credẽdum q̃ primi pa rentes eẽnt ꝓducti clausis oculis ꝓpue cum de muliere dicatur q̃ vidit lignũ qõ eẽt pulchrum visu. Sed apti oculi sũt ad aliq̃d intuẽdum z co gitandũ qõ nũq̃ ante aduerterãt. i. adinuicem se concupiscẽdum: qõ añ nõ fuerat. Spualiꝫ aũt ap ti sũt oculi eoꝝ: vnus. s. difficultatis in bono ali⁹ facilitatis in malo: uel ad malum aperti sũt. i. co gnouerũt vtrũqz in eis.

Tertia pena est. §. VII.

exclusio residentie de loco taz ameno. Nam post pctm̃ exclusus ẽ eadem die de paradiso. Dicit. n. Gen̄. iij. Emisit eũ dñs de padiso voluptatis: vnd Greg⁹. Quid padiso iocũdius: quid celo securius z tñ homo de padiso: z angelus de celo peccãdo cecidit. Idẽ Adam prim⁹ hõ ꝓ peccato de padi so eiectus ẽ hoc ẽ nobilitatem dei a se eiecit: nobi litate loci priuatur: di. iij. Quelibet. Hic loc⁹ pa radisi q̃uis nũc non defuiat homini ad vsũ quia iaccessibilis ẽ: tñ fuit ei ad documẽtum prio q̃dẽ dum cognoscit se ꝓpter pctm̃ illo fuisse priuatuz. Secũdo quia p ea que corporaliter in illo padiso sunt ĩstruitur spiritualiter de his que pertinẽt ad paradisum celestẽ que ꝑparatur nobis aditus p xp̃m. Tho. scõa secũde. q. clxij. Et ne homo po sit ad placitum suum illuc redire posita sũt ibi i pedimenta. s. cherub gladius flame⁹ atqz vsatilis ad custodiendã viã ligni vite. Gen̄. iij. Hoc ãt sic intelligit sm̃ litterã. Locus. n. illius ꝑadisi vidꝫ eẽ inaccessibilis ꝑcipue ꝓpter vehemtia estus i lo cis intermedijs ex ꝓpinquitate solis: z hoc signifi catur p flameum gladiũ qui vsatilis dicit ꝓpter ꝓportionatem motus circularis huiusmõi estũ cau santis. z sit p cherubin quia p ãgelicũ ministeriũ creditur ibi eẽ aliqua ignea custodia. Th. vbi su pra post Aug. Spualiter ãt duplex reatus qui p pctm̃ incurritur: designatur. Primus ẽ amissionis glie que consistit i visione dei. i. plena cognitione z iõ collocatur ante padisũ cherub: qui interpreta tur plenitudo scie qui excludat ab ipsa visione: se cũdus reatus seu pena ẽ ignis gehẽne: z iõ põitur gladius flameus. Nam p gladiũ vltio diuine iu stitie designatur: qui z dicit vsatilis. i. ex vtraqz p te incidens qz aiam z corp⁹ cruciabit. Designant ẽt ista tria per que quis ex pctis redit ad deum. s. p cherubin. i. p sciam z cognitionem dei: p ignez dilectionis: p gladium vsatilẽ. i. tollerantie passio nem: secundum magistrum in. ij. sententiarum.

Viro quoqz pre. §. VIII

cipue fuit inflicta triplex pena ex pte corporis. Prima fuit terre sterelitatis cũ dictum fuit. Ma ledicta terra in ope tuo. Et expõitur multis mo dis: videlicet terra nõ gratis pascet te sic fecisz in statu innocẽtie: sz nec semp ex equo rñdebit labori bus tuis: qz aliqñ multũ laborar z paz vel nihil recolligit: quod ẽ in penam: z sic maledicitur ira nõ in se sz in ope inq̃tum pũitur homo ex terra nõ pticipiẽs fructũ quẽ deberet sm̃ laborem suũ Uel si maledicta terra. i. peccasti ꝓpter vxorem q̃ tibi debuit eẽ subiecta: iõ z maledicta erit terra subdita tibi nõ respondẽs ad desiderium tuũ. Et qz peccasti p mulierem q̃ tibi debuit eẽ in adiuto rium: iõ z terra que tibi eẽ debuit i seruitiuz erit maledicta: qz in tediũ z laborẽ: vel ꝓpterea terra maledicitur nõ Adam ad terrẽdũ hoies ne simi lia faciẽtes simuliter maledictõe feriãtur. Secun da pena ẽ culture anxietas: vñ dicitur ei in labo re z anxietate comedes ex ea cẽ. Gen̄. iij. i. laborã do victum queres. Et hec pẽa laboris ẽ cõmunis Nullus: n. ex terra comedit nisi p̃cedẽte labore vl in se vel i alio. Nam z cõtemplatiui si nõ laborãt in vita actiua: tamẽ ex laboribus aliorum de ira comedunt. Añ ãt peccatuz z si opatus eẽt homo terram nõ fuisset ad laborem sed ad solatium et delitias: sm̃ Aug. q̃tuz palcuisset. Tertia pena ẽ angustie acerbitas ibi: spinas z tribulos germina bit tibi. sm̃ Rabanum. spine ãt peccatum erãt: sz non vt homini laborem inferrent: sicut ꝓpentes z alia noxia que ante homini erãt inoxia sm̃ Th. vbi supra p⁹ Aug. Spualiter spine sunt pctores

p de padiso terrestri. sũ oscuy ꝓmg hõ. et ea q̃ in illo fuit ihũ spualẽ ꝓfectionẽ.

Capitulum Secundum.

seu stimuli peccatoꝝ que ex carne ꝓueniũt: velut ex terra: vel pũctões tortuosarum questionum: et tribulos cogitationum q̃ de nimia sollicitudie ꝓ uisionis vite ꝓueniũt ſm glo.

Mulieri autem i. §. IX.

speciali tres pene ex pte corꝑis sunt ex ſupbia iflicte. Prima ē laboris importãdo ꝓlem ꝓceptã vnꝺ dictum ē ei Gen. iij. Multiplicabo erũnas tuas ⁊ cõceptus tuꝰ. Multitudo cõceptuũ inducitur i penam mulieri non ꝓpter ꝓcreationē ⁊ multiplicationem ꝓlis que fuisset ēt in ſtatu innocentie: ſed ꝓpter multiplicationē afflictõnũ quas mulier patitur ex hoc q̃ diu portat fetum: vnde ⁊ mulier fetoſa cicius ſeneſcit ⁊ moritur. Scꝺa pēa ē doloris in partu: vnde dicitur. In dolore paries. Omnis enim mulier q̃ cõcipit in pectꝺ de neceſſitate pit cum dolore. Sola. n. vgo Maria ſine corruptõe concepit: ſine labore portauit: ſine dolore peperit quia eius conceptus nꝺ fuit ſm legem nature a ꝑmis parentibus deriuatam. Si autem mulier nꝺ concipit neq; parit patitur ſterilitatis defectũ q̃ ꝓponderat ꝓdictis penis: vñ ⁊ Ambro. Pudor ē feminis nuptiarum premia non habere: quibus ſola ē hec cauſa nubendi. ſ. ꝓncipalis. Idem. Conſugij ꝓmium ⁊ gratia nuptiarũ partus ē feminarum: xxij. q. ij. Pudor. Tertia pena iflicta mulieri ē fuitus in obſequẽdo ibi: ſꝺ viri poteſtate eris quod itelligitur ex pte corꝑis. Nam ex pte aie deo ſubijcitur ſicut ⁊ vir. Hec ēt ſubiectio ē intro ducta in penã non ſolum q̃tum ad regimẽ q: etiam ante peccatum vir fuiſſz caput mulieris ⁊ gubernator eius. ſed ꝓut mulier ꝓ ꝓpriam voluntatem neceſſe habet volũtati viri parere. Ita q̃ añ pctũ erat ſubiectio mulieris ad virũ ex reuerentia ⁊ dilectione: poſt pctũ ē ex timore ⁊ ſic ē ſubiectio quaſi ſeruilis ei inflicta in penam pecti. Hinc Aug. Satis apparet quemadmodum feminas viris ſubditas eſſe ⁊ pene famulas lex voluerit ẽ vꝛores. xxxiij. q. v. Hec imago. Ecce quot mala ex ſuperbia. Unꝺ dicitur. Adam exemplum meum ab adoleſcentia mea.

Explin ſm de quattuor ſpẽb⁹ ſupbie.

Et ſpeciebus ſu

perbie dic Greg. in. iiij. li: moral. q̃ quattuor ſũt ſpẽs ſupbie q̃bus oĩs timor arrogantiũ demonſtratur. ſ. cum bona a ſemetipſis habere exiſtimant. Aut ſibi datũ deſup ꝓ ſuis meritis putant. Aut certe cũ iactant ſe habere q̃ nꝺ hñt. Aut deſpectis ceteris ſingulariter videri appetunt. Ee de his põt exponi illud ps. xiij. Dñe nꝺ ē exaltatum cor meum. ſ. affectando excellentiam inordiate ſupra ꝓpriã mẽſuram: ⁊ ſic bona mihi collata mihi at tribuẽdo nꝺ a deo recognoſcẽdo. Quo ad ꝑmaz ſpẽm. Neq; elati ſunt oculi mei oculi. ſ. eſtimationis ⁊ affectionis nꝺ ſũt vltra debitũ in altũ leuati bona que a deo habere agnoſco meritis meis aſcribendo ꝓncipaliꝰ: quo ad ſcꝺaz ſpẽz. Neq; ambulaui i magnis: magnificando in me vel apꝺ alios bona mea ſpũalia vel tẽporalia ea nꝺ poſſidẽdo vel minus hñdo: quo ad ⁊tiã ſpẽm. Neq; i mirabilibus ſup me. ſ. ambulaui eſtimatõne mirabilia ⁊ quaſi ſingularia ſup me exñtia ꝓ ceteris ĩtuendo ⁊ alios ex hoc deſpiciẽdo. Jõ ãt non me exaltauí aliquo iſtoꝝ mõrum: q: vt dixit ſaluator Mathe. xxiij ⁊ Luc. xiij. Qui ſe exaltat hũliabitur: ⁊ ꝓv. Ante ruinam exaltabitur ciuitas. Ex altare ē rem ex imo in altũ leuare: qꝺ fac̃ ſupbia: vt patet ex eius ethimologia: vnde apte figuratur ꝑ ventum de quo dicitur Mar. vi. q̃ erat eis ventus ꝯrius. ſ. diſcipulis nauigãtibus in mari. Erat eis ventus ꝯrius vbi tria notãtur.

Primo proprietas ⁊ multiplicitas elationis: ibi erat ventus.

Secundo nocibilitas ſeu malignitas huiuſmodi infectionis: ibi contrarius.

Tertio remediabilitas ei⁹ malignationis: ibi eis. Nam in mari huius ſeculi nauigãtib⁹ vẽtus ſupbie ꝯriatur: q: bõis opibus inſidiatur vt pereant vt dicit Aug. Eſt. n. mã venti ſm Al. vapor terreus frigidus ⁊ ſiccus q̃ eleuatur virtute radij ſolaris ⁊ eleuatus ⁊ ingroſſatus in aere ĩpellit aerem faciendo alñ rumorem qñ ē magnus. Sic ſupbia ē quedam cogitatio ſubtilis q̃ de ira cordis egreditur ſicca humore gratie frigida charitate: quia charitas nꝺ inflatur. l. ad Cor. xiij. q̃ cogitatio caloꝛe. i. inordinato amore excellẽtie trahitur ſupra in altum ꝓ eſtimationem ſupra ſe ⁊ rumorẽ facit ſe magnificando. Hic eſt ille ventus figurate q̃ veniens a regione deſerti: ꝓcutiens domũ in quattuor angulis: vbi ſeptẽ filij Job cũ tribus ſororibus ꝓuiuabãt: deiecit eã: oĩs opprimens intra exñtes. Job ꝓmo q: videlicet vẽtus ſubꝑbie miſſus a diabolo ꝓ temptationẽ: q̃ deſtũ dicitur q: oĩ gratia derelictus: percutiẽs domũ mẽtis ſeu ꝓſcie iuſti in quattuor angulis i. vtutibus cãdinalibus: ſi ei aſſentiatur ruem facit: ⁊ ſeptem dona ſpũs ſci cum tribus vtutibus theologicis figuratis per filios ⁊ filias extinguit: vt nulla ibi virtus vel gratia viua remaneat vbi ſuperbia regnat. Signantur aũt ꝑ dicte quattuor exaltationes ſeu ſpecies ſuperbie per quattuor ventos quos vidit Daniel in mari magno pugnare: vt habetur Daniel. vij. ſ. oriẽtalem: auſtralẽ: occidẽtalẽ. ꝓ aq̃lonarem.

Eſt ergo ꝓma ex. §. I.

altatio ſeu ſpecies ſuperbie cum quis ex inordinato appetitu proprie excellentie bonum habitum

ꝓ ſupbia ſpẽs ſuꝰ ẽrnor.

ꝓ ſupbia ſignum ꝓ venid.

nāle vt ingenium; ītellectum: memoriā: fortudinē corporis pulchritudinē: vel bonuz temporale: vt diuitias: gloriā honorē potētiam: vl' spēale: ut gratiam sciam: sapiētiam: p̄dicationē: pphetiā ⁊ huiusmodi sibi attribuit quasi a se haberet nō a ꝺo Ubi nō q̄ supbia consistit non solum in cogitatione: sed etiam affectione. Supb' .n. nō credit hoc ſ. q̄ non sit aliq̄ bonum in se vel in alio q̄ non sit a deo: sed ꝺe bono q̄ habet seipsū ita magnificat ac si ab alio non haberet: sed a se. Pro cuius declaratione sciendum scm̄. b. Tho. scḋa secūꝺ. q. xx. ⁊ in. ij. sniarum di. xlij. q̄ estimatio rationis de aliquo bono p̄t corrūpi dupliciter. Uno mō in vli: ⁊ sic corrūpitur estimatio rōnis. ſ. in vli q̄n quis estimat vl'r bonum q̄ hz nō habere a deo: ſz a se ipso: ⁊ hoc ptinz ad infidelitatem cū recta fides hēat q̄ deus ē actor omnium bonorū: scḋo corrūpitur estimatio rationis in pticulari ꝓpter aliquam passionem ſm q̄ errāt q̄ opantur malū vt dicitur ꝓv. iij. Sicut vbi gratia: si aliquis sentiret in vniuersali fornicatōem nō eē pctm̄ eēt infidelis. Non āt infidelis censetur fornicator q̄ fornicationem eligit tanq̄ bonum ꝓpter ꝓcupiscētie passionem. Ita ā simili si quis existumaret vl'r ⁊ absolute deum non eē omnium creatorem vl' homini gratiam ꝓ meretis ꝺare: esset hereſis vel infidelitatis pctm̄. Sed q̄ aliquis ꝓpter inordinatū amorem ꝓprie excellētie ita ꝺe bonis suis gloriet ac si ea a seipso haberet: ptinet ad supbiaz nō ad infidelitatē. Ista ſpēs p̄ma supbie p̄t figurari p ventum orientalem: qr sicut ab oriēte oritur nobis lux ita a deo oritur nobis omne bonum gratie ⁊ nature de quo superbus se exaltat sibi attribuendo: ꝺe hoc p̄t illud intelligi. Honager assuetus in sollitudine attraxit ventum amoris sui. Hec videtur fuisse exaltatō superbie luciferi. ſ. appetendo ⁊ estimando ꝓpria virtute sine deo per gratiam operante ad gloriā puenire: vt dictum ē supra. Et ꝺe hoc Ysa. xiij. ꝺicitur. Quō cecidisti de celo lucifer. qui mane oriebaris corruisti i terrā: q̄ vulnerabas gētes: q̄ ꝺicebas in corde tuo Ascēdam in celum sup astra dei exaltabo solum meū sedebo in monte testamēti: in lateribus aquilōis Ascendam sup altitudinē nubium: similis ero altissimo: verūtn̄ ad infernū ꝺetraheris in ꝓfundū laci: Et q̄si cām subdit. ꝺetracta ē ad inferos superbia tua: q̄. ſ. vsus ē in sermone p̄dicto. Ubi nō q̄ dicta ꝓphia ſm Nico. ꝺe lira ⁊ alios hēt duplicē intellectū litterale. Exponitur .n. ⁊ ꝺe Nabucho donosor cuius regnuz emicuit vt lucifer sup alia regna: ⁊ mane ortum ꝺicit quia fuit p̄ma monarchia mundi. ſ. assyriorūz: qui ⁊ gētes multas vulnerauit ⁊ debilitauit: subiugans imperio suo: et submisit sibi pplm̄ dei. ſ. populū iudeorū q̄ notatur i sequētibus. Nam ascendit in celū. i. in populum dei celestē: sup astra. i. super sanctos viros: se ꝺebo in monte. i. in templo dei q̄ erat in monte i lateribus. i. cum magno exterminio sup altitudinem nubium. i. sup ꝓphas oñando eis ⁊ captiuādo: similis ero altissimo nō recognoscēdo hoc a deo. sed ꝓprie virtuti ascribēdo: ſz q̄ a deo nō recognouit sed superbiuit ad infernum ꝺeductus ē ⁊ ad nihilum redactum ē regnū eius in Baltha sar filio hel nepote suo. Sed exp̄ōitur ēt ad litteram ⁊ cōmuniꝺe de angelo. p̄mo. Et ibi notant plura exp̄mendia grauitatem peccati illius. Et p̄mo ex oñditur ex nāe dignitate cum dicit lucifer quasi lucem ferens p excellentiā. Fuit .n. sup̄m' int oēs angelos creatos ſm illud Greg. de peni. diſ. ij. c. fi. ⁊ ideo magis ingratus ⁊ reprehensibilis: q̄ plura bona ceteris recepat nature ⁊ gratie. Aliq̄ tn̄ ꝺicunt non fuisse sup̄remum simplicit̄ ſz scm̄ q̄ꝺ i. in aliquo ordine p̄incipatuum vel angelorū vel archangelorū. Secūꝺo oñditur grauitas quo ad originis p̄ritatem cum ꝺicitur: q̄ mane oriebaris i. in p̄ncipio ante oēm creaturā ita. ſ. q̄ nulla āte eum sed plures post eū scḋz narrationē litterę geneſis sunt create. Qui potuit videre se nihil creasse sed ꝺeus totum feciſſe. Tertio ex criminis originalitate: cum ꝺicitur corruisti in terram. Auertit .n. se a ꝺiuina cōtēplatione ⁊ conuertit se ad sui consideratione: ⁊ sic corruit. Primū .n. oīum peccatorum in mūꝺo fuit suum. Quarto ex peccati solicietate: ibi qui vulnerabas gētes. i. ſpūs quos se cum trahebat suo exemplo pnitiose supbie: gratuus vtiq̄ peccat ⁊ tanto plures inficit suo exemplo iniquo. Quinto ex peccati firmitate: ibi q̄ ꝺicebas in corꝺe tuo. Non .n. fuit q̄ꝺez motus a nāturel ab alio psuasus: ut p̄morū pentū: sed cum malicia ⁊ assiꝺuitate ex se ꝓcuratus. Sexto ex superbie imensitate ibi: ascendā in celum non empyreum: q: ibi erat vbi creatus fuerat: sed i celum sanctissime trinitatis vt. ſ. sicut ipse ē glorioſus ex se ita ipse ascēderet ⁊ pueniret ad gloriam quā nondum adeptus fuerat p ꝓpriā virtutē sine aꝺiutorio gratie. Septimo ex p̄incipat' singularitate: ibi sup astra dei exaltabo solū meū. i. sup ceteros angelos ut mihi seruiāt. Octauo ex sapie sublimitate quam appetijt ibi: sedebo in monte testamenti. Appetijt scm̄ Ber. eē similez dei filio quē vidit in carnandum: ⁊ q̄ daturus erat in monte syon legez testameti noui. Appetebat ergo ⁊ ipe eē legislator. Nono ex malitie nocibilitate: ibi in lateribꝰ aq̄lonis vñ ꝓcedit vētꝰ frigidus ⁊ afflictuus. i. suggeram ⁊ flabo i p̄nis pentibus ventum superbie vñ frigiꝺi fiant amore dei: quod fecit ex invibia sua. Decimo i cognitionis naturalitate: ibi ascendam sup altitudinem nubium. i. sup subtilem cognitōem ꝓphārū. i. oīa erūt mihi ꝓcula sine dei aꝺiutorio. Ultimo in dei equalitate: ibi similis ero altissimo querēdo aꝺorari vt deus: q̄ꝺ frequēter facit querēdo aꝺorari ꝓ deo sic apꝺ

Capitulum Secundum.

gentiles adorãtes in statuis demones: & cum xpo dixit Math. iiij. Hec oia tibi dabo si cadēs adoraueris me. Dicitur ãt tūc dixisse hoc: q; ex superbia sua quã tunc incurrit oia mala facit in cōtēptum dei. Et p hanc supbiam iniuriat homo deo in se ipso: quia facit se totalē cãm boni quod hēt a deo ꝓtra quē aplus. i. ad Cor. iiij. Quid hēs qō nō accepisti ab alio saltē a deo a quo bōa cuncta ꝓcedūt ĩmediate vel mediate. Jac. i. Omne datū optimū & oē donum pfectū de sursū ē descendēs a. i. palipo. xxix. Tua sūt oia: & que de manu tua accepimus dedim' tibi. Et subdit apostolus. Si autez accepisti: quid gloriaris. s. in te ipso vl apud alios quasi nō accepis. s. ab alio sz a te ipso hēas quod ptinet ad ingratitudinē: Unde Greg. Actoris sui gratiã negare ꝓuicitur q̄ sibi tribuit bonū qō opatur. Et inde ex sua ingratitudine meretur amittere q: scōm Aug. qō deus dederat gratis: abstulit ingratis: sicut narrat in li. de septē donis ō quodã magno doctore legente solennit epistolas Pauli: & cũ quadã die laudaret a quodam q̄ ita bene legeret: dixit ex supbia q̄ melius itelligebat q̄ ipe aplus: ꝓpt quã supbiam ĩmediate ē oblit': penitus oīum vt nec vnã litterã sciret cognoscē.

Secunda species. §. II.

exaltationis superbie ē cũ quis bonū q̄ hz a deo meritorie sibi ascribit credendo aliquã excellētiã in natura uel gratia: vel fortuna. i. in tpalibus suis meritis & virtute habē pncipaliter quã nō pōt nisi per dei gratiã obtinere. Cum ergo supb' in ordinate appetat excellētiam vltra sibi pfixam a deo q: ad maiorē excellētiã ptinet alicuius q̄ bonum q̄ hz: a se hēat nō ab alio vel si ab alio hēat maioris excellētie ē q̄ meritis suis illud acquisierit q̄ ex gratia sine sufficiēti merito: iō supbus estimat habere bona a se vel meritis suis a deo secūdum Tho. Sz merita nostra sūt insufficiētia ad ea q̄ p meritis redduīt. Et ipsorū meritorū nō sola cā nos sum': sz pncipalis cā ē gratia q̄ ē tñ a deo: vñ aplus. Nō ex opibus iustitie q̄ fecim' nos sz scōm suam miam saluos nos fecit ĩqt ad Titum. Nō ex opibus inq̄ pteritis q̄ nulla erāt: q: vt dicitur Cũ nōdū nati eēnt aut aliq̄d boni vl mali egissēt dixit deus Jacob dilexi. Esau ãt odio habui: nō tanem i ptiendo malicia odisse dicit Esau sed nō dando gratiã sic Jacob: neq; ex opibus pnitibus a nobis factis: q: nō sūt cōdigne passiones huius tpis que. s. sunt in tribulatōnibus & opib' bonis i q̄bus hō patit laborē ad futurã gliam. Ro. viij. Neq; ex futuris: q: si de' ꝓuideret aliquē bonum futurū & bene vsurū gratia iō sibi dedit q: tūc tē porale vt ē opatio hũana eēt causa eterni. s. pdestinationis que ē ab eterno: ꝓtra qō ait aplus ad Eph. i. Elegit nos añ ꝓstitutionē mundi vt simus sancti & inmaculati: nō q: eramus futuri sz sim' p eius electionem. Scōm ergo suã miam saluos nos fecit pncipaliter non ex meritis: nisi secūdario. Sed in nālib' quoq; cũ deus sit actor pmus oīuz actionum & motor oīum motionū nec intelligere nec velle nec sentire nec viuē nec opari possum' sine eius influxu. Et in li. de canis dicit q̄ ois pria cā plus ifluit in causatū scōe cāe quã ipa causa se cūda: vnde Ysa xxvi. Oia opa nostra opatus es in nobis oñe. Et aplus. ij. ad Cor. iij. Non sumus sufficientes cogitare a nobis aliq̄d q̄si ex nobis. s. pncipali virtute nostra. Quãuis enim deus ꝓpt bona q̄ q̄s facit multiplicet ei spũalia ꝓseruet nãlia: augmētet tēpalia: nō tñ oz existimare q̄ deus hoc faciat quasi ex debito tã q̄ sua opa sint causa pncipalis huiusmōi ꝓcessionis sed sua liberalitas. Multos ēt videmus magis industrios & laboriosos & sanctius viuētes: & tñ non sūt ita habundãtes in tpalibus. Figuratur ista spēs supbie p vētū australem qui ē calidus & venit a regione multuz calida quia de meritis. s. exímie bonitatis nimis confidit: de quo vēto dicit Daniel. viij. Unius supbie vētus fuit pcussus Nabuchodonosor quãdo dixit in palacio suo cōsistēs. Nonne hec Babylō magna quã ego edificaui & ãpliaui i robore meo & ẽ. i. virtute mea: & sic ex supbia attribuit virtuti sue nō dei liberalitati dominium illud. Sz punitus ē ĩmediate sic fuerat sibi ꝓpus p annum in visione sub figura altissime arboris demōstratū. Nã in bestiam mutatus ē: q̄ tñ mutatio scōm epiphanium fuit scōm fantasiam ipsius & aliorū aspicētium nō scōm nãe spēm vel substãtiam: iō Aug. xvij. q. iij. Miror: vbi dicit si de potestate pssūt Nabuchodonosor regē intende qui cã superbie ex homine mutatus ē in bouē: & vt dicitur i historijs scolasticis: videbatur ex parte capitis vsq; ad medium corpis bos ex risiduo sicut leo: quia. s. tyranni in pncipio dominij sunt lasciui & ceruicosi & postea fiunt rapaces vt leo pplos deuorantes sicq; amisit regnum p septem tpa. i. ānos quibus sapiētes cum filio suo regebāt: & ipse cũ ferris idesertū habitabat deo sic disponēte vt non ledere tur a feris. Et vt dicit magister in historijs: septez anni mutati sūt in septem mēses q̄bus passus est istam alienationē mentis & in capite. xl. dierū reuertebatur ad sensum ꝓpum & flebat petrã suuz per alios. xl. dies: & exinde reuertebatur ad illaz alienationem: septem tñ ānis stetit sine vsu regni Vide historiam que pulchra ē Daniel. iij. Sic et ꝓpheta sãctus qui fuit missus a deo de Judea in Samariam: ut hētur. iij. Reg. xiij. ad reprehendendum Jeroboam de idolatria: & fuit sibi ꝓceptuz ne ibi manducaret vel biberet postq̄ hoc fecit. s. reprehendendo Jeroboam regē & nō timendo minas eius ac etiam brachium regis ipsius arefactū sanauit & numera eius contempsit ut dicit Greg. in moral q̄dã occulta superbia mēte ei' apprehēdit

meritis ſuis illa magna opera eius aſcribēs i mē
tis obſcuritatem incidit tantam ut inuitatus ab
alio ꝓpheta ſed falſo ad comedendū ſecum ex p
te dei ꝓtra mandatum dei aſſenſit credēs a deo
illi fuiſſe ꝑceptum: ſed ab eo reꝓhensus i via poſt
ea ſtrangulatus ē a leone. Sed ⁊ Paulo aplo da
tus fuit ſtimulus carnis ſue ſiue tēptatio carnalis
ſm Greg. in moral'. ſiue infirmitas coꝛporal'. ſcōm
Aug. ne incideret in hāc ſupbiā ut meritis ſuis a
ſcriberet illas magnificas dei reuelatiōes: ꝓut ipe
met fatetur dicēs. Ne magnitudo reuelationum
extollat me dat' ē mihi ſtimulus cānis ⁊c.

⁊ ſupbie tercia ſpēs.

Tertia ſpecies ex. §. III.

altationis ſuperbie ē cū ſe iactat habere apō aliōs
loquendo: vel apud ſe exiſtimādo habē quod nō
hz: ut cum quis reputat ſe habē acutū intellectuz
vel magnam memoriā: uel magnā induſtriam in
agendis: uel peritā in arte: vel ꝓudētiam in regi'
mine: vel pulchritudinē in perſona: vel ſciam in
mente: uel ꝑfectionem in vita ſpūali: ⁊ de hoc i ſe
gl'iatur cum tamē re vera iſta non hēat: vel ñ tm̄
ſicut eſtimat. vnde Iſa. xlij. dicitur. Audiuimus
ſuperbiā Moab. ſuperb' ē. n. valde. Superbia ⁊
arrogantia eius pluſq̄ virt' eius. Iero'. Nos pu
lices ⁊ vermiculi nr̄ām debem' ſciam in ſciam ꝓ
fiteri: ⁊ ex hoc ꝑfectus ē hō: vñ ꝓv. pe. dixit. Vir
cui locutus ē deus p intimā cognitionem ⁊ grām
ſtultiſſim' ſum virorū: ſapia nō ē mecum. Señ.
Scio me aliquid ꝓfeciſſe: qz hoc ſcio qō neſcio.
Et ſi de ſcia ſua debet q̄s hūlia ſētire: paruam et
q̄ſi nullam reputando cum quaſi nil ꝑfecte ⁊ cō
plete ſciatur ēt nā vnius muſce: multo magis de
gratia ⁊ virtutibus debz q̄s ō ſe infima eſtimare.
Nam de ſcia vel ſapiētia ſua pōt aliquaz certitu
dinem habē: ſed de gratia ⁊ virtutibus infuſis nl'
lam. Et iō apls poſtq̄ dixerat. Nihil mihi ꝓſcius
ſum. i. ad Coꝛ. iij. ſubdit: ſed nō i hoc iuſtificatus
ſum. Periculoſa ē talis ſupba eſtimatio ⁊ vanaz
confidentiā inducit de bonitate ſua: vñ poſtea de
facili ruit. Hac videtur fuiſſe pulſatus Petrus a
pls qñ xp̄o ſibi dicente de ſcandalo ſui ⁊ aliorum
poſtea de ſui negatiōne trina: ipe eſtimans ſe ha
bere illā ꝓſtantiam perfectā. ſ. ꝓ eo tolerandi mō
tem quā nonduz hēbat: dixit. Etiam ſi oporte
rit me mori tecum nō te negabo. Luc. xxij. ſup q̄
verbo Amb. ait. Hec iō dicta ſūt ut ſciam' nemi
nem ſe iactare debere. Nā ſi Petrus lapſus ē qui
dixerat. Et ſi alij ſcandalizati fuerint in te: ſed nō
ego: quis alius de ſe iure p̄ſumat dociqz Dauid q̄
dixerat. Ego dixi in abundantia mea. ſ. deuotio
nis ⁊ ſeruoris: non mouebō i eternum eā ſibi iac
tantiā obfuiſſe teſtatur dicē. Auertiſti faciē tuam
a me ⁊ factus ſum ꝓturbatus hoc ille. vi. q. i. Jmi
tare. Talis ō ſe ſuperba eſtimatō excecat intellec
tum vt nec ſe nec agenda nec deuz bñ cogniſcat.
Uade figuratur per alburginem oculi que impe
dit viſum: vñ Gre. in paſtorali. Pupilla nāqz ocli
nigra videt albuginē tolerās nihil videt: qz videli
cet ſenſus hūane cogitatōis ſi ſtultum ſe pctōrēqz
intelligit cognitionē intime claritatis app̄hendit
Si āt candorē ſapie ſeu iuſticie ap̄hēdiſſe exiſti
mat: a luce ſe ſuperne cognitionis excludit: ⁊ eo
claritatem veri luminis nō app̄hēdit quo ſe apō
ſe per ar. rogātiam exaltat: di. xlix. Hic etenim mi
rabiliter hoīes pene oēs decipiūtur de ſe eſtiman
tes maiora q̄ habeant. Hac ſuperbia: ſed oculta
videtur fuiſſe ductus Joſias optim' rex iuda qñ
belluz mouit ſine cā ꝺ regē egypti: ut dicit Jo. caſ
ſianus in tractatu de octo vitiis: ſed in punitionē
i bello occiſus ē: vt habetur. iiij. Re. xxij. Sz iſta
ē differentia inter electos ⁊ reꝓbos: qz ſi electi
aliqñ ſuperbiūt cito redeūt ad hūilitatem ſed re
ꝓbi nunq̄: vñ Job. xv. dicit cunctis dieb' ſuis ſu
bit ipius. Gre. in. xij. moral'. inquit. Solēt ēt elec
ti in q̄buſdam ſuis cogitationibus ⁊ actib' ſupbi
re: ſed quia electi ſūt cunctis diebus ſuperbire nō
pñt: quia ꝓuſq̄ vitam finiāt ab elatione ad hūili
tatem coꝛda ꝓmutāt. Impius vero cūctis diebus
ſuperbit qz ſic vitā terminat vt tñ ab elatōne ñ re
cedat. Circūſpicit q̄ tp̄aliter floꝛet. in vita: carnis
fiduciam ponit: eāqz diu ꝓmanere eſtimat quam
ad pñs tenet. Solidatur i elatione anim' in ōſpec
tu adducit oīs ꝓpinquus q̄ repentina moꝛs ſurri
piat nunq̄ conſiderat. Et ſubdit Job. Et nume
rus ānoꝛum incertus ē tyrānidis eius: vbi Greg.
Tyrānus ꝓpꝛie dicitur q̄ in cōi republica nō iu
re p̄ncipatur: bene ergo ſupbiam tyrannidem vo
cat: qz quod non nūq̄ alius in republica ad hoc
per acceptam dignitatis potentiam alius in pui
cia: alius in ciuitate: alius in domo ꝓꝛia: alius p
latentem neq̄tiaz hoc exercet apud ſe in ſua cogi
tatione. Nec intuetur deus quātum q̄ſqz valeat
facere: ſed quātum velit ſed cum ſit incertus imi
nus vite eius cur extollitur quaſi de certo? q̄ſi di
cat: de hoc deberet eum humiliare icertitudo vi
te. Ad hanc ſpeciem ſupbie pertinet excuſare ſu
os defectus: quia ex hoc ſm Tho. vbi ſupra hō
ſibi arrogat innocentiam quam nō habz: ad quā
ſuperbiam etiam multum cōmuniter homines
labuntur vt merito poſſit dici illud Jere. viij. c.
Nullus ē qui agat penitētiam de peccato ſuo di
cens quid feci? omnes enim ſe excuſant. Sed vt
dicit Aug. Si te excuſas deus accuſat. Si te excu
ſas deus excuſat. i. pcit. Unde ⁊ primi parētes re
quiſiti de trangreſſione quia non ſe accuſauerūt
ſed excuſauerunt: vir retoꝛquendo in ſociā vel in
deum qui dederat ſibi talem ſocietatem: ⁊ mulier
in ſerpentem quia deceperat: ideo ſubito de para
diſo expulſi ſunt: vnde ⁊ Gratianus dicit q̄ ſpēs
ſuperbie eſt velle videri iuſtum qui peccatoꝛ eſt:
atqz Ypocrita ꝓuincitur: q̄ ad imitationē ꝓmoti

Capitulū Secūdum.

parētum vel tergiuerſatione verborū pctā ſua le uigare ꝓtēdunt: vl̃ ſicut Laym pctm̃ reticēdo pēi tus ſuppmere q̃rūt: vbi ſupbia regnat hūlitas lo cum non habet: ſine qua non pōt eē ſalus de pe. di. i. §. Taciturnitas. c. Qui domū circa fi. Ad h̃ ät. ſ. ad excuſandos ſuos defectus iducuntur mul ti ex hoc. ſ. q̃ ꝓſiderant defectus aliorū ⁊ ſic maio res reputātes ſuos puipēdūt. Signatur ät h̃ ſup bia per vētū occidētalē Jn occidēte. n. cecidit lux ſicut homo ſuperbit de bonis que nō hz.

Quarta ſpecies. §. IIII.

ſuperbie ē qua quis eſtimans ſe meliorem vel ſa piētiorē ceteris alios deſpicit ⁊ comtemnit affec tans alīs dñari: de hoc pōt itelligi illud Job. xi. Uir van' erigitur in ſuperbiam: ⁊ quaſi pullum honagri liberum ſe natum eſtimat. Uere vanus ē talis q: leuis ⁊ nullo pondē timoris: firmat' eri gitur. ſ. ſuper alios querēs dñari: ⁊ leges imponē ſimilis ē honagro. i. aſino ſiluestri qui p ſiluā ſua rum prauarum voluptatum diſcurrēs null' one ribus vel vinculis mandatorum reputat ſe ſubdi tum: ſz liberum ad nocēdum cuicūq; deſpiciēdū ⁊ conuitiādū. Talis fuit phariſeus ille q̃ aſcēdēs cum publicano ad adorāduz in tēplum dicebat ſtās. ſ. rigidus in ſupbia: deus gratias ago tibi: q: non ſum ſicut ceteri hominū: adulteri: raptores i iuſti: velut etiam h̃ publicanus: ieiuno bis in ſab bato: ōcimas do omniū q̃ poſſideo Luc. xviij. Et ſic ex ſuperbia ſe exaltando ⁊ ꝓximum publi canum deſpiciēdo fuit reprobatus. Qui ät pha riſei exēplo proximo cōuitiatur: quod accidit fre quenter ex ſuperbia ſibi ⁊ alīs plura mala facit ſcōm Criſo. Primo quidē audiētem reddit peio rem: quia ſi ſit peccator fit letior criminis inuen to collega. Si ſit iuſtus extollitur p aliqua crimi na inductus de ſe magna putare. Secundo talis cōmunitatem eccleſie ledit. Non enim oēs audiē tes vituperant ſolum eum qui peccauit: ſed ritui xp̃iano contumelias innectūt. Tertio dei gloriaz blaſſemare facit. Sicut. n: nobis recta agētib' no men dei glorificat: ſic nobis peccātibus blaſſemat Quarto cuz q̃ audiuit obprobria ꝓfūdit iprudē tiorē ⁊ aduerſarium faciēs. Quinto ſtatuit ſe pe ne obnoxium reb' ꝓpriis q̃ ſibi nō ꝓueniunt: pti net ergo ad ſupbiam ſe alīs ꝓponē ⁊ alios deſpi cere. vñ ⁊ Ambro. in li. de officīs iquit. Si q̃s ve ro nō obediat ep̃o ſeſe extollere atq; exaltare ōſi derans q̃rēs ēt obumbrare merita ep̃i ſimulata affectione doctrine aut hūlitatis aut mā̃tis a ve ro deuiat ſupbus: q: veritatis ea regla ē: ut nihil faciat quis ꝓmēdandi ſui gratia quo minor alius fiat: ne ſi quid boni opis habeas id ad deformati onem alterius ⁊ vitupationem exerceas. xi. q. iij. Si quis. Exēplum ponit Greg'. i dialogo. Tales ſupbi nullum tinēt ſimiles diabolo: ō, quo dicit Job. xli. Factus ē ut nullum timēt. Omne ſublie videt. De hac ēt Grego. xxxiij. moral. circa fi. ſic ait. Quaſi tyrānus q̃dam obſeſſam ciuitatē int̃ cipit cum mētem ſupbia irrūpit. Et quo ditior ez quēq; cepit eo in dñio durior exurgit: quia q̃ am plior es virtutes ſine hūlitate agūtur eo lati' iſta dñatur. Quiſquis vero eius in ſe tyrānidē capti ua mēte ſuſcepit hoc primum dānum patitur q̃ clauſo cordis oculo iudicij equitatē pdit. Nā cūc ta que ab alīs bñ gerūtur diſplicēt: ⁊ ſola ei q̃ ip ſe vel praue egerit placēt. Super aliena opera de ſpicit ſēper mirat quod fac̃ q: q̃quid egerit egi ſe ſe ſingulariter credit: ⁊ cum ſe in cūctis trāſcen dere ceteros eſtimat per lata cogitationū ſpacia ſecum deambulans laudes ſuas tacitus clamat. Non nūq; ad tātam elatōem mēs ducitur vt i eo quod tumet ēt p oſtētationē locutōnis effrenetur hec ille: ſicut fec̃ phariſeus ille ⁊c̃. Sz mirabiliter eos deus hūliat: vnde dicit Eccl. x. Sedes ducuz ſuperboꝝ euertit ⁊ ſedere fecit mites p eis. Un̄ legitur de quodam tyrāno ſuperbo q̃ cum audiſ ſet pluries de cātari in eccl̃ia illud. Diſperſit ſup bos mente cordis ſui. Depoſuit potentes ō ſede ⁊ exaltauit humiles. vocauit clericos ⁊ mandauit eis vt deberent radē de libris ſuis illos verſus q̃a falſi erant dicens de ſede ſui dominij a nullo poſ ſe ōponi: cui cum econtra dicētur non acquieſce bat: ſz ſic humiliatus fuit. Accidit ut q̃dam die iret ad balneādum ſe cum magna cōmitiua: cūq; dimiſſis veſtibus ſolus fuiſſet balneum igreſſus: inde ad modicū angelus dñi apparuit i effigie illi us dñi quaſi exiēs de balneis nudus. Cūq; omnes eſtimarēt illum dñm eē ſuum reindutū aſſocian tes oēs cū eo redeunt ad ciuitatē ⁊ ad domuz: ve ro dño remanēte i balneis: trāſactaq; aliq̃ moz la exiens de balneis nudus neminē iuenit: nec eti am ſuos pānos ſz quoſdam miſeros ⁊ conſciſſos: cunq; alios non habēt i ꝓmptu illos induit furo re repletus ꝯ familiam ſuā q: eū dimiſerāt reuer titur ad ciuitatem ⁊ incipit interrogare ianitores de familia ſua nominādo nūc vnum nūc aliū cō querēdo quō eū fuerāt auſi ita dimittē ſolum. Jl li vero qui viderant angelum in forma eius reuē ſum domum cum comitiua quē dñm credebant vidētes hunc male idutū reputāt eum vnuz fatu um qui facēt ſe dñm ex fatuitate: ⁊ ſic deridēdo loquebātur cū eo ſicut fit cum fatuis. Turbatur iſte magis ⁊ miratur vadit ad palacium ⁊ multi cum eo deridendo. Cunq; ab aliquibus maturio ribus diceretur q̃ dominus ciuitatis erat in pala tio: ⁊ q̃ ipſe errabat: ⁊ ideo non diceret talia: ille attonitus ⁊ pre admiratione quaſi alienatus dic̃: quid ē quod dicitis: non cognoſcitis me dominū veſtrum qui egreſſus paulo āte de ciuitate iui ad balnea: quomodo ergo dicitis dñm eē in palatio quis eſt iſte dominus alius q̃ ego? Fiunt hic nota

angelo qui dñs putabatur. Qui ad sui humilia
tionē maiorē fecit eū vocari vt sic loquēdo coraz
alijs irrideatur. Et ille dñs male idutus videṡ an
gelum ab oībus haberi vt dñm ꝛ se contēni: dicit
quō ipse ē dñs ciuitatis: ꝛ quō dimissus fuerat in
balneis nec etiam suas vestes inuenerat: ꝛ q̄ mi
ratur quō ipe teneat dñium ciuitatis qō suū erat
oēsq; in risum ꝓuertebat. Demum angelus voca
uit eum solum in camerā ꝛ reduxit sibi ad mētē
supbiam suam qua vsus pluries fuit in verbis di
cens se nō posse de sede ꝺponi: ꝛ iō illos versus ꝺ
bere abrādi: oñdens sibi manifeste p expientiam
quō in breui in ꝓceptibilē fuerat sede nō soluz ꝑ
uatus sed fatuus a cūctis reputatus: ꝛ iō disceret
humiliari ꝛ nō supbire. Qui recognoscēs pctm̄
suum idutus ab angelo vestibus suis ipō dispare
te egressus de camera receptus ē a suis vt dñs nā
rans gesta p angelum.

Dicitur autem .§. V.

Pa supbia dentro uenjunt multa
mala et nocua.

vētus contrarius q̄tū ad secūdam ptem q: noci
uus ē. Sicut. n. a vēto materiali mlta nocumen
ta ꝓcedunt. ita e vento supbie multa nocumenta
spūalia. Sicut. n. vētus vt patet ad sensum ē aer
obscuratiuus seu spissatiuus: ꝓcitatiuus: ꝛ turba
tiuus: ita supbia intelligētiam obscurat. puer. xi.
Ubi fuerit supbia ꝛ ꝓtumelia ꝯ ad malū ꝺcitat
vnde Greg. Obstaculū veritatis ē supbia ꝛ hoī
num pacē pturbat. Ezech. i. Uētus turbinis vēie
bat ab aq̄lone. i. superbia pturbans venit ꝛ orta
ē a demone. Secundo vētus ē in mari tēpestatis
generatiuus ꝛ hoc q: vndarū eleuatiuus ꝛ p ꝑs
maris inflatiuus ꝛ in ptes ꝓtrarias extēsiuus. vñ
ꝛ nauigātium submersiuus. Sic supbia i mūdo
bella ꝛ rixas ꝓcitat: dū quisq; vlt ee maior ꝛ alīs
dñari: vndas. i. affectiones humanas eleuat extol
lendo se ꝛ iactādo: mare cordis inflat: ꝛ in partes
ꝓtrarias sepat donec nauigantes i naui superbie
submergat. Math. xiiij. Nauicula in medio ma
ris iactabatur fluctib⁹. ſ. a vēto: puer. xiij. Inter
superbos sp sunt iurgia. Tertio vētus ē in terra
mōtium ꝓcussiuus: domoꝝ subuersiuus: ꝛ arbo
rū eradicatiuus: q:. ſ. supbia ēt viros spūales spi
ritu eminētes tēptando pulsat ꝛ subuertit assen
tiendo. iij. Reg. xix. Spūs grandis ꝛ fortis. i. vēt⁹
subuertens mōtes: nō in spū dñs domos diruit ꝛ
collegia diuidēdo. Math. vij. Flauerunt venti ꝛ
irruerūt in domū illā ꝛ cecidit: puer. xv. Domoſ
superboꝝ demolietur dñs: arbores. i. homines
fructuosos ꝛ gratijs mltis dotatos aliquādo era
dicat destruēdo vt Saulē. Sap. iiij. A nimietate
ventorum eradicabunt. ſ. arbores. Confrigentur
enim rami incōsumati ꝛ fructus illoꝝ inutiles.
Ecc. xxi. Substantia supbi eradicabitur. Quāto
ventus ē spume in aqua gnātiuus/vefice inflatiuus
ꝛ extensiuus: palearū ꝛ puluerū eleuatiuus: q: su
perbia quē aduersitate nō deijcit in spumā vani
tatis: si pōt adducit: ꝛ per vanam gloriā inflādo
ꝛ eleuando submergit. Sap. v. Spes impj̄ quasi
lanugo que a vento tollitur: ꝛ tanq̄ spuma graci
lis que a ꝓcella dispargitur. Apls. ij. ad Cor. xij.
Timeo enim ne forte cum venero nō quales vos
volo inueriam vos: ꝛ ego inueniar a vobis qua
lem non vultis ne forte ꝓtentiones ꝛ emulationes
ne inflationes ꝛ seditiones ꝛc. sint iter vos. Deu.
i. Tumētes superbia ascēdistis ꝛc. Job. xxi. Erūt
sicut palee ante faciem venti. Sic supbi querētes
honores ꝛ sic se eleuantes deijciūtur in miseriam
sicut superbus Anthiochus de quo. ij. Macha.
x. Quito vētus ē in corpore humano multarum
egritudinū causatiuus qñ. ſ. in corpore gnātur vl
ibi clauditur. vt infirmitas Jlionuz: torsiones vē
tris: collica: ꝛ huiusmodi. Sic p superbiā multe
infirmitates spūales: Ecc. iij. Synagoge supboꝝ
non erit sanitas. Et que infirmitates pctoꝝ oriāt
ex superbia oñdit Greg. in. xxxiij. li. moral. in fi.
Cūctis nāq; supba apud se cogitatione tumētib⁹
inest clamor in locutione: amaritudo in silentio:
dissolutio in hilaritate: furor in tristitia. inhone
stas in actione: honestas i imagine: erectio in ices
su: rancor in responsione hoꝝ mens sp ē ad irro
gandas contumelias valida: ad tollerādas infir
ma: ad obediēdum pigra: ad lacescendū alios im
portuna: ad ea que facē ꝛ dz ꝛ ꝑualet ignaua: ad
ea āt que facē nec ꝺbet nec ꝑualet pata. hec in eo
quod sponte nō appetit nullis exhortationibus
flectitur: ad hoc āt qō latēter desiderat querit vt
cogatur: q: dum metuit ex desiderio suo vilescere
optat vim in ipsa sua volūtate tolerare: hoc ille.
Sexto vētus ē luminis ꝛ ignis extinctiuus: vt pa
tet ad sensuz: sic supbia extinguit lumen gratie ꝛ
ignē charitatis ꝛ oīum virtutū Ecc. xxi. Domus
que nimis. i. valde locuplex ē. ſ. virtutib⁹ anihilat
supbia. vnde Greg. Sicut oīa vitia eneruat hūili
tas oēsq; virtutes colligit ꝛ roborat: sic superbia
oēs virtutes ꝺstruit ꝛ eneruat. Idē Gre. paulo su
pra inquit. Alia vitia eas solas virtutes impetit
quibus ipsa destruuntur: ut vz ira patientiam
castrimargia abstinentia: libido ꝓtinētiam expu
gnat. Superbia āt nequaq̄ ē vnius virtutis extic
tione contenta sed contra ꝯcta aie membra se er
git: ꝛ quasi gnālis ac pestifer morbus corpus oē
corrūpit. Impedit quoq; superbia infusionē gra
tie ꝛ virtutum. Sic. n. cocauum ē receptiuum nō
connexum vt montes: ita supbia que facit mētes
eleuatas vltra cōem conditionem impedit recep
tionem gratie. Unde in figuram dicitur. ij. Reg.
i. Montes gelboe qui significant superbiam nec
ros nec plunia. ſ. gratie veniant super vos ꝛc. Lu
men etiam vere cognitionis impedit. Unde apo

stolus dicit Ro.i. de pbis superbis q̄ dicentes se ee̅ sapiens stulti facti sunt ꝛ tradidit eos deus i re probum sensum. i. tradi permisit.

Tertio superbie. §. VI.

remediabilitas insinuatur ibi: eis. s. discipulis cō trariabatur ventus: qui laborando ꝯ ventum in nauigando ꝛ demum xp̄o ad eos veniente liberati sunt a vento ꝛ sacra est tranquillitas. Oportet ergo ad remediandum superbie ne dominetur: xp̄i discipulum eius vitam ꝛ doctrinā sequi ꝛ laborare diuersis considerationibus. Ipse siquidez xp̄s hūillimus fuit in omni vita sua ꝛ conuersatione humiliter conuersatus cū simplicibus ꝛ pauperibus non cū doctoribus ꝛ mundi sapiētibus ꝛ diuitibus qui cōmuniter sunt superbi. humiliter indutus ē non pompose: docuit nō ꝓfunda ꝛ curiosa sed vtilia ꝛ humilia: fugiens honores ut cū vellent eum turbe facē regem. Johis. vi. aliqñ p̄cipiens ocultari eius miracula: vt Math. viij. ō mutо ꝛ surdo: in his que agebat gratias deo referās ꝛ non sibi attribuens: vt Johis. viij. A me ipso facio nihil. Et illud mea doctrina nō ē mea sz eius qui misit me in seruiendo discipulis ꝛ abluendo pedes eorum. Johis. xiij. Ut dimittamus humilimum eius ad nos descensum: de lumine celi ad tenebras mundi: de sede regali ad officinam pcī de concesu patris ad profundum laci: formā serui accipiens ꝛ similitudinem carnis peccati videlicz corpus subditu penis peccati: vt famē: sitiz: frigus: ꝛ alia: ēt ipsam mortem non tamen habē tem peccatum: vnde Aug. Erubescat homo fieri superbus postq̄ humiliatus ē dominus qui etiā superbiam rep̄hendens humilitatem docens: ut illud Math. xxiij. Nolite vocari rabbi. Et illō recumbe in nouissimo loco. Luc. xiij. discipulos cū contenderent de p̄matu superbia temptatos rep̄hendens dicendo quia nisi conuersi fueritis ꝛ effi ciamini sicut paruuli non itrabitis in re. ce. Ma. xviij. Et cum apostoli reuersi sunt a predicatōne gauderent q̄ demones expulsissent aliquali superbia proprie reputatōnis stimulati: terruit eos exēplo sathane dicens. Videbam sathanaz sicut fulgur de celo cadentem. s. superbiam. Et iteruz: cū feceritis omnia que p̄cepta sunt vobis dicite serui inutiles sumus ꝛ quod debuimus facē fecimus. Luc. xvij. Ipse etiam ait ad patrem Confitebor tibi domine pater celi ꝛ terre qui abscondisti hoc a sapientibus ꝛ prudētibus ꝛc. idest superbis Ma the. xi. ꝛ subdit. Discite a me quia mitis suz ꝛ humilis corde. Est ergo primum remedium contra ventum superbie exemplum vite christi. Secundum doctrina eius ipsam detestans ꝛ ad contrarium exhortans: ꝛ hoc est christum secum habē in naui mentis. Tertiū est laborare in exercitijs vilibus se occupando. Unde dicitur de peni. dis. ij. Si quis semel notatus fuerit inuidie vel contē tionis vitio ꝛ rursum in hoc idem inciderit sciat se primam causam ex qua inuidia vel contentio nascitur interioribus medullis habere reconditā oportet ergo eum per contraria atq̄ aduersa curari idest per humilitatis exercitium. Exercitia vero humilitatis sunt si se vilioribus officijs subdat: ꝛ ministerijs indignioribus tradat. Ita enim arrogantia que est humane glorie vitium curari poterit: vt in consuetudine humilitatis affectus vltra iaz non incidat in arrogantie ꝛ vanegloríe delictum: sed in singulis huiuscemodi vitijs similis adhibetur ꝛc. Quartum remedium est consideratio vilitatis proprie atq̄ miserie anime et corporis. Job. xiij. Repletur homo multis miserijs natus de muliere breui viuens tempore: qui quasi flos egreditur ꝛ conteritur. ꝛc. Quid enim est homo nisi sperma fetidum in principio sui. vas stercorum in medio esca vermiuz in fine quo ad corpus: quo ad animaz in peccatis natus sine peccatis non viuens: tenebris inuolutus: ignorans finem suum: a superno iudice de omnibus iudicandus ꝛ puniendus: ꝛ precipue de superbia Juxta illud psalmus. Retribuet dominus abundanter scilicet penam: facientibus superbiam: et hoc recte: quia superbi directe pugnant contra deum Isa. ij. Dies domini super omnen superbum ꝛ arrogantem. Adeo infirmi sumus animo vt nec leui cogitationi possumus per nos resistere: nec leue verbum sufferre: nec leuem flatum temptationis sustinere. Corporis infirmitas tanta vt paruus vermis vt scorpio ꝛ aranea ipsum prosternat: ipsum molester. Quid inflaris inquit Augustin? sanies fetida: quid tenderis pellis mortícina? Quintum est consideratio melioris vite Grego. Sicut incentiuū elationis est consideratō deterioris: ita cautela humilitatis est consideratō melioris. Consideratа enim vita sanctorum quot et quanta fecerunt ꝛ sustinuerunt pro deo: miserrima ostenditur vita nostra. Sextum remedium est consideratio iudiciorum dei ꝛ precipue cōtra superbos: psalmus. Tu hūiliasti sicut vulneratū superbum. et illud oculos superborum humiliabis.

Exempla ba. §. VII.

bes plura in scriptura quomodo deus humiliat superbos. Primum exemplum luciferi et primoz parētū de eoz superbia humiliata: de quibus supra. Habetur Gene. xi. de edificare volentibus turrim pertingentem usq̄ ad celum: ut sic se defenderent a deo si amplius aquas diluuij induceret super terram: vbi confusis linguis

eorum compulsi sūt opus dimittē ipfectū. Scdo de pharaōe q̄ ex magna supbia nolēs parare dñi iussionib⁹ sibi p̄ Moysen ⁊ Aaron facti ō dimissione popl̄i: demū p⁹ multa flagella hūliatum ō mersit i p̄fundum Exo. xiiij. iij. de Datan ⁊ Abiron q̄ rebellātes Moysi ⁊ ex supbia ꝓtēnētes p̄n cipatum ei⁹: aperta ē terra ⁊ deglutiuit eos viuos Numeri. xvi. iij. de Saule rege q̄ non erat meli or in isrl̄: cui dñs dixit. i. Reg. xv. Cū eēs puulus i oculis tuis caput i tribub⁹ ꝓstitui te in isrl̄: nunc āt quia eleuaris abieci te. Quinto de roboam filio Salomonis de cuius supbia legit. iij. Reg. xij. cuz dixit popl̄o isrl̄. Minim⁹ digit⁹ me⁹ grossior est dorso patris mei ⁊c. Sz hūliatus ē: q̄ occiso Aduram q̄ erat sup tributa: decē tribus recesserunt ab eo ⁊ fecerūt sibi alium regē. s. Jeroboā. vi. de Senacherib de cuius supbia dic dñs Isa. xxxvij. Superbia tua ascēdit i aures meas: ponā igit circulum i naribus tuis: ⁊ frenū i labijs tuis: ⁊ reducā te per viā q̄ venisti: ō eius hūliatōe sb̄dit: quia angelus dñi i vna nocte occidit. clxxxv. milia exercitus sui: sicq̄ ipe rerū assyriorū Senacherib euadens reuersus i terrā suā a filijs suis occisus ē i tēplo dei sui: de Nabuchodonosor: ō q̄ Daniel. iij. dictū ē supra. Septimo de Holoferne ⁊ exercitu eius cui p̄erat i nūerabili q̄ ex superbia dixit post q̄ Achior locut⁹ ē collaudās illū pplm ⁊ deū suū ut oñdatur: q⁊ nō ē alius de⁹ nisi Nabuchodonosor: postq̄ percusserim⁹ eos q̄si vnū hoiem tu ēt cū eis gladio ītribis. Judith. vi. Sz hūliatus est q⁊ amputato capite eius a Judith exercit⁹ fugit ⁊ drbellatus ē. Judith. xv. viij. de Aman q̄ p̄pt superbiā suā pati ñ poterat q⁹ Mardoche⁹ cū nō ado⁊aret sic ceteri hoies qō ille ñ faciebat: quia cognoscebat illū abuti honore: sz hūliatus ē: q⁊ de mū suspēsus ē in ligno illo qō parauerat Mādocheo p̄ patibulo: ⁊ oēs inimici popl̄i iudeoꝝ occisi sūt illa die a iudeis data licētia super ⁊ a rege Assuero q̄ ipsi ōbebāt occidi: vt hēt Hester. per totum. ix. de Anthiocho rege. ij. Macha. ix. ō q̄ dicitur q⁹ locutus ē superbe Anthioch⁹ audito q⁹ exercitus eius fuerat deuict⁹ a iudeis dicens se vēturū Hierosolimā ⁊ ꝓgeriē sepulchri eaz factu rum. Sz imediate hūliatus fuit: q⁊ apphēdit eū dolor viscerū ⁊ tātus fetor de corpore eius scaturi ente vermib⁹ exibat q⁹ nō potat eū exercitus tollere rare: ibi vide de eius hūliatione. x. de Herode q̄ decollauit Jacobū: q⁊ cū popl̄s ei acclamaret laudes dei ⁊ nō hois. i. laudaret eū vt deum idutum veste aurea reuerberāte super eū radio solis: ⁊ ex hoc superbiētē ⁊ supra hominē de se estimantem percussit eū āgelus dñi: ut hētur Act̄. xij. sed diffusius in hist̄oria scolastica. xi. ō populo iudeoꝝ q̄ cū fuerit a dño mirabiliē adiut⁹ ⁊ exaltatus q̄a superbe egit cōtra dñm nolens eū recipē ⁊ doctrinam eius hūliat⁹ ē ⁊ dispersus per orbē i fuitutē ⁊ opprobrium. Undecio i vitis patrū de q̄dam anachorita q̄ ad magnū apicē cōtemplationis a scēderat: sed superbia elat⁹ hūliatus ē. Nā diabolus assumēs spēm mulier. oberrātis in dserto venit ad cellam eius rogans recipi de nocte ne a feris deuo⁊aretur: q̄ facto ⁊ accēso ei igne ad calefaciendū aspiciēs in eam ⁊ stimulatus libidine cum opus nepharium attēptaret illa ut fumus euanuit in aerē c..mitans. O anachorita q̄ te vsq̄ in celū exaltabas ecce q⁊ i infernū demersus es inducens eum ad desperationem.

Capitulū tertiū de gradibus superbie. xij.

E gradibus sū perbie: xij. ō q̄bus. b. Ber. in quodam libello: ⁊. b. Tho. scda scde q. clxij. de his pōt exponi illō ps. Superbia eoꝝ qui te oderunt ascendit semper Ubi sciendum q⁹ est duplex ascensus mentalis. Unus ē virtualis. s. de bono opere i melius: ⁊ de actu vnius virtutis in alium, de quo Isa. ij. Veni te ascēdamus ad mōtē dñi. i. xp̄m vel celum scilicet per hūilitatem ⁊ bona opera. Alter criminal⁹ s. de vno actu pēti ad alium: ⁊ p̄cipue quia superbia importat ascēsum quēdam falsē estimationis ⁊ inordinate affectionis ad magna: ascēditur criminaliter cū quis de vno gradu superbie ascēdit ad aliū: de quo pōt intelligi illud Exo. xij. Non ascendes scilicet per gradus superbie ad altare meum idest xp̄z seu diuine maiestatis sed per humilitatem oportereat ascēdere: quia vt dicit Job. xx. Si ascēderit in celum. s. per meritorum estimationem superbia eius: ⁊ caput eius nubes tetigerit quasi sterq̄linium in fine perdetur. De hoc ergo ascēsu superbie dicit p̄s. lxxiij. Supbia eoꝝ ⁊c. vbi tria possum⁹ notare.

Primo vitium detestabile: ibi. Supbia.
Scdo malum insupabile: ibi. qui te oderūt.
Tertio p̄gressum execrabilē. ibi. ascendit semper

Quantū ad primū. §. I.

ita est detestabilis superbia prout dicitur Eccle. x. Odibilis coram deo superbia est ⁊ hominib⁹. Supbia enim deo aduersatur ⁊ p̄rimo ac p̄po subiecto. Aduersatur q̄ppe deo quasi volens abeo auferre quod suum ē. Dicit. n. dñs Apoc. primo. Ego sum alpha ⁊ O p̄ncipiuz ⁊ finis scilicet oīs creature. Sz superbus cum estimet bona sua q̄ hz a se habē ⁊ eē p̄ncipium eorum: ⁊ ad hūc finem faciat opa sua vt honoretur ⁊ magnificetur sic facit se p̄ncipium ⁊ finem qō dei est: vnde dicit Boetius q⁹ cetera vitia fugiunt deum. sed superbia resistit deo: per luxuriam enim homo adcreaturā p̄uertitur querēs inordinatā delectationez

p supbiā ē mad detestabile.

per auaritiã ad pecuniã: ⁊ sic de alijs: sed ꝓ supb' am ꝺicit deo quasi volẽs oñium eius. Sꝫ si vi ris inq̃t Seneca murẽ velle oñari alijs moribus: nũquit risum teneas? ⁊ iõ spãlũ dicitur de supbia Jac. iiij. Deus supbis resistit: ⁊ merito: nã nõ solũ inpbus vlt se deo equari: sꝫ supior eẽ. Unde de superbo Antechristo dic̃ aplus. ij. ad Thessal. ij. Extollit ⁊ aduersat sup oẽ qõ dicit deus aut qõ colitur: vbi Ber. horret humanꝰ itellectus verbũ: vtinam horreat sil cogitatũ malignũ pit ⁊ affectum dico. n. vobis q nõ ille tñ: sꝫ ẽt ois supbus extollitur supra deũ. Ult. n. deus fieri voluntatẽ suã vlt et supbus fieri suã. Jã videt eq̃litas. Sed vi male ꝓgruã ꝓportionẽ. Deus. n. in his q̃ rõne approbat vult fieri volũtatem suã: superbꝰ vero cũ rõe ⁊ ꝓtra rõem. Supbia deũ ipugnat semp i oi tpe: in oi loco ⁊ in oi psõa. Multa peccata sũt q̃ cauẽt i solẽnitatib': sꝫ superbia tũc magis exẽcetur in põposis vestib' ⁊ ornatibus: vñ hoies supbiunt i ꝓuuijs: i sermonib' ⁊ huiusmõi. Peccata carnis gule ⁊ fraudulẽtie ⁊ hi'. raro ꝓmittũt i locis sacris. Sꝫ supbia ibi pmaxime. Multe ẽt sũt psone q̃ ꝺedignãtur fornicari: fraudare: mẽdacia dicere: q̃ tñ nõ sibi cauent a supbia. Supbia etiã bonis opibus insidiat vt peant: ait Aug. Quinimo nulla cõtumelia seu offensio fit deo vbi non sit aliquo mõ supbia: ꝓpterea dicit Ecc. x. Initiũ ois peccati supbia ex eo vꝫ: q ꝓmum peccatũ qõ fuit luciferi fuit supbia. Sꝫ ut dicit Judith. ix. Supbi nõ tibi oñe placuerũt a ꝓncipio. Uel dicitur initiũ ois peccati: q supbia ꝓmoꝝ pentũ est cã in nobis originaľ peccati: vñ i nobis ẽ iclinatio i oẽ pctñ: vel q in oi pctõ ẽ aliq̃ mõ supbia dum quis se rebellat mãdatis dei. Uñ aduẽtus xpi in carne fuit: ⁊ ad iudiciũ ꝓtra supbiam erit. Sed ꝑmus ad medendũ: sc̃ous ad puniẽdũ eam: vnde Aug. ꝓpter magnũ pctñ supbie veꝰ humil vẽit. Iste igens morbus aiarũ oipotẽtem medicũ ꝺ celo deduxit: vsq ad formam fui hũiliauit ꝓtumelijs: eũ ligno suspẽdit ut salute tãte medicine curetur hic timor. Sc̃ous aduẽtus erit ꝓtra supbiam puniẽdam. Uñ Isa. ij. Dies oñi exercituũ super oẽm supbum ⁊ excelsum ⁊ arrogãtez ⁊ hũliabit Est ẽt supbia ꝓtimo iniuriosa. Supbus. n. ꝓtimum corde ꝓtẽnit: verbis ꝓtumeliat: factis molestat. Corde. n. ꝓtẽnit. sm illud Ecc. xiij. Sic abhominatio ẽ superbo hũilitas: sic execrabilis ẽ diuiti paup. Et nõ solũ hũiles: sꝫ ⁊ superbos supbꝰ cõtẽnit ⁊ eis ꝓriat. Nõ. n. in eo verificatur illõ. Oẽ aial diligit sibi sile ⁊ iclinat ad illud. Et rõ ẽ quia supbus appetit sup alios ꝑesse vl reputari ⁊ honorari: ⁊ iõ cum ista cõia eẽ nõ possint: cũ videt alium supbũ ista q̃reret tanq̃ ipedietẽ suum conseq̃ desideriũ eũ detestat. Uerbis ẽt supbis molestat ꝓtimũ multiplr: ⁊ se iactãdo ⁊ cum eo litigãdo: ⁊ cõtumelias inferẽdo. Unde Amos. vi. Nũ quid i fortitudine nostra assũpsim' nobis coꝝnua s. faciendo magnifica opa ⁊ apparẽtia. ⁊ Ecc. xi. Sic eructãt ꝓcordia fetẽtiũ: ita ⁊ cor superboꝝ ad litterã: stomachus vẽtositate iflatꝰ eructat qõ abhoiabile ẽ: audiẽtib'. Sic superbꝰ verba ventosa ⁊ displicibilia ꝓfert. Et illud ꝓuer. xi. Ubi fuerit superbia ibi ⁊ ꝓtumelia. Factis ẽt molestat eũ affligendo ⁊ bonis spoliãdo sm illud ꝓuer. xxij. Arma ⁊ gladij in via superbi: custos ãt aie sue lõge recedit ab eis: ⁊ Ecc. xxv. Effusio sanguinis in rixa superboꝝ. Qñ. n. ñ pñt obtinẽ qõ volunt ñ curãt per se vel alios sãguinem fundẽ ut possint ad dñia ascendere. Et quia molesti sunt alijs superbi: iõ communiter egre feruntur. vnde Eccle. xxv. Tres species odiuit anima mea ⁊ aggrauor valde anime illoꝝum: pauperem superbum: diuitem mendacem: ⁊ senem fatuum ⁊ insensatum: ad litteram hoc ideo est: quia talibus tollitur occasio illoꝝum malorum. Superbiam enim inducit opulentia vel magna aliqua excellentia quam non habet pauper. Ex paupertate ut prouideat necessitati sue quis aliquando dicit mẽdacia. Et experientia longa debuit senem sapientem efficere. Moraliter totum impletur de superbio quo libet. Ex parte siq̃dem corporis ẽ hõ valde pauper immo pauperimus adeo ut mendicare euꝫ oporteat victum ⁊ vestitum ad herbis ut pannuꝫ lineum: ⁊ animalibus brutis ut lanam. Diues mẽdacioſus est qui bona que habet magna dicit a se habere: uel se non posse continere vel vitia vincẽ cum tamen possit cum adiutorio gratie. Senex fatuus est qui cum pluries fuerit expertus suas fragilitates ⁊ casus potentium tamen confidit in se exponens se periculis ⁊ regimina querens. Demum superbia proprio subiecto nocet. Nam bona de se conuertit in mala i q̃tum de bonis supbit operibus ⁊ sic malum culpe incurrit: vñ de vita moritur: de sanitate egrotat: de medicina interficitur: a mortuo occiditur. Sicut in figuraꝫ Eleazar occidens elephantem sub eo occubuit: ꝓmo Machebeo. vi. Item superbia in errorem induc Unde super illud Jere. xlix. Arrogantia tua decepit te ⁊ superbia cordis tui: dicit glo. q omnis hereticus arrogans quia superbia hereticum facit ⁊ vere ignorantem. Item superbia mentez inebriat ut se non cognoscat: Abachuch. xx. Quomodo vinum potantem decipit: sic erit vir superbus Uinum hoc modo decipit potantem quia ingreditur blande sua suauitate: postq̃ vero receptum est in commensurate: ipsum dominatur in homine: ⁊ facit eum fatue credere: ⁊ fatue loqui: ⁊ opari nociua. Sic postq̃ superbus recepit superbiaꝫ in affectu tunc de facili recipit eam in intellectu ut alta de se credat: alta loquatur ⁊ est sicut ebrius: ⁊ que de se dicuntur bona que in se non esse videt credit. Unde accidit ei sicut quidaꝫ rustico

qui cum portaret agnū ad vēdendum: q̄dā trufatores ꝓdixerunt sibi vt q̄libet interrogaret per se quid vellet de illo cane dicēres canē esse agnum illum. Cum ergo ꝑmus quereret a rustico quid p̄cij vellet de cano illo. Rñdit rusticus agnus est iste nō canis: cui ille irridēdo inquit. Erras q̄a canis ē non agnus. Interrogat secūdus quanti p̄cij eēt ille canis. Cui econtra ille dixit: agnus ē nō canis: ⁊ sic successiue plures fecerunt: ꝓpter quod ō mum ūmutatus a vera crudelitate sua: immo sciē tia: verbis illorum canē estimauit ⁊ ꝑ cane vili p̄cio vendidit: sic superbus ⁊c. Item superbia iducit in firmitatem q̄ de facili ī curritur ⁊ difficulī curat: ⁊ sepe in ea recidiuat curata: triplici āt rōe ī curritur faciliter. Prima rō ē: quia non putatur tā ta infirmitas quanta ē: ⁊ iō nō vitatur sicut vitā da est: vnde Gre. Cum nimis turpis superbia creditur minus vitat. Luxuriam eo magis erubescunt homines: quia omnes turpē nouerūt. Secūda ē q̄ manifestiora reperiūtur exēpla superbie q̄ alio rum peccatorum. Fornicatores. n. ⁊ alij vitiosi occultant peccata sua: sed superbia mānifeste cōmittit Q̄ autem quis glorietur de lasciuijs ⁊ alijs scelerib⁹ iam ꝓcedit ex superbia: alias occultat. Tertia rō ē ꝓpter multiplicem mām: q̄ de quocunq; malo. Item de difficili curat vnde Job. xv. Cunctis diebus suis superbit impius. Quando enim aliquis infirmatur aliquo alio peccato odij homicidij vl fornicationis cognoscēs confitetur ꝓteritur ⁊ dimittit illō. Sz superb⁹ nec vult sūire hūilitatē cōtritionis nec erubescentiam ꝓfessionis: vitans miserias suas sciri. Ut. n. dicit Gratianus de peni. dis. i. c. Qui domū. circa fi. Taciturnitas ꝓfessionis ex fonte superbie nascitur dū q̄s nō vlt cognosci qualis sit. Ex silitudine. n. apparet nō de facili curabilis. Nam assimulat luciferi pctō: q̄ō superbia fuit ⁊ insanabilis. Ad hoc ēt facit huiusmodi rō q̄ infirmitas q̄ ignoratur nō pōt curari. Hiero⁹. Difficile ad sanitatem venimus: q̄ nos egrotare nescimus: q̄ō maxime accidit ex superbia.

¶ ꝑ̄ superbiā deus odit p̄ctōr̄

Secundo malū . §. II.

in supabile nōt cuz dicitur. Qui te oderūt. Odium āt hominis ad deū ē maximū pctm̄ quod superat omnia alia: ⁊ ad hoc demū pducit superbia. Sciēdum tm̄ scōz. b. Tho. secūda secūde. q. clxij. q̄ deus in natura sua non solum non pōt odiri. Est enim ipa essentia bonitatis: bonitas autem i se inq̄tum bonitas odiri nō pōt: quia bonum est quod omnia appetunt inquit phs in ꝑmo ethicorū. Sed etiam in quantum creator vel benefactō non potest odiri. Nullus enim odit eum qui sibi bene facit inquantum apprehendit illud vt beneficium. Sed si reputaret illud quod sibi impēdit bonum ut malum ⁊ sibi nociuum sic posset odire: vel etiam habito respectu ad aliud: puta quia ⁊ si sibi aliq̄ bonū fec ē sibi ꝓri⁹ i aliquo: ut si filius odiat patrē ñ q̄ eū genuit. sz q̄ verberauit. Sic de⁹ odit: vl inquātū pūitor malorū: ⁊ sic oditur a demonijs ⁊ alijs danatis: vñ dicit Apoc. xvi. de dānatis. Et manducauerūt linguas suas p̄ dolore ⁊ blasphemauerūt deū q̄ hz potestatē sup has plagas neq; egerūt pniam ut darent illi gloriam vel q̄ ipedit deus aliquos ne impleant suas voluntates malas diuersis modis vel q̄ ꝓhibet peccata ꝓpter quod ꝓui non ita libere peccāt vt cuperent: tum q̄ mordet ꝓscia: tum q̄ non assentitur ab alijs ex timore.

Tertio progres . §. III.

sus execrabilis supbie notat cum dicit. Ascendit semp. Ubi notandum q⁹. xij. sunt gradus supbie quibus ascenditur ad summum eius. s. curiositas leuitas: inepta letitia: singularitas: iactantia arrogantia p̄sumptio: simulata confessio: ōfensio peccati: rebellio: libertas sui assuefactō mali. Et Bē. in quodam libello eos explanat quo ad statū religiosum. Sed ut coior sit materia etiam ad alios extendemus.

Est ergo primus. §. IIII.

grādus. Curiositas: que i hoc consistit dū quis ñ cōtētus ūminis cognitionis sibi cōuenientis: q̄rit scire: videre: audire: vel alijs sensibus apprehendere que non decet. Multipliciter hoc vitio infectū ē genus humanum: ⁊ tanto magis quanto min⁹: de eo non facit sibi conscientiam. Ut enim dicit. Ecclesiastes primo. Nō satiatur oculus visu: nec auris auditu: frequenter quis querit quecunq; oculis occurrunt videre: ⁊ audire omnia que dicūtur. Et breuiter quandocunq; quis vtitur aliquo sensu nō ꝓpter aliquam causam rationabilē: sed solum vt notitiam hēat ō ipsa re obiecta sensui: ptinet ad curiositatem. Cum ēt intellectus scire q̄rit q̄ sibi ꝓhibita sūt vel noxia vel q̄ sūt supra capacitatem suā vt de misterijs fidei: ⁊ p̄destinatione ⁊ huiusmodi: curiositas est vnde dicitur. Eccij Altiora te ne q̄sieris ⁊ fortiora te ne scruteris ⁊ in pluribus operibus eius non fueris curiosus. Ber. autem sic ait de hoc gradu. Si videris monachum de quo prius confidebas vbi stat: ambulat scilicet discurrendo hinc inde: ⁊ oculus insipienter vagari caput erectum: aures portare distentas: ⁊ moribus exteriorīs hominis interiorīs ūmutatum agnoscas: dum enim anima sui circunspectione torpescit in curia sui: in aliorum curiosam eque facit. Ut quid āt audes oculos leuare ī celū q̄ peccasti in celum: terrā intuere vt agnoscas te ipm̄ h̄ ille. Dina filia Jacob q̄ curiosa fuit i egrediendo domum vt videret feminas regiōis illius constupr̄ata fuit: a Sichen. Gen. xxxiij.

¶ Curiositas ē vnū de gradibus superbie. s. primū

Secūdus gradus .§.V.

ē. Leuitas. ſ. ad iudicandū facta alioꝝ: ad loquē dū: ad pferēdū ſnias: ad ordīādū noua: ad docē dū alios: ꝛ ſi ꝺicit ꝓtētoes multiplicat: q̄ oīa p cedūt cōiter ex nimia ſui eſtimatoe q̄ſi euāgeliū ſit oē qꝺ ꝺixerit vel ſēſerit: ꝛ alū nil ſciāt ſic Lay phas cū ꝺixit in ꝓalio. Uoſ neſcitis q̄cq̄ nec cogi tatis: expedit vobis vt vn⁹ hō moriatur. ꝛ Helyu iuuenis qui cū vidiſſet tres amicos Job. qui eū viſitauerat. ſ. Heilphach. Baldach. ꝛ Saphar. diſputātes cū eo ſuperatos: ductus leuitate ꝛ ar rogantia illos ꝓtēpſit tāq̄ ignaros: ꝛ ipſe Job ag greſſus eſt diſputatōes eum arguens. Sed reꝑhē ſus a dño fuit ꝛ ei ꝺictū .c.xxxviij. Quis ē iſte i uoluēs ſniaꝫ ſermonibus impitis. Ber. vꝺ ſic ait de hoc gradu: ſic oritur iſte ē gradu p̄cedēti. Mo nachus qui ſui negligēs alios curioſe circūſpicit oū quoſdā ſuſpicit ſupiores quꝑſdā deſpicit iferi ores: in alijs quid videt qꝺ inuidet: in alijs qꝺ irri det: vnde aīus nulla ſui cura grauatus per ſupbi am ad alta ſe erigens. modo per inuidiā tabeſcit: mō per excellēſiā puerilr hilareſcit: ꝛ qꝺ ſupari volet: ꝛ qꝺ ſuperare ſe gaudet: amor ꝓpe excellē tie facit. Talis aūt uunc pauca ꝛ mordacia vba nūc multa in amarius verſa. nūc luctu plena. ſp aūt irrōnabilia indicit verba. hec ille.

Tertius gradus .§.VI.

ē Inepta letīcia. Uidēs. n. ſupbus ſe ꝑperari i tē poralibus: ab hoibus laudari: honoribus exalta ri: dignitatib⁹ ſublimari: ꝛ q̄s vlt posſe deꝑmere inde mūdialiter hilareſcit: hoc hīs ꝑ magna feli citate ꝛ induſtria ſua: ēt de aptis malis exultās: ꝙ illō puer. ij. Letāt cuꝫ male fecerit ꝛ exultāt i reb⁹ peſſimis: deridētes ꝛ ſubſanātes uel contēnentes pauperes ꝛ miſeros: ſicut diues epulo in iferno ſe pultus: ꝓpterea q̄ cōuiuijs gaudēs mēdicuꝫ La zarum cōtempſit. Luc. xvi. Procurāt aliq̄ tales tripudia: choreas haſtiludia: ludos: ꝛ alia vana ad augendū ſuam ineptam letitiam. Sed vt ait Job: xxi. Tenēt tympanum ꝛ lyrā ꝛ gaudent ad ſonitum buccine: ꝛ in pūcto od inferna deſcēdūt Ber. vꝺ de hoc ſic ait. Monachus q̄ duos ſuper bie gradus aſcēdit cum gaudiuꝫ videlicet iterpel lari triſtitia quam de bonis alterius ꝺhit ipatiēs ſue humilitatis: pergit ad conſiliū falſe cōſolatio nis ex illa parte qua ſui ſibi vilitas ꝛ aliena excel lētia mōſtratur aſtringit curioſitatē: vr in quo ip ſe videtur excellere noter: i quo alter p̄cellat ſēper diſſimilet: vt dum euitat qꝺ triſte putatur letitia cōtinuetur. Dis itaq̄ ꝺictis hic gradus deꝑhēdi tur: rari vel nulli genit⁹ vtputa ſi attēdas: aut ſui oblitum aut ablutī a culpis: i ſignis ſcurrilitas in fronte hilaritatis: vanitas apparet i inceſſu: ꝓn⁹ ad iocum facilis ꝛ ꝓmptus in riſu: ſimilis veſice turgenti vento: pūcto fotate exiguo que ſi ſtringi tur crepitat ꝛc.

Quartus gradus.§.VII

ē Jactātia. ſ. laudare ſeipſū ſupra debitū modum diuerſis rebus: vel de pulchritudie: vel fortitudie uel nobilitate generis: aut de diuitijs: potētia: et gloria: de induſtria artis ſue: ītellectus acumine: ſcia: ſapia: eloquētia: vtibus ꝛ gratia. Sꝫ vt ꝺicit puer. Laus i ꝓprio ore ſorꝺeſcit. Unde cato. Nec te collaudes: ꝛ ſeqtur. Hoc faciūt ſtulti q̄s gloria vexat inanis. Ad iactantiā ēt ꝛ ſupbiā ptinet por tare ſupfluas veſtes ꝛ alios ornat⁹ ſupra ſtatum ſuū: popas in ꝓuiuijs: edificijs ꝛ eqtaturis: ꝛ in a lijs apparatibus q̄ oīa demū ad inferos educunt vnde ꝺicūt ipſi ſupbi in iferno poſiti. Quid ꝓfuit nobis ſupbia noſtra ꝛ iactātia ꝺiuitiaꝝ: ecce oīa trāſierūt velud vmbra. Sap̄. v. Sic Simon ma gus q̄ iactabat ſe posſe mutare nās rerum ꝛ mor tuos ſuſcitare: ꝛ in celū aſcēdere: cadens in terrā dimiſſus a demonū multitudine q̄ eū ferebant p aerē: oꝛōne Petri colliſus ꝛ ꝓfractus i ꝓfūdū de ſcēdit. Ber. āt ſic ait de hoc gradu: ibi ex p̄ceden ti gradu ſic oritꝫ. Postq̄ vanitas in veſica creſcere groſſeſcere incepit neꝛe ē ut ampliori foramīe laſ ſato ſinu vētoſitas eructet alioq̄n rūpetur. De p hēdit āt hic gradus his ꝺictis. Eſurit ꝛ ſitit qꝺ⁹ oē qꝺ ſentit oñdat: ꝓuenit īterrogantē: ñ q̄rēti re ſpōder: ipe q̄rit: ipe diſſoluit: vba collocutoris: p ſcidit ipfecta. Si de religione agīt ſtati viſiones ꝛ ſōnia ꝓferūtur: laudat ieiunia: ꝓmendat vigilias ſup oīa oꝛōnes exaltat: ſi ad ludicra fmo ꝓuertit i his quāro aſſuetior tanto loquatior ita vt ſeue ros aios ꝛ graues i leuitatē ꝓtēt ꝛ in riſum.

Quintus gra .§.VIII.

dus ſupbie eſt Singularitas: facere. ſ. aliq̄d vltra cōmunia ꝛ conſueta vt p̄eceteris reputetur ꝛ ho noretur et circa veſtitum inuenire nouitatem ve ſtium magis apparentium: noua ornamenta i ſer monibus vti verbis peregrinis ꝛ obſcuris: in di ſputationibus ſequi nouas opiniones vltra com munes in tractatibus cum alijs de aliqua maria diſcrepare a communi iudicio alioꝝ vt videat magis intelligere factum i ꝓuiſionibus grauami nibus: ꝛ ꝓmotionibus vult ſingulariter p̄e ceteris melius tractari de quo pōt exponi illud ps. Singularis ferus ꝺepaſtus ē eā. ſ. vincam ò eccle ſie. Ferini. n. hoies ſūt huiuſmodi qui volunt eſſe ſingulares. Nā hō inq̄tum hō ē aīal ſociale non ſingulare: ꝛ hi conſumunt vineam eccleſiarum ꝛ ciuitatum totum p̄o ſe querentes de alijs non curantes. In ſtatu vero ſpirituali recedere in cō muni vita regule a communibus cōſtitutionibus patrum a communibus cerimonijs ꝛ obſeruan tijs ſine cauſa vrgente vel ſpeciali reuelatione

ad singularitatē ptinet ꝛ ē valde piculosum. Contra hos inuehit Ber. in ſmone dicēſ. Quid dicis tu amator ſingularitatis: cōia loca: cōem vitam: cōem regulā: cōes obſeruātias quid faſtidis. Jō Thōas nō vidit xp̄m cū ceteris q̄ nō erat cū eis q̄n vēit Jeſus. Q̄ ſit piculoſū oñdit Jo. caſſian⁹ i p̄ma colla. de quodā qui dicebat Hero. qui cū eēt ſingularis: in auſteritate vite ꝛ admoneret in ꝯrium ex ſupbia pmanēs in illa ſingularitate: cuj appareret ei diabolus in ſpē āgeli luc⁹. ꝛ eius verbis acquieſceret: demū ex ſuaſione diaboli p̄cipit ſe i puteum. Nō tñ ptinet ad ſingularitatē hoc ſz animi firmitatē ut declinātibus alijs q̄ſi oībus a mādatis ꝛ debitis regulis q̄ſi ſolus vel cū pauciſſimis mādata ꝛ regulā ſuet: ſicut i laudem dicit ō Thobia q̄ cum oēs ex filijs iſrl̄ irēt ad adorādum idola q̄ fecerat Jeroboā rex iſrl̄: iſte ſolus ibat in Hierl̄m ad tēplum ad odorandū. iij. Reg. xij. deum ꝛ offerēdum ſacrificia ꝛ decimas: ꝛ cū ducerētur ad captiuitatē in Niniuē cū alijs cōtribulib⁹ ſuis: ꝛ oēs alij de populo ſuo ꝓtaminarēt in eſcis gētilium. ſ. ꝓmedēdo cibos eis ꝓhibitos i lege ipe ſolus nō ē cōtaminatus i eſcis eoꝝ abſtinēs. ſ. ab eſu illorū ciborum. Thob. ꝑmo capitulo. Ber. ſic ait. Singlaritas a p̄cedēti gradu ſic oꝛit. Turpe ē ei qui ſe ſupra ceteros iactat ſi nō plus ceteris agat aliquid ut vltra ceteros appareat. Perpēdit ā̄t his indicijs gradus iſte: plus talis ſibi blādit̄ de vno ieiunio quod ceteris prādētib⁹ fac̄ q̄ ſi ceteri ſeptē dies ieiunauerint: cōmodior ſibi videt vna oraciuncula peculiaris: q̄ tota pſalmodia totius noctis: dolet aliquem ſe pallidiorē ꝛ min⁹ comedētem: ad oīa ſua ſtrenuus ꝛ ad coīa piger: vigilat in lecto dormit in choro.

Sextus gradus. §. VII.

ſuperbie ē Arrogantia cū. ſ. quis attribuit ſibi illam ſnīam ꝛ vtutē quam nō hēt: ex hoc querens alijs poſſe p̄eſſe: ſubeſſe renuēs: eḡri ceteris ñ ſuferens: adulationibus acq̄eſcens: ſi aliquis eum ñ veneratur impatiens. Jere. xlviij. Sublimitatem ꝛ arrogātiam ꝛ ſupbiam ꝛ altitudinē cordis illi⁹ ego ſcio dicit dñs. ſ. ad puniendū. Hac arrogātia ductus Marius ciuis romanus nō contentus q̄ ſexies fuerat conſul romanorum voluit tyranni ce, ꝛ violentia eſſe ꝛ ſeptimo: ꝓpter quod interfectio facta eſt multorum ciuium bello inteſtino facto inter Marium ꝛ Syllam qui voluit eum ipe dire in hoc: vt narrat Titus liuius. Sic ꝛ Julius ceſar reuerſus victor de Gallia voluit fieri cōſul. vnde ſecuta ſunt multa mala. Q̄ ēt quis credat poſſe vel velit malos quoſcūq̄ ſeparī a bonis pti nere ad arrogātiam oñdit Aug. dicens. Quātus arrogantie timor eſt: quāta humilitatis: ꝛ lenitatis obliuio: ꝛ arrogātie quanta erectio: vt quis ſe poſſe facere credat q̄ nec aplis conceſſit de⁹ ziza nia vz'a frumēto putet ſe poſſe diſcernere. xxiij. q. iij. c. Quantus. Pertinet ēt ad arrogātiam impioſe deſpectiue docere vl̄ regere ſubditos ꝛ ꝓtra alios iuehere vt videātur plus ipſis ſape ut quidā faciūt ēt in ſermonibus ꝛ in ſcriptis ſuis. Contra quos Gratianus poſt Hiero. Nihil impudētius arrogantia ruſticoꝝ: qui garrulitatē auctoritatē putant: ꝛ parati ad lites in ſubditos tumide intonant: di. xlvi. §. i. Ad idez Gre. xxiij. moraliū ait. Habet hoc propꝛium doctrina arrogantium ut humiliter neſciant inferre que docēt ꝛ recta que ſapiunt recte miniſtrare non poſſunt. In verbis eorum proditur q̄ cum docent quaſi in quodam ſibi videntur ſūmitatis culmine reſidere: eoſq̄ q̄ſ docent vt longe infra ſe poſitos velut i imo reſpiciunt: quibus non conſulendo loqui: ſed vix dominando dignantur. Dis per ꝓphetam. ſ. Ezechiel. xxxiij. dicitur. Cum auſteritate impabatis ꝛ cum potentia: di. xlvi. c. Hoc habet. Ber. vō ſic ait. de hac arrogantia: ſic oꝛitur ex p̄cedēti. Cū ex his talis que ſingularit̄ agit apud ſimpliciores eius opinio excreuerit: q̄ opa que cernunt ſz vnō ꝑdeant non diſcernunt: dum miſerū beatificant in erroꝛem mouent: credit qō audit: obliuiſcitur intētionem dum amplectitur opinionē quiq̄ de oī alia re plus ſibi q̄ alijs credit: ō ſe vō plus alijs q̄ ſibi: vt nō ſolū vbo aut opum oſtentatione ſuam p̄ferat religionem: ſed intimo cordis affectu ſe credat oībus ſanctiorē: ꝛ quicquid de ſe laudāt hoies: nō ignorantie aut benīuolētie laudatoris: ſed ſuis meritis aſcribit.

Septimus gra. §. VIII.

dus ſupbie dicit p̄ſumptio: cū. ſ. ponit ſe ad ea q̄ excedunt facultatē ſuā: cōditōem ſuam ꝛ ſtatum Ad p̄ſumptionē ptinet q̄ ꝺs poneret ſe ad diſputandum cuz hereticis vel alijs ifidelibus ignarus ſcripturarum ꝛ rationum ad argumenta eorum Unde ꝛ quidam religioſus ut reputabatur devotus ꝛ ſciolus ſed p̄ſumptuoſus: audiens erroꝛem fraticellorum queſiuit habere libꝝ in quo erāt erroꝛes illorum ut poſſet cum eis diſputare et cōuincere. Sed quia ignorans erat in illis captus eſt ꝛ hereticus factus. Pertinet ad p̄ſumptōem q̄ quis dum poteſt ſe iuuare in victu ꝛ neceſſarijs ex pectet cibum de celo. Sicut accidit vni ex duobus heremitis in vitis parum qui recedentes ab alijs commiſerunt ſe gubernationi diuine Et itinerantes cum iam cepiſſent eſurire ꝛ prodebilitate deficere obuiauerunt quibuſdam barbaris qui diuina inſtigatione commoti ꝓter ſolitum obtulerunt eis ad comedendum: quibus aſſerit ꝛ acceptauit vnus eorum intelligens a deo diſpoſitum ut homines ita feri eis obtuliſſent et comedit. Alter permanens in ſua proteruia et preſumptione noluit. ſed expectauit cibum ſibi a

Capitulꝫ Tertium.

deo mitti ꝑ angelum. vñ ⁊ pre fame mortuus est sui homicida: Ad ꝓsumptōem ptinet agē q̄ spectant ad officia alioꝝ vt si subditꝰ velit ꝓlatū regē si laycus de clicis velit iudicare cape ⁊ punire etiā malos clicos: si mulier velit viro impare: si q̄s velit facē officium qō ad eū ñ ptinz. Sic Ozias rex iuda: q̄ ingressus ē tēplum dei vt offerret i cēsum ſz ꝓpter suā ꝓsumptōem hāc effectus ē leprosus. ij. paralipo. xxvi. Ber. de hoc gradu sic ait: hec ex p̄cedenti gradu sic oritꝫ. Qui alijs p̄esse putat quō plus de se q̄ alijs nō ꝓsumat: ꝓmus i q̄ētibꝰ resideꝫ: in ꝓsilijs ꝓmꝰ rndet: nō vocatꝰ accedit si iussus se intromittit: deo ordinat ordinata: reficit refecta q̄quid ipse ñ fecerit aut ordinauerit: nec recte factum: nec pulchre ordinatum estimat: iudicat iudicātes: ꝑiudicat iudicatis: si cū tps aduenerit nō ꝓmoueatur ad ꝑoratum: suū abbatē aut i uidum iudicat: aut deceptū: q̄ si mediocris alīq̄ obediētia ei inuiuncta fuerit: indignat arbitrans ñ minoribus sese occupandum q̄ ad maiora se sese tit idoneum.

Octauus gradus. §. XI.

dus superbie ē defēsio peccati. Mltū hoc repit i hoibus ut vitia ꝓmissa ēxcusēt alleuiēt: alijs attribuāt: ⁊ aliq̄ tā q̄ bene fcā defēdant. Sz si te excusas ait Aug. deus accusat. Alleuiat q̄q̄ petñ suum cōpatione peccatoꝝ alioꝝ ⁊ p̄cipue supioꝝ iuxta illud. Stultus vitabit correctionē: ⁊ iuxta voluntatē suā iueniet: cōpationem. i. similē sibi: ut sic alleuiet factū suū. Aliq̄ vero alijs attribuit cām pctoꝝ suoꝝ vt diabolo vel socio ⁊ hi. sicut ꝓmi ꝑentes: quoꝝ Adam req̄situs de culpa attribuit socie Eue. Jpa req̄sita attribuit ſpēti dicens. Serpēs decepit me ꝓpter qō imediate de paradiso electi sunt: Gen. iij. Aliq̄ ēt quis defēdit petñ suum: puta rōib' ostēdens se bene feciſſe: et in his q̄ sunt determinata ab ecclia ut velle defendere vsurā que ꝓmittit sub noie depositi vl' discretionis nō ē peccatum: aut fornicatōem simplicē ⁊ huiusmōi ptinerz ad heresim. Defendere etiaz culpam alioꝝ grauis ſupbia ē: vñ Jsidorus. Qui ꝓsentit peccātib' ⁊ defēdit aliq̄ delinq̄tē maledictus erit apud deū ⁊ hoies: ⁊ cōzipiet increpatione seuerissima. xi. q. iij. c. Qui ꝓsentit. vñ ⁊ Anastasius secūdus q̄ voluit defendere Fotinū hereticum: diuino iudicio pcussus ē: vt hētur di. xix Anastasius: ſm Ber. sic oritꝫ iste ex p̄cedēti. Qui ꝓmptus ad oia se ꝓsueuit ingerē: ipossibile est aliquādo nō errare. Ad ꝓlatū āt ptinet errātē arguere: ſz quō culpam suā ꝓfitebit qui nec ē putat: ꝓpterea cū culpa nō putatur crescit nō āputat. Multis modis fuit excusatōes in peccatis. Aut enim dicit qui se excusat: aut nō feci: aut feci: q̄dē ⁊ bene feci: aut si male nō multū: aut si multū nō mala intentione. Si āt ⁊ de illa q̄incitur: aliena se nititur excusare suasione. Sed q̄ aptas defendit quō ocultas ⁊ malas cogitationes cordi suo aduenientes hūliter reuellaret abbati.

Nonus gradus. §. XII.

ꝓfessio hñtium ē 9 gradꝰ ſupbie.

superbie ē. Simulata ꝓfessio: cum. s. quis quietus ⁊ manifestatꝰ de aliquo excessu cū videt locū non eē excusationis: fatet ⁊ oñdit signa magne humilitatis ⁊ emēdatōis qō ficte agit ut reputet vere cōpūctus ⁊ correctus: ad qō facit q̄ ait Crisō. Quis aliquādo vidit clericū cito penitētiā agentē: ⁊ si ò ꝑhensus hūliauerit se. s. ꝓfitēdo culpam: nō dolz quia peccauit sed confūditur quia perdidit gliaz suam: de peni. di. i. mēsurā. §. Quis aliq̄n. Ad si mulatam ēt ꝓfessionē ptinet q̄ quis in confessiōe sacrāmtali reticeat aliquod mortale ꝑ verecūdia quod menti occurrit in quo mortaliter peccat ꝓpt̄ irreuerētiam sacramēti: ⁊ ex ſupbia ꝓcedit dum vult videri iustus i eo qō tacet malo: q̄ peccatoꝝ ē vt dicit Gratianꝰ de peni. di. i. §. Taciturnitas de quadam muliere legitur que erat magne sapiētie consilij ⁊ scitatis: hec lapsa i peccatū carnis q̄ quis hoc toto tempore vite sue defleret ⁊ penitentiam ageret asperrimam tamen q̄ noluit confiteri defuncta apparuit cuidam sibi nocte reuelans se ꝓpter hoc damnatam ad gehennā. Ber. vero ait ostēdens quō ex p̄cedenti hoc oriatur. Nonnulli cum aptioribus arguuntur considerantes q̄ si se defenderent non crederetur eis subtilius inueniunt argumentum defensionis: verba respōdentes dolose cōfessionis vultus demittitur: pstern̄it corpus aliquas lacrymas si pñt sibi extorqueāt vocem suspirijs: verba gemitibus interrumpunt. Nec solum talis obiecta non excusat: sed ipse culpam quoq̄ exaggerat. Hec autem simulatio sic ꝓpenditur inquit Ber. Vasa figuli ꝓbat fornax ⁊ tribulatio vere penitentes discernit. Qui vera citer penitent labores pnie nō abhorrent. Cuius simulata ē ꝓfessio: vna vel leui cōtumelia aut exigua pena interrogatum: iam humilitatem simulare nō pōt: murmurat frendit irascitur.

Decimus gradus. §. XIII.

Rebelio ē decimꝰ gradꝰ ſupbie.

dus superbie est. Rebellio noli obedire superioribus vt ꝓlatis: parentibus ⁊ alijs: ꝓtēnereq̄ mandata supioꝝ: ꝓv. xviij. Impius cū i ꝓfundum venerit peccatoꝝ ꝓtēnit. Ubi sciendum q̄ non solum i maioꝝbus ordinatōibus sed ēt minimis quibuscunq̄ ꝓtēptus mortale est: vnde Ber. in li. de dispensatione ⁊ preceptione dicit. Neglectus vbiq̄ culpabil' neglect' vbiq̄ dānabil'. Et Anterius papa ait. In lege veteri hētur q̄ q̄cunq̄ sacerdotibus non obtempasset: aut extra castra posit' a populo lapidabatur: aut de gladio subiecto

ceruice ꝓceptum expiabat cruore. Nunc vo iobe diens ſpūali aiaduerſione trūcatur. i. pena dānati onis eterne: aut eiectus de eccl̄ia rabido demonū ore decerpit. xi. q. iij. Abſit. Pharao rex egypti: qz ꝓtēpſit mandatum dñi pmanens in ſua prīna tia ⁊ duritia demun ſubmerſus ē in mari rubro: vt hētur Exo. xiiij. Ber. de hoc ſic ait. Qui ꝑus arrogans factus ſocios ꝓtēpſerat: iam patēter in obediens magiſtrū ēt ꝓtēnit. Sciendū tñ q̄ grad⁹ xij. in tres tñ colligi pñt: ut in ſex p̄mis ſit ꝓtēpt⁹ fratrū: in quattuor ſequētib⁹ cōtēptus magiſtri: ⁊ in duobus qui reſtāt ꝓtēptus dei. Deniqz vbi fra trum ꝓcordiam: aut magiſtri ſniam ſp monach⁹ ſpnit: q̄d vltra in mōaſterio niſi ſcādalum facit.

Undecimus . §. XIIII.

¶ p̄mdi libens. ē 13 gradꝰ ſupbie.

gradus ſupbie ē libertas peccandi: talis vlt eē ſilis deo: vt. ſ. libeat ei facere q̄ vult: vnde dicit Anſel mus i libro de ſimilitudinib⁹: q̄ qui vult eē liber ſui ⁊ nulli legi ſubīci: vlt auferre coronā de capi te dei: qz ſolū ei ē hoc ꝓpium vt nulli ſubīciatur ⁊ ſi impeditur a deo aliquibus tribulationib⁹ vel obſtaculis vt nō poſſit libere implere volūtatem ſuam malam: iraſcitur ꝛ deum: blaſphemat ⁊ in iuriatur. Huic ār accidit q̄ legitur pabolice ō ꝓ digo filio. Luc. xv. qui petita a patre portōne ſub ſtantie ſue: ⁊ accepta. i. libertate ſue volūtatis ab ījt in regionē longinquaz: in ſtatū. ſ. ruēs malitie: remotum a deo: vbi diſſipat totā ſubſtātiā. ſ. vir tutis ⁊ gratie a deo habite: ⁊ bona ēt nālia debili tat viuēdo laſciue: ⁊ ſeruiendo demonijs. Ber. de hoc ꝓ hanc libertatē monachus: cum iā mōach⁹ nec magiſtruz videt quē timeat: nec fratres quos reuereatur: q̄to ſecurius tāto liberius ſua deſide ria implere delectatur: a q̄bus i monaſterio tam pudore q̄ timore ꝓhibeātur. Sed ⁊ ſi fratres et abbatem nō iam timet: non dū tamen penit⁹ dei formidine carebit.

Duodecimus . §. XV.

¶ p̄mdi q̄ſumd ē 12 gradꝰ ſupbie.

gradus ſupbie ē. Conſuetudo peccādi ⁊ hoc ē val de piculoſum: quia ꝓſuetudo vt dicit ſapiēs ē q̄ſi altera nā: vnde ſic nālia tolli non pñt: ita ⁊ conſu etudo valde difficilē tollit: vez quia natuta nō ē ſed quaſi: iō reīci pōt: ⁊ ſi cum difficultate: induc n. habitum qui ē diſpoſitio de difficili mobilis a ſubiecto: tamen remoueri pōt: vnde ⁊ Lazarus mortuus ⁊ ſepultus cum difficultate fuit ſuſcita tus. i. concurrentibus pluribus actibus q̄ in reſu ſcitatione aliorum mortuorū a xp̄o. Nam ⁊ fleue runt ſorores ⁊ orauerūt ꝓ ipſo: ⁊ turba ⁊ xp̄s fle uit ac clamauit. Significat ār Lazarus mortuus ⁊ ſeplutus peccātem ex ꝓſuetudine ſm Aug. duz ſ. male conſuetudinis q̄i mole p̄mitur animus ō peni. di. ij. Sicut tribus. Nec tm talis conſuetudo excuſat vel minuit peccatuz ſed potius aggrauat vnde Bre. Tanto ſunt grauiora peccata quanto diutius animā infelicē detinent alligatam: extra de ꝓſue. c. Cum tanto. Ber. vo ſic ait. Poſtq̄ ter ribili dei iudicio p̄ma flagitia impunitas ſequit: experta voluptas libēter repetitur: repetita blan ditur: concupiſcentia reuiuiſcēte ſopit rō: ligat cō ſuetudo: trahitur miſer i ꝓfundum maloz trabi tur captiuus tyrānidi vitioz: ita ut carnaliuz vo ragine deſideriorz abſortus: ſue rōnis diuinicq ti moris oblitus: dicat inſipiēs i corde ſuo. Nō ē de⁹

Capitulum quartum de ſupbia i quadruplici genē hoium. ſ. in p̄latis: in religioſis: i clericis: i la ycis: ⁊ in ſingulis horz ē quadruplex ſupbia.

On habitabit in

medio domus mee q̄ facit ſupbiam inquit ps. c. Domus dei eccl̄ia ſancta ē: vt dicit Hiero. xxiij. q. i. ⁊ oibus. Mediū eius ē vnitas ⁊ charitas fidelium: qz i me dio ꝓſiſtit virtus. In domo ergo ē ſz non i medio qui i eccl̄ia ē numero ⁊ non merito: ſz i medio q̄ in charitate ⁊ in oī virtute ꝓ quam poſtmodum habitat in domo glie celeſtis: de qua Joan. xiij. In domo patris mei manſiones multe ſunt. Su pbus ār: qz non habitat in medio domus. i. i cha ritate nō pōt peruenire ad celeſtem gloriam. Su pbiam ār facit. i. opatur quadruplex gen⁹ hoium ⁊ hi a regno excludūtur.

Prima eſt ſuperbia p̄latorum.
Secūda eſt ſuperbia religioſorum.
Tertia eſt ſuperbia clericorum.
Quarta ē ſuperbia laycorum.

Quantum ad primū. §. I

ſ. de ſupbia p̄latorum. In quattuor ār reperitur ſuperbia in p̄latis. Primo in hoc q̄ eſtimātes meritis ſuis fuiſſe adeptos: ⁊ ſubditis ſuis melio res ſe eſſe arbitrantur: vnde Greg. i. xxxiij. mora li. circa fi. ſic ait. P̄relato in cogitationibus ſuper bia ſuggrit: quia ſolo uite merito ſuper ceteros excreuit: ⁊ ſi qua ab eo alī benegeſta ſi hec impō tune eius animo obīcit: ⁊ cum hunc ſingulr deo placuiſſe inſinuat: quo facile ſuggeſta ſuadeat: ip ſam ad teſtimonium poteſtatis tradite retributō nem vocat dicens: quia niſi omnipotens deus te his omnibus meliorem cerneret: omnes hos ſb tuo regimine non dediſſet eiuſq̄ mentez mox ex igit: viles atq̄ inutiles eos qui ſubiecti ſunt oſten dit: ita ut quaſi nullum dignum reſpiciat cui eq̄ nimiter loquatur: vnde ⁊ mox mentis tranquilli litas in iram vertitur: quia dum cunctos deſpicit ſenſum vitamq̄ omnium ſine moderatione rep hendit hec ibi. Sed q̄tuncunq̄ quis ſit certus q̄ de voluntate domini ſit prepoſitus alīs ⁊ videat

¶ ſupbia in p̄lat⁹ ē q̄dr⁹.

Capitulū Quartum.

sibi bene admīstrare: nūquā tamē bene pōt esse securus si debitū suū faciat: nec alīs se debz pferre. Quotidie ꝓtingit multos subditos meliores simplr eē prelatis. Nec sactiorez dicimus Sixtū Laurētio: q: Sixtus papa ille diacon' eius Aut pfectiorē Ualeriū ep̄m Uincentio diacono eius. Et quāuis Apostolus dicat ad Ro. xiij. Non est ptās nisi a deo: vex ē: sed opante quo ad bonos: sinēte seu pmittēte quo ad malos. vñ Hiero. Audaci forte aliquid dicius: sed tamē quod scriptū ē dicimus: nō semp princeps populi ꝛ iudex eccl'ie per arbitriū dei. i. beneplacitū datur: sed ꝓut merita nostra deposcūt. viij. q. i. Audacter. Et pōit exēplum de Saule qui deo ordināte fuit factus rex populi israhel: ꝛ bon' erat: ꝛ tamē postea irre probus factus ē: vt hētur. i. regū. xv: Sic ꝛ Dieu inūctus ē rex israhel per discipulū Heliseī domino iubēte: ꝛ quāuis implcuerit mādatū dei in exterminādo domū Achab: ꝛ oēm ꝓgeniem eius: ꝛ prophetas Baal. tamē idolatrie deditus repro batus ē: vt hētur. iiij. regū. x. ꝓpter quod ut dicit Job. xxvj. Gigātes gemūt sub aquis. i. uiri fortes ꝛ magni sāctitate sub cura populoꝝ ingemiscunt timētes sēper deficē: vt exponit Greg. ¶ Secundo supbia ꝓlatos iuadit in hoc ꝙ tāquā dñi volūt in oībus a subditis obediri ꝛ reuereri magis dolētes de trāsgressiōe suaꝝ ordiationū: ēt circa leuia ꝙ de trāsgressiōe dīnorū ꝓceptoꝝ. Contra hos dicit Apostolus. Nō quasi dñantes in clero sed forma facti gregis ex aio: nec pietate vlla moueñt i defectibus subditoꝝ: sed vīrtute: de quibus dicit Grego. in omel'. Hi q̄ de falsa iusticia superbire solēt ceteros quosq; despiciūt nulla ifirmātibus misericordia ꝓdescēdūt: vt quo se peccatores ē nō credūt eo peccatores deterius fiūt dis. xlv. Uera iusticia. In tātū aūt aliquādo talez supbia uerat vt ꝛ i malis sibi uelint obtēpari: alias ipos subditos psequātur: hi figurātur per Balaan a riolum qui iter faciens ad malum peragendum .i. intendens maledicere populum dei asinaz cui isidebat ꝓgredi nolentē calcaribus urgebat ad e undū: ꝛ mortē minabatur. Sed dīno miraculo asina loquēs arguēs vesaniā illius: dixit se ñ posse: q: angelus ante eā erat gladio euagīato: vt hī Nūeri. xxij. Balaam significat ꝓlatos: asina subditos. Cū aut̄ prelati uolūt iducere subditos suos ꝓcidiēdo: suadendo: ꝓminādo ad aliq̄d malū nō debēt obedire: sed hūliter se excusare nō posse: q: gladius vbi dñi quod ágelus. i. ꝓdicator ꝓpōit. s. dīne sñie ꝓhibet vt exponit Gratianus. ij. q. vij. §. Itē cū Balaā. ¶ Tertio ꝓsidētes supbia ducūtur quādo cūcta disponere uolūt de capite suo dedignātes audire ab alīs q̄ ipsi nesciūt: vl se qui cōsilia alioꝝ ne minus eis sape uideātur: cuz tamē scriptū sit ꝓuer. iij. Ne innitaris prudentie tue. Paulus apostolus vas electiōis edoctus euā gelium a Christo post uisionē claraz dei: ꝛ mīracula facta post tres annos a sua conuersione uenit Hierosolimam ad conferendum cum apostolis de his que ipse ꝓdicabat: vt ipse īfert ad Gal'. ꝑmo. c. Ut. n. dicit Gre. si quid bōi hēt quecūq; ecclesia: ego ꝛ miores mei quos ab illicitis prohibeo in bono imitari paratus sū. Stultus est. n. qui in eo se primū estimat ut bona que uidēt discere cōtemnat dis. xxij. de constantinopolitana. Clemens etiam dicit. Nullus episcopus propter obprobriū senectutis: vel nobilitatem generis a paruulis vel minimis eruditis: si quid forte est vtilitatis uel salutis inquire negligat: q̄ eni rebellitur. viuit ꝛ discere atq; agere bona recusat: magis diaboli q̄z Christi mēbrum eē ostēditur di. xxxviij. c. fi. De rege Assuero monarcha legit Hester primo: ꝙ habebat septem sapientissimos scientes leges ꝛ iura maiorum: quoruz consilio cūcta agebat. ¶ Quarto rectores superbia detinētur: cū nō patiūtur ab alīs reprehendi i his que minus bene faciūt. Ut. n. dicitur Ecclesiastes septimo: Nō ē hō sup terram q̄ faciat bonum ⁊ si peccet: ꝛ pmaxie cura rei familiaris sine pcō exercei non potest etiam ab his qui nouerunt uitare peccatū ꝑm Gre. Oculi' q̄ ꝓpius quantūcunq; acutus: ⁊ si oīa alia uideat se ipsū ñ uider. Nō sic egit Petrus prīceps apostoloꝝ: sed reprehensus a Paulo de nimia cōdescēsiōe erga iudeos i obseruatōe legaliū eū audiuit: vt dicit ad Gal. ij ꝛ dis. viij. Ueritate. Dauid ēt rex reprehensus a Nathā ꝓpheta de adulterio ꝛ homicidio occulto subito acquiescēs penituit. Theodosius imperator repħēsus ab Ambrosio de occisiōe plurū ꝓcurata i uindictam vnius sui militis interfecti ꝛ ꝓhibitus ab eo ecclesiā ingredi ante publicaz penitētiam: acquieuit: ꝛ patiēter tulit. Econtra Jeroboā qui manū extēdit cōtra ꝓphām qui eum reprehēdebat de idolatria ūnuens' vt caperet aruit brachiū. ij. regū. xiij. Joas rex iuda q: lapidare fecit Zachariā filiū Joiade ex eo ꝙ vitia eius repħēdebat: i mala multa icidit. Cū hūlitate tñ ꝛ reuerētia ꝛ prudētia: vt fecit Nathā erga David debēt supiores argui. Sed ⁊ si iuste arguerētur cū mānsuetudie: nō cū indignatōne ꝛ uindicatione debēt ostēdere inocentiam suam: sicut fecit Christus dicēs iudeis eū in multis calūniantibus Quis ex vobis arguet me ō pcō: Joh. viij. ꝛ habetur. ij. q. vij. c. Testes. §. Ecce ostensum est.

In religiosis quadruplex iuenitur superbia.

¶ Pria est eoꝝ qui despiciūt seculares ēt peccatores credētes se inq̄nari ex consortio eoꝝ. Similes hi sūt iudeis qui ut dī Joh. xviij. nolebāt introire in ꝓtorium Pilati ne contamiarēt: timētes coīquiari cohabitatiōe infidelium: nec sibi cōsciētiā faciētes ō ꝓcuratiōe

¶ Superbia religiosorum est quadruplex.

¶ Religiosi nō debet despicere seculares.

mortis Christi inocēt. Cōtra quos dicit domin⁹ Deutro. xxiij. Non abhominaberis egyptium: q⁹ & ipse aduena fuisti in terra eius. Egyptius interpretat tenebre: & significat secularē. Ad quod ēt facit illud Iero. Discedite inquiunt. s. illi qui p̄ sumūt de sua bōitate ad peccatores: polluti recedite a nobis: nolite nos tangē: nolite nobis cōicare. Hec locutio nō illūinat cecū: nō sanat egrotū nō curat infirmū: sed magis occidit: & in despationem deiecit di. xlv. recedite. Debēt quoq; religiosi cōsiderare q⁹ aliqñ in seculo fūt aliqui hēntes meritū & perfectionē religiosoꝝ: & ecōtrario i religione aliqui desides & mali tenētes uitā maloꝝ & mūdanoꝝ. In cuius figurā legitur Josue. iij. q⁹ dñs trāsito iordane voluit q⁹. xij. lapides de ipso fluio sūerētur: & ponerētur in terra sicca i medio castroꝝ: & ecōtra. xij. alij de terra extra fluium sūpti ponerētur i medio fluuij iordāis. Jordanis fluuius significat statū fluide secularem: & terra arida statū religiosū: sed in examie recti iudicij Christi mutat merita ōdinū q̄litas actōnū Quidā in seculo faciūt opa religiosoꝝ: & ecōtra Exēplū in uitis patꝝ quo ad primū de Pannutio: qui cū oraret sibi reuelari: cui associaretur i celis: audiuit a dño q⁹ cuidā symphoniaco qui q̄rebat sibi uictū ex arte cantādi: quē cū quesisset Pannutius & inuēisset iterrogauit quid bōi egisset in mūdo isto. Rñdit q⁹ semel cū eēt latro: & q̄dam mulier fuisset rapta quā socij eius uolebāt opprimē: ipe defēdit eā & liberauit eā de mānibus eoꝝ. Et alia uice cū inuenisset p heremuz discurrentē: & lamentātē quandā mulierē eo q⁹ marit⁹ eius & filij tenerētur ex debits captiu ipse errantem reddit & refectionē dedit: & .xxx. solidos q̄b⁹ redimēt maritū & filios. Cū aūt Pannutius hortaret eū ad desēdū mūdū acquieuit: & factus iligiosus sācte vixit & obijt. Item post hoc rogauit Pānutius cui silis hētur scōrū: & fuit ei dictum q⁹ similis erat ꝓmario cuiusdā uici qui erat i ꝓximo: & cū uenisset Pānutius ad eū & diligēter inq̄ siuisset de uita eius dixit se eē cōiugatū & uxorez nō cognoscē nisi cā ꝓlis: nō raptorē: nō ledētez p famulos suos: greges vel fruges alioꝝ: litet sedantem: & hospitalē: qui demuz hortatu Pānutij intrauit heremū: & sācte uitā finiuit. Jteꝝ tertio orauit Pānutius cui assilaret i sctis. Et rñsū fuit: q⁹ cuidā mercatori q̄ iuste lucrās paupibus sbueniebat: & hortatu eius oibus paupibus elargitis intrās heremū sācte decessit: postmodū reuelatū ē ei q⁹ assūendus eēt in celo. Et ne i supbiā eleuaꝛ tur: ꝓpterea prius illa sibi oīa sūt. Ecōtra legit i uitis patꝝ de quodā religioso solitario qui erat tante opinionis i populo: vt estiaret patria illa cō seruari meritis suis: & tñ in mortē fuit aia eius ui olēter a demōibus de corpore educta: & ad infernum delata: q⁹ fuerat ipocrita & supb⁹. Quāuis

ät religiosus nō debeat despicere secularē uitam vel abhorrere cōsortiū cum expedit: nō tamē debet extra necessitatē multū secularibus familiaꝛ existere vel cōuersari: quia nimia familiaritas cō temptū parit ait Sene. & quies ēt mentis resoluitur ex hoc ut dixit Antonius. ¶ Secundo superbiūt religiosi aliquādo ex sua religione & patrib⁹ se iactātes: alijs oīb⁹ ꝓferētes statū suū: q̄nimmo & alios despicientes: & multa mēdacia figentes ad exaltandū suam religionē: & alias deprimendus Et monachi quidē gloriantur se habere patrem benedictū ꝓtem omniū religiosoꝝ in occidente: multosq; sāctos ac sūmos pōtifices ex mōachis extitisse: vt Gregoriū magnū: Eugeniū: Urbanū & multos alios q; doctores optimāq; partem elegisse: ut. s. cū Maria sedeant secus pedes domini ad audiendum uerbum illius: & contēplandum: sed vtinam tales vt bōa Martha satagerent circa frequēs ministeriū dñi: & non ocio torperent: & ignauia: neq;. n. quis ualet eē bon⁹ israelita. i. uidens deū per contemplationem: nisi prius fuerit iacobita. i. supplantator uitioꝝ: supator passionum. Unde in figuram dictum fuit Exo. xix. Bestia que tetigerit montem. s. contemplationis lapidabitur. s. erroribus percutietur: quia animal homo. i. passionibus subditus non percipit ea: q̄ dei sunt. i. Lorin. ij. c. Predicatores uero & miores & augustinenses iactāt se uxores habere similiter Liam secundam & Rachelem perpulchram ūmi xtaq; ex actiōe predicationis & doctrine: & contēplatione oīonis & meditationis Christum imitari cum apostolis eius: sicq; ceteros expellere. Et predicatores quidem Dominicū ꝙsi domino Jesu simillimum super ceteros predicant. Miores seraphicum Franciscum extollunt sedem Luciferi amissā replentē. Mentiuntur equidem ipsum omni anno purgatorium expoliare suis deuot⁹. Augustinum summe uenerantur heremitani vt gemmam doctoꝝ inducentes euz habitu suo. Canonici etiam regulares & seruite. Nam carmelite a monte carmelo sub Helia initium habuisse suspicantur ptē regule Basilij suscipientes. Sed attēdant oēs quod Petrus dixit Act⁹. x. In veritate cōperi q̄m non ē acceptor psonarū deus: sed i oi gēte qui timet deū acceptus ē illi. Recogitēt illud Iero. Nō sūt filij scoꝝ qui tenēt loca eoꝝ sz q̄ exercēt opa eoꝝ: dis. xl. c. Non est facile. Notent dictum Grego. Nō loca uel ordines nos creatori nostro reddūt acceptos: sz nos aut merita nostra cōiungunt: aut mala disiungunt: dis. xl. c. Non loca. Quanto quis habuerit nobiliorem patrem & perfectiorez statum: & degeneret: tāto sibi maior confusio & iudicium. Ita ergo quis sat ficiatur ad pces suos & religionē q⁹ alios nō cōtēnat: vel alijs se preferat. ¶ Tertio superbiunt aliqui religiosi in eo q⁹ se sapientes estimātes sēsu

ſuo ſe regē uolūt ⁊ ſequi ꝓpriā volūtatem: Ber. Supbia quāta uis prudēs uideat dimittēda eſt: ⁊ abigēda. Si enī admittitur ſupbus pria die: q̄ icipit habitare vult leges dare: ꝓuer. xxvj. Uidi ſti hoiem ſapientē ſibi uideri: magis illo ſpez habebit ſtultus. Tales nolūt facere: quod eis dicit: ēt ſi ꝑ⁹ hēbant uolūtatē faciēdi illud ꝑmaxime hoc ē reꝑhēſibile ⁊ piculoſū in nouellis in religione. Unde Ber. Nouitū prudentē inſipiēter ſapientē in cella diu poſſe cōſiſtere ꝑſibile ē. Stultus fiat vt ſit ſapiens: ⁊ hoc ſit oīs diſcretio eius: vt in hoc nulla ſit ei diſcretio: ꝟ oīs eius ſapiētia vt in hac ꝑte nulla ſit hic ꝓpria uolūtas: vt dicit be. Benedictus in regula. Eſt illa uia: de qua dī ꝓuer. xiij. Eſt uia que uidet hoī ɼecta ⁊ nouiſſima eius ducunt ad morrē. Hec figurat ꝑ arborē ſcie boni ⁊ mali in paradiſo uoluptatis. i. religionis: cuius fructū interdictuz a dño qui cōdit. ſ. ſeqn̄do ſuū uelle: quod nō debz hīe mortez aīe incurrit: Geñ. iij. Narrat Grego. in. ij. dialogoꝝ de beato Benedicto: q̄ cū cellerarius nō dediſſet panz olei quod erat in mōaſterio paupi vt mādauēat ductus cōpaſſione fratꝝ ne ipſi eo carerēt: precepit vt uas illud cū oleo ꝓjceret extra feneſtram: de ſūmo in terrā ne remaneret aliq̄d contra obedientiam i mōaſterio. Quarto ſupbia religioſoꝝ ē coꝝ qui in claustro ſupbiūt de diuitijs: q̄s habuerūt in ſeculo: vel nobilitate generis: vel de bis q̄ ſtrenue geſſerūt in ſeculo: aut q̄ multa ōderint mōaſterio: vel q̄z multa acquirāt: q̄ſi oēs ſit ſibi obligati: ⁊ dēant eī reuereri. vñ Aug. in īgula. Nec extollātur ſi cōi uite aliquid ō ſuis facultatibus cōtulerūt: nec de ſuis diuitijs magis ſupbiant ſi eas in mōaſterio partiūtur: q̄ ſi eis in ſeculo fruerentur. Quid. n. ꝓdeſt diſpergendo dare paupibus ſi aīa misera ſupbior efficit: diuitias cōtēnendo q̄ fuerat poſſidēdo. Sed certe de bis ſupbire non hz: q̄z bōa q̄ ſua dicebat ſua ñ erant vnde Dauid paralip. dicebat dño. Tua ſunt oīa dñe: ⁊ q̄ de mānu tua accepim⁹ tibi dedimus. Seneca. Nibil eſt oī bonū ſine ſe bono. Ambro. q̄ñ hāc igreſſus es lucē: q̄ñ de vētre matris exiſti: quibus q̄ſo facultatibus: q̄busq̄ ſtipēdijs coſtipatus igreſſus es: di. xlvij. Sicut hi: ⁊ ex hoc uidet eis ad placitū poſſe ſibi aliqua retiere. ſed accidit eis ſpūaliter quod accidit Ananie ⁊ Saphire cōporaliter qui retinentes ſibi aliquid ex ſuis occulte mortui ſūt: Act. v.

In clericis ſimili §. II.

Inter ſupbia repitur: de quib⁹ pōt illud ps. lxxij. intelligi. In labore hoīm nō ſūt: q̄z nō habēt artes facē: ⁊ cū hoibus nō flagellabūtur: quia nō uexātur i poſitiōibus ⁊ fuitutibus hoīm. ſ. dñoruz et cōitatū ſecūdū iura: ſecus ē de facto. Ideo tenuit eos ſupbia. Et hoc q̄druꝓciter. Prio in ſuper fluo ornatu veſtiū. Amictus hoīs enunciat ō homine: Eccl. xix. quia ſupbus hitus ſupbū animū iudicat. Baſilius. Oīs ornatus ꝓter neceſſitatez .i. cogruitatē: elatiōis habet calūniā. vnde ō Auguſtio legit q̄ dicere ſolit⁹ erat: fateoꝝ de preciosa veſte erubeſco: ⁊ iō cum mihi offertur vēdo eam vt cū ipſa cōis eē nō poſſit: ꝓcium ſit commune. Hic ⁊ Ber. ad Eugeniū papā ait. Tu paſtor ice dis deauratus tā multa circūdatus varietate. O ues quid capiūt. Si auderē dicē demonū magis ꝟ paſcua q̄ ouium ſūt hec. Sic faciebat Petrus Sic Paulus ludebat: Petrus neſcit proceſſiſſe aliquādo vel gēmis ornatus: vel ſericis nō tectus auro: nec vectus equo albo: nec ſtipatus milite: nec circūſtrepētibus ſeptus miſtris: abſq̄ hoc tñ credit ſatis poſſe impleri ſalutare mādatum: paſce oues meas. Sacerdotes eius īquit dē ꝑ pſal. ixi. iduātur iuſticiam: ⁊ iterū. Sacerdotes eius induant ſalutari. i. ſaluatore: videlz ornādo eos cō uerſatiōe Chriſti qui fuit hūilis ī veſtitu: ⁊ in oībus actibus ſuis. Solēt aūt ſe quidā excuſare triplicit: videlz quia oīs ituet cor ⁊ hūilitatē coꝝdis reſpicit: ⁊ magiſtrū humilitatis iteriorus ſe fatet: dicēs Mathei. xi. Diſcite a me q̄z mitis ſū ⁊ hūil corde. Secūdo quia dēt quiſq̄ ſe cōformare moribus eoꝝ cuz q̄b⁹ uiuit: vt dicit dis. xli. Quiſq̄ſ. Tertio: q̄ ex hoc honor eccle querit.

Quātū ad primū reſpōderi pōt: q̄ a corde uere hūli exteriorꝝ ſupbia nō procedit. Ex fructu iq̄t ſaluatorꝝ cognoſcit arborꝝ: Matth. vij. ꝓterea non uidet ſufficē clericis. vel alijs hūilitas ſola iteriot exteriori omiſſa: philip. iij. apoſtol⁹. Modeſtia uestra nota ſit oibus hoibus. Reꝑhēdit idē apoſtolus comedentē idolotitū: ⁊ſi nō in uenerationē idoli corā ifirmis mēte. i. Corin. viij. ⁊ ad Ro. xi iij. ex eo videlz q̄ ſcādalizat ifirmū cū ille eſtimet ſapiētē hoc facē in veneratiōnē idoli. vñ ad ſimilia trahit ꝑ exēplū. Sic populus uidens clericos ōferē pōpoſas ueſtes cogitat coſ ex ſupbia ⁊ iani gloria agere: vel ī huiuſ. nō eē peccatū. Preterea Chriſtus nō ſolū hūilitatez habuit iterius: ſed ēt exteriorē exhibuit: vt i ablutiōe pedū diſcipulorū ⁊ alijs multis ī exēplū. Ex eo autē q̄ dixit. Diſcite a me ⁊c. voluit oīndē hūilitatē cordis nccriā q̄z ſine ea nil ualeret exterior: quā ꝓtendunt ypocrite: nō per hoc excludendo exteriorē. Itē ab oī ſpē mali abſtiete uos ait apoſtolus: q̄ō ꝓmaxime debēt ſeruare clerici: vt extra de vi. ⁊ hone. cleri. Cū ab oī. Sed portare veſtes pōpoſas habz ſpēz mali ſuperbie: ergo abſtinere debēt ab huiuſmodi. Ad ſecundum reſpondet q̄ quis debz conformare ſe moribus eoꝝ cū quibus uiuit quādo tales mores ſūt. i. actus morigerati et honeſti: et hi ꝓprie dicūtur mores: ñ aūt quādo ſunt abuſiones. vñ ⁊ Aug. dicit. Quod nec contra fidem nec contra bonos mores eē conuincitur: indrñt

pz.

ꝑ ſupbia diuorū ā ḡdine.

habēdū est: ⁊ ꝑ eoꝝ: inter quos viuit societate ꝑ uandū est dis. xij. Illa. Nō dicit simplr mores: sz bonos mores. Sed quomō possūt dici boni mo res qui a iure repbātur: ⁊ a sāctis uerbo ⁊ exem plo. Dicit. n. dis. xli. Clericus ꝓfessionē in habitu ⁊ icessu ꝓbet. Et iō nec i vestibus nec in calceam tis decorē querat. Insup ꝯclusio totius. iij. q. xxi. cause hec est: q clerici nec fulgidis nec claris uesti bus debēt ornari: ⁊ in plurib⁹. c. dicte q̄stiōis dī: q priscis tēporib⁹ dis sacratus uir cum mediocri aut vili veste cōuersabatur. Audierāt enī quia q̄ mollibus uestiūtur i domibus regū sūt: Math. xj. Hlo. tamē sūmaria dicit ibi reprehendi iactātiā ⁊ abusū ⁊ voluptatē i h⁹. nō ipsū usū ꝑciosarum vestiū q̄ pōt fieri secūdū consuetudinē regiōis: ve rū quia in his cōiter repit ⁊ iactātia: ⁊ voluptas ⁊ supbia ⁊ ꝓdigalitas: ⁊ scandalū ꝓmoꝝ videt simpliciter ĩherēdū littere cū sācti hoc dixerint: ⁊ seruauerit. Nec p huius. apparatū honorat ec clesia vt tāgebatur in tertia excusatōe: sed potius dehōratur. Uerus. n. eius hōr ꝓcurat p uirtutez mīstroꝝ suorū: ⁊ ꝑcipue p actuz hūlitatis ⁊ mo destie: qō itelligētes sācti egerūt: vt Aug. Marti nus ⁊ alij. Uñ Grego. Nihil in ep̄ali ceruice splē didius fulget q̄ hūilitas: dis. ioo. c. ꝓtra morem.

Secūdo supbiūt ⁊ gloriātur clerici seculares ⁊ regulares: sed uani in āplitudie ecclesiaꝝ suaꝝ ⁊ multitudie mīstroꝝ in picturis ⁊ sculpturis: et marmoribus: ⁊ in ornamētis multiplicatis para mētoꝝ: ⁊ deauratis uariatis uel polimitis: ⁊ i uasis argēteis ⁊ cortinis. Supbia exterior ⁊ laicalis h̄ ē ⁊ vana. Sed oīa ista lz ad dei hōrem fiant: ⁊ dīno cultui applicētur cui ꝯuenit oē decus ⁊ emi nens: tamē quo ad supfluitates multas q̄ ibi con currūt melius ⁊ gratius deo: vt i pauperū alimo nias cōuerterētur: quod ⁊ sci fecerūt: vt Augu. ⁊ Amb. q̄ ait in li. de of. Nōne dicturꝰ ē dominus. Cur passus es tot ĩopes fame mori? ⁊ certe habe bas auꝝ. vnde ministrares alimoniā. s. sacroruz vasoꝝ: melius fuisset vt vasa viuētiū seruares q̄z metalloꝝ. Quid enī dicēs? Timui ne tēplo dī or natus deeēt. Rñdet: aurū sacra non ḡrūt: nec pla cēt auro q̄ auro nō emūtur. Ornatꝰ sacroꝝ ē re dēptio captiuoꝝ: Aug. xij. q. ij. auruz. Nec aliq̄s mihi oppōat iquit Hiero. diues fuisse in hieroso limis tēplū: mēsā: lucernā: patenas: ciphos: mōta riola ⁊c. ex auro fabricata: tūc h̄ ꝓbabātur a do mino qñ sacerdotes hostias ūmolabant: q̄z̄q̄z hec oīa in figuram precesserīt. Nūc uero cuz paupta tē domus sue dñs dedicauerit: portem⁹ crucem: ⁊ delicias lutū putemus. xij. q. ij. c. gloria. Ter tio supbiūt clerici tā seculares q̄z regulares ō au diētia confessionū: cū habēt magnū cōcursū: ⁊ ꝑ cipue de nobilibus ⁊ potentibus estiantes ad eos psōas accedē ex bōitate sua: ⁊ scia ⁊ doctrina sua cū tam aliquādo tales sūt ĩpitissimi: nec ceteris meliores ⁊ si loquacioꝛes: sed si haberent zelū aia rū nō psonarū: nō se extollerent: ꝓpter quod ali quādo emulātur prohibētes ne ad alios accedāt ⁊ sine causa rōnabili non se extollerēt: cū reqrat magnā prudētiam ⁊ nō modicā sciam ⁊ castimo niā verā que in se cognoscere p̄sumptuosū uidet multū habent timere ne cecus ceco ducatuz pre stans ābo in foueā cadant. Caueat spūalis iudex inquit Aug. de cōfessore: vt sicut non cōmisit cri men nequicie: ita nō careat munere sciētie de pe. di. vj. Qui uult. Cognoscat se igit̄ ait idem in eo capitulo: ⁊ purget in se q̄ uidet alios sibi offer i. peccata. Oz si ab elatiōe nō cauerit de se presu mēs: ⁊ sua puritate ⁊ zelo fine tiore cōfidens si ni miā familiaritatē cū mulieribus etiaz spūalibus sūpserit: ⁊ cupiditati intēderit ul curiositati que rens q̄ non oportet deus hūiliabit eum: ⁊ in ma gnos icidet laqueos diaboli cū scandalo ⁊ perdi tione plurimoꝝ: quas ruinas frequenter aurib⁹ nostris ubiq̄ audiuimus. Quarto supbiunt clerici magis regulares q̄z seculares: quia magis eis officiū exercent de actu predicationis cum ui dent ecclesiā impleri: ⁊ precipue cū nō solum au res demulcēt populoꝝ sed mouēt ⁊ flectūt usq̄ ad cōuersionē morum quasi meritis suis hoc ad scribētes aut ingenio ⁊ eloquētie: ex hoc sup cete ros teneri cupiētes ⁊ honorari: ⁊ dictis suis non ꝓtradici patiētes in his etiam que minus bene ul falso dicta sunt. Nesciunt hi cōsiderare q̄ gratia sermonis etiam cum fructu cōis ē bonis uel mal quod ostēdit apostolus. i. Corin. xiij. Si linguis hominū. s. placendo loquar: ⁊ angelorū intus. s. mouēdo vl illuminādo iquit: charitatem nō ha beam: factus sū sicut es sonans me consumēs: ⁊ a lios ad bonū inducens: ꝓpter quod ipse apostol predicator uniuersi raptus ad tertiū celum casti gat corpus suū: ⁊ in seruitutem redigit: non in ō litijs nutrit: ne forte cum alijs predicauerit ipse reprobus inueniatur: timēs si non egerit que do cuerit. In iudicio sedes ait Crisos. Si enim bene docueris ⁊ male uixeris: deū instruis quomō te debeat condemnare: dis. xl. c. multi. Solēt. n. glo riari de filijs suis. i. conuersis: sed eos extinguunt malo exemplo uite sue. Insuper aduertendum est q̄ secundum Grego. in moral. sermo datur p dicanti frequenter ex merito non suo: sed audiē tis: sicut etiam ⁊ aufertur. vnde ⁊ dominus asinā cum voluit loqui fecit ad corripiendam vesaniā prophete Balaam: Numeri. xxij.

De superbia lai .§.III

corum potest intelligi illud Isa. xxviij. Pedibus conculcabitur corona superbie. i. illud: de q̄ ma xime superbiunt: ⁊ hec est quadruplex. Pria est de diuitijs. i. Thimoth. vj. Diuitibus precipe

ꝑ de supbia laicorū s.

Capitulū Quartum.

non altū ſapere. i. nō ſupbire. Dicit. n. Auguſti. Uermis diuitū ſuperbia. videtur enim eis rōne diuitiarū oībus eē ſupiores: ⁊ q̄ oīa diuitijs poſſent habere. Sz attēdat quia vt dicit Job. xxvij. Diues cū dormierit nihil ſecum affert. Secūda ē de nobilitate generis. vñ Saluſtius. Lōe malū nobilitatis ē ſupbia: videt. n. eiſ quia a nobiliori bus deſcēderūt pre alijs debere hōra[illegible] ⁊ reputari. vñ Datan ⁊ Abiron de nobiliori tribu exorti ſuperbia eleuati ſūt ꝓtra Moiſen de ducatu populi: Nūeri. xvj. Sed ridiculoſa ē iſta nobilitas: que attēditur ex pte corpis rōne generis. Dēs ei de luto originē trahim⁹: ⁊ corpus cuiuſlibz fu⁹ ē aie. Nō autē dicit magis nobilis vnus ſeruus q̄ alius: cū ſeruitus nō ſpectet ad nobilitatē. Unuz tātū bonū eſt quod hēt nobilitas: q̄ carnis dicit. quod quaſi quoddā frenū ē quod dēt cohibē homines ne male faciant. vñ Hiero. Nihil aliud uideo i nobilitate appetēdum niſi q̄ nobiles q̄dam neceſſitate aſtrīgūtur: ne ab ātiquoz ꝓbitate de generēt. vnde cū quidā uituparet aliū de genere ſuo dicēs. Tu es caput tui generis. Ille reſpondit Et tu es cauda tui generis. Sz ut ait quidā. Nobilitas ſola eſt aīum q̄ moribus ornat. Tertō ſupbiūt de opibus ex geneē bōis. Nā cum faciāt q̄dam ſupficialia bōa: vt aliquādo ieiunare: dicē aliquas oz̄ones: dare elēoſynas: audire p̄dicationes: laborare ad gubernādū familiā: ⁊ fōte ad regendū ciuitatē p diuerſa officia reputant ſe dei amicos: ⁊ in gloria recipiēdos: p̄ferēdo ſtatū ſuuz clericis ⁊ religioſis: cū nō habeāt tot laboreſ ⁊ uexatiōes. Sed cū his operibus immiſceant multa mala ⁊ mortalia: ⁊ in eis pmaneāt per totū ānū ūno ⁊ aliquādo p ānos debēt aduertere nullius valoris ſeu meriti eē illa bōa que eis uidentē tam magna q̄ extra charitatē facta: vt odiū: fornicatio: p̄iuriū: fraudulētia: ⁊ h⁹. que frequētāt. Uñ de eis uerificatur illud Agei p̄io. Congregauerūt mercedes: ⁊ miſerūt eas in ſaccū pertuſū in quo ſ. nil remāet miſſū: labores quoq; eoz̄ p mūdo ſūt: nō p deo: ⁊ cū modica patiētia ⁊ timore dei

Quarto ſupbiūt erubeſcēdo de opibus ꝓbis eis iconſuetis. ſ. ſic dimittēdo: Eccl. iij. Eſt ꝓfuſio adducēs peccatū. ſ. quādo quis ꝓpter uereculdiā timens irrideri ab alijs dimittit bōa facere: q̄ uidetur ꝓcedere ex ſupbia carnali: quia dū appetit hōrari ab alijs timet faciēdo illa bōa que nō ſūt eis grata non ſit i honore corā eis: ſed in obprobrio. h⁹ certe ut ait p̄s. xiij. Timuerūt timoz vbi nō erat timor. i. cauſa timoris. vnde ſūt quaſi paruuli qui exterrētur latratu catuloz̄: q̄ mordere neſciūt. Seneca. Auctoritatem habem⁹ ſenū: ſed uitia puerorum: nec puerorum tantum ſed in ſantium: illi leuia formidant: hi falſa: noſ utraq; hec ille. Ille leuia formidat qui uerba irriſionis formidat: falſa formidat qui reputat dedec⁹: q̄ō in veritate ē honor. Mundus iſte ē vt catul⁹ irriſionibus latrans contra eos qui bene faciunt: ſed mordere neſcit: quia eos non percutit: ⁊ cum ſatis latrauerit tacebit. O q̄ ſtrenui milites ſunt q̄ propter ſolum latratum derelinquunt oīm ſuum: bene relinquerent eum ſi armati milites iſe querētur. Si aliquis de militibus alicuius regis: ipſo petēte ab eo debitum ſeruitium: diceret ſe nō audere ei ſeruire: quia homines obloquerentur de eo friuola: ⁊ ridiculoſa reputaretur eius excuſatio. Sic eſt friuola illorum qui propter uerba hominū dimittunt facere que ptinent ad ſeruitium ⁊ honorem dei: ⁊ ſalutem animarum: vt cōfiteri: audire diuina: facere elemoſynas: viſitare infirmos: ⁊ ſeruire eis: accipere euchariſtiam publice: cum alijs frequentare predicationeſ: dimittē veſtes pompoſas: cauere a mendacijs: ingredi religionem: ⁊ h⁹. Hi ſunt ſimiles lepori qui eſt aīal ualde timidum: vtinam tamen eſſent ſimiles ei i alijs. De eo. n. ſcribitur prouer. xxx. Lepuſculus plebs inualida collocat in petra cubile ſuuz. Lepuſculus labia habet in motu aures longas: pedes veloces: timor. n. addit alas pedibus. Sic facere debet qui debilem ſe cognoſcit in petra fiduciam habz: ⁊ cubile collocat qui in Chriſto fiduciam habet: petra enim erat Chriſtus ait apoſtolus. ſ. ſignificatiue: labia habet in motu qui frequēter orat: longas habet aures qui uelox eſt ad audiendum: tardus ad loquendum. Jaco primo. i. ad reſpondendum obprobrijs que ſibi dicuntur: debet enim tacere: pedes ueloces habet: quem timor dei occupat: quia qui timet deuz nihil negligit vt dicitur Eccleſiaſtes ſeptimo. Cauſa autem huius timoris eſſe poteſt amor placendi mundo. Seneca. Deſines timere ſi ſperare ōſi eris: vel quia forſitan deus receſſit ab eo: vix poſſet eē in eo tanta timiditas in quo deus eēt. vnde p̄s. xxij. Si ambulauero in medio tribulationis non timebo mala quoniam tu mecum es. Oſtēditur autem fatuitas eoruz qui erubeſcunt bene facere tripliciter. Primo quia ipſi permittunt ſe uinci ab irriſoribus quoſ magna facilitate uincē poſſūt: ſola enim taciturnitate uincuntur irriſores: Iſa. xx. In ſilentio ⁊ ſpe erit fōtitudo veſtra Si enim illi qui irridentur tacerent: ⁊ animum haberent ad mercedem quam expectant: confuſi remanerent irriſores. Secundo oſtenditur hec fatuitas ex eo quia timent irrideri ab his: q̄ irriſiōe digni ſūt. Quādo enī mali irridēt bonoſ de bōis opibus ſuis: inde ē ac ſi ceci irriderent uidentes de hoc quod uident: ⁊ claudi recte incedētes: ⁊ ideo ipſa irriſio irridenda eſt. Seneca. Eq̄ aio audiēda ſūt cōuitia ipitorū: ⁊ ad honeſta tē dēti cōtēnendus ē ipſe cōtēptus. Tertio oſtēdit per hoc quia erubeſcūt de hoc vnde gloriari deberent. vñ erubeſcūt bene agere eo q̄ ꝓſueuerūt

ꝓbiſtire erubeſcunt alij tri.

male agere: vel quia uidēt eos male agētes. Hoc eni ualde gloriosū ē cuz aliquis bene agit inī male agētes vbi male agē consueuit. Tales sūt siles illis qui erubescūt q̄ de naufragio euaserunt: vel de hoc q̄ nō fecerīt quod soliti sūt: vel de hoc q̄ sanus eēt alīs existētibus leprosis. Sen. Nondū es felix si turba nō te deridet. Christus Math. v Beati eritis cū maledixerīt vobis hoiēs ꝛē. Sen. Nūquam multis: sed quibus placeas cogites.

Capitulū quitū de ambitiōe: ꝛ ibi de appetentibus vel procurantibus dignitatem: vel officia: vl̄ beneficia curata: vel magisterium in theologia: vtrum sit licitum.

E uitiis descendētibus a superbia magis q̄ ab alīs.

¶ a superbia descendūt ei non multm.

Et prio de ābitione que dicīt cathedra pestilētie: fm illud p̄s. i. Beatus vir qui nō abīt i cōsilio ipioz ꝛ in uia peccatoz nō stetit: ꝛ i cathedra pestilētie nō sedit. Qō itel ligit de Christo: ꝛ de quocūq; iusto eū imitante. Un Aug. sup p̄s. Noluit Christ' regnū terrenuz cū superbia que cathedra pestilentie recte dī: quia nō fere quisq̄ ē qui careat amore dñandi: ꝛ hūana nā non appetat gloriā: hec Aug. Pestilētia eniz dicīt morbus late uagans ꝛ quasi oēs inuoluens. Amor aūt dñandi ad ābitionē ptinet. Ambro. quoq; sup Lucā inquit. Sepe quos uita nulla ō lectāt: quos nulla potuit mouē luxuria. nulla auaricia subuertit: facit ābitō crimiosos. Et vt dominet quis prius seruit. Et ꝓpterea diabolus tētans dixit Christo i mōte: hec oia tibi dabo. s. regna mundi q̄ oñderat si cadens adoraueris me: Math. iiij. Adorat eni ꝛ hōrat ꝛ seruit ambitiosus idebite eū a quo hōrez ꝛ dignitatē sperat. In p̄fato aūt uersu p̄s. notatur triplex ꝓcessus q̄ pt in quolibet peccato repiri. Tres. n. sūt differētie peccati. s. mortalis ait Augu. tāquā tres mortes. Una in corde cū. s. ratiōe assētitur libidini ul̄ cui cūq; peccato mortali: tāquā puella in domo mō tua: Math. ix. Altera in ope: cū in factuz ꝓcedit assēsus: vt adolescēs extra portā delatus: Luce. vij. Tertia cū mole male consuetudis p̄mīt aūmus tāquā Lazarus fetēs in monumēto: Joh. xj. ō pe ni. di. ij. Sicut tribus. Denotātur iste differentie seu gradus p hos termios: abire: stare: ꝛ sedere. Et sicut i abeūdo. i. recedēdo de loco iportat pn̄cipiū motus: in stādo in uia prosecutio motus: i sedēdo terminus motus. Ita i mali assuefactiōe ē grauius peccatū q̄ in opatione: ꝛ in opatiōe. s. exteriori magis q̄z in cogitatiōe tātū. Beatus g̃ in re fuit Christus: ꝛ erit i futuro oīs iustus. Nunc āt in spe uir uiriliter agens ꝛ uirtuose qui non a bīt in cōsilio. i. nō recessit a deo i regionē dissimilitudinis p̄ peccatū deliberate cogitatiōis. Ab ea eni quis icipit a deo recedē in cōsilio impioz re pertēs se. i. demonū tractātiuz ꝛ psuadētiū ambitionē: eis acquiescens vt primi parētes. Et in uia peccatoz nō stetit. i. nō peccauit ope erectus contra deū que est uia qua itur ad iferos: sicut ipsi p̄mi parētes ope trāsgredientes dei mādatum. Et in cathedra pestilentie non sedit in consuetudinē ducens actum ambitionis uel alterius peccati: et frequenter iterans ac defēdens vt licitū peccatuz suū vt ipsi primi parētes qui se excusauerunt: ꝛ sic ibi quiescēs: sicut in cathedra quis exaltatur super alios: ita per ambitionem queritur dignitas ꝛ prelatio ad quā sequitur honor. Et sicut i cathedra docetur: ita talis suo exēplo malo inducit alios ad uitium quod inficit ꝛ occidit animā sicut pestilentia corpus. Ber. in sermōe. Potestatis ambitio angelum felicitate angelica ad quam erat creatus priuauit. Scientie appetitus hoiem immortalitatis gloria spoliauit: non suam cuī' deflexerat: non mandatoz̄um oblīuio destituēat sed promissio honoris: ambitio illecebrosa decepit. Potest ergo considerari ambitio prout est in deliberata interius eius affectione: ꝛ hic abīt in consilio impioz. In procurata exterius operatōne: ꝛ hic stetit in uia peccatorum. In continuata uberi' exēcitatiōe: ꝛ h̄ i cathedra pestilētie sedit.

De prima .s. ambiti. §. I

one prout est in mente dicit saluator in reprehēsionem scribarum ꝛ phariseorum. Mathei. xxij Amant primas cathedras in synagogis. i. p̄cipuas dignitates ad quas sequitur honor. Est autez ambitio prout diffinitur a. b. Tho. se. se. q. ixi. in ordinatus appetitus honoris. Et quia ad dignitatem: potentiam ꝛ presidentiaz sequitur honor: iō iordiat' i appetit' baz ptiet ad ābitōnē. Qz āt ābitio sit peccatū ꝓbat triplr. Prio qz a mala radice propagat. Secūdo qz charitati aduersatur Tertō qz magnanimitati contrariat. Primū sic pz: sicut fruct' ē ifect' q̄ ex ifecta radice generatur ita ꝛ actus hūanus q̄ ꝓcedit ex peccato oz q̄ sit pcēm: sed ābitio q̄ ē appetit' iordiatus honoris: ꝓcedit ex pcō. Nā dīc Aug. in li. de vā reli. q̄ ābitio ꝓcedit ex superbia et ex concupiscētia seu cupiditate. Sz superbia ꝛ cupiditas sūt pcā: vt pz supra: g̃ ꝛ ābitio ē peccatū: ꝓut. n. p potētiam vl̄ dignitatē intēdit q̄s acquirē appentē ꝛ excellētez hōrificētiā: sicut ābitio oriī ex superbia. Sz ꝓut intēdit q̄s acquirē p h' sufficiētiā appentē seu rerū abūdātiā: sic a cupiditate oriī ābitio. Allexāder i secūda pte. Secūdo ābitō ꝓbat eē peccatuz qz adūsat charitati. Nihil. n. ꝟpugnat charitati q̄ ē uita aie nisi pcēm. S. ābitō ꝟpugnat chātati Dicit. n. aplus. i. ad Corin. xiij. Charitas nō est ābitōsa: vbi dicit glo. i. ñ vult alīs ꝓpōi. Chātas

¶ p ambitio sit pmi mor' gñatuz tri.

honoris appetitus inordinatus.

Capitulū Quintum.

enī diligit ꝑmū sicut se ipsū: ⁊ iō non vult eum sbūcere sibi: sed sociū eē. Appetit seruiꝛ ꝑmo: ⁊ nō sibi seruiri. Sicut filius hoīs nō vēit mīstrari: sed mīstrare: Math. xx. Ambitō igit peccatū ē

Tertio ostenditur eē peccatū ex eo q magnanimitati cōtrariat. Nā quod ꝯrīat vtuti morali ē peccatū: q vtus moralis ē secūdū regulā ratiōis sz magnanimitati q ē vt' moral' secūd' phm. iūj ethi. ꝯtrariat ābitio. Ambitio. n. ē inordiat' appetitus hōris: ⁊ magnanimitas ē oꝛdiatus appetitus magni honoꝛis. Inoꝛdiatū aūt opponit ordinato: igit ambitio ē peccatū. Pro declaratione aūt huius inordiatōis appetit' q repit i abiectione. Nota secūdū. b. Tho. se. se. q. izi. arti. i q onos iportat quādā reuerētiā exhibitā alicui i testioniū excellētie eius uel vtutis. Circa autē excellentiā hois duo attēdenda sūt. Primū ē q id in quo hō excellit nō hēt hō in se ipso. s. a se: sed ē quasi quoddā dīnū in eo. Et iō nō ōbet sibi ꝑncipaliter ex hoc onō sed deo. Secūdū considerādum ē: q id i quo hō excedit dat hoi a deo vt ex eo alīs ꝓfit. vnde in tm debet hoi placē testioniū sue excellētie quod ab alīs exhibet i quātuz parat sibi uia ex hoc ut alīs ꝓfit. Tripliciter g cōtigit appetitū honoris eē iordiatū. Uno mō q: adpetit hōrē seu testioniū de excellētia: quam nō hēt quod ē appetē hōrē supra suā ꝓportōnē vt si malus desiderat hōrē ac si eēt bonus: ⁊ desideret regimē ⁊ ꝓsidētiā q nō debet nisi uirtuosis nil curās de uirtute. Un Eccl. xi. Noli uelle fieri iudex nisi ualeas vtute dirūpere īiquitates. s. alioꝝ. s. recte iudicādo: nec declinādo a vītate: timore uel amoꝛe cuiuscūqz: quod nō facit malus. Refert Aug. in. v. de ciui. dei. c. xij. ātiquos romānos cū dediti eēnt idolatrie duo i urbe cōstruxisse tēpla inē cetera: vnū dee vtuti: aliud deo honoꝛi: ⁊ contigua: ita tamē ordiata q ad tēplū dei hōris nō poterāt esse accessus nisi ꝑ tēplū dee uirtutis. Qui q uis errarēt ut īfideles in fēo ⁊ opione. Nā nec vtus dea ē: nec hōr deus: sed dōa dei q solus ē colēdus. In signo tam quo ad oꝛdinē cōstructionis tēploꝝ nō errabāt: volebāt. n. cūctis ostēdē q ad hōrē qui multū appetit recte pueniri non pōt nisi ꝑ opa virtutis. Secūdo iordiate appetitur hōr in quātū hōrem de excellētia sua quam hēt a deo nō refert i deū cupiēs ipsū deū ut actorē sue excellētie ⁊ vtuti pricipaliter hōrari: iuxta illud apostoli. i. Thimo. i. Soli deo hōr ⁊ glia: sed sibi cupit illū hōrem vt quoddā bonū. Q si quis obūceret q absq uitio pōt utiqz appeti a q cūqz quod sibi debet ꝑ ꝑmio: sed hōr ē ꝑmium vtutis: vt dicit phs in. iūj. ethi. g sibi appetē hōrē nō est peccatū: Rnd et Tho. vbi supra q honor nō dicit ꝑmiū uirtutis ex pte ipsius vtuosi: ut. s. hoc ꝑ ꝑmio expetē dēat: sed ꝑ ꝑmio expetit beatitudinē q ē finis virtutis. Sed dicitur eē honor ꝑmiū uirtutis ex pte aliorū qui. s. non habēt aliquid maius quod retribuāt virtuoso q honorē qui ex hoc ipo magnitudinē hēt: quod ꝓhibz testioniū uirtuti: nō tamē ē sufficiēs premiū vt dicitur. iūj. ethi. Tertio iordinate appetitur hōr in quātū appetitus in ipso hōre quiescit: nō referens hōrem ad utilitatē aliorū: ⁊ talis propter ꝓ sequendum honorem in multa mala incidit. vn de Leo papa. Mens potentie auida nec abstinē nouit a uetitis: nec gaudere concessis: nec pietati adhibere consensum: di. xlvij. c. virum catholicum. Sicut auiditas potentie ad ambitionem pertinet. Nec obstat si quis dicat q honor de se est quoddam bonum ⁊ maximum inter exteriora. Insuper ⁊ per honorem homines reuocantur a multis malis faciendis: ne. s. perdant honorem: ⁊ prouocantur ad bona. vnde ⁊ Tul. dicit in li. de tuscul. questionibus: honos alit artes quiqz studia accenduntur gloria: ergo uidetur licitum ipsum appetere. Nā ut respondet Tho. ubi supra: honor ⁊ si sit bonū: appetitus tamen boni ō bet eē regulat' secūdum rōnem. Si autē transcēdat regulā rōnis: iam non erit bon' ille appetit' boni. Sic ergo appetē hōrem inordiate ut. s. quiescat in in eo vel alio mō quod facit ābitiosus ē cotra regulā rōnis. vnde ⁊ maluz. Sic ēt per appetitū ordinatū hōris. s. per debita media aliqui reuocātur a malis: ⁊ ꝓuocātur ad bonū: nō aūt per appetitū iordiatū: quinūno ꝑ hoc dat occasio multoꝝ maloꝝ: cum. s. nō curant quid mali agāt vt honorē cōsequātur. vñ Salustius in catilinario dic: q gloriā: hōrem: ⁊ inpiū bonus et ignau'. i. malus eque sibi exoptāt. Sed iste. s. bonus recta uia uia nitit huic. s. ignauo: quia bone artes desūt dolis ⁊ solatijs itendit. Q ēt illi qui nō curāt de hōre uitupant secūdum phm intelligit de his qui nō curāt de hōre fm q: nō dictat. i. q ñ curāt uitare ea q sūt cōtraria honori: vt mala opa. Nō aūt intelligēdū q debeat ārere hōrē vel facē bona vt hōretur. Qui. n. solum ꝓpter honorem uitāt mala uel faciūt bona nō sūt vtuosi vt pz ꝑ phm in. iūj. ethi. vbi dicit q nō sūt ve fortes q ꝓpter hōres faciūt fortia. Appetitus igitur hōris ābitiosi quia iordiatus aliquo ꝓdictoꝝ triū modoꝝ iō peccatū ē. Augu. etiam dic: q locus supior sine quo populus regi non pōt: ⁊ si admīstretur ut decet idecēter tamē appetit. viij. q. i. Qui episcopatum. vnde ⁊ ibi peccatum. Et talis appetitus ad ambitionem pertinet.

Quātū ad secundū. §. II

s. put hōr ⁊ dignitas ꝓcurat: prohibet hoc pertinēs ad ābitionē: Eccl. vij. vbi dī. Noli quere ab hoīe ducatū: nec a rege cathedraz hōris. i. dignitatē. Sic āt ad regē spāliter ptinet ponē aliquez in regno suo qui loco eius sit: ⁊ regi ūuriā faceret

qui ab alio q̄ a rege ſine eius cōſēſu hoc obtinēt uellet. Sic deo ūuriā facit qui ab alio q̄z ab ipſo dignitatē querit. Quilibz āt rector tenet uicē dei p̄cipue eccleſiaſticus. Tunc āt putatur a deo p̄fici ſeu de uolūtate eius cū a populis ſeu electo ribus uel ſupioribus in dignitate ſine ſui affectu uel q̄ſitu poītur. vñ ad hebre. v. Nec quiſq̄ ſibi ſūit honorē: ſed qui uocat a deo tanquā Aaron Querit autē quis cathedrā honoris: ⁊ ſic ſtat in via peccatoꝝ ambitioſoꝝ qui p precamia uł ob ſequia uel mūera ꝓcurat dignitates: officia ł bñ ficia p̄cipue curata quod ptiet ad ſimoniaz vt di ctū ē ſupra ti. i. c. v. Quod fecit ipius Jaſon qui ābiebat ad ſūmū ſacerdotiū: vt dī. ij. Machab. iiij. vñ ꝓmiſit regi Anthiocho trecenta ſexagita talēta argenti vt obtinēt ſūmū ſacerdotiū: quod ⁊ fecit ita puerſe agēs ut cōſtituēt ephebiā. i. pro ſtibulū iuuenū: ⁊ iudeos trāſire facēt ad ritus gē tiliū: ⁊ poſtea cū mittēt pecuniā p Menelaū ipſe addidit ad p̄dictā ſūmā multa ꝓmittēs: ⁊ ſibi ꝓ curauit ſūmū ſacerdotiū. Debet āt q̄libet ſibi ca uere ab hꝰ q̄ſitu ⁊ ꝓcuratiōe triplici ex cā. Prio q: multa crimia iducit. Secūdo q: quilibz iuſtꝰ hꝰ fugit hōrē. Tertio q: quietē mentis tollit. De ꝑmo dicit quidaz phūs. Hoc maximū malū hēt ābitioſus: q: nō reſpicit deū uel ſe uel alios: ſed p fas ⁊ nefas: ⁊ mille picula ad dignitatē tēdit quā appetit. Ambitioſus ſemp ē pauidus. Tict enim ne quid dicat vel faciat qō in oculis hoīm diſpli ceat: hōeſtatē mētis: hūilitatē ſimulat: cūctis adu latur: cunctis incliat: oīum ē fuus ⁊ tributarius: grauē pugnā hēt in ſe dū iniq̄tas pulſat animuz ⁊ ābitio cōtinet aīum. Ambitioſus nulli pat ut regnet: dominiū. n. nō patiē ſociū: ꝓpter hoc Ro mulus occidit fratrē Remulum vt ſolꝰ regnaret Julius ceſar plura bella ciuilia: in quibꝰ occiſi ſi inūeri: fecit vt iperiū uſurparet. Ambitioſiſſimꝰ Abſalon patri non pepcit ut regnaret ipſe: ſed p adulationes populū ad ſe traxit: ⁊ facta cōiurati one cōtra patrē Dauid eū de regno expulit: uxo reſq̄ eiuſ publice ꝯgnouit vt firmꝰ poſſet regna re: ipſūq̄ patrē cū exercitu ſuo extermiare cura uit: ſed ipunitus nō trāſijt. Nā fugiēs de bello in mula cum trāſiret ſubꝰ quercuz: p capillos capi tis ad ramū quercus remāſit ſuſpēſus: quē Joab lāceis trāſfixit. ij. Regū. xviij. Athalia mortuo fi lio Joram vt ſola regnaret peſſima femia oēz de ſemīe regio maſculū occidi fecit: niſi vnum Joas ſ. puulū qui abſconditus fuit: ſed ipſa demū occi ſa fuit. iiij. regū. xi. Jeraboam rex iſrael: ne amit teret regnuz quod ſibi a deo traditū fuit vitulos aureos fecit in Dan ⁊ Berſabee vt eoſ populuſ a doraret: ⁊ in Hieruſalem nō accedēt: ſed tempo raliter ⁊ eternaliter pūitus ē. iij. regū. xij. Abime lech vt p̄cipatū acciꝑet in Sichē occidere fecit lxx. fratres legitios ipſe illegitimus: ſed male fini uit faciēs ſe occidere poſtq̄ fuit p̄cuſſus a mulie p fragmē molę iactatum de muro ciuitatis ab eo obſeſſe: Judic. ix. Legitur in uitis patrū: q̄ dum quidam frater incederet p uiā lutoſā ſecū mente reuoluens q̄ ſi eſſet epiſcopus facēt multa bona ⁊ mala extirparet: cecidit i denſū lutuz vnde toꝰ deturpatꝰ ē. Qui exꝰ. cauſa ad ſe reuerſus ad i telligēdum peccatū ambitiōis quod euz ſub ſpē bōi pulſabat ſibi ipi dixit. Surgite dñe epiſcope Animaduertit exinde: q̄ i maius lutū uitiorum cecidiſſet ſi ad illud ꝓmotus fuiſſet. Secūdo oſtēditur magnitudo uitij ābitionis ſeu grauitaſ ex hoc q̄ oēs ſācti fugerūt dignitates ⁊ hōres cō ſiderātes mala ide ſequētia. Quod ēt figuratuz ē in parabola quā dixit Joaſ cōtra ſicimitas. ſ. q̄ iterfecerāt. lxix. fratres ſuos vt ābitioſuz Abime lech haberent in p̄cipem: Judic. ix. Q: ſemel li gna voluerūt regē ſibi cōſtituere ſup ſe: ⁊ inungē Dixerūtq̄ oliue. Impa nobis. Rñdit oliua. Nū quid poſſū deſerē pinguedinē meam: qua utunt dij ⁊ hoies vt ꝓmoueaꝝ inť ligna? Dixerūt exīde ad arborē ficū: veni ⁊ accipe regnum ſuper nos. Que reſpōdit. Nnuquid poſſum dimittere dul cedinem meā ⁊ fructuſ ſuauiſſimoſ ⁊ ire ut inter ligna promouear? Locutaq̄ ſunt ligna ad uitez veni ⁊ impa nobis. Que Rñdit. Nūquid poſſū deſerere uinū quod letificat deum ⁊ hominеſ vt promouear inter ligna? ⁊ noluerunt. Demum di xerunt ad rānū: Impera nobis. Qui reſpondit Si me conſtituitiſ regē venite ⁊ ſub umbra mea requieſcite ⁊ egrediatur ignіſ de ranno ⁊ combu rat uos. Moraliter: ligna ſunt hoies iuxta illud ps. ꝑmo. Erit tanquam lignum ⁊c. Regem q̄rūt ſibi iungere: quia rectorem querunt qui eos mā ſuete ⁊ leniter regat: ⁊ non tyrannice. Pꝛocurāt habere oliuā: ſed rēnuit: quia dediti opibus mie ſignati p oleuz nolunt dimittere opus miſericor die quod pinguat lucem in ſe gratie diuine: ⁊ p ximis ſubuenit ut preficiantur timentes ex hoc amittere bonum quod faciunt. Ficuſ deſignat cō templatiuum qui uocatuſ ad regimen nō acqui eſcit timens amittere ſuauitatem odoris contem plationis ex ſolicitudine ⁊ occupatione prelatō nis. Uitis ſignificat dilectionem feruentem: que etiam recuſat prelationem timens ne ex offi cio regiminis tepeſcat feruor dilectionis qui leti ficat deum ⁊ hominem. Rannus eſt genuſ ru bi aſperum nimis ⁊ aculeatuz ad modum ſenꝰ. quod ad impetum uenti ſecundum Joſephum emittit ignem. Et in primo molle eſt: poſtea ad dureſcit: ⁊ ſignificat tyrannum vel ambitioſum qui ſpinis uitiorum acutus ſubditos ſpoliat: ſic ſpine lanam ouium: qui ex ſe mittit ignem peruerſe ⁊ furioſe conuerſationis: quo ſe et alios comburat incendio tribulationis pre ſentis ⁊ infernalis. Sic igitur ſancti reculāt

Padigmatꝰ ꝓcuratoꝝ dz q̄s ſit ipſe.

mali ꝓcurant ⁊ auide acceptãt honores ⁊ digni tates. Unde ⁊ ipe ſãctoꝝ oium ſcificator chriſt⁹ Jeſus cũ facto miraculo ex.v. panibus multipli catis turbe voluerunt eum ſibi facere regem au fugit: vt habetur Joh. vj. Moiſes. lxxxiij. annoꝝ cum mitteretur a dño vt eſſet duꝝ populi Hebꝛe orum: multum reſtitit excuſans ſe q̄ eſſet impe ditõris lingue. Exo. iiij. Saul quo modo nõ erat in iſrael nõ querens dignitates ſed aſinas patris: cum a Samuele eẽt ſibi nũciatum ex parte dei ⁊ per miracula oſtenſum q̄ futurus erat rex popu li: vocato omni pꝓlo: vt mãifeſtaretur: ipſe ſe i do mo abſcõdit ne aſſumeret. i. Reg. ix. Jeremias cũ mitteretur a dño ⁊ ꝓſtitueretur ſuper gentes ⁊ re gna ad anũtiandum vbum dei ſubtrahebat ſe di cens a. a. a. dñe deus ecce neſcio loq̃: Jere. i. Mar cus euangeliſta vt ſacerdotio reꝓbuſ haberet ã putauit ſibi pollicꝝ vt ait Jeroꝝ. Et Greg. magꝰ ab omni populo ⁊ clero acclamatus i papaꝝ ocul te fugit ut vitaret dignitatẽ Jeroꝝ. cardinalatum rome dimiſit vt litteris ſacris in Bethleem inſu daret. Et Petrus damianus tanto honori iam exercitõ vt ſibi vacaret: valefecit Ambꝛoꝝ. ne pꝛo moueretur in archiepiſcopum electus a cunctis meretrices ad domum ſuam ire fecit non vt eas cognoſceret: ſed vt populum ab huꝰ. reuocaret. Greg. nazanzenus epiſcopatum dimiſit vt ſapiẽ tie vacaret ⁊ Aug⁹. ſummum doctorem licet initi um Ualerius epiſcopꝰ ſummꝰ preſbyterũ ordia uit precauens ne ad vrbem carentem epiſcopo deueniret vt paſtoralẽ curam vitaret Martinus aũt nec diaconatum a ſancto Jlario pictatiñ. eꝓ voluit impoſitum acceptare: indignũ ſe clamitãſ tanto officio. Quanta igitur preſũptio: q̄ta ãbitio: ⁊ q̄ piculoſa in illis qui homũtones meri to: ⁊ actione puſilli hũeros offerũt ad hꝰ. onera grauia que gigantes ſapia ⁊ ſanctitate vite ſibi ar bitrati ſũt ĩportabilia. Cõſiderabãt hi quod ait Aug⁹. Nihil in hac vita ⁊ maxime hoc in tẽpore difficili⁹: nihil laborioſi⁹: nihilq̄ piculoſi⁹ epi pꝰ byteri aut diaconi dignitate ac officio: ſz apud de um nihil beati⁹ ſi eo mõ militeẽ quo nẽ ĩperator ꝓcipit: nihilq̄ triſti⁹ miſerabili⁹ ⁊ dãnabilius hi⁹ dignitate ſi pfũtorie res agaẽ dí. xl. c. Ante omia honoreſ quoq̄ ⁊ dignitateſ tpales plene ſũt pe ri culis ⁊ vitijs malis: vnde Jeroꝝ. Egregie de ceſa re Tulius ait. Ceſar cũ quoſdam honorare vo luit nõ ipſos honeſtauit: ſed ornamenta deturpa uit: ⁊ Boetius. Quanto maior ẽ dignitas tanto deſpectiores im ꝓbos facit. Tollit demũ ãbitio ⁊ ꝓſidẽtia vel dignitas quietẽ mẽtis ĩducens mltas amaritudines pmaxie q̃n queriẽ vl q̃ſita poſſideẽ In cui⁹ figuram Lia dicit lippos habuiſſe oculos q̄ cum Martha ſollicitatur ⁊ turbaẽ erga pluri ma: inde ocul⁹ obſcuratur ⁊ ꝺes tollitur: deſcẽdo aũt aia fit ſapiens. Hinc Greg. Oñe qõ hic emi net plus merorib⁹ afficit q̄ honoꝛibus gaudet: ⁊ dum cor in tribulatiõe ponit: ad memoꝛã culpa reuocaẽ. ſ. ambitiõis di. xiij. c. Nerui. Ber. quoq̄ ſic ait. O ãbitio ãbitium crux qũo oẽs torques oibus places: nil acerbi⁹ cruciat: nil moleſtiui inq̃ etat: nil tñ apud miſeros mortales celebꝛ⁹ nego cuꝰ eius. Apte figurãtur ꝓſidentes ꝓ opimẽtum ſupius tabernaculi dñi factũ de pellibus arietum rubricatis: qõ coopiebat aliud coopimẽtum pre cioſum ipius tabrnaculi: vt habeẽ Exo. xxvj. Ta bernaculũ dei eccleſia ẽ: coopimẽtũ ſupius defen dẽs aliud iferius ab. eſtu ⁊ ibꝛibus ⁊ pluuijs ſigni ficat ꝓſidẽtes i eccleſia qui cuſtodiũt filios dei q̃s tenere diligit: pfectione ſupiores ab incomodis ⁊ vexatiõibus multis quas ipi ſuſtinẽt: vñ Hre. Miſericors deꝰ q̃s tenere diligit ab exterioꝛibus actionibuſ abſcõdit. Nam ⁊ pfamilias ad cuꝝ la borem ſeruos mittit a quo ſubditos filios ſuſpen dit: ⁊ ide filij ſine vexatione decori ſũt: vnde fui in puluere ꝺturpãtur. Idẽ in moralib⁹. Ceſſatio nem a laboribus mũdi dñs impat. Sed veſana mens plus aſſequi aſpa carnaliter q̄ tenere blan da ſpiritualiter gaudet. Habẽtes. n. mãna faſtidi unt ⁊ ſepe ꝺſiderant que nõ ſine lachrymis come dunt. i. honores ⁊ dignitates figuratas per alia ⁊ cepas quas in deſerto quidã appetebãt. Numeꝛi. xj. Et ſicut tales ãbitioſi ꝟ amittũt q̃tem cõſcie: ita in futuro quietem glie. Unde ⁊ xp̃us Joanni ⁊ Jacobo qui per matrem vxoꝛẽ. ſ. Zebedei petie rãt ſedere vnus ad dexteram alius ad ſiniſtrã in regno ſuo. i. pmos exiſtere i reguo qõ temporale tunc eſtimabant ãbitione ducti. Rñdit xp̃us. Se dere ad dexteram vel ad ſiniſtrã nõ eſt meũ dare vobis. Math. xxi. nõ cõgruit ſicut nec alijs ambi tioſis. Legit de Goffredo priore Clarauelleñ. q̄ cũ fuiſſet electus in epm Tornaſencez ⁊ ab Euge nio papa ⁊ ſãcto Bernardo cogereẽ ſubire onus ꝓſtratus i terra dixit. Monach⁹ fugitiu⁹ eẽ poꝛo ſi hic me ejcitiſ epus ãt nũq̄ ero ⁊ ſic dimiſſ⁹ fuit Cum aũt predictus Goffred⁹ mortu⁹ appaꝛuiſſet cuidã charo ſibi: interrogatus ab eo de illo negocio eꝓatus q̄ nõ acquieuerit iuſſus ſi fuiſſet illud deo placitum. Rñdit revelatum ẽ mihi ſanctiſſi ma trinitate q̄ ſi fuiſſem de numero epiſcoporũ fuiſſem de numero reꝓbꝛoꝝ.

Quãtũ ad tertium. §. III

ſ. pmanẽtiã in uitio ambitionis: hoc notatur ibi in ſedendo in cathedra peſtilẽtie quod non facit virtuoſus. Cathedra dignitatem ſignificat preſi dentie. vñ Math. xiij. dicit Chriſt⁹. Sup cathe dram Moiſi ſederũt ſcribe ⁊ phariſei. i. dignitatẽ et officium regendi et docendi populum: quod faciebat Moiſes: tenuerunt ſcribe et phariſei. Sed cathedra peſtilẽtie dicitur quando per ãbi tionẽ ⁊ ꝓſumptionem pueniẽ ad eam: ⁊ indigne

retinet. Nam tal' prelatio vt morb' ptagiosus oc cidit hñtem: ⁊ alios ificit suo exẽplo. Sedet autẽ in ea q̃ pseuerat ⁊ q̃elcit in tali ambitiõe excusãs se: ⁊ defendẽs hoc vt licitum vt mgr in cathedra. Sed vt ait xp̃s. Ue vobis phariseis q̃ diligitis p̃mas cathedras. Luc. xj. Ue aũt dãnationez ipor tat. Ubi dicit Criso'. Qui male sederit sup cathe dra iniuriã cathedre fac. Mal'. n. sacerdos de sa cerdotio suo nõ dignitatẽ sed crimine acq̃rit. dis. xl. Multi. Male aũt sedet q̃ ambitiose ⁊ vitiose habz talez dignitatẽ vel officiũ ⁊ hi'. Sãguissuge due sũt filie dicẽtes: affer affer: puer. plꝰ. De sunt ãbtio ⁊ cupiditas q̃ semp appetit honorabiliora ⁊ ditiora bñficia ⁊ dignitates: ⁊ sic sedẽt habitua ti in hi'. Sed q̃ritur vtrũ appetere epatũ sit illici tum: ⁊ si ẽ mortale pcm. Et videt q̃ nõ. Qui. n. episcopatum desiderat: ait apls. i. Timoth. iij. bo nũ opus desiderat: sz desiderare bonũ opus nõ ẽ illicitum: nec p̃ ons pcz: ergo ⁊c. Preterea qõ lz spare lz ⁊ appetẽ cum actus spei in cludat appeti tum i rẽ spatam: sz licet sacerdoti spare epatũ: g̃ ⁊ apetẽ dicit. n. Zosim' papa de sacerdote. Qui p singulos gradus ẽ ordinatus debite ꝑuatis inter stitijs ꝓgruis tẽpoꝝ q̃ si cũ ad bonos mores exac tior vita pduxerit ex inde sũmum põtificatũ spa re debebit. i. epatum. di. lxxvij. In singulis. Et idẽ di. lix. Si officia: ergo ⁊c. Ad hãc qõem rñdet. b. Tho. se. se. q. clxxxv. dicẽs q̃ in epatu possũt tria cõsiderari quoꝝ vnũ ẽ p̃ncipale ⁊ finale. s. epalis opatio p quam vtilitati p̃imoꝝ intẽditur scõm illud Joh. vlt. Pasce oues meas. Aliud ẽ altitu do gradus: q̃ episcop' sup alios ꝓstituit fm illud Math. xxv. Fidelis ꝑuus ⁊ prudẽs quem ꝓstituit dñs sup familiam suam. Tertium est quod conse quenter se habet ad ista. s. reuerentia ⁊ honor et sufficientia tpalium: scõm illud. i. Timoth. v. Qui bene presunt plbyteri duplici honore digni ha beantur. Appetere igitur episcopatum rõne hi'. circũstantiarum manifestum est q̃ illicitum ẽ pti nens ad cupiditatem ⁊ ambitionem. Unde ꝓtra phariseos dñs dicit Math. xxiij. Amant primas cathedras in synagogis. Quãtum ad secũduz s. ad celsitudinẽ gradus appetere episcopatuz pre sumptionis est. Unde dñs arguit discipulos pri matum querentes dicens. Principes gentium dñantur eorum Math. xx. vbi Criso'. dicit q̃ gentile est primatum cupere: ⁊ sic gentium cõpa ratione animam eoꝝ estuãtem cõuertit. Sed ap petẽ proximis prodesse fm se laudabile est ⁊ vir tuosum. Uerum q̃ prout episcopalis act' habet annexam gradus celsitudinem: p̃sumptuosuz vi q̃ aliquis preesse appetat ad hoc vt subditis ꝑsit nisi manifesta necessitate imminẽte: sicut dicit Gre. in pastorali: quod tũc erat laudabile epatum ap petẽ quãdo dubium non erat per hũc quenq̃ ad maiora supplicia peruenire. Unde de facili inue niebatur qui hi'. onus assumeret: presertim cum ad hoc aliquis charitatis zelo diuinitus icitatur. Sicut Isaias appetens p̃ximis ꝑdesse ad p̃dican dum se mitti petijt: qui tamẽ vt dicit Gre. ꝑus se purgatum a vitijs audiuit: potest tñ q̃libet absq̃ vitio p̃sumptiõis appetẽ talia opa facẽ si eum ꝓti geret in tali officio esse: vel etiã eẽ se dignuz ad ta lia opa exercenda: ita q̃ opus bonum cadat sub desiderio: nõ aũt primatus dignitatis. Et sic vide tur dicẽdum simplr esse illicitũ: quod ꝑbatur p Aug'. dicẽtem in. xix. de ciui. dei. Locus supior si ne quo populus dei regi nõ põt: si administretur vt decet: indecẽter tamẽ appetitur: quod etiã ha betur. viij. q. i. Qui episcopatũ. Et q̃uis expresse hic nõ dicat hoc esse mortale: videt tamẽ ex dic tis eius hoc elici posse. q. ioo. arti. v. ⁊ in scriptis in quarto. Dicit. n. ibi q̃ preces ꝑ se porrecte pro dignitate vel beneficio habẽte curam animarum simoniã inducunt Rai. Hugo. Hosti. ⁊ Sof. ⁊ q̃ dam alij ió sentiunt. Et ratio eorum est: q̃ repu tatur pro indigna ratione p̃sumptionis etiam si alias esset dignus. Sed nullus reputatur indign' beneficio ecclesiastico indignitate culpe nisi ꝑpter mortale: ergo talis p̃sumptio est mortalis: tũc sic Appetitus deliberatus alicuj' rei cuius ꝑcuratio vel actio exterior est mortalis: est mortale: ꝑquia ad eãdem spẽm pertinet: sicut patet per exempla de appetitu ꝺliberato ⁊ opere fornicationis furti ⁊ alꝰ ⁊ habet de peni. dis. i. Si cui: cuz alijs capi tulis. Sed procurare p preces beneficium curatũ est mortale vt ꝑbatum ẽ: ergo ⁊ appetere: cum ⁊ episcopatus p̃maxime habz curam aiaꝝ g̃ ⁊c. Si dicatur q̃ appetitus ⁊ opus nõ sunt circa idez: q̃ opus est per preces: ed appetitus est simplicit nõ ad opus precũ. Rñd. q̃ hoc non obstante firma manet cõclusio. Nam ⁊ ille qui delectat in cogi tatiõe morosa fornicationis esto q̃ exp̃sse nõ ap petat opus fornicationis: nõ ꝑpterea euadit mor tale quia ⁊ si nõ expresse tamẽ tacite assentit ad opus exquo voluntarie delectationem cogitatiõis habet. Sic in proposito: q̃uis non appetat sũdẽ preces appetit tamẽ illud cuius procuratio ẽ mõ tale nisi hoc appeteret sub conditione in q̃tum. s. hoc esset licitum ⁊ nõ peccatum: tunc nõ eẽt ꝑ pria voluntas que requiritur ad peccatuz: sed po tius velleitas quedam. Preterea p totaz illã qõem b. Tho. de simonia nil dicit de mortali: ⁊ tamen certum ẽ simoniam eẽ pcm, mortale. Et si quis diceret hoc cõstare p penas iflictas ⁊ multa q̃ ibi dicũtur: ⁊ sil'iter põt hoc illici ex his q̃ in isto ar. ponit: dicẽ. n. allegans Criso'. Primatũ ecclesie cõ cupiscẽ nec iustũ ẽ nec vtile: Quis. n. sapiẽs vlt se subijcẽ ꝑuituri ⁊ piculo tali vt det rõnem ꝑ omi ecclia nisi forte q̃ nõ timet dei iudiciũ abutens p matu ecclie secularit. s. vt ꝓuertat eũ i secularẽ. h ille. Sz hoc agere. s. ꝓtra iusticiã vel abuti pmatu

Pcpãtũ appetẽ vlt fit licitũ.

ecclesie secularitermortale videt. Et supius etiaz dixit hoc appetere eē vitiū gentile.i. paganoruz: qō videtur eē mortale. Sup epl'am.i. Timoth. iij. sup illud. Qui epatū desiderat: idem Tho. sic dicit Aug'. dicit q locus supior indecēter appetitur Et ratio ē qz nullus debet appetere aliquid vltra vires suas nō sibi ꝓportionatū: alias eēt stultus. Ille ergo bñ posset desiderare cui' opus eēt epa tui ꝓportionatū. Ad hi'. aūt nullus ē idone': qa ꝑlatus fm gradū z ꝓueniētiam debet oīes alios excedere i cōuersatiōe z ꝓtemplatiōe ita vt sui respectu alij sint grex. Et hāc idoneitatem de se pre sumere ē maxime supbire: ergo vl' appetit circun stantias.i. q̄ ꝓesit: z honorē: z habeat ptātez et diuitias: z tūc nescit q̄d appetat: qz nō ē h epatus vel ipsū opus: z hoc ē supbire z ideo nō accipien dum nisi i positū: h ille. Supbia aūt ex gñe suo ē mortale: exquo oñditur magnū eē pcm. Ad ar gumēta rñdetur. Ad illud: q̄ epatū desiderat nē. dicit ibi. b. Tho. sup epistolas q multi ex hoc tex tu male intelligentes sūpserūt sibi occasionez ābi tiōs. Nō vult ḡ dicē ibi apl's q q̄ ꝺsidēat digitatē epat' ꝺsidēat bonū op'. Sz q̄ ꝺsidēat h op' ē itē dere saluti qō opus iportat noie epi: interptatur n. sup itendēs. s. saluti aliozz: iste desiderat bonuz op': qz hoc ē opus charitatis: qō pōt fieri etiam sine dignitate epali q̄uis hñs illam dignitatez ad hoc ex debito teneat: nō attēdens ad graduz z di uitias q̄ circūstant nūc illam dignitatē epalē: que tūc nō erāt qz epi erāt pauperes nec in honore: sz ꝑmi ducti ad tormēta: vnō Aug'. dicit ibi q apl's exponere voluit q̄d sit epūs: qz. s. ē nomen opis nō honoris grecū ē. n. nomē. viij. q. i. Qui epatum. Unde z glo. Jo. q̄ arguit ex ísto. c. q possum' ap petere episcopatū ad ꝑdesse alijs nō ꝑesse multū superficialiter arguit: cū in ipso. c. Aug'. dicat ꝺrūm s. q locus supior idecēter appetitur: etiaz si bñ ad ministret. Ad scōm rñdetur q spes sumit duplici ter. Uno modo ꝓprie: z sic ícludit appetitum rei spate. Alio mō i ꝓprie z large ꝓ quadaz expecta tione q̄i certa seu credulitate alicui' futuri euētus qui pōt z amari z nō amari: sicut dicere possum' reū cōuictū spare mortem quā tñ odit nō amat: z sic sumit spes a Zosimo papa. i. d. c. i singul': dis. lxxvij. Sicut Greg. cū videret populū z cler' acla mare in eū poterat spare papatū ex illis circūstā tijs. i. expectare fiēdum: z tñ fugiebat z horrebat vel vt exponit q̄dam glo. sup. c. Si officia. lix. di. spare debebit. i. dignus habebitur epatu. Nec ob stat si dicat. Appetere religiōez ē licitū ḡ z appetē epatū: cū vterqz dicat status perfectiōis. Nā vt di cit Tho. vbi supra: alio mō z ī spectu dī stat' per fectiōis epatus: z alio mō religio. Epatus. n. dicit status pfectiōis actiue: qz. s. hz alios pficere. s. sub ditos: vñ ꝑsupponit iā pfectiōem habitā quā nul lus de se ꝺz ꝑsumere: z habz etiā gradū z ptātem supra alios. Sz religio ē status pfectiōis passiue: vt. s. via tendēdi i pfectiōem: vñ nō ꝺz q̄ sit pfect' sed q tendat ad eā: z in ea nō ꝑficitur sed subijcit alijs: qō ptinet nō ad honorē sed ad humiliatio nem. Ad supradictam cōclusionem facere videt quod ait Greg. loquens de dignitate episcopali. s. Locus regiminis sicut desiderantibus est negan dus: ita fugientibus est offerendus. Et sicut scrp tum est. s. ad Heb. v. Nec quisq̄ sibi sumit hono rem: sed qui vocatur a dño sicut Aaron. viij. q. i. in scripturis. Nō autem videtur denegandus hi' alio impedimento nō cōcurrente nisi ꝑ mortali: ergo illud desiderium videtur mortale. Glo. tamē ibi dicit q intelligitur de desiderantibus ambitio se. s. vt presint nō vt prosint: z de importune se in gerentibus. Et scōm hanc glo. z opinionem eoz qui dicunt licitum esse preces prose porrigere ꝑ beneficio curato si alias sit dignus: de quibus ha bes in. §. se. licitum esset desiderare episcopatuz vt ꝑsit quod tamē vnus de mille nō facit de moder nis. Sed ex supradictis etiam hoc licitum z ābi tiosum z presumptuosum est.

Queritur etiam .§.iiii.

vtrū appetere alias dignitates seu officia vel bñ ficia curata ifra dignitatē episcopalē: vt abbatiaz ꝓoratum decanatum: ꝓpositurā vel archidiaco natū vel ecclesiā curatam: sit mortale. Et videt q nō: quia qō nō ē ꝓhibitum aliquo iure intelligit eē ꝓcessum. xij. q. ij. Ebron. Sed ista nullo iure ꝓhibētur: ergo vt licita cōcedūtur. Cōtraiū hui' videtur eē rei vitas. Et ratio ē: qz vbi ē eadam rō ibi z idem ius. Nā desimilibus idē est iudicū. ar. di. v. Ad eius. Sed rō quare ē illicitus z mortal' appetitus epatus ē ꝓpter curam quam habet an nexam: qz ꝑsumptuosū nimis ē vt quis se reputz idoneū ad regēdum alias alioz. Sed eadem rō ē in quolibet predictoz: qz. s. in oībus ē cura anne xa: nec differunt ab episcopatu nisi scōm magis z minus: qz videlicet episcopus habz curam vniuer salē sue diocesis: sed i ꝑdictis officijs cōstituti hñt curā ptialem vz vnius prochie vel vni' collegij: talia aūt nō diuersificant spēm: sz quātitatē pcci. Sicut appetere furari vnum florenum ē eiusdez speciei cum appetitu furandi mille: licet scōm sit grauius peccatum ꝓpter maius nocumētū ītētuz Sic in ꝓposito maior vtiqz presumptio z ambi tio tantum est q̄tum maior cura z maior grad' est annexus dignitati vel beneficio quod appetit tamen vtrobiqz appetitus mortalis. Preterea si aliquid predictorum petere est mortale: z illud appetē erit mortale: sz petere quodlibet predicto rum est mortale. Nam scōm Tho. Rai. Hostiē. z goff. petere ꝓ se aliquid eoruz etiam si alias sit dignus includit simoniam: quia sūt preces ꝓo in digna rōne ꝑsumptōis: ḡ z appetere erit mortale

Pdigne aliqz appetē q̄m ē pmi mor.le

cum simonia sit mortale. Et ad cõfirmatiõez hi⁹. ꝯclusionis videnꝫ facẽ plura dicta sc̃oꝝ. Dicit. n. Crisos. Qui õsiderauerit p̃matũ. i. dignitatẽ: vel ꝑlaturam i terra: inueniet ꝯfusionẽ in celo: nec in ter seruos xp̃i ꝯputabitur q̃ de p̃matu tractauerit di. xl. c. multi. §. Qui desiderauerit. Nullus autẽ inueꝫt ꝯfusionẽ i celo aut sepatur a ꝯsortio seruo rum xp̃i nisi ꝓpter mortale: ergo ꝛc̃. Jtez Leo pa pa. Principatus quẽ aut seditio extorsit: aut ãbi tus occupauit: etiam si actib⁹ suis vel moribus ñ offendat: ip̃ius tñ initꝫ sui ẽ pnitiosus ex se. i. q. i. Principatus. Sed nõ dicit pnitiosũ nisi mortale ergo ꝛc̃. Jtẽ Greg. Sicut his q̃ inuitat⁹ renuit re quisitus refugit ẽ sacris altarib⁹ admouẽdus: ita qui vltro ambit ꝛ spõte se ingerit ẽ remouẽd⁹. i. q. vj. Sicut. Sz nullus ẽ remouẽdus a ꝓmotione nisi ꝓpter mortale: ergo ꝛc̃. Jtem cura animaruꝫ nõ põt exerceri licite ꝛ absq; mortali sine gr̃a. s. in celebrando: admĩstrãdo sacramẽta: officiando ec clesiam solẽniter: nullus aũt põt esse certus ex se habere gr̃am. Cũ ergo frequẽter ꝛ quasi cõtinue habeat ista facere: videt spõte se piculo mortalis pẽi exponere. Hãc rõnem videt tangẽ. b. Tho. i quolibet. Si aũt p̃ supiorẽ ponatur ad predicta videt satis excusari: q; necesse habz obedire. Sci endũ aũt q̃ id quod dictũ ẽ supra. s. q̃ nõ licet pe tere bñficiuꝫ curatũ absq; vitio simõie ꝼm Tho. ꝛ alios: aliqui nõ tenẽt: vt Ber. in glo. Guil. glo. Rai. ꝛ Ul. in ope suo. Dicunt enim hoc eẽ licituꝫ si alias sit dignus. Q; si verũ esset certe etiã licitũ eẽt appetẽ: ꝛ idez de ep̃atu. Ad aucẽres autem fõ te rñderẽt q̃ itelligũtur qñ hoc appetit vt ꝑsit ñ vt prosit: vel qñ hoc querit p̃ indebita media vt p̃ potẽtiã secularẽ: vel mũera: ꝛ hi⁹. l' qñ alias est ĩ dignus. Nec requirit certitudo scie: sed sufficit certitudo ꝓbabilis ꝓiecture de hoc q̃ sit in gratia sicut exigit in susceptiõe sacramẽtoꝝ debita. Hãc opinionẽ sequi videnꝫ curiales. Sed q; doc. qui cõtrariũ dicũt: sc̃itate ꝛ scia theologie ꝛ iur̃. sunt lõge ꝑstãtiores: ideo nõ videt tuta ꝑdicta opinio nec sequẽda. Dicit tñ forte posset q̃ qui intẽderet deo seruire in clero nõ ꝓpter honores maiores se quẽdos ꝛ diuitias q̃ ĩ seculo: sed quia stat⁹ iste me lior ẽ q̃ secularis ꝛ dñis applicatus ꝛ magis sibi gratus: ꝛ in eo positus appetit sibi ꝓuideri de bñ ficio a supiorib⁹: vel etiam petit vt possit ꝼm ꝯdi tionẽ suã sustentari nõ ad pompã sed ad decẽtiã nõ habẽs intentionem ad curaz nec ad honorem ꝛ gradus ꝛ pinguius beneficium: sed ad sui gube natiõem ita cõtentus de simplici beneficio sicut ꝺ curato: dummodo sibi sufficiens esset: non pecca ret. Appetit. n. ꝛ querit quod est ꝺ iure diuino de bitum videlicet. Qui altari deseruit de altari vi uere debet vt ait ap̃s. i. ad Cor̃. ix. Quod licituꝫ est cuilibet. Et q̃uis cura annexa sit ei quod sibi cõfertur: oculus tamen eius nõ est ad hoc ꝓnci

ꝑ dignitos appetẽ q̃m ꝑ eẽ hñd.

paliter sed ad sustentationẽm sibi debitam ex ser uitio ecclesie. Illud autem. s. q̃ sit curatuꝫ est acc sorium ꝛ p̃ accidens. Et accessoriũ nãz seq̃ ꝯgruit principalis de re. iur̃. li. vj. c. Accessoriuꝫ. Sed ꝓn cipale intentum. s. sustentatio sui videtur licitum ergo ꝛ quod inde sequitur non aliquid illicitum adiungendo. Ad argumentum respõdetur q̃ ne gando il'ud. s. q̃ hoc appetere nullo iur̃ ꝓhibeat ꝓhibetur. n. illo mãdato diuine legis. Juste qꝺ iustum est exequeris quo mandato intelligitur ꝓ hiberi indebita procuratio vel minstratio sacra mentorum: vel executio spiritualium: ꝛ hi⁹. Jtez contra illud ad Heb. v. Nec sibi q̃sq̃ assumit ho norem sed qui vocatur a dño ꝛc̃. Uidetur etiam hoc esse cõtra ius naturale q̃ aliquis querat on⁹ supra vires suas. Uerum circa principale questiũ hui⁹ questionis ꝛ precedentis. s. de ep̃atu vtrũ sit mortale illa appetẽ: q; vt dic̃ Th. i q̃dã quolibet q̃o ꝺ uiortali: vbi nõ reperitur expressa auctori tas scripture vel de terminatio ecclesie: nõ nisi pe riculose diffinitur: determinatio iudicio sapientũ derelinquatur. Ad argumentum autem factum in contrarium posset responderi dupliciter. Uno modo secundum opinionem illorum qui dicunt nõ esse illicitum porrigere preces pro se pro bene ficio curato si alias est dignus: videlicet q̃ non est mortale pro curare episcopatum per preces: vnꝺ nec etiam appere. Aliomodo tenendo opinionez b. Tho. ꝛ sequacium. s. q̃ illud sit illicituꝫ ꝛ simo niacum ꝛ secundum hanc opinionem respõdebi tur q̃ appetitus deliberatus eius cui⁹ procuratio ꝛ actus exterior est mortalis: est mortale: hoc ẽ ve rum quando appetitus ꝛ procuratio sunt circa idem: quod nõ est ĩ proposito. Nam procuratõ est per preces: appetitus autem est simpliciter: vñ ꝛ sine precibus propt̃ꝫ potest eẽ. Sed si quis ita appetere: q̃ etiam preces est paratus porrigere ꝓ se: tunc appetitus ꝛ procuratio essent circa idem ꝛ tunc secundum illam opinionem videtur mor tale. Ad illud aliud. s. cum dicitur: q̃ si in petitio ne est mortale: ꝛ in appetione erit etiam mortale responderi potest q̃ nõ est semper verum. Nam licet mihi appetere q̃ Petr⁹ gratis ꝛ liberali⁹ det mihi duo pro mutuo facto sibi gratis ꝛ liberali⁹ ꝛ tñ hoc petere vsurã sapet. Ad aucẽres iam risũ eẽ videt: vl' posset dici ẽt q̃ dicte sũt ad exaggrega tiõem: tñ mihi adhuc remanet mã dubia: ꝛ ideo cauẽdũ. Querere g̃ aut appetere hi⁹. curata p̃nci paliꝫ ꝓpter honorẽ ꝛ diuitias q̃ ide secũꝫ hoibus vi ẽ mortale: ꝛ ratio ẽ: qꝺa ẽ ꝓtra ordinẽ charitat Nam nõ solũ dilectio dei ꝛ p̃rimi est in ꝓceptis sed etiam ip̃e ordo dilectiõis ꝼm Tho. sc̃e. q. xxvj. Est aũt de ordine dilectiõis vt diligatur pri us salus animarum q̃ corporum: sed hunc ordi nem talis peruenit ꝑferens tpalia que ordinãtur ad corpus. s. diuitias et honorem saluti animaꝝ

que exercet p curam. Preterea di.lj.c. Qui i ali quo crimie: ponit cõsiliũ Tolletanũ plura vitia z impedimẽta canonica a quib⁹ debet eẽ ĩmunis p mouẽdus i ẽpatu. Et inter ceta hoc ponit. Qui ambitu honorez querũt: ꝓcludẽs q ordinator eo rũ qui habẽt talia vitia oz puniri cuz ordinatis: qõ nõ esset nisi mortale eẽt ergo zc. Preterea abuti re ex quo abusu vsimilit põt sequi piculum salu tis aiarũ videt esse mortale q: ꝓtra charitatẽ. Sz hi⁹. qrere vel appetere modo dico ẽ abuti illa re. s. dignitatis: vel bñficij: q: illa pncipaliter sũt ordi nata ad ꝓcurãdum salutẽ aiaz nõ ad tpalia. Et ex hoc abusu vsimilit sequit piclitatõ aiarũ z iõ videtur eẽ mortale. Nã ne displiceat subditis vel dñis tpalibus z p ꝓñs amittãt talia bñficia vl ꝓsequatur alia icõmoda mũdi nõ curabit de correc tione subditorũ vel admonitione eoz: vl subtrac tione sacramẽtorũ cũ expediret. Talis vt merce narius cũ viderit lupũ ĩuadentẽ gregez fugiet ta cendo z lupus rapiet z disperget oues: vt dicitur Joh̃. x. Et hoc ẽ infatuatũ fm Aug̃. s. cũ querũt tpalia in cura populoz pncipaliter: qõ ad nihilũ valet nisi vt mittatur foras z ꝓculcetur ab homi nib⁹: vt habet Math̃. v. ergo zc. Preterea i repẽ tinis homo opat scõm finem pstitutũ z abitum pconceptũ. Tali aũt frequẽter occurrũt ea q̃bus repẽte oportet ꝓuidere i foro ꝓscientie rõne cure: cum aũt finis pstitut⁹ in eo sit tpalitas: z in eo sit habituat⁹: fm illud iudicabit: z male: z sic expõit se piculis pccoz mortaliũ. Preterea cuz quis pci pua opa spũalia ordinat ad tpalem vtilitatem: vi detur cõiter ibi cõstituere finẽ z p ꝓñs ẽ mortale: quia auertit ab icõmutabili bono z cõuertit ad cõmutabile bonũ sic cũ q̃s opa ỏ genere bonorũ cõiter vt ieiunia: eccl̃ias: z hi⁹. facit ad hũc finem pncipaliter vt laudet ab hoibus. Sed h talis face re videt. Nam q̃ maxie sũt spũalia. s. exercere cu ram: intẽdit z ordinat ad honorẽ z diuitias: ergo pstituit ibi finẽ: z per ꝓñs peccat mortaliter. Ad quod facit qõ ait Aug⁹. ad Ualeriũ: videlicet: q nihil i hoc mũdo tristius miserabili⁹ z dãnabili⁹ epi vel pbyteri vel diaconi dignitate si pfuctorie i. negligẽt z adulatorie res agat di. xl. Ante oia pdicti oẽs tũc ponebãtur in cura vl adiutorio cu re vt diaconi z cũ tpalitas querit pncipaliter pfuc torie: z adulatorie agitur cura: g̃ zc. Mlto magis scõm oẽs peccat mortaliter qui idignus vl ppt igno rantiam crassã vel ppter malã vitam vel ppter i pedimẽtũ aliqõ canonicum vt etatis vel irregula ritatis z hi⁹. appetit uel querit talia. Talis. n. fac ꝓtra iura diuina z canonica. Facit. n. ꝓtra regulã apostolicã. i. Timoth. iij. Oportet epm eẽ irrepre hensibilẽ zc. q̃ regula extendit ad oẽs pmouẽdos pcipue ad curã vt dicit dis. lxxxj. c. Apls. Et in fi gurã Leuit. xxj. preceptuz fuit homo qui hz ma culam nõ offerat panem deo suo: nec accedat ad ministeriũ ei⁹. Et ille macule significant peccata mortalia: vt exponit Greg⁹. dis. xlix. c. Hinc zeniz a q̃bus maculis debẽt eẽ liberi pmouendi q̃bus maculis pleni sũt tales qui appetũt z querũt hi⁹. pmotiões. Ad hoc etiã facit quod habetur extra de elec. c. cum in cũctis.

Sed quid de offici .§. V

ꝓ dignitate seculi nec et officia querẽ mal⁹ est.

is z dignitatib⁹ secularib⁹ si appetantur z petant z procurentur per preces z obsequia: vt officium potestatis: senatoris: capitanei: vexilliferi: priorat⁹ ciuitatis: z alijs hi⁹. nunquid est peccatum? Rñd. q si quis hi⁹. appetat: vel querat magis curans de honore z lucro q̃ de iusticia seruanda: vnde z paratus seruire amicis in licitis z in illicitis: z lu crari p fas z nefas z deuiare a iure ne displiceat magnis: nec punire crimina vt debet: vtiq; mor taliter peccat faciens contra illud Sap̃. i. Diligite iusticiam qui iudicatis terram. Similiter si igno rat eam que spectant ad executionem debitaz dic ti officij: nec iuuari per alium potest vt per assessorem. In laicis. n. intolerabilis videtur ignoran tia dicit Leo papa dis. xxxviij. c. Si in laicis z lo quitur ỏ rectoribus. Similiter si paratus est se in tromittere de his ad que sua potestas non se ex tendit quãuis ibi consueuit fieri: puta si laicus ue lit de clericis iudicare uel de ecclesiasticis dispõẽ quod eis prohibetur dis. nonogesimasexta p to tum. Si autez intendit seruare in omnibus z iu sticiam admistrare in agendis: saltem per practi cam cõpetẽter edoctus: z in dubijs intendens ꝓsi lia q̃rere: illa tamen querit z propter hõrem mũ di: z ne despicabilis habeatur non participando officia ciuitatis vt ceteri: vel vt inde lucrum con sequatur quo se et familiam valeat sustentare: et hoc per salarium deputatum: et alia consueta vt de penis pecuniarijs et litigijs nil extorquen do a subditis vltra constitutum scilicet apporta tionem lignorum z victualiuz et huiusmodi: hu mana tentatio est: non tamen condemnandus. Et multo magis cum ista querunt ne priuati his conculcentur a ceteris: z imponantur ei onera grauia z importabilia. Siquis autem hoc fa ceret ad obuiandum malis zelo iusticie deum nõ hoies timens: quis est hic z laudabimus eũ? Tu tius tamen esset extra huius. eẽ: quia difficile est ĩ h⁹. officijs que ibi ꝓponuntur malis multis resi stere: z opponere se torrenti: ad quod tñ tenetur q̃tum in eo est: quia vt dicit Jnno. Nõ caret scru pulo societatis occulte qui manifesto crimini desi nit obuiare di. lxxxiij. Error. Ad mentem etiam reducendum quia iudicium durissimum fiet his qui presunt: vt Sap̃. vj. dicitur. Qui autem sũt male vite periculose se ingerunt ad talia et mul to magis qui etiam male fame. Difficile est enim ut habituati in malis non deficiant in multis.

Unde ꝛ Leo papa dicit ꝙ ad honores mūdi siue suffragio tpis siue merito laboris idignū est pue niri. Et notari ābitus solent. i. ābitionis vitio ꝙs ꝓbitatis documēta ñ adiuuāt dis. lxj. Miramur Dicit. n. Zosim⁹ papa. Officia secularia ꝓncipa lem locū nō vestibulū actionis ingressis. i. nouis in hi⁹. sed pſingulos gradus examinaris deferūt. di. lix. Si off cia. Et licz mali iuste iudicarēt hoc tñ est scādalum plis: vñ Ambro. Judicet iste ò al terius errore ꝙ nō habet qò i se ipo ꝯdemnet. Ju dicet ille ꝙ nō agit eadem. iij. q. vij. Judicet ꝛ per toram questionem illam.

De magisterio in theo

logia vtrū licz appetere petē ꝛ ꝓcurare. Et vide tur ꝙ nō: qz xps dixit Math. xxiij. Nec vocemi ni mgi: qz magister vester vnus ē xps. Et Jac. iij. dicit. Nolite plures mgi fieri ꝛc. In ꝓtrariū ē ꝙa nullo iure ꝓhibetur: ꝛ nullam curā habet anne xam vñ sit periculū. Rñd. hanc qstionē formal. b. Tho. i quolibet sub alijs vbis vz vtrum liceat alicui ꝓ se ipo petere licētiam docēdi i theologia Et rñdet ꝙ sic. Et ratio ē qz nullam petit excellē tiam ptātis qò turpe esset: sed petit solū opportu nitatē cōicandi id qò habet cōicare. Cōicare autē scīam quā quis habet landablē ē: ꝛ ad charitatē ptinens: ſm illud Sap. vij. Quā sine fictiōe didi ci: ꝛ sine ūuidia cōico: Et. i. Pet. iij. Unusquiqꝫ ꝓ ut accepit gīam in alterutrū illam admīstrantes. Potest tñ turpitudinē ꝓtinere rōne ꝓsumptionis vt si ille qui nō esset idone⁹ peteret officiū docēdi hec ille. Ex his igit duo ꝓsupponūt ad hoc vt sit licitum. Primuz ꝙ sit idoneus ad docenduz. Se cūdum quod intēdat nō excellentiam ꝓncipalit sed cōicare doctrinam. Si ergo aliquod horum defuerit nō licitum sed peccatum erit ꝓ argumē tum a cōtrarijs: vt dis. xxv. Qualis. Si ergo non sit idoneus nec etiam cōpetenter: ꝓsumptuosus erit ꝛ vī esse mortale: quia cōtra intētiōem ordia tionis ecclesie. Ab ecclesia. n. creditur institutum tale officiū magisterij: vt extra de magistris: ꝓ. to. ꝛ ad defensionem ꝛ declarationem catholice doc trine vt sciant hoies ad quos in dubijs de iure de beant habere recursum ꝛ vt doctrina catholica publice doceatur. Et ꝙ sit intentionis ecclie ꝙ nō admitatur ad tale magisteriū nō idoneus: patet ex hoc: quia iurant cōiter magistrandi ꝙ non ad mittent ineptos ad illud. Juramētum autez non exigitur extra ordinationem ecclesie nisi i arduis que vult omnino seruari: qò videtur in hi⁹. eē ve rum. Nā ex contrario sequitur derisio catholice doctrine ꝛ periculum aiarum. Naz simplices au dito nomine magistri ad illum accedent ꝓ con silio in dubijs conscientie vl ꝓ declaratione scrip ture: super quo quesitus erubescens tacē ne igna rus videatur: respondebit scōm ignorantiaz suaz vnde ꝛ Jnno. dicit. Miseruz est eum fieri mgm qui nūq̄ fuit discipulus dis. lxj. Et Zosimus papa Quis tā arrogās tam impudēs ūenit qui i cele sti militia q̄ ꝓ pēsius pōderāda est: ꝛ sicut auꝛ repetitis ignib⁹ explicanda ē: statim ouꝛ esse desi derat: cum tyro añ nō fuerit. Prius velit docere ꝙ discē di. lix. Si officia merito aūt pōt dici hi⁹. magisteriū militia: qz docēdo ꝛ disputādo debēt vsq̄ ad mortē ꝓ veritate certare accidit autez de hi⁹. ipitis magistris qò dicit Leo papa: videlicet ꝙ magii existūt erroris: qui vitatis discipuli non fuerūt. xxiij. q. iij. Quid aūt. Nō videtur igitur talis dānationē euadere qui manifeste ieptus et i sufficiēs illud querit ꝛ appetit: nec eos qui illum admittūt cū periuri ūeniant. Quāta aūt scia re quirat ad hoc vt possit idone⁹ iudicari arbitrio ipoꝝ pitorum relinquat. Si aūt idone⁹ quo ad scīam existat: sed hoc querat nō ad cōicandū scīē tiam sed ꝓncipaliter ad honorē sui ꝛ nō dei: ꝛ ma gis ad tpalia acquirēdum ꝛ exēptiones hūdas ꝛ libertatē: videt etiam grauit̄ ꝛ mortaliter peccare quia officium spūale facit venale. Ad quod opti me facit qò dicit Beda. vz. Uenditores columba rum sūt hi etiam q̄ gradum vel gratiā in ecclesia spūalē quam dño largiēte pceperūt nō simplici i tentiōe sed cuiuslibet hūane causa retribuutionis exercēt cōtra illud Pet̄ apostoli. Qui loquitur quasi sermones dei ꝛ q̄ ministrat tanq̄ ex virtute quam administrat deus ei vt in omnibus hono rificetur deus. Quicunq̄ ergo tales sunt si venīē te dño nolunt de ecclesia auferri auferant ista de actibus suis. i. q. iij. c. Non solum. Non auferetur aūt ꝙs de ecclesia nisi ꝓ mortali ergo ꝛc. exquo intendunt talem gradum ꝓpter tempozalia ex ercere. Et pertinere videtur hi⁹. vitium ad am bitionem ꝛ cupiditatem que maxime debent eē remota a clericis: ꝛ multo magis a religiosis: vnō Symacus papa. Nullus per ambitōnem ad ho norem permittatur accedere. Nam cuz hic exces sus in laica cōuersatione culpetur: quis dubitat quin in religiosis ꝛ deo seruientibus inūiciat ob ꝓ briū. i. q. i. Nullus. Unō ꝛ saluator dure ūcbit contra scribas ꝛ phariseos de hoc inter cetera ꝙ amant vocari ab hominibus rabbi quod interꝓ tatur magister Math. xxiij. ꝛ non videtur veri si militer hoc egisse de venialibus culpis. Ceterum attenta ābitione moderni tpis qua oēs currūt ad magisteriū: docti piter ꝛ indocti: ꝛ nō recta in tentione: credo laudabilius fore hi⁹. fugē qui doc ti sūt ad sufficiētiam: ꝛ abstinere ꝙ querē: ad re ꝓmēdā temeritatē eoꝝ qui ꝓ fas ꝛ nefas ad talez gradū ascēdūt ꝛ tollēdū subtfugiū excusatōis eo rū: cū uiderent probos talia querere: sicut plures fecerūt vita ꝛ scientia clari. Et hoc nisi obediēta eos cogat: tunc enim cum Jeremia. i. se excusante demum parendū est. viij. q. i. Jn scripturis: vt. b.

¶ ambitionis vitium repiri circa exteriorē ornatū.

Capitulum Sextum.

Tho. fecisse legitur. Ad argumēta rñdet: prohibuit xp̄s aliquē vocari mgīm in ea intētione ne quis estimaret illuminatiōez mētis quā quis percipit ex doctrina mgīi: ipi magistro pncipaliter attribuere cuz ipse xp̄s solus deb̄ sit magister q̄ illuminat oēm homiez venientem i hūc mundum. Joh. p̄mo. i. sic quo nullo illuminat. Ad illud Jac. rñdetur q̄ intelligit de his qui ex ambitione hoc querūt z p̄sūptiōe. Unde ibi glo. Nisi discreti z i scripturis docti.

Sciēdū ēt uitium. §. VII

ambitiōis repiri circa exteriorē cultū. s. ornat⁹ cōpositz apparatus. Un̄ dicitur Act. xxv. q̄ agrippa z Beronice cū ambitiōe multa. i. apparatu introierūt i pretoriū. Et scdo Esdre. xvj. dicitur q̄ super corpus Assar īgis iuda mortui obtulerunt aromata z vnguenta ābitione nimia. Sed vt dicē Tho. se. se. q. cxxx. arti. ij. hoc nō est nisi scdm q̄ cultus exterior pertinet ad honorem. Presūptuosus. n. ambitiosus z arrogans: p̄mo q̄dem ignorāt se ipos i q̄tū dignificāt se bōis pl⁹ q̄ sint digni. Secūdo sūt insipientes vel presumentes in quātū conāt ad honorabiliora z alta que sūt supra ipsos. Tertio idebite vtūtur eis. Demuz q̄n nō possunt placere redarguūt z ab aliis z a ppria conscientia. Et cum nō possūt hīe honorem in virtutib⁹ z in magnis facti: volūt hōrari p fortunas. Unde ornant se vestib⁹ z ponūt figuras corporis sui vt ō cētes videant: z volūt q̄ bone fortune eoruz sicut diuitie z hi⁹. sint manifeste aliis: vnde z ipsi dicūt z narrāt fortunas suas vt inde honorent. Nō tñ ambitio ē circa exteriorem ornatū vel fortunam nisi fm q̄ pertinet hoc ad honorem Tho. z Al. in cōment. super lib. ethicoz.

Caplm sextum de presumptione.

Resumptio sumitur

multipliciter. Aliquādo. n. ponitur p̄ pbatione semiplena in iure: z sic dicitur i regla iuris: q̄ semel malus semp̄ p̄sumit malus: de re. iur. in. vj. cū suis concordātijs. Aliqñ sumit p quadā bona confidētia: z sic accipit Judith. vj. Bñdictus es dñe q̄ nō derelicis p̄sumētes de te. Et di. iiij. c. Denicz: dicit Greg⁹. q̄ mulier q̄ fluxum sāguinis patiebat xp̄m p̄sumpsit tāgere. i. deuote cōfidit ppter sanitatē hīdam. Aliqñ sūit pro vna ex spēbus blasphemie i spm̄ sanctuz q̄ quis idebite sperat dei miam cōsequi p manēdo in peccatis. Aliqñ sumit put opponitur magnanimitati: z est spēs superbie: z de hac aliis modis acceptiōis omissis nūc h agitur. Et potest describi sic: q̄ presumptio est vitium quo quis aggreditur vl̄ exequitur ea que supra facultatē suā

¶ presumptio multi sumitur.

sūt z p̄ditionē. Pro cuius declaratiōe sciendū est q̄ magnanimitas ē vtus moralis tendens ad magna opera z magnos hōres sed fm rōem z scdm vtutem suaz z dignitatē: huic aūt vtuti opponit aliquod vitiū fm defectū z aliquod fm excessuz: sicut z i aliis vtutibus moralib⁹. Et fm defectum q̄dez opponit vitiū pusillanimitatis: q̄ quis retrahit se ab his bonis q̄bus ē dignus vl̄ apt⁹: duz. s. nō conat ad opāduz ea q̄ sibi p̄pterēt fm statum suū: z hoc p̄hibet Eccl. vij. Noli ē pusillanimis i aio tuo. Sed p excessū opponit magnanimitati p̄sumptio z ābitio: sed diuersis mōis. Nec ē cōueniens vni vtuti oppōi plura vitia fm diuersos respectus. Uitium. n. ambitiōnis opponit magnanimitati i q̄tuz inordinate tendit ad magnos honores z indebite vtit eis: q: nec ad debitū finem nec debito mō. Sed magnanimitas tēdit ad illa ordinate z debito mō. Uituz aūt p̄sūptionis attētat magnū opus excedēs tñ suā facultatez. Hūc Ar⁹. ventosū vocat secūdo z q̄rto ethicoz. Sed magnanimitas aggredit opus sibi p̄portionatuz Qz aūt aliqs attētet opus facē suā facultatez excedēs vitiosum ē pecm: q̄ i p̄tra ordinē nāle exīs qđ facit p̄sūptuosus Tho. se. se. q. cxxx. Et de hoc Judith. vj. De se z de sua vtute presumentes humiliasti scliciet tu deus.

Circa hoc tamē tria. §. I

nōnda ē. Primum est q̄ sicut excedens in statu etatis imperfecte. s. puerilis presumptuosus esset si attentaret facere ea que ad statum perfecte etatis. s. virilis pertinēt vt itinerādo facere magnaz dietam portando maximum pondus faciendo p̄monem ad populum: z hi⁹. Non autem esset presumptuosus si ad hoc tendat puer vt ad opera etatis perfecte proficiat: puta si ambulet per aliqđ miliare: si portet puū pōdus: si aliquid mentiri recitet coram aliquibus z hi⁹. Sic excedens in statu virtutis imperfecte esset presūptuos⁹ si statī attentaret facere ea que sunt virtutis perfecte: vt exponeī se operi vbi esset periculum martyrij: vl̄ tradere se vite contemplatiue: vel exponere se aliorum regimini: vel facere excessiuas penitentias z hi⁹. non autem esset presumptuosus si ad hoc tendat vt in virtutem perfectaz proficiat: vt faciebat apostolus ad Phil. iij. Que retro sum oblit⁹ in anteriora me extendens ad brauiuz sequor superne vocationis quasi per continuū profectum Nemo. n. repente fit summus: sed a minimis q̄sq̄z inchoat vt ad maiora perueniat: dicit Gratian⁹ de peni. di. ij. Dum scām.

Secundo notādū ē. §. II

q̄ si homo vult se trahere z conuertere ad diuina per orationē cōtemplationē z hi⁹. vniendo se eis per intellectum z volūtatem q̄uis dīna sit supra

hoiem nō tñ dicetur p̄sūptuosus si debito mō. i. ſm capacitatem ſuā ſe applicet eis: ⁊ rō eſt quia i homine ſūt quedā potētie naturales: vt intellect⁹ ⁊ volūtas per quas potest homo cōungi īmortalibus et diuinis. Eſſet aūt p̄sūptuosus ſi intellectum applicaret ad ea que ſūt ſupra capacitatem ſuā ad apprehendēdum: propter quod dicit Ec cl. iij. Altiora te ne quieseris: ⁊ fortiora te ne scrutatus fueris.

Tertio notanduz est q̄

ſi quis intendat aliquod virtuosum opus facere virtute ſua excedēs facultatem ſuaz: talis dicitur ventosus ⁊ p̄sumptuosus. Et hoc modo nō ſumus ſufficiētes cogitare aliquid boni vl̄ facere ex nobis: vt dicit. ij. Cor. iij. i. virtute p̄pria. Sed ſi aliquis attētat aliq̄ magnū opus facere nō ex ſe: ſed virtute diuini auxilij: hoc iam nō erit p̄sūptuosum: cuius rō eſt: q̄ magnū opus de ſe cum fiducia diuini auxilij facultatem nām nō excedit Tho. ſe. ſe. q. 130. quod intelligo cū illud eſt ſibi ꝓportionatum ſm cōditionē ſuā p̄ſuppoſito auxilio cōi gratie. Nam ſi quis attentaret facere miracula: aut p̄dicare idoctus ſub fiducia diuini auxilij magna p̄ſūptio eſſet. Sed attentando celebrationē: religioſis igreſſuz regimē ipoſitū ⁊ huiⁿ cum debitis circūſtantijſ: hec cum diuino auxilio fiunt ⁊ſi non ꝓpria vtute: vñ nō eſſet p̄ſūptio.

ꝼ Sinar p̄ſūptionē et pusillanimitē. q̄ sit grauius pctm.

Si queratur q̄ ſit grauius peccatū p̄ſūptio aut puſillanimitas ſibi ꝯria:

Rñ. iſta pñt ꝓſiderari triplicit. ſ. ſecūdū ſuā ſpēm ſecūdū ſuā radicē. ⁊ ſecūdū effectū inde ſequētē. Scōm p̄mā ꝓſiderationē ſic puſillanimitas ē deterius ⁊ freqēti⁹: deteri⁹ quidē ē ⁊ grauⁱ⁹ peccatū eo q̄ per puſillanimitatē hō recedit a bonis q̄ eſt peſſimū: vt dī. quarto ethicoꝝ: p̄ſūptuoſus aūt hz actuz ſimiliorē actui magnanimi in q̄tuz conatur i magnū. Et iō puſillanimitas magis opponitur magnanimitati q̄ p̄ſumptō: vñ ⁊ grauⁱ⁹ peccatū eſt. Eſt ēt frequētius peccatū puſillanimitaſ. Manifeſtū eſt. n. q̄ pluries accidit eē puſillāmeſ aliquos: q̄. ſ. omittunt facere bonū q̄ p̄nt q̄ qui ſe extēdant ad faciēduz bonū q̄ non p̄nt: ⁊ iō frequētius: ſecūdū hoc igit. b. Tho. dic puſillanimitatē ſimplr eē maⁱ q̄ p̄ſumptionē. Scōm aūt ꝓſideratōem ſcōaz. ſ. q̄tum ad radicē eaꝝ tē p̄ſūptō eſt grauius q̄ puſillanimitas. Nā radix p̄ſumptionis ē ſuperbia: radix puſillanimitatis ē ignorantia ſue poſſibilitatis: ⁊ pigritia: grauⁱ⁹ aūt eſt ſuperbia q̄ pigritia: imo ſuperbia dī delictū maximuz a p̄s. xviij. ſecūduz glo. ibi: ⁊ ſecūdū cōſideratōnē hanc dī Ecc̄s. xxxvij. O p̄ſumptio nequiſſima vnde creata es? Ubi rñdet glo. q̄ de mala volūtate creature. ſ. de ſuperbia. Et Hiero. ad Paulaz ⁊ Euſtochiū. De nulla re ita irascitur deus q̄ ſi peccator p̄ſūptuoſe ſuperbiat. Secūdū tertiā cōſideratōnē videtur grauius p̄ſūtio: nam ex p̄ſumptione hoium ſequūtur inumera mala ſibi ⁊ alīs. Ponūt. n. ex ea homies ſe ad honores ⁊ dignitates ⁊ officia indigniſſimi ⁊ iperitiſſimi volunt facere multa indebite de ſenſu ſuo p̄ſumētes neq̄ homines neq̄ deū timentes: ea attentantes ſub quibus deficiūt: ⁊ alia magna ſcādala faciūt: vnde dī Sap̄. xvij. Semp p̄ſumit ſeua cōturbata ꝓſcientia. Puſillanimitas nocet ſibi priuando ſe illis bonis que facere poſſet: alios per accidens nō iuuando vt poſſet.

Extendendo huiuſmodi mām p̄ſūptionis dicit Ambro. q̄ Dauid qui dixerat p̄s. xxix. Ego dixi in abūdātia mea. i. bonoꝝ ſpūaliū: nō mouebor i eternū. ſ. recedēdo a rectitudie vite p peccatuz ſciens ſibi nocuiſſe illaz iactātiā ⁊ p̄ſūptionem: ſubdit. Auertiſti faciē tuā a me. ſ. ſubtrahēdo gratiam: ⁊ factus ſū cōturbatus in pecā varia lapſuſ. vj. q. i. imitare. In q̄bus vbis p̄s. tria oñdūtur: p̄mo ſui preſumptio: ibi. Ego dixi i abūdātia me. nō mo. in eter. Scōo dei punitio: ibi. Auertiſti faciē tuā a me. Tertio mali cōſecutio: ibi factus ſū ꝓturbatus. Loq̄t p̄ſumēs de ſe i cozde ſuo ꝓfidēs de abundātia bonoꝝ ſpūaliū ſuoꝝ: nō mouebor. ſ. recedendo a deo p pcōm in eternuz nūq̄. Sic Pe. apl̄s de ſe p̄ſumens inq̄t. Et ſi oēs ſcādalizati fuerint: ſed nō ego qui tñ ceteris deterius cecidit negās xp̄m ad vocē ancille. Math. xxvj. Sciendū tamē ē q̄ triplex ē p̄ſumptō. Pria ē p̄ſūptio ō ꝓpa iuſticia Scōa ē p̄ſumptō de ſua ſciencia. Tertia eſt preſumptio de iuſta potentia. De prima dic Hiero. preſumptio pernitioſior q̄ de propria iuſticia et ſcientia ſuperbire. Preſumit autem quis de propria iuſticia quando propter opa precedētia ſua bona multiplicia ita cōfidit de virtute ⁊ cōſtātia ſua q̄ amiſſo timore exponit ſe periculis peccatorum tanq̄ ſit certus de non peccando. Sed vt ait Leo papa in ſermone quadrageſime. Nemo de ſui cordis puritate confidat. ſ. preſumendo q̄ peruigil ille hoſtis actionibus pulſat inſidijs quoſ maxime nouit abſtinere a peccatis. Et per hunc modum diabolus aliquando decipit hominē vt cum per plura tempora non fuerint tentati vel inclinati ad aliquod genus peccati ⁊ precipue cānis: ⁊ habuerint opportunitatem peccandi: ſic reddat eos ſecuros ⁊ incautos ⁊ demum trahat ad malum. Unde legitur in vitis patrum q̄ cum quidam eſſet infirmatus grauiter ⁊ iam ſenex: ꝓpter quod erat grauis cōgregationi: petijt ille licētiam ab abbate eundi ad ciuitatez ad locum vbi ab aliqua muliere gubernaretur ⁊ non eſſet oneroſus fratribus: cui cum abbas contradiceret ne forte in fornicationem caderet ille contriſtatus

ait. Ego ſuꝫ mortuꝰ corpore: ⁊ quomō pōt iſtud mihi cōtingē: Cui ille. Etſi tu mortuus es non ē mortuꝰ diabolus tētato: qui cū iuiſſet in ciuitatē q̄dā vḡo ob deuotionē ſe obtulit ad ſeruiendū ei Et cū aliquātulū cōualuiſſet ex nimia ſūpta fāili aritate ⁊ fiducia eā cognouit: ⁊ ex ea filiū ſuſcep de quo tamē publice penituit exhortās alioſ ſui exēplo ne de ſe pſūerent. Et vē hō habet timere: ⁊ nō preſūere cōſiderata hoīm ūalitudie: ōmo nū fortitudie: ⁊ lapſoꝝ multitudine. Tāta ē im becillitas noſtra vt unū uerbū blādū uel aſperū nos flectat ad malū: ⁊ cogitāti de dīnis ſubito ſb ripiat peſſia tētatio. Niſi qꝛ dominꝰ adiuuit me ait ps. xciij. paulo minꝰ habitaſſet in iferno aīa mā Hoſtes autez tartarei ita robuſti ſūt ⁊ callidi: vt nos locuſte reputemur ⁊ ipſi gigātes reſpectu no ſtri ſicut figurate dixerūt exploratores terre pro miſſiōis de ihabitatoribꝰ eius. Lapſus inūeri: et taliū qui uidebātur ipeccabiles: vt Dauid: Salo monis: Ezechie: Joſie: ⁊ aliorū. vnde Hiero. ad Euſtochiū. Si paulus apoſtolus vas electiōis: ⁊ pparatus in euāgeliū Chriſti ob carnis aculeos: ⁊ incētiua uitioꝝ rēpmit corpus ſuuꝫ: ⁊ in ſuitu tē ſubīcit: ⁊ tamē undet aliā legē in mēbris ſuis re pugnātem legi mētis ſue: ſi poſt nuditatē: ieiunia famē: carceres: flagella: ſupplicia: in ſe reuerſꝰ ex clamat. Infelix ego hō: quis me liberabit de cor pore mortis huius tu te putas ſecuꝝ eſſe debere xxxij. q. v. Si Paulus. Et vbi quis ita de ſe pſūe ret q̄ expōeret ſe ſciēter piculis peccatoꝝ morta liter peccaret iuxta illud Eccl. iij. Qui amat peri culū icidet in illud: vt ſiquis ex aſpectu fixo in a liquā perſonā: vel fāliari colloquio: vel turpi ſo cietate: vel loco iā expertus ē lapſuꝫ: ⁊ recēſ: ⁊ ad uertēter ad iſta ſe pōit: male ſe poſſet iſte a mor tali excuſare. Beatus ḡ vir qui ſēper ē pauidus di citur Eccls. Qui vō mētis ē dure nimis preſūen do corruet in malū. Nullꝰ ergo i quātacūq; abū dantia meritoꝝ dicat. Nō mouebor i eternum. Bene quilibꝫ dēt ꝓpōere nō mouē ſe a deo ⁊ uir tute recedēdo unquā: ſed ꝯgnoſcat ſe fragilem ⁊ aptū ad ppetrādū oīa mala: niſi cuſtodiat eū de us: ⁊ ipſe ēt ſe cuſtodiat uitādo occaſiōes maloꝝ ⁊ ſic obſuet. ſ. fugiēdo picula. Secūdo pſūit aliquis de ſua ſcīa qñ in his que ſapiēteſ dubitāt ipſe audet p̄cipitare ſñiaꝫ: ſicut faciūt hodie mlti pdicatores ⁊ cōfeſſores: vel qui ēt quod peius ē re pbāt dicta magnoꝝ doctoꝝ ⁊ ſcōꝝ: quoruꝫ corrigiā calceamētoꝝ nō ſūt digni ſoluē. Contra hos dicit Eccl. xxxij. In medio magnatoꝝ loq nō pſumas. Qō inepte faciēs Helyu iuueis rep hēdēs. ſ. Job ⁊ aīcos eius rephēſus fuit a domio Ad magnā aūt pſūptionē de ſua ſciētia ptinent qui ſic cā urgente mutāt leges ⁊ ſtatuta maioruꝫ tāquā ipſi melius cognoſcāt q̄ āteceſſores fūda tores legū ⁊ religionū pleni ſapia. Sed vt dic Ni

colaus papa. Ridiculū ē ⁊ ſatis abhoīabile dede cus vt traditōes quas a pūbus accepim' infrigi patimur: diſ. xij. In cuiuſ figurā p̄ceptū fuit a do mino i ueteri lege. Ne trāſgrediaris termios: q̄s patres tui poſuerūt. i. ordiationeſ. Nec ex hoc q̄ alibi ſeruat cōtrariū debet quis mutare de leui mores quos iueīt in loco ātiquatos in rebus idif ferētibus niſi ſit rō multū urgēs ⁊ ſic ſcādalo: alſ pſūptio eēt. Unī Hiero. Illud bī admonendū pu to vt traditiōes eccleſiaſticas p̄ſerti que fidei nō officiūt ita obſeruādas vt a maioribus tradite ſī nec alioꝝ cōſuetudinē alioꝝ cōtrario more ſub uerti: diſ. xij. c. illud. Et dicit ibi glo. ſup uerbo fi dei: vel ēt moribus bōis. Ad magnā utiq; preſū ptionē ptiet vt ponat quis ſe ad audiēdaꝫ confeſ ſionē qui ignarus ē ēt cōmuniū pſumēs b ex ſua bona cōſcīa ⁊ itentiōe ⁊ aliquali practica ⁊ boni tate ſeu ſubtilitate naturali itellectus: nec poteſt talis excuſari a peccato mortali de huiuſ. pſūpti one quādo ē ita rudis ut nec caſus a quibus pōt ipſe abſoluere vel nō abſoluere ſciat diſcernere nec excōicationem maiorem a minore: nec pcīa cōia mortalia: puta neſciēſ fornicationem ſimpli cem ē mortale: vel cogitationē deliberatā alicu ius mortalis: eſtimans omnem iram eſſe morta le: ⁊ ſic de gula ⁊ inuidia: ⁊ q̄ non reneatur quis ad confitendum ⁊ cōicanduꝫ niſi in morte: ⁊ hꝰ. contractus uarios: nec intelligēs nec ſciēs ſaltem ſuper his dubitare. Rō huius ē qꝛ preſtat cauſā efficacem ruine proximi ſu: ⁊ſi non directe. ſ. h i tendēs: tamē indirecte. ſ. non faciens debite id ad quod teneſ: quia nō debuit ſe ponē ad illud: ad quod aptuſ nō erat i damnū alteriuſ p regulam Qui occaſionē dāni dat damnuꝫ quoq; dediſſe uidetur: extra de iurſ. ⁊ dam. da. c. Si culpa.

Ad quod facit optīe: quod ait Aug. de peni. di. vj. Qui uult cōfiteri pcā vt iueniat gratiā: ſacer dotē querat ſciētē ſoluere: ⁊ ligare ne cū circa ſe negligens extiterit. ſ. ex ignorātia iſtruēdi negliga tur ab illo qui ſalubriter mōet eū vt uitet cecum ne ābo in foueā cadant. ſ. cōfeſſor: ⁊ confitēs: ⁊ lo quiē de fouea eterna dānatiōis in quā nullus ca dit niſi p mortale. Nec excuſat a toto ex hoc q̄ pōitur ad hoc a plato ſuo: quinimo ⁊ ipſe plat' cū eo in foueā cadit eandē ſecūduꝫ Al. quia nec debuit cecū exponē: nec ille debuit oīo ineptus o bedire. Poſſet tamē excuſari talis in his trib' ca ſibus. Primo quando periculum mortiſ confitē ti imineret nec alius poſſet haberi: tunc eniꝫ qui libet poteſt ⁊ debet audire ꝓpter efficaciam facīi ne ea priuetur. Secundo quando confitens ē peritus ſufficienter ita q̄ ipſum confeſſorem do cet ⁊ oſtendit grauitatem ſuorum peccatorum: ⁊ creditur bone conſcientie. Tertio quando confitentes ſunt perſone ſpiritualiter uiuentes ⁊ frequenter confitentes que non conſueuerūt hīe

niſi uenialia. Ad magnã preſũptionẽ ptinet ꝛ periculoſã ingerẽ ſe ad regẽdũ alios qui ſe ignorãt Et ſiliter ad ꝓdicãdum cuz nõ ẽ miſſus. Ad magnã ꝓſumptionez ĩputãdum ẽ ꝙ põat ſe quis ad exercituz aduocã di: conſulẽdi: in iure iudicãdi: medicãdi: ſi nõ ſtu duit vt cõpetẽter ſit in h'. edoctus. Et uidetur ꝑ regula poſſe ſũi illud: ꝙ quicũq; põit ſe ad aliqõ exercitũ publicũ: ex quo põt aliꝯ exide ſequi nõ bile dãnũ ueriſiliter in pſõa uꝫ rebus ꝓpter ignorantiã magnã illiuſ circa illud exercitui ꝙ peccet mortaliter: ar. extra de iniu. ꝛ dã. da. c. Si culpa Tertio pſũit quis de potẽtia: ꝛ hoc cũ utitur poteſtate quã nõ hẽt ad aliquid faciendũ: de qua ꝑ ſũptiõe põt illud expõi Eccleſiaſtes. vj. Hec uanitas ꝛ pſũptio ſpũs ẽ: vanitas eſt: quia nil ueri effectus agitur: pſũptio ẽ quia ſibi attribuit poteſtatẽ quã nõ hẽt. vnde Gratianus de peni. diſ. vj. §. fi. dicit. Nẽo uidelz alterius prochianũ iudicare pſũat. Jn h'. figurã mãdauit dñs in veti lege Leuiti. xix. vt trãſiens p alienũ agrũ falcez in alienã meſſẽ nullus mittẽt: videlz vt expõit Gregorius ĩ eũ qui nõ ẽ ſibi cõmiſſus falcẽ iudiciũ nõ mittat vi. q. iij. c. ſcriptũ. Et hoc ſciẽter agẽdo utiq; mortaliter peccat. Rõ eſt: qz facit ꝓtra iuſticiã exꝑſſe vſurpãs poteſtatẽ alterius: ꝛ puertit ordinem iuris. Et hoc hẽt locũ ꝛ in foro pẽitẽtiali: ꝛ in foro cõtẽtioſo: eccleſiaſtico ꝛ ciuili. Nam qui abſoluit audiẽdo confeſſionẽ ſi non hẽt auctoꝛitatẽ: vel ſi hẽt auctoꝛitatẽ audiẽdi: non hẽt poteſtatẽ abſoluẽdi a tali caſu ſi ſciẽter facit: quis dubitat mortaliẽ eẽ talẽ preſũptionẽ: ꝛ ſimiliter ſi abſoluit ab excõicatiõe a qua nõ põt icideret ẽt talis pſũptõ in excõicationẽ papalẽ: ſi cẽt religioſus: vt hẽs in quarta pte ti. i. ibi uide de hoc. Siꝫ diſpẽſando vel ꝓmutãdo vota que nõ põt ſciẽter: peccat mõtaliter in tali pſũptiõe. Jn foro ẽt cõtẽtioſo ſi ꝺs iudicaret aliquẽ nõ ſibi ſubdituz ſciẽter: peccaret morraliter: ẽt in foro ſeculari: vt ſi eꝑs ꝓferret ſẽtentiã cõtra totaliter exẽptos: vel ẽligioſi ꝓtra clericos: ꝛ h'. ſñie ſũt nulle. Siꝫ ad magnã preſumptionẽ ꝛ mortalẽ ptinet rectorũ ſeculariuz ſi uolũt iudicare clericos: ꝛ ad iudicia ſua trahẽ: ſiue ꝑ debitis ſiue ꝑ tallijs ipoſitis ab ipſis laicis: qz nullã pꝛiatẽ habẽt ſuper eos. xi. q. i. p totuz. Siliꝫ ſi clericus exercẽt officiũ ordis quẽ nõ hẽt: puta ſubdiacon' cãtaret euãgeliũ: diaconus diceꝫ miſſam: ꝛ h'. vel laicus faceret officia q̃ nullo modo põt fieri niſi p clericos: eſſet mortalis preſũptio. Unꝫ ꝛ Ozias rex iuda qz pſũpſit tẽpluz dei ingredi ad dãdũ icenſũ dño quod officiũ erat ſacerdotũ: a deo pcuſſus totus factus ẽ le pſus vt hẽtur ij. palip. xxvj. Ad magnã pſũptõnẽ ꝛ mortiferam expectat mutaꝫ nõ ſolũ materiaſ ꝛ formaſ: ſed ẽt ꝛ ritus: ꝛ q̃ ptinẽt ad ſolẽnitatẽ ſacramẽtorũ ꝛ officioꝯ eccleſiaſticoꝯ. Ad pſũptionem maxima ſpectat ut iferioꝛ ſupioꝛẽ uelit iudicare ꝛ ſẽtẽtiare cõtra eũ cum nõ poſſit. vñ dr in decre. di. xxi. Jn tãtũ hanc pſũptionẽ ſãcti patres ĩ quodã generali cõcilio deteſtati ſũt qua. ſ. quidã Dioſcorus noie pſũpſit ſñiam excõicatiõis ꝓtra Leonez papã dictare ut eũ ſine aliqua audiẽtia ſubito cõdẽnarent. Nec uacat a pſũptiõe ſubditus qui niſi nõ iudicio ſñie: tamẽ temerarie cõdẽnat facta ꝑlatoꝯ dubia: q̃ poſſũt bñ ꝛ male fieri: qõ deo diſplicẽ oſtẽditur ꝑ figurã. Nã vt hẽtur in. ij. regũz vj. cũ archa dñi Dauid ordinãte reducẽtur ĩ hieruſalẽ cũ in itinere bobus ducẽtibus eam recalcitrãtibus archa aliquãtulũ incliata fuiſſet: qdam noie Oza qui eã cũ bobuſ deducebat temẽarie tetigit eã quaſi retinẽs ne cadẽt ꝓpter quod a dño ſubito pcuſſus ẽ morte. Et ut expõit Gratian' ij. q. vij. c. plerũq;. §. his itaq;: ꝛ Grego. ĩ moral. Archa deſignat platũ qui ꝛ ĩ ſe debet habẽ manna dulcedis ꝛ uirgã auſteritatis: ꝛ legẽ iuris ꝛ ſciẽtie boues recalcitrãtes ſũt ſubditi diſcoli quibus dã platus icliatur ꝓdeſcẽdẽs: aliquãdo iperfectõi eorũ. Aliquis pſũptuoſus: quaſi retiet archã nec dat: dñ pſũptuoſe iudicat: ꝛ repꝛhẽdit prelatũ de nimia remiſſiõe. Unde Oza interꝑtatur robuſt' q̃. ſ. pſũit de ſua vtute: poſſet aũt eẽ ita inordinata talis pſũptio: ꝙ mortẽ icurrẽt aie. Jtẽ pertinet ad pſũptionẽ ꝙ aliquis ſe ĩtromittat de officijs aliorũ: ꝛ de his q̃ nõ ſpectãt ad eũ niſi neceſſitate: uel charitate moueret ad ſupplẽdum defectũ alterius. vñ dicitur in regula iuris. Qꝛ non eſt ſine culpa qui rei que ad euz nõ pertinet ſe ĩmiſcet extra ò regulis iuris libro ſexto.

¶ Dunitõ quam fa. §. vi

cit deus contra preſumptionem ibi nota ſecũdo cum dicit. Auertiſti faciẽ tuam a me. Auertit autem deus faciem ſuã a creatura ratõnali dupliciter Uno mõ ſubtrahẽdo gram: ſicut cum aliquis offendit ab aliquo ſubtrahit faciẽ ſeu aſpectum ſuum ab eo nolẽs videre eum. Et hoc facit deus ꝑ ſumptuoſo quando eſt mortalis ciuſ preſumptõ Deutro. xxxij. Abſcõdam enim faciem meaz ab eis: generatio enim peruerſa eſt. Alio mõ dicitur deus auertere faciem ſuam ſubtrahẽdo feruorẽ ꝛ actualem deuotiõẽ: ꝛ ſpiritualem guſtuz quod facit aliquando ſponſus erga ſponſam ex paruo defectu vt magis ſit circũſpecta ꝛ timoroſa. Et ò hoc in ps. cxv. Ego dixi in exceſſu mentis mee: ꝛ ſecundum aliam litteram. Jn pauore meo proiectus ſum a facie oculorum tuorum quod eſt uerbum anime deuote: videlicet cum ſentit ſe priuatam cõſolatõnibus ſpũalibus ꝛ guſtu dei: timẽs ſe derelictam a deo: ſed ideo deus hoc agit ad tẽpus ad excludendam preſũptionem. Nam ſi ad placitum ſuum anima ſentiret conſolationez nimis de ſe preſũeret: ꝛ negligẽtie ſe daret: ꝛ paruz

ꝑ preſſũptuoſo ꝓpugnãs oſtenditur.

ꝑ diuertit deꝰ faciẽ ſuã a peccatis dñi.

Capitulum Septimum.

a defectib⁹ puis se caueret: sicut si uir sēper aspi ceret ⁊ rideret i faciē spōse: efficēt nimis irreuerēs ⁊ leuis.

Quantum ad ter. §. VII

tiū. s. consecutionē mali certuz ē q amissa gratia dei p pīūptionē non pōt sequi nisi malū de quo cōturbat mens. vnde i versu pdicto subdit: fact⁹ sū cōturbatus. i. totus cōturbatus. Lor. n. impū quasi mare feruēs quod quiescere nō potest nūc estuās p unā passionē: nūc per aliā. quādoqz per uanā leticiam: quandoqz p nimiā tristiciā: ⁊ h⁹.

Capitulum septimum de Curiositate. in quo agi tur de spectaculis ⁊ uitijs: que procedunt ex uano aspectu: ⁊ ēt ō studio secularīū liarum: utruz sit licituz?

Curiositas inter

grad⁹ sibie sup pōit: ⁊ ab ea pcedē uī: uitiū ē pene oēs uioluēs: ⁊ pa gnitū: sed multuz nociuū: qō a se re moueri exoptat: ps. cxviij. dicēs. Auerte oculos meos ne uideāt uanitatē: i uia tua uiuifica me: v bi tria ponit. Prīo ostendit sui debilitatē: ibi Auerte oculos meos. Secundo petit excludi curiositatem: ibi: ne uideant uanitatem. Ter tio appetit dirigi circa uniuersitatem: ibi: in uia tua uiuifica me.

Ostendit primo ex. §. I.

h ps. sui ōbilitatē: q postulat a deo hoc fieri: qō uidet p se facē n posse. s. auertē oculos suos a ua nitate ad quā curiositas iducit ad inspiciendum Multū. n. hō icliatur ad sciēdū. Nā ut dic phs pmo phicorum. Oēs homes nā scire desiderāt: ⁊ Ecclesiastes prīo dī. Non satiat oculus uisu: nec auris auditu. Multo. n. magis appetit scia ⁊ vi tatis cognitō q diuitie quarū appetit⁹ ē insatiabil ⁊ merito q scia ptiet ad pfectionez aie: nō aūt di uitie. Et iō orare dēmus ut pficiat quod p nos n ualemus. s. auertē oculos a uanitate. i. iordiata ⁊ iutili cognitiōe. Ipse. n. deus ait apostolus ad phi lip. ij. opatur in nobis uelle ⁊ pficē pro bōa uolū tate. Adeo āt nociuuz ē ut excludat aliquando a regno celoz. vñ curiosus figurat p illuz qui se ex cusauit n posse accedē ad quā fuēat cenā uitat⁹ dicēs. Juga boū emi quiqz: ⁊ eo pbare illa: Luce xiiij. Bos ppter co:nua q hēt eminentia i capite significat supbū q i se hēt eminētiā estiationis de se sup ceteros. Et ppter ruminationē designat ꝓ sideratiōnē iordiatā q discurit trite sigula. Qui qz paria sūt quiqz sēsus exteriores a quib⁹ ortuz hēt ois nostra cognitio. Paria vero sūt nō sigla ria: quia ipsoz sensuū organa exteriora sunt du plicata: ut duo oculi: due aures: due nares: duo labia: due manus: in quarum pulpis precipue vi get tactus. Probare uadit qui curiose utitur eis: vt experiatur quid delectatiōis in hoc repiat: hic aūt si emit h⁹ pia boum dans pro pcio salutem anime sue: eam. s. preponens vt delectetur in co gnitione inutili ⁊ uana rerum secundum sensum uel intellectum vtiqz se ipsum priuat cena glorie de qua dicitur apoca. xix. Beati qui ad cenaz nu ptiaz agni uocati sūt. Sed uidet in h⁹. cognitiōe itellectiua l sēsitiua n posse eē pcēz: nā sēsitiua ōfuit i tellēue. Cognitio āt itellectiua secūdū se ē bona In hoc eni uidetur consistē perfectio hois vt itel lectus eius de potētia reducatur ad actum quod fit p cognitionē ueritatis. Preterea illud quod quis cōsequitur a deo non potest eē malū: quia deus non est actor mali. Sed quecūqz abūdātia cognitionis est a deo: iuxta illō Eccl. primo. Ois sapia a domino deo est. Et Sapie septimo dicit: Ipse dedit mihi horū que sunt scientiam ueram vt sciā dispōnem orbis terraz: ⁊ uirtutes elemē toz: ⁊ c. Preterea illō p qō ds assilat deo n pt ee malū: sz hō assilat ōo: p h q vitatē ꝓgsc: ⁊ q: oia nuda ⁊ aperta sūt oculis eius: ad Heb. iiij. Et. i. Regum. ij. dicitur. Deus sciarum dominus est: ⁊ quantūcunqz abundet cognitio ueritat⁹: non est mala sed bona. Appetitus autez boni non est ui iosus: ergo circa cognitionem ueritatis non uiō tur eē uitium curiositatis vel aliud. Rñ. b. Tho. se. se. q. clxvij. art. i. q cognitio ueritatis quāuis ō se sit bona: potest tamen per accidens alicui esse mala in quantum uel superbit ex ea: vel utit ea ad malum. Uitium autem curiositatis non ē cir ca ipsam cognitionem veritatis directe: sed circa appetitum ⁊ studium cognoscende ueritatis: qñ scilicet est inordiatus. Quāuis ergo bonum ho minis consistat in cognitione veri: tamē perfectū bonuz hominis non consistit in cognitione cuiuscunqz ueri: sed in cognitione summe ueritatis p fecta vt per phm in. x. ethi. patet. Et ideo potest esse uitium in cognitōne aliquorum uerorum se cundum q talis appetitus circa illa n debito mo do ordinatur ad cognitionem summe ueritatis: in qua consistit sūma felicitas. Et sic soluitur pri mum. Ad secundum ⁊ tertium respōdeo q quā uis cognitio veritatis quam habemus a deo: ⁊ p quam assimilamur deo: ō se sit bona: non p hoc excluditur quin homo possit cognitōne ueritat⁹ abuti i malum: vel etiam inordinate cognitionez ueritatis appetere. Non enim sufficit ad uirtutē bonum appetere: sed oz etiam ipsum appetitum boni esse regulatum secundum rationem. In h ergo consistit uitium curiositatis in appetitu et studio inordiato circa ꝓgnitōnē rez ō q orād⁹ ē de⁹ ut āmoueat dicēdo. Auerte oculos meos ⁊c.

Quantū ad secun . §. II.

BIBLIOTECA PROVINCIAL Y REGISTRO DE LA PROPIEDAD INTELECTUAL - PALENCIA -

dū.ſ.ō ipſo uitio curioſitatis. Sciēdū:q̄ ſicut duplex ē oculus.ſ.corporis qui dr ſēſus:ꝛ aie qui dr intellectus:ita duplex ē curioſitas.ſ.intellectiua: ꝛ ſēſitiua:ꝛ ideo ī plurali dicit oculos meos ne uideāt uanitatē. Et quātus curioſitas ſenſitiua exē ceatur p alios quattuor ſēſus:ſicut ꝛ p uiſū:tam̄ noīe uiſus itelligīt oīs ſēſatio. Unde cōſueuit dici vide q̄ bonū ſonū habet cāpana.i.audi. Uide q̄ bonū odorē habet iſte flos.i.odora. Et Chriſt' dixit diſcipulis ſuis. Uidete mānus meas ꝛ pedes .i.palpate: Luce vlti. Et p̄s. xxxiij. Guſtate ꝛ uidē te. Uanū autē dicīt res iutilis:vel que nō cōſequi tur finē ad quē ordiatur:ſicut medicīa dr uana: q̄ nō inducit ſanitatē ad quā ordiatur. Cognitio in hoīe ordiari debet ad aliquā utilitatē ſecūduz rōnem:ſicut ꝛ oīs actus hūanus alias uana ē et curioſitatis uitiū. Un̄ Sap̄ xiij.dr. Uani ſūt oēs hoīes in quibus nō ſubē ſcīa dei.i.qui non ordi nāt ſciam ſuā ꝛ cognitionem ad deū ſaltē ut ultimū finem. Et Hiero. ait de quibuſdam curioſis. Nōne uidētur uobis in uānitate ſenſus:ꝛ obſcuri tate mētis īgredi qui diebus ac noctibus dialecti ca arte torquētur:qui phiſicus perſcrutator ocu loſ trās celū leuat:ꝛ ultra p̄fūdū terrar̄:ꝛ abyſſi in quoddā inane demergitur: qui iā bene ſeruet qui tātam metror̄ ſiluā ī ſuo ſtudioſus corde diſtiguit:vt hētur. xxxvj.di. Nōne. videt ergo ocu li uānitatē cū quis ſeq̄tur curioſitatē itellectiuam vel ſēſitiuam. Et quātū ad itellectiuaz notādum ſecūdum.b.Tho.ſe.ſe.q.clxvij.arti.i. q̄ quinq̄ modīſ ipſa curioſitas exercetur.

Primo in quan .§.III.

¶ Curioſitas .q̄inq̄ modis exercetur.

tum quis itendit ſuo ſtudio in cognitōibus ueri tatis ꝓut per accidēs cōungitur ei malū :ſicut il li qui ſtudēt ad ſciam veritatis vt ide ſuperbiant vñ Aug.in li.de moribus eccleſie. Sūt qui deſer tis v̄tutibus ꝛ neſciētes quid ſit deus ꝛ quanta ſit maieſtas ſēper eiuſdem manētis nāe magnum ſe aliquid agē putāt ſi uniuerſā iſtam corporis mo lem quā mūdum nūcupamus curioſiſſime intē tiſſimeq̄ pquirāt. Un̄ etiā ꝛ tanta ſuperbia ī eis gignitur vt in ipſo celo de quo ſepe diſputant in habitare uideantur. Similiter illi qui ſtudēt ad diſcere aliquid ad peccādum uitioſum ſtudium habent:ſecūduz illud Jere.ix. Docuerunt liguā loqui mendacium. Et qui addiſcunt incātatiōes ſortilegia:ꝛ maleficia:ꝛ veneficia:ꝛ h'.vl expiūt ea ſi habent effectum. Jſidorus etiaz in li.ſniarū dicit. Jdeo prohibetur Chriſtianus figmenta le gere poetarum :quia nimium excitant mentem ad incentiua libidinum:di.xxxvij. Jō quod pre cipue uidetur habē locum in Ouidio metamor phoſeos:ꝛ de arte amandi: ꝛ Juuenali: ꝛ ſimili bus. Ambro.quoq̄ dicit de aſtrologia ꝛ huiuſ. ſcientīs q̄ deſpecte ſunt: ꝛ qui his ſtudent curā anime non habent:diſ.ea.§.ij.

Secundo modo .§.IIII

cum quis ſtudet addiſcere ab eo a quo non debz ſicut illi qui perquirunt aliqua futura ul' occulta a demonibus in quo repitur curioſitas ſuperſti tioſa. vnde Aug.de uera religiōe. Neſcio an phi impedirentur a fide vitō curioſitatiſ in perſcrutā dis demonibus: ꝓpterea autem Chriſtus demo nes confitentes ipſum dum clamabant:tu es fili us dei increpabat ut tacerent: Luce.iiij.vt.ſ.nos doceret non eſſe querendum a demonibus etiaz cognitionē ueritatis:q̄ propterea aliqua uera a liquando dicunt vt homines his allectis credant ꝛ tandem ad aliquod malum ōducant. Ad hāc etiam ſuperſtitioſam curioſitatem ꝛ peſtiferam pertinet ars notoria qua quis querit acquirere: cum certis obſeruantīs diuerſas ſcientias. Et de hac infra in ti.de ſuperſtitiōibus. Dic etiā Aug. in ti.de diuinatiōibus ꝛ maleficīs :que fiūt ī iuo cationibus demonum his portentis per ōmonū fallaciam illuditur curioſitas humana quando id impudenter appetunt ſcire quod nulla eis ra tione conuenit inueſtigare.xxvj.q.v. Nec miruz Debent autem qui habent huiuſmodi libros in duci ad comburendum tales libros ꝛ ſcripta:ne alīj abutantur exemplo eorū quod ſcribīt Act'. xix.ſ.q̄ quidam qui fuerant curioſa ſectati cōtu lerunt libros ꝛ combuſſerunt coram hominbuſ.

Tertio modo et a .§.V.

līs ſequentibus poteſt eſſe uitium ex ipſa inordi natione appetitus ꝛ ſtudīj addiſcendi veritatem Et hoc primo in quantum per ſtudium minus utile retrahitur a ſtudio quod ex neceſſitate ſibi incumbit:vt ſi habens curam animarum vel au dire confeſſionem neſciēs quid ſpectet ad tale of ficium inſiſtat ſtudio philoſophie:vel aſtrologie vel poeſie:ꝛ h'.quod Hiero.reꝓhendens inquit Sacerdotes dei omiſſis euangelīs ꝛ prophetīs videmus comedias legere:amatoria bucolicorū verſuum uerba cantare:tenere virgilium in māi bus:ꝛ quod in pueris eſt cauſa neceſſitatis:crūm in ſe facere voluptatis:di.xxxvij.c. Sacerdotes. Hinc ꝛ Origenes dicit. Scinifes ꝛ ranas quibuſ pcuſſa fuit egyptus ſignificare vanā gloriam dia lecticoz̄ garrulitatē:ꝛ ſophiſtica argumēta. Si liq̄ quoq̄ porcoz̄ quib' ꝓdigus ſaturari cupie bat:ſed nequibat:doctrias figurant gētilium fm Hiero. Sed ꝛ ipſe Hiero. verberatuſ fuit acriter in infirmitate:ꝛ ſibi dictum:q̄ Ciceronian' erat: non x̄pianus eo q̄ nimis uacabat ſtudio Platonis:ꝛ Ciceronis delectatus ſuauitate eloquij. Et ſi quando prophetas legē incipiebat:ſermo horrebat incultus:ait ipſe diſ.xxxvij. Legimus cum §.ſe.Sicq̄ ex curioſitate retrahebatur a ſtudio

ſcripture magis vtili ⁊ neceſſario. vñ ⁊ religioſis ⁊ clericis i ſacerdotio vel dignitate cõſtitutis prohibetur ſub pẽa excõicatiõis ſtudiũ legũ ⁊ phice ideſt medicie vt magis poſſint vacare ſtudio theologie ⁊ canonũ: extra ne cle. l' mo. c. fi. ⁊. c. Non magno.

Quarto modo in. §. VI.

quãtũ aliquis ſtudet ad cognoſcẽdũ veritatez ſupra ꝓprij ingenij facultatẽ q; p hoc hoiẽſ de facili labũtur in errorez. ſ. vñ dr Eccl. iij. Altiora te ne q̃ſieris ⁊ fortiora te ne ſcrutatus fueris: ⁊ i plib' opibus eius ne fueris curioſus: ⁊ poſtea ſequitur Multos. n. ſupplãtauit ſuſpitio illoꝝ: ⁊ i vanitate ẽtinuit ſẽſus eoꝝ. Ad quã curioſitatẽ ptiet q; aliq̃ iueſtigẽt de myſterio ũitatis: vel icarnatõis: l' ſacramẽti euchariſtie: ⁊ predeſtinationis: ⁊ huiuſmodi rationibus naturalibus: de quib' dic̃ Ambro. Tu quoq; digitũ ori admoue: ſcrutari non licet diuina miſteria. ſ. curioſe. vñ ⁊ in figuraz Numeri. iiij. fuit p̃ceptũ: alij nulla curioſitate videãt q̃ ſunt i ſãctuario. i. occulta miſtẽia Chriſti ꝑuſq; iduãtur. i. niſi uelata. Et quia curioſitate ducti filij iſrael viderũt archaz dei reductam p boues a philiſteis qui i bello abſtulerãt eã in Bethſames mortui ſũt ſeptuagita viri populi: ⁊ quiquaginta milia plebis de Bethſamitis: vt habet. i. Regum vj. Permaxie ſiplices dẽnt cauẽ ab h'. curioſis q̃ſtionibus. vñ Aug. dicit: q; cũ q̃rũt aliqui q̃d deus faciebat añ mundi creatõnem: Rñdẽdũ ẽ q; eternam gehennam curioſis preparabat.

Quinto modo. §. VII.

quãdo hõ appetit cognoſcẽ vitatez circa creaturas nõ referẽdo ad debitũ fiñẽ. ſ. ad cognitionem dei ſed in ipſa cognitiõe ſola delectat. vñ Aug. ỏ vera religiõe dicit q; i cõſideratiõe creaturarum nõ ẽ vana ⁊ peritura curioſitas exercẽda: ſed gradus ad imortalia ⁊ ſẽper manẽtia faciẽdus. Salomõ qui dic̃ ſe curioſe multa iueſtigaſſe: ꝓpt̃ niã curioſitatẽ quã habuit ad iueſtigandũ de opinioibus hoim circa ſcibilia infatuatus legitur nimio amore mulierũ: qỏ Origenes itelligit prodoctrinis gẽtiliũ varijs ⁊ multis quarũ amore ỏlectatus a veritate errauit: poſtea tamen cõdatus. Señ. in epiſtola. Demẽs merito videt ſi cum ſara i monumẽtũ ſenes femineq; cõgererẽt: cuz iuuẽtus itra portas expectaret armata ſederẽ ocioſus: ⁊ h'. queſtiũculas ponerẽ. Qỏ non pdidiſti hẽs: cornua nõ pdidiſti: ergo cornua hẽs. Non vacat ad iſtas ieptias. Ingẽs negociũ i mãibus ẽ. Mors me ſequit: fugit uita. Aduerſus hoc me docet: hec ille.

Oculus quoq;. §. VIII.

corporalis p; out includit omnem ſenſum exteriorem uidet uanitatem cum curioſus ẽ: que curioſitas ſenſitiua cauſa multoꝝ peccatoꝝ: ⁊ omnes pene ũuoluens conſiſtit in appetitu ⁊ ſtudio inordinato cognoſcẽdi per aliquem ſenſuz exteriorẽ Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. ſe. ſe. q. clxvij. q; cognitio ſenſitiua ordinatur ad duo. vno modo taz in hoibus q̃ i brutis ordinatur ad cõporis ſuſtentationem in quãtum. ſ. per huiuſmodi cognitionẽ hoies ⁊ alia aialia uitant nociua ⁊ cõquirunt ſibi neceſſaria ad ſuſtẽtationem: ſicut ouis videſ lupum fugit: ⁊ homo videſ inimicum quod facere nõ poſſz ſi non uideret: ⁊ videſ cibũ ſumit illũ. Alio modo cognitio ſẽſitiua ſpãliter i homie ordiatur ad cognitõnẽ practicam vel ſpeculatiuã. Uidẽs. n. herbã medicialem medic' ordinat eam ad medicinã. videſ exercitia alicuius artis quomõ fiũt addiſcit vt ſecũdum eam opet Cõſideraz per uiſũ auditũ vel alios ſẽſus pulchritudinẽ ⁊ virtutem creaturaꝝ: exurgit ide i cognitionem creatoris. Qñ igit nõ appõitur ſtudium circa ſenſibilia cognoſcẽda ꝑdictis modis ⁊ cauſ ſcilicet ꝓpter neceſſitatem ſuſtẽtande nature: vel ꝓpter ſtudium veritatis intelligẽde: tũc ocul' uidet vanitatẽ: ⁊ peccatur curioſitate vl' alio uitio Nam etiam ſi non ordinetur ad male cõcupiſcẽdum vel detrahendum: aſpiciendo. ſ. facta aliorum: ſolum ex hoc q; non ordinatur ad aliquod vtile: ſed potius auertit hoiem ab aliqua vtili cõſideratione: curioſitas ⁊ uanitas ẽ. vnde ⁊ Aug. in li. confeſ. fatetur ſe peccare in aſpiciẽdo a caſu canem currentem poſt leporem: eo q; hic aſpect' auertit aliquando ab aliqua utili conſideratiõe ⁊ vanus inquit ebeſco. Et quãuis luxuria ⁊ gula ſint circa tãgibilia ⁊ guſtabilia: ſic ⁊ vitium curioſitatis: ẽ tamen iſta differentia inter iſta ſecũdũ b. Tho. vbi ſupra. Nam luxuria ⁊ gula ſunt circa delectationes que ſunt in vſum rerum tangibilium ⁊ guſtabilium: ſed curioſitas eſt circa delectationem cognitionis ⁊ tactus guſtus ⁊ alioruz ſenſuum ſed inordinate: ⁊ uocatur concupiſcentia oculorum h' curioſitas ratione iam dicta: q̃a ſcilicet nomine oculi intelligitur omnis ſenſus. ũ de ⁊ Augu. in. x. confeſ. oſtendens dr̃iam huius: dicit. Ex hoc euidẽtius diſcernitur quid curioſitatis: quid uoluptatis agatur per ſẽſus q; uoluptas pulchra: ſuauia: canora: ſapida: leuia ſectat Curioſitas aũt etiam contraria tentandi cauſa ad ſubeundam moleſtiam: ſed experiendi: noſcẽ diq; libidinem: hec ille: Sic ergo luxuria querit delectationem inordinatam tactus: ſz curioſitas querit delectationem inordinatam cognitionis: que habetur per tactum de re: ⁊ ſic de alijs ſenſatis. vnde ⁊ uirgines tentantur de uitio carnis p modum curioſitatis. ſ. ut experiantur qualitatez illius delectationis veneree ⁊ cognoſcant magis q̃ alie perſone non virgines ſecundũ Pe. de pal.

¶ Spectaculo⁹ inspicio pt̃ē mortalis.

Sed ꝛ qui expti ſũt delectationē venereā aliqñ i citãtur ꝛ ſtimulãtur ad turpia magꝫ ãliqñ ex curioſitate. ſ. ad expiendũ nouos modoſ turpitudinum q̃z ex luxuria. Et iõ orandus deus: ne oculi uideãt uanitatẽ. Dicit ẽt Beda q̃ uitiũ curioſitatis ẽ in dignoſcẽdis carpendiſq; uitijs ꝓximoꝝ quod fit p particularia ſenſibilia. Quod tamẽ i telligẽdum ſecũdũ. b. Tho. vbi ſupra: nõ quãdo hoc fit bono aĩo. ſ. cõſiderãdo facta aliorũ ad utilitatẽ ſuam vt. ſ. ide ꝓficiat ꝓuocatus exemplo bono alterius: vel ẽt ad utilitatẽ alterius: vt. ſ. cõrigatur ab eo regula charitatis ſeruatis debitis circũſtantijs. Sed cũ quis cõſiderat facta aliorũ ad deſpiciẽdum uel detrahẽdum: vel ſaltẽ iutilit̃ iquirẽdum: hoc enim curioſum ẽ ꝛ vitioſũ. vñ p uer. xxiij. dicitur. Nõ inſidieris: nec queras ipietatẽ in domo iuſti: nec vaſtes requiẽ eius. Ad qõ facit quod dicit. vj. q. i. Ex merito. Officiũ ſinguorũ ſit chariſſimi nõ ſolũ oculos habẽ caſtos: ſz ꝛ liguã nec aures pruriẽtes quis hẽat. i. curioſas Nec quid i domo cuiuſq; agat alia dom⁹ per eos ũquã nouerit. De quibuſdã mulieribus uãis dicẽ apl̃us. i. Thimo. v. iuectiue q̃ circuierit domoſ ꝛ nõ ſolũ ocioſe ſed uerboſe ꝛ curioſe. Dina filia Jacob cũ egreſſa ẽ domũ patris: vt uideret feminas ĩgiõis curioſitate ducta: oppſſa ꝛ uiolata fuit a Sichẽ: Heñ. xxxiij. Nec de mãibus eius eruta niſi quadã ui fratꝝ ad figurãdũ ſecũdũ Hug. q̃ aĩa egrediẽs per curioſitatẽ de domo prope cõſciẽtie tiorate vt curioſe ĩtueatur creaturas per aliquã ſenſationẽ: ide uiolat a diabolo p conſẽſũ in aliquod malũ: quã diabolus violatã detinet blãditijs eũ remordẽte conſciam de malo vane ꝓſolatur: vel ſpe uenie vel emẽdatiõis: vel cõpationis peccati aliorũ: ſz fratres. i. affectus uiriles a nime ſẽſualitati uĩ faciẽtes ꝛ occidentes p pniam vitia eripiunt de manibus diaboli.

Quantum ad terti. §. IX

um: vbi appetit ꝓpheta dirigi circa uniuerſitatẽ creaturaꝝ: ibi: in uia tua uiuifica me. Nota: q̃ via dei ẽ uniuerſitas creaturaꝝ: q: per cõſiderationẽ earũ mens uadit ad deũ: ꝛ tunc uiuificat mẽs cũ deueniẽdo in cognitionẽ dei p creaturas iuxta illud Ro. ꝑmo. Inuiſibilia dei a creatura mũdi p ea que facta ſũt intellecta conſpiciuntur Cognoſcẽdo deũ diligit eũ vt oĩs boni cõtẽtiuꝝ p dilectiõem ei dei aĩa uiuificatur. Ex pulchritudine enĩ creaturaꝝ pcipitur pulchritudo dei creatoris oĩm. Ex magnitudie earũ magnitudo dei Ex ꝓpetuitate dei eternitas. Ex vtute dei pfectio ꝛc̃. Et iſta ẽ pia curioſitas ꝛ bõa.

¶ Vnus deus ẽ unꝫſimus creaturaꝝ.

De ſpectaculis eti. §. X.

am dicit Beda q̃ nõ ſolũ in addiſcendis artibus magicis: ſed ẽt in cõtemplãdis ſpectaculis ꝓſiſtit cõcupia oculoꝝ q̃ ſecũdũ Augu. facit hoies curioſos: de huiuſ. aũt dicit. b. Tho. ſe. ſe. q. clxvij. arti. ij. q̃ inſpectio ſpectaculoꝝ redditur uitioſa in quãtũ per hoc hõ fit ꝓnus ad uitia vel laſciuie: l crudelitatis per ea que ibi repñtãtur. vnde ꝛ Criſoſto. dicit q̃ adulteras ꝛ iuerecũdas ñtes conſtituunt tales inſpectiones.

¶ In ſpectaculis cõſiſtit cupia oculoꝝ.

Sed queritur: utrũ. §. XI

ſit mortalis talis ĩſpectio. Et uidetur q̃ ſic: q: dẽ de cõſe. di. i. Qui die ſolẽni ptermiſſo eccleſie cõuentu ad ſpectacula uadit: excõicetur: ſed nullus excõicari debet niſi pro mõtali: videtur ergo mõtale. Preterea dicit Augꝫ. ſuper. pſalteriũ. Uidẽt hoies venatorẽ ꝛ delectãtur. Ue miſeris ſi ſe nõ correxerit: videbunt eni ſaluatorẽ. ſ. in iudicio: ꝛ cõtriſtabũtur: di. lxxxvj. Qui venatoribus. Sed ve iportat damnationem eternam ſecundũ Hiero. Contriſtari etiam in aduentu ſaluatoris nõ ẽ niſi reproborum: ergo ꝛc̃. In contrarium eſt: quia Al. ſuper. iij. dicit: q̃ ſpectacula ſiue ſit iuẽta tãtũ ad rediũ remouẽdum ꝛ ſolatium mortalitatis hũane: ſiue etiam ſit talia q̃ habeãt annexam utilitatẽ: q̃uis ĩmiſceatur uãitaſ: vt aucupia venatiões ꝛ hꝰ. in pſonis ſecularibus ſũt tolerãda exercitia eoꝝ dũmõ non fiãt tempore iterdicto vel loco ſacro: ergo multo magis iſpectio huiuſ. ẽ tolerãda: cum minus ſit: q̃ nõ ẽ mortale. Etiaz be. Tho ſupra nõ dicit ſimpliciter eẽ uitioſã: ſed in quãtũ ꝓuocat ad maluz. Poſſet ſic diſtingui. Aut ſpectacula ſunt talia q̃ ſũt repreſẽtatiua piarũ rerꝝ: vt adoratio magoꝝ: occiſio ĩnocentum paſſio Chriſti: aſcẽſio: miſſio ſpũſſãcti: ꝛ hꝰ. ꝛ horũ exercitia de ſe ſũt licita: ꝛ ſimiliter iſpectio eorũ: Uana tamẽ que ibi aliquãdo miſcẽtur ſũt reſecãda: ꝛ multo magis ſi qua turpia cõmitterentur a iuuẽibus qui talia ꝓparãt. Aut nõ ſũt talia ꝛ tũc aut illa ſũt expreſſe ꝓhĩta a iure: vt tornea menta: ꝛ duella: extra de tor. per totũ: ꝛ. ij. q. iij. Monomachiã: vel ẽt ibi probaliter imineꝛ periculũ uite vel notabilis leſiõis: exercitiũ horũ mõtale ẽ. Inſpectio aũt hoꝝ nõ uidetur mortale: niſi quis ita iordiate efficẽtur ad aſpectũ hꝰ. q̃ etiã accederet ad iſpiciẽdũ ſi ꝑcipẽtur ꝓriũ: vel niſi dſ propter hoc dimittat dina in diebus feſtiuis. Et de hoc intelligit. c. iductũ ſupra. Qui die ſolẽni Uel darz opaz efficacem ad hꝰ. faciẽda: ſicut qui ꝓuocant ad iſta: vel ſoluũt faciẽtibus quia alias nõ facerent. Aut nõ ſunt expreſſe ꝓhibita ꝛ tunc ſi repreſẽtant multũ turpia ꝛ laſciuia ea exercentes mortaliter peccant: ꝛ de hoc de cõſe. di. ij. c. Pro dilectione. Et ſuſpitio volũtaria taliuz mortale eſt: q: nil aliud eſt q̃z delectari de turpib⁹ et de ſenis: rñ etiam quia piculo tentatiõis ſpõte ſe exponit: ꝛ de hoc intelligit. c. ſupra dictum Augꝫ. Qui venatoribus. Loquitur. n. ibi de hiſtrionib⁹

pfectus dolor inspectus ē ph bus thus et religiosis.

ꝛ venatoribus cū bestia detentata. Si a casu respicit talia nescies fieri hꝫ. repntatiões: nō uide tur de facili cōdēnandus ꝓ leui ꝛ icauto aspectu Si āt alia uana ꝛ solatiosa ꝛ ꝓsequēter ob solatiū quod tamē nō sit in ob ꝓbitū ecclesie uel cleri: vl religiōis de se nō uidet mortale: nec exercitatio: nec aspectio: vt facē laruas: dracones: reges ꝛ hꝫ. Similiter aspicē corizantes: saltātes: curētes ad brauiū: in palestra se exercētes vel hastiludijs: vl alijs ludis: de se nō uidet mortale: quāuis uānitas sit ꝛ amissio tēporis. Posset tamē ibi eē mortale p accidēs ꝓpter aliquod malū supueniēs: vl mala ītentionē in hꝫ. vt siquis ex aspectu mulierum corizātium trahat i concupiscētiā earū. Clericis etiā ꝛ religiosis talia aspicere magnū peccatū vī ꝓpter scādalū populi. Unī dī de cōse. dis. v. Non oz. i. nō cōgruit mīstros altaris: vel quoslibet clericos spectaculis aliquib⁹ intereē. Et i. c. precedē ti dī ꝙ laruas demonū āte se fieri non cōsētiant. Et q: multa mala cōtigit in hꝫ. fieri: iō detestanda ꝛ reꝓhendenda in predicationib⁹: ꝛ alijs hꝫ.

De curiositate et. §. XII

aspectu uano oculoꝝ quātū ē periculosus plus ꝙ alioꝝ sensuuz abusus. Cōmitti pōt pcēm p ui sū magis q̄z per aliū sensū multipliciter icessāter ꝛ faciliter secūdum magistrū Umb. in expositione regule Aug. Inducit icautus aspectus ad qō libet capitaliū uitiorū. Prio. n. irritat gulaz: Gene. iij. Uidit mulier lignū ꝙ eēt bonū ad uescendū: ꝛ pulchrū oculis: aspectuq; delectabile: ꝛ tulit de fructu eius: ꝛ comedit. Secūdo icitat cupiditatē ꝛ auāiciā: Mat. iiij. Ostēdit ei. i. Christo diabolus oīa regna mūdi: vt. s. icitaret ad appetitū eoꝝ. Ambro. Mens auari sēper auꝝ semper argētū uidet. Tertio ꝓuocat ad supbiam. vñ Ber. dīc: ꝙ lucifer uidēs filiū dei equalē patri voluit assilari sibi vt eēt equalis ꝛ ipse patri. vnō in corde suo dixit. Similis ero altissio: Isa. xiij. Et in fabula dī ꝙ bufo se ꝓpterea iflauit in prato: quia uidit ibi bouē magnū pascentē: ꝛ voluit ei assilari in magnitudie: sed crepuit. Quarto ꝓmouet irā: Math. xviij. Uidētes cōserui eius: q̄ fiebāt cōtristati sūt ualde. Sic ꝛ fratres Joseph: videtes ꝙ a patre plus ceteris amaref: oderāt eū nec poterāt ei quicq̄ pacifice loqui: Gen. xxxvij. Quito cōcitat inuidiā. i. regum. ij. videbis emulū tuū in cūctis ꝓsperis in israel: ꝛ paulo post vt deficiāt oculi tui: ꝛ tabescat aīa tua. s. inuidia hec uidēdo. Socrates. Utinā oculi inuidorū in omibus ciuitatibus eēnt: vt de omniū felicitate torq̄rent. Sexto fouet accidiā. Accidiosus. n. visa ītempie tēporis nō audet exire ad opus: sed torpescit in domo: Eccl. xi. Qui considerat nubes nunq̄ metet. Septio iflammat ad libidinē: Ecclesiastes ix. Propter spēm mulieris multi pierunt: ꝛ ex hō cupia quasi ignis exardescit: Gen. vj. Uidētes filij dei filias hoiz ꝙ eēnt pulchre acceperūt uxores ex oibus quas elegerāt ꝓpter quod postea secutū ē diluuiū. Sic egyptij uidētes Saram uxorē Abrahe ꝙ eēt pulchra nimis nūciaueēt Pharaōi: ꝛ ſblata ē mulier: Judic. xiij. Sic Sāsō uidēs mulierē Dalidā de philisteis adamauit: que rādem fuit causa mortis sue. Sic Dauid uidens Bersabee lauātem se misit ꝓ ea: ꝛ adulteriuz perpetratus ē. ij. regū. xi. Senes iudices populi uidētes Susannā exarserūt in cōcupiscentiā eius: Danielis. xiij. Omne igitur peccatoꝝ genus p oculos generatur. Et iō Christus dixit. Si oculus tuus nequā fuerit totū corpus tuū tenebrosum erit: quia. s. oēs tenebre peccatorū per malos oculos iducūtur. Et ideo si oculus tuus scandalizat te: e rue eum. s. nō aspiciēdo illud vnde scandalizaris ꝛ proīce abs te: ait saluator: Mathei. xviij. Secundo oculus pōt icessāter iducere ad malū: qō non sic est de alijs sēsibus. Nā alij sēsus non semper habent obiecta in promptu: vt patet in auditu: gustu: odoratu ꝛ tactu: sed oculus semper hz quod pōt iuspicere: ꝛ inde peccare si uelit. ij. Pe. ij. Oculos habētes plenos adulterij ꝛ icessabilis delicti. Itē actus oculi uelocior est q̄z aliorum sēsuum. vnde apostolus coniungit eū cū momento dicens: in momento in ictu oculi: ꝛ ideo faciliter per ipsuz peccatur. vnde Judith. x. dicitur: ꝙ cū intrasset ante faciem eius statim captus est in oculis eius. Et ideo dicitur Eccl. xxxi. Nequius oculo quid creatum est: q. d. nihil: siquis male utatur. Item quāuis ipudicicia possit uigere in omnibus sensibus: permaxime tamen in uisu. Et in olfactu quidem cum in odoribus meretricis ōlectatur: iuxta illud: Asperſi cubile meum mirra: ꝛ aloe ꝛ cinamomo: prouer. septimo. Itez in auditu cum uox eius vel cantus auditur: Eccl. x. Colloquium eius quasi ignis exardescit. vñ Ber. dicit: ꝙ est sicut sibilus serpentis. s. toxicans. In gustu conuiuando cum ea: propter quod dicitur Eccl. i x. Cum muliere aliena non sedeas: nec accūbas cū ea: nec alterceris in uino cum ea. In tactu: prouer. vj. Qui ingreditur ad uxorez proximi sui non erit mundus cum tetigerit eam. In oculis. ij. Pe. ij. Oculos plenos adulterij. Licet ḡ uigeat corruptio impudicicie in omnibus sēsib⁹ plus tamen in oculis. Tactus enim simplex solā suauitatem carnis suscipit. Auditus dulcedinem eloquij. Odoratus fragrantiam odoris. Gustus nihil proprie de ea percipit. Sed uisus colorem figuram gestus: ornatum: membra: ꝛ totius corporis dispositionem ꝓcipit. Et quanto pluza sūt tanto maiorem ignem accendunt. Item frequentius potest videri ꝓsona q̄ tangi vel audiri l' cum ea comedere. Potest quis videre omnes mulieres vnius ciuitatis ꝛ omnes cōcupiscere: sed nō

ſpuſſi potū ꝯmyctinz multi.

¶ phie studiū ē licitū.

sic tangere audire ꝛ hi⁹. Unde Treñ. iij. dicitur. Oculus meus depdatus ē aiaꝫ meaꝫ i cūctis filiabus vrbis mee. Itē audarius oculus peccat i mulieꝛ quā alij sensus. Audet enī ꝙs videre multaſ mulieres cū quibuſ ñ auderet loq̄. Itē nō pōt ita deprehēdi ipudicitia oculi ſicut alioꝝ ſenſuū Itē iſatiabilioꝛ eſt alijs sēſibus. Eccleſiaſtes prio. Nō ſatiaꝫ oculus viſu. Et iō Aug. i regula. Nec dicatis vos habere aīos pudicos. ſi habeatis oculos i pudicos. quia ipudicus oculꝰ ipudici cordis ē nūcius. xxxij. q. ſ. Nec ſolo. Lauēdū igitur a curioſitate oculoꝝ. De quiqꝫ ſenſibus hēs ſupra in prima pte. ti. ij.

Sed quēritur .§. xiii.

¶ haꝫ ſcīas adiſſe ut'un alū ꝛ alū nō.

vtrū liceat i līis ſecularibus ſtudere vl' eis uti. Et Gratianꝰ qui debꝫ hāc qōez mouet ò viris eccleſiaſticiſ. di. xxxvij. p to. Et arguit ꝓ ꝛ ꝓtra. Demū ſic ſoluit i. §. Cur ergo. Seculares līas q̄dā legūt ad voluptatē poetaꝝ figmētis ꝛ vboꝝ ornatu delectari. Et taleſ reph̄dunt a ſcis. vnde Hiero. Uino ebriātur qui ſcripturas ſacras male itelligūt atꝫ puertunt. Sicera qui abutūtur ſeculari ſapiētia ꝛ dialeticoꝝ tēdiculis. que nō tā vicula ſunt appellāda quā fātaſmata. i. vmbre quedā ꝛ imagieſ que cito pereūt ꝛ ꝑſoluūtur. di. ea. Et i. c. pri. dī. Eps libꝝ gētiliū nō legat. Hereticoꝝ aūt legat ꝓ neceſſitate ꝛ ꝛpe. Quidā vero līaſ ſeculareſ ad eruditōez eas addiſcūt vt errores gētiliū legendo deteſtētur. ꝛ vtilia que i eis iuenerit ad vſū ſacre eruditiōis deuoti ꝙuertāt. Et tales laudabilit litteras ſeculares addiſcūt. Pro qua ꝙcluſiōe firmāda inducit exēpla figuras ꝛ auctes ſcoꝝ. Exēpla vꝫ Moiſi ꝛ Danielis q̄ i ōni ſcia egyptioꝝ ꝛ caldeoꝝ fuerūt eruditi. de q̄bus dicit. Hiero. di. ea. Qui de mēſa ꝛ vino regiſ nolūt comedere ne polluāt. ſ. Daniel cū ſociſ vtiqꝫ ſi ſapiētiā atqꝫ doctrinā babilonioꝝ ſcirēt eē peccatū nūq̄ acqe ſcerēt diſceī: q̄ nō licebat: diſcūt aūt nō vt ſequātur ſꝫ vt iudicēt atqꝫ ꝙuincāt. figuras hi⁹ hēmus in hoc q̄ ꝑcepit dñs filijs iſraꝫ vt ſpoliarēt egyptios auro ꝛ argento moraliter inſtruēs iquit. Hrabanus. vt ſiue auꝝ ſapie ſiue argētuꝫ eloquētie apud poetas iuenerimus i vſū ſalutifeꝝ eruditōis vt̄amus. In leuitico vo ꝓmitias mellis. i. dulcedinē hūane eloquētie dño iubemur offerī. i. ad honorē dei vti: Magi quoqꝫ dño tria mūera obtulerūt in quibus nōnulli tres ptes ph̄ie itelligi volunt. Deniqꝫ in expoſitiōe pſalterij. Caſſiodorus ait. Omnis ſplēdor rhetorice eloquētie. oēs mōi poetice locutiōis q̄libꝫ varietas decore ꝓnūtiatōnis a diuinis ſcriptoribus ſūpſit exordiū. di. ea. §. Sed ꝓtra legitur. Cōfirmatur iō aucte. Bede di cētis. Turbat acumē legentiū ꝛ deficere cogit: q̄ eos a legēdis ſecularibus libris oībus modis eſtimat ꝓhibēdos in q̄b⁹ ſi q̄ q̄uenta ſūt utilia: quaſi ſua ſumere: ſed alioq̄n Moiſes ꝛ Daniel ſapia ꝛ litteris egyptioꝝ ꝛ caldeoꝝ ñ paterētur eruditi nec ipſe magi gētiū aliquos uerſus poetarū ſuis ſcripturis iciciſſet vel dictis. Et glo. ibi ponit illa dicta poetaꝝ. ſ. i epiſtola ad Titū illud Pigmēi dis. Cretēſes male beſtie ſēp mēdaces: vētris pigri Et in epla. i. Pauli. xv. ad Coꝛi. illud Terē. Corrūpunt bonos moꝛes colloq̄a mala. Illud āt q̄ addit ibi glo. Odero ſi potero ſi nō iuit' amabo quod dic̄ eē i dictis apli nō ē verꝫ: quia ibi nō hī ſed bñ i actibus aplōꝝ illud. Sen' q̄dē cuꝫ ſimus dei in ipſo viuim⁹: mouemur: ꝛ ſum⁹. Itē Hiero. ſup epłam ad Titū. Si q̄s grāmaticā artē nouit vel dialecticā vt recte loquēdi rōnē hēat: ꝛ inter vꝝ ꝛ falſa diiudicet nō ꝙprobāus. Sꝫ ex ſynodo Eugenij pape hoc hētur ſtatutū: vt ab vniuerſ epīs ſubiectis plebibus ꝛ alijs locis: in q̄bus occurrit neceſſitas oīo cura ꝛ diligētia hēat: vt magiſtri ꝛ doctoꝛes cōſtituātur qui ſtudia līaꝝ liberaliūq̄ artiū dogmata doceāt: q̄ i his maxie dīna manifeſtantur atqꝫ declarantur mandata: diſtinctione eaō. De quibuſdā. b. Th. ſe. ſe. q. clxvij. dic̄ q̄ ſtudiū philoſophie ſecūdum ſe eſt licitū ꝛ laudabile ꝓpter vtatē quā philoſophi pceperunt deo illis reuelāte vt dicit Ro. ꝑmo. Sed quia quidaꝫ ph̄is abuntur ad fidei ipugnationē: iō aplꝰ dic̄ ad Col'. ij. Uidete: ne q̄s vos decipiat p ph̄iam ꝛ ianē ſciam ſecūdū traditionē hoim: ꝛ nō ſecūdū xp̄m. Sed uir veneranduſ in ſcitate: dignitate: ꝛ ſcia p̄clarus: dñs Jo. dñicus hāc mām plēius diſcutit ꝛ declarat quēdā. n. libꝝ edidit ītitulatū lucula noctis: q̄ tot' ē mā huius queſtiōis. Queꝛit eni argumētatie ꝓcedens vtꝝ ſit licitū xp̄ianis ſecularibus līis uti. Et i corpoꝛe q̄ſtiōis ubi poſt argumēta ad ptē negatiuā determiat q̄ſtionē in capitulo qō icipit. Eā dico ph̄iam: declarat ſe ph̄iam ſeu ſeculares līas nūcupare: q̄s ethnici ſeu ſeculares hoies ut cōiter iueniſſe credūtur. Hāc. ſ. philoſophiā iquit ipſe auctore Uarōe q̄drifariaꝫ diuiſerūt: videlz in rōnalē: moralē: nāle: ꝛ diuinam Ad rōnalē ptinē uoluerūt dialecticā: ceteraſq̄ artes liberales. Moralē uero deſcripſerūt ethicam ꝛ poeſie nō modicam portionem cuꝫ hiſtorijs: q̄ ei ad moꝛes cōueniunt: quo viroꝝ: mulieꝝq̄ actus recitātes bene uiuendi ꝛ timēdi in maliſ tradunt exempla. Huic riuulo oēz ciuilē tractatum placuit applicaī. Sequit ꝓinde naturalis ſeu ab idiomate greco ph̄iſica dicta: que de rebus ſenſibilibus iueſtigatione ſua a centro terre uſq̄ ad ſūmum celum de quocunq̄ potuit opinari preſūptione ſolerti voluit habere ſermonez. Tandē diuinalis ſeu metaph̄iſicalis quaꝫ theologicā vocamus de magicis. ſacris. demonibus. ſeperatis ſubſtātijs ꝛ natura diuina pertractans futurum ſeculum cum ciuibus ſuis opinatis atqꝫ actiōib⁹.

¶ Nu ſcīs eſt diffīd.

credenda non autem scienda multiplr diffiniuit. Sicq; ex hoc vno fōte quē phiaz seu amorē sapientie: vnde plantante Pictagora phi nomen ē ortū quattuor flumia nata aie paradisū hūectant in riuulos multos diuisa hinc pdeūt grāmatica rhetorica. historia. ⁊ cetera multa. Et post multa in eodē. c. dicit ad questionem propositam posse particulariť ispōdēi vz q̄ nāl phia q̄ ex creatōez nō nouit ⁊ eternitatē sed pperuitatē mūdi aut pbare nititur aut supponit: ⁊ p hoc ē vitati ptraria in supficie tm̄ ut credo. Thologica ēt que metris currit vl pla sinceritati fidei in suo uestimento rebellis nequaq̄ sūt legende nisi a paucis in fide bene fundatis quoz ē infideles ⁊ hereticos expugnaz hi enī si sciūt triticū a zizania seperare debēt mixtū migma i area vētilare. ⁊ puz ⁊ defecatū cibū ⁊ potū non ppactū populis mistrare. Duas vero alias hūane phie ptes xp̄ianus poterit discurrēdo videre cū ad ei officiū ptinuerit aut finis pietatis iō petierit: siue vt vitetur otiū vitioz sentina cuz melioza se non pretētauerit. Sic hec pclusio sancti Hiero. dicentis sup epla ad Tituz. Si quis grāmaticaz artē nouit vl dialeticā vt recte loquēdi rōez habeat. ⁊ inter vera falsaq; diiudicet non i pbamus. Geometria aūt ⁊ Arismetrica ⁊ Musica habēt i sua scia vitatē sed non est illa scia pietatis Scia pietatis ē: noscē: legē scripturas: ⁊ intelligeī pphas ⁊ euāgelio credere: ⁊ aplos non ignorare di. xxxvij. Si quis. Accedit ad idē Anticus i epla dicēs. Tādiu liberalibus artibus inmoderandū ē q̄diu aīus meliora agē nō pōt. Rudimenta sunt nīa nō opa. Et iō i epla. xxxv. Quēadmodū studere oibus ānis hōestū ē: ita ñ oibus his istituit ⁊ ridiculosa res est. Senex clementarius. Iuueni parendum est: seni vtendum est: hec omnia ille Cui addi potest quod ait Hiero. de Daniele: et socijs. s. discunt autem non ut sequantur: sz vt iudicent atq; conuincant. Quomō si q̄spiā adūs mathematicos uolens scribere imperitus mathe seos risui pateat: ⁊ aduersus philosophos disputās si ignoret dogmata philosophoz: di. xxxvij. Qui de mensa. Hic ⁊ Ambro. super Luc. legi aliqua ne negligantur: leginus ne ignorem. Legimus non ut teneamus: sed ut repudiemus.
Item Aug. Si quid ueri de deo. Sibilla vl Orpheus: aliue gentium uates aut philosophi predixisse noscuntur: valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem reuincendam: non tamen ad istorum. s. que sunt fidei auctoritatē cōplectēdā: di. xxxvij. Si quid ueri. Ad predictam q̄nē prefatus uir uenerandus in se. c. quod incipit tertius terminus. Respondet plenius declarās hos triminos: concessum: consultum: mandatum: p̄ceptum: prohibitum: ⁊ vsum. Et quantum ad primum dicit illud esse concessum quicq̄d p idulgētiā ab eo cui id iuridice pōt esse largitum: vtraq; pte in libera potestate bñficiati manēte. Accipio autem magis stricte pcessum quam facit lex vbi dicit q̄ non est prohibitū videt esse pcessū Sicq; pcessus est vsus carniū humano generi post diluuium. Hoc non reor dicēdum aliquibus aptis et solidatis in fide ethicorum studium esse concessū Et ad hoc facit. c. De quibusdam. di. xxxvii. Cōsultum addit supra pcessum non soluz per suasionē sed etiā maioris boni conditionem. Consiliamur enī vt ex pluribus: q̄d honestius fuerit eligamus. Hinc dico ad dubium q̄d cum melius studium pene omnis homo possit frequentare q̄ sit studium phoz. Non enī de pari pugnant lectio xp̄anorum ⁊ lectio grecoz. sed incōpabiliter. sic ad ppositum Hiero. scribit Aug. Pulchrior est veritas christianorum q̄ Helena grecorum Esz absolute in cōmuni cuilibet consulendum ne legat codices ethincorum: estote quod in certis casibus hodie alicui foret pculendum prefato studio dare operam efficacem vt in. c. Qui de mēsa: di. xxxvij. Mandatum vult iurisperitus maxime Archidiaconus cum Hugōe: decimaquarta questione prima. Quod precipitur infra preceptum fore ⁊ consilium superare in eo q̄ obligat ad penam contrarium facientem: quod non facit consilium: sed non obligat ad culpaz: quod est de rōne precepti. Tunc dicitur ad quesitū per iudicem sempiternuz fore mandatum: ne q̄s in dictis gentilium debeat permanere. verberari enim iussit Hieronymum vt Ciceronianum: ipo verberato teste ad Eustochium: quod factum Gratianus assumit in canone pro stabilimento conclusionis eiusdem: distinctione tricesimaseptima capitulo Leginus. Preceptum autem est cuius transgressio mortale crimen inducit: deci maquarta questione prima Quod precipitur. An uero sub tali precepto libri gentilium Christianis intelligi debeant interdicti: temerarie nō audeo affirmare: licet multi textus id uideantur sonare: vt illecti earum doctrinarum blanditijs resipiscant aliqui qui earum uinculis astricti: velut bos ad uictimam ducerentur. Tali enim zelo impulsus vt credo: non mediocriter: tali facultate instructus beatissimus Hieronim scripsit de filio prodigo ad Damasum papaz De monuz cibus est carmina poetarum secularis: scientia. rhetoricorum pompa verborum. Nulla ibi saturitas veritatis: nulla ibi refectō iusticie reperitur. Studio si earum in fame veri ⁊ virtutū penuria perseuerant. Prohibitio non distingui tur a precepto nisi quia illud affirmatiuum: vt Honora patrem ⁊ matrem hoc negatiuum: vt non occides. Et secundum hoc creduntur a sanctis lectiones ethnicorum conditum prohibite multis de causis: ita tamen ut prohibitio conditionalis intelligatur et non absoluta.

pgressū in]me q̄m merli gitur.

Consultū addit supra pcessū.

mādatū q̄d ē in pre.

Preptū ē trāsgressio mortale ē

Pribus nō distinguit a preceptō.

pces · cōsultū · gsultū · mādatū · preptū · pribus · et usū ē magna diffā.

Cause autē sūt iste ⁊ similes Si qui forēt meliori bus obligati vt sacerdotes qui debent cure aiaꝝ vacare vt.c.Sacerdotes di.ea. Itē vbi de sūptib⁹ de quib⁹ debēt paupes sustētari tales littere eme rētur soluēdo doctoribus vl libros acq̄rendo: vt in.c.Legāt di.ea. Itē cū ꝓpter talīū litterarū amo rē līe sacre ꝓtēnerētur ⁊ negligerentur vt in.c. Ui no inebriantur di.ea. Itē si cā vanitatis ꝓtingerꝫ frequētari p̄dictas: vt i.c. Nōne di.ea. Itē si ad ia nē gl̄iaꝫ vel quoduis vitiū inclinarēt legētes. Idē ⁊ fortius si ꝺuccrēt ad errorē. Ad qꝺ fac̄.c. Ideo di.ea. Oēs he cāe tāgūtur di.xxxvij.i.c. ꝓallegato Ueruꝫ quia vt plurimū hoc maluꝫ mala ex p̄fa tis lecturis ꝓueniūt :sicut exempla patētia ⁊ scie ꝓprie clamant: ꝓhibite p̄sumūtur in pluribus Et ideo ꝺebent ꝺetestari sermonibus vilipēdi: ea rumq; sectatores increparī: nō quia i se male: ſꝫ quia media sūt ad ꝺeuianduꝫ a ꝺeo. Unꝺ ⁊ Hie. fidei zelator ꝺeuotus Titi Liuij viri maxime elo quentie libros quotquot reperire potuit combus sit. Usus autez est scōm Aug⁹. ⁊ magistruꝫ in ꝓmo'sniarum. di.i. id quod in vsum venerit infer re in id quod fruenduꝫ est. i. in ꝺeuꝫ mediate vel i mediate. Sicq; omis vsus licitus est: ⁊ abusus il licitus. Sic igitur qui studeni i gentilibus doctri nis ꝓpter ꝺeum: hi illis vtantur ⁊ licitum est eis: imo ⁊ meritorium: qui uero ob uanitatez uel ali quem alium finez: hi eis abutunt ⁊ illicite studēt in eis. Et quia communiter homines abutunt: ideo cōiter tales reprehēdūtur.

¶ Iusq; q̄ ē in iure.

Capituluꝫ octauum ꝺe Temerario iudicio.

Temerariū iūdi

cium quod est speciale peccatum ex curiositate ⁊ supbia procedit. Ubi sciēdum scōm.b. Tho.se.se.q.lx.q iudiciū fꝫ suā p̄mā iposītiōem importat ꝺeterminationem rectaꝫ iustorum.i. eorum que sūt iusta. Sed ap̄liato uocabulo extenꝺit ad significandū oēm ꝺeterminationē i quibuscūq; siue in specula tiuis siue practicis. Unde ⁊ ꝺicit q; cec⁹ nō potest iudicare ꝺe coloribus: nec infirm⁹ ꝓpter gustum ifectuꝫ ꝺe saporibus. Ipm aūt iudiciū ꝓut ē act⁹ iustitie tripliciter reꝺꝺit uitiosuꝫ. Prio cuꝫ q̄s iu dicat ꝺe his in q̄bus nō habet potestatem: puta cuꝫ q̄s i iudicio examiat cām ei⁹ qui nō ē sibi sub ditus ⁊ cōꝺemnat vl absoluit eū p sniam: vt laic⁹ clericū: uel q̄ nō habet regimē ꝓꝺemnat aliū qui sibi nō subꝺitur. Et hoc ꝺicit iudiciū vsurpatum ptinēs ad p̄sumptiōem: ꝺe quo supra i.c. ꝺe pre sūptiōibus. Scꝺo reꝺꝺit iudiciū vitiosum cū quis habēs regimē ⁊ p̄atez sup eū quem iudicat non scōm iura ꝺetermiat reꝺꝺēs vnicuiq; quoꝺ ꝺebitum ē ꝓꝺemnādo. s. reū ⁊ absoluēdo inocētē

¶ Iudiciū temerariū ē p̄mū ex supbia p̄codens.

¶ Iudiciū tri⁹ reꝺꝺit uitiosū.

sed iusticiam fac̄ amore vel timore ꝺuctus oꝺio l cupiꝺitate l ignorātia culpabili: ⁊ ꝺicit iudiciū puersum seu iniustuꝫ. Et ꝺe hoc supra.ti.i.c.xx. ꝺ iniusticia. Tertio mō cū q̄s ꝓcedit ad iudican ꝺum ꝺe alio ex leuib⁹ signis ⁊ causis ⁊ nō sufficiē tibus ad cognitionē facti: ⁊ ꝺī iudiciuꝫ suspitiosū vel temerariū: ⁊ ꝺe hoc nūc agitur alijs ꝺuobus omissis. Quoꝺ q; vitōsū ꝓhibet apls.i. ad Cor. iij. Nolite ante tps iudicare quousq; veniat ꝺns. Hui⁹ vitij ut ꝺic Crisō. pene nullus repitur īmu nis: sed cleric⁹: religiosus: ⁊ laic⁹: rector: ⁊ subꝺit⁹ eo inuoluit. Sed ꝓ hoc cum ē crimiale ꝓꝺēnatur Unde xp̄s Luc.vj. Nolite iudicare ⁊ non iudica bimini. Nolite ꝓꝺēnare ⁊ nō cōꝺēnabimini. i. no lite iudicare vt cōꝺēnetis. i. reputādo dignū hoiez ꝺamnatiōe ꝺe eo ꝺe quo nō est certū. Unde p̄s. cxviij. Feci iudiciū ⁊ iusticiam. i. iustū iudiciuꝫ et rectum nō tradas me calūniantib⁹ me superbis. p̄s.cxviij.i. nō tradas me ꝓpter hoc ꝺemonibus supbis qui accusāt quottiꝺie bonos falso tñ: ⁊ ꝺ ꝺicitur calūnia sicut ꝺiabol⁹ falso accusauit Job. ꝺño: ꝺicens q; ꝓpter p̄speritatez ei fuiret Job.i. Ubi ap̄liādo mām. Nota q; triplex est iudicium temerarium.

Primum ꝺe ꝓximo suo.
Secūꝺum ꝺe ꝺomino ꝺeo.
Tertium ꝺe se ipso.

Quantū ad primū §.I.

ꝺe quo p̄ncipaliť intēditur. Nota q; iudiciū temerarium ē cū aliquis opus proximi ꝺe quo nō ha bet sufficientia iudicia ad cognoscendum vtrum bonum uel malum sit: in mente sua firmiter esti mat seu ꝺeterminat illud esse malum: ⁊ ꝺicī esse iuidiciuꝫ suspitiosum seu temerarium. Circa qꝺ tria viꝺenda sunt. Primo ꝺe eius cā. Secūꝺo ꝺe eius malitia. s. q̄ta sit. Tertio quare ꝓhibita. Quantum ad primū sicut ꝺic Tulius suspitio i portat opinionem mali que ex leuib⁹ iudiciū ꝓce ꝺit. Et contingit ex tribus scōm.b. Tho.se.se.q. lx.ar.iij. Uno moꝺo ex hoc q; aliq̄s in se ipo ma lus ē. Et ex hoc ipso q; cōscius ē malitie sue facili ꝺe alijs malis male opinatur: scōm illuꝺ Eccleſia stes.x. Stultus. i. peccator in via ambulans cum ipse sit insipiens omnes estimat insipientes. Ala rus cum sit assuetus fraudibus ⁊ mendacijs in emenꝺo ⁊ venꝺenꝺo: omnes ementes ⁊ venꝺētes credit similia facere. Luxuriosus qui respicit iuue nes ⁊ loquitur mala intentione lasciuia: ita quos viꝺet respicere vel loqui cum huiusmoꝺi: maluꝫ iꝺem iuꝺicat. Sed non sequitur q; si ipse malus est alij sint mali: ⁊si essent manifeste mali: non ta men semper male faciunt ⁊ mala intentione. Se cuncꝺo moꝺo prouenit hoc ex eo q; quis male af ficitur ad alterum. Cum.n. q̄s cōtenit aliū l oꝺit vel irascit ul iuiꝺet ex leuib⁹ signis: opiat male ꝺe

ipso: quia vnusquisq; faciliter credit quod appetit: q; igit male affect' ad aliū appetit sibi malū ꝓmptus ē ad cogitandū malū de eo Ad hoc facit qđ ait Hiero. O inuidia ꝓmū tui mordax quidaz ꝓ nefas noie xp̄ani relicta trabe in oculo ꝓprio i alieno festucā querūt. i. ex hoc q; iudicent alijs de leuib' ofectib' iudicāt et ꝯdēnāt eos. Tertio mō puenit hoc ex lōga expientia. Unde dicit phs in ij. ethicoz q; senes sūt maxie suspitiosi. q; multotiēs sūt expti alioz defect'. Prime due cause suspitiōis maifeste ptinēt ad puersitatē affect'. Tertia vero diminuit rōnē suspitionis vnde etiā pcñ De hijs aūt qui de se sūt mala ut blasphemie homicidia: aduleria z hi'. vt dicit Beda lz nobis suspicari iudicāt mala imo ꝓriū facē. i. estiare eā vt bona et licita esset peccatū z errōr piculosus. Unde xi. q. 3. dī. z ē sntia Hiero. Si quis dixēit iustū s. opus iiustū z iiustū iustū. vterq; abhoiabilis est apud deū sz null' ē abhoiabilis apđ deū nisi ꝓpt mortale. g̃ hoc ē mortale. Unde dicit ibi glo. q; h itelligit vno mō cū qs dicit vitia eē vtutes vel ecō trario: tal' mortaliť peccat. Et ꝓsonat h ei qđ dicit Aug'. sup ep'lam ad Lod. s. q; erraī i reb' necessarijs ē mortale peccatū cū qs. s. iudicat seu putat op' bonum eē malū z eꝯuerso nā qlibz adult' teneť scīr hoc bonū illud malū h i glo. qđ itelligit de necessarijs ad salutē quoz trāsgressio vl omissio ē mortale sec' đ venialib'. Jn illis. n. necessarijs ad salutē vt dicit. Hiero pax distat a vitio decipe vl decipi posse xp̄ianū. Et ad eos dirigitur illa ip̄recatio. ysa. s. Ue q; dicitis. s. i corde vestro bonū malū z malū bonū z̄c. Nō tñ ptinue peccat mortaliter q; errat i necessarijs. sz ꝓ illo tpe q; omittit vl negligit. addiscere illa fm Tho. Qtū ad ij. i. de malitia q̃ta sit. s. veniale vl mortale. Nota sz b. Tho. vbi supa q; triplex ē gād' suspitiōis Prim' ē cū qs ex leuibus iudicijs icipit dubitare đ bonitate alic'. vt cū vidēs ꝓbuz vir z religiosū ridere. vel vure loq; alicui. vl aliqđ solatiū dicē icipit cogitare illū eē leuē z nō ita sēz: sic coīter tenetur z hoc ē vēiale z leue pcñm. Pertinet. n. hoc ad tēptationē humanā sine q̃ vita ista non ducit vt hī glo. sup illđ. i. ad. Lod iiii. Nolite añ tēp' iudicare. Secūdus gradus ē cū aliqs ꝓ certo malitiam alteri' estimat ex leuib' iudicijs z hoc si sit đ aliquo graui. i. mortali erit mortale tale iudiciū. q; nō ē sine ꝓtēptu ꝓximi iteriori sicut si qs ex hoc q; videt hoiez bōe fame vl quē ignorat cuius ꝓditōis sit. loquētē cū mulieī: quā ñ cognoscit i loco honesto z mō modesto z firmit i mēte existimat eos loq; de turpib' vl itentōe praua vt iducat ad malū cū hoc agere sit mortale tale iudiciū erit illi peccatuz mortale. Silr si qs videś hoiez comedentē pluries vel hora prima i die qua ē ieiuniuz ecclesie vt i quadragesima. z cuz nō cognoscat eū nec sciat motiuū ei' ad comedēduz firmiter i aio credit q; peccet mortaliť. z q; trāsgrediat ꝑceptuz ecclesie peccaret ipse iudicās mortaliter q; pōt habere legitimā cām nō ieiunādi. vt infirmitatē vel multū laborē necessariū z hi' i quo casu non peccat non ieiunādo nec trāsgreditur mādatū eccle sie. Secus aūt essz cū iudicaret ꝑ ꝓsūptionē vz q; si talis omittit ieiuniū suū sie causa legitima peccet mortalter in transgrediēdo ꝑcepta ecclesie: de hoc tamen iudicat vtrum habeat causaz legitimam vel non cuz nesciat. Similiter cum quis ex eo q; aliquis ñ cōuersatur domestice cū aliquo vt prius: vel ostendit aliquam iram ad eum: ꝓcerto credit q; habeat odium mortale ad illum: mō taliter peccat. Non. n. omis ira vel indignatio est odium. Sed cum quis habet signa satis: vrgētia seu probabilia malitie alterius: vt puta quia est male fame: deprehensus pluries in tali vitio loq; suspectus cum suspecta in loco et tempore suspecto: non esset mortale. Tñ autem cauendū est etiā tunc a iudicio nisi sit suspicio violenta que faē hominem cōuictum in foro cōtentioso. Unde glo. dicit super illud. Nolite iudicare. Et si suspitiōes vitare non possumus quia homies sum': iudicia tamen. i. diffinitiuas firmasq; sententias cōtinere debemus. Si quis autem iudicat aliquem determinate z certitudinaliter de peccato veniali sine sufficientibus signis venialiter peccat. Unđ saluator ait Math. vij. Jn quo iudicio iudicauerit. s. de mortali vel vēiali: iudicabimini. s. z vos a deo Sed quid si quis ex aliq̃bus signis exterioribus iudicat aliquem superbum: iracundum: vel gulosum: z hi'. que sunt vitia capitalia? Uidetur dicēdum q; si iudicat illum habere talia vitia secūdū passionem vbi frequenter z communiter ē venialе: non scōm rationē deliberatam in mortale cōiter est veniale. Tertius gradus suspitionis est cum aliquis iudex procedit ex suspitionibus ad ꝯdemnadum aliquem: z hoc directe est contra iusticiam: vnde z mortale. Est. n. iusticia z iiusticia proprie circa operationes exteriores: z ideo tunc iudicium suspitiosum pertinet directe ad iniusticiam quando ad actum exteriorem procedit vt i foro causarum. Sed iudicium suspitiosum interius in mente pertinet ad iniusticiam reductiue secūdum q; comparatur ad exteriuſ iudicium sic̄ actus interior ad exteriorem: vt concupiscentia ad fornicationem: z ira ad homicidium. Prohibetur autem in iure iudicem iudicare suspitionibus. Unde dicitur Melchiades papa. Prio semper omnia diligenter inquirite: vt cuz iusticia z claritatē diffiniatis: nullum iudicetis suspitiōis arbitrio: sed primum probate. ij. questione pma Primo vbi dicit glo. q; triplex ē suspitio. Prima est temeraria: que scilicet oritur ex leuibus indicijs: vt cum ex locutione aliquarum personaz leuium dicitur malum đ aliq̃: z de hac itelligitur

p suspicio tm est.

quod dictū ē: vnde respuēda est: quia non facit ꝓ
bationē. Secūda est ꝓbabilis vt cum oritur infa
mia de aliquo apud etiā graues psonas: hoc ꝛsi
nō facit sufficientez ꝓbationē iducit tamē purga
tionem: quā pōt ꝑlatus exigere vt. ij. q. v. Presul.

Tertia est violētia vt cū reperitur suspect⁹ cuz
suspecta: nud⁹ cū nuda in eodē lecto: hoc qz cōui
cit inducit ꝓdēnationez tanꝝ sufficienē ꝓbatū sit
vt. xxxij. q. i. Dixit dns. Qz iudcari ñ debeat ꝓ su
spiciones sed per sufficiētes ꝓbatiōes oñdit Eua
rist⁹ papa dicens. Si deus oīum ꝓditor sodomo
rum mala quoꝝ clamor vsqz ad celuz puenerat
oīa sciens ꝑus nec credere nec iudicare voluit q̄
ipse ea cum fidelibus testib⁹ diligēter iuestigās q̄
audierat ope cōprobaret. Nos qui sum⁹ homies
ꝛ pcōres q̄bus incognita sūt oculta iudicia dei
h precauēteꝫnullū ante verā iustamqz ꝓbationē
iudicare ꝛ dānare debemus. ij. q. i. Deus omipo
tens. Quātum ad tertiuz. ſ. quare sit ꝓhibitū
iudicare ex suspitiōe? Rñd. qz ex hoc sequit ꝑlex
malū. Nam cōtēnit proximū: vsurpat dei ꝓpriuz
ledit se ipsū. Qz hō ꝓtemnat ꝓximum ex iudicio
suspitioso sic declarat. b. Tho. ſe. ſe. q. lx. Ex hoc
q̄ aliquis habet⁹ malā opinionē ō aliquo ꝛ absqz
sufficiēti causa iniuriatur ei ꝛ ꝓtēnit ipsū i mente
sua: nullus aūt debet cōtemnere ꝓximum vel qō
cunqz nocumētū inferre absqz ca vrgēte: qz hoc
est cōtra charitatem ꝓximi. Et ideo vbi nō appa
reant manifesta signa de malicia alteri⁹ debemus
eū vt bonū habere. Unde ap̄lus Ro. xiij. Qui ñ
manducat manducantem nō spernat. ſ. iudicādo
ipsum malū vt guloſuz: vel idolatraz quo ad ido
latria: ꝛ qui māducat nō māducantem nō iudicz
vt superstitioſū ꝛ hi⁹. Si quis obj̄ceret q̄ iudici
um magis debet esse de eo qō vt in pluribus acci
dit q̄ de eo in paucioribus: sed in plurib⁹ accidit
q̄ homies male agunt. Nam dī Eccliastes ꝓmo
Stultoꝝ infinit⁹ ē nūerus: ꝓni. n. sūt sensus hoī
num ꝛ cūcta cogitatio ad malū ab adolescentia
sua: vt dī Heñ. vj. ergo pot⁹ debet dubiū factum
homīs iudicari i malum q̄ in bonū: qz sic minus
falletur cū falli sit malum intellect⁹ ꝓpter falsita
tez. Rñdet. b. Tho. vbi supra. arti. iij. q̄ quis hō
dubiū factum in melius iterpretando frequētius
fallatur: tñ melius est q̄ frequētius hō fallat ha
bendo bonā opinionē de malo homie q̄ q̄ rari⁹
fallatur habēdo malā opinionē ō bono hoie: qō
cōtingeret si dubia in ptem peiorē interpretarēt.
Nam nulla iniuria fit alicui ex ꝓmo: sed ex secūdo
vtiqz. Sed neqz etiam in hoc fallit ptinet ad ma
lum itellectus iudicātis bonū de malo homine i
facto dubio. Aliud est. n. iudicare ō rebus: aliud
de homībus. Naz in iudicio de reb⁹ attēditur ibi
solum bonū iudicantis si vere iudicet. ſ. ꝓut ē: et
malū si falso iudicet: quia bonū intellect⁹ ē veruz
ꝛ malū est fallū scōm phm in. vj. ethicoꝝ. Jpi āt
rei de qua iudicamus nihil nocet qualitercūqz iu
dicemus: ꝛ ideo dz homo niti vt de rebus iudicz
ꝓut sūt. Sed in iudicio q̄ iudicamus de homīb⁹
ꝑcipue attēditur bonū ꝛ malum ex parte eius de
quo iudicatur q̄ in hoc ipo honorabilis hī q̄ bo
nus iudicat: ꝛ cōtemptibilis si malus iudicet. Et
ideo debemus attendē in tali iudicio pot⁹ q̄ bo
nū iudicem⁹ homiez nisi manifesta rō ostendat ꝯ
trarium. Jpsū aūt falsum iudiciū homis bñ iudi
cantis de malo homie nō ptinet ad malum intel
lectus ipius: sicut nec ad perfectiōem eius ptinet
cognoscere vitatem singulariū cōtingentium: sed
magis ptinet hoc ad bonū affectum hois secūdū
charitatem: iuxta illud. i. ad Cor̄. xiij. Charitas
ñ cogitat malū. ſ. de ꝓximo scōo ex iudicio hi⁹.
suspitioso vsurpatur dei ꝓpriū. Dicit. n. di. xxxij.
Erubescāt. Occultorum cognitor ꝛ iudex est de⁹
ideo solus hz iudicare de occultis q̄a solus nouit
occulta ſm illud qō ait Salomō. Tu solus nosti
corda filioꝝ hoium. Et illud. ij. Palip. vj. Hoies
vidēt que foris sūt deus autem intuet cor. Cum
igitur in his q̄ de se mala nō sunt: sed de genē bo
norum vt elmosyne: iciuniuz: ꝛ hi⁹. vel indūa: vt
comedere: bibere. loq̄: ꝛ hi⁹. malicia eorum. i. q̄
sint male facta ꝓcedat h ex mala intētiōe faciētis
ꝛ intērio sit occulta. Jdeo iudicās male de aliquo
vsurpat deo iudiciū suum: vnde valde supbus et
arrogans. Et ideo dicit ap̄ls Ro. xiij. Tu aūt q̄s
es qui iudicas alienū seruum. i. quō ꝑtumis iudi
care cor alterius qō deo reseruatur. Pertinet et
ad temerariū iudiciū q̄ aliquis qui cum nunc
malus est manifeste velit iudicare damnādū nisi
per presuppositionem. ſ. si perseueret i malo. Po
test. n. quilibet quantūcunqz malus conuerti ad
dominum. Unde ꝛ Leo papa dicit. Nemo est de
sperandus dum est in hoc corpore ꝓstitutus: hoc
n. esset iudicare de futuris quorum cognitio deo
est nota. Sed et de preteritis malis proximi q̄ no
uimus nō debemus iudicare. ſ. q̄ perseueret in eis
nisi hoc appareat: sed estimare q̄ penituerit. Nā
vt dicitur. i. q. vij. Sancimus. Nemo iudicandus
est immemor salutis sue. Pro regula igitur iuris
habetur q̄ dubia sunt in meliorem partem inter
pretanda: extra de re. iur̄. c. Estote vbi etiam no
ta secūdum. b. Tho. vbi supra interptari i melio
rem vel deteriorem ptem cōtingit dupliciter. Uno
modo per ꝑsuppositionē. Alio mō ꝓ determina
tionē. ſm primū modum. ſ. ꝑsuppositiōis tūc cū
debemus aliquibus malis adhibere remedium
siue alienis siue nostris: ad hoc vt securius reme
dium adhibeatur debet presupponi quod deteri
us est: quia remedium quod est efficax cōtra ma
ius malum multo magis erit cōtra minus. Et sic
bonus nesciens si adhuc ve penituerit commissi⁹
iudicans per presuppositionem ac si non peniture
rit sufficienter: iterum pluries doler: iuxta illud

ꝑ Judicare ex ꝑsuppone ē
ꝑiudicā. ꝑñ tri ꝑ malū

Job.ix. Uerebar oĩa opa mea. Et videns pſonaz ignotam vel ꝓclĩuã ad malũ tollã ante euz quod poſſet furari vel vñ poſſet male agere nõ iudicando illũ malũ determinate: ſed ꝓſupponẽdo q eẽ poſſet: ſibi ⁊ mihi ꝓuideo. Scõm aliũ modum. ſ. determinatiõis ſic dubia in meliorez partez ſũt intꝛetãda. Quantũ ad tertiuz p hĩ. iudiciuz ledit homo ſe ipm. Nam vt dicit Aug⁹. de occult alieni cordis temere iudicare pcẽm ẽ. In quo. n. alium iudicas ait aplus ad Ro. ij. te ipſum ꝯdemnas. i. tibi noces cõmittendo pcẽm: vnde punieris Quantũ. n. hoc diſpliceat deo oñditur per punitionẽ. Legitur. n. in vitis patrũ q cũ duo germãi ſimĩl in hẽmo habitarent ad ſeruiendum deo: ad tantã puritatez mẽtiſq; pfectionẽ venerant vt ad placitum ſuũ viderẽt alter alterius gratiaz ꝓ ſplẽdorem quẽdam extra refulgẽtez ſup eos. Accidit vt die quadã irent ad viſitãdum pꝛes ꝓ hẽmuz et cum minor ex his vidẽt vnuz ex illis patribus comedẽtez ſexta feria in hora tertiaz: iudicauit illũ tranſgreſſorẽ ieiunij: qõ tũc habebatur vt pꝛeceptum. Reuerſus igitur ad cellulã ꝓpriã cuz maior orans optaret videre ſplẽdorem ſolitũ ſup fratrẽ minorez nil vidẽ potuit ꝓpter qõ vocauit eũ ⁊ ſciſcitatus ẽ ſi in aliquẽ eũ ꝓſcia remorderet naz mirabatur q nõ videbat lucẽ ſup eum vt priuſ. Ille vero diligenti⁹ pſcrutans ꝓſciaz ſuã de nullo inꝺt recolo niſi q videns talẽ patrez comedẽ añ horã male ſuſpicatus ſũ de eo: qõ intelligẽs maior illõ temerariũ iudiciũ fuiſſe cãm illius ſubtractionis gratie: iuſtam. n. cauſam potuit habere ille ſoluẽdi ieiunium: ⁊ ſic nõ peccare: penitẽtiaz egit: cum eo: ⁊ reꝺijt ad lucem ꝓſtinã. Itez in vitis patrum cũ duo fratres ſatis iuuenes ⁊ apparentes diſcurrẽnt predicando vbuz dei acceſſiſſent ad quãdaz deuotiſſimam mulierez: audita fama ſanctitatis ſue: poſt diuina colloquia cõmendantes ſe oratiõibus ſuis abierunt. Illa vero videns illos ita iuuenes cepit ſuſpicari ⁊ heſitare de puritate ⁊ bonitate illorum quaſi nõ poſſent in tanto diſcurſu puritatem ſeruare: ꝓpter quod cuz orationi ſe dediſſet per ſpacium tẽporis ſentiens ſe aridaz ⁊ nõ guſtare ſolitam dulcedinez: cũ miraretur et pie cõquereretur de tanta ariditate: demuz apparuit ſibi beata Maria dure arguens eaz de temeraria ſuſpitione cõtra fratres ſuos dicens q eſſet ſufficiens in mũdo cõuerſantes cõſeruare eos: et q ꝓꝛea illa dulcedine priuata fuerat. Super q̃ penitens de temerario iudicio eos in ueneratiõe habuit. Exẽpluz etiã de heremita qui iudicabat. Gregoꝛium i papatu deliciari quomodo fuit ſibi ꝺclaratuz.

Qtum ad ſecũdũ .§.II.

ꝑncipale. ſ. iudicium quo iudicatur deus temerarie ab hoie. Sciendũ q temerarie iudicãt ꝺ deo qui in paſſione poſiti arbitrantur deũ nõ eſſe iuſtum vt illi qui dicebãt ꝓuerbiuz illõ. Patres noſtri comedebãt vnaz acerbam: ⁊ dantes filiorum obſtupeſcunt. i. ſunt alligati: vt vulgariter dicitur i. patres noſtri peccauerunt ⁊ nos portauim⁹ pena pro eis Ezech. xviij. qõ eſſe falſũ oſtendit dominus dicens. Filius nõ portabit iniquitatẽ patꝛis i. nõ luet penam pro eo: nec pater iniquitatẽ filij: ſed vnuſquiſq; i iniquitate ſua morietur: qõ vez eſt quo ad penam tangẽtez aiam ſeu in alia vita. Naz pena tẽporali ſcõm iuſticiaz diuinã ⁊ humanã punitur vnus pro alio ex cauſa varia. Judiciũ aũt temerariũ eſt quo arbitrantur aliquid deuz nõ parcere penitentibus qñ graue eſt peccatũ qõ falſũ eẽ oñdit pſ. dnũgeſio: dicens. Tibi ſoli peccaui ⁊ maluz coram te feci vt iuſtificeris in ſermonibus tuis ⁊ vincas cum iudicaris. Que locutio obſcura eſt: ⁊ ideo exponenda. Eſt igitur vnus intellectus: ſecũduz. b. Tho. poſt glo. ſuper epiſtolam Ro. iij. vbi ponitur ħ auctoritas ſic. Ego peccaui tibi ſoli. i. quia rex ſuz nõ habens ſuperiorem hominẽ qui me puniat de adulterio ⁊ homicidio cõmiſſo. i. tibi deo reſeruatur peccatuz meũ puniendum: malũ coraz te feci. i. ſciẽte ⁊ ſi alij ignoauerint: vel eorã te. i. cito a te reſpectus oculo miſeri cordie tue ad te cõuerſus: ab hoc ergo pcõ munda me: quia cognoſco. i. doleo ⁊ peniteo qõ ſupꝛa petierat: ⁊ hoc vt iuſtificeris in ſermonibus tuis ⁊ vincas cũ iudicaris. i. ex ħ. ſequeꝫ hoc bonũ: q iuſtificaberis. i. iuſt⁹ manifeſtaberis. i. verax in ſermonib⁹ tuis i q̃buſ veniam ꝓmittiſ pcõrib⁹ conuerſis nõ ſolũ illo ſermõe. Ezech. xviij. Peccator in q̃cũq; hora cõuerſ⁹ fuerit nẽ. q. hi⁹. vba ps. p⁹ fuerũt dicta añ vba Ezech. Sed etiã illo ſermõe quo dr̃ Leuiti. xxvj. Orabũt pro impietatib⁹ ſuis ⁊ recordabor federis mei. Et Deu. xo. Si ductus penitudine reuerſus fueris ad deũ reducet te dñs deus tu⁹ ⁊ miſerebit tui: ⁊ vincas. i. vinces opinionẽ hoĩum falſo eſtimãtiũ cum iudicaris ab eis. i. eſtimaris q nõ pces pcẽm Dauid vel alijs pcõribus ita q li vt hoc teneꝫ cõſecutiue nõ cauſatiue. Alius ſenſus eſt vt li ut referatur ñ ad illõ mũda me: ſed illud tibi ſoli peccaui cõſecutiue tamẽ nõ cauſatiue: ⁊ ẽ ſenſuſ. ij. Regi. xij. Ego peccaui tibi vt iuſtificeriſ i ſermonibus iuis. i. ex peccato meo cõſecutum eſt q tu appares iuſtus. i. fidelis: ⁊ verax in tuis ſermonibus. i. promiſſionibus: nõ frãgens ipa ⁊ ꝯfaciens ꝓpter pcẽm meũ vel alioruz: ꝓmiſerat. n. de⁹ Dauid q regnũ ſuũ ſtabiliret i eternũ. ij. Reg. vij. que promiſſio erat ipleda p incarnationem xpi: ſed a quibuſdã dicebatur q ꝓpter peccatum Dauid nõ eſſet deus illã obſeruatur⁹: ſed quia talis ꝓphia erat ꝓphia nõ cõminationis que mutari poteſt: ſi hũana merita mutantur: ſecundum illud Jere. viij. Repẽte loquar adueꝛſus gentem: quia ad illa reſpicit: ſed erat pro

Judicii temerarii deo ſũ pcẽ.

phia ꝑdistinationis fm quam ꝑdicitur aliquid q̄ si oibus mōis implēdum. Et ideo si factum non fuisset qđ ꝓmissum est Dauid ꝓiudicaret dine iustitie. i. veritati: z nō appareret deus verax z fidelis in promissis oīmode iplendis. Sed iplendo ꝓmissum illud etiā peccāte Dauid apparet iustus. i. verax in suis sermonib⁹ ꝓmissorū: z vincit opinionē falsam q̄ iudicatur mutabil: z nō fidelis in promissis. Et hec ē expositio scōa ad ꝓpositum apostoli ibi inducta. Alie expositiones dimittant.

Jem iudicant alij deus temerarie eo. s. q̄ affligat bonos: z nō ꝓmiet h. de quibus dī Malach. iij. Dixistis vanus est qui seruit deo: z qđ emolumētum recipimus: q̄ mādatis eius obediuimus. Sed hoc ē falsum z temerariū iudicium oñdit ipse dicēs Jere. Quid vult⁹ mecū in iudicio cōtendere: Oēs dereliquistis me: vnde quilibet meretur gehēnam solum ꝓpter originale z alias pēas z ideo nullus pōt cōqueri. Jere. xij. Justus q̄dem tu es de peni. dis. iij. Quid ergo.

Quantum ad ter .§.III.

tium ꝓncipale. s. iudicādo de se ipso temerarie dī i. Lor⁹. xj. Si nos met ipsos iudicarem⁹ nō vtiq; a dño iudicaremur. In iudicio hoc ꝓpo. Prio: oz fieri diligētem examinatiōez: z de hoc itelligit auctoritas. Secūdo redāgutiōem z punitionē i se de manifestis z hoc q̄libet: iuxta illud ps. cviij. Feci iudiciū z iusticiam. Tertio pōt fieri absolutio vt s. quis ꝓ certo reputet se inocētem z sic mortali: z hoc nulli licz. Et de hoc apls. i. ad Lor⁹. iij. Ne q̄s me ipm iudico h. Tho. sup epl̄as. Sciendum igit q̄ tale iudiciū est temerariū q̄n quis estimat certitudinaliter cē se deo gratuz z vtuosum. quia eī nō remordet ꝓscia de mortali. Unō ab hoc iudicio cauet sibi aplus dicens. i. ad Lor⁹. iij. Neq̄ me ipm iudico. i. inocētem ꝓ certo me nō estimo. Cuius rōnez assignās subdit. Nihil mihi cōscius sum. i. nō habeo ꝓscīam alicui⁹ pcci mortalis sed nō in hoc iustificat⁹ sū. i. nō sufficit ad hoc q̄ me iustum vere ꝓnūciē: quia pōt aliqua pcca i me eē que me latēt: iuxta illud ps. xviij. delicta q̄s intelligit. Sed hoc. s. certitudo iudiciū de corde alicui⁹ reseruatur soli deo ꝓpterea subdit. Qui aūt iudicat me dñs est: fm illud ꝓuer. xvj. Spūum ponderator ē dñs. Nam de hoīe dicit etiam quo ad se ipsum. Nemo scit. s. per certitudiez vtrū odio vel amore. s. dei sit dignus. Eccliastes. ix. Quāuis. n. quis videat se agere vtuosa opa z frequēter z delectabiliter z ꝓmpte q̄ ad debitū finē: quod est signum habit⁹ generati: tñ quia actus vtutū acq̄sitarum sūt oīno similes actibus vtutum ifusarū nō pōt quis scire vtrū talis actus bonus ꝓcedat a virtute pcise acquisita in ipo que nō sufficit ad salutem aut a virtute infusa necaria ad salutē q̄ est ex gratia. Scōo est temerariū iudiciū ꝺ se ipso cū estimat sibi licere iudicare de cūctis reputans se spūalem: ꝓ eo quod dicit apostolus. i. ad Lor⁹: ij. Spūalis omia iudicat z ipse a nemine iudicat. Temerariū ē. n. z presūptuosum vt quis reputet se spūalem. Nam scōm Tho. sup dicta auctoritate dī spūalis cui⁹ spiritus illustrat fm intellectum: z iflāmatur fm affectum a spū sācto: qđ sciri ꝓo certo nō pōt. Nec intelligitur illud apli q̄ talis spūalis iudicet omia facta hoīū etiam dubia: sed quod singulis que ptinēt ad salutem rectum iudicium habet vtrū. s. hoc sit bonū vel malum. Nam vt dī. i. ethico z. Unusq̄sq; bene iudicat q̄ cognoscit: z horū est optim⁹ iudex: sicut medicus de medicinalib⁹: z sicut vere vtuosus ꝺ moribus q̄ sint boni vel mali. Qui aūt nō est spūalis mō ꝓdicto nō pōt bene iudicare de hi⁹. Et ideo subdit q̄ ipse spūalis z a nemine. i. ab hoīe nō spirituali nō iudicatur. Non aūt intelligēdū ē tanq̄ a superiori suo non possit iudicari sicut alij.

Tertō est iudicium temerarium q̄n quis estimat nō curandū quicqđ iudicent vel suspicentur homines de eo bonum vl malū ꝓ eo: quod ait apls. i. Lor⁹. iij. Mihi aūt ꝓ minimo est vt a vobis iudicer vtrum. s. sim fidelis z idoneus minister xpi aut ab humano die. i. ab humano intellectu quo cūq;: vel in presenti tempore scōm glo. Temerarium est hoc. Nam dicitur Eccl. xli. Curaz habe de bono nomine: z Aug⁹. Qui negligit famā suā nimis crudelis est. xj. q. iij. Non sūt audiendi. Ut ergo dicit. b. Tho. super epistolas in dicto passu de iudicio aliorum hominū erga se dupliciter curari cōtingit seu curam habere. Uno modo q̄tū ad alios qui ex eorum bono opere edificantur z malo scandalizantur: z sic bōi nō ꝓo minimo sz ꝓo magno habent ab hominibus iudicari: cum dñs dicat Math. v. Uideant opera vestra bona z glorificent patrem vestrum. Alio modo q̄tum ad se ipsos: z sic nō multum curant: quia nec gloriam tēporalem cōcupiscunt: iuxta illud Isa. li. Nolite timere obprobrium hoīum. Et hoc ē qđ ait apostolus. Mihi aūt. i. q̄tum ad me pertinet ꝓ minimo dicit qđa fama inter minima bona ꝓputatur. i. inter tpalia. Quarto iudiciū temerarium ē vt aliquis estimet iudiciū suū in agēdis ifallibile: z alios idem debere sentire: cū dicat Aug⁹. de cōse. di. iij. In vna z eadē re tot fere sententie quot homies. Et apls ad Ro. xiij. Alius iudicat inter diem z diem. i. aliqua die abstinendum z aliqua non secundum continentiam legis. Alius iudicat omnem diem. s. habendum indifferenter ad abstinendum vl non abstinendum. Et intelligitur de illis legalibus ꝓprie de quoz obseruatiōe erat varia opinio inter iudeos conuersos: vel etiā de illis abstinentijs q̄ licite pōt seruari oī die: vt ñ comedē cānes z hi⁹. Et subdit apls. Unusq̄sq; in suo sēsu abundet. i. liber sit ad sequēdū qđ sibi vī

Iudiciū temerariū de se ipō ꝓt.

Capitulum. Nonum.

quod ītelligitur fm Tho. ibidem de idifferētib⁹ non de his que de se mala sunt. Justum ergo iudicium iudicate ait xp̄us Joh. vij. fm q̄ fecit ps. cxviij. dicens. Feci iudicium ⁊ iustitiam. i. iustum iudicium.

Capitulum nonum de ingratitudine: ⁊ ibi de mltis beneficijs nobis a deo concessis de quibus homo debet eē gratus ōo.

Uia prima et se

cunda spēs supbie q̄bus homo bōa a deo accepta ab eo nō recognoscit: sed sibi attribuit vel meritis suis ascribi ad ingratitudinē ptinet fm Tho. ideo vidē dū ē de ipa igratitudine. Potest autē sic describi. Ingratitudo ē vitiū quo bñficiatus nō retribuit benefactori qō debet. Pro cuius declaratione ē sciendū q̄ duplex est debitum. Unū. s. legale ad qō. s. quis lege astringit ⁊ ad hoc reddēdum iducē iustitia vtus cardinalis. Aliud ē debitum morale ad quod. s. quis inducitur ex honestate vtutis: ⁊ hoc reddit gratia seu gratitudo respectu beneficij accepti ab alio que ē vtus spāls pars annexa iustitie. Et quia ex hoc aliquod est pcm qz repugnat seu cōtrariatur virtuti: ideo igratitudo q̄ nō reddit quod debz bñfactori cū ꝓtrarietur gratitudi: est peccatuz sp fm. b. Tho. se. se. q. cvij. arti. i. Uñ et apostolus. ij. ad Timoth. iij. ingratitudiez ꝓnūciat inter alia peccata cuz dicit. Erūt homies se ipsos amātes: parētibus nō obedientes igrati cē. Nec potest se aliquis excusare a vitio ingratitudinis ex impotentia: quia. s. non pōt recōpensare bñfactori: quia ad debitum gratitudinis reddēdū magis attenditur voluntas q̄ opus: vnde Señ. in de beneficijs dicit q̄ bñficiū nō in eo q̄ fit aut datur cōsistit: sed magis in dantis aut faciētis animo: ⁊ ideo sufficit volūtas recōpēsādi cū deest facultas. Procedit siquidē debitū gratitudinis ex debito amoris a quo nullus debet velle absolui fm illō Ro. xiij. Nemini quicq̄ debeatis nisi vt inuicē diligatis ⁊ attenditur ibi equalitas volūtatis vt. s. sicut ex pmptitudine volūtatis beneficus alicui exibuit ad quod nō tenebat ita ⁊ ille q̄ suscepit bñficium aliquid supra debitum recōpēsat vel habeat voluntatē recōpensādi si nō pōt effectu recompensare. Nec etiā ex obliuione pōt q̄s excusari ab ingratitudine nisi illa ꝓcederet ex naturali deffectu que nō subiacet volūtati: nō aūt ex illa que ꝓuenit ex negligentia. Nam vt dicit Señ. in. iij. de bñficijs. Apparet illū nō sepe de reddēdo cogitasse cui obrepsit obliuio. Unde de illo antiquo populo igrato dicitur in ps. cv. Obliti sunt deuz qui saluauit eos: qui fecit magnalia in egypto mirabilia in terra Cham. terribilia in mari rubro: ⁊ dixit vt disperderet eos: ubi ponit ps. illoz ingratitudinem q̄a obliti sunt deum nō solum in hoc quia nō dilexerunt nec laudauerunt deum benefactorez nec aliquid in eius obsequiū fecerūt: sed grauiter offēderunt adorātes vitulum aureū ꝓ deo ⁊ cōquerētes de eo ⁊ quia sūt indignati ꝓtra eum. Secūdo in breui describit bñficioruz a dño collatoz multitudinē ibi: qui saluauit eos cē. Saluauit eoruz patres tempore famis in egypto: postea fecit magnalia in egypto copiosissime multiplicando eos flagellando egyptios multipliciter terribilia i mari rubro eos per medium sicci maris per ducēdo ⁊ Pharaonem cū exercitu ingressuz in aquis submergendo: mirabilia in terra Cham per desertū deducendo cū pastu manne de celo: ⁊ terrā Chaz in terrā ꝓmissionis ipis habitatoribus extinctis eis in possessionē cōcedendo. Tertio subdit ingratitudinis punitionē ibi: dixit vt disperdēt eos voluit quidē eos delere ꝓ illa ingratitudine qua adorauerūt vitulum aureum. Sed Moise orante placatus factus ē suspendi sniam. Sed cuz pluries idolatrassent ⁊ multis modis deū offendissēt ꝓpter quod dati sunt in seruitutem plurib⁹ vicibus sub diuersis tyrannis in li. Judic. ⁊ Regl. ⁊ cum clamātes ad dñm cōpuncti ad deum revtterentur deus liberasset eos de necessitatibus suis: demum addentes sūmam ingratitudinem videlicet in occisione crudelissima vnigeniti filij dei dispersit eos per vniuersum in fuos ⁊ ācilas' destructa vsq; ad fundamenta ciuitate Hierusalem innumerabilibus personis mortuis gladio pestē ⁊ fāe ex illis ab exercitib⁹ Titi ⁊ Uespasiani: ⁊ vltijs infidelitatis ⁊ alijs deditos ad eternaz damnatiōez deducit. Et quia omnia in figuraz cōtingebant illis. Facta sunt autem ꝓpter nos ait apostolus. i. ad Lor. x. Fuit. n. iste populus figuratiuus pl̄i christiani. Ita demum eueniet christianis ⁊ peiora si ingrati fuerint inuēti. Saluauit. n. eos a peccatis eorum per passionem suaz. Fecit magnalia in egypto tenebrosa mundi: quia magna documēta doctorum: magnas cōuersiones populorum: magna exempla perfecte vite sanctorum: fecit mirabilia in terraz Cham i terrā ecclesie mirabilia miraculoz: mirabilia sacrāmtoz: ⁊ iter ea precipuū eucharistie: terribilia i mari rubro quia ꝓstrationes diaboli ⁊ omnium peccatorum: ⁊ iterum in mari penitentie ⁊ lachrymarum: ⁊ i mari rubro effusionis sanguinis martyrum gloriosorum. Unde timere habent: ne si inueniantur igrati dispergantur ⁊ temporaliter dati in captiuitatē aliorū: ⁊ spūaliter i cruciatū demonioz cē.

Est autem igratitu .§. I. do spāle peccatum. Quanuis. n. fm Tho. se. se. q. cvij. arti. ij. in quolibet peccato sit mālis ingratitudo ad deuz in ḡtum. s. facit hō aliq̄d qō pōt

ꝓ ingrm est spāle pcm.

ꝓ debita dilect.

ad ingratitudinem pertinere qui sūmus bñfactō est nobis: ⁊ tūc est circunstantia aggrauans peccatum: tamē formaliter ingratitudo ē quādo actualiter beneficiuz cōtemnitur. Sicut.n. gratitudo est specialis virtus habens diuersos gradus quorū. Primꝰ est q beneficiū recognoscat. Scōus q gratias ⁊ laudes agat. Tertius q retribuat ꝑ loco ⁊ tempore secūdum suam facultatez. Ita ingratitudo que ei opponitur vt patet ex ipso nomine Nam ingratitudo dicitur quasi nō gratitudo: est speciale petīn hñs diuersos gradus. Et quia qō ē vltimū in generatiōe: est primū i resolutōe. Jō primus gradus ingratitudinis ē vt hō bñficiū nō retribuat scōz q recepit. Scōꝰ ē qō dissimulet. i. ñ laudet nec gras agat. Tertiꝰ ē q nō recogŝcat siue per oblīuionem siue p quēcūq; alium modū. Et quia i negatione intelligitur affirmatio opposita Jdeo ad primum gradum ingratitudinis ptinet q aliquis retribuat mala pro bonis. Ad secūduz q beneficium vituperet. Ad tertium q quasi maleficium reputet in mēte sua ipsū bñficiū: vñ Señ. in tertio de bñficijs. Ingratus est qui dissimulat: magis ingratus qui nō reddit: ingratissimꝰ qui est oblitus. Est aūt scōm Tho. vbi supra qñq; mortale qñq; veniale ipm peccatum ingratitudinis. Dicit.n. qs ingratꝰ dupliciter vt dictum ē. Uno modo per solam omissionē: puta q recognoscit vel nō retribuet vices ꝑ bñficio accepto. Et h nō est sp mortale quia debitū gratitudis est vt hō ēt aliquid spāliter tribuat ad quod nō tenet. Et iō si illud pretermittit nō peccat mortaliť. Est tamē peccatū veniale quia hoc nō ꝓuenit nisi ex negligentia quadam aut ex quadaz idispositione hominis ad vtutem. Potest tñ ptingere q talis ingratitudo sit etiam mortale pcīm: vel ꝓpter interiorem cōtemptū: vel ꝓpter ꝓditionē eius qō subtrahitur bñfactori a benefacto quod ex necessitate debetur siue simpliciter siue i aliquo casu nēcitatī sicut si qs pīem suū q post deū est maximus benefactor filij cū ab eo recipit esse: ptēneret recognoscere vt patrē suū ꝓpter vilitatem cōditionis vel debilitatem sensus vl tenuitatem substātie ⁊ hiꝰ. Aut etiaz nō subueniret ei in magnis nēcitatibus suis cū possz: vl nō laudaret eū i quo laudādus ē ꝓcipue cū ex tali omissione laudatiōis sequitur ei vituperiū vel in famia ipius patris. Et idem videť de alijs q magna bñficia cōtulisset. Scōo mō dicit qs ingratꝰ qz nō solum pretermittit iplere gratitudinis debitū: sed etiā cōtrarium agit. Et h etiā scōm ꝓditiōem eius qō agit qñq; est peccatū mortale qñq; veniale: puta si quis deū sūmnz oium bñfactorē quasi odiat seu ꝓ nihilo habeat vl cōtemnat q eū fecerit i hūc mundū venire ⁊ esse qō solet accidere cū quis ē tribulationibꝰ āgustijs ⁊ tētationibus pssus: vel nō habet bona q̄ in alijs cernit: vilificans bñficia dei sibi ꝓcessa: vtiq; hoc est pcīm mortale qñ scōm deliberationē rationis euenit. Secꝰ si s. ōm motū sensualitatis. Multo magis eēt si ipsa dei bñficia vituperaret sibi collata: vel blasfemaret eū qui in mūduz fecit eum venire: ⁊ q nil ab eo habuit nisi mala ⁊ hiꝰ. Adhuc aūt grauius si aliqs faceret iniuriam dei: vt persequēdo seruos dei ⁊ hiꝰ. Et similiter q parentes exprobraret ⁊ ꝓtūelijs afficeret aut vberaret: aut aut alias personas multū bñfactrices: talis ingratitudo eēt mortale aliaſ vēiale. De ingratitudie magna populi dei loquēs Moises. Deus. xxxij. ait. Incrassatus ē dilectus ⁊ recalcitrauit: icrassatus. impiguatus dilatatus: dereliquit deū factorem suū: ⁊ recessit a deo salutari suo: incrassatus s. in nālibus bonis collatis sibi: ipinguatus i spūalibus: dilatatus in tpalibus: recalcitrauit offēdendo ope: dereliq̄t deum non recognoscēdo bñficia ⁊ recessit a deo nō agendo gras ei: nō laudādo ipsum sed idola. Cum aūt ingratitudo ē veniale talis ingratitudo nō ē ꝓtra charitatem sed preter ḡa ñ tollit habitū charitatis sz excludit aliquē actum eius: vt feruorem: ⁊ q̄uis in quolibet veniali pcō sit ibi aliquid ingratitudis in q̄tum. s. peccatuz veniale tollit aliquem actum vtutis ꝑ quem homo obsequitur deo: nō est tñ ibi pfecta ratio ingratitudinis. Cum aūt ingratitudo ē mortale difficulter pōt reperiri nisi mixta cū materijs alioz pcōrū Nam si quis nō recognoscat vel contemnat dei beneficia in se: erit ibi cōiter accidia vel inuidia. Et si iniuriatur parentibꝰ uel alijs bñfactoribus vbo: erit ibi ꝓtumelia: uel blasfemia vel aliquid aliud. Et si facto erit ibi furtum: vel ipietas vel lesio corporalis ⁊ hiꝰ. Cum aūt quis hoc solum faciat vt ipsū beneficiū notabile vituperet ⁊ vilificz vel cōtemnat forte solū ibi ingratitudo erit. Et vt dicť. b. Th. vbi supra: nihil ꝓhibet formalē rationem alicuius specialis peccati in pluribus generibꝰ peccatorū materialiter inueniri. Et scōz h i mltis generibus peccatorum inuenit rō ingratitudinis. Notandū etiam scōm Tho. vbi supra q ille q ignorat beneficium non est ingratus si bñficiū nō recōpenset dūmō sit paratus recōpēsare si nosceť. Est aūt laudabile vt ille cui ꝓuidetur seu datur bñficium ignoret dupliciter. primo mō ꝓpter ānis glie vitatōnē: sicut. b. Nicolaꝰ fecit cum pro ꝗdam occulte aurum i domo cōuicini pauperis humanum fauorem vitare voluit. Uñ Señ. in scōo de bñficijs cum dixisset q hoc bñficij lex ē q alť. s. oans statim debet obliuisci dati. Alter. s. recipiens memor esse accepti quasi se declarans in septimo eiusdem libri dicit. Errat si quis estimat cū dicimꝰ qui beneficium dedit obliuisci exercere nos illi memoria rei presertim honestissime. Luz ergo dicimus meminisse ñ oz: hoc volumus itelligi ꝓdicare nō debet nec iactare. Secundo est laudabile vt ignoret beneficium: qz i hoc ipo ēplius

p ingratitudis gradꝰ sūt tres.

p ingratitudis pīem. alī ē mors. alī uerus.

bñficium facit q̄ consulit verecundie eius q̄ bñfi cium accipit: vñ Sen̄. dicit in eo. li. q̄ interdū fal lendus ē q̄ iuuat vt hēat: nec a quo accepit sciat.

Grauitas huius. §. II.

peccati ingratitudinis magna ē: ꝓpter quod ps. io. excitat se ad gratitudinem exhibēdam dicens Bñdic aīa mea dño. Scdo ꝓuocat se ad ingrati tudinem fugiēdam dicēs. Noli obliuisci oēs retri butiones eius. i. bñficia eius. Appellat āt bñficia retributiones q̄ faciētibus nobis mala ꝓ malis deus retribuit bona: iō noli obliuisci: q̄ hoc per tinet ad ingratitudinem: ⁊ vt magis euitet ingra titudinem enumerat bñficioꝝ reuerēdam multi tudinem ibi: q̄ ꝓficiatur oībus iniq̄tatibus tuis ⁊c. Ipsa āt grauitas huius peccati oñditur ex q̄ ttuor que ex ea sequūtur.

Primo concessa bona auferūtur.
Secūdo dimissa peccata reuertuntur.
Tertio grauissima mala ozziuntur.
Quarto ꝓmissa bñficia subtrahuntur.

Quantum ad pri. §. III.

mum dicit Aug. Quod deus dederat gratis ab stulit in grati. Ūñ saluator dixit iudeis ingratis ꝓ q̄ posuit ꝓabolam vinee plantate ⁊ locate agrico lis vbi oñditur ingratitudo illoꝝ. Jō auferet a vobis regnum dei: ꝓpter expositionē literalem pa bole videlicet ō illo populo iudeoꝝ qui vt vinea plantatus a deo. i. positus in terra ꝓmissionis cū torcular legis q̄ timore ꝑmebat. i. retrahebat a malis: ⁊ sepe. s. custodie angelice: ⁊ turrim templi noiatissimi i culto diuino locat⁹. i. deditus fuit in curam ꝓncipibus sacerdotū vt deo facēt fructifi care ꝓ bona opa. Et ad sollicitandū hoc misit di uersis tp̄ibus plures nūcios. i. ꝓphetas. Sz illi vt ingrati occiderūt ꝓphas: ⁊ dō mū filiū dei patris q̄ vineam plātauerat: ⁊ locauerat: ꝓpter quā ingra titudinem ablatum ē regnū dei. i. regimē fidelis popli ab eis ⁊ intellectus ver⁹ scripturaꝝ. Dz ni hilominus parabola sensum moralē. Vinea enim designat aīam quālibet q̄ a deo plātatur in crea tione: i qua ponit torcular remorsus ꝓscie: turris rōis ex qua possit videdo distinguere amicos ab inimicis: sepe circūdatur. s. custodia angelica que vndiq̄ custodit. locat colonis. s. appetitui itellec tiuo ⁊ sensitiuo: vites in ea sunt incliationes ad vir tutes: vel quod plus ē habitus virtutū q̄ infūdūt in baptismo. Tempus fructuū appropiquat cuz incipit habere visum liberi arbitrij quo dz in ho norem dei fructus ꝓducē bonoꝝ opum: tūc mit tit deus nuncios suos. i. bonas inspirationes ⁊ in stinctus mentales ad bñfaciendū vel documenta ꝓdicatoꝝ ⁊ aliorum. Sed vt ingratus istos morti ficat ⁊ contēnit. Demū ipe dei filius i sacramento altaris venit ad eum: sed uel non recipit vel rece ptum ejcit extra se ⁊ crucifigit malis opibus suis sm illud qō ait apls ad Heb. vj. de prauis xp̄icol Rursus crucifigētes dei filium i semet ipsis ⁊ ostē tui hntes. Quid ergo faē dñs his ingratis? Aufert ab eis regnum dei illud videlicet de quo ait apls Ro. xiiij. Regnū dei nō ē esca ⁊ potus: sed iustitia pax ⁊ gaudiuz cū spū sancto. Justitia āt ē omnis virtus sm phm. De hac ingratitudine ꝓquerens dñs sub noie vinee quō p ipm auferūtur bōa spi ritualia dicit Isa. v. Vinea facta ē dilecto meo et sepiuit: ⁊ lapides elegit ex ea. s. ad faciēdum mace riam ꝓ custodienda ipsa. Lapides sūt patres soli di virtute qui custodiunt aīas: ⁊ plātauit vineam electam. i. vites p̄cipuas: ⁊ edificauit turrim ⁊ tor cular extruxit in ea: exposita sūt supra. Et expec tauit vt facēt vuas ⁊ fecit labruscas: vue sunt opa vere virtuosa: labrusce sūt opa q̄ hñt apparentiā boni. Et subdit de hac ingratitudine loquēs ⁊ con querēs. Quid vltra debui facē vinee mee ⁊ nō fe ci. Et nunc oñdam quid faciam vinee mee. Aufe ram sepē. i. subtrahā custodiam. s. sollicitationez angeli custodiētis: diripiam maceriā. i. patres re mouendo: ponam eā desertā subtrahēdo gratiā non putabitur a platis ꝓ reꝓhensionē superfluoꝝ nec fodiet ꝓ ꝓtritionem ⁊ confessionē. Ascendent spine maloꝝ desideriorum sup eā ⁊ nubibus mā dabo ne pluāt super eam. i. verbum subtraham cōpunctōis a p̄dicatoribus ⁊c. Ad hoc ēt faē q̄ dō ait Hiero. in li. Judic. Deus q̄ videt in abscondi to ꝓspiciens mētem ⁊ aīos vitijs ⁊ passionibus ꝑ uientes in corde eius se nō diligi: sed aut auaritiā aut libidinem aut iactātiam: discedit a mēte eius s. subtrahēdo gratiā: ⁊ relinquit domum eius va cuam. s. virtutibus. xi. q. iij. Audi. Primi parētes q̄ repleti oībus bonis nālibus ⁊ spūalibus oium virtutum ⁊ tp̄alib⁹ ingrati fuerūt deo adherentes aduersario eius ⁊ mādatum trāsgrediētes oībus virtutibus expoliati sūt. Ingratus. n. extitit inq̄t Aug. q̄ plen⁹ virtutibus deum oīno nō timuit ō peni. di. vj.

Quantum ad se. §. IIII.

cundū ꝓpr̄ ingratitudinē pcta dimissa redeunt vñ dñs in parabola de suo debitore decēmilium ta lētorum q̄ vt ingratus noluit misereri ꝓseruo suo ꝓ puo debito cētum denarioꝝ ob amorē dñi sui q̄ sibi remiserat decēmilia talēta: iratus ipse dñs ꝓ eū tradidit eum tortoribus quousq̄ reddēt vni uersū debitū. Math. xviij. Ubi dicit Rabanus. Cōsiderāduz ē q̄ dic̄ vniuersū debitū: q̄ nō solū peccata q̄ hō egit p⁹ baptismū iputabūtur ei ad penā: sz ēt originalia q̄ ei i baptismo dimissa erāt Quō āt pcta dimissa p pniam vel baptismū per reciduuz sequēs dicātur redire ꝓpr̄ ingratitudinē de bñficio pcepte remissionis: tractē diffuse hec mā ō peni. di. iij. in pn. tam in tex. q̄ in glo. Et in

iiij. sniaꝫ di. xxij. per to. ꝛ. b. Tho. ibidem ī scripto: qui demū p' alias opiniones determinando dic̄ q' pcā dimissa realiter nūq' redeūt ad aiam: nec quo ad culpam: nec q̄ ad penā vt. s. p oīb' dimissis sustineat penaꝫ sicut nūq' fuissent dimissa. Nec ēt sequēs culpa recidiui ē tante grauitatis sicut oia dimissa pcā sil': nec ēt digna tanta pena q̄tam merebāt oia illa: sed redire dicūtur fm q̄d nō simplic̄. i. scōm quēdam effectū aggrauatōis ꝓpter illā circūstantiā ingratitudinis: hz. n. illa culpa recidiui quādā maiorem grauitatē ꝓpter illā ingratitudinē: quā grauitatē non haberet q̄ beneficium illud nō pcepisset: sic ēt ille qui recepisset magnum bñficium a dño suo tpali sup excessu ꝑpetrato ꝯ eum sibi relaxato vtiq' maiori pena dignus ē q' si nō recepisset tātum bñficiū. Et h idē cōfirmat Gratian' de peni. di. iij. §. verū dicens. Illa pcā dimissa redire dicūt: q: q̄sq' p' acceptā remissionē ad vomitū redierit: tāto grauius pūnetur q̄to benignitate dei abusus singulor remissioni accepte ingratus extitit: hec ibi. Un ꝛ Guil. dicit q' q̄uis q̄s nō teneatur pcā debitō mō ꝓfessa iterū confiteri: oz tñ dicē se al' in silia icidisse si recidiuauit vt deꝓhendat maior grauitas peccati ꝓpter illā ingratitudinē adiūctā. Seruus ēt liberatus a fuitute ꝓpter ingratitudinē ꝓmissā erga dñz suum redigit in seruitutē scōm iura. Dicit apl's ad Heb. x. Deteriora mereri supplicia q̄ filiū dei ꝓculcauerit ꝛ sāguinē eius pollutū duxerit quem admodū iude': ꝛ hoc ꝓpt ingratitudinē. Quāto enim q̄s recipit maiora bñficia tāto faciens mala magis: ingratus ē vñ ceter' paribus graui' peccat: ꝛ grauius punit. Ex quo seq̄tur q' p eodē pctō ceteris par' grauius puniet fidel' q' infidelis: religiosus q' secularis: ꝛ plat⁹ q' subditus: q: plus ingratus secūdū Tho. Ad q' fac̄ q' dicit Urbanus papa. xij. q. i. Scim' Et exēplū i vtl': patrū ò illa caluaria que adiurata dixit se ī vita fuisse pagānā ꝛ i inferno ec̄. Et sub pagāis iudeos. Et sub iudeis malos xp̄ianos ip: profundo.

Qtū ad tertium .§. V.

ꝓpter ingratitudinē icurrit q̄s multa mala ꝛ tpalia ꝛ spūalia. Dicit. n. apl's Ro. i. de ātiquis philosophis q' q̄a cū cognouissent deū: no sicut deū glificauerūt neq' gias egerunt sz euanuerūt ī cogitatōibus suis sibi attribuētes bñficiū eis a deo concessuz itellectus: ꝓpter hoc vitiū ingratitudinis tradidit illos deus in rep: obum sensuz ꝛ in vitia idolatrie ꝛ contra nām. i. tradi pmisit. Et postea ponit multa alia pcā grauia ī q̄ incurrerunt. Repleros inquit oi iniq̄tate: malitia: fornicatōe: auaritia ꝛc̄. Ibi vide. Ezechias rex Hierusalem p' victoriam maximam ꝛ liberatōem de manib' Sēacherib: q: nō sufficiēter gratias egit cātando canticum dño fm morē illius popli: iō ꝓpter ingratitudinē egrotauit Ezechias vsq' ad mortē vt dicit Josephus: histoziam hēs Isaie. xxxviij. Joas rex iuda quia in gratissimus fuit erga Joiada sūmū sacerdotē. Nam vxor eius occultauit eum cū parulus ēt ꝛ q̄reret ad occidēdum ab Athalia et postea in septimo āno ip̄e Joiada ordinauit sibi dari regnum interfecta Athalia: cū postea mortuo Joiada filius eius Zacharias reꝓhēderet eum de vitijs suis: adeo malus ꝛ ingratus fuit q' fec̄ eū occidi. Un postea ifamatus ē ꝛ male sibi fuit: vt habetur .ij. palipo. xxiij. Uiri Sichen q: ingrati fuerunt occidentes. lxx. filios Gedeonis a quo liberati fuerāt de manibus Madianitaꝫ occisis cētum vigintimilib' ex eis: iō sustinuerūt multaz pssurā. Judei ingratissimi ò bñficijs xp̄i ita vt eū crucifigerent capta tādem Hierosolima p' mortem i numerabilium: ferro: pestē: fame: dispsi sūt p orbem. Magis tñ xp̄s ꝓqritur de nostra ingratitudine q' de sua passione dicēs p deuotū Ber. Ui de homo que ꝓ te patior. Ad te clamo q̄ ꝓ te morior. Uide plagas q̄bus afficior. Uide clauos q̄ bus ꝓfodior: ꝛ cum sit tātus dolor exterior ꝛ interior: plus tñ crucior q' te ingratū experior. Hunc ingratitudinis mirabat Salomō Ecclesiasticen. ix vbi dicit. Ciuitas pua ꝛ pauci in ea viri: venit cōtra eam rex magnus ꝛ extruxit mūitōnes eius p girum ꝛ pfecta ē obsidio: iuentusq' ē vir pauper in ea: ꝛ liberauit eā p sapiaz suaz: ꝛ nemo deinceps recordatus ē pauis illius. Ciuitas hic mūdus est pua ē respectu vniuersi pauci viri. i. virtuosi in ea rex q̄ venit cōtra eā diabolus ē q̄ oēs tenebat ob sessos vt caperet p dānationem: paup iuentus in ea xp̄us ē q̄ liberauit eā p prudentiā suam diabolum passione supādo: sed nō ē q̄ recogitet tātum bñficium ꝛ q̄ audiat verba illius paupis: ecce maxima ingratitudo.

Quantū ad quar .§. VI.

tum dicit Aug. Non ē dignus dādis qui ē ingrat' de datis. Et Ber. Ingratitudo ē vēt' deficcans: ꝛ vrens fontem diuine pietatis: fluēta gratie: roremie. Sap. xv. Ingrati spes tāq' imbernal' glacies tabescet. i. deficiet. s. q: nō recipiet bñficia que sperabat: ip̄a demū gl'a fidelibus ꝓmissa ingratus puatur. Unde glo. sup ep̄las ad Cor. Nemo domi dei fiet btūs q̄ eis extiterit ingrat'. Sicut. n. scōm iura ciuilia pat̄ ꝓpter ingratitudinē pōt ꝓuare filium ex toto hēditate bonoꝝ suoꝝ qui alias nō posset ita deus pat̄ ꝓuat ingratos hēditate glorie si pseuerent ī ingratitudie. Nō. n. ò facili sūt sbtrahenda bñficia ingratis. Un dicit. b. Tho. scōa secunde. i. q. cvij. q' circa ingratuz duo sunt consiò randa. Primū q̄dem q̄d ip̄e ingratus dignus sit pati: ꝛ sic certū ē q' mereret beneficij subtractōez. Aliud ē considerādum. s. q̄d oporteat ip̄m beneficium facere. Et ꝓmo quidem nō oz ē facilis ad

¶ grās agere deo dz mā ni suis potentijs.

ingratitudinē iudicandam: quia frequēter ut ait Seneca: qui nō reddit: tñ gratus ē: ex eo videlicet q; forte uon occurrit ei facultas aut opoꝛtunitas reddēdi. Secūdo dz attendere bñficus: ut bñficia tū de ingrato faciat gratum: qō si non pōt primo bñficio facere: forte faciet secundo. Q; si bñficijs multiplicatis ingratitudinē augeat: ꝛ peioꝛ fiat: tunc a bñficioꝝ exhibitione cessare dz. Et sic facit gl̄ōsus deus: de quo Luc. vi. q; benignus ē sup ingratos et malos: quē imitari debemus: vt ibi dicitur. Naz ut dicit Hiero. Moderatio dei ac pietas solū nostrū reditum querit: ac nos cupit longa sua bonitate saluare videlz non subtrahendo bona nobis collata diu expectando ad pñiam ad dēdo continue ꝛ alia vt grati reuertamur ad eū. Et subdit Hiero. q; si non ꝙuertimur: si duri coꝛde sumus: si in peccatis usq; ad mortē illicite perduramus: assidue peccantiū non miseretur deus di. lxxxiij. diacoī: ꝛ sic ōmū ablatū a nobis bōis suis ingratos ad gehennā tradit. Et iō noli oblivisci oēs retributiones eius. Sed benedic anima mea dominum.

Anima habet po. §. VII.

tētias: quibus operatur intellectiuam. s. uolitiuā et sensitiuam. Benedic ergo itellectu rememoꝛando ꝛ considerādo bona tibi collata. Q ia nostra sunt: ait apl̄s. i. ad Coꝛ. iij. s. diuinalia ad fruendū .i. persone diuine. Intellectualia. i. angelī ad seruiendū: q; ut dicitur ad Hebꝛe. i. Oēs administratoꝛij sp̄s sunt. Rōnalia ad conuiuendum. i. homines. Irrōnalia ad vtendum p̄s. viij. Q ia subiecisti sub pedib' eius. Disce aut Ber. ꝙsiderare singula q̄ tibi apponūtur. s. beneficia vt nulla sint que debita gratiaꝝ actōe frustrēt. Bñdic affectu sup oia diligendo tñ benefactoꝛē. Nā ethnici hoc faciunt ut diligāt eis benefaciētes Augu. in li. de catheꝛizandis rudibus. Si amare piget reamare ñ pigeat. s. deum p tāt̄is beneficijs. nullus. n. ē tam fere mētis. i. ita ingratus ꝛ durus q̄ ꝛ si non vult ī pēdere: vult tamē repēdere. Sz tanta ē ingratitudo hois vt q̄cunq; tempale ēt vile magis q̄ deū diligat. Unde in finali iudicio hāc ingratitudinē exprobādo reprobis ostēdet dicēs vt ait. Crioso. Ego ꝓpter vos homo factus sum: ꝓpter vos ōlusus ꝛ crucifixus. Ubi ē tantarū mearū iuriarum fructus. Ubi ē seruitus quā mihi debuistis p̄cio sāguinis. ego sup gloriam meā vos hūi cum essē deus apparens hō: ꝛ vos oēm rem vilissimā tre amplius dilexistis quā iusticiā meā ꝛ fidem. Benedic sensitiua potentia. i. voce laudādo deum ꝛ oībus sensib' ei seruiēdo: iuxta illud apl̄i Ad phi lipēn. i. Magnificabitur x̄p̄s in coꝛpoꝛe meo. Ad huiusmodi obsequiuz p̄stādū deo inducit oīs creatura seruiens ad nutum suo creatoꝛi. Unde dicē Hugo de sancto victoꝛe: q; quelibet creatura tria voce quēlibet alloq̄tur: videlicet accipe redde: fuge. Accipe bñficium ex me ad vsum tuū. Accipe inquit celū a me illuminatōnem ꝛ motum. Accipe inq̄t ignis a me caloꝛem. Accipe ab aere respiratione. Accipe ab aqua refrigeriū ꝛ lotionem. Accipe ait terra a me alia victualia metalla: ꝛ sustentationem. Secunda vox ē redde. s. obsequium tuo bñfactoꝛi ꝛ meo creatoꝛi q̄ iō me creauit ut tibi seruirez. Ego ꝛ grata sēp tibi obsequoꝛ dū tibi seruio. Tu ergo multo magis sibi obsequium p̄stes in honoꝛem suū me vtēdo: ꝛ sibi ō meo obsequio tibi tñpēso gratias agēdo ne ingrata ī ueniaris. Tertia vox ē fuge. s. supplicīū tibi patū ꝓpter ingratitudinē. Nam si ingrata eris nō me bene vtēdo ꝛ gratias agēdo: oēs erimus cōtra te ad iudicādum p deo tuā ingratitudinē. Sap̄. xv. Pugnabit p eo oꝛbis terraꝝ ꝭ insensatos. Celum dicet lumine meo ī ꝓpetuum p̄uet. Ignis āt a me in iferno crucietur. Aer in me vētiliter. Aqua p me in nubib' infrigidet. Terra in cētro meo vbi collecte erūt oēs īmundicie eleñtoꝝ incarceret. Ergo bñdic recognoscēdo: diligendo ꝛ seruiendo dño Bñficia āt de q̄bus dz benedicē ne ingrata inueniatur ꝛ in breui comp̄hēdit dicēs. Qui ꝓpiciatur ꝛc. Ubi nota sex.

Primo ablata diuinalia: ibi. Qui ꝓpiciatur.
Scō collata sacrañtalia. ibi. Qui sanat.
Tertio sublata ifernalia: ibi. Qui redimit.
Quarto data nālia: ibi. Qui coꝛonat te in mia.
Quinto allata tempoꝛalia: ibi Qui coꝛonat ī miseratiōnibus.
Sexto reseruata supernalia. ibi. Qui replet in bonis ꝛc.

Pro his oībus cū ceco illuminato da gl̄iam deo: vt sibi dictū fuit Joā. ix. ꝛ cum phariseo: sz hūilit dic. Deus gratias ago tibi. nam vt dicit Ecclesiastes. i. Ad loca vñ exeūt flumina. s. gratiaꝝ: reuertuntur ad deum. s. p gratiā actōem ꝛ recognitōez a creatura rōnali vt iterū fluant: vt. s. de bñficijs ꝓceptis gratias exhibētes: bñficia potioꝛa sumamus iaquit Gregoꝛius.

Quantū ad pri. §. VIII.

mum dicit apl̄s ad Ro. iij. Quē deus ꝓposuit p pitiatoꝛem p fidem ī sanguīe eius. Deus. s. pater ꝓposuit. i. p oībus posuit: quē. i. filiū suum ꝓpitiatoꝛem. i. reconciliatoꝛē ꝛ satisfactoꝛem p nostris iniq̄tatibus. Ipse. n. vt dicit Joā. in. i. cano: ē ꝓpitiatio p peccatis nostris: ꝛ hec ꝓpitiatio applicatur nobis p fidē nostrā quam. s. hēmus in sanguine eius. i. in passione in qua lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. ut dicit Apoc. i. Uñ septies fudit sanguinez suum. s. in circūcisione: in oꝛōne in oꝛto: in flagellatione: in coꝛonatione de spinis in fixura manuum: ꝛ pedum cū clauis in lateris apitione: vt nobis ꝓpitiaretur contra septē

¶ deꝝ nomē q̄ trīplex nōce. i.

¶ gratias deꝝ deo cū ꝓpter septē ferocissima mala eius.

¶ ē septies deꝝ fudit sanguinē suū pro nobis.

capitalia vitia. Sanguis ait Leo papa sanguine aufertur. i. sanguis peccati sanguine xpi. Cū. n. inimici essemus ꝑpter iniq̄tates nostras recōciliati sumus ait aplūs ad Ro. v. ꝑ mortē filij eius ipso ꝑ nobis satisfaciente: ꝛ sic inimiciam remouēte iniq̄tatū nostraruꝫ. Bñdic ergo aīa mea dño q̄ ōdit tibi diuinalia. i. filium suū vnigenitū in mortem acerbissimā crucis ut ꝑpiciaretur oīb⁹ iniq̄tatib⁹ tuis: ꝛ te deo patri reconciliaret: ꝛ te paret ad patiendum aduersa ꝓ eo ꝛ oīa mala. Quid retribuam dño inq̄t ps. cxv. ꝑ oībus qui retribuit mihi? Cum enim exercerem inimicias aduersū eum ꝑpter iniq̄tates meas hoc ipse mihi retribuit ut dignaretur mortalitatē meā ꝛ miſias meas assumere: ꝛ ꝓ me morte ignominiosam ferre: nō video aliud mun⁹ faciēdum ꝑ retributione tāti bñficij ne ingratus sim q̄ ut calicez salutaris accipiam ꝛ sustineam penā ꝛ passiones ꝑut ipse sustinuit ꝑ amore eius. Sed q̄ tum sit i gratus peccator circa tātum beneficiū oñdit Aug. in persona eius sic loquens. Cum esses inimic⁹ patri meo. s. ꝑpter iniq̄tates tuas reconciliaui te p me: ꝛ cum lōge esses veni vt redimerē te: ꝛ cuz int montes siluasq̄ oēs errares. s. vitiorū ꝛ ignorātiarū quesiui te. Inter lapides ꝛ ligna inueni te. s. idola de huiusmōi adorātē. Et ne luporū ferarūq̄ rabido ore lanieris. s. demonum collegi te. s. reuocando a malis verbo ꝛ exemplo hūeris mei portaui. s. in cruce penam peccatorū tuorum sustinēdo: laborauit: sudaui: caput meum spinis oppesui lancea lat⁹ meum pforari pmisi: tot iniurijs ꝛ calamitatibus lacessitus sū. Et tu diuideris a me: hec ille. q. d. oīa hec feci vt ꝑpiciatus ꝛ reconciliatus me diligeres mihi obsequium pstares ꝛ tu es ita ingrat⁹ ut me offendas? a me recedas? Bñdic ergo aīa mea dño recte viuēdo.

Quantum ad secū. §. IX

dum dicit ps. clx. Misit verbuz suū ꝛ sanauit eos Jn eo misit q̄ incarnatū fuit. Et sicut ipe xp̄us ꝓstat ex verbo ꝛ carne q̄ ē res sensibil. ita vt medicus veniēs ad sanādum: medicinas suas instituit i. sacrāmta ꝓstantia ex verbis q̄ sūt forme sacrāmtorum: ꝛ elemtis seu rebus elemtarib⁹ q̄ sunt mā eorū. Nam vt dicit Aug. Accedit verbū ad elemtum ꝛ fit sacrāmtum. i. q. i. Detrahe. Sicut autē sūt septē ifirmitates aie nie: sic septē ustituit medicinas sacrales ꝯ eas vt nullam dimitteret i sanatā Qui sanat inq̄t ps. supra allatus oēs ifirmitates tuas. Prima ifirmitas ē pctm originale: quā sanat deus medicina baptismi debite sumpti. Scda est pctm mortale actuale qō gratia ꝑuat aiam: ꝛ hāc sanat medicamto pnie. Tertia ē pctm veniale cū quo in paradisum intrari nō pōt: ꝛ hāc sanat extrema vnctione q̄ uis ēt ꝛ alijs sacrāmtis. Quāta ē ignorantia agēdorum ꝑ salute: ꝛ hanc sanat sacrāmēto ordinis qui ad hoc datur vt instruāt ministri ecclesie se ꝛ alios de moribus ꝛ fide. Quita ē concupia p quam ē ꝑcliuus ad lasciuias ꝛ ōlectationes in ordinatas tactus: ꝛ hāc sanat sacrāmētum matrimonij restringēdo ipsaz ne feratur ad corruptelas illicitas sed contentus sit sua vxore: ꝛ hec quidem medicina ꝑ debilibus nimis. Nā fortioribus aliud extat remedium. Sexta infirmitas ē malitia: q̄dam inclinatio ad appetendum mala contra quā datur medicia eucharistie. Septima ē fragilitas seu debilitas ad bene opandum ꝓtra quā datur medicia ꝓfirmationis. Pe. de tharan. in. iij. Sanat ergo dñs oēs infirmitates: q̄ ut medicus de celo missus ē: iuxta illud Jsa. lxi. ad annunciandum mansuetis misit me vt mederer cōtritis corde. Et cum istis medicinis sanat: cum actu debito assumūtur. Sed tāta ē ingratitudo hominis vt vel contēnantur tanta beneficia: vel idebite sumātur: ꝛ iō pauci sanātur vñ Aug. sup Joan. Quantum ē in medico sanare venit egrotuz sed ipse se interimit q̄ ꝓcepta medici seruare nō vult. Noli ergo obliuisci retributōes eius o aīa.

Quantum ad terti. §. X.

um dicit Aug. de conse. di. iij. Firmissime tene q̄ oīs qui concipitur ex viro ꝛ muliere nascitur cuz peccato originali ꝛ morti obnoxius scilicz eterne de qua canit ecclesia. Libera me dñe de morte eterna. Et ps. xxxij. Mors peccatorum pessima. Nā in iferno erit mors sine morte: scōm Grego. i moral. i. pena mortalis nūq̄ deficiēs. Maior pena in mundo ē nō pōt q̄ mors. Nam scōm phm: mōs ē vltimum terribilium: hec tñ cito transit: sed pena mortis infernalis nunq̄. Sed dñs redimit. i. liberat p gratiam suam ꝑcio sāguinis sui ab hoc iteritu mortis infernalis vitā tuā. s. amissam p peccatum. Ecce quantus interitus. Jbi. n. est ꝓuano diuini vultus. i. visionis dei: ignis cruciatus: ōmonum insultus: cōscientie remorsus: puerorum tumultus: tenebrarum locus: perpetuus fletus: seu omnis refrigerij defectus. Ab hoc interitu iferali redimit dominus hoiez ꝛ totiens quotiēs mortale ꝓmisit. O ingratitudo imensa ꝛ cecitas miseranda: si a morte corporali te aliquis semel liberaret: perpetuo illum amares: illum laudares: eiq̄ seruires: ꝛ liberātem a morte pessima non recognoscis. Noli ergo obliuisci ꝛc̄.

Quantum ad quar. XI.

tum Misericordia dicit q̄si miseriam adimēs sed maior miseria ē non pōt q̄ nō ē. Tanta est hec q̄ in appetitum creature cadere non pōt absolute. Ante conceptum suum nihil eras. Alia enim cuiuslibet de nihilo creatur cum corpori infundi tur. Cum ergo nihil esses tantam misericordiam fecit de⁹ vt tibi cē daret: ꝛ nobilissimū esse. Naz i

[septē sacrāmta sūt q̄ septē infirmitates.

ꝑ in iferno erit mors sic morte ꝑ hōi dr q̄ cē nobilissimū.

anima posuit imaginez trinitatis ⁊ distinctius q̄ ī angelis. Similitudinē deitatis magis q̄ ī alijs in q̄ntum sicut deus ē totus ī toto orbe ⁊ totus ī qualibet parte: ita aīa in orbe suo. i. corpore tota ī toto: ⁊ tota in qualibet pte corporis. Participatōez cū oībus creatis eē. s. cōe cū elemētis: vegetari cuz plantis: sentire cū brutis intelligere cū angelis repsentationē vniuersitatis. Jbi. n. sūt quattuor hūores in corpe ꝛ formes q̄ttuor elemētis. Quicūq; sensus exteriores: visus. auditus: gustus: odoratus: et tactus. Et quattuor interiores. s. sensus cōis: estimatiua: fantasia: ⁊ memoria: q̄si nouē celi. Nā de cimum empyreū in quo deus residet p glie manifestationem: ē ps intellectiua. s. itellectus ⁊ voluntas. In qua pte videt deus ⁊ amat cū sanctis ⁊ angelis eius. Diuz dñator ē ps. viij. Oia sbiecisti sb pedibus eius. Aug. Oia fecit deus ꝓpter hoīnē. Unde ī sex diebus cūcta creando hitatōnem hoi fecit ⁊ ornauit ⁊ postea creādo hoiem ī possessionem posuit duplicē in nā substātiam. s. corpis et aie ut possideat duplicē in celo glificationem. s. anime ⁊ corpis: in quo beati hoies ī futuro āgelos sctōs antecellent cum ipsi corpa nō hēant: vnde nec gliam corpum p ꝓns. Demū in deo psonalez vnionez. Nam in xp̄o ē hūanitas ⁊ diuinitas vnita. Nec ē in illa hūanitate nostra assumptū aliō suppositū q̄ dei verbū. Agnosce ergo o xp̄iane ait Leo papa dignitatē tuā ⁊ diuine ꝓsors factus nāe noli in veterē vilitatem degeneri ꝓuersatione redire. Cōsiderās ḡ ingratitudinē hois sup h̄ Moyses ait. Deū qui te genuit dereliquisti ⁊ oblita es dñi creatoris tui. Deutro. xxxij. q. d. quō potes eē ita ingrata. Ecce quō coronauit te in mia. Quā uis. n. oībus q̄ creauit miam fecerit de nō eē in eē pducēdo. Jn ista tñ mia tibi coronā sup oia ōdit pferēdo tam nobile eē ⁊ dñium ⁊ regnū oium.

Quantum ad .§.XII.

quintuz. Miseratōes dei ī plurali dici pñt pluria bona spūalia ⁊ corpalia q̄bus nos ꝓsolatur remouens miserias nostras ī gubernatōe nostra: ita q̄ coronat te in mia respectu creatōis: coronat te in miationibus respectu gubernationis: coronat inquit vndiq; circundās te totū aīam. s. ⁊ corp' suis bificijs. Coronat singlari ꝓuisione q̄si nil de alijs creaturis videatur curare vt tibi subueniat. Unō Sap. xij. dicitur Cū magna reuerētia dñe disponis nos. Et puer. viij. c. Delitie mee eē cum filijs hoium. Miserie famis ⁊ sitis ꝓuidet cibarijs: et potibus varijs ne fastidium geneē. Miserie nuditatis vestimentis plurimis laneis ⁊ lineis ⁊ sericis Miserie frigoris calore ignis. Miserie tenebrarū lumine lune ⁊ solis. Miserie pauptatis diuitijs auri ⁊ argēti ⁊ ceterorum metallorū ⁊ lapidum pciosorum. Miserie infirmitatū: medicinis īnēris. Sēlibus ipsis copiose ⁊ suauiē ꝓuidit. Uisui de pulchritudie colorū. Auditui de suauitate sonorum cātus ⁊ instruñtorū. Gustui de dulcedie ciborum. Odoratui de fragrantia odorū florum ⁊ aliorū. Tactui de lenitate diuersorū obiectorū O q̄te sūt miserie aie. Repletus ait Job. xiij. miltis miserijs: quas releuat diuersis miserationibus Quantas. n. inspirationes ⁊ icitamēta ad bonuz īmittit. Quot documēta scripture sacre. Quot exhortationes sāctorū. Quot exēpla pfectorum. Quātas varietates artium ⁊ artificiorum ad tolēdum otiū. Quātas expectationes ad eīndatōes peccatorū. Quot auxilia angelorum ps. lxxxx. Angelis suis mandauit de te ⁊c. Quō miseretur pater filiorū misertus ē deus. Sed tanta ē ingratitudo nostra vt ꝓquerēdo dicat Jsa. i. Filios enutriui ⁊ exaltaui ipi āt spreuerunt me ⁊c.

Quantum ad sex. §. XIII

tū Certū ē q̄ desideriū nostrū hic impleri nō pōt vt expientia docet. Sed vt dicit ps. xvi. Satiabō cum apparuerit glia tua. Jbi. n. beati possidebūt septē bona que dicūtur septē dotes q̄ implebunt aiam ⁊ corpus: ⁊ totaliter q̄etabunt vz visionem claram qua iplebūtur sapia. ꝓhensionē qua implebūtur securitate: dilectionē pfectissimā q̄ iplebūtur gaudio seu fruitōne: quo ad corpus agilitatem subtilitatē claritatē ipassibilitatē. Uel septez bona q̄ hic desiderātur sz nūq̄ possidēt plene diuitias honorificētias: potētias: seu dñia: delectationes sanitatem: vite ꝑpetuitatem: sciam virtutez Jbi plene hūtur. Habētur siq̄dem virtutes morales ī pria sz ad aliū vsū: sicut ⁊ diuitias ⁊ honorem sz p alium modū q̄ hic. Ergo bñdic aīa mea dño ⁊c. ne sis ingrata.

Capitulū. X. de Tēptatōe q̄ hō temptat deū.

Emptatio dei. i.

qua hō temptat deū: spāle pctm̄ ē pcedens ex supbia ⁊ psumptōe hois: ō qua inqt dñs p ps. lxxvij. Temptauerūt ⁊ exacerbauerūt deum excelsum ⁊ testimonia eius nō custodierūt. Circa hoc videnda sunt tria.

Primo quid sit deum temptare.
Secundo quō ⁊ quare sit pctm̄.
Tertio de punitione eius.

Quantum ad. primū. §. I

Sciendum q̄ tēptatio dei ē vitium quo homo p termitti facere quod pōt ad pericula euitanda: vl aliqua agenda respiciens seu expectans diuini auxilij effectū. Pro cuius declaratione dicit. b. Th. secunda secunde. q. lxxxxvij. arti. i. q̄ temptare ē ꝓprie experimētū sumere ō eo q̄ tēptat. Possum?

autem experimentuz sumere de aliquo verbis z factis. Et verbis quidez experimētum sumimus qñ i quirimus an sciat vel velit vel possit illud imple re quod q̄rimus. Factis āt cū per ea q̄ facimus ex ploram⁹ alterius prudētiā vel voluntatē vel pote statem. Utrūqz horum contingit fieri dupliciter. Unomō: apte vt cum quis se temptatorem ꝓfite tur sicut Samson ꝓposuit philisteis problema ad temptādum eos: vt habetur Judic. xiiij. Alio modo insidiose z occulte sicut pharisei temptaue runt xp̄m quādo interrogauerunt Licz nobis da re censum cesari. Math. xx. Rursus qñqz hoc fit exp̄sse vt cum quis dicto vel facto intēdit experi mentum sumere de aliquo: vt cum iudei signum ꝺ ce lo querebant a xp̄o temptātes eum vt dicit Luc. xi. Quandoqz interp̄tatiue qñ. s. z si hoc nō intē dit ut experimētuz sumat id tñ agit quod ad nihil aliud videtur ordinabile nisi vt experimentum su mat: sicut si quis portaret multam pecuniam per viam quā nouit latronibus assuetaz esse hoc q̄si illos latrones temptare si furētur q̄uis nō inten dat hoc vñ Ber. dixit de pecunia rapta a latroni bus. Magna pecunia magna temptatio. Sic igi tur homo tēptat deum quādoqz verbis qñqz fac tis. Uerbis quidem cum loquimur cum deo orā do. Unde in sua petitione aliquis exp̄sse deum tē tat qñ ea intentione a deo aliquis postulat vt ex ploret dei sciētiam potestatem z voluntatem. Fa ctis autem exp̄sse tēptat qñ per ea q̄ facit intēdit experimētum sumere diuine sapiētie potestatis vel pietatis. Sed quasi interp̄tatiue deum temptat: q̄ z si non intendat experimentum de deo sumere: tñ petit vel facit aliquid ad nihil aliud vtile nisi ad ꝓbandum dei potestatē bōitatē vel cognitionem vt Zacharias in petēdo signū ab angelo ꝓ filio si bi nascituro. Luc. i. Et Gedeon in ponendo vell' in area rore implendum insignum victorie Judi c. vj. Sicut si aliquis faciat equū currere vt eua dat hostes hoc non ē experimentum de equo sume re: sz si equum currerē faciat absqz aliqua necessi tate: hoc nihil aliud erit q̄ experimentum sumē de equi velocitate. Et idem est de oībus alijs rebus. Qnādo ergo ꝓpter aliquam necessitatem vl' vti litatem cōmittit se aliquo diuino auxilio in suis petitionibus vel factis hoc nō ē deum temptare. Dicitur enim. ij. palipo. xx. Luz ignoremus quid agere debeamus hoc solum residui habemus: vt oculos nostros ad te erigamus: z sic sācti viri mo ti sunt ad petendum p̄cibus diuine potestatis ef fectum ex necessitate vel vtilitate in miraculis fa ciendis inspirati ad hoc a deo. Quando autez ħ agitur absqz necessitate vel vtilitate hoc ē interp̄ tatiue temptare deum. Unde sup illud Deutro. vj. Non tēptabis dñm deū tuum: dicit glo. Deuz temptat qui habens quod faciat: sine rōne ꝓmit tit se periclo experiens vtrum possit a deo libera ri. A quo cauendū fore docuit xp̄s exemplo suo. Cum. n. posset de pinaculo descendere via huma na q: p scalas: noluit mittē se deorsum: vt suade bat diabolus q: piculum erat scōm nām z mira cula facē tunc non erat expediens. Et ꝓpter eam dem rationem nō volebat aliqñ in iudea ambla re: q: querebant eum iudei interficē Jo. vij. Hoc idem Abraham docuit exemplo qñ descēdens i egyptum dixit Sarai cē sororem suam. Gen. xij. In quo facto inquit Aug. oñdit q' nemo debet tēptare deum suum cum habeat quid salubrioꝛi cōsilio faciat. s. secōm viam humanam. Fecit qō potuit: quod nō potuit deo cōmisit in quē spauit xx: q. ij. Querit. Sic z Paulus apl's fecit se sōmit ti p sportam de muro vt euadēt insidias. . ij. ad Co. xi. nec expectauit q' deus mitteret angeluz su um. Qꝛ autē beata Agatha recusauerit medicinā corpalē dicens. Habeo dñm Jesum qui solo ser mone restaurat vniuersa non in hoc temptauit ꝺ um. Exptam. erat erga se diuinam benuolētiam vt vel infirmitates nō patētur quib' medicina in digēt vel statim in se sentiret dñe sanatōis effectū Et que a iure cōi exorbitāt i ꝓñam nō sūt traben da: de re. iur. in. vi. nisi quis haberet filiem ist̄me tum a spū sancto. Tēptauerūt ergo illi patres in deorum i hēmo deū vt ꝓbarent potētiam dei si posset eis ꝓuidere dicētes ut ait in eodem ps. Nū quid poterit deus parare mēsam in deserto. Nū quid z panes poterit dare? Nūquid introducere in terram ꝓmissionis z alijs modis. Est āt ħ pec catum. s. tēptare deum: qꝺ pz ex eo quod in lege ꝓhibetur. Deutro. vj. Nō tēptabis dñm deuz tu um. Rō huius ē scōm. b. Tho. scōa scōe. q. lxxxx vij. ar. ij. q: vt dictum ē tēptare ē experimentum su mere seu ꝓbare. Nullus āt experimētum sumit de eo de quo ē certus. Et iō temptatio oīs ex ignoꝛā tia vel dubitatione ꝓcedit aut eius qui tēptat: sic cū aliquis experimentū de aliqua re sumit ut eius q̄litatem cognoscat ut cū magister interrogat di scipuluz vt sciat si didicit vel intelligit lectionem z aurifex aurum fricat vt sciat quantum est mix tum. Aut ꝓcedit ex dubitatione alioꝛuz: sicut cū quis experimentum sumit de aliqua re. vt alijs ostē dat: per quem modum dicitur deus temptare ho mines ut Abraham. Gen. xx. circa ymolationez filij: vt. s. oñderet mūdo obediētiam eius: z Tho biam vt ostenderet alijs patiētiam suam z huius modi. Et sic xp̄s temptauit Philippum dicens. Unde ememus panes cē. vt. s. ostenderet ipsi pa uitatem fidei sue. Ipse enim xp̄s sciebat quid esset facturus Jo. vi. Ignorare autem vel dubitare de his que ptinent ad diuinam pfectionem. s. ptātis sapie vel bonitatis ē peccatum. Sic ergo tempta re deum ut cognoscat quis eius virtutem pctm ē Si quis autem ad hoc experimentum sumat eoꝝ que pertinent ad diuinam perfectionem non ut

¶ tēptat hō deū qñoz vltro. qñoz fructus.

¶ Tēptare ē experimētū sumere.

ipse cognoscat sed vt alius demonstret: hoc nō ē
tēptare deus cū subest iusta necessitas vel pia vti
litas ⁊ alia que ad hoc cōcurrere debent. Sic. n.
apostoli petierunt a dño vt in noīe Jesu xp̄i fie
rent signa: vt dicit̄ Act. iiij. vt. s. virtus xp̄i in fide
libus demonstraret. Siquis aūt hoc attēptaret
facere. s. miracula esto q̄ faceret ad cōfirmatōez
veritatis fidei nisi super hoc haberet instigatōez
a spiritu sancto sicut habuerūt sācti: pertineret
hoc ad tēptationē dei. Quod aūt ait ps. xxxiij°
Gustate ⁊ videte qm̄ suauis est dñs. Et apostol'
Ro. xij. Probetis que sit voluntas dei bona be
ne placens ⁊ pfecta: non ptinet hoc ad tēptandū
deū: nec ibi est peccatū q̄ intelliguntur de cogni
tione affectiua dei ⁊ probatione fm quā quis ex
peritur i se gustū diuine dulcedinis ⁊ cōplacētiā
diuine voluntatis q̄ ꝓuenit ex eo q̄ quis totali
ter se subīcit dei voluntati ⁊ attente ⁊ affectuose
cōsiderat diuinā voluntatē ⁊ ex hoc sequit̄ in eo
experientia dine dulcedinis. Sed ꝓbare dei vo
luntatē vel bonitatē cognitione speculatiā vtrū
sit. s. bona voluntas dei vel vtrū deus sit suauis
hoc ptinet ad tēptandū deū: sicut ⁊ ꝓbare vtrū
deus possit eū iuuare ⁊ sibi ꝓuidere: quod fece
runt illi patres. Unde dicit. Quadraginta annis
ꝓximus fui generationi huic. s. iudeoꝝ in deser
to adiuuādo: defendendo ab inimicis: ꝓuidendo
in necessitatibus. Loq̄tur p̄ similitudinez hois q̄
cum ē ꝓximus pōt iuuare. Et dixi semp hi erant
corde estimando vel dubitando vtrū possit iuua
re ⁊ eis ꝓuidere: ⁊ corde errant. i. volūtate ⁊ ma
licia sua. Q̄ autem rex Achas reprehēdit̄ cum q̄
situs ab Jsaia ⁊ petēt signum dixit. non petam et
nō tēptabo dñm. Isa. vij. ꝓpterea fuit q̄ nō ꝓ ip
so solū: sed ꝓ totius populi instructōne monebat̄
petere signum q̄si ipeditor cōis salutis. Neq̄. n. h
petēdo tēptabat deū: tum q̄ faciebat ex dei man
dato: tum q̄ hoc ptinebat ad cōem vtilitatem si
gnū. s. liberationis hūani generis vt ibi p̄z. Abra
ham aūt cū petīt sibi signū dari de terra ꝓmissio
nis dāda semini suo nō tēptauit deū q̄ fecit hoc
ex instinctu dei: ⁊ ibi magnum mysteriū incarna
tionis. Tho. vbi supra. Hoc aūt petm̄ apponit̄ vir
tuti religionis fm Tho. vbi supra arti. ij. q̄ cum
finis virtutis religionis sit deo reuerentiam exhi
bere: oia illa que ptinēt ad irreurentiam dei reli
gioni opponūtur: ptinet aūt ad irreuerentiā hois
temptare eū. Nullus. n. p̄sumit tēptare eū de cui'
excellētia certus ē. Et cōiter ē mortale. Unde dici
tur Sap̄. i. Inuenitur dñs ab his q̄ nō temptāt e
um. Q̄ō aūt nō inueniatur deus a creatura vt. s.
cognoscat eū ⁊ possideat p̄ gratiam non ē nisi p̄ i
pedimētum: mortalis peccati hoc ēt ex punitōne
ipsius notat̄ in p̄s. lxxxiij. cum dicitur. Ipsi nō
cognouerunt vias meas. i. opa mea seu mandata
mea q̄bus itur ad deum. Inter que mandata h ē
Nō temptabis dñm deum tuū: ⁊ ꝓpter hoc iura
ui eis. i. firmiter decreui si introibunt: si ꝓ non. i.
q̄ nō introibunt in reqem meā. i. in terrā ꝓmissi
onis q̄ figurabat vitam eternā. Et sic fuit quia nl'
lus eorū q̄ numerati sūt i egypto. s. sex cēta milia
hoīum ad plīum aptorū intrauerunt: ꝫ mortui
sunt in deserto exceptis Caleph ⁊ Josue ꝓpi qō
hortatur apl's vt caueamus ab isto cū sit multuz
graue dicēs. i. Cor. x. Neq̄ tēptemus xp̄m: sicut q̄
dam temptauerunt ⁊ a serpētibus pierunt: vt ha
betur Numeri. xxj. Multis alīs vicib' ⁊ mois
temptauerūt. Et nota q̄ diuersimode hoīes tem
ptant deum. Aliq̄ videlicet dei potētiam seu po
testatem. Aliqui dei sapientiaz vel veritatez. Ali
qui dei patientiā vel bonitatem.

Temptant dei po. §. II.

testatem illi in piculo positi cum possint remdia
re via humana nolūt expectantes effectū diuine
potestatis. i. liberationē a deo sicut Judas macha
beus cum repiret se cuz paucis ⁊ videret exercitū
Bachidis multum cum posset decliare certamen
erubescentia ductus ne videret fugisse hostes con
mittēs se deo bellum inīt ꝓtra illū ⁊ ibi occisus
ē. i. Machab. ix. Si q̄s ēt infirmaret ⁊ nollet vti
medicinis nō ꝓpter abhoiationem stomachi ad
eas vel timorem nocumēti: vel impotentiam emē
di: sed vt a dño sanaretur sicut beata Agatha dei
potentiam temptaret nisi hēret super hoc famili
are ꝓsilium a spū sancto sicut illa: vel q̄ vellz illā
penam sustinere ꝓpter amorem feruētem ad xp̄z
vt sanctus Egidius vulnus gutturis retinē voluit
absq̄ curatione. Pertinet ēt ad temptandum dei
potestatem q̄ aliquis aggrediatur pericula absq̄
necessitate sperans dei potentia adiuuare: sicut fe
cerunt Abyssai cuz alīs duobus q̄ accesserūt ad
hauriendū aquam de cisterna Bethleem vt af
ferent Dauid transeūtes per medios hostes phili
steos qui ⁊ Bethleem tūc tenebant. ij. Reg. xxiij:
Duella ēt assumere voluntarie ptinet ēt ad tēpta
tionē dei. Unō ⁊ ꝓhibētur vt dicit Nicola' papa
ij. q. iij. Monomachiam. Dauid faciēdo duellū
cum Goliath. vt hētur. i. Re. xvij. non temptauit
deuz q̄ vt dicit Nicolaus de lira sup. d. c. hoc feē
ex instinctu spūs sancti. Et idem dicit glo. sup. c.
Monomachiam. Fuit ēt figura duelli quod xp̄s
fecit cum diabolo signato in Goliath. qui poten
tia ⁊ malitia sua oēs exterrebat. Sed xp̄s figura
tus ⁊ Dauid qui interpretatur manu fortis: fūda
humilitatis: ⁊ lapide fortitudinis totus inermis
malitia sustinēdo hūillimam passionē eū ꝓstra
uit. Qui ēt ꝓpus i deserto tēptatus cū trib' lapidib'
sumptis de flumine. i. trib' auctoritatib' scriptu
re inimicum vicit temptantem ut p̄z Mach. iij.

Temptant dei sa. §. III.

¶ Tēptāt aliq̄ dī sapiēt.

pientiam qui inepti ⁊ inscī ponunt se ad p̄dicandum vel legēdum vel disputādum cū hēticis spērātes a deo sibi infūdi sciam: sicut factū est aplis. Sed dicit Hiero. Quod illis suggerebat spūs sāctus hoc alīs confert spūs sāctus. Temptant dei sapientiam vel veritatē q̄ faciūt purgationes vulgares ꝑ aliquo mānifestādo: puta cū hñt suspectū aliquē de furto adulterio vl alio ad ꝓbādū inocētiam suaz ⁊ manifestandū q̄ nō fecerit illō: volūt q̄ tangat ferrū cādens: vel bibat aquā bulientem sperātes q̄ deus sic mānifestet veritatez i hoc q̄ nō noceat si illud non ꝓpetrauit: alias noceat: ḥ etiā ꝓhibetur exp̄sse cuiq̄ q̄ē deum temptare. ū. q. iiij. c. i. Et. c. Consuluisti: vnde Henricus impator cum suspectam habēt vxorem que virgo ⁊ sācta erat de adulterio coegit eam nudis plantis super ferrum ignitum icedere. Unde in morte sua cora xp̄o accusatus ⁊ punitus fuit. Illa tñ q̄ coacta fecit: illesa euasit cum innocēs eēt: vt hētur in cronicis. Similiter ēt ꝓhibetur dari alicui corpus xp̄i ad ꝓbationem alicuius sceleris de quo suspectus habetur. Unde illud. c. Sane. ⁊. c. Sepe. ū. q. iiij. in quo statuitur ē abrogatū fm Gratianum ⁊. b. Tho. in. iiij. In veteri āt testamēto cum bēbatur vxor suspecta de adulterio pmissa fuit purgatō q̄ fiebat ꝑ aquas certo mō: vt hētur Numeri. v. ad vitādum maius malum. s. vxoricidium: sicut ⁊ q̄dam alia pmissa sunt.

¶ Tēptāt aliq̄ dī bonitatē et clemētiā ⁊ parū.

Temptant tertō. §. IIII.

dei bonitatem aliqui ⁊ clemētiam vel patiētiam q̄ petunt sibi peccata dimitti: ⁊ tñ ipsi ñ dimittūt iniurias alīs odium retinētes: vel alias indeuote orant ꝓpter quod dicitur Ecc. xviij. Añ orōnem p̄para aiam tuaz ⁊ noli ee quasi hō q̄ temptat dēum. Ubi dicit glo. q̄ deum temptat qui orat q̄ docuit. s. dimitti sibi debita: sed nō facit q̄ iussit q̄ non dimittit ipe ḋbita suis offensoribus. Qui n. se ad deuotionē non disponit cū orare vult nō facit quod in se ē vt exaudiat a deo: vñ quasi iterptatiue temptat q̄si velit ꝓbare si ē ita bonus q̄ etiam si nō querit exaudiri faciendo q̄ in se est tñ velit deus eū exaudire ⁊ dare gratiā illam. Et licet hoc iterpretatiua temptatio videatur ex p̄sūptione ꝓcedē ⁊ indiscretōe: tñ fm. b. Tho. vbi supra hoc ipm ad irreuerētiam ptinet dei ut hō p̄sūptuose ⁊ sine debita diligentia se hēat in his q̄ ptinent ad deū: hoc tñ cōiter non ē mortale. Tēptat dei patientiam ⁊ bonitatem qui permanēs in peccatis sperans sibi dari a deo ante terminuz vite spm̄ cōpūctionis quasi velit ꝓbare dei patiētiam si cū ad pniam expectabit: ꝺ quez loquitur apls ad Ro. xx. An ignoras q̄ benignitas dei ad pniam te adducit: tu āt fm duritiam tuam ⁊ impenitēs cor tuum thesaurizas tibi iram. i. cumlas tibi punitionem dei. Exēplum de quodam iuue-

¶ de morte mūdi. ⁊ nobile.

ni leui ⁊ lasciuo q̄ cum eēt deditus vitijs orabat deum oī mane ante omnia ut nō pmitteret eum mori sine auisamento. i. q̄ ꝑ sibi notificaretur q̄ moreretur. Quadam igitur vice cū sic oraret apparuit ei angelus dicens se a dño exauditū q̄ ñ moreretur. s. sine auisamēto. Ex q̄ re factus magis securus voluptatibus mūdi insistebat: ꝑ aliquantulum tp̄is vno mane surgens ō lecto sensit dolorem capitis: ⁊ cum socij euz vocarent ad vana excūsauit se nō posse exire: sequenti die arripuit eū febris licet lēta: amici ⁊ consanguinei incipiūt eū admonere de confessione scientes vitaz eius lubricam. Ipe autem trufabatur. Nunquid ego moriturus sum dicens q̄ vultis me confiteri? succrescē febris ⁊ illi magis hortātur ad pniam vt citius sanitatem recipiat. Respondit ille Bene credo ꝓp̄ scelera mea hoc accidisse: sed ꝙuenientius ē q̄ ego vadam ad ecclesiā ad ꝓfitēdum q̄ q̄ dem laborē confessori ad veniendum sanatus oīno ibo ad cōfitendum ad eccliam. Cunq̄z ingraluisset infirmitas et multum grauaret ⁊ ipsum sui sollicitarent Non habeo inquit caput ad hoc p̄ dolore ⁊ grauamine: nescirem inquit dicē: sed alleuiatus a febre volo facere quod suadetis. Demū apparuit ei angelus dicens. Agnoscis me. Qui respondit nō Ego sum ait angelus q̄ tibi annūciaui ex parte dī q̄ non moreris sine auisamento: iā tp̄s ē vt trāseas de hoc mundo. Cui ille quō ē hoc? nunquid deus deceptor est q̄ ꝓmisit auisamentum ⁊ nō dīt? Cui angelus: immo ꝓmissum seruauit. Nam non solum auisamentum vnū dedit sed multa: primum fuit dolor capitis: scōm febris: tertium sollicitatio amicoꝝ: quartum augmētum infirmitatis sed noluisti audire temptando deum. Et iō oportet te exire. Et subito moriens ad inferna descendit. ⁊c.

Capitulum. XI. de Scisinate: ⁊ ibi tractatur ō duobus gerentibus se p̄o summo pontifice quid agendum sit ꝑ serenitate conscientie.

Cisma ex super

bia ⁊ ambitione cōiter deriuatur ⁊ charitati ecclesiastice vnitatis ꝺriatur. Et sic pōt diffiniri vel describi. Scisma est vitium quo quis sub sūmo pōtifice esse recusat: ⁊ membris ecclesie ei subiecti cōmunicare recusat. Pro cuius declaratione dic. b. Tho. secūda secūde. q. xxxi. articulo. i. q̄ nomen scismatis scōm Isidorum in li. ethimologiaruz a scissura animorum vocata ē. Scissio autez vnitati opponitur. Unde peccatum scismatis dicit q̄ directe ⁊ per se opponitur vnitati. Sicut. n. i rebꝰ nālibus id quod ē ꝑ accidens non constituit spēz sic nec in rebus moralibus in quibus illud quod

¶ de scisma q̄ est. ē mdend.

ē intentum illud ē per se: quod autē sequitur p̄ter intentionem ē quasi per accidens. Unde peccatus scismatis ꝓprie ē speciale peccatum eo q̄ intēdit se ab vnitate separare quam charitas facit: charitas autem non solum alteram ꝑsona alteri vnit spirituali dilectionis vinculo sed etiam totā eccle siam in vnitate spiritus. Et iō ꝓprie scismatici dicuntur qui ꝓpria sponte ⁊ intentione se ab vnitate ecclesie separant que est vnitas p̄ncipalis. nā vnitas particularis aliquorum ad inuicem ordiatur ad vnitatem ecclesie: sicut compositio singulorum membrorum in corp̄e naturali ordinat ad totius corporis vnitatem. Ecclesie autem vnitas in duobus attenditur scilicet in connexione membrorum adinuicem seu cōmunicatione: ⁊ iterum in ordine oīum membrorum ad vnum caput ſm illud Col. ij. Inflatus sensu carnis sue ⁊ non tenēs caput: ex quo totum corpus per nexus ⁊ connexiones subministratum ⁊ cōstructum crescit in augmentum dei. Hoc āt caput est ipe xp̄us cuius vicem in ecclesia gerit summus pontifex. Et ideo scismatici sunt qui vt victum est subesse renuunt sūmo pontifici ⁊ membris: ecclesie ei subiectis communicare recusant. Hinc ⁊ Pelagius papa ait. Scisma si quidem ip̄m quod grecum nomen est scissuram sonat sed in vnitate scissura eē non p̄t. Non ergo vnitati communicant qui scismaticis cōmunicant: partes ipsi sibi fecerunt: ⁊ ab eo qō vnum est ut apostoli Jude iam verbis loquar semetipsos segregantes spiritum non habent. xxiiij q. i. Scisma. Et quanuis heresis etiam dubidat hominem ab vnitate fidei catholice: tamen scisma est spēale vitium distinctum ab ip̄a. Nam hēsis opponitur directe ⁊ per se fidei: ⁊ scisma opponitur per se ecclīastice vnitatis charitati. Et ideo sicut fides ⁊ charitas sunt diuerse virtutes q̄uis q̄ cunq; caret fide caret ⁊ charitate: nō tn̄ econuēso. Ita heresis ⁊ scisma sunt diuersa vitia: q̄uis hēticus sit etiam scismaticus. sed nō econuerso. Et h̄ ē quod ait Hiero. super epistolam ad Gal. Inter scisma ⁊ heresim hoc arbitror interesse q̄ heresis peruersum dogma habet: scisma autē ab ecclesia separat. xxiiij. q. iij. Inter. Et tamē sicut amissio charitatis est via amittendi fidem: ita scisma ē via ad heresim. Unde differunt sicut dispositio ⁊ habitus vel sicut genus ⁊ species.

Est autē scisma ✠ §. I.

peccatum absq; dubio mortale quia contrariat charitati ecclesiastice vnitatis. Si enim peccatus quod committitur contra charitatem alicuius p sone particularis est mortale: vt odium particulare contra proximus multo magis quod perpetratur contra charitatem totius ecclesiastice congregationis vt scisma. Bonum enim q̄to communius tanto diuinius secundum philosophus: ⁊ per consequens melius ⁊ malum ei oppositum deterius: Patet etiam grauitas maxima huius peccati ex dictis sanctorum. Dicit enim Aug. Neq; scismatici aliquid sibi ex iusticie mercede promittāt quia vbi charitas non est non potest esse iusticia. Dilectio enim proximi malum non operatur. xxiij. q. i. Ubi. Item Beda super Math. Quicūq; ab vnitate fidei vel societate Petri apostoli quōlibet semetipsos segregauerint: nec tales a vinculī peccatorum absolui: nec ianuas regni celestis possunt ingredi. q. ea. Segregatur quis autem ab vnitate Petri per scisma per quod quis non subditur summo pontifici qui locum tenet Petri. Item Cyprianus dicit. Cuncti scismatici quia foris sunt idest extra ecclesiam spiritum sanctum n̄ habent. q. ea. Dicimus. Hoc idem ostenditur ex graui punitione eorum diuina ⁊ humana. Et de diuina loquitur Cyprianus. vij. q. i. dicens. Dēiq; q̄ sit inseparabile vnitatis sacramentum ⁊ q̄ sine spe sint: ⁊ perditionem sibi maximas de indignatione dei acquirant qui scisma faciunt: declarat diuina scriptura in libris Regum. iij. c. xij. vbi a tribu Juda et Beniamin decem tribus scisse sūt ⁊ relicto rege suo alterum sibi foris cōstituerunt. Et indignatus est inquit dominus omni semini israel et demoliuit eos ⁊ dedit in direptionem donec abīceret eos a facie sua quia dissipatus ē israel a domo Dauid. iiij. Regum. xvij. Et tanta indignatio domini extitit contra eos qui scisma fecerunt ut etiam cum homo dei ad Jheroboam missus eēt qui ei peccata sua exprobraret atq; vltionem futuram prediceret panez apud illos edere ⁊ aquam bibere vetaretur: quod cum non custodisset ⁊ contra domini preceptum pransus fuisset: statim diuina censura percussus est vt inde regrediens impetu ac morsu leonis in itinere necaretur. iij. Reg. xiij. Sed adhuc in euāgelio suo dominus maiorem sue intelligentie lucem manifestat q̄ idem qui tunc se a tribu Juda ⁊ Beniamin sciderant ⁊ Hierosolimis relictis secesserant Sammariam ut inter pseudo prophetas et gentiles computarentur. Nam cum primum discipulos in ministerium salutis mitteret: mandauit et dixit. In viam gentium ne ieritis ⁊ in ciuitatem Samaritanorum ne intraueritis ⁊ ad Judeos p̄ius mittens gētiles adhuc preteriri iubet. Addendo enim gentibus ciuitatem Samaritanorum vbi erant scismatici qui obebant omitti ostendit in hoc scismaticos gentibus idest paganis coequari. Et post pauca inducit exemplum Datan et Abiron ⁊ Chore qui fecerunt scisma in illo populo hebreorum cum esset in deserto contra Moisen et Aaron querentes sibi vsurpare ducatum populi pro Moise et summum sacerdotium per Aaron qui terribiliter a deo puniti sūt

P scisma ē p̄tīm mor. le

Nam vt dicitur in ꝑs.cv. Aperta ē terra ⁊ deglutiuit Datan: ⁊ operuit sup ꝯgregatōnem Abiron iuxta vocē dñi Numeri.xvi. Et exarsit ignis in synagoga eox: ⁊ flāma ꝯbussit.s. Chore cū sacerdotib' ꝯplicib' suis. vt hētur Nūeri.xvi.h Cypriān'. Uerū q̄uis scisma sit graue pctm̄ ⁊ grauius pctō idolatrie punitū: qz adorātes vitulum aureū gladio occisi sūt: vt hētur Exo xxxiij. scisma faciētes s. Datan ⁊ Abiron: a terra absorpti sūt: ñ sequit q̄ scisma sit grauius infidelitate: sz cōiter ⁊ ex genē suo infidelitas grauius ē. Rō huius ē scōz beatū Tho. scōa sēde.q.xxxix.ar.ij. qz cū q̄ritur in cōi de duob' pctis qō sit grauius itelligēda ē questio de grauitate q̄ attēdit scōm gen' pcti: gen' āt pcti seu spēs attenditur ex obiecto ⁊ iō illud pctm̄ qō maiori bono ꝓriat illud ex genē suo ē grauius: sic pctm̄ in deum ē grauius q̄ ꝓmissiū i ꝓximū. Manifestū ē āt q infidelitas ē pctm̄ ꝓtra ipm deū secundū q i se ē veritas ꝑma cui ūit fides. Scisma ē ꝓtra ecclīasticā vnitatē q̄ ē quoddā bonū ptici patum ⁊ minus q̄ sit ipe de': ⁊ iō infidelitas ex genere suo ē grauius scismate. Sed si cōsideret grauitas pcti ex circūstātijs: sic posset ꝓtingē q aliqs scismatic' grauius peccaret q̄ aliqs infidelis. Et h̄ vel ꝓpter maiorē ꝓtēptum: vel ꝓpter maius periculū qō inducit: vel ꝓpt aliquid huiusmōi. Nec obstat p̄dictis si dicat q charitas cui opponitur scisma ē maior fide cui opponit infidelitas ⁊ qō opponitur maiori bono maius malū est scōm ph̄m in viij. ethicoꝝ. Nā vt dic̄ Tho. vbi supra charitas hz duo obiecta. Unum ꝑncipale. s. bonitatē diuinam. Aliud secūdariū. s. bonum ꝓximi. Scisma āt ⁊ alia pcta que sūt ꝓtra ꝓximum opponūt charitati q̄tum ad secūdariū bonū qō ē minus bonum q̄ ipe deus: ⁊ iō ista pcta q̄ sūt ꝓtra ꝓximuz sūt minora q̄ infidelitas. Sz odium ꝺ deum vtiqz grauius ē infidelitate. Int̄ pcta tñ ꝺ ꝓximū scisma ē maximū qz ꝓtra spūale bonū multitudinis. Itē nō obstat si dicat qz Hiero. dicit. Quod grauī' ē punitū sceleratius eē ꝓmissum. xxiij. q. i. Non afferam'. Sz scisma ē grauius punitū idolatria: vt dictū ē. Nam ut dicit Tho. vbi supra dictum Hiero. verū ē cōiter de pena in hoc mundo. Aliquādo tū ex aliqua cā secus ē. Et rō ē qz cum pene sint quedā medicine ad arcēdū hoīes a pctis: iō aliqñ vbi ē maior ꝑnitas ad pctm̄ aliqō seueri or dz pena adhiberi: sicut ēt ab ecclīa maior ꝑnia iniungitur vxoricide q̄ matricide: ex eo q ꝑniores sūt hoīes ad occidēdum vxorem q̄ matrem. Et sic ad ꝓpositum ille populus erat ꝓnus ad scismata ⁊ rebelliōes: vt dicitur. i. Esdre. iij. ⁊ iō magis: illud punitum. Et etiaz non erat ita notū populo q semp Moises deberet eē ꝑnceps illius populi sicut q deberet semper adorare vnum deum quod habebant per legem: ⁊ iō oportuit rebellantes illius principatui pena incōsueta et hō ribili puniri. Itē q Cypr̄ianus dixit scismaticos gētilib' coeq̄ri: hoc ñ ē simplicit vex sed scōm q̄d q̄tum. s. ad sepatōem in genē ab ecclesia.

p infidelitas grauis ꝑ̄ est q̄ scisma

p pcti gen' attendit ex obiecto.

ꝓtās spūal' dr est

Scismatici ī pe . §. II.

nam priuantur ab ecclesia potestate ordinis seu consecratōnis: quo. s. ad licitum vsum ptāte iurisdictionis simpliciter: ⁊ ptāte administrationis in temporal.ibus. Pro maiori horum declaratione dicit. b. Tho. scōa scōe. q. xxxix. ar. iij. q̄ duplex ē potestas spiritualis. Una quidez sacrāmtalis q̄ ꝓfertur ꝑ aliquam consecrationē que dicit ptās ordis seu ꝓsecratōis: ⁊ hec īdebilis ē: ⁊ auferri nō potest: sicut nec ipse caracter ab anima. Omnes enim ꝓsecratōnes sunt imobiles manēte re q̄ cōsecratur: sicut pz ēt in rebus inanimatis. Nam altare semel consecratum non consecratur iterum nisi fuerit dissipatum. Et ideo talis ptās remanet scōm essentiam suā in hoīe q̄ eam adeptus est siue labatur ī hēsim siue in scisma vel aliud malū quod pz ex hoc qz talis rediens ad ecclesiam non iterum consecratur. Sed quia potestas inferior ñ debet mitti in actum nisi scōm q̄ mouetur a superiori potestate: sicut ēt pz in nālibus. Inde est q̄ tales vsum ptātis amittunt. s. hētici ⁊ scismatici. s. q̄ non liceat eis illa sua potestate vti: si tamen vsi fuerint eorum potestas effectum habet ī sacramētalibus: qz in his hō non opatur nisi vt instrumētum dei: vnd effectus sacramētales non excludūt ꝓpter quācūq̄ culpam conferentis sacramētuz.

Secūda potestas. §. III.

ē iurisditionis que ex simplici hoīs iūctione confertur: ⁊ talis potestas nō inuiolabiliter adheret vnde in scismaticis et hereticis non remanet sed ecclesia aufert ab eis: vñ nec excōmunicare nec absoluere nec indulgentias dare possunt aut aliquid huiusmodi. Quod si fecerint nihil est actū Cum ergo dicūtur tales non habere potestatem spūalem: intelligendum ē de potestate secunda: vl si intelligatur de ꝑma. s. consecratōnis: referendū est hoc non ad essentiam potestatis sed quo ad legitimum vsum eius. Et sic intelligendum est illō qō ait Cypr̄ianus de Nouatiano scismatico. vij. q. i. Nouatianus. s. qui nec vnitatem spiritus nec cōiunctionem pacis obseruat: ⁊ se ab ecclesie vinculo atqz a sacerdotuz collegio seperat: neqz episcopi potestatem potest habere nec honorem: qui episcopatus nec vnitatem voluit habere nec pacē hec ille. Idem Dicimus omnes omnino hereticos ⁊ scismaticos nihil habere potestatis: ac iuxta xxiij. q. i. Dicimus. Sunt ergo vera sacramenta que conferunt: vel conficiunt scismatici si seruent formam ecclesie. Nec obstat quod dicit Pelagius papa. xxiij. q. i. Scisma. videlicet Scismatici quia in vnitate vnum non sunt: vt

qz in ptē eē voluerūt: vt qz ſpz nō hñt corpis xpi ſacrificium habere nō pñt: z in fine. Noli g̃ iquit idem quaſi nulla ſciſmaticorū atq; eccl'ie differentia ſit velle indifferēt vtrozūq; ſacrificijs ſociari. Non ē xpi corpus qō ſciſmaticus ꝓficit ſi veritate duce dirigimur: h ille. Dicit. n. ibi glo. Jo. et bñ q intelligit hoc vl cū ſciſmaticus nō ſeruat fōmam eccl'ie vel ſi ſeruat dicit corpus xpi non eſſe ꝓfectum ab eis: qz nō confert eis effectū ſpūale ip ſius ſacramēti. Unde z Gratian' p' lōgam diſputationē huius mā. ſ. vtrū ſacrāmta hereticorum z ſciſmaticorū ſint vera ſacrāmta quā ponit. i. q. i. §. ex his verbis. Aug. poſt. c. Qō quidē in fi. ſic dicit. Sciēdū q ſacrāmta hereticorū dicunt irrita vel damnāda falſa z inania. ſ. in diuerſis capitulis ibi poſitis nō q̃tum ad ſe cū ſint ſcā z vera ēt ab heretico celebrata: ſz cum illicite dātib' perfidi ſint ad iudiciū: illicite accipientibus ab eis ñ ꝓferunt ſpm ſanctū. Irrita z nō vera dicunt: ꝺa qō ꝓmittunt z ꝓferre credunt nō tribuunt h ibi. Idē de ſciſmaticis. Jō āt recipiētes ſacramēta ſcienter ab hereticis z ſciſmaticis ꝓprie z ſtricte dictis non recipiunt effectum gratie vſi caracterem quo ad impmētia ipm ſm Tho. qz ficti accedūt cum in hoc faciāt ꝓtra ꝓceptuz eccl'ie hoc ꝓhibētis excepto baptiſmo in caſu neceſſitatis.

Scismatici etiam. §. IIII.

ꝓuātur poteſtate adminiſtrationis tpalium z in dignitatibus ꝓſtituti: imo ēt z poſſeſſionibus ſuis: vnde Aug. Relegātur leges vbi manifeſte ꝓcepūt impatores eos q̃ ꝓter catholice eccl'ie coiōnē vſurpant ſibi nomē xpianū nec volunt in pace colere pad: auctorē: nihil noie eccl'ie audeant poſſidere. di. viij. Quo iure. Unde z. xxiij. q. vj. p to. dicit: q hereticiſūt ſuis z eccl'ie rebus expoliandi. z q̃ poſſidēt hereticis ablata nō dicūtur aliena poſſidere: qō videt intelligendū cum fit auctoritate z licentia pape vel oñi valētis dare hanc lniam. Et idem iudicij dicitur de veris ſciſmaticis. xxiij. q. i. Qui contra: z. xxiij. q. v. De liguribus. De alie nationib' factis a ſciſmaticis. ſ. de bonis eccl'ie q nulle ſunt z nullius vigoris: hētur extra ō ſciſma. c. i. cum glo. Item cū ordinatis ſciēter a ſciſmatico ſolus papa diſpenſat ſz cum ignoranter ordinatis diſcretus ꝑlatus pōt diſpēſare: extra de eo qui abhere. ordi. c. i. Sz quo ad ꝑlaturā ꝑcipue epatus ſolus papa diſpeſat: extra de elec. c. qz diligentia: ſcōm Hoſti. Et cuz reuertūtur ad eccl'iam recipiendi ſūt ſcōm Ray. cum manus ipoſitione z ſatiſfactione: vt ſpm ſanctū accipiāt quē extra eccl'iaz non hēbant. xxiij. q. i. Dicimus. Nec creditur eis ſi dicūt ſecum diſpenſatum niſi oñdant diſpēſatōnem extra de ſciſma. c. ij.

Scismatici insuper. §. V

z per iudiciū eccl'iaſticū excōicāt: z p ptātes ſecl'ares diuerſis mōis cohercētur. Rō huius ē ſecūdū b. Tho. ſcōa ſcōe. q. xxxix. arti. iiij. qz vt dicitur Sap. xi. Per que peccat q̃s: p hoc z tōq̃tur. Sciſmaticus vt dictū ē in duobus peccat. Jn vno q̃dem q̃ ſepat ſe a cōmunione mēbrorū eccl'ie. Et q̃tum ad hoc ꝓueniens pena ſciſmaticorū ē vt excōicētur. Unū z numeri. xvj. dicit in figurā huius Recedite a tabernaculis ipiorū hoīuz q̃. ſ. ſciſma fecerūt Datan z Abiron: z nolite tāgere ea q̃ ad eos ptinēt ne inuoluamini in pctis eorū. Et. xxiij. q. i. Dicimus. Jn alio vero q̃ ſubdi recuſant capiti eccleſie. Et iō q̃ coherci nolunt p ſpūalē ptātem eccl'ie. iuſtum ē vt tpali poteſtate cohercean tur. Unde. xxiij. q. v. dicitur q diuine z humane leges ſtatuerunt ut ab eccl'ie vnitate diuiſi z eius pacē pturbātes a ſecl'arib' ptātib' cōpmāt. Nec ē inconueniēs q duplici pēa puniāt. ſ. ſpirituali per excōicationē z temporali per cohertiones i reb' vel pſonis ſecūdum. b. Tho. vbi ſupra. Cum enim pene huiuſmōi vite ſint medicine: qñ vna nō ſufficit ad cohercendum hominē a malo ſupaddit merito alia. Sicut z medici circa infirmitates cōporales. Ita z eccleſia: cum aliqui per excommunicationem non ſufficienter repimuntur: adhibet cohertionem brachij ſecularis: Sed ſi vna ſufficeret non apponeretur altera: vnde Pelagius papa. Quiſquis ergo ab apoſtolid eſt diuiſus ſedibus: ſciſmaticum eſſe non dubium eſt z contra vniuerſalem eccleſiam altare erigere conatur. De talibus inſertus Calcedonenſi concilio canon ſic dicit. Qui a communione ſeipſum ſuſpendit et collectam facit z altare conſtituit z noluit vocāti epiſcopo conſentire neq; obedire z primo z ſecundo vocanti hunc omnino damnari nec vnq̃ vel orationem mereri nec recipere cum poſſe honorem. Si enim permanſerit turbas faciens et ſeditiones eccleſie: per extraneaz poteſtatem tanq̃ ſeditioſum comprimi ſcilicet ſtatuimus. xxiij. q. v. Non vos. Et in. c. ſequē. quod incipit. De liguribus: ſic idem ait. Regule patrum hoc ſpecialiter conſtituerunt ut ſi qua eccleſiaſtici officij perſōa cui ſubiectus eſt reſtiterit vel ſeorſum collegerit: aut aliud altare erexerit ſeu ſciſma fecerit iſte ex communicetur atq; damnetur. Qz ſi forte z hoc contempſerit z permanſerit diuiſiones z ſciſmata faciendo p publicas poteſtates opprimatur: et paulo poſt. Mille alia exempla z conſtitutiones ſunt quibus euidēter agnoſcatur vt facientes ſciſſuras in in eccleſia ſancta non ſolum ex illis: ſz etiam z ꝓſcriptione rerum z dura cuſtodia per publicas ptātes debeant coherceri. Et qz ſolent huiuſmodi cū p violētiam cohercentur conqueri de iniuſticia: qz cogi nō debēt nec etiam ad bonum. Reſpondet ad h Augu. dicens. Scismatici dicunt. Cui vim xps intulit quem coegit. Ecce

r ſciſmata in duob⁹ peccāt

hñt aplm Paulũ. Agnoscãt i eũ ꝓus cogentẽ xp̃z postea vocẽtem ꝓus ferientẽ: postea ꝓsolãtẽ. Mirum ẽ quõ ille q̃ pẽa corꝑis ad euãgeliũ coactus i trauit plus his oĩbus laborauit q̃ solo verbo vocati sũt. xxiij. q. vi. Et ad hoc facit qõ hẽtur Math. xxij. ℣ Luc. xiij. Exi in vias ℣ sepes ℣ ꝓpelle i traꝛe. ſ. in domũ ecclie. Itẽ Aug. Qñ vult dẽ conꝯitare ptãtes aduersus scismaticos: aduersus dissipatores ecclie: baptizati nõ mirẽt qꝛ deus cõcitat: vt a Sarra verberet Agar. Cognoscat se agar ponat ceruicẽ q̃ cũ humiliata discederet a dña sua ℣ ꝓquesta eẽt angelo de domina sua. Rñdit Reuertere ad dñam tuaz. Ad hoc enim affligitur vt reuertatur. xxiij. q. iij. Qñ.

f scismatici qui di ꝑ.

Sed quid cũ .§. VI.

duo vel plures i ecclia sunt gerẽtes se ꝓ papa ℣ q̃libet eoꝝ habet suã sequelã: qs eoꝝz dicetur scismatic' cũ suis seq̃cibus? Rñdeo. Aut ꝓstat ℣ cõiter tenet q̃ q̃libet eoꝝ ĩtrusus ẽ. i. nõ canõice electus. Aut constat vnũ eoꝝ canonice ℣ rite electũ videlicet a duabus ptib' cardinaliũ ℣ sine violentia: ℣ alius postea supinduct'. Aut dubitat qs illoꝝ sit canonice ℣ rite elect' vn' vel alt. Et in pꝛimo cãu nullus eoꝝ: sz q̃libet eoꝝ scismaticus cũ his q̃ sciẽter sequũt ipm ℣ excõicati ipo facto extra de elec. c. licz. Et de h̃ loq̃tur. c. lxxix. dist. Si duo: vbi dicit. Si duo forte ꝯ fas temeritate ꝓcertantiũ fuerint ordinati. ſ. in sũmos põtifices: nullum eoꝝ futurũ sacerdotẽ. i. sũmũ põtificẽ pmittimus: sz illũ solũ in sede apostolica pmãsurũ cẽsemus quẽ ex nũero clericoꝝ noua ordinatione diuinũ iudiciuz ℣ vniuersitat': cler' elegerit: h̃ ibi Nec obstat qõ h̃ statuit Honor' ℣ Aug. Et ad ipatorẽ ñ spectat statuere aliq̃d ò electõib' ecclie: sicut nec ò rebus alijs ecclĩastic': ut dicit. lxxxxvi. di. Bñ. Hoc. n. facit rognatu ecclie ℣ ecclia approbauit: ℣ sic põt ℣ valet ac si ecclia fecisset rõne approbationis. Qñ ergo ꝓstat nullũ eoꝝ canonice electũ: ut qꝛ ñ a cardialib' sz ab alijs. In quo casu loq̃tur. c. Si qs ex epis di. lxxix. ℣ c. Si quis pecunia. Uel si a cardialib' nõ tñ a duab' ptib': vt i ocre. ò elec. Licz q̃ tali adheret vere scismaticus ẽ Et p ꝓcilĩũ ꝓuidẽdum eẽt: cũ cardiales hĩ'. causa eẽnt. Al' ipsi cardiales aliũ canonice eligent: ℣ ille verus apostolicus erit. Et nõ q̃ ex h̃ q̃ electio pape simoniace facta eẽt a cardinalibus oĩmõ aliaz rite: cassari nõ põt nec tolli q̃n sit ver' papa. Et similiter q̃tũcunq̃ criminosus ℣ irregl'aris eẽt electus ut dicit glo. sup. c. Si qs pecunia. Et plenius glo. in. c. i. Jn. q̃. casu. ſ. cũ ꝓstat vnũ canonice electum ℣ postea alius se ĩtrudit sicut Lornelius papa q̃ Fabiano successit: ℣ post eũ canonice creatũ Nouatiatian' q̃dã papã se fecit: tũc pmus ẽ apli cus verus: ℣ alius apostatic' antipapa ℣ antixp̃us scismaticus vere cũ sequacibus eius. Uñ ℣ Grati anus post dictuz. c. Si duo. di. lxxix. in. §. se. dicit q̃ h̃. c. de eo nõ itelligẽdũ est q̃ vno ꝑ apostasiam ordinato a cardinalibus ℣ religiosis cleris apostolice sedis intronizatur: etiam si ille apostaticus ita cathedram Petri violenter tenuerit ut canonica electio intra vrbem fieri non valet hec ibi. Et ad hoc optime facit quod dicit Cyprianus. vij. q. i. Factus est Lornelius episcopus de dei ℣ xpi eius iudicio ℣ clericoꝝ pene omnium testimonio: de plebis que tunc affuit suffragio de sacerdotuz antiquoꝝ ℣ bonoꝝ virorum consensu: cum nemo ante se factus esset: cum Fabiani locus. i. cũ locus Petri ℣ gradus cathedre sacerdotalis vacaret: quo occupato ℣ de dei voluntate atq̃ omniũ bonoꝝ virorum consensu firmato quisquis iã episcopus fieri voluerit: foris fiat necesse ẽ: nec habet ecclesiasticam ordinationem qui ecclesie nõ tenet vnitatem: quisquis ille fuerit licet de se multũ iactans ℣ plurimuz sibi vendicans ꝓphanus ẽ: alienus est: foris est: ℣ cum post pꝛimum esse non possit quisquis post vnum qui solus debet esse factus est iam non secundus ille: sed nullus est: hec ibi. Et in se. c. Idem dicit Nouatianus episcopus non est qui Lornelio episcopo in ecclesia a. xvij. episcopis facto adulter atq̃ extraneus episcopus fieri a desertoꝝibus ꝑ ambitum nititur. Et ꝓtra tales sic intrusos ĩpꝛecantur multe maledictiones. di. xxiij. In nomine domini. Sic sub Eugeneo tertio factum est scisma tempoꝛe beati Bernardi. Nam ipso Eugenio rite electo alius intrusus est: sed meritis ℣ laboꝝibus ipsius Bernardi ablatum est illud scisma: ℣ remanente Eugenio i sede apostaticus ille ad nihilum redactus est. Deinde sub Joanne. xxij. factum est aliud scisma: Nam cum ipse Joannes per extrauagantem suã declarasset fore hereticos qui christũ assererent pertinaciter nil possedisse in communi etiaz mobile: cum sit contra euangelium exꝑesse ut patet Joannes. xij. q. i. Habebat dominus. Quidem nuncupati fraticelli de opinione fecerunt scisma asserentes papam Joannem hereticum cum successoꝝibus ℣ sequacibus eius ℣ fecerunt alium papam Pisis: ℣ adhuc perseuerat illa heresis in quibusdam. Greci etiam circa annũ domini. lxxxx. scisma facientes in heresim etiam inciderunt de spiritu sancto reꝓbatam: extra de sum. tri. ℣ fi. ca. c. i. li. vj. Sed reducti ad vnitatem ecclesie ℣ ueritatem fidei sub Eugenio. iij. qui nunc Petri sedem tenet. In tertio vero casu scilicet cum dubium est quis illoꝝ duoꝝ sit canonice electus puta quia electio pmi dicitur facta per metũ q̃ cadit in ꝓstãtem virum: q̃uis in duabus ptib' cardinalium: postmodum ab eisdem fit electio alterius sine violentia ℣ metu quocunq̃: sicut accidit casus circa annos dñi. M. cclxxx. Nã mortuo Gregorio. xi. cardinales debentes pꝛocedere

Capitulus Undecimus.

ad electionē ſucceſſoꝛiis fuerūt vt dicitur a roma nis ꝓminati q occiderēt ſi nō eligerēt italicum ali quē. Elegerūt ergo archiepm Bareñ. q tunc erat rome exꝑimētes ei q eū eligebant ad vitādū peri culum ſeu fingebāt eligere: ſꝫ poſtea data opoꝛtu nitate aliū libere ꝛ nō coacte intēdebāt eligē. Ele cto igit illo qui Urbanus ſextus dict' ē. Ille vt fer tur dixit q ſi volebāt eū eligere volūtarie eligerēt qꝛ intendebat papa eē: publicato igit illo Urbāo ꝑ papa ꝛ a cardinalib' ipſis adoꝛato ꝛ ꝓſecrato ō ꝓſenſu eoꝛum ac ꝑncipibus xp̄ianitatis hoc ꝑ eos ſignificato q canonice eēt elect'. Inde ad aliquos menſes: ipſi cardinales receſſerūt ab eo ꝛ fugien tes ad ciuitatē Fūdenſem q ē i ꝑncipio regni ibi e legerūt aliū q dictus ē Clemēs ſextus q tranſtulit curiam ſuā in Auinionē. Illūq venerata ē ꝑ pa pa tota Frātia ꝛ Hiſpania ꝛ Lathalonia. Alteri vero. ſ. Urbano adheſit obediēs Italia Alema nia ꝛ Ungaria: ꝓſeuerauitq hoc peſſimū ſciſma vltra. xxx. annos. Cū igitur hic eēt dubium et ignoꝛātia facti: qꝛ exceptis cardinalib' ꝺ paucis a liis tūc ꝑntibus ceteri ſcire nō poterant ſi talia ſic ꝓceſſerunt uel aliť cū diuerſi diuerſimode geſta ferrēt. Et ꝑtim ēt ignoꝛātia iuris qꝛ dubiū verſa batur apud pitiſſimos vtrū fuerit talis metus q cadere poſſet in ꝓſtātem virū nec ne. vel etiam qꝛ ꝑ' electionem hūerūt tēpus liberū ad recedendū ꝛ nō fecerunt q citius. Sed ecōtrario ꝑ ſigna ex ꝓſſa oñderunt volūtarie ꝛ libere factam electōez Ignoꝛātia āt facti cum ꝓbabilis ē quēlibet excu ſat: ſicut excuſat Jacob cognoſcēs Lyam nō vxo rem ſuam ꝑ Rachele vxoꝛe ſua: qō ēt exꝓreſſe dī i. q. üj. §. notādum. Et pleniꝰ i glo. ibi q ēt ōclaꝛat quō dicatur ignoꝛātia ꝓbabilis q excuſat ſiue ſit de facto ꝓꝓio ſiue alieno. Ignoꝛātia iuris ciui lis ſeu canonici ad qō ſpectat huius māe diſcuſſio vt ibi dicit glo. ⁊ ſi nō excuſat cū ē tale ius qō q ō facili per ſe ſcire pōt vel ꝑ alios dum tm habeat copiā pitoꝛū: vt. ff. de iurī. ⁊ fac. igno. ⁊ di. xxxviij Si in laicis. Excuſat tm ſi ē tale ius qō quis nec ꝑ ſe nec ꝑ alios ſcire pōt: cuꝫ pitiſſimos fallat: ⁊ di uerſi ꝓria ſentiāt: ar. di. xxxvij. §. vlt. cum glo. Jō in illo ſciſmate illi fuerūt vere ⁊ ꝓꝓie ſciſmatici q ꝓītes ſcientes factum ꝓtra iura ſciēter: vel ꝓtra ꝓſciam fecerūt ſciſma tale paſſionib' ducti: amo ris vel odij: cupiditatis: ⁊ ambitōnis. Alij vero q vni vel alteri Urbano. ſ. vl' Clemēti obediētes ad berebant moti ad huiuſmōi tenendū nō tꝑalita te ſꝫ ex ſcia ex auditis ꝓſilijs pitoꝛum nō erant ve re ⁊ ꝓꝓie ſciſmatici ēt ſi ei q nō erat verus adhe ſiſſēt qꝛ ꝓter itētionem eoꝛū erat erroꝛ ⁊ diuiſio e oꝛum. Quāuis. n. ignoꝛātia iuriſ dīni vel nālis ne minem excuſet: vt dicit Gratian' in. d. §. Notādū Ibi non erat talis ignoꝛātia qꝛ ⁊ſi credere in vnū caput ſicut in vnam catholicā eccl'iam ſit de arti culis fidei q ſpectat ad ius diuinū: tm credere hūc eē illū vnū caput vel aliū cum duo ſūt gerētes ſe ꝓo papa non eſt articulus fidei: ſed quia ſcōm iu ra eccleſie eſt electus quod ſcire pertinet ad fac tum ⁊ ius canonicum: q uis ergo vna pars excōi caret alteram cum ſequacibus ⁊ ſciſmaticam nū cuparet qui ſimpliciter inherebant excuſari vide bantur a vitio ſciſmatis. Durante illo ſciſmate poſt Urbanum ſucceſſit ex illa parte Bonifaciuſ nonus. Bonifacio ſucceſſit Innocentius ſextus. Innocentio Gregoꝛius: xij. Ex alia parte Clemen ti ſucceſſit Benedictus. xij. Sub his autem ſcile cet Gregoꝛio xij. ex vna pāte ⁊ Benedicto ex alia factum eſt aliud ſciſma circa annos domini. M. cccc. Naꝫ recedentibus cardinalibus ab vtroq papa ⁊ conuenientibus Piſis ibiq conciliuꝫ vni uerſale celebꝛantibus depoſitis illis duobus ſcili cet Gregoꝛio ⁊ Benedicto per concilium vel con ciliabolum ſub ea videlicet rōe depoſitis quia di cebantur ſcandalizare facto ſuo publico totaꝫ ec cleſiam cum non vellent conuenire ſimul in aliq vno loco vt ꝓmiſerāt ⁊ iurauerant ad danduꝫ efficaciter vnionem eccleſie. Demum creatus eſt Piſis Alexander qui dicebatur ꝓius Petrus de candia cardinalis oꝛdinis minoꝛum: cui ſucceſſit Joan. xxiij. Bononie electus. Et cuꝫ pene omnes reges ⁊ ꝓncipes xp̄ianitatis dimiſſis Gregoꝛio ⁊ Benedicto obedientiam dediſſent Alexandro et ſucceſſoꝛi ſuo: tamen adhuc maximum dubium erat vtrum illud Piſis celebꝛatum fuerit verum generale concilium vel conciliabolum cum nulli us eoꝛum qui ſe gerebant ꝓo papa fuerit aucto ritate congregatum. Item vtrū cauſa ꝓoter quā fuit creatus ille tertius ſcilicet Alexander: videli cet quia Gregoꝛius ⁊ Benedictus ſcandalizabant eccleſiam ex facto ſuo quia ſcilicet diſſimulabāt vnionem dare eccleſie ut ꝓmiſerant eſſet vera. Nam de Gregoꝛio repertum eſt contrariuꝫ ut ap paruit de facto poſtea: quia ſponte renunciauit i concilio. Conſtantienſi. Et vtrum potuerit illos de ponere ꝓo illa cauſa: ⁊ per conſequens ibi cre tus eſſet verus papa ſcilicꝫ Alexāder vel ātipapa Ex quacunq truum partium quicunq ſimpliciter credebat ſuum eſſe verum papam ⁊ non aliū motus conſcientie dictamine paratus etiam alte ri adherere ſi hoc ibi conſtaret: excuſatus credi tur a vitio ſciſmatis ⁊ ſententijs eius. In cuius ſi gnum eſt q in qualibet obedientia erant multi peritiſſimi ⁊ ſanctiſſimi viri: ⁊ cum deus ⁊ natu ra non deficiat in neceſſarijs: ſed vnctio doceat ō omnibus vt dicit Joan. in cano. ſua: nan eſt cre dendum ſpiritum ſanctum deſeruiſſe eccleſiaꝫ cu ius inſtinctu regitur: di. viij. Qui contēpta l' xp̄z receſſiſſe a ſuis qui dixit. Ecce vobiſcum ſum om nibus diebus Mathei vlt. ſi erroꝛ ille fuiſſet peticuloſus ⁊ damnabilis. Inſuper ⁊ ſub Ur bano et Bonifacio fuerunt ſancte que claruerūt

miraculis ut sancta Brigida ⁊ Catherina de Senis credẽtes in illũ. Et sub Clemente ⁊ Bñdicto ex alia pte fuit. b. Petrus Lucimburgo cardinal' eius: clarẽs miraculis sub Bonifacio ⁊ Gregorio fuit dñs Joã dñici cardinalis eius eximie scie ⁊ ꝓbitatis. Et sub Bñdicto magister Vincẽtius maximus ꝓdicator ⁊ sanctissime vite. Idẽ senserunt ⁊ scripserunt ⁊ ꝓsuluerũt ipi venerabiles viri dñs Joã. dñici ⁊ magister Vincẽtius Tãdẽ deo miserante cum sit nauicula Petri fluctibus q̃teret domino q̃si dormiente exurgens trãquillũ fecit. Cõgregato. n. concilio Constantie p̃ impatorẽ Sigismũdum assignatõe ibi facta ipsius ꝓ papam ad quẽ spectat huiusmodi: ut ꝑz di. xvij. ꝓ to. ⁊ p Joannẽ. xxiij. ⁊ p Gregorium duodecimũ ⁊ cardinalibus Bñdicti oibus ad ipm conciliũ vle acedentibus cũ cardinalibus Joãnis ⁊ Greg'. decretuz ẽ vt ꝓ efficatiorẽ mõ vnionis fiende p modum cessionis ꝓcedẽdum fore. Sicq̃ Grego. xij. ꝓfat' spõte oi iuri papatus cessit ⁊ renũciauit p Carolum de malatestis suũ in hoc procuratorẽ ĩ publico ꝯcilio Joã. xxiij. ꝓfatus fugam arripuit. Sz impator Sigismus eũ isecutus cepit ⁊ redire compulit ad ꝓfatũ locũ cõciliũ: ⁊ qz cedẽ nolebat: ac ẽt multis actib' suis ecclam scãdalizabat depositus fuit Et silr Bñdictus qz ad cõciliuz venire noluit: nec mittere nec incorpari: nec cedẽ depositus fuit. Demum de cõi cõcilio ⁊ assensu oium cardinalium Gregorij Joãnis ⁊ Bñdicti q̃ illic conuenerant ⁊ oiuz nationũ. s. Italice. Gallice. Alemãie. Hyspane. Anglice assũpti sũt aliqui q̃ sil' cum cardinalibus haberẽt vocẽ ĩ electõe fienda sũmi pontificis Sicq̃ ad electõem procedẽtibus creatus ẽ canonice dñs Oddo cardinalis de Colũnensibus vocatusq̃ Martin'. v. Acceptatusq̃ ab oi clero ⁊ ꝑncipibus xp̃ianitatis vniuersis pro vero vnico ⁊ indubitato apostolico Petri successore Jesu xp̃i vicario. Et decretũ fuit quicquid fuisset a q̃cũq̃ illorum triũ qui se gesserũt pro papa cõcessuz ⁊ ordinatũ in sua dumtaxat obediẽtia ratũ eẽt ⁊ firmum: vñ oẽs remãserunt ĩ suis dignitatibus ⁊ officijs. Et quãuis ille ꝑtinax oli dictus Bñdictus in castro paniscole confugiẽs morerẽt in sua duritia ab oibus derelictus: factus est ꝑ' eũ a paucissimis ãtipapa quidã Eugenius: sz subito res illa euanuit: nã cessit sponte oi iuri si qõ haberet in papatu. Creditr ãt ꝓcuratũ tale ꝯciliũ ꝯgregari laboribus ⁊ idustria dñi Jo. dñici cardinalis Ragusini q̃ pluries accessit ad ipatorem: aliqñ in habitu cãdinalatus: aliqñ in habitu trãsformato ad suggerendũ ⁊ sollicitãdum illud negociũ. Qz ãt ĩ dicto scismate sic dubio null' eẽt ꝓdẽnãdus cuicũq̃ illorum triũ adheret pura conscientia: non soluz rationibus iam breuiter assignatis ꝓbatur: sed ⁊ quidam magister eximius in theologia tunc cancellarius Parisiensis ad idem propositum q̃sdaz conclusiones scripsit approbatas per doc. totius vniuersitatis.

Prima cõclu .§. VII.

sio ẽ Quocunq̃ ꝓtendentium de papatu demonstrato non ẽ hereticum dicẽ. A. non ẽ papa. Rõ huius conclusionis ẽ: quoniam nulla propositio ad cuius verificatõem exigit veritas vnius ꝓpositionis ꝯtingẽtis ⁊ ad fidẽ ipertinẽtis ẽ de necessitate aut integritate fidei. Nam sicut propositio copulatiua cuius vna ps ẽ tota contingens ⁊ cuius vna pars ẽ falsa aut impossibilis ẽ tota falsa aut impossibilis: sic in proposito. Constat autez q̃ ad verificationem istius. A. est papa: exigitur non solum vnam sed multas propositiones contingẽtes esse veras: vt quia electõ ẽ rite ⁊ canonice celebrata: ⁊ ab illis qui habent potestatem ⁊ similes. Lũ ergo nesciatur si electio pape ẽ canonice celebrata nisi ad paucissimis inter eẽntibus ⁊ intelligẽtibus ⁊ permaxime q̃ sapientissimi de hoc dubitant: ut in ꝓdicto scismate: iõ non est hereticum dicẽ q̃ talis vel talis non ẽ papa: quia. s. põt nõ esse electus canonice. Non. n. ꝑtinet ad fidẽ q̃ sit iste vel ille papa: sed q̃ sit vnus papa ille. s. q̃ eligitur ut ordinauit xp̃us ⁊ ecclesia. di: xxiij. c. In noie dñi.

Secunda con .§. VIII

clusio ẽ q̃ in statu ꝓdicto stat aliquos cẽ apõ q̃s istud ꝑtinaciter asserere. A. non est papa: saperet hẽsim. Rõ huius conclusionis ẽ: qm̃ ꝓpositio dicitur sape heresim q̃ ex ipsa assumptõne cuz aliquibus veris q̃ rõnabiliter negari non possunt sequitur error in fide. Sed possibile ẽ aliquos hoines p reuelationẽ vl' aliter sic certificatos ẽ q̃ oia rite facta sunt: ⁊ canonice in electione ipsius. A. ĩ papam: qõ rõnabiliter dubitare nõ possũt: tũc tales si negant. A. eẽ vel fuisse papam icidunt in errorem istum q̃ rite electus ⁊ ꝓsecratus in papam nõ ẽ papa: nec vnq̃ fuit papa: ⁊ q̃ ñ succedit Petro: ⁊ multa silia q̃ sũt hereticа: ar. viij. q. i. factus: ⁊ extra de elec. Iz.

Tertia conclu .§. IX.

sio est. In huius scismate tam dubio temerariuz iniuriosum ⁊ scandalosum ẽ asserere omnes tenẽtes istam partem vel omnes tenentes alteram uel neutralem etiam adultos vlr extra statum salutis esse vel excõicatos: vel rõnabiliter de scismate suspectos. Ratio huius cõclusionis ẽ. Quoniam multi sunt ex vtraq̃ pte ⁊ neutrales quibus non est materia ista clarificata quin rationabiliter possunt negare vel dubitare propositionem istam. Quocunq̃ contendentium de papatu demõstrato. A. ẽ vel fuit rite electus. A. nõ est scismaticus vel hereticus ⁊ similes ad quas sequitur. A. ñ ẽ

papam. Assumptū docet expientia: ⁊ tot doctissi mos diuerse aduersęq; sntie. Et ꝓstat multos esse simplices q̄ ad talia dubia inuestigāda nō tenent q̄ nō mouēt nec fauore nec odio: vl̄ questu ad nō fauendū illi pti vel illi: ⁊ pati sūt obedire veritati sufficiēter agnite: nec sūt ptinaces. Q; si nō perti naces: ergo nec excōicati: nec de scismate rōnabiē suspecti. Tota rō huius fūdaī in hoc: q; nūq̄ fu it tā verisimilis ⁊ vehemēs cā dubitationis i aliq̄ scismate sicut in isto. Cuius signū euidēs ē varie tas opinionum iter sāctissimos ⁊ doctissimos ex vtraq; pte: imo ꝓsupposītis illis q̄ facta sunt et cōcessis adhuc restāt qōnes iuris ad vtrūlibz di sputabiles q̄ oia icertitudinē rōnabilē generāt i h scismate: ⁊ ab erroꝛe pnitioso plimos excusāt: ar. ad hoc a sili. xxiiij. q. iij. c. Dixit. De simulib'. n. id ē iudiciū: extra de trāsla. c. Inter cōpalia.

Quarta cōclusio ē. §. x.

Quacunq; pte demonstrata temerariū ⁊ scāda losū ⁊ sapiēs hēsum ē asserere sacrāmta ab eis cō secta suā efficaciā nō habē: ⁊ sacerdotes nō eē cō secratos: pueros nō eē baptizatos: ⁊ eucharistiaz nō eē confectam ⁊ huiusmōi. Rō huius ē: quoni am neq; scisma neq; hēsis neq; quodcūq; vitiuz impedit quin sacrāmta hēant suā efficaciā quod vtiq; verū ē q̄tum ad eēntiā sacrāmtoꝛ: q; vera sacramta sūt seruati q̄ fieri debēt: vt ōbita forma ⁊ mā: ⁊ huiusmodi: vt dictū ē supra. Sciēter tam sumētes a p̄cisis nō recipiūt effectū vltimuz sacra mētoꝛ. i. gratiā: ⁊ hoc iō q; fieri accedunt cum fa ciant ꝓtra ordinatōem eccl'ie que hoc ꝓhibet. Ex cipit tū baptismus q̄ in casu necessitatī a quocūq; scismatico vel hēticō vel pagano susceptus ꝓfert gratiā: vt exp̄sse dicit. xxxij. di. §. Leterū scismati coꝝ. Unde Cypꝛian' q̄ dixit sacrāmta ēt bapti smum a scimaticis ⁊ hereticis collata irrita esse ⁊ inania vt hētur. i. q. i. §. Si q̄s inquit: rep̄hēditur ab Aug. ⁊ alijs doctoꝛib' ecclesie i supꝛadicto. §. Leterū. Sed q̄ scisma ē dubiū ⁊ obscurū vt istō de quo ē sermo: credēdum ē sacramēta a q̄cunq; p̄te ꝓsentātur suū effectum vltimū. s. grām ꝓferre dūmō alias dispositi sint ⁊ contra cōsciam alicui ptium non adhereant.

Quinta cōclusio ē. §. xi.

Q; possibile ē aliquos vere pti assentientes vera citer eē scismaticos ⁊ aliquos falsē pti assētientes mō p̄dicto non eē scismaticos. Rō huius ꝓclusio nis ē. Quia stat aliquē vere pti assentientem sic eē ptinacē q; ꝓpter questuz vel vanā gloriam vel aliam causam non hēt aium patum ad obedien dum veritati cognite si p ecclesiā vel alit repiret illum errare: vel etiā dum i tāto dubioꝝ inuo lucro ꝓ sua assertione sustinēda sepat se a ñibzis veris ⁊ vnitate ipsius ecclesie. Non. n. ē scisma tā tum i sepatōe mēbꝛoꝝ a capite: sz ēt in sepatiōne ptiaci mbꝛoꝝ ad inuicē. Ex quo ꝓñter hēt q; ē te merariū ⁊ piculosū vnā ptē vel aliā gnāliter ipu gnare: ⁊ ab eiusdē excōicatōe cā ōtestatōis ōcliaī Alia ps ꝓclonis pz ex ītia ꝓclusione supꝛa posita

De sentētijs excō. §. xii.

munications q̄ feruntur ab vna parte contra aliā dicit q; fieri nō deberent: quia excōicatio fieri nō debet nisi ꝓ mortali: vt dicit. xi. q. iij. Nemo imo nec pro mortali nisi post contumaciam vt. q. ea. Certum. In huiusmodi autem non debet q̄s iu dicari de mortali. Si tamen sententia ꝓferatur ꝓ ut factum est non ē curandū. Q; enim ait Greg. xi. q. iij. Snia pastoꝛis siue iusta siue iniusta time da ē ⁊ seruanda: vt dicunt doc. hoc intelligēdum ē quando ꝓfertur a pastoꝛe seu iudice suo. Sed i hoc casu cum nō reputet ferētem huiusmodi sen tētiam iudicē suū: ⁊ hēat ꝓbabilez cām hoc esti mādi nullā oz illā credē. xi. q. iij. Cui illata.

Demū exꝓmis. §. xiii.

sis p̄fatus doctoꝛ elicit q̄ttuoꝛ documēta. Pri muz ē q; int hoies eiusdē obedientie expedit adhē re snīs latis a suo supioꝛe credito. Alioquin non eēt vinculū charitatī iter eos: ⁊ hoc placz: alias se querent multa icōuenientia: ⁊ magna confusio.

Secundum documentum est de casibus reser uatis pape de dispensationibus ⁊ alijs in foꝛo cō scientie vel foꝛo publico seu contentioso possunt homines secundum credulitatem sue partis ⁊ su am partem ⁊ seipsos quietare tenendo ꝓ facto id quod superioꝛ eoꝝ ab eis creditus fecerit. Neu trales autem videntur habere sufficientem recur sum ad ordinarios apud quos fm eoꝝ opinio nem cōiter loquendo ē potestas deducta. Et hoc satis placet excepto eo quod dicit de neutralib'. Nō bene. n. intelligo quō quis possit bene eē neu tralis. Tertium documtum ē q̄ tū p̄muz po nit q̄ apud plurimos pōt hic applicari docume tum Ambꝛosij ad ar. quod habetur. xj. dis. Illa de ieunando vel non ieunando videlicet cum Rome sum ieiuno sabbato cum Mediolani suz non ieiuno: ita ⁊ tu ad quamcunq; ecclesiam ve neris illius moꝛem serua si non vis cuiq; esse gra uis: nec quenq; tibi. Ita inquit ille: idem homo ꝓ diuersitate locoꝝ ⁊ temꝓoꝝ ⁊ personaꝝ sine periculo scismatis ⁊ damnationis nunc huius partis: nunc alterius dictis ⁊ sentētijs obe dire potest: ⁊ nunc cum istis: nunc cum illis com municationem ꝓstare. Istud documentum nō placet. Nam enim concipio quomodo illud pos sit rite fieri. Cum enim potestas iurisditionis ab vno summo scilicet papa xp̄i vicario deriuetur i alios inferioꝛes prelatos: sicut sensus: ⁊ motus a capite in membꝛa ifluitur: ꝓpter qō xp̄us vni. i.

Petro dixit. Tibi dabo claues ẽgni celoꝝ. Ma. xvj. ad ꝓmendandũ vnitatis sacramtũ: ⁊ q̃ a papa in alios cẽt iurisditio deriuanda vt ait Cypria nus. xxiij. q. i. Loq̃tur cũ duo capita. cẽ ñ possint alioquin cẽt monstrũ in eccl̃ia: oz q̃ ab vno vero vel p̃sumpto deriuet ptãs in alios. Si g̃ cum cẽ in terris obediẽtie vnius illi adheret vt sũmo capiti a quo estimat habẽ ptãtem ut a ꝑmo origie ⁊ sic absoluit: ⁊ absolutionẽ ab alio ꝑ se querit q̃n accedit ad terras obediẽtie alterius q̃s dabit auctoritatem absoluẽdi eos q̃ sũt de illa obediẽtia: vel vt possit ipse absolui ab illis? Non ille ꝑmus: cuz hẽat istos vt p̃cisos. Nõ scõus cum tã adheserit ꝑmo ⁊ sic a scõo habeatur scismaticus. Nõ vterq; qz tunc cẽnt duo capita. Conueniẽtius videt dicẽdum q̃ vni eoꝝ adherendo fin q̃ magꝭ dictat cõscia: ñ ad quẽ magis tꝑalitas trahat: illius auctoritate fungatur absoluẽs illos ⁊ absolutionem q̃rens ab illis q̃ sunt de obedientia ipius cui adheret. De hoĩbus aũt alterius obedientie nõ se ĩtromittat nisi ad obedientiã reuersos eius cui ipe adheret. Illos tñ nõ ꝓpter hoc ꝺdẽnet. Et si q̃dem ꝓtingẽt illum nõ ee vez cui cũ pura ꝓscia adhesit: in absolutõne supplebit defectum sũmus sacẽdos oñs Jhus q̃ habz claues ⁊ cui apit: nẽo claudit. Ignorantia ãt ꝓbabilis excusat cum. Addit quartũ documentũ dicẽs: vbi hõ nihil in se fẽtit carnale vel tenebrosum trahẽs eum ad istã ptem tenendam vel illam: nõ debet sibi seruare scrupulos. Uerissimũ ẽ. n. illud xp̃i. Si oculus tuus fuerit simplex: totum corpus tuum lucidum erit Nolo autem ex istis ⁊ p̃cedẽtibus dicere q̃ in omni casu sic liceat de obediẽtia pape ⁊ eius sententijs sentire ⁊ varia iudicare: sz tantũmodo vbi rõnabiliter ⁊ ꝓbabilis hẽtur rõ de iure dubitandi: vt ẽ in supradicto scismate. Et hoc documtũ mlt̃ tum placet q̃tum ad vtrãq; ptem. Et ex ꝑma pãte elici põt ista ꝓclo q̃ in p̃dicto scismate ⁊ multo magis qñ cẽt minus dubium q̃s mouet ad inhrẽdum ⁊ obediẽduz vni magis q̃ alteri: nõ ex cõscientia ⁊ veritate cognita sz ex temporalitate: vt q̃ vñ magis iuuare põt vel maiora bñficia ꝓfert q̃ alter: ille ẽ in malo statu anime sue ẽt adherendo vero. Ex scõa parte notãdum diligẽter q̃ non idem dicendum de quolibet scismate alioquin scisma ⁊ chimera idem essent ⁊ sententie late contra scismaticos: ⁊ tam dure ifectiões ⁊ punitões friuole essent: ⁊ inutiliter mẽbranas occuparent. Qñ igitur scisma ẽ euidens ⁊ clare a non passionatis põt pcipi: vt in ꝑmo casu ⁊ secundo supra dictum ẽ: tunc locum habent que dicta sunt i. ij. iij. ⁊. iiij. §. de scismaticis. Nec ignorantia excusaret eos qñ per se vel per alios de facili veritatem scire p̃nt. Et de huiusmõi itelligitur illud qõ diẽ Pelagius papa de scismaticis veris loquens. nec enim leuigat eorum crimen magis vero auget q̃ eos diu restitisse dixistis ne aplicis sedibus cõicãtes in sua cõione reciperent. Jn hoc. n. dum ⁊ illi culpandi sunt q̃ cõicare talibus voluerũt: mlto magis tñ illi execrandi q̃ nõ solũ in sacerdotibus cõionem aplicarum sediũ: vez in ipis laicis spreuerunt. Sz nec illud eis ꝓdest quod in eisdem litteris vel ignorãtia rõnis vel simplicitate itellectus sui a nostra se cõmunione suspendisse phibetis. Jdipsum. n. magis ẽ ꝓpter quod scismatici sunt ⁊c. xxiij. q. i. Scisma. Hinc ⁊ Beda ait tractans illud Joã. in cañ. Omnis q̃ recedit ⁊ nõ pmanet in doctrina xp̃i deum nõ hz. Sz q̃s venit ad vos ⁊ hanc doctrinam nõ affert nolite eum recipere i domum nec ei aue dixeritis. hoc Jo. de scismatic̃ sue de hereticis vitãdis: q̃ verbis docuit etiã facti exhibuit. Nã cuz apud Ephesũ balnea lauandi gratia fuisset ingressus ⁊ vidisset ibi Cherintum: ꝓtinuo discessit non lotus dicens. Fugiamus hinc ne balnea corruant in q̃bus Cherintus lauatur i imicus veritatis vt refert ỏ eo Policarpus. xxiij. q. i. Omnis. Item Ambro. Cyprianus non putauit fidem ẽ in scismate. Nam ⁊ si fidem erga deũ tenerent: tamen erga dei eccl̃esiam non tenebant cuius patiebantur velut quosdam artus diuidi mẽbraq; lacerari. Etenim cũ ꝓpter eccl̃iam xp̃s passus sit: ⁊ xp̃i corp' sit eccl̃ia: ñ videtur ab his xp̃o fides exhiberi a q̃b' passio eius euacuat atq; distrahit. xxiij. q. i. c. Aduocauit. Itẽ Alexander scõus ait. Qui extra eccl̃iam sunt: nec ligare p̃nt: nec soluere: nec reconciliando eccl̃esiastice comunioni reddere: nec excõicando eius societate pua re: qua ipsi heresi vel scismate polluti siue sententia notati penitus carere ꝓbantur. Et cum oñs daret oĩbus parem ligandi atq; soluendi potestatem. Petro ꝓ omnibus ⁊ pro omnibus claues regni celorum se daturum promisit dicens. Tibi dabo claues regni celorum. Quicuq; ergo ab vnitate eccl̃esie que per Petrum designatur alienus fuerit execrare potest: ꝓsecrare non valet: ex cõmunicationis vel reconciliationis potestatem nõ hz. xxiij. q. i. Aduiuimus. Item. i. q. vij. Quotiens traditur forma qua scismatici reuertentes ad vnitatem eccl̃ie debent abiurare scisma ꝓmittentes sub iure iurando nunq̃ in scisma relapsuros: ⁊ in scriptis redigere ꝓmissionem sub obligatione pene eterne: hec oia ⁊ similia de vere ⁊ ꝓpe scismaticis itelligũt ꝓmo vel scõo mõ ỏicti. ñ. iij.

Scisma aũtem. §. XIIII.

qõ nũc regnat factũ Basilee ãno dñi. M. cccc xl. vel circa sub Eugẽio. iiij. videtur pertinere ad fz modum scismatis potiusq̃ ad tertiũ: quod dubium vocatum est. Nam cum mortuo Martino. v. canonice fuerit creatus ipse Eugenius ⁊ acceptus a tota xp̃ianitate ꝑ vnico ⁊ in dubitato apostolico: ⁊ ꝑ plres ãnos papatũ tenuerit ꝓgregatio

Capitulum Undecimum.

facta Basilee que aliqñ ꝯciliuꝫ fuit qꝛ auctoꝛita te Martini ꝯgregatum: ⁊ postea ēt aucte Eugenij ꝯfirmatum cū fuerit dissoluta: trāslato ꝯcilio ferrariam ꝓpter reductionē grecoꝝ: ⁊ inde Florentiam ꝓpter supueniētem ibi pestem effecta est conciliabolum ⁊ synagoga sathāe adeo vt basili cū parēt ipa Basilee ꝯgregatio ausu temerario p̄ sumꝫ deponē Eugenium ⁊ creare Amideū ducē Sabandie dictum Felicē. Pro rōne iustificatōis sue impietatis allegāt. i. qꝫ ipe Eugenius papa nō potuit dissoluere illud ꝯciliū sua aucte firmatuꝫ Et ex hoc. ij. qꝫ ꝯcilium ē supra papā ad iudicandum de ipo tertio qꝫ qꝛ scandalizabat ecclīam iuste ipm ꝯciliū deposuit ⁊ depositō alium creare potuit. Sed ꝓmum eē falsum ex h oñditur. quia eius ē destituere cuius ē statuere siue ꝯstituē: cum sint eiusdem ptātis actus: ar. extra de re. iur. oīs. Sicut autē papa pōt ꝯcedere canonē gnālem: ita tollere pōt ⁊ mutare: vt pz. xxv. q. i. §. his ita. Et sicut solus pōt ꝯciliuꝫ gnāle inducē ⁊ facē celebrare ⁊ ei auctem dare: vt di. xvij. per to. ita ⁊ dissolucre pōt. Scōm falsum eē multa iura declarant. Non. n. papa hꝫ auctoꝛitatē a ꝯcilijs ꝑncipaliter sed a xp̄o: vt hētur di. xxi. Quāuis. Et ipe papa dat robur ⁊ auctem ordinatis in ꝯcilio: vt dicitur extra de elec. Significasti. Nec ē contra id qō dicē Grego. di. xv. Sicut sancti in fi. vꝫ qꝫ seꝑm non illa destruit. s. ordinata in ꝯcilijs vlibus ꝓmis si qs absoluē que illa ligant p̄sumit. Nam vt ibi dicit glo. Joan. ⁊ bñ: h intelligitur q̄tum ad ea que p̄tinēt ad articulos fidei. Nam q̄tum ad positiua magis standum est sntie pape q̄ alioꝝ. Dicitur etiam. ix. q. iij. Nemo iudicabit ꝓmā sedē iustitiaꝫ tpre desiderātem neqꝫ. n. ab oi clero neqꝫ ab augusto: neqꝫ a rege: neqꝫ a populo iudex iudicatur Idem dicitur in quattuoꝛ. c. se. Ponit ibi gl. tres exceptiones. Prima i foro pnie: tūc. n. iudicabitur a suo ꝓfessoꝛe: sꝫ ille tūc tꝫ locū dei. Secunda cuꝫ submittit ipe sua sponte se iudicio ecclie concilij vel alterius: sic accidit in Symaco papa ⁊ Leōe: vt. ij. q. v. Audituꝫ. ij. q. vij. Nos si ⁊ di. xxi. Nūc autem. Tertia in crimine hēsis: vñ dicitur di. iij. Si papa. A nemie ē iudicādus. s. papa nisi deprehēdatur a fide deuius. Ubi dicit glo. h verū si se non vellet emēdare. nam vbi se emēdaret nec tūc deponētur: p quoddā decretum factum in ꝯcilio Constātiensi. Addita ē quarta exceptio. s. in casu scismaticis: qō videtur intelligēdum de scismate dubio cum. s. fūt duo pontifices creati: ⁊ dubitat quis eoꝝ sit verus vt tunc fuerat nō de mālfesto s. cum vnus canonice creat': alius postea intrusus al' cum qlibꝫ eps possit recedē ab obediētia pape ⁊ sic facē scisma: ⁊ sic habebit quotidie papa iudicari cuꝫ tñ iura ꝛriū clamēt: vñ Anacletus papa inquit. Electionē sūmoꝝ pontificum sibi oñs reseruauit di. lxxix. Cum ergo nullus horꝫ casuum in ꝓposito repiatur: qꝫ nec a fide ouius Eugenius nec se sꝫmisit ꝯcilij iudicio: nec eēt tūc aliqō scisma q̄ rōne potuerit ꝯciliū: immo ꝯciliabolum iudicare de ipo non apparet. Tertiū ēt friuolum ē. nā ꝓpter nullū petm excepta infidelitate papa pōt deponi. Unde glo. illa que hētur. iij. dist. Si papa dicēs qꝫ papa pōt deponi ꝓpter qōcūqꝫ peccatum qō scādizaret ecclīam si incorrigibilis esset qꝫ inobedientia dicitur infidelitas opinatiue loq̄tur non assertiue. Nā ipe Jo. cuius ē gl. sentit ꝛrium. di. lxxix. dicens qꝫ cum dicit ꝓpter hēsim posse deponi sumitur ibi ꝓprie ⁊ stricte hēsis ꝑ errore in fide non ꝑ ꝓtumacia vel inobedientia. Nec repitur aliqs papa depositus p̄cise ꝓpter scelera sua: sed ꝓpter scisma tollēdū. Quales āt fuerint quante scitatis ⁊ fame q̄ deposuerūt Eugenium ⁊ apostaticuꝫ illū ⁊ antipapā elegerūt sciunt plurimi quia multi eoꝝ infames ⁊ scandala plura i diuersis locis fecerūt. Et quales electoꝛes talꝫ electus. Amideus ābitiosus sūme cupidus ⁊ doloſus Eugēio ad paupes liberalissimo ad ecclīas ⁊ religiones deuotissimo nullus sapiēs vite sue in se derogat. Circa regimē āt diuersi diuersa dicūt sicut ⁊ de q̄busq̄ ꝑsidētib'. Sed vt dicē glo. super. c. non nos di. iij. Facta sūmi pontificis que. s. ō se manifesta non fūt excusanda sūt: vt facta Samsonis ⁊ furta hebꝛeoꝝ. Non ergo videtur posse excusari a vitio ꝓprij scismatis ⁊ penis eius recedentes ab obedientia Eugenij. et qui Amideo dicto Felice qui excōicatus ē solēniter cum fautoꝛib' suis p Eugenium in ꝯcilio Florētino vt pape obediūt nisi forte simplices ⁊ idiote q̄ sequūtur in hoc dio cesanos suos patos ad ꝛrium q̄n eis ꝯstaret de veritate ab eis ignoꝛata. Qō āt aliqui dicāt se creō re ⁊ mente teneri. Eugenium vt verū papā ⁊ illū reputari antipapam:: sed tñ ad vitādum scādalū suū. s. amissionis reꝝ: exilij incarcerationis ꝑuationis bñficioꝝ: ꝑculi mꝛtis: illum infelicez ab extra venerātur: vt papam nominant ⁊ huiꝰ. tñ cō de vt añxp̄m detestātur nō videt magis excusari a mortali q̄ Marcellinus: papa cū inueneratōne idoli posuit grana incēsi sup ꝑunas timoꝛe mortis compulsus di. xxi. Nunc. Aut q̄ Salamō cuꝫ ob amoꝛem mulierū idolis genua flectebat ad cō placēdum eis q̄ tñ coꝛde nō adoꝛabat: ē. n. ibi mēdacium in xp̄iana religione seu his que ꝑtinꝫ ad fidem. qō ē pnisiosū mendaciū. xxij. q. ij. Primuꝫ est. n. mendacium nō solū in verbo sed in ope qō tñ ꝓprius dicitur simulatio. Udne nec. b. Tho. excusat a dānatione antiqs phos q̄ ꝯcurrebāt cū pplis ad venerādum idola exterius: q̄uis scirent non eē deos ar. ad hoc di. v. Presbyteros q̄. Hec ꝓ paucis dicta sunt rōne scismatis. Sed ō ptāte pape ⁊ ꝯciliū. j. dicetur in fine tertie partis si vitā concesserit dñs.

p ꝓ dpon nō pt xp̄i nulli pmi. ni xp̄i ecclie

Diuiserūt sibi. §. XV.

[illegible] ē spūalis uestis ꝑ.

vestimēta mea ⁊ sup vestem meam miserūt sortē ps. xxi. Loqtur ps in psona xpi ꝙrētis pie ō crucifixoribus corpaliter sed nō minus de crucifigēti bus spūaliter p scismata hēses ⁊ malos mōes. Uestimenta xpi significant spūalit ecclīaz seu fideles aliqñ. Unde de ipsis loquēs ꝓpha ait. His oībus velut vestimēto vesticris. Isa. xlix. Et in ps. xliij. ad xpm loquēs ait. Mirra. s. amaritudinis ⁊ mō tificationis. Sutta ē quoddam genus aromatis quod tollit inflaturas ⁊ tumores ⁊ significat hūi litatem q̄ tollit supbiam. Cassia q̄ in locis aquo sis crescit in imensuz: ⁊ significat fidē: hec odorez spirant alij boni exempli ⁊ hoc a vestimētis tuis a domibus eburneis. i. a fidelib' tuis ꝑm glo. qui dicūtur iccirco vestimēta xpi: qz sicut vestimentum inheret vestito eiq̄ circūdat ⁊ ornat: ita fideles xpo inherent p dilectionē circundant p imitatio nem exteriorē: ornāt p veneratōem dicūtur ⁊ do mus qz xps inhabitat p grām ⁊ refectionē. Ebur nee p castitatem ⁊ fortificationem ex quibus. s. virtutibus delectauerūt te. i. tibi placuerūt o xpe vel delectabilem te habuerūt filie reguz. Filie spū ales regum. i. platorum sāctoꝝ. Est ergo ecclīa ve stis xpi: ⁊ vestimenta eius. Uestimenta in plurali ꝓpter multiplicitatem rituū morum ⁊ diuersoꝝ idiomatum ecclīarum diuersarum. Unde ⁊ Joā. septem ecclīis in Asia mittit apocalipsim suā: vt i. c. dicitur. Uestis in singulari dicit ꝓper vnitatē vnius fidei: spei: ⁊ dilectionis vnde xps Petro ait Sup hanc petram edificabo ecclīam meā. Ma. xvi. Sed vestimēta hec ptiūtur ⁊ diuidūt scisma tici: sortiūtur vero mali prelati. Et sic diuiserunt sibi vestimenta mea ꝛc. In q̄bus tria pñt notari. Primo enormitas scismatis ibi. Diuiserūt sibi ve stimēta mea.

Secūdo vnitas regiminis ibi. ⁊ super vestez meā Tertio prauitas regiminis vel grauitas carisma tis: ibi: miserunt sortem.

Quantum ad pri. §. XVI

mum Enormitas scismatis ex hoc appet: quia il li qui vestimēta xpi corpalia diuiserunt: fuerūt gē tiles ⁊ xpi crucifixores: ⁊ maxime offendētes. Pa ganis siles eē scismaticos xps oñdit cum coniūxit gentiles cum Sāmaritanis q̄ scismatici erant se perati. s. a iudeis dicens. In viam gētiū non abie ritis: ⁊ in ciuitatem Sāmaritanoꝝ non intraue ritis. Christum quoq̄ crucifixerunt q̄tum in se ē qz diuisionem faciunt ꝓpter quā tollēdam inter nos ⁊ deum ⁊ ppl'm gētilem ⁊ iudaicum xps cru cifixus ē. Et iō apls admonet dicens. i. ad Cor. i. Non sint in vobis scismata. De iudeis quidem di citur q̄ scisma erat inter eos. Jo. ix. Et hoc q̄tum ad illos q̄ xpm blasfemabant: ⁊ cum deuotis per sonis nō concordabāt ad sentiendum vnū ō xpo s. q̄ sanctus ⁊ bonus ⁊ deus erat. Qz grauiter aūt ꝓpter magnitudinē sceleris puniātur a deo etna liter ⁊ pnaliter ab ecclīa spūaliter: a seclo tpalit: hēs supra eo. c. §. ij. ⁊. iij. Qui autē sint ꝓncipales ad causandum scismata oñdit Hiero. dicēs. Uete res pscrutans historias inuenire nō possum aliōs scidisse ecclīam dei. ⁊ de domo oñi ꝓplos seduxi se ꝓter eos qui positi sūt oñi sacerdotes ⁊ ꝓphas i. speculatores. Hi vertūtur in laqueū tortuosum ponētes scandalum in oi loco. xxiij. q. iij. Trans ferūt. Diuisores sūt hētici ⁊ scismatici. Uestimēta xpi congregationes fideliū vel sacramēta vel scri pturas sacras ꝑm glo. sub q̄bus deus latet vt hō sub vestimēto. Diuidunt āt hoc dū puertūt ⁊ cor rumpūt male exponēdo vel indigne tractando.

Quantum ad se. §. VII

cundum. Dicit glo. q̄ vestis xpi ē vnitas ecclie seu ecclīa q̄ vna ē. Undein symbolo dicitur. Unā sā ctam catholicam. i. vniuersalē ecclīam. Et Can. vi. Una ē inquit sponsus de ecclīa colūba mea: et iō sicut vnitas diuidi nō pōt: ita nec ecclīa. In cu ius figuram vestis illa xpi dicit euangelista Joā. xix. q̄ inconsutilis erat: ⁊ desuper contexta: p to tum non hīs videlicet scissuram aliquā factā ad acum. Heretici igitur ⁊ scismatici q̄tum in eis est scindere querunt. Et ꝑm hoc dicit Hiero. de qui dam hereticis ⁊ scismaticis. Uetus oriens inter se ppl'oꝝ furore collisus indiscissam domini tunicā ⁊ desup ꝓtextam minutatim p frustra decerpit: ⁊ xpi vineam exterminant vulpes. xxiij. q. i. qm. Sed prealere non pñt: sicut nec milites sciderūt tunicam illam: vñ Pelagius allegans Augu. Si nullo modo pōt recte dici ecclīa in qua scisma ē restat vt qm ecclīa nulla eē nō pōt nisi ea sit quaz in apostolice sedis per successiones episcoporum radice constitutam hominum nullo malitia vl lo modo valeat extinguere. xxiij. q. i. Pudenda. Hinc ⁊ Cyprianus. Ecclīa vna est que in multitu dinem latius in creñto fecūditatis extenditur: q̄ modo multi radij sunt sed vnum lumen habent: ⁊ rami arboris multi sunt: sed robur vnum tena ci radice fundatum. Et qm de fonte vno riuuli plures defluunt ⁊ numerositas licet diffuse videa tur exundantis copie largi tates: vnitas tñ seruat in origine. Auelle radium solis a corpore: diuisio nem vnitas non capit. Ab arbore frange ramuz fructus germinare non poterit. A fonte precide riuum: precisus arescit. Sic ⁊ ecclesia dei luce pfu sa per totum orbem radios suos porrigit. Unum tamen est q̄ vbiq̄ diffunditur: nec vnitas corpis sepatur: hec ille. xxiij. q. i. Loquitur ⁊ per to. c. il lud multa: de vnitate ecclesie pulchra dicit Hie. etiam dicit q̄ ecclesia vnica columba appellatur: q̄ sponsa pulchra sine ruga: sine peccatis ⁊ macla

z ortus conclusus: z fons signatus: z puteus aq̃ vi ue z paradisus cum pomorum fructu. q. ea. Oibus Greg. etiã dicit in lib. moral. q; i vna domo comeditur agnus: q; i vna catholica ecclia vera hostia redemptori ymolatur. Sola ẽ que extra se positos valida charitatis compage custodit extra quam ois pit: sicut extra archaz omnes reperti diluuio perierũt. q. e. Quia. Et nota q; extra ecclesie vnitatem significatam p dñi vestem ponit quis tripliciter. s. per pfidiam: p sniam: p malitiam. Per pfidiam. s. hẽlis z scismatis efficitur ds seperatus ab ecclia: vnde Cyprianus. Cum hẽticus in ecclia nõ sit: bñdicis cum a deo sit maledictus: vitã pollicetur cũ sit mortuus: deũ ũocat cum sit blasphemus i. q. i. Si ds. Jnqt. Et Aug. Qõlibz horz heretici z scismatici accipiant. s. donoz charitatem. tamẽ que opit multitudinẽ pctorz q̃ z pprium donum ẽ catholice vnitatis z pacis ipsi non hñt. q. eadez Multe ij. per sniam. s. excõis ponitur ds extra ecclesie vnitatem: vñ Aug. Qui excõicatur sathãe traditur: quõ: q. s. extra ecclíam ponitur. Extra ecclesiam ãt diabolus ẽ: sicut in ecclesia xps. Ac p hoc diabolo traditur q̃ ab ecclesie cõione remouetur. xi. q. ij. Ois. Sed hoc verũ ẽ qñ iuste excõmunicat. vñ Origeñ. sup Leuit. Cũ ds non recto iudicio foras mittitur. i. extra ecclesiam p excommunicationem: si añ nõ exierit. i. si nõ egerit vt exire mereretur: non leditur: Interdũ q̃ foras mitti tur ítus ẽ: z qui foras ẽ intus videtur retineri. xx iij. q. ij. c. Cum aliquis. Tertio efficitur aliquis extra ecclesiam per pctñ. s. mortale: vnde Greg. Nec iste dicẽdus ẽ esse in ecclia z ad istam societatem spũs ptinẽ q̃ ouib' xpi ficto sorde miscetur. Sps. n. scis disciplíne effugiet fictum. xxiij. q. ij. De illis. Et Hiero. Qui ẽ aliqua sorde pcí pollutus de ecclia dici ñ põt: de peni. di. i. Ecclesia.

Quantum ad. §. XVIII.

tertium. Notatur plator pauitas in hoc q; mittunt sortem sup vestẽ dñi: q̃ significat ecclíam: vt. s. eor sit ñ xpi: querũt videlicet regimẽ ecclie ad sua ꝓmoda: nõ vt xpo lucrifaciãt anímas. Juxta illud apli. Unusquisq; q̃ sua sunt q̃rit: ñ q̃ Jesu xpi. De q̃bus Aug. Sũt i ecclesia q̃daz ꝓpositi ꝺ q̃bus apls dicit: sua: q̃rẽtes: nõ que Jesu xpi: q̃d ẽ sua querẽtes: non xpm gratis diligẽtes: non deuz ꝓpter deum q̃rentes tẽporalia ꝓmoda ꝓsequẽtes lucris inhiãtes: honores ab hoib' appetẽtes. viij. q. i. Contra hos inuehit Ezechiel dicẽs. Ue pastoribus q̃ pascebant semetipos. xxxiij. Uel põt ibi nõi grauitas carismatis: ibi. Miserũt sortẽ. Naz sicut i míssione sortiuz ꝓter idustriam z laborẽ hoium dño tñ disponẽte ꝓseqũtur ds illud qꝺ sorte dirimitur. Sic sine meritis hoium z labore ds adipiscitur z ei ꝓferẽ a dño vestis xpi. i. charitas vt ponit glo. p quam ptinet ad vnitatem ecclesie. Hec ẽ vestis nuptialis sine q̃ ds repitur in nuptijs ecclie numero excludit de ea merito vt hẽtur parabolice. Math. xxij. Dñt hoies mittere sõtes. i. ponẽ z querere signa demõstratiua ds debeat habere vestem dñi. i. charitatẽ: puta si audit libẽter verbũ dei: si ẽ ꝓmptus ad bonum. z dolet ꝺ pretéritis. Sed dñs dat ipam cui placet: ꝓ illud ꝓuer. xvi. Sortes mittũtur i sinum. s. ab hoibus sz a domino tpantur. i. disponitur ds hẽat qꝺ sorte queritur. Sic cecidit sors sup Mathiam. Act. i. idest illud signum distinctiuũ. i. sup humilem. Interp tatur. n. puus

Titulus. IIII. de Jnani gloria. Capitulum primum de Jnani gloria. ꝓmogenita supbie filia.

Rimo genita su

perbie filia est vana gloria que ẽ vitium capitale exquo septẽ alia oriuntur: ꝺm Grego xxxi. moral. vt. j. dicetur. Et q̃uis multum sue genitrici pessime assimiletur differt tñ realiter ab ea. Nam sup bia inordinate excellentiam appetit. Jnanis glia vero manifestationem ipsius excellẽtie apꝺ alios. Postq̃. n. turrim baby. i. superbie celsitudinem i mẽte sua cepit edificare ptingentẽ ad celum vt celebretur nomen eius i terra p vanam gloriam exquirit. Cuius tñ finis ꝓfusio ẽ ꝺm illud apli. ad Phil. iij. Gloria eorum i ꝓfusionẽ. Et cum ceteris vitia in seruis diaboli inhabitent: vt dicit Criso. Hec ẽt in seruis dei habitaculum repperit. Nulla n. est tam excelsa virtus que dulcedine glorie non tangatur: ait q̃dam ex gẽtilibus. Unde z vulgare ꝓuerbiũ ẽ q; cuilibet placz caro a laude. Uñ narrat Ualerius maximus q; cũ in quodã bello q̃dã mutus strenue dimicasset: ita q; debeatur ei ꝺm morem illius ciuitatis triũphus. i. quidaz honor vñ resultabat ei magna gloria cũ sibi nõ daretur tanta fuit auiditas illius glie q; fregit vincula mutitatis: z petijt illum triumphũ. De sãcto Basilio legit q; in diebus solẽnibus cuz i hitu pontificali ornatus ꝓcessionaliter iret. ordinauerat vt quidã sibi diceret: pat sepulchrum tuum nõdum ẽ pfectum: iube ergo compleri qz nescis qñ dñs veniet: z h ne insurgeret fumus inanis glorie. Sed z cuz papa cõsecratur q̃dam eleuãs i arũdie stupã incẽsam clamat pater sãcte sic trãsit glia mũdi. s. cito. Ratio ãt huius q̃re tã ardẽter ꝺsideratur ẽ. quia btitudo q̃ näliter appetitur: hz i se gliaz. i. claritatem z decorẽ sed verã z pmanentẽ: vñ z ipa beatitudo frequẽter i scripturis gloria nũcupatur ps. xlix. Gloria hec ẽ oibus sanctis eius. Et Jac. primo Beatus vir q̃ suffert temptationem qm̃ cũ ꝓbat' fuerit accipiet coronam glorie. i. premium. Alia rõ ẽ: quia näliter homo appetit perpetuari: z q̃a in vita non põt cum moriatur: querit p gloriam

idest famam que durat i mentibus hoīum: vt dic̃ sapiens de iustis. Uiuēt noīa eor̃ in seculum seculi. Prima ē inanis gloria fm Aug. q̄ campū itrat p virtuosos pugnatura: vltima ē in recessu: vñ q̄ nullus quasi euadit quin ab ea aliquando feriat̄ ꝓpterea saluator Mathe. v. non dixit simplicit negando bti qui nō hñ t spm̃. i. ventū inanis glie sed beati paupes spū. i. qui paꝛ hñt de ea. In huius figuram fortissimus ⁊ sanctissim⁹ Samson cū maxilla asini mille ex philisteis occidisset aliquā tulum gloriatus ē dicens. In maxilla asini ⁊c̄. Judic. xv. subito tñ humiliatus ē sitiēs vsq; ad mor̃ tem vt recognosceret a deo oēm suam virtutem. Sic ⁊ apli fortissimi postea sancti cū simplicitate vite sue ⁊ doctrine demones ab obsessis corpibus expulissent: ⁊ vitia i mētibus eor̃ occidissent cuꝫ ad xp̄m reuersi de huiusmodi gloriarētur: xp̄us eos exemplo terruit sathane de celo cadentis ex supbia vñ ortū hꝫ inanis gloria. Tāto autē iquit Aug. de ciui. dei: efficimur deo acceptiores q̄to fuerimus ab hac imunditia mūdiores. Hanc xp̄us vitare exemplo suo nos docuit dicens Joan. viij. Ego gloriam nō quero ⁊ merito: q⁊ ipa ducit ad cōfusionē eternā. Unde p̄s. xlviij. Qui cōfidunt i virtute sua ⁊ in multitudine diuitiarū suarū gloriātur. Frater nō redimit: redimet hō: non dabit deo placatōem suā. Ubi tria de inani glia notāt. Primo causa a qua oriatur: ibi. Qui confidunt i virtute sua.

Scdo mā i qua exerceat: ibi ⁊ i multitudīe diuitiarum suarū gliantur.

Tertio qua pena puniantur: ibi frater non redimet. ho. ⁊c̄.

Quātum ad primū. §. I.

Onditp̄s. cām inanis glorie eē superbiam. Nam ex hoc q̄ ꝓfidūt hoies i virtute sua gloriātur. Cōfidere āt i virtute sua ē estimare mala ⁊ pericula posse euadere: ⁊ bona spūalia sibi posse procurare ex seipso. Fallit at talis p supbiam appetētem excellētiam supra se estimans se aliquid esse cum nihil sit: ut ait apls ad Gal. vi. Nam sine me inq̄t xp̄s nihil potestis facē. Joan. xv. q̄nūmo fm apl̄z. ij. ad Cor. iij. Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis. Si aūt accepisti. s. a deo oia ait idem: quid gloriaris: quasi nō accepis Sciendum tñ fm. b. Tho. scda secūde. q. xxxij. articu. i. q̄ appetitus glie de se nō noiat aliquid vitiosum: sed appetitus ianis glie. Sic ēt gloriatio sine gloriari pōt bene ⁊ male fieri. Pro cuius ꝺclaratione videndum ē q̄d sit gloria: Circa quod dicit Tulius in thetorica sua q̄ gloria ē frequēs de aliquo fama cum laude. Et ad idē pertinꝫ qō ait Amb. s. q̄ gloria ē cuꝫ clara laude noticia: gloria igitur claritatem quandam significat. Unde glorificari idem ē q̄ clarificari: vt dicit Aug. sup Joannem tractās illud verbum xp̄i. Clarifica filium tuum Jo. xvij. Claritas. n. decorem quēdā hꝫ ⁊ manifestatōem. Et iō nomen glie importat manifestationē alicuius de eo qō apud hoies decorū videtur siue illud sit aliquid corpale siue spūale hoīum. Quia vero illud qō ē simplicit clarum a multis cōspici pōt ⁊ a remotis: vt pꝫ exemplu de lumine solis vel ignis. Ideo ꝓprie p nomen glie ꝺ signatur q̄ bonum alicuius deueniat in noticiaꝫ multorum ⁊ approbatōem fm q̄ dicitur in Titu liuio q̄ gloriari ad vnum nō ē. Largius tñ accepto noīe glie nō solum ꝓsistit i multitudinis cognitione nomē glie: seg ēt paucorū: vel ēt vnius ⁊ sui solius: dum. s. aliquis ꝓprium bonū cōsiderat vt laude dignum. Quod āt aliquis bonum suuꝫ cognoscat ⁊ vt virtuosum approbet nō ē petm̃: sed laudabile scōm illud apli: pmo ad Cor. ij. Nō spiritum huius mūdi accepimus sed spūm ex deo ē vt sciamus que a deo data sūt nobis. Siliter non ē petm̃ q̄ aliquis bōa sua velit ab alīs approbari ob aliquē bonum finem fm illud Math. v. sic luceat lux vestra. i. vita vt videant opa vestra bona ⁊ glorificēt patrem vestrū: hec Tho. Gloriat igitur aliquis triplicit. In dño. In primo. In mūdo. In dño gloriatur q̄ aliq̄ bonū in se recognoscens ⁊ vt vere bonum approbās ⁊ cōplacētiam habens illud a deo recognoscit. Ad qō hortatur apls. ij. ad Cor. dicens. Qui gloriatur in dño glietur. Et qꝛ dicit apls h̄ eē scriptum: sciēdū ē h̄ hēri Jere. ix. c. sub his verbis. Qui gloriatur i h̄ glie scire ⁊ nosse me. Aplus dicit. In dño glie: qō forte ē fm antiquam trāslatōem vel idē scōm iniam Quod verbū. b. Tho. sup. epl̄as Pauli exponit tripliciter. Unomō vt si in dño denotet obiectuꝫ gloriandi. q. d ex hoc glorietur q̄ hꝫ in se oīm cognoscendo ⁊ amando: qō expresse ponitur in Jē. cum dicit scire ⁊ nosse me: vt scia referatur ad cognitionem speculatiuam: ⁊ nosse ad gustatiuam p amorem. Aliomō gloriari in dño ē gloriari fm deum. i. de his que sūt fm deum: videlicet bonis actibus ⁊ rebus spūalibus. Unde apls. ij. ad Cor. i. Gloria nostra hec ē testimonium ꝓscie nostre. s. q̄ ꝓscia non remordet de peccatis grauibus sꝫ attestatur operibus nostris approbans ea vt bona ⁊ laudabilia: non de malis sicut ille de quo p̄s. xv ait. Quid gliaris in malitia? Tertio mō gliari in dño ē gloriam suā ⁊ bonum suuꝫ reputare se habere a dño: totum qō cedit in gloriam suā referēs in dño: scōm illud p̄s. iij. Tu dñe susceptor meus es gloria mea. i. cā glorie mee. Et sic ꝓpe sumitur ab apl̄o: cum dicit. In dño glorietur. q. d. ñ nobis debemus imputare gliam nostrā: sed deo. Unde subdit ibi. Non. n. ille pbatus ē. i. approbat⁹ a deo vel ab hoibus qui seipm̃ ꝓmendat de se gloriādo sꝫ quē deꝰ ꝓmēdat. i. ꝓmēdabilē facit bonis opib⁹ ⁊ miracul. Nā deꝰ ē cā totius boni opis p hoies

facti. Gloriatur scõo q̃s ex ꝓximo . i. ex bono ꝓximi cum ex bonis que hz doctrine vel exẽplari vite videns alios ꝓficere ⁊ se laudari: ⁊ in opinione bona eẽ: approbat illud ⁊ complacentiam hẽt ꝓpter vtilitatem aliorum inde sequentẽ: vel ẽt cũ alios virtuose se habere conspiciens ⁊ deo seruire ac salutem aliorum ꝓcurare: ⁊ illos approbat et laudat ⁊ complacentiam habet de eo⁹ laude ꝓpter dei honorem: ⁊ ꝓximorum vtilitatem . Et sic filius sapiens ẽ gloria patris. vt dicit Salomõ. Et aplus dicit de Corinthis. Gloria nostra vos estis. Et iterum ꝓma. Chorinth. ix . Expedit mihi mori magis q̃ ut gloriam meam quis vacuet. i. bonã famam: ⁊ opinionem habitam ex bonis operib⁹ faciendo scilicet aliquid vnde illam denigraret: et ꝓpter hoc aliquando sancti gloriantur ideſt se ladant iuste: vt homines qui minus q̃ debent de virtutibus eorum sentiunt ⁊ opinãtur audiũ magnis eorum bonis in maiori veneratione ⁊ deuotione habeant eos indeq̃ magis proficiant . Sic aplus Paulus magnalia sua Chorinthis narrat q̃b⁹ p eũ conuersis pseudo aplis superueniẽtes sua falsa doctrina contemptibilem reddiderant dicens: Si voluero gloriari non ero insipiens. ij. Cor. xij. Id enim fecit ꝓpter vtilitatem ipsorum vt doctrie sue sane magis assentirent. In mundo gloriatur qui bona temporalia habita recognoscit: ⁊ ea ꝑputat vt magna bona in eis delectatus appetit laudes hũanas ⁊ de illis complacentiam hẽt vt ꝓpũ cõmodum et magnum bonuz vñ Greg. in moral⁹: dicit. Omnes huius seculi dilectores ꝓ tpali gloria vsq̃ ad mortem desudare appetunt: ꝓ spe ꝓpetua nec parum in labore sẽsistunt: dicti. xlvij. Omnes. Pro hac consequenda romani multa ꝓicula ⁊ grauia sustinuerunt: ⁊ labores mirabiles: vt ponit Aug. in li. iiij. de ciui. dei. Unde ⁊ poeta de Marco torquato: qui consul existens: quia filius suus mouerat bellum contra hostes contra edictum suum q̃uis victoriam obtinuiſz decapitari fecit dicit ỏ eo. Uicit amor patrie. s. illũ Mã cum ad illud faciendum: laudũq̃ immẽsa cupido Sed hec gloria vana ẽ ⁊ turpis de qua ait Mathias. A verbis viri peccatoris ne timueritꝫ quia gloria eius stercus ⁊ vermis: hodie extollit cras n̄ inuenitur: q̃ conuersus ẽ in terram suam. primo Macha. ij. Gloria eius sicut stercus. Et de hac dicitur Apo. xviij. Quantum se glorificauit ⁊ in ỏlitijs fuit: tantum date ei tormentum ⁊ luctũ. hec igitur est vana gloria que vitium est. Unde Au. v. de ciui. dei dicit. Sanius videt qui amorez laudis vitium esse cognoscit. Sed ⁊ ethnicus ille Tullius fons eloquentie in primo de officijs ait. Laudẽda est glorie cupiditas. Eripit enim animi libertatem pro qua magnanimis viris omnis oz esse contentio: hec ille magnus Scipio seruauit q̃ gloriam fugiebat: sed tanto plus eum ipsa sequebat. Hanc vitare aplis edocuit dicens. Non efficiamur inanis glorie cupidi inuicem ꝓuocantes: inuicem inuidentes. i. ad Gal. vi. Idez xp̃us ꝓius precipit dicens Math. v. Te faciente elemosynaz nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. i. sinistra intentio laudis ⁊ glorie temporalis: n̄ se ĩmisceat in bono ope qỏ agis: figurato p dexteraz. Sed qz aplis dicit. Imitatores dei estote ad Ephe. v. posset alicui videri gloriam hominum ⁊ laudem eẽ querẽdam: quia dominus deus hoc facit dicens. Isa. xlij. Ois qui ĩuocat nomen meum in gloriam meã creaui eum. Insuper cum ipse nobis gloriam in p̃mium ꝓ bonis operibus promittat: fm illud ad Ro. ij. His qui secũdum patientiam sunt boni operis gloriam ⁊ honorem promittit deus: licite videtur illud eẽ appetendum. Per appetitum ẽt glorie ⁊ laudis homines ꝓuocantur ad bonum: vnde Tulius in tusculanis questionibus inquit. Honos alit artes quiq̃ ad studia accendunt glia s. temporali. Sed ad hoc respõdet. b. Tho. q. ea. arti. eo. Ad ꝑmum q̃ debemus deũ imitari: ñ oi mõ quia nec possumus: sed modo nobis cõgruo Quãdo enim deus querat a nobis gloriam: vt. s. eum glorificemus: ⁊ se laudet hoc non facit ꝓpt aliquam suam vtilitatez: quia ex hoc non se extollit ⁊ nil boni ei accrescit cum bonum infinitũ sit in se ipso: sed facit propter bonum nostrum. Nõ enim possemus eum cognoscere si se non manifestaret nobis: suam magnitudinem ĩsinuando p scripturas. Sic ⁊ quis posset gloriaz ⁊ laudes appetere in quantum. s. hoc cederet in vtilitatẽ aliorum: ⁊ honorem dei: ⁊ non ꝓpter suum cõmodũ Ad secundum dicendum q̃ gloria que ꝓmittitur a deo in p̃miuz non ẽ gloria mundi vana: sed vã Et hanc debemus querere iuxta illud ps. lxi. Gloria mea in deo est. Ad tertium dicẽdum q̃ ⁊si aliqui ꝓuocent ad virtutẽ opa ex appetitu glie hũane sicut ex appetitu aliorum tẽporalium bonoꝝ: tñ non sũt vere virtuosi qui ꝓpter gloriã tpalem opa virtutum faciunt: vt dicit Aug. in. v. de ciui. dei. Nihil igitur ut ait aplus: p inanem gloriaz fiat: ex quo vitium est oriens ex propria confidẽtia ⁊ superbia

Quantum ad secun. §. II

dum. s. de mã in qua inanis gloria inuenitur: sciẽdum q̃ habetur in diuitijs: vñ ps. xlviij. In multitudinem diuitiarꝫ suarũ gloriatur: sunt ãt multiplices diuitie.

Diuitie criminales.
Diuitie temporales.
Diuitie spirituales.

Aliqui vane gloriantur de ꝑmis. Alij de secũdis Alij de tertijs. Diuitie criales sũt vitia copiosa ỏ q̃bus dicit virgo gloriosa in cãtico suo. Diuites dimisit inanes. Luc. xx. s. vacuos bonis spiritualib⁹

p diuine cumpales sut supra.

Certum ē q nō loquitur pcise de diuitijs tpalib' Nam Barabam erat diues in possessione auri z argēti. vt dicitur Gen. xiij. z tn nō fuit vacuus sz plenus gīa z virtutibus. Similiter Dauid: Job. sanctus Lodouicus rex francoz. Loquitur ergo de his q sūt diuites. i. habūdātes in vitijs. In multitudine harum diuitiaz gl'iātur q in se delectāt laudari de sceleribus suis: vel se laudant apud alios vt de vindictis: de luxurijs: de tripudijs: de insidijs: z de deceptionibus. Unde z puer. xij. dicit. Malum est dicit oīs emptor. s. ei a quo vult rem emere vt sic p vili pcio det illā: z cum recesserint. s. emēdo illam tūc gl'iatur in se vel cuz alijs ō h vi delicet q decepit illum z lucratus multuz fuerit. Sed certe vana ē ista gl'ia. i. falsa. Uanuz. n. aliqñ idem ē qō falsū: sic accipitur ibi. Nō assumes nomen dei tui i vanum. Exo. xij. i. falso z mēdaciter iurando. Et q sit falsa talis gl'ia pz: qz gl'ia vt dictum ē supra importat claritatem. Gl'ia. n. ōsi clara. Sz talis gl'ia z ipsa opa mala de quibus gloriantur hñt obscuritatem z tenebrositatē z ducūt ad tenebras ifernales: qz obscuritas z cecitas mentis ē gl'iari vñ qs debēt sūme pfūdi: ps. iij. Ut qd diligitis vanitatē de malis gloriando: z p. i. qritis mēdacium. q. d. falsa ē talis gloria. Diuitie tpales sūt substantie huius mundi. vt pecunia aurum: z argētum: iocalia. dom': agri: vestimēta: ornamēta mercimonia: z huiusmōi. De qbus saluator Lu. vi. Ue vobis diuitibus q hētis psolatōem vestraz s. i ipsis diuitijs qescendo. Gloriātur ergo i huius modi q qrunt de ipsis diuitijs laudari: z placz eis cē i opinione hoīum ppter huiusmōi: z alia tpalia vt potētia dñium pulchritudo: fortitudo corporis: z huiusmōi. Sz vana ē talis gl'ia. i. valde caduca z transitoria non hñs firmitatē: sz multam mutabilitatē: sic dicitur aliqñ vanum iuxta illud pv. viij. Uana ē pulchritudo. i. valde caduca. qō patet qz per mortē oīa hec dimittūtur: z hic etiā frequenter auferūtur: vel amittūtur vl' corrūpūt. vnde Jac. v. dicitur. Diuitie vre putrefacte sūt: aurum z argētū vīm eruginauit. Et. i. Thimot. vi. Diuitib' pcipe nō altum sape. i. nō gl'iari: neq spare i incerto diuitiaz suaz. Oīs caro fenum. i. oīs hō: z oīs gloria eius quasi flos feni. Arefactum ē fenū: z flos eius ōcidit. Isa. xl. z q citius. Diuitie spūales sūt virtutes z bona opa. De qbus dicitur i. Cor. i. In oībus diuites facti estis i illo. s. xpo: ita vt nil vobis desit in vlla gīa. s. qtuz ad necessaria ad salutem. Et Isaias ait. xxxij. Diuitie salutis sapientia z scia. s. cum gustu z timor dñi ipe thesaurus eius. Gloriāt ō his diuitijs q appetunt de his laudari: vel cum audiūt vel estimāt se de hi'. laudari pplacētiam i se hñt de sua opinione z fama put ē quoddā bonū tpale gl'ia mūdi. Sed vana ē ista gloria. i. res inutilis z ifructuosa faciēs ipsa opa bona vt ieiunij elemosynā: orōnē: z alia inutilia z fructum pdē supne gl'ie. Sic ēt aliquādo dicitur vanum: iuxta illud opa eoz vana. i. inutilia z risu digna. Jere. xv. Et Jo. viij. c. Uanus dicitur labor vñ nō seqtur finis ad quē ordinat: sm illud ps. cxxvi. Nisi dñs edificauerit domuz i vanum laborauerūt q edificāt eaz. i. nisi opibus bonis q facimus: qbus ppamur nobis domum non manufactam in celis: dñs edificet. i. itentio sit vt placeam ei z qramus gloriam eius sm illō apli. pma. ad Cor. Oīa i gl'iā eius. i. dei facite. Frustra laboramus z nō pseqmur illud ad qō bona opa ordināt ex se. Et iō vana ē hi'. gloria respectu etiam hoīum a qbus ē ipa gl'ia quoz iudicium ē incertū: z q vanitati assimulātur: hō. n. vanitati slij factus ē ps. c. xlij. Gloria vana est. Cum g qlibet nāliter ō testetur caducitatē falsitatē z inutilitatē z h tria reptātur in gloria mūdi q ppterea vana dicitur: iō sūme fugienda ē. Et vt magis cuitetur cōsideremus adhuc magis hi'. gl'ie puitatez z vtilitatem. Et pmo q̄tum ad mām. Quid ē pl'chritudo corpis hūani de qua nō pauci z pcipue mulieres gloriātur q modica? Certe cū oībus fuci suis non poterit mulier sue faciei facere colorem tā viuacem qualē hz rosa vel viola qz nec Salomō i oi gloria sua vestitus ē sic vnuz ex his. s. lilijs ait xps. Math. vi. Sed z modica febris cito pulchritudinem aufert. Quanta sit pulchritudo z fortitudo corpis humani oñditur cū tenuis vermis aranee vel scorpionis ad terrā pternat. Quid sericum vestium vnde aliqui gloriātur nisi stercus vmium? quid aurum z argētuz nisi fex terre que pedibus conculcatur? quid vara nisi pelles murium. O quāta vanitas z fatuitas gl'iari se cē circūdatum stercoribus vermiū: fetibus terre: pellibus muriū lanis pecudum. Sed nec gloriet sapiens in sapientia sua: ait dñs Jere. ix. Ubi sapiēs. s. i diuinorum cognitōne: vt Plato? vbi scriba in moralibus: vt Socrates: Seneca Tulius: vbi conseqtor huius seculi in nālib' ut Aristotiles. Pictagoras Nonne deus stultā fecit sapiaz huius mundi: ait apls. i. ad Cor. i. Stultam cē oñdit z nullā: duz. s. opatus ē que illi dixerunt ipossibilia querētes gl'iam hominum de sua sapia: z non deum glorificātes: vere ista gloria ē vana respectu temporis z loci vbi queritur. queritur. n. in terra que respectu celi estimatur ab astrologis vt punctus. Sed z ō ipsa terra due tantum partes ex quinq habitantur z in his duabus partibus nullus vnq̄ fuit q vbiq fuerit nominatus. Et si hoc contingeret no ab omnibus hominibus laudaretur: sed si aliqd laudarent: alij vituparent. Sic enim quilibet sanctus z doctus trāsiuit p gloriam z ignobilitatem p infamiam z bonam famam: vt ait apls. ij. ad Cor. vi: Sed si hoc aliquis obtineret paruz durat quod i xpo ostensum erat. Nam cum dominica i ramis oēs laudassent cum clamantes. Gloria et

p diuine tpales sut substā na z mūdi.

p diuine spūales sut na turē.

phamagtha inducat ad dāpna cōnē in tly mfily ..

Capitulū Primum.

honor sit tibi xp̄e redemptor ꝛc̄. Inde ad quicq dies clamauerunt oēs: crucifige eum: i multis cō tumelijs ꝛ opprobrijs affligentes eum. Hic etiam a quibus queritur ꝛ hētur talis gloria puluis sūt i. homes qō autem in pulueribus signatur cito de letur quantum autē detrimenti sequatur ex tam vana re in se. §. dicetur ꝑ tertia parte.

Quantum ad tertiū. §. III

um. s. de pena seu punitione huius vitij oñditur dum subditur i p̄s. p̄dicto. Frater non redimit ꝛc̄ Locutio obscura ē. Sic autez intelligitur. Frat. i. xp̄s qui ꝑpter assumptā nostrā hūanitatem dici tur frater noster: iuxta illud quod ait xp̄s. in per sona eius ad patrem ps. xxj. Narrabo nomen tuū fratribus meis. Hic frater. s. xp̄s non redimet ta les qui gloriantur vane in diuitijs suis. i. non faci et ptic̄pes sue redemptionis. Quāuis. n. per suaz passionem oēs redemerit q̄tum ad efficatiam nō tñ omnes quo ad efficiētiam. Non. n. pcipiūt effe ctum huius redemptionis: qui eius vestigia non sequūtur sed qui mundi gloriā non quesiuit sz fu git: confusiones mundi sustinuit. Si āt ipse xp̄s ñ facit per gratiaz suā hominē partic̄pē sue redēp tionis hō quicunq; sit redimendō seruitute diabo li tales vt legatur interrogatiue. q. d. certe nullus Sic exponit Gratianus. xiij. q. ij. §. Uerum hoc Non igitur dabit deo placationē suam nec per se nec per alium poterit deum reconciliare: sz dāna bitur ꝑpter ianē gloriā ꝛ superbiā. Et sic inanis gloria ē mortale pctñ ex quo ꝺducit ad dānatio nem eternā: qō ē verum nō tamen semper: sed in tribus casib': vt ponit. b. Tho. scōa scōe. q. xxxij. ar. iij. In his casibus ꝺriat inanis gl̄ia dilectioni dei: omne autem quod contrariatur dilectioni dei ē mortale. Primo q̄dem q̄ñ quis gloriatur de aliquo falso qō ē ꝓtra diuinam reuerentiā: vt ille de quo dicitur Ezechiel. xxviij. Eleuatuz ē cor tu um dixisti deus ego sum. Idem ē cū gloriat de ali quo mortali cōmisso: quod cum facit coram alijs se de illo laudādo ad iactātiam pertinet: si i mēte glorificādo habendo deliberatam ꝓplacentiā cor dis cum estimat se laudari de tali peccato erit in anis gloria. Sic grauissime puniti sunt a deo qui vanam gloriam quesierunt de rebus mundi q̄ terribiliter puniendi sunt q̄ de pctis q̄ sūt in dei i iuriam gloriātur. De Dauid rege ꝛ ꝑpheta legi mus: ij. Re. vlt. q̄ qz numerare fecit ꝑplm suum sibi subditum vt sic gl̄iaret in multitudine subdi torꝫ: ita deo displicuit q̄ per ꝑphetam Had sibi optio data fuit vt vnū ex tribus eligeret in puni tionē illius inanis glorie. Aut ꝑ septem annos fa men in terra aut per tres mēses guerrā: aut ꝑ tri duum pestem. Elegit qō magis cōe fuit sibi po tens accidē sicut alijs. s. pestē ꝛ sic in triduū de pe ste mortui sūt circa septuaginta milia hoiuz. De rodes Agrippa q̄ decapitauit Jacobuz: vt scribi tur Actū. xij. Sed plenius in historia eccl̄iastica: cum eēt iratus Tyris ꝛ Sidonijs venientes ad eū vt reconciliaretur sedētē ꝑ tribunali vestib' aure is indutū ꝛ ad radium solis vt magis lucēt: cuz a ꝑplo darētur ei laudes vt dei ꝛ nō hoium q̄bus ille acquiescebat ꝛ gloriabatur: mox pcussus ē ab angelo ꝛ vermibus scaturiuit corpus eius. Scō inanis gl̄ia ē mortale quando quis refert itentōez suam ad gloriam vt ad vltimū finem ad quē etiā ordinat virtutum opera vt elemosynas faciendo orationes: ieiunia ꝛ huiusmodi. Pro quo fine cō sequendo paratus est facere aliquid mortale vt se quatur gloriam temporalez vel ne amittat famaz quam habent homines de eo. Unde Aug. in. v. de ciui. dei ait. Hoc vitium. s. amor humane lau dis quod pertinet ad inanem gloriam tam est ini micum pie fidei si maior sit i corde cupiditas glo rie q̄ dei timor ꝛ amor vt diceret xp̄us. Quomo do potestis vos credere gloriam ab inuicem expe ctantes que a solo deo ē non querentes Joan. v. Timebunt enim quidam ex illis ñ reputari igno rantes: vel ne extra synagogam ponerentur ꝛ per derent famam hominum si credidissent i Chri stum. Exemplum cum aliquid tractatur in cōci lio ciuitatis quod ē contra iusticiam cui quis assē tit ꝛ persuadet vt sic laudetur a ciuib' q̄ sit ama tor cōmunitatis vel amicus tenentium statuz seu gubernantium ciuitatem: vel ne se opponendo p dat famam ꝛ opinionem quam habebāt de eo p sone q̄ sic rectus homo ꝛ huiusmodi. Sicut Pi latus cum vellet xp̄m dimittere quia innocētem uenerat cum audiuit a iudeis. Si hunc dimittis non es amicus cesaris: timens ne amitteret gl̄iam seu famam quam querebat ꝛ amabat vt. s. omnia faceret que pertinerent ad conseruationem stat' i peratoris ipm iniuste morti adiudicauit. Simili ter cum mulier impetita de turpitudine timēs ne clamando vel aliter renuendo infamaretur ꝛ gl̄i am seu opinionez perdat apud alios sue honesta tis peccato assētit: sicut fecit Lucretia nobilissima romana que cum esset in maxima fama sue casti tatis. Tarquinus filius Tarquini regis romano rum cū maritus eius Collatinus domui abesset requisiuit eam de turpitudine: ꝛ cū assentire nol let minatus est eam occidere: ꝛ seruum iuxta eaz ꝛ postea apud maritum ꝛ consanguineos accusa ret illos repisse in adulterio: ꝛ ꝑpterea occidisse ꝑpter quod tantum amauit gloriā sue fame ꝛ cō seruatōnem sue castitatis q̄ assensit cōmittē adul terium: ne poneret famam maculationis ꝛ ifama tōnis in gloria sua: in quo facto vtiq; mortaliter peccauit: vt ostendit Aug. in ꝑmo de ciui. dei. Jō iudicium ē de quocunq; alio quod quis agit vel omittit contra salutem anime vt ꝓsequatur lau dem humanā: vl̄ ne amittat famā. Tertio cū q̄s

illud de quo gloriaꝫ ꝑfert deo: qō ꝓhibeꝫ dñ dicit Jere. ix. Non glietur ſapiens in ſapientia ſua: nec fortis in fortitudine ſua: nec diues in diuitijs ſuis ſ. ita ꝙ illa plus diligat q̄ me qz hoc eēt mortale vel etiam cum ꝑfert teſtimonium hoīum teſtimonio dei: ſicut illi ō q̄bus dicitur Jo. xij. Dilexerūt gliam hoīum magis q̄ dei. Certe maxima p̄ſūptio ē z digna terribili pena vt miſerrimus ſeruus velit rapere vxorem domini ſui: z talis dñi qualꝫ ē deus. Gloria ē ſponſa dei quam ꝓ ſe vult z nemini cōmunicare vt quis. ſ. ſibi attribuat tāquaz ſit ſeu reputetur cā bonorum ſuorum. Ego dñs ait p Iſa. xlviij. gloriam meā altari nō dabo. Uñ z angeli decātauerunt. Gloria in altiſſimis deo. ſ. ſit. Luc. ij. Hanc vult vſurpare qui gloriā ꝓpriaz querit: quod debet quilibet ſūme cauere. In huiꝰ figuram legitur Gene. xxxix. q̄ Joſeph cum eſſet pulcherrimus iuuenis z valde iduſtrius: z prudēter z fideliter agēt negocia dñi ſui: vxor ipſius domini ſui videſ cum ita elegantem: philocapta ex eo ſollicitabat eū ad ſtuprum: ille āt recuſabat dicens. Oīa que ſunt in domo dñs ꝑmiſit z ō eis ō dit poteſtatem p̄ter q̄ in te que eius vxor es. quō poſſū ꝑmittere tm̄ nefas? Demum cū ſemel p̄ veſtimentum eum teneret vt cum ea dormiret. i. cō miſceretur: ille aufugit veſtem dimittēs. Iſte dñs Joſeph ē dñs deus. Joſeph q̄ interp̄tatur augmētum ſeruus ſuus ſignificat: quēlibet ſeruum dei q̄ tendit ad augmentum virtutū talis puleher eſt animo iuuenis fortitudine mētis prudēs in opere vxor domini ē gloria. Querit ergo gloriā q̄ a deo tribui debet videſ aliquem multum ꝓficere i virtutib' ſibi coniungi vt ſibi eaz attribuat: z vt laudem q̄rat ab hoībus z in ea delectetur: cū offert ſtimulat mentem. Sed verus fidelis dicere debet in mente reſiſtendo. Dominus dedit mihi q̄ſi dominium bonorum ſuorum oīum excepta te: quia ꝓ ſe vult gloriam. et ſi opoteat etiam veſtem t̄palium rerum: vel etiam vitam ipſius corporis qō i dumētum anime ē debet dimittere ne gloriā dei auferat. In alijs caſibus vana gloria cōiter ē veniale. et quia veniale diſponit ad mortale: ideo ab hac cauendum ē p̄s. lx. Sagitte puulorum facte ſunt plage eorum: dicit Ber. ſuper. Qui habitat q̄ ſagitta volans in die ē vana gloria que in claritate bonorum operum mētem tangēs ante vulnerat q̄ videatur. Sed ſi ſint puulorum tales ſagitte. i. peccata venialia efficiuntur plage diſpoſitiue i. mortalia niſi cito curētur. Et ſciendum q̄ ianis gloria tripliciter aggreditur hoīem. In p̄ncipio: i medio z fine operis boni. In p̄ncipio q̄dem cum quis iſtigatur vt bonum opus puta elemoſynam ieiunium oratōnes: ſermocinationes ordinatas: gubernatōnem domus: ornatum corporis lectiones alijs z huiuſmōi faciat vt laudem humanam inde conſequatur. Oz ſi fiat meritū operis amittit z penam incurrit vane glorie debitaz: ꝓpterea x̄ps Mathei. vi. ait. Attendite ne iuſtitiam veſtrā faciatis. i. opera ō genē bonorum coram hominib' vt videamini ab eis. ſ. vt laudem ab eis recipiatis alioquin mercedem non habebitis apud patrez. Ubi notandum q̄ non ꝓhibet ſimpliciter dominus opera bona fieri i manifeſto coram hoībus: ſed ne fiant illa intentione vt laudentur. i. ꝓp̄ vanam gloriam. Et qz illi qui ſunt imperfecti ſūt ſatis inclinati ad laudem hominum ꝓcurandum. Ideo vt docet Greg. i moral'. tales ſi qua bona faciunt ſingularia extra cōmunia z neceſſaria ad ſalutem: occulte facere debent ne inanis gloria inficiat intentionem: ſic fecit. b. Nicolaus cum ꝓuidit neceſſitati conuicinei tribus vicibus: occulte ꝓ ijciens per feneſtram i domum illius nō modici auri vt nuptui traderz tres filias nobiles quas p̄ paupertate intendebat ꝓſtituere vt inde cum ipſis viueret. Sed viri perfecti z qui ſūt poſiti i exēplum aliorum debēt i publico bona facere etiam ſingularia vt inde populi edificētur z ad ſimilia ꝓuocentur ſicut fecit. b. pater Domic' q̄ i domo quarūdam matronarum hoſpitatus que hēticis adheſerant: qui ſub pelle ouina auſteritatis vt lupi animas eorum deuorabant: dormiuit per totā quadrageſimam ſuper tabulam: manifeſte p̄tauit cilicium: ieiunauit in pane z aqua vt ſic ꝑ exēplo ſue penitentie vere non ſimulate illas ō errore reduceret: quod z factum eſt. Debet ergo quilibet ſibi cauere ne ꝓpter laudem humanam acq̄rendaz aliquid faciat: quia vt dicitur Luc. xi. Si oculus tuus fuerit nequam. i. intentio totum corpus tuum. i. opus quod ex illa ꝓcedit tenebroſuz erit. i. iniquum. Intentio tua operi tuo nomen i ponit iquit Ambro. In medio vero inſidiatur vana gloria: qz z ſi quis aliquod bonum cepit pura intentione ad honorem dei: z ſalutem ꝓximi ſui. ſi de hoc laudatur: vel cum cogitat ſe de hoc laudari: inaniter hilareſcit. Hinc Aug. in li. ꝓſeſ. ad dominū loquens ait. Laudaꝫ homo aliquādo de aliquo dono qō dediſti ei. Nollē vt aliquod bonuz meuz augeret ſuffragatio oris alieni: ſed fateor auget. ſ. ex laude audita nō ſoluz ſed z vitupatō minuit. Quotidiana fōnax noſtra ē lingua aliena: hec ille. Sed ad cōtrarium debet homo niti. Nā vt dicit Greg. xi. q. iij. Inter verba cum quis caluniatur ſeu aliquid mali de eo dicitur quod in ſe non eē cognoſcit in magnam debet leticiam ꝓſilire: innocentiam tamen ſuam oſtendere. Cum aūt laudatur ō bono quod in ſe non recognoſcit vel tm̄ q̄tuz dicitur: quod frequenter accidit magnā triſtitiam mentis debet habere. Uerum non ōbz aliquis ꝓpter impulſum inanis glorie bonum deſerere inchoatum. Unde dicitur Eccleſiaſtes. xi. Qui vētum obſeruat nunq̄ bene ſeminat. i'. attēdit in opere ſuo ne ſubripiat ventus inanis glorie

Vangelia ꝑpli hore agre dicur.

nunq̄ bene facit: q; imperceptibiliter spirat vētū Sic legimus ō beato Bernardo q̄ cum semel fer uenter p̄dicaret ⁊ omnes eum deuote audirent tē ptatio inanis glorie eum arripuit dicens mēti sue Ecce nunc bene p̄dicas libenter audiris: scūs ab omnibus reputaris ⁊c. Quod perpendens beat' Bernardus aliquantulum tacitus stetit: sed subi to a deo illustratus temptationi respondit. Nec propter te cepi: nec propter te dimittaz ⁊ suam pre dicationem vsq; ad finem prosecutus est. In fine vero operis insidiatur cum perfecto bono opere quis vanam complacentiam habet. Unō in figu ram dictum fuit Gene. iij. Tu insidiaberis calca neo eius. Calcaneus qui est finis corporis signifi cat complementum operis cui serpens insidiatur vt vulneret inani gloria. Quod quis gaudeat et complacentiam habeat cuz diligenter compleue rit opera sua vt orationes confessionem elemosy nas ⁊ alia huiusmodi a natura et gratia est. Naz ⁊ delectatio perficit opus scōm philophuz: ⁊ opa virtuosa dicūtur fructus spiritus: q; ſm Ambr. pascunt mentem sancta ⁊ sincera delectatōe. Nō ē ergo istud de se vitiosum. Sed q̄ vanam cōpla centiam habeat in se glorians de tali opere: vel se laudans vel gaudens q̄ inde laudem hominum acquirat: hoc ad inanem gloriam pertinet. Ad hoc vitium ptinet q̄ aliqui faciunt ecclesias: hos pitalia: capellas: calices: paramenta cuz armis su is: quando hoc faciunt vt laudētur p̄s. v. Gloria buntur in te dñe omnes qui diligunt nomen tuū In te iquit non i se. Sic beatus Grego. de se nar rat circa fi. moral. q̄ postq̄ perfecit illud op' scili cet expositionis Job quedam suggestio ināis glie ei obrepserat quam tamen profunda humilitate contriuit. Hanc dominus euitare docuit quādo sanato leproso ei precepit dicēs. Uide nemini di xeris. Matheo. viij. Et iterum quando oblatuz ei surdum ⁊ mutuz duxit eū seorsum a turba: eū sanauit: ⁊ eo sanato precepit turbe. ne cui diceret Mathe. ix. Nō timebat christus icurrere vanaz gloriam: quia peccare non poterat sed in hoc exē plum dedit vt q̄tum in nobis est occultemus bōa opera nostra ne scilicet inde queramus laudem nostram: quod pertinet ad vanaz gloriam ⁊ hoc intendit christus precipere prohibendo talem. s. malam intentōem ibi signatam. Sed q̄to plus p̄ cipiebat tanto magis manifestabat: quia quanto magis se sancti volunt occultare: tanto magis de us eos manifestat: sicut narrat Hieronymus ō sā cto Hilarione qui fugiebat per loca occulta p' mi racula facta propter concursum populorum sed non solum homines: quinīmo ⁊ demones eū ma nifestabant. Aut xp̄s Joan. viij. Si ego glorifico meipsum gloria mea nihil est. Anselmus in li. ō similitudinibus assimilat vanam gloriam farfal le quam pueri insequuntur ut capiant: quia eis videtur quid pulchrum: sed cum accepisse se cre dunt aufugit ab eis ⁊ ad alium locum volat: sed si caperent: quid habent nihil idest rem que ad nihil valet. Sic puerliter viuentes gloriā mundi querunt quasi quid magnum ⁊ cum credunt se habere fugit ab eis: ⁊ si consequuntur rem fragi lem habent. Debet ergo quilibet vanam gloriam fugere: quia res ē fragilis gloria mundi. Unī Boe tius de philosophica consolatiōe. O gloria o glo ria quid aliud es in millibus hominum nisi insla tio q̄dam auriū. i. ventus discurrens per aures au dentiū laudē hoīs: Et cum glia sit quidam effec tus honoris ⁊ laudis ex hoc. n. q̄ aliquis laudat' vel quecūq; reuerētia exhibetur redditur clarus in notitia hominum. Ideo secūduz. b. Tho. scōa secunde. q. xxxij. ar. iij. sicut magnanimitas est cir ca honorem: ita ⁊ circa gloriam. Unde sicut mo derate magnanimus vtitur honore ita ⁊ modera te vtitur gloria. s. secundum rationem. Unde sic plōs dicit in. iiij. ethicorum de magnanimo q̄ ho nor sibi paruuz quid reputatur ita ⁊ gloria. Ma gnitudini enim animi repugnat vt res modicas tantum apprecietur vt de eis glorietur. Et similiē repugnat magnitudini animi q̄ de his que non sunt glorietur. Unde dicitur in. iiij. ethicorum q̄ magnanimus magis curat veritatem q̄ opinio nem. Item in. iiij. ethicorum dicitur q̄ magnani mus non est contentiosus quia nihil estimat ma gnum: nullus. n. contēdit nisi p̄ re quam estimat magnam. Itez ibi dicitur q̄ non curat vt laudet s. ꝓpter se vt dicit. b. Tho. q. ea. arti. eo. ad perfe ctionem hominis pertinet q̄ ipse cognoscat se: sz q̄ cognoscatur ab alīs non pertinet ad perfectio nem eius. Et iō non ē per se appetendū vt scilicz cognoscatur ab alijs potest tamen appeti i q̄tum vtile ad aliquid: vel ad hoc q̄ deus ab hoīb; gl̄i ficetur vel ad hoc q̄ hoies p̄ficiant ex bono qō i alio recognoscunt l' ex hoc q̄ homo ex bono qō in se recognoscit per studium laudis aliene stude at in his perseuerare ⁊ proficere. Et secundum h intelligendum est illud Eccle. xl. Curam habe de bono nomine. De vanitate ipsius glorie habes su pra in. iij. §. ij. debet euitari quia virtutes eneruat p̄s. Dominus dissipat ossa eoz qui omnibus placent dissipat. i. dissipare permittit ossa. i. virtu tes ⁊ opera perfecta ex quibus consistit robur a nime qui hominibus placent. s. querentes laudes humanas: quod pertinet ad vanam gloriam. Unī Grego. in moral. assimilat vanam gloriam latrunculo qui itinerantem: vt amicum a tergo occurrens associat ⁊ postea eum expoliat. Nam inanis gloria incedenti per viam bonorum laten ter occurrit ⁊ virtutibus ⁊ meritis animam expo liat. In cuius figuram legitur quattuor Reg. ij. q̄ cum Ezechias rex iuda legatis regis Babyloni orum ostendisset omnia sua preciosa: aurum

Inobria ē filia vane glie

ꝛ argentū ꝛ aromata ꝛ thesauros suos: ductus q̄ dam vana glia dixit ei Isa. ppha ex pte dei q̄ oia illa q̄ viderāt illi legati Babylonioꝝ ipsi babylonij auferrent ꝛ asportarēt in terrā suam: qđ ipletum fuit tpe Joachi ꝛ Sedechie regum iuda per Nabuchodonosoꝛ regē babylonie: vt pz Jere. c. fi. ad significandum q̄ cum ds manifestat thesauros virtutū ꝓpter laudē humanā: ipsos diabolus rex ꝓfusionis asportat seu aufert. Tertia inanis glia vitia multiplicat. Est. n. vnuz ex septē capitalibus vitijs ꝛz Tho. scđa scđe. q. xxxij. arti. iiij. qđ ꝓbat per Greg. in. iij. moral'. Quāuis. n. quidam ponāt superbiam vnū ex capitalib': ꝛ hi ñ assignāt vanam gliam capitale ē vitium: rōnabilius videt quod dic̄ Greg. in. xij. moral'. s. superbiam nō capitale vitū: sed reginam eē ꝛ matrē vitioꝝ: a q̄ ime diate oritur inanis gloria vt vnum ex capitalib'. Rō huius ē: qꝛ superbia iportat quēdam appetitū iordinatum excellētie. Et oi autem bono qđ quis appetit quādam pfectionē ꝛ excellētiam ꝓseqūtur Et iō cū fines oiuz vitioꝝ ordinētur i finē superbie ꝓpter hoc videt q̄ hēat quādam gnālem cālitatē sup oia alia vitia vt dicatur maī oium. Inter bona āt p que quis excellētiam ꝓsequitur videt ꝑcupue ad h̄ opari vana glia i q̄tū ipōtat miāfestati onē bonitatis alicuius. Nā bonū nāliter amatur ꝛ honorat a cūctis: ꝛ iō sic̄ p gloriā que ē apđ deum ꝓseqūtur hō excellētiā in rebus diuinis: ita per gliam que ē apđ hoies ꝓseqūtur ds excellētiam q̄ ē in rebus humāis. Et iō ꝓpt̄ ꝓpinq̄tatē ad excellētiam quā hoies maxime desiderāt: ꝓñs ē q̄ sit mlt̄um appetibilis. Et quia ex eius iordinato appetitu multa alia vitia oriūtur iō dicitur vitū capitale. Et q̄uis ex genē suo nō sit mortale p h̄ ñ tollitur ds sit capitale ꝛ ex ea plura ēt mortalia oriātur. ex ea āt oriūtur sic filie septem. s. iobedientia iactātia: Jpocrisis: ꝓtētio: ptinacia: discordia: ꝛ p̄ sūptio nouitatū fm Greg. iij. moral'. Hoꝝ suffici entiā sic assignat. b. Tho. q. ea. arti. v. Jlla vitia q̄ de se nata sūt ordinari ad finē alicuius vitij capitalis illa dicūtur filie eius. Finis āt ianis glie ē manifestatio ꝓpe excellētie. Ad hanc āt pōt tendere dupliciter. vno modo directe. Alio mō idirecte. Si directe: aut p verba ꝛ sic ē iactantia. Aut p facta ꝛsi sint facta habētia aliquā admirationē: sic ē p̄sumptio nouitatum. Si p facta alia: sic ē Jpocrisis. Si idirecte: ꝛ h̄ quattuor mōis. Prio q̄tuz ad itellectū: ꝛ sic ē ptinacia p quā hō nimis initit sue sniē nolens cedē sniē melioꝛi. Scđo q̄tum ad volūtatem: ꝛ sic ē discordia dum non vult a ꝓpa volūtate discedē vt cū alijs ꝓcordet. Tertio q̄tuz ad locutōem dī aliquis clamose cū alijs litigat. Quarto q̄tum ad factum dī ds nō vult exequi superioris p̄ceptum. Quāuis āt ira causet discordiam ꝛ ꝓtēptionē: tñ qꝛ hoc ñ agit cōiter nisi cū ad uictōe ianis glie p h̄. s. q̄ aliq̄s reputat sibi glioſū q̄ nō cedat volūtati vel verbis alioꝝ: iō ponūtur filie inanis glie. Jactātia vero q̄tum ad cām interiorē eius q̄ ē arrogātia ponit spēs superbie: sed exterioꝛ frequētius ordinatur ad gloriā ꝛ honorem ꝛ ideo ponitur filia inanis glorie.

Capitulum. II. de Inobedientia.

Inobediētia pri

ma filia est inanis glorie. De qua dixit Samuel prophēta. Quasi scelus idolatrie nolle acquiescere idest obedire ꝑmo Reg. ꝑs. xv. Ex q̄ arguit Gre. Sine obedientia quisquis infidelis esse conuincitur: etiam si fidem tenere videatur. xi. q. iij. Sciēdum. Dicit tamen. b. Tho. secunda secūde. q. cl. q̄ ılla comparatio non est secundum equalitatez vt scilicet ita sit graue peccatum inobedientie sic̄ idolatrie: sed secundum similitudinem aliquam in q̄tuz scilicet redundat in contemptum dei sic̄ idolatria: ꝛsi non tantum. Est autem inobediētia aliquando vitium generale: aliquando ꝓpriuz ꝛ speciale. Sic ꝛ obedientia sibi contraria aliq̄n est virtus generalis: aliquando specialis distincta a ceteris. Prio cuius declaratione dicit Tho. secūda secunde. q. ciij. articulo. ij. q̄ si accipiatur obedientia ꝓprie ꝓout respicit intentionem formalem ratione ꝓcepti sic obedientia est special' virtus: ꝛ secundum hoc ad ipsam requiritur q̄ ipleat aliquis actum iustitie vel alterius virtutis unē dens implere ꝓceptum puta honorat parētes: seruat festa ꝛ ieiunia: quia hec sunt ꝓcepta dei uel ecclesie: aliter non facturus. Sed si accipiatur obedientia large pro executione cuiuscūq̄ quod potest cadere sub ꝓcepto sic erit virtus general' ꝛ concurrit cum actibus omnium virtutum. Sic inobedientia cū per intentionem respicit rationē ꝓcepti contennēdo. i. renuēdo se sbjci tali regule sic ē peccatum speciale: ꝛ ad ipsam requiritur q̄ actualiter contēnat ꝓceptum. Si vero accipiat large inobedientia pro omissione cuiuscunq̄ qđ cadere potest ex quacunq̄ intentione fiat non tñ contēnendo ꝓceptum: sic est vitium generale et repitur i omni peccato: ꝛ sic ab Ambro. diffinit̄ pctm̄ eē celestium inobedientia mandatoꝝ. Dic g̃ dicetur de inobediētia ꝓut ē vitium generale vt frequētius i scriptura sacra accipitur: aliq̄n ꝓut ē speciale. Tantū autem ē vitū inobedientie vt p eādem de paradiso expulsi simus: nec reuerti poterimus aliter q̄ per obedientiam duriſſimaz xp̄i q̄ patri obediens fuit vsq̄ ad mortem crucis. vnde apostolus Ro. v. Sicut p iobedientiaz vnius hois Ade. s. cū comedit de ligno boni ꝛ mali contra dei ꝓceptū multi ꝓstituti sūt peccatores: ita p obediētiā vnius hois Jesu xp̄i multi iustificabūtur qui. s. imitati eum fuerint in obediētie ꝓcepto

Capitulus Secundū.

rum:7 sic in figuram per aliam viam reuersi sūt magi in regionem suam. Math. ij. q̄ sūt duces sideliuz. Regio nīa ē padisus: via alia. i. ꝯria ad eā ex q̄ ide venim⁹ ē obediētiā: p̄ inobediētia. n. i h exilium venim⁹. De hac ps. iquit. Maledicti q̄ declinant a mādatis tuis ps. cxviij. Ubi tria notātur.

Primo punitio rebellionis: ibi Maledicti.

Scō expssio inobeditiōis: ibi q̄ ōclināt.

Tertio plurificatio trāsgressiōis: ibi a mādatis.

Quantum ad pri §. I.

mum. Sciēdū q̄ p̄ inobediētiam seu rebellionez incurritur maledictio dei: qō oñdit ps dicēs. Maledicti. s. a deo. Ad qō ēt facit qō dicitur Deutro. xxvij. Maledictus q̄ nō pmāet i sīmonib⁹ legis huiusmōi nec eos ope pficit. s. obediēdo. Et Ec. xiij Ue vobis ipij viri q̄ dereliq̄stis legem altissimi. s. p̄ inobediētia: 7 si nati fueritis i maledictionib⁹ nascemini: 7 si morti fueritis i maledictōe erit ps vestra. Maledictio dei significat punitionē. Dicē. n. dei ē facē. Maledicit ḡ deus cū malū pene fac. i. irrogat inobedienti. Maledicit ät ꝓpter inobedientiam tripliciter deus.

Primo p̄ afflictionem corporis.

Scō per ipugnat onem orbis.

Tertio p̄ puatōem numinis.

De p̄mo dictū fuit Ade ꝓpter iobediētiam suaz. Maledicta terra i ope tuo. i. ꝓpter opus tue trāsgressionis. Terra corpis tui erit maledicta: afflicta multiplicit. Spinas. n. 7 tribulos oiuersarum passionū 7 infirmitatū germinabit tibi. Oēs. n. pene q̄bus subditi sum⁹ famis: sitis: caloris: frigoris: 7 infirmitatū sūt in penam illius iobedientie. Spinas. n. ꝓcupiscētie terra sensualitatis germinat q̄ caro ꝓcupiscit aduersus spīm: ad Gal. v. qō ex illa inobediētia ꝓcessit: ūmediate. n. cū rō non obedit deo: 7 caro se rōi rebellauit. Scōa maledictio ē q̄ oēs creature pugnāt ꝯ hoiem ꝓpt iobediētiā vbi oēs p̄us obediebāt hoi. Sap̄. v. Pugnabit ꝓ eo orbis terrar ꝯ īsensatos 7 iuste q̄dē actum est vt cū ois creatura deo obediat faciēs id ad qō instituta ē: 7 sic p̄ceptū posuit cūctis creaturis: 7 nō p̄teribit: ps. cxlviij. quod patet ad sensū: si iobediens ōo rept⁹ fuerit cū ad h ei fuiāt vt obediat ōo oēs ipugnant eū 7 maledicāt affligēdo ip̄m etiaz vmes 7 pulices 7 muscē 7 aranee. De iobediētib⁹ di ēt Deutro. xxviij. Si nolueris audire vocē oñi dei tui: vt custodias 7 facias oia mandata eius. s. obediēdo veniēt sup te oēs maledictōes iste 7 ap p̄hendēt te. Maledictus eris in ciuitate: maledictus i agro maledictū horreū tuū: 7 maledicte reliquie tue: maledict⁹ fructus vētris tui: 7 fruct⁹ terre tue: armenta boum tuoz 7 greges ouium tuarum: maledictus eris ingrediens. i. incipiens aliq̄ opus: 7 maledictus egrediens. i. finiens opus. Et maledictōes explicans subdit. Mittet oñs famē 7 esuriem 7 increpationem in oia opa tua que facies donec ꝓterat te 7 pdet velociꝰ. Adiūget tibi oñs pestilētiaz donec ꝓsumat te. Percutiet te oñs egestate: febri frigore ardore: 7 estu: 7 aere corrupto ac rubigie. Sic celum sup te eneū 7 terra quaz calcas ferrea. Det oñs ymbrem tre tue puluerem 7 de celo descendat sup te puluis. Tradat te oñs corruētem añ hostes tuos: p̄ vnam viā egrediaris ꝯ eos 7 p̄ septē fugias 7 dispgaris p̄ omnia regna terre. Sitq̄ cadauer tuum i escā cunctis volatilibus celi 7 bestijs terī. Percuciat te oñs vlcē egypti: scabie 7 p̄rigine. Percuciat te amentia 7 cecitate 7 furore mentis. Et multa alia ibi hēs. Ecclesia ēt punit inobediētiā maledictōe excōis. Nā p̄ tinaciꝰ iobediētes excōicat Apls. ij. ad Corin. v. Et in promptu habentes vlcisci omnez inobediētiam. Uñ. xi. q. iij. absit dicitur. In veteri lege qui sacerdotibus non obtemperasset: aut lapidabat a populo: aut contemptum: s. inobedientie expiabat cruore. Nūc ät inobediēs spūali aiauersione trūcatur. i. excōicatur. Excōicatio autem maledictio dicitur in iure: vt. xxiij. q. ij. Cum sancti viri in. §. precedēti ad illud capitulum. Tertia maledictio que omnibus peior ē: q̄ p̄iuatur a dei visione 7 p̄sortio sanctoz. Maledicti erunt qui cōtēnunt te. s. p̄ inobediētiam. Thobi. xiij. Christus n. dicet reprobis q̄ mandata sua nō seruauerunt Discedite a me maledicti in ignē eternū. Math. xv. In huius enim figuram christus maledixit ficulnee quam sine fructu reperit. Mar. xi. Unde subito siccata est non apta nisi ad ignem. Sic q̄ sine fructu obseruationis mandatorum reperiuntur a christo maledicuntur idest reprobantur: ita q̄ amplius mereri non possunt vel deo frui: sz ad ignē gehenne mittuntur. Efficitur etiam inobediens arridus p̄ indeuotionē quam habē non pōt Unde Ber. non dabit inobedienti copiam sui tā te obediētie amator qui mori maluit q̄ non obedire scilicet christus. Sed neq̄ fructum exauditionis i oratione ꝓcipit. Unde ꝓuer. xxviij. Qui declinat aurem suā ne audiat legem: oratio eius erit execrabilis. Aug. Qui a p̄ceptis dei auertitur qō in oratione postulat non meretur. Inter omnes creaturas nō videntur ē nisi due que deo inobedientes sunt scilicet diabolus 7 malus hō: 7 iō cōgruum est vt sicut quasi ab oībus maledicitur diabolus i detestationem sui: sic 7 iobediēs homo: 7 cum eo societur quasi attinēs eius: sicut xp̄i dicūtur parētes: frater: sozor: 7 mater: q̄ faciūt p̄is sui celestis volūtatem: vt dicit Math. xij. Ultra punitōem seueriss̄imam inobediētie Ade ꝓpter quod dicitur Gen. iij. Addam exemplum meū i punitione iobediētie ab adolescentia mea vt mihi caueaz ab iobediētia. Plura alia exempla hñt Uxor quidem Loth propter inobedientiam suam ad verba angeli versa est in statuam salis

Hñ.ix. Saul ꝓpter i obediẽtiam ſuã ꝓuat' ẽ ignoUñ dicit.i. Reg.xv. Pro eo qꝺ abieciſti ſermonẽ dñi:ꝛ dñs te :ne ſis domin' i iſrl'ꝛ rex. Prophetadomini qꝺ ꝯ ꝓceptũ manducauit i Sãmaria ꝓpiſuã iobediẽtiam a leone ſuffocat' ẽ in via.iij. Re.xiij. Quidã ẽt qꝛ noluit obedire vni ex filijs prophetaꝝ dicenti ſibi ex ꝑte dei q ꝓcuteret eũ vlnerando a leone ꝓcuſſus ẽ.iij. Re.xx. ſignans inobedientiam ꝓlatoꝝ qui nolunt gladio correctiõis ꝓcutẽ vitam ſubditorum. De filio i obediẽtie dicitur Deutro.xxi. Si genuerit homo filiuꝫ ꝓtumacem ꝛ ꝓteruum qꝺ ñ audit ipium patris ꝛ coercit' obedire ꝓtempnit:accuſatus a parẽtib' i porta ciuitatis corã ſenioꝛibus lapidabit eum oĩs ꝑplus Vaſti regia vxor regis Aſſueri qꝛ ꝓtẽpſit ad eumaccedere vt ipauerat:ꝓuata ẽ regno ꝛ cõiugio Jonas qꝛ noluit dño obedire in eundo ad predicandum i ciuitatem Niniue:orta tẽpeſtate ꝓpter ꝟ imare ꝓiectus ẽ.Jone.ij. Populus iſrl' qꝛ deo obedire contempſit.i. decẽ tribus a Salmanaſar regе aſſyrioꝛum in captiuitatem ducte ſunt i Niniuem:ꝛ poſtea ꝑplis uda cum rege ſuo Sedechiaꝓpter ꝓtemptũ mandatoꝝ dei a Nabuchodonoſor in Babyloniã captiui ducti ſũt:vt in.iij. Re.vlt.ꝛ Jere.vltꝺ. Joſephus ꝛ Azarias:qꝛ ꝓtra obediẽtiam Jude machabei ducis exercitus iſrl' moruerunt bellũ ꝯ inimicos debellati ſũt occiſis duobus millibus.i. Macha.iij. Quidã monach' nomine Malchus quia ꝓtra obediẽtiam abbatis ceſſit ad viſitandum pentes captus ẽ ab ifidelib'vbi multa ꝑpeſſus eſt: vt hẽtur in vitis patrum.Quidam liberatus a beato Bñdicto cũ vexareta diabolo:qꝛ ꝓtra obediẽtiam ipſius patris ordinem ſacrũ ſuſcepit a diabolo arreptus ẽ iterum.Marcus torquatus ꝓſul romanoꝝ:qꝛ cuꝫ eẽt i campo ꝯ hoſtes filius eius ꝓtra obediẽtiam ſeumãdatuꝫ patris ipſius mouit bellũ:ꝙuis magnãvictoriam habẽt eũ decapitauit:vt narrat Valerius:qꝺ Aug.in li.de ciui. dei:non reprobat.Laudandum ẽ ſũme ab inobedientia que tot maledictionbus:tot malis punitur.

ꝑ inobiã ꝺ a mãdatꝭ ꝺi recedẽ.

Quantum ad ſecũ. §. II.

dum.Inobedientia ipa exꝑmit oĩ oz.q ꝺeclinãt.Declinare ãt a mandatis ẽ recedẽ ab eis.i.nõ obedire.Jſa.iij. Neqꝫ ad dexterã neqꝫ ad ſiniſtraꝫ.ſ. vie declinetis.Uia ad ꝓmaꝫ ẽ obſeruatio mandatoꝝ.Mãdata ſunt de actibus virtutum ſcõmTho.que cũ ꝓſiſtãt in medio ille declinat ad dexteram vie qui recedit a mandato ꝑ exceſſuꝫ circavirtutes:ille declinat ad ſiniſtrã qui recedit a mãdati obſeruatione ꝑ defectum virtutis.Sicut circa ꝓmum mandatum ad ſiniſtrã declinat q idolacolit non deum:ad dexteram q ſuꝑſtitioſe colit ꝛ ſic de alijs. Sed vt ait ꝑs.xiij.ꝛ allegat apls ad Ro.iij.ad oſtendendum vniuerſos declinare. Nõ ẽ intelligens neqꝫ requirens deum omnes declinauerũt ſiml' iutiles facti ſunt:ñ eſt qui faciat bonũnon ẽ vſqꝫ ad vnum.Ubi ſecundum.b. Tho.ſuper dicto paſſu in eplis Pauli.ꝑs. notat ꝓmo inobedientiam vel tranſgreſſionem mandatoꝝ dei ibi.Non ẽ intelligens.ij.amiſſione indeꝓmiorum:ibi ſimul inutiles facti ſunt:tertio collectõeꝫin huiuſmõi cunctoꝝ:ibi non ẽ qui facit bonumꝛc̃.Primo iobediẽtia notat':ibi oẽs declinauerũtſimul.i. receſſerunt a regula diuine legis. Jſa.lvi Omnes in viam ſuam declinauerunt.i.a mandatis dei recedentes ꝓpriam voluntatem ſecuti ſũtSed huic declinationi ꝓmittuntur duo que concurrunt in peccato.Primum ẽ defectus diſcretionis ſeu rationis:ibi non intelligens.Omnis enimmalus ẽ ignorans inquit ꝑbs:quod verum ẽ i particulari eligibili. Secundum eſt defectus recte intentionis:ibi aut requirens deum non eſt.ſ.intentionem ſuam dirigendo ad deum ꝑs.xxvi. Faciemtuã dñe requiram.Amiſſio premij notatur ibi ſimul i vtiles facti ſunt.Hoc in vtile dicimus qꝺ ñꝓſequitur finẽ ſuum:ꝛ iõ cũ hoĩes a deo declinãtnon obediẽtes mandatis eius ꝓpter quem conſequẽdum facti ſunt.Inutiles dicuntur cum nonaſſequãtur ꝓmium. Sap̃.iij Impioꝝ multitudo non eſt vtilis.In terram ꝓmiſſionis ex omnibus numeratis in egypto aptis ad preliuꝫ.ſ. ſexcentis milibus ſolũ duo intrauerunt. ſ. Caleph ꝛJoſue qui ſeruauerunt ꝛ firmi ſteterunt in obediendo domino. In figuram q de omni vltimultitudine que fuit in ſex mundi etatibus nullus intrat vitam eternam:nec ꝓnceps vel ſapientiſſim'vt Moyſes:nec ſacerdos etiam ſũmus vt Aaronniſi duo obſeruet charitatis mandata dilectionisſcilicet dei ꝛ proximi et in his duobus mandatisvniuerſa lex pendet.Mathe.xxij. Lõprehẽſio cũctoꝝ notatur ibi.Non eſt qui faciat bonum.ſ.aliquis quod intelligitur ſecundum propriamvirtutem ideſt nullus per ſe ipm facit bonum niſi adeo adiutus:vel complete nullus bonuꝫ facit q̃nſ.i aliquo deficiat iuxta illud.iij.Reg.viij. Non ẽq faciat ſup terram bonum ꝛ nõ ꝑcccet: vel loqt̃de congregatõne malorum.Non eſt vſqꝫ ad vnũſcilicet xp̃m:ꝛ ſic ponit excluſiue.Sed notãdumq cum quaſi oẽs declinẽt a mandatis diuerſis tñde cauſis declinant ab eis.

Aliqui per impotentiam.
Aliqui per ignorantiam.
Aliqui per certam ſcientiam.

Quãtũ ad mãdata dei null' põt ſe iuſte excuſaeq ꝺuaꝫ ñ poſſit.Nã ꝛſi ñ ꝓpria vtute:tñ cũ adiutorio gie cũcta ꝺuaꝫ põt ad quã recipiẽdã ſi facꝺ i ſe ẽ ñ ei õnegabit.Uñ Hier.dic̃ Maledict' oĩs.ſ.a deo qꝺ dic̃ deum aliqꝺ nõ poſſibile ꝓcepiſſe.De mãdatis ãt hominum dicit.b'. Tho ſecũda ſcẽq.xliij.q ſi prelatus tot ꝓcepta multiplicet q ea

ꝑ a mãdatꝭ ꝺi alij ꝺeclinãt ꝛpli.

Capitulus Secundus.

subditus implere nō posset excusatur a pctō. Et iō prelati debent abstinē a multitudie preceptoꝝ Ad hoc fac regula iuris. Nemo pōt ad ipossibile obligari: extra de re. iur. li. vi. Et itelligitur nō solū de ipossibilitate facti: sz ēt iuris fm glo. ibi. Uñ si plat⁹ ꝯ ius aliq̄d mandet non pōt obligari ad illō. i. nec tenet nec dz obedīr. Si āt dubitat vtrū possit facē q: graue z durum ē: obedire dz. Unde di. xix. c. In memoriā: dicitur. Licz vix ferēdū ab illa sācta sede iponat: iugum tñ feram⁹: z pia ḃuotōne tolerem⁹. De ignorantia mādatoꝝ ex q̄ aliq̄ declinant. Nō q̄ in mādatis q̄ sūt ō iure dīno nl la ignorantia excusat a mortali: sed vt aplus dīc. Ignorās ignorabīt. i. aḃo reprobabīt si trāsgredia tur māḃata necessaria ad salutē. Impositiuis seu hūanis ꝓceptis nisi hēat iustam cām ignorātie: vt quia nō potuit scire nec hūit q̄ docēt: non excusatur a pctō q̄ tenetur ad ꝓuādum z ñ seruat: vnde Aug. Illis dīno ignosci nō poterit q̄ a quo discerent habētes opam non dederūt: di. xxxvij. §. fi. Et Nicolaus papa dicit. Si decreta romanoꝝ pontificū non hētis: de neglectu z incuria redarguendi estis: di. xx. De ignorantia tñ multa hēs supra i ꝑma pte: z. j. i ti. de accidia. Declinant alij sciēter a mādatis: z aliqñ hoc ex sufficiēti rōe: alij qñ ex neglectu: aliqñ ex ꝓmptu. Ec rōne nullus pōt declinare licite a mandatis dei in vllo casu nisi deus sibi ꝯtrū mādet: vt mandauit Osee q̄ recognosceret mulierem fornicariā Osee ꝑmo q̄ in ñ peccauit fz Tho. q: hec ē iusta lex z preceptum q̄ deus ordīnat. Sed in ꝓceptis prelatoꝝ pōt declinare aliqñ sine pctō dīc Pe. ō palu. i. ūj. q̄ si ꝑlatus precipit alicui aliq̄d errās: non preceptur⁹ si sciret veritatem: pōt talis salua obedientia. i. sine pctō non implere illud extra de rescrip. c. Si qñ dicit ēt idē Pe. q̄ precepta ꝓncipis itelligūtur saluo iure alterius. C. de emāci. libe. Nec āt. Unḋ nō dz semp mādatū pape iplere: sz sufficit cām ꝓbabilē nō iplendi allegare: vt expresse dicitur i illo. c. Si qñ. Illa. n. rō debet mouere delegatum q̄ mouit delegātē. Unde si scit se habere cām nō implēdi q̄ papa mandat quam si sciret: credit veri similiter q̄ ꝯtrium mādasset ñ tenetur iplē. Sup d. c. Si qñ de rescrip. dicit ēt Anto. de bu. q̄ subditus mādato supioris dz obedire: nisi subsit causa quaz allegare dz verbo. s. vel rescripto. Nec dicatur q̄s ꝓtrauenire mandato supioris si motus iusta causa non obedit. Si āt dubitat vtrū superior eum ītendat obligare ad faciendū ēt si sciret factum vnde mouet subditus ad nō faciēduz esti mans iustam cām habē dz obedire: ar. xxij. q. i. Quid culpatur: vel significando expectare secundam iussionē vt in. c. si qñ: de rescrip. Ex neglectu declinando. i. non seruando mandata diuina aut humana facere ꝯ obedientiam est in obediētia ꝓ ut ē vitiū gnāle: saltem ea que sunt ad aplis z eorum successoribus īstituta nulla desidia negligā tur nulla dissensione violētur: nulla concertatōe turbēt. Juli⁹ papa. xxv. q. ij. Amputato. Sciēdū tñ fz Th. scḋa scḋe. q. cxliij. q̄ vbi cōmittit pctm̄ veniale nō ē ibi ꝑpe inobedientia: sed cū ꝓmittit mortale. Nam venialia nō sūt ꝯ ꝑcepta. vbi etiā notādum fm Lācellariū parisiēsem z alios doc. q̄ nō oēs ordīnatōnes ecclie vel ꝑlatoꝝ sūt i ꝑcepto: ita q̄ trāsgrediētes etiam sciēter peccēt mortaliter: sed sicut in lege diuina q̄dā sūt monita simplicia ꝯ q̄ faciendo eēt ō se veniale: vt illud Leui. xix. Coram cano capite surge. i. reuerentiā senioribus prebe. Quedā preceptoria ꝯ q̄ opādo eēt mōtale: vt decē ꝑcepta: z q̄ reducūtur ad ea: z in nouo testamēto credē explicite articulis fidei: z sacramēta suscipe fm tpa z q̄litatē psonarū. Jta ēt i lege canonica vel ciuili seu ordinationibus ꝑlatoꝝ sūt q̄dā ꝑceptoria q̄dam monitoria. Qui facit ꝯ ꝑcepta dīna vel humana sumḋo ꝑpe z stricte ꝑceptum: ēt si non faciat ex ꝓmptu sed ex neglectu peccat mortaliter: vñ Grego. Qō precipitur ipat quod ipatur necesse ē fieri. xiij. q. i. Apls z Thi mot. iij. inter criminalia ponit illud. Parētibus non obedientes z ad Ro. xiij. Qui potestati resistit prelatis non obediendo dei ordinationi resistit z ipse sibi dānationem acquirit. Rō huius ē fm. b. Tho. scḋa scḋe. q. cv. ar. i. quia illud ē mortale q̄ ꝯriatur charitati per quā ē in nobis vita spūalis. Talis autem est inobedientia preceptoꝝ Exigit enim charitas qua dominus diligitur ut mandatis eius obediatur secundum illud Joan. xiij. Si quis diligit me sermonez meum seruabit Et in preceptis dei continetur q̄ etiam superioribus obediatur secundum illud ad Hebre. vlti. Obedite prepositis vestris z subiacete eis. et Ro. xiij. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Facit etiam contra iustitiam z charitatem proxumi qui non obedit iustis preceptis superiorum per hoc q̄ subtrahit obedientiam debitam. Ex ꝓmptu āt declinat a mandatis q̄ non tñ ex negligentia: sed ēt ex quadam rebellione et obstinatione renuit subici preceptis superioꝝ: Et hec ē inobediētia stricte z formaliter spāle pctm̄: vñ puer. xvij. Impius cū i pfūdum pctōrum venerit ꝓtēnit. z xp̄s Luc. x. Qui vos. s. ꝑlatos spernit. i. contemnit in mandatis vestris me spernit. Item Nicolaus papa. Si quis dogmata mandata interdicta sanctiones vel decreta pro catholica fide vel ecclesiastica disciplina ꝑ correctōne imminentium vel futurorum malorum a sedis apostolice presule promulgata contempserit anathēa sit idest fiat. xxv. q. ij. Si quis et vt dicit Ber. in libro de dispensationibus z preceptis. Contemptus vbiq̄ damnabilis. i. mortale est. Facere aliquid ergo contra preceptum diuinum vel humanuz no ex ꝓmptu sz ex passione mortale ē. Facere āt ex

contemptu non solū mortale ē ꝫ grauius: ⁊ non solum si fiat ꝺ̄ ꝓceptum::ꝫ ēt si fiat ꝺ̄ mandatuꝫ i.ꝺ̄ illud qō ꝺ se ē veniale:mortale:vñ qō dic̄ Augu. Nullum ē adeo veniale qō nō fiat criminale: dum placet:di.xxv.§. Al'. exponit glo. i.cuius cō tēptus.s.venialis ita ꝙ ipse ꝓtemptus ē mortale. Et q̄uis graue pctū mortale sit talis in obedientia seu p̄cepti ꝓtemptus.nō tū grauissimum oīuꝫ Lum.n.grauius sit ꝓtempnē p̄cipiētē q̄ preceptū eius:iō illa pcta q̄ sūt ꝺ̄ psonam precipientē sunt grauiora pctis in obedientie q̄ sunt ꝺ̄ preceptum eius sicut blasfemia erga deū:hōicidium erga ꝓximum magis q̄ inobediētia fm Tho. vbi supra Et qz vt dicit Aug. in li. confes. In ptātibus hūane societatis sicut ad obediendum maior minori recte p̄ponitur:ita deus oībus dī. viij. Que cōtra mores. Iō q̄to supior ē ille qui precipit tanto grauius ē esse inobedientē illi:⁊ iō grauius ē eē deo i obedientem q̄ hoī. Item ex trangressione p̄ceptorum diuersoꝝ eiusdem supioris tanto ē aliquid grauius pctū:quāto magis p̄ceptum illud ē de intentione p̄cipiētis siue dei siue hois. Itē sciendum q̄ pctū p̄mi hois qō in oēs emanauit fuit ñ iobedientia fm q̄ ē spāle pctū:sed supbia ex qua hō ad inobedientiam ꝓcessit fm Tho. ps. xxiij. Declinantes āt in obligatio .i. recedētes a mandatis ꝺ̄bus obligātur ⁊ p hoc trātes in obligatiōes pene debite ꝓ transgressione:adducet oīs cum opātibus iniq̄tatem.s.ad infernum . De ꝓtemptu tū plenius hēs i ſtia pte in ti. de religiosis.

Quantum ad ter. §. III.

tium. Attēdendum q̄ in plurali dicit:a mādatis tuis qz plura sunt mandata diuina ⁊ humana a quoꝝ nullo oz declinari. Mandata ecclesie ⁊ p̄latoꝝ dei mandata dici p̄nt si iusta sūt quia a ꝺo inspirata eis fm illud ꝓuer. viij. qō ait sapiētia diuina:ꝓ me legum ꝓditores iusta decernunt. Et q̄uis cōiter assignetur differentia ista inter mandatum ⁊ preceptum:qz mādatū nō obligat de necessitate salutis:eius transgressio ē veniale:sed p̄ceptum sit de necessitate salutis qz obligat ad mortale:tū frequēter mandatum sūitur ꝓ p̄cepto. Unde xp̄us discipulis loquēs de dilectiōe sūme necessaria heberi dixit. Hoc ē p̄ceptum meū vt diligatis inuicē. Jo. xv. Et alia vice ait. Mandatū nouum do vobis vt diligatis inuicem. Jo. xiij. ⁊ ipe Joā. i p̄ma cano. sua inquit. Hoc mādatum hēm̄a deo vt qui diligit deum diligat vt fratrē suum. Sic ēt in ps. mandatum ponitur ꝓ p̄cepto hic ⁊ alibi q̄ si ſp fm illud ps. xviij. Tu. s. deus mandasti mandata tua custodiri nimis. i. valde:qz vsq; ad mortez sufferēdam. Dicitur Ecc. iij. Usq; ad mortem cē tata ꝓ iusticia ꝓseruanda. circa quam sunt mandata. Cum āt sunt multe ordinatōnes ecclie ⁊ rectorum que sūt mandata. i. p̄cepta ⁊ obligantia ꝺ̄ necessitate salutis:ñ ē facile de oīb̄us determiare pōt tñ de h̄ hēri aliq̄ cognitio ex mā vl' forma:ex mā q̄dē si sit ordinatio de re necessaria ad charitatem vel iusticiā vl' diuinā reuerētiam:ut illud ꝺ̄ correctione fraterna . Corripe eum inter te ⁊ ipsum solum. Math. xviij. quod ē preceptū diuinū Et q̄ eucharistia a ieiunijs sumatur : quod ē preceptum ecclie de confes. di. ij. liquido. Et q̄ non fiant clādestina matrimonia. xxx. q. v. per totū. Et q̄ nō reddat debitū in adulterio pmanenti ab alio. xxxij. q. i. p totum ⁊ huiusmōi hoc tñ pōt male determiari nisi ex cōi ꝺcla ratōe doc. Ex forma āt. i. modo locutionis vel scripture ipsius ordinationis pōt hoc p̄cipi multipliciter : primo ex pena spirituali posita in contrafacientem:videlicet sententia excōmunicationis lata:que pena ē in eccle sia. xxiij. q. iij. Unde oēs ordinationes ecclie vl' p̄latorum que fiūt vel facte sunt sub pena excōicationis late sententie nulli dubium sūt preceptorie q̄uis non dicatur verbum p̄cipiēdi vel mandādi. Et scienter cōtrafacientes subditi peccant mortaliter nisi contineāt in tollerabilem errorē. Idez si fiant sub pena suspensionis:depositiōis vel interdicti. Sed si fiāt sub pena excōicationis ꝓminatorie. i. nō late ſnie sed ferende:nō ē vsq; q̄q̄ verum ⁊ clarum. Quibusdam videtur q̄ sit mortale trāgressio talis ordinatōis scōm Jo. Neapol'. p̄cipue cum ē in iure cōmuni scripta. Si autem ab hoie fiant dubiū ē. ij. pōt hoc perpēdi ex pena corpali graui vt si ꝓhibeatur aliquid sub pena mortis uel mutilationis ꝓout fit per leges ⁊ statuta ciuitatum que scōm Tho. in prima secunde obligāt etiam in foro conscientie ad obseruantiam:vl' pena i carcerationis que inferē ēt ab ecclesiasticis:et in religionibus mortale ē. Non enim infertur tal' pena nisi ꝓ eo q̄ multum esset lesiuum iusticie et boni communis. Idem videtur si sub pena grauioꝛi culpe debita aliquid ꝓhibeatur ut in religionibus aliquibus. iij . potest hoc haberi si ordinatio fiat sub tali forma:precipio vel mando in virtute obedientie:vel spiritus sancti:vl' sub interminatione maledictionis eterne:vel sub obligatōne peccati mortalis. Huiusmodi modis vtuntur cōmuniter nunc prelati cum intendunt p̄cipere subditis aliquid necessario faciendum ⁊ ecclesia i suis ordinationibus. In regula tamen beati Francisci etiam absq; tali modo loquēdi habentur multa precepta obligantia ad mortale: vt habetur i cle. Exiuit de paradiso:extra de ver. sig. Sed cuz preceptum sit obiectū obediētie secunduz Tho. vbi supra quōcunq; innotescat ⁊ quibuscūq; verbis preceptū superioris subdito: certitudinaliter tenet obedire:al' statur virtuti verborum : iuxta illud Gregorij . Humane aures talia verba iudicant qualia foris sonant. xx. q. v . Humane : vbi dicit glo. q̄ cum non constat de intellectu legislatoris:

¶ Amādaꝓ dnīo ⁊ hūano. nullo ꝺz declinare.

vel mandatis non ē a verbis recedendus: vt extra de spon.c. Ex litteris 7.ff de lega.iij.l.nō alii: aī āt faciendo ꝓtra ordinationes ecclie vel pīatorū vl regulaꝝ vl statutoꝝ que nō sunt p̄ceptorie: est veniale nisi fieret ex ꝓtemptu. Precepta āt ecclie coīa ad q̄ oēs obligātur sūt plura vt de obſuatōe festorum: de obseruatōe ieiunioꝝ: de confessione semel in anno fiēda: de coīone ēt sūscip. nda: de auditione misse dieb' festiuis: de euitatione excō municatoꝝ de abstinētia ab esu carniū feria sexta 7 sabbato in italia: de sumēda eucharistia ieiuno stomacho quo ad non infirmos grauīt: de cauendo a torneamētis: de nō faciēdo aliq̄d eoꝝ in q̄bus ē lata sn̄ia excōicatiōis a iure. Ultra ista de cem coīa genera sūt quedam alia p̄cepta spectantia ad spēales status ut ad clericos vel religiosos vel ꝓiugatos vel medicos. et de decē p̄ceptis legis diuine hēs supra. i. p̄ma parte ti. i. c. De p̄ceptis ecclesie hēs. ī. in tractatu de Accidia: q̄ cōiter omittuntur ex negligētia: q̄ ad accidiā ptinet: et in ti. de Sula: quo ad p̄ceptū ō ieiunio 7 abstinētia cānium. De p̄ceptis ptinētibus ad status p̄fatos: vl aliorum: hēs in tertia pte in titulis de illis statib' Nūc āt agetur solū de p̄cepto solutionis decimarum: q̄ ptim oīum ē 7 ptim ecclie. s. quo ad q̄ tam: et ex contemptu aliq̄n dimittitur ꝓpter malam vitam clericorum.

Capitulum. III. de retentione decimaꝝ vbi agitur quō 7 si excusantur non dantes ōcimas.

Amite psalmū

7 date tympanum psalterium iucūdū cū cithara: p̄s. Sic expōit Gratianus. xij. q. i. ecclesias. §. sed. Sumite. s. vos populi psalmū. i. diuina officia q̄ p̄ncipaliter sunt de psalmis. Psalmus. n. interpretatur laus dei: 7 officium totum ē ad laudem dei Sumite ergo diuina officia a clerici: 7 date eis tympanum. i. tp̄alia: que iccirco dicūtur tympanum quia sicut ad sonum tympani hoies corporaliter gaudent 7 recreantur: ita per temporalia recreat corpus 7 letificatur in sui sustentatione. Qui eniꝝ seminant spūalia ab eis debent metere corpalia. et qui altario seruiunt: viuere debēt de altario ꝟz aplm. i. ad Cor. ix. et xp̄s luc. x. Dignus ē operari us mercede sua 7 multa alia testimonia scripture que ibi nōt Gratianus et ꝓpterea institutum ē a deo 7 ecclia decimas dari in sustentationem ministrorum ecclesie qui populis ministrant spūalia: vt diuina officia 7 sacrāmta ſz vt sint fructifera a nimabus ista. s. psalmi diuinorum 7 tympanum decimarum 7 oblationū: sit ibi psalteriuꝝ. s. decacordum. i. obseruatio. x. p̄ceptorum: iuxta illud. In psalterio decem cordarū psallite illi. et ista obseruantia p̄ceptorum sit cuꝝ cithara q̄ dulcius sonat psalterio: ut dicit glo. 7 significat charitatem Nihil. n. dulcius charitate: tūc psalterium ē iucūdum. i. obseruātia mādatorum q̄n fit in charitate. Et diuina igitur ministranda 7 tp̄alia decimarum danda cum obedientia mandatoruꝝ et charitate. Exo. xx. Decimas 7 p̄mitias non tardabis domino offerre.

pdecima est triplex.

Est autez triplex decima.
Prima decima spiritualis.
Secunda decima temporalis.
Tertia decima substantialis.

Decima spūalis §. I.

que figurabat ꝓ ōcimaꝝ mālē ē hūliatō seu recognitio oīs sui boni a deo: 7 defect' sui a se. Decia ē pfectiōis signū: q: denarius nūer' ē nūer' q̄dam mō pfect': q: ē p̄mus limes nūeroꝝ. Naz vltra n̄ pcedit nisi replicādo p̄teritos nūeros. Nouenarius ē nūer' ipfectus: q: n̄ attingit ad decimū. Dare g̃ deo decimā spūalit ē ꝺcq̄d pfectōis i se ē deo attribuē 7 ꝺcq̄d ōfect' ē sibi retinere. i. a se recognoscere: p̄m illud. Osee. xiij. Perditio tua ex te isrl. tn̄ i me salus tua. Ad quod facit q̄ ait Hiero. super Malachiā. Possum' decias 7 p̄mitias sic interp̄tari. Si q̄s doctus 7 erudit' i lege dn̄i pōt alios erudire n̄ dz sue attribuē prudētie igenioq̄ q̄ possidet: sed gratias agat p̄mum deo q̄ cuncta lā gitur deinde sacerdotibus 7 ministris a q̄bus est eruditus. xvi. q. i. Reuertimini.

Decima tēporalis. §. II.

ē obſuatio q̄dragesime cū ōbita obſuatōe 7 ōuotōe 7 ieiunio. Cū. n. ān' p trecētos 7 sexagita q̄nq̄ dies voluit: ieiunando. xxxvi. q̄ sūt a p̄ma dn̄ica q̄dragesime vsq̄ ad pascha ieiunabiles. Nam sex dn̄icis dieb' qui inꝑponūtur n̄ ieiunat: q̄si anni de cimas deo dam'. Est. n. xxxvi. numer' x. ps dierū anni: hoc Greg. de ꝓse. di. v. Quadragesima: q̄b' tn̄ quattuor dies ꝓores additi sūt ab ipo Grego. vt ꝓformem' nos xp̄o i ieiunio q̄ q̄draginta dieb' ieiunauit. Sz vt pfecte det ōcima hui' tp̄is dz h tē pore p̄maxie abstinē a vitijs. Et sic. iij. horis stetit xp̄s in sepl'chro seu mortu' ita ill' dieb' sis mō tuus sēsibus exterioꝝ. i. mortificat'. Et sicut. iij. dieb' stetit i mūdo p' resurrectōem ad ꝓfortāduꝝ discipulos 7 visitādum: ita illis diebus magis in sistas elemosynis p̄moꝝ. E sic. iij. ebdomadis stetit i vtero virginis: ita illis dieb' vaces deo oratōni 7 puritati. Et sicut. iij. mēsibus p̄dicauit in mundo: ita illis diebus audias p̄dicationes.

Decia substantie. §. III.

temporalis ē decima ps fructuū quos quis recolligit in terris suis. De quibus dicitur Leui. xxvij. Omnes decime terre siue de frugibus siue de

Titulus Quartus.

p decimas de q̄ḡ debeat dari.

p decime q̄d sūt psonale q̄d p̄diales.

pomis arborū dñi sunt: z q̄ huiusmōi ōcie ñ dētur ꝓquerit dñs dicēs Malachie. iij. c. si affigit hō deū: q̄ vos ꝓfigitis me z dixistis. In quo cōfi gimus te: in decimis z p̄mitijs z penuria vos ma ledicti estis. q. d. q̄ nō dedistis decimas: iō hūistis maledictionē penurie. Et subdit. Inferte oēm ōci mationē in horrea mea ut sit cib' in domo mea: z ꝓbate me si non effudero sup vos catharattas celi ⁊c̄. Et dicit Aug. Decime ex debito req̄rūtur z qui eas dare noluerint: res alienas inuadūt. xvj q. i. Hoc tñ intellligēdum cū req̄rerēt: vt. ꝯ. declarat. Et Inn. dic̄ q̄ in signū vlis dominij q̄si quo dam ti. spēali dñs sibi decimas reseruauit extra ō deci. c. cum non sit. Ponit āt Ray. multa mala q̄ ꝓueniunt non dantibus decias. Uñ Aug. Cum decimas dādo celestia z terrena possis ꝓmereri: p auaritia tua duplici bñdictione fraudaris: hec ē. n. domini iustissimi ꝓsuetudo vt si tu illi ōcimā nō dederis: tu ad decimam reuoceris: dabis ipio militi q̄ nō vis dare sacerdoti. xvj. q. i. c. Decime Item Aug. ea. q. Non. n. deus noster postulat pre mium sz honorē z q̄ dignat' ē nobis totū dare ō cimā dignat' a nobis recipē nō sibi sz nobis pcl'du bio ꝓfuturam. Antiq̄ patres iō oīb' copijs habū dabant q̄ decias dabant. Quod nō accipit xp̄us accipit fiscus. xvj. q. vij. Maiores. Ecōtra remūe ratio dātiū decias sin Ray. ē quadruplex. s. habū dantia fructuum sanitas corpis remissio pctōꝝ z celeste p̄mium. De p̄mis duab' dicit Aug. Si ō cimā dederis nō solū abūdātiam fructuū: sz z sāi tatem corpis conseq̄ris. xvj. q. i. Decime. De alijs duabus dicit i eo. c. Qui g̃ sibi p̄miū cōpare aut ídulgentiam pctōꝝ desiderat ꝓ mereri: reddat ō cimam: z de nouē partibus studeat elemosynam dare paupibus. Uidēdum g̃ q̄d sit decia z quid p̄ mitie de q̄bus debeat dari: a q̄bus p̄sōis z q̄bus locis: z an excusent a pctō nō dantes vbi nō cōsu euerunt dari. Nō p̄mo Iero. sup Ezech. ponere multiplicē decimā: z hētur extra de deci. c. i. vbi dicit. Decimā ptē oīum frugū Leuitice tribui po pulus ex lege ōbebat. Rursus ex ipsis ōcimis leui te hoc ē inferiorꝝ mīstrorꝝ q̄ adus decias dabant sacerdotibus: Erātq̄ z alie decie quas vnusq̄sq̄ ex populo isrl' i suis horreis reſuabat vt comede ret eas cum iret in Ierusalem i tēplum z i vesti bulo templi sacerdotes z leuitas ad ꝓuiuium ūi tarēt. Erant z alie q̄s paupibus recōdebant. At voro p̄mitie q̄s de frugibus offerebāt: non erant spēali noie diffinite: sed offerētium arbitrio dere licte. Traditōem quoq̄ accipim' hebreorꝝ nō le ge p̄ceptam sz arbitrio magistrorꝝ in olitam q̄ q̄ plurimum q̄drageſimam ptem det sacerdotibus q̄ minimum sexageſimam. Inf q̄drageſimā aūt z sexageſimā licebat q̄cūq̄ voluissent offerre hec ille. Quā āt p̄mitie dent: z quō hoies ad h̄ teneā tur. Dicit. b. Tho. sc̄a secūde. q. lxxxvi. arti. iij. Q̄ quia deo debemus exhibē id q̄ō p̄cipuum est iō offerebāt p̄mitie i recognitōez diuini bñficij. s. q̄ aliquis profiteatur fructus terre a deo recipe re. Et dabantur ex p̄mis fructibus tanq̄ quid p̄ cipuum. et quia sacerdos constituitur populo in his que sunt ad deum: ideo primitie cedebant in vsum sacerdotum: ptinet autē ad ius nāle vt ex rebus sib' datis a deo aliquid tribuat ad suū ho norem. Sed q̄ talib' personis exhibeātur scilicet sacerdotibus aut de primis fructibus aut in tāta q̄titate hoc fuit in lege veteri determinatum. In noua autem lege per determinationez ecclesie dis finitur vt primitias homines soluant secundum consuetudinem patrie z indigentiam ministroꝝ ecclesiarum. Unde. xvj. q. vij. dicitur q̄ decimas z primitias quas iure sacerdotum esse sentimus ab omni populo accipere debent. Decima autem propria z vera est decima pars omnium bonoꝝ iuste acquisitorum deo debita: extra eo. Tua no bis. Unde ſz Ray dari debent de oībus fructib' terrarum arborum: ortorum: nutriūntis aīalium lana: lacte: feno: lignis: piscatōnibus: venationib' affictis pensionibus: molendinis etiam ad vētum balneis: fullonijs: metallarijs: lapidicinijs: de lu cris ex negocijs consecutis z artificijs z ceteris bo nis. xvj. q. i. Decime z. q. vij. c. Quicūq̄ recogno uerit extra eodem cōmissum: z. c. Nūtios. Et ge neraliter de omni lucro licito secundum Hostiē. z Tho. Fit autem talis distinctio de decimis q̄a quedam sunt personales quedam prediales: que dam mixte. Personales sunt que debentur ex ne gociatione z artificio seu scientia idest ex lucro ac quisito per scientiam vt per lecturas aduocatōes consultationes z huiusmodi: militia venationes piscationes officio regimīnis z huiusmodi. et he personales dari debent ecclesie parochiali seu baptismali vbi quis audit diuina z recipit sacra menta vt. xvj. q. i. Questi z. xij. q. i. §. i. et hoc ni si aliud obtineat de consuetudine extra eo. c. i. et extra de deci. c. Ad apostolice: vel nisi prescripte sint: que tamen prescriptio per laicum fieri non potest. hoc Ray. Hostien. z Tho. Reges tamen z principes personales decimas soluent episcopo illius diocesis in qua habent principale domicili um secundum Innocen. et possunt dari persona les decime in fine anni: argu. extra de pigno. c. ex litteris. De re etiam donata vl' legata notauit Hug. xvi. q. i. Decime q̄ dz dari decima: licet fue rit decimata a legatore vel donatore. Sz ō succes sione hereditatis paterne filius non tenetur si de cimata sunt bona a patre. sz hēs extrane' bn̄ tene tur. De illicite acq̄sis in casibus vbi competit re stitutio: vt in furto: vsura: iniusto bello z huius modi: vel vbi de necessitate oz vt fiat erogatio vt in simonia non debet dari nec recipi decima per sonalis. Sed in alijs illicite acquisitis: vt per

p decimā nō dantes pugnā dantes excommunicat.

p decima q̄ sit. et q̄ p̄mitie de q̄bus debeat dari. et a q̄bus debeat dari.

p p̄mitie. q̄ dent. et q̄m̄ p̄mitie tenent.

turpitudinem debet dari si peccatū est occultum nō aūt si est notoriū dz recipi fm Tho. Decima predialis ē que ꝓuenit ex ipis ꝑdīs: extra eo. Ad aplice. ꝛ.c. Pastoralis ꝛ fm Hosti. debēt dari indistincte a possidēte ꝑdia siue iuste siue iniuste possideat. Et nō solū si possideant ꝑdia a catholico sz etiā heretico iudeo vel pagano: extra eo.c. De terris. Et ratio huī ē: qz dant rōe predioꝝ. extra e.c. De terris. etiā si fuissent seminata seminne furtuo ꝛ huiusmodi. Tho. ꝛ Rai. Qr si ds arboreꝫ excisaꝫ in silua portet ad locū vbi multo plus valet fm Inno. soluet decimā ecclie vbi sita ē silua deductis expensis quas fecit in trāsferendo: ꝛ dz dari parochie in qua situ est predīū huiusmōi decima ꝑdialis. xvi. q. i. Siquis laicus. ꝛ xiij. q. i. §. ꝓmo ꝛ extra eo. Q̄m. Et hoc nisi aliud obtineat de cōsuetudine: ꝛ debēt dari decime nō deductis expēsis nec etiā illis q̄ fiunt ꝓ fructibus colligendis: extra eo.c. Cū sint homines. Debēt q̄z dari statim quādo fructus percipiunt anteq̄ inde sepet cēsus vel tributū ꝛ huiusmodi. Qr si prius fuerit facta dicta sepatio: dabit nihilominus decima integra. extra eo.c. Tua nobis. Utrū aūt debeant deportari ad ecclesiā vel dari in agris ꝛ vineis. dicit hosti. in hoc standū eē consuetudini: extra de sepul. c. Certificari. Decima mixta est q̄ de agnis ꝛ alijs fetibus animaliū ꝓuenit q̄ sunt in pascuis ꝓtim. n. ista decima ꝓuenit a predijs vbi pascunt animalia ꝛ sic sunt ꝑdiales: partim a custodia ꝑsonarū: ꝛ sic sunt psonales: ꝓpterea dicunt mixte Et iste fm Hosti. vnde sunt illi ecclesie vbi ē cōsuetudo dandi. Qr si nō appareat cōsuetudo dādi si aīalia cōtinue pascunt in parochia eius q̄ est dns ipoꝝ ꝛ qui gerit curā eoꝝ: dari dz ꝓprie parochie. Si autem pascunt i alia parochia diuidi debēt inter eccliam vbi pascunt ꝛ ꝓpriam: extra de testa. c. Relatū. Sed Tho. ꝛ Rai. dicunt q̄ de lacte: fetu: ꝛ lana: debz dari ecclesie vbi pascūtur In huiusmōi aūt decimis non tenent dare optima nec tenent dare magis vilia: sed mediocria. xvi. q i. c. Decime. ¶ Itez nota q̄ si pascua ꝓ animalibus annuatiz vendant fm Inno. decimā p̄cij soluent illi ecclesie vbi sunt pascua. Sed si dns fundi patiat gratis pasci bestias in fundo: cū herba quam euellit bestia transeat cū onere suo. s. decime dns bestie tenebit dare etiā decimā valoris herbe. ff. de vsufruc. l. Si vsufructus. Utrū decime possūt ꝑscribi Rñdeo a laicis nō: extra de ꝑscrip. c. cām sed a clericis sic si parochiā habent: extra de prescrip. c. de quarta. Religiosi q̄z si nō habent parochiā ipas prescribere non possunt: qr nec possidē xvi. q. i. Placuit. Sed si habent tunc rōne parochie eas ꝑscribunt extra eo. c. cū cōtingat. ꝛ.c. cū in tua. Et nō q̄ eps q̄ dicit se ꝑscripsisse decimas in alieno epatu oportet q̄ alleget ꝛ ꝓbet titulum qr ius cōe est cōtra eū nisi tanti tēporis alleget ꝑscriptio cuius cōtrarij memoria nō existat: extra de ꝑscrip. c. epm. li. vi. Itē nota q̄ si cōsuetudo ꝓcipiendi decimas fuerit ꝑscripta in vno ꝑdio alicuius parochie nō extendit hoc ad aliud predīū qō de nouo colit: extra eo. c. cū cōtigat. Itē q̄ diu decimas nō soluit ꝛ nunc vult soluere non debet soluere illis q̄ ex sola ꝑscriptione decimas hactenus ꝓceperunt: sed ecclesie parochiali fm Guil. Utrū decime illaꝝ rerꝫ de quibus nō cōsueuerūt dari antiquitus debeant illis q̄ eas habēt in feudū: vel eas recuperauerint: aut ecclesie. Respōdz Rai: Uidet q̄ milites q̄ alias decimas recipiunt possint illas petē eo q̄ illis terra illa ab antiquo fuit decimalis: ꝛ vna eadē res nō dz duplici iure cēseri: extra eo. cū in tua. Uel forte verū in monasterio vel ecclesia: secus in laico q̄ nō debet eas recipere sic nec etiā decimas nouallium. Unde cōsulendū est q̄ soluāt parochiali ecclesie. Idē Hosti. Itē sciendū fm Rai. q̄ si quis tenet decimas i feudū: nō ꝓpter hoc recipiet decimas noualiū: sed debent ecclie parochiali: quia huiusmōi cōcessiones ꝛ priuilegia sunt artanda nō amplianda: extra eo. tua. nisi forte sint religiosi ꝛ ex priuilegio decimas ꝓcipiant: qr perciperēt etiā noualiū: extra eo. in. c. Ex parte el secundo. Qr si ipi religiosi nō ex priuilegio decimas alicui' ecclesie ꝓcipiebāt sed ex ꝑscriptione: tūc decime nouallium non eis sz ecclesie sunt soluende: extra eo. c. cū cōtingat.

A quibus debent. §. III.

ꝑ decime a q̄bus debēt dari.

dari decime. Rñdeo q̄ debēt dari decime ab omnibus laicis. xvi. q. vij. decias. ꝛ extra eo. c. A nobis. Itē clerici tenent ad decimas nō de ecclesijs sed de rebus suis: extra eo. c. ij. Itē religiosi tam exempti q̄ nō exempti de terris ꝛ possessionibus suis acquisitis ꝛ acquirendis tenent integre soluere decimas illis quibus eedem possessiones fuerant decimales: extra eo. c. Statuto. li. vi. Itez le prosi tenent ad decimas si tamen sint cōiter viuētes nō tenent de ortis ꝛ nutrimētis animaliū: vbi etiā intelliguntur fetus. Et oia ꝑdicta intelliguntur de iure cōi: secus si quis hz aliq̄d ex priuilegio. Itē iudei ꝛ si ad decimas psonales nō teneant qr nō recipiunt diuina nec sunt de ecclesia: tñ tenentur ad decimas ꝑdiales. extra eo. c. de terris. Itē fm Tho. se. se. tenent clerici dare decimā pape requirenti. Nā in veteri testamēto mādauit dns leuitl recipiētib' decias a pplo ipos dare decimā decie sūmo sacerdoti. Nālis. n. ratio dictat vt ille q̄ hz curā de cōmuni statu ꝓuideat sibi vnde possit ex equi ea q̄ pertinent ad cōz salutē. Tenent q̄ clerici dare decimā summo pōtifici si exigat. Itē vendendo aceruū ante decimationē: ecclia hz actionē i decima cōtra vtrūq̄. s. ꝛ emptorē qr res trā siuit ad eū cū onē decimaꝝ: extra eo. c. Pastoral'

¶ decimas nō dantes pnē excō sunt a pcō ⁊ p consuetudinē.

⁊ cōtra venditorē ꝓpter dolū eius: ⁊ q; habet ꝓ cium rei vēdite. xij. q. ij. Monemus. pōt ꝙ petere a quo maluerit: sed si recipit ab vno liberatus ē alter. Itē cū collectis fructibus decime statim de beant dari si nō soluant statiz: nō cōpetent solui possunt: ⁊ si ante solutōem aceruus p furtuz vel rapinā de area vel archa sublatus fuit tenet rusticus ad dandū decimam: quia fuit in mora ⁊ sic periculū spectat ad eū: Sed si nō fuit in mora nō tenet: sed aget eccl̄ia contra actorē. Et sīlit non tenet si sacerdos fuit cā more.

¶ Quādiu & quō teneant dare homines decimas ex ꝓcepto

Qualiter et quan. §. IIII

do teneant dare homines decimas ex ꝓcepto. Dicendū ꝟ Tho. se. se. q. lxxxvij. Preceptū de solutione decimaꝝ: ptim ē morale indictū rōne naturali: ptim est iudiciale robur habēs ex institutōe diuina. Cōueniebat etiā cū cerimonialibus ꝙtū ad aliquā significationē. Morale ꝙdem in quantū rō naturalis dictat vt his q̄ diuino cultui ministrabāt populus necessaria ministraret: Quis n. militat vnq̄ stipēdijs suis: ait apl̄s. i. ad Corin. ix. Judiciale est quantū ad determinationē certe ptis. s. decimā que determinatio introducta ē ex institutione diuina ptinens ad equalitatē ꝟm cōditionē illius populi cōseruādā: q; tribus leuitica diuinis ministerijs mācipata possessiones nō habebat: ⁊ iō dñs voluit eis dari decimas a populo. Cerimoniale ē in quātū significat qō q̄cq̄d pfectionis ē in nobis deo debemus attribuere: imperfectionē vero ⁊ defectus nobis reseruare. i. a nobis recognoscē. Denarius. n. numerus q; ē primus limes numeroꝝ signat perfectionē: ⁊ nouenarius defectū ⁊ imperfectōnē. Est autē hec dīa inter cerimonialia ⁊ iudicialia ꝓcepta: q; cerimonialia illicitū est seruare tpe noue legis ⁊ mortiferū. Judicialia vero ⁊ si nō obligent ad obseruandū: tamē absq; peccato possunt obseruari: ⁊ ad eoꝝ obseruatōnē obligant aliqui si statuant pro legibus auctoritate eoꝝ quoꝝ est cōdere leges: sicut si aliq̄s ꝓnceps statueret vt qui furatus fuerit ouē reddat ꝓ ea quattuor: subditi illius tenētur ad obseruātiā eius. Nunc autē in ꝓposito determinatio quote. i. decima cū sit iudiciale ꝓprie stricte: nō aūt cerimoniale nisi large rōne significationis spūalis p quē modū oia in figurā contingebant illis. Assumpta est ista determinatio ab ecclesia tēpore noue legis ꝓ statuto seu lege: vt. s. nō minus populus noue legis cōferat ministris noui testamēti q̄ populus antiquus cōferret ministris veteris legis: cū ad maiora teneat: ⁊ nobiliores sint ministri noui testamēti q̄ veteris vt ostēdit apl̄s. ij. ad Corin. iij. Sic igit̄ ad solutionē decimaꝝ tenētur homines: ptim ex iure naturali: quod semp durat quatū videlicet ad istud vt ministri ecclesie a populo sustententē sed non magis ꝓ decimas q̄ ꝓ alium modum: ptim tenent ex institutione ecclesie. s. quantū ad quotā. i. decimam que tamē pensatis oportunitatibus tēporꝝ ⁊ ꝓsonaꝝ posset aliā partē determinare: vbi ergo ē consuetū dari ex ꝓcepto tenentur ad eas.

De non dantibus. §. V

decimas vtrū excusentur a peccato ex eo q; non est cōsuetū dari in illis partibus vel dat vix centesima ⁊ de q̄busdā tantū vt frumēto ⁊ vino nō de alijs ꝟm cōsuetudinē loci. De decimis ꝓsonalibus dicunt Rai. ⁊ Hosti. i summis suis q̄ cū sint nō de iure diuino sed hominis ꝓcepto. Nā leuitī. vltī. fit tantū mētio de ꝓdialibus ⁊ cōsuetudo tollat ius humanū: vel in totū si est generalis: vel in ptem si est particularis: dis. xij. c. consuetudo. iō non soluentes ipas vbi est cōsuetudo nō soluē di. excusantur a culpa. Nā necessario ille sūt soluende q̄ debent ex lege diuina. s. ꝓdiales: vel loci ꝓsuetudine approbata: extra eo. In aliq̄bus. Idē dicit Hugo cardinalis cuius sn̄iam ponit ⁊ tenē videt. Archi. xvi. q. vij. ⁊ extra eo. Discretioni. li. vi. De prædialibus aūt est maior difficultas: ⁊ cōmuniter canoniste videntur tenere q̄ cōsuetudo nō soluendi nō excuset a peccato nō soluētes. Et aliqui assignāt istā rōnez: q; sunt de iure diuino Sed nulla cōsuetudo pōt tollere vel ꝑualere iuri diuino: vt dis. viij. ꝓ totū ergo ⁊ē. Sed ad hoc respōdet Joh. neapol. in quolibet. iij. q. xix. q; videlicet dupliciter pōt dici aliquid eē de iure vel de lege diuina. Uno modo stricte ꝓ eo quod est de iure naturali ⁊ de pertinentibus ad fidē ⁊ sic est verū q̄ cōsuetudo nō pōt tollere tale ius diuinū. Sz isto mō accepto: solutio decie nō ē de iure diuino ⁊ naturali: sed bene sustentatio ministroꝝ a populo quod pōt fieri p redditus beneficiorum ⁊ oblationes ⁊ alios modos. Alio modo dicitur aliq̄d de iure diuino large. i. ꝓ omni eo qō cōtinetur i scriptura siue sit iudiciale siue cerimoniale siue morale. Et isto mō cōsuetudo pōt tollere aliqō ꝓceptū de lege diuina: puta iudiciale qō erat assuptū ꝓ statuto ciuitatis vel eccl̄ie: ⁊ sic ē i ꝓposito. Uel pōt dici si dicat q̄ decime sūt de iure diuino ⁊ naturali q̄ exactio seu redditio nō ē de iure diuino: sed ius exigendi ⁊ debitū reddēdi si petunt seu ipa redditio. Et sicut q̄libz pōt remittē ius suū ita eccl̄ia fructus decimaꝝ qō facit nō petendo. Alij vero assignāt istā rōnez: q; ꝑsupponē do q̄ solutio decime sit de lege ecclesie tñ legē scriptā nō pōt tollere cōsuetudo nisi sit rōnabilis ⁊ ꝑscripta: vt dicit extra de cōsue. c. fi. ⁊ dicit rōnabilis quā nō ꝓbat ius ꝛz toleraī a iure: ⁊ irrōnabilis q̄ ꝓbat a iure: vt dicit ibi Ber. in glo. ⁊ Archi. Sed ista cōsuetudo nō dandi decimas reprobat a iure. Ad hoc pōt rñderi q̄ ꝟz pe. de ancha. sup. c. Statutū. in clemen. Cū decretalis aliq̄ ista

¶ de iure diuino ad eē dñi tm̄ loquit.

mō loquit: infringit vtiq; cōsuetudinē quo ad illud tēpus in quo statuit. Sed si post edictā decretalē adhuc duret ꝓsuetudo in cōtrariū p debitū tēpus infringet postmodū cōsuetudo decretalem si papa scit ⁊ tolerat. Jn hoc tamē sunt varie opiniones. s. si cōsuetudo sequēs possit infringere cōstitutionē q̄ reprobat cōsuetudinē in cōtrarium. Vide supra de hoc in ꝑma pte ti. c. de cōsue. dicit autez Tho. se. se. q. lxxxvij. q̄ licet eccl̄ia possit requirere decimas tñ laudabiliter nō requirit eas in locis in quibus sine scādalo requiri nō posset ꝓ ꝓsuetudinē vel aliam cām: nec tñ illi q̄ nō solūt in illis locis sunt in statu dānationis: nisi forte ꝓpter obstinatōez habētes voluntatē nō soluē di etiā si ab eis peterent. Jdē sentit Alexander de ales in summa. Nō tamē videt sufficiēs req̄sitio curati ad hoc q̄ teneat reddē vbi nō ē de cōsuetudine exigēdi. De papa nulli dubiū q̄ ipso ordinārte q̄ exigerent vbi nō ē cōsuetū tenerent homies Sed vtrū ad requisitōnē diocesani teneant dubium: ⁊ iō ad papā tūc recurrendū ⁊ cōsulendus. Jdē Tho. sup Señ. c. xiij. dicit q̄ vbi nō ē cōsuetudo dādi decimas: ⁊ clerici habēt sufficientē victū nō tenent homines ꝓ illo loco ⁊ tpe dare decimas. Sed vbi ē consuetudo dandi vel ministri eccl̄ie non habēt sufficienter tenent ad dandus Jtē Tho. in quolibet. sic dicit ⁊ meli⁹. Nulla cōsuetudo cōtraria soluit hoies ab obligatione reddendi decias q̄ hec obligatio fundat sup ius diuinū ⁊ ius naturale: vnde semp tenent homines reddere decimas si eccl̄ia exigat: cōtraria ēt consuetudine nō obstāte: ⁊ in terris in q̄bus est consuetudo q̄ decime soluant ipa consuetudo q̄si expostulat decimas: vñ peccaret q̄ nō redderet. Sz in terris in q̄bus nō ē consuetudo cōis q̄ decime dent ⁊ eccl̄ia nō petit: videt eccl̄ia remittē dum dissimulat: ⁊ ideo homines in terris illis nō peccāt decimas non dando. Dux. n. esset dicē q̄ oēs homines italie ⁊ ptiū orientaliū q̄ nō dāt decias dānarent. Et huiusmōi argumētū possumus ab ap̄lo accipe cui cū deberent necessaria victus ab his q̄bus ꝑdicabat tñ nō accipiebat: nec tñ peccabāt q̄ ei nō dabāt: alioq̄n male egisset cū eis ap̄ls nō accipiēdo. Jdeo aūt ap̄lus nō exigebat quod sibi debebat ne offēdiculū daret euāgelio. Unde nō bene facerēt rectores eccl̄iaꝝ si in terris illis decimas exigerēt vbi nō ē cōsuetudo dari si ꝓbabiliter crederēt q̄ ex hoc scandalū oriret. Quod aūt in aliquibus terris milites exigāt decias hoc nō ē q̄ ipi habeant ius exigendi decimas q̄ cum hoc sit ius spūale q̄ debet ministris nō cadit in laicā personā. Sed ille res tēporales q̄ de iure exigunt a clericis. s. fructus decimaꝝ ex cōcessione eccl̄ie date sunt illis ꝓpter q̄dā seruicia facta ab eis eccl̄ie: sicut etiā eccl̄ia potest remittē ipos fructus q̄ dant ꝓ decima: nō tamē remittit ius exigēdi decimas: nec tollit debitū reddēdi: ℔ Tho. q̄ hec dicit de decimis simpliciter ⁊ indistincte sive prediālibus sive ꝓsonālibus. Et huic. s. sñie satis cōcor. dicta Guil. ⁊ Archi. in ꝑdialibus: ⁊ dicta Jo. an. de q̄buscunq; si bene ⁊ nō superficialiter intelligant ⁊ sunt ista. Archi. vero sup. c. discreti oni: extra de deci. li. vi. postq̄ ostēdit ꝓ multa iura ⁊ dicta sanctoꝝ in decretis ⁊ decretalibus posita decimas cē debitas eccl̄iis. Addit tamē sic. Jn hoc dicebat frat Hugo magister i theologia q̄ decime ꝑdiales debent ex ꝓcepto: sed nisi petātur nō tenent dare sed si petant ⁊ nō soluant ab illis q̄ debēt tunc peccāt mortaliter: ⁊ sic vident loqui iura de decimis q̄ sūt cogēdi ad solutionē ꝓ censurā eccl̄iasticā: ⁊ hanc sñiam videt sequi Hosti. in glo. sup. c. a nobis. extra eo. vsu. Quinq;. j. canones. hec Archi. Jo vero an. sup. c. a nobis. extra de deci. ⁊ ꝑmi. in nouella. post multa ꝓque ꝓbat decimas de necessitate soluēdas sic cōcludit. Quicūq; ergo monit⁹ non soluit integraliter decimā negari non potest quin peccet mortaliter: q̄ trāsgressor diuine ⁊ humane legis nec non ⁊ iudici contumax reperit: vñ ⁊ excōmunicari potest. Et hoc ꝓbat Lodouicus impator iubēs ne ꝓtextu incestus clericoꝝ retineat. i. decia: ⁊ dicit sic. Qui vero decimā post trinam admonitionē ⁊ sacerdotū ꝑdicationē dare neglexerit excōicet: vt in Lōbardia de deci. l vlt. Et ꝓ hoc dicunt q̄dā q̄ in regionibus illis vbi de more non soluit decima nec ꝑdicat nec exigit: nō peccāt mortaliter homines q̄ non dant decimas: quasi romana eccl̄esia videat sup hoc saltez quo ad ꝓterita dispēsare ne cōtingat tantā multitudinē in hac cā dānari: ar. j. e. c. Jn aliquibus. ⁊ in eo q̄ legit: ō cōse. eccl̄ie. c. aqua. ⁊ de cle. ex. vel infdic. muni. c. si celebrat. Alij vero dicūt q̄ cū ad solutionē decie ex ꝓcepto quilibet sic obligatus: semper peccat nō soluēs: ar. extra eo. Ex trāsmissa ⁊ semp ē i mora sicut fur. Et hec opinio videt fm rigorē iuris ꝑfe renda: ꝑma tamen benignior ⁊ efficatior est. Et ideo ad vitandū animaꝝ periculū exp̄sse est appellandū: ar. supra de appel. c. fi. Illud autē ꝓ certo teneas q̄ quātūcūq; clerici delinquāt vel decimis abutant: nunq̄ tamē habēt de hoc laici disputare: nec debēt ꝓpter hoc decimas detinere: ut infra eo. c. Tua nobis. hoc ibi. ⁊ sic videt cōcor. cū Tho. Jo. uero Neapo. in. iij. quolibet. q. xix. sic dicit q̄ ꝓceptuz de decimis dandis nō obligat q̄ sit de iure nature uel de iure scripto in noua lege uel in veteri quantū ad decalogū ⁊ moralia sed in quātū vel iudiciale vel cerimoniale. Et q̄ huiusmodi iudicialia vel cerimonialia trāsierūt nō obligant. Unde Aug. dicit in quodā sermōe q̄ sabbata obseruare: ⁊ decimā dare: ⁊ circūcisionem facere: ⁊ huiusmōi imperfecta erāt: transierunt q̄ omnia ⁊ perfecta sunt. Sed obligat hoc

¶ solano decimaz ē obligato. sub pena excōicacionis.

ꝓceptuꝫ de decimis qꝫ est de iure positiuo pape qui ꝑest toti ecclesie cuiꝰ ē statuere maxime talia q̄ vident ad cultū dei ordinata: ⁊ ad sustētationē eoꝝ q̄ vacāt diuino cultui: q̄ ut eēt quedā ꝑsonā tia ⁊ noui ⁊ veteris testamēti: statuit vt taxato ve teris testamēti de decimis seruaret etiā in nouo q̄ posset ēt statuere si ei videret ꝓpter aliquā cāz rōnabilē q̄ plus vel minus daret: ⁊ tale statutuꝫ oēs obligaret. Consuetudo aūt nō dādi decimas in aliq̄bus terris q̄diu tolerat ab illis qui ꝑsunt ecclesie: ⁊ maxime a papa ꝓpter cuius statutum oēs obligant excusat q̄tū ad hoc q̄ q̄diu nō pe tunt ꝑnt licite tenere: sed si peterent maxime ō cō sensu pape in talibus terris oēs tenerēt dare: hoc eni esset iā amplius hanc cōsuetudinē nō tolera re seu approbare sed destruere. Unde sicut legez abrogatā p cōtrariā legem si legislator reuocaret oēs obligaret: renouata sic ꝙsuetudine pōt destru ere nō tolerādo: ⁊ oēs ad sui statuti obseruantiā obligaret: cui statuto videt derogari p cōtrariaz cōsuetudinē q̄diu fuerit tolerata: ⁊ quasi p cōse quēs approbata. Ul. aūt dicit qñ nulla decia solꝫ uit videt q̄ dñi predioꝝ breui manu soluerint ec clesie decimas: ⁊ q̄ eis deinceps ecclia redonaue rit. Inno. aūt multū rigide incedit in ista matēia dicēs q̄ in eo q̄ decime nō soluunt vel minus ple ne redduntꝰ nulla consuetudo valet vel excusat a peccato. Anto. de bu. dicit q̄ canonista nō est bo nus determinator in ista materia sed theologus cuius scia est ius diuinū: vnde cū sint decime ō iu re diuino ⁊ ad theologos magis spectet declara tio ⁊ determinatō dubioꝝ circa ius diuinū q̄ ad canonistas: videt q̄ theologi sit standū i materia decimarꝝ magis q̄ canonistis. Dicit etiā q̄ cū fu erit confessus ipe pluribus ꝓbis ⁊ famosis viris magistris in theologia nulla ē sibi facta cōscia de solutione decimarꝝ: ipe tamē videt tenē q̄ sint sol uēde. Sed nō q̄ in hoc oēs cōcor. q̄ vbi ē consue tudo dandi: ibi homines tenent ad dandū ⁊ debz eis fieri cōscientia. Dicit tamē Hosti. q̄ cōpositio int ꝑsonā ecclesiasticā ⁊ laicos sup aliqua pte de cime seu quota de cōsensu ꝓlati superioris valet Rai. etiā dicit q̄ siq̄s retinuerit decimas lōgo tem pore: ⁊ nūc veniēs ad penitētiā petit sibi remitti qz alias oporteret eū mēdicare: sacerdos si videt ipm cōtrituꝫ ⁊ p̄ces eius inniti veritati: ꝺz sibi re mittere tanq̄ pauperi cū hoc idē postea dare de beret. xxiij. q. i. qñ. Ul. addit q̄ etiā si ē diues po test in totū vel in ptē dimittere ex quo vult i po sterū abstinere: Si q̄s aūt velit simpliciter intelli gere Le. illā. s. q̄ teneant cōfessores facere cōsciaz cōfitentibus etiā si in hoc nō fuerint requisiti qz de hoc alij doc. nihil dicūt: tunc videt sufficere q̄ faciat cōsciam p istū moduꝫ. s. q̄ si exigerent sunt parati dare ad mādatū ecclesie: alias vt dictū est nō essent in statu salutis: qz cōtēpnerēt ꝓceptum ecclesie: vbi est cōsuetū dare de toto facere cōscie tiā vt dent: vbi vo ō aliqua quota ⁊ pua ꝙsueuit dari: illā dent. Nec tamē videt q̄ oporteat facere consciam nisi principalibus domus. Nam filiafa milias serui ⁊ huiusmodi dare nō possunt.

¶ marīa de decimis. magis spectat ad theologos. qz ad iuristas. et canonistas.

Capitulum quartum de iactantia.

Actantia secun

dum Grego. ē filia inanisgloriez ⁊ pōt sic describi q̄ est viciū quo q̄s se verbis extollit sup illud qō est vel qō homines opinant de eo. Uirtuti veritatis opponit fm spēm actus: qz cōiter in ea reperi tur falsitas. Sed fm cām suā ex qua ⁊ si nō semp tamē vt frequētius accidit cōtrariat humilitati. Nā ꝓcedit iactantia ex supbia sicut a cā interiusꝫ motua ⁊ ipellēte. Ex hoc. n. q̄ aliq̄s p arrogātiā interius supra se eleuat: sequit plerūq̄z q̄ exteri maiora q̄dā de se iactet: licet aliquādo ex vanita te quadā nō ex arrogantia ad iactātiā ꝓcedit: et ex illa vanitate delectat qz talis est fm habitum ⁊ iō arrogantia p quā aliquis supra seipm extol lit ē spēs supbie: nō tamē idē iactantie ē sed ut fre quenter cā eius. Et propter hoc Grego. ponit ia ctantiā tertiā spēm superbie. Plerūq̄z ꝓcedit ia ctātiā ab inanigloria sicut a cā finali: in quantuz s. iactator intendit q̄ per suā iactantiā gloriā cō sequat. Et ideo fm Grego. dicit oriri ex ianiglo ria: ⁊ ē filiā eius fm rōnem finis. Prohibet aūt hāc dñs dicēs. Eccle. viij. Nō te extollas in cogi tatione anime tue: vbi dicit glo. iactantiā ⁊ superbiā ꝓhibet. Hanc vt viciosā puniēdā a dño ostē dit ps. dicēs ps. xi. Disperdet dñs vniuersa labia dolosa ⁊ linguā magniloquam: qui dixerunt: lin guam nostrā magnificabimus: labia nostra a no bis sunt q̄s noster dñs est. Ubi potest notari tri plex iactantia.

Primo iactantia p ironeitatē. ibi Disperdet dñs vniuersa labia dolosa ⁊ linguā magniloquam.

Secūdo iactātia p vanitatē. ibi q̄ dixeruntꝰ lin guaz nostrā magnificabimus.

Tertio iactātia ꝓpter falsitatē. ibi labia nostra a nobis sunt: quis noster dñs est.

Quātum ad primū. §. I.

Sciendū q̄ aliquis dicit de se aliquos defectꝰ q̄s in se nō esse cognoscit ⁊ cū hoc facit vt inde repu tet humilis: sic laudet: vel portat vestes multum abiectas: vel faciē pallidā querit ea intentione vt reputet mortificatus ⁊ contēptor mundi ibi ē ia ctantia ⁊ aliud etiam viciū quod dicit ironia fm Tho. se. se. q. cxiij. arti. ij. tamē ꝺz diuersa. Jactā tia quidem in quantū per exteriora intendit ostē dere virtutē in se quā nō hz. Ironia vero in q̄tū

¶ iactantia tripl notatur.

ostendit defectū exterius quez in se non recognoscit. Unde de huiusmōi dicit xps. Math. vi. Exterminānt. n. facies suas. i. extra terminos naturales aptāt facies suas herbis vel quibusdā alijs lotionibus vel unctionibus vt appareāt pallidi: vt appareāt hominibus ieiunātes: z sic reputentur abstinentes. Et phūs dicit q superabundantia z valde defectus iactātia est qñ. s. fit ad istū finē vñ ō Aug. legit q nec nimis p̄ciosas vestes volebat ō ferre nec nimis abiectas: qz ī vtroq; aliqñ hoies q̄rūt gloriā suā: qō pertinet ad ironicā iactantiā Quātū ad secundū: vt puer. xxvij. dicit de ironico. Cū submittit vocē suā. s. q̄spiā dicēdo de se vilia ne credideris ei. Septē. n. nequitie sunt in corde illius: puer. xxvi. i. plena nequitia. Sed de his dicit ps. in p̄dicta aucte. Disperdet dñs. i. p diuersos modos pdet eternaliter. s. z spiritualit: z aliquādo tēporaliter: vniuersa labia dolosa: q̄. s. in vbis suis vtunt dolo dicentes defectus de se quos nō recognoscūt i se ad decipiēdū audiētes vt sic estimēt eos humiles: vnde subdit linguā magniloqua. Lingua. n. oris z si sit humilis tamen lingua cordis: ē magna: qz magnificari intendit. Notandū tñ q dicere de se vilia vel ostēdere actu vl minora seu defectuosa pōt fieri triplicit fm Tho. se. se. q. cxij. arti. i. Uno mō salua veritate duz. s. quis maiora que sunt in se reticet: z quedā minora seu defectuosa de se profert q̄ tamē in se eē recognoscit. Et hoc nō ptinet ad vitiū ironie: nec ē peccatū fm genus suū nisi p corruptionē alicui circūstantie puta talia dicendo psonis infirmis: vnde illi scandalizarent: alias laudabilit fieri pōt Sicut aplūs Paulus vocat se minimū aplorū z p secutorē se fuisse ecclesie. i. Corin. xv. Et vir cuz q̄ est deus: z qui cōfortatus est a dño dicit Stultissimus sum virorū: z sapia hominū non est mecū vt dicit puer. xxx. Nec tamē vicium ironie ꝓmittit qz loquit fm reputationē mundanorū q̄ estimat stulticiā mundana contēnere q̄ mūdi sapiētia q̄rit: vel loquit de sapientia que rōne acquirit: nō de ea que diuina inspiratione habet. Amos propheta negando se eē pphetā dicēs. Nō fuz pphe ta. c. vij. nō peccauit: qz. s. non erat de origine prophetarū: vel vt dicit Grego. qz cognouit tūc actu aliter nō habere spm pphetie. Sic z beatus Frā sciscus sine ironia appellabat se maximū peccatorē certa consideratione z respectu. Secundo mō pōt alijs dicere minora de se z vilia q̄ tamen i se non recognoscit: aut cū negat aliquid boni de se quod in se eē cognoscit: z hoc pertinet ꝓprie ad ironiā q̄ est spāle peccatū: z cōtrariū veritati per defectū: z iō euitandū. Et de his dicit phūs i quarto ethi. q ꝑdā minora de se dicūt fugiētes tumidū. i. elationem: sed nō ꝓpter hoc excusant a peccato si mētiunt qz nō oz sic vitari vnū peccatuz q cōmittat p hoc aliud. Unde Aug. sup Joh. Nō ita caueat arrogātia vt veritas relinquat. xxij. q. ij. nō ita. Et Grego. Incauti sunt humiles q̄ mendacio se illaqueāt. q. ea. Incauti. Et tale peccatū minus ē graue. s. ironia q̄ iactātia. Unde phūs dicit in quarto ethicorū q̄ irones z minus dicētes gratiores sūt fm mores. s. q̄ iactātes. Tertio mō dicit q̄s minora de se que nō recognoscit intēdēs inde magis cōmendari. Et talis ironia est mixta cū iactantia. Et fm phūm ē grauius iactantia. Et de hac dicit Eccle. xix. Est qui nequit se humiliat: z interiora ei⁹ plena sunt dolo. Sed disperdet dñs vniuersa labia dolosa. Hinc z Lato. Nec te collaudes nec te culpaueris ipse. Hoc faciunt stulti quos gloria vexat inanis.

Jactantia secunda. §. II.

est per vanitatē. s. cū aliquis dicit de se laudabilia ex quadā loquacitate vel leuitate mētis sine aliq̄ necessitate vel utilitate: quod fieri nō oz iuxta illud ꝓuer. xxvij. Laudet te alienus z nō os tuum Et Señ. Laus in ꝓprio ore sordescit. Ubi aduertendū q̄ triplici ex cā pōt quis laudare seipsum. Uno mō sui iusta utilitate cū. s. q̄s est tribulationibus circūdatus vel calūniatus seu desperatōne tēptatus: ꝓpter quod recogitat bona facta: vl corā alijs refert ad sui aiationē z cōfortationē. Sic Job sanctus cū esset flagellatus multiplicit: z visitatus ab amicis argueret de vita sua p̄terita tā quā nō vere sed simulate deo deseruisset se coraz eis laudauit dicēs. Oculus fui ceco z pes claudo Pater erā pauperū: z cām quā nescicbā diligētissime inuestigabā Job. xxix. z multa alia similia i c. se. vnde Baldach falsū dixit arguēs eū de iactātia ꝓpter istas sui cōmendationes dicēs. vsq; ad quē finez verba iactabis. Et ezechias rex iuda cū sibi dictū fuit p Jsaiam ex parte dñi q̄ moreret z nō viueret: cūpunctus de peccatis dixit: Recorda re dñe quō ambulaueriz corā te in veritate: z qō bonū ē in conspectu tuo feci. Jsa: xxxviij. Quod iccirco fecit fm Grego. in moral. ne in ipo īmēso dolore quē habebat de peccatis desperaret: iz cōfortaret fiducia operū bonorū p̄teritorū. Siq̄s ēt se laudaret nō deficiēdo a veritate vt euitaret aliquod periculū vel malū: sicut fecit Paulus cū se ciuē romanū eē manifestauit ꝓpter quod fuit dimissus liber qui tenebat captuus: vt habet Act. xvi. laudabilit faceret. Secūdo mō ꝓximi charitate vt cū quis hēat alijs p̄dicare vel dirigere aliqua laudat de se: z narrat mirabilia vt audiētes imitent seu vt doctrina eius efficacius recipiatur Et hoc laudabiliter fit: sicut fecit aplūs Paulus ad Corin. scribens in secunda epla. Cū. n. pseudo apli. i. p̄dicatores post recessū Pauli ab eis quos ad fidē traxerat ipis p̄dicarent z Pauli famam z auctoritatez scie z sanctitatis quesissent suppzimere vel minuere vt ab eis cōtēptibilis haberet

Paulus charitate ⁊ zelo salutis illoꝝ ductus vt vitarent illos q̄ errores disseminabāt: ⁊ questum inde querebāt: ⁊ sue doctrine verissime inhereret miribilia ⁊ multū laudabilia de se refert: vbi p̄ laudē de genere suo: qz de semine Abrahe ⁊ Israhelita. se cōmēdat de ministerio xp̄i dicēs. Ministri christi sunt: ⁊ ego vt minus sapiens dicā. s. fm apparentiā plus ego. s. sum. Quanto q̄s plus se laudat tanto videt minus sapiēs: quod verum esset si sine cā rōnabili faceret. Et ostēdit quō fuerit fidelis ⁊ magnus seruus xp̄i ex duobus. s. ex multis ⁊ magnis laboribus habitis ꝑ xp̄o q̄s ibi explanat: ⁊ ex magnis reuelationibus diuinoꝝ sibi factis: quia raptus ad tertiū celū ad videndū deuz. ij. ad Corin. xi. ⁊ xij. c. ⁊. i. Corin. x. Per oia omnibus placeo. s. in licitis querens nō q̄ mihi vtile est: sed quod alioꝝ factus sum iudeis tanq̄ iudeus his qui sine lege sunt tanq̄ sine lege ic̄ssez ⁊c̄. Tertio mō fit hoc cū defectuositate siue vera dicant se laudando siue falsa vt cum mouent ad hoc ex cupiditate vel ex vana gloria vel ex vanitate: ⁊ hoc pertinet ad viciuz iactantie: vñ ⁊ p̄hs dicit i quarto ethicoꝝ q̄ iactator fingit de se maiora existentibus quādoq̄z nullius gratia. i. ex vanitate: quandoq̄z gratia honoris ⁊ glorie: q̄ñq̄z gratia argenti. Ibi etiam dicit q̄ aliqui iactant se ipsos ꝓpter lucrū: qui de seipsis fingunt ea ex quibus possint lucrari: puta q̄ sint medici vel sapiētes vel diuini. Qz autem medicus narraret solēnes curas infirmoꝝ per eū factas: ⁊ doctor: disputationes ⁊ lecturas in quibus cōmendatus fuit ō scia sua: ⁊ artifex artificiata ab eo vt ide lucret dicendo veritatē ⁊ nō derogando alīs illius conditionis: in se nullum peccatū videt. Sed cōmuniter excedunt plus dicentes q̄ sit rei veritas: ⁊ cū aliorum depressione: ⁊ hoc semp peccatū. Unde prouer. xviij. dicit. Qui se iactat ⁊ dilatat. s. extendēdo suas laudes iurgia cōcitat. Nā audiētes cum ex hoc videant eis diminui honorē suum contra illum insurgūt ⁊ vilificāt de iactantia docētis vl p̄dicantis. Amb. etiā sup Beati imaculati: dicit Uiciuz animi est indignis secreta vulgare q̄ō fit vel loquacitate incauta: duz sine iudicio volat ir reuocabile verbum: vel adulatione vt ei placeat cui secreta reuelat: vel iactatione scia vt plura scire videat: dis. xlij. §. fi. De his ergo iactatoribus dicit p̄s. xi. Qui dixerunt in facto: linguā nostrā magnificabimus. s. laudando irrōnabiliter opera nostra. Unde glo. dicit ibi q̄ notat iactantia ⁊ superbia ex qua homo magna loquit de se. Gallina cū fecit ouū non cessat clamare donec ꝑ̄ditur q̄ ouum fecerit: sicq̄z ouum perdit. Sic dominus disperdet hos per diuersos modos: perdet confundendo aliquando in vita hac: ⁊ puniendo in alia.

Tertia iactantia ē. §. III

ꝓpter falsitatē vt cū aliquis laudat se de eo quod nō est in se. vnde ⁊ p̄hs dicit q̄ cōtrariat veritati Et de hac dñs Jere. xlviij. Sublimitatē ei⁹ ⁊ arrogātiā ⁊ superbiā ⁊ altitudinē cordis illi⁹. s. Moab ego scio ait dñs: ⁊ iactātiā ei⁹: ⁊ q̄ nō sit iuxta eum virtus eius. i. virtuosus ⁊ potēs sicut se dicit ⁊ hoc ꝓp̄ie sonat iactātia. Dicit. n. a iacio iacis. Que. n. quis vult lōge a se ponere in altū eleuat ⁊ extollit. Et si aliquis ꝓpe tūc se iactat quādo de se supra se aliquid dicit. Et quāuis etiā ad iactantiam pertineat quod aliquis dicat de se vel facit vnde ostendit plus de se q̄ opinetur de eo: quod aplus resurgit dicens. Parco autem ne quis me existimet supra id quod videt i me: aut audit aliquid ex me. ij. ad Corin. xij. tamē magis ꝓprie iactantia est cum offert se supra id quod est in se: ⁊ sic opponit veritati per excessum fm Tho. se. se. q. cxij. arti. i. Unde ⁊ iudei dicebāt xp̄o. Tu de te ipo testimoniū phibes: testimoniū tuū nō est verū. Joh. viij. q. d. qz te iactas: cōmuniter iactatores dicunt mendacia: xp̄s tamen veritatē dicebat ⁊ nobis necessariam. Est aūt tūc mortale fm ipz Tho. tripliciter. Uno mō ex se in quantū contrariat veritati cum. s. illud de quo quis mendaciose se iactat est contra gloriam dei aut cuz iniuria ⁊ contumelia ꝓximi: sicut ille de quo dicit Ezech. xxviij. Eleuatū est cor tuum ⁊ dixisti deus ego sū Et phariseus qui se iactabat nō esse sicut alij homines iniusti ⁊c̄. addens cōtumeliam publicani. Luc. xviij. Et similiter cum quis se iactat de aliq̄ criminali: quod non fecit estimās inde haberi ꝓ strenuo. Sed etiā verum dicendo non excusaret a mortali propter approbationez mali ⁊ scandaluz proximi: sicut illi de quibus dicit Isa. iij. Peccatum suū quasi sodoma p̄dicauerunt nec absco derunt. Secundo ē mortale ex fine cum. s. q̄s iactat se vt inde possit decipere ꝓximū ⁊ notabiliter ledē spūaliter vel tpaliter. Un ⁊ p̄hs dicit i quarto ethicoꝝ q̄ turpioz ē q̄ se iactat cā lucri q̄ q̄ se iactat cā glorie vel honoris. Est. n. ibi mendaciuz pniciosum ex quo intēdit damnū ꝓximi. Sicut si q̄s se iactaret ee magnū medicū vel aduocatuz ⁊ magna fecisse: quod tamē falsū ē vt inde ponāt se homines in manibus suis cū dāno ⁊ periculo eoꝝ. Terretani etiā qui se iactāt de multis indulgentijs ⁊ alijs que falsa sunt: ⁊ p̄dicatores ⁊ confessores ⁊ diuinatrices vt inde obtineant tpalia vel inducant ad mala cōfidentes de illoꝝ bonitate nulli dubium quin mortaliter peccēt. Tertio iactantia pōt cōsiderari per respectū ad cām vñ aliquādo ꝓcedit. s. superbia que superbia si mortale sit erit ⁊ ipa iactātia mortale: vt cū q̄s sciam suā industriam ⁊ virtutē deliberate sibi attribuere ⁊ non deo iactat seu laudat se de huiusmodi

Hoc tamē difficile ē cognoscere: ⁊ de eis loquitur ps. cū dicit in pſona iactatoꝝ. Labia nostra a nobis sunt. Magna iactantia cū ſuperbia ē iſta locutio: vt. ſ. aliquis dicat labia. i. locutionē ſuā ⁊ doctrinaz a ſe cē ⁊ nō a deo a quo eſt oē datū optimū: vnde talis p effectū cōſequenter dicit i corde qs noſter dñs eſt. q. d. nullus. ſed nos ipi habem⁹ in ptāte noſtra: quod tū falſiſſimū eſt ꝙz oīs ſapientia a dño deo eſt. Unde in inferno dicūt miſeri iactatores quid nobis ꝓfuit ſuperbia noſtra ⁊ iactātia diuiciaꝝ. Ecce oīa tranſierunt ꝗſi vmbra Sap. v. Sed diſperdet dñs hos. In alijs caſibus iactātia cōiter eſt veniale. Et hoc ēt dñs grauiter punit. Unde narrat Greg. in li. dialogoꝝ de quodā ſancto viro qui cū viſitaſſet quoddā mōaſterīū monialū quendam puerū demoniacū ibi īueniſſet q̄ moleſtus erat monaſterio ꝓpter hoc. Et cū ductus eſſet ad domū ſancti viri q̄ erat q̄ buſdā: liberatus eſt a demone meritis ⁊ pcibus ſancti viri. Sed cū ſup hoc icaute iactaſſet dicēs diabolū nō habuiſſe ptātē in pueꝝ cū fuit cū ſeruis dei: ſed moniales nō timebat īmediate: rurſus puer arreptus ē a diabolo ⁊ vexabat: ppēdēs vir dei peccatū ſuum iactantie multū dolens: dixit ſocijs q̄ non cōmederent quouſq̄ dñs lachrymis ⁊ pcibus coꝝ illū liberaret: quod ⁊ factū eſt. Legit etiā in vitis patꝝ q̄ abbati Appollonio ſanctiſſime vite i heremo cōmorāti: vox de celo veniēs dixit Appolloni per te pdam ſapiam ſapiētū in egypto: ⁊ oīuz culturā demonū ſubrues. At ille ait. Aufer a me iactantiā dñs ne forte elatus ſup fratres meos cadā ab oibus bonis: ⁊ dixit ei vox. Mitte manus tuas ad ceruices: ⁊ quod cōprehendis cōſtrīge ⁊ ſub arena ſubrue. Et cōtinuo apoſita manu ad ceruicē apprehēdit ethiopem paruulū clamātē ⁊ dicentē. Ego ſuz demō ⁊ vox ad eū. Perge quocunq̄ volueris ſecurus.

Jactācia quānis. §. IIII.

in verbis cōiuſ cōſiſtat: tamē etiā in operibus reperit quibus qs querit oſtētare quod ē: vel vltra id quod eſt ſm ſtatū ſuū: puta cū ſit multū pauper vtit pcioſis veſtibus ⁊ alijs pōpis vt diues videat vel etiā ſi diues eēt vult illud manifeſtari ſine cā rōnabili. Et cū tali iactātia cōcurrunt plura alia vitia aliqñ: vt ſuperbia: inanis gloria: mēdaciuz: ꝓdigalitas: ⁊ huiuſmōi. Unde de rege Aſſuero dicit q̄ fecit grande cōuiuiū vt oſtēderet diuicias iactantie ſue. Et ad hoc pōt iduci illud ps. xlviij. Ne timueris cū diues factus fuerit homo: ⁊ cum multiplicata fuerit gloria domus eius: qñ euz interierit nō ſumet oīa: nec deſcendet cuz eo gloria domus eius. Ubi tria nota.

Primo q̄ ex habundātia reproboꝝ nō debet qs cōſternari. ibi. Ne timueris.

Secundo q̄ in iactantia operum exteriorum nō valent īmorari. ibi. Cū multiplicata fuerit gloria domus eius.

Tertio q̄ ex vberantia predictoꝝ habet perpetualiter cruciari. ibi. Nec deſcendet cum eo gloria domus eius.

Quantū ad primū. §. V.

Sciendū q̄ qs conſternit. i. timet videns aliquez malū ditelcere ⁊ proſperari: pōt hoc ꝓcedere qz cōſiderat q̄ ille pōt ei nocere: ſed timere nō debz ſi dominū ſecū habeat p gratiā ps. xxvi. Dominꝰ illuminatio mea ⁊ ſalus mea quem timebo. Dñs protector vite mee a quo trepidabo. q. d. a nullo. Pone me iuxta te ⁊ cuius vis manus pugnet cōtra me inquit Job. xvij. Hinc Iſidorus de ſūmo bono. Secūdū catholicā fidē nec nature dei nocē quiſq̄ pōt: nec natura dei īuſte nocē cuiq̄ pōt nec noceri quēq̄ iniuſte patit: qm̄ q̄ nocet ait apoſtolus recipiet hoc qō nocuit. xl. q. iij. Secundū. Ne timeas ḡ ait ps. cū diues factus fuerit hō: vt ſ. tibi noceat. Qz ſi boni emulatores fueritis. ſ. ſeruatores legis: qs vobis nocebit inqt Petrus in ꝑma cano. q. d. nullus. Dñm aūt xp̄m Jeſū timete ⁊ ſanctificate in cordibus veſtris: ⁊ ſi qs corpi nocere nō tamē ſpiritui q̄nimmo qō nocet corpori iuuat ſpiritui ait Ambro. Sed nec corpori qſq̄ nocere valet niſi volēte deo. Aliqñ vero videns qs malos ditelcere ⁊ ꝓſpari cōtriſtat ⁊ timet ne forte vidēs ſeipm tribulari ⁊ pauptate ⁊ alijs miſerijs affici deſpiciat a deo ⁊ nō curet de co: ⁊ ſic i pñti ita in futuro in miſeria ſe reperiat: ⁊ ecōtra deus gratū hēat illū diuitē malū ⁊ acceptū: ⁊ ꝓterea ꝓſperet hic ⁊ in futuro. Et in huiuſmodi ſic vacillantis ⁊ timētis pſona inqt ps. Ecce ipſi peccatores ⁊ habūdantes in ſeculo obtinuerunt diuicias ⁊ dixi. Ergo ſine cā iuſtificaui cor meum i. ſine vtilitate cor meū mundū tenui: ⁊ laui inē i nocētes manus meas. i. pſeruaui me ab operibus īmundis peccatoꝝ ſicut inocentes: ⁊ tamē fui flagellatus tota die. i. diuerſis tribulationibus pcuſſus a deo in die gratie: ⁊ caſtigatio mea in matutinis. i. in nocte culpe cū incidi fui punitus: ſed ſi dicebam narrabo ſic eſtimās iuſtos nō recte tractari a deo: ecce nationē filioꝝ tuoꝝ reprobaui. Dicit. n. puer. iij. Flagellat dñs omnem filiū quē recipit quē diligit dñs caſtigat: Et Apo. iij. Ego quos amo arguo ⁊ caſtigo. Ad hebr. xij. Qz ſi extra diſciplinā eſtis cuius pticipes facti ſunt omēs ſancti: ergo adulteri ⁊ nō filij eſtis. ſ. legitimi. Nō ſemp oſculat pater filium ait Amb. ſed aliquando caſtigat: cum ergo caſtigat q̄ diligit tunc circa eū pietas exercet. Habz. n. amor plagas ſuas que dulciores ſunt cum inferunt amare. v. q. v. nō ſēper. Difficile immo impoſſibile ē: ait Hiero. vt p ſētibus qs ⁊ futuris fruatur bonis: ⁊ de delicijs tranſeat ad delicias vt in vtroq̄ ſit ſeculo gloſus

hic implere ventrem: illic mētē: estimabā ergo vt cognoscerē vere. s. veritatē reputans eos felices q̄ habundant tēporalibus: & si sint mali & infelices qui his carent: sed hic labor est ante me. s. ad cognoscēdū q̄sq; itrē i sanctuariū dei. i. in secretū iuste & diuine dispensationis & retributionis: & intelligā in nouissimis eor. s. in morte: subito enim defecerunt & perierunt ꝓpter iniquitatē suā. Ergo ne timueris cū diues factus fuerit homo .s. te a deo derelictum: & tui curam nō habere ꝓ eo q̄ nō habes illā habundantiā vt diues.

Quantū ad secun. §. VI.

dum dr quis abstinere a pompis mūdi in quib' superbia & vana gloria reperit & iactātia quedam nā iste pōpe cito deficiūt & ad penas ducant eternas. Unde in inferno positi ipi reprobi dicunt. Quid nobis profuit supbia nostra & iactātia diuiciar. i. diuerse pōpe quibus iactant ostendim' magnas habere diuitias. Ecce oia trāsierūt sicut vmbra. Sap̄. v. ꝓpterea dicit ps. Cum multiplicata fuerit gloria domus eius: qm̄ cū interierit nō sumet oia. i. aliquid ex omnibus suis pōpis: neq; descendet cū eo gloria eius. Descendet siquidem talis: non ascendet ad celū quo sancti ascendunt: sed descendent in infernum nō cū gloria sed cum sūma ignominia. Sed simul ostendat quō multiplicat diues iniquus gloriā domus sue & quō descēdet per hoc ad infernā cū ignominia. Multiplicat gloriā domus sue ꝓmo in lectis. Nā facit multus spaciosa vel preciosa vtpute intarsiata & bene polita deliciosa nimis cū ornamētis varijs & culcitris mollibus & lintheaminibus bissinis & rechamatis. Sed vt dicit Amos. vi. Ue vobis q̄ dormitis in lectis eburneis: & i stratis vestris. Ue importat maledictionē eternā. Qualē autē lectū habeant in alia vita aut fulcimētū ꝑ lecto eis in inferno pato: dicit Isa. xiij. Detracta est ad inferos superbia tua concidit cadauer tuū: subter te sternet tinea: & operimētū tuū erūt vermes. Erit ergo ꝓ culcitra tinea. & ꝓ cooptorio vermes. Glo. ibi. Qui prius pallia auro gēmisq; distincta habebāt satis moleste sustinebūt superbi hūc lectū. Et qui sustinere nō possūt q̄ in lecto eor sit vnus pules vel pediculus q̄ in lectis eor erūt tinee sub eis & uermes super eos quid facient. Et vt dicit Isa. vlt. Uermis eor non morietur. Quia igit cū multiplicata fuerit gloria domus eius in lectis diuersis ornamētis & pōpis in quibus non est nisi quidā iactātia: nō descendet cū eo gloria eius sed ignominia: & ideo vitanda ex hac consideratione lecti quē cito habebit in morte. Eccle. x. Cū morietur hō hereditabit serpētes & vermes. Secūdo cōsideratione lecti dñi Jesu xp̄i. Aug. Lectū aūt suū dimisit xp̄us discipulis suis: quicūq; vult cū illo quiescere in celo: in illo iaceat lecto. Moriatur in cruce si vult crucifixū placatū videre. Crucē aūt intelligo totā vitā eius cruciatu plenā. Itē Ber. Circuire possum celū terrā mare & oia que in eis sunt: & non inuenio te nisi in cruce o bone Jesu. Ibi iaces: ibi cubas: ibi dormis in meridie. Tertio quiescēdo in lecto cōscie qui mūdificat lachrymis cōpūctionis: iuxta illud ps. vi. Laudabo p singulos noctes lectū meū: & tūc etiā efficit floridus fm illud Cant̄. i. Lectulus noster floridus. Exemplū in vitis patrū predicator de illo scholari diuite & mundano quē visitās in domo sua subprior cōuentus Bononiensis: vbi hoc cōtigit: cōpatriota suus cū vidisset in camera sua pompā lecti sui: & alias suas delicias: post locutionē mutuā de factis patrie eor: q̄ ille scholar pactū exegerat ab eo prius ne subprior diceret sibi aliquid de deo timēs de cōuersione sua: quod & ille ꝓmiserat nisi tm̄ duo verba i recessu. Demū volēs recedere: ait. Scitis quid scriptū est de his q̄ volunt gaudere in hoc mundo & huiusmōi pōpas in lectis & alijs querere. Respōdit ille. Quid ait id quod dixit Isa. ꝓpheta. s. Subter te sternetur tinea: & operimētū tuū erunt vermes post recessum huiusmōi ita impressum est verbū illud i mente eius de tali duritia lecti infernalis q̄ nūq̄ potuit quiescere quousq; religionē ingressus est.

Secundo multiplicat gloriā domus sue in equitaturis tenēdo plures equos nō necessarios pulchros ad pascendū oculos aspicientiū & ornatos varijs modis. Sed si hoc prohibitū fuit a dño regi quāto magis militi & populari etiā diuiti. Dixit. n. dñs Deute. xvij. Cū fuerit cōstitutus rex ñ multiplicabit sibi equos. Et dum Saul primus rex bonus fuit hoc seruauit: rediens de agro cum bobus nō in equitibus: vt habet ꝓmo. Reg. xi. Sz malus & superbus effectus multiplicauit sibi eqs Absalon etiā cū p ambitionē voluit vsurpare regnū: multplicauit sibi currus & equites ob iactantiā. Hoc displicere deo ostendit Zach. xij. vbi dicitur. In illa die dicit dñs: p̄cutiam omnē equum in stupore & ascensorem eius in amētiā. Que desidia & vanitas est ista nō velle incedere p vnum miliare nisi in equo cū sit homo sanus tanq̄ frustra dederit dñs pedes homini. Quarta crudelitas pascere mulas & equos abundanter: & homines ad imaginē dei factos fame sinere pclitari. Ornare equos auro & argento: & pauperes dimittē nudos. Unde Amos. vi. dicit. Ue vobis qui opulēti estis in syon: & cōfiditis in mōte samarie optimates capita populor: ingredientes pōpatice domum israel. Quid enim huiusmodi equitature superflue nisi pompa sathane quā tamen fidelis quisq; abrenūciat in baptismo. Quia ergo multiplicata fuerit gloria non descendet cum eo glo-

ria eius sed ignominia. In cuius figuram ingressus eques Pharao cum curribus & equitib⁹ ei⁹ i mari & reduxit dñs super eos aquas maris. Exo. xv. eos. s. submergens: Unde dicit mali vt habet Isa. xxx. Ad equos fugiemus: & subdit tanquam dñi responsio super hoc. Ideo fugietis: & sup veloces erunt qui vos persequentur. Quando Heraclius imperator recuperauit lignū sancte crucis: quod de Hierosolymis rex ipius Losdree apportauerat Persas: inde cū ipso reuersus quādo voluit Hierusolymā intrare equo insidēs cum magno apparatu baronū equestriū: clauserunt se inuicem muri portę ciuitatis miraculose: apparens q3 angelus dñi dixit ei q⁹ dñs Jesus quando ingressus p portam illā ad subeundum passionem crucis nō superbū equū ascendit: iuxta ꝓphetiā Zacharie dicētis. ix. c. Ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator pauper ascendēs super asinā & super pullū asine. Tertio multiplicat diues iactator gloriā dom⁹ sue in cōuiuijs ostendendo iactātiam & vanā gloriā in multitudine epulaꝝ: & varietate in ornatu ministrantiū: & ꝑciositate vasorum argenteoꝝ & aureoꝝ. Sen. in epla. Nō magna nobis cōstat fames sed ambitio: iam nō sunt homines dentibus & ore & ventre ad coquinā cōtenti: oculis quoq3 gulosi sūt. Balthasar rex assiriorꝝ cum in Babilonia fecit conuiuium principibus suis magnū non fuit contentus ibi vti vasis suis preciosis: sed & adduci fecit vasa aurea q̄ Nabuchodonosor de templo dñi apportauerat ad bibendū in eis. Sed ita displicuit deo q⁹ subito apparuerūt contra eū digiti tres man⁹ scribētis in pariete: mane: techel: pharee. In quibus v̄bis fuit pronūciatū ibi. vt exposuit Daniel interpres illius scripture q⁹ ablatū sibi erat regnum & datum Medis & Persis. quod impletū fuit nocte sequenti ipo interfecto: & ciuitate capta a Layo Daniel. viij. Salomon q3 faciendo magna cōuiuia in sua curia & nimiā pompaz in familia & eq̄taturis grauabat nimis populū sibi subditū collectis: propt quod cuz petijsset a filio ei⁹ Roboā alleuiari & ille noluisset: amisit maiorem ptē dñij sui. Nam recesserunt ab eo. x. tribus: vt habetur iij. Reg. xij. Unde Isa. v. dicitur. ve qui cōsurgitis mane ad ebrietatē sectādā: & ad potandum vsq3 ad vesperā. vt vino estuetis cithara: & lyra: tympanū: & tibia: in conuiuijs vestris: & opus dñi nō respicitis. Et quāuis in laycis sint huiusmōi conuiuia iactantia plena: & multis alijs vicijs reprehensibilia multo tamē magis in clericis & ꝓlatis ecclesie qui debēt humilitati & sobrietati insistere sed & ipsi in huiusmōi frequenter incedunt & excedunt. Unde Hiero. super Micheam ait. Ecclesie principes qui delicijs affluunt & inter epulas atq3 lasciuias pudicitiā seruare se credunt. ꝓphi⁹ eius sermo describit q⁹ ejciendi sunt de spaciosis domibus lautisq3 conuiuijs: & multo labore epulis exquisitis: & si vis scire quo ejciendi sunt propter malas cogationes & opera sua: euangelium lege in tenebras. s. exteriores vbi erit fletus & stridor dentium: dis. xxxv. Quia igitur cū multiplicata fuerit gloria domus eius in familia & conuiuijs descendet in infernum cum ignominia: non cum gloria: cum miserijs: non cū diuicijs: sicut diues ille qui epulabatur quottidie splēdide: sepultus est in inferno. Luc. xvi. Ideo cauendum ē ab huiusmodi: & pauperibus paranda conuiuia ad necessitatem subleuandaz: non ad iactantiā ostendendam: vt fecit rex Assuerus vt ostenderet diuicias iactantie sue. Hester ꝑmo. Sic docuit xꝑus Cum facis prandium vel cenam voca pauperes claudos & debiles &c. Luc. xiij. quod & ipse fecit in conuiuio suo facto in monte: non principes sacerdotum scribas aut officiales Pilati inuitans sed turbam humilem: non super tapeta: sed sup terram vel fenum sedentem: non delicioſis cibis: sed pane & piscibus paucis: nō saturatos & repletos sed esurientes ne deficiant in via. Quarto multiplicat gloriam domus sue diues iactator in edificijs eius faciendo magna edificia: & ea multipliciter ornando. Contra hos inuehit dominus maledictionez dicens Jere: xxij. Ue qui dicit edificabo mihi domum latam & cenacula spaciosa qui aperit sibi fenestras: & facit laquearia cedrina: pingitq3 sinopide. Et quia frequenter ista fiunt cuz iniusticijs: vel quia ex male acquisitis vel cum iniurijs proximoruz Ideo dicitur Jere. xxij Ue qui edificat domum suam in iniusticia. Et Isa. v. Ue qui coniungitis domum ad domuz: & agrū agro copulatis. s. auferentes ꝓximo sua: vt ꝑ vobis habeat⁹ nūq̄d vos soli habitabit⁹ sup terrā Nō sic egerūt ꝑres nostri q̄ lōgo viuebāt tēpore. Nam dicit apostolus ad Hebreo. xi. de patriarchis. Fide Abraham demoratus est in terra repromissionis tanquam in aliena in casulis habitando cum Isaac & Jacob & coheredibus repromissionis eiusdem. Expectabant enim fundamenta habentem ciuitatem cuius artifex & conditor est deus. Ad detestationem huiusmodi iactantie & vanitatis etiam facit quod Sen. dicit in epistola. Domus munimentum sit aduersus infesta corpori. Hanc an sepes erexerit an varius lapis gentis aliene nihil interest: scitote homines tam bene culmo q⁹ auro tegi: contemnite cetera que superuacuus labor velut ornamentum ac decus ponit. Mementote nihil preter animum esse mirabile: cum magno nihil est magnum: hec ille. Paulus quoq3 primus heremita visitatus a sancto Antonio quesiuit ab eo an adhuc christiana religio adhuc ritus gentilium in edificijs sumptuosis imitaretur: & audito quod sic defleuit conquestus vanitati tante homines deditos

Magna fatuitas videt hoc vt cum homines nũc sint ita breuis vite faciant sibi tanta sumptuosa habitacula: cum antiqui q̃ longo tẽpore viuebãt in tabernaculis habitarent: etiã diuites: vñ Hiero. Sic edificat quasi semp victuri: sic comedũt ꝛ bibunt quasi cras morituri dicentes. Comedamus ꝛ bibamus: cras. n. moriemur. Permaxime aũt religiosi cauere debent ad huiusmodi põposis edificijs q̃ etiã in laicis reprehenduntur a sãctis: vnde Ber. Uideo qõ sine magno dolore videri ñ debet quosdã post aggressam xpi militiã rursuz secularibus ꝑplicari negocijs: rursus terrenis cupiditatibus ĩmergi: magna cura erigere muros: ꝛ negligere mores. Idẽ. Abiecta sancta simplicitate quasi religiosas quasdã nobis creauim' habitationum honestates in quibus tantũ cõpassiũ est aĩalibus: vt pene in hoc omnes effecti sim' animales. Idẽ. Obsecro in peregrinatione huius seculi q̃ est milicia sup terrã edificemur nõ nobis domos ad habitandũ: sed tabernacula ad deferẽ dũ: vtpute cito euocandi ꝛ intraturi in patriam ꝛ ciuitatẽ. Facile est qõ naturale ẽ: nunq̃d nõ facile est ꝛ sufficiẽs nature ꝛ cõgruũ cõscientie ipam sibi cellã de virgis cõtexere: de luto plasmare: vñ cunq̃ operire: ꝛ decẽtissime inhabitare. Quid amplius inq̃rendũ. Et si vsu sopiant huiusmodi delectationes: ꝛ si sunt qui vtantur tanq̃ nõ vtẽtes: tamẽ cõtẽptu melius q̃ vsu vincunt hui' mõi affectiones: ꝟ ille. Magis debẽt delectari viri spirituales in aspectu celi q̃ tecti: ꝛ potius admirari opa dei q̃ hominis. Sed ꝛ talia fiunt sepe ex rapinis ꝛ vsuris ꝛ questibus cũ multis mẽdacijs q̃ accusabunt ista ꝓcurantes in iudicio: iuxta illud Abacuch. ij. Lapis qui de pariete ẽ clamabit: ꝛ lapis q̃ inter iuncturas edificioz est respõdebit: vnde ꝛ de quodã fratre q̃ erat ĩplicatus huius modi negocijs legit in vitis fratrũ q̃ fuit visus in penis purgatorij cũ cãna ad mensurandũ in manu: ꝛ de. b. Dominico q̃ cũ reuersis Bononiam vidisset cellas aliquãtulũ in edificio eleuatas cepit amare flere ꝛ dicere fratribus. Quãcito vult facere magna palacia: de ipo vero inq̃t Hieroni. Nunc vero cum paupertatẽ domus sue pauper dñs dedicauerit: portemus crucẽ: ꝛ delicias lutuz putemus. xij. q. ij. Gloria. Ipse. n. nõ habuit vbi caput suũ reclinaret: nec domũ: nec agrũ: ꝛ nat' positus ẽ in ꝓsepio. ꝛ mortuus in sepulchro alieno sepultus ẽ. Quinto multiplicat gloria dom' eius diuitijs ꝛ alijs ex nobilitate generis: vnde se iactãt. q. s. nati. sũt de stirpe regia vel alicui' magni ꝓncipis: vel de magna familia ꝛ famosa ꝛ b' modi. Sed multũ vana ꝛ irrõnabilis ẽ ista iactãtia. Nã omnes sumus geniti ꝑma nostri origine ex vno patre Adã. Nõ. n. deus fecit vnuz Adam de argẽto vel auro ex q̃ orti sũt nobiles: ꝛ aliũ de luto ex quo nacti sunt ignobiles. Sed fecit deus vnicũ Adam de limo terre: vt Heñ. i. dicit Aut ꝙ omnes nobiles: aut oẽs ignobiles: vñ Malach. ij. dicit. Nunq̃d nõ pat' vnus oium nostrorz. Nonne deus vnus creauit nos. Quare ergo despicit ꝓximũ suum vnusquisq̃ vestrũ. s. iactando se de nobili familia natũ: ꝛ aliũ de ignobili genere. Sz si aliq̃d magni esset in tali nobilitate generis: magis eẽt illoz a q̃bus descẽdit q̃ suũ. vnde non bz ipse inde gloriari vel se iactare: sed potius illi: vñ Heñ. Nemo in gloriã viam vixit: nec qõ añ nos fuit nostrũ ẽ: animus nobilẽ facit. Ne aũt boies multã estimationẽ facerent de huiusmodi nobilitate generis deus eã videt cõtẽpsisse. nã in veteri testamẽto ꝓmũ regem de minima familia asinas q̃rentẽ. s. Saulẽ assumpsit seruũ secũdum. s. Dauid sustulit eũ de gregibus ouiũ minimũ inꝛ fratres. In tpe gratie elegit piscatores ignobiles in ꝓncipes ecclesie. Et vt dicit apls. i. ad Corin. i. Uidete vocationẽ vestrã frẽs: nõ multi nobiles: nõ multi potẽtes: nõ multi sapientes: sed q̃ ignobilia ꝛ cõtẽptibilia sunt elegit deus vt cõfũdat fortia. nõ ergo estimat etiã ab ethnicis sapiẽtibus nobilitas carnis: sed animi ex optimis moribus resultans vñ Sen. nemo altero nobilior nisi cui rectꝰ ingenũ ꝛ bonis artibus aptius. Et Plato iquit neminẽ regẽ nisi ex seruis oriũdũ cẽ: neminẽ seruũ nisi ex regibus. Omnia ista lõga varietas miscuit ꝛ sursuz deorsũ fortuna versauit: ꝟ ille. Sic autẽ ex eadẽ radice ꝓcedit spina ꝛ rosa: ꝛ rosa q̃dem nobilis est ꝛ grata: quia non cessat benefacẽ eis qui iuxta eã sunt. s. odorẽ suũ spargẽdo. Spina vero vilis ꝛ exosa: qz pungit quos tangit. Ita ex eisdẽ parẽtibus nascuntur aliqñ duo. Unꝰ vere nobilis in moribus gratis seruiens hominibus alius ignobilis grauis ꝛ displicibil' cũctis: sic ꝑz ꝺ Esau ꝛ Jacob vterinis. Et ꝺ Tito ꝛ Dominano filijs Uespasiani imperatoris. Nobilitas ꝙ vera est animũ q̃ moribꝰ ornat: inq̃t sapiẽs. Signa autez huiusmodi vere nobilitatis animi sũt: liberalitas mansuetudo: virilitas: magnanimitas: gratitudo: Primũ signũ nobilitatis est liberalitas. nã ꝛ deus q̃ nobilissimus ẽ liberalissimus ẽ. Tanta. n. est eius liberalitas vt nõ solũ sua sz ꝛ se ipm dederit: ꝛ ñ solũ suis ꝛ sibi seruiẽtibus sed etiã hostibus. Ipse. n. solẽ suũ oriri facit sup bonos ꝛ malos: ꝛ pluit sup iustos ꝛ iniustos. Math. v. ad vãdũ fecit quecũq̃ fecit. nã creaturas rõnales fecit vt eis daret irrõnales vt eas daret. Leo qui dicit rex aĩalium ꝛ nobile aĩal ẽ liberale. Unꝰ ꝛ Azz. dicit q̃ ẽ aĩal cõicatiuũ. Ecõtra nõ dare est rusticitas magna. Quidã milites interrogauerũt semel magnũ alanũ audita fama ei' scie q̃ eẽt maxima curialitas i. nobilitas. Respõdit q̃ dare. Quod cum placuisset eis interrogauit ipse eos: ꝛ q̃ conferrent ad inuicem sup hoc quid eẽt maxia rusticitas: ꝛ cuz conferendo nõ cõcordarẽt: nã vnus dicebat vnꝰ

ꝓ nobilitatꝫ signa notantur.

alius aliud. Respondit Alanus. Ego posui vos i via soluēde questionis ⁊ nescitis cōsiderare. Nā si curialissimū ē dare: sequit̄ q̄ rusticissimū sit ei cōtrariū. ſ. auferre. Et io vos estis rusticissimi q̄ incessanter aufertis ⁊ a pauperibus. Secūduz si gnū vere nobilitatis est mansuetudo ⁊ misericor dia. Sen̄. Nullū magis ex omnibus q̄ clementia regē ⁊ principē decet: puer. xx. Māsuetudo ⁊ ve ritas custodiūt regē ⁊ clemētia firmat thron' ei' ij. Regū. xx. Reges israel clemētes sunt. Rex apū solus nō habet aculeum cū omnes alie apes ha beant: quod iracundissime in vulnere cū pūgūt relinquūt. Tertium est virilitas in eos qui repu gnant. Unde militibus datur ensis quo vti debe ant in hostes nō in subiectos. Et si in hostes cor poris: multo magis in hostes animi. i. resistendo tēptationibus ne efficiant serui diaboli. A quo n. quis victus est: ei seruus additus est: dicit Pe. i pma cano. Seruitus pmaxime est cōtra nobilita tē. Quartū est animi magnitudo qua: quis mo dica contēnit ⁊ magna appetit. vnde non sunt ve re nobiles qui ponunt amorē suū in vno milite potius q̄ in celi rege. Et cum ois terra sit sic' vn' punctus respectu celi: ⁊ omnia que sub sole sunt vanitates sunt: non nobiles sed viles sunt qui ap petunt ⁊ finem suum ponunt in terrenis celestia contēnentes. Quintum signū nobilitatis est gra titudo. Demū multiplicat aliquando gloria do mus iniqui in diuersis corporalibus bonis in q̄ bus vani homines se iactant: vt in sanitate. Sed vt dicit Jaco. iūj. Que est vita nostra: vapor ad modicū parens ⁊ deinceps exterminabitur. Nul lū animal reperit ita infirmū sicut homo: ⁊ ita le sibile. Jactat se aliquis de pulchritudine. Sz vt dicit puer. vlt. Fallax gratia .ſ. humana ⁊ vana est pulchritudo cito amittit ⁊ nisi cū amore dñi coniungat occasio est multor̄ malor̄ sibi ⁊ alīs sicut patet in maria magdalena que erat in ciui tate peccatrix: ⁊ in maria egyptiaca ⁊ Pelagia ⁊ alīs. Alter se iactat de fortitudine corporis. Sz vt dicit Sap̄. vi. Fortioribus fortior instat crucia tio: quia nisi tales permaneant in timore dei ab utunt Quanto fortius est corpus tāto fortior q̄s inimicum habet cum quo preliat: ⁊ per cōtrariū cum corpus est debile ⁊ infirmū debilitat hostis noster. Unde apls Gloriat non in fortitudine: sz i infirmitatibus suis. ij. Corin. xij. Alius se iactat de agilitate ⁊ velocitate corporis. Sed valde va nū est se iactare de eo in quo multa animalia ho minē excedūt vt canes lepores. Assael frat Joab qui agilis erat ⁊ velox vt caprea cōfidens de sua velocitate: quia insequebat Abner principem ex ercitus Isboseth occisus est ab eo. ij. Reg. ij. Sed neq̄ de scia debet aliquis se iactare vel gloriari: cū omnes sapia a dño deo est. Eccle. i. Et in scia nemo possit demones superare qui tamē ꝓpter sciam suā penas inferni non euadunt. Que etiā est scia nostra: cū nec naturam vnius formice vel herbe pfecte sciamus. Unde bene dixit quidam phus. Hoc tantū scio quod nescio. Tenebris. n. inuoluimur inquit Job. xxxvij. ne nos ipos pei fecte scire valeamus. Cum ergo multiplicata fue rit gloria domus diuicijs mundanis cū interierit nō sumet omnia. i. aliquid de quibus iactabatur nec gloria quā hic habebat descendet cū eo: sed sūma ignominia in inferno g̃ abijciēda ois iactā tia ⁊ in dño gloriandū non in mundo.

Capitulū quintū de p̄sumptione in quo agit̄ de ornatu mulier̄ inordinato vtrū sit mortale.

Resumptio no

uitatuz filia est inanis glorie. Et videt̄ cōsistere istud vicium in hoc q̄ aliquis in actibus exterioribus aliquid incōsuetū facit sine rōnabili cā. Et quia hoc vt plurimū fit ad ostētationē ⁊ laudē conse quēdam: ideo ponit̄ inanis glorie filia. Et ò hac pōt itelligi illud qò dñs ait p ps. de pplo suo israel. Dimisi eos fm desideria cordis eor̄. Jbūt i ad inuētōnibus suis. Pplus dei oli fuit pplus iudai cus dū habuit verā fidē: ⁊ pmāsit i cultu veri dei Nūc aūt q̄ nō audiuit legē suā q̄ mādabat pro phetā suscitādū de medio eor̄ de fratrib' suis. i. de genere suo. i. Jesū xp̄m quē deberēt audire ⁊ obedire nec legē seruāt mandator̄: nec ad opera xp̄i voluerūt attendere: iō dimissus est a deo sub tracto lumine fidei: ⁊ ē factus nō pplus dei: sz po pulus diaboli. Sic aūt dimissi sequunt desideria cordis eor̄ q̄ semp fuerūt de terrenis acq̄rendis: vsuris sine cessatōne vacātes vadūt tendentes ad mortē eternā i adinuētionib' suis quotidie inue niētes nouas fabulas: ⁊ extortas expositiones bi blie vt patet in thalmut eor̄ vt videant non er rare: sed sapientes valeant reputari. In nouo te stamēto pplus dei ē pplus xp̄ianus q̄ solus hz ve rā fidē q̄ israel dici pōt: qò interp̄tat videns deuz: qz deū videt nunc p fidem. Cū aūt hic populus nō audit legē dei eā seruādo: neq̄ intendit ei pro vltimo fine: ⁊ vt sūmo bono cū eligēdo ⁊ sibi in herendo: ⁊ oia opera sua ad gloriā eius dirigēdo dimittit eos deus nō quidē populū suū: qz deficē nō pōt pplus eius q̄n semp sit: sed eos de illo' po pulo xp̄iano q̄ recedunt a lege eius. Dimittit qui dē eos nō fm ꝓuidentiā sz fm grām quā subtra hit eis. Neq̄ n. eos dimitteret ip̄e nisi prius ipsi dimitterēt eū q̄ dimissi a deo sinunt seq̄ desideria cordis eor̄um. Cor aūt hominis ex se vt dicit Je re. xvij. parum ⁊ inscrutabile. Et sicut puum est cor̄ita ⁊ pua eius desideria: ⁊ inde sequunt pua opera sicut ex radice infecta fructus corrupti.

Ex corde enim exeunt cogitationes male: furta: adulteria: homicidia: & huiꝰmodi: vt dicit Mathe. xv. Uadunt aut ad inferos nō solum p̄ consueta mala cōmunia: sed quotidie adinueniunt nouas vias. Quod documēto scōꝝ patrū sapcitum est superstitiosa adinuētione p̄sumēdū nō ē. Stephanus papa. ij. q. iij. Consuluisti. Uadunt p̄ vicium p̄sūptionis nouitatū rectores adinueniendo nouas vias vltra cōsuetas ad regendū populū: siue vt extorqueāt a subditis substātias: quod pertinz ad cupiditatē: siue vt laudent ab hominibus de modo rrginimis tanq̄ sapientiores antiqs recedēdo sina cā a semitis eoꝝ: cōtra illud Deute. Non transgredieris termios quos posuerūt patres tui Uadunt doctores in adinuētionibus suis q̄ nō sequunt dicta sanctoꝝ sz opiniones nouas subtiles & curiosas nō vtiles ad p̄uriendū aures. Et si iuriste sūt nō aspiciunt ad intētionē legis & eq̄tatē sed ad destruendū antiquoꝝ sniias. Hilarius i li. de trinitate. Intelligentia dictoꝝ ex causis ē assumenda dicendi: qz nō sermoni res: sed rei sermo debet esse subiectus. Uadunt in adinuētionibus suis p̄dicatores q̄ grādia verba trutinantes inter mulierculas & plebeios de sacris lr̄is philosophātur: & minoꝝ gesticulatōnibus ad risū excitāt auditores: fm illud apli. Ad fabulas aūt cōuertent Judic. ij. Hi sunt fontes sine aqua. s. sapie: & nebule turbinibus agitate quibus caligo tenebraꝝ reseruatur. Uadūt in adinuētionibus suis clerici in officiando q̄ vt placeāt laicis dicūt missas mortuorū: & alias votiuas indistincte q̄busc̄uq̄ diebus mutātes officia ordinata cantātes nō fm notam sed fm leuitatē: & biscantātes & pulsantes in organis ballatas contra oēm honestatē cultus diuini vt fieri solet in theatris nō in eccl̄ijs. Sed vt dicit Grego. Deum manibus. i. operibus stimulat i. puocat ad ira q̄ populū vocibus delectat: dis. lxxxvij. c. In sancta. Uadunt in adinuētionibus suis religiosi q̄ nō contēti cōibus ordinationibus aliquid singulare agere volūt in orādo: in comedendo: in loquēdo: in alijs austeritatibus vt pre ceteris reputent: sed tales cōfusi remanēt nisi spāli instinctu spūs sancti moueant sicut sāctus Hermanus. Dñicus. Franciscus. & alij. Uadūt inadinuentionibus suis populi q̄ adinueniunt quotidie adinuētiones ad frangendū ordinationes eccl̄ie ac si in nullo subiecti essēt prelatis: & ipsi debeāt eos regere: & questiones eoꝝ etiā dirimere: & peccata punire: & tallijs grauare: sapientiores se iudicātes eccl̄ia q̄ regit a spū sancto in ordinatōibꝰ suis ac si mīꝰ bñ talia ꝓhibuisset. Et vt de alijs omittamus adinuētōnibꝰ pmaxime istud viciuz in ornatu quotidie renouat: dum viri: sed multo magis mulieres ob vanitatē quotidie variant vestes. Cōtra quos dñs Sophonie p̄mo. visitabo sp oēf q̄ induti sūt veste peregrina. In quo actu reperit simul & vitium p̄sūptionis nouitatum ex vana gloria frequent ꝓcedens: & vicū imodestie. De quo ps. ait. ps. cxliij. Filie eoꝝ composite circūornate vt similitudo tēpli. In qb'tria ō hoc vicio possunt notari.

Primum q̄ a mulieribus frequentatur ibi. Filie eorum composite.

Secundum q̄ in vestibus perpetratur. ibi circū ornate.

Tertium q̄ in coloribus augmentatur. ibi. vt similitudo templi.

Quantum ad primū. §. I

manifestuz est q̄ imodestia ornatus: & p̄sūptio nouitatū in mutatione vestū potissime reperit i mulieribus: & ideo psal. nō dicit loquēs de mūdanis: filij eoꝝ sed filie eoꝝ cōposite: vñ & sacra scriptura cū loquit ō ornatu corporis & vestū nominat mulieres: vt ꝓuer. vij. inquit Salomō. Ecce mulier occurrit illi habitu meretritio p̄parata ad capiendas animas. Et Isa. iij. Pro eo q̄ eleuate sūt filie syon. s. in vana gloria ornatus: & ābulauerūt extēto collo: quod ē signū supbie: & nutib' oculoꝝ ibāt ex curiositate & cōcupiscētia: & plaudebāt pedibus suis. s. corizādo & saltādo: & cōposito gradu incedebāt: decaluabit dñs verticē filiarū syon: & dñs crines eaꝝ nudabit. Et. i. Pe. iij. dicit. Mulieres subdite sint viris suis quaꝝ sit nō extrinsecus capillatura: aut circūdatio auri & argēti: aut indumēti vestimētoꝝ q̄s cultus sed q̄ absconditus cordis ē homo in incorruptibilitate q̄ti & modesti spūs. Et paulus. i. ad Thimo. ij. Uolo mulieres orare in eccl̄ia i habitu ornato cū verecundia & sobrietate. i. tpate ornātes se nō in tortil crinibus aut auro vel margaritis: aut veste preciosa. i. excessiua sui status: sed quod decet mulieres ꝓmittentes pietatem per bona opera. Et Johannes Apo. xvij. dicit q̄ mulier eternaliter cruciāda que significat congregationem reproboꝝ erat circundata purpura & coccino: & inaurata lapide precioso: & margaritis: & habebat poculū aureum in manu sua: quod significat apparentem delectationem: & complacentiam inanis gloríe & concupiscentie in operibus suis: & habebat in fronte scriptuz misterium babylon magna. i. confusio infernalis sibi reseruata. Duplex autez ratio potest assignari quare istud vicium immodestie & superflui ornatus magis reperitur i mulieribus q̄ in viris. Prima est quia ipse ornatus mulieris vltra vicium immodestie est prouocatiuus ad lasciuiam quo ad aspicientes ex eo quia adūcit ad apparentiam pulchritudinis: que quāto maior ē tāto plus allicit & excitat cōcupiscētiā hoīs. Cū aūt mulier sit caput peccati & arma diaboli fm Origenez: qua. s. sanctos viros deiecit: vt

patet in dauid ⁊ laqueus eius q̄. ſ. capit incautos ꝓpter quod dicit Salomō Eccleſiaſtes. vij. Inue ni mulierē amariorē morte que laqueus eſt vena torū. i. demonū. Ideo diabolus ſciēs q̄ per hanc multos capit ⁊ occidit inſtigat ipſam mulierē ad ſe ornādū ad hoc vt talis armatura eius ſiue gla dius ſit acutior ⁊ magis politus ad prouocandū ad cōcupiſcentiā ſui: ⁊ laqueus magis efficax ad capiendū ⁊ detinendū. Sed conſideret attēte va na mulier: q̄ tot mortibus digna eſt ⁊ penis iſer ni quot per eius vanū ⁊ exceſſiuum ornatū ruere facit. Si. n. qui occaſionē p̄ſtat mortis corporal vel dāni tenet ⁊ incurrit penā inferni quāto ma gis q̄ eſt occaſio mortis anime alterius ꝓ ornamē ta varia ⁊ alias vanitates. Extra de iniur. ⁊ dā. dato dicit. Qui occaſionē dāni dat damnū p̄s de diſſe videt. Unde ⁊ de quadam comitiſſa habet vt in li. ni fallor: de ſeptē donis: q̄ cū eēt multum liberalis ad pauperes ⁊ oꝛonibus dedita: ſed mul tū vana in ornatu ⁊ p̄cipue capillorū poſt mortē apparuit cuidam ſibi familiari deuote mulieri ⁊ interrogāti de ſtatu ſuo reſpōdit ſe fore dānatā p̄cipue ꝓpter ornatum capitis ⁊ capillorū: vnde ⁊ vidit mulier illa caput illud habere plenum ſer pentibus mordentibus ipm loco capillorū in pe nā illius vanitatis. Sed multi ſunt alij vani or natus qui magis adhuc ꝓuocant ad laſciuiā. Se cunda rō quare iſtud vicium magis reperit i mu lieribus eſt ex eo: q̄ ſicut magnanim⁹ oia iſta tē poralia parua eſtimat: etiā ipſam gloriā tēporalē vnde de ea modicā curam habet ita ecōtra puſil lanimis pua magna eſtimat: ⁊ ipſā gloriā mūdi magnū bonū reputat. Mulier autē cōit pusi ani mi eſt ⁊ debilioris cognitionis q̄ vir: vnde ⁊ glo riā tēporalē magnū q̄d arbitrat: ⁊ cū non valeat apparere vel exaltari in magnis negocijs q̄ nec i regimie nec in docēdo: vl negociādo: ⁊ huiuſmōi ſaltem in apparētia pulchritudinis querit gloriā cōſequi q̄ tamē eſt quid vanū ⁊ trāſitoriū: q̄ vt dicit Iſa. xl. Omnis caro fenū ⁊ omnis gloria ei⁹ quaſi flos feni q̄ cito marceſcit. Et mirum ē quo cū mulier querat ſūmopere oia habere pulchra quo aiam ipam que nobilior ē ⁊ p̄cipuū in hoie velit habere fedam ⁊ maculatā. Augu. Ecce oia pulchra ſunt cū iniquis: ⁊ tamē ipſi ſunt turpes ſ. in aia. Iſtis ſic ſuperflue ⁊ vicioſe ſe ornantibus accidit ſicut euenit cuidā regi qui conuocatis oi bus magiſtratibus terre ſue fecit cōuiuiū magnū ⁊ non erat alicꝰ angelus in domo qui non eſſet coopertus purpura ⁊ p̄cioſis pānis. Aſſuit ⁊ q̄ dam p̄bus qui cū vellet exercere exuit in faciez eiuſdem regis: ⁊ cū miniſtri eius capientes eū vel lent ducere ad ſuſpendiū illū nō pmiſit rex ſed q̄ fuit ab eo quare id feciſſet. Qui reſpōdit. Uidi oia loca plena auro ⁊ argento ⁊ purpura: ⁊ ideo in barba regis incraſſata ex pinguedine ciborum me mūdaui ⁊ purgaui: nō. n. vidi locū min⁹ mū dū: q̄ audiēs rex cōuictus ē. Sic diabol⁹ videns hoiez q̄ debēt eē dñs creaturaꝝ aliaꝝ ⁊ pulchri oꝛ eis q̄ min⁹ pulchrior ſit eis: imo mūd⁹ expuit i eū ipſū p̄tēnēdo vel faciē cōſcie ex ſuggeſtionibus malis maculādo. Et hoc etiā figuratū fuit in ex puitione que fiebat in faciē eius q̄ nolebat ſuſci tare ſemē fratri ſuo: vt habet Deute. Frater hoīs ſine ſemine defunctus. ſ. ſine filio habito eſt dia bolus q̄ ſine ſpe ſalutis dānatus eſt cui ab homie oꝛ ſemen ſuſcitari: q̄ ex hominib⁹ reparāde ſunt ruine angelice. Sed ſi homo nō tendit ad hoc vt ſ. p virtutes aſcendat ad celū nō vult ſuſcitare ſe mē fratri ſuo vnde tanq̄ in imūdū aio expuit in faciē eius: q̄ abhominabilis reddit. Certe erube ſceret dña dom⁹ ſi videret ſe turpē ⁊ ancillā pul chrā. Ancilla caro eſt: aia dña: vnde multum eru beſcere debz q̄ corpus ornet ⁊ pulchrū appareat ⁊ anima maculis plena iueniat ex vanitate orna tus. Quia igit viciū iſtud imodeſtie ornatus ma gis reperit in feminis: ideo dicit pſal. Filie eorum cōpoſite. Sed cōpoſitio iſta vana eſt ꝓcedēs ex i cōpoſitione mētis ⁊ tollēs in futura reſurrectōne vltimā pulchritudinē ⁊ claritatē corꝓris. Unde apl̄s ad Phil. iij. Saluatorē expectamus dñz no ſtrū Jheſū chriſtū q̄ reformabit. ſ. i finali iudicio corpus humilitatis noſtre. i. corpus noſtrū humi liatū ⁊ dejectū cōfiguratuz corꝓri claritatis ſue i. ſimilatū corꝓri ſuo glorioſo. Corpus ergo q̄ nō fuit hic humiliatum ſz exaltatū ⁊ glorificatū ꝓ vana ornamēta tunc non glorificabit ſed inter reꝓbos obſcurabit. Unde Ber. ſup dicta aucte apoſtoli. Nūc cant nūc rideāt q̄ corpora ſua pel libus muriū. i. giris ⁊ varijs: ⁊ ſtercoribus vmuz i. ſericis informāt: q̄ cū venerit dñs ad iudicādū nō reformabit niſi quod adiectionis ⁊ humilita tis inueniet. Sic diues epulo qui induebat pur pura ⁊ byſſo ſepultus eſt in inferno: ⁊ ineternuz cruciat Luc. xvi.

Quātum ad ſecun⁹. §. II.

dū ꝓncipale perpetratur hoc peccatū imodeſtie cū preſūptione nouitatū circa ueſtes. Unde ſbdit pſal. Circumornate: non ornate mente: ſed circū ornate. i. circa corpus ex omni pte ornate: ſed vt dicit Eccle. Facies hominis: ⁊ riſus dentiū: ⁊ ami ctus corꝓris enunciant de illo. Tanta enim dili gentia ⁊ pompa ornatus inſinuant totaliter mū do dedita mentē. Dñs deus quādo emiſit ꝓmos parentes de paradiſo: nō fecit eis tunicas ſericas ſed pelliceas. i. de pellibus animalium. Geñ. iij. vt cognoſcerent ſe ſimiles beſtijs effectos ⁊ viliter ad tegendum nuditatem: ⁊ arcendum frigus idu endos. Sed adinuenit preſumptio ⁊ vanitas ho minum pannos laucos ex lana ouium forma tos: adiunxit lineos in molliciem ex corticibus

pannus in uestibus à ꝓsup nō prodosi.

herbaꝝ ꝛ his nō cōtenta superinduxit serica ex stercoribus vermiū: adiūxit varia ex pellib' muriū: addidit gēmas: argentum ꝛ auꝝ ex vanitate Sed vt dicit Señ. in epla. Quēadmodū. stultus ē q̄ equū empturus nō ipm aspicit sz stratū ꝛ frenos. Sic stultissimus ē q̄ hominē aut ex veste aut ex cōditione vestis q̄ nobis circūdata ē mō existimat. Aduertere debēt diligenter qō dñs cōminat p huiusmōi vano ornatu. Isa. n. iij. dicit. In illa die. s. iudicij vlis vel punitionis tēporalis auferet dñs ornamētū calciamētoꝝ: ꝛ torques: ꝛ monilia armillas: mitras: discriminalia: ꝛ pisselidas: ꝛ murenulas: ꝛ olfatoriola: ꝛ inaures: ꝛ gēmas in frōte pendentes: ꝛ mutatoria: ꝛ lintheamina: ꝛ acus ꝛ specula: sindones: ꝛ vittas: ꝛ teristra: ꝛ erit pro suaui odore fetor: p zona funiculus: p crispanti crine calui tiū p falcia pectorali cilitium. Hic posita sunt oia ornamenta mulieꝝ a capite vsq̄ ad pedes circūquaq̄ q̄ tunc erant in vsu: quoꝝ aliq̄ sunt nobis ignota ꝓpter dissuetudinē: aliqua ad huc remanent in aliquo simili. Unde glo. ibi. Armillas vocat ornamēta brachioꝝ: loco quaꝝ sūt mō monice ita longe ꝛ late vt sufficeret valor p vno optimo vestito: Pariselidas vocat ornamēta taloꝝ. i. in fine vestis. loco cuius pōt nunc gesti mari cauda cū frappis. Murenule sūt cathenule circa collū: loco cui' nūc aliq̄d ope polimito. i. richamatura. Olfatoriola vocat qdā in quib' cōtinebāt ibi muscū ꝛ possunt dici nasitergia q̄ fiunt serico intexta aliqn ꝛ inter muscū seruata. Teristra vocat vestes estiuas valde subtiles ꝛ dicunt a teria qō ē estas: vulgariter pñt dici giornee vel cothardite. Ornamētū calciamētoꝝ sūt calciamēta rostrata vel planule picte ꝛ alte ad ostendēdā magnitudinē quā nō habēt. Torques sunt collaria. Monilia q̄. s. pendūt ante pectus q̄ solēt esse de margaritis. Mitre hec dici pñt q̄ portant i capitibus multū eminētia supra caput ad modum corone vel bireti. Discriminalia sūt pectines ꝛ directoria eburnea quibus capillos aptāt capitis. Inaures sūt annuli in auribus appensiti pforatis in puula etate: qbus adhuc vtunt iudei: ꝛ antiq̄tus magis: vt pz̄ scriptura. Christiane aūt in manus digitū tenēt ꝛ p vno nō decet in signū mōimonij: sed de pluribꝫ pōpa ē. Gēme in frōte pēdentes sūt aliq̄ perle quas in coronis suis ante frōtez deferūt. Mutatoria sūr plura ꝛ varia vestimenta pulchra qbus diuersis tēporibus mutant. Lintheamina his sup alia vestimēta desup: sz valde sotilia: adhuc deferūt romane. Acus sūt spilecta q̄ in diuersis partib' ponūt p firmatōne ornamētoꝝ. Specula ꝛ magni valoris habēt semp i domo secū vt frequenter se in ipis qūo sint cōposite possint inspicere. Sindones camisias subtiles ꝛ reticulatas vel vela in capite. Vitte sunt quibus capillos ligant vel colligunt ne defluant: ꝛ si suos non habēt ligant alienos. Zona cingulū est quod nūc fit ō serico intexto: ꝛ ornamētis auri ꝛ argēti. Crines capilli crispati vel triciati flaui facti cum frequēti humectatione ꝛ solis desiccatione: ꝛ ide capitis lesione. Falcia pectoralis dici pōt qō nunc ponūt pannū cū bōbice. Et p his ornamētis promittit dñs ignominiā ꝛ penā ꝛ merito qz in his magna ꝓdigalitas ꝛ crudelitas reperit: cum pauperes moriant fame ꝛ frigore ꝛ mulieres in tāta ꝛ in taz vanis ornamētis habūdent. Cōtra quos inuehit Jacob. in cano. c. iij. dicens. Algite nunc diuites vlulate in miseriis q̄ venerūt vobis: diuitie vestre putrefacte sunt: vestimenta vestra a tineis cōmesta sunt. Et sciendum sm. b. Tho. se. se. q. clxix. arti. i. q̄ circa ornatum exteriorē tripliciter potest offendi.

Primo preter morem consuetum.
Secundo ꝓpter inordinatū affectum.
Tertio propter nimiū defectum.

Quātū ad primū. §. III.

debet se homo in cōuersatione exteriori cōformare moribus eoꝝ cū quibus viuit qñ. s. nō sūt mali mores: vnde Augu. in li. cōfes. Que contra hominū mores flagitia sūt p moꝝ diuersitate vitāda sunt: vt pactū inter se ciuitatis ꝛ gētis consuetudine vel lege firmatū nulla ciuis aut peregrini libidine violet. Turpis ē. n. omnis ps que suo non cōgruit vniuerso: dis. viij. Que cōtra mores. Idē etiā dicit in li. de doctrina xp̄iana. Quisq̄s reb' ꝑtranseuntibus. s. vt cibo potu: vestibus ꝛ hui' moi restrictius vtit q̄' in se habeant mores eoꝝ inter qs viuit aut superstitiosus aut intēperans est. Et sic sic eis vtit vt metas cōsuetudinis bonoꝝ inter qs versatur excedat: aut flagitiosus ē aut aliq̄d significat: dis. xli. Et hoc intelligendū ē vt supra. s. q̄ ꝓprie sunt mores. i. actus morigerati ea que frequentantur communiter ab hominibus talis loci. Nā abusiones nō debet quis imitari. Sed vt dicit Isidorus in synonimis. Prauum vsum lex ꝛ ratio vincat. Si. n. de vsu patrie ē vt mulieres deferant vestes versus collum scissas ꝛ apertas vsq̄ ad ostensionem pectoris ꝛ mamillarum vt in partibus regni valde turpis ꝛ impudicus est talis vsus: ꝛ ideo non seruandus. Si de vsu communi patrie ē deferre mulieres vestes caudatas pulueream excitantes ꝛ viam mundantes cuz eis vt sit Florentie hoc turpe est ꝛ detestandum non illis conformandum. Similiter de planulis altis vestibus lingulatis vel perforatis. Non sequaris turbam in malum ait dñs in veteri lege. Utrum aūt in huiusmodi sit mortale peccatum: infra declarabit. Legit in li. de septē donis: q̄ cū quidam sanct' pr̄ p ciuitatē ambularet obuiauit cuidam mulieri ornate vestez habenti caudatam ꝛ iuxta

eā vidit diabolū ridentē: cui mādauit adiurādo vt sibi diceret cām sui risus q̄ respōdit. Ideo risi q: socius meus. s. alius diabolus cū insideret caude huius mulieris: mulier cū traxit caudā vestis ad se ne luto vie deturparet in lutū cecidit ipe socius meꝰ. Ex quo ostēdit ista diabolo placere: qō nō esset si sine peccato fierent. Similit q̄ mulier vtat veste virili: vel ecōtra vt fit in ludis turpe ē z vicios fm Tho. vbi supra arti. ij. tū q: contra cōsuetudinē cōem: tum q: pōt ee cā lasciuie. Prohibebat autē hoc in veteri lege. Deute. xxij. ex eo q: gentiles tali mutatione habitus vtebant in superstitionibꝰ idolatrie. In decretis. dis. xxx. Si q̄ mulier. hoc prohibet sub anathemate. s. ferende snie rōne cuiusdā superstitionis heretice: vt ibi dic glo. Unde siquis nūc nō ex superstitione vel vanitate: sed ex cā rōnabili vtat huiusmōi puta ad vitandū periculū: vel ex defectu vestimēti alterius peccatū non esset fm Tho.

Secundo pōt esse. §. IIII

peccatū circa ornatū vestiū ꝓpter inordinatū affectū. Qui quātū ad superhabundanciā triplicit accidit. Uno mō in quātū ex superfluo cultu vestiuz hō querit gloriā fm q̄ vestes ptinent ad apparatū z ornatū. Unde Grego. in ome. ait. Sunt non nulli q̄ in cultu pciosaꝝ subtiliūq̄ vestiū nullum putant ee peccatū. Qui si culpa nō eet nequaq̄ sermo dei tā vigilanī exprimeret q̄ diues q̄ torqueba tur apud inferos purpura z byso indutus fuisz Nemo q̄pe pciosā vestē. i. excessiuā ꝓpriꝫ status nisi ad inanēgloriā q̄rit: h ille. Nec obstat q̄ ministri altaris aut ꝓncipes z alij in dignitatibus constituti vtunt vestibus multū pciosis: q: hoc non faciūt seu nō ordinat de se ad sui gloriā: sed ad significandū excellētiā sui status: z ostēdendū magnificētiā diuini cultus. Secūdo mō p excessum affectus ē inordinatus in quātū p superfluū cultuz vestiū q̄rit q̄s delicias corpis fm q̄ ordinat vestimentū ad corpis fomētū q̄rendo habē delicatas vestes q̄ delectēt carnes vt subtiles camisias z h̄i Contra quos ait christus Math. xi. Ecce q̄ mollibus vestiunt in domib' regū sunt. i. terreno regi militāt nō celesti fm Greg. Tertiū fit inordinatō ex hoc q̄ nimiā solicitudinē ponit circa cultū et aptationē vestiū etiā si nō sit ibi aliqua inordinatio ex pte finis: z multū tēporis ibi pdit: qō nō ē sine magna culpa: cū nil pciosius tēpore habeat: Unde xp̄us Math. vi. z de vestimēto q̄d solliciti estis. s. superflue. Cōsiderate lilia agri quō crescunt nō laborāt neq̄ nēt: z de' sic vestit: igit vt ait apostolus. i. Thimo. vi. Habentes alimēta z q̄bus tegamur his cōtenti sumus. Cōsiderandū diligenī qō ait Job. i. c. Nudus egressus suz de vtero matris mee. Nudus reuertar illuc. s. in terrā matrez nostrā ꝓmā de qua facti sumus.

Tertio pōt esse pec. §. V

catū in vsu vestitū ꝓpter defectū. Et hoc vel ex negligentia hominis in quātū nō adhibet studiū z laborē vt vtat cultu vestiū put oportet. Unde z phs dicit in. vij. ethicoꝝ q̄ ad molliciē q̄ vitiuz est pertinet q̄ homo trahat vestē p terram ne laboret in retinendo eam: vel hoc pōt fieri vt inde querat gloriā z ostētationē. vt. s. reputet mortificatus z cōtēptor mūdi ex eo q̄ vestes multum viles vilaceratas vel vnctuosas defert. Unū z Ber. dicebat q̄ i vestibus pauptas placebat: sordes autē nunq̄: q: signū erat vel negligentis animi vel gloriā affectantis. Et Hiero. Nec affectate sordes nec exquisite delicie laudē pariūt. Quod in cibis vel vestibus dicit Gratianus intelligendū. dis. xli. §. preterea. Utrum qui verbo z exemplo habent alios ꝓuocare ad penitētiā z mūdi cōtemptum decet vilibus induī: sicut fecerūt quidaz ex ꝓphetis. de quibus aplus ad Heb. xi. Circuierūt in melotis. i. schlauinis in pellibus caprinis: vt Helias. Et glo. super illud. Johes habebat vestitū de pilis camelorꝝ Math. iij. Qui penitentiaz p̄dicat habitū penitētie ostēdat. Narrat Umb. in expositione regule: q̄ cū quidā magnus p̄dicator actu predicaret acriter detestando z increpādo pōpaz vestiuz: z ipe cappā haberet sumptuosā: surrexit in medio populi q̄dam fatuus clamose dicēs O stulte quō tu credis inducere auditores hos ad dimittēdū pompā vestiū cū tu ipe vtaris: vt patz in cappa tua. Et sic patet de circūornatōe vestiū.

Quātum ad tertiū. §. VI

ꝓncipale. s. de coloribus adiunctis in ornatu dicit ps. vt similitudo tēpli. s. sunt filie: de q̄bus locut' ē. Tēplū nō solū ornat auro z cortinis varijs: sed etiā coloribus multis i picturis. Sic vane mulieres corpora sua q̄ rōne fidei sunt tēplū spūs sancti fm aplm. i. ad Corin. vi. faciunt tēplū diaboli dū alternantes picturā a deo factā ad imaginē suaz istinctu diaboli ponūt colorē albū z rubeū: z sic vt hypocrite exterminant facies suas vt appareant hominibus ieiunantes: ait xp̄us Math. vi. Hoc exp̄sse reprehendit insignis martyruz xp̄i Cyprianus dicens in li. de habitu virginū. Nō virgines nō viduas: sed z nuptas puto etiā omnes feminas admonendas q̄ opus dei z factura eius z plasma adulterāe nullo mō audeāt adhibito flauo colore: nigro puluere vel rubore aut quolibet medicamine: quod dicit quia multa faciunt ad huiusmodi ornatum. Et subdit. Manus deo inferunt quando quod ille formauit reformare intendunt. Impugnatio ista est diuini operis: preuaricatio veritatis deum videre non poteris

quãdo oculi tui nõ sunt. i. faciei colo: quos deus fecit: sed quos diabolus infecit illũ sectata es. Rutilos atq; depictos oculos serpẽtis imitata es. De inimico tuo tracta cuz illo pariter arsura: h ille. Quãdo autẽ hoc sit mortale habes in §. se. Certe magna nimis psumptio z supbia ẽ velle aliaz formare effigiẽ quã deus nõ dedit tanq; despicẽ do opus dei: z q; ipe melius valeat facere. Quãuis. n. aplus dicat. i. ad Lozin. vij. que nupta ẽ cogitat que mũdi sũt quõ placeat viro: z ppi hoc pmittat eã ornari cũ sobrietate: ñ tamẽ vt fingat colorẽ quẽ nõ habet: hoc eni est decipere z maritũ z alios z mendaciũ operis: quod maritis displicere deberet z eis. s. phibere fucos. Uñ Aug: ad Possidiũ. Fucare pigmẽtis quo vel rubicundior vel candidior color appareat adulterina fallacia est: qua nõ dubito etiã ipos maritos se decipi nolle: quibus solis pmittẽde sunt ornari: vt. s. placeãt sm veniã nõ sm imperiũ. nã verus ornatus xpianoz z xpianaz nõ solũ est nullus fucus sed nec auri vestisq; popa: sz mores boni: de pse. dis. v. c. fucare. Impia Jezabel regina que se ornauit stibio. i. colore putãs p hoc ad sui amorẽ trahere Hyeu. de mãdato eius pcipitata est de fenestra z a bestijs cõmesta i pte: vt habet quarto Regũ. ix. Hester regina cũ se psentauit Assuero ornata: z colore roseo 'comitata domicellis subito Assuerus 'vidẽs eã versus est in furorẽ i facie. Sz ex timore pallida facta subito in clemẽtiã versus est furor eius: De ipso etiam ornatu vano habes j. in ti. de gule. c. de choreis.

¶ In ornatu mulierũ. alii pñ cẽ penã mortale. alii nõ.

Queritur utrum. §. VII.

ornatus mulierũ sm morẽ patrie q̃ videt vanus z supfluus quo ad vestes incisas: pforatas: linguatas: polimitas. i. richamatas: caudatas: deauratas quo etiam ad mitras seu baltheos: capitis capillaturas varias bõbicẽ circa dorsum: margaritas: zonas: aureas planulas altas: fucos: z huiusmodi: sit peccatũ mortale. Et arguendo ad ptem affirmatiuã videt q; quãtũ ad quesitũ sit mortale in quolibet pdictoz. s. ornatus mulierũ. primo sic. Dñs deus in scripturis sanctis nõ cõminat dãnationẽ eternã vel grauẽ punitionẽ nisi ppi mortalia: rõ huius ẽ: q: iustus ẽ dñs: z iusticiã dilexit Exigit aũt iusticia vt sm mẽsurã delicti sit z plagarũ modus: vt dicit Deute. Sed dñs cõminat grauẽ punitionẽ mulieribus facientibus hui' mõi vanitates p Isa. dicẽtẽ. iij. c. sic. Auferet dñs ornamẽtũ calciamẽtoz z lunulas: z torques: z monilia: z armillas: z mitras: ẽc. Et. j. Et erit p suaui odore fetor: z p zona funiculus: z p crispanti crine calui tiũ: z p fascia pectorali cilicij: pulcherrimi q; viri tui gladio cadẽt: q̃ ẽc. Secũdo sic. Qõ ẽ cõtra doctrinã aplicã videt eẽ mortale: per illõ Luc. x. dictũ nostri saluatoris. Qui vos audit me audit: z q̃ vos spernit me spernit: ar. etiã ad hoc xi. q. iij. qui omnipotẽtẽ. vnde z ptra eã doctrinã nõ valet p quẽq; dispensari: vt dicit. xxv. q. i. sũt quidã. Sed talis ornatus est cõtra doctrinã aplicã. Dicit. n. b. Pe. in pma cano. c. ij. Mulierum nõ sit extrinsecus capillatura: aut circũdatio auri z argenti: aut indumenti vestimentoz cultus. Et Paulus aplus ad Thimo. ij. de mulieribus. Ornãtes se nõ i tortis crinib': aut auro: aut margaritis: aut pciosa veste ẽc. sm Hiero. ve iportat dãnationẽ eternã cui imprecat vel pnũciat. Sed Math. xviij. dicit dñs Jesus. Ue alli p quẽ scandalũ venit. Scãdala aũt. i. ruine spũales multociẽs euenire ex facto huius ornatus mulierũ pluribus infirmis mẽtibus satis credibile ẽ. Ad idez facit qõ dicit de iniu. z dam. da. c. si culpa. Qui occasionẽ dãni dat damnũ q̃z dedisse videt: g̃ ẽc. In contrariũ z ad ptem negatiuã arguendo. s. q; huiusmodi ornatus non sit mortale. pbat sic. Q; sanctoz patrũ documento vl decreto sancitũ nõ est: superticiosa adinuẽtione psumẽdũ non est: vt dicit in canone. ij. q. iij. c. Consuluisti. Hoc est. n. cõtra illud puer. iij. Ne imitaris prudẽtie tue vt exponit Hiero. z habet de cõsti. c. ne imitaris. sz nullus sanctoz patrũ siue sũmoz pontificũ siue doctoz determinat huiusmodi ornatũ simplicit esse peccatũ mortale. Nec sanctus. Tho. se. se. q. clxix. arti. ij. vbi q̃stionẽ spãlẽ mouet circa huiusmodi: dicit hoc eẽ mortale nisi in quibusdã casibus: ergo in alijs casibus nõ erit mortale: per ar. a ptrarijs: vt dis. xxv. qualis. Et ipius doctrina ẽ ab ecclesia approbata spãliter p Joh. xxij. Similiter z irrefragabilis doctor Alexander de ales hoc nõ asserit nisi in certis casibus: ergo in alijs nõ erit mortale. Ueniendo breuiter ad decisionẽ questionis saluo semp iudicio cuiuscũq; melius sentientis: z determinatõne ecclesie videtur sic dicẽdũ. In ornatu huiusmodi duo sunt diligenter examinãda. Primũ est intẽtio ornãtis. Secũduz est ipe ornatus in se. Et quantum ad primum. Cum multiplex possit esse intẽtio circa huiusmodi: sic sm varietatẽ intentionis erit ibi aliquando mortale: aliquãdo veniale: aliqñ nullũ peccatum Nam si mulier se ornet hac intentione vt trahat homines ad sui cõcupiscentiã: certũ est ibi peccatum mortale esse: quia agit contra charitatẽ ppri mi tendẽs ad mortem anime eius. etiã si non sequ tur ruina alicui' p cõcupiscẽtiã eius: ar. de pen. dis. i. si cui. Et in pluribus alijs capitulis in quibus expresse habetur q; sola cogitatio deliberatiua est mortale. Et ibi est proprie per se scandalum actiuum: z mortale secundum doctrinam beati Tho. se. se. q. xliij. arti. iij. z iiij. Et ad hoc facit illud prouer. septimo. Ecce mulier in habitu meretricio preparata ad capiẽdas aias. Si vero non hoc intendat: sed istud aliud. s. iactantiaz

¶ In ornatu duo sũt attendenda.

ꝛ hūanā laudē si ibi cōstituit finē suū ultimū magis diligēs illā gloriā ꝙz salutē aīe sue vel gloriaz eternā: parata facere contra dei ꝛ ecclesie p̄cepta vt cōsequi possit illā gloriā: tūc ē eis peccatū inanis glorie mortale secūdū. b. Tho. se. se. q. cxxxij Moralia. n. ex fie trahūt spēm secūdū ph̄m i li. ethico ꝛ. Si aūt ītēdat quādā cōplacētiā illi⁹ ua nitatis ornatus ad quē ita ordiate afficit ꝙ ibi ꝓ stituit finē: adeo ꝙ ēt si crediēt certitudialiter ꝓximū ex illo ornatu ad ruinā trahi non curaret: vt cōsequatur ꝓplacētiā illā. Sic etiā erit mortale. Et sic itelligit Pe. de Taran. illud dictū Aug⁹. dis. x xv. §. Crimis. Nullū pcm̄ ē adeo uēiale qui fiat crimiale dū placet: cōplacētia uidelz fruitionis. Et multo magis si ī dei contēptuz hoc agēt. In q̄ casu loquit Cyprianus in auctoritate supius īducta ī p̄cedētibus: vel cū ītendit trahē ad concupiscētiā sui extra mīimoniū itelligit dicta auctōitas Cypriani. Si vo ītēdat aliquā inanē gloriā vel iactātiam: vel cōplacētiā in h⁹. ornatu leuē. s. circa salutē aīe infra dilectōnē dei ꝛ proximi: erit uēiale secūdū Tho. se. se. q. clxix. ꝛ q. c. xxxij. Demuz si ītendit precise placē uiro: ne h⁹. omittēdo reddatur ei odiosa: ꝛ sic iclietur ad alia ꝛ concupiaz vel qz imperatur sibi hoc a uiro: peccatum siqui dē nullum erit: ad hoc facit quod ait aplus. i. ad Thimo. ij. Mulieres in habitu ornato cū sobrietate ꝛ uerecūdia. Silr si intendat ex hoc uitare ob p̄briū hoīm: ne. s. omisso ornamēto scōz more patrie despiciat a ceteris: aut ut cōiugio tradatur: nullum uidetur vl leue peccatum.

Qtum ad ipsū. §. VIII.

ornatū in se duo p̄nt ibi uitia īuēīri. s. supfluitas expēse que pertinēt ad ꝓdigalitatē: ꝛ icentiuum seu excitatiuum libidis: ad qō illud iducit. Et q̄n tū ad supfluitatē: cū nō ois ꝓdigalitas sit mortale: sed aliquādo ꝛ frequētius uēiale: ꝛ ideo isto respectu nō poterit illud iudicari mortale: nisi fuerit ualde euidēs ꝛ enormis excessus. In quo considerādum ē: quia qō uni ē magnus excessus: vt vxori comitatiui uel paupis artificis vestis velutata: auro texta: aut gēmata: alteri puus vl null⁹ vt vxori p̄ncipis uel militis. Ad qō facit optime: qō dicit Aug⁹. in li. de doctria xp̄iana: videlicet: Quid loco ꝛ tēpori ꝛ psonis cōueniat diligēter attendēdum est: ne temere flagitia reprehēdamus: ī his enī oibus nō vsus rex: sed libido i culpa est ꝛ hētur dis. xli. Quisquis. Et quāuis Aug⁹. videatur ibi loqui p̄ncipaliter de cibis: tamē Gratianus in fi. illius dis. §. vlti. extēdit illud ēt ad indumēta: vt. s. debeat ī h⁹. attēdi mos patrie: qui usus p̄ie nō sit īmoderatus ꝛ vanus. vnde ꝛ abus⁹ creature: nō tamē ois abusus creature est mortale. Nā comedēdo nimis arcter ē ibi abusus cibi: ꝛ tamē raro mortale. Si quis aūt vellet dicere nō ꝓprie eē abusū creature nisi ī trāsgressiōe p̄cepti tūc nec in ipso excessu ornamēti ꝛ prodigalitate erit sēper abusus creature: sed quādo eēt mortale. Quātū aūt sit ille excessus quo ad supfluitatē seu ꝓdigalitatē ornatus qō facit mortale fateor me nescire dare regulā generalē: nec de facili posse dari: nec repio aliquē dedisse. vnde prudētie: ꝛ arbitrio bōi uiri reliquendū est. In quātuz uero ipse ornatus mulieris ē ꝓuocatiuus ad lasciuiaz: videtur ibi distinguendū de occasiōe data sufficienter uel accepta. Si. n. mulier ornet se secūduz decentiā sui status: ꝛ morē patrie: ꝛ nō sit ibi mꝰ tus excessus: ꝛ ex hoc aspicientes rapiātur ad concupiscētiam eius: erit ibi occasio potius accepta: q̄ data. vnde non mulieri ꝙz ei soli q̄ ruit ex aspectu eius īputabitur ad peccatū saltē mortale: ar. ad hoc. xxij. q. v. De occidēdis. Poterit aūt eē tā tus excessus: ꝙ erit ibi occasio etiam data ex pte mulieris se ornātis: q̄lis autem sit iste excessus vt mortale ualeat iudicari ad arbitriū boni uiri vī dimittēdū: bōi uiri dico non solū in cōscia sed in sufficiēti pitia circa h⁹. Sed ex his q̄ notat Alex. de ales in suo scō: nō de facili debēt de h⁹. mulieres de mortali cōdēnari. Dicit. n. ꝙ licet uiris ꝛ mulieribus se ornare secūdum cōsuetudinē ciuitatis: ꝛ statū ꝛ cōditionē psone se ornātis. Ita tñ: ꝙ nō sit ibi libido i uolūtate: quod ptiet ad ītentionē de qua dictū ē supra: quādo ē ibi mortale: uel uēiale. Nec sit ibi scandalū in exteriori opere qō ptinere uidet ad nimiū excessuz. Nec tamē asserit in cōtrariū faciēdo eē mortale: quia nō semper. Sed ꝛ fucis uti: qō p̄ ceteris uanitatibus vī magis pulchritudinē ostētare: ꝛ p cōsequens magis ad lasciuiā īcitare. b. Tho. se. se. q. clxix. pōit nō eē mortale de se: sed mortale uel uēiale secundū intētionē utentis: ꝛ cōditionē psōe: vt si nō sit in statu nubēdi p̄cipue īligiosa: ī quibus forte eēt mortale: quūmmo ꝛ turpitudinē nō naturalē sed ex aliqua supueniēti egritudine accidētez per hoc occultare his que nupte sunt: vel in statu nubēdi sine peccato fieri posset secūdū beatū Th. Ad idē. s. ꝙ predicta de se non sint mortalia possent adduci rōnes sequētes. Omne peccatū mortale ē contra legē dīnam vel hūanā: quod pz per diffinitionē Aug⁹. Peccatū ē dictum vel factum vel concupitum contra legem dei in lege dei īcluditur ꝛ humana: sed huiusmodi ornatus non ē contra legem dei: vt patet discurrendo per mandata decalogi: aut per mandata euangelica. Nec contra legem canonicam: humanam uel ciuilez. Et si dicatur ꝙ in antiqua compilatōne decretalium prohibebatur indistincte portatura uestiū incisarum vel frapatarum. Satis est ꝙ in noua compilatione non habetur ne membranas occupet frustra. Non autem antiqua: sed noua compilatio in usu habetur: ꝛ ligat ergo ꝛc. Preterea

ſ ꝙ in ornatu nō ē peccū mortale p̄batur p̄ rones.

Titulus Tertius.

Quod innuit mori patrie seu fit secūdū usū ciuitatis: ⁊ nō ē cōtra ius nāle uel dīnū: ⁊si turpitudinem aliquā uideatur habeī: vt mulierē incedere nō uelato capite sed ī capillis: etiam si ille mos sit cōtrarius positiuū: dūmō tamē nō re,pbetur a iure: licitus ē: vel saltē nō crimiale. Turpis est enim pars vniuerso suo nō cōgruens: vt dicit dis. viij. Que cōtra mores: Aug⁹. etiā refert documētum sibi datū a sāctissīo Amb. Ad quācūqz eccl'iam deueneris morē illius serua: si nō uis cuiqz eē scā dalū: nec quēquā tibi: dis. xij. Illa. Sed ornatus ℔. ē de more multaꝝ patriaꝝ ⁊ locorū: nec est ꝯ ius dīnū aut nāle: nisi forte ualde notabilis excessus. Nā parū ꝓ nihilo reputatur: ar. de cōse. dis. vij. Reuera. Et fm phūm puus recessus a medio nō corrūpit bonū vtutis: ⁊ sic nō erit contra ius: sed ꝓt⁹r. Nec ēt re,pbatur a iure mos iste: ḋnīmo ex hoc ꝙ clericis ,phibetur ornatus mūdialis arguēdo a cōtrario sēsu laicis cōcessus uidet. Dicit enī. xxi. q. iij. Ois iactātia ⁊ ornatura corporal' aliena ē a sacrato ordie. Et in. c. se. p totuz. Et in cle. c. quoniā de vi. ⁊ ho. cle. ꝙ clericis ,phibetur portare uestes nimis lōgas: iciſas: ligulatas ⁊ ℔. ō laicis nihil dī: ꝓtea fēa sāctoꝝ sūt imitāda q̄ ñ sūt priuilegiata. Nā de priuilegiatis extat regula in cōtrariū que a iure li. vj. de regu. iuris: ⁊. c. priuilegiū. Sic. n. ab exēplis sāctoꝝ arguit Augu. x xiij. q. iij. Ea uidicta. ij. q. vj. Uides. Sed multi sācti ⁊ sācte usi sūt talibus. Nā de Joseph. sāctissimo legitur ꝙ pater eius fecit ei tunicā polimitā id ē richamatā: Geñ. xxxvij. Hester quoqz sāctissima cū ingredēt̄ ad regē Assuerū domicellas secū habuit quaꝝ una uestimēta in terrā defluētia ⁊ sic caudata retinebat. Judith castissima: et uidua iduit se ornamētis suis ⁊ iposuit sibi mitrā ⁊ alia ℔. Sancta cecilia deauratas uestes ōferebat: ⁊ plures alie. Nec obstat si dicatur ꝙ hoc fecerūt ꝓ loco ⁊ tēpore ,pter excellērem fructū in de sequēdum: quia quod i se illicitū ē non fit licitum ,pter piā intētionē seu bonū inde secutum Indecēs ē. n. crimē suū aliēis cōmodis impendeī iquit Leo papa dis. xlvij. Sicut: ⁊ ad salutez sempiternā nullus ducēdus ē opitulāte mēdacio: ait Aug⁹. xxij. q. ij. c. Primū. Ex his ergo uidetur: ꝙ cū prefate in p̄dictis nō peccauerint ꝙ possint mulieres eas in hoc imitari: vel saltē in eis hoc ñ sit mortale. Ex predictis igit uidet dicēduz: ꝙ vbi in huiusmodi ornatibus cōfessor ūēiat clare ⁊ ī dubitāter mortale: talē nō absoluat: nisi ,pponat abstiere a tali crimie vt sic inīni sequat arbitriuz iudicis. xi. q. iij. tūc uera: ⁊ de peni. di. v. c. Falsas Quādo in huius. ,cepit eē uēiale nō deneget absolutionē: etiā si nollet dimittē: sed in illo pseueraī quia uēialia nō sūt de necessitate cōfessiōis scōmbe. Tho. in. iij. sñiaꝝ. Si uero nō potest clare p apere vtrū sit mortale vel uēiale: seu ex ītentiōe ipsius quā nescit ītelligē: vel illa exprimeī: seu ex qualitate ⁊ quātitate ipsius ornatus: nō uidetur tūc p̄cipitāda sñia: vt dicit Guil. Specu. in q̄daz simili: vt. s. deneget ,pter hoc absolutionē: vl illi faciat cōsciam de mortali: quia faciendo postea contra illud: etiā si illud in se nō eēt mortale: ei erit mortale: quia omne quod est contra cōsciam edificat ad gehennam. xxxiij. q. i. §. Ex his. Et cū ,pmptiora sint iura ad soluēdum ꝙ liganduz: di. quinquagesima. Pōderet: ⁊ meliꝰ sit dño reddeī rationē de nimia mia ꝙ de nimia seueritate vt dicit Crisos. xxvj. q. vij. Alligāt: potius uidetur absoluēdū: ⁊ diuino examini dimittendum. Fateor tamen ꝙ ⁊ predicatores in predicando: ⁊ confessores in audientia confessionum debent talia ōrte stari: ⁊ reprehēdere ⁊ persuadere ad dimittendū cum sūt nimia ⁊ excessiua vt cōiter accidit: nō tamen ita indistincte asserere esse mortalia. Et ad hoc optime facit quod dicit Augustinus in epistola ad Presidium. Et allegat. b. Tho. se. se. in nostra questione. Nolo ait ut de ornamentis auri uel uestis propriam habeas in prohibendo sēntiam: nisi in eos qui coniugati non sunt: neqz coniugū capaces qui cogitare debēt quomō placeant deo. Jlli autem cogitant que mundi sunt: quomodo placeant uel uiri uxoribus: vl uxores uiris ⁊c. Inducendi essent rectores ciuitatum et hortationibus: vt per statuta penalia pecuniarū auferrent talia precipue superfluitates uestium: auri: argenti ⁊ gemmaruz: ⁊ huiusmodi. Ad argumēta autē facta pro pte affirmatiua rñdet. Ad primū. s. auctoritate Jsa. ꝙ intelligit in casu in quo ē ibi mortale uel nimius excessus. Uñ pp abusū talū rex dominus pmittit illa auferre et dare cōtraria in punitionē crimis quod pōt esse in uenialibus. Ad secūdum. s. de doctria apostoloꝝ. Ad hoc respōdet: ꝙ nō omne quod ē cōtra doctrinā apostoloꝝ ē mortale aut ī dispensabile: sed solū quantū ad ea que ptinēt ad fidē uel bonos mores necessarios ad salutē. Nā sicut in lege ātiqua circa moralia ⁊ ī euangelica ⁊ canōica lege: q̄dā ponūtur p̄ceptorie quoꝝ trāsgressio est mortale: q̄dā mandatorie īducētia trāsgressorez ad uēiale: quedā consultorie ad nullū omittētez talia ligātia peccatū: sed ad maius ,pmouētia bonuz. Ira ⁊ ī doctrina apostolica. Quādo aūt īrel ligatur ī talibus scripturis eē preceptum ⁊ mandatū ex modo loquendī: ⁊ de ueritate sermonis ipsarum scripturaruz: nō pōt clare regula haberi: sed secundum materiam subiectam ⁊ declarationes sāctorum. De ℔. dictum est supra in. c. de inobedientia. Talis autem ornatus ab apostolis non prohibetur preceptorie nisi in eo casu cum fieret ad lasciuiam vel mortalem iactantiam: vt dicit. b. Tho. sed mandatorie uel exhortatorie. Quod patet ex euidenti ratōe quia si p̄ceptorie

nō ꝙ confessorem.

dicẽtur ⁊ vlr: sequeret hoc ĩcõueniẽs: q̃ quecũq; portaret uestẽ auro ĩtextã aut argẽto: ẽt si regia mõtaliter peccaret: quod ẽ absurdũ dicẽ. Ad illud ẽt q̃ oĩ q̃busdã in ãtiquo uolumie decretis q̃ phibebãtur aliq̃ ex huiusmõi sub pẽa ꝑuatio nis sacramẽtoꝝ: nõ potest ide argui q̃ illud de se sit mortale: quia subtractio sacĩorũ nõ fĩt nisi ꝑ mortali: sed q̃ tũc quando eccl̃ia hoc ꝓhibuit: si tamẽ hoc fecit qõ mihi ẽ ignotũ erat mortale in trãsgrediẽtibus illõ. Ordiatiões. n. eccl̃esie uel ꝑ latoꝝ cũ fiũt sub pẽa excõicatiõis: postq̃ fuerint ꝑmulgate ⁊ acceptate moꝛibus utẽtiũ vtiq; ligãt trãsgressoꝛes ad mortale: ⁊ hoc ñ ꝙa illa sit mala sed q̃ ꝓhibita ⁊ ꝑceptoꝛia ꝑ talẽ modũ statuẽdi qõ argui põt ex illa rõne supꝛa iducta. Sed cũ leges canõice ⁊ ciuiles aliq̃ nõ ꝑmulgẽtur: aliq̃ ꝑmulgate moꝛibus vtẽtiũ nõ ĩcipiãtur: aliq̃ re cepte ꝑ cõtrarias leges: vel ẽt ꝑ cõtrariaꝫ cõsuetu dinẽ abrogẽtur: vt dis. iiij. c. Deniq; cuꝫ caplis se. iõ nõ ꝑmanẽtibus ipsis in roboꝛe suo nõ ligatur q̃s pcõ: ⁊ per cõsequẽs nõ peccat. vñ priuari nõ posset iuste sacĩis. Nec argui põt vt dictũ ẽ ibi eẽ mortale: qꝛ cõmiatio ẽ pene excõicatiõis: sed tũc argui põt cũ lex ligabat nõ abrogata. Sic ĩ ꝓpo sito ex hoc q̃ nõ hẽtur illud. c. ĩ noua cõpilatiõe ꝓꝫ q̃ eccl̃ia noluit ligare fideles ⁊ bñ quia ꝓlati ñ debẽt laqueũ iũcere aĩabus secũdũ doctrinã apli qõ fit ipsa ꝓcipiẽdo ad quoꝝ cõtraria fideles sũt ꝓcliues. Ad qõ facit. c. de uiduis. xxvij. q. i. De fa ctẽtibus aũt hꝫ. ornamẽta artificiꝫ quid dicẽdũ sit: habes supꝛa ti. i. c. De turpi lucro. Ad tertiuꝫ ⁊ vltimũ de occasiõe ruine q̃ ide seq̃t iã respõsuꝫ ẽ: qꝛ nõ in oĩ occasiõe data quomõcũq; seu scan dalo ẽ peccatũ mortale ĩ dãte: sed quãdo hoc ĩtẽ dit: vel dictũ uel factũ i se ẽ tale quod ẽ sufficiens iductiuũ ad ruinã. Nã quis dicẽt ex vbo ocioso: vel leui dicto ab aliquo si aliq̃s ruit in mortale ꝓpter hoc ipsũ dicẽtem peccare mõtaliter: cũ neq; hoc ipse ĩtendat nec credat: aliaꝫ cauẽt. Erit ergo tũc occasio potius accepta q̃z data. Sic ĩ propositio de ornatu q̃ vtiq; tã inoꝛdinatus eẽ potest q̃ erit occasio efficaciter data. vnde ⁊ mortale.

Capitulum sextum de Pertinacia.

Ertinacia filia est

vane glorie: q̃ oppõitur vtuti pseue rãtie secũdũ excessum. Pro cuius ꝺ claratiõe dicit. b. Tho. se. se. q. cxxx viij. arti. i. q̃ laus pseuerãtie ĩ hoc cõsistit q̃ aliq̃s nõ recedat a bono ꝓpter diuturnã tolerantiam difficiliũ ⁊ laboꝛiosoꝝ cui opponitur ꝑ defectuꝫ mollities ⁊ per excessũ pertiacia. Pertiacia ĩ hoc ꝓsistit: q̃ nimis ꝓprie sñie ĩheret. Pro cuius ꝺcla ratione dicit. b. Tho. se. se. q. cxxxviij. arti. ij. q̃ p tinax dicitur secũdũ Jsido. in li. etymologiarum qui ẽ impudẽte: tenẽs q̃si ad omia tenax. Et hoc idẽ dicit pnicax eo q̃ ĩ proposito suo ad uictoriã perseuerat. Antiq̃ ei dicebãt uitiã quã nos uicto riam appellamus. Et hos phũs in septio ethico. Jponominesꝫ vocat. i. fortis sentẽtie: quia. s. perse uerãt ĩ propria sentẽtia pluſ q̃z oꝓꝛtet: sicut eõ tra mollis minus q̃ oꝓꝛtet: perseuerans aũt sic oꝓꝛtet. vnde in medio existit. Jdeo aũt aliq̃s ni mis perſistit in sua propria sententia: quia ꝑ hoc vult suam excellentiam manifestare: q̃si ꝑ alios ĩtelligat. Et iõ dicitur a Grego. oriri ex uana glo ria. Quãuis aũt pertinax excedat in hoc q̃ persi stit nimis in aliquo habente difficultatẽ habz tñ aliquam delectationẽ in fine: sicut ⁊ fortis ⁊ per seuerans. Unde dicit phũs in. iij. ethi. q̃ gaudent pertinaces si sũt uincẽtes ⁊ tristãtur: si sententie eorum infirme appareant. Sed quia ista delecta tio est uitiosa ex eo q̃ eam nimis appetit: ⁊ tristi ciam ei cõtrariã fugit: ideo aliquo modo assilat ptinax ĩcontinẽri seu molli. Jn li. catholicon hꝫ: q̃ ptinax dicit durus: ipudẽs: irreuocabilis: indo cilis: obstinatus. Duruſ: quia nõ cedit sñie alteriꝰ sicut materialiter durũ dicitur quod nõ cedit: sz resistit tactui. Jmpudẽs: quia non erubescit ꝓtra riari etiam ueritati uel sapiẽti. Jrreuocabilis: ꝙa nõ põt reuocari a sua sñia seu opinione. Jndoci lis: quia edoceri nõ põt. Obstinatus: quia etiam in futurum intendit permanere in sua sẽtentia.

De pertinacibus .§.i.

põt expõi illud ps. Furoꝛ illis secundũ similitudi nem serpẽtis: sicut aspidis surde obturãtis aures suas que nõ exaudiet uocẽ ĩcantãtiũ: ⁊ venefici ĩ cantãtis sapiẽter. Loquitur ꝓpha de pcõribus: q̃ ut ĩ uersu precedẽti dicit: aliẽati sũt a uulua. i. sepati a charitate q̃ ẽ quasi vulua. i. porta eccl̃ie: ꝑ quã cõcipit cõuersos. Per charitatẽ. n. ĩcorpo rãtur eccl̃ie. Errauerũt ab utero recedẽtes a ueri tate doctrie ꝑ quã nutriebãtur in utero existẽtes id est ĩ cõgregatiõe eccl̃ie. Locuti sunt falsa male uiuẽdo ⁊ male docẽdo. Illis g̃ siue iudeis: siue he reticis: siue malis xp̃icolis furoꝛ ẽ secũdum silitu dinẽ serpẽtis. Furoꝛ ẽ ad ipugnãdũ ueritatez: seu resistẽdũ nũciantibus eã. Sicut Saulus ibat fu rẽs inuectus: ⁊ dirũ toto coꝛpore uirus efflabat. Actꝰ. ix. Est ergo illꝰ furoꝛ ad similitudinẽ serpen tis qui semper gestat secum uenenum mortifeꝝ Unde dicit glo. ibi. Jra irreuocabilis. Ecce ptina cia. Nam pertinax dicitur irreuocabilis. Sic ser pens antiquus qui nõ solum ueneno inobedien tie sed ⁊ pertinacie ĩfecit primos parentes ut pse sterent in errore suo excusantes se. Pertinax du rus ⁊ obstinatissimus est in malo. Unde Job. xlj Cor eius indurabitur quasi lapis. Et Jacob pa triarcha prophetizans de pertinacia scribaruꝫ ⁊

Pertinax opponit uirtuti pseuerãte.

pharisęoꝝ quã ostẽderũt i nõ recipiẽdo doctrnã Christi: q̃ scribe ꝛ pharisei cõiter desecẽderunt ò Symeon ꝛ Leui filijs suis q̃bus tunc loq̃bat ait. Maledictus furor eoꝝ: q: ptinax in cõtradicendo Christo: ꝛ idignatõ eoꝝ q: dura: Eccl. penlt. c. Inter serpẽtes nullus ãt pniciosioꝝ aspide: iuxta illõ Deut. xxij. Uenenũ aspidum insanabile: huic aspidi compatur ptinax. vnõ dicit ãsi aspidis surde ꝛc. Ubi tria de pertinaci. Prio: qa rẽnuit influẽtiam dei iuspirantis: ibi: Sicut aspidis surde. Secũdo: quia repellit sapiam uiri declarãtis: ibi: q̃ nõ exaudiet ꝛc. Tertio: quia ꝓtẽnit sentẽtiã prelati fulminãtis: ibi: ꝛ uenefici.

p de ptinacia tria sunt in dicta

Qtum ad primũ. §. II.

p ptinax aspidi assimilat.

Pertinax assimilatur aspidi surde: q: nõ uult audire ispiratiões dei eis cedẽdo ꝛ assẽtiẽdo. Aspis nã nõ ẽ surda: sed astute agit ut sit surda: q: ut dicũt nãles. Et glo. ibi notat quãdo ꝓcipit se adiurandam: vnã aurẽ figit in terra: aliã obturat cauda vt nõ audiẽs sic nõ educaꝫ de cauerna sua. Sic ptinax ꝛ durus ne audiat uocẽ dei qua ad eo: loq̃tur p ispiratõnẽ: aurẽ figit in terra ex una parte videlz cogitatũ suũ põit in terrẽa: in aliam mittit caudã. i. ex alia pte pmittit sibi lõgitudinem uite seu peccata sequẽtia addit ꝓteritis: itendẽs in eis psistẽ: ꝛ ex hoc nõ audit uocẽ diuine ispiratiõis: vt educaꝫ de cauerna malicie. Sed ut dr in ꝓuẽ. Eo: durũ male habebit in nouissio. Et ꝓuer. xxv. Qui mẽtis est dure corruet i malũ. Sicut accidit ad lĩam Pharaoni: cui cũ pluries fuisset dõs locut' ꝑ Moisẽ vt dimittẽt populũ suum liberũ pluries ꝓposuit ꝛ pmisit: sed octẽtus amore ẽre nox: ꝛ vana spe euadendi flagella noluit audire dñm: sz iduratũ ẽ cor Pharaõis: vt dr Exo. vij. ꝛ psistẽs in sua ptiacia ad psequẽdũ populũ illũ: demũ i mari rubro submersus ẽ. Stephanus ẽt ꝓthomartyr de ptinacia arguẽs iudeos cũ q̃bus disputabat. Dura iquit ceruice ꝛ in circũcisis cõdibus ꝛ auribus vos sẽper spũi sancto resistitis: Actl. vij. Et dõs ad Moisen. Cerno q̃ iste ppl's dure ceruicis sit: dimitte me ut irascaꝫ furor meꝰ sup eos: ꝛ deleã eos de terra: Exo. xxxij. Unde ꝛ Iero. Si nõ cõuertamur: si duri colli sumus: si usq; in finẽ in malis pseueraus: assidue peccãtiũ nõ miserẽt deus: dis. lxxxiij. c. Diacõi. Ecõtra di seruus dicit cum ps. Audiaz quid loq̃tur in me deus. s. i mẽte occultis ispiratiõibus acqescẽdo: et executiõi mãdãdo. Et hoc ẽ qõ dicit deuota aia i cãticis. Alia mea liq̃facta ẽ vt dilectus locut' est mihi: loquit̃ p occultã inspirationẽ ostẽdẽdo suaz bõitatẽ ꝛ suauitatẽ quã debet sũme diligẽ: ꝛ mũdana vt uana cõtemnẽ. Et tũc aia liquefit: q̃ndo semota oĩ duricia totã se deo puiã facit vt subintrent diuina in affectu ꝛ currat effectu feruenter i plendo mandata.

Quãtũ ad secũdũ. §. III

repellit ptinax sapiam hominis sibi declarantis ẽrorẽ suum: ꝛ ideo assimilatur aspidi: q̃ nõ exaudit uocẽ incãtantium: quia non exijt de cauerna sua ꝓut intendit incantato: sic pertinax nõ vult de cauerna sui errozis exire: ꝓut itendit p̃dicatõ vel doctoꝝ qui eũ admõet de peccato suo contra illud agẽs ꝓuer. iij. Ne initaris ꝓtudentie tue. Et illud Job. xij. Id ipsũ iuicẽ sentẽtes: nõ alta sapientes sed hũilibus cõsẽtientes. Ue iquit dõs per Isa. v. c. q̃ sapiẽtes estis in oculis uestris ꝛ coram uobis met ipsis ꝓtudẽtes. Magna supbia ꝛ ꝓtiacia ista est vt uelit quis plus sibi credere q̃ oĩbus alijs: cũ null' sit adeo sapiẽs q̃n aliq̃n posset errare. Nec dẽt quis hoc iconuẽiens reputare vt predicatio vel doctria veritatis que optia est significetur ꝑ incantationẽ q̃ mala est ꝛ prohibita: vt patet. xxvj. q. v. c. i. Nã hoc usitatũ est in scripturis sacris: sicut Grego. in li. moral'. dicit Dauid: q̃ malus fuit in ꝓditiõe ꝛ morte Urie significat dominũ deũ ꝛc. ꝛ Uriam bonũ ꝛ fidelem significat populum prauum iudeoꝝ ptinacem. Nazdeus ipsũ populum iudeorum hortabat vt reuẽteretur ad domũ. s. ecclie in conuiuio sue doctrine cum tenens cibum regium doctrine apostoloruz ei mittens ut letaretur cum vxore sua. i. sapiẽtia uera: quam olim habuit populus vt vxorem sibi iherẽs. Sed ipse populus iurauit. i. se firmauit ptinacia ductus se hoc nõ factuꝝ: sed secum rum archã q̃ erat in papilionibus. i. synagogam q̃escentẽ in cerimõialib' legis: propter quod Dauid dimisit eum cum litteris continentibus mortem eius. Permisit enĩ dominus illuz populũ in sua pertinacia sequi legalia: ꝛ in lĩis suis quas defert secum in testimonium contra se. ij. Reguz. xj Non exaudit igitur pertinax uocem incantantiũ quia non acquiescit sententie sapientum: ꝛ hoc ẽ valde periculosum. Nam pertinacia est que perficit rationem hereis circa ea que sunt fidei. Dic enim Pe. de tharan. in. iij. q̃ ad heresim req̃rũt duo. Unum quasi materiale. s. errox in intellectu Secundum quasi formale. s. pertinacia in uolun tate. Unde Augusti. in libro contra manicheos ait. Qui in ecclesia Christi morbidũ aliquid pauumq; sapiunt si correpti ut rectum sanũq; sapiant resistant cõtumaciter: suaq; pestifera dogmata emendare nolunt sed defensare persistunt: hẽtici sunt. xxiij. q. iij. Qui in ecclesia. Sed si quis in aliquo erraret estimans illam esse regulaz ꝛ fidem ecclesie paratus emendare cum sciret nõ cẽt hereticus. vnde idem Augusti. Si qui sententiã suam quãuis falsam atq; peruersam nulla pertinaci animositate defendunt: querunt autẽ cauta solicitudine ueritatem: corrigi parati: cum inuenerint: nequaquã sunt inter hereticos reputandi

pad he firmãe quãtũ duo.

p hereticus nõ ẽ. q̃ ẽs alq̃ errorẽ in fide p ignorãtiã.

xxiij.q.iij. Dicit apostol'. vnde ⁊ abbas Joachi q̄ errauit circa misteriū trinitatis:asserens magi strū Petrū hereticuz pro eo q̄ dixerat in primo sñiaz dis.i.q̄ pater ⁊ filius ⁊ spūssāctus quedaz sūma res ē. Dicēs ipse Joachim nō ee in tnitate vnitatē uerā ⁊ ppriā: sed q̄i collectiuā ⁊ similitudinariā:sicut multi hoies dicūtur unus ꝓpul':ꝛ pbatur opio ⁊ sñia eius tāquā heretica:⁊ approbatur sētentia Petri p̄dicti tāquaz catholica. verum quia ipse Joachim submisit oia scripta sua correctiōi sedis apostolice asserēs se tenē qđ credit ecclesia:⁊ sic nō fuit pertinax in sua sñia:excusatur a uitio heresis:vt hētur extra de sū.tri.⁊ fide ca.c. Dānamus. Abbas Serapion eximie uite ⁊ abstinētie errabat i estimādo deū ee corpeuz ⁊ habere mēbra:manus.s.⁊ pedes: ⁊ oculos: sic hoies:quia scriptura sacra hoc refert: non itelligens medullā:⁊ tamē nō fuit hēticus: quia huic nō pertiaciter inhēbat:qđ postea p heresim fuit reprobatū ab ecclesia.xxiij.q.iij.c.penult. vnde cū sibi fuisset error suus demōstratus a Jo.cassiāo: eū dimisit:vt refert idē Joānes in ccollationibus patz. Multū sācti uiri uitiuz ptinacie a se exclusērūt: Aug. in prio li. de tri. Nō pudebit me:sicubi erro discē. Quisqs hoc legit vel audit: vel piter certus ē pgat mecū vbi piter hesitat: q̄rat mecuz vbi errorē suū cognoscit:redeat ad me ubi mecū reuocet me. Ingrediamur simul ueritatis uiā tēdentes ad eū de quo scriptū ē. Querite faciē eiꝰ semp.i. veritatē. Narrat Grego. in li. dialogoruz de Pascasio diacono perito uiro:⁊ magne uenerationis in populo ꝓpter suā probitatē adeo vt dalmaticā eius mortui iacētis in feretro cū fierēt exeqe eius qdaz demoniacus cōtigens liberatus est:hic fuit reptus i balneis post mortē suā a sancto Hermano epo Lapuano cuz illuc accessit cā infirmitatꝭ et eū mirarēt:⁊ q̄reret quid ibi agēt: quē nouerat esse mortuū? Respōdit se ibi deputatuz.i.aiaz suā sed in corpore aereo assūpto apparentē,ppter hoc q: cū tpe suo fieret scisma i ecclesia duobus se gerentibus ꝓ papa.s. Symaco ⁊ Laurētio:demū dimisso Laurentio a populo ⁊ clerico susceptus est Symacus:⁊ habitus ꝓ sūmo pōtifice vnico et vero:ipse tamen Pascasius pmāsit aliquātulū ptinax in pte Laurētij quasi ipse Lanrentius ee debēt sūmus pontifex potius q̄ Symacus. Legitur etiā i vitis patz:q̄ quia q̄dā pater magne abstinentie ptinax fuit i sua opinione ad credēdū peccatuz molliciei nō ee pctm sicut nec etiaz cū qs purgat nares vel aures a superfluitatibus qs ꝓducit natura apparēt p' morte se ꝓpter hanc ptinaciā ee dānatuz eternaliter amico suo renelauit. Debet igitur qlibet cauei ne sit ptinax in sēsu suo. Et cū in aliqua materia varie reperiūtur opiniones: sine p̄iudicio salutis āte ōtemnationē ecclesie lz quācūq; eaz tenere: ita tñ alteri iherē que sibi magis uidet rōnabilis l' pio: q̄ paratus sit tenere cōtrariā si per ecclesiā illa ō termiaretur. Nā qui sic pertiaciter inhēt uni: q̄ etiam si aliud ecclesia determiaret:illaz non desereret:pertinacia in eo huiusmodi eēt mortale: sicut Christū habuisse aliqua in cōi cū discipulis: uel nō habuisse:vtrūlibet credi potuit añ determinationē ecclesie. Sed postquā fuit determiatum per Joānē.xxij. Christū habuisse i cōi cum discipulis aliquid pecunie:⁊ tenē pertiaciter cōtrariū hereticū ee iudicatur. Unde quicūq; sciēs determinationē ecclesie teneret cōtrariū hereticus esset: sicut sunt fraticelli de opione uulgariter dicti. Et nō solū circa ea que sūt fidei ⁊ bōrum moꝝ: sed ēt circa agēda nō dēt quis ee pertinax i sensu suo Uñ de be. Ber. cui tēpore suo nō fuit silis in sanctitate:sapia ⁊ fama miracloꝝ:legit q̄ hoc dixit ad extrema uenies in documētū fratꝝ. Sēp magis secutus sū iudiciū alioꝝ q̄ proprū sensum.

Qtum ad tertiū. §. IIII.

Obaudit pertiax sētentiā fulminātis excōicationis. vnde dicit ps. Nō audiet uocez uenefici icantantis sapiēter. veneficus hic dr quasi uenēa faciens:sed in medicinā sicut de serpēte tyro veneno sissimo fit medicia que dr triacha a tyro :que ualet cōtra uenenū ⁊ alios morbos. Ueneficus g̃ pdicti ꝓlatus ecclesie q̄ de uenēo excōicatōnis facit medicinā. Excōicatio.n.⁊ uenenuz uidet ⁊ medicina. Uenenū quidē quātū ad statū temporalez excōicati qui pōitur extra nūerū fideliū ac si eēt mortuus:⁊ etiā primitio tēpore talis uexabatur a diabolo per excōicationē. vnō apostolus ꝑmo ad Lorī.v. dicit de corintho quodā:quē excōicauit. Hūc tradidi sathane i interitu carnis.i. ad uexandū corpus. Inficit ēt alios excōicatus participantes sciēter cū eo in casu nō cōcesso uenēo peccati saltē uenialis excōicatiōis minoris:vel ēt peccati mōtalis quando hoc facerent in contemptū vel quando participarent in diuinis officijs secūdum Tho. in. iij. ⁊ alios. Fit tamen de hoc uenemedicina triache contra uenenū peccati mortalis ad ipsum ꝓpellendum. Ad hoc eniz ordinata est:⁊ propter hoc fertur contra aliquem vt quia non uult audire sententiam prelati precipientis sibi sub pena excōmunicationis vt abstineat ab aliquo criminali opere:⁊ emendet ptinax manens excōmunicat' sit:⁊ euitetur ab omnibus fidelibus:⁊ sic per penam illius confusionis reuertatur ad penitentiaz:⁊ spiritus saluus fiat: vt dicit apostolus.i. ad Lhorī.v. ō excommunicato Et ideo Christus dixit Matth. xviij. de peccatoī nolente se emendare per fraternam correctionē Dic ecclesie.i. prelato ecclesie. Si ecclesia non audierit.i. si prelato ei ꝓcipiēti sub pēa excōicatiōis

q̄ expōimus ē uenemī et medicina.

vt desistat a malo nō obedierit: sed ptinax fuerit sit tibi sicut ethnic⁹ ⁊ publican⁹. i. nō ptícipes cū eo p⁹ excōicatōnē. vñ excicato medicīal' dī ñ mō tal' ab Aug. ij. q. i. c. Multi. Nec obstat qđ dicit xj. q. iij. Nemo videlz q⁹ anahtema. i. excōicatio est eterna mortis dānatio: quia hoc ē vex cū ipa ꝓtēnitur ⁊ nō seruat: vt dic glo. ibi. Repit maxia ptinatia ⁊ mobilia i illo ꝓtēptu: q̄ faciunt hoiem dignū eterna dānatione etiā si sni a excōis iuste lata esset cōtemnere ipsā ⁊ nō seruare eēt morta le secūdū doc. nisi cōtinerz itollerabilez errorē. s. cū excōicaretur q̄s: q̄ nō uult aliqđ malū facere vel post legitimā appellatōnē. Et ideo dic Greg. Sētentia pastoris siue iusta siue iusta sit: timda ē. xi. q. iij. Sed notādū qđ dicit ps. Incātant sapiēter ꝑ quo alia lia habet medicamēti medi cati. i. a sapiēte medico ꝓparati seu tēperati. Si e nim medicia nō tēperet a sapiēti medico secūdū ꝓportiōem ⁊ qualitatē ifirmitatis ⁊ ifirmi: ñ iu uabit sed nocebit: nec sapiēs medic⁹ abscidit mē brū: cū aliter pōt curaī ifirmū. Sic ꝓlat⁹ eccl'ie ñ dēt eē subit⁹ ad fulminādū excōicatōem. Nō ei debz fieri nisi ꝑ mortali crimie i quo⁹ē ptiax ⁊ in corrigibilis nolēs parē mādato iusto ꝓlati ꝓcipi ētis secūdū Tho. i. iij. Et. xj. q. iij. c. Nemo. Ne q̄z quis debet iducere uel petē fieri excōicatiōem cōtra aliquē nisi cū sperat ꝑ illū moduz sibi satis faciēdū cē de dāno habito: puta q̄ credit q̄ ꝓpt hūc tiorem ille qui lesit faciet debitū suū. Naz si faceret aio nocēdi saluti illius: hoc ptinet ad liuo rē uidicte: ⁊ eēt mortal e. Prelati etiā ipsi ñ dēnt ferre tales sētentias i suis ordiatiōibus: cū vilit estiare ualēt subditos eas nō tiere: nec ꝓpter eas ordiata seruare: hoc eni esset laqueuz iḡ cē aiab⁹ qđ cōtra eos militaret. Dicit ēt Auguſt. q⁹ nihil sic dz formidaī xp̄ian⁹ sic separi a corpe Christi .s. p excōicatōem. xj. q. iij. c. Nihil. vñ excōicato maiō dī anathēa: qđ iterꝑtat sepato. Nā tal' ē se patus a septē bōis magnis. Et ideo sūme debet ti meri ⁊ caueri sēper. Prio ē sepatus a celo: q̄ nū quā itrabit i celum nisi absoluat' ab ea. vñ Chri stus ait Math. xvij. Quecūq̄z ligaueris sup ter rā erūt ligata in celo. i. a Christo ⁊ a curia celesti ēt si iuste ligaretur ⁊ cōtēneret. vnde Criso. Nēo cōtemnat uicula ecclesiastica: q̄ nō est hō qui li gat: sed Christus q̄ dedit potestatem talē hoibus ⁊ hoies fecit dignos tāti hōris. xj. q. iij. De Chri sto aūt dī apocalip. iij. q⁹ habz clauē. s. regni cele stis: claudit ⁊ nemo aperit. i. cui claudit celuz qđ facit p excōicatōnem nēo pōt aperire illi nisi ipe q̄ nō apit pmanēti i excōicatōe. Secūdo sepa tur ab oi sacio ecclesie. z. q. z. Engeltrudā. Nullꝰ sacramēti talis ē capax. Rō ē: quia ē extra eccliaz etiā numero. Sacramēta autē cōferūtur existēti bus i ecclesia. vñ talis nec absolui pōt a peccatis i cōfessiōe: quātūcunq̄z eēt cōtritus ⁊ dispositus ad faciēdum oia: nisi prius absoluat' a uiculo ex cōicatōis secūdum Tho. iñ. iij. ⁊ si absoluētur: ñ ualeret: sed oportēt iterū postea absolui. Nec tal' matrimoniuz cōtrahē pōt. Si tamē cōtrahēt: te net quidē matrimōium: sed peccat mortal'r con trahēdo. Et si recipit ordies sacros: vel exeq̄tur actus e ꝓ: vt celebrādo: cātando euāgeliū: ⁊ h⁹. efficitur irregularis idigēs dispēsatiōe pape. Tertio sepatur ab ecclesie suffragio. Dicit ap'lus Ro. xij. Omnes sum⁹ vnuz corpus in Christo. s. misticū ⁊ spūale. Clarū ē q⁹ mēbrum sepatum a corpore nō recipit ptē nutrimēti: quod ꝑ cibum assūitur. Cibus huius corpis sūt oratiōes: ⁊ h⁹. ⁊ alia bōa que fiunt in eccl'ia: sed excōicatus est mēbrū sepatū ab ecclesia. Dicit eni Augu. Ois e nim qui excōicatur. s. iuste sathane tradit. Quo modo sathane tradit? quia. s. extra ecclesiaz ejci tur: extra ecclesiā autem est diabolus: sicut in ec clesia Christus. xj. q. iij. Dis: ⁊ ideo nō habet ptē bōrum que fiūt a fidelibus. vñ diabolus hēt ma iorē potestatē seuiēdi i eum spūaliter ⁊ tempora liter: vt dicit magister sētētiarum in quarto. Nul liuſ ēt idulgētie est capax. Quarto separatur a diuio officio. Unde Isidorus. Cum excommu nicato nec orare licet. xj. q. iij. c. Cum excommū icato. vnde dicūt doct. Rai. ⁊ alij: q⁹ si excommu nicatus est i ecclesia quādo dicitur dīnum offm: debet admōeri ut exeat ecclesiaz: ⁊ si exire nō vel let violenter pōt emitti. Et si hoc fieri nō possz ꝓp potētiam persone: debet dimitti officiū: quoulqz exeat ēt missa si nōdū icepit canonem. Secus si icepisset: quia tūc debet prosequi vsqz ad cōmū onem sumptam: ⁊ postea residuz de ecclesia ex eūdo i sacristiā dicere. Hoc autē seruādum ē: q̄n excōmūicatio ē notoria. Nam si occulta est: nō ē uitādus i publico ne ꝓdatur crimē. Hoc tamē ꝑ decretū Cōstātien. phibita ē huiusmodi ptícipa tio i dīnis quo ad excōicatos denūciatos i eccl'ia ⁊ noiati. Tamē vide de hoc plen⁹ ifra i. iij. pte ti. ij. c. prio. Ipse tamē excōicatus sciēter partici pās i dīnis no euadit mortale peccatū. Et simil'r pticipās cū eo i diuinis sciēter secūdū Thomam in. iij. ⁊ Archi. Ad qđ facit quod hētur. xj. q. iij c. Qui cōicauerit uel orauerit cū excōicat': si lai cus ē excōicecur: si clericus: depōatur. Et itelligit de excommūicatōne: ñ in crimie crimioso: quia icideret iam i excōicatōnem maiorem eandem. Sed de commūicando in alijs ex ꝓtemptu: ⁊ de orando in dīnis officijs. Talis. n. pēa. s. depositō nis ⁊ excōicatiōis nō ifertur nisi ꝓ mortali. Intelligendum etiam illud secundum modifica tionem illius decreti Constantiensis. Quito sepatur a fidelium consortio: quia non potest p ticipare cum alijs fidelibus: nec ipsi cū eo i comē dendo vel bibendo: vel salutando: vel orando: ſ commūicando. vnde versus. Os orare uale cōio

mēsa negatur .s. excōicatis. Os .i. locutio mēsa .i. cōmedere cuz eis al' ꝓtrariū faciēdo in casu nō cō cesso icurrit excōicatōz minorē ipe pticipās cū q̄ si accederet ad aliq̄d sacramētū sciēter āte absolu tōez peccaret mortaliter: sz a q̄libz siplici sacerdo te qui pōt audiī ei' ꝓfessionē pōt ab ipsa absolui Insup peccat saltē vēialiter sic pticipādo mōtaliē aūt si faceret ex ꝓtēptu. Et silr ipse excōicatus pti cipādo cū alīs. Excipiūt tñ q̄dā casus i q̄bus lici te pōt pticipari cū eis: qui ꝓtinētur i hoc vsu. Uti le lex hūle res ignorata ncēe. Habetur hoc. xj. q. .iij. Q̄m in textu: z glo. Sed declarationez hoz habes plene in .iiij. pte. ti. secundo. Q̄ aūt nō de beāt fideles pticipare cū excōicatis ē ex ordinatōe apl̄oz. Unde .i. Lor̄ .v. dicit apl̄us. Si q̄s frater noiat̄: aut fornicatō: aut idolis seruiēs: aut auar' nē. z hi'. nec cibū sumē: sciliez. Ubi dicit Aug'. q̄ apl̄s noiatiōez appellat excōicatōnē. ij. q. i. Mlti Ad hoc etiā fac̄ q̄ habet̄. xi. q. iij. c. Sicut apl̄i: cū. c. se. Sexto sepat̄ a q̄libet actu legitimo. vnde nec testificari potest: nec accusare: nec aduocare nec iudicare: z iudicata p eum cū notoriū eēt nō tenerēt: nec absoluere nec ligare: nec eligi pōt ad dignitatē seu p̄laturā nec eligē. Uide declaratōz hoz in .iiij. pte. ti. pri. i. c. de cā finali excōis: solū ad p̄dicationē admitti pōt: sicut z ifidelis q̄hbet vt conuertatur ex doctrina ad verā pniaz z obediē tiam. Et in primitiua eccl'ia ad ostēdendā auctez p̄latoz ipsius z roborādā: z inducendū timorez z reuerētiā eis: q̄ excōicabātur ūmediate corpora liter vexabat̄ a diabolo: sicut pz. i. Lor̄ v. ò Lozi tho quē ꝓpter icestū notoriū apl̄s excōicauit di cēs. Hūc tradidi sathane vt spiritus ei' salu' fiat: nē. Septio sepat̄ p' mortē a fideliū sepulchro et officio: q: nō dēt sepeliri in ecclesia uel cimiterio sed extra: sicut aīalia bruta: z ifideles: tūc debet deferri cum mō cōsueto fidelium ad ecclesiā: ali as qui cōtrarium facerēt sciēter peccarēt morta liter: z icurrerēt clerici excōicationē: de quo tam uide in .iiij. pte ti. c. i. Nec possūt fieri ꝓ eo orati ones solēnes seu officiuz: nisi prius absolueretur post mortē a sētentia: quod fieri pōt quando ap parēt signa cōtritiōis ad mortez: z q̄ q̄siuit abso lutionē. Exemplum de illis sanctimonialibus: q̄s beatus Benedictus excommunicauit propter lo quacitatem suam que post mortem uise sunt ex ire de sepulchris z de ecclesia quādo celebrabat̄ z dicebatur officium: quas cum beatus Benedi ctus reconciliasset non sunt uise amplius exire. Uide de hoc in secundo dialogorum beati Gre gorij pape.

Capitulum. VII. de Ypocrisi.

Ypocrisis ē filia ianis glorie: z inter pſecutiones ec clesie graues figuratas p quattuor bestias: quas Daniel uidit de mari egressas: hec ē tertia. Pria. n. bestia similis leene fuit pſecutio tyrānorum ifidelium qui crudeliter ut leena desceuierūt cōtra ecclesiā per cruciat' uarios: ex qua multi pierūt corpe: multi aīo fidē ne gantes. Secunda bestia simulis ursо significa uit pſecutionē hereticoz qui varijs z falsis doct̄nis fideles uexauerūt: z multos ifecerunt errori bus. Tertia simil̄s erat pardo qui habz colo rem uarium: z significat persecutionē: que nunc ē ipocritarum qui sub uario coloze sāctitat̄ mul tos decipiūt: z ad uitia p ducunt. Hāc sequetur p secutio ātichristi signati p q̄rtā bestiā feram diss̄i milē alīs: qui p̄cipue cum ipocritis cōtra ueros fideles pugnabit. Ypocrita autez ut dicit Isidor' in li. ethimologiaz greco uocabulo i latio simu lator iterp̄tatur: qui dū uitijs malus sit: bonuz se palā oñdit. Ypocrita. n. falsū z crisim iudiciū int̄ p̄tatur: quia falsū iudiciū iducūt i mētib' hoim: qui. s. ex illis bonis actibus exterioribus iudicāt eos bonos. Unde idē Isidorus dicit: q̄ ipocrite nom̄ tractū est a similitudine coz qui i spectacu lis cōtecta facie icedūt distiguentes uultuz uario coloze vt ad pſōe quā simulāt colorē ueniāt: mō in specie uiri: mō in specie femine: vt ēt laude po pulū fallāt: sicut cū fingit se eē Jouē vel Herodē vel Christū: vel āgelū z huiusmodi: vel secūdum alios ab ipo. quod ē supra: z crisim: quod ē auz dicitur quasi desup auz. Ypocrita. n. desuper. i. ab extra i opibus ostēdit se eē auz sanctitatis: sz ītus ē lutū cupiditatis. vnde Grego. de ipocritis loq̄tur tractans illō Job .xlj. Sternet sibi auz q̄ si lutuz. s. leuiathā de quo sibi loq̄tur: q̄ significat vl' diabolū vel ātixp̄m: q̄ auz. i. vizos scitate ful gētes fz exteriora substernit sibi q̄si lutū. i. vitijs coiq̄natū sb̄ijcit. Hi g̃ q̄ p aliq̄d lutū sūt sicq̄ au z q̄si lutuz sternit q̄n ocultis pctis exigētib' p q̄ lutū erat etiā virt' q̄ publice claruerat p q̄ auz erāt manfeste dissipat̄: ò pen̄. dis. ij. c. Multi. ē er go ipocrisis q̄t simulatō q̄dā nō ois: sz illa q̄ q̄s si mulat pſonā alteri'. i. p opa ò genet̄ bonoz ostē dit se exterius scitatē hīe q̄ p pcm̄ ꝓuat̄: hoc au tem peccatū ē. s. simulatio talis. Rō h' ē: q̄a ē q̄d dā mēdaciū. Mendaciū autem sp est pcm̄ secū dū Aug'. Pro cuius declara ione dic̄. b. Tho. se. se. q. cxj. ar. i. q̄ ad uirtutem ueritatis pertinet: ut aliquis talem se exhibeat exterius per signa exte rioza: qualis est. Signa autem exterioza sunt nō solum uerba: sed etiam facta. Sicut ergo uerita ti opponitur q̄ aliquis per uerba exterioza aliud significet q̄ habet apud se in mente: quod pertiet ad mendacium: ita etiam ueritati opponitur: q̄

aliquis per aliqua signa factorum uel rerum a liq̃ doe se significet ꝯriũ ei⁹ qȯ i eo ẽ: q ꝑpe dr̃ si mulatio. vñ ꝑpe dr̃: simulatȯ ẽ qȯdã mdaciũ i si gnis exterioꝝ factorum. Non refert autem utrũ quis vbo uel facto mẽtiatur: quin. s. illud non sit mondacium ⁊ peccatuz. Notandum tam̃ diligẽ ter secũdũ Tho. vbi supra: q sic aliquis vbo mẽ tit quando significat illud quod nõ ẽ: ñ aũt qñ ta cet qȯ ẽ qȯ aliqñ lz. Ita ẽt silatio ẽ: quãdo qs per exterioza signa factorum vel reꝝ significat aliq̃d: qȯ nõ ẽ: nõ aũt siquis pretermittat significare qȯ ẽ. vnde põt aliqs peccatuz suuz ocultare absq; si mulatiõe. Et secundum hoc intelligẽdũ ẽ dictuz Piero. s. Secũda tabula post naufragiuz est pec catum abscondere id est non manifestare alĩs ex tra confessionem: ne scilz alĩs inde scãdalũ genẽt Propter quod inuectiue dicitur cõtra mãifestã tes scelera sua: Isa. iij. Peccatũ suuz q̃si sodoma ꝓdicauerũt: nec abscõderunt. Sciendũ etiam secũdũ. b. Tho. vbi supra arti. ij. q hitus scitat puta religiõis vel clericatus significat statum: q̃ quis obligatur ad opa perfectiõis: ⁊ iõ cum quis habitũ sanctitatis assumit intendẽ se transferre ad statũ perfectiõis: si per infirmitatem deficiat non est simulator vel ipocrita: nec tenetur talis manifestare peccatum suum: sanctitatis habituz deponẽdo. vñ Grego. xxxj. moral. dic̃ q sũt non nulli qui scitatis hitũ tenẽt: ⁊ pfectionis merituz exequi non ualent: hos nunquam credendum ẽ in ipocritarum numerum currere: quia aliud ẽ i firmitate: aliud malicia peccare. Si autem ad h̃ sanctitatis habitũ sũeret vt se iustum ostenderet esset simulator ⁊ ipocrita. Notandũ etiam fm e undem se. se. q. clxxxvj. arti. prio: q religio noiat statum pfectionis ex itentione finis: non ex habi tione ipsius perfectionis. vnde nõ oportet q q̃cũ qz ẽ i religiõe sit iam pfectus: sed q ad perfectõez tẽdat. Non est ergo talis ipocrita si nõ habz pfe ctã charitatẽ ad h̃ tendẽ tenet ⁊ opã daꝛ ut hẽat pfectã charitatẽ p exercitia religiõis: q si ꝓtẽnat tẽdẽ ad pfectõem p ea q̃ sũt religiõis: tũc ẽ uere i pocrita: ⁊ silr si igredit ẽligionẽ vel clertcatũ assu mat ꝓpter temporalitatez pricipalr ut sub habi tu scitat mũdo fruat. Si aũt queratur utruz ipo crisis sit mortale peccatum? Respondet beatus Tho. se. se. q. cxj. arti. quarto: q in ipocrisi sunt duo. s. defectus scitatis: ⁊ simulatio ipsius. Si ergo ipocrita dicatur ille: cuius intentio feratur ad utrunq; ut. s. aliquis non curet sanctitatẽ ha bere: sed solũ sanctum apparere: sicut consueuit accipi i sacra scriptura: sic manifestum ẽ q mõta le ẽ. Rõ huius est: quia nullus totaliter priuatur scitate nisi propter mortale: sed talis ꝑuat scitate totali. Si autem dicatur ipocrita ille qui itendit simulare scitatez a qua deficit per peccatũ mõta le: ita q ipocrisis solum dicatur ipsa simula

ꝓpcrisis. alia ẽ mor. et alia nõ.

tio scitatis: tũc quãuis talis sit i pcto mortali ex quo priuatur scitate: nõ tamẽ ipsa simulatõ ẽ sp ei i peccatũ mortale: sed qñq; vẽiale: qȯ discernẽ dũ ẽ qñ. s. sit mortale vl uẽiale ex fie itẽto in ipsa simulatõe. Nã si fis repugnet charitati dei l ꝓxi mi: puta vt dissemiet erroꝛes: vel dãnificet proxi mũ notabiliꝛ: erit mortale. Si ãt fis nõ ꝛpugnat charitati dei uel ꝓximi: puta cũ delectat ipa ficci one: erit vẽiale: de q ꝓbus dic̃: q ẽ magis uan⁹ q̃z malus in. iiij. ethi. Pe. de palu. ẽt i scripti dicit: q si quis simulat opa sãctitatis vt iũqtas sua pallie tur: ⁊ ipse sãctus reputet delectatur ipa laude sue ipocrisis: ẽ sẽper peccatũ. Si ãt hoc faciat ut de⁹ hõret ⁊ ꝓximus edificet: sicut si religios⁹ oñdat corã laicis maiora signa pfectõnis q̃ corã fũbus suis ut illi edificẽt: sic nõ ẽ ipocrisis: vel si ẽ large sũpta: pcm̃ nõ ẽ. vñ de. b. Dñico legit: q cũ i itie re multũ sitibũdus eẽt ꝑus siti extinguebat ad fon tẽ: ⁊ postea i hospitio parũ bibebat de uio: ⁊ hoc ne aspiciẽtes si ibi voluisset satisfacẽ siti euz pota torẽ reputarẽt: sed abstinẽtẽ ⁊ sobriũ: ⁊ sic ẽt fies suos docebat vt coram poulis ostenderent exem pla sãctitatis ad eorum cõuersionem. Predica catio Christi multum fuit cõtra ipocritas: ⁊ nul lum hoim genus uidetur ita acriter ⁊ frequẽter reprehẽdisse sicut ipocritas: vt patet i euãgelio: Primũ vitium a quo ecclesia in pricipio q̃drage sime docet abstinere est ipocrisis. dicens. Cum ie iunatis nolite fieri sicut ipocrite tristes: Math. vj. Et ratio est: quia ipocrisis est impeditiua fru ctus penitentie: ad quam inducere intendit eccle sia in illo tempore. Fructus enim penitentie est ãmissio culpe ⁊ adeptõ glozie secũdũ illõ. Pniaz agite: ap ꝓpiquabit ei in uos regnum celoꝝ. Sed hoc aufert ipocrisis. vnde Job dicit. Non appa rebit i conspectu domini omnis ipocrita. i. null⁹ ipocrita. Et Isaias etiam ait. Contriti sunt in sy on peccatores: possedit tremoz ipocritas: tremõ scilicet damnationis. Hoc uitium sũme detestati sunt omnes sãcti. vnde ⁊ Augusti. dicit. Nolo ha bere ipocritas: malum est cadere a proposito: pe ius est simulare propositum si nõ seruat foris sã ctitatẽ dimidius cecidit si intus habuit simulatõ nem totus cecidit: duodecima questione prima. Certe. Ubi dicit glo. q uult dicẽ q est peius per ipocrisim peccare: q̃ manifeste: id est magis periculosũ sibi ⁊ alĩs: sibi: quia corrigi non põt: cũ sit ocultum peccatũ eius alĩs: quia nõ ita põt caueri. Ad quod facit lex q̃ dicit: q plus ẽ uenẽo occidere q̃ gladio. C. de malefi. l. Unica.

Contra ipocritas .§. I.

loquẽs dominus per ꝑs. xlix. peccatori dixit de⁹. Quare tu enarras iustitias meas: ⁊ assumis te stamentum meum per os tuum. Tu vero odisti

Capitulum Sextum.

disciplinam. Ubi tria possūt notari de ipocrita. Primo simulatō scitatī in actōne. ibi. Quare tu enarras iusticias meas. Secūdo ostētatio ꝓbitatis i locutiōe. ibi. ⁊ assumis testamētum meū. Tertio detestatio vtuositatis i affectiōe. ibi. tu vero odisti disciplinaz ⁊c

Quantū ad primū. §. II.

Narrat aliqd nō solū sermone sed ⁊ ope sic celi enarrāt gl̄iaz dei nō loquēdo sed ope sue claritatis ⁊ illuꝛ in iferiora: ⁊ celi spūles opib⁹ vtutū: ⁊ miraculoꝝ enarrāt gl̄iam dei. Justia h̄ dicit op⁹ ō genere bonoꝝ vt elemosyna: ieiuniū: oratio. ⁊ hm. Uñ magī veritatī docēs vitā ipocrasi ait attēdite ne iusticiā vr̄am faciatis coram hoib⁹: ne videamini ab eis. Matḥ. v. Justicie dei dicūt: ⁊ nostre opa bōa. nostre qz a nobis fūt: dei ꝺa a deo ispirātur. vl̄ qz ad deū dirigūt si bene fiāt. Peccator ergo enarrat iusticias dei cū ipocrita facit opa ō genere bonoꝝ vt appeat iust⁹. Sz simulatoꝝ ⁊ callidi ꝓuocāt irā dei ait. Job. ⁊ iō dicitur Eccl pri. Nō fueris ipocrita i ꝓspectu dei. Sed large sumēdo ipocrisi nota q̄ triplex ē ipocrisis. Prima est demonis. Secūda carnis. Tertia hōis. Magnus ipocrita ē diabolus. Nā ait aplūs. Ipe se trāsfigurat i āgelū lucis. Et hoc dupliciter. s. visibilit̄ ⁊ ivisibilit̄. Uisibiliter dū sumit spēz scitatī i q̄ corporaliter appareat ut scūs estiatus psuadeat malū. Sicut apparuit Sauli in spez: Samuel sci ꝓphe qñ ꝓsuluit Phitonissam: vt hī. pri. Reg. xxviij. vt sic adoraret ab eo secūdū Aug̃. Sic ēt appuit Antonio i forma xp̄i. Luidā nouitio in forma v̄ginis Marie. Jn forma angeli mltis psonis iuisibilit̄ dū suggēit malū sub spem vtutī. Uñ Greg⁹ ait. Sepe vitia se igerūt: ⁊ vtutes eē simulātur. sicut tenacitas: psimonia: ꝓdigalitas: liberalitas: furor: zel⁹: remisso: misericordia: ⁊ idiscretō abstinētia. Jn huius figurā legitur Jere. xli. q̄ octogīti viri ō Sychē ⁊ de Silo: ⁊ ō Sāmaria rasi barba ⁊ scissis vestib⁹ sqlētes cū irēt ad tēplū dei munera ⁊ thus hītes i manu vt offerēt domino Jsmahel q̄ erat de scie regio egress⁹ i occursū eoꝝ de Maffa indecēs ⁊ plorās ibat: qui dixit ad eos Uenite ad Godoliaz quē. s. pfecerat rex iliquūs iuda. cū venissēt ad mediū ciuitatis iterfecit eos. solū ecaserūt ex eis decē qui dixerunt se habere thesauros absconditos. Uiri isti significāt virtuosos quos etiā numer⁹ figurat: Nā resultat ex denario octies mltiplicato: nūerus denarius designat decalogum veteris testamēti: ⁊ octenarius octo beatitudies noui testi. Utraq; ergo seruātes barbā radūt: qz ō ꝓprijs virib⁹ fiduciā sidi subtrahūt Uestes q̄ sibi metipīs in exteriozis decoris lacerationē non patrāt: oblaturi in domo dñi th⁹ ⁊ mūera deferunt q̄ exhibere i sacrificio dñi orationez cū opibus pollicētur. Sed tñ in ipsa scē deuotionis via caute circūspicē nesciunt. Jsmahel. i. dabolus de semine regio: qa a deo creatus occurrit ꝓpassionē simulās ⁊ pfcm̄ ⁊ ad dñm ire q̄si ꝓmo vere velle ostendens dum scilicet instigat ad aliquod bonum vt per hoc inducat ad malū: puta prelationem: predicationem: audientiam: confessionem: visitationem parentum: ad cōuersionē eoꝝ: frequentationem mulierum ad sanctos viros ⁊ huiusmodi Sed in ipsa vita talis pie operationis occidit dū ambitione superbia: terrena cupiditate negligentia: amore sensuali: a vita gratie seiungit: solumq; penitentes euadunt manus qui figurātur per habentes thesaurum ocultum in pruno mortalis circa finem. De isto ipocrita dicit christus loquens de malo seruo. Partem eius cum ipocritis ponet. Luc. xij. i. cum demonibus. Humilitas id est timor ⁊ fidutia diuini adiutorij. ⁊ timor sui ipsius faciunt cognoscere deceptiones huiusmodi. Unde ps. Ab altitudine diei id est diaboli qui se transfigurat in angelum lucis timebo: ego vero inte sperabo scilicet liberari ad eo. Caro etiam ē magna ipocrita. Et hoc dupliciter. Uno modo simulat se esse infirmam ⁊ debilem et non posse facere que suggerit spiritus scilicet ieunare vigilare. ⁊ huiusmodi Mathe. xxvi. Spiritus qdez ꝓmptus est: caro aūt infirma. Et aliquando q̄ritur ipsa caro sue sēsualitatī contra spiritū quod nimis grauat eam ⁊ q̄ non poterit perseuerare. Jn huius figuram legitur. Thobie. iij. quod cum Sarray reprehenderet ancillam de suis insolentijs. Illa murmurans contra eam contumeliā inferens ait. Nō me vis interficere sicut interfecisti viros tuos: nunquam videamus ex te filios interfectrix virorum tuorum. Sarray significat ratōnem ancilla sensualitatem. Cum autez ratio arguit sensualitatē de suis leuitatib⁹ ⁊ reprimit eam remurmurat caro seu sensualitas ꝓquerit q̄ non ei ꝓmittit sequi appetitus suos. Caro enim concupiscit aduersus spiritum: ⁊ spirit⁹ adu⁹s carnē ad Gal. v. Accusat ipaz rōnē vt crudelem ⁊ interfectricē septem viroꝝ. Septē viri sunt quiq; sensus: ⁊ appetitus ꝓcupiscibilis ⁊ irascibilis quos ratio mōtificat quo ad vitia ⁊ vanitates. Uiri sunt quia legitimi dati a deo vt eos licite sequatur et obediat rationi usq; ad vsuz liberi arbitrij sed postea mortificantur ꝓcupiscencijs: ⁊ si ratio vult viua permanere: cum ancilla id est caro querit aliquid iordinate facere ratio coheret ⁊ arguit eam: ⁊ ō hoc ipa ꝓqritur dicens se idiscrete habere ⁊ occidere velle corpus ⁊ ꝓminans quasi optat vt filios bonoꝝ operum non generet. Sz ratio lachrymis ⁊ orationibus se debet iuuare vt illa fecit. Aliam ipocrisim exercet caro ꝑ illusionem. Aliquando enī simulat

¶ Caro ē magna ipocrita.

¶ hec est magna ipocrita.

se quasi mortuā uitijs ⁊ tētatiōibus vt nō sētiat spūs tētationes carnis: etiā cum ei offerūtur magne occasiōes ⁊ picula maloꝝ vt cōuersādo cum mulieribus domestice: vel mulieres cū uiris non patiātur stimulos aliquos vt ex hoc spūs cōfisus de sua cōstātia ⁊ vtute demū ruat i aliqō scelus. vnde silis ē uulpi que ē aial fraudulētū ⁊ lesiuuz Vulpis enī quādo famescit: cū p aliā uiaz sibi ꝓ uidere nō pōt pōit se extēsaz i agro: quasi sit moꝛ tua: quod aues que circūstant uidētes appropin quāt sibi: ⁊ uidētes ipsā nō mouēi: estimātes mō tuā uolitāt sup eam: ⁊ tunc uulpis callida surgit uelociter: ⁊ capit aues ⁊ comedit. Ita caro simulat se mortificatā uitijs ⁊ passiōibus: sed cum ex hac cōfidētia quis sibi nō cauet: sed opatur icaute: isurgit caro ⁊ occidit spūm. Sic i figuraz huiꝰ Sāson fortissimus qui nimis cōfidit de Dalida muliere dilecta: cū tamē exptus fuisset pluriesꝰ in sidias eius: dormiēs in gremio eius abscisis capillis eius traditus ē i manus īmicoꝝ ꝓ eā Sanson spūs robustus. Dalida sēsualitas quaz naturaliꝫ quis multū diligit: ⁊ tamē expitur sepe isidias eiꝰ cōtra ipsū quāuis figat se diligere spūm. Si autē nimis cōfidit: ita q̄ obdormiat tōpore ⁊ negligētia: abscisis affectibus: ⁊ ꝓpositis deuotis mentis ās capillis capitꝭ iperceptibiliter traditur in manus demonū illudēdus. Tertia ē ipocrisis: q̄ unusquisq; q̄rit decipe aliū sub specie sanctitatis sicut discipuli phariseoꝝ cū herodianis quando īterrogauerūt xp̄m sub specie inquirēdi ritatem si liceret dari cēsum cesari: ꝑmiserūt magnam cō mēdationē eius dicentes. Magister scimus quia uerax es ⁊c. ut. s. sic simplicit apiret eis cor suum ītēdētes ex respōsiōe sua cuz calūniari uel capere vnde Christus dixit eis. Quid me tētatis ipocrite? Matth. xxij. Dupliciter ēt quis q̄rit decipe p ipocrisim alios. vno mō in spūalibus: vt cuz quis ꝓtēdit magnā austeritatē uite: ⁊ mortificationez ⁊ detestationē uitioꝝ vt uidētes deuotiōe afficiātur ad eū: ⁊ sic dissemiare ualeat errores ⁊ hēses sicut faciebāt illi heretici qui erāt tempore beati Dominici vt hētur in legēda eius: ⁊ fraticelli de opione: ⁊ multi alij. Quidā alij faciūt se pies spirituales sipliciū mulierculariū: ⁊ sub spē obedientie ⁊ mortificatiōis: ⁊ cū exēplis sāctoꝝ quasi silibus iducūt ad mltas turpitudies. vnde apls. In nouissimis diebus recedēt quidaz a fide attēdentes spiritibus erroris: ⁊ doctrinis demōiorum loquētiū in ipocrisi mēdaciū. Et Matth. vij. Attēdite a falsis prophetis q̄ uēiūt ad uos i uestimētis ouiū: itrinseꝰ aūt sūt lupi rapaces. Attēdite. i. diligētius ꝑsiderate: ⁊ cauete. Prophete dicūtur p dicatores religiosi: ⁊ ꝓplati falsi sūt si ipocrite. Uestimēta ouiū q̄ deferūt sūt opa de genere bonoꝝ Lupi rapaces ītus sūt quātū ad ītentionē malaz decipiēdi: ⁊ opa occulta mala. Unō ⁊ in figuram huius mādauit dominus in lege. Non seres agz diuerso semie. Semen est verbum: ex cuius emissione seu pronunciatione sequit cōceptus in mēte audiētis. Ager ē mūdus. Semiat autem agrū diuerso semie: q̄ agit pia opa: ⁊ dicit ⁊ bona vba ⁊ exide ꝓpōit crimia tanquaz licita ⁊ falsa documēta: vt semē diuersū a prio seminato. Alio mō ītendit decipe ꝓximū per ipocrisim i tēporalibꝰ: vt cū quis ꝓtendit opera sanctitatis ut adipiscat ecclesiasticā dignitatem vel beneficium: vel si est laicus frequētat ecclesias: audit missas: elemosynas multiplicat: palam predicationes non dimittit: religiosis ⁊ famosis ꝓsonis familiaris efficitur vt sic simplices ⁊ uidue existimantes bonos tales uiros: confidāt de ipsis: ⁊ pecunias eis tradāt ad negociandum: quas eis auferant dicentes se amisisse ⁊ ifortunia passos. Hoc dñs prohibet figurare in lege ueteri dicens. Non idueris uestē: que lana linoq; contexta est. Uestis que corpus circunstat est conuersatio exterior nostra: in qua apparemus homibus. Lana que calida est ⁊ fructus ouis animalis innocentis sunt opera charitatis. i. de genere bōrū que ꝓprie fiunt ab ouibus xp̄i Linū quod frigidum est: ⁊ fructus ꝫre sūt opera iiquitatis q̄ frigidum reddunt animū: ⁊ oriūtur ex cupiditate. In uestē autem lana linoq; cōtexta lana apparet: ⁊ linum quasi sub ea latet. Et ideo congrue significat cōuersationē ipocritaz i quibus opera de foris bona patent. Sz itꝰ i cōde opera praua latēt ⁊ cupiditate plena. Lauenda est ergo ipocrisis: ⁊ hoc quia mortem aie inducit vnde Augustinus. Malui habeī cecosꝰ l' claudos id est simplices ⁊ imperfectos q̄ plangeī mōtuos Quicunq; ipocrita est mortuus est. xij. i. nolo.

Secundum quod. §. III

notatur de ipocrita est ostētatio bonitatis in sermone cum dicitur. Assumis testamentum meuz per os tuum. Testamētum dei est sacra scriptura que testamentum dei dicit: q; ibi deus attestat. i. manifestat filijs suis quid agē debeant: vt hereditatem eius capiant in hoc testamento agitur de materia confessionis: de materia dīne laudatiōis ⁊ de materia predicationis: ⁊ totiꝰ christiāe religionis. Assūit ergo ipocrita testamētum dei per os suum: ⁊ male dum confitetur ficte non manifestans omnia peccata que recolit: sed q̄busdam exp̄ssis alia q̄ uerecūdiora sūt dimittit ne ꝑuteī ita malus sicut extitit: sed bonus uel minus malus quod ad ipocrisim pertinet. vnde Augustin' Lautus sit penitens ne uerecundia ductus diuidat confessionem: hoc est enim ad ipocrisim tendere ⁊ semp uenia carere: de peni. dis. q̄nimo nouum mortale committit. Clerici q̄q; ⁊ religiosi cum dicunt officium diuinū: assumūt testamētū dei p os suum: q; psalmi sī de ipso testamēto: ꝫ

ꝑ ipocrisim ꝓpriē dē aliū decipe sub specie sanctitatis.

ꝑ ipocrisim dñi decipit ꝙs.

ꝑ ipocrisim ē ostentatio bonitatis in sermone

Capitulum Octauum.

si uolūtarie mēte distrahūtur: ipocrisis ē: quia ex ipso actu oñdūt se dīnis uacare: cuz tamē mētem habeāt ad ūtilia z uana: vnde dominus Jesus Mathei. xv. Ipocrite: bene ꝓphetauit de uobis Jsaias dicēs. Popul' hic labijs me honorat: cur autē coz lōge ē a me: quod utiqz graue peccatuz ē: z magna dī irreuerētia: sicut si quis aliquid petens ab aliquo magno domio cū secū loqretur i terrūperet sermonē: z cū famulo eius cōfabulare tur. Orare ātē cū domio deo loqui. Et ideo magna irreuerētia ē ad alia uolūtarie diuerti. Prelati z p̄dicatores assumūt testamētū dei ꝓ os suū dū predicātes scripturas dicūt z nō faciūt: z corrigūt: z reprehēdūt grauit defectus aliox: cuz tamen ipsi sint similes uel peiores: q̄bus dicit Christus Luce. vj. Ipocrita: eijce prius trabē de oculo tuo. i. grauia peccata de oculo mētis: z tūc pspicies ut educas festucam de oculo ftatris tui. i. aptꝰ eris ad corrigēdū mīora aliorū peccata. Septez maledictiōes ūebit dñs contra scribas z pharisēos ipocritas significātes rectores ecclesiax: predicatores: z religiosos ipocritas: vt hētur Math. xxiij. Pria ē. Ue uobis scribe z pharisei q̄ deuoratis domos uiduax simulātes logā oīonem Di sūt qui ꝓmittūt dicere z missas z psalteria: z plures oratōes in missis: z nil faciūt: z adiuenīūt oratiōes beati Cypriāi z breuia uaria: z sic dilatāt psalteria sua secūdū Crisō. Secūda ē. Ue uobis scribe z pharisei ipocrite qui circuitis mare z aridā ut faciatis unū ꝓselitū: z cū factus fūit facitis eū filiū gēhēne duplo q̄ uos. Proselitus dicebatur qui ex gētilitate cōuertebat ad iudaismū: sicut Ruth moabitis. z Achior: hoc cū mag studio ꝓcurabāt illi pharisei: z locū nūc tenēt religiosi: qui utiqz si nō seruāt regulā suā: sed tenēt ꝓpriū: Augusti. appellat ipocritas. xij. q. i. Nolo Solēt hi querē alios trahere ad religionē suaz e seculo: z magnificāt fimbrias: suā religionē alijs ꝓponētes: sed factū religiosū mōachū uel monialē suis malis moribus z exēplis faciūt peiorez: q̄ cū eēt in seculo. Tertia ē. Ue uobis scribe et pharisei ipocrite qui decimatis mētā z anetuz: z oē olus: z reliquitis q̄ grauiora sūt legis. s. iudicium z charitatē dei. Di sūt qui faciūt subtiles cōscias alijs: z iponūt onera grauia: z iportabilia i hūeros hoīm: digito aūt suo nolūt ea tangē. Dre dicāt cōtra pōpas z gloriā tēporalē: z ipsi sūt tabus iplicati: diligēter seruāt aliqua cerimōialia charitate uacui. Quarta ē. Ue uobis scribe z pharisei q̄ mūdatis qō de foris ē calicis z parapsidis: z itus plēi estis īmūdicia. Di sūt qui ciuiliter uiuūt fm doctrīas hoīm cauētes sibi i exteriori ꝓuersatiōe neminē ledere vbo uel facto affabiles cūctis: itus tamē pleni sūt ābitiōe z supbia: iudicia z odijs: amātes primas cathedras in synagogis: z salutationes in foro: z uocari ab hoibus rabbi

Quita ē. Ue uobis scribe z pharisei: q̄ siles estis sepulchris dalbatis q̄ apparent hoibus speciosa intus autem sunt plena spurcitijs. Di sunt qui uidentur austeri: modesti: casti: z mortificati: sed intus sunt z in occulto pleni delitijs amantes primos recubitus in cenis ubi sunt meliores bolī: et exinde penetrant domos mulierum: id est monasteria: z captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis quas deuotas appellant: pleni sunt spurcitia carnalis amoris. Sexta est. Ue uobis scribe z pharisei ipocrite: qui edificatis sepulchra propheratum: z patres uestri occiderunt illos. Di sunt qui querunt honorare sepulchra sanctorum z ecclesias eorum: z honorare sculpturis: tapetis: argento z auro: z luminaribus: quasi affectum z deuotionem ostendentes ad eos: cuz nullam realiter habeant: sed si uiuerent persequerētur eos: nec audirent: nec imitarentur exempla eorum. Septima est. Ue uobis scribe z pharisei ipocrite qui clauditis regnum ante homines. Uos enim non introitis: nec introeuntes sinitis intrare. Ue āt secundū Hieronymū importat dānationem eternam. Scribe erant doctores: z declaratores legis. Pharisei quedam pars populi religiosius ceteris uiuentes. Di ergo non itrant i regnum propter uitia sua: nec sinunt intrare cupientes propter mala exempla quibus alios corrūpunt. vñ dicit Greg. Nemo in ecclesia amplꝰ nocet q̄ qui peruerse uiuens nomen uel ordinez sanctitatis retinet. In exemplum quippe clīpa ue hemēter extiguitur quādo ꝓ reuerētia cōdis pector honoratur: dis. lxxxij. Nemo. Prohibuit dominus in ueteri lege esū strutiōis i figurā s. q̄ nullus sibi debet incorporare z confirmare mores ipocritarum sed cauere: quod exp̄sse dñs declarans inquit. Attendite a fermento pharisēorum: quod ē ipocrisis. Qz autem strutio significet ipocrisim: z quare ostendit Grego. in li. xxxj. moral. tractans illud Job. xxxix. Penna strutionis similis est pennis herodij z accipitris qui deī linquit in terra oua sua. Tu forte calefacies ea in puluere. Obliuiscitur: q̄ pes conculcet ea: aut bestia agri conterat: duratur ad filios quasi non sint sui. Uerba sunt dñi loquētis ad Job. que exponens. Gregorius ait. Accipiter z herodius reliquas aues volatus sui velocitate transcendit. In catholicon dicitur q̄ herodius est auis rapacissima qui aquilam vincit z rapit: maior dicitur phalco. Strutio autem pēne eoz similitudinez habet: sed volat' eoz celeritatē nō habet. A terra enī eleuari nō ualet: z alas quasi ad uolatū specietenus erigit: sed tamē nūq̄ a terra se uolando suspēdit. Ita sunt omnes ipocrite qui dum bonoz vitam simulant: imitationē sce visionis habent sed veritatē sancte actōis nō hūt Alas quidem per figuram sanctitatis extēdūt: sz

curarū secularium pondeꝝ grauati nullatenus a terra subleuātur. Sicut āt strutio significat ipocritas: ita accipiť ꝛ herodius electos. Et accipiť ꝛ herodius pua sūt corpa: sed pēnis densiorib⁹ fulta: ꝛ iō cū uelocitate trāsuoluāt: quia parum est qō grauat: multū quod leuat. Sic electi i hac uita: ꝛsi absq; grauamīe aliquantulo culpe eē non possūt: tamē parū ē quod deprimit: ꝛ multa uirtus bone actionis q̄ eos in alta sustollit. Strutio vero raris pēnis induiť ꝛ īmani corpore grauat: vt si uolare appetat ipsa paucitaſ pennarum molem tāti corporis in aere nō suspēdit. Sic ipocrita si qua facit q̄ leuē. ſ. bōa: pauca tamen sunt: ꝛ mala perpetrat multa q̄ grauent. Jtez ꝛ si penne strutionis ad pēnas herodiꝝ ꝛ accipitris similitudinē coloris hñt: silitudinē vtutis nō habēt: nam illoꝝ pēne cōcluse ꝛ firmiores sūt ꝛ volatu aereꝫ pmere vtute sue soliditatis possūt. Sed strutōis pēne dissolute eo uolatū assūere nequeūt q̄ ab ipso quē pmere debuerāt aere trāscedūtur. Sic electoꝝ vtutes ut pēne solide volāt ut uētuꝫ humāi fauoris pmāt. Sed ipocritaꝝ actio q̄libꝫ recta uideať uolare nō sufficit: quia fluxe vtutis pēnaꝫ laudis hūane aura pertrāsit. Et cū opa ab extra ipocritarū ꝛ bonorū sint similia. quomō discernātur Christus ostēdit dicēs. A fructibus eoruꝫ cognoscetis eos. i. falsos prophetas. ſ. ipocritaa. vnde sequiť in auēte Job. xxxix. Que strutio dereliquit oua sua in terra. Oua strutionū sūt filij ipocritaꝝ: quos. ſ. uerbis ꝛ exēplis exterioꝝ bōꝝ actuꝫ deo gignūt. Oua q̄ppe isensibilia i semet ipsis sūt: sed calefacta in uiuis uolatilibus cōuertūtur: ita puuli auditores ac filij certū est q̄ frigidi ꝛ insensibiles remanēt nisi doctoris sui solicita exhortatione calefiāt. Jpocrite ergo q̄ quāuis p uersa sēper operentur. ſ. mente. Loqui tamē recte nō desinūt: bene āt loquēdo in fide ꝛ cōuersatōe filios pariūt. Sed q̄ eos bñ uiuēdo nutrire non possūt: iō dī de eis. Reliquit in terra oua sua. Oua in terra derelinquere ē natos p cōuersationē filios nequaquā a terrenis actibus iterposito exhortationis nido suspendē. Oua in terra dereliquisse ē nullū celestis uite filijs exēplum prebere. Sed q̄ derelictos ipocritarū filios superna cura non deserit: sed ītia electiōe prescitos largitate gīe respectu calefacit. Jō subdiť in Job. Tu forsitan i puluerē calefacies ea: subaudi vt ego deus calefacio illa: quia. ſ. puulorum aias ꝛ impfectorum i medio peccantium positas quasi in puluer amoris mei igne succendor. Et cum de se dominus dicat q̄ oua in puluere calefacit derelicta: ex hoc etiam indicat aperte: quia ipse operatur intrinsecus per uerba doctoris: qui ꝛ sine uerbis nullius hominis calefacit quod voluerit in frigoꝝ pulueris vt ex hoc hūiliter quisq; doctor in docendo ꝛ nou sibi ascribat conuersionem auditoruꝫ: qō suum nō est. Subditur adhuc de strutione. Obliuiscitur q̄ pes conculcet: aut bestia agri conterat ea. Pes significat transituꝫ operationis humane: qui eōculcat oua cum operatio est peruersa trahens suo exēplo ad malum. Bestia in agro deuorans ꝛ conterens oua est diabolus in agro mundi querens quem deuoret. Obliuiscitur ergo ipocrita oua sua. i. filios nō curans q̄ pes hominis. i. actio mala alicuius suo exemplo: vel bestia agri. i. diabolus sua praua suggestiōe eos spiritualiter occidat quos spiritualiter genuit. Sed ueraces magistri super discipulos habent uiscēa timoris ex virtute charitatis. Unō nō obliuiscūtur eoꝝ: sed uerbis ꝛ exemplis cautos reddunt a malis hominibus ꝛ demonum tentationibus. Unde apostolus. Denunciamus uobis in nomine domini nostri Jesu Christi vt subtrahatis uos ab omni fratre inordinate ambulante ꝛ non fm traditionem nostram. Et alibi. Timeo ne sicut serpens seduxit Euam astutia sua: ita corrūpantur sēsus uestri ꝛc. Jpocrite autem quasi obduratis cordibus uiuunt: nec sibi ipsis timent vel diligunt: nec ipsos filios: quos generant ulla pietate debiti amoris agnoscūt. vnō subditur. Diraťad filios quasi nō sint sui. Quem enim gratia charitatis non infundit proximum suum: etiam si ipse hunc genuit deo extraneum respicit. Cuius enim mens scilicet ipocrite semper exteriora appetit: intus insensibilis fit: ꝛ nulla compassione charitaſ erga proximum mollescit. Ostendit demuꝫ Gregorius per multas auctoritates: quomodo apostolus Paulus erat solicitus: ꝛ compatiens filijs suis. Assumit igitur ipocrita testamentuꝫ dei id est scripturam per os suum docendo: ꝛ predicando: sed male quia qui predicat non furandō furatur in oculto saltem gloriam dei: qui predicat non mechandum mechatur a deo recedens: ꝛ ideo ve sibi.

Hoc autem ter ¶.IIII.

tio ostenditur scilicet detestatio bonitatis: q̄ tu odisti disciplinā. i. uerā ꝓpositionē moꝝ ꝛ cohertionem vitioꝝ: q̄ pertinet ad discipulatum Christi: ad Hebre. vlti. In disciplina perseuerate. Ostēdit exterius Jpocrita habere disciplinam: sed fictam habet. Ut autem dicitur Sapientie. i. Spiritussancius disciplineffugiet fictum: q̄ sit pessimū istud uitium ostendit sanctus Seuerinus in quodam sermone sic dicēs. Jpocrisis subtile malum secretum virus uenenum latens: virtutum fucus tinea sanctitatis. Aduersa omnia nituntur viribus suis: armis suis pugnant: impugnant palam. Unde et cauentur tam facile q̄z uidentur Jpocrisis secura simulans: fallit prospera: curiosa mentitur: ꝛ crudeli arte uirtutes truncat: mucrone uirtutum ieiunium ieiunio perimit:

Pigritia ostendit hāc disciplinā et nō ℔

oionem oratione uacuat: miſericordiā miſeratione proſternit. Ypocriſis cognata febris frigido poculo propinat ardorem quod corporibus eſt idropiſis: hoc ipocriſis animabus idropicus bibendo ſitit: ypocriſis iebriat ſiti. Nolite ait xps cū ieunatis fieri ſicut ypocrite triſtes: eximinant eni faciem ſuaſ. Ypocrita lz tibi ſit facies iciūa: negle cta cutis: triſtis uultus: extermiatus aſpectuſ: hic ab hoibus iuēiſti laudem: ſed corā deo fructū ie iunij pdidiſti. Ypocrita abſtinētie itraſti fluctſ: p tinētie cōſcēdiſti undas: enataſti ieiunij pelagus: z in ipſo portu ieiunij naufragaſti fratres fugien dū uirus: peſtilētia cauēda que de remedijs creat morbos: cōficit de medicia languorē: ſācitatem uertit in crimē: placationē facit reatū: generat de ppiciatōe diſcrimē ypocriſim q̄ fugerit uicit: qui icurrerit nō euadit. Sit noſtr ſimplicitatiſ ieiu nij de puritate puz: hoib' ocultū: diabolo igtū donatū theſaurū: q̄ nō abſcōdit pdit: vtutes pdi te nō mēbūt: hec ille. Ex hoc oñdit magnitudo peccati: z nocumētū: quia peſſim' hoīm ille anti chriſtus pmaxie cū Ypocriſi decipiet. Uñ Greg. xxv. moral. tractās illō Job. xxxiij. Qui regnā facit ipocritam ppter pcā pplī: dicit: q̄ pōt hic ōniū ipocritaz caput ātixps ōſignari. Seductor quippe ille tūc ſcītatē ſimulat vt ad iiquitatē per tahat. Mēbra āt ei' ſē q̄ p fictā ſcītati ſpēz appe tūt videri qō nō ſūt. Ille q̄dē pricipaliter ipocriſī ſumit: q̄a cū ſit dānat' hō deū ſe eē mētitur. Sz et ei' corpe nūc pdeūr q̄ iiq̄tates ſuas ſb tegmīe ſacri honoris abſcōdūt. Sed q̄ breuiter deficiat gloria quā q̄rit ipocrita: z quō vtutib' priuetur z tādē eternaliter puniatur pulchre oſtēdit Job dicēs. xx. c. Hauditū ipocrite ad ſtar pūcti: glo. q̄ eſt Greg. ex moralib' q̄a. ſ. leticia z delectatio eiuſ in laude hominū trāſit: z pēa ſequēs pmanz. Ad ſtar pūcti dicit q: ſtilus i pūcto dū ponitur leuat ſic ipocrita pītis vite laudē dum tangit amittit. Seq̄tur ſi aſcēderit vſq̄ in celuz ſupbia ei'. i. ſi ce leſtē vitā ſe agere ſimulet: z caput eius nubes teti gerit. i. ſi itellectū ſuū ſimilē veris pdicatoribus o ſtenderit: q̄ſi ſterq̄liniū i fine pdetur. i. mēs eius i fine p vitioz ſuoz fetore dānabit. Et q̄ euz vide rāt dicēt: vbi ē? q:. ſ. ipo extīcto neq̄ hic vbi ela tus fuerat apparet: neq̄ in eternitatis reḡe velut ſōniū euolās nō inenietur: q:. ſ. q̄dā viſio fantaſ matis eſt que hoc oſtēdit i imagine q̄ nō habet in veritate: q̄ ſomnio cōpatur: ab eo ōnis laus et gloria dū tenetur amittitur. Et trāſit ſicut viſio nocturna q:. ſ. quo ſe diuitē meritis hūanis eſtia tionibus videt de oſtēſione ē fātaſmatis nō ō ſoli ditate vtutis. Oculus qui eū viderat nō videbit qnia i morte amatoribus ſuiſ abſcōditur q̄ eū cō ſueuerāt admirādo ſpicer. Nec ultra ituebitur eū locuſ eius q:. ſ. ligue adulātiū i q̄bus tāq̄ in lo co delcebat: hūc fauoribuſ ad iudiciū non ſequū tur. Filij ei' atterētur egeſtate q̄a q̄ i ipocriſim ex eiuſ imitatione naſcuntur duz veritatis ſoliditatē non tenēt: in cordis egeſtate deficiūt. Et man' ei' reddent ei dolorē: q: dānationē iuſtā ex iiq̄ opa tiōe recipiet. Interi autē fit qō ſeq̄tur. Oſſa eius implebuntur vitijs adoleſcētie ei' q̄a videlz dure i eo prauitatū ꝓſuetudies a vitio ſūpte ſūt peſſie icohatiōnis. Et cuz eo in puluere dormiēt. i. uſq̄ ad mortē non ceſſabit ab eis. Et paulo p'. Pāis eius vtetur in fel aſpidū intriſec': q:. ſ. de pane ſci eloquij cui ſtudet: nō ut ex eo viuat: ſz ut doctus appareat: dū male q̄rit praue itelligit i hēſeſ labē do fit vt ſicut veneno aſpidū moriat. Diuitias q̄s deuorauit euomet: q:. ſ. diuitias ſapie. i. doctrīe ſacre legis quas legēdo deuorauit: obliuiſcēſ euo met. Et de vētre eius extrahet dominus eaſ quia iuſto iudicio de memoria eiuſ euellit: uel ad litte raz tales etiā diuitias reḡ ꝓgregāt q̄s ōnes dimit tunt. Caput aſpidum ſurget z occidet eum lin gua vipe. Aſpis paruus eſt ſerpens. Uipa pro lixioris eſt corporis: z ſic naſcitur ut violenter exeat. Unde vipa quaſi vi pariens. Caput ergo aſpidis ſurgit dum initium ſuggeſtionis occulte libenter ſuſcipit. Et occidit eum lingua vipere quia violentis poſtmodum tentationibus deui ctus traditur. Non videat riuulos fluminis. Riuuli fluminis ſunt dona ſpritus ſancti: fides: ſpes: charitas que ipocrita non conſiderat: quia ſolis viſibilibus intendit. Torrentis: mellis z butiri. Mel deſuper id eſt ex aere cadens dul cedinem ſignificat diuinitatis. Buttirum q̄ ex carne eſt: myſterium eſt icarnationis xpi: que my ſteria ipocrita non guſtat. Fruitionem etiam di uinitatis humanitatis xpi in patria poteſt ſigni ficari: qua ille priuatur. Luet que fecit omnia nec tam ꝓſumetur. i. pſoluet i tormentis q̄ illicita cōſeruauit deſideria. Et vt ſine fine cruciatur vi uere ſine fine compellitur: hec ōnia i glo. Deficit ergo gloria eius: priuatur gloria dei: z in pena lo catur inferni. Exemplum ponit Gregoriuſ i. iij. dialogoz de quodā heremita q̄ ab hoīibus re putabatur ſanctuſ ꝓpter magnam abſtinentiā quā pretendebat facere: et magnam modeſtiam exteriorem. Demum veniens ad extrema cum circunſtarent plurimi qui ad euz cauſa viſitatio nis acceſſerant: ſperātes aliq̄ documentuz habē z forte ſignum videre: deo opante coactus eſt ex primere ſuam ſimulationem z dānationē dicēs Cum ego videbar ieiunare occulte comedebam et ſi quid boni agebaz vt ſanctus reputarer labo rabam: propter q̄ ecce datus ſum oraconi ad ō uorandum ꝓpter ipocriſim meam. Jam pedes meos z corpus in os ſuum aſſumpſit. et reſiduū ad ſe trahit. Quaſi ſimile habetur in vita patrū de alio qui in tanta opinionis celebritate erat apud incolas vt eſtimarent homines ſe mētis

¶ discordia. alia ē petiti mor alia uenialis. alia nullū pctm.

meritis illius ⁊ ꝑcibus i terra subsistere ⁊ ex mor te eius oīno bono carere: sed quia ipocrita erat vi sus est in morte a quodā scō q̄: demões aduenirent ꝑ aīa eius: ⁊ dictum fuit vni eoꝝ. Educ illā miserā aīaz de corpore p violētiā vt q̄ nūq̄ pass⁹ est me q̄ete habitare in ea ꝓpter ipocrisim suam sic cum violentia ⁊ inquietudine ducatur ad īferna. Et subito vn⁹ ōmonū ūnisit vncios fēreos ꝑ os eius: ⁊ cuz maxīa violentia illā de corpore extraxit quā multitudo demonū sequebatur ỹberando ⁊ cū magno impetu ōducendo ad īferos.

Caplm octauū de Discordia ꝑ moduz ꝑdicationis: ⁊ ibi de ꝓtialitatibus ciuitatuz.

¶ discordia ē filia vane glie.

Discordia est sexta

filia inanis glorie secundum Gregoriuz sub qua ꝓtinetur seditio secūdū Tho. vt species sub genere: ⁊ iō nō nūeratur īter filias inanis glorie: quia sub discordia cōprehenditur. Unde in isto capitulo ageē de vtraq̄. Et de discōdia dicit Cyprian⁹ martyr Neq̄ ad Caym īspexit dominus: neq̄ ad munera eius. i. nō acceptauit. Quō. n. deū peccatū habere poterat q̄ cū fratre nō pacē ſz zeli discordiā habebat di. lxxxx. Neq̄. Dicitur autez discordia q̄si diuēsū cor ab altero. Importat secūdū Tho. se. se. q. xxxviij. arti. ij. quādaz diuersitatē seu disgregatōnē volūtatum in quātū. s. volūtas vnius stat in vno: ⁊ voluntas alterius stat i alio Q̄ autē volūtas alicui⁹ i ꝑprio sistat ꝓuenit ex hoc q̄ ds ꝑfert que sua sūt his que sunt alioꝝ. Et hoc cuz sit inordinate ptinet ad supbiā ⁊ ianē gloriā. Et iō ponitur discordia filia īanis glorie. Propterea est autē discordia pctm̄ ſz Tho. se. se. q. xxxviij. arti. i. quia q̄uis voluntas vnius hōis in se ꝓsideꝛata nō sit regula volūtatis alteri⁹ quā oporteat seq̄: tamē voluntas hois i quātū īheret volūtati dīne sit regulata secundū primā regulā. s. dei. Et ideo discordare a tali volūtate ꝓximi ē peccatuz quia p hoc discordatur a regula dīna. Sed si volūtas hōis sit deo ꝓtraria: est q̄dā puersa regula q̄ discordare bonū ē. Unde sicut facere discordiaz p quā tollitur bona ꝓcordia quā charitas facit ē graue peccatū. Propter qđ dī. ꝑv. vi. Sex sūt q̄ odit deus: ⁊ septimū ōtestat aīa ei⁹. Et ponit hoc septimū eē: q̄ semiat inī frēs discordias qđ ē offīm diaboli qui sēinat zizania i medio tritici. Matth. xiij. Sic cāre discordiaz p quā tollitur mala cōcordia: ō q̄ dicit Ezech. Maledicta eoꝝ concordia. s. i volēdo malū: laudabile est. Qđ ītelligens Paulus posuit discordiā īter phariseos ⁊ saduceos q̄ cōcordabāt in ūusta psecutiōe ⁊ nocumēto sui. Dicitur. n. Actū. xxiij. Sciēs Paul⁹ q̄ vna ps eēt saduceoꝝ: alia phariseoꝝ: exclamauit i ꝓsilio dicēs. Uiri frēs ego phariseꝰ sū. ⁊ filꝰ phariseoꝝ: ō spe ⁊ īsurrectiōe ego iudicor. Et cū hoc dixisz facta ē dissēsio īt phariseos ⁊ saduceos. Hoc ēt fecē xp̄s dicēs. Nō veni mittē pacē: sz gladiū. Matth. x. seperādo ꝓcordiā i malo. Est āt discordia aliquādo mōtale: aliqñ nullū peccatū: aliqñ vēialei Pro cui⁹ ōclaratōe dicit. b. Tho. se. se. q. xxxvij. arti. pri. q̄ discordia opponitur cōcordie que cāt ex charitate. Charitas āt multoꝝ corda ꝓiūgit i aliqō vnū qō est pricipaliter bonū dīnū: secūdario bonū ꝓximū. Discōdia igit ea rōe ē peccatū i quātū ꝓtrariatur huic cōcordie. Pōt igit discordia cōtigere triplr. primo p se ⁊ ex ītētōne: qñ. s. ds dissētit ab alīs i eo q̄ ab eis q̄rit vl tractat qō scit ipse ptinet ad honorē dei ⁊ ꝓximi ducꝰ odio amore: tiore: vel hi⁹. ⁊ hoc ē mortale ex suo genē ꝓpter ꝓtrarietatē ad charitatē: lz primi mot⁹ hi⁹ discordie ꝓpter impfectōez actꝰ sit vēialia. Unde apls ad Gal. v. iter opa carnis pōit dissēsiones. i. discordias: et de his dicit. Qui talia agunt regnum dei nō sequentur. Secundo p actus ⁊ sine intētiōe sed cum errore periculoso vel pertinaci inhesione: vt cum agitur aliquod satis clare apparet esse ad honorem dei: vel bonum commūe vl ꝑuate psone: ⁊ maiori pte ⁊ sapientiori que in facto q̄runtur videtur tali mō fiendum: ⁊ aliqs dissentit ab eis ⁊ non concordat quia sibi non videt hoc bonū vel ita bonū ⁊ nō ē sīe peccato veniali saltē: vel etiam mortali secundū materiā in qua discordat quia nimis ō suo sēsu presumit ꝓtra illud ꝑvbi. iij. Ne innitaris prudentie tue Et illud. ij. Cor. vlti. Idem sapite: pacem habete. Secus autem si illud in quo ꝓuenit ēt ōnes alij essent manifeste ꝓtra deum vel ꝓximum quia tūc dissentire ab alīs et non concordare laudabile ē secunduz illud Deutrono. xxiij. Non sequaris turbam in malum. Nec ille proprie discordat ab eis: sed ipsi ab eo. Tertio cōtingit discordia inter duos vel plures sine peccato vtriusq̄: ⁊ hoc q̄ est de eo quod nō est manifesste bonum: ⁊ quia vterq̄ ītendit bonum honoris dei vel proximi vtilitatez sed vni videtur vno modo agendum aliq̄d: qō tractatur: alteri aliud ꝓtrariuz modo et rationes probabiles sūt pro vtraq̄ parte ⁊ plures etiam ⁊ sapientes pro vtraq̄ parte: vel inter duos magne auctoritatis ⁊ probitatis. Et sic etiā in sanctis viris aliquādo ūuenitur discordia. Unde ⁊ Actū. xvj. Facta est dissensio inter Paulum ⁊ Barnabam. i. discordia: ⁊ hoc circa factum Johannis: qui ⁊ Marcus dicebatur discipuli eoꝝ Naz quia recesserat ab eis vt parentes visitaret Paulus ipsum reuersum nolebat amplius habere in societatez ductus zelo iusticie. Barnabas volebat recipere motus īnstinctu materie: ⁊ sic discesserunt ab inuicem. Fuit etiam hoc ex diuina prouidentia ordinatum propter vtilitatē ide

¶ discordia dī q̄si diuisio cor ad alterum

p discordia cū minus pena grauat.

Capitulum Octauum.

sequentē vt sic diuisi pluribus fructificarent.

De seditōe nota. §.I

q ipsa seditō discordiam importat non quācūq; sed interptes alicuius multitudinis. Unō Isidor' dic in li. ethi mologiaz: q seditiosus est q dissēsiones aiōz facē t discordias gignit. Cōuenit autē secūdum Tho. se.se.q.xlij. articlo. i. i aliquo cū scismate: rixa: et bello t in aliquo differt. Cōuenit in hoc quia importat quādā ptradictionē sicut illa differt. Differt aūt a scismate: quia scisma opponitur vnitati spūali. s. multitudinis ecclesiastice. Seditio aūt vnitati tēporali seu seculari. s. multitudinis ciuitatis. Differt autē a bello t rixa: quia bellū est contra extraneos hostes q̄si multitudinis ad multitudinē. Rixa autē vni' ad vnū: vel paucoz ad paucos. Sed seditio ꝓprie ē inē ptes vni' multitudis inter se dissentientes: puta cū vna ps ciuitatis excitat i tumultū ꝓtra aliā. Scōo ēt bellū t rixa in hoc differt ab ea: q; belluz t rixa iportant impugnationē in actu: sed seditio dici potest siue sit hi' ipugnatio in actu siue fiat etiā preparō ad impugnationē hi'. Unde glo. dicit. ij. Cor'. xij. Seditiones sunt tumultus ad pugnā cū. s. alicq se ꝓpant t intentāt pugnare. Hoc aūt agere est peccatū. Unde apls numerat seditōnes iter alia peccata: ad Gal. v. Et est speciale peccatū: quia habet speciale bonum cui opponitur. s. vnitatez t pacē multitudis. Est aūt mortale ex genere suo. Unde apls cōnūerat ipsam inter mortalia. Ratio hui' est secūduz Tho. se.se.q.xlij. articlo. ij. quia seditio opponit vnitati multitudis. i. ppli ciuitatis vel regni. Dicit Aug'. xxij. de ciui. dei: q ppm determinat sapiētes non ōnez cetū multitudinis: sed cetuz iuris cōsensu t vtilitatis cōis sociatuz. Unde manifestū ē vnitatem cui opponitur seditio esse vnitatē iuris t cōis vtilitatis. Ex q̄ patet q oppōit seditio iustitie t bono cōi: t ideo ex genere suo ē mortale: t tanto grauius quāto bonuz cōe qō ipugnatur p seditionē ē maius q̄ bonū priuatuz qo ipugnat p rixā. Et peccatū primo q̄dē est in his q ꝓcurāt se ditionē q̄ grauissīe peccāt: sic fecit Siba filz Bochri q̄ clamās corā ōni pplo isrl. Nō est tibi ps in Dauid nē. fecit seditionē faciēs tribus isrl' recedere a regimine Dauid. Sed Joab ꝓcedēs ꝓtra eū fecit eū decapitare: vt habet. ij. Reg. xj. Talis fuit Barrabas latro q̄ in seditiōe fecit hōicidiuz. Math. xxvj. i eis q̄ sequuntur eos pturbātes bonuz cōe. Sicut illa multitudo que secuta est Absolonē i ꝓiuratione cōtra patrē suuz Dauid: t suos adherentes et sequaces. Sed puniti sunt qñ ex peste mōtui sūt septuagitamilia viroz ō illo pplo. Dauid nūerāt faciente pplm. ij. Reg. xxiiij. Nō. n. soluz ꝓpter peccatum Dauid sed etiā ꝓpter cōiunctionē populi p̄dictā occisi sunt secundū Tho. illi vo q̄ bonū cōe defēdunt eis resistētes nō sūt dicē di seditiosi: sicut nec illi q̄ defēdunt se cū inuadūt ab alijs dicēdi sunt rixosi. Item regimē tyrānicū cum non sit iustū: quia non ordinatur ad bonuz cōe sed ad bonum priuatum regentis: vt dicitur in. iij. polit'. ideo pturbatio hi' regiminis non habet rationē seditionis nisi forte qñ sic pturbatur ordinate tyrāni regimen q̄ multitudo subiecta maius detrimentuz patitur ex pturbatione seqn ti q̄ ex tyranni regimine. Magis autem tyrānus seditiosus est qui in populo sibi subdito seditiones t discordias nutrit vt diutius dominari possit. Unde Joiada summus sacerdos: qui cuz multitudine armata abstulit regnum iuda ab Athalia qō sibi iniuste vsurpauerat: non fuit seditiosus: sed virtuosus. iij. Reg'. xj. Similiter Aioth. Barach et Gedeon auferentes dominia ab oppressoribus suis: vt in li. Judicum patz.

De discordia et se. §.II.

p de discordia q̄ pertinet ad prohibentes rixas sūt vindenda.

ditione que pertinent ad ptialitates ciuitatum t castrorum potest exponi illud ps. Uidi iniquitatem t cōtradictionem in ciuitate: tota die circū dabat eam super muros eius iniquitas: t labor in medio eius et iusticia. Ubi tria: que uidentur quotidie in ciuitate anime: siue ecclesie: siue congregatiōis politice.

Primo malum simpliciter execrandum: ibi: Uidi iniquitatem t contradictionē in ciuitate.

Secundo peccatum inde multipliciter propagādum: ibi tota die circundabant eaz super muros eius iniqui. Tertio damnum horribiliter expectandum: ibi labor in medio eius t iniusticia.

Primo igitur. §.III.

Notandum est maluz totaliter execrandū: t cuitādū. s. malū dissensionis quā vocat ps. ꝓtradictionez dicēs. Uidi iniquitatem. s. p excessum t p ideſt cōtradictionē. q. d. iniqtas excessiua in ciuitate ē cōtradictio t diuisio. Sed ōne regnū in se ipsum diuisum desolabitur: ait Christus Luce. xi. Est autem triplex cōtradictio uel diuisio.

p diuisio uel ōdicio triplex ē.

Prima dissensionis internalis. Secunda discordationis fraternalis Tertia seditionis popularis. Prima contradictionis t diuisio: vnde procedunt alie dissensiones est in ciuitate seu regno anime: in qna sunt plures potentie t affectus quasi plures homines in ciuitate ul' regno. Unde dicit sapiens Lato. Conueniet nulli qui secum dissidet ipse. i. qui habet discordiā in se non habebit concordiam cum aliquo. Dicit. Augustinus. Ismahel vt separaretur a populo dei non obfuit mater ancilla scilicz Agar: sed fraterna discordia: distinctōne quinquagesima sexta capitulo Ismahel: quā scilicz ipe habuit cū Isaac. istam faternam discordiaz vocat apostol'

pſecutõnẽ dicẽs ad Gal. iiij. is q̃ ſecũdũz carnẽ natus ẽ. i. Iſmahel pſequebatur eũ q̃ ſecũdum ſpm natus eſt. i Iſaac. Liber vẽo Heñ. appellat ludũz Dicitur. n. Heñ. xxj. q̃ cũ videret Sarra Iſmahelem ludẽrez cũ yſaac diſplicuit ſibi ſecũdũ Origenes ſz Heñ. hi duo fratreſ geiti ex Abrahã ſignat duos appetit⁹ ab aio ꝓcedẽtes. Appetit⁹. ſ. rõnalis. h ẽ Iſaac ſecũdũ ſpũz nat⁹: quia gratia dei eſt vt q̃s viuat ſecũduz rõnez. Alius ẽ appetitus ſenſualiſ ſecũdum carnẽ natus. hic eſt Iſmahel. Inter hos ẽ ꝓtradictio ⁊ diſſenſio: quia ſecundum apoſtolũ: caro ꝓcupiſcit aduerſus ſpiritũ: ⁊ ſpũs aduerſus carnẽ. Hec ſibi inuicẽ aduerſantur. Et ſi appetitus rõnalis vicat ⁊ vñetur carni. tũc eſt vera concordia i regno aie. Sz ſi appetit⁹ ſẽſualis ſ̃bijciat ſibi ſpm paſſiones ſequẽs pſecutio eſt diſcordia eſt inter fratres illos. Nã remurmurat ſindereſis: ⁊ pſcia remordet. Dicitur autẽ tunc ludus quia ſicut Iſmahel ludẽs ſolatioſe cũ Iſaac puulo querebat illuz ſupare ⁊ trahere ad illicita renitẽtez. ſ. ad adorandũ imagines luteas ab eo factas. Sic cazo blãditur ſpũi ⁊ illecebroſis cũ eo deceptionibus agit vt delectationibuſ alliciat: voluptatibuſ mollíat: ad terrena iducat q̃ ꝑpẽdẽt virtus ſapiẽtie vel diſcretionis ſignati ꝑ Sarraz ſm Origeñ. ſepare debet ⁊ diſiũgere ipſũ ab eo id ẽ non aſſentire. ⁊ ſic remanebit aũmus i cõcordia ⁊ pace. De peccatoribus enĩ dicitur Oſee. x. Cor eoꝝ diuiſũ ẽ. ſ. ꝑ varias paſſiões. Et õne regnũ i ſe ipm ꝺſolabitur. i. pueniet ad deſolationẽ dãnationis eterne. Secũda cõtradictio eſt diſcordie vnius ad alterꝝ. Et iſta ẽ magna iiquitas. Uñ Cyprianus. Inexpiabilis eſt culpa diſcordie: nec paſſione purgatur. diſ. lxxxx. c. Neq; Si q̃s eniz diſcordaret ab aljs in aliq̃ q̃ ẽ manifeſte ad honorẽ dei vel bonũ cõe: l̃ ꝑuate pſõe aduertẽs illõ eſſe bonuz: ſed ꝓpter odium: iuidiã: iimicitias: l̃ ꝓtialitatẽ diſcordans talis: etiã ſi martiriũ ſuſtineret non ſaluaretur in tali diſcordia manẽs. Et quia iſtud eſt magnuz peccatũ: iõ i decretis dicit Diſcordãtes clericos epſ vel rõne vl̃ poteſtate ad ꝓcordiã trahit. diſ. lxxxx. c. i. ⁊. c. Studẽdũ ẽ epĩs vt diſſidentes. i. diſcordantes fratres ſiue clericos ſiue laycos ad pacẽ coartẽtur. Q̃ ſi nollẽt: ⁊ inimicitia ſit apta: ⁊ odium in deteſtatõnẽ vitij dicitur diſ. ea. Oblationes diſſidẽtiuz fratrũ: neq; i ſacrario: nec i gazophilatio recipiantur: Glo. ibi cũ. ſ. odiũ eoꝝ ẽ aptum ⁊ notoriũ. Tria aũt ſũt que generant diſcordiã in ciuitate ⁊ eccleſia. Primũ ꝓprij ꝓmodi ꝓcuratio iordinata. Secundũ bonoꝝ ⁊ onerũ diſtributio iꝓportionata. Tertiũ trãgreſſionũ pũitio ũlaxata Quãdo aliq̃s nimis intendit ſue vtilitati: aliꝝ ide grauãtur ⁊ mouẽtã poſſũt habere cũ eo cõcordiã. Unde Heñ. i ꝓvb. Principiũ diſcordie ẽ aliq̃d ex cõi ſuũ facere. Turpiuſq; nihil eſt q̃ cũ eo bellũ gerẽ cũ q̃ ſa

ꝑ diſcordiã tria ſũt q̃ generãt in ciuitate ⁊ eccliã.

1°

miliarite: vixeris ꝓpter qõ dicitur in decret. qõ lex que ligat hoies ſubditos ad ſui obſeruãtiã: et ex hoc ligat i ꝓcordia ⁊ pace: q̃ nullo ꝓuato commodo ſed ꝑ cõi ciuiũ vtilitate debz eſſe ꝓſcripta: diſ. iiij. Erit. Uidemus in corpore hũano q̃ quãdo hũores ſunt in debita ꝓportiõe corpuſ ſanũ ẽ ſed quãdo intrat diuiſio q̃ vnus nimis abundet ceteris ũe ſeq̃tur diſcordia ifirmitatiſ. Roboã q̃ nimis voluit ꝓuidere burſe ſue vt poſſet facei ex pẽſas ſupfluas in curia ſua vt pater ei⁹ Salomõ. ⁊ diminuei voluit exactionẽ tributoꝝ ſeu tallirũ ex hoc tãta ẽ exorta diſcordia int̃ tribũ iuda ⁊ tribus iſrl̃ q̃ nũq̃ tolli potuit. ⁊ ſic amiſit magnã ptẽ dñij ſui: vt habet iij. Regl. xij. Inducere etiaz nouos mozes non neceſſarioſ ad rectitudinẽ vite iducit diſcordiã. Unde i decret. dicit. Diſcordiaz pit ꝑſũptio nouitatũ. Scõm generaſ diſcõdia ẽ quãdo nimis aliqui vexãt in collectis ⁊ alijs laboribus: alij nimis alleuiantur: vl̃ cũ honores ⁊ officia aliq̃bus copioſe cõferũtur: alijs autẽ paꝝ vel nihil generatur diſcordia ⁊ inuidia inter eos vel cum rectores nimis grauant ſubditos propter q̃ ſubditi minus diligũt eos. Dicit Greg⁹. Dũ reuerentiã minoris potẽtiozib⁹ exhibent: ⁊ potẽtiores minozibus dilectionẽ ipendunt: vera concordia fit ex diũſitate cõtẽtio: ⁊ rẽe officioꝝ adminiſtratio geritur ſingulorꝝ. di. lxxxix. Ad hoc ſic in corpore hũano ait apl̃s Ro. xij. multa mẽbra habemus: ſingula aũt mẽbra non eundẽ actum habent nec vſurpat officiuz alterius aut cõtẽnit. In vno corpore congregationis vel ciuitatis debent eſſe multi poſiti in diuerſis officijs: non vni totũ vel plura: alteri nihil ſed cuiq̃ q̃ ſibi ꝓgruit nec debet uſurpare exercitium alterius: nec contemnere ipſum vt viliuſ: ſed eius auxilio vti. Si autẽ ſecus fiat diſcordia ſequitur. Sic de domino deo dicit Job. xxv. Qui facit cõcordiaz in ſublimib⁹ i. i ãgelis: diũſis diuẽſa officia ꝓcedẽs nec vn⁹ officiũ alterius vſurpat: ⁊ ſiquãdo videtur i aliquo negocio diſcordare: ſicut principes perſarum reſtitit. i. angelus prelatus perſis principi: ſeu angelo ꝑlato iudeis dũ quereret ille liberationez illius ppli. Perſaꝝ autẽ priceps retẽtionẽ i babylonia ꝓpter vtilitatẽ illius patrie ex exẽplis bonoruz ꝓcordiã fecit deus: dũ dei volũtate intellecta id factum eſt vtriſq; volẽtibus qõ deo placitum erat. Hiſtoriam hẽs Daniel. x. expoſitionẽ in prima ꝑte queſtionis. Quiſq̃s corpus affligit: ſed cõ cordiã deſerit: laudat quidẽ deũ in tympano: ſed non laudat in choro. Hiero⁹. Nã in choro ſũme vitatur diſcordia vocũ que tollit melodiã cãtus.

2°

3° Tertium eſt ꝑ qõ ſeq̃tur diſcõdia nõ punire delicta. Naz ex h̃ dat audacia malis ad ledẽduz alioſ ex quo diſcordie ⁊ iimicitie ſequũtur: ⁊ ſi puniãt aliq̃ ipotentes ⁊ non alij maiores: inde oriuntur etiã indignationes ⁊ diſcordie maiores tribus

[tria mala inueniuntur in discordijs sedicionis et partialitatis.

Capitulum Septimum.

Beniamin quia voluit punire scelus ꝓmissū ab hoibus ciuitatis Gabaa qui erāt i tribu sua: inde orta ē discordia in eos ⁊ alias tribus ⁊ ꝓpter hoc mouentes bellū ꝓtra eos pene totā gladio peme rūt. Multo ergo debz caueri discordia maxie qz vt ait. Hiero⁹. p⁹ Salust. Cōcordia pue res ciscūt discordia maxie dilabūt: ꝺa sic vt⁹ vnita ē magis infinita. i. fortior ita quanto magis est diuisa tāto ꝺbilitat: ⁊ demū deficit: qz ōne regnū i se ipz diui sum desolabit. Tertia ꝺdictō ē seditōis vn⁹ ptis ciuitatis tumultuātis cōtra aliā ptē. sic sūt ptiali tates gibellinoꝝ ꝓtra guelfos ⁊ econtra siue alie diuersis noib⁹ appellate q̄bus plene sūt ciuitates italie. Has vocat apls sectas iter opa carnis q̄ qui talia agūt regnū dei nō ꝓsequūtur ad Gal. vj. Et magnitudo peccati ostēditur ex hoc quia dicitur dis. lxvi. Seditionarios statuim⁹ nūq̄ ordinādos Nō autē ꝓhibetur q̄s ꝓpt pctm ordinari p̄cise nisi enorme. ⁊ ꝓ hi⁹ oli ꝓponebatur solēnis pnia q̄. s. ꝓmouebat totā ciuitatē vel villā. Expientia aūt mgra rex docuit: vt pz i mltis ciuitatib⁹ vbi sūt tales ꝓtradictōes q⁹ dū vna ps seditiose agit cōtra aliā ⁊ inpugnat ⁊ expellit si pōt: i ꝓcessu tē poris ualescēs ꝓscripta seditionez mouet ꝓtra il lā expellēs ⁊ ledēs: ⁊ sic demū vificatur vbū xp̄i: quia diuisū ōne regnū i se ipsū ꝺsolabitur. Tria aūt magna mala reperiunt in hi⁹ seditionibus ⁊ partialitatibus. Primum magna fatuitas. Secūdū magna crudelitas. Tertiū magna i eo diuturnitas Quantū ad Primū nō uidet sub celo cē stultior gens q⁹ ptiales. Et ratio ē ꝺa hoc scel⁹ ē i appetitu stulti ⁊ dānosi mali Delectatur ꝺs i opibus carnis ⁊ gule: dānabiliter q̄dē errat oblectatur ali⁹ i turpi lucro ⁊ insatiabili cupidie rez: errat absq̄ dubio ali⁹ itumescit pōpis ⁊ glo rioso fastu lerat: ⁊ hoc etiā grauiter peccat: et sic de alijs Sed ōnes hi errāt in appetitu boni trāsi torij delectatione illecti: sed ptiales ex appetitu ⁊ desiderio mali dum ptialitatē ⁊ diuisionem affe ctāt ponētes in piculo substātiā tēporalē: corpus filioꝝ ꝓsanguineos: amicos: ⁊ eoꝝ bona. Quid enī bōi ex ptialitate lucrēt nō uidet nisi hoc pcu la expiri: ⁊ cū hoc eternis supplcijs cruciari. Un̄ ptiali ꝓgruit illud Eccl. xxij. sup plūbum q̄d gra uabit ⁊ qō illi aliud nomē q⁹ fatu⁹? Arenā ⁊ salē et massam ferri facilius ē ferre q⁹ hoiez iprudētē ⁊ fatuū ⁊ impiū. hi⁹. n. ptialis similis ē frenetico q̄ gaudens exponit se magnis picul⁹ nil ꝑputās ea et hoc ꝺa ratione caret. Secundū malū ē nimia crudelitas. Treñ. iij: Filia ꝓpuli mei crudelis q̄i strutio. filia populi dei ē q̄libet aīa fidelis: sz cru delis vt strutio: qz sicut strutio deserit oua sua nō curās de eis: ita ptialis nō videtur curare de filijs et familia ⁊ alijs suis ꝓpter ptialitatē. Nō i veni tur tanta crudelitas in aliquo genere hoiuz q̄ta in ptialibus ⁊ seditiosis. Rō huius ē qz habituz odij sēper hūt ꝓtra hoies cōtrarie ptis taz notos q⁹ ignotos: pntes: ꝑteritos: ⁊ futuros. aduersi⁹ ifā tes ⁊ senes aliquādo aduersus ꝓsanguineos ⁊ af fines: ⁊ cōtra eos q̄ aliquādo sibi seruierūt i mltl horuz omnium quibus odium gerunt in mente homicida dici possunt. Qui enim odit fratez su um homicida est id. Johan. iij. Sed ultra odiuz cordiale quis exprimere valeat seueras ⁊ inma nes crudelitates quas contra aliam partem exer cent: nō parcunt etati non sexui: nō ꝓsanguinita ti: nō amicitie: nō fidei: nō ēligioni: nō sācitati: sed usq̄z ad deuorationez humane carnis perue niūt. Sz his iusto iudicio dei euenit frequēter q⁹ accidit crudelissimo Adonibezech regi Jebus seu Hierusalez cui capto fuerunt abcisi pedes ⁊ manus: ⁊ positus fuit sub mensa comedentium sicut canis qui memorans sue exercite crudelita tis ait. Reddidit mihi deus qō feci. Septuagita enī reges abscisis manuū ⁊ pedum sūmitatibus comedebāt sub mensa mea: sicut feci sic mihi fa ctum est. Judicl. pri. c. Et quod accidit crudeli Tyro regi persaruz qui ex crudelitate delectaba tur effundere sanguinem humanum. Sed hūc captuz regina Damaris cuius filium occiderat decapitari fecit: et caput eius in ollam seu vtrem sanguine plenum demergit dicens. Sanguinem sitisti: sanguinem bibe. Tertium malum est magna in eo diuturnitas. Nam semper morā tur in huiusmodi diuisiōib⁹ ⁊ partialitatib⁹ nec faciūt sibi cōscientiā. Un̄ cū nō cognoscūt mo r buz medicinam penitencie non querunt. Uema autem non datur nisi correcto. de regulis iuris libro. sexto capit. Peccati. Nec tales possunt ab solui nisi abrenūcient partialitati: ita. s. q⁹ omne odiuz dimittant scilicet ex corde ⁊ appetituz no cumenti ꝓtra iusticiam alteri parti. Falsa enī pēi tencia ꝺicitur cum sic discreditur ab vno peccato vt nō discedatur ab altero vt habetur de pe. dis. v. Falsas cuz retinet odium ⁊ inimicias: absolui nō debet. Et si absoluatur nil ei valet. Quod autem dimittat partialitatem in qua inueterā tus est ⁊ firmiter habituatus: multum difficile ē nisi dei gratia operetur. Execranda igitur est nimis ꝓtradictio seditionis ⁊ ptialitatis.

[ꝓpales nō ꝓnt absolu. i. ministrāt penitentes.

Secundū prici. §. IIII.

[rex ꝑsidie. mlta pnt ꝑdut.

pale qō notatur in verbis psalmiste est: ꝺa mul tiplex peccatū ex hi⁹ contradictionibus precipue partialitatuz procedit. Tota die inquit circūda bit eam scilicet ciuitatem: vbi sunt discordie ⁊ p tialitates super muros eius precipue qui sunt pri cipales scilicet ad custodiendam ciuitatem sicut muri defendendam. Iniquitas que varia et mlta est: sz maxie iūsticie. pfidie: ⁊ maliuolētie. Sicdem passiones quibus sunt pleni discordes et partiales vt timor ⁊ amor ad ꝓptialez odium

ad aliã ptez:ita puertunt iudiciũ interius vt ꝛepu
tent bonum malũ aduerse ptis: hominẽ ⁊ malũ
bonũ suũ ꝓsectatorẽ:illum puniãt etiaz ĩnocẽtez
iustuz cõsocium absoluãt malefaciẽtẽ. His male
iudicãtib⁹ dicit Amos.vj. Lõuertistis ĩ amãitu
diez iudiciũ ⁊ fructũ iustitie ĩ absinthiũ. Dicit au
tẽ xj.q.iij. Quicũqz cõsãguinitate:aut amicitia.
hostiũ odio:aut inimicitijs ĩ iudicãdo ducitur:p
uertit iudiciũ xp̃i q̃ ẽ iustitia ⁊ fructũ eius ĩ ama
ritudinẽ vertit Remota aũt iustitia ait Aug⁹ ò ci
uita. dei q̃d sũt regna nisi magna latrocinia. Est
aũt hec morbus valde ifectiu⁹ vnus ificit alium
Unde de hi⁹ põt intelligi illud Apoc.ix. De ore
eoꝝ.s.ptaliũ ꝓcedit ignis scilicet furoris:fum⁹.s.
supbie:⁊ sulphur.s.detractõis fetẽtis ⁊ ab his tri
b⁹ plagis occisa est tercia ps hoiz Qui eni cõica
uerit supbo iduet supbiã dicitur Eccl.xi. Et Ec
clesiastices. Nõ ãbules cũ hoie iracũdo ne efficia
ris similis sibi. Sẽp tales obloquũtur ꝓtra prem
aduersaz.⁊ sicut aer pestilẽs q̃to magis attrahit
tãto magis inficit.ita corrũpit mores bonos col
loquia mala.i. Lor.xv. Et sic circũdat ex õni pte
talẽ ciuitatem tota die iniq̃tas. Secunda iniq̃tas ẽ
pfidia. Sũt eni de numero illi ò quibus ait apl's
Confitentur se nosse deuz factis autẽ negant q̃n
imo xp̃m ꝓdũt. Dicit eni Beda. Qui societatez
fraternitatis aliq̃ peste discordie ꝓmaculant:xp̃z
ꝓdunt vt iudas.xi.q.iij. Abijt. Nulli autẽ magi
ꝓmaculant cõitatez discordijs quã seditiosi ⁊ pti
ales:In baptismo q̃dẽ abrenũciat diabolo ⁊ põ
pis ei⁹ ⁊ ascribit milicie xp̃i p crismationẽ sed vt
ꝓditor p ptialitates ponit se ad miliciã diaboli
Et ita sunt ptinaces in sua ptialitate q⁹ potius fi
dem negaret q⁹ ptez ⁊ sectã quã sequũt. Qui nõ
est mecuz ait xp̃s cõtra me est :s.ĩ fraterna chari
tate:⁊ qui nõ colligit mecum trahendo homies
ad ꝓcordiã vnitatẽ et pacẽ vt ego dispgit. Sed tã
dem ipse dispgitur q: dispsit supbos: vt sũt ptia
les mẽte cordis sui. Luc.pri. Cauenda igitur ꝛẽ.
Tertia iniquitas tota die circũdãs ciuitatẽ ptialẽ
est maliuolentia:q̃ ꝓtinua est i mẽtibus taliũ hec
ẽ vt dicitur Job.xxxj. ignis deuorans usqz ad cõ
sumationẽ ⁊ omnia eradicãs genimina. Crisos. ò
cõpunctione cordis. Si in iimicitie semel occupa
uerit homines oia q̃ fiunt:q̃ dicũtur:q̃ audiũtur
ita accipiuntur vt ad maiores ⁊ lõgiores ꝓficiãt
inimicitias. Quis posset enumerare criminalia
mala que ex maliuolẽtia ptialiũ ⁊ seditiosoꝝ ori
untur. Hinc homicidia.hic adulteria:illinc mere
tricia:rapt⁹: fornicationes:monialiũ violatores:
rapie: furta: iẽdia:sacrilegia sacroꝝ locoꝝ. Alij
fame moriuntur:alij igni cõburũtur:alij decapi
tant:alij mẽbris detrũcantur:manib⁹ ligua ⁊ ali
is mẽbris.etiã q⁹ verecũdũ ẽ dicẽ pudẽdis ꝛẽ. In
clericis continentia in religiosis deficit vita regu
laris.

Tertium quod de. §. v.

bet expectari ex seditionibus ⁊ ptialitatib⁹ est dã
nuz horribile ⁊ mltiplex:⁊ hoc ẽ Labor i medio
eius.s.ciuitatis seditiose ⁊ ptialitabus dedite ⁊ in
iustitia iã dicta. Est aũt labor tribulationis i mũ
do. Est labor cõfusionis i extremo. Est labor cru
ciationis in iferno. De primo inq̃t ps. Lõtritio et
infelicitas i vijs eoꝝ. Et quia viaz pacis nõ ꝓgno
uerũt ꝓcordie:cõtritio.i.ad nihilũ deductus sta
tus eoꝝ ⁊ infelicitas miseriaꝝ. Partibus.n. adi
uicẽ iimicantibus exigentib⁹ de meritis hoiuz:de
mongis istigantibus deo pmittẽte vna ps ꝑualet
cõtra aliam:illã expellit:expulsa vagãdo discur
rit cũ magno sui labore ⁊ icõmodo: bona ei⁹ au
ferũtur a ꝓtrarijs vt nullũ fructũ inde pcipiat:ſz
labore pauptatis crucietur:edificia destruuntur
siluescũt arua: vinee ꝓcidũtur:artes ⁊ industrie
dimittuntur:adolescẽtuli egestate ꝓpulsi ad stipẽ
dium vadũt cũ labore ⁊ sudore:iuuenes pulsi nõ
sumunt vxores que eos gubernent:puelle innup
te cũ ãxietate expectant: religiosi nõ iueniũt ely
mosinas. Sed nõdũ maloꝝ finis. Cũ eni nõ fue
rit purgata ſz aliq̃tulũ punita pcẽa expulsoꝝ ⁊
pcẽa expellẽtuũ iteriz fuerit ipleta. Uox tonitrui
tui inq̃t.ps.in rota. Fit eni uox tonitrui iudicioꝝ
dei terribiliũ rota vsatili. Reuersiq̃ expllí expel
lẽtes ꝓscribũt: eoꝝq̃ bõa diripiũt ⁊ cede crude
liori crassãt ⁊ tribulatõib⁹ mltipliciter exponũt
Sicq̃ ipletur illud Isa.xxviij. Mãda ãmanda
expecta reexpecta: modicũ ibi.⁊ modicũ ibi.vt
vadãt ⁊ cadant retrorsuz:⁊ ꝓterantur:⁊ illaque
rẽt:⁊ capiãtur:Mandat eni vna ps aliã expellẽ
do ꝓscribẽdo. Aliaq̃ ps reuersa ãmãdat q̃ eã p
scripserat. Expectat ps ꝓscripta reuersionẽ suaz:
et simliter alia emissa p⁹ea respectat suũ ingressũ
Modicũ ibi.i.in vna ptiuz bonoꝝ tpaliũ et spi
ritualiũ remanet. Et modicũ ibi.i.in alia pte cõ
traria cũ postea ipa ꝓscribitur. Sicq̃ vadũt ad
mortem:cadũt retrorsũ vt non videãt casuz suũ
Conteruntur ĩ puluerẽ miseriaꝝ:quia ꝓtritõ ⁊
infelicitas in vijs eoꝝ.i.opibus talium ptialium
Sicq̃ vt dicitur Jere.xlvj. Fortis ipegit in fortez:
et ãbo pariter corruerunt. Facta diuisione int̃ tri
bũ iuda ⁊ Beniamin ex vna pte:⁊ decẽ trib⁹ isrl̃
ex altera que prius fuerãt sub vno dominio ml̃
ta mala fecit vna pars contra aliam:demuz vtra
q̃z ps ꝓtrita est.⁊ infelicitatez captiuitatis ⁊ dure
seruitutis incurrit. In ciuitate quoq̃ romna ꝓ
sito domino orbis postquaz discordie partialita
tum et seditionum vrbem ingresse sunt agente
Mario ꝓtra Syllam.⁊ eõ Catilina ꝓtra Serto
rium ⁊ Ciceronẽ. Cesare ꝓtra Põpeium.inuere
cedes ciuium secute sunt:sanguis effusus huma
n⁹ supra modũ. Et si tpe Octauiani ĩperiũ pa
cificum fuerit sũme deo opante ob natiuitez xp̃i

demū paulati ad nihilū deductum est: vt verificetur dictuz xpi Luce. xj. Omne ignū i se ipsū diuisū nē Et sic labor in medio eius. Secūdū ē labor in extremo cōfusionis. Vix .n. tales in extremis possūt desere ptialitates z odia. Qui si moriāt in tali statu sine signis ptritionis nō debent eis dari sacrimēta: qō ē ad magnā pfusionē Sed non miror: quia ecclesiastica sepultura deberet carere Nā regulaē ē qz q̄ moriē i aliq̄ pctō mōli notorio ōbēt puari sepultura ecclie nisi fuerit ecclie icōciliatus seu ostēderit signa penitētie vt. xij. q. ij. c. qb' Et extra ō sepul. c. Parrochiano. Unde i eo implebitur illud Jere. xxij. Sepultura asini sepelietur q̄ proīcitur in flumine vel fouea extra ciuitatē. Qsi sua presūptōe vel suoz fuerit i ecclesia sepultus: hoc sibi erit ad cumulum dānationis z hoc pcurantiuz. xiij. q. ij. Lū grauia. Sed neqz ēt pro talibus possunt dici missē vl' officia qz ut dic̄ Leo papa. Cui nō cōicamus viuo: nec mortuo cōicare debem'. s. p eo orādo. xxiij. q. ij. Sane. Ecce ḡtus labor cōfusionibus i īmanentib' Tertiuz est labor cruciatus infernalis. Nam ut dicit Aug'. Si quis senserit aliqō mortaliū i se dānari nisi pniam egerit eterna illū flāma trucidabit in li. de igne purgatorij. Et sic regnum hominuz ptaliū desolatur z pgit ad desolationez eternā. Unde sūme cauēduz ab hi' regno.

Caplm nonū de Contētione.

Eptima et ultia filia inanis glorie est Cōtentio cum qua habet magnaz vicinitatez litigium. Et ideo hic de utroqz. Cōtētio tamen opponitur pcordie seu charitati. Litigiuz vero amicitie. Pro cui' ōclaratōe dic̄. b. Tho. se. se. q. cxvj. arti. pri. q̄ litigiū ppie pſistit i vbis cū .s. vn' vbis alterius cōtradicit. In qua pdictione duo possūt attēdi. Qñqz enī ptingit ctradictio ppter psonam dicētis cui cōtra dicens psentire recusat ppter defectū amoris aios vnientis. Et hoc videtur ptinere ad discordiaz cōtrariaz charitati. Quandoqz vero ptradictio ozit rōne pſone quā qs cōtristare nō veretur: z hec ptradictō est litigiuz oppositū amicitie seu affabilitati: ad quā ptinet delectabiliter alijs pniueī. Unde phs dicit in .iiij. ethicoz q̄ quia ad oia ptradicūt cā eius q̄ ē ptristari: neqz quoscunqz curātes: dicoli z litigiosi vocātur. Prohibētur aūt litigiosi ad ordines pmoueri z prelaturas dum dicit apls. i. Thimot. iij. Non litigiosū. s. oportet eē epm qō extenditur etiā ad alios clericos Et ratio hi' phi biōis ē vt dicit Gracian' . dis. xlvj. §. pri. lxxij. qa litigiosi sūt supbi vel adulationibus sibi aios pncipium consiliant: vel fratribus suis detrahendo infamie notā igerūt vel inter fratres seminando discordiam. seditionis facere nunquam cessant. Ostendit autem Jacobus apostolus. xl. c. tale vitium procedere ex pcupiscentia pro ut videliz concupiscentia importat inclinationem habitualem ad peccata quecūqz. Unde ait Unde bella z lites in vobis nisi ex concupiscentijs que militāt in membris vestris. Contentio autem diffinit ab Ambrosio. quod ē impugnatio veritatis cuz confidentia clamoris et hoc prout ē peccatum Nam contentio etiaz ponitur a Tulio. in. ij. rhetorice color rhetoricus: dicit enī qō contentio est oratio ad confirmanduz et confutandū accōmodata. In quantum autē vitium apostolus admonet vitare ad Ro. xij. dicens. Non i contentione et emulatione scilicet ambulemus conuersando Et Lato. Contra uerbosos noli contendere verbis. Et Gregori'. i moral'. Ego puto salua fidē meliuz scilicet esse alieno intellectui cedere quā contentionibus deseruire. Ponitur autem a. Greg. cōtētio filia inanis glorie ex eo ut. dic̄ b. Tho. se. se. q. xxxviij. arti. ij. quod contentio est q̄dam discordia in uerbis: discordantium autem vterqz in sensu suo stat: et vnus alteri nō acquiescit. Pro prium autē est supbie et ianis glorie propriam excellentiaz quezere. Sicut autē discordātes sūt aliqui ex eo quod stant in proprijs: ita contēdentes sunt aliqui ex hoc qō vnusquisqz verbo qō sibi videtur defendit vt sic non videatur minus bene q̄ alius cognoscere illō de quo ptēdit Qñ sit mortale dicetur infra De vtroqz igitur simul et large sumendo potest exponi illud .ps. cvi. Effusa ē cōtentio sup principes: z errare fecit eos in uuio z non in uia .s. ppter ptentionem. Et dicitur deus errare facere pmissiue nō quia causet errorem sed quia pmittit: sicut etiam exponitur illō Amos. iij. Si erit maluz in ciuitate .s. vniuersi qō dns non fecerit. s. pmissiue. Unde. Aug'. in enchiridion. Nihil fit nisi ōnipotēs fieri uelit vl' ipse faciendo .s. quātum ad bona: vel sinendo fieri .s. quantū ad mala. Facit igitur cōtētiosos errare .i. pmittit: et hoc quia incedunt non i uia q̄ xps est dicens. Ego sum via veritas z uita. Joā. xiij. Qui non fuit ptentiosus sed hūilis z mitis sed in uuio. i. in imitatione diaboli qui superbus ē et rex sup omnes filios superbie. ut dicitur Job. pel'. Jpe est inuiū .i. extra viaz quia extra graciā et misericordiaz xpi. Uel in uuio ābulat seu opāt nō i via: quia extra charitatē sūt: q̄ via dicit ap'lo. i Cor'. xij. indens. Adhuc excellentiozez viā vobis demonstro. Et Aug'. Ipsa est via q̄ ducit ad celuz. Uel via est obseruatio mādatoz. iuxta illud ps. cxviij. Uiam mandatoz tuoz cucurri. Lū igitur cōtendētes nō ābulent i uia charitatis intendentes q̄rere veritatē in sua ptētione: sed vadūt in uuio emulationis z supbie: errare eos deus

facit.i.permittit.z ipsos z alios audientes. Unde apostolus loquens de cōtentione ait.ij. Thimo th.ij. Noli contendere vbis. Ad nihilum.n. vtile est.s.hoc nisi ad subuersionē audientiū. Effusa ē ḡ ꝛc. Ubi nōdum q triplex est contētio. Prima est contentio emulationis effusa ab inferioribus sup.i.erga principes superiorū. Secunda est ꝓtentio disputatiois effusa ab opinionibus sup.i. inter principes mgiorum. Tertia est contētio litigationis effusa a disceptationibus sup.i.iuxta principes magnatorum vel rectorum.

¶ Contencio tripl est.

¶Prima cōtentio ē .§.I.

¶ Contencio ex inuidia p̄cedit.

que ꝓcedit ex inuidia quam hñt ad inuicez aliq erga suos principes.i.doctores. Nam cuz vident doctorem alioz magis laudari z i opinioē q̄ suū inuident z cōtendunt cōtra laudantes alios. talis contentio fuit in corinthis conuersis ad fidem a Paulo. Unde eos redarguens ait.i. Lo.i. Lōtē tiones sunt inter vos. hoc autē dico qō vnusq̄sq dic̄. Ego sū cephe.i. Petri. ego Pauli. ego Apol lo. diuisus est xp̄s. Et in.c.iij. Cum sint inter vos zelus z cōtentio.i.inuidia ex qua ꝓcedit cōtētio: Nōne carnales estis:i.sēsuales z bestiales. Existi mabant tales q̄ qui a meliori z maiori sācto fuis set baptizatus. ille maiorē gr̄iam cōsecutus fuisset quasi ipsi homines darēt gr̄iam vt xp̄s. Et sic qui hēbant affectionē ad vnuz aplum magis cōmen dabant z cōtendebant cōtra baptizatos vel ꝙuer sos ab alijs tanḡ a ñ ita scis hoibus z nō tantam gr̄iam cōferentibus. inuidebantq̄ inuicem. Sed magnus error iste erat. quia homies nō sunt col latores sacīalis gr̄ie. sed xp̄s. z sic errabāt i inuio z nō in via incedentes vitatis. Et ideo Paulus re duxit. Sic z discipuli Joh. baptiste estimantes Johānem mgīm suum maiorem xp̄o. cum vide rent q̄ plures cōcurrere icipiebant ad sequelam z doctrinā xp̄i quasi inuidentes sibi hoc significa uerunt. z forte aliq̄n de hoc ꝓtendebant q̄ maiō esset magister eoz. z ideo potius deberent sequi. Sed Johannes. eos eduxit de tali inuio cū misit duos discipulos suos dicens. Tu es qui venturꝰ es ꝛc. vt. s. videntes miracula eiꝰ agnoscerēt z cre derent verum messiam z sibi magis adhererent: vt dicit Crisoꝰ. Sic z ꝓtendunt q̄dam quotidie ō p̄dicatoribus de doctoribus. de sanctis fūdato ribus religionuz quis fuerit maior Dominicꝰ vel Franciscus vel Augustinus vel Thomas z huiꝰ fatue sunt iste ꝓtentiones z nil nisi errorē z discō diaz generāt. Legīt de duobus doctoribus quoz vnus hēbat in magnā deuotionē Johānez bapti staz. z alius Johānē euangelistā. Cū quibz mul tū suuz cōmendaret z alterū alteri preferret ꝓdi xerunt sibi in publico facere disputationē solēnez sup hoc ad ꝓbanduz q̄s maior esset. Sz nocte p̄ cedenti diem assignatam disputationis Johānes baptista suo deuoto doctori apparuit. z Johan nes euāgelista suo reuelantes q̄ disputationez ta lē dimitterent q: ipsi bene cōcordabant in celis i simul ita ipsi inuicez hērent cōcordiaz z charitatē in terris. z sic demuz i supnis viderent hanc veri tatem. Insup cum cōuersi ad fidez ex iudaismo. q̄dam alij ex gentilitate romani essent inter se al tercaba.i z ꝓtendebant: alter alteri se p̄ferens z aliuz despiciēs. Nā ut dic̄ magister in glo. circa fi nez ꝓlogi i ꝓtinuo. Judei. n. ꝙuersi ꝓpter sanctos p̄es a quibus originez duxerant. z legez specialiē eis a deo datā gentiles ꝙuersos despiciebant: dicē tes se ꝓpter obseruantiā legī. meruisse gr̄iam xp̄i. dicentes. Nos de genere Abrae nati sumus cui ꝓ missio primū facta ē. populus peculiarꝭ. ōi sumꝰ. Nos de egypto forti manu z mirabilibus signis deus eduxit. Nos de sicco vestigio mare rubrum trāsire fecit. Māna pauit. Aquaz de petra fluxit z solī legē eius accepimus. Ad nos specialiē venit dei filius. Unde ait i euangelio. Non sum missus nisi ad oues que pierunt domꝰ israel. Ecōtra gen tiles cōuersi dicebant. Quāto plura bñficia voꝭ cōcessa narratꝭ. tanto deteriores vos eē ostēditis. Nam eisdem pedibus q̄bus mare rubrum trāsi stis. postea ante idola saltastis. z que manibus ve stris fecistis. z ꝓpio ore quo pauloāte de submer sione Pharaonis z exercitu eius laudes deo red dideratis. idola adorastis z laudastis in deserto. Post māna celitus datū in deserto fastidientis in egyptū redire uoluistis. Sepe deū ad iram irrita stis. z ad vltimū xp̄m in lege z ꝓphetis vobis ꝓ missum occidistis. Nos itaq̄ vobis digniores su mus qui vt de xp̄o audiuimꝰ in euz credidimus. Unde ꝓ ꝓphetā de nobis dñs ait Populus quē nō cognoui seruiuit mihi. in auditu auris obedi uit mihi: Uñ cōstat nos non ex industria. sed ex ignorantia deliquisse. Si aplos z ꝓphas habuis semus idola nō colluissemus. Oz de generis nobi litate vos iactatꝭ. si qua taliū gloria est tūc Jsma hel z Esau pñt piter gloriari cū de eisdē parētibꝰ nati sint. Dis igīt altercantibus Aplus se mediuz inter posuit omnes contentiones eorum hinc ide dirimens ad vnaz cōcordiam omēs adduxit. ostē dens nullos eoz meritis suis esse saluatos. quia omnes z iudei z gentiles sub peccato tenebātur. sed per dei gratiam liberati sunt. ut ait ad Ro. iij Non est distinctio iudei z greci. omēs. eim pecca uerūt. z egēt gratia dei. iustificati gratis gratia ip sius. Et ꝓtētiones vitādas esse ostēdit dicēs Ro. xiij. Non in cōtentione z emulatione. Sic etiā ō reductione regis Dauid in regnum suum cōtēdē tes tribus israel cum tribu iuda se diuiserunt. q̄a dura verba adinuicem habuerunt. ij. Reḡ. xij. Sermo. n. durus suscitat rixas. prouerbi. xv.

Secunda contētio. §.II.

est disputationis. sed rationabiliter facta. Aplus i. Cor. xi. Si quis videtur inter vos ꝓtentiosus eē nos talem ꝓsuetudinem nō habemus. sed neq; ecclesia dei. Respōdete obsecro absq; ꝓtentiōe Job vj. Honor est homini q̄ sepat se a ꝓtētionib⁹. ꝓv. xx. Ubi. n. zelus ⁊ ꝓtentio. ibi incōstantia ⁊ omne opus ꝓrauū. Jac. iij. Triplex aūt est vitiosa ꝓtentio. ⁊ talis euitanda. Primo q̄ ꝓtra scie vitatē

Secūdo q̄ contra modestie cōgruitatem.

Tertio q̄ propter materie inutilitatē. Cōtentio primo mō qñ. s. est impugnatio vitatis aduertent ⁊ modo inordinato vt cum clamore ⁊ h⁹ est pctm̄ mortale. ꝟ Tho. se. se. q. xxxviij. Unde ⁊ aplus ponit cōtentiones iter opera carnis. de q̄bus dicit q̄ qui talia agunt regnū dei non consequent. quod videt itelligendū de rebus iportātie vt que ptinent ad fidez. vl bonos mores. vel determinata p ecclesiam vel ptinētia ad doctrinas vtiles. vel alia nōbilia. Naz ꝓtentio que fit inter pueros etiā ꝓtra vitatem non videtur mortale. Multum debet euitari. Et rō quare debet euitari contentio est q̄ vt dicit glo. sup illud. Noli ꝓtendere verbis. Cōtentio minus stabilitatis hz. sepe generat odū scrupulū. Solēt. n. in contentiōe talia opponi eliminato etiā maliuolentie argumento ut moueant animos isipientium fratrum. Nec pōt esse ꝓtentio quin extorqueat aliquid cōtra ꝓscientiam vt intus in animo perdat. ⁊ foris victor accedat. Nemo. n. patitur se vinci lz sciat vera eē que audit. Collatio ergo esse debet iter dei seruos nō altercatio. hec ibi. Scōo modo cōtētio est peccatum q̄ñ etiam fieret ꝓ veritate. sed modo inordinato vt cum clamore ⁊ huius. ⁊ tunc videt venia le pctm̄ fm Tho. se. se. q. xxxviij. arti. j. nisi forte tanta inordinatio fiat i contendendo q̄ notabile scandalu; sequat alioz. quia posset esse mortale. Unde aplus postq̄ dixisset. ij. Thimo. ij. Noli ꝓtendere verbis. subdit cām. Ad nil. n. vtile est nisi ad subuersionē audientium. Subuersio autē ipō tat notabile scandalum. Sed si fiat ꝓtētio ad ipugnandum falsitatez debito modo tūc laudabile eē Et sic catholici ꝓtendunt ꝓtra hereticos ad defēdendu; vitatem. Unde glo. sup illud. j. Regl. iiij. Accidit ut quadā die ꝛc. dicit. Catholici ꝓtra hereticos ꝓtentiones nō cōmouent nisi prius ad certamen ꝓuocēt. In quo tñ diligenē cauendū est vt nō ponāt se ad ꝓtendendu; cū iudeis vel heretici. nisi bene piti ne fidei doctrina cōfusioni pateat si nescirent sufficienē respōdere obiectis. Insup etiā nec coraz idiotis ⁊ simplicibus fm Tho. se. se. q. x. arti. vij. quoz fides tāto firmior i eis est quāto minus ꝓtrarietatis aliquid audierūt. Audientes n. ꝓtraria his que tenēt icipiunt vacillare. Tertio ꝓtentio est vitiosa ꝓpter māe iutilitatez ut cuz fuit ꝓtētiones de rebus nulli⁹ vtilitatis vtz sic vel aliter sint. Uñ aplus. i. Thimo. vj. Si quis aliter docet ⁊ nō acquiescit sanis ſmonibus Jesu christi ⁊ que fm pietatez eē doctrine supbus est nihil sciēs lz languens circa questiones ⁊ pugnas vboz: ex quibus oriunt inuidie: ꝓtentiones: blasfemie: suspiciones: male ꝓflictationes hoiuz mēte cōruptoz. vbi dicit glo. sup illud. Languens circa questiones ⁊ pugnas vboz. i. iexpeditus ad soluendū eas lāguens. ait. Non. n. recusando fidez penitus moriē ⁊ ad vitatis sciam ꝓualescit. sed quasi repentinis accessionibus lāguet circa qōnes. Questio. n. tūc erat an aliquis esset seruus cū omnes ex eisdez patribus sint nati. ⁊ omnes xp̄s redemerit. Pugne vboz videbant. q̄ dñs dixit. Si liberauerit uos filius. vere liberi eritis. Hec verba videbant repugnare vbis apli dicentis eo. c. Qui sub iugo serui tutis sūt dños suos omni honoꝛ dignos arbitrēt. Sz superficialis est ista repugnantia. Christus enim loquebat de seruitute animi p pctm̄. Aplus ō seruitute tēporali quo ad corpus. Sic etiā fiunt nūc multe ꝓtentiones ⁊ disputationes inutiles vt de cōceptu vginis in pctō originali. vel nō. i publicis p̄dicationibus: vnde sequūt magna scandala apud auditores: De Maria magdalena si fuerit meretrix vel virgo corpore vel corrupta. De Johanne euangelista si est in paradiso terrestri cuz corpore vel in gloria vel in mundo corpus eius ⁊ huiꝰ Cōtendere etiā de dignitatibus vel locis honorabilioribus vanuz est. Et sic intrauit contentio iter aplos quis eoz videret esse maior. quos xp̄s compescuit dicens. Principes gentiuz dominātē ꝛc. Luc. xxij. Nec hoc fuit absq; pctō. Qō autē Job cuz domino ꝓtētionē fecerit dicēs. Nūquid qui ꝓtendit cū deo tā facile cōquiescit? Ibi cōtentio ponit ꝓ disputatione. Dixerat. n. c. xiij. Ad oīpotentez loquar. ⁊ disputare cū deo cupio. In qua disputationis ꝓtētione nō intendebat vitatez ipugnare nec inordinatione animi vel vocis vti. lz aliquam inquisitionē exquirere. Unde i nullo peccauit se cūdum Tho. vbi supra Uitāde igit sūt ꝓtētiones inutiles q̄ utiq; istigātur opere diaboli cui sūme displicet cōcordia hominū. Unde legitur i vitis patrum q̄ cum duo germani i hēmo habitarēt deo militantes: et dui in maxima cōcordia vixissent nunquā contētionis verbum habētes: unus eorum istigatus a diabolo quadaz die dixit. Tātum est q̄ nō fecimus aliquam cōtētionem facia mus uel unā. Cui altri dixit nescire se facē Quē ille docuit dicēs. Ponamus laterem uel aliquaz rem i medium: ⁊ ego dicaz q̄ est mea: ⁊ tu ectra qō est tua: et ego iterum dicam q̄ est mea: ⁊ tu ecōtra respōdeas: ⁊ sic faciemus cōtētionem. Cū ergo cepisset ille dicere rem illam suam: ⁊ alius ecōtra dixisset suam: durius primus loquēs ait immo mea est: quem ille estimās iratum subito acquieuit dicens. Si tua est ipsam accipe: ⁊ sic finita est questio. Cui ille primus dixit: sic nō

oportet facere sed semper pfiste i dicendo tuam. Cum igitur iterum cepisset post binam replicati onē modo priori cū acriter primus loqueret. ali⁹ subito assentiebat dicēs. Accipe si tua est. Et cum pluries iterasset negocium nūq̄ potuit ille vinci ut veram ꝓtētionem faceret. sicq̄ diabolus cōfu sus est.

Tertia ē cōtentio. §. III.

litigij. Hanc videtur christus prohibere dum ait Math. v. Qui vult tecū i iudicio ꝓtendere. ⁊ tu nicam tuam tollere. dimitte ei ⁊ palliū. Unde et apostolus reprehendit corinthos q̄ i iudicio ad i uicem ꝓtendebāt. dicens. i. Cor. vj. Frater cū fra tre iudicio cōtendit. Sed frustra esset ēstitutus or do iudiciarius cum suis solēnitatibus i iure cano nico ⁊ ciuili si nō esset licitum ⁊ iustum contende re i iudicio ob sua repetenda. ⁊ ꝓpulsationem in iuriarum. ⁊ obuiandū iusticijs ⁊ calumnijs. Q̄ ergo ait apostolus. Secularia iudicia si habetis omnino pctm̄ est i vobis. i. Cor. vj. intelligitur de ꝓtentione iudiciaria nō simpliciter ⁊ ex toto. sed de ea que fit apud iudices ifideles. vt ibi dicit per aplm. Hoc. n. phibet ifideles esse iudices in cau sis fidelium. Uel itelligit de ꝓtentione iudiciali ēt apud fideles: sed cum fraudibus: mendacijs: ⁊ iniu sticijs. Unde ibi dicit apostolus. Quare nō magis fraudē patimini. sed vos fraudatis. Pōt ⁊. ij. illō itelligi de nō ꝓtendendo quādo i repetitione sua⁹ rei scādalum sequeret i eis a quibus repetitur. si tamē scādalum esset pusillor̄ nō phariseoruz. Sed postq̄ declaratū esset illis a quibus repetit̄ aliena illa sua nō esse sufficiēter. iam esset scādalū phariseor̄ i eis. s. exīmalitia ꝓcedēs si turbarētur ex hoc. Uñ nō dimittēda esset talis ꝓtētio ex hoc de necessitate. De hoc tamē vide. j. i. c. de scādalo Q̄ aūt dicit christus nō ꝓtendēdum i iudicio ꝓsilium est. Uñ nō obligat ad impletiōem eius nisi q̄tum ad prepationē animi. nō ad opus vt. s. talis sit paratus nō soluz ablata nō repetere si oporte ret. sed etiā ad patiēter ferēdū si clamidē ꝑderet. ar. ad hoc. xxij. q. j. c. Paratus. Uerū ꝓsiderādo q̄ i huius ꝓtētionibus iudicialibus fiūt mlta pec cata ex utraq̄ parte. mēdacia. s. periuria. odia. ꝓ tumelia fraudes ⁊ alia. forte melius esset talia di mittere q̄ tot piculis se exponere. ⁊ precipue quā do litigia sūt itricata. ⁊ iudices sūt cupiditati non vitati dediti. vel cū altera pte cōponere. etiā dimi nuendo de iure suo: q̄ varius euētus belli cāz. et expense multe. Uñ. v. q. ij. Si primates dicitur q̄ iudex laborare oz ad cōcordiam ptium. ⁊ oz liti gātes ꝓciliare: ff. ō offi. presi. l. Illicitas. Debz etiā seruari modestia i litigijs. Uñ dicit. v. q. iij. c. In loco. qō q̄cquid aut ꝓsidētium ꝓsultatiōibus agit aut ab accusātium pte ꝓponit. sic oz mitissima v boz relatione referri. vt nec ꝓtētiosis vocibus sen sus audientiuz turbet. i. clamosis nec iudicij vigo rē de tumultu eneruet. Sed de ordine iudiciario ⁊ modo aduocādi habet i tertia pte ti. ix. Effusa est ergo talis ꝓtētio litigiosa sup principes. i. iuxta principes seu rectores vbi cause aguntur. Et q̄ super aliq̄n ponat ꝑ iuxta. patz ex illo vbo ps. 100. xxx vj. Sup flumina babylonis sedimus ⁊c. i. iuxta ⁊ sic ꝓtēdentes i iuio vitioz ꝓcedētes nō in via iusti cie ⁊ charitatis errare fecit. i. pmisit i plura icōue nientia intrādo. vel vitatez nō videndo. Sic due meretrices simul ꝓtendebāt i iudicio coram rege Salomone de filio vnius viuo altero mōtuo quē falsa mater tulerat a latē vere matris. ⁊ mortuū suum iuxta matrem viui locauerat ⁊c. Uide hi storiam. iij. Reg. iij.

Titulus quintus de Luxuria. Capitulū primuz de Luxuria: in quo agitur primo de septem occa sionibus eius. ij. de. vij. gradibus eius: ⁊. iij. ō. vij. nocumentis eius.

Luxuria ē ter

tium vitiū principale. Sumi tur aūt hoc nomē dupliciter Uno mō large ꝑ abundantia ⁊ supfluitate rez corporaliuz s. nō solum venereoz sz ⁊ cibi. potus. ⁊ uestitus. ⁊ diuitiaz. ⁊ delitiaz. Et sic sumit Amb. cuz dicit. Egritudo corporis pctm̄ repellit. luxuria carnis. i. abundantia delitiaz. pctm̄ adolet. i. nutrit. de pe. dis. i. c. Pōt fieri. Aug⁹ etiā dicit i li. ꝓfes. q̄ lu xuria satietatē atq̄ abundātiā se cupit vocari: sa cietatē. s. ciboz. ⁊ abundantiaz diuitiaz. ij. modo sumit luxuria ꝓprie ⁊ stricte ꝑ iordinatione cir ca venerea. Uñ scōz Jsido. i li. etymologiaruz lu xuriosus dicitur quasi solutus in uoluptates. Et quia voluptates veneree maximū animū homi nis ēsoluūt. s. a vigore rationis: iō ꝟz. b. Tho. se. se. q. cliij. arti. pri. circa voluptates venereas ma xime luxuria cōsideratur. Sic etiā libido etsi in alijs materijs dicatur: vt libido vlciscēdi libido dominādi: ⁊ hi⁹ specialiter tamē sibi hoc nomen vēdicat ueneree uoluptates i quibus specialiter libido dicitur esse: ut ait Aug⁹. i. xiij. de ciui. dei. Sic aūt diffiniri pōt. Luxuria est iordinat⁹ appe titus venereoz. Appetitus dicit q̄ ōne peccatuz principaliter consistit in appetitu seu voluntate. Unde Augustinus. Nemo impudice. i. luxuriose utitur corpore nisi prius spiritu. i. uoluntate con cepta nequitia. Dicit etiam idem Augustinus de violenter oppressis. Non polluit aliquem libido aliena si aliena erit. i. si non assentiat ipse volūta te. Et loquitur Augustinus de pollutione animi per peccatum. nō de pollutione carnis. Inordina tus dicitur cum est contra rationis ordinem: Nā

Capitulum Primū.

si est secundum rationez appetitus vel usus venereoꝝ ut in debito actu cōiugali. nō est luxuria neque peccatū. sed quomodocunqz aliter semper ē peccatū. Ratio huiꝰ est scōz. b. Tho. se. se. q. 100. liij. arti. ij. quia quāto aliquid est magis necessariū. tāto magis oportet q circa illud rōnis ordo seruetur. Unde p ꝯns magis est vitiosum si ordo rationis pretermittatur. Usus autem venereoꝝ est valde necessarius ad bonum cōe quod est cō seruatio humani generis. Et ideo maxime circa hoc debet attendi ordo rationis qui determinat' est per legem diuinam ꝛ humanam. Si autez circa hoc aliquid fiat preter id quod habet ordo rationis. vitiosum erit. hoc autē pertinet ad rōnem luxurie ut modū ꝛ ordinem rationis excedat circa venerea. ꝛ ideo peccatū est ꝛ ex genere suo mōtale. quia directe cōtra preceptum illud. Nō mechaberis. Exo. xx. Super quo verbo diē Aug⁹. Nomine mechie omnis illicit⁹ cōcubitus. s. extra matrimonium. atqz illoꝝ membroꝝ non licitus usus phibitus itelligitur. xxxij. q. iij. c. Meretrices. Aplus etiam ponit luxuriā inter opera carnis. que qui agunt regnum dei nō cōsequent. ad Gal. v. vnde ostenditur esse mortale. Sed arguit̄ ꝓtra. sic. Per actum venereuz semē emittit quod est supfluū alimenti. ut pz per phm in li. de generatione aīalium. sed in emissione aliaꝝ supfluitatuz nō attendit̄ aliquod peccatum ergo nec circa actus venereos pōt esse petm̄. Respōdet b. Tho. se. se. q scōm phm in dicto li. semē q̄uis supfluū. est tamē supfluum quo indigetur. Superfluum enim dicitur ex eo q̄ residuū est operationis vir tutis nutritiue. tamē superfluū nō est ad opus v̄ tutis generatiue. sed indigetur eo ad generatōem Sed alie supfluitates humani corporis sunt quibus nō indigetur: ꝛ ideo nō refert qualiter emittant salua decentia cōuictus humani. Sed nō ē simile in seminis emissione que taliter fieri debz vt cōueniat fini ad quē eo indigetur seruatis alīs debitis circūstantijs. alꝫ erit mortale. Itē secūdū b. Tho. vbi supra sicut alijs vitijs opponuntur alia vitia ut ꝓtraria. ut auaritia ꝓdigalitati. pūptio desperationi ꝛ huius. ita ꝛ luxurie uitio opponitur ut ꝓtrarium uitiū quod cōtinetur sub i sensibilitate. Et accidit hoc uitiū in eo qui ita detestatur mulierū usuz vel viroruz si mulier est q̄ vxori debitum nō reddit vel uiro vxor. qō etiaz pōt esse mortale. Uenerea dicunt̄ actus carnales a uenere dicta que a paganis dicebat dea amor⁹. Ex amore. n. cōcupine tales actus ꝓcedūt. In se autem nō sunt illiciti. sed cū sunt inordinati videlicet cōtra regulā rationis. Unde in cōiugio debito modo seruato absqz peccato sunt ꝛ si ibi sit similis delectatio. Ratio huius est scōm b. Tho. se. se. q. 100. liij. arti. ij. quia sicut est uere bonum q̄ cōseruetur nā⁹ unius indiuidui: ita etiā ē quod dam bonum excellens q̄ conseruetur nā⁹ spēi humane. Sicut autez ad cōseruationez uite humane unius hominis ordinatur usus ciboꝝ ita etiā ordinat̄ ad ꝓseruationē humani generis usus venereoꝝ. Unde Aug⁹ dicit in li. de bono ꝓiugali. Quod est cibus ad salutē hominis. hoc est cōcubitus cōiugalis ad salutem generis. Et ideo sicut vsus ciboꝝ pōt esse absqz peccato si fiat debito modo ꝛ ordine scōm quod competit saluti corporis: ita etiā usus uenereoꝝ pōt esse absqz omni peccato si fiat debito modo ꝛ ordine scōm q̄ est cōueniens ad finem generationis humane seruatis alīs debitis circūstātijs. Et si arguat̄ i ꝓtrariuz sic. Ubicunqz reperit̄ aliquod supfluū p quod a bono rationis discedit̄. hoc est uitiosum qz vtus corrūpit̄ p supfluū ꝛ diminutū ut dicit̄. ij. ethicoꝝ. Sed in quolibet actu uenereo est ibi superfluitas rōnis ꝛ delectationis que in tantuz absorbet rationez. q̄ impostibile est aliquid intelligere in ipsa. ut dicit phūs in. vj. ethicoꝝ. Et Hieronymus. dicit q̄ in illo actu spūs ꝑphetie non tangebat corda ꝑphaꝝ. xxxij. q. ij. c. Connubia. ergo nullus actus uenereus ē absqz peccato. Respōdet idem Tho. ubi supra q̄ mediuz vtutis quod corrumpitur p supfluum ꝛ diminutū nō attenditur scōm q̄titatez. sed scōm q̄ cōuenit recte rationi. Et ideo abundātia delectationis que est in actu uenereo scōm rōnez ordinato nō ꝓtrariat̄ medio vtutis. Et preterea ad vtutem nō pertinet q̄tum sensus exterior delectetur. quod seq̄tur corporis dispositionem: sed q̄tuz appetitus iterior ad huius. delectatōes afficiat̄. Nec etiā hoc q̄ quis librum actū rationis nō pōt habere ad spūalia considerandā simul cū illa delectatione ostēdit q̄ actus ille sit ꝓtrarius vtuti. Non. n. est ꝓtrariuz uirtuti si rōnis actus aliquando intermittat̄ aliquo quod scōm rōem fit. alioquin q̄ aliqs se somno tradit esset contra virtutem. hoc tamen q̄ concubina ꝛ delectatio venerea non subiaceat imperio ꝛ moderationi rationis prouenit. ex pena primi peccati in q̄tum ratio deo rebellis demeruit hīe suam carnem rebellem. vt pz per Aug. de ciuita. dei. Non est ergo in illo actu peccatum propter illam immoderantiam delectationis ꝛ concupiscentiam. sed est aliquod penale a primo peccato deriuatum. hec Tho. Et ad hoc facit quod ait apostolus. i. Cor. vij. Si nupserit uirgo nō peccat Et Hiero⁹. dicit. Conubia legitima carēt quidem peccato. xxxij. q. ij. c. Connubia.

De hoc igitur uitio. §. 1

potest intelligi illud ps. lxxiij. Incenderunt igni sanctuarium tuum. In terra polluerūt tabernaculum nominis tui. Ad litteram loquitur ꝓphetia ventura prenunciando ō templo domini q̄ erat in Hierusalem nobilissimuz quod appellat

ſanctuarium ⁊ tabernaculum nominis ſui. i. factum ob nomen gloriam ⁊ laudez domini. Et iſtō fuit pollutum ⁊ igni incenſum p gentiles ſiue caldeos cum Nabuchodonoſor cepit Jheroſolimā tēpore regis iude. ſ. Sedechie. ſiue Romanos cū Titus deſtruxit eam poſt quadraginta duos annos a paſſione domini. Moraliter vero tēplum dñi ſunt fideles: iuxta illud. j. Cor. iij. Templum dñi eſt vos. qui reſpectu anime dici poſſunt ſanctuarium. quia in eis eſt ſanctitas ⁊ habitatio dei vt dicebat eſſe in ſancta ſanctoꝝ. ⁊ reſpectu cōporis tabernaculum in quo anima quieſcit. Unde Pe. in ſe. ca. loquēs de corpore ſuo ait. Scio ꝙa uelox eſt depoſitio tabernaculi mei. Et iſtud tabernaculū. i. quilibz fidelis eſt nominis dñi. quia habet in ſe nomē chriſti in q̄tum dicit chriſtian⁹ a chriſto. Ignis libido eſt inquit Origeñ. i. ſignat libidinem. de peni. diſ. iij. c. Inter hoc. Incēditur ergo templum illud p luxuriā interiorē. Polluit p luxuriam exteriorem. Ligna quibus incendit ſunt occaſiones ⁊ incitationes eius. Sicqz tēpluz ad ſolum redigitur infernale ꝓpter quod dicitur Incenderunt igni ſanctuarium in terra. ita q̄ ad terram dirutū eſt ad terram. ſ. infernalē. Tria ergo ſunt circa hoc videnda ⁊ eliciēda ex vbis ps. Primo eius occaſionē ſubtrahēdam in māe ſuggeſtione.

ꝑ decuꝝ ſuꝑie·tria ſuꝯ vdenda·:

Secundo eius progreſſionē precidendaz in ignis extenſione.

Tertio eius leſionem conſequendam in templi conſumptione.

Quātuz ad primū. §. II.

occaſiones luxurie ſūt multe. Robertus Olchot ſup li. Sap̄. ponit decē eſſe cōtentas i his verſib⁹ Ocia ſegnities ſomnus caro femina vinū. Proſperitas ludus carmina forma puer. Nunc autez ſeptem breuiter ponent. Prima ē ocioſitas. Unū dicitur. xvj. Ezech. Hec fuit iniquitas. i. cauſa iniquitatis tue Sodome. ſuperbia ſaturitas panis. ⁊ aque ſaturitas. ⁊ ociū. Et ociuz ſoror dicitur Sodome. i. ſimilis in uitio luxurie Ber. Omniū temptationū malarum cauſa ⁊ ſentina eſt ociuz. Sapiens. Ocia ſi tollas periere cupidinis arma. i. luxurie artes i his. Secūda ē nimia quies. Ro. xiij. Non i cubilibus ⁊ impudicitijs. ſ. ambulem⁹ in noſtra cōuerſatōne. Premittit cubilia ipudicitijs quia nimis quieſcendo in lecto homo incidit in laſciuias ⁊ in impudicitias luxurie. Iboſeth filius Tech filius Saul quieſcens ⁊ dormiens i lecto pcuſſus fuit i inguie ⁊ occiſus a Rechab ⁊ Banaa principibus latronum ſe. Reg. iij. ad ſignādum q̄ ex nimia quiete a demonijs quis percutit vitio luxurie. Unde ⁊ Cato. Nec ſomno deditus eſto. ſ. nimio. Nam diuturna quies vitijs alimenta miniſtrat. Tertia uentris ingluuies. ſiue in nimis comedēdo ſiue nimis laute ꝓuer. xxix. Qui delicate pauerit ſeruū. i. corpus ſuum in fine ſentiet eum ꝓtumacem. i. rebellem p ſtimulos luxurie. Unde in figurā primi parentes perpetrato vitio gule ſubito in terreſtri paradiſo ſenſerunt ſtimulos carnis. vnde ⁊ fecerūt ſibi pizomata Geñ. iij. Ber. In delitijs piclitatur caſtitas. Hiero. Uēter ⁊ genitalia vicina ſunt membra vt ex vicinitate mēbroꝝ itelligat ꝓfederatio vitioꝝ. diſ. xxxv.

.p. Quarta vinuz īmoderate ſumptū. puer. xx. Luxurioſa res eſt vinum. i. cauſa luxurie. Et aplūs ad Eph̄. v. Nolite inebriari vino in quo eſt luxuria. i. materia luxurie. In cuius figuram. Noe factus ebrius denudauit femora. Geñ. ix. q̄. ſ. venē mēo eſtuans de facili ſpumat in libidinē. Exēplū in Loth qui nimio vino inebriatus a filiabus cū

.q. cubuit cum eis. Geñ. xix. Quinta nimia familiaritas cuz mulieribus. Eccl. xxxij. In medio mulieruz noli cōmorari. pv. vj. Nūquid homo pōt abſcondere ignem i ſinu ſuo vt veſtimēta ſua nō ardeant: ⁊ ambulare ſuper prunas vt non cōburant plante eius: Sic qui ingreditur ad vxorem ꝓximi ſui nō erit mundus. ſ. ſi fuerit familiaris. Sic exponit Nico. de lira illō Eccl. xxxiij. Melior eſt iniquitas viri q̄ mulier bene faciens. i. minus periculoſa cōuerſatio etiam cum malis uiriſ q̄ uerſatio familiar⁹ cū bonis mulieribus. Unū Hiero. Hoſpitiolum tuuz raro aut nunq̄ mulierū pedes terāt. quia nō poteſt digne habitare cuz deo qui feminarū acceſſibus delectatur. Femina ꝓſcientiaz ſecū habitantis exurit diſ. xxxiij. Nec cōfidas de ſcitate. quia nec ſanctior Dauid. nec fortior Sanſone. nec ſapientior Salomone. qui per mulieres corruerūt. Periculoſa eſt etiaz conuerſatio cum iuuēculis. Unde Helimādus. Qō

.r. facit i femina ſexus. hoc i puero etas. Sexta ē curioſitas ſenſus que eſt vel in aſpectu pulchraꝝ rerum. vel auditu turpiū vel in cantilenis. vel tripudijs. vel in experientia ipſaꝝ voluptatuz. Unū Eccl. ix. Auerte faciem tuam a muliere compta. Nam ut dicitur Geñ. xxxiij. Cum vidiſſet Dinā Sichen filius Hemor cōcupiſcens eam rapuit. Iniecit domina vxor Phutifar oculos i Joſeph ⁊ dixit dormi mecum. Geñ. xxxix. De Judith dī q̄ pulchritudo eius captiuam⁹ duxit animā eius. ſ. Holofernis. Judith. x. Et Eccl. ix. dicitur. Cum ſaltatrice nō ſis aſſiduus nec audias eam. Iſta figurantur p illa quattuor quibus fornax incendebatur a miniſtris Nabuchodonoſor. ſ. napta. i. quoddā genus bituminis. vz aſpectus vanus pix ſ. auditus turpium ludoꝝ ⁊ malorum exēplorū ⁊ malleoli. i. ſarmenta cogitationū turpiuz ex curioſitate. Iſtis incenditur fornax ꝓcupie humane vt faciat flāmam luxurie que ꝓpinatur a mal⁹

.s. miniſtris diaboli. Danielis. iij. Septima eſt ſupbia. Q̄ ſupbia ſit occaſio luxurie oſtēdit Oſee

Capitulum Primum.

ꝓphā: dicens ꝓtra ysrahelitas. Spūs fornicatiōis i medio eoꝝ. ꝛ dñm nō cognouerunt. Et respondit arrogantia ysrael i faciem eius ac si diceret vt exponit Greg. Culpa que p elationez mētis i occlto latuit p carnis luxuriā i aperto respondit. i. ex hoc ostensuz ē q̄ causa libidinis ꝓcessit ex culpa elationis. Unde ꝛ apl̄us loquens de antiq̄s mundi sapientibus qui euanuerunt i cogitationibus suis dicentes ex supbia se esse sapiētes. dicit. Tradidit illos deus. i. tradi pmisit i desideria cordis eoꝝ. i. in ūmunditiā. In huius figurā ille primus iobediens mox vt supbiendo peccauit. pudenda cōtexit. quia cōtumeliam spūs deo intulit. mox carnis cōtumeliam ūuenit. Et qui auctori suo sb̄dit⁹ esse noluit. ius carnis subdite quaz regebat amisit. Hinc est. n. q̄ longa ꝓtinentia repente solui tur. ꝛ plerūq; vsq; ad seniz virginitas seruata vitiat. Quia. n. negligitur humilitas cordis. rect⁹ iudex despicit etiā itegritatem corporis. hec oīa Greg⁹ in. xxvj. moral. super illud. Qui docet nos sup iumenta terre. Ad idem facit quod ait ipse Greg⁹ li. xxxiij. sup illud Job. Armilla pforabis maxillā eius. Hostis antiquus quia iam interius dñatur. etiam exterius seuire ꝑmittit. vt q̄ in cogitatione elati sunt per carnis luxuriā ꝓsternāt. Scimus q̄ aliquādo minus est in carnis corruptione cadere q̄ cogitatiōe tacita ex deliberata elatione peccare. Sed cū minus turpis superbia creditur. minus vitat. Luxuriaz vero eo magis erubescunt homines quo simul omnes turpē nouerūt vt fit plerunq; q̄ nōnulli post supbiam i luxuriā corruentes ex aperto casu malū culpe latētis erubescunt. Unde ꝛ in vitis patrū legitur q̄ quidaz qui puenerat ad magnum aspiciē perfectionis et ꝓtemplationis. ꝛ quia elatus fuit in mente deuenit vsq; ad vitia carnis. ita ut heremū desereret. ꝛ ad seculum rediret. Sed iter agens hospitatus de nocte in cella duoꝝ fratrum incipientiuz deo seruire cum sermonem faceret eis exhortatoriuz vite spūalis. ꝛ ad eorum requisitionem inter verba in se reuersus penituit. ꝛ ad cellam redīt. supbiamq; suam recognoscens ꝛ penitens ad gratie perfectionem cito ascendit.

Quātum ad secūn. §. III

dum. s. de ꝓgressione. Sciendū q̄ sicut ignis paulatim ꝓsumit templum. ita luxuria a cogitatione turpium icipit. ꝛ nisi ꝛesistatur vlterius procedit. Progressus luxurie fit per septez gradus.
Primus est sensualis cōplacentie delectatio.
Secundus est morosa delectatio.
Tertius est in actum cōsentio.
Quartus impudica aspectio.
Quintus turpis confabulatio.
Sextus libidinosa contrectatio.
Septimus operis expletio.

Primi tres sunt in corde ab intra. Alij quattuor in corpore ab extra.

De primo gradu. §. IIII

potest intelligi illud Isa. j. Auferte malū cogitationum vestraz ab oculis meis. ait dñs. i. cogitationes vestras i quantum sunt male vt cogitatiōes luxurie. Pro cuius declaratione sciendū q̄ tunc cogitatio luxurie pctm̄ est quando quis cogitans turpia voluntarie. siue ad penitendum de his q̄ gessit siue ad itelligendum seu docendū materia de turpibus bona intentione. siue i uolūtaria occurrit cogitatio turpis ex ociositate mētis. vel curiositate. vel ex gestis per cuz. vel p suggestionem demonis sensualitatis. tamē aliqualiter delectat. ꝛ sibi cōplacet cum displicētia tamē rationis ibi ē peccatū veniale. Et hoc ē qō ait apost⁹ Ro. vij. Non enim quod volo bonum hoc ago. sz q̄ odi malum hoc facio. Loquitur. n. de malo concupiscentie ꝛ complacētie sensualis quod frequēter patitur animus i cogitationibus turpibus qō quidez licet odiat secūdum rōnem. tamē patitur illud i sensualitate. Talis complacentia signficari pōt seu figurari per esum ligni vetiti ab Eua. quod ostendit Greg⁹. dicens. Suggestio peccati fit per diabolum. delectatio per carnem. cōsēsus per spūm. i. rationem. quia ꝛ primo serpēs culpā suggessit. Eua velut caro. i. sensualitas delectata est. Adam vero velut spūs cōsensit. Cum. n. malignus spūs peccatum suggerit in mēte. si nulla delectatio peccati sequatur. peccatum omnino perpetratum nō est. Cuz vero caro delectari ceperit. peccatum iam nasci incipit. Si vero ex deliberatione ꝓsentit tunc peccatum cognoscitur perfici s. in animo. In suggestione. n. peccati semen in delectatione fit nutrimentum i ꝓsensu pfectio. Et sepe ꝓtingit vt quod malignus spūs seminat i cogitatione: caro trahat i delectationē: non tamē animus. i. ratio eidem delectationi cōsentiat. Et cuz caro sine animo delectari nequeat. ipse tamē animus carnis voluptatibus reluctans i delectione carnali quoquo modo ligat ūuitus vt ei ex ratiōe ꝓtradicat nec cōsentiat. ꝛ tamē ea delectatione ligatus sit. sed ligatū se vehementer igemiscat. Un̄ ille celestis exercitus precipuus miles gemebat dicens. Uideo aliā legē i membris meis repugnātez legi mētis mee ꝛ captiuū me ducentez i lege peti. Itaq; est homo ꝛ captiuus vt ita dixeriz ꝛ liber: liber ex iusticia. captiuus ex delectatiōe quaz portat ūuitus. hec ille dis. vj. Testamentuz in palea sz pēsāduz. Si arguat ꝓtra. q̄ vz Aug⁹ dicit in li. ō libero arbitrio q̄ nullus peccat i eo qō vitare nō pōt. Sed nō pōt hō vitare quin actus sensualitatis sit iordinatus. Est. n. sensualitas ppetua cōruptio q̄diu viuim⁹ i mundo scōz Aug⁹. g̃ talis motus sensualitatis seu cōplacētia non est peccatum

p delunia agrime pi de duob⁹ delectat.

Respondet.b. Tho.pma scde.q.lxxiiij. arti.iij. q perpetua corruptio sensualitatis intelligenda est q̃tum ad fomitez qui nunq̃ totaliter tollitur in hac vita. Transit.n. originale peccatum reatu z remanet actu.i. quo ad inclinationez ad malũ. Sed talis corruptio non impedit quin homo rationabili volũtate possit reprimere singulos motus iordinatos sensualitatis si presentiat puta diuertendo cogitationem ad alia. Sed duz homo cogitationem ad aliud diuertit pot etiam circa illud aliquis inordinatus motus insurgẽ sicut cuz quis transfert cogitationem suam a delectationibus carnis volens cõcupiscentie motus vitare ad speculationez scientie.

De secũdo gradu. §. v.

S.morose delectationis intelligitur illud Jere.iij. Usqz quo morabuntur apud te cogitationes noxie? Et illud Sap.j. Peruerse.n. cogitationes separãt a deo. nullum autem peccatũ sepezat a deo nisi mortale. Cogitatio autẽ morose delectatiõis circa materiam luxurie est peruersa quia ꝓtra ỏbitum usum seu rectitudinẽ rationis vnde z mõtale. Quod firmat b. Tho. pma se.q.lxxiiij.art. viij. per auctoritatem Aug⁹. dicẽtis. i li. xij. ỏ tri. Si ꝓsensus illecebris ideſt uoluptatis sola cogitatione delectationis ꝓtentus est. sic habendum existimo velut cibum vetitum sola mulier comederit. z post pauca subdit. q totus homo damnabitur per huius que sine voluntate operandi: sz tamẽ cum uoluntate animum talibus oblectandi solius cogitationis sentiuntur esse peccata nisi p gratiam christi remittantur. Nullus autez damnatur nisi ꝓ mortali . Ad hoc etiam facit quod Greg⁹ ait. Plerunq; autem peruersum quod cõcipit animus intra semetipsum etiam per desiderium uoluit. Et nimirum. mentem nequaq̃ imũda cogitatio maculat cum pulsat : sed cum hanc sibi per delectationez subiugat. de peni. dis.iij.c. Inter hec. Macula autẽ nõ ꝓtrahitur ꝓprie nisi p mortale scõm Tho. in. iij. ergo ꝛc. Et nõ q̃ i expositione illius figure ỏ esu pomi uetiti p Adã z Euã alit ꝓcedit Aug⁹. alit Greg⁹. nã gre. i. §. p cedenti Euã dicit carnẽ. i. sensualitatem signare. in qua non ꝓtingit esse nisi veniale. Sed Aug⁹. ponit Euã rationem figurare iferiorem. i qua potest esse etiaz mortale scõm Tho. z virũ rationez dicit esse superiorez i homine. Unde esuz Eue dicit signare morosam delectationem in cogitatiõe z esum Ade ꝓsensum mentis in actum. Nec est p hoc contrarietas in sñia dicte cõclusionis: sed uarietas expõis dicte figure. Quid sit ratio iferior z quid sit ratio superior habes i ꝓma parte ti. ij. c. Sed pro maiori declaratiõe huius materie que vtilis est z difficilis ad cognoscendum dic̃. b. Tho. pma scde. q. lxxiiij. arti. viij. Q̃ aliquis de fornicatioue cogitans pot de duobus delectari. Uno modo de ipsa cogitatiõe. Alio modo de fõnicatione cogitata. Delectatio de cogitatione ipa sequitur inclinationẽ affectus in cogitationem ipsam. Cogitatio ipsa secundum se nõ est peccatuz mortale. immo quandoq; est veniale tantuz. puta cum quis inutiliter cogitat de ea. quandoq; sine peccato omnino ut quãdo utiliter de ea cogitat. vt cum vult de ea predicare vel disputare. et ideo per ꝓñs cogitatio z affectio que sic est de cogitatione fornicationis non est de genere peccati mortalis. sed quandoq; veniale. quãdoq; nulluz Unde nec cõsensus in talem delectationem ẽ mõtale. Sed q aliquis de fornicatione cogitãs delectatur de ipso actu cogitato hoc contingit ex hoc q affectio eius est inclinata in hunc actum . Unde q aliquis consentiat in talem delectationez. hoc nihil est aliud q̃ q consentiat in hoc q affect⁹ ei⁹ sit inclinatus in fornicacionem. Nullus enim delectatur nisi i eo quod est conforme appetitui ei⁹. Quod autem aliquis elegit ex deliberatiõe q affectus eius cõformetur his que secundum se sũt mortalia est mortale. Unde talis cõsensus i delectationem peccati mortalis i cogitatione: z si nõ in opus est mortale. Habet hoc locum in alijs mortalibus vt homicidij. furti. z huius. Dicit.n. b. Tho. vbi supra q ꝓsensus i delectationez que ꝓcedit ex complacentia actus homicidij cogitati est peccatum mortale. nõ autem consensus i delectationem que procedit ex complacentia delectationis de homicidio. Contingit autez frequẽtius hominem peccare circa materiam luxurie in morosa delectatione quia magis ad huius inclinat. Et incidunt in hoc tepidi. Nam frigidi. i. habituati in peccato subito trahunt ad cõsensum opis. Feruentes q̃citius expellunt imundas cogitatões Sed tepidi morant in huius. Et scõm Tho. vbi supra arti. vj. dicitur ỏlectatio morosa nõ ex mora tpis. sed ex eo q ratio deliberans circa eã imoratur: nec tamen eam repellit: tenẽs z uolens libẽter que statim ut attingũt animum repelli debuerunt. vt dicit Aug⁹ in. xij. ỏ tri. Et q̃uis apprehẽsio vtutis imaginatiue sit subita z sine deliberatione. z ideo potest aliquem actum causare antecq̃ ratio superior vel inferior habeat tempus deliberandi. z ibi pot esse veniale tantuz. tamẽ iudiciuz rationis inferioris qua. s. iudicatur de aliquo agẽdo vel nõ agendo per rationes temporales. puta per legem humanam vel naturalem . est cum deliberatione que indiget tempore. in quo z ratio superior que secundum ratiões eternas seu legez diuinam iudicat de agẽdis deliberare pot. Unde si non cohibeat ab actu peccati per suam deliberationem. s. detestando ut malum ei imputatur. z sic z ipsa ꝓsentire videt Pe. de tharã. i. ij. sñiaz dis. xxiiij. sic dicit. Cõplacẽtiã surgentez i sensuali

Capitulum primum.

tate circa luxurias vel aliud quod est mortale ex genere suo. Aut ratio superior ex consideratione diuini precepti uel offense dei statim reprimit: et tunc non est nisi veniale: Aut non statim reprimit: et tunc aut expresse consentit: et sic est mortale: quia vir comedit. i. ratio supior consentit Aut nō expresse sed negligit reprimere. Aut ergo manet talis cōplacētia post sufficientez deliberationem z animanuersionem piculi z tūc est mortale. z mlier comedit: Aut nō manz. z sic ē veniale.

De tertio gradu. §. VI.

luxurie. s. ꝓsensus in actum turpem istud est mortale. Math. xv. Ex corde exeūt cogitationes male. furta. homicidia. fornicatiōes. adulteria: z hoc coinquināt hoiez. i. macula mortali inficiūt quando sunt cogitationes deliberate hoīz. Et tūc scōz Aug⁹. dicit Adam figurate comedisse pomum. i. rōem supiorem cōsensisse expresse saltem p omissionem. z ꝓter mortē anime incurrere. Unde Aug⁹. dicit q̄ prima differētia peti mortalis est cuz i corde ꝓsentit libidini. figurata p puellaz mortuā sed adhuc i domo iacentem. de peni. dis. ij. Sicut Item dicit Aug⁹. Si cui adhesit cupiditas cōcubēdi cum vxore aliena sed deest facultas. nō minꝰ reus est q̄ si in ipso facto deprehenderet de peni. dis. i. Et hoc quo ad iudiciū diuinuz nō humanū vbi nō puniūtur cogitatiōes sole etiā deliberate. Et est similitudo i genere nō i spē seu q̄titate. Nā sicut est petīn operis maius q̄ cordis ceteris pibus ita z grauius punit a deo. Sed i hoc est equalitas i diuturnitate pene. qz utrūq; pena eterna punit. Idem dicendum ē de alīs petis. ut pz ea. dis. per plura capitula ante illud. Si cui. Et hoc totū itelligenduz est deliberato ꝓsensu i actuz peccati mortalis eius. s. qō est ꝓtra aliq̄ō p̄ceptoꝝ. vt fōnicationis. furti. homicidij. z huiꝰ. Cōsensus autez deliberatus i actuz peccati venialis q̄uis etiā prineat ad rōem superiorē. nō tamē ex se est nisi veniale. puta quis deliberat dicere mendaciū officiosum. uel iocosuz vel vbum ociosuz z huiꝰ scōm Tho. p̄ma se. q. lxxv. arti. ix. Ex se aūt ꝓpterea dictum est. qz rōne ꝓemptus adiūcti posset esse mortale. Sciendū etiam q̄ cū peccatuz cogitationis mortale sit eiusdē spēi cū eodez ope exteriori ꝓpetrato sed differunt scōm impfectū z pfectum. qz petīn cordis dicit ipfectum respectu peti opis secundū Tho. p̄ma scōe. ideo quēadmodum petā mortalia opis de necessitate oportet ea cōfiteri nō solum in genere. sed i vltima specie. Nō. n. sufficeret dicere se ꝓpetrasse luxuriam. sed oportet q̄ exprimat speciem luxurie. puta simplicis fornicationis vel adulterij. vel stupri. vel sacrilegij. z huiusmōi. Ita etiam de cogitationibus deliberatis luxurie nō sufficit confiteri se habuisse cogitatiōes turpes cum consensu. sed etiam oportet q̄ exprimat materiam ipsarum. videlicet si erga coniugatam. uel solutam. vel virginem. vel scimonialez. vel mares z huius. Et idez videtur iudicium de cogitationibus morosis. ut. s. exprimatur qualitas psonarū erga quas animus versatus est. Cogitatio autem deliberata in vxorem ꝓpriam nō est mortale sic nec ipse actus coniugalis de se. z hoc nisi ita imoraretur in ea q̄ pollutio in eam sequeret i uigilia.

De quarto gra. §. VII.

p luxuriam in solo aspectu ꝓpetratur.

du luxurie quod ē aspectus libidinosus. Math. v. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eā iam mechatus est in corde suo. Ubi Aug⁹. Etiaz solo visu cuz turpiter uel i nupta cōcupiscit adulterium ꝓpetratur. xxxij. q. v. Qui viderit. Et sumitur ibi adulterium improprie. s. ꝓ fornicatiōe scōz Glo. vel alia specie luxurie. Idē Aug⁹ i ēgula Aspectu q̄q; z affectu appetit z appetit ꝓcupiscētia feminaruz. Nec dicat. vos habere animos pudicos si habeatis oculos impudicos. qz impudicꝰ oculus impudici cordis est nuncius. Et cum se iuicem etiam tacente lingua aspectu mutuo cordā nūciant impudica: z scōm ꝓcupiscentiaz cū alter utro delectant ardore. etiā intactis ab immunda violatione corporibus fugit castitas ipsa de moribus. xxxij. q. v. Nec solo. Castitas autē nō amittitur nisi per mortale. ergo z talis aspectus ē mortale. Et ꝓv. dicitur Abhominabilis est dño defigens oculum. s. in alterum ad ꝓcupiscenduz luxurioſe. sed nullus efficitur abhominabilis dño nisi ꝓpter mortale. vt arguit Ul. ergo talis aspectus ē mortale. Et notandum qz nō dicit simpliciter: q̄ viderit mulierem. sed cū additione: ad ꝓcupiscendum. Nam pōt quis aspicere multipliciter mulieres qz uel a casu sine premeditatione. vel ex causa rōnabili vt. s. cognoscat eam in effigie z discernat ab alīs vel ut attentiorē reddat si loquī de vtilibus. vel ut ꝓsiderans vanitatem ornatꝰ possit melius reprehendere vel ex quodam honesto amoꝛ scōm illud ꝓuerbium. Ubi oculus: ibi amor. sic pater respicit filium. z amicus amicum. z in his nullum de se peccatū. uel ut ex pulchritudine creature exurgat in laudem creatoris. secūduz illud p̄s. Delectasti me dñe in factura tua. quod tamē est peefectoꝝ. Imperfectis autem est periculosuz vel ex quadam curiositate ut sciat factionem seu formam eius vel ornatum earum quadam sensu ali cōplacentia de pulchritudine eius. sicut mulieres de egypto ascendebant p muros ut viderent transeuntem Joseph pulcherrimum. quod sine peccato veniali non est. uel ut libidinose inardeat i concupiscentiam eius. z hoc est aspicere ad concupiscendum. quod est mortale. Et quod dictum est de viro erga mulierem. idem per totum de muliere aspiciente virum. Ex hoc ostenditur q̄ grauiter z quam innumerabiliter peccant qui

ꝓtra petīn modis et ꝓpriꝰ ē dicē sic inter pfectū et impfectū.

diebus festiuis vel alijs discurrunt per ecclesias vel vias ad procandum mulieres. vel philocapti in aliqua sequuntur eam. Ad quid enim nisi ad concupiscenduz libidinose? Qui tot pcā mortalia ppetrant quot diuersas pcupiscētes aspiciūt vel quot vicibus vnā z eandez sequentes diuersis tēporibus aspiciunt ad pcupiscenduz. Ipse etiam mulieres ppendentes se adamari z pcari quotiēs cunqz studiose se offerunt aspectibus amatorum vt illis placeant totiens peccāt mortaliē etiā si nil turpe agere vellent cū illis. z ratio est. qz sūt occasio efficax ruine illoz. Et qui occasionē dāni dat: damnuz quoqz dedisse videt. extra de iur. z dā. da. c. Si culpa. Sed quid de illis q̄ sub specie mō tificationis spūalis faciunt corā se denudare mulieres totaliter sicut cōptum est aliquādo in aliq̄ bus p̄tendentibus sanctitatez? Credo nō posse excusari a mortali peccato. Et ratio huius est. quia hoc est ꝓtra honestatez nālem adeo ut etiā primi cōiuges Adam z Eua post trāsgressionez precepti nō passi sunt se inuicē nudos videri. sed fecerūt sibi pizomata de foliis ficus. i. coopertoria pudē doz. vt patet Gen. iij. Et Ualerius maximus dicē q̄ nō erat fas pīem cuz filia simul balneari ne nudos se iuicem viderent cum tamen essent ethnici. Unde sola ratio nālis hoc eis dictabat. Secunda ratio est ꝓpter piculum lapsus. Dauid tam sctūs aspiciēs a casu mulierez lauantez se nō euasit crim adulteriū. quomodo credendū est vt nō incidat i laqueum diaboli q̄ studiose sibi laqueū pat: Qui amat piculum incidet in illud. dicit Eccl. iij. Un z Barnabas cū videret gentiles in quodam festo ludere mares cum feminis nudos ita horruit ob probriū hoc z piculum vt malediceret eos ex cuius maledictione secuta ē ruina templi vñ multi mortui sunt. Tertia ratio est ꝓpter scandalū. Nihil. n. occultum: quod nō reuelef Math. x. Cum autem talia deuenīūt i noticiam aliorum precipue facta a personis que reputāt spūales generāt magnum scandalum cogitātibus hominibus etiam peiora. z d alijs psonis vere honestis z bonis etiā similia. Qui autē scādalizauerit vnuz de pusillis his. expedit ei ut suspendatur mola asinaria i collo eius. z demergatur i pfundum. Math. xviij. Ex qua pena inuit pctm mortale in scādalo idire tiuo ad mortale vt hoc. Sed ut dicit ꝓpheta. Facies eaz ventus vēs ideſt aspectus earū in facie ē immittēs quendam afflatum z istigationem libidinosam i aspicientem. quāto magis aspectus turpitudinum earū. Unde z Leuit. xviij. vbi phibetur matrimonium ꝓtrahenduz iter certas psōas sub nomine aspectus turpitudinis earum ꝓhibetur dum dicitur. Turpitudinē eius nō reuelabis quasi ostendēs q̄ talis aspectus est inductiuus efficaciter ad cōmixtionem. Nō est ergo huius vā mortificatio. sz decceptio diaboli. z laqueus aiarū

isipientium. Et dici pōt hoc vitiuz Impudicitia.

Quintus gradus. §. VIII.

luxurie est turpis ꝓfabulatio. i. Lod. xv. Lozum pūt bonos mozes colloquia mala. Et Cypianus i li. de virginitate ait. Ipse ꝓcubitus. ipse cōplex ipsa ꝓfabulatio. s. turpiuz q̄tuz ōdecoris z crimis afferat ꝓfitētur. Sed crimē importat mortale peccatum ergo z ꝓfabulatio. i. locutio turpiuz ē mō tale. quod apostolus ad Eph. v. appellat stultiloquium z cōnumerat iter mortalia dicēs. Omnis autez fornicatio aut immūdicia. aut auaritia. aut stultiloquium nō nominetur i uobis. sicut decet sanctos. Et subdit q̄ omnis talis nō habz heredi tatem i regno christi. quo nullus priuatur nisi p mortale. Et de hoc nulli dubiuz est q̄ q̄ dicit vba turpia z lasciua hac ītentione vt se vel aliū ꝓuocz ad luxuriā. vel se mēte delectādi i locutione z cogitatione turpium extra matrimonium mortaliē peccat. ps. Lingua eorum. s. talia psuadētiū gladi acutus. s. ad occidēdum aiam suam z audiētium vt exponit Aug' de peni. dis. i. Noli. Quinimo dicendo verba honesta z bona: sed hoc fine ut p illa tandem iduceret ad libidinem. peccaret mortaliter sicut z qui dat elemosynam ut cuz illa persona valeat fornicari. Sed vbi talia verba turpia dicuntur ex quadaz leuitate ad solatium q̄uis d se nō videantur mortalia. qz peccata oris secūduz Tho. pmaxime iudicātur quo ad grauitatez peccati ex ītentione ꝓferentis. ꝓpter qd dicit Aug' q̄ ream linguā nō facit nisi rea mēs tamē p accīs posset esse mortale ibi ratione scādali seu ruine i de sequentis i mente alicuius vt cuz audiētes sunt debiles spiritu. z verba essent multū lasciuia. Idē videtur dicendum de facientibus vel cantantibus cantilenas plenas lasciuijs z multo magis quādo ibi immiscētur etiam nomina dei z sanctoruz. qd pertinet ad notabilem irreuerentiam dei z sanctorum. Sed audientes libenter talia non tantuz ex quadam leuitate z solatio vano. sed etiaz delectationem deliberatam in tali materia audita quetēnes. non videntur posse excusari a mortali. sicut nec a delectatione morosa turpis cogitationis cuz ex auditu sequantur talia precipue mentibus ifirmorum. nisi forte hoc foret inter coniuges. Si ergo contingat preter intentionem talia audiri. vitare debent. vel saltez displicentiam mentis habeē. Mediatores autem in huius turpib' qui portāt ambassiatas de talibus materijs siue viri siue mulieres vel qui persuadent vel qui deferunt literas scienter in istis etiam honesta continentes sed ad contrahendam malam amicitiam: nulli dubium quin peccent mortaliter. Digni enim sunt morte eterna. videlicet non solum qui faciunt huius. sz etiam qui consentiunt facientibus. Ro. j. Unus āt modus consensus est per cooperationez. vt hic. z

plurīa ꝓperniē in obsculis et amplexibꝫ. ꝛc.

Capitulum Primum.

multo magis mittentes ipsas litteras: ⁊ scienter recipientes ⁊ legentes.

Sextus gradus. §. VIIII.

luxurie est libidinosa ꝓtractatio q̄ .s. fit p oscula amplexus: ꝓtactus manuum: vel aliaꝝ partium corporis. Hanc apls nominat turpitudinem cuz ait ad Eph. v. Omnis fornicatio aut īmundicia aut turpitudo non nominetur i vobis. Ubi glo. Turpitudo ut in osculis. amplexibus. ⁊ huiꝰ oīa talia sūt peccata mortalia quādo fiūt ex libidine extra mīmoniū. Uñ apls ibi subdit. Ois fornicator aut īmundꝰ nō hz hereditatē i regno xpi et dei. Nō autē resumit de turpitudine ⁊ stultiloq̄o ⁊ scurilitate: qz sub illis .s. fornicatiōe ⁊ īmūdicia includunt. Intantū. n. sunt pctā amplexus. oscula. tactus. ⁊ stultiloq̄a. in q̄tuz ꝓcedūt ex luxuria que i fornicatōe ⁊ īmūdicia nōnt scōz Tho. Pro cuius maiori declaratione dicit. b. Tho. se. se. q. 100. l. iiij. arti. iiij. q aliquid pōr esse pctm̄ mōtale dupliciter. Uno mō scōz spēz suā. ⁊ hoc mō osculū amplexus. vel tactus. fm suā rōem nō nominant pctm̄ mortale. Pñt hec fieri absq̄ libidine. vel ꝓpter ꝓsuetudinē patrie. vl̄ ꝓpr̄ aliquā necessitatē. vel ob aliquā rōnabilē cām. De more. n. est in aliquibus locis vt nō solū viri viros. sed etiā viri mulieres p̄cipue ꝓsanguineas suas cū ō nouo ad ueniūt vel visitāt amplectāt ⁊ manus mutuo cōtingant ⁊ osculent. Sic ⁊ Jacob p̄riarcha osculatus ē Rachelē adolescentulā amore casto vt consanguineā. Necessitas q̄nq̄z cōpellit ⁊ tāgē totuz corp̄ ⁊ etiā secretiora nāe vt medic⁹ ifirmam i tali pte. Causa alia rōnabili vt cū dat osculuz pacis i ecclesia esto q ñ fiat a viris erga mulieres. talia nō sunt pctā de se q̄uis possit supuenire ⁊ tēptatio ⁊ mala intētio. sed hoc erit p accīs. Alio mō dicit aliq̄ ee pctm̄ mortale ex cā sua. sicut ille q̄ dat elemosynā vt iducat aliquē in hēsim. mortaliter peccat ꝓpr̄ intētionē corruptā. Dictū autē ē supra q nō solū cōsensus in actū. sz etiaz ꝓsensus in delectationē pcti mortalis ē pctm̄ mortale. Et iō cū fornicatio sit pctm̄ mortale. ⁊ mlto magis alie spēs: ꝓñs ē vt ꝓsensus in delectationē taliū peccatoz est mortale. Et iō cū oscula āplexus ⁊ tactus fiūt ꝓpr̄ huiꝰ delectationē extra mīmoniū hñdā sūt mortalia qz sic sunt libidinosa. Et qui pmittit hoc sibi fieri ab eo quē estiat ad hoc mouēi amore libidinoso mortaliter peccat. qz faciētē ⁊ ꝓsentiē tē par pena ꝓstringit. vt dī. se. q. i. Notū. cuz glo. Sz q̄ pmittit hoc sibi fieri credēs talē moueri ex dilectione fraterna seu honesta amicitia seu quada hūanitate seu more p̄rie: nō peccat q̄uis hoc faciēs ex libidine mouent ⁊ p ꝓns mortaliter peccaret. hoc q̄ ad oscula amplexꝰ ⁊ dando alter alteri manū vt mos ē. qđ tñ periculosū ē. Et iō cauenō ab his inī viz ⁊ mulierē ēt religiosas. Bonū inq̄t apls. i. Cor. vij mulierē nō tāgere. Nā ut dī Eccl. xlij. Qui tetigerit picē: cui silis ē mulr: iq̄nabitur ab ea. Uñ ⁊ leo papa ⁊ scūs cuz manꝰ eius mulier ex devotione osculata fuisset icidit in grauē tēptationē carnis ꝓpr̄ qđ manū ipsaz scandalizantem abscidit: sz vgo Maria miraculose restituit. Cuz etiā q̄daz reprehenderet quēdaz fratrē corazbeato Jordane mgō ordinis p̄dicatoꝝ ex eo q q̄ dā mulier ex devotiōe tetigisset manū eiꝰ sz ille se excusans diceret. qz mulier bona ⁊ scā eēt. Rñdit btūs Jordanus. Terra utiq̄ bona ē. ⁊ aqua bōa ⁊ tñ ex vtraq̄ se ꝓtingente fit lutū. Permittē autē se tangit in mēbris genitaliꝰ nisi sint ꝓiuges. vel nisi subsit cā necitatis vt ifirmitas ⁊ hiꝰ. credo nō posse excusari a mortali cū istud nō fiat cōiī nisi ex amore libidinoso. Et credere q hoc fiat pura intētione ē fatuitas nō simplicitas. Et multo magis hoc faciens. qz piculo se exponit pctō luxurie ponēs ignē i paleis. Et q̄uis p̄dca. .s. oscula āplexꝰ ⁊ tactꝰ nō ipediant bonū ꝓlis generāde ⁊ educāde. qz ⁊ ex his p̄cise nō pōt seq̄ generatio. tñ ipsa ꝓcedūt ex libidine q̄ ē radix huiꝰ ipediti. ⁊ fm hoc. i. i q̄tū libidinosa sunt mortalia. ⁊ nō aliter fm Tho. vbi supra. Dicit. n. Ul. in q̄libet. ⁊ in sūma sua q ꝓpterea apls postq̄ reprehēdit huius vitia. .s. turpitudinē. vt in tactib⁹. ⁊ osculis. stulti loquiū ⁊ scurilitatē ꝓnumerāt ea iter pctā mortalia manifesta. qz ⁊ ipsa talia sunt cuz ꝓcedūt ex libidine: subdit. Nemo uos seducat inanib⁹ verbis ꝓpter hoc venit ira dei in filios diffidētie. Qō dixit ꝓpter quosdā q̄ tunc forte puipendebāt huiꝰ vitia. sicut ⁊ nūc sunt aliqui turpes huiꝰ anihilātes. Probat hoc idē p auctem xpi. Qui viderit i quit mulierē ad cōcupiscendū eā ꝛc. Ubi dic Beda q visus accipit ibi p omni motu ad delectatōnē venereā. .s. extra matrimoniū. Et ꝓcludit ipse Ul. q ista ee mortalia tenendū est oīno. nō tanq̄ opinio de qua alii sentiri liceat. sz tāq̄ veritas ad fidē ptinēs sicut oīa que ptinēt ad bonos mores. ⁊ qui ptinaciter assereret contrariū esset hereticꝰ quia est contra scripturam a sanctis expositam.

Septimus gradus. §. X.

plurīa ꝓpr̄ in ore.

luxurie est ꝓsumatio libidinosi opis. de quo apls ad Gal. v. Manifesta sunt opera carnis que sunt fornicatio. adulterium: immūdicia. impudicitia. luxuria ⁊ cetera. Et subdit. Qui talia agunt: regnum dei non consequentur. Augustinus etiam in libro de igne purgatoriū ponit iter peccata mōtalia que ducunt ad gehenam: fornicationez'. qđ est minus in genere luxurie. vt patet dis. xxv. §. Al' autem ea. Et nō q in cle. c. Ad nostrum. de hereticis. Unus ex articulis begardorum damnatus p̄o heresi est q osculum mulieris est mortale post peccatum scilicet primorum parentuz cum ad hoc non inclinet natura. sed actus

carnalis peccatū non est: maxīe cū tentatur exercēs: ⁊ hoc quia natura ad hoc īclīet. Sed utrūq; ē falsum ⁊ hereticū vt hētur i dicta cle. ⁊ declaratur ibi i glo. per Jo. an. Primū ei nō est simplicit verū. Nā osculuz mulieris pōt eē cum peccato ⁊ sie peccato. Si ei fiat ex libidīe ⁊ extra matrimonialiter cōiūctos: erit peccatū mortale: alias non vt supra dictum ē. Nam si fiat ex more patrie et hōesto amore: nō erit peccatū. Similit iter cōiuges ex amore carnali si fiat: vt i actu cōiugali: nō ē peccatū saltē mortale. Ratio aūt que assignat ē falsa. s. q natura nō īclīet ad hoc. Natura enīz ordīat illa ad actū carnalem cōsummatum vt in finez: sicut autē natura ordīat aliquid in propuz finē: ita etiam īclīnat in oīa ordīata ō se ad illum finem. Sicut enim grauitas rei grauis īclīat illaz rē ad eē deorsuz: ita etiam īclīnat illam ad descēdēdum deorsum. Cū ergo natura intendat cōsummationē actus uenerei: quia ex eo sequitur generatio: ⁊ osculā ordīnētur: ⁊ īductia sit ad cōsummationem operis: ideo i cōiugio legitimo: quod est secūdum naturam etiam speciei id est secūdū rōem: oscula ⁊ huiusmōi possūt esse sie peccato. Jtez dato etiaz q natura ad huiusmodi non īclīnaret: adhuc ratio ñ cōcluderet. Si enīz aliquid esset mortale ad quod natura ñ inclīnet: ergo ie iunare: peregrīari: ⁊ alia opera pēalia facere: credere i deum unum ⁊ trinū: essēt mortalia: cuz natura ad ista nō īclīnet: quod est absurduz. Secūdū similiter est falsum ⁊ hereticum. Nam fornicatio est actus carnalis: ⁊ semper est mortale peccatuz: vt patet p apostolū ad Gal. quito. Et Augustinus dicit. xxv. dis. §. Alias autez ea: ⁊. xxj. q i. Predicādum: quod plenius īfra declarabitur. q̄uis autem natura generis īclīet ad cōmixtionē maris ⁊ femine sipliciter. i. secundum sensualitatem que est cōmunis nobis ⁊ bestijs: non tamen natura speciei: per quam homo ē differēs a brutis. i. secūdū rationē: sed īclīat ad hi'. actū ,put ō bito mō exerceī. s. p cōiugiū. Et alio mō exercitatus talis actus ē cōtra naturā. i. rōem naturalem vt īfra dicetur. Et i cōiugio quidē talis actus uenereus duob' modis ē mōtale peccatū. Uno mō corpe. s. qñ ptermittit debitū uas. vnde generatō sequ nō pōt: aut studio se fūdit semē: ⁊ mortale ē i utroq;: vt fecit Onam filius Jude: qui ob hoc mortuus ē: Gen. xxviij. Et de hoc ēt. xxxij. q. vij. Adulterij. Jn alijs aūt modis īcongruis: seruato tamē debito uase quāuis de se nō sit mortale: pōt tamē ibi eē mortale ꝓpter motū effrenate libidis Et hoc ē qō dicit Al. q possūt esse signa mōtalis cōcupiscētie: ⁊ ideo detestāda i querēte huiusmodi. Alio mō mēte cū. s. excedit limites matrīonij id est cū intētionem deliberatam hēt ad aliā per sonā q̄ cōiugem: vel ita effrēate rapitur ad actū: q etiam si uxor non esset cum illa uel alia tamē libidinem suam expleret: ⁊ hoc mortale in ipso: non in consorte qui hoc non intendit. Tales uidentur fuisse septem mariti Sarre vxoris Thobie iunioris qui ob hoc strangulati sunt a diabolo vt habetur Thobie septio: et sic potest itelligi illud Hiero. Nihil interest ex qua causa honesta quis insaniat. Unde Sextus phūs in sententijs iquit. Adulter est omnis in uxorem suam amatō ardentior. xxxij. questione. iij. capitulo Origo: Glo. adulter id est ad similitudinem adulteri se habet disponens se illa uti: etiam si non esset uxor. Si autem infra limites matrimonij exerceat talis actus causa delectationis: est de se ueniale: vt. xxv. dis. §. Alias autem ea. Sed si causa generande prolis: vel causa reddendi debitum alteri vt tenetur cum potest: tunc nullum peccatuz vt dicit Augusti. xxxij. q. j. Quicquid inter se.

Item nota q̄ cum omnes predicti gradus luxurie concurrant successiue ⁊ imediate in aliq̄ pcto luxurie sine interpositione tēporis: omnes habētur pro uno peccato mortali: quod tanto grauī est quanto plura cōcurrunt. Sicut siquis i cogitatione fornicationis morose delectatur: demuz in actum assētiat: ⁊ cum tali proposito aspiciat in aliquam libidinose: alloquatur turpia vt eam inducat osculetur: ⁊ demum eaz cognoscat: vnū mortale est. Sed si diuersis temporibus interpolatis alijs hoc faciat: quodlibet per se erit mortale: vt si morose delectetur: ⁊ alia uice ō eodē uitō cogitatione occurrente assentiat: ⁊ alio tempore videns personam in quam mente consentit: libidinose aspiciat ⁊c. erunt diuersa peccata mortalia. Figuratur autem ipsum opus luxurie sicut ⁊ quodlibet aliud peccatum mortale opere commissum: per adolescentem mortuum extra portam delatum: vt dicit Augusti. Porte enim aie sunt sensus corporis. Operi autem peccati addit Augustinus alium gradum: scilicet assuefactōez ad ipsum prauum opus figuratum per Lazarum sepultum scilicet mole male consuetudinis: de peniten. distictiōe. ij. Sicut. Addit Gregorius i moralibus tertium scilicet obstinationem in ipso uitio: ⁊ hoc per excusationes suas ⁊ adulationes aliorum figuratum per quartum mortuum xp̄o nunciatum: sed non resuscitatum. Et sic igis paulatim crescēdo cōburit totum templum: corpus ⁊ animam. Ignis nūquam dicit sufficit: prouerpenultimo de gradu in gradum crescit: vt dicat Jncenderunt igni sactuarium tuum ⁊c.

Tertio et ultimo. §. xi.

Uidenduz est de eius lesione que sequitur. Hec est autem lesio ⁊ nocumentum: quia sicut illud templum fuit per ignem totaliter destructum: ita templum rationale uniuersaliter destruitur

Primū luxurie multa mala fiunt.

Capitulum Primum.

per ignez luxurie. Unde de hoc proprie dicitur Job. xxxj. Ignis est usqz ad perditionē deuorās ⁊ eradicās oīa germīa. s. bōrum tēporaliū ⁊ spū alium. Cōsūit. n. prīo tēporalē substantiam. Secūdo mundialem gloriam Tertio corporalē uitaz. Quarto mentalem intelligentiam Quinto quietem ⁊ mundiciam. Sexto spiritualem gratiam. Septimo ducit i eternalem gehennam.

Primo cōsumit. §. XII.

tēporalē substātiam: de quo ꝓuer. xxix. Qui nutrit scortū perdet substātiā. Exēpluz de filio ꝓdigo q̄ dissipauit substātiam suam uiuēdo luxuriose: vt hētur Luce. xv. O quot ⁊ quāta expēdunt i huiusmodi miserijs. Et ubi deberēt hoīes pauperibus erogare: vt ꝑ hoc possēt recipi ꝑ elēosynas i eterna tabernacula: vt admōet Christus ipsi ꝑ abusū taliū ꝓparāt sibi eterna tormēta reddituri domīo ratōem de hoc ꝙ d̄ bōis sibi a d̄o collatis se occidūt: alios in peccatl nutriūt: ⁊ paupibus quasi illa rapiūt.

Secūdo luxuria. §. XIII.

cōsūit mundi gloriā seu famā. Maxīe autē hoc uitiū īfamat hoīem. Uñ ⁊ Grego. dic̄ in li. moraliū: ꝙ peccata carnalia sūt maioris īfamīe q̄ ceta uitia. Salomō fuit ualde gloriosus ⁊ famosus in mūdo: ita vt oēs desiderarēt uidere uultum eius sed ꝑ luxuriā d̄turpauit ⁊ obfuscauit oēm famā suā: ꝓpter quod dr̄ Eccl. xlvij. Narrata gloria eꝰ īclinasti femora tua mulieribus: posuisti maculā in gloria tua. Et in quibusdaz ciuitatibus habet statutū ⁊ valde rationabile: ꝙ luxuriosos ꝑcipue in genere sacrilegij. s. cū monialibus vel sodomie nō debeāt ciues admittē per scrutiniuz ad officia ⁊ dignitates. vnde sequitur honor ⁊ gloria ī uita ista. De nullo etiā uitio hō ita erubescit sicut de hoc: ita ꝙ uix audeat confiteri ex cōfusione.

Tertio consu. §. XIIII.

mit uitā: Señ. Plures occidit uoluptas q̄ gladius. Et quidā sapiens eā describēs ait. Luxuria ē īordinata carnis petulātia: dulce venenū: īportuna lues: perniciosa potio: q̄ corpus hūanum d̄bilitat: ⁊ virilis animi robur eneruat. Unā ex ratōnibus quaꝛ ātiqui patres tātū uiuebāt ⁊ robusti nūc autē paruo tēpore: ⁊ pleni debilitate: hāc eē puto ꝙ erāt magis cōtinētes: tarde cōtrahebant matrimoniū: īterim seruādo castitatē: nūc autez a puericia īcipiūt pleni eē luxurijs: nimis cito cōtrahūt matrimoniū: sed si differūt perpetrāt innūera mala. Quidaz in magna dignitate cōstitutus deditus luxurijs cum meretrice īuētus ē mortuus: vt narrat cronica martiniana. Amon ex amore turpi luxurioso īfirmatus ē grauiter. ij. Regum. xiij. Et similiter filius prefecti romani infirmatus: quem ob libidinem: quam sequi uolebat suffocatum a diabolo resuscitauit Agnes uirgo: ⁊ martyr sanctissima: vt scribit Ambro. Quot toxicantur: quot uiolenter occiduntur: quot ifirmantur: quot detruncantur: quot infatuantur: quot in uita presenti a domino in punitionem ꝑuantur: Certe innumeri.

Quarto consūit. §. XV.

mentalem intelligentiam: ps. Supercecidit ignis scilicet luxurie: ⁊ non uiderunt solem id est lumē rationis. Unde de senibus luxuriosis qui quesierunt Susannam ad nefarium opus secuz trahē dicitur Danielis. xiij. ꝙ auerterunt oculos suos: scilicet mētis: ne uiderent celum: neqz recordarēt iudiciorum iustorum. In huius figuram legitur ꝙ Sanson postquam adamauit Dalidam deceptus ab ea excecatus est. Judicum. xvi. Sic qui d̄uincitur a concupiscentia carnis: abstractus ⁊ illectus ⁊ quasi deceptus excecatur a demonijs: vt ñ consideret offensam dei: ⁊ mala multa incurrit. Unde ⁊ Seneca in prologo declamans ait. Nihil est tam mortiferum ingenijs q̄ luxuria. Siq̄dem rationem perturbat: intellectum hebetat: memoriam eneruat: obliuionem immittit: errorem infundit: ignorantiam inducit: ⁊ hominem quasi bestiam facit. Philosophus etiam dicit in vj. ethicorum: ꝙ in tantum actus ille uenereus rationem absorbet ꝙ impossibile est aliquid intelligere in ipsa delectatione tali.

Quinto consūit. §. XVI.

quietem mentis: ⁊ mundiciam: prouerbioruz. xxij. dicitur. Qui diligit cordis mundiciam diligetur a domino. Sed certe etiam corꝑis mūdiciam diligit dominus: vt patet per ea que ordinauit in ueteri lege: ex qua īmundi corpore arcebantur a templi ingressu: ⁊ in nouo tractaturi aliquid sacrum non nisi mundatis seu lotis manibus hoc audent. Sed luxuria tollit utranqz mūdiciam plus q̄ alia uitia. Mentem enim implet uarijs passionibus: ⁊ īquietudinibus suspitionū ⁊ vitijs. Unde Hierony. in li. contra Jouinianuz ait. Amor forme mulieris rationis obliuio est: ⁊ insanie proximus minimeqz conueniens animo sapientum. Altos ⁊ generosos spiritus frangit: ⁊ de altissimis cogitationibus ad humilimas detrahit: querulosos: iracundos: temerarios: dure imperiosos: ⁊ seruiliter blandos facit: ⁊ cum fruendi cupiditate insatiabili flagrat plura

tēpora lachrymis ⁊ questiōibus perdit: hec ille. Mūdiciā corporis tollit: ⁊ hoc ē quod ait aplus i. Lori. vj. Omne peccatū quod fecerit hō extra corpus suū ē. Qui aūt fornicat i corpus ꝓpriū peccat: quia uidelz nō sollū facit aiam imūdam: vt alia peccata: sed ēt corpus illud offēdit indebite resoluēdo. vnde non solū polluti peccato luxurie debēt abstiere de necessitate a cōione: sed etiā polluti nocturno sōno monētur eā dimittē ꝓpt̄ imundiciam ⁊ hebetudinē mētis: quod nō dī de alīs ta.

Sexto consumit. §. XVII

gratiā. Tollit enī gratiā ois uirtutis: gratiā ordinis: gratiā gratī datā. Nō requiescet aīt domin⁹. Noe spūs meus i hoīe ī eternū. i. gratia spūssācti vnde ꝓcedūt vtutes: ⁊ hoc: qz caro ē. i. carnal⁹ et luxurios⁹: sicut tēpoī diluuiū: Gen. vj. Nulla vt⁹ vera pōt eē simul cum luxuria: sed simul oēs corruunt. Nullus luxurios⁹ pōt recipe gīam ordis nec ōbēt ordiari. In cui⁹ figurā ꝓcepit dns: qꝫ scabiosus nō accederet ad mistrandū i templo: nec hernios⁹: quod expōit Grego. i. c. Pastoralis: dicēs scabiosū sigificare luxurios⁹ corpore. Scabies enī procedit in corpore ex ardore nimio irīori. Hernios⁹ significat luxuriā mētis. Tales nō debēt ordiari: vt hētur dis. xlviij. c. Hinc etenim Sed ⁊ dediti huiusmodi uitijs nō possūt mīstrare nisi cū damnatiōe sui. Et si sūt notorij⁹ uel accusati i iudicio deberent ꝓuari offō ⁊ beneficio. Frequēter etiā priuat quis gīa gratis data ꝓpt̄. uitiū. vnde narrat Grego. in li. dialogoꝝ: qꝫ cum quibusdā predicātibus veritatē fidei: cū fuissent abscise ligue a gothis ifidelibus: postea loquebāt sicut si eas haberēt miraculose: sed vnus eoꝝ ꝓp lapsū carnis subito amisit tale donuz.

Septimo cōsu. §. XVIII:

mit animā: ⁊ postea corpus in gehennaz: nisi de hac in uita peniteat. Unde apocalip. penultimo dicitur. Fornicarijs: mendacibus: veneficis: ⁊ homicidis pars illorum in stagnum ignis ⁊ sulphuris. Et Jude primo. c. Subīroierūt quidē hoies ipij: gratiā dei nostri i luxuriā trāsferētes: ⁊ paulo post: sicut Sodoma ⁊ Gomorra: ⁊ finitime ciuitates simili mō exfornicate: ⁊ abeūtes post carnem alterā facte sūt exēplū ignis eterni penā sustinētes. Et. i. Lori. iij. Qui uiolauerit tēplum dei. id ē aīam p luxuriā: disipdet illū deus. i. p diūsas partes perdet animam: ⁊ postea corpus mittendo in gehennam. Et Augustinus dicit: qꝫ quicū qꝫ senserit in se aliquod capitaliuz dominari: vt fornicationem: adulterium: homicidium: ⁊ alia huiusmodi: eterna illum flamma trucidabit: di. xxv. §. Alias autem ea. Exemplum aliquod.

Capitulum secundum de simplici fornicatione.

Ost tractatum de

luxuria in generali nunc uidenduz est de speciebus eius singulis: Et ponuntur esse quinqz. xxxvj. q. i. lix. § Cum ergo fornicatio: stuprum: adulterium: incestus: raptꝰ Adde ⁊ uitiū cōtra naturam: quod distinguitur in quattuor species uel modos: scilz molliciem: sodomiticum: bestialitatem: ⁊ alium modum innominatum: cum scilicet uir non utit modo naturali muliere. Hoc autem uitium contra naturam propterea ibi non connumeratur i illa predicta assignatione: quia solum ibi ponuntur ille que humane nature non repugnant: vt est vitium contra naturam secundum Thomaz Adde etiam sacrilegium quod facit speciem de p se: sed ibi non cōnumeratur: quia secundū Thomā potest i diuersis spēbus prefatis reperi. Nā si abutatur persona cōiuncta per spūalem cognationem vt cum matre uel filia spirituali: erit sacrilegium ad modum incestus. Si abutatur sanctimoniali: cum sit Christo desponsata: erit sacrilegium ad modum adulterij. Et in quantū est sub patris spiritualis cura constituta: erit sacrilegium ad modum stupri. Et si uiolentia inferatur erit raptus spiritualis. Oportet autez distincte confiteri has species: Et sufficientiam horum sic assignat de. Tho. se. se. questiōe. cliij. arti. primo. Peccatum luxurie in hoc consistit: qꝫ aliquis delectatione uenerea utitur nō secūdū rectam rationem. Et quia species luxurie sumūt non ex circunstantijs: quia in quantuz huiusmodi non dant speciem actui sed ab obiecto: quod est materia actus. Jdeo oportet speciel luxurie assignari ex parte materie: que potest ratōni recte non conuēire. Et hoc potest esse dupliciter. vno modo quia habet repugnātiam ipsa materia ad finem uenerei actus. Et hoc dupliciter: quia aut in quātum impeditur generatio prolis: ⁊ sic est uitium contra naturam quod ē in omni actu uenereo: ex quo generatō sequi non potest. Aut ī quantū impeditur debita educatio ⁊ promotō ꝓlis: ⁊ sic ē fornicatio. s. simpliciter soluti cum soluta: puta cum meretrice uidua: vel concubina. Alio modo materia uenerea in quātum exercet actus uenereus: potest esse nō conuēiens rationi recte per compationem ad alios homies. Et hoc dupliciter. Primo quidem ex parte femine ipi⁹: cui quis commiscetur. quia. s. ei debitus honor non seruatur: ⁊ sic est incestus qui est abusus consanguinearū vel affiniū. Secūdo ex parte eius in cuius potestate est femina: ⁊ hoc triplr: quia aut est i ptate uiri sui: ⁊ sic ē adulterium: aut in ptate

de sum⁹ fornicatione. tria sunt videnda.

Capitulum Secundum.

patris: & sic ē stuprum. s. illicita defloratio v̄ginis si tñ violētia nō iferatur. Si āt violētia inferatur femine vel parētibus: erit raptus. Si aūt habeat votum ꝓtinentie: vt moniales uel beghine: uel clerici & religiosi & hic erit sacrilegium: qō tñ reduci pōt ad aliquā ꝑdictarū spēs: ut dictū ē: tñ distincta spēs ē. Idem si in loco sacro ꝓmittatur q̄cūq; luxuria. Diuersificātur āt iste spēs ex parte femine magis q̄ ex parte viri: qz in actu venereo feia se habet ut patiēs & per modū māe: vir aūt p modum agētis. Et ꝑdicte spēs assignātur fm differētiam māe: ut dictū ē. Et q̄uis diuersitas māe solū non diuersificet spēm: tñ diuersitas ista assignata fm mām ꝓpterea diuersificat spēm: qz hz i se ānexam diuersitatē formalē obiecti fm diuersos modos repugnantie ad rōnem. Item nō ē icōueniēs q; i eodē actu replātur diuersorum actuum deformitates ꝫ diuersas virtutes: & sic adulteriū ē sub iniustitia & sub luxuria. P̄nt ēt aliquādo eē diuē se spēs luxurie in eodē actu vt si ꝓiugatus cognoscat monialē virginē & consanguineam suam rapiens de monasterio: sic erūt simul adulteriū: sacrilegiū incestus. stuprum: raptus. i. vnum pctm̄ hñs deformitatem oīum dictorū peccatorū ex ill' circunstātijs necessario ꝓfitēdis. Item actus circūstantes actum venereū illiciti i matrimonio ul' extra: ut oscula: tactus & huiusmōi ptinēt ad īpudicitiā hec oīa. Tho. vbi supra.

De fornicatōne .§.I.

Igitur q̄ ē p̄ma spēs luxurie. Notandū qō ait ps. lxxij. Perdidisti oēs q̄ fornicāt abste. Perdidisti. i. perdes tu deus. Utitur ꝓterito ꝓ futuro ꝟz more ꝓphetico ꝓpter certitudinem rei. Perdes. s. morte eterna oēs indistincte sine acceptatōne ꝑsonarum q̄ fornicāt vel corpaliter p luxuriam: vel spūaliter p ꝑfidiā: vel criminaliter per quācunq; culpam. Abste. i. abstracti & illecti tp̄alibus: hec Ugo cardinalis. Ex q̄bus verbis tria p̄nt elici ad declarationem materie fornicationis. Primo fornicatio multipliciter ītelligitur. ibi oēs q̄ fornicāt. Secundo dānatio certitudinaliter ꝓmittitur ibi Perdidisti. Tertio subtracto dei spūaliter sequitur ibi abste.

Quantū ad primū. §.II.

Sciendum q; fornicatio in scripturis dicitur idolatria vel infidelitas aliqñ ex eo q; aīa recedat p intellectum a deo adherens falsitati & errori. Et de hac sepe reprehēditur populus antiqus iudeorū qui sepe idolatrabat. Unde dicit Osee. iij. Fornicate sūt a deo suo. s. israhelite per idolatriam. Et p̄mo Paralipo. v. Fornicati sunt p' deos populorum israhelite. Et Judicū. viij. Fornicati sunt cū Baalim q̄ erat idolum gentilium. et Sap. xiiij. Initium fornicationis exq̄sitio idolorū: & cū Ezechiel de fornicatōe illius populi loq̄tur p̄cipue. Ezech. xvi. p totum de hac intelligit Aug. ad idem dicit Idolatria & q̄libet noxia superstitio fornicatio est. xxviij. q. i. Idolatria. Et i eadem qōne in. c. sequēti dicit idē Aug. Non solū mechatio ē illius q̄ cāmez suā ꝓtaminat: sz ēt q̄ simulachrū facit mechatur. De his nō ē dubium: qz pdidisti oēs q̄ fornicātur. Scōo fornicatio dicit large & moraliter q̄cunq; culpa mortalis iq̄tum p eā q̄s recedit: & si non fide: tñ affectu a deo legitimo sponso anime. Unde dicit Aug. q; auaritia & q̄libet culpa q̄ q̄nia aberrat a lege dei fornicatio dici pōt. xxviij. q. i. Idolatria. Et de hac potest ītelligi illud quod dicit dñs p Jere. iij. c. Tu āt fornicata es cuz amatoribus multis tñ reuertere ad me: & ego suscipiāte. Aia cum tot fornicatur amatoribus q̄t creaturas inordinate & supra deum diligit. Hāc fornicationē spūalem significat fornicatio. Sāmaritane q̄ p' q̄nq; viros ꝓcubina erat cuiusdam. Un̄ xp̄s dixit. Hunc quē nūc hēs nō ē tuus vir. Joā. iiij. Sic aīa tpe pueritie hz vt legitimos viros q̄nq; sensus quorum instinctum seq̄tur sine pctō añq; hēat vsum rōis. Sed cū puenerit ad vsum rōnis si nō adheret deo: inde efficitur ꝓcubina diaboli adherēs errori: & fornicatur a deo. Sz deus ūmittit aliqñ tribulationes circa ipa tp̄alia vt sic recedat ab amatoribus & accedat ad xp̄m virū legitimum: scōm illud qō dicit Osee. ij. Ecce sepiā viā tuam spinis: & seq̄tur amatores suos & nō inueni et nē. Et dicet reuertar ad virum meū p̄orē. Tertio ꝓpe dicitur fornicatio actus venere' fornicatō inter solutū & solutā: q̄uis etiaz aliqñ largius nomine fornicationis ītelligat oīs actus luxurie: vt illud. i. Cor. v. Auditur inter vos fornicatio q̄lis nec iter gētes: & tñ illud ꝓpe erat incestus. Un̄ ad maiorez distictiōez dicitur hec fornicatio simplex s. iter solutum & solutā. Et de hac sic de alijs duabus verificatur illud. Perdidisti oēs q̄ fornicant. Un̄ Heb. xiij. Fornicatores & adulteros iudicabit deus. s. ad mortē eternā. Sz tria argumēta videt eē in p̄riū. Primū qz deus nō p̄cipit aliq̄d quod sit mortale pctm̄: sz deus p̄cepit Osee ꝓphe dicēs vade sume tibi vxorem mlierē fornicariam & fac tibi filios fornicationum. ergo fōnicatio ñ ē pctm̄ Scōm ē qz oē pctm̄ mortale ꝟriat charitati: sed istud nō ꝟriatur charitati qz nec charitati dei cū nō sit directe ꝫ deū: nec charitati ꝓximi: qz p hoc nulli hoī fit iniuria. et Amb. ēt dicit Ois summa xp̄iane disciplīe i mia & pietate consistit. quaz q̄ hēt si lubricum carnis patiat: vapulabit sz nō pibit: g̃ fornicatio nō ē mortale. Tertium est qz Isi dorus dic. di. xxxiij. Christiano ñ dicā plurimas sz nec duas habē sil' licitū ē. sz vnā tñ aut vxorez aut si q̄ū deest loco eius concubinā. Sz i ꝓcubinatu ē fornicatio simplex: g̃ nē. Qō dictū ē fornicationē eē pctm̄ absq; dubio tenēdū ē fm Tho.

p sumptuosa ad idolatriam. vel infidelitatem.

p fornicatio dicit q̄nq; nil pa mortale.

p fornicatio simplex.

t ē detrimentum vere.

secunda scõe. q. cliij. art. ij. Et ad argumẽta rñdetur. Ad pmum triplicit. Uno mõ fm Hier. vz q meretricẽ t fornicariã quãdã assũpsit i vxorem t de ipudica fecit castã. Et fm i hoc nullo põt ãgui sicut nec hodie si q̃s mẽtricẽ ducẽt in vxorem volẽtem honeste viuẽ. xxxij. q i. c. Non ẽ culpãdus. Alio mõ fm Tho. vbi supra dicẽdum q fornicatio dicit eẽ pctũ in q̃tum ẽ ꝫ rectam rõem. Ratõ ãt hois recta ẽ fm q regl̃atur voluntate dina q̃ ẽ pma t sũma rõ. Et iõ qõ q̃s facit ex voluntate di eius ꝓcepto obediẽs nõ ẽ ꝫtra rectam rõem. tsi videatur ꝫ cõem ordinẽ rõis: sicut nec ẽ ꝫ nãm qõ fit ꝑ miraculum q̃uis sit ꝫ cõem cursum nãe. Et iõ Osee non peccauit fornicando ex dei ꝓcepto Nec ꝓprie talis ꝓcubitus dz dici fornicatõ: nisi referendo ad cursum cõem. Tertio scõm Nico. de lira dicit vxor fornicaria mulier q̃ erat gẽtilis que dicebat fornicaria spũaliť: qz idolatria. Et h̃ fecit ex dispensatõne dei. Ad secũdam rñdet. b. Tho. vbi supra q fornicatio simplex ꝓriatur charitati ꝓximi q̃tum ad hoc q repugnat bono ꝑl̃ nascituro vt dicet in se. §. dum. s. dat opam gnãtioni ñ fm q ꝙuenit ꝑli nascituro. Quod ãt dic Ambr. nõ ẽ sic intelligendum vt cũ q̃cunq; vitio luxurie moriens nõ dãnet ꝑpi opa mie exhibita sed quia ꝑ illa opa mie disponet ad gratiam t ad pniam: vñ veniam i pñti ꝓseqũtur ỏ lubrico. Ad tertiã dic Gratianus di. ea. q ibi ꝙcubina sumit ipropꝺe viỏ licet ꝑ ea que ducta ẽ vere i vxorẽ: sz sine solẽnitate legali: puta sine instrumẽto dotib' vel testib' et huiusmõi. Hãc ꝓiugez facit affectus: sed ꝙcubinã notat lex. Et sic ẽt sumit di. xxxiij. c. Is qui nõ hz Firma ergo ꝑmanet sñia: qz mortale ẽ ois fornicatio: et ideo perdidisti omnes qui fornicantur.

Quãtum ad secũ. §. III.

dum ꝓncipale. s. q fornicatio sic pctũ mortale qz dicitur. Perdidisti. s. eternaliter: ꝓbari põt ãgdruplici rõe. Ei ꝑmo vz qz hoc ẽ ꝫ legẽ nãlẽ quod declarat. b. Tho. in. ij. ꝫ gẽtiles sic sñialiť. Rõ nãlis dictat hoi q filij debeant nutriri a pentibus vsq; ad tps debitum. Ad hoc ãt nutrimentum ptinet nõ solũ cibus corꝑalis sz ẽt intellectualis. s. doctrine moꝛ t disciplineꝛ quo nõ ẽ capax puer añ vsũ rõis. Et cũ postea fit capax ñ põt postea vna die cũcta addiscere sed paulatim. Et ad nutrimẽtuz corꝑale non sufficit paꝛ i pueritia. Ad nutriñtuz anime ꝑ correctõnem non sufficit mater. Naturaliter ẽ hõ ꝓnus ad malum ab adolescẽtia sua t i tali etate paꝛ timet matrẽ: sz oportet q baculus timoris paterni sit super eũ. Oportet g̃ si ꝓples dz duci ad ꝓfectionẽ status sui fm animam t cõpus ad qõ nã ĩstigat parẽtes q simul stent pater t mater ꝑ magnum tẽpus. Sed fornicarij cum nõ sint astricti aliqua lege ad ꝓmanẽdum: sed possint ad placitum separari: imo t debẽt separi t ꝓpi picu lum vt palea iuxta ignem: t ꝓpter scãdalum alio rum amouẽdum. Si ãt separantur sequitur ỏstructio ꝓlis quod ẽ ꝫ legem nãlem. Contra nãz idest rõnem nãlem igitur ẽ q quis vtatur vago concubitu ꝓut fit per fornicationem sed oportet q sit maris ad feminam cũ qua permaneat nõ per modicum tempus sed diu vel etiam ꝑ totam vitam. Inde ẽ q ..arib' i spe hũana magna sollicitudo de certitudine ꝓlis inest cui imminet educatio ꝓlis. Sed ad hãc certitudinem facit determinatio maris ad feminam ꝑ matrimoniũ ꝑ qõ indissolubiliter ad iuicem ligãtur. Nec obstat si aliquis fõnicando aliquam cognoscẽs sufficienter ꝓuideat ꝓli de educatõne: qz illud qõ cadit sub determiatione legis iudicatur fm id quod cõitet accidit: et non fm id quod in aliquo casu ꝓtingit. Idem q̃si habetur scõa scõe. q. cliij. ar. ij. Secũda rõ q̃ ꝓbatur fornicatõnem simplicẽ eẽ mortale ẽ talis. nullum pctũ excludit a regno dei vel facẽ hoinem digniz morte eterna nisi mortale. Sed talis ẽ fornicatio. s. excludens a regno dei. Nam ad Gal. v. dicit apls noiatus quibusdam pctis t inter ceta fornicatõnem. Qui talia agunt regnum dei nõ consequẽtur. et Ro. i. enumerat mltis peccatis t ini illa fornicationem subdit. Digni sũt morte non solum qui faciunt: sed t qui ꝓsentiũt faciẽtib' vñ legitur de quodã ꝙcubinario q cum esset ifirm' t confessor q̃dam visitans eum nollet absoluere nisi eam de domo emitterꝛ. ille assensit: sicq; sũptis cum lachrymis multis oibus sacramẽtis decessit. Cumq; ille ꝓfessor q̃ erat sanctus homo ꝓ eo orabat existimans ad purgatoriuꝫ transisse ꝓpt̃ penitentiam: apparuit quadam vice ei se asserens fore dãnatum t hoc quia ficte penituit intendẽs concubinam reassumere si euasisset. Tertia rõ ẽ quia ẽ contra legem diuinam: contra illud videlicet ꝓceptũ ỏcalogi. Non mechaberis. exo. xx. qõ exponens Isidorus ait. Nec quisq; ꝑter matrimonij federa alĳs feminis misceatur ad explendam libidinem. xxxij. q. v. Non mechaberis. Sic etiaz exponit Aug. in. c. Meretrices ea. q. vbi ait. Meretrices eẽ: t ad meretrices accedere ꝓhibet oñs quarum venialis ẽ turpitudo. ex quibus verbis patet p̃dictam auctoritatem que ponitur ꝑ glo. super illud Deutro. xxiij. Non erit meretrix de filiabus israhel, nec scortator eẽ corrupte scriptam: s. ipsam auctoritatem q̃ dicit quarum turpitudo ẽ venialis. Unde aliqui volebant arguere fornicationem eẽ veniale pctũ: quod falsum ẽ. Uult̃ dicere glo. venalis non venialis. Ad hoc etiaz facit quod dicitur Thob. iij. Attende tibi. i. caue ab omni fornicatione t ꝑter vxorem tuam nũq̃ patiaris crimen scire. Crimen ꝓprie importat pctũ mortale. vnde ex determinatione facta per aplos in ꝑmo ꝓcilio hierosolimis mandatum fuit conuersis ad fidez precipue gentilibus: vt abstinerẽt

Ex fornicatione dr pfentia subtrahit.

Capitulum Secundum.

se a fornicatione. Actū. xv. Et hoc ideo quia pagani putabant sibi hoc licere. Augu. etiam in quodam sermone ad populum ait. Non licet vobis fornicari. Sufficiant vobis vxores. Non licet vobis habere concubinas. etiam si vxores non hētis di. xxxiiij. Audite. Quarta rō est ex taxatōne penitentie eius. Solum enim p peccatis mortalib' inuenit taxata penitentia nō ar p venialī. Et rō ē secundum Tho. in. iiij. quia inter mortale ꝛ veniale ē infinita distantia. Nam mortali debetur finita secundum diuturnitatez idest ifernalis. Veniali autem debetur pnia finita ꝛ temporalis sed pro fornicatione habetur taxata pnia. s. septē annorū: sicut p adulterio: piurio: homicidio ꝛ huiusmōi: vt habetur. xxij. q. i. Predicandum: vt. s. per penitentiam septiformis gratia spiritus sancti per peccatum amissa ꝛ reparetur vel reparari ostendatur. xxxiij. q. ij. Hoc ipsum i glo. Ex quo sequitur q̄ sit peccatum mortale: ppter quod ait Aplus. i. Thessal. iiij. Hec est voluntas dei ut abstineatis vos a fornicatione: quia pdidisti omnes qui fornicantur.

Quantum ad ter. §. IIII.

tium subtrahitur vtiq; dei presentia per gratiaz per fornicationem. Unde dicit abste. s. tales sunt seu efficiuntur per hoc vitium abste: idest sine te. Sed ve eis cum recesseris ab eis dicit dominus. Osee. vij. Fornicatores enim deus punit: angelus fugit: diabolus colit: ipsum primum ledit. Qz ō vis puniat fornicatores seuere patet per illud qō ait Apostolus. i. Corinth. x. Neq; fornicetur sicut quidam eorum fornicati sunt ꝛ ceciderunt i vna die. xxiij. millia quando scilicet populus israhel fornicatus ē cum filiabus Mob. Historiam hēs Numeri. Et sic ve fuit eis: Et hoc merito quia facit de templo dei domum meretricum. i. Corin. vi. Membra vestra sunt templum spiritus sancti Et in figuram dicitur ēm Macha. vi. q̄ templū dei erat plenum cōmessationibus ꝛ scortantium cum meretricibus: quod summe displicet deo. fōnicatio ait Isidorus. ē maximum scelus p carnis immundiciam. quia templum dei violat. xxxij. q. vij. c. Non solum. Angelus fugit tantuz obprobrium cum sit purissimus ꝛ munditiam diligat. Angelis suis mandauit de te: ait ps. lxxxx. vt custodiāt te. Sed si filia regis daretur alicui in custodiam: ꝛ illa fornicaretur: nonne summe displiceret ei. Ber. In quouis angulo reuerentiaz exhibe angelo tuo: nec audeas eo psente facere: quod non faceres me vidente: horret igitur tantuz fetorem. Unde in vitis patrum habetur q̄ cum angelus bonus comitaretur quendā ex patribus transeuntē coz̄ pulchro iuuene ꝛ bene ornato sed luxurioso angelus clausit sibi nares. Et cū pater ille interrogaret sibi cām: cum ornāta eius redolerent. Respondit q̄ propter luxuriam cui erat deditus ei fetebat: ꝛ sic querebat fugere eum. Et sic ve eis. Diabolus libenter habitat in mente luxurioſi. Unde Job. xl. Dormit Behemot in locis humētibus: idest in mentibus carnalib'. Itē Job xl. Fortitudo eius in lumbis eius ꝛ virtus illius i vmblico ventris eius Jn lumbis enim dicitur eē sedes luxurie in viris: ꝛ i muliere dicitur eē i vmblico inde semen ab eis deciditur. ppterea diabolus habitat in eis: quia multum lucratur cum eis plus q̄ per alia vitia: nam duos caput simul fōnicantes: vbi per alia vitia vnum. Et in figurā huius legio demonum electa ad imperiū xpi a quodam petijt licentiam intrandi gregem porcorum ꝛ accepta precipitauit eos in mare vt habet Mathe. viij. ꝛ Luc. viij. ad significanduz q̄ libenter habitant in luxuriosis figuratis per porcos qui delectantur versari in ceno. Et inde p̄cipitat in mare vitiorum. Ue autez eis quos inhabitat diabolus ledit coz̄ suum quia vt dicitur Osee. iiij. Fornicatio ꝛ vinum ꝛ ebrietas auferunt coz̄. Proximus leditur ex inde: quia si generatur filius illegitim' est: ꝛ p̄uatur omni dignitate temporali ꝛ ecclesiastica ordinationum ꝛ p̄laturaruz nisi legitimetur ac etiam hereditate paterna: ꝛ contumeliatur a cunctis. Et frequēter quia sunt malorum mortuz nocent toti parentele sicut patet in Ambinelech filio Gedeonis natz̄ ex concubina quia mortuo patre iterficē fec̄. lxx. fratres legitios vno excepto qui fugit vt solus dominaretur. vt habetur Jud. ix. c. Unde dicitur di. xv. c. Si gens de commixtione meretrica estimandum est degeneres populos ignobiles ꝛ furentes libidine omnes fore pcreandos ꝛ ad extremum vniuersam plebem ad deteriora ꝛ ignobiliora vrgentem ꝛ nouissime. nec bello fortem: nec in fide stabilem: nec honorabilē hominibus: nec deo amabilem eē prouenturam sicut alijs gentibus hyspanie ꝛ p̄uincie ꝛ burgundiorum populis que a deo recedentes fornicate sunt contigit. Aduertendum etiam q̄ cum secundum theologos in. iiij. ꝛ canonistas affinitas contrahatur per fornicationem nullam consanguineam eius cum qua quis fornicatus est potest habē in vxorem vsq; ad quartum gradum inclusiue: quod si fecerit matrimonium est nullum ꝛ contiue in peccato morantur dum sciunt factum. Et sic ve eis ꝛ demum eternum ve: quia secundum Grego. Momentaneum est quod delectat eiuz quod cruciat. Figuratur talis per Jdropicuz: qui quanto plus bibit tanto plus sitit: sic insatiabilis ē voluptas secundum Bedam super illud. Ecce quidam Jdropicus erat ante illum. s. Jesum. Luce. xiiij.

Capitulum tertium de Adulterio.

In mātr sanctorū dr̄ hītur.

p fornicatōr pxīs ledit.

Ex fornicatōne ḡtis assumpt.

p fornicatōr an lz fugit.

Titulus Quintus:

Dulterium ē se

cunda spēs luxurie. Et sicut ipm nomē sonat ē accessus ad alienū thorum. Unde ꝛ adulterium ꝙsi ad alterius thorꝝ accessus. In quo fm. b. Tho. scōa secūde. q. clxiij. ar. viij. dupliciter cōtra castitatem humane generationis ꝺs offendit. Primo in ꝙtuꝫ accedit ad mulierez nō sibi matrimonio coniunctam: quod reqritur ad bonum prolis ꝑ prie educande vt dictuꝫ ē in ꝓcedenti. c. Alio mō quia accedit ad mulierem per matrimonium alteri copulatam: ꝛ sic impēdit bonum ꝓlis alienē: ꝛ contra iustitiam agit. Eadem rō ē de muliere q̄ per adulterium corrūpitur. Unde Ecc. xxiij. dicitur. Omnis mulier relinquens virū suum peccabit: Primo. n. in lege altissimi qz incredibilis fuit in qua. s. ꝓcipitur. Nō mechaberis. Secundo virum suum dereliquit in quo facit ꝓtra certitudinem ꝓlis. Tertio in adulterio fornicata est ꝛ ex alio viro statuit sibi filios ꝙuod ē ꝓtra bonum ꝑ prie ꝓlis. Sed ꝓmum ē cōe omnibus pctis mōtalibus. Alia duo que ponuntur ī dicta auctoritate spēaliter pertinent ad deformitatem adulterij: et sic adulterium ē determinata spēs luxurie: vtpote spālem deformitatez hās circa actus venereos hoc Tho. Et sic manifestum per se ē quasi sēper ē mortale. Est āt aliquando adulterium simplex cum. s. altera ꝓrium ē cōiugatā ꝛ non alia. Aliqñ ē duplex vt cum vtraq; ps ē coniugata qō grauī ē. Aliqñ hz aliam deformitatē vt si non sit altera pars cōiugata: vel etiam ꝓiugata ē tñ vel virgo vl consanguinea vel monialis: ꝛ tūc cum adulterio simul ē ibi alia spēs luxurie. Quod autem dicit Sixtus phs vt allegat Hiero. q̄ adulter ē ois in vxorem suam amator ardentior: q̄uis talis nō vi olet fidem matrimonij: tñ facit cōtra bonuꝫ matrimonij inhoneste eo vtens. Ideo aliqualiter potest dici adulter: non tñ ꝓprie q̄ intret hanc spēm Et nota scōm Pe. in. iij. q̄ in adulterio fm quid plus peccat mulier q̄ vir. s. quia facit cōtra bonū plus: ꝛ rōne scandali: fm vero alium respectuꝫ: s. q̄tum ad bonum fidei equaliter peccant. Et qz hz ē cā sufficiens qua alter possit alium dimittere: ió equaliter pōt hoc vteraq;. Sed q̄tum ad ꝓdominatiam rois quia vir hz rōnem magis vigorosaz ad resistendum passionibus: ideo ceteris paribus plus ipse peccat adulterando q̄ mulier. De dimissione ꝓpter adulterium vide infra in. iij. pte ti. i. De adulterio loquens dñs p psalmistam ait ps. xlix. Cum adulteris portionem tuaz ponebas: et paulo post. Arguam te ꝛ statuam ꝰ faciem tuaz ponere portionem suam cum adulteris ē. partici pare. i. adulterare. In his autem tria notantur. Primo crimen detestandum. ibi. Cum adul. pō. tu. po. Secundo ligamē eius intimandū. ibi. Arguā te. Tertio grauamen expectādum. ibi. ꝛ statuam cō tra fa. tu.

Quantum ad primū. §. 1

certum ē adulterium esse valde detestabile pctm ꝛ graue Cum adulteris portionem tuam poebas vt. s. esses ꝛ tu adulter Osee. vij. Omnes adulterantes quasi clibanus. s. intus ardentes ꝑ concupiscē tiam: extra fordentes per īmūditiam: postea i aia ꝛ corpore incensi ꝑ gehennam. Unde adulteriuꝫ q̄ graue sit ostendit Clemens. Quid inquit i omnibus pctis adulterio grauius ē: secundum nāq; locum in penis tenet. xxxij. q. vij. Nam in pctis q̄ sunt contra ꝓrimum: ꝓmum penale. i. dignū pena ēt mortis corporis ē hoicidium. Secūdū adulterium. Maius. n. ē q̄ furtum ꝛ rapina ꝛ mēdacium ꝛ multa alia. Ex omni siquidem genē cāz ostenditur grauitas hui' peccati ꝛ detestatio: Ex cā. s. efficienti: māli: formali: finali ꝛ circūstantiali Ex cā efficienti: nam saltem alter eorū hz in se sacramentum matrimonij quod ē maximū significatione: hoc autem dico sacramentum magnum ī xpo ꝛ ecclesia. Significat. n. ꝓiūctionem deitatis cum humanitate: ꝛ xpi cum ecclia: nunq̄ āt dūs sepatus ē ab humanitate postq̄ assumpsit eā nec xps ab ecclesia: nec ecclesia a xpo. Contra illud tā magnum sacramentum vbi ē quedam dignitas agit adulter sepans se a cōiunge ꝛ alteri adherēs Dignitas autem persone fm Tho. in ꝓma secunde aggrauat peccatū: qz quāto in maiori dignitate tanto grauius peccat ceteris paribus. Secūdo oñditur grauitas huius peccati ex cā māli ipius. s. actus qui exercetur per duos ꝛ sic ibi diabolus in alijs peccatis vnum interficit: per istud duos simul immo plures qz interponūtur mediatores: Et tantum crescit aliquando fatuitas amoris vel potius libidinis q̄ ꝓcuratur mors coniugis per adulterꝫ: l' adulteza vl ꝓmittit eā accipere ī vxorē mortuo coniuge: quod si fecerit cum effectu secuto si duxerit ullam in vxorem continue manet in peccato mortali: qz matrimonium nullum ē ꝓpt impedimentum criminis: ꝛ sic multiplicantur pcā extra de eo q̄ duxit in ma. quam pol. p adulte. c. Super hoc: ꝛ c. Significasti: de hoc tamen vide plenius in tertia parte ti. i. c. Tertia ex cā formali. Hec ē in quolibet peccato mortali auersio ab ī cōmutabili bono: sed per nullum peccatū rō ita adsorbetur ab omni cōsideratione dei ita vrefficiatur totus caro: sicut ibi Hiero. dicit: q̄ etiaz in actu coniugali pūtia spūs sancti nō habetur a veris ꝓphis. s. quo ad actuꝫ ꝓpherandi: multo magis in actu adulterij totaliter mens auertit a deo ꝓpter inordinatum amorem vnde ꝓcedit adulterium. Unde dicitur ꝓuerbi. vi. Qui adulter est ꝓpter cordis inopiam. s. amisso vigore rōis pdit

aiam suam turpitudinem ⁊ ignominiam ꝓgregat sibi: ⁊ obꝓbrium eius nō delebitur. Quarto ex cā finali. Finis huius mali ē consecutio voluptatis. Sed q̄to quis pōt remediare alicui peccato ⁊ nō facit: tanto grauius peccat: q; maiou ioordinatiōe voluītatis: sed huic malo pōt de facili remediare quia si hēt vxorem pōt sibi satisfacere. Uñ aplus ꝓpter fornicationem. s. vitandam vnusquisq; suam hēat vxorem. i. Corin. vij. Si non hz pōt sumere: quia vt ait idem aplꝰ. Melius ē nubere q̄ vri. i. incidere i adulīa ⁊ alias ꝓcupiscētias ⁊ voluptates dānatas. Nec excusat te si dicis non possem ꝓuideri vxori ⁊ nutrire filios si haberem: ni si dotem haberem sufficiētem. Melius ē pati dispendia i tpalibus ⁊ recipe minorē dotez: ⁊ facere minores pompas ⁊ ꝓuidere aie sue q̄ in talia ici dere vitia per q̄ dānatur. Sed autez sumere non vult quia ad hoc nō cogitur seruet castitatem. v. ex causa circunstātie aggrauatur peccatum. Naz q̄to plura scandala ⁊ mala inde sequuntur tāto grauius ē pctū. Sed quis posset enumerare mala que sequuntur ex adulterio. Quot homicidia inde sequuntur ⁊ q̄ta: ⁊ non solum in corꝓre sz in aia. Nam quā dispositionem bonā habere potest qui i adulterio ꝓstitutus subito occidit quot hereditates deꝑdantur p filios hītos oculte ex adulterio q̄bus vt legitimis reliquitur hereditas Quot incestus inde ꝓcedūt dum contrahunt q̄ aliq̄ sunt consanguinei? Quot regna extermiata sunt. Nōne Troia ciuitas illa tam famosa ꝓpter adulterium ꝓpetratū a Paride cum Helena totaliter destructa ē. Nonne Dauid ꝓpter adulterium ꝓmissum cuz Bersabee vt occultaret addidit ꝓditionem: ⁊ hōicidium ꝓcurando fidelissimum militem suū occidit. Et ꝓpter adulterium in punitionē filius eius Absalon expulit euz a regno ⁊ publice peccauit cum vxoribus patris sui: vt habetur. ij. Reg. in plurib'. c. Et cum adulterium sit ita graue: tñ videtur verificari illud Osee iij. Non ē veritas. s. fidelitatis in terra: nō ē mia. s. ad aiam suam ⁊ ꝓximum sed maledictum: mēdacium: furtū: adulterium: inundauerūt. i. abūdāt creuerunt: ⁊ sanguinis sanguinem tetigit. i. pctū pctō cumulatur dum non per pniam tollitur.

Quantum ad se .§. II.

cundum. s. q̄ ꝓhibetur adulterium ⁊ ligatus ē q̄ libet ab oi lege vt caueat se ab eo. Unde dic̄ dñs Arguam te. s. de adulterio. ⁊ hoc per scripturam Dis. n. scriptura diuinitus ispirata vtilis ē ad arguendum. Secūdo Thimot. iij. Et ꝑcipue scriptura legis vñ dicit Jac. Redāguti a lege. s. estis q̄si trangressores. Arguit ergo dñs de adulterio.

Primo per legem intrinsecam ⁊ nālem.
Scdo per legē Mosaicā ⁊ ꝓphetalem.
Tertio per legem euāgelicam ⁊ supnalem.

Quarto p legem canonicam ⁊ synodalem.
Quinto per legē ciuilicam ⁊ ipialem.

Lex naturalis itrīseca mēti ē illa que dicit q̄ tibi nō vis fieri vide ne tu vnꝯ alteri facias. Thobi. iij. Sed quis ē ille qui velit vxorem suam adulterare. Certe nullus: nisi fatuus ⁊ pessimus exercēs lenocinia. Nulla mulier hoc desiderat nisi fatua ⁊ mala: immo non pōt pati vir talem iniuriā sed expellit ⁊ pcutit. ⁊ vxor summe turbatur ꝺ adulterio viri cum nouit ergo ⁊ tu hoc serua erga ꝓximum ⁊ non adulterabis. Mathe. xix. Adeo hoc vniuersaliter dictat lex seu rō nālis q̄ etiam ante legem naturalem scriptā ethnici ⁊ idolatrie habuerunt ꝓ crimine ⁊ magis abhorrent q̄ hōicidium. Et in signum huius q̄ Abraham ꝓpter famen descendit in egyptum cū vxore sua Sarra ꝓpulchra: rogauit eam vt non iudicarz se eē vxorem eius si interrogaret. Et hoc ideo fm Nico. ꝺ lira: quia cogitauit q̄ si sciuissent vxorem suā esse cum ob pulchritudinem eius cōcupiscerent eam cognoscere ne adulterium ꝓpetrarent quod summe detestabātur occidissent Abraam vt possent postea vti ea sine vitio adulterij minus sibi faciētes ꝓsciaz de hōicidio q̄ ꝺ adulterio. Scdo arguit ꝺ adulīio de' ꝓ legē mosaicā ⁊ ꝓphetalē. Exo. xx. Nō mechaberi: hoc ē adulīabis: ⁊ addicit pēa Leuit. xx. vbi dicitur. Morietur mechus ⁊ adulīa: q̄ adulterati fuerint. vnde scribe ⁊ pharisei adducentes ad Jesum mulierem in adulterio deꝑhensam dixerunt. Magister hec mulier modo i adulterio deprehensa est. Moyses mandauit in lege huiusmodi lapidare. Joan. viij. Et per Malach. dicit dñs. iij. ero testis velox maleficis adulteris ⁊ piuris. s. ad accusanduz vt puniātur. Qꝺ autem aliqui ex patribus cū haberent vxores accederēt ad ancillas ꝓ hñdis filīs vt Abraam ad Agar. Gen. xvi. Et Jacob ad Balaam ⁊ Zelfam ācillas Gen. tricessimo: nō ꝓpt hoc cōmiserunt adulterium: quia cognouerunt eas non fornicarie sed maritali affectu: cum quibus deus dispensauit vt sil' haberēt plures vxores absq; peccato vt extra de diuor. c. Gaudemus ⁊ hoc ob multiplicandū cultum dei qui remanserat solum in familia eorum ex multiplicatione hominum eorum per generationem in illa familia. Et etiaz ob spūalem significationem que hētur. xxxij. q. iij. Recurrat ⁊. c. se. ⁊. c. obicīuntur. Tertio arguitur seu reꝑhēdit adulterium per legem euāgelicam. Nā dixit xps in euangelio Math. xix. Quos deus coniunxit homo non sepet: reprehendens illos iudeos qui dabant libellum repudij vxori cuz non placebat eis: ⁊ ea dimissa contrahebāt cum altera adulīa declarans hoc eē adulterium non matrimoniuz ⁊ quia Moyses ꝓpter duriciem ⁊ crudelitatem illorum hoc ꝓmiserat non vt bonum ⁊ licitum: sed vt minus malū ne occiderēt vxores si dimittē

non possent. Sepat igitur homo quos deus coniunxit: ⁊ male facit infringēs dei ordinationē: cuz sine causa legitima dimittit vxorem vel vxor virū ⁊ multo magis si adulterat: ⁊ peius si defacto cuz alia contrahat. Pro nulla igitur cā licitum ē accedere ad aliam q̄ ad ꝓpriam vxorez. Nec ex eo q̄ sterilis sit vxor vt ex alia habeat filios. Nec ex eo q̄ infirma qualicunq; ⁊ quacūq; diutina infirmitate ⁊ incurabili: siue sit cecca: siue sit palytica siue leprosa. Nec ex eo q̄ ē adultera vel q̄tuncūq; mala vel heretica. Bene posset dimitti q̄tum ad cohabitationem ⁊ thorum ꝓpter adulterium vel p iculum sui ꝓbabile corpis vel aie: sed nō quo ad vinculum. i. q̄ possit accedere ad aliam vuēte prima al' adulteriuz ē. Et idem de vxore erga viruz Unde Aug. Sicut non sunt facienda adulteria voluntate etiam ꝓcreandi filios: sic non facienda furta voluntate pascēdi paupes. xxxij. q. iiij. Sic ⁊ q. v. c. Si vxorem: ⁊ q. vij. per to. Quarto āgu itur p legem canonicam ⁊ synodalē. Nam ecclia fm antiquas regulas imponit pniam septennem p adulterio: vt pz. xxij. q. i. c. Predicandum q̄uis hodie sint in arbitrio cōfessoris pnie imponende siue p isto siue p alio pctō. Et in aliquib' ecclijs epalibus ē ēt snia excois lata p synodales contra adulteros. De iure āt cōi q̄uis nō sint excōmunicati ipso facto: deberent tn excōicari qn ē manifestum ⁊ pseverans. A deo autem semp sūt excommunicati adulterj ēt occulti. Punit etiam ipsum adulterū iure petendi debitum ab vxore ita q̄ ñ tenetur ei vxor reddere debitū cum hoc certitudinaliter nouit quinimo statuit ecclia q̄ si in adulterio pseverat notorio nullo mō oz ei reddere debitū q̄ innocēs ē: ad hoc ne videat fauēi ei i adulterio: sed desistat ab eo. Unde Hiero. Cum vxor carnē vnam in aliā dimiserit ⁊ se a marito per fōnicationem sepauerit non oz teneri: ne viruz q̄q; sub maledicto faciat dicente scriptura. Qui tenz adulteram fatuus ē ⁊ iniquus. xxxij. q. i. Dixit dominus: ⁊ in. c. se. Et idē iuris ē oino in viro ⁊ vxore: q̄nimo pōt contra volūtatem adulteri vl' adultere q̄ fidem seruat castitatis petere diuortium et non cohabitare cum adultero: ⁊ intrare monasterium qn adulterium ē notoriū: vt notatur. xxvij. q. ij. c. Agathosa. cum glo. Si vis plenius de his vide in tertia pte ti. i. c. xxi. Quinto arguitur p legem ciuilem ⁊ impialem. Nam p legem ciuilem ꝓpter adulterium ꝓbatum vxor perdit dotes: vt in Auten. vt liceat matri. §. qui vero colla. viij. perdit ⁊ famam ⁊ honorem: perdit ⁊ vitaz aliqn Quamuis autem ipse leges seculares non puniant: ita viros perpetrantes adulteria cum solutis sicut mulieres perpetrantes cum solutis viris vel coniugatis: tamen secūdum rectius iudiciuz ecclesie ita peccat vnus sicut ⁊ alter: ⁊ ita ōberet puniri. Unde dicit Innocē. Christiana religio adulterium in vtroq; sexu pari ratōne condēnat. xxxij. q. v. ⁊ q. vi. Aug. ait. Indignantur mariti si audiant adulteros viros similes adulteris feminis pēdere. i. sustinere penas: cum tanto grauius eos puniri oporteuerit: q̄to magis ad eos pertinet ⁊ vnte vincere ⁊ exemplo regere feminas. Priuat etiā lex ciuilis natos ex adulterio paterna hereditate ⁊ omnibus dignitatibus temporalib'. Ecce quo modo omnia iura summe arguunt ⁊ detestatur adulterium. Et iō sūme cauēdum.

Quantum ad ter. §. III

tium ꝓncipale scilicet grauamen expectāduz idest penam dicit. Statuam contra faciem tuam idest i iudicio ipsa peccata ⁊ mala que ex adulterio oriuntur: tibi ostendentur ipsa peccata ⁊ mala: ⁊ ipsa te accusabunt: ex quibus condemnaberis. Nā vt dicitur Heb. xiij. Adulteros iudicabit deus scilicet ad ignem eternum. Et primo quidem pena est eis summa confusio quam habebit adulter coram toto mundo. Certum est q̄ si mulier nobilis nunc accusaretur de adulterio in iudicio in aliq̄ ciuitate coram populo haberet summam penaz confusionis. O q̄ta confusio tunc cozā toto mundo ⁊ amicis ⁊ inimicis argui de adulterio animā que nobilissima est: que violauit etiam sacramentum dei. Quod viri nō erubescunt nunc de adulterio ꝓpter quod manifeste cōmittunt: hoc pcedit ex maxima cecitate: quia non cognoscunt grauitatem mali: cum deberent magis erubescere q̄ mulieres: sed tunc sublata tali cecitate ignorantie summe confusioni patebunt. Jere. xx. Confūdentur vehementer: quia nō intellexerunt opprobrium. s. peccati. Primo statuetur ante faciem suam grauitas huius peccati ex iniusticia maxima ⁊ iniuria quam fecit proximo ⁊ violatione sacramenti dei ⁊ ecclesie: ꝓpter quod punīuit deus terribiliter istud vitium. Nam vt habetur Judic. xix. ꝓpter adulterium ꝓpetratum cuz vxore cuiusdā leuite a viris ciuitatis Gabaa: quia noluerūt eos punire illi de tribu Beniamin mortui sunt in bello circa sexagintamilia hominum. nam in ꝑmo ⁊ secūdo bello facto ad inuicē. xi. tribus fuerunt debellati a tribu Beniamin mortuis plusq̄. xxx. millibus ō ipsis quia confidebant ō sua multitudine cum essent. cccc. millia vel circa. In tertō bello compuncti ⁊ de dño confidentes habuerūt victoriam deleta tribu Beniamin. s. xxv. millibus q̄ngentis exceptis. Et hoc deus pmisit in penam adulterij. Sed in historijs romanorum narrat: q̄ ꝓpter adulterium cōmissum ab Antonio qui sibi cum Octauiano cōdiuiserat totum imperiū ex eo q̄ repudiauit vxorem suam Antonius germanam Octauiani ⁊ adhesit carnaliter Cleopatre regine egypti libidinose femine. Octauianus indignatus mouit contra eum bellum nauale et

terrestre: ⁊ vbiq; Antonius fuit deuictus ⁊ ōm̄ fugiens ante cum ipe cū Cleopatra seipsos occiō runt. Secūdo statuet ꝫ faciē suaz. ſ. adulti: odia: blasfemias: detractiones que exurgūt ꝓpter istud Nam raro ē ꝙ hoc possit celari. Et si mulier con mittat adulterium ꝙ sciatur: maritus sp q̄si odit eā: ⁊ n̄ patit eā aspicere: sibi ⁊ filijs iꝓperat. Un̄ oriūtur ꝓtumelie: meretrix nūcupatur quod sustinere non valet. Si vir adulteriū ꝓmittit vxor sciens blasfemat: cupit sibi mortē: summe odit eam cum qua adulteratur: ãxiatur suspitonibus: ⁊ falsis aliquando iudicijs dei obliuiscitur: qō totum agit adulterium cōmissum. Tertio statuet ꝫ faciem homicidia q̄ inde sequūtur aliq̄n. Nam occidūtur aliq̄ filij a talibus ꝓcepti ēt sine baptismo ad occultandum adulteriū: quod ē maxima crudelitas: nec pōt maior cogitari q̄ ꝓprios occidere filios: aliq̄ occiduntur ipsi adulterātes: q̄uis. n. nullo modo possint vel debeant occidi a ꝓuatis personis nec patre nec matre: nec marito nec fratribus aut alijs: sed solum a iudice cōitatis ꝑ viaz iuris. Et fm canonistas grauissime punitur interfector vxoris ꝓpter adulteriuz: vt. xxiij. q. ij. c. admonere: tñ de facto auditur sepe hoc fieri. Quarto statuet ꝫ faciem furta inde secuta. Nam mulier multotiens dat adultero de bonis viri: sed ⁊ si casu filium ex adulterio suscipiat: de bōis viri sui nutriet eum: ⁊ hereditatem totam vel partem suscipiet patris sui putatiui. Unde cuz oia ista ipsa suretur marito vel legitimis alijs heredibus: quādo misera vel quomodo satisfaciet. Uide de hac satisfactione supra ti. i. c. Quinto statuet ꝫ faciez diuersas spēs luxurie inde secutas. Nam si vir sciens vxorem adulteram raro sibi recōciliat: q̄uis penitētem deberet suscipere: sed indignatus accedit ad alias feminas: vel etiam masculos cum tñ deberet continere. Et mulier hoc audiens de viro ex indignatione aliquando ⁊ si sit alias casta i clinatur ad turpia faciendum cum alijs: vel ꝑ alios modos. Et diligenter attēdendum ꝙ nō excusatur mulier a pctō adulterij assētiēs viro timore verecundie vel ifamie vel ēt mortis ꝓminate: sic aliquādo aliq̄e faciunt: que licet sint pessime contente timentes si clament: ne confundantur assentiunt. Unde illa nobilissima matrona Lucretia vxor Collatini alias castissima mulier non excusatur a peccato adulterij cū assentijt Tarquino filio Tarquini superbi vltimi regis romanorum ex eo ꝙ ille mīnatus ē: ꝙ si nō ꝓsentiret sibi occideret iuxta eam in lecto famulum diuulgans apud marituz ⁊ alios: ꝙ quia in adulterio eos comꝓhenderat occiderat: ꝓpter qō illa timēs magis infamiam q̄ mortem assentit: ⁊ postea ad oīendā displicentiam huius facti ne crederetur libidine victa coram Collatino marito suo ⁊ alijs consanguineis ad se vocatis gladio seipsaz occidit. Malefecit assentiendo ⁊ adulterū commisit: ſz peius adhuc se occidendo: vt oñdit Aug. in. i. de ciuit. dei. Non sic fecit illa castissima ⁊ sanctissima Susanna vxor Joachim. Sed cum senes pessimi inuitarent ad nephas cōminando eaz se accusaturos de adulterio si non assenturet eis. Rñdit illa: ⁊ bñ Angustie sūt mihi vndiq; ⁊c. Unō ſbito clamauit ꝑ adiutorio: ⁊ licet illi senes accussassent ⁊ cō demnassent: deus misericorditer ⁊ mirabiliter liberauit eam. Hystoriam hēs Daniel. xiij.

Caplm quartū de vitio cōtra nām.

Jtiuz contra natura

ꝓsodomya ⁊ q̄uis ꝫ nat̄z ⁊ ē ſpēs luxurie.

ē altera spēs luxurie: qō est grauissimum super oia alia vitia luxurie. Unde Aug. dicit. Adulterij malum vincit fornicatōem. ſ. i grauitate culpe. Uicitur ãt ab incestu: horz oium pessimum est qō ꝓtra nām ē. xxxij. q. vij. Adulterij. Sed ē ista species nō specialissima quā oportet cōfiteri ſz sb alterna: gen' ad alias spēs spēalissimas: videlicz.

Molliciem.
Sodomiam.
Innaturale.
Bestialitatem.

Et de mollitie ait apls. i. Lor. vj. Neq; molles regnum dei possidebūt. Sumitur ēt mollicies scōz aliam acceptōem ꝑ vitio iconstātie: ⁊ de h. j. De i nāli vitio ait Aug. Cōtra nām ē si vir vtatur mē bro mulieris ñ ad hoc deputato. Un̄ apls. Sciat vnusq̄sq; vām suum vas possidere i sanctificatōe ⁊ honore. i. fm debitum modū: ñ i passione desiderij: sicut gētiles. i. pagāi. Et itelligitur ñ solū de vase corpis sui: sed ēt de vase vxoris ꝫz debitum modum: vt possit sequi generatio filioz ad honorez dei: ⁊ ñ eo mō quo magis ōlectatur De sodomia ait apls. i. Lor. vj. Neq; masculoz ꝓcubitores regnum dei possidebūt. De bestialitate Leuit. xx. Qui coierit cū iumēto morte moriat. Dicit etiaz aliquo modo vitiū ꝫ nām cū vir agēs cū muliere ⁊si seruet debitum vas: ñ tñ debitum modum cōsuetum a nā ⁊ magis aptum ad gnationem vt si mulier vertat viro dorsum ⁊ non faciem uel si supgrediat viz ⁊ huiusmōi mōs mōstruosos: q̄ vtiq; pcā sūt: ⁊ aliq̄n ⁊si n̄ semp mortalia: quod execrabiliter fit in meretrice execrabilius in vxorē xxxij. q. vij. Adulterij. Sed de his in. iij. pte ti. i. c. xxiij. Un̄. b. Tho. scōa scōe. q. cliij. arti. ij. sic dicit. Ubi. n. ē determiata spēs luxurie: vbi spālis rō deformitatis occurrit: q̄ facit idecētem actū venereum. Quod pōt eē dupliciter. Uno mō quia repugnat rōi recte: qō ē cōe i oi vitio luxurie. Alio modo qz ēt sup hoc repugnat ipsi ordini nāli venerei actus q̄ conuenit hūane spēi: qō dr vitiuz ꝫ

plugrie ſpē. ē molicz. erē gtm naz.

nām:qō pluribus mōis ꝓtingere pōt. Primo mō si absq; oi concubitu causa delectatōis veneree p curetur:quod ptinet ad imūdiciam:quam molliciem vocant. Secūdo mō si fiat p ꝓcubitū ad rez nō eiusdem spēi:quod vocatur bestialitas. Tertō mō si fiat p ꝓcubitum ad ñ debitum sexum puta masculi ad masculuz: feie ad feminā:qō sodomiticum dicitur. Quarto si nō fuetur debitus modus ꝓcubendi:aut q̄tum ad instrumtum vel vas ñ debitum:aut q̄tum ad alios mōs monstruosos ⁊ bestiales hec Tho. Et primum quattuoꝛ modi dicūtur cōtra nām.s.generis:⁊ quia p illos quattuoꝛ mōs frustratur itentio nature:qz generatio seq̄ non pōt. Alius modus qui etiam continetur in quarto seruato debito vase:sed nō debito situ oī ꝓtra naturam:qz cōtra ꝓsuetum modū nāe: p quem nō ita apte ꝓcurari pōt generatio. Quātū ad grauitatem eoꝛ dicit.b.Tho.vbi supra q̄ in primum locum tenet mollicies:deide cum non seruatur debitum vas vel modus: postea sodomia vbi nō seruatur debitus sexus:postremo vero bestialitas. De hoc vitio cōtra nām p̄dictos q̄ttuoꝛ modos icludendos pōt ad arguendum induci illud ps.lxxij. Dispierunt i endoꝛ facti sūt vt sterc' terre. Et loq̄tur ad litteram:vt pz ex versu p̄cedēti de madianitis inimicis populi dei:⁊ capitaneo eoꝛum Sisara ⁊ rege suo Jabin:hi oēs dispierūt i.per diuersas partes ⁊ modos pierunt:occisi i endoꝛ iuxta quendam fontem ⁊ facti i magnam abhominationem ⁊ fetoꝛez vt stercus: remanentib' ibi cadaueribus eoꝛum ꝯsumptis. Sed moꝛaliter significātur p hos laborātes vitio ꝓtra naturam q̄ moꝛtui in anima sunt i maxima abhominatione populi dei. Et ex illis verbis:ps de huiusmodi notari tria.

Primo occasio culpe abhoīnate.ibi. Dispierunt
Scōo abusio nāe violate:ibi i endoꝛ.
Tertio ꝓfusio pene illate:ibi facti sunt ut stercus.

Quātum ad primū. §. I.

occasio culpe abhominate ꝓ nām inuitur i interpositione istoꝛ qui dispierunt.s. Jabin rex Sisara capitane' suus ⁊ madian populus eius: isti dispierunt. Jabin interpretatur sapiens.s.sapientia mundi:de qua ait aplus Ro.i. Dicentes se esse sapientes:stulti facti sunt.s.per superbiam qua se estimabant ⁊ iactabant se sapientes esse. Ex superbia.n.illoꝛum sapientum fm mundum ostendit ibi apls fuisse humiliatos ⁊ datos ita in reprobū sensum vt non facerent sibi conscientiam de hoc turpissimo vitio. Nam femine eoꝛum relicto naturali vsu exarserunt in eum vsum qui est cōtra naturam:masculi in masculos turpitudinez operantes. Et Jouem quem deoꝛum suoꝛum maximum colebant:referebāt pplis talia turpissima a gentem eoꝛ poete. Et virgiliuz maximū poetaꝝ narrāt magnum sodomitam historiographi. Ut Julius cesar satis doctus cū triūpho potiretur ex victoria habita ꝯ hostes sibi fuit publice ꝓpatum vitium sodomie. Nec Octauianus ita felix ⁊ sapiens fm mundum caruit hoc vitio. Et quare hoc vitio supati nisi ꝓpter supbiam eoꝛum: q̄ omnes ad inferos descenderūt. Unde Ezech.xvj. dicitur. Hec fuit iniq̄tas.i. cā iniquitatis soꝛoris tue sodomie:superbia:saturitas panis ⁊ aque et ocium. Et qz nō poꝛrigebant manum pauperi.s. dando eꝝ vas. Madians interp̄tatur declinās iudicium. Et hoc ē sēda occasio sodomie declinare i.nō considerare finale iudicium in quo sodomite omnino erunt muti:nullam excusationem valentes habere de tanta abhominatione:cum nulla bestia hoc egerit. Unde sodomia interp̄tatur muta:quia facit hoiem mutuz vt excusare se nō possit:sicut de quibusdam alijs malis. Declinat etiaz talis considerare iudicium quod fecit deus tēpore Noe ꝓpter hoc vitiū. s. diluuium vniuersale mittēs aquaꝝ. Omnis.n.caro coꝛrupat viam suam. Gen.vi.qz vt ait Methodius martyr. Femine ex libidine nimia supgrediebant viris. Et viri in alterutrum exardescebant cocuntes. Sz vnam ex causis accelerationis futuri finalis iudicij per ignem totum mundum cōburētem pōit ꝓphera Johel huius vitij augmentationem. Dic.n.dns. Descendam in vallem iosaphat:⁊ disceptabo eū gētibus:⁊ quasi cām assignās subdit:qz posuerūt puerum i pstibulo Jobelis.iij. Sisara.n. interp̄tatur exclusio gaudij. Et hoc ē tertia occasio: qz enim tales excludunt a mente sua gaudium spirituale quod resultat ex bonis operibus ⁊ consideratione gaudij celestis quod ꝓmittitur subuēientibus pauperibus:⁊ sine gaudio diu homo cē nō pōt:ideo conuertunt se ad gaudia mundana. Saturitas coꝛporis:curiositas oc̄ij:audiendo turpia solatioꝛum pomparum:⁊ huiusmodi:vnde ꝓcedit tale vitium. Unde Ezech.in supradicta auctoritate posuit ocium ⁊ subtractionez elemosynarum ⁊ saturitatem. Et si saturitatem panis ⁊ aq̄ dicit cām huius vitij q̄to magis erit causa huius saturitas carnium:⁊ confectionum:⁊ potentū vini:vt Maluatici:greci:vernac̄ij:romanie:⁊ hui' modi per que turpissime hoies decipiunt ⁊ allicunt adolescentulos:vt inducant eos ad hoc vitiū

Quantum ad secū. §. II.

dum talis culpa que ē abusio nāe notatur ibi in endoꝛ. Endoꝛ.n.ꝯterpretatur fons generatiōis:est āt fons gnātōnis mēbꝝ pudendum qō est instrumentum gnātionis humane:vnde dispierunt i endoꝛ.i.per diuersos modos pierunt abutentes tali instrumento:siue per molliciem:siue p sodo

Capitulus Quartum.

miam: siue per bestialitatem: siue p alios modos Est ãt ita abhominabile vitium ut digne congruat eis illa p̃catio: dispereat. i. ex toto pereat de terra memoria eorum. Nam spūs sanctus qui optime nouit grauitatem peccatoꝝ nominat hoc vitium irreticos pessimos: qō ē suplatiuum mali: et peius dici nō potest. Gene. xiij. Erant autem homines sodomoꝝ pessimi et p̃cores nimis. Comp̃benditur autez eius grauitas et abhominatō maxima in quinq;.

Primo q; ē supans bestialem conditionem.
Scō q; ē clamans diuinam vltionem.
Tertio q; ē puocās vlem glie idignatōem.
Quarto q; ē iducens magnā infectionem.
Quinto q; ē suscipiens ois legis punitionē.

Primo igitur istud vitiū excedit bestialem conditionem: quia nulla bestia reperitur hoc agere. Nō enim ꝓmiscetur animal masculū cū masculo: nec fēa cum femina: nec equus cuz equo: nō equa cū equa: nec equus cum vitula: vel equa cum boue: sed masculus cum femina eiusdem spēi. Et p alia vitia homo efficitur similis bestijs: per istud autē vitium efficitur inferior omni bestia cuz nulla tā tam turpitudinez agat. Et hec est ratio quare vocatur vitium contra naturam. Homo. n. secūduz phm est animal rōnale: et i q̃tum rationalis peccando alia peccata agit contra nām. i. ꝓtra rōnem nālem. Et hz hoc dicit Job. Dam̃. q; omne pctm̃ ē contra nām. Sed in q̃tum aīa fm animalitatem cōuenit cum bestijs istud vitium cōmittē do agit cōtra nām. i. non solum instinctum nālez sed ēt contra instinctum bestialem seu aīalez. Et sic agit ꝫ naturaz generis fm Tho. Unde Aug. Horum pessimum est quod ꝓtra nām ē. xxxij. q. vij. Adulterij. Et si dicatur q; sacrilegiuz in luxuria videtur grauius q; contra deū. per hoc autez non fit iniuria deo. Item q; adulterium incestus stuprum videtur eē magis contra charitatez proximi: cum per illa fit iniuria primo magna: per hoc ãt nō videtur vlla fieri iniuria alicui. Rndit b. Tho. vbi supra q; vitium ꝓtra nām ē contra ō um: quia ordo nature ab ipso deo est. Et iō i peccatis contra nām cū violetur ipe ordo nature fit iniuria deo ordinatori nature. Et q; natura spēi ē magis coniuncta vnicuiq; indiuiduo: q̃ qōcuiq; aliud indiuiduum. Et ratio peccata contra nām speciei sunt grauiora q̃ cōmissa contra indiuidia

Secundo oñditur esse pessimum q; ꝓclamat diuinam vltionem cito de ipsa fiendam ꝓpter sui abhominationem. Unde Señ. xix. dixit dom̃ Clamor sodomoꝝ et Homoreoꝝ multiplicatus ē et pctm̃ eoꝝ aggrauatū est nimis. i. vitium quod agunt clamat vindictam. Duo peccatorum genera dicit scriptura clamare ad deum ꝓpter sui horrorem: videlicet homicidium et sodomiticum vñ postq̃ occidit Cayn fratrem suum Abel dixit ei deus. Uox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra Señ. iiij. postulans. s. vindictam. De h ãt turpissimo iã iducta ē auctoritas: q; clamor sodomorum ꝛc̃. Et sic i h assimilat hōicidio: et merito q; vtrūq; destruit spēm humanam q̃tum i se ē: sed peiori modo sodomita. Naz hōicidia destruit separando animam a corpore: que tñ remanet īmor talis: et corpus demum reassumit. Sed sodomita destruit impediendo ne fit homo. i. ne generetur Et nota modum loquendi mirabilem scripture circa huiusmodi. Descendam inquit dominus: et videbo vtrum clamorem opere compleuerint an ñ est ita. q. d. admirando: vix possum credere tantum nephas reperiri i homine: vnde volo videre clare hoc malum si ita ē vt puniam. Tertio ē pessimum: q; puocat celestem patriam ad indignationem contra se. Judicabit in nationibus inquit p̃s. cix. Implebit ruinas. s. deus. Implende sunt ruine angelice ex hominibus ꝓcreatis qui i vltio iudicio et non pus reassument corpora sua mortua. Desiderant ergo anime sanctoꝝ ardenter finale iudicium: fm Grego. in moral. vt reuniãtur corporibus suis. Affectant et angeli impleri seu restaurari ruinas suas ex hominibus natis in mundo et per ꝓsequens cupiunt omnes mltiplicatōez humani generis per debitum tñ modum: vt compleatur citius numerus electorum in supna felicitate locandus: sed cuz hoc impediant dediti hoc vitio maledicto habet tota celestis curia eos in ō testationem et abhominationē. Sed et ipse filius dei rex totius curie celestis ita abhominatur: q; vt dicit Aug. videns hoc vitiuz in humana natura introductum fere desijt incarnari. Nam vt ait ipse Augu. violatur quippe per hoc vitiuz societas que nobis cum deo esse debet cū illa natura cuius ipse ē actor: libidinis peruersitate polluitur xxxij. q. vij. flagitia. Et in signuz maxime detestationis dicit Hiero. super Isa. q; nocte illa qua xp̃s est natus omnes qui reperti sunt illo vitio laborā tes mortui sunt subito: non enim voluit pati tantam ignominiam reperire in nostra natura quaz assumpserat. Quarto ē pessimum quia inducit nimiam infectionem. Unde aplus Ro. i. vocat h vitium passionem ignominie. i. non nominādaz Et hoc ideo quia vt dicit Rai. non solum actus eius: sed os loquentis ipsa prolatio eius scilicet sine causa vrgenti et aures audientis et ipsa elemēta polluit. Et imperator dicit in Autenti. ut non luxurientur contra naturam. q; illud vitium īducit pestilentias et tempestates et forte ista est causa: quare in multis ciuitatibus italie frequenter superueniunt pestes: quia magis abundat tale vitium quam in aliquibus alijs. Sed in compendio theologie dicitur q; ipse diabolus temptans de hoc vitio postquā inducit homines ad hoc fugit abhominans ex nobilitate sue nature

tantum scelus. Est ā infectiuuꝫ ceteroꝝ qz vnus deditus huic vitio ē sufficiens inficere totam vnā ciuitatem: vñ figuratur ꝑ lepzā que inficit ꝙuersā tes cum lepzosis. Et iō sicut in lege mādabaꝫ talesꝫ sequestrari a conuersatione ceteroꝝ ne ificiāt alios. ita deberet euitari familiaritas eoꝝ: z i figurā huius dictum fuit Loth ad hoc ꝙ euaderet mortem ꝙ nō morarēt i sodomis nec in oēm circa regionem. Gen. xix. A longe. n. oportet manē a conuersatione cum eis. Adeo abhozruit sctūs Loth istud facinus ꝙ disponebat filias suas virgines tradere constupzādas vt cessarent sodomite a tali vitio. Et q̄uis nō benefaceret: qz non sūt facienda mala vt veniant bona ita nec vt euitētur maiora mala. xiij. di. quod ait: tñ ex detestatione h̄ subito elegit: z ob gratiam hospitū. xxxij. q. vij. Offerebat. Quinto patet ꝙ sit pessimum qz ab oi lege punitur: z grauiter ꝑ legem quidē diuinā: nam dicitur Leuit. xx. Qui dormierit cū masculo coitu femineo vterqz opatus ē nephas morte moriatur. Per legem ecclesie vbi ꝑ alīs peccatis mortalibus ponitur penitētia septēnis cōiter ꝓ hoc ponenda dī penitentia maior quā septennis: ꝓpt enormitatē eius: vt. xxxij. q. ij. hoc ipm. §. se. z deberent excōicari qñ tales sunt notorij pmanētes i hoc vitio. Nam cū sit grauius q̄ incestus fz Aug. z incestus ē cum matre vel germana vel alias consāguinea seu affine carnaliter cōmisceri. Si apls excōicauit incestuosum tradens eum in potestatē diaboli: vt pz. i. Cor. v. multo magis excōicari debet ꝓtra nām peccans. Clerici autē cōuicti ō hoc vitio debēt officio z beneficio priuari: extra de excess. prela. c. Clerici. Secundū legem imperialē ōbet talis decapitari: z qui cōmodat domum: z ꝙ mediator est: vt. C. de extraordi. cri. Qui puero sc̄z legē municipalem i aliquibus locis debet cōburi z vbi seruatur talis lex libera repitur citas talis ab hoc vitio: z deus mirabiliter ꝓsperat z statuz conseruat: fm ēt leges sūt infames: z aduocare et ꝓcurare nō pōt: cū. s. eēnt ꝙuicti vt. ff. de postu. §. infames. Sicut ergo hī. dispierunt in endor. i. ꝑ tale vitium abutētes mēbro gnātōnis: ita dispereat de terra memoria eoꝝ.

Quantum ad ter. §. III.

tiū confusio pene nōtur: ibi: facti sunt vt stercus terre. Non possent assimilari alteri rei ita abhominabili z fede. Joel. i. Computruerūt iumēta in stercore suo. i. fz Grego. hoies lasciui vitam suaz in fetore luxurie finierunt: vñ z cison vbi p̄dicti pierunt iterp̄tatur obstinatio qz nisi a iuuentute resipiscat ab hoc vitio vix vnq̄ dimitti in ꝓuecta etate sed efficitur obstinatus: z experientia hoc docet. Sed q̄tum sit abhominabile dictum vitium fedum z pessimum: oñditur ex punitione diuini iudicij in vita pñti cōtra eos q̄ dediti erant illi vitio hoies ciuitatis Sodome z Gomore: Seboim Adame z Segor. v. ciuitatum de q̄bus hēs historiam Gene. xix. vbi dicit Dim. in speculo historiali li. ij. circa hoc ꝙ septem notātur ibi aggrauātia culpam illam: quibus respondet. vij. in pena. Et primum est corruptio nature: quod ostenditur in clamore: sicut que defloratur clamat vt liberetur a corruptione: z ideo in penam innālis factus est locus ille: versus ē enim in mare falsum qō dicit mare mortuum: z qz cōtra naturam aliorum ibi nec pisces viuunt z aues desuper volantes subito mortue cadunt: ad innuendum moraliter ꝙ tales cogitationes contemplationis aut affectus nec vere actionis effectum habere viuaciter possūt. Secundum in culpa fuit impudentia z libertas peccati. Ita enim libere hoc faciebant malum z sine verecundia ac si esset opus licitum: vnde a maiori vsqz ad minorem irruerunt in domum Loth. vt abuterentur publice illis duobus angelis hospicio receptis a Loth. quos homines putabant: z in penam percussi sunt cecitate z facti in exemplum perpetui supplicij ignem sustinentes: vt dicitur Judic. primo. c. Sic hodie aliqui sunt ita ceci: ꝙ ne dum erubescant sed gloriantur de huiusmodi vel se excusant propter assuefactionem vt dicit Aug. in li. cōfes. ꝙ flagitia que contra naturam sunt qualia sodomorum semper repudiāda sūt: que si omnes gentes agerēt eodē crimīs reatu lege diuina terrerentur. xxxij. q. vij. flagitia. Tertium aggrauans est sterilitas commixtionis. ex huiusmodi enim commixtione nihil potest generari. Cui respondet in pena sterilitas illius loci qui nihil omnino gignit vtilitatis. Sic tales aliquando priuantur generatione filiorum: vnde Futifar qui emit Joseph dicitur fuisse eunuchus idest ineptus ad generationem seu ad generandū z hoc quia dicit Nicola. de lira glo. i. q. i. sicut eunuchus dominus exiccauerat genitalia eius: eo ꝙ ad turpem vsum eius emerat Joseph: ideo dominus impediuit eum. Propter tale vitium potest vxor negare debitum z petere diuortiuz quādo est notorium: vt. xxxij. q. vij. Omnes causationes in glo. sed etiam opera bona quia nulla faciunt. Quartum aggrauans fuit ardor ōsiderij. Plus enim exardescere dicuntur huiusmodi homines in viros q̄ alij in mulieres. Cui correspondet in penaz ignis ardor: qui combussit eos z poma nata i arboribus circunpositis illi lacui vsqz ad maturitatem sunt coloris viridis: matura verso si incidantur fauille exeunt in signuz ignis eterni vnde Ber. Gehennalis flamma morum non sustinens sodomorum punit tollere nationem: z ipsam conscientiam tante confusionis terram cōsumpsit ignis sulphureus z spiritus procellarum. Quintū est fetor carnis. Omnis enim luxuria et

ista maxime ē causa fetoris: vt merito possit ō eis dici illud Judith. xv. De cadaueribus eoz ascendit fetor. Cui cozrndet in penam sulphuris fetoz: ps. x. Ignis sulphur z spūs ꝓcellaz. i. demones p cutientes eos ps calicis eoz. Memoria ipsius vitij ita fetet q aliqñ insensibilem facit. In cuius figuram vxor Loth que respexit retro vt. s. videret illam ciuitatē: versa ē i statuaz salis. Respicere retro ē recozdari huiusmodi scelerum cū delectatōne z voluntarie. Sextū ē tenacitas voluptatis q̄ hoies inueteratos in hoc vitio vix vnq̄ euadere sinit. Cui ꝓgruit gleba bituminis quam locus ille multifarie vomit. Bitumē āt ē q̄dā terra sic cola adherēs. Nec tñ istud minuit peccatū: sed aggrauat: nec excusati sunt a ptícipatione pene: sic nec criminis. Qui filiosfamilias z subditos non cōzigunt de hoc vitio digni sūt morte: ait apls. Ro. i. Non soluz q̄ faciunt: sz z qui ꝓsentiūt faciētib⁹. Joseph tñ puer noluit tacē cū vidit tñ nephas i fratribus suis sed vt dicitur Gen. xxxvij. accusauit fratres suos de crimine pessimo. s. q cū iumētis vl cum marib⁹ coirent vt sic punirēt a patre: nec dimisit correctōnem ꝓpter odiū fraternū siue fratrū q̄ oderūt eū: ita vt vellēt eū occidere. Septimum ē ꝓtagiū quo ifici multitudo cohabitantium z societas talium. Cui rñdet in penam: quia tota regio simul cum vrbe ifecta subuersa est. Et ꝓpter hoc ēt oēs cōbussit puulos z innocētes: qa si vixissent ꝓpter cōtagium imitati eēnt opa turpia eoz: vñ in hoc misertus ē eis. i. q. iij. puulos Facti sunt ergo z fiūt demū tales vitiosi vt stercus terre.

Explm q̄ntum de incestu z ibi etiā quomodo resistitur luxurie.

Incestus qui est

altera spēs luxurie ꝓsistit i ꝓmixtione carnali cum ꝓiūcta ꝓsāguinitate vel affinitate: vel spūali parentela: de quo pōt expōi illud ps. xxxi. Nolite fieri sicut equus z mulus i q̄bus ñ ē itellectus. Ista ē differētia iter hoiem z alia aialia i motu passionum. Nam aialia bruta cū mouētur passione aliqua: nō pñt se ꝓtinere ab ea: nisi cohibeātur aliq̄ violētia alterius. Et rō ē: q rōnem non hñt qua possint passionem moderare vel retinere vñ cum asellus vel equus videt cibum quē appetit subito ponit se ad illum ꝓmedendum nisi ipediatur vel verberetur. Sed hō cum mouet passione siue desiderio cibi vel alterius rei pōt ēt data oi opportunitate se abstinere: z nō vti ea re: z hoc iō: quia hz rōnem q̄ pōt moderare z cohibere passiones z mēbra corporis: q si ñ vtatur rōe sed sequatur passiones illicitas efficitur similis bestijs. Unde Boetius in li. de philosophica consolatōe. Itaq̄ fit vt q̄ ꝓbitate deserta hō eē dēsierit cum in diuinam ꝓditionē trāsire nō possit vtatur i beluā. Et pmaxime sequēdo delectatōes venereas illicitas i q̄bus tota rō absorbet. Assimulat equo z mulo hinc ē quod dicit Thob. vj. per angelū Raphaelem. Qui coniugio vtuntur vt a mēte sua excludunt deum z lībidini sue vacēt sicut equus z mulus i quibus non est intellectus scilicet tales sunt. Et multo magis cum extra coniugium sequūtur suas voluptates: vt incestum z huiusmodi. Nolite ergo ait ps. fieri sicut equus z mulus rē. q. d. Nolite sequi vitium luxurie. Tria pñt ibi nōri. Primo ꝓcipit reluctatio voluptatis: ibi. Nolite. Secūdo exprimitur abhominatio incestuositatis. ibi sicut rē.

Tertio consequitur suffocatio rationalitatis: ibi in quibus rē.

A secundo incho. §. I.

p de incestu eo pñt nomen.

ando. Incestus vt dictū ē supra ē spēs distincta luxurie z grauius ē adulterio: vt. xxxij. q. vij. adulterij. Et per hāc efficitur quis similis equo z mulo. Equus est fortis z impetuosus ita incestuosus tanto impetu fertur a libidine q̄ non attendit ad aliquam parentele reuerentiam oūmodo sequaē suam libidinem sicut nec equus attendit si equa sit mater vel soror nata ex eadem matre vel pīe. Mulus cum dominus suus confidit in eo dum appropriat se ei trahit calces ita incestuosus non per corpus tantum recalcitrat spiritui: sed quod peius est: quia amico suo z benefactori non pācit nec patri vel matri abutens aliqua consanguinea vel affine in hoc notabiliter iniuriando z ledēdo honorem suum. Pro declaratione huius materie oportet aliquid dicere breuiter tamen de gradibus consanguinitatis affinitatis z cognationis spiritualis. Postq̄ glorioſus deus primos parentes creauit z in paradiso instituit matrimonium excludit a coniugio vnuz gradum consanguinitatis: dicendo per Adam. Relinquet homo patrez z matrem z adherebit vxori sue. Gene. ij. i. nūq̄ licebit vllo tempore patri sumere filiam in vxorē vel matri sumere filium in maritum: z multo minus extra coniugium carnaliter cognoscere: quia maximum esset scelus incestus. In primo etiam gradu consanguinitatis in linea collaterali fuit concessum contrahere matrimonium filijs Ade propter necessitatem quia alij non erant: vnde oportuit ad multiplicandum genus humanum q̄ filij Ade sumerent in vxores sorores carnales: sed sublata hac necessitate semper fuit prohibitum matrimonium inter fratres z sorores et germanos: quia maximus incestus: z multo magis extra coniugium talis commixtio. In lege autem antiqua fuerunt aliqui gradus consanguinitatis exp̄ssi in quibus nō poterat ꝓtrahi matrimoniū

In noua ãt lege per determinationem eccl'ie sunt ꝺclarati esse quattuor gradus ꝓsãguinitatis ⁊ affinitatis in ꝙbus nõ põt contrahi matrimonium: vt in decretali. Non ꝺz extra de ꝓsang. ⁊ affi. Est ãt ꝑmus gradus in linea collateralium germani seu sorores carnales: seu frater ⁊ soror germani. Secũdus gradus: filij duorꝫ germanorꝫ q̃ dicunt cusini. Tertius gradus: filij cõsobrinorꝫ siue cusinorꝫ. Quartus filij ꝓdictorum. In nullo ꝯ horꝫ graduum põt ꝯhi matrimonium: qꝺ siqs faceret sine dispẽsatione pape matrimoniũ nullũ eẽt: sed cõtinuus incestus: ⁊ excõicati eẽnt sciẽter h agendo: ⁊ filij illegitimi eẽnt. Silr si qs cognoscat aliquã ꝓsãguineam carnaliter i quocũqꝫ ꝓdictorum graduum: incestũ ꝓmitteret vterqꝫ ⁊ enorme peccatum: ⁊ tãto grauius q̃to ꝓiunctior eẽt gradus. In linea ãt ascendẽtium ſm doc. ⁊ descẽdentium ẽ ꝑpetua ꝓhibitio. s. ꝯhendi mũmonium: vt. s. inter auum ⁊ neptẽ ꝓneptez ꝓauum ⁊ huiusmodi ⁊ incestus ẽt grauissimus eẽt. Affinitas ẽt hz. iiij. gradus infra quos nõ põt ꝯhi mũmonium ⁊ hi fũdãtur in gradibus ꝓsanguinitatis. Naz ex matrimonio inter duos celebrato ꝯhitur ista ꝓiũcti que dicitur affinitas inẽ ꝓsanguineos mariti puta Petri oñs ex vna ꝑte ⁊ vxorem ipius Petri: puta Masam. Et ex alia ꝑte inter cõsanguineos ⁊ ꝓsãguineas Mase oẽs. ⁊ ipm Pe. maritũ eius. Item in eodem gradu in q̃ sũt ꝓsãguinei marito efficiũtur affines. Mãse puta germanus Pe. efficitur affinis Mase mulieris in ꝑmo gradu. Consobrinus Pe. efficit affinis vxoris Mase i secũdo gradu: ⁊ sic vltra. Idem ꝑ totũ ꝺ ꝓsãguineis Mase quo ad affinitatem ꝯhẽdã cum Pe. In his igit iiij. gradibus affinitatis si qs ꝯheret mũmoniuz nullum eẽt: sz ꝓtinuus incestus: ⁊ excõicati ambo scienter agẽtes: vt ꝑz per cle. i. de ꝓsan. ⁊ affi. Et nõ diligẽter q̃ vt supra dictũ ẽ: ẽt ꝑ simplicem fornicatõnem: ſm doc. oẽs theologos ⁊ canonistas ꝯhitur affinitas ipediẽs mũmoniũ ⁊ dirimẽs nõ cum illa cũ qua fornicatus ẽ sz cũ ꝓsãguineis eius ita vt nulla eaꝝ vsqꝫ ad quartũ gradũ. O quot incestus sunt q̃ mũmoniũ legitimuz reputãt. Ignorantia tñ facti ꝓbabilis nõ iurẽ excusat. Itẽ nota diligẽter q̃ si quis cognouit carnaliter mulierem cuius matrẽ vel filiã vel sororẽ germanã vel cõsobrinaz hz vxorem: si cognouit carnaliter illam añq̃ ꝯherz per verba de ꝑsenti cum ea quã duxit i vxorez: matrimoniũ nullum ẽ: ⁊ dirimi ꝺz ꝓpter impedimẽtum affinitatis ꝓcedẽs. Sed si carnaliter ꝓgnouit illam postq̃ ꝯxit ꝑ vba de ꝑsenti cum ꝓdicta. s. mãe vel filia vel sorore vl alia ꝓsãguinea vel affine: matrimonium q̃dẽ tenet: sed ꝑdit ius petendi ꝺbituz ab vxore: reddere tñ tenetur sed nõ exigere absqꝫ pctõ mortali: vt extra de eo qui cog. ꝓsan. vx. sue. discretionem: ⁊. xxvij. q. ij. c. qui ꝺrmierit. Et q̃a tex. ibi ẽ obscurus vide glo. idem. xxxij. q. vij. qui ꝺrmierit: cũ plurib'. c. Itaqꝫ cognoscẽs carnaliter affinẽ ꝑdit ius petẽdi ꝺbitũ. Cõsiderate q̃tũ horret ecclia istũ icestũ: ⁊ tñ nõ videtur hoies sibi cõsciam facere. Et h qꝫ sũt sicut equus ⁊ mulus. In cognatõe vero ſpũali que ꝯhitur in collatõe quorundam sacramentorꝫ. s. baptismi ⁊ confirmatõis si cõtrahatur matrimonium: vel fiat carnal' commixtio iter ꝓiũctos taliter: erit icestus ſpũalis: vnde ⁊ sacrilegium ẽt. Tres. n. ibi sũt gradus cognationis. Prim' dicitur cõpaternitas: ⁊ ꝓtrahitur inter patrem ⁊ matrẽ eius q̃ tenet ad baptismũ vel ꝓfirmationẽ ⁊ eũ q̃ tz ad ipm baptismũ vel ẽt cõfirmationem: ac ẽt vxorem eius vel ẽt q̃ baptizat vel confirmat. Secundus dicitur paternitas ⁊ contrahitur inter eũ q̃ tenet ad baptisſimum vel confirmationem: aut ẽt qui illa sacramenta cõfert: q̃ dicitur pater ſpũalis: ⁊ eum vel eam q̃ tenetur q̃ dicitur filius eius ſpẽalis vel filia ſpiritualis. Tertius dicitur fraternitas ⁊ contrahitur inter illum qui tenetur vel eam ad baptismum vel cõfirmationem ⁊ filios eius qui tenet. Si ergo in aliq̃ horꝫ graduum q̃ ad vltra nõ extenduntur contraxerit matrimonium nullum ẽ sed ꝺrimendũ: ⁊ incest' ſpũalis ac sacrilegium. Et similiter si quis ꝓmisit opus carnale cum aliquo vel aliqua i aliquo gradu huius cognationis ſpũalis icestum committit xxx. q. iij. c. i. ⁊. xij. ⁊ extra eodem. c. martinus. Et vt dicitur. xxxv. q. viij. Incestuosi dum in ipso ꝺtestando atqꝫ nephando scelere manent non inter fideles xp̃ianos sed inter gẽtiles ⁊ cathecumenos habeant. Nolite ergo fieri sicut equus ⁊ mulus incestum perpetrando. Hec põt luxurie ſpẽs figurari ꝑ socrum Petri que tenebatur magnis febribus: vt ꝺcitur Luc. iiij. q̃ oratõnibus apostolorꝫ gĩa xp̃i sanata ẽ. Dicit. n. Beda ſignificari ꝑ hanc aiam luxurie deditam.

Quãtum ad terti. §. III.

um. Per hoc vitiũ seqtur suffocatio rõnis. Sicut n. in equo ⁊ mulo non ẽ intellectus: ita ⁊ in istis non videtur eẽ intellectus seu vsus rationis. Cum n. assignetur quadruplex rõ quare incongrua est talis cõmixtio ꝓsanguineorum vel affinium: ſm Tho. scõa scõe. q. cliiij. arti. ix. incestuosus omnez istam rõnẽ abijcit ñ vtens intellectu. Prima rõ ẽ quia nãliter hõ ꝺz quandam honorificentiaz parentibus: ꝑ ꝓñs alijs consanguineis qui ex eisdem parentibus de ꝓpinquo originem trahunt i tãtum q̃ apud antiquos ut Ualerius maximus refert: non erat fas filium simul cum patre balnearj: ne sic seipsos inuicem nudos cõspicerent Manifestum est autem secundum predicta q̃ i actib' venereis maxime consistit quedaz turpitudo honorificentie cõtraria: vñ de his hoies verecũdantur: ⁊ ideo incongruum est q̃ coniunctõ venerea fiat talium personarum ad inuicem. Et hec ratõ

videtur exp̃mi Leuit. xviij. vbi dicitur. Mat̃ tua ẽ nõ reuelabis turpitudinẽ eius. Et idem post ea dicit i alijs. Secũda rõ ẽ: qz pſonas cõiunctas sanguine necce ẽ admiscẽ simul ꝓuersari: vñ si hoiẽs tales. ſ. qui sunt consanguinei vel affines nõ arcerentur a cõmixtiõe venerea nimia opportunitas daret hoib' venerse cõmixtõis: z sic ai eorum nimis emolescerẽt p luxuriã. Et iõ in veteri lege ille pſone ſpẽaliter videtur eẽ ꝓhibite q̃s necesse est simul cõmorari. Tertia rõ ẽ qz p hoc ipediret multiplicatio amicoz. Dum. n. vxorez extraneã accipit iungũtur sibi quadam ſpẽali amicicia oẽs cõsanguinei vxoris ac si essent ꝓsanguinei sui. Unde Aug. dicit. xv. de ciui. dei Habita ẽ rõ rectissima charitatis: vt hoiẽs quibus eẽt vtilis atq; hõesta concordia diuersaz vicissitudinum vinculis necterentur. Nec vnus in vno multas haberet: sz singule semp gererent in singulos. Quarta rõ reddi tur z additur per Aristo. ij. poste. qz cum nãliter hõ consanguineas diligat: si adderet amor qui ẽ ex cõmixtione venerea fieret nimius ardor amoris: z maxime libidinis incentiuum qõ castitati repugnat. Et q̃uis incestus dicatur q̃si non castus: z quelibet ſpẽs luxurie corrũpat castitatem tamẽ athonomatie dicitur de incestu quasi corruptio castitatis: quia abusus maxime ꝓiunctaz pſoaz iducit corruptelam castitatis: tũ ꝓpter oppotunitatem ad lasciuiam ex frequenti conuersatione z cohabitatione domestica: tũ ꝓpter nimium ãdorem amoris: vnde certe magna nõ solum icautela sed fatuitas ẽ: ex quo mũdus ẽ ita corruptus sicut cernitur: z pueri paruuli ex mal' exẽplis sint dediti talibus simul facere dormire fratres cũ sororib': vel alijs cõsanguineis vel affinibus: aut cõpatres cum cõmatribus nimis domestice conuersari. Cum ad hoc aliq̃ fiãt ut aptius possit malũ fieri. Et similiter adolescẽtes indifferẽter conuersari cum alijs. Quãtum ãt deo displiceat istud vitium ex diuina punitione etiam i vita ista oñdit. Nam ꝓpter incestum Paulus aplus excõmunicauit quẽdã corinthũ q̃ abutebatur nouerca sua z traditus fuit ꝓpter hoc in ptãtem sathane: vt habetur. i. Corinth. v. vt in corpore vexaretur a diabolo crudeliter sicut vexabatur i aia. Ruben quia cognouit cãnalẽ vxorẽ pãis sui Jacob dimi nutus fuit i ꝓmo genitura: vnde dixit ei pat̃ Ruben ꝓmogenitus meus maior in donis. ſ. eẽ debuisti. ſ. ꝓpter ꝓmogenituram: minor i impio. ſ. es effectus. ſ. ꝓpter incestum tuum: qz ascẽdisti cubile patris tui z maculasti thoz eius. Señ. penul. Sz in li. de vñdictionibus. xij. patriarchaz legitur q̃ Ruben infirmatus ad mortẽ ꝓpter hoc ifirmitatem iliacam incurrit. Amon q̃ violauit sororez suam intersectus fuit ab Absolon: vt pz. xij. Re. xiij. Ita gloriosus baptista exhorruit hoc facinus q̃ cum percepit Herodem regez hoc icurrisse cũ Herodiade ꝓgnata sua: egressus ẽ desertum: qõ neq; ꝓpi pniam õseruerat vt icreparet tantuz nephas: z cũ sceleribus plurimis ille eẽt deditus: solum de h̃ publice arguit eum dicẽs. Non licz tibi habere vxorẽ fratris tui. Mar. vi. z ꝓpter rep̃hẽsionem hanc fuit Joannes incãceratus z decapitatus. Non ergo in istis icestuosis ẽ intellectus: sicut nec i equis. quinimo equi et aliqua animalia bruta videtur hoc horrere summe. Nam pbs in. vij. de aníalibus dicit: q̃ quidam equus q: pulcherimus erat cũ fuisset deceptus: qz. ſ. positus fuit panus ante oculos eius: vt non videret equam matrem suam: sed cum ea cõmisceretur que etiã pulchra erat: post comixtionẽ ãmoto panno cuz ꝓpendit ita exhorruit q̃ seip̃m p̃cipitauit. Nolite ergo fieri sicut equ' z mulus zc̃.

De primo. ſ. ut re. §. III.

[de lingre resistenda.

sistatur voluptati sue: nota cum dicitur Nolite fieri. q. d. zsi superueniat instigatio vel temptatio ad incestum: vel alia species luxurie: nolite acquiescere z assentire voluntati. Totum enim malus ꝓmo ꝓcedit a voluntate cum est mala. Jaco. iiij. Resistite diabolo z fugiet a vobis. Debilis enim est hostis aut Crisſ. qui non vincit nisi volentem: vnde z pbus in tertio ethicoz. Peccatum intemperantie ut ẽ peccatum luxurie dicit petiñ pueri le: tum qz sicut puer si i sua voluntate dimittitur crescit in ꝓpa voluntate: vñ dicitur. Equus indomitus euadit durus: z filius remissus euadit preceps: ita concupiscentia si ei satis fit accipit maius robur: tum quia sicut puer emẽdatur ꝓpt̃ h̃ q̃ cohercetur ꝓpt̃ qõ dicitur prouerbio. xxiij. Noli sb̃trahere a puero disciplinam. Tu virga percuties eum: z animam eius ab inferno liberabis scilicet dum concupiscentie resistitur reducitur ad debitum honestatis modum. Et hoc ẽ quod ait Au. in. vj. musice dicit enim q̃ mente in spũalia suspẽsa atq; ibi fixa z manente concupiscibilis. i. cõcupiscẽtie carnal' ipetus frangit: z paulatim rep̃ssus extinguitur. Maior enim erat cum sequeremur non omnino nullus sed z minor cum refrenam'. Et ideo dicit pbus in tertio ethicorum q̃ quẽad modum puer debet fm p̃ceptum pedagogi viuere: sic concupiscibile consonare rõni. Ultra istud remedium interius resistẽtie: triplex ẽ aliud remediũ exterius: sicut z contra ignem cui cõpatur luxuria vt dictum ẽ supra triplex remedium adhibet ad extinguẽdum vel minuendum.

[ad sup̃ad resistendã. tripl̃ ẽ remediũ exterius.

Primo per aque infusionem.
Secũdo per lignorum subtractionem.
Tertio ab igne elongationem.
Totum hoc patet de olla que ẽ iuxta ignem que si ita buliat vt effundatur quod continetur in ea aliquod p̃dictorum trium fieri consueuit: qz vel aqua frigida olle ifunditur: vel de lignis subtra

[interest pugnare.

hitur vel olla ab igne elongatur. Sic cum mens interius feruet calore luxurie ita q̄ substantia virtutū q̄ ibi ꝓtinetur effūditur oz ꝑmo ad aquam recurrere: ſz triplicē: vz ad aquā lachrymax & cōpūctionis ꝓsiderās ifirmitatē ſuā & piculum & iō deuote poſcēs auxiliū: vñ dicitur Sap̄. viij. Ut sciui qm̄ aliť nō possum eē ꝓtinēs nisi deus det et hoc ipm erat sūma sapiētia scire cuius donū essz Adā dñm deꝑcatus sū illū. Nec tñ ex hoc pōt se excusare incontinēs q: ꝓtinē nō pōt nisi deus dederit gr̄am: sic nec ēt se excusaret aliq̄s pctōr ex h̄ q̄ pseuerat i aliq̄ pctō cū inde nō possit recedē p pn̄iam nisi deus ifūdat gr̄am. Nā vt dicit beatus Tho. in. iij. Deus nulli gr̄az subtrahit facienti qđ in se ē: ſz ſp paratus ē ifundere se ꝑparāti: sic & castitatis bonum a deo datur: cū q̄s & p oratōnes & p subtractiones occasionū ipm q̄rit: & deh̄ pōt intelligi illud p̄s. lxxiij. Cōfregisti capita draconum in aquis. i. p̄ncipia temptationum carnalium in aquis lachrymarū. Q̄ si aqua ista non sufficit ad dat secundam aquā videlicet alicuius corpalis afflictionis: nō tñ piculose: vt castrando seipm vel aliquid huiusmodi: hoc. n. eēt pctm̄ mortale: vt. xxxvi. di. p totum: & esset irregularis. Un̄ q̄ xp̄us ait Math. xix. Sunt q̄ castrauerūt seipos ꝓpter regnum celoꝝ: itelligitur ꝟz Crisſ. & alios ꝺ castratione spūali: sicut & cū ait Math. xviij. Si oculus tuus scādalizat te: erue eū &c. p qđ ꝓhibetur aspectus incitatiuus ad malū: nō euulsio oculi corpal̄ ꝑcipitur: ita ꝓmēdat a xp̄o: q̄ se castrant. i. qui voluntarie a se resecant ꝓcupiscentias carnis & venerea vt deo seruiant. Debet ergo quis in temptatōnibus luxurie positus ita carnem affligere vt periculuz non sequatur: sicut egit beatus Būdictus cum fuit temptatus in solitudine vehemēt ꝓiēē se nudum iter vepres & vrticas & dolore corporis abstulit vulnus mentis. Sic &. b. Frāciscus temptatus cum disciplina corde nō sufficeret ad mortificationē tēptationum: nudus stetit inter niues formando de niue vxores & filios &c. Beat' Bernardus se misit in aquas gelidas ad rep̄mendam tēptationem huiusmōi. De quodā ēt iuuene narrat. b. Hiero. q̄ cum fortiter temptaretur de hoc vitio: nec oratōnibus: nec abstinentijs. nec vigilijs iuuaretur ab ipulsu vehementi temptationis: demum pater monasteriū hoc inuenit efficax remedium: Ordinauit cū monachis suis q̄ quottidie ei diuersas molestias & ꝓtumelias aliqui inferrēt & ipsimet accusarent eum apud abbatem q̄ molestasset eos sicq̄ quottidie paup iuuenculus contumeliabatur: & accusabatur ab eis qui contumeliam intulerant. Transacto aliquo tp̄e cum hac mortificatione laboꝝ: vna dierum interrogauit eum abbas quō sibi erat in temptatione carnis: cui respondit. Pater mi: mihi viuere nō sinitur: quomō luxuriari ꝓceditur: sicq̄ p hunc modum afflictiuum & mortificantiuuz sine periculo de tēptatione huiusmodi liberatus fuit. De hoc pōt exponi illud Ecc. iij. Ignem ardentem extinguit aqua. i. vehemētem tēptatōnem luxurie aqua tribulationis mortificat. Est & itia aq̄. s. scripturaꝝ lectionis earum & meditatōis q̄ etiā ad hoc multum operatur. Unde Hiero. de ꝓse. di. v. c. nūq̄. Ama studia scripturarum & vitia carnis n̄ ames. Uigilia enim honestatis. i. studia honestati tabefacit carnes. Ecc. xxxi. Ibi enim ꝓtinetur q̄ ōtestandum sic hoc vitium: q̄q̄ nociuuz: quia per ipsum ad ignem eternum ꝓuenitur. Sic legitur i vitis patrum de quodam sācto heremita: ad quē accessit quedaz publica meretrix que se iactauerat cum amatoribus suis: q̄ illum sāctum ad op' nepharium pertraheret. Accessit ergo ad cellam seu heremitorium eius quodam sero tarda hora & pulsans cellam eius: simulabat se errare in desto: & viam rectam amisisse: ꝓpter quod rogitabat vt in aliquo angulo heremitorij sineret tantum illa nocte manere ne foris inuenta deuoraretur a feris siluestribus. Ille videns necessitatez extremam: & simulationem & prauam illius intentionem ignorans. licet inuitus ꝓpter periculum: tamen charitate coactus introduxit separati manere faciens. Media nocte diabolus cepit terribiliter illum patrem vexare temptatiōe carnis qui sibi ipsi loquens ait. Opera mala in tenebris fiūt bona autem in luce. Accendit ergo lucernam: et cum temptatio crescere cepit ad rep̄mendum cogitare de igne inferni: qui secundum scripturas patus est luxuriosis. Juxta illud. Fornicatoribus & homicidis pars illorum in stagnum ignis & sulphuris & cum non cessaret temptatō cepit sibi ipsi dicere. Incipe nunc experiri penam illius ignis eterni que longe grauior erit: cuius te debitorem constituis faciendo ad quod incitaris: posuitq̄ vnum digitum manus ad ignem lucerne: & tantū tenuit q̄ totum combussit. Tam vehemens erat temptatio carnis q̄ adhuc per hoc non cessabat & ipse apposuit sequentem digitum: deinde oēs alios successiue: sic combusta manu temptatio cessauit. Illa autem misera que tempus expectabat aptum ad inuitandum ad malum cum per aliq̄s rimulas vidisset quod iste agebat ita horruit stupore vt moreretur. Mane autem facto illi lasciui iuuenes qui submiserant ipsam pessimam meretricem venerunt ad cellam huius interrogantes: si preterito sero a casu applicuisset illic aliq̄ mulier que deuia erat. Respondit senex ibi iacet illa pessima femina: nam & mihi hoc fecit qđ videtis oñdens manum combustam & ordinem facti: Ui dentesq̄ eam mortuam veniam postulabant de malo quod tractauerant recommendantes eam sibi. Qui oratione suscitauit eam. Mirandū est istud gestum non imitandum. Neq̄ enim lege coi

Capitulus Secūdum

hoc agere licēt: ꝙtacunꝫ temptatōne pulsatus Sed lege p̄uata. ſ. ſpūs ſci: que cōmuni legi non ſubiacitur. vt. xix. q. ij. Due ſūt quā ſeq̄ ñ oz dimiſſa cōi: niſi ſit certus ea ouci: ſi ñ vult ſeduci. Secūdum remediū ē ſubtractio lignoꝝ. Sicut enim appoſitō lignoꝝ auget flāmam: ita ſ̄btractio minuit. Iſta ligna ſūt cibaria ꝛ potus q̄ nō ſoluꝫ ex ꝙritate ſed ex qualitate icendūt ignē luxurie: ꝛ tāto magꝭ quanto magis ſūt delicatioꝛa ꝛ magꝭ nutritiua. vnde apl̄s. ij. Coꝛ. vi. p̄mittit ieiunium caſtitati dicēs. exbeamus nos metip̄os vt dei miniſtros: in ieiunijs: i caſtitate: q: abſtinētia ciboꝝ iuuat ad caſtitatem ſicut multiplicatio ciboꝝ inducit māliter luxuriam. Sine cerere ꝛ bacho friget venus. i. luxuria: ait Hiero. et xp̄us ait. Mat. xvij. Hoc genus demonioꝝ. ſ. temptātium de luxuria: nō ejcitur niſi oratōne ꝛ ieiunio. et ꝓpter i ieiunijs eccleſie ē iterdictus oīs eſus carnū: ꝛ in ieiunio quadrageſime ēt eſus laticinioꝝ ſeu ouorum ꝛ caſei: vt p̄z di. iiij. deniq̄. quia iſta ſūt magis nutritiua ꝛ incētiua libidinū: ꝫ que ſūt iſtituta ieiunia. Luxurioſa res ē vinum. i. cā luxurie: vt dicitur ꝓuer. xij. Et Hiero. Uenꝫ mero eſtuās facile deſpumat i libidines. Et ꝓuer. xxix. Qui delicate pauerit ſeruum ſuū: i fine ſentiet eū ꝓtumacem. Seruus ē corp̄. Qui g̃ volūt bñ ꝓmedere ꝛ bibē ꝛ lautioꝛes epulas: ꝛ q̄eſcere ꝛ dicūt ſe caſte viuē ñ poſſe: vtiq̄ verum dicūt: ſz nō excuſati ſūt ut putant: q: nō tollūt occaſiones ſue luxurie: ſic̄ q̄ ponēt alia ligna i domū ſuā quā vidz ādē ñ crederet ſibi ſi vicerꝫ q̄ diſplicet ſibi ꝓbuſtio: cū ip̄e apponat mām: ſic q̄ nimis vacat hī. In li. ō teſtamētis. xij. p̄iarchaꝝ narrat Joſeph admonendo filios ſuos quō fuit liberat' ō piculo adulterij ad q̄ ō inuitabat eū dña ſua frequēter: ꝛ hoc mediantibus multis ieiunijs ꝛ oratonibus. Ubi ēt declarat quō multis mōis q̄ſiuit illa peſſima feia eum ad nephas iducē. Primo q̄dē cū filios nō habēt dixit ut illum uellet habē i filiū: ꝛ q: adoleſcens erat. xvi. annoꝝ cum p̄mo fuit venditus frequenī āplexabat ꝛ tāgebat ut filiū malo animo: q̄ō poſtea ꝓpēdit cū cepit ad malum ſollicitare ſub pretextu ut filiū hēret ex eo quē maritus putaret ꝓp̄ium: ꝛ ſic oīa bona que multa erāt ad eū ōueniret. Sz cū ille recuſaret dicens eē a deo ſuo dño celi phibitum adulterium: ſuggeſſit aliuꝫ modū offerēs ſe vix necaturū p̄ veneneū ſi uellet poſtea ip̄am vxoꝛē accipē: q̄ō ille horruit dictū: ꝓminans q̄ ſi ageret hoc mālfeſtaret ſcelus ſuuꝫ: ne ſibi iungeret. Tertio ꝓmiſit ei q̄ dimitteret idola: ꝛ virum ſuū ad idē inducēt ſi ei aſſētiret: ꝛ adoꝛaret deum ſuū: ꝛ ſic eēt cā eoꝝ ſalutis. Cui reſpondit Joſeph: nō placē deo ſuo ꝓuerſio ad eum ꝓpter ſatiſfaciendum libidini. Quarto miſit ſibi epulaꝫ ſolēne: ſz incātatum ope diaboli: vt iflamaret euꝫ ad amoꝛem ſuum ꝛ ꝓcubitū: q̄ō ip̄e ꝓuiſi reuelatō ne cognoſcens: facta oratione ſuper cibum nihil nocumenti percepit ex eius eſu. Quito ſibi dixit q̄ niſi cum ea rem haberet omnino ſe occideret gladio vel veneno: ꝛ ſic eſſz ipſe cauſa mortis ſue. Super quo increpauit eam dicēs q̄ cōcubina viri ſui ſi hoc ageret: poſtea omnibus bonis ſuis gauderet: ꝛ q: emula eius erat: ideo retraxit ſe inuidens felicitate ſecuture emule ſue. Demuꝫ quadam deſperatōne facta quodam die appre hēdit eū per liciniam veſtimēti q̄ſi vim inferēdo dicens: dormi mecum: quod recuſauit fugiens. Et hoc vltimū ponit ſcriptura. Geñ. xxxix. Sed ꝛ poſtq̄ fuit flagellatus a domio ſuo ꝛ incarceratus ꝓpter accuſationeꝫ falſam illius aliquādo fecit ſibi occulto modo notificari q̄ ſi ꝓmittēt ſecum dormire faceret cum viro ſuo ita q̄ educeret de carcere illum alias diu maneret: nec acq̄uit: ſed firmus in ꝓpoſito caſtitatis manſit: iuuans ſe oratonibus ꝛ ieiunijs: ꝛ caute conuerſans: Inueni inquit Salomon Eccleſiaſtes. vij. mulierem amaꝛiorem morte: ſiue intelligatur de femina ſiue de voluptate venerea ſeu concupiſcentia. Amara eſt moꝛs coꝛporalis: quia ſeparat animam a coꝛpoꝛe: ſed amaꝛioꝛ eſt luxuria vel mulier: quia ſeparat animam a deo et celeſti curia. Sequitur i auctoꝛitate que loquēs eſt venatoꝛum ideſt demonū. Nam demonel laq̄os temptationū ad capiendum homines ſibi etiam volentes per cōtemplationem: ponunt mulieres vel luxuriam: ſagēa coꝛ eius ideſt cogitatio de illa vel affectus ad illam eſt ſagena qua homines veluti piſces incanti capiuntur: vincula ſunt man' illius ideſt opera que facit mulieꝛi ad allicendum vt nutus ꝛ oꝛnatus locutiones ꝛ enſenia: ꝛ alia huī ſuoꝛ vincula quibus ligantur homines ꝛ ligati tenētur ne exeant de peccato. Qui placet deo effugiet ſcilicet vitando domeſticitatem earum: ꝛ oratonibus et ieiunijs ſe iuuando Tertum remedium eſt elongatio ab illis perſonis que dant uel dare poſſunt materiam temptationis. Unde apoſtolus primo ad Coꝛinteos: vi. Fugite fornicatōnem. Super quo verbo ait: Ambꝛoſius. Cum alijs vitijs poteſt expectari cōflictus: hanc fugite ne apꝛoximetis: quia non poteſt aliter melius vinci. Ratio huius eſſe poteſt quia huius delectatōes in particulari conſiderate nimis excitant ꝛ incitant concupiſcentiam ad ſe. Materie aliorum peccatoꝝ conſiderate parum vel nihil mouent p̄cipue illos qui non ſunt dediti talibus vitijs. Qui non eſt deditus auaritie: ex hoc quot cogitat de vſura: vl̄ ſimonia vel furto: vel fraude. a ſe vel ab alijs commiſſa non inclinatur ad illa. Sed caſtus et honeſtus recogitādo ſpia a ſe ꝓpetrata vl̄ ab alijs ēt bōa i tētōe: titillat' ꝛ aliq̄ fōtū tēptat'. Et iō ſie magna neceſſitate non debet quis talibus mentem iplica

Ad ſimile de filio Joſeph q̄ uoluit multipliciter.

re ⁊ cum neceſſitas magna ūminet: cuz magna vi gilantia rationis ne caro reuiuiſcat. Si ergo tem ptatur q̄s erga aliquam pſonā pticularē: melius remediū adhibere ñ pōt: q̄ elongare ſe a p̄uerſa tione illius q̄tū honeſte ⁊ ſine nō fieri pōt: vnde: illa mala mulier q̄ uiderat oculos in Joſeph vic ta p̄cupiſcētia eius cū a caſu ſolus Joſeph ſine ar bitris. i. alijs factoribus dom' intraſſet i aliquam ptem vt opis q̄ppiā faceret: auſa fuit iſta nequaz capere eum p̄ clamidē vt ſecum rē hēret: qō ille cer nens piculum nō verbis rñdit: ſz factis fugiens ō manibus eius: ⁊ dimiſſio pallio foris exiuit. Geñ. xxxix. Uñ ⁊ Iſidorus ait. Cōgruū ē inde cōpalū euelli vbi q̄s illecebris deſeruiuit. Nam locus vbi q̄ſq; p̄aue vixit i aſpectu mētis opponit qō ſem per q̄ſq; ibi vel cogitauit vel geſſit: di. lxxx. c. Ua let. Ho. n. in ſcriptura dicit fenuz vel palea ſ. ſtup pa. Ecc. xij. Stuppa collecta ſinagoga peccātiuz: ⁊ p̄ſūmatio illorum flama ignis. Sz q̄ ſecuritas eē pōt ſtuppe vel palee iuxta ignē. Exempluz no tabile in. iij. dialogoꝝ: de illo p̄ſbytero ſacto vxo rato q̄ tenebat vxorem quā an̄ ꝓmotionem ſuaz ſuſcepat a ſe remotam: hic cum eēt antiquat' in ſāctitate ⁊ in extremis vite ꝓſtitutus adeo vt nec ſpūs videretur eē in illo vxor eius volēs certius vi dere ſi expiraſſet adhuc: adheſit os ſuum ori illi us: vt vel ſic aliquē abtū ſēret de eo exire. Qō ille cernens clara voce dixit. Adhuc igniculus eſt ſ. i corpore. Tolle paleam. Qō illa iteliḡs ſe in de remouit. Poſt qō clamare cepit: bñ venerunt dñi mei: bñ venerunt dñi mei: vt q̄d ad tantillum ſeruū veniſtis: ⁊ loquebat ō Petro ⁊ Paulo. Ec ce venio ecce venio: ⁊ ſic cum eis ad celū p̄ſcēdit.

Capitulum. VI. de Stupro.

Tuprum ē alia

p̄ ſtuprū ē alia ſpēs luxurie.

ſpēs luxurie: ⁊ p̄ſiſtit in actu vene reo extra matrimoniū quo deflo ratur virgo. Aliqñ tñ ſumit lar ge p̄ alijs ſpēbus luxurie. Et ſm hoc dicit Amb. De ſtupruz adulteruū eſt. xxxij. q. iij. Nemo. acci pit ibi ſtuprū p̄ cubitu viri vxorati cum alia q̄ cunq; q̄ cum vxore ſua. Sic. n. accipitur Nume ri. v. vbi dicitur. Si latet adulteriū ⁊ teſtib' āgui non pōt: q; nō ē inuenta in ſtupro ⁊ē. i. adulterio Eſt āt ſpāle pctñ: q; ſcōm Tho. ſcde ſcde. q. cliij ar. vi. vbi circa māz alicui' vitū occurrit aliq̄ ſpe cialis deformatas ibi debet pōi determinata ſpēs illius peccati. Eſt āt luxuria peccatum p̄ſiſtēs cir ca māz venereoꝝ. In virgine āt ſub cuſtodia pa tris vel alterius exiſtente occurrit ſpālis deformi tas: ſi ꝓcorrumpatur extra ſtatum matrimonij. et hoc tum ex parte puelle: que ex hoc q̄ violat: nul la pactōe coniugali p̄cedenti impeditur a legiti mo matrimonio conſequēdo. Nam tales quādo hoc ſcitur cōiter recuſātur vt inhoneſte mulieres Ponitur etiam per hoc in via meretricandi: a q̄ retrahebatur: ne ſignaculum virginitatis amitte ret. Tum etiam ex parte patris qui de eius cuſto dia ſollicitudinem gerit: ſm illud Eccle. xlij. Su per filiam luxurioſam ꝓfirma cuſtodiam: ne quā do faciat̄ venire in opp̄obrium inimicis tuis: Et ex hoc pz q̄ ſtuprum ē ſpēs determinata ⁊ di ſtincta a luxuria: q; importat illicitam defloratō nem virginum ſub cura parētum exiſtentium q; Sichen filius Emor ꝓmiſit ſtuprum cum Dina filia Jacob: inde ſecuta ſunt multa ⁊ magna ma la. Nā fratres eius ſimulantes ſe velle ipſam. Di nam dare illi Sichen i vxorem, put affectuoſe po ſtulabat: ſi tñ ipe cū toto populo ſuo circūciſionē acciperet: acquieuit ille cum patre. Et hoc ſerua to tertia die circunciſionis facte quādo dolor erat maior inciſure Simeon ⁊ Leui intrarunt ciuita tem Sichen ⁊ ipm dñm ciuitatis patrē cum filio ac omnes alios habitatores ciuitatis illius in ore gladij p̄cuſſerunt: iuuantibus eos oibus fratrib' eoꝝ in vindictā ſtupri: ꝑ volūtatem tñ patris ſui Jacob: vt habetur Geñ. xxxiij.

De ſatiſfactōne ſtu. §. I.

pri. Utrum teneatur i aliq̄ ſtupratoꝝ ſatiſfacere ⁊ in quo. Rñdetur ſm Tho. vbi ſupra q; hoc hēt duplicem iniuriam annexam: vnam ex parte vir ginis aliā ex parte patris ſub cuius cura ē: tō tene tur ſatiſfacere aliquo mō vtriq;. Ex pte quidem virginis: quia ⁊ſi eam non vi corrupit tamē ſedu cit: ꝓpter quod tenetur ſatiſfacere: vnde Exo. xxij. dicitur. Si ſeduxerit quis virginem nonduz deſpōſatam: dormieritq; cum ea dotabit eā ⁊ hē bit in vxorem. Si autem pater virginis noluerit dare ei: reddet pecuniam iuxta moduz dotis quā virgines accipere conſueuerunt. Et q; ēt patri pu elle iniuriatur: ei etiam tenetur ad penam ſm legē Dicitur. n. Deutro. xxij. Si inuenerit vir puellaz virginem que non habet ſponſum: ⁊ apprehēdēs concubuerit cuz ea ⁊ res ad iudiciū venerit dabit qui dormiuit cuz ea. l. ſiclos argenti ⁊ hab ebit e am vxorem: ⁊ quia humiliauit eam non poterit dimittere illam cunctis diebus vite ſue. Et hoc ō ne videatur ludibrium feciſſe ſecundum Augu. hec Tho. Et quia hoc preceptum inter iudicia lia ponitur: que non obligant niſi in q̄tum eccl'a vel aliqua ciuitas illa aſſumant vt continentia magnam equitatem ideo nunc ad illa non videt obligari: niſi quatenus in ſtatutis alicui' citati hē retur: ⁊ in iudicio ꝓtētioſo ad illa ꝓdēnaret. ⁊ idē dicēdū de q̄cūq; alia pena ſtatuta ꝑ tales quando fuiſſet adiudicatus. In foro iudiciali eccleſie vide tur teneri ad alterum horuz conſtuprātō ⁊ ſcili cet aut ſumere in vxorez: aut maritare. i. dotem

dare: ar. extra de adulte. c. i. Sed vt dicit ibi glo. hec fuit pena antiqua. Hodie autē sic punitur q̄ aut ducat eam: aut verberatus & a sacramētis exclusus retrudat in monasteriū ad agendā penitētiā: de quo egredi nō posset: extra eo. c. ij. Aliqui etiā glo. intelligunt hec de seductore seruāda: qñ seducit. i. seorsum a domo adducit p violētiam. In foro autē conscie sic agēdū videt fm Guil. Si defloraat eā voluntariā: nō tenet ei: pī autē tenet qz iniuriatus ē ei: vnde in aliquo satisfaciat vl saltez eū placet. Si aūt seduxit: puta promissionibus & mendacijs: nō videt fuisse voluntariā. Inuitaz ergo & seductā si cōstupraauit: inuīgēdū est sibi q̄ satisfaciat ad arbitriū boni viri: vel cū ea cōponat & si promisisset eā ducere in vxorē vt copulā ab ea exoret: queret seruet promissū: & multo magis iuramēto firmatū: & hoc nisi nimis distās eēt eoz cōdiō: puta mulier plebea: vir nobilis & potens. Nō. n. mulier psumitur fraudē ignorasse: vel ēt si magnū aliquod scādalū inde credit proueniri: & tūc petat remissionē promissi: & aliter satisfaciat fm suā facultatē: & mulieris indigentiā. Parētes autē qui tradūt filias suas nobilibus & diuitib⁹ defloradas: vt propter hoc eas nuptui tradāt illis dotātibus: pessimi sunt lenones vel etiā vt ex pecunia collata propter turpitudinē inde viuāt: digni sūt morte tpali & eterna: quod horrens. b. Nicolaus adolescēs puidit conuicaneo suo nobili: sed pauperi proiciēs p fenestrā domus massā auri tribus vicibus p dotibus triū suaz filiaz quas intēdebat pstituere. Tenent tñ abutētes eis puidē nec peccatū stupri euadūt ex hoc q̄ de voluntate puelle & parentū hoc agant: & ablata veritate fornicationē cū eis cōmittūt se immiscendo cū eis si soluti sunt. Si autē violētia iferat puelle absolutā alio semp renitēs: semp stupraū quidē est ex pte viri & grauiter puniri dz vt constupratoz & raptoz. Ipa autē nec peccat nec amittit virginitatē: si si gnaculū virginitatis amisit. Et si se defendendo ne violet siue nupta siue innupta casu occideret eā impetētē nō ob vindictā nec homicidiū intendēs: sed suā defensionē: puta vibrat gladiū icōtra eū ne capiat credo nō peccaret: qz vi vi repellere est de iure nature. dis. i. c. ius naturale. Et si lz nō solū se sed & bona sua defendere ne capiant a latronibus: quare etiā ne pudicitiā & honorē suuz amittat: & ne maxime tptationi exponat. Sz si violentia cōditionalis inferat: puta qz cōminatō sit ei de morte vl infamia: vel vēcundia ducta nō audet clamare: vel timet scandaluz magnum oriri non excusatur a stupro & peccato cōsequenter.

Capitulum septimum de Raptu.

Aptus est illici tus coit⁹ a rapiēdo dict⁹. Et vt dicitur i. xxxvi. q. i. Raptus cōmittitur cū puella q̄ violent a domo patris abducitur vt corrupta i vxorē habeat. Et qz hz spālez deformitatē i mā venerea: nō ipa ē defamata specie luxurie. Et vt dicit. b. Tho. se. se. q. clviij. ar. vij Rapt⁹ qñq; ꝯcurrit cū stupro. qñq; ñēit rapt⁹ sine stupro: qñq; stupū sine raptu. Cōcurrit q̄dez raptus cū stupro qñ aliq̄s ifert violētiā ad virginez illicite defloradaz: q̄ q̄dem violētia qñq; ifert taz virgini q̄ pī eius: qñq; ifertur patri & n virgini: puta cū ipsa cōsentit q̄ de domo patris abducat. Differt aūt violentia rapt⁹ alio mō: quia qñq; puella violenter abducit a domo parētū & violet corrūpitur quandoq; & si violenter abducit ñ tñ violent corrūpitur sed de voluntate virginis: siue corrūpatur fornicario coitu siue mātimoniali: q̄lit cūq; violētia absit saluatur rō raptus. Inuenitur aūt raptus sine stupro: puta cū q̄s rapit viduā vl puellā corruptā. Un Simach⁹ papa dic. Raptoz es viduarū vel virginum ob ūmanitatez tāti sceleris detestamur: Stuprū vero sine raptu qñ aliquis absq; violentie illatōne virginē illicite defloat. Itē fm. b. Tho. vbi supra aliter dicendū ē in raptu puellaz q̄ sūt alīs desponsate: & aliter de raptu eaz q̄ nō sunt desponsate. Ille. n. q̄ sūt alīj desponsate restituende sūt suis sponsis q̄ in eis ex sua desponsatōe ius habēt. Ille aūt qui nō sunt desponsate alīs restituēde sūt primo pīe potestati: & tunc de voluntate parētum possunt eas licite i vxores accipe. Si aūt aliq̄ fiat illicite mātimoniū ꝓbitur q̄ q̄cūq; rē rapit tenetur ad restitutiōem eius: tamē si nō fiat talis restitutō: & puella rapta psenserit voluntarie in habendo raptorē suū i virum: tenet matrimoniū. Naz raptus & si impediat matrimonium cōtrahendū: non tamen dirimit cōtractū: vnde qō dicitur in concilio Meldensi. Placuit vt hi qui rapuīt feminas vl furantur vl seducūt eas. nullatenus eas habeant vxores: q̄ quis eas postmodum nuptialiter cū consensu parentū susceperint.. xxxvi. q. ij. Placuit: dictū est in detestationem criminis. Uel potest intelligi de his q̄ sunt alīs despōsate maxime per verba de presēti hoc. b. Tho. in glo. summaria. xxxvi. q. ij. in principio questionis vbi tractatur hec questio. s. vtrū raptor possit raptam habere in vxorem pacta penitētia: sic dicitur hec questio dubiū nō habet qz vtiq; potest raptor raptam habere in vxorem pacta penitentia: & est expressum extra de raptoribus. c. Accedēs. Et hoc nisi sit sponsa alterius de presenti tūc enim illi reddenda ē: sed si est sponsa ō futuro non cogitur eaz recipere: vt. xxxvi. q. i. lex illa. §. raptus. Capitula ergo que dicūt q̄ nō possit rapta manere cum raptore: intelligenda sunt

quãdo rapta nõ consensit in matrimoniũ rapto ris sed potius in stupꝛũ. Cũ.n.i peccato maneãt separandi sunt: vel intelliguñ qñ rapiẽ spõsa alterius: que si eẽt spõsa de futuro ⁊ cũ raptoꝛe cõtraxisset volũtarie p verba de pñti: cuz eo remaneret etiã cõtradicẽtibus parẽtibus. Unñ hiero. sic ait. Tria legitima cõiugia in scripturis legun tur. Primũ legitimũ ꝓiugiũ ẽ.s. virgo casta i virginitate viro data legitime. Secundũ ẽ virgo in ciuitate deprehensa a viro: ⁊ illi p vim copulata si voluerit pater eius dotabit eã iste vir in quãtũ iudicauerit pñ ⁊ dabit pcũ pudicitie eius: ⁊ erit illi vxoꝛ s.si cõsenserit mulier in matrimonium Tertiũ ẽ filia deprehensa in ciuitate.s.a raptoꝛe si nõ voluerit pater ei⁹.s.illi dare in vxoꝛẽ: detra het eã ipi viro ⁊ dabit alteri ⁊ dotabit eã ⁊ legitima erit ei: qõ intelligiẽ quãdo puella nõ cõsen sit in matrimoniũ: sed i stupꝛũ cũ raptoꝛe. xxxvi q.ij.tria.

p Conjugia legitima ta sint.

De pena raptoris .§.I.

mulieꝛ dicit Rai. in summa q pena raptoꝛis ꝭz leges ẽ vt capite puniat ⁊ eius substãtia rapte ap plicet si ingenuã rapuit. Si vero ancillã vel libe rã substantiã nõ amittit: sed tamẽ decapitat: ar. xxxvi.q.i. De raptoꝛibus. De decapitatione dici tur expꝛssius. C. de raptu virgi. l.i. Secũdum ca nones aũt raptoꝛ efficit seruus rapte nisi se velit redimere: vt.d.c. de raptoꝛibus. Jtẽ dz excõicari cũ fautoꝛibus suis xxxvi.q.ij.c.i.⁊. iiij. Si tamẽ rapta velit cõtrahere cũ raptoꝛe: põt vt dictuz ẽ supꝛa. Et dicit ibi glo. Rai. q hec pena põt infligi in foꝛo iudiciali nõ in foꝛo penitentiali. Nota etiã ꝑm Soff. q ꝓdicte pene intelliguñ infligẽde si rapuit mulierẽ honestã: secus si rapuit meretri cem: vt. C. de rap. vir. l.i. Nec distinguit vtrũ volentẽ mulierẽ quis rapiat vel inuitam: spõsam ꝓpriã vel alienã cõiugatã vel nõ cõiugatã quãuis acrius puniat ꝗs p adulterio. Dicit etiã.b. Tho. vbi supꝛa q qꝛ sponsus ex ipa desponsatione hz aliquod ius in sua sponsa: iõ quãuis peccet violẽtiã inferendo.s. educendo sponsã de domo parẽtum violenter: excusat tamẽ a crimine raptus sumendo stricte. Unde Gelasius papa dicit q lex ꝓteritoꝛ ꝓncipũ ibi raptũ dicit eẽ cõmissum: vbi puella de cuius nuptijs nil actuz fuerat videbat abducta. xxxvi.q.i. Hosti. etiã dicit q si despõsa tam de presenti volẽtẽ monasteriũ ingredi vir rapiat ⁊ carnaliter cognoscat: nõ poterat postea ingredi cõtra eius voluntatẽ. Usus.n.est re sua. ⁊si nõ debito modo. Jtẽ dicit Rai. q si ꝓnceps committat iudici ecclesiastico ptãtem puniendi tales ipe citra mortẽ vel mutilationẽ vel sanguinis effusionẽ enormẽ: poterit iubere raptoꝛẽ icarcerari: ⁊ flagellari: ita tamẽ q flagella in vindictã sanguinis trãsire non uideant: uel pena pecuniaria

p raptoꝛis pena

mulctari. Quos tñ iuenerit excessisse: p membri mulitatõez vel moꝛte debz reseruare puniendos regie potestati: extra eo.ti.in archiepatu. Si ꝗs etiam seruaz inuitaz violauerit vel seruũ: iniuriarũ actõe teneturꝛe peni.dis.i. Siqs. Et si perse uerauerit i vicio i petendo eã: nec posset resistere ꝗn violentiam sibi inferret. si aliter nõ potest sue pudicitie pꝛouidẽ licite posset fugaz inire. Si.n.lz furari in casu necessitatis ad euadenduz moꝛtez coꝛpis: vt de conse. dis. v. c. Discipulos. Et si licet vxoꝛi a viro discedere trahẽtem ipaz ad moꝛtale ⁊ econuerso: vt habetur. xxviij.q.i. Idolatria. Et si licet reo capto ad moꝛtez fugere cũ addũ⁹ pz sine resistentia: quare ẽt nõ licet serue recedẽ a domino ad euadẽdũ moꝛtẽ anime? ex quo frequẽt molestat eaz renitentem: ⁊ ad maluz cogit? Qãt pdat dñs ius ⁊ pcũ seruꝰ: iputet sibi: quia pꝛiuilegium meretur amittẽ qui cõcessa sibi abutitur ptãte. xi.q.iij. Pꝛiuilegium. ꝓpter raptũ sabinaruz: vt refert Aug. in li. de ciui. dei: maxime cedẽs hominum secute sunt inter vtrãq partez. s. rõanoruz ⁊ sabinoꝛ. Cũ.n. roma eẽt quasi de nouo ꝓstructa: ⁊ multi eoꝛ essent sine vxoꝛib⁹: fecerũt quoddam festum in dolo. ad quod cõcurrẽtes vt moꝛis ẽ femine de partibus vicinis: vt de Sabia illi romani rapuerunt eas vt haberẽt vxoꝛes. vñ secutuz est belluz ⁊ magna strages.

Capitulum octauum de Sacrilegio.

Acrilegium ꝓ

ut est species luxurie: ẽ cuꝛ⁹ exercitus per personam sacrã vel cũ pꝛona sacra. i. habentez oꝛdinem sacrũ vel votũ cõtinentie: vl ẽt i loco sacro. Pꝛo cuius declaratõe sciẽdũ ꝭz Tho. se. se. q. cliij. ar. x. q actus vnius virtutis vel vitij ꝗ oꝛdinatur ad finẽ alterius assumit spẽm illius: sicut furtuz qõ cõmittitur ꝓpter adulteriũ transit i spẽm adulterij ⁊ ecõuerso adulteriũ qõ cõmittitur ꝓpter furtũ faciendũ transit in spẽm furti. Manifestũ est aũt q obseruatio castitatis ꝑm q oꝛdinat ad cultũ dei trãsit in actũ religionis: vt pz in his ꝗ voũẽt ⁊ seruãt virginitatez: vt patet per Aug. in li. de virginitate. Unñ manifestũ ẽ q etiã luxuria ꝑm q violat aliqd quod pertinet ad cultũ diuinũ pertinet ad speciẽ sacrilegij: ⁊ secũdũ hoc sacrilegium põt poni i spẽz luxurie. Potest aũt cõcurrẽ sacrilegiuz cũ diuersis spẽbus luxurie. Si eniz abutat persona coniuncta sibi ꝑm spũalez cognatõez cõmittitur sacrilegiuz ad modũ incestus: vt inter cõpatrẽ ⁊ cõmatrẽ. Si aũt abutatur virgine deo sacrata: in quantũ sponsa christi: ẽ sacrilegiũ p modũ adulterij in quantum vero ẽ sub cura patris spiritualis ẽ qõdaz spirituale stupꝛ. Si violẽtia

p Sacrilegium ẽ cuius qãtitas p psonã cui. abstrah. ḡuẽ ordinã sacrũ. vl nouũ genꝰ vl ẽad in loco sacro.

inferatur erit spiritualis raptus. De quo vltimo dicit Justinianus imperator. Si qs nō dicaz rapere sed attentare tantūmō matrimonij iungēdi cā sacratissimas vgines ausus fuerit: capitali snia feriat: de pen. dis. i. Siqs. Ad quātū dedecꝰ pueniat homo p hoc sacrilegiū: pōt elici ex verbis psalmiste dicentis ps. xlviij. Hō cū in honore esset nō intellexit: cōparatus est iumētis insipientibus. Ubi nō tria de triplici honore i quo se reperire pōt psona sacra in q̄ inuenit huiusmōi sacrilegiū: z per ipm vituperatur.

Primus est honor deifice spōsalitatis.
Secundus est honor dñice potestatis.
Tertius est honor angelice ministerialitatis.

Quantuz ad primū. §. i.

certū ē q̄ magnus honor ē esse spōsā alicuius regis: maior sponsā impatoris: sed maximus ē esse sponsā xpi Jesu q̄ est rex regū z dñs dominātiū hec aūt est quelibz anima habētis z seruātis humiliter votum virginitatis: vnde cuilibet illaz pfecte viuēti dicē in fine vite. Veni sponsa xpi. accipe coronā quā tibi dñs preparauit in eternuz Quāuis. n. dicat aplus de oibus caste viuētibus z bene. Despondi. n. vos vni viro virginē castam exhibere xpo: rone fidei seruate cū vera dilectōe tamē alio mō magis spāli dicit habēs z seruans ppositū virginitatis votū sponsa xpi. Unde cuz cōsecratur virgo vel benedicit: ipa cantat illud Ipsi sum desponsata cui angeli seruiunt: cuius pulchritudinē sol z luna mirant. Repzesetat. n. statum ecclesie triūphantis: quo omēs sancti sincerissimo amore inseperabiliter xpo inherent sine vlla corporis corruptione. Has .s. virgines dicit Joh. Apoc. xiiij. sequi agnū spōsuz suū quocūqz ierit: z cātare canticū nouū quod nullus alius cātare pōt: qz videlz xpm pfecte imitant quo ad integritatē anime z corporis. Et speciale gaudiuz quod aureola dicit ꝓpter victoriā carnis pfectaz pcipiunt: quod alij sancti z sancte non uirgines nō habent. Hinc z Amb. Pulchritudinē maiorē estimare qs pōt decore uirginis que amat a rege ꝓbat a iudice: dedicat dño: deo cōsecrat. Lipanus. Uirginū gloria sublimior flos est ecclesiastici germinis decus atqz ornamētū gratie spūalis illustrior portio gregis xpi. Jpi. s. virgini: spōsus dicit in Cant. xiij. Veni de libano spōsa mea: veni de libano coronaberis: libanus interptat candidatio: z significat puritatē: bis dicit de libano qz duplicē puritatē debet habere seruatā anime s. z corporis: vt coroneť aureola virginitatis. Cū igit virgo sit in magno honore z sanctitate: si in aliquod opus carnale labat sacrilegiū cōmittit: qz ledit rē sacrā violando spōsam deo cōsecratā Talis nō intelligit quātum thesauz amittit seu furat: thesauz vtiqz maximū: qz nō est digna pō deratio anime continētis: vt dicitur. Eccle. xxvi. Et vt dicit aplus in .ij. ad Corin. iiij. Habem⁹ thesauz istū i vasis fictilibus. i. corporib⁹: z iō caute ambulandū: qz si frāgatur istud per qōcūq⁹ opus carnale irrecuperabiliter amittitur: sm illud Amos. v. Uirgo isrl̄ ꝓiecta ē: z nō ē q̄ suscitet eam. Super quo vbo dicit Hiero. Audacter dicaz: qz cū cetera possit deus virginez nō possit suscitare post ruinam: pōt q̄dē liberare a pena. s. debita ꝓ peccato: sed nō pōt coronare corruptā. s. aureola vginitat. xxxij. q. v. Si paulus. Quod Hugo cardinalis exponit dicens nō pōt. i. nō ostēdit se posse vel non consuevit hoc facere. Non itelligit talis vtilitatez z abhoiationem operis sui. Unde Sen. Uoluptas nihil habet magnificū nil qō nā deo ꝓximū faciat a ministerio viliū mēbrorz ac turpium veniens. Et vt dicit. b. Tho. in. iij. Uirgo fortius ipugnatur tēptatōe carnis q̄ alij p modū curiositatis: q̄si appetēs expiri q̄titatem vl̄ q̄litatem delectatōis venerec quā nō ē expta cui⁹ēt imaginationi diabolus repsentat qō magnū cē z valde delectabile: qō tñ ē valde turpe adeo q̄ q̄libet de hoc magis erubescit q̄ de alijs actibus. Et vt naratur in lib. de nā apū: q̄dam vgo deo deuota cū tēptata amisisset vginitatem i tātā tristitiā deuenit ꝓsideras p quale opus villissimū amisisset tātū thesaurum q̄ p̄ tristitia z dolore mortua ē. Non intelligit talis: quia vt dicit Greg. Et si momentaneuz ē quod delectat: tñ eternū quod cruciat: pena. s. debita tāto sacrilegio z adulterio spūali. Hec inqt aplus. i. Thimot. v. recipiēt dāna tōez maiorē: quia primā fidez irritā fecerūt: q̄. s. xpo ꝓmiserūt solenni voto vt spōso fidē castitatī seruare. Hinc Lipanus ait in li. de vginitate. Si superuiniens maritus sponsā suā iacere cū altero viderit: nonne idignatur z fremit: z per zeli dolorem gladiuz portat in manu sua? Et qz xps dns z iudex noster cū vginē suā sibi dicatā: z sanctitati sue destinatam iacere cū altero cernit: q̄ idignat z irascitur? Quas penas in scelestis istis cōiunctōnibus cōminatur: cuius vt gladius spūalis ē vētus iudicij dies. xxvij. q. i. Nec aliqua. Et qz nō intellexit cōparatur iumētis insipientibus: z factus similis ē illis nō solū iumētis: sed insipiētibus iumētis similes fiunt. Quāuis enim omnia iumenta sint insipientia: quia sine ratōe sunt: aliqua tñ ꝓpter quosdam instinctus naturales prudentia videntur: quasi aliquid participare rōnis z sapiētie Alia vo omnino stolida z asini. Unꝺ dicitur ab a quod ē sine z sensu: his iumētis magis ceteris stolidi sunt sacrilegi luxuriosi: de quib⁹ ꝓpha. Quorum carnes sunt vt carnes asinorz. Quanta enim insipientia ista ē: quanta temeritas sponsam regis eterni a sponso suo pulcherimo: ditissimo: nobilissimo: potētissimo: optimo recedere: z vilissimo seruo pauperimo: deformissimo adherere?

Quanta brutalis libido ꝑsumere accedē ad spōsam dñi sui quod nullo mō pōt ipz latere. Merito cōparant iumētis insipientibus q̄ nulla vtū tur ꝓpinquitate rōis. Assimilant recte eis: qz debent vt iumēta separari a cōuersatione alioꝝ p excōicationē vel depositionē: vnde dicit. xxvij. q. i. Siquis epūs: ꝓsbyter: diaconus: vel subdiaconus: aut lector: aut psalmista: aut hostiarius: cuz muliere deo sanctificata mechatus fuerit deponat. Si laicus est excōicet: qz sponsā xpi corrupit Secūdū leges debet occidi: z bona eius cōfiscari: in auc. de sanc. epi. in fi. z hec lex ē canonizata. xxvij. q. i. Siquis rapuerit. In q̄busdā diocesibus ꝑ sinodales cōstitutiones tales sunt ipo facto excōicati. Narrat z valerius maximus in p̄mo libro q̄ quedā z si gentilis tū dedicata cum alijs virginibus ad seruādā castitatē de veste q̄ reperta est in stupro ad mortē punita est. Et tales vt iumenta moriuntur.

Secundo reperit se. §. II

homo in honore dñice ptātis: hic aūt est q̄cūq̄ sacerdos est. Tales dij dicunt ps. lxxxi. Deus stetit in synagoga deoꝝtū. i. sacerdotū: in medio autē deos diiudicat. i. sacerdotes. Unde Grego: ad Mauritiū impatorē scribēs ait. Sacerdotes aliquādo dij. in sacris eloquijs vocant. Scriptum est. n. dijs nō detrahes. Quid ergo mirū si illos vestra pietas honorat quibus in suo eloq̄o honorē tribuens deos appellat ipe deus. Merito autē dij dicunt sacerdotes ꝓpter ptātē dñi quam habent. Possunt. n. mutare panē z vinū in corpus z sanguinē dñi verbis cōsecrationis: quod nullus angelus: nullus sanctus in celo. i. aia: nec ipa virgo beatissima pōt: sz solus deus. Possūt etiā absoluere a peccatis: vt absoluti debite itrēt regnū celoꝝ. vnde Anteri⁹ papa. Absit vt q̄cq̄ sinistrū de huiusmōi arbitremur: q̄ aplico gradui succedētes corpus xpi sacro ore cōficiunt: p quos xpiani sumus q̄ claues regni celoꝝ habentes ante diē iudicij iudicant. xi. q. iij. absit. Magnus igit honor māgna est potestas sacerdotuz. Sed si nō viuūt caste sed luxuriose sacrilegium cōmittūt: z nō intellígunt suū honorem quē ita vituperāt. Homo cū in honore eēt nō intellexit q̄ dñs ꝑcepit Aaron Leui. xxi. Homo de semie tuo. i. de genere sacerdotali: q̄ habuerit maculas nō offerat panes deo suo: nec accedat ad ministeriuz eius. i. non offerat sacrificia: nec ministret sacramēta: z inter alias maculas ponit has. s. si habuerit iugē scabiē si fuerit ponderosus. Q̄ exponēs Grego. i pastorali ait. Jugē scabiē habz cui petulātia sine cessatione dominat. In scabie n. ferior viscez ad cutē trahit. ꝑ quē luxuria designat exterior. Ponderosus ē q̄ nequaq̄ quidē vsq̄ ad opus nepharium rapit: sed eius animus voluptate luxurie sine vllo repugnatōnis stimulo delectat. xlix. dis. Hinc eteniz. Non intellexit talis sacrilegus q̄ ait iterū dñs. Mundamini q̄ fertis vasa dñi. Fert sacerdos vasa dñi: qui vasa cōsecrata quottidie tractat. Uasa fert q̄ sacramēta xpi que sunt vasa gratie domini in manibus portat. Fert vasa dñi: qui alios subditoꝝ habz regere z sustentare monitis z oꝛonibus: z ideo oz mundari mente z corpore. Quantū scelus sacri legij patraret qui vasa sacra vel sacramēta manibus lutosis contigeret vel ea in lutum ꝓiceret hoc agit sacerdos luxurie vacans z sacramenta cōtractans. Non intellexit miserrimus q̄ ꝓpter hoc xpm vt Judas pdit. Dicit. n. Hiero. Dic mihi sacerdos quo cum his labijs quibus osculaꝝ es filiū hominis. i. xpm in sacramēto: oscularis labia meretricis. O Juda filiū hominis tradis i. similis es ei. Non intellexit qui ira dei contra se ꝓuocat. In cuius figurā Nadab z Abiu sacerdotes q̄ obtulerūt ignē alienū non domini mortui sunt. Ignis dñi est amoꝛ charitatis. Ignis alienus est ignis cōcupiscentie z carnalitatis: cum quo in conspectu dñi ascendētes in ecclesia a domino puniunt. Permaxime aūt scādalizant populos plus q̄ per alia vitia: vnde reuerentiaz z deuotionē vix possunt habere nedū ad eos: sed ad sacramēta eoꝝ. Et ꝓpter huiusmōi sacrilegia eoꝝ compant iumētis similes eis effecti. O quāta z q̄ infelix mutatio ex deo effici iumētuz insipiens. Sic. n. iumēta onerant cōtinuis oneribus: verberāt frequētibus verberibus: cōtēnuntur a cunctis hominibus ꝓpter malā vitam eorum z sacrilegā quottidie impositiones exigūntur ab eis gabelle z tributa a laicis cōtra omnia iura vbi prius ꝓpter bonā vitam fuerant facti exempti ab omnibus his puniunt vt iumenta. Nam vt habetur. lxxxij. dis. ꝓsbyter sacerdos p fornicatione debet penitētiam agere. x. annis z duobus primis in pane z aqua alijs quinq̄ sequentibus ter in ebdomada in pane z aqua: z i residuis etiā aliquā penitentiā facere fin formā ibi traditaz: z intelligitur de fornicatione publica fin Hosti. hodie tamen huiusmodi penitētia est arbitraria. Nota etiā q̄ sacerdos qui cognouit carnaliter filiā spūalez. i. quā baptizauit vel crismauit si est epūs: vel audiuit eius cōfessionē sacerdos debet penitentiā agere. xiij. annis epūs xv. mulier religioni tradenda. xxxi. q. i. Siquis sacerdos. z. c. Non debet. z. xxvij. q. i. De filia. z intelligit cū peccatū est notoꝛium de iure vel de facto: hodie tamen arbitraria. Et hoc perpendi tur quantū horrebāt sancti patres hoc sacrilegium z in tantū ecclesia sacerdotes cōcubinarios vt iumenta insipientia despicit vt prohibeat eos a celebratione misse z diuinoꝝ officioꝝ z fideli bus ꝓcipiat ne audiant missas vel officia eoꝝ vl

¶ sacrilegiū dehonorat sacerdotes

¶ ꝓ fornicatione debet sacerdos penitere. x. annis et. duobꝰ primis. ℞. in pane. q̄ fornicatio ē publica

percipiant ſacramẽta ab eis quando ſunt mo-
rtj fornicatores: vt diſ. xxxij. c. ꝑter hec. cũ. §. ſe.
Et ſi moniti nõ deſiſtant debẽt beneficijs ſpoli
ari: quod ꝓpterea ſtatuit eccleſia non ꝺn eoꝝ
ſacramẽta ſint vera ſacramẽta in ſe ſicut confe
cta a bonis: ſed vt videntes ſe vitari ſaltem ve-
recundia reſipiſcãt. De hac tamẽ materia qũo
tales debeãt euitari habes diffuſe in tertia pte.

Tertius honor q. §. III.

reperit in homine eſt: qz dicit miniſter dei ſeu ꝺ
uus hoc aũt eſt officiũ angelorꝫ: ſm illud ps. ciꝰ
Qui facis angelos tuos ſpũs z miniſtros tuos
z hebr. i. Omnes adminiſtratorij ſpũs ſunt. ſ.
angeli. Et qz tota vita clerici vl religioſi etiã cõ
uerſi eſt deputata ad ſeruiciũ dei: nõ ꝑcipue per
excellẽtiã dicunt miniſtri z ſerui dei. Hiero. Al
tari deſeruiẽs altaris oblatione ſuſtentor. xij. q.
i. Clericus. Seruire autem deo regnare eſt ſm
Grego. z inſignũ regie dignitatis portãt coronã
capillorꝫ in capite. Certe magnus honor iſte ſer
uire die noctuq; tanto dño. Sed ſi dñi tpales q̃
ũmundi ſunt peccatis: querunt z volũt habẽ ſer
uos qui coꝝã eis miniſtrẽt mũdos z ũmaculatos
ſicut legit ꝺ Nabuchodonoſor qui fecit eligẽ ex
hebreis iuuẽculos nobiles ſine macula ad ſerui
endũ ei. z hi fuerũt Daniel Ananias Azarias z
Miſael. Danielis ꝓmo. c. Multo magis xps de
us q̃ eſt fons mũdicie z puritatis vult habẽ mi
niſtros puros z ũmaculatos. ps. c. Ambulans
in via ũmaculata hoc mihi miniſtrabit inquit
dñs. ſ. idonee. Unde z dicit Cant. ij. paſcit inter
lilia. ſ. in mentibus caſte viuẽtiũ. Recte aũt tales
caſte viuentes dicunt miniſtri dei: ſicut z angeli
quia in carne ꝑter carnẽ viuere angelicum ẽ nõ
humanũ: ait Hiero. Talis ergo clericus vel reli
gioſus cõmittens ſacrilegium ꝓ opus luxurie
vituperat miniſteriũ ſuum. Hic non intellexit: qz
violat tẽplũ dei. Siquis cõmitteret aliqꝺ opus
carnale in eccleſia cuiuſcunq; cõditõnis ſit: vtiq;
magnũ ſacrilegiũ ꝓpetraret: ita q̃ eccleſia ipſa q̃
erat cõſecrata indigeret recõciliatõne ad hoc vt
poſſint ibi diuina celebrãi vt hñ de ꝑſe. di. i. Eccle
ſijs. quod intelligit Hoſti. cũ eſt manifeſtũ: vide
de hoc in tertia pte ti. Sed nobilius templũ dei
z ſacratius eſt aĩa rõnalis que ſe dño deuouit ꝓ
caſtitatẽ: etiam ſi non ſit virgo. Siq; inq̃t aplus
tẽplũ dei violauerit diſperdet illũ deus. i. Corin.
vi. vnde. xxvij. q. i. Sciendũ eſt oĩbus q̃ deo ſac̃
tarũ feiaꝫ corꝑa ꝓ votũ ꝓprie ſpõſionis cõſecra
ta eẽ tẽpla ſcripturaꝫ teſtimonijs cõprobãt. Et
iõ violatores eaꝫ ſacrilegi z iuxta ſniam apli fi-
lij ꝑditionis noſcunt. Hinc z Grego. Si int̃ ho-
mines bone fidei ꝓtractus nulla ſolẽt rõn diſſol
ui: quãto magis pollicitatio iſta quã cũ deo q̃s
pepigit. ſ. de ſeruãdo caſtitatẽ: z ſine victa nõ
poterit relaxari. xxvij. q. i. Uiduas. Et ꝓpterea
ne deueniatur ad iſtud ſacrilegium: ordinauit ec
cleſia q̃ clerici non habitent cũ mulieribus: nec
mulieres in domo clericorũ niſi ſtricto gradu cõ-
ſanguinitatis: de quo nulla poſſit oriri ſuſpitio
vt. lxxxi. diſ. c. Cum omnib. z diſ. ea. c. In om-
nibus: dicitur ſolus. ſ. clericus ad ſolã nulla reli
gionis ratio permittit accedere. Melius ẽ. n. duo
q̃ vnus. Simul. n. fidelius z tutius reſagit. De re
ligioſis ẽt dr q̃ cautela hec circa monachos ſerue
tur: vt remoti a familiaritate eaꝫ. i. monachi nec
vſq; ad veſtibulũ hẽant accedendi familiare ꝓ
miſſũ. Sed neq; abbatẽ neq; eũ quẽ ꝑfecerit ex-
tra eã q̃ preeſt loq; virginibus xpi aliq̃d qõ ad inſti
tutõez earũ ꝓtinet licebit: nec cũ ea ſola q̃ ꝑeſt fre
quẽter loq; eos oportet: ſed ſub teſtimonio duaꝫ
vel triũ eaꝫ: ita vt rata ſit acceſſio: z breuis om-
nino locutio. hec. xviij. q. ij. In decima: Et in oĩ
bus pene dioceſibus ẽ ſentẽtia excõis lata ꝯ ingre
diẽtes monaſteria mõialiũ ſine cauſa necitatis: ꝯ
laycos clericos z religioſos: in quã incurrũt etiaꝫ
ipſe moniales ſi extra caſũ ꝓceſſũ ꝓmittãt itrare.
Et q̃diu mõaſteria ſe cuſtodiũt ab hui. familia
ritatibus ſiue cũ religioſis ſiue cũ clericis ſiue cũ
laycis bñ ſe hñt z in bona fama ſunt. Si aũt fa-
miliaritates ſumãt efficiũtur ꝓſtibula z ſpelũce
latronũ. Et mirũ ẽ q̃ cum ꝓſanguinei eaꝫ cupi
ãt eas honeſtas eẽ z caſtas. dant eis oẽz occaſionẽ
in contrariũ. Nam ad eas accedũt iuuẽcule cum
ornatibus z vanitatibus ſuis. Ibi faciũt cõuiuia:
ibi loquũt de factis domorꝫ ſuarũ: ibi ꝺ mimo
nijs z alijs q̃ non decet: ibi aliqñ tripudiant. Et q̃
ſunt hec niſi quedã incitamẽta ad ea que ſũt mũ
di z excitamẽta cõcupiſcencie? Sicq; obſcurata
mẽs non intellexit ſtatuz ſuũ: ſed ꝓpatur z ſimil
efficitur iumẽtis tradẽs. ſe omni ũmũdicie: z ſicut
iumẽta nõ erubeſcũt de turpibus actib? ita frõs
meretricis facta eſt eis vt non erubeſcãt ꝺ tantis
ſacrilegijs. Sed cõiter tales q̃ viuũt vt iumenta
moriuntur vt iumẽta ſine ĩtellectu: corꝑa vmb?
corrodentibus z eſibus: aie calorib? z frigoribus
ĩfirmi expoſitis. Quãtũ aũt ſit piculoſũ clericos
vel religioſos familiariter cõuerſari cũ feminis
etiam ſpiritualibus: exẽpla habes de epo. Fũdãe
ciuitatis: qui cũ recipiſſet quãdam iuuenculã in
domo ex pietate iaz raptus erat ad cõcupiſcẽciã
eius: ſuper quo iudeus qui poſuit ſe i via cõſtitu
tus ſuperueniẽte nocte ad dormiẽdum in quodã
tẽplo idolorum ſigno crucis facto: ſuper ſe vidit
ſathan exigentem rõnem a cõplicibus ſuis de ma
lis ad que homines prouocauerunt. Et cum q̃dã
ex eis ſurgens ante principem retuliſſet quomo
do illum epiſcopum iam induxerat ad cõcupi
ſcenciam illius femine mirabiliter commendatuſ
et laudatus fuit z confortatus vt perficeret incho
ata et cetera. Quibus omnibus viſis intimatis

illi ep̄o per iudeū penituit peccati sui illa remouendo: ⁊ iudeus baptizatus ē: habet hoc in libro dialogoꝝ. In legenda. b. Andree habetur aliud exemplū de illo ep̄o qui erat ita deuotus. b. Andree qui diabolū in specie mulieris spūalis i domo ⁊ prādio receperat: sed. b. Andreas in forma peregrini apparēs detexit malicia eius. In vitis patrū etiā habet aliud simile primo exemplo de quodā patre in heremo cōstituto qui inciderat in fornicationem.

Capitulum nonum de filiabus luxurie: ⁊ primo de cecitate mentis.

Ost spēs luxurie

videndū de filiabus eius quas Grego. in. xxxi. moral. ponit esse octo videlicet.

Cecitatem mentis.
Precipitationem.
Inconsiderationem.
Inconstantiam.
Amorem sui.
Odium dei.
Amorem presentis seculi.
Desperationem vite future.

Si que alie ponunt ab Jsidoro: vt stultiloquiuz scurrilitas: lubrica verba: ⁊ huiusmōi: ad p̄dicta reducunt. Et quāuis ista peccata nominata oriātur ex alijs peccatis: frequētius tamē ⁊ cōmuniꝰ ex luxuria: ⁊ ideo filie eius dicunt. Et ip̄a distincte intelligere vt sunt specialia peccata sine adiūctione alterius difficile ē nisi odiū dei ⁊ desperatio futuri seculi: ⁊ difficilius quādo sunt peccata mortalia actu ꝑpetrata. Quomodo aūt oriant̄ ex luxuria sic declarat. b. Tho. se. se. q. cliij. Qñ inferiores potentie vehementer afficiunt ad sua obiecta: consequēs est vt superiores vires impediant ⁊ deordinent in actibus suis. Per viciū autē luxurie maxime appetitus inferior. s. cōcupiscibilis vehementer intēdit suo obiecto. s. delectabili carnis ꝓpter vehementiā delectationis. Ideo cōsequēs est vt p luxuriā maxime superiores vires deordinent. s. ratio ⁊ voluntas. Sunt aūt rōnis quattuor actus in agendis. Primus est simplex intelligentia que apprehendit aliquē finē vt bonū ⁊ hic actus impedit p luxuriā fm illud Daniel. xiij. Lōcupiscentia subuertit cor tuum: ⁊ quātuz ad hoc ponit cecitas mentis filia luxurie. Secūdus actus est cōsiliū de his que agenda sunt ꝓp finē: hoc etiam impedit p luxuriā. Unde Terenti' de amore libidinoso ait. Que res nec cōsiliuz in se nec modū habet vllū: eam consilio regē nō potes: ⁊ sic ponit filia luxurie p̄cipitatio. Tertius actus est iudiciū de agendis: ⁊ hoc ipedit p luxuriā: ⁊ sic ponit inconsideratio: de quo p̄t exponi illud Jsa. v. Opera manuū eius nō cōsiderantis vt. s. fm illa iudicecis in agendis. Quartus ē p̄ceptū rōnis de agendis: ⁊ hoc impedit p luxuriam: qz impetu cōcupiscētie impedit ne exequatur quod ꝓposuit. ⁊ sic ponit inconstantia. Sanct. iiij. Inconstantia cōcupiscentie. i. que ꝓcedit ex concupiscentia trāsuertit sensū. s. de eo quod cogitauerat ⁊ deliberauerat. Uolūtatis aūt duplex est actus. Primus est appetitus finis: ⁊ quātum ad hoc deordinat voluntas inordinate appetēdo ⁊ eligendo delectationē venereā vt finē: ⁊ sic ponit filia luxurie amor sui: de quo ap'lus. ij. Thimo. iij. Erūt homines se ip̄os amātes: ⁊ ita voluptatū amatores magis q̄ dei. Et per oppositū ponitur alia filia luxurie que dicit odiū dei in quātū s. prohibet huiusmōi delectationes: p̄s. Dextera tua. s. potētie tue inueniet eos qui te oderūt. s. ad puniendū. Secundus est appetitus eoꝝ que sūt ad finē: ⁊ quātū ad hoc deordinat voluntas p luxuriā: ⁊ sic ponit filia eiꝰ amor p̄ntis seculi: vt. s. quis fruat voluptatibus ad placitū fm q̄ Jaco. dicit. iiij. c. Qui voluerit amicus ee huius seculi inimicus dei cōstituet. Aliud dicit desperatio futuri seculi qz. s. dum quis nimis detinet a carnalibus voluptatibus: non curat sed fastidit venire ad spūales ⁊ eternas delicias. Ad Ephe. iiij. de sperantes semetip̄os tradiderūt se impudicitie.

Prima ergo filia .§.I.

luxurie dicit cecitas mentis que in hoc consistit cum quis ita mēte deditus est ⁊ occupatus circa mundana p̄cipue circa carnalia opera q̄ nescit cogitare de deo eligendo eū vt vltimū finē suoꝝ operꝝ nec de alijs spūalibus rebus cogitat vt oz ꝓpter īmersionez in carnalibus. Tali vitio tentus dicere valet illud p̄s. xxxvij. Lumē oculoruz meoꝝ ⁊ ip̄m nō est mecū. Et sicut cecus corpalit nō p̄t illuminari opere nature: qz de p̄uatione ad habitū nō est regressus: ita ⁊ fortius nec spūaliter: vnde p̄s. cxlv. Dñs illuminat cecos. Et p̄o declarotione materie sciendum q̄ triplex est cecitas mentalis seu spūalis.

Prima cecitas in supnalia nō intuendo.
Secunda cetitas in necessaria nesciendo.
Tertia cecitas in salutaria nō eligendo.

De p̄ma Sophonie p̄mo. Ambulabunt vt ceci qz dño peccauerūt. Grego. Cecus ē qui lumē superne contēplacionis ignorat. Sed p̄o maiori hoꝝ declaratione dicit. b. Tho. se. se. q. xv. q̄ cecitas mentis est p̄uatio eius quod ē p̄ncipiū intellectualis visionis. Hoc aūt p̄ncipiū est triplex Unū ē lumē rōnis naturalē de quo p̄s. iij. Multi dicunt quis ostendit nobis bona que debemus facere: cui q̄ōni respondēs ait. Signatū est super nos. i. impssū in ꝑte superiori in aia: lumē vultꝰ

tui dñe:lumẽ vultus.i.naturalis rõnis.i.lumino sus vultus tuus. Dicit aũt rõ vultus dei: q; sicut p vultũ vnus homo est similis alteri:ita p rõnez sumus similes deo: ⁊ sicut p vultũ cognoscimus hominẽ ita per rõnem cognoscimus q̃d agere debeamus. Et cũ sit hoc nature nunq̃ põt tolli ab anima:sed impedit ab actu eius aliq̃n ꝓpter defectũ in viribus inferioribus .s. in imaginatione ⁊ fantasia:vt patet in amẽtibus: ⁊ etiã aliq̃n per opus incãtationis vt de pstigijs magoꝝ q̃ faciũt apparere vnuz ꝑ alio:sicuc fecit magus ⁊ huiusmõi. Secundũ ẽ lumen habituale supadditũ lumini naturalis rõnis.s.lumẽ gratie de quo põt intelligi illud ps.xxxv. In lumine tuo.s. gratie videbimus lumẽ.s.glorie. Et hoc interdũ ꝓuat aia:⁊ est pena peccati:sed cõe omni peccato mortali:de quo dicit Sap.ij. Malicia.n.illoꝝ excecauit eos. In hui⁹.figurã legit q; Sedechias rex hierusalẽ cũ fuit captus a Nabuchodonosor.s.fugiens ab hierusalẽ excecatus fuit a Nabuchodonosor coram eo filijs occisis:⁊ captiuus ductus i Babiloniã iiij.Reg.vlt. Sic qui capit a diabolo rege Babilonie.i.confusionis per peccatũ excecat ⁊ ꝓuatur lumine gratie:mortificatis filijs bonoꝝ operum demũ ducit captiuus in infernũ. Talis ergo dicẽ valet lumẽ oculoꝝ meoꝝ non est mecũ. Tertiũ ꝓncipiũ visionis intellectualis est aliquod primũ intelligibile:vt dicit Augu.per qõ intelligit alia cui mens hominis potest intendere ⁊ nõ intendẽ Q; autẽ nõ intendat ꝓcedit ex hoc q; hz sponta nee voluntatẽ se auertentẽ a cõsideratione illius ꝓncipij: qñq; ex hoc q; occupat se circa ea q̃ magis diligit:⁊ vtroq; mõ cecitas ista est spãle peccatũ.ij. Pe.i.cui ista.s.spũalia intellecta presto non sunt cecus est. Et q; vt dicit i quarto ethicorum vnusq̃sq; ea in quibus delectat operatur:ex eo q; delectatio facit applicare intentionẽ ad opus:cõtraria vero nequaq̃ vel debiliꝰ operat. Dinc est q; cũ delectationes veneree sint maxime inter delectationes corpales:intentio hominis ꝑ vicium luxurie quod est circa huiusmodi delectationes maxime applicat ad corporalia: ⁊ per cõsequẽs debilitat operatio mẽtis circa intelligibilia: ⁊ sic ponit cecitas mẽtis filia luxurie:que excludit cognitionẽ gustatiuã.s.spũalium bonoꝝ:ps.lvij. Supcecidit ignis.s.luxurie: ⁊ non viderunt solẽ i.lumẽ spũaliũ bonoꝝ non habuerũt In hui⁹.figurã legit Thob.ij.q; cũ ex labore fatigat⁹ sedẽs dormiret stercora irundinũ cũ caderent sup oculos eius excecauerũt ipm. Sic euenit aliquando q; fatigatus homo ex occupatõnibus mundi dũ dormitat circa spũalia cõsideranda ⁊ custodiam sui irundines.i.demones qui in aere discurrunt stercora calida.i.suggestiones luxurie fetide imittunt super oculos mentis que excecant ⁊ ꝓuant lumine spũali. Talis ergo dicere potest: lumen oculoꝝ meoꝝ non est mecum.

Secũda est cecitas. §. II.

ignorãtie de qua Saluator Math.xv. Cecus si ceco ducatũ prestet ambo in foueam cadunt.i.si ignorans gubernet ignorantem ⁊ regat. Triplex est autem ignorantia.s.

Ignorantia iuris humanalis.

Ignorantia legis diuinalis.

Ignorantia operis cõtingibilis.

De his põt intelligi illud ps.lxxxi. Nescierunt nec ad primã:neq; intellexerunt quo ad secundaz in tenebris ambulant quo ad tertiam. Ignorantia iuris humanalis est ignorantia legum ⁊ ordinationum q̃ facte sunt ab hominibus ecclesiasticis vel secularibus:sicut sunt leges canonice facte a cõcilijs vel a summis pontificibus que obligant oẽs catholicos cũ fiunt vniuersaliter: vel facte a prelatis inferioribus q̃ obligant tm̃ subditos ei⁹. Et leges ciuiles facte ab imperatoribus vel etiaz a propꝛijs ciuitatibus vt sunt statuta. Cũ hui⁹.ligent cũ iuste sunt i foro conscie oportet q; sciant alit seruari nõ posset:⁊ precipue q̃ ptinẽt ad mores cões xp̃ianoꝝ:vt cessare ab operibus seruilibus diebus statutis ab ecclesia:ieiunare certo tẽpore:audire missã diebus festiuis:semel in anno cõfiteri ⁊ cõicare:⁊ huismõi:de q̃bus.j.dicet. Et similit vbi quis morã trahit continue oz scire leges statuta ⁊ laudabiles cõsuetudines eoꝝ:alias ignorãdo quasi cecus dici põt:⁊ nõ ee sine culpa Isa.v. Propterea ductus ẽ captiuus pplus meꝰ qz nõ habuit sciam.s.agendoꝝ. Augu. Nõ ois ignorãs immunis ẽ a culpa: illis ergo ignosci non poterit q̃ a quo disceret habẽtes opam nõ dede rũt:dis.xxxvij.§.fi. Quedã aũt ordinationes ⁊ materie q̃ cõcernũt ptic̃larit aliquos status hominũ:vt q̃ ptinẽt ad admiñstrationẽ debitã sacramẽtoꝝ debẽt scire curati. Medici q̃ diriguntur ad eos. Jurisperiti q̃ statuunt de eis:⁊ huismõi alias ista nesciendo peccatũ ẽ. Un̄ Leo papa. Si in laicis intolerabilis videt inscia : quato magis i clericis:nec excusatione digna ẽ nec venia: dist. xxxviij.⁊.i.q.iij.circa finẽ:vbi agit de ignorãtia Dicit ibi glo.magna ⁊ notabilis:q; ignorãtia iuris canonici siue ciuilis quasi nemini excusat. Et hoc intellige cũ ius tale ẽ q; aliqs de facili ꝑ seipz scire potuit vel etiã ꝑ alios:dũ tamen habuit copiã peritoꝝ.ff.de iur.⁊ fac.igno.l.iuris. Ignorãtia legis diuinalis q̃ facit hominẽ cecũ spũaliter est nescire q̃ habent in sacris scripturis ptinentia ad fidẽ ⁊ bonos mores necessarios ad salutẽ. Jpa n.scriptura cõtinet q̃cq̃d ptinet ad ius naturale. Nã illa duo ꝓncipia iuris naturalis.s.quod tibi ñ vis fieri vide ne alteri facias:⁊ q̃cũq; vultis vt faciãt vobis hoies vos facite illis:habent in scriptura sacra:primũ est Thob.iij.aliud Mathei.

vij. Decalogus etiaz qui est de iure naturali habet Exo. xx. Dicit etiã Gratian'. i.q. iij. circa fi. q ignorantia iuris naturalis omnib' adultis dãnabilis ẽ: z de hac intelligit illud apli. i. Corinth. xiij. Ignorãs. s. q̃ sunt de iure naturali ignorabit s. a deo. i. reprobabit: z illud Grego. Qui stultus fuit in culpa. i. ignorans sapiẽs erit in pena dis. xxxviij. qui ea. Qui ergo ppetraret fornicatõem vsurã: simoniã: mendaciũ: z huiusmõi; ex ignorantia nesciens eẽ peccata non excusat a dãnatione. Sed vltra huiusmõi pcepta naturalia ptinẽt etiã ad ius diuinũ ea que sũt fidei. s. articuli z sacramẽta ecclesie que in articulis cõprehenduntur. Quãuis. n. rõ naturalis nõ dictet ista aut doceat tamẽ dictat rõ vt credat deo in his q̃ ipe reuelat in scripturis q̃ predicata sunt z publicata p orbẽ z cõfirmata miraculis. Et siqs natus esset i deserto vel in carcere z nunq̃ q̃ sũt fidei audiret nõ excusaret nõ credẽdo. Et rõ est qz dicũt doc. q talis si nõ ponat obstaculũ gratie sed viuat lege nature: diuina gia ñ deseret eũ qn ei reuelaret credẽda: sicut euẽit Cornelio Cẽturioni. Act. x. Tenet ergo qlibet scire explicite articulos fidei sicut z credere tenet fm Tho. se. se. q. i. Jsta. n. publice pdicat z solẽnizat ecclesia. Et quãuis qlibet fidelis ex cõgruẽtia deberet scire symbolum nõ tñ est necessariũ: nec etiã q sciat ordinate articulos sicut z pcepta. x. dũmõ sciat talia eẽ pcepta implẽda: z illa credẽda. De ignorantibus igitur ista dicit inuective. Jere. ij. Tenẽtes legẽ nescierũt me. z Sap. ij. Nescierũt sacramẽta dei. Sz vt dicit Grego. in moral'. Qui ea que dei sunt nescũt a dño nesciunt. i. reprobant. Et Dic. Jn his q̃ pertinent ad ius diuinũ: vt pcepta z articulos: pauz distat in vicio decipere vel decipi posse xpianuz xvi. q. i. c. Si cupis. Talis ergo dicere põt: lumẽ oculoz meoz nõ est mecũ. Et vt dicit. ij. Reg. v. Cecus z claudus nõ intrabũt in tẽplũ dei. s. glie. Cecus qui ignorat q̃ sunt dei. Claudus q̃ ea sciẽs nõ operat recte. Est z tertia ignorãtia. s. facti hec nõ excusat nisi q̃s det operã rei licite z adhibeat sufficientẽ diligentiã z intelligenda ẽ sic regula iuris. Ignorãtia facti nõ iuris excusat: extra de re. iur. li. vi. Et vt dicat quis pbabiliter ignorare vt excusẽt: dicit glo. i. q. iij. circa finẽ q nõ requirit q sit nimis scrupulosus z curiosus nec q sit nimis negligẽs z dissolutus in inq̃rendo. ff. de iur. z fac. igno. l. Nec supina. Siqs g̃ dat operã rei illicite vnde sequit aliquod malũ qd nescit nõ excusat: puta siqs ludit ad saxa vel cũ gladio: z interficit aliquẽ quẽ nõ videt: z sic ignorat nõ excusat a peccato. Sicut etiã nõ excusat a peccato Lamech qui occidit sagitta Cain estimãs eũ ferã siluestrẽ ex eo q cecus erat: vnde illicitũ erat ei opus venandi: licet faceret ppt vtilitatẽ. s. pelliũ p vestimẽtis. Nã tunc carnibus nõ vescebãt vt. xv. q. i. §. Obijcit. Sicut etiã nõ excusat Loth cũ nesciẽs filias esse suas cõcubuit cũ eis: qz opaz dedit rei illicite. s. ebrietati: vñ secuta ẽ illa ignorantia. Unde Augu. Jnebriauerũt Loth filie eẽ z se nescienti miscuerũt: quapropt culpãdus ẽ nõ quãtũ ille incestus: sed quãtũ illa ebrietas meret xv. q. i. Jnebriauerũt. Secũdo vt ignorãtia facti excusat oportet q adhibeat debita diligẽtia. vñ siqs aptando tectũ domus ppicit tegulas fractas in via qõ in se est opa licita: sz nil dicit nec signũ ponit super hoc ppter qõ aliqs transit iuxta nesciẽs opus z ex tegula ab illo ppiecta frãgit caput illi nesciens aliquẽ transire inde certe nõ excusaret a culpa nec a pena. Unde nec excusant iudei in facto quo crucifixerũt xpm: qz nesciebãt ipm eẽ xpm: nec credunt adhuc venisse messiã: z hoc qz nõ adhibuerũt debitã diligentiã: vt dicit Gianus. i. q. iij. §. vlti. circa finez. Unde ipe xpus dicebat eis. Scrutamini scripturas: z ipse sunt que testimoniũ phibent de me Joh. v. ppterea dicit Jsa. vi. Excreca coz populi huius. i. pmitte. Jsta materia ẽ multũ dilatabilis: puta siqs accedit ad sacramẽtũ nesciẽs. i. non recordat de aliquo criali cõmisso: vel snia quã incurrit z sic nõ cõfessus ex eo qz nõ adhibuit diligentiã ad examinandũ cõsciam nõ excusat a peccato. Nõ si platus vl pi familias nesciat crimina manifesta subditoz quia nõ adhibet diligẽtiã ad inq̃rendũ: z sic nõ punit z illi pereunt: nõ excusat sicut nec Heli nõ puniens peccata filioz: vnde regula iuris. Nõ põt eẽ recta excusatio pastoris: si lupus oues comedit z pastor nescit: extra de reg. iur. quãuis. Et qz multa in huiusmõi ppetrant: iõ dicere põt quilibet: lumẽ oculoz meoz nõ est mecũ: z veniam petẽ cũ eodẽ. Ignorãtias meas ne memineris. Sciendũ aũt q tripliciter põt contingere ignorantia i qualibet pdictaz videlicet affectata crassa z invincibilis. Ignorantia affectata ẽ qua quis refugit q̃ debet scire vt liberius peccet sine remorsu cõscie de qua ps. Noluit intelligere vt bene ageret. Et Job. xxi. dixerũt deo recede a nobis: sciam viaz tuaz nolumus: hoc in nullo excusat immo fm Tho. auget seu potius est spãle peccatũ. Secundo ignorantia siue iuris siue facti põt eẽ crassa z supina: z hoc q̃n quis nõ recusat scire imo vel let sed negligit addiscere ppter laborẽ: seu occupationes: z inq̃rere vel legere cũ posset: hoc g̃tũ ad ea que q̃s debz scire siue respectu xpianitatis vt precepta dei z ecclesie: seu respectu status vel officij vel exercicij vt religiosus que sunt religionis seu curatus q̃ ptinent ad curã: aduocatus q̃ ptinẽt ad iura: medicus ad medinã z huiusmõi si nesciat excusatur quidẽ a tanto: sed non a toto. i. nõ est ita graue peccatum sicut si faceret ex certa scia. Unde Grego. Grauius ex infirmitate i. passione q̃ ignorantia peccat de peni. dis. ij. scie

dum. Quantū vero ad ea que nō tenet scire vt astrologiā: phiam: poesim: ⁊ huiusmōi: non peccat ignorando: q̄nimmo sunt quedā que melius est nescire q̄ scire: vt dicit Aug. dis. xxxviij. c. quāuis. vt ea que instigant ad malum. Et dicit ignorantia crassa ⁊ supina ad similitudinē hominis crassi qui nō bene videt que sunt ante se. Nec tñ cōtinue peccat cū manet ista ignorātia: sed tunc cū debuit vel debet ⁊ negligit hoc agere. Tertia ignorantia est inuincibilis que nullo studio hūano vinci pōt: vt est in pueris nō habētibus vsum rōnis ⁊ amētibus: ⁊ hoc excusat a toto; vnde ea que fiunt a fatuis seu deficientibus vsu rōnis nō imputant eis ad peccatū nec ad penā nec quo ad deū nec quo ad mundū: siue illa que faciunt sint contra legē diuinā: vt homicidiū: blassemia: ⁊ h' modi siue cōtra legē humanā: vt nō cōfiteri: nō cōicare semel in anno: ⁊ huismōi: vt. xv. q. i. Aliquos. ⁊. c. se. Etiā si ex culpa sua incidisset quis i talē amentiā vel furiā: siue ex nimijs ieiunijs: vigilijs: siue ex aliqua passione amoris vel doloris Dicit etiā Ul. q̄ cū aliq̄s dubitat de aliquo facto vel fiendo vtrū sit licitū vel illicitū: ⁊ cōsulit peritos: ⁊ facit quod in se est ad inueniendū veritatē si sibi cōsulat ꝓtrariū veritati quod ille sequitur satis excusat: q⁹ pōt dici in eo ignorantia inuincibilis vt in dubio scismate cui debeat adherere in bello dubioso quo ad subditos ⁊ huiusmōi. In his tamē q̄ sunt de iure naturali vel diuino q̄tū cūq; cōsuleret sibi ignoranti a peritissimis cōtrariū veritati nō excusaret a peccato illud agendo q⁹ in huiusmōi nō potest habere locū ignorātia inuincibilis quo ad habentes vsū rōnis. Qui ergo nescierūt q̄ sunt legis humanalis: neq; intellexerūt que sunt legis diuinalis: in tenebris ambulant. i. operant ignorantes q̄ debēt scire de cōtingētibus factis i his vt sequit in ps. Mouebunt i. remouebunt oia fundamēta terre. i. homines qui sunt de terra: fundamēta. s. spūalia edificiū virtualis: vt fides. i. Corin. iij. Fundamētū aliud nemo pōt ponere preter id q̄ positū est: quod est dñs Jesus. i. fides christi charitas. Aplus ad ephe. iij. In charitate radicati ⁊ fūdati. Hiero. Fundamētū omniū virtutuz humilitas: his amotis nulla virtus supereest. Et iō ait dñs Isa. xlij. Educ fores populū cecū: ⁊ oculos habētez: foras ecclīam militantem ⁊ triumphantem. Educ. i. educes tu s. deus.

Tertia cecitas est. §. III.

in eligēdo cū videlicet q̄s cognoscit esse malū q̄ vult facere ⁊ tñ facit: quod nō pōt esse nisi q⁹ ⁊ si in vniuersali cognoscit eē malū: vt fornicationē: furtū: homicidiū: ⁊ huismōi: tamē in ptículari illū actū nō cognoscit eē malū: sed videt sibi esse bonū. Nā vt dicit dionisius. Nullus intēdens ad malum opat: ⁊ de talibus dici pōt illud ps. xvij. Oculos habēt ⁊ nō videbūt: habēt q̄dē oculos ad cognoscendū in vniuersali: sed nō videt illud esse malū in pticulari. Unde ⁊ dicit phs i li. ethi cor. q⁹ ois malus ē ignorās: ⁊ talis ignorātia nō est spāle peccatū sed circūstantia q̄ reperit i quolibet peccato. Et ad idē facit quod dicit in puer. Errāt qui operant malū. In hoc est error q⁹ videt ei qui malū agit detentus passione vel habitu vicioso tunc bonū agere nō. n. nisi rex ignorātia pōt errari: vt dicit Augu. dis. xxxviij. quāuis. Nōne magnus error ⁊ magna cecitas esset si q̄s estimaret lapidē terreū vel vitreū magis pciosuz q̄ adamantē vl topation. Sic errat vt cecus qui aliq̄d tērenū vel diuicias vel honoris vel delectationis corporalis preponit mādatis dei seu delectationibus sempiternis. In figurā huius legit q⁹ Naas rex amonitaz cū bellaret contra viros Jabes Galaad in hoc voluit eos habere federatos ⁊ pacificos si oīum erueret oculos dextros: ⁊ sic ēnt in obprobriū israel. i. Reg. xi. Naas est diabolus q̄ pugnat contra filios israel. i. fideles. Interpretat. n. israel videns deū. s. p fidē: hoc aūt est pactū quod vult habere cū fidelibus vt eruat oculos dextros. i. respectū ad deū vt regulas seu mādata eius nō habeāt in actibus suis: ⁊ tūc nō curat dare eis molestiā ⁊ bellare cū tēptationib' q⁹ pacifice eos tunc possidet: sed non debēt huic acquiescere fideles sed habere recursū ꝑ adiutorio ad xp̄m: ⁊ sic liberati erunt: sicut illi viri Jabes Galaad inuocātes deuote auxiliū Saul israel regis liberati sunt. Qui aūt iam incurrit cecitatez spūalē imitet cecū q̄ sedebat secus viā ⁊ mē dicabat q̄ clamās ad iesum vt videret: lumē recepit Luc. xviij. vel celidoniū. i. cecū a natiuitate q̄ lauans se in natatoria siloe ad mādatū xp̄i visuz recepit Joh. ix. hec locio fit mortaliter in contritione ⁊ confessione. Omnia inquit Laurentius in confessione lauantur.

Capitulum decimum de precipitatione.

Precipitatio ē

secunda filia luxurie que ⁊ si frequenter procedit ex luxuria: tamen ex alijs vicijs etiaz procedere potest: ⁊ aliquādo est spāle peccatuz: aliqñ circūstantia aggrauans peccatum. Difficile est aūt intelligere prout ē speciale peccatum: nisi cum alio adiunctum. Et in hoc consistit q⁹ hō de agendis vbi pōt esse dubiū non habet sufficientem examinationē ⁊ cōsiliuz mentis: sed subito disponit ⁊ ponit se ad faciendū quod menti occurrit contra illud. Nihil sine

consilio facias. Eccle. xxxij. s. mentis. Ad hanc i stigat diabolus dicēs mēti quod xpo suasit Ma the. iiij. Mitte te deorsum. i. p̄cipita te ad maluz Et ad hanc p̄cipitationē ptinet q̄ aliquis defici at a docilitate qua quis discit ab alijs seu acqui escit eoz consilijs: z a memoria qua respicit ad p̄terita gesta: z a rōne qua quis bñ ē discursiuus z rōcinatiuus vt possit bene applicare vniuersa lia p̄ncipia ad particularia q̄ sunt varia z incer ta que sunt partes integralis prudentie. s. docili tas. memoria: z rō. Et memoria z rō non sumū tur p̄ potentijs sz pro bono vsu eaz. Et de hac loquens psalmista. li. ps. ait. Dilexisti oia verba precipitatōnis lingua dolosa, ppterea dñs destru et te in finem vbi notat z culpa z pena subsecu ta. Culpa cū dicit: verba p̄cipitationis: pena cuz subdit: deus destruet te cē. s. perdendo. s. in mor tem eternam.

Primum est verbum cordis.
Secundum est verbum oris.
Tertium est verbum operis.

De uerbo cordis .§. I.

ait idē ps. Qui loquit veritatē in corde suo. Ab isto verbo quod est, ppositū faciēdi aliquid inci pit p̄cipitatio: vt. s. sine sufficienti examinatione subito disponat facere quod primo menti occur rit. Job. xviij. Precipitabit eū scilicet peccatorez cōsiliū suum z immittet i rete pedes suos: p hoc. n. capit z tenet diuersis malis. Sed p̄ declaratione huius materie. s. precipitatōnis: dicit. b. Tho. se. se. q. liij. q̄ p̄cipitatio hec dicit ad similitudinem in rebus corporalibus. Dicit. n. p̄cipitari fm mo tū corporalē quod a superiori in ima venit fm im petū quēdaz proprij motus vel alicuius impellē tis nō ordinate descendēdo sicut ad litterā dicit de Razia q̄ precipitauit semetipm viriliter in tur bas. ij. Machab. xiiij. ne. s. caperet a gētilibus z de mulieribus q̄ circūciderāt filios suos: vt obs uarēt legē dei q̄ precipitauerunt eas p muros ci uitatis. ij. Machab. vi. Sūmū aūt aīe bonū est ipsa rō inquit Tho. Imum aūt eius est operatō p corpus exercitata. Gradus autē medij p quos oportet ordinate descendere sunt isti: memoria p teritoz intelligentia presentiū: solertia in consi derandis futuris euentibus: z rōcinatio cōferēs vnū alteri: z docilitas p quā ds acquiescit senten tijs maioz que sunt ptes integrales prudētie: ad quas pertinet bene consiliari: z p hos gradus de scendit homo recte cōsiliando. Si quis aūt fera tur nō agendo p impetū volūtatis vel passionis p̄trāsitus his gradibus erit viciuz precipitationis z imprudentie de quo pōt intelligi illud Deute. xxxij. c. in cantico. Audite. Sens absq̄ cōsilio z sine prudentia ē. s. p viciū precipitationis: vtinaz saperent quo ad p̄terita recogitanda: z intellige rent quo ad p̄ntia ordinanda: z nouissima, pui derent quo ad pericula futura euitāda siue intu enda. Et si aliquis p̄cipitanter facit aliqd auertēs se a regulis diuinis vt cōtēnēs z repudiās diuina documenta sic est mortale. Et dicit etiam temeri tas tal' precipitatio. Si vero p̄cipitanter agit absq̄ cōtēptu diuine regule: sed cū detrimēto seu defe ctu eoz que sunt de necessitate salutis: iterū est mortale vel circūstantia que reperit cū mortali: sicut cū debeat ds semel in anno cōfiteri z cōica re: subito accedit ad cōfessionē sine aliqua preco gitatione cū tamē habeat multa intricamenta z grauia peccata, ppter quod parū dicit z multa omittit grauia q̄ de facili mēti occurrissent: z sic subito cōicat indispositus. Iste precipitanter facit cōfessionē: z ē ibi mortale peccatū. Similiter si ds habens disputare cū infidelibus z de rebus ardu is ponat se precipitanter ad hoc sine aliqua, puisio ne: vnde, pbabiliter deficere possit z, pfundi fides cui obuiare potuiss z p maturā preuidentiā mor tale esset nisi a spū sancto induceret sicut apli: q̄ spūs sanctus nō eget tpe. Si autē aliquid precipi tanter opatur absq̄ detrimento eoz que sunt de necessitate salutis erit veniale. Et quia luxuria maxime absorbet cōsiliū: ideo pōt precipitatio filia luxurie. Temeritas. n. fm Tho. vbi supra vno mō, pcedit ex ipetu volūtatis vel passionis alio mō ex cōtēptu regule dirigentis. z hoc secū dū, ppriē importat temeritas: vnde ex hoc dicit ex radice superbie, puenire: q̄ refugit aliene regu le subesse: precipitatio aūt se hz ad vtrūq̄: vñ te meritas sub precipitatione cōtinet q̄uis p̄cipita tio magis respiciat primum.

Secunda precipitatio. §. II.

tio ē pōt in vbis oris. Eccle. x. dicit. Labia insipi entū p̄cipitabūt eū. i. imprudens p̄cipitanter loquet sine examinatione mētali seu locutōis. Eccle. ix. dicit. Temerarius in verbo odibilis ē. Dictū est q̄ temeritas dicitur precipitatō. Et rō quare pre ceps ad loquēdū ē odibilis q: ex quo subito loq tur q̄ō mēti occurrit nō examinādo vba oportet presuppolita hūana fragilitate q̄ dicat multa in cōuenientia z displicentia auditoribus vñ oditur vnde dicit. Eccle. v. Ne temere ds loquaris. Et precipue in tribus debet caueri precipitatio.

In proferendis sententijs.
In dubijs decidendis.
In secretis edicendis.

De primo dicit Euaristus papa. Deꝰ oipotēs vt nos a p̄cipitāde snīe, platione cōpescere cuz oia nuda sint z aperta oculis eius: mala sodome no luit audita iudicare priusquam manifeste cogno sceret que dicebantur: vnde ipse ait. Descendam et videbo vtrum clamorem qui venit ad me

Capitulum Decimum.

opere cõpleuerint an non est ita vt sciaz Quod fecit vt nobis exemplũ daret ne p̃cipites in discutiendis z iudicandis negocijs essemus. ij. q. i. de. Hoc autẽ figuratiue innuit in eo q̃ dñs postulatus de adultera iudicare z dare sniam: non statim dedit iudiciũ: sed inclinãs se deorsum digito scribebat in terra: tipice instruẽs nos inquit Grego. vt cũ ꝓmoꝝ errata cõspicimus nõ ante iudicemus reprehendẽdo q̃ ad cõsciam humilit reuersi digito discretionis solerter exculpemus z q̃d cõditori nostro placeat quidue displiceat examinatõe dirimemus. Hinc Grego. ait. Rectores ecclesie z qui publica iudicia exercent in dictandis sentẽtijs nullatenus leuitate aut furore ducti sint p̃cipites. xi. q. iij. Sũmope. Et inducit ibi exemplũ Moisi q̃ querelas populi z causas ingressus tabernaculũ referebat ad dñm: z postea respondebat: vnde z dauid qz fuit p̃ceps ad dandã sentẽtiã cõtra Miphiboseth iniuste egit. Nã cum Siba seruus seu ꝓcurator ipius Miphiboseth filij Jonathe occurrisset cũ animalibus oneratis victualibus regi Dauid fugiẽti a facie Absaloñis regnũ vsurpantis sibi ea offerens inrogauit Dauid de Miphiboseth quid de eo eẽt: q̃ falso accusauit eũ. s. q̃ studiose noluisset occurre let̃ de sua electione de regno in vindictã qz ablatũ fuerat a Saule auo suo: qõ credẽs Dauid nimis leuiter p̃cipitanter dedit sniam: vt. s. bona collata Miphiboseth sua eẽnt. i. ipsius Sibe. Et cũ postea reuersus in regnũ ingresso hierusolymã obuiasset ipe Miphiboseth intõso capite in signũ doloris de electõne eius a regno: z Dauid q̃reret cãm quare nõ iuisset cũ eo: allegauit ipotentiam suã qz claudus erat: z ille Siba deceperat eũ: z falso infamauerat: sup quo z si mutauit sniam tñ iniuste z p̃cipitanter videt egisse videlicet q̃ diuirent ad inuicẽ bona ꝓ dimidio ipe z Siba. Nã z si iniustã dederat p̃cipitanter sniam deceptus verbis illius debuit reuocare totã postq̃ fallaciã serui deprehendit. In dubijs quoq; decidendis multum doz vitari p̃cipitatio z p maxime i factis consciẽ vbi vertit periculũ aie. Unde Grego. ait In rebus dubijs nõ doz eẽ iudiciũ absolutũ. xxxiij dis. habuisse. Ubi dicit glo. q̃ ẽ triplex ãbiguitas s. iuris facti z psone. Et incipiendo a tertio ambiguo q̃n. s. certũ est factũ sed dubitat quis fecẽrit tũc põt ferri certa snia nõ cõtra aliquã psonã determinate ꝑm illud. ij. q. i. c. i. Neminẽ iudicetis suspitionis arbitrio: sed in genere. s. q̃ qui fecerit tale delictũ quod manifestũ est sit excõmunicat̃ nisi infra certũ tempus indicauerit: vt. v. q. i. qui dã. Ubi vero sit secunduz ambiguũ. s. facti qz. s. dubitat de aliquo vtrũ sit factũ vel nõ: nunq̃ est ferenda snia certa vbi sequit p̃iudiciuz alterius. Et ad hoc facit verbũ Grego. dicentis. Graue est z satis indecẽs vt in re dubia certa det snia. ij. q. iij. Graue. vt si dubitat vtrũ aliqs iuste aliq̃d possideat vel non seu vtrũ contraxerit aliq̃ in gradu vel casu ꝓhibito vel nõ: in tali dubio nisi sit sufficiẽs probatio non debet dari certa sententia in damnum alterius. Sed vbi nulli fit p̃iudiciuz in dubio facti datur certa sententia absq; p̃cipitationis vicio: puta cum dubitat vtrum aliqs sit baptizatus vel non: vel vtruz confirmatus vel ordinatus vel ecclesia vel hostia consecrata debz baptizari confirmari vel ordinari vel consecrari si vere dubium est: quia vt dicit Leo papa. Nõ putat iteratũ q̃d ignorat esse factũ: de cõse. dis. i. solẽnitates. z di. lxvij. c. ꝓbri. De ꝑmo ãbiguo. s. iuris proceditur de similibus ad similia. vt di. xx de libellis. vbi possint iura concordari non contrariari. vnde Leo papa. In his que dubia sunt vel obscura id nouerimus sequendum quod nec euangelicis p̃ceptis contrarium: nec decretis sanctoz patrũ inuenitur aduersum: dis. xiij. sicut quedam. Et intelligendum est de illis decretis q̃ non abrogata sunt per cõtrariam consuetudinẽ vbi autem reperiuntur diuerse opiniones z aduerse solemnium doctoꝝ in aliqua materia nec habetur expressa circa hec declaratio per auctoritatem scripture vel determinatio per ecclesiam tunc periculosum est p̃cipitare sententiaz: z ita vni opinioni adherere q̃ alteraz condẽnet vt hereticam vel dãnabilem: sicut cognoscere vxorez menstruatam asserere q̃ sit mortale emere ꝑstita venecia rum: seu iura montis florentie q̃ sit vsura z multa huiusmõi. In his igit quãus tutioz via sit eligenda z consulenda: vt de spon. c. Juuenis. ꝑcipue ante factũ: non tamen vt dicit Guil. est p̃cipitanda sententia condẽnando alteram opinionem: ad quod etiam facit quod dicit. b. Tho. in quolibet. s. q̃ questio vbi agitur õ mortali nisi habeatur expssa auctoritas scripture vel canonis vel ratio efficax non nisi periculosissime diffinitur: z hoc est contra multos p̃dicatoꝝ z confessoꝝ modernos qui sunt nimis faciles ad iudicandum aliquid esse mortale Nathan ꝓpheta interrogatus a Dauid vtrum deberet domino deo templum edificare: quia p̃ceps fuit ad dandum responsum dicens hoc domino placere vt ꝓpheta loquens oportuit postea cum reuocare sententiam. Nam dominus loquẽs prophete dixit q̃ hoc non faceret qz multum sanguinẽ fuderat: sed filius eius templũ edificaret vt habet. ij. Reg. Sic z Josue cum principibus tribuum quia p̃ceps fuit ad faciendum pactũ cum. gabaonitis amicitie z confederatõis simulantibus illis se in remotissimis habitare non in terra promissionis sed longo itinere confractos: quia os dñi non consuluerũt: vt dicitur Josue. ix. decepti sunt: z quia iurauerũt eis recõmẽdatos habere ob reuerentiã iuramẽti voluit

ambiguus tri est.

dñs illos reseruari q̄ exterminari debebāt. In se cretis etiā manifestādis dz quilibet cauere ne sit p̄ceps: alias incidet i multa mala. Nā paucissimi reperiunt fideles ad ea seruanda: vnde Jere. ix. dicit. Unusquisq; a ꝓximo suo se custodiat: ⁊ in omni fratre suo. nō habeat fiduciā: q; omnis frater supplātans. i. decipiens in reuelando secreta. Sic Sanson q; preceps fuit ad reuelandū secretū eius in quo ꝓsistebat fortitudo sua Dalide cū pluries expertus essz malitiā eius tōso capite ab ea cū dormiret in gremiū eius captus fuit a philisteis ⁊ excecatus. Judic. xvi.

Tertio p̄cipitatio. §. III.

p̄ primo in ope p̄cē.

pōt esse in opere. Sicut si aliquis appetēs nouaz domū fabricare subito poneret se ad faciēdū fabricare cū nō hēat expensas sufficientes vel moduz p̄ceps esset in illo opere: Unde Calixtus papa in qutt. Nos tpe egemus vt maturius q̄d agamus Nō p̄cipitem' cōsilia ⁊ opera nostra: neq; ordinē corrūpamus: dis. l. Ponderet. Opus esset vtiq; p̄cipitationis sicḡ aliquē sine noticia eius vel examinatione eligeret subito in rectorē vel cōfessorez vel assumeret ad sacerdotiū vel ad religionē vel ipe assumeret aliquod opus arduum sine discussiōe sue facultatis. Et sicut virtuose opans cōsiderat circūstātias vt recte sint ⁊ cōgrue ad finē. Ita ⁊ ecōuerso diabolus cum instigat ad malū inducere conat vt subito operet sine aliq̄ examinatione vel discussione periculi. Un̄ Origen. Lenta virtus ⁊ cunctatrix ante iudicat q̄ incipiat quid decoz q̄d honestū. Iniquitas oia p̄cipitat de pe. dis. iij. Inter hec. Sic maligni iudei turbati ꝓ xp̄m arguētem incrudelitatē eoz i nazareth duxerunt eū vsq; ad supciliū mōtis: vt p̄cipitarent eū Luc. iiij. Ad hoc etiā facit quod dicitur ꝓuer. iiij. Uia impioz tenebrosa. i. operatio nesciunt vbi corruāt. i. ita p̄cipitanť agunt q; nō p̄pendūt pericula ⁊ mala ad que deueniēt. Sicut ⁊ p̄ceps fuit Asael in persequēdo Abner ducez exercitus Isboseth nec voluit desistere ad verbū ipius Abner ꝓpter quod corruit occisus ab ipo Abner. ij. Reg. ij. Est autē hoc viciū fm Grego. in li. moral. Secūdo ꝓtra donū cōsilij Importat n. quādā inordinatā festinationē ꝓsilij in agēdo aliquid: ⁊ quāuis cōtingat esse peccatū in consiliando nō solū si ē nimis festiuus: sed etiā si sit nimis tardus ita q; p̄tereat opportunitas tēporis tñ quia in inquisitione consilij multa pticularia sunt cōsideranda ꝓpter qō dicit pbus in. vi. ethi coz q; oportet tarde cōsiliari: directius tamē opponit p̄cipitatio rectitudini cōsilij q̄ tarditas superflua que habet quandam similitudinem recti consilij ꝛc.

Capitulum vndecimum de Inconsideratione.

Inconsideratio

dicit filia luxurie fm Grego. in xxxi. mol. non q; semper ꝓcedat ab ea: procedit. n. etiā ab alijs: ſz quia p̄dictū viciū ptinet ad defectū prudētie seu ei cōtrariat quātū ad illū actū q̄ est iudicare qui actus est rōnis. Delectatio aūt ⁊ p̄cipue que ē in venereis absorbet totaliter rōnem ⁊ corrumpit estimationē prudentie: ⁊ ideo ponit filia luxurie Est aūt peccatū q; contra prudentiā ad quā spectat nō solū consiliari circa agenda: sed etiā ō cōsiliatis recte iudicare. Sed nō pōt q̄s recte iudicare de aliquo: nisi p cōsiderationem prius habita: vnde dicit ꝓuer. iiij. Oculi tui videant recta s. p intentionē purā: ⁊ palpebre tue. i. cōsiderationes p̄cedant gressus tuos. i. opera tua. Cōtrariū vero agit per inconsiderationē q. s. iudicat quis ⁊ agit sine cōsideratione debita. Et p huiusmōi declaratione dicit. b. Tho. se. se. q. liij. arti. quarto q; cōsideratio importat actum intellectus veritatē rei intuentis. Sicut aūt inquisitio ptinet ad rōnez ita iudiciū ad intellectum: vnde ⁊ i speculatiuis demonstratiua scia dicit iudicatiua in quātū p resolutionē in prima ꝓncipalia intelligibilia de veritate inquisito ꝓ diiudicatur: ⁊ consideratio maxime ptinet ad iudiciū: vnde ⁊ defectus recti iudicij ad incōsideratōis viciū pertinz ꝓut. s. aliqs in recte iudicādo deficit ex eo q; contēpnit vel negligit attendere ea ex q̄bus rectū iudiciū ꝓcedit: vnde manifestū est q; incōsideratio ē peccatū. nec ē cōtra q; dñs ait Math. x. nolite cogitare quō aut q̄d laquamini: quod videt ptinere ad incōsiderationē. naz fm Tho. vbi supra ibi non prohibet dominus considerare que sūt agenda vel dicēda quando homo habet oportunitatem: sed vult dominus fiduciam in illis verbis fidelibus vt deficiente sibi opportunitate vel ꝓpter imperitiam vel ꝓpter subitam p̄occupationē in solo diuino cōfidant auxilio Alioq̄n si pretermittat homo facere quod pōt: solū diuinum auxilium expectās videt deum tēptare. Et quāuis q̄cunq; cōsiliat oportet q; multa cōsidēt ⁊ p defectum cōsilij sit p̄cipitationis viciū ⁊ per cōsequens defectus cōsiderationis: nihilominus incōsideratio ponit viciū spāle distinctū a p̄cipitatione: q; cum tota cōsideratio eoz que in consilio attenduntť ordinatur ad recte iudicandum ideo consideratio pficitur in iudicio: ⁊ inconsideratio maxime opponitur rectitudini iudicij: sicut precipitatio rectitudini consilij contrariat. Itē nota fm Tho. se. se. q: liij. arti. quarto q; sb incōsideratione que est contra iudicium rectuz q̄ est actus prudentie includunť vicia incautele ⁊ incircūspectionis que sunt cōtra partes integrales prudentie que dicunť cautio ⁊ circunspectio.

Capitulum Undecimum.

Et sicut ad circūspectionē ptinet cōsiderare circūstantias eius quod ḋs vult agere ꝓpter aliquē bonū finē: vt. s. non solum illud sit bonuz fm se sed etiā fm circūstantias. Nā contingit aliquod fm se consideratū esse bonū ⁊ cōueniens fini: qō tñ ex aliquibus occurrētibus reddit malū vl nō opatiuū ad finē: sicut ostendē signa amoris alicui fm se cōsideratū videt esse cōueniens ad alliciendū ad amorē: sed si cōtingat in aio eius supbia vel suspitio adulationis: nō erit hoc cōueniens ad finē. Nō considerare ḡ tales circūstātias ptinet ad incircūspectionē. Et sicut p cautionez ita accipiunt bona vt caueant mala in se vel que habent speciē mali fm ea que vt in pluribus accidere solent: sic p incautionē non cōsiderant talia. Impij tanq̄ puluis quē ꝓjcit ventus a facie terre: ideo nō resurgūt impij in iudicio neq; peccatores in cōsilio iustoz: ps. primo. Triplex ē act⁹ prudētie q̄ necessaria ē cuilibet. Primus ē precipiēte dño. Estote prudētes sicē serpētes. Mathe. x. s. cōsiliari circa agenda p inq̄sitionē modoruz ḋbus fieri pōt. Secūdus ē iudicare de cōsiliatis i. de his q̄ preponunt varia in cōcilio eligere qō magis cōuenit. Tertius est impare sibi seu iudicata exeq̄. i. quod ḋs eligit emultis agendū illud facere efficaciē. Impij ⁊ peccatores. i. prauī quo ad deū: ⁊ hi impij prauī quo ad ꝓximum. Et hi peccatores sicut carēt vera prudentia que. s. ē fm deū: ita ⁊ actibus eius. s. cōsilio iudicio ⁊ impio primo p viciū ꝓcipitationis. Secūdo p inconsiderationē. Tertio p incōstantiā. Et hoc notat ps. in ꝓfatis verbis a principaliori inchoando. Uitiū incōstātie: ⁊ inexecutionis. ibi tanq̄ pul. Uicium incōsiderationis. ibi ideo nō resurgūt. Uiciū ꝓcipitationis. ibi neq; peccatores. Sicut principalis actus prudentie ē impare sibi in eo quod iudicauit fiendū. i. executioni mandare. Ibi. n. cōsistit difficultas. Multi. n. bene cōsiliant ⁊ bene iudicant de agendis: ⁊ tñ nō exequunt. Sic pmaxie cōtra prudētiā est viciū incōstantie: ⁊ ideo ō malis loquēdo ab hoc incipit dicens. Impij tanq̄ puluis ante faciem vēti: p qō notat inconstantia. Quid. n. leuius puluē. Sicut ḡ ventus frequenter leuat puluerē de vno loco ad aliuz: ita peccator vt puluis sicē humore gratie mutat de vno ope ad aliud p incōstantiā vento tēptationis a facie terre. i. a stabilitate ꝓpositi quod sibi eligēdo firmauerat. Terra. n. firma ē Eccle. i. Terra autē in eternū stat: vel ꝓjcit a conspectu ecclesie signate p terrā ⁊ hoc quo ad meritū: ⁊ si non quo ad numeruz. Quantū ad secūdū. s. viciū incōsiderationis dicit. Ideo nō resurgūt: quia. n. vt puluis impij sunt: ⁊ ꝓjecti vento tēptationis a facie terre. i. ecclesie militantis vel terre viuētiū nil de ea curantes: ideo nō resurgūt ab imis viciorum ad supna virtutū. Non resurgūt in iudicio. i. ad iudicandū seipos p cōpūctionem de quo aplus ait. i. Corin. xi. Si nosmetipos iudicaremus nō vtiq; a dño iudicaremur ꝓpter qō nō resurgūt etiam in iudicio. q̄ est actus prudentie qz nō cōsiderāt que debēt cōsiderare: sed incōsiderate agunt cōtra illud ꝓuer. xiij. Labia sapientis. i. prudentis considerant placita. s. deo: labia videlicet cordis os impioz puersa. Quantū ad tertiū. s. vicium ꝓcipitationis inquit. Neq; peccatores in cōsilio iustoz. s. resurgunt. Cōsiliū iustoz est cōsiliū mētis seu examinatio agendoz sine quo nil agunt fm illud ꝓuer. Astutus. i. prudēs ōia agit cū cōsilio. s. mentis sue. Sed hoc consilium nō sibi faciunt peccatores: sed vt dicitur prouer. ꝑmo. pedes eoz. i. affectus ad malum currunt ⁊ festināt vt effundant sanguinem. Sed de ꝓcipitatione dictū est in. c. precedenti. Sed de incōstantia dicetur in sequēti. Nunc ergo de inconsideratione de qua prouer. xiij. dicit. Qui inconsideratus ē ad loquendum sentiet mala. Inconsideratio viciosa triplex est: ⁊ per eā non resurgunt impij in iudicio actus prudentie.

Prima est proprie defectionis.
Secunda est diuine opationis.
Tertia est aliene cōuersationis.

De prima dicit xps. §. I

Luc. vi. Quid vides festucā i oculo fratris tui: ⁊ ipe trabē in tuo nō consideras. i. notabilē defectū tuū. Est aūt triplex defectio in se que nō ꝓsiderat ab impijs ⁊ peccatoribꝰ: ⁊ iō nō resurgūt in iudicio recto fm prudētiā vt iudicent de reb⁹ put sūt ⁊ put debent sed fm affectū inordinatū
Defectus sue conditionis.
Defectus sue offensionis.
Defectus sue ꝓfectionis.

Non enim homo considerat sue defectuz conditionis. s. q̄ vilis sit: ⁊ ideo non recte iudicat de se estimans aliquid esse cuz nihil sit. s. ex se fm apostolum. Primum ergo vt ait Ber. in li. de consideratione. A te incipiat cōsideratio tua: nō solū incipiat sed in te finiat quocunq; euaget a te reuocaueris eā cum salutis fructu. A facie. n. considerationis tue cōditionis occurret tibi hō miser ⁊ miserabilis: paup: cecus: ⁊ nudus. Homo inq̄t Job. xiij. natus de muliere breui viuēs tēpore repleē multis miseriis qui quasi flos egredit ⁊ conteritur ⁊ fugit velut vmbra ⁊ nunq̄ in eodez statu permanet homo inq̄t dolens q̄ sit homo ab humo deriuatus: ⁊ i ipam reuersurus: erubescēs q̄ sit nudus qz natus. Et nudus egressus sum de vtero matris mee. Job. i. plorans ⁊ quasi murmurās quia natus sit ad laborē non ad honorez Homo eniz nascitur ad laborem ⁊ auis ad volatum Job. xiij. Natus de muliere: ⁊ ob hoc cum reatu: ps. l. In peccatis peperit me mater mea:

fm aliã litterã: replet multis miseriis: z io cum fletu Eccle. ij. Luneti dies eius laboribus z erũnijs plen sunt: nec p noctẽ quidẽ quiescit: vere multis miseriis: qz corpis z anime simul. Quid n. calamitate vacat nascẽti in peccato z fragili corpore z mente sterili. Nullũ animal natũ fragilius corpore. Anima vero scia z virtutib' vacua. Nascit. n. aia nostra vt tabula rasa in qua nihil est pictũ fm phm. Breui viuẽs tẽpore: z io cũ metu. s. mortis semp. Jacobi quarto. Que. n. est vita nostra: vapor ad modicũ parẽs: z deinceps exterminabit. Et istud breue tẽpus semp i certũ: qz nescitis diẽ neq; horã qua dns ventur' sit Math: xxiiij. Qui quasi flos egredit z cõterit. Habet. n. aliquid apparentie z vigoris in iuuẽtute sua: sed cito per senectutẽ occidit z marcescit. Jsa. xl. Omnis caro fenũ: z omnis gloria eius quasi flos feni. Exsiccatus est fenũ z cecidit flos eius. Nunqd in eodẽ statu pmanet sed mutat de etate in etatẽ: de sanitate in infirmitatem de sciente in obliuiosũ: de diuite in pauperẽ. de bono in malũ. ps. cxiij. Pericula inferni inuenerunt me. Quia igit homo nõ cõsiderat hãc suã vilissimã conditionẽ: io non resurgit in iudicio vero vt reputet ex se nil habere nisi miseriam z casũ: sed de se psumit z supbit. Sed vt dic Greg. in moral. Cõsideret homo elatus qd mereat in terra: si angelus in celo pcternit: si illi parcere noluit quẽ in celis in tanta gloria sublimauit. s. Lucifero supbiuit: de peni. dis. ij. c. vlti. Secũdo nõ cõsiderat peccator defectum sue offensionis: qtus sit quãtũcũq; nociuus: cũ auferat sibi sũmuz bonũ inducat ad eternũ supplicium: auferat sibi omne meritũ. Et io qz homo nõ cõsiderat ñ resurgit in iudicio vero cũ instigat ad malũ: sed quasi nihil mali sibi inde eueniat: sz magnũ bonũ illud iudicat seu determinat faciendũ. Sed vt dicit dns Ezech. xviij. Si auerterit se iustus a iusticia sua: oẽs iusticie eius nõ recordabũtur s. ad pmiuz: ipe i iniquitate sua morietur. s. morte eterna. sup quib' verbis dicit Gregorius. Hoc nobis maxime cõsiderandũ ẽ: qz cũ mala cõmittimus sine cã. i. vtilitate: bona transacta ad mẽtem reuocamus quia in ppetratione malorz nulla oz esse fiducia pteritorz bonorz: de pe. dis. iiij. Hoc nobis. quod ẽ cõtra multos qui credunt p opa bona facta salutẽ cõsequi etiã si malum faciant Saul quodaz tpe optimus fuit: z multa bona fecit ppter deũ z salutẽ populi: tamẽ quia auertit se a iusticia inobediens diuino mandato: reprobatus z dãnatus ẽ: vt patet in. i. Reg. xv. Itẽ qz nõ sufficienr considerat peccator circũstãtias aggrauantes offensiones suas: ideo non resurgit ad vitã gratie in iudicio pniali: qz nõ digne penitet: vnde dicit Aug. in li. de penitentia. Consideret peccator qualitatẽ criminis in loco: in tpe: in perseuerantia: in varietate psone: z quali hoc secerit tẽptatione: z in ipius vicij multiplici executione. Consideret quãtũ pseuerauit: z desleat cẽ de pe. dis. v. c. ij. De huiusmõi aũt circũstantijs que sint de necessitate cõfitende habes in tertia pte. Tertio nõ cõsiderat malus defectũ sue male ꝓfectionis. Nõ. n. solũ exigit deus a nobis vt euitemus malũ: sed vt faciamus bonũ: z ꝓficiamus i bono fm illud apli ad Phil. Que retro sũt obliuiscẽs. s. mala ad ea nõ reuertens in anteriora me extendens. s. proficiendo magis ac magis ad brauiũ sequor supne vocationis. Nam in via dei nõ ꝓficere est deficere. Quia igitur peccator z negligens nõ considerat defectũ sui profectus: ideo nõ resurgit in iudicio debito in agẽdo. s. meliora: sed cõsueta sua mixta bonitate vel antiqua tepiditate. In cõsiderãdo igit qualis sis z qualis fueris inquit Ber. in li. ij. de cõsideratione cõparanda sunt posteriora prioribus: ꝓfeceris ne in virtute sapia z intellectu: in suauitate mor an ab his forte quod absit defeceris. Patientior sis an impatiẽtior solito: iracundior leuior ve: insolentior aut humilior: affabilior aut asterior: exequibilior aut difficilior: pusillanimior an magnanimior: seruis magis aut pluscul dissolutus: timoratior aut forte fidentior q̃ oportz late patet hic campus in hoc genere cõsiderãdi Oportet. innotescat tibi zelus tuus clemẽtia tua discretioq; moderatrix earũ vtutũ: qualis valet in donandis iniurijs sis: qualis in vlciscendis: q̃ in vtroq; ꝓuidus modi loci: tẽporis observator h ille. Ad tollẽdũ autẽ huiusmodi defectũ. s. profectus multũ valet cõsideratio mortis: vñ Job. xvij. dicit. Sps meus attenuabit. s. magis ac magis ꝓficiẽdo z dimittẽdo grossiciẽ sensualitatis z conscie: z hoc ideo qz dies mei abreuiabunt. s. hoc cõsiderando: z soluz mihi supest sepulchrũ tẽpus non habens amplius ad ꝓficiendũ. Sup qbus verbis Job dicit Greg. xiij. moral. Qui cõsiderat qualis erit in morte: semper fit timidus in opatione: nihil qõ trãseat appetit cũctis pñtl vite desideriis cõtradicit: z pene se mortuũ cõsiderat qz se morituz minime ignorat.

Secunda incõside. §. II.

ratio est diuine operationis: de qua Jsa. v. Opera manuũ eius. s. dei non considerastis: ꝓterea captiuus ductus est populus meus. s. a diabolo per peccatũ. Et est triplex dei operatio: que qz nõ consideratur a peccatorib' ideo nõ resurgunt in iudicio recto: sed male iudicant.

Prima opatio qua cũcta regit.
Secunda opatio qua aliquos deserit.
Tertia opatio dei qua vniuersa cognoscit.

De prima dicit xps. Joh. v. Pater meus opat vsq; mõ: z ego opor. s. simul cum eo: z loquit de

dei opatio tri est.

opere reginis ⁊ gubernationis mūdi: quam semp cōtinue operat deus: dās vnicuiq; creatu re quod sibi cōgruit: ⁊ nulli deficit. Unde dicit Math. vi. Cōsiderate lilia agri quō crescunt q̄ nō laborāt neq; nēt. ⁊ deus vestit illa talibus co loribus q̄ congruūt eis: ⁊ alⁱ euāgelista ait Luc. xij: Cōsiderate coruos: nō serunt neq; cōgregāt in horrea: ⁊ dns pascit eos. Dicūt. n. naturales q̄ corui nascunt cū plumis albis ꝓpter qđ eoꝝ parentes estimantes illos pullos nō suos ꝓpter dissimilitudinē coloris deserunt eos ⁊ nō nutri unt vt alie aues ⁊ aīalia pullos seu filios suos: sed deus nō deserit eos. Ipse. n. vt dicit ps. cxlvi dat iumētis escā ipoꝝ ⁊ pullis coruoꝝ inuocan tibus eū: mō suo vocē formātibus ad insinuan dū appetitū cibi. Peccatores aūt q̄ nō conside rant hāc dei prouidentiā ⁊ gubernationē: non resurgūt in iudicio recto: sed astute ⁊ p fallacias ⁊ per nimiā solicitudinē sibi ꝓcurant tēporalia quasi p se per industriā suā sibi possint ꝓuidē nō ex dei gubernatione ⁊ ꝓuidētia. Pauit dns populū suū in deserto quasi innumerabilē: qua dringēta millia solū apti ad plium fuerūt nume rati in deserto vltra senes ⁊ paruulos ⁊ mulie res: pane celi suauissimo. i. manna: ⁊. xl. ānis vt patet Exo. xvi. pauit ⁊ Heliaz tēpore famis in torrente Carith morantē p corui deferentē pa nē ⁊ carnes. iij. Reg. xvij. Respicite filij nationes hominū: ⁊ scitote q̄ nullus sperauit in dño: ⁊ ꝺ relictus ē. Eccle. ij. De secundo ope dicit Eccle. vij. Cōsidera opera dei: ⁊ vide q̄ nemo pōt corri gere quē ille despexerit. Despicit aūt quē deserit gratia sua. Nullū aūt deserit deus nisi ille ꝓius deserat deū. Multa fecit xp̄us ad corrigendum Judam vt emēdaret se de peccato suo. Terruit verbis dicēs. Ue autē homini illi per quē tradar ego nē. Attraxit beneficijs abluēdo pedes: ⁊ cor pus suum in sacramēto porrigendo. Ostendit se nosse: vnde ⁊ p̄dixit: nec tamē manifestauit aliis Sz nec p ista correxit se: q̄ derelictus a deo: quē ipe reliquerat cupiditate deuictus. Quāta fecit p cōuersione ⁊ illuminatione illius populi iude oruz. Uitia eoꝝ reprehendit errores detexit eos veritatē edocuit. Insidiantes illi scribas ⁊ phari seos vt caperēt in verbo cōfutauit: miraculis in numeris doctrinā suā approbauit: passionē susti nuit: pro eis rogauit: post resurrectōnē multi ex patribus resurgentes ⁊ apparētes eis declarauē runt ipm esse messiā ꝓmissum in lege: per aplos veritatē hāc manifestauit ⁊ p̄dicauit: signa terri bilia future destructionis euenire voluit: nec tñ p ista se correxit. Uenite ⁊ videte: ait ps. opa dei terribilis in cōsilijs sup filios hominū: cū videlz eos q̄ bene faciunt aliq̄n deserit occulto suo iu dicio nobis ignoto sed nunq̄ iniusto. Unde san cti viri hoc cōsiderantes non de suis operibus p sumunt: sed semp timent ne occultis eoꝝ demeri tis a deo deseranē. Job. xxiij. A facie eius. s. dei turbatus sū ⁊ cōsiderās timore solicitor. Sz pec catores qui hoc nō cōsiderāt nō resurgunt in iu dicio vero: estimātes ad placitū suū se posse cor rigere: ⁊ minis ⁊ penis alios emēdare. De tertio opere dicit Job. xxxvij. subter omēs celos ipe de us considerat. Et ꝓuer. v. Respicit deus viaz ho minis. i. vitā ⁊ conuersationē: ⁊ oēs gressus eius ipe cōsiderat. i. affectus: hoc ꝓsiderātes electi dei q̄ deus semp videat oēs cogitationes eoꝝ ⁊ opa sibi cauent ne oculos diuine maiestatis offendāt Sicut etiā quicūq; seruⁱ qui sciret se a dño suo optimo ⁊ sapientissimo intueri diligenter atten deret ne quid qō sibi displiceret perageret. Unꝰ Hiero. Omnia que faciūt sancti in cōspectu dei faciunt: peccatores aūt fugiūt a facie dei sicut dr de Caim q̄ post homicidiū ⁊ desperationē egres sus est a facie dei: de peni. di. i. Et venit. Et ideo nō resurgūt impij in iudicio recto inuitādo pec cata: q̄ nō considerāt q̄ deus videt opera eoruz quasi nō curet dicentes cum quibusdam infide libus. Quid nouit deus: ⁊ quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulū eius: nostra nō consi derat Job. xxij.

Tertia incōsidera. §. III

tio est aliene cōuersationis: cōtra quod ait aplʼs Phil. ij. Nō que sua sunt singuli cōsiderantes. s. tñ: sz q̄ alioꝝ: ⁊. i. Petri. ij. dicit. Ex bonis operi bus vos considerantes glorificent deū in tēpore visitationis. Debet aūt triplex esse ꝓsideratio cir ca alios: cuius cōtrarium vicium est.

Circa subditū vt regulet.

Circa virtuosum vt imitetur.

Circa prauum vt excitetur.

Debet siquidem prelatus diligenter considerare conuersationem subditorum suoꝝ: ⁊ examina re vt corrigere valeat errata. Unde prouer. xxvij Diligenter agnosce vultum pecoris tui: ⁊ omēs greges tuos considera. Et in huiusmōi figurā di citur. Leuit. xiij. de leproso. Considerabit eum sacerdos: quia. s. apparent in eo signa manifesta lepre: debet eum separare a ceteris ne alios inficiat. Unde Hiero. Resecande sunt carnes putride Morbida ouis a caulis pellenda est ne totū cor pus corrumpatur: grex inficiatur. xxiij. q. iij. Cō siderare etiam debet non suam vtilitatez: sed cō munem: sicut dicitur de Onia summo sacerdote q̄ contulit se ad regē cōsiderans cōem vtilitatem vniuerse multitudinis. ij. Macha. iij. Sz q̄ ipij nō cōsiderāt hoc in subditis: iō nō resurgūt i iu dicio ad recte iudicandū ⁊ disponendum de eis ⁊ iō cū eis corruunt in malū: sicut Hely sacerdos ⁊ iudex cum filijs suis Ophni ⁊ Finees. primo.

Regū quarto. Secūdo debet cōsiderari cōuersatio bonoꝝ ad imitandū ⁊ maxie vita xpi. Quia vt ait Aug. ois xpi actio: nostra ē īstructio. Heb. iij. Considerate fratres aplm ⁊ pōtificē confessionis nostre Jesum q̄ fidelis ē ei qui fecit illū. s. deo ad exequēdū omnem volūtatē eius. Plus. n. mouēt exempla q̄ verba. Unde quāuis Aug. audisset doctrinā optimā beati Ambrosij p̄dicātis: ex qua ab errore manicheoꝝ erutus est: tamen ad plenā cōuersionē eius ⁊ sumēdā religionem xp̄iānā magis mouit cōsideratio vite. Antonij heremite: ⁊ Simpliciani cū quo cōtulit de factis suis: ⁊ Victorini cuius exemplū Simplicianus sibi ad imitādū iduxit. Uñ ⁊ ecclesia orat. Sanctoꝝ tuoꝝ ad meliorē vitā exempla nos p̄uocēt Sed impij nō p̄siderāt eoꝝ vitā nisi forte ad curiositatē vel detractionē: iuxta illud ps. xxxvi. Considerat peccator iustū: ⁊ querit mortificare eū. Magis cōsiderāt cōuersationē mundanorū ad imitādū: ⁊ iō male iudicāt de agendis fm cōmunē errorē. Tertio debet considerari vita p̄uoꝝ: vt ex his q̄ ip̄i faciūt ꝓpter mūdū: hō excitet ad faciendū ꝓpter deū considerando q̄ si fit tantū ꝓpter peccatum vñ sequitur mors eterna quid fieri debeat ꝓpter deū vnde sequit̄ sūmum p̄miū: ps. lxxxx. Oculis tuis considerabis ⁊ retributionē peccatoꝝ videbis: q̄. s. finis eoꝝ mors ē Unde Jere. ij. dicit. Trānsite ad īnsulas ⁊ videte ⁊ in Cedar mittite ⁊ p̄siderate vehemēt ⁊ videte si factū est huiuscemodi: si mutauit gens deos suos: ⁊ certe ip̄i nō sunt dij: populus vero meus mutauit gloriā in idolū. Obstupescite celi super hoc. Idolū dici pōt quelibet creatura quam quis supra deū diligit: vt pecunia: delectatio carnis potentia: ⁊ huiusmōi. Unde ⁊ auaritia dicit aplus q̄ est idolorū seruitus. Si ergo peccatores creaturis mundi tanto desiderio afficiunt ⁊ īseruiunt vt videant̄ ꝓ dijs habere quid fieri debet ꝓ vero deo ⁊ cultu eius. Et nō solū ad cōsiderādum opa hominū sed ēt minoꝝ aialiū brutoꝝ inuitat Salomō dicēs ꝓuer. vi. Uade ad formicā o piger: ⁊ cōsidera vias eius: ⁊ disce ab ea sapientiā: q̄ cū nō habeat ducē: nec p̄ceptorē: nec p̄incipē: parat sibi in estate cibū ⁊ cōgregat in messe q̄ cōmedat in hyeme. Sic cōgreganda sunt i vita p̄nti merita vnde in futuꝝ viuat. Sed impij nō estimātes bona nisi q̄ videt nō resurgūt in iudicio vere prudentie vt ꝓuideāt sibi in futuꝝ vñ habeant ad viuendū in alio seculo cū nō valeāt fodere tūc p̄ pniam: ⁊ mēdicare tūc erubescant: q̄ eis nil daret: vt fecit villicus īiquitatis qui ob hoc laudatus fuit: q̄ prudenter sibi ꝓuidit in futurum relaxando debita: ⁊ iō oportet q̄ fame ꝓmoriantur eterna.

Capitulum duodecimum de incōstantia.

Inconstātia est

quarta filia luxurie q̄ fm Tho. se. se. q. liij. importat recessum quēdā a bono ꝓpōsito diffinito. hꝰ. aūt recessus p̄incipium habet a vi appetitiua seu volūtate. Nō. n. recedit q̄s a priori bono ꝓpōsito nisi ꝓpter aliquod quod sibi inordinate placet. Sed iste recessus nō cōsumat̄ nisi p defectū rōis q̄ fallit̄ in hoc q̄ repudiat id q̄ recte acceptauerat. Et q̄ cū posset resistere impulsui tēptationū siue passionū si nō resistat hoc ē ex debilitate ip̄e se nō tenet firmit̄ in bono cōcepto: ⁊ iō incōstantia quātū ad sui cōsumationē ptinet ad defectum rōnis. Sicut autē ois rectitudo rōnis practice p̄tinet aliqualit̄ ad prudētiā: ita ois defectus eiusdē ptinet ad ip̄rudentiā. Et iō incōstantia fm sui cōsumationē ptinet ad ip̄rudentiā. Et sicut p̄cipitatio est defectus circa actū consilij. Jn cōsideratio circa actū iudicij. Itē incōstantia est defectus circa actū p̄cepti: qui actus pertinent ad prudētiam Ex hoc. n. aliquis dicit̄ incōstans: q̄ rō deficit i p̄cipiendo ea que sunt cōsiliata iudicata. Est aūt peccatū: q̄ cū ad prudētiā ptineat p̄ferre maius bonum minori bono: ⁊ p cōsequēs desistere a meliori bono. s. iam ꝓpōsito q̄ fit per incōstantiam ptinet ad imprudentiā: sed prudentia est virtus: g̃ ip̄rudentia q̄ sibi cōtrariat̄ est peccatū. Dicitur aūt incōstātia a Greg. i moral. filie luxurie: nō q̄ causet etiā ex alijs vicijs: sed q̄ luxuria totaliter extinguit iudicium rationis. Incōstantia aūt q̄tuz ad sui cōsumationē: vt dictū est ptinet ad defectū rōis. Unde ⁊ phs dicit in ethic. q̄ incōtinēs concupiscētie totaliter nō audit rōnem. Et Sap. xiiij dicit. Omnia cōmixta sunt: incōstantia nuptiarū inordinatio mechie ⁊ ip̄udicitie. Pertinent aūt ad incōstātiā defectus intelligentie ⁊ solertie ⁊ p uidentie q̄ sunt partes integrales prudētie. Et intelligentia hic nō sumit̄ ꝓ potētia intellectiua: sz ē quedā recta estimatio de aliquo particulari fine. Solertia ē q̄n ex improuiso occurrit aliquid agendū subito inuenire q̄ cōueniat opi. Prouidētia est respectu alicuius distātis ad ea q̄ in p̄nti occurrūt ordināda. Deficere aūt in huiusmōi p tinet ad incōstantiam.

De uicio incōstātie. §. I

pōt exponi illud ps. lxxvij. Auerterunt se ⁊ non seruauerūt pactū quēadmodū patres eoꝝ cōuersi sunt in archū prauū. Auerterūt se. s. a deo recedētes ad quē erant cōuersi p pniaz vel religionis assumptoꝝ: vel ordinis sacri: vel alicuius boni ꝓpositi. Jere. ij. Auersio tua increpabit te. Et prouer. primo. Auersio paruulorum interficiet eos: ⁊ nō seruauerunt pactuz. s. factū in baptismo vel penitentia vel religione assumpta: aut ordine:

Capitulum Duodecimum.

Jere. xi. Induxi sup eos oia verba pacti hui⁹ qō precepi vt facerent ⁊ nō fecerunt quēadmodum patres eor cōuersi sūt ⁊c. Arcus prauus dici potest q̄ cui videt q̄ debeat emittere sagittas cū trahit frangit: ⁊ sic deficit. Et sic inc̄stantes cū ē tēpus operandi vt ꝓposuerāt ⁊ ꝓmiserant: tunc deficiunt. Uel arcus prauus est q̄ cū debet iacere sagittas cōtra alios reuertit cōtra se. Sic aliqui cū deberēt corda obediētie flecti ⁊ mittere sagittas bonor operū contra diabolū mittunt sagittas malor operū ⁊ hoc cōtra se: ad vulnerandū se ⁊ alios malo exemplo. Osee. vij. Reuersi sunt vt eēnt absq; iugo facti sunt quasi arcus dolosus ⁊ hoc quēadmodū patres eor: ipi. n. allegant cōsuetudinē suor añcessorū q̄ ita fecerūt ipi. Jere. xvij. Indurauerūt ceruicē suā ⁊c. Procedit aūt inc̄stantia. i. nō ꝓmanē firm⁹ in ꝓposito boni q̄ determinauit agendum sed ab eo recedere ex triplici causa.

Primo ex inordinatione affectionis.
Secundo ex horrore tribulationis.
Tertio ex subtractione delectationis.

De primo dicitur. §. II.

Sap. iiij. Inconstantia cōcupiscentie. i. ex inordinata affectione ꝓcedens puertit sensum sine malicia. s. a proposito boni. Jaco. primo. Unusquisq; tēptat a concupiscentia sua abstractus ⁊ illectus abstractus. s. a ꝓposito bono: ⁊ illectus a spē boni: quod sibi concupiscentia suggerit. Et sequit deinde cōcupiscentia cum cōceperit. s. affectum mali parit peccatū: dū. n. afficit homo inordinate ad ista terrena: diuicias: voluptates: honores: ⁊ huiusmōi: q̄uis ꝓponat frequenter psistere in bonis ꝓpositis ⁊ exequi quod rō suadet agē: cuz offert aliquid diuiciaz vel delectationis carnal: vel aliud ad quod inordinate ē habitualit affectō natus inc̄stans efficit: frāgens omne bonū ꝓpositū Unde saluator in euāgelio. Luc. viij. dicit q̄ semē cadēs inter spinas quod natū nō puenit ad pfectionē q: suffocatū fuit a spinis: hi sunt q̄ audiunt verbū: sed a sollicitudinibus huius vite ⁊ voluptatibus euntes suffocant: ⁊ fructū non faciunt. Terra est cor eor. Spine ibi orte affectōes nimis inordinate. Semen boni ortū: ꝓpositū boni cōceptū ex inspiratione vel p̄dicatione: sz fructus impedit q: affectiones ille nimis multiplicate interrumpunt ꝓpositū ⁊ inc̄stans efficitur Balaaz cū fuit vocatus a Balach rege moabitarū ad maledicendū populo dei vt exterminaret ab angelo admonitus ꝓposuit nō dicere nisi ea que dñs per eū mādaret dicendū vel loqui facēt quod ⁊ ter fecit. Sed illectus ⁊ inclinatus affectu honoris ⁊ pecunie quam appetebat ab illo rege mutauit ꝓpositū dicēs illū qūo posset illos deuincere: vtōlz mittendo ad castra iuuenculas ornatas ad alliciendum eos ad fornicādū cū eis. Et licet populus ille ꝓposuisset ⁊ ꝓmisisset seruare mandata: ⁊ p cōsequēs nō fornicari: tñ multi inordinate affecti ad voluptates fornicati sunt sed puniti sunt occisis. xxiij. milibus: ⁊ ille Balaam cū his qui dederunt eis illā occasionem pierūt vt habet numeri. xxv. Affectio etiaz inordinata ad ꝓpinquos facit homines inc̄stātes ⁊ recedē a ꝓposito pfectionis assumpto. Un̄ Grego. i. vij moral. Sunt pleriq; q̄ nō solū aliena non appetunt: vez etiā cūcta q̄ possiderant in mundo derelinquūt: semetipos despiciūt: nullaz pītis vite gloriā req̄runt ab hui⁹ mūdi se actiombus separant: sed tñ adhuc vinculo carnalis cognationis ligati: dū amori ꝓpiquitatis indiscrete deseruiūt ad ea sepe p affectū cogitationū redeunt q̄ iā cū ꝓprio despectu subegerunt. Cūq; plus q̄ necesse est carnis ꝓpinquos diligūt retracti exterius a cordis parente diuidunt. nā sepe quosdam videmus mundū ⁊ opere ⁊ pfessione reliq̄sse: ⁊ tñ ꝓ inordinato affectu ꝓpinquorū ꝓtoria irrūpere terrenarū rez iurgys vacare: libertatē intime dē tis relinquere: ⁊ mundi studia iaz detracta reparare hec omnia. Grego. Et ego vidi tales in talia incidere ⁊ tandē ꝓpter inordinatū affectū ꝓpinquor corpe ⁊ aīa male fortunari: omne ꝓpositū boni dimittere. Et paulo. j. subdit ibi Greg. Sic quisq; debet ꝓpinquor necessitatibus cōpati vt tamē per cōpassionē non sinat vim sue intentionis impediri: vt affectus mentis viscera impleat ⁊ tamē a spūali ꝓposito nō auertat: ⁊ amore spiritualium: dilectionem in se ꝓpinquor vincat. Quod pulchre figuratuz in illis vaccis ostendit quas applicauerūt philistei ad ferendū plaustr sup quod posuerant archā dñi: dicit. n. de eis. i. Reg. vi. Tollēte duas vaccas q̄ lactabāt vitulos iunxerunt ad plaustrū: vitulosq; eaz clauserunt domi: ⁊ paulo post ibant in directū vacce p viaz q̄ ducit bethsamis: ⁊ itinere vno gradiebant pergentes ⁊ mugientes ⁊ nō declinantes neq; ad dextrā neq; ad sinistrā. Uacce iste designant viros spūales ⁊ ꝑlatos ⁊ doctores qui in plaustro mentis debēt portare archā sciētie sacre scripture: in qua pmaxime sunt xp̄i misteria absc̄dita: figurata p ea q̄ in archa erāt. Uituli sunt eor ꝓpinqui vel filij spūales. Bethsamis interp̄tat domus solis signās domū glorie. Debent ergo ꝑlati ⁊ doctores cū supna scia ad eterne lucis habitaculuz se dirigere: ⁊ cū incedunt attendentes necessitatibus ꝓpinquor vel filior spūalū corporalibus vel spūalibus designatis p clausurā eor: mugire q̄dez debent p cōpassionē ad eos sed colla posterius nō flectere: nec ab itinere cessare: sed bethsamis tendere: non declinādo ad dexterā neq; ad sinistram. i. viā rectitudinis tenēdo: ad vicina errorus latera ꝓ affectu pignor nō declinare: sicut

⁊

fecit Job qui audita nō dico necessitate sed mor
te filioꝝ quasi mugitū dedit dū tonso capite in
terrā corruit: sed mugiens recto itinere iuit: quia
os ad laudē dei aperuit dicēs dominus dedit ⁊c.

Secundo procedit. §. III

incōstātia ex horrore afflictionis. Quāuis. n. ds
ꝓponat firmiter se habere in bonis operibus ⁊
nō declinare a rectitudine ꝓpter q̄cunq; aduersa
sibi occurrētia: quādo videt sibi de ꝓpinquo im
minere aliquod magnū periculū tribulatōis aut
qñ īcipit pati angustias ⁊ dolores: recedit a ꝓpo
sito assentiēs alicui malo vt euadat mala imminen
tia. Uñ dicit Jaco. i. Uir duplex aīo incōstās est
in omnibus vijs suis. Sicut simplex aīo dicit q̄ i
omnibus operibus suis respicit ad deū omnibus
ꝓponēs cōmodis mūdi. Ita duplex est q̄ respicit
ad salutē aīe ⁊ corporis: vnū animū. i. affectuz ha
bēs ad deū: aliū ad cōseruationē corporis sui: nec
ad deuz habet ita animū q̄n admitteret aliquid
seu faceret cōtra deū ꝓ sui cōseruatione ⁊ suarū
rerū. Dic igit incōstās est in omnibus vijs suis: qr
cito recedit a ꝓposito ꝓpter aduersa. De huius
modi dicit ps. cxxxix. In ignē deijcies eos: i ignez
s. tribulationis: i miserijs nō subsistent. i. non fir
mi stabūt in cōcepto ꝓposito virtutis. Discipuli
dñi fecerūt sibi firmuz ꝓpositū tpe passionis ap
propinquāte ipm nō deserē. ⁊ Petrus magis pro
mittēs i carcerez ⁊ i mortē ire secum: sed cū vide
rent sibi imminere periculū mortis capto a iude
is i orto oēs fugierūt. Petrus ad interrogationez
alioꝝ ne crederet discipulus eius ter euz negauit
cū iuramēto. Math. xxvi. ⁊ sic fuerūt incōstan
tes i proposito. Sed timēdo mortē carnis tue ait
Augu. dabis mortē anime tue. xi. q. iij. Timēdo
Esto fidelis vsq; ad mortē ⁊ dabo tibi coronam
vite. Apoc. ij. Fidelis. s. seruādo ꝓmissa in bapti
smate videlicet abrenunciare diabolo ⁊ tēptatio
nibus eius. Firmus persistēdo i via mādatorum
⁊ hoc vsq; ad mortem icluſiue. i. etiā in his in q̄
bus sequit mors que est vltimū terribiliū. Sāct⁹
Urcisinus medicus iā sustinuerat multa marty
ria cōstāter ꝓ fide xpi: sed ductus ad decollāduz
cepit expauescere: ⁊ quasi a ꝓposito recedere: sz
ꝓfortatus verbis sācti Uitalis resūpto vigore spi
ritus mortē suscepit: Nō coronabit nisi q̄ legitie
certauerit: inqt aplus cōtra aduersa tēptationuz
⁊ tribulationis ita. s. q̄ sit cōstās vsq; ad mortez
Qui. n. nimis timēt ⁊ horrēt aduersa hi nō sunt
apti ad vincēdū īmicos spūales vñ nec ad regnū
vñ i huius figurā legimus in li. Judi. vij. c. q̄ cuz
Gedeon debēt pugnare cōtra madianitas ⁊ mul
tis millibus cōgregatis cū eo de populo dei. Pri
mo ex iussu dei sequestrati sūt a bellare debētib⁹
oēs pauidi: ⁊ remissi ad domos suas. Secundo
facta est itez alia ꝓbatio seu examinatio eoꝝ q̄
deberēt pugnare: videlicet vt oībus cōgregatis ⁊
pergentibus ad potādū ad aquaꝝ fluenta: q̄ nō
genuflexi: sed erecti aquam sumerēt manu ad os
ꝓjciēdo illi vt apti ad victoriā cū Gedeone soli
assumerent: alij vero q̄ flexis genibus de fluuio
aquam biberent: illi vt iepti remitterent ad ꝓpa
sicq; p hāc discussionē trecēti soli ex decē millib⁹
remāserū. cum Gedeone q̄ ex dei ordinatōe hoc
modo pugnādo vicerunt ab castra hostiū acce
dētes lagenas oēs i sinistra manu tenuerūt i qui
bus lāpades accēsas habebāt: ⁊ i dextera tubas
q̄bus buccinātibus: ⁊ lagenas fictiles iuicem per
tiēdo frāgētibus: sicq; luminaribus lampadum
apparētibus exterriti hostes in fugaz cōuersi sūt
⁊ occisi. vt exponit Grego. i moral. li. iij. c. xxvij.
Gedeon significat xpm q̄ est caput exercitus po
puli dei ⁊ iudex ecclesie. Interpretat. n. Gedeon
circuiēs i utero. Uñ apte figurat xpm q̄ sua diui
nitate cūcta circuiēs ⁊ cōplectēs: ⁊ per humanita
tē i utero virginis fuit. Madian iterpretat de iu
dicio signās demones q̄ de iudicio iuste iudican
tis dei repulsi sūt ab humano genere. Cōgregati
cū Gedeone ad belladū sunt cūcti fideles. Sz mi
ti sunt vocati pauci vero electi. s. qui habeant vi
ctoriā de inimicis. Nam q̄ nimis horrēt aduersa
timētes pelli sue: hi apti nō sūt. Insup ⁊ q̄ sapiē
tes sūt hauriētes aquā. s. doctrinaꝝ flexis genib⁹
i terra. i. q̄ ita vacāt lectōi vel auditioni diuino
rū q̄ ea ope nō seruāt curuati ad terrena: hi ēt
victoriā habere nō possūt: pauci ergo sunt q̄ re
manēt cuz xpo pugnātes q̄. s. nō curui sed recti
remanēt rectitudine vite seruātes diuinā doctri
nā quā hauriūt. Et hi trecēti sūt. i. habētes pfe
ctā noticiā: perfectā dico fm fidē trinitatis. Ter
tenarius. n. numerus significat pfectionem: ⁊ ter
narius trinitatē. Numerus etiā trecētorum fm
Grego. cōtinet i littera Thau q̄ crucis spēz tenet
cui si sup trāsuersam lineā id qō i cruce eminet
adderet nō iā crucis speciem teneret: sz ipa crux
esset. In his ergo trecētis sequētibus Gedeonez
signātur hi quibus dictum est a xpo. Si ds vult
post me venire abneget semetipm ⁊ tollat crucē
suā ⁊ sequat me: hi ergo ferūt crucē signatam i
Thau per carnis sue mortificationem: p primi
i malis cōpassionem: per passionis xpi fiduciam
⁊ ptentionē: armati incedūt ad bellū. s. tuba pre
dicationis: vel publice cōfessionis cum expedit:
lampade ⁊ radio exemplaris cōuersationis vel
miraculoꝝ coruscationis: lagenis corporeis qui
bus cōfractis per fatigationē laboꝝ tolerationē
⁊ tormētoꝝ ⁊ oīum aduersoꝝ letā perpessionez
deuicti sunt inimici infernoꝝ: ⁊ ipsi cum victoria
reuertunt ad ciuitatē ꝓpriam supernoꝝ: qr con
stantes fuerunt: sic dictū fuit Joh. Apoc. vij. Hi
sūt qui venerūt ex magna tribulatione. s. cōstan
tes in eis: modo coronant.

Capitulum Tertiūdecimum.

Tertio procedit i. §. IIII

constantia ex subtractione delectationis. Sine gaudio seu delectatione aliqua diu quis stare nō pōt spūali vl' mūdali. Cōtingit aūt q̄ aliq̄s assuetus cōsolationibus mūdi cōpunctus abstinere ꝓponit a vicijs ⁊ firmiter ꝓmanere in via morum Sed cū nō studet in spūalibus delectari: instigat a cōsuetis vicijs ⁊ tristicia tactus de subtractione eoꝝ delectationis instigationi assentit illius delectationis recedens ꝑ hoc a concepto ꝓposito boni: ⁊ sic incōstans efficit. Unde Jac. iij. dicit. Ubi zelus ⁊ cōtentō ibi incōstantia ⁊ omne opus prauū: ⁊ licet ibi loquat de zelo inuidie: pōt etiaz intelligi de zelo amoris mali. In vtroq̄z. n. zelo ꝓpt tristiciā ex carentia delectationis cupite sequit incōstantia ⁊ recessus a bonis ꝓpositis. vt patet in Saul qui ex zelo inuidie psequēs Dauid aliquā do recognoscēs peccatū suū ꝓposuit ⁊ ꝓmisit nō psequi ⁊ ꝑcipue q̄n potuit occidere Dauid Saulē in spelunca ingressū ad purgandū ventrē: ⁊ altera vice cū de nocte accessit ad tentoriū suū tollēs hastā eius: sed postea instigatus eodē zelo persecutus est psecutionē suaz iniustā. Et videt hoc ꝓtinere ad spāle viciū quod dicit mollicies. Dicit n. phūs in. vij. ethicoꝝ q̄ mollis dicit q̄ recedit a bono ꝓpter tristicias causatas ex defectu delectationū quasi cedens debili mouēti: vnde pseuerantie opponit. Pro cui' declaratōne Dicit. b. Tho. se. se. q. cxxxvij. q̄ laus pseuerantie in hoc cōsistit q̄ aliquis nō recedat a bono ꝓpter diuturnā tolerantiā difficiliū ⁊ laboriosoꝝ: cui directe opponit q̄ aliq̄s de facili recedat a bono ꝓpter aliqua difficilia q̄ sustinē nō pōt: ⁊ hoc ꝓtinet ad rōnez mollicie. Nā molle dicit qō facile cedit tangenti nō tamen iudicat aliquid molle quod cedit fortiter impellenti. Nā ⁊ parietes cedūt machine percutiēti. Et iō nō reputat aliq̄s mollis si cedat aliquibus valde grauiter impellentibus. Unde phūs dicit in vij. ethicoꝝ q̄ siquis a fortibus impellentibus delectationibus vincit vel tristicijs: nō ē mirabile sed condonabile si cōtra tendit. Manifestū est autē q̄ grauius impellit metus periculoꝝ q̄ cupiditas delectationū. Unde Tul' dicit i ꝓmo de officijs. Nō est cōsentaneū q̄ metu nō frangit eū frangi cupiditate: ne qui se inuictū a labore ꝑ stiterit vinci a voluptate. Jpa etiā voluptas attrahendo fortius mouet q̄ tristicia de carentia voluptatis retrahendo: qz carētia voluptatis est purus defectus. Mollis ergo ꝓpie est q̄ recedit a bono ꝓpter tristicias causatas ex defectu delectationū Est autē viciū diuisū ⁊ distinctū spē a vicio mollicie: de quo dictū est supra in. c. de vicio cōtra naturā. Nā illud ꝓtinet ad luxuriā: ⁊ opponit castitati. Istud ad incōstantiā ⁊ opponit pseuerātie. Q. n. aliquis cedat debili mouēti quod pertinet ad molliciem: hoc potest esse dupliciter. Uno modo quia difficilius potest delectationū absentiam sustinere: ⁊ hec mollicies pertinet ad incōstantiā Alio modo naturali dispositione: quia videlicet habet animum minus constantē propter fragilitatem cōplexionis: ⁊ hoc mō compantur femine ad masculos: vt dicant mulieres quasi molles: ⁊ masculi viri quasi viriles: ⁊ ideo per quandaz assimilationē qui muliebria patiunt dicunt molles quasi muliebres effecti: quod pertinet ad luxuriā Sciendū etiaz q̄ delicia est quedā mollicies fm phūm in. vij. ethicorum. Et fm Tho. mollicies ꝓprie respicit defectū delectationū: delicie aūt cām impeditiuā delectationū: puta laborem: ⁊ huius modi: Uoluptati. n. corporali opponitur labor. Et iō res in quātū sūt laboriose i tātū impediunt voluptates. Delicioſi autē dicunt qui nō possunt sustinere aliquos labores nec aliquid quod voluptatē diminuat. Unde dicit Deute. xxviij. Tenera mulier ⁊ delicata que terrā ingredi nō valebat nec pedē vestigiū in terra figere propter molliciē Item in quātū in ludis solatijs ⁊ huiusmodi: est ibi quedam remissio seu requies que opponit labori. Et iō sicut nō posse sustinē laboriosa ꝓtinet ad' molliciē: ita ⁊ nimis appetere remissa vel quā cunq̄ quietem in ludis solacijs vel recreationib' corporalibus: vel in non surgendo ad vigilias nocti debitas: ꝓtinet ad molliciem. Sed nō q̄ duplex est mollicies ⁊ delicia. Una criminalis de q̄ dicitur prouer. xviij. Qui mollis ⁊ dissolutus ē i opere suo frater est sua opera dissipātis. Et ꝓmo Thimo. v. Uidua viuens in delicijs mortua est s. in aīa. Alia spiritualis: de qua Jsa. xlvij. dicit de anima lapsa ad terrena ex vita spūali. Nō vocaberis vltra mollis ⁊ delicata. ⁊ Cant. Que ē ista que ascendit de deserto delitijs affluens. s. spiritualiū gaudioꝝ: ⁊ ꝓuer. viij. Delicie mee eē cuz filijs hominum.

Capitulum tertiūdecimum de amore sui.

Amor sui est qn

ta filia luxurie. Sed notandum fz Tho. se. se. q. xxv. art. v. Amare se ipm contingit tripliciter.

Uno modo ꝓout est cōe oium.
Secundo mō ꝓout est ꝓprium bonoꝝ.
Tertio modo ꝓpt est ꝓprium maloꝝ.
Homo. n. dicit aliquid eē dupliciter. vno modo fm suam substantiā ⁊ naturā. ⁊ fm hoc omnes estimant fm bonum cōe se esse id quod sunt. i. ex aia ⁊ corpore cōpositos: ⁊ sic omnes homines boni ⁊ mali diligunt se ipos in quantū diligunt cōseruationem esse ipsoꝝ: quod naturale est vnde nec vicium. Secundo modo dicit homo aliquid

esse fm principalitatē: sicut princeps ciuitatis dicitur eē ciuitas. Unde quod principes faciūt dicitur facere ciuitas. Sic aūt nō oēs estimāt se eē id quod sunt. Principale. n. in homine ē mens rōnalis. Secundariū est natura sensitiua ⁊ corporalis: quoꝝ primuꝫ aplus nominat hominez interiorē: secundū vero hominē exteriorē. ij. Corin. iiij. dicēs: licet is q̄ noster ē homo exterior corrūpat̄ s. corp⁹: tamē bis q̄ noster ē hō interior renouat̄ de die in diē. i. mēs rōnalis. Mali igit̄ estimāt principale eē in eis naturā sensitiuā vt corpus. Unde nō recte cognoscētes nō vere diligūt se ipos: quia nō fꝫ id q̄ō vere ē principale i eis. Bōi vero cognoscētes uere se ipos vere se ipos diligūt q⁹ fm q̄ō vere est principale in eis. i. fm mētem naturalē: ⁊ hoc est diligere se ipm quod precipit̄ ex quo ponit̄ p exemplo dilectionis, primi: dū dicit̄ Leui. xix. Diliges amicū tuū sicut teipm. Et loco amici dicit̄. Math. xxij. a xpo primū tuuꝫ: ⁊ hoc ptinet ad virtutē charitatis. Sed amor q̄ peccatores amāt se ipos. i. fm corpus ⁊ sensualitatez: est peccatum ⁊ cā multoꝝ malorꝝ. Et de hoc intelligit̄ illō ps. lxxix. fm expositionē Aug.. Incensa igni ⁊ suffossa ab increpatione vultus tui peribunt. vbi Augu. Omnia peccata p̄cedunt aut ab amore male inflāmante. ⁊ hec sunt incensa igni. s. opa mala: aut a timore male humiliante: ⁊ hec sunt suffossa: quia deūcit ⁊ quasi suffodit animū timor. Sed peribunt. i. faciēt homines pire talia o vera facientes ante faciē dei increpātis, ppter hui⁹ mōi Timor eni malus ab inordinato amore p̄cedit. Ex eo. n. quis timet: duꝫ expectat vel dubitat aliquid quod amat sibi auferri vel ledi. Iste amor sui fm sensualitatē fm Augu. in. iij. de ciui. dei. est ille qui edificat ciuitatē babilonis. i. statū dānationis crescēs vsq; ad contēptū dei. Incensa g̃ igni. i. amantes se ipos fm naturā sensualem peribunt: dño increpāte in iudicio triplici rōne.

Primo q⁹ deo inimicantur.

Secundo quia p̄primo iniuriantur.

Tertio quia in vicio multiplicant.

Inimicatur quidem. §. I

deo amor sui: q⁹ vbi debet quilibet deuꝫ habere vt vltimū finem q⁹ vere ē vltimus finis oīum ad quem oēs alij fines reducendi sunt p amorez sui talis habet se ipm vt vltimuꝫ: ⁊ sic fruit̄ se ipo ⁊ vtit̄ deo. Dicit aūt Aug. q⁹ nil peius q̄ frui vtendis, ⁊ vti fruendis. Amat. n. se ⁊ cōseruationē sui vt gaudeat fm sensualitatē nō curās deū offēdere vt ei cōplaceat nec vellet mori etiā deum i gloria videndo sed patriā facit de exilio: hic vtitur deo quo frui debet q⁹ nō amat deū ppter se ipm sed vt ei p̄speret ⁊ bene faciat. Et illas cōditiones vere amicicie quas deberent hbere cū deo: ⁊ cuꝫ rōne: ad se ipos fm sensualitatem habent nō fm rōnem. Apparet hoc per illa quinq; que sunt p̄pria amicicie fm phum in. ix. ethicoꝝ. Amicus n. vult suum amicū eē ⁊ viuere: Secundo vult ei bona. Tertio ad hoc laborat ⁊ operat̄. Quarto conuiuit ei delectabiliter. Quinto cōcordat cum ipo eisdez delectatus ⁊ cōtristatus cū eo. Mali aūt homines amātes se nolūt conseruare integritatem mēt⁹: sed corporis ⁊ vite sensualis. Secundo nō appetunt menti spūalia bona ⁊ dei gloriā sed corpori delectabilia. Tertio nō operant̄ nec laborāt p̄o virtutibus acquirendis ⁊ ad honorē dei: sed ad delectandū corpus: ⁊ ppter hoc sustinet magnos labores ⁊ pericula vt patet in furtis adulteriis ⁊ aliis malis que perpetrant quotidie Quarto nō est eis delectabile redire ad cor ⁊ cū uiuere mēti gaudiose: ⁊ hoc ideo: quia inueniūt ibi mala ⁊ p̄nia ⁊ p̄terita peccatoꝝ: ⁊ futura penaꝝ que horrent nec gloriantur cū deo loqui in oīonibus ⁊ lectionibus: sed gaudēt ⁊ conuiuunt delectabiliter cū sensualitate semp in hui⁹. q̄rentes versari que sensibus sunt placibilia. Quinto non sibi ipis concordant. s. rōni ppter conscia remordentē: nec cum voluntate dei: sed bene cōcordant cū appetitu sensitiuo ipi obedientes. Et quia permaxime dediti luxurie amant se fm sensualitatē: cuiꝫ illa maxime absorbeat rōnem ideo dicit̄ iste amor sui filia luxurie: ⁊ si in alijs ⁊ cum alijs vicijs reperiat̄. Ad hunc amorē sui p̄tinere videt̄ p̄udentia carnis de qua dicit aplus Ro. viij Sapiētia carnis inimica ē deo. Dicit. n. b. Tho. se. se. q. lv. arti. i. q⁹ cū p̄udentia sit circa ea q̄ sūt ad finem totius vite: ideo p̄udentia carnis p̄prie dicit̄ fm q⁹ aliquis bona carnis habet vt vltimū vite sue: ⁊ quia per hoc deordinat̄ circa vltimum finē qui nō cōsistit i bonis corporis: ideo ē peccatū: debet enim diligi caro ita ut ordinat̄ ad bonū anime sicut ad finē. nō q⁹ in ea cōstituat finis: ⁊ nō solū est peccatū sed etiam mortale: quādo videlz constituit̄ finis in huiusmōi delectationibus carnis. Ita videlicet studēs diuersis vijs ⁊ mōis quō posset delectare sensualitatē q⁹ paratus est facere cōtra dei legez. Unde dicitur Ro. viij. q⁹ p̄udentia carnis legi dei subiecta nō est. Et sub p̄udentia carnis includit̄ etiā p̄udētia mundi: in quātū s. exteriores res mundi queruntur ppter carnez: de qua Luc. xvi. dicit̄. Filij hui⁹ seculi p̄udentiores sunt filijs lucis. Et Baruch. iij. Filij Algar quesierunt p̄udentiaz que de terra est. Sed q⁹ aliquis aliquando inordinate afficiat̄ ad aliquod delectabile carnis ⁊ sic adhibeat studium ⁊ diligentiaz ad consequendum illam delectationem nō tamē ibi constituens finem vel in eo quod cōtra precepta sit erit tunc veniale p̄udentia carnis: ⁊ hoc ē quod ait aplus. Carnis curam ne feceritis in desideriis.

Secundo per amo. §. II.

rẽ sui inordinatũ iniuriat quis primo multiplici ter. Et pmo quidẽ q multa q̃ superflue expendit ad delicias suas ꝛ delectationes subtrahit pauperibus. Et quis tã iniustus inquit Ambro. q̃ qui multorũ subsidia delicias suas parat. dis. xlvij. Sicut hi. In quo adhuc magis delinquunt clerici qui bona seu redditus ecclesiarũ q̃ sunt pauperũ vltra suã necessitatẽ cõuertũt i delicias carnis cõtra quos inuehit Hiero. dicẽs. Natus in tugurio ꝛ rusticana domo qui vix rugientẽ ventrem milio vel cibario pane saturare poterã nũc similã ꝛ mella fastidio. xij. q. ij. Gloria. ꝛ loquit i psona eor. Ber. in sermonibus ad idẽ. Clamãt nudi clamãt famelici ꝛ conq̃runt de clericis dicentes Nobis fame ꝛ frigore miserabiliter laborantib' quid cõferunt tot mutatoria vel extensa in pticis vel plicata in mãticis: nostrũ est quod effunditis Nõne crudeliter nobis subtrahit quod inaniter expenditis. Et nos dei blasmatio: ꝛ nos xpi sanguine redẽpti sumus vita nostra cedit vobis i superfluas copias. Nostris necessitatibus detrahit quicq̃d vestris vanitatibus accedit: hec ille: hoc totũ procedit ex nimio amore sui Charitas. n. q̃ cõtrariat sibi nõ querit que sua sunt: dicit aplus i. Corinth. xiij. c. tm. sed ꝛ que sunt aliorũ. Unde ꝛ de Alexandro magno dicit q cũ semel esset cũ magno exercitu in quodã loco sterili ꝛ i aquoso ꝛ sitiret ipe cũ exercitu suo: fuit oblat' sibi ciph' aque sed cõsiderãs q de eo oẽs alij bibere nõ poterant effudit in terrã aquã illam. Ex isto amore sui nimio nõ solum non subuenitur primo i necessitate: q̃nũmo ꝛ multe oppressiones ꝛ fraudes ꝛ iniusticie ꝛ pdationes ppetrant ꝛ adulteria ꝛ incestus ꝛ stupra: que omnia sunt cõtra primos in magnã iniuriã eorũ. Unde dauid adulteriũ opat' ẽ cũ Bersabee nisi ex nimio sui amore satisfacẽ volens cõcupiscẽtie sue. Unde filius eius Amon cõstupr̃auit germanã suã nisi ppter amorez proprium. Unde Nembroth cepit ee robustus venator hoium. i. oppressor. Heñ. x. ꝛ primus tyrãnus volẽs alijs dñari: nisi ex sui amore. Unde Romulus solus occiso germano voluit primus obtinere regnũ romanorũ. Marius ꝛ sylla pluries cõsulatũ. Julius Cesar demũ imperiũ multis iniurijs ꝛ stragib' populorũ nisi ex sui amore: vt ait Augu. de ciui. dei Unde ꝛ Plato dixit ciuitatẽ illã bene regi in qua dñs pprios nescit affectus. i. amorẽ ppriũ. Et Seneca ait q si ista duo pnomina meũ ꝛ tuũ tollerent de mundo. s. quo ad effectũ ꝛ effectũ oia guerra ꝛ cõtroversia cessaret: que duo pertinent ad amorẽ sui inordinatũ. Hec ẽ cã omnis discordie i ciuitate: nã q̃a quilibet nimis se amãs vult in impositionibus ꝛ grauaminibus p̃ ceteros ꝛ vltra debitũ alleuiari: ꝛ i honoribus sup alios exaltari: vnde oriunt secte seditiones ꝛ persecutiones ad inuicẽ. Mãdauit dñs in veteri lege miluũ non debere cõmedi cuius vox est mio mio: q videlicet ppter tales mores milui nos nõ vult fideles sibi ico: porari: ꝛ in cã ppria statuerunt iura nullus sit iudex eo eo q amor pprius mentẽ excecat.

Tertio per amorẽ. §. III

ꝛ amorẽ sui ꝑtĩ mendi ꝓmendus.

sui nimiũ peccata multiplicant: tales. n. de facili transgrediunt oia mãdata dei ꝛ ecclesie: cum sint grauia sensualitati: se nõ posse ieiunare affirmãt incantationes diuinatões ꝛ diuersa sortilegia seq̃ nõ curãt ꝛ facere vt cõsequant sanitatẽ corporis sui quod inordinate amãt. Si in clero sunt: officia diuina euitant ab ouibus suis lanã ꝛ lac req̃runt cũ omni diligẽtia de aiabus aũt eor paruz curãt. Si in religione de cerimonijs nihil curant de cõmunitate pax: dum eis bene sit. Hic amor sui est ille de quo xps ait Joh. xij. Qui amat aiam suã pdet eã. Qui enĩ amat aiam sensitiuã volẽs satisfacere appetitui sensitiuo suo pdet animã ĩtellectiuã multa vicia incurrẽdo: ꝛ est ibi relatio recíproca. ibi eã. Ponit aũt aplus. ij. Thimo. iij. que mala ꝓueniãt ex amore sui dicẽs. Erunt i nouissimis tẽporibus homines seipos amantes vbi dicit. b. Tho. super hunc locũ. Radix totius iniquitatis est amor sui ipius. s. fm sensualitatẽ. Ex hac radice sunt diuerse spẽs iniquitatis que cõsequenter enumerat aplus. Cupidi quo ad bona exteriora appetẽdo etiã nõ sua. Elati. elatio ẽ spẽs superbie qua. s. sup alios se pfert. Superbi quo ad alios spẽs supbie. Blasfemi. quo ad deũ male dicẽtes de deo: parẽtibus nõ obediẽtes i his que debẽt. Ingrati quo ad bñfactores ꝛ respectu bñficiorũ receptorũ. Scelesti grauia aliqua peccata admittẽtes cõtra primos: vt homicidiũ sodomiam: ꝛ huiusmõi. Sine affectione quo ad effectũ charitatis. Sine federe. i. sine pace. Criminatores i. imponentes crimina falso alijs. Incõtinentes. q̃ ad luxuriã mẽtis. Immites. i. iracũdi ꝛ non mansueti. pditores vel ciuitatũ vel psonarũ vl secretorũ. Incõstantes. i. imperseuerãtes ip̃roposituũ vel impatientes. Tumidi. p̃sumptuosi vltra vires suas opera aggrediẽtes. Ceci. i. nõ habẽtes rectum vsum rõis. Uoluptatũ amatores: nõ ex passione sed ex habitu luxurioſi. Spem q̃dez pietatis habentes sz virtutẽ eius abnegãtes: vt hypocrite: ꝛ hos deuita. Sz vt dicit puer. xiij. extrema gaudij luctus occupat ꝛ sẽpiternus. Et vt dicit Apo. xviij. Quãtũ se glorificauit ꝛ in delicijs fuit: tãtum date illi tormẽtũ ꝛ luctũ: ꝛ aliquãdo etiã in vita pñti permittit deus tales ad miserias deuenire. Narrat Petrus damianus q dux venecie cõstãtinopolitane vrbis habebat vxorẽ que tã tenere ꝛ delicate viuebat ꝛ tam artificiosa voluptate se

mulcebat: vt se cōibus aquis dedignaret abluere sed eius serui de rore celi vndiq; collecto laborio sum ei balneū p̄parabāt: cibos suos nō tāgebat sed ab eunuchis eius alimēta queq; minutius cō scidebant in frustula: que mox illa cū fuscinulis aureis & bidentibus ori suo ligurīēs adhibebat: cubiculū eius tot aromatibus & thimiamatibus redolebat: vt etiā victu fetiduq; sit & auditu incredibile. Sed dū adhuc viueret vibrato sup eā iudicij mucrone corpus omne cōputruit: ita vt totū cubiculū intolerabili fetore cōpleret: nulluſq; illā ferre potuit nō cōsueta: nō seruulus vix vna ancilla nō sine specie; redolētiū auxilio in eius seruitio remansit: que tamē raptiq; accedēs cursiq; recedebat: diutius hoc languore detēta & miserabiliter cruciata: amicis quoq; letātibus die clausit extremū. Huic pōt illud adaptari: quod scriptū est. Quātū se exaltauit & in delicijs fuit tantū date ei tormētū & luctū: hec ꝑe.

Capitulum decimū quartū de amore p̄ntis seculi.

Amor p̄sentis

seculi ponit a Grego. vt dictum ē supra filia luxurie. Et videt hoc peccatū i hoc cōsistere: q; homo nimis afficit ad vitā p̄sentē ꝓpter delectatōes que habent ex rebus mundi. Et q; int̄ has maxime sunt delectationes veneree. Jō ponit amor p̄sentis seculi filia luxurie. Et cū tam inordinate ꝙs afficit ad mundū seu ad ꝑmanendū in mūdo ꝓpter delectabilia eius q; fruat eo ponēs. ſ. finez suū in vita p̄senti cupiēs in mundo ꝑpetuari & nil curās de superna felicitate: istud mortale ē & multis vicijs cōmixtū. Et de hoc intelligit illud Jaco. iiij. Qui voluerit ee amicus huius seculi: inimicus dei cōstituit. Et illud. i. Joā. ij. Qui diligit mundū non est charitas patris in eo. Et ad idē facit quod ait Hiero. Difficile immo ꝑ impossibile ē vt p̄ntibus ꝙs fruat & futuris bonis: & i vtroq; seculo appareat glorioſus: & de delicijs trāseat ad delicias. Sed affectando in mundo ꝑmanere vt ꝑfit alijs: vel vt ipe in virtutibus ꝓficiat: vl vt de peccatis magis satisfaciat: seu quodā appetitu sensuali vel naturali: q̄ vt dicit Boeti⁹: oīe aīal vitā tueri laborat. Et sm q; xp̄s dixit Petro. Cū senueris alius te cinget & ducet quo tu nō vis. ſ. ligando: & ducet te xc̄. ſ. ad mortē Joā. vltimo. Illā nō volebat instinctu sensualitatis vel nature: sed sm rōnez: & hoc nō est peccatū: vel si esset aliquantulū inordinatus affectus ad vitaz p̄ntez esset venialē.

De amatoribus hu. §. I

ius seculi pōt intelligi illud ps. Corrupti sūt & abhominabiles facti sūt in studijs suis: non est qui faciat bonū: nō est vsq; ad vnū: ps. xiij. Naturaliter quilibet vitat & detestat destructionem rei & corruptionē & abhominationē: & boni defectōes. Nā bonū est q; omnia appetunt inq̄t ꝑbus. Et ecōtra malū ꝑ se nemo appetit sm dionysiū. Et ideo Johes euāgelista in ꝑma can̄. c. ij. admonet nos dicēs. Nolite diligere mundū neq; ea q̄ sunt in mundo: q; omne quod est in mundo. i. i amatoribus mundi: aut est cōcupiscentia carnis: aut cōcupiscētia oculoz: aut supbia vite: & mundus peribit & cōcupiscentia eius. Siquidē ab amatoribus mūdi querunt delicie seu delectatōnes carnis circa quas est cōcupiscentia carnis. i. luxuria & gula. Querunt & diuitie circa quas est cōcupiscentia oculoz. i. auaricia. Appetunt & honorificētie que resultāt ex laude hominū seu fama: potentia dignitatū: sapia: & huiusmōi: circa quas ē superbia vite. Sed deficiūt omnia ista cū desiderijs suis. Nā corpus corrūpit & in terrā conuerti tur: diuicie corrūpunt & cōuertunt in terrā ſ naliter quia de terra facta sunt & in terrā pariter cōuertunt. Inq̄t sapiēs. potentie & dignitates corrūpunt & deficiūt & sub terra positis pedibus conculcant. Et sic corrupti sunt & abhominabiles facti sūt in studijs suis. Studiuz. n. est animi vehemēs applicatio circa aliquid sm Tulliū & Tho. Que aūt sint studia mundanoz ad que vehemētissime applicāt aūz: oñdit scriptura dicēs. Oēs a maiori vsq; ad minorē auaricie studēt. Jere. vi Et prouer. xxiij. dicit de quibusdaz. Morant in vino & studēt calicibus epotandis. i. ad multum bibendum. Et paulo post. Sicut regulus venena diffūdet. ſ. vinū potatū. Regulus est quidam serpens cuius venenū maxime ē mortiferuz: sed nil ita mortifez humanis ingenijs ut luxuria est inquit Seneca q̄ ex nimio potu: & cibo ꝓcedit. Et Jere. xxi. dns ait. ſ. superbis cōfidentibus de viribus suis. Dicitis ꝙs percutiet nos & quis ingredietur dom⁹ nostras. Et visitabo vos iuxta fructuz studioz vestroz dicit dns. Succendā ignē. Ecce quō abhominabiles facti sūt i studijs suis: quia dixerunt per affectū nō est deus ille. ſ. qui est verus dns in celo. Sed de creaturis miseris quib⁹ studēt fecerunt sibi deos: delicijs: diuicijs: & honorificentijs quibus sunt immersi: & sic ait aplus Ro. i. Mutauerunt gloriā ic corruptibilis dei in gloriā imaginis corruptibilis hois: volucrū: quadrupedū: & serpentū. Serpentes comedentes terrā sunt auari: volucres per aera volātes sunt superbi alta querentes: quadrupedes per lutū icedentes sunt luxuriosi. Isti omisso cultu & studio veri dei totū studiū suū ponūt ad ista vt videantur ꝑ dñs & sūmis bonis habere ea. Et sic corrupti sunt & abhominabiles facti sunt in studijs: suis nō est qui faciat bonū. Quomō bonuz facē

Capitulum Quartūdecimum.

possunt quod sit verū bonū: cū mūdus nō hēat neq; accipere possit spm sanctum: fm doctrinaz xpi. Joh. xiiij. a quo ꝓcedit omne bonū. Nec. n. mūdi amatores cognoscunt veruz deum. Joh. i. Mundus eum non cognouit. Nolite ergo diligē mudum neq; ea que in mundo sunt. In mundi amatoribus ex quo corrupti sunt ꝛ abhominabiles facti sunt in studijs suis non est qui faciat bonū nō est vsq; ad vnū. Ubi tria possunt notari i amatoribus mundi: ꝓpter que mundus non est diligendus fm sniam Joh euāgeliste. Nolite diligere ꝛ cetera.

Primum defectibilitas mundialitatis. ibi. Corrupti.

Secundum vilitas entitatis. ibi abhominabiles facti sunt.

Tertium nullitas ꝓbitatis. ibi. non est qui faciat ꝛc.

Quantuz ad primū. ℣. II

defectus mundi qūo ipe deficiat cōtinue cum rebus quas pro summis bonis habent amatores mundi ostendit ps. cum dicit de eis. Corrupti sūt ꝛc. Unde ꝛ cū amor huius mundi qui erat in descendentibus a Caim q̄ primus edificauit ciuitatem in mundo vocās eā Enoch. Gen. iiij. quod interpretatur dedicatio: q; se totaliter p amorē dedicauerat mundo: tamē q; iste amor seculi subintrauit in generatione Seth. effecta est mala ꝛ cō rupta mente ꝛ corpore. Unde dicit Gen. vi. Corrupta ē terra corā deo ꝛ repleta iniquitate ꝓpter quod deus īmisit diluuiuz vniuersale: ꝛ sic corrupti sunt omnes q̄ erant in mundo: exceptis reseruatis in archa. Quāuis autez corruptio stricte īportat mutationē seu destructionē rei quātū ad formā substātialē: sicut vinū dicit corruptū quādo efficit complete acetum vel marciduz: ꝛ aial dicit corruptū cū morit ꝛ efficit cadauer tamē large sumitur in scriptura ꝓ mutatione etiam secundum aliquā qualitatem corporalē vel spūalē Et fm hoc dicit aplus. ij. Cor. iiij. Is qui noster est homo exterior corrūpit. s. fm diuersaz varietatē qualitatum: ꝛ Eccle. viij. Omnes ī corruptōne sumus: ꝛ. ij. Thi. iiij. homes mente corrupti sūt ergo amatores mūdi mente ꝛ corpore cū diuitijs ꝛ delicijs ꝛ honorificētijs suis. Unde in li Sap. ponit locutio eoz in mūdo isto: ꝛ postea in alio declarant quō corrupti sunt ꝛ ad nihilū redacti Uenite inquiunt ad suos seqnaces. Sap. ij. ꝛ fruamur bonis que sunt. s. in mundo isto. s. inherendo eis totaliter p amorē. Utamur creatura tāq; in iuuentute celeriter: vino precioso ꝛ vnguentis nos impleamus. Nō ꝑtereat nos flos tēporis. Coronemus nos rosis anteq; marcescant. Nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra Nemo sit exors luxurie nostre. Ubiq; relinquemus leticie signa: quoniā hec ē pars nostra ꝛ hec est sors. Opprimamus pauperē iustū. s. per diuēsos modos auarīcie. Non parcamus vidue: nec veneramur canos multi temporis. Sit fortitudo nostra lex iniusticie. s. per supbiam: hec ibi. Corrupti sunt cū suis amoribus ꝛ i inferno se reperientes ꝛ pre angustia spūs gemētes dicunt. Lassati sumus in via iniq̄tatis ꝛ perditionis. Quid nobis ꝓfuit superbia: aut quid diuiciaz iactantia contulit nobis. Trāsierūt oia illa tanq; vmbra. Sap. v. Nolite ergo diligere mundū ex quo corrupti sunt omnes mundi amatores cū suis: ꝛ defecerunt quācitius: ꝛ deficiunt cuius celerrim' defectus ꝛ corruptio tripliciter pōt ostendi.

Primo ex scripturis.

Secundo ex figuris.

Tertio ex experientijs.

Scripture tam sacre q̄ alie insinuāt clare q̄cito transeat vita huius mūdi cum suis vanitatibus. Unde aplus. i. Corin. vij. Qui vtunt hoc mūdo tanq; qui non vtant. i. non multū non inhereāt per amorē ipsis rebus: ꝛ subdit. Preterit. n. figura huius mundi. Substantia vtiq; mundi. s. elementoz ꝛ celoz ꝛ hominum non ꝑterit sed stat ineternū: ꝑterit autē figura. i. apparētia que pulchra ꝛ suauia apparent in mundo. Et q̄cito ꝑtereat Job. xx. ostendit dicēs. Gaudiū hypocrite ad instar puncti. Uere mundus est hypocrita q̄ fm apparentiā exteriorē videt bonus: ꝛ fm rei veritatē est malus ꝛ plenus miseria ꝛ nequicia: ita mundus iste videt in istis sensibilibus rebus bonus: sed est plenus falsitate ꝛ malicia. Gaudiū autē ꝛ omnis delectatio eius ē ad instar puncti q̄ est quid indiuisibile. Nā de ꝑteritis delectationibus nihil habes: sicut nec de ꝑterito tpe nisi reatū: de futuro nihil obtines: solū ergo nūc instans habes quod subito trāsit. Ducunt inq̄t idem in bonis dies suos. s. mūdani ꝛ in pūcto ad inferna descēdunt: videlz in morte. Idem ostēdit Greg. dicens in ꝓmo moral. Cū mundi gloria repētin' finis intercipitur: breuis ꝓculdubio innotescit fuisse. Et in quadam omel. ait. Ecce mundus q̄ diligit fugit: ꝛ quia labentē mundum retinere non possumus: necesse est vt cū ipo labamur. ꝛ Ber. i quodā sermone. Omnis delectatio mundi hui' vniuersaq; eius gratia: ꝛ quicquid in eo concupiscit ꝓ suo modicū est in illius felicitatis: ꝛ glorie cōparatione: si tamen modicū dici debz: ꝛ nō potius nihil. Quomō corrupti sunt amatores mundi mente ꝛ corpore ostēdit Joel dicēs velata locutione. Audite senes ꝛ auribus percipite omnes habitatores terre ꝛ paulo post. Residuum eruce comedit locusta: residuum locuste comedit brucus residuū bruci comedit rubigo: expgiscimini ebrij ꝛ vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine quoniam perijt ab ore vestro. Quantū ad sensū

litteralem Nico. de lira de quattuor monarchijs mundi exponit signatis p erucā: locustā: brucū: ⁊ rubiginem: a quibus deuoratus ⁊ corruptus ē mundus p bella inuera: sicut per illa corrūpunt ⁊ cōsumunt blada. Eruca ergo fuit monarchia assiriorū q̄ cū exercitibus suis cōsumpsit mundū in partibus orientis Locusta fuit monarchia medorū ⁊ persarum que in alia pte mūdi cōsumpsit ⁊ deuorauit multa. Brucus fuit monarchia grecorū que munduz in alia pte corrupuit. Rubigo fuit monarchia romanorū que in ptibus occidentis destruxit quod remanserat: occisis innumerabilibus millibus p plia ⁊ precipue ciuilia. Vinū q̄ ebrij sunt homines ⁊ soporati est amor mundi dulcedo eius delectatio eorū que sunt in mundo sed debēt homines excitari ⁊ considerare: quoniam perijt vinū omnis amoris ⁊ delectationes q̄ sunt in mundo. Corrupti sunt ergo omēs ille monarchie cuz suis bonis vanis. Grego. autē i libro xxxij. moral. exponit spūaliter de vicijs que corrumpunt mundū in mēte: dicens erucā que incedit toto corpe luxuriam significare que aliquos mundanos cōsumit. Locustam que volare videt sed cadit p superbiā ⁊ elationē ⁊ p̄sumptionē que alios corrumpit in mundo. Brucum vero gulaz quia multū deuorat. Rubiginē. s. ventū vrentem dicit significare iraz que subito incendit: vel auariciam que vrit mentem. Ebrios dicit significare amatores mundi. Expergiscimini ergo ⁊ nolite diligere mundum qm̄ perijt vinū. Secundo ostē dit quomodo mūdus ⁊ vita p̄sens cito trāseat cuz suis gaudijs per figuras. i. per ea quibus assimilat. Assimilatur. n. rebus valde caducis: videlicet vmbre: flori: feno: nebule: seu vapori: tele: ⁊ alijs huiusmodi. Homo inquit ps. cxliij. vanitati similis factus est. i. mutabilitati: dies eius sicut vmbra pretereūt. Mundus dicit a motu. Et q̄uis omnia sint in motu iuxta illud boetij. Stabilisq̄ manens das cuncta moueri: ppter quod omnia vanitas: homo tamen dicit vanitas vanitatum. Ecclesiastes primo: quia super oia mutabilis: affectu: intellectu: sensu: loco: alteratōe: corruptione ⁊ nunq̄ in eodem statu permanet Job xiij. Dies eius subdit ps. sicut vmbra pretereunt. Quanto quis magis insequit vmbrā suā: tanto magis fugit: ⁊ imperceptibilit vmbra deficit. Clama dixit dñs semel Isaie qui respōdit. Quid clamabo. Cui dñs. Omnis caro fenum ⁊ ois gloria eius quasi flos agri. Exiccatum est fenum ⁊ cecidit flos: quia spiritus dñi inflauit in eo Isa. xl. Vere fenum est populus. Sicut. n. fenū nascit viride ⁊ paulatim crescit. Superueniente vero calore arefit: ⁊ per falcē de terra euellit: ⁊ ab animalibus comedit. Flos ex herba pducit pulcher ⁊ amabilis aspetu: sed paulopost decidit ⁊ marcescit ⁊ p nihilo habet: ita homo nascit de muliere vt fenū de terra habēs viriditatē viuacitatis i iuuentute: sed calore naturali paulatim cōsumēde humiduz radicale: senescit decidit indurat ⁊ arescit: ⁊ per falcem mortis de agro mundi tollit: ⁊ vermibus corpus comedendū tradit. Anima vero si amorē seculi secuz habet a bestijs inferni deuorat. Flos. n. est gloria hominis: ⁊ honor quē habet in mundo pulchritudo ⁊ delectatio. Sed cito transit ⁊ p nihilo estimat. Que ē vita nostra inquit Jaco. in canonica sua. Vapor ad modicū parens: ⁊ deinceps exterminabit. Sicut. n. nebula de terra vel de aqua exijt ⁊ paulatim in aera ascendit: sed cito apparente solis radio dissoluit ⁊ ad terrā imperceptibilit resoluit: ita homo apparet aliquantulū in mundo ⁊ calore febrili dissoluit ⁊ ad terrā psternitur ne amplius videatur ⁊ Ezechias in cantico suo agit. Precisa est velut a texente vita mea: dum adhuc ordirer succidit me: de mane vsq̄ ad vesperā finies me. Isa. xxxviij. Assimilatur vita nostra tele que ordit: cuius vna pars est texta: ⁊ tamē inuoluta manet: ⁊ parum de ea videt: alia texenda ⁊ etiā nō videt: sollū illa pars in qua laborat per multum laborem ⁊ motū videt. Sed telā materialez non precidit texens cōmuniter: nisi cuz cōpleuerit: quia dñiuz habet in hoc sup eam. Sic de tempore p̄terito vite nostre nihil videt: de futuro minus: sed solum quod habemus in presenti breue est ⁊ quasi momentaneuz in quo laboramus repleti multis miserijs nec est in voluntate nostra quando p̄cidat tela vite nostre: sed est in manibus dei qui solus habet dominiū mortis ⁊ vite: ⁊ cum credim' durare vt in iuuētute anteq̄ perciat ⁊ deueniat ad senectā ipse precidit subito. Et ideo dicebat. Esto te parati qz nescitis diem neq̄ horā Math. xxv Et dies dñi sicut fur in nocte ita veniet ait aplus O misera vita inquit Augu. quantos decepisti: quantos seduxisti: que dū videris vmbra es: duz exaltaris fumus es: dum extolleris nihil es: dulce es stultis: amara es sapientibus. Et. b. Sebastianus ex his que legebat in lib. quem angelus ante euz tenebat aptuz ait. Hec vita fugitiua ē: hec ab inicio mundi in se credentes fefellit: se expectātes decepit: de se presumentes derisit: ⁊ vt omnibus pbet esse mentita nulluz oio secutuz reddit. Hec impat crimina: suadet scelera: hoc admonet furē vt rapiat: iracundū vt seuiat: mendacez vt fallat Damascenus assimilat statū mundi seu vitam p̄sentē cuidam fugienti ante vnicornē insequentez eum q̄ cadere incipiens in foueā pfundissimam se retinuit manibus applicās se ad quandam arbusculā ⁊c. vide in legendis Jacobi de voragine circa finē in historia Barlaam. Defectio mundi ⁊ glorie ⁊ delectatio q̄ cito sit peritura ostendit ex expientia que est rez magistra. Ubi sunt p̄nci cipes geutiū inquit baruch. iij. ⁊ qui dñant su-

Capitulū Quartūdecimū.

per bestias que sunt super terram. i. super homines bestialiter viuentes ⁊ luxuriose: qui in auib⁹ celi ludunt. i. in superbis ⁊ ambitiosis qui argentum thesaurizāt ⁊ auxi q̄ confidūt homines: ⁊ non est finis acquisitionis eorum. Et respondet sibi ipsi docente experientia quotidiana. Exterminati sunt. i. extra terminos mundi missi sunt per mortem: ⁊ ad inferos descenderunt: ⁊ alij in loco eorum surrexerunt. Ubi est potentia ⁊ oīum Assueri qui regnauit sup centū vigintiseptez puincias. Ubi victorie celeres ⁊ triumphi Alexandri magni. Ubi diuicie regis Cresi vel Salomonis. Ubi fortitudo herculis vel hectoris. Ubi pulchritudo Helene vel Absalonis. Ubi lasciuie Cleopatre ⁊ Amonis. Ubi gloria ⁊ magnificētia Julij cesaris vl̄ Augusti Octauiani imperatoris Ubi fama sapientie Aristotelis. Pictagore. Socratis. Ptholomei ⁊ Platonis. Ubi eloquentia Demostenis. Titiliuij. ⁊ Tulij. ⁊ Maronis. Exterminati sunt ⁊ ad inferos descenderunt omnia hic relinquentes: ⁊ nil secū nisi culpam cum pena portantes. Corrupti sunt omnes hi anima ⁊ corpore. Et vt magis particulariter videatur vanitas ⁊ defectio mundi: adducamus in medium vnum qui omnia que amant a mundanis expertus est. s. Salomon ipse loquens de se ipo ait. Ecclē. ij. Magnificaui opera mea. Edificaui mihi domos. Plantaui vineas. Feci ortos ⁊ pomeria: ⁊ conserui ea cuncti generis arboribus. Extruxi mihi piscinas aquarum vt irrigarē siluam lignorum germinantium. Possedi seruos ⁊ ancillas. Multamq; familiam habui. Armenta quoq; ⁊ magnos ouiū greges vltra omnes qui fuerūt ante me in ierusalez. Coaceruaui mihi argentū ⁊ auxi ⁊ substantias regū ac puinciaruz. Feci mihi cātores ⁊ cātatrices delicias filioz hominū. Scyphos ⁊ vrceos ad vina fundenda in ministerio: ⁊ supergressus sum opibus oēs qui fuerunt añ me in hierusalez. Sapientia quoq; perseuerauit mecum: ⁊ omnia que desideraverunt oculi mei nō negaui eis. Nec prohibui cor meū quin omni voluptate frueret. Et subdit. Cūq; me conuertissez ad vniuersa opera que fecerāt manus mee ⁊ ad labores in quibus frustra sudauerā reperi in omnibus vanitatem ⁊ afflictionem animi ⁊ nihil p̄manere sub sole. In predictis verbis ostēdit Salomon q̄ expertus est ⁊ habuit omnem magnificentiam eoz que amant a mundanis. Sed in. iij. li. Reg. i pluribus. c. ⁊ in. ij. peralipo. magis diffuse ⁊ distincte declarat magnificentia eius quo ad diuicias: delicias: potentiam ⁊ sapientiam eius. Nam quantum ad potentiam ipse fuit magnus rex: ⁊ regnauit super totum populum dei. xij. tribuum. Fuit sibi concessuz viuente patre suo Dauid cum esset annorum. xij. reprobata a regno Adoma quez iuuabat Joab princeps exercitus ad habendum regnum ⁊ alijs pluribus. Clamauitq; omnis populus: viuat Salomon rex. Ascēditq; vniuersa multitudo post eum: ⁊ populus canentium tibijs ⁊ letantium gaudio magno: vt habetur tertio Regum primo. Sublimitatez regni sui ⁊ dominij ostendit scriptura cuz dicat. iij. Reg. iiij. c. q̄ Salomō erat in ditione sua habēs omnia regna, secuz a flumine terre philistijz vsq; ad terram egypti offerentium munera ⁊ seruientium sibi cunctis diebus vite sue. Et ibi nominātur duodecim magni principes quorum quilibet suo mense in anno Salomoni ⁊ familie sue necessaria ministrabat ad victum: habuit quoq; magnam pacem in regno suo. Dicitur primo palipo. xxix. q̄ habebat pacez ex omni parte in circuitu: habitabatq; Juda ⁊ Jsrahel absq; timore vllo Ad Dan vsq; Bersabee cunctis diebus Salomonis. Tanta autem erat familia curie eius q̄ de nullo alio domino mūdi legitur vt puto. Nā tertio Regum quarto describitur cibus quez volebat omni die p̄o familia sua: vbi dicitur. Erat autem cibus Salomonis per singulos dies trigīta chori simule: ⁊ sexaginta chori farine: decē boues pingues: ⁊ viginti pascuales: ⁊ centum arietes excepta venatione caprearuz ceruoz ⁊ bubalorum ⁊ alium altiliuz: puto q̄ chorus fuerit pōderis mensura mille librarum. Ex quo potest verisimiliter comprehendi q̄ familia sua erat circa triginta milia personarum: habebat quoq; quadraginta millia p̄sepia equorum curilium: ⁊ duodecimmilia equestrium. ij. Regum. iiij. ⁊ .ij. peralipo. De diuitijs eius dicitur. ij. Reg. iij. q̄ deus dedit Salomoni diuicias ⁊ gloriam ut nemo fuerit ei similis in regibus cūctis retro diebus. Omnesq; qui remanserant de amorreis: etheis: iebusseis: pherezeis: fecit sibi tributarios. Regina quoq; Sabba dedit sibi centum viginti talenta auri ⁊ aromata multa nimis gemmasq; preciosas. Et vt dicitur tertio Regum decimo. Erat pondus auri quod offerebatur Salomoni per singulos annos. ccccccl xvi. talētoz auri excepto eo quod offerebant viri qui erāt super vectigalia ⁊ super negociatores: ⁊ omnes reges arabie ducesq; terre Ubi sciendum q̄ talentum est triplex secundum Catholicon: primum est. l. librarum: ſm aliquos lxxij. librarum: ſm alios. cxx. librarum. Sumendo autem medium. s. q̄ esset. lxxij. libraruz: introitus ei⁹ ascēdebat ad .47952. libras auri. Libra autem auri valet circa. lxxxx. ducatos. Erat ergo introitus eius annualis quatro milioni ⁊ cinque cento cinquantacinque migliaria ⁊ quatrocento quaranta ducati sine alijs introitibus communibus. Argentum autez erat in tanta copia vt nullius reputaretur precij diebus eius. Fecit Insup

¶ Talentū triplex est.

¶ De gestis salomonis ēi⁹ dem.

templum mirabile in ierusalem deo quod famo sum erat in toto orbe: vt patet in. iij. Reg. diuersis. c. ad cuius opus. lxx. milia virorum erant occupati ad incisionē lapidū de mōtibus: vt dicitur. q. palipo. ij. q in vij. annis cōpleuit tam grande opus. Fecit deinde domos suas ad habitādū in. xiij. annis. De sapientia q fama eius scribit. iij regū. iij. q salomō erat noiatus in vniuersis gentibus p circuitū. Locutus quoq; est triamilia parabolas q fuerūt carmina eius quinq;milia q disputauit sup lignis. i. arboribus a cedro q̄ est in libano vsq; ad isopū q̄ egredit de pariete: q disseruit de iumētis q volucribus q reptilibus q piscibus: q veniebant de cūctis populis ad audiendū sapientiam Salomonis. Et in. iij. etiā Reg. x. c. dicit q regina Sabba venit a finib' terre audire sapiētiam Salomonis: q videns domū familiaq; per ordinē ministrantiū nō remansit in ea alitus p̄ admiratione sapientie sue. Unde q dixit ei. Uidi oculis meis q ꝓbaui q media ps nūciata non fuerit mihi. Maior ē sapia tua quā rumor quē audiui. Et i. iij. c. eiusdē libri legit q precedebat sapiētia Salomonis sapientiā omniū orientaliū q egyptioꝝ: q sapientior erat cūctis hominibus hec sibi fuit collata diuinitus in somnis: put postulauerat a principio regni sui in sui pueritia: q p̄cipue in iudicando populū: quod maxime ostēdit in p̄ncipio q p̄mo iudicio q sīnia quā tulit cōtendentibus duabus meretricibus cora eo vt p3 ibi. de delicijs iā dicta sunt ab eo sed turpe est dicere de voluptatibus eius cū vt dicit. iij. Reg. xi. Fuerunt ei vxores quasi regine septē milia q concubine triamilia his copulatus est Salomon ardentissimo amore. Et auerterūt mulieres cor eius: cūq; iam senex eēt deprauatū est cor eius p mulieres. Ubi notandū q in tanta magnificētia sua: potētia fama q abundantia: nō est auersus a deo nisi per iordinatū amorē voluptatū. Et nisi penituerit corruptus in anima q corpore esset q dānatus. Sed hebrei dicūt q plures doc. sācti eum penituisse: q tunc fecisse hunc librū. Eccle. vnde intitulāt eum hebrei de penitētia Salomonis. Quid ergo concluſit omnia expertus. Reperi in omnibus vanitatē q afflictionē: q nil permanere sub sole: q3 omnia deficere. Corrupti sūt ergo omnes mundani in amore mundi. Et iō nolite diligere mundum.

q salomō fecit p̄nāz. ergo nō fuit damnus.

Secūdo ꝓtēnēdus. §. III

q mūdus ē ondendus ppter suā vilitatē. q aper tri.

ē mundus non amandus ppter vilitatem entitatis eoꝝ que sunt in mundo. Unde dicit abhominabiles facti sunt in studijs suis. Res fede sunt vilissime q abhominabiles. Dicit autē ppheta abhominabiles facti sunt in studijs sicut ea que dilexerunt. s. amatores mūdi. Ea. n. est vis amoris vt talez te esse necesse sit quale ē id quod amas fm Augu. q Hugo. Habet. n. amor vim vnitiuā q trāsformatiuā fm dyonisium. Cum ergo vilia sunt que amant a mundanis q abhominabilia q ipsi quoq; efficiuntur abhominabiles. Uilitas autē q abhominabilitas mūdialiū apparz triplici respectu.

Primo respectu materie qualitatis.
Secundo respectu anime nobilitatis.
Tertio respectu mixture anxietatis.

Qualitas materie mundialiū est valde vilis. vñ dicit Jere. iij. Stultus populus meus me nō cognouit. Filij insipientes sunt q vecordes. Sapientes sunt vt faciāt mala: bene aūt facere nescierūt Aspexi terrā q ecce vacua erat q nihil quasi diceret. Ecce stulticia maxima hominū qz totū amorē q cogitatū suū ponūt ad terrena q mundana cmu tamen vacua sit terra veri q firmi boni: q nihil sit quod in ea appareat boni. Nihil enim est quod de se tendit in nihilū: q sicut oia ex nihilo facta sunt: ita ex se habent redire in nihilum Quid aūt vilius dici pōt: immo q nuncupat tali nomine quo nihil vilius nil abhominali' est. s. stercus. Eccle. xxij. De stercore boū lapidatus est piger: qui deo nō seruit: sed mundo. Piger. n. in dei opere hui' lapidat: grauat: pcutit: q occidit: ō stercore boum. i. de possessione tēporaliū per iordinatū affectū diuiciaꝝ quas p̄dicatores sancti q vt boues scindūt terrā peccatoꝝ: sed ad fructificandū reputant stercora fm expositionē Grego. Unde apls ad Phil. iij. Omnia arbitratus sum vt stercora: vt xp̄m lucrifaciā. Et Joel. p̄mo dicit Cōputruerūt iumēta in stercore suo quod exponit Grego. dicens q hoc est mundi amatores i luxurie fetorem vitā finire. Unde Eccle. ix. dicitur Omnis mulier fornicaria vt stercus cōculcabit: q de gloria peccatoris dicit p̄mo. Macha. ij. Gloria eius stercus q vermis. Et quid sunt aurz argētū q alia metalla in quibus p̄cipue cōsistunt diuitie nisi fex terre. Quid sericū vnde fiunt pulchra ornamēta nisi stercus vermium. Quid varia vñ gloriant homines nisi pelles vermium q muriz Panis q vinuz q alij fructus ex terra nascunt q̄ pingue fit stercoribus animaliuz: q sumpta in cibum q potū in stercus q vrinā cōuertuntur. Et quid est ipe homo quātū ad materiā inq̄t Ber. nisi sperma fetidū: saccus stercoꝝ: cibus vermiū. Cui' finis talis est ip̄m quoq; tale est fm p̄hum Quis finis luxurie: nōne stercus. Quis finis deliciarū esus q potus: nōne cruciatus aliquando ventris vel capitis cū nimis est q demuz stercus. Quis finis dñij nōne seruitus. Quis finis honoris: nōne frequenter confusio. Quis finis hominis quo ad corpus: nōne cinis: vnde Job. xx. hoc scio a principio exquo positus ē homo super terram q laus impiorum est breuis. Et paulo post. Si ascenderit in celū superbia eius: q caput eius

nubes tetigerit: quasi sterquilinium in fine pdet ⁊ qui eū viderant dicent. Ubi est: velut somniū euolās non inuenietur. Sicut Losdoe rex pſarū q̄ ita supbiuit vt facta sibi turri argentea faceret se adorare vt deus: sed cōfusus est captus ⁊ decapitatus ē ab Heradio impatore: ⁊ in sterquilinuz redactus. Nolite ergo diligere mundū nē. Scōo oñdit vilitas mūdi respectu nobilitat. aie ps. xli. Abissus abissū inuocat: abiss⁹ cui ñ dat fūd⁹ ē de⁹ infinit⁹ cui⁹ magnitudis ñ ē finis. Abissus ē aia nostra infinite capacitatis in potētia. Nunq̄.n. pōt tantū veritatis intelligere vel bonitatis gratie habere: q̄n adhuc plus acquirere possit seu accipere. Abissus ergo inuocat abissum q: aia quasi infinite nobilitatis appetit deū nobilissimū ⁊ summū bonū quod clarius loquēs supra dicit. Sitiuit aia mea ad deū viuū. Fecisti.n. nos oñe ad te ⁊ inquietū est cor nostrū donec requiescat in te: inquit Augu. in lib. confes. Est ergo aia nobilissima in se. ⁊ respectu nobilitatis eius oia terrena vilissima sunt: nō solū metalla ⁊ aialia: ſz ⁊ celuz ⁊ sydera: sol ⁊ luna. Sicut vinū ⁊ si in se sit pcios ū: cōparatū tñ bolsamo vilissimū erit. Aurū in se nobile ⁊ ear est: ſz cōparatū adamanti carbūculo vel topatio: vile erit: Sic nobilissima aia cū sit: vilis ⁊ abhominabilia sūt respectu eius cetera ppter quod dicebat Ber. O anima insignita dei imagine decorata sīlitudine: redēpta xp̄i sanguine: despōsata fide: dotata spū. deputata cū angelis: capax beatitudinis: heres bonitatis: ptic epſ rōnis quid tibi cū carne: quasi dicat quo amore inheres istis rebus mūdi que ordinant ad carnē cū sis ita nobilis: ⁊ ip̄a. ſ. caro ita vilis vt sit quasi infinita distantia magis q̄ inter celū ⁊ terram. Sicut autē res nobilis ⁊ pcios si cōiugat rei mi tū ignobiliori vilificat: sicut siquis cōiungeret aurū cū luto: vel bonū vinū cū aceto vel aqua. Ita anima in se nobilis efficitur vilis ⁊ īpura ⁊ abhominabilis: cū amore cōiungit cū istis mundanis rebus ppter quod dicit q̄ abhominabilis est oño ipius ⁊ impietas eius. Sap. xiij. Habitatio q̄z anime ppria in celo est in quo habitare p affectū debet: sm illud Phil. iij. Nostra cōuersatio in celis est. Sed terra cum omnibus q̄ in ea sunt est vt punctus sm astrologos respectu celi. Quā vilis esset qui p maxima ⁊ nobilissima ciuitate caperet vnū vile tugurīū: quale ē mundus respectu celi. Sed nec totū mundū seu terrā cū omnibus bonis suis q̄s vnq̄ possedit. Quis autē possedit vnq̄ totū aurū aut argentū: aut lapides pciosos mundi. Quis dominatus est simul omnibus gētibus vel animalibus terre. Quis obtinet omēz honorem ⁊ gloriā. Nōne si quis a multis laudatur ab alijs ei detrahit ⁊ maledicit. Quis omnē voluptatē intentā venereoz vel ciboz cōsecutus est. Sed ⁊ cū omis delectatio sensualis passio sit vnde ⁊ eū transmutatione corpotali si inordinate ⁊ nō moderate accipit nocet q̄ plurimū ⁊ vilissima creatura efficit q: similis bestijs. Eccle. iij. Dixi de filijs hominū vt ꝓbaret eos deus ⁊ ostenderet similis esse bestijs. Vilissima demū ostēdit omnis creatura respectu glorie supne seu bītudinis diuine ad quā videdaz ⁊ pfruēdā aia ē creata. O culus eniz nō vidit: nec auris audiuit: nec in cor hois ascēdit: q̄ ꝓparauit de⁹ diligētibus se nō mūdū: sed se deū. i. Lou. ij. Visio illa tāte pulchritudinis ē: tātoq̄ amore dignissima vt sic illa Plotinus phs animā q̄buslibet ⁊ q̄tislibet bonis repletā estimet ifelicissimā ait Aug. de ci. di. Ex hac sequitur gaudiū inmēsū cuius cōparatōe oē gaudiū ⁊ delectio mūdi vilissima ⁊ abhōinabil ē vñ Ber. Illud ē vez gaudiū ⁊ sūmū qō ñ ē ō creatura sed de creatore cōcipitur: quod cū acceperi nemo tollet a te: cui⁹ cōpatōe oīs iocūdita⁹ mestor est: omnis suauitas dolor est: omne dulce amarū: omne decorū fedus: ⁊ oē quod delectare pōt molestū. Et Sap. xi. dicitur Tanq̄ momētū statere sic est ante te. ſ. o deus orbis terrarū: ⁊ tāq̄ gutta roris añ luchanū q̄ descēdit i terrā. Abhoiabiles fiūt q̄ hoies amatores mūdi propter vilitatē q̄ in mūdo reputur cōpatione aie respectu sui capacitatis: habitatōis: ⁊ vltimi finis. ſ. glorie. Et io. Nolite diligere mūdū nē. tertio oñditur vilitas mūdi. i. eoz q̄ amant a mūdanis respectu āxietat⁹ ⁊ mixture q̄ ē i ip̄is diuitijs: honorificētijs: delitijs ⁊ huiusmōi. Risus dolore miscebitur: ait Salomō prouer. xiiij. Job. v. Hō nascitur ad laborē. Et in figurā huius dictū fuit Ade in persōa totius hūani generis. Spinas ⁊ tribulos germinabit tibi. Gene. iij. ſ. terra q̄tuncūq̄ colar⁹ Sic q̄tūcū q̄s q̄s querat fructū delectatōis ex terra corpis sui diuersis exercitijs: tamen spinas diuersarum contrarietatum affligentium eum vel tribulos remorsiōis ꝓscientie patitur: vt non integre letari possit vl nō ꝓsequēdo vt libet vel timendo ne p̄dat. Unde ⁊ Boetius de philosophica consolatō ne dicit q̄ multis amaritudinib⁹ felicitas huius mundi respersa ē: nec est ait idē aliq̄s tā cōposite felicitatis q̄ non aliqua ex parte cū sua fortuna rixetur. Nam si habet aliq̄s diuitias aliq̄n non habebit filios vel si habet malos inde cruciatur si bonos timet ne moriant. Si habet diuicias ⁊ filios aliquādo nō habebit natales nobiles. Si nobilis sit nō habebit honores. Si honores multas inuidias ⁊ inimicitias patietur: vel infirmitates graues incurret: ⁊ sic semp habet in mundanis cum gaudio mixtam aliquam anxietatem. Achab regnum habebat israel: ⁊ quia non poterat habere vineā Naboth. de qua volebat viridariū facere ex tristicia infirmatus est. iij Reguz xxi. Aman agagites erat primus in curia Assueri honoratissimus ab eo: ⁊ quia vnus homo. ſ.

Mardochē nō honorabat euꝫ vt ceteri nihil reputabat tantā felicitatē Jn li. Hester. iij. ca. Achitophel sapientissimus quia non fuit factū sm cōsilium suū: ita amaricatus ē ꝙ laqueo se suspendit ij. Reg. xvij. O cū quanto labore eā quo sunt in mūdo querunt: diuicie: delicie: vluptates: honōes dignitates: cū quāto timore nō amittēdi possidē tur ⁊ solicitudine: cū quāto dolore ꝓdunt vel auferunt. Sed si oīa habeant ad nutū quod nunq̄ ē: nihil tamē secū de mundo exiens ferre pōt hoquoniā inquit ps. xlviij. Cū interierit non sumet oīa. i. aliquid ex omnibus: nec descēdit cū eo gloria eius. Et iō nō sunt homines bona que secum ferre nō pōt ait Ambr. s. vera ⁊ permāsura bōa Sed ⁊ ipis malis penalibus plenus ē mundus i tota vita hominis vt verissimū inueniat qō dicit Eccle. ij. Luncti dies eius laboribus ⁊ erūnis pleni sunt nec per noctē quidem requiescit. Et certe mirū est quō cū mundus sit plenus tot calamitatibus homines diligāt ipm vel vitā pñtē q̄ potiꝰ mors dicēda cēt. Enumerat aliquas ex his miserijs ⁊ anxietatibus q̄ habent in mundo cōmunit Augu. in. xxij. de ciui. dei. c. xxij. dicēs. Quid. n. est quod cū labore meminimus sine labore obliuiscimur: cū labore addiscimus sine labore nescimus: cū labore strenui sine labore inertes sumus Sed preter puerilis etatis penas sine quibus addisci nō pōt a pueris quid maiores volunt q̄ vix aliquid vtiliter volunt quot ⁊ quātis penis genꝰ agitet humanū que nō ad malicia ptinēt iniq̄ꝫ sed ad cōditionē ptinent miseriaq̄ cōem. Quis vllo sermone dixerit: q̄s vlla cogitatōe cōprehendit quātus est metus: quātaq̄ calamitas ab orbi tantibus ataq̄ luctu: a oānis ⁊ oānationibus: a ōceptionibus ⁊ mēdacijs hominū: a suspitionibus falsis: ab hominibus violētis: a facinoribus ⁊ sceleribus alienis quādo quidē ab eis ⁊ depdatio: ⁊ captiuitas ⁊ vincula: ⁊ carceres: exilia: ⁊ cruciatꝰ ⁊ āputatō mēbroꝝ: ⁊ ꝓuatio sensuū ⁊ oppressio corpoie: ob obscenā libidinē oppiumētis exprendam: ⁊ alia horrēda multa sepe cōtingūt. Quid ab innumeris casibus q̄ forinsecus corpoi formidant: estibus: ⁊ frigoribus: ⁊ tēpestatibus: imbribus: alluuionibus: corruscationibus: tonitruis: grandine. fulmine: motibus: hiatibusq̄ terraruꝫ oppressionibus ruinaruꝫ ab offensionibus: ⁊ pauore: vel etiā malicia iumētoꝝ: a tot venenis fructuū: aquaꝝ: auraꝝ: bestiaꝝ. vel etiā mortiferis morbis: a rabie que cōtingit ex rabido cane: vt etiā que blanda ⁊ amica suo domino bestia: non nunq̄ vehemētius ⁊ amarius ꝙ leones draconesq̄ metuant: facitq̄ hominē quē forte cōtamināuerit contagione pestifera ita rabiosū: vt a parentibus coniuge filijs plus omni bestia formidetur Que mala patiunt nauigantes: que terrena itinera gradientes: quis ambulat vbicunq̄ inopiatis nō subiacens casibus de foro quidā rediēs domuꝫ sanis pedibus suis cecidit pedē fregit: ⁊ ex illo vulnere vitā finiuit. Quid videt sedente securius: de sella i qua sedebat Hely sacerdos cecidit ⁊ mortuus est. Agricole immo ⁊ omnes homies quot ⁊ quātos a celo a terra vel a pniciosis aialibus casua metuunt: vt araneis: scorpionibus serpentibus bubonibus tarantolis: vl nociuis fructibus. Contra mulleformes demonū incursus: q̄s i innocentia sua fidit: quādo quidē nec q̄s fideꝫ etiā puulos baptizatos quibus certe nil innocentius est: aliquādo sic vexant vt in eis deo sinente ista mōstreꝫ huius vite flenda calamitas: ⁊ alterius desideranda felicitas. Jaꝫ vero ex ipo corpore tot existunt morboꝝ mala vt nō libris medicoꝝ cuncta comphensa sunt in quoꝝ pluribus ⁊ pene omnibus ipa etiam adiumēta ⁊ medicamenta tormenta sunt vt homines a penarū exitio penali eruant auxilio. Nōne ad hoc pduxit homines sitientes ardor inanis: vt vrinā q̄s humanā vel etiā suam biberent. Nonne fames ad hoc vt a carnibus hominum homines abstinere non possent nec inuētos mortuos homines: se q̄s a se ꝓpter hoc occisos: non quolibet alienos: verum etiam filios matres incredibili crudelitate q̄ rabida esuries faciebat assumerēt? Ipse postremo somn' q̄ ꝓprie quietis nomen accepit q̄s verbis explicet se pe somniorum visis q̄ sit inquietus: ⁊ q̄ magnis licet falsaꝝ rerum terroribus aiam miseram sepulq̄ perturbet? Ab hui' tamē miserijs q̄si q̄busdā iteris vite nō liberat nisi gratia saluatoris xpi dei ⁊ dñi nostri iesu: hoc enim nomē est ei ihs q̄ saluator interpretatur: hec ille. Liberat siq̄dē gratia christi ab huius miserijs mundi producendo ad gloriam vbi non erit mors: neq̄ luctus: neq̄ clamor: sed nec vllus dolor: vt dicit Apocall. xxi. Is perfectus plenūq̄ gaudiū ⁊ quies. Non autem liberātur a malis amatores mūdi: sed de presēnt' vadunt ad perpetuum luctū inferni: vbi mors sine morte: defectus. s. omnis boni sine defectu finis infinitus: vt dicit Grego. in li. moral. O vere imēsa cecitas ⁊ futuitas amare mūdū istuꝫ plenū tātis miserijs: vbi ⁊ si quod boni est: mixtū est cum multis āxietatibus ⁊ exide peruenire ad maiores ⁊ perpetuas calamitates. Nolite ergo diligē mūduꝫ nē. quia abhominabiles facti nē.

In tertia parte .§.IIII.

principali notabatur nullitas probitatis i mūdo quia dicitur. Nō est qui faciat bonū: sed ex amatoribus muudi quia volunt frui non est vsq̄ ad vnū. i. nec vnus tm ex eis: ⁊ loq̄tur de opere vere bono. s. meritorio ⁊ grato deo. Quāuis enī tales qui sunt in mortali faciunt multa de genere boōꝝ: vt elyas: ieiunia: orationes: ⁊ huiusmodi: nullum tamen eorum est opus meritorium: nec

Capitulū Quintūdecimū.

vere bonū. ⁊ nō ē fz. b. Tho. i pria ſēde. q; nullū op⁹ hois pōt cē meritoriū ⁊ deo acceptū qō fit ſine gratia Sz amatores mūdi ſūt ſine gratia ⁊ ūmici ut dictū ē ſupra. Et ideo ex eiſ nō ē qui faciat bonū. Cōtraria nō poſſunt ſimul ineſſe. Cū aūt ex amore mundi ꝓcedāt inumera mala: ideo amatores mundi nō poſſunt facere bona: nō eſt q̄ faciat bonū ex eis. Quanta peccata oriant ex amore mūdi oſtendit Aug. in. xxij. de ciui. dei. c. xxij. dicēs. Quid amor iſte tot rerū vanarū atq; noxiarū: ⁊ ex hoc mordaces cure: perturbationes: merores: formidines: inſana gaudia: diſcordie: lites: bella: inſidie: inimicitie: fallatia: ⁊ audacia: adulatio: fraus: furtū: rapina: pfidia: ſuperbia: ambitō inuidentia: homicidia: paricidia: crudelitas: ſeuitia: nequicia: luxuria: petulantia: ipudentia: ipudicitia: fornicationes: adulteria: iceſta: ⁊ cōtra naturā vtriuſq; ſexus: tot ſtupra atq; immundicie quas turpe ē dicere: ſacrilegia: hereſes: blaſſemie periuria: oppreſſiones inocētiū: calūnie: circūuentiones: ꝑuaricationes: falſa teſtimonia: iniqua iudicia: violētie: latrocinia: ⁊ quicq̄d taliū malorū in mētē nō venit ⁊ tamē de vita iſta hominū nō recedit: hec vtiq; hominū ſunt malor ab illa trī erroris ⁊ puerſi amoris radice venientia: cuz qua omnis filius Adaz naſcit: hec ille. Et ſic patet q; nō eſt qui faciat bonū ex amatoribus mundi: q; vnū ſolū ex tot peccatis eſt ſufficiēs ad tollendum grām: ⁊ per cōſequēs omne bonū meritoriū. Sz ⁊ ſi q̄d faciūt amatoꝛs mūdi ꝺ̄ generi bonor: ⁊ illō mltū tepide ⁊ tarde ⁊ indebite factū: q; vl ꝓpt mūdū faciūt ⁊ ſic cōgregauerūt mercedes ⁊ miſerunt eas in ſaccūlū ptuſū: vt dicit Aggei. i. q; propter malū finē ⁊ vanū non inde fructū ſuſcipiūt: vel ſi faciūt ꝓpter deū: nō tn cū illa diligentia ⁊ ſolertia ſicut ea q̄ faciūt ꝓpter mūdū. Unū. Hie. diſ. xxxvij. dicit. Oēs hui⁹ ſeculi dilectores iterrenis rebus fortes ſūt: in celeſtibꝰ ſunt debiles. Nam ꝓ tēporali gloria deſudare vſq; ad mortez appetūt: ⁊ ꝓ ſpe ꝑpetua nec parū q̄dez in labore ſbſtūt. Pro terrenis lucris q̄ſlibz iniurias patiūtur ⁊ tollerant ⁊ ꝓ celeſti mercede vel tenuiſſimi verbi cōtumelias ferre recuſant. Terreno iudici tota die etiaz aſſiſtere fortes ſūt. In oꝛione vero corā dño vel vnius hore momēto laſſātur. Sepe nuditatē: deiectōez: famēq; ꝓ acq̄rendis diuitys atq; honorib⁹ tolerāt: ⁊ paz rerū ſe per abſtinentiā cruciāt ad q̄s adipiſcendas feſtināt hec ibi. Quis ex mūdanis ſuſtinet illos labor ꝓ deo q̄s ſuſtinet ꝓ rebus mūdi certe nō ē vſq; ad vnū: vt patet in ruſticis: mercatoribus: artificib⁹: ſtipēdiarijs: nautis: ⁊ alijs. Et quod peius ē ex inſēſibilitate ꝓueniēs eē ſub ſentibus delitias putabant. Job. xxx. ſub ſpinis tot labor ꝓ mūdo videt peccatorib⁹ feliciter manē ⁊ in delitijs. O ſi poſſem⁹ ait Aug. nos ipſos excitare ⁊ nobiſcū amatores mūdi excitaꝛ: vt eēnt tantū amatores dei q̄tū ſūt ſeculi perituri: demū: Etiaz tāta ē miſeria huius vite vt nō ſit q̄ faciat bonū ſemp eē q̄tūcūq; ſāctus nō eſt vſq; ad vnū. ſ. xp̄m ipo excepto cū matre ſua. Non eſt q̄ faciat bonū ſuper trā ⁊ nō peccet: vt dicitur. xxx. Reg. viij. ⁊ Eccleſiaſtes. vij. q̄ nūmo ſepties i die cadit iuſt⁹: q; ſeptē mōis per ignorātiaz: p negligentiā p incotinētiam ſenſuuz p impatientiā: p inſipiētiaz diuinor: p ingratitudinem: p afficientiaz. i. affectuz ioꝛdinatū. Nolite ergo diligere mūdū. Naz et i figurā anathematizauit dñs theſauros Jerico. vt null⁹ de eiſ accipet q̄cq̄. Jerico iterꝑtatur luna: ⁊ ſignificat mūdum valde mutabilē cuius res nō debēt accipi a fideli b⁹ vt eis ihereāt: ſz q̄libz ōbz caſ igni diui amoris exponē: vt ſim ipſum ea diligat ⁊ poſſideat alias cōtrariū faciēs ſicut Achor lapidabitur etna dā natione p ſaluatorē q̄ ē benedictus in ſecula ſeculor. Amen.

Capituluz decimūquintū de. Stultitia.

pſtulancia ē ꝯtra dnm ſapiē.

Tultitia qūe ē

cōtraria dono ſapiētie: fz. Tho. ſe. ſe. q. xlvi. arti. iij. eſt filia luxurie: ⁊ ad ipaz ptinet q; homo habeat faſtidium de deo: ⁊ de donis eius. Unde illa duo vitia q̄ numerat Grego. xxxi. moral. inter filias luxurie. ſ. odium dei: ⁊ deſperatōz futuri ſeculi pentinēt ad ſtultitiaz q̄ſi due partes ei⁹. Pro huius materie declaratōne dicit idē. Tho. vbi ſupra q; nomē ſtultitie a ſtupore videtur ſumptuz eſſe. Unde Jſodorus dicit in li. etymologiar. q; ſtultus ē qui ꝓpter ſtuporez nō mouetur. Et differt ſtultitia a fatuitate: q; ſtulticia iportat hebetudinē cordis ⁊ obtuſionē ſenſuū. Fatuitas aūt inportat totaliter ſpūalis ꝓuatōem ſenſus. Et ideo ꝓueniēter ſtultitia opponitur ſapientie. Sapiens enim ſm Jſodor⁹ dictus ē a ſapore: q; ſicut guſt⁹ ē aptus ad diſcretionez ſaporis ciboꝛ: ſic ſapiens ad cognoſcendum qualitatem rerum ⁊ cauſarū circa ſpiritualia. Et ſic ſtulticia opponit ſapiētie ſicut cōtraria. Fatuitas autē ſicut pura negatio: nam fatuus caret ſenſu iudicandi: ſtultus autem habet ſenſum hebetatum: ſapiēs autē ſubtilem. Inſipiens aūt vt dicit Jſidorus contrarius eſt ſapienti eo q; eſt ſine ſapore diſcretionis ⁊ ſenſus. Unde idem videtur inſipientia ⁊ ſtulticia. Precipue autem videt ſtultus quādo quis deficit i ſententia iudicij que attenditur circa altiſſimam cām. ſ. deum qui eſt finis vltimus ⁊ ſummuz bonum. Quod autez patiat quis ſtuporē ſeu hebetudinem in iudicādo circa vltimum finem pōt eſſe dupliciter. Uno modo ex naturali indiſpoſi

tione sicut accidit in amentibus: ⁊ talis stultícia nō est peccatū qz nō est voluntaria. Alio mō in quātū quis ūmergit sensuz suū rebus terrenis ex quo redditʒ sensus eius ineptus ad percipienduz diuina ſm illud. i. Lozin. ij. Animalis homo nō pcipit ea que dei sunt: sicut ⁊ hō habēti gustum ifectuz humoze nō sapiūt dulcia: ⁊ talis stultícia est peccatū. Uñ dicit ꝓuer. i. Prosperitas stultoꝝ pdet eos: nullus aūt pdit nisi ꝓpter peccatuz. Nec obstat si dicat q̄ peccatū est volūtariū: sed stultícia ē ūoluntaria qz nullus vult eē stult⁹: quāuis. n. nullus velit stultíciā: vult tñ ea ad que cōsequit eē stultū. s. abstrahere sensū suū a spūalib⁹ ⁊ ūmergere terrenis. Nā ⁊ idē cōtingit in alijs peccatis. Nā luxuriosus vult delectationē sine qua nō ē peccatū: vellet. n. frui. delectatione sine peccato Et qz stultícia ſm q̄ est peccatū, puenit ex hoc q̄ sensus spūalis est hebetatus vt non sit aptus ad iudicāda spūalia. Maxime aūt sensus ūmergitur ad terrena p viciū luxurie que est circa maximas delectationes quibus rō maxie absorbet. Jō maxime nascit stultícia hui⁹. ex luxuria. vnde dicit ꝓuer. vij. Stati eā sequit. s. meretricē ignoras q̄ ad vincula trahat stultus Grego. Qui stult⁹ fuit in culpa sapiēs erit i pena. dis. xxxviij. qui ea. De stultícia loquit ps. Simul insipiēs ⁊ stultus pibūt ps. xlviij. quāuis vt dictū est insipiēs videat esse idē, qō stultus sumendo ꝓprie terminos ipos tñ aliqñ ampliant ⁊ restringunt termini i suis significationibus: vt hic. Nā insipiēs pōt dici q̄ nō ꝓspicit in futuro. Stultus aūt q̄ nescit i quo malo sit nūc in pñti ſm glo. vel sic. Insipiēs qui nō attēdit mala pñtia vel futura. Stultus aūt qui ⁊ si attēdit nō cauet: vel sic. Insipiēs cui res nō sapiunt ꝓut sūt. Stultus aūt cui res q̄ nō debēt sapere sapiunt. Diuina. n. ⁊ spūalia i se optima sūt ⁊ suauissima sup oīa iuxta illud ps. cxviij. quam dulcia faucibus meis eloquia tua ⁊c. Eloqa oñi dulciora sup mel ⁊ fauū. Terrena ⁊ carnalia i se aīe amara ⁊ aspera sunt: ſm illud Aug. O ia sūt aspera: ⁊ tu oñe solus es requies. Sed vtriqz peribunt. Peribūt etiā a pñti vita ⁊ eterna vel i aīa ⁊ corpore. vbi Augustin⁹ sic ait Pono te in manu xp̄i esto prudēs ⁊ pspiciēs tibi in postremo: si nō ita facis: simul insipiēs ⁊ stultus peribis. Est enim triplex stultícia.

Prima spiritualis ⁊ gratiosa.
Secūda specialis ⁊ crīminosa.
Tertia generalis ⁊ obprobriosa.

De prima stultícia. §. I.

i. Lozinth. i. Siqs videt inter vos sapiēs esse stultus fiat vt sit sapiens. vbi Ambr. i glo. sic ait. In scripturis diuinis sapientia pro astutia ⁊ callidítate ponit: ergo siquis videt inter vos sapiens eē in hoc seculo idest astutia mūdi: stultus fiat idest mundanam sapientiam: hoc est fastum et elatiónem de illa deponat vt sit sapiens: quasi dicat vt non solum videatur sed vere sit sapiens. Et qua re: quia stultus seculo prudens est deo: hec ille. Ergo hec consistit in contemptu terrenorum et mortificatione vitiorum que videntur stulta apō mundi sapientes. i. Lozintio. primo. Que stulta sunt mundi elegit deus. Unde Gregorius in decimo moral. tractans illud Job. Deridetur iusti simplicitas ⁊ quasi lampas contēpta ait. Sapientia iustorum est nil per ostentationem fingere: sensum verbis aperire: vera vt sunt diligere: falsa deuitare: bona gratis exhibere: mala libentius tolerare quam facere: nulllam iniurie vltionem q̄rere. Sed hoc iustorum simplicitas irridetur: qz ab huius mundi sapientibus puritatis virtus fatuitas creditur. Omne quod innocenter agitur ab eis procul dubio stultum reputatur. Et quicquid in opere veritas approbat: carnali sapientie fatuum sonat: Quid namqz stultius videtur mundo quam mentem verbis ostendere: nihil callida machinatione simulare: non vllas iniurias contumelias reddere: pro maledicentibus orare: paupertatem querere. possessa relinquere: rapienti non resistere: percutienti maxillam alteram prebere? Unde bene huius mundi dilectoribus ille egregius dei sapiens scilicet Moyses ait. Abhominationes egyptiorum ymolabimus deo nostro. Oues quippe egyptij edere dedignantur. Sed quod egyptij abhomonantur hoc israheliti te domino offerunt quia simplicitatem conscientie quam iniusti quiqz velud infima abiectaqz despiciunt: hanc iusti in virtutis sacrificium vertūt Et excolentes iusti puritatem ac mansuetudinez deo ymolant: quam abhominantes reprobi fatuitatem putant: hec ibi. Pertinet ergo ad istam scientiam ⁊ spiritualem stultitiam q̄ homo non moueatur iniurijs aliorum: ex eo videlicet q̄ homini non sapiunt terrena: sed celestia sola: ⁊ hec est vera sapientia. Nam q̄ aliquis nō commoueatur iniurijs ex eo q̄ est simpliciter circa omnia stupidus hoc pertinet ad stultitiam simpliciter sicut in amentibus qui nō discernunt quid sit iniuria ⁊ similiter q̄ contemnat terrena ex eo videlicet q̄ impediunt profectum salutis affectio illorum ⁊ occupatio ⁊ qz vilia cognoscuntur respectu celestium pertinet ad sāctā stultitiā. Et etiam loq̄ d̄ oīnis ⁊ spūalibus magnifice ultra hūanuz modū. Uñ cū Paul⁹ loq̄ret cū Herode ⁊ q̄busdā alijs magnatib⁹ de visione quā habuerat ⁊ docna xp̄i dicit ei q̄dā. Insanis Paule multe līe ad insaniā te adducūt: q̄bus tñ ipe respondit: nō insanio: f. verba sobrietatis ego loq̄r. Act. xxvi. Sic ⁊ p̄dicatō ap̄lorz d̄ do icānato ⁊ crucifixo stultitia reputabat sapiētib⁹ mūdi. i. Lo. i. Placuit d̄o p stulticiam predicationis saluos facere credentes.

p stultitia tria est. Una. m. inquosa. inquosa.

Hec ſancta ſtulticia hominē ſibi ipi ſtultū reputare facit ꝓuer. xxix. Dixit vir cui locutus ē dñs Stultiſſimus ſum viroꝝ: ſapia nō eſt mecum. ⁊ Señ. Si quādoq; fatue delectari volo nō eſt mihi longe querendū me rideo epla. xxxvi.

Secunda ſtulticia .§.II.

que eſt ſpecialis ⁊ criminoſa filia luxurie cōtrariatur ſapie vere que. ſ. accidit ꝓ cā altiſſima ⁊ fine vltimo ipm deū: ſm q̄ phus dicit in ꝓmo methaph̄. q̄ ad ſapientē ꝑtinet cōſiderare altiſſimā cām. ſ. deū ꝑ quā de omnibus iudicat ⁊ ad quaz ordinat oia ⁊ ꝑ regulas diuinas diuine. ſ. legis vl interne inſpirationis de ſe ⁊ alijs interius exteriuſq; diſponit. Et hec ē ſapia q̄ deſurſū ē Jac. iij. Huic ergo ſapie cōtrariat ſtulticia viciū ſpāle q̄ cōſiſtit in hoc vt dictū eſt in. i. §. q̄ homo ꝓpter nimiā ímerſionē ad terrena ad quod ꝑcipue iducit luxuria nō ē aptus ad iudicāda ſpūalia ⁊ diuina ⁊ ꝑcipue guſtu ſpūali. Hec ergo que ſapia mūdi dicit accipit ꝓ altiſſima cauſa ⁊ vltimo fine vel aliquē finē malū: ſicut homo dicit ſapiēs ad male agendū: ſicut abuſiue dicit bonus latro q̄ ꝑ aptas vias ſcit ꝓuenire ad ipſū finē cōſequendum. ſ. furandi: vel accipit ꝓ vltimo fine aliq̄ bonū terrenū: vt diuicias: vel aliquod bonū corporeū: vt delectationes carnis. Primū appellat Jaco. ſapiam diabolicā. ſ. q̄ ordinat ad male faciendū. Secūdā terrenā q̄ ordiat ad diuicias. Tertiā aialem que ordinat ad delectationes corpori terrena animalis ⁊ diabolica. ſ. eſt iſta ſapientia. Jaco. iij. Sed vere ſtulticia ē. Unde ⁊ diuiti q̄ cōſtituerat finē ſuū in terrenis dictū fuit a deo vel angeli. Stulte hac nocte aiam tuā repetent a te ſ. demones que autē paraſti cuius erūt. Luc. xij. Et de luxurioſo dicit ꝓuer. vij. Ignorat q̄ ad vincula trahit ſtultus. Et de aſtutis ad male faciendum: dicit Jere. iij. Filij inſipientes ſunt ⁊ vecordes: ſapiētes ſunt vt faciāt mala bene autē facere neſcierūt. Hec autē ſtulticia hominē decipit: quia exiſtimat in creaturis requiē ínuenire: ſed nō quiētē inuenit ſed anguſtias ꝓuer. v. In multitudine ſtulticie ſue decipiet. In peccato detinere facit: qz nō videt periculū ſuū: ſicut freneticus gaudet in freneſi ac ſi ſanus eſſet: vnde dicit ꝓuer. xiij. Sapiēs timet ⁊ declinat a malo: ſtultus autē tranſilit ⁊ cōfidit. Correctionē ſeu flagella ſentire nō ſinit ꝓuer. xvij. Plus ꝓficit apud ꝓudētē vna correctio q̄ cētū plage apud ſtultū. Uirtutez eneruat. Eccle. vi. Non te extollas in cogitatione aie tue velut theſaurus ne forte elidat virtus tua ꝑ iuſtitiā. Que noxia ſunt affectat ꝓuer. i. Uſqzquo ꝓuuli diligitis infantiā ⁊ ſtulti ea q̄ noxia ſunt cupient. Noxia. n. ſunt aie ⁊ corpori iſta terrena. Nam nimietas ciboꝝ ⁊ venereoꝝ cui dediti ſūt q̄ diuina nō guſtāt mortē accelerāt: infirmitates inducūt: ⁊ honores ⁊ diuicie que querunt: multi anguſtijs afficiūt. Male cunctis rebus vtunt. vñ Señ. in epla. x. Stulto nulla re opus eſt. Nulla n. re vti ſcit: ſed omnibus eget. Dis ſtulticia laborat faſtidio ſui. Ignominiam generat ꝓuer. iij. Stultoꝝ exaltatio ignominia. Señ. in epla humilis res eſt ſtulticia: abiecta: ſordida: ſeruilis: multis affectibus ⁊ ſeuiſſimis ſubiecta ⁊c.

Tertia ſtulticia eſt. §. III

generale viciū. Sicut. n. ſapia in ſcriptura ſacra cōiter ꝓ virtute ponit ac etiā ab ethnicis moralibus ſm q̄ dicit Señ. q̄ ſapiēs nō cōturbabitur quicq̄d acciderit ei. Sic ecōtra ſtulticia viciū eſt ⁊ ſignificat q̄cunq;. ſ. mortale per quod q̄s poſt poſito ſūmo bono inheret creature vt vltimo fini ⁊ ſummo bono. Quis. n. nō ſtultū diceret euz q̄ vnū obolū ꝓponeret omni theſauro mundi. Talis eſt q̄cunq; peccator. Preponit. n. pecuniā delectationē venereā: potētiā ⁊ huiuſmodi: q̄ vana ſunt ⁊ tranſitoria: deo ⁊ mādatis eius ⁊ felicitati ſuperne. Uenerūt inq̄t ſapiēs mihi oia bona pariter cū illa. ſ. ſapia que deus eſt ſeu virtus infuſa. Et de huiuſmōi dicit Eccle. i. Stultoꝝ infinitus eſt numerus. Quāuis aūt quodlibet peccatū poſſet dici ſtultitia: ꝑcipue tñ ſcriptura noīat aliquos peccatores ſtultos. Et ꝓma ſtulticia eſt i nō cōſiderando dei circūſpectionez. ps. lxxxxiij. Stulti aliquādo ſapite. Qui plātauit aurē: non audiet. ſ. verba veſtra aut qui finxit oculū nō cōſiderat. ſ. corda veſtra ⁊ opera. Qui corripit gentes nō arguet vos. ſ. de iniq̄tatibus veſtris. Scōa eſt in preferendo ſuam cogitationē alijs. ꝓuer. xix. Sapientior ſibi videtur ſtultus ſeptem viris loquentibus ſententias. Et vt dicit Grego. Stultus eſt enim qui in eo ſe primum eſtimat vt bona que viderit. ſ. in alijs diſcere contēpnat: di. xxxj. de conſtantinopolitana. Tertia in habendo ꝺ incertis temerariam opinionem ſeu hominum ſuſpicionem. Eccle. x. Stultus in via ambulans cum ipſe ſit inſipiens ideſt malus omnes exiſtimat inſipientes ideſt malos. Quarta in habendo vanam gloriationem. Eccle. xiij. Attende ne ſeductus in ſtulticia. ſ. inanis gloriationis humilieris: Lato. Nec te collaudes nec te culpaueri ipſe. Hoc faciunt ſtulti quos gloria vexat inanis Unde Dauid qui ex inani gloria fecit numerare populum vt gloriaretur in multitudine: humiliatus fuit per ſubtractionem ſeu diminutionem lxx. millium de populo ſuo per peſtem: quod recognoſcens dicebat ad dominū: precor vt tranſferas iniq̄tatē ſerui tui: qz ſtulte egi nimis. ij. Regum. xxiij. Quinta eſt illicita vel vana deuotatione. Eccleſiaſtes. v. Diſplicet deo infidelis et ſtulta promiſſio: qualis fuit votum Jepte qui

uouit deo offerre quod sibi ꝑmo occurreret ꝺ domo reuertẽti cũ victoria a ꝓlio. Unde ꝛ filiam occurrentẽ in sacrificiũ obtulit. Judi. xi. vbi dicit Hiero. ꝙ fuit stulꝰ in vouẽdo. Et in decretis dicit ꝙ stulta vota frãgenda sunt. Sexta stulticia ẽ in minoꝛa maioꝛibus ꝑponendo. Eccle. ij. Stultus in tenebꝛis ambulat. s. erꝛoꝛ ꝛ ignoꝛantie. Unde Hiero. Nonne rõnalis hõ ꝺignitatem amittit qui vel ieiuniũ charitati vel vigilias ꝓefert sensuũ integritati: ꝺe conse. ꝺis. v. c. Non mediocriter. Et Crisosto. dicit ꝙ aliqui iurantes ꝑ deũ videt eis paꝛꝛ dicere ꝛ minus obligari. Sed si iurãt ꝑ euãgeliũ tunc ꝙd maius agere videt: ꝙ bus ipe ait dicendũ est. Stulti. Scripture ꝓpter deũ: nõ deus ꝓpter scripturas factus ẽ. xxj. q. i. Si aliqua. Septima stulticia ẽ incãtationibus ꝛ diuinationibus inhereꝺo. Jere. x. Stultus factꝰ ẽ oĩs homo a scia sua. s. diuinationis: incãtatoĩs ꝛ huiusmoꝺi: ꝛ paulo post gladius. s. diuine snie ad diuinos eius ꝙ stulti erant. Ad quod facit qꝺ ait Augu. xxvi. q. ij. Qui sine saluatoꝛe salutem vult habere: ꝛ sine vera sapia estimat se fieri posse pruꝺẽtẽ. s. ꝑ artẽ notoꝛia ꝛ diuinationes ꝛ hꝰ. nõ sanus sed eger: nõ pruꝺẽs sed stultus ꝛ ꝺemẽs in egritudine assiꝺua laboꝛabit. Octaua terrenis affectũ infigẽꝺo. Job. v. Uiꝺi stultũ firma raꝺice. i. fixũ in tꝑalibus affectu ꝛ maleꝺixi pulcꝛitudini eius statiz. i. cognoui illã apparentiã ꝓsperitatis cito ꝺeficienꝺã. puer. xvij. Quiꝺ ꝓꝺest stulto habere ꝺiuitias. g. ꝺ. nihil: exquo nõ vtĩ eis ad quod oꝛdinate sũt. Nona ẽ stulticia increꝺulitatis. s. nõ creꝺere ꝙ a sanctis viris ꝑdicta sũt Luc. vlti. O stulti ꝛ tarꝺi ad creꝺenꝺũ in oĩbus ꝙ loꝛuti sunt ꝓphete Magna stulticia est non creꝺẽ viris sapientissimis ꝛ optimis: sicut fuerũt auctoꝛes fiꝺei ꝛ martyres sancti: ac ꝺoctoꝛes eccleſie ꝛ creꝺẽ phĩs gẽtilibus ac poetis ꝛ hiſtoꝛiographis ꝛ mercatoꝛibus: qui oĩs abũꝺant falſitatibus in ſuis ꝺictis. Decima ſtulticia ẽ ꝓꝺicationis ifructuoſe Treñ. ij. ꝓphete tui viꝺerunt tibi falſa ꝛ ſtulta: nec aperiebant iniquitatẽ tuã vt te aꝺ penitentiã reuocarẽt. Prophete ſm Ezego. ꝺicunt ibi ꝑꝺicatoꝛes qꝛ ꝓcul fant. i. ea que ſpectãt aꝺ futurã vitã: hi viꝺẽt eis falſa oũ ſub rõne veri cultus ꝺiuini ꝛ ſane ꝺoctrine ꝑꝺicant falſa. Stulta ꝺicũt oũ ea que non ptinẽt aꝺ ſalutẽ ꝺocẽt curioſa ꝛ inutilia. Unꝺe aplus. ij. aꝺ Thi. ij. Stultas autẽ ꝛ ſine ꝺiſciplina q̃ſtiones ꝺeuita. Unꝺecima ſtulticia eſt locutionis inꝺebite Iſa. xxxij. Fatuus fatua loquit: ꝛ puer. xv. Os fatuoꝛ ebullit ſtulticiã: ſicut fecit Nabal viris Dauiꝺ ꝓpter quoꝺ Dauiꝺ ꝓpoſuerat occiꝺere cũ ꝓpter imꝓꝺenciã illis ꝺictã. Sed Abigail vxoꝛ eius cũ placauit ꝺicẽs ꝺe ipſo nabel. Stulticia eſt in eo: ꝛ ſm nomẽ ſuũ ſtultus ẽ. i. Reg. xxv. Duoꝺecima ſtulticia eſt inſtabilitatis ꝛ ꝑſeuerantie. Eccle. xxvij. Stultus vt luna mutat. Et Hal. iij. inquit Aplus. Si ſtulti eſtis vt cũ ſpũ ceperitis nunc carne cõſumamini. Decimatertia ſtulticia eſt luxurie. Judic. xix. ꝺixit ille qui receꝑerat in ꝺomũ ſuã hoſpicio Leuitã cũ vxoꝛe ſua cum vellent ea abuti. Leſſate a ſtulticia hac. xxj. Reguꝫ. xij. ꝺixit Thamar Amon voleti eã violare. noli facere ſtulticiã hãc Decimaquarta ſtulticia ẽ aꝺulterio faueꝛe. s. i retinẽꝺo aꝺulterã. puer. xvij. Qui tenet aꝺulterã ſtultus eſt: qz. s. fouet eã in ꝓccato ꝛ ſeĩpm viꝛuperat. Unꝺe Chriſo. Sicut cruꝺelis ꝛ iniquus eſt ꝙ caſtã ꝺimittit: ſic fatuus ẽ iniquus ꝙ meꝛetricẽ tenet. Patronus eni turpituꝺinis eſt ꝙ celat crimẽ vxoꝛis. xxxj. q. i. ſicut. Decimaquinta ẽ reſpõſionis inꝺebite. puer. xvij. Qui ꝓius reſponꝺit ꝙ auꝺit ſtultũ ſe eẽ ꝺemonſtrat cõfuſione ꝺignũ vel etiã cũ quis reſpõꝺet male ei ꝙ male locutus eſt. s. cõtumeliã. Unꝺe. puer. xvi. non reſpõꝺeas ſtulto iuxta ſtulticiã ſuã ne ei ſimul efficiaꝛis. Deꝺet tñ aliquãꝺo reſpõꝺeꝛi cũ coꝛꝛectione vel punitione ſi aꝺ eũ ſpectat officium aꝺ repꝛimẽꝺam auꝺaciã eius ꝓpter quoꝺ ibi ꝺicit. Reſpõꝺe ſtulto ſm ſtulticiã eius. s. coꝛꝛigenꝺo cũ oporꝛet: ne ſibi ſapiẽs viꝺeat. Decimaſexta eſt interrogatõnis incõgrue. Eccle. vij. ne ꝺicas ꝙd putas cãe ẽ ꝙ poꝛa tẽpoꝛa melioꝛa fuerũt ꝙ nũc ſunt. Stulta eſt eni huiuſcemõi interrogatio. naz ꝺifficile ẽ ſcire qualitatẽ tẽpoꝛ ꝑteritoꝛ ſeu cõꝺitionẽ hoꝛũz ꝙ in ꝑteritũ fuerunt: qꝛ ꝛ ſi aliqua mala narrãtur magis publica ꝛ enoꝛmia nõ tñ alia cũ ũnumera fuerint ſemꝑ mala muꝺi. Sed ꝛ quãto ꝙs plus viuit: plus exꝑtẽ malicias hominũ ꝙ in ꝑteritum fuerũt ꝛ ſic viꝺent homines ꝺeteꝛioꝛes eẽ. Rõ tñ hoc ꝺictat ſic ꝺebere eſſe: quia ſicut quãto aliq̃ꝺ fluẽs ab aliquo ꝓncipio magis elõgat tanto paulati magis ꝺebilitat in ſuo vigoꝛe: ſic ꝛ mundus quãto magis ꝓcꝺit vlterius tãto magis ꝺeficit a virtute naturali ꝛ a feruoꝛe ſpũs ꝛ gratie ichoato ꝑ xꝑm. Decimaſeptima eſt ſtulticia loquacitatis numie. Eccle. x. Stultus verba multiplicat. ꝛ ꝓuer. xxix. Totũ ſpiritũ ſuũ ꝓfert ſtultus ꝛ ibi ꝺem. Uiꝺiſti hominem velocem aꝺ loquenꝺum ſtulticia magis ſperanꝺa eſt. s. ꝺe illo: quia ſapiẽs ꝓius cõſiꝺerat quiꝺ loquatur. Decimaoctaua ẽ ſtulticia inobeꝺientie. i. Reg. xij. ꝺixit Samuel Sauli Stulte egiſti nec cuſtoꝺiſti mandatũ ꝺomini. Mathe. vij. Omnis qui auꝺit verba mea inquit xꝑs: ꝛ nõ facit ea ſimilis erit homini ſtulto qui eꝺificauit ꝺomum ſuam ſuper arenam: ꝛ ꝺeſcenꝺit pluuia ꝛ venerunt flumina ꝛ flauerũt venti in ꝺomum illam ꝛ facta eſt ruina eius magna. Decimanona eſt ſtulticia munꝺane leticie: Eccle. vij. Cor ſtultoꝛ ꝺbi letitia ꝓuer. x. Per riſuꝫ ſtulꝰ opat ſcelus. Uigeſima ſtulticia ẽ ocioſitatis ꝛ accꝺie. puer. xij. Qui ſectat ociũ ſtultiſſimꝰ ẽ ꝛ Eccle. iij. Stultus cõplicat manꝰ ſuas.

Capitulum Primum.

Titulus sextus de Gula. Capitulum pmum de Gula: z speciebus eius z de pena: z remedijs.

GLa ē unum ex

septē capitalibus vitijs. De quo vitio inquit Ambro. Gula a paradiso regnantem expulit: di. xxxv. Sexto die. Pōt āt sic diffiniri. Gula ē inordinatus appetitus cibi z potus. Dicitur autem gula appetitus inordinatus. fm. b. Tho. secūda secunde. q. cxlviij. arti. i. in eo q recedit ab ordine rōis i quo ꝓsistit bonum virtutis moral'. Et q ex hoc aliq̄d dicitur pctm̄ esse quod virtuti contrariatur: ideo gula est pctm̄. Sed sciendum fm Tho. vbi supra q duplex ē appetit'. Unus quidem naturalis q̄ pertinet ad vires potentie vegetabilis in quibus non pōt eē virtus z vitiū: eo q nō possunt subijci rōni. Unde z vis appetitiua diuiditur z nutritiua z digestiuam z expulsiuam que ptinent ad vegetatiuam vt partes eius. Et ad talem appetitum. s. nālem hi'. vegetatiue ptinet esuries z sitis vbi nō ē peccatum. Unde Gregorius. Sepe sine culpa agit quod venit ex culpa: vnde z sine culpa cum esurimus comedimus: quod tamē ex culpa pmi ꝓpenti ē factum vt esuriamus: di. v. c. Ad eius. Alius est appetitus sensitiuus i cuius ꝓcupiscētia vitiū gule consistit. Unde z pmus motus gule importat i ordinationem in appetitu sensitiuo que nō ē sine pctō: quod videtur eē cum quis appetit cibū vl potum non ppter sustētatiōem: sz ppter delectationem: vñ excedens i q̄titate cibi vel potus ñ ppt concupiam cibi z potus sz p errorem estimās eo idigere nō ptinet ad gulā. Et de hoc vitio loq̄tur ps: quosdā ps. lxxviij. Adhuc esce eorū erant in ore ipsorum: z ira dei ascendit super eos. Ubi tria notantur.

Primo mā ex q̄ gula ꝓpetrat ibi. Adhuc esce.
Scdo culpa in qua aīa maculatur: ibi erant in ore ipsorum.
Tertia pena a qua persona cruciat. ibi z ira dei ascendit super eos.

Materia huius §. I.

vitij est esca z potus. Et de esca quod ē pncipale dicit. Adhuc esce eorū: z loquitur de coturnicib' quas dedit dñs illi populo iudeorum in deserto cōstituto appetenti alios cibos q̄ manna qō dabat dñs eis quottidie de celo. Ubi sciendū q esca in se quecunq̄ non ē mala sed bona q̄ creatura dei i. Thimot. iiij. Omnis creatura bona: z nihil reiciendum quod cum gratiarum actione percipit Et saluator Math. xv. Non quod intrat i os coinquinat hominem. i. cibus z potus fm suā substantiam z nām nō maculat hoiem spūaliter. In quo redargutus ē error quorundam iudeorum estimantium quosdam cibos: vt qui sunt lege veteri ꝓhibiti ex sui nā malos z maculare aīam eorū esu. Sz. b. Tho. i tertio ꝯ gētiles. c. cxxxvij. hoc reprobat triplici ratione. s. aliquē cibum fm se malum pmo sic. Quod sit secundum rōnem ñ ē peccatum: fit āt vnunq̄q̄ scdm rōnem quādo ordinatur fm q ꝓgruit debito fini. Finis autem debitus sumptionis ciborum ē conseruatio cōporis per nutrimentum. Quicūq̄ g̃ cibus hoc facē pōt: g̃ absq̄ peccato potest sumi. Nullius ergo cibi sūptio secundum se ē peccatum. Secundo sic. Uti rebus ad quod sūt ordinate ñ est scdm se malum: sunt autem plante ppter animalia: aīalium vero quedam ppter alia: z omnia ppter hoiem. Uti g̃ plātis vel aīalium carnibus ad esum vl ad q̄cquid aliud homini sūt vtilia non ē scdm se peccatum. Tertio sic. Defectus peccati ab anima deriuatur ad corpus z non econuerso: pctm̄. n. dicimus scdm quod deordinatur volūtas. Cibi autē imediate ad corpus pertinet: nō autem ad aīam. Non g̃ ciborum sūptio scdm se pōt eē peccatum nisi quaten' repugnat rectitudini voluntat'. Qō cibi sumptio repugnet rectitudini voluntatis contingit tripliciter. Uno modo ppter repugnātiaz ad ꝓprium finem ciborū: sicut cum aliquis ppt ō lectationem que est in cibis vtitur cibis ꝯriātib' saluti corporis vel secūdum speciem vt infirmus fructus herbas z huiusmodi que nocent cōiter illi: vel secundum q̄titatem vt cum nimis comedit de aliquo ita q grauat stomachum vel caput et huiusmodi. Secūdo mō scdm q repugnat cōditioni eius qui vtitur cibis vel eorum cum quibus conuersatur. Exemplum pmi patet vt cum quis comedit accurratius q̄ sua ꝓditō vel facultas exigit vt si rusticus vtatur cibis gentiliuz seu nobilium. Exemplum secundi. vt cum quis vtitur alijs cibis q̄ se habeant mores eorum cū q̄bus conuersatur. Tertio mō fm q cibi sunt aliqua lege ꝓhibiti ppter aliquam cām spēalem: puta in veteri lege aliqui cibi ꝓhibeantur comedi ppter significationem spūalem: puta porcus: miluus: coruus: aquila: z huiusmodi: que significant vitia: videlicet luxuriam porcus: raptum z auaritiaz miluus: tarditatem z crastinationem coruus: delitiositatē aquila: que vitia vult dominus q nō icorporem' nobis. In lege ecclesie ꝓhibetur esus carniū sexta feria p totum ānuz in ieiunijs. z lacticinia in quadragesima. In aliquibus etiam religionibus ꝓhibent regula vel cōstitutiones aliq̄bus cibis vti vt carnibus: nō q̄ malis sed ad cōcupiscētiā refrenādam: vt dicitur de conse. di. v. Carnez: z quia illa cerimonialia legis veteris nunc cessant: ꝓuari nō debent: ideo illis vti possumus cibis tūc ꝓhibitis sed a significatis cauere debemus. i. a vitijs. Prohibitum etiam fuit gentilibus ad fidez conuersis per apostolos vesci idolotitis ppter speciem mali

vitanda ne.ſ. aliqui crederent hoc illos facere ī ve
nerationem idoli: quod ad idolatriam ptineret:
alias de ſe pt̃n non eēt. Item ꝓhibitum fuit ſan
guine ſuffocato veſci q̃ iudei erant ex lege aſſue
ti abſtinere a talibus q̃ adhuc ſeruabant: ⁊ iō ne
redderētur odioſi eis ⁊ graues in ꝓuerſatione vt̄
do cibis q̃ illis erāt abhoīationi fuit ad tp̄s ꝓhibi
tum ꝑ fraterna ꝓcordia. Ad errorem igit̄ ptinet
quem manichei ſeq̃bantur eſtimare eſcā aliquaz
de ſe eē malaz. Unde apl̄s. i. Thimoth. iiij. In no
uiſſimis tp̄ibus recedēt q̃dā a fide attēdētes ſpiri
tibus erroris ⁊ doctrinis demonioꝝ ꝓhibētium
nubere ⁊ a cibis abſtinere. ſ. q̃busdam tanq̃ de ſe
mal̄. Eſca igitur nō ē vitiuz gule: ſz mā circa quā
exercetur ex ꝓcupiſcētia ad ip̄am.

Quantuz ad ſecū. § .II.

ꝑ gule culpa. q̃ſiſtere in deſiderio moderato.

dum. ſ. in quo ꝓſiſtit culpa huius vitij. Sciēdum
q̃ ꝓſiſtit in deſiderio īordinato cibi vel potus dū
ſ. appetūtur ꝑpter delectatōem corpis nō ꝑpter
ſuſtētationem ad quā ſūt ordinati. Et hoc nōtur
cum dicitur ī ps. Erant in ore ipſorum. ſ. q̃ habu
erunt deſiderium comendi carnes ꝑpter delecta
tionem. Aug. in li. ꝓſeſ. Juſiſti dñe vt ad alimēta
ſicut ad medicamenta accedamus. Sicut. n. ſumi
tur medicina nō ad delectationem ſed ꝓpt̄ neceſ
ſitatem. ſ. ad p̄ſeruandum corpus a morte ⁊ cum
timore ſumitur ne ledat. Ita cibus debet ſumi ad
ſuſtētādum corpus ne deficiat: ⁊ cū timore ne offē
dat ex nimia cōplacētia. vñ Job. Añq̃ comedam
ſuſpiro. ſ. timēs offendere. Quāuis āt dum quis
ſanus exiſtens ⁊ īdigens cibo vel potu cū delecta
tione cōedat ⁊ bibat: plus ⁊ minus delectatus ſm
q̃ hz guſtum melius diſpoſituz: ⁊ ſm q̄litatē cibi
⁊ pot̄: ipa ꝺlectatō ꝺ ſe ñ ē mala cū ſit nālis: ſz cū
complacet ſibi in cibo ⁊ potus vſu ꝑpter ip̄am ꝺ
lectatōem nō ꝑpter ſuſtētationem: ibi ē peccatuz
ſiue cum cōedit vel bibit ꝓncipaliter ꝑpter delec
tationē ip̄am ſiue comedat ꝑpter ſuſtētationem:
ſed in ipō eſu ⁊ potu iā cū temptatur comedere
ꝑpter ip̄am delectationē. Unde Aug. i li. ꝓſeſ. de
hoc ſe accuſat dicēs. Dum ad q̃tē ſacietatis ex in
digentie moleſtia tranſeo in ipſo trāſitu ſidiatur
mihi laqueus ꝓcupie. Et cum ſalus ſit cā comedē
di ⁊ bibēdi adiungit ſe tanq̃ pediſſequa iocunda
guloſitas ⁊ plerūq̃ p̄ire conatur vt eius fiat cau
ſa. Quāuis autē gula ſit vitiū capitale ⁊ a vulga
ribus dicatur mortale: nō tñ ſemp ē mortale: ſed
tūc ē mortale ſm. b. Tho. ſcḋa ſcḋe. q. clxviij. ar.
ij. qñ ꝑpter delectatōem gule hō auertitur ab vl
timo fine: quod fit cum inheret tali delectationi:
vt fini ꝑpter quez deū contēnit paratus. ſ. facere
contra ꝓcepta dei uel eccleſie vt delectationes hu
iuſmodi aſſequatur: ⁊ de hoc. ſ. cum ē mortale in
telligenda eſt auctoritas Greg. dicētis. iij. moral̄.
Dum vitio gule non reſiſtitur: oē quod homines
fortiter egerunt ꝓdunt: ⁊ dum venter nō reſtrigi
tur ſimul cuncte virtutes obruuntur: vel ēt ſcōm
Tho. pōt hoc intelligi q̃ gula virtutes auferant:
non tam ꝑpter ſe q̃ ꝑpter vitia que ex ea oriunt
Nam dicit idem Greg. in paſtorali. Dum vēter
p ingluuiem tenditur: vtutes aie per luxuriam ꝺ
ſtruuntur. Sed ſiquis inordinate appetit vel q̃rit
delectationem cibi vel potus non tñ q̃ ꝑpter hoc
ſit paratus facere ꝓtra dei mandata tunc erit ve
niale: qō cōiter accidit cū ī ea peccatur: niſi ſit ali
quis habituatus in criminibus. Et ſcōm hūc mo
dum intelligēduz ē qō ait Aug. in ſermone ꝺ pur
gatorio. Quotiens aliquis in cibo ⁊ potu plus ac
cipit q̃ neceſſe ē. ſ. ex delectatione: ad minuta pec
cata nouerit ptinere diſt. xxv. Multi ſunt. Quaz
tus āt hoc vitium cum ē mortale non ſit directe
contra ꝓcepta decalogi: ē tñ indirecte ſeu ꝑ quan
dam reductionem: ſm Tho. vbi ſupra videlicet
ꝓtra ꝓceptum de ſanctificatione ſabbati ī quo in
telligitur p̄cepti quies in vltimo fine. Sz ꝑ gulaz
homo auertit ſe ab vltimo fine ꝓſtituēs eum ī ta
li delectatione. Nec enim oīa peccata mortalia di
recte ꝛriantur p̄ceptis decalogi: ſed ſola illa que ī
iuſticiam ptinent. q̄ p̄cepta decalogi: ſpāliter pti
nent ad iuſticiam ⁊ ptes eius: Ex hoc ēt gula ē ꝛ
dilectionem dei q̃ facit deum ſup omnia diligere
vt ſummū ⁊ vltimum finem. Sed gula facit ma
gis diligere delectationes ciborum q̃ deū: cuius ſi
gnum ē q̄ facit ꝛ p̄cepta dei vt ꝓſequatur huiuſ
modi delectationes. Et cum ſecūduz Tho. q. ea.
arti. iij. Grauitas alicuius peccati attēdatur ꝓio
⁊ ꝓncipaliter ſm mām in qua peccatur ſm quaz
pctā circa res diuinas ſunt maxima. Scḋo ex pā
te peccantis. i. deordinationis voluntatis. Tertio
ex parte effectus ꝓſequētis. i. mali quod inde ſeq̃t
Scōm ꝓmum gula non hz maximā grauitatem:
quia nō ē circa diuina: ſed circa ordinata ad ſuſtē
tationē. Nec q̃tum ad ſcōm immo ſcōm illō ma
gis alleuiatur q̃ aggrauatur vitium gule. tū ꝑpt̄
neceſſitatem ſūptionis ciborū: tum ꝑpter difficul
tatem diſcernēdi ⁊ moderandi id quod ꝓuēit ī ta
libus vñ apparz de malitia voluntatis. Sed ſcḋz
tertium p̄cipue attenditur grauitas eius vt dicat̄
multum graue: quia multa mala oriuntur ex eo.
Unde ſuper illud: q̃ peuſſit egyptum cuz ꝓmogēi
tis dicit glo. Egyptus qui interpretatur tenebre ſi
gnificat gulaz que obtenebrat aiaz ⁊ caput fumo
ſitatibus. Primogenita eniz eius ſunt luxuria: cō
cupiſcentia: ſuperbia: ⁊ huiuſmodi: q̃ generat gula
Quod autem dicitur Adam ꝑpter gulam de pa
radiſo expulſum: illud fuit magis ꝓpter radicē
eius. i. ſuperbiam q̃ ꝓpter ip̄am gulam.

Quantuz ad terti. §. III.

um. ſ. ꝺ pena qua punitur gula: nota ꝺ cū dic̄. Et
ira dei aſcēdit ſup eos. ſ. guloſos. Ira dei ē punitō

ciꝰ qua puniuit illos. ſ. ignem mittẽdo de celo q̃ cõbuſſit illos ⁊ occidit. Unde dictus ẽ locus ille. Sepulchra ꝓcupie q: ibi ſepulti ſunt mortui ꝓpter cõcupiam gule. Punitur autem tripliciter.
Primo pena corporali.
Secundo pena ſpirituali.
Tertio pena gehennali.
Quantum ad ꝓmum dicit Eccle. xl⁊vij. Propt crapulam multi perierunt. Multi. n. moriũt propt iordinatam ſũptõem cibi ⁊ potus. Unde Criſoſ. Exceſſus ciborum cõſumit ⁊ ꝓputreſcere facit corpus humanum: ⁊ macerat egritudine diuturna: ⁊ tunc eum morte crudeli ꝓſumit: de conſe. di. v. c. Nihil ſic iuuãdum. Hinc ⁊ Hiero. Ipocras docet i amphoriſmis craſſa ⁊ obeſa corpa opimis q̃ creſcendi mẽſuram ipleuerũt: niſi cito ablatõe ſanguinis minuãtur in paliſim ⁊ peſſima morborum genera erumpere. ſ. ẽ neceſſe. Et Galienus doctiſſimus Ipocratis. iterꝫ athletas quorum vita et ars ſagina ẽ: dicit in exhortatione medicine: nec viuere poſſe diu nec ſanos eẽ de ꝓſe. di. v. c. ne tales. et de quodam podograſo narrat ipe idem q̃ ꝓſcriptus ⁊ depauperatus cũ nõ poſſet ita vacare guloſitatibus ſuis factus ẽ ſanus. Narrat de q̃ dam abbate quia cũ iret ad balnea q: q̃ pdiderat appetitum ꝓpter nimiam epulatõem: captus in via: ⁊ ductus ad radicofanum fuit icarceratus: et audita cã itineris fecit eũ dñs caſtri manere i quadam camera vbi nõ erãt niſi fabe crude ⁊ aqua: ſine cibo ⁊ potu ꝓ aliquos dies: ꝓpter quod ille ꝓſumptis ſupfluis hũoribus fame ductus comedit illas fabas ⁊ ſanat' ẽ. et Eccl. xxxvij. In multi enim eſcis erit infirmitas Señ. Voluptates non tñ voluptuoſos excecant: ſz ⁊ ipotentes reddunt ⁊ õctos ⁊ leproſos: ⁊ diuerſis alijs infirmitatib' affligunt. Inducit quoq; ⁊ pauptatem: ſm illud ꝓuer. xxj. Qui diligit epulas i egeſtate erit: ⁊ q̃ amat vinum ⁊ pinguia nõ ditabitur. Uñ ⁊ pdig' filius cõſumpta ſubſtantia i gula ⁊ luxuria cepit egere. Luc. xv. Secũda punitio ſeu pena q̃ icurritur ꝓpter gulam eſt ſpũalis q: videlicet amittuntur p eam ⁊ deſtruuntur oẽs vtutes q̃ ſupant oĩa bona tꝑalia. In huius figuraꝫ legitur q̃ Nabuzãdam ꝓnceps coquorũ deſtruxit muros ierlm ad deſignandum q: vẽter cui multitudo coquorum deſeruit ꝓpter vitium. ſ. gule: edificia vtutum ad ſolum redigit: vt ait Gratianus. xliij. di. ſ. i. quod fides ruinaꝫ patiatur pz in illo populo hebreorũ de quo legitur. i. Corin. x. Sedit populus manducare ⁊ bibẽ ⁊ ſurrexit ludere. i. feſtinare in veneration vituli aurei declinãtes ad idolatriã quaꝫ ſpem habere poſſũt de deo vel de beatitudie quorũ deus venter eſt: vt dicit apl's. Et glia in confuſione eorum qui terrena ſapiunt ad Phil'. iij. Hi ſunt guloſi qui cultum ⁊ ſollicitudinem quam ꝺbent erga deũ habere habent ꝓ ventre ſuo. Uer' enim dei cultor cũ ſurgit mane cogitat ꝓmo ꝺ ꝺo ſe ei recõmendans. Sed guloſus cogitat quid debeat in mane comedere qõ magis delectet. De coquina templũ facit de menſa altare: ibi ponit victimas carnes varias. Miniſtri ſũt ſerui mẽſe: orationes ⁊ lectiones ſũt locutiones de cibis ⁊ vinis q̃ ſunt meliora hi dicunt comedamus ⁊ bibam' cras enim moriemur: ⁊ ſic erimus quaſi nõ fuerimus: nec. n. aliam vitam ſperant. Sed cum ſe reperiunt i igne inferni: tũc experiũtur aliam vitaꝫ. Charitatem ꝓximi ignorant. Sicut diues ille q̃ epulabatur quottidie ſplẽdide: ⁊ Lazaro mẽdico ⁊ vlceroſo quez quottidie videbat nec micas quidem que cadebant de menſa ei ꝺabat. ꝓpter qõ tandem mortuus ſepultus fuit in inferno. qui. n. habuerit ſubſtantiam mundi huius ⁊ viderit fratrem ſuum egere: ⁊ non dederit quomodo charitas dei eſt in illo. i. Joan. iij. q. d. non eſt vtiq;. Prudentiam ꝓſternit gula: quia vt ait Hieron'. Pinguis venter. i. gule deditus craſſum ſenſuꝫ generat di. xliij. §. ſi. Fumoſitates. n. ciboꝝ ⁊ potuum aſcendunt ad caput: ⁊ obtenebrant intellectũ vt male poſſit diſcernere verum: ſicut patz i hero ꝺ i quiuio poſito q̃ neſciuit diſcernere ſe nõ obligatum ad ꝓmiſſa iniuſte: ſed ipe: udenter ⁊ crudeliter ad petitionem puelle iuſſit amputari caput Icãnis baptiſte. Juſticia exilio relegatur. Quis n. tam iniuſtus tam auarus iquit Ambro. q̃ qui multorum alimenta non ſuũ vſum ſed abũdãtiã ⁊ delicias facit diſt. xlvij. Sicut hi quod facit guloſus ita comedens precioſa q̃ multi pauperes poſſent ex illo ſumptu viuere. Quot irriſiões: detractiones. ꝓditiones: homicidia fiunt in conuiuiis: Nonne Abſalõ fratrem ſuum ꝓditorie i cõuiuio occidi fecit: vt habetur. ij. Re. xiij. Fortitudo per gulam infirmatur. Uñ ⁊ qui certat in agone ab omnibus ſe abſtinet. i. Corin. ix. ſ. grauamine ciborum ⁊ potuum vt ſit fortis ad bellandũ. Fortiſſimis enim ille Holofernes cuius terroꝛem oẽs formidabant in quiuio nimis comedendo ⁊ bibẽdo ita debilis ẽ effect' q̃ ab vna muliere. ſ. Judith fuit decapitatus Judith. iij. Tempantiam autez fugat ex toto: ſicut vnũ ꝑrium expellit aliud. Sz venter mero eſtuans facile diſpumat in libidines vt ait Hiero: In cuius figuram Noe ebrius factꝰ nudauit femora. Señ. ix. Sed ⁊ ſeptem dõa ſpũs ſancti ex gula ruunt: quod figuratum fuit Job. i. c. qñ ſeptem filij Job cõuiuãtibus i domo ꝓmogeniti domus ꝓcuſſa a vento ruens oppreſſit oẽs Figurant. n. ſcõm Grego. ſeptẽ dona ſpũs ſancti ſeptem filij Job. Demum pena gehẽnali punitur gula. Attẽdite inquit ſaluator ne grauẽtur corda veſtra crapula ⁊ ebrietate: ⁊ ſuperueniat i vos repentina dies illa. ſ. iudicij vos condemnans. Ponit apl's Ro. xiij. comeſſationes ⁊ ebrietates iter opera tenebrarum q̃a ducunt ad tenebras eternas

Sicut ergo ira dei ascēdit super eos. s. gulosos. s. incēdium ignis. Ita ignis eternꝰ patus ē gulosis.

De speciebus .§.IIII.

gule que quinq; sunt vt ponit Grego. in li. moraliū. dicens. Quinq; modis nos gule vitium temptat. Aliquādo nāq; indigentie tēpora ñ ꝓuenit sed cibos lautiores querit. Aliquando q̄ sumēda sunt ꝓcurari accuratius expetit. Aliquādo autē ⁊ q̄litas ciboꝝ ⁊ tps ꝓgruit: sed ipa q̄titate sumēda mſurā refectionis excedit. nonnunq; abiectius ē quod desiderat: ⁊ tm in ipso estu immensi ꝺside rū deterius peccat de conse di. v. c. Quinq;. Sup hoc datur versus. Prope: laute: nimis ardenter: ⁊ studiose. Quō āt isti mōi l' circunstātie gule faciant diuersas spēs. b. Tho. scōa scōe. q. clvij. articu. iij. sic declarat: gula importat inordinatam concupiam edendi. In esu autem duo ꝓsiderant s. ipse cibus q̄ comeditur ⁊ eius comestio. Potest ḡ inordinatio ꝓcupie attendi. Uno mō q̄tum ad ipm cibum q̄ sumit: ⁊ sic q̄tum ad substantiam vel speciem cibi querit aliquis cibos lautos. i. ꝑciosos. Quantū vero ad qualitatem querit cibos nimis accurate ꝑparatos quod ē studiose. Quātum ad q̄titatē excedit in nimia comedendo: alio modo inordinatione concupie considerat̄ i ipa sumptiōe cibi ⁊ hoc l' quia ꝑuenit ꝺbitū tempus comedendi: ⁊ sic est ꝓpere: vel quia non seruat ꝺbitum modū i edendo quod est ardenter. Propterea āt corruptio circunstātiaꝝ diuersarum facit diuersas spēs gule ꝓpter diuersa motiua ex q̄bus moraliū species diuersificātur. In eo. n. qui querit lautos cibos excitatur concupia eius ex ipa spē cibi. In eo autem qui preuenit tps deordinatur cōcupia ꝓpter impatientiā more. ⁊ sic de alīs. De his potest iduci illud ps. lxxvij. Manducauerūt ⁊ saturati sunt nimis: ⁊ desideriū eoꝝ attulit eis. Et loquitur ps de illis gulosis qui erant i deserto i populo dei. Sed q̄tum sit detestabile vitiū gule ostēdit Ambro. in sermone dicens. Sexto die bestie create sunt: ⁊ cū bestijs orta ē potestas edēdi: ⁊ vsus escaꝝ vbi cibus cepit ibi finis factus ē mūdi: ibi cepit sua icreēta nescire: vbi ceperunt diuina circa cū opera feriare: quo iudicio declaratus est q; per cibos mundus haberꝫ iminui: ꝓ quos ꝺsyt augeri: ⁊ infra. Eo vsq; preuaricari nemo nouerat: ⁊ adhuc orta non esset que ꝑma est ꝑuaricatio. Indictum est ieiunīū. i. abstinentie lex a domino deo ꝑuaricatio legis a diabolo. Serpēs gule suadet: dns ieiunare decreuit culpa p cibum: latebra post cibum cognitio infirmitatis in cibo: firmitatis virtus in ieiunio: distinctio. xxxv. Sexto vbi ostendit Ambro. quinq; mala ex vitio gule. Primum quia facit hoiem vt animal brutum Sicut enim bestie comedunt cum trahit appetitus eas ad cibum sine discretione vel aliq̄ considerationē. Ita ⁊ gulosus non respicit nec ad die nec ad modū nec ad necessitatem: sed ad appetitum: ⁊ hoc signatuꝫ fuit i eo q; i eadem die. s. i pncipio creationis rez qua create sunt bestie: postea creato hoie fuit data licētia comedendi cū dns dixit: de oi ligno paradisi comedite ⁊c. Sen. ꝯ. Tulius. si videris istos epulatores: velut opimos boues sternere ⁊ suda. e intellige eos ⁊ Sen. quosdā ventri obedientes loco aialium numeremus nō hoiuꝫ. .ij. Secūduꝫ malū quia impedit vtutis ꝓfectum: vnde ⁊ Grego. dicit in li. moralium: q; qui nō vincit vitium gule male potest alia vincere idest quāto cōpus ipletur tāto aia minoratur. Quod figuratuꝫ fuit in hoc q; data licētia comedēdi a deo nō creauit postea alias nouas creaturas. Et sic dic Ambro. mūduꝫ finitū ⁊ p cibum gule mūdū. s. minorem diminutū. i. hoiem in ꝓfectu spirituali. Tertiū quia est maloꝝ initiū. Nam omnes penalitates ⁊ miserie ⁊ mors quaꝫ patimur scōz corpus ⁊ ignorantia ⁊ inclinationes ad vitia ꝓcesserūt ab illa inobedientia Ade ⁊ vitio gule scōz illum versum sapiētis. Mala idest maxilla mali scilicz hominis Ade: malo idest pomo malo: contulit ois mundo corporalia ⁊ spūalia vnde dicit hanc fuisse ꝑmaꝫ ꝑuaricationē scilicet q̄tū ad exteriora vitia. Quartū malū est quia obscuret intellectum ⁊ aufert deum. Job. xxviij. Non inuēitur sapia in terra suauiter viuentiū idest gulosoꝝ. Tul' Mēte recta vti non possūt cibo ⁊ potu repleti. In cuius figuram post gulā cōmissā se absconderūt ꝑmi parentes quasi amantes tenebras ne viderent a deo. Et hoc est quod ait Amb. latebra p' cibū. .iij. Quintū malum est quia induxit luxurie fluxum Jere. v. Saturaui eos ⁊ mechati sunt. hie. Quō iuuēcula i feruore iuuētutis posita dapibus ⁊ vino plena de castitate eris secura. q. d. male. Et in huius figurā cōmisso vitio gule fecerūt sibi ꝓzomata coopentia pudēda: quia senserunt stimulū carnis. Et hoc ē quod dicit Amb. Cognitio infirmitatis in cibo: ⁊ iō serpēs gule suadet ⁊ temptat de ea. Unde ⁊ xp̄m tēptauit i deserto dicēs. Si filius dei es dic vt lapides isti panes fiant Matheiij. quia nouit inde multa lucrari: ⁊ frequēt illud suggerit scōz moralē sensū vt lapides duros abstinentie ⁊ ieiunioꝝ cōmutet i panes relaxatōis penitentie ⁊ recreationis corpis: ⁊ hoc si filius dei es si ꝓ quia filius dei es per fidem ⁊ gratiam. Deus vult suos filios letari nō cruciari: ⁊ regnum dei ñ ē esca ⁊ potus: sed iusticia ⁊ pax ⁊ gaudium i spū sancto inquit aplus Ro. xiij. Sz vez est q; regnū dei non acquiritur solū p abstinētiam ciboꝝ sz p iusticiam ad quā pertinet ieiunia instituta nō frāgere neq; ꝓpter delectatiōes comedere vel aliq̄d ꝓpter comedēdum inordinatum facere: quod diabolus xp̄o suggerebat: vt. s. faceret miracula illius conuersionis sine cā vrgente q; alii sibi poīat

Sex gule mala q̄nq; mala euenūt. .v.

de cibo ꝓuidere. Sed gulosi manducauerunt et saturati sūt: vbi notāt plures spēs gule.
Primo Manducauerūt aliq̄ i excessiua q̄titate.
Secundo Manducauerunt aliqui cum lauta qualitate.
Tertio Manducauerunt tertȳ de accurata studiositate.
Quarto Mād ducauerūt q̄ti ex nimia auiditate.
Quinto Manducauerunt quinti sub temporis ioppoꝛtunitate.

Prima ergo spēs. §. V.

gule seu modus est nimis comedere vel etiam bibere: quod .n. dicitur de esu totū sciendum ē ō potu sed locutio in hȳ. fit ō esu. qz ibi magis offēditur ꝛ frequētius q̄ in potu. Cū āt ita excedit i q̄titate vt incurratur ebrietas: illud ē vnum vitiuz speciale de quo dicetur. j. Luz vero bibitur vltra debitum sed citra ebrietatem: pertinet ad hāc spēciem gule. Ab hoc vitō deuicti sūt multi ex illis ebrijs in deserto de quib' dicitur in versiculo allegato. Manducauerūt ꝛ saturati sūt nimis: cōeō rūt ergo coturnices q̄s dñs fecit circa castra eoꝛ e uolare q̄s captas comederūt i nimia q̄titate. sed pūiti sūt igne de celo gulosos illos ꝓburendo: vt habet. Numeri. xj. Et perpetrari potest istō vitium ita circa vilissimos cibos ꝛ pot' sic circa delicatos ꝛ pꝛeciosos. vnde dicit Ezech. xvj. Hec fuit iniq̄tas soꝛoris tue sodome: saturitas panis ꝛ aque. De q̄titate autem cibi ꝛ pot' nō potest dari vna certa regula omnib' secūdū eandem mensuram: sed plus ꝛ mīn' exigit scōm varietatem complexi onū ꝛ fatigationū. Un' etiam ꝛ idem plus idiget vno tpe q̄ alio scōm dispositionē sui coꝛporis. vnde phs in li. ethicoꝝ narrat de q̄dam fortissimo viro dicto Milone q̄ comedebat solus aliquādo vnū bouem nec erat grauat' stomach' eius. Et alius qz debilis etiam de paucis bucellis pāis grauabat ꝓpterea inq̄t xps Matth. xj. Uenit Joan. baptista nō māducans neq; bibens. s. communia cibaria ꝛ dicunt demoniuz habet: venit filius hominis manducans ꝛ bibens. s. cōi modo: ꝛ dicit. Ecce homo voraꝝ ꝛ potatoꝛ vini: ꝛ iustificata est sapia ab omnib' filijs suis. Et hoc vltimū verbū tractans Aug. ait. Ostendit filios sapientie intelligere nec in abstinendo nec in manducando esse iusticiam: sed in equanimitate tolerandi inopiaz ꝛ temperandi abundantiam ꝛ non se coꝛrumpendi di. xli. Quod dicit. ꝛ appellat filios sapie discipulos xpi: a q̄bus dicit se sapiam iustificatam. i. iustam ꝛ scām i comedendo moderate. Tantum ergo potest ꝛ debet quis comedere ꝛ bibē quātū credit se indigere ad sustētationem ꝛ executionez eoꝝ que sibi incūbunt agēda: ita vt nō vsq; ad nauseam sumat: sed cum aliquali adhuc appetitu finem faciat. Cum āt ex delectatione cibi vl' potus plus sumit q̄ sibi dictat ꝓscia oppoꝛtunum tūc peccat. Et de crapula carnisꝓriuȳ ex his que hñtur di. iij. deniqz: cū glo. videtur ibi eē mortale dicit .n. ibi Greg. Cum oēs laici seculares illa die plus solito ꝛ ceteris diebus accuratius cibos carniū appetant: ꝛ nisi noua q̄daz auiditate vsq; ad mediā noctē se igurgitēt: ñ aliter se huiusmodi sācti temporis obseruationem suscipere putēt. s. quadragesime: qō vtiq; nō rationi sed voluptati ūno cuidā mentis cecitati ascribēdum ē. Un nec a tali ꝓsuetudine auerti possūt: ꝛ ideo cum venia suo ingenio relinquēdi sūt ne forte peioꝛes existāt si a tali consuetudine ꝓhibeātur. Hec glo. ibi dicē cū venia. s. tpalis punitōis ñ gehēnalis. Neq; tñ oēs excedētes illo tpe in quāto vel quali cōdēnandi sūt de moꝛtali: seo qui faciunt nimiū excessum auertētes se a deo. b. etiam Aug. dicit eē reꝓhendas comessationes ꝛ ebrietates q̄ fiunt in diebus solemnibus vt di. xliij. Comessationes.

Secunda species. §. VI.

ē comedere cibos nimis delicatos ꝓpter delectati onē: vt capones: fasanos: pnices: carnes vitulinas lampꝛedas. sturiones ꝛ huiusmodi: vina solēnia: vt maluaticum: vernacium: grecū: trebianum: et huiusmodi. Huic deditus erat dives ille q̄ epulabatur quottidie splendide quo xpus dicit q̄ moꝛtuus est ꝛ sepultus in iferno. Luc. xxvi. In hāc ēt speciē gule videtur lapsi hi de q̄bus ait ps. Manducauerūt ꝛ saturati sunt nimis nō. n. erāt cōtenti cibo cōi ꝛ vili ꝛ suaui mane de celo: sed appeti erunt carnes ꝛ solēnes: vnde ꝛ coturnices dns dedit Numeri. xi. Si quis tñ vtatur cibarijs delicatis ꝓpter infirmitatem vel debilitatem hoc exigēte tem: aut generis nobilitatem: vt ꝓncipes: aut ꝓpter ꝓgruitatem: vt in nuptijs ꝛ ꝓuinijs discretis: potest esse hoc absq; peccato. Unde Augu. Fieri enim pōt vt sine aliquo vitio cupiditatis vel voracitatis pciosissimo cibo sapiens vtatur. Insipiens autem fetidissima gule flāma i vilissimum ardescat. Et sanius maluerit quis moꝛe oīi piscem vesci q̄ lēticula moꝛe Esau nepotis Abrahe aut oꝛdeo moꝛe iumēto ꝛ: di. xli. Quisquis. Et in ea. di. idem dicit. c. Non cogantur. diuites cibis pauperum vesci vtātur cōsuetudine ifirmitatis sue: sed doleant se aliter abstinere nō posse. Si enim consuetudinem suam mutāt egrotant. Utātur superfluis ꝛ dent pauperibus necessaria. Utātur pciosis ꝛ dēt pauperibus vilia: hec ille. Unde laudabile est a pueritia etiam filios nobilissimi assuescere cibis grossioꝛib' quod fecit mater. b. Ber. erga filios suos nobiles ꝛ diuites. Sed ꝛ Lycurg' ethnicus sed rectissimus oꝛdinauit in legibus suis adolescentulos ruri nutriendos cibis vilibus. Summe autem reꝓhensibile est iuuenculos ad tabernas accedere pignolatas confectiones ꝛ alia

guloſa comedere maluatica ⁊ greca bibere in cō uiuijs cum alijs iuuenibus reperire. Cum iſtis. n. lambacitatibus inducuntur ad oēm turpitudinē ſodomiticā ⁊ hi⁹. Nimis inardeſcit in eis ꝓcupiſcentia carnalis ſanguine in eis feruēte abſq; hoc q̄ ligna tanta ad augmētādam flāmam apponant. Conuiuia āt facē vbi cōiter lauta p̄parant cuz ex amicitia vel alia cā honeſta fiunt: de ſe non ſūt reprehenſibilia. Nam ⁊ Job p̄mittebat filijs ſuis conuiuia facere inuicem. Job p̄mo. Et Joſeph p̄pauit fratribus ſuis conuiuium: ⁊ Abrahā angelis hoſpitibus ſuis. Geñ. xviij. ⁊ p̄cipue cuz in conuiuijs adſunt. v. circunſtantie quas ponit Grego. dicens Sciendum q̄ conuiuia tūc ex charitate veraciter p̄deunt: cum in eis abſentium nullus vita mordet. Nullus ex irriſione reprehenditur. Nec ianes ſeculariū negocioꝝ fabule: ſed v̄ba ſacre lectōis leguntur ⁊ audiūtur. Cum nō pluſq̄ neccē ē corpi defuitur di. xliij. Conuiuia. Et q; raro ē q̄n in p̄uijs mlta vana ⁊ irriſoria imiſceātur: ⁊ vltra debitum comedat ⁊ ōlectet: ió refert Aug. documētū ſibi ab Amb. traditū vt vitaret p̄uia q̄bus ſ̄minus tēperantie exceditur.

Tertia ſpecies. §. VII.

gule ē ponere nimis de tp̄e ⁊ cura ad p̄parādum cibos vt magis delectēt: puta ut ſint variati: aſſati: lixi cum aromatib⁹: cū ſaporibus ⁊ hi⁹. q̄ vitio laborauerūt filij Heli ſacerdotis. Nā cū pplus accederet ad offerēdū ſacrificia aialium ad altare ſecundū mādatū legis veniebat puer. q̄. ſ. erat miniſter ſacerdotis ⁊ dicebat offerenti da mihi cānes i. ptē aialis occiſi vt coquā ſacerdoti. Non. n. accipiam coctam ſed crudā: quod faciebat vt accuratius poſſet ſuo ſacerdoti p̄pare. Et offerēs reſpōdebat. Incendatur p̄us fm morē adeps: ⁊ poſtea accipies. Et ille. ſ. miniſter nequaq̄. Si nō dabis accipiam eam vi. In ollis quoq; vbi coq̄bantur carnes mittebat tridētem: ⁊ trahebat crudum delebete: vt hētur p̄mo Reg. ij. vbi ſubdit q̄ grande erat peccatum eoꝝ: vñ in punitionem i bello cōtra philiſteos occiſi ſunt. Et p̄cipue in hoc ſolent delinquere diuites ⁊ ēt p̄lati eccl̄ie: vnde Alanus de planctu nāe ait: Hodie gule vitium p̄fūdius ſe porrigit i dños ⁊ p̄latos: q̄ ſalmones lucios ceteroſq; piſces equipollēti genero ſitate inſignes varijs decoctionum cruciant martyrijs: balneantes officio ſacri piperis fonte baptizant: vt multiformē ſaporis gratiam p̄ſequāt. Alius miniſtrorum cōtūdit: colat alius ⁊ conficit: ſubſtātiam vertit i accidēs: nām mutat in artem: vt ſaturitas trāſeat in eſurie: hec ille. Sed magnā p̄ſciam ſibi debēt facere tales de tanto tp̄e quod amittūt ⁊ faciunt miniſtros amittere p hi⁹. p̄cpatione ⁊ expenſis ſuperfluis q̄bus deberent pauperibus ſubuenire. Et forte ēt illi de quibus dicitur. Mādducauerūt ⁊ ſaturati ſunt ⁊c. in hoc vitium inciderūt. Nam ceperunt illas aues in copia ⁊ deſiccauerūt ut p⁹ ea poſſēt ſibi accuratius p̄parare i eſum. Sciendum ēt q̄ ſumere cibos imunde ⁊ ſine cōgruēti p̄paratione vbi comode p̄uideri pōt: vitioſum eſt ptinēs ad vitium negligētie vel inſenſibilitatis: vñ Hiero. Nec affectate ſordes: nec exquiſite delitie laudē pariūt: quod inducit. Gratianus. xli. diſt. c. clericus. §. i. de cibis ſicut de veſtibus. Qd autē aliquos ſanctos cibis cineres legimus p̄libaſſe. vl̄ miſcuiſſe: ut. b. Hermanus epūs anthiſidiorē ſis ⁊ ſanctus Franciſcus dicit Ul. hoc fuiſſe laudabile ⁊ virtuoſum ex ope opante: non ex opere opato. i. ex itentione opātium: vt. ſ. ſubtrahentes ſe ab oi delectatione. ſ. corpali redderētur magis capaces ⁊ apti delectationib⁹ ſpiritualibus ⁊ affectu ad diuina a deo ad hoc iſpirati: ſed illud op⁹ in ſe ñ erat laudabile: vnde nec imitabile niſi dā ſiliter a deo iſpiratus eēt.

Quarta ſpecies. §. VIII.

gule ē nimis ardenter ſeu nimia auiditate cibum vel potuz ſumere ad quod ptinere videtur: comedere nimis rapaciter ⁊ feſtināter. Et licet quidaz habeant a nāli conditione vel aſſuefactione: tñ et corpori nocet quia non ita bene poteſt cibus digeri quaſi integer deglutitus: ⁊ minus bñ edificat. Et cum p̄cedit ex inordinato appetitu delectationis gule peccatum ē. Hoc vitio ſupatus p̄pter vnam eſcam. ſ. lentis edulioz vendidit primogenita ſua vt dicit ap̄ls ad Hebre. xij. Nam ut narrat Geñ. xxv. Cum reuerteretur Eſau ò agro feſſus ad domum iuenēs q̄ germanus eius Jacob coctum lē tium ferculum comederet petiuit ab eo vt ſibi de illo ferculo ad eſum daret. Cui Jacob dixit. Vende mihi p̄mogenita tua quod ⁊ fecit ex nimia auiditate illius edulij paruipendēs ea p tam vili p̄cio vendere. Unde ⁊ grauiter peccauit ſimoniam comittēs quia ius p̄mogeniture tūc. ſ. in lege nāe erat ſpūale. Nam p̄mogenitus tenebat locum et officium ſacerdotis. Jacob autem emēdo dicitur non peccaſſe: quia potius redemit q̄ emit veritatem ſuam: ⁊ in hac ſpē gule ita peccāt vilissimis cibis ſicut p̄cioſis: imo frequēter offendunt homines non facientes ſibi conſcientiam p̄ter vilitatē cibi. Et cū maiori delectatione gule comedunt aliquando herbe: fructus: cepe: alea: ⁊ huiuſmōi: q̄ carnes. Non attendentes q̄ vitium gule i p̄mis parentibus non fuit circa capones ⁊ confectōnes ſed in fructibus. Sed vt dicunt hebrei ſecundum q̄ allegat Nico. de lira fuit fructus ſecus. Uñ Hugu. In omnibus his rebus non vſus rerum ſed libido in culpa eſt. Idem. viles cibi appetenter accepti impediunt p̄uentum abſtinentie. Dauid autez aquam concupitam effudit. xli. di. c. Delitie. Hiſtoria Dauid hētur. ij. Reg. xxiij. vbi dicit q̄ cum

quadam die Dauid appeteret bibere de aq̃ cisterne bethleem dicẽs. o quis mihi daret de aqua cisterne que est in bethleem: subito tres socij ei⁹ fortissimi a se ipsis iuerunt: ⁊ per medium castroꝝ inimicoꝝ philistꝫm qui tũc habebãt stationẽ in bethleem transeuntes hauserunt aquam de cisterna bethleem ⁊ sibi apportauerunt: sed noluit bibere dicens: absit vt periculum animarum horum ego bibam: sed libauit eaꝫ domino. Infirmi vel sani qui sciunt vel experti sunt aliquid cibi vl potus nocere infirmitatibus eorum: ⁊ tamen sumunt ꝓpter auiditatem vtiq; peccant in hac spẽ gule ⁊ hoc plus ⁊ minus secũdum excessum quẽ faciunt. Narrant etiam Grego. in tertio dialogorum de quadam scimoniali que quãdam latucã in orto visam colligens cuꝫ nimia auiditate comedit ꝓpter qõ a diabolo arrepta ẽ: sed ab Equitio liberata est. Hoc etiam vitio peccauerunt isti qui manducauerunt: vnde dicitur. Desideriũ eorꝝ: tẽ.

Quinta species .§. IX.

gule ẽ anticipare horam seu exire horam statutã vel consuetam comedere sine causa vrgente. nam si exigit infirmitas vel causa alia rationabilis ois hora est idonea. Cum non ieiunatur cõis modus xp̃ianoꝝ est bina comestio. s. prandium ⁊ cẽa: ⁊ per hoc sanius viuitur. Qui enim comedũt pluries in die vt animalia bruta sunt nec sane viuere possunt cum ponant indigestum super indigestũ vnde mali humores generantur ⁊ caput etiam fumositatibus ẽ grauatum ⁊ male aptum ad spũalia. Et hoc nisi magnus labor excuset: vt laborantes in agris: viatores: pueri dum sunt in augmẽto. Qui autem de mane surgentes ỏ lecto subito volunt comedere ⁊ bibere ⁊ precipue in diebus festiuis anteq̃ vadant ad ecclesiam nimis ideuoti sũt ꝓtra quos dicitur Ecclesiastes. x. Ue tibi terra cuius rex puer est: ⁊ cuius ꝓncipes mane comedunt Terra ẽ homo: puer est sensualitas que appetit sensibilia vt puer: ꝓncipes eius sunt sensus. Ue ãt illi qui regitur a sensualitate ⁊ cuius sensus vacãt ꝓmessationibus tempestiue quia gulosus ẽ. Isa. v. Ue qui surgitis mane ad ebrietatem sectandaꝫ Quando vero ieiunari debet vt in diebus statutis ab ecclesia: semel tamen comedi debet ⁊ circa horam nonam: ꝓueniendo autem notabiliter horam none: vt in tertia sine causa rationabili sed mere ex impatientia amore ⁊ appetitu gule vitiũ est: vel etiam comedere post prandium de sero: ⁊ si non ordinate: tamen buccellam panis vel plures fructus vitium est ⁊ non ieiunium: vt dicetur in. c. se. In hanc speciem gule incidit Jonathas filius Saul q̃ facto precepto a rege patre suo Saul q⁹ nullus aliquid comederet dum persequebatur philisteos ꝺ quos belluꝫ gerebat. Ipse Jonathas transiens ꝑ campum insequendo cum alijs iumi cos parum mellis accepit cum virga quã gerebat in manu quod repperit in quadã arbore ⁊ comedit fame ductus: ꝓpter quod cuꝫ postea reuertẽs a persecutione inimicoꝝ cum suis Saul consuleret dñm non potuit habere responsuꝫ ꝓpt̃ transgressionem illam. Et hac comperta quis ꝓpetrarat voluit occidere illum: sed populus eripuit eũ de manibus suis: vt habetur ꝓmo Regũ. xiiij. In his omnibus quinq; speciebus ad discernẽdum quando sit mortale vel veniale sumẽda est regla data superius in. c. precedenti. §. iij. videlicꝫ q⁹ cũ tanta est inordinatio voluntatis seu affectio ad ꝓsequendam delectationem gule in quocunq; dictorum modorum q⁹ videt se ꝓpatum ad faciendum ꝓtra mandata dei vel ecclesie tunc est mortale: alias veniale.

Remedia contra .§. X.

gulam sunt quinq;. Primum est lectio seu auditio sacre scripture. Hoc visus est xp̃us cum tẽptatus de gula in deserto dixit: scriptum est. Non in solo pane viuit homo sed in omni verbo quod ꝓcedit de ore dei. Ipse enim sermo hortatur ad abstinentiam. Spiritualis etiam cibus inducit oblitionem ⁊ contẽptum cibi corpalis. Secũdum est elongatio ab his que dant occasionem excedẽdi in cibo ⁊ potu: vt sũt ỏlectabilitas: varietas nimietas ciborum ꝓpter quod dicitur. Melius est ire ad domum luctus q⁹ ad domum conuiuij. Eccle. vij. quia i conuiuio sunt occasiones gule ⁊ aliorꝝ vitiorum. Tertium est cõsideratio cene eterne ad quam inuitati sumus cuius esuries inducit satuitatẽ: quia beati qui esuriũt ⁊ sitiunt ꝓ iusticiã ꝛc̃. Inuitatus enim ad solẽnem cenam non curat de prandio precedẽti. Apoc. xix. Beati qui ad cenam agni nuptiarum inuitati sũt. Quartũ ẽ moderata occupatio. ꝓuer. xxi. Desideria occidũt pigrum noluerunt q̃cq̃ operari manus eius. Tota die concupiscit ⁊ desiderat. Patitur enim ociosus famen vniuersalem oculi desiderant videre vãitatem: aures rumores: olfatus odores: gula cibos: quam famen non habet occupatio. Quintum ẽ oratõ. Uñ ps. De necessitatib⁹ meis eripe me dñe. Necessitatis ẽ enim comedere ⁊ bibere: sed immiscet se gula: ⁊ iõ orat ne sub necessitate ſbrepat voluptas. In cuius figurã socrus Simõis q̃ tenebat magnis febribus orantibus aplis xp̃m ꝓ ea: sanata ẽ. Luc. iiij. Socrus Simõis est sensualitas magne febres sunt spẽs gule. Quinq; enim sũt febres s. ephimora que durat vna die ⁊ ẽ i spiritibus flegmatica tertiana ⁊ quartaua: que sunt in humoribus. s. flegmate: colera quo ad tertianam: melãconia quo ad quartanã. Ethica que est in ossib⁹ Febris est excessiuus calor: et gula inordinatus appetitus.

Capitulum secūdum de omissione Jeiunij que frequēter accidit ex gula.

De omissione ieiunij quod fit qñq; ex gula qñq; ex incuria. Ambro: i ſmone. Ut sciamus nouellū nō ee ieiuniū ꝓmam legē cōstituit de ieiunio. ſ. cū dixit de ligno scie boi & mali ne comedatis. Hen. ij. Lex abstinētie a dño deo ceperit: ꝓuaricatio legis a diabolo. di. xxv. Sexto. Et hoc istatu inocentie. Sed post lapsum renouauit legē dicēs Joel. ij. Conuertemini ad me in toto corde vestro: i ieiunio: & fletu et plāctu. Est aute ieiuniū triplex. Primum ex lege naturali. Secūdum ex lege diuinali. Tertum ex lege positiua seu hūanali. Diuersimode tñ. Nam ex lege nāli ē ieiunium gnāli mō nō determinato nec ad certū diē neq; ad horā comedendi nec ad quātitatem cibi. Dictat. n. rō nālis hoi vt carnez suam ita domet ieiunijs abstinētia esce & potꝰ: vt spiritui sit subiecta ꝓ otinētiā: & eleuari aliquādo possit in deū. Sed nō dictat q magis vna die certa q alia nec q hora nona comedat nec q a lacticinijs abstineat: & iō ex hac lege difficulr pōt sciri qñ peccatur omittēdo. Ex iure diuinali ē ieiunū triplíciter vz ex pnie iniūctōe: & voti ꝓprij obligatione: & veteris legetraditione. Impositio penitentie que fit confitenti a sacerdote de ieiunio sicut ò aliis rebus pertinet ad satisfactōem: ptem sacrāmenti pnie. ſz Pe. ò pal. Sacrāmta āt sūt ò iure diuino. Ita ergo istud obligat q dimittere ipm mere ex negligentia ē peccatum mortale: secus si ex ipotentia vel infirmitate vel obliuione: vel ēt differēdo ipm facere cum cōfessor nō astrixit eu; ita ad certum diē quin posset altera supplere. Posset ēt ꝓ illum cōfessorem vel alium i aliud cōmutari: ſz nō ꝓpria auctoritate. Similiter cū redditio voti sit de iure diuino si quis vouet de iunare nisi irritetur vel ꝓmutetur per eum q̄ potest ex negligentia omittendo vel ex vitio gule ē mortale: secus si ex ipotentia vel obliuione. Sed si ex deuotōne ꝓponit non tñ vouet ieiunare aliqua die vt sextis ferijs: sabbatis: vel diebus marialibus. i. illis ferijs q̄bus illo anno festuz annunciate occurrit dimittendo ñ peccat saltem mortaliter etiā ex mera negligētia. non tñ ꝓpter illa debet dimittere ieiunia ecclesie sed potius ea seruare si vtrūq; facere neq̄t Jeiunia superstitiosa dimittere oz: vt comedē vna die vnum bolum alia die duos & hꝰ. In lege veti p̄ceptum cerimoniale erat iudeis ieiunare certis diebus: ſm illud Zach. viij. Jeiunium quarti scilcet mensis Junij Jeiunium qnti. Jeiunium septimi. Jeiunium decimi erunt vobis i solemnitates. Causam autez quare ieiunabant certis diebꝰ illorum mēsium ponit Hiero. di. lxxvj. c. Jeiunium Sed quia nūc cerimonialia ex toto cessant nullo mō illa seruanda sūt. Et siquis seruaret q̄ i lege mandata: iudaizaret & mortaliter peccaret. Ex iure humanali obligat ieiunium tripliciter: ex ordinatōe regulari: ex statuto ecclesie vniuersali: ex ꝓsuetudine generali. In oi. n. religiōe sūt aliqua ieiunia determinate instituta ꝓ regulam vel ꝓstitutiones que ꝓtermittendo ex negligentia mera peccatum ē nō tñ mortale nisi p contēptum omittetur vel si p regulam in ꝓcepto cēt: sicut dicitur de minoribus q̄ ex ꝓcepto habēt regule sue ieiunare oibꝰ sextis ferijs: & a festo oium sanctoꝝ vsq; ad natiuitatem. Ex statuto ecclie vniuersali ieiunia q̄cunq; omitteret ex negligentia vel gula nō infirmitate vel obliuione cum credit se bñ posse ieiunare mortale ē: & ꝓ qualibet die omissa vnum. Secus si sibi videtur se non posse ieiunare absq; lesione ꝓsone cum habeat cām aliquam dubitandi nō tñ sufficiētem: sed posset ieiunare: & sic itelligo dictū. b. Tho. scda scde. q. clvij. ar. iij. & i. iij. di. xv. Pe. de pal. i. iij. circa hoc sic dicit. Jeiunū. ſ. ecclesie cadit sub iure positiuo: vñ eius trāgressio sine cā ē mortale. Quādo vero fractio eius est cū cā licet non sufficiēti: tūc est veniale: vt in his qui legunt institutam in completorio. Qñ vero ē sufficiens ſupliciter tūc nulla culpa ē: vt in necessitate extra de obseruatione ieiu. c. i. Qui āt nō aduertētes de ieiunio comedūt in mane q̄dez tenebātur scire q̄ eēt ieiunium: nō tñ tenētur postea cōtinue ieiunare cum iam sint obligati ad aliam diem. ſ. remittēdo omissam: & si ñ licez sibi ea die plus comedere nimis grauaretur nec cum toto h̄ cēt vez ieiunium ꝓpter nimiam horę anticipatōnez sed si nō tenebatur scire nō reputatur fractio ieiunij: vñ ac si esset ieiunus potest illa die ieiunare. ſ. comedendo hora debita ꝓ prādio quia ieiunium homini indictum non soluitur nisi p actū humanum qui requirit itentōem & deliberatōez veram vel ꝓsumptā: hec ille. Quedam āt ieiunia sūt ex cōsuetudinē: & si ex ꝓsuetudine generali ut vigilia Joānis baptiste: oēs fideles astringit: si ex cōsuetudine ꝑticulari alicuius patrie: illos astringit ac si esset ex statuto ecclesie scripto: vt dist. xj. In his & c. Catholica. Que āt sint ieiunia ex statuto ecclesie vel consuetudine declarat i se. §.

Nota qui sūt dies. §. I.

ieiunandi ex precepto ecclesie. Primo quidem tota q̄dragesima exceptis dominicis diebus: vt ò conse. di. v. c. Quadragesima: & de conse. dist. iij. c. non liceat. Itē vigilia natiuitatis dñi: extra eo. c. p̄. Item vigilia pēthecosten: vt notat. lxxvj. dist. Necessario. Item vigilia assumptōis. b. Marie extra eo. c. i. Item natiuitatis sue dicitur a quibusdam institutum in extrauaganti. Ego autem vi

Capitulum Secundum.

di quandam extrauagãtẽ Bonifacij: vbi instituit festũ visitatõis beate Marie ⁊ ꝓsulit vigilias ieiunare sicut ieiunatur vigilia assumptionis ⁊ natiuitatis beate Marie. Cum ergo de vtroq; simul fiat mentio: ⁊ clarum sit de vigilia assumptionis quod est in precepto: videtur idem dicendum esse de vigilia natiuitatis. Noli tamen ꝓcipitare sententiam ⁊ precipue cum Pe. de palu. dicat nõ esse in precepto. Nec mirum quia nondum emanauerat dicta extrauagans. Sed quia illa non videtur esse promulgata in populo forte non astringit. Item in vigilijs apostolorum ꝓterq; Philippi ⁊ Jacobi ⁊ Joannis euangeliste. De vigilia apostolorum Bartholomei ⁊ Jacobi ⁊ Mathie dicẽ Pe. de palu. q; vbi consuetudo habz q; ieiunetur ibi ligat: alias non: sed tutius dicitur ꝑ sint in precepto sicut ⁊ aliorum apostolorum: ⁊ hoc cõmuniter tenetur: ⁊ est magis secundum iura. Item in vigilia Joannis baptiste ex ecclesie consuetudine vniuersali. Item vigilia Laurentij ex generali consuetudine secundum Innocen. Item ieiunia quattuor temporum que sunt quater in anno: et quando sunt declaratur in isto versu. Ult crux: lucia cinis: ⁊ carismata diua. Ut ieiunetur quarta sequens feria. Et ẽ sensus q; ꝓia quarta feria ꝑ festũ crucis ỏ mense septẽbris. Et iterũ ꝓia quarta feria post festum sancte Lucie. Et iterum ꝓma quarta feria post ꝓmam dñicam quadragesime. Et iterum ꝓma quarta feria post festum spiritus sancti. Debet etiam ieiunare duobus diebus alijs sequẽtib'. s. sexta feria ⁊ sabbato. di. lxxvj. c. Statuimus. Et in ipsa dist. assignatur rõ de ieiunijs quattuor temporum ⁊ de ieiunijs hebdomadis: sed plenius a. b. Tho. secunda secunde. q. xlvij. Jeiunium autem aduentus rogationum sexte ferie ꝑ totum annum sunt de consilio non in precepto. De aduentu dubitatur vtrum sit in precepto clericis ⁊ religiosis. Et a quibusdam hoc creditur: ab alijs tenetur contrariuz ⁊ hoc cõmunius. s. q; non sit in precepto: extra de obserua. ieiu. Consilium nisi aliqui religiosi vt minores qui habẽt ex precepto regule sue ieiunium a festo omnium sanctorum vsq; ad natale: ⁊ omnes sextas ferias per totum annum. Jtẽ die dominico ieiunare ñ conuenit ⁊si quis hoc faceret quasi agens contra consuetudinem populi christiani vel etiaz ex aliqua superstitione peccaret ⁊ hoc modo prohibetur dist. xxx. Si quis presbyter: alias nõ videt eẽ peccatum dist. lxxvi. Utinam.

De ieiuniis consu. §. II.

etudinarijs dicit Pe. de palu. in. iiij. di. xv. q; ad ieiunia consuetudinaria ipsa consuetudo obligat etiam si scriptura non dicat ar. dist. xj. c. In his rebus. Si q; cõsuetũ ẽ in aliqua dioceſi q; ieiunet certo die: illi de dioceſi tenẽt obſuare ſic ⁊ tenerẽt ſi eps idicẽt. Unde ỏ cõse. di. v. dicit. Jeiunia i ecclesia constituta a sacerdotib' sine necitate rõnabili ñ soluãt. Cõsuetudo. n. rõnabilis ⁊ ꝓscripta obligat dist. xij. c. illa. Et h q; ad i digenas. Alienigene vero si veniũt aio cohabitãdi ex tũc ligant ieuñio cõsuetudinario: sic ⁊ scripto. Si ãt transeat soluz per terram: non ligantur ꝓsuetudinib' ⁊ statutis ⁊ tñ tenẽtur non scãdalizare: vñ occulte comedere pñt fin morẽ terre sue non publice: q; si esca scãdalizaret fratrem meũ nẽ. ar. dist. xij. Illa. Tñ videtur q; ꝓsuetudo laicoz non liget clericos nec seculariũ clericoz religiosos: q; distincti sũt modi abstinẽtie inter hos tres status ⁊ plures abstinentias habẽt clerici q; laici: ⁊ religiosi q; clerici seculares. Unde non oportet q; ad ieiunia illorum ligẽt quoz etiam consuetudinibus a suis ieiunijs ñ absoluuntur fin regulam iuris. Quez non honoro ñ onero. Unde illorũ cum quibus viuit mores ꝑuare debet. Quia tamen quilibet tenetur alterũ non scãdalizare: ideo vbi est cõsuetudo ieiunare: vtputa in festo sancti Marci laicis sequentib' ⁊ clericis facientibus processionem siue letaniam maiorem: religiosi sicut nec ad ꝓcessionez: sic nec ad ieiunium tenentur: sed publice ꝓpter scandalum non debẽt bis comedere. Item vbi est ieiuniz iure inductum: consuetudo que ꝑualet excusat: licet generaliter dicatur q; consuetudo que ẽ cõtra sanctos canones non excuset: quod verum ẽ quãdo ꝑ alios canones in se vel in simili non fulcitur sic autem est de ista. ar. dist. iiij. c. Statuimus vbi agitur de ieiunio quadragesime. Excusantur q; a ieiunio ⁊ carnium esu indigene ꝓuincie vl' dioceses vbi non ieiunatur etiam a viris morigeratis vt in vigilijs Jacobi Bartholomei ⁊ Marbie. Non autem si ribaldi ⁊ mali iz plures numero q; nec ieiunia seruant: quia non est consuetudo sed corruptela. Item excusant alienigene q; quis in tra eoz ieiunetur ex quo venit aio remanendi. Sz q; transitũ facit ꝑ terram sicut nõ obligãtur ad ieiunia illius terre: sic non liberãt a ieiunijs ⁊ abstinentia terre sue.

De lacticiniis §. III.

vtrũ possint comedi tempore ieiuniorum. Nõ q; si q; i ieiunijs ab ecclesia istitutis extra q̃dragesimã comedit lacticinia in locis vbi consuetum est non comedere peccatum ẽ: alias si consuetum ẽ talia comedi cõmuniter vel ꝑ maiorẽ parte possunt comedi di. lxxvj. c. Utinã: ⁊ Th. scda scõe. q. clxvij. Inno. simpliciter dicit q; lacticinia comedere ieiunijs ecclie extra quadragesimã ẽ peccatum: sed ñ soluit ieiunium: ꝓmum cõius tenetur. Sed ꝑ maiorẽ declarationem horum Pe. de palu. i. iiij. di. xv

sic dicit. Comestio lacticiniorꝝ in quadragesima interdicta ē: vt di. iij. Deniqꝫ: nō ātin alijs ieiunijs nisi consuetudo h̄ beat quā vbiqꝫ seruādā in ieunijs dicūt Aug. Amb. ⁊ Hie. dis. xij. illa ⁊. lxxvj. c. Utinam. Unde cui iniūctum ē ieiunare simplr non hēt nisi a carnibus abstinere ita qꝫ ieiunare etiam cū lacticinijs pōt. Britones vero comedētes butirum in quadragesima videtur excusari qz in illis i q̄bus ecclesia dispēsare pōt sciēdo ⁊ dissimulando dispensat: si tñ ita dissimulat qꝫ nec punit excōicatione: nec ꝓhibet verbo quia multa p patiētiam tolerātur que si deducta cēnt in iudicio: non tolerarētur. Sed si ecclia q̄ tenet ad correctionem fraternam: nō puniret nec corrigeret ò facto pticiparet in crimine. Nam ⁊si simplicem fornicatiōem nō puniat p̄dicat tamen eam illicitam. Unde cum ecclesia sileat: nec eis ꝓhibeat: nec predicet eos: male facere al': ⁊si aliud ꝓuleguī nō habeant excusantur hec ille. Item si sextis ferijs sine causa infirmitatis comedit carnes mortale ē. de conse. di. iij. c. De esu carnium. Item i sabbatis comedere carnes in locis vbi est consuetum vniuersaliter nō comedi mortale ē de conse. di. v. Quia dies. Secus si consuetudo patrie habz qꝫ comedātur: ut in francia cathalonia ⁊ alijs partib⁹ quia nunc stabitur consuetudini dist. xj. Illa autē. Excipitur tñ ab ista regula dies natiuitatis dñi quādo est in sexta feria quia tūc licite comedūtur carnes etiam ab oībus: nisi ex voto suo vel regulari obseruātia teneretur ad nō comedendum extra de obser. ieiu. c. Cōsilium. Et multo magis videt idē dicēdum quando natalis ē in tali die sabbati.

In qua etate ¶. §. IIII.

tenetur quis ieiunare siue ad ieiunia. Nota secūdum Tho. secūda secunde. q. clvij. qꝫ non tenet quis ex necessitate p̄cepti ad ieiuniū ecclesie vsqꝫ ad finem tertij septennij. i. xxi. anni: quia vsqꝫ ad illud tempus est in statu augmenti. Rationez ibi potest videre: dicit enim sic in pueris ē euidens cā nō ieiunandi tum ꝓpter debilitatem nature ex q̄ peruenit qꝫ indigent cibo ⁊ non multo in sm̄ sūpto: tum etiam quia indigent multo nutrimento ꝓpter necessitatem augmenti quod fit de residuo alimenti: ⁊ ideo q̄diu sunt in statu augmenti qò est i pluribus vsqꝫ i finē tertij septennij nō tenent ad ecclesiastica ieiunia obseruāda. Conueniens tamē ē vt etiam i hoc tempore se ad ieiunāduz exerceant plus ⁊ min⁹ fm modū sue etatis. Q̄ñqꝫ tñ tribulatōe eminēte i signum pnie artioris etiā pueris ieiunia indicūtur. sicut legitur ò Ninuitis Jone. c. iij. Sed Pe. de palu. in. iij. dicit qꝫ circa ītūm septēnium adolescētium qz q̄dam sunt alijs fortiores relinqtur arbitrio cōfessoris ⁊ consilio medicine. s. ieiunare vel non. Est tamen conueniens qꝫ infra istud tempus se exerceāt ad ieiunāduz plus ⁊ minus fm possibilitatem ⁊ etatē. Nouitij q̄qꝫ ⁊ iuniores in religionibus iuxta discretiōem ꝓlatorum suorꝝ i hi⁹ se debēt gerere. Ul. Et Jo. an. i nouel. super. c. Consiluī extra de obseruā. ieiu. pōit diuersas opiniones de etate q̄ quis obligatur: et dicit aliquos dicere qꝫ masculus in. xxiij. anno. femina i. xij. Alij masculum in. xx. feiam in. xvj. Alij aliter: ⁊ in nulla se firmat. Allegat autē Piero. arguentem eos qui i teneris ānis positos onerāt ieiunijs. Dictum beati Thome de etate cōius tenetur.

De redemptōe ¶. §. V.

uel dispensatione ieiuniorum. Nota qò dicit idem Jo. an. i nouel. ieiunia ecclesie nō posse redimi nisi ex magna necessitate: sed ieiunia volūtaria posse auctoritate superioris ⁊ causa vtilitatis maioris. Et declarat esse ieiunia voluntaria ieiunia ex voto vel ex iniunctione penitentie. Quidam faciunt hanc distinctionem circa materiam hanc et bene. Ille qui est obligatus ieiunio ex voto vl ex generali institutione ecclesie si nulla adest necessitas vel vtilitas vrget: non potest redimere tale ieiunium. Si autem adest necessitas aliqua tunc si est necessitas que tollat omnem possibilitatez ad ieiunium: talis absqꝫ aliqua dispensatione vel redemptione dimittere potest. Sed si sit talis necessitas que non tollat ex toto possibilitatem sed inducat magnam difficultatem: puta qꝫ talis per ieiunium caderet in capitis debilitatem vel corporis ita qꝫ non posset nec in oratiōe nec in alijs bonis se exercere. In huiusmōi cāu potest redimere ieiunium debituz pecunia elemosynali: auctoritate tamen superioris. Similr si adest aliqua publica vtilitas quam aliquis ieiunando implere non posset: sicut est aliqua bona predicatio ⁊ necessaria: ⁊ discursus propter eam: vel discursus alius propter necessitatem vel vtilitatem ecclesie ⁊ hi⁹. cum quibus non posset ieiunari tunc etiam habz locum dispensatio vel redemptio in ieiunio: auctoritate tamen superioris ⁊ maxime diocesani. Ricar. in. iij. dicit qꝫ si necessitas immineat statiz peregrinandi vel multum laborandi vel propter conseruationez vite corporalis: vel propter aliqō necessarium ad vitam spiritualem: cuz quibus laboribus non potest ieiunare: non obligatur talis ad ieiuniū: qz nō videtur fuisse ītētio ecclesie statuētis ieiunia ꝓ h̄ impedire alias magis pias ⁊ necessarias causas. Unde videtur recurrendum ad superioris dispensationem: nisi forte vbi non ē cōsuetuz: quia ex hoc ipso qꝫ prelati dissimulant videntur annuere. Dicit etiam qꝫ pegrinatio ad loca sancta ex deuotione que differri non posset est iusta causa dimittendi ieiunium si cum labore itineris ieiunare non pōt.

Capitulum Secundum.

De excusatis a . §. VI.

ieiunio. Nota q excusatur a pcto qdā pſone nō obſeruātes pdicta ieiunia. Et ꝓmo itinerātes aut multū laborātes qb' ūminet necessitas tūc pegrinā di ⁊ magnas dietas faciēdi: vl' ēt multū laborādi ſi viuē volūt vl' ſuā familiā ſuſtētare vel nō incurrere notabile detrimētū ſui ſtatus. ⁊ cū labore vel itinere ñ pñt ieiuniū obſeruare excuſāt. Alias ſi pñt vtrūq facē ꝓmo tenēt ieiunare. Et ſiliter ſi pñt differre iter aut ſubtrahē vl' diminuere labo rem ita vt poſſint ieiunare ⁊ ex h ñ icurrāt detri mētū ſui ſtat' tenēt ad ieiuniū: de hoc hēs ſcōa ſcōe. q. clxvij. Si āt ñ ē neceſſaria pegrinatio tūc ſcōm Pe. de pal. peccat aggrediēdo pegrinatōez indiſcrete. ſ. tpe q̄ ieiunare oz: nec ꝓpt iter pōt. Si tñ idiſcrete aggreſſa ē pegrinatio ñ ꝓpatiēs ieiuni um nec pplexus ē licz frāgē: ſicut ꝓpt culpā q̄uis ſit ifirm' durāte ifirmitate ñ tenēt. Scōo ſeruito res nobiliū ſi ex cā ꝓueniūt horam comedēdi l' ēt ſi plībāt modicū añ horā vt quaſi ꝓpt ꝓtinuatio nē tpis totū poſſit cōputari vna mēſa. Qui ēt p guſtāt cibos dñoz ad faciēdā credētiā quo caſu ēt liceret ꝓguſtare cānes ſi tali die dñs licite come dat vel ēt ſi ſurgat a mēſa vt portet enxenium ali cui: vel ēt ſi ſeruiūt vel legūt i mēſa religioſoz cū licētia ſuptoris. vv. Tertio curſores q̄z vſus ne ceſſarius ē dñis vl' ciuitatib' ſi ñ pñt cū ieiunio in ter agē: excuſāt: ſec' cū modicū vadūt vel deſcēdūt niſi idigerēt ex labore p̄cedēte vel ēt i ꝓmo ōbē tes magnū iter facē: oz q̄ refociāt. Sūl. Di ſcōm Pe. de pal. vidēt excuſari: nō ſolū ſi ſine tali offi cio ñ pñt viuē: q̄ tūc pauptas excuſaret: ſz ēt ſi a liter poſſet viuē ſed ñ eque bñ: q̄ aliud ē ō illis q̄ ad certū diē ſe locāt: q̄ ñ debēt ſe locare niſi poſ ſint tūc ieiunare ſi hñt alis vñ viuant. Aliud ē de alio q̄ locat ſe ad totū annū ⁊ ad totale ſeruitiuz q̄ ſi excipet q̄ nūq̄ diebus ieiunij itineraret ñ iue niret q̄ eū recipet. Quarto paupes ⁊ mēdicātes q̄ ſi pñt tñ habē ad vnā refectōnē q̄ ſufficiat eis ex cuſāt: ſec' ſi haberēt ad ſufficiēriā: niſi ex p̄cedē ti inedia ñ poſſēt ferre ieiunium. Tho. ſcda ſcōe. q. c. xlvij. Et videt ēt poſſe cōphēdi illos q̄ ñ hñt eis ꝓparētes neceſſaria ieiunio: ⁊ ipſi huic nō pñt vacare. Quinto pgnātes ⁊ lactātes ſi ōbilitas im pedit eas vel ſi ex h timēt ō piculo eaz aut aboꝛ ſu vel defectu alimēti pueri excuſāt a ieiunio imo deberent dimittē ieiunium. vv. Sexto infirmi de biles: ſz p q̄ infirmitate vel quāta debilitate excu ſent arbitrio bōi viri ſtat. Et ſiqdē fuerit manife ſta cā neciſtatis l' euidēs q̄ uis ifirmitas nō ē neceſ ſariū petē diſpēſatōem ſcōm. vv. ⁊ pſertim cōſue tudine ſic ſe habēte ſcōm Tho. Si āt ſit dubium vtz ſit cā neceſſaria petēda ē ab eꝑo loci ſi cōmo de haberi pōt copia diſpēſatio: vl' a ꝓpo ſacerdo te ſi tñ haberi ñ pōt eꝑe: nō tñ q̄rat cecū ꝑ ꝓſilio in hī. Itē de ꝓſilio rōnabili medicine infirm' ſol uēs ieiuniū vl' comedēs carnes dieb' ꝓhibitis nō peccat ſz peccaret medic' ſi ſine cā rōnabili vl' ſal tem dubia talia mādat vel ordiat ifirmis ar. xxiij q. i. Quid culpat. Septimo ſenes ſi ſūt multuz ō biles eo mō pñt excuſari ſicut dictū ē de ifirmis: rōne āt ſenectutis tñ ñ excuſāt ſi ſūt fortes ad ſuf ferēdū ieiunium nec ē cōmunata etas ab aliq̄ vſq̄ ad quos ānos q̄s tenet ed ieiuniū. Octauo ō vxo ribus dicit Jnno. q̄ q̄uis debeant dimittere ieiu nia q̄ habēt ex voto ꝓhibētibus viris. xxxiij. q. v. Manifeſtū. nō tñ ieiunia eccleſie. Sed forte ꝓpt ſcandalum vitandum poteſt ſacerdos diſpenſare cum tali diſ. v. Ut conſtitueretur. Jdem Hoſtiē. Sed Pe. de palu. in. iij. dicit q̄ hoc videtur eſſe ſcandalum phariſeorum ⁊ per conſequens contē nendum ſi non vult vir vxorem ieiunare: niſi fō te probabiliter timeretur infirmitas vel debilitas De fructibus multis ieiunij ⁊ rationibus ieiunij quadrageſimalis hēs i pte quarta.

De ieiunio iquit. §. VII.

ꝑs. xxxiij. Humiliabam in ieiunio aīam meaz Jeiunium aſſumitur ad tria ſecundum Tho. ſecunda ſecunde. q. clxvij. arti. primo. Primo ad carnis concupiſcentie repreſſionez. Unde apoſto lus. ij. Corin. vj. aut in ieiunijs in caſtitate exhibe amus noſmetipſos: premittit ieiuuium caſtitati: quia per ieiunium caſtitas conſeruatur. Ut eniz Hieron'. dicit. Sine cerere ⁊ bacho friget ve nus ideſt per abſtinentiam cibi ⁊ potus friget lu xuria: ⁊ ſcōz hoc expōitur iſte verſus. Jn ieiunio humiliabā. i. mortificabam aīam meam. i. ſen ſualitatem a concupiſcētijs. Secundo aſſumitur ieiunium ad mentis eleuatōem i diuina quia hō ieiunus ē magis liber a fumoſitatib' cerebri: vnō magis aptus ad intelligendum. Unde Aug. in ſer mone. Jeiunium mentem eleuat. et in ſignuz hu ius de Daniele legitur q̄ poſt ieiunium trium eb domadarum accepit eleuationem mentis a deo ad diuina myſteria contemplanda. Danielis. x. Et quia humilatio eſt maxime neceſſaria ad ele uationem mentis ad diuina et ieiunium humili at corpus et aīmam. Jdeo bene dicitur Humili abam in ieiunio. Tertio ieiunium valet ad culpa rum ſatiſfactionem. Dum ſcilicet affligimus coz pus recompenſamus deo de iniurijs quas fecim' mimis corpus delectando contra mandata eius p pterea dicit dominus Joel. ij. Conuertimi ad me in toto corde veſtro in ieiunio: fletu: ⁊ plāctu. Et Auguſti. dicit q̄ ieiunium facit coz contritum et humiliatum. Humiliabam ergo in ieiunio fletu ⁊ planctu. ſ. ſatiſfaciendo. Qui enim ſatiſfacit hu miliat ſe ei cui ſatiſfacit contra quem ſuperbie rat iniuriando. Et quia ieiuniuz ad predicta tria

ordiatur iō illis tēporib⁹ fuerūt spāliter ab eccle sia ista ieiunia: i q̄bus oportz hoies magis pur gari a pctis ⁊ eleuari ad diuina p deuotōez ⁊ ma gis liberos ee a voluptatib⁹: ad quas magis iclinā tur tēpore veris supabūdātib⁹ hūoribus. Hec āt sūt tpa pasce seu dñice resurrectōis i cuius vi gilia celebrat baptismus p quē abluimur a pctis ⁊ i cuius die generaliter sumi oz ab oīb⁹ sacrosca coio: ⁊ xps p resurrectōez ei nitatē ichoauit. Et iō pcedit ieiuniū q̄drageſimale: p quod aīa purgata a peccatis libera a ꝓcupiscentijs magis apta sit ad dina eleuari. Et hac roe etiā sūt ista ieiunia i vigilijs i pcipuis festiuitatib⁹ ⁊ solēnitatib⁹ vt ma gis possit ad spūalia eleuari. Et i q̄ttuor tpib⁹ āni p ꝓcuratiōe gratie: p ordinādis i vtilitatē popu li xpiam. Sed notādū q̄ triplicit pōt ꝓmitti ōfec tus circa ista ieiunia ista p quē defectū hō nō hūiliat aiaz suā i ieiunio q̄ nō facit volūtatē dei: sed suā: ⁊ ideo nō ē deo gratū. Uñ cuz quidā ieiu nātes ꝓquererētur quare deus ñ acceptabat eoz ieiuniū dicētes: q̄re ieiunauim⁹ ⁊ ñ aspexisti: hūi liauimus aias nostras ⁊ nesciuisti. Rndit eis deus p Isa. lviij. Ecce i die ieiunij vestri iuenit volūtas vestra. q. d. nō vere vos hūliastis: nō scōm volun tatē meā sz vestrā ieiunastis: ⁊ iō ñ exaudiui vos. Et ꝑmo ex mentali idispositione.

Scōo ex cibationis plurificatōe.

Tertio ex ore notabili ātecipatōe.

Quantuz ad §. VIII.

ꝑmū. Q̄o ieiuniū corpale sit deo gratū oz q̄ tol latur idispositio mētis. Uñ dicit dñs Joel. ꝑmo Sāctificate ieiuniū facite mō ōbito vt sit sāctū. i. mihi ōdicatū. Et hoc.

Excludendo vanum respectum.

Exhibendo liberum effectum.

Addendo pium effectum.

Primo q̄dē oz tolli de mente ois intentio vana q̄ pōt esse q̄ntuplex scōm illū versum. Abstinz eger egēs: cupidus: gula: symia: vtus: Ieiunat. n. aliq̄s qz sentit se grauatū cibo: ⁊ si cōederet sibi noceret sicut ꝑma die q̄drageſime. Alius ieiunat qz ñ hz ad ꝓmedēdū: si hz patiētiam aliq̄d est. Alius ieiu nat ꝓpter auaritiā qz nō vult tm̄ expendere bis comedendo: vel quia habet lucra pre manibus in apotheca que non vult amittere vnde vsq̄ sero ieiunus manebit. Alius ieiunat propter gulam: forte iturus est ad aliquod conuiuium ⁊ ideo vt famelicus accedat ⁊ melius comedat: illa die vel pcedenti ieiunat. Alius ieiunat propter Ipocrisiz vt simia que effigiat actus humanos: ⁊ tamen hō ñ ē ita. s. Ipocrita ieiunat vt teneatur bonus qui tamen non est bonus. Quicunq̄z istoruz ieiunat alias non ieiunaturus non seruat pceptum eccle sie. Cum ieiunaretis inquit dominus istis Zach. vij. nūquid ieiunium ieiunastis mihi: quasi dicat nō sed vobis. Sed vos cū ieiunatis dic xps. Ma th. vj. nolite fieri sicut Ipocrite tristes: sz puro re spectu ⁊ intentione ꝓpter deū ⁊ ad obediēdū eccle sie ieiunate. Scōo oz habē affectū liber a pctō ꝑ missō ⁊ cōmittendo. Nihil enim ꝓdest ieiunare: ⁊ alia religionis. i. xpianitatis opera facere nisi mens ab iniquitate coherceatur inquit Pius pa pa de peni. d. iij. Nihil prodest scilicet ad vitam eternam. Qui enim facit ieiunium quodcunq̄z i peccato mortali non valet sibi ad meritum nec ad satisfactionem: valet tamen sibi ad satisfaciendum precepto ecclesie: secundum Alber. in iij. vt non peccet mortaliter seruando ieiunium quod ieur reret si non seruaret. Et ideo q̄tuncunq̄z peccatō dimittere non debet. Melius tamen ⁊ vtilius si p confessionem vel saltem cōtritionem liberaret af fectum suū a seruitute peccati. Math. vj. Tu aūt cū ieiunas vnge caput tuum: ⁊ faciem tuam laua i. conscientiam. s. a peccatis. Et Isa. lviij. dicit do minus. Hoc est ieiunium quod eligi dissolue col ligationes impietatis idest malas societates cum quibus ligatus es in officijs vel contractibus vel maleficijs. Solue fasciculos deprimentes te idest obligationes restitutionum: ⁊ eos qui confracti sunt liberos. s. dimitte qui soluere non possunt ñ i carcere teneas: ⁊ omne onus disrūpe. s. pcti p cō tritionem. Tertio oportet adhibere pium effectū per orationē quo ad deū. Bona ē. n. oratio cuz ieiunio dicit Thobias. xij. Magis. n. debet tali tpe istare orationi. Et vt magis orato sit deuota: egre diatur sponsus de cubili suo ⁊ sponsa ō thalamo suo dicit dominus Joel. ij. scilicet ad orandum abstinendo se ab actu coniugali: non tamen nisi de communi consensu ⁊ continētia vtriusq̄z: ad hoc hortāt doctores nō pcipuunt: vt. xxxiij. q. iij Quotienscunq̄z. Debet adhiberi pius effectus ad ꝓmū dādo ei elemosynam: quod ē ad bene esse seu ad pfectionem non ad necessitatem ieiunij se cundū Alber. Unde dom⁹ Isa. lviij. Hoc est ie iunium quod elegi: frange esurienti panem tuuz ⁊ egenos tē. Oz adhiberi pius effectus q̄ ad se ip sum vt cū discretōe sumat cibū vitādo superfluita tē ciboz ⁊ necessitatē sumēdo. Uñ Hiero. Sint tibi ieiunia pura quottidiana ⁊ moderata. Quot tidie prandere: quottidie esurire: de conse. di. v. Sint tibi.

Secundo uitiatur. §. IX.

ieiuniū cum comeditur pluribus vicibus q̄ vna. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. secunda se cunde. q. clxvij. articu. vj. q̄ ieiuniū est ab eccla institutum ad concupiscentiam refrenandam: ita tñ q̄ natura non soluatur seu destruatur. Ad hoc autem sufficere videtur vna comestio p quā homo ⁊ nature satisfacit ⁊ tñ concupie aliq̄d de bic diminuendo comestionum vices. Et ideo

p de collatione in die ieiunij.

Capitulum Secundum.

ecclesie moderatõe statutũ ẽ vt semel in die a ieiunãtibus cõedatur. Si ḋs ḡ cõedat pluries i die frãgit ieiuniũ. Uñ nota de collatõne q̃ fit de sero dicẽ b. Tho. vbi supra q̃ electuaria ꝛ si aliq̃ mõ nutriant: ñ tñ assumũt ad nutriẽduz ſz ad iuuãduz digestionẽ: vñ nõ soluunt ieiuniũ sicut nec aliarum medicinarũ assũptio: nisi forte aliquis in fraudez electuaria i magna q̃titate assumat p modũ cibi Pe. ō pal. in. iij. di. xv. sic dicit. Bina cõestio frangit ieiunium eorũ. s. q̃ cõit sumi solẽt i cibum vbi ẽt fructus: cerasa: pira: ꝛ nuces cõputãtur quia i loco refectionis assumũt: vt in prandio ꝛ cena: et herbe ẽt: qz sãcti patres herbis vescebãt. Excipit cum cã medicie sumũtur: tũc. n. ñ soluunt ieiunium ecclie sed nãe. Electuaria ꝛ oia alia hm̃. q̃ consueuerũt sicut spẽs sumi p̃ prãdiũ ad iuuãdaz digestionem: ẽt si ex talibus ꝓfecta sint q̃ p se i cibũ sumi ꝓsueuerũt: dũmodo sint alterata sicut p decoctionem vel cõfectionẽ q̃ nõ i cibũ sed i cibi adiutoriũ cõiter ab vtẽtib' assumũt vt in dactilis: nucibus: ꝓfectis: ꝛ pignolata: silr nõ soluunt ieiuniũ hec ille. Quod ãt dicit Pe. nõ soluere ieiunium fructus cũ sumũtur cã medicie videtur intelligendum cũ sumũtur ne vinũ sine aliquo sũptum diluat stomachum ꝛ sic noceat. Unde cũ cõis vsus xpianorum sit facere collatõem de sero ꝛ aliquid parũ sumere cũ potu sine alia ꝓsideratione q̃uis nõ itendãt sumẽ p modum medicine ne. s. vinuz noceat sed initãtur ꝓsuetudini q̃ ea rõe videt introducta: pie ẽ iterpretandum factum eorũ ꝛ excusãdum: ꝛ hoc nisi sumerẽt i notabili q̃titate vel de pluribus generibus fructuũ vel studiose ad nutriendum. Et qz pãis ẽ pncipalis cibus ordinat' ad nutriẽdũ: min' ꝓgruũ videt panẽ sumẽ. Sumere ãt bucellã panis frãgit ieiuniũ. Potus ãt secũdũ Tho. vbi supra qz magis assumit ad alteratõem corpis ꝛ ad digestionem ciborũ q̃ ad nutrimẽtũ licet aliquo mõ nutriat iõ licet pluries ieiunanti bus bibere infra vnã diẽ posset tñ ita ũmoderate sumẽ q̃ peccaret ꝛ pderet meritum ieiunij. Pe. ō palu. idẽ dicit. s. q̃ potus nõ solulit ieiuniũ siue p̃ prãdium sumat siue añ. Sumere aũt sine cã magna malũ est etsi non frangat ieiuniũ. nisi in fraudem hoc faceret ad subueniendũ. s. fami biberet. Al. ꝛ Pe. Dicit. n. Pe. de pal. in. iij. q̃ si ḋs nõ ꝓpter famẽ vel voluptatẽ. sed timore ne deficeret p̃ axietate die ieiunij ficus vel pozrectã vel aliqd h' plibaret ãte horã comestiõis q̃si p modũ medicie nõ frãgeret ieiuniũ: hoc tñ nõ predicandũ est. Ricar. aũt in. iij. di. xv. circa hoc sic dicit. Quãuis aliqui dicant q̃ bibẽ vinũ vel ceruisiam i mãe ꝛ comedere electuaria de sero delectationis cã frãgat ieiuniũ: credo tñ ꝛrium qz q̃uis illa aliq̃ mõ nutriant: i hoc tñ nõ ẽ pncipaliꝫ vsus eorum al' etiaz frãgẽt ieiuniũ bibere de sero vinum vel ceruisiaz in collatione quia habet aliquid de nutrimento Si tamen homo in mane ceruisiam vel vinuz biberet non ad extinguendum sitim sed famen ꝛ i sero acciperet magnam electuariorum q̃titatem ad subueniendum fami talis faceret fraudem statuto: ꝛ per ꝓns frãgeret ieiuniũ: de re. iur. Certuz li. vi. Credo tñ de bono ꝛ eq̃ cauẽdũ ẽ a potu vini vl ceruisie ꝛ silib' magis i mãe q̃ i sero: qz potus sumpt' p' prãdium ꝛ siti subuenit ꝛ digestionem adiuuat in q̃tum per potum ꝛ facilius ꝛ conuenientius defertur cibus ad singula membra sumptus aut ieiuno stomacho vt plurimum nocet h' ille. Item diebus ieiuniorum p̃ qualibet vice qua comedit vltra vnam vicem peccat mortaliter se cũdum Jo. neapol. i quolibz: quia reducitur ist' ō p̃ceptum ad negatiua. Sed duram dicit in. iij. h' ẽ tantum vnũ peccatũ mortale: qz fractio vnius p̃cepti p̃ vna die: sz tãto grauiꝰ q̃to pluriꝫ vicibꝰ comedit illa die: ꝛ istud cõis tenetur. Et hoc nisi nouo contemptu pluries comederet: quia tunc verum esset dictum Jo. Sed si quis excusatus a ieiunio vel propter defectum etatis: vl' propter laborem vel aliam causam rationabilem potest tñ vti cibi quadragesimalibus ꝛ ex voluptate vel in curia vtitur lacticiniis ouis vel carne mortaliter peccat: quia ꝓtra p̃ceptum facit ecclesie que ordinauit tali die vti quadragesimalibus cibis: vt di. iij. c. Denicz.

Tertio uiciatur .§.x.

p̃ter vigiliã ecclesie hore.

ieiunium ex hore nimia anticipatione. Circa qõ Pe. de pal. in. iij. di. xv. dicit sic. Jeiunium frangitur notabilis hore anticipatione sine causa scilicz rationabili. Dico autem horam nonam congruam omni tempore etiam in quadragesima: nec oportet expectare tunc vesperam dici secundum officium vt scilicet anteq̃ celebretur vespertinum officium non comedatur de conse. dist. i. Solent. Et tardius debet comedi in quadragesima quaz in aliis ieiuniis: Et sic in quadragesima post officium vesperarum ante horam vespertinam licet edere. Ex quo constat q̃ nona trãsit sicut in aliis ieiuniis post officium none licet ante horam nonam dum tamen constet horam sexte transisse potest tamen in hoc dispensare circa horam vel propter debilitatẽ: vel propter lectionem: vl' ꝓpter: vel propter alias pias causas: vel propter hospites hec ille: Sed. b. Tho. secũda scõe. q. clxvij. arti. vij. assignans rationem quare hora nona est conueniens hora comedẽdi ꝓ ieiunio si dicit. Jeiunium ordinatur ad delectõnem culpe: ꝛ repressionem carnis: ita tñ q̃ p hoc natura ñ mltũ grauetur. Est ãt debita ꝛ cois ꝓsuetudo hominibus comedendi circa horam sextam: ꝛ ratio est quia iaz videt esse cõpleta digestio nocturno tempore nãli calore interius reuocato propter frigus noctis

circūstans: diffusio humoris per membra coopan te ad hoc calore diei vsq; ad sūmum solis ascēsuz tum etiam quia tūc p̄cipue nā corporis humani i diget iuuari ꝑ exteriorem aeris calorem ne hūo res iterius adurātur. Et ideo vt ieiunans aliquā afflictionem sentiat ꝓ culpe satisfactione ꝓueniēs hora comedendi taxatur ieiunātibus circa nonā cōiter. Etiam ista hora cōgruit mysterio passiōis xp̄i q̄ completa fuit hora nona qñ inclinato capi te tradidit spm̄. Ieiunantes. n. dum suā carnez af fligunt passioni xp̄i ꝓformātur. Non tn̄ req̄ritur hora determinata scōm subtilem examinationez sed scōm grossam extimationē: sufficit. n. q̄ sit cir ca hanc horam: hec tlle. Tardare āt post nonam quacūq; hora non vitiat ieiuniuz nisi fiat ex sup stitione. Quod āt in veteri testamento ieiunarēt vsq; ad vesperam. i. sero ꝓgruebat talis hora illi statui qui assimulatur nocti. Stat' āt noui testa menti assimilatur diei: z iō sufficit hora nona: ad quod facit qđ dī de ꝓse. di. p̄ma. Solent videlicet q; in quadragesima nullatenus credēdi sūt ieiuna re q̄ ante mādducauerūt q; vespertinuz celebretur offm̄. Ex quo. c. videtur q; no sit bñfactum eos q̄ tenētur ad officium diuinū comedere in quadra gesima ꝓ ieunio nō dictis vesperis: sicut etiam in alijs ieunijs ecclesie extra quadragesimam nō di cta nona: cū etiam sit circa hoc cōis cōsuetudo: q̄ ē optima legum iterpres: z legē facit: extra de con suetudi. c. cū dilectus.

Capl'm Tertium de Ebrietate.

Ebrietas ē spēs gule. Diuit. n. gula i ꝓmessatōnes z ebrietates: sicut gen' i spēs scōz Tho. scōa scōe q. cl. arti. i. ō qb' apl'us. Ro. xiij. Non in cōmessationib' z ebrieta tibus. Sed sciendum q; triplex ē ebrietas.

Prima ē ex vino diuali.

Secunda ex vino criminali.

Tertia ex vino materiali.

.i. Prima ē ex feruore diuini amoris eū q̄s ita eo re pletur q; alienatus sit ab actionib' mūdi. Tale n. vinū diuini amoris letificat cor hominis: z fac hominē audacē z securū in oibus piculis z loqn tem abundanter de diuinis que carnales nō intel ligunt. Unde turbe iudeorū audiētes ap̄los qñ in ebriati sūt spū sācto q; loquebātur magnalia dei varijs linguis dicebant eos ebrios: sed Petrus a pl̄s surgens ad p̄dicadum oñdit eos ebrios ex vi no diuinalis amoris: nō materiali fm̄ ꝓphetam Johel. Ad hanc ebriatōnem iuitātur fideles. Cā tic. v. vbi dicitur Comedite amici z bibite z iebri mini charissimi. Hoc vino amoris ifūsi ad nos fu it xp̄s inebriatus cum crucem ascēdit. Unde dñs Latin' i sequētia. An te fecit sic amor ebrium: vt nec crucē putes obprobriū amoris gratia. In hu ius figuram Noe inebriatus vino vince sue iace bat ōnudatus z irrisus a filio. Sic z xp̄us ebrius amore salutis vinee pp̄li sui i cruce denudat' mā sit irrisus a iudeorū pp̄lo: vt expōit Aug. de ciui. dei: ps. xxxv. Inebriabūtur ab vbertate dom' tue s. sācte dom.. ecclesie triūphātis vel ēt militātis.

.ii. Scōa ebrietas ē ex amore mūdi z voluptatibus seculi. Tale vinū facit hoies dormire i iniq̄tatib' cadē hinc ide diuersis pctis: insensibiles ee in flagel lis diuinis z de tali vino dicitur ꝓuer. xxiij. Ne i tuearis vinū dum flauescit i vitro: blande. n. ingre ditur: sed in nouissimo mordebit vt coluber z q̄si regulus venena diffundet. i. noli attendere ad vo luptatem dum i corpore fragili vt vitruz apparet pulchra z suauis. Nam cum quis respicit z imo ratur i huiusmōi cogitationibus intrat i ventrez mentis delectabiliter: sed postea ꝓsciam mordet z veneno pcti aīam replet. Expgiscimini ebrij z nō a vino ait ꝓpheta Joel. i. s. nō vino materiali sed criminali. Et Treñ. iij. Inebriauit me absinthio. s. mundus. Absinthium est amarum. Et vt dicit Boetius: felicitas huius mundi multis amaru dinibus respersa est.

.iii. Tertia ebrietas ē ex vino ma teriali de qua apostolus. Nolite inebriari vino in quo est luxuria. Sed sciendum secundum Tho. vbi supra ar. i. q; ebrietas dupliciter accipit. Uno modo ꝓut significat ipm̄ defectum hominis qui accidit ex vino multo potato ex quo fit vt nō sit compos rationis. Et fm̄ hoc non nominat culpā sed defectum penalem cōsequentez ex culpa: alio modo potest nominare actum in quo quis icidit in hunc defectum: quia actus si scienter fiat ita. s. q; aduertat per talem potum posse amittere vsū rationis vel probaliter dubitet z tamen tractus delectatiōe potus nimis bibit erit mortale: quod plenius declarabitur infra in se. §. Et sicut alia vi tia habent directe contraria ita q; vnum est recess sus a virtutis medio per excessum: aliud per ḋfec tum: sicut auaritia prodigalitati: pusillanimitas contrariatur p̄sumptioni z huiusmodi: sic ebri etati opponitur vitium sed innominatum secun dum Tho. Si quis enim scienter in tantum a vi no abstineret ✱ natura multum grauaretur non esset immunis a peccato. Unde apostolus primo Thimot. v. ait. Noli adhuc aquam bibere ꝓpter stomachum tuuz z frequentes infirmitates tuas Idem videretur si multum limpharz ita vt noce ret z p̄cipue quando hoc ageret cōtra monita vi ꝓsilia sapiorum. Dicit. n. phūs in. iij. ethicorum q; insensibilitas que opponitur temperantie quia non multum contingit: ideo tā ipsa q; omnes spe cies eius que opponuntur diuersis speciebus tem perantie nomine carent.

Capitulus Tertium.

De ebrietate dici. §.I.

tur.xxxv.disti. Ante oia:q ebrietas fomes ē z nutrix oium vitioꝝ. Et ps.clxvj.ò pctōrib' loquēs ait. Turbati sunt z moti sūt sicut ebrius z ois sapientia eorum deuorata ē:vbi tria.

Primum effectus inebriationez ꝓsequēs:ibi. Turbati sunt z moti.

Secundum actus immoderationem continens: ibi sicut ebrius.

Tertiū defectus rōnem absorbens ibi:z ois sapiētia eorum deuorata.

A secūdo inchoan. §.II.

do. Actus ꝓtinēs immoderātiā ascribitur z exprimit ebrio ibi sicut ebrius. Ebrius.n.dicitur ąsi extra briam.i.regulā.s.rōis z debite moderationis. Dicit.n.b.Tho.scōa sōe.q.cl.q culpa ebrietatis cōsistit in imoderato vsu z ꝓcupia vini. Quod contingit tripliciter. Uno mō q nesciat potū imoderatum eē z iebriare potētē:z sic ebrietas pōt eē sine peccato z sic creditur Noe fuisse iebriatū. Bene.ix.vñ Ambro. Primus Noe vineā plātauit ò dit nāz:sz ignorauit potētiaz oi.xxxv.Sexto die. Nā i pma etate nō vtebāt hoies vino nec carnib' di.ea. Ab exordio. Scōo mō sic q pcipiat ds potum imoderatū eē nō tñ estimet eū tñ q iebriare possit:z sic ebrietas pōt eē cum pctō veniali. Qò ät dicit Aug. ebrietatē eē pctm mortale si sit assidua in li.de purgatorio:z di.xxv.§. Alias ea non sic ē intelligendū ſm Tho. quasi ipa frequētatio faciat mortale:sz qr nō pōt eē q hō assidue iebrietur ąn sciēs z volēs ebrietatē incurrat: dū multo magis expitur vini fortitudinē z suā habilitatem Tertio mō q aliąs bñ aduertat potū eē imoderatum z inebriare valētem:z tñ magis vult ebrietatem incurrē q̄ a potu abstinere:z talis ꝓprie dicitur ebrius:qr mortalia recipiunt spēm ñ ab alijs que p accidens eueniūt z pter intentionē sed ab eo qò ē p se intentū. Et sic ebrietas ē pctm mortale: qr ſm hoc volens z sciēs ꝓuat se vsu rōnis q̄ scōz ꝑtem opatur z pctā declinat. Et sic peccat mortaliter piculo peccati mortalis se exponēs. Unde Ambro. in li.de patriarchis. Cauendā dicimus ebrietatem p quā pctā cauē nō possumus. Nam q̄ sobrij cauemus p ebrietatem ignorātes ꝓmittim' Nesciunt ąd loquūtur ą vino nimio indulgēt:tacent sepulti.xv.q.i. Sane. Quod ēt sit mortale ebrietas:pbatur p illud qò habetur di.xxxv. Ēps vbi dicitur q clericus ebrietati ò fuiēs aut ò sinat coione ꝓuetur:siliter z laycus:sed talis pēa ñ ipōitur nisi p mortali. Itē q̄uis sit icitū infirmo vel debili vti multo cibo vel potu vltra ꝓsuetum ad ꝓuocandū vomitū ſm cōsiliū medicine qui tñ ñ reputandus superfluus nō requiritur q sit potus inebrians ad ꝓuocandū vomitū qr etiam potus aque tepide vomitū ꝓuocat:vñ ñ excusaret p hoc ds ab ebrietate ſm Tho. q̄uis facēt cā medicine: z p ꝓñs peccaret mortaliter z sumēs nisi crederet ex illo potu nō posse inebriari. Et silr medicꝰ vel alius ą hoc sibi sciēter ꝓsulēt vel ꝓpiaret hoc esti mans. Itē si ds daret alicui ad bibēdum multum ad iebriandū eū vel estimās q ex nimio potu quē ds sumit iebrietur:z q si auisaret non faceret:vel apte impedire posset:sed ex leuitate vt inde solatium sumat permittit inebriari:vel etiaz pōit studiose sal in vino vel aliud inebriare valens occulte peccat mortaliter extra de in iu.z dam. Si culpa Tabernarij ēt cum ꝓpendunt aliquos ex nimio vino sumpto iebriari quod expti sūt pluries vt i ebriosis z non curant ꝓpter auaritiam grauiter peccant.

Quātū ad pmū. §.III.

s.effectus sequens inebriationem est multiplex. vnde dicitur in ps.notato ibi Turbati sūt z moti sunt. Sequitur enim turbatio z tumultuatio: z iniurie z detractiones:contumelie:manifestatō secretorum:libidinis executio z alia. Unde ꝓv. ij. Luxuriosa res est vinum idest causans luxuriā z tumultuosa ebrietas idest generans tumultum Piero. Uenter mero estuans de facili despumat in libidinem.et Crisō.dicit q nil est ita demoni amicum sicut ebrietas z lasciuia que est mater omnium vitiorum. Ambro.quoq in sermone pōit mala que sequuntur ex ebrietate dicens. Unum itaq nec suo pepercit auctori.s.Noe sed ebrietas illius nobis suadet sobrietatem z paulo pꝰ. Mābat anteq vinum inueniretur in omnibus inconcussa libertas:nemo sciebat a consorte nature sue obsequia seruitutis exigere.non esset hodie seruitus si ebrietas non fuisset. Obrepserat quidem iā fraterne plationis inuidia:manebat adhuc paterne pietatis reuerentia. Lesa ē pietas dum ridetur ebrietas. Non illis itaq solis nocent vina quos tē ptant:sed z illis āplius q̄uz oculis temulēta ebriorum mēbra nudātur. Et infra legimus q patrē Loth inebriauerunt filie in monte. Fuit ita ebrietas origo incestus pessime regeneratricis: partus deterior:hec ille di.xxxv. Sexto die. Multe ąq rixe z discordie z homicidia sequuntur ex ebrietate vt experientia docet.

Altio notatur. §.IIII.

defectus tollens vsum rationis:quia omnis sapiētia eorum deuorata ē. Unde ꝓuer.xij.dicit. Qui miscetur his scilicet vino z ebrietati nō erit sapiēs Et Osee.iiij. dicitur. Fornicatio z ebrietas auferunt cor z quia peccatum committitur per vsum liberi arbitrij qui ē facultas rationis z volūtatis:

ex quo i ebrio rō sopita ē videtur q̄ ea mala q̄ facit ebrius vt homicidia ꝓtumelie: ⁊ huiusmodi: ñ ip̄utari sibi debeāt ad culpā. Jn ō̄rium eē videt qō phs ait in tertio ethicoꝝ. ſ. q̄ ebriosus merere tur duplices maledictōes. Ad hoc dicit. b. Tho. vbi supra arti. iij. q̄ i ebrietate duo sūt attēdēda ſ. effectus ꝑñs: ⁊ actus p̄cedēs. Ex pte q̄dē ōfectus ꝓsequentis i quo ligat vsu rōnis: ebrietas hz excusare pctm̄ i q̄tum causat volūtarium p̄ ignorantiam. Sz ex parte actus p̄cedentis videtur esse distinguendum videlicet q: si ex actu illo p̄cedente subsecuta ē postea ebrietas sine pctō: tūc pctm̄ sequens totaliter excusatur a culpa. Si āt actus p̄cedens fuit culpabilis sic nō totaliter ꝙs excusat a peccato. ſ. sequēti: q:. ſ. redditur volūtarium ex volūtate p̄cedentis actus in q̄tum. ſ. aliquis dās opam rei illicite incidit i sequēs pctm̄. Diminuit āt pctm̄ sequēs sicut ⁊ diminuitur rō voluntarij Unde Aug. ꝓtra Faustum ait. Jnebriauerūt Loth filie eius ⁊ se nescienti miscuerūt: q̄ ꝑpter culpandus ē quidem: nō tm̄ q̄tum ille incestus sed q̄tū ebrietas illa meruerit. xv. q. i. Jnebriauerūt vbi dicit glo. q̄ nā nō patitur q̄ aliquis nesciens coeat: sed dicit Loth fuisse nesciēs: q: nesciuit eas fuisse filias suas: sed estimauit vxorē capite aliena to: dic tm̄ idē Tho. q̄ fōte ebrietas Loth fuit sine pctō: ⁊ tūc ēt ꝓmixtio cū filiabus fuiſſz sine pctō ipe tm̄ filie Loth nō excusātur a pctō: q̄uis fecerit imaginātes q̄ totus mūdus ōfeciſſet: sic sodoma. vt vel sic humanū genus ſuaretur: q: ñ sūt facienda mala vt eueniāt bona: nec vnq̄ fuit dispēsatū iter patrem ⁊ filiā. Q: āt dicit phus ebriū mereri duplicē maledictōem: h̄ dicit ꝑpter duplex pctm̄ ſ. ebrietatis ⁊ culpe sequētis ex ebrietate nō ex eo q̄ pctm̄ aggraueť ex ebrietate ꝓmissū magis q̄ si ex certa scia vel loq̄tur ſm legē cuiusdam Picta ci: q̄ vt dicitur. ij. polit. statuit q̄ ebrij si ꝑcuterēt plus punirētur q̄ sobrij: ⁊ hoc q: plures iuriant Et in hoc vt dicit Arist. videť respexisse ad cōem vtilitatem: vt. ſ. cohiberent iurie: magis q̄ ad ueniam q̄ dz haberi de ebrijs ꝑ eo q̄ non sunt cōpotes sui. Ad quod facit qō ait Ambro. in li. de patriarchis. Si qua per vinū ebrij deliquerit apud sapientes iudices venia q̄dem facta sed leuitatis damnātur auctores. xv. q. i. Sane. Ubi glo. i. minori pena q̄ si ex certa scia fecissent: damnantur. i. redarguūtur: etiam eos qui nimis fuerunt faciles ad inebriandum.

Explm̄ q̄rtum de filiabus gule q̄ sūt q̄nq̄.

St autem gula

vitium capitale q̄nq̄ filias generans ſm Greg. i. xxxi. moral. ſ. Hebetudinem.

Jneptam letitiam.
Multiloquium
Scurrilitatem.
Immunditiam.

Quare āt dicatur vitium capitale. b. Tho. ſcōa ſcōe. q. clxlvij. ar. v. rōnem assignat dicens. Uitiū capitale dicitur illud ex quo multa oriūtur ſcōm rōnem cāe finalis in q̄tū. ſ. hz finē multū appetibilem: vñ ex eius appetitu hoies ꝓuocāt multipliciter ad peccādū. Ex hoc āt redditť aliquis finis multū appetibilis q̄ hz aliquā de ꝓditionib' felicitatis q̄ ē vltro appetibilis: ꝑtinet āt ad rōnē felicitatis delectatio: vt pz i. i. ⁊. iij. ethicorū ⁊ iō vitium gule que est circa delectationes tactus seu gustus: que sunt p̄cipue inter alias ponitur vitiuz capitale. Quauis autem ipse cibus circa quem ē gula non habeat rōnem finis q: non queritť ꝑpť se sed ꝑpter aliud. ſ. ꝓpter corꝓis nutritōnez tamen quia ille finis qui est conseruatō vite ē maxime appetibilis que sine cibo conseruari nō pōt Jnde est etiam q̄ ipse cibus ē maxime appetibilis ⁊ ad hoc fere totus labor vite humāe ordinatur: secundum illud Ecclesiastes. vj. Omnis labor hominis in ore eius: ⁊ tamen gula magis est circa delectationes cibi q̄ circa cibos delectatio autem ꝑ se ē appetibilis. Q̄ō autez quiq̄ filie eius assignētur. b. Tho. vbi supra ar. vj. assignat rōnē dicens Gula ꝓprie consistit circa ūmoderatas delectationem que ē cibis ⁊ potibus: ⁊ ideo illa vitia inter filias gule cōputantur que ex ūmoderata delectatione cibi ⁊ potus consequuntur: que quidez ꝑnt accipi ex parte anime vel ex parte corꝓis. Ex pte autē anime quadrupliciter. Primo q̄tum ad rōnez cuius acies hebetatur ex ūmoderata cibi ⁊ potus sumptione. Et q̄tum ad hoc ponitur hebetudo sensus circa ītelligentiam. Scōo q̄tuz ad appetitum q̄ multipliciter deordinatur ꝑ ūmoderantiam cibi ⁊ potus ꝙsi sopito gubernaculo rationis: ⁊ sic ponitur inepta leticia. Tertio q̄tuz ad inordinatum v̄bum: ⁊ sic ponitur multiloq̄um. Quarto q̄tum ad inordinatum actum seu gestū ⁊ sic ponitur scurrilitas: que etiam posset referri ad verba turpia. Ex pte autem corꝓis pōitur i mūditia: que pōt attendi siue secūdum inordiatā emissionem q̄runcūq̄ superfluitatum vt ꝑ vomitum ⁊ huiusmodi siue specialiter per inordinatā emissionem seminis: vt per pollutionem i vigilijs vel somnis ⁊ de his plenius dicēdum.

De his filiabus ¶.I.

gule pōt expōi illud p̄s. v. Sepulchrum patens ē guttur eorum. ſ. gulosorum: lignis suis dolose agebant iudica illos deus: vbi tria possunt notari. Primo q̄ est in sui ꝓgenie totius hominis infectiua ibi. Sepulchrum patens ē ⁊c.

Secundo q̄ i sui ꝓgerie deceptionis est ꝓtentiua ibi. linguis suis ⁊c̄.
Tertio q̄ est i sui fine punitionis susceptiua. ibi iudica ⁊c̄.
Quantū ad primuz dicit sepulchrum patens est guttur eoꝝ. Sepulchrū recipit cadauera que putrescunt. vnde cum apiunt q̄ recent sunt ibi posita exalat fetor inficiens seu corrumpens oēz aerē circunstantez ⁊ hoies astantes. Sic gule vitiuz vt sepulchrū apertum ificit totuz hominez per filias que generant ex ea. Secūdo ultra filias q̄ generant ex ea. s. gula. quedā etiam alia vitia adunt. vt detractio. derisio. ꝑditio. adulatio ⁊ huius. Unde subdit: linguis suis dolose agebāt. Nā in quibus icipiunt homines dediti gule loqui de aliquo bene. ⁊ postea vertunt se ad male loquendum de eo. Ecce dolus. Unde Aug. tenebat ecōtra mēsaz suā scriptos hos versus. Quisq̄s amat dictis absentum rodere vitam. Hanc mensam indignaz nouerit esse sibi. Post cōuiuia etiam tractantur ꝑditiones. vt pz i conuiuio Absalon vbi interfectus ē Amon ꝑditorie i quibus Adonie. Ibi fiunt adulationes vbi est dolus. Quantū ad tertium q̄ ista mala sūt. ⁊ nullum malū ipunitū ideo subdit. Judica illos deus. i. iudicabis puniēdo. Unde Jac. v. Epulati estis sup terram ⁊ in luxurijs enutristi cōd a vestra. ecce ignis deuorabit carnes vestras. Ad primum reuertendo Nota q̄ primo per hebetudinez inficitur intellectus.
Secundo per ineptam letitiaz dissoluit affectus.
Tertio per multiloquium destruit affatus.
Quarto per scurilitatez incōponitur gestus.
Quinto per inunditiam corrumpitur corpus.

Prima filia gule. §. II.

hebetudo ponit. Pro cuius declaratione dicit b. Tho. se. q. xv. q̄ hebes opponit acuto. Acutū autē dicit aliquid ex eo q̄ est penetratiuū. ⁊ econtra hebes dicit quasi obtusus penetrare nō valēs Sicut ergo i corporalibus dicitur aliquis sensus acuti qui pōt percipere ex remotis aliquod sensibile. vt videndo audiēdo. ⁊ huius. Et ecōtra dicitur sensus hebetati qui nō pōt pcipere nisi ex ꝑpinquo magna sensibilia ⁊ nō parua. Ita dicitur acuti sensus circa itelligentiam qui statim ad apprehensionē ꝓprietatis rei vel effectus nāz rei cōprehendit in q̄tum videlicz vsq̄z ad minimas cōditiones rei ꝓsiderandas ptingit. Ille ecōtra dicitur hebes circa itelligentiaz qui ad cognoscēdaz veritatem rei pertingere nō pōt nisi p multa media ei exposita. Et tūc etiam nō pōt ptingere ad omnia ꝓsiderāda pfecte que ptinēt ad rōnez rei. Sic igitur hebetudo iportat quandam debilitatē mentis circa ꝓsiderationē spūalium bonoruz. In hoc autē differt a cecitate mētis que ponitur filia luxurie. vt supra pz. q̄ cecitas mētis iportat nō debilez sed omnimodā puationē cognitionis ipsoꝝ spūalium bonoꝝ. Et cum talis hebetudo seu grossities itellectus ꝓcederet ex nāli dispositione. sicut sunt mētecapti ⁊ alij rudes ⁊ multum māles. vel ex ifirmitate supueniente q̄ alterat potentiā fantasticaz ⁊ memoriā. ⁊ sic reddit itelligētiā grossam. pctm̄ nō esset. Sed cuz ꝓcedit talis hebetudo ex negligentia vel fastidio ꝓsiderandi spūalia ⁊ salutifera. tunc est pctm̄ mortale quando ex hoc reddit ineptus ad cognoscenduz necessaria ad salutē. al' veniale. Difficile tamē est ad intelligendū ipsuz pctm̄ precise p se. Ex hoc tamen q̄ aliquis sit hebes circa speculatiua theologie vl' philosophica ⁊ astrologica nō curas de his nullum pctm̄ est. si nō habet officium quod notitiā horꝝ requirat. ⁊ rō est quia nō sūt necessaria ad salutem. Et q̄uis hebetudo mentis inueniat cōi mō q̄tum ad eligibilia i omni petō. q̄ pctm̄ obscurat mentē. Et pv. xiij. dī. Errant q̄ opantur malū. tm̄ spāli mō ponit hebetudo filia gule in q̄tuz vz ꝓpter fumositates caboꝝ ⁊ potuū pturbātes caput obscurat seu igrossat itelligētia Hiero. Galienus i exhortatione medicine ait. Athletas quoꝝ vita ⁊ ars sagina est. nec viuere posse diu nec sanos esse aiasq̄z ita nimio sanguine ⁊ a dapibus quasi luto inuolutas nihil tenue nihil celeste. sed sēp de carnibus eructuare ⁊ de ventris inglutie cogitare. de ꝓse. dis. v. Ne tales. sicut econtra abstinentia ꝓfert ad sapie ꝓceptionez. scōm illud Eccliastes. ij. Cogitaui i cōde meo a vino abstrahere carnē meam ut animuz meū transferrez ad sapientiam.

Secūda filia gule. §. III.

dicitur inepta letitia que ificit affectū ⁊ dissoluit de qua dī Job. xxj. Tenēt tympanū ⁊ lyrā ⁊ gaudent ad sonituz buccine. ⁊ i puncto ad iferna descendunt. Quāuis autez scōm Tho. se. se. q. ioo. xxxviij. arti. vj. Letitia ꝓsequat omne peccatum ⁊ maxime q̄ ꝓcedit ex habitu in q̄tuz. s. malus letatur de actu pcti vel fine. scōm illud pv. xi. Letātur cū male fecerint: ⁊ exultāt in rebus pessimis Tamē talis letitia non est filia gule que est spāle pctm̄. sed iepta letitia que est vaga ⁊ icomposita ꝓcedēs ex inordinata sūptione cibi ⁊ potus vnde vigor affectus animi resoluit ⁊ ianitez hilarescit. Unde dicitur. ij. Esdre. iij. q̄ vinū oēm mentem quertit in securitatem ⁊ iucunditatē cū. s. nimiuz sumit. Et ex hac ꝓcedit ⁊ ad hanc ordinant salt' cantus. tripudiū. ludus. histrionatus actus. istrumentoꝝ diuersoꝝ sonitus. q̄ frequenter fiunt i fine cōuiuoꝝ. Unde. xxxij. Exo. dicitur q̄ surrexit populus manducare ⁊ bibere. ⁊ surrexerūt ludere. i. solitiari ⁊ tripudiari ⁊ huius. Un ⁊ b. Tho. se. se. q. ioolxix. arti. iij. dicit q̄ excessus in ludis. i. solatijs qui est contra virtutem eutrapelie seu

iocunditatis ꝑtinet ad vitiuꝫ inepte letitie quod vtiqꝫ pctm̃ est: qñqꝫ mortale qñqꝫ veniale. Pro cuius declaratione dicit idē q̄ i omni eo quod est dirigibile scōz rōez supfluuꝫ dr̄ quod regulā rationis excedit. diminutū aūt aliquid dr̄ scōm q̄ deficit a regula rationis. Ludicra autē ⁊ iocosa verba vel facta sunt dirigibilia scōm rōnez. Et ideo supfluum i ludo dr̄ quod excedit regulaꝫ rōnis. Et hoc pōt esse dupliciter. Uno mō ex ipsa spē actionuꝫ que assumunt i ludo. qō quidem genus ludi dr̄ scōm Tullīū esse illiberale: petulās: flagitiosuꝫ obscenū qñ. s. vtiq̄ aliquis causa ludi turpibus factis vel verbis vel his que uergūt in nocumentū ꝓximi. que sūt peccata mortalia: ut detrahere: deridere: ⁊ cōtumeliari. ⁊ huius: ⁊ sic ludus ille erit pctm̃ mortale ⁊ iepta letitia i huius actu vel aspectu volūtaria ⁊ affectata. Unde ꝓv. xiiij. sup illud. Risus doloꝛe miscebit: ⁊ extrema gaudij luctus occupat dicit glo. luctus ꝑpetuus. Sed luctus ꝑpetuus nō debēt nisi ꝓ mōtali. Alio mō excessus pōt esse in ludo scōm defectum debitaꝫ circūstantiaꝫ. puta cum aliqui utūtur ludo vel locis vel tēporibus idebitis. aut etiā preter conuenientiā negocij vel psone vt cuꝫ fierent ludi theatrales i ecclesijs. vel tēpore quadragesimali quod est tēpus pñie. vel a psonis ecclesiasticis. Unde de pse. dis. v. c. Nō oz. ⁊. c. precedēti dicitur q̄ clerici nō debēt iteresse nuptijs vl̄ cuiuijs vbi ludi huiⁿ fiunt. Et hoc q̄dez pōt esse mortale ꝑpter vehementiam affectus qñ videlicet delectationez ludi preponit delectationi dei seu mandatoꝫ obseruationi ita vt nō refugiat facere ꝓtra precepta dei vel ecclesie vt psequat letitiam seu delectationez ludi visi vel exerciti: alr̄ erit veniale: cum. s. nō ita afficiunt q̄ vellēt aliquid ꝓtra deū cōmittere. Uitiuꝫ etiā tamē est i defectu ludi scōz Tho. vbi supra arti. iiij. quia ꝓtra rōem est ut ūliquis se alijs onerosuꝫ exhibeat duꝫ ipse nihil delectabile exhibz. ⁊ delectationes alioꝫ moderatas ipedit reprehēdendo. s. vel ꝓhibendo vel fugiendo. Illi ergo i ludo deficiunt qui nec ridiculum' aliquod ipsi dicunt ⁊ dicentibus molesti sunt. q. s. alioꝫ modi cos ludos nō recipiunt: ⁊ hi dicunt aggrestes: ut phūs dicit in. iiij. ethicoꝫ. Minus tñ vitiuꝫ defectus in ludos q̄ excessus: ut phūs dicit etiā in. ij. ethicoꝫ q̄ pauci amici habendi sunt ꝑpter delectatio. q. parum delectationis sufficit ad vitam quasi ꝓ condimento. sicut parum salis sufficit in cibo. Austeritas autē per quaꝫ aliqui nec alijs eferunt delectationes collocutionū. nec ab alijs recipiunt. que cōnumerant ab Andronico iter virtutes nō excludit q̄dem omnes delectatiōes simpliciter. sed supfluas ⁊ imoderatas. De choreis dicetur in. c. se.

Tertia filia gule. §. IIIJ.

que vitiat locutionez est multiloquiuꝫ seu loquacitas. ō quo ꝓv. x. In multiloquio nō deerit pctm̃. Ex comestione. n. ⁊ potu inordinato cōit sequitur loquacitas. Unde dicit Greg. i pastorali Nisi gule deditos imoderata loquacitas detineret. diues ille qui epulabat quotidie splendide. Luc. xvi. i lingua graui flāma nō arderet. In huius figuraꝫ Egyptus que iterpretat tenebre significans gulā que facit itellectuꝫ tenebrosuꝫ ⁊ hebetem pcussa fuit ranis que sunt loquaces quasi sē per garrulantes. ad inuendū q̄ vitium gule facit hominē loquacez. Hoc aūt uitiuꝫ multuꝫ nocet. Dicit. n. ꝓv. xv. Lingua imoderata ꝓteret spūm. i. feruoꝛem ⁊ deuotionē. Quilibet pōt hoc i seipso experiri quia ex loquacitate exhauritur omis spūs deuotionis. ⁊ cum vult legere orare vel meditari occurrunt fātasmata circa audita ⁊ dicta ⁊ interrumpūt attentionē ⁊ ꝓfter feruoꝛem ipediunt. sicut lebes sup ignem nisi coopiat cooperculo nō facile feruet. quia calor euaporat. Et iō in figuram dñs declarauit i veteri lege vas quod coopculum nō haberet esse imundū ⁊ nō eo vtēdum. q. vz scōm Greg. Mens que non habet ꝛe strictē locutiōis ⁊ coopculum silentij. imūda efficit cor̄ deo. ⁊ hoc est qō dr̄ Jac. apli. j. c. Si quis putat se religiosuꝫ esse. i. christianū nō refrenans linguā suam. huius vana est religio. cōterit ēt ligua imoderata. i. loquax spūz. i. aufert spūm gratie q. dū nō ꝛstringit os ab ocioso sermōe ad criminalia deriuat: vt detractiones susurratiōes subsannationes: ꝓtumelia: ⁊ huius alia que mortalia sunt. Sed ⁊ ipsa ociosa verba ō se venialia sunt. disponentia tamē ad mortem aīe possent esse mortale pctm̃. qñ. s. in cōtemptum dei dicerēt vel i malum finē inducēdi alios ad criminale. vel cum cōplacentia fruitiōis. i. tāta delectatione q̄ ipsam preponit mādatis dei vel ecclesie. Sed ⁊ ꝓpterea saluator dicit Matth. xij. ō omne vbum ociosum quod locuti fuerint homēs reddēt rōem de eo i die iudicij. Dicit autē vbum ociosuꝫ secundū Greg. i moral. vbuꝫ qō caret necessitate vel iusta vtilitate. Neqꝫ. n. ociosa sunt que dicunt in emēdo vel vendēdo vel alijs exercitijs licitis idequerendo victū suū vel gubernatiōem familie. Sed diebus festiuis vel alijs diebus standō vel eundo cum amicis socijs vel uicinis loquēdo dr̄sas fabulas ⁊ trufas qñqꝫ de guerris qñqꝫ de palatinis vl̄ nugis cētinouellis ⁊ huius. illa sunt ociosa. Et vt dicit Ber. in li. de ꝓsideratione. Nuge in ore layoꝝ sunt nuge. in oze sacerdotuꝫ sunt blasfemie. vtpote. q. os eoꝝ ꝓsecratum esse debet ⁊ totum deo dedicatum. vnde egredi hñt illa potētissima verba ⁊ sanctissima ꝓsecrationis corporis ⁊ sanguinis christi ⁊ absolutionis peccatorum. Dicit autem Hiero. Quotiens loquimur aut non oportuno tēpoꝛe: aut non in opportuno loco: aut

Capitulum Quartū.

non ut ꝓuenit audientibus. totiens sermo malus ꝓcedit de ore nostro. qđ ꝓhibet aplūs. Consideremus ēgo qđ loquamur. qz ꝑ omni verbo ocioso reddituri sumus rōnem i die iudicij. xxij. q. v. Quotiens. De vitijs que ꝓcedunt a lingua hēs supra i prima parte ti. 7. c. ij.

Quarta filia gule. §. V.

dicitur Scurrilitas. i. iocularitas vel iocunditas quedam scōm Tho. se. se. q. ioo. xlviij. arti. vj. ꝓueniēs ex defectu ratiōis. que sicut nō pōt verba cohibere ita nō pōt cohibere gestus exteriores. Unde glo. dicit. Scurrilitas. i. iocunditas. que risum mouere solet. Et sup epl'as Pauli dicit idez Tho. q' scurrilitas est verbum ioculatoriuz quo aliqui volunt male placere alijs. Importat ergo scurrilitas gestum vel locutiōem ptinentez ad inhonestatem scōm Tho. Et talia verba vel gest' put ordinanē ad mortalia ut ad luxuriam. sunt mortalia. Dicit idē sup epl'as Pauli tractās illō Eph. v. Omnis īmūditia aut fornicatio aut stultiloquium aut scurrilitas que ad rem non ptinet nō nominet in vobis. Et nō solum hoc ē mortale qñ aliquid turpe ḡs facit aut dicit ut prouocet ad luxuriā mētis vel corporis. sed etiā cuz ex quadam leuitate 7 solatio qñ ex illo aliquis inducit ad aliquod mortale qz ꝑ accidēs scādalizat eum. Et qui occasionē dāni dat dānuz quoq; dedisse videt. extra de ūu. 7 dam. c. Si culpa. Secus aūt esset qñ talia fierēt iter viruz 7 vxorē etiā ad prouocandū se ad actū ꝓiugalē. Et hoc forte uoluit notare aplūs i eo q' dicit. Scurrilitas que ad rez nō ptinet. i. ad actū cōiugalē. Unde ex hoc q' vidit Abimelech Ysaac iocantē cū Rebecca opinatus est illam esse uxorē suā. Geñ. xx. Isidor' aūt pōit scurrilitatē inter filias luxurie. Nec hoc est ꝓtrariū ei quod dictū est qz qñq; a gula: qñq; a luxuria ꝓcedit. Ex abundātia. n. cordis os loquitur Math. xij. Et ideo luxuriosus ex lasciuia q̄ abundat i mente verba lasciua loquit' que ptinēt ad scurrilitatē. Et cuz ḡs gule est' deditus de leui etiā vba 7 gestus turpes ꝓfert. Uentositates etiā ex ore vel ex parte iferiori studiose emittere sensibiliter ob leuitatē 7 risuz ꝓuocanduz ad scurrilitatem ptinet 7 ad pctm̄. Secus si ex inaduertentia vel ex ifirmitate cui aliter obuiari nō pōt: seruata tamē modestia put fieri pōt. De verbis turpibus 7 luxuriosis. hēs supra in ti. v. de luxuria.

Quinta filia gule. §. VI.

dicitur īmunditia. que scōm Tho. vbi supra pōt itelligi vel de q̄buscūq; supfluitatibus. ut de emissione ꝑ vomitū. scōm illud. Ysa. xxviij. Omnes mense coz replete sunt vomitu sordiuz. Et licet vtilis sit vomitus post supfluam comestionē vel potationem. tamē vitiosuz est subdere se huic necessitati ꝓpter īmoderantiā cibi 7 potus ex delectatione gule. Si tamē nō ex delectatione gule sed ex cōsilio medicine comedit ad ꝓuocandum vomitum i remediuz alicuius lāguoris absq; pcto est. Uidetur etiā ptinere ad īmunditiam q' aliquis comedat sicut porcus ore iuncto manib' lutulentis vestes cibis deturpans. q' aliquādo accidit ex nimia vōacitate 7 auiditate sumēdi cibū. Quod autē pharisei discipulos reprehenderūt qz nō lauabant man' cū manducabant. Math. xv. nō est credendū q' discipuli christi essent imū di 7 īmodesti i comedendo. sed qz nō ita pluries lauabant manus suas in eadē comestione sicut pharisei faciebāt dicit Marcus euāgelista q' sup stitiosū 7 vanum erat. hoc tamē faciebāt ut viderent obseruatores legis eo q' dñs dicit Isa. j. Lauamini mūdi estote. Sed dñs loquebat' de lotione anime a pctis 7 mūditia cordis non corporis. vel etiā cum erāt in uia 7 non hērent ita aptitudinē ad lauandum manus nō curabant de hui' lotione edocti a magistro coz sūmo. qz nō lotis manibus manducare panē nō coinquinat hominē. Math. xv. cū de se non sit peccatū. Sed ꝓcipue ad īmunditiam ptinet filiā gule pollutio corporis. qz ex inordinata sumptiōe cibi 7 potus cōpus patit' īmunditiaz vel in vigilia vel in somnis vbi est aliqñ mortale pctm̄ qñ. s. in vigilia 7 uoluptarie ꝓcurata ex cōtactu turpi vel ex cogitatōne deliberata vel morosa luxurie. De hac aplūs ad Eph. v. Omnis fornicator aut īmundus non hz hereditatem i regno christi 7 dei. Dec hereditas scōm Tho. sup epl'as est fruitio dei. que quidem pfecta hī in regno. i. i statu glorie non tamē totaliter ut. s. sancti cōprehendāt deum cognoscēdo 7 diligendo quātum cognoscibilis 7 diligibilis ē sic. n. solus seipso fruitur deus. 7 qz quasi partial' est non totalis. ideo dicit. nō habet hereditatem i regno christi. i. partē i illa fruitione. qđ regnum dī christi qz ꝑ christū habet. Et hec īmunditia ptinet ad mollitiē de qua supra dictū est. Sed ubi pollutio seu īmunditia i vigilia sit omnino inuoluntaria ꝓtra itentionē nō est pctm̄ ut cum procedit ex infirmitate. sicut patiens fluxum seminis qui in lege veteri habebat' īmūdus. Leuit. xv. vel etiā cum quis audiēs cōfessionē i ea audit valde turpia. aut loquēs cum mulieribus ex causa honesta: inde sequitur pollutio carnis vel distillatō seminis aliqua contra voluntatem 7 intētionem suam ex qualitate cōplexionis vel per violentiaz ꝓtactus alterius ipso semp voluntate renitente. Unde Aug. Nemo impudice utitur corpore nisi ꝓius spūs concepta nequitia. Itē Isidorus. Nō potest corrumpi corpus. s. vitiose nisi prius animus corruptus fuerit. xxxij. q. vj. Quando autē accidit in somnis quomō ibi ꝓtingat peccatum i pollutione videndum est in se. §.

¶ ꝓclivus ꝺ petrū qñ ex tristitia ꝓcedit. §. nō ē petrū. qñ ē ex tristitia.

Titulus Sextus.

Capitulum quintum de pollutione in somnis.

Et pollutiõe nocturna seu eueniente in somnis siue diurna siue nocturna vtruz sit pctm̃. Nõ q̃ de ipsa possum⁹ loqui tripliciter. Aut scõm se ipsam. Aut scõm cãm suã. Aut scõm sequelã. Consideranda ergo ipsam scõz se pollutio nõ est pctm̃ nec etiã venia le. Ratio huius est scõm.b. Tho.se.se.q.tooliij. arti.v. Omne pctm̃ depẽdet ex iudicio rõnis: qa etiã primi motus sensualitatis non hñt q̃ sit pec catũ nisi in q̃tuz iudicio rõnis reprimi possunt. Et ideo sublato iudicio rõnis tollit ratio pctõz. In dormiendo aũt homo nõ hz iudicium rõnis liberum. Nullus.n. dormiens est qui nõ intẽdat aliquibus similitudinibus fantasmatuz velut re bus ipsis: z ideo id quod agit homo dormiẽs cũ nõ habeat liberuz iudiciũ rõnis non imputat ei ad culpaz. sicut nec id qõ agit furiosus aut amẽs. Hoc idem ostẽditur ex aucte Jsidori in li. sñiaz dicentẽ. Non est pctm̃ qñ nolẽtes nocturnis imaginibus illudimur. dis. vj. Patet etiã idem ex verbis phi. dicentis in pmo ethicoz q̃ scõz dimidiũ vite. i. somnũ nõ differt felix a misero: nec studio sus. i. virtuosus a vitioso. Sed scõm pctm̃ differt vtuosus a vitioso sicut lux a tenebris. ergo i somnis scõm se nõ põt accidere pctm̃. Nec obstat illud Job. xxxiij. p somnium in visione nocturna quãdo solet sopor occupare hoies z dormiũt in lecto tunc apit aures virorum z erudiens istruit eos disciplina. s. instruens z increpans p reuelationez. Ex quibus verbis videtur q̃ in somnis possit homo agere scõm rõem uel ꝓtra rõnez qõ est bene agere vel peccare. al' frustra reprehenderet vel instrueretur. Nã ut rñdet. b. Tho. vbi supra apprehensio rõnis nõ ita impeditur in somnis sicut iudicium eius qõ pficitur p cõuersionem ei⁹ ad sensibilia que sunt prima principia cognitiõis humane: z ideo nihil ꝓhibet hoiem aliquid de nouo apprehendere scõm se in dormiẽdo vel ex ipsis reliquijs p̃cedentiũ cogitationũ z fantasmatibus oblatis vel ex reuelatione diuina uel ex immissione ãgeli boni uel mali. Sed iudiciũ ipsius rõnis impeditur: z ideo peccare nõ põt i somnis. hec. b. Tho. Et nota q̃ q̃uis pollutio nocturna in se nõ sit peccatũ rõne iaz dicta. dare tamẽ operam studiose ad hunc finez puta p nimiaz comestionem z potũ ut sequatur pollutio. etiã si faceret nõ ob delectationẽ sed ad alleuiationẽ nãe z sanitatẽ esset mõtale: sicut si quis in vigilia uoluntarie se pollueret ob sanitatẽ solum: nõ excusaretur a mortali: qz facit directe ꝓtra finẽ intentum a natura qui nõ est alius i emissione seminis uoluntaria nisi generatio: que p illum modũ sequi nõ põt. Sed appetere habere pollutionẽ ꝓpter alleuiationẽ nãe tantũ sine pctõ. i. sine hoc q̃ det operam sed uia nãli nõ est pctm̃. Similiter si qs comedit nimis uel nimis calida ex quo dubitat sibi ex hoc sequi pollutionẽ in somnis: qz al' exp tus est huiusmodi. nõ tamẽ ꝓpter hoc illa sumit sed ut satisfaciat gule nõ ꝓpter hoc est mortale.

Considerando aũt pollutionẽ nocturnaz scõm cãm suã tunc põt ibi esse pctm̃: nõ in se sed i ipsa causa. Pro cuius declaratiõe dicit. b. Tho. se. se. vbi supra q̃ triplex põt esse causa hui⁹ pollutiõis Prima causa corporalis. Quantuz ad Secunda cã interior animalis. cãz corporalẽ Tertia causa extrinseca spũalis. cum humor seminalis supabundat in corpore. uel cum facta est humoris resolutio p nimiã calefactionez uel per aliam q̃cunq̃ cõmotionẽ somniat dormiẽs ea que ptinent ad huius expulsionẽ humoris superabundantis uel resoluti: sicut z accidit quando nã grauatur ex aliqua supfluitate alia: ita q̃ qñq̃ formantur i imagine fantasmata ptinẽtia ad emissionẽ talium supfluitatũ. Si igitur supabundantia humoris sit ex causa culpabili puta ex supfluitate cibi z potus: tunc nocturna pollutio hz rõem culpe ex causa sua nõ in se. Sed si talis supabundãtia uel resolutio talis humoris nõ sit ex causa culpabili nõ est culpa etiã i causa sua

Secũda causa pollutionis põt esse iterior animalis: puta cũ ex cogitatione precedenti cõtingit aliquem dormientẽ pollui. Cogitatio autẽ que i vigilia precessit qñq̃ est pure speculatiua: puta cum aliquis causa disputationis cogitat de peccatis carnalibus qñq̃ est cum aliqua affectione uel ꝓcupie uel horroris. Contingit aũt q̃ magis pollutio nocturna sequitur ex cogitatiõe carnaliũ vitioz q̃ ex cogitatione aliaz delectationuz: qz ex hoc remanet quoddã vestigium ex inclinatione in anima: ita q̃ dormiens facilius inducit in sua imaginatione ad assentiendũ actibus ex q̃bus sequit pollutio: z sic habet rõnem culpe ex parte cause sue. cum. s. cogitatio precedẽs fuit cũ delectatione sensuali: fuit ibi veniale: mortale ãt si fuisset cum deliberatiuo ꝓsensu. Sed si cogitatio precedens carnaliũ actuum fuit pure speculatiua uel cum horrore z displicencia tũc pollutio inde sequens nõ habet rõnem culpe etiã venialis nec in se nec in causa sua. Tertia vero causa ẽ spũalis z extrinseca. cũ. s. operatione demonis cõmouent fantasmata dormientis in ordine ad talẽ effectum. Et hoc q̃dem qñq̃ est cum peccato precedenti. s. negligentia preparãdi se ꝓtra demonũ illusiones. Unde z infero i completorio cantatur. hostemq̃ nostrũ cõprime ne polluant corpora. Qñq̃ ꝓuenit hoc absq̃ culpa hominis ex sola nequitia demonis. Sicut i collationibus patrũ legitur de quodam qui semp diebus festiuis

patiebat pollutionē hoc diabolo ꝓcurāte vt ipe diret eū a sacra cōione. Nunq̄ ergo pollutio i se est pctm̄ sed alīn effectus precedentis pcti. cum. s. culpa est in cā sua. Ad qō facit quod dicit dis. vj. c. Testamentū. ꝛ. c. se. Consiliādo aūt polliutionē in somnis q̄tuz ad sequelā eius. i. q̄tuz ad id quod sequit post eam: sic pōt ibi esse peccatuz mortale vel veniale vel nullū. Solet. n. aliquando post pollutionē ꝛ precipue illam que incipit i somno ꝛ terminat i vigilia exurgere quedā complacentia: ꝛ sic dem illa complacētia sit de pollutione habita rōne alleuiationis vt sic melius seruiat deo magis liber a stimulis carnis vel etiam rōne exonerationis nāe quā sentiebat grauatam ꝛ inde alleuiatā: ꝛ non rone alicuius delectatiōis nō credit esse pctm̄. Sed si illa delectatio quā aliquo modo habebat sensualitas in ipsa pollutione dormiendo excitato a somno placz subito vel repente ita q̄ illi delectationi ex deliberatione non ꝓsentit sic est veniale nō dem ratione pollutōis seu ratione delectationis facte in vigilia. Si vero excitato plene a somno nō soluz repente: sed deliberate delectationi assentit ita q̄ etiā placeret si haberet vas debituz receptioni talis materie extra matrimoniū vel cum appetitu futuri coitus: tunc est mortale: nō dem ipsa pollutio initiata in somno ꝛ terminata i vigilia quod iam ꝑcessit: sed ꝓpter nouū deliberatū ꝓsequz hituz post pollutionē. Dec Alex. in secūda pte summe. q. xxxi. Quando autē pollutio impediat celebrationez vel cōionem habes in tertia parte ti. xiij.

Capitulum sextum de Choreis.

Et choreis q̄ne

pertinent ad ineptam letitiam filiā gule ꝛ in ꝓuiuijs frequentant q̄n ibi sit pctm̄ ꝛ q̄tum. Nota q̄ Al. in. iiij. dis. xvj. sic ait. Chorea ꝛ huiꝰ ludi si ue fiant cantu siue musicis ex se nō sunt mali: da pñt bene fieri aliq̄n: sed triplici ex causa possunt fieri mali ex circūstantia: quaꝝ vna ꝛ precipua ē mala intentio vt q̄n fiunt ad ostendendū vel prouocandū libidinē sicut fere modo oēs exercent. Et ideo ecclesiastice ꝓsone talia deposuerunt: da etiam in signis gaudij nō est cōicandum cū peccatoribus. Alia causa est q̄n nō fiunt suo tēpore: vt tēpore tristitie: puta quadragesime: ꝛ huius quia sic Ecc. xxij. dicit. Musica i luctu importuna narratio. Et hoc modo iterdicit penitenti ne sit i ludis: q̄ dum penitet tēpus est flendi. Laueat se penitens a ludis ꝛ spectaculis inquit Aug. Tertia causa est sumpta ex officio ꝓsone sicut clerici. iterdicit venatio ꝛ alij ludi: q̄ in sorte dñi electi alijs exercitijs debēt occupari. Puto autē inquit idez q̄ quinqz ꝓcurrentibus ad choream nō sit reprehensibilis. Primo. s. q̄ sit tēpore debito vt tē pore gaudij. s. in nuptijs vel tēpore victorie vel liberationis hominis vel patrie vel in aduentu amici de terra longinqua. Secūdo q̄ sit cū honestis ꝓsonis de q̄bus nō sit mali presūptio: ut cum lecatoribus ꝛ lecatricibus. Tertio q̄ fiāt a ꝓsonis secularibus. Naz monialibus ꝛ monachis ꝛ clericis ꝓpt̄ qō debēt i alijs occupari oēz choreā puto illicitā. Quarto q̄ honesto modo fiant nō gesticulationibus nimijs inhonestis ꝛ inordinatis. Quinto q̄ cātus vel musica excitans i his nō sit de illicitis sed de moribus vel de deo. De melodia nō est curandū: q: in talibus necesse est fieri melodiā leuem que aliqualiter exprimat modū choreizandi. hec Al. Est autē pctm̄ mortale hoc fin vv. qñ fiunt choree ad icitandum se vel alios ad libidinē extra matrimoniū. Similit fin ipsum si ducant seu fiant ex ꝓsuetudine etiaz sine corrupta intentione. cum adeo ꝓuocent ad libidinem q̄ dic Hiero. q̄ nō credit viro si dicat se illesum euasisse a spectaculis taliuz. Hoc autez videt sic intelligendū qñ fieret ita inordinato affectu ꝛ idifferenti q̄ etiā si scirent tales vel ꝓsiderarent aliquos ide ad libidinem trahi ꝛ concupiaz malā vel ab ecclesia ꝓhiberi: adhuc tamen eis vterent. Q: fiant choree i ecclesijs vt ꝓsueuit fieri i ecclesijs ruralibus in solemnitatib' eaꝝ cū hoc in notabilem vergat irreuerentiaz dei. videt esse magis mortale q̄ veniale. Similiter cuz fiūt a clericis vel religiosis cuz monialibus vel secularib' cum hoc sit i magnuz scandaluz alioꝝ ꝛ piculuz ꝛ ruinam ipsoꝝ. Cum aūt a clericis vel religiosis fit inter se nō in pñtia laicoꝝ ex quodaz solatio ꝛsi leuitate non tamen mortale.

De choreizātibus. §. I.

pōt moraliter exponi. illud ps. lxxxxvj. Inflāmabit i circuitu iimicos eius ignis. s. a deo ꝓcedens. iflāmabit ꝛ nō cōburendo seu ꝓsumendo: sed affligendo grauissime inimicos dei. idest peccatores qui nō diligunt deuz nec seruāt mandata eius: ex ꝓtrariant voluntati eius rebellantes se ei qui ambulāt i circuitu. Juxta illud quod ps alibi ait. In circuitu impij ambulāt de terrenis ad terrena se reuoluentes ꝓtinue donec cadāt affectu: ꝛ opere ꝓcedant. vel in circuitu. i. in choreis se exercētes vbi fiunt circuitus multi. Ubi tria tangūtur.

Primo ponit intensum cruciatuz. ibi. iflāmabit

Secundo adijcit apprehensum tripudiatū. ibi. i circuitu.

Tertio innuit expressum reatū. ibi. inimicos ei⁹.

Et quia pene culpe. §. II

respondet: ꝛ ꝓpter eam iſligitur. Incipiatur a. ij. vbi notat culpa: ꝛ spālis culpa cū dicit. i circuitu

ſ.ambulãtes. Tripudiatus ſeu chorea eſt q̃dam circuitus vt p3 ad ſenſum. de vno.n. loco mouentur choreizantes ⁊ diſcurrentes cito ad eundem redeunt hoc frequentãtes. Iſtud autẽ eſt iter diaboli: ipſe circuit. Unde interrogat⁹ a deo vnde veniret: rñdit. Circuiui terraz ⁊ pambulaui eã. Job i. Et.j. Pet.v. Aduerſarius veſter diabolus tãq̃ leo rugiens circuit querens quẽ deuoret. Qui ergo tripudiant cũ faciant iter diaboli cuz eo ſe reperient in termino iferni. Inflãmabit i circuitu. ſ. eũtes. Nõ ſolum autez ſequũtur tripudiãtes iter diaboli: quinimo diabolus ipſe infidens eis vt ſeſſor equo ducit eos: quod pulchre oſtendit Joã. Apoc. ix. vbi dicit q̃ de puteo abyſſi quem vidit aſcendit fumus fornacis magne ⁊ obſcuratus eſt ſol ⁊ aer: ⁊ de putei fumo aſcenderũt locuſte ſup terram. Et haz ſimilitudinẽ ponẽs dicit q̃ locuſte iſte erãt ſimiles equis paratis ad plium: ⁊ ſup capita eoz tanq̃ corone ſimiles auro: ⁊ facies eaz tanq̃ facies hoium ⁊ hẽbant capillos ſicut capillos mulierz ⁊ dentes eaz ſicut dẽtes leonuz: ⁊ habebant loricas ferreas: ⁊ vox alaz ſuaz ſic vox curruũ ⁊ equoz multoz currentiũ i beluz ⁊ habẽt caudas ſimiles ſcorpionibus: ⁊ aculei erãt i caudis eaz ⁊ poteſtas eaz nocere hominib⁹ mẽſibus. v. ⁊ hẽbant ſup ſe regem angeluz abyſſi cui nomẽ hebraice. abadon latine exterminans. Notate verba ſingula: ſignate myſteria. Locuſte iſte ſunt mulieres choreizãtes. Puteus abyſſi vñ iſte aſcendunt eſt ꝓfũditas iferni vnde ſuggerit tale exercitiũ choreizãdi a demonibus. Fumus fornacis magne cũ quo exeunt locuſte de puteo eſt inclamentũ ⁊ ſignũ magne ꝓcupie ⁊ laſciuie vñ ortũ hñt choree ⁊ cũ qua fiunt. Et hic fum⁹ obſcurat ſolẽ ⁊ aerez. i. ꝓcupia obtenebrat viros etiã ſapiẽtes ⁊ doctores: ⁊ aerez. i. ꝓtemplatiuos ⁊ ſpũales homies vt pater i Dauid Salomõe ⁊ in vitis patrum p plura exempla. De aſcendunt ſup terraz ſ. choreizãtes diſcurrendo ſicut locuſte ſaltantes. Et ſicut locuſte regẽ nõ habẽt vt dicitur ꝓv. plt. vñ inordinate icedunt: ita tales rõnem nõ habẽt regentem eas ſed vt bruta animalia hinc ide leuitate diſcurrũt. Et ſicut locuſte q̃bus plagata fuit egyptus nihil viride deliquerũt ſup terram: ſed totũ corroſerũt: vt p3 Exo. x. Ita iſte huius vanitatem tripudioz viriditatẽ boni ꝓpoſiti quod ẽ in hominibus auferũt i laſciuiam iclinãtes. Qualiter autẽ ſint ornate iſte locuſte vnde magis excitãt ꝓcupiam hoium declarat duz ſequit. Que erãt ſimiles equis paratis ad bellum. Sicut homines vtunt equis falleratis ad ipugnãdum inimicos. Ita demones vtunt mulieribus ornatis ad expugnãdum ſeruos dei qui ſũt inimici demonuz. Et ſicut equus odorat ꝓcul beluz. Job. xxxix. ⁊ appetit currere ad cãpum. Ita vane mulieres inquirunt de locis vbi poſſint oſtẽtari: ⁊ currũt ad talia loca i q̃bus diabolus deũciat ⁊ ꝓſternat multos gladio ꝓcupie: Corone in capite ſimiles auro ſunt mitre balthea ſeu ſerta que portãt i capitib⁹ deaurata vel gẽmata cum magna ſupbia que ſũt ſigna triumphoz quos diabolus habet de ſeruis dei p eas. Sed ut dicit Iſa. xxviij. Ue corone ſupbie. Ad hanc compumẽdaz rex celoz dñs Jeſus pmiſit ſe in deriſuz ⁊ penã ſpinis coronari. Facies eaz nõ dicit eſſe facies hoium: ſed tanq̃ hoium q̃ dicit ꝓpter fucos. Exterminant. n. facies ſuas vt dicit Matth. vj. i. extra terminos naturales trahunt oum. ſ. cum ſint nigre vel croceo colozis per ceruſam ⁊ purpureum colorez picte apparent albe ⁊ rubicũde. Unde ſicut larue. i. maſchare non dicunt facies: ſed tanq̃ facies hoium: ſic ⁊ ille q̃ ſub coloríb⁹ additis latẽt facies ꝓprie naturales. Sed qua fiducia iquit Diero. erigit ad celos vultum quẽ conditor nõ agnoſcit? De capillis etiam dicit q̃ habebant quaſi capillos mulieruz: ⁊ hoc ꝓpter capillos aliaz appoſitos vel ſericum poſitum ad ſimilitudinem capilloz. Non. n. ſunt capilli mulierz illaz a quib⁹ abſciſſi ſũt nec earũ q̃ deferũt cum appoſiti ſunt ⁊ ad placitũ deponũt. Et miruz eſt q̃ cum mulieres ſint multuz timide quõ nõ expaueſcunt portare capillos mortuaz. Sed vanitas vel potius diabolus aſſecurat eas: ſed valde debent metuere ne ſicut Abſalon capillis ſuis quos nutriebat ad magnã vanitatẽ ſuſpẽſus remãſit ad arborem. vñ ⁊ mortuus eſt: ſic ipe ſuſpendant i inferno. Dẽtes eaz quos dicit Joã. eſſe leonuz: ſignificat eaz crudelitatez ⁊ inſatiabilitatẽ. Sicut. n. leo eſt animal rapax quaſi inſatiabile ſic mulieres vane rapiũt a viris ſuis occulte vel ab amatoribus ſi ſunt honeſte nunq̃ cõtentant de veſtibus ⁊ ornamentis ſi vidẽt vicinaz vel propinquam habere ornamẽtum qõ ipſe nõ gerant adeo infeſtant viros q̃ vix pñt viuere cum eis. Et ita crudeles ſũt q̃ nõ debita hẽant viri ⁊ ſatis laborẽt viuere volũt eis fieri ſimiles etiam ſi oporteret ad vſuram accipere vel uſuras exigere. Sz ne reſpicias in mulierẽ multiuolam. Eccl. ix. dicitur Lorice ferree quas hẽbant iſte locuſte: ſignificant icorrigibilitatem eaz. Sicut. n. in lorica vna malea nõ ſeperat ab altera. Ita i huius vna vanitas ꝓſueta vnum ornamentum ſolituz dimittere nolunt. Et ſi aliquãdo ad predicationẽ alicuius vel admonitionem ꝓfeſſoris dimittunt aliquod q̃citius poſſunt reuertũt ad priſtina. Canis reuerſus ad vomitum. ij. Pe. ij. Uox alaz ipſaz ſicut vox curruũ ⁊ equoz. Alle locuſtaruz ſunt brachia extẽſa i choreis vel velocitas i diſcurrẽdo. Uox eſt cãtus riſus ⁊ rumor ſaltus ⁊ deriſiones: qui ſentitur i huiuſmodi. Et ſicut exercitus magnus ſolo tumultu aliquando hoſtes fugat ⁊ vicit: ⁊ clamore ſuo aues in terram cadere facit: ita exercit⁹ choreaz ductus a diabolo vincit bonos uiros: ⁊

habentes pennas virtutum in terram affectuz. ſ. carnalium cadere facit: qz aliquando quadaz curioſitate ducti ad aſpiciendum ad deſideria carnalia dilabunt. Laude ſcorpionum in ipſis cuz aculeis ſunt: vel ad litteram: caude ꝓlixe veſtimentorum vbi eſt venenum peccati ꝓdigalitatis: z ābitionis qui affliget aīas eaz: vel cauda eſt finis talꝰ operis in quo nil remanet niſi remorſus ꝓſcie q̄ pungit de tanto ſcelere z amiſſo tēpore. Poteſtaſ eaz ad nocendum dicit eſſe p. v. meſes: qz cōiter a paſca vſq; ad medium autūni fieri ſolēt. Sicut reges z principes tali tēpore ſolēt ad bella ꝓcedē vſq; ad mediuz autūni vt ꝓſumēt z auferant hoſtibus que hyeme laborādo acquiſierūt. Ita diabolus poſt paſca īmediate ꝓgregat exercitus choreaz vt quod ꝓgregauerunt z acquiſierūt fideleſ ſaducentu z quadrageſima meritoz p oꝫones: ieiunia: cōionem: ꝓfeſſionē: z huius: totuz faciat pdere p opus choreaz. Rex abyſſi qui ē ſup locuſtas eas ducens: eſt diabolus qui z exterminator dicit: qz hic eſt finis huius īuentionis z opis exterminare animas. i. extra terminos padiſi eiicere. Hiero. Memēto ſēp q padiſi colonuz mulier de padiſo eiecit. Et ſic pz ꝓpoſitum vz q diabolus ē ductor choreizantium: z ſicut eius iter eſt circuitus: ita i circuitu facit diſcurrere choreizātes. Sz iſtāmabit deus in circuitu. ſ. ambulantes.

In tertia parte .§. III.

oſtenditur reatus huius actus tripudiādi cuz dz Inimicos eius. Inimici eius. ſ. dei ſūt qui ābulāt i circuitu. Nil facit hoiem inimicū dei niſi mortale pctīm. hoc. n. tollit amicitiam z charitatez dei. z ponit inimicitiā. Iſa. lix. Iniquitates veſtre diuiſerūt inter vos z deum veſtrum. i. diuiſionem: z inimicitiam fecerūt. Et Jacl. in cano. ſua. üj. c. Qui voluerit eſſe amicus huius ſeculi inimicus dei ꝓſtituetur. Amicus mundi eſt qui amat pompas: laſciuias: ſupbiam: vanam gloriam: z q̄ vult placere hominibus in peccatis: que omnia repiūtur in choreis: z ideo p eas efficitur quis inimicꝰ dei. Inflāmabit i circuitu ābulanteſ qui. ſ. ex hoc ſunt inimici dei. In huius figuraz eſt q Jobi baptiſte ad tripudiatum ſaltatricis filie Herodis in ꝓſpectu ꝓuiuantium fuit ſibi amputatuz caput. Math. xiij. Sic p choreas z ſaltus tripudiorū que fiunt i cōuiuijs auferetur caput Jobi. qui iterpretatur in quo ē gratia: i q̄tum videlicet habēs gratiam exercēs vel videns ea p que in ꝓtaua deſideria icurrit: vel p occaſiōes peccatoz quas admiſerat eam pdit. Unde Aug. dicit q melius eſt diebus dñicis arare vel fodere q̄ choreas ducere. Sed certum eſt q arare vel fodere in diebus feſtiuis ex hoc amitteretur gratia dei z efficeretur aliquis inimicus dei. Mulier ut dicit Origenes eſt arma diabolica caput peccati. expulſio padiſi. Et aliquādo diabolus bellat cum homine p aſpectum mulierum: aliquādo p auditum vocis mulierum: aliquādo per tactum in choreis: aliquādo p omēs iſtos modos ſimul bellat cū homine. Nā ibi videtur totaliter cū ſuis ornatibus: ibi audiūt i ſuis cantibus z chachinis: z locutionib': z mānu tanguntur: z ideo ibi diabolus fortiter pugnat z vincit. Non mirum ſi choreizātes ſūt inimici dei cū faciant ꝓtra omnia mandata dei z ſacra que ſūt medicine dei. Naz ꝓtra baptiſmum militāt: qz cum i baptiſmo p patrinum tenentē ad baptiſmuz ꝓmiſerit renūciare diabolo z pōpis eius. p choreas ꝓmiſſionez frangunt ſequentes diabolū z pompam eius z opera. Cōtra ſacramentū confirmationis: qz cum in ipſo ſuſceperūt ſignū crucis i ſignum q̄ ſunt redempte ſanguine chriſti effuſo in cruce: ipſe ſibi imponunt i capite ſignum diaboli ornamentum. ſ. variuz diabolica iſtigatione. Cōtra ſacramentū ordinis: quia cuz ordinēt clerici ad cantandum officium z verba dei z precipue i feſtis ad ꝓſolationem ſpūalez populi. ipſi officiant in eccleſia diaboli que ē locus vanitatis vt i theatris z plateis cātando cantilenas vbi ſūt verba diaboli. i. amoris carnalis z verba diaboli vana z turpia p'que auertunt ꝓplurimos a veſperis z predicationibus. Cōtra ſacīm matrimonij: quia multa mala deſideria ꝓcipiunt ꝓtra fidem datā ibidem nō ꝓtentus vxore ſua. Cōtra ſacīm penitētie: qz totam cōpunctionē z ꝓtritionez euacuant in huiꝰ vanitatibus quā ſibi in quadrageſima acquiſierūt. Cōtra ſacīm euchariſtie: qz cum ſuſceperint chriſtum i cōione paſcali ipſuz eiciūt extra ciuitatem anime ad crucifigendum ipſum i ſua ꝓuerſatione mundana. Cōtra extremā vnctionez. qz pedes qui uncti ſunt oleo ſācto quo ad illos qui eam receperūt vnde z quaſi ꝓſecrati ſūt deo eos mouent ad offenſam dei. Nō ſolum aūt choreizantes efficiunt inimici dei ſed z omnū ſācto. Nam in feſtis omniū ſanctoz eas exercēt: z q̄to feſtum eſt ſolēnius tanto magis his vacāt. Nullum ergo ſanctoz īterceſſorem habere poterunt i futuro iudicio cum omnes offenderit. Unꝰ z Greg. in. üij. dialogoz narrat de quadā puella dicta muſa: cui de nocte apparens virgo Maria cum magno comitatu vginuz puellarum que albis erant idute: cū quibus cum Muſa affectaret aſſociari z cuz eis eſſe: dixit ſibi vgo Maria q ſi uellet cū eis eſſe abſtineret deinceps ab omni leuitate z riſibus z iocis ut trepudiatu: ſaltu: cantu: z huiꝰ. Iſti ſunt ioci puellaz: z ſic in die. xxx. ueniret ꝓ ea: quod cum puella ageret z parētes mirarentur de tanta cōpunctione ſeu compoſitiōe z mutatione eius z interrogarent cām. ipſa expoſuit illis viſionem z ꝓmiſſionem ſibi factam a vgine Maria: quod impletum eſt. Nam. xxv. die febze correpta. in. xxx. poſtea apparente virgine

ipsa cum puellaꝝ multitudine egrotanti cepit clamare. Ecce dña venio. Ecce venio. Sicqꝫ int hec verba spūm reddidit ⁊ cum illis sāctis v̄ginibus ad paduſum aſcendit. Sicut ergo non potuit illa muſa aſſociari ſcis niſi abſtineret ab huiꝰ iocis ⁊ vanitatibus: qꝫ tales ſunt inimici dei ⁊ ſanctorū: ita nec chorizātes niſi huiꝰ dimittāt. Qui autez nō aſſociant ſanctis: cum demonijs oportet aſſociari. ⁊ hoc in ultimo notatur.

Demū pro prio. §. IIII.

ſciendum eſt qꝫ iſtos p chorcas in circuitu diſcurrentes ⁊ inimicos dei ⁊ ſanctoꝝ ſe facientes deus iflāmabit. i. in flāmam ignis ſternalis ꝓiciet: vbi faciunt tripudium ⁊ circuitum de quo dicit Job xxiiij. Trāſibunt ab aqs niuiuz ad calorez nimiū ⁊ ecōtra. ſ. a calore nimio ad aquas niuium frigidiſſimas. Ecce circuitus ꝓtinuus inferni. Et hoc eſt quod dñs reꝓmittit ꝓ hiꝰ actibus p Ezech. xxv. dicens tripudianti. ꝓ eo qꝫ plauſiſti manibꝰ ⁊ percuſſiſti pede ⁊ gauiſa es ex toto affectu ſup terrā iſrl. Jccirco. Ecce ego extēdā manū meam ſup te tradā te ī direptionē: ⁊ īterficiā te. ſ. morte eterna. Jn huius figurā ēt legit Exo. xxxij. qꝫ cuz Moiſes deſcēdiſſet de monte cū tabulis. x. p̄cepꝰ ⁊ appꝛopiquans ad caſtra ppli iſrl vidiſſet choros. i. tripudiatus ⁊ vitulū aureū fabricatuz ante quē choreizabāt iratus ira p zelū cōfregit illas tabulaſ reputās idignū margaritaſ v̄boꝝ dei ponere ante porcos: ⁊ aſſūptis ſecū leuitis īterfecit. xxiiij. milia. ex illis qui choreas ducebāt āte vitulū. Vitulus aūt eſt animal laſciuū vnde inuitur qꝫ choree deſeruiūt laſciuie Et ſicut illi occiſi ſūt coꝛparaliter a Moiſe legiſlatore: ita choreizantes a xp̄o datore legis euāgelice in igne occidentur. i. cruciabūtur. Jnflamabit inquit p̄s. i circuitu īmicos eius. Sicut ignis eſt iter oīa elementa maxime actiuus: ita illi q̄ inflamabūtur illo igne maxie cruciabūt. Dic. n. ignis dicit Aug. ⁊ ſi eternus non ſit mixto: modo eſt grauis. Eccedit enim oēm penam quaz paſſus eſt aliquiſ in hac vita. Nunqꝫ in carne tanta inuēta ē pena. Licet mirabilia paſſi ſint martyres tormēta: ⁊ multi nequiter quāta ſepe ſuſtinuerūt ſupplicia. de peni. diſ. vij. c. vlt. Jnflāmat aūt ⁊ vrit nō ꝓſumendo nec aīam que īmortalis eſt nec poſtea coꝛpus: ſed cruciando ſupnāli modo vt inſtrumentuz diuine iuſticie. Sicut etiā ſalamandra viuit in igne ⁊ non ꝓſumitur ⁊ certi vermes viuūt in aqua bullienti cuiuſdam fontis ⁊ inde educti moriunt: vt dicit Aug. de ciui. dei. li. xxi. c. iij. Et ideo nō impoſſibile vel incredibile ſi reꝓbi viuūt in igne ſempi-

Capitulum ſeptimum de Deriſione.

Deriſio frequēter:

ex multiloquio ⁊ ex vitio gule ꝓcedit. Poſt inordinatam. n. cibi ⁊ potus ſumptionē homies labunt ad deriſionē q̄uis ex alijs etiā cāis oriat. Et pōt diffiniri qꝫ eſt actus precipue locutionis quo qs ītendit ad erubeſcentiam ⁊ ꝓfuſionē alium īducere. Et idē eſt illuſio a ludo. i. a ioco deriuata: ⁊ etiā ſubſannatio. Differt tamē irriſio a ſubſannatione ī modo: qꝫ irriſio fit ore. i. verbo ⁊ cachinis: vnde a riſu dicit. Subſannatio autez naſo rugato: ⁊ ut dicit glo. ſup p̄s. Cōueniunt autez ī fine: quia idez ītendūt ſ. ꝓfuſionem īducere ⁊ erubeſcentiam ei erga quē faciunt. Pro huiꝰ mātis declaratiōe dicit. b. Tho. ſe. ſe. q. lxxv. arti. j. qꝫ peccata vborū precipue pēſanda ſunt ſcōm ītentionez ꝓferentis. Et ideo ſecunduz diuerſa que qs ītendit ꝓtra aliuz loquēs huiꝰ peccata diſtinguunt. Sicut autē aliquis conuitiando ſeu ꝓtumeliando intendit cōuitiari honorem deprimere ⁊ detrahēdo diminuere famaz ⁊ ſuſurrando tollere amicitiam. Jta ⁊ irridēdo intendit qꝫ ille qui irridetur erubeſcat ⁊ ꝓfundat in ſe. Et qa h̄ finis eſt diſtinctus ab alijs cuz finis det ſpēm in moralibus: ideo deriſio eſt peccatuz ſpāle diſtinctum a ꝓtumelia: detractione: ⁊ ſuſurratione: q̄uis in hoc ꝓueniant qꝫ p omnia iſta intendit nocumentū ꝓximi p verba malum dicendo. Et quia nocere ꝓximo notabiliter ſeu hoc q̄rere ſiue verbo ſiue facto ē ꝓtra charitatē ꝓximi qa dilectio malum ꝓximi nō operat inquit apls ideo ſicut ⁊ illa: ſ. ꝓtumelia: detractio: ⁊ ſuſurratio proprie ⁊ formaliter ſumpta ſunt mortalia: ſic ⁊ deriſio ꝓprie ſumpta ⁊ ſtricte. Et ad ītelligenduz nocumentum qō ſequtur ex predictis ꝓximo: ſciēdum eſt ſcōm Tho. vbi ſupra qꝫ de opere vtuoſo mereꝝ aliquis apud ꝓximos honorē ⁊ bonaz famam: ⁊ apud ſeipſuz bone ꝓſcie gl̄iam. ſcōm illō ij. Cor. j Gloria noſtra hec eſt teſtimoniuz ꝓſcie noſtre: que eſt quedaz clara noticia ſibi de bono ſuo: vnde q̄etem hz mens ⁊ ſecuritatē: ſcōm illud pv. xv. Secura mens ex bona. ſ. ꝓſcia quaſi iuge conuiuium. Ecōtrario de actu vitioſo ⁊ turpi apō alios tollit homiſ honor ⁊ fama. Et hoc ītendūt ꝓtumelioſus ⁊ detractor ⁊ ſuſurrator: ⁊ ꝓpter hoc dicunt turpia ⁊ vitioſa ī alio. Apud aūt ſcip ſum p turpia. i. vitia que ſunt mortalia pdit homo ꝓprie ꝓſcie gl̄iam p quādam erubeſcentiam ⁊ ꝓfuſionē. Et ad hunc finem dicit turpia de alio deriſor vt faciat euz vērecūdari ⁊ ꝓfundi coram alijs. Eſt autem erubeſcētia ſcōm Johem damaſcenum timor dehonorationis. Qui autē ꝓſciaz alicuius inquietat cōfundendo ipſuz ſpāle nocūmentum ei infert: qꝫ illa quies vt dictum eſt magnum bonuz ſibi eſt: ſic etiam fama ⁊ honor que auferunt p ꝓtumeliam ⁊ detractionem ſunt ma

gna bona. Et cū hoc ītendit. ſ. nocere illi inducē do eu3 ad magna3 ꝓfuſione3 ⁊ erubeſcentiam eſt peccatū mortale. Unde dicit̄ ꝓv. iij. Abhomina tio eſt domio oīs illuſor. Nullus aūt dicit̄ abho minabilis deo niſi ꝑ mortale. Si quis aūt inten deret inducere aliquā leuem erubeſcentia3 alicui ſicut fit aliquādo pueris ⁊ diſcipulis a magiſtris ad correctionem vel aīationē3 ad addiſcendum ſeu de aliquo leui defectu nāli ob ſolatiū ſicut ſo cij deridebāt. b. Tho. in ſcholis appallātes bouē mutū: vl̄ ſicut fit ſimplicibus ⁊ quaſi iſenſatis ve niale videt̄: dum tamē nō ꝓuocent̄ ex hoc ī nota bilem irā ⁊ ad blaſſemandū ⁊ alia mala. Nō ob ſtat ſi obijciat̄ ſic. Imitari deum nō eſt peccatum ſed meritū: ſed deus irridet ⁊ ſubſannat aliquos ergo ⁊ nos iſtud licite agere poſſumuſ. dicitur. n. ps. ij. de domio. Qui habitat i celis irridebit eos ⁊c. Et pv. j. inquit ſapia. Ego quoq3 i interitu ve ſtro ridebo: ⁊ ſubſannabo cu3 ingruerit ſup vos repentina calamitas. Et Job. ix. De penis inno centu3 non rideat: quia ridere dei aliter fit q̄ irri ſio hoīum. Nam ridere dei eſt ſcōm Greg. afflic tioni nolle miſereri. Irridere dei eſt ꝓfuſionē etez nam pro peccatis iuſte infligere. Subſannare ei⁹ eſt terribilem facie malis oſtendere. Iſta autez fa cere erga ſubiectos. ſ. iuſtam punitionez exercere nō eſſet illicitum. alias ſecus.

Omnes uidētes me. §. I.

deriſerunt me. locuti ſunt labijs: et mouerunt ca put ps. xxj. Loquit̄ pphēta ī ꝑſona chriſti patien tiſ: cui iter cetera penaz ⁊ dolo3 genera hoc fuit ſpāle: multiplex illuſio ſeu deriſio ſibi facta. Unī ⁊ cum prenuncians diſcipulis ſuis ſecreto ipſam paſſionē enarraret iquit. Ecce aſcēdimus Hiero ſolima3 ⁊c. Et paulo poſt. Tradet. n. gētibus ad illudendum. Luc. xviij. Ex hoc oſtendit̄ grauitaſ huiꝰ peccati que ita eum afflixit. Tria ergo notā tur in verſu predicto.

Primo deridentis generalitas. ibi. Oēs videtes.
Secūdo illuſionem recipientis dignitas. ibi. me ſ. ⁊ deum patrem ⁊ ſpūm ſanctu3.
Tertio illuſionis varietas. ibi. deriſerūt me: locu ti ſunt labijs: ⁊ mouerunt caput.

Quātum ad primū. §. II

Si diligentius euāgelio3 hiſtorias intueamur oēs rapiunt̄ chriſtū deriſiſſe. i. ō omni genere ho minū. vz: reges: principes: ſacerdotes: ſcribe: i. do ctores legi. milites Pilati. i. ſtipēdiarij: ⁊ popula res. Factus ſu3 in deriſū omni populo meo ait ip ſe ꝑ Jere. xx. Et de rege Herode dicit̄ Luc. xxiij. Spreuit illum Herodes cū exercitu ſuo ⁊ illuſit iduto3 veſte alba quaſi fatuū iudicādo: ⁊ ideo al bis. i. lineis quibus ueſtiebant̄ fatui iduit. Et ꝑs dicitur de iudeis q̄ ī domo Layphe ſūmi pontifi cij tenentes eu3 illudebant velando faciē ei⁹ ⁊ dā do alapas dicebant. pphetiza nobis chriſte ⁊c. Milites aūt Pilati poſt ſñiam eius illuſerūt po nētes co:onam de ſpinis ī capite: ⁊ arūdinez ī manu quaſi ſceptru3: ⁊ veſte rubea vt purpurea regia induerūt i deriſu3. Joā. xix. Et in cruce pē dentē deridebant eū principes. ſ. ſacerdotū cū eis ſ. turbis dicentes. Alios ſaluos fecit ⁊c. Luc. xxiij Sic ergo omnes videntes me deriſerunt me: ſed heu q3 nō ſoluz illa vice: ſed quotidie chriſtus il luditur ⁊ deridet̄. Qui. n. ficte agunt pñiam non dolentes de omnibus: nō ꝓfitentes itegraliter vel nō ſatiſfacientes iſti chriſtu3 derident quaſi velā tes faciem eius ac ſi nō videret fictionem eoz. ſic q3 nouis peccatis ſue fictionis petunt. Unī Job xxxix. dicit̄ deſtructione ſcōm Greg. ſignantē hy pocritam qualis eſt talis q̄ deridet equū ⁊ aſcen ſorem eius. i. iuſtum uere penitentem ⁊ deu3 qui regit ipſum ⁊ ducit. Hinc ⁊ Aug. in ſermone. De nitentes ſi tamē eſtis penitentes ⁊ non irridentes eſtis mutate vitam: recōciliamini deo: penitētia3 agis genua figis ⁊ rides ſubſannas dei patientiā: de peni. diſ. iij. Penitentes. ſ. ficte penitēdo. Sed ⁊ qui penitentiam agunt ſed frequēter recidiuāt videnſ etiam deum irridere. Unde Iſidorus ī li. de ſummo bono. Irriſor eſt ⁊ nō penitēs qui ad huc agit quod penitet: nec videtur deum poſcere ſubditus ſed ſubſannare ſuperbus. Canis reuer ſus ad vomitum: ⁊ penitens ad peccatū: de peni. diſ. iij. Irriſor. Canis reuerſus ad vomitū eſt pec cator iterans ſtultitiā ſuam. Interpretatiue talis videtur irridere. i. ad ſimilitudinem irridentis fa cere. Nam ſi quis de offenſa graui cōmiſſa domi no ſuo veniam petita3 obtineret ⁊ ſubito ei poſt ea alapam daret: ⁊ ſic iterum faceret diceret uti q3 talis dominum ſuum irridere. Phi curioſe q̄ rentes de Jeſu cum non audiunt que racio nāli demonſtrat: cum Herode curioſo derident eum fatuitatem reputantes paſſionem chriſti: ⁊ hec ē alba veſtis ei immiſſa. Nos predicamus chriſtu3 crucifixum gentibus vt grecis philoſophis ſtulti tiam: ait apoſtolus. i. Cor. j. Et qui miniſtros ec cleſie chriſtum repreſentantes coronant. i. circun dant ſpinis tribulationum: exactionum: ⁊ huiꝰ. ponunt arundinem vacuam ꝑ ſceptro euacuan tes eorum iuriſdictionem cum velint de factis eo rum iudicare ſalutantes vt chriſtum ⁊ percutien tes iniurijs vt ſubditum reum chriſtum deridēt cum militibus Pilati. Luc. x. Qui vos ſcilicet miniſtros eccleſie ſpernit me ſpnit. Et qui iuſtos in cruce tribulationum ⁊ perſecutionum poſitos derident: quaſi ſe non valentes iuuare ⁊ a deo de relictos chriſtum derident ⁊ illudunt in cruce pendentem: ſicut Job tribulatum deridebant aliqui. vnde dicit. Nunc derident me iunio res tempore ⁊ cetera. Oēs igitur videtes me inqt

ps. videntes. s. p fidem deriserunt me per diuersa s. peccata ppetrando ⁊ iterando. Apls. ad Heb. vj. de hui⁹ incht. Rursus crucifigentes filiū dei in semetipsis ⁊ ostentui hñtes. i. derisioni. Hec tamē derisio iterpretatiua generale peccatum est non speciale: qz p omne peccatum ptingit fieri eaz.

Quantum ad scōz. §. III

s. illusionez recipiētis dignitatez: Sciendū q̄ maxime dignitatis fuit christus qz verus deus. Et iō grauissimuz peccatū est irrisio. Pro cuius declaratione notādum ſm Tho. se. se. q. lxxv. arti. ij. q̄ irrisio nō fit nisi de aliquo malo vel defectu: malum aūt si sit magnū nō p ludo accipitur sed serioſe. vnde si i derisum vel illusum vtatur: vnō illusionis uel irrisiōis nomē sumitur. hoc ē qz accipitur put puuz. Pōt aūt aliquod malū accipi ut paruum dupliciter. Uno modo qz scōm se est paruū ⁊ sic ponere illusum uel irrisum malū uel defectū alicuius psone: q̄a in se est puuz: sicut aliquando oridenē clerici male legentes: ⁊ hui⁹ est veniale peccatum ⁊ leue scōm genus suum. Alio modo rōne psone accipit malum alicui⁹ ut puuz sicut defectus pueroz ⁊ stultoz parum ponderare solemus ppter defectum rōnis in eis: ⁊ sic aliquem deridere de aliquo qui tamē nō ē puer ne qz amēs est oīno puipendere: ⁊ sic uilez reputare ut de eius malo nō sit curādum sed sit quasi pro ludo hñdum. hoc est mortale ⁊ spāle peccatum ⁊ ptra charitatē: quia ptemnit ⁊ grauius q̄ cōtumelia que est etiam in manifesto. Nam uidet ex ea esse maior ptemptus ⁊ dehonoratio: ⁊ tanto grauius q̄to maiori reuerentia est digna psona cui infert. Est ergo triplex irrisio.

Primo irrisio diuinoꝝ
Secundo irrisio ppinquoꝝ.
Tertio irrisio uiroꝝ iustorum.

Grauissimū est peccatuz irridere deū ⁊ que dei sunt: scōz illud Isa. xxvij. Cui exprobrasti ⁊ quez blasphemasti: ⁊ sup quem exaltasti uocē tuam: s. deridendo: ⁊ postea subdit. Ad scūz isrl. Et similiter deridere sacra ecclie tanq̄ inutilia et nō ucra: sicut deridēt iudei: ⁊ quidaz mali catholici irridentes q̄ creditur ⁊ dicit. s. christum esse in hostia psecrata: put fec illa vidua que ridebat cū cōio sibi a Greg. papa ministraret. sup quo tamē fuit ostensa vitas p miraculuz vel verba sacre scripture. Etiā miracula que deus opatur p sanctos. sicut legit de illo mgro scolazum qui audiens predicare miraculum factū de filio sanguine tincto quod euenit mulieri filāti i festo sancti Petri martyris p eo q̄ deridebat eius sanctitatem. irrisit ille magister dicēs fictionem esse fratrum ppr quod febre correptus est graui: sed facto voto q̄ ab huiusmodi abstineret ⁊ in deuotionē haberz sanctū sanat⁹ est. Et de multis aliis legit qui deridētes miracula scōꝝ oīne vltionis iudiciuz experti sunt in se. Secūda irrisio q̄ est magnū pctū est ppinquoꝝ ⁊ pcipue parentū: cuz maxime filij ō beant eos honorare: qz ab eis receperūt esse post deuz: vñ dicit pv. xxx. Oculū qui subsānat pīez ⁊ q̄ despicit partū mris sue effodiāt eum corui de torrente: ⁊ comedāt eū filij aquile. Corui de torrente ignis ifernalis sunt demones qui oculuz luminis nālis ⁊ gie auferūt irridenti patrē cum sit graue mortale. Aquila est signū imperij: vñ ipa torem significat. Filij aquilaꝝ sunt potestates ifiores terrene ab ea deriuate: ⁊ iste comedūt irrisores parentuz multis grauaminibus eos affligētes Cam filius Noe qz patrē irrisit cū vidisset euz ebriū iacere ⁊ i pudendis nudatuz. hoc etiā fratribus nūciās maledictionē seruitutis icurrit i filio ⁊ sua posteritate. Gen. ix. Et vt dicitur .ij. q. vij. Sentētia Cam filij Noe dānant. s. maledictionez dei icurrentes qui pudenda suoꝝ supioꝝ qui patres spūales sunt. i. eoꝝ mala opera nō occultant sed irridendo ⁊ diffamando aliis manifestāt: q̄ō frequenter faciunt layci ⁊ alij subditi. Tertia derisio grauis est iustoꝝ de qua dicit Job. xij. De ridet iusti simplicitas ⁊ lampas contempta apud cogitationes diuitū: vide ibi expositionez Greg. i moral. li. viij. Sed tales irridentes repientes se in iferno in alia vita dicūt vt habet Sap. v. Hi sūt s. iusti quos habuimus i deriſuz ⁊ i similitudinez improperij. s. in mūdo exītes. Nos insensati vitā illoꝝ estimabamus insaniā ⁊ finez illoꝝ sine honore. Ecce qūo cōputati sūt inter filios dei. Cum Heliseus vir iustus ⁊ pphā ascenderet in bethel quēdam locuz vel villam vl castruz: qz calu⁹ erat q̄dam pueri ceperūt euz irridere dicētes: Ascēde calue: ascēde calue: q̄bus cum maledixisset ppter derisionem nō odio vel liuore vindicte motus sz zelo dīne iusticie quā vidit exigē hoc ut puniret: ⁊ alij exēplo eoꝝ sibi cauerēt ab irrisiōe iustoruz quo facto duo vrsi exeuntes de silua. xlij. ex illis pueris necauerūt: vt habet. iij. Regl. ij. Et hec ō risio valde nociua est precipue icipiētib⁹ iusticiā. i. bene facē ⁊ a vitijs abstinere. Nā multi a bonis retrahunt ut uitēt tales irrisiones. ne vocitent sci ⁊ hypocrite vel aliq̄d hui⁹. Un Grego. i morali. Qui i alioꝝ actibus oriri ꝑspiciūt bona: moxe ea manu exprobratiōis euellūt. Isaz appellat Ber. malitiam herodianā: qui Herodes vt christum extinguēt multos pueros recenē natos occidit. Sic irrisores pessimi vt christi honorē q̄ ex bōis opibus resultat ⁊ famā extinguāt multos nouit ꝑsos vita gratie suis irrisionibus priuāt: imo crudeliores Herode inueniunt: qz Herodes iam natos. iste nec dum natos sed conceptos aliqua signa penitentie vel contēptus mundi ostendētes: subito diuersis verbis derisoriis retrahunt a bono: ⁊ sic multas animas perdūt: de quibus reddituri sunt rationem deo. Nec tamen debet quis

ꝓpter irrisionez euitandaz alioꝝ dimittere bõa. Nam ꝙ dicit christus Luc.ix. Qui me erubuẽit ⁊ meos sermones.s.omittẽdo me sequi:bõa opa facere: ꝓdicare ⁊ hui⁹.timore ne irrideat ⁊ filius hominis erubescet eũ cũ venerit in maiestate.i.ꝛ fundere faciet cõfussione eterna. In huius figurã legitur.ij. Esdre.viij.ꝙ cum Thobias irrideret iudeos reedificãtes paulatiz Hierosolimã dirup tam a Nabuchodonosor dicẽs. Si ascẽderit vul pes trãsilient muꝝ eoꝝ lapideuz: nõ dimiserunt ꝓterea illi quin sequerent edificium: sed orauit Neemias dicẽs: Audi deus israel qz facti sum⁹ de spectio. Cõuerte obprobriũ nostrũ sup caput eo rũ:nõ deleat iniquitas eoꝝ a facie tua quia irrise rũt edificãtes. vnde ⁊ opus ꝓsumauerũt in cõfu sionez irridentiuz. Et gloriã suaz reedificãt Jerl̃z diruptã:quia aiaz virtutibus exterminatã a dia bolo bonis opibus renouãt ꝓ pñiam. Quod fre quẽter aliqui despiciũt dicẽtes ꝙ nõ pseuerabũt sed quelibet leuis temptatio vl̃ tribulatio deiciet eos. Sed nõ ꝓpter hoc debẽt omittere sed oꝛoni bus iuuare se:⁊ sic puenit ad pfectum. De.b. Frã ciseo legit̃ ꝙ in principio sue ꝛuersionis pueri ille quebant cũ lapidibus ⁊ luto vt fatuum reputan tes ⁊ irridentes nec tamẽ ille icepta bona dimisit Sic.b. Dñicus cũ predicaret heretici ⁊ alij praui irridebant litum i euz ꝓiciẽtes ⁊ paleas a tergo ꝓ uerisu alligãtes:que omia vir scõs fidei magna nimitate ꝓtẽnebat ꝓtinuãs predicationẽ: recolẽs illud Math.v. Beati eritis cũ vos oderint homi nes ꝛ exprobrauerint.s.deridendo ⁊ eiecerint no mẽ vestruz tanq̃ malũ ꝓpter filiuz hominis. Uñ notanter dicit. Spnere mũdum.spnere nullum. spnere se.spni.ꝙ hec datur gloria celi.

Quãtũ ad tertiuz. §. IIII.

s.illusiõis varietas nõt i eo quod dicit. derisorũ i.risũ habuerũt. Locuti sũt labijs dicẽtes. Uach qui destruis templũ dei ꝛc.mouerunt capita sua quasi reuerẽtiam exhibẽtes:sed realiter despiciẽ tes. Et sic varijs modis fit derisio sed vno fine.s. i ꝓemptum ⁊ vilipendiũ irrisi. Sed vt dicit ꝓv. xix parata sũt derisoribus iudicia. Derisores ipe derider.s.eternaliter puniẽdo. Hoc est irridere dei. Ad quod facit quod dicit Jsa.xxxiij. Ue q̃ spnis nõe ⁊ ipse spneris:cũ desieris ꝓtemnere ꝓtemne ris:Debet ergo quilibet cauere a derisione hoiuz ⁊ diaboluz qui nobis illudere querit deludere ip sum supãndo:sic ars deludit arte:ait Lato. Dia bolus.n.sic illudit nobis dum⁹ p aliqua que sug gerit nobis vt nobis bona ⁊ utilia trahit secum ad interitũ assentientes:sicut aliquis qui iduceꝛ aliquem ad intentum suum sub dolo nocumẽtũ ei inferendo derideret eum:sic diabolus. Sed iõ christus sustinuit omẽs irrisiones istas ut nos eu eret de manibus eius ⁊ doceret nos suo exemplo ei illudere:hoc orabat ꝑs dicens. Neq̃ irrideant me inimici mei.s.demones:quod faciũt vincẽdo in temptationibus. Unde Treñ.j. Uiderũt eam hostes ⁊ deriserunt sabbata sua. Nam cuz demo nes vident aiam signatam p irlem de qua loquit̃ ꝙ seruat quedam de genere bonoꝝ ut festa ⁊ hu ius:sed alijs vitijs insistere diuersis sicut faciebãt iudei: derident de huius. Sic etiam derident re ligiosos qui mundum dimiserunt: vt sabbatuz.i. quietem religionis possiderent:⁊ tamen diuersis passionibus vel ꝓcupiscentijs implicant̃ viliuz re rum:vt dicitur i collationibus Pãnutij. Sz eõ tra viri iusti derident ⁊ illudunt diabolo pfecte omnibus resistendo:⁊ hoc est quod dicit̃ Draco iste ꝑs.ciij.quem formasti ad illudendum ei. For mauit quippe deus draconẽ.i.diabolum:nõ dra conem sed angelum bonuz:sed effectus est draco p sui supbiam ⁊ malitiã:⁊ eo veneno malitiã sue querit nos capere. Sed deus sua gratia facit ut'il ludamur ei.s.resistendo. Sed ipse draco quesiuit capere christum ⁊ detinere:sed ei christus illusit ꝓponens ei escam sue humanitatis quaz capere volens hamo absconso sue diuinitatis: ⁊ captus est sic illusus a christo. Unde dñs ad Job.c.xl. Nunquid illudes.s.diabolo quasi aui.supple ut ego: Aut extrahere poteris leuiathã hamo.s. de mari:sicut ⁊ sancti illudũt diabolo cum euz vin cunt detegendo insidias. Sic.b. Dñicus illusit dia bolo'qñ apparens i forma simie vt eũ impediret a lectione iussit ei vt teneret candelaz donec arde ret pedez ꝛc. Sic quãdo.b. Margarita ꝓstrauit diabolum qui ad carcerem venerat ad suadẽduz vt assentiret principi dicens. Sternere supbe de mon sub pedibus femine. Cui diabolus: dimitte me qz satis illusisti mihi. Amb. Illuditur diabo lus vt se morsu suo vulneret ⁊ ptra se armet quẽ debilitatũ putauit. de peni. dis.j.c. Põt fieri.

Capitulum octauum de Prodigalitate.

Rodigalitas ex gula ⁊ luxuria frequẽter ꝓcedit ꝓpt voluptates coꝛporis ꝓsequẽ das. Uñ ⁊ lud.xv. dr̃ de filio ꝓdi go ꝙ dissipauit sub'am suã viuẽdo luxurioſe. Fre quẽter.n. sm Tho. ad itempantias declinãt ꝓdi gi:tũ qz exquo superflue expendũt i alijs etiã rebus voluptuosis expendẽ nõ verent ad quas magis i clinat ꝓcupia carnis:tũ etiã qz cuz nõ delectãtur in bono virtutis:querũt sibi delectationes coꝛpo rales. Et inde est ꝙ phus dicit ꝙ multi ꝓdigorũ sunt intẽperati.ũj.ethicoꝝ. Sule igitur tracta tui annectit̃ ꝓpter quam multa ꝓdige expendũt q̃is ex multis alijs vitijs possit oriri: vt ex iac tantia: luxuria: ⁊ huius. Consistit autem hoc vitiũ in expendendo superflue diuitias vbi ⁊ quan

[illegible] ex gula et luxuria frequenter procedit.

[illegible] ex gula procedit.

[illegible] versso pagine.

do nō oportet: ⁊ minus debito eas amando. Dic̄ aūt pbus in .ij. ethicoꝝ q̄ ꝓdigalitas opponitur ⁊ v̄tuti liberalitatis ⁊ vitio illiberalitatis. i. auaritie. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. se. se. q. cxix. arti. j. q̄ in moralibus attendit oppositio vitioꝝ ad inuicez ⁊ ad virtutē ſm ſupabundātiā ⁊ defectū: ſed diuersimode. Nam q̄tuz ad affectionē diuitiaꝝ auarus ſupabundat plus debito diligens eas. Prodigus autez deficit minus debito ſollicitudinē eaꝝ gerens: ⁊ ſic opponit liberalitati que diligit eas vt debet. Quantū vero ad exteriorē usuz diuitiaꝝ ad ꝓdigalitatē ptinet excedē ꝺdem in dando: deficere autē in retinēdo vel acq̄rendo. Ad auaritiā aūt ptinet ecōtrario: deficere in dando: ſupabundare aūt in retinendo ⁊ acquirendo. Et ſic prodigalitas opponit auaritie. Et q̄uis ꝓdigalitas ⁊ auaritia ſint ꝑtra virtutē liberalitatis tamē auarus magis dicit illiberalis q̄ ꝓdigus. Et ratio ē qz aliquid denominat ab eo qđ est principalius. Sicut autē liberalitate que medium tenet precipua est datio ad quā ⁊ acceptio et retentio ordinant: ita ⁊ auaritia ⁊ ꝓdigalitas p̄cipue attendūtur ſm dationē. Unde q̄ ſupabundat i dando dicitur ꝓdigus: qui autē deficit auarus ⁊ illiberalis. Magis autē reciditur a virtute liberalitatis que ꝓsistit i dando p defectum dādi q̄ p excessum. Quādoq̄ autē idē erit simul auarus ⁊ ꝓdigus ſm tamē diuersa opera. Contingit enim q̄nq̄ q̄ aliquis excedat in dando: ⁊ sic erit ꝓdigus: puta facit ꝓuiuiz ſupfluum uel uestem excessiue preciosā vel ludit: ⁊ huius: ⁊ simul cuz hoc excedet i accipiendo: ⁊ hoc vel ex quadaz necessitate quia dum ſupabundat i dando deficūt ei ꝓpria bona vnde cogit indebite acquirere: puta p fraudes: vſuras: ⁊ huius: quod ptinz ad auaritiā. vel etiā ꝓpter inordinationē animi. Dū. n. nō dant ꝓpter bonuz quaſi ꝓtempta virtute nō curāt vndecūq̄z ⁊ qualitercūq̄z accipiant. Et sic nō ſm idez est aliquis ꝓdigus ⁊ auarus. Est aūt ꝓdigalitas pctm̄. vnde ⁊ ꝓdigus filius vituperat i euāgelio de ipsa ꝓdigalitate. Luc. xv. Huius rō est ſm Tho. vbi ſupra arti. ij. qz ex hoc est aliqd vitiosum q̄ corrumpit bonū virtutis: ſed virtus liberalitatis corrumpit̄ p ꝓdigalitatē que ꝓsistit in medio que. s. nō excedat nec deficiat a debito affectu ⁊ usu diuitiaꝝ. Sicut aūt illud mediū cōrumpit̄ p excessuz: ita ⁊ p defectuz: ſed ꝓdigus excedit in dando: ⁊ deficit in retinendo diuitias: et p ꝓns est pctm̄: mortale ꝺdem qñ est magnus excessus: veniale cum est modicus. Et est attendendus hic excessus nō ſoluz ſm q̄titatem: ſed scōm ꝓportionē ꝓsiderata qualitate ꝑsone potētis nobilis vel plebei: ⁊ huius. Ipsa etiā ꝓdigalitas aliq̄n ex auaritia ꝓcedit. Nam aliqui iccirco aliqua p dige expendunt vt sic captent fauorem aliquoꝝ a quibus diuitias acq̄rant. Compando autē ista duo vitia ad inuicē grauius est auaritia q̄ ꝓdigalitas triplici ratione. secūdū Tho. se. se. q. cxix. arti. iij. Prima est qz auaritia magis deficit a virtute opposita. Magl. n. ad libearalē ptinz dare in quo deficit auarus. Unde aplus monet diuites facile tribuere ⁊ cōicare sua. j. Thimot. vlt. quod tñ intelligendū est scōm q̄ oportet: ut pauperibus nō adulatoribus: qz hoc esset ꝓdigalitaſ Secūda rō est: qz ꝓdigus est vtilis multis. ſ. aliis q̄bus dat auar' aūt nullis. nec. ſ. etiā ſibi ipſi. Un̄ dicit Ecclesiastes. vj. Uir cui dedit deus diuitias nec tribuit ei potestatē vt comedat ex eis: qz vide licz ex auaritia nō audet uti etiā ad ſuā vtilitatez bonis ſuis timendo ne deficiant ſibi. Peccat. n. p digus nihilominus in ſeipſuz dum bona inutiliter ꝓsumit vnde viuere debz. Peccat ⁊ in primū cōſumendo bona ex quibus aliis ꝓuidere debz. Et p̄cipue hoc apparet in clerici, qui ſūt dispensatores paupez quos defraudat ꝓdige expendēdo. Unde Amb. quis est tā iniquus q̄ qui multorū ſbſidia ſuas delitias parat diſ. xxxvij. Sicut hi. Et Hiero. Tibi o ſacerdos de altario viuere nō luxuriari. i. ſupflue ⁊ delitioſe ꝓmittit. diſ. xlij. §. j. Sed tamē sic ſibi ⁊ aliis nocet ꝓdigus superflue expendendo q̄ aliq̄bus ꝓdest. ſ. quibus dat. Sed auarus nec ſibi nec aliis. Unde pbus i. iij. ethicoꝝ dicē q̄ multo melioꝝ videt ꝓdigus illiberali. i. auaro. i. minus malus. Tertia ratio est qz vitiuz ꝓdigalitatis ē magis ſanabile: ⁊ hoc tū qz homo declinat ad senectutē qui est ꝑtraria p digalitati: tū qz p hoc ꝓuenit ad egestatez de facili diminuendo ⁊ inutiliter ꝓsumēdo ⁊ sic pauper factus nō pōt in dando ſupabundare: tum etiaz qz de facili ꝓducit̄ ad virtutez ꝓpt̄ ſimilitudinez quā hz ad ipsam liberalitatē. Sed auarus nō de facili ſanat: qz magis distat a vtute. Auarus etiaz declinans ad senectutē magis inardescit in eā: qz magis timz ſibi deficere tēporalia. Unde Hiero. Omnia vitia cū senescente senescunt: ſola auaritia iuuenescit. verum est qz in ꝓdigalitate adiunguntur q̄nq̄ multa vitia intēperantie: ⁊ sic tales ꝓdigi possent esse peiores auaris: vt dicit pbus i iij. ethicoꝝ: ſed hoc est ratione illoꝝ aliorū vitiorū nō ex ſe ipsa. Nō autem ptinet ad ꝓdigalitatē ſed ad liberalitatem q̄ aliquis omnia ſua bona det ꝓauperibus scōm ꝓsiliuz christi. Math. xix. vt ſequatur christuz pauperem.

In diluuio aquarū. §. I.

multaꝝ ad deū nō approximabunt. ps. xxxi. pōt expōi de ꝓdigis. Aque q̄ fluxibiles ſūt signant tēporalia que continue fluunt ab vno in aliuz ⁊ tādem in defectum. Unde christus samaritane ait. Joh. iij. Qui biberit ex hac aqua sitiet iterum. Qui enim temporalia acquirit magis ac magis ſitit appetendo ꝓalia. Diluuium importat

Capitulum Octauum.

ſupabundantiam exceſſiuam aquaꝝ ex quo fructus terre non ſequit ſed pditur. Unde ⁊ apte ſignat ſupfluum ⁊ inordinatū uſum tēporaliū ſeu diuitiaꝝ ex quo nō ſequit utilitas ſeu fructus rationabilis: ſed cōſumptio: ⁊ hoc ꝓtingit in ꝑdigalitate. Uident aūt homines deo appropinquare qz ira largus ⁊ liberal' eſt deus q̄ videtur ꝑdig⁹ Unde Ber. Si dici fas eſt nimis ꝑdigus es tuis. ſed cēte deus ⁊ſi liberaliſſimus ſit ⁊ largiſſimus. nō tamē ꝑpꝛie ꝑdigus qz nil dat niſi ſcōm ſuam ſūmam ſapiam ⁊ rōnem quā nos itelligere aliqñ nō valemus. Nō ergo appropiquat ꝑdigus deo ſicut videt qz nō ei aſſimilat in virtute ſeu imitat ſed elongatur. ſicut figurate oſtendit de ꝑdigo filio qui abūt in regionē longinquā a patre. Luc. xv. vnde bene dicitur. In diluuio aquarum ꝛc. vbi tria notantur.

Primo vitū ꝑpꝛietas. ibi. In diluuio.
Secundo ſui varietas. ibi. aquaꝝ multaruz.
Tertio mali nōxietas. ibi. nō appropinquabūt.

Quātuz ad pꝛimū. §. II.

Diluuium vitium ꝑdigalitatis vt dictuz eſt ſignificat ꝑpter ſupabuudantiā ⁊ expenſionē tēporalium. Talis eſt ſimilis ei qui liquorem pꝛcioſuz ifundit vaſi pleno. vel ponit in uaſe corrupto vel dat ꝑ nihilo qui totum pdit. Pꝛodigus infūdit liquorē tēporaliū vaſi pleno cū dat non idigenti ſed diuiti. Sed ut dicit Proſp. Ñti dare nihil ē aliud q̄ pdere. i. q. ij. Paſtor. Unde dñs docuit cū homo facit ꝓuiuia uocare pauperes non diuites qui nō indigent. Luc. xiiij. Et virgo Maria i cantico dicit dñm implesſe eſurientes nō diuites bonis ſuis. Unde i figura. iiij. Reg. iiij. dicit q̄ cuz impleta eſſent vaſa oleo diuinitus ꝓcurato ſtetit oleū ne effunderet Liquorē autē ponit ꝑdigus i vaſe imundo: qñ dat tēporalia malis: ut hiſtrionibus ꝑ luxurijs exercendis ⁊ huius. ꝓtra illud. Benefac iuſto ⁊ nō dederis pctōꝛi. Unde Augu. dicit q̄ qui dant hiſtrionibus ⁊ meretricibus fouent illos in pctō. diſ. lxxxvj. qui veneratoribus.

Tertio ꝑdigus liquorē tēporalium dat ꝑ nihilo: qñ expendit inutiliter ꝑ iactantia ⁊ oſtentatione: quod frequēter fit. ſicut fecit Aſſuerus grā de ꝓuiuium ſuis ut oſtenderet iactantiam ⁊ diuitias glorie ſue. Heſter. j. Sed dic̄ chriſtus. Si ego glorifico meipſum gloria mea nihil eſt. Joā. viij. Diſſipat q̄dez ſubſtāz ꝑdigus triplicit. Primo corrumpendo ipſam māle. Nā deſtruit multuz pannum in faciendo ſupflua ⁊ vana. ſicut pz i uestibus lingulatis ꝑforatis ſeu ſtampatis: i reticellis aurum ⁊ ſericū in texturis ſeu rechamatis. coriuz in ſotularibus ꝑforatis ⁊ plānul' altis. Multa animalia i ꝓuiuñs voluptuoſis: ⁊ multa alia i haſtiludijs: tripudijs: hiſtrionibus ⁊ equis. iuxta illud Horatij. Imberbis iuuenis tandez cuſtode remoto. Gaudet equis canibuſq. Pꝛopterea autē iuuenes ſunt magis iclinati ad hoc vitiū: qz vt dicit Juuenes ſūt magne ſpei: ꝑput. ſ. ſpes ꝑportat paſſionem nō vtutem: ⁊ ideo nō curāt multum expendere etiā ſi ſupflue quia ſperant multa i futuro lucrari: ⁊ ſic ſupplere: ſed inde alīn veniunt ad magnam pauptatem ⁊ miſeriā: ſicut ille ꝑdigus miſſus in villā ad paſcendū porcos q̄ nec de ſiliquis porcoꝝ poterat ſaturari. Luce. xv. Secūdo diſſipat ꝑdigus ſubſtātiā tēporalez eaz dirꝛipiendo. Nam ut dicit Señ. Omnis ꝑdigus furest aut mente aut officio: qz cum videt ſibi nō ſufficere ſua capit aliena: ⁊ſi nō manifeſte ꝑpter verecundiā: tamē ꝑ aliquos mōs ut uſurā ſecretaz ꝑ depoſita: pignoꝛa: ⁊ huius: ꝑ ſacrilegia auferē do res eccleſie vel bona cōitatis. Unde dicit Sapiens q̄ ꝑdigus nō dꝛ poni ad officiū ciuitatis ꝑcipue vbi hēat tractare bona tēporalia expēdendo. Quia qui ſibi neq̄ ē cui bon⁹ erit? Ecc. xiiij. q. d. Nulli. Frequēter. n. accidit ex iuſto dei iudicio q̄ in ſubſtātia male acquiſita ⁊ cuz multo labore ſuccedit heres ꝑdigus q̄ in puo tempore totā diſſipet diu ꝓgregatā ad vtriuſq. dānationez ⁊ male acquirētis ⁊ male utentis qō cedit in augmentū pene ipſius legantis: ⁊ ꝑpterea diues in iferno petebat mitti Lazaꝝ ad fratres ne ex ꝑdigo uſu diuitiaꝝ quas eis male dimiſerat augeret ei pena. Tertio diſſipat ꝑdigus ſubſtantiam rōnalem eā diuidendo. Naz vt habeat ad expendenduz querit ſibi facere amicos q̄ ſibi ſua coicēt qō ſi nō faciunt ītrat ſectas ⁊ ptialitates. adherz malis ⁊c. uel grauat i debite ſi ē officialis vel dñs vt poſſit ſequi pōpas ſuas ꝑdige ⁊ ide in mētib⁹ ſubditoꝝ uel alioꝝ ſequunt odia diſcordie ⁊ inimicitie. Salomō qz grauauit nimis ſbditos ſuos ꝑpter exceſſiuā pōpaz curie ſue ⁊ ꝑdigalitatem nō obſtante q̄ magnos redditus aliunde haberz minus dilectus fuit a populo ⁊ſi toleratus. Sed quia filius eius Roboā voluit ſequi illā pōpam ⁊ grauamen pūis ſui: receſſit maior ꝑs populi. i. x. tribus ab eo faciētes ſibi aliū regez. ſ. Jeroboā vt hēt. iij. Reg. xij. Diſſipat ēt ſbaz ꝑdige q̄ ꝑcurator ⁊ factor ſeu diſpenſator bonoꝝ alioꝝ iuſtiliter diſpenſat: ſicut villicus q̄ diffamatus ē apud dñz ſuum q̄ diſſipaſſet bona ipſius Luc. xvj.

Pꝛo ſecūda par. §. III.

te pone fam quā hēs ſupꝛa i ſmone. ij. de iactantia. vbi narrat de varijs ſupfluitatib⁹ q̄ ſpectant ad iactantiā ⁊ ad ꝑdigalitatē: ⁊ iſte ſunt q̄ aque multe: ⁊ eſt in ti. iiij. in. c. iiij. de iactantia: ⁊ hec q̄ ponit ꝑ hac ꝓte ſic icipit: Jactantia q̄uis.

Pꝛo tertia parte. §. IIII

nota q̄ ibi ad deuz nō appꝛoximabuit eſt figura grāmaticalis qua. ſ. minus dicit ⁊ plus itelligitur

i.a te elongabunt. Dicetur.n.eis. Ite maledicti i ignem eternū ꝛc. Esuriui.n.ꝛ non dedistis mihi māducare ꝛc.sed que debuistis pauperibus dare dilapidastis. In vita etiā ista ad magnā miseriaz ꝛ in ꝓuenientiā deuenūt. Unde legitur de mira culis virginis Marie de quodaz nobili ꝛ diuite qui cū bona sua ꝑdige in cōuiuijs ꝛ muneribus ꝛ alijs vanitatibus sua cōsumpsisset. incepit ege re nec posse cōtinere illam pōpam ꝛ expensas so litas supfluas:quod reputās sibi ad maximā ve recundiā desperatione ductus iuit in desertum i uocans aperte diabolū vt adiuuaret eum ꝛ sub ueniret. Cui demon apparens quesiuit quid vel let. Qui respōdit ꝙ pecuniā ꝛ diuitias sibi ꝑcu raret vt solitus erat ꝛ ipse daret sibi seu faceret q̄cquid vellet. Qui duo tantū petijt.s. abnegati onē fidei. scōo vt duceret ide ad annū vxorē suā ad eū in illū locū.qō totum ꝑmisit.ꝛ docuit mo duz habēdi diuitias.s.ut foderet i certo loco do mus sue ꝛ iueniret thesauz.qō totuz euenit. Et tūc cepit itez ꝑdige expendere ꝛ viuere more so lito. Sed inde ad annū dixit vxori ꝙ oportebat eā secuz ad certum locū ꝓficisci sub spē alicuius deuotionis. Surgens ergo mane equitauit cum ea. Erat aūt deuotissima.b.virginis: ꝛ in uia ꝛiue niens ecclesiā rogauit marituz vt ꝑmitteret loco misse intrare in eā ꝛ aliq̄tulum orare.qō ꝛ fecit. Et cū oraret ante imaginē virginis Marie vt eā iuuaret ab omni malo euētu: Incipiebat.n.time re:dormitauit in oratione. Et.b.virgo Maria sumpta forma eius egressa est ecclesiaz ꝛ dixit vi ro expectāti. ꝓsequamur iter. ꝛ ascēdens equum secuta est eum qui credebat eum esse vxorē suaz. Cum aūt applicuisset ad locū designatū cepit vo care diabolū.qui subito apparuit.ꝛ videns muli erem quā cognouit esse v̄ginem Mariā cepit fre mere ꝛ totus ꝓtribulatus ꝓturbari ꝛ clamare cō tra militem dicēs. O ꝑditor maledicte quomō decepisti me Mirat ille dicens. Quō decepi? Nō ne duxi ad te uxorē meam ut promisi:ecce adest ista est uxor mea. Respōdit diabolus. Nō ē hec vxor tua.sed illa quā maxime odi que maxime ꝓsequit me ꝛ destruit toto conamine opa mea. Hec est mater illius Jesu nazareni qui ꝑ crucem suam cū socijs meis me debellauit:ꝛ de manibus nostris genus humanū eripuit. Hec est que Ma ria uocat. Ad quē sermonē miles exterritus ꝛ tre mebundus subito ꝑiecit se ad pedes v̄ginis Ma rie veniā petens. At illa terribiliter arguit diabo lum dicens. O maledicte dei.nō sufficit tibi ꝑdi tio tua nisi ꝛ tecuz queras habere socios penaz? quō ausus es petere ꝛ nocere uelle mihi deuoti.? Uade Sathana. nunq̄ alicui ex mihi deuotis amplius nociturus. Qui subito cuz magno ulu latu disparuit. Et militez v̄go reprehendit dicēs. O miser quō ꝑpter modicum pecunie ita ꝑmisi sti te decipi. ꝛ ad tantum nefas deduci ut fidem abnegares ꝛ uxorē tuaz diabolo exponeres? Age pñiam de peccato tuo ꝛ deus tibi ignoscet tantū scelus. Reuertere ad illam ecclesiaz vbi uxor tua descendit ad adorandū ꝛ ibi eaz iuenies. Domū autē reuertens illuz thesauz repone ubi inueni sti. ꝛ deo cū uxore tua fideliter seruias in futurū: cōfessus peccatum tuū: ꝛ sic disparuit. Et miles reuersus iuenit uxorem suam i illa ecclesia. ꝛ oia relinquentes ꝑ deo laudabiliter vixerunt deuo tissimi facti virginis Marie.

Septimus titulus de Jra. Capitulum ꝓmum de Jra. ꝛ ibi de diuersis modis ire ꝛ nocumentis eius ꝛ remedijs.

Ra ponitur a

Gregorio. xxxj. moral. ꝛ ab alijs doctoribus vnum ex uitijs capitalibus. Pro cuius declaratione sciendum scōz Tho.se.se.q.ioolviij.arti.j. q̄ ira ꝓprie loquendo est passio appetitus sensitiui a q̄ vis irascibilis nominat. Circa passiones autē ani me dupliciter in eis pōt malū inueniri. Uno mō ex ipsa spē passionis que cōsiderat scōm obiectū passionis: sicut inuidia scōm spēm suaz importat quoddam malū. Obiectū autez eius.i.materia circa quā est tristitia de bono alioz: quod scōm se repugnat rōni. Et ideo ūuidia mox nominata importat aliquid mali. ut dicit ph̄us in.ij. ethico rū. Hoc autē nō ꝓuenit ire que est appetitus vin dicte.i.punitionis. Uindicta.n.pōt bene ꝛ male appeti. Alio modo ꝓuenitur maluz in aliqua pas sione scōm q̄titatem ipsius.i.scōm abundantiaz ꝛ defectū ꝛ sic pōt malum inueniri i ira: quando quis iracit plus vel minus debito preter rōnem rectā. hec Tho. Et lz omnes sint inclinati ad irā magis tamē colerici rōne ignee cōplexionis. Mu lieres aūt ratiōe debilitatis rōnis. vñ Ecd.x. Nō est creata supbia homibus nec ira nationi mulie rū.q.d.lz viri magis inclinent ad supbiam: ꝛ mu lieres magis ad irā nō tamē iuste se possunt excu sare quasi creati sint cū ea ꝛ vitare nō possint q: hoc falsuz ē. Et Ecd.xxv. dicit. Nō est caput nec vis super caput colubri.i.ita venenosum. Et nō est ira super iram mulieris.

De ira loquēs psal.§.I.

misia ait.ps.xxx. Miserere mei dñe qm̄ tribulor ꝓtristat' ē in ira oculus me'.aia mea ꝛ vēter me'. Multe ꝛ varie ꝛ quasi ꝓtinue sūt tribulationes hoīum. Ptopi qō dic aplus.i.ad Thesa.iij. Ne mo moueat.i.turbet ꝛ a bono recedat i tribulati onib' his: sciētes qm̄ in his positi sum'. Tribula tio ē oē id qō affligit hoiez ꝛ q̄si tribulus pūgit.

Capitulum Primum.

Ex his homo turbat̃ p passionẽ. sed hoc humanuz est. z passionibus nec meremur nec demeremur. nec laudabiles nec vituperabiles sumus. secundũ phm in.iij.ethicoꝝ. Et hoc ideo qz nãles sunt. z nãlia nõ sunt i potestate nostra ea auferre vñ z nec motus ire Nemo aũt peccat in eo quod vitare nõ põt scõm Aug. Non soluz autẽ turbat̃ sed p tribulationes frequenẽ pturbatur .i. totus vel simul turbat̃ z appetitus sensualis z appetit9 rõnalis. z hoc est peccatũ. A qua miseria petit liberari dicẽs. Miserere mei deus qñ tribulor. p turbatus est. s. ppter tribulationes i ira. s. oculus rõnis: z anima. s. potentia voluntatis. z vẽter sensualitatis vbi notant tria.

Primo auxilium diuinale. ibi. Miserere mei z̃c.
Secũdo vitiuz capitale expressatũ. ibi pturbat9 ẽ
Tertio excidiuz ppl'are insinuat̃. ibi anima mea.

A secundo inchoã. §. II.

do Uitiũ capitale est ira que tunc ẽ vitiũ cuz i ea pturbat̃ oculus z aia. intellectus z voluntas. Naz i ira p zelum que virtus ẽ zli turbat̃ oculus rationis. nõ tamẽ anima. i. uoluntas. sed i ira p vitiuz conturbatur frequẽter. i. simul turbatur oculus rõnis cũ anima. i. volũtate. Unde ira diffinitur ꝑut est petñ quod ẽ inordinatus appetitus vindicte. scõm Aug. alia diffinitio est Damasceni. s. q est accensio sanguinis circa cor: sed hoc ẽ mališ z conuenit etiam ire p zelum. Capitale autem dicit scõm b. Tho. se. se. q. ioo. lviij. arti. vj. quia ex ea multa vitia oriunt. Qz aũt ex ira multa vitia oriantur. habet hoc duplici ratione. Prio ex parte sui obiecti quod habet multũ de ratione appetibilitatis. in q̃tum. s. vindicta appetit sub ratione iusti quod sub sua dignitate allicit. Alio modo ex suo impetu quo mentẽ precipitat ad quecũqz inordinate agenda. Est autẽ ira magis uitiuz capitale q̃ odiũ. qõ tamẽ grauius petñ cõitet. qz hz ira finẽ multũ appetibilẽ qz. s. appetit malum sb ratione boni. i. iusti magis q̃ odiuz quod appetit malum sub ratione mali.

Ipsa autem ira peccato variatur.
A philosopho specificatur.
A christo graduatur.

Quantum ad primũ peccatum ire variat̃. quia aliquãdo est mortale. aln veniale. Pro cuius declaratione sciendum scõz b. Tho. vbi supra. arti. iij. q motus ire põt esse inordinatus z ꝓñter peccatuz tripliciter. videlicet.

Primo ex parte mali quod alteri appetitur.
Secundõ ex parte modi quo interius ꝺs irascit.
Tertio ex parte facti quod exterius ostenditur.

Ex pte mali quod iratus appetit. tunc ira ẽ peccatum mortale quando. s. quis appetit iniustam vindictam seu punitionem ꝓximi notabiliter dãnosam: z hoc scõm deliberatam rationem. Iniustam autem vindictaz appetit cum quis appetit eum puniri qui nõ meruit. vel qui nõ fecit sibi iniuriaz vel alteri: appetit eum notabiliter vel plus puniri q̃ meruit. puta dixit vbum iniuriosum quis desiderat propter hoc illuz occidi vel vulnerari z hui9 vel etiam si meruit iniuriam faciẽs grauiter puniri affectat iratus a quocũqz illam punitionez illi iferri vel a se vel alia priuata ꝑsona. z nõ scõm legitimum modũ a deo ordinatũ vel etiã zli desiderat illum puniri a iudice de eo quod meruit. hoc nõ appetit ppter bonuz iusticie cõseruandũ sed ppter malũ eius q̃ sibi nocuit ut ex malo ei9 satietur. Et quodlibet horꝝ est mortale. qz cõtra charitatem z ꝓtra iusticiam itendit. Sed si appetere tale malum nõ deliberate sed scõm subituz motuz ꝓut motus ire sensualis preuenit iudiciuz rõnis. vel etiam deliberate rõnis appetere puum malum. ita q̃ etiam illud nocumentũ actu iferre nõ esset mortale. ut trahere puerũ per capillos ẽ veniale. Ex pte autem modi quo quis irascit ire riuus. si ita ardenẽ irascitur q̃ ex vehemẽtia ire decidat a dilectione dei vel ꝓximi: quod solet cõtingere cũ ira transit in odium. tunc etiaz esset mortale. Juxta illud Aug. i regula. Ne ira transeat i odium z trabẽ faciat de festuca. z aiam faciat homicidam: quod nõ fit nisi p mortale. Et de hoc dicitur Job. v. Uiruz stultũ interficit iracundia al' est veniale. Ex parte facti exterioris esset mortale ira in q̃tum ex ira quis iducit ad criminalia secũduz illud ꝓv. xxix. Uir iracundus ꝓuocat rixas. vbi dicit glo. Janua oium vitioꝝ iracundia qua clausa virtutibus iterdicitur quies. aperta ad omne facinus armabit̃ animus. vel cum quis ex ira ostẽderet signa odij: z ex hoc scãdalizaret notabiliter ꝓximos. al's ira est veniale ut accidit in quottidiana ira coꝝ qui gerũt curaz domorum z subditoꝝ. Propter qõ dixit christus Marthe. sollicita es z turbaris erga plima. Luc. x. Quantuz ad scõm. s. de spẽbus ire dicit phs in. iij. ethi coꝝ quod iracũdoꝝ ꝺdam sunt acuti. quidam amari. ꝺdaz graues. z sic põt dici triplex spẽs ire s. acuta. amara. z grauis. Cui ꝓcõ. in ſnia Greg. z Damascenus in. ij. li. dicẽtes q̃ tres sunt irascibilitatis spẽs. s. fellea. quã phs vocat acutaz. que leue. s. hz ꝓncipiũ z subitũ motuz. Secũda dr insania seu ysania. quã phs uocat amarã. q̃. s. pmanz z i vetustatez deuenit. Tertia dr furor. quã phs appellat grauẽ q̃. s. obseruat tps ad suppliciuz ifferendũ. hec ꝺia spẽꝝ ire nõ attendit̃ ꝓncipaliter scõm circunstantiã tpis. sz scõm facultatem hois ad iraz vel scõz firmitatẽ i ira: z ex causa diuersa firmitatis in ipsa. Prio cuius declaratione dic̃ b. Tho. se. se: q. ioo. lviij. arti. v. q̃ inordinatio ire potest attendi ex duobus. ꝓmo ꝺdem ex ipsa origine ire. que. s. habet leuẽ cãz. z hec ira ꝑtinet ad

acutos qui nimis cito irascunt. & p qualibet leui cā. ꝓtra illō Jac. Sit homo tardus ad irā. Alio mō pōt attendi ordinatio ire ex ipsa duratione ire. que. s. pmanet & nimis pseuerat. Et hoc pōt esse duplex. Uno mō q̄ cā ire. s. iniuria illata ab altero nimis manet in memoria. vñ ex hoc diuti naz tristitiam cōcipit. Et ideo sibi ipsi amarus ē. ꝓtra illud Eph̄. iiij. Omnis amaritudo & ira tol lat a vobis. Et Leuit. xix. Nō eris memor iniurie ciuium tuoruz. Oō & Señ. dicit de Julio cesare ethnico. s. q̄ omniū memor esset nisi iniuriarum. Alio modo cōtingit pmanētia ire ex parte vindi cte quā quis obstinato animo querit. & hoc perti net ad difficiles seu graues qui nō dimittunt iraz nisi puniāt. Sed vt dicit Ecd. vij. Jra i sinu. s. mē tis stulti requiescit. Et Amb. Jra etiam sepe i cri men inducit inocentes. q̄ dum plus iusto irasci mur & volumus aliena cohercere ipsi grauiora ꝓ mittimus. s. iniuste puniendo. xi. q. iij. Jra. Et lo quit ibi de Phutifar patrono Joseph. q̄ ex eo q̄ nimis iratus est ꝓtra Joseph ex falsa accusatio ne sue vxoris sibi credēs nō quieuit ira eius. quo usq̄ puniuit & iustissime. s. eaz icarcerādo. vt hz Señ. xxxix. c. Addit Greg⁹. in. v. moral. circa finē ad predictas spēs seu modos ire. Quartuz eoruz s. qui cito irascūtur pro leui causa & tarde dimut tūt iram. & hos dicit peiores alijs. Et in vitis pa trū dixit quidaz ex illis q̄ iracundus. s. qui leuiter irascitur & tenet iram etiā si mortuos suscitaret nō posset deo placere. Quātuz ad tertiū. s. de gradibus ire ponit dñs Jesus. Math. v. cum dic Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo racha reus erit cō cilio. Qui autē dixerit fatue rē erit gehēne ignis Qui gradus scōm Tho. vbi supra nō ptinēt ad dīsas spēs sed accipiunt scōz pcessum humani ac tus in quo primo q̄dem corde aliquid cōcipitur. Et q̄tuz ad hoc dicit. Qui irascit fratri suo. Se cūdum est cum p aliqua signa exteriora ira mā festat exterius. & anteq̄ prumpat i effectum. Et q̄tum ad hūc dicit. Qui autē dixerit racha. que dictio scōm Hiero. est iteriectio irascētis secūduz hebreum idioma. sicut apud nos heu est iteriec tio dolētis & nil aliud significat nisi dolorem i co muni. & pape iteriectio admirantis. Sed q̄ apō latinos nō est aliqua iteriectio irascētis iō dimi suz fuit illō racha i suo idiomate hebreo signās iraz i voce absq̄ expressione vbi importātis ca lumniam maledictiōis & huius. Tertius gra dus est ire q̄ perducit ad effectum. Est autē ef fectus ire nocumētum alterius sub ratione vidi cte. minimū autem nocumentuz ē quod fit solo verbo. Et ideo q̄tum ad huc dixit. Qui dixerit fatue. sub quo uerbo cōprehenditur omnis iniu ria que fit primo i locutiōe vel opere ex ira. Et loquitur ibi christus de ira que est peccatuz mor tale. ut cum est appetens notabile damnuz prio ex liuore vindicte. Et i illo processu ex modo lo quēdi ostēdit dominus grauius peccatum i scō gradu q̄ i pmo & in. iij. q̄ in. ij. Et hoc innuitur licet obscure ex modo loquendi p similitudinem pcessus iudiciarij. Nam cum adducit reus ad iu dicem. primo de crimine iudicatur. i. examinatur vtrū fecit vel nō seu q̄tuz & quomodo fecerit re perto q̄ maleficiuz ppetrauerit. Secūdo fit ꝓ cilium seu collocutio iudicis cum suis cōsiliarijs si debeat sibi ignosci vel qua pena plecti. & hoc ō liberato. Tertio datur sentētia ꝓtra euz vt ta li pena puniat. Sicut ergo in hoc pcessu minus piculum est reo iudicari. i. examinari q̄ post exa minationem de pena sibi debita ppter delictum tractari. quia dum examinatur adhuc est ei loc⁹ defensionis. & pōt cōuinci de crimine. & nō conuin ci sed absolui. Et iterum minus piculi. s. iminet cum de pena sibi dāda tractatur i cōcilio q̄ post q̄ est lata sentētia. qua cum agitur de pena eius pōt sibi ignosci vel alleuiari pena sibi debita sed post sētentiam datam nō habet expectare aliq̄ō remedium sed q̄ executioni mādet. Jra christus ex ipso modo loquendi vult ostendere q̄ minus graue peccatum est q̄si mortale cum quis solum habet iram i corde puta cuz odio. q̄ cum ipse irā mortalem ostēdit exterius i facie turbulenta vel clamore q̄uis nulli faciat iniuriam. Et hoc iō q̄a scādalizat videtes eius iraz. Similiter minus gra ue est q̄si mortale iram manifestare ab extra sed i ꝓfuso q̄ irā ostendere suaz cū nocumento ꝓximi s. ꝓtumelias inferendo vel percutiendo & huius. Sūt. n. gradus in culpis maior vel minor q̄bus debetur maior vel minor pena i purgatorio vel i inferno. sicut etiam i meritis bonoꝝ operuz. Et in quolibet illoꝝ graduum intelligitur vt dictuz est cum ira est talis & tanta q̄ sit mortale. Unde cum dicit. si quis dixerit fatue reus erit gehenne ignis. i. iferni. itelligitur cum hoc facit animo no tabiliter iniuriandi: alī pōt esse veniale: & aliquādo nullum peccatum. s. cum pater diceret filio vel magister discipulo. tu es fatuus cā correctionis. Naz & christus sine peccato dixit discipulis Luc. vlt. O stulti & tardi corde ad credenduz. Et q̄a qui iniuriatur proximo vbo vel facto tenet ad sa tisfactionē. Propterea subdit christus. Cū offers munus tuū ante altare. munus. s. cuiuscunq̄ boni operis facere disponis. ante altrare. i. i cōspectu di uine maiestatis. s. ppter deū illud faciendo. & ibi recordatus fueris quia frater tuus. i. primus ha bet aliquid aduersum te. i. cum eū offendisti ppt q̄ es ei debitor. relinque ibi munus tuum & va de prius. Istud iter debet fieri mēte nō corpore. i. dispone in mente anteq̄ facias illud bonuz op⁹ satisfacere primo de iniuria illata. puta petendo veniam & huiusmodi. & tali dispositione pmissa

Capitulum Primum.

facias illud bonū opus vt sic isto modo sit meritoriuz quod aliter non esset te non dispositio ad reconciliandum cuz primo. Non tamen debz bonum propter hec dimitti.

Quātū ad tertiū. §. III.

pncipale. s. excidiū populare quod sequit ex ira ppter quod dicit ps. xxx. Turbatus est oculus meus anima z venter: que vtiqz plura sunt. Sciendū q ex ira cū superat mentem triplex excidium seu exterminiū procedit.

Excidit. n. quis a conditioue virtuali.

A compositione corporali.

A conuersatione fraternali.

Propter irā oēs vires seu potētie anime z virtutes alterant. Nā oculus intellectus obtenebratur quia vt ait Cato. Ira ipedit animū ne possit cernere verū. Unde dicit Grego. q cū rector est i ira nō debet tūc iudicare sm̄aliter: qz iudiciū rōis est offuscatū: dicit. n. Restringēda est sub rōne ptās nec quid agndū pulsꝫ concitata mēs ad trāquillitatez redeat. Nā cōmotionis tpe iustuz putat omē quod fecerit. xi. q. iij. c. illa. Narrat historia ecclesiastica q Theodosius imperator vsi deuot' tñ cū audisset quendam ex militib' suis sibi charuz a tumultu populari occisuz apud thessalonicam quia permisit se ira succendi fecit dolose vocare populū ad ludos cretenses vbi ob vindictā fecit plures occidi ppter qō postea a. b. Ambro. Mediolani nō fuit permissus intrare ecclesiaz nisi p us facta publica pnīa. xi. q. iij. c. Cum apud. Ira turbat animū. i. voluntatē a deo vt si totus mundus filo teneret iratus frangeret nō curando de mundi totius destructione vt satisfaceret ire sue Un̄ puer. xxvij. dicit. Ira nō habet misericordiam neqz erumpēs furor. Sic de Alexandro magno legit multuz furibundo q ira succensus occidit militē sibi charissimū de q postea ira digesta ita voluit q quasi seipm occidere voluit. Ira turbat ventrē memorie. Jō vēter significat memoriam qz sicut in ventre reponunt cibi comesti: ita i memoria retinent lecta vel audita. Sed cum ira mētē superat omne exemplū māsuetudinis z patiētie a memoria excedit: z oīs beneficij īmemor fit eius cōtra quē turbat. Sic patet in Saul qui ita iratus fuit cōtra Dauid cū audiuit puellas cātare Saul pcussit mille: z Dauid decē millia: q quesiuit pluries eū occidere oblitus multorum z magnoz beneficioz que sibi z populo fecerat. i. Reg. xviij. Et sic turbat in ira oculus rōnis: anima voluntatis: z venter memorationis. Et qz in potētijs sunt virtutes: turbatis subiectis turbant z accidentia eoz. i. virtutes: quod pulchre declarat Grego. in. v. moral. circa finē dicens. Quanta sit iracundie culpa pensemus: per quā dō māsuetudo amittit: que. s. virtus est z ād temperantiaz pertinet superne imaginis. s. dei similitudo vicia tur: quia de deo dicitur Sap. xij. Tu aūt dñe cū tranquillitate iudicas: z ps. lxxxv. Quoniam tu dñe suauis z mitis es. Per irā sapientia perdit. i. prudentia: vt quid quoue ordine agenduz sit nescias sicut scriptū est. Eccle. vij. Ira in sinu stulti requiescit. Per irā vita amittit. s. spūalis. vsi sapientia teneri videat: vnde scriptū est. Ira perdit z prudētes. Per irā iusticia amittit: sicut scriptū est Jaco. i. Ira hominis iusticiā dei nō operat: qz dum perturbat mēs iudiciū sue rōnis exasperat omne quod furor suggerit rectū putat. Per iraz concordia rumpit: sicut scriptum ē puer. xxix. c. Uir animosus parit rixas: z vir iracundus effodit peccata. Jracundus ꝙppe peccata effodit: qz etiā malos quos ad discordiam puocat peiores facit. Per irā spiritus sancti splendor. i. gratia septiformis excludit: quo contra in vetusta translatione scriptū est. Super quē requiescet spūs meus nisi sup humilē z quietū. Cum humilē diceret, p tinus quietū adiunxit. Si ergo ira menti quietē subtrahit suā: spiritui sancto habitationem claudit: hec Grego. Secundo per iram excidit quis a cōpositione corporali. Debet. n. quis esse bñ compositus in gestibus suis: quod pertinet ad modestiam: secundū illud apli ad Phil. iij. Modestia vestra nō sit omnibus hominibus: sed ira deuictus vt dicit Grego. in. v. moral. ad apertaz mox insaniaz ducit: z vsqz ad superficiez. s. corporalis dispositionis ab intimo cogitationū fundamēto dissipat. Nam ire sue stimulis accensum cor palpitat: corpus tremit: lingua se ppedit: facies ingescit: exasperāt oculi: nō recognoscunt noti: ore q dez sermonem formar sed sensus quid loquatur ignorat. In quo itaqz iste abrepticijs lōge est qui actionis sue conscius non est. Unde plerūqz fit q vsqz ad manus ira pfiliat: z eo furor mēbra foris in ictibus exercet q inter ipaz mēbroz dñam mētē captiuā tenet: hec Grego. Unde z merito figurat p illū demoniacū q vestimētis suis dilacerati nudus incedebat: boies vexabat: in monumentis manebat. Math. ix. Talis. n. vehemēs ira celēat mortē ppter qō dicit puer. xxx. Zelus z iracūdia minuēt dies. Un̄ z alia iracūda vt canis qui de facili mordet z latrat sunt breuis vite. Et de Silla cōsule romanoz narrat Aug. de ciui. dei q p ira cū turbulentissimus eēt: fracta ē sibi vena sanguinis in corpore: vñ mortus est. Tertio p irā cadit ds a cōuersatione hoiuz. Quilibet. n. cauet sibi habere familiaritatē cū iracundis vel cōuersationē ne cōtumeliet ab eis seu cōtendere habeat vñ Grego. in. v. moral. Per irā gratia vite social' amittit: sicut scriptū est. Noli esse assiduus cum homine iracūdo ne discas semitas eius z sumas scandalū anime tue: qz qui se ex humana rōe nō tenpat necesse ē vt bestialiter solus viuat vt fere

ſſluestres: immo nec ſecū quiete habitare pōt ſolus: ſed contra ſe ipm iratus frāgit aliquādo vasa vel cartas vel alias ſe ipm peutit. Unde legit i in vitis patrū de quodā iracundo q cū nō posset cū alijs cōuersari ob suā iram: demuz accessit ad locū ſolitariū vt ſine ira viueret: ſed cū quadam die p aqua iuisset ad fontē impleto vase ex aqua fontis ad aquā hauriendā ſe inclinauerat: z posito ſuper terrā casu effusa est aqua versato vase. Sed iste iterū impleuit alia aqua aliqua ira per motus: ſed cū iterū vas euersū fuisset ille infurians tus vas illud cōfregit: sicq ppendit q nō alij ſed ipſemet cā erat ire ſue. Conuersant autē cū talib' demones libenter. Unde apls ad Ephe. iiij. Sol n occidat ſup iracundiā vestram. Nolite locū dare diabolo. q. d. per iracūdiā diabolus habitat i vobis: z hoc cū ſol rōnis ſuccūbit ſup irā. i. quando talenta ē q tollit vſus debitus rōis: q nimmo iracundi vident peiores diabolo. Nā diabolus non fuit ausus precipitare xp̄m de pinaculo: ſed dixit Mitte te deorſū. Sed pharisei cōtra xp̄m repleti iu ſynagoga ira ppter verba eius vera z ſancta duxerunt vsq ad ſupercilium montis vt p̄cipitaret eum Luc. iiij.

Ad primū p̄cipa. §. IIII

le reuertēdo de remedijs ire nota cū dicit. Miserere mei dñe quoniā tribulor: hoc est. n. remediū p̄cipuū rogare deū vt det ſibi patientiā z liberet eū a miseria turbationis z ire q nō minus tribulat mentē q ipa aduersitas vel iniuria illata. vñ Augu. in ſermone. Q: mala equanimiter tolere' mus. i. ſine turbatione ab illo est. ſ. deo nō nostra patientia: quod ps. recognoſcens dicebat. Tu es patientia mea dñe. i. cā patientie mee vt exponit magiſter in pmo ſnīaz: eā. ſ. mihi dando quia a me nō habeo eā. Et ideo quia quotidie tribulamur diuersis miserijs est petenda ab ea patiētia ſeu māſuetudo dicēdo Miserere mei qm̄ tribulor. Tria aūt ſūt q valēt ad tolerādā irā.

Primo p̄uisio cū memoria passionis.

Secūdo cōpassio ex dictamine rōnis.

Tertio ſubtractio materie turbationis.

Primū z secūdū remediū ponit Grego. in. v. moral. circa finē dicēs duobus modis fracta posſidere animū ira diſuescit. Primū est vt anteq velit incipere aliquid mens ſibi oēs quas possit ſibi inferre cōtumelias quis pponat quatenus redēptoris ſui probra cogitās ad aduersa ſe ppareat. Que nimirū venientia tanto fortius excipit quanto se cautius ex preſcientia armauit. Qui. n. improuiſe ab aduersitate deprehendit quaſi ab hoſte dormiens inuenitur hec Grego. Preuidendo aūt aduersa q ſibi possunt inferri z rememorando que xp̄us p eo ſuſtinuit cū omni patientia z manſuetudine debet velle eum imitari z ſine turbatione velle ſuſtinere iniurias. i. Pet. ij. Christus passus est p nobis: vobis relinquēs exēplum vt ſequamini veſtigia eius: qui cū malediceret nō maledicebat cū pateretur non cominabatur. Et Jeremias cū tractaretur de morte eius loquēs ad dominū ait. Ego non ſū turbatus te paſtorē ſequens: de q̄ in persona eius loquens ait. Ego q̄ſi agnus māſuet' q portatur ad victimaz. Jere. xi. Greg. Si passio christi ad memoriā reuocet. nihil ē adeo aduersū quod eq aio non tolleret. Dia. n. q possūt aiuz magis excitare ad irā z appetitū vidicte fuerunt facta circa euz. Naz iuste ē passus ab his q̄bus maiora cōtulerat beneficia. ſ. iudeis z corpalia z ſpiritualia i omnibus mōis. In ſubstātia: q: ablata ſūt ſibi veſtimēta. In fama: q: mltis cōtumelijs i famat' ē. In ſuis adherētibus: vt in diſcipulis et matre. In persona: q: flagellat': coronat' ſpinis: crucifixus est: z tn nūq iratus ſed p crucifixorib' exorauit ne pirent dicēs. Pater ignoſce illis. Secū duz remediū p̄ iraz ē fm Grego. in. v. moral. vt cū alienos exceſſus aſpicimus noſtra i q̄bus i alijs excesſimus delicta cogitem': p̄ſiderata. n. infirmitas ppria mala excuſat nobis aliena. Patiēter q̄pe illatā iniuriā tollerat: q pie meminit qō fortaſſe adhuc habeāt tollerari. Erubesci'. n. peccata alijs nō parcere q vel deo vel primo recolit pcēdo peccaſſe: hoc Grego. Ad hoc facit quod dicit. Eccle. xxviij. Hōi homo ſeruat iraz: et a deo q̄rit medelaz. q. d. p̄ dictamē rōnis ē vt velit ſibi ignoſci a deo z i magnis offenſis: z ipe non velit ignoscē ſed tenere iraz p̄. primuz in puis. Unde z ille ſeruus cui dimiſſuz fuerat debituz decē miliū talentoz: q iratus ē p̄ conſeruū ex eo q nō ſolucbat ſibi cētuz denarios in q̄bus debitor erat ſibi ſz tenens ſuffocabat eū z in carcerem miſit a deo diſplacuit domino ſuo quia tradidit eū tortoribus q̄uſq redderet vniuerſuz debituz: vt habet Math. xviij.

Tertium remedium contra iram est tollere occaſiones: videlicet dura verba z ea que magis accēdunt ad iram. Est enim ira accenſio ſanguinis. Incendium autem diminuitur per ſubtractionē lignoruz vel infuſionez aque. Ligna que magis accendunt ſunt dure riſiones dura verba que dici non debent ſed taceri. Unde in vitis patruz cum abbati Moiſi dicta fuiſſet magna contumelia ir rogatus ſi fuiſſet iratus reſpōdit illud. ps. lxxvi. Turbatus ſum et nō ſum locutus. Laudū tamen q̄s adeo taceat contra dura loquētem z ſbatū vt ex taciturnitate ſua magis illū accēdat: q: hoc malū eſſet: ſed tunc potius loquēduz ē ſed cū māſuetudine. Nam ut dicit p̄. xv. Reſponſio molli frāgit iraz. Sermo durus ſuſcitat furorē. De q̄dā ēt pbo legitur q cū vberaret diſcipuluz ſuuz p̄ offectu p̄miſſo aduertēs q ira ei icipiebat dñari ſuperſedit z vocauit alium ſuuz diſcipulū q non erat paſſionat' p̄cipiens ei illū verberare. Sicut

Capitulum Primum.

et fm Grego. l. v. moral. Nonnūq; dū accēs' aius per irā a cōsueta locutione restringit p accensuz tpis penitus a dilectione ꝓximi sepat: ꝛ acriores stimuli ad mentez veniunt: cāeq; que grauius ex asperēt oriunt ꝛ ira in odiū vertit plerunq; ira p silentiū clausa intra mentem vehemētius estuat: ꝛ clamosa tacitas voces formatverba sibi quib' exasperet obūcit: ꝛ durius exasperata quasi i cāe examine respondet. Quod Salomon breuit insinuat dicēs. Prestolatio impioꝝ furoꝝ. Et añ nos quidam sapiens ait. Cogitationes iracundi vipee sunt generationes: mētem comedūt matrem suaz hec Grego. Talis ergo q̄ nescit irā vincere mente clausā debet vel cū illo cōtra quē est iratus si potest molliter loq; vel si credit ex hoc excrescere cū aliquo patre spūali vel amico sapienti referare: vt sic passio conquiescat.

Irascimini ꝛ nolite. §. v

peccare q̄ dicitis in cordibus vestris ꝛ in cubilib' vestris cōpungimini: ps. iiij. Ubi nota q̄ tripliciter nos possumus habere ad iram.

Primo modo zelatiue ꝛ p rectū.

Secūdo modo remissiue ꝛ p defectū.

Terrio modo viciatiue ꝛ p excessū.

Et secundū quodlibz eoꝝ pōt exponi versus vt ꝑmū ꝓcipiat sic exponendo. Irascimini cōtra vicia aliorꝝ p zeluz ꝛ nolite peccare. i. q̄ nō exceda tis in zelo: vt verus sit zelus in corrigendo alios ꝛ irascendo cōtra eoꝝ defectus: que dicitis in cordibus vestris ꝛ in cubilibus vestris cōpungimini. i. penitemini ꝛ de peccatis interioribus: ꝛ ista dicūtur in cordibus. s. affectu: ꝛ de peccatis exterioribus que aguntur p corpus: ꝛ ista dicunt. i. fiunt i cubilibus. Est. n. corpus tanq̄ cubile in quo requiescit animus. Est. n. fm Augu. pnia quedā irascētis vindicta puniēs in se quod dolet cōmisisse: de peni. dis. iij. Penitentia. Sed ad plenū zelū ꝛ necessariū ptinet nō solū irasci ꝛ punire suos defectus: sed etiā aliorꝝ debito mō in quātū pōt ꝛ oz Irascit. n. iustus peccatis paleaꝝ. i. maloꝝ sed nō odit inquit Aug. vi. q. i. §. fi. Unde dicit Chrisо. Qui irascit cū causa non est reus. Nā si ira nō fuerit. s. p zelū: nec doctrina ꝓficit: nec iudicia stant nec crimina cōpescunt: vnde. i. Macha. ij. inquit Mathathias instruens filios ꝛ ad zelum legis exhortans p exempla. Helias zelando zelū legis receptus ē in celū quod habet. iij. Reg. ij. Zelū aūt ꝑcipue legis Helias ostendit dū iratus contra falsos ꝓphetas q̄ idolatrare faciebant populū quadringentos occidit in torrente Lison. vt habetur iij. Reg. xviij. Ad hunc aūt zelū inuitāt exempla sanctoꝝ. Unde Hiero. ad Riparium. Legi fyno mastrem. i. vindictam Fines. austeritate Helie. ꝛ zelū Simonis canonei Petri seueritatē ꝛ Anani am ꝛ Saphirā trucidantē. Pauli constantiaz q̄ Elimā magū vīs dñi resistentē eterna seueritate damnauit. Non ē crudelitas crimina pro deo punire sed pietas. Unde in lege dicit. Si frater tuus ꝛ amicus tuus ꝛ vxor que in sinu tuo dormit de prauare voluerit veritatem: sit manus tua super eos ꝛ effundes sanguinē ipoꝝ. xxiij. q. viij. Legi si nomastrē. Si iudicialiter accusando fuerit cōdēnatus ex ira per zelū. De Fines habet Numeri xxv. qui motus ira p zelum vnū de principalioribus tribubus iuda qui cōtra legē dñi miscebatur cū Madianita i ipso actu peccati occidit. De Helia habet. iij. Reg. i. q̄ sup duos q̄nquagenarios fecit ignē de celo descendere cōburentē eos. De zelo Simonis pro eodē videt hic sumi Simon et Petrus qui binominus erat ꝛ historiā de Ananias ꝛ Saphira habes Act. v. Hlo. tamen ibi exponit de Simone germano Thadei apli: tāgendo historiā que habet in legenda eoꝝ. s. de serpētibus per magos ꝓcuratis quos apli miserunt. super eos ad affligendū eos ex zelo dei. Hac ira per zelū motus Mathathias occidit nūciū regis anthiochi qui eū inuitabat ex pte regis ad sacrificādum idolis ꝛ iudeū qui coraz eo sacrificabat: vt patet. i. Machab. ij. Hac ira motus xp̄s expulit flagello vendētes ꝛ emētes in templo Joh. ij. De hac ira Grego. v. moral. Si sic proximos vt nos amare ꝓcipimur: restat vt sic eoꝝ erroribus vt i nostris irascamur. De hac p Salomonez Eccle. vij. Melior est ira risu q̄ per tristiciā vultus corrigit aius delinquentis. Ipse tamē zelus rectitudinis q̄ mētē inquietudine agitat mox eius aciem obscurat vt altiora nō videat q̄ bene ꝑus trāqlla cernebat: q̄ nec solis radius cernit cū cōmote nubes faciē celi obducunt: sed inde subtilius ꝛ ad alta reducit. vñ ad tp̄us ne videat reuerberat. s. ira p celū. Nā ipa recti emulatio eterna post paululū in tranquillitate largius aperit: que hoc interi p cōmotionē claudit: sicut infirmanti oculo cuz colliriū ponit lux penitus negat sed post paululū plenius recipit. Secundo vt excludat defect' ire cū vti oportet q̄ remissio dicit ꝛ peccatum est. Et tunc sic exponit. Irascimini cum oportet contra nostra ꝛ aliēa vicia ꝛ nolite peccare. q. d. Si hoc nō facitis peccatis. Nolite ergo peccare nō irascēdo. Pro huiusmōi declaratione dicit. b. Tho. se. se. q. clviij. arti. viij. q̄ ira dupliciter potest intelligi. Uno mō ꝑut ē simplex motus voluntatis quo aliquis nō ex passione sed ex iudicio rōnis infligit penā: ꝛ sic defectus ire absq; dubio ē peccatuz Et hoc modo intelligit verbū Chrisо. cū dicit super Math. Qui cū cā non irascitur peccat. Natalis vicia seminat: negligentiā nutrit: ꝛ nō soluz bonos sed etia malos inuitat ad peccatū. Iracundia. n. q̄ ē cū cā iracundia nō est. s. proprie: sz iuxta ciū h Chrisо. Iracūdia. n. ꝓprie intelligit ꝓmotio passionis: q̄ aūt cū cā irascit. i. ex rōne: ira eius ñ

ē ex passione: ⁊ iō iudicare dī nō irasci. Aliomō accipit ira ꝓ motu appetitus sensitiui q̄ ē cū passione ⁊ trālmutatione corpali: ⁊ h̄ motus ex necessitate sequit in homine ad simplicez motū voluntatis: q̄z naturaliter appetitus inferior sequit motū voluntatis appetitus superioris nisi aliq̄d repugnet. Et iō nō pōt totaliter deficere in appetitu sensitiuo motus ire nisi ꝓ subtractionē vl debilitationē motus voluntarij. Et iō ex cōsequēti defectus passionis ire vicios⁹ ē: sicut ⁊ defectus voluntarij motus ad puniendū mala ſm iudiciū rōis. Est aūt passio ire vtilis sicut ⁊ oēs alij mot⁹ appetitus sensitiui ad ꝓmptius exequendū id q̄ rō dictat. Alioq̄n frustra in hoie esset appetit⁹ sensitiuus: cū tamē natura nihil frustra operetur. Si aūt q̄s nō irascit ꝓtra vicia sua ⁊ alioz: vt cū familiā pater vel mater vel subditos rector secularis vel ecclesiasticus videt vl sciūt delinquere ⁊ ex remissione nō corrigūt nec puniunt ne se ipos ira pturbēt vel delinquētes ⁊ amicos eoz cōtristent: tunc defectus ire ē peccatū ⁊ dicit remissio Cōtra quos dicit dis. l. Si q̄s diaconus. Que est ista bonitas iusticie inimica: palpare criminosos ⁊ crimina eoz dimittere vsq̄z ad diē iudicij impunita. Et Ambro. dicit dū vni idulget indigno ad ꝓlapsionis cōtagiū ꝓuocat vniuersos. Facultas n. venie incentiuū prebet delinquendi. xxiij. q. iij. Est iniusta Hely sacerdos sūmus ⁊ si in se bonus tñ q̄z nō iratus fuit contra vicia filioz mala mor te cū filijs suis interijt. Nec obstat si dicat q̄ deo debemus assimilari iuxta posse ſz illud. Math. v. Estote vos pfecti sicut ⁊ pater vester pfectus ē deus aūt cū trāquillitate iudicat ⁊ punit sine ira aliqua. Nā ira eius de qua dicit. Iratus ē furore dñs in populū suū: nō est cōcitati animi sed iusta supplicij cōstitutio: vt habet de peni. dis. i. Sed ⁊ cōtinuo sine alteratione aūt ⁊ cōcitatione animi nos irasci ⁊ punire nō possumus. Respōdit. n. b. Tho. vbi supra q̄ deo assimilari debemus in appetitu boni: sed in appetēdo ⁊ in mō appetēdi assimilari nō possumus: q̄z i deo nō ē appetitus sēsitiuus: sicut i nobis surgit mot⁹ ire cū alteratione ⁊ offuscacione rationis q̄ tñ pōt ⁊ debet regulari rōne: hec. n. ira ⁊ si in ipa executōe actus cū s. corrigit iudiciū rōnis aliqualiter ipediat: nō tñ rectitudinē tollit rōnis. Nō est aūt cōtra rōnem virtutis vt intermittat deliberatio rōnis in eo q̄ ē ia a rōne deliberatū: q̄z ēt ars impediret i actu suo. s. dū debz agere: si tūc deliberaret de agendis Tertio mō itelligit illud Irascimini ita vt remoueat ire excessus que dicit ira p viciū: ⁊ sic exponit. Irascimini q̄ cōtingit q̄z humanū ē q̄z q̄ nō irascit ait Hiero. aut deus aut lapis ē. Sed nolite peccare. i. nō hēatis voluntatē deliberatā vl p manētē in ea: quia tunc graue peccatū esset. Un Eccle dicit. Graue saxū ⁊ onerosa ē arena: sed ira stulti vtroq̄z grauior. Sz ⁊ ex illa modica ira cō pungimi de his q̄ facitis mēte ⁊ corpore icōuenientia. sicut dicit Hiero. Et vt dicit Grego. in. v. moral. Cum p zelū aīus mouetur cur̄aduz sūmope ē nec hoc eadē īstructio vtutis assumit: mēti ira dñctur: ne q̄si dña peat: sed quasi ancilla ad obsequiū rōis parata: a rōis tergo nūq̄ recedat. Naz q̄tūlibet ira ex zelo rectitudinis surgat si immoderata mētē vicerit rōni ꝓtinus fuire cōtēpnit: hec ille. Quod aūt nō est fm rōnez: pctm̄ ē: qō cū ꝓtingit ꝓpūgimini. Unde in huius figurā dī in veteri lege. Uir qui incidit ligna in silua si casu excussuz ferrum de manubrio interfecerit ꝓximū cōfugiens ad vnā ex tribus ciuitatibus refugij saluus erit ⁊ nō occidetur. Fz Hugonē vir incidit ligna quādo ferro increpatois vl punitōis abscidit vitia ex hominibus qui p arbores significāt sz ferrum egredit de manubrio in hoc opere quādo reprehensio vel punitio excedit moduz debitū rōis ira dñante: ex q̄ aliq̄n sequtur mors ꝓximi lz pt itētōez: q̄z aspiritis nimie increpatio nec corruptōez recipit nec salutez. dis. xlv. Cum beatus. Sed mortē scandali. Tal g̃ sic excedēs vt soqueī ꝓfugiat ad vnā ciuitatū triuz: i q̄bus hoies rei tuti sūt: videlz ꝓtritōez cōfessionē: vl satisfactōez q̄libet hāz includit alia duo saltez ꝓpposito: ⁊ sic euadet. Irascimi g̃. que dicitis in cordibus vestris ⁊ in cubilibus vr̄is ꝓpūgimi. Si vero q̄s irascat sine aliq̄ cā ꝑ aliquē puta q̄z nō offēdit nec eū nec alios: sz q̄z voluntati sue non assētit in malū sz repugnet ⁊ hui⁹ vel his cā iusta puta q̄z offēdit: sed iratus appetit cū puniri vltra debitū modū: et supat ira rōez vel mltū ꝓffuscat sic ē reprehēsibile: ⁊ dī ira p vitiū: q̄ō ē alterū mortale: aliq̄n veniale: vt dicet. j. Hāc prohibet Salomō dicēs. Ecclesiastes. vij. Noli irasci Ira. n. in sinu stulti requiescit. Et hāc irā sic ⁊ omēs alias passiones q̄s affectiones noiabant dicebāt stoici eē malū: ⁊ nō eadē in aio sapientis. i. virtuosi Accipiebāt. n. irā prout importat vitiū. put. s. quis irascit ꝑ ꝓximū malū eius intēdēs nō corrector vitioz vel bonū cōe. Sz paripatetici dicebāt ꝓriuz. s. iram ⁊ alias passiones cadē in aio sapientis. Quoz sniaz. b. Augu. i. ix. de ciui. dei magi approbat. Sumebant hi irā ⁊ alias passiones ꝓut sūt motus appetitus sensitiui: ⁊ siue sint moderate siue non: ⁊ sic semper nō sūt male q̄z si moderētur rōe sūt bōe: vt. s. puniat delinq̄ns ꝓpt bonū cōe iustitie cōseruandum p eū ad quē spectat: et in hoc est minister dei: ⁊ sic relinquit vltionem deo cui⁹ est: secunduz illud Mea est vltio. Deutro. xxij. dū. s. appetit puniri malz p eū q̄ ē minister dī i illo.

Capitulum secundum de Indignatione: et ibi de varijs murmurationibus que fiunt contra deum ⁊ contra prelatum.

Capitulum Secundum.

De filiabus ire

Pcipue de indignatione ⁊ murmuratione: q̄ ex indignatōe videt ꝓcedere: ⁊ de hac ps. xxxvi. Desine ab ira ⁊ derelinque indignationem: noli emulari ne malignaris. Ubi admonemur ire secare turbationē in mala plura tendentē. ibi Desine ab ira. Eliminare indignationē ex ea ꝓcedentez ibi derelinque indignationē. Exulare murmurationē ex ipa ꝓuenientē ibi noli emulari vt malignaris. Quātū ad ꝑmū dicit apls. Non vos defēdētes charissimi sed date locū ire: ne. s. illa vos occupet: vt dicit Ambr. xi. q. iij. Ira. ⁊ rō est q̄ multa mala ꝓcedūt ex ea ⁊ ꝑcipue sex que sunt filie eius ſm Grego. in. xxxi. moral. s.

Rixa.
Tumor mentis.
Indignatio.
Contumelia.
Clamor.
Blasfemia.

Pōt. n. ira triplicit cōsiderari ſm Tho. se. se. q. clviij. arti. vij. Uno mō ſm q̄ est in corde ⁊ sic ex ea nascunt duo. s. idignatio: ⁊ tumor mētis. Alio mō ſm q̄ ē in ore. Et sic triplex sequit ex ea inordinatio: q̄ vel vox incōsuse clamādo: ⁊ ad hoc ptinet clamor: vel improperādo ⁊ cōuiciādo: ⁊ sic ē cōtumelia: vel basfemādo ⁊ sic ē blasfemia vel maledictio. Tertio mō ſm q̄ ira ē i facto: ⁊ sic ē rixa p quā intelligunt oia nocumenta q̄ facto p sonis hoiuz iniuste irrogant: vt homicidiū: vulneratio: incarceratio: ⁊ huiusmōi. Desine g̃ ab ira q̄ ire ⁊ insanie nihil ē mediū inq̄t Chrisо. Quātū ad secūdū dicit. b. Tho. vbi supra q̄ idignatio ē cū q̄s turbat cōtra aliquē reputās idignū vt sibi hoc fecerit: sed derelinque idignatōem ait ps. ſm aliā trāslationez quā ponit Augu. sup ps. loco cuius nos habemus furorē. Ad q̄ ēt hortat apls dicēs ad Ephe. iiij. O is indignatio ⁊ ira tollat a vobis. Solet aūt q̄s idignari cū videt aliuz exaltari quē reputat minus dignū: ⁊ se pati vl nō ita appreciari. Et sic frat ꝓdigi cū audiuit patrē suū cū tāto gaudio ⁊ festo ꝓdigū recepisse in domū idignatus ē ⁊ nolebat itrare. Luc. xv. Sic audietes decē apli de duobus fratribus. s. Joanne ⁊ Jacobo q̄ petissent p̄ ceteris i regno locari vn⁹ ad dexterā alius ad sinistrā idignati sūt. Math. xx. Sed nō debet q̄s idignari ex hoc. Un̄ Amb. Charissimi nō idignemini si mali florēt i mundo ⁊ vos mala patimini. Nō. n. ē xp̃iane dignitatis i tēporalibus exaltari sed potius depmi. Illi nihil habēt i celo ⁊ vos i mūdo. Et iō q̄cq̄d vobis mali cōtingat potⁿ gaudē debetis. Et Chrisо. Quid g̃ turbamini. Nemo videt malignos ꝓsperitatez habere turbet. Non est hic retributio virtutis ⁊ vicij: sz veluti q̄dā gustus de peni. dis. iij. ⁊ ex hac indignatione frequent sequunt murmurationes ⁊ alia mala. Quātū ad tertiū dicit. Noli emulari. i. contristari vel indignari ex depressione tui ⁊ exaltatione malox ita vt malignaris. i. maligne aliquid agas vel murmurando vel blasfemando vel a bono cessando: ⁊ huiusmōi. Et rōnem assignat subdēs: qm̃ qui malignant murmurādo vel aliud malū agendo exterminabunt. i. extermios sanctox vel viuētiū ponent. Sic inquit illa sācta Judith. Qui aūt ip̃roperiū murmuratōis ꝓtulerunt cōtra dn̄m: exterminati sūt ab exterminatore. Hinc Augu. sup psalteriū sup hunc versum. Credidisti in xp̃m: quare credidisti: quid tibi ꝓmisit. Si felicitatē huius seculi ꝓmisit tibi xp̃us murmura aduersus illū quādo vides infidelē felicē. Quid tibi ꝓmisit felicitatis nisi ī resurrectione mortuox. Quid aūt in hac vita ipe inquā ꝓmisit. An dedignaris serue ⁊ discipule q̄ dn̄s ⁊ magister. Nōne ab ipo audis. Nō ē seruⁿ maior dño suo: nō ē discipulus sup magistruz. Ille ꝓ te dolores: flagella: crucē: mortē: obprobria. s. portauit. Et quid hox iusto debebat quod tibi peccatori ñ debet. Ergo tene directū oculū tuū. s. fidei ne turbet p̄ ira. Desine ab ira ⁊ derelinque furorē. Noli emulari vt malignaris. Exemplū in vitis patrū legit de quodā sancto viro q̄ seruiebat deo i heremo: cui quidaz deseruiebat discipulus portans ei necessaria ad viuendū. Quadā autez die cū iuisset ad ciuitatē iuenit omes apothecas clausas. Interrogauit de cā cū festū nō esset. Dictuz ē ei q̄ quidā magnus diues obiꝛerat ad cuius funⁿ totus clerus ⁊ populus ꝓueniebat ad honorādū. Accessit ad ecclesiā vbi sepeliebat vbi erant pata luminaria innumera: ⁊ cāpane oēs pulsabant: ⁊ oēs cōfluxerant. His visis reuersus ad heremuz ⁊ portās heremite necessaria iuenit in via caput heremite: ⁊ paulo post brachiū cū manu: vnde ꝓpendit illū deuoratū a feris. Sup quo multū est indignatus: piecit se in terrā dicēs nō inde surgē nisi deus manifestaret sibi hoc misteriū: quo ille diues iniquus mortuus erat cū tāto honore: ⁊ ille dei seruus cū tāta miseria. Et respōdit ei angelus q̄ iō tantus honor fuerat diuitī factus vt remuneraret ad plenū de opibus suis bonis. nā in inferno erat. Heremita aūt vt purgaret a leuibus aliquibus peccatis suis sic erat mortuus sz in paradiso erat.

De murmuratione. §. I.

Nō q̄ ſm Robertū olchot est querela cū ipacietia. Et de hac inq̄t ps. cv. contra populū illū anti quū significātē ſm Augu. in gestis suis populum xp̃ianū. Murmurauerūt in tabernaculis suis ⁊ nō exaudierūt vocē dn̄i. Et eleuauit manū suam sup eos ad puniēdū. Ubi tria demōstrat ps.

Et querelã de eo insinuat. ibi. Murmurauerũt. Et permanentiam in malis demonstrat. ibi. non exaudierunt.
Et penã de vicio designat. ibi. Et eleuauit.

Quantũ ad primũ. §. II.

Tangit hystoria quãdo reuersis exploratoribus de terra promissionis audientẽ terrã illã eis a deo promissã ciuitatibus fortissimis munitã gigãteos hoies ibi habitare ceperũt diffidendo de promissis dei murmurare dicentes. Faciamus nobis duces vt reuertamur in egyptum. Et hoc egerunt in tabernaculis suis. i. cũ essent ociosi. Nõ. n. laborãtibus sed ociosis hoc cõtingit: dicit ibi glo. Ubi sciendũ q cum murmuratio importet querelã triplex repit q̃rela contra dñm in scriptura.
Prima est per presumptionem.
Secunda est per admirationem.
Tertia est per turbationem.
De prima dicit Math. xx. in pabola vinee q illi q venerũt hora prima ad laborãdũ in vinea cuz nõ accepissent a pcuratore nisi vnũ denarium sicut z qui venerunt vndecima hora: murmuraverunt aduersũ patrẽfamilias dicentes. Hi nouissimi fecerũt vna hora z pares illos nobis fecisti zc̃ Ubi dicit Grego. in ome. q venientes pma hora significãt patres pmos veteris testamenti: z veniẽtes vndecima significãt sanctos noui testamenti q recipiũt denariũ. i. idẽ pmiũ sicut z sancti anti qui testamẽti: z prius qz imediate cum moriũtur Illi aũt diu dilati sunt. Et illa murmuratio non est proprie aliqua querela cõtra deũ cũ quietissimi sint. Sz p suppositionem dicit: i. dato p ipossibile q cõqueri vellent declarat apte q nõ fit eis iniuria vel diminutio debite mercedis: sed iuste vnicuiq tribuit. Nico. tamẽ de lira sup illũ tex. aliter dicit. s. q gẽtiles cõuersi ad fidẽ sunt veniẽtes vndecima hora: qui receperunt tantã grãm que ẽ quoddã principiũ glorie: quantam z iudei in pncipio cõuersi vt apli cũ aliis discipulis vel ẽt sancti veteris testamẽti. Non. n. est aliud gloria q̃ gratia cõsumata. Unde Ro. vi. Gratia dei vita eterna. s. est. Uidẽtes ergo iudei q gẽtiles cõuersi ad fidẽ recipiebant grãm spũs sancti in signo visibili. s. in specie ignis: sicut z apli. Unde z Act. x. dicit q loquẽte Petro. s. Cornelio centurioni z familie sue cecidit spũs sanctus sup omnes q audiebant verbũ: nõ intelligentes misteriũ quasi murmurabant reputãtes gentiles indignos tãta gratia. Unde dicit ibi q obstupuerunt q venerãt ex circũcisione dicẽtes quia z gratia spũs sancti i nationibus. s. gentiliũ diffusa est. Sed z reuertente Petro ad iudeos ceperunt conqueri de eo q ad Corneliũ gentilem diuertisset: quibus satisfecit declarans quomodo sibi ostensuz est per visionẽ s. linthei de celo submissi pleni animalibus ũnũ dis: z ei dictũ q mactaret de illis z manducaret zc̃. qz z gentes etiã vocande erant a deo ad grãm suscipiendam. Nec põt quis de deo iuste cõqueri quare det grãm vni magis q̃ alteri: z quare magis vocauerit gentiles ad fidem q̃ iudeos: quia i eo non habet locũ acceptio psonarũ cuz nulli sit debitor. Secunda querela est per piam admirationẽ. Uidentes. n. sancti malos exaltari z bonos deprimi z conculcari: aliquãdo cõquerũt de deo nõ irascendo sed admirando de iudicijs dei. Et isto modo Jere. xij. c. quasi murmurãs contra deum inquit. Justus quidẽ es dñe si disputẽ tecum verũtamẽ vera loquar ad te. q. d. Scio z sic fateor te dñm in omnibus operibus tuis iustũ. tamẽ miror de hoc quod ego dicã quod vtiq vez est vt cernit. Quare via impioz psperat via. i. stat' fm mundũ: impioz eoz. s. qui in pietate fidei z xpiane religionis deficiunt nõ credentes aliaz vitam esse nisi presentẽ. Bene est his q prevaricant i. egrediunt de via mandatoz tuoz sequẽtes viã demonuz. i. vicioz: z inique agunt. i. contra equitatem z iusticiã nocẽtes proximis. Plantasti eos z radicẽ miserunt. i. te operante vel pmittente videntur firmati in diuitijs z honoribus z potẽtia terrena. z ita radicati z fundati q nõ possint perdẽ talẽ statũ psperitatis. Prope es tu. s. ori eoz. s. tu deus. Nã siquid petunt z desiderant de reb' mũdi quia alia nõ querunt: ipi obtinent ac si eos exaudias. Et longe a renibus eoz. Renes i scriptura significant delectatões corpales: qz ex renibus excidit semẽ vnde sequit delectatio carnis maxia Et vult dicere. Si quas appetũt delectatões pravas tu es longe ab huiusmoi. i. nõ impedis sed pmittis eos assequi quod cupiũt in huiusmõi. Deinde loquit de se qui iustus erat. Et tu dñe nosti me. i. cognouisti me. i. scia electionis z approbationis: z vidisti me: oculis tue gratie qui sunt dona spũs sancti me inspexisti. Et pbasti cor meum. i. multis tribulationibus: psecutionibus: tẽptationibus examinasti tecũ. i. in oibus inueniſti me tecum eẽ in non recedendo a te negz a gratia tua. Ecce querela de exaltatione impij z tribulatione iusti. Sed imediate recurrẽs ad rõnẽ illustratã a spũ sancto subdit. Cõgrega eos quasi gregẽ ad victimã. q. d. Certe video iusticiã tuã deus in hoc. Nã qz huiusmõi reprobos deputas ad dãnatõez eternã ppter eoz malã vitã: tu deus facis sic macellarius facit qui vitulos z porcos quos vult victimare. i. occidere: dat eis pluries blada z bona potagia quibus pinguefiãt vt ipa animalia pinguiora sint in morte z sic cõgrega. i. cõgrabis: vitulos aũt quos nõ vult occidere sed viuere ponit ad aratrũ z alios labores. Sic tu deus das istis reprobis abũdãtiã tẽporaliũ vt plenius remunerẽt in pñti si qua bona faciũt: z abundãtiori pena in inferno postea crucient ex malo vsu tãtoz

Capitulum Secundum.

bonoꝝ. Electos aũt tuos affligis ⁊ laboꝛibus exponis quos ad vitã reſeruas eternã. Et ſequit de malis qui ꝓſperant. Et ſanctifica eos in die occiſionis. i. ad cõplementũ tpalis ꝓſperitatis eoꝝ in die occiſionis. i. moꝛtis ſue. ſanctifica .i. ꝑmittas vt habeant honoꝛez ⁊ ſepulturã magnificã ac ſi eſſent ſancti: quod tamẽ ẽ eis ad maius iudicium vnde ſanctifica. i. ſanctificabis. Hẽ etiã piã ãre lã ponit ps. lxviij. dicẽs. Ecce ipi peccatoꝛes q̃. ſ. dicũt ſi eſt ſcia in excelſo: quaſi dicat deus nõ cognoſcit iſta facta mundi nec curat de eis. Et abũ dãtes in ſeculo. i. in ſecularitate in vicijs mundi: ſupbia: auaricia: ⁊ luxuria: obtinuerũt diuitias in pecunijs: veſtibus: lapidibus ꝓcioſis: palatijs: agris: ⁊ famulis: Et dixi iſta cernẽs ſm ſenſualitatẽ ⁊ ꝑmũ motũ tẽptationis ego Dauid. Ergo ſine cã iuſtificaui coꝛ meum. i. ſine vtilitate exercui me in obſeruatione mandatoꝝ dei ⁊ operib⁹ viruoſis ⁊ iuſtis: vnde coꝛ efficit iuſtũ ⁊ ſanctũ: ⁊ laui inter ĩnocentes manus meas. i. actus mei innocentes fuerũt: ⁊ ſi in aliquo offendi aqua pnie laui ⁊ purgaui: ⁊ tamẽ fui flagellatus tota die. ⁊ caſtigatio mea in matutinis. i. cuz reperi me in die gẽe fui flagellatus diuerſis tribulationibus: ⁊ tñ ſi aliquãdo incurri in noctẽ culpe fui a deo caſtigatus diuerſis aduerſitatibus: ſed a deo illuminatus ſubito dixi ſm rõnez. Si dicebã narrabo ſic i. talẽ eẽ retributionẽ maloꝝ qualis cernit ĩ vita pñti ⁊ nõ alia. Ecce nationẽ filioꝝ tuoꝝ reꝓbaui: filioꝝ. ſ. ꝑ adoptionẽ ⁊ grãm ⁊ ſpãlem amoꝛẽ Nã vt dicit Judith. viij. Omnes ab inicio q̃ deo placuerũt ꝑ multas tribulationes trãſierunt fideles. Et puer. iij. Flagellat deus oẽm filiũ quez recipit. Sed ſi nõ eſt alia retributio q̃ iſta preſens cũ mali bona habeant ⁊ boni mala: rõ aũt iuſticie dictat vt mala malus habeat: ⁊ bona bonus ergo boni q̃ tot mala patiunt reꝓbi habebunt ⁊ mali electi ⁊ dilecti dei. Eſtimabã vt cognoſcerẽ ſm hoc iudiciuz ſupficiale: quod frequent fit ſm ſenſitiuã. Sed hic laboꝛ eſt ante me. ſ. ad cognoſcendũ quare deus det bonis aduerſa ⁊ malꝫ ꝓſpera. Donec intrẽ in ſanctuariũ dei. i. in ſecretũ ſuoꝝ iudicioꝝ ꝑ viſionẽ vel reuelationem. Et intelligã in nouiſſimis eoꝝ in fine q̃d eis reddat. Nã vt dicit Grego. in. iij. moꝛal. Occulta ſũt iudicia dei vtiqz: cũ malus bona habet ⁊ bonus mala: ſed lõge occultioꝛa cũ malus mala ⁊ bonus bona habeat. Nã incertũ ſi malus habeat mala ad iniciũ ſue cãnationis: vel ad emendationez: ⁊ bonus ſi bona habeat ad maioꝛẽ ſui ꝓuocationem ad diligendũ deũ ex beneficijs multiplicatis: an illa recipiat ad remunerationẽ bonoꝝ que facit Et ideo ſancti magis timent ⁊ dubitãt in ꝓſperis q̃ in aduerſis: hoc aũt itelliget in nouiſſimis: qñ videbunt ſtatus hominũ in alia vita. Verũtamẽ deieciſti eos. ſ. reꝓbos dũ alleuarent. i. ſuperbe vterent huiuſmõi bonis tpalibus. i. de ſtatu felicitatis tpalis ad ſtatũ miſerie demerſiſſe: quo facti ſunt in deſolationez ſubito defecerũt ⁊c. Non eſt ergo reſpiciendũ ad pñtẽ felicitatẽ: ſz futuraz nec cõquerendũ q̃ mali bona habeãt: ſed cõſiderandũ quo vtant: quia ſi male tanto maius iudiciũ ei ꝓparat. Aliquãdo etiã murmuratio que ẽ ſine peccato accipit pro quadã querela ſeu triſticia ꝓcedente ex defectu boni ſpualis quẽ in ſe videt vel in alijs: ⁊ ſic ſumit in ps. vbi loquẽs ꝓphe ta de cõuerſione iudeoꝝ ad veſperũ. i. in fine mũdi ait. Ipſi diſpergent per diuerſas ptes mũdi ad manducandũ. i. ad incoꝛperandũ alios in eccliã Si vero nõ fuerint ſaturati. i. ſi nõ cõuertant q̃ bus ꝓdicabãt vt optant murmurabũt. i. cõtriſta bunt cõtra illos ⁊ cõquerẽt de duritia eoꝝ. Tertia querela eſt cũ turbatione ⁊ iſta ꝓprie eſt murmuratõ ⁊ peccatũ. De qua dicit Eccle. x. Vir prudens ⁊ diſciplinatus nõ murmurabit correptus Hanc docet cauere aplus dicẽs. Phil. ij. Omnia agite ſine murmuratõnibus. Sed ⁊ iſta murmuratio mala triplex ẽ.

Aliquando cõtra ſocium.

Aliquando contra prelatum.

Aliquando contra deum.

Murmurat qñq; aliquis. i. cõquerit cõtra ſociũ ſeu ꝓximũ quia nõ ſeruit ſibi ꝓut vellet: vnde dicit Eccle. xxix. de eo qui accepit mutuũ a ꝓximo ⁊ cũ repetit ab eo murmurat ſic inqt. Multi q̃ſi ad inuentionẽ eſtimauerũt fenus. i. quaſi inuenerunt nõ reddẽdũ vnq̃ eſtimauerũt mutuum eis factũ: ⁊ ſequit in auctoꝛitate ⁊ ꝓſtituerũt moleſtiã his qui ſe adiuuerũt donec accipiant oſculantur manus dantis: ⁊ in tẽpoꝛe reſtitutionis poſtulabit tẽpus: ⁊ loquet verba tedij ⁊ murmuratõnis ⁊ tẽpus cãbit. Si aũt poterit reddere aduerſabit Aliquãdo etiã murmurat q̃s cũ videt nimis grauari in obſequijs vel operibus vt cũ panperes vl religioſi petũt elemoſynas: ⁊ hi a quibus petunt murmurãt dicentes. Iſti indiſcreti ſunt ⁊ non faciunt niſi petere: ⁊ ſi dant murmurando dãt. Sz dicit. i. Pet. iij. Hoſpitales. ſ. ad ſubueniendũ ſine murmuratione. Sic Martha murmurabat cõtra Magdalenã q: nõ iuuabat eã ad miniſtrãdũ. Et Judas de effuſione vnguẽti dicẽs. Ut q̃d pditio hec ⁊c. Aliquãdo ĩmo ⁊ ſepe murmuratio fit cõtra ꝓſidentes. ſ. eo q̃ nõ prouideãt ſubditis vt vellẽt: vel nõ equaliter omnibus. Sic murmurauit populus ille hebꝛeoꝝ ꝓtra Moiſen ducẽ ſuũ in deſerto Syn cõquerendo de defectu cibi: vt habet Exo. xvi. Et in Raphidin cõquerendo de defectu aque Exo. xv. Et cõtra Aaron ſacerdotẽ ſuũ ſũmũ q̃ vſurpaſſet ſibi ſacerdotium ⁊ q̃ fuiſſet cã ipe ⁊ Moiſes moꝛtis. cclx. ſacerdotes q̃ cõbuſti fuerant ab igne ĩmiſſo a dño ꝓpter ſupbiã ⁊ murmuratõnem eoꝝ cõtra Moiſen ⁊

Aron volentes vti sacerdotio vt Aron: vt habet Numeri. xvi. z xvij. In quibus murmuratonib' mansuete se habuerūt cōtra murmurātes de eis z recursum habuerūt ad deum cuz orationibus Et in ecclesia primitiua surrexit murmur greco rū. s. cōuersoz ad fidē cōtra hebreos: eo q̄ vidue eoz despiciebant i ministerio quottidiano: vt dicitur. Act. vi. Et vl quia nimis grauabant i operibus manuū: vel quia nō ita requirebant vt hebree: quod reputabant sibi ad cōtemptuz: vnde cō querebant. Sed aplis ordinātibus. vij. diacones q̄ sup hoc haberēt curā sedatū ē murmur. Istud viciū multū conturbat cōgregationes religiosoz z pacez tollit: z ideo grauiter puniendus. Un dī. dis. lxxxx. Alien' sit a fratz vnitate q̄ murmurauerit. Et opus ei' abūciat qui murmurans extiterit. ne penas murmurantiū incurrat. De quibus ait aplis. Neq murmuraueritis: sicut q̄dam eoz murmurauerūt z pierūt ab exterminatore. Dicit ibi glo. sup verbo. Op' eius abūciat. Op' clerici p̄cipue dicitur oracio. z op' layci est oblacio. Et sic videt dicere q̄ cleric' ꝓpter murmurationē debet seperari ab alijs i oratiōe q̄ excoicat'. z layci oblacio non debet recipi. Aliquando fit murmuratio contra deū. Unde Numeri. xiij. dixit dñs Usq̄q̄ multitudo hec pessima murmurat contra me: Utiq̄ quedaz blasfemacio creature est vt q̄ pl' accepit a deo q̄ alie creature conqueratur de deo q̄ non agit modo suo z fm velle suū quasi sapiēcioz sit deo z melius cognoscat q̄d expedit sibi et alijs q̄ deus. O quam fatue conqueritur infirmus de medico ex eo q̄ non sibi concedit cibos placitos gustui suo infecto sed sibi displicibiles z tamē vtiles. Unde Treñ. iij. dicitur. Quid murmurauit hō viuens vir ꝓ pctis suis: q. dicat Quomō audet cōqueri de deo in tribulacioibus cū eas mereatur pro peccatis suis: sed q̄ peius est q̄ dominus ꝓhibet huiusmodi murmuratones quottdie homines iterant. z hoc dicitur in secū' da parte.

De secūdo p̄inci. §. III.

pali s. permanentia in hoc vicio notatur cuz dicitur. Nō exaudierūt vocem domini. i. non obedierunt sermoni domini: istud vicium detestantis z prohibentis. Unde z per sapientez inquit. Lusto dite vos a murmuratione que nihil prodest immo multum nocet. Et aplus. i. Lozinthi. x. Neq murmuraueritis sicut quidam murmurauerunt scilicet eorum. Et nota q̄ tripliciter murmuraf de eo.

Primo de nimia seueritate.
Secundo de nimia benignitate.
Tertio de aeris inequalitate.

Murmurant aliqui z conquerunt de deo cum multuz affliguntur vel magna paupertate: vel infamia: vel persecutione: vel infirmitate: aut tēptatione: dicentes deum esse crudelem erga se vel alios tribulatos z plus aduersitatis eis dare q̄ possint portare z se a deo esse derelictos z abiectos sed o q̄ magnaz falsitatē isti loquunt. Omnis doctrina sana gentiliuz z catholicoz clamat deum pijssimū z clementissimū fore omnem aduersitatem ab eo procedere z electos suos sibi acceptissimos multipliciter hic flagellare: z tūc magis eis ad esse fidelis deus ait aplus. i. Lozin. x. qui non permittet vos tēptari supra id quod potestis: sed cum tēptatione faciet ꝓuentū vt possitis sustinere. Et ratio ē q: ipe cū tribulatis qui sunt parati ad sustinēdū portat onus. Cū ipo inquit per ps. lxxxx. suz i tribulatōe eripiā eū z cito: q: breuissima z quasi momentanea est vita nostra: z glorificabo eū exinde. Hoc autē habet pro certo omis qui colit te dixit Sarai vxor Thobie iunioris q: vita eius si in tribulatione fuerit liberabit: si in p batione coronabit: si in tēptatione ad misericoz diā tuā peruenire licebit. Nō. n. delectaris in peditionibus nostris sed post tēpestatem trāquillū facis: post lachrymationē z fletuz exultationē infundis O q̄ eleganter circa hoc Greg. in moral. loquitur. Si inquit deo iusta placē simus. z pati nulla nisi que deo placuerunt possumus: iusta sunt cuncta que patimur: z valde iniquum est si de iusta passione murmuramus: hec ille. Certe multuz esset arguendus reus si murmuraret de iudice eo q̄ facit euz flagellis aliquantulum cedi cuz mortez acerbissimaz meruerit. Luz igitur oēs in mundū intremus cum debito mortis eterne z oiuz penalitatuz: quomodo audemus murmurare z conqueri de deo pijssimo q̄ flagellet nos tēporaliter qui eternaliter meremur puniri Sed z in ipsis flagellis multiplicem consolationez infundit z premiū coronaz superimponit. Beatus vir qui suffert temptationem quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vite Jaco. primo. in omni tribulatione est temptatio. i. motus ad impacientiam. Non ergo murmurandum in tribulationibus: sed patienter ferenduz: cum z maxime sancti qui innocenter vixerunt grauia passi sunt z libenter. Unde Job. xxxiij. dicitur de tribulato. Respiciet homines z dicet peccaui: z vt eram dignus non recepi. i. tribulatus respiciēdo homines sanctos z perfectos quanta passi sunt: fatetur z recognoscit se peccatorem z non tantū affligi quantum merentur peccata sua. Secundo murmurant aliqui de nimia benignitate dei: vel quia recipit magnos peccatores ad penitētiaz z dat eis magna dona: vel tolerat male agētes tā diu i malis suis z nō punit: vl q: dat impijs z sce

leratis magnas ꝓsperitates. Et sic scribe ꝛ phari sei murmurabant cōtra Jesum dicentes. Quia hic homo peccatores recipit ꝛ manducat cum illis Luce. xv. Et iterum Luce. xix. Murmurabāt ad ꝙ hominē peccatorem scilicet. Zacheus diuertisset. s. eundum ad domum suam. Sed maxime ostendit Luc. xv. per perabolam centum ouium ꝛ decem dragmarum ꝛ duorum filiorus quorus minor ꝓdige consumpta substantia reuersus est ad patrez ꝛc. quanta sit domino deo cura de peccatorum conuersione ꝛ quantus gaudium in curia celesti. Unde ꝛ. ij. Reguz. xiiij. dixit sapiens illa mulier Thecuites. Nec vult deus perire animaz: sed retractat cogitans ne penitus periat qui abiectus est. Per hec et alia verba induxit David ad reducendum filium suuz Absalon exulē factum ꝓpter fatricidium ad ciuitatez suaz Hierusalem figurās in hoc ecclesiā que precibus suis aditum obtinet peccatoribus qui occidunt fratrem suuz idest animuz peccatis adueniam ꝛ ad ciuitatem ecclesie: vnde exules facti sunt. Quautez deus diu sustineat peccatores magna benignitas ꝛ patientia dei est non reprehendenda sed dulciter amplexanda ꝛ veneranda. Quis est enis ille tam innocens qui velit subito puniri de defectibus suis? Certe nullus. Unde ꝛ poeta. Si quoties peccant homines sua fulgura mittet Jupiter Exiguo tempore iermis erit. Expectat ergo diu vt dicti eius benignitate ꝛ longanimitate homines reuertantur. Psa. xxx. Expectat vos dominus vt misereatur vestri: propterea exaltabitur parcens vobis. Maxime enis suam omnipotentiaz parcendo manifestat. Unde in Hiero. Moderatio dei ac pietas soluz nostrum reditum querit ac nos cupit sua longa bonitate saluari. Sed si non conuertimur: si duri colli sumus: si vsqz in finem in malis perseuerauimus. Assidue peccantiuz non miseretur deus. dis. lxxxiij. Diaconi. Quin immo quando quis diutius expectatur si non reuertitur grauius punitur. Unde Ualerius maximus. Lento quidez gradu ad sui vindictam diuina procedit ira. tarditatēqz supplicij grauitate cōpensat. Exempluz notabile de Larpo discipulo Joannis qui auide desiderabat punitionem cuiusdaz conuersi ad fidez qui seductus fuerat a iudeo ad fidem abnegandam: super quo orans habuit visionem fornacis ardentis vnde exibant capita serpentum trahentium illos duos iudeum ꝛ seductum ab eo paulatim in fornacem: quod ille carpus delectabilit aspiciebat ꝛ cito it trahi eos optabat ex zelo iusticie. Sed christus desuper apparuit eripiens eos de periculo ꝛ Larpum reprehendit de suo zelo dicens si iterum paratum ad crucem subeundum ꝓpter peccatores. Uide h pleniꝰ in legendis in legenda resurrectionis circa finem. Sz nsi ꝓspera malis in peccato perseuerantibus deus tribuit hoc agit ad retribuendum eis mercedem de illo modico bono quod faciunt hic ne sit irremuneratum. Quam rationem assignat Crisosto. de peni. dis. iij. Quid ergo turbamur in fine. Tertio alij murmurant contra deum de aeris intemperie: vt cū est multa siccitas vel cum est nimia inundantia aquarum vel cum est intensus calor vel frigus perdurans ꝛ huiusmodi: quasi deus non bene disponat ista. Sed iniuste murmuratur. Nam vt dicitur Sapien. viij. Sapientia dei disponit omnia suauiter. Sed quia non agit secunduz velle nostrum ideo murmuramus quasi simus sapientiores deo et velimus eum instruere quomodo debeat mundum gubernare. Exemplum legitur in vitis patrum de quodam sancto patre qui nunquam in orto poterat habere herbas vel fructus bonos quia sepe murmurabat de aeris intemperie: accedens autem ad quendam alium heremitam inuenit eum pulchrum ortum habere ꝛ oleribus ꝛ fructibus repletum. Interrogauit quomodo ei hoc accidisit: ꝛ quid faceret Respondit ꝙ colebat ꝛ serebat: ꝛ residuum deo committebat: non postulans pluuiam vel serenum: sed deo dimittens totum: ex quo exemplo compunctus sic ꝛ ipse fecit: ꝛ postea ipe bonum ortum habuit.

Tertiuz pncipa. §. IIII.

le. s. penam quam deus infert pro vicio murmurationis ostendit psal. dicens Leuauit scilicet deus manuz suaz super eos scilicet ad prosternenduz in deserto diuersis mortibus. Unde dixit deus Numeri. xiiij. Omnes qui murmurati estis in deserto a viginti annis ꝛ supra: ꝛ murmurastis contra me: non intrabitis in terraz super quam leuaui manum meam vt habitare vos facerem in ea preter Caleph ꝛ Josue. Et sic propter peccatum murmurationis quod fecerunt contra deum quasi non posset eos introducere in terram promissionis postquam reuersi sunt exploratores terre illius dicentes illam patriam fortissimā ꝛ in expugnabilem: vnde ꝛ volebant ducem sibi facere ad reuertendum in egyptum: illa quadraginta millia virorum qui numerati sunt nullus eorum introiuit: sed mortui sunt diuersis temporibus in deserto exceptis illis duobus Caleb et Josue: qui non murmurauerant. Et hoc etiam figurat ꝙ murmuratores non valent intrare in regnum celorum figuratum per terram illam. Quod ꝛ Gregorius dicit in omel. scilicet ꝙ nullus qui murmurat in regnum celorus intrare potest: quod verum est quando est mortale. s. cum

odio dei vel hominū vel tāta displicētia q̄ decidat a charitate dei vel ꝓximi vel cū ex locutione murmuris sequitur notabile scandalū alīs. Et sicut tale viciū excludit a regno: ita cōsequenti inducit ad eternū interitū. Unde i epla iude dicit. Ecce venit dñs in sanctis milibus suis facere iudiciū cōtra omnes ⁊ arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eoꝝ quibus impie egerunt ⁊ de omnibus duris que locuti sūt cōtra deum. Hi sunt murmuratores ⁊ querulosi ſm desideria sua: ⁊ hec verba dicunt ibi esse Enoch. Sz in vita ista aliquādo punit deus istos murmuratores. Unde legit in vitis patrū q̄ cū quidā frat audiret frequenter cōfratres suos religiosos habere varias cōsolationes ⁊ dulcedines de diuinis in orationibus ⁊ meditationibus suis ipe nihil tale experiret: sed aridū ⁊ insipidū se sentiret ⁊ tedioſū: quadā vice de nocte accessit ad ecclesiā: ⁊ añ imaginē crucifixi stans cepit fortit murmurare ⁊ conqueri in hec verba ꝓrupens. Dñe si ego seruissem alicui terreno dño tanto tēpore quāto seruiui tibi i hac religione ⁊ tantū laborauī ꝓ tuo amore impossibile esset quin aliqua vice ostēdisset mihi aliquod signum amoris ⁊ affectionis: ⁊ letā faciem exhibuisset: ⁊ aliquod donuz vel gratiam impartiret. Ecce tot annis seruiui tibi q̄ diceris liberalissimus ⁊ pissimus p̄dicaris: ⁊ nūq̄ dediſti mihi vnā paruam cōsolationē. Alīs tot cōcedis quod sepe audio: mihi aūt es ita crudus. Et quare dñe tanta duritia erga me. Nunquid ⁊ ego nō seruio tibi: Cunqz hec ⁊ similia loquere tur: ecce sensit se subito vecte retro pcussum ex q̄ ictu cecidit in terrā quasi mortuus. Aduenientibus fratribus aliquibus ⁊ nescientibus casū ipm nec loqui valentē ad infirmariā deportauerunt: vbi loquelā ⁊ vires aliquātulū recuperans p aliquos dies māsit infirmus cuz tanto fetore vt vix posset ei aliquis seruire. In qua ifirmitate peccatū suum recognoscens ⁊ confitens fecit se portari ad ecclesiā ante illam imaginē crucifixi: ibiq̄ humiliatus dicere cepit. O domine deus me⁹ q̄ iuste q̄ pie me supbissimum murmuratorē castigasti: gratias tibi ago domine deus meus: nec. n. aliud mereor propter impatientiā ⁊ superbiā meaz Et subito audiuit vocem sibi dicētem. O portet humiliari q̄ vult cōsolari. Unde sic humiliatus postea sensit consolationes spūales

Capitulum tertium de clamore.

Clamor ponitur inter filias ire ſm Greg. ⁊ Tho. qui i hoc cōsistit ex ira voces clamosas sed confusas ꝓferre. Misceturq̄ communiter cum contumelia vel contētione. De clamore autem inquit ps. xxxi. Inuetерauerunt ossa mea dum clamarem tota die. Ossa anime sunt vires anime naturales vt intellect⁹ voluntas: ⁊ huiusmodi: in quibus cōsistit robur aie quib⁹ operatur: sicut in ossibus materialibus consistit robur corporis. Iste autem vires inueterascunt .i. debilitantur ad bene operandum: per clamorem viciosuz. Sed sciendum q̄ est triplex clamor; videlicet.

Clamor intense affectionis.
Clamor horrende vel indefense offensionis.
Clamor cōfuse pturbationis.
Primus impetrat exauditionē.
Secundus ꝓuocat celestē punitionez.
Tertius excitat ad scādalizationem.

Primus clamor est. §. I cum quis magno affectu desiderat vel petit aliquid a deo ſm illud ps. cxviij. Clamaui in toto corde meo exaudi me domine. Dicit Greg. q̄ multum clamat qui multū amat. Unde ⁊ Moises cum super mare rubrum cum filīs israel maneret ⁊ Pharao eos persequeretur ad reducendum in egyptum oranti Moisi silenter: dixit dominus. Quid clamas ad me. Exo. xiij. Clamor eius erat intensum desiderium quo orabat. Iste autem clamor intrat in aures dei ita q̄ meretur exauditionem Sic dominus repromittit dicens in ps. lxxxx. Clamabit ad me ⁊ exaudiam eum. Unde ⁊ de populo israel cum propter peccata sua diuersis tribulationibus ⁊ captiuitatibus vexaretur: dicitur in ps. Clamauerunt ad dominū cū tribularent: ⁊ de necessitatibus suis liberauit eos: vt patet in libro Judicum per totum. Sic cananea clamans post Jhesum fuit exaudita ⁊ sanata filia eius. Mathe. xv. Sic cecus magis ac magis clamans. Miserere mei filij Dauid fuit illuminatus Luc. xviij. Sed ⁊ predicator isto modo debet clamare in populo. s. ex intimo affectu ⁊ sic auditur virtuose ⁊ fructuose. Sic christus clamabat in templo non solum voce sed intenso desiderio. Si quis sitit veniat ad me ⁊ bibat. Joan. vij. Sic ⁊ Joannes baptista dicitur vox clamantis in deserto. Math. iij. De hoc autem clamore non intelligitur verbum ps. q̄ in ipo non inueterascunt sed inuenescunt ossa anime.

Secūdus clamor §. II. est horenda aliqua commissa iniquitas Isa. lviij. Nolite ieiunare sicut vsque in hanc diem vt audiatur in excelso clamor vester scilicet vestrorum scelerum: quia talia ieiunia cum his

Capitulū Quartum.

non placent. Tria autem vicia precipue sunt que pre sui horore clamant ad deum vindictaz ⁊ celerem punitionem. ſ.
Homicidium.
Sodoma.
Oppreſſio pauperum.
De ꝓmo dicit dñs ad ad Caim postꝫ abel fratrē suū occidit. Uox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Heñ. iiij. Et quid nisi vt tātū sceler de beam punire celeriter. Uñ subito factus ē vagus ⁊ profugus ⁊ tremulus i mēbris. De secūdo dixit dñs abrahe. Clamor sodomorū ⁊ gomorreorum ascendit ad me de terra. Et quid clamabat illorū nefas nisi subitā vindictā: q̄ quācitius secutaꝫ ē sūuersis illis ḋnqꝫ ciuitatibus igne ⁊ sulphure. De tertio dicit Exodi. iij. Clamorē eorū audiui ꝓpter duriciā ⁊c ⁊ loquit de oppreſſione facta hebreis a Pharaone ⁊ populo suo que cito punita ē per multa flagella: demum in mari rubro submerso Pharaone cū exercitu suo. Exo. xiij. Et Jac. v. Ecce merces operariorū vestrorū q̄ fraudata est a vobis clamat: ⁊ clamor eius in aures dñi introiuit ⁊c. Dicit etiā clamare peccatū dū trahit ad aliud ⁊ clamat vindictā cū nō penitet: sed addit quis maluz malo ſm illud Jſa. xxxiij. Et clamabunt piloſi alter ad alterū. Qd exponens Greg. ait. Piloſus ad piloſū clamat dū perpetrata iniq̄tas perpetrādā vocat. De hoc clamore intelligit dictū ps. qz dū quis clamat tota die. i. duz addit peccatū peccato ſic inueteraſcit: ⁊ magis ac magis debilitaꝫ potētie anime ad bene operandu Et quod inueteraſcit ꝓpe interitū est dicit aplus ⁊ sic clamat vindictā.

Tertius clamor ē. §. III.

ꝓcedēs ex turbatione. Et hic est filius īre de quo Aplus ad Ephe. iiij. Omnis clamor ira ⁊ indignatio tollatur a vobis. Et licet de se illud nō sit mortale: pōt tn esse: vel rōne cause iꝑm ꝓducētis vt si ꝓcedat ex odio vel ira mortali: vel rōne materie in eo cōtinētis: vt si clamando cōtumeliam inferat vl cōtētionez cōtra veritatē rei importantis: vel rōne scandali ex eo sequētis vt cū fit a notabili ꝓsona ex ira: vñ alq̄ notabiliꝫ scandalizent. Et isto mō dicit ps. xxi. in ꝓsona xp̄i patiētis de iudeis. Aperuerūt sup me os suū sicut leo rapiēs ⁊ rugiēs q̄n videlz Pilato clamātes vocibus magnis dicebant. Crucifige crucifige eū: vt testantur oēs euāgeliste. Et de hoc etiā pōt intelligi dictuz ps. xxxi. Inueteraverunt ossa mea dū clamarem tota die. i. frequenter. Et qz huiusmōi clamor cū ira generat scandalū: ⁊ p irā ⁊ filias eius homo scandalizet ⁊ scādalizeꝫ sepe: ideo de scandalo in c. sequenti dicendum est.

Capitulū quartū de scādalo multiplici.

Candalū oritur

in aliquo ex clamore inordinato alterius ⁊ ex alijs vicijs ꝓtinentibus ad irā nec nō ex multis actibus varijs aliorū peccatoꝝ. Diffinit aūt sic. Scādalū est dictum vel factum minus rectū ꝓbens occasionem ruine. Que diffinitio trahit ex verbis Diero. sup Math. Pro cuius declaratione dicit b. Tho. ſe. ſe. q. xliij. arti. i. vt Diero. dicit qd̄ grece scandalon dicit nos offensā vel ruinam ⁊ impactionem dicere possumus. Contingit. n. quandoq̄ q̄ alicui exponit aliquid in via eunti corporali cui rei ipingēs disponitur ad ruinā siue casū vt si ponat lignū vel lapis i quē impingat: vel aliquod lubricū super quo pedem ponēs disponat ad casū: ⁊ talis obex dicitur scandalū. Similiter in processu vie spiritualis contingit aliquē dispoꝫ ni ad ruinaz spūalē alterius ex dicto vel facto alterius in quātum. ſ. aliquis sua suasione vel inductione vel exemplo trahit alium ad peccandū. Et hoc proprie dicit scandalū. Unde ps. c. xxxix. Juxta iter. ſ. quo incedebā in via spūali bonoꝝ operū scādalum posuerūt mihi. ſ. inimici mei homines mali: ⁊ hoc malis suis exemplis. Nihil autez ſm propriam rōnem disponit ad ruinā spūalem nisi quod habeat aliquez defectū rectitudinis: qz id quod est pefecte rectū magis iuuat hominē circa casū q̄ ad ruinam inducat. Et ideo cōuenienꝫ diffinitur vt dictum est. Declarando autem singulas particulas diffinitionis: ideo in diffinitōne ponitur dictū vel factū: nō autez concupitum q̄ etiam modo contingit peccare: quia dicta ⁊ facta exteriora sunt ⁊ aliorum sensibus obꝫciunt: vnde quis potest induci ad ruinam. Sed concupita vel cogitata ab intra sunt ⁊ videri non possunt vnde nec scandalizare seu ad ruinā disponere valent. Ideo autē subditur minus rectū: non quia rectū sit q̄uis aliud sit magis rectū: sicut dicem⁹ rectū esse seruare mandata: sed rectius seruare cōsilia: sed dicutur minus rectū quia habet aliquē defectum rectitudinis illud dictuz vel factū. Et hoc vel quia est ſm se malū sicut peccatum: vel quia habet speciem mali. sicut cum aliquis recumbit in idolio quanuis secundum se non sit peccatum si aliquis hoc faciat non corrupta intentione: tamen quia habet speciem seu similitudinem veneratiōnis idoli: potest alteri prebere occasionem ruine. Et ideo apostolus monet i. Theſal. v. Ab omni specie mali abstinete vos Cōprehenduntur ergo in minus recto tam ea q̄ ſm se sunt mala q̄ ea que habent speciem mali. Dicitur autem prebens occasionem ruine ⁊ non prebens causam ex eo quia causa importat inductiuum perfectum ⁊ sufficiens ad aliquid.

Titulus Septimus.

Occasio autē dicit cām seu inductiuū ⁊ insufficiens a se. Nihil aūt pōt esse alteri sufficiens causa peccati quod ē spūalis ruina nisi ppria voluntas Sed dictū vel factū alterius pōt esse alteri soluz causa imperfecta ⁊ aliqualiter inductiua ad peccatū: nō autē perfecta cā: ⁊ ideo dicit occasio vt iportet cām impfectā non cām p accidēs semp: ⁊ tamē nihil phibet in quibusdā diffinitionib⁹ poni id qō ē per accidēs. Itē nota q dicit prebēs occasionem. Aliud est. n. pbere occasionē aliud esse occasionē accipe. Dictū. n. vl factū alterius potest esse alteri cā peccādi dupliciter. Uno mō per se: alio modo p accidens. Per se quidē qñ aliqs suo malo verbo vel facto intendit aliū inducere ad malum: vel etiā si hoc ipe non intēdat: tamen ipsū verbū vel factum est tale quod de sui ratōe habet q sit inductiuū ad peccandū: puta cū aliqs publice facit aliquod peccatū fornicationis blasfemie: ⁊ huiusmōi: vel facit quod habet peccati similitudinem: vt si vir habz multā familiaritatē cū muliere suspecta: ⁊ tunc ppter hoc faciens prebet occasionē ruine: ⁊ est in eo scandalū actiuuz quod est speciale peccatū. Per accidens aūt verbū vnius vel factū est alteri scandalū qñ ⁊ pter intentionē operantis vel loquētis ⁊ pter cōditionē operis vel verbi dicti aliquis ppter malā sui dispositionē ex opere alterius inducit ad peccanduz puta cū aliquis inuidet bonis operibus alterius. Et tūc qui facit actū rectū non dat occasionez inuidenti ruine sue quātū in se est: sz ille sumit sibi occasionē fm illud Ro. vij. Occasione autē accepta p legē cc. Et ideo est ibi scandalū passiuū sine actiuo. i. absqz hoc q aliquis det illi occasionē nē ruine sed passiuum simul ⁊ actiuū est ex eo: ⁊ sic quādoqz reperit scandalū actiuū sine passiuo vt cū intendit suo opere inducere ad malū sed ille nō acquiescit. Quādoqz actiuū ⁊ passiuum vt cū quis agit malum intēdens alium inducere ad ruinam: vel de se opus illud ē adhoc inductiuuz ⁊ alius ex hoc ruit in peccatū. Quandoqz passiuum sine actiuo vt cum quis ex bonis operibus alicuius ruit: puta inuidens: detrahens: irascens: ⁊ huiusmodi.

De scandalo qūo .§.I.

possumus ipm a nobis remouē docet ps. dicens in ps. cxviij. Pax multa diligētibus legē tuā ⁊ nō ē illis scandalū. Sed cōtra qz quod ē necessariuz euitari nō pōt. Sed necessariū ē euenire scādala xpo dicēte. Necesse ē vt veniāt scādala. Mathe. xviij. g diligēdo legē dei etiā per hoc scandalū vitari nō poterit. Rñdet. b. Tho. se. se. q. xliij. arti. ij. q auctas illa nō ē intelligēda de necessitate absoluta qn. s. hō possit vitare scādala in quātum sūt peccata sed necessitate conditionali. Et hoc tripliciter: vel quia necesse est prescita a deo vel pnunciata euenire vt cōiunctim accipiat: que quidem pscia nō tollit libertatē arbitrij quin homo libere subeat vel vitet scandalū: vel necesse dicit vtilitate finis: quia vtilia sunt vt qui pbati sunt manifesti fiant: vel necesse dicit hoc presuppositā conditione hominum qui fragiles sunt ⁊ a peccatis sibi non cauent: sicut si medicus videns aliquos indebita dieta vtentes dicat: necesse est illos infirmari quod intelligendū ē si nō mutāt dietā: ⁊ sic homines si nō mutāt cōuersationē eoz malam necesse est eos scandalizare ⁊ scandalizari multipliciter. Sed docet ps. recte cōuersari ⁊ sic vitare scandala dicens. Pax multa diligētibus legē tuā ⁊ cc. Ubi tria.

Primo perfectionem operis ibi. diligentibus legem tuam.

Secundo consecutionem inde muneris. ibi. pax multa.

Tertio euitationem criminis. ibi. non est illis scādalum.

Quantū ad primū .§.II

sciēdū q lex dei pmaxime est lex charitatis finis ois legis. Ois lex vno sermone iplet ait apls. Diliges primū tuū: quod ⁊ dilectionē dei includit. Et. i. Thimo. i. Finis pcepti ē charitas cc. Unuz quidē pceptū ē vnitate finis vnius qz ppter deū Propter qō xpus dicit. Hoc ē pceptū meū vt diligatis inuicē. Multa aūt ē in virtute: ppter qō dicit. Lex cōtinēs multa precepta que deriuātur ab ea ⁊ ad eā reducunt. Diligū aūt lex ista recogitatione, sepe de ipsa meditādo quō debeat impleri: fm illud. Lex dei eius. s. charitatis: i corde ipi⁹ s. iusti. Et ps. cxviij. Quō dilexi legez tuā domine: tota die meditatio mea ē. scdo lectione vel auditione legēdo vel audiēdo, sepe de ipa lege charitatis. Unde xps dixit legis perito i lege. s. scripture. Quid scriptū est: quō legis. Et respondit. Diliges dnm deum tuuz Luc: xi. Et baruch. iij. Audi israhel mandata vite. Tertio diligitur efficaciter exercitatione. i. Joā. iij. Filioli diligamus non verbo neqz lingua. s. tantum: sed opere ⁊ veritate. i. vera operatione. Probatio dilectionis exhibitio est operis: ait Grego. in omel. Et vt dicitur i. Joā. ij: Qui diligit proximum in luce manet, ⁊ scandalum in eo non est.

Secūdo manūs. §.III.

qō sequit ex ipa dilectione legis. i. charitas ē pax ⁊ pax multa vt nōt ps. cxviij. dicēs. Pax multa Pax inqt Augu. in. xix. de ciui. dei dulce nomen dulcior res adeo vt omnia appetant pacem. Et mali quidem nullam veram habent pacem: quia non est pax impijs dicit dominus Isa.

Capitulū Quartum.

Nam si confessores ⁊ predicatores promittāt eis pacem cum deo absoluentes a peccatis quos nō debent: ⁊ ab hostibus exterioribus: tamen nō habent verā pacem. Et hoc est q̄ inuehit dñs cōtra sacerdotes. s. antiqui populi dicens Jere. viij. Sanabant cōtritionez. i. exterminiū ⁊ deuastationē mentiū filie populi mei. i. cuiuslibet ꝑsone cum ignominia dicentes. Pax pax. s. erit vobis: ⁊ non erat pax. s. vera. Imperfecti autē sed boni p grāz pacem quidem habent sed nō multā immo modicam. Sentiunt. n. multā repugnantiam carnis ad spiritū: ⁊ si ꝓualeant: sepe etiā cum hominib⁹ nesciunt pacez habere sed de facili turbant: ⁊ turbant pacem alioz cuz tamē aplūs. i. Corin. x. doceat vitare scandala alioz: ⁊ loquit de idolotitis sibi appositis: qui ⁊si possit eis vesci absq; peccato si tamen aliquis dicat esse idolotitum: vtputa reputans ꝓhibitum illud comedere nō debet cui dicit comedere sed abstinere ne cōturbet illū ⁊ inducat ad similia faciendū: vel ad iudicanduz illum comedentez de peccato graui. Unde dicit Si fieri pōt quod ex vobis est: cum omnibus hominibus pacez habentes. Sed perfecti in charitate ⁊ veritate qui perfecte diligunt legē dei: illi habent multam pacem. Est. n. pax effectus charitatis ſm Tho. se. se. q. xxix. Unde sicut posita causa ponit effectus. Ita data magnitudine cause sequit effectus multitudo. Perfecta igit charitate erit ⁊ multa ⁊ magna pax. Nā cum talis habeat passiones sedatas parum belli sentit in carne sua deo etiam perfecte subiectus cum omnibus ⁊ in omnibus inuenit pacem seruans illud. In omnibus requiem quesiui. Eccle. xxiiij. Et sic cauēt a scandalis quod restat declarandum.

Tertio per legem .ℌ.V.

charitatis perfecte euitatur crimen quod est frequens ⁊ multum cōmune. s. scandaluz. Unde dicit: non est illis scandalum. Quod quidem pōt esse tripliciter.

Primo scādalum actiuū ⁊ infra intētionē.

Secūdo scādalū passiuū ꝓpter defectionē.

Tertio scādalū occasionatiuū ꝓter intētionē.

Diligētibus legem dei ⁊ perfectis in charitate nō est in illis aliquod horum ꝓprie ⁊ complete. Scādalum autē actiuū ſm. b. Tho. se. se. q. xliij. arti. ij. est cum aliquis suo dicto vel facto inordinato intendit alium trahē ad aliquod peccatum. Hoc autē semper est peccatum. Nam omne quod recedit a rectitudine rationis est peccatum: sed per scādalū actiuum receditur a rectitudine rationis vt patet ex diffinitione eius. cum dicitur quod ē factum vl dictū minus rectū. i. nō rectū. Hoc etiā ostēdit aplūs dicēs Ro. xiiij. Si ꝓpter cibuz frater tuus cōtristatur. s. sumens inde scādaluz iam nō ſm charitatem ābulas: ⁊ loquit de idolotitis Sed illud quod ē cōtra charitatem vel ꝓter charitatē dei ⁊ ꝓximi peccatū est. Pertinet enim ad charitatem impedire proximum a peccato quātum i eo est quod fit per fraternā correctōez que est actus exterior charitatis. Sed per scādalum actiuum ex itētōe querit quis nocumētum spūale: ⁊ sic agit contra charitatem ⁊ actum fraterne correctionis. Est autem nō solum peccatum sed speciale distictum a ceteris scandalum actiuuz ⁊ ex itētōe. Et ratio est ſm Tho. q. ea. arti. iij. Finis qui itēditur i operibus humanis cōstituit ⁊ dat speciez i moralibus siue vicijs siue virtutibus: vñ vbi est specialis finis i opere: ibi est specialis virt⁹ vel vicium oppositum. Sed i tali scādalo est spālis finis. s. itēdere ruinam spūalem. i. peccatum ꝓximi. Et quāuis ex quolibet actu peccati possit quis itēdere ruinam ꝓximi: dum. s. agit illud ea itētione vt suō exemplo vel verbo īducat alium ad maluz: vt furādo: occidēdo: peierādo: fornicādo: ⁊ huiusmodi: propter quod omne peccatum pōt esse materia scādali actiui: tamē vltra malicia materie ex illa speciali intētione īducēdi aliū ad maluz per illud habet q̄ sit ibi speciale peccatum. Sed pōt etiam reperiri ist̄ud peccatum spāle scādali: sine materia alioz peccatoruz: cum videlicet quis facit aliquid quod de se nō est maluz sed habet similitudinem mali itēdēs per illud inducere ad ruinam: sicut si quis recumberet i idolio vel comederet idolotita ea itētione vt īducerz alios ad simila faciēdum i veneratōem idoli qō tamē ipse nō veneraretur: illud de se malum non esset: sed propter intētionem prauam cōmitteret speciale peccatum. Unde ⁊ apostolus admonet a talibus abstinere etiaz nō itēdēdo ruinam ꝓximi dicēs Ro. xiiij. Bonum est nō māducare carnem ⁊ nō bibere vinum: nec i quo frater tuus offēdit aut scandalizatur aut infirmat. s. agere que. s. q̄s pōt omittere sine periculo vel detrimento psone sue. Et appellat offensionē indignationē alicui contra eum qui peccat. Infirmitatem vero ꝓpter pusillitudinem ad ruinam. Scandalum autem ipaz impactionem. s. ruinam in peccatuz vel retardatio a bono. Et ab omnibus cauendum. Est autem ist̄ud peccatum aliquando mortale aliquādo veniale ſm Tho. in quarto. Nam mortale ē cum quis per suum verbum vel factuz quodcūq; intendit inducere ad mortale. Similiter etiaz si quis per actum peccati mortalis intendit inducere ad veniale esset mortale: puta si quis inferat alicui contumeliam detractionem ⁊ derisionem notabilem vt faciat illum irasci vel indignari ⁊ huiusmodi. Sed si per actum peccati venialis intendit ducere ad peccatum veniale etiam veniale est. De tali scandalo mortali dicit xp̄us Mathei. xviij. Qui scandalizauerit vnum de pusillis his expedit ei vt suspendatur mola asinaria in

collo eius ⁊ demergat in ꝑfundū maris. Ubi dīc hiero. Multo melius ē ꝑ culpa breuē recipe penā q̄ ꝑ eternis cruciatibus seruari: sed pena eterna nō debet nisi ꝑ mortali. Unde ex hoc ostēdit scā dalū actiuū aliq̄n ee mortale. Ad qō ēt facit qō ait aplūs. i. Lozin. vij. vbi loquēs de scandalizantibus alios operibus suis inq̄t. Percutiētes cōsciētiā fratrū infirmā in xp̄m peccatis. Sed peccatū qō in deū cōmittit ē mortale: q̄ soluz mortale auertit a deo. Scādalizare aūt alios est peccare i deū ſm inductā auctem. Ad idē facit qō ait Augu. de peni. di. i. Noli putare te nō esse homicidā cū fratri tuo malū persuades. ſ. mortale. Si eniz fratri tuo malū ꝑsuades occidis te ⁊ aliq̄n frēm ip̄m: cū. ſ. assentit ꝑsuasioni male: qō ē scādalizare: nō aūt occidit ania nisi ꝑ mortali in quātum ſ. ꝑuat ꝑ illud gratia. Sic scandalizauit Balaam ariolus filios israel: seu potius docuit Balaac regē Moabitaꝝ qūo scandalizaret populū israel ꝑut dicit Apoc. ij. Docebat Balaac. ſ. ip̄e Balaā mittere scandalū coꝝā filijs israel: cōsulendo vt licet q̄ mulieres ornatas Moabitas mitteret ad castra filioꝝ israel cū idolis earū vt inclinarēt eos ad fornicandū cū eis: ⁊ per hoc ad idolatranduz qō malū secutū est ſz acriter punitū cū illis q̄ consuluerūt ⁊ dederūt illud scādalū: vt patet numeri. xxiij. Istud aūt scandalū actiuū nō ē in pfectis ⁊ de ip̄is loquit auctas p̄s. Nō est illis scandaluz actiuū. ſ. pfectis. Et rō ſm Tho. q. ea. arti. vi. q̄ scandalū actiuū ꝑprie ē cū aliquis facit vel dicit aliquid intendens inducere ad ruinā: vel si non intendit hoc ip̄m: tamē opus tale est vt natū sit inducere aliū ad ruinā: quod euenit q̄ inordinatū ē. Ad pfectos aūt ptinet ea q̄ agunt ſm regulam rōnis ordinare: ſm illud. i. Lozin. xiij. Oia honeste ⁊ ſm ordinē fiant in vobis: ⁊ p̄cipue hāc cautelā adhibēt in his in quibus nō solū ip̄i nō offenderēt: sed etiā alijs offensionē pararent. Et si q̄d i eoꝝ dictis vel factis ab hac moderatione desit: h̄ ꝓuenit ex infirmitate humana ſm quā a pfectione deficiunt: nō tū in tm̄ defitiūt vt multū ab ordine rōnis recedat sed modicū ⁊ leuiter qō non ē tā magnū vt ex hoc rōnabiliter possit ab alio sumi occasio peccādi: ⁊ p̄cipue mortaliter qō impoꝛtet stricte ruinā. Docuit xp̄s suo exemplo vitare alioꝝ scādalū quādo soluit tributū cū tamē non teneret dicēs Petro. Ut nō scādalizemus eos: vade ad mare ⁊ mitte hamū Math. xvij. Quo exemplo docet Grego. cuz q̄s scādalizat ex infamia orta cōtra aliquos debent ostendere innocētiam suā se excusando ad tollēdū scandalū ortū. xi. q. iij. Inter verba. Scādalū passiuū dicit ſm Tho. se. se. q. xliij. arti. iij. cū quis ex dicto vel facto alterius bono vel malo vel habēti spēm mali scandalizat. i. in aliquod peccatū ruit. Non. n. ruit quis ruina spūali nisi ꝑ aliquod peccatū. Nō est autez scandalū passiuū spāle peccatū quia ex dicto vel facto alterius cōtingit aliquē ruere ſm q̄cunq̄ genus peccati. Nec hoc ip̄m quod ē sumere occasionē peccādi ex facto vel dicto alterius cōstituit spālē rōez peccati: q̄ ñ ipoꝛtat spālē deformitatē spāli vtute opposita. Et h̄ scādalū passiuū q̄nq̄ est veniale cū. ſ. quis ex facto vel dicto alterius inordinato ruit in veniale peccatū. Mortale aūt ē cū ex inordinato facto vel dicto alterius labit in mortale siue hoc intēdāt siue nō intēdat scandalizans: ⁊ aliquādo sine peccato alterius quis scādalizat graviter peccans: sicut cū quis turbat vel aliquod aliud malū agit ex bono opere vl doctrina rōnabili alterius. Et sic pharizei audito vbo a xp̄o. ſ. Nō q̄ō intrat ꝑ os cē. scandalizati sunt. Math. xv. Et sic aplī ex passione xp̄i scandalizati sunt. Nā vidētes euz capi ⁊ ita male tractari amiserunt fidez de eius diuinitate quā prius crediderant ꝑ multa signa ꝓbabilia edocti: ⁊ sic in ruinā iciderūt: ſm illud q̄ ꝑdixerat eis dicēs. Oēs vos scandalū patiemini in me nocte ista. Math. xxvi. Et certū ē q̄ in xp̄o nullū fuit peccatū nec ēt in aplis ꝑdicantibus fidē xp̄i q̄ō tamē erat iudeis scandalū: vt dicit. i. Lozin. i. Et sic scandalū actiuū erat nō in xp̄o sed in scādalizatis: q̄ ip̄i se scādalizabant ex indispositione sua sumētes sibi ruinaz ex facto vel dicto xp̄i: quod nō erat de se inductiuū ad ruinā ſz ad virtutē: ſm Tho. vbi supra Et Mathei. xi. Beatus qui nō fuerit scandalizatus in me. i. q̄ videndo vel audiēdo passionē meā nō inde dedigneť ex hoc credere diuinitatē meaz ꝓpter ignominiā passionis. Hoc aūt scandalum passiuū ꝓprie nō reperit in pfectis in charitate. Et sic dicit p̄s. Nō est illis. ſ. pfectis scandalū passiuū cē. Et rō ſm Tho. se. se. q. xliij. arti. v. Scādalū passiuū ipoꝛtat quandā cōmotionē animi a bono i eo qui scandalū patit. Nullus aūt cōmouet qui ei imobilis firmit iheret. Maioꝛes autē siue pfecti soli deo inherēt cuius ē imutabilis bonitas: quia ⁊ si inherent suis ꝓlatis nō inherēt eis nisi in quantuz ip̄i ꝓlati inherent xp̄o: ſm illud i. Lozinthi. iij. Imitatoꝛes mei estote sicut ⁊ ego christi. Unde quantuncunq̄ videant alios i suis dictis vel factis inordinate se habere ipsi a sua rectitudine non recedunt secunduz illud p̄s. cxxiij Qui confidunt in domino sicut mons sion. ſ. firmierūt: non commouebitur in eternuz qui habitat in hieruſalē. Non ergo in his qui perfecte adherent deo ꝑ amoꝛez inuenit scandalum. Quāuis. n. perfecti viri ex infirmitate carnis incidant interdū in aliqua peccata venialia: nō tñ ex aliorū dictis vel factis scandalizant ſm perfectam rationem scandali: sed pōt esse in eis aliqua appꝛopinquatio ad scandaluz: ſm illud p̄s. lxxij. Mei aūt pene moti sunt pedes: q̄ zelaui sup iniquos cē. Q̄ autem dixit xp̄us Petro. Scandalum es

mihi. Mathe. xvi. ibi sumit impropie seu large scandalum pro impedimento non .s. quia xp̄us fuerit scandalizatus sed quia cū narrasset passionē suā xp̄s discipulis in via. Petrus pietatis affectu ad eū posuit se ante eum quasi impedire volens iter suū ad locū passionis dicens. Propitius esto tibi: nō erit tibi hoc. Ideo xp̄s dixit sibi. Vade post me scandalū es mihi. i. impedire vis passionē. Non ergo pfecti sed imperfecti ⁊ mali sūt qui de facili scandalū passiuū incurrunt. Unde Hiero. dicit sup illud Math. xviij. Qui scandalizauerit vnū de pusillis istis dicit. Nota q̄ scādalizat̄ puulus est. i. iperfectus. Maiores. n. i. perfecti scādalū nō recipiūt. O quāta fatuitas hominū vt imitari velint exempla malor̄ ⁊ nō p̄bor̄ Quis est ille tā demēs qui si videat aliū i fluuiū se iactare: vel se vulnerare aut res suas p̄icere velit illū imitari etiā q̄ sit potēs vel sapiens ⁊ non potius illū irrideat: illū q̄ imitet qui q̄rit p̄motōnē bonor̄ suor̄: Et que sunt vera bona nisi virtuosa opera. O quanta fragilitas p̄sonar̄ vt ex quolibet leui verbo vl̄ inordinata facto p̄mittat se scandalizari. i. ruere in aliquod malū. Et ideo signanter dicit Mathe. xviij. Ue mūdo a scandal̄ Multi. n. incidūt in magna peccata quib' ue dānationis reseruat̄ ex factis ⁊ dictis alior̄. Docet aūt xp̄us ibidē vitare occasiones: quibus quis scādalizat̄ dicēs. Si oculus tuus dexter scandalizat te erue eū ⁊ p̄ice abs te. Et idē dicit ō pede ⁊ manu. Ubi notandū q̄ nō debet illud intelligi superficialiter sicut fecit ille iuuenis qui hoc audiēs a beato Petro martyre cū sibi cōfessus esset q̄ pede calcem dedisset matri: abscidit sibi pedē: ⁊ tamē miraculose fuit per eū sibi restitutus. Quantum igit̄ ad sensū litteralē vult dicere xp̄s q̄ si oculus i. aspectus alicuius rei puta mulieris scandalizat te. i. dat tibi occasionē ruendi in peccatū temptationis cōcupiscentie vel odij vel auaricie: ⁊ huiusmodi: ita. s. q̄ ex visu talis rei vel persone ruis in peccatū vel fortit̄ impugnaris: remoue a te talez aspectū: nō respicias illud: ⁊ sic oculū salubriter eruisti ⁊ nō scandalū recipies inde. Similiter de pede ⁊ de manu intelligendo p̄ pede accessuz ad aliquē locū qui videat multū vtilis. Sed si exeūdo ad talē locū scandalizaris quia ibi sunt qui te ad peccatū inducāt nō vadas: ⁊ pedez abscidisti. Si man' tua dextera .i. aliquod opus ēt q̄ō in se est piū vel spūale est inductiuū ad peccatuz puta audire cōfessionē alicuius vnde cadis in lasciuiā vel quem nō intelligis in suis factis p̄pter ignorātiam tuā: abscide. i. non facias tale opus. Moraliter vero oculus dexter est cōsideratio speculatiua vel exercitiū vite cōtēplatiue vl̄ doctor aut cōsiliarius vel p̄latus alicuius. Manus est exercitium vite actiue vel aliquis amicus vel benefactor quo indiget vel operando vel in victū ēdo vel subueniēdo necessitati sue. Pes ē affectio ad aliquaz p̄sonā. Unde Augu. Pes meus est amor meꝰ eo fertor quocūq̄ fertor: que affectio ⁊ si videat spūalis si scandalizat te quia inde plurimū temporis amittis ⁊ in dei amore tepescis vel in tēptationes incidis graues vel alias quietē perturbas: de hoc murmurat̄ p̄pter indiscretā huiusmōi p̄uersationem. Omnia ista tollenda sunt etiaz si vtilia mlt̄um viderent: vt nō incidat quis in scandalū passiuum. Et idē de affectionibus inordinatis ad liberos ⁊ ad honores officia gradus ⁊ huiusmodi Unde ⁊ p̄uer. xxij. dicit. Noli esse amicus homini iracundo ⁊ē. ne ponas scandalum anime tue. Et Eccle. vij. dicit. Noli querere fieri iudex si nō vales virtute irrumpere iniquitates ne ponas scādalū i agilitate tua. Et Eccle. xxxij. c. Ne tradas te vie laboriose: ne ponas anime tue scandalum. Et xp̄s ait Joh. xvi. Hec locutus sum vobis vt nō scandalizemini. Scandalum occasionatiuū ē q̄ō est per accidens ⁊ preter intentionem vt cū quis suo dicto vel facto inordinato non intendit dare alteri occasionem ruine sed solum sue sat̄ facere voluntati ⁊ sic scandalū non est semper speciale peccatū quia quod est per accidens nō cōstituit speciem ſm. b. Tho. se. q. xliij. arti. iij. Et tale scandalum potest esse ⁊ veniale ⁊ mortale. Ueniale. s. quis cōmittit actū peccati venialis vel actū qui ſm se non est peccatum sed habet aliquā speciem mali cū aliqua leui indiscretōne vnde aliq̄s scandalizatur seu trahi potest ad aliquod peccatum. Mortale autem cum committit actum peccati mortalis alīs manifestum: siue etiaz quia cō tempnit salutem proximi: ⁊ vt pro ea conseruanda nō pretermittat aliquis facere quod sibi libuerit quantuncunq̄ quis scandalizetur: ⁊ tūc etiā committendo quod esset de se veniale vel haberet speciem mali estimando q̄ aliq̄s ex tali actu eius ruet in aliquod mortale ⁊ sine sui periculo vel detrimento posset illud dimittere ⁊ non faceret quia non curat de salute proximi dummodo sue voluntati satisfaciat: esset ei mortale: quia cōtra charitatem qua quis tenetur prouidere saluti proximi: sicut mulier perpendens vel estimans ex signis aliquem trahi ad concupiscentiam sui extra matrimonium offerat se indifferenter aspectui illius non intendens ex hoc illum inducere ad concupiscentiam suam sed nec etiam de hoc curans sed volens satisfacere voluntati sue seu leuitati in discurrendo per loca vel morando ad hostium domus vel fenestras ex quadam curiositate vel vanitate vt laudetur de pulchritudine mortale esset. Secus si hoc non estimaret vel nō oī posset illa dimittē vt q̄ oportet ire ad eccl̄iaz vl̄ alia loca: ⁊ aliq̄n cū vicinis morari i via ne reddat se alīs onerosā: ⁊ de eo displicentiā habeat. Similiter cū q̄s habz nimiā familiaritatez cuz alī

p scandalū actiū ē mortale venialis.

qua persona suspecta ⁊ sentit homines scandali-
zari nepharia de eis iudicando ⁊ loquendo: nec
vult dimittere nō curās q̄ alīj scādalizent: q̄uis
nō intendat aliquod nepharū nec illos scādali
zare: cū nō subsit cā necessaria illius familiarita-
tis peccat mortaliter dādo occasionē talis ruine
Et de hoc intelligit illud Math. xviij. Ue illi p̄
quē scādalū venit. Ue autē importat dānationē
eternā. Et signanter dicit venit. q. d. etiā si hoc non
intenderet. s. scandalizare: tamē opus eius tale ē
q̄ inde venit scandalū. O q̄ hoc miserabile pec-
catū in mundo abundat: ⁊ nullaz vident sibi ho
mines facere cōscientiā. O ornatus mulierū taz va
nus: tripudiatus: ⁊ cantus quid ē nisi magnū scā
dalū ⁊ laqueus aiarum. Ecce mulier inquit Sa
lomon puer. vij. in habitu ornata meretricio ad
capiendas animas. q. d. ad hoc operat ille ornat⁹
ad scādalizandū ⁊ capiēdū aias peccato luxurie.
Uerba ⁊ gestus lasciuijs plena que dicunt quot-
tidie iuuenes inuicē ex loquacitate vel solatio q̄d
sunt nisi magnum scādalū sibi ⁊ alijs audientib⁹
Lorrūpunt enim bonos mores colloquia mala
ait apls. i. Lorin. xv. Lōtumelie: detractiones: de
risiones: susurrationes: cōtentiones: ⁊ pturbatio
nes: generant vtiq̄ magnū scandalū alijs. Eccle.
xxiij. Superbus ⁊ maledicus scandalizabit. s.
alios. Blasphemie: piuria: maledictiones: fraudes:
non audire diuina: ⁊ ñ sumere sacramēta: ⁊ alia
mala opa que vident filij in parentib⁹ suis q̄d fiūt
nisi magna scandala eis vt similia discant opari.
mala vita manifesta rectoz ⁊ platorūz: ecclesie:
ambitio: auaricia: simonia: pompa vestiū: exqui
site epule: species varie luxurie: nōne magnū scā
dalū totius populi xp̄iani. Unde dns Malachi.
ij. Scandalizastis plurimos in lege. s. ppter exē
pla male vite vestre. Et Hiero de eis. Hi vertunt
in laqueū toztuosuz ponētes scādalū in omni lo
co. xxiij. q. iij. Transferunt. Sed vt dicit Grego.
Scire debent plati si vnq̄ delinquūt: q̄ tot mor-
tibus digni sunt quot exempla perditionis ad ce
teros transmittunt. ij. q. i. Notum. Debet ergo q̄
libet cauere ne verbo vel facto aliquē scandalizet
iuxta illud apli. ij. Lorin. vi. Nemini dantes vllā
offensionē vt nō vituperet ministeriū nostrum.
Perfecti in charitate vtiq̄ sūt liberi etiā ad hoc
genere scandali. Nā ⁊si cōmittunt aliquādo ali-
qua peccata: tamen nō sunt talia ⁊ tam magna
q̄ aliq̄s rōnabiliter possit sibi sumere occasionez
ruine spūalis ſm Tho. vbi supra arti. vi. Et sic ō
huiusmōi Pax multa ꝛc̄. ⁊ hoc dum perseverāt
in perfectione. Possunt. n. a gratia discedē: ⁊ tūc
facta eoz mala que nota fiunt magis scādalizāt
q̄ alioz. Et ex hoc aggrauat peccatū eoz magis
q̄ aliorum. Et si arguatur in cōtrariū: q̄ Petr⁹
post aduentū spūs sancti fuit in statu perfectoz:
⁊ tamē gentiles cōuersos scandalizauit in obser-
uatione legalium. Unde dicit apostolus ad Gal.
ij. Cum vidissem q̄ nō recte ambularet ad veri
tatē euangelij dixi Cephe. i. Petro coram omnib⁹
Si tu cum iudeus sis gentiliter ⁊ non iudaice vi
uis quomodo gētes cogis iudaizare: ergo ꝛc̄. Re
spondet. b. Tho. vbi supra articulo. vi. q̄ Petr⁹
peccauit quidez ⁊ reprehensibilis fuit ſm sniam
Augu. ⁊ ip̄e us Pauli quāuis Hiero. dicat cōtra
rium in hoc q̄ subtrahebat se a gētilibus vt vita
ret scandalum iudeoz: quia hoc incaute aliqua
liter faciebat ita q̄ gentiles ad fidez conuersi scā
dalizabantur. Non tamen factum Petri erat ita
graue peccatum q̄ merito possent alij scandaliza
ri ⁊ sic patiebantur scandalum passiuum absq̄
hoc q̄ in Petro esset scandalum actiuum sed in
dispositio aut imperfectio eorum eos scandaliza
bat.

Queritur utrum. §. VI.

bōa sint dimittenda propter scandalū aliorū vi
tandum. Et primo de spiritualibus bonis. Secū
do de temporalibus. Tertio de sacramentalibus
⁊ vtrum mutanda. Et pro fundamento huius ma
terie sumat regula iuris qua dicitur vtilius scan-
dalum nasci permittitur q̄ veritas dimittat ex
tra de regu. iur. Utilius vbi glo. ibi ⁊. b. Tho. in
quarto notant triplicem veritatem. s. vite: doctri
ne: ⁊ iusticie. Et dicit Hiero. q̄ dimittendum est
propter scandalum. s. vitandū omne q̄ ptermitti
potest salua triplici veritate. s. vite: doctrine: ⁊ iu
sticie: Quinimmo ⁊ veritas iusticie ⁊ doctrine:
quādoq̄z ppter scandalū dimittenda ē ſm Tho.
Rai: ⁊ Ul. vnde dant versus. Est veritas vite: do
ctrine: iusticieq̄z. Primū semper habe duo alia p
pter scandala linque. s. aliquando. Quod intelli
gendum est non quidez vt doceat aliqua falsitas
propter scandalū vitandū sed vt taceat veritas ñ
necessaria. Et similiter nulli fienda est iniusticia
s. vt dānet innocēs ppter vitanduz scandalū alio
rū. Sed dormire pōt seueritas vt nō puniant q̄
meruerunt. De bonis igit spūalibus que reperiū
tur in veritate vite iusticie ⁊ doctrine: cuz queritur
vtrum sint dimittenda ppter scandalū vitanduz
Respondet. b. Tho. se. se. q. xliij. arti. vij. q. q̄stio
ista nō habet locū in scandalo actiuo quia nihil
faciendum ē cū scandalo actiuo quod est factum
vel dictū minus rectum: sed habet locū in scāda
lo passiuo. Pro cuius declaratione notanduz q̄
in spiritualibus bonis quedam sunt de necessita
te salutis. que pretermitti non possunt absq̄ pec
cato mortali. Manifestum est autem q̄ nullus
debet peccare mortaliter vt alterius peccatuz im
pediat. Et ratio est quia magis tenetur quilibet
suam salutem spiritualem diligere q̄ cuiuscunq̄
alterius cum non solum ipse actus dilectionis sz
etiam ipse ordo diligendi sit in precepto: qui est

vt prius ⁊ magis se ꝙ alium diligat fm Tho. Fa
tue ergo faciūt q̄ ꝓpter tollēdum scādalū alioꝝ
ꝙtūcūq; graue peierant vel aliq̄ criminale faci
unt: qđ tm frequēter accidit: qui imo' nec veniale
ꝓmittēdum est ꝓpter alioꝝ scādalum vitādum:
q̄uis hoc aliqui dixerint: qđ. b. Tho. vbi supra
reprobat. Et rō ē fm ipm quia hoc implicat con
traria. Nam si faciēdum est: iam nō ē malum nec
pctm̄. Nullus. n. peccat faciēdo quod debet. Si
āt peccatum ē: eligibile nō ē: ergo fieri nō dz. Ad
quod facit qđ ait. Aug. xxij. q. ij. faciat. Cum salu
ti hoīs nisi peccando ꝙsulere ñ possit: iam se exīsti
met non habere quod faciat. Et q̄uis ꝓ veniale ñ
tollatur homini gratia ꝓ quam ē ei salus: tum in
quātum veniale disponit ad mortale: ⁊ sic vergit
in detrimēto salutis. Unde ꝫ veritatem vite pōt
bñ quis aliquādo facere quid qđ ex genē esset ve
niale vt verbum ociosū: ⁊ tamen dicendo ad tol
lendum scandalum vel ad subleuandum tedium
tūc ñ erit peccatum: nec ꝓprie ociosum nisi mate
rialiṫ. Quedaꝫ alia bona spiritualia sūt q̄ nō sūt
de necessitate salutis: vt dare elemosynas: ieiuna
re: ingredi religionem: ⁊ huiusmodi. Et i his dīsti
guendum de scandalo: quia aut scandaluꝫ quod
ex eo oritur ꝓcedit ex malicia cum scilicet aliqui
volunt impedire huiusmodi spiritualia bona' scā
dala concitando. Et hoc dicitur scandalum pha
riseoꝝ qui de doctrina xp̄i scandalizabantur:
⁊ hoc esset cōtemnendum: sicut xp̄s docuit. Ma
the. xv. dicens. Sinite eos. ſ. scandalizari: nec di
mittatis bona opera ꝓpter tale scandaluꝫ ex ma
licia ꝓcedens. Aut scandalum ꝓcedit ex infirmi
tate vel ignorantia: ⁊ dicitur scandaluꝫ pusilloꝝ
Et ꝓpter hoc scandalum spūalia opa sunt ocul
tanda vel interdū deferenda: vbi piculum ñ imi
net quouscq; reddita rōne scandaluꝫ cesset. Sī āt
post redditam rōem hoc scādalum duret iam vi
detur ex malitia esse. Et sic ꝓpter ipsum nō sunt
huiusmodi opera spiritualia dimittenda. notan
dum etiā fm. b. Tho. vbi supra ꝙ in veritate vite
⁊ doctrine ⁊ iustitie: non solum ꝙpēditur id qđ
ē de necessitate salutis: sed etiā illud ꝓ qđ pfecti'
ꝓuenitur ad salutē fm illud. i. Cor. xij. Emula
mini charismata meliora. Uñ ꝙsilia non sūt sim
plicit̄ ꝑtermittēda: nec ēt opera mificoꝝdie ꝓpter
scandalum: ⁊si sint iterdum ocultanda vel differē
da ꝓpter scādalum pusilloꝝ vt dictum est. Si er
go ꝓpter ingressum religionis alicuius pentes vel
alīṫ scādalizātur vsq; ad mortez anime vel co:po
ris non debet aliquis ꝓpter hoc dimittere ingre
di religionem. ⁊ omnia mala que inde sequerent
non imputantur ei qui ingreditur sed illi qui faci
unt seipsos sine cā scādalizantes. Si tamē ex aliq̄
dilatione ista scandala auferi verisimiliter estima
rētur ⁊ illi periculum nō ūmineret non valēdi p'
ea religionē ingredi differre deberent. Sciēdum
etiam ꝙ obseruatio ꝙsilioꝝ ⁊ impletio oꝑum mi
sericoꝝdie sunt q̄nq; de necessitate salutis: qđ pz in
his qui iam nouerunt ꝙsilia: ⁊ in his in q̄bus ex
debito ūminet defectibus aliorum subuenire vel i
tēporalibus: puta pascendo esurientem: vel in spūa
libus docendo ignorantes: siue fiat debitū ꝓpter
iniūctum officiū vt patet in ꝓlatis: siue ꝓpter ne
cessitatem indigētis: ⁊ tūc eadez rō ē de huiusmōi
sicut de his que sunt de necessitate salutis. Quan
tum igitur ad veritatē doctrine cū dicitur ꝓpter
scandalum cē dimittēda: hoc est sic intelligēdum
secundum. b. Tho. vbi supra vt non quidem do
ceat falsum aliquod ꝓpter vitandum scandalum
quia hoc est de necessitate salutis. ſ. non docē falsi
tatem sed veritatem: ⁊ etiam non tacere veritatē
cum est necesse pro salute aliorum. Unde. Cryso.
dicit ꝙ non solum ꝓditor est veritatis qui trans
grediens veritatem palam ꝓ veritate mendaciuꝫ
loquitur: sed etiam qui non libere veritatem pro
nunciat quam libere pronunciare oportet aut ñ
defendit veritatem quam defendere conuenit:
proditor est veritatis. xi. q. iij. Nolite. Sed ipe ac
tus docendi potest pretermitti secundum congru
entiam temporum ⁊ personarum ab eo cui īcum
bit officium docendi: vel simpliciter quando ex
doctrina seu predicatione non sequitur aliquis
fructus: ⁊ scandalum aliorum: vel secundum q̄d
scilicet quo ad aliquam materiaꝫ: puta in aliqua
ciuitate vel castro sacerdotes sunt concubinarīṫ
quasi omnes nec est spes correctōnis eorum: quia
prelati non curant: immo forte sunt in eadem dā
natione. Si predicator dicat populo eos vitando
in officīs ⁊ sacramentis nec sperat per hoc reme
dium adhiberi sed scandalum sequi: ꝑmo ipōrum
clericoꝝ: secundo populi qui nihilominus nō
vitabunt eos: audiendo etiam hoc cē ꝑceptum ec
clesie: vel contemnent eos ⁊ sacramēta eorum: vt
quid perditio hec? Quare non potius reticendū
populo? ⁊ ignorantia que iuris positiui est excusa
bit eos: hoc Duran. ordinis minorum in summa
Et multa similia possent hic applicari. Nec ē con
tra quod dicitur di. xlīj. c. Dispensatio celestis se
minis nobis est iniuncta. Ue si non sparserimus:
ve si tacuerimus. Intelligitur enim hoc ō doctrīa
necessaria ad salutem: ⁊ cum speratur fructus ⁊si
alīṫ inde scandalizentur. Alias tacere docet Hie.
xi. q. iij. Quando ergo. Quantum ad veritatem
iusticie quomodo sit dimittenda propter scanda
lum. ſ. correctio. Sciendum secundum. b. Tho.
vbi supra, ꝙ cum penarum inflictio non sit ꝓpter
se expectanda: sed infliguntur pene vt quedā me
dicine ad cohibendum peccata. Ideo in tantum
habent rationem iusticie in quantuꝫ peccata per
eas cohibentur ⁊si non ipsius delinquentis: qui
si ex punitione maxime scandalizaretur non pre
termittenda esset punitio sed tamen aliorum qui

ex punitione peccantis sibi cauent a malis ne si milia patiãtur. Sed si ex inflictione penarũ seu punitione alicuius vel plurium delinquẽtũ plura ⁊ maiora mala possent sequi vel ꝓbabiliter dubitaretur de huiusmodi. tunc inflictio penaruz nõ ꝓtinebitur sub iusticia: ⁊ tũc punire ñ pertinz ad veritatez iustitie: ⁊ per consequẽs non punire nõ ẽ contra iusticiam. Et hoc precipue accidit quando multitudo est in scelere vel aliquis qui habet magnam sequelam adherentium. Unde Aug. dicit in huiusmodi causis vbi per graues dissẽsiones scissuras non huius vel illius hominis periculum sed populorum strages iacet: detrahẽduz est aliquid seueritati vt maioribus malis sanãdis charitas sincera subueniat dicti. l. Ut constitue ret ⁊ di. xliij. c. Lomessatões ⁊. xxiij. q. iij. c. Nõ potest. Correctio autem fraterna qz ordinatur ad correctõnem ⁊ emẽdationẽ eius qui corrigitur: nõ cum de tali correctiõe verisimiliter creditur ꝙ scãdalizetur: non tenetur ad eam: nec eã facere debz secus si non scandalizatur ipse correctus: sed alij ex eius emendatione: quia tunc non dimittenda. Quantum ad veritatem vite pertinet vt non solum quis abstineat a malis sed ẽt ab his que hñt speciem mali. Et propter hoc dicit apostolus. Si esca scandalizat fratrem meum non manducabo carnes in eternum. i. Cor. viij. Loqtur enim de cãne idolis imolata: quam comedere ꝓcipue coram simplicibus habebat speciem mali quia poterãt credere ꝙ hoc faceret in venerationem idoli. Et sic scandalizabantur in illo ꝙuis non esset maluz non comedendo in venerationem idoli. Et idem dicendum est de quocunqz cibo. s. ꝙ cum qs scandalizatur super esu illius ab alio vt quia ẽ contra morem patrie vel contra comunem ꝓhibitionez ꝙuis in se illum cibuz posset licite edere: debz abstinere ne alios scandalizet vel rationem assignare: puta si ex infirmitate hoc facit. Cibum autem necessarium sibi ad vitam siue carnium siue aliarum rerum: non debet propter scandalum aliozz hoc dimittere simpliciter: quia hoc pertinz ad necessitatem salutis. secundum Tho. vbi supra ar. viij. sed sedare si apte potest. Infamiam etiam iuste exortam homines quasi credentes hoc scandalizãtur debet pro posse purgare illis modis qbus licite potest vel ostendendo innocentiem suam ⁊ falsitatem obloquentium vel approbationes faciendo inducere vt cõuincantur de mendacio vel p alios modos iustos. Et hoc notat Aug. xi. q. iij. c Non sunt audiẽdi: vbi in fine dicit. Nobis necessaria est vita nostra. s. bõa. Alijs ãt fama nostra.

De secundo scili. §. VII.

cet de temporalibus bonis vtrum sit dimittenda propter scandalum eorum a quibus repetuntur. Respondet. b. Tho. secunda secunde. q. xliij. ar. viij. Distinguendum est de huiusmodi bonis qa aut nostra sunt: aut sunt ad cõseruãdũ pro alijs nobis commissa sicut bona ecclesie committunt prelatis: ⁊ bõa comunia quibuscunqz reipublice rectoribus. Et talium conseruatio sicut ⁊ depositorum imminet his quibus cõmissa sunt ex necessitate. Et ideo non sunt propter scandaluz dimittenda: quin scilicet reputantur: vel promittenda auferri: sicut nec alia que sunt ꝺ necessitate salutꝫ Et sic. b. Tho. cantuarien. archiepiscopus nõ dimisit quin repeteret res ecclesie: ꝙuis inde sequẽtur scandalum regis Anglie. Si vero bõa temporalia nostra sunt ⁊ ipsorum domini sumus: dimittere ea distribuendo si penes non sunt vel non repetendo si apud alios sunt propter scandalũ quãdoqz debemus quandoqz non debemus. Si enim scandalum ex hoc oriatur propter ignorantiam vt quia putat esse sua qui detinet vel propter infirmitatem aliorum quod supra dictum est eẽ scãdalum pusillorum: tunc vel dimittenda sunt totaliter vel aliter sedanaduz scãdalũ pusillorꝝ per aliquam admonitionem. Unde Aug. in sermone domini in monte. Dandum est quod nec tibi nec alteri noceat ꝙ ab homine credi potest. Et cum negaueris quod petit iudicanda est ei iustícia. Et melius ei aliquid ꝺabis cum petentem iniuste coarcueris. Aliquando vero scandalum quod nascitur ex repetitione suorum bonorum procedit ex malicia: quod est scandalum phariseorum. Et propter eos qui sic scandala cõcitant ñ sunt temporalia dimittenda: quia hoc noceret bono communi daretur enim per hoc malis occasio rapiendi aliena: ⁊ noceret etiam ipsis rapientibus qui retinendo aliena in peccato permanerent. Uñ dicit Grego. in li. moral. ꝙ cum quidam temporalia nobis rapiunt sunt tolerandi. Quidam vero seruata equalitate prohibendi non sola cura nostra subtrahantur: sed ne rapientes non sua seipsos perdant: hoc Grego. Si enim passim permitterentur hominibus malis rapere aliena vergerz hoc in detrimentuz veritatis vite ⁊ doctrine ⁊ iusticie: ⁊ sic esset contra regulam iuris. Juste tamẽ ⁊ pie ecclesia abstinet a decimis exigendis in ins i quibus non est cõsuetudo decimas soluere ad vitandum sãdalum hominuz. Sicut etiã Apostolus seminãs spiritualia corinthis pie abstinuit a recipiẽdo seu petendo temporalia ab eis ne offendiculum daret euãgelio ne. s. illi scandalizarentur si petisset ab eis qꝺ non erant cõsueti. h Tho. Si autẽ tyrãnus aliquis teneret aliqua bona ecclesie ⁊ ex repetitione inde sequeretur scandalum non soluz tyranno sed ecclesie seu populo vel clero cõtra quem ille malignaretur ita ꝙ maius esset dãnum sequendum ex tali repetitione ⁊ rehabitõne ꝙ ex eius carentia: licitum ⁊ iustum videtur: hoc enim videtur eẽ redimere vexationez suam. Et qꝺ

dictū ē ꝙ ñ ꝺbēt dimitti talia ꝓpt scādalū itelligē dū vī pp scādalū illi⁹ soli⁹: l ita ꝙ nō seq̄tur aliud maius scandalum. De facto b. Tho. Cantuariē: potest dici ꝙ forte illis temporalibus que repete bat erant ānexa spiritualia quoꝝ rex nō erat ca pax: sicut vis ꝑcipiendi decimas ⁊ huiusmodi: vl' et quia multa fecerunt sci ad superogationem et maiorem perfectionē ad que tamen nō teneban tur de necessitate salutis sicut quod Ambrosius prohibuit Theodosium intrare ecclesiam ante publicā pēitētiā factā vel eū i' choro stare: ⁊ hui⁹.

Tertio de . §. VIII.

sacramentis vel etiam de sacramentalibus ⁊ vsu eorū vtrum falsitas aut fictio vel mutatio fieri de bet propter scādalium vitandum. Et dicendum ꝙ nulla fictio vel abusus vel mutatio substantia lis fieri debet. Unde nunquam debet dari hostia non consecrata ne indigne accipiens ad iudiciuz sui sumat quia per hoc non euadit iudicium su mens: ⁊ sacerdos mortaliter peccat. Sed si pecca tor est notorius negare debet quantuncunqꝫ scan dalizetur: si ocultus denegare non debet. Simili liter propter scandalum vitandum confitentis qui si non absoluitur promitit se multa mala fac turum vt desperatum non debet absoluere eum si non proponit se a mortalibus abstinere. Simi liter non debet quis propter quodcunqꝫ scanda lum vitandum vel sue infamie vel alioruz turba tionis celebrare in mortali existens incontritus ⁊ huiusmodi. De sacramentalibus autem licet di cāt Guil. ⁊ Archie. ꝙ possit fieri fictio in eis pro pter vitandum scandalum: puta in aliquo mona sterio de more est ꝙ consecrentur virgines que ꝯ secratio est quid sacramentale: in cuius officio il la que consecratur: dicit se esse virginem: ⁊ sic est ibi fictio seu mendacium si hoc dicat dum conse cratur que oculte amisit virginitatez ꝙ si illa ver ba non diceret vel non consecraretur haberetur pro corrupta: ⁊ sic magnum scandalū ⁊ infamia sequeretur ei. Unde dicunt prefati ad tollendum scandalū tale posse fieri talē ꝯsecrationē cū illis v̄ bis virginitatis. Sed Al. ⁊ Tho. ⁊ Pe. de pal. in iiij. asserunt contrarium. s. ꝙ hoc fieri non debet: quia nec sacramenta neqꝫ sacramentalia propter vitandum scandalum debent mutari: sed potest adhiberi quedam cautela ad tollendum scanda lum: puta ut fiant que non sunt de substantia ue li virginalis: vt accensio candelarum ⁊ huiusmōs mutatis his que sunt de substantia veli virginalii verba. s. que dicuntur impositiōe veli mutato no mine virginitatis i nomē castitatis. Satis concō. Hostiē. ⁊ Gof. per id quod habetur extra ꝙ met⁹ causa. c. i. Nomen virginitatis ꝯgruere potest cor rupte si continens sit. Mutatio in sacramentis q̄ ad substantialia fieri non potest propter scādalū vitandum vel alia de causa etiam ex dispensatio ne pape quia ipsa sunt de institutione diuina: pos set autem fieri in his que non sunt de substantia ipso dispensante: vt circa ritus eorum. Dispensa uit autem Greg⁹. in quodam loco ex necessitate. s. propter carentiam episcoporum ꝙ simplices sa cerdotes possent crismare seu sacramentum con firmationis cōferre ad tollendum scādaluz: ut pz di. lxxxxiiij. c. Peruenit qd̄ de iur̄ communi fieri non potest: vt ibi subditur in. c. sequenti: ⁊ glo. et b. Tho. in. iiij. In quo solus papa dispensare pōt ⁊ non alius: alias non esset ibi sacramentum con firmationis si per alium fieret q̄ per episcopum. secundum Tho.

Capitulum quintum de Blassemia idest male dictione que fit multipliciter contra deum vel creaturas.

Blassemiam po

nit Grego. in libro moralium eē filiā ire. Et sumit hic blassemia pro maledictione prout etiam vulgariter sumitur. Pro cuius declaratione. b. Tho. dicit secunda secunde. q. lxxvj. arti. i. ꝙ ma ledicere idem est quod malum dicere. Dicere au tem tripliciter se habet ad id quod dicitur. vno modo per modum enunciationis: sicut aliquid exprimitur modo indicatiuo. Et sic maledicere nihil est aliud q̄ malum alterius referre: quod ꝑ tinet ad detractionem: vñ detractores quandoqꝫ maledici dicuntur. Sic sumitur Leuit. xix. Sur do non maledices idest absenti non detrahes: et xi. q. iij. c. In cunctis: vbi dicit Greg. scribens cui dam episcopo infamato iniuste. Sanctitas ve stra debet mentem suam a maledictorum rumo ribus hominum atqꝫ obtrectationibus disiunge re: et sola que interne vite sunt atqꝫ vtilitati sub ditorum proficiunt: cogitare. Sic etiam sumitur dist. xlvj. Clericus maledicus cogatur ad postu landum veniam. Secundo modo dicere se habz ad id quod dicitur per modum cause. Et hoc q̄ dem primo ⁊ principaliter competit deo qui om nia suo verbo fecit secundū illud psalmi. cxlviij. Dixit ⁊ facta sunt. Consequenter conuenit homi nibus qui verbo suo alios monent per imperiuz ad aliquid faciendum. Et ad hoc instituta sunt verba imperatiui modi. Et isto modo cuz iudex profert sententiam pene in aliquem: vel cum pre latus ecclesie excommunicat aliquem illum ma ledicit. Si ergo hoc facit sub ratione boni scilicet iusticie vt peccatum puniatur vt iusticia dictat:

sic maledicere non erit peccatum nec proprie maledictio: quia intentio eius non fertur ad malum sed ad bonum. Si vero sub ratione mali faciat intendens malum illius qui condemnatur in q̄tum malum: sic maledicere idest excommunicationem inferre vel aliam sententiam pene spiritualis vel temporalis erit peccatum mortale: quia contra charitatem et iustitiam. Sic sumitur. xxiij. q. iij. Ipse dominus. De hoc etiam Aug. dicit. q. eadē. Deus quibus maledicit meritum eius designat cui maledicit et sententiam: quem non fallit neq; qualitas peccati: vtpote neq; peccantis affectus. Homo autem qui hoc nō potest scire nec proposito mentemq; alterius videre aut cognoscere potest: iccirco etiam si iudicantis vel sententiam prementis intuitu proferat maledictum: non potest esse maledicendi causa ignoratur peccātis affectus: hec ille. Vult dicere q̄ non potest quis iuste condemnari de peccato occulto. Quāuis enim peccantis affectus in se non videatur: sicut nec cō hominis: tamen percipi potest ex aliquo manifesto peccato pro quo pena infligenda esset affect' eius. Similiter q̄uis sciri non possit quis sit maledictus a deo secundum finalem reprobationem tamen sciri potest quis sic a deo maledictus secūdum reatum vite presentis. Tho. vbi supra. Tertio dicere se habet ad id quod dicitur vt expssio quedam affectus desiderantis id quod verbo exprimitur. Et ad hoc sūt instituta verba optatiui modi. Facere autem aliquid et velle illud se consequuntur in bonitate et malicia. Et sic maledicere aliquem scilicet optando ei malum non ob aliqd̄ bonum sed ob malum eius est peccatum. Et de hac inquit Augusti. Humanum vitium tunc scit maledicta proferre cuz forte conuitijs aut iurijs prouocatur. Quod vitium volens reseccare apostolus: ne maledicta maledictis et conuitia conuitijs prouocemus: mandatum necessarium posuit vt benedicamus quo conuitiandi vitium resecet non quo iudicandi veritas que homines latet et pronunciandi auctoritas perimatur. xxiij. q. iij. c. Deus qui. Ponit autem apostolus hoc Ro. xx vbi ait. Benedicite et nolite maledicere. Sicut et de christo dicit Petrus in prima canonica. ij. ca. Cum malediceretur non maledicebat: cum pateretur non comminatur. Et ō hac hic agitur que cōmuniter procedit ab ira. Et potest sic diffiniri q̄ est imprecatio seu appetitio alicuius mali ꝓtra aliquem per verba expressa.

De maledictione. §. I.

inquit ps. loquens de iniquis. Quorum hos maledictione et amaritudine plenum est. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Contritio et infelicitas in vijs eorum: ps. xiij. Ubi tria notatur.

Primo describit maledictionem: prout est vitiosa ibi. Quorum os maledictione et amaritudine plenum est.

Secundo ponit affectionem prout est pernitiosa ibi. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

Tertio subdit ꝓsecutōez put ē angustiosa ibi. Cōtritio et infelicitas i vijs eorz.

Quantum ad primum. In tantum maledictio ē vitiosa in quantum habet secum amaritudinem rancoris et ire. Et ideo adiungit maledictōi amaritudinem. Pedes sunt affectus qui sunt veloces idest prompti ad effundendum sanguinem. i. ad rixas vel ad multiplicandum peccata. Demum i vijs. i. pro operibus eorum contritio. i. magna tribulatio in presenti et infelicitas damnationis in futuro eis erit si non penitēt. Notandū q̄ est triplex maledictio ex ira vel odio procedens in qua reperitur peccatum.

Prima est contra nām diuinalem.

Secūda ē contra creaturā itellectualem.

Tertia ē contra facturā irrationalem.

Prima que ē con. §. II.

tra naturam diuinalem que etiam includit blasfemiam est cum quis maledicit deum. Imprecat enim ei malum ac si esset creatura: quod tamen ei non potest conuenire: et sic continet blasfemiā. Hoc autem semper est mortale cum perpendit se maledicere: nec excusatur q̄ ex subita ira hoc facē vel ex more: sicut nec excusaretur ab homicidio: et ꝓsequenter a pena mortis si quis ex impetu ire hoc ageret ps. xxxvj. Maledicentes ei idest deo disperibunt idest diuersis modis peribunt: quia quo ad animam morte gehenne in alia vita et i p̄senti penis varijs corporis. Leuit. xxiij. Qui maledixerit deum suum morte morietur scilicet corporali. Ostenditur autem grauitas huius maledictionis tripliciter.

Primo quia nominari ꝓpe a sāctis refugitur.

Secūdo quia puniri seuere statutis ꝓcipitur.

Tertio q̄ exerceri sepe a dānatis repitur.

Tantum habetur horroꝝ istud vitium scilicz maledicere deum q̄ virtuosi viri non audent ipsum vitium proprio nomine nuncupare: sed per contrarium nominando benedictionem pro maledictione vt patet Job primo vbi dicitur q̄ in capite ebdomade mittebat Job pro filijs et sanctificabat eos siue admonendo et corrigendo de vitijs siue offerendo pro eis sacrificia: et subditur. Dicebat eni scilicet Job. Ne forte peccauerint filij mei et benedixerint deo idest maledixerint. Sic etiam quando falso accusauerunt testes Naboth de blasfemia seu maledictione dixerūt contra eū Benedixit Naboth deo et Regi idest maledixit. iij. Reg. xxi. Quinimmo audientes in dei deum

blasfemare: etiam qui mali erant in signum horroris ⁊ detestationis dilacerabant vestimenta sua sicut dicitur de Laypha pontifice sed pessimo q̄ scidit vestimenta sua cum dicit de xp̄o. Blasfemauit. Math. xxvi. Nec mirum videtur enim hoc p̄cedere ex odio ad deum. Odium autem dei est maximum peccatorum. Et mirum est q̄ terra ñ absorbet tales propter tantum scelus. Secundo ostenditur grauitas ex punitione legum. Omnis lex mandat tales puniri grauiter. Et lex diuina morte corporali iubet huiusmodi puniri. Unde populo dei ambulante per desertum ad terram promissionis inuentus fuit vnus deum maledixisse de quo mandauit dominus a populo lapidari vt habetur Leuit. xxiiij. Lex canonica iniungit asperam penitentiam extra de maledicis. c. ij. Ibi ponitur talis pena q̄ qui maledixerit deum vl beatam virginem vel sanctos debet septem dominicis diebus stare in foribus ecclesie dum dicitur missa ita q̄ in vltima stet sine pallio ⁊ calciamentis ⁊ corrigiam habeat ad collum: ⁊ q̄ precedentibus sextis feriis ieiunet in pane ⁊ aqua: ⁊ non ingrediatur ecclesiam. Et quolibet dictorum dierum reficiat tres vel duos si nō possit tres: vel saltez vnū ⁊ si ad hoc non suppetant eius facultates: id i penam aliā cōmittetur. Et si predicta renuerit sustinere: debet ei interdici ingressus ecclesie: ⁊ in obitu carere sepultura. In foro tñ penitentie non oz illam iniungere sed arbitraria est sicut pro aliis peccatis secundum Hof. Si vero in iudicio ecclesiastico conuinceretur talis penitentia posset imponi: ⁊ ad illam cogi. In omni etiam ciuitate bene regulata statutis ponitur pena pecuniaria vel alia contra maledicentes deum. Et officiales in talibus locis qui omittunt ex negligētia tales punire grauiter peccant. Unde Grego. Consentire vidētur errantī qui ad resecanda que corrigi debent ñ occurrit. d. lxxxiij. Consentire. Unde tales puniēdo ⁊ lucrum temporale iustissime acquirunt: q̄a communiter pars talis pecunie in penam solute ē rectorum ⁊ accusantium: ⁊ magnum meritum sibi acquirunt coram deo. Ipsi etiam sarraceni maledicentes deum faciunt illos maledicentes tribuū verberari. Tertio ostēditur grauitas eius ex hoc q̄ est exercituum eorum qui sunt in inferno. Non aliud opus ibi exercent nisi blasfemare deū ⁊ maledicere: sic dicit Joā. i Apoc. xlvi. de eis q̄ manducauerunt liguas suas pre dolore: ⁊ blasfemauerunt deum viuentem qui habet potestatez super has plagas scilicz affligendi eos. Qui ergo hoc vitio detinetur ostendit se ptinere ad statum damnatorum ex quo exercet artem eorum. Terribile est ⁊ valde formidandum exemplum quod inducit Grego. in. iij. dialogorum de quodaz puero quinq̄ annorum: qui a parentibus suis cuibus romanis in delitijs male nutritus: consueuerat pro quolibet minimo deum maledicere. Et cum superueniente peste i vrbe ille puer infectus esset patre tenenti cum in brachijs cepit puer clamare. Obsta pater Mauri homines me capere volunt. Faciemq̄ suam abscondere in sinu patris querebat ne. s. illos videret demones: qui apparuerunt in forma ethiopum. Nil tamen pater videbat. Sicq̄ exterritus puer deum blasfemauit: unde que verba vltimum spiritum exalauit ductus a demonijs in infernum damnatorum quorum officium ita cito dedicerat. Et licet in taz tenera etate infantuli non soleat quis vsum rationis habere credendum est secūdum Tho. in. iij. in eo vsū rationis acceleratum fuisse: sicq̄ propter peccatū maledictionis damnationem eternam meruisse. Multiq̄ alij deum maledicendo in ludis vel aliis actibus a hominibus fuerunt arrepti ⁊ terribiliter vexati. Quorum os maledictione ꝛc. Contritio ⁊ infelicitas ꝛc.

Secunda maledic. §. III.

p blasfemie stolpo vel ostempo est genus p̄cū.

tio est contra creaturam intellectualem: ⁊ hec ē celestis infernalis: ⁊ terrestris. Siquis autem maledicit aliquem sanctorum vel angelorum nulli dubium q̄ mortaliter peccat: quia sicut honor q̄ fit sanctis redundat in honorem dei qui sanctificat eos: propter quod dicit p̄s. lxvij. Gloriosus d̄ominus in sanctis suis scilicet apparet. Ita iniuria que fit sanctis: vt maledictio blasfemie dehonoratur deus. Unde ⁊ extra de maledi. c. i. puniri iubentur maledicentes sanctos. Creaturam infernalem vt diabolum ipsum maledicere in quantum creaturam seu secundum naturam nullo modo licet: quia ipse secundum naturam bonus est sicut ⁊ quelibet creatura. Secundum culpam vero et malitiam que in eo est maledici potest: quod nō est aliud nisi detestari culpam eius. Unde dicitur Job tertio. Maledicant ei scilicet nocti culpe originalis qui maledicunt diei idest diabolo scilicet sancti viri. Nec est contra quod dicitur Ecclesia. xxi. Cum maledicit impius diabolum maledicit animan suam: quia secundum Tho. vbi supra cum maledicit peccator diabolum propter culpā quia aliter maledicendus nō est: simili ratōe ostēdit se maledictione dignum cum in culpa manet: ⁊ sic dicitur maledicere anímam suam. Ex leuitate autem vel ira hoc agere peccatum est: sicut communiter accidit. Unde ⁊ abstinere ab h̄ docemur exemplo archangeli de quo dicitur in epistola Jude. Cum altercaretur Michael cum diabolo de corpore Moisi non ausus fuit in eū iudiciū iferre blasfemie: sed ait Imperet tibi d̄ns Ubi Hiero. Si ergo Michael non fuit ausus diabolo ⁊ certe maledictionis dignissimo iudicium inferre blasfemie quanto magis nos ab omni ma

ledictio puri esse debemus. Merebatur quidem diabolus maledictū: sed per os archangeli blasfemia exire non debuit. xxiij. q. iij. Si igitur. Alteratio autem illa in hoc fuit quia diabolus quere bat inueniri corpus Moisi vt scilicet eos induceret ad idolatriam per nimium cultum eius: sed angelus prohibebat inueniri ad subtrahendum eis occasionem superstitionis. quod et factum est scilicet vt non inueniretur. Creatura intellectual' terrestris est vt homo: cui cum malum optari nō debet inquantum malum: ita etiam ne maledici: cum sit factus ad imaginem dei. Contingit autez ex causa triplici hominem maledicere.

Ex pformatione dei ⁊ amore iusticie.

Ex deliberatione ⁊ liuore vindicte.

Ex subreptione vel correptione nequitie.

Primo igitur cum quis maledicit alicui confortmando se voluntati diuine quam videt velle ali quod malum illius hominis ex instinctu spiritus sancti: tunc non est peccatum secundū Tho. vbi supra articu. i. Et hoc modo Petrus apostolus maledixit Simoni mago dicens. Pecunia tua sit tecum in perditionez. Act. v. Et Paulus maledixit Elime mago. Percutiat te deus cecitate fili diaboli. Et Helyseus maledixit pueris deridentibus eum: in nomine domini: vnde secuta est duo ratio eorum ab vrsis. iij. Regū. ij. Et Noe maledixit Chanaan filio Cham: propter derisionem factam sibi a dicto Cham. Gen. ix. Eadē ratione omnes maledictiones que imprecate sunt a sanctis prophetis contra peccatores vt illud. Duplici contritione contere eos domine deus noster: ⁊ illud Gen. xxvij. Qui maledixerit tibi: maledictionib' repleatur: ⁊ in ps. cviij. Deus laudez. Ubi imprecantur multe maledictiones contra Judam ⁊ populum iudaicum. Possunt etiam huiusmodi imprecatōnes intelligi per modum prophetice pnūciatōnis secundum Tho. Et tunc exponitur presens imperatiui vel optatiui pro futuro indicatiui vt illud Contere eos idest conteres. Maledictionibus repleatur idest replebitur. In ps. Deus laudem. Constitue super eum peccatorem idest constitues ꝛc. Similiter cum aliquis maledicit alicui optando ei aliquaz egritudinem vel aliquod impedimentum non ppter aliud nisi vt per hoc bonus efficiatur vel ab aliorum nocumento cesset. potest eē sine peccato. Unde Gre. in tertio moral. Cū sancti viri maledictionis sententiā proferunt non hanc voto vltionis sed ex iusticie examie promunt. xxiij. q. iij. Secundo profertur aliquando maledictio ex liuore vindicte: ⁊ hoc est mortale peccatum cum scilicet maledicit aliquem optādo ei deliberate aliquod malum notabile non nisi malum. puta ob odium vel vindictam vel inuidiam ⁊ huiusmodi puta cum dicit. Mors occidat te. Talis vel talis infirmitas tibi accidat pestis: vel febris vel incisa sit tibi manus vel pes frāgatur: vel diabolus habeat animam tuam ꝛc. Et de hac intelligitur dictus apostoli. i. Corinth. vi. Neq; maledici regnum dei possidebunt. Nullus autem excluditur a regno dei nisi propter mortale. Et ratio huius est secundum Tho. secunda secunde. q. lxxvj. articu. iij. quia velle alicui malum secundum se repugnat charitati qua diligimus primum volentes ei bonum. et ideo secundum genus suum est mortale. Et tanto grauius quanto personam cui maledicimus magis diligere ⁊ reuereri debemus. Unde dicitur Leuit. xx. Qui male dixerit patri vel matri morte moriatur. Et multo grauius videtur peccare cum ex deliberatione maledicit animabus parentum iam defunctorum De prelatis etiam specialiter dicitur. Principem populi tui non maledices. Hinc Grego. in tertio moral'. Maledictus quod scriptura condemnat est quod non iudicio iusticie sed liuore vindicte primitur. xxiij. q. iij. Cum sancti. Sed ita miserabiliter abundat hoc vitium in mundo vt merito possit dici illud Zacharie prophete. Non est veritas in terra: non est misericordia: sed maledictus furtum: adulterium inundauerunt. Et sic horum os maledictione ⁊ amaritudine plenum est ꝛc.

Tertio profertur maledictio ex subita ira sine de liberatione: et quasi cā correctionis ut talis terreatur: vt quottidie faciunt parentes erga filios magistri erga discipulos: ⁊ domini erga suos qui tamen non optant illis illa mala: ⁊ hoc secundum Tho. vbi supra est veniale: quia peccata verborum maxime ex affectu iudicantur. Et Augu. de igne purgatorij dicit ad minuta ideſt venialia pertinere cum omni facilitate ⁊ temeritate maledicimus dist. xxv. §. Alias ea demum. Quātus autem hoc non sit graue peccatum tamen ab huiusmodi abstinendum. Unde Hieronymus. Qui negligunt oris maledicti consuetudinem resecare etiam si non corde maledicant: tamen immundi tiam labiorum ⁊ inquinamenta oris incurrunt. xxiij. q. iij. Quantum autem deo displiceat ⁊ filiis noceat maledictio parentum erga filios: ostendit Augusti. in libro de ciui. dei per exemplum illius mulieris vidue que in ciuitate Capadocie habitans decem filios habebat. Et cum vna dierum ex aliquo opere eorum ei displicente eos maledixisset: omnes effecti sunt in toto corpore tremuli ita vt omnium aspectus ad se traherent. Ex qb' duo scilicet Paulus ⁊ Palladia dicti venientes ad ciuitatem Iponensem vbi presulabatur Aug. orantes ad altare beati Stephani vbi erant reliquie eius miraculose sanati sunt. Sicq; ex indiscreta maledictione matris in filijs ⁊ ipsi ad hoc prouocantes matrem puniti sunt. Quorum os maledictione ꝛc.

Tertia maledic. §. IIII.

tio ẽ ptra creaturas irrationales: prout dominus dixit. Gene. tertio. Maledicta terra in opere tuo in penam hominis. Pro cuius declaratione dicit beatus Tho. secunda secunde. q. lxxvi. articu. ij. Maledictio creature irrationalis potest fieri tripliciter. Uno modo ad creatorem referendo in quantum scilicet est creatura dei: ⁊ sic est illicituz ⁊ peccatum blasfemie: vnde ⁊ mortale hoc enim est detestari deuz in illo opere suo. Secundo modo ad ipsam creaturam respiciendo secundum se consideratam: vt quia aliquod brutum non mouetur vt vult vel nocet sibi ⁊ huiusmodi: ex quo irascitur appetens ei penam: sed hoc est vanũ seu ociosum: vnde ⁊ peccatum veniale. Maledictio enim licita videtur esse precipue in quantum respicit penam: pena autem respondet culpe. Unde cum creatura irrationalis non sit susceptiua culpe nec pene: ideo vanum est secũdum seipsam maledicere: ⁊ tamen hoc modo fit frequentissime. Quorum os maledictione ⁊c̃. Tertio modo ad hominem referendo ad quez ordinatur. Omnia enim fecit deus propter hominem. Aug. ⁊ sic benedictio ⁊ maledictio ad illam rem pertinet ꝓpe cui potest aliquid bene vel male contingere scilicet rationali nature. Creaturis autem irrationabilibus bonum vel malum dicitur contingere in ordine ad creaturam rationalem propter quam sunt ordinate. Sunt autem ordinate ad eam tripliciter. Uno modo per modum subuentionis: ĩ ꝙtum creaturis irrationabilibus subuenitur necessitati humane. Et hoc modo deus maledixit terre vt per eius sterelitatem homo puniretur. Dominus etiaz iussit vt sex ex tribubus israel stãtes super montem Hebal deberent imprecari mlt̃as maledictiones transgressoribus legis: ⁊ econtra alie sex tribus stantes super montem Sarizin imprecarent benedictiones multas obseruatorib' legis: ad inuendum vt dicit Hiero. ꝙ quidam legem obseruant dei timore punitionum: ⁊ quidaz amore premiorum. xxiij. q. ij. Cum ergo. Et iter ceteras maledictiones dicitur Deut. xxviij. Maledictum horreum tuum: vt scilicet per penuriaz victualium punirentur. Et hoc modo maledicere creature irrationali ex maliuolentia scilicz ad possessorem eius: vt sic ex carentia illius creature irrationalis proximus damnificetur notabiliter: vt per mortem equi: bouis: ruinam domus: ⁊ huiusmodi: esset mortale: quia contra charitatem. Secũdo modo ordinatur creatura irrationalis ad rationalem per modum significatónis in ꝙtũ scilicet ea que contingũt circa irrationabilia figurant que mõtaliter eueniunt vel euenire possunt hominibus. Et sic dominus maledixit ficulnee cum scilicz accedens ad eam esuriens non inueniret fructus sed tantum folia: ex qua maledictõne radicitus arefacta ẽ. Math. xxi. ad significãduz populum iudeorum ad quem dominus veniens incarnatus esuriens idest desiderans salutem eĩ' quia nõ inuenit fructus fidei sed tantum folia ceremoniarum obseruationis reprobauit gratiam subtrahendo: vnde nil fructus meritorum producere potest. Significat etiam hominem tantum bonis verbis ornatum non operibus a deo reprobatum per hoc non sibi fructificare. Sic ⁊ montes Gelboe maledicte sunt a Dauid vt nec ros nec pluuia stillaret super eos: vt habetur. ij. Regum ꝓmo ad significandum ꝙ in monte superbie vbi corruerunt fortes israel idest angeli mali: ⁊ primi parentes: nec ros gratie nec pluuia descendit a ꝺo idest superbis. Tertio modo ordinatur creatura irrationabilis ad rationalem per modum continentis scilicet temporis uel loci. Et propter hoc potest intelligi ad litteraz Dauid maledixisse mõtibus Gelboe propter eadem populi israel que fuit facta a philisteis in tali loco. Sic ⁊ Job maledixit diei natiuitatis sue dicens. Maledicta dies in qua natus sum ⁊c̃. propter culpã originalẽ quã nascendo contraxit ⁊ alias sequentes penalitates tali tempore. Unde Grego. in quarto morali. ait. Nimis est incongruum vt suspicemur Job nullo instigante nullo pulsante ex impatientia ad vocẽ maledictionis erumpere: quem nouimus inter dãna rerum: mortemq; filiorum inter vulnera corporis: inter verba male suadentis vxoris magna creatori preconia humili mẽte rediuisse: dum scilicet ait. Dominus dedit dominus abstulit ⁊c̃. Et iterum vxori. Si bona suscepimus de manu domini ⁊c̃. Non est ergo maledictio eius ira cõmoti: sed doctrina tranquilli. Dies ergo in qua nat' est designat omne tempus mortalitatis idest deficiat tempus mortalitatis ⁊ appareat status eternitatis. Uel dies qui optatur vt pereat: est diabolus qui optatur vt pereat non quidem a gloria quam iam perdidit: sed vt retrusus licentiaz tentandi amittat. Hic quidem dies est per naturaz bene conditus: nox per meritum: tenebrosus dies cum prospera allicit: sed in noctem desinit quia ad mala trahit. Sub hac die ⁊ nocte homo est ꝯceptus ⁊ nat' quia sub potestate diaboli per peccatum originale ex ipso introductum homo concipitur ⁊ nascitur. Uel dies peccati delectationem designat nox mentis cecitatem. Homo ergo ĩ die nascitur vel in nocte concipitur quia ad delectationem peccati non rapitur nisi prius per mentis tenebras infirmetur. Sed pereat dies idest delectatio peccati vigore iusticie: ꝺstruatur ⁊ nox idest quod cecata mens per consensum perpetrat penitentia extinguat. Dies vertatur in tenebras: vt qõ

in exoꝛdio delectationis ad quem finem perditio nis rapit videatur: ꝛ per penitentiam crucietur. Qꝺ si ita punita est non requirit eam deus in iudicio vt puniat: hec ex dictis Grego. sed abbreuiata. Sed. b. Tho super Job tranctans hunc passum secūdum litteram sic ait. Intelligendum est Job dixi sue maledixisse: quia cum esse malum ꝺ nunciauit non scōm suam naturam qua a deo factus est: sed secundum illam scripture consuetudinem qua dicitur tempus bonum vel malum ſm ea que in tempoꝛe aguntur scōm illud Ephe. v. Redimētes tempus quoniā dies mali sunt. Maledixit ergo diei sue in q̄tum malum in illa die accidisse cōmemoꝛat. Quomodo autem maledixerit ei. subditur. Pereat dies in qua dictus est natꝰ est homo. Ubi sciēdum q̄ licet esse ꝛ viuere sit secundum se appetibile. tamē esse et viuere in miseriꝭ ē fugiēdum scōm qꝺ huꝰmoi: licet iterdū esse in miseria libēter sustineatur propter aliquē finem bonum. Unde illa miseria vite que non ordinatur ad aliquem bonum finē nullo modo erit eligenda. Bonum autem quod ex aliqua miseria expectatur sola ratio appꝛehendit non autem vis sensitiua percipit: sicut amaritudinez percipit gustus: sed sola ratio in fine sanitatis delectatur. Si quis autem secundum passionem sui gustus vellet exp̄imere medicinam denunciaret eam esse malam q̄ uis ratio iudicaret bonam propter finem. Sic ergo miseria quam sustiebat Job ratione quidē videri poterat q̄tum aliquid vtile esse sed inferioꝛ pars anime que tristicia afficiebatur aduersitatem totaliter repudiabat. Unde et ipsum viuere sub tali aduersitate onerosum erat. Quando autem aliquid nobis odiosum est: omnia abhominamur per que deuenimus in illud. Et ideo Job secundum interioꝛem partem anime cuius passionem exp̄imere intendebat: ꝛ natiuitatem ꝛ conceptionem suam ex quibus i hāc miseriam venerat odio: habebat: ꝛ per consequēs diem natiuitatis ꝛ conceptionis secundum illuꝫ modum loquendi quo ex his que in tempoꝛe aguntur aliquid ascribitur tempoꝛi bonum vl malum. Sic ergo secūdum partem sensibilem vitaꝫ sub aduersitate repudiabat: volebatq̄ se nunq̄ natum vel conceptum fuisse. Et hoc ē quod dic̄ Pereat dies in quo natus sum: ac si diceret: vtinā nunq̄ natus fuissem. Et noꝛ in qua dictum est. i. in qua dici potuit: vere conceptus ē homo. i. vtinam nunq̄ fuissem cōceptus. Conuenienter autem natiuitatem ascribit diei conceptionem noctis: qꝛ scōm astrologos natiuitas diurna laudabilioꝛ est p̄ncipali sydere. i. sole exīte super terram. Conceptio autem de nocte frequentioꝛ est. Similis modus loquendi habetur. Jere. xx. vbi dicit. Jeremias. Maledicta dies in qua natus sum ꝛc̄.

Proſequitur autem ſigillatim de maledictione vtriuſq̄ diei ſcilicet ꝛ noctis: dicens. Dies illa vertatur in tenebꝛas. Ubi ſciendum ſecundum Hiero. in prologo ſuper Job: q̄ ab illo loco Pereat dies: vſq̄ ad illum vbi ante finem libꝛi dicitur. Iccirco meipſum repꝛehēdo. Scriptus fuit liber iſte in verſibus exametris: vnde ꝛ per modum poematis conſcriptus eſt. Unde per totum librum hunc figuris ꝛ colorꝫibus vtitur quibus poete vti conſueuerunt. Poete autem vt vehementius moueant eandem ſententiam per diuerſa vba inducunt. ꝛ ſecundum huiuſmodi Job ad maledicendum diei ſue: ea inducit quibus ſolet nobis aliq̄ dies eſſe odioſa. Dignitas diei eſt claritas eius per hanc enim a nocte diſcernitur. Hanc autez dignitatem excludit cum dicit. Dies iſta vertatur in tenebꝛas. Et quantum ad ſuperficiem littere tunc friuola videtur ꝛ vana: quia iam p̄teꝛierat dies natiuitatis: ꝛ iam non erat: quod autem p̄teꝛiit immutabile eſt. Quomodo ergo poterat ſibi dies que p̄teꝛierat in tenebꝛas conuerti. Sed ſciendum q̄ quedam per modum optandi dicuntur ad exp̄imendum iudicium quod de re aliqua habetur. Sic ergo dicitur dies illa conuertatur in tenebꝛas: ac ſi diceret dies natiuitatis mee debuiſſet eſſe tenebꝛoſus vt congruerꝫ tenebꝛis miſerie quam patioꝛ. Quia enim aſpectus luminis delectabilis eſt: conſuetum eſt in ſcripturis vt per tenebꝛas triſtitia ſignificetur. Eſt autem dies clarus multipliciter. Primo ex dei ſanctificatione: qui eum celebꝛem inſtituit vt ſabbatum. Hanc claritatem remouet a predicto die dicēs. Non requirat eum deus deſuper: quaſi dicat. Non exigat deus ab hominibꝰ vt hunc diem celebꝛem agant ſicut aliqui dies exigūtur a deo ad celebꝛandum in memoꝛiam beneficioꝛum. Uult ergo dicere q̄ natiuitas ſua non debet computari inter inſignia dei beneficia: cum magis ſit natus ad miſeriam quam ad letitiam. Secundo aliquis dies clarus dicitur ex bonoꝛum recoꝛdatione. Solent enim homines aliquos dies celebꝛes agere in quibus aliqua magna ꝛ iucunda acciderunt: ſicut ꝛ Phaꝛao diem natiuitatis ſue celebꝛauit. Hanc igitur claritatem excludit a dicta die: dicens. Et non ſit in recoꝛdatione hominum. Tertio dies clarus eſt ex coꝛpoꝛali lumine. Que claritas aufertur ex ubtractione radioꝛum ſolis illuminantium teꝛras: vt quando ſol eclypſatuꝛ. Et quātuz ad hoc dicit: Non illuſtretur lumine vel ex oppoſitione nubium occultantium radios ſolis: ꝛ in q̄tum ad hoc dicit. Obſcurent eum tenebꝛe. iij. ex defectu viſue virtutis. Dum enim quis moꝛitur vel viſu p̄iuatur: ſic ei aufertur claritas diei. Et quā tum ad hoc dicit: vmbꝛa moꝛtis ꝛc̄. Et inuoluatur amaritudine: per hoc dat intelligere totum

quod de obtenebratione dictum est ad tenebras tristitie esse referendum. Hunc enim morem obseruare videtur vt parabolicam locutionem ex aliquo sequenti exponat. Nihil ergo intendit dicere aliud nisi q̄ dies natiuitatis sue non debet iudicari dies gaudij sed meroris: cum per suam natiuitatem ad vitam tante aduersitati subiectam deuenisset. Demum de nocte dicit. Noctem illaz ꝛc̄. Ibi vide.

Capitulum sextum de Contumelia.

Ontumelia po

nitur a Gregorio in libro moraliū filia ire. Et quamuis oriatur aliquando etiā ex aliis vitijs magis tamen directe ⁊ communr̄ ex ira. Et ratō est quia finis ire ē vindicta. Sed nulla vindicta magis est in promptu irato q̄ contumeliam inferre alteri. Aliquando oritur ex stulticia secundum illud prouer. xx. Omnes stulti miscentur contumelijs scilicet vel aliis eas inferendo: vel contumeliātibus se unmiscendo. Sicut enim ira non audit perfecte rationem sed patitur rationis defectum secundum philosophum ⁊ ideo contumelias infert eadem ratione stultus. Aliquando oritur ex superbia secundum illud prouerbio. xi. Ubi superbia ibi ⁊ contumelia: ⁊ hoc actiue ⁊ passiue: quia infert ⁊ recipit eas: ⁊ hoc est dispositiue. Et ratio est quia superbi estimant alios inferiores se ideo facilius contemnunt alios ⁊ aliis irascuntur Unde sequitur contumelia. Potest autem sic describi. Contumelia est expressio defectus alterius coram eo per verba ad ipsum dehonorandum. Unde Isidorus dicit in libro ethymologiarum q̄ contumeliosus est qui velox est ⁊ tumet verbis iniurie. Extensio tamen nomine quandoq; contumelia in factis iniurie dicitur. Unde glo. super illud Ro. primo. Contumeliosos dicit. Contumeliosi sunt qui dictis vel factis iniurias ⁊ turpia aliis inferunt: vt si quis proijceret lutum vel sputū in aliquem ⁊ huiusmodi. Est autem differentia inter contumeliam: conuitium: ⁊ improperium. Nā contumelia est cum refertur defectus culpe alterius in vituperium eius: vt cum vocatur quis fur: adulter ⁊ huiusmodi. Conuitium cum refertur defectus culpe vel pene: vt cum quis vocatur sclaūs cecus: mendicus ⁊ huiusmodi. Improperium autem importat defectum minorationis: cum reducitur ad memoriam seruitium in necessitate collatum. Sepe tamen sumitur vnus pro altero: ⁊ nomine contumelie vel etiam obprobrij quodlibet horum hic intelligit.

De contumelia ps. §. I.

lxviij. Propter inimicos meos eripe me. Tu scis improperium meū: confusionem meā ⁊ reuerentiam meam. Loquitur psalmus in persona xpi vt dicit glo. Unde petit liberationem a morte p resurrectionem propter inimicos vt. s. conuertat ⁊ peniteant de passione ei illata: in qua sustinuit improperiū: cum. s. iudei dicerent. Blasfemauit: ⁊ huiusmodi. secundum glo. quod pertinet ad contumeliā. Jere. xx. Audiui contumelias eorū i circuitu. Sustinuit confusionem idest magnam penam ex illis contumelijs. Ad Hebre. xij. Sustinuit talem aduersus semetipsum contradictionem ⁊ ibi. Sustinuit crucem confusione contempta. Reuerentiam meam scilicet ad deum non recedēdo a deo scilicet per patientiam. Sap. ij. Contumelia ⁊ tormento interrogemus eum: ⁊ probem⁹ patientiam eius: ⁊ videamus reuerentiam eius: hec omnia tu pater scis. Potest etiam secūdum glo. dici q̄ hec loquitur xps in persona membrorum suorum pro quibus petit liberationem. Ubi tria notantur.

Primo ostendit contumeliam illatam ibi. Improperium meum.

Scdo innuit penā ide causatā ibi confusionē meā.

Tertio subdit gruētiā seruatā ibi ⁊ reuerentiam meam.

Quantum ad pri. §. II.

mum ibi ponit improperiū p contumelia vt p3 ex glo. Ubi ad sciēdū qn̄ ē petm̄ ⁊ q̄le: Nota q̄ contumelia pōt iferri triplici itētōe: ⁊ sm̄ h̄ iudicādum est de ipsa.

Primo animo scilicet corrigendi.

Secundo animo scilicet solatiandi.

Tertio animo scilicet iniuriandi.

Cū ego contumelia pferē aio corrigendi i se nō ē peccatū sz meritoriū. Cuius rō ē: q⁹ sicut licz aliquem cā correctōis verberare vl̄ i pecunia pdēnare: sic etiam pōt zelo correctōis p aliquē vbū contij dicere Quod p3 exēplo xpi q̄ dixit discipulis eūtibus in Emaus. O stulti ⁊ tardi corde ad credēdū. Luc. vlt. Et exēplo Pauli q̄ dixit. O insensati galate: qs vos fascinauit euāgelio non obedire. Ad Gal. iij. Raro tamen et ex magna necessitate ⁊ vtilitate: ⁊ cum moderatione huiusmodi obiurgationes sunt faciēde vt dicit Augustinus. Et precipue verbis continentibus turpia abstinendum: vt meretrix: ⁊ huiusmodi: que sine peccato dici non possunt. Secundo cum profertur contumelia seu conuitium animo solatiandi: tunc si talia non sunt in detrimentum honoris alicuius ē veniale petm̄

vt vocando cecum: stultum: ⁊ huiusmodi. Si vero ex leuitate vel ludo proferret verbum quod esset contra honorem alterius: vel de quo estimare posset ipsum notabiliter irasci ⁊ odium incurrere vel aliud graue peccatum non excusaretur a mortali: etiam si hoc non intenderet: sicut cum quis ludens cum alio grauiter offenderet vsq; ad mutilationem ⁊ huiusmodi: non careret mortali culpa. Ludus enim noxius est in culpa. Quãuis enim ad eutrapeliam seu vrbanitatem pertineat dicere aliquod leue conuitium: non tamen vsq; ad dehonorationem vel contristationem eius de quo dicitur: sed magis causa delectationis ⁊ ioci vel leuitate loquendi obseruatis debitis circunstãtijs: alias ibi esset peccatum. Et ideo cauendum ẽ semper a conuitijs ⁊ contumelijs. Tertio cuz profertur animo iniuriandi vel vlciscendi aut dehonorandi ẽ mortale secũdum Tho. secunda secunde. q. lxxij. articulo secundo. Ratio huius est. quia notabiliter ledit proximum: ⁊ sic facit contra iusticiam ⁊ charitatem. Non enim quis amat minus honorem suum q̃ diuitias temporales sz plus. Sed auferens substantiam peccat mortaliter vel etiam intendens auferre: ergo multo magis intendens auferre honorem. Uerba enim per que infertur contumelia quantum ad suam essẽtiam: idest in quantum sunt quidam soni audibiles ⁊ si nullum nocumentuz inferãt nisi forte grauando auditum cum nimis alte quis loquitur: tamen in quãtum sunt signa representantia aliquid in notitiam aliorum sic possunt multa damna inferre: inter que est ꝙ homo damnificetur quãtum ad detrimentum honoris ⁊ reuerentie sibi ab alijs exhibende. Unde ⁊ maior contumelia est ⁊ grauius peccatum: vt si aliquis dicat defectum suum coram multis: ⁊ tamen etiam sibi soli dicendo potest esse contumelia in quantum ipe qui loquitur loquẽtis reuerentiã agit. Probatur hoc idem scilicet contumeliam eẽ mortale auctoritate. Nam dixit christus Mathe. v. Qui dixerit fratri suo fatue quod scilicet pertinet ad contumeliam: reus erit gehenne: que non d̃betur nisi pro mortali: ⁊ intelligitur cum hoc dicit intendens dehonorationem. Apostolus etiam Roma. primo dicit. Digni sunt morte scilicet eterna qui faciunt peccata enumerata ibi inter que ponitur contumelia. Et Clemens. Damnatione sũt digni qui patribus legatione dei fungentibus cõtumeliam inferunt. ij. q. vij. c. Qualis.

Quantum ad se. §. III.

Contumelie pena describitur.

cundum notatur pena consequens ex impropio seu contumelia dum dicitur. Confusionem meam scilicet ex improperio mihi secutam. Confusio enim ut dicit Catholicon importat erubescentiam. Erubescentia autem magna est pena: vt dicit Augustinus de peni. distin. vi. c. i. Debet autez quilibet cauere sibi inferre proximo penam vel tristitiam. Unde abstinere debz primo ab improperio seu contumelia culpe improperando ⁊ culpam preteritam sine causa rationabili. Quod ꝓhibetur Eccle. viij. Ne despicias hominem auertentem se a peccato scilicet per penitentiam: nec improperes ei. Memento quia omnes ĩ corruptiõe sumus: sicut nec christus ĩproperauit Magdalene penitenti peccata sed texit remittendo et pater recepit filium prodigum reuertentem. Joannes euangelista illum iuuenem qui ex discipulis effectus erat princeps latronum osculãs ei manum qua homicidia perpetrauerat vt non confũderetur. Sed gaudere debes quia frater tuꝰ erat mortuꝰ ⁊ reuiuixit sicut gaudẽt angeli d̃ vno peccatore penitentiam agente. Memento quia ⁊ tu aliquando in talia cecidisti vel talia adhuc ⁊ peiora agis vel saltem ea perpetrare potuisti. Secũdo debet quis abstinere ab improperio indigẽte: scilicet rememorando eius subuentionem sibi factam in necessitate ad confundendum ⁊ dehonorandum eum. Unde dicitur Ecclesiasti. xli. Cuz dederis: ne improperes sed imitteris deum: vt dicit ibi glo. Qui dat omnibus affluenter ⁊ nõ improperat. Jac. primo. Et de improperante beneficium factum dicitur Ecclesi. xx. Datum insipientis non erit tibi vtile. Nam oculi eius septemplices sunt: exigua dabit ⁊ improperabit multa insipiens est peccator ⁊ contumeliosus. Oculi eius intentõ eius ⁊ hi septemplices idest ad varia emolumenta intendens: videlicet: emolumentum ind̃sperando importune exigẽdo: multotiens improperando: dominium bonorum tuorum ambiendo te sibi subijciendo: de eo inaniter gloriando datum multo maius quam sit reputando. Et sic non erit tibi vtile. Debet etiam quis abstinere ab improperio seu conuitio defectus nature: videlicet: non vocando illegitimum vel cecum vel hebetem vel stultuz ⁊ huiusmodi. Ecclesia. xxij. Est reuersio ad amicum excepto qui conuitio ⁊ maledicto ⁊c̃. Unde ⁊ fenẽna que multos habeat filios quia exprobrauit Annam ⁊ improperabat seu conuiciabatur ei ꝙ dominus conclusisset vuluam eius idest ꝙ sterelis esset punita est quia filios amisit primo Regum. primo. Cum autem per contumeliam quis faciat iniuriam proximo notabilem tenetur ei satisfacere saltem petendo veniam. Sic enim christus docuit dicẽs Mathe. v. Si frater tuus habeat aliquid aduersum te: quia. s. ei iniuriasti: vade reconciliari fratri tuo scilicet petendo veniam. Notabile exẽ-

Armã pte de illata iniuria ẽ nãuz.

plum habetur circa hoc in vitis fratrum. Cum enim quidam contumeliam intulisset fratri suo qui dictus est frater Nicolaus de Juuenatio: et ñ sibi reconciliasset venia petita: accidit q̄ inde ad paucos dies infirmatus ille moreretur. Post mō tem vero apparuit ipsi fratri Nicolao petens ab eo veniā ò contumelia illata. Cui ille respondit: sciens illum esse defunctum. Uenian ꝑpete a xp̄o in cuius iudicio ꝛ foro es constitutus. Et ille xp̄us mihi nō vult dimittere nisi prius humiliatus veniam a te petens obtinuero. Quod libenter fecit ꝛ sic a xp̄o veniam impetrauit. Debet autem contumeliatus oblata sibi satisfactione competenti ignoscere: alias grauiter peccaret. Unde dicitur di.ix. Si quis contristatus noluerit reconciliari fratri suo satisfaciente eo accerrimus macteretur i edijs glo. ibi excōicationis.

Quantum ad ter. §. IIII.

tium scilicet congruentiam seruatam notatur cū dicitur. Reuerentiam meam quam scilicz habui ad te deus pater in ipsis improperijs quia non recessi a timore tuo ꝛ dilectione propter huiusmodi iniurias ꝛ contumelias: sed voluntarie ꝛ patiēter sustinui. Unde ꝛ subdit. Improperium expectauit cor meum ꝛ miseriam ideſt ad ista me non timitus sed voluntarius preparaui vt dicit glo. Ut autem dicit Pe. in canonica ideſt christus passus est pro nobis vobis relinquens exemplum vt seq̄mini vestigia eius patienter ferendo contumelias vt ipse fecit. Unde Liberius papa. Non vos a promentis proposito afflictionis amaritudo coarcet recedere considerantes quanta creator dominus pro vobis pertulerit: quibus ve contumelijs afficiendum tradiderit pro vestra liberatione. vij. q. i. Suggestum. Et notandum circa contumelias verborum ꝛ factorum q̄.

Aliquando oportet repellere.
Aliquando decet sufferre.
Aliquando debet quis reprehendere.

Primo contumelia est aliquando repellenda scilicet puniendo contumeliantem quando quis scilicet habet auctoritatem super eum. Contumelia enim iussu principis ꝛ manu militis est repellēda. Unde Ro. xiij. dicitur. Non sine causa gladiū portat. Dei enim minister est: vindex in iram i eū qui male facit. Precipue autem contumelias ꝛ ea que sunt in iniuriam dei vel ecclesie oportet punire. Unde Crisо. dicit q̄ in iniurijs proprijs esse patientem laudabile est in iniurijs dei impium. Et quia contumelie que dicuntur contra rectores: p̄cipue prelatos ecclesie: precipue vergunt in contumeliam dei: ideo puniende. Et quanuis quis debeat magis punire si potestatem habet contumelias aliorum q̄ proprias: quia minus suspectus habetur ne moueatur cupiditate priuati honoris tamen ꝛ in eum illatas potest punire in quantum vergunt in iniuriam ecclesie ꝛ detrimentum bōi communis: vt dicitur. xxiij. q. iij. Guilisarius cuz §. sequenti. ꝛ glo. ibi. Secundo aliquando cō tumelia est sufferenda: ꝛ hoc ratione cuitande demeritatis: iuxta illud prouer. xxvi. Ne respondeas stulto iuxta stultitiaz suam ne ei similis efficaris. Tacere quippe ꝛ non respondere contumelianti quando quis hoc faceret vt sic tacens magis prouocaret illum ad iracundiam peccatum esset sed tacere ne ꝛ ipe respondens incurrat contumelias vel magis illum ed iram accendat debitum ē ꝛ virtuosum. Secundo debet sufferri ratione incorrigibilitatis. Cum enim contumelians est incorrigibilis: nec in eum habet auctoritatem: sufferre debet ꝛ tacere. Sicut ꝛ christus cum contumeliaretur non respondit nec Herodi. nec Pylato: nec scribis ꝛ phariseis contumeliantibus eū: quia obstinati erant: vt habetur in euangelijs. Tertio sufferenda est contumelia ratione conseruande virtutis scilicet patientie. Sicut enim patientia necessaria est nobis in his q̄ fiunt ꝑ nos ita ꝛ i his q̄ ꝑ nos dicāt. Patientia ait apls nobis necessaria est. Eccle. viij. Non litiges cum homine linguato: nec struas in ignem eius ligna: nec cum potente ne te per potentiam opprimat: nec cum diuite ne te per pecuniam vincat: nec cum loquace ne te per eloquentiam decipiat. Unde ò in ps. xxxvij. dicitur. Qui iquerebant mala mihi loquti sunt vanitates ideſt falsitate). Et subditur. Ego autem tanquam surdus non audiebam: ꝛ sicut mutus non aperiens os suum. Non dicit ego surdus sz tāquā surdus: quia in h̄ est virtus patientie: vt audiens contumelias tanquam non audiret non murmuret in corde: nec ore contumelijs respondeat. Tertio debet aliquando reprehendi contumelia in dicto vel facto quod licet oibus. Unde ꝛ saluator contumeliatus facto: cū scilicet percussus fuit in faciem: percussorem reprehendit dicens. Quid me cedis? Nec ei aliam maxillam obtulit percutiendam Joan. xix. Et hoc duplici ratione secundum Tho. vbi supra primo vt audatia contumeliantis comprimatur secundum illud prouer. xxvi. Responde stulto iuxta stultitiam suam ne sibi sapiens videatur. Non tamen cum est in furore est arguendus: sed ipso sedato: nisi vtilitas communis aliud exigat: secundo ne aliorum profectus impediatur per cōtumelias illatas. Unde Grego. super Ezechie. Quoz vita in exemplo est posita ò bent si possunt detrahentium sibi verba compescere: ne eorum predicationem non audiant qui audire poterant: ꝛ in prauis moribus remanentes bene viuere contemnant.

¶ Contumelias alii oz repellere. alii sufferre. alii reprehendere.

De satisfactione. §. V.

p contumelijs. Nota q̄ dicit Umbertus in expositione regule q̄ quilibet tenetur ad satisfaciendū illi quem lesit verbo rixando vel contumeliando ⁊ tenetur ad satisfaciendum cito scilicet cum potest. Sicut enim in restitutione quod sine die certo ꝺbetur: omni die debetur: ita ⁊ hic. Unꝺ apostolus ad Ephe. iiij. dicit Sol non occidat super iracundiam vestram idest si contigat aliquem cōtumeliare ex ira anteq̄ trāseat dies reconciliamini cum eo. Sed querit aliquis que sit ista satisfactio ad quam tenetur ille qui verbo alium lesit puta contumeliando vel irridendo: ⁊ huiusmoꝺi? Respondeo triplex potest eē. Una est per verbuz vt cum quis de offensa veniam petit: sicut fecē Augustinus scribens Hieronymio dicens. Obsecro te per misericordiam Jesu christi si lesi te ignosce mihi. Secunda est per corporis humiliationem. Sicē fecit Semey Dauid quez contumeliauerat. Dicitur enim secūdo Regum: xix. q̄ Semey prostratus coram rege dixit ad eum. Ne reputes mihi domine iniquitatem neq̄ memineris iniquitatum serui tui. Tertia est per obsequia. Sicut Jacob voluit muneribus placare Esau fratrem suū Ro. xij. Si esuerit inimicus tuus ciba illuz. Sed queritur vtrum teneatur quilibet offendens verbo ad omnes huiusmodi satisfactiones? Respondeo. Sicut ledens alium in rebus non tenetur ei nisi ad certam quantitatem rei restituende scōm quātitatem ꝺamni: vel in ꝺubio ad arbitriuz boni viri. Jta ⁊ offendens verbo nō tenetur ad omnes huiusmoꝺi sed secunduz quantitatē offense: quod si offensus petit plus potest sibi sufficere satisfactio ad arbitrium boni viri: quāuis laudabile sit etiam plus ꝺebito facere pro pace proximorum. Si tamen p̄latus eēt qui excessisset i verbis corrigendo subditum ex ꝺebito iusticie non ꝺebz petere veniā a subdito sed ꝺño ꝺeo. Ne ꝺum nimium seruatur hūilitas regendi frangatur auctoritas vt dicit Aug. in regula. Potest etiam prelatus remittere iniuriam factam subdito suo ipi in iuriāti in persona vel verbis etiam contra voluntatem ipsius subditi iniuriati: ar. xij. q. i. Non dicatis in glo. Sed queritur. Si aliquis offēdit aliquem verbo in secreto ⁊ offensus querit satisfactionem sibi fieri in publico. Nunquid ad hoc tenetur offendens: vel econuerso si offendat quis vbo in publico ⁊ offendens vult satisfacere in occulto. Nunquid satisfaciet: Respōꝺeo ad p̄mū. Nō tenetur nisi quod fuit factum in occulto fuisset publicatum sicut fur qui latēter accipit nō tenetur publice restituere. Ad secundum ꝺico q̄ non sufficit. Argumentum in Paulo aplo cui condēnato ad carcerem non suffecit occulte liberari sed publice petijt educi ⁊ ꝺimitti. Item siquis contumeliando ꝺicit culpam alicuius: ⁊ offensus non vult recipere satisfactionem a ledente nisi ꝺicat se fuisse mentitum. Respondeo. Si cōtumelians scit se ꝺixisse verum: non tenetur: nec ille ꝺebet hoc ab eo exigere: sed si scit vel credit non esse verum sed falsum vel incertum: quia ꝺebet etiam cum ꝺamno fame sue ꝺicere se falsum ꝺixisse vel incertum aut ꝺubium secunduz q̄ habet in conscientia sua potest cum hoc ꝺicere aliqua alleuiantia culpam suam: puta q̄ audierat vel ex ira ꝺixerat: vel tunc credebat: nunc autem non credit illud eē verum si sic est. Non autem ꝺebet ꝺicere se fuisse mentiū si non fuit mentius sed falsum ꝺixit: quia si tunc credebat: modo scit vel credit contrarium. Ꝟ omnia Umbertus.

Caplin septimū ꝺe rixa ⁊ bello multiplici.

Jra filia est ire

secundum Grego. xxxi. li. moral. Et ex verbis Jsiꝺori i libro ethymologiarum potest haberi ꝺiffinitio eius. Ꝺicit enim q̄ rixosus est quasi ritu canino ꝺictus. Semper enim ad contradicēꝺum ē paratus: iurgio ꝺelectatur ⁊ p̄uocat contendentem. Tamen vt ꝺicit. b. Tho. secunda secunde q. xli. articu. i. rixa non nominat simpliciter contēti onez: sed tria que ponuntur in verbis Jsiꝺori ei? inoꝺinationem ꝺeclarant. Primo quiꝺem pmptitudinem animi ad contendendum: quod signat cum ꝺicit. Semper ad contradicendum paratus s. siue alius bene siue male ꝺicat aut faciat. Secūꝺo quia ipsa contradictione ꝺelectatur. Unde sequitur: ⁊ in iurgio ꝺelectatur. Tertio quia ipe alios p̄uocat ad contradictionem. Et ideo subditꝰ p̄uocat contendentem. Et etiam rixa quoꝺdaz bellum particulare inter aliquos. Unde Jacob. iiij. Unde bella ⁊ lites in vobis nonne ex concupiscētijs que militant i membris vestris. bella idest rixe: ⁊ litiga. Nec est contra quod ꝺictum est saltez q̄ oriatur rixa ex ira: ⁊ Jacobus ꝺixit oriri ex? cupiscētijs. Nam vt ꝺicit. b. Tho. vbi supra arti. ij. omnes passiones irascibiles ex passionibus concupiscibilibus oriuntur. Et sic rixa que oritur ex ira oritur ex concupiscentia vt ex prima radice. Ꝺissipa gentes que bella volunt ꝺicit p̄s. ad oīm p̄s. lxvij. Bellum vt ꝺicitur in catholicon ꝺicitur quasi bonum per antifrasim: sicut piscina que caret pisce. Non enim est bonum sed malum: ⁊ multa mala oriuntur ex eo. In tantum autem potest esse bonum in quantum non voluntarie appetitur. Sed ex necessitate exercetur ad se

p bellū tri. ē est.
p bellare oz ad intra.

Capitulū Septimū.

defendēdum debito mō. Et iō signanter ps. non dicit. Dissipa gentes q̄ bellauerūt. Multa. n. bella gesta sunt a sāctis viris dño iubēte ꝛ ꝓspante. Unde ad Heb. xi. Sancti fortes facti sunt in bello castra verterūt exterorū: vt Josue de quo Eccle. xlvj. fortis in bello Jesu naue ꝛc. Sed dissipat ait q̄ bella volūt q̄. s. bella delectabiliter suscipūt ad nocendum alijs. Ubi nota q̄ triplex ē bellum.
Primū bellū ēternale ꝛ angustiosum.
Scōm bellū ꝓticulare ꝛ rixosum.
Tertiū bellū populare ꝛ piculosum.

De primo dicitur. §. I.

Ecclesiastes tertio. Tēpus belli ꝛ tempus pacis. Primo oz bellare ꝫ vitia: ꝛ postea sequitur pax ī mēte. Et ps. lviij. Obumbrasti sup caput meum ī die belli. i. in tpe quo bellaui contra vitia vmbra tue gratie vel merito ꝛ memoria tue obscure passionis ꝓtexisti me ꝛ dedisti refrigerium. Señ. Da beto pacem cū hōibus: bellū cū vitijs. Dic Greg Scīēs apls nobis iā nō vltra bella cē carnaliter pagenda: sz aīe certamie ꝫ spūales aduersarios dīsu danda: velut magister militie ꝓceptum militibus xpi dat dicēs. Induite vos armaturā dei vt possitis stare aduersus insidias diaboli. xxiij. q. i. Nisi bella. Qñ āt inchoādū sit illud bellū oñdit Augusti. in li. xij. de ciui. dei. c. xvj. dicēs. Cum āt ventum fuerit ad etatem qua hō ꝓceptū capit ꝛ subdi pōt legis īperio: suscipiēdū ē bellum contra vitia ꝛ gerēdus acriꝰ ne ad vānabilia pcā pducāt. Et siqdem non victoriaꝫ ꝓsuetudine roborata sīt facilius vincūtur ꝛ cedūt. Sin āt vincere ꝛ unpare ꝓsueuerūt. s. vitia laboriosa difficultate superā tur: nec id veraciter ꝛ sincerē fit nisi delectatione iustīcie: h āt ē ī fide xpi. Quō belladum sit: docz idē Aug. in. xxij. d ciui. dei. c. xxiij. dicens. In pliorum tēptationibus contra vitia periculisq̄ ēt iusti versantur: in quibus ne eis nos subdam' vigilijs continuis excubantes: ne opinio verisimilis fallat: ne decipiat homo vsitus: ne se tenebre alicuius erroris effundant: ne quod bonum ē malū aut quod malum est bonum esse credatur: ne ab his que agenda sunt metus reuocet: ne in ea que agenda sunt cupido precipiter: ne super iracundiam sol occidat: ne inimicitie prouocēt ad retributionē malī pro malo: ne absorbeat inhonesta vel immoderata trīsticia: ne in perciendorum beneficiorum ingerat mens ingrata torporem: ne male dicis rumoribus conscientia bona fatigetur ne temeraria suspicio nostra decipiat ne aliena de nobis falsa nos frangat: ne regnet peccatum ī nostro mortali corpore ad obediendum desideriis eius: nec membra nostra exhibeātur arma iniquitatis peccato: ne oculus sequatur concupiscentiam: ne vindicandi cupiditas vincat ne in eo quod male delectat vel visio vel cogitatio remoretur: ne ipsum aut indecens verbum libenter audiatur: ne fiat quod non licet etiam si libet. Nec in hoc bello laborum periculorumq̄ plenissimo vl' de viribus nostris spetur facienda victoria vel viribus nostris facta tribuatur: sed eius gratia de qua dīc apostolus. Gratias autem deo qui dat nobis victoriam per Jesum xpm dñm nm. Et alibi ī oīb' his supamus ꝓpter deum qui dilexit nos hec oīa ille. Quia ergo ista bella sunt periculosa: iō non appetenda: sed q̄tum ī nobis ē vitanda fugiendo occasiones temptationum. Qui āt non vitant occasiones sed ingerūt se eis illi quasi volunt bella ꝛ rixas vitiorum de his dicit ps. Dissipa gentes que bella volunt. Et ponitur dissipa pro dissipa bis fin mortem prophetice. q. ideſt destrues vt. s. vincantur. Qui enim amat periculum: incidet ī illō vt dicitur Eccl. iij.

Secundum bellū. §. II.

est rixa de qua ꝓncipaliter intenditur Jaco. iij. Belligeratis. s. faciendo rixas: ꝛ non potestis adipisci scilicet quod cupitis. Uarius est enim cuentus vel vt dicitur. ij. Reg. xi. Qui enim rixat cū altero intendit supare ꝛ ipse supatur sepe ꝛ peccatur: ꝛ iō vitandum ē. Unde cum pastores Loth. rixati sūt cū pastorib' Abrahe ꝓpter greges mlt̄os pecorum quos habebant. Ad hanc tollendā dixit Abraham. Ne queso sit iurgiū inter me ꝛ te: ꝛ pastores meos ꝛ tuos: seperemus nos ab ūicem. Si tu ieris ad dextram ꝛc. Gene. xiij. De ipso autem bello rixe tria videda sunt.
Eius ortum.
Eius actum.
Eius nocumentuꝫ.
Oritur ꝓncipaliter rixa ex ira. Unde dī ꝓuer. xv. Uir iracūdus ꝓuocat rixas. Hoc āt sic ꝺclarat. b. Tho. scōa scōe. q. xli. arti. ij. Rixa importat quādam contradictionem vsq̄ ad facta proueniētem dum vnus alterum ledere molitur. Dupliciter āt vnus alium ledere intendit. Uno modo quasi intendens absolute malum eius ꝛ talis lesio pertinet ad actum odij cuius intentio est ad ledendum inimicum vel in manifesto vel in occulto. Unde ꝛ aliquando rixa ex odio oritur ꝓpter quod dicitur ꝓuer. io. Odium suscitat rixas. Non tamē rixa est propius effectus odij: quia ꝓter intentōnem odientis est q̄ rixose et in manifesto ledat. Alio modo aliquis intendit alium ledere eo sciēte ꝛ repugnāte quod importatur noīe rixe. Et h ꝓprie pertinet ad iraꝫ que est appetitus vindicte Non autem sufficit irato q̄ latenter noceat ei cōtra quē irascitur sed vult q̄ ipse sentiat: ꝛ q̄ ꝓtra volūtatem suā aliquid patiatur ī vindictam eius quod fecit. Procedit etiam aliqñ ex supbia l'iani gloria: nō tñ directe sed occasionaliter ī quātum

p de bello vnde ꝛa sūt videnda.
m
7.

aliquis ex hoc concitatur ad rixam ⁊ iurgium: quia ad iniuriam sibi reputat q̄ alius se ei prefe rat: propter quod dicitur prouer. xxviij. Qui se iactat ⁊ dilatat: iurgia concitat. Jurgium autem idem videtur quod rixa. Jactare se ex superbia l̄ inani gloria: procedit. Quantum ad secundū. s. actum: sciendum ē secundum Tho. vbi supra ar ti. i. q̄ sicut intentio importat quandam contra ditionem in verbis: ita rixa importat: quandam contradictionem in factis. Unde dicit glo. ad Gal. v. q̄ rixe sunt quando ex ira inuicē se percu tiūt homines. Et ideo rixa videtur quoddam p̄ uatum bellum quod inter priuatas personas agi tur: non ex aliqua publica auctoritate sed magis ex inordinata voluntate. Et ideo rixa semp̄ ipor tat peccatum. Sed rixa ē ꝑprie ex parte eorum q̄ etiam iniuste inuadunt alium vel alios. vel etiaꝫ qui se defendunt cum iuste inuaduntur: puta cuꝫ ministri rectoris volunt iuste capere aliquos reos ⁊ illi se defendunt ne capiātur tunc rixa ē in eis. In eis autem qui se defendunt solo animo repel lendi iniuriam cum debita moderatōne non ē ꝑ prie rixa nec peccatum. Quia vim vi repellere: ē de iure nature: di. i. Jus naturale. Similiter nō ē ꝑprie rixa in his qui inuadunt alios vt capiāt ex officio suo qui se defendunt. Unde cuꝫ fuī Jsaac foderunt puteum ⁊ inuenerunt aquam q̄ per il lam rixati sunt: vt dicitur Gen. xxvj. non i ferus Jacob fuit rixa: sed in incolis terre qui iniuste mo lestauerunt illos. Quantum ad tertium scilicet ō nocumento huius vitij: sciendū q̄ multipliciter nocet. Primo quidem quia inducit ad mortem e ternam cum sit mortale peccatum: quando vꝫ q̄s inuadit aliquem iniuste vt percutiat eū vel etiaꝫ cum defendit se iuste inuasum ab officiali vt capi atur: vel etiam cum defendit se iniuste inuasū ex odio vel vindicandi animo: vel cum excessu nōbi li debite moderationis: ut si inuadens percutiat eū manu: ⁊ ille gladio percutit: in omnibus his mortale ē secundum Tho. vbi supra. Et ratio est quia inferre nocumentum ꝑprio opere manua li non est absqꝫ mortali: quia contra iusticiam et contra mandatum illud. Non occides in quo ꝑ hibetur omnis lesio personalis iniuriosa secūdū Aug. ō peni. di. i. Homicidij. Probatur etiā hoc s. rixam esse peccatum mortale ex hoc q̄ aplus ponit rixas inter opera carnis de quibus dic̄ ad Gal. v. Qui talia agunt regnum dei non ꝓsequē tur. Non autem priuatur quis regno dei nisi per mortale. Ueniale autem est cum se quis defendē do cum aliquo leui motu odij vel vindicte hoc a git: aut cum excedit aliquantulum modum defē sionis debitum. Nocet quoqꝫ rixa quia per eam generantur odia ⁊ discordie in mentibus rixanti um: propter quod dicitur prouer. xvij. Qui me ditatur discordias seminat rixas idest qui intēdit seminare inē aliq̄s discordias: ꝓcurat q̄ ad inuicē rixentur vt inde in eoꝝ cordibus ꝑ rixas discoꝛ die ⁊ odia generēt. Unū. n. pcm̄ potest imparare actum alterius pcī in suū finē ordinando. Nocꝫ rixa corpi: qz frequēter plus recipit q̄ alteri faciat mali. Punitur ēt pena peccūiali l̄ corꝑali a iudice fin excessus q̄titatem qz iura mandant ista puni ri vt pꝫ. xxiij. q. fi. in. c. fi. vbi mādantur puniri vt homicide qui rixātur: ⁊ qui in rixa fuerit occisus Dissipa ergo deus gentes que volunt ista bella ri xarum vt recipiant quod merentur.

Tertium bellum. §. III.

dicit poplare qō ē valde piculosuꝫ: qz innumera mala inde sequūt: cum. s. vn' populus seu ciuitas īsurgit ꝯ aliā: vel vna ps eiusdē ciuitatis ꝯ aliam ad nocēdū: ꝑdādū: subiiciēdum expellēdū ⁊ occi dendum. Et cū iniustū ē bellū q̄cūqꝫ ibi scienter ⁊ volūtarie ꝓcurrit mortaliē peccat vltra alia pec cata que ibi cōmittūtur. nam q̄cquid accipit ab alia ꝑte rapina ē: si vulnerat vl occidit homicida ē ⁊ alia mala ei īputāt. Est āt bellum iustū cū nō ꝑ repetendis rebus ablatis aut vlciscendis iniu rijs quando scilicet ablate sunt res vel iniurie fac te ab aliqua ciuitate vel populo ⁊ emendare non vult: ꝓpter quod bellum sumitur ⁊ iustuꝫ cuꝫ fit ꝑncipis auctoritate: vt ar. xxiij. q. ij. Justum. xxiij q. i. Quid culpatur. Sed cum fit bellū ex ābitōe ⁊ auaritia ⁊ odio: vel ad dilatandum dominium suum ad augendas diuitias ad dep̄mendum ⁊ ex terminandum alios ob odium ⁊ inuidiam ⁊ hu iusmodi. Unō Aug. Quid culpatur in bello: an quia moriūtur homines aliq̄n morituri vt oīent in pace victuri hoc reprehēdisse timidorum ē nō religiosorum. Nocendi cupiditas: vlciscendi cru delitas: implacabilis animus feritas rebellandi: li bido dominandi: hec ⁊ his similia in bellis iure culpātur. xxiij. q. i. Quid culpatur. Quod vtiq̄ fit suggestione demonum qui de hominum per ditione letantur corꝑali ⁊ spirituali. Unde et Aug. de ciui. dei. c. xxv. refert q̄ in magna plani tie circa romam visi sunt oī romanorum q̄ ōmo nes erāt quos colebant sub diuersis nominibus Jouis Martis ⁊ alijs innumeris: ad inuicē bel lare: quod ideo fecerunt ipsi demones in aliqua specie appentes: vt sic prouocarent ipsos romāos ad bella tamq̄ honesta ⁊ licita exquo oī ipi exē cebant. Sed propter quam causam deus bella p mittat qui semper ex malis elicit bona ⁊ maiora ostendit Augusti. in primo de ciui. dei. c. ij. dicēs Si quid recte saperent illa que ab hostibus aspa ⁊ dura perpessi sunt illi diuine prouidentie tribu ere que solet corruptos hominum mores bellis emendare atq̄ cōterere. Jtemq̄ vitā mortalium rectam atq̄ laudabilem talibus afflictionibus exercere probataq̄ vel in meliora transferre

vel in his adhuc terris propter vsum aliorum detinere. Dicit autem ipse Augusti. v. de ciuitate dei. c. xxij. Quod sicut deus vnus z verus regit z gubernat oia humana vt placet zsi occulti causis nunq̄ tamen iniustis: sic ēt ipsa tpa bellorum in ei⁹ arbitrio ē iustoz iudicio z mia l' atterere l' ꝓsolari genus humanū vt alia citius alia tardi⁹ finiā tur. Et exēplificat de multis. Bellum epyrataruz a Pompeio. Bellum punicum tertium a Scipione icredibili celeritate tēporis breuitate cōfecta sunt. Bellū fugitiuoz gladiatoz italia horribilit contrita z vastata: tertio anno ꝓsumatum ē. Picontos. Marsi z Peligni gētes nō extere sz italice post diuturnam z deuotissimam sub romanis ꝑ uitutem caput in libertatez erigere temptauerūt: multis iam nationibus romāo imperio subiugatis: deletaq̄ Cartagine romanis sepissime victis: z duobus ꝓsulibus occisis z multis senatoribus: huic malo quitus annus finē dedit. Bellum scōz punicum cū maximis detrumentis: z calamitate rei publice p ānos. xvij. romanoz vires extermi nauit z pene ꝓsūpsit duob⁹ plis ferme. lxx. millia romanorum interierunt. Bellum punicū pmum p. xxiij. annos pactum ē. Bellum mitridaticum. xl. Bellum sameticum ānis ferme. l. in quo bello romani ita victi sūt vt sub iugo etiam mitterētur Sed quia nō diligebāt gloriam ꝓpter iusticiam: sed iusticiam ꝓpter gloriam dūgere videbātur: pacem factam fedusq̄ ruperunt: vt infra i eo. li. c xxiij. Qō nostra memoria recētissimo tēpore de⁹ mirabiliter z misericorditer fecit si a nobis tacebitur erimus ingrati cum Redagarsus rex gotoz agmine ingēti z immani iam i vrbis vicinea ꝓsiturus romanis ceruicibus immineꝛ vno die tanta sceleritate victus ē: vt nec quidem vno iaz dicā mortuo: seo nec vulnerato romanoz populi amplius q̄. iooo. sui exercitus ꝓsterneretur: moxq̄ ipse captus necatus est: hec ille. Iste Redagarsus infidelis in mōtibus fesulanis cum suis extinctus ē vt declarat Tho. anglicus super li. de ciui. dei. in ꝓncipio. De populo autez dei. s. isrl' dicit idē. Augusti. i. xvi. de ciui. dei. c. fi. q̄ a duob⁹ mirabilib⁹ ducibus. s. Moise z Jesu naue seu Josue bella ēt ꝓspērime ac mirabiliter gesta sunt deo cōtestāte nō tam ꝓpter merita hebrei populi q̄ ꝓpter peccata earum que debellabātur gentiū illas eis ꝓuenisse victorias. Post istos duos duces: iudices fuerunt in terra ꝓmissionis quorum temporibus sicut se habebant z peccata populi z misericordia dei: alternauerunt ꝓspera z aduersa bellorū. Et in. xvij. li. c. plt. dicit q̄ diuiso illo populo in duo regna vtraq̄ pars sicut iubebat diuina ꝓuidētia vel sinebat: varijs erigebatur ꝓsperitatibus z aduersitatibus ꝑmebatur: z sic affligebatur nō solū externis: verum etiam inter se ciuilibus bellis: vt certis existentibus causis misericordia dei vel ira patefaceret: donec eius idignatōe crescente vniuersa gens illa a caldeis debellantibus non solū subuerteretur in sedibus suis: sed etiam ex maxima sui parte transferetur in terram assyriorum: z prius illa pars qui vocabatur isrl' in. xij. tribubus distincta. Quis autem posset enarrare mala que ꝓtingunt ex bellis. Nonne rapine fiunt continue z non solum ab inimicis sed ab amicis aufertur. O quot mulieres vituperantur adulteria stupra meretricia multa sequuntur. Capiūtur pueri tolluntur a parētibus z a iustis exercitijs remoti applicantur ad stipendia latrocinantiū. Nonne militie dediti sunt z maximi blassematores dei z sanctorum: Os aperire nescisunt nisi maledicendo deum z sanctos z turpiter iurando per eos etiam non irati. Quis in illa arte reperitur non vacans sodomie z omni genere immundicie. Odia z rācores continue perseuerant: propter que z confessiones z communiones z cultus diuinus negligūtur: grauamina collectarum multiplicantur: z īvalentes soluere incarcerantur: turbantur ad desperationem perducuntur. Stipendiarij etiam vilissimi homines faciunt se dominos dominoz etiam suorum a quibus sunt conducti z pro quibus militant: z si in aliquo contradicunt verberantur z vulnerātur ab eis. Sacrilegia ꝑpetrantur: ecclesias spoliant: sacra diripiunt: in ecclesijs ludunt: z stabulantur. Sacerdotes capiunt agricolas mercatores predātur: z redimere faciunt: incendia ponunt in segetibus: in domibus: in ecclesijs: Agri et vinee inculti remanet: arbores fructifere inciduntur: domus ad habendum ligna ꝓ igne destruuntur: greges z armenta capiuntur: vie in vie efficiūtur. Sicq̄ artes z negotiationes pereunt Blassemie: detractiones: derisiones: proditiones pro nihilo habentur: ludi quantuncūq̄ prohibiti crescūt: homicidia adduntur Et sic ciuitates z castra ad solitudinem redigūtur. Ex quo ergo tot mala proueniunt: bene inquit psalmista. Dissipa gentes tē. qui scilicet non necessitate sed cupiditate accedunt ad hoc. Unde z Licero dicit in tertio li. de republica. Nullum bellum suscipi debere ab optima ciuitate nisi pro fide z salute. Et vt exponit Augusti. qui hoc refert xxij. de ciui. dei. c. vi. de fide idest fidelitate seruāda: pro salute scilicet temporali ad euadendum egestatem: vincula: exilia: mortem: z huiusmodi. Sed multo magis pro fide conseruanda contra infideles iustissime bellatur vt habetur. xxij. q. viij. Omni z. c. Hortatur. De bello autem ad hoc q̄ sit iustum tractatur in tertia parte. tit. ij.

Capitulum Octauum de homicidio.

De homicidio qz

ex ira z rixis z bellis frequēter ꝓ tingit fieri homicidia: mutilatōes membrozz: z percussiones: iō de ipsis hic agendum. Omnia hec cum iniuste fiunt sunt contra preceptum illud. Non occides. Exo. xx̄. ut dicit Aug. de pen̄i. di. i. Homicidium. Homicidiū āt pōt sic diffiniri: q homicidium est hominis occisio illegitime facta. Signanter autem dicitur hominis quia occisio animalis irrōnalis sicut nec destructio plantarum seu arborum que viuunt vita vegetatiua ē homicidium. Un̄ Augusti. in ꝑmo de ciui. dei. q cum audimus. Non occides: non accipimus hoc dictum de fructibus quia nullus ē ei sensus: nec de irrationabilibus animalibus quia nulla nobis ratione sociantur: sz de hominibus. Ratio huius est sc̄dm Tho. secūda secunde. q. lxiiij. arti. i. quia nullus peccat vtēdo aliqua re ad id ad quod est ordinata. In rerū autem ordine imperfectiora sunt propter pefectōra: sicut in generatōne hominis natura ab imperfectis ad perfecta procedit. Luz igitur plante sint propter animalia omnia: z animalia irrationabilia ꝓpter hominem: ideo vtendo plantis ad vtilitatem animaliū: z animalibus ad vtilitatē hominum: non est contra preceptum nec peccatuz. Int alios autem vsus maxime videtur necessarū istis vti in cibum: quod fieri non potest absq; mortificatione eoꝝ. Quod etiam ē ex ordinatione diuina dicēte domino Geñ. ix. Omne quod mouet z viuit erit nobis in cibum. Nec est contra quia Exo. xxiij. statuitur certa pena occidenti bouē vel ouem proximi: quia hoc est ratione damnificatōnis proximi non ratione occisionis. Additur etiā in diffinitione: illegitime facta: quia si homo occidatur ꝓpter maleficium a iudice suo nō ē homicidium quod sit pcm̄ vel ꝓtra ꝑceptum de quo loquimur. Est autem illud peccatum vnus z preciuus ex casibus reseruatis diocesanis sc̄dm oēs doctores. Et q̄uis etiam ip̄i diocesani ñ soleāt tales absoluere ꝓpter honorē z detestationem facti sed cōmuniē mittunt ad curiam romanam absoluēdos a penitentiarijs: tamen si nolunt possūt absoluere etiam volentes ad curiam accedere: alias frustra poneretur inter casus reseruatos ep̄is homicidiū volūtariū si nunq̄ possent absoluere: sed poneretur ītr casus papales: sz nec istud nec aliud quod sit p̄cise peccatum absq; adiunctione snie repitur ī iure pape reseruatū: sz certe sentētie z irregularitates q̄uis laudabile sit aliqñ multuz enormia ad curiā mittrre. De excōicatōne āt que icurrit ꝓpt occasionē vel emulatōem vl̄ ꝑcussionē clericoꝝ nil h̄ agit q: diffuse hēs in. iiij. pte ti. c. i. De irregularitate q̄ ꝓpter huiusmōi icurritur scuꝝ hitur habes in quarta pte ti. v.

De homicidiis in. §. I.

quit p̄s. Uiri sanguinū z dolosi non dimidiabūt dies suos. p̄s. liiij. Uiri sanguinum. s. effusores dicuntur homicide: q: ꝓ homicidiū cōiuz z abūdātius effūditur sanguis humanꝰ. Et addit dolosi: q: si fieret sine dolo. i. sine pctō vt iudex facit non rep̄henderetur nec incideret in penam que sequitur quia. s. non dimidiant tales dies suos vt plurimum. Et h̄ dupliciter q: vl̄ corꝑaliē i q̄tuz. s. occidūtur hoicide vl̄ ab amicis iterfecti l̄a iudice vt mandat lex. Et sic nō viuūt toto tēpore vite sue: sed eis subtrahit t̄pus quo nāliter viuē potuissēt Spiritualiter āt intelligitur quia tā graue pctm̄ ē q̄ vix reuertūtur ad pniam. Et sic nō dimidiāt dies suos: sed continuant vsq; ad mortē inclusiue pctā sua. Dimidiarent āt si peniteret eos: q: dies illos malos interrūperent. In his ergo v̄bis tria possunt notari.

Primo hōicidiū q̄ ꝓmittitur ibi. Uiri sāguinū.

Scō vitiū q̄ adiungitur ibi dolosi.

Tertio supplicium quod sequitur ibi: non dimidiabunt.

Quantum ad primum sciendum q homicidiū potest dici dupliciter. Uno modo stricte ꝓ iniusta occisione hominis: z sic est mortale semper cū ꝑceptū ē. Nō occides. Alio modo large ꝓ q̄cūq; occisione hominis: z sic potest esse aliquando sine peccato. Uir sanguinum idest occisor z effundens sanguinem humanum potest esse quis quadrupliciter.

Primo necessitate vel sui defēsione.

Secūdo iusticie executione.

Tertio casus occursione.

Quarto hostili impugnatione.

Et ꝑmo cum quis occidit alium necessitate ducē ineuitabili q: scilicet iuasus ab alio volente occidere vel grauiter vulnerare se defendēdo occidit seruato debito moderamine cum aliter non posit euadere manus eius non est proprie homicida: prout scilicet homicidium dicimus peccatum Pro huiusmodi declaratione Tho. secunda secūde. q. lxiiij. ar. vij. dicit q cū moralis actus accipiat speciem ab eo quod est secundum intentionez quia ex fine non habeo quod est preter intentōez Ideo ex actu alicuius se defendentis duplex effectus sequi potest. Unus quidem conseruatio vite proprie. Alius est occisio inuadentis. Actus igitur qui ex hoc intenditur qui est conseruatio vite proprie non habet rationem illiciti cum hoc sit naturale cuilibet q conseruet se quātum potest in esse. Unde de iure nature est vim vi repellere distin. i. c. Jus naturale: sed tamen cū moderamine inculpate tutele. Nam potest actus aliquis ex bona intentione prouenies illicitus reddi si nō sit ꝓportionatus fini. Un̄ si aliq̄s

Capitulum Octauũz.

ad seipsuz ꝺefendẽdũ vtatur maiori violentia q̃ oporteat erit illicituz: qz excedit moderamẽ iculpate tutele. Illicituz autẽ est q̃ homo ītendat occidere alium vt se defendat: nõ autẽ ei qui habet publicam auctem referẽs hoc ad publicũ bonũ: sed seruato ꝺebito moderamine si ꝓtingat aliuz occidi nõ imputat occidenti: quia plus tenet ꝗs puidere vite sue q̃ aliene. ℞ Tho. Unde si potest aliter euadere sed ob verecundiã ne reputet pusillanimis vult resistere: vel etiam si in ipso actu ītẽdit vindicationez nõ ꝺefensionez: aut post factuz aggredientem euz ꝺebilez ⁊ nõ valentez cũ ledere occidit: vel etiam notabiliter excedit modũ in defensione: vt si aggressus pugnis ense repugnãs occidat nõ excusaret ab homicidij crimine. Et idez est quando sponte se ponit ad talem locuz vel casum: vnde existimat vel existimare potuit talẽ necessitatẽ sibi venturã. Quãtum ad fm cuz iudex habet legitimã auctem seu potestatẽ seruato ordine iudiciario reum ꝓꝺenat ad mortem quã meruit ex zelo iusticie nõ peccat ymo meretur seruando quod ꝺñs mandat Exodi. xx. Maleficos nõ patieris viuere: vnde nõ est homicida ⁊si sanguinem fundat: nec ipse nec lictor: nec aliquis eorũ qui cooperant ad mortẽ ei⁹: ut assessor: testis: accusator: associantes ⁊ capientes: ⁊ hui⁹. hoc tamẽ clericis nõ licez: qz eis ꝓhibita est omnis effusio sanguinis. xxiij. q. fi. p totuz. Et huius ratio est secũdum Tho. se. se. q. lx. iiij. arti. ij. quia omis pena liter est ꝓpter totum. Ordinat. n. pars ad totuz sicut impfectũ ad perfectuz. Unde videmus q̃ cũ expedit precidere aliquod membruz a toto corpore puta putridũ ꝓ ꝰseruatione totius corporis ne inficiat: laudabiliter ⁊ salubriter abscinditur. Quelz autẽ ꝓsona pticularis cõperat ad totã cõitatem: sicut pars ad totuz. Et ideo si aliqs homo repitur piculosus cõitati ⁊ corruptiuus ipsi⁹ ꝓpter aliquod peccatũ laudabiliter ⁊ salubriter occiditur: vt bonũ cõe ꝓseruet. modicũ. n. fermẽtum totã massam corrũpit. Quãuis. n. occidere hoiem in sua dignitate manentẽ. i. bene viuẽtẽ sit scõm se malũ ⁊ ꝓtra charitatem: tamẽ homicez peccatorem occidere ei qui habet auctoritatem ẽ bonũ: sicut occidere bestiaz: peior ẽ. n. malus hõ bestia: ⁊ plus nocz: vt dicit pℏus i ꝓmo polit. Et ad hoc facit quod dic̃ Hiero. xxiij. q. v. Qui malos putit in eo q̃ mali sunt ⁊ habz ius ītерfectionis. i. ptãtem: minister est ꝺñi ⁊. q. ea. c. Miles. ⁊ c. Principes. Si autẽ iudex reum dignuz morte ad mortem ꝓdemnat nõ seruato ordine iudiciario: vel ex amore pecunie: quia de hoc emolumẽtum pcipit principaliter motus vel ex luore vindicte: vel odij: vel delectatione effundendi sanguinẽ: vel habendi laudem: peccaret mortaliter: ⁊ q̃libet cooperans ad hoc simili intentiõe. arg. xxiij. q. v. cum minister. Quãtum ad tertiũ. Nõ q̃ cum quis occidit aliũ a casu. i. preter oẽm sui intentionem ⁊ voluntatẽ sed ꝺabat operaz rei licite: ⁊ adhibuit ꝺebitam ꝺiligentiã nõ imputatur ei ad peccatum: puta pulsat campanã ꝺebito modo soluit vel frangitur pulsatorij: quasi de nouo aptatum occidit hoiem: vtiqz nõ imputat pulsãti nec prelato ecclesie ad peccatũ. Unde Aug. ad publicolam. Absit vt ea que ꝓpter bonuz ac licitum habemus aut facimus si ꝗꝺem preter nostrã voluntatem ꝗcq̃ mali acciderit nobis imputet. xxiij. q. v. De occidendis. Alioqn vt subdit idez in. ꝺ. c. nõ liceret habere ligones: gladios: funes: ⁊ equos: quia his homo pot uti ad sui occisionez hoc aũt. b. Tho. se. se. q. lxiij. arti. viij. sic ꝺclarat scõm pℏum in ij. pℏisicoz: Casus est cã agẽs preter ītentionem: ⁊ ideo ea que casualia sũt simpliciter loquendo nõ sunt intenta nec voluntaria: ⁊ qz omne peccatum est voluntariuz scõm Augu. ꝓñs est vt casualia in q̃tum hui⁹ nõ sunt peccata ꝓtingit tamẽ q̃ id qꝺ nõ est p se volitum ⁊ intentum actu. p accidens sit volituz ⁊ intentum scõm q̃ causa p accidens dicit remouẽs ꝓhibens. Uñ ille qui nõ remouet que ꝺz remouere ex quo seq̃tur homicidium erit ei quoꝺãmoꝺo homicidiuz voluntariũ. Quod pot ꝓtingere ꝺupliciter vno modo qz ꝺat opam rei illicite. alio modo quia ⁊ si ꝺat opam rei licite nõ aꝺhibet ꝺebitam sollicitudinem vel ꝺiligentiaz ad tollenduz homicidiũ quod pot sequi. Et in quolz hoz reputat homicidiuz quo ad peccatũ ⁊ irregularitatem: puta ludit ad saxa: vel cum gladio: vel vberat mulierem pregnantem: vel pcutit viruz eius cuz qua cõmittebat fornicationẽ vel aꝺulterium volentẽ eaz ꝺetinere: aut cum ꝓjcit lapiꝺes aꝺ expellenduz bestias ꝺe agro: aut ꝓjcit tegulas ꝺe tecto ipsuz aptanꝺo: ⁊ nõ attenꝺit si aliquis trãseat: nec clamat nec signũ aꝺ hui⁹ ponit: vel pater ⁊ mater vel nutrix ponit filium puulum iuxta se in lecto ⁊ ꝺormiendo calcat: uel mulier pregnãs saltat aut magnũ ponꝺus portat: vel mediⁿ ex notabili ignorantia vel negligentia infirmũ male curat: quando in aliquo predictoz casuũ sequit homicidiuz imputatur ei ad mortale: ⁊ erit reseruatus casus episcopo. alꝰ vt dictum est ꝺãꝺo opam rei licite ⁊ aꝺhibendo ꝺiligentiam nõ imputabitur ei.

Quãtum ad quartũ. s. hostili pugnatione: cum quis i iusto bello occidit nõ ex odio vel ꝺelectatione effundendi sanguinem humanuz: sed quia nõ pot aliter hostes suos subijcere: seu inducere ad ꝺebituz iusticie. Dicit. n. Tho. vbi supra arti. vij. q̃ licet ei qui habet publicam auctem intendere occidere homiem ad sui ꝺefensionẽ referẽꝺo hoc ad publicum bonuz: vt patet in milite pugnante ꝓtra hostes: ⁊ in ministro iudicis pugnante ꝓtra latrones q̃ vis peccarẽt hi si priuata libiꝺine moueren. Unde Aug. Si homicidium est hominẽ

L.

occidere: potest hoc aliquãdo sine peccato accidere: nã & miles hostem: & iudex vel minister eĩ⁹ nocentez cuitellũ a manu fugit inuito nõ mihi videtur peccare cũ occidunt. xxiij. q. v. Si homicidiũ Idem dicit in li. de ciui. dei. q̃ si in iusto bello occidat nõ est homicidiũ. Ad idẽ. xxiij. q. j. Quid culpatur. Et si in bello quod ꝑ iusta causa suscipitur auctoritate principis terreni nõ reputatur peccatũ homicidiũ ibi factũ ab illis. Multo magis in bello quod mãdat dñs dominantiuz deꝰ q̃ nõ pot nisi iustam cãm habere ad oẽs: cũ oẽs sint mortis debitores si occidant nõ erit peccatũ: sicut occidit in bello Josue ꝯtrahabitãtes terrã ꝓmissionis: vt pz i li. Josue p totũ. Similiter si aliquẽ in particulari quis occidat ex mãdato dei manifeste vel p occultum instinctum ei facto nõ peccabit: nec erit ꝓprie homicida: sic Samuel occidit Agag regem Amalech. Finees coeuntẽ cũ madianita publice. Abrahã etiam paratꝰ fuit ex hoc Jsaac filiuz occidere ex mãdato dei. Gñ. xxij. Un Aug. in ꝓmo de ciui. dei. Nequaq̃ ꝯtra hoc p̃ceptũ fecerunt quo dicitur. Nõ occides: qz deo auctore bella gesserũt. Aut psonam gerẽs publice potestatis scõm ius legis sceleratos morte punierũt. Et Abrahã nõ solum nõ est inculpatus crudelitatis crimine: sed laudatus qz voluit filiũ obedire occidere: vt habet. xxiij. q. v. Nõ occides

Quantum ad scõm ꝓncipale. Sciendum q̃ cuz occisioni adiungit dolus. i. malicia: seu voluntas directe vel idirecte ꝓpria auctoritate: tũc est ꝓprie homicidiũ pctm graue: & ꝯtra p̃ceptum. Un̄ viro sanguinũ: adiungit & dolosum: & talis est vir sanguinũ & dolosus qui non dimidiat dies suos. Omnis. n. q̃ accepit gladiũ ait christus Math. xxvj. s. ꝓpria auctoritate utens ad occidendum gladio pibit tẽporali scõm iura. Et si istum euaderet qz hic nõ puniret: gladio diuine iusticie pibit in alio si nõ peniteret.

Nulli ergo licet occidere propria auctoritate.
Nec seipsum p aliquem casum.
Nec aliquem etiam impijssimum.
Nec virum iustum ob premiuz.
Nec vnq̃ ad tollendum scandaluz.

Quãtum ad primũ dicit Aug. in primo de ciui. dei. cũ dñs dicit. Nõ occides: itelligamus vtiq̃ de homine dictum: nec te nec alterũ. Nec. n. qui seipsum occidit aliũ q̃ hominẽ occidit. Hoc autẽ esse illicitum declarat. b. Tho. se. se. q. lxiij. arti. v. triplici ratione. Primo qz naturaliter quelibet res seipsam amat. Et ad hoc ptinet q̃ quelibet res nãliter seruat se i esse & corrũpentibus resistit q̃tum pot. Et ideo q̃ aliquis seipsũ occidat est ꝯtra nãlem iclinationẽ & cõtra charitatẽ qua quilibet debet seipm diligere. Et ideo semp ẽ mortale occidere seipsum. Secũdo qz quelibet ps illud qd ẽ ẽ totius: qlibet aũt homo est ps cõitatis & ita illud qd est ẽ cõitatis. vñ in hoc q̃ seipsum interficit iniuriã facit cõitati: vt patet p ꝓbm. v. ethi coꝛ. Tertio qz vita est quoddã donuz diuinitus homini attributũ: & eius ptãti subiectũ q̃ occidit & viuere facit: & ideo qui seipsũ occidit vita se priuãs i ocum peccat: sicut qui alienũ seruum interficit peccat in dñz cuius est seruꝰ. Et sicut peccat ille qui vsurpat sibi iudiciũ de re sibi nõ commissa. Ad soluz. n. dñm deũ ptinet iudiciũ mõtis & vite: scõz illud Deut. xxxij. Ego occidã & viuere faciã. Un̄ nec iudici habẽti publicã ptãtem lz se occidere cõmittẽti qcũq̃ maleficiũ: qz nullus ẽ iudex sui ipsius: lz tamẽ ei se cõmittere iudicio aliozz. Unde Aug. de ciui. dei. li. j. Hoc dicimꝰ. hoc asserimus hoc modis oĩbus approbamus neminẽ spontaneã mortẽ sibi debere iferre. xxiij. q. v. c. si nõ licet. §. Nõ occides. Et ponit oẽs casus q̃ possent aliquẽ mouere ad hoc: vz. Primo mõ causa meliozis vite seu felicitatis citius ꝯsequẽde vt fecit q̃dã pbus qui lecto libro de ĩmortalitate aie Platonis ob desideriũ impatiẽs ptingẽdi ad hanc ĩmortalitatem sentiendã in ignez se ꝓiecit: vt refert Aug. v. de ciui. dei. Sz ut dicit. b. Tho. vbi supra trãsitus hoĩs de hac vita ad aliã felicitatem nõ subiacet libero arbitrio homis: sed potestati dine. Et ideo nõ licet ob felicitatẽ vitaz se occidere. Secũdo pot quis moueri ad hoc ob euadendũ miserias vite presentis: pauptatis: ꝯfusionis: ifirmitatis: & huiꝰ. sicut fecit Achitofel laqueo se suspendẽs. q̃. Reg. xvij. Et Saul q̃ in bello victus a philisteis ruit sup gladiũ suũ & nõ plene mortuus rogauit Amalechitã seruũ suum vt iterficeret ne illuderet a philesteis: quod & fecit j. Reg: vlt. & Ozias ne caperet & illuderet a gẽtilibus se occidit: vt habet. j. Macch. xiiij. Et Latho vticensis audita victoria Julij cesaris quasi dedignatus ei subiici se occidit: vt refert Ualerius: et post eũ Aug. in. j. de ciui. dei. Sed & hoc illicituz est & irrationabile: qz vltimũ malozz vite huiꝰ et maxie terribile est mors vt patet p ꝓbm. iij. ethi coꝛ. Et ita iferre sibi mortẽ ꝓpter euadẽdas miserias huius vite est maius malũ assumere ad vitandum minus: quod est contra rationẽ. Tertio pot quis moueri ꝓpter aliquod peccatũ commissum: sicut fecit Judas scarioth: qui penitẽtia ductus de pditione christi laqueo se suspendit. Math. xxvj. Sed nec hoc licet: tũ qz maxime sibi nocet in hoc q̃ sibi adimit tẽpus pñie necessariũ: tum qz nõ licet malefactorẽ occidere nisi per iudiciuz publice potestatis. Quarto pot moueri mulier ne ab alio corrũpatur: sicut fecit quedam ꝯiugata honestissima ꝑ qua cum mississet Diocletianus impator vt ea abuteret ꝓpter pulchritudinẽ: dixit marito. Qui cũ respodisset obuiari nõ posse illa nõ accessit: sz iterfecit se: vt hĩ in historia ecclesiastica. Nec hoc licet: qz nõ debz

ī se cōmittere crīmē maximū quod est sui occisio vt vitet minus crīmē alienum. Non.n.est crīmē mulieris p uiolentiam violate si ꝓsensus non ad sit. Sed ē minus peccatuz fornicationis vel adul terīj:q̄ occisio sui ipsius. Et est piculosissimū qz nō restat ei tēpus ad expiandū p penitētiā. Qui to moueri pōt timore ne ꝓsentiat in aliq̄d pecca tum:puta ne violentata mulier in actu ꝓsentiat dilectationi. Uel etiā cum abscidit sibi virilia ne labaī ī vitia carnalia:sicut fecit Origenes vt pos set p domos mulierum securius predicare: vt di citur in hīstoria ecclesiastica:quod ꝓhibet tanq̄ homicidiū dis.lv. Si quis abscidēit. Sz nec hoc licet:qz nō sunt facienda mala vt eueniant bona ſm apostolum vel vt euitent mala:presertim mi nora z minus certa. Incertum est.n.an aliquis ī futuꝝ ꝓsentiat in peccatum:potēs est.n.deus eri pere a quacūq̄z tribulatione:seu temptatiōe sup ueniente:a peccato liberare. Qz autē Sanson se ipsum cū hostibus ruina domus oppressserit ex cusaī a peccato:qz ex īstinctu spūs sancti fecit q̄ p euz miracula faciebat: vt dicit Aug.xxiij.q.v. si nō licet.§. Nō occides. Et eandē rationem assi gnat in primo de ciui.dei.de quibusdam sanctis fēminis que se occiderūt tēpore psecutionis: qua rū memoria in ecclesia celebraī. Nico. de lira vi detur simili ratione excusare allegans opinionez hebreoꝝ.Saulē vt.s.hoc faceret ne ī ipso illude retur deus verus hebreoꝝ a philisteis.Sed ꝓtra rium sentit Aug.xxvj.q.v.Nec mirum: z cōiter a doc.reprobatus z damnatus creditur.de Azia idem sentit Nico.Sed.b.Tho.cōtra.vbi supra. Laudatur autem in li.Machab.ppter quādaz spēm fortitudinis seu appentiā: sed nō fuit in eo vera fortitudo sed mollicies nō valēs mala pena lia sustinere. Secūdo notanduz q̄ nullus pōt aliquē occidere etiā malefactorem ꝓpria auctori tate absq̄ peccato mōtali. Ratio huī ſm Tho. se.se.q.lxiij.arti.iij.quia occidere malefactorem licitum est in quātum ordinat ad salutem totius cōitaī.z ad illum solū ptinz cui cōmittitur cura cōitatis ꝓseruande:sicut ad medicū ptinet preci dere membrū putriduz quādo ei cōmissa fuerit cura totius corꝑis z nō ad alium medicū. Cu ra aūt boni cōis cōmissa ē principibus z alīs ha bentibus publicam auctoritatē:z ideo eis solis li cet occidere malefactores.nō alīs. Quāuis.n. fa cere aliquid ad cōem vtilitatē quod nulli nocet sit licitum cuilibet priuate psone nō tamen illud quod alicui nocet licet facere z si vtile alīs.nisi se cundū iudicium habētis publicam potestatem. Unde Aug.in li.v.de ciui.dei.ait. Qui sine aliq̄ publica administratione maleficū:furem:sacrile gum:adultez:piurum:z quēlibet criminosum ī terfecerit aut membris debilitauerit:velut homi cida iudicabitur:z tāto acrius q̄to nō sibi a deo ꝓcessam potestatem abusiue usurpare nō timuit xxiij.q.fi.c.plt. Sed queriī utꝝ liceat marito occidere vxorem ī adulterio deprehensam.Et vī q̄ sic z q̄ nō peccet ī hoc:qz nil iniustum facit:nō ꝓtra psonā:qz mortē meret:nec ꝓtra publicā iu sticiam:qz lex ciuilis pmittit viro occidere vxorē cum adultero:seu etiā occidere adulterū cū filia inuentū.ff.ō adultī.l.quod ait lex.§.q̄ ait:z hoc si sit vilis psona adulē. Respōdet ad huī Pe.de Pal.z Tho.in.iiij.di.xxxvij.q̄ extra iudicium hoc facere sēper est peccatū mortale:qz ꝓtra iusti ciā.preiudicat.n.psone z reibulice:persone q̄dez qz nō debet mori nisi ꝓfussa vel ꝓuicta in loco iu dicij de crīmine. Reipublice preiudicat:qz nō per publicuz iudicē morītur. Et q̄uis lex hoc pmit tat.hoc facit nō ut licitū ꝓcedēs:sed qz nō infligit penā ppter maximū incitamentuz mariti vel pa tris. Illa tamē lex vt dicit Pe.hodie est correcta p Auten. Nouo iure.vbi dicit q̄ adultera dēt re trudi ī monasteriuz:z sic nō est rea mortis. Sed z si p statuta ciuitatis esset rea mortis: hoc nō li ceret:etiā si ipse maritus vel pater esset iudex q̄a hec ex iudicio sunt facienda.nō ex furore sed cuz maturitate z psilio factū est in iudicio ꝓponēdū z sīīa mortis ꝓferenda. Et sicut nō licet p istum modū occidere vxorē vel filiam ita nec adultez. nec ī facto ipso:nec post factū. Jo.tamē neapol. in quolibet:ex dicta.l.inducta sentit ꝓtrariū: sed nō est tenenda talis opinio ratione iā dicta. Sed nunquid licet cuilibet occidere eum qui rebellis est ciuitati sue:z noxius repertus extra terminos iurisdictionis illius ciuitatis si ipsa ciuitas edictū publicum fecisset q̄ si quis eum vbicūq̄z occidat premiū recipiet pecunie vel alterius rei. Uidetur q̄ sic:qz hoc agit nō ꝓpria auctoritate sed publi ca ex quo ciuitas dedit talez licentiā. Jn ꝓtrariū credo esse ſm rei vītatem. Nam ciuitas nō habz iurisdictionē vel aliquam potestatez extra suum territoriū:z ad iniuriā sibi reputaret vna ciuitas si altera vellet punire subditum suū seu in sua ci uitate exītem:hoc.n.est mittere falcē in messem alienā:quod ꝓhibetur.vj.q.iij.scriptū. Unde si occidens ex tali licentia capet ī ciuitate illa alie na vbi illum occidit:z ipse vt homicida iuste pu niret. Jniusta est ergo talis lex:z mortalī peccat eā statuens:qz allicit homies ad peccandū. Ubi aūt qui noxius est multum cōitati:z dignus mor te ꝓpter potentiam z sequelam suam nō posset capi:vel ordinario iure ꝓdemnari:si dīs pricipa lis vl iudex haberz absolutaz potestatē quōcūq̄z puniendi si pretermisso ordine iudiciario occide re faceret:nō videtur peccare nec homicida cen seri:ex quo cum meretur mortem:z puniri non pōt aliter. Sed nunquid furē licet occidere? Res pondeo fur nocturnus si discerni non poterat q̄ ad furandum z nō ad occidendum venisset: nec

alʒ poterat deprehẽdi: potuit occidi: alʼ nõ: extra eo. Si pfodiens: ⁊. ff. de furt. l. furẽ. Furem vero diurnum nõ licet occidere: nisi se telo tunc defendat: qz plus est tunc q̃ fur. Latronẽ etiaz insidiantẽ in itineribus fm leges cuilibz licet occidere. ar. xxiij. q. iij. Fortitudo. Et nocturnuz depopulatorem agroz. C. eo. l. i. ⁊. ij. Nullũ ergo licet occidẽ ppria auctoritate nec infidelem: iudeuz: paganuz: vel hereticũ. Notandũ tertio. q̃ multo minuʒ licet occidere innocentẽ dicente dño Exodi. xxiij. Innocentez ⁊ iustuz nõ occides. Ratio est scõm Tho. vbi supra. arti. vj. Quia cuz occisio peccatoris. in tantuz sit licita in q̃tuz ordinat ad bonũ cõe: qz p ipsum corrumpitur. Justoz aũt sit ꝓseruatiua boni cõis: ⁊ pmotiua: qz ipsi sunt pricipalioꝛ ps multitudinis qua ceteri sustentãt: ideo nõ licet occidere eos: nisi ò speciali mãdato dei. Nã cuz deus habeat dñium mortis: ⁊ vite. eius. n. ordinatione oẽs moriuntur iusti ⁊ peccatores: ideo qui mandato dei occideret innocẽtem nõ peccaret: sic nec peccauit Abraham filiũ volens imolare. Gen. xxij. ⁊. xxiij. q. v. Lex eterna. Qò autem iustus p mortem ptingat ad regnũ miserias huiʒ vite egrediens: p accidens est operi occidẽtis. Ex bonitate. n. dei hoc ei euenit ⁊ sui bona dispotõe nõ ex actu homicide p se. Est ergo grauius occidere innocentem q̃ peccatorẽ quadruplici ratiõe.

Primo qz magis agit ꝓtra charitatem nocẽs ei quem magis debet diligere. Secundo quia magis iniuriam facit iniuriam faciendo ei q̃ minus ẽ dignus q̃ peccator. Tertio quia priuat cõitatem maioꝛi bono. Quarto qa magis cõtemnit deũ. Luc. x. Qui vos spernit me spernit. Cum autẽ quẽ nouit iudex innocentem ⁊ tamen falsis testibus vt reus mortis ꝓuincitur i iudicio. vt Naboth. iij. Reg. xxj. debz diligẽtius testes examinare vt ueniat occasionẽ liberandi innociuz: vt Daniel fecit Daniel. xiij. Et si nõ põt reuicere falsitatem: debet ad superioꝛẽ remittere iudicandum vel ipse si absolutam habet potestatẽ liberare si non potest hñs delegatam: nõ peccat ferens sniam mortis ꝓtra eum: scõz allegatas ⁊ ꝓbata: qa ipse nõ occidit innocentem: cum i iudicio scõz ꝓbata nocens appeat fm que vt publica ꝑsona habet iudicare. scõm Tho. vbi supra. Ad idem facit quod habetur. iij. q. vij. Judicet Nico. de lira sup penthateuch. asserit ꝓtrariuz. vide plene de hoc in tertia pte. ti. ix. Queritur aũt vtruũ teneatur quilibet liberare aliuz ab iniusta morte si põt. Respõdeo. q̃ ex debito charitatis quilibet tenetur repellere iniuriam a ꝓximo si põt. Unde Amb. Qui nõ repellit iniuriam a ꝓximo si põt. tam est in vitio sicut ille qui facit. xxiij. q. iij. Non iferenda: ⁊ i. c. se. ⁊. q. v. Reos. Dec est sntia Ray. vv. ⁊ Tho. se. se. q. lxxix. In hoc aũt sicut ponit. vv. est diuersitas notanda quia ille qui hz publicam potestatez tenetur defendere etiam cũ armis si opz. dum tamẽ ꝓsumat q̃ possit. ꝑsone vero priuate si possunt solo verbo vel facto sine periculo suaz ꝑsonaz tenentur cũ moderamine tamẽ inculpate tutele: vt addit Tho. Sed non credo q̃ tales teneantur se periculo exponere. Utz autez quis teneatur dare pecuniaz ne aliquis iniuste occidatur. Sco. di. lxxxiij. i pricipio ponit duas opiniones: vna est q̃ tenet quilibet. alia est q̃ tenent solum prelati. Et subdit. Mihi videtur distinguẽdum: qz si ꝓstat illum iniuste occidi: quilibet tenetur q̃tuz sua possibilitas põt pecunialiter subuenire salua sua necessitate: q̃ si nescitur an iuste vl iniuste: aut si necessitas istius nõ põt nõ tenetur.

Quarto nõ licet cõmittere homicidiũ ꝓpter quodcũq; scandaluz vel maluz vitandum sui vel alterius: quia sicut nõ sunt facienda mala vt eueniant bona scõm aplm Ro. . Ita nec etiã vt vitentur mala fm Tho. vbi supra. In quo delinquũt mulieres que cuz ꝓcepint p fornicationem adulterium: vel icestum ⁊ huiʒ. creaturã ꝓceptaz in vtero occidunt diuersis medicinis: vel ex vtero natuz ne manifestetur scelus eaz ⁊ ide sequatur ifamia sue vel occisio sui vel aliozꝛ: vel occupatio hereditatis aliene. Sed nil hoz excusat a mortali grauissimo: ⁊ si ante baptismum occidat ipsuz adhuc grauius: qz corpus ⁊ animaz occidit. Nõ tamẽ reputatur homicidium cũ in utero est: nisi fuerit puerperiũ formatũ. s. anima rõnali. xxij. q. ij. Quod vero nõ formatũ. Dicitur autem formari masculuʒ spacio. xl. diez vel circa: ⁊ femina spacio. lxxx. Sed nec licet matrez ex infirmitate nõ valentez euadere mortẽ citius eius mortez accelerare vt ꝑles in vtero nõ moriatur nec ꝑle nõ dum natam occidere ut mater saluetur ⁊ omnes qui coopantur ad huiʒ opa ꝓsulendo vel dando opam ad huiʒ vt medici aromatariꝫ ⁊ aliꝫ: sũt homicide. ij. q. j. Notuz. Sed queritur si mulieri hz occidere volentem se oppꝛimere nõ valentez alii euadere manus eius? Respõdeo Rai. in summa ponit circa hoc duplicez opinionem ꝓtrariã alteram alteri: ⁊ neutrã prefert. Sed videt dicenduz q̃ nõ licet intendere aliquo modo occisionẽ volẽtis oppꝛimere: sicut nec etiam iuadentez ad mortez ꝓ sui defensione. Sed si se defendendo ne violetur ꝓtingat illum occidi sibi imputetur. Et si dicatur q̃ occidendo est causa mortis illius nõ solũ coꝛporis sed anime: cum in actu volũtatis peccãdi moriatur. Respõdeo. q̃ ipse est sibi causa qui alteri iniuriatur. Illa autem utitur iure suo naturali: quo licet vim vi repellere. Et magis tenet saluti sue ꝓuidere q̃ alterius. Nam exponit se piculo ꝓsentiendi actui peccati pmittendo se oppꝛimi ꝓpter difficultatem renitentie voluntatis duz nõ facit quod põt ad euadenduz. Sed ⁊si tueatur q̃tum potest saluo eo vnde potest sequi mors illi

renitendo mẽte peccato nõ ipsa peccaret. Sicut ꝛ si quis iuasus ne se defẽdendo ꝓtingat occidere permitteret se occidi nõ peccaret: sed maioris virtutis esset. Si autem talis possz aliter euadere vt clamãdo: fugiendo: ꝛ hui⁹. nõ excusaretur a morte occidendo. Quantuz ad tertiuz pricipale s. de punitione huius sceleris: hoc nõ cuz dicitur. Nõ dimidiabũt dies suos: qz impius cito moriet ꝛ nõ reuertetur ad pñiam propter magnitudinẽ scelerꝭ. vt expositum est i pricipio. §. ij. Qõ ꝛsi nõ semper eueniat ꝓpter ũmensitatem diuine miseri cordie: tamẽ frequẽter accidit: ꝛ hoc meretur humana malitia. Uiruz sanguinum ꝛ dolosum. i. effundentem sãguinem cuz dolo. i. volũtarie abhominabitur dñs. s. a gratia ꝛ gloria sua repellẽdo. Geñ. ix. Quicũqz effuderit sanguinem humanũ: fundetur sanguis illius dixit dñs. Propterea i figuram precepit dñs i veteri lege ꝙ nõ comederẽt carnem cum sanguine: vel sãguinem: ad iducẽdũ eos vt horrerẽt effusionez sanguinis humani.

Ostẽditur grauitas huiꝰ peccati ex multiplici punitione Layn primi homicide ꝓut habet. Geñ. iiij. vbi dictum fuit ei patrato homicidio Abel fratris sui. Maledictus eris ꝛc̃. Est ergo prima punitio infamia: vnde dicit. Maledictus eris. s. ab hominibꝰ. Homies. n. sũme homicidas odiũt ꝛ maledicũt ꝛ merito: qr sũt destructores humãi generis exterminãtes hominẽ factuz ad dei imaginẽ. Secũda punitio est inopia. Et ideo dicit cũ operatus fueris terrã nõ dabit tibi fructus. i. paucos: ꝛ cũ magno labore. Tertia ẽ maluolentia. Et ideo dicit: vagus ꝛ pfugꝰ eris: qr hominibus odiosus: qr quilibet timet ꝓuersari cuz eo ne simile quid faciat cũ eo: vl etiã inconstãtia notatur. Quarta ẽ venie diffidẽtia. Unde dixit ipse. Maior est iniquitas mea ꝙ vt veniaz merear. i. tantũ est peccatũ meũ ꝙ non cadit sub tua mia. Quinta est dãnatio eterna. Unde sꝛdit Ecce eiicis me hodie a facie tua. Apparuerat. n. sibi angelus i forma humana sibi loquens deuz representans. Sexta est moꝛs misera: ideo addit. Omnis qui ꝛuenerit me occidet me. s. homo vel bestia: vel dixit hoc appetens mortẽ ex multiplici miseria. Septimã est infirmitas corpea: cum dicitur. Posuit dñs signuz i Layn. s. tremorẽ horribilẽ oũz mẽbroꝝ. Et quia homo non debet occidi a priuata pſona: etiã si mereat mortẽ. Ideo dixit dñs Layn. Nequaq̃: sed omis qui occiderit. ibi punctus: ꝛ subitelligitur Layn graiter punietur tal. Septuplum punietur. s. ipse Layn. i. in septima generatione: qr Lamech iam bñs filios occidit Layn exñte septima generatione ab Adam. Nec Nico. de lira. Luz. n. Lamech esset cecutiẽs ꝛ venationi feraꝝ vacaret: nõ ꝓpt carnes: qr tũc nõ erant in usu: sed ꝓpter pelles quibus tunc homies vestiebantur: ducebat secũ puerum qui indicabat sibi feras vt ad ipsas sagittas iaceret. Uidens ergo puer Layn latitantez inter frutecta estimauit feram esse: ꝛ sic Lamech iaciẽs arcum occidit eum: vt dicit magister in hiſtorijs scholasticis. Graue igitur est nimis peccatuz homicidij: quod ꝛ punitur nõ soluz lege diuina mltipliciter vt dictuz est Math. xxvj. Qui i gladio occiderit: oz eum occidi saltez diuine sñie: sed ẽt lege humana: canonica ꝛ ciuili. Et quia ecclesia nõ vtitur gladio mãli: sed spũali: ideo lex eiuſ punit oẽm homicidam ꝛ mutilantẽ: nisi in cã sue defensionis moderata. pena etiã irregularitatis etiã vbi nõ sit peccatum ꝓpter horroꝛez facti: de hoc tñ in quarta parte. ti. uij. Q. aũt dicit Tho. se. se. q. lxiij. homicidium cõmissum ob sui defẽsionem iducere irregularitatem: tẽpore suo erat i opinione aliquoꝝ doctoruz: sed postea emanauit Cle. declarans nõ inducere irregularitatez extra de homi. c. i. Et sic hodie tenetur. Item homicidium vel mutilatio vel enormis pcussio fcã clerico etiã in minoribus ordinibus cõstituto inducit excõicationẽ cuius absolutio sedi aplice reseruatur: vt patet diffuse in quarte parte. ti. i. c. i. Itẽ i foro pñie ponebatur penitẽtia septẽnis: vt patet. xxij. q. i. Predicandum: tamẽ hodie est arbitraria sicut ꝛ ꝓ aliꝭ peccatis. Mitti autẽ solent ad curiam: ad pñiarios. Maior autẽ pñia iniungitur ꝓ quibusdam homicidijs magis grauibꝰ. Nam ſm Hostien. ꝛ glo. extra ò his qui fi. occi. c. j. ij. ꝛ iij. qñ pentes spõte filios occidunt vel opprimunt maior est eis pñia q̃ ꝓ cõi homicidio iiungenda. Et dicit Rai. ꝙ debet induci ad ingressum monasterij vbi peccata deploret ꝛ hoc nisi haberet ꝓiugẽ nõ uolentem ingredi ꝛ ipse: vel nisi haberet filios puulos quos nõ posset dimittere vel etiã sine his si nõ posset ꝓpter fraglitatem carnis hoc agere. nõ tamen pot ad hoc cogi. Si aũt casu ꝛ graui culpa precedente contigerit tale homicidium: tunc ſm Hosti. ꝛ glo. penitẽtia. v. vel. vij. annoꝝ est imponenda. ar. di. l. Siqua. ꝛ extra de peni. ꝛ remiſ. c. Quesitum. Si autem leuis culpa precesserit: tũc pñia trium annoꝝ est i iungenda: extra de his qui fi. occi. De infantibus Si autem nulla culpa precessit: de iure nõ sunt puniendi: tamen ꝓpter ambiguũ duplicitatis est aliqua pñia ad cautelam iiungenda. ar. xxiij. q. v. Excõicatoꝝ ꝛ iterfectoribus. Et in his oĩbus si culpa occulta: pñia iniungenda est occulta. Si manifesta: ꝛ penitẽtia manifesta. Et vt dicit. ij. q v. Consuluisti. monendi sunt pentes ne teneros pueros infantes teneant secum i lecto. Grauior adhuc pñia imponit vxoricide: vt patet. xxxij. q ij. admonere. Est tamen ꝛ ipsa arbitraria i foro pñie. precipue quando res est occulta: imponit autẽ maior pñia vxoricide ꝙ matricide: nõ quia grauius sit peccatũ: sed ideo quia homies magis

sūt iclinati ad vxoricidium q̄ ad matricidiuz: qz ad matricidium paz vel nihil. Et ideo oportuit poni magis retrabēs. i. maior pena. Jure autem ciuili i quo est usus gladij mālis punitur homicida pena mortis. Patricida aūt qz grauiter delinquūt imo grauissime: ideo grauissime puniūtur nō pena decapitationis vt alij: sed fm Hostiē. in iudicio talis ꝓiectus vel cōfessus vgis sanguineis vberatus i eculeo. i. sacco corij cocti insuti missus cum cane z gallo gallinatio. i. capone: z simia et vipa i ꝓfundū maris iactatur vel in fluuiuz ꝓximuz iuxta situm regionis vt oium elemētoz vsu carere incipiat vel si mare vel fluuius nō fuerit ꝓximus tradatur bestijs. C. eo. ti. l. i. Jn foro autez pñie arbitraria est pena z occulte si occultuz est imponēda. ar. ff. q. i. Multi. Homicide ergo recte fit ut nō diminuat dies suos. i. vt citius occidat qz crudelior est omni fera siluestri. Nā omne animal diligit sibi simile: vt dicit Ecc. xiij. Quis. un q̄ vidit leonē vel vrsuz occidentez leonem vel vrsum: Nunq̄: sed bene animal alteri⁹ spēi: homo aūt se ita ꝓmittit vici ab ira z odio vt occidat alium hoiez factuz ad similitudinē dei. Similis est homicida diabolo: de quo dicit christ⁹ Joā. viij. Jlle erat homicida ab initio: qz. s. occidit in anīa z i corpore ꝑmos pntes suo opere. Facit homicida ꝓtumeliā deo: qz occidit filiuz suū cuz omnes simus filij dei p̄creationem. ps. lxxxj. Filij excelsi omēs. Et pfectius p fidez z baptismū Joā. ꝑmo dedit eis potestatē filios dei fieri his qui credunt i nomine eius. Jnsuper z angelo qui custodit hominē facit iniuriam. Noluit dñs q̄ Dauid zelator sanctus z deuotus edificaret ei templū ex eo q̄ sāguinē humanuz effuderat: vt habet. i. palipo. xxviij. Et ideo sūme abstinendum. Et quia ad iniuriaz personalem ptinet verberatio. mutilatio: incarceratio: z cōtra illud preceptuz. Non occides ideo breuiter hic de his: pro cuius declaratione dicit b. Tho. se. se. q. lxv. q̄ i bonis cōpozis tria p ordinem ꝓsiderātur. Primo integritas corporis cui detrimentuz affert ꝑ mutilationez vel occisionez. Secundum est quies z delectatio sensus cui opponitur verberatio: z quodcūq̄ aliud dolore sensus afficiens. Tertiū est motus z vsus mēbroz qui impeditur p ligationez vel incarcerationez vel quācunq̄ violentaz detentionē. Et ideo incarcerare aliquē est illicitum: vel qualitercunq̄ detinere nisi fiat secūduz ordinem iusticie: aut in penaz aut in cautelam alicuius mali vitandi z hoc licet tantuz iudici. Uerum detinere aliquez ad horaz ad impediendum eū ab aliquo malo ꝑpetrando cuilibet licet: sicut retinere hominez ne se ꝓcipitz extrahere euz de domo ruitura p vi z huiusmodi: vel ne se vel aliuz percutiat detinere. Sed simpliciter aliuz intrudere vel detinere ad euz ptinet qui habet vlter de actibus hominis exterioribus disponere z vita alterius hec Tho. vnde huiusmodi faciens morte punit fm legē. C. de priuato carcere. l. vita: ex quo patz esse mortale peccatuz. Et similit̄ vberare adultū ei qui nō habet curaz eius vt sūt parētes magistri: z huiusmodi: ptinet ad iuriā vnde z mōtale est parentibus tñ marit̄ magistris: q̄uis sit permissa moderata castigatio: nō tamē vsq̄ ad mutilationez mēbri: qz tunc esset mortale. Jtē q̄tum ad mutilationē. Sciendu q̄ cuz totius hominis vita nō ordinetur ad aliquid ꝓpriuz ipsius hois sed ad ipsam potius omia que sunt homis ordinātur. Jdeo ꝓiuare aliquē vita i nullo casu pertinet ad aliquez nisi ad publicā ptātez cui cōmittitur ꝓcuratio boni cōis. Sed p̄cisio mēbri pōt ordinari ad ꝓpriam salutez vnius homis: z ideo i aliquo casu pōt ad euz ptinere puta si mēbrum sit putriduz: p ꝓseruatione vite licite ipse ifirm⁹ vel qui habet curā eius cōmittit medico p̄cidēduz: z hoc quādo aliter saluti corporis ꝓuideri nō potest. Et quia saluti anime i temptatione ꝓcupie aliter ꝓuideri nō pōt q̄ p p̄cisionez: quia peccatū subiacet voluntati. Jdeo nec ꝓpter conseruandaz castitatem seu vincēdas tēptatiōes carnis lz virilia abscidere: qz mortale peccatum est.

Octauus titulus de Jnuidia. Capitulum ꝑmuz de ipsa Jnuidia: z de nocumentis eius.

Nuidiā cē ūñū

ex septem capitalibus vitijs pōit Greg. i xxxi. moral. Et. b. Tho. se. se. q. xxxvj. arti. üj. Jsidor⁹ autem i li. de sūmo bono: z Cassian⁹ in li. de instit. cenobioz: nō ponunt iuidiam inter capitalia qō forte ideo fecerunt ꝓpter hoc q̄ iuidia manifeste nascitur ex iani gloria. Sed ut dicit ibi. b. Tho. nō est ꝓtra rōnem vitij capitalis q̄ ipm oriatur ex altero: qz vt dicit Greg. xxxj. moral. Capitalia vitia tanta sibi ꝓiunctione ꝓiunguñ vt nō nisi vnū de altero ꝓferatur. Sed hoc ē ꝓtra rōnez vitij capitalis q̄ nō habeat aliq̄ rōnem ꝓducendi ex se multa genera peccatoz: qō nō habet inuidia: sz multa ex ea vitia ꝓcedūt vt infra patebit. Diffinit aūt inuidia fm Joānem damascenum. q̄. li. q̄ est tristicia de alienis bonis. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. se. se. q. xxxvj. arti. q̄ tristicia de alienis bonis pōt ꝓtingere. iij. modis. Primo modo i q̄tuz quis dolet de bono alterius in q̄tuz ex eo timetur nocumentum vel sibi ipsi vel alijs bonis z talis tristicia nō est inuidia: z potest esse sine pctō. s. cū moderata ē: nec ex hoc facit aliquod iconueniens. Unde Greg. xxij. moral. ait. Euenire pleruq̄ solet vt nō amissa charitate: z inimici nos ruina letificet. Et rursus. Ei⁹ gloria sine

inuidie culpa ꝓtriſtet: cuz ꝛ ruente eo quoſdã bene erigi credimus: ꝛ ꝓficiẽte illo pleroſq; inuſte oppꝛimi formidam⁹: hec ille. Sicut ex ſ̃merſiõe Pharaonis cũ exercitu ſuo in mari rubꝛo populus iſrl̃ multuz gauiſus eſt ꝛ feſtinauit cantãs cãticuz Cantem⁹ dño: ꝛ pulſans tympanũ cũ Maria eo q̃ mortuus eſt inimicus qui volebat eos i ſeruitutez reducere. Exo. xv. Et ecõtra Mathatias cũ ſuis ꝓtriſtatus eſt valde de exaltatione et ꝓſperitate regis Antiochi: qz querebat pꝑlum iudeoꝝ trãſferre ad ritus gentiliuz deo vero relicto. j. Mach. ij. Secundo modo põt aliquis ꝓ triſtari de bono alterius nõ ex eo q̃ ille habeat illud bonuz: ſed qz ſibi deeſt illud bonuz ꝛ hic ꝓprie eſt zelus ꝋz pꝑuz. ij. rhetoꝛicoꝝ. Dicit̃ ẽt emulatio. Et ſi iſte zelus ſit circa bona honeſta laudabilis eſt ſcõz illud. i. Cor. xiij. Emulamini ſpiritu alia. Sic faciebat apl̃us cuz dicebat. ij. ad Cor. xj. Emulor. n. vos dei emulatione: ãſi diceret. Inuideo q̃buſdaz ex vobis ſed inuidia que eſt ꝋz deũ. Cõſiderabat i aliquib⁹ eoꝝ eſſe aliquas ꝓfectas ꝓditiones que nõ ita forte apparent erant in eo: vel ex humilitate i ſe nõ reputabat eſſe lz ſimplr eſſet ꝓfectior illis: ꝛ i illis emulabat cupiẽs ꝓficere: iſta ergo nõ ẽ ꝓꝓꝛie inuidia niſi large dicta. Et ſic intelligitur dictũ Hiero. ad Alletha de inſtructione filie. Habeat ſocias cũ quibus diſcat: q̃bus inideat: quaꝝ laudibus mordeat. Sumitur hic inuidia ꝓ zelo ſeu emulatione quo quis dz incitari ad ꝓficiendũ cũ melioꝛibus. Si autez de tẽporalibus ſit triſtitia talis põt eſſe ſine peccato: vt ſi ꝋz p̃muz motuz triſtatur q̃ nõ habet ſibi neceſſaria que alius hz cũ peccato: vnde quãdo ꝓ talem defectuz incidit in impatientiã vel murmuratõez vel nimis mente deiẽit ꝛ ptinebit ad accidiã.

Tertio modo triſtat̃ quis de bono alterius i q̃tũ ille cui accidit illud bonuz eſt eo indignus: que q̃ dez triſtitia nõ poteſt oriri ex bonis honeſtis ex quibus aliquis iuſtus efficit̃: niſi forte cõtriſtaret̃ quis videndo magnos peccatoꝛes a deo viſitari magnis donis ꝛ virtutibus quaſi iudicãdo eos i dignos: ſicut ꝓtriſtatus ꝛ indignatus eſt frat̃ ſuus maior õ ſuſceptiõe fratꝛis ꝓdigi magnifica. Luc. xv. Sed hoc eſſet ꝓtriſtari ꝓtra deuz ꝛ iniuſtũ reputare vel iuidentia fraterne gratie que eſt blaſphemia in ſpũz ſcũm. Sed ꝓtriſtari de diuitijs ꝛ alijs bonis tẽporalibus que poſſunt bonis ꝛ malis ꝓuenire: hanc triſtitiaz vocat pꝑus. ij. rhetoꝛicoꝝ neemeſſim: ꝛ dicit ipſaz ad bonos moꝛes ptinere Sed hoc ideo dicit: qz ꝓſiderabat ipa bona tẽporalia ſm ſe ꝓut poſſunt magna videri nõ reſpicientibus ad eterna. Sed ꝋz doctrinam fidei tẽporalia bona que ꝓueniunt indignis ex iuſta dei oꝛdinatione diſponuntur vel ad eorum correptionem vel ad eoꝝ damnationẽ ſicut diues ſepultus i infernum. Luc. xvj. Et hui⁹ bona ãſi nihili ſunt in comperatione ad bona futura que ſeruantur bonis. Et ideo hui⁹ triſticia ꝓhibetur in ſcriptura ſacra ſm illud p̃s. xxxvj. Noli emulari in malignantibus: neq; zelaueris facientes iniquitatem ꝛc̃. Lito. n. tranſit eoꝝ ꝓſperitas: qm̃ tanq̃ fenuz velociter areſcẽt. Subdit: ꝛ ideo nõ eſtimanda.

Quarto ꝓtriſtatur quis de bono alterius in q̃tum alter excedit ipſuz in bonis. ꝛ hoc ꝓprie eſt inuidia: ꝛ iſtud ſemp ꝓuuz ꝋz pꝑz i. ij. rhetoricoꝝ: quia dolet de quo ẽ gaudenduz. ſ. õ bono ꝓximi. Unde apl̃us. i. Cor. xiij. ait. Charitas nõ emulatur. i. nõ inuidet: ſed gaudet de bonis alterius. Nec obſtat ſi dicatur q̃ obm̃ triſticie eſt malum. Non. n. triſtatur quis niſi de malo: ſed inuidia eſt de bono alterius: ergo inuidia nõ eſt triſticia. Reſpõdet Tho. vbi ſupꝛa. ar. i. q̃ obm̃ triſticie eſt vtiq; maluz ꝓꝓꝛiũ: ſed ꝓtingit alĩ q̃ bonũ alienum apprehendatur vt malum ꝓꝓꝛium. Et ſm hoc de bono alieno põt eſſe triſticia. Inuid⁹ eniz bonũ alterius de quo inuidet eſtimat vt maluz ꝓꝓꝛium in q̃tum eſt diminutiu̇m ꝓꝓꝛie glorie ꝛ excellentie. Uidet. n. ſibi q̃ ex hoc q̃ aliquis excedit eum in bonis vel equiparatur ipſe nõ ſit in tanta reputatione apud homines ſicut ſi ſolus ille illa bona haberet ſupꝛa omnes ꝛ inde triſtat̃: bona igitur habita cauſant delectationẽ amiſſa cauſant triſticiam ꝛ dolorem. Alb aliꝝ poſſeſſa nõ exceſſiue nimiſ vltra ſe cauſant occaſionaliter inuidiam ꝛ emulationem: quia apprehendũtur vt ꝓꝓꝛia mala vt dictum eſt. Et dicitur inuidus quaſi nõ videns: quia. ſ. bonuz alterius ſine triſticia videre non poteſt.

De inuidia loquẽs. §. I.

ꝓpheta ait. Zelus domus tue comedit me. loquitur. p̃s. lxviij. in perſona chriſti ad patrẽ: ꝛ a Joãne euangeliſta inducitur in teſtimonium cũ chriſtus eiecit de templo cũ flagello de funicul̃ementes ꝛ vendentes. Joã. ij. ad hunc intellectum vz. O pater. zelus. i. intẽſus amor quẽ habui ad honorem templi tui me quaſi ꝓſumendo afflixit: et ideo cum flagello expuli õ tẽplo eos qui irreuerẽter ſe habebant. Sed alio modo põt exponi ſic. O pater. zelus. i. inuidia: domus tue. i. ſacerdotũ qui habent curam domus tue. i. templi. comedit me. i. ꝓſumpſit ꝓ mortem. Ex inuidia. n. ſacerdotum quia ipſe honorabatur a populo ꝛ audiebatur magiſ q̃ ipſi tradiderunt Pilato occidendũ. Sciebat. n. inquit euangeliſta q̃ per inuidiaz tradidiſſent euz. Math. xxvij. Quod figurate oſtẽdit Jacob cum ait Fera peſſima deuorauit filiuz meum Joſeph qui figurabat chriſtum: quez fratres ex inuidia vendentes putabãt ad nihilũ deduxiſſe: ſed inde peruenit ad maximam gloriaz. Tria ergo de hac inuidia videnda ſunt. Primũ a quo malo oriatur.

Secundum q̄tuz in peccato aggrauatur.
Tertium quid ex hoc vitio ꝓsequatur.

Quantum ad pri .§.II.

muz. Inuidia cōius habet ortuz ex vana gloria. Unꝺ aplus ad Gal. vj. Nō efficiamini inanis glie cupidi: inuicem ꝓuocantes: inuicem inuidentes. Ponit prius inanez gliam: deiñ inuidiaz: quia cā debet precedere suuz effectum: z posita cā sequit effectus: posita inani gloria in homine sequitur inuidia: qz cū videt vanagloriosus aliquē sibi eq̄ri vel superare in aliquo bono: vnde querit gliam videtur sibi q̄ non sit ita i gloria z reputatione hominuz ex quo alius habet bonuz sile vel maiꝰ sicut ipse: z ita ex hoc tristat de bono illius. Unꝺ Greg. xxxj. moral' ait. Prima nāq; supbie soboles inanis gloria est: que dum oppressam mentez corrupit inuidiaz mox gignit: quia dum vani nominis potentiā appetit ne quis hanc alius adipisci valeat tabescit. Et phūs in .ij. rhetorico ꝓ q̄ videbunt tales quibus sunt aliqui siles: vel scōm genꝰ: aut ꝑz cognitōez: aut ꝑz staturā: aut ꝑz hitū: aut ꝑz opinionem. Et iterū dicit q̄ illi qbꝰ modi cū ofício z amatores honoris z qui sapiētes reputāt sūt inuidi. s. vel ꝑz iclinationē vl ꝑz deliberationem ꝓut sunt boni z mali. Job. v. Parulū occidit inuidia. i. pusillanimē: occidit autez spūaliter.

Pro hoz declaratione dicit. b. Tho. se. se. q. xxxvj. arti. j. q̄ cum inuidia sit de gloria alterius in q̄tum apprehendit vt diminutiua glorie proprie quā quis appetit: ꝓñs est ut ad illos habeat inuidia quibus homo se vel equare vel preferre appetit in gloria: hoc autem nō est respectu multum a se distantium. Nullus. n. nisi insanus studet se equare vel preferre in gloria his qui sunt multo maiores eo: puta homo plebeus regi: vel rex plebeio quem multuz excedit. Et ideo his q̄ multuz distant vel loco vel tempore vel statu hō nō inuidet: sed his qui sūt ꝓpinqui quibus se nititur equare vel preferre. Nam cū illi excedūt accidit hoc cōtra nāam voluntatem: qz estimatur inde sibi minui gloria sua: z ideo cātur tristicia. Similitudo autem dicitur esse causa amoris z ꝓ ꝓñs delectationem cāt in quātum ꝓcordat volūtati. Et sic discipuli Joānis baptiste inuidebāt alicui quātulum christo eo q̄ haberet maiorem cōcursum z famam q̄ magister eoz Joānes. Unde zelantes ꝓ ipso Joāne dixerunt ei semel. Is cui testimoniuz phibuisti plures discipulos facit. Joānes. iij. Sed Joānes declarauit q̄ vere maior ipso erat: qz verus Messias. Similiter cum audiētes decez de duobus fratribꝰ indignati sunt. Mathe. xx. Amatores honoris z dignitatis sunt inuidi. s. ad eos quibus possunt i honore z dignitate equari vel preferri: nam si multum excedat non inuidet. Non. n. inuidet ciuis si non habet dignitatem regiam ad quā nō est aptus: neq; simplex sacerdos si nō est papa: sed si modicuz deficiat vī sibi q̄ ad hoc possit ptingere: z sic ad hoc cōat vt sit ciuis de poribus vel alijs officijs ciuitat̄. si cut plures sunt: z sacerdos q̄ sit plebanus vel canonicus vel epūs. Et si frustat eius conatus ꝓpt̄ excessum gl rie alterius qz alij habent quod ipe nō habet tristat de bono illoz. Et sic Saul quā do Dauid devicto z occiso Goliath puelle obuiantes z festiuantes de victoria eius canebant in eius laudem. Percussit Saul mille: z Dauid decez millia. Audiens hec Saul inuidit Dauid eo q̄ magis laudabat q̄ ipse: vnde dolens de hoc dixit. Mihi dederunt mille: z filio Jsa. j. Dauid decēmillia. j. Reg. xviij. pusillanimes ergo sunt inuidi: qz omnia reputant magna z quicq̄d boni alicui accidat reputant se in magno superatos esse z inde ꝓtristantur inuidēdo. Et sic mulieres quia cōiter sunt pusillanimes inanis glorie cupide: qz reputant magna que parua z vilia sunt: vt pulchritudinez ornatū: tripudiatū: fecūditatē z hꝰ. ideo de facili inuidet vna alteri. Sicut z Rachel inuidit sorori Lye: qz fecunda erat. Gen. xxx. Qui reputant sapientes vel virtuosi alī inuident si ipfecti sunt: z hoc nō est ex sapia vel virtute in se: ꝛ in quātum ex eis resultat honor z gloria habēti in ꝓspectu alioz. Nullus. n. inuideret homini sapienti z pfecto si ignotus esset hominibus: sed cū manifestat eius sapia z virtus qz inde ex multa exaltatione illius videt inuido minui fama sua z honor z inde ꝓtristat. Bona. n. spūalia ex hoc q̄ pluribus cōicant nō minuūt: sicut pz de scia z vtutibus: sed bona tēporalia cōicata vtiq; minuūtur: sicut pz in diuitijs. Nam ex hoc q̄ vnus qui habet centū florenos alius nō pōt eos habere nisi sibi subtrahant z ita gloria mundi circa aliq̄d cum vnus habet alius nō hz vel nō ita magnaz. Si quis autem totaz sciam suā cōicat discipulo nihil ex ea ipse amittit sed magis ꝓficit: z ex hoc scribe z pharisei inuidebāt christo: qz ex doctria sua z virtute magis in honore z fama erat q̄ ipī ꝓpter ea dicit. Zelus domꝰ tue comedit me. i. inuidia scribaz z pharisеoz z sacerdotū comedit me.

Secundo de graui. §.III

tate huiꝰ peccati q̄ graue sit ostēdit ex hoc q̄ dicit Job. v. Parulū occidit inuidia: occidit autē spūaliter ꝓuando aiam gratia: sed nullum pctm̄ tollit gliam ab anima nisi mortale: vnde inuidia est mortale ex genere suo qñ est fm deliberatōez rōnis. huiꝰ rō est fm Tho. se. se. q. xxxvj. arti. iij. qz genus peccati ꝓsideraī ex obiecto. i. ex mā circa quam est. Inuidia aūt fm rōnez sui obiecti ꝓtriat charitati p quā est vita spūalis anime: scōm illud. i. Joa. iij. Nos scimus qm̄ translati sumus de morte ad vitaz qm̄ diligim̄ fratres. Utriusq;

Capitulum ꝯdimū.

n. obiectuz inuidie. ſ. ⁊ charitatis eſt bonum ꝓximi ſed ſm ꝯtrarium motū: naz charitas gaudet de bono ꝓximi: ⁊ de eodē inuidia triſtat: ⁊ ſic pz q̄ ex genere ſuo eſt mortale. Ad hoc facit qđ ait Aug. in libro de igne purga. vbi ponit inter mortalia cōnumerās ip̄m cum adulterio homicidio ⁊ hui⁹. xxv. di. §. al' ea demū. Item ex ꝯcil'. Charta gineñ. dicitur. Clericus inuidens fratrū ꝓfectib⁹ donec ē in vitio nō ꝓmoueat. di. xlvj. ſed nullus phibetur a ꝓmotione niſi ꝓpter mortale. g̃ ꝛc. Sed ſicut in alijs peccatis que ex genere ſuo ſūt mortalia: iuueniunt aliqui impfecti motus inſenſualitate exiſtentes ⁊ nō puenientes ad ꝓſensum rōnis qui ſunt peccata venialia. Sicut in genere homicidij primi motus ire: ⁊ in genere adulterij primi motus ꝯcupie: ita ⁊ in genere inuidie primi motus triſticie de bono alterius nō ſunt niſi venialia. Qui motus etiā aliqñ reperiunt in viris pfectis ⁊ in puulis. Unde Aug. in li. ꝓfeſſ. Uidi ego ⁊ expertus ſum: zelantem puez. i. inuidentem nonduz loquebat: ⁊ intuebatur pallidus amaro aſpectu⁹ collactaneū ſuum. Nō ſolum autem eſt mortale inuidia ſed ⁊ valde garue. Dicit. n. Greg. de ipſa in. v. moral'. Quānis p omne vitium q̄ p petratur humano cordi antiqui hoſtis virus iſū ditur. Jn hac tamē nequitia tota ſua viſcera ſerpens ꝓcutit: ⁊ imp:imende malitie peſtē vomit. Ipſa. n. inuidia.

Primo deo ꝯtrariatur.
Secūdo diabolo aſſimilatur.
Tertio ꝓximo iniuriatur.

Quātum ad p muz ſciendum fz Dyo. Bonū eſt ſui ipſius diffuſiuum ⁊ cōicatiū: ⁊ quāto mai⁹ bonū tanto magis cōicatiuū. Hinc eſt q̄ deus q̄ eſt ſūme bonus pmaxie ⁊ copioſiſſime cōicauit bonitatez ſuam inumerabiles creaturas formādo ⁊ cuilibet certum gradū bonitatis tribuēdo. Unde Plato. A deo omnis inuidia relegata eſt. i. excluſa: quinimo adeo bonus eſt ⁊ omnipotēs vt dicit Aug. in enchiridion q̄ nullum maluz ſineret eſſe in ſuo vniuerſo niſi ex illo eliceret mai⁹ bonum. Inuidus ecōtra nō eſt cōicatiuus: ſed ſibi ſoli vellet omnia: ⁊ q̄ alij non participarent ſecum bona vt ſolus exaltaret: ⁊ ex bonis alioz eli cit mala. ſ. triſticiam cordis ſui. Unde ꝓv. xiij. c.

Putredo oſſium inuidia q: vz potentias aie que oſſa dicunt eius marceſcere facit: ⁊ ejcit pre triſticia: vel etiā oſſa dicunt virtutes vt mia charitas neemeſis benignitas ⁊ hui⁹ que eſt deſtruunt p inuidiā. Unde Greg. in. v. moral'. Luz deuictuz cor liuoris putredo corruperit ipſa quoq; exteri ora indicant q̄ grauiter aīum veſania inſtigat. Color quippe palloze afficit: oculi deprimuntur mens accendit: membra frigeſcunt: in cogitationibus ſcabies: in dētibus ſtridor. Hinc ⁊ Socrates Utinam inuidi in omnibus ciuitatibus oculos ⁊ aures haberent vt de omniū felicitate torquerēt. Sed ecōtra dicit virtuoſus de ſapientia loquens. Sine fictione didici: ⁊ ſine inuidia cōico ⁊ honeſtatem illius non abſcondo. Sap̄. vij. Item. Neq; cum inuidia tabeſcēte ꝓſortiuz habebo: quoniaz talis homo non erit particeps ſapie. Sap̄. vj.

Secundo inuidia facit hominem ſimilē diabolo. Dicitur. n. de eo Sap̄. ij. Inuidia diaboli mors introiuit i orbem terraz. Imitant eum qui ſunt ex parte ipſius. Uidens. n. diabolus hominē creatū ad poſſidendam ſupnam felicitatez: quā ipſe nō dum adeptuz ſed mox adipiſcendaz amiſerat: ſuperbia ſua inuidens tanto eius bono ⁊ glorie: ⁊ ideo omni ſue ſagacitate malitie ꝓcurauit vt illa priuaretur tēptans eum ⁊ inducēs ad inobediētiā diuini precepti: ⁊ ſic quotidie inuidiam ſuggerēdo conatur fraternaz charitatē diſſipare. Unde Joā. papa. Conat' versutus hoſtis ab initio ruine ſue eccleſie vnitatez reſcindere: charitatez vulnerare: ⁊ bonoz operuz dulcedinē felle inuidie infi cere: ⁊ omnibus modis quibus pōt genus humanū euertere ⁊ pturbare. Dolet. n. ſatis ⁊ erubeſcit charitatez quā ipſe neſciuit hēre. i. ꝓſeruare in celis homies ꝓſtantes ex lutea mā poſſidere in terris. xvj. q. ij. viſis. Et tanta eſt malicia inuidie eius vt cum ex temptationibus quibus nos iſeſtat augeatur ei pena accidental' inferni: tamē potius eligit ſibi illaz augeri temptādo nos vt ruere faciat q̄ illa carere deſiſtendo a tēptationibus. Sic inuidus vult potius aliquo bono carere cum alijs q̄ ip̄m habere cōiter cum alijs. Ad quod facit qđ dicit Oratius. Inuidia ſiculi nō inuenere tyrēni. Maius tormentum: vbi tangitur quedam hiſtoria. Cum. n. in curia cuiuſdaz dñi tēporalis in Sicilia eſſent duo inter ceteros milites vel familiares: vnus valde inuidus: alter valde auarus quod notorium erat. Quadaz die volens dñs habere ſolatium cuz ſuis baronibus fecit illos duos vocari ad ſe: ⁊ coram etiā alijs curialibus ⁊ dixit: q̄ cum eſſent ſibi multum grati i obſequijs ſuis diſponebat eos remunerare. Et ꝓpter paratus erat dare vni eoz qđ ſibi peteret: ⁊ extinde duplum alteri eoz. Tacebāt ambo ⁊ nullus volebat eſſe ꝓmus. Naz cogitabat auarus ſi ſuz ꝓmus recipiaz minus q̄ ſi eſſem ſcōus: cuz duplez ſit ei ꝓmiſſū q̄ primo poſtulanti. Cogitabat inuidus ſi ꝓmus reſpōdeo iſte ſocius meus plus me recipiet: nūq̄ hoc pateret aūs meus. Poti⁹ volo dimittere petitionē meā ⁊ ꝓſecutionē alic⁹ boni. Cūq; iter ſe diſceptarēt ⁊ alt' altez ꝓponēt i petēdo: demū voluit dñs q̄ inuidus ꝓmus eſſet i petēdo. Cepit iſte cogitare itra ſe qđ petē poſſuz vt iſte ſocius meus nō excedat me i doniſ. Si peto vnā veſtē vl' equū iſte duos hēbit. ſi mille florenos iſte duo milia: ſi vnū caſtz iſte vnaz ciuitatez obtinebit. Suſtinē hoc non poſſum aliquo modo. Potius volo eligere aliquod malum pati vt ipſe in duplo hēat

q̃ obtinere bonum in quo ipse me superet. Dixit ergo. Dñe mi ego peto vt vn⁹ oculus mihi eruat vt sic socio duo extrahantur: quid inde factū sit nō dicitur: sed bene fuisset inuido factum vt vno oculo sibi euulso socius euasisset illesus ex quo tā diabolica ꝓditio fuit in eo. Tertio inuidia iniuriatur ꝓximo ⁊ animo ⁊ opere. Animo: q̃ non pōt pati videre illum bona habere: de omni prosperitate eius tristatur ⁊ dolet. Unde dicit Eccl. xiij. Oculus inuidi neq̃. Unde inuidus figuratur p Hely sacerdotem de quo scribitur. j. Reg. iij. q̃ lucernam dñi videre nō poterat donec extingueret: sic inuidus lumen. i. ꝓsperitatem tēporalē vl̃ spūalem nō pōt clara mente videre nisi extincta⁊ i. nisi subtractā: tunc gaudet de malo talis psone Simil̃ est inuidia vespertilioni: quod animal nō pōt videre lumē diei: sed amat tenebras noctis. Sic inuidi ꝓspera hominū videre non possunt: sed tm̃ aduersa de quibus gaudent vbi dolere deberent. Nocet etiā ꝓximo cum pōt diuersis modis detrahendo vel aliter nocendo. Inuidia inq̃t Hugo de sancto Victore: aufert mihi ꝓximum: ira meipm. Et Cypr̃ian⁹ de inuido ait. Huic vultus minax: toruus aspect⁹: pallor i facie. in labiȝ tremor: stridor in dentibus: vba rabida: effrenata ꝓuitia ⁊ manus ad violentiam ꝓmpta. Et vt dicit Basilius. Sicut rubigo ferrū: sic inuidia animā in qua nascit corrumpit: ⁊ sicut rubigo ferro adherens vix recedit: ita inuidia cum difficultate aiam dimittit inuasam. Sic ⁊ Saul inuidus vexatus a diabolo: ⁊si q̃n̄ iterpollabat vexatio non tm̃ totaliter liberabatur. Unde Cyprianus. Iste zelus. s. inuidia nō habet modū: pmanēs iugiter sine fine: ⁊ cum alia vitia ⁊ scelera finiant q̃tum ille cui inuidetur ꝓfecerit maiori successu tanto inuidus in maius īcendium liuoris ignibus inardescit. Ita sunt male disposite inuidi vt de lumie obscurent: ⁊ de sanitate alioꝝ infirmēt: de alioꝝ vita morianť. Tales. n. de facili ꝓditiones tractāt. Unde ꝓv. xxiij. dicit. Nō comedas cum homine inuido ⁊ ne desideres cibos eius: q̃n̄ in similitudinem arioli ⁊ cōiectoris estimat quod ignorat. Comede ⁊ bibe dicet tibi: ⁊ mens eius nō ē tecū. Et cōclusiue tanta est grauitas hui⁹ peccati q̃ in uidia phariseoꝝ ⁊ scribaꝝ ⁊ sacerdotū fecit xp̃m crucifigere: quod fuit grauissimum peccatu⁊: vñ dicit. Zelus domus tue comedit me: ⁊ figurata ē p ignē q̃ ꝓsumpsit oues ⁊ pueros. Job. j. ca.

Tertio de malis. §. IIII.

que sequunť ex inuidia. Notandū ꝑmo q̃ inuidia ꝓpterea ponitur vitium capitale quia caput erat multoꝝ peccatoru⁊: ⁊ ꝓcipue eoꝝ que dicūť filie eius. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. secūda secūde. q. xxxvj. arti. iij. q̃ sicut accidia ē tristicia de bono spūali diuino: ita inuidia est tristicia de bono ꝓximi. Accidia autez ꝓpterea ponitur esse vitiu⁊ capitale: q⁊ ex accidia homo ipellitur ad aliqua facienda: vel vt fugiat tristiciam: vel vt tristicie satisfaciat. Et eadem ratione inuidia ponitur vitium capitale cuius filie fm Greg. in. xxxj. moral̃. sunt quinq⁊. s.

Odium
Detractio
Susurratio
Exultatio in aduersis ꝓximi
Afflictio in ꝓsperis eius

Ratio assignatōis hui⁹ est fm Tho. vbi supra: q⁊ in conatu inuidie est aliquid tanq̃ principium: aliquid tanq̃ mediu⁊: aliquid tanq̃ termin⁹ seu finis. Principium quidem est vt quis diminuat gl̃iam alterius: vel i occulto ⁊ sic est susurratio vel manifeste ⁊ sic est detractio. Medium autem est q⁊ aliquis intendens minuere gl̃iam alterius aut pōt ⁊ sic est exultatio in aduersis: aut nō potest ⁊ sic est afflictio in ꝓsperis. Terminus autem inuidie est in ipso odio. Sicut. n. bonum delectans cāt amorem: ita ⁊ malum ꝓtristans q̃ est in inuido cāt odium. Et nō fm Tho. vbi supra q̃ afflictio in ꝓsperis aliquando est ipsa inuidia: aliquādo nō est ipsa sed filia eius in q̃tu⁊ ds tristatur de ꝓsperis alicuius scōm q̃ hñt quādaz gl̃iam sic talis tristicia est inuidia. In quātum vo ꝓspera eueniunt alicui ꝓtra conatum inuidentis. qui nititur impedire ꝓsperitatem illius sic talis tristicia est filia inuidie. Exultatio vero in aduersis non est directe idem quod inuidia sed sequit ex ea. Nam ex tristicia de bono ꝓximi que est in uidia sequitur exultatio de malo eius. Sed vt dicitur ꝓv. xvij. Qui in ruina letatur alterius non erit impunitus. Hoc esse magnū malum Job cauebat se ab eo dicens. Si exaltaui ad ruinā eius qui oderat me q̃ iuenissem i eo malū: supple accidat mihi malū. Unde Amb. cū videret scl̃ quēdam letari ⁊ ridere de cāu alterius i terrā dixit. Qui stat videat ne cadat. Quo dicto subito ridens cecidit ipse. Et mi⁊ est q̃ cum gaudiū ⁊ delectatio sit ex ꝓiunctione ꝓuenientis cū conuenīti: ⁊ naturaliter inuidus sit bonus: ⁊ bonum oīa appetant: de bono ꝓximi gaudere deberet: ⁊ de malo dolere. Sed ꝓpterea ꝓtrarium accidit: q̃a inuidia ꝓuertit nām quodāmodo in malicia. Et ideo de malo ꝓximi gaudet vt malitia plenus totus. Sic Saul pessimus factus ex iuidia psequebat Dauid q̃ gener eius erat ⁊ tot bōa ei fecerat. Et cū nō posset capere eū ⁊ occidē vt cupiebat ꝓtistabat nimis ⁊ de oi ei⁹ ꝓspitate: sz nō sic. Dauid erga eū q̃nimo audita mōte ei⁹ ieiunauit ⁊ fleuit amare: vt ꝑz. ij. Reg. primo. Multa ⁊ alia mala oriunť quādoq⁊ ex inuidia vt iudicia temeraria. Unde Piero. O inuidia ꝑmū tui mordax. Qui dā ꝓ nefas noīe christiani relicta trabe i oculis ꝓprijs i aliēo festucā q̃rūt. s. male iudicātes ō pus defectibus alioꝝ. Hec opat oēz crudelitatez: nec

amico nec fratri pcit: vt patet in primis fratribus Laym ⁊ Abel. Naz cum ppendit Layz Abel fratrem suuz esse deo magꝭ acceptū ita inuidia i euz exarsit ꝙ eū occidit: hoc aūt fuit: qz vt dicit Heñ. iūj. Respexit deus ad munera Abel: ⁊ ad munera Laym nō respexit: qđ ita pcepit vt dicit magister i histoꝛijs scholasticis: qz descēdit ignis de celo ⁊ incendit sacrificium Abel qđ dño de animalibus meliozibus obtulerat: nō autē descēdit sup sacrificium Laym quod de frugibus terre offerebat sed corrosis ⁊ minus bonis vt auarus: ⁊ ideo nō acceptauit deꝰ. Unde alia lia hz. Inflāmauit dñs sup munera Abel: ꝛc̄. i. flāmam ignis īmisit: ⁊ nō sup munera Laym: ⁊ ex hoc īuidit ⁊ occidit sed acriter punitus est. Fratres Joseph īuidebāt ei: nec poterant quicq̄ ei pacifice loqui ex eo ꝙ a patre plus amaretur cūctis filijs ꝓpter bonitatē ⁊ sapiam suam: ⁊ ꝓpter inuidiā voluerūt occidere nisi ꝓtradixisset Rubē. Demum eo abñte euz vendiderunt i seruuz ismaelitī cūtibus i egyptuz. Heñ. xxxvij. Amā agagites īuidens glozie Mardochei quesiuit ab Assuero rege deleri totuz genus iudeoꝝ ⁊ ipm Mardocheum i ligno ꝑparato suspendi: sed mediante regina Hester versa est sñia ꝓtra eum vt illo die ipse suspenderet i ligno ab eo parato: ⁊ omne genus suū ⁊ inimici iudeorū occisi sunt illo die: vt habet i li. Hester. vij. In li. dialogoꝝ. iij. narrat Greg. ō duobus germanis deo i heremo seruientibus Eutitio ⁊ Florentio. Eutitius vt magꝭ industrius ⁊ lītus assumptus fuit i abbatez a monachis cuiusdā abbatie. Cūq; Florentius mire simplicitatis vir solus in cella remansisset rogauit dñm vt sibi aliquā societatem cōcederet: quod ⁊ factum ē. Nā vrsuz ab oratōe surgens īuenit ad cellam venisse suā quem vt socium sibi a deo datuz suscepit: ⁊ eū vt domesticū animal tractabat: ⁊ in custodiā aliquaꝝ ouicularū suaꝝ ad pasturam mittebat: assignās sibi horam quādo ad cellā reuerti deberet. ſ. hora comestionis vt. ſ. cum eo comederet. Fama aūt huius miraculi euolante ꝑ patriam illā monachi abbatis Eutitq germani huius videntes Eutitiū talia miracula nō facere: ⁊ inuidentes vna die aliqui ex eis dormientez vrsuz occiderūt. Quod demū Florentius ppendēs multuz doluit: ⁊ cum germanꝰ eius abbas Eutitius iuisset ad ꝓsolādum euz dixit vel enunciando vel ipꝛecando ꝙ adhuc videt illos punitos: quod ⁊ factū est. Nam omnes illi qui occiderunt vrsuz ex inuidia effecti sunt lepꝛosi: ⁊ pre dolore membra sibi discerpebāt. Sic ⁊ sacerdotes qui ex inuidia occiderūt christū post exterminiū maximuz sue ciuitatī ⁊ gētis amissa oī gloria sua dispersi sunt ꝑ orbem: ō quibus dictuz est Zelus domus tue comedit me.

Remedia ergo ad. §. V.

hibenda sunt ꝓtra tam horrendā pestez. Quoꝝ ꝓmum est vt amoꝛez suum quis a terrena gloria ⁊ rebus transeuntibus subtrahat ⁊ ipsuz ad celestia erigat. Nam remota cā remouet effectus. Cū igitur gloria tēpoꝛalis sit occasio īuidie vt dictuz ē: remoto affectu eius inordinato: ⁊ īuidia remouebitur. Unde Greg⁹. Qui fructibus īuidie carere desiderat illam hereditatē appetat quā numerus possidentiū nō angustat. vnde vir iustus ꝙa nil'in terra appetit alienis ꝓfectibus inuidere nescit. Scōm est ꝓsideratio creature vlis. Omis creatura cōicat seipsam modo suo: sol omnibus ꝓbet lumen suū ⁊ luna ⁊ stelle: terra cōicat fructus suos omnibus animalibꝰ ⁊ nihil sibi retinz. Membra in coꝛpoꝛe humano se inuicem īuuāt: nec inuidet pes oculo: qz nobilior est eo ⁊ eminētioꝛē locuz tenet. ſ. in capite. Sed vt dicit aplus. i Cor. xij. ⁊ expientia docet: si patitur vnū mēbꝝ cōpatiunt omnia mēbra nō letāt: ⁊ ecōtra: de exaltatione vnius mēbꝛi omnia gaudent. Si. n. caput honoꝛatur vel decoꝛatur diademate vel floribus vel alio ornatu: omnia alia mēbra letant. Angeli etiā gaudēt sup vno peccatoꝛe pñiaz agēte. Luc. xv. qz ide illi ꝓmiū ꝑcurat: sicut ecōtra tristant de ruina alicuius modo suo. Juxta illud Isa. xxxiij. Angeli pacis amare flebant. Et exemplum in legenda Joānis euāgeliste qūo resuscitatus ab eo retulit se āgelos illoꝝ discipuloꝝ Joānis quos penituerat mundū requisie vidisse dolētes ⁊ lugētes de ruina illoꝝ. Tertiū remediuz ſ. ad tollendū alijs occasionē īuidie ē occultare bona sua que nō sunt necessaria: vel etiā aliozuz coꝛā illis qui sunt inclinati ad hoc vitiū: vel alio mō ꝓuidē: sic christus dixit discipulis q̄bus ostēdit se in mōte trāsfiguratuz. Nemini dixeritis visionē hanc. Math. xvij. ne. ſ. cum essent imꝑfecti socij eoꝝ ex hoc moueret ad īuidiā qz habuerāt illā visionē ⁊ nō ipsi. Legit. n. i vitis patꝝ: ꝙ cum q̄dam antiquatus i heremo. vnde ⁊ magne fame haberet duas cellas aduenientē de nouo quodam patre valde nominato ad habitanduz i illo heremo: ille pater cōmodauit sibi cellam vnaz ex suis donec sibi aliter ꝓuideret: ⁊ ibi moꝛāte multi cepērūt ad ipm venire ꝑ ꝓsilijs etiā ex his qui ibāt ꝓpe ad aliuz patrē prefatū. Quod cernēs īuidia motus dixit discipulo vt iret ad eū ⁊ diceret ꝙ si sibi restitueret cellam qz volebat ea vti. Accessit ille ⁊ cum īuenisset euz infirmū dixit ꝙ pater suus mittebat ad visitandū eū ⁊ nil dixit de repetitiōe celle. Regratiatus ē ille ei: ⁊ reuersus ad pꝛez suū dixit ꝙ erat īfirmus: vnđ patiēter ferret quousq; melius se haberet. Jnde ad paucos dies stimulāte inuidia misit iterum ad licētianduz eum de cella. Et discipulus verba mutauit dicēs se missum ad visitandum: demum videns ꝙ non recedebat accessit cum baculo expulsurus eum. Sed

discipulus preuenit dicens q abbas su⁹ veniebat ad visitandum eum ex charitate nimia ꝓp̄t qđ placeret ei occurere. Quod ꝛ fecit: ꝛ occurrēs ꝓiecit se ad pedes eius gratias agens de cōmodata cella. Et ille in se reuersus cōpunctus est: ꝛ sedata inuidie passione dilexit eū. Interrogauit autē discipulum seorsum si fecerat ambasiatas sibi cō missas. Et cum itellexisset prudentiam discipuli q non eas fecisset ad tollendum scandalum: ꝓiecit se ad pedes eius dicens velle in posterum eu⁹ esse patrem. Hic tamen si mendacia dixit non bene fecit: nec imitandus i hoc: sed de pietate intentionis.

Capitulum ſm de Afflictione i ꝓspis filia inuidie

ꝓflictio i ꝓspe

ris. ponitur a Bre. filia inuidie que in hoc differt a matre sua. s. inuidia q̄ cum inuidia doleat ꝛ tristet de bonis ꝓximi appetit ꝛ querit diminutionē eor̄. Sed cu⁹ hoc nō euenit sed potius ꝓtrarium. i. ꝓsperitas: ide magis tristat: ꝛ ex hoc ponit filia inuidie ſz Tho. vt dictum est supra. Dicit autē Salomon Eccle siastes. iij. c. Cōtemplatus su⁹ omēs labores hominū ꝛ industrias ꝛ animaduerti patere inuidie ꝓximi: ꝛ in hoc vanitas. Sup quibus verbis. d. Joānes Dñici sup Ecclesiastes ponit inuidiam eē causam vl occasionez.

Primo erroris ꝛ falsitatis.
Secundo affectionis cupiditatis.
Tertio defectiōis bonitatis.

Quantu⁹ ad primū. §. I.

omnes errores hominū ꝓcesserūt ex primo errore primor̄ parentū quod seminauit diabolus ex inuidia. Unde dicitur Sap̄. ij. Deus creauit hominem iexterminabilem: qui. s. non potuisset errore decipi vel corpore deficere si obediset. Inuidia autem diaboli mors. s. aīe ꝛ corporis: ītroiuit in orbem terrar̄. Nam ex inuidia sua vt hominem deiiceret: errorem ꝛ falsitatez ꝓposuit dicens. Nequaq̄ moriemini. Ecce falsitas. Scit. n. deus ꝛc̄. q. d. ex inuidia deus hoc ꝓhibuit ne efficiamini ei similes i scientia. Ecce error. Sicque ex inde errores i mundo multiplicati sunt ꝑmo iter phos: vt ostendit Lactantius in li. iij. istituti. Unus phus ex inuidia volens extinguere nomē ꝛ scīam alterius aliam opinionē ineniebat oppositam sñie alterius: quā, ꝛsi aio nō sentiret: tamē ꝓsuasionibus aliquibus ꝓbare nitebatur. Hinc aliqui dicunt Aristotelē motu⁹ fuisse ad cōburē dum libros Platonis sui magistri quos potuit ꝛ postea ipugnare eū i libris suis ꝓtra ea que forte nunq̄ dixit: ꝛ sic de alīs phis. Postea ꝛ inter doctores christianos hoc malum inuidie inuentum est. Unde ꝛ Haymo in li. de christianar̄ rerū memoria: de Origene ait. Plurimu⁹ admirari nō sufficio q vir tam illustris ꝛ tam apte rebellans ꝛ obuians hereticis: deuolutus sit in taz notissimam heresim q Seraphin in Jsaia spūz sāctū esse dixerit. Et i alio loco de pñia diaboli scripserit: ꝛ de absolutione reproborū post mille annos ꝛ alīs multis: que sane fidei aduersātur: cuz abstinentissime vite ꝛ castissime fuerit ꝛ tam pie clare doctrine ꝛ lucidi sermonis. Ego sane salua fide patrum dixerim vt hic vl nō scripserit: ſz ab hereticis ob offuscandum nomē eius ꝛ famam ab hereticis maligne ꝓfecta sunt: ꝛ noie eius intulata: hec ille. Hiero. etiā ꝑpter famam eius celebrem ex translatione optima scriptur̄ multi ex inuidia detrahebant ꝛ calumniabātur: vt patz in ꝓlogo galeato. Unde dicit ipe ad hul⁹. Quid liuore torqueris: quid ꝓtra me imperitor̄ aios ꝓcitas: ꝛc̄. Greg. etiā magn⁹ habuit emulos suos qui post mortem manus posuerunt ad cōburendum libros suos. Sed obstit Petrus p̄clare miraculo. Frequēter etiam multi doctrinā. b. Tho. approbatam impugnāt vtrum ex inuidia vel ꝛlo veritatis: ipsi viderint.

Secundo afflictio. §. II.

ista est occasio augende cupiditatis. Nam inuidus videns ꝓsperitatem ꝓximi affligitur tanq̄ hoc sibi noceat cū re vera nihil noceat. Unde Tullius de tusculanis. q. ait. Inuidētia ē egritudo suscepta ꝑpter alterius res fas. s. q̄ nihil noceāt inuidēti: tam q̄ sibi videt q noceāt ꝛ diminuāt sui gloriā ꝛ reputationē: ideo appetit eum illis bonis ꝓuari: ꝛsi nō eueniat hoc magis tristatur: ac etiaz vt illuz excedat insistit cupiditati honor̄ ꝛ diuitiar̄. Sic Babylonij videtes q tres iuuenes hebrei. s. Ananias. Azarias. Misael erant magni principes i curia regis Nabuchodonosor: inuidētes glorie eor̄ istigauerūt regem ad statuā aureā faciendam ꝛ vt adoraretur precipiendā sub pēa ignis vt p hunc modū mitteret i fornacē nō adorando ꝓut factuz est. Sz deus miraculose i igne seruauit illesos: vt habet Daniel. iij. Similiter i curia regis Darij principes eius moti inuidia ꝓtra Danielē q̄ cunctis erat honoratior ꝛ maior cora rege: istigauerūt euz ad statuendū q nullus peteret aliquid ab aliquo etiā deo ifra septez dies. alias mitteretur i lacuz leonū: vt sic Daniel orās ad deum i lacuz leonū mitteret: quod ꝛ factuz ē: ſz et dñs ꝓseruauit eum illesū: vt habet Daniel. vj. Uidens inuidus ꝓximum abundare: ꝛ hic ipe querit per fas ꝛ nefas. Si enim videt eum indui scarlato: ꝛ ipse qui prius erat ꝓtentus griseo vel nigro vult indui scarlato ne ille honorabilior eo videatur: ꝛ si nō habet pecuniaz sufficientē cōat acquirē p fraudes: usuras: ludos: ꝛ hi⁹. Si mul⁹

videt aliam portare margaritas inuidet: ⁊ tantū molestat virū q̄ etiam si deberet vsuras exercere inducit eum ad ꝓcurandū sibi silia ne inferior illa videatur. Sicq̄ multū crescit cupiditas ꝓpter istam tristiciaz de alieno bono. Hic ⁊ Seneca in epla. lj. ad Lucillū. Nemo se auaz itelligit: nemo cupidū. Ceci cū ducē querant nos sine duce erramus: ⁊ dicim'. Non ego ābitiosus sum: sed nemo pōt aliter Rome viuere Non ego sūptuosus sū: sed vrbs ista magnas ipensas exigit ⁊ seqūtur q̄d nos decipimus? Non est extrinsecū malū nostrū intra nos ē i uisceribus nostris ipis sedet. Et ideo diffulter ad sanitatē venimus: q⁹ nos egrotare nescimus: hec ille: ⁊ sic vita nostra non videtur hūana sed symiaz que vnūquēq̄ effigiare conātur. Refert Lactantius li. v. q̄ Archimenides siculus inuidens deo q̄a tam pulchz celū tam pulchro ordine fecerat: conatus est eū imitari in terra. Fe cit igitur ex ere ꝓcauo similitudinē mundi ⁊ figuram celi: in quo solē ⁊ lunā cōposuit ⁊ inequales motus celestibus similes conuersionibus singulis quasi diebus efficerent: errantiā etiaz stellaz ⁊ fixaz cursus dispes ⁊ regulatos cōposuit. Sz nunquid iste potuit facere celuz incorruptibile: aut p suam nām mobile? Nō. sed ereuz fuit: nec potuit eū celuz suum a morte corpozali sui persecutoris eripere.

Tertio inuidia seu. §. III.

afflictio ista in ꝓpis ꝓmi est defectus oīs bone ꝙditionis ⁊ virtutis: vnde ⁊ malis plena. Unde Ouidius ei' pessimas ꝙditiones exprimens in. ij. metamorphoseos dicit primo q̄ eius domus est in imis. q⁹. s. in iferno manet. Unī Greg. in li. dialogoz. Antiqu' hostl. vnde bonos cernit nitescē ad gl̄iam inde pueros i inuidiā rapit ad penam.

Secūdo domus eius est in vallibus nigris. q⁹ s. absq̄ puritate. Omne. n. pctm̄ ponit se inuidus ad pperanduz: sicut fratres Joseph ex inuidia eū vendiderūt ⁊ occidere primo quesierunt. Tertio caret sole: q⁹. s. vitatez nō agnoscit: sicut i figuram de Hely sūmo sacerdote dicit q̄ lucernā dñi videre nō poterat: sicut inuidi sacerdotes iudeorū nō potuerūt videre. i. itelligere lucernam dñi. i. legez que de Messia plene loquebat. Lucerna est lex inquit sapiēs. Quarto nō habet ventum: q⁹ nō habet successus felices ⁊ nūq̄ finitur. Cyprianus. Mala cetera finē habent inuidia nō hz terminuz: vt nōt Petrus comestor. Cum Herodes agrippa Rome exīs icarceratus fuit a Tiberio Cesare. Ipso mortuo Caius ei succedens in ipio eduxit eum ⁊ sublimauit in regem dans ei duas thetrarchias: ꝓpter quod Herodes filius magni Herodis qui cum vxore sua Herodia multuz cōpassi sunt icarcerato ⁊ laborauerūt ad liberationem eius: ⁊ postea inuidere ceperūt: ⁊ cuz quesisset ei pferri exilio Lugduni deportati sunt. Quinto hec domus inuidie semp est frigida: q⁹ semp caret igne charitatis: de quo dñs ait. Ignē veni mittere in terrā: cum opposita sit charitati. Sexto abundat caligine: q⁹ persuadet sibi mala. i. sēp peius habere q̄ ꝓxim': etiaz si felicior sit ꝓximo videtur sibi minus habere. Unde. Ouidius fertilior seges alienis semp in aruis. s. reputatur ex inuidia. Septimo pallor sedet i ore. s. inuidi: q̄a semp detrahit bonis opibus diminuendo vel negando vel deprauando: sicut Dathan ⁊ Abiron detrahebāt Moisi inuidētes ei de principatu. Numeri. xvj. viij. est macies in inuido: q⁹ est mater auaritie ⁊ pcitatis. Non. n. vult alīs cōicare bonum quod habet scie vel idustrie ne alius equet sibi. Unde ⁊ Crisō'. dicit q̄ ab hac egritudie plura sunt vitia: ab hac pecuniaz cōcupia: ⁊ principatus amor: ⁊ vana gloria nunq̄ recta acies hē.

Nono rubigine dentes. s. habet infectos: q⁹ est infamatrix corrodendo vitam alienaz. Non. n. solum diminuit bona aliozz ⁊ negat vt dictuz est supra sed etiā falsa imponit calumniando: sicut rana maris de qua Auicēna ait cañ. iij. q̄ est maligna iuadens animalia ⁊ ex lōginquo currit ad ea vt mōdeat: ⁊ si nō pōt mordere insufflat vsus ea vt noceat: de quo pōt exponi illud Apoc. xvj. Uidi de ore draconis ⁊ de ore bestie tres spiritus imūdos exisse ad moduz ranaz. Decimo pectora felle virent: q⁹. s. semp cogitat malum ⁊ iudicat praua de illo cui inuidet. De hac Greg. in moral'. Duz electi ꝓficiūt reprobi i rabiē furoris excitant: ⁊ bona nascētia que nolūt imitari ꝓsequūt s. ex inuidia. Undecimo lingua ē suffusa veneno: q⁹. s. sēp murmurat vel de deo vel de ꝓlato q̄ dat alīs plusq̄ sibi tanq̄ ptial'. hec est bestia q̄ hz tres ordines dentiū: vt dicitur Daniel. vij. q⁹. s. de deo de prelat'. ⁊ de pentibus murmurat. Duodecimo nunq̄ ridet. s. nisi de malo alieno. Sz vt dicit Ro. xij. Gaudete cū gaudentibus flere cū flētibus. s. facit charitas. Tertiodecimo. nunq̄ est quieta: vt Caiz inuidus q̄ exīt a deo vagus ⁊ ꝓfugus. Quartodecimo. tabescit videdo gl̄iam aliozz. Quitodecimo. comedit carnes vipeas quia solum mal' aliozz satiatur ⁊ pascitur.

Capitulum tertium de Odio multiplici ⁊ de nocumētis: ⁊ varijs modis eius.

Dium est prima

filia inuidie: ⁊ orit̄ frequēt ex ira: ꝓpt̄ q̄d dicit Aug. i regula. Lites aūt nō habeatis: aut q̄ celerrime finiatis ne ira crescat i odiū. i. ab ira ꝓcedat postea odiuz. Nihil. n. phibet aliquid vnū oriri ex diuersis causis scdz diuersas rōnes directius tñ oritur ex inuidia. Et rō est fm Tho. se. se. q. xxxiij. arti. v. q⁹ ex inuidia ipm

bonum ꝓximi reddit ꝓtristabile ꝛ p ꝓns odibile sed ex ira oritur odiu fm quoddã augmentum. Nam p iram appetimus malum ꝓximi fm quã dam mensurã ꝑput. s. habet rõnem vindicte. post ea p ꝓtinuitatẽ ire ꝙuenitur ad hoc ꝙ maluz ꝓximi absolute desideret: quod ꝓtinet ad rõnez odij ꝛ sic patet ꝙ cãtur odiu formaliter ex ipsa inuidia ex ira aũt dispositiue. Qz autẽ oriatur odiu ex inuidia sic declarat. b. Tho. vbi supra. Odiuz ꝓximi est vltimũ ꝓgressu peccati eo ꝙ opponitur dilectioni qua nãliter ꝓximus diligitur. Qz autem aliquis recedat ab eo quod est naturale cõtingit ex hoc ꝙ intendit vitare aliquid quod est nãliter fugiendõ nãliter autẽ omne animal fugit tristitiaz sicut ꝛ appetit delectationẽ: sicut patet ꝑ phum i vij. ꝛ. x. ethicoꝝ. Et ideo sicut ex delectatione cãt amor ita ex tristicia cãt odiu. Sic. n. mouemur ad diligendum ea que nos delectant: ita ꝛ mouemur ad odiendũ ea que nos ꝓtristant in ꝙtuz accipiũt rõnez mali. Unde cũ inuidia sit tristitia de bono ꝓximi: sequit ꝙ bonũ ꝓximi reddat nobis odiosuz: ꝛ inde est ꝙ odiu orit ex inuidia: ꝛ sicut ex amore sequitur delectatio cũ. s. possideat bonũ amatuz ꝛ delectatio ipsa cãt amorez: qz vis appetitiua reflectitur sup actus suos: ita ex inuidie tristitia cãtur odiũ: ꝛ ex odio ad ꝑsonam aliquam cãtur inuidia. Et ꝙuis odiuz opponat: directe dilectioni que est ꝓma ꝛ maxima virtutum: non tamẽ odiuz est vitium capitale vel maximuz peccatoꝝ nisi odium dei. Ratio huius est fz. b. Tho. se. se. q. xxxiij. arti. iij. qz illud dicit vitiuz capitale ex quo vt frequentius alia oriunt vt dictum ẽ supra. Uitiũ aũt est ꝓtra naturã hois in ꝙtum est animal rõnale. Jn his aũt que ꝓtra naturam sunt paulatim ꝛ nõ subito illud quod est nãe corrũpitur. Unde oz ꝙ primo recedatur ab ea qõ ẽ minus fm nãz: ꝛ vltimo ab eo qõ est maxime fz nãm: qz illud quod est primũ in ꝓstructione est vltimũ in resolutione. Jd autẽ quod est maxime et primo nãle homini est ꝙ diligat bonuz ꝛ ꝑcipue bonuz diuinũ ꝛ bonum ꝓximi: ꝛ ideo odiuz qõ huic dilectioni opponitur nõ est primũ in dilectione virtutis que fit ꝑ vitia sed vltimuz ꝛ iõ odiũ nõ est vitium capitale. Qz. n. virtus vniuscuiusqz rei ꝓsistit in hoc ꝙ sit bene disposita fm nãm suã ideo in virtutibus oz esse primuz ꝛ principale qõ est primũ ꝛ principale in ordine nãli. Jn ordine aũt nãli primũ in affectionibus seu passionibus ẽ amor: ꝛ sic in virtutibus prima ꝛ principalior est dilectio: iuxta illud. j Cor. xiij. Maior horuz est charitas. Et eadem ratione odiũ nõ põt esse primuz in vitijs. Et ꝙuis odiuz mali quod ꝓtrariat bono nãli sit primuz iter passiones anime: sicut ꝛ amor nãlis boni: tamẽ odiũ boni nãlis non potest esse sed hz rõnem vltimi: qz attestat corruptioni nãe iam facte sicut ꝛ amor extranei boni. Et odium ꝙdem quod est passio pura non est peccatuz sed odiũ dei vel ꝓximi semp est peccatuz. Et põt describi ꝙ odiũ est quo appetit maluz alicui⁹ in malũ eius: quod ꝑ tanto dicit: qz qui appetit malũ ꝓximo ꝓpter aliquã bonaz cãm: vtputa i firmitatem vel mortẽ ne noceat bonis vel vt conuertat ad deuz: ꝛ hui⁹. istud ꝓprie nõ est odium quia non intendit precise malũ illius. Differt aũt ab ira: qz iratus appetit malũ alicuius sub rõne boni. s. sub rõne vindicte vt puniatur is ꝓtra quẽ est iratus de defectu cõmisso sed odiens solum intendit in maluz exosi.

De odio iquit psal. §. I.

mista. ps. cviij. loquẽs in ꝑsona christi ad patrem de iudeis odientibus eũ ꝛ sequẽtibus. Posuerũt aduersuz me mala ꝑ bonis: ꝛ odium ꝑ dilectiõe mea. Cõstitue sup euz peccatorez: ꝛ diabolus stet a dextris eius. Cuz iudicat exeat ꝓdemnat⁹. Ubi tria de odio notantur.

Primo ꝙ parit pessimam retributionem. ibi. Posuerũt.

Secundo ꝙ ejcit optimaz dilectionẽ. ibi. ꝛ odiũ pro ꝛẽ.

Tertio ꝙ recipit maximam punitionem. ibi. cõstitue ꝛẽ.

Quantũ ad primũ. §. II.

Odiens aliũ ꝛsi ille multa bona fecerit ei tamen oiuz oblitus: facit multa mala ꝓtra illuz qõ pessimũ ẽ. Uñ Aug. sup psalteriũ ait. Sex differentie sunt. s. retributionũ: reddere ꝑ malis bona: non reddere mala ꝑ malis: hec bonoꝝ sunt: sed ꝓius melius: nõ reddere bona ꝑ bonis: reddere mala ꝑ bonis: hec duo maloꝝ sũt: ꝛ posterius deteri⁹ reddere bona ꝑ bonis ꝛ mala ꝑ malis: hec duo mediocriũ sunt: ꝛ ꝓius ꝑpinquũ bonis: qõ xps nõ arguit sz plus oz dicit: qz ꝛ ethnici hoc faciũt: posterius ꝑpinquũ mal⁹: cõuenit tñ ꝛ bonis. Uñ ẽt lex modũ vltionis statuit dicẽs: oculũ ꝑ oculo ꝙ si dici põt iniustoꝝ iusticia ẽ: nõ qz iniq ẽ vltio quã lex statuit: sz qz vitiosa libido vlciscendi magisqz ad iudicẽ ꝑtinet hoc iter homies decernere ꝙ bonũ hoiem sibi expetere. Dic. n. maluz ꝑ malo redderet. Judex vo nõ odio sz delectatiõe iusticie iustũ iusto qõ ẽ bonũ ꝑ malo: qõ ẽt de⁹ iust⁹ iudex fecẽ. hec ille. xxiij. q. iij. Sex differentie sunt. Pessime ꝙ agit ꝙ reddit malũ ꝑ bono ad qõ iducit odiũ: qõ vtiqz iudei erga xpz egerũt. Nam cũ mlta bõa ꝛ inũera bñficia eis: ꝓtulerit mlta mala ei reddiderũt: vba ob pbriosa: ꝓtumelioſa posuerũt aduersus eũ ꝑ bonis vbis sue doctrine vocãdo eũ seductorẽ demoniacũ ꝛ hui⁹. vbẽa durissima flagelloꝝ posuerũt aduersus eũ ꝑ bõis miraculoꝝ i eis factis. Refectionẽ felleã ꝑ refectõe suasuaui. Demũ malũ mõtis posuerũt aduersus eũ

Capitalum Tertium.

p bono vite eis dato. Totū hoc egit odiuz eoz. Un ipse ait de eis. Odio habuerunt me gratis. idest sine causa.

Quantum ad ter .§.III.

nū notat punitio odū triplex. i. tēporalis. spūalis z infernalis. Tēporalis. ibi. Cōstitue sup eū peccatorem. i. pstitues sup illuz pplum: peccatorem. s. ad oñandū z affligenduz quod factū est p Tituz z Uespasianū: qui populū illum rebellantē multipliciť afflixerūt z sbiugauerūt. Sic accidit odiē tibus q in punitionē peccati eoz deꝰ subūcit eos peccatoribus qui affligant eos. Unde de illis peccatoribus odientibus deuz z bonos ait pphēta. Dominati sūt eoz qui oderūt eos. Punitio spiritualis notať. ibi. diabolus stet a dextris eiꝰ. De ptra spūali homis est opus de genere bonoz: vt ele. ieiunia: z huiꝰ. Sed stat diabolus ad dextraz odientis: quia tollit sibi fructū omnis boni opis. Nam vt ait aplus. j. Cor. xiij. Si distribuero oēs facultates meas in cibos paupuz: z tradidero corpus meū: ita vt ardeam sustinēdo etiaz martyriū nihil mihi pdest. s. ad meritū sine charitate hoc faciendo. Sed ut ait Aug. Tolle charitatē odiū tenet. Nil ita ptrarium charitati ut odiū. Impossibile est charitatem dei inesse vbi est odiū. ppter quod diabolus a dextris eius stare diciť. s. ad auferendū sibi fructuz. Punitio ifernalis notať ibi cum dicitur. Cū iudicatur. s. in mōte a deo exeat pdemnatus ad penas eternas: sicut patet exēpluz i parabola, serui debitoris decē millium talētoz qui ex eo q noluit pseruo dimittere centuz denarios z signat retentionem odij ex iniuria recepta tradidit eū tortoribus. i. demōibus quousq; redderet vniuersū debituz. Math. xviij. quod exponitur de odio. ppter quod quis moriens cum eo pdemnatur ad penam inferni.

Quantuz ad scdz. §.IIII

quod vltimo positū est: qz plixius tractandū est. Notandū q odiuz est ptrariū charitati: cū charitas sit maxima vtutuz: qz ut ait aplus. i. Cor. xiij. Maior hoz charitas. Et Aug. i sermone. Charitas fons est z origo oiuz bonoz: munimē egregium: via que ducit ad celū. Et ideo ostendiť gravitas huiꝰ peccati de quo dicit. Odiū p dilectiōe mea. Sed sciendū q triplex est odium.

Primum sui z discernendum.
Secundum dei z horrenduz.
Tertium primi z fugiendum.

Odium sui pōt esse bonū z malū: z ideo secernendū vt malū deserať z bonū teneatur. In homie sunt due ptes. s. itellectiua z sensitiua. Intellectiua seu ratio que semp hortať ad optima appetit vtuosa z odit vitia z peccata. Et ꝙa ista est pars principalis i homie. ideo qui vir tuose viuit vē diligit seipsum: z vtuose odit se. s. fm partē sensitiuā que est iferior ps in homie: z nō appetit nisi placentia carni etiā si sint vitiosa. Unde christus Joā. xij. Qui odit aiam suam in hoc mundo i vitaz eternā custodit eā. Odire aūt animā suaz i hoc mūdo est odire z detestari vitia z delectabilia fm munduz z carnez vbi est peccatū: z talis nō ppie loquēdo odit sed vere diligit se: qz i vitam eternā custodit aiam suā rōnalez vt intret i eam. Sed odiū sui quod est dānabile cōsistit i cōmittendo aliquod criminale vel pmanēdo in eo: ꝙa per hoc occidit aiam suaz priuando eā gratia z gloria: z exponēdo eā igni eno. Unō bene dicit i ps. xiij. Qui diligit iniq̄tatē odit aiaz suā. Et tale odiū nō est aliquod peccatū spāle sz generale quod repitur in quolibet mortali. Sic aūt odire in se vitia z que impediunt salutez est licitum z scūm odiū fm illud ps. cxviij. Iniq̄tatem odio habui: sed nō ppie odiū est. Ita z odire vitia alioz z quod i eis est impediens ppriam salutē laudabile est z vtuosuz. Unde i ps. cxxxviij. Perfecto odio oderam illos. i. peccatores. s. detestādo vitia eoz. Et sic etiā itelligit illud. Qui non odit patrē z matrē nō est me dignus. Luc. xiij. Odiē dum est in pentibus vel alijs quibuscunq; quod in eis est impediens salutē nostrā vel ipsoz: vt affectio carnalis z huiꝰ. z Leo papa. Odio habeant peccata z nō homines. corrigāt timidi: tolerent ifirmi. dis. lxxxvj. c. odio. Secundū odiū est odiū dei. de quo dicit Joā. xv. a xp̄o ò iudeis. Uiderūt z oderunt me z patrem meum: est spāle peccatū distinctum ab odio pximi. Sed quomodo deus odio habeať declarat. b. Tho. se. se. q. xxxvj. arti. j. dicens. Odium est quidā motus appetitiue potentie que non mouet nisi ab aliquo apprehenso Deus autem dupliciter apprehendi seu cognosci pōt ab homine. Uno modo secundum seipsum: puta cum per essentiam videt. Alio modo per effectus suos videri pōt: cum. s. inuisibilia dei p ea que facta sunt intellecta ꝓspiciunt. Deus autez p essentiam suam est ipsa bonitas quā nullus odio habere potest: quia de ratione boni est q ameť. Et ideo impossibile est q aliquis videns deum p essētiā odio hēat. Unū z Dyoꝰ diť i li. ò dinis no. c. iij. q oibus amabile z diligibile ē primū bonuz z pulchz. Est aūt ipe deꝰ ipsa bōitaz z pulchritudo. In q̄tū autē deꝰ cognoscit p effectꝰ suos: sciē dū q aliq̄ effectꝰ dei sūt qui nō pñt vllo mō ptrariari volūtati hūane vt esse viuē itelligē: qōlibet hoz ē appetibile z amabile oibꝰ. Uñ fm q deus apprehēdit vt actor hoz effectuū vz i q̄tū ē creator bñfactor vitas z hꝰ. sic ñ pōt odio hāi. Uñ dī ij. Esdre. iij. q oia inuocāt vitatē: z benignāt i opibꝰ eiꝰ. Et Dyoꝰ diť q deus ꝓuertit oia ad seipsū. i q̄tum. s. est omnibus pncipiū essendi qz omnia in q̄tum sunt tendunt in dei similitudinem qui ē ipsum esse. Sunt autē quidam alij effectus dei q

repugnant ordinate voluntati humane sicut inflictio pene cohertio peccatorum p legem diuinam q̄ repugnat voluntati humane depriuate p peccatum. Et scdm hanc ꝓsiderationem pōt deus odio haberi ab aliquibus tripliciter.

Primo i q̄tum ꝓhibitor peccatorum.

Secundo i q̄tum inflictor aduersorum.

Tertio i q̄tum impeditor cupitorum.

Ex hoc.n.q; dē prohibet aliqua mala que aliq̄ vellēt facere sed ꝓscia remordet & nō sinit ita libere agere sine stimulo remordēte: vel etiā quia alij nō assentiūt i malis voluntati eorum ducti ex ꝓhibitione dei: ideo oditūt deum qui talia ꝓhibuit. Alii qui autē oditūt deū ꝓpter aduersa que sustinent a deo & de numero horum sūt damnati de quibus in ps dicit. Superbia eorum qui te oderūt ascēdit sēp Nō tamē quicūq; odit penas odit deū. Nā multi odiunt penas qui tamē nō oditūt deum sed patienter tolerant eas ex reuerētia diuina. Sed ꝓprie ꝓpere i odiū ipsius dei puniētis tanq̄ iuste puniat quod faciūt damnari hoc est odire diuinam iusticiam. Alij vero oditūt cum non ꝓspere succedit eis quod volūt: quod tamē ptinet ad magnū beneficium dei. Unde dr. ij. Malach. vj. Nō sinere peccatoribus ex sūia agere. i. scdm desideriū eorum magni beneficij indiciū est. Est autē odium dei maximum peccatorum: q̄ opponit dilectioni dei: quod ē optimū homis. Optimo.n. opponitur pessimum scdm phm in. viij. ethicorum. Hoc magis aperte declarat. b. Tho. se. se. q. xxxiij. arti. ij. dicēs. Defectus peccati ꝓsistit i auersione a deo. huic aūt auersio rōnem peccati nō haberet: nisi voluntaria essem: vñ peccatum ꝓsistit i voluntaria auersione a deo: sm hoc voluntaria auersio p se ipam tatur i odio dei: in alijs aūt peccatis pticipatiue & quasi p aliud. Sicut.n. voluntas p se iberet ei quod amat: ita & per se refugit id quod odit: vñ quādo aliq̄s odit deum auertit ab eo scdm se voluntas eius: sed i alijs peccatis puta cum fornicat nō auertit a deo scdm se: sm scdm illud i quātum. s. appetit ordinatam delectationē que habet ānexam auersionē a deo. Semp aūt id quod est p se est potius eo quod ē p aliud Unde odium dei ē grauius iter alia peccata: & ptinet illud ad peccatum i spēm scm ꝓut est spāle genus peccati. Ideo aūt nō cōputat iter spēs eius: quia reperitur i qualibet specie eius. Est etiā istud peccatum grauius ifidelitate. Ratio.n. peccati ifidelitatis est ex odio dei: circa cuius vitatem est fides: & iō sicut causa est potior effectu: ita odium dei maius peccatum est q̄ ifidelitas. Odium tertium quod est ꝓximi semp est peccatum & spāle peccatum dictum ab alijs & mortale quādo est scdm debitam rationē rōnis. Qd aūt sit peccatum ostendit p scripture testificationē: p rationem: & p sui ꝓsecutionem.

Quātum ad primū dicit. j. Joā. ij. Qui odit fratrem suum in tenebris est. Tenebre aūt spāles sunt peccata. Et Leuit. xix. precepit dns. Ne oderis fratrem tuum i corde tuo: sed facere ꝓtra ꝓceptum est peccatum mortale. Et. i. Joā. iij. dicitur. Qui odit fratrē suum homicida est. s. aīe sue: sed non occidit anima nisi p mortale: quia mortale etiam extinguit que est vita spūalis anime. Clemens etiā dicit homicidiorum tria genera. Beat⁹ Petrus apls esse dicebat eorum parilem fore penam. Nam qui occidit & qui odit & qui detrahit pariter homicida est: de peni. dis. j. Qd autē dicit penam eorum parilem esse itelligit in genere q̄ quodlz horum facit hominē dignū pena eterna: q̄ mortale. Ostenditur ij. odium ꝓximi esse peccatum p rationem quam pōit b. Tho. se. se. q. xxxiij. arti. ij. Odium.n. amori opponit: vnde tm̄ habet odium de ratione mali quātum amor de ratione boni. Amor aūt debet ꝓximo scdm id quod habet a deo. s. nām & etiam nō autē debet ei amor scdm illud quod habet a seipso vel diabolo. s. culpam iusticie & defectum: & ideo licet odire i ꝓximo quod ptinet ad peccatum & omne illud quod ptinet ad defectum iusticie diuine: hoc aūt ipsum quod odimus i ꝓximo culpam & defectum iusticie ptium ad ipsius amorem. Nā eiusdem rōnis est velle alicui bonum: & odire malum eius. Unde aplus Ro. xij. Odientes malum adherētes bono: & sic licite pōt odio haberi inimic⁹ Nam inimicus alicuius dicit qui fecit ei aliquam lesionē vel querit facere ꝓtra rōnem. Talis autem grauiter peccat ꝓtra charitatem & iusticiam agēs. vnde i hoc malus est: & hanc maliciam & culpam inimici pōt & debet quis odire & detestari. Sm ipsam nām fratris & gratiam etiam inimici non pōt quis odire sine peccato: quia odit quod fecit dē. s. nām & gratiam que bona sunt. Unde de domino dicit sapiēs. Sap. xj. Nihil odisti eorum que fecisti. & hoc ꝓprie dicitur odium ꝓximi quod sine paccato esse nō pōt: & mōtale cū est ꝓpletum odium. Tertio ꝓbatur esse peccatum ꝓsecutionem. Sequitur eni ad odium cassatio venie seu remissionis hite et hīte peccatorum. Unde Aug⁹. Qui diuini bñficij oblitus suas vlt vindicare iniurias. s. ꝓpter odium cōceptum: nō soluz de futuris peccatis veniam non merebit. sed etiā que sibi dimissa fuisse gaudebat ei iputabūt ad penā. ꝺ peni. di. 4. c. q̄ diuini q. s. dānabitur ꝓpter odium sequens ac si nō fuisset sibi dimissum aliqd peccatum. Exemplum i pabola ꝺ debitore. x. milium talentorum. Math. xviij. Et ut dicit. b. Tho. vbi. supra arti. iij. Cū grauitas peccati ꝓmissi in ꝓximum attendatur ex pte deordinationis voluntatis peccantis & ex parte nocumēti illati proximo q̄uis ex pte nocumēti in ꝓximum multa alia peccata sint grauiora odio quia maius nocumētum fit ei p illa: ut homicidium: adulterium: & hoc tamē ex pte ordinationis voluntatis odium est valde graue mortale. quia p ipsum deordinat voluntas que est potissimum i homine & radix ōnis pcti

Capitulum Tertium.

nã exteriores inordinatões nõ eẽnt peccata nisi ex inordinatione volũtatis fierẽt. Et notãdũ ſm Duraſ. ordinis minor in ſũma q triplici ex cã habet quis odio ꝓmus.

Primo ꝓpter diſplicentiã veritatis.

Secũdo ꝓpter diſplicẽtiã bonitatis.

Tertio ꝓpter diſplicentiã recepte ꝑnalitatis.

Quantũ ad ꝓmũ aliqui ſunt ita peruerſi q odio habẽt diligentes ſe ⁊ amãt odientes ſe. i. qui vere nocẽt ſibi vt inducentes ad mala: ⁊ econtra retrahentes a malis ꝑ admonitiõem oduunt quod falſo dictũ eſt de Dauid. ij. Reg. xix. Diligis odiẽtes te: ⁊ odio habes diligentes te. Et tales oduũt ꝓpter diſplicentiã veritatis quã eis dicũt. Vñ Terẽtius ait. Veritas oduũ parit. De numero horũ fuit Achab rex iſrael qui dicebat de Michea ꝓpheta. Ego odi eũ q̃ non ꝓphetat mihi bonũ ſz tm̃ malũ. iij. Reg. xxij. Quia. n. dicebat ſibi veritatẽ reprehendẽs eũ ⁊ ꝑnũciãs que icurrent cum populo ꝓpter peccata ſua ⁊ nõ adulabat regi vt pſeudo ꝓphete q̃ ꝑnũciabant ſibi ꝓſpera adulãdo ei iõ ipm̃ Micheã odiebat. Huius rõnez quaſi aſſignans ſaluator ait Joã. iij. Omnis q̃ male agit odit lucẽ. ſ. veritatis vt nõ arguant opa eius De talibus etiã dicit Amos. v. Odio habuerunt in porta, corripientẽ. i. ſapientẽ. Sapientes ſeu iudices antiquitus ſtabãt in porta ad iudicandum qui debent oibus dicere veritatẽ. Aliqui oduũt ꝓximos ꝓpter diſplicentiã bonitatis: q̃ eo ipo q mali ſunt bonos videre vel bona de eis audire nõ poſſunt: quod ꝓcedit ex inuidia: vl̃ quia bonitas eorũ malitiã eorũ oſtẽdit: ſicut de Joſeph dicitur Geñ. xxxvij. q oderãt eũ fratres ſui: nec poterãt ei q̃q̃ pacifice loqui: quod erat ꝓpter ſingularẽ bonitatẽ eius. Unuſq̃ſq̃. n. ait Dier. morib' ſuis fauet. Sicut. n. ouis delectabilit̃ cõuerſat cũ oue ⁊ lupus cũ lupo. Ita ⁊ mal' delectat ⁊ amat malos ſimiles ſibi: ⁊ bonos cõtrarios moribus ſuis odit. Alij oduũt ꝓpter diſplicentiã cõceptã ex aliqua iniuria recepta. ſicut abſolon odiebat Amon fratrẽ ſuũ ꝓpt̃ oppreſſionẽ ſororis ſue Thamar ſimulauitq̃ diſplicentiã quouſq̃ vindicaret iniuriã fratre occiſo. ij. Reg. xiij. Sic Eſau oderat Jacob fratrẽ ſuũ ⁊ minabat occidere: q̃ abſtulerat ius ꝓmogenite ⁊ paternã benedictionez. Geñ. xxvij. q̃ tm̃ iuſte Jacob fecerat cũ a dño ſibi datũ fuiſſet: Eſt aũt peccatũ iſtud multũ generale ⁊ ꝓmaximũ ⁊ mirabilit̃ multiplicatũ. Nã vix homines oduũ ſemel cõceptũ volunt dimittere quaſi licitũ eis videat: nec aduertũt q̃ dũ in odio manẽt nõ tm̃ vnũ peccatũ mortale cõmittũt: ſed totiẽs quotiens iniuriã receptã ad memoriã reuocãtes actualiter optãt illis mala quos oduũt. Q̃ aũt dictũ ẽ antiq̃s. Odio habebis inimicũ tuum Math. v. non erat illa ſnia in lege dei: ſed falſa glo. quã faciebãt legis doctores ſup illud. Diliges amicũ tuũ ſicẽ te ipm̃. Leui. xix. Ex hoc arguebãt a ꝓtrario ſenſu dicẽtes. Ex quo amicus diligi ꝑcipit: ergo ꝑ cõtrariũ inimicus odiri mandat ſz tale argumentũ ẽ validũ q̃n cõtrariũ nõ habeat i lege: ſed exp̃ſſe mãdabat dñs cõtrariũz in ipa lege ſtatuẽs q̃ ſiquis trãſiens ꝑ viã videret iumentuz inimici ſub ſarcina in terrã lapſũ: nõ ꝓtranſiret ſz iuuaret ad ſubleuandũ ipm̃. vnde talẽ falſã expoſitionẽ reprobãs ait. Ego aũt dico vobis. Diligite inimicos veſtros. Math. v. Producit autez odiũ tres fructus peſſimos.

Primo cordis obdurationẽ.

Secũdo crudelitatis actionez.

Tertio dãnificationis malignationẽ.

Odiũ indurat cor terribiliter: vt merito de obediente poſſit illud verificari quod dicit de diabolo Job. xli. Cor eius indurabit̃ quaſi lapis. Unde oduũ ſimile ẽ quo fuit occiſus Troian' impator Legit. n. de ipo q̃ ipo mortuo exemterratũ ẽ cor pus eius vt medici poſſent videre cãm mortis ei' ⁊ inuẽtũ ẽ cor eius duz quaſi lapis qõ ex illo veneno ꝓceſſerat. Cõditionis aũt duri cordis ponit Ber. in li. de cõſideratõe dicẽs. Cor duz ẽ qõ contritione nõ ſcindit̃: pietate nõ emollit̃: ꝑcibus nõ flectit̃: minis nõ cedit: flagellis obdurat̃. Cor duz ait ſapiens male habebit in nouiſſimo: hec oĩa i pleri vident in odiẽte: nã cor eius nõ põt habere cõtritionẽ: vnde nec in cõfeſſione abſolutionem nec veniaz nec cõionez. Expreſſe. n. dicit de peni. diſ. v. falſas. q̃ talis qui oduũ tenet i corde admitti nõ dz ad penitẽtiã. ſ. q̃ abſoluat a cofeſſore. Et quãto magis ꝑmanet in odio tanto magis indurat̃. Pietate nõ emollit̃ talis: q̃ ⁊ſi videat inimicũ in aduerſitate nõ cõpatit̃ ſed appetit ei maiora mala vſq̃ ad cõſumptionẽ. Sic iudei odiẽtes xp̃m nõ fuerũt moti pietate ad ipm̃ cũ viderent eũ terribili flagellatũ: qõ fecit Pilatus ad flectẽdũ eos ad pietatẽ erga euz ſz omnino voluerunt eũ crucifigi vt ſaciarent̃ de penis acerbiſſimis ei' ⁊ obꝓbriis. Nec flectit̃ ꝑcibus odiẽs. Nã ſi amici ⁊ vicini religioſi ⁊ ꝓlati deꝑcent̃ tales vt odia dimittant ⁊ inimicicias: nõ acquieſcũt: q̃mmo nec ꝑcibus ad quẽ oduũ habent etiã iniuſte flectũtur ꝑcibus. Sicut nec iudei precibus Stephani oratis ꝑ ſe lapidantibus quẽ iniuſte oderãt ꝓpt̃ virtutes ſuas ⁊ ſapiẽtiã ⁊ miracula. Nõ cedit minis odiẽs: quia ⁊ſi fiant ei cõminatões a ꝑdicatoribus multoz malorũ que deus ꝑ odio ſuo inferret ⁊ ꝑcipue dãnationis eterne nõ videt curare: ſz nec minas dei. Dicit. n. Augu. dicit dñs Dimitte ⁊ dimittet tibi. Ego dimiſi prius. ſ. peccata tua ⁊ offenſas mihi ꝑ te factas: dimitte' ⁊ tu poſtea. Nã ſi nõ dimiſeris reuocabo. ſ. te ad dãnationez ⁊ ꝑcẽd dimiſerã replicabo tibi: de peni. di. iij. c. dicit dñs. Flagellis obdurat̃. Nã iucurrit in damna ⁊ infirmitates: mortẽ familie ſentit: ⁊ tm̃ odium

tenet. vñ'est i nouissimo male hẽbit qz i morte cũ odio trãsiens a demonib' cruciãdus ad iferna de scẽdet. Secũd' pessim' fruct' odij ẽ crudelitas. Nl li placẽ sinit odiũ nec amico nec ꝓsanguineo. Laiz ex odio ita crudelis fact' ẽ vt nõ ꝓceret germano Abel inocẽti. Egyptij qui oderãt hebreos vt hĩ Exo. i. affligebãt eos multis modis z obprobrijs adeo crudeles effecti ad eos vt mandaret. Pharao oẽs mares cũ nascebãtur submergi in flumie Quid crudeli' eẽ poterat. Irat' herodes ex odio quẽ ꝓcepit ad regẽ iudeorũ recenter natũ. s. xp̃m vt occideret eũ occidit oẽs pueros etiã filios ꝓpri os ab ymatu z ifra i finibus Bethlẽ reptos. Tãta ẽ crudelitas z stultitia odiẽtis vt occidat seip̃m gladio odij ex eo q̃ aliq̃s aliq̃tulũ scidit vestem eius. Ois. n. iniuria que fieri pot ẽ circa corpus qz z res tpales ordinãt ad corp'. Corp' aũt vestis ẽ aie. quã occidit gladio odij ip̃m suscipiẽs. Lancea Longini militis nõ fuit ita icrudelis sic ẽ odium. qz illa trãsuerberauit corp' mortuũ. odium aiaz viuẽtẽ z aliq̃n etiã corp'. Hinc z boetius de philosophica cõsolatione ait. Apud sapiẽtes nullus locus odio ꝓsus relinquit. Naz bonos quis nisi stultissimus oderit. Malos vero odisse rõne caret. Nã sicut corpis languor: ita vicio sitas quasi quidã morb' est animaz: cũ tamẽ egros corpe minime odio sz miseratione dignos arbitremur Et Señ. Ridiculũ est odio nocẽtis inocentiã perdere. Idem in alia epla. Si magnanimus fueris nunq̃ dices tibi iuriã fieri de inimico dicẽs. Nõ nocuit mihi sed aliuz nocẽdi habuit: z cũ illuz in tua ptate videris vindictã putabis te vindicare potuisse. Tertius fructus odij ẽ dãnuz. Nã odiẽs q̃rit in exoso septẽ genera dãnoz vel simul vel separatiz z in quolibet ẽ mortale. In substãtia appetẽs q̃ ipaz amittat vel diminuat: z ad hoc opatur si pot ꝓ se vel ꝓ alios. In fama: qz detrahit sibi: z bona audita de qo puertit dicẽs malã intentionez habere. In pria qz querit quo' expellatur de ciuitate vel saltez hoc desiderat. In familia qz appetit infirmitates vel mortẽ filioz vel dãnationẽ z iniurias eius. In libertate qz appetit q̃ icarcerẽ ꝓpter debita vel alias etiã q̃ seruituti subiaciat. In corpe qz cupit illũ ifirmari vl mori vñ z iprecat eĩ multas maledictiones: z si ipe nõ velit ꝓ se occidere optat tñ vt alius vel deus hoc faciat i vindictaz sui. In aia qz vellet aiam eius ad infera descendere. Quodlibet hoz ds appetens proximo ex odio mortalit peccat. Ecõtra dimittẽdo iurias z odiũ de corde multiplex fructus z optimus sequit. s. remissio peccatoz. Aug. in sermone. Ego ad dilectionẽ inimicoz vos moneo: qm ad sanandũ vulnera peccatoz nullũ medicamentũ efficacius esse cognosco Aug. Unusq̃sq̃ debitor ẽ: z debitorẽ habet: debitor ẽ dei: z debitorem habet ꝓximũ suũ. Hanc regulã deus statuit cum debitore suo: quã ipse serues cũ tuo. Si nõ ignoscis debitori tuo. i. ei q̃ te offẽdit portãdo. s. odiũ ad cũ: nec deus tibi ignoscet debita tua. i. peccata Si aũt ignoscis: z deus tibi remittet debita tua: vt dicit Math. vi. s. si de peccatis lis cõtritus. Secũdus fructus est adoptio filioz: qz efficit filius dei ꝓ imitationez fm illud Math. v. Diligit inimicos vestros: benefacite his q̃ oderũt vos. Orate ꝓ psequẽtibus z calũniantibus vos vt sitis filij patris vestri. s. dei. s. ꝓ imitationẽ: quibus tandẽ hereditas glorie dat. Deus. n. nullũ odit: fm illud. Diligis oĩa z nihil odisti eoz q̃ fecisti. Undeps. cij. Quomõ miseret pat filioz misertus ẽ dñs Pat aũt ignoscit nõ odit malos filios benefacit i unicis suis. i. pmanẽtibus in peccato. Nã solẽ suuz oriri facit sup bonos z malos: z pluit sup iustos z iniustes: z nõ solũ materialẽ solẽ sed spũalẽ: qz lumẽ intelligentie dat z bonis z malis: z pluuiaz gratie infundit sup iustos augmentãdo ea z iniustos iustificãdo eos: vt ꝓz in Saulo. Cũ. n. eẽt in ipo actu psecutionis xp̃i circũfulsit eũ lux de celo: z cõuersus grãm dei recepit. Act. ix. Orauit z ipe deus incarnatus ꝓ crucifixoribus suis: ñ odiuit aut se vindicauit. Isa. liij. Pro trãsgressoribꝰ orauit ne perirent. Tertius fructus ẽ cõuersio inimicoz. Unde apls ad Ro. xij. Si esurierit inimicus tuus ciba illu si sitit potũ da illi. Hoc. n. faciẽs cõgeres carbones ignis super caput eius. i. talia beneficia facta inimicis ex quibus manifeste ipi possũt videre dilectionem ad eos nõ odiũ ꝓpter iuriaz factã erũt vt carbones ignis excitãtes in caput. i. in mentẽ eius dilectionez z ꝓ cõsequẽs recognitõnẽ sue offense. Sic etiaz oratio ꝓtomartiris Stephani ꝓ Saulo inimico eius maximo qui seruabat vestimẽta lapidantiũ eũ z ꝓ alijs: impetrauit cõuersionẽ eius. Unde Aug. in ꝑmone. Si Stephanus ꝓ saulo nõ orasset: ecclesia Paulũ nõ habuisset. Legit de sancto Joanne elemosynario q̃ erat patriarcha Alexandrinus q̃ cũ semel q̃dã nepos eius recepisset magnã iuriã a quodã ciue q̃ erat debitor ecclesie sue in certa quãtitate pecunie: et multum cõquerẽt ipe nepos de iniuria sibi facta apud ip̃m suũ auũculũ patriarchã z cũ vindictã ex odio expeteret. Dic ei patriarcha consolando ip̃m. Pacient expecta fili mi: quia cito faciemus talẽ vindictã q̃ tota alexandria mirabit. Qui exhileratus die expectabat vltionis fiende. Una igitur die patriarcha vocare fecit eũ q̃ iniuriaz fecerat: z suũ nepotẽ coram se. Et astantibus multis ciuibus dicit patriarcha. Ecce tal' tu fecisti talem iniuriam huic nepoti meo nõ bene fecisti ledendo ꝓximum tuuz nolo trãseat inulta talis iniuria vt exemplo meo astãtes z alij postea hoc audientes discant suas vindicare iurias z odiũ satisfacere. Quantũ debes ecclesie mee Respodit ille tñ. Mandat patriarcha notario suo dicẽs.

dele de libro rōnum talē debitū qm̄ in satisfactō nez iniurie facte nepoti meo ⁊ ob vindictā: vnde ⁊ mihi: ego tibi illud debitū ex toto remitto ⁊ ab soluo: ⁊ ammodo tibi caueas in futuꝝ ab offēsis ꝓximi tui ne deus irascat tibi. Ex qua re tota alexandria mirata ē vt predixerat. De sancto Joanne gualb. etiā legit ꝙ cū eēt miles ⁊ ūmicias mortales haberet cū quodā: quia occiderat auūculū suū. Una die⁊ cū esset armis accinctus ⁊ inuenisset inimicū suū solū ⁊ inermē aggressus est eū vt interficeret. Quod ille intuēs se nō posse euadē ꝓstrauit se rogās eū ob amorā eius q tali die pro nobis omnibus passus erat sibi ignosceret: erat n. feria sexta. Ad cui⁹ ꝓces subito emollitū ē cor eius amoto omni odio dixit. Ob amorē crucifixi nō possū tibi nō indulgere cū ipe ꝓ nobis inimicis suis mortē gustauerit hac die. Uade securus ⁊ fac bonū: ego tibi iniuriā tantā ex corde remitto: post qō cū accessisset ad ecclesiā sancti Miniatis ꝓpe florenciā in mōticulo vbi nūc morātur fratres montis oliuaꝝ orāti ipi ad imaginez crucifixi: ipa imago inclinauit sibi caput quasi gratias ei agens de iniuria remissa inimico ꝓpi eum Et adhuc ostēdit ibi talis imago. Et ita cōuersus est ille Joannes gualb. ad deuz ꝙ dimisso seculo ordinē instituit spālē. s. vallis vmbrose: ⁊ miraculis multis claruit canonizatus ab ecclesia.

Utrū odiēs ꝓximū. §. v.

mū possit cōicari: verbi gratia. Pone ꝙ alīqs sustinuit magnū iniuriā vel dānū ab aliquo ꝓpter quod denegat sibi salutationē: nunqd pōt licēciari ad cōionem. Rñdeo sm Duran. ordinis minorū. Ex illatione iniurie quattuor solēt oriri i homine.

Primū ē odiū siue rancor in corde.
Secundū est effectus odij in opere.
Tertiū est signū rancoris in ore.
Quartum est actio iniurie.

Primū tenet dimittere: immo potius nunqꝫ debuit admittere: q⁹ nec debet dolere de ꝓsperitate inimici: nec gaudere de malo suo: nec maluz sibi optare nisi eēt inimicus ecclesie: vt hereticus vel tyrannus ꝓsequēs: vel rei publice sicut publicus latro: tunc eni dolere deberet de ꝓsperitate sua i tpalibus q⁹ ꝓ quāto plus ꝓsperaret: tanto plus ecclesia vel respublica lederet. Unde Grego. xxxiij. moral. dicit. Sicut noxiuz solet eē si vnitas desit bonis: ita pniciosū solet eē si nō desit malis. Peruersos q̄ppe vnitas corroborat dū cōcordat. Unde Paul⁹ vnitatē fregit factā a phariseis ⁊ seduceis ad ipm occidendū. Licet aūt quis nō debeat dolere de ꝓsperitate inimici in tpalibus: nō tn tenet gaudere de bono suo tpali: sed debet gaudere de cōuersione sua ꝓfectu spūali ⁊ virtutibus. Sz si gaudet de bono vel dolet de malo inimici: hoc ē signū perfectionis nisi ille esset ūmicus ecclesie vl rei publice. Si aūt dolet de bono tpali vel gaudet de malo eius vel optat sibi malū. Aut tal⁹ dolor vel gaudiū rōni placet: aut displicet. Si placz ita q⁹ est sm rōnez deliberatā ⁊ persistit in eo nō penitēs de hoc nō debz cōicari nisi forte modicū malum optet sibi p quod se recognoscat: vel nisi optet malū nō sub rone mali: sed q⁹ credit sibi illud expedire vel reipublice: sicut Helias occidit duos q̄nquagenarios cū suis. iij. Reg. i. vel ꝓpt bonū p se vt paccatū mitteret q⁹ viuēdo augmētasset: vel ꝓpter bonū rei publice vt viuētib⁹ vtilis metus incuteret ad vitādū idolatriā: vt Aug. dicit. xxiij. q. iij. §. Sed vt obijcit vl etiā cū timet verisimiliter ne ex ꝓsperitate sua ille sibi iniuste noceat: ⁊ ꝓpterea dolet de ipa sm Tho. Si aūt dolor ⁊ gaudiū rōne displicet quāuis sensualitati placeat. s. de ꝓsperitate ūmici ⁊ aduersitate ei⁹ tunc pōt cōicari. Secūdo ex illatione iniurie oritur effectus odij in ope ⁊ hoc cōsistit in duobus s. ex subtractione boni: ⁊ illatōe mali. Si in subtractione boni: aut ergo subtrahit illicite bonuz spūale: aut tpale. Si spūale puta q⁹ excludit euz ab oratione generali: cū. s. orat ꝓ omnibus fidelibus intendit illū excludere aut q⁹ nō vult coram eo p̄dicare: tunc peccat grauiter nec debet cōicari quādiu habet hāc volūtatē. Si subtrahit bonuz tpale: aut necessariū: aut nō necessariū. Si necessariū sic peccat mortaliē vt si inimicū nō pascit in articulo mortis. Tūc. n. hz locū q⁹ dicit Ambr. di. lxxxvi. Si nō pauisti occidisti. Si non necessaria nō peccat nisi venialiter: quod intelligo cū eo ille indiget ⁊ si nō absolute. Si effectus odij consistit in illatōe mali aut ergo q⁹ infert ūmico malū cōtra ordinē iuris: aut sm ord. nē iuris. Si cōtra ordinē iuris sic peccat mortaliē: quia mihi vindictā ⁊ ego retribuam ait dñs: ar. de peni. di. iij. vbi dicit Aug. Qui diuini beneficij oblitus suas vult vindicare iurias nō solū de futuris peccatis veniā merebit rē. Si sm ordinē iuris sit tūc pōt cōicari: odio tn a corde remoto: vt quādo hoc fit ex sntia iudicis vel ex pmissione iuris. Ex sntia iudicis vt si malefactor ad mandatū iudicis satisfacere leso non vult etiam lesus pōt ipm de mandato iudicis appetere bello. Et quicquid rapit ab hoste vel adiutoribus suis totum suū est: quousq⁹ sit sibi plene satisfactum de omni damno dato ⁊ expensis vltra hoc aūt non debet aliud accipere nisi ꝓpter ūmanitatem vicij ille meruerit oribus bonis spoliari vt ꝓpter hereſiz vel cōsimile vicium. Similiter cōicari pōt quando facit hoc ex permissione iuris. Licet. n. regulariter vez sit q⁹ nemo pōt se ipm vindicare vel sibi vel suus ius dicere: tamen ius hoc permittit in casibus ciuilibus: vt vim vi repellere cū moderamine iculpate

D ⁊

tutele vel etiã ſocios defendere ⁊ huiuſmõi. xxiij q. iij. Fortitudo. Tertio ex illatione iiurie oritᷣ ſi gnũ rancoris i ore: ⁊ ſic diſtigue: aut iniuriator ex hibet cõdignã ſatiſfactõem: aut nõ. Si exhibꝫ ꝑ quãtitatẽ culpe ſupple ⁊ poſſibilitatẽ ſuã ſic tene tur ad amiciciã recipere ⁊ ei loqui. Unde Augu. Meneto cito ignoſcere ſi quis in te peccauerit ⁊ a te veniã poſtulauerit. Si aũt nõ exhibet nõ te net ei loqui qñ. ſ. ſatiſfacere aut oio non vult aut ſemiplene. Et hoc intellige verũ niſi forte actõ in iuriarũ abolita ſit diſſimulatione vel remiſſione Actio. n. iniuriaꝝ aboletur remiſſione vel diſſi mulatione. Remiſſione qñ. ſ. leſus remittit iniuri am. xxiij. q. iij. Si illic. Diſſimulatione remittit vt ſi luſerit vel riſerit vel comederit cũ eo poſt in iuriã factã. Inſti. de iniur. §. fi. Quarto ex illatõ ne iniurie oritur actio iniuriaꝝ. Hanc nullus te net remittere imo quãdoqꝫ leſus dimittere non põt: vt ſi iiuria illata ẽ monacho vel ſeruo vel fi liofamilias vl̃ vxori. Nã ſi monacho illata eſt: cõ petit actio iniuriaꝝ monaſterio nõ monacho: ni ſi forte monachus ſeu alius religioſus eſſet lõge abſens a monaſterio ⁊ de licẽtia abbatis ſeu ali' alterius ſui ſuperioris: tũc. n. poſſet agere de actõ ne iniuriaꝝ. ff. de iniur. l. ſi vnus. Et ſi monach' remittit iniuriã nihilominus monaſteriũ agẽ po teſt. Sed ſi Abbas ſeu alius ſuperior remittit in iuriã: monachus agere nõ põt. Secus i eccleſia ſeculari que nõ poteſt remittere iniuriaꝝ clerico factã. Itẽ ſi iniuria ſeruo eſt facta dñs remittere põt nõ ſeru'. Itẽ iniuriã factã filiofamiliaſ pater remittere põt ⁊ agere ꝓ iniuria ipa nõ filius: niſi qui iniuriatus fuerit putaret eũ patrẽfamilias. ff de iniur. l. i. §. i. ⁊. §. ſi adeo. Itẽ ſi vxori facta eſt iniuria: viro cõpetit agere ꝓ iniuria ⁊ nõ ecõuer ſo. Nõ ergo eſt neceſſariũ volẽti cõicari vt dimit tat actionem iniuriaꝝ ledẽti ſed odiũ. Itẽ nõ qꝫ remittit actionẽ iniuriaꝝ i articulo mortis i ma nu ꝓbri ſi hoc facit cã mortis põt poſtea agere ꝛ iniuriantẽ ſi cõualeſcat. Secus aũt ſi ſimpliciter re miſit. ff. ad ſill. l. fi. Item nota ſm Hoſti. qꝫ actio iniuriaꝝ ab initio aboleꝫ diſſimulatione. i. ſi is qui iniuriam accepit non iraſcitur nec mouetur. Sed ſi exinde ſemel motus fuerit: ⁊ iniuriam ſta tim ad animum reuocauerit ⁊ iniuriantem citari fecerit non tollitur diſſimulatione nec per ſalu tationem nec per oſculum pacis datum in eccle ſia niſi expreſſe remittat vel pacificetur. Hec om nia Duran. vbi ſupra.

Capitulum quartum de Detractione ⁊ eĩ' gra uitate.

Detractio eſt ſe

cunda filia inuidie ſm Greg. in moral'. Diffinit aũt qꝫ eſt õ nigratio aliene fame ꝓ verba occulta. Ex q̃ diffinitione ſm b. Tho. ſe. ſe. q. lxxiij. arti. i. oſtendit duplex diffe rentia inter ipam ⁊ cõtumeliã. Et ꝓma ẽ quãtuz ad modũ ꝓponendi verba qz. ſ. contumelioſus manifeſte ꝓfert verba cõtra aliquẽ detractor aũt occulte. Sicut. n. factis fit nocumẽtũ ꝓximo ma nifeſte: ⁊ qñqꝫ occulte: manifeſte qdẽ per rapinaz vel alias violentias manifeſtas: occulte vt ꝑ furtũ vel doloſaz ꝓcuſſionẽ. Ita ⁊ verbis manifeſte q dem vt cõtumeliando. i. dicendo ꝓximo verba iniurioſa in facie eius: ⁊ occulte vt ꝑ detractionez Et ideo dicit in diffinitione: per verba occulta: nõ quidez ſimpliciter ſed occulta ei cui detrahit qz i abſentia eius: quãuis. n. poſtea ei notũ fieret a re ferentibus: tamẽ tunc occultũ fuit ei qñ ille detra xit. Secunda diꝛia ẽ quãtũ ad finẽ intentũ ſeu no cumẽtũ illatũ: qz contumelioſus ex facto ſuo de rogat honori: detractor aũt fame. Nã ex hoc ipo qꝫ aliquis ꝓfert manifeſte verba cõtumelioſa cõ tra aliquẽ videt ipm paruipẽdere: ⁊ ex hoc deho norat cõtumeliatus: vnde cõtumelia detrimẽtuz affert honori. Sz cũ quis verba cõtra aliũ ꝓfert in occulto videt ipm magis vereri ꝙ puipendere vnde nõ directe infert detrimentũ honori: ſz facẽ quãtũ in ipo eſt, pferẽs verba cõtra aliqnẽ occulte eos q̃ audiunt malã opinionẽ habere de eo ꝓtra quẽ loquit: hoc. n. intendere videt ⁊ ad hoc intẽ dit detrahẽs vt verbis eius credat. Unde dicit in diffinitione qꝫ ẽ denigratio. i. offuſcatio ſeu dimi nutio fame alterius. In hoc aũt cõueniũt contu melia ⁊ detractio: qz per vtrũqꝫ ꝓfert malũ de ꝓ ximo. Et qz ꝑ peccata venialia n denigrat fama hominis: ideo tales defectus occulte referre de'ali quo nõ ẽ ꝓprie detractio: niſi q̃s hoc intenderet Unde cũ dicit in diffinitione qꝫ detractio eſt deni gratio fame intelligitur ex intentione facta: vt ſci licet q̃s eo animo loquat malum de alio vt di minuat famam eius. Et ſic ſoluunt multe qõnes Unde ⁊ ſi' quis ordinarie accuſat vl̃ denũciat cri mẽ alterius in iudicio q̃uis ex hoc denigret fama accuſati vel denũciati: ſi hoc nõ intendit ſed vt ꝓ uideat bono cõi ⁊ ſaluti ꝓximi quod ꝓmouet ꝑ punitionẽ criminũ ⁊ correctõez hoium: nõ detra hit talis ſed meret. Secus ſi intẽderet infamiã il' lius: qz tũc mortaliꝫ peccaret: ſed ad fame reſtitu tionez nõ tenet. Itẽ ſi quis loquit cõtra aliquem q̃uis nõ ſequat denigratio fame illius: qz. ſ. vba nõ credunt: tamẽ ex quo hoc itẽdit ⁊ ad hoc opa tur detractor eſt. Itez ſi quis ex loquacitate vel le uitate refert crimina aliorꝫ occulta non intendens fame derogare: non formaliter ſed materialiter

dicit detractor: vnde nec peccatū est mortale: nisi ꝛ verbū quod de alio profert ex loquacitate esset adeo graue ꝙ notabiliter ledat famā ꝓximi ꝛ ꝑcipue in his q̄ ptinēt ad honestatez vite ſm Tho. vbi supra vt referēdo de aliquo ꝙ sit adulter: fornicator: vsurarius: ꝑdicator: ꝛ huiusmōi: secus dicendo aliquē eē iracundū: superbū cōtentioſuz ꝑ sumptuosum: leuē: ꝛ huiusmōi. Itē referēdo mala crialia alioꝝ ex quadā loquacitate que notoria sunt nō pertinet ad detractionem: qz nō denigrat famā illoꝝ cū iam denigrata sit: si tamē hac intentione ageret: mortaliter peccaret. Detractō igit ꝓprie ꝛ stricte sumpta semper ē mortale ſm Tho. vbi supra arti. ij.

De detractione lo. §. i.

quēs ꝑs. ait. Induant qui detrahunt mihi pudore: ꝛ opiant sicut diploide cōfusione sua: ꝑs. cvij Quāuis ꝓpheta loquat ibi i ꝑsona xp̄i ad patrē de iudeis qui detrahebant multis modis: dicētes eū esse transgressorē legis: blasfēmū: maleficuz: ꝛ huiusmodi. Unde dicit Joan. vij. Murmur multus erat de eo in turba. Alij dicebāt qz bonus est Alij nequaq̄ sed seducit turbas: ꝛ hi detrahebāt Sed omnes tales induti sunt pudore: quia manifestissime apparuit de sanctitate sua: immo ꝛ deitate. Et operti sunt cōfusione duplici. ſ. tēporali ꝛ eternali non penitētes de peccato illo. Et ideo dicit sicut diploide: q̄ ē vestis duplex: ꝛ significat duplicē confusionē. Potest etiā versus iste verificari de quolibet detractore: ꝛ ponit ꝑsens impatiui modi ꝓ futuro iudicatiui: vt frequenter fit i psalmis. Induant. i. induent. i. circundabunt vndiq̄ pudore: cū. ſ. manifestat falsitas eoꝝ vel in restitutione fame. Et operient duplici cōfusione si non penitent. ſ. tēporali ꝛ eternali. Sz sciendū primo ꝙ detractio variat septēpliciter: detractio aggrauat terribiliter: detractis purgat difficilit. Quantū ad ꝓmū dicit Eccle. x. Si mordeat serpēs in silentio: nil eo minus habet qui occulte detrahit serpens comedit terram. Sic. n. dictum fuit primo serpēti in quo locutus est diabolus mulieri. Terrā comedes. Ben. iij. Sic detractor pascit de fectibus hominū quos recitat. Serpēs ē animal venenosum quod suo flatu inficit ꝓpe astantes. Ita detractor habet venenū malicie: ꝛ sua locutione inficit audientes generādo malā opinionem in mentibus eoꝝ. Serpens occulte vulnerat seu mordet. Sic detractor occulte. i. in absentia ei' cui detrahit male loquit de eo: agens cōtra illud diuinū mandatum. Non maledices surdo: ꝛ coraz ſ. ceco nō pones offendiculū Leuit. xix. Maledicit surdo detractor: quia dicit malū de eo qui euz non audit. Ponit offendiculū corā ceco: qz notificat defectus alicuius ei qui non videbat. i. nesciebat: ꝛ inde ille scandalizatur ex illo malo opere ipsius. Et vt dicit Deute. xxxij. Uenenū aspiduz insanabile: quia no pōt tolli mala opinio generata ex detractione. Serpēs ē animal callidū. Unde dicit Ben. iij. ꝙ erat callidior cunctis animātibus terre. Uidet. n. in incessu ꝙ sumat vnā viā: ꝛ ipercepti biliter voluit se ad aliā. Unde dicit ꝓuerb. xxx. ꝙ vnum ex difficilibus ad cognoscendū est via colubri super terrā. Sic detractor incipit loq̄ bonū de aliquo de quo intēdit malū dicere vt sic magis sibi fides adhibeatur: ꝛ subito vertit se ad mala ꝛ vicia illius: vtēs cōiunctione aduersatiua puta talis bona fuit hec ꝛ illa: tale tū viciū habet tale scelus ꝓpetrauit. Hoc aūt agit septez modis quos ponit. b. Tho. se. se. q. lxxiij. arti. i. in rēspōsione ad vltimū argumētū. Directe quidē ꝛttuor modis. Primo mō qñ ponit falsū alteri dicendo aliquē cōmisisse tale crimē quod scit verū non eē Et idem videt si ex suspicione loquens asserit qō ignorat siue ex odio hoc agat siue ex loquacitate diceret se audiuisse tale crimen de illo. Idem ē. ſ. mortale quādo de se ipso diceret crimen cōmisiſ se quod nō fecit. Non enim minus tenet quis prouidere fame sue q̄ proximi etiam si timore pene hoc faceret: puta ne reducatur ad patibuluz seu torturam vel diutius ibi teneatur: fatetur vel refirmat crimen de se quod non perpetrauit. Secūdo mō quando peccatū auget verbis suis: ꝛ ſm ꝙ auget ꝛ intentionem habet: sic est mortale vel veniale: vt si dicit aliquē furatū fuisse centum florenos qui nō abstulit nisi q̄nq̄: dicit percussisse aliquē multis verberibus qui leuiter percussit: ꝛ illud quod addit est quid notabile ꝛ falsū: tenet restituere famam: secus siquid leue. Quō autem restituere debeat famā infra dicetur. Tertio mō quādo occultū reuelat dicendo. ſ. quod verum est sed occultū alijs: tunc. n. mortale ē qñ ex maliuolētia agit: intendens diminutionem fame illius: vel etiā ex loquacitate cū illud est ita graue ꝙ ex illa manifestatione peccati occulti sequitur diffamatō eius: alias veniale. Sed hoc faciendo ex caritate dicendo illis personis quas credit posse per earum correctionem emendari: vel etiam ex iusticie zelo accusando vel denunciādo in iudicio vt mala puniantur vel malis obuietur: non malum sz bonum ꝛ meritorium est ſm Tho. in quolibet. Quarto quando id quod bonum est dicit mala intentione factū puta dat aliquis elemosynas: discurrit ad indulgentias ecclesias frequētat deuote audit diuina officia: dicit quis illuz talia agere ex inanigloria ꝛ hypocrisi si intendit talez opinionem malam ingerere in mentibus audientiuz mortaliter peccat siue hoc ipse credat siue nō credat: talis tamen non tenetur an restituendum famam illi: quia non abstulit. Nam audientes hoc sciunt vel scire debent: intentionem alicuius quo fine agat opera bona sciri non posse. Et iū si hoc

crederent ex leuitate sua esset hoc nō ex illa locutione. Quinto indirecte detrahit quis cum. s. negat bona opera alterius: vt cum narratur de aliquo q̄ est rectus homo administrans iusticiam subditis elemosynarius ad pauperes ꝛ huiusmodi detrahere aliquis illi volens dicit non esse verum vt sic famam illius diminuat. Sexto etiam indirecte cum bona alicuius malicioſe recitat vt cum queritur de conuersatione alicuius: vt exhibeatur ei aliquod officium vel beneficium sciens aliquis multa bona de illo ex quibus iudicaret aptus ad illud: tacet illa bona opera ne cōsequatur talem vtilitatem talis etiam ꝛ si grauiter peccat indirecte nocens ꝓximo: non tamen tenetur ad aliquam restitutionem fame. Septimo committitur detractio per cantilenas seu libellos famosos: vt cum quis facit cantilenam vel sonetuz super aliq̄ crimine alicuius falsū: vel etiā verum sed occultum ꝛ ponit in loco manifesto vt inuenta legatur ꝛ per noticiam illius crimen diuulget Et hi qui scribunt has cedulas que dicuntur libelli famosi fm iura canonica ꝛ ciuilia grauiter puniuntur si reperiuntur cum eis qui ipsos inuētos libellos non subito dilacerant: sed alijs ostendunt. Unde Adrianus papa ait. Qui in alterius famam publice scripturam vel verba contumeliosa confinxerit: ꝛ repertus scripta non probauerit flagelletur. Et qui cum prius inuenerit rūpat si nō vult auctoris facti causam incurrere. v. q. i. c. i. Debent etiam hi excommunicari: vt in. c. hi qui. Et. c. siquis ea. cā. ꝛ. q. vbi sic dicit. Siquis famosum libellum siue domi siue in publico siue q̄ cunq; loco ignarus reperit: aut corrumpat prius q̄ alter inueniat: aut nulli cōfiteat iuentū. Si vero nō statim eosdem cartulas corruperit vel igni consumserit: sed vim earum doloſe manifestauerit: sciat se quasi actorem huiusmodi delicti capitali sententia subiugandum: huiusmodi autez libellus alterius opinionem non ledat. C. de libel. famo. l. Si quis.

Quantū ad secūdū. §. II

Peccatū detractionis est multum graue. Unde dicit Alexander papa. Summa iniquitas frēs ē detractio. vi. q. i. Et ideo i veteri ꝛ nouo testamēto precipitur a detractionibus abstinere Jacobi iiij. ca. Nolite fratres mei detrahere alterutrum ne in iudicium incidatis. s. dānationis. Et Sap. primo. A detractōne parcite lingue quia sermo obscurus in vacuuz non ibit: q̄nimmo Salomō admonet cum detractoribus non cōuersari dicēs puer. xxiij. Luz detractoribus nō commiscearis. Ubi glo. In hoc specialiter vicio periclitatur totum genus humanum. Ostenditur autem grauitas eius ex tribus: videlicet.

Primo quia deo odibilis.
Secūdo quia ꝓprio subiecto nocibilis.
Tertio quia ꝓximo lesibilis.

De primo dicit apostolus ad Ro. primo. Detractores deo odibiles. Nullus autem odio habet a deo nisi ꝓpter mortale: ex q̄ ostenditꝫ detractio cē mortale quod verum est fm Tho. vbi supra quādo fit ex intentione denigrandi famaz alterius siue verꝫ siue falsum dicat ꝛ etiam si nō hac intentione sed ex loquacitate cum inde sequitur infamatio ꝓximi. Recte autem deus odit detractorē ex eo specialiter quia videtur auferre quod dei ē ꝓprium. s. de hominibus iudicare: vel mala eoꝝ publice manifestare: quod in iudicio finali opabitur. Unde Job. xix. Quare psequimini me vt deus. s. condemnando vitam meam: ꝛ carnibus meis saturamini. Ubi dicit Greg. in moral. q̄ saturatur carnibus humanis qui delectabiliter pascit detractionibus ꝛ morsibus vite aliene. s. alijs detrahendo. Et in vitis patrum legitur quendaz patrem dixisse melius esse. i. minus maluz comedere carnes animalium brutorum ꝛ bibere vinū tempore ieiuniorum q̄ carnes hominum per detractionez. Sicut. n. ossa significant opera fortia i. virtuosa hominum: ita carnes designant opera infirma ꝛ defectuosa. Caro. n. infirma dicit Mathei. xxvi. Secundo detractio nocet ꝓprio subiecto. Nam occidit animā suaz priuando eam gīa Unde dicit de peni. di. i. Homicidioꝝ. Qui occidit ꝛ qui detrahit pariter homicida ē: ille corporis: iste anime. Detractio etiam excecat hominez Unde Grego. Quid aliud detrahentes faciūt nisi quod in puluerem suflant ꝛ in oculos suos terram excitant vt vnde plus detractionis perflant inde minus veritatis videant. xi. q. iij. Inter vba Hoc autem. s. quō detractio cecitatē inducat. b. Tho. vbi supra sic declarat: quia homo letat in sententia oris sui vt dicitur prouer. xv. Inde ē q̄ ille qui detrahit incipit magis amare ꝛ credere q̄ dicit: ꝛ per consequens proximuz magis odire: ꝛ sic magis recedere a cognitione veritatis. Nocet etiam detractio ꝓprie subiecto: quia si non penitet ꝛ satisfacit eternaliter cruciatur. Nec est cōtra q̄ Augu. di. xxv. §. alias dicit ad minuta peccata. i. venialia pertinere igne purgatorij puniendā cum nos cuz omni facilitate ꝛ temeritate maledicimus alijs. i. detrahimus: hoc. n. intelligitur fm Tho. quando non intentione infamandi: sed ex lapsu lingue hoc agimus: nec illud inducit in famam: vel cum dicimus mala que non sunt crimalia nec denigratiua fame. Si vero detractō vere peniteat oportebit eum subire magnaz confusionem: quia necesse est ipm dicere se falsum dixisse si falsum dixit: aliquando etiam talis punit a deo tēporaliter: vt patet i Maria sorore Aarō que effecta est leprosa ex eo q̄ detraxit Moysi ꝓ

pter xpōē eius ethiopissaz vt habet Numeri.xij Tertio nocet primo.s.fame eius. Et qz inter exteriora bona que possidemus fama pēminet diuitijs eo q̄ ppinquior est spūalibus bonis: ppē qđ dicit puer.xxij. Melius ē nomē bonū q̄ diuitie multe. Jdeo detractio est grauius peccatū q̄ furtū ex se:quia maius nocumentū inde sequit:licet ex circūstantijs possit esse minus. Uñ Antherius papa dicit. Deteriores sunt q̄ vitā moresqz bonorū corrūpunt his qui substātias alioz p̄diaqz diripiunt. Caueat vnusquisqz ne aut linguā aut aures habeat prurientes.i.ne aut ipe alijs detrahat aut alios detrahentes audiat. Sedens inquit aduersus fratrē tuū loquebaris.s.detrahendo:z aduersus filiū matris tue ponebas scādalū ⁊c. Parcant igit singuli detractōni lingue custodiātq̄ sermones suos:z sciāt quia cū de alijs loquunt suā ſnīa iudicabunt. Nemo inuito auditori libenter refert.vi.q.i.ex merito. Et pmaxime nociuū ē detractio que irrogat p̄latis z religiosis. Uñ dicit i veteri lege. Dijs nō detrahes.i.sacerdotibus siue p̄latis:qui tenēt locum dei in terris. Uñ.vi.q.i.c. sunt plurimi.§.vez. Manifestū est diabolū q̄ sicut leo rugiens circuit querēs quē deuoret: corrdibus plebiū suadere vt doctoribus atqz pastoribꝰ suis detractiones irrogēt:accusent: vt plebes languescentes nō tenentibus pastoribus frena eoruz lasciuiant atqz in ima ruant:vt saltē sic periclitari possint. Deus malū fore non existimo q̄ xp̄ianos suis inuidere sacerdotibus. Detractores figurant p Amonitas illos qui nuncios seu oratores Dauid missos ad p̄solandū Amon de morte patris in derisū z iniuriā abscinderūt eis vestes vsqz ad nates z raserūt dimidiū barbe estimātes sed falso q̄ callide fuissent missi ad explorādū terrā nō ad consolandū:sed ppter talē iniuriā Dauid misso exercitu suo cū Joab cepit eos:z ciuitatem eoz exterminauit.ij.Reg.x. Nuncij Dauid sunt doctores z p̄sidētes missi a xp̄o vt legati z oratores ad hoīes mundi ad cōfirmādā vel renouādā amicitiā cū xp̄o:z ad cōfortādū sub spe eternoz bonoz de morte.i.mortificatōe appetitus sensualis z vicioz. Sz hoīes praui dicētes eos decepto res radūt dimidiū barbe q̄ significat virilitatem virtutū:qz diminuūt eoz bona opa negātes ipa vel mala intentione asserentes facta: abscidūt vestes vsqz ad nates vt appareat turpitudo: qz conuersationē eoz z vitā dilacerāt detrahēdo vt manifestēt:si qua vicia habeāt occulta:alijs detegunt Sed xp̄us tales detractationes seuere punit.

Quantū ad tertiū.§.III.

Ostendit grauitas huius peccati ex eo q̄ purgat difficilit. Nā cū ille q̄ detraxit teneat restituere famā quā abstulit dicēdo se falsuz dixisse si falsum dixit:vel iniuste infamasse si veruz dixit: z hoc illis oībus quibus dixit si recordat:ad quod debet adhibere conatū.s.ad recordandū:cū magna difficultate homines induci p̄nt ad hoc ppter cōfusionē quā recepturi sunt de mēdacio suo:z cū ab vno fama mali volet ad plurimos q̄ male pōt fama ablata restitui:z tñ nō dimittit peccatuz nisi restituat ablatū:si restitui pōt:ait Aug. extra de reg.iur.li.vi.c.peccatū. Quod intelligit nō soluz de rebus tpalibus diuicijs:sz ēt fame ſm Tho. vbi supra Cū ſm Salomonem:melius sit nomē bonū q̄ diuitie multe. Jlli autē cui detraxit dicē nō debet nisi peruenisset ad noticiā eius ipa persona detrahens tūc debet petere veniā p se vel p aliū nisi ex hoc immineret sibi magnū periculuz vite ex tali fame restitutione. Sz erubescētia sola z cōfusio habēda nō est sola sufficiēs cā nō restituendi famā ablatā. Sz de modo restituendi fama habes supra titulo.ij.c.ij. vbi vide plene. Et notādū q̄ nō solū qđ detrahendo peccat: sz etiā libenter audiendo detractiones. Pro cuius declaratione dic̄.b.Tho.se.se.q.lxxiij.arti.iiij.q̄ sz apostolū. Ro.i. digni sunt morte nō solū q̄ peccata faciūt:sz etiam qui consentiunt facientibus. Cōsentire aūt cōtingit dupliciter. Uno mō directe:vt.s. quādo quis inducit alium ad peccatū: vel ei placet peccatū. Alio modo indirecte.s.quādo qs nō resistit peccato cū potest z debet resistere: z hoc contingit aliquādo nō qz peccatū placeat: sed ppter aliquem humanuz timorē. Si ergo aliquis detractiones audiat absqz resistentia :videt detractori cōsentire: vnde fit pticeps peccati eius. Et si quidē inducat eū ad detrahendū: vel ei etiaz placeat detractio ppter odium eius cui detrahitur nō minus peccat q̄ detrahēs sed aliquādo magis Uñ Ber. Detrahere vel detrahentem audire qđ horz dānabilius sit nō facile dixerim. Si vero ei nō placeat detractio:sed ex timore vel negligētia vel verecundia quadā omittat repellere detrahētē:peccat quidē:sed multo minus q̄ detrahēs: z qñqz quidē ē veniale:quādoqz etiā pōt esse mortale:vel propter hoc q̄ alicui incūbit ex officio ō trahentē corrigere: vel ppter aliquod periculum consequens:vel propter radicem qua timor humanus potest esse mortale. Detrahens habet diabolum in ore:z audiens libenter in aure. Debet ergo quilibet cum audit detractiones reprehēdere detrahentez:non ridere:vel non audire: vel faciem ostendere turbulentā ad reprimenduz eum Unde dicitur puer.xxv. Uentus aquilo dissipat pluuias:z facies tristis linguam detrahentē. Et q̄uis sit ppē arbitrij detractiones quas audit quis de se factas patienter ferre z pati detrimentum fame sue nisi hoc vergat in detrimentū z periculum aliorum z possit laudabiliter fieri:tamen non est sui arbitrij q̄ patiatur detrimentum fame alterius: z ideo in culpam ei vertitur si non

p nō solū qđ detrahendo peccat ſz detractiones audiendo.

p detractio distincta purgatur.

Psusurrans ē tertia filia inuidie.

resistat eadem rōne qua tenetur quis subleuare asinum ꝓximi sui iacentem sub onere: vt precipitur Deute. xxij. fm Tho. vbi supra. Et si audiens scit illum verus dicere q̄uis dicere nō debeat quod loquitur falsus: debet tamē arguere q̄ peccat detrahendo vel ostendere q̄ ei displiceat detractio. Sed nec de facili dz q̄s credē detractōib⁹ cū quottidiana experiētia doceat mltas falsitates ex errore vel mēdacia ex idustria dici ꝛ precipue audiendo a psonis leuibus ꝛ multo minus audiēdo a maliuolis: al' peccaret. Unde Damasus papa. xi. q. iij. Nō solū reus est qui de alio malū ꝓfert sed etiā qui aurē criminibus cito p̄bet. s. credēdo. ꝛ ij. q. i. deus dī mala audita nullū moueant: nec passim dicta absq; certa ꝓbatiōe credantur. Si autē q̄s audiret detractiōes: quia estimat loquentē moueri ex caritate ut p̄tendat ad remediandū malis nō peccaret. Sed nō sit facil' tm ad credendū. Is autē cui detrahit debz patienter ferre non odio moueri vel detractiones de se factas detractionib⁹ alioz redundare directe. s. dicendo falsa vel occulta mala de illis: sed debet se excusare ꝛ innocentiā suā ostendere q̄tum p̄t: ne alij ex infamia exorta scandalizarent: al' tacēdo male faceret. Unde Aug. qui fidēs cōscientie sue negligit famā suā nimis crudelis ē. xi. q. iij. Nō sunt audiendi. Et si ex h detractores incurrūt infamiam q̄ detegitur falsitas ꝛ malitia eorum imputatur eis qui sibi hoc procurauerūt. Sed talem iniuriam receptam non tenetur remittere ei qui detraxit cū veniam petit nisi famā restituat dicendo illis coram quibus detraxit se falsum dixisse si falsus dixit. odium autem ꝛ rancorem nunq̄ ex hoc debz habere: ꝛ deo committere facta sufficienti excusatione. Unde Greg. super Ezech. Linguas detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare ne pereant. ita per suā maliciam excitatas debemus equanimiter tolerare vt nobis meritū crescat. Et si verū esset quod dictū est sed occultū taliter se excuset q̄ non mentiat: ꝛ multo magis ne peieret vel arguat eos de mendacio. Sed p̄t se aliquibus verbis sophisticis excusare: vt q̄ mlta falsa quottidie dicunt ab hominibus: vel etiaz q̄ de sanctis viris etiaz multa mala dicta sunt falso ꝛ iō nō mirū si etiā de ipo dicant. Et q̄ miratur q̄ credat tm̄ nephas de eo ꝛ huiusmōi. Permittit autē deus huiusmōi detractiones suscitari cōtra seruos suos ad conseruandum eos in humilitate. Unde Grego. sicut plurimi qui vitā bonoz fortasse ap̄lū q̄ debēt laudāt: ꝛ ne q̄ elatio de laude subripiat ꝓmittit omnipotēs deus malos i obtractionem ꝛ obiurgationē ꝓrumpere vt si qua culpa ab oze laudantiū nascitur in corde: ab oze vituperantiū suffocet. Hinc ē q̄ doctor gentium se in predicatione currere testatur inter infamiaz ꝛ bonam famam: vt seductores inquit ꝛ veraces ꝛ alibi. Alīs sumus odor vite in vitaz: alīs odor mortis in mortē. vi. q. i. Debz ergo is cui detrahitur orare pro detractoribus exemplo xp̄i dicētis ps. cviij. Pro eo vt me diligerēt detrahebāt mihi s. iudei dicentes multa falsa de eo. Ego aūt orabā

Psusurrans ē tertia filia inuidie.

Capitulum quintum de Susurratione.

Susurratio est tertia filia inuidie fm Grego. Et potest describi sic: q̄ susurratio ē locutio mala occulte facta de aliq̄ ad tollendam eius amicicia cum alio. Unde glo. super illud Ro. i. Susurrationes ꝛ detractiones deo odibiles dicit. Susurrones sunt qui int' amicos discordiam seminant. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. se. sc. q. lxxiij. arti. i. q̄ detractio ꝛ susurratio in materia ꝛ forma seu modo loquē di cōueniunt: quia vterq; malū occulte de ꝓximo loquitur: ꝓpter quam similitudinem aliquando ponitur vnū pro alio. Unde Eccle. v. sup illud. Non appelleris susurro: dicit ibi glo. i. detractor. Differūt autē in fine: nam detractor intendit denigrare famaz ꝓximi: vnde illa mala de ꝓximo ꝓfert ꝓcipue ex quibus ꝓximus infamari posit vel saltem diminui eius fama. Susurro autez intendit amiciciam separare fm glo. inductam ꝛ p illud quod dicit ꝓuer. xxvi. Susurrone subtracto iurgia conquiescūt. Et ideo susurro talia mala de ꝓximo ꝓfert que possunt cōtra ipm aiaz cōmouere audientis fm illud Eccle. xxviij. Vir peccator cōturbabit amicos: ꝛ in medio pacem habentium imittet ūmiciciam. Et Jsidorus dicit in li. ethimologiarum. Susurro de sono locutionis appellatur: quia nō in facie alicui⁹ sed in aure loquitur detrahendo. In quantū quidē susurro malum dicit de alio dicit detrahere. Sed in hoc differt a detractore: q̄ non intendit simpliciter maluz dicere: sed quicquid sit illud quod possit animum vnius turbare contra aliū etiaz si sit simpliciter bonum: sed apparens maluz in quantum displicet ei cui dicitur. Est autem de se mortale: quia per illud infertur nocumentum notabile ꝓximo.

De susurratione ait. §. I

ps. xl. Aduersum me susurrabāt omnes inimici mei: aduersuz me cogitabant mala mihi: hic. s. susurro dicitur etiam bilinguis. Et rō est fm Tho. q̄ cū amicia sit inter duos nititur susurro ex vtraq; parte amicicia rumpere. Et ideo duabus linguis vtitur ad duos: vni dicens malum de alio ꝓpter quod dicitur Eccle. xxviij. Susurro ꝛ bilinguis maledictus erit. Et sumitur ꝛ p ideot. Et subdit. Multos. n. turbauit amicos Monstruosuz est

In natura habere duas linguas cum nullum animal habeat duas linguas nisi serpens ꝑm opinionem vulgi. Nec.n. serpens habet duas linguas sꝫ videtur ꝙ habeat propter velocem eius motum Unde similis est talis serpenti venenoso ꝑ quem diabolus locutus est ad tollendum amicitiaꝫ hominis cum deo. Unde similis est susurro diabolo qui figuratur per inimicũ superseminantez zizaniam in medio tritici. Math. xiij. Tria autem mala facit susurratio.

Primo excludit beniuolentiam diuinalẽ.
Secũdo tollit amicitiã humanalez.
Tertio iucludit nequiciã mortalẽ.

Quantũ ad primuz. §. II

Dicit Salomon prouerb. vi. Sex sunt que odit deus ⁊ septimuz detestatur anima eius. Oculos sublimes ⁊c̃. pro septimo autez ponit eum qui seminat inter fratres discordias: hic est susurro. Et ad idẽ facit quod dicit sapientia increata que est dei filius prouer. viij. Arrogantiam ⁊ superbiaꝫ ⁊ viam prauaꝫ ⁊ os bilingue detestor. Importat autem detestatio aliquid plus q̃ odium cõmune ita. s. ꝙ non potest pati illud quod quis detestat ante se videre. Et sic patet ꝙ hoc vicium excludit ab anima beniuolentiam dei ita ꝙ deus illuz nõ diligit ad salutem eternam. Sed maius malum seu damnum homo pati nõ põt: cum omnia bona que habemus ex beniuolentia dei habeamus Merito autem dei filius susurronem detestatur quia contrarius est sibi in operibus suis. Nã dei filius venit ⁊ vsqꝫ ad mortez crucis laborauit vt filios dei qui erant dispersi congregaret in vnuz vt dicitur Joan. xi. ⁊ vt dissoluant opera diaboli vt dicit Joan. in prima canoñ. sua. c. iij. Sꝫ susurro laborat vt amicos concordes ab inuicem diuidat ⁊ dispergat simul lupo: qui rapit ⁊ dispergit oues. Magis videtur susurrones displicere xp̃o q̃ qui corpus eius crucifixerunt. Nam xp̃us magis dilexit ecclesiam q̃ corpus suum: quia pro ecclesia mortem corporis sustinuit. Apoc. i. Lauit nos. qui. s. sumus ecclesia a peccatis nostris in sanguine suo. s. per mortem effuso: diuidunt autem vnitatem corporis xp̃i. i. ecclesie seu fidelium per susurrationẽ: vñ ⁊ in signũ huius maioris displicẽtie ⁊ si ꝑmisit diuidi ⁊ scindi in passione corp⁹ ꝓprium ⁊ aperiri latus: nõ tamẽ ꝑmisit diuidi tunicã eius que significat ecclesiã. Unde dixerũt milites. Non scindamus eã Joan. xix. Ex vno v̄bo susurronis sequitur aliquãdo tanta discordia ꝙ tota vna patria destruet. Demuz sicut pacifici q̃ s. pacem querunt ponere inter discordes vocant filij dei. Mathe. v. quia. s. imitantur dei filiuz q̃ nos inimicos pacificauit patri suo eterno. Ita econtra susurrones dicendi sunt filij diaboli qui querit homines deo inimicari. Et vt dicit Beda Qui societatez fraternitatis aliqua discordie peste cõmaculant: deum produnt. xi. q. iij. Abyt. Unde sunt similes Jude. Et in. c. iniustum dicit ꝙ homini religioso. i. bono paꝝ debet eẽ inimicicias alioꝝ nõ exercere: vel nõ augere male loquẽdo: nisi eas ẽt extiguere bene loquẽdo studuerit.

Secundum malũ. §. III.

quod generat susurratio est: quia tollit amicitiaꝫ hominum ad inuicem: ex quo etiã grauitas huius peccati ostendit: quia tollit amicitiam quod est magnũ bonum ⁊ necessariũ in vita ista. Unde dicit Eccle. vi. Amico fideli nulla est cõparatõ. Est autem necessariũ habere amicitiam ꝓpter quattuor rõnes. Ue aũt soli dicit Eccle. iiij. Solus est q̃ non habet amicum aliquem.

Primo rõne virtutis habende.
Secundo rõne vtilitatis cõicande.
Tertio rõne vnitatis cõseruande.
Quarto rõne cõis necessitatis supplẽde.

Quantuz ad primũ necessariũ ẽ cuilibet habere virtutẽ eo ꝙ virtus bonuũ facit habentẽ ⁊ opus eius bonũ reddit. Cuilibet autẽ necessariũ est esse bonum ad salutẽ cõsequẽdam. Sed amicicia est virtus vel reducibil' ad virtutẽ. Et ꝙ amicicia sit virtus moralis ꝓbatur ex hoc ꝙ virtus consistit in medietate que ꝑm rõnem ẽ. Sed in cõi cõuersatione hominum tam in factis quam in dictis oportet ꝙ quilibet ad vnumquẽqꝫ se habeat vt decet. Et hoc facit amicitia seu affabilitas q̃ medium tenet inter blanditorem ⁊ litigiosum. Et sic patet ꝙ sit virtus. Reducitur autem ad iusticiam: vnde ⁊ ponitur ꝑs potentialis eius: quia sicut iusticia reddit vnicuiqꝫ eq̃le: ita amicitia cuilibet reddit ꝓportionale. Sed in hoc differt: quia iusticia ꝓprie attendit debitum necessitatis ex aliqua obligatione. Sed amicicia attendit debituz honestatis quod est magis ex parte virtuosi q̃ ex parte alterius. Cum. n. homo sit animal ratõnale sociale: sicut nõ põt bene viuere in societate sine virtute: ita nec sine delectatione. Et ideo ex q̃daz debito naturali honestatis obligatur ad hoc vt alijs condelectabiliter viuat: nisi propter cãm aliquam necesse sit aliquando alios contristare: cum. s. amici defectuosa committunt: quia tunc rep̃hendẽdi sunt ꝑm vere amicitie rõnẽ: qꝛ ergo susurratio querit amiciciam tollere ⁊ virtutem ⁊ imittere discordias ⁊ litigia. Unde dicitur prouer. xxvi. Susurrone subtracto iurgia conquiescunt. Secundo est necessarium habere amicitiã rõne vtilitatis cõicande qd̃ sic ꝓbat. Si illud qd̃ ẽ ex iclinatione naturali ẽ necessariũ: mlto magis illud quod ẽ ex assimilatõne speciei: sed amicitia iest ꝑm nãm generãtis ad genitũ: qd̃ pꝫ ꝑ bñficia q̃ sunt signa amicitie nõ solũ in hoib⁹ sed etiã in

alijs aialibus ⁊ volatilibus: q̄ vt manifeste appet studiū lōgo tpe adhibēt ad educatōez ꝓlis: ergo maxie ē necessaria amicitia illa q̄ ē hominū ad i uicē ꝓpt similitudinē nature speciei. Et hoc ꝓbat p locū a minori. ſ. per quoddā signū amicitie qō inuenit in oibus hoibus nāliť. ſ. familiaritatis ⁊ benuolentie: qz si ad extraneos ve quibus min⁹ videt: naturaliť impēdim⁹ bñficia vl obsequa que sunt amicitie signa: sic q̄ ignoti ⁊ pegrini declinant a via recta eos ab errore vie reuocam⁹ ⁊ iter rectū oñdimus ⁊ dirigimus ⁊ q̄ cadūt erigim⁹ eos: ad ostēdēdū q̄ oīs homo sit naturaliť amic⁹ omni hōi ⁊ familiaris: Uñ ea q̄ sūt naturaliť bona: oīb⁹ sūt necessaria quale bonū ē amicitia. Patet etiā hoc ex cōiuctu ſpāli: qz sicut i alijs aialib⁹ ē amicitia nālis: vt appet p signa amicitie q̄ sunt i eis: puta qz assimilant: qz cōuersant: qz obsequūt eo q̄ generās tps magnū adhibet ad educationē geniti: multo magis ē amicia nālis int eos q̄ sunt vni⁹ gentis ad inuicē: i quātū cōicant i cōuictu i moꝛib⁹ i obsequijs. Idē pz ex dicto cōi. Nā amatores hominū laudam⁹ quasi implētes vel perficiētes illud qō ē hōi nāle: vel id ad qō natura inclinat cōis. ſ. amicicitia. Et hāc tollit susurro. Et iō dicit Eccle. xviij. O is susurro maledictus erit

3° Tertio ē necessariū habere amicitiā rōe pacis ⁊ vnitatis ꝓseruāde: qō sic ꝓbat. Illud ē necessariū habere qō maxime ē cōseruatiuuz ciuitatis ⁊ cōitatis: ⁊ vitare eius oppositū: sed int oīa amicitia ē pacis ⁊ cōcoꝛdie ⁊ vnitatis cōseruatiua: qō pz ex exemplo ⁊ rōne. Exemplo qz legislatores magis studēt ad amicitiā int ciues cōseruandā q̄ ad iusticiā: quod pz ex hoc: qz legislatores q̄nq̄ iusticiā intermittūt: puta i penis iferēdis ne amicitia excludat: ne dissensio oriat: vñ cōcoꝛdia amicitie assimilat: qz. ſ. concoꝛdiā legislatores maxie appetūt cōtēptiuā aūt ciuiū maxime repellūt q̄si inimicā salutis ciuitatis: iō amicitia maxime inter oīa ē necessaria. Patet hoc idē rōe. ſ. p cōparationez ad iusticiā q̄ maxime videt necessaria cōitati vel ciuitati: taliť arguendo. Illud quo habito nō indiget altero ſz ecōuerso mas ē necessariū ſz amicicia habita quātū ad oēs nō esset necessaria iusticia qua habita adhuc esset amicitia querēda: qō sic declarat: qz si aliqui sunt amici i nullo indiget iusticia ꝓpzie dicta. Et rō huius ē: qz si aliq̄ vl ēt oēs ciuitatis hoies sunt amici oia habēt quasi cō munia cū amicus q̄libet sit alter ipe: nō ē autem amicicia ad se ipm ſz ad se alterz: sed si sit iusticia nihilominus indigēt amicia ad inuicē. Et ideo si iusticia est necessaria qō dicit Augu. in li. de ciui. dei cū aliter res publice nō possint diu subsistere multo magis amicicia: q̄ sine iusticia esse pōt. Et qz susurratio tollit hoc bonū amicitie: admonet aplus. ij. Corin. xij. dicēs Ne forte susurratōes inflationes seditiones sint in vobis vbi glo. susurra

tiones. ſ. seminantes discoꝛdiā vñ ⁊ contra amiciciā. Quarto habere amicicia ē necessariū rōe necessitatis supplēde. Quod sic ꝓbat. Illud ē necessariū habere quo necessitati vel indigētie oiuz sb uenit: hoc autē fit p amicitiā. Qz autē per amicicia necessitati oium subueniat ꝓbat ex sex generibus vel conditionibus hoium quibus ē vtilis ⁊ necessaria amicitia. Est. n. necessaria ⁊ vtilis diuitibus: pauperibus: iuuenibus: senibus ⁊ tribulatis ⁊ perfectis seu felicibus. Primo quidē amicitia ē vtilis ⁊ necessaria diuitibus: ⁊ hoc duplicit quo ad cōicationē bonoꝛ: ⁊ quo ad cōseruationē eorū. Et quantū ad primū q̄ sit necessaria ꝓbat sic Illud n. sine quo nullus eligit viuere etia habitis ⁊ pñtibus oībus necessarijs ad vitā ē sūme necessariū: sed hoc est secundū beneficiuz ꝑcipue q̄ diues vel princeps vel potens impendit alijs: quia nulla est vtilitas bonoꝛ fortune si ex his aliquis nulli benefaciat: beneficiū fit maxie ⁊ laudabilissime ad amicos: ergo amicitia quo ad cōicationē ⁊ distributionē bonoꝛ diuitibus est necessaria.

2° Quantū ad secundū. ſ. cōseruationez bonoꝛ est necessaria amicitia diuitibus: qz bona fortune si ne amicis cōseruari nō possūt: ⁊ qz fortuna quāto est maioꝛ tanto est minus secura: qz plures habet insidiatores. Et ideo quia quāto quis maioꝛ est in bonis exterioꝛibus tanto est instabilioꝛ nisi cōtineatur. Sicut ⁊ maxima arboꝛ indiget multis fulcimentis ⁊ radicibus a natura paratis. Et similiter amici sunt sicut virtutes naturales conseruantes aliquē in alto statu. Secundus est amicicia vtil ⁊ necessaria paupib⁹. Illud. n. ad quod qs ꝓfugit ⁊ i ifoꝛtunijs ē maxie necessariū: ſz paupes hoies refugūt ad amicos eo q̄ estimant diuites eē pauptatis eoꝛ refugiū singulare. In angustijs. n. cōprobat amic⁹ aut Salomō. Uñ sequt q̄ i oi ifoꝛtunio amici sūt vtiles ⁊ necessarij: Tertio iuuenib⁹ ēt amicitia ē necessaria. Huj⁹ rō ē qz i iuenib⁹ abūdat ꝓnitas ad peccādū ꝓpt cōcupiscē cia delectationū q̄ ē i eis: ſm illud Ben. viij. Sensus. n. hois ⁊ cūta cogitatio ꝓna sūt ad malū ab adolescētia sua Eccl. xij. Adolescētia ⁊ voluptas vana sūt. Cōmūgit voluptatē adolescētie: qz iuuēnis habet multā ꝓnitatē ad eā. Ista aūt ꝓnitas malū p amicos religat. ſ. exhoꝛtationibus ꝓsilijs ⁊ reprehēsionibus: vñ ꝓhibent a peccādo. Quarto amicicia ē necessaria senibus: huj⁹ rō ē: qz illis q̄ indigēt reuerētia ⁊ carēt nāli potētia: valet obsequz vl famulat⁹: ſz senes sūt huj⁹. Nā seneꝛ ꝓpt reuerētiā q̄ eis debet ⁊ ꝓpt nālē ipotētiā. i. ꝓpt debilitatē coꝛpis ex qua deficiūt in suis actionib⁹ ⁊ patiunt defect⁹ multos indigēt amicitia ad cōplēduz suas actiones ⁊ ad subueniēdū suis defectibus p pter quod oꝛabat ps. lxx. Ne ꝓijcias me i tēpoꝛe senectutis: ⁊ cum defecerit virtus mea ne derelinquas me oñe: ergo ⁊c. Hec Aristoteles. viij. ethi

Famjnus ē utl⁹ et mañ sepe gñ̄ hoñ.

cor. c. i. r. b. Tho. r Alber. sup illo loco i scripti

Quinto amicitia est vtilis r necessaria tribulati eo q illi qui sunt in tristicia alleuiationē quandā sentiunt ex penitentia amicoz cōdolentium eis. Ex presentia. n. amici magnitudo vl grauedo tristicie alleuiat: quod pbat p similitudinez. Sicut n. pōdus graue quod solus vnus portat alleuiat ex societate alterius secum portantis: sic onus tristicie leuius r melius fert vnus si alius secuz ferat sm illud. Solatiū est miseris socios habere penarum. Quāuis. n. tristicie illius quam tribulatus patiē numero ptē amicus non assumat: assumit tamen partē quantū ad cām dū partē damni subīt amicus ex quo tristicia orta est vel p cōpassionē sm illud. ij. Corin. xij. Quis infirmat r ego nō infirmor? rē. Dū. n. qui tribulat videt amicuz suū pītez r de sua tristicia condolentē minuiē dolor suus. Consolat etiā tribulatus ab amico visione eius: sermone r opere. Aristoteles r. b. Tho. in scriptis ibi. Sexto est necessaria perfectis .i. illi qui sunt in summo. i. perfecta etate. Quod sic p bat. Quocunq fuerint homines potentiores ad agendum in vita actiua r intelligendū in vita cōtēplatiua: illud est necessariū ad vitā. Sed amicitia est huiusmōi. Cuius rō est quia nullus quātūcunq pfectus eligeret viuere solitarius etiā si oīa alia bona haberet eo q homo naturaliē est aial politicū r sociale aptus cōuiuere alijs r cōueniētius virtuosis r perfectis a quibus adiuuat: r in actione vite actiue dū qō vnus nō videt vel pōt: alius videt r pōt r i actione vite cōtēplatiue quātū ad doctrinā r disciplinā cū ab alio adiuuatur Sciendū tamē q cū dicit amicicia esse necessaria etiā felicibus seu pfectis: intelligendū ē de felicitate vite pītis. Nā de pfectione seu felicitate patrie nō ē necessaria amicitia hominuz quātū. s. ad necessitatē beatitudinis. Et rō est qr ille q totā plenitudinē sue beatitudinis seu pfectionis habet in vno nō indiget alio. Sz beatus in prima hz totā plenitudinē sue perfectionis in deo: vnde non indiget amicicia cuiuscunq alterius. Unde r dicit Sap. vij. Uenerūt aūt mihi oia bona pariter cū illa. s. diuina sapia que ꝓsistit in clara dei visione r cōtēplatōne: facit tamē ab bene eē beatitudinis patrie amicitia seu societas sanctoz inuicem perfecte se diligentiuz. Et sm hoc pōt intelligi illud Boecij. s. q nullius boni sine socio est iocunda r pfecta possessio. s. quantuz ad primū accidentale patrie. Sed loquendo de felicitate seu perfectione vite presentis: tūc est necessaria amicicia: non quidez amicitia que fundatur super delectabili vel super vtili: sed amicitia que fundatur super honesto seu virtutibus. Et ratio huius inē ceteras est: qr ad felicitatē pertinet q felix delectet in opere virtutis. Et quia non possumus delectari nisi in eo quod cognoscimus. Magis autē possumus speculari primos nostros q nos ipos r etiā actiones primoz q nostras: qr vniuscuiuslq iudiciū in propijs magis deficit ppter puatuz affectū quē habet quilibet ad se ipm. Et iō oportet q fēlici sint delectabiles opationes bonoz virozuz r cōtrarie cōtristabiles: sicut musicus delectat i bonis melodijs: sic felix gaudet in bonis operibus amici: r sic indiget amicitijs.

Tertio susurratō. §. IIII

pfm̄ssarum hz trīs nāz mortalē.

includit in se nequiciam mortalē r ē cōtra preceptū dñi dicentis. Leuit. xix. Non eris criminator r susurro in populis. Criminator dicit q publice accusando vel cōuiciando peccata alijs imponit Susurro aūt occulte vt dictū est. Et qr notabile nocumentū p hoc vicīū infert primo: iō ē mortale r grauius de se q detractio. Ratio huius est sm b. Tho. se. se. q. lxxiij. arti. ij. qr peccatū i primū tanto est grauius quāto p ipz magis nocumētū infert primo: tāto aūt nocumētū est maius: quāto maius est bonū quod primo tollit: sicut malum bonū est vita hominis q diuicie que ordinantur ad sustentādū vitā. Et ideo grauius ē homicidiū p qō tollit vita hominis q furtū vel rapina per quā tollit substātia tpalis seu diuitie. Inter cetera vero exteriora bona pminet amicus: qr sine amicitia nullus viuē pōt: vt pz p phm. viij. ethi. Et qr bona fama q p detractōez tollit ad hoc maxime necessaria ē vt homo idoneus ad amicitiā habeat. Et ideo susurratio ē grauius peccatū q detractio vel cōtumelia: qr amicus melius ē q honorari r amari magis q honorari sm phm in. viij. ethi coz. Quanuis. n. detractor aliqn dicat maiora mala q susurro: tn qr grauitas peccati attēdit ex fine magis q ex materia: ideo est grauius susurratio que intendit tollere maius bonum.

Capitulū sextū de exultatōe in aduersis primi.

Exultatio in ad

uersis primi ē q̄rta filia īuidie: r ppinqtatē hz ad crudelitatē r seuiciā: q̄ vtuti clemētie opponit.

ꝓ Exultemus magnifice super nos filia inuidie.

Nā crudel exultat i penis alterius. Ipa ēt crudelitas ex odio r īuidia procedit: vñ de ipa crudelitate h dī dicēdū. Est aūt crudelitas hz Señ. atrocitas aī i exigēdis penis. Est aūt dūa int crudelitatē r seuiciā r diuersa vicia sūt. Pro quoz declaratōe sciendū sm Tho. se. se. q. clix. arti. i. Nomen crudelitatis a crudelitate sūptū vī: sic ēt ea q sūt decocta r digesta solēt hīe suauē r dulcē saporē. Ita illa q sunt cruda habēt asperū r horribilē saporez Clementia aūt importat quandā lenitatē seu dulcedinē animi p quam quis est diminutiuus penarū: vnde crudelitas ei opponit vt vicium p quod

ꝓ Crudelitas quid est.

quis excedit mẽtẽ in penis inferendis. Epicheya ḋdẽ que est ps iustitie: alio noie eḋtas dicit penas debitas ex defectu cõmisso diminuit: fm tñ q rõ dictat: vt ad tollendũ scandalũ z huiusmõi. Sed ipa dulcedo affectus ex qua hõ ad hoc inclinat ptinz ad clemẽtiã. Ita etiã ecõtra ipe excessus penarũ quãtũ ad id qõ exterius agit ptinet ad iniustitiã. Sed quãtũ ad austeritatẽ animi p quã ds ꝓmptus est ad augendas penas ptinet ad crudelitatẽ. Sicut etiã differt misericordia a clemẽtia eo q ad misericordiaz ptinet aliene miserie subuenire p beneficij collationẽ: ad clemẽtiã vero miseriã diminuere p penaz diminutionẽ. Ita differt immisericordia a crudelitate: qz p immisericordiam nõ subuenit ds miserie ꝓximi dando beneficiuz cũ debet: per crudelitatem adauget miseriaz pene vltra debitũ rõis. Tñ ꝓpter similitudinem rõis haz virtutũ. s. clemẽtie z misericordie quia vtraq; refugit z abhorret miseriam alienã sumit vna ꝓ altera. Et sic z vicia eis cõtraria. s. immisericordia z crudelitas sumit sepe vnũ ꝓ alio. Differt etiã ꝓprie sumẽdo crudelitas a feritate. Naz nomẽ seuicie z feritatis a similitudine ferarz accipit q etiã seue dicunt. huiusmõi. n. animalia nocẽt hominibus: vt ex eoz corporibus pascant nõ ex aliqua iusticie cã: cuius cõsideratio ad solã rõnẽ ptinet. Et iõ ꝓprie loquẽdo feritas vel seuicia dicit fm q aliquis in penis inferendis nõ cõsiderat aliquã culpã eius qui punit sz solũ hoc q delectat in cruciatu hominũ: z sic cõtinet sub vicio bestialitatis. Nã talis passio nõ est humana sz bestialis ꝓueniẽs vel ex mala cõsuetudine vel ex corruptione nature sicut z alie bestiales affectiones Sed crudelitas attendit culpã in eo qui punit: sz excedit modũ i puniẽdo. Et iõ crudelitas differt a seuicia seu feritate: sicut malicia humana a bestialitate: vt dicit in. vi. ethicoz. Et sicut crudelitas que est malicia humana opponit clemẽtie q ẽ virtus humana: ita seuicia seu feritas que ẽ passio bestialis opponit virtuti quã ꝓbus Erociam seu dñicã vocat: z fm nos ptinere videt ad dona spũs sancti: videlicet ad donũ pietatis: hic aũt sumit crudelitas large. Seuerus aũt fm Jsidoz in libro ethimologiarũ dicit quasi seuus z verus qz sine pietate tenet iusticiã in puniẽdo: z fm Tho. nõ tñ simpliciter seuerus dicit seuus: qz seuicia importat viciũ: seueritas aũt virtutẽ. Sed dicit seu' circa veritatẽ ꝓpter aliquaz similitudinẽ ad seuiciã que nõ diminuit penas: sed hoc agit seuerus cũ rõne. s. vt nõ recedat a veritate iudicij. De crudelitate populi iudaici erga xp̃m ait ps. cviij. Nõ ẽ recordatus facere misericordiã sed persecutus ẽ hominez z mẽdicũ z inopez. s. xp̃m. Sup quem versũ Cassiodorus ait. Perseq hominẽ facit aut diuitiaruz ambitus aut supbie odiosa iactantia Pauperem vero z mendicũ insequi sola crudelitas facit: cuius nec honoꝝ querit nec abundãtia facultatis ambit: hec ille. Debet autẽ euitari crudelitas: qz deo z hominibus displicet: z deus maxime laudatur ex clemẽtia z misericordia. Et de debet euitari.

Ut circa subditos nõ exerceatur.
Ut circa ꝓpinquos non habeat.
Ut circa afflictos non exhibeat.

Quantũz ad primũ. §. i.

Sicut misericordia z clementia reddunt rectorẽ amabilem subditis quod perutile z necessarium est. Ita inhumanitas z crudelitas reddunt eum exosum. Unde ꝓuer. xx. dicit. Misericordia z veritas custodiũt regem: z clementiam firmat thronus eius: z Eccle. vij. c. dicitur. Noli esse nimis iustus quia perit in iudicia sua. Dicit nimis iustus qui est nimis seuerus in corrigendo crudelis i puniendo. In archa autem domini fuit non solum virga Aaron: sed manna suauissimũ ad significãdum q in mente presidentis qui figuratur per archam domini in qua lex domini debet contineri non solus virga districtionis z rigoris iusticie debet seruari: sed a manna misericordie z clemẽtie vitando crudelitatẽ. Quod docet Grego. in. xxxi moral. sic dicẽs. Sit rigor. s. in rectore: sz nõ exasperans: sit zelus sed non immoderate seuiens: sit pietas sed non plusquã expedit parcens. Sic bonus ille Sammaritanus in vulneribus sauciati ad curandum eum immisit oleum z vinum non solum vinum mortificatiuũ: sed z oleũ lenitiuuz vt habetur Luc. x. Et ex hoc sequitur meliꝰ emẽdatio criminuz. Unde dicit leo papa. Lenit castigatus reuerẽtiã exhibet castiganti. Asperitas aũt nimie increpationis nec correptionem recipit nec salutẽ: vi. xlv. Cũ beatus. Sed vt dicit Salomon ꝓuer. xij. Uiscera impioz crudelia. Non. n. hñt misericordiã z cõpassionem humane cõditioni Jere. vi. Crudelis est z nõ miserebit. Uez vt dicit Jacobi. ij. Judiciũ. s. dãnationis z seuere punitionis sine misericordia fiet illi qui nõ fecit misericõdiam: sicut patuit in Abdonibezeh rege. Naz captus a filijs israel fuerũt ei amputate sũmitates manuuz z pedũ: z vinculatus ductus ẽ hierusalem q dixit Septuaginta reges erãt ḋbus amputis sũmitatibus manuũ z pedũ a me comedebãt reliq̃as ciboz q̃ cadebãt de mẽsa mea. Sicut feci ita reddidit mihi dominus Judic. i. Sic ergo fuit crudelis alijs: ita z ipe expertus est crudelitatez Cirus rex qui fuit valde crudelis delectabilit fundẽs humanũ sanguinẽ: cum fuisset captus a regina Damari cuius filium ille occiderat fecit ei caput amputari: z in vtrem sanguinis immergi dicens: sanguinem sitisti sanguinem bibe id est sicut fuisti alijs crudelis: ita z erga te exercebitur

Pabla[illegible] et remedy dz crudelitas cyrum.

crudelitas vt nō ꝓcatur tibi ꝓpter regiā dignitatē: vt fieri solet. Sicut aūt rector oz cauere sibi a crudelitate ⁊ feritate in factis erga subditos: ita etiā in verbis nō debet esse asper ⁊ durus nimis Nā dicit ꝓuer. xv. Sermo durus excitat furores Quod verificatū ē in filio eius Roboam in principio regni sui. Nā cū populus israel rogaret vt minueret ei grauamē expensaꝝ ⁊ exactionū que fuerāt ipositē a patre: ex cōsilio iuuenū rndit dure populo dicēs. Minim⁹ digitus meus grossior est dorso patris mei: pater meus imposuit super vos iugū graue: ego aūt supaddā: pater meus cecidit vos flagellis: ego autē cedā vos scorpionib⁹ iij. Regū. xij. Ex qua duritia ⁊ crudelitē fmonis populus recessit a dñio ⁊ obiit. Insup ⁊ Aman agagites qⁿ fuit ita crudelis q̄ ꝓpter odiū ⁊ inuidiā ad honorez Mardochei dolose ipetrarat litteras a rege Assuero: q̄ omne genus iudeoꝝ vbi cūq; inuenirent certa die expressa in lītis deberēt occidi: de cuius crudelitate Hester dixit regi Assuero: huiusmōi crudelitas redūdat in regē Hester. iiij. c. Et ipe Assuerus de eo scripsit. Aman genere ⁊ mente macedo a psaꝝ sanguine alienus pietatē nostrā sua crudelitate cōmaculās pegrin⁹ susceptus ē a nobis. Hester. v. Tandē crudelitas redundauit in caput suū. Nā ad supplicationem regine Hester reuocate sunt lītē ⁊ in cōtrariū mutate ordinatione facta q̄ omnes inimici iudeoꝝ q̄ illa die cupiebāt ⁊ itēdebāt occidere eos: ipi occiderent. Ipe Aman ex ꝑcepto regis suspēsus in cruce alta. l. cubitis quā parauerat. Mardocheo Hester. iiij. c. Narrat etiā Grego. in quarto dialogoꝝ q̄ ḋdā miles ex mortuis reuiuiscēs rome retulit multa que vidit i alia vita: ⁊ inē cetera q̄ viderat quēdā nomine Petrū qui officialis fuerat in curia romana in fluuio fetēti in loco penali ꝑfso magno pōdere ferri ⁊ dictū fuit ei q̄ iccirco illā penā patiebat: qz cū ex officio haberet facē aliquā punitionē: nō obiit iniucti officij sed magis crudelitas ad puniendū illū trahebat. Cōfessores quoq; ⁊ cōsulentes in foro cōscie in iponendis penitētijs vel in allocutione ad penitētes debēt etiā cauere a crudelitate ⁊ duritia sermonis nisi cum expedit rōne obdurationis hominū quādo dulcibus monitis nō mouent vt fecit Stephanus ꝑ thomartyr dicēs iudeis cōtra quos disputabat. Dura ceruice ⁊ incircūcisi cordibus ⁊ auribus: vos spūi sācto semp resistitis. Act. vi. Primū doc. Chriso. dicēs. Si erramus modicā pniaꝝ iponentes: nōne melius ē ꝓpter misericordiā reddē rōnez q̄ ꝓpter crudelitatē. Ubi paterfamilias largus ē: dispēsator nō debet eē tenax. Si deus benignus: vt quid sacerdos eius vult videri austerus xxvi. q. vij. Alligāt. Et Greg. dicit di. l. Considerā dū. q̄ iccirco pmisit de⁹ Petrū negare xp̄m vt in sua culpa disceret qualiter alīs misereri deberet Debent etiam vt cōseruēt bonā famaz ⁊ cōsciaz cauere a nimia familiaritate cū mulieribus. Un̄ Augu. Qui fidēs conscie sue negligit famā suam nimis crudelis est. xij. q. i. Nolo.

Secundo exercetur. §. II

crudelitas permaxime erga parentes dū eis non subuenit: vel quod peius est dum affliguntur. vñ dicitur ꝓuer. xi. Qui crudelis est etiam propinquos abjicit. Sicut ad virtutē pietatis ꝓcipue ptinet erga ꝓpinquos obsequiosū esse ⁊ subuenire ita per vicium crudelitatis denegant obsequia ⁊ adiutoria debita vl irrogantur supplicia quod vtiq; est cōtra naturalē instinctum. Et ideo apls dicit. i. ad Thimo. v. Siquis suoꝝ ⁊ maxime domesticorum. i. propinquoꝝ curā non habet. s. in prouidende fidem negauit. i. fidelitatem seu ius naturale: ⁊ ē infideli deterior. Et cōiter tales male fortunantur etiam in hoc seculo: sicut patet in Absalone q̄ fuit ita crudelis: vt nō solum occideret fratrem suum Amon sed ⁊ patrem suū pūssimuz Dauid de regno expulit: ⁊ q̄ fugiens de prelio eius exercitu debellato transiens equester subter vnā quercū remāsit suspensus per capillos capitis in ea: ⁊ a Joab lanceis transfixus est. ij. Reg. xviij. Nero imperator quo nemo crudelior matrem ꝓpriā occidi fecit: vt ex curiositate videret quomodo steterat in ventre matris: qui demum se ipm ab imperio expulsus occidit. Sz si magna crudelitas iudicaretur a cunctis cum quis videret patrē vel matrez vel fratrē vel aliuz consanguineū in maximis penis detineri: nec in vllo se posse iuuare: ⁊ cū possz multipliciter consolari ⁊ refrigerare negligeret quanto maior crudelitas est ꝓpinquos suos qui sibi bona sua ex quoruz acquisitione indebita vl nimia affectione sciunt vel scire possunt ⁊ verisimiliter credunt esse in penis purgatorij que maxime sunt super omnes vite presentis: ⁊ nō iuuāt eos oratōnibus elemosynis missis ⁊ alīs pijs suffragijs: ⁊ quod peius est legata pro se facta non soluunt: vnde illi non percipientes suffragium pmanēt in illis penis clamātes illud Job. xix. Miseremini mei miseremini mei saltem vos amici mei: quare pseq̄mini me sicut de⁹. vñ tales vt necatores aiaꝝ mādant excōicari ꝓpter talē crudelitatē. xij. q. ij. qui oblatōnes. Et de quodam milite legit q̄ cū dimisissz cognato suo q̄ i casu quo moreretur in bello contra infideles ad quod ibat suuz quēdaz equū venditū in elemosynā largiret ⁊ in illo bello occiso cognatus auaritia ductus ñ executus est iniunctū sed sibi retinuit. Sed in capite octo dierz a morte apparēs ille miles sibi dixit: quare non feci quod ipositi tibi? feci me manere in penis vsq; nūc: sz impunit⁹ nō euades Nā ego hodie ad celū purgatus ascēdo: tu vero

hodie ad inferna descendes: qui subito mortuus ⁊ damnatus ē. Soluz in hoc licet vti crudelitate ad parentes qñ. ſ. quis vocat per inſpirationē ad ſeruiendū deo p cōtēptū mūdi ⁊ religionis igreſſū vt ꝓpter afflictionē eoꝝ hoc non ꝑmittat. Nā vt dicit Hiero. Sūmuz genus pietatis eſt in hoc eē crudelē. Maximam crudelitatē exercuit populus iudeoꝝ cōtra xp̄m i ſua paſſione: vnde cōquerit de ipō ſup hoc p Jere. Treñ. iij. dicēs Filia populi mei crudelis quaſi ſtrutio in deſerto dedit vocē ſuā cōtra me. Filia dicit ſynagoga per creationē ⁊ ſpūalē curā quā de ea habebat deus populi mei. i. q̄ ſynagoga ē populus meus: quaſi ſtrutio q̄ ferrū crudū comedit ⁊ de filijs ſuis non curat ſtridet fortit: ſic populus iudeoꝝ crudelis clamādo cōtra xp̄m. Et cū pilatus feciſſet eū cruciſigi eū. Uñ ⁊ p̄s. xxi. loquēs in ꝑſona xp̄i ad patrē exp̄mit illoꝝ crudelitatē p varias ſimilitudines dicēs. Erue a framea deus aiam meā. i. vitaz Et eſt rō ſm ꝓtē ſenſitiuā. Framea ē ſpata q̄ cito incidit ⁊ tollit vitā: ⁊ iō multū eſt horroꝛi ex velocitate mortis quā inducit. Sic ⁊ ipi iudei multa egerūt ad accelerandū mortē eius. Nā dabant ei bibere vinū mirratū ſeu acetoſuz: ⁊ Simonē angariauerūt ad portādū crucē ne fieret mora: ⁊ latus eius trāſfixerūt. Et de manu canis vnicā meam. i. vitā ſupple erue. Canis auide rodit: vñ notatur auiditas iudeoꝝ ad mortē xp̄i. Nā ⁊ querebāt eū capere nō in feſto ne a turbis defenderet ⁊ barabaz dimitti petierūt: ⁊ pilato volēti eū dimittere dixerūt. Si hunc dimittis nō es amicus ceſaris Salua me ex ore leonis: quod eſt animal ferū ⁊ cū rugitu inſilit ad deuorandū vſq; ad oſſa. Et iudei cū magnis clamoribus poſtulabant vt crucifigeret ⁊ vſq; ad oſſū fractōnē afflixerūt occidentes. Et a cornibus vnicornū humilitatez meā. Unicornis eſt aial ferox ⁊ indomituz q̄ habet cornu durisſimū in frōte: quo aialia trāſſodit ⁊ occidit: ⁊ ſic duriciā ⁊ obſtinatōnem iudeoꝝ ſignificat i mortē xp̄i: quia a nullo potuerūt flecti a crudelitate eoꝝ. Sed de ſua crudelitate puniti ſunt crudeliſſ. Nā exterminiū terribile ſecutū eſt de genere illo deſtructa ciuitate ⁊ multis millib⁹ hominū mortuis fame ⁊ bello: reſidui vēditi diſperſi ſunt per orbem.

Tertio crudelitas. §. III

exercet ad afflictos: cū. ſ. q̄s nō cōpatit eis ⁊ ſubleuat: ſed potius inſultat vel afflictionez addit: vñ cū Phacee filius Romelie rex iſrael occidiſſet ō Juda cētuz vigintimillia in die vna tpe Achas regis Juda omnes viros bellatores ꝓpter peccata eoꝝ: inſup ducēta millia mulierum puerorū ⁊ puellarū ceperūt filij iſrael de fratribus ſuis. ſ. de Juda infinitā p̄daz ⁊ adduxerūt in ſammariam volētes eos ſubijcere ſeruituti ex magna crudelitate. Unde ꝓpheta q̄dā reꝑhendit eos ex pte dei dicēs. Ecce iratus dñs cōtra Judaz ꝓpter peccata eoꝝ tradidit eos in manus veſtras. Occidiſti illos atrociter ita vt in celū ptingeret crudelitas veſtra. Inſup filios Juda vultis vobis ſubicere in ſuos ⁊ ancillas. Peccaſtis. n. ſup hoc dño deo veſtro. Sed audite cōſiliū meuz. Reducite captiuos quos adduxiſtis ⁊c. quod ⁊ fecerūt refocillātes eos ⁊ dimittētes redire in terrā ſuā. ij. paralipō xxviij. Et Grego. dicit q̄ nō ꝺz a nobis flagellati addi afflictio ne nos culpe q̄ abſoluit offenſa reſpiciat. vij. q. i. cū pcuſſio. Propterea ꝓhibuit dominus in veteri lege filios iſrael comedē ſāguinē aialiū i figurā vt auerteret eos a crudelitate horrenda effuſionis ſānguinis humani. Eadez rōne ꝓhibuit eos comedere aialia ſuffocata vel ſtrangulata: q̄z in tali morte multū affligunt aialia: ꝓhibuit in ptīculari comedere grīſū quod aial eſt infeſtū hominibus ⁊ equis in deteſtationē crudelitatis potētū erga ſubditos ꝓhibuit ⁊ edere vulturē. quod animal inſequit exercitū bellantiū vt de de cadaueribus mortuoꝝ paſcat: ⁊ ſignificat crudelitatē eoꝝ qui ꝑcurāt bella ⁊ ſeditiones vt inde lucrent. In nullo. n. genere. hominū reperit tanta crudelitas ſicut in parcialibus adeo vt nō ſolū crudeliter occidāt: ſed etiā occiſū minutatiz in fruſtra diſcerpant: ⁊ aliquando comedāt quo nil crudelius. Prohibuit etiam dominus coquere edū in lacte matris: vel auem capere cum pullis ad inducendum illum populuz ad pietatez ⁊ vitandum crudelitatez: dum eſſent aſſueti ad h⁹ modi: etiā circa animalia bruta: vt dicit. b. Tho. prima ſecude. q. c. Dicit etiaz Hiero. q̄ accepiſſe pauperibus erogandum ⁊ eſurientibus plurimis illud reſeruare omnium predonum vincit crudelitatez. xij. q. ij. gloria. quando. ſ. quis querit imittere cariſtiaz emens vel retinens victualia non ſibi neceſſaria. Sciendu tamē q̄ licet videat multis crudelitas punire reos ad mortem ⁊ grauiter punire crimina: non tamē crudelitas ſed iuſticia ⁊ charitas eſt. Unde Hiero. ſuper Iſa. Non eſt crudelis qui crudeles iugulat: ſed crudelis patientibus eſſe videtur. Nam latro ſuſpenſus patibulo crudelem iudicem putat. xxiij. q. v. Non eſt hinc ⁊ Augu. Quid crudele Moyſes mandauit aut fecit: cum commiſſum ſibi populum ſancte zelans vno ⁊ viuo deo vero ſubdituz eſſe cupiēs poſtquam cognouit ad fabricandum idolum defluxiſſe ⁊ colēdum in paucos vindicans gladio ⁊ in p̄nti ſalubriter terruit: ⁊ diſciplinā i poſterum ſanxit. Nā cū nulla crudelitate: ſz magna dilectōne feciſſe q̄ fecit quis non in eius vbis agnoſcat orantis ꝓ peccatis eoꝝ ⁊ dicentis: aut dimitte

Capitulū Septimum.

populo hoc peccatū: aut si non dimittis dele me de libro vite. Sic aplus nō crudeliter ꝫ amabiliter tradidit hominē sathane i interitū carnis: vt spiritus salu⁹ sit. xxiij. q. v. ꝛ. q. iij. c. Ipa pietas. Idē ait. v. q. v. c. nō ois. ꝛ. c. nō osculat. Molestus est medicus furenti frenetico: ꝛ pater indisciplinato filio: ille ligando: iste cedendo: ꝫ ambo diligēdo Si aūt illos negligāt ꝛ pire pmittant ista potius māsuetudo crudelitas ē. Et Augu. dicit in regula de occultāte peccatū alterius q̄ dz manifestare p similitudinē occulti morbi corpalis,. Nā si frater tuus vulnus habet in corpe quod velit occultare dū timet secari. Nōne crudeliter a te fileret: ꝛ misericorditer indicaret.

Capitulum septimum de Blasfemia.

Lasfemia dei

q̄ videt ꝓcedere ex odio ad deū: iō de ipa hic agēdū. Pōt aūt sic describi ex verbis Ambro. q̄ est vicium quo attribuit deo quod ei nō cōuenit: vel remouet ab eo quod ei cōgruit: vt si dicat de eo aliq̄d iportās defectuz puta q̄ nō sit iustus vel q̄ nō sit oipotēs ꝛ hui⁹. Est aūt cōtra actū fidei q̄ ē cōfessio credendoruz vñ ad infidelitatē ptinere videt: quod ex verbis apli elici pōt dicentis de se. i. Thimo. i. Prius fuit blasfemus ꝛ psecutor: ꝛ subdit. Ignorās feci in incredulitate mea. Pro huius declaratione sciendū ſm. b. Tho. se. se. q. xij. arti. i. q̄ nomen blasfemie importare videt quādē derogationē excellentis bonitatis: ꝛ pcipue diuine. Deus aūt vt dicit Dionisius ē ipa eēntia bonitatis: vñ q̄cq̄d deo: cōuenit ptinet ad bonitatē ipius: ꝛ q̄cquid ad ipm nō ptinet: lōge ē a rōne pfecte bonitatis que ē ei⁹ essētia. Quicunq; ergo vl negat aliq̄d de deo qō ei cōuenit vel asserit de eo qō ei nō cōuenit derogat bonitati diuine. Qō pōt cōtingere dupliciter. Uno mō ſm solā opinionē intellectus. Alio mō cōiuncta quadā affectus detestatōne: sicut ecōtraria fides dei pficit p dilectionē ipius. Huiusmōi aūt derogatio diuine bonitatis vel ſm intellectū tm̄ vel ēt ſm affectum: si cōsistat in corde tm̄: erit blasfemia cordis: si exterius ꝓdeat p locutionem erit blasfemia oris: Et ſm hoc blasfemia cōfessioni opponit. Q: aūt aliq̄ dicūt q̄ sūt tres spēs blasfemie. Prima cū deo attribuit qō ei nō cōuenit Secūda cū a deo remouet qō ei cōuenit. Tertia cū attribuit creature qō est ꝓpriū dei ſm Tho. vbi supra nō ꝓprie loquēdo ista sunt diuerse species blasfemie: q̄ attribuere deo qō ei nō cōuenit vel negare seu remouere ab eo quod ei cōuenit: nō differūt nisi ſm negationē ꝛ affirmationez: q̄ diuersitas habitus spēs nō distinguit. Q: autē id quod est dei attribuat creature: ad id ptinere vid̄ qō attribuit ei qō ipi nō cōuenit. Quicq̄d. n. ē dei ꝓpriū: ē deus: attribuere ergo creature qō est dei ꝓpriū: est ipm deū facere idē creature. Itē sciendū q̄ ille qui loquit cōtra deū cōuiciū infert intendēs: vt cū dicit: sit maledictus deus ꝛ huiⁿmōi derogat diuine bonitati nō solū cōtra veritatē intellectus sed etiā ſm prauitatem voluntatis ō testātis ꝛ impediētis ꝑ posse diuinū honorē qō ē pfecta blasfemia. Et sicut laudat deus in sanctis in quātū laudant opera eius que facit per sāctos Ita etiā blasfematur in sanctis in quātuz blasfemia que fit sanctis redundat in deū. Est autē blasfemia peccatū mortale ſm Tho. vbi supra arti. ij. ex eo q̄ repugnat ꝛ cōtrariatur charitati dei: quia per hoc derogat diuine bonitati. Unde ꝛ Leuit. xxiiij. dicit. Quicūq; blasfemauerit nomen dñi morte moriatur. Sed pena mortis nō infligitur nisi ꝑ mortali. Et est cōtra primū vel secūdū preceptū decalogi. Ueruz est tamen ſm Tho. q̄ cū quis ex subita passione prorūpit in verba blasfemie non aduertens hoc quod dicit esse blasfemiā vt quia non considerat significationē verborum nō esset tunc peccatū mortale: sed si aduertat hoc esse blasfemiaz cōsiderans significata verborum ex eo q̄ ex subito impetu ire hoc faciat vl ex prana cōsuetudine non ꝓpter hoc excusatur a mortali quāuis cito doleat ō cōmisso: sicut nec excusat ab homicidij reatu qui ex subita ira percutit ꝓximum. Et est istud grauissimū peccatuz Et ratio est ſm Tho. vbi supra arti: ij. q̄ blasfemia opponit cōfessioni fidei: ꝛ ideo habet grauitatem infidelitatis ꝛ aggrauat si superueniat detestatio voluntatis ꝛ adhuc magis si prorumpat in verba: sicut laus fidei augetur p cōfessionez ꝛ dilectionem. Unde cum infidelitas sit maximuz peccatuz ſm genus suuz. Ita etiaz blasfemia. Unde ꝛ glo. Isa. xviij. dicit q̄ omne peccatuz blasfemie cōparatum leuius est. Et quantuz quidez ad obiecta peccati grauius est q̄ homicidium quia blasfemia directe cōtra deū: homicidiuz contra proximū. Quantū vero ad effectuz nocumenti ꝓpōderat homicidiuz blasfemie quia plus nocet. In grauitate autē peccati magis attenditur intentio voluntatis peruerse que videtur esse maior i blasfemia: cuz intendat nocumentū honorīs diuini q̄ i homicidio. De blasfemia dei que alio modo dicit maledictio: vt cū dicit maledictus sit deus ꝛ huiusmōi habet supra i. c. de maledicti. i ti. ō ira.

De blasfemia pōt .§.I.

exponi illud ps. lxxiij. nolite extollē i altū cornu vim. s. supbiēdo: nolite loq̄ aduersus deū iq̄tatē s. blasfemādo. q̄. s. de⁹ ꝓfrigit cornua supbie ꝛ punit blasfemos. Blasfemat aūt de⁹ multiplr ñ solū ab infidelibus ꝫ ēt a pplo q̄ dicit fidel ꝛ frequenē

De quo ipse cõquerit Isa. c. lij. Et iugiũ nomen meũ blasphemat. Et hoc multipliciter.
Primo blasphemãt aliq̃ dei ꝓuidentiã.
Secũdo blasphemant aliq̃ dei potẽtiã.
Tertio blasphemãt aliq̃ dei iusticiã.

Quantũ ad primũ. §. II.

Blasphemãt aliqui dei ꝓuidentiã q̃ dicũt deũz nõ habere prouidentiã de rebus seu actibus humanis sed omnia euenire hominibus a fortuna ꝛ casu in quoz̃ pssone dicebat Job. Circa orbẽ celi pambulat: nostra aũt nõ ꝑsiderat. Uñ li. iij: de falsa sapia de Epicuro pho sic ait. Uidebat Epicurus bõis semp aduersa accidere: pauptates labores: exilia: charoz̃ amissiões: malos ꝓtra bonos esse: augeri potẽtia: honoribus affici: videbat ĩnocentiã minus tutã: scelera ipune cõmitti: videbat sine veleru mozz̃ sine ordine ac discrimine annorũ seruire mortez̃ sed alios ad senectutẽ puenire alios infantes rapi: alios robustos interire: alios in adolescentie floze imaturis: annis extingui: in bellis meliozes potius vinci ꝛ pire: maxime autẽ cõmonebat homines in ꝑmis religiosos grauioribus affici malis his q̃ omnino deũ negligerent aut non pie colerent vel minoza mala ꝛ incõmoda euenire vel nulla: ꝛ subdit. Luz hec cogitaret Epicurus earuz rezz velut malicia indutus. Sic n. cãm rõnezq̃ videbat ignozãti estimauit nullã esse ꝓuidentiã nullãq̃ dei iusticiam: h ille. Sic ꝛ Señ in tragedijs postq̃ cõmendat deũ ꝛ regimine ꝛ gubernatõne vniuersi ꝛ ordine rerũ aliaruz cõquerit q̃ de rebus humanis non videt curare dicẽs. Cur idẽ. s. deus q̃ tanta regis sub quo vasti põdera mũdi lubrata suos ducũt orbes hoiuz: mi nime ades securus nõ solicitus ꝓdesse bonis nocuisse malis. Res humanas ordine nullo fortũa regit: spgitq̃ manu munera ceca. Peioza fouens Uincit sanctos dira libido fraus sublimi regnat i aula: tradere turpes fasces: populus gaudet: colit dez colit atq̃ odit: tristis virtus: puersi tulit premia recti castos sequit mala voluptas: vitioq̃ potens regnat adulter. Uñ ꝛ Boetius i ꝓmo de philosophica cõsolatione i pssona hoz̃ ait. O stelliferi cõditor orbis: q̃ ppetuo nixus solio: rapido celũ turbine vsas rẽ. ꝛ. ĩ. Dia certo fine gubernas. Solos hominum respuis actus. Merito rector cohibere modo. Nã cur tãtas lubrica versat fortuna vices. Premit insontes debita sceleri noxia pena: ac puersi residet celso mozes solio: sanctaq̃ calcant iniusta vice colla nocentes. Latet obscur cõdita virtus clara tenebris. Justusq̃ tulit crimẽ iniqui. Nil piuria: nil nocet ipis fraus mendacij cõpta colore rẽ. Sz põt ipe dicẽ quottidie qõ se mel incarnatus ait iudeis. Quis de vobis arguet me de peccato. Joan. viij. s. ignorantie vel impzudentie aut iniusticie: certe nullus. Et q̃ nõ possumus deũ inculpare de aliqno vel arguere: sed oia que facit bonis ꝛ malis bene facit: tribus rõibus põt ostẽdi fm Joan. do. in sermone.
Primo ꝓpter diuini operis ꝓfunditatẽ.
Secũdo ꝓpter nostre mẽtis tozzuositatez.
Tertio ꝓpter dei summam rectitudinem ꝛ claritatem.

Quãtũ ad primũ. §. III.

dico q̃ nõ possumus deũ arguere ꝓpter suozum operũ ꝓfunditatẽ. Sunt. n. opera dei tã alta taz ꝓfunda q̃ nõ possumus ꝑ nos inuestigare. Et ñ solũ alta sua opera nõ possumus cõprehendere sz nec minima ꝛ vilia valẽt a nobis ꝓfecte cognosci. Uñ q̃re granũ milij sit rotũdũ ꝛ granũ ozdei oblõgũ oẽs mũdi sapientes nescirẽt dicere. Et similiter quare granũ frumẽti sit sciss̃ũ ex vna pte ꝛ ex alia nõ: nullus sapiẽs posset sufficienti rõnez assignare: ꝛ sic circa quãlibet puã rẽ possent infinite moueri q̃stões quas nescires explicare. Tã tã abyss̃ũ sapie posuit de' i ist̃is suis creaturis. Si g̃ i ist̃is creatur̃ iferiozib' ꝛ magis vilib' ẽ tãta ꝓfũditas: quãto magis alie res alte ꝛ ꝓfũde. Quo g̃ tu vilissima creatura p̃sumis reꝓhendẽ deũ quare ist̃ũ fecit xp̃ianũ illũ iudeũ illũ reprobat istum eligit quare bonis mala ꝛ malis bona eueniunt. Uide miser ne intres hoc pelagus q: submergeri Et iõ dicebat apls. ad Ro. xi. O altitudo diuiciarũ sapiẽtie ꝛ scie dei q̃ incõprehensibilia sũt iudicia eius: ꝛ ĩuestigabiles vie eius. Uie eius sũt opa eius ꝛ he inuestigabiles. i. nõ cognoscibiles a nobis in vita ista ꝓpter ꝓfunditatẽ eaz̃. Dinc ꝛ Augu. q̃rẽs quare dñs nõ fecit signa in Tyro ꝛ Sydone de quibus dicit xp̃us: q̃ si facta fuissent illa ibi q̃ fecit ipse in Judea fuissent cõuersi: ꝛ Judea in qua fecit illa miracula nõ ẽ cõuersa ad pniam ꝓut dicit in euãgelio: dicit Aug. Nã si rõne facti ꝓfunditatẽ iudicij eius penetrare nõ possumus: manifestissime tñ scimus ꝛ verũ eẽ quod deus dixit ꝛ iustũ eẽ quod fecit. xxij. q. iij. De tirijs. Secũda rõ quare nõ possumus deũ iculpare ẽ ꝓpi nostre mẽtis tozzuositatẽ. Sumus. n. oẽs torti nõ recti ꝛ distoztũ ꝛ nõ rectũ ẽ iudiciũ nostrũ: ꝛ iõ male iudicamus: sicut qui ponit baculũ in aqua sibi videt q̃ sit tozzus q̃ tñ nõ est: sz est defectus in visu tuo. Et sic oculus iudicat de rebus colozatis fm q̃ ẽ in eo. Dicit phi q̃ lux siue pupilla oculi nõ ẽ colozata: nec vllũ colozẽ debet habere in se vt bene videat res ꝓut sunt. Uñ si i oculo eẽt aliq̃s humoz ꝛ pozzares añ eũ pãnũ rubeũ vl azureũ videret tibi obscurus. Sic ẽ de oculo nostri intellectus: q: in eo ẽ humoz nostre cõcupiscẽtie: ꝛ malus humoz. s. cupiditatis mũdi: q: vellemus illi mala ꝓtingere quẽ odimus: illi bona quẽ amam': ꝛ q: ñ sic euenit vt vellem': iõ male iudicam'

de eo ⁊ dicimus deū iniustū: vel nō habere curā de nobis ⁊ ꝓuidentiam. Sz remoue ꝓtauum humorem ⁊ videbis recte. Sic fecerūt ⁊ faciūt serui dei: qz. n. remouent a se amorē a rebus mūdi: tūc videtur eis q̄ q̄cquid fecerit ⁊ facit recte ⁊ optie facit ⁊ ꝓcordant se in omnibus cū volūtate dei' dicentes illud ꝓpheticum. Oia que fecisti nobis domine i vero iudicio fecisti: qz peccauim⁹ tibi: ⁊ mādatis tuis nō obediuim⁹. Sz peccatores iudicant sicut infirmi quibus dulcia amara videt̄: ⁊ ecōtra. Sic dicimus tribulatōes pauptatem infirmitatē eē amaras ⁊ malas: sed serui dei oppositum.

Tertia ratio quare deū inculpare nō possumus ē: qz ipe ē sūma rectitudo ⁊ mēsura oīum rerum. Un̄ dicunt phi ⁊ sancti q̄ quelibet res hz mēsurā suam: nō dico solum mēsurā cārum vt in panno ⁊ sextariorz vt in bladis sed sūt mlte alie mensure ⁊ regule. Mēsura caloris scōm sapiētes est ignis: qz nulla res ē ita calida sicut ē ignis: ⁊ iō res tanto ē calidior: q̄to magis appropiāt calidatati ignis. Sic mensura oīum lucētium ē sol: qz sol ē lux itē siorz oībus alijs lucidis ⁊ iō oēs alie res lucide hñt mēsuram ab illa luce: ⁊ res illa ē magis lucida q̄ magis appropinquat ad lucē solis. Sic mūsura oīum venaliū ē auram: qz scōm ipm mēsuratur et ponitur p̄cium rebus. Nūc āt ad ꝓpositū dicūt sancti ⁊ phi: q̄ regula nostre volūtatis ē lex q̄ ē tā quā quidā oculus q̄ hz dirigē volūtatem. Lex āt humana ꝓcessit ab impatore ⁊ sua volūtate: sed ipe fuit peccator vt ceteri homes ⁊ iō aliq̄n erraue runt in ꝓdendis legibus nō rectis. Oz ergo q̄ sit vna voluntas sūma absq; illo pctō ⁊ defectu. Et istam dicunt oēs eē volūtatē diuinam: q̄ non pōt eē magis recta: ⁊ nulla rectitudo ē sup eam. Et sicut ignis non pōt perdē suum calorē: ⁊ sol suum splēdorē: sic voluntas dei q̄ ē regula oīs rectitudinis non pōt effici torta vl curua: seu obliqua: aut iniusta: seu prava: vñ quicquid agit recte ⁊ iuste agit. Nos autē in vita pñti ꝓpter prauitatē ⁊ cecitatem itellectus nostri nō possumus plene cognoscere ista. Sed in alia vita cū videbimus eū sicut ē: aperte cognoscemus q̄ oīa q̄ facit ⁊ fecit de' cuz maxima sapientia ⁊ rectitudine facta sūt: ⁊ quod ait Salomon Ecc. tertio. Cuncta fecit bona in tēpore suo. Nolite ergo loq aduersus deū iniq̄tatē s. blasfemādo ipm tāq̄ nō hēat ꝓuidētiam ō hūanis: vel non recte ꝓuideat.

Quantum ad se. §. IIII.

cūdū. Blasfemāt aliqui diuinā potentiā vt illi q̄ dicunt: deus nō pōt facē hoc vel illud: ac ñ si esset omnipotens: cū tñ dicatur Exo. xv. Omnipotens nomē eius. Oīa. n. pōt nisi que ꝓportāt defectum ⁊ impfectōem: vel q̄ implicant ꝓdictōnem scōm Tho. in ꝑma ꝑte. Nam posse peccare vel mori vl errare ⁊ huiusmodi: nō ē posse: sed impotentia.

Unde Hiero. Solus deus ille oīpotens ē q̄ cum oīa possit: hoc solum nō pōt cuius posse nō ē aliquid posse sed nō posse. s. peccare: de peni. di. ij. §. fi. Et idē dicit q̄ cū oīa possit deus: hoc nō pōt. i. virginē suscitare post ruinā. xxxij. q. v. Si Paul⁹. Hoc. n. implicat ꝓdictionē. s. q̄ aliqua sit corrupta ⁊ virgo. i. nō corrupta. Pōt igitur deus oīa facere que vult. Sap. xij. Subest. n. tibi posse cum volueris. Puniuit dñs plūmos blasfemantes dei potentiam: vt ꝓz in Senacherib rege assyriorum. Cum enim venisset i iudeā ⁊ q̄reret capere Hierosolimam ciuitatē ꝓncipalem vbi regnabat Ezechias: misit nuncios Rapsacen ⁊ quosdā alios q̄ locuti sunt nō solum nūcijs Ezechie: sed etiaz publice ad populum ciuitatis qui erāt in muris ciuitatis vt audirent ⁊ rebellarent se Ezechie vt trāderent ciuitatem ⁊ se in manib⁹ Senacherub: inter cetera dicētes. Non te decipiat deus tuus i quo ꝓfidis dicens. Non dabitur Hierlm i manu regis Assyriorz. Nūquid eruerunt dij gentiū populos quos subuerterūt patres nostri. Et ad populum dicebāt. Non ꝓturbet te Ezechias dicens. Dñs liberabit nos. Quis ē ex oībus dijs terrarū q̄ eruerit terrā suam de manu mea vt eruat dñs. s. deus videtur hierusalem de manu mea? Et sic blasfemabant dei potentiā quasi nō posset liberare eos ab ipo Ezechias āt rex sanctus homo ad oratōez ꝓfugit ⁊ ad Isaiam ꝓphetam misit vt oraret deū ꝓ populo. Cui rndit Isaias ex parte dei loquens de Senacherib. Cui exprobrasti ⁊ quez blasfemasti: ⁊ super quē exaltasti vocez tuam. Ad sāctum isrl: ⁊ infra. Superbia tua ascēdet ad aures meas ponam ergo circulū i narib⁹ tuis: ⁊ frenum in labijs tuis: ⁊ reducam te ꝑ viā ꝑ quā venisti: quod ⁊ factum ē. Nā in vna nocte ab angelo domi occisa sunt centūoctuagintaquinq; milia exercitus Senacherib. Et reuersus ipe in Niniuem occisus ē a filijs suis in templo dei sui. Habētur omnia h Isa. xxxvij: ⁊. iij. Re. xix. Petr⁹ ēt Damianus vt narrat Uin. in speculo historiali: ad idem ponit hoc exemplum Duo amici ⁊ cōpatres in Bononie partibus cum discūberent in conuiuio allat⁹ est gallus: qō pulmētum vn⁹ coz arrepto gladio in frustra desecuit tritūq; piper cum liquamine superfudit: quo facto alter ait. Profecto cōpater sic explicuisti gallum istum vt sanctus Petrus si velit reintegrare nō possit. Cui alter subtulit plane nō mō si sanctus Petr⁹: sz si xps ipe ipet gallus iste in perpetuum nō resurget. Ad hāc vocem repente gallus viuus coopertus plumis exiluit: allas percussit ⁊ cecinit ⁊ plumas excussit totūq; liquamen super eos q̄ vescebantur aspsit. Illico sacrilegi blasfemi in aspersione piperis lepra pfusi sunt: que plaga lepre in posteris eorum hēditaria permansit vsq; in obitum. Unō in famulatū subacti sunt bononienses ecclesie que beati Petr

pblasfemia ꝑ dignid potestad.

insignitur vocabulo: hec ille. Nolite ergo loqui aduersus deum iniqtatē.

p blasfemat aliq di justū.

Quantuz ad tertiū. §. v.

Blasfemant aliq dei iusticiā dicētes deū iniustuz cum multū affligit aliquos ꝛ crudelē. Jn quoꝛuz psona ait Job. xxx. c. Mutatus est mihi i crudelē cū tñ sit iustissim⁹ ꝛ clemētissim⁹ ps. x. Justus dñs ꝛ iusticias dilexit: eqtatē vidit vult⁹ eius: h ē blasfemia dānatoꝝ in inferno. Unde dicit Apoc. xvi. Estuauerūt homines estu magno: ꝛ blasfemauerunt nomē dñi hñtis potestatē sup has plagas. Ubi dicit glo. q in iferno positi q̄uis sciāt se p merito puniri: dolēt tñ q deus habeat tātam potentiaz q plagas eis inferat. Pro cuius declaratōe dic. b. Tho. scōa scōe. q. xxx. ar. iij. q cum ad rōnem blasfemie ptineat detestatio diuine bonitatis: illi q̄ sunt i inferno retinēt puersam volūtatē auersā a dei iusticia i hoc q diligūt ea p q̄bus puniūtur ꝛ vellēt eis vti si possent: ꝛ odiunt penas q̄ p hi⁹. pctis iferūtur: ꝛ dolēt de pctis q̄ cōmiserūt non q ipsa odiant: sz qz p eis puniūtur. Et talis detestatio diuine iusticie ē etiā eis interior blasfemia. Et credibile ē q p⁹ resurrectionē erit in eis etiā vocalis blasfemia sicut in sāctis vocalis laus dei. Ex tali tñ blasfemia nō demerērur: qz in alia vita nō ē locus merendi vel demerēdi: sed recipiendi scōz merita. Uñ sicut i beatis bōa eoꝝ opa q̄ ibi agūt nō sūt memoria sed ptinētia ad p̄mium beatitudinis eoꝝ: ita i dānatis mala eorum opa vt blasfemare ꝛ odire deū ꝛ hi⁹. nō sūt demeritoria sz p tinētia ad penā dānationis sue. Qui g̃ blasfemāt deū vel ex tribulatōibus reputātes iniustū vel a alio modo: officiū ꝛ artē faciūt dānatorum. Uñ multū habebāt de sua dānatiōe timere iudei qñ audiebāt deū blasfemare: p honore sceleris scinō bant vestiñta sua vel claudebāt aures suas ne audirent. Nabuchodonosoꝛ viso miraculo. s. ō eua sione triū iuuenū Ananie. Azarie ꝛ Misael de fornace ignis fecit edictū per regnum suū cū tam eēt paganus: q q̄cūq blasfemaret deū illoꝝ q̄ est deus noster deus verus grauiter puniretur.

Capitulum octauū de Blasfemia in spiritum sanctum: ꝛ sex speciebus eius.

p de blasfemya in spm̃ scm̃ est videndū.

Alia peccatum

blasfemie ꝓuenit in noie cū petō blasfemie in spiritū sanctū ꝛ peccatū inuidie cū iuidētia fraterne gratie q̄ ē spēs blasfemie in spiritū sanctū ꝛ odiuz dei cū odio ꝓximi: q̄uis realit ꝛ specifice differāt Jdeo nūc de blasfemia i spiritū sanctū hic agitur Circa qō vidēdū ē quid sit: ꝛ quot spēs ei⁹: ꝛ quō dicatur irremissibile. Dicit. b. Tho. scōa scōe. q. xiij. q de blasfemia i spiritū sanctū triplicit aliq loquūtur. Antiqui. n. doctōes. s. Athanasius. Jlarius. Ambrosius. Hieronym⁹. ꝛ Crisō. dicūt peccatū ee i spiritū sanctū qñ ad litterā aliquid blasfemuz dicitur ptra spiritum sācum: siue spūs sācti accipiatur ꝓut ē nomē eēntiale: ꝓuenies toti trinitati: cuius q̄libet persona ꝛ ē spūs sanctus: siue ꝓut ē nomē psonale cōueniēs vni in trinitate psone. Et sm hoc distinguit Math. xij. blasfemia i spiritū sanctū ꝫ blasfemia i filium hois: xps. n. opabatur q̄dā hūanitus comedendo ꝛ alia hui⁹ modi faciendo. Et quedā diuinitus. s. ōmones eiꝫ cendo: mortuos suscitādo ꝛ huiusmodi: q̄ q̄dem agebat ꝛ p virtutē ꝓprie diuinitatis: ꝛ p opatōez spūs sancti quo sm humanitatē erat repletus. Judei āt p̄mo dixerūt blasfemiā in filium hois cum dicebāt eū voracē potatorē ꝛ huiusmōi vt hētur Math. xi. Postea blasfemauerūt i spiritū sanctū cum opera que faciebat vtute sue diuinitatis: ꝛ vtute spiritus sancti attribuebant Belzebuch: ꝛ p pterea dicūtur blasfemasse in spiritum sanctum. Aug. autem i li. de verbis dñi: accepit blasfemiaz seu peccatū i spiritū sanctū ꝓ finali impenitentia quando scilicet q̄s pseuerat in petō mortali vsq ad mortē inclusiue: quod q̄dem fit nō verbo ois tātū: sed ꝛ cordis ꝛ opis: nō vno sed multis. Hoc autem verbum sic acceptū dicitur contra spiritū sanctum qz ē contra remissionē peccatoꝝ que fit per spiritū sanctum qui ē charitas patris ꝛ filij. Nec hoc dixit dñs iudeis quasi ipi peccarēt i spiritum sanctū: nondū. n. finaliter erant impenitentes: sz admonuit eos ne taliter loquētes ad hoc venirent q in spiritu sanctum peccarent. Et sic itel genduz ē qō dicitur in Math. vbi postq̄ dixerat dominus. Qui blasfemauerit in spiritū sanctum ꝛc. Subiungit euāgelista: qñ dicebant. Spiritus ūmundū hēt. Jlli autem q̄ differūt conuersionem suam ꝛ penitentiā vsq ad infirmitates graues exponunt se magno piculo h⁹ peccati finalis impenitentie: quia rara est tūc vera conuersio ad deuz quia nō videtur moueri amore sed timore serūli qui non sufficit ad salutem. Oportet. n. aut Aug. in li. de penitentia: nō solum deum timere iudicē sed vt anxietur ꝓ gloria. i. diligere gloriam dei. Ei ideo inquit idem. Multos solet ōcipere serotina penitentia de pe. di. vij. per totum. Alij aliter accipiunt dicentes blasfemiā esse in spiritum sanctuz. quando quis peccat cōtra appropatum bonum spiritui sācto. Ei āt attribuitur bonitas sicut pri attribuitur potentia: filio sapientia. Unde petm̃ i patrem dicitur peccatuz ex infirmitate. i. ex passione: petm̃ in filiū petm̃ ex ignorantia petm̃ in spirituz sanctū qñ peccatur ex certa malitia: non solū ex certa scia: quia hoc etiam accidit in petō ex firmitate: sed ex ipsa electione mali. Quod pōt ꝛtingere dupliciter. Uno mō ex iclinatōe habitus

vitiosi qui dr malitia ⁊ sic ñ ē idē peccare ex malitia qȝ peccare i spm scm sumdo pctm i spm scm proprie ꝑut est spāle pcm: sz large qȝ ꝓtingit fieri fm oē gen⁹ pcti: ⁊ hoc vtiqꝫ aggrauat pctm: sz nō est spāle pctm. Alio mō peccatur p malitiā ex eo q̄ p ꝓtēptū abȝcitur ⁊ remouetur id q̄ electiōem pcti poterat ipedire: sicut spes p desperationē: ⁊ timor per ꝓsūptionē: ⁊ hi⁹. Hec aūt oia que electionē pcti pñt ipedire sūt effectus spūs sci i nobis. Unō sic peccare ex malicia est peccare i spm scm. Et sic est itelligēdum qȝ dicit magister in secūdo sniaꝝ. di. xliij. s. q̄ ille peccat in spm scm cui malicia per se placz. s. abȝciēdo per ꝓtēptū ea per que poterat ipediri a peccato: puta cum aliquis itēdit ꝓmittē aliqȝ peccatū. ⁊ occurrūt mēti alique ⁊ stigationes seu cogitationes timoris vel spei vel ꝓsideratiōis iordinatōis peccati ⁊ miserie eius conatur ad repellēdū tales ⁊stigatiōes ꝓtemnēdo eas vt liberius ⁊ effrenatius peccet. Scōm q̄ blasfeia in spm scm est speciale genus pcti. i. scōm tertiam acceptionē: videlz peccare ex malitia p ꝓtēptum eoꝝ que posset hoīnem ipedire a peccato: sic sunt sex spēs huⁱ⁹ peccati scōm magrm sētētiarū libro scōo. di. xliij. vz ꝓsūptio. ōsperatio: impugnatio veritatis agnite: ⁊uidētia fraterne gratie. obstinatio: et ipenitētia Et de isto pctō pōt illō ps. lxvij. i telligi. Dixit dñs ex basā ꝓuertā: ꝓuertā i ꝑfundū maris. Nic. de lira expōit hoc de destructiōe Hierlm ⁊ Judee. Dicit. n. q̄ Judea ınqua metropol ē Hierusalē. i. ꝓncipal et caput illi⁹ ꝓuicie ē sita ex vna pte sup Jordanē iuxta quem est terra Basan ⁊ ex alia pte hz mare meditraneū. Uespasian⁹ igitur missus a Nerone impatore cōtra Judeā que se rebellauerat iperio romanoꝝ ꝓgregauit exercitus hoīuz ex vtraque pte. s. aliquos trāseūtes per terrā Basan. ⁊ aliquos p mare ad obsidēdū ⁊ pugnādū ꝓtra Hierosolimā. Dicit ergo ps. ad hoc notandū. Dixit dñs. i. diuina disposītione factum hoc. n. dicere dei facere est: ꝓuertā. i. vtā et dirigā exercit⁹ romanoꝝ venientes p terrā Basā. ⁊ ꝓuertā. i. dirigam alios exercit⁹ eoꝝ i ꝑfūdū maris. i. venientes per ꝑfūdū mare. ⁊ vertā eos. s. exercitus cōtra Hierusalē ita crudeliter vt ītingatur pes tuus idest habitantis in ea in sanguīne occisorum. i. ut ambulātes in ea ītigāt pedes suos i sāguie effuso. Tanta. n. fuit occisio fm Josephū vt pueniret ad decies cētena mīlia occisi gladio ⁊ lingua canum exide intacta est etiā i sāguine eoꝝ lambentiū ipm sāguinē fm morē suū. Hec Nicolaus. Hoc autem euenit illis trm. s. exterminiū nō solum quia xpm occiderūt. quia eis dimisisset trm scelus si conuersi fuisset sicut idultū fuit lōgino Centurioni ⁊ alīs penitētib⁹ super hoc. Sz ꝙa peccauerūt i spm scm fm triplicem expositionē supra positā. Nā q̄tū ad ꝓmū attribuerūt. Belzebud ꝓncipi demoiorum opationem miraculorum expulsionem demonio rum que xps in q̄tū homo faciebat i virtute spūs sancti. Quātū ad secundā acceptionē pseueraue runt in sua pfididia iudei nolētes credere in xpm vsqꝫ ad mortē iclusiue ⁊ successores eoꝝ. Quātū ad tertiā quia fuerūt obstinati. ipeitētes: ⁊uidētes fraterne gratie: ⁊ ipugnātes veritatem agnitā in scripturis de messia. Et ideo merito grauissīe puniti sūt in hoc seculo ⁊ etiā in iferno. Sed glosa in ꝓtinuo sic breu⁹ exponit et etiā ad ꝓpositum. Dixit dñs. Ego ꝓuertam te vel alios homines ex Basan existētes. Basan iterꝑtatur siccitas uel ꝓfusio. i. ex siccitate gr̄e ⁊ ꝓfusione peccatoꝝ venientes ⁊ ꝓuertam nō solū hos sed etiā in ꝑfundū maris existētes hoies despatissimos ⁊ obstinatissimos ē ꝑfundū peccatoꝝ existētes qȝ ptinet ad pctm in spm scm. Et ita ꝓuertā te ad me vt pes tu⁹. i. affectus intingatur in sanguine xpi. i. affectū deuotōis hēas ad xpi passionē. ⁊ particeps sis fructus eius s. veniā ⁊ remissionem pctoꝝ pcipiendo. Dicere autez dñi est facere. Et fm hoc pñt tria notari de pctō in spm scm.

Primū ē q̄ hz in se nimiā grauitatē. quia dicitur i profundum.

Scōm est q̄ hz ad eā malitie ꝑparabilitatē: ꝙa dicitur ex. Basam.

Tertium ē q̄ hz veniā ⁊ remissibilitatē quia dicitur. Conuertam.

Quantum ad pri §. i.

mum. Status peccati dicitur mare ꝓpter iquietudinē quā iducit. Unde dicitur Isa. lvij. Cor impij quasi mare feruēs: qȝ quiescere nō pōt. Profūdū hⁱ⁹ maris ē maxia grauitas ei⁹. quā habet in se pctm in spm scm. Unde dicit. Salomō. pv. xviij. Impi⁹ cū i ꝑfūdum pctoꝝ venerit ꝓtēnit. Et hoc est ꝓpe ⁊ stricte pctm in spm scm. Peccare ex malitia ꝓtēnēdo videlz ⁊ abȝciēdo ea p que posset retrahi a peccato. In ꝑfūdū ergo descēdit peccātes i spm scm qȝ fit sex modis seu specieb⁹ vt dictū ē. Que species distigūtur fm remotionē vl ꝓtēptū eoꝝ p que pōt homo ab electione pcti impediri. que sūt vl ex pte dīni iudicij. vl ex pte donoꝝ ei⁹ vel ex p te ipi⁹ peccati. fm Tho. secūda secūde. q. xiij. ar. secūdo. Auertitur. n. hō a peccato ex ꝓsideratōe dīni iudicij. qȝ hz iusticiā cum misericordia. Pertimorē qui surgit ex ꝓsideratōe diuine iustitie puniētis pctā: hō retrahit a pctō. Unde Salomon Per timorē dñi omnis declinat a malo. Natura liter enim quilibz horret penas. Cū. n. considerat q̄ ꝓpter peccatū debet puniri a deo ⁊ seueriſſie pena eterna: nec potest euadere man⁹ eius ꝓpī quod dicit Apostolus ad Hebre. x. q̄ horrendum est in manus dei viuentis. Et Deutro. xxxij. Non est q̄ de manu mea possit euadere: ait dominus. Non ergo quis incurrat in penas eternas secundum q̄ exigit dei iusticia caueat sibi a peccatis. Sed iste

timor abiicitur ⁊ contemnitur per illam speciem blasfemie in spiritum sanctum que dicitur presũptio que non consistit in hoc q̃ iusticia dei neget corde vel ore idest q̃ credatur ipsum non punire peccata: quia hoc pertinet ad infidelitatem. Sed in hoc q̃ contemnit ipsam considerationem diuine iusticie: puta cum intendit aliquod peccatum perpetrare: ⁊ instigatur mens eius ⁊ monetur ad considerandum iusticiam dei punire grauiter tale peccatum: mens ipsa contemnit ⁊ conatur abij cere illam instigationem timoris quo tangitur ex diuine iusticie consideratione quasi sibi persuadendo q̃ non puniat vt liberius peccet: ⁊ sic presumit veniam sine penitentia adipisci: vel gloriaꝫ sine meritis. Cum tamen dicat regula iuris in. vi. Uenia non datur nisi correcto. scilicet ad penitentiam. Et Augustinus. Ita impartitur a deo largitas misericordie q̃ non deseratur seueritas discipline: de peniten. disti. i. Neminem. Et si liber homo ambulans per viam iuxta quam est fouea ꝑ fundissima proiiceret se in eam non est liber ad exeundum nisi alterius adiutorio. Ita ⁊ in foueã peccati quod ad infernum ducit: liber est quilibꝫ per se ad intrandum sed non ad egrediendum nisi deus porrigat ei manum gratie. Quod agnoscens psalmus. lxviij. dicebat. Emitte manum tuam de alto: eripe me ⁊ libera me de aquis multis scilicet vitiorum: quia scilicet per me non valeo. Hanc presumptione videtur fuisse deceptus Joachim filius manasse regis Juda: Cum enim vidisset patrem eius Manassez per plurimos annos sceleratissime vixisse in omni genere mali: vt ⁊ Isaiam nobilissimum prophetam serra linea secari fecerit: ⁊ ciuitatem Hierusalem impleuerit sanguine prophetarum ⁊ Idolatrie fecerit populum: ⁊ alia innumera mala: circa finem regni sui captiuatus recognouit scelera sua penitentiam agens ⁊ deꝰ indulsit ei vt patet iij. Reguꝫ. xix. Esti mauit ergo forte iste sic posse transire in mundo isto vt male viuendo per multum temporis post ea ad placitum suum ad penitentiam rediret: vel de facili deus ei ignoscere vt patri. Sed presumptio ista decepit eum: Nam cum vitijs esset dedit̃ propter malum regimen eius fuit infectus a populo ⁊ male finiuit dies suos. Per spem etiam que consurgit in mente hominis ex consideratione diuine misericordie remittentis peccata ⁊ premiantis bona: homo retrahitur a peccato: seu resurgit a peccato. Sed hec spes tollitur per desperationem de diuina misericordia non scilicet q̃ non credat deum velle vel posse relaxare peccata quecunqꝫ ad penitentiam redeunti: quia hoc pti neret ad heresim: sed quia contemnit talez considerationem: vt cum inspiratio tangit cor peccatoris vt desistat ⁊ peniteat: cum deus semper sit paratus recipere peccatorem quencunqꝫ reuertentem ad penitentiam: abiicit ille ⁊ conatur expellere illam inspirationem persuadens sibi deũ non sibi ignosciturum aut saluaturum eum sed esse reprobum ⁊ damnandum vt sic effrenatius peccet: ex quo damnandus est. Et istud est pessimum omnium malorum in quo incidit Laym: cum dixit reprehensus a deo de fratricidio perpetrato. Maior est iniquitas mea quã vt veniam merear. Gene. quarto. Sed vt dicit Augustinus De nemine desperandu est quãdiu patientia domini ad penitentiam adducit: seu dum est in hoc corpore constitutus vt dicit leo papa. xxvi. q. vi. Ista enim est differentia inter spiritum vnitum carni: ⁊ separatum a carne: quia vnitus carni sẽper est susceptilis penitentie: separatus non. Sic enim liberum arbitrium hominis verti potest a quacunqꝫ virtute ad malum declinando. Ita a quocunqꝫ malo ad bonum se conuertendo. Qꝺ expresse dicit dominus qui mentiri non potest. Ezechi. xviij. In quacunqꝫ die conuersus fuerit peccator ⁊ ingemuerit omnium iniquitatum eius non recordabor. Et leo papa in decretis de peni. distin. i. c. Multiplex. Misericordie dei nec mensuras ponere possumus nec tempora diffinire: apud quem nullas patitur moras conuersio. Periculosa igitur est desperatio vt dicitur. ij. Regũ. ij. ⁊ magis quã presumptio. Ab vtraqꝫ autem cauẽdum est. Nec ita presumendum de eius misericõdia tanquã mala non puniat: nec desperandum de venia tanquã conuersis peccatoribus non paret. Misericordia enim miserator dominus ⁊ iustus. ait psalmus. cxi. Inter timorem ergo ⁊ spem debemus ambulare. In cuius figuram dominus mandauit in veteri lege Deutro. xxiij. vt non sumeretur pro pignore mola superior vel inferior: vt sic semper secum habeat in domo sua. Mola superior que comprimit materiam ne eleuetur significat ⁊ designat timorem quo quis timendo diuinam iusticiam mala punientem detinet eum ne eleuetur ⁊ presumat nimis de se vel de dei misericordia. Mola inferior que retinet materiam ne descendat significat spem que retinet mentem ne cadat in profundum desperationis. Conterẽda autem sunt peccata per dolorem inter vtrũqꝫ scilicet spem ⁊ timorem ⁊ separandum est furfur malorum a simila bonorum in operibus nostris per illa duo. Ex parte vero donorum dei quibus retrahimur a peccato duo sunt ista scilicet cognitio veritatis ⁊ auxiliuꝫ interioris gratie. Ex hoc enim q̃ quis cognoscit veritatem circa aliquid fiendum vel vitandum: multum iuuatur ad vitandum peccatum: sicut econtra non cognoscendo non potest euitari malum. Contra hoc autem est tertia species blasfemie in spiritum sanctum que dicitur impugnatio veritatis agnite: non cuiuscunqꝫ veritatis vt circa naturalia vel artificialia

vel tempotalia in litigijs:sed impugnatio veritatis agnite circa ea que sunt fidei ⁊ bonorum morum. Sicut si quis conuictus ratione alterius de aliquo suo errore circa fidem perpendens errorē suum permanet ⁊ perseuerat ad defendendum ipsum ne videatur errasse: vel etiam cum perpendens seu instigatus vel illustratus aliquod eē peccatum mortale: vt vsuram: fornicationem ⁊ huiusmodi: vt liberius peccet: repellit ⁊ abijcit illum instinctum: vel etiam ore defendit talem errorem quem cognoscit falsum esse. Unde Augustinus dicit in libro ō vnico baptismo. Qui contempto veritate vult sequi consuetudinem: aut circa fratres est malignus quibus veritas manifestatur: aut circa deum ingratus cuius inspiratione regitur ecclesia distin. viij. Quod secundum Tho. pertinere videtur ad peccatum in spiritum sanctum. Et Cyprianus dist. ea. c. consuetudo dicit. Qui post veritatem manifestatā in errore perseuerat: prudens ⁊ sciens non iam in venia ignorantie peccat cum a ratione superetur. Ad hanc blasfemiam deuenerunt scribe ⁊ pharisei qui cognoscentes vel de facili valentes congoscere christum esse messiam eis in lege promissum noluerunt credere vel confiteri sed contradicebant dicentes in Belzebub eum facere miracula quibus ostendebat doctrine sue veritatem ⁊ diuinam suam. Et iterum Lazarum resuscitatum ab eo voluerūt occidere ad impugnandum veritattm sue virtutis: ⁊ hoc faciebant ne viderentur minus sapiētes ⁊ ne amitterent oblationes ⁊ decimas a populo ⁊ huiusmodi. Aliud donum dei per quod quis retrahitur a peccato est gratia diuina. Justificati gratis per gratiam ipsius Ro. ij. Gratia enim dei quis iustificatur idest de impio fit iustus ⁊ per ipsam vitat peccatum. Et q̄uis gratia ⁊ veritas per christum facta sit: vt dicitur Joannis p̄mo tamen h̄ fuit mediantibus donis spiritus sācti que ō̄dit hominibus. Sicut autem contra virtutem est impugnatio veritatis vt dictum est ira ⁊ contra gratiam. Est quarta blasfemia in spiritum sanctū que dicitur inuidentia fraterne gratie que in hoc differt ab inuidia que est vitium capitale: quia inuidia vitium capitale facit dolore ⁊ contristari ō bonis proximi in q̄tum secundum estimationez inuidentis falsam habent diminuere honorem ⁊ reputationem eius. Sed inuidia fraterne gratie que est peccatum in spiritum sanctum contristat ⁊ dolet non solum de bono proximi sed ō gratia dei crescente in mūdo: vt q̄ fides dilatetur: q̄ peccatores conuertantur ad deum a malis abstineāt ⁊ huiusmodi. Ad quam blasfemiam reducitur peccatum scismatis secundum Tho. quia per fraternam gratiam cui opponitur hec inuidētia: mēbra ecclesie vniuntur. Sed scisma diuisionem ab hac ponit. Unde Augustinus in libro de sermōe domini i monte dicit. Inuidie facibus fraternitatem impugnare est peccare in spiritum sanctum. Sed super epistolam ad Ro. ij. capi. dicit beatus Tho. q̄ dona quibus quis retrahitur a peccato. sunt fides secundum illud prouer. xv. Per fidem purgantur peccata: ⁊ charitas secundum illud ,p uer. x. Uniuersa delicta operit charitas. Contra primum est impugnatio veritatis agnite scilicet fidei contra quam fecerunt filij Jsrahel in deserto quando adorantes vitulum aureum dixerūt. Hi sunt dij tui Jsrahel qui te eduxerunt de egypto. Exo. xxxij. attribuentes deōni operationem dei: scilicet liberationem suam. Contra secundum est inuidia fraterne gratie. Hac inuidia promoti iudei in Anthiochia videntes scilicet q̄ plures conuertebantur ad fidem christi per predicationem Pauli cōcitauerunt religiosas mulieres ⁊ p̄miores ciuitatis excitantes persecutionem in Paulū ⁊ Barnabam: ⁊ sic ciecerunt de finib' illis. Act. xiij. Hac inuidia permotus Demetrius quidā nomine argentarius qui faciebat edes dee Diane Gentilis enim erat ⁊ prestabat magnum questuz artificibus ex illo opere: videns per predicationē Pauli euacuari cultus dee Diane in Epheso ⁊ introduci fidem ⁊ gratiam christi: concitauit artifices ostendens ex hoc ei auferi lucrum de arte sua ad faciendam seditionem in ciuitate vt inō expellerentur vl' occiderentur. Act. xix. Ex parte vero peccati duo sunt que homines a peccato retrahere possunt: quorum vnum est inordinatio ⁊ turpitudo actus peccati. Aliud est breuitas ⁊ prauitas boni quod quis querit in peccato. Primum ergo scilicet consideratio turpitudinis ⁊ inordinatiōis peccati solet homines inducere ad penitentiam de peccato cōmisso. Nil enim turpius peccato. Adeo enim turpe est ⁊ inordinatum vt dicit Sen̄. ali ethnicus. Si scirem deos ignoscituros: ⁊ homines ignoraturos scilicet peccatum meum adhuc dedignaret peccare. Non enim propter aliud homo vtens ratione non bestialitate erubescit de peccato ⁊ habet confusionem nisi propter turpitudinem eius. Naturaliter autē homo horret ⁊ fugit que reputat turpia. Contra hanc aūt considerationem ponitur quinta species peccati i spiritum sanctum scilicet impenitentia: non tam sumendo impenitentiam prout importat permanentiam in peccato vsq; ad mortē inclusiue. Sic enim non est speciale peccatum sed quedam circunstantia que reperiri potest in omni peccato: vt dictum est in primo. §. sed secūdum q̄ impōtat propositum non penitendi vnq̄. De quo peccato ait Apostolus ad Roma. ij. Tu autem secundum duritiam tuam ⁊ secundum impenitens cor tuum thesaurizas tibi iram in die ire: idest accumulas tibi reatum pene in die iudicij. Ubi dicit glosa q̄ ibi notatur blasfemia in spiritum sanctum scilic

impenitentiam. Et ad hanc impenitentiam secũ dum Tho. reducitur simulata penitentia que di citur blasphemia in spiritum sanctum secundũ glo sam. Leuit. vij. quod itelligo scilicet cũ quis nũq̃ intendit vere penitere ꝛ cõfiteri sed semper simu late ꝛ ficte. Nam ꝙ aliquando quis ficte confitea tur ex quadam verecundia intendens alias recte confiteri quanuis mortaliter peccet nõ tamẽ pec cat in spiritum sanctum. Aliud quod retrahit a peccato ex parte ipsius est consideratio breuitatis ꝛ paruitatis boni quod est in peccato quod mo mentaneum ꝛ quasi nihil secundum illud Ro. vi. Quem fructum habuistis i his in quibus nũc erubescitis. Nã stipendia peccati mors: ꝛ omnis malus impletur penitudine. Dicit philosophus i libro ethicorum ꝛ Grego. in moral'. Momenta neum quod delectat: eternum quod cruciat. Jsta igitur consideratio solet hominem inducere ad hoc ꝙ voluntas eius non firmetur in peccato. Sz tol litur hoc per obstinationem quando scilicet ho mo firmat propositum suum in hoc ꝙ peccato i hereat. Et de hac obstinatione ꝛ impenitentia dicitur Jere. viij. Nullus est qui agat penitentiaz super peccato suo dicens quid feci. Quo ad pri mum omnes conuersi sunt ad cursuz quasi equꝰ impetu vadens ad prelium quo ad obstinationez Et ad hanc obstinationem reducitur contemptꝰ seu nolle obedire superioribus firmiter. Dicit. n. Ber. in libro de dispensatione ꝛ precepto ꝙ nolle obedire est resistere spiritui sancto. Ad quod ẽt pertinet quod dicit Damasus papa. xxv. q. ij. ꝙ violatores canonum voluntarij ꝛ sine causa idest per contemptum seu rebellionem blasphemiam in ferũt spiritui sancto a quo conditi sunt. Hac ob stinatione ꝛ impenitentia detentus Pharao rex egypti post decem plagas in quibus vt remouerẽ tur promittebat dimissionem populi israhel de e gypto prout dominus sibi mandauerat per Mo ysem ꝛ Aaron. Adhuc obstinatus manens ipse cum exercitibus suis persequens populum illum quem dimiserat ex morte primogenitorum om nium in Egypto hominum ꝛ brutorum vt eum reduceret in seruitutem submersus est cum suis: ꝛ sic descenderunt in profundum scilicet maris q̃ si lapis: ꝛ per obstinationem descenderunt in pro fundum inferni. Sequende sunt igitur bone ispi rationes dei que sunt a gratia spiritus sancti scili cet consideratio iusticie ꝛ misericordie dei: instinc tus veritatis ꝛ charitatis: recogitatio turpitudis peccati: ꝛ puitas fructus eius seu nullitas: ꝛ sic vi tandum peccatum: ꝛ de ipso exeundum. Naz vt dicit Hiero. Moderatio dei ac pietas solum no strum reditum querit ac nos cupit longa sua bõi tate saluare. Qõ si non conuertimur si ouri colli sumus: si vsqz in finem in malis perseueram'. Af sidue peccantium non miseretur deus: di. lxxxxiij Diaconi. Et ad hoc hortatur apostolus dicẽs. ij. Cor. vi. Hortamur vos ne i vacuuz gratiaz dei re cipiatis: que est gratia spũs sancti.

Quantum ad secũ. §. II.

dum principale scilicet ꝙ peccatum in spirituz sã ctum habet malicie preparabilitatem idest presu ponit aliam maliciam idest peccata ante ppetrati onem ipsius: potest hoc notari in eo quod dicit ex Basan: quod interpretatur siccitas scilicet bõ ris gratie a qua non desiccatur seu priuatur ania nisi per mortalia. Ex Basan ergo idest ex confusi one peccatorum ꝛ siccitate gratie homines desce dunt in profundum maris idest in peccatum in spiritum sanctum. Naturalis enim ordo hoc hẽt vt ab imperfecto quis moueatur ad perfectuz. Et in bonis hoc apparet: quia vt dicitur prouer. iiij. Justorum semita quasi lux splendens crescit ꝛ p ficit vsqz ad perfectum diem. Nemo enim repen te fit summus sed a minimis quisqz incboat: vt ad maiõa perueniat ò peni. di. ij. §. hoc que. Sic ꝛ in malis vbi perfectum malum dicitur quod ẽ maximum malum secundum philosophũ. Qui etiam dicit in. vi. ethicorum ꝙ ꝛsi homo possit i iusta facere non tamen statim vt iustus operatur idest ex electione seu habitu: cum habitus genere tur ex pluribus precedentibus actibus. Et pro hu iusmodi declaratione dicit beatus Tho. secunda secunde. q. xiij articulo. iiij. ꝙ si peccare i spirituz sanctum dicatur large scilicet peccare ex malicia seu electione: sic certum est ꝙ presupponit pecca tum istud alia peccata ratione iam dicta: quia h est peccare ex habitu malicie: habitus autem nõ generetur subito sed ex frequentibus actibus. Si cut ex frequentatis actibus abstinentie ꝛ castitatis fit aliquis habitus in abstinentia ꝛ castitate se cundum virtutem acquisitam. Jta ex frequenti bus actibus luxurie vel alteri' vitij fit aliquis ha bituatus in luxuria vel alio vitõ. Sed si sumatur peccatum in spiritum sanctum stricte scilicet pro ea malicia qua quis abijcit ꝛ contemnit ea p que posset retrahi a peccato scilicet consideratione diuine iusticie vel misericordie: ꝛ huiusmodi de q̃ bus dictum est in. §. precedenti: sic etiam plerũq̃ ꝛ communiter presupponit prius alia peccata cõ missa: quia vt dicitur prouer. xviij. Impius cum in profundum peccatorum venerit contemnit. Potest tamen contingere ꝙ in primo actu excidẽ do a gratia peccet quis in spiritum sanctum. Et hoc tum propter libertatem arbitrij qua quis su bito vertꝰ potest ad omnem bonum vel malum: tum propter multas dispositiones precedentes tũ ppter aliquod vehemens motiuum hominis ad malum: ꝛ prauum affectum ad bonum. Sed i vi ris perfectis non põt accidẽ ꝙ statum a principio ca

dant in peccatum in ſpiritum ſanctum. Unde Origen. dicit. Non arbitror q̄ aliquis ex his qui in ſummo ⁊ perfecto gradu cōſtiterit. ſ. virtutum a ſublimi euacuetur aut decidat: ſed paulatim ⁊ p partes eum decidere neceſſe eſt. Similiter ſi accipiatur blaſſemia in ſpiritum ſanctum pro q̄cūq; blaſſemia dei ſecundum p̄mum modum aut ꝑ finali impenitentia: vtrunq; etiam cōmuniter pre ſupponit alia peccata. Cauendum eſt ergo a peccatis quibuſlibet: quia a paruis ꝓuenitur ad magna: iuxta illud p̄s. lxxij. Sagitte paruulorum ſcilicet peccatorum facte ſunt plage eorum ideſt magna peccata ſcilicet diſpoſitiue. Et cito exeundū eſt de peccato per penitentiam ne per hoc quis ꝺ ſcendat in profundum maris ideſt peccatuꝫ i ſpiritum ſanctum.

Quantum ad ter. §. III.

tium ſcilicet q̄ habeat hoc peccatum in ſpiritum ſanctū: q̄uis grauiſſimum remiſſionem ⁊ veniaꝫ patet: quia dicit dominus de hoc. Conuertam in pfūdū maris ideſt homines ꝺſperatiſſimos ⁊ obſtinatiſſimos. Neq; enim ex peccatis converteret ad deum niſi deus converteret eum ad ſe ſcilicet illuſtrando gratia ſua: ꝓpterea inquit prophetа. Conuerte nos domine ad te: ⁊ conuertemur. Cuꝫ quis ꝓuertitur ad deum ſcilicet per contritionem nulli dubium q̄ q̄tuncunq; peccauerit ⁊ quōdocunq; deus ignoſcit. Omne enim peccatum deus bonus ignoſcit reuerenti ad ſe: vt dicitur prima. q. vij. Et nullum excipit nec etiam peccatum in ſpiritū ſanctū. Hinc ⁊ p̄s. io⁊. loquēs de deo: qui ſanat omnes langores tuos ſeu infirmitates: vbi glo. Omnipotenti medico nullus langor incurabilis occurrit. Cum enim liberum arbitrium ſe habeat ad bonum ⁊ ad malum q̄diu durat ſtatꝰ vie: ſicut a quacunq; virtute poteſt quis excidere cum etiam ⁊ angelus de celo ceciderit: ꝓpter qō dicitur Job. iiij. Ecce qui ſeruiūt ei non ſunt ſtabiles. Et in angelis ſuis reperit prauitatem: q̄to magis qui habitant domos luteas ideſt homines Pari ergo rōne pōt q̄s a quocunq; peccato reſurgere ad ſtatum iuſticie dei gratia operante. Sed contra hanc veram concluſionez videtur eſſe qō dicitur. Math. xij. Qui dixerit verbum ꝓtra ſpiritum ſanctum non dimittetur ei: neq; in hoc ſeculo neq; in futuro: hoc autem eſt blaſſemia i ſpiritum ſanctuꝫ. Ex quo dicto videtur irremiſſibile. Sed reſpondet ad hoc. b. Tho. ſecūda ſecūde q. xiiij. arti. iij. q̄ ſi dicatur peccatū in ſpiritū ſanctum finalis impenitentia ꝑ accipitur vno modo ſecūdum Augu. i. pro continuatione i aliquo peccato vſq; in finem vite incluſiue ad litteraꝫ intelligendum eſt ⁊ abſolute illud eē irremiſſibile. Ex quo enim hic non penitet: de illo veniam cō ſequi non poteſt in alio ſeculo vbi non eſt locꝰ penitendi: vnde ei non remittitur vnq̄ q⁊ nunq̄ cōuertitur. Et de hoc ſecūdū Aug. intelligiē illud p̄mo Jean. v. Eſt peccatum ad mortē ⁊ pro illo n̄ dico vt roget quis Illud peccatum eſt finalis impenitentia pro qua non oꝫ q̄ aliquis q̄tuncunq; ſanctus oret: quia non exaudiretur. Sed quomocunq; aliter accipiatur blaſſemia in ſpiritum ſanctum: ſemper eſt remiſſibile peccatū ⁊ remittitur ſicut alia peccata ſi quis agat penitentiam de eo. Dicitur tn̄ irremiſſibile iſtud peccatum magꝭ q̄ alia diuerſis de cauſis ſeu modis dicendi. Uno modo q⁊ difficilius remittitur q̄ alia: ⁊ hoc n̄ eſt ex difficultate que ſit ex parte dei: qm̄ omnes infirmitates anime ⁊ corporis eque potens eſt ſanare ſed ex parte peccantis: quia vt dicit Aug. in libro de ſermone domini in mōte. Tanta eſt labes hi⁹ peccati q̄ humilitatem dēpcandi ſubire non pōt ꝓpter difficultatē ergo reuerſus dicitur irremiſſibile vel ēt dicitur irremiſſibile ſm Tho. vbi ſupra nō quia nullo mō remittatur: ſed quia q̄tuꝫ eſt de ſe habet meritum vt nō remittatur ⁊ hoc dupliciter. Uno modo q̄tuꝫ ad penam. Qui. n. ex ignorantia vel infirmitate ideſt paſſione peccat: habet aliquam excuſationem: vnde ⁊ minoꝛez penam meretur. Qui autez ex malicia ꝑ put eſt peccatū in ſpiritum: ſcīn̄ non hꝫ aliquam excuſationem vnde eius pena minuatur. Alio modo pōt i telligi q̄tum ad culpam irremiſſibilem ſm nām ſicut aliquis morbus dicitur incurabilis ſm nām morbi: per quam tollitur id per qō morbus pōt curari: puta cuꝫ morbus tollit virtutem nāe vl̄ inducit faſtidium cibi vel medicine: licet etiam ꝺus talem morbuꝫ poſſit curare. Ita pcīn̄ in ſpiritū ſanctum dicitur irremiſſibile ſcōm ſuā naturam in q̄tum excludit ea per que fit remiſſio peccatorum: per hoc tamen non p̄cluditur via remittendi ⁊ ſanandi potentie ⁊ miſericordie dei: p quam aliq̄n tales quaſi miraculoſe ſanātur vel ſecūduꝫ alios dicitur irremiſſibile: q⁊ non legitur remiſſū Sicut Melchiſedech dicitur ſine patre quia nō legitur quis fuerit eius pater in ſcripturis quāuis habuerit patrē. Et q⁊ remittatur pꝫ p hoc qō dī b conuertam ait dñs in ꝑfundum maris. ſ. exīte ideſt obſtinatiſſimos: vnde ⁊ dñs p Amos ꝓphetam. Super tribus ſceleribus iſrael ⁊ ſuper quatuor non conuertam eū. i. ſuper tribus conuertā ſꝫ n̄ ſup q̄rtum quod exponēs Hiero. ait p̄mum ē cogitaſſe q̄ mala ſūt: ſcōm cogitationibus acq̄uiſſe puerſis. Tertiam qō mēte decreueris: opere cōplere. Super his ergo ꝓuertit quecūq; ſint illa peccata: ſed quartū in quo n̄ ꝓuertit ē ipnia. Unde ſubdit Hiero. Quartum eſt nō agere pniam: ſed ſuo ſibi cōplacere delicto: de peni. di. iij. c. Super tribus: ⁊ hoc ē irremiſſibile ſimpliciter dum nunquaꝫ penitꝫ.

Laplm nonū de Duritia seu obstinatione.

Duritia in pec

cato que aliqñ pertinet ad obsti

nationem ē multū piculosa. Naz vt dicit Ecc. iij. Cor durum male habebit in nouissimo. Dicitur māliter res dura que nō cedit tactui sic lapis: sic cor durū ē qđ nō cedit digito dei tāgenti ipm sp̄ūi vz sancto: diuie. s. inspiratōi. Sz vt ait psalmista ps. lxxxxiij. Hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare cor da vestra: loq̄tur nobis deus p̄ inspirationes: sm illō ps. lxxxiij. Audiā qđ loq̄tur i me dñe deus Loq̄tur p̄ scripturas Job. xxxij. Semel loquit ō us. s. in scripturis z scōario id ipm non repetit qz nō oz: cū oia ibi plene habeātur. Locutus est nobis per filiū: sm illud Heb. i. Multifarie ⁊c. Nouissime diebus istis locutus ē nobis in filio nō solum p̄ verba sed ēt p̄ opa facta q̄ debeam' imitari. Loq̄tur per tribulationes Job. iij. Quādo solet sopor occupare homines. s. peccati: z dōmūit in lectulo. s. delectationis mundi: tūc aperit aures virorz: z erudiens instruit eos disciplina. Hodie g̃ si vocē eius audieritis. i. in vita p̄nti: nolite obdurare corda vīa: sicut ebrei in deserto q̄bus iurauit deus. i. firmit̄ ꝓposuit: si introibit. i. nō ītrabunt in reqūem meā. Uñ Stephan' ꝓtomartyr Act. vij. ad iudeos. Dura inquit ceruice z incircuncisi corde z auribus: vos sp̄ spiritui sancto restitistis. Notandum autem q̄ sūt multa indulgentia hāc duritiam z ideo cauenda. Et primum est solicitudo secularis. Sicut. n. carnes fiunt dure cū liquor exprimitur et humor eliquatur sic p̄ solicitudinē seculi paulati humor gr̃ie z deuotōnis subtrahit: z inde dur' eliquat z quasi insensibilis ad diuina. Uñ Ber. ad Eugenium Prudētius te abstrahas a curis huius seculi q̄ traharis ab illis ne paulati ducaris ad cor durum. Scōm est flagellatio frequens sine emēdatōne: sicut ictus ferrea ex frequēti malleatōne magis iduratur. Job. xli. Cor eius īdurabitur q̄si lapis z strigetur: q̄si malleatorum ictus. Sicut etiaz via q̄to magis atteritur pedib' ambulātiuz tanto magis iduratur: sic aliqui q̄to magis p̄cutiūtur z atterūtur tribulationib' tāto magis fiūt duriores. Jere. v. Percussi eos z ñ doluerūt. s. p̄tritione: attriui eos z renuerūt accipē disciplinam. s. non se emēdando. Tertiuz ē ex aduersitate ad p̄speritatem migratio: sicut metallū liquefactum p̄ ignē liquefit: sed amoto igne magis iduratur: sic aliq̄ dum sunt i igne pauptatis z tribulationis liq̄fiunt p̄ deuotiōem z cōpūctionem sed si peruenīt ad p̄speritatem z diuitias: duri efficiūtur z crudeles. Sic Pharao inter flagella quasi liquefactus z cōpūctus se disponebat ad bonum recōmendans se Moisi: sed habita quiete z remotis flagellis induruit. Exodi. viij. ix. z x. capi. Exēplum i vitis patrū de quodā fornicario qui erat valde deuotus z liberalis ad pauperes: p' oīo nem cuiusdam sancti repto thesauro effectus est durus z crudelis ad paupes. Sed deo dispensāte oīa fuerūt sibi ablata z paup effectus: reuersusq̄ ē ad deuotōnem p̄stinam. Quartum quod indurat ē ire succēsio. Sicut enim calor aeris cōsumit humiditatem īteriorē: ita ira que est accensio sanguinis circa cor humorem gr̃ie p̄suminit interiorē Gen. xlix. Simeō z Leui vasa iniq̄tatis bellantia maledictus furor eorz: q̄ ptinax z indignatio eorum quia dura. Simeon īterp̄tatur audiens merorem z significat hoīes iracūdos quia semp̄ habent aurem erectā si q̄d male de eis dicatur vt se defendant z i eos insurgant: z iō vas bellicosum dī. Leui interp̄tatur additus: z significat eos' q̄ sē per furori addunt: q̄i p̄ vno maledicto reddunt duo vel tria: de q̄bus puer. xv. Sermo durus suscitat furorem. Sicut Nabal carmelus dicit dur' p̄mo Re. xxv. Quintū ē mala assuefactio seu p̄ua uorz imitatio. Consuetudo. n. ē quasi altera nā: z facit habitum mētis: habitus āt ē qualitas de difficili mobilis a suo subiecto. Uñ peccatum cōsuetudinariū difficile tollitur z tanto grauior q̄to p̄ lixiō ē p̄suetudo mali: vt dī extra. ō p̄se. c. fi. Unde z Laxarus qui sepultus erat: z super eum lapis significans duritiam: cū difficultate fuit resuscitatus. i. concurrentibus multis. Clamore xp̄i: fletu: oratione: z hi'. Jere. vij. Indurauerūt ceruices suam: z peius fecerūt q̄ patres eorū. Sextum est negligentia. Negligentia enim p̄latorz circa subditos facit eos obdurare circa eos: quasi nō pertineant ad eos: sicut dicitur de structōne q̄ induratur ad pullos suos seu oua sua vnde nascūtur: quasi sua nō sint vt dicit Job. xxxix. c. Septimum ē ipudētia: q̄n q̄s nō erubescit peccare: tūc. n. magis induratur: z frustra corrigitur z admonetur. Eccl. iij. Domus isral attrita fronte ē: z indomabili cor de. Et nō circa septimū. s. impudentiam: q̄ sicut timor z intimiditas sūt aliqn̄ vitia: sic z verecundia cū sit timor de turpi z iuerecūdia sunt aliquā do peccata cum. s. exeunt terminos rōis. Pro cuius declaritione dicit Durandus ordinis minorz i summa q̄ iuerecūdia ē p̄tiñ q̄n hō nō erubescit peccare vel aliq̄d honestū facē vel dicere coram deo z sanctis hoībus: qō ptinere vī ad obstinatōnem. Ad quod facit illud Jere. iij. Frons meretricis facta est tibi erubescere noluisti: z eiusdē. viij. ca. Confusione non sunt confusi: erubescē nescierunt. Et Greg. ix. moral. Sūt nonnulli quos ad perpetrādam neq̄tiam aborta malicia subito iuuat sed tñ humana verecūdia reuocet. Et plerūq̄ per hoc q̄ exterius erubescūt ad interiora sua redeunt: z ꝓtra se internū iudicium sumunt: quia si ꝓpter hoīem mala facere metuunt q̄to magis

p̄ obstinationē q̄ dura mentem suā induruerat.

¶ Erubescentia ē vitiosa q̄dru.

Capitulus Primum.

ppter deum q̄ cūcta cōspicit nec mala appetere ꝺ buerunt. Et sūt quidam qui postꝫ deū mente cō tempserint: multo magis humana iudicia sper nunt atqꝫ oē quod appetūt audacter facere ñ eru bescūt: Et quos ad perpetrandū malum occulta iniquitas inuitat nulla aperta verecundia retar dat: sicut de iudice iniquitatis dicitur q̄ deum ñ timebat ⁊ homines ñ verebatur. Luc. xviij. Eru bescentia econtrario ē vitiosa quadruplicit. Uno modo qñ verecundatur quis de aliquo defectu nature vel fortune: vt quia est turpis aspectus: pā uus: vel strabo: vel paup: vel illegitimus ⁊ huius modi: ⁊ hoc ē vitium si sit nimia erubescentia: vt de hoc nimis contristetur: vel retrahat se a bonis Ad quod facit quod ait Hiero. Noli despicere bonitatem figuli. s. dei qui te fecit ⁊ voluit distin. lvi. Nasci. Et Criso. di. e. Nunq̄ erubescamus de vitijs parentum: sed amplectamur vtutem. Secū do quādo quis erubescit veritatem dicere vbi et quando est opus: ⁊ hoc ne displiceat: vel amittat fauorem vel quia materia turpis: ⁊ posset eē mō tale. Tertio quando pre verecūdia in confessiōe reticet peccata p̄cipue mortalia: quod eēt morta le: de peni. di. v. c. i. Quarto qñ timet ide irrideri ⁊ ideo subtrahit se a bonis ne videatur ⁊ irridea tur ⁊ de tali irrisione nimis erubescit ⁊ huiusmo di. Hec Durandus ordinis minoꝝ.

Titulus nonus de Accidia. Capitulum pri mum de accidia ⁊ filiabus eius.

Ccidia ultimo

ponitur quam inter vitia capita lia. Grego. xxxi. moralium ponit Sic autem diffinitur a Damasce no. Accidia est tristicia aggrauans. i. que ita deꝑ mit animū hois: vt nil boni ei agere libeat. Ab a lijs diffinitur: q̄ ē torpor mentis bona negligenti inchoare. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. scōa secūde. q. xxxv. ar. i. q̄ tristicia ꝺ se nō noīat aliquid laudabile vel vituperabile quia passio ē ⁊ passiones cuꝝ naturales sint secūdum se ñ sunt peccata. Unde in secūdo ethicorum dicitur q̄ pas sionibus nec laudamur nec vituperamur. Sꝫ ām q̄ homo applicat passiones suas ad malum: l̄ ad bonum potest bene vel male facere: sicut est tristi cia de vero malo: vt de peccatis si sit moderata ē bona pertinens ad pniam. Ita ⁊ tristicia si sit de vero bono vt de bonis fiendis operibus vel de malo: sed immoderata est peccatuꝝ pertinens ad accidiam. Est igitur tristicia accidie semper mala et hoc dupliciter. Uno modo secundum se ipsam quando. s. est de eo quod est apparens ma lum ⁊ vere bonum: quia spirituale bonum est ve re bonum: licet appareat malum sensitiue ꝓpter laborem qui est in eo. Ideo quando quis tristat de aliquo bono opere ad quod tenetur est sp pec catum: sicut econtra delectatio est mala ⁊ pecca tum quando est de vere malo sed apparenti bo no: vt delectatio fornicationis ⁊ huiusmodi. Se cūdo modo tristitia accidie est mala ⁊ peccatum secūdum effectum suum quando scilicet est de ve re malo vt de peccato vel morte alicuius si sic ag grauat mentem vt euꝝ totaliter a bono retrahat Unde ⁊ apostolus secūdo ad Corin. scō nō vult vt penitens maiori tristicia absorbeātur. Quō āt istud sit vitium speciale ⁊ distinguatur a ceteris. b. Tho sic declarat secūda secunde. q. xxxv. arti culo. ij. Accidia est tristitia de bono spirituali. Sed si accipiatur bonuꝝ spirituale communiter non habebit accidia spiritualem rationem vitij. Et ratio est quia quodlibet vitium facit hominē contristari de bono spirituali sibi opposito. Naꝝ luxuriosus tristatur de bono continentie: ⁊ gulo sus de bono abstinentie ⁊ sic de alijs. Quodlibet enim vitium refugit bonum spirituale virtutis si bi oppositum. Similiter etiam dici non potest acci diam esse vitium speciale ex eo q̄ refugit spiritu ale bonum: prout est laboriosum vel molestum corpori aut impedimentum delectationis eius: q̄ non seperaī accidiam a vitijs carnalibus quibus aliquis querit delectationem et quietem corporis. Dicendum est igitur q̄ in spiritualibus bōis est quidaꝝ ordo. Nam omnia spiritualia bona que sunt in actibus singulaꝝ virtutum ordinā tur ad vnum spirituale bonum quod est bonum diuinum circa quod est specialis virtutis que est charitas. Unde ad quanlibet virtutem pertinet gaudere ō proprio spirituali ò bono quod consi stit in proprio actu. Sed ad charitatem pertinet illud spirituale gaudium quo quis gaudet de bo no diuino. Et similiter illa tristicia qua quis tri statur de bono quod est in actibus singularum virtutum non pertinet ad aliquod vitium spiri tuale: sꝫ tristari de bono diuino de quo charitas gaudet pertinet ad vitium speciale quod est acci dia: vt tristari de ieiunijs: de elemosinis: de ora tionibus fiendis confessionibus: ⁊ alijs: in q̄tum sunt ordinata propter deum vel reconciliandum deum: ⁊ huius. Est autem accidia ex genere suo seu materia mortale quando scilicet secundum ꝺ liberationē rōnis ē secundum Tho. vbi supra ar ticulo tertio et ratio est: quia secundum propriā rationem contrariatur charitati. Naꝝ proprius effectus charitatis ē gaudē de eo ⁊ bono diuino. Accidia autē tristatur de bono spūali in q̄tum ē bonum diuinum. Quod āt ē ꝺ charitatem ē mō tale qꝛ per charitatem hēmus spūalem vitam in q̄tum p eam deus ihabitat in nobis. Uerū qꝛ in oībus peccatis ēt que sunt mortalia ex genere suo mortalia nō sūt nisi quādo suā perfectōnē ꝓsecūt

¶ Accidia ē triplex nō primo. q̄ ꝓpter ea ꝺ sua diffi nitione.

¶ Tristicia accidie semp ē malu ꝺ se.

que ꝓſūmatio ſeu pfectio ē i ꝓſenſu rōnis. Jdeo ſi ſit inchoatio accidie in ſola ſenſualitate ⁊ non p tingat ad ꝓſenſū rōis erit veniale: ſicut accidit in motib⁹ alioꝝ vitioꝝ luxurie ⁊ hi⁹. Sed ſi pueniatur ad ꝓſenſum rōis q̄ ꝓſentit in fugā ⁊ horroꝛez: ⁊ deteſtatōem boni diuini carne ꝫ ſpm̄ pualēre erit mortale. Et ē ꝫ pceptū de ſanctificatione ſabbati p qō pcipit q̄es mētis in deū: cui ꝫriat triſticia de bono ſpirituali diuino. Uñ ò accidioſi ſ po teſt expōi illud ps. Oēm eſcam. ſ. opis ſpualis abhominata ē aīa eoꝝ: ⁊ appꝛopinquauerunt vſq; ad portas mortis. ſ. eterne. Et loq̄tur ꝓpheta de iſrahelit̄ q̄ eūtes p deſertum ex mandato dei vt p uenirent ide ad terrā ꝓmiſſionis habuerūt multotiens tediū ⁊ triſticiam de laboꝛe: ⁊ in nauſeaꝝ aliqñ etiam māna ꝓpt̄ qō multotiēs fuerūt puniti: ⁊ demū a terra ꝓmiſſionis excluſi: vt ꝑz Nūeri. xiiij. Et ſignificat accidioſos quos teder per deſertū pnie vl̄ religionis incedere p̄ laboꝛe: ⁊ i nauſeam hñt oia ſpualia: ꝓpter qō puātur vita etna Et nō q; h. ſ. habē in faſtidio bona ſpualia ptinz ad filiam ꝑmam accidie q̄ oī malicia vt infra dicetur. Qō āt accidia ſit vitiū capitale ꝓut ponit Greg. Tho. ſic declarat vbi ſupꝛa ar. iiij. Uitium capitale dī illud ex q̄ ꝓmptum ē vt alia oriantur ſm̄ rōem cāe finalis. Sic āt hoies multa opātur ꝓpter delectatōem: tū vt ipam ꝓſequātur: tuz ex eius ipetu ad aliqò agendum pmoti: ita ēt ꝓpter triſticiam multa opanē vl̄ vt ipam euitēt vl̄ ex ea⁹ pōdere i aliqua ꝓruētes agenda. Cum ǧ accidia ſit q̄dā triſtitia patet q; ſit capitale: vt ex ea plura oriantur. Oriūtur āt ex ea ſm̄ Greg. vi. filie. ſ.

Malitia.
Rancoꝛ.
Puſillanimitas.
Deſperatio.
Torpoꝛ circa pꝛeccepta.
Euagatio mētis circa illicita.

Et q; pueniēt hec aſſignētur ſic declarat. b. Tho. vbi ſupꝛa vt dicit phs i. viij. ethicoꝝ. Nullus diu abſq; delectatiōe manē cū triſtitia pōt: ⁊ ideo neceſſe ē q; ex triſticia aliq̄d duplicit̄ oriat. Uno mō vt aliqs recedat a ꝓtriſtātib⁹. Alia modo vt ad alia tranſeat i q̄b⁹ delectet: ſicut illi q̄ non poſſunt gaudere i ſpualib⁹ delectationib⁹ trāſferunt ſe ad coꝛporalia. Jn fuga āt triſtitie talis ꝓceſſus attenditur q; hō ꝑmo fugit ꝓtriſtātia: ſecō ipugnat ea q̄ triſtitiam igerūt. Spualia āt bona de q̄b⁹ cōtriſtatur accidia ſūt ⁊ finis ⁊ id qō ē ad finē: fuga āt finis fit p deſpationē: fuga āt coꝝ que ſūt ad finē q̄tum ad ardua q̄ ſubſūt ꝓſilꝫ fit p puſillanimitatē quātū ad ea q̄ ptinēt ad comunē iuſticiaz fit p torporē circa pꝛeccepta. Impugnatio aūt ꝓtriſtātū bonoꝝ ſpualiū qñq; ē ꝓtra hoies q̄ ad bona ſpualia inducunt: et hoc eſt rancoꝛ. Qñq; ꝫ ipſa ſpualia bona i q̄ū deteſtatōnē aliquis adducitur ⁊ hoc ꝑpe eſt malicia. Jn q̄tū aūt ꝓpter triſticiā quis ſe trāſfert a ſpualibus ad exteꝛioꝛa delectabilia opa ponitur filia euagatio mētis circa illicita Malitia ergo ꝓut ponitur filia accidie nō accipitur ꝓut eſt genus vitioꝝ. ſ. ꝑ habitu vitioſo ſed ꝑ ut iportat faſtidiū bonoꝝ ſpualiū. ⁊ rancoꝛ nō accipitur h̄ ꝑ odio ſed ꝑ indignatōe ꝫ iducētem ad bona. Et q̄uis Jſidoꝛus i li. de ſummo bono. Et Caſſian⁹ i li. de inſtitutis cenobioꝝ diſtinguant triſtitiam ab accidia dicētes triſticiā eē i q̄tum quis recedit a grauioꝛi ope ⁊ laboꝛioſo ad qō tenetur Accidiā vero i q̄tum ꝓuertit ſe ad quietē i ōbitā tñ ſm̄ Tho. vbi ſupꝛa ꝓueniētius ponit ponēs accidiā eē triſticiā nō diuerſū vitiū ab ea. Naꝫ triſticia nō ē vitiū ab alīs diſtinctum ſm̄ q; aliqs recedit a grauī ⁊ laboꝛioſo ope: vl̄ ꝫ q̄ſcūq; alias cās qs ꝓtriſtetur: ꝫ ſolū ſm̄ q; triſtat̄ de bono diuino qō ptinet ad rōem accidie q̄ i tñ ꝓuertit ſe ad q̄dem indebitā: i q̄tū aſpnatur bonum diuinū. Et de triſticia dicit Jſidoꝛus oꝛiri rancoꝛē: puſillanimitatē: amaritudinē deſpationē. De accidia dicit oꝛiri. vij. ſ. ocioſitatē: ſomnolētiā: ipoꝛtunitatem mētis: iq̄etudinē coꝛpis: inſtabilitatem: vboſitatem ⁊ curioſitatē. Oia iſta ꝫ Tho. reducūt ad ea ſex que ponit Gre. vt dictū ē ſupꝛa. Naꝫ amaritudo quam dicit Jſidoꝛus oꝛiri ex triſticia ē q̄dā effectus rancoꝛis: vñ ad ipm̄ reducit: ocioſitas ⁊ ſōnolentia reducūt ad toꝛporē: circa que eſt aliqs ocioſus cū ea oīo ꝓtermittit: ⁊ ſomnolēter cū ea negligenī implet. Omnia alia q̄ ponit ex accidia oꝛiri ptinent ad euagationem mētis circa illicita: que quidē ſm̄ q; in ipa mētis reſidentia volentis: ipoꝛtune ſe ad diuerſe diffūdere: vocatur ipoꝛtunitas mētis ſm̄ q; ptinet ad cognitiuā dicit̄ curioſitas: q̄tum ad locutionem dicitur vboſitas q̄tum ad coꝛpus in eodem loco non manens dicitur iquietudo coꝛporis: quando. ſ. per inoꝛdinatos motus membꝛoꝝ vanitatē indicat mentis q̄tum ad diuerſa loca dicitur inſtabilitas. Uel dicitur inſtabilitas ſecūdum mutationem pꝛopoſiti. Non ſolum ergo per accidiam ſed ēt p filias iſtas eius vificat illud. Omnem eſcam abhoꝛita ē anima eoꝝ ꝛc. Impugnatur autem quis de accidia: aliquādo ex cibi ſeu nutrimenti defectione. Aliquando ex apparenti humiliatiōe. Aliquando ex coꝛporis cōplexione. Aliquando ex diaboli inſtigatione. De ꝑmo dicit Caſſianus in. x. libꝛo de inſtitutis cenobioꝝ. Maxime accidia circa hoꝛam ſextam monachum inquietat vt quedam febꝛis ingruēs tempoꝛe pꝛeſtituto ardentiſſimos eſtus accenſionum ſuarum ſolitis ac ſtatutis hoꝛis anime inferens egꝛotanti. Unde ſciendum eſt ſecūdū Tho. ſecunda ſecunde. q. xxxv. arti. i. ad ꝑmum q; paſſiones appetitus ſenſitiui vt triſticia ēt alie: ⁊ in ſe pñt eſſe peccata venialia ⁊ inclinant aīam ad mōtale. Et q; appetitus ſenſitiuus habet oꝛganū coꝛ

porale sequitur q̄ per aliquā transmutatōnē cor poralē homo fit abilior ad aliquod peccatum ꝛ ideo potest ꝓtingere q̄ ꝑm aliquas trāsmutatiōes corporales certis tēporib' ꝓueniētes aliqua vitia nos magis impugnēt. Dis aūt corporal' defectus de se ad tristitiā disponit. Et ideo ieiunantes circa meridiem q̄n iā incipiunt sentire defect' cibi ꝛ vrgeri ab estibus solis magis ab accidia impugnantur. Unde Cassianus dicit accidiam eē demoniū meridianum. De quo loq̄tur ps. lxxxx. Nō time bis ab incursu ꝛ demonio meridiano: q̄. s. in meridie ieiunātes temptat. De scō dicit Cassianus vbi supra: q̄ accidia ꝓuenit ex hoc q̄ aliquis ige miscit se spiritualem fructum non habere ꝛ absētia longeq̄ posita magnificat monasteria: quod videtur ptinere ad humilitatē. Sed vt dicē Tho. vbi supra. Ad humilitatē verā pertinet q̄ considerans proprios defectus non se extollat: non autem pertinet ad humilitatem: sed ad ingratitudinem q̄ quis bona que in se cognoscit a deo ꝓtēnat tanq̄ vilia respectu alioꝝ maiorꝝ bonorūq̄ alij habēt ex quo contemptu seqūtur accidia. De his. n. tristamur que quasi mala vel vilia reputamus. Sic ergo debz considerare alioꝝ bona ꝛ extollere vt ea que ipe habz ꝛsi minora sint non vilipendat quia sic seqūretur in eo tristicia accidie. Unde Eccle. xxx. c. Tristiciam longe expelle a te s. nimiam vt accidiam: nō enim est vtilitas in ea. De tertio melācolici ex cōplexione niclinant ad tristiciam ex humore qui supabundat in eis melancolie: ꝛ ptim flegmatici. Unde aliquando studiose oportet eos querere aliqua subleuatiua tristicie ne nimietate absorbeātur ꝛ inducantur ad desperationem vel transferantur ad delectabilia mūdi. Unde dicitur ꝓuer. cxvij. Spūs tristis. i. accidie exsiccat ossa. s. virtutum ꝛ potētiaruz aie auferens eis vigorem bñ operandi. Unde Cassianus assimilat accidiam vermi qui dicitur carolī' qui. s. generatur ex ligno intimo ꝛ rodit paulatiz medullā ꝛ vigorem ligni quo corroso ꝛ euacuato oīe pōdus vel ventus vel pcussio imo ex se frangitur lignū ꝛ ruit edificium desup. Sic accidia nascatur ex intimis aie: ꝛ paulatiz consumit vigorem spiritus ꝛ feruorem quo subtracto ēt absq̄ vento temptationis per se ruit i aliquod magnū malum. Aliquando ex diaboli instigatione accidit vt sic per tristiciam superueniētē ex eius opere: quia potestatem habet super totam sensitiuaz nostram deo permittente: homo dimittat bona opera que facere debet vel intendit vel grauē alij se reddat. Unde Joannes Cassianus in tractatu de tristicia ait. Interdum etiam nullis alijs existētibus causis tristicie ūmici subtilis istinctu tanto meroꝝ ōpmimur vt nec charoꝝ qō ac necessario rum nostroꝝ aduētum solita suscipere affabilitate possim' ꝛ q̄cq̄d ab eis cōpetēti fuerit confabla tione ꝓlatum ꝑ importunum nobis ꝛ supfluū iudicetur: nullaq̄ eis a nobis reddatur grata responsio vniuersos cordis nostri recessus felle amaritudis occupante. Sed notādū vt dicit Tho. vbi supra Impugnatō vitij q̄ñq̄ est vincenda fugiēdo: quā doq̄ resistendo. Fugiendo quidem vincenda est temptatio q̄n continuatio cogitatōnis auget incētiuum pcti: vt luxuria. Unde apls. i. Corin. vi. ait Fugite fornicationem. Resistēdo āt ē impugnatō vincenda: q̄n. s. cogitatio pseuerans tollit incentiuum peccati quod ꝓtigit ex aliqua leui aphensione: quod contingit in accidia ex qua videt hōi laboriosum scōm instinctū sensualē facere opera spiritualia. Sed insistēdū est eis nō dimittēdum quia q̄to magis cogitamus de spūalibus bōis tāto magis nobis placentia redduntur. Dicitur. n. Ecc. vi. Subyce humerū tuum ꝛ porta illam. s. sapientiam ꝛ nō acciderīs in vinculis eius Alias si permittit se ab accidia vinci sequitur illud ps Omnem escam abhominata est anima eorum.

Capitulum scōm de accidie tedio ꝛ remedijs eius.

Et accidia loquēs ps. ait Dormitauit anima mea pre tedio: confirma me in verbis tuis: ps. cxviij. vbi dicit glo. q̄ dormire ē hominis obliuiosi ꝛ secordis. Sed dormitare ē fessi expectatoris. Ubi nota vitium accidie. Ex h enim q̄ homo laborare habet ꝛ diu quia duz viuit ꝛ premium seu fructum subito non percipit sensibilem inde aliquando attediatur ꝛ dormitat ex accidia. Sed sicut ex dormitione corporali homo incurrit damna ꝛ egestatem dum in percepti biliter ei auferuntur sua vel non lucratur ab inimicis occiditur ꝛ scandala multiplicantur. Sic ex dormitione accidie demones auferunt virtutes ꝛ anima penuriam meritorum patitur: mors peccati ad aiam igredit vñ prov. vi. Usquequo piger dormis quando consurges a somno tuo? paululū dormies: paululum dormitabis ꝛ veniet tibi egestas quasi vir armatus. Et loquitur Salon de pigricia accidie ex qua quis dormit nil boni agens. Et Mathe. xiij. dicitur q̄ dum dormirent homines scilicet per pigritiam ꝛ negligentiam prelati vel alij quicunq̄ venit inimicus nocte ꝛ superseminauit zizaniam in medio tritici: quia diabolus vt hereticꝰ vl malus xp̄ian' i agro ecclie aut mentis humane inducit vitia ꝛ errores etiam in bōis si dormitioni negligentie ꝛ accidie se tradunt. Sisaran quoque ꝛ holofernes fortissimi dormiētes occisi sunt a muliere scilicet partis sensitiue: que cum sit hostis spiritus perpendens spiritum dormitasse per accidiam vigorem sumit contra

ipsuz. Ab hac igitur accidia petit liberari ps. dñ ait. Dormitauit aia mea et cetera vbi tria facit.
Primo vicium accidie exprimit cũ dicit, p tedio.
Secũdo effectũ hui' malitie inuit cum dicit Dormitauit aia mea et cetera.
Tertio remediũ huius nequitie petit. cum subdit Confirma me et cetera

Quantuz ad primũ. §. I.

secundũ Tho. secũda secũde. q. xxxv. arti. i. in corpore. q. accidia iportat tedium bene operandi Dicitur autem accidia quasi acida. Acida autẽ seu acetosa sunt frigida. frigus vero inducit difficultatem et tarditatem in motu Uidemus enim q aq cũ ppter frigus est congelata imobilis manet que ex se flueret. Et seues quia frigidi sunt: et grauces sunt et tardi ad ambulãdum. sicut ecõtra adolescẽtes in quibus viget calor naturalis sunt festini ad ambulandum et discurrendum. Accidia ergo est quedã frigiditas spiritualis seu defectus amoris spiritualis et feruoris diuini ex quo anima nõ mouetur vel cum difficultate mouetur ad bene operandum. sicut econtra dicit. Hre. q amor dei operatur magna si est. i. mouet ad operandum: si operari renuit amor nõ est. Sic autem aque nisi moueantur putrescunt ſm illud poeticum. Et capiunt vitium ni moueantur aque. Uinum etiam ex se feces generat et nisi a fecibus illis mundetur seu mutetur corrumpitur et acescit. Unde dicit de Moab. Jere xlviij. Requieuit i fecibus suis nõ est transfusus de vase in vas. i. in transmigratiõe non abijt. Jdeo que permansit gustus eius in eo et odor eius non est immutatus. Sapor corrupt' et odor prauus vtique nõ recedit a vino si supra feces manserit. Immo interdum totaliter corrũpitur. Sic accidit accidioso qui acidus et acetos' efficitur. frigidus in amore dei quia a deo corrũpitur in gustu seu. in affectu vt vera bona que sibi debent placere sibi despliceant et ideo contristat et attediatur ad faciendũ ea. Sed si nõ vult totaliter corrũpi debet moueri et mutari a sua õsidia et tedio alias dormitat inutilis fact': quia dormitauit ait. ps. Anima mea pre tedio idest pre accidia secundum. Cassianum. Sciendum autem q triplex est tedium
Primũ est tedũ prelẽtis vite.
Secũdũ ẽ tediũ tribulatõis t ãgustie.
Tertiũ est tediũ actiõis vtuose.
De tedio vite inquit. Job. x. Tedet animam meã vite mee. Hoc autẽ tedium est quedam tristicia quam habet animus ex viuere in isto mundo. Et quando ista tristitia pcedit ex desiderio celestis patrie t dei amore considerando q dulce sit q suaue q vtile videre deum eo frui: sanctoz̃ angelorz̃ agmibus interesse ad quod obtinẽdum factus est: t q̃ta obscuritas mẽtis hic sit ex ignorantia de deo: quãta picula: q̃ta ipuritas: q̃ta instabilitas cordis: bona ẽ talis tristicia: t tedium hoc se habere oñdebat ps. cxix. cuz dicebat. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est &c: t iterũ Fuerũt mihi lachrime mee pães die ac nocte &c. Sed habere tedium de vita presenti quia non hẽt illam psperitatem quã vellet: illos honores: diuitias: t voluptates quas cupit. Sed cõtraria cum videt t audit alios prosperari: honorari: ditari: t ex hoc ita contristatur q vellet non viuere vilipendens conditionem suam: t cum ita deijcitur mente vt ratione deliberata non esse in mundo appeteret vel non fuisse natum: vel vt animal brutum affectans mori quacunq; morte etiam in malo statu anime: esset istud tedium accidia mortalis: nunq̃ dei seruus habet tale tedium accidie Dicitur enim Sapi. viij. Non habet amaritudinem conuersatio illius scilicet sapientie: neq; tedium conuictus illius sed gaudium: t loquitur de vera sapientia cum qua conuersatur t conuiuit qui dei gratiam habet. Mundi enim amatores qui ea carent dicunt. Exiguum est t cum tedio est tempus vite nostre. Unde ad hoc vitandum subdunt. Uenite fruamur bonis scilicet temporalibus. Sapien. ij. ca. Tedium tribulationis et ãgustie est tristicia ex qua quis ãgustiatur ex magnitudine vel multiplicitate aduersitatis sue vel aliorum: vnde ad operandum difficultatur. Et siquidem sit tristicia t anxietas solum secundus primum motum seu sensualitatem humana tem ptatio est t veniale vel nullum peccatum. Et perfecti viri hoc tedium aliquando patiũtur. Unde Apostolus secũdo Cor. pmo. Supra modu; grauati sumus scilicet ex tribulationibus ita vt nos tederet viuere. Et Ecclesiastes secũdo. Teduit me vite mee videntem mala vniuersa esse sub sole et cuncta vanitatem t afflictionem spiritus. Et eusdem. iiij. Uidi calumnias que sub sole geruntur: t lachrymas innocentum t neminem consolatorem t non posse resistere eorum violentie. Sed si sit tanta tristicia ex aduersitate vel morte alicuius amici vel consanguinei q absorbeatur ratio ita q dimittat bonum necessarium fieri vt confiteri: audire missam diebus festiuis proponens nõ amplius bene facere: vel peniteat bene fecisse istõ est accidia mortalis: de qua ait apostolus secundo Corinthioz̃ septimo. Tristicia huius seculi mortem operatur scilicet anime. Et dicitur tristicia seculi amaritudo t dolor quam quis sibi sumit ex tribulationibus mundi: hac tristicia timuit Jacob patriarcha detineri quando ex opinione sumpta de morte filij sui Joseph visa veste eius sanguine tincta in consolabiliter dolebat nec filij eius valebant delinire dolorem eius quando dicebat. Descendam lugens filiũ meum i ifernu

Gene.xxxvij.quasi dicat tantam tristitiã sentio ꝺ hoc qꝺ timeo ne inducat me in mortem vel in lo cum ꝺãnatorum:hoc etiã ꝓhibetur.ſ. in ordiata tristitia de morte charoꝝ.xij.q.ij. Quã ꝓpostex

Tedium actionis virtuose est cũ quis tristatur seu anxiatur ꝓ aliquo bono ope qꝺ oporteat eu facere quia ibi habet laborare puta in ꝺicẽdo offi cium in ieiunando ꝙrando ĩ cõfitẽdo ĩ faciẽdo ali quã obedientiã et hĩ: hoc incurrit multitudo he breoꝝ ambulãtiũ ꝓ deſtum:de qua ꝺicitur. Nu meri.xxi.q cepit populus tedere ꝓpter laborem itineris. Dum g̃ itur ꝓ ꝺeſertum penitentie seu religionis seu vite pñtis ſtatũ ex laboribus opũ bonorũ frequẽter ĩcurritur tediũ et anxietas:que si ita ꝺeꝑmit:q ex hoc quis ꝺesistat a bono opere necessario esset mortale: veniaľ aũt culpa si non omittatur sed lente et tepiꝺ agit. Et vt ꝺicit. Hie. melior est triũ psalmorũ decãtatio cũ cordis puri tate ꝛ iucũditate quã totius psalterij modulatio cũ anxietate atq tristitia.de.ꝑse.di.v. Nõ medio criter. Sed si permittit se homo vinci a tedio isto omittẽdo modo vnuz bonũ modo aliud ꝓpter laborẽ.de quis veniet ad magna. Sẽper g̃ oportz laborare ꝛ victo omni tedio frequẽter se purgare de defectibus. Uñ .Ber.sup illud. Tẽpus putatiõnis aduẽit inquit. Quis ita ad ũguẽ a se supflua resecauit: vt nil se habere putet putatione ꝺignũ. Credite mihi ꝛ putata repullulãt ꝛ effugata redeũt ꝛ extincta reaccẽdũtur ꝛ sopita excitãtur pa rũ est semel putasse. Sepe putãdũ est. ĩmo si fieri potest sẽper ẽ quod putari oporteat. Si dissimu las:non inuenis:quãtũlibet in hoc opere manẽs ꝓfeceris:erras si vitia putas emortua non mortifi cata ꝛ magis ꝓpressa velis nolis ĩtra fines tuos ha bitat Jebuseus. Subiugari põt non exterminari hec ille. Sine tedio ergo laborare oportet in his que bõa sũt et sine tristitia. Uñ apls secũdo Cor. ix. Nõ ex tristicia aut ex necessitate hilarẽ.n.ꝺato rẽ ꝺiligit deus. Uñ. Joannes. Cassianus in tracta tu de trlstitia sic ait. Absq illa tristitia que vel ꝓ salutari penitẽtia vel ꝓ studio perfectionis.seu ꝓ ꝺesiderio suscipitur futuroꝝ ois tristitia tãquã seculi que mortẽ iferat equaliter repellẽda ẽ: ꝛ sic fornicationis spũs seu philargirie ꝺ nãis cordiꝫ penitus extruenda. Et tristitia quidẽ que penitẽti am opať ad salutẽ obediẽs est:affabilis:hũil': mã sueta: suauis:ac patiẽs. vtpote ex oi charitate ꝺes cẽdens ꝛ ad omnẽ ꝺolorẽ corporis ac spũs ꝓtriti onẽ ifatigabiliter se extẽdens ꝛ quodã modo leta ac spe sui ꝓfectꝰ vegetata. Sz tristitia mala asper rima ipatiẽs:dura: plena rãcore ꝛ merore infruc tuosa:ac ꝺesperatione penali:ab industria ꝛ salu tari ꝺolore frãgens ac reuocãs vtpote irrationabi lis hec ille.

Quãtum ad secũ. §.II.

dum .ſ. quis sit effectus seu ꝺetrimẽtũ huius vicij notatur cũ ꝺicitur. Dormitauit anima mea pre tedio ideſt accidia:super quo verbo.Joã.Cassia. Uere ab omni contẽplatione virtutum ꝛ intuitu spiritualium sensuum ꝺormitat anima: que hu ius pturbationis.ſ. accidie telo fuerit sauciata. Pigredo scilicet accidie immittit soporem inquit Salomõ.pv.xix.qꝺ põt itelligi ꝺ triplici somno. Primo de somno naturali corporis
Secũdo ꝺe somno vitij ꝛ perditionis
Tertio ꝺe somno ficte ꝓtẽplatõnis

Quantum ad primum ꝺormitat non solum anima sed corpus pre tedio:quia cum accidiosus nolit laborare mente vel corpore tradit se de faci li ꝺormitõni:in quo tria sunt reprehensibilia pro cedentia vt plurimum ex accidia Primum est brutalitas cũ quis ꝺormit vt porcus:vt nudus vl' discopertus vel supinus vel inexcitabilis. Unde Ber. Carnalis somnus et brutalis abhominandꝰ est seruo dei. Item idem. Caue in quantum potes serue dei ne sit somnus tuus non requies lassi:sed sepultura corporis suffocati. Secundum repre hensibile in somno cõporis est tristicia ꝛ tarditas i surgendo. Ec.xxxij. Dora surgẽdi non te trices. Et. Prov.xxvi. Sicut hostium vertitur in cardi ne ita piger in lecto suo. Tertium est somni ni micias aut inopportunitas. Ber. Nichil ita depe rit de vita nostra quam quod somno ꝺeputatur Est enim somnus quasi quedaz species vel Jma go mortis. Cum autem tempus sit pretiosissima res et irrecuperabilis:et illud quod superflue dor mitur amittitur:qz nil boni tũc agitur:quiimmo inde plura mala secquunt ꝛ tẽptatõnes:ideo solũ necessitas sumenda. Cato. Plus vigila semper ne somno ꝺeditus esto. Nã diuturna quies vitijs ali menta ministrat. Et apls Ro.xiij. Non i cubilib' ꝛ inpuditicijs inopportunitas ꝺormiẽdi etiaz vi ciosa est:cũ scilcet quis ꝺormit cum vigilandum est:vt tẽpore orationis vel lectionis vel ꝓdicatiois quod ex accidia vel tedio pleruq accidit. Eccle. xxij. ꝺicitur Cũ ꝺormiẽte loquit qui narrat stulto sapiẽtiã. Uñ in collatiõibus narrat. Jo. Cassian' qꝺ cũ quidã pater quosdam admoneret de salute aie illi ꝺormire ceperũt:qꝺ perpendens pater iter posuit aliqua verba solacioſa:ad que subito exci tati ridere ceperunt. Ex quo facto ostẽdit eis deſi diã eoꝝ:et deceptionem diaboli. Dormitat secun do anima ex tedio et accidia incurrendo diuersa peccata et perditionem anime. Nam et ꝺormitio in scriptura frequenter ꝺesignat mortem:vt illud lud Joannis vndecimo.Lazarus amicus noster ꝺormit. Sicut enim ꝺormiens nil boni cogi tat vel optat. sic accidiosus priuatur omni bo na cogitatione: vel meditatione: sed diuersa

mala in mente reuoluit secundū illud ꝓv. xxiiij. per agrum trāsiui hominis pigri ⁊ totum repleuerūt vrtice. Transitus iste est per consideratōez Qui.n. diligēter cōsiderat agrū idest mentez seu statum pigri.i. accidiosi inuenit plenū vrticis ꝓuocāt ōsideriorū. Unde ⁊ ꝓuer. xxi. dicit idē. Desideria.s.mala occidunt pigrū: noluerūt q̄cq̄ opari manus eius: tota die ꝯcupiscit ⁊ desiderat. Unde ⁊ figuratur per paraliticum q̄ nil poterat operari. Sed vt dicitur Mathe. viij. de suo Centurionis. Jacet in domo p pigritiā ⁊ male torquet. In huius figurā legitur Judic. xvi. q̄ Sanſone fortissimo obdormiente sup genua Dalide rasis capillis capitis infirmus factus vt ceteri captus ē a philisteis ⁊ excecatus. Sic q̄ ex accidia dormitat vt satisfaciat sensualitati signate p Dalidam quā nimis diligit: ꝓpter qō nō vult laborare ꝛ quiescere: abrasis seu amotis de capite mētis sue ōibus capillis.i. cogitationibus bonis capitur a diabolo ⁊ excecatur in ratione. Per accidiam aufertur omnis recta intentio ad deū ⁊ ois deuotio cōpūctionis: ⁊ lectōnis: ⁊ pie orationis vt nō libeat ei orare vel legere vel scribē vel aliquid boni agere. Ad quod designandum legit p̄mo Reg. xxvi. q̄ Saule dormiēte ablata ē de papilione eius hasta ⁊ vas aque quod erat ad caput eius. Hasta lōga ⁊ recta designat rectam intētionem ad deū ⁊ diuina. Vas aque cor plenum deuotione ⁊ compūctione. Ista subtrahūtur homini dū dormitat p̄ tedio. Unde ⁊ dicitur ꝓuer. xxv. Sicut tinea vestimēto: ⁊ sicut vermis ligno: sic tristitia.s. accidie nocz cōdi. Tinea.n. corrodit ⁊ tollit robur ⁊ pulchritudinem vestimēti. Et vermis medullaz ⁊ vigorem ligni. Ita ⁊ accidia robur ⁊ decorem ōuotionis. Per accidiam demū incurritur mors anime.i. subtractio gratie ⁊ oīum vtutum ⁊ meritorum: ⁊ mors gehenne. In cuius figurā legitur. ij. Regū. iiij. q̄ Jsboseth regnāte p Saule patre suo vna vba dierū posuit ad custodiendam portaz dom' regie: quādam ancillaz purgantem triticū q̄ cuz dormitasset ipo ēt Jsboseth quiescente in cubiculo: duo ꝓncipes latronum Rechab ⁊ Baana: latēter ingressi sunt domum ⁊ sublatis spicis ꝑcusso Jsboseth in inguine: abcissum caput eius Dauid deportauerūt. Quod exponit Greg. in moralib' vz de aio nostro: q̄ rex ē supne Hierlm ⁊ oēs potentiarum suaꝝ. Ancilla q̄ domum debz custodire ē discretio seu prudētia: q̄ debet ūigilare super sensus suos: ⁊ discernere triticum a lolio ⁊ paleis vt triticuz bonarum affectionum ⁊ cogitationuz intra se seruet: ⁊ paleas seu lolium vanaruz ⁊ mundanarum cogitationum abiciat. Sed si ista dormitat p̄ tedio: ⁊ animus ipe quietem q̄rit mundanam: intrant demones ⁊ ablatis vtutibus ⁊ laboribus meritoꝝ occidunt ꝓmaxime ꝑcutiētes in iguiue.i. in aliquo vitio turpi nam resoluendo se a vigore spūs ⁊ dormitando p̄ tedio in spūalibus ad carnalia se conuertit ⁊ inde gratia ꝓuat. Dormitat tertio aia p̄ tedio somno simulate cōtēplationis. Aliqui enim sub spe contemplationis ⁊ deuotionis dant se accidie ⁊ ocio nolentes opari manibus quasi Marthaam actiue contemnētes Et Mariam contemplatiue pretendentes nesciētes quid sit deuotio vel contemplatio. Neq; enim potest esse bonus ysrahelita qui prius non fuerit Jacobita. Jsrahel interpretatur videns deum scilicet per contemplationem. Jacob interpretatur supplantator scilicet vitiorum quod pertinet ad exercitium actiue. Non est actus ad contemplationem qui prius non plene mortificauerit passiones. Non ergo isti vere dormiunt per contemplationem cum sponsa dicente. Ego dormio et cor meum vigilat. Sed per accidiam sub simulata ō uotōne dormitant cum Euthico adolescente qui disputante Paulo cum in fenestra domus sederz obdormiens cecidit de medio cenaculo ⁊ mortuꝰ est Act. xx. licet suscitatus a Paulo. Et ad hoc facit quod legitur in vitis patrum. Quidam peregrinus venit ad abbatem Siluanum in monte sinai: ⁊ cum videret fratres laborantes manualiꝫ reprehendit dicens. Quare operamini cibum q̄ perit Maria optimam partem elegit. Quod audiens Siluanus fecit ei dare codicem ⁊ misit euz in quandam cellam vt legeret. Cum autem transisset hora none circunspiciebat ille hinc inde si forte aliquis eum vocaret ad prandium: ⁊ cum ñ vocaretur accessit ad abbatem interrogans si fratres comedissent. Respondit q̄ iam comederent. Sed propterea non fecerat eum vocare quia spiritualis erat ⁊ non indigebat cibo corporali cum Mariam elegisset: fratres autē sui carnales erāt ⁊ ideo comederant ⁊ operabantur. Jlle autem p pendens de sua presumptione culpam suam confessus est: ⁊ abbas inquit. Martha ergo necessaria est Marie. Surge ergo qui dormis ait apostolus ad ephesios. v. ⁊ exurge a mortuis. s. opibus accidie ⁊ illuminabit te xps.

Quantum ad ter. §. III.

tium scilicet remedium contra accidiam hoc habetur ex doctrina sacre scripture. Et ideo dicit cō firma me idest totum firma me in bono opere ne desistam ex tedio ⁊ hoc in verbis tuis idest per vba tua que continentur in sacra scriptura. Unde de sapientia que maxime continetur in sacra pagina dicitur Eccle. vj. Subiice humerum tuum et porta illam idest obserua documenta eius et nō accidieris in vincula eius idest nō incurres accidiā ex ꝓceptis ei' q̄ vincula dicūt: qz ligāt aiam ad obseruandum ⁊ detinent ne quis defluat. Et licz multa sint documēta ꝑ accidiaz ex vbis scripture

p contra accidiã sut̃ alij remedia ::

Capitulus Secũdus.

p nunc tria sufficiat ponere remedia contra eã. Primum ẽ ỗuota oratio seu meditatio. Scỗm ẽ sacramẽtoꝝ frequẽtatio. Tertiũ ẽ varia ꝛ bona exertatio.

De primo. dicit saluator cũ iuenit discipulos appropinquãte. passione dormiẽtes pre tristitia Vigilate et orate. Math. xxvi. vt non intretis in tẽptationem. quasi: diceret deuota oratio vos iuuabit ne subcũbatis tẽptatõi accidie q̃ sbitrabit mẽtib' eoꝝ. Idẽ etiã ait loquẽs de tribulatioib' in fine mũdi. Orate ne fiat fuga hyeme vel sabbato. Hyẽs est frigida. ꝛ in sabbato est ocium et requies. vult ergo dicere. Orate ne fugiatis id est op' bonũ deseratis ex accidia que prouenit ex frigiditate dũi amoris. et ocio seu q̃ete corporali. Ad orationem aũt ipsã ꝓtinuandam et vicendũ beelzebub idest demonium de accidia vexantem Interpretatur enĩ vir muscaꝝ quia multitudo muscaꝝ illi Idolo ĩsidebãt propter Imolaticuꝝ ei mortẽ sacrificioꝝ. Sic ꝛ accidioso insidẽt muscę iportũe ꝛ ĩnũde malaꝝ cogitationũ. Adiuuant lumen meditationũ que mẽtem illustrant ꝛ societas fortis perfectoꝝ. Uñ in huĩ' figurã legitur Exo. q' Josue pugnante contra amalechitas qui significãt demones. tenebat Moyses man' eleuatas ad celũ in oratione. ꝛ cũ pre fessitudie aliquã tulũ dimittebatur prevalebat Amalech contra Josue ꝛ poplin dei ꝓpterqỗ Aarõ ꝛ Ur iuuerũt eũ ad tenẽdũ man' erectas ad celum quousque vinceret populus eius. Sic orãte quocũq; cõtra tẽptationes diaboli ꝛ bellante per resistẽtiã. Ur qui interpretatur lumẽ idest meditatio ꝛ Aarõ qui interpretatur mons fortitudinis. i. societas fortis in virtute. iuuãt ꝓtinuare oꝛionẽ vt nõ deficiat pre tedio: ꝛ vincãt ỗmones. Sic petro ĩcarcerato ab Herode vt mỗti sequẽti die traderetur dormiẽte Petro cũ oꝛo fieret sine intermissione ab ecclesia pro eo vbi erãt sanctissie persõe fortes in fide: angelus de nocte apparens cum lumine excitauit eũ dicẽs. Surge velociter. ꝛ ꝓtinuo ceciderũt cathene de manib' ei'. ꝛ liberat' fuit. Act. xij. Orationib' ẽt sanctorũ peccator dormiẽs pre accidia ꝛ tedio clausis tribus portis. s. obduracionis cordis. taciturnitatis oris idispositionis satisfactionis. que vtiq; tertia porta ferrea est: ꝛ ligatus cathenis duabus. s. timoris ꝛ amoris indebiti illustratus ĩstigatione angeli ꝛ aliqua bõa ĩspiratione subito euadit de manib' diaboli excitat' a sõno accidie. Meditatio multũ valet contra accidiam precipue vite ꝛ passionis xpi: ad Heb. xij. Recogitate eum qui talem sustinuit aduersus se metipsum contradictionez. s. xpm: vt non fatigemini animis vestris scilicz pre tedio deficiẽtes ps. lxxxvij. in persona eius. Pauper sum ego ꝛ in laboribus a iuuẽtute mea exaltans scilicet in cruce humiliatus ꝛ conturbatus. Ber. Memor ero laborum quos xpus sustinuit in predicando: fatigationum in discurrendo: temptationum in ieiunãdo: vigiliarum in orando: lachrymarum in compatiendo. Recordabõ etiam doloruꝝ: cõuitioruꝝ sputorum: colaphorum: subsannationuꝝ ꝛ clauorum: horũq; similium: alioquin requiretur a me sanguis iustus qui effusus est super terram hec ille. Meditatio etiaꝝ supplicij futuri ꝛ premij supni multum excitant animam ab accidia ꝛ tedio. Quis est enim tã iners vel delicatus qui ñ libẽter laboraret vehementer quando inde sciret acquirere maximum lucrum ꝛ permansurum ꝛ euasurum intẽtissimum supplicium ꝛ eternum. Uenite ad me inquit saluator omnes qui laboratis ꝛ onerati estis ꝛ ego reficiam vos: Math. ix. Labor enim cum fine ait Augustinus merces sine fine: ꝛ refectõ suauissima. Legitur in vitis patrum cum quidam interrogasset beatum Achillem dicens Cur sedes in cella mea accidiam patior. Respondet ei senex: quia nondum vidisti requiem quam speramus: nec tormentum quod timemus. Si. n. ea inspiceres diligenter scilicet per meditationem ꝛ si vermibus plena esset cella tua vsq; ad collum etiam in ipsis permanens sine accidia iaceres. Oratio ergo quam iuuat meditatio valet contra accidiam. Sacramentoꝝ frequentatio etiam valet. Precipium autem in sacramentoꝝ confectione sunt verba in quibus consistunt forme eoꝝ Confirmatur ergo quis contra tedium in verbis dei idest in sacramentis in quibus principaliter ẽ verbum forme ꝛ precipue sacramentum eucharistie quod est verbum forme. Est enim panis q̃ cõ hominis confirmat: ꝛ roborat ad bene agendum Est ꝛ carbo ignitus secundum Damascenuꝝ qui excutit omnem torporem mentis ꝛ gaudere ꝛ delectari facit in domino. Unde in figuram dicitur tertio Reg. xix. q' cum esset Helias fessus ex tedio percussionis Jezabel vxoris Achab regis Jsrahel obdormiuit subter vnam iuniperum. Ipso autez dormiente apparuit ei angelus domini excitans eum a somno: qui consurgens ꝛ videns panẽ subcineritium ad caput eius ꝛ vas aque miraculose ibi a deo parata comedit ꝛ bibit. Et cum iteruꝝ obdormisset: angelus. secũdo excitauit eum dicẽs Surge comede: grandis enim tibi restat via. Qui surgens iteruꝝ comedit ꝛ ambulauit in fortitudine cibi illius vsq; ad montem dei. Helias ỗsignat dei seruum: qui ex tribulationibus ꝛ vexationib' carnis attediat' aliquãdo laborib' ꝛ tẽptatõibus obdormit vt nihil ei libeat facẽ. Sed instigatione angeli boni mens excitat': vt sumat sacramentum eucharistie figuratũ per panẽ subcineritiũ. Xpus enim panẽ se noiat sed vinũ: q̃ coctus sub cinere humiliationis fuit decoctus ĩ igne passionis: hoc ergo sumpto: siue etiam pane penitentie cum aqua lachrymarum vel doctrine ide fortificatur

z.

Penchã recipio ẽ remẽ ꝯra accidiã.

Porõ et medicinis sũt remedia ꝯra accidiã.

ꝛ confirmatur cõtra accidiam vt incedat virilit̃ per desertum huius mũdi vsq; in vitam eternã

Tertium remediũ ꝓtra accidiam ẽ varia opatio Ecc. ix. Quodcunq; põt manus tua ĩstanter opare: qr nec opus: nec ratio: nec sapia: nec sciẽtia valet apud inferos: quo tu ꝓperas. Dicro. Nõ facile capitur a tẽptatore: q̃ alicui bono vacat exercitio. In vitis patrum legitur q cũ. b. Anthoni⁹ temptatione accidie vexaret̃ cepit clamare ad dominũ dicẽs. Dñe volo saluus fieri: sed nõ permittunt me cogitatõnes mee: ꝛ subito vidit iuuenez pulcherrimum: q̃ angelus erat ponentẽ se ad sedendũ ꝛ laborandũ plectas seu ſportas: ꝛ ide ad modicum surgere ad orãdum: ꝛ iterũ post paruz reponentem se ad operandũ ꝛ postea surgentem ad orandũ. Cumq; pluries alternatis vicibus ad vtrũq; se posuisset: demũ dixit angelus. Sic fac ꝛ saluus eris. Uñ narrat venerabilius Jo. Cassian⁹ in li. ix. de ĩstitutis cenõbioꝝ: q̃ antiq̃ patres nullum suscipiebant ad habitũ monachalẽ: seu hereticum: si nesciret facere aliquod artificium manuale: qõ ꝓpterea agebãt: non solum vt ille posſz ex lucro sue artis viuere: sed multo magis ꝛ ꝓncipallius qr intelligebant sine aliquo cõpali exercitio non posse vitare vitium accidie. Nam cũ paucissimi sint qui sciant ꝛ valeant tota die vacare ꝓ templationi: orationi: ꝛ lectioni: ꝛ pmaxie ĩcipientes operũ q̃ incidant in accidiã q̃ nõ vacãt quotidie alicui exercitio corporali. Et q̃dam ex illis q̃ nõ indigebãt lucro ꝓpter victũ: qr oattilis ꝛ aq̃ ꝓtenti erant: tñ laborabant facientes plectas q̃tidie: ꝛ in capite anni ꝓbureabãt: ꝛ faciebant alias vt sic liberi eẽnt ab accidia.

Capitulũ tertiũ de Negligentia in genere.

Egligentia uitiũ

est pertinens ad torporez circa p̃cepta: qõ. s. vitium Bre. ponit ĩt filias accidie. Et põt diffiniri q̃ ẽ pctñ quo volũtas ẽ remissa ad eligendũ actum ỏbitum vel circunstãtiam circa actum debitũ obꝛuari ꝛ opponitur virtuti ꝓdentie: que ꝓ sollicitudinẽ ẽ diligens ad opandum. De negligentia potest exponi illud ps. xxiij. Delicta iuuẽtutis mee: ꝛ ignorantias meas ne memineris dñe. Delictum dicitur quasi derelictum. In quo notatur peccatum omissionis quo omittitur actus bonus qui debet fieri: vel circunstantia debita que ꝺz ĩ actu bono seruari: qõ ptinet ad negligẽtiam: Et vt dic̃ Ber. in li. de dispensatione ꝛ ꝓcepto. Neglectus vbiq; culpabilis: iõ dic̃. Delicta iuuentutis: quia magis in iuuentute ꝓmittũt negligentie ꝓpter inexpientiam: ppi qõ in iuuenib⁹ paꝛ põt esse prudentie fin phm: q̃ ꝓriatur negligentie. Ignorãtie etiaz pctã ĩnumera sũt. Ne memineris inquit ad dñm. s. ad puniẽdum: ſz relaxa. Red circa negligẽtiam tria videnda semper sũt.

Primo proprietas significati.
Secũdo varietas ꝓncipij.
Tertio grauitas peccati.

Quantũ ad primũ. §. I.

Sciẽdum ẽ iam eẽ ĩt̃ ista sex. s. negligẽtiã: pigritiã: desidiam: iconstantiam: torporẽ: ꝛ omissionez q̃ oia ad accidiã ptinẽt: ꝛ large etiã sumendo negligentiam in ea alia includũtur: stricte autem sumendo differunt quo ad significatum ꝛ quo ad actum quod sic declaratur. Negligentia consistit in defectu interioris actus voluntatis qui est electio. Unde Jsidorus in libro etymologiarum dicit q̃ negligens dicitur quasi nec eligens: ꝛ ideo sicut recta electio eoꝝ que sunt ad finem pertinet ad prudentiam: ita negligentia voluntatis nõ eligendi recte ea que sunt ad finem: pertinet ad ipam prudentiam ergo ꝛ ad peccatum. Pigritia consistit i defectu executionis exterioris ita q̃ pigritia est respectu boni operis faciendi. Nam pigritia impõtat tarditatem exequendi bonum opus. Unde ꝺ piger ille qui facit tarde bonum opus quod ỏbet facẽ velociter ꝛ cito scõm illud ꝓuer. xix. Abscondit piger manum sub ascella ꝛẽ: ꝛ capitulo. q. dicitur propter frigus piger arare noluit. Desidia dicitur respectu boni operis ꝓsequendi vel cõtinuandi ꝛ dicitur desidia a designando. Cum enim videt deses difficultatem in agendo desistit a bono opere ꝛ cessat ab illo Torpor importat quandam remissionem in ipsa executione bõi opis: dũ scilicet non feruenter sed tepide agit bonũ Apoc. iij. Utinam esses calidus aut frigidus: sed qr nec calidus nec frigidus es: sed tepidus incipiã te euomere ex ore meo. Calidus est feruens: frigidus est malus sed cognoscens malum suum. Tepidus ãt qui bonum inchoauit sed imperfecte ꝛ in illo statu permanet quasi sibi sufficiat non querens ꝓficere: qui status est multum periculosus. Nam frigidus. i. malus cognoscit aliquando defectum suum ꝛ se emendat: sed tepidus cum sibi videatur sufficere bonitas sua non curat de emendatione: ideo proximus est reprobationi signate per vomitum. Sicut enim euomitum nũq̃ resumitur ad cõmendum seu ad incorporandum: sed abhominat etiam ad videndũ: ita tepidi demũ seperati a gratia xp̃o non incõporantur: sed ab eo detestantur Tepida nãliter prouocant vomitum. Inconstantia instabilitatem voluntatis importat. Naz scõz Papiam. Inconstans est qui instabilis est: sed qõ modo sibi placet postea sibi displicet: vel qr modo vult hoc modo vult aliud talis fluctuat iter ꝓ fidentiam ꝛ diffidentiam Jaco. ꝑmo. Uir duplex animo inconstãs est in oibus suis vijs. O missio

Capitulum Tertiuz.

differt a negligentia: siue quãdo sunt mortalia siue quãdo sunt vterq; venialia. Omissio aũt dicitur respectu actus debiti ⁊ necessarij fieri: quãdo ſ. est mortale. Negligentia autẽ stricte cuz est mortale dicitur respectu circũstantie debite ⁊ necessarie: puta tẽporis vel loci vel finis: ⁊ hui⁹. Iñ q̃tũ sunt venialia: omissio est respectu actus expediẽtis nõ tamẽ necessarij. Negligẽtia respectu circũstantie ꝙuenientis nõ tamẽ necessarie. Negligẽtia tamẽ frequẽter sumitur etiã ꝑ omissione. Tho. ſe. ſe. q. liiij. Et Alexãder: i. ij. pte sume. q. xxxiij. Et de pigro quod ⁊ põt intelligi ⁊ de negligente large: dicit ꝑv. xij. Ult ⁊ nõ vult piger: vult. ſ. affectu in genere seu velleitate sed nõ vult effectu. Sed sicut arbor sine fructu est vana: ita volũtas sine opere inutilis est: vel itelligitur: vult piger et negligens regnare cum christo: sed non vult pati cuz eo sed fieri nõ põt. Dicit. n. apostolus. ij. Thi mot. ij. Si sustinebimus: ⁊ ꝓregnabim⁹. Uel sic vult piger bene mori: sed nõ vult bene viuere: vel de negligente prelato expone: vult habere emolumẽta ecclesie ⁊ decimaꝛ: ⁊ nõ vult habere curaz animarum.

Quantum ad scõz. §. II.

ſ. varietatem pricipij: vnde. ſ. negligentia causet. Sciẽduz q̃ ex quattuor vitijs oritur. Primo ab imprudẽtia quod sic declarat. Ille imprudẽs dicitur qui diligẽter nõ obseruat circũstantias in operibus suis: sed iter omnes circũstãtias nobilissima est circunstantia tẽporis quã imprudẽs negligit obseruare. dicitur. n. Ecc. ij. Lasciuus ⁊ imprudens nõ obseruabũt tẽpus. ſ. qz nõ cogitãt preterita nec ordinãt presentia nec preuidẽt ⁊ delibrãt futura: ⁊ sic negligit obseruare circũstantias debitas imprudens. Sed vt dicitur Ecclesiastes. vij. Qui deuz timet nihil negligit: qz. ſ. nõ obmittit aliq̃od necessarium ad salutẽ: siue actum: siue circunstantiam debitaz: ⁊ hoc nõ. quia timor opponatur negligẽtie directe: sed q̃ timor dei excitat hõminem ad actuz rõnis. ſ. ad sollicitudinẽ q̃ timor facit hominem ꝓsiliatiñ: hec Tho.

Secundo ꝓcedit negligẽtia ex accidia. Cuius rõ est: quia cum accidia sit tristicia de alieno bono spũali: ideo negligentiam generat ad eligendum ⁊ torporẽ ad faciẽdum. Et ratio hui⁹ est: qz sicut id quod nos delectat facimus diligenter ꝓpt̃ q̃ delectatio perficit opus scõm pḥum i ethica: ita quod nos ꝓtristat facimus negligenter. Unde dicitur ꝑv. xxv. Sicut vermis ligno: ita tristicia nocet cordi. ſ. tollẽdo ei vires ad operanduz bene ⁊ diligenter. Tertio ꝓcedit negligẽtia ex auaritia: qz cuz homo diligit inordinate magnaz ꝓspitatem quã habet: ex hoc efficitur negligens ad vitãdum malum ⁊ eligendum bonum. Jere. xlij. Ingressi sunt: possiderunt terrã: ⁊ nõ obedierũt vbi dicit glo. q̃ nihil est medium iter possessionẽ ⁊ inobediẽtiam. Nam vbertas securitatem securitas negligẽtiam: negligẽtia ꝓemptum generat.

Quarto ꝓcedit negligẽtia ex ioꝛdinato amore sui. Unde dicit Greg. i moralibus: q̃ negligentiam minor amor dei exaggerat. Sed sciendum q̃ minor amor dei põt itelligi dupliciter. Uno mõ ꝑ defectum feruoris charitatis: ⁊ talis negligẽtia est veniale. Alio modo ꝑ defectuz ipsius charitatis: ⁊ sic dicitur minor amor dei quãdo ꝙs amat deum solum amoꝛe nãli ⁊ ex hoc cum quo ẽ ioꝛdinatus amor sui negligẽtia est mortale. De qua itelligitur illud Jere. xlviij. Maledictus qui facit opus dei negligẽter scõm vnam lãm Alex. i sũ. ⁊ Tho. Est autem negligẽtia speciale peccatum. Sed sciẽdum scõm Tho. ſe. ſe. q. liij. q̃ aliqua peccata sunt spãlia: quia sũt circa spãlem mãm vti luxuria est circa venerea: quedaz autẽ sũt spãlia ꝓpter spãlitatez actus rõnis se extẽdentis ad oẽm mãz moꝛalez: ⁊ hui⁹ sũt omia vitia que sũt circa actus rationis. Nam quilibet actus ratiõis extẽdit se ad omnez materiaz moꝛalem. Et ideo cum sollicitudo sit quidaz ſpecialis actus ratiõis ꝓñs est q̃ negligẽtia que importat defectum sollicitudinis sit speciale peccatum.

Quantũ ad tertiũ. §. III.

ſ. gꝛauitatem peccati. Sciẽduz q̃ negligẽtia aliq̃n est mortale: aliquãdo veniale. Et mortale quidẽ est duplex. ſ. ratiõe defectus: ⁊ ratione ꝓempt⁹. Si. n. ꝑ negligentiam pretermittatur actus q̃ est in precepto: ⁊ per ꝓñs de necessitate salutis: puta dare elemosynam cuz habeat superflua nature ⁊ persone: ⁊ videt indigẽteſ. Similiter si ptermittant debite circũstãtie istius actus: puta dare elemosynaz tẽpoꝛe extreme necessitatis alicuius.

Secũdo est negligentia ratiõe ꝓemptus mortale. Si. n. volũtas in tãtuz sit remissa circa ea que dei sunt vt totaliter a charitate dei deficiat ꝓtemnẽdo que sũt dei puta cum nõ curat quis bonuz facere: ſz ꝓtẽnit: vbi gratia: tenetur aliquis aliq̃ bonuz sollicite ⁊ deuote facere: vt psallere: ⁊ oꝛare: si aliquis ex ꝙsuetudine habeat hanc negligẽtiam: ita q̃ ex ꝙsuetudine nõ curat sed cõtẽnit dicere hoꝛas suas sollicite ⁊ deuote tal negligentia erit mortalis. Licet. n. negligẽtia in dicẽdo semel vel bis hoꝛas ideuote nõ sit mortale: tamẽ ex frequẽtia ⁊ ꝙsuetudine põt ꝓtingere ꝑ ꝓemptuz q̃ erit illa negligẽtia mõtal. Sicut gutta cauat lapidem nõ vi sz sepe cadẽdo. Et gutte aque nõ vna vel. x. sed multiplicate submergũt nauem. Unde Aug. Quod facit fluctus irruẽs: hoc sentina negrecta. de peni. di. i. c. Tres sũt autẽ: in fine. Et sic dicitur in decret. ꝑ Anacletum. Sicut i vnoquoq̃ opere artium mater inuenitur instãtia: ita nouerca eruditionis est negligentia: di. lxxxiij. nihil.

Nouerca cum tristicia gubernat filios alioꝝz: ꝛ ideo male ꝛ icurie. Et sic accidiosus cum tristicia ꝛ tedio vacat studio ꝛ cuicunqꝫ opi: ꝛ ideo male adisci vel deo male seruit. Et de hac negligentia que mortal' est: itelligitur illud ꝓv. xix. Qui negligit viam suam mortificabitur. s. per culpam mō talem ꝛ penam eternam. Uiam dicit. s. mandatorū ꝑ quam debemus ambulare ad patriam. Unde Isa. Hec est via ambulate in ea: vel viam. i. xp̄z qui ait. Ego sum via: vitas: ꝛ vita. Joā. xiiij. Jp̄z s. ꝓtemnēdo nō sequendo vestigia eius: vel viam suam. i. ꝓuersationem ꝛ opera sua: non curans si bene vel male deo viuat vel mūdo: hic damnabitur. Est negligentia veniale al'. quādo. s. nō p̄termittitur actus necessarius vel circunstātia necessaria ad actum necessarium ad salutē. Et de hac itelligitur illō Ecc. vij. De negligētia purga te cū pauc'. quod itelligitur tripliciter. Uno modo sic de peccatis cōmissis ꝑ negligentiam: que. s. est veniale in pauc'. i. ꝑ pauca purga te: qz. s. pauca sufficiunt ad delendū venialia: ꝛ hoc scōm glo.

Secundo cum paucis purga te de peccatis negligentie. qz. s. pauci sunt qui sciāt purgare peccata negligentie ꝛ scire an mōtale an veniale. Tertio cum paucis purga te. i. pauc'. reuela cor tuū. q. d. nō reueles cuicunqꝫ cor tuū vel ꝓfitearis idifferenter: sed his qui sciant ꝛ possint iuuare ꝛ cōsulere. Est ꝛ negligentia in quibusdaꝫ dubia vtz mortale vel veniale: vel ꝓpter dignitatez māe: vl' ꝓpter incertitudinē debite resistentie a ratione. primuꝫ accidit circa facia: vt de ꝓse. di. ij. Si per negligentiam: ꝛ. i. q. i. Interrogo: ꝛ i alijs multis. Secundum in cogitationibus mortalium peccatorum: quādo nō cito expelluntur ꝛ precipue circa turpia: sꝫ vacillat mēs iter assensuꝫ ꝛ dissensū.

Capitulum quartū de negligētia bene opādi.

Et negligentia i

bene operando ait. ps. xiij. Oēs declinauerūt: simul inutiles facti sunt: nō est qui faciat bonuꝫ: nō est vsqꝫ ad vnum. Unde in euāgelio de iuitatis ad nuptias quas fecit rex filio suo. i. deus pat' filio suo cum sibi vniuit nām nīam seu ecclesiaꝫ ad quam ecclesiam seu mysterium credendo oēs inuitant: dicit ꝙ inuitati neglexerunt euntes alij i villam: alij ad negociationem: alij nuncios occiderunt. Math. xxij. Et ꝙ missis exercitibus suis rex pdidit illos. Sed ecōtra scūs Daniel cauens sibi a negligentia cuꝫ complerent septuaginta anni quibus predixerat Jere. populum illuꝫ iudeorum in captiuitate babylonica pmansuꝝ: et post ea liberandum posuit se ad adorandum dōm ꝑ liberatione illi' pplī i sacco ꝛ cinere. Nō qz esset incredulus futuroꝝ: vt dicit Hiero. sed ne securitas negligentiam: ꝛ negligentia pareret offensā de peni. di. i. predixerat. Sed cōiter omnes declinauerūt ꝛc. vbi tangit̄ prauitas oīuꝫ quo ad tria. Primo quo ad omissionez boni preteriti. ibi. Omnes declinauerunt.

Secundo quo ad omissionem debiti modi. i. circunstantie. ibi. simul inutiles facti sunt.

Tertio quo ad omissionez boni presentis. ibi. nō est qui faciat bonuꝫ.

Quantuꝫ ad primū. §. 1.

s. omissionem boni preteriti dicit. Omnes declinauerunt: i. bonum quod debebant facere non egerunt. Jsaie. liij. Unusquisqꝫ in viam suam declinauit. i. recedens a bono quod debuit facere fm rōnem: secutus est viam suaꝫ. i. ꝓpriam voluntatem. Declinauerunt autē omnes tripliciter. vz. vel a vitate vl' a pietate: vel a sūmi boi incōmutabilitate. A vitate vnusquisqꝫ declinauit: secūduꝫ illud Osee. iij. Nō est vitas dei in terra. p̄s. cxv. Omnis homo mendax. Declinauerūt etiam oēs a veritate fidei tempore passionis etiam apostoli excepta beata virgine Maria: nam relicto eo fugierunt. Math. xxvj. quod fm Remigium videmus impleri in his qui ꝑ amore christi ꝓmittūt se magna facturos: qui tamē quādo opꝫ nō faciunt. Jnsinuāt etiā moraliter ꝙ xp̄s paucos habz socios ad cōpatiendum: sed multos ad ꝓgaudendum: nō attendētes ꝙ nō est transitus ad lignum vite nisi per gladium flāmeum. i. tribulationes. Heñ. iij. Sed omnes negligunt illas cum debita patientia sufferre declinantes a veritate cognitionis: qz nō itelligunt q̄ta oporteat ꝑ deo ꝛ regno celesti pati: vnde dicitur ꝓv. iij. Disciplinam dñi fili mi ne abijcias ne deficias cum ab eo corripieris. Secundo declinant omnes a pietate seu misericōdia. Osee. iij. Nō est mia in terra: ꝛ hoc qz auaritie vacant omnes: scōm illud Jere. vj. A maiori vsqꝫ ad minorem omnes auaritie studēt: ꝛ a ꝓpheta vsqꝫ ad sacerdotez cuncti faciunt dolum. Alia peccata nō vident esse ita cōia. Et ex hac auaritia clerici ꝛ prelati qui sūt obligati ad curam animaꝝ declinant ab ea: nō curantes nisi de lana ꝛ lacte. i. temporalitate ouium suaꝝ: sed ex negligentia lupis eas exponūt vel dimittunt ꝺ uorādas. i. demonijs ꝑ diuersa vitia. i. Thimot. iij. Noli negligere gīam que est data tibi ꝑ impositionem manuum. s. ad hñdum curaꝫ animaꝝ. Nam vt dicit Leo. Inferioꝝ ordinum culpe ad nullos magis referende sunt q̄ ad negligentes desidesqꝫ prelatos: qui multam sepe nutriunt pestilentiam dum seueriozē dissimulant exhibere medicinam. di. lxxxv. c. iferioꝝ. Tertio declināt omnes a bono incōmutabili. s. a deo ad bona cōmutabilia. Et vt grāmatice ꝛ moraliter exponat̄

p̄p negligēd pāres declinat in se:

Capitulum Quartuz.

Nō ſm Alber. magnum ſuper p̄s. q̄ peccatores declinant ſm omnes ſex caſus declinādi. Primo declinant in ntō caſu cū ſolum in mūdo querant ⁊ cupiant nominari quod ptinet ad ſupbiā Gen̄. xi. Celebremus nomē noſtrū antēq̄ diuidamur in terra. Secundo declināt i gtō caſu. ſ. p luxuriam. Gen̄. xix. Loth declinās de filiabus ſuis genuit. Et de ſenibus qui exarſerunt in ꝓcupiſcentiam Suſanne dicitur Daniel. xiij. q̄ declinauerunt oculos ſuos vt nō viderent celum. Tertio declināt in datiuo caſu p gulā. Ecc. xviij. Si preſtes anime tue ꝓcupiſcentiā faciet te i gaudium inimicis tuis. Quarto declināt in actiō cāu p infamiā ⁊ detractionem alioꝝ p̄s. cviij. i p̄ſona chriſti. Pro eo vt me diligerent detrahebāt mihi: ⁊ loquitur de iudeis chriſtū infamantib⁹.

Quinto declinant in vtō caſu p adulationez ⁊ verba dulcia. Sed ut dicitur p̄v. i. Si te lactauerint peccatores nō acquieſcas eis. Sexto declinant in ablatō caſu p rapinam ⁊ ablationem rez alienarum. Sed ve eis qui multiplicāt non ſua. Abacuch. ij. Et ſi tales faciunt ex illis hoſpitalia ⁊ eccleſias nō ꝓpter hoc placant deuz. Ego dñs odio habens rapinam in holocauſtuz ait ip̄ſe Iſaie. lxi. c.

Quātū ad ſecūdū. §. II.

tangitur negligentia quo ad omiſſionez modi debiti. ſ. circunſtantie debite. Aliquando. n. omittit bonus actus debitus. Et de hoc dicit. Omnes declinauerūt. Aliquādo omittit circunſtantia act⁹ debiti: ⁊ tunc eſt inutilis actus. Lz. n. actus de ſe ſit bonus: tamē ꝓpter malaz intentionē vel aliaz indebitam circūſtantiaz efficitur inutilis ad ſalutem. Unde ſubdit ſimul inutiles facti ſūt. Nullū n. virtuoſum opus eſt: niſi debitis veſtiatur circūſtantijs. Inutiles dicūtur facti. i. infructuoſi. Nā ſi ſunt prelati: doctores predicatores ⁊ hui⁹. q̄ui⁹ docēant ⁊ regant tamē ꝓpter malam vitam efficiuntur infructuoſi. Cuius. n. vita deſpicitur: reſtat vt eius predicatio ꝓtemnatur. ait Greg. Nō ſolum alijs ſed etiam ſibi ſunt infructuoſi: quia omiſſio debite circumſtantie facit opus de genere bonoꝝ malum: vnde nō meritoꝝium. Unde dic̄ dñs Layz ſcōm aliaz tranſlationez. Si recte offeras: ⁊ nō recte diuidis peccaſti. Gen̄. iiij. Offert recte deo qui facit opus de ſe bonum: ſed nō recte diuidit cum illud nō agit cum debita diſcretione: non obſeruans debitas circunſtantias: vt cuz facit elemoſynā in loco indebito vl̄ tempore: aut nō bono fine: ⁊ hic peccat. Sed hic quezitur que negligentia ſit grauior: an negligētia tēporis: vel loci: vel finis: ⁊ hui⁹. Et reſpōdet Alex. ij. pte. q. xxxiij. q̄ negligētia tēporis eſt grauior: qz dānoſior ſibi: eo q̄ irreuocabil̄ ꝓpter q̄ dicit Seneca q̄ negligētia tēporis eſt indecētiſſima ⁊ valde dānoſa. Negligētia vero circūſtantie loci eſt grauiō qz dānoſior alteri: eo q̄ maius nocumentuz ifert ꝓximo: vbi gratia cū negligēter iacit lapidē in aliquo loco: vnde occidit hominē: Negligētia vero finis eſt grauior ſimpliciter: qz ab ipſo fine determinatur bonitas actiōis.

p negligēd nō omissionē bonj.

p nō ē q̄ frater bonū nr̄m inter negligas.

Quātuz ad tertiū. §. III.

tangitur negligētia quo ad omiſſionē boni p̄ntis cum dicitur. Nō eſt qui faciat bonuz quod itelligitur tripliciter. Uno modo ſic. Multi dicūt bonum ⁊ multi cogitāt bonuz: ſed nō eſt qui faciat illud bonū: ſed ex negligētia dimittitur. Quāuis n. q̄n̄ ꝓtermittitur aliquis actus debitus exterior illud dicatur omiſſio: tamē ipſa omiſſio eſt effectus negligētie: ⁊ quādo negligētia reperitur in p̄termiſſione eoꝝ que ſunt ō neceſſitate ſalut̄ tūc negligētia trahit̄ ad aliud gen⁹ peccati magis manifeſti: vt ſicut cum omittitur ꝓfeſſio vel cōio annualis trahitur illa negligētia ad inobedientiam eccleſiaſtici precepti. Et vt dicit Amb. Non ſatis eſt bene velle ſed etiaz bene facere. ſ. oportet. di. lxxxvj. Nec etiam ſufficit bene dicere: vel bonuz Nam ⁊ ficus in qua chriſtus tm̄ repit folia: que verba ſignāt ⁊ nō fructus operum: maledicta a chriſto aruit. Math. xxij. Et ꝓpterea dicit xp̄s. Nō omnis qui dicit mihi dñe dñe intrabit in regnum celoꝝ: ꝑmum dñe refertur ad cor in quo bonum cogitatur. Scōz dñe refertur ad os: quo dicitur bonū: ſed opz q̄ ſequatur tertium domīe quod ſubditur a chriſto. ſ. qui fecerit volūtatem patris mei qui i celis eſt ipſe intrabit i regnum celoꝝ. Secūdo modo intelligitur: nō eſt qui faciat bonum. ſ. bonum puruz: quin. ſ. miſceat cuz eo multa mala ⁊ multas negligētias. Eccleſiaſte⁹ vij. Nō eſt homo ſuper terram qui faciat bonuz ⁊ nō peccet. Et p̄v. xx. Nemo poteſt dicere: mundum eſt cor meum purus ſuz a peccato: ⁊ Aug. Si omnes ſancti ⁊ ſācte dum hic viuerent interrogati fuiſſent ſi peccatum haberēt: reſpōderent vna voce omnes illud. i. Joā. j. Si dixerimus qa peccatum nō habemus ipſi nos ſeducimus ⁊ veritas nō eſt i nobis excepta ſācta Maria virgine hec nullam negligentiam cōmiſit. Et q̄uis negligētia reperiatur in omni peccato generaliter: qa omis qui peccat negligit ea per que a peccato retraheretur: nō tamē ꝓpter hoc tollitur quin aliquando ſit ſpeciale peccatum. Jn peccato vriqz ſi ꝓtingat eſſe defectum circa aliquem actū rōnis puta defectum ꝓſilij: iudicij ⁊ hui⁹. tamē ſicut p̄cipitatio eſt ſpāle peccatum p ſpālem actum rationis qui p̄termittitur. ſ. ꝓſilium q̄uis poſſit reperiri in quolibet genere peccatoꝝ. Ita negligentia eſt ſpāle peccatum ꝓpter defectum ſpālis act⁹ rōnis: qui eſt ſollicitudo: q̄uis inueniatur aliqualiter in omnibus peccatis. Tho. ſe. ſe. q. liij.

p negligentia tri eſt. ſ. tpoꝛis. loꝛ. finis.

Tertio mō exponit sic: nō ē qui faciat bonuz s. pñie vt debz Quotidie multa mala fiunt: z q̄ nulluz penitet peccatoꝝ suoꝝ. Unde dñs cōqueritur p Jere. dicentem. c. Nemo est qui agat penitētiam de peccato suo dicens quid feci. Sed qui perseuerat i peccato negligit vtiq; ꝓteri. Et cum negligentia sit circa actum precipiēdi: ad quē etiā pertinet sollicitudo: alr tamē deficit circa hūc actum negligens: alr iconstās. Incōstās. n. deficit in precipiendo quasi ab aliquo impeditus. s. passione ꝓcupiscētie. Negliens aūt deficit circa actuz p̄cipiendi p defectum ꝓmpte voluntatis. Tho. se. se. q. liij. Et q̄ homines tepidi sunt: ideo negligēter agūt pñiam: Sed saltem seruādum est quod ait apl's Rō. vj. Humanuz dico ꝓpter ifirmitatē carnis vestre. Sicut exhibuistis mēbra vestra seruire iniquitati ad iniquitatem. i. peccato ducenti vos i aliud peccatum: ita exhibete mēbra vestra seruire iustucie. i. penitētie in satisfationem. i. q̄taz habuistis sollicitudinem ad laborandum ꝓ mal. tantam habete ad faciēdum pñiam excludendo oēm negligentiam. Q̄ sumus negligētes ad bene operandum: z solliciti z fortes ad male operādū hoc ꝓtingit ꝓpter tres rationes.

Primo ꝓpter difficultatem medij.

Secundo ꝓpter multiplicitatem modi.

Tertio propter prauitatem animi.

Prima ergo ratio q̄ sumus negligētes ad bñ operandum z difficiliter operamur est ꝓpter difficultatem medij. Difficile. n. est bene operari: et facile male operari: Et ratio huj' est ista. Uirtus ꝓsistit i medio rei vel rationis: sed tangere mediū est difficile: declinare seu deuiare a medio est facile. Et q̄ hoc sit verum p̄z p exēpluz de signo. Nā ꝓtingere punctuz siue i cētro circuli siue i aliqua parte sufficiei est difficile: deuiare autē a medio ē facile vt patet i sagittantibus ad signū. Sic ergo q̄ recte z virtuose agere ꝓsistit i attingēdo mediū quod est difficile: recedere aūt a medio facile. Jō negligens est homo ad bonuz z difficilj's: z ecōtra facilis z solers ad malum. Secunda ratio est ꝓpter multiplicitatē modi. Nam scōz Dionysiū de diuinis nominibus Malū ꝓtingit omnifariā i. ex singularibus defectibus. Bonū vero ex pfecta z integra causa. Ratio huj' est: q̄ actio nō iudicatur bona nisi vtrūq; eoꝝ fuerit. s. actus de se bonus: vt dare elemosynam: facere ieiuniū: z orare: z huj'. z circūstātia bona: que est multiplex. s. debitus finis: debit' modus: debitū tēpus z huj'. Actio ecōtra iudicat mala nō soluz si act' sit malus de se vt furari: blasfemare: piurare z huj'. s̄z etiā z si actus sit bonus in se vt ieiunare: z aliqua circunstātia mala sit: vt ītentio mala. s. ꝓpter laudem humanā vel alia circūstantia mala. Difficilius aūt est facere illud ad quod multa requirūt q̄ illud ad quod pauca. P̄z etiā p exemplum de pulchritudine z sanitate. Non. n. iudicat homo pulcer nisi omnia mēbra eius decora fuerit. Turpis aūt redditur ex hoc solo q̄ vnū membꝝ corporis turpe sit. Similiter egritudo que est maluz cōplexionis corporalis ꝓuenit ex singulari deordinatione cuiuscūq; humoris: sed sanitas nō hī nisi ex debita ꝓportione oīum humoꝝ. Sicut ergo egritudo i corpore humano ꝓtigit multis modis ac etiā turpitudo. S̄z sanitas z pulchritudo vno modo. s. ꝓcurrentibus oībus. s. debita ꝓportione oīum mēbroꝝ z humoruz. Ita actio bona ꝓtingit vno modo vz ꝓcurrentibus oībus necessarijs ad hoc vt actu bono: z circūstātijs debitis. Sed actio mala ex hoc q̄ aliquod vnū ex illis ō ficiat: hec Ar. ij. ethicoꝝ z Alber. z Tho. i scrip t sup illud. Tertia ratio est ꝓpter prauitatez animi q̄ sum' negligētes z difficiles ad bene operandū. Sicut. n. habenti linguam colera infectā dulce est amaꝝ: z palato nō sano pena est panis qui sano est suauis: z oculis egris odiosa est lux: que puris est amabilis scōz Aug. Ita habēti habitum vitiosuz vel affectuz inordinato corruptū amore: bene operari est difficile z penosuz: z ide negligit illud agere: sicut ecōtra hñti habituz virtuosum ē facile bene opari. Hec aūt inordinatio affectus ꝓtingit p̄cipue ꝓpter tria. Primo pp mali operis frequētiaz. Secūdo ꝓpter mentis malitiā. Tertio ꝓpter passionis vehemētiam Quātuz ad primum certum ē z manifestū: quia frequentia seu ꝓsuetudo male operādi facit difficultatem ad bonū. Quāuis. n. res nāles a sua nāli inclinatione ꝓpter ꝓsuetudinem in ꝓtrariū nō mutent sicut p̄z p exemplū in lapide: q̄ q̄tūcūq; frequēter ꝓiciatur sursuz nūq̄ assuescit sursum moueri. Et ratio est: q̄ principiū huius inclinationis. s. moueri deorsuz qō principiū est grauitas mutari nō pōt. S̄z i actibus humanis moralib' bene mutatur inclinatio ꝓpter ꝓsuetudinē in contrariuz: z p̄z p exemplū. Nam multe gutte cadētes cauāt lapidem: z ex frequēti edificatione: scriptura citharizatione: z huj' postq̄ dicerunt artem facilit oēs z bene opant. Et sic ex frequenti benefacere: caste viuē: abstinentiā seruare z huj'. acquirit sibi homo habitū vtutis: vnde faciliter postea operet p̄z illam vtutem: z ꝓpter hoc non parum differt q̄ homo a pueritia statiz assuescat male vel bene operari. Que. n. a pueritia imprimuntur firmius retinētur. Unde q̄ ꝓsuetudo est quasi altera natura: quia pueritia assuescit bene facere faciliter operatur: qui aūt male difficulter Ar. ij. ethicoꝝ. z Tho. sup illud. Secūdo inordinatio affectus ꝓuenit ꝓpter mētis malitiaz. Qui. n. vult scienter z de industria aliquod magnū malū incurrere vt aliquo minimo bono fruatur. hic sic malitiosus appetitum inordinatum habet. Sicut lasciuus qui de industria vult hīe

Capitulum Quintuz.

delectationem carnalez: per quã maiori bono. ſ. ſpũali ⁊ diuino priuatur: tanq̃ malitioſus peccat Et ſi arguatur ꝓtra: q̃ ſcõm Dionyſiũ: nullus intẽdens ad malũ operat: ergo videtur q̃ nullus ex malitia peccat. ſ. intendẽs male facere. Reſpõdeo q̃ maluz ꝓpter ſe nullus ītendit ſed bene ꝓpter aliud. ſ. ad vitandũ aliud malũ: vt dãnuz tẽpora le: vel ꝓſequenduz aliquod bonũ vt delectationẽ malitioſus intẽdit maluz. Uellet laſciuus delectatione frui ſine offenſa dei: ſed duobus ſibi ꝓpoſitis delectatione venerea: ⁊ offenſa dei vlt ⁊ eligit potius delectationez q̃ vitare offẽſaz dei. Tho. ꝑma ſcõe. q. lxxviij. arti. j. Tertio ꝓuenit ior dinatio affectus ꝓpter paſſionis vehemẽtiaz. liczn. icontinẽs agnoſcat q̃ omne inhoneſtuz eſt fugiendum: ſicut ⁊ nouit q̃ nulluz dulce extra horam inordinate eſt guſtanduz: tñ paſſio ꝓcupiſcẽtie in ꝑticulari ligat rõnez. Et q̃ ratio reſpuebat ī generali ligata a paſſione ꝓcupiſcẽtie: que quando eſt vehemẽs põt mouere quãlibet ꝑticulã aĩme etiã rõnez ſi nõ ſit ſollicita ad repellendũ: acceptat in ꝑticulari: ita q̃ a tali paſſione in particulari rõ ligatur ⁊ obnubilatur: ⁊ affectio deprauat. Ari. viij. ethicoꝝ: ⁊ Tho. ſup illõ Rainerius. No tanduz q̃ quadruplex eſt negligẽtia que piculoſa eſt ⁊ ideo oz euitari diligẽter. Prima eſt negligentia correctiõis vitioꝝ. Secũda negligẽtia obſeruationis feſtoꝝ. Tertia ſuſceptionis ſacramẽtoꝝ. Quarta negligẽtia audiẽtie diuinoꝝ. De qualibet haꝝ hĩ ſpeciale capl̃z ⁊ aliq̃ etiã plura. c. vt patebit. Or delicta quis intelligit ait p̃s. xviij. q. d. nullus. innumera ſunt. n. ⁊ dicũtur delicta quaſi derelicta. i. negligẽtie que cõmittunt circa predicta ab omnibus non poſſent enumerari: nec aliquis ab huĩ põt ſe cauere. Et negligẽtia quidem correctionis vitioꝝ que ꝑmo poſita eſt triplex ẽ. Prima eſt negligẽtia correctionis internalis. Secũda eſt negligẽtia correctionis preſidẽtialis. Tertia eſt negligentia correctionis fraternalis. De prima iquit p̃s. cxviij. Feci iũdiciuz ⁊ iuſticiam. Judiciũ fit interius dum quis examinat ꝓſciam ſuaz. Juſticia autẽ dum inuẽta vitia in ꝓſcia punit. Augu. de peni. di. i. Judicet ſe homo dum põt. ſ. ſe examinãdo: ⁊ moꝛes ꝓuertat ī melius. ſ. ſe corrigẽdo: ne cuz nõ poterit preter volũtatez a dño iudicetur. Amb. Nouit deus mutare ſentẽtiaz ſi tu noueris emendare delictuz de peni. di. i. Tenẽt autem quilibet ſe corrigere p ꝓtritionem q̃ peccatuz mortale occurrit menti de quo nõ eſt adhuc ꝓtritus. aĺ talis omiſſio ⁊ negligentia eſſet mortale ſm Tho. in. iiij. ⁊ omnes alios. Debet etiã ſe quilibet corrigere õ minimis Nam vt dicitur. Qui minima negligit paulatiz defluit. Qui. ſ. negligit mĩma vitia vitare. Qui negligit minuma vitia purgare. Qui negligit mĩnima mãdata ſeruare. Iſte paulatim defluit a vigore ſpiritus ⁊ a gratia: ⁊ a miozibus ad maiora ꝓcedens mala. Debet ergo q̃s vitare circa ſe oẽm negligentiam. Exemplũ de illo ſancto epiſcopo qui vidẽs Pelagiam ante ꝓuerſionẽ cum multa ſollicitudine ornataz flebat negligentiaz ſuam dicens ſe cum tanta ſollicitudine non ſeruire deo ſicut illa querebat placere mundo in malũ ꝛẽ.

Capitulum quintum de negligẽtia prelatoꝝ.

E negligẽtia prelatoꝝ que ꝓhibetur cuz dicit̃ ſacerdotibus. ij. paralip. xxix. Nolite negligere: vos. n. elegit deus: vt ſtetis coraz eo. ſ. pro ſalute populoꝝ. Multuz eſt piculoſa ſibi ⁊ alijs negligentia in prelatis. Unde Aug. ad Ualeriuz. Nihil ī hac vita facilius leuius ⁊ acceptabiliꝰ hominibus: eꝑi preſbyteri aut diaconi officio. Sed ſi pfunctorie. i. negligẽter atq; adulatorie res agatur: nihil apud deum miſerius triſtius atq; dãnabilius. di. xl. Ante omĩa. Et de prelato maxime i. de papa dicit̃ di. ea. Si papa ſue ⁊ fraterne ſalutĩ negligẽtie deprehendit̃: inutilis ⁊ remiſſus ī opibus ſuis: inſup ⁊ a bono taciturnus: innumerabiles populos cateruatim ſecũ ducit ꝑmo mãcipio gehenne cum ipſo plagis multis in eternũ vapulaturis. Et venerabilis Beda ſuper Math. ait. Nec ſufficere nobis ad ſalutez arbitremur ſi turbis negligẽtiuz vel quorũlibet indoctoꝝ fide vel actibus adequamur: quibus ſacris litteris vnica eſt credendi pariter ⁊ viuendi regula preſcripta. viij. q. i. c. Nec ſufficere. Unde p̃s. xxix. ad eos loquens ait. Erudimini qui iudicatĩ terraz: ſeruite dño in timore. Judicant terram. i. eccleſiam: vel homines qui de terra ſunt rectoꝛes populoꝝ: p̃cipue eccleſiaꝝ: quos hortat̃ ad tria in predictis verbis.

Primo ad ignorantiam ab animo remouendaz ibi. Erudimini.

Secundo ad obedientiam deo exhibendaz. ibi. ſeruite domino.

Tertio ad negligẽtiam in officio excludendam. ibi. in timore.

Quantuz ad primũ. §. i.

dixit dñs ꝑ Malachiam. iij. Quia tu ſciaz repulliſti ⁊ ego te repellaz ne ſacerdotio fungaris mihi ꝓpter quod dicitur di. xxxviij. Ignorantia maĩ cunctoꝝ erroꝝ maxime in ſacerdotibus vitãda eſt: qui officium docendi in populo ſuſceperunt. Et ad hoc faciunt multe auctoritates ⁊ figure q̃ ponũtur di. xxxvj. §. Ecce q̃ ſacraꝝ ⁊ di. xxxviij dicit Clemens. Nullus epiſcopus ꝓpter obprobrium ſenectutis vel nobilitatez generis a puulis ⁊ minimis eruditis ſi q̃d forte ẽ vtilitatis ⁊ ſaluti

inquirere negligat. Unde ī figuram dixit Jacob filijs suis. Quare negligitis? audiui q frumenta vē dantur in egypto. Gen. xlij. frumenta sunt sacre doctrine que in egypto: qui interpretatur tenebre i. in humilitate acquirūtur non alio precio q̄ laboris ⁊ sollicitudinis. Si quis igitur vult vitam spūs seruare nō debet negligere sed laborare ad eas adipiscendas. Erudimini ergo qui iudicatis terram. i. prelati: quia ignorans prelatus nō est ī turo anime sue.

Quantuz ad scōm. §. II.

admonetur rector ad obiam dei: cū dicitur serui te dño. Seruit ei qui ipsius mādatī obedit vnde dicitur Deut. vij. Caucas ne obliuiscaris dñi dei tui ⁊ negligas mandata eius. s. nō ea seruādo. Integritas. n. presidentium salus ē subditoz: ⁊ vbi incolumitas est obediētie. ibi sana forma doctrine. Leo papa di. lxi. Miramur. Dō. n. ait. Dier. pōt preses auferre malū de medio ecclesie: qui in delictum simile corruit? aut qua libertate corripere peccantem cū tacitus ipse sibi respondeat eadem se admisisse que corripit? di. xxv. c. fi. Et nō diligēter scōm Pe. de palu. in. iij. di. xix. prelat' corrigens ⁊ puniens vt prelatus crimina subditorum. i. ex officio suo si est in mortali peccato etiā occulto peccat mortaliter: q̄ indigne exequitur officium suum agēs ꝓtra illud dñi mandatū. Juste quod iustū est exequeris: ⁊ sic suspēsus ē quo ad se coraz deo. ar. ad hoc. iij. q. vij. Qui sine peccato: cum. c. se. Quod dicit idem Pe. verum esse de prelato in spūalibus. Secus de prelato in temporalib': vt capitaneo: potestate: ꝓsulibus: ⁊ hui' Si. n. prepositus vel baiul': ⁊ hui' in mortali existat occulto: ⁊ suspendat latronē: vel al' puniat malefactorem: nō ꝓpter hoc peccat mortaliter: cum hic officia etiā a gentilibus habeātur. Si vero quis corrigit vitia alioz p modum magisterij: docēdo. s. publice sacram scripturā: si peccatum eius est occultum nō peccat mōtaliter: si notoriū peccat mortaliter: quia q̄tum est de se scandalizat. Idem Tho. in. iij. Si autem corrigit p modum predicationis. i. predicādo: siue sit occultuz siue manifestum peccatū eius mortale in quo est mortaliter peccat: vt tenet Tho. Pe. ⁊ Archidi. Nec tamē excusaretur a peccato graui negligētie si prelatus ꝓpter hoc desisteret a corrigendis criminibus: quia pōt de peccato penitere vel renunciare: vnde nō est pplexus. Seruite ergo dño qui iudicatis terram: iuste viuendo al' adimpletur in eis illud Sap. iij. Neglexerūt iustum. s. facere: et a dño recesserunt nō. s. ei seruiēdo: sed ꝓtra volūtatem eius faciendo: ⁊ ideo periendo.

Quum ad tertiuz. §. III.

ístruitur prelatus ⁊ rector vt excludat a se negligentiam ad officium ꝓpter quod assumptus est. Tria autem habet facere prelatus ex officio suo: que si nōbiliter omittat committit magnaz negligētiam: ⁊ nō seruit dño in timore. Et ideo dicitur Esdre. iij. Uidete ne quid negligenter per vos agatur.

Primū est in ꝓuidendo subditoz necessaria.
Scōm est in inquirendo subditoz vitia.
Tertiuz est in corrigendo subditoz crimina.

1° Primo q̄dez tenetur prelatus ꝓuidere subdi ti necessaria q̄tum in eo est tripliciter. al' negligē tiam cōmittit. s. sacramēta loco ⁊ tēpore suo ministrando: documenta ꝓpinando: temporalia si pōt dispensando: cum. s. habet superflua debet primo pauperes nutrire. Unde Piero. xvj. q. i. Qñ quicquid habēt clerici pauperū est: ⁊ eoz dom' omnibus debēt esse cōes. s. indigētibus. Unde dicit Gratianus: q̄ debēt prelati subditi nō solum spiritualia sed etiā carnalia subsidia ministrare'. Exemplo christi qui turbas sequentes nō solum verbo docebat sed etiā virtute sanabat ⁊ corporalibus alimentis reficiebat: quando vz satiauit. v. milia hominuz ex. v. panibus ordeaceis ⁊ duobus piscibus. Joā. vj. Et iterum. iij. milia ex. vij. panib' ⁊ paucis piscicul's. Math. xiij. Et vt hec possint pficere opz eos secularium negocioz habere solertiā vt eoz cautela ecclesie ꝓseruentur īdemnes ⁊ cuiq; necessaria ꝓ modulo suo ministrentur. Unde quidam Petrus nomine electus in epm Neapolitanum repellitur a Gregorio papa ꝓpter simplicitatem ne eius occasione res ecclesie dilapidarētur. Habēt hec omnia di. xxix. §. vltimo: vbi dicit glo. q̄ sumitur hic simplicitas ꝓ negligentia vel stulticia. hic. n. negligētia quando. s. est notabilis impedit ꝓmouendū: vt hic: et di. lxxiij. Epoz: sed nō dejcit ꝓmotum sed dat ei coadiutor: vt. vij. q. i. quia frater. De Gregorio papa narratur q̄ cū audisset quendam tēpore famis extra muros vrbis fame defecisse: seipsum a missa celebratione suspendit p plures dies quasi ꝓscius mortis illius: cū tamē cum magna diligentia ꝓuideret omnibus pauperibus intus ⁊ extra.

2° Secūdo debet esse sollicitus ad sacramenta ministranda: ⁊ negligentia in hui' magnuz peccatum est: q̄ p sacramētoz susceptionē fit aliquando peccator de attito contritus: ⁊ sic saluat: vbi sine eis nō saluaretur. Unī dicit. xxvj. q. vi. Si presbyter pñiam negauerit penitentibus moriētibus i. ꝓfessionem: reus erit aiaz: nō tamē deberet absoluere si moriens nō est paratus facere ad quod tenetur. Unde ⁊ Greg. narrat in li. dialogoz. j. circa finem: de quodā sacerdote qui vocatus ad infirmū: q̄ aliquātulum distulit alijs occupatus ille interim migrauit: de qua negligētia ille ꝓsbr

amarissime flebat: sed merito sanctitatis sue precibus obtinuit resuscitationē: hic p̄b̄r dictus est seuerus qui vt p̄ficeret opus i vinea sua non credens illuz ita cito finiri distulit: sed lachrymis resuscitatus post̄ p̄fessus z sacramēta suscepit ide ad octo dies mortuus est. Debet. iij. sollicitus esse ad admonēdum z instruendū ipsos. al' negligentiam cōmittit. Ad quā remouendaz Salon instruit prelatum dicens ꝓv. vj. Fili mi si spoponderis ꝓ amico tuo. i. ꝓximo quod fit in susceptō ne prelature defixisti apud extraneum animam tuam. i. firmiter te ligasti ad opus cure z sollicitudinis ꝓ eo ꝓ quo ꝓius nō tenebar'. Illaqueatus es verbis oris tui z captus tuis ꝓpr̄js sermonib' i. ad ea que sb̄ditis habes admonere z dicere obligatus es facere vt extraneo tuo moueant. Fac g̈ quod dico tibi z teipsum libera: q; incidisti i manum ꝓximi tui: discurre. s. ꝓ diuersas ꝓsiderationes z varias bonas opatiōes: festina. s. ad ea que sunt expedientia: suscita amicū tuum. s. a somno peccati. Discurre. s. ad tēporalia paupibus ministranda: festina. s. ad sacramentalia ꝓpināda: suscita amicuz tuum ꝓ doctrinalia predicāda. Ne dederi somnū oculis tuis: nec dormitēt palpebre tue. Eruere quasi damula de manu z quasi auis de insidijs aucupis: vbi dicit glo. Somnum dat oculis qui subditoz curam oio negligit. Dormitat qui quedam reprehensibilia eoz cum in eis cognoscit ꝓpter mentis tedium digna inuectiōe nō corrigit. Eruere quasi damula. Glo. q; damula mundū est animal natura: velox cursu: visu p̄spicax seu acutum. Ideo cū in docendis subditis occuparis: mundus a peccati omnibus: strenuus in bonis operibus: p̄spicax in precauēdis maloz insidijs: z virtutuz pennis vt auis tutus esse satage de insidijs diaboli vt ad supna pueniaſ. Quō aūt prelatus debeat subditos monere ostendit dñs Ezech. in quadā visione: vt habet Ezech. iij Tu fili homis sume tibi laterē z ponas eū coraz te z describes in eo ciuitatem Hierl'z z ordinabis eam obsidionem z edificabis munitiones z comportabis aggerem z dabis ptra eā castra z pones arietes in giro z tu sume tibi sartaginem ferreaz z ponas eā in murū ferreum inter te z ciuitatem z obfirmabis faciē tuam ad eam z erit in obsidionē z circūdabis eaz: signū est domui isr̄l. Greg. sup Ezech. omel. xij. sic exponit. ꝓpheta tenet figuram doctoz z etiā prelatoz qui hñt subditoſ docere. Sumit aūt ꝓpheta laterem z ponit coraī se cum prelatus vel predicator quēpiam terrenis datū auditorē suscipit ad docendū doctrinaz vbi celestis. Describit aūt ciuitatē Hierl'm ꝓpheta in latere quādo p̄latus vel p̄dicator peccatori quez instruit declarat que sit retributio celestiſ patrie: que visio superne pacis. Coraī aūt se ponit laterez cū attenta mēte qualitatem ꝓsiderat audientis z ꝓfectuz vel defectum eius z scōz intelligentiā ei' cū verba moderatur de supnis gaudijs loquens. Tunc ergo in latere describit Hierl'm quādo terrena mēs icipit agnoscere que sint gaudia supna z ad illa anhelare. Sed mox vt animus cepit amare celestia: acriores q̄ ꝓsueuerat tēptationes diabolus imittit. Unde dz doctor vel prelatus ei bella diaboli inotescere z cautuz se ad illa ꝓparare. Et hoc est quod dicit: ordinabis ptra eam obsidionem. i. declara quomodo p temptationum bella ad eterna gaudia opz puenire: z quibus se modis vitia vtutibus opponāt: quō luxuria castitatez feriat: ira trāquillitatez perturbet cē. Quō et aliquādo vitia sub specie vtutum se abscōdāt vt ira sub spē zeli: remissio discipline sub spē mā suetudinis z hui'. Comportat autē ꝓpheta aggerez quādo denunciat p̄latus auditoribus q̄ terrena desideria magis surripere solent celestia appetentibus. Dat ꝓpheta castra ptra eā quādo ptra eam collectas z adunatas insidias indicat: vt nō solum ex vno sed ex multis iunctis simul vitijs temptēt. Sunt. n. quedā vitia p quādam sibi cognationē ꝓpinqua: vt ex dissolutione spūs gula: z ex gula luxuria z hui'. In giro autez arietes ordinanī quādo vitia singula mentem hinc inde feriunt. Quia vero ferruz forte metalluz est: z in sartagine cibus frigitur: p sartaginez ferreā spūalis zeli fortis frixura signat. Omnis quippe spūalis zelus doctoris aīam frigit: q; valde cruciat dū infirmos quosq; eterna deserere z rebus tēporalibus delectari cōspicit. Unde apl's. ij. Corinthi. xi. c. Quis scādalizatur z ego nō vror? Istam sartaginem ferreā inter se z ciuitatez predicator vel p̄latus murū ferreuz ponit: q; ille fortis zelus q̄ nunc in mente doctoris agitur i die extremi iudicij inter eum z aīam quā a vitijs celat: testis est vt si audire is qui docet noluerit: doctor tamē ꝓ zelo qđ exhibet de auditoribus negligētia reus nō sit. hec Greg. Sic ergo patz q; si non instruit subditos p̄latus reus negligentie est. Scōm litteram hoc factū a ꝓpheta signat obsidionem futuram Hierl'm. Secūdo debet p̄latus esse sollicit' ad inquirēda vitia sb̄ditoz. Unī dixit dñs Ezechieli in ꝑsona p̄latoz. Ezechiel. iij. Fili homis speculatorem dedi te domui isr̄l. i. plebi tibi cōmisse ad intuenduz facta eoz. Unī si dicēte me ad impiū ait dñs. Morte morieri tu nō anūciaueri vt auertat ab iniq̄tate sua: ipse in iniquitate sua morietur: sanguinē vo suū. i. mortez de manu tua requirā: qñ s. ex negligētia tue inquisitiōis z admonitiōis nō est reuersus ad pñiam. Dicit aūt dñs ad impium Morte morieris qñ perpetrat aliquod mortale. Hoc. n. ipse dicit p scripturas: z ideo dz p̄latus inquirere de vita subditoz vt quando pōt p̄cipere aliquod criminale in eis: admoneat. Unde dicit Diligēter agnosce vultū pecoris tui. i. ꝓuersatōez

ꝑ p̄lat' dz eē sollic' ad inq̄rēda vitia subdit'oz.

subditi exteriorem ⁊ interiorē: qtuz fas est: vt admoneat scōm q̄ expedit. Dicit. n. regula. Nō pōt iusta esse excusatio pastoris: si lup⁹ oues comedit ⁊ pastor nescit: extra de reg. iur. qñ. s. pōt ⁊ debz scire ⁊ negligit. Et ista est dria inter correctionez fraternam de qua ifra ⁊ correctionem paternaz seu platonz: qz circa correctionē fraternā nō tenetur homo iquirere defectus alionz quos corrigat sed quos ꝓtingit euz videre vel scire: sicut nec ds tenetur querere quis indigeat vt det elemosynaz sed sufficit q̄ det sibi occurrentibus ꝑ put pōt. Sz prelato hoc nō sufficit: vt. s. corrigat quos ꝓtigit defectus eū scire: sed oz inquirere diligēter vitam subditonz si forte etiā occultos defectus pōt deꝓhendere vt admonēdo: precauēdo malis obuiet. Sicut etiā debitor aduenīente termino solutōis debite querere debet creditorez cui soluat debitū scōm Tho. se. se. q. xxxiij. Et ex paruis cognit⁹ inuestigando inuenīt: sepe ⁊ alia: ꝑ put docet Greg. in pastorali. exponēs illaz visionē Ezech. que ponitur. viij. c. vbi dicit ꝓpheta q̄ de caldea fuit ductus in visione in Hierlm ad templū domini: vbi vidit iuxta hostiuz quod respiciebat ad aqlonez quod. s. erat in atrio templi statutuz ydoluz zeli. i ydolum Baal: quod erat ad ꝓuocandū iraz dei: ideo dicit⁹ ydoluz zeli. Et introduxit me dōs ait ꝓpheta ad hostiuz atrij ⁊ vidi ⁊ ecce foramē vnuz in pariete. Et dixit dōs. Fili homis fode parietez ⁊ cum ꝑfodissem parietem apparuit hostiū vnū Et dixit ad me: ingredere ⁊ vide abhominatiōes pessimas quas isti faciūt hic: ⁊ ingressus vidi: ⁊ ecce omis similitudo reptiliū ⁊ animaliū abhomiatio: ⁊ vniuersa ydola domus isrl depicta erant in pariete ⁊ in circuitu ꝑ totuz ⁊. lxx. viri de senioribus domus isrl. ⁊ Jeconias filius Saphat stabat in medio eoz ante picturaſ stantiū ⁊ vnusquisq̄ habebat thuribuluz in manu sua: ⁊ vapor nebule de thure ꝓsurgebat: ⁊ dixit dōs ad me. Certe vides que seniores domus isrl faciunt in tenebris: vnusquisq̄ i abscondito cubiculi sui. Dicunt. n. nō videt dōs nos: ⁊ dereliquit dōs terrā: ⁊ dixit: adhuc ꝓuersus videbis abhominatiōes maiores: ⁊ introduxit me ad hostiū porte domus dñi que respiciebat ad aquilonez: ⁊ ecce ibi mulieres sedebant plangētes adonidē. Et dixit ad me. Adhuc ꝓuersus videbis abhominationes maiores: ⁊ introduxit me in atriū domus dñi interius ⁊ ecce i hostio templi iter vestibulum ⁊ altare quasi. xxv viri dorsuz hñtes ꝓtra templū dñi ⁊ facies eoruz ad orientez ⁊ adorabāt ad ortum solis. hec i tex. Hanc visionez tractās Greg. in pastorali dicit q̄ ꝓpheta signat ꝓpositum ecclesie qui instigatione spūs sancti inducitur ad ituendum opera eorum qui sunt in ecclesia signata ꝑ Hierlm ⁊ templum dñi. Et in ipso introitu. i. i prima facie videt ydoluz zeli. i. defectuz satis cōem fideliuz subditoruz s. amorez inordinatuz ad aliquā ꝓlonaz vt filios vel parentes vel amicos: vt faciat sibi quasi ydoluz de eis. Paries signat duritiaz peccati: foramē in piete designat aliquod inoiciuz peccati. Sz fodit parietez ꝓpheta. i. de paruo foramine faē magnum vt possit intrare quādo vz ꝓlatus subtilissimis inquisitionibus ex paucis signis cōprehensis de peccatis subditonz deuenit ad noticiaz aliorū etiā occultonz. Unde ingressus in foramē vidit reptilia ⁊ animalia depicta domus isrl ⁊ ydola. Hec significāt diuersa vitia que. inquirens repit in subdit⁹. Reptilia sūt peccata carnalia. Animalia que sunt ꝑ parte a terra eleuata peccata spiritualia. Ydola diuersas spēs auaritie. Hec sunt picta imaginarie in mente quibus thurificāt. i. cultuz deo debituz exhibent: ⁊ seniores i populis. i. principaliores pmaxume sunt. his ifecti ⁊ magni prelati ecclesiastici. Exinde intrās ꝑ aliud hostiū ⁊ aliud locū. s. ad aliuz statuz vtens ꝓsideratiōez ⁊ inquisitionez videt mulieres plangētes Adonidem. Hugo cardinal⁹ dicit Adonidez fm fictiōez poetarz fuisse amasiuz veneris: quē mortuū lugētes: postea resuscitato de eo gaudent. Alij dicūt Adoniam filium Dauid pulcherrimuz qui occisus fuit a Salone: ⁊ quōcūq̄z sit signat mulieres deditas nimijs ꝓcupiscētijs ⁊ lasciuijs: que dolēt nō posse habere copiā amatonz suoz ⁊ aliquando habentes inaniter hylarescunt: vel etiam que viris suis abutūtur. Demuz qui vertebant dorsū ad ꝓpiciatoriuz ⁊ adorant ad orientē signant eos qui postponētes deuz ⁊ reuerentiā prelatonz non attendunt nisi ad ꝓsperitatez tēporalem sui stat⁹ tanꝙ lucem. Tertio debet esse sollicitus ꝓlat⁹ i corrigendo crimina. De hoc dicitur. ij. ad Thimoth. iiij. Increpa eos duze: dicitur. n. Jere. xlviij Maledictus qui ꝓhibet gladiuz suū a sanguine s. fundendo. Scōm supficiem littere pōt intelligi de rectore seculari qui habet potestatem fundendi sanguinem seu occidēdi. Talis si sine causa rōnabili ꝓhibet gladium suuz a sanguine. i. nō punit: maledictionem dei incurrit. Intelligitur etiā de gladio locutionis increpatorie ⁊ duze que trās figit carnem sensualitatis ⁊ elicit ꝑ correctionem sanguinem peccati: hanc correctionem qui negligit seu omittit ⁊ precipue habens curam alioruz maledictionem incurrit dei. Unde Aug. sup ps. Duo ista nomina homo peccator non frustra dicunt: quia. n. peccator est: corripe: qa homo est: miserere. Nec oino liberabis hominē: nisi psecutus fueris peccatorem: huic officio nois inuigilet disciplina sicut cuiq̄ regenti accōmodata ⁊ apta est nō solum eꝓ regenti plebem suam: sed etiam pauperi regenti domuz suam: diuiti regenti familiam suaz: marito regenti ꝓiugem suam: patri re

ꝑ ꝓlat⁹ dz eē sollic⁹ in corrigendo crimina subditorꝫ.

p̄ plato nō dz d timore cōtemno nec ꝓp̄ scandalū.

Capitulum Quintum.

genti ꝓpl̄em suam: iudici regenti ꝓuinciam suam: regi regenti gentes suam: hec Aug. xxiij. q. iij. c. Duo sunt. Q̄ si quis neglexerit corrigere priceps fit peccatoꝝ illoꝝ. Unde Eleutherius papa ⁊ Innocentius dicunt. Negligere quippe cū possis turbare peruersos. i. ꝓhibere ⁊ remouere a malis nihil est aliud q̄ fouere. Nec caret scrupulo. i. suspitione societatis occulte qui manifesto crimi desinit obuiare. ij. q. vij. Negligere. Et intelligitur secundum glo. de prelatis. Exemplū. De ly sacerdos ⁊ iudex populi isrl̄ q̄a filios Ophni ⁊ Finees qui malis operibus suis scandalizabant populum falsa pietate superatus: oure corrigere neglexit lz in se bonus grauiter punitus est cū eis. Nam audita morte filioꝝ in bello retro cadens fractis ceruicibus expirauit: vt pz. j. Reg. iij. Nec debet prelatus ꝓpter scandalum delinquētis de sua correctione vl̄ punitione cum illud est manifestum dimittere impunitus: scōm Tho. se. se. q. xxxiij. arti. vj. Et ratio est ista quia correctio hec est actus iusticie habens vim coactiuaꝫ ⁊ ordinatur ad bonum cōe: ⁊ ideo si delinques ꝓpria spōte emendari nō velit: cogendus ē p penas vt peccare desistat: tum etiam q̄ ⁊si corrigibilis sit per punitionem eius ꝓuidetur bono cōi: dum seruatur ordo iusticie: ⁊ vni' exemplo alij deterrētur. Sicut nec iudex pretermittit ferre sñiam ꝓdēnationis in peccantem ꝓpter timorem turbationis eius vel amicoꝝ. Ubi autem esset maius piculuꝫ ⁊ detrimentuꝫ quod sequeretur bono cōi ꝓpter punitionem criminis alicuius: ꝓpter scandalum inde ꝓsequendum q̄ vtilitas sequēda ex punitione: tunc rationabiliter correctio posset pretermitti. ar. ad hoc. di. l. Ut ꝓstitueretur. Debz aūt ic̄orrigendo cauere a nimia crudelitate seu seueritate ⁊ a nimia pietate seu remissione. Nam q̄tum ad primum dicitur ꝓv. xxx. Qui nimis emūgit elic̄ sanguinem: ⁊ Ecclesiastes. vij. Noli esse nimis iustus. i. seuerus est qui perit iniusticia sua. Hinc ⁊ Leo papa. Leniter castigatus reuerentiaꝫ exhibet castiganti: asperitas autem nimie increpatōis nec correctionem recipit nec salutem. di. xlv. Luz beatus. Quātum ad scōm. s. de nimia mia dicit ꝓv. xiij. Qui parcit virge odit filiuꝫ suum. Et in veteri lege. Nō misereberis pauperis in iudicio. s vt ex cōpassione pauptatis nō punies delinquentem. Unde Hiero. Que est ista bonitas: que est ista mia: vni pcere ⁊ oēs indiscrimen adducere? Polluitur. n. ex vno peccatore populus: sicut ex vna morbida oue totus grex inficitur. di. xlv. Sz nō illud. Ad idem dicit Ormisda papa. Que est ista iusticie inimica bonitas palpare criminosos: ⁊ vulnera vsq̄ in diem iudicij incurata seruare? ⁊ paulo post: vere dico: q̄ illi ipsi quibus cum periculosa ⁊ falsa misericordia indulgere videmur cum ante tribunal christi ꝓ tantis peccatis damnandi aduenerint contra nos causam dicturi sumus dicentes: q̄ dum aut asperitatez lingue eoꝝ expauimus: aut falsa blandimenta ⁊ periculosas adulationes ipsorum libenter accepimus: i eisdez permanere peccatis inutiliter indulgemus: aut ipsa peccata augere permittimus. di. l. Si quis diaconus. Debet ergo seruari mediū vt docet Greg. in. xx. li. moral' dicens. Circa subditos debet esse rectoribus ⁊ iuste ꝓsulens mia: ⁊ pie seuiens disciplina. Miscenda est ergo lenitas cum seueritate ⁊ faciendum est quoddam ex vtroq̄ temperamētum: vt nec multa asperitate exulcerentur subditi: neq̄ nimia benignitate soluāt. di. xlv. Disciplina. Adducit ad hec figuras de sammaritano: q̄ in vulneribus semiuiui imisit vinum ⁊ oleum vinuz. s. mortificatiuum seueritatis: ⁊ oleum lini tuum pietatis ad eum sananduz. Et i archa dñi designante prelatum: erat ⁊ manna dulcedinis ⁊ virga districtionis: ⁊ ps. xxij. Uirga tua. s. castigationis: ⁊ baculus sustentationis ꝓ ꝓhortationez ipsa me ꝓsolata sunt. Exemplum in Moise qui ex magna pietate rogauit ꝓ populo qui ydolatrauerat sibi a domio ignosci: aut deleri ō libro suo ⁊ postea placato domino ipse cum suis occidit. xxiij. milia eoꝝ qui peccauerunt. Uerum q̄ dif ficile est tenere medium ne in altero excedat: dic̄ Criso' q̄ melius est domino reddere rationez de nimia misericordia q̄ de nimia seueritate. Si. n. benignus est dominus: vt quid sacerdos eius vl̄t videri austerus. xxvj. q. vij. alligant. Et Calixtus papa. Sententiam que misericordiam vetat: nō solum tenere fratres: sed ⁊ audire fugite: q̄ potior est misericōdia omnibus holocaustomatibus di. l. Ponderet. Quod precipue videtur habere locum quando delinquēs humiliter recognoscit delictum suum: nec est tale quod trahatur in exemplum. Unde Hiero. Ubi peccator intelligens vulnus suum tradit medico curandum ibi nō est virga necessaria: sed spiritus lenita. l. de peni. di. i. Importuna. Et vt dicit Augu. siue plectendo siue ignoscendo hoc soluz bene agitur: dummodo mala vita hominum corrigatur. xxiij. q. v. ꝓdest Et hec omnia agere debet prelatus ex charitate. Unde Augus. Corripiantur a prepositis suis sb̄diti correctionibus de charitate venientibus pro culparum diuersitate diuersis vel minoribus vel amplioribus: ⁊ infra. Nescientes quis pertineat ad predestinatoꝝ numeruz: quis non ptineat: sic affici debemus charitatis affectu vt omnes velimus saluos fieri. xxiij. q. iij. Corripiantur. Q̄ si prelatus excedat modum in corrigēdo si ex charitate correxit nō tenetur a subditis veniam postulare. di. lxxxvj. Q̄n. Si aūt ex odio fecit: tenet reōne iniuriaꝝ. ff. ad. l. acquil. Quēadmodum

p̄ de mia nemo tenet dolū reddē rōnez q̄s de nimia crudelitate.

p̄ plato alij tenet benigd pare subdit' alij nō.

Facilius tamen pcitur prelatis in hoc casu q̄ in alijs quia in cura reifamiliaris vix potest euitari peccatum: vt. xxv. di. Qualis: & precipue negligē tie. De hui⁹ excessu plato⁹ in corrigendo habet figura Deut. xix. Si quis abierit cum amico suo simpliciter in siluā ad ligna scidenda & lignū secu rī fugerit manū ferrūq; lapsus de manubrio ami cus eius pcusserit & occiderit: hic ad vnam supra dictaꝝ vrbiū. s. refugij fugiet & viuet: ne forte ꝓxi mus eius cuius effusus est sanguis: doloris stimu lo psequat & apprehēdat & occidat aiam ei⁹. Qd̄ exponēs Greg. in pastorali ait. Ad siluas cū ami co imus quotiēs ad intuendus subditoꝝ delicta ꝓuertimur: & simpliciter ligna succidimus quan do delinquētium vitia pia intentione resecamus: sed securis manū fugit: cuius sese increpatio plusq̄ necesse est in aspitatē ptrahit. Ferrūq; de manu brio ꝓsilit cū de correctiōe sermo durior excidit: & amicus pcutit & occidit: qz auditores suū ꝓlata ꝓtumelia a spū dilectionis interficit. Correptinā qs mēs repente ad odiū ꝓuehit si hanc īmodera ta īcrepatio plusq̄ debuit adicit. Sed is qui icau te ꝓximū lingua extinguit ad vnam ex tribus ci uitatibus necesse est vt fugiat: vt in vna eaꝝ defē sus viuat: qz si ad pñie lamēta ꝓuersus in vnitate sacramēti sub fide spe & charitate absc̄ditur: re⁹ ppetrati homicidij nō tenet: ꝓximus extincti ami ci signat christū: qui ē ꝓxim⁹ noster q̄ cuz venerit ad iudicandus reatū hui⁹ culpe nō expetit quem sub venia fides spes & charitas abscondat. Quat tuor aūt sunt cause dissimulandi & nō corrigēdi delicta vt ponit Ulricus. Prima est cuz mali sunt occulti & nō possūt a bonis discerni. Ad qō facit parabola de zizanijs: vbi cū apparuissent zi zania inter bonus semen tritici exorta: & dicerent serui dño: vis imus & colligim⁹ ea. Respōdit dñs nō ne forte euellentes zizania euellatis cum eis & triticus. Math. xiij. Secūda causa est cū mul titudo est tanta in scelere q̄ nō possit extirpari si ne scismate ecclesie: vel etiā quin boni inuoluerēt di. l. Ut ꝓstitueret. Dicit autē Tho. se. se. q. cviij. q̄ quādo tota multitudo peccat: debet de ea su mi vindicta vel quantū ad totam. s. quando sine maiori scandalo fieri pōt: sicut dñs egyptios oēs psequentes filios isrl̄ submersit in mari rubro: & sodomite omnes igne & sulphure perierunt: vel quantuz ad magnā ptem multitudinis: sicut in penam eoꝝ qui vitulū adorauerunt in deserto: occisi sunt. xxiij. milia. Aliquādo si spectatur mul toꝝ correctio: pōt exercēi punitio in aliquos pī cipaliores vt exemplo eoꝝ alij terreant: sicut dñs mandauit suspendi principes. xij. tribuū ꝓ pecca to fornicationis populi. Tertia cā est quādo ꝓbabiliter presumit de emendatione: vt qz pecca uerunt tales ex infirmitate vel ignorantia nō ex obstinata malitia. Quarta cā est omissionis correctionis si exercitando bonos ꝓsunt ecclesie: tunc. n. tolerari possunt: ne boni ocio torpescāt. ꝓbantur hec di. xlvij. Cōmessationes: & xxiij. q. iij. Ipsa pietas. Concor. Rai.

Capitulū sextus de omissione fraterne cōreptōis.

Et negligentia seu omissione fraterne correctionis. Qz aūt fraterna correctio sit i precepto pz ꝑ illud quod dixit Petro christus in persona omniū. Si peccauerit in te frater tuus vade & cor ripe euz inter te & ipsuz solum. Math. xviij. Ubi Aug. in omel. ait. Quid est in te peccauerit. i. tu scis quia peccauit: qz. n. secretum fuit quādo pec cauit in te: secretuz quere cuz corrigis q̄ peccauit Nam si solus nosti q̄ peccauit in te & cum vis co ram omnibus arguere nō eris erroris corrector sed ꝓditor: & infra. Luz scimus. hec. s. peccata oc culta ait Aug. Nō ꝓdimus sz in secreto arguim⁹ Ubi ꝓtingit maluz ibi moriat. Nō tamē vulnus illud negligimus ante omnia ostendētes illi hōi in tali peccato ꝓstituto illud vulnus esse mortife rum: habent hec. ij. q. i. Si peccauerit. Ubi glo. querit de duobus. primuz est: de quibus peccatis hoc intelligatur preceptuz admonitiōis hui⁹ seu correctionis fraterne. Et ponit plures opiniōes. quarum prima est: vt loquatur de occultis: sed huic opinioni ꝓtradicit. c. Sed illud. di. xlv. & ex tra de iudic. c. Nouit. In quibus. c. dicta auctoꝝ tas christi trahitur ad manifesta. Alij dicunt q̄ totū intelligitur de manifestis. Sed isti opinioni ꝓtradicit dictuz Aug. in predicto. c. vbi ait. Si tu solus nosti &c. Tertij dicunt q̄ principium aucto ritatis prefate intelligitur de occulto: sed sequēs de manifesto. Jo. an. itelligit de occulto quod ta men scitur a pluribus: & vocant testes vt ꝓbetur admonitio facta: quia nō posset accusare si non precessisset admonitio. Et cuz dicit Aug. si solus nosti. illud solus non excludit aliquos sed multi tudinem cum. s. esset notoriuz: sicut exponitur il lud. Quomodo sedet sola ciuitas plena Treñ. j. cum paucis. Jsta opinio vltima videtur esse etiā b. Tho. si tamen intelligatur etiam de occultis. s. vni tantum notis. Secundo querit glo. Utꝝ omnes obligentur ad hoc preceptuz: & ponit opi niones. Aliqui dicunt q̄ omnes rectores siue pre lati siue ecclesiastici siue seculares tenent ad istud ꝑceptum quo ad peccata cōmissa & cōmittenda. ar. xxiij. q. iij. Duo ista. Sed alijs psonis est istō in ꝓsilio nō i precepto quo ad peccata cōmissa: i ꝑcepto aūt quo ad cōmittenda. ar. xxij. q. v. Hoc videt. Alij dicunt simpliciter q̄ extendit istud ꝑ ceptum ad oēs: qō tenz Hug. Et idē. b. Tho. se. se. q. xxxiij. arti. iij. & ad hoc expresse facit quod

Capitulum Sextum.

habeꝫ. xxiiij. q. iij. Tam ſacerdotes q̄ reliqui fideles oēs ſummā debēt habere curā de his q̄ peūt: quatenus eoꝝ redargutione aut cōrigant a peccatis: aut ſi incorrigibiles appareāt: ab eccleſia ſeparent. Nec eſt ꝓtra quod ait Hiero. Sacerdotes ſtudeant adimplere illud euāgelij. Si peccauerit in te frater tuus di. xlv. Sed illud. Nō. n. intēdit Hiero. dicere q̄ ſoli ſacerdotes ſeu prelati teneāt ad illud ſed q̄ magis illi q̄ ceteri ſcōm Tho. vbi ſupra. Tertio videndū eſt. Utꝝ huiꝰ omiſſio ſit mortale. Ad quod reſpōdet. b. Tho. ſe. ſc. q. xxxij. arti. ij. q̄ ſic: Unde Aug. dicit in li. de vbis do. Si neglexeris corrigere peior effectus es eo q̄ peccauit: ſed hoc nō eſſet niſi huiꝰ negligētia preceptum omitteret: vnde ꝛ mortale eſſet. Eſt ergo videndum qñ omittit iſtud preceptum ꝓpter q̄ mortale cōmittit. Pro cuius declaratione ſciēdū ſcōm Tho. q̄ eſt dꝛia inter precepta affirmatiua ꝛ negatiua. Naꝫ negatiua obligāt ſemp ꝛ ad ſēp q̄ ꝓhibent actus vitioꝝ qui ſemp ſunt ſcōm ſe mali: nec vllo modo vel tēpoꝛe vel loco bene fieri poſſunt: vt nō piurabis nō mechaberis: ꝛ huiꝰ. Sed affirmatiua obligant ſemp ſed nō ad ſemp q̄ dant de actibus vtutum. Sed actus vtutū nō quomō libet fieri debēt: ſed obſeruatis debitis circūſtantijs. ſ. quādo debet. vbi debet: quō debet ꝛ huiꝰ. Et q̄ in his que ſunt ad finē diſpoſitio eoꝝ attendit ſcōm rōnem finis: i ipſis circūſtantijs actus virtuoſi precipue eſt attendēda ratio finis q̄ eſt bonum virtutis: ſi ergo fit omiſſio talis circūſtantie circa actum virtuoſū que tollat totaliter bonū virtutis hoc ꝓtrariabit precepto affirmatiuo. Si autē ſit defectus alicuius circūſtantie que nō tollat totaliter bonū virtutis licꝫ nō pfecte attingat ad bonuꝫ virtutis nō erit ꝓtra preceptuꝫ. Unde ꝛ pḥus dicit i. ij. ethicoꝝ q̄ ſi paꝫ diſceda tur a medio nō corrūpit bonuꝫ virtutis. Cū ergo correctio fraterna ſit ſub precepto affirmatiuo ꝛ reducitur ad preceptum decalogi de honoratiōe parentū: ſub quo mādat omne bñficiuꝫ ſpirituale vel tēporale de neceſſitate ꝓmo impendēduꝫ Correctio aūt fraterna ordinat ad hunc finez. ſ. ad emēdationez fratris. i. ꝓximi vnde in tm̄ cadit ſub precepto: in q̄tum eſt neceſſaria ad hunc finē Unde omittēdo correctionē nō ſemp peccat mō taliter: ſꝫ in certis caſibus vt infra declarabitur.

De correctione fra. §. I.

terna pōt exponi illud ps. cxl. Corripiet me iuſtꝰ in miſa ꝛ increpabit me: vt notant dicit Grego. Sicut nō eſt ab oratione ceſſandū ꝓ his quos corrigi volumus etiā ꝛſi nullo hominū orante ꝓ Petro dñs reſpexit eum ꝛ fecit ſuū flere pctm̄: ita nō eſt negligēda correctio q̄uis deus quos voluerit eſſe nō correctos faciat eſſe correctos. Tūc autē ex correctione ꝓficit homo cum miſeretur deus atq; adiuuat qui facit quos voluerit etiā ſine correctione ꝓficere. xxiij. q. iij. Sicut. Et ſciendum q̄ triplex negligētia ſeu defectus pōt circa correctionez ꝓtingere.

Primo ex correctionis irrōnali omiſſione cōtra quod dicitur. Corripiet me.

Secundo ex corrigentis criminali diſpoſitione: ꝓtra quod dicitur. iuſtus.

Tertio ex indebiti modi ꝓceſſiōe: ꝓtra quod dicitur in miſericordia.

Prima ergo negli. §. II

gentia ſeu defectus eſt cū omittit fraterna correctio ſine ratione. Fit. n. ꝓtra dñi preceptum dicentis. Si peccauerit i te frater tuus vade ꝛ corripe eum inter te ꝛ ipſum ſolum. Ubi Aug. in li. de vbis dñi ait. Admonet nos dñs noſter nō negligere inuicē peccata noſtra: nō querendo quid reprehendas ſed videndo quid corrigas. i. nō opꝫ q̄ ꝓp hoc obſeruemus ꝛ curioſe inquiramus vitā alioruꝫ vt inueniam⁹ quid poſſimus reprehendere: hoc aūt eſſet explorare vitam alterius: quod fieri nō debet niſi ſit prelatus ei⁹ vnde dicit ꝓv. xxiij. Ne queras impietatem in domo iuſti ne vaſtes requiez eius. Et Adrianus papa ait. Ne quicq̄d in domo iuſti cuiuſcūq̄ agatur alia domus per eos nouerit. vj. q. i. Ex merito. Illa. n. beneficia que nō certe perſōe debemus: vt prelati ſubditis ſiue ſpiritualia ſiue temporalia: ſed cōiter omnibus: vt elemoſynas coꝛporales vel ſpirituales nō opꝫ querere quibus impendamus ſed ſufficit impendere perſonis que nobis occurrūt ſcōꝫ Tho. vbi ſupra. Nec ex hoc opꝫ religioſos exire clauſtrum ſuum ad corrigendum delinquentes. Sed non ſufficit prelatis cum viderint vl' caſu ſciuerint: crimina alioꝝ corrigere: ſed etiam debēt inquirere ſeruata tamē ſemp debitis circūſtantijs vt dicet. Dicit ergo ps. Corripiet me. ſ. malefacientem: iuſtus nō tacebit: nō diſſimulabit: non omittet ad monitionem vel reprehēſionez: ſed corripiet me al' non eſſet iuſtus ſine cauſa omittendo. Pro cuius declaratiōe dicit beatus Tho. ſecūda ſecūde q. xxxiij. arti. ij. q̄ fraterna correctio tripliciter pōt omitti. Uno modo meritorie quando. ſ. q̄s ex charitate correctionez omittit. Dicit. n. Aug. libro primo de ciui. dei. q̄ ſi ꝓpterea: quiſq; ob iurgandis ꝛ corripiendis male agentibus parcit: quia opportunius tempus inquiritur: vel eiſdez ipſis metuit ne per hoc deteriores efficiantur: vel ad bonam vitam ꝛ piam erudiendos impediant alios infirmos ꝛ premant ꝛ auertant a fide: non videtur eſſe cupiditatis occaſio ſed ꝓſilium charitatis. Secūdo modo ptermittit fraterna correctio cū peccato veniali: quando. ſ. timoꝛ ꝛ cupiditas faciūt hominē tardioꝛem ad corripienduꝫ

delicta fratris: nō tantuz ita q̄ si ei ꝓstaret q̄ posset fratrem a peccato retrahere ꝓpter timorē nō displicendi: vel cupiditatem tēporalium: ne illa amitteret: quibus in animo suo charitatē fraternam ꝓponit: illam dimitteret correctionez. Et hoc modo sancti aliq̄n negligunt corrigere vitaz deliquentiū: vt ponit Aug. ibidez. Tertio mō omittitur fraterna correctio cū mortali peccato: quādo. s. formidat iudiciuz vulgi z carnis cruciatio: vt dicit ibi Aug. oum tamē hec ita dominēt i animo vt ꝓponātur fraterne charitati: z hoc videtur ꝓtingere q̄n quis ꝓsupponit de aliquo delinquēte ꝓbabiliter q̄ posset eum a peccato retrahere corrigendo: sed ꝓpter timorez vel cupiditatem pretermittit. Sciēdum q̄ omissio fraterne correctionis nō est mortale nisi illuo de quo fienda est sit mortale. Nam q̄uis etiā fraternaliꝛ corrigere delinquētem in venialibus sit charitatiꝛ quādo inde sperat vtilitas: non tamē omittere illud ex negligentia est mortale. Umbertus tamen in expositione regule Aug. facit distinctionez de venialibus: dicit. n. q̄ cuz venialia sint dispositio ad mortalia duplex ē dispositio venialiuz ad mōtalia. quedā. n. est dispositio ꝓpinqua: z quedaz remota. Dispositio remota vt verbuz ociosuz: leuitas risus: aspectus vl' auditus: curiosus nouitatum z huiꝰ. Dispositio ꝓpinqua est vel rōne multitudinis: vt in illo qui assidue sine numero hec cōmittit: vel ratiōe magnitudinis vt sunt aliquamendacia multū scandalizatiua: z alique detractiones z huiꝰ. vl' ratione ꝓnexionis cū mortali: sicut sūt colloquia ipudica z visus fixus circa mulierem z huiꝰ. Sicut ergo aliquis videns aliuz incendentem p viam credit q̄ statim incurret periculum mortis peccaret nisi retraheret euz. Ita pōt aliquis peccare mortaliter nisi corrigat fratrem de huiꝰ venialibus que sūt dispositio ꝓpinqua ad mortale: vt est petulantia: de qua loquit Aug. in regula. Tenemur ergo ad correctionē fraternam preceptorie de venialibus interduz nō in q̄tuz venialia: sed in quantum ad mortalia inducentia. In alijs casibus q̄uis nō teneamur de necessitate ad correctionem de venialibus: tamē est de expedientibus ad salutē. i. vtilibus hec Umb. Item omissio correctionis fraterne de mortalibus quādo nō speratur emēdatio fratris nō est mortale: imo fieri nō debet. Item de mortalibus publicꝫ z notorijs nō habet locuz preceptuz de fraterna correctione. Sed de illis intelligitur illud apli. Peccantez corā omnibus argue vt ceteri timorē habeant. Unde Aug. Que peccāt coram omnib': corrigenda sunt coram omnibus: que peccantur secretius: corripienda sunt secretius. Distingue tēpora: z ꝙcōdabis scripturas. ij. q. i. Si peccauerit. que cōmittitur in correctione fraterna est defectuosa seu infructuosa cōiter: quādo corrigens est peccator. Dicit. n. aplus Ro. ij. In quo aliuz iudicas teipsum ꝓdemnas. Sibi. n. dici pōt illud prouerbium. Medice cura teipsum. Et Isidorus in li. de sūmo bono. Nō debet alioꝝ vitia corrigere qui vitijs est subiectus: ꝓpterea dicit ps. Justus corripiet me. q. d. nō peccator: q̄ non est dignus corrigere aliena vel idoneus qui ꝓprijs detinet. Sciendū tamē ꝓ huiꝰ declaratione q̄ correctio delinquentis ptinet ad aliquem in q̄tum viget i eo rectum iudiciū rōnis: peccatuz aūt non tollit totuz bonū nē quin remaneat in eo aliquid de recto iudicio rōnis: z scōm hoc pōt sibi cōpetere alterius delictuz arguere: sed tamē p peccatū precedens impedimētuz quoddam correctioni affert: ꝓpter tria. Primo quidē ex peccato precedenti indignus redditur vt aliuz corrigat de minori peccato si ipse corrigēs maius cōmisit. Unde sup illud Math. vij. Quid autē vides festucā nē. dicē Piero. de his loquitur qui cū mortali crimine detinētur obnoxij minora peccata fratribus nō cōcedunt. Secundo redditur idebita ꝓpter scādalum quod sequitur ex correctione si peccatuz corripientis sit manifestuz: q̄ videtur q̄ ille q̄ corrigit nō moueatur ex charitate: sed ad ostentationez. Unde super illud. Quō dicis fratri tuo nē. exponit Crisoꝰ. Quo ꝓposito puta ex charitate vt salues ꝓximuz tuū: nō q̄ teipsuz ante saluares vis ergo nō alios saluare sed p bonaz doctrinam malos actus celare z scīe laudem ab hōibus querere. Tertio ꝓpter superbiam corrigentis i q̄tuz. s. aliquis ꝓpria pcta puipendēs seipsuz ꝓfert ꝓximo suo i corde: pcta ꝓximi austera seueritate diiudicans ac si ipse esset iust'. vñ Aug. i li. de sermōe dñi i mōte ait. Accusare vitia officiuz est bonoꝝ: qō cū mali agūt alienas ptes faciunt. Quō autē q̄s debeat corrigere docet idez Aug. dicit. Cogitem' cū aliquē reprehēdē nos necessitas cogit vtꝝ tale sit vitiū qō nunq̄ habuim': z tunc cogitemus nos hoies cē z hīe potuisse: vel quod habuimus z iā nō habem': z tūc tāgat memoriā cōis fragilitas vt illaz correctionē nō odiū: sz mia ꝓcedat: si aūt iuenim' nos i eodē vitio esse nō obiurgemus sz ꝓgemiscam' z ad penitendū inuicez iuitem'. Patz ḡ ex his q̄ peccator si cuz hūilitate corrigat deliquentē nō peccat. Nec p hoc nouaz sibi damnationē acq̄rit lz p hoc vel i ꝓscia fratris vel saltem i sua p pctō ꝓterito ꝓdēnabilem se esse oñdat: nō aūt debligat pctōr q̄cunq̄ ab isto precepto: nec pōt dici pplexus: q̄ pōt ꝓteri de peccato z penitere z iā nō erit pctōr: vel etiā vt dictuz est humiliē corrigēdo ꝓpue fraternaliē non peccat. Nec excusantur sūditi q̄n teneātur correctione fraterna ꝓlatos suos corrigē delinquētes si vt dictum est speraī emēdatio eoꝝ p ipsam. Est. n.

Capitulum Sextum.

fraterna correctio actus charitatis: ⁊ ideo ptinet ad vnumquemq; respectu cuiuscunq; psone ad quam charitatem debet habere si aliquid in eo corrigibile iueniatur. Uerū in correctione q̄ corrigunt subditi prelatos debet modus ꝓgruꝰ adhiberi: vt. ſ. nō cuz ꝓteruia ⁊ duritia ſed cū manſuetudine ⁊ reuerentia corrigant. Unde apls. i. Thimoth. v. ait. Seniorez ne increpaueris ſed obſecra vt pīez. Et ideo Dionyſius redarguit Demophilum monachū: qz ſacerdotē irreuerēter correxerat eū pcutiens: ⁊ de eccleſia eīciēs. hec. b. Tho. vbi ſupra. Ad hoc facit vt notat Greg. in paſtorali. exēplum Nathan ꝓphe: cum correxit Dauid de adulterio cōmiſſo occulte: qz ſub ſimilitudine diuitis qui occiderat ouez pauperis vt prepararz ꝓximū pauperi hoſpiti ⁊c. ſup quo Dauid iudicauit illum dignum mōte ⁊c. ex qua ſñia inde ſūpta occaſione vrbane redarguit euz: ⁊ ille ſubito emēdatus eſt: hiſtoriaz hēs. ij. Reg. xij. In huius etiā figuram dicitur Exo. xix. Beſtia que tetigēit montē lapidabitur: quod fit cū ſubditus beſtialiter ſeu ꝓterue corrigit prelatuz qui ratiōe dignitatis qz altior ceteris ex officio dicitur mons. Et ij. Reg. vj. narrat q̄ Oza pcuſſus fuit a dño quia tetigit archam dei que deſignat prelatū: ꝓtactus autē Oze quādo irreuerenter obiurgat vel ei detrahitur. Sciendū etī ſm Tho. vbi ſupra q̄ vbi imineret piculum fidei etiā publice eſſent prelati a ſubditis arguēdi. Unde ⁊ Paulus qui erat ſbditus Petro qz ipſe papa ⁊ ille eps: ꝓpter iminēs piculum ſcādali circa fidez Petrū publice arguit ⁊ ſic dicit glo. Aug. ad Gal. ij. Ipſe Petrus exemplum maioribus tribuit vt ſicubi forte rectuz tramitem reliquiſſent: ne dedignēt a poſterioribus corrigi. ar. di. viij. Qui cōtempta. Et q̄uis preſumere ſe eſſe meliorē ſimpliciter q̄ prelatus ſuus. videatur eſſe preſumptuoſe ſupbie: tamē extimare ſe eſſe meliorem q̄tuz ad aliquid nō eſt pſumptionis: qz nullus eſt in hac vita qui non habeat aliquem defectuz. Et ꝓſiderandū eſt q̄ cū alquis monet prelatū ſuū nō per hoc maiorē ſe extimat ſed auxiliuz imptīt ei qui q̄to i loco ſuperiori tāto in periculo maiori vſatur: ſm Aug. in regula Tho. vbi ſupra. arti. iij.

Tertia negligētia. §. VII

circa correctionem fraternam que cum ſit actus charitatis ideo opz q̄ fiat cuz modo qui modus eſt q̄ fiat ſm charitatem: ⁊ ideo dicit: in mia icrepabit me. Miſericordia autē eſt effectus charitatis. Modus aūt ſcōm charitatem eſt modus et forma tradita a chriſto in euāgelio qui de neceſſitate pcepti eſt ſcōz Tho. vbi ſupra ſe. ſe. q. xxxiij arti. vij. vt oz denūtiationem precedat ſecreta admonitio in peccatis. ſ. occultis: qz ſecus in publicis in quibus nō eſt neceſſariū ſecretam admonitionē precedere denunciationez: ⁊ hoc qz nō tantuz adhibendum eſt remediuz ei qui peccauit vt melior fiat ſed etiā alīs in quoz noticiā venit vt nō ſcandalizent ⁊ ideo publice fīēda. Sed qz i peccatis occultis pōt parari offenſa ꝓximoz. Ideo ad huc diſtinguendū. Quedam. n. peccata occulta ſunt que ſunt in nocumētum ꝓximoz corporale vel ſpūale: puta ſi aliquis occulte tractet quomō ciuitas tradatur hoſtibus vl ſi hereticus homies priuatim a fide auertat: qz. n. in huiꝰ caſibus qui occulte peccat nō ſolum in te peccat: ſed etiam in alios ſtatim oz ad denūciationem ꝓcedere omiſſa fraterna correctione vt huiꝰ nocumētū ipediatur niſi forte aliquis firmiter extimaret q̄ ſtatum p ſecretam admonitionē poſſet huiꝰ mala ipedire. Quedam vero peccata occulta ſunt que ſunt ſolum in malum peccātis: ⁊ eius in quē peccatur vel qz a peccante lederis vel ſaltez ex ſola noticia ⁊ tunc ad hoc ſolum tenēdum eſt vt fratri peccāti ſubueniat: ⁊ tūc ſicut medicus corporalis ſi ſanitatem infirmo pōt inferre ſine alicuius mēbri deciſione hoc facit: ſi aūt nō pōt: abſcindit mēbz minus neceſſariū vt vita totius ꝓſeruet: ita ille q̄ ſtudet emēdationi fratris ad quez ordinatur fraterna correctio debet ſi pōt ſic fratrem emēdare q̄tum ad ꝓſciam vt fama eius ꝓſeruetur que vtilis eſt. Primo quidem ⁊ ipſi peccanti no ſolū in temporalibus in quibus q̄tum ad multa homo patitur detrimentuz amiſſa fama: ſed etiam quātum ad ſpūalia: qz pre timore infamie multi a peccato retrahunt. Unde quādo ſe infamatos ꝓſpiciūt irrefrenate peccāt. Et ideo Hiero. dicit. Corripiendus eſt ſeorſuz frater ne ſi ſemel pudorem aut verecūdiam amiſerit permaneat in peccato. Secūdo debet ꝓſeruari fama peccantis fratris: qz vno infamato alīj quodāmodo infamant ſcōm illud Aug. ad plebem hyponē. Cum de aliquibus qui ſctūz nomē ꝓfitētur aliquid crimīs vel falſi inſonuerit vel veri patuerit iſtant ſatagunt: ambiunt: vt ō omnibus hoc credatur.

Tertio qz ex peccato vnius publicato alīj prouocantur ad peccādum. Uez qz ꝓſcia. ſ. bona p̄ferenda eſt fame voluit deus vt ſaltem cū diſpendio fame fratris ꝓſcia p publicam denūciationē a peccato liberetur. Et ſic pz de neceſſitate precepti eſſe q̄ ſecreta admonitio in huiuſmodi occultis publicā denūciationē p̄cedat. Nec eſt ꝓtra q̄ Joſeph accuſauit frēs ſuos apō pīez ō crimie peſſimo Geñ. xxxvij. Nec legit ibi q̄ p̄miſerit ſecretā admonitionē qz ſm Tho. q̄uis nō ſit ſcriptū: credēdū ē q̄ pius admonuerit: vel dici pōt q̄ publicū erat petrū iter frēs: vnde dicit pluraliē accuſauit frēs. Oz ēt Petrus Ananiā ⁊ Saphirā occulte defraudante de p̄cio agri publice denunciauit petrū ſine p̄cedenti admonitione: vt pz Act. v. hoc fecit vt executor dei cui oia pcta etiā occulta

sunt ei vt publica: cuius reuelatione peccatū illi cognouit z punuit: christus etiā cum peccatū Jude ꝓditoris haberet vt publicum in q̄tum deus: vnde z ꝓdere poterat nō tamē publicauit: sz verbis obscuris eū ō peccato admonuit vt nobis exemplū p̄beret. ij. q. i. vnus. Similiter nō est cōtra q̄ religiosi in capitulo de culpis se inuicem ꝓclament p̄termissa admonitione q: illa sunt venialia nō infamatoria in quibus nō habet locuz p̄ceptum fraterne correctiois: sed si esset aliqō tale ꝑ quod frater ifamaretur ꝓtra p̄ceptū ageret: q: per hunc modum pctm̄ fratris publicarz. Item quādo prelatus in visitatione vel alr̄ ꝑcipit q̄ sibi dicatur quod quis sciuerit corrigenduz: intelligendum est saluo ordine fraterne correctiois siue p̄ceptum fiat ad omnes siue ad aliquez specialiter. Sed si prelatus p̄ciperet expresse ꝓtra hunc ordinem a dño ꝓstitutū: z ipse peccaret precipiens: z ei obediens: q: ꝓtra p̄ceptum dñi agerent: vnde tūc nō est ei obediendum q: prelatus nō est iudex occultoꝝ: sed solus deus: vnde non habet potestatez aliquid p̄cipiendi i occultis: nisi in quātum per aliqua indicia manifestantur: puta per infamiam vel per aliquas suspiciones: in quibus casibus potest prelatus precipere eodem modo sicut iudex secularis vel ecclesiasticus exigere iuramentum de veritate dicenda. Tho. vbi supra. Unde z Urbanus papa. De manifestis loquimur: occultoꝝ. n. cognitor z iudex est dr̄. di. xxxij. Erubescāt. Item post admonitionem secreto factam semel vel pluries quousq; habetur spes emendationis eius ꝑ hāc viam ꝓcedēduz ē vlterius. s. ad ꝓductionē testiuz: z hoc nō nisi cū sperat q̄ per tales testes iductos ille debeat emendari qui per secretam admonitione nō se a vitio ꝓtinebat. Nam ꝑ hunc moduz si nō ꝓbabiliter crederet emendatio nō sunt testes iducēdi sed desistendum. Inducūtur autem testes ꝓpter tria sz Tho. Primo ad ostendēdum q̄ sit peccatum de quo aliquis arguitur: vt dic̄ Hiero. Scdo ad ꝓuincēdum de actu si actr̄ itereť vt dic̄ Aug. i regula. Tertio ad ostēdendum q̄ frat admonēs fecit quod i se est ad emēdationez fratris ꝓcurandam fm Crīsr̄. Jccirco autez voluit deus teneri hunc ordinem in fraterna correctione: quia de vno extremo nō transitur ꝓuenienter ad aliō nisi ꝑ medium. In correctione autez fraterna voluit dñs q̄ principium esset occultum dum frat corriperet fratrem inter se z ipsum solum. Finez autem voluit esse publicum: vt. s. ecclesie denunciaretur: z ideo cōuenienter in medio ponitur ꝓductio testium: vt ꝑmo pauci indicetur peccatuz fratris qui possunt ꝓdesse z nō obesse vt saltem sic sine multitudinis ifamia emēdetur. Et quod Aug. dicit in regula q̄ peccatum fratris occultū ꝓius ꝓposito debet ostendi q̄. s. testibus intelligendum est q̄ ꝓius dicatur ꝓlato q̄ testibus secundū q̄ prelatus est quedam ꝓsona singularis que magis pōt ꝓdesse q̄ alij: nō autež q̄ dicatur ei tanq̄ ecclesie. i. sicut in loco iudicī residēti. Est ergo seruādus iste ordo vt ꝑmo secrete corripiat frater delinquēs de suo peccato occulto cum per hanc correctionem speratur emendatio z nō aliter: deinde prelato vt persone ꝑuate intimetur vt admoneat. ij. testibus personis maturis z discretis dicatur. i. coram eis corripiatur si per hūc modum speratur emendatio z nō aliter: z vbi priuata correctio nō iuuabat. iij. dicendum est ecclesie i. prelato accusando si pōt p sufficiētes ꝓbatiōes ostendere z sperat correctio illius ꝑ hoc vl saltez denunciando: prelatus autem habita sufficienti ꝓbatione debet illi precipere vt desistat: quod si nō facit ecclesiaz nō audit: vnde ꝓpter ꝓtumaciā excōicandus est: z tūc excōicatus sit tibi sicut ethnicus z publicanus. i. alr̄ nō vites eum si nō excōicetur q̄ vis ecclesiaz nō audiat. i. nō obediat non ꝓpt̄ hoc oportet eū vitare. ar. ij. q. j. Multi Luz tenetur iste modus z ordo tunc correctio est in mia z charitate scōz illud ps. Corripiet me iust in mia: aliter male fit z ꝓtra misericordiam z charitatem: vt cum publicatur hinc inde. Et tūc vt dicit Aug. nō es corrector sed ꝓditor. ij. q. i. Si peccauerit. Item querit circa hanc mām vtr̄ sciens peccatum ꝓximi z referens illud statim ꝑlato suo ante factam admonitionem secretaz peccet mortaliter. Uidetur q̄ sic: q: ꝓtra ordinez datum a christo de fraterna correctiōe agit. Respō deo scōm Tho. in quolibet. In his distinguēduz est de cōditione subditi z prelati. Naz si ego scio q̄ frater per me corrigetur tūc non debeo denunciare prelato. Si autem hoc melius fiat ꝑ ꝑlatuz z ꝑlatus nihilo' sit pius z discret' z spūalis non hns odiū vel rancorē ad illū subditū tunc pōt denūciare sibi nec tūc dicit ecclie: q: nō dicit ei ut ꝑlato ecclie sz vt ꝑuate psone ꝓficiēti ad correctionē ꝓximi z emēdationez. Sz ꝓpt̄ ꝓditiōes diuersas ꝑlatoꝝ z subditoꝝ nō pōt i hoc dari iudiciū generale: vel q: ꝑlatus mouet odio ad subdituz: vel q: subditus nō reciperet bñ vba ꝑlati: z ideo in oibus his hoc ē tenendū ꝑ regula q̄ in his seruāda est charitas: z qō melr̄ ex ꝓdictis vr̄: si hoc intēdat. s. emēdationē fratris vel cautelā i futuꝝ z fuet q̄tuz pōt bonū charitatī nō peccat denunciādo. Si autē denūciat vel ꝑlato vel amico suo vel cuicūq; ex malicia vt ꝓfundat z ꝓmat peccat mortaliť: si aūt ex icautela hoc alicui dicit ita tñ q̄ inde nō aliud vel infamia vel vituperiū eueniat delinquenti non est mortale lz incaute agat: hec Tho. Dicit etiā Ricar. in. iij. di. xix. q̄ ꝓpter fratris correctionē factā ꝑ admonitionē secretaz nō teneor desistere a secreta denūciatiōe ꝑlato fiēda: q: valet ad ꝓcauendū fīi a recidiuo: nec ē i ꝑ

iudicium fame fratris si talis est prelatus qualis esse debet. Si tamē p signa valde ꝓbabilia credetur q ex illa denūciatiōe fratrem correctuz ifamare vellet tunc crimē fratris veraciter correcti sibi denūciari nō deberet: hec Ricar. Sed si ille nec illuz ifamaret sed delinquēs: ita videtur emēdatus q nulli dubium est ō recidiuo nō videtur q debeat dicere ex quo nil fructus seq̄t imo male faceret denūciando ei. prelato ſm Umbertum. Notādum etiam ſm Ricar. in. iiij. q in peccatis denūciandis ꝑsiderandum vtrū peccatū sit oīno occultum aut ed noticiam alioz deuenerit aut i ꝓmptu sit vt deueniat. Si autem peccatū iaz ad alioz noticiā deuenit tunc debet denūciare ei q̄ habet potestatē corrigēdi: vt qui sunt scādalizati de culpa edificent de pena: si autē nōdum in publicum deuenit: sed est in via deueniēdi tūc est denūciandum vt scandalo futuro occurat. Si aūt sit omnino occultū tunc ꝑsiderādum est vtrum emēdatio peccātis expectari ꝓbabiliter ꝓt aut nō: quod quidem de facili aduerti pōt si ꝑsideretur vtz aliquis ex electione vel passione peccauerit siue ex malicia vel infirmitate quod idē est dicere. Quod quidē ꝓpēdi pōt ex ꝓditione peccāti. z ex iteratiōe actus: qz si aliquis frequēter z sine freno in aliquod peccatū lapsus est: signum est q ex malicia peccat z nō facile emēdet: si aūt semel occasione peccati oblata i peccatū ruit: z postea tristiciam z verecūdiaz de peccato ostēdit. signū est q peccatum sit ex passione z q de facili emendet. Si ergo emēdatio speret debet precedere admonitio z differri denūciatio quousq̄ videatur admonitionis effectus: precipue si emēdationem ꝓmittit. Si aūt est infectiuum alioz q nō emendet nisi imineret occasio similis in peccatu ruēdi quā declinare nō vellet admonitus: tūc. n. debet prelato denūciari ne i precipitium ruat. Si autē nō speret emēdatio: tūc ꝑsiderādum est an illud peccatū sit alioz infectiū: sicut heresis: fōnicatio: z hui⁹. aut cedat i damnum aliquod alterius: siē furtuz: homicidiū: z hui⁹. Si autem peccatū nō est infectiū alioz vel dānificatiuuz: pōt denūciatio differri quousq̄ videat admonitionis effect⁹ precipue si emēdationē ꝓmittit: si aūt est infectiū alioz debet denūciari prelato vt gregi suo caueat. Semp. n. bonuz multoz debet preponi bono vnius: vnde z fama vnius negligi debet vt inocētia vel fama multitudinis ꝑseruet. Si autez vgat i dānum corporale alterius debet fieri cōperatio damni illius tēporalis ad dānuz fame iusti z illi damno quod prepōderat magi obuiāduz. Dicit etiā Ricar. q nisi certissimis signis appareat icorrigibilitas vel exasperatio. i. turbatio futura corrigēdi: nō debet fraterna correctio pretermitti. Et si cum quis corrigitur turbari videt aliquātulum postea in se reuersus se corrigit. Sed quid si quis sciat peccatum aliquod alterius: vl impedimētum matrimonij: aut irregularitatem: aut aliquod hui⁹. quod ille ignorat puta scit aliquē nō rite ordinatum vel nō baptizatuz: z videt eū ministrare i sacris vel scit illum excōicatuz: aut scit aliquez vxorem habere quā de iure nō pōt ꝓpt impedimētuz ꝑsanguinitatis vel affinitatis z h⁹. aut etiā detinere rem alienā z hui⁹. Quid i hui⁹ casibus fieri debet: nūquid illuz ignorātem auisare debet et admonere de defectu suo? Respōdeo ſm Sui. Si cōmode pōt eū admonere de tali defectu z credit ꝑsonaz illam ꝑsuasibilem esse z corrigibilem inde: debz manifestare sibi al peccaret quia si laborat habēs talem defectum ignorātia crassa z supina nō excusat. Si ignorantia ꝓbabili adhuc debet ei dicere: nam q̄si inde non peccat excusatus ignorātia facti tamē ide sequit piculuz vel dānum alienuz z iniuria sacioz. Sed si sit ꝑsona imperſuasibilis z incorrigibilis z timet de scādalo eius sufficit si dicat prelato nō accusādo nec denūciando sed simpliciter significando. Et si est tale quid vbi sit piculum alioz vel dānum z pōt ꝓbare in iudicio tenetur si credit iudicem exhibiturum iusticiam: secus vbi nō est piculum vel dānum alioz: vel si est ꝓbare nō pōt. ar. q. q vij. plericq: vel etiam si ꝓbaret non fieret iusticia nec adhiberetur remedium. ar. xi. q. iij. Quādo. Idem videtur de denūciatione fiēda prelato sup crimine quādo est ita malus vel negligēs q nihil ex hoc faciet ad ꝓuidēdum. Inutilis. n. videtur z frustra.

Capitulum septimū de negligentia circa obseruationem festoz vbi agitur quomodo festa debeāt celebrari.

Ertinz ad negligentiaz

seu tozpozē circa ꝓcepta omissio celebratiōis festoz. Tertium. n. preceptū decalogi ē illō. Memēto vt diem sabbati sanctifices. Exo. xx. quod preceptum litteraliter itellectuz ſm Tho. se. se. q. cxxij. ar. iij. est ptim mozale z partim ceremoniale. Mozale q̄dem q̄tum ad hoc q homo deputz aliquod tēpus vite sue ad vacanduz diuinis. Inest. n. homini nālis iclinatio ad hoc q cuilibet rei necessarie deputetur aliquod tēpus sicut corpozali refectiōi: sōno: z aliis hui⁹. vñ ēt z ſpūali refectioni qua mēs homis in deo reficit ſm dic tamē nālis rōnis aliquod tēpus deputatū ad vacandum diuinis cadit sub precepto mozali: sed i q̄tum in hoc precepto determinat ſpāle tēpus i signum creationis mundi sic est preceptū cerimoniale. Similiter z cerimoniale est ſm allegoricaz significationem prout fuit figura future quietis

christi in die sabbati i sepulchro. Et similiter fm moralem significationem, put significat cessationem ab omni actu peccati: z quietez mētis i deo z scom hoc est quodāmodo generale preceptuz. Similiter etiam cerimoniale est scom significationem anagogicaz, put. s. figurat futuram quietez fruitionis in deo que erit i patria. Preceptum g de sanctificatione sabbati ponitur iter precepta decalogi i quātum est morale nō in quātum est cerimoniale. i. quātū ad determinationē illius diei. Cerimonialia autem cessant i noua lege: vnde qui obseruaret nūc diem sabbati: qz in lege mosayca mādatum: iudaizaret z moraliter peccaret. Et dicuntur tales obseruatores sabbati sequaces et ministri antichristi qui faciet custodiri sabbatuz ad cōplacēdum iudeis: vt dicitur de pse. di. iij. p uenit. Succedit autez obseruātie sabbati i noua lege obseruātia diei dñice non ex vi precepti legis diuine: sed ex pstitutione ecclesie z psuetudine populi christiani. Dicitur. n. d pse. di. iij. pnūciādū. Omnez diem dñicuz ob reuerentiā resurrectiōis iesu christi dñi nostri de vespera vsqz ad vesperā ne a iudaismo capiant. s. precipimus obseruari. Nec hui' obseruatio est figuralis sicut fuit obseruatio sabbati i veteri lege: z ideo nō ē ita arta p hibitio opandi i dñica die fm Tho. vt phibebā tur opera i die sabbati sicut decoctiones ciboruz z alia hui'. Et etiā i quibusdam operibus phibitis facilius ppter necessitatem dispensatur in noua q̄ in veteri lege: qz figura ptinet ad ptestatōez vitatis quā nec in modico preterire oz. opera autez fm se psiderata ūmutari possūt p loco z tēpore: hec Tho. Et de papa nō est dubium q̄ potest in illa die z alijs festis dispensare: cum sint de iure positiuo vt dictum est. De episcopo etiam creditur a multis q̄ possit cū subest rōnabilis causa que in omni dispensatione iteruenire debet. Sūt autem vltra diem dñicaz multa alia festa instituta ab ecclesia ex precepto custodiēda: z in. c. pnū ciandum. de pse. di. iij. ponūtur vltra dñicaz ista festa. s. festum Penthecostes cum duobus diebꝰ sequentibus. Natiuitas dñi nostri iesu christi cuz tribus sequentibus. s. festo. b. Stephani Sancti Joānis euangeliste: z Innocentuz Circūcisio dñi Epiphania: z Ascensio christi. Purificatio virginis Marie. Assumptio eius: z Natiuitas ipsius. Natiuitas Joānis baptiste. Festa duodecim apostoloz. Festum omniū scoz. Festum sancti Michaelis de mēse septēbris. Festuz sancti Siluestri sancti Martini sancti Laurentij: z i singulis episcopatibus ille festiuitates quas epi cum clero et populo duxerint solēniter celebrandas: z dic ib. glo. hoc veruz esse de festis sactoz qui sunt canonizati: lz. n. priuata oratio posset dirigi ad quem libet quē quis extimat esse cuz christo: tamē oratio solēnis que. s. fit in missa vel diuino officio fieri nō debet nisi ad canonizatos. Uidetur etiā ex illo textu. c. pnūciandum: q̄ eps solus nō possit indicere festa celebranda nisi populus acceptet. Item festuz crucis quod est de mense madij. s. Inuentionis: est preceptum de pse. di. iij. Crucis. Festum corporis christi p Clementinaz extra de re. z vene. san. si dñm. De quibusdam tamē festis est dubium vtz debeāt celebrari. s. p cessationez ab operibus: z de festis quattuor doctoz Ambrosij Augustini. Hieronymi: z Gregorij mandant celebrari solemniter sub officio duplici extra de re. z ven. san. Gloriosus. li. vj. Et lz Jo. an. videatur tenere q̄ etiaz sūt celebrāda p cessationez ab operibus: tamē psuetudo que est optima legum iter pres est in ptrariū: qz nullibi pene custodiunt: lz nec ista psuetudo ecclesie hoc sonat expresse per hoc q̄ mādet celebrari sub officio duplici: cū multa festa celebrent sub officio etiā toto duplici: et tamen nō sunt i precepto. Peritos viros z timoratos audiui hoc sentire. s. q̄ nō sunt in precepto z vidi declarationē quādam factam p Eugeniuz quartum ad req̄sitionez quoruūdaz super hoc seu dispensationem. s. q̄ nō intēdebat fideles obligari. Et idem videt dicēduz de Marco z Luca euāgelistis nisi q̄ istoz festa cōius z plenius celebrantur p cessationem ab opibus. Et hoc attendēduz q̄ vbi ista celebrant plene seruanda sunt. ar. di. ij in his. Illa etiā festa de quibus nulla fit mentio i corpore iur' vel extrauagantibus: si de cōi more omniū celebrant seruāda sunt sicut festuz. b. Nicolai: z forte Anthonij. Que autem solum sunt i vna ciuitate vel patria: in illa seruanda sūt. Sic n. psuetudo generalis facit legem generalez si est rationabilis z prescripta: ita psuetudo pticularis legem particularē illos ligās vbi seruatur. ar. di. xij. Illud: z. c. Illa. Festum visitationis. b. marie q̄ñ. s. visitauit Elisabeth: quod celebrat infra octauas apostoloz ab Urbano sexto fuit preceptum sed qz nūq̄ fuit preceptū vel custodituz nec forte publicatuz ideo nō obligat nūc: z si obligaret nō tamē illos qui nō erant sub obedientia illius sed Benedicti. Festum pceptionis. b. Marie quod a quibusdā celebrari tolerat ab ecclesia z hoc rōe sanctificationis i vtero facte nō est i precepto: nec etiam festum ūnis. Festum vero ānunciationis: z si nō ptineat inter alia festa precepta: de pse. di. iij. pnunciandum: qz adhuc forte nō erat institutum: tamē, pculdubio obseruandū: vt extra de feriis. c. Cōquestus. De faciendo festum trinitatis psuetudo seruāda est: extra eo. Quoniā: hodie tamē ex mandato Joānis. xxij. fit hoc festum p vniuersalem ecclesiam. Quedam alia festa que erāt in precepto sunt abrogata p ptrariam psuetudinem vt cōiter dicitur quo ad cessationez ab operibus: z isti sunt tres dies rogationum. Item septem dies passionis dominice, i. ebdomada

ſancta. ⁊ vij. Reſurrectionis. i. ebdomada paſce erant antiquitus in precepto: vt patet de cōſe. di. 3. ꝓnunciandum. ſed hodie nō ſeruātur niſi duo dies ſequentes dominicā reſurrectiōis ⁊ dies paſceue. ⁊ feria quinta in cena domini. De feſto etiā Innocentum. ⁊. b. ſilueſtri videt etiā ſtare ꝓſuetudini locorum ⁊ cōiter male cuſtodiunt. Feſtū etiā dedicatiōis eccleſie etiā eſt abrogatū. Itē cū dicit extra. c. Conqueſtus feſta apoſtolorū ſeruāda. intelligendū videtur de ꝓcipaliorib⁹: qñ vz fuerūt aſſupti ad gloriā: non de alijs: vt ē feſtū cathedre Petri. eiuſdem ad vincula. Jo. ante portā latinā cōuerſionis Pauli vel cōmemoratōis eius. Non eni dicit decretū oia feſta: ſed indefinite. Sed ⁊ ꝓ ſuetudo populi xp̄iani que eſt optima legū interpres: vt de cōſue. c. Cum dilectus ita ſeruat. Dubitatur etiā a quibuſdam vtrū qñ p̄cepta tranſſe runtur quo ad officium: cū. ſ. occurrunt in dñicis aduentus vl̄ quadrageſime ⁊ huiuſmodi: debeāt ēt trāſſerri quo ad ceſſationem ab operibus. Et dicendum ꝙ non: quia eccleſia ſtatuit illa determinata die qua occurrunt cuſtodiēda: ⁊ nil vnꝯ ordinauit de remiſſione: niſi de translatiōe officij: ⁊ ſic ſeruat cōſuetudo. Patet etiā hoc a ſimili. Nā ſi occurrat ieiuniū eccleſie vl̄ ex voto in vna eadē die qua aliud ieiuniuz eccleſie: puta vigilia Mathei vel Thōe apli cū ieiunio quattuor temporū vel etiā ſextam feriam hī quis ex voto hēat ieiunare: nullus dicit ꝙ debeat alia die etiaz ieiunare ieiunare in ſupplementū: ſed illa dies determinata ſatiſfacit vtriqz ⁊ voto ⁊ ieiunio eccleſie. Sic ī ꝓpoſito feſtū ſancti Bartholomei alicui celebratur. xxiij. Auguſti. Alicubi. xxv. In hoc ſeruandus eſt mos patrie: extra. e. cōqueſtus.

Feſta autē dicū. §. IIII.

tur ferie eo. ſ. ꝙ p̄ſtant vacatōez ab his q̄ in foro iudiciali agi. cōſueuerunt: vel dicunt ferie quaſi ſeſtiue. Feriaꝝ autē quedā ſunt repētine quedā tēporanee quedā ſolēnes. Temporanee ſunt q̄ dantur ꝓ fructibus colligendis: ⁊ ſunt duoꝝ menſiū ḡia meſſiū ⁊ vindemiaꝝ: ⁊ ſm diuerſas regiones citius aut tardius indicunt aut p̄conizant. ff. e. l. p̄ſides. ⁊ de offi. ꝓcō. l. ſi in aliquā. Et in his non pōt fieri ꝓceſſus iudicialis niſi de cōſenſu ptium extra eo. cōqueſtus in fi. Repētine ferie ſūt quas Impator indicit vel ꝓptee victoriā quā fecit: vel q̄ vxorē duxit: vel quia ei filius natus eſt ⁊ huī modi. Et dicunt repētine q̄ rapente ⁊ ſubito iducunt: ⁊ nullus p̄ter p̄ncipē idicere pōt. C. de ferijs l. nullo. Ferie vero ſolēnes ſūt feſta inſtituta ab eccleſia de quibus dictū eſt. Unde ſi ciuitas vel dñs indicit ſeu mādat aliquod feſtū ſub certa pena celebrari: penā quidē poſſet exigere a violatoribus ſed culpā nō incurrunt: q̄ nō ptinet ad eos feſta p̄cipere: ⁊ in p̄mis ⁊ ſecūdis ferijs. ſ. tēporaneis ⁊ repētinis pōt manualiter operari: nō aūt in ſolēnibus: vt infra declarabit. Debet aūt incipi feſtū quo ad ceſſationē ab operibus a veſpera. i. ſero vigilie: ⁊ terminat in veſpera feſti extra eo. Oēs Et idē de die dñica: de cōſe. di. iij. c. ꝓnūciandum Tamē iniciū feſtoꝝ ⁊ finis iuxta eoꝝ qualitatez ⁊ regionū cōſuetudines ſeruari debet: ⁊ ſicut magnitudo eoꝝ exigit p̄ius incipere ⁊ tardius finire extra eo. qñ. Et ubi ē de more generali aliquorū artificū vt barbitonſorū ⁊ huiuſmōi q̄ in ſabbato vel vigilijs magnoꝝ feſtoꝝ laborāt p̄ duas horas noctis q̄ tūc p̄ſone magis cōcurrūt q̄ alijs diebus pōt tolerari talis mos. quia etiā de ſero feſti qñ licerz laborare die trāſacta nō laborāt vſqz ad mediā noctē: ⁊ ſic videt admitti poſſe cōpēſatio cōſuetudine ſic agente. ⁊ dñs Eugenius quartus ſuper hoc req̄ſitus etiā cū talibus diſpēſauit vt p̄cepi a fide dignis.

De uiolatoribus. §. V.

feſtoꝝ dicit p̄s. lxxiij. loquēs de peccatoribus. Dixerunt in corde ſuo cognatio eoꝝ ſimul quieſcē faciamus oēs dies feſtos dei a terra: ſm litteram intelligit de caldeis qñ ceperūt Hieruſalē ſm Nico. de lira vel de romanis cū deſtruxerunt Hieruſalē querentibus tollere cultū veri dei ⁊ eius feſta vel etiā moraliter de malis xp̄ianis q̄ cū cognatō ne eoꝝ. i. cū alijs malis ad hoc operā dant vt violent feſta ⁊ ad nihilum deducant ſiue laborando ſiue vicijs in eis ſe implicando. Ubi notanduz ꝙ feſtū violat ⁊ male celebrat ex triplici negligentia ſeu defectu.

Primo q̄ nō cauet a defectibus criminalibus.
Secūdo q̄ nō inhereat actibus ſpūalibus.
Tertio quia non abſtinetur ab operibus manualibus.

Quātū ad primū. §. VI.

oz quis abſtinere a peccatis pmaxie diebus feſtiuis: quia plus habēt impedire mentē ſi mortalia ſūt a vacādo deo q̄ opera māualia: vñ dī Leuit. xxiij. de ſabbato cui ſuccedūt feſta eccleſie. Oīne opus ſeruile nō facietis in eo: ſed opus ſeruile eſt peccatū: dicit. n. xp̄s Joan. viij. Dis qui facit peccatū ſeruus eſt peccati. Et io dicit. b. Tho. ſe. ſe. q. cxxij. arti. iij. ꝙ magis facit cōtra p̄ceptū de ſanctificatione ſabbāti ſeu feſti q̄ facit peccatū die feſto q̄ q̄ facit aliquod opus corpale de ſe licituz ⁊ Augu. dicit in li. de decē cordis q̄ melius faceret iudeus in agro ſuo aliquod vtile agere q̄ ſedicioſus in theatro in feſto exiſtere ⁊ melius femine eorū die ſabbati lanā facerent q̄ tota die in neomenijs ſuis ipudice ſaltarēt. Non aūt q̄ peccat veniali ter i ſabbato. i. in feſto facit cōtra hoc p̄ceptū q̄ venialia non excludūt ſanctitatem: hec Tho. Peccatū ergo mortale cōmiſſuz die feſto multo

p feſtū violat male celebrat ex triplici negligentia.

p in feſto dz ja abſtinē a peccatis.

p feſtū diuinum ſepe. et ſepe ſūt in nr̄a diſſinit.

grauius ē ꝙ alia die idez ꝑpetratū rōne festi: naz vltra ꝑuaz deformitatē: puta furti vel fornicationis ⁊ huiusmōi hz spāle deformitatē ex illa circūstantia tpis sacri ex qua festū violat. Uñ talis vt dicit Nico. de lira sup Exo. cxx. nō solū agit contra vnū ꝓceptū .s. non mechaberis aut illud. Nō furtū facies: sed etiā cōtra illud de sanctificatione sabbati. Sed heu miseranda cecitas xp̄ianoz: qz plura peccata faciūt ⁊ grauiora in diebus festiuis ꝙ ꝑ totā ebdomadā. Nā cū alijs dieb' oporteat eos diuersis exercitijs laborare vt possint viuere diebus festiuis: quādo deberēt laborare ꝑ anima ⁊ deo vacare implicāt se in multis vitijs. Alij discurrūt ꝑcanoo ꝑ vias ⁊ ecclesias qō pessimum ē alij saltando ⁊ tripudiādo: alij ludēdo vacant ⁊ exinde deū ⁊ sanctos blasfemādo: alij venando ⁊ aucupādo: alij sedēt murmurādo ⁊ detrahendo alij luxuriādo alij tabernas frequentāt ⁊ cōuiuia hinc ⁊ Augu. ad Aurelīū. Cōmessationes ⁊ ebrietates ita concesse ⁊ licite putantur vt in honore beatissimoz martyrū nō solū per dies solemnes quod vnusquisq; nō lugendū videat qui hoc nō carneis oculis aspicit sed etiaz quotidie celebrant di. xliij. Et ꝓpterea qz multa ⁊ īmunera mala fiunt in festis: dicit deus ꝑ Isa. ꝑmo. Solēnitates vestras odiuit anima mea: facta sunt mihi molesta. ⁊ Amos. v. ait dñs. Odi ⁊ ꝓiecī festiuitates vestras: qz. s. eas vobis facitis ñ mihi: ⁊ Malach. ij. ait ipe. Disperdā super vultū vestrū stercus solēnitatū vestraz in peccata q facitis in festis manifestabunt cotā oībus ad cōfusionē vestrā. Isti ḡ cessare faciunt quātū in eis est. i. deficere ⁊ annulare dies festos dei a terra.

Quātū ad secūdū. §. VII

sciendū fm Tho. vbi supra ꝙ finis huius ꝓcepti s. de obseruatione festi ē vt homo vacet rebus diuinis qō signat in hoc qō dicitur memēto vt diē sabbati sanctifices. Illa. n. sanctificari in lege dicūtur q diuino cultui mācipant: vnde ⁊ de cōse. dis. i. Ieunia dicit. Die dominica nihil aliud agēdū nisi deo vacandū: nulla operatio i illa sancta die agat nisi tm hymnis psalmis ⁊ cāticis spūalib' diues illa trāsigat: ⁊ intelligit de operatione ꝓhibita vt patebit infra. Et quod dicit de dñica idē dicendū ō alijs festis ꝓceptis: qz vbi eadē rō ibi idē ius Est aūt dies dñica multū ꝑuilegiata ꝓpter multa magnifica in ea die gesta. Nā in eo mundus sūpsit exordiū ⁊ ꝑ resurrectionē xp̄i mors interitū ⁊ vita sūpsit inicium. Et dicit leo papa dis. lxxv. quod die dñico Jp̄a etiā die dicit natus in mundo xp̄s iesus ⁊ in ea misit aplis spm sanctuz ⁊ credit ad iudiciū finale venturū. Debz ergo die festo insisti operibus spūalibus oīonis meditationis auditionis diuinoz lectionis ⁊ elemosynis ⁊ huiusmōi: vnde ⁊ cū factus esset Jesus annoz. xij. ascēdenti bus parētibus eius hierosolymā fm cōsuetudinē dicī festi ⁊ xp̄s cū eis ascendit. Luc. ij. Et ad quid virgo gloriosa cū Joseph ⁊ puero iuisset nisi ad adorandū deū ⁊ vacādū diuinis vt lex iubebat. Et inter cetera debēt homes vacare cōpūctioni ⁊ cōtritioni peccatoz suoz recogitātes que egerūt alijs diebus i quibus fuerūt occupati. Dicitur. n. Leuit. xvi. Sabbatū requietōnis est affligetis animas vestras. s. per cōtritionē fm Origenē. Itē auditioni misse ⁊ diuinoz officioz ⁊ ꝑdicationum de quo dicet post sequēs. c. Itē admonitōi ⁊ correctioni ꝓmoz ⁊ ꝑcipue familie sue: exemplū in Job de quo scribit in ꝑmo. c. Cunqz in orbem transissent dies mittebat Job ⁊ sanctificabat eos i. in capite ebdomade quod ē dñica. Dicit autem sanctificare filios: qz. s. illa die admonebat eos ⁊ corrigebat de defectibus si quos ifra ebdomadaz fecissent: vt exponit Tho. sup Job vl' etiā qz offerebat oīones ⁊ sacrificia ꝑ eis. Itē insisti oz magl elemosynis in cuius figurā legit in Leuit. ꝙ duo agni offerebant die sabbati alijs diebus vnus tm̄ s. in holocaustū. Thobias ēt ꝓparato prādio in die festo misit filiū ad vocandū pauperē ad comedendū cū eis prius tamē sepeliuit mortuū quem audiuit in platea iacere: vt habet Thob. ij. Sed quis ē hic q ita celebret festa vacādo diuinis ⁊ laudabimus eū cū inuenerimus. Nōne tota occupatio hominū i festis est circa corpus. Mulieres vacāt ⁊ nō parū tpis exponunt in se ornādo ad capiendas alias: famuli ⁊ famule ad ꝓparādū cibos accuratius solito: mercatores ad faciendum suos cōputos ⁊ rōcinia ⁊ scribendū libros ⁊ litteras i feriatis conditionis homines ad audiendū de platinis vel spectacula vana: nulla cura filioz ⁊ familie sz oēs liberi dimittunt ad faciendū mala ⁊ qō cū multo labore p ebdomadā lucrati sunt: in festis in tabernis ⁊ ludis non in elemosynis expēdunt. O abusio puersa hominū ⁊ iactura tpis irrecupabil' ⁊ negociū gratissimū demonijs. Apte de his dixit Jere. Treñ. i. c. Uiderūt eā hostes. i. demones inimici pessimi aie seu ecclesie ⁊ derisерunt sabbata sua. i. festa: qz. s. non deo sed sibi vacant ventri vel demonj. Sed queri pōt vtruz qs abstinēdo se a criminalibus ⁊ operibus manualibus per hoc solū ꝙ nō vacat diuinis nisi audiēdo missaz vel non audiēdo qz nō pōt sz p totum festū solaciat ⁊ rōcinatur de ociosis peccet mortaliter. Et videt ꝙ sic qz maxime cadit sub ꝓcepto quod est de intentione legislatoris: sed ad hoc intentio latoris huius ꝓcepti de sanctificatione sabbati est vt vacet deo. Talis aūt nō vacat deo: qz si audit missaz illud valde modicū est respectu totius diei: ⁊ modicū ꝑ nihilo reputat: de cōse. di. ij. Reuera ergo tē. Quod si verū esset durus esset hic sermo ⁊ multi ꝓter suuz credere: imo ⁊ cōmune credē dānarent. Posset ḡ ad argumētuz

responderi per quandam distinctionem quaz ponit. b. Tho. ꝑma scõe. q. lxxxix. arti. ix. dicit. n. i responsione ad ar. scõm. Intentio legislatoris circa aliquod preceptum est de duobus: vno quidẽ ad quod inducere intendit per precepta legis: ad hoc est virtus. Aliud est de quo intẽdit preceptũ ferre: z hoc est quod inducit vel disponit ad virtutez. s. actus virtutis. Non. n. idẽ est finis ꝓcepti z id de quo ꝓceptum datur: sicut nec in alijs rebus ẽ idem finis, z id quod est ad finez: hec Tho. Et hoc videtur posse dici ꝙ quãuis intendat legislator finem precepti: vt quid perfectius: non tamen intendit id ponere sub precepto qz multitudo cui datur lex non est subito capax perfectionis sed paulatim. Sed intendit ponere sub precepto id quod disponit ad illud quod facilius ẽ ad obseruandum: z sic abstinere ab operibus seruilibus est in precepto non vacare deo pro maiori pte diei tamẽ peccatum est.

Quãtũ ad tertiũ. §. VIII.

notandum ſm Tho. se. se. q. cxxij: arti. iij. ꝙ in ꝓcepto de sanctificatione sabbati precipit cessatio operũ que significatur cuz dicitur. Septimo die non facies opus omne: z intelligitur de opere seruili ex eo quod habetur Leuit. xxiij. Dicitur aũt opus seruile non solum opus peccati vt dictuz ẽ supra: sed etiam opus corporale quo vnus alteri seruit ſm corpus. Sz si dicatur opus seruile opꝰ quod fit ad seruicium dei: sic tale opus nõ prohibetur die sabbati seu festi: quia hoc est contrariũ fini obseruationis sabbati: homo. n. ꝓpterea ab alijs operibus abstinet i die sabbati vt vacet operibus ad seruicium dei pertinentibus: z inde est quod vt dicitur Joan. vij. Circũcisionem accipit homo in Sabbato vt non soluatur lex Moysi z Math. xij. dicitur. Sacerdotes in templo sabbatum violant. i. corporaliter in sabbato operãtur s. faciendo sacrificiorum opera z sine crimine sũt Sic etiam sacerdotes circũferentes archam dñi circa Jericho. vij. diebus vnde z die sabbati vt habeẽ Josue. vi. non transgrediebantur precepti de sanctificatione sabbati. Similiter nullum spũ alis actus exercitium est cõtra obseruantiam sabbati: puta si quis doceret verbo vel scripto: vnde z Numeri. xxvij. dicit glo. ꝙ fabri z huiusmodi artifices ociant die sabbati. Lector aute diuine legis z doctor ab opere suo non desinit: nec tamen cõtaminant sabbatum. Item opera corporalia ad cultum spãlem dei non pertinentia in tñ seruilia dicuntur in quantum proprie pertinent ad seruientes: in quantum vero sunt cõia seruis z liberis seruilia non dicuntur: vnde quilibet tã seruus ꝙ liber tenetur in necessarijs prouidere non tantum sibi sed etiam proximo in his precipue q̃ pertinent ad salutem corporis: ſm illud prouer. xxiiij. Erue eos qui ducuntur ad mortem Secundario in damno rerum vitando ſm illud. Deut. xxij. Non videbis oues z bouem fratris tui errãtem z preteribis: sed reduces fratri tuo. Et ideo opus corporale pertinens ad seruandum salutez corporis proprij non violat sabbatum. Non enĩ contra obseruantiam sabbati est ꝙ aliquis comedat vel medicinam faciat z huiusmodi: quibus salus corporis cõseruatur: z propter hoc machabei non violauerunt sabbati pugnantes ipa die pro sui defensione: vt habetur. i. Mach. ij. Nec helias fugiẽs a facie Jesabel in die sabbati. Propter hoc etiam dominus excusauit discipulos suos qui colligebant spicas z fricabant manibus i die sabbati ꝓpter necessitatem quam patiebant Similiter opus corporale quod ordinatur ad salutem corporalem alterius non violat sabbatum vnde Joan. vij. dixit xps. Mihi indignamini qz totũ hominem sanum fecit in sabbato. Similiꝫ z opus corporale quod ordinatur ad imminens periculum seu damnum rei exterioris vitandum non violat sabbatum. Unde dominus dicit Mathe. xij. Quis ex vobis qui habeat vnã ouem z si ceciderit in foueaz die sabbati nonne tenebit z leuabit eã: hec omnia Tho. Oportet ergo ab operibus manualibus exceptis predictis abstinere alias violatur festum z peccatur mortaliter. Unde dixerunt iudei. Nõ est hic homo a deo quia sabbatum non custodit. Joan. ix. Quanuis de xpo falsum dicerent: tum quia sanando hominez nõ violabat sabbatum sicut nec faciendo medicinaz tum quia dominus erat z legislator: z poterat legem soluere: Et ad ostendendam grauitatem peccati huius quendam iudeum Salphat nomine qui reptus fuit in deserto ligna colligere in sabbato de mandato domini Moises fecit lapidare. Prohibentur ergo vt opera seruilia in festis placita z sententie seu processus iudiciales: z ad penam condẽnatio mortis precipue: extra eo. Dẽs z. xv. q. iij. per totum. Item ab artificijs varijs artium mechanicaz: z cultura terre satione messione z vindemijs nisi in necessitate: quia. s. alio tempore fieri non posset. Itẽ in negociando emẽdo vel vendẽdo nisi pro sua necessitate victualia Dicit tamen Pe. de pal. in quarto ꝙ cum nundine fiunt in aliquo loco diebus festis si non phibẽtur a prelatis ex quo papa scit z tolerat talez consuetudinem illi qui emunt vel vendunt in talib' nundinis videntur posse a mortali excusari si tñ non dimittant diuina saltem auditionem misse. Secus vbi dimittant hoc vel vbi prohibentur a prelatis. Itez pertinet ad opus seruile prohibitũ scribere pro precio vt de quaterno in quaternuz vel instrumenta cum tamen possit sine periculo differri. Conficere aũt testamenta infirmoz vel cõtractus matrimonij vbi est de morte vi posse

fieri. Uidere autem rōcinia ⁊ facere cōputum ꝑ licitū illicitū est. Item ad opus serule spectat cū equis asinis vel bobus deferre blada vel vina vl lingna vel mercimonia nisi necessitas vrgeat. Itē abstinenduz est ab itinere dietario nisi necessitas cogat vel aliud piuz opus inducat vt visitatio alicuius ecclesie vel cōsecutio indulgentie vel reformatio pacis seu amotio scādali ⁊ huiusmōi. Itē a bellis abstinendum est nisi necessitas vrgeat ⁊ iusta cā subsit: vt. xxiij. q. viij. Si nulla. Sz notādum ꝙ quedā sunt opera seruilia in quibus se exercēdo diebus festis ꝑm Guil. nō violat festū nec per cōsequēs peccat mortaliter: ⁊ ꝓmo ꝑ conseruando psonas vel res suas: puta faciendo foueas vel machinas ⁊ huiusmōi: vel portando res suas ad loca secura iminente bello vel portando necessaria ad defensionē ⁊ huiusmōi. Itē si iacentibus segetibus in agro: vel fenis in pratis: vel vuis i vineis: imineat tēpestas: vel aliud periculū amissionis illarum rez liceret talia recolligere ⁊ cōtutare. Idez de alia re q̄ destruit si in die festo circa eā manualiter non operat: vt extensio lane ad radios solis cū hyeme apparent: vel ꝓsecutio succensionis fornacis i lateribus calce vel vitreis ⁊ huiꝰ modi. Itē si carnifices ⁊ pincerne ꝓparantes victualia in festis vt in sequēti die vendant: si nō poterāt prius preparari vel preparata cōseruari vident excusari a mortali. Itē vectores merciū aut alimentoz aut personarū ad loca remota cū alias nō possent sine graui incōmodo vitā transigē credunt excusari si differre non possunt. Itez qui cōpellunt a oīs iusto metu ad laborandum in diebus festiuis in agris suis vel deferenduz ligna vel lapides vel faciēdū edificia vel foueas ⁊ huiꝰ mōi: que si nō facerent notabiliter dāmificarent in persona vel rebus vident posse excusari ꝓpter necessitatē. Melius tñ facerent nō obedire quando opus illud nō ē necessariū. Et q̄ modicus recessus a medio nō tollit bonū virtutis ꝑm phm i ethic. iō ꝙ aliquis vel aliqua in orto aliquid faciat paruū: vt obturādo sepem vel euellēdo malas herbas: vel suēdo aliqua puncta vestis dissute vl calige ⁊ huiusmōi: nō iudicatur violator festi ꝑm Guil. Barbitonsores nō in radendo sed i minuēdo sanguinē ⁊ ferratores equoz ⁊ huiusmōi si in festis exercent artē suā ꝓncipaliter ꝓpter necessitatem eoz quibus seruiunt non ꝓpter cupiditatez lucri excusant: ⁊ similiꝫ qui eos requirunt de arte sua si alias nō poterāt sibi cōmode ꝓuidere excusantur. Itē in molēdinis ad aquā vel ad ventum sine magna opera bois pōt seruari cōsuetudo patrie nō ꝓhibita a ꝓlatis. Secus de molēdinis cū iumētis: ⁊ hoc nisi necessitas vrgeret ꝓpter victu alia necessaria q̄ tunc liceret. Itē diebus festiuis nō tñ oīcis vel solēnioribus licituz videt laborare ꝑ pauperibus cū his tamē cōditionibus adictis. Primo vt nō dimittant diuia. i. auditio missē. Secundo ꝙ fiat elemosynaliter non propter lucrum. Tertio ꝙ illi pro quibus laborat indigeant. Item ad edificationem ecclesiaz ⁊ opus monasteriorum non habentium sufficientes reddit⁹ licitum est laborare non tñ vsq; ad vltimum fatigationem: nec ꝙ dimittantur diuina: hec omnia in hoc. §. Guil. Item a fortiori videtur licituz cui libet laborare pro sustentatione sui ⁊ familie sue quando aliter sustentari non valet: ita tamen ꝙ non dimittantur diuina. Nec. n. obseruatio festi est in tanta artitudine vt in veteri testamento vt dictuz est supra. Et erit bona cautela vt hoc fiat cum dispensatione ep̄i.

Capitulum octauum de negligentia sumptionis sacramentoz ⁊ precipue confessionis.

Egligentia sumptionis sacroz multū ē reprehēsibilis ⁊ frequēt dānabilis. Un apls ad Heb. ij. Quō nos effugiemus. s. dānationez si tantā neglexerimus salutē Hec nobis facta est ꝙ passionem xp̄i cuius virtus remansit in sacramentis que sunt quedā medicine spūales ꝑm Tho. in quarto saluantes nos ab infirmitatibus peccatoz. Et licet ad sacramenta duo que dicuntur voluntatis. s. ordinis ⁊ matrimony nullus cogatur sed liber quilibet sit ad ea suscipienda: tamen alia quinq; que dicuntur sacramenta necessitatis quilibet debet suscipere ꝑ loco ⁊ tempore. Et sine baptismo quidem actu suscepto vt in paruulis vel saltez in proposito vt in adultis nullus potest in nouo testamento saluari. Joan. iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritu sancto nō pōt introire in regnum celoz Adultus autem qui negligit baptismum suscipere vel qui fictus accedit ad baptismū peccat mortaliter. Et paruuli qui sine eo moriunt ad limbū descendunt: ⁊ parentes eorum fideles qui sunt in causa huiusmōi defectus peccant mortaliter. Cōfirmationem ⁊ extremam vnctionem adulti qui tempore debito nō susciperent cū tamē posset ex negligentia nō curantes de eis ⁊ multo magis cōtēpnentes peccarēt mortaliter: ⁊ similiter in mortali illa suscipientes Paruulis aūt nō cōgruit extrema vnctio. Confirmatio autē ⁊ si multuz prosit non tamen omissio eius est in preiudicium salutis illis. Penitentia lapso in mortale post baptismū necessaria est actu si pōt. i. vocali cōfessione alias ꝓpositum eius sufficit si cōtritus est: ⁊ quātuz est de iure diuino sufficeret quādocūq; ante mortē. Luc. xiij. Nisi penitētiaz egeritis: omnes simul peribitis ait xp̄us. Similiter ⁊ sumptio eucharistie actu vel proposito habenti vsum rōnis

p̄ Circa q̄ fessionē ē tri negligentia.

Capitulum Octauum.

necessaria est de iure diuino ante mortem Joan. vi. Nisi manducaueritis carnē filij hominis ⁊ bi beritis eius sanguinē nō habebitis vitaz in vobis Sed hoc nō sufficeret quātū est de iure positiuo naz quilibet tenet ⁊ obligat obedire preceptis ec clesie: ecclesia aūt nūc obligat sub p̄cepto qō trās grediens peccat mortaliter: vt semel in anno qui libet ad annos discretionis veniēs debeat cōfiteri ⁊ eucharistiam sumere.

De omittentibus .§.I.

ergo huiusmōi p̄cepta ecclesie q̄ oēs obligant pōt exponi illud p̄s. cxxiij. Declinantes in obligōes adducet dōs cū operantibus iniquitatē pax sup israel. Operantes iniquitatē sūt peccatores ⁊ hos demū ducit dōs ad penas eternas: ⁊ inde sequit pax super israel. i. electis remotis .s. illis malis q̄ tribulant eos factis ⁊ exemplis. Obligatōnes aūt sunt p̄cepta nō solū dei sed etiā ecclesie ad q̄ ser uanda quis se obligat in baptismo. Declināt aūt in eas q̄ ex negligentia deficiunt ab eis vel in eis: ⁊ isti etiā ducunt ad gehennā. Circa istā igit obli gationē ecclesie. s. de confessione annualiter fiēda tripliciter q̄s declinat ⁊ deficit.

Primo ipam pretermittēdo.

Secūdo ipsam indebite peragendo

Tertio pniam iniunctā nō implēdo.

Quātūz.ad primū.§.II.

Numeri.v. dicit. Uir siue mulier q̄ per negligēti am trāsgressi fuerint mandatū dñi dei sui atq; ō liquerint cōfitebuntur peccatū suū. Et licet tunc ista cōfessio fieret p̄ sacrificioz oblationē ex qua in genere manifestabat peccatū offerentis: tamē mō oportet q̄ sit vocalis: alias talis omissio ⁊ ne gligentia perniciosa est: vnde dicit Salomon pro uer. xxviij. Qui abscōdit scelera sua. s. non confi tendo nō dirigēt. s. in viā salutis. Qui aūt confes sus fuerit ⁊ reliquerit ea inueniet gr̄iam. Et Am bro. in li. de paradiso. Non potest a peccato q̄s iustificari nisi peccatū ante fuerit confessus: de pe ni. dis. i. Et Chrisо. in sermone. Peius ē nolle cō fiteri q̄ legē cōtēpnere. Necessariū est ergo ad sa lutē semel i anno cōfiteri quia ecclesia ad hoc ob ligat omnes fideles p̄ceptorie: vt patet extra de peni. di. ⁊ re. vbi dicitur. Omnis vtriusq; sexus fidelis postq̄ ad annos discretionis peruenerit se mel in anno oīa peccata sua fideliter confiteat p̄ prio sacerdoti ⁊ iniunctam sibi pniam p̄ viribus studeat adimplere suscipiens ad minus in pasca eucharistie sacramentū reuerenter nisi forte de p̄ prij sacerdotis cōsilio ob aliquā cām rōnabilem ad tēpus ab eius perceptione duxerit abstinēduz Alioq̄n ⁊ viuēs ab ingressu ecclesie arceat: ⁊ mo riens xp̄iana careat sepultura. Et subdit q̄ hoc statutum debet in ecclesia frequenē publicari ne q̄s ignorantie cecitate excusationis velamen assu mat. Ubi primo videndum est q̄s dicatur annus discretionis in quo q̄s tenet cōfiteri. Glo. aūt sup dicto. c. Omnis dicit annum discretionis ee cum est doli capax Idē Ricar. in quarto. Et quidam alius in quarto: idem sentit dicēs q̄ doli capax ē quādo hz vsum rōnis ⁊ cognoscit p̄catū: cuius signū est quādo dat interrogāti ordinatas respō siones. Hosti. aūt in sūma de pe. dicit q̄ tenētur pueri ad cōfitendū cū sunt doli capaces ⁊ nō alit Et dicit doli capax quādo ē p̄timus pubertati fm quosdā quā opinionem sequit Pe. de Anch. sup cle. ⁊ subdit Pe. q̄ p̄timus pubertati dicitur cū magis appropinquat pubertati future q̄ p̄te rite infantie: quod contingit in masculo qñ habz x. annos ⁊ dimidiū ⁊ aliquātulū vltra: ⁊ in femi na quādo habet. ix. annos ⁊ dimidiū ⁊ vltra ali quantulū. Sed Hosti. addit q̄ potius hoc fm ex teriora bonus iudex estimabit. i. fm q̄ ex actibus ⁊ verbis pueri pōt magis vel minus deprehendi de vsu rōnis: ar. extra de p̄sump. Ex studijs. Qz autē aliqui dicunt q̄ annus discretionis q̄uis q̄ ad cōtrahendum matrimoniuz vel ingrediēduz religionē intelligat annus. xiij. in masculo ⁊ com pletus ⁊. xij. in femina vt dicūt omnes doctores ⁊ iura: tamen quantum ad cōfessionem vel cōionē intelligit annus imediate post septēniuz. s. viij. an nus. Sed istud non est simpliciter verz: nā leges adaptant fm ea q̄ vt in pluribus accidunt: sed vt in pluribus in. viij. anno puer nōdum hz vsum rōnis vt experientia docet. Certū ē autē q̄ añ vsū rōnis nullus peccare pōt nec legibus astringit: vn de nec talis p̄ consequens confiteri tenet. Quod autē dicit Grego. nonus: extra de delic. pue. Pu eris. grandiusculis peccatū nolūt attribuere q̄dā nisi ab annis. xiij. cū pubescere ceperint: qō meri to crederemus si nulla essent peccata nisi q̄ mem bris genitalibus cōmittūtur. Quis vero audeat affirmare furta puria mendacia nō esse peccata ⁊ his plena est puerilis etas: hec ille. Non firmat opinionem illoz put putāt ⁊ p̄ se inducūt. Nō enim dicit q̄n infra scdm septēniū q̄ ē p̄prie pueril etas possint habere vsū rōnis ⁊ p cōsequēs pecca re mortalit vt approquinquante pubertate .s. in anno. xij. vel. xiij. tūc. n. i aliq̄bus regionibus ⁊ p̄ dicta peccata ⁊ vicia carnis ppetrāt multi: ⁊ isti dicunt pueri grādiusculi fm dictā decre. Nec ēt p̄ eis valet exēplū qō inducūt de paruulo q̄nq; annoz quē Grego. i quarto dialogoz narrat ad gehēnā cōdēnatū p̄pter peccatū blasfemie: nā in illo acceleratus fuit vsus rōnis p̄ter cōmunē cur sū. Si. n. nō habuisset vsū rōnis nō fuisset sibi im putatū in peccatū blasfemie. Sicut nec aui q̄ dē pica que aliqua p̄fert sine intellectu. Una autem irūdo nō facit ver: vt dicit phs. Et que a iure cōi exorbitat ñ sūt trahēda i p̄ñaz: vt extra ō rē iurī.

li. vi. Si ergo ille ꝓter cōmunem cursū in quiquē nō habuit vsum rōnis vñ peccare potuit non se quit q̄ omnes alij habeant: sed nec in octēnio ꝛ cū pari ꝓcepto quilibet obliget ad cōionem sicut ad ꝓfessionē vt patet p ipsā decre. Dicit. b. Tho. in quarto sniaꝫ q̄ pueri circa vndecimū vel duo decimū annū si appereāt in eis signa deuotionis ita. s. q̄ sciant discernere panē materialē a sacmē tali possunt cōicare: quod dicit q̄ p̄sumit̄ iaꝫ habere vsum rōnis ꝛ nō antea. Temerariū g̃ videt afferere ꝛ publice p̄dicare q̄ ĩmediate post septē nium tenent pueri ad istud ꝓceptuꝫ seruandum alias peccant mortaliter ꝛ ipi ꝛ parentes eoꝝ q̄ nō faciunt eos cōfiteri. Sed bene laudabile est ꝛ pium predicare ꝛ exhortari parentes paruulos suos ꝛ septēnes ꝛ q̄nquēnes vt faciant cōfiteri vt sic assuefaciant se moribus xp̄ianoꝝ: etiam si nō dū habent vsum rōnis q̄uis non teneant. Sed ꝛ cōfessor cū puer cōfitet aliquod qō de se ē mortale nec pōt ꝓcipere si tūc habet vsū rōnis nō debꝫ precipitare sniam de mortali sed reprehēdere eū vel admonere q̄ caueat in futuꝫ ꝛ doleat: qz ducit illū ad gehennā. Siquis ergo nō cōfitet semel in anno habēs annos discretionis peccat mortaliter si ex negligentia hoc faciat: secus si ex impotē tia vt qz nō habuit copiam cōfessoris: vel qz ē excōicatus: nec p eū stat q̄n q̄rat ꝛ ꝓcuret absolutionez: vel quia differt aliquibus diebus de consilio sacerdotis. Nō aūt pōt sacerdos deobligare eum ab hoc precepto nec ep̄s sed solus papa quantuꝫ ad semel in anno. Et de eo qui non habet nisi venialia sm ꝓsciam suam: ꝛ ꝓbabiliter quānis quidam dicāt nō teneri: qz decre. intelligit̄ de eo qui habet necessaria cōfitenda vt mortalia. Tuti⁹ tn̄ est dicere ꝫ Tho. q̄ teneat vt obediat p̄cepto ecclesie: qz ꝛ si conscius sibi nō sit nō tamen securus Declinantes ergo. i. deficientes ab obligatione hm̄ōi adducet dñs ꝛc̄. Hiero. Promittit ꝓspera dñs si p̃niam egerimus. Quod si negligentia dissoluamur: ꝛ ip̄m penitebit sponsionis ꝓmissaq̄ mutabit: de peni. dis. i. si agamus.

Quantū ad secun. §. III

ꝓfessione dz q̄s facere confessorē idoneū.

dam partē declinat quis in hanc obligationē nō solū nō cōfitendo ſz male cōfitēdo: ꝛ ꝓmo quidē si cōfitet sacerdoti quē nouit esse hereticū vel scismaticū vel excōicatū: suspensū vel irregularē: vl̄ nō habere ptātem absoluēdi ab his a quibus absoluit vel quē scit notabilit̄ ē ignorantē ꝛ se habere cāus intricatos quos nec p se nec per illū potest sufficienter explicare: vnde Augu. in li. de penitentia ait. Qui vult cōfiteri vt inueniat q̄am sacerdotē querat qui sciat soluere ꝛ ligare ne si circa se negligens fuerit negligat ab illo qui salubrit̄ monet vt vitet cecū ne ambo in foueam cadāt de peni. di. vi. Secundo declinat qñ cōfitet quidem idoneo sacerdoti sed dimittit aduertēs aliquod peccatū quod scit vel credit vel dubitat ꝓbabilit̄ ē mortale ex verecundia: ꝛ tunc nō solū nō valet sibi cōfessio ꝛ iterare tenet: sed addit vnuꝫ aliud mortale de nouo ꝓpter irreuerentiam exhibitaꝫ sacramēto ex sua fictione ſm Tho. in quarto ꝛ alios Aug. Caueat peccator ne vēcūdia ducē di uidat cōfessionem: hoc. ē. n. ad hypocrisim tendere ꝛ semp venia carere: de peni. di. v. cōsideret Si aut̄ dicat oīa peccata sua q̄ menti occurrunt dicēda: sed nō ꝓponit ab aliquo mortali abstinere ꝛ tamē interrogatus a cōfessore dicit cōtra cōsciam loquēs se velle ab omnibus abstinere itez peccat mortaliter mēdatio vtēs. Sed si nō occurrit illa sua incōtritio mēti vt dicenda: qz nō cogitat super hoc vel non interrogat de hoc a confessore nō peccat confitēdo q̄uis sit sibi infructuosa illa cōfessio ꝓpter indispositionē suā nō tamē vi dei trāsgredi preceptū illud ecclesie. Et debet reci pi cōfessio quā incōtritus facit sed nō absolui: vt extra ō peni. ꝛ re. c. officij. Tertio qñ ipremeditatus accedit cū tamē multa habeat intricamenta ꝛ grauia dicere ꝓpter que multa omittit ex obliuione quia difficile est in subito mēti occurrere: q̄ omnia per totū annū gessit vel ea q̄ de se sūt mortalia quia ignorat illa esse mortalia. Et ista etiaꝫ est inutilis ꝛ infructuosa nisi deus in ip̄a mutet mentē eius ꝛ cōtritionē infundat. Seruare debꝫ ergo illud Ezech. penitentis qui ait. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine aīe mee i. singula opa male facta in toto tēpore vite mee. Ubi notandū exemplū notabile. Fuit quedā mulier nobilis magnaꝫ virtutū fame ꝛ cōsilij: q̄ cuz nō haberet vir sibi a seruis dei consultū erat q̄ remaneret in seculo potius q̄ ītraret monasteriū qz plura bona in seculo faciebat sed instigante diabolo q̄ felici eius statui inuidebat incidit in fornicationē: quod illa postea q̄citius ꝓpēdēs oīo decreuit intrare monasteriū ad agendū pniam de scelere: ꝛ vitandū picula iā expta. Quo facto dedit se maxie abstinētie: vigilijs: oīonibus: silentijs ꝛ lectionibus: nunq̄ tn̄ de fornicatione ꝓpetrata p̄ verecundia voluit cōfiteri. Mortua aūt abbatissa cōi cōcordia ista electa ē in abbatissaꝫ ꝓpter exēpla exteriora scitatis eius: que similit̄ i magna austeritate degebat ꝛ gubernabat monasterium Et post multa tpa infirmata grauit̄ rogauit eaꝫ q̄dā ex ip̄is monialibus sibi magis familiaris vt si cōtingeret eā decedere sibi post mortē apparēt ad intimādū statū suū: qō illa ꝓmisit: dño disp̄ sante mortua igit̄ cū moniales expectarent de die in diē illā miraculis illustrari quadā nocte apparuit illi cui ꝓmisit tota turpis ꝛ tristis. Et recognoscens eā cū interrogaret de statu eius rūdens ait. Dānata sum ꝓpetuo in ignem eternū. Quod illa stupens ait. Quis ergo poterit saluus fieri si

ꝓfessione oīa peccā fuit̄ confitenda. et nō ꝓ vēcūdia celanda.

Capitulum Nonum.

tu que vitam tam singularem tam irreprehensibilem: taz austerā in seculo z monasterio tenuisti saluata nō es. Cui illa. Non mireris: qz vna sola de causa dānata sum ex eo videlicet q in peccatū carnis in seculo lapsa p verecundia nunq uolui cōfiteri. Et sic declinātes tc.

Quantū ad tertiū. §. IIII

declinat quis in obligationez circa pnie sacramētū quādo nō facit penitentiā sibi iniūctā: vel non vt debet. Math. iij. Facite fructus dignos pnie. Cū ergo quis nō facit pniam sibi iniūctaz p mortalibus ex negligentia dimittens mortaliter peccat qz sub pcepto ad illud tenet. Secus si dimitteret ex impotētia: debet tñ facere tūc sibi cōmutare i aliud ab illo imponēte vel alio si ipius copiā habere nō pōt: z oportet iterare cōfessionē si ex negligentia dimisit vel etiā obliuione si alteri confiteret. Secundo declinat nec agit fructū dignū penitētie quādo facit pniam iniūctā sed nō alia ad q tenet: vt restituere cū posset substantiam alienaz vel res alienas. Nā si ꝓposuit res istas facere i cōfessione: z postea ꝓpositū ex auaritia vel negligētia dimittit vel omittit facere cū debet: tūc recidiuat z intrat statū damnationis. Tertio cū facit pniam iniunctam sed non in statu gratie recidiuans in aliquod mortale ante cōpletaz satisfactōnem iniunctam talis vtiqz debet nihilominus p ficere pniaz quia implendo saltez satisfacit precepto sacerdotis iniungentis sibi pniam. Sed illa pars quā perficit in mortali non valet sibi ad id ad quod est ordinata. s. ad diminuendū de pena tēporali hic vel in purgatorio sibi debita p peccatis: z si post lapsum imortale conteritur de peccato etiam ante confessionē pnia iniuncta ipam p sequendo valebit sibi in aspectu dei ad diminutionem pene. Sed vtrum teneatur talis iterare confessionē vel pniam iniunctā: qui. s. eā pfecit in mortali de necessitate salutis dico q nō. Sz hāc qōnem diffuse hēs in. iij. parte ti. de sacramentis in. c. de satisfactione. Et vtruz etiā quis teneatur ad statim confiteri perpetrato mortali peccato ibi habes in. c. de confessione. videlicet q non tenetur de necessitate fm Tho. Ricar. z Pe. q̄uis sit periculosum differre: z ideo persuadere oportet vt quācitius. De conditionibus confessionis z de fructibus eius z exhortationibus ad ipsam ibi habes.

Capitulum nonum de negligentia circa sacramentum eucharistie sumendum.

Egligentia non

modica exhibet circa sacramētū eucharistie sumēdū: cū etiā teneatur quilibet semel in anno cōicare in pasca vt dicit decre. Ois. de peni. z re. superius allegata. Et ꝑmū dubiuz quod circa hoc occurrit est istud. Utrū satisfaciat ꝑcepto ecclesie de cōmne semel in anno sumenda qui cōicat feria quinta in cena domini vel in pasceue: vel in sabbato sancto vel alia die infra annū. Ad quod dicendū q lz quidā dicāt hoc sufficere si quis tamē bene respicit textū decret. que dicit in pasca videtur q nō: nā pasca, dicit dies dñice resurrectionis Interp̄tatur. n. transitus qz xp̄s trāsuit illa die, ō morte ad vitā imortalē: ipa tamē dies cū duobus sequētibus quasi ꝑ vna reputat quo ad solēnitatē officij similem: vñ etiā ꝑ cōione ꝑ vna possūt cōputari: z cōgruentissime ecclesia statuit in die solēnissimo festi supra oēs alios: fideles sumē debere sacramētū oium maximū z reuerēdissimuz cuius quasi vigilia ad se ꝓparandū ad ipius sumptionē ē tota. xl. precedēs. Et An. de bu. eximius doctor vtriusq iuris dicit sup. c. Et si iudeos. extra de iudeis. Nota q in die resurrectionis est sumendū corpus xp̄i: hoc sermocinabant ad pplūz exim̄ū p̄dicatores dñs Jo. dñici. z sanctus Uincētius q claruit miraculis. Nec obstat huic ſnie illō c. de cōse. di. ij. In cena dñi a q̄busdā: vbi dicit in die cene eē cōicandū: qz vt dicit glo. ibi illa cōio ē religiosoz. s. in cena dñi: oēs. n. se cōicāt in missa maiori q etiā p hanc nō omittūt cōionē in die resurrectōis vel pōt dici ēt q illud. c. habuit locum quo ad oēs tpe antiquiori q̄n fideles nō solū i dominica resurrectionis: sz singulis diebꝫ dñicis cōicare solebāt: vt de cōse. di. ij. cōicandū. Et si dicatur q ꝑceptū de cōione nō refert ad diē determinatu: sed ad semel cōicanduz. Rñdet q ex q̄ dies determinata ponit: refert etiā ad ipm diē ex q̄ rō huiꝰ est in pmptu: vt supra dictū ē: vel saltē negari nō pōt q̄n saltē sit dubiū vtrū intentō legislatoris etiā determinaret ad diē p̄fixā: z tūc standū ē lie q̄ diē ponit: z cū in dubijs tutior via sit eligenda: extra de spō. c. iuuenis. z tutior via sit cōicare in die resurrectionis: quare nō potius illud tenēdū z p̄dicandū. Si q̄s tamē esset ita occupatus i die festo resurrectionis q nō posset huic vacare s. ad se ꝓparādū forte cū huiusmōi posset eps vel cōfessor licētiare: vt in aliquā diē p̄cedentē vel sequētē cōicaret. Sed q aliq vel alique hoc faciāt vt quasi liberius liceat eis vacare ornatibꝰ tripudijs ludis: pompis: vel lasciuijs: i festo resurrectōnis: hoc ē cōtra intētionē ecclesie q̄ vult fideles illa die p ceteris vacare deuotōni. Dies ēt p̄cedētes sunt magis inductiui ad deuotōnē ex ipis officijs que maxime requirit in accessu ad sacramentum

Titulus Nonus.

Quia tū multi p̄dicatores ⁊ magni p̄dicāt aliqñ cōtrariū illi q̄ ex doctrina eor̄ putantes sibi hoc licere: cōtrariū faciūt nō puto cōdēnādos vt̄ trās gressores p̄cepti nisi cēnt ptinaces: ⁊ cōstaret etiā de cōtrario. Et qui hoc p̄dicāt. s. alia die q̄ in pa sca cōicandū plus sapiūt q̄ oportet sapere. Et no tandū q̄ triplex negligentia cōmittit ⁊ valde gra ue peccatū circa istud sacramentū sumendū.

Primo omittēdo indebite eius sūptionē.

Secūdo accedēdo indigne ad cōionem.

Tertio exhibēdo se tepide post acceptionē.

Et de his pōt intelligi illa impcatio p̄s. ⁊ p̄ istos vbi ait. Fiat mensa eor̄. i. cōio eis parata ⁊ p̄ eis fiat. i. fiet cor̄ā ipis: in laqueū: in retributōes: ⁊ in scādalū. Obscurent oculi eor̄ ne videant: ⁊ dor sum eor̄ semp̄ incurua. Effunde sup eos irā tuā ⁊ furor ire tue cōphendat eos. Fiat habitatio eo rū deserta: qō pōt exponi de nō cōicantib⁹ ⁊ ma le cōicantibus vt in fine capituli exponet.

Quātū ad primū. §. III.

dicit Sapiēs O q̄ suauis ē spūs tuus i nobis oñe i. q̄ dulcis affectus tuus ad nos. Nā angelor̄ esca nutriuisti populū tuū oñe ⁊ panē de celo p̄stitisti eis. Sap̄. xvi. Et populo quidē hebreor̄ figuraz exhibendo scilz manna suaue. Sed populo xp̄i anor̄ figuratū. s. magnificū sacramētū. Sed sic ingratus ille populus dixit aia nostra nauseat su per cibo isto leuissimo alios appetēs cibos ⁊ vilis simos. Ita ⁊ populus christianus tāto ingratior quāto beneficiū cōcessū ē incorpali maius quasi reputās cibū sacramētalē vilē nō curās ò eor̄ alia appetēs vana ⁊ vilissima respectu spūaliū. Omit tunt autē indebite sumere quadrupliciter.

Aliqui ex obstinatione.

Aliqui ex falsa humiliatione.

Aliqui ex ignoratione.

Aliqui ex tepefactione.

Ex obstinatione dimittunt multi q̄ permanētes in odio vel detētione alienor̄ vel luxuria vl̄ alio mortali peccato: qz nolūt peccatū illud dimittere nolūt etiā cōicare ⁊ q̄ non velint cū huiusmodi peccatis cōicare minus male faciūt q̄ si cuz illis cōicarēt: sed nō ꝓpterea excusant a mortali omit tētes cōionē qz nec pplexi. sunt fm Tho. i quāto Nā p̄nt ⁊ debēt dimittere peccata illa ⁊ nō pma nere in sua obstinatōe: cū de die i die imo de punc to in punctū possint mori ⁊ ꝑpetuo dānari. Fit ergo eis mēsa cōionis in laqueū peccati: qō ꝓmit tūt omittēdo eā. Ex falsa humiliatōne dimittūt illi q̄ reputantes se peccatores ⁊ idignos tāto sac̄mēto nolūt cōicare. Et q̄dē si attendat magnitu do existētis i sacramēto solū nulla creatura inue niet digna eo. Nec apl̄i sci nec martyres. Sz nec h̄ oñs requrit a nobis. s. tātā dispositōnē ⁊ scitatē quantam meretur magestas eius: sed quanta est possibilitas fragilitatis nostre nec requirit q̄ effici amur impeccabiles sed q̄ doleamus de preteritis ⁊ proponamus firmiter in futuz abstinere occa siones p̄mas euitādo. Nā ⁊ Petrus cū alijs a postolis digne sumpserūt sacramētuz in die cene ⁊ tamē inde ad modicū Petrus christuz negauit ⁊ mortaliter peccauit ⁊ alij fidē perdiderūt. Falsa vtiq̄ humilitas ē que frangit precepta: debuit po tius quilibet Petruz imitari dicentez Luc. v. Exi a me oñe quia homo peccator sum: ⁊ tamen nō recedebat sed adherebat ei. Ex ignorantia dimit tunt qui nesciunt se ad hoc teneri: sed ignorantia ista non videtur excusare: cum sit comune prece ptum ecclesie quod ad omnes extēditur: ⁊ igno rātia facti non iuris excusat: de re. iur̄. libro sexto Et precipue in locis vbi predicātur ista aut de fa cili sciri possunt: Sed in locis siluestribus vbi sa cerdotes sunt ita ignorantes q̄ non solum ista nō nunciant sed forte retrahunt dicentes non sumen dam communionem nisi in morte vel a senibus: possent magis excusari. Ex tepiditate omittunt quibus videtur labor se preparare ⁊ ad confessio nem ⁊ communionē qui ita implicantur ter renis q̄ postponunt de facili spiritualia etiam eis necessaria. Fit ergo istis mensa in laqueum pecca ti mortalis propter suam negligentiam. Si quis autem omitteret ex aliqua impotentia vel causa rationabili: puta quia est in mari constitutus in pasca: vel ē clausus in claustro vel carcere vbi nō potest habere sacedotem: vel exiens domum tiet inimicos capitales: vel de licentia ꝓfessoris: ⁊ hu iusmodi iste non peccat habendo desideriū sumē di ⁊ proposītum quando poterit supplere defe ctum. Sed impedimento sublato tenetur cōmu nicare: alias tunc peccat mortaliter. Et in huius figuram legitur in veteri lege q̄ illi qui non pote rant comedere agnum pascalem designātes sacri ficiuz in festo proprio pasce: debebant in mense se quenti supplere defectuz: alias grauiter peccabāt Sed dubitari potest in qua etate teneātur pueri cōmunicare: naz post pubertatez dubiuz non est quin obligentur si sunt sane mētis. Et potest satis teneri q̄ fm q̄ pōt ꝓfessor ex ꝓfessōne eor̄ pcipe de vsu rōis eor̄ maiori vel minori: sic pōt et dēt eis ꝓsulere vl̄ artare ad cōionez. Sed ⁊ parētis q̄ uis ad ꝓfessionē debeant quodāmō cogē: sic ⁊ ma gistri scholar̄: nō ār sic ad cōmunionē: sz debent bñ eos hortari: si vidēt eos habē bonā discretōez vl̄ dimittē i iudicio ꝓfessor̄ suor̄. Retrahēdo ār eos solū ex h̄ qz sūt pui: ⁊ qz ñ ē ò more p̄ie pue ros q̄tūcūq̄ hēant vsū rōis q̄ p̄cēt grauiē peccāt

Quantū ad scōm. §. IIII

p̄ncipale scōa negligētia mixta sacrilegio ē cū q̄s accedit idigne ad cōionē: de q̄ apl̄s. i. Cor̄i. xi. ait Qui māducat ⁊ bibit idigne iudiciū sibi mandu

Capitulum Nonum.

cat ⁊ bibit non diiudicans corpus domini. i. non discernēs ab alijs cibis cōibus ad quos sumēdos accedit sine cōsideratione. Et glo. ibi. iudiciū sibi manducat ⁊ bibit. i. ac si xp̄m occiderit punietur Fit autē indigna accessio quadruplicit̄.

Primo q̄ cū mortalis peccati remorsione.
Secundo, q̄ sine mētis discussione.
Tertio q̄ sine criminalis cōfessione.
Quarto q̄ sine ritus obseruatione.

Et de oīb⁹ his vificat illud p̄s. Fiat mēsa eor̄ corā eis in laqueū. s. peccati mortal'. ⁊ de p̄mo nulli dubiū q̄n mortaliter peccet q̄ accedit ad sacramē tū cū cōscia peccati mortalis quod estimat se habere: ēt si p̄sciam erroneā haberet nisi eā deponeret ad arbitriū boni viri. Nimiā. n. irreuerētiā facit sacīo: vñ Aug. Si mēs i affectu peccādi sit grauari pot⁹ eucharistie pceptione dico q̄ purificari de p̄se. di. ij. quottidie. ⁊ Jsidorus q̄ scelerate viuūt ⁊ cōicare nō desinunt putātes se tali cōione mūdari sciāt se nihil pficere dicēte scriptura. Nū quid carnes sācte auferēt a te malicias tuas. q. d. nō sz addēt de p̄se. di. ij. q̄ scelerate. Similis ē hic Jude. de quo dī Joan. xiij. post bucellā introiuit in eū sathanas. s. p spālez malicie nouū effectum Qui etiā accedit sine cōpetēti discussione p̄scie, pter qđ q̄ nō recogitauit vitā suā: aliqua mortalia habet de qbus nō ē cōtritus vel cōfessus de q̄bus nō hz remorsū: talis ēt peccat mortaliter faciēs ꝺ illud apl̄i. i. Corin. xi. Probet aūt se ipm hō ⁊ sic de pane illo edat ⁊ de calice bibat. i. examinet p̄sciam suā: hoc aūt multis euenit q̄ cū sint i grauibus peccatis frauduū ⁊ illicite acq̄sitor̄ vel nō p̄fitent de eis vel ad cōfessores accedūt q̄ nō itelligūt facta eor̄: ⁊ cōfessis q̄busdā minimis de alijs dicūt se nō habere p̄sciaz. Sz ignorātia eor̄ ñ excusat q̄ crassa ē. Qui ēt post cōfessionē factā ici dūt i aliq̄d mortale: vel ēt recordant de aliq̄ mortali q̄d ex obliuione dimiserūt: ⁊ multo magis si ex verecūdia illud tacuerūt: si accedūt sine p̄fessione illor̄ ad cōionez: ēt si eēnt cōtriti peccāt mortaliter: q̄ requirit nō solū cōtritio sz etiā recōciliatio ecclie p cōfessionē de mortalibus ad cōionez ſm Tho. in quarto. ⁊ alios doc. Et idē si dubitaret, pbabilit̄ illud eē mortale vel nō: ⁊ hoc nisi esset sacerdos q̄ haberet celebrare: alias seq̄ret scandalū: ⁊ ille nō haberet copiā cōfessoris tūc sufficeret cōtritio cū ꝓposito cōfitendi. s. q̄ citius. Qui ēt accederet ad cōionē nō ieiunus: q̄. s. p⁹ mediā noctē sūpsisset aliq̄d p modū cibi vel potus q̄tū cūq; paz ēt aquaz vel modicū zinziberis ⁊ hui⁹. peccaret mortaliter: q̄ ꝺ ordiatōez eccle: ō p̄se. di. ij liq̄do. Silit̄ q̄ excōicat⁹ sciēt minor excōicatōne accedēt añ absolonē ab ea. istis fit mīsa eor̄ i laqū

Quantū ad tertiū. §. V.

Tertia negligentia est quādo sūpto sacramēto in applicat se oronibus aut alijs diuinis officijs: sed sine necessitate vrgēte applicat se ad mundana ⁊ vana discurrit hinc inde: ⁊ quod peius est reuertit q̄citius ad vomitu. Iste similis ē iudeis: q̄ dominica in ramis palmaz suscepērūt xp̄m cū magno honore: ⁊ in sequēti sexta feria eiecerūt eum extra suam ciuitatem cuz magno vituperio ⁊ cōtumelia. Sic isti ⁊ si deuote in sacramento xp̄m suscipiant ex quo nō attendunt ad conseruandā gr̄iam receptam, sed q̄citius applicant se ad ea q̄ sunt occasio ruine sue: eijciunt xp̄m a se p gr̄iam: de quibus verificatur illud apl̄i ad Heb. vi. Rursus crucifigentes dei filiuz in semetipis ⁊ ostentui habētes: ⁊ vt dicit Aug. Vulnus iteratū tardius sanatur. Sed queri potest vtrum qui omittit cōmunionez i pascate ex negligentia cuz peccauerit mortaliter vtrum teneat infra annū sequentem ante aliā cōionē supplere defectū cōmissum i. cōicare ita q̄ nō faciēs peccet mortaliter. Et eadez questio pōt moueri de cōfessione omissa. Ad quod dicendū q̄ dato q̄ facere deberet ex cōgruitate ⁊ ad hoc est inducendus psuasionibus si alis idoneus est: non tamē videt teneri ex necessitate ita q̄ nō faciēs peccet mortaliter. Quod patet ex similibus mltis. Si quis. n. omittit ieiunare vna die determinata qđ hz ex voto vt vigilia. b. M. Magdalene scient ⁊ ex negligentia peccat vtiqz mortaliter. Similiter omittēdo ieiunū ecclesie. Sz quis dicit q̄ adhuc teneat supplere i alia die: alis peccat iterz mortaliter. Et idē de violatione festorz de omissione misse ⁊ alijs: hoc. n. si verz eēt q̄ tenētur de necessitate cū quottidie obligeāt ad illud q̄ usqz suppleat multa peccata mortalia cōmitterz faciēdo solū cōtra vnū ꝑceptū: ⁊ sic ecclia laqos i ijceret animabus: qđ cauet. xxvij. q. i. viduas. Bene fateor q̄ qñcunqz ⁊ quotiēscūqz facit sibi illā dispōnem actualē in mēte firmit̄ nō confitendi ⁊ cōicandi, put mādat ecclesia totiēs peccaret mortaliter. Sed ecclia tantum semel in anno obligat ad illa. Notat autem p̄s. lxviij. xij. nocumenta q̄ eueniūt nō cōmunicantibus vel male cōicātibus in illis verbis p̄s. Fiat mensa eorum rē. Primo q̄ dē aiam peccato illaqueat q̄ cōmittit vnū peccatū spāle mortale quod notat ibi. Fiat mensa eor̄ in laqueū. Secūdo dānationez eternā ꝑparat: q̄ si moriāt nō penitēs de hoc ad ifernū vadit. quod notat ibi. In retributōes. Tertio primū scādalizat iducēs suo exēplo ad similia: ⁊ faciēs male de se iudicare: qđ nōt ibi. In scādalū. Quarto mentē excecat. Sicut. n. p dignā cōionē illuminat: ita de cōtrario excecat ibi obscurent oculi eor̄ ne videant. Quito tēptationibus subiugat: q̄ diabolus hz maiorem ptātem super eū cū nō sit armatus sacīo ibi. Et dorsū eor̄ semp incurua. Sexto deū irritat cōtra se ad imitendū ei diuersa flagella ⁊ mala ibi. Effunde semp eos iram. Septimo

gratuitis spoliat: qz oibus bonis spūalibus z virtutibus ibi. Fiat habitatio eoz zc. Legit in vitis patrū q cū quidā iuuenis philocaptus de quadā cōiugata qsisset p multos modos rē habere cum ea: z illa vt honesta recusasset indignatus, pcurauit a quodā iudeo maleficiū vt caz dementaret: quo facto ita diabolus opatus ē vt fantasia eius z oīum aspicientiū illam cōiugatā equā esse narz z equa oculis oīum videret. Circa quod post plura remedia ducta fuit a marito ad sanctum Macharīū in heremū z cuz aliq ex discipulis intellexissent casū miseranduz quoz oculis illa mulier ducta equa apparebat: retulerūt sancto Macharīo in cella orāti: z egrediēs cellā z vidēs eā vt feminā qz diabolus non poterat ita pstringere oculos eius z fantasiaz imutare vt alioz: dixit eos dicens. Ego feminā video quā equā dicitis. Et intelligēs opus diaboli orauit p ea z cessauit ludificatio illa: z declarauit sibi Macharius q hoc p miserat ei deus lz eēt honesta qz nō ibat ad ecclesiā z nō cōicabat vt faciebāt tūc fideles. De alijs defectibus q cōmittunt in missa: z circa materiā z formā sacramentoz habes in tertia parte. Et ibi etiā quo quis debeat accedere: z de fructibus sacramēti z multis alijs ibi vide.

Capitulum decimum de omissione circa diuina z presertim misse.

St etiaz alia ne

gligentia circa diuina quam frequēter incurrūt z laici z clerici ac religiosi. Unde z de quodam rege. s. Ozia dicit. ij. paralipo. xxvi. q eleuatū est cor eius z neglexit dñm. i. diuina. Et de leuitis q erant circa diuina ocupati dicit q leuite egerunt negligentius. ij. palipo. xxiiij. Et loquit de ptinentibus ad tēplū z cultū diuinū. Est aūt triplex negligentia circa diuina. s.

Circa misse auditionez.
Circa pdicationis attentionez.
Circa officiationis solutionez.

Quātuz ad primuz. §. i.

qcunqz ex negligentia mere omittit audire missā diebus dñicis z festiuis cū possit peccat mortaliter Facit. n. cōtra pceptū ecclesie: quod habet de cons. di. i. vbi dicit. Missas secularibus totas audire die dñico spāli ordine pcipimus ita vt nullus ante benedictionē sacerdotis egredi psumat hoc expresse dicūt doc. in quarto. Pe. de Pal. Tho. All. z alij z glo. in. d. c. Et vt dicit Pe. de pal. in quarto. Non excusant ab hoc pcepto itinerātes si cōmode audire possunt: alias secus: puta alicqs est in societate aliquoz qui nolunt exspectare missam z sine societate illa non bene potest iter facere vel quia ignorat viam quia difficilis est z periculosa: vel quia non est tuta a latronibus vl quia ab illis habet expensas itineris z huiusmōi excusatur hic sine dubio. Occurrunt autez circa hoc preceptuz plures questiuncule. Et prima est vtrum teneant clerici z religiosi ad hoc preceptū z videtur q non: quia tex. dicit secularibus: ergo qui non sunt laici non obligantur per ar. a cōtrarijs di. xxv. Qualis. quod sentire videtur Jo. de biblia in quodam quolibet. Sed tutior z rōnabilior est opinio Archi. in rosario super. d. c. dicēnim q ibi vacat ar. a contrarijs per ar. a minori. Si enim tenentur ad hoc laici multo magis clerici z religiosi qui ad maiora tenentur z qui totaliter sunt deputati diuino cultui vt. xij. q. i. Duo sunt. z permaxime cultus diuinus in missa exhibetur. Nec menti occurrit aliquod generale preceptum ad laicos ad quod clerici nō teneant cum debeant esse exemplū ceteroz z alias precellere populum: vt dis. xxv. §. criminis. Nec potest hoc eos deobligare ab hoc precepto qui tenētur quottidie ad horas canonicas: quia etiam religiosi obligantur ad ieiunia sui ordinis z nullus dicit per hoc quin obligent ad omnia ieiunia ecclesie: z sacerdotes qui pluries infra annuz celebrāt credo teneri ad preceptum de cōmunione in pascate vel ad celebrationez nisi haberent legitimū impedimentum. Omnes igitur indistincte puto teneri illo precepto clericos z laicos z religiosos audire videlicet missam vel celebrare. Secundū dubium est: vtrū diebus festiuis ex precepto ecclesie teneat quis audire missam sicut diebus dñicis z videtur q non: quia decretum illud loquitur de dominicis diebus non alijs: sed credo contrarium: z ratio est: quia vbi eadem ratio ibi z idez ius est: nam de similibus idem est iudicium. Ratio autem quare fuit hoc statutum. s. de auditu misse videt fuisse vt saltem in hoc modico vacet diuinis. Sed nō alia de causa fuerūt addita alia festa ad dies dominicos sub precepto feriationis nisi vt vacetur diuinis: ergo videt q iste modus determinatus per ecclesiam in vacando diuinis die dñico p auditu missse debet extendi z ad alia festa, pbat hoc idē p hoc qō habet extra de paro chi. c. ij. vbi cū agit de auditu misse addūt ad dñi cos dies z alia festa: Incipit. n. c. vt dicb' dñicis z festiuis. Cōfirmat hoc idē ex sñijs qrūdā doctoz dicētiū q in qbusdā casibus vt pz supra insistēdo opibus seruilib'. i. manualib' diebz festiuis excusant a violatōe festi dūmodo nō dimittūt diuina i. missā hoc sentire vī Jo. an. in nouel. Et Pe. de pal exp̄sse hoc dicit i quarto p. c. qui i die solēni. de cōse. di. i. Tertiū dubiū ē vtrū teneat quis audire missaz diebus festiuis a ꝓprio sacerdote parochiali seu in propria parochia: z videtur q sic

¶ missa pt̄ gaudere in alia ecclīa ppr̄ maiorē devotionē.

Capitulum Decimum.

quia decre. extra de paroch. c. ij. dicit q̄ cōtēpto ppr̄io sacerdote audit missā in alia ecclesia debz expelli ⁊ remitti ad ecclesiā suā: ex quo cōtrariuz faciendo videt eē cōtra mādatū ecclesie. Ad qō dici pōt dupliciter. Uno mō q̄ ecclesia intēdat p hanc cōstitutionē remouere cōtēptū. i. rebellionē ⁊ despectū subditoz erga p̄latos suos qui sūt sacerdotes parrochiales: ⁊ sic mandat q̄ qui ex cōtēptu sui sacerdotis accedit ad audiendum diuia in alia ecclesia q̄ ppria expellat de alia ecclesia vt de contēptu resipiscat. Ad hoc facit quod dicē Inno. pater iuris sup̄ dicto. c. videz q̄ parochianus si nō faciat hoc ex cōtēptu sed ob aliā iustaz cām nō est ei̇ciendus de ecclesia ergo nō peccat. Satis iusta cā ē si ob maiorē sui deuotionez hoc faciat. Alio mō pōt dici q̄ si cōtēptus sumat large. s. solū p̄ eo q̄ nō audit missā eius ⁊ officiū nō tamē contenendo sacramenta vel ip̄m: tunc quia cōsuetudo q̄ in hoc videt p̄escripta ⁊ rōnabilis cū. s. ob maiorez deuotionez fit tollat legez: extra de cōsue. c. fi. Ubi est cōsuetudo audiendi indifferenter in quibuscunq̄ locis: quod quasi vbiq̄ ē nō peccat qui audit missā extra ppriā parochiaz Si tamē diocesanus hoc p̄ciperet. s. audiri in ppria parochia obediendū eēt: ar. xi. q. iij. Quid g̃ ⁊ c. snia. Male tñ faciūt ep̄i in tollendo pias consuetudines cū scādalo populoz: cui ⁊ Greg. sāct⁹ p̄misit sacerdotes crismare ad tollendū scādalū ut. lxxxv. di. p̄uēit ⁊ mlta tolerēt a scis ppr̄ uitā dū scādalū. Quātū dubiū ē vtz teneat ql̄ audire missā ppriā dici: puta dñica in aduentu Ad te leuaui ⁊c. in septuagesima. Circundederūt me. In festo natiuitatis. b. M. Gaudeamus ⁊c. Et videt q̄ sic q̄ extra de cele. missa. c. ij. reprehendunt q̄ dimittūt missas ppr̄ias ppter peculiares. i. ppr̄ alias que quis dicere facit ad spālē deuotionē ad illā puta de angelis vel mortuis ⁊c. Respōdeo nō credo teneri ad ppriā ex necessitate: q̄ nec. c. missas. de cōse. di. i. hoc dicit sed indistincte. Sed audire debet ppriaz q̄ hoc nouit distinguere ex cōgruitate ⁊ p̄m hanc congruentiā loquit decre. supra. Neq̄. n. muliercule vl̄ idiote scirēt discernere si ē missa ppria vel alia: ⁊ nimis onerosū eēt q̄ vnuz quenq̄ oporteret interrogare si est missa ppria: ⁊ in diuersis ecclesiis in eadē die festiua erūt misse ppr̄ie variate. Reprehensibile vtiq̄ multū videt ⁊ si nō dānabile dimittere ppr̄ias occurrentes p̄pter missas defunctoz vel alias ad instantiaz laicoz sine cā multū vrgenti. Docēdus est. n. populus nō sequendus. Nos quoq̄ si nesciūt eos q̄d liceat q̄due nō liceat: cōmonere nō his cōsensum p̄bere debemus: inq̄t Celestinus dis. lxj. c. docendus. Quitū dubiū vtrū sit necessariū sensiz ⁊ distincte audire vba misse ex eo q̄ dicit i. d. c. audire. rñdeo nō. Nā tūc sequeret hoc incōueniēs q̄ q̄ audiret missam ab his q̄ submisse dicunt cum multitudo adest qui remoti sūt nō implerēt p̄ceptum. Similiter ⁊ qui surdi eēnt vel hebetez auditum habent: vt ergo dicit Ilarius intelligentia dictoz ex causis est assumenda dicendi: extra de verbo. sig. ⁊. xxij. q. v. c. humane. Intentio ergo ecclesie in illo decreto ē: q̄ p̄sens sit in missa ⁊ vacet deo: si etiam intelligens ē dignum ⁊ iustum est vt intēdat ⁊ conet itelligere que dicunt populo in missa. Sextum dubiū ē de missis notoriozp fornicatoz vtrū dēant audiri: ⁊ videt q̄ non: q̄ hoc expresse ꝓhibuit ecclesia: vt patet. xxxij. di. nullus. ⁊ extra de coha. cle. ⁊ mu. c. fi. Ad quod dicendū q̄ quia illa iura fuerunt in cōcilio Constantien. vltimo facta modificata p̄ spāle decretū. s. q̄ nullus teneret tales euitare nisi esset publice denunciati: ideo possunt audiri. In locis aūt vbi sunt ⁊ alij nō cōcubinarij cōsultius eēt etiā tunc concubinarioz missas non audiri vbi sine scāda lo fieri posset. Sed p̄supposito q̄ staret ius antiquum in suo vigore vbi non essent nisi concubinarij: ⁊ populus ignoraret illam ꝓhibitionez melius eēt eis ab illis audire q̄ nunquam audire: ⁊ ignorantia iuris eos excusaret: nec essent solicitādi quādo prouideri nō potest ⁊ obuiari: vbi aūt hanc constitutionez ꝓhibentē noscerent abstinē deberent ab eoz missis sed ad alios vadant: ⁊ si alios habere non possent excuserent ab hoc p̄cepto nō audiendo. Septimū dubiuz est de eo q̄ dimittit aliquam partez misse: puta introitū misse: videt q̄ non satisfaciat: quia. c. Missas dicit totas. i. integras. Respōdeo q̄ modicuz p̄o nihilo reputatur: de conse. di. ij. Reuera. Nec verba legis ita amare interp̄etanda sunt: ideo dicendum est q̄ talis iudicandus est seruator p̄cepti. Sed si dimitteret notabilem partem: puta mediam vl̄ tertiam partem, secus. Seruitores etiaz misse seu ministri qui discurrunt aliquando hinc inde p̄ his que expediunt vt in missis solēnibus fit p̄o thure: vino ⁊ huiusmōi. intelligendi sunt misse adesse etiam p̄o illo tempore. Item nec est necesse pluries audire vt quidam putant: quia dicitur in plurali missas: respicit. n. illud plurale seculares: ꝓtingit. n. plures seculares plures audire missas quasi diceret: quilibet audit missaz ꝓuataz si ue solēnem que cantatur que tamen a populo oī deberet audiri ex congruentia.

¶ missas totas audire q̄ñ nō.

De auditione mis. §. II.

se integre potest exponi illud p̄s. lxxxix. Introite portas eius. s. ecclesie in confessione. i. in p̄incipio quādo fit cōfessio a sacerdote. Missa. n. cōmuniter in ecclesia dicit: ⁊ p̄propterea ecclesia edificatur ut ibi missa celebretur. Nam quanuis vt dicit de conse. di. i. vnuicuiq̄ liceat in domo p̄pria habere oratoriū nō tñ ibi missas celebrare nisi in magna necessitate ⁊ cum consensu ep̄i: vt

¶ missa dz audiri a ꝓnō usq̄ in finē.

¶ missas in domo celebrare nō dz nisi ex mag̃ nēcitate.

¶ missa q̄d audire ꝙ dz. in diebꝫ festiuis.

¶ misse vba audire int̄ ꝓnō cē in missa.

dicit ibi glo. quod ꝓbat per duo. c. ſc. pōt nihilo minus ex aliquo cāu miſſa ſub aliquo diuo celebrari ⁊ audiri. Nā valet illa cōfeſſio generalis dicta a ſacerdote vel ſeruitore cuz cōpunctione ad remiſſionē venialiū: ⁊ iō quilibet aſtans debz dicere cū ſeruitore ſubmiſſe tamen ne fiat ſtrepitus Excuſant aūt ab hoc ꝑcepto infirmi qui nō poſſunt domū exire: ⁊ ſeruitores infirmoꝝ q̄ nō poſſunt dimittere infirmos ꝓpter periculū: ⁊ matreſ que nō poſſunt dimittere paruulos ſine piculo: ⁊ alīq̄ impedimenta legitima habent vel ardua negocia que nō poſſunt dimittere ſine magno detrimento ſcādalo vel piculo: extra de re. iur. Qō in lege. Puelle nobiles que nō exeunt domuz q̄ nō permittunt a parētibus videnť excuſari ſi neſciunt ꝑceptū vel ſcientes libenter irent ſi permitterent. Non. n. phas eſſet ſolas domū exire clam vt audirent q̄ magna pericula poſſent inde contingere. Sed parētes eaꝝ q̄ nō permittūt accedere innitentes cōſuetudini patrie nō videnť poſſe excuſari ſi pmittunt eas exire ad choreas vel alia loca: vel ſtare ad hoſtiuz domus aut feneſtras vt videantur ab hominibus: nā in eo cāu dici non pōt cōſuetudo: que in rōne fundať di. i. Cōſuetudo. ſed corruptela: ⁊ iō radicitus euellēda: di. viij mala. Q̄ vidue aliquibus diebus vel ebdomadis in morte viroꝝ maneant domi in ſignū triſticie: vñ ⁊ miſſā nō audiunt: videť tollerandū ſi eſt de more patrie. Sz q̄ maneāt per integrū annū vel p ſex mēſes excuſari nō poſſūt q̄ magna abuſio ē di. viij. ꝓſuetudo. Maria Magdalena ⁊ Martha que nobiles erāt ⁊ diuites cū eſſent in domo viſitate a pluribus ad cōſolādū ꝓ morte germani coꝝ Lazari audito q̄ Jeſus aduenisſz exierūt domū vt irēt ad eū: vt habeť Joan. xi. ⁊ Jeſus q̄ dē tunc mortalis erat: nūc idez ipe in ſacramēto altaris eſt ⁊ imortalis: vnde cū magno affectu accedendū ē ad ipm. ſ. audiendo miſſam. Cōiugate que nō poſſunt ire ad audiendum miſſā ſine magno ſcādalo viroꝝ: q̄. ſ. habēt ꝓparare neceſſaria familie ⁊ ſeruitrices nō habent que talia faciant videnť excuſari poſſe cū in gubernatione domus ⁊ familie iura velint eas vt famulas viris eē ſubiectas. xxxiij. q. v. noluit. ⁊. c. manifeſtū. Non tamē ex hoc q̄ aliquātulū indignenť eis viri q̄ nō ita bene ꝑparenť eis cū accedunt debēt dimittere Et multo magis nō debēt dimittere quando ex zelotipia mouenť: vel ex contēptu diuinoꝝ q̄rentes ipos in malicia imitari: ar. xi. q. iij. c. ſi dñs. debent etiā domini ⁊ patroni ſic ordinare de famulis ⁊ famulabus ſuis vt audire poſſint ⁊ ipi miſſam: vnde ⁊ Pe. de palu. in quarto dicit q̄ nō excipiunt ab hoc ꝑcepto plus ſeruī q̄ dñi: immo ⁊ ſeruus ⁊ ancilla debēt diebus feſtiuis vacare deo ſicut ⁊ dñi. Sed q̄ oportet aliquē domi remanere debēt ita ꝓuidere eis dñi q̄ ſaltē audiant miſſam ſi poſſunt: nā ⁊ de eis domino ſunt rationez reddituri ſi fuerunt ſoliciti pro ſalute eoruz: vt dicit Ambro. lxxxvi. di. an putatis. Parentes autē filios ad hoc debēt monere ⁊ cuz pueri ſunt etiā quadam vi inducere. Tenenť autez homines ad hoc preceptum cum habent vſuz rōnis ſm Pe. de pal. quod videtur intelligendum quando ſciunt vel ſcire poſſunt ab aliis hoc preceptuz. Nec n. oportet ſingulorum auribus inculcari quod publice ſtatutum eſt: di. xvi. Quod dicitis. Et licet ignorantia iuris diuini vel naturalis neminez excuſet habentez vſum rōnis in neceſſarijs ad ſalutem: tamen ignorantia iuris poſitiui excuſat quādo ꝓbabilis eſt: vt. i. q. iij. §. fi. Et illi quidem q̄ iuſto impedimento audire nō poſſunt miſſaz: debent ſaltē pro aliquo ſpacio in domo vacare oratione loco miſſe ex cōgruitate. Introite ergo omnes in confeſſione portas eccleſie atria eius. i. capellaſ eccleſie in hymnis confitemini illi. Non. n. debēt accedere ad miſſam vel eccleſiam vt videant vel videanť ab amatoribus ſuis. Nā tales nō implēt ꝑceptū illud eccleſie: ſicut nec etiā illi q̄ ſtāt ad ſociandū dños alias nō audituri: ſed debēt accedē ad adorandū: ⁊ tunc a ſe remouere debēt cogitationes tēporaliū ad deo vacandū vñ Cyprianus de cōſe. di. i. ait. Quādo ſtamus ad orōnē fratres inuigilare ⁊ iſiſtere ad ꝑces toto corde debemus Cogitatio carnalis tunc ⁊ ſecularis omnis abſcedat nec q̄cq̄ tūc animꝰ aliud q̄ id ſolū cogitet qō ꝑcať ⁊ iō ſacerdos in miſſa ait. Surſuz corda vt oū plebs reſpondet: habemus ad dñm: admonemur nil aliud q̄ dñm cogitare debere: claudať cōtra aduerſariū pectus: ⁊ ſoli deo pateat: hec ille. In hymnis igit. i. diuinis laudibus inſiſtenduz ⁊ orationibus. Euitari ibi debz oīs ſtrepitus ⁊ audientes ſubmiſſe debent ſuas orationes dicere nō alte ne ꝑturbēt mentē ſacerdotis nec etiam ſtare ante faciē celebrantis ne ei tediuz faciant. Nec curioſe aſpicere q̄ dicunt vel faciunt ſz potius publicanū imitari q̄ nec audebat oculos ad celū leuare ſz ꝑcutiebat pectus ſuū: vnde ⁊ Alber. dicit q̄ i mortali exiſtens nō debet multo intuitu reſpicere corpus dñi ſed indignū ſe reputare vel in tranſitu videre: ⁊ qui poſſunt ibi manere genuflexi ⁊ diſcapuciati precipue facte cōſecratione ob reuerentiā chriſti. Si ab omnib⁹ hoc fieri cōſueuit ⁊ laudabiliter gerenti vices eius in terris. ſ. pape. quanto magis ipſi ſummo pontifici futurorum bonoruz immortali ⁊ omnium dño ⁊ creatori ibi realiter exiſtenti: vnde Grego. de conſe. di. ij. Quid ſit dicit. Quis fidelium dubium habere poteſt in ipa immolationis hora ad ſacerdotis vocē celos apiri in illo Jeſu xpi myſterio angeloꝝ choros adeſſe ſūma ⁊ yma ſociari vnuz ſacramētum ex viſibilibus. ſ. ſpēbus ⁊ inuiſibilib⁹ fieri. ſ. diuinitate ⁊ alijs Cum maxima ꝑ reuerētia ibi aſtare oportet ⁊ oi

mentis deuotione: ⁊ vt dicit Augu. Admonendi sunt scholastici ne derideant sacerdotes si in missis vel aliis officijs faciant barbarismos ⁊ soleocismos ⁊ alios defectus: dis. xxxviij. Sedulo. Caue da est ergo in huiusmodi oio negligentia ne cõtingat illud qđ legit. ij. Macha. iij. vbi dicit q̄ sacerdotes iã nõ circa officia dediti erãt sed cõtempto templo ⁊ sacrificijs neglectis festinabãt pticipes fieri palestre ⁊ ꝓhibitionis iniuste. Sed ⁊ de cõse. di. i. dicit. Qui die solẽni ptermisso ecclesie cõuentu. i. neglectis diuinis ad spectacula vadit excõicetur. Qui vero deuote assistit misse: quã etiã deberent fideles ex sua deuotione quotidie audire cũ possunt ꝛ nõ teneant: multa bona spũalia cõsequitur. Inter cetera spãlis oio fit a celebrante ꝓ astantibus: q̄nimmo multa pericula ⁊ mala euadit: vnde legitur q̄ cũ quadaꝫ die festiua duo iuuenes socij exirent ciuitatẽ suam vt irent ad aucupandũ vnus eoꝝ prius audiuit missã: alter nõ ꝓficiscẽtibus igit̃ cepit aer pturbari ⁊ mĩnari pluuias: tonitrua rugire: coruscationes frequẽtari. Auditaq̄ est vox de celo ab his duobus dicens: percute percute eum. Ad quã exterriti dum ꝓse querent iter fulgur descendẽs interfecit eũ q̄ missã illo mane non audierat. Quo viso alius p̄ pauore quasi amens effectus quid ageret ignorans: qꝫ iaꝫ ad locũ destinatũ appꝛopinquabat secutus est viã suã ⁊ iterũ audiuit vocẽ dicentẽ percute p cute eũ: quãtũ iste exterritus fuerit recolens de socio suo post talꝫ vocem fulgure pcusso quilibet põt per se imaginari: sed post hanc vocem superuenit alia dicens. Non possum quia audiuit hodie verbuꝫ caro factum est: ex eo. s. quia audierat missam cuius finis est. Uerbũ caro factum ẽ ſm communem morem ⁊ sic euasit mortem illaꝫ terribilem.

Capitulum vndecimum de negligentia circa predicationem.

Egligẽtia circa

attentionẽ predicationis qđ peccatũ sit ⁊ nõ paruum oñdit. Augu. dicẽs. Nõ minus reus erit q̄ verbum dei negligenꝫ audierit: q̄ q̄ sua negligentia coꝝpus xp̃i in terrã cadere ꝓmiserit. i. q. i. Inꝛogo. Negligentia aũt cõmittit tripliciter.
Primo p̄dicationi non intendendo.
Secũdo p̄dicationẽ non audiendo.
Tertio predicationem non retinendo vel non faciendo.

Quantũ ad primuꝫ. §. I.

offendit q̄ assistit p̄dicationi sed mẽs per affectuꝫ vel cogitatũ ad alia euagat. Et aliq̄ q̄deꝫ q̄ audiunt verbũ dei designatũ p semẽ Luc. viij. Semẽ ẽ verbuꝫ dei: sunt dediti vanitati ⁊ curiositati: ⁊ hi sũt via. s. mens coꝝ cõculcata cogitationibus vanis ⁊ varijs sibi succedentibus: i q̄bus semen p̄dicatois iactatũ cõculcat: ⁊ diabolus tollit de mẽte coꝝ. Alij sunt dediti cupiditati: ⁊ hi sũt terra spinosa in q̄bus exorte spine cogitationuꝫ ⁊ affectionũ tẽporaliũ suffocat semen verbi qđ aliquid boni ꝓpositi ꝓduxerat. Alij sunt dediti superbie ⁊ ariditati indeuotõnis: ⁊ hi terra petrosa q̄ nõ hꝫ humorẽ deuotionis in quibus verbũ auditũ ꝛsi videat operatũ fructũ adueniente calore temptationis vel tribulationis aresc̃it ⁊ deficit. Sꝫ iactatum semẽ in terrã bonã nõ negligentẽ sed sollicitudine cultiuatã: spinis nimiaꝫ curaꝫ purgatã aquis cõpunctionis irrigatã: facit fructũ multuꝫ ⁊ ꝓpt̃ hoc dicit Augu. i. q. i. Interrogo. Quereꝛ ndo q̄d sit maius coꝝpus xp̃i. s. in sacramẽto an v' buꝫ dei: nõ minus eẽ verbũ dei q̄ coꝝpus xp̃i qđ veꝝ ẽ nõ quo ad essentiã sed quo ad efficientiaꝫ ſm glo. Quinimmo maioꝛ fructus sequit̃ ex verbo dei p̄dicato q̄ coꝝpe xp̃i sũpto. Naꝫ per sacramentũ nullus iustificat̃ si accedit indigne ⁊ incontritus sed auget̃ iniquitas sua. Sꝫ obstinatissimi hoies audiẽdo p̄dicationẽ cõuertũt̃. Unde. n. gẽtiles conuersi sunt ad fidem nisi ex predicatione: Et ꝓpterea ꝓpt̃ magnũ fructũ q̄ sequit̃ ẽ opus p̄dicationis sup oĩa diuĩa ꝓuilegiatũ. Nã ab aliis diuinis excludunt plures psone: vt excõicati ⁊ hꝰ modi. Sꝫ p̄dicationi oẽs possũt interẽ: heretici scismatici: iudei: pagani: excõicati inꝺicti: ⁊ oẽs malefactoꝛes: de cõse. di. i. Eps nullũ, ꝓhibeat igredi eccl̃iaꝫ ⁊ audire vbũ dei: nec gẽtilẽ nec hereticum vl̃ iudeũ vsq̄ ad missã cathecuminoꝝ. Et q̄ nõ oĩa oĩ genere hominũ placẽt: vt dicit̃ Eccl. xxxvij sicut nec ĩ cibis: sꝫ qđ vni placet alĩ nauseã hꝫ: ita ĩ materijs q̄ p̄dicãt ñ oẽs mãe nec oẽs mõi p̄dicãdi equaliter oĩbus placẽt nec ꝓueniũt: ió patient debꝫ audiri verbũ dei: etiã si mã vel modus non placeat: ꝓpt̃ qđ dicit̃ Eccle. v. Esto mãsuetus ad audiendũ verbũ dei. Et Jaco. i. In mãsuetudine suscipite insitũ verbuꝫ quod põt saluare aĩas vestras: ⁊ attẽto q̄ p̄dicatoꝛ xp̃m repsentet oꝫ cum magna deuotõe ⁊ reuerẽtia audiri ⁊ si vilis ⁊ cõtẽptibilis videat̃ psona. Unde Augu. Ego. s. p̄dicatoꝛ q̄d suꝫ nisi cophinus seminatoꝛis. i. xp̃i ipe dignatus ẽ ĩ me ponẽ semẽ qđ spargo vobis: nolite respicere ad vilitatẽ cophini sꝫ nobilitatẽ seminatoꝛis. Et Tullius. Nõ te moueat dicẽtis auctoritas sꝫ q̄quid dicit attẽdito. Dicit ẽt Aug. q̄ utile ẽ scholasticis nosse ita ꝓponẽdas eẽ ſnias vbis sicut animus ꝓponit̃ coꝝpoꝛi. Ex quo fit vt malle debeant vtiliores q̄ disertioꝛes audire sermones Sicut mallẽt prudentioꝛes q̄ pulchrioꝛes habere amicos: dis. xxxvij. Sedulo. Cum magna igitur attentione ⁊ affectu audienda est predicatio ⁊

cum silentio: vnde ⁊ nec. viij. dicit q̄ aures oīs populi erāt erecte ad libz. s. legi dei ⁊ Luc. v. Et cō ueniebant turbe multe. s. ex magno desiderio vt audirent verbū dei. Et Aug. dicit. Cū quanta solicitudine obseruamus quando corpus xp̄i mini stratur vt nil ex ip̄o de manibus nostris in terraz cadat: tanta solicitudine obseruemus ne verbum dei quod nobis erogat dū aliud aut cogitamus aut loquimur de puro corde depereat. i. q. i. iter rogo.

Quantū ad secūdū. §. II

Si malū est negligenter audire verbū dei. i. non attente vacare aut mente retinere: quanto magis non audire predicationē. Cōmuniter ista differētia reperitur inter eos qui audiūt predicationes frequenter: ⁊ eos qui negligunt. i. qui nolūt audire: quia nō audientes eas sunt homines ferales i modesti diuersis erroribus infecti. Ecōtra frequētantes p̄dicatōes sunt homines ciuiles: modesti: fidei zelatores: ⁊ merito qz doctrina ecclesie q̄ predicat est tota ciuilis ⁊ fm philam moralē: ⁊ ꝓpterea dicit de cōse. di. i. Sacerdote in ecclesia vbuz faciente. i. predicāte: qui egressus de auditorio fuerit excōicet: vbi dicit glo. q̄ intelligit quādo hoc facit cōtēnens eum vt minus litteratuz: quod ad supbiam pertinet: ⁊ posset esse mortale ipse cōtēptus: nam ex hoc solum q̄ quis non audiat p̄dicationem etiam ex negligentia q̄uis male faciat: non tamen peccat mortaliter nec debet excōicari Sicut autē non posse p̄cipere cibuz corpalē est signum mortis corporalis. Ita nō percipere legendo vel audiendo verbum dei qui est cibus anime est signū mortis anime: ꝓpterea ait xp̄us iudeis. Non potestis audire. s. verbum dei qz ex deo nō estis. Joan. viij. Fructus verbi dei auditi sunt. xij quibus omnibus priuant qui nō audiunt p̄dicationē sed negligunt. primus fructus est qui ē fidei generatiuum dispositiue. Ro. x. Fides ex auditu: auditus autē per verbū dei. Ber. Unde. s. tanta lux fidei in toto orbe ⁊ tam subita nisi de p̄dicato Jesu Sāmaritana ad aquas signantes verba dei per verbū dei ad fidē dei cōuersa est: ⁊ Jsaac Jacob ⁊ Moises sponsas acceperunt ad fontes aquaz Rebeccaz. s. Rachaelē ⁊ Sephorā que ō sponsatio anime cū deo ē per fidē: fm illud Osee ij. Desponsabo te mihi in fide. Secūdus fructus est qz ē spei augmentatiuū: ps. cxviij. In verbuz tuū sup sperauī. i. sup id quod prius vel sup alia i. plus q̄ alia sperauī. Uerba. n. scripture diuine p̄dicata cū ꝓmittant eterna p̄mia laborantibus: veniā penitētibus adiutoriū inuocantibus: mentē subleuant ad spez de deo. Et licet verba dei lecta etiā moueāt: aliter tñ ⁊ efficacius predicata. Naz vt dicit Hiero ad Paulinuz. Habet nescio q̄d latētis energie viue vocis actus: ⁊ de ore magistri in aures discipuli ꝓlata fortius sonat. Tertius fructus ē qz ē feruoris excitatiuū. Jere. xxiij. Nōne verba mea sunt quasi ignis. s. cor feruore cale faciens. Et ꝓuer. xxx. Dis sermo dei quasi clipeus ignitus omnibus sperātibus i se: hoc experti sūt discipuli euntes in emaus dicētes. Nōne cor nim ardēs erat in nobis dū loqueret nobis in via. s. ie sus ⁊ aperiret scripturas. Quartus ē bonorum opez mltiplicatiuū. Nā vt dicit Math. xiij. Semen est verbū dei quod cadēs in terrā bonam fecit fructū: aliud. xxx. aliud. lx. aliud cētesimum ⁊ significat varietatē meriti bonoz que fuit ip verbū dei a cōiugatis viduis vel virginibus. Quintus fructus est qz ē vicioz purgatiuū seu ab eius edu ctiuū: vnde dixit Cēturio xp̄o dic verbo ⁊ sanabitur puer meus. Math. viij. ⁊ Sap̄. xvi. Sermo tuus dñe sanat oia. s. vlcera aie vnde xp̄us Joan. xv. Jam vos mundi estis ꝓpter sermonez quē locutus sum vobis: in quātū. s. inducit p̄dicatio ad contritionez. In huiusmōi figurā legit q̄ Jeremias fuit eductus de lacu ꝓfūdo luti adiutus rudentibus. s. funibus ⁊ pannis veteribus adiunctis ne funes quibus ligatus tenebat nimis corroderent carnē Jere. xxxviij. Significat Jeremias pcōrez q̄ ē i lacu ꝓfūdo fecis peccatoz ꝑ inde educit p p̄dicatores vbis diuinis ptiz cōtinētib' ouras snias p̄ceptoz q̄ sensitiuā corrodūt: ⁊ hec sūt funes: ptī exēpla patrū: ⁊ ista cōfortant ⁊ liniūt rigorē vt facilius educat de peccato i ꝓfogo glo. cōtinui sup ps. Sextus fruct' ē qz ē ad gr̄az sps sci copiose recipiēdā ꝓparatiuū: vt dicit Act. x. q̄ adhuc loq̄nte Petro. i. p̄dicāte familie Cornelij Centurionis cecidit sps sanctus sup omnes qui audiebāt vbū Septimus fructus ē qz verbū dei ē roboratiuuz s. in tribulatōibus ne q̄s deficiat in eis ps. xxxij. Uerbo dñi celi firmati sūt. i. roborati. Et in figurā huiusmōi xp̄s noluit dimittere turbas ieiunas ad domū redire ne deficerēt i via Marci. viij. ⁊ Helias i fortitudine panis subcinericij. i. vbi dei ambulauit vsq̄ ad montē dei. iij. Reg. xix. Octauus fructus ē qz ē vite spūal' cōseruatiuū. Deute. vi. ⁊ Math. iij. Nō in solo pane viuit hō sz i oī verbo q̄ ꝓcedit de ore dei. Et Joan. vi. verba q̄ ego loquor vobis spūs ⁊ vita sūt. i. spūaliter itellecta viuificabūt vos. s. spūaliter. Nā vt dic apls ij. Corin. iij. Littera occidit: sps aūt viuificat: hic ē q̄ iudei legētes ⁊ audiētes frequenter i synagogis nō viuificant spūaliter qz fm līaz itelligūt nō fm spm. Nonus fruct' ē qz ē i tēptationib' defensiuū vñ apls. Sladium sps sumētes q̄d ē verbū dei ad Ephe. vi. ⁊ ad Heb. i ij. Uiuus ē fmo dei ⁊ penetrabilior oi gladio ancipiti ptingēs vsq̄ ad diuisionē aie ⁊ sps: hoc gladio vbi dei xp̄s vsus est in tēptationibus suis in deserto ⁊ ipse dejecit demonem ⁊ vicit. In cuius figuram Dauid tribus lapidibus de fluuio sumptis interfecit Goliath

Capitulum Undecimus.

gigantem. i. Reg. xvij. Decimus fructus ē quia ē ignorantie ⁊ erroꝝ expulsiuus ſup omnes doctrinas: q̄nimmo alie doctrine aliquādo deficiunt a veritate: hec autē ſemp viſſima iuenit ꝑs .cxviij. Lucerna pedibus meis verbū tuum. Et Seuerinus papa. Sicut ſtellas celi nō extinguit nox: ita mentes fideliū inherentes ſacre ſcripture firmamento nō obſcurat mūdana iniq̄tas: diſ. xxxviij. Undecimus fructus eſt quia ē cogitationū ſuperfluaꝝ ⁊ affectionū cōpreſſiuū: vñ in Cant. iij. ca. dicit. Sicut vitta coccinea labia tua ſpōſa ⁊ eloq̄um tuū dulce. Uitta retinet capillos defluētes ne cooperiāt faciē: ⁊ ꝓpterea labia ſponſe. i. ſermo ſcripture aſſimilat vitte: q̄ cogitationes ⁊ affectiones ſuperfluas mentis rep̄imit ne faciē contemplationis obnubilent. Duodecimus fructus eſt q̄ eſt cōſolatiuum ſeu dulcoratiuū: ꝑs .cxviij. Quā dulcia faucibus meis eloq̄a tua ſup mel ori meo. Uñ ⁊ liber in quo erāt ſcripte lamētationes: carmen ⁊ ve. i. lamentationes penitētiū: carmē leticie ſupne patrie: ⁊ ve eterne dānationis: datus ad deuorandū Ezech. in viſione: ꝑus fecit amaricare ventrem ſuum. i. ſenſitiuā in p̄ncipio: ſed poſtea factus eſt dulcis vt mel in ore ſuo Demū. Beati q̄ audiunt verbū dei ⁊ cuſtodiunt illud.

Quantū ad tertiū .§. III

Debet aūt verbū audituꝝ ruminari ⁊ mente retineri ſicut legit̄ de. b. Nicolao q̄ cuꝝ eſſet puer ad eccleſiā accedēs ſacra pectori cōdebat mādata: q̄ ſ. audiebat. Et hoc mō intelligo Leciliā virginez ſacrā ſemp euāgeliū in pectore portaſſe: vt dicit i legenda ſua. ſ. meditando verba dei audita in p̄dicatione. Et de beatiſſima virgine matre dñi dicitur Luc. ij. Maria ꝑſeruabat oīa verba hec cōferens in corde ſuo. Nam aīal quod nō ruminabat in lege veteri habebat̄ imundū. Nō ruminare eſt nō rememorare ⁊ meditari audita vel lecta vnde Grego. in home. Eterne mortis iudiciū formidate fratres ſi verbū vite audiētes in vētre memorie nō retinetis. Exemplū de eo qui cibū ſumptū nō retinet in ſtomacho. Frequens meditatio iuuat memoriā ſm philoſophū. Cū ergo aliquis nō mēte retinet q̄ nūq̄ recogitat ſup auditis: q̄ elabit̄ e mēte nō mirū q̄ negligētia ſua eſt cauſa Demū audita debēt executoni mandari: q̄ vt dicit Luc. xi. Beati qui audiūt verbū dei ⁊ cuſtodiunt illud. Qui enī auditor eſt verbi ⁊ nō factor: vt dicit Jacobi. i. hic compabitur viro conſiderāti vultum natiuitatis ſue in ſpeculo. Cōſiderauit n. ⁊ abijt ⁊ ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. Sic i verbo audito vt in ſpeculo videt q̄s maculas peccatoꝝ ſuoꝝ. Sed ſi nō operaē ad remouendum maculas peccatoꝝ ſuoꝝ ⁊ ſe rectificandū nihil ei ꝓdeſt: quinimmo ad maius iudiciū ſibi iputatur: q̄ vt dicit Luce. xij. Qui ſcit voluntatem dñi dei ſui ⁊ non facit: digne vapulabit plagis multis hinc ⁊ Nicolaus papa. Sicut non leue diſcrimē incūbit pontificibus ſiluiſſe quod congruit. Ita his quod abſit nō mediocre periculū ē qui cū debeant parere deſpiciunt diſ. xlij. Diſpenſatio. Nec ex hoc quis vitet audire p̄dicationes putās ſe excuſatum vel minus ſibi imputari ad penam ſi offendat ex ignorantia: quia talis multo grauius puniet. Primo quidez ignorantia cū affectata ſit in nullo excuſabit. Secūdo quia ō ipa ignorātia affectata vt de ſpāli peccato punit. Q̄ autez audientes p̄dicationē ⁊ non facientes grauiter puniantur patet exemplo notabili. Legit̄ n. q̄ cū quadam vice quidam magnus p̄dicator debēret certa die aſſignata ſermonē facere ad populū ipa die ſtatuta infirmatus eſt grauiter: populus aūt venit ad eccleſiaz cuiuſdā ordinis cuius erat ille frater copioſiſſime ad audiendum: prior aūt illius cōuentus multuz anxiebat ſup tali defectu p̄dicationis p̄opter infirmitatē illius p̄dicatoris: ⁊ cū per cōuētū diſcurreret cogitādo q̄d agēdum eſſet. Ecce ſubito venit ad portam cōuētus quidam notabilis frater illius ordinis in apparētia ſed diabolus latens in eſſentia tanq̄ hoſpes ⁊ petit priorem ducit ad ipm: ⁊ poſt ſalutationem conſuetam reſpicit ille ſimulatus hoſpes priorez in facie ⁊ dicit: pater chariſſime ut perpēdo vos debetis eſſe amaricatus ſuper aliquo negocio nō miror quia hoc ſepe conſueuit cōtingere prelatis p̄opter varios ⁊ duros caſus. Sed quid oportz habere bonam pacientiā. Neceſſe eſt vt dicit euāgeliū vt veniant ſcādala cōpatior vobis: ſi placeret vobis mihi referare materiā veſtre anguſtie libenter ſi poſſet in aliquo vos vellē iuuare Reſpōdit prior. Re vera eſt ita q̄ multam triſticiaz habeo: ⁊ vix poſſum deponere: ⁊ cām vobis explano declarans defectum p̄dicationis fiende. Tunc ille. ſ. diabolus bone pater confidatis in dño deo q̄ nō deficiet vobis: ego ſpero i deo q̄ ipe ſupplebit per me defectū iſtuz: ita q̄ auditores remanebunt cōſolati. Scitis quia omnia noua placent: ⁊ ego iam ſatis ſtudui ⁊ habui bonam practicaz in arte hac. Sitis prior chariſſime bone ſpeciei quia iſta vice nō habebitis cōfuſionez ſed honorem veſtrū: faciatis vt poſſim intrare libreriam videndo aliquos libros cito inueniam quod mihi erit neceſſarium ita q̄ non oportet vt faciatis tardare pulſationem cāpane veſtre vltra ſolituz. Cui prior. Regratior magiſter reuerēde: q̄ a magna amaritudine ſubleuaſtis me: libreriaz intrare poteſtis ad placitum. Intrat frater diabolus libreriam: ⁊ vt det fidem hoſpiti interrogat de aliquibus libris ſolemnioribus: vt ſumma beati Tho. cum ſcriptis: ⁊ opera Alber. magni ⁊ huiꝰ modi: ⁊ illis ſibi oſtēſis reuoluit libros hinc inde

ꝑ ꝑdicatio dz retinere ab auditibz.

Facit insinuari priori q̄ oia hꝫ in ꝓmptu dicēda vnde faciat facere signum ad ꝙuocandū populū Quo facto: ⁊ populo innumerabili ꝯgregato ascendit frater diabolus ambonē. Aduenerat aūt tunc ad predicationē quidā vir sanct⁹ qui videns illum ascendere pulpitū ⁊ cognoscēs diabolū fore ob stupescit: nil tamen alicui dicit sed expectat finem videre. Cepit frater diabolus p̄dicare ō bonis paradisi: de penis inferni: de peccatis ⁊ miserijs mundi: ꝓpter que ⁊ illa perdunt ⁊ inferna sequūt: ⁊ cum tanta efficacia ⁊ rōnib⁹ q̄ oēs cōmouit ad lachrymas cōpūctionis: finita p̄dicatōne descendenti illi occurrit scūs vir ⁊ vocās eum ad partem ex pte dei ingt. O mis⁹ ⁊ deceptor hominū te agnosco: quō ꝓsumsisti tm̄ officiū xp̄i et ap̄lorꝫ vsurpare? Et si spālē cām nesciā scio tm̄ nisi ob malam intētionē non egisti. vnde adiuro te per deum viuū vt dicas cāz mihi hui⁹ opis. Tūc frater diabolus ait. Adiuratus tacere nō possuz Cā ꝓpter quā assūpta vt videspē fratris ⁊ p̄dicatoris populo predicaui ē ista. Ecce audisti q̄t ⁊ q̄ta bona dixi de gloria paradisi ⁊ pena inferni ⁊ peccatis horū populorꝫ ⁊ vidisti ad q̄tū luctū ꝓmoti sunt: scio mores eorꝫ: ⁊ paꝛ tp̄s transibit ⁊ obliti omniū v̄borꝫ nil facient de his q̄ ꝓposuerant se agere: ⁊ inde omnia v̄ba audita erunt eis ad maius iudicium: quo dicto euanuit.

Caplm. xv̄j. de negligentia in horis canonicis.

¶ Negligens in officio est negligens

Egligētia in diuinis officijs cōmittit seu horis canonicis tā a clericis officiātibus q̄ a populis audientibus.

Nā ⁊ illi vel omittūt vel male dicūt eas: ⁊ isti vel non assistunt: vel aliquando suis vanitatibus impediunt. Sz cōtra p̄mos dicit Jere. xlviij. Maledictus ois q̄ facit opus dei negligēr. Opus dei dic b. Benedictus in regula: ē officiū seu opus q̄ fit in laudando deū in horis canonicis. Cōtra secūdos. s. laicos: dicit de conse. di. ij. Irreligiosa consuetudo est quā vulgus per sanctorꝫ solēnitates agere cōsueuit: populi. n. qui debent ad diuina officia attendere: saltationibus turpibus inuigilant Cātica nō solū mala canētes sed etiā religiosorum officia perstrepunt. Debet ergo negligentia cuitari ab vtrisq̄: vt ⁊ illi deuote audiant: saltē diebus festiuis: ⁊ iste deuote dicāt diuinas laudes vt populus ad deuotionē excitet: ⁊ huiusmōi horis cōgruit illud p̄s. cxviij. Septies in die laudez dixi tibi. s. o deus sup iudicia iustificatōis tue: vbi tria notantur.

Primo horaꝝ sufficientia debita. ibi. septies i die Secundo laudantium intentio recta. ibi. laudez di. ti.

Tertio ip̄orꝫ cā motiua. ibi. super iudicia tua.

Quātum ad primū. §. I.

Sufficiētia patet ex numero septenario dū dicit Septies in die. Nā septē sūt hore canonice institute ab ecclesia dici in die. Et si intelligat de die naturali. xxiiij horaꝝ: tūc cōputant p̄ vna hora matutine cū laudibus. Si intelligat de die artificiali: qua. s. sol ē sup emisperiū nostrū tūc laudes habent p̄ vna hora diuiliz a matutinis ⁊ erit p̄ma ⁊ debebit dici i aurora. Et de matutinis dicit idem p̄s cxviij. alibi. Media nocte surgebā ad cōfitendū tibi. Jta notat archi. di. lxxxxi. i lecturis ⁊ in decretali dolētes. extra de cele. mis. p̄cipitur vt dicat diurnū officiū pariter ⁊ nocturnū: ꝓpt quod quicunq̄ omittit aliquā ex horis canonicis etiaz laudes mere ex negligētia: peccat mortaliter si ē ordinatus in sacris vel beneficiatus quantūcūq̄ tenuit: sm̄ oēs ⁊ etiā religiosus ꝓfessus sm̄ Pe. de pal. i quarto. Jsta tm̄ materia q̄ in. iij. pte ti. xiij. tractat diffuse ibi vide. Hic aūt ponent q̄dam ibi omissa. Lauēda ē ergo negligētia i huiusmōi horis ꝓsoluēdis: vñ dicit de ꝓse. di. i. c. clericus. q̄ clerici ab officio delinātes vel negligenti⁹ agentes ab ipso officio remoueāt. In figurā hui⁹ legit Leuit. xvi. Aaron tollet de sanguie vituli ⁊ aspget digito septies ꝺ ꝓpiciatoriū ad orientē Aarō q̄ int̄p tat mōs fortitudinis p̄m⁹ sacerdos significat quēlibet applicatuz ad diuina officia vt clerici ⁊ religiosi. xv̄j. q. i. Duo sunt qui debet esse fortis ⁊ constās ad diuina officia exoluēda ⁊ sacramēta ministrāda nō tedio victus ⁊ negligētia: cui deus portio eē dz cū ptē nō hēat cū reliqs tribub⁹ israhel hic digito. i. instinctu sp̄s sancti sanguinē vituli q̄ x̄p̄m passū significat: debet septies aspergē cōtra ꝓpiciatoriū. i. p̄ septē horaꝝ canonicarū ꝓsoluti onē passionē x̄p̄i i qua sanguis effusus ē recolere in cōspectu diuine maiestatis vt deus ꝓpicie⁹ populo. Sūt ⁊ ip̄e hore quasi septē tube q̄bus angeli canebāt sm̄ Joan. i Apo. Signant aūt dicit septies i die vt notet nō solū dies tēporis sed ⁊ dies gie radioſe. Debet aūt conari ꝓsoluēs horas esse in statu gie vt magis sit deo gratuz sacrificiū laudis: qz vt dicit Salomō Eccle. xv. nō est speciosa laus in ore peccatoris: vñ omisda papa. Emēdacioze eē cōuenit populo quē necesse ē orare p̄ populo: di. lxi. In sacerdotibus. Et Grego. Quādo orationis clipeo papulū tenet q̄ iaculis hostiū se se feriendū exponit. i. q. i. Fert. Nō tm̄ q̄ quātūcūq̄ sit obstinatus ꝓsoluere dz horas: ⁊ satisfacit p̄cepto ecclesie dicendo debite. Et malicia eius nō ip̄edit fructū oīonis ad populū: qz hoc agit non vt ꝑuata ꝓsona sed vt minister ecclesie: q̄ semper imaculata ⁊ grata est deo. Et qui per aliū facit p̄ inde ē ac si p̄ se agere videat: extra ō re. iur. li. vi. vnde acceptatur officium eius non vt ab eo sz vt

¶ De horis mmoꝝ. tria ꝓmitur.

Capitulum Duodecimuz.

ab ecclesia cuius est minister dictum deo. Nec ex cõicatus nec depositus deobligatur ab horis dicẽ dis ne cõmoduz reportet ex malo suo.

Qtum ad secũdũ .§.II.

s. rectam intentionẽ laudantiũ deuz notat cuz dicitur. Laudem dixi tibi. i. ad tuum honorez non ad laudem humanaz. Debet ergo officiuz legens vel cantãs obseruare illõ ps. cxliij. Per singulos dies benedicã tibi: z laudabo nomẽ tuum in seculum z in seculũ seculi. Seculũ seculi est seculũ futuruz. s. vite beate: vbi cõtinue laudat deus nunc mente: post resurrectionẽ corpoꝛũ etiaz oze: vnde Apoc. xix. dicitur. Laudez dicite deo nostro oẽs sancti eius qui timetis deum pusilli z magni. Ad istud ergo seculuz seculi: quod. s. sequit ad pñs seculuz nõ puenit nisi qui i hoc seculo laudat deuz pura mente. Nõ ergo queꝛatur ibi hominib' placere sed deo vt dicere valeat vere. Laudem dixi tibi nõ mundo. Dicit. n. Greg. q fit plerũq vt duz blanda vox queritur. s. in dicendo officiuz ꝓgrua vita negligatur: z deum moꝛibus stimulat dũ populuz vocibus delectat. di. xcij. c. in sancta. Et in vitis fratrũ legitur q quidaz fratres detinebãtur in purgatoꝛio ꝓpter vanaz gloꝛiaz habitaz in officio diuino. Lz autez deus intueat cor. nec voce egeat nostra: tamen cõgruentissime ordinatũ est p ecclesiam vt hoꝛe dicant oze: ut voce humana deus laudet in officijs. Rationez huj' assignat. b. Tho. se. se. q. lxxxxi. arti. j. dicens. Uerbis alia ratione vtimur ad deuz z alia rõne ad homies. Ad homies. n. vtimur verbis vt ꝓceptuz nostre mentis quẽ aliter scire nõ possẽt verbis exprimamus: z ideo laude oꝛis ad homies vtimur vt vel ei vel alijs innotescat q bonaz de eo laudato opinionez habeamus vt p hoc ipsum euz qui laudat ad meliora ꝓuocemus z alios apud quos laudat in bonaz opinionez z reuerentiã z imitationez eius inducamus. Sed ad deuz vbis vtimur nõ vt ei cõceptus nostros manifestemus cũ sit inspector coꝛdiuz: sed vt nos metipsos z alios audientes ad ej' reuerentiã inducamus: z ideo est necessaria laus oꝛis: nõ quidez ꝓpter deuz sed ꝓpter ipsuz laudãtez cuius affectus excitat in deum ex laude ipsius scõm illud ps. xlix. Sacrificiuz laudis honorificabit me: z illic iter quo ostendã salutare dei. Et in q̃tuz homo p diuinã laudez affectu ascẽdit i deũ in tñ p hoc retrahit ab his que sunt ꝓtra deuz: scõm illud Isa. xlviij. Laude mea ifrenabo te ne itereas: ꝓficit. n. laus oꝛis ad hoc vt etiã populus audiens ꝓducetur i deuz: scõz illud ps. Semper laus eius in oze meo: z subdit. Audiant mãsueti z letent. Magnificate dominũ mecuz. Qꝛ autem dicit phus q optimoꝛ nõ est laus: sed maius aliquid z melius: vnde cũ deus sit optimus nõ videtur laudandus. Ad qõ facit illud Eccl. xliij. Deꝛ est maior omni laude. Respõdet Tho. vbi supꝛa q loquẽdo de deo quãtuz ad essentiaz eius cũ sit incõprehensibil' z ineffabilis maior est omni laude: z scõz hanc ꝓsiderationẽ non deberur ei laus sed maius. s. reuerẽtia z latrie honor: vnde i psalterio Diero. Te decet laus deus: q̃tuz ad ꝓmum z ibi reddet votuz: q̃tuz ad scõz: sed loquẽdo de deo alio modo. i. scõz effectus eius qui in nostraz vtilitatez ordinãtur: scõz hoc debet laus deo: vñ dicitur Isa. lxiij. Miserationuz dñi recoꝛdabor Laudem dñi sup omnia que reddidit nobis dñs s. tribuam. Debemus ergo i hoꝛis deuz laudare: z hec apud nos dicit laus nõ illa que est cordis: vnde nõ sufficeret dicere hoꝛas mente: nec satisfaceret ꝓcepto ecclesie nisi oze exprimãtur. Et cũ ꝓuatim dicit quãtũcunq; submisse dicit sufficit dũmodo oꝛetenus dicat.

Qtum ad tertiũz. §. III.

s. cãm motiuaz laudationis dei: notatur hic cum dicitur. Sup iudicia iusticie tue. i. dispensationes quibus iusticia vteris. Et ꝓma z generalis iusticia fuit qua mundũ redimẽs icarnatus z passus est ꝓ nobis. Et vt dicit Aug. quod inducit magister sniaz in. iij. li. Luz posset deus gen' humanũ potentia absoluta liberare de manibus diaboli noluit p potentiaz sed p iusticiaz liberare: vt imitemur euz in iusticia non potentia. Ecce iusticia. Cũ super genus humanuz diabolus sibi dñiuz tyrãnicuz acquisiuisset: qz voluntarie se ei subiecit deo rebellando suscepit in se cãm nostrã christus habens in se nostrã nãm z nõ culpam. Et qz diabolus ignoꝛans ipsum deũ esse intulit penaz moꝛtis instigando iudeos ad moꝛtez eius qui nõ erat debitor moꝛtis: dignuz z iustuz fuit vt amitteret dñium sup hoiem: ex quo innocenti intulit moꝛtez: ecce iusticia: debitor erat homo deo ꝓ peccato: tantũ erat debituz vt nullus purus homo soluere posset. Sed vnigenitus dei factus homo in humanitate suscepta cuius omnis actio erat infiniti valoꝛis ad placanduz deum suscepit penam. quasi infinitam: vnde dicit p ps. cxiij. Doloꝛes inferni circundederũt me: z sic p passionem solutũ est debitũ: vnde Greg. Qui ꝓ nobis eterno patri Ade debitum soluit z veteris cautionez piaculi pio cruoꝛe deterſit: z p hoc nos iusticiã exercẽdo de manibus diaboli liberabit. Et qz ipsa passio christi in septem tẽpoꝛibus hoꝛaz canonicarum expleta fuit diuersis hoꝛis diuersa sustinẽs: vt pz ex officio puo crucis ob reuerentiam passionis: institutum fuit vt illis hoꝛis laudet deus ad gias agenduz de sua passione. Septies ergo ꝛc. Recordare ergo frater pie inquit Ber. septem vicibus i die passionis dñi. cum. s. accedis ad laudandum deuz in hoꝛis canonicis: sup iudicia iusticie eius i. sup omnia opera quibus iusticiaz exercuit ꝓta

diaboluz. Debent ergo deuote dici z cū attentiōe vt habet extra de cele.miſ.c.dolentes in fi. Sed vtrū ipſa attentio ſit in precepto ſunt opiniones varie: aliqui tenēt q̄ ſic: alij q̄ nō: alij medio modo. ſ. q̄ ſit neceſſaria intentio virtualis z nō actualis. Declarationē horuz habes ī. iij. pte. ti. vij. c. de horis. Et ſciendum q̄ ſeptem negligentie cōmittunt in officio diuino dicendo. Et primo eſt quādo nō dicitur ꝓpriuz z ordinatum officium eccleſie ſue vel religionis ſue ſed ad placitum dicit nūc vno modo nunc alio: z de feria nō facit quādo occurrit: cauſa abbreuiationis: ſed facit de ſāctis: vel etiam dicens officiū eccleſie ſue q̄ nō vult querere breuiariuz dicit vnā antiphonā vel capitulum vel orationē ꝓ alia: nō eſt hoc abſq̄ graui peccato: ſecus ſi faceret ex impotētia ꝓpter defectum libri vel viſus z huiuſmōi. Jtez cum dicitur curſim z ꝓfuſe vt unus nō expectet aliū in finiendo vſum: vel ita velociter q̄ ipſe vel alius audiēs nō pōt ꝓcipere ſenſuz vboz. Cui dici pōt ediſcere nobis pabolam: q̄ parabolice loqui videt vel hebraice. Eeōtra legitur de Eſdra ſcriba: q̄ legit coram omni populo diſtincte z apte ad intelligēdū Et dicit Jnno. q̄ nō peccat qui id diuinis officijs aſſiſtens illud quod dicit nō itelligit dūmodo ad cor ad deuz habeat z illi pſallat. Si quis ergo lectionem vel aliud quod in choro legitur nō itelligat ꝓpter legentis ineptitudinē nō peccat dūmodo conet itelligere ſaltem vba. Sed ſi ꝓpter mentis euagationē nō intelligit que dicit vel audit nō eſt abſq̄ culpa negligentie aliqua. Secūda negligentia eſt quādo dicūt hore ſyncopādo: dimittendo. ſ. vel verba vel vſus vel ſyllabas. Jntegre n. z cōplete pſoluende ſunt hore: nā ipſa ꝓ pſolutio ſeruitus dicitur: in ſeruitio aūt alicui debito debet quilibet eſſe fidelis vt nec apicez vel iotam ꝑtereat ſed integre ſine fraude debitū perſoluat. Si quis deberet quotidie ſoluere alteri. vij. marchas: certe ſi aliquos denarios quotidie ſubtraheret nō ſatiſfaceret creditori. Sic ifideliter agit qui in officijs ſyncopat: quod reprehenditur in d. c: dolētes: de cele. miſ. Exemplū de illo ſancto patre qui vidit diaboluz in choro cuiuſdam monaſterij manere cū fratres dicerent officiuz z mittere ſepe in ſacco quē ſecuz deferebat z interrogatus a patre quid itromitteret. Reſpōdit q̄ verba z ſyllabas quas illi dimittebāt de officio in futuro iudicio ea preſentaturus ad punitionē negligētie eoz. Ubi aduertendū q̄ ſi quis ex aliqua cauſa rationabili vt q̄ oz reſpōdere alicui vel inuenire libruz z huiꝰ aut etiā ex negligentia omittat vbum pſalmi vel pſalmū: nō debet ſubtrahere voce ꝑcipue cū ſint pauci z redire ad omiſſum z ſic prturbare alios ex reuolutione librorz vel ſubtractione adiutorij. Sed penitere de ſua negligētia ī corde z ꝓſequi officiuz chori: z poſt: officium illud omiſſuz vel aliquid loco eiꝰ ſupplere. Et idez ſi dormit in aliqua parte. Et ſcōm Henricum in quolibet duz vnus chorus dicit vnuz vſuz. alius aliū: eſtimandū eſt ſingulos totuz dixiſſe quia ſic eccl'ia ordinauit. Ex quo dicto ſcrupuloſe z irrationabiliter mouētur illi qui faciūt ſibi ꝓſciaz nō dicendi quod ichoatur ab officiatore vel cantore vel ab aliquibus q̄bus cōmittitur vſus z huiꝰ. vt iuitatorium z huiꝰ. Supfluū. n. eſt hoc. Tertia negligētia eſt quādo in officijs extranea z vana itermiſcētur: ſecus ſi neceſſaria vt interrogando de libro vel quis habeat dicere hoc vel illud: neceſſitas. n. nō hz legez vt extra de re. iurꝰ. Qō i lege. Sed nō ſoluz vaniloquia ibi ſunt reprehenſibilia ſed etiā bona verba ipertinētia ad officiū vt diſputabilia z huiꝰ. Et ſicut verba ita nec opa interponēda ſunt in officio nō ptinentia ad illud vt ſi quis faceret coquinaz vel colligeret herbas: vel indueret ſe cū ſurgit a dormitione dicendo interim officium: quod eſt valde reprehenſibile q̄a dat ſibi occaſionem euagandi z irreuerētiam cōmittit. Quis. n. dñs tēporalis patitur ſibi fieri ſeriosa colloquia cum huiꝰ operibus? Et ſi ꝓ totaz horam hoc faciat vel ꝓ maiori pte vix ſatisfacit precepto ſcōm Pe. de paꝰ. Quarta negligētia eſt ſecum deferre vel deferri facere aues vel venaticos canes: quod reprēditur de cele. miſ. graui. ī cle. ſunt. n. talia diſtractiua z impeditiua officij Et ſimiliꝰ ſi cantatur officium debent vitari cantus theatrales: q̄ nō habent talia iducere ad deuotionem ſed ad vanitatem z delectationem ſenſualem. vnde Dicro. tractans illud apoſtoli. Cantantes z pſallentes in cordib' veſtris dño ait. Audiant hoc adoleſcentuli q̄bus in eccleſia cantādi officium eſt: nō ore. ſ. tm̄ ſed corde deo cantādū. Nec in tragediaz moduz guttur z fauces medicamine linēde ſunt: vt in eccleſia theatrales moduli audiātur z cātica. di. xcij. Cātātes. Et Aug. in li. ꝓſeſ. fatetur ſe peccare cū plus delectabat eū melodia: cantus q̄ verborz ſenſus. Et ī regula dicit quod nō ita ſcriptuz eſt vt cātetur nō cātetur: quod ſugillat eos qui mutant notam cātus vt faciant melodiaz ſue leuitati ſatiſfaciētes. Quinta negligentia eſt quādo abſq̄ cauſa legitima abſentat ſe ab officio eccleſie q̄uis priuatiz dicat extra horas. qui. n. beneficiatus eſt in eccleſia oz officiare eam ſi pōt: vel ꝑ alium cū nō pōt. Et oēs clerici eiuſdem eccleſie debēt inſimul ꝓuenire ad eam officianda: vt. vij. q. i. Jllud. Et religioſi mlto magis debent omnibus horis intereſſe niſi cā rōnabilis excuſet: vnde etiam di. lxxxi. dicit. Clericus qui abſq̄ corporis ſui inequalitate vigilijs deeſt ſtipendio priuatus excōicetur. Jn eccleſijs cathedralibus vbi dantur diſtributiones intereſſentibus: priuantur abſentes illis diſtributionib' ſed nec tamē debent principaliter ꝓuenire ꝓpter

distributionem illã: qz tũc esset symonia vel saltẽ turpe lucz. Qui etiã tarde intrant chorz. s. icho ato officio z cito exeunt ante finez vel i medio si ne causa urgente male faciunt z a sathana ĩstigãt Sicut pz p exempluz monachi. b. Benedicti quẽ vidit ipse z ostendit alĩs q diabolus p cuculam euz trahebat extra chorz tẽpore oz̃onis: sed disci plina. b. Benedictus fugauit: habeẽ in. ij. li. dialo gorz. Sexta negligentia est quãdo psallẽtibus alĩs cantando vl legẽdo quis velit illo tẽpore di cere alias horas pr̃uatas submisse plures horas p se citius dicens: hi quodãmodo furtuz faciunt. Naz furtuz cõmittit qui re alteri⁹ vtitur ꝓtra vo luntatẽ ipsius: cuz autẽ volũtas religiosi sit in ma nibus prelati z prelatus velit subdituz cuz ceteris psoluere horas vt iuuet alios z ꝓficiat cuz alĩs ꝓpr̃io arbitrio vocẽ subtrahens vt suas oz̃ones dicat furtum cõmittit: nec deo placet: vnde Ber. Ingratum est spũi sancto quicquid obtuler⁹. ne glecto eo qõ teneri⁹. Nec est sufficiens excusatio si quis dicat se nõ habere vocez bonam ad adiuuã duz chorz: qz z in templo dñi erant vasa nõ solũ aurea z argentea: sed etiã enea: z omnia dñi opa suo modo benedicunt dñm z suis vocibus nõ so lum psitacus z cignus z philomena: sed z canis z asellus z cicada. Cõfabulationes autẽ z nuge z risus curiosus z vagus aspectus hinc inde z incõ positio mẽbrorz: vt sacrilegiũ in officĩs: z maxie in ecclesia vitanda sunt: extra de imuni. eccle. De cet domuz li. vj. Septima negligẽtia est tardi tas in dicendo horas vt post debitũ tẽpus. Hugo de sancto Victore pr̃euenire est ꝓuidentia: tarda re est negligentia. Henricus dicit in quolibet: q q est legitime occupatus vt nõ valeat horis ꝓpr̃ijs dicere: põt dicere de mane vsq ad vesperas: z de sero vesperas cũ cõpletorio simul z quãdo dicũt matutine de nocte: pma cum matutino forte dici põt: qz sic ꝓsuetum in capella dñi pape: quod vi deẽ quãdo matutine dicunt non de sero sed post mediã noctez. De sero. n. possũt dici matutine se quẽt dici cũ sit alĩs occupatus vtilibus: naz si ex sõnolẽtia z õlitãs diceret non excusaret a pctõ pi gritie z negligẽtie. scõm Tho. i quolibet: z Hen. In tardãdo aũt notabiliter mere ex negligẽtia ho ram aliquã dicere post debitum tẽpus. s. ante cõ pletuz diem: puta matutinũ dicit hora nona pri mã hora. xxij. diei vtz sit mortale. Et vi Umb. in expõne regule tenere q sic. Quod durũ videt dicere: nec ratio aliqua vrget nec auctoritas ca nonis. Ecclesia. n. precipit dici officiuz nocturnũ pariter z diurnũ: de cele. mis. c. dolentes. Et offi ciuz vnius diei est sub vno precepto: quod precep tũ impleri videt si ipsum officiũ. j. diem dicit suũ al⁹ si dicat q hora quelibet tẽpus ꝓpr̃iuz habeat dicendi quod notabiliter preteriens peccet mor taliter cõmittit in die. vij. mortalia cũ tamẽ dicat q omittendo. vij. horas vnius diei nõ cõmittit ni si vnuz scõm. Guil. sed tãto grauius q̃to plus di mittit. Preterea si determinatio tẽporis esset in ꝓcepto cuilibet horẽ: nõ excusaretur qui ex iusta occupatione notabiliter tardaret: sicut nec excu satur qui dimitteret officiũ ꝓ illa die ꝓpter occu pationes. Item si quis oblitus alicuius hore puta prime: dicit aliaz sequentẽ puta tertiam po stea ꝓpendẽs nõ oz̃ q dicta hora omissa. s. prima iteruz dicat tertiaz: sed sufficit tantũ sel⁹ dixisse: ẽt si ordine postposito. scõm Pe. de pal. in. iij. De multis alĩs ptinentibus ad mãz istam habes in iij. pte. ti. vij. c. De horis. ibi vide.

Capitulum Decimũtertium de Pigritia z ibi de tarditate ꝓuersionis: ꝓfessionis z bõe opationis.

Pigritia filia est

accidie: z stricte sumẽdo iportat tarditatez opandi bonum quod fieri debet scõm Tho. z hoc reꝓ hensibile est z nociuũ: vnde dicit Ecclesiastes. x. In pigritĩs humiliabitur ꝓtignatio: z in infirmi tate manuũ pstillabit domus. Tigna dicũt ligna arcuũ que tenent tectũ. Cõtignatio est cõiunctio eoz̃ que fit in supiori pte vsus tectũ. Ex hoc aũt q aliquis est piger. i. tardus ad ꝓuidenduz alicui defectui seu fracture lignoz̃ z non subuenit tẽpo re oportuno: sequitur humiliatio tecti. i. ruina. Sic spũaliter qui est tardus ad ꝓuidenduz z ob uianduz defectibus suis vel alioz̃: inde sequit rui na spũalis: z in remissione manuuz. i. negligentia opum domus pstillat. i. in ꝓsciam intrant paula tim vitia. Lucanus poeta. Tolle moras semp no cuit differre patis: z Greg. Ubi piculum vtitur vitanda est mora. di. iij. Et regula iur⁹. dic. Mo ra sua cuilibz ẽ nociua: extra de reg. iur⁹. li. vj. Et in figuraz mãdauit dñs i ueteri lege omnes aues corruini generis vt imundas nõ debere comedi q eaz̃ vox cracitando est quasi cras denotãs tardi tatem: z tales moras. s. pigritie z tarditatis ad bo nuz nõ debemus nobis incorporare. i. assumere: hoc autẽ vitiuz sat⁹ ẽ generale. vnde Seneca. Ne mo quicq̃ habet facti. in futurum. n. nostra distu limus. Cauent tamen iusti ab hac pigritia. vnde Origeñ. Nullus piger inuenit in domo sapientis z loquitur de Abraham cũ recepit ãgelos hospi tio. cucurrit. n. ipse ad tabernaculũ. Sara accele rauit sata simile puer festinauit ad gregem. Geñ. xviij. Et de. b. Maria legitur q post conceptum fil̃ dei abiit in montana iudee cũ festinatione. s. ad salutanduz Elisabeth. Luc. i. Nescit. n. tarda molimina spũs sancti gratia: vt dicit ibi glo. Su mitur tamẽ in scriptura frequenter pigritia ꝓ ac cidia z negligentia seu omissione bonoz̃ opum.

vnde ꝓv. xxj. Desideria. ſ. terrena occidũt pigruz noluerũt. n. quicq̃ opari manus eius. Ecc. xx. dicitur. De ſtercore boũ lapidatus eſt piger: omnis qui tetigerit excutiet manus ſuas. Boues ſũt ꝑdicatores ⁊ doctores exarantes corda hominuz vt deo fructificent. Stercus boũ ſũt terrena que ipi reputãt vt ſtercora. Uñ predicator gentiuz. Oia arbitratus ſuz vt ſtercora vt chriſtuz lucrifaciaz. hoc ſtercore. i. affectu ⁊ occupatione mũdanoꝝ piger tardus ⁊ negligẽs ſue ſalutis lapidat̃ pcutit ⁊ occiditur: ſcõm expoſitionẽ Gregorij. Et ſeruo qui noluit exercere pecuniam ſibi cõmiſſam dictuz fuit increpatiue. Serue male ⁊ piger quare nõ dediſti pecuniã meaz ad menſaz: ⁊ poſtea: ſeruuz inutilem mittite in tenebras exteriores. Math. xxv. ⁊ de hac tarditate intelligitur illud ps. cxviij. Tempus faciendi dñe diſſipauerunt legez tuam. i. ꝓpter tempus quod hoies eſtimãt ſe hãe ad faciendũ bonuz diſſipant legẽz dei facientes ꝓtra precepta eius. Eſt aũt pigritia iſta ſcu tarditas ad bonuz mala ⁊ periculoſa precipue in tribꝰ caſibus.

Primo in exhibendo ſe ad ꝓuerſionem.
Secundo in faciendo ꝓfeſſionem.
Tertio in ꝓſequendo operationez.

Quantũ ad primũ .§.i.

dicitur Ecd. v. Ne tardes ꝓuerti ad dñz: ⁊ ne differas de die in diem: ſubito. n. venit ira illius ⁊ in nouiſſimo diſperdet te. Qui manet fixꝰ i aliquo mortali eſt auerſus a deo. Unde dñs p Jere. ij. de peccatoribus ait. Uerterũt ad me terguz ⁊ nõ faciem. Et Aug. diffiniens peccatũ dicit q̃ eſt auerſio ab incõmutabili bono. ſ. deo: ⁊ ꝓuerſio ad cõmutabile bonuz. ſ. creaturaz: puta diuitias voluptates honores ⁊ huiꝰ. Nõ. n talis reſpicit deum oculo intentionis vt vltimuz finez in ꝓuerſatiõe ſua: ſed creaturam illam quaz inordinate amat. Sed qz vt dicit regula iur. Omnis res p quaſcũq̃ cãs naſcitur p caſdez diſſoluitur. ſ. ꝓtrario mõ extra de reg. iur. Sicut edificiuz fit ponẽdo lapidem ſup lapidem ligando eos calce: diſſoluit aũt remouendo lapidez a lapide cũ amotione calcis. Ita in ꝓpoſito cũ peccatũ cõmittat̃ p hoc q̃ voluntas ſe auertit a deo ⁊ adheret creature vt fini magis volendo delectationez ex ꝓſecutione illius rei q̃ ſeruare mandatuz dei: ideo ſi debet deſtrui peccatuz vt recõciliet̃ deo: oz q̃ auertat̃ a creatura deteſtãdo inordinatuz affectuz quẽ habuit ad deum ⁊ oculuz intentionis dirigat ad deuz ſup omnia diligenda ⁊ hoc eſt ꝓuerti ad deuz. Et ad iſtam ꝓuerſionez nõ eſt tardãduz: qz vt dicit Greg. ſup Ezech. Peccatũ quod p pniaz nõ diluit̃ mox ſuo pondere ad aliud trahit. Et i moral. tractãs illud Jſa. xxxiij. c. Et clamabunt piloſi alter ad alterũ: dicit piloſus clamat ad piloſuz: qz ꝓpetrata iniquitas ꝓpetrandam vocat. Et dicunt piloſi beſtie habentes apparentiam humanam: ⁊ huiꝰ ſunt pctã que ſpem boni habent vnde ⁊ actus rationis: ſed reuera actꝰ beſtiales ſunt: qz omne peccatum ſcõm Damaſ. eſt ꝓtra nãm. i. ꝓtra rõnem nãlem. Rationẽ huiꝰ aſſignat. b. Tho. ꝑma ſcõe q. iij. Nam homo in repentinis caſibus opatur ſcõz finez preſtitutuz ⁊ habituz preccõceptum. Sz cum peccator preſtituerit ſibi aliquod creatuz vt finem vltimuz: ⁊ habet habituz vitioſuz: ⁊ repentina frequẽter occurrant que nõ patiũtur moraz diu cogitandi. ideo in huiꝰ opabitur vitioſe ſcõz maluz finez quẽ ſibi preſtituit. Et ꝓpterea nõ poteſt diu peccator manere q̃n ad alia labatur: nec ꝓpterea excuſat: qz ipſe ſibi eſt cã huiꝰ ꝓpter tarditatez ꝓuerſionis ad pñiam. Et ideo bene dicit Ecc. v. Ne tardes ꝓuerti: nec differas de die i diẽ. hoc eſt ꝓtra illud ꝓv. iij. Ne dicas amico tuo. q̃. ſ chriſtus eſt: vade ⁊ cras reuertere: cũ ſtatim poſſis dare. ſ. te ad ꝓuerſionem. Dec eſt. n. vox coruina. ſ. cras cras. Sed aduertenduz q̃ coruus egreſſus de archa nõ eſt reuerſus ad eam amplius ſed ſup cadauera inuenta requieuit. Colũba vero cuius vox eſt vr. i. nũc. reuerſa eſt. Sic tardans de die in diem nõ reuertitur ad eccleſiam merito: ſz requieſcit in tẽporalibus fetẽtibꝰ: ſed boni ⁊ ſimplices fideles qui ſubito penitent ſi offendunt illi reuertuntur. De tali tardatione ad ꝓuerſionem accuſabat ſe Aug. in li. ꝓfeſ. dicens. Non erat qõ reſponderez tibi. ſ. deo dicenti mihi. Surge qui dormis. ſ. in peccatis: niſi vba ſomnolenta ⁊ lẽto modo cras cras: ſine modo ſine paululuz: ſz illud modo nõ habebat modũ ⁊ illud paululũ ibat in longuz: hec ille: piculoſa eſt illa ꝓcraſtinatio non ſolum ex eo quod dicit Ouidius. Qui nõ eſt hodie cras minus aptus erit. Sed qz vt dicitur in dicta auctoritate: ſubito. n. veniet tibi: ira illius. ſ. mortis. Nullus. n. ſecurus eſt de die craſtina vel ſcit ſi ſubitanea morte decedet. Et ſcõm maliũ ſtatuz illius ſic iudicabit̃ a deo ⁊ ꝓdemnabitur: ⁊ ſic eis ꝓgruet illud Jſa. xxvij. Erit eis vbuz dñi: mãda. remanda. ſ. aliquã cõmoditatez expecta: reexpecta. ſ. me ad pñiam. Modicũ ibi ⁊ modicũ ibi vt vadant ⁊ cadãt retrorſuz. nõ. n. vidz qui cadit retrorſuz quo cadit ⁊ letaliter cadit: ſic Dely ex tali caſu mortuus: vnde dicitur Ecc. xxix. repromiſſio nequiſſima multos ꝑdidit. Repromiſſio ſ. cogitatio: qua peccator pluries ꝓmittit ſibi longam vitaz tanq̃ eſſe de ea certus ⁊ ex qua diſponit multa facere i mundo ⁊ ꝓpter mundũ ⁊ iter cetera etiã penitere. Jſta eſt neq̃ nequior ⁊ neqſſima. Neq̃ ſiquidẽ ẽ iſta repromiſſio qz ſibi vſurpat peccator in hoc quod eſt ꝓpriũm dei. ſ. de futuro diſponere. Nam dixit chriſtus Act. j. Nõ ẽ veſtrum noſſe tẽpora vel mometa que pater poſuit in ſua poteſtate. Ber. contra talem de futuro

presumētē ait. Quid de futuro mihi tā temerarie presumis tāq̄ pater tpa ⁊ mometa in tua non in sua posuerit potestate. Nequior ē ista rep̄missio quia cū tēpus infiniti valoris sit sibi a deo datuz fatue expēdit: ⁊ cū hoc p̄sumit q̄ adhuc plus sit ei daturus. Unde filius posset spare q̄ p̄ su' sapiēs dabit sibi adhuc magnū thaurz cū illū quē dedit scit male ꝓsūpsisse ⁊ aptuz ad idez: Memi nisse is debet q̄ cū dñs p̄misisset tpe Noe spatiuz centū viginti ānorz ad conuertenduz se ad penitē cia: quia nō ꝓuertebatur sed centū ānis male vs' esset genus humanū: abstulit. xx. ānos de p̄missis Gen. vj. Ita dicit Hiero. de. pe. di. i. p̄dixerat. Ne quissima ē: quia nō solū tēpus datū p̄didit: sz in cōtumeliaz creatoris cōuertit ⁊ vti disponit. Ser uandū est igitur quod dicit Ecc. xxj. Fili peccasti ne adijcias itez: ⁊ de pristinis deprecare vt dimit tāt tibi. Sz tēpus faciēdi dñe dissip. le. tu. qua. s. mandas hominibus ne tardent ꝓuersionē. Non debet ergo quis esse piger ⁊ tardus ad ꝓuersionē ex eo precipue q̄ ꝓuersio dilata difficilior est: ac celerata facilior. Unde Beda dicit q̄ diabolus q̄ to diutius possedit tāto difficili' dimittit. Ex plu ribus autē rōnibus ⁊ modis ostēdit q̄ difficilior sit ꝓuersio dilata. p̄mo quidē ex obduratiōe. Si cut. n. puerīl' etas est tenera ⁊ susceptibil' impres sionis: sicut cera mollis cuiuslibz sigilli: ⁊ virgula dum tenera est si curua est ō facili ad rectitudinē duci pōt. Senilis vero etas duritiaz habet ⁊ diffi culter recipit impressionem: sicut nec lapis flecti pōt a moribus suis: sicut nec trūcus arboris a to rtitudine sua. Unde dicit p̄v. xxij. Adolescens iu xta viaz suam cū senuerit nō recedet ab ea. Quā to ergo quis magis tardat ꝓuersionē tanto magi indurat: iuxta illud. Indurauerūt ceruices suas ⁊ noluerunt ꝓuerti. Secūdo ostēditur maior difficultas ex ꝓtrarij habituatiōe. Sicut. n. mā q̄ habet aquā difficilius suscipit ignē: vt p̄z in lignis aquosis: q̄ ignis inuenit ibi q̄ repugnat sibi. scz aquam. Et castruz quod habet repugnantiā dif ficilius capit q̄ illud quod nō habet: ⁊ facilius ve stis formam suscipit rectam que adhuc nullaz re cepit q̄ que malā ⁊ tortā. Ita mens que hz habi tū vitiorz que sūt ꝓtraria gratie difficilius ꝓuerti tur q̄ illa que pctm̄ nō habet: vel si habet recētia habet vt dispoes que de facili tollūtur: et non ex diuturnitate radicata vt habitus qui difficili' re mouētur. p̄s. cxxxvj. Beatus qui tenebit. i. vltra nō ꝓgrediatur: ⁊ allidz paulos suos ad petrā. i. principia peccatorz ad petram pnie occidendo.

Tertius ostendit ex nature dissipatione. Pec cator siquidem dissipat bona nature. i. virtutes naturales: scōm quod dicit figurate Luc. xv. de p digo q̄ dissipauit substātiam suā. i. inclinationes naturales que sunt in nobis tanq̄ semia quedaz ⁊ principia virtutuz. Sed peccator tales inclina tiones q̄si anihilat ⁊ tanto magis q̄to magis mo ratur in peccato vnde difficilius cōuertit. Unde ⁊ in resuscitatione Lazari quatriduani que desi gnat ꝓuersionē peccatoris inueterati i malis: xp̄s ostendit satis laborare: nam infremuit spū. ⁊ fle uit: accessit ad monumentū: fecit lapidez tolli: cla mauit: ⁊ prius gratias egit. Joan. xj. Ad figuran dum q̄ multuz oportet laborare peccatorem qui p̄mansit in peccatis: ⁊ flendo: ⁊ lapidez tollendo male assuefactionis ⁊ clamādo affectu: ⁊ oratio nes ꝓcurando sāctorz vt ꝓuertatur ad penitētiā.

Quarto ostenditur ex peccati aggrauatione. Peccatum. n. est quoddā pondus aggrauās aiaz vt ad deū nō possit surgere vl' respicere. p̄s. xxxvij. Sicut onus graue grauate sunt sup me. s. iniqui tates. Adeo graue ē peccatuz vt celuz ⁊ terre sup ficies nō valeat sustinere peccatorē: vt p̄z in Luci fero qui exīs in celo empyreo ita grauatus est p supbiam q̄ de celo lapsus i centrz terre ruit. Uñ figurat peccator p̄ illam mulierez que a diabolo fuerat incuruata adeo vt nō posset sursuz respice re p̄ multū tēporis. Luc. xiij. Et q̄to ds plus pec cat tanto magis aggrauatur: ds quodlibz pecca tuz habet suū grauamē quasi infinitū culpe ⁊ pe ne. Manifestuz est aūt q̄ q̄to magis hz grauam sup se tāto magis est sibi difficile surgere. Unde ⁊ in vitis patrū legit q̄ semel. b. Arsenio in here mo dcz fuit. Egredere ⁊ ostendā tibi opa hoiuz. Et vidit egressus. j. ethiopez cedentez ligna ⁊ faci entem sarcinam quā leuare non poterat pre ma gnitudine: qui plura cedebat adiungēs sarcine fa cte ⁊ temptabat leuare: ⁊ multo minus poterat. Uidit exinde aliuz qui in foueam factā que fūdū nō habebat mittebat aquā quā de fluuio hauzie bat ⁊ implere nō poterat: sed q̄to plus mittebat tāto plus exhibat. Exinde vidit duos portātes quoddam lignū p trāsuersuz vnus ex vno capite ⁊ alter ex altero querētes in templuz quoddā in troducere ⁊ nō pōterant q̄ longius erat latitudi ne porte templi: nec volebat vnus post aliū ire: sz de pari incedere: vnde nō poterant. Expositā au tez est sibi visio: vz q̄ prim' significat eos qui cuz habeant sarcinā peccatorz ꝓgregataz nō attēdūt ad diminuendum p penitentiaz: sed adaugēt dif ferentes ꝓuersionez quasi in futurz leuius possint portare sarcinam maiorē ⁊ facere pñiam: q̄ fal suz est. Alius designat eos qui ⁊si opa faciunt de genere bonorz tamē egrediunt de anima quo ad meritū q̄ faciunt cū hoc multa mala vel manēt in peccatis vñ merituz pdunt. Tertius signifi cat supbos qui nolunt sibi inuicem cedere ⁊ ꝓcor dare in bonis sed ꝓtrariant: ⁊ isti templū dei igre di nō p̄nt nec ꝓuerti ꝓpter grauamen superbie.

Quinto ex elongatione. Quanto. n. quis ma gis peccat vel diutius morat in peccato tāto ma gis elongat. p̄s. cxviij. Lōge a peccatoribus salus.

Sed nō est vīsimile q̄ ille qui elongauit se a deo p̄. xl. annos: de facili redire possit ⁊ p̄uerti ad deū in. vij. diebus vl. xv. quibus durat infirmitas hominis: ⁊ hoc quo ad illos q̄ differunt p̄uerti vsq; ad graue infirmitatem mortis: lz possit hoc accidere ⁊ aliquādo eueniat: vt pz in latrōe crucifixo cum xp̄o ⁊ i illo Nicolao antiquato i malis sexagenario qui accedebat ad pstibulum victus a carne ex diutina p̄suetudie: qui precibus. b. Andree apli fuit liberat⁹ a vitio ⁊ saluus vnde Leo papa Mirificōdie dei nec mēsuras possum⁹ pōere: nec tēpore diffinire: apud quē nullas moras patit venire p̄uersio. de peni. di. i. Multiplex. Sed istud raro p̄tingit: ⁊ ideo bene ait Isa. lv. Querite dōz dum inueniri pōt: inuocate euz dum ꝑpe est. Derelinquat impius viaz suaz ⁊c. Multos. n. inquit Aug. solz decipere serotina pnia. Sexto ex tristicie affectione. Quilibz. n. nāliter fugit tristiciā ⁊ quod pōt eum p̄tristare. Sed ille qui diu pmā sit in malo tota delectatio ⁊ gaudium eius est in malo: scōm illud ꝑv. ij. Letant cum male fecerit ⁊ exultant in rebus pessimis. Unde cum cogitat peccator q̄ debeat dimittere oia illa mala in quibus delectatus fuit: multum p̄tristat scōz sensualitatem saltem. Et frequēter accidit ei sicut simie auide dulcedinis nuclei nucis: que accedit ad arborem ⁊ cū mordendo sentit amaritudinez corticis totum talem arbitrans nō puenit ad dulcedinez cupitam medulle. Sic peccator cum cupiat dulcedinem venie ꝑpter quod incipit velle penitere cum pcipit q̄ oportz eū vitia dimittere ⁊ odia ⁊ lasciuias: sumere p̄fusionem p̄fessionis: euacuare bursam ꝑ restitutione: petere veniaz lesis: qui nunq̄ se humiliauit videt sibi nimis amaꝛ: vnde dimittit facere vel male facit: vnde ⁊ iuuenis qui petijt a christo quid faciendo vitam eternam haberet. Respondit demū si volebat esse pfectus daret oia pauperibus: quo audito abijt tristis. Ma. xix. ⁊ nihil fecit q⁊ habebat multas possessiones ⁊ nimis sibi duꝛ videbat illas dimittere. vij. ex diaboli impugnatione. Cū quis morat in peccato: diabolus nō multum impugnat q⁊ suus est. Sed cum ꝑpendit q̄ velit recedere ab eo ꝑ pniaz multū impugnat: ⁊ tāto plus q̄to diutius posse dit: ⁊ pmaxime in articulo mortis: q⁊ scit se ālī⁹ tēporis nō habere ad tēptandum ⁊ magis ifestat Uenenuz dicit serpens habere in cauda. Unde ⁊ dōs dixit serpenti antiquo Gen. iij. Tu insidiaberis calcaneo eius. s. mulier. i. extremo vite magis impugnās q̄ alio tēpore. Si. n. diabolus accedit ad sanctissimos viros in fine ad tēptandum si forte posset eos decipere. Nam accessit ad christum in passione: ꝑpter qō ait christus Joā. xiij. Uēit i. veniet princeps mundi ⁊ in me nō habet q̄q̄: multo magis accedit ad eos qui male vixerunt et distulerunt p̄uersionem in finem. Sed sicut sācti in vita ⁊ scitate p̄uersi sunt ad deum. Ita ⁊ deus tēpore necessitatis p̄uertitur ad eos iuuandu cōtra pugnas diaboli. Et sicut peccatores in sanitate nō sunt dñi recordati nec ad deuz cōuersi: ita valde timendum est ne in morte deus obliuiscat eoꝛ. Crisō⁹. Hac aiaduersione pcutitur peccator vt moriens obliuiscat sui qui dum viueret oblit⁹ est dei. Sed ⁊si p̄uertatur vere ad pniam tunc extarditate sue p̄uersionis nō reportabit cōmoduz sz detrimentum multuz. s. penaꝛ saltez purgatorij scōm illud qō ait Aug. Prius est purganduz igne purgationis qui in aliud seculuz distulit fructum p̄uersionis: de peni. di. vij. Nullus. Ex his omnibus appet q̄ nō est differenda p̄uersio: sz tēpus faciēdi dñe. dissip. le. tu. qua admones ut q̄ citius reuertantur ad te ne indurent ⁊ difficilior sit eis conuersio.

De dilatione ꝑfes. §. II.

sionis nō fiēda dicit ps. xciij. Preoccupemus faciem dñi in ꝑfessione. i. anteq̄ accedamus ante faciem dñi seu ꝑspectum eius faciamus ꝑ⁹ ꝑfessionem. Uadit ante faciem dñi qui accedit ad adorandū: q⁊ tunc cū ipso loquimur scōm Isidoruz ⁊ multo magis cū misse astamus vbi realiter i sacro est dōs: vel cum ecclesiam visitam⁹ vbi omni tēpore debz esse in tabernaculo corpus dñi: sed ire ad adorandum vel ad missam vel ecclesiaz debet quotidie fieri. Et sic etiā ꝑfessio fiēda esset ab illo quē ꝑscia grauat de mortali. Nam cū queritur vtrum ꝑfessio de mortalibus sit de necessitate fiēda statim habita opportunitate. Quāuis aliqui dicant q̄ statiz fieri opz: tam cōior opinio Tho. Pe. Ricar. ⁊ alioꝛ est q̄ nō teneat de necessitate nisi in q̄busdam cāibus de q̄bus infra dicet. Tñ scōm oēs piculosum est differre eam. Sed sciēdū q̄ tripliciter pōt differri.

Differt aliquando damnifere.

Differt aliquando pestifere.

Differt aliquando salutifere.

Quātū ad p̄mū. §. III.

quādo quis habet copiam ꝑfessoris ⁊ idonei differre ꝑfessionem nullam vtilitatem affert sz multiplex damnū: nō est aūt sapientis viri facere illud vnde ei nō pōt sequi vtilitas sed multuz damnuz ꝑpterea infirmus vel q̄ hz curā eius cito ꝑtracta infirmitate mittit ꝑ medico ⁊ eaz patefacit q⁊ ex mora vidz sibi piculum imminere: ita infirmus in anima cognoscens se ifirmatuz medicū salutis q̄citius querere oz. s. sacerdotē ⁊ ꝑfiteri: naz sacra sūt quedā medicine aie. Et alij q̄dez differūt ex negligentia ꝑfessionez vsq; ad quadragesimaz sequētē Alij negligētiores vsq; ad finē q̄dragesime. Alij negligentissimi vsq; ad infirmitatem grauem. Et illi qui differunt vsq; ad quadragesimaz: ex hoc

incurrunt piculum ⁊ dānum: piculum q̄dem: q̄a possunt mori morte subitanea interea habentes mortalia vel loquelam amittere: ⁊ sic p̄uarentur p̄fessione: ex qua aliquando ex attrito fit p̄tritus ⁊ sic saluatur q᷑ al᷑ nō saluaret. Dānuz incurrūt q᷑ multoz ex tanta dilatione obliuiscunt pctōz que nō ita quo ad penā remittuntur p generalez p̄fessionē oblitoz sicut si pticulariter cōfiterētur quod meli᷒ facere posset ⁊ pleni᷒ si non tm̄ differ ret. Dānum etiā incurrit ⁊ p̄uationē illoz bono rū que p̄sequeretur pluries in anno cōfitendo vt suffragij oz̄onum p̄fessoris: amonitionū p p̄fesso rem augmētationis gratie remissiōis pene. Sed ⁊ magna fatuitas ostenditur nō facere diligētiaz p aīa quā quis fac̄ p caliga: vnde Ber. O nimia insania hoīum pudes sordes abstrahere. ſ. p p̄fes sionē ⁊ nō pudes ptrahere. Abstergitur caliga. ſ. a luto: ⁊ ptēnitur aīa: ⁊ manifestuz est q᷑ nō i capi te anni abstergatur caliga a luto sed quasi quoti die ne corrodatur a luto. Illi etiā q̄ differūt vsq᷑ in finem quadragesime magnaz vtiq᷑ negligētiaz cōmittunt. Nam cū in finez omēs differāt ⁊ non possit audiri vnusquisq᷑ nisi p se sepatiz multiq᷑ habeant p̄fiteri ⁊ p̄fessores pauci respectiue ⁊ of ficiare habeāt ecc̄lias ⁊ plixis officijs oz q᷑ multi remaneant inp̄fessi ⁊ multi alij ꝓpter festinātiaz sint male p̄fessi. Et quodlz disturbium etiā mini mum diabolo opante facit eos dimittere p̄fessio nem quasi putantes se excusatos ex quo non p̄nt sacerdotem habere paratū ad eoz᷑ voluntatem. Tales etiā bona multa que faciūt in q̄dragesima vt ieiunia: elemosynaſ ⁊ oz̄ones: faciunt ea infruc tuosa: q᷑ frequēter ante p̄fessionē nec p̄tritionem habēt: paz᷑ etiā pnie faciūt ī gratia: q᷑ subito trā sacto pascate reuertūtur q̄citius ad vomitū: vnō dicit in p̄ncipio. xl. faciē tuam laua. ſ. in p̄fessione Math̄. v. Legitur in vitis paz᷑ ō quodā religio so qui erat bonus ⁊ vgo sed tardus ad p̄fessionez ꝑz morē sue religionis ꝓpter qō semel in infirmi tate p̄stitutus in visione p̄spexit xp̄z venire ad iu dicandu mundū. Et cū singuli ãte tribunal xp̄i ducerent ad reddendū rōnez de opibus suis ⁊ ꝑz ea iudicarent ad penā vel p̄miū. Cū ventuz est ad ipsum religiosuz accusatus est coraz iudice de tarditate p̄fessionis ꝓpter qō vitiuz sn̄ia data est a iudice q᷑ traheretur ad penā: sed vgine gloriosa cui᷒ erat deuotus p eo filiū deprecāte: tū q᷑ iuue nis ⁊ delicatus: tū q᷑ sibi deuote vginitatez serua uerat: fuit mutata sn̄ia ⁊ decretuz q᷑ sibi p illa vi ce p̄ceretur: ita tamē q᷑ de tali pigritia ⁊ tarditate p̄fessionis se emendaret.

Qtum ad scām. §. IIII.

differtur p̄fessio pestifere seu mortifere. Et scām Pe. de tharā. in. iij. in quattuor cāibus non p̄t quis differre p̄fessionē ō mortalibus vsq᷑ ad finē anni. al᷑ peccaret mortaliter. Primo ratione sacii: quādo. ſ. q̄s vult cōicare vel celebrare peꝛpe trato aliquo mortali post vltimā p̄fessionē. Non n. sufficit tūc p̄tritio sed requiritur de necessitate p̄fessio ante cōiones vel celebrationē nisi cum imi neret necessitas celebrandi. al᷑ sequeretur magnū scādalum populi: nec tūc posset habere copiam p̄fessoris. Tho. ⁊ Jo. neapol᷑. dicūt. Idem esset si haberet suscipere ordinis sacīm. Pe. autē de pal᷑. extēdit se ad omne sacīm suscipienduz nisi baptis mum vt sit necessaria p̄us cōfessio de mortali nō dum cōfesso. hec in. iij. Secūdo ratione seru puli: cū. ſ. quis formet sibi p̄sciam q᷑ teneatur ad statum p̄fitenduz habita opportunitate al᷑ peccet mortaliter: si talis nō deponit hui᷒ p̄sciam quod facere debet ad p̄siliuz boni viri: vtiq᷑ peccat mō taliter q᷑ ꝓtra p̄sciam facit: nā omne quod fit cō tra p̄sciam edificat ad gehēnam. xxviij. q. i. §. ex his. Tertio ratione periculi: quādo. ſ. q̄s post mortale ꝓpetratuz intraturus est bellū etiā iustū vel p loca piculosa trāsiturus vbi iminet piculuz mortis vel ifirmitatē grauē incurrit: nā tunc non lz differre absq᷑ mortali: q᷑ qui amat piculuz in cidet in illud vt dicitur Ecc̄l. iij. Sed ⁊ medici ha bēt in p̄cepto q᷑ cuz vocātur ad ifirmos p̄mo de bēt eos inducere vt mittāt p medicis aia᷑. i. p̄fes soribus vt faciāt p̄fessionē: vt extra de peni. ⁊ re. Cum infirmitas. Et p̄sanguinei etiā debēt eos in ducere ad hoc faciendu. Quarto rōne dubij ſ. quādo dubitaret data opportunitate se ampli᷒ p illum annum nō posse habere copiā p̄fessoris cum tamē habeat de necessitate p̄fitenda vt mor talia: vel q᷑ hz morari clausus in castro seu casse ro vel in carcere vel q᷑ hz ire ad remotas ptes et licētiam non habet: vel habere copiam non p̄t alijs p̄fiteri ⁊ hui᷒. Jn his ergo casibus est necessa rium nō differre p̄fessionem ad caput anni. al᷑ nō excusaretur a mortali.

Qtum ad tertium. §. V.

differri p̄t p̄fessio salutifere cuz vz tēpore fiende p̄fessionis vt in. xl. quis ē arduis implicatus que dimittere nō valet: vel mēte passionatus ex quo nō videt se tunc dispositus ad faciendum diligen ter p̄fessionē: sed cū licentia ꝓpij sacerdotis petit dilationem p aliquos dies vt quietius faciat: vel etiā cū sit ligatus sn̄ia excōicatiōis vel aliquo pec cato ex reseruatis expectat absolutionez ab hui᷒ nō piger ad hoc ꝓcurandū. Nō est ergo differen da p̄fessio nisi cā rōnabilis vrgeat. Unde ⁊ xp̄us decē lepꝛosis sibi occurentibus petentibus miseri cordiam. ſ. mundationis dixit. Jte ostendite vos sacerdotibus. Luc̄. xvij. Nō dixit expectate vsq᷑ ad mensam vl᷑ diem sed subito. Jte nūc. Et eūdo mundati sunt. Legitur de quodaz iuuene nobili ⁊ diuite scām mundum q᷑ cum esset vanitatibus

ꝛ lasciuꝰ deditus tamē in mane surgens a dōmi
tione faciebat semp istam oꝛonem vt deus nō p
mitteret cuꝫ moꝛi sine auisamēto. i. q̄n prius sibi
manifestaretur finis suus. Semel cum hanc face
ret oꝛonem apparuit angelus dicens eum exaudi
tum qꝫ nō moꝛeretur sine auisamento siue sine p̄
nunciatione: ex quo iste assecuratus magꝭ se vo
luptatibus oīb⁹ ūmergebat: inde ad modicuꝫ tē
pus quadam die surgēs de lecto sensit doloꝛeꝫ ca
pit̄ ꝓpter quod domū non egredietur. Socij ve
niunt ad eum vt cū ipsis iret ad solatia: sed mini
me acquieꝛit: supuenit febꝛis ꝛ in lectum sternit
se: ꝛ ꝓsanguinei admonent vt ꝓfiteāt sicut debēt
facere. Rndit ille qꝫ nō est infirmitas illa ad mor
tem vt oporteat ꝓfiteri sed subito liberabꝫ. fe
bꝛis incremēta suscipit: admonet itez ab amicis
de ꝓfessione. Respōdit qꝫ oīo vult eam facere sed
vt melius possit pficere vult expectare alleuiatio
nē febꝛis: augetur infirmitas ꝛ cum importune a
suis de ꝓfessione rogaretur. Respondit se ita gra
uatum qꝫ nescꝛet quid diceret sed diminuta vel
alleuiata infirmitate oīo faciet. Demū appꝛopin
quante mōte angelus appuit ei dicens. Tempus
est vt egrediat anima tua de coꝛpoꝛe: finis tu⁹ ve
nit. Conquerit iste dicens: dñs decepit me: qꝫ pro
misit mihi qꝫ nō moꝛerer sine auisamento: ecce ō
hoc nō fui auisatus. Cui angelus: imo multotiēs
fuisti auisatus: nam cū supuenit infirmitas illud
fuit auisamentū vnū moꝛtis. Cum tibi a ꝓsangui
neis dicebat: illud fuit aliud: cuꝫ tibi a sacerdote
dictum fuit: illud aliud: noluisti audire: nō datur
tibi amplius tēpus: oꝫ qꝫ moꝛiaꝛis: ꝛ sic sine ꝓfessi
one moꝛiens ad infernū deductus est a demonijs.
Sed tēpus faciendi dñe dissipauerunt legē tuaꝫ.

Tertia pigritia seu. §. VI

tarditas est in ꝓsequendo bonam opationem in
choatam. Sed ad hāc remouendā faciunt consi
deratio breuitatis tēpoꝛis p̄ntis. Eccl. x. Noli cū
tari in tēpoꝛe angustie. Cōsideratio. n. qualitatis
ipsaꝝ reꝝ que velociter ꝛ cursim trāseunt. Sap̄.
v. Transierunt oīa illa tāq̄ vmbꝛa. Cōsideratio
etiā velocitatis ꝛ strenuitatis quā habent mali in
his q̄ sunt inutilia vl̄ noxia eis: vt in factis mū
di. p̄s. xiij. Veloces pedes eoꝝ ad effundenduꝫ sā
guinem. pv. i. Pedes illoꝝ ad malū currunt ꝛ fe
stinant ad effundēdū sanguinē. Poeta. Impiger
extremos currit mercator ad indos. Per mare
paupiem fugiēs p saxa p ignes. Ber. Magna cō
fusio. Ardentius desiderant seculares vitiosa q̄
nos vtilia. Cum q̄ta sollicitudine ꝛ festinātia ser
uiunt serui ꝛ familiares dñis suis. Concupiuit se
mel Dauid aquā de cisterna bethleē quaꝫ tūc oc
cupabant philistei inimici isr̄l ꝛ dixit. O si quis
mihi daret aquā de cisterna illa: ūmediate absq̄
alio mandato treꝭ ex capitaneis suis moti sunt et
transeuntes p mediū castroꝝ philistinoꝝ hause
runt aquā de illa cisterna ꝛ sibi obtulerunt. Nō
ꝓcedit tanta tarditas in ꝓsecutione bonoꝝ ope
ruꝫ nisi ex magna tepiditate mētis ꝛ defectu amo
ris diuini: sed vt dicitur pv. x. Sicut acetū dētib⁹
ꝛ fumus oculis. s. molesta sunt. Ita piger his qui
miserunt illuꝫ: ꝛ ex hoc sequūtur aliquādo mul
ta mala. Exemplum de leuita qui fuit in bethleē
ad reducendum vxoꝛeꝫ suam que recesserat ex in
dignatione ab eo: ꝛ cum ipsa sibi reconciliata ad
reuersionē separet: socer suus psuasit vt nō ita ci
to iter sumeꝛet. Et qꝫ sic differēdo psuasus tarda
uit nimis iter sumere: nō potuit applicare domū
suaꝫ illa die sed in Gabaa hospitatus maximam
iniuriam ibi passus est eius vxor libidine icolaꝝ
occisa ꝛē. vt habes Judic. xix. Et precipue solent
homies esse tardi in executiōe votoꝝ que faciūt
ꝛ in adimpletione pmiaꝝ iniunctaꝝ in ꝓfessione
quod est multū nociuū: qꝫ aliquādo ꝓpter hoc
obliuiscūtur ꝛ sic oꝛ itez de nouo facere cōfessio
nem vel faciunt eas inuoluti in moꝛtalibus: ꝛ nō
valent eis ille satisfactiones ad soluenduꝫ de debi
to pene tēpoꝛalis scōm doc. Tho. ꝛ alios. Sed p
maxume sunt homies tardi ad restitutiones faciē
das ꝛ adimplēda legata ad pias cās facta a testa
toꝛibus qui debēt excōicari vt necatoꝛes aiarum
vt dicit. xiij. q. ij. c. Qui oblationes. Indeq̄ aie
defunctoꝝ nō pcipiunt illud suffragium: quod ē
ad graue pctm̄ talium retardātiuꝫ siue heredum
siue executoꝝ: vnde ꝛ aliq̄ apparuerūt ipse ani
me defunctoꝝ viuis ꝓquerētes de tali dilatione
vel defraudatione. Et sic tēpus faciendi dñe disi
pauerunt legem tuā qua mādas talia q̄citius fie
ri: omni anno dicunt se velle talia facere ꝛ tamē
semp expectāt aliuꝫ futuꝝ ꝛ nunq̄ faciunt. Ecō
tra dicit Jsa. xl. Qui sperant in dño mutabūt fō
titudinē: qꝫ vbi pus erant fortes ꝛ veloces p facti
mundi erunt postea p spūalib⁹. s. fortes: assumēt
pennas vt aquile. s. ad velociter bene operāduꝫ
volabunt ꝛ nō deficient.

Capitulum Decimūquartum de Ociositate.

Ociositas etiam

filia est accidie ꝛ valde reprehen
sibilis precipue in tēpoꝛe gratie.
Unde ꝛ spāliter fuit dictum his
qui ad vndecimā hoꝛam vocati sunt ad colēdaꝫ
vineam designantes eos qui ptinent ad nouum
testamentū. Quid hic statis tota die ociosi? Ma
th. xx. exempla. n. habemus in nouo testamento
ꝛ rōnem vrgentē nos ad laboꝛem. Nec. n. decet p
uuꝫ aut discipulum ociari dño ꝛ magistro suo la
boꝛante vsq̄ ad moꝛtem: christus. n. dei filius do
minus ꝛ magister laboꝛauit p nobis. Laboꝛaui

Capitulum Decimūquartum.

ſuſtinens ait ipſe p Iſa.j. Diſcurrebat.n. p ciuitates ⁊ caſtella predicans: ⁊ curans infirmos ⁊ fatigatus ſemel ex itinere ſedebat ſup fontem. Joan. iiij. ⁊ ne in illa refocillatione eſſet ociosus mulierem Sāmaritanam inſtruxit ⁊ illuminauit. Sumus ēt facti ſerui Empticij. Empti.n.eſtis precio magno. ſ. ſanguine chriſti effuſo in cruce ait aplūs i. ad Cor. vj. Et ideo glorificate ⁊ portate deum in corpore veſtro. ſ. laborando pro ipſo dño non ocio torpendo. Merces inſup nobis i nouo teſtamento laborantibus citius ſoluitur Math. xx. Redde illis mercedez. ſ. laborantibus: incipiens a nouiſſimis. i. a ſanctis noui teſtamēti. Nam patribus veteris teſtamēti q̄tuncūq; pfecte laborātib' nō dabatur eis merces moriētibus ſed ad limbū deſcendebant expectantes p centenaria annorum pīnium. Nobis autem tēpore gratie apta ianua paſſione chriſti ſubito datur merces regni celorum dummodo nō ſimus ociosi ſed ſolliciti opatores. Beda. Regnū celorum nō ociosis ⁊ negligentibus: ſed petentibus p oīonem: querentibus p lectiōez ⁊ ſacrorum eloquiorum auditionē: pulſantibus p virtuoſorum operum implectionē datur. Econtra de ociosis dicitur in ps. lxxij. In labore hominū nō ſunt: cū hominibus nō flagellabūtur: ideo tenuit eos ſupbia: opti ſunt iniquitate. Ociosi non ſunt i labore hominū q; nolūt laborare ſed quieſcere. In quibus verbis ꝓphete poſſunt tria nōri que ptinent ad iſtud vitium quod multum abūdat. Primo ocij vitium inſinuatur. ibi. In labore hominum non ſunt.

Secundo inferni ſupplicium ei reſeruatum. ibi. cum hominibus nō flagellabuntur.

Tertio mali plurimū inde generatum. ibi. Ideo tenuit eos ſuperbia.

Quantū ad primū .§.i.

dicitur Job. v. Homo naſcitur ad laborez: ⁊ auis ad volatum. q. d. ſicut aui nāle eſt volare: ita hominibus laborare. Unde de ſancta eccleſia ſeu q̄libet vtuoſa aīa dicit ꝓv. vlt. Panez ociosa nō comedit, ſed opata eſt ꝓſilio manuum ſuarum: ⁊ ipſe Salomon ꝓv. xij. ait. Qui opatur terram. i. exercet corpus ſuū vel terram cordis ſui ſaturabitur panibus. i. refectionibus ſpiritualibus ⁊ etiā corporalibus: qui ſequitur ociū ſtultus ē. Et nō vnā tm̄ ſed multiplicem ſtulticiā habet in ſe ociosus ⁊ exercet. Et pma q̄z q; ipſe facit locum diabolo ꝓtra illud quod ait aplūs. Nolite locum dare diabolo. Maxima ſtulticia eſt locum dare vel vires inimico ſuo mortali quod fit p ociū. Dicitur.n. i decreti. Ocioſitas ⁊ voluptas ſunt arma hoſtis antiqui ad miſeras animas captiuādas. Et ideo bene dicit Hiero. Semp aliquid boni facito vt diabolus inueniat te occupatū de ꝓſe. di. v. nūq.

Nec; quis facile capitur a temptatore qui alicui bono vacat exercitio: ſicut regula fuit ſanctorum patrum vt habetur in collat. Joā. caſ. q; ociosus a pluribus infeſtatur demonijs: ſed bene operās ſolum ab vno quinūmo ⁊ ille etiam de facili non infeſtat: vnde ibi narratur q; cum quidam ſāctus pater tranſiret ante cellam cuiuſdam heremite incipienti ſeruire deo vidit diabolum manētez āte hoſtium celle ſue. Et cuz aliq̄diu moratus fuiſſz poſtea introiuit ⁊ firmauit ſe ille ſāctus pater ad videndum finem rei. Inde ergo ad modicuz diabolus exiuit cellam iterum expectās ad hoſtiuz: ⁊ paulo poſt iterū ingreſſus eſt cellā ⁊ poſtea exiuit: ſicq; alternatim pluries fecit. Demum pater ſanctus ingreſſus viſitauit iuuenem ⁊ pquirens diligenter de operibus eius: inuenit q; cuz ille aliquid boni operabatur diabolus tunc exibat q̄ſi nō valens temptare eum cum ocio vacabat tūc diabolus intrabat ⁊ diuerſimode temptabat eū: vnde admonuit euz vt ſibi caueret ſemp ab ocio narrans quid viderat. Dauid ſanctiſſimus dum fuit in exercitio pſecutionis Saulis: īmunis fuit ab illis magnis peccatis in quibus poſtea incidit cum fuit in quiete hieroſolimis. ſ. adulterium: ꝓditionem, ⁊ homicidium. Adulterium ppetrauit ſurgens a dormitione ocio vacans. ij. Reg. xi. Et ſi nō valet quis ſemp vacare orationi ⁊ lectioni: ⁊ ſpeculationi nō tamē debet ſe ocio tradere aut quid vanum facere. Nā vt dicit Ber. ꝓpter ociū ociosa ſectari ridiculum eſt: ſed aliquid honeſte recreationis aſſumere in locutione vel corporali exercitio. Corporalis.n. exercitatio ad modicum vtilis eſt ait aplūs. i. Thimot. iiij. ⁊ tamen vtilis eſt Secunda ſtulticia q; ponit ſe in tali ſtatu q; inferior brutis animalibus inuenitur. Naz brutis animalibus licituz eſt comedere ēt nō laborātibus: ſed ocioſo prohibet aplūs manducare. ij. Theſſal. iij. dicens. Si quis nō vult operari non manducet: ⁊ merito q; dictum fuit ꝑmo parenti in perſona omnium. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Gen. iij. q. d. Si volueris comedere oportebit te laborare. Et nō ſolum inferior inuenitur ociosus animalibus brutis ſed etiam cūctis creaturis a cunctis diſcordans: nam omnis creatura aliquo modo operatur ſcōm modum ſuum nulla ē ociosa. Unde ⁊ Cōmentator dicit q; qui aufert operationes a rebus aufert eſſentias rerum. Sed ociosus ita eſt miſer q; nil boni operis facit quod ſibi conuenit. Conuenit enim homini operari ſcōm rationem in q̄tum eſt homo. Et ꝓpterea ꝓgrue dicit Seneca: ocium ſine litteris mors eſt ⁊ viui hois ſepultura. Ideo autē dicit Ocium ſine litteris mors eſt: q; cū litteris eſt vita ⁊ valde laudabile de quo Aug. dicit. Ociū ſcūm q̄rit gīa vitatis. viij. q. i. Qui ēpatuz. Et appellat ocium ceſſationem ab opibus exterioribus vt vacet deo

vnde Ber. vacare deo nō est ocium. ſ. malum: ſed negociuz negocioꝝ. Dicit Judas i epla ſua de talibus ocioſis q ſunt arbores autūnales ifructuoſe bis mortue. Arbor i autūno plātata ſi pur fructū facit tarde facit. Sic ocioſi ſi aliquid boni faciunt ꝛ illud volūt facere in fine quādo paꝝ vel nihil faciunt ꝛ ſic ſūt bis mortui: qz hic mōte peccati ꝛ poſtea morte inferni. Tertia ſtulticia ocioſi eſt qz tēpus amittit: ad quod ꝓſeruandū admonet ſcriptura dicens. Fili ꝓſerua tēpus ꝛ declina a malo Eccl. iiij. Et merito debet diligenter ꝓſeruari nō pdi vt ocioſi faciunt. Nā eſt preciosiſſimuz eſt ꝛ breuiſſimuz: eſt eius vſus examen fiendum ſubtiliſſimum. Quātuz ad p̄cioſitatez dic̄ Ber. Nil preciosius tēpore: ſed nil hodie vilius reputatur. Jdē. Nō puum eſtimes tēpus quod ꝛ i factis ꝛ dictis expendit̄ ocioſis: volat. n. vbum irreuocabile: nec aduertit inſipiēs quod amittit. Adeo p̄cioſuz eſt tēpuſ q modico ſpacio eius pōt homo ꝓſequi veniam ꝛ vitā eternā ꝑmereri ſicut latro cum xp̄o crucifixus i modico tēpore ꝑadiſum ꝑmeruit. Tam p̄cioſuz eſt tēpus q dānati darent oēs theſauros mūdi ſi haberent in ptāte ſua pro habendo momēto tēporis quo poſſent penitere ꝛ euadere tātas penas. Nil ita vt ꝑpriuz poſſidemus ſicut tēpus vnde Señ. Reliqua nobiſ aliena ſunt: tēpus tamē nūz eſt. Et ideo bene dic̄ aplus ad Gal. vj. Dum tēpus habemus opemur bonuz ad oēs. q. d. nullus ſit ocioſus. Quātuz ad hz claꝝ eſt q tēpus eſt q̄d breuiſſimum. i. Lorī. vij. Tēpus breue eſt ꝛ in ſe. qz nil habemus de p̄terito nec de futuro nec de p̃nti niſi inſtās. ij. Lor. vj. Ecce nūc tēpus acceptabile. Nō. n. de eo habem⁹ niſi nūc: i quo poſſumus accepti eſſe deo. ſ. bene opando. Et cuz multa alia recuperari poſſint vt diuitie amiſſe: ſanitas ꝑdita: aliquādo etiā vita: vt in reſuſcitatis: ſed tēpus amiſſuz nūq̄ recupat ocioſus. Job. ix. Dies mei velociores fuerunt curſore. Señ. Infinita eſt velocitas tēporis: punctuz eſt quo viuimus ꝛ pūcto minus. Eſt etiā breuiſſimū reſpectu futuri ſtatus qui ſuccedit: qui ẽ ꝑpetuus ꝛ nunq̄ deficit p̄s. lxxxix. Mille anni autez āte oculos tuos tanq̄ dies heſterna que p̄teriit. Breuius adhuc reſtat tēpus ſi demaꝝ de eo tēpus quo dormim⁹ ꝛ alias neceſſitates ſumim⁹: quod eſt quaſi ꝑditum: ꝛ ideo aplus ait ad Eph. v. Redimētes tēpus qm̄ dies mali ſunt. i. diligēter ꝛ vtiliter expēdentes ipſum nō ocioſe. Quātum ad tertiuz ſubtile examē fiet de nobis circa tēporis vſum. Ber. Omne tēpus tibi impenſuz a te exigetur qualiter fuerit expenſum. Et ſicut capillus a capite nō pibit. Jta nec momentuz a tēpore. ſ. de quo nō exigatur ratio. Treñ. ꝑmo. Uocauit aduerſuz me tēpus. ſ. de⁹ vt ꝙuerteret electos meos. O q̄ male poterit rōnem reddere de tēpore ocioſus qui nō ſolum momēta amiſit tēporis ſed horas integras: dies: meſes: ꝛ annos. Seruuz inutilē ait dñs in parabola. i. ocioſum mittite i tenebras exteriores. Math. xxv. Quarta ſtulticia ocioſi eſt qz cum debeat in hac vita ſoluere vl̄ minuē debitum ad quod tenet ꝛ ipſe magꝝ adauget: ꝛ ratio dictat. Redde qđ debes. Math. xviij. ꝛ aplus Ro. xiij. Reddite omibus debita. Sed multa ſūt debita noſtra. Ber. O homo ſi ſcires q̄ multa ꝛ q̄ multis debeas videres q nihil ẽ quod facis vñ nō eſſes ocioſus. ꝑmo debes chriſto vitam tuam ponere qz ipſe ꝓ te poſuit ſuā. Jō aplus ad Gal. ij. Dilexit me ꝛ tradidit ſemetipſum ꝓ me. ij. exigunt peccata preterita futurā vitaz meā vt faciaz fructus dignos pnīe. Quid ſi tibi tertium debitorem oñdam: qui eā ſibi vendicet: puto q gloriaz deſideres quā nec occulus vidit. Nonne ad hoc etiā totū q̄tuncūq̄ poteis dare optebit: Et vltra hec omnia debes totuz quod es a quo totuz hēs qui te fecit ꝛ bene fecit. hec Ber. Sed miſer ocioſus nō reddit debitum ſed quotidie magis auget

Quinta ſtulticia ocioſi eſt: qz cū poſſit ex ſe ꝓducere ꝛ recipere fructū multū meritoꝝ ꝛ p̄mio rum vult pmanere ſterilis ꝛ infructuoſus. Poſui vos ait chriſtus Joā. xv. vt eatis ꝛ fructuz afferatis ꝛ fructus veſter maneat. Pōt. n. ꝛ debet ꝑducere frucum cordis bonaꝝ cogitationū: ſanctarū affectionū: piaꝝ recordationū. Sed ocioſus ſine fructu repitur ſicut ꝛ ficus ad quam cū veniſſet chriſtus ꝛ nō inueniſſet fructuz maledixit ꝛ ſubito aruit Math. xxi. Pōt ꝛ debz ꝑducere fructū oris: qui ſunt dei laudatio: gr̄arum actio: vocalis oratio: peccatoꝝ ꝓfeſſio: ꝓximi iſtructio: ꝑv. xij. De fructu oris ſui replebitur vnuſquiſq̄ bonis. Sed ab omnibus his ocioſus eſt extraneus. Pōt ꝛ debet ꝑducere fructum bonoꝝ opuz: vt elemoſynaꝝ: pegrinationū viſitatiōis ifirmoꝝ ꝛ hui⁹. p̄s. cij. De fructu opum ſuoruz ſatiabitur terra. Sed omnibus his ꝑuatur ocioſus: qz cogitatōes hz vanas ꝛ inutiles. Et ve vobis qui cogitatis in vtle ait ꝓpheta. Uerba hz ocioſa. Sed vt dic̄ xp̄s Math. xij. De omni verbo ocioſo reddent hoies rōnem i die iudicij. Et opa vitioſa. vnde Jere. li. Opera eoꝝ vana ꝛ riſu digna. Sexta ſtulticia ocioſi eſt: qz vult quieſcere in loco vbi oz laborare. ſ. in vita p̃nti. chriſtus Joā: ix. Nō veni vocare vos ad requem ſed ad laborem. Ber. O imprudēs ꝛ imprudēs. Milia miliū miniſtrabāt ei: ꝛ decies centena milia aſſiſtebant ei. ſ. ad opanduz qđ eis ꝓgruit: ꝛ tu ſedere ꝑſumis ꝛ ociari: Ad qđ etiaz figurandū ſex diebus operatus eſt deus diuerſas creaturas ꝛ omēs faciebat: ꝛ in ſeptima requeuit ab omni ope ad inuenduz q in vita p̃nti ſignata ꝑ ſenariū numerū oz hō opari nō ociari ſi vult i ſeptima. i. in alia vita cū deo quieſcere. Septima ſtulticia eſt qz cū ſit ocioſus ſubmerſus in ꝑfūdo ſtulticie malitie ſue non vult porrigere manum

Capitulum Decimūquintū.

ſuam ad laborem cū tamē aliter nō poſſit exire. Señ. A ſtultitia nemo emergit niſi ad laborem manum porrigat. Nā ſcōm phūz: vtus ⁊ ſcia ſūt circa difficilia. Et Uirgilius. Facilis deſcēſus auer ni: ſed reuocare ad auras: ſurſumq; attollere gradum: hoc opus: hic labor eſt. Et chriſtus: ꝓtēdit itrare p̄ angustam portaz Luc. xiij. Certe magna ſtultitia eſſet eius qui ſe videret in aquā cecidiſſe ⁊ niſi laborando ⁊ apponendo manuz poſſe euadere ibi remanere.

Quātum ad ſcōm. §. II.

ex ocio generante plurima vitia ſequit̄ iferni cruciatio: ⁊ ideo. ij. dicit p̄s. Cum hominibus nō flagellabunt̄. Reuertētes ad laborez pnie flagellantur hic cū hominibus: ſed ociosi nō cuz hoibus ſed cuz demonibus in inferno. Proprius locus ociosi eſt i inferno: ratio eſt. Cōſtat q̄ ociosi in celo nō reperiēntur. Nam celū empyreuz eſt locus eoꝝ ⁊ merces qui opati ſunt: ſcōm illud Math. xx. Voca operarios ⁊ redde illis mercedez: ⁊ Sap. iij. Bonoruz laboꝝ glorioſus eſt fructus. In paradiſo etiā terreſtri nō recipiēt q̄z cuz deus trāſtulit Adam poſuit illic vt opareť non ociaret. In purgatorio nō erunt q̄z ibi flagellant homies a deo: ſed ò his ociosis dicit̄ q̄ cum hominibus nō flagellabuntur. Mundi quoq; loco indignus eſt: ſcōz ꝑabol̄ xp̄i de ficulnea nō faciente fructū de qua dicit dñs vinee. Succide illam: vt quid etiam terrā occupat i. hunc mūdum inutiliter. Et cū nō ſit alius loc⁹ reſtat q̄ in inferno cū demonibus flagellet. Unō ſaluator Math. vij. Omnis arbor que nō facit fructum bonuz excidet ⁊ in ignez mittet. ſ. iferna lez. Et loquitur ibi expreſſe ò arbore rōnali que nō facit fructuz bonuz cū nō facit bōa opa: ⁊ hic excidit̄ p̄ mortez ⁊ ociosus i ignez inferni p̄cipit̄ vnde p̄s. xxxiij. Quis eſt homo qui vult vitaz. ſ. eternam. Declina a malo. ⁊ fac bonum. ſ. fructuz operum: non ſtes ociosus.

Qtum ad tertiuz. §. III.

Aliud quod ex ocio ſeq̄tur eſt multiplex malum pctōꝝ: vnde dicit. Ideo tenuit eos ſupbia. eos. ſ. qui nō ſunt in labore hominuz ſed in ocio: ⁊ opti ſunt iniquitate. i. pleni omni iniq̄tate Ecc. xxxiij. Multam malicīā docuit ociositas. Et alibi. In deſiderijs: ſ. malis eſt omnis ociosus Ber. Oium tēptationuz ⁊ cogitationuz malaꝝ ⁊ inutiliū ſententia eſt ociuz. Sicut ſentina i nauibus recipit oēs ſordes corporaliū ita mēs ociosi oēs ſordes vitiorū. Nec miruz. Nō. n. pōt cor vigilantis eſſe ſine cogitationibus. Unde ſi quis eſt ociosus ex quo nō cogitat bona opz q̄ cogitet mala. Cogitatiōes aūt male trahunt ad opa mala ⁊ precipue vitia carnalia. Ezech. xvj. Hec fuit iniquitas ſororis tue ſodome: ſupbia: ſaturitas panis ⁊ aque: ⁊ ociuz. Salomon dum fuit occupatus in edificijs tēpli ⁊ domus ſue nō ita exarſit amore mulieruz ſicut poſtea cū ſe ocio tradidit. Pocta ocia ſi tollas pierē cupidinis arcus. Induxit etiā ociuz ad curioſitatem ⁊ nugacitatē: vnde apls. i. Thimot. v. de viduis malis inq̄t. Adoleſcētiores viduas deuita diſcunt. n. circuire domos nō ſolum ocioſe ſed et vboſe ⁊ curioſe loquētes que nō oz. Et Ber. Ociositas eſt mat̄ nugaꝝ ⁊ nouerca vtutuz. Et alibi. Sūma mentis malicia ociuz iners. Nabuchodonoſor cū maneret in aula palatij ſui in ſupbiam elatus eſt dicens. Nōne hec eſt Babylon quā edificaui in fortitudine mea: ꝓpter qō in beſtiā mutatus eſt ſcōm fantaſiam. Daniel. iij. Filij quoq; Dan venientes lachis ad populuz quieſcētez atq; ſecuꝝ pcuſſerunt in ore gladij vrbēq; incēdio tradiderunt. Judic. xviij. Ad figuranduz q̄ ouz q̄s quieſcit ocio demones capiunt aiaz atq; diuerſis vitijs incendunt. Unde ⁊ in euangelio Luc. xi. ⁊ Math. xij. Spūs īmundus exiens ab homie penitentiam cū poſtea reuertitur tēptādo cum: i uenit domuz mētis vacantem. ſ. ocio: cuz ſeptem ſpiritibus ingreditur ⁊ habitat ibi. i. cū uniuerſis peccatis. Sic ergo qui in laboribus hominuz nō ſunt tenuit eos ſupbia. Et q̄z ipſa regina eſt ⁊ mi vitioꝝ exinde opti ſunt iniquitate.

Capitulum Decimūquintum de Diſperatione.

Eſperatio filia

ponitur accidie ſcōz Greg. Tho. ⁊ alios. Pro cuius declaratione ſciendū q̄ ſicut vera eſtimatio intellectus circa deum eſt q̄ ex ipſo ꝓueniat homini ſalus: conſecutio beatitudinis: venie peccatoꝝ ⁊ adiutoriū in arduis ⁊ periculis: quod pertinet ad ſpem. Ita falſa opinio vel eſtimatio itellectus circa deum eſt q̄ nō tribuat beatitudinis p̄miuz bona facientibus: vel nō largiatur veniaz penitētibus: ⁊ in periculis nō ſubueniat: quod pertinet ad deſperationem. Sicut ergo ſpes vera eſtimās de deo eſt virtuoſa. Ita ⁊ deſperatio per ꝓtrariū falſa eſtimans eſt vitioſa. Si quis autē deſperaz de eo quod nō eſt natus adipiſci: vel de eo quod nō eſt debitum adipiſci deſperatio talis non eſſet peccatum: verbi gratia. Si quis mediꝰ deſperaret: de curatione alicuius infirmi: vel ſi quis agricola deſperaret ſe fieri poſſe imperatorē: aut ſimplex clericus papam: non peccant: ⁊ hoc ꝓpter impoſſibilitatez conſequendi talia. Sic ēt damnati ſi deſparēt ſe poſſe ꝓſequi beatitudinē: vel veniaz delictoꝝ: deſpatio nō ꝑputat̄ eis ad culpā: q̄z ſunt in ſtatu deſperandi ꝓpter ꝑpoſſibilitatē reditꝰ ad beatitudinē: vnde damnatoꝝ deſpatio nō ē eis ad

culpā sed ps dānationis. Sed qz homo dum est viator natus est ꝓsequi beatitudinez ꝛ est possibile adipisci: estimando ꝓtrariuz. s. qꝫ nō possit adipisci est falsum estimare de deo ꝛ grauissimū peccatum desperationis. Tho. se. se. q. xx. Unde dicit in canone de peni. di. vij. Leo papa. De nemine ē desperādum dum est in hoc corpore constitutus qz nō nunqꝫ ꝓsilio maturioꝛi pficitur qō diffidentiori etate differt. De despantibus dicit ps. lxxvij Non sperauerunt i deo salutari suo. Ubi notandum qꝫ est triplex desperatio.

Desperatio glorie adipiscende.
Desperatio venie ꝓsequende:
Desperatio miserie euadende.

Quantuz ad primū. §. I.

dicitur Job. vij. Desperaui: nequaqꝫ vltra viuam s. vita gratie nec ꝑ ꝓns vita glorie. Dum. n. qs permanet in desperatione nō pōt cōsequi beatitudinem: sed pōt quilibz qꝫtūcunqz desperauit in preteritum remouere desperationē ꝛ sic viuet: quod facere debet: qz vt dr. ij. Reg. ij. periculosa res est desperatio: imo piculosius omnibus: ꝛ hoc triplici ratione.

Primo ratione amissibilitatis.
Secundo ratione insanabilitatis.
Tertio ratione inclinabilitatis.

Primū sic ostēditur.

Illud per quod tollitur in bonis actibus ꝓstātia: pseuerantia: ꝛ ꝓfidentia: finis est piculosior ceteris. Sed ꝑ desperationē in rebus laboriosis que ptinent ad vite pfectionem pditur ꝓstantia ꝛ tollitur pseuerantia cui principaliter merces redditur: ꝛ ꝑuat se desperās de ꝓfidentia. Finis ergo piculosissim' est. Sen. Tolle spem nemo victus tēptabit arma Filij isrl' cum audierunt qꝫ in terra ꝓmissionis signāte vitam eternam erant ciuitates fortissime ꝛ homies robustissimi scdm relationem exploratorū: qz desperauerunt posse adipisci eā: ideo sunt ea priuati in deserto morientes. Soli Caleph ꝛ Jo sue qui in deo sperauerunt illā cōsequi: ex numeratis intrauerūt. Secūdo hoc ostendit ratiōe insanabilitatis. Sicut. n. morbus incurabilis est piculosior curabili ita pctm quod nunqꝫ sanatur vel raro morbo sanabili: sicut lepra paralisis piculosiores morbi sunt febribus ꝛ vulneribus: sed tale est vitiuz desperationis. s. insanabile. Dicit. n. Jere. xxx. Insanabilis fractura tua: pessima plaga tua illius. s. populi qui dixerat desperaui. Et iteruz Jere. xv. Plaga mea. s. desperatiōis renuit curari. Quāuis. n. nullus estimare dz qꝫ sua opa qꝫtuncunqz etiā eximia: sint ꝑ se sufficientia ad ꝓsequendum tm̄ ꝑmiuz beatitudinis dz tamen estimare qꝫ dei gratia ipsa sociata ꝛ si minima dei sua liberalitate facit ea esse digna: vnde Aug. Cū deus coronat merita nostra nō aliud premiat qꝫ munera sua. Et ideo si pua ꝛ quasi nulla opera i se quis videt bona adhuc desperare nō debz.

Tertio ostendit piculum eius ratione inclinabilitatis. Illud. n. peccatum ꝑ quod homo iclinatur ad omne malū ꝛ retrahitur ab omni bono est piculosius ceteris. sed desperatio ē hui'. Naz sicut per spem hō reuocat a malis ꝛ ꝓuocat ad omne bonū: ita ꝑ oppositū ꝑ desperationē reuocat a bonis ꝛ sine freno ꝓuocat ad oia mala. Solēt. n. tales dicere etiā vbo: ex quo debeo ire ad ifernū eam' cū armis ꝛ equis: vn dr. pv. xxiij. Si desperaueris in die lapsus: in die angustie minuetur fortitudo tua. i. si desperaueris in temptatione vel psecutione vel in die. s. cum ꝑmo incipis dolere de peccatis: vel in morte lapsus a spei fortitudine ꝛ firmitate quā prius habuisti: minuetur fortitudo tua. s. resistendi diabolo: vbi glo. dicit. Nihil execrabilius desperatione quā qui habuerit ꝛ in generalibus hui' vite laboribus ꝛ quod peius est i fidei certamine constantiam perdet.

Secūda desperatio. §. II

est venie ꝓsequēde pctōz. Sed falsa ē ista estimatio: qz ꝓtra oēs locutiōes dei i scriptur' ꝛ doctris scōz. dicit. n. dns Ezech. xviij. Nūquid volūtatis mee mors impij ꝛ nō potius vt conuertatur ꝛ viuat: ꝛ itez. In quacūqz die ꝓuersus fuerit pctor ꝛ igemuerit: oium iniquitatū eius nō recōdabor i. oimittam. Et i euangelio xps Math. ix. Nō ē opus valētibus medicus sz male habētib' : qz nō veni vocare iustos sed pctōres ad pniaz vt ꝑ hoc eis veniā dem. Dz aūt talis desperās de venia falsam estimationē de tribus erga deū. s.

De dei misericordia.
De dei omnipotentia.
De sui ꝓpria malitia.

Primo qdē desperās ō venia falso imo existimat falsissime de deo. s. qꝫ nō vult misericors cum tamē dicat ecclesia, qꝫ ꝓpriū est deo misereri semper ꝛ parcere: imo ꝓprie ꝓpriū: qz nullus pōt tollere miseriam pcti que maxia est sup oēs alias nisi solus deus: sed nulla creatura ita de facili relaxat iurias in eum factas penitētibus vt ipe facit. Perpetrauit Dauid tm̄ scelus quale fuit adulterium addendo ei ad occultanduz malū ꝓditionē ꝛ occisionez sui fidelissimi milit' Urie: ex qua secuta est insultatio ꝛ blasphematio ꝓtra deū ab inimicis ꝛ tamē vt cognouit pctm̄ suū dicens Nathan ꝑ phete eū arguenti: peccaui dño. Subito ex parte dei respōdit Nathan. Et dns transtulit peccatuz tuū. s. pcendo tibi. ij. Reg. xij. Notandum est valde quod ait Criso' in li. de repatione lapsi ad insinuandam immensam dei miam: vnde nullus debeat desperare qꝫtuncūqz pctor dūmodo ad pniaz redeat. Talis mihi crede. Talis est erga homies dei pietas: qꝫ nunqꝫ spernit hoīs penitentiam si ei sincere ꝛ simpliciter offeratur: etiā si ad sūmum quis perueniat malorum ꝛ inde reuerti velit ad

ꝓpꝫ̃ſcit manaſſes in fine ꝫre ſue.

Capitulum Decimũquintum.

vtutis viam ſuſcipit libẽter: ãplectit: ⁊ omia facit quatenus ad priorem reuocet ſtatum. Quodq; adhuc eſt preſtantius ⁊ eminentius: etiã ſi nõ poterit quis explere oẽm ſatiſfaciendi ordinẽ: q̃tulãcunq; tamẽ ⁊ quãlibet breui tẽpore geſtam nõ reſpuit pniam: ſuſcipit etiaz illã nec patitur q̃uis exigue ꝓuerſionis ꝑdere mercedez: hec omnia. de peni. di. iij. c. Talis. Hinc ⁊ Leo papa de peni. di. i. Multiplex dei miſericõdia ita lapſibus humanis ſubuenit vt nõ ſolum ꝑ baptiſmi gratiam: ſz etiã ꝑ pnie medicinaz ſpes vite reparetur eterne vt qui regenerationis dona violaſſẽt ꝓpꝛio iudicio ſe. ſ. ꝑ pñiam ꝓdemnãtes ad remiſſionẽ crimi nuz puenirent. Exemplum optimuz habetur. iij. Reg. xxi. de Manaſſe qui fuit rex iuda. l. annis ⁊ vltra: peſſimus hominuz idolatrie deditus: occiſor ꝓphetarꝫ: ⁊ precipue Iſaie cõſanguinei ſui eximij ⁊ euãgelice ꝓphete quẽ ob nimiaz crudelitatem ſecare fecit ſerra lignea. Demuz in ſenectute ſua ob ſcelera captiuatus ab inimicis Aſſyrijs ⁊ incarceratus vt recognouit iniquitates ſuas et penituit dicens in oratione. Peccaui ſup multitudinem harene maris: ⁊ multiplicata ſũt peccata mea: ⁊ no ſum dignus videre altitudinez celi pre multitudine iniquitatis mee: qm̃ irritaui irã tuã ⁊c. dñs pepcit ei ⁊ veniã dedit reducens etiaz euz de captiuitate ad regnuz ſuũ. Nõ ergo de venia deſperanduz eſt. Deſperanſ de venia. ij. falſuz eſtimat de dei omnipotẽtia: cuz. ſ. eſtimat nõ ſolum deũ nolle ei miſereri: ſz nec poſſe tot ſcelera quot cõmiſit dimittere. Sed iſta adhuc eſſet peior deſperatio aliꝫs: nam ptineret ad infidelitatem. ſ. q̃ deus nõ poſſz omnia: cum tñ dicatur Luc. j. Nõ erit impoſſibile apud deuz omne vbum. Iſti ſũt peiores iudeis incredulis. Nam ⁊ſi negarẽt xp̃uz poſſe peccata remittere q⁊ puruz hominẽ eſtimabant ⁊ hic erat ⁊ eſt error eoꝝ tamẽ ꝓfitebantur deuz hoc poſſe dicẽtes. Quis pot peccata dimittere niſi ſolus deus? Mar. ij. Sed oſtendit vtiq; poſſe dimittere ⁊ ꝑ hoc eſſe verus deus. Probauit autẽ ſe habere hanc potentiaz nõ ꝑ aliquod potentius ſed ꝑ aliquod manifeſtius. Maioꝛ ꝙ dem potentie eſt q̃tuz ad creaturã ſanatam ſanare aiam remittendo peccata q̃ ſanare coꝛp' a paliſi vel quacũq; infirmitate. Sz manifeſtius ẽ ſanare coꝛpus: nã ſanatio aie nõ videtur ab hominibus ſeu remiſſio peccati: ſed videtur ſanatio cõporis ⁊ ſic ꝑ manifeſtũ ꝓbauit occultũ. Unde dixit: vt ſciatis q⁊ filius hõis hz ptãtez i terra dimittendo peccata: ſuple. ſano hũc paliticũ: vnde tũc ait palitico. Surge ⁊c. ⁊ ſanatus eſt in anima ⁊ i corpoꝛe vtute diuina ſua. Et ſi quis obiceret qõ ait aplus Heb. vj. Impoſſibile eſt eoſ qui ſemel illuminati ſunt ⁊ guſtauerunt donũ celeſte: ⁊ participes facti ſunt ſpũs ſancti: ⁊ plapſi ſunt: renouari ad pñiam. Renouari ad pñiaz eſt ꝓſequi venia qõ fit utiq; a deo. Sz aplus hoc dicit ipoſſibile: ergo videt q̃ recidiua pcta nõ poſſit dimittere Qõ q̃daz ſed hereticе opinãtes ad idez iducebãt ꝑ argumento miracula xp̃i dicẽtes. Quẽ bis illuminauit? Quez leproſuz bis mundauit. Quem mortuũ bis ſuſcitauit? Nõ Lazarum quẽ dilexit. Nõ filiuz vidue quẽ matri reddidit. Non filium diſſipatorez: legit̃ pater bis ſuſcepiſſe. Nõ filiam Abrahe bis a demonio liberaſſe. Ideo in nulla ꝑſona iterauit factum docẽs nõ ſepe a dño fieri remediuz. Dixit multis. Uade ⁊ noli amplius peccare: ꝑmittẽs penaz nõ amplius veniaz. Hec verba refert Aug. eſſe eoꝝ qui negant deuz ꝓcere recidiuanti quos Aug. hereticos vocat. de peni. di. iij. Adhuc inſtant pfidi. Et ſubdit ibi. Q̃ multos cecos diuerſo tẽpore illuminauit ⁊ multos debiles ꝓfortauit: oſtendit in diuerſis illis eiſdez ſepe peccata dimitti vt quẽ ꝓius ſanauit leproſuz. ſ. i fectum peccato auaritie: poſtea illuminet cecum lapſuz. ſ. in luxuriaz ⁊ hui⁹. Ideo tot ſanauit: vt claudos cecos aridos ne deſperet ſepe peccator. Ideo nõ ſcribit̃ niſi ſemel aliquem ſanatuz vt q̃s caueat iungi peccato: ⁊ infra medicũ ſe nominat Medicoꝝ eſt cẽties infirmũ curare qui aliꝫs minor eſſet ſi aliꝫs poſſibilia ignoraret. i. nõ faceret hec omnia Aug. Ad auctoritatẽ aplꝰ rñdit glo. vz impoſſibile. i. difficile. Eſtimare igit̃ aliquod eſſe pctñ qõ deus nõ poſſet remittere eſſet falſũ: ũmo falſiſſimuz ⁊ hereticum cũ omnia poſſit indulgere. Tertio deſperat quis de venia habẽs falſam eſtimationez de culpa ꝓpꝛia. ſ. q̃ excedat bonitatem ⁊ miam dei. Hanc habuit Layn cum dixit maior eſt iniquitas mea q̃ vt veniã merear Señ. iij. vbi glo. Hiero. peccata addens pctis deſpat. Et cũ bonitas dei ⁊ mia cuius effectus eſt remiſſio pctoꝝ ſit ifinita: ⁊ oĩs malitia humana ſit finita nõ eſtimat deſpãs maiorẽ fore ſuã malitiã dei mia ſimplicit̃ vel ex pte remiſſionis ſz ex pte ſatiſfactionis: q⁊. ſ. eſtimat ſeu credit nunq̃ facere tantã pniam ꝑ ſatiſfactiõe q̃ conſequat̃ veniam. Alex. ij. pte ſũme. q. xlviij. Hanc falſaz eſtimationẽ videt̃ habuiſſe Judas cuz deſpatus laqueo ſe ſuſpẽdit. vnde Leo papa in ſermõe. Sceleratior oĩbus o Juda iſelitior extitiſti quẽ pñia nõ reuocauit ad deuz ſz deſperatio traxit ad laqueuz ⁊c. de peni. di. iij. Quãuis. n. oĩa opa hõis q̃tucũq; afflictia ⁊ penalia ꝑ ſe non ſint ſufficiẽtia ad ſatiſfaciendũ ꝑ vno mortali nedũ ꝑ mille: tñ ipſis applicata paſſio xp̃i qõ fit ꝑ gr̃am ſacꝛalez q̃ paſſio fuit valoris ifiniti ad ſatiſfaciendum oĩbus ſatiſfacere pot: vnde Job. vj. dr̃ in ꝑſona xp̃i. Utinã appenderẽt pcta mea. i. pena debita ꝑ pctis hoũm ꝑ q̃bus patior: ⁊ calamitas quaz patior. ſ. i cruce miſerie ⁊ doloris i ſtatera. ſ. vt poſſent põderari quaſi harena maris hec grauior pena mea appareat q̃ ſit pena debita ꝑ peccatis omnium. Hinc ⁊

Ber. Peccaui peccatū grāde ꝓscia mea turbatur sed nō ꝓturbabit. ſ. vſq; ad deſperationez q; vulnerū dñi recordabor. Quid. n. tam ad mortē qđ christi morte nō ſoluatur. Ad tollendaz iſtaz de ſperationez de ſpe venie qua ꝛ aliquādo iuſti tāgunt multuz valet ꝓſideratio vite eoꝝ qui de maximis peccatis reuertentes ad pñiam veniā ꝓſecuti ſunt. Unde Ber. dicit. Ꝓpter manſuetudinē que in te predicatur currimus poſt te dñe Jeſu: audientes q; nō ſpernis pauperez peccatorem nō horreas. Nō horruiſti ꝓfitentez latronem: nō lachrymātez diſcipuluz: nō ꝓſecutorez diſcipuloꝝ nō ipios crucifixores tuos. In odore vnguentoꝝ tuoꝝ. i. haꝛ miſerationū currimus. Cantic. j.

Tertia deſperatio. §. III

eſt miſerie euadende. Sed vt dicitur Eccl. ij. Reſpicite filij nationes hoium ꝛ videte quia nullus ſperauit in dño ꝛ derelictus ē. Eſt aūt triplex miſeria de qua quis deſperat ſe poſſe euadere.

Miſeria pene temporalis.
Miſeria culpe criminalis.
Miſeria anguſtie mētalis.

Quātuz ad primū cum qđ eſt in magna infirmitate vel paupertate vel ꝓſecutione nunq; ſe debet deſperare de adiutorio dei: ſed faciēdo quod in ſe eſt: ꝛ reſiduuz cōmittere deo ſperādo q; de' faciet qđ erit magis expediens: ꝛ cuz credet ſe ſuccumbere tunc liberabit. i. Mach. ij. inquit Mathathias. Qui ſperant in dño nō infirmant. Et Jſa. xl. Qui ſperant in dño mutabunt fortitudinē: cutrent ꝛ nō laborabunt: volabunt ꝛ nō deficient. Sic Abraham cū in egypto ſuſtinuit picu lum vite ſue vel violatiōis vxoris fecit qđ potuit ſcōm prudentiā humanaz ꝛ reſiduū deo cōmiſit in quē ſperauit: nec eū fides aut ſpes fefellit vt dic Aug. q; ꝛ vitam nō pdidit ex cautela qua vſus ē ſine peccato: ꝛ pudicitiam vxoris dñs ꝓſeruauit Gen. xij. Sic ꝛ Jacob timēs fratrez ſuū Eſau: cū reuerteretur de meſopotamia premiſit munera ad placandū: diuiſit familiam in plures ptes ne ſimul omnes poſſet pdere: ꝛ ferocitatez cordis illius dimiſit deo emoliendā. Gen. xxxij. Sic Dauid cū fuiſſet obſeſſus a Saule cū exercitu ſuo i quodam caſtro ꝛ deſperaret euadere venit nūci' ad reuocandū Saulez q; philiſtei irruperāt ſup terram iſrl': ꝓpter quod dimiſit obſidionez ꝛ Dauid euaſit. j. Reg. xxvij. Nō ergo deſperanduz eſt de dei adiutorio etiā in tēporalibus: ſed ꝓfidēdū.

Quātuz ad ſcōm deſperāt q̄daz non vtiq; venia de cōmiſſis ſed de abſtinētia in futuꝝ ab eis: ꝛ ꝓpterea aliquādo nō cōfitent eſtimantes ſe nō poſſe cauere vt vitia carnis ꝛ hui'. Sed vt dicit Sap. viij. Sapia vincit malitiam. Non pōt quis gratiam habere in tam puo gradu quin ſufficiat ad reſiſtendum omni tēptatiōi ſcōm Tho. ſi qs voluerit agere quod in ſe ē: vnde Amb. ſup Luc. Uide q; bonus deus ꝛ facilis indulgere peccatis: nō ſolum ablataz reſtituit. ſ. mutitatez Zacharie ſed etiā inſuperata ꝓcedit. Ille. n. duduz mutus. ſ Zacharias ꝓphetat. Dec. n. gratia dei maxia qñ qui eū negauerat ꝓfitet. Nemo ergo diffidat: nemo veteruz ꝓscius delictoꝝ eterna deſpet. Sed Hoſt. ꝛ Ray. in ſūmis ſuis ꝓtra iſtaz deſperatiōez docent tria remedia: primū eſt mortis ꝓſideratio que oīa mundana oſtendit ꝛ vana ꝛ tranſitoria. vnde Eccleſiaſtes. xj. Si multis annis vixerit homo ꝛ in his omnibus letus fuerit meminiſſe tam debet tenebroſi tēporis. ſ. mortis ꝛ dieꝝ malorū qui cū venerint vanitatē arguent preterita. Et cū mors incerta ſit ꝛ depuncto in punctū poſſit hominē rapere: ideo nō debet deſperare futuris tem ptationibus ſe nō poſſe reſiſtere: q; forte nō amplius habebit morte ſupueniente. Scōz eſt debilitatio hoſtis. Debilitat. n. p cōfeſſionez ꝛ ex ſe debilis eſt cū quis eſt in gratia Jſa. li. Dicunt hōi demones. Incuruare vt tranſeamus. q. d. nō poſſumus tranſire ad habitandum in te p pctm niſi volūtarie inclines te ad aſſentiendū nobiſ. Criſo. Debilis eſt hoſtis qui nō vincit niſi volētez. Naz ꝛ in gregē porcoꝝ intrare nō valuerūt niſi pmiſſi a xpo. Math. viij. Nec tēptare Job ꝛ affligere niſi licentiati a deo Job. j. De multis legimus magnis peccatoribus ꝛ multos quotidie cernimus q̄ longo tēpore ſteterūt inuoluti i magnis ſceleribꝰ q̄ uerſi ad pniaz reſtiterūt omni tēptationi: nec vltra recidinauerūt ſed effecti ſunt magni ſancti. Sicut Aug. Cyprianus. Pelagia. Thebaydes et alie. Jacobi. iij. Reſiſtite diabolo ꝛ fugiet a vobis

Tertiuz eſt fortitudo hoīs penitētis q̄ puenit ei ex quattuor. Primo ex diſpoſitione peccati ꝛ pñt ex letitia ſpūali. pv. xvij. Animus gaudens etatē floridam facit: vnde ꝛ fortez ad bellanduz. Spūs triſtis exiccat oſſa. Sicut autez peccatū ex remorſu triſticiam: ita depoſitio ei' p pniaz generat letitiaz ſpūalez. Et gauduz dñi fortitudo veſtra: dicit. Neemie. viij. Scōz q; facit penitētē fortē eſt armatura ſpūalis: vt ꝓtritio: elia: oīo: ieiuniuz. Ephe. vj. Induite vos armaturam dei vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli. Tertium eſt ex ſocietate exercitus oīum iuſtoꝝ ꝛ angeloꝝ. Efficitur. n. particeps vere penitens oīum bonoꝝ que fuūt a iuſtis. ſcōz illud ps. cxviij. Participē me fac deus oīuz timētiuz te et cuſtodiētiuz mādata tua. q. d. fac me bonū cuz gratia tua ꝛ ipſa mediante ero oīum bonoꝝ ꝓticeps: que ſocietas bnoꝝ ſimul bellantiū ꝓtra demones figurata fuit Judith. xv. vbi dicitur q; Aſſyrij non adunati in fugam ibant precipites ꝛ occidebantur. Filij autem iſrael vno agmine perſequentes

debellabant omnes quos iuenire potuissent.
Quartuz est illuminatio ⁊ ꝓtectio dei. ps. xxvj. Dñs illuminatio mea ⁊ salus mea quē timebo. q d. nulluz. Dñs ꝓtector vite mee. Et Job. j. Libera me ⁊ pone me iuxta te ⁊ cuius vis manus pugnet ꝓtra me. Ro. viij. Si ꝑ nobis deus: qs cōtra nos: ſ. poterit preualere: certe nullus. Cum ergo hostis sit multipliciter debilitatus ⁊ penitēs multipliciter roboratus nō debet desperare de pseuerantia in bono: vel q nō poterit vincere vitia cōsueta: sed ꝓfidere in dño q: qui ꝓfidunt in domio sicut mons syon. ſ. erunt fortes ⁊ inexpugnabiles Judith. xiij. Nō derelinquis sperantes in te dñe.

Quātum ad tertiuz desperant aliquādo pso ne nō videntes se posse euadere picula peccatoꝝ: vt occurrit pplexitas mētis: aliquis. ſ. cāus i quo nō videtur alicui q possit euadere sine incursiōe magni piculi ⁊ peccati. Sic accidit Susanne cuz impetierunt eam in pomerio senes obscōditi de adulterio cōminātes eā accusare ⁊ ꝓdemnare ad mortem nisi assentiret eis: vnde illa ait. Angustie mihi sunt vndiq: ⁊ quid eligā ignoro: vt. ſ. possiz sine piculo euadere. Sed non desperans de adiutorio dei resistit peccato clamās ꝑ adiutoziō: ⁊ lz illi falsi senes iudices iniuste ꝓdemnassēt vt adulteraz deus liberauit eaz ꝑ Danielē sniaz. Dan. xiij. Debet ergo quilibet semp peccatuz vitare in quo cūq; casu: ⁊ residuuz si inde scandalum vel piculum veniat deo cōmittere ⁊ non facere sicut fecit semel quedam puella que cū mōtuo patre remāsisset sub cura auunculi ꝑssimus ille carnaliter eam cognouit ⁊ pluries ex ea filios ꝓcepit eos occidens ad occultanduz peccatū: ⁊ cum illa pauper cula inuita traheretur ad malū videns se nō posse euadere manꝰ eius desperata ex tali casu venenum sumpsit: sed postea recognoscens peccatum suū ne ⁊ anima simul piret cuz se deuote virgini Marie recōmendaret fuit sibi dictū ab ea vt mitteret ad ꝓuētum predicatoꝝ ꝑ quodam sācto viro q̄ dicebatur magister Jordanis generalis ordinis illius ⁊ illi ꝓfiteretur totū peccatum suū ⁊ sic euaderet mortē corꝑis ⁊ aīe. Qđ ⁊ fecit ⁊ ꝓfessa peccatū suū oīonibus illius beatissimi viri mōtem euasit anime ⁊ corꝑis. Nō ergo desperanduz in q̄tacūq; angustia sit quis ꝓstitutus.

Capitulum Decimūsextuz de Pusillanimitate.

Pusillanimitas

est filia accidie: ⁊ pōt sic describi Et est vitiū quo qs inordinato timore se subtrahit ab opibus bonis que posset ⁊ debet agere: vndē de pusillanimibus pōt exponi illud ps. xiij. Deuz nō inuocauerūt: illic trepidauerunt timore, vbi nō erat timor ſ. timuerūt in his vbi nō debebant timere quod potest esse tripliciter vz.
Primo q: trepidauerūt opa ſpūalia nō posse ꝑficere: ⁊ ideo amiserunt.
Secūdo q: trepidauerunt bona tēporalia posse amittere: ⁊ ideo offenderūt.
Tertio q: trepidauerunt corꝑa mortalia corū deficere: ⁊ ideo errauerunt.

Primum precipue. §. I.

ptinet ad pusillanimitatez: cum. ſ. quis subtrahit se ab his bonis que posset facere q: videtur sibi facultatez suaz excedere: cuz tamē nō excedāt ps. liij. Expectabā eum. ſ. deuz adiutoziuz gratie sue qui saluū me fecit a pusillanimitate spūs ⁊ tēpestate. Hoc autē esse pctm̄. b. Tho. se. se. q. cxxxij. arti. i. sic ꝓbat. Omne id quod ꝓtrariatur nāli inclinationi est pctm̄ q: ꝓtrariatur legi nāe. Inest autez vnicuiq; rei nālis inclinatio ad exequendā actionem cōmesuratazq; potētie sue: vt pz in oibus rebus tam inaiatis q̄ aiatis. Sicut aūt ꝑ presumptionez quis excedit ꝓportionē sue potentie duz nititur ad maiora q̄ possit. Ita etiā pusillanimis deficit a ꝓportione sue potentie duz recusat in id tendere quod est cōmesuratuz sue potentie. Et iō sicut ꝑsumptio est peccatuz ita ⁊ pusillanimitas. Cōfirmatur idez alia ratione. Nihil. n. in moribꝰ est vitanduz nisi peccatū sed pusillanimitas est vitanda. Dicit. n. aplūs ad Col. iij. Patres nolite ad indignationē ꝓuocare filios vestros vt nō pusillo animo fiant: ergo est peccatum pz idem ⁊ ꝑ exemplum quod ponitur Math. xxv. ſ. de seruo malo ⁊ pigro qui acceptā pecuniaz dñi sui. ſ. vnū talentuz fodit in terraz nec opatus est in ea ꝓpt pusillanimitatem timens eā amittere: ꝓpter qō punitus est a domio suo sublato talēto ⁊ missus in tenebras: ⁊ signat euz qui habens aliquod donuz quo pōt esse vtilis alijs ⁊ timore nō deficiendi in bono: quadā pusillanimitate ductus non se in illo exercet etiā ab alijs ad illud agenduz posi tus vtiq; talis a deo punitur. Nō punit aūt aliqs in alia vita nisi ꝓpter peccatū: nec sibi gratia aufertur nisi ꝓpter demerita. vnde manifeste est pusillanimitatem esse pctm̄. Nec est cōtra quod ait pbus in. iij. ethicoꝝ. ſ. q pusillanimis nō est malus: peccator autē est malus. Naz scōm Tho. ibi pbus appellat malos eos qui ꝓximis inferūt nocumenta ꝑ se: ⁊ isto modo pusillanimis nō ē malus: q: ꝓximis nō infert nocūmēta. ſ. ꝑ se. Infert tamē ꝑ accidens in q̄tum deficit a bonis opibus q̄bus posset ꝓximū iuuare. vnde Greg. dic̄ in pastor. Qui illi q̄ ꝓdesse vtilitati ꝓximoꝝ ex ꝑdicatiōe refugiūt si districte iudicēt tātis rei sunt q̄tis veniētibus ad publicū ꝓdesse potuerūt. Et idez pōt dici de his q̄ se ꝑtrahūt ab audiētia ꝓfessionis ad hoc expositi vel a ꝓlatura ad hoc vocati

nisi ex familiari ꝓsilio spūs sancti hoc faciāt vt ꝙdam sancti viri fecerunt. Sed vt dicit in regula iur̄. in. vj. Quod alicui gratiose cōceditur nō dz ab alijs trahi in exemplū. Nec etiam obstat qđ dicit phūs in. iij. ethicoꝝ: ꝙ pusillanimis est qui magnis bonis dignus existit ꝛ tamē his nō digni ficat seipsum: sed nullus est dignus magnis bōis nisi virtuosus: ergo pusillanimis est virtuosus: ꝛ si est virtuosus non est vitiosus. Nam scdz Tho. vbi supra nihil ꝓhibet aliquem habentem habitum vtutis peccare venialiter remanente etiaz ipso habitu virtutis. Mortaliter autem: sed cum corruptione habitus virtutis gratuite. Et ideo pōt ꝓtingere ꝙ aliquis ex virtute quam habet sit dignus ad aliqua magna facienda que sunt digna magno honore: ꝛ tamen per hoc ꝙ non attēptat sua virtute vti: peccat quādoqz quidez venialiter quādoqz autē mortaliter: vl̄ pōt dici ꝙ pusillanimis est dignus magnis scōm habilitatem ad vtutez que ineſt ei vel ex bona dispositiōe nāe vel ex scia vel exteriori fortuna quibus duz recusat vti ad virtutem pusillanimis reddit. Itez nō obstat si dicatur ꝙ Moises ꝛ Jeremias recusabant poni in officijs ad que assumebanť a deo. s. ꝓm̄ ad eundem ad Pharaonem ꝛ vt esset dux populi: alī ad ꝓphetanduz populo: qui tamē digni erāt illo officio: vnde videbanť pusillanimes in illa recusatione. Dicit. n. phūs. iij. ethicoꝝ ꝙ qui se dignificat minoribus q̄ dignus sit pusillanimis est: nec tamē dicitur ꝙ illi peccauerit: ergo pusillanimitas nō videť peccatū esse. Respondet. n. Tho. ꝛ dicit ꝙ q̄uis Moises ꝛ Jeremias essent digni illo officio ad quod a deo eligebantur ex diuina gratia: tamē ꝓsiderantes ipsi ꝓprie infirmitatis i sufficientiam recusabant non quidem ꝓtinaciter ne in supbiam laberētur. Sic plures sancti excusantur a pusillanimitate cum recusauerūt dignitates ad quas assumebantur digne: vt Greg. Augu. Nicolaus ꝛ multi alij. Ipsa autē pusillanimitas pōt habere triplicem cām vnde oriatur. s.

Ex timore superbie.
Ex torpore pigritie.
Ex timore deficientie.

Ex timore quidez superbie pōt procedere dum .s. aliqs nimis ꝓprio sensui initit̄ quo reputat se insufficientem ad ea respectu quoꝝ sufficientiam hz: vnde dicitur ꝓv. xxvj. Sapiētior sibi videť piger septem viris loquētibus sñias. Nihil. n. ꝓhibz ꝙ aliquis q̄tuz ad aliqua se deijciat ꝛ q̄tuz ad alia se in sublime tollat: vnde Greg. in pastorali ait de Moise ꝙ superbus fortasse existeret si ducatum plebis sue sine trepidatione susciperet: ꝛ rursus supbus existeret si actoris imperio obedire recusaret. Qz alī ꝓcedat ex pigritia: pz ex hoc ꝙ philosophus dicit in. iij. ethicoꝝ ꝙ pusillanimes sūt pigri. Et dñs etiam seruuz illum qui ꝓpter pusillanimitatem recusauit vti pecunia vocauit malū ꝛ pigrum. Et ꝙ ꝓcedat pusillanimitas ex ignorā tia ꝓprie ꝓditionis ex pte intellectus: pz qz ignorat se habere facultatem ad id quod habet. Jsta tamē ignorantia nō ꝓcedit ex insipientia sed magis ex pigritia ꝓsiderandi suam facultatē vt dicit in. iij. ethicoꝝ: vel etiā exequēdi que subiacet sue potestati. Qz aūt ex timore ꝓcedat dicit Jsa. xxxv. Dicite pusillanimes: ꝓfortamini ꝛ nolite timere. Sed quia timor causans pusillanimitatē non est semp timor piculoꝝ mortis ꝛ ideo ex hoc nō oportet ꝙ opponat̄ fortitudini: sed directe opponitur magnanimitati. Nā sicut magnanimus ex animi magnitudine tendit ad magna sue tamen virtuti ꝓportionata: ita pusillanimis ex animi puitate se retrahit a magnis ad que est aptus timore deficiendi: qz estimat falso esse supra suam vtutem. Et qz quāto vitium est magis dissimile vtuti cui opponit̄: tanto est grauius: cuz pusillanimitas magis sit dissimilis magnanimitati q̄ ꝓsūptio que etiam ei opponit̄: quia ꝓsumptuosus tēdit ad magna sed supra suaz facultatem. Pusillanimis oīo subtrahit se a magnis: ideo scōm suaz spēm est grauius peccatum pusillanimitas q̄ ꝓsumptio: quia ꝓ pusillanimitatem recedit homo a bonis quod est pessimuz. Presumptio tamē dicit nequissima rōne supbie ex qua ꝓcedit. Eccl. xxxvij. O p̄sumptio neq̄ vñ creata es: hec Tho. Ex ista pusillanimitate ꝛ pigritia ꝓcedit ꝙ lapsus in peccatuz a statu virtutis aliq̄n nō ponit conatum ad resurgendū. Unde legitur i vitis patz ꝙ cum quidaz seruus dei a magno ꝓfectu vtutuz lapsus esset in vitia carnis: indeqz resurgens vix cum multa difficultate se ad bona opera valebat applicare ex pusillanimitate ꝛ accidia estimans ad pristinuz statum virtutū nō posse redire: ꝓpt quod accedens ad senem ꝓ ꝓsilio ille cōfortauit eū ꝛ aiauit ad bonuz: inducens exemplū cuiusdā patris qui filio mandauit vt ad agz suuz iret ad excolendum quod cum fecisset perpendēs filius agrum illum longuz ꝛ latum ꝛ spinis plenū multi esse laboris ꝛ nō in breui excolendum vicť pusillanimitate ꝛ tedio posuit se ad dormiendum ꝛ post dormitionē surgens seipsum mēte excitabat ad incipiendum agz colere. Sed pusillanimitas dicebat. Quando tu opus tam magnū cōplebis: melius est vt nō incipias: sicqz tedio victus iteruz obdormiuit. Euigilans aūt se ꝓfortabat ad ichoationē culture: sed itez pusillanimitate victus desistebat dormitans. Interea supuenit pater ꝛ iuueniens dormientem: increpauit dicēs. Quomodo nō incepisti adhuc terram fodere? Cui ille. Considerabam inquit nō hoc fieri posse nisi lōgo tēpore ꝛ mihi videbatur nunq̄ venire ad finem. Sed admonuit pater dicens. Nō sic agēduz fili mi. nō sic sed paulatim opus exercendum si illo tempoꝛ quo dormiuisti tantum laborasses terre quātum

m
ꝙ.

occupauit corpus tuū iacens iam feciſſes partem
& inde de die in diē ꝓſequens cōpleuiſſes ad tꝰ
aſpiciendo ñ ad futuꝝ. Et ſic paulatim oē opus
magnū ꝓpleret: ita & tu q̄uis lōge ſis factus a ſta
tu ꝑſtino vtutis tñ paulatim de bono i melius ꝓ
ficiſcendo nō ſolū ad pfectū illum ſed etiā ad ma
iorem ꝓſcendes: dūmodo ꝓtinues. Sicq; ꝓfortaſ
bñ ſe habuit in poſterū.

Ad ſecundū timo. §. II.

rem quo. ſ. quis timet amittere bona tꝑalia cum
p hoc decliat ꝺs a vtute ē pctñ. Et iſtud hz puer
tere iudiciū i rectoꝛib' & platis. xi. q. iij. quattuoꝛ:
Et ex iſto ꝓcedunt multa mala. Timoꝛ que ha
buit Jeroboam rex factus a deo ſuper iſrl ne po
pulus ſibi ſubditus eūdo in Hierlm ad offerēdū
ſacrificiū ꝑm mādatū legis ꝫhēt familiaritatē cū
tribu iuda: & inde ad regē iuda reuerteret regnuꝝ
eius. Induxit eū ad faciēdū vitulos aureos quos
pplus adoꝛaret: ſꝫ timoꝛ quem timebat euenit qz
& regnū & aiam pdidit. Lucretia nobiliſſima rō
na qz nimis timuit confuſionē ifamie qz fili? Tar
quini cōminat' eſt ei niſi ſibi aſſentiret ꝙ eā occi
deret & iuxta eā famulū ſuū & diuulgaret ꝙ ꝓpt
ea eam occidiſſet qz iuenerat in adulterio aſſēſit.
& peſſime fecit vt refert Aug. in ꝓmo de ciui. dei.

Ad tertiuꝝ timoꝛē. §. III.

quo ꝺs ita timet moꝛtē coꝛpis vel afflictiones coꝛ
poris ꝙ deum offendit vt euitet hꝰ ē vtiq; graue
pctñ: vñ Math. x. Nolite timere eos q̄ occidunt
coꝛpus: aiam āt ñ ꝑnt occidere & poſtea non ha
bēt amplius q̄d faciāt ꝛc̄. Augu. xi. q. iij. Timen
do moꝛtē carnis tue dabis moꝛtē anime tue Exē
pluꝝ in petro q̄ negauit xp̄m ꝓpt timoꝛē moꝛtis.

Decimus titulus ō Mēdacio & Periurio.

Capitulum ꝓmuꝝ de mendacio: & ibi ō multi
plici mendacio: & punitione eius.

Erdes ōnes qui

loquūtur mēdacium ꝑs. v. Laue
te autem fratres mēdaciū inquit
Ambꝛo. qz oēs q̄ loquūt menda
cium filij ſūt diaboli. xxij. q. v. Lauete. Dicuntur
āt mēdaces filij diaboli ꝓ imitatōnē. Nā cuiꝰ opa
quiſq; facit eius filius coꝛpobat vt dicit Gratian?
de peni. di. ij. ꝓpter qō xp̄s dixit iudeis Joā. viij.
Vos ex patre diaboli eſtis: & quaſi declarās quō
filij erant diaboli: ſubdit: & deſideria patris veſtri
vultis facere. ſ. ipſius opa imitando: ſed diabolus
mdax ē & pr̄ eius. ſ. mēdacij. Ipſe ꝑm? mdaciū in
uenit: cum per ſerpentem mulieri ꝓme dixit. Ge
ne. iij. Nequaq̄ moꝛiemini ꝛc̄. Ex quo ſequitur
ꝙ mendaces ſunt filij diaboli per imitationez. Fi
lijs autem debetur hēditas patris: hēditas autez
diaboli ē cruciatus ignis & ſulphuris. vñ dic̄ Joā.
Apoc. xxi. ꝙ mendacib' ꝑs eoꝛum i ſtagnū ignis
& ſulphuris. Quod ēt notat ꝑs. i ꝓdictis verbis.
Perdes oēs ꝛc̄. vbi tria pñt nōri.
Primum quidditas ipſius criminis ex notatione
ibi mendacium.
Secundum multiplicitas eius operis i ſui diuiſio
ne: ibi oēs q̄ loquuntur.
Tertium ſeueritas numinis in huius punitione
ibi. Perdes.

Quantum ad pri . §. I.

mum q̄d ſit illud crimē h̄ pz in ipſo noīe. Dicitur
n. mēdaciū dicē ꝓtra mētem. vñ Magiſter in. iij.
ſnia. di. xxxviij. diffiniens ipm dicit: ꝙ mēdaciū
ē falſa vocis ſignificatio cū itentione fallēdi. In q̄
notātur duo que ꝓplete ꝓſtituūt mēdaciū. ſ. falſi
tatis expreſſio: & intentio fallēdi. Ultimū autē vt
formale in mendacio. ſ. loqui vel aliq̄ ſignificare a
liquid contra id quod hz in mēte: & iō ibi ſemp ē
pctñ: ēt ſi dicat verū: puta cū quis dicat interroga
tus. Petrū ee in domo ipm credēs ibi non ee cuz
tñ ibi ſit vtiq; peccat cōtra mentē loquēs. Unde
ps. xi. loquens de peccatoꝛibus. Labia doloſa in
coꝛde & coꝛde locuti ſunt. Glo. ibi dicit. Ubi ē du
plex coꝛ ita ꝙ aliud dicitur & aliud itēditur: ibi ē
mendaciū. Ubi non geminatio coꝛdis ibi non eſt
mendaciū. Geminatio coꝛdis ē cum vnū intendit
dicē quod credatur: aliud credit ee de illa re. Unꝰ
Aug. in enchiridion. Ille mētitur qui dicit veruꝝ
quod putat falſū ee. Quantū. n. ad aiam eius at
tinet qz non quod ſentit hoc dicit: non verū dicit
q̄uis verū inueniat ee quod dicit vñ nullo modo
liber eſt a mēdacio qui oꝛe neſciens verū loq̄tur.
xxij. q. ij. Is āt. Primum quod ꝓcurrit in menda
cio ē falſitas in locutione quod ē quaſi materiale
Opponitur āt mēdaciū veritati. Sicut. n. tunc a
liquis dicit verum cū affirmat id ee quod ē et ne
gat id ee quod non ē. Ita & falſum dicit cum affir
mat id ee quod non ē: vel negat id ee quod ē ꝓtra
quod loq̄tur apls. ij. Coꝛ. i. Non eſt in ꝑmōe meo
eſt: & non. i. mendacium vt affirmem verum ꝓ
falſo vel econtra: vel nō ē in me eſt & non. i. non a
liud egi q̄ ſciui eſſe agendum: ꝓpter quod exclu
ditur mēdaciū opis. Sciendum tñ ꝙ cū quis dic̄
falſum credens illud ee verū non ꝓprie mendaci
um dicit niſi materialiter: vñ Aug. Nemo menti
ens iudicādus ē q̄ dicit falſum quod putat ee ve
rum: quia q̄tum in ipſo eſt non fallit ipſe ſed fal
litur. Non itaq; mendacij ſed temeritatis arguē
dus ē qui falſa incautus credit aut ꝓ veris habet
xxij. q. ij. Is autem. Ex quibus patet ꝙ talis non
peccat niſi ex ſua incautela cum non debitaz ad
hibet diligentiam in conſiderando ſi eſt verū q̄ ō
dicit: & ꝓcipue in rebus alicuius importantie vl

vbi dānum vel scādalum sequi pōt. Scōm ē exp̄s sio eius qō dicit ꝫ illud qō hz in mente siue intendat in mente audiētis gnāre falsam opinionem siue nō vt cū dicit qō audiētes sciūt non eē verū Sunt autem inter oia signa ordinata ad manifestādum ꝓceptum animi seu cogitatōis p̄cipue voces seu verba. Unde phs. Que sūt in voce note sī. signa earū que sūt in aio passionū: ꝛ ꝓpterea oī in diffinitione vocis significatiue q̄uis ēt nutus ꝛ gestus ꝛ opa etiam significent dispōnez ꝛ ꝓceptū aī. Nam ꝛ in opibus simulatis pōt eē mendaciū vnde noie vocis cōphenditur omne signum scōz Tho. secūda scōe. q. iio. Ad quod facit qō dicit Amb. in sermone. Non solum in falsis verbis sed etiam in simulatis operibus mendacium ē. Mēdacium nāq̄ ē xp̄ianum se dicere ꝛ xp̄i opa ñ facere. Mendaciū est ep̄m vel sacerdotē se ꝓfiteri ꝛ ꝫria huic ōdini opari. xxij. q. v. Cauete. Large tñ hoc oī mendaciū non ꝓprie cum. s. nō ītendebat decipere. Tertium quod concurrit in mendacio fm Tho. ꝛ Bonauē. in. iij. ē quedā accidētalis p fectio. i. cōplementum nō tñ ē de eius essentia: ꝛ h ē intentio generandi falsam opinionem in audiēte: cum hac. n. intentione mendaciū fortius ē ꝛ tñ posset eē mendaciū sine ista vt cum quis scienter narrat aliquid quod ēt audientes sciunt eē falsuz quod tamē cā ludi ꝛ faciendi solaciū socijs facit: Sciendum insuper q̄ qz verba non sūt ordinata ad aliud nisi ad exp̄mendū mentis ꝓceptum: opa aūt ꝛsi hoc significent sunt ordinata ēt ad aliud. Hinc ē q̄ in mendacio oris qō ꝓprie oī mēdaciuz sp ē ibi pctm̄ scōm Tho. scōa scōe. q. iio. ꝛ Aug. xxij. q. ij. Primum: sed simulatō opis nō sp ē peccatum: cū ope simulando non agat ꝫ illud ad qō opa instituta sunt ita directe sicut dicēdo ore mēdacia vt dicit idem Tho. super Señ. vbi ēt ponit quadruplicem simulationem. Prima simulatio ē significationis: qualis fuit in Jacob qui simulauit se eē Esau cooperiendo manus ꝛ colluz pellibus edoꝛū. Señ xxvij. Significabatur. n. q̄ minor populus. i. xp̄ian⁹ ꝓferendus essꝫ maiori. i. iudaico: sicut ꝛ minor ꝑus recepit benedictionem. Scōa simulatio ē cautele: sicut pꝫ in Josue qui simulauit fugā ab eis qui erāt de ciuitate Hay. Josue. vij. Tertia simulatio ē doctrine. s. cum fit ad instruēdum alios: ꝛ sic xp̄s finxit. i. simulauit se longius ire. Luc. vlt̄: quod fecit ad instructiōez discipulorum vt. s. instātius inuitaretur ab eis: et ostēderet se longe eē ab eis quo ad fidem sue diuinitatis. Quarta simulatio ē duplicitatis: cum quis. s. per opa ficta intendit decipere de q̄ Job. xxxvi. Simulatores ꝛ calidi ꝓuocant iram dei ꝛ ista vltia est pctm̄ non alie ꝓpter hec. Tho. Hie. Hiero. ait. Utilem simulationem ꝛ i tp̄e assumendam Hyeu regē. isrl̄ nos docet exemplum qui cū nō potuisset interficere sacerdotes Baal: nisi finxisset se velle idolum colere dicens. Cōgregate mihi omnes sacerdotes Baal. Rex Achab. seruiuit in paucis sibi: ego seruiam in multis. Et Dauid q̄n mutauit faciez suā coram Abimelech. ꝛ dimisit eum ꝛ abīt. Nec mirum q̄uis iustos homines tm̄ aliqua simulare ꝓ tp̄e ob suā ꝛ aliorum salutē cum ēt dñs nē non habēs pctm̄ nec carnem peccati simulationem peccatricis carnis assumpsit: vt ꝓdēnans i carne pctm̄ nos in se facere iusticiā dei hec ille. xxij. q. ij. vtilez. Sed nō scōm. b. Tho. se cūda secūde. q. iij. q̄ Hiero. sumit simulationem large ꝓ quaciq̄ fictione sicut etiam sumpta ē cū supra distincta ē quadrifarie: nam stricte sumēdo sonat in vitium: cum. s. fit ad decipiendum: vnde Hyeu in illa simulatione peccauit: remuneratus āt fuit a deo temporalibus non p simulatōem sz ꝓ zelo quo destruxit cultum Baal: vt. iiij. Regū. 10. Dauid autem i simulādo se fatuum vt habet i. Reg. xxi. ñ peccauit: qz fuit fictō illa seu simulatio figuralis sicut glo. exponit super illud ps. xxxiij. Benedicam dñm. Dicit etiam Aug. i libro. ō qō nibus euāgeliorum q̄ ñ oē quod fingimus mēdaciuz ē: sed quādo illud quod fingimus nihil significat tunc ē mendacium. Cum autem fictio nīa refertur ad aliquam significationem nō ē mendacium sed figura veritas. Et subiungit exemplum ō figuratis locutionibus i q̄bus fingitur aliqua res nō vt asseratur ita eē sed eā ꝓponimus vt figurā alterius qō asserere volum⁹: vt illud qō habetur Judicū. ix. q̄ ligna voluerūt sibi cōstituere regem ꝛc̄. Sic est de fictōe opis. s. cum fit ad aliquod significandum ñ est simulatio ꝓprie: sicut cū xp̄us finxit se longius ire Luc. vltimo. i. composuit motum suuz quasi volētis lōgius ire ad aliquid figurate significādum fm Aug. s. cum esset recessur⁹ ascendēdo i celum: per hospitalitatez tñ retinebatur quodāmō i terra. Itē sciēdum q̄ si nūq̄ liceat mēdacium dicere qz semp ē peccatum. xxij. q. ij. Mihi. tamē lz veritatē ocultare cū expedit ꝛ ad prudētiam pertinet. Sic Abraam interrogatus de Saray ab egyptijs dixit sororem suam eē ñ āt dixit vxorē suā ne ab egyptijs occideret vt libere eā posse habere: vt hētur Señ. ij. In quo fco vt dicit Aug. veritatem celare voluit ñ mēdaciuz dici. Sororī. n. dicitur qz filia fratris erat. xxij. q. ij. Queritur. Tūc. n. talis. s. neptis ꝛ nepos dici consueuerāt fratres auunculi. Saray autem neptis erat Abrahe. Sicut ꝛ Loth qui germanus Saray erat dixit Abraam fratres sumus Señ. xij. Ita etiam cum plures sint cause mouentes ad aliquid agendum: absq̄ vitio mēdacij pōt vna assignari ēt minus efficax ceteris alijs tactis. Sic Samuel cum missus fuit a dño ad iesseū Dauid in regem isrl̄ cum eēt i bethleem interrogat⁹ a senioribus de cā sui aduentus: tacita cā ꝑncipali. s. de vnctōe fiēda respondit se venisse ad Jmolādum

p̄ In mēdacio ē ḡdus ꝑ simulacōs.

p mēdaciū nō est. nec ullus sō phisticus ad obuiādū in alio.

Capitulū Primum

sacrificiū: qō ꝛ fecit q̄uis illa nō eēt cā p̄incipalis p̄mo. Reg. xv. Uidetur ēt posse absq; vitio mendaciū vti verbis sophisticis seu locutione duplici ad obuiādum malis: cū. s. q̄s dicit aliqua v̄ba q̄ intelligi p̄nt dupliciter ꝛ ad vnū q̄dem intellectuz dicit: aliū intellectum intēdit imp̄imere in mēte audi toris: vt si de aliquo q̄ ad mortem q̄ritur interrogatus vtrū trāsiuerit per illam viam q̄ hoc nouit dicat nō transiuit hinc: intendēs loq̄ de loco in q̄ ipse ē qō vtiq; verum ē. Similit si q̄s clericꝰ interrogatus i porta ciuitatis vtrū hēat aliq̄d de quo debet solui gabella ꝛ ille hn̄s respōdit q̄ non: intendens quia nō obligatur ipse ad gabellam soluendam: n̄ dicit mēdaciū q̄uis ille aliter intelligat verbum q̄ p̄ferens. Unde ꝛ āgelus Raphael interrogatus a Thobia q̄s esset: ꝛ de quo genē: respōdit ex filiis ysrl̄ ego sum Azarias Ananie magni filꝰ Thobie. v. Quod verū ē secūduz iterp̄tatōem illorum noūm p̄m magistrū i hist̄oriis ꝛ nō aliter Ysrl̄. n. interp̄tatur videns deum. Azarias vero adiutor. Ananias āt glia dei interp̄tatur. Erat vtiq; āgelus ex videntibus deum p̄ spēm. Adiutor Thobie. Ananie filius. i. dignus gloria dei. Thobias tn̄ aliter intellexit. Cauēdum tn̄ a scādalis quādo talia possūt detegi. Sed nec in iudicio p̄t q̄s sic loqui iuridice interrogatus. Sic abraam dicēs ad seruos suos. Expectate hic cum asino ꝛ postq̄ adorauerimus reuertemur ad uos loquens de Isaac quē ītēdebat Imolare. Gen. xxij. Nō i ħ dixit mēdaciū q: vel ip̄e ītēdebat reuerti cum filio sperans illum Imolatum a dño resuscitādum vl̄ locutus ē figurate p̄m Tho. vbi supra ad significādum q̄ deus recessurus erat a populo iudeorum p̄ualis p̄ditionis ꝓpter p̄fidiam eius pacta passiōe filij sui ꝛ demum reuersurus i fine mūdi cum cōuertēt. Interim expectāt messiaz cū asino .i. sensu asinino ꝛ superficiali. De hoc etiam. xxij. q. ij. §. Prophetauit iquit Amb. quod ignorabat. Ip se solus disponebat redire: sed dn̄s fuit locutꝰ per os eius ꝛ sic fuit ibi ꝓphetia sed large non ꝓp̄e vt dicit Nico. de lira: ex quo nō ītellexit reuersionez

Scdo uidendum. §. II.

ē de multiplici modo mendacij. Omnis. n. q̄ loq̄tur mēdacium varie ip̄m p̄nūciant. Triplex aūt diuisio ponit de mēdacio p̄m diuersas cōsiderationes eius p̄m Tho. scda scde. q. iio. P̄ōt. n. ꝓsiderari p̄mo modo ex ipa sui falsitate que veritati opponitur. Secūdo ex parte finis qui ibi itendit: Tertio ex parte criminis qō ibi auget vel minuit Secūdum p̄mam cōsideratōem sic diuidit mendaciū a pho in. iij. ethicoꝝ: i mendaciū qō trāscendit veritatem i maius: ꝛ illud qō deficit i minus. P̄rimū p̄tinet ad iactātiā qō p̄hibet sapiens dicens. Eccle. xxx. Non addas q̄cq̄ v̄bis illius et arguaris inueniarisq; mēdax: ꝛ Amb. Ueritatē ea regula ē vt nil faciat quis cōmendandi sui gratia quo minor alius fiat. xi. q. iij. Si quis vero n̄ obediat. Aliud mendacium quod deficit a veritate i minus p̄tinet ad Ironiam dicendo. s. minus q̄ se veritas habeat: de quo in p̄s. Diminute sunt veritates a filiis hoīum. Et Aug. Non ita caueat iactantia vt veritas deseratur. Et Greg. Incauti sūt hūiles qui mendacio se illaqueāt. xxij. q. ij. s. dicēdo aliquem defectū quē i se nō recognoscunt: hec diuisio mēdacij ē p̄ se: q: mēdacium in q̄tum huius opponitur veritati. Ueritas āt ē quedam eq̄litas: dū. s. ita dr̄ sicut i mente hētur. Equalitati āt opponitur p̄ se maius ꝛ minus. De iactantia aūt ꝛ de Ironia dicit i ti. de inani gloria. Et dicit phs in. iij. ethicoꝝ: q̄ iactator qui mētitur in laudando se vltra id quod ē vituperabilior ē q̄ Ironicꝰ qui de se negat bona que in se recognoscit: ꝛ hoc q: magis recedit a medio veritatis. Nō hꝰ ē scōm Bonauē. in. iij. di. xxxvij. q: virtus ē ō bono ꝛ difficili. Sed difficilius ē hoīem accedē ad. negādū bonum quod i se ē q̄ ad dicēdum bonū de se qō non hz. Magis eniz appetit homo reputari ꝛ exaltari q̄ despici. Itez iactator reddidit se hoibꝰ magis onerosum q̄ Ironicus. Si tn̄ Ironicus negat de se bona que cognoscit habere vt ide laudetur tūc magis peccat q̄ iactator: quia vtrū ibi est Ironia ꝛ iactantia. Scōm scōam ꝓsideratōnez. s. ex parte finis sic diuiditur a magistro sniarū i. iij. di. xxxiij. mendacium i p̄nicioſum iocosum ꝛ officiosum. Aut. n. intēdit q̄s ex mēdacio malignitatem seu nocuñtum ꝛ sic ē p̄nitiosum: aut delectabilitatem p̄mi ꝛ sic ē iocosum: aut vtilitatem ꝛ sic ē officiosum. Et mendacio p̄nitioso vsi sūt illi duo senes qui accusauerūt Susannam falso de adulterio vt occideretur: vnde vni eorū dixit Daniel. Mentitus es in caput tuuz. Dañ. xiij. Mendacio iocoso videtur vsus fuisse Joseph q̄n dixit p̄ curatorem suū fratribus suis. Nesciebatis q̄a nō ē similis mei i egypto i auguriādi scia. Gene. xliij. Ubi dicit Aug. q̄ q: non serio sed ioco dictuz ē vt exit̄ docuit nō ē habēdum mēdacium. Mēdacia. n. a mendacibus serio agūtur nō ioco xxij. q. ij. Quod ait. Ista tn̄ vī obscura locutō: cum mēdaciū iocosum sit mēdacium ꝛ p̄tn̄ nisi dicatur ea ītētiōe vt qui audit p̄pēdat non vēra sed iocose dici seu fabulose quod non ibi continget. Sed potest dici p̄m Gratianum. q. ea. §. Item q̄ dicitur: q̄ sūt quedam mendacia que ꝛsi culpa leui nou careant tamen nō sūt dānabilia immo nec sūt quasi habenda mendacia: quia. s. non nocent: ꝛ isto modo p̄t itelligi dictum Aug. Posst̄ tn̄ dici secūdum magistrum i hist̄or. illa verba dixit loquēs secūdum opiniones egyptioꝝ q̄ credebāt eum habere auguriādi sciētiaz. Mēdaciū officiosum dixit Raab Jericontina cum dixit ō explorator̄ibus q̄s in domo habebat abscōditos

p mēdaciū dupl̄ . iocosū officiosū . et officiosū .

p de mltis modis mēdacij ē videndū . et primo tripl̄ diuisio .

q̄ receſſerant. Joſue. ij. Et obſtetrices egyptie Sephora ⁊ Phua Phorni. ſ. q̄ mulieres hebree haberēt obſtetricandi ſciētiam ⁊c. Circa hoc dicit Greg. i. xvij. moral. q̄ nonnulli obſtetricū fallaciam conantur aſſerere hoc mendacij̄ genꝰ non eē peccatum maxime qz illis mētientibꝰ ſcriptum ē q̄ edificauit eis dñs domos: in qua magis recōpēſatione cognoſcitur quid mēdacij̄ culpa mereat. Nam benignitatis earum merces que in eterna potuit vita retribui p̄miſſa culpa mendacij̄ in terrena ē recōpenſatione declinata. xxij̄. q. ij. Si quelibet. Ex quo mō loquēdi poſſet videri illud mendacium obſtetricū fuiſſe mortale: qz nullus p̄uat eterna remuneratione niſi p mortali. Sed Tho. ſcōa ſcōe. q. iio. arti. vlt. dicit q̄ illud mendacium pōt duplicit̄ ꝓſiderari. Uno mō q̄tum ad affectū benīuolentie i iudeos ⁊ q̄tum ad reuerentiam oui timoris ex quibus cōmendatur in eis idoles virtutis. Et ſic eis debeꝫ remuneratio eterna. Uñ Hiero. exponit q̄ dñs edificauit eis domos. ſ. ſpūales. Alio mō pōt cōſiderari q̄tum ad ipm exteriorem actum mendacij̄ quo q̄dem nō potuerūt eternam remunerationem mereri: ſz forte aliquā remunerationē tpalem cuius merito nō repugnabat illa deformitas mendacij̄ ſic repugnabat merito remunerationis eterne: ⁊ ſic itelligenda ſunt verba Greg. nō q̄ mererētur p illud mendacium amittere remuneratōnē eternam quā iam ex p̄cedenti affectione meruerant. Ex his pz mēdacium fuiſſe veniale. Et nō q̄ q̄uis interrogatus a iudice ꝑm formam rectam iuris ⁊ ō ptinētibus ad poteſtatem eius teneatur ex legis neceſſitate non mētiri alꝫ peccaret mortaliter ſcōm Tho. ⁊ Bonauē. in. iij. iō obſtetrices mentiēdo nō peccauerūt mortaliter ſcōm Bonauē. qz fuit ibi opus mie cuius i q̄ſitio vel rep̄hentio ad poteſtatem Pharaonis ñ ptinebatur qz nō ē data aliqua ptās hoi ad agendum contra deum. Scōm tertiam ꝓſiderationez ſ. in q̄tum auget culpa vl̄ minuitur i mēdacio: ſic Aug. i li. de mēdacio ponit. viij. genera mēdaciorum. xxij̄. q. ij. Primum. Primū ē ergo i doctria religionis vt cū quis diceret aliquid ꝯ fidem l̄ bonos mores vt fornicatōem vl̄ vſurā nō eſſe pctm̄ mortale: omnes in fine ſaluādos xp̄icolas ⁊ huiꝰ modi. Scōm ē quo ledit q̄s p̄primum iniuſte ita q̄ nulli p̄deſt ⁊ alicui obeſt vt detrahendo fame alterius vel falſo accuſādo. Tertium ē quod prodeſt vni ſed nocet alteri ꝯ iuſticiam: vt ſi quis ōnet q̄ dictū ſciēter ipe vl̄ alius p̄primo. Quartū ē quod ſit ſola mētiendi libidine p̄cedens ex habitu vñ ⁊ phs dicit in. iij. ethicoꝝ q̄ mēdax eo q̄ talis ē ſcōm habitū ipo mēdacio gaudet. Quintum q̄ ſit placēdi cupiditate vt. ſ. q̄s delectet aliū. In q̄ etiam comp̄hēdi pōt nō ſolum iocoſum ſz ēt adulatio cum quis laudat aliquem de eo q̄ nō eſt in eo. Sextum quo itendit vtilitas alicuius ſine nocumento alterius quo ad ſubſtātiam tpalē vt cuz quis iterrogatus de pecunia alterius quā vult iniuſte auferre dicit ſe neſcire cum ſciat. Septimuz quod nulli nocz ⁊ p̄deſt alteri quo ad euadendū mortem cum quis queritur ad occidendum iniuſte: ⁊ ille qui nouit dicat ſe neſcire vel alibi eē q̄ vbi eſſe ſcit. Octauum cum nulli obeſt ⁊ p̄deſt alicui ad honeſtatem virtutis vt ad conſeruādaz puditiciam ne uioletur. Et in. d. c. Primum dicit Aug. q̄ ad ſalutem eternam nullus ducendus eſt opitulante mendacio: cōcludēs in fine nullū mēdacium eſſe abſq̄ peccato: Et recte ē q̄ inter iſta octo genera p̄mum ē grauiſſimū. Alia tanto grauiora q̄to magis appropinquant i ordine ad ipm ceteris paribus ⁊ econtra tanto leuiora q̄to magis diſtāt a primo. Et idē ponit. b. Tho. ſcōa ſcōa. q. vbi ſupra dicēs. Prima tria ptinē ad mēdacium pnitioſum: tria vltima ad officioſum. Quintum ad iocoſuz ad quod forte poteſt reduci ⁊ quātuz ⁊ vtrūq̄ pctm̄. Quod g̈ dicit venerabilis Laſſianus in collat. Joſeph de diffinitionib' q̄ licz aliquādo mēdacium dicere ob aliquam vtilitatem magnam vel magnum malum vitādum cum ide nulli nocumentum ifertur: nō videtur verum: ſz ē ꝓtra doctrinam ſancti Aug. in. d. c. Primum ⁊ c. Mibi. ⁊ contra doctrinam. b. Tho. vbi ſupra Et que inducit ad hoc p̄bandum. ſ. p̄miſſa facta a ſanctis nō ſeruata fuiſſe abſq̄ peccato quod videtur pertinere ad p̄mum mendacium ⁊ de pluribus mendacijs in quibus patres antiqui nō dicūtur peccaſſe. Reſpondetur q̄ p̄miſſio facta a q̄ cunq̄ pōt aliquando non ſeruari ſine peccato ēt de rebus licitis. ut dicetur infra nec ibi erit mēdacium. Que autem dixerunt Abraam ⁊ Jacob: ⁊ ſi videantur mendacia non tamen fuerunt mēdacia: vt cum Jacob dixit patri ſuo ſe eē Eſau p̄mogenitum. Geñ. xxij̄. Erat. n. Eſau iure p̄mogenite que ſibi debebatur ſcōm Tho. vbi ſupra. Uſus ē autem illo modo loquēdi per ſpm̄ p̄phie: ad deſignandum myſterium: quia. ſ. populus minor. ſ. gentilium ſubſtituendus erat in locum maioris. i. populi iudeorum. Idem Bonauen. in. iij. Sic ⁊ Gratianus. xxij. q. ij. §. Item opponitur. dicit q̄ Jacob non eſt mētitus quia nō dicit ſe eē p̄mogenitum naſcendo ſed ius p̄mogeniture ſubintrādo. Sicut ⁊ xp̄s dixit Joan. bap. eē Heliam non perſona ſed imitatione virtutis. Math. xi. In q̄ facto non mentiendo ſibi profuit ⁊ alteri non nocuit quia benedictionem debitam accepit non alienum ſubripuit. De Abraam dictum eſt ſupra Quod autem dixit Nico. ō lira ſuper dicto. c. q̄ non ē neceſſitas excuſandi patres vetereſ teſtamenti mendacio officioſo vt hoc ⁊ in alijs locis cū tale mendacium ſit veniale: ⁊ apoſtoli qui fuerunt perfectiores eis poſt aduentum ſpiritus ſancti nō fuerunt abſq̄ veniali iuxta illud. i. Joan. i. Si

Capitulū Primum.

dixerimus qō peccatum nō hēmus ipsi nos sedu cimus ⁊ veritas in nobis non ē. Tamen qr doct. sācti qui credūtur habuisse spiritum sāctum i ex positione scripturarū cum eos excusent vt dictuz ē: nec ignorauerūt ipsos non fuisse inunes a veni alibus: ideo magis pium ē sentire quod ipsi senti unt ⁊ aliter dicere ē sapē plusq̄ oz sapere nō ad so brietatem qō aplīs ꝓhibet: vnde ⁊ Aug. dicit. Cre dēdum ē illos homines q̄ ꝓpheticis tēporibus di gni aucte habiti sunt oīa q̄ scripta sunt de illis ꝓ phice gessisse atq; dixisse. Uerum ē tn̄ dicit Tho. vbi supra q̄ quidam ꝫmendātur i scriptura non ꝓpter pfectam virtutē sed idolē quandam virtu tis: quia. s. apperebat in eis aliquis laudibilis affe ctus ex quo mouebantur ad quedam inebita fa ciēda: ⁊ hoc modo Judith. laudatur nō quia mē tita est Holoferni sed ꝓpter affectum quē habuit ad salutez populi ꝓ qua piculis se exposuit: q̄uis dici posset q̄ verba eius secūdum aliquem intelle ctum veritatem habent. Notandū etiaz q̄ ex hoc q̄ euangeliste narrantes easdem hystorias vel doctrinas saluatoris diuersimode scribāt: nul lo modo dicit Tho. vbi supra phas ē opiari i euā gelio vl̄ in aliqua canonica scriptura aliquod fal sum asseri q̄ scriptores mentiti sūt: quia piret cer titudo fidei que aucti innititur scripture: ar. ad hb di. ix. vbi dicit Aug. ad Hiēo. Si ad scripturas sa cras admissa fuerint officiosa mendacia: quid in eis remanebit auctis. q. d. nulla q̄ ō scripturis illis snia ꝓferetur. s. ad ꝓbandum aliquid: certe nulla posset: vñ Aug. in li. de ꝫsensu euāgelistarum ait. Nullo modo laborandum ē indicat qui prudēt intelligit illas sentētias ē necessarias cognoscēde veritati quibuslibet verbis fuerint explicate. Et i hoc apparet non debere nos arbitrari mentiri quenq̄ si pluribus reminiscentibus rem quā au dierunt vel viderunt non eodē mō atq; eisdē ver bis eadem res fuerit indicata hec ille. Si qua aūt aliquādo vī ꝛrietas in scripturis: supficialit ē tn̄ ⁊ apparenter scōz corticem: n̄ realit. Et Hier. dic Nō putemus i verbis scripturarū ē euangelium sed in sensu: nō i cortice sed i medulla: nō in vbo rum folijs sed in radice rōnis. i. q. i. Marchion. Sic verbi gratia q̄ lucas refert. viij. ca. Archisy nagogum rogasse xp̄m vt veniret ad domuz suā ad sanādum filiā infirmā. Matheus narrās ean dem hystoriā. ix. ca dicit Archisynagoguz seu ꝑn cipem christo dixisse. Filia mea nō defucta ē: cum tn̄ adhuc nō eēt mortua: sed quia dum xp̄us iret ad domum eius mortua ē. Matheus abbreuians hystoriam dicit illū dixisse qō demum factū ē: qr mortua est ⁊ ita in extremis dimiserat: qr iā mor tuam iudicauit quam postea resuscitauit: vñ i sē tentia ꝓcordant: ⁊ alias apparētes ꝛrietates doc. exponendo soluunt. Nullo igitur casu licet men tiri. Rō huius scōz Tho. vbi supra ē: qr illud qō scōm se ē malum ex genere suo: nullo mō pōt esse bonum ⁊ licitum: qr ad hoc q̄ aliquid sit bonuz requiritur q̄ oīa recte concurrāt ad ip̄m. Bonuz n. ē ex integra cā secūdum Dionysiū. Mendaciū autem ē malum ex genē. Est. n. actus cadēs super indebitam mām. Cum. n. voces sūt signa nāliter intellectuum. Innāle ē ⁊ indebitum q̄ aliqs voce significet quod non habet in mente: vnde ⁊ phus dicit in. iiij. ethicorum q̄ mēdaciū ē de se prauuz ⁊ fugiendum. Ad hoc ēt facit ōcreti. super eo. ex tra de vsuris vbi dicit q̄ nō lz ꝓ alterius vita mē tiri. Idē Bonauē. in. iij.

Quantum ad ter. §. III.

cium. Nota seuerā punitionem ipius mēdacij q̄ fit adeo: in eo quod dicit ps. Perdes tu. s. deus. Sz deus non pdit creaturam rōnalem nisi ꝓpter mortale ex quo videtur mēdaciū eē mortale. qō verum est sed non semp. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. scōa scōe. q. tio. arti. vlt. q̄ mēdaciū ē mortale secunduz q̄ ꝓtrariatur charitati p quā anima viuit de coniuncta. Contrariatur autem charitati triplicit. Uno modo scōm se. Alio mō secūdum finem intētum. Tertio modo p accidēs Secundū se quidē ꝛriatur charitati ex ipa falsa significatione: que si sit circa res diuinas ꝛriatur charitati dei cuius veritatem ocultat: vel cozzum pit. Uñ huius mēdaciū n̄ solum oppōitur virtu ti charitatis sed etiam fidei ⁊ religionis: vñ h mē dacium ē grauissimum: sicut cum fidelis i persecu tione negaret se eē xp̄ianum quod etiam i oppro brium fidei quasi non eēt vera: sicut etiam Petr negauit xp̄m cum negauit se eē eius discipulum. Math. xxvj. Si vero falsa eius significatio sit cir ca aliquid cuius cognitio pertineat ad hominis bonum puta que ptinēt ad pfectiōem scie: vt do cēdo falsa sciēter i iure vel medicia uel alia facul tate: vel que ptinēt ad pfectōem moruz sicut falsi ꝓphete qui ꝓmittebāt populo liberatōem pma nēti i peccatis suis iuxta illud. Prophete tui vide runt tibi falsa. Treñ. ij. Et eiusdē. vij. Nolite con fidere i verbis mēdacijs dicētes. Tēplum dñi tem plum dñi. Templum dñi: ē supple ꝓteget nos a malis quod falso ꝓmittebāt prophete. Tale mē dacium quia ifert damnum ꝓximo: cōtrariatur dilectōi ꝓximi: vñ mortale ē. Ad idem videtur p tinere mēdacium ꝓnūciātium falsas idulgentias ⁊ reliquias: ⁊ i predicatiōe scienter falsa dicēdo ⁊ ꝓmittētium missas ⁊ oratōes mēdaciter ⁊ dicēti um se habē auctoritatez. Si vero falsa opinio ex mēdacio generata sit circa aliquid de quo non re ferat vtrū sic uel aliter cognoscatur cū ex tali mē dacio nō dānificetur ꝓximus secūdum se nō erit mortale. Secundo modo mēdacium est mortale ratione finis itenti: puta cum quis itēdit iuriam dei vel nocumtum proximi quo ad psonā famaz

Titulus Decimus.

vel diuitias ⁊ vtrūq; ē ꝺ charitatem. Nam nocē ꝓximo. ſ. notabiliter ē mortale. Sic ē intelligēdū quod dicit Rai. in ſecunda parte ſue ſumme i ꝺictione mendacium in fine. ſ. q; qui verbis mendacibus in mercationibus vtūtur dicentes rem vilē eē charā ⁊ preciosam mortaliter peccant ꝓpt̄ nocumentum qꝺ iferunt ꝓximo quod verū ē cū intendunt notabiliter ꝺamnificare ⁊ ꝺcipe ſi pnt nam de modico intendentes nō apparet rō quāt ſit mortale. Ex ſola autem intētione peccati mortalis peccatur mortaliter ſicut iudei cum dicebāt xp̄m eiicere demonia i belzebub vt tollerēt famā eius. Luc. xi. Et qui teſtificati ſunt ꝓtra Naboth mentiētes q; maledixiſſet deo ⁊ regi vt occideret iij. Reg. xxi. Et teſtificantes contra Stephanum ꝓtomartyrem vt lapidaretur Act̄. vi. Et Siba occurrens Dauid fugienti a facie Abſalonis: qui mentitus eſt cōtra Miphiboſeth q; noluiſſ; malitioſe accedere ad eum vt haberet ſubſtantiam eius. ij. Reg. xvi. Si vero finis intentus non ſit cōtrarius charitati nec mendacium ſcm̄ hanc rationem erit mortale ſicut apparet in mendacio ioco ſo in quo intenditur aliqua leuis delectatio: vl̄ etiam cum intenditur parū nocumentum ꝓximi: ⁊ officioſo in quo intēditur vtilitas ꝓximi: ſic fuit mendacium Sarre que angelo negauit ſe riſiſſe ob quandam erubeſcentiam vitandam. Gene. xviij. Et Michol que mētita ē Sauli de Dauid ſ. coacta q; ꝺimiſerat eu; recedere. i. Reg. xix. Et Chuſi qui mētitus ē Abſoloni dicens ſe amicu; ſuum: ⁊ dans conſilium ſibi noxiū. ſecūdo Reg. xv. ſed vt reuerteretur regnum ad eum cui erat. ſ. Dauid. Tertō mō ꝑ accidens pōt ꝓtrariari charitati rōe ſcādali vel cuiuſcunq; dāni ꝓſequenti ⁊ ſic etiam erit mortale: ꝺum. ſ. aliquis non veretur ꝓpter ſcādalum publice mentiri. Et ſic iſto mō. ſ ꝑ accidens non ſolum pernitioſum mendaciū qꝺ de ſe ē mortale: ſed ⁊ iocoſum ⁊ officioſum que ꝺ ſe ſunt venalia poſſūt eē mortalia. . Perdit ergo deus dānatione eterna oēs qui loquūtur mēdacium quocūq; iſto; modo; vbi ē mortale: ſcm̄ quod intelligendum eſt illud Sap̄. i. Os quod mentitur occidit aiam. ſ. cū mētitur mēdacio qꝺ ē mortale: vt pnitioſum. Sic ꝺicit gl. ſuper ꝺicto verſu ps. Perdes oēs. Ad hoc etiam facit qꝺ ꝺicit Gratianus. xxij. q. ij. §. Item quod ꝺicitur. Perdes. poteſt vniuerſaliter intelligi ꝺicta aūctas ps: etiam de mendacio veniali. Nam cum veniale diſponit ad mortale. ſic quis perditur etiam mēdacio veniali in q̄tum diſponitur ad mortale ꝓpt̄ quod quis perditur. Et ſic intelligendum ē illud. c. Nec artificioſo. xxij. q. ij. Sciendum autem q; opinio quorundam fuit: vt refert Ugo cardinal̄ ſuper illud ps. Perdes oēs rē. ⁊ glo. ſuper. c. Ne quis arbitretur. xxij. q. ij. ⁊. b. Tho. ſcōa ſecunde q. vbi ſupra arti. ſi. q; omne mēdaciū etiam officioſum in viris perfectis ē mortale ſed Ugo non ea approbat: quinimo. b. Tho. vbi ſupra exp̄ſſe reprobat vt falſam. Idem Bonauē. in. iij. Et rō h; ē ſcm̄ ip̄m: quia nulla circunſtantia aggrauat in infinitum niſi que tranſfert in aliam ſpēm. Circūſtantia autem perſone non tranſfert in aliā ſpēm niſi forte rōne alicuius annexi: puta ſi ſit ꝓtra votum ip̄ius: quod non pōt ꝺici de mendacio officioſo ⁊ iocoſo: ⁊ ideo neutrum eorum ē mortale in viris perfectis niſi ratione ſcandali. Et ad hoc poteſt referri quod ꝺicit Aug. pfectis eē ꝓceptum n̄ ſolum non mentiri ſed nec velle mētiri: q; quis hoc non aſſertiue ſed ſub ꝺubitatione ꝺicat. Nec obſtat q; ponuntur in ſtatu conſeruande veritat̄: q; veritatē tenentur ex ſuo officio in iudicio vel ꝺoctrina conſeruare. Contra que ſi mentiantur ut iudicando vel predicando erit mortale: alitet vꝺ non oportz qꝺ ſit mortale. Eſt autem ꝺ ꝓceptū octauum illud. ſ. Non loqueris contra ꝓximum tuum falſum teſtimonium ſcm̄ magiſtrū ſniaꝝ in. iij. ꝺi. ⁊ hoc cum ē mortale: prei p̄ceptū āt cū ē veniale. Oſtenditur āt grauitas ⁊ deteſtatio eius quia inficit intellectum. minuit affectu; tollit ꝺei aſpectum. Quod inficiat intellectu; patz ex hoc quia falſum ē malum intellectus cui mendoſus ē nitur. Sic verum eſt bonu; intellectus a quo mē doſus recedit. Unꝺ ꝺicūt ꝺānati. Errauim; a via veritatis. Sap̄. v. Sicut autem intellectus ē nobiliſſima potentia p̄ia voluntati quia bonum ītellectus eſt quod mouet affectum ad ſui amorem. Ita corruptio eius per falſitatem eſt periculoſiſſima ꝓpter quod diſtricte ꝓhibetur Leuit. xix. Nō loqueris mendacium. Secundo mendacium minuit beniuolentie affectum. Nam mēdaces cōiter ſunt exoſi hominibus. Diſplicet enim cuilibet ſe decipi ab alio. Et merito tales abhomiānt ab hominibus quia mendacium deſtruit ⁊ ꝓturbat totam conuerſationem hominum ad inuicē. Tota enim cōicatio hominum ad inuicē inſtrumentaliter conſiſtit in actu ſignificationis. Nullus enim poteſt aliquid ſui cordis ſeu ꝓceptus mentalis alteri cōicare niſi per aliquod intermediū ſignum i quibus ſignis vox ꝓncipatum. Corrupcio ergo ſignificationis que ꝓcedit ex lingua mendaci ē corruptio totius generationis humane: vnde videmus hoc ſequi q; ex multitudine mēdacium ⁊ hominum qui ſunt mendaces quaſi nullus credit alteri ſed ſemper ſuſpectum habz iuxta illud Hiero. Mēdaces faciunt vt vera ꝺicētibus non credantur. Sine mutua autem credulitate nulla eſt fida ſocietas: nulla in aliquo fides: nulla ſpes ⁊ ꝓfidentia firma: nulla amicitia vera: nullū pactū firmū: nulla ꝓcordia nulla pax nulla ꝺoniq; i aliquo bono firmitas. Et ſic mendacium ē cā innumerabiliū malorum que odio habentur ꝓpter qꝺ ꝺicitur Ecc̄. vij. Noli velle mētiri omne mēdaciū

ideſt vllo mēdacio. Tertio tollit dei aſpectum ſe cundum hoc qō dicit in ps. Perdes oēs q̄ lo. mē. ⁊ merito. Oē. n. ſimile applaudit ſuo ſili. Cum āt deus ſit ipſa veritas ſumma ñ pōt cum mēdacio q̄s apparere in conſpectu eius. Sed vt dicit Joā. Apoc. vltō. Foras. ſ. ſupnam ciuitatem quā vidit canes ⁊ venefici ⁊ impudici ⁊ homicide ⁊ idolis ſeruientes ⁊ oīs qui amat mendacium. Ego ſum veritas ait verbū incarnatum. Joh. xiiij. Impiſſima āt blaſſemia eēt dicere vel ſentire q̄ in eo ſit aliquod falſum vel mendoſum: aut q̄ p diuinum verbum aut q̄quid i eo ꝓtētum mēdoſe aliq̄d ex pmereť: imo mirabiliter deus diligit ita veritatē: q̄ ſeipſum. ſ. diligit qui eſt veritas: q̄ ſcōm glo. i. Cor. xv. Dorrendum ē aliquid falſi de deo dicē: et ſi ad laudem eius videať ptinē: cum Job. xiij. dicat. Nunquid deꝰ indiget nō mendacio? q. d. nō vtiq;. Conſtat aūt q̄ creatura rōnalis in quātum talis ē eius imago: ⁊ omnis eius ſignificatiua exp̄ſſio ē imago illius verbi facta ⁊ creata ad hoc vt p̄ mam veritatem ſemp exp̄mat exterius ⁊ ſecūduꝫ illius regulam ſe dirigat in omnibus ⁊ oīa faciat ab ea nullatenus deuiādo ſed venerando laudando ⁊ magnificādo. Sed mēdaciuꝫ ē corruptella ⁊ macula ⁊ deprauatio oīum p̄dictorum. Et vt dic Anſelmus Adeo mēdacium ē malū ſcōm ſe q̄ ō us nō pōt diſpenſare q̄ hō dicat ſine pctō: quia ñ pōt recedere a veritate ſua. De furto poſſet diſpēſare: q̄ oñi ē terra ⁊ plenitudo eius. Et iō q̄ poſſidet vnus pōt alteri dare. Unde ⁊ Salomon p uer. vi. inter ea que odit deus ponit linguā mēdacem. In huius etiam deteſtatōe. Ananias ⁊ Saphira q̄ mēriti ſunt Petro de p̄cio agri ſui vēditi p̄diti ſunt copaliter morte ſubitanea icurrentes. act. v.

De promiſſione. §. IIII.

ſimplici. ſ. abſq; iuramēto vel voto. Ubi ſciēdum q̄ cum quis ꝓmittit ſimpliciter aliquid illicitum vtiq; peccat: ⁊ illud ſeruare ñ oꝫ quia pctñ pctō adderet: vnde Iſidorus. xxij. q. iij. In malis pmiſſis reſcinde fidem. ſ. non ſeruando. Si āt licitum ē ⁊ poſſibile quod ꝓmittit ſ; ſeruare non intēdit vtiq; peccat q̄ mēdaciū dicit. Si āt ſeruare intendit: non ſeruando cū pōt vtiq; peccat: q̄ oē pmiſſum debitum quod iure naturali ſeruandū eſt a deo q̄ ſecūdū Aug. fides etiā q̄ hoſti ꝓmittitur ſeruāda ē. xxiij. q. i. Noli. Et hoc niſi ſubſit vl ſuperueniat cā rōnabilis non implendi: puta nouꝰ caſus imp̄meditatus. Unī dicit. b. Tho. ſecūda ſecunde. q. iio. ar. iij. q̄ pōt talis non ſeruans quod ꝓmiſit excuſari ſi ſint mutate ꝓditiones pſonarū ⁊ negociorum. Ut. n. dicit Señ. i li. de bñficijs ad hoc quod homo teneatur facere q̄ ꝓmiſit requiritur q̄ omnia īmutata pmaneant. Alioquin nō fuit mendax i ꝓmittendo quod ꝓmiſit q̄ hēbat in mente ſubintellectis debitis conditionib⁹. Nec etiā ē infidelis in non ſeruando quod ꝓmiſit. Unī apls non ē mentitus non eundo Corinthuꝫ quo ire ꝓmiſit ꝓpter impediñta ſuperueniētia: hinc ⁊ Gelaſius papa ait. Beatus Paulus apls non⁹ iō quod abſit ſe fefelliſſe credendus eſt aut ſibi extiſſe ꝛrius quā̄do cum ad hiſpanias ſe ꝓmiſiſſet iturum diſpōe diuina maioꝛibus occupatus ex cauſis quod ꝓmiſit implere non potuit q̄tum ipſius voluntati interfuit hoc ꝓnunciauit: quod re uera efficere voluiſſet q̄tum ad diuina ſecreta cōſiliū que vt homo non potuit oīa licet ſpū dei plenus agnoſcere ſuperna ꝓtermiſit. ſ. acceſſum ad hiſpaniam diſpoſitōne ꝓuentuſ. Nec quia. b. Petrus affectu diuine reuerentie ipi dño reſpondit. Non lauabiſ mihi pedes in eternū ſe fefelliſſe q̄ abſit: aut in ſua putabitur minime ꝓſtitiſſe ſnia q̄ mox diuine ceſſerit volūtati. xxij. q. ij. Beatꝰ. Q; ꝓmiſſa ſimpliciter incaute facta vel ꝓpoſita ſeu determinationes cum occurrat aliquid melius fiendū ſint mutāda ſeu poſſint īmutari laudabiliter p; ex hoc quod habetur. xxij. q. iiij. vbi dī ex cōcilio libertano. Diffinitio. i. promiſſio incauta laudabiliter ſoluenda eſt ſcōm glo. Nec eſt preuaricatio ſed temeritatis emendatio. Item. q. ea. Non ſemper ꝓmiſſa oīa ſoluenda ſunt. Denicq; ipſe dñs mutat ſniaꝫ ſicut ſcriptura iudicat ſicut patet in Ninive ⁊ Ezechia. Item in. c. Incōmutabilis. Angeli etiam apparentes Loth. inuitati ab eo vt itrarent domum ſuam reſponderunt. Ne quaq̄ ſed in platea manebimus. Geñ. xix. qui tñ coacti precibus poſtea intrauerunt. nec in h̄ mentiti ſunt: quia non itendebant intrare niſi rogati vt in hoc cōmendaretur hoſpitalitas in Loth. ⁊ alijs ipſius daretur exemplum mutandi aliquaꝫ do propoſitū: ut dicitur i collat. abbat. Joſeph Et h̄ diffuſe ōclarat Joā. Caſſian⁹ i colla. Joſeph de diffinitionibus. hoc tamen verū eſt niſi tal ꝓmiſſionis mutatio fieret in p̄iudicium alterius vl ꝓmiſſio facta eſſet de neceſſarijs ad ſalutem quia tunc dicit regula. Quod ſemel placuit ampli⁹ di ſplicere nō pōt extra ō re. iur. li. vi. Et nemo pōt mutare conſiliū in alterius detrimentum de re. iur. li. vi. cū concor. Sed queritur vtruꝫ aliquis teneatur de neceſſitate ſalutis implere q̄ ſimpliciter ꝓmiſit licite nec ſuperuenit nouꝰ caſus impediens adimpletionem. Et videtur q̄ ſic quia dicit Criſo. xxij. q. v. iuramenti q̄ dñs non facit differentiam inter ſimplicem loquelam. ſ. ꝓmiſſoriaꝫ ⁊ iuramentum. ſ. ꝓmiſſorium. Sed frangens q̄ quis licite ſub iuramento ꝓmiſit cum pōt implē peccat mortaliter ſcōm doc. ergo ⁊ fragēs ſimplicem ꝓmiſſionez. Reſpondeo ſecūdū Ricar. i. iij. di. xxxviij. Circa hoc eſt duplex opinio. Quidaꝫ enim dicūt q̄ ſi talis non intendit ſe obligare i foro conſcientie non tenetur ad implendum tale

p promiſſio fin⁹ ē adimplenda.

p mēdaciū ꝙſiſtit in ꝓmiſſione.

pmissum de necessitate salutis: sed ex ꝓgruitate. Et p eis ē ar. extra de voto. c. liaturam. Quāuis n. ex iure nāe obliget, pmittens ad implendū qō p misit: illa tñ obligatio non ē necessitatis sed ꝓgruitatis nisi se sic obligare itenderit. Et iō ꝯueniens non peccat mortaliter sed venialiē. Nec iurandū quia sicut in lege scripta aliqua ꝓprehēduntur vt necessaria ad salutē aliqua alia vt expedientia ⁊ non necessaria: sic in lege nāe aliqua cōprehēdun tur vt de necessitate obligantia: aliq̄ de honestate ⁊ hoc rationabiliter videtur. aliqui dicunt q̄ nuda pmissio ex deliberatione facta, pmittentē obligat ad implendū de necessitate salutis: ar. p eis ē xij. q. ij. Quicūq; suffragio. Ibi. n. dicit Qōcūq; ꝓmodum ex remuneratōe. s. pro obsequio impenso promisit promissi solutōem soluē optebit. vij. q. v. Quia Joānes. h̄ ille. Huic vltime opinioi assentit Guil. dicens q̄ ex nudo pacto vl promissione oritur actio: ⁊ q̄ mortaliter peccat recedens a pacto extra de pac. c. i. Anto. de bu. dicit idē probās hoc tali rōne. Excōicatio nō dz ferri nisi pro mortali vero vel ꝓsumpto. xi. q. iij. Nemo eporū Sed pactum nō seruās pōt excōicari vt apte dic̄ c. Antigonus. extra de pac. ergo nē. Et videt h̄ intelligendū de promissionib' alicuius ꝑportantie. vñ sequatur dānuz alicui ex fractōe promissi: qō patet ex illis. c. que iducūtur. Nam i leuib' videt eē veniale. Nō ē etiā dubiū q̄ possint partes sibi inuicem pactum relaxare: ⁊ q̄libet obligatōnem sibi factam remittere. Sed ⁊ in alternatiuis, pmissionibus electio est debitoris ⁊ sufficit alteruz adimpleri: extra de re. iur. li. vi. Ar. āt factū ē pro secunda opinione. Non tñ ē vtrunq; eiusdem grauitatis pctm̄. Unde dicit ibi Joan. an. q̄ compatio fit ibi i genere nō i quātitate cum dicitur q̄ ō us nō facit differentiam iter simplicem loquelam ⁊ iuramentum: quia videlicet vterq; s. frangens simplicem promissionem: ⁊ promissionem iuramento firmatam peccat mortaliter: sed frangens iurāmtum grauius peccat. Cōfirmat idē Abbas sicculus qñ. s. pmissioni simplici ⁊ iuramēto dat validitas: cum. s. pmittitur iustum ⁊ licituz mortale ē contrauenire ⁊si non ita graue ꝑnuz sicut secundum. Secus vbi pmissio ē nulla ꝓpter turpitudinem rei pmisse vel recipientis pmissionem vtputa quia coegit ⁊ huiusmodi. Turpium enim nulla est obligatio.

De obsidibus. §. V.

qui sunt quasi quedaz securitas super facta pmissione. Queritur quis possit dari in obsidem vtz laicus clericus secularis vel religiosus etiam ⁊ a q̄ possit dari. Respōdeo secūdum abbatez sicculuz sup. c. ex rescripto. de iureiur. Sciēdum q̄ q̄tuz ad laicos dari possunt ab impatore hostibus suis ⁊ econtra. Et isti obsides in hoc casu sunt q̄si serui. Idez puto de alijs pncipibus habētibus iura pncipis seu ius indicēdi bellum. Et licz inferiores his dare non possint: tñ de facto ꝯrium ē vsurpatum secundum Azo in summa. Et si iter duos dātur obsides vbi non iteruenit iurāmtum non tenet obligatio quatenus. s. ille teneatur stare in certo loco ⁊ non inde recedere: quia hoc videtur q̄dam carcer duus quā miro mō iura destātur vt. l. i. C. de car. dua. Sed vbi interuenit iuramentum talis pōt ad obseruantiam eius cōpelli: vt. s. stetit in certo loco, dut ꝓuentum ē: nō tamē alit̄ ō bet detineri inuitus. Non. n. credo tenere iurām tum vt possit detineri inuitus: q; cēt ꝯ bonos mores de re. iur. Non ē obligatoziuum li. vi. Quātuz vero ad clericos seculares nō pñt tales p eos dari obsides sicut possunt monachi per abbatē: q̄a nō sunt ei ita astricti sicut monachi abbatis: vnō non poterūt inuiti detineri licet ab initio assenserit sine excōicationis pena. Nec pōt epus i hoc dispēsare: ar. c. Si diligenti. de fo. cōpe. A papa autez dari possunt clerici i obsides: ar. c. Lucta. ix. q. iij. Quatum ad monachos: de papa non ē dubium q̄ pōt dare ar. c. Per pncipalē. ix. q. iij. Sed ⁊ abbas ēt, p necessitate ⁊ vtilitate monasterij pōt dare ēt inuitū: q; nō pōt resistere voluntati eius. Uñ ⁊ detineri pōt inuitus de ꝓsensu tñ abbatis: ñ aūt inuito abbate: quia hz beneficiuz canonis. Si q̄a suadente. xvij. q. iij.

Capitulum secundum de Adulatione.

Uia in adulatō

ne frequēter contingunt mendacia: ⁊ ex auaritia aliquādo, pcedit Ideo subsequēter de ea agenduz: ō qua loquens ps. cxl. ait. Oleum autem pctōris non impinguet caput meum. Ubi dic̄ glo. Falsa laus adulatoris rigore veritatē emollit ad noxia. Ubi sciendum q̄ cum adulatio fiat cōiter p hūana colloquia i q̄bus hoies ad inuicem viuunt ⁊ cōuersantur scōm ꝓpetatem sue nāe quo ad delectare l' ꝓtristari alios: triplicit ꝓtingit fieri humanū colloq̄um. Quidā. n. tenent medium i delectādo vel ꝓtristando alios ex suis locutōnibus ⁊ gestib' querentes delectabiliter secundum debitū modū se haberet cum his cū quibus ꝓuersātur non tñ ita quin etiam contristent cum expedit. s. reprehēdendo defectus eorū: ⁊ hi dicuntur amici vel affabiles. Ad quod hortatur sapiēs dicens Ecc. iiij. Congregationi pauperū affabilem te facito. Quidam alij sunt q̄ recedentes a medio cōmittunt ō fectum i minus delectando q̄ debeant ⁊ magis cōtristando quā congruant: ⁊ ibi dicuntur agrestes seu discoli vel litigiosi. ij. ad Thitum. ij. Seruum dei non oportet litigare. Alij vero credunt i dele-

Capitulus Secundus

ctando alios verbis plus q̄ debeant: ꝛ hi dicunt blanditores seu adulatores. Unde Sen. Laudato pace ꝛ vitupera parcius. Et de hoc vitio adulationis ait ps. Molliti sunt sermones eius .s. adulatoris super oleum: ꝛ ipsi sunt iacula: ꝛ alibi. Oleum ꝛc. In quibus tria possumus considerare.
Primo ꝑditionem malitie adulatoris ibi. Oleū.
Scdo infectionem p̄scie blanditoris ibi pctoris.
Tertio exclusionē p̄placētie laudationis ibi. non impinguet caput meum.

Quātum ad primus. §. I

Adulatio apte appellatur oleum ꝓpter conditionem mātē simile oleo. Nam sicut oleum est lucidum: dulce: ꝛ lubricum. Ita laus facta alicui que ē materia adulationis habet quandam luminositatem apparentie: ꝛ suauitatem complacentie et lubricositatem adherentie. Nam vt dic quidam. Nulla ē tam excelsa virtus que dulcedine glorie non tāgatur: gloria autem resultat ex laude. Sed sicut oleum maculat pannum vbi effunditur: ita adulatio eum ad quem dirigitur multociens ꝛsi non semper maculat. Est ergo adulatio quoddā vitium quo quis querit alteri placere ex laudatione facta ad ipm vel alio actu sed inordinate. Sūt ergo tria videnda ꝓ declaratōe eius.
Primum de complacendo.
Secundū de laudando.
Tertiū de inordinatōe ipius laudis.
Quantum ad ꝑmum sciendum q̄ velle alteri placere pōt fieri quadrupliciter. Primo ad dei honorem ꝛ gloriam ꝓcurandam. Sic Hester ad ꝓplacendum regi Assuero accessit ad eū ornatissima laudans eū magnifice: dicēs Mirabilis es tu dñe ꝛ facies tua plena ē omnium gratiarum Hester. xv. Ut inde posset reuocare sniam dataz ꝑ populum dei de exterminio eius. Sic ꝛ Jeremias laudabat Nabuchodonosor scribens translat. i Babyloniam vt orarent ꝓ vita eius ꝛ filijs: q̄ in pace eius erat pax eorum. Sic ꝛ Daniel in exponendo visionem ei. Secundo pōt quis velle ꝛ querē placere alteri ad beniuolentiam eius habendam Et sic Paulus querebat placere Festo iudici vocans eum optimum. ꝛ Herodi dicens se fore beatum audiri coram eo: vt sic habita beniuolentia liberaretur a calūnijs iudeorum. Sic ꝛ mulier illa Thecuites intercedens pro Absalone laudans Dauid. Tertio ꝓpter ꝓximorum vtilitatem faciendam. Et sic aplūs ò se ait. Ego per omnia omnibus placeo. i. ad Corin. x. Et iterum factus sū omnia omnibus vt omnes lucrifacerem. i. Cor. ix. et hoc conformans se moribus eorum q̄tum potat sine peccato vt eis placeret. Quarto potest q̄s alteri velle placere non ꝓpter aliquod ꝑdictorum sed ꝓpter inanem gloriam sui vel ꝓpter decipiendum eum vel damnificandum vel aliquod illicitum consequendum ꝛ hoc est malum pertinens ad adulationē. De quo ps. xiij. ait. Deus dissipauit ossa eorum idest virtutes qui hominibus placent scilicet adulando. Et ad Gal. i. Si hominib' placerem christi seruus non essem. Quantū ad secundum notandum q̄ laudare aliquos contingit quadrupliciter. Primo vt deus honoretur et hoc est bonum. Sic sacerdotes summus Joachiz laudauit Judith de occisione Holofernis ꝛ liberatione populi dicens Judith. xv. Tu gloria hierusalem: tu letitia israel: tu honorificentia popli nostri: eo q̄ dilexeris castitatem. Secundo laudatur quis virtuose ut non deficiat in tribulatione positus sed consoletur. Sic laudata fuit Noemi: ꝛ Ruth moabitides afflicte ꝛ de pauptate a Boos vt confortarentur Ruth. iij. Tertio ut virtus in ꝓximo augeatur ꝛ in bono proficere conetur. Nam vt dicit Sen. Uirtus laudata crescit ꝛ vt ferat melius correctionem. Sic apostolus laudat mirabiliter Corinthos in ꝓncipio prime epistole dicens. In omnibus diuites facti estis in illo: ita vt nil vobis desit in vlla gratia: ꝛ paulo post de multis reprehendit: Nec mendacium dixit in huius quia erant valde boni inter illos in quibus erant illa perfecta dona de quibus laudauerat.
Quarto laudari potest quis ad malum finem vl non seruatis debitis circunstantijs: quod pertinet ad adulationem. Quantum ad tertiuz fit laudatio vel alius actus: puta honoris ꝛ reuerentie ad complacendum inordinate ꝛ quadrupliciter: primo laudando de sibi dubio vel incerto: propter quod dicitur Eccles. xi. Non laudes virum i specie sua. Glosa. i. ne iuxta speciem corporis extimes qualitatem mentis: quia homo videt que foris sunt: deus autem intuetur cor. Et Ecclesia. xi. dicitur. Ante mortem non laudes quenquam. Glo. stultum laudare pugnantem quasi iam pugne victorem. Ille enim qui videtur bene agere ne scimus quo animo agat: aut si velit vel possit perseuerare in finem. Secundo laudatur quis male cum laudatur de illicito: fm illud. Laudatur pec cator i desideriis aie sue. Et Isa. v. Ue qui dicit malum bonum: vz laudando maluz tanq̄ bonū vnde Cassiodorus in quadam epistola sit ait. Adulatio blāda omnibus applaudit: omnibus salue dicit. Prodigos vocat liberales: auaros parcos: sapientes lasciuos: vel prodigos curiales: garrulos affabiles: obstinatos constantes: pigros maturos ꝛ graues: hec ille. Tertio laudatur quis indebite cum laudatur de bono: sed ultra quam sit: vel non seruatis debitis circunstātijs: de quo potest intelligi illud Isa. tertio Populi meus qui beatum te dicunt ipse te decipiūt Quarto cum tacet malum quod videt ne reprehēdit cū pōt. Unde ꝛ videt approbare ꝛ q̄ laudare

cum hoc facit ne displiceat illi sed vt placeat. Unde Beda. Adulator q̄ tacet ꝛ dat ꝓsensū ne offendat illuꝫ quē credit habē ꝓpiciū. Imprope tñ dr hi⁹ adulatio: hec Alex. scda pte summe. q. xxxvi.

Secundo notatur. §. II.

infectio ipsius adulatoris qz ex ipa adulatione inficitur ꝛ pctōr efficitur vñ dicitur. Pctōris oleo. s. adulationis ꝓpter qđ quis efficitur pctōr ꝛ maculatur in aia. Qz aūt nō solum sit peccatū ꝫ mōtale ꝛ graue ꝓbatur. Nullus clericus punit pena depositionis nisi ꝓ mortali ꝛ graui: ꝛ rō ē qz illa ē maxime pena maior ēt excōicatōne: vt pz. xxiij. q. iij. Forte. Sed adulator punitur hi⁹ pēa. Nam dicitur di. xlvi. Clericus qui adulatōib⁹ ꝛ ꝓditionibus vacare deꝑhēditur ogradet ab officio ergo ꝛc. Sciēdum tñ q̄ nō semp: sed tribus modis adulatio ē mortale. Prim⁹ ē rōe māe laudatōis. i. cuꝫ quis laudatur de aliquo criminali. Et ō hac intelligitur illud Ezech. xiij. Ue qui consumunt puluillos sub oi cubito manus: ꝛ faciunt ceruicalia sub capite vniuerse etatis ad capiēdas animas Quod exponēs Greg. in moral. ait. Ad hui⁹ puluillus sub cubito ꝛ ceruical sub capite ponitur vt molliter quiescat. Quisquis ergo male agētibus adulatur puluillum sub cubito ꝛ ceruical sub capite ponit: vt qui corripi ex culpa debuerat in eā fultus laudibus quiescat: di. xxxvi. Sunt nōnulli Ue autem iportat dānatōem eternā q̄ ꝓ hui⁹ adulatione incurritur: qz mortale. Et rō huius ē: quia q̄cunq; agit ꝓtra charitatem dei ꝛ ꝓximi peccat mortaliter. Sz hoc facit qui adulatur in hui⁹ malis. Nam ꝓ hoc fouet ꝛ nutrit euꝫ in ipo pctō: vt patet ex dicta auctoritate ꝛ expiētia ergo ꝛc. Secūdus modus est ratione forme vel itētionis: cuꝫ scilicet quis per adulationem intēdit nocē alicui notabiliter in tꝑalibus vel spūalibus vt cum ītendit ad aliquod illicitum īducere: vel decipe ipm̄ in tꝑali substantia cū viderit eū in se confidere: vel vt indicet secreta cordis sui: vnde adulator possit ei nocere. Sicut fecerūt pharisei cum miserūt discipulos suos ad xp̄m interrogādum: vtrū licebat cēsum dari cesari dicentes. Magister scimus quia verax es ꝛc. Math. xxij. ei adulando. Et de huius dr ꝓuer. xxvij. Meliora sunt vulnera diligentis q̄ oscula fraudulēta odientis. q. d. Meliores sūt increpatōes dure ꝛ verbera amici seu ꝓximi: etiam si vulneret sensualitatem ꝓtristando ꝛ īferat ꝓ demeritis penas ꝛ plagas: q̄ fraudulenta oscula. i. q̄ applausus ꝛ adulatiōes nocē ītēdētis vel dissimulantis. Pz hoc etiam rōe. Nam qui ītendit alicui nocere temporaliter vel spūaliter mortaliter peccat qz cōtra iusticiam agit ꝛ charitatez Sed qui adulatur modo predicto nocere ītendit per hoc ergo ꝛc. Tertius modus ē rōe circūstātie vel occasionis cum vz ex hoc q̄ aliquis laudatur

supia modū ide supbiā īcurrit vel inanem gl̄iam taliter q̄ peccat mōtaliter: tñ ꝛ si ꝓ accidēs seu ꝓter intētionē hoc eueniat: tñ quia adulās ē occasio illius ruine: iō peccat mortaliter: si tñ occasio sit data nō accepta. Nam si ex pua laudatiōe ꝛsi iordinata ꝛ incauta quis supbiat mortaliter peccat: vī n. occasio magis accepta ex se q̄ data ab alio: mlt̄um ergo tempandū ē op⁹ laudationis humane ī pñtia hoīum. Aug. in. xiij. de trini. ait. Magis optabo a quolibet reprehendi q̄ ab adulatoꝛ laudari. Nullus. n. reꝑhensor formidāduſ ē amatori veritatis. Laudator vero errat ꝛ ꝓfirmat errorez ꝓbatur hoc rōe ꝓ regl̄am illā. Qui occasionem dāni dat dānum q̄s dedisse vī: extra ō iniu. ꝛ dā. Si culpa. Sed qui laudat aliū ita excessiue ꝛ inordinate q̄ dat ei occasionem ruine pcti mortalis sufficiēt dat sibi dānū pcti mortal: g̃ ꝛ ipe mōtaliter peccat. Snia ꝓclusiuas predictas ponit. b. Tho. scda secūde. q. c. xv. Extra p̄dictos tres modos vel casus adulatio ē veniale cū vz q̄s adulat sola intentione placendi ꝛ delectandi ꝛ non i malo vel cū q̄s adulat sola intētōe euitandi aliquod malū sine alterius detrimēto: l itentōe ꝓsequendi aliq̄ bonū in necitate. Nullum. n. hoꝛ de se ē ꝓ charitatē. Et i his casib⁹ itelligēdū ē dictū Aug. qñ pōit adulatōem iter venialia. di. xxv. §. al'ea.

De grauitate hu. §. III.

ius pcti in se: ꝛ ꝓ ꝓpationē ad alia. Nota ꝓmo q̄ in se ē ita graue q̄ per eam incurritur dei maledictio sequit hoīum erga ipsum detestatio ꝛ detrac ꝓuocatio ꝓducitur malorū obstinatio. Pro pō dicit dominus per ꝓphetam adulatoribus: maledicam benedictionibus vestris. Quia vt exponit Greg. Qui inique agunt benedicuntur ab eis adulanturq; peccatoribus dummodo diuites fiāt i. q. i. Multi. Ad quod etiam facit qđ ait Jere. ꝓ pheta. xx. Maledictus qui annunciauit pēi meo digna. Natus est tibi puer masculus ꝛ letificauit eum. Pater de quo nascimur est mundus: puer masculus mūdi est opus magni sceleris. Filij mūdi sunt opera que fiunt a mundo ideſt mundāis. Anunciat autem patri ideſt mundo masculū natum ꝛ letif cat: quando adulator laudat hominē de magno scelere: ꝛ sic letum facit quia de huius gaudet mundus. Hic autem scilicet adulator est maledictus a domino. Quando enim aliquis perpetrat aliquam notabilem vindictam vel maluꝫ aliud: solet ei dici ab adulatoribus. Fecisti sicut masculus. Pro scdo dr prouer. xxiij. Qui dicunt impio iustus es: maledicent eis populi ꝛ detestabuntur eos tribus. Unde Augustinus super illo verbo. Iniquus benedicitur scilicet ab adulatoribus. Exacerbauit dñm peccator: sic ait. Hec ē magna ira dei vt desit correctio ꝛ adsit adulatio.

Capitulus Secundus

Et subdit cās. Adulātiū. n. lingue alligāt hoīes ī peccatis: delectat. n. ea facē ī q̄bus ñ soluz metuit rep̄hēsol ſz laudatur opator. Pro. iij. ſ. quod ideo cit obſtiatōnem dicitur figurate de Dina filia Jacob violata ō̄ſignāte aiam ſuggeſtionibus diaboli aſſētiētē q̄ Sichē ꝓſtuprator eius ipſā triſtez effectā blāditijs deliniuit. Heñ. xxxiij. Lū. n. peccato ꝓmiſſo ꝓſcia mordeat ⁊ triſtitiam mēti īferat blāditie ⁊ adulatōes ꝑcurate opa diaboli detinēt aiam in malo. vñ oñs p Ezech. ꝯ adulatores dicit Edificabāt ipſi parietē: ⁊ illi liniebant eū. Qō exponēs Greg. ī moral. ait. Edificare pitem ē quēlibet ꝯ ſe obſtacula ⁊ duritiā pcti ꝓſtruere. i. ꝓmittere pctā q̄ reddunt hoiem durū. Sz pietem liniunt q̄ pctā ꝑpetrātibus adulātur. ut quē illi puerſi agentes edificant ipi adulātes quaſi nitidū reddant: di. xlvi. Sūt nōnulli. In ꝓpatōe vero ipius ad alia pctā occurrūt due qōes. Prima qō ē An peccatū adulatōis ſit grauius pctō homicidij. Et videt q̄ ſic: quod tali rōe oſtēdo. Peccatum q̄to plus mētem corrūpit ⁊ plus alicui nocet tāto eſt grauius. Sz ita facit adulatio reſpectu homicidij qō duplr ꝑbo ꝓmo q: ſuper illud verbū ps. ix. Qm̄ laudat peccator ī deſideriis aie ſue. Exacerbauit dñm peccator. Hiero. ſic dic. Nihil ē q̄ tam facile corrūpat mētes hoīum vt adulatio. Scdo ꝑbo hoc idē q: ſup illud ps. lxix. Cōuertātur ſtatiz erubeſcētes: dicit glo. ſic. Plus nocet ligua adulatoris q̄ gladius pſecutoris: Unde Aug. Noli putare te ñ eē homicidā cum fratri tuo male perſuades. Si. n. male pſuades occidis: de peni. di. i. Noli. ergo videt adulatio eē grauius peccatū homicidio. Rñdeo q̄ adulatio ⁊ homicidiū ī grauedine ſe habēt ſicut excedētia ⁊ exceſſa: qō pz: q: homicidium ē grauius peccatū adulatōe duplici rōne. Prima eſt q: lingua adulatoris non nocet ita efficaciter ſicut gladius perſecutoris quod pz: q: gladius pſecutoris effectiue occidit quaſi ſufficiēs cā mortis lingua āt adulatoris non ita efficaciter nocet: q: nullus pōt alteri eē ſufficiens cā peccādi: g̃ cū gladius pſecutoris ſit cā mortis ſufficiēter ⁊ lingua adulatoris ſit cā peccādi nō ſufficiēter ſed occaſionaliter: iō homicidiū ē grauius peccatū adulatione. Scda rō ē: q: malum irrecupabile ē grauius malo recupabili. Sed nocumētū homicidi ē irrecupabile: nocumentum vero adulatōis ē recuperabile: g̃ rē. Ex alia vero pte adulatō eſt grauius peccatum homicidio: duplici ratione. Pria ma ē: quia peccatuz q̄to plus nocet ī p̄cioſioribꝫ bonis tanto grauius ē ſed lingua adulatoris plus nocet in preciosioribus. ſ. in bonis ſpūalibus quā gladius perſecutoris qui nocet ī corpalibus tātuz ergo rē. Secunda ratio eſt: quia peccatuz quāto occultius nocet ⁊ minus caueri poteſt tanto ē grauius. Sed peccatum adulatoris occultius nocet. Magis enim caueri poteſt a manu perſecutoris q̄ a lingua detractoris ergo rē. Secunda queſtio. ē. An adulator ita grauiter peccet ſicut ille cui adulatur. Et videtur q̄ grauius tali ratōe. Quicūq; verbis alij nocet non minus nocet ſibi q̄ alijs: ſed ille qui alteri adulatur inducit eum ad peccandū mortaliter quod pz: quia ſuper illud ps. Oleū āt peccatoris rē. dicit glo. Falſa laus adulatoris a rigore veritatis emollit ad noxia: ergo multo magis adulator in ſe peccat. Reſpōdeo duobus modis. Primo ſimpliciter ⁊ abſolute ſine aliqua diſtinctione q̄ ille qui adulat alteri ⁊ nocet ei plus peccat ⁊ plus nocet ſibi q̄ illi cui adulatur. Cuius rō eſt: quia ſibi nocet tanq̄ ſufficiens cā peccandi alteri autem nocet ⁊ eſt cauſa peccandi occaſionaliter tantum. Secundo modo reſpondeo cum diſtinctione. Diſtinguendum eſt enim de illo cui aliqs adulatur. Aut enim ille non aſſentit adulationi: aut aſſentit. Primo. n. cum quis nō aſſentit adulationi: tunc adulator peccat mortaliter ex intentione inducendi illum ad peccatum mortale q̄tū in eo fuit licz adulationi ille non aſſenſerit. ſecundo vero cum aliquis adulatori aſſentit ⁊ acq̄eſcit tunc de tali diſtinguo: quia aut ē quidam qui decipitur credendo adulatori plus de ſe q̄ ſibi: ⁊ talis cum decipitur ab adulatore minuſ peccat quā adulator. Eſt alius qui non ſolum credit adulatori: ſed etiam fouet adulatorem ⁊ ꝑcurat vt fiat adulatio: ⁊ talis plus peccat q̄ adulator. De tali loquitur Hiero. ad Lellantiam ita dicens. Iſto maxime tempore regnat vitium adulationis quod ē grauiſſimum: quia humanitatis: ac beniuolentie loco dicitur. Et ita fit vt qui adulari neſcit aut inuidus aut ſuperbus reputetur hec. b. Tho. ſcda ſcōe. q. cl. ⁊ Rai. ī ſumma.

Quātū ad tertiū. §. IIII.

principale ſcilicet excluſionem complacentie que oritur ex adulatione que notatur cum dicitur. Non impinguet caput meum ideſt menſ mea nō delectabitur. Conſiderandum eſt enim remediuz contra ipſam. Quinq; autem ſunt remedia quibus adulatōnis peccatum excludit ⁊ vitat. ſ. ōceptio: redargutio: detractō: bone ꝓſcie ꝓdictio: ꝑpe miſerie conſideratio. Primum remediuz ad adulationem vitandam eſt deceptionis conſideratio Ab illo. n. ſemp cauendum eſt q̄ ſp decipit: ſz ois adulator eſt talis. Ita dicit Aug. ſuper ps. Adulatio eſt fallaci laude ſeductio: vnde puer. xi. Simulator oze decipit amicuz ſuum ideſt adulator.

Qui autem verbis blandis allicit ad peccādum: aut blādicijs ⁊ fauoribꝫ inſtruit qualit̄ pctā fiant aut ī bono blādimētis extollit iō tal ōcipit amicū ſuū: huic nō ē credēdū. Jere. xij. Ne credas eis cū locuti fuerunt tibi bona: ps. Oleum peccatoris non impīgnet caput meum. Gloſa ꝓma ſimu

lata dilectio ⁊ falsa laus adulatoris nō impingu et caput meum. i. mētem meā ñ delectabit nec a vigore veritatis mouebit. Uidemus. n. manifeste q̄ adulatores cum aliquē false irriserint de illo di cunt: vide quō illi vnxi caput. Scōm remediū ꝑ adulationis pctīm ē melioris redargutio. Nam re dargutio viri iusti multū valet ad circūspectionē nostrorū operū ne adulatiōe aliqua i bonis q̄ faci mus extollamur. Ecc. vij. Melius ē a sapiēte co rripi q̄ stultorum adulatōib⁹ decipi. Rō huius est q̄ cū sapiens hēat rectum iudiciū rōis: tō ē alioꝝ regula directiua. Stultus āt vel vitiosus cum ex torum hēat iudiciū rōnis ⁊ p ꝓpīs appetitū inor dinatū: ñ ē sequēdus sed potius detestandus: pv. i. Fili mi te si lactauerit pctōres. s. adulādo p̄rita extollendo p̄ntia: inclinando ad futura: ne acq̄e scas eis. Ad quod Señ. quasi dat bonū documē tum dicēs. Sit tibi tam triste si lauderis a turpi bus q̄ si lauderis ob turpia. Tertiū remedium ꝑ adulatōis vitium ē ōtractōnis considerato ⁊ im pugnatio. Nam ab illo cauere debem⁹ qui velit hostis nos semp psequtur. Sed talis ē adulator: Unde Aug. super ps. Duo sūt genera psecutoꝝ s. vituperantiū ⁊ adulātiū. Sed plus nocet lingua adulatoris q̄ gladius psecutoris. Et Greg. dicit q̄ remedium ꝓtra adulatōem ē detractio. Sciendū ē inquit q̄ ne īmoderatis laudibus eleuemur ple runq; nostri rectoris moderamine detractorib⁹ lacerari pmittitur vt quos vox laudātis eleuat li gua detrahentis humiliet. Idem. vi. q. i. Sūt plu rimi. Et Amb. de officijs. Non est vera amiticia vbi ē adulatio fallax. Et Señ. in epistolis. Malū hominem blande loquentem agnosce tuum laq̄ um esse hz. n. suū venenū blanda oratio. Quar tum remedium contra adulatōem ē bōe ꝓsciētie cōditio. Nam bona ꝓscia sp minus de se estimat ⁊ in agendis suis sp metuit ne aliquid reprehensi bile iueniat. Et Gre. Bonaꝝ mētiū est ibi culpaꝝ agnoscere. i. timere: vbi culpa non ē. di. v. Ad ei⁹. Hinc idem Greg. Inter verba laudātiū ⁊ vitupe rantium ad mētē semp recurrendū ē: ⁊ si i ea nō inuenit bonū q̄ de nobis dī: magnam nobis tri sticiam generare dz. Et rursū: si in ea nō inuenit malū q̄ de nobis hoies loquūtur: in magnam ō bemus letitiam exilire. xi. q. iij. Inter verba. Qui tum remediū ꝑ adulationē ē ꝑpe miserie ispecto vel cognitio. Qui. n. cogitat qualis est intus ñ ex tollitur dum laudatur exterius. Unde Señ. in e epla. lxxvij sic ait. Intus teipsum cōsidera non q̄ lis sis alijs credas. Et. b. Greg. super Ezech. sic ait Quid. n. pdest si oēs laudent ⁊ ꝓscia accuset: aut quid poterit obeē si nobis oēs derogent ⁊ consciē tia sola defendat. q. d. nihil. Idem. xi. q. iij. In cū ctis.

Capitulum tertium de Juramñto.

Juramētum sic diffiniri potest. Juramentū ē af firmatio vel negatio de aliquo. s. de facto l̄ fiendo sacre rei attesta tione firmata. Quantum ad p̄mā partem diffini tionis huius nō. q̄ hic dicitur affirmatio vel ne gatio non solum ꝓpter ꝓfertur seo etiam actu puta si alicui dicatur: iura super librum istum: si tale negocium sic se habet: vel qō dices veritatem de tali materia: ⁊ ille tangit librum nihil dicēdo aliq̄ ⁊ tñ ille ꝓtactus habetur ꝑ iuramento seu locutione iuratoria. Et nota scōm Joan. an. i cle. circa iuramentum quod fit ex ordinatione iuris multipliciter fit. Quedam enim iura dicunt sim pliciter debere iurari. Quedā corporaliter. Que dam super sancta dei euangelia Quedaz addūt ipsorum tacturam vt. i. q. vij. Quotiens. Apud italicos interpretatur consuetudo q̄ sufficit quēli bet librum vel quanlibet scripturam tangere: q̄ satis puto procedere vbi etiam de iuramento ex pozali exprimitur. Non sic vbi de tactu euangeli orum ponitur vt extra de hereti. in. c. Multorum in cle. super ver. Tactu. Quantum ad secundam partem: cum scilicet dicitur de aliquo facto vel fi endo: nota scōm. b. Tho. scōa secunde. q. lxxxix. ⁊ Raī. q̄ iuramentum ē duplex. s. assertoriuz ⁊ p̄ de aliquo facto p̄nti vel preterito cum scilicet q̄s iurat aliquid sic fuisse factum vel sic modo eē. Aliud dicitur promissorum cū scilicet quis iuramē to promittit aliquid se facturum. Et quodlibet horum fit dupliciter: quia vel per simplicem atte stationē: vt cum simpliciter iurat aliquid fuisse: l̄ eē vel non eē: vel esse facturum vel non facturum aliquid vel per execratōem: vel cum iurat: si non est ita vt asserit vel si non faciet quod ꝓmittit q̄ deus non adiuuet eū vel non saluet vel eueniat si bi tale vel tale malum vel filijs suis ⁊ huiusmōi. Et sic obligat illud per quod sic iurat vt diuinuz iudicium in eo exerceatur. vel diuina vltio si non iurat verum. Quantum ad vltimam partem cū scilicet dicitur sacre rei attestatione firmata: scien dum q̄ cum iuratur per creaturas non assumū tur creature in testimonium secundum se: sed in q̄tum diuina virtus aliquo modo in eis manife statur. Ut cum iuratur per fidem per euangeliuz vel per sanctos: itelligitur p deū cuius veritas cō tinetur i fide ei⁹ vel i euāgelio ei⁹: ⁊ sci hanc verita tē p̄dicauerūt ⁊ tenuerūt. Unī ⁊ Augu. dicit q̄ iu rare ē deū in testē iuocare quia. s. principaliter in uocatur testimoniuz eius. Diffinitur autem hoc iuramētum cōmuniter: put. s. fit licite vel illicite quamuis cum fit illicite potius dici deberet per iurium: q̄ iuramentum: quia iuramentū ꝓportat

actū virtutis periuriū vero actū vitꝭ. Et dicitur iuramētum quasi iuris astringiūtum: vl qꝛ p iure sumit vt hēatur p vero quod sic iurat fm Tho. vbi supꝛa. Dī ēt sacramētū ob sacra astrigiūtum scōz Nico. sicculū. Iste alio mō ꝛ cōius dī Abbas de Sicilia: sz i hoc ti. vbi frequēter allegat. d. Nico. de Sicilia.

De iuramēto quo. §. I.

modo sit licitū si fiat cum debitis modis qō totū notat ꝛ p themate accipi pōt in aucte q̄ hēt Jeī. iiij. ſ. Et iurabunt i noie meo. Uiuit dns i veritate iudicio ꝛ iusticia: vbi tria notātur.
Primo actꝰ licitꝰ religionis ibi. Et iurabūt.
Scōo modus ꝓgruꝰ locutōis ibi. Uiuit dns.
Tertio effectus necessarius huius actionis ibi. In veritate iudicio ꝛ iusticia.

Quantum ad pri §. II.

mum q̄ iuramētum sit ēt licitū ꝛ bonum ondītur ex rōne: ex fine: ex scripture serie seu narratione: Ratio autē qua ꝓbatur iuramētum in se licitū est ista. Ille q̄ iurat iuocat diuinū testimoniū ad cō firmandum ea q̄ dicit vt pz ex diffinitione Aug. dicētis. Jurare ē deū i testē iuocare: nihil autez cō firmatur nisi p aliqō qō ē certius ꝛ potius ꝛ iō in hoc ipō q̄ homo p deū iurat fatetur eū potiorez vtpote cuius veritas ē infallibilis ꝛ cognitio vniū salis: ꝛ sic aliquo mō deo reuerentiā ꝓbet. Unde Hiero. dicit sup Matth. q̄ q̄ iurat: aut veneratur aut diligit eum p quē iurat. Et phs. vi. methaph. dicit q̄ iusiurādum ē honoratissimū. Exhibere āt deō honorem ꝛ reuerentiam pertinet ad virtutem latrie seu religionis. Unde ꝛ Deutro. vi. vbi agitur de seruitute latrie: dī. Illi soli. ſ. deo seruies: ꝛ p nomē eius iurabis. Un ꝛ Lycurgus gentilis cum dedisset leges Lacedemonijs multum viles illis tñ viderētur multum graues: finxit Lycurgꝰ eas accepisse ab Apolline: ꝛ iō nō velle minuere l̄ mutare sine ꝯsilio eius: vñ exigit iuramētuz ab eis q̄ nō eas transgrederētur quousq̄ rediret ad eos cum responsione. Sicq̄ inde recessit nec vnq̄ reuersus ē vt haberēt cām obseruandi estimans in tanta reuerentia ꝛ obseruatione habituros iuramētum q̄ nunq̄ trāsgrederētur. Secūdo pz hoc idem ex fine. Nā cuī finis bonꝰ ē: ipm ꝰ bonum ē: nisi mā de se sit mala: ut fenerari: vl furari: ꝓpt elemosynā faciendā: qꝛ tūc finis seu itentio bōa ñ excusat. Finis āt ꝓpt q̄ iductū ē iuramētū: est ad certificādū hoies ꝛ sic ad tollēdū ꝯtrouersias nec mā de se mala ē sz bona vt dictū ē. Tertio pz hoc ex scripture aucte vt ponūt exēpla scōz a nobis imitāda. Ibi āt iuenim' ꝛ deū ꝛ angelū ꝛ hoiem sctm pluries iurasse. Per memetipm iurauit dic dns ꝛc. Gene. xxij. Ut. n. dicit aplus ad Heb. vi. hoies p maiores suos iurant. D eus āt q̄ superiorē non habz p semetipsum iurauit: ꝛ in ps. lxxx. Jurauit dns ꝛ nō penitebit eū ꝛc. Jutare āt dei ē a seipso nullatenus ordinata conuellere: penitere vero eadem ordinata cū voluerit imutare. xxij. q iiij. Incōmutabilis. Jpe ēt deꝰ icaruat' i euāgelio legitur iurasse: cuz vz dicebat. Amen dico vobis: quod ipsemet exponens subdit Luc. iiij. In veritate dico vobis q̄ multi leprosi erant in Jsrl ꝛc. q̄ locutus est iuratoria secundum Innocen. extra d iureiu. c. Etsi xps. Posset tamen dici q̄ talis locutio sit potius quedam firma asseueratio veritatis quā iuramentum: sicut cum quis diceret. Certe sic se habet istud: ꝛ talis expositio magis est p dicanda. Jurauit etiam angelus bonus per viuentem in secula seculorum q̄ tempus non esset amplius vt habetur Apoc. io. Multi etiam sancti in nouo ꝛ veteri testamento inueniuntur iurasse: vt apostolus Paulus. cum dicebat. Quotidie morior per gloriam vestrā fratres: que locutō fuit iuratoria vt dict Aug. xxij. q. i. Non est ꝛ ad Ro. i. Testis est mihi deus: ꝛ in pluribus alijs locis suarum epistolarum. Sed ꝛ Abraaz Jsaac ꝛ Jacob ꝛ Joseph sanctissimos viros inuenimus iurasse: ut patet in Gene. Uerum vt dicit. b. Tho. secunda secunde. q. lxxxix. nihil prohibz aliquid secundum se esse bonum quod tamen cecidit in malū vtentes eo. quia scilicet non vtitur conuenienter: sicut sumere eucharistiam est in se bonum: ꝛ tamē qui indigne sumit iudicium sibi manducat ꝛ bibit: vt dicitur. i. Cor. xi. Sic ꝛ iuramentum q̄ quis in se sit bonum si quis vtatur falso vel in re illicita aut indiscrete ꝛ leuiter: cedit in malum eius. Juramentum igitur ꝛsi sit bonum non tamen ē cōnumerandum inter illa bona que per se sūt appetenda: vt sunt actus dilectōnis obedientie ꝛ humilitatis orationis ꝛ huiusmodi. Nec tñ cōnumerandum inter illa que de se sunt mala vt blasfemia: homicidium ꝛ huiusmodi: sed inter bona licita que tamen per se non sint appetenda vt pria sed in necessitate exercēda. Tho. vbi supꝛa ꝛ Bonauē. in tertio. Et si inter bona necessaria que scilicet sunt ordinata ad subueniendum alicui defectui: sicut medicina que non per se queritur sed ꝓpter necessitatem ad subueniendum vz humāe infirmitati ꝛ in q̄tum ad hoc iuuat quis vti ea ꝛ non aliter: sic ꝛ iuramento vtendum est in necessitate: ꝛ ideo dicitur Eccle. xxiij. Jurationi nō assuescat os tuum. Multi enim sunt casus in illa. Q autem dns prohibuit iurare omnino: vt Matth. v. itelligitur prohibuisse non quia ex se malum sit iuramentum: vt furtum: adulteriū ꝛ huiusmodi sed ex cā ne. ſ. ex frequēti ꝛ leui iuratione cōtingat periurium: vt dicit Jnno. extra de iureiuran. c. Etsi xps. Prohibuit ergo vt. ſ. quis non iuret ex se delectabiliꝰ sz coactus necessitate: ut ponit Augu. xxij. q. i. c. Ita ergo.

p̄ iura ad fil. hinitū. tadeus Gabrie.

Quantum ad se .§.II.

cūdum cū dī. Uiuit dñs: ponitur modus ꝓgruus locutōis: vt. ſ. nō iuret p idola vel p creaturas in hoc eas vt deū venerādo ſz cū p eas p̄iurat ad ō um ſe referendo nec per deū iuret mō obp̄obrio ſo vt̄ribaldi. Et de his dicēdum in ſequenti. §.

Lapl̄z quartū de iuramēto p modū p̄dicatōis.

p de jura ad p̄ mēbra di. xl. ꝑ. mentū. nō ꝑ falſos deos.

E iuramēto per

membra dei: vel p creaturas: vel p falſos deos. Quātū ad p̄mum nota q̄ cum ꝗs iurat p membra dei ⁊ ſanctoꝝ: aut iurat p mēbra inhoneſta: vt p mēbra pudenda virginis Marie aut ſanctorum ⁊ ē formale qz ſonat blaſſemiam ⁊ nōbilē irreue rentiam: ⁊ ſic itelligitur .c. Si quis per capillum xxij.q.i. Aut iurat p mēbra honeſta: vt p corpus p ſanguinē: p caput dei ⁊ huiꝰ. ⁊ tūc de ſe ex mō iurandi nō eſt peccatum ſed eſſe poſſet ſi ex cōtē ptu vel irreuerentia hoc agerz. Quātū ad ſecun dum Jurare per creaturas vt. ſ. p fidem euāgelia crucem corp̄ ſuū celum ⁊ huiuſmōi nō ē de ſe il licitum ſicut nec etiam iurare p creatorē. Quod āt p̄hibuit dñs Math. v. dicens. Nolite iurare p celum neqz p terram ⁊c. duplex fuit caſus huiꝰ p̄ hibitionis: ne videlicet ad creaturam trāſferretur honorificētia creatoris: cū. ſ. crederēt aliqō numē deitatis eē in creaturis: p quas iurarent vt genti les faciebant idolatrie dediti ad quam erant p̄ni ſudei: vel ne creaturas contemptibiles iudicando p eas iurando p̄miſſa p nihilo duceret ac ſi nō te nerentur. Et vtrāqz cām huius ponit Gratianuſ xxij.q.i.§. ex p̄miſſis. Et ſic intelligendum ē illud c. Clericum per creaturas iurantem ſi pſtiterit in vitio excōicanduz. xxij.q.i. Clericum. vz cuz hoc honor latrie exhiberetur creature vt dicit Tho. Unde ⁊ ſanctus Joſeph iurauit per creaturā cuz dixit fratribus per ſalutem Pharaonis nō exhi bitis hinc ⁊c. Gene. xlij. Quod pōt itelligi dictū per execrationem ſic. Si nō facia quod dixi deus nō ſaluet Pharaonē: vel pōt intelligi iuratū eſſe p p̄teſtationē ſic. Sic ē verum: deū dare vel ꝓſer uare ſalutem ſeu ſtatū tpalez Pharaonis ad exer cendam iuſticiā cū ab eo ſit oīs ptās: ita ē verum quod dico. b. Tho. vbi ſupra ⁊. xxij.q.i.§. Ex p̄e miſſis. Quantum ad tertium. ſ. iurando per fal ſos deos hoc eſt ſimpliciter p̄hibitū quia ad ido latriam pertinet. Unde dicitur Exodi. xxiij. Per nomem externoruz deorum non iurabitis. Tene tur tamen talis ſeruare quod licitum iurauit per falſos deos vt habetur. xxij.q.i. Monet. quia de iure naturali eſt ſeruare fidelitatem in p̄miſſis alias adderet peccatum peccato. ſ. quod cōmiſit in iurando per falſos deos ſm Rai. ⁊ Tho. licitū tamen eſt vti iuramento illius qui iurauit per fal ſos deos ſeu recipere iuramentum eius qui ex ſe paratus eſt iurare per huius. Unde ⁊ Jacob vſus eſt iuramēto Laban qui iurauit per deuz ſochorh i. idolum. Et machabei cum fecerunt pacem cuz romanis vſi ſunt iuramento ipſorum quod vide tur fuiſſe per idola que colebant vt habetur. xxij q.i. Monet ⁊. §. ſe. Sed nō licet inducere euz ad hoc ſm Tho. Inn. ⁊ Hoſti.

De tribus que cō. §.I.

currere debent in iuramento ad hoc vt licite fiat: ⁊ de cauſa inſtitutionis eius dicit Piero. ſuper il lo verbo Jere. iiij. Jurabunt ⁊c. Animaaduertē dum q̄ iuſiurandum hos habeat comites: verita tem iudicium ⁊ iuſticiam. Si iſta defuerint: ne quaq̄ iuramentum ſed periurium erit. Primuz quod requiritur ⁊ p̄cipale eſt veritas: ⁊ hoc ma gis in corde quā ore: hoc eſt q̄ iuret quis ſecundū q̄ dictat ſibi coz ſeu conſcientia. Nam ſi iuraret quod verum realiter eſſet cuius tñ contrarium crederet periurus eſſet formaliter. Sed iurando mendacioſe periurus eſſet formaliter ⁊ materiali ter ſecundum Bonauen. in tertio. Et vtrūq̄ mor tale. Jn quod incidit Petrus apoſtolus cum iura uit ſe xp̄m nō cognoſcere: vt hētur Math. xxvi. Et ꝓpter veritatem que debet eſſe i iuramēto ad duntur quaſi alia. Nā iō iudicium. ſ. diſcretōnis ⁊ mature conſideratiōnis vt bene ꝓpendat eē ve: rum quod iurat. Juſticia requiritur iurando licī ta ne illicitum iurando cuius contrarium oz euz facere ſi reperiat falſum dixiſſe. Ubi nō ſecundū b. Tho. ſecunda ſecunde. q. lxxxix. ar. i. q̄ iuramē tum ē inſtitutum ad cōfirmatōnem ſeu ad certifi cationem veritatis eius quod dicitur. Confirma tio autem ⁊ certificatio alicuius rei in ſcibilib⁹ fit per ratiōem que p̄cedit ex aliquibus naturaliter notis que ſūt infallibiliter vera. Sed facta pticula ria hoīum nō poſſūt per ratiōem p̄firmari: ſz ſo lēt que dicuntur de his cōfirmari per teſtes. Hūa num autem teſtimonium p̄ciſe nō ē ſufficiens ad huius p̄firmandū. Primo ꝓpter defectum hūa ne veritatis quia plurimi labūtur i mendacium: iuxta illud p̄s. Os eoz locutum eſt mendacium. Secundo ꝓpter defectum humane cognoſcibili tatis quia hoīes nō poſſūt cognoſcere futura nec abſentia nec cordium occulta: iuxta illō. ij. palipo. vi. Tu ſolus noſti corda filiorum hoīum. Et de his tñ homines loquuntur ⁊ expedit reb⁹ huma nis vt aliqua certitudo de his habeat. Et ideo ne ceſſarium fuit recurrere ad diuinum teſtimoni um p iuramentum iuocando i teſtem deuz q̄ mē tiri non pōt ſed habet in ſe veritatem infallibilez ꝫ primum defectum. Nihil enim latet ſed habet

omnium cognitionem vniuersalem contra secun dū defectum Ac etiam est deus vnitatis z pacis amans sūme charitatē. Et hoc ꝓtra aliū.i. tertiū defectum cōem hoium.s.oissensionis z litigiosita tis:q̄ ēt tollitur p iuramntuz ſm illud ad Heb. vj. Otis ꝓtrouersie finis ē iuramntū. Manifestat aūt deus inuocatus i testē in iuramēto an illud sit ve rum quod,platū ē:vel releuando p iternā inspira tionē inspirādo.s.menti iudici. z ptis aduerse vt credant iuramento:vel per facti denūciationem dum ,pducit in publicum q̄ erant occulta:vel per penam mētientis dū puniendo mendacem mani festat mendaciū:que q̄dem zſi aliquādo non fac in pñti in futuro indicio ,p certo faciet manifestā do iuxta illud. Illuminabit abscōdita tenebrarū z manifestabit consilia cozdiū.i. Loz.iij. Illud si q̄dem testimoniū nulli deficiet vel ,p eo vl contra eum. Secūdum quod exigit ē iudiciū.s. discretio nis vt.s.bñ examinet z discernat qò iuratur z si ē sufficiens z vrgens cā. Sicut.n. irreuerentiā facēt ꝓncipi q̄ vellet eum iudicem i testimoniū alicuius friuole rei:ita z qui intrat ex leui cā zſi verum di cat. Jn hoc igitur debet eē iudiciū discretionis vt videat si est necessariū intrare:puta qz est aliquid qò dicitur necessariū vl multū vtile ad credēduz qò tñ nō creditur nisi iuret. Et sic intelligitur qò dixit xps Math. v. Sit ſmo vester ē ē:nō ñ:qò ā plius est amalo ē.i. siue affirmando siue negando aliquid loq̄mini simpliciter:ita tñ vt sicut habeā in cozde ita ,pferatis z oze:z nō sit ē.i. in cozde:nō in oze vel econuerso:quia hoc pertineret ad men daciū. Qò āt āplius dicitis:q̄ simplicē sermonez puta cum oz iurare a malo ē.i. ,pcedat ꝟ ex incre dulitate audientiū:cū.s.nolūt credere qò eis ē vti le:z hētur.xxij.q.i. Jta ḡ. Unde z Josue cū senio ribus isrl qz fuerūt numis celeres ad iurandum i ,pmittēdo.s.emunitatē z societatē gabaonitis qñ venerūt ad eos simulātes se i remoto multū hita re a terra ,pmissionis nec habuerūt sufficiēs iudi cium discretionis i examinādo negocium decepti sunt z idiscrete iurauerūt:tñ ob reuerētiā iuramē ti noluerūt ꝓtrauenire nec i hoc fecerūt ꝓtra pre ceptū dñi q̄ ꝓcepat illas natōes oēs deleri: quia i telligebatur illud tale p̄ceptum nō simplicit ſz in casu i quo ille gētes ꝑmanerent icozrigibiles. Ga baonite āt submiserūt se cozrectioni:ꝟ ſm Bona uen.in.iij.sniaz:z nihilomin' Josue tradidit il los seruituti cuidā. Seruit' āt eq̄at mozti scōm iura. Et sic aliq̄ mō occidit eos:z vtilius ꝟ Amb. xxij.q.iij. Jnn ocēs. Uel pōt dici q̄ familiari con silio spūs sancti seruauerūt ad qò obligati ñ erāt Quod iō factū erat,ppī reuerētiā iuramēti ostendendam. Hystoriam hēs Josue.ix.capi. Quando āt quis sine iudicio discretionis iurat.i. ex quadā leuitate sine aliqua causa z necessitate vel vtilita te vtiq̄ peccat etiam dicendo veritatē: quia irre ueratiam deo facit:non tamen mozta liter si dici veritatem vel quod credit verum nisi hoc faceret in contemptum dei ad quem aliquando inducit frequens vsus alicuius mali. Similiter si illud de q̄ dubitat eē vez Juraret ,p vero ex quadaz leui tate z precipue in iudicio vel in casu vnde seqtur damnum alterius. Debet eniz in huius non leui ter vl precipitanter duci sed mature z bene prouī sus z premediatus: z secundum q̄ recolit sic iu rare cum expellit scilicet certe vbi est certus z du bie vbi ē dubius. Unde dicūt Guil. Host. z Ber. q̄ mulier adultera q̄uis confessa sit de adulterio sacerdoti:non tamen potest nec debet iurare ma rito super hoc suspicanti vel querenti se hoc pec catum in se non habere:quia quāuis credere pie possit peccatum sibi remissum per confessionem non tamen ò hoc certa esse potest q̄ sit sibi dimis sum:vt extra de purga.ca.c. Accepimus z sic de a liis rebus dubiis. Tertium quod exigitur i iu ramento est iusticia:quod habet locuz in iuramē to promissozio vt scilicet cum quis promittit ali quid facturum promittat quod iustum ē z licitū Nam si promittit iniustum z illicituz quid vtiq̄ peccat. Et si illud illicituz quod promittit z iurat facere est de se mozrale:vt cum iurat occidē:adul teram non relinquere z huiusmodi peccat mōta liter siue intendat illud facere siue non sed inducē timozem vel vitare malum sibi intentatum quia tenetur contrarium facere eius quod iurauit:ali as iterum peccaret mozraliter scilicet illud maluz adimplendo z sic deest veritas in ipso iuramento de necessitate quia sine mozrali alio peccato z gra uiozi non potest illud seruare. Semper autem cū deest veritas iuramento z scienter est mozrale:q̄a propie z perfecte tunc est periurium vt patet ex diffinitione eius. Unde Herodes qui iurauit pu elle saltanti dare quod peteret:male z indiscrete iurauit:z peius impleuit caput Joan.bap.dādo illi puelle primo postulanti vt habetur Mar.vi. Si eniz intendebat simpliciter dare quod postu laret etiam malum vt mozrem Joannis peccauit mozraliter nec tenebatur implere. Si hoc non in tendebat sed de temporalibus que postulasset et licitis sic non peccauit saltem mozraliter in iuran do nec ad illud obligabatur ex vi iuramenti qò non intendebat:z ò hoc habes.xxij.q.iij.c. Un' quisq̄z z.c. Est etiam. Unde z Dauid zſi iurasset occidere Nabal ,ppter contumelias verborum il latas nuncq̄s suis:ad intercessionem tamen pru dentissime mulieris. Abigail.vxozis dicti Nabal mutauit propositum nec sibi conscientiam fecit q̄ illicitum iuramentum non seruasset: vt hētur primo Regū.xxv.z habetur.xxij.q.iij. Jurauit. Si āt quod iuratur est illicitum est veniale de se. vt bibere ter vel quater cum hoc bibere sit sibi nimis vel aliquod indifferens vt ire ad villam

ſui ſolatio: vel aliquod licitum in ſe vel vtile alteri nullius tñ ꝑportantie vl̃ puiſſime vt verberare filium: vel accuſare ꝓ leui defectu: dare alicui aliquid paruuz pomum: ꝛ hi⁹. Si nō fuet tale iuramentum q̃uis tūc itenderit ſeruare nō tamen videtur eē mortale: ꝛ rō huius eſt q̃ ñ deeſt vītas ꝺ neceſſitate. Nō. n. tenet ꝺ̄riuz facere eius qꝺ iurauit de neceſſitate ſalutis. ſ. q̃ ſi ſeruet puta faciendo illud quod iurauit illicitum vt bibendo aliq̃ tulum plus q̃ ꝺebeat peccabit venialiꝫ ſm Hugl. Uēialia āt ñ tenetur ꝺe neceſſitate ſalutis vitare. Et cū melius vl̃ mīꝰ male faciat i non ſeruando illud tale: q̃ nō plus q̃ venialiter peccabit ex ipſo actu in ſe. Si ꝓmittit iurando quid licitum ꝛ alicuius ꝑportantie: vt ꝺare alicui pecuniā ꝺebitam ex ↄctu vel per modum ꝺoni aut elemoſyne ꝛ in certo termino: vel intraturū religionem: iturū ad aliquam pegrinationem ꝛ huiuſmodi. Aut itendit nō facere: ꝛ tūc peccat mortaliter q̃ iurauit ↄ veritatem eius qꝺ erat in mēte: vñ ibi mendaciuz ꝛ tñ tenetur implere ſi pōt ſaltez in foro iudiciali ſed in foro conſcie ſm quoſdam nō tenetur: ſcōz vero alios tenetur ꝛ obligatur ēt in foro cōſciētie Bonauen. in tertio ſniaꝝ ponit vtrāq; opinionē ꝛ neutraz repꝛobat. Scōa tñ tutioꝛ ꝛ conſulēda Aut intendit facere: ꝛſi nullo mō pōt illud implere ꝓpter ꝺiuerſos cāus cōtingētes ꝛ nō tenet niſi ad illud quod pōt: puta ſi iurauit ꝺare. x. ꝛ ñ pōt niſi quinq; quia plus non hz ad illa quinq; tenet Si iurauit in certo termino ꝛ in illo nō pōt ſed i futuruz tūc q̃ citius poſtea poterit tenetur. Si āt poteſt ſeruare ſed cum multa ſui icōmoditate nō pōt ꝓtrauenire ꝓpria auctoꝛitate niſi ille cui ꝓmiſit relaxet vel ꝺilationem ꝺet ſi ad ip̄m ſpectet pꝛeciſe ꝓmiſſio: ſeu etiam relaxari ꝛ abſolui pōt a ſuperioꝛe quando iuramentum ꝛſi de re licita tamen per metum ꝛ ꝺolū fuiſſet extoꝛtum. Sed ꝛſi cum ꝓmiſit poterat poſtea ſuperueniat inopinatus caſus: puta iurauī alicui reſtituere gladiū ſuum cum repetierit ꝛ in furia ip̄e repetit non ꝺebeo reꝺꝺere ne abutatur eo nec in hoc ſum piuꝰ quia cum ꝓmiſi non cogitabam ꝺe furia que ſupuenit ꝺe qua ſi cogitaſſem nō ꝓmiſiſſem. Similiter cum quis cum pꝛomittit ē ꝺiues: poſtea efficitur pauper ꝛ impotens ad illud nō ſimpliciter: ſed cum multa icomoditate: poterit petere a ſupioꝛi. ſ. ep̄o vel papa ſcōm mīam relaxationem vl̃ abſolutionem vel cōmutationem: ꝺe quo vide infra in. §. xi. cum ſequentibus. Si vero aliquid iurauit ſub conꝺitione: non extante illa conꝺitione quam expꝛeſſit vel intendit non tenetur quo ad ꝺeum. Quedam ex ſe ſubintelliguntur ſecunduz Hoſtien. ꝛſi ꝺe eis in ꝓmiſſione non cogitetur ſeu intendatur: vt ſi iuro reſtituere tibi pecuniam ad certum tempus: ſubintelligitur ſi mutuaueris: alꝫ non teneoꝛ. Item ſi iuro tibi ꝺare ꝺotez: ſubintelligitur ſi nuptie ſint ſecute: alꝫ nō teneoꝛ. Itez ſi iuro ſoluē tibi ad certū tp̄us: itelligit niſi iudex ꝑciat ↄrūm ꝛ iuriꝺice vt in ſequeſtris. Itē ſi iuro alicui tāq̃ regi vel ep̄o: ꝺepoſito a ꝺignitate nō teneoꝛ obeꝺire. Itē ſi iurat ꝑlatus alicuius eccleſie aliquid ſe facturū vel ꝺaturū vt ꝑlatus: ꝓuatus ꝑlatura nō tenetur ꝛ ſic ſi iurauit reſtituere pecuniā mutuatam vt pꝛelatus. nā ꝓuatꝰ ꝑlatura nō tenetur. Si tñ pecunia verſa ē i vtilitatē eccl̃ie. xv. q. vi. Auctoꝛitatem: alius ſucceſſoꝛ tenebit̄ q̃ ad mutuatam pecuniā. Idē vī quo ad rōnabiles ꝓmiſſiones. Si āt ꝓmittit vel mutuo accipit vt ꝓuata ta pſona tenebit̄ ip̄e ēt ꝓuatus ꝑlatura. Item cuz quis iurat ſtare mandatis alicuius ꝓ offenſa facta ſibi vel alīs: intelligitur niſi mādauerit iuſtū īmoꝺeratū vel ip̄oſſibile ꝛ hi⁹. Idem Rai. addit etiam q̃ i hi⁹ cū ↄ iuramētum vult quis venire ꝺebet hoc facē auctoꝛitate eccleſie. i. ſupioꝛis vt epi l̃ pape. In q̃buſdā tñ ex p̄ꝺictis ſuperfluum videt. Item cū iuro tibi reꝺꝺere bladū vel vinū: itelligitur eiuſdem bonitatis. Itē cū iurat pater vel mat vel alius ꝺare alicui filiam vel aliā cōſanguineaz vxoꝛem intelligitur q̃ bona fide laboꝛabit q̃ habeat eam: ꝛ ad plus non tenetur. De hi⁹ iuramētis ꝓmiſſoꝛiꝫs hēs multa infra in. c. vi. cū ſequentibus: ibi vide.

Excluꝺuntur aut̄. §. II.

a iuramento p̄cipue tria genera pſonarū ſm. b. Tho. ſcōa ſcōe. q. viij. ſed ꝺiuerſimode. Et ꝓmū ſūt pueri. i. ante quartūꝺecimū ānū. Hi. n. nō admittūtur ad iuramētum. i. nō cogūtur in iuꝺicio xxij. q. v. Pueri. Et hoc ꝺeo q̃ pſumitur a iure q̃ ꝺeſit in eis iuꝺicium ꝺiſcretionis plenū: quod req̃ritur in iuramēto: vñ ꝛ ꝓpter hoc ēt ſtatutuz ē q̃ nō accedant hoies ad iuramtū. ſ. ſolemniter faciēꝺum: niſi ieiuni. xxij. q. v. Honeſtū: ꝛ hoc vt magꝭ ſobꝛij habeant melius iuꝺicium ꝺiſcretōis. Uerū ſi iurant habentes vſum rōnis ſiue in iuꝺicio ſiue extra iuꝺicium in communi ſermone ita peccant mortaliter vel venialiꝫ ſm qualitatē peꝛ iurꝫ ſicut ꝛ ceteri: ꝺe ꝺelic. pu. c. i. Secūꝺi ſunt ꝑ iurꝫ: quod intelligo ꝺe periuris conuictis in iuꝺicio ꝺe periuro: hi autem repelluntur in iuꝺicio ꝛ a cōtractibus vt infames: niſi per eum qui poteſt fuerit abolita macula infamie: ꝛ hoc quia pſumitur q̃ ꝺeſit in eis vītas locutionis q̃ maxime req̃ritur in iuramento. De piuris notoꝛiꝫs ex facto mihi ꝺubium eſt ſi repellantur in iuꝺicio: cum in numeri ſint tales in quottiꝺianis locutionib⁹ cōmunib⁹ in emendo ꝛ vendendo ꝛ huiuſmodi. Ꝺicitur enim. xxij. q. v. Decreuit q̃ non ꝺebent fieri iuramenta ſupꝛa ſacra euangelia in quadrageſima in aduentu vſq; in octauam Ep̄hie. in ieiuniis quattuoꝛ tempoꝛum: ꝛ rogationum: ꝛ ꝺominicis ꝺiebus niſi ꝺe concoꝛꝺia ꝛ pacificatione. Et

Capitulum Quintuz.

dicit ibi glo. q̄ his diebus cāe exerceri nō debēt ꝛ subdit q̄ huic. c. decreuit. ꝛ. c p̄cedēti. vbi dicit q̄ a ieunis fiat iuramētū obuiat ꝓsuetudo ꝓscripta. ꝛ sic videt abrogata. Tertij sunt sacerdotes ꝛ plati hi excludūt a iuramēto. nō q̄ nō possint iurare. immo in q̄busdam casib' debēt iurare. Sed q̄ sic vrgēti cā ꝛ magna nō oz exigi iuramētū ab eis in iudicialib' ꝛ ꝓtractib' sicut a layci scōa. q. quarta Si q̄s p̄sbit. Nec ipi de facili debent iurare extra necessitatē vt faciūt layci. Et hoc q̄ ꝓsumit q̄ in eis sit respectu stat' pfecti iustitia ꝙuersatiōis que nec mēdatia sip̄r dicē nec illicitū ꝓmittit. Propterea. n. exigitur ab hoie iuramētū. quia dubitatur ne sip̄r loquēdo dicerz mēdaciū. vel nō fuaret ꝓ missū. Jpi. n. debēt magi cauere a iuramēto nō necessario vt exēplo doceāt alios nomē dñi reuereri nō in vanū assumi. Ponit aūt Ray. vj casus in q̄ b' debēt sacerdotes ꝛ plati iurare. Prim' ne defectu ꝓbationū q̄s ledat vl rē suā amittat. tūc. n. pñt ꝛ debēt iurare vbi tū nō sit cā sāguis. Scōs ꝓ fide. vt cū quis abiurat hereſi ꝓmittēs nō āpli' relapsuz vl ēt scisma. de. ꝙse. di. ij. Ego Berēgari' ꝛ. i. q. vij. Quociēs. Tertius ꝓ obediētia ꝓ vt iurāt epi ꝛ abbates romano pōtifici. ex. de. elec. c. Significasti. Quartus ꝓ pace. xxij. q. i. Omne. Quintus ꝓ indēnitate ecclesie xxvij. di. de. Si racusane. Sed hic casus pōt reduci ad primum

Sextus cū absoluitur q̄s ab excōicatione.

Septimus cū ifamat' debet se purgare deficiēnti b'. s. ꝓbationibus. ij. q. v. Si quis presb'r. Addūtur ꝛ alij duo casus in. vj. Primus cum sacerdos litigat siue in causa tēporali siue alia oz iurare de calumnia. Secundus. s. est quia oz iurare de veritate dicenda extra de iura. calū. c. Si ō calumnia. li. vj. Q̄ aūt clerici ꝛ religiosi hodie iurent in cōi sermone ꝓ leui causa sicut layci nō excusat ꝙsuetudo que verius dicēda est corruptela ꝛ auget peccatū nō minuit. xxiij. q. i. Scisma: ꝛ grauius peccant ipsi q̄ layci: tum q̄ scandalizāt suo exemplo: tum q̄ eis spāliter ꝓhibetur ꝓ ius canonicum.

Capitulum Quintum de Formis iuramētoꝝ.

Et forma seu mō

iurandi cōi dicit Ray. q̄ aliter in veteri lege: aliter in ecclesia p̄mitiua: aliter hodie iurat. Nam in veteri testō iurabat ista forma. Viuit dñs ꝛ viuit aia tua. iij. Reg. iij. ꝛ. xij. q. i. Et iurabūt i nōie meo viuit dñs Jere. iij. ꝛc: q̄ō iuramentū est per simplicē attestationē: ꝛ est sensus. Jta hoc ē verū sicut est verus q̄ deus viuit ꝛ aia tua viuit: vl iurabat ꝓ istum alū modū: hoc faciat mihi de' : ꝛ hec addat. i. Reg. xiij. ꝛ. c. xxv. Et est ꝓ execratio nem hoc iuramētuz sub hoc sensu. Si nō fecerō hoc faciat mihi hec mala ꝛ illa. In primitiua ec clesia sic iurabat. Testis est mihi deus. Ro. ꝑmo. Testis est mihi ꝙscia mea. Ro. ix. vel corā deo loquor: ꝛ hui'. Hodie iurat multis modis vt ꝓ deū ꝓ sancta dei euāgelia: ꝓ fidem: ꝓ corpus vel sāguinez christi: ꝓ crucez sanctā: ꝓ altare benedictum: ꝓ aliquē scūm vel sanctam: ꝓ aliquas reliquias. Et hoc q̄tum ad iuramentum qō fit: ꝓ simplicez attestationem. Nam q̄tuz ad iuramentuz quod fit ꝓ execrationem iurat. Sic adiuuet me deus. s. q̄ istud est vez: vel si nō est sic sicut dico: vl si nō faciam hoc quod dico: q̄ veniat mihi tale vel tale malū: aut deus nō misereat mei: aut diabolus ferat aiam meaz ꝛ hui'. Et vt dicitur extra de iureiurā. c. Et si christus: modica vel nulla est dīa ex modo iurandi q̄tum ad petiō si male iuretur ꝛ q̄tum ad vim obligandi. Jta. n. quis obligat ꝓ vnū moduz sicut ꝓ alium si licitū iuret fm Ray. Et quādo quis iuramētum pti defert iurandum est fm q̄ placet ambabus ptibus. ff. de iureiurā. l. iij. Jn iuramētis que in iure precipiūtur vt ē iuramētum testis ꝛ iuramētum calumnie semp est iuranduz sup sancta dei euangelia: vt in. c. fi. de iura. calū. Et idez in oībus alīs iuramētis que a iure vel a iudice vl a ptibus ex necessitate deferūtur. Idez est si ꝓmisit aliq̄d iurare. Host. ꝛ Ber.

De forma iuramēti. §. I.

quod facit impator pape: hoc habet in clemētia. Romani. de iureiurā. vbi dicitur in tex. ꝛ glo. q̄ facit duo iuramēta fidelitat' impatoꝝ romane ecclesie. Unū tēpore sue approbatiōis. Aliud tēpore sue coronatiōis: ꝛ forma p̄mi habet i decret. di. lxij. c. Tibi dño. Joāni pape. Ego rex Otto ꝓmitto ꝛ iurare facio ꝓ patrē filiū ꝛ spūm scīm ꝛ ꝓ hoc lignū viuifice crucis: ꝛ has reliquias sanctoꝝ: q̄ si ꝓmittente dño romaz venero: sanctaz romanam ecclesiam ꝛ te rectorem eius exaltabo fm meuz posse: nunq̄ vitam aut mēbra neq̄ ipz honorez quē habes mea voluntate aut meo consensu aut meo ꝙsilio pdes: aut mea exhortatione Et in romana ciuitate nullum placituz aut ordinationem faciam de omnib' que ad te aut ad romanos ptinent sine tuo ꝙsilio. Et quicq̄d de terra sancti Petri ad nostrā potestatez venerit tibi reddam. Cuicūq̄ regnū italicuz cōmisero iurare faciā vt adiutor tuus sit ad defendendum terraz sancti Petri fz suū posse. hec ex ꝓstit. Otto: vbi dicit glo. q̄ qui habet feudū ab ecclesia nō tantū ecclesie sed etiā prelato ecclesie prestare oz iuramtum. Et dicit: facio iurare. tex. Dui' potentes i ꝓpria ꝓsona nō iurant: sed tamen ipsi qui ꝓ eos iurant iurant in aiabus illoꝝ pro quibus iurant. Unde ipsi incurrent ꝑiurium si illud nō seruare tur quod promittitur. Aliud iuramentum facit

impator tēpore coronationis: ⁊ forma illa ponitur in clemētina illa. Romani: ⁊ est talis. Ego rex romanoꝝ dño annuente futurus impator ꝓmitto spondeo ⁊ polliceor atq; iuro coꝛaꝫ deo ⁊ btō Petro me de cetero protectoꝛem ꝓcuratorem ⁊ defēsoꝛē fore sūmi pōtificis: ⁊ hui⁹ sācte romane eccl̄ie: ⁊ i oībus necessitatib⁹ ⁊ vtilitatib⁹ suis: custodiendo ⁊ ꝓseruando possessiōes honoꝛes ⁊ iura ꝙtum diuino fultus adiutoꝛio fuero ſm scire ⁊ posse meū recta ⁊ pura fide: sic de⁹ me adiuuet ⁊ hec sancta dei euāgelia: hec ibi. Glo. ibi futur⁹: hoc est ꝓtra Jo. di. xciij. Legimus: vbi dicit q; sola electio ꝓncipum facit impatoꝛem. Uides. n. h q; etiā approbat⁹ ab ecclesia ante coꝛonationem nō est impator. Item dicit glo. Jo. an. q; Inno. in⁹ decretali. c. Uenerabilē: de elec. dicit: q; si impator nō possit accipe coꝛonā in loco debito: nihilominus auctoꝛitatem administrandi recipe pōt ab archiepo Colonien. ad quē spectat: vel ex ipsa electione hꝫ ea. Et Hosti. dicit q; vidit p principes iudicari ⁊ teneri q; rex romanoꝝ post electionez ꝓcordem habeat oēm potestatez quā imperator: ⁊ q; vnctio nihil addit. Et facit quod notat Joā. xciij. di. c. Legimus. Et q; plus est vidi formas q̄ rūdam litteraꝝ de registro. Inno. tertij. extractas referētes q; incōcussa ꝓsuetudo impij tenet facta certa rationi ꝓsona iure subnixa p patientiam sedis apostolice tolerata: et per tolerantiam approbata q; electis duobus in discoꝛdia vtezque administrat: vt rex et oēm imperij iurisdict̄i exerceat. Quod declarat ibi papa locū habere donec per papam electio alterius fuerit approbata vel reprobata: hec ibi. Itē glo. ibi dicit q; multi disputant vtꝝ donatio facta p Constantinum impatorem romane eccl̄ie i ꝓsona Siluestri: de qua. di. xcvj. c. Constantinus: ⁊ palea ē valuerit. Et an successor illam reuocare potuerit. Alcursius tenuit q; donatio nō valuerit. Sed Jo. ꝓtra: qui hoc notauit. di. lxiij. c. Ego Lodouicus. Sed q; valuerit ⁊ sit irreuocabilis ostendit Hosti. in summa.

De forma iuramēti. §. II.

qō faciunt epi pape qui sūt exempti. habeſ in. c. Ego epūs: ex eo. ti. Nam nō exempti epi iurāt suis archiepis vt in. c. Dilecti. de ma. ⁊ obe. Hodie tñ oēs recipientes dignitates a papa: sibi iurāt: etiaꝫ abbates in benedictione: sicut epi in ꝓsecratione. Comprehendit aūt hoc iuramentum septem capitula seu articulos. Primus est q; iurat fidelitatez sancto Petro ⁊ romane ecclesie ⁊ pape tūc existenti ⁊ successoꝛibus suis. Et intelligitur ſm Inno. seruare fidelitatem beato Petro quando seruat fidem⁹ ⁊ doctrinaꝫ quā seruauit beat⁹ Petrus. i. catholicam fidem. Seruat aūt fidelitatez Ro. ecclesie quādo tenet eaꝫ matrem ⁊ magistrā pre omnibus precellentem ⁊ dñam. In ea etiam intelliguntur cardinales ſm Jo. an. cū ipsi cū papa ꝓstituunt ecclesiam Ro. Intelligitur etiaꝫ ibi papa sed tamē fit mētio specialis postea de papa ⁊ sic iurans nō astringitur cuilibꝫ i particulari sz ipsi collegio. Secus in papa cum spāliter noiet. Quinimo ponitur spāliter nomē ꝓprium pape. Et in eo q; iurant etiaꝫ successoꝛibus intelligitur canonice intrantibus ⁊ nō de alijs. xvj. q. ij. Alienationes. Nico. sy. Jsta sunt verba capituli que sūt extracta ex registro Gregorij. Ego episcopus. Nico. ab hac hoꝛa in antea fidelis ero sācto Petro sancteq; romane ecclesie: dñoq; meo pape. N. ei⁹ q; successoꝛibus canonice intrantibus. Non ero in ꝓsilio aut facto vt vitam ꝑdat aut mēbꝛuꝫ vel capiatur mala captione. Cōsiliuꝫ quod mihi aut p se aut p litteras aut p nunciū manifestabit nulli pandam. Papatum romane ecclesie ⁊ regulas sanctoꝝ patrum adiutor ero ad defendendum ⁊ retinenduꝫ saluo honoꝛe meo ꝓtra oēs homines. Uocatus ad synodum veniā nisi impeditus fuero canonica prepeditione: legatum aplice sedis quē certum esse cognouero in eundo ⁊ redeūdo honoꝛifice tractabo ⁊ in suis necessitatibus adiuuabo. Aplōꝝ limina singulis annis visitabo aut p me aut p certum nuncium nisi eoꝝ absoluar licentia sic me deus adiuuet ⁊ hec sancta dei euangelia: hec ibi. Glo. ibi. Uitam ꝑdat. Host. nō sufficit: imo vbicūq; senserit dñm piclitantem ad p hibendas insidias occurrere dz. xxij. q. v. c. De fōma. Que hic minus ꝓdicunt: ibi supplent ⁊ econuerso. Consiliuꝫ nulli pandam. Glo. hoc itelligo de ꝓsilio honesto: qm̄ ꝓsiliuꝫ mali tenetur reuelare ei qui possit ꝑdesse ⁊ nō obesse. xxij. q. v. Hoc videtur. Saluo meo honoꝛe. i. ſm q; pertinet ad meum honoꝛem: qz nō cum armis Glo. l. in propria ꝓsona. Nam p alios pōt. Jo. an. Tractabo. Glo. si ꝓstiterit mihi p litteras sue legationis. C. de man. ꝓn. l. i. Singulis annis. Glo. vl rarius in xta cirographū suū. xcij. di. c. Juxta. Et hoc itelligo de epis ⁊ archiepis q̄ subsunt dño pape sine vllo medio vt de ma. ⁊ obe. c. dilecti: vbi dicit q; archiepi debent esse ꝓtenti simili iuramēto: cum eis iurant sui suffraganei ⁊ nō plus exigere in iuramento: ⁊ dicit ibi glo. ⁊ inseri debet etiaꝫ de iuramēto ⁊ obediētia: vt in. c. Antiqua: de priuil. Papatum. i. principatum tam in spūalibus q̄ in tēporalibus ſm Inno. Regulas sanctoꝝ patruꝫ. i. canones sūmoꝝ pōtificū ⁊ alioꝝ sāctoꝝ patꝝ p ecclesiam romanam approbatos. di. xvij. p totum. ſz Inno. Et ex hoc cōcludit Nico. sy. q; epūs nō seruans aut nō faciens seruare canones est periurus si hoc agit ex contemptu. Et est hereticus quando. s. nō crederet papam habere potestatez condendi canones. xix. di. c. Nulli fas. Item tenetur epūs ex iuramento iuuare papam ꝓtra principem suuꝫ. Uocatus ad synodū: si ergo nō vocas

non tenetur etiã si videt alios ire secũdũz Jo.an. Et sufficit una uocatio secundum Joan. And. Ad actũ enĩz extra iudicialem sufficit vna requisitio regulariter extra ò here. Si quis epõs. Et sumitur synodus ꝓ concilio ꝛ ecõuerso: aliquãdo tenetur ire personaliter nisi sit infirmus: ꝛ tũc tenetur mittere legatũ vt di. xviij. epõs. Aplox limina. vbi ẽ papa ibi intellũgitur limia aplox esse ꝛ curia Roma: etiam si non sit romana. nõ tamẽ debet sine cã papa transferre sedez de ciuitate romana. Et cũ papa indiget portare vel mittere sũ sidiuz debet. s. epõs qz fidelitatis debitũ hoc postulat. Nico. sy. Jtẽ dicit. Nico. sy. ꝙ quãdo cardiales ante creationẽ sũmi põtificis aliqua statuũt ꝛ promittũt ꝓ iuramẽta illa seruare si cõtingat aliquez eoz assumi ad sũmuz põtificatuz non puto iuramẽto astrigi si illud iuramentuz tendit i preiudicium pontificalis dignitatis ar. extra. c. Sicut de iureiuran.

De forma iuramẽ. §. III

ti qõ faciũt rectores ꝛ curati epĩs suis dic. Posti. ꝙ ꝑm diuersitatẽ locoz diuersa seruãtur: hec tñ videtur congrua ꝛ ꝓ iura ꝓbari. Jurabit ꝑmo ꝙ erit fidelis epõ ꝛ obediens eo. ti. Nullus: sub quo intellige ꝙ seruabit sñias eius ꝛ faciet seruari. Secũdo ꝙ mandata sancta ꝛ honesta implebit. de offi. archiõ. c. fi. Tertio ꝙ nihil alienabit õ bonis ecclesie sine eius licentia. xvij. q. iij. In vẽditionibus. Quarto ꝙ noie ecclesie vltra certam summã que arbitrarie determinet non ꝓtrahet mutuum. Quinto ꝙ ecclesiã nõ reliquet nec ad aliã se transferet sine sui licentia extra de renũc. c. Admonet. Sexto ꝙ iura ecclesie ꝓpo posse petet ꝛ defẽdet vtilia ei ꝓcurabit: ꝛ nociua vitabit. ar. xvj. q. i. qui vẽ. Septimo iurabit ꝙ nihil dedit vl̃ dabit nec aliquod pactũ faciet nec aliquod illicitum cõmisit ꝑ se vel ꝑ aliuz ꝓ adipiscenda dignitate scia vel ecclesia. extra de pac. c. i Et ꝙ si hoc vitiũ ad eum puenerit annunciabit ꝛ ad voluntatem eius renũciabit ex illo vitio. Octauo ꝙ ordines suo tẽpore recipiet si nõdum recepit. extra de eta. ꝛ quali. c. Queris. Nono ꝙ in ecclesia ꝑsonaliter residebit ꝛ deseruiet i ordine suo de cleri. nõ resid. c. relatum. Decio ꝙ nõ soluet vltra antiquã ꝛ solitam pensionem seu censum: vt in. c. tua nos. eo. ti. Et hoc itellige de clerico beneficiato. Naz alĩ clerici. s. nõ beneficiati nõ tenẽtur iurare epõ nisi sint administratores rex ecclesiasticaz vt dicit in. c. Nullus. eo. ti. Cum dicta autem forma transeunt cõiter doc. i tali mã. Sz dicit Nico. sy. ꝙ lz ad omia supius contenta obligetur ꝓmotus: tamen iure non ꝓbatur ꝙ ad omnia hec clericus debeat obligari: Et ad hoc allego tex. ꝛ glo. vbi ponit directe forma huius iuramenti: nec inserunt tanta sicut hic

ꝓ nõ teneñ jurare epõ. ctia nõ ꝓfessum.

xxiij. di. c. ꝙ ꝙ. In dicto. c. ꝙ ꝙ: sic dicit. Solz pluꝯ timeri quod singlr pollicet ꝙ quod generali spõsione ꝓmittitur. Et ideo placuit huic sancto concilio ꝙ vnusquisqz qui ad ecclesiasticos gradus ẽ accessurus: nõ ãtea honoris ꝓsecrationẽ accipiat ꝙ ꝓfessionẽ fidei sue annotationem. i. scripturaz ꝓmittat vt fidem catholicam sincera cordis deuotiõe custodiens iuste ꝛ pie viuere debeat: ꝛ in nullis opibus suis canonicis regulis cõtradicat atqz vt debitum ꝑ omnia honorem atqz obsequiũ reuerẽtiaz ꝓeminenti sibi debeat. Jbi dicit glo. ꝙ electus ꝓstat iuramentum suo maiori de fide ꝛ canonibus obseruandis vt hic. Et de indemnitate rerũ ecclesie: vt di. xxviij. de siracusane. Et de imo de rata exactione nõ facienda. xv. q. fi. c. ꝓmo. Et de ifidelitate ꝛ pensionib' nõ augendis: de iureiuzã. c. tua. ꝛ. c. Ego. Suspectus autem de inobedientia iuramentum ꝓstat de obedientia seruanda. de maio. ꝛ obe. Cum in ecclesijs.

De forma iura. §. IIII.

ꝓ de forma ꝙ ꝑsone vassalli dñi sui.

menti quod ꝓstat vasallus dño suo. habet. xxij q. v. De forma: vbi dicit. Qui fidelitatez dño suo iurat ista sex semp in memoria oz habere. Jncolume: tutum: honestum: vtile: facile: possibile. Incolume. ne. s. sit i damnũ de cõpore suo dño suo. Tutum ne sit ei in damnum de secreto suo vel ò inminutionibus ꝑ quas tutus esse põt. Honestũ ne sit ei in dãnuz de sua iusticia vel de alĩs cãis q̃ ad eius iusticiam vel honestatez ptinere videtur Utile ne sit ei in dãnum de suis possessionibus. Facile ne id bonũ qõ dominus suus leuier facere poterat faciat ei difficile. Possibile ne id qõ possibile erat reddat ei ipossibile. Ut fidelis: hec documenta caueat iustum est. Sed qz nõ sufficit abstinere a malo nisi fiat quod bonum est: restat vt in eisdem sex supradictis cõsilium ꝛ auxilium domino suo fidelis ꝓstet si beneficio dignus vl̃ videri ꝛ saluus esse ò fidelitate quã iurauit. Dñs quoqz in his omnibus fideli suo vicem rependẽ debet. Quod si nõ fecerit merito cẽsebitur male fidei hec ibi. Non est dñs ꝓtra hec faciẽdo peruerus qz hec ipse nõ iurat seruare sicut vasallus.

Capitulum Sextum de Juramento ꝓmissorio.

ꝓ de jurã ꝙ ꝓmissorio.

E iuramẽto ꝓ

missorio multe occurrũt difficultates ꝛ dubia: ꝛ in quibusdã casibus obligat ad obseruandũ: ꝛ i q̃busdaz nõ. Et quando obligat aliquando põt peti absolutio seu relaxatio: ꝛ fieri licite põt hoc aliquãdo nõ: ꝛ quãdo potest licite peti absolutio seu relaxatio ad hoc aliquãdo sufficit auctoritas epi: aliquando requirit auctoritas pape. Unde circa hec notabũtur decem casus in hoc. §. quos

ponit Nico. sy. in lectione sua: q̃dam additis.

Primus ergo casus est qñ iuramentum omni ex pte ẽ licitũ tam ex pte iurãtis q̃ ex pte recipiẽtis q̃ etiã ex pte mãe sup qua p̃stat: & tũc absolutio nõ est impẽdẽda: sed cõpellẽdus est iurãs ad eius obseruationẽ: de iureiuran. c. Et si xp̃s. Qui nũmo nulla causa apparente intrinseca etiã papa a tali iuramento absoluere nõ possz. Et remittit ad notata p eum: in. c. Quãto eo. ti. Ibi autẽ ponit talem distinctionẽ ꝓ hui' declaratione. Aut tale iuramentũ fuit p̃stitum p inferiorem in mã spectanti pricipaliter ad papam vt si iurauerũt canonici nõ recipere aliquem vltra numerum: & tunc põt papa absoluere a tali iuramẽto sine cã qz in tali iuramento intelligitur excepta auctoritas pape. Et sic debz intelligi. c. venientes. eo. ti. vt ibi notat Hosti. Aut fuit p̃stitum in alia materia: & tũc subdiuiditur: qz aut in materia ꝓcernẽte dei honorem & reuerentiam: puta fabricandi ecclesiam vel intranoi religionẽ: & sic hoc nullus põt remittere sine causa. preter deuz. Papa. n. nõ põt remittere obligationez deo quelibã sine causa: vt. xxiij q. j. Manet. & xxij. q. iij. Si is qui. Et si in hoc papa nõ põt aliuz absoluere: multo fortius sicz. Si autẽ papa aliuz absoluit p̃sumitur i dubio absolutus quo ad ecclesiã militantez. Sed si sub est iusta causa papa põt absoluere: vt in. c. Si vo eo. ti. Et est iusta causa si turpitudinem ꝓtinet iuramentum ex pte recipiẽtis: puta si iurauit soluere vsuras. Est etiã iusta causa ꝓpter scandalũ vitandus vt notat glo. Inno. Uel etiã cũ maior vtilitas imminet in cõmutatione sicut dicit etiam de voto. Et nõ solum papa in his cãibus sed ẽt eps poterit absoluere sicut et votũ cõmutare: vt dicit Inno. in. c. Debitores. eo. ti. Sed in hoc est dia inter papam et diocesanum qz in factis magnaz ꝑsonaz vel multũ dubijs dz recurri ad papam & sic põt itelligi. c. Uenerabilẽ. extra de electione: sz in alijs poterit eps respectu solius sue diocesis. papa autẽ respectu totius orbi vt sentit Specu. põt aũt vel cõmutare vel absoluere: alius citra epum nõ põt qui nõ hz epalem iurisdictionez vt puto. Aut iuramẽtuz respicit principaliter cõmodum hois & tunc sine causa papa remittere nõ põt sed cũ cã: vt nõt Archid. in. c. Auctẽ. xv. q. vj. Jsẽt de cuius cõmodo agit remittere põt: vt in. c. i. de iureiurã. & de spon. c. ij. Qd̃ ꝓcedit etiã si' iuramẽtuz ꝓcernat vtilitatẽ vtriusq; ꝓtrahentiuz tm̃: vt qz aliqui iurant sibi inuicez aliquid facere vt i. d. c. ij. de spon. Secus puto vbi q̃s simplr iurat ad cõmodum: nã poterit sibi remittere. s. papa sine causa vt notat Specu. In licitis etiã lz ꝓtrauenit ꝓpa auctoritate ex iusta causa nõ habita auctoritate supioris vrgente necessitate si nõ põt haberi supior a quo' petat absolutio fm Inno. Circa dispensationez iuramẽti sicut dicit. b. Tho. se. se. q. lxxxix. Illud qd̃ cadit sub iuramẽto ꝓmissorio aliquãdo est petm̃ manifeste vel est maioris boni impeditiuũ: & tale iuramẽtuz dispensatione nõ indiget sed ꝓpria auctẽ dz & põt ꝓtrauenire: aliqñ est dubiuz vtz sit licituz vel illicituz ꝓficuum vel nociuũ aut simplr aut in aliquo casu: & in hoc põt quilz eps dispensare. Cum aũt ꝓmittit aliqd in iuramento qd̃ est manifeste licituz & vtile: in tali iuramento nõ videt habere locum dispensatio vel cõmutatio nisi aliquid melius occurrat faciẽ duz ad cõem vtilitatẽ: qd̃ maxime videt ptinere ad potestatez pape qui hz curam vniuersalez ecclesie. Similiter & iuramẽti absoluta relaxatio q̃ dicitur dispensatio. Põt ergo dispẽsari vel cõmutatio fieri in iuramentis sicut in votis: hec. b. Tho. Nico. sy. dicit q̃ Speculator in ti. de lega. dicit q̃ inferior a papa põt interpretari iuramentuz quãdo dubitat de eius validitate. Qz aũt i. c. Uenerabilẽ de elec. videt ꝓtrariũ dici. Respõdet dupliciter istud habere locũ. s. q̃ nõ possit inferior interpretari. Uno mõ cum ꝓcedit i arduo negocio & inter magnas ꝑsonas. Alio modo qñ vult dare licentiã ꝓtraueniendi sine aliqua commutatione in aliud. Et hoc dictuz Specu. sequit Anto. in. c. Quanto. Idem Inno. qz si põt scõmeum dispẽsare: multo fortius interpretari. Secundus casus est qñ iuramẽtuz sine dispendio salutis eterne seruari nõ põt & tũc nulla competit absolutio. Peccatũ. n. fuit in iurando nõ in ꝓtraueniendo: vt in. c. q̃to. eo. ti. & xxij. q. iij. p totũ. Sed iuramentũ etiã quod vgit in interituz salutis corporalis nõ videt seruandũ. Quẽadmoduz n. nõ valet seu obligat iuramẽtũ qd̃ tendit i mõtem alterius. xxij. q. iij. c. i. cũ quattuor. c. se. Ita & fortius nõ debet valere si tendit i mortẽ ꝓpriaz ar. in. c. Si nõ licz. xxij. q. v. Intelligit tamẽ hoc glo. i. c. Si vero: de iureiurã. quãdo directe vgit in mortem: secus si occasionaliter. Ponit exẽplũ de vltramontano qui iurat morã trahere rome de mense augusti: nã sic iurans tenet iuramentuz seruare. q. d. Etiã si aliquãdo accidat vltramontanis moz ex tali moza hoc tamẽ non semp accidit: & sic nõ directe tendit ad mortem sed occasionaliter. Sed Jo. an. dicit dictũ Glo. verus vbi ex iminenti infirmitate vel ex cõplexione iudicatur sic iurans moriturus ex tali moza. Et p hoc dicerem q̃ si a peritis medicis diceret chartusiensem mortem nõ posse euadere aliter nisi p esum carniũ q̃ nõ obstãte voto seu regula deberet carnes comedere. Sicut. n. iuramentum nõ ligat vbi est piculum mortis: ita nec votum: cuz paribus passibus ambulent iuramentum & votuz: vt notat i c. Magne. de voto. Cõcludit ergo glo. sic que habetur in. d. c. Si vero. Juramentum nõ est seruãdum quando sine interitu salutis corporalis seruari nõ põt. Nico. sy. Idem dicit q̃ iuramentuz

Capitulum Sextum.

de redeundo ad carcerem vel de nō fugiendo carcerem obligat nisi detentio esset iniuriosa vt. s. qz bellum captiuantis erat iniustum ⁊ cū timeretur de periculo psone. xxij. q. ij. §. fi. Tertius casus est quādo p totum iuramētum seruari pōt sine dispendio salutis eterne sed est ꝓtra bonos mores tunc etiam nulla requiritur absolutio: vt i regula. Nō est obligatoꝛium: de reg. iur' li. vi. ⁊ intelligе de bonis moꝛibus naturalibus: nam de ciuilibus infra dicetur. Ad hoc facit quod dicit. xxij. q. iij. Si aliqd fortasse incautius iurare ꝓtigerit quod obseruatum peioꝛem vergat in exitu: libere illud salubꝛioꝛi consilio mutanduꝫ nouerim⁹. Ubi notat Archiē. post Guil. q iuramentū vergit in peioꝛem exitum sex modis. Primus est qui dictus est in. ij. cum. s. iuratur quod est mortale. Secundus quādo iuratur quod est veniale: vt iurando comedere vel bibere plusq̄ debeꝛet. Et quāuis nō debeat illud seruare nō tamē peccaret moꝛtaliter si seruaret ꝑut dixit Hugo. sed tantum venialiter ſm Guil. Tertius modus est quādo iuraꝛ aliquid quod ꝑest ex se idifferens tamē ex circūstantia efficit̄ venale. Ponit exemplū Archiē. de eo qui iurat non negociari vel nō accipe mutuū ⁊ huⁱ⁹ si talis venit ad casuꝫ in quo nō pōt aliter viuere nisi negocieꝛ vel mutuum accipiat nisi veniat ꝓtra iuramētum fuissꝫ temerariū: ⁊ ideo ꝑpria aucte frāgēdū Archiē. tamē dicit hic querēdam absolutionem a iuramento illo: quod pꝛecipue videt̄ dicenduꝫ cum posset viuere sine huⁱ⁹ sed nō cōmode. Quartⁿ⁹ modus est quādo iuramētum excludit opus necessitatis ꝑt cū iurat q nō habit indigēti. Nō. n. est vi simile q deus acceptet talia iuramenta cu ipse p̄cipiat opa charitatis exerceri: ⁊ nō debet iuramentum esse vinculum iniquitatis. xxij. q. iij. Inter cetera. Quintus modus est cum excludit op⁹ de genere bonoꝛ vt cum quis iurat q nūq̄ erit clericus vel monachus vel ep̄s. Contrariuꝫ tamē sentit glo. xxij. q. iij. c. Innocēs. ⁊ Hug. ⁊ Gratianus videt̄ hoc sentire. §. fi. xxij. q. iij. Sꝫ Archidi. post. b. Tho. se. se. q. lxxxix: sentit ꝓtrariuꝫ. s. q ꝑpria aucte pōt ꝓtrauenire. Nec obstat tex. c. archidiaconū: vel ſm aliā litteram incipit. Florētinum. di. lxxxv. vbi ꝓpter tale iuramentū quis ꝓhibet ꝓmoueri ad ep̄atum: qz illud nō fuit ex eo q esset obligatoꝛiū: sed qz temerariū moꝛtaliꝫ peccando in iurando. Primū placet quādo vult ꝓtrauenire ꝓpter bonuꝫ publicum. Scōm quando vult venire ꝓtra ꝓpter bonum ꝓꝛiuatum.

Sextus modus est quādo excludit opus indifferens pia intentione ꝑ deo aut ꝓximo faciendum vt si quis iurat q nō loquet alicui vel q nō intrabit domū eius vel quid simile. Non. n. tenet talis ad obseruantiam talis iuramēti si vult ꝓtrariuꝫ facere pia intentione ꝓpter deum vel ꝓpter ꝓximum. Ex his decidit qō que fit cū quis iurat de nō fideiubendo vtꝫ valeat. Et Lau. tenuit q sic. qz sicut quis pōt iurare ꝑ vtilitate ꝓximi: ita ⁊ ꝑ sua vt recitat Archi. in. c. Non est. xxij. q. i. Sed Jo. an. dicit q vbi salus ꝓximi piclitaret nisi fideiuberet nō tenet ad obseruantiaꝫ eius: qz iuramē tum nō extendit ad hunc casum inexcogitatum. Sed ⁊si excogitauit tūc hunc casum iuramentū fuit temerariū ⁊ ꝑ ꝓns nō seruandum. Ego ꝑ in dubitato habeo hoc dictum. Et plus sentio q ēt vbi salus ꝓximi nō piclitaret si vere ꝓximus idiget nō obligat̄ ad obseruantiam eius: qz ex p̄cepto tenemur diligere pꝛoximos sicut nosipsos. Et q̄uis cum ꝓximus nō ita indigeat tali fideiussione q piclitaretur ex hoc salus sua: ⁊ ꝑ ꝓns qui sic iurauit nō teneat̄ ex pꝛecepto fideiubere sic̄ nec dare elemosynam ſm. b. Tho. se. se. q. xxij. tamē est de ꝓsilio: ⁊ ideo seruatum illud iuramē tum peioꝛem vergit in exitum vnde nō obligat. Et idem per omnia puto quādo quis iurauit nō mutuare pecuniam cadē rōne. Ex his possunt ō cidi multe similes questiones. Quartus casus est quando iuramentum ꝓcessit ex causa iracundie: posset tamē seruari sine dispendio anime. Et remittit ꝑ declaratione huⁱ⁹ ad notata ꝑ eum in c. Sicut ex litteris. ibi sic dicit. Joan. an. dicit q iuramentum de quo agitur in illo. c. Sicut: vꝫ q ꝙdam monachus ex iracundia iurauit cum fuisset absolutus a pꝛioꝛe q nunq̄ redꝛet ad claustꝛ nō obligat illum: etiā si nō fuisset ꝓfessus ex quo sic temerarie iurat ⁊ calore iracūdie. Secus si ex cā: ⁊ cum deliberatione. Dns Anto. putat q si calor iracundie fuit tantus q illud deliberate non iurasset tale iuramentū nō est obligatoꝛium: ꝙa huⁱ⁹ voluntas nō est discreta: vel si est: de facili p ep̄m est cōmutanda. Et remittit ad sūmaꝫ Ray. in. c. de iuramento. Sed Jo. an. in. c. Dudum: de ꝓuersi. ꝓiuga. dicit glo. sup. d. c. tenentem q votū emissum caloꝛe iracundie nō obligat habere veritatem: quādo est talis ⁊ tanta turbatio q sapit quandā mentis alienationē ex multo furore. aⁱ votum ex iracundia obligat: qz ea que in se sunt bona nō indigēt deliberatione: ⁊ sic idē erit dicēdum de iuramentis. Quod tamē dicit Jo. an. q nō requiritur deliberatio intelligendum videtur multa sicut i dubijs fit hec subita fieri pōt: ⁊ hec saltem requiritur ⁊ sufficit. Nam ſm Tho. scōa scōe. q. lxxxviij. deliberatio requiritur de necessitate in voto: vt pꝛ i eⁱ⁹ diffinitiōe ⁊ sic credit. Jo. an. intellexisse vt alibi dicit. Concludit q iuramē tum ex abꝛupto factuꝫ nō obligat quia nō habet in se ꝓsensum tamē poterit peti absolutio ad cautelam que de facili est indulgenda. hec Nico. sy. quod pꝛecipue fiendum est cum dubitatur si habuerit ꝓsensum seu deliberationē. Item nota q cum quis iurat tenere hostagia seu hospitia i cer

to loco nec hz ibi quod comedat vel vnde soluat vtz ne teneatur implere. Dic ad hoc Hosti. q si tepore obligationis erat nō soluendo tenetur seruare iuramentū quia ad hoc videtur se obligasse z victū querat manib' suis vel mendicando. Sz si laborare nō posset z mendicādo nō sufficiēter ueniret nō tenet vltra posse: de re. iur. c. Nemo. li. vj. Sed si tepore obligationis erat soluendo et postea deuenit ad paupertatē: tunc distinguēduz q si est talis q possit mendicare sine verecūdia. dico idem quod prius. ar. xciij. di. c. Diaconi. Et ratio potest esse: q videtur intendisse se obligare ad hoc. Sz si est nobilis z in dignitate: tūc subueniendum ē ei iuris beneficio .extra de iureiurā. c. Querelā. Et q̄uis nō faciat ad ꝓpositu materie hui'. ¶. nisi cum fieret iuramētuz hoc in iracūdia z tunc scōm predicta decidendū: tamē veruz est. Quintus casus est quādo iuramentum ē dolo aduersarij extortū: z tūc ꝓsiderandus si contractus sup quo prestat est al' reprobatus fauore ipsius iurantis z tunc tale iuramentuz nō est obligatorium. casus est in. c. Cum ꝓtingat eo. ti. a ꝓ trario littere. Nam ibi dicitur q mulier que consentit alienationi rei dotalis z iurauit nō ꝓtrauenire: vbi nō superuenerit dolus nec metus: nō est audienda: s. quo ad relaxationem iuramenti vl' annulationis ꝓtractus. Ergo si interuenit dolus: secus. Nam tex. excipit dolum: z sic etiam in. c. ij de pactis. li. vi. z. c. lz. eo. ti. z. li. in Auten. Sacramenta pubert. C. si ad ver. vē. Et idem dicenduz cum interuenit metus: Ex quo. n. talia iuramenta ꝓtra legem sunt nō ligant nisi sint voluntaria oīno: quod etiaz tenet Bar. Fateor tamē q i his casibus tutius erit si petatur absolutio: vt sentiūt multi doctores. Sed primū verius z notabilius. Si vero iuramentum nō venit ꝓtra dispositum a iure z interuenit dolus: tunc subdistingue: q̄a aut tantus est dolus q excipit mētem iurātis: puta cessante dolo nullo modo se obligasset: z tūc iuramentuz nō ligat z pōt ꝓtrauenire nulla petita absolutione. ar. p id quod notat Jo. an. c. vnico. de cōmo. Et sic intelligit Fede. consilio. cxciij. vbi hoc expresse sentit ponēdo terminos i minore. xxv. annis: z in muliere seducta a fratrib' hereditati paterne renunciando que valebat longe plus q̄ habuit in dote: quod est notandū ꝑ limitatione. c. scōi. de pac. li. vi. s. q non ꝓcedat quando dolus dedit cām ꝓtractui. Naz vbi dolus dat cām ꝓtractui. ibi excludit volūtas. l. i. ff. de dolo. Et iuramentum nō obligat intentionez iurātis: vt in. c. Veniens. eo. ti. Sz vbi dolus nō excludit ꝓsensum vt q: nō dat cām contractui tunc exigit absolutio que debet prestari: non obstāte aduersarij ꝓtradictione ꝑpter eius turpitudinem z dolum. Et idem vbi iteruenit metus q requiratur absolutio que debet impendi sine difficultate in odium aduersarij metum inferentis in. c. Veruz eo. ti. Et lz ibi glo. intelligat de metu qui cadit i constantem virum: q. s. debet relaxari vel absolui ab eccl'ia non de alio metu. Hosti. tamen dicit etiam de vano metu hoc habere locuz: z hoc in odium cogentium ne reportent cōmoduz ex dolo suo: quod magis placet Nico. sy. Et si queraf vtruz tale iuramentum. s. p metum factū sit obligatoriuz z trāsgressio eius sit mortale. Nico. sy. tractat hāc mām diffuse. in. c. Si vo. eo. ti. Et q̄ tum ad primū dicit q Jo. an. tenet q in foro conscientie nō est obligatoriuz si ille qui iurauit per metū non intēdit se obligare sed tēpus redimere z euadere malum sibi intemptatū: sed in foro iudiciali sibi hoc nō crederetur. Sz Jo. cal. post. b. Tho. quē allegat tenet q sit obligatoriuz simp'r in foro ꝓscientie. Et idem glo. xv. q. vj. Auctem.

Quātum ad fin. Aliqui tenēt q trāsgressio huius iuramēti nō habita relaxatione sit venialе ꝑ eo q dicit in decretali. Veruz eo. ti. q ꝑ tali transgressione nō est imponenda penitētia vt p mortali. Sed Jo. cal. b. Tho. z Arch. tenēt q sit mortale q: plurium ex genere suo est mōtale: nec excusatur nō implendo quod coact' iurauit. Et ad dictum. c. verū respōdet Jo. cal. tripliciter. Primo q loquitur. c. post absolutionez a tali iuramēto. Sed hoc nō placet Jo. an. z bene: quia post absolutionē vel relaxationē cū in nullo peccet nō seruando nō est imponēda penitentia. Secundo respōdet q ꝓcedit in foro iudiciali: secus in foro penitētiali. Tertio z melius: quia textus nō dicit ꝓtrauenientem nō peccare mortaliter: sed nō puniendum tanq̄ ꝑ mortali. s. volūtarie cōmisso: q: metus lz nō excuset tamē alleuiat culpam. Nico. autem sy. dicit q si nō intendit se obligare nō obligetur: z p ꝑns non peccet ꝓtraueniēdo. Sed peccauit sic iurando: quod fuit veniale tm̄ vel nullū. Si intendit se obligare: tūc ꝓtraueniendo ante relaxationē peccat mortaliter: z in hoc casu intelligit dictum. b. Tho. sed non ita grauiter puniendus vt ꝑ voluntario ꝑiurio: vt in. d. c. Verū. Ubi autē sumus in dubio vtruz habuit animum obligandi vel nō. dico q tunc ꝑ prie loquit. c. Uezt. Nam in dubio presumendū esset q nō habuit animuz obligandi. Sed quia posset accidere ꝓtrarium ne ecclesia daret mām peierandi voluit q in dubio seruaretur tale iuramentum quasi voluerit se obligare: sed post factum respectu pene est restringendum in mitiorez ptem vt nō puniatur tanq̄ ꝑ mortali. hec Nico. sy. Sed primum nō videtur verum. s. q sit venialе iurando quod nō intendit: quia cum iuret mē dacioſe hoc semp est mortale cum aduertit scōm b. Tho. Sextus casus est quando iuramentū ꝓtinet turpitudinem ex parte recipiētis z maxie concurrente turpitudine ex pte māe super qua

Capitulum Sextum.

prestatur: sed ex parte iurantis nullus imminet peccatum iuranti: & tunc iuramentum obligat: sed potest peti absolutio nō obstante ꝓtradictiōe ad uersarij. Et iste est ꝑticul⁹ casus. c. i. & c. Debitores. eo. ti. Et per istum casum pōt decidi quid dicendum sit in filiofamil. renūciante Macedoniano & iurāte nō ꝓtrauenire. Et Bar. in. d. l. Si q̄s decidit q̄ iuramētus obligat sed petat absolutio Sz Jo. an. post Jaco. de bel. plus sentit. s. q̄ iuramētus nō obliget: q̄ ꝓtra bonos mores. Item q̄ iuramentū reprobat nō solum cū ꝓtinet in se peccatū sz etiā quādo pōt esse occasio peccati. ar. c. Cū ab omni. de vi. & ho. cle. Et nō scōz. b. Tho. se. se. q. lxxxix. q̄ votū est magis obligatorium q̄ iuramentū ex sui rōne & rōnem hui⁹ hēs infra de voto. ibi vide. Et q̄ maior ē obligatio voti q̄ iuramenti. Hinc est q̄ si quis voueat castitatē etiaz simplr si postea iurat alicui mulieri q̄ ducet eam in vxorez oz potius votū seruare q̄ iuramētum & ad hoc tenetur. al' peccaret mortaliter. Et qō dicit Gratianus. xxij. q. iij. §. Unde datur: q̄ tal' nō ꝓhibet seruare iuramentū: illud falsuz ē nec tenendum fm Bonanen. in. iij. & Glo. in. d. c.

Septimus casus est quādo nulla alia turpitudo est nisi q̄ est prestituz ꝓtra legez. Et in hoc distingue. Aut. n. lex restitit in fauorem reipublice ꝑncipaliter & tūc nō est necessaria absolutio q̄ iuramētum illud nō valuit: vt in. c. Si diligēti. de fo. cōpe. aut principaliter in fauorē iurantis lz secundario in fauorem publicū: vt i muliere: & i minore: & tūc sumus ꝑticul⁹ in casu. c. Cum ꝓtigat: & c. ij. de pac. li. vi. & in Autē. Sacramēta puberum. Et puto q̄ in hoc absolutio sit denegāda. primo facit ad hoc regula generalis q̄ iuramētus est seruandū quod seuari pōt sine ꝑiculo anime. Item nulla hic reperit turpitudo. Nam ex quo lex ꝑuidit fauore ꝑsone & talis ꝑsona iuramēto renūciat iuri suo: nulla turpitudo repitur in ꝓtrahente. Nam lex dei nō habet ꝑ turpi q̄ seruet iuramentū: nec ex parte ꝓtrahētis pōt arguī dolus vel aliqua alia deceptio: nec mā de se est turpis: & sic sum⁹ extra terminos. c. debitores: & c. i. eo. ti. Ibi n. repitur turpitudo ex ꝑte recipientis & mā etiaz in se est turpis seu ꝓhibita: & si qua culpa inuenitur satis punitur in retractatiōe actus iuramēto nō accedente. Nec in hoc videtur dictuz Fede. ꝑbabile: q̄. s. fiat absolutio q̄ ꝓtractum est ꝓtra legē vel statutuz. Nam si hoc esset vez ō facili etiacuaretur dispositio. c. Cum ꝓtingat: & c. ij. ō pac. li. vi. & Auten. Sacramēta: & in similibus: petendo absolutionē a iuramento. Nec est vsimile in aliquo istoz iurū que emanauerūt ita solēniter q̄ nulla fuisset facta mentio de absolutione a iuramento: sicut fit in. c. Uez: & i. c. i. eo. ti. Nec obstat si dicatur q̄ turpitudo est ex parte recipiētis i eo q̄ ꝓtra i lege vel statuto dispositus cōtraxit. Disponit. n. in fauorem ꝑsone ꝑncipaliter: cui fauori ꝑuie renūciat & sic nulla turpitudo. Ex solo ergo ꝓtractu ꝓtra legē edito in fauorē ꝑsōe nō presumitur dolus. Pactū ergo patris factū a filia dum nuptui traderetur q̄ dote ꝓtenta nullus ad paterna bona regressus haberet: q̄uis ꝓbz lex ciuil'. tamē si firmatum sit iuramēto hoc pactū nō vi nec dolo prestito oz seruari ꝑut dicitur i c. Quānis de pac. li. vi. Simlr dos & donatio ꝑpter nuptias nō alienari nō possit ēt cōsentiente vxore: vt dicitur. ff. de fūdo. do. l. lex iulia: nec valet talis alienatio: tamen si vxor iurat nō ꝓtrauenire valet: vt de iureiurā. c. Cū ꝓtingat: & de pac. c. Quānis. li. vi. Octauus casus est quādo retentis terminis suprādictis eo q̄ statuto resistētes ꝓtrahitur: & datur lesio in ꝓtractu: vl' datur lesio vltra dimidiū iusti pretij statuto nō resistente vt in. c. Cum dilecti: de empt'. & ven. Nūquid tunc poterit peti absolutio a iuramēto? Et dico q̄ aut lesio est modica & tunc nō potest peti. q̄ ꝑ modica lesione iura non curant dare remedia spēalia. Ad hoc. c. Abbas extra de his que vi metus vel cā fiunt. Aut lesio fuit enormis: & tunc si iuramētum fuit ſmpliciter prestitum de nō veniendo ꝓtra audietur allegando enormē lesionem quia in tali enormi lesiōe presumitur dolus. l. qui testiū. C. de ꝓbat. Non. n. presumit iurans hunc casuz cogitasse. ar. eoz que notantur eo. ti. c. Quinta uall'. & c. veniens eo. ti. Itē q̄ iura cōiter excipiūt dolum a talibus iuramentis. Sed paria sunt q̄ dolus interueniat ex ꝓposito vel re ipsa. l. Si q̄s ff. de vbo. obli. Et hec videntur vera nō solum si vba vel iuramenta sunt indefinita: sed etiaz si sūt generalia vt si iurauit q̄ nō veniet cōtra vlla ratione vel causa. Si autem sunt verba magis specifica & lata. vt q̄. a ꝑte videātur excludere remedia. q̄. s. iurat nō venire cōtra rōne enormis lesionis: tunc si verba excludūt vnū remediū tm̄: poterit habere recursum ad aliud: ut si iurat non contrauenire ratione minoris etatis poterit contrauenire tanq̄ maioris. Sed si excludit omnia remedia ut quia iurat non contrauenire vlla rōne nec tanq̄ maior nec tanquā minor: tūc tenet glo. domini Anto. in minori quo ad enormē lesionez nō valere cōtractum & iuramentū: sed poterit petere absolutionem a iuramento quātūcūq; iuret non contrauenire ratione etiam enormissime lesionis. Et fm Bar. ēt si minor iuraret q̄ si plus valet q̄ vendit: dat & donat contrahenti secū: q̄ cu fraus presumatur ex parte recipientis: iura canonica non assistunt talibus iuramentis. Item si iuraret oia illa vendita esse ad verū precium rei: q̄ cum constat de oppositio talia possunt revocari: q̄ iuramentum illud censetur prestitū sub confidentia q̄ illud sit iustum precium de quo est conuentū. vnde cōstito de contrario nō erit periur⁹

contraueniendo. xxij. q. ij. Cum beatus. In maio ri autem cõtractus manebit validus iuramento firmatus fm do. Anto. Sed Nico. sy. putat q̃ ẽt maior poterit cõtrauenire lesione data enormissi ma quãtũcũq; illa verba iurata fuerint late con cepta: qz notarij illa apponere solent ad maiorẽ validitatẽ ꝓtractuum: tamẽ contrahentes putãt illud esse uerum preciuz rei nec in aliquo decipi. unde possunt contrauenire saltem petendo abso lutionem: et hoc nisi appareat ex aliquibus circũ stantijs vere voluisse contrahẽtem illud donare in quo lesus est. Cum ergo notarij ꝛ ꝓtrahentes soleant ad cautelam ponere verba valde lata ex cludentia omnia remedia: nõ videtur illos per ta lia verba generalia voluisse pati enormissimã le sionem: sed potius fuisse passos illa verba appõi ad seruandum notariorum ꝓsuetudinez. Et idẽ videtur sensisse. d. Anto. i. c. Quintauall'. vbi di cit se de facto ꝓsuluisse q̃ q̃tuncũq; vba late cõ cipiantur i personas arbitrorũ: vt puta q̃ possint de iure vnius dare alteri in totum vel in ptez ꝛẽ. q̃ nihilominus enormiter lesus poterit cõtraue nire: lz nõ appareat de dolo ex ꝓposito sed ex re tñ: qz talia verba effuso sermone ꝓlata videtur sub quadam ꝓfidentia pſone ꝛ amicitie arbitro rum vt capiant beniuolẽtiam eorũ ad non leden dum. Et idem tenuit disputando Pe. de ancha. lz multi ꝓtra hoc sentiant. Unde hoc nõ est sine dubio Nico. sy. Nonus casus est quãdo turpi tudo reperitur ex parte recipientis iuramentuz ita q̃ locus est petitioni absolutionis: sed iurans anteq̃ absoluetur incidit in piurium: nunquid poterit absolutionem petere a iuramento sicut ante perisset q̃ incidisset in piurium? Et remittit ꝓ declaratiõe huius ad notata p eum in. c. ꝑmo eo. ti. Ibi autem facit talem distinctionem: qz cũ hoc petit: aut iam est elapsus terminus solutiõis v tũc nõ debz audiri petens absolutionez a iura mento cum iam inciderit in piuriũ: quia frustra postulat legis auxilium qui cõmittit in legem: vt de vsur. c. Quia frustra. Et hoc sentit Fede. i cõ silio. cclxxxviij. ꝛ hoc ne pseueret in periurio: sz debet soluere vsuras ꝛ postea repetere: vt i. c. De bitores: extra de iureiuran. Aut nõ ẽ elapsus ter minus sed mora cõmittitur ex sola interpellatio ne: ꝛ sic instante termino solutionis non põt peti relaxatio a iuramento ne in termino incidat i p iurium scõm Jo. an. Soluz ergo põt petere hui⁹ relaxationem anteq̃ ꝓstituatur in mora soluẽdi. Nico. sy. Dñs Anto. illud quod dic̃ Fede. supra s. q̃ qui incidit in piuriuz nõ dz audiri petens ab eo relaxationez: asserit sibi nõ placere quia iurãs erat obligatus ad duo. s. ad soluendum in termi no ꝛ ad soluendum simpliciter: ꝛ quia nõ soluit in termino incidit in piuriuz: sed quatenus rema net oblatus post terminum põt petere absolutio nem: quod Nico. sy. putat verum si petendo ab solutionem nõ pseueraret in peccato tunc possit petere absolutionem etiam post terminum: lz in ciderit in piurium: de quo penitentia sibi impo nenda est. al' secus. s. si perseueret in peccato cogẽ dus est vt q̃citius liberetur a peccato. Utruz aũt sit vocanda pars aduersa cum petit quis sibi re laxari iuramentum factum ad instantiaz ipsius. Nico. sy. dicit q̃ vbicunq; iuramẽtum est obliga torium ex parte obligantis ꝛ aliq̃ vtilitatem ꝓti net ex parte recipientis nunq̃ dz relaxari nisi vo cata parte. Ratio hui⁹ ꝛclusiõis est quia ex quo p absolutionis actum ꝓiudicium irrogat parti in eo q̃ sibi vtilitas amittitur dz pars vocari: ꝺa nil fieri debet in ꝓiudicium abñtis. c. i. extra de cã pos. Et si aliter fiat absolutio nõ valz. Et hoc verum. nisi notorie cõstet iuramentum cõtinere turpitudinem ex parte recipientis: ita q̃ parti ab senti certum sit nullam defensionem cõpetere in hoc. Nam puto valere absolutionem etiam pte nõ vocata. Nam si hoc casu valeret snia sup p̃n cipali vbi agitur de maiori ꝓiudicio: fortius va lebit absolutio vbi nõ agitur de tanto. Ad hoc c. Bone. de elec. Si ergo questio iuramenti est co ram eo ꝛ notorie ꝓstet de illius turpitudine: ab il lo iuramento absoluere poterit pte non vocata. Sed si nõ ꝓstat manifeste de turpitudine vt quia nõ ꝓstat q̃ iurauit soluere vsuras: puta qz ꝓtrac tus erat sub forma licita ꝓceptus: ꝛ sic nõ poterit ꝓstare de turpitudine ante finem termini: vel ꝓp absentiã ptis: vel qz terminus instabat: tũc nõ fi et absolutio pte nõ vocata: vt in. c. Debitores eo. ti. Jo. an. Fede. ꝛ cardi. dicunt in huius ptem vo candam cũ agatur de eius ꝓiudicio. Dñs Anto. dicit q̃ quãdo est tanta turpitudo ex pte recipiẽ tis iuramentum q̃ nulla ei acquirat actio nec cõ tractus iuramẽto firmatur: nõ est necesse ptez vo cari qz nullũ interesse põt pretendere. Sz presup posito q̃ debeat ps vocari si tamẽ fiat absolutio pte nõ vocata: tenz absolutio: sicut dicitur de ab solutione ab excõicatiõe. Decimus casus ẽ quã do quis iurat nõ repetere qõ alter turpit̃ recepit puta p vsuram vel p metum: ꝛ iurat etiã sup his nullaz querimoniã deponẽ. Pro huius declara tione remittit ad nõta p eum. in. c. i. eo. ti. Ibi aũt sic dicit distinguẽdo. Quia vz aut adhuc nõ sol uit qõ iurauit aut iaz soluit. Et in ꝑmo casu sub distingue: qz aut iurauit simplr. i. soluz hoc. s. sol uere vsuras aut iurauit nõ soluz soluere: sed etiã nullã sup hoc querimoniã mouere nec etiã iudi ci denunciare. Et in ꝑmo casu hz plura remedia taliter iurãs. Et ꝑmuz est facile. s. vt soluat ꝛ sic i pleat iuramentuz ꝛ postea repetat: vt in. c. Debi tores. eo. ti. Scõm remediuz est ut petat credi torem cõpelli ad relaxationez iuramẽti: vel vt in isto. c. i. eo. ti. Et hoc veruz nisi instaret terminus

solutiõis ita q̃ ex mora incideret in p̃iuriũz: tunc n. nõ audiretur sed p̃us soluat ⁊ postea repetat.

Tertiuz remediũ est vt petat debitor absolutionez ab ep̃o. Sed dubiuz ẽ vtr̃ istud remediuz sit p se subsidiuz. i. q̃ etiã nõ seruato .ij. remedio possit absoluẽ ep̃s: aut sit subsidiuz subsidiariuz i. q̃ p̃ius cogãtur creditores ad relaxandũ ⁊ i casu quo nõ possunt ad hoc induci tunc ep̃s absoluat. Et Inno. videtur velle hoc fm. s. q̃ sit subsidium subsidiariuz cui assentit Jo. an. Sed anto. tz̃ p̃trariuz. s. q̃ sit subsidiuz p̃ se ⁊ hoc magis placet Nico. sy. Et ratio ẽ fz̃ eiz q̃ si ep̃s absoluit a iuramẽto metu p̃stito nec est necesse recurrere ad iuramenta recipientis: vt i. c. Ad aures. extra de his que vi metusue cã fiunt ergo multo forti' in casu nostro. s. a iuramẽto facto p̃ solutiõe usurar̃. Quartuz remediũ est vt debitor p̃uentus ratione iuramenti excipiat q̃ nõ dz cogi ad obseruantiã iuramẽti cũ ipse creditor teneatur p̃pter turpitudinẽ suã illud relaxare ⁊ sic illud relaxari petit hoc tamẽ facere dz ante terminũ elapsuz p̃ missionis sue. Quintum remediũ est vt iudex ex officio suo cõpellat creditorez desistere ab exactione usurar̃. In scõo aũt casu: cum. s. iurat soluere ⁊ nullaz qõnem sup̃ hoc mouere dico q̃ hz iste p̃muz remediuz dictũ. s. vt soluat ⁊ postea repetat: nã nõ iurat nõ repetere. Et hoc iuramẽtuz stricte est intelligendũ: vt in. c. Ad audientiaz extra de his que vi me. ue cã. fi. Scõm remediuz vt denũciet ecclesie: naz nulluz iuramentum põt obligare quin possit qs denunciare criminosum ecclesie: vt in. c. Quẽadmoduz. eo. ti. Debz tamẽ denũcians fundare se sup̃ salute p̃rimi ⁊ nõ sup̃ interesse suo p̃cipalr̃ q̃ tũc obstaret illi iuramẽtuz. Sed dñs Anto. dicit q̃ põt venire iste denuncians aut p̃ viam denũciationis euangelice ⁊ tũc hz seruare p̃us monitionẽ ipsius. ij. q. i. Si peccauerit. Aut p̃ viaz cuiusdaz intimationis vt iudex auisatus instet p̃tra correctionẽ peccati: ⁊ in hoc nõ credit monitionez necessariã. ar. ad predicta. c. ij. de spon. ⁊ tũc etiam videt q̃ possit intendere p̃cipaliter interesse suũ. Tertiũ remediuz est de iuramento. s. q̃ faciat se absoluere absq; hoc q̃ faciat citare creditorez suũ: quod placz Jo. an. Sed hoc nõ videt Nico. sy. q̃ videt hoc implicite querelaz p̃tinẽ quã iurauit nõ facere. Quartũ remediũ est vt iudex ex officio suo cõpellat creditorem iuramentũ relaxare vel ab exactione desistere. Quãtuz ad fm̃ p̃ncipale. i. si iã soluit põt repetere. Sed si iurauit nõ repetere ac etiã nullã querelaz ponẽ nisi denũciare: semp̃ remanet sibi via denunciandi que p̃ iuramẽtuz excludi nõ potest. Jtẽ alia via est vt iudex officio suo cõpellat ad restituendũ etiã si nulla ponat sibi querela de hoc dũmodo ei p̃stet. Nota etiam scõm Nico. sy. sup̃. c. quenit: q̃ si prelatus metu iurat sup̃ rebus alienat̃ nõ repetendis distinguẽdum est: q̃s si sup̃ rebus p̃pr̃is ⁊ vbi est damnuz eius precise nõ debet p̃trauenire nisi p̃ius habita relaxatiõe vel absolutione: quãdo dz est notabiliter dãnificatus ⁊ vbi agitur q̃ quis absoluatur a iuramento dz q̃ adeatur iudex ecclesiasticus per hoc qđ nõt Inno. in. c. Debitores. eo. ti. Si autez agit̃ ut turpiter recipiens cogat̃ relaxare iuramentũ: poterit hanc cõpulsionez facere etiã iudex secularis vt notat Fede. p̃silio. cclxiij. ⁊ hoc quãdo non dubitat̃ de turpitudine recipiẽtis. Sed si dubitaret̃ de viribus iuramẽti tũc dz adiri iudex ecclesiasticus. Si autẽ iurauit sup̃ rebus ecclesie: tunc si ecclesia est dãnificata etiã si metus nõ interuenisset nõ videt̃ obligatoriuz. Inno. tamẽ dicit q̃ si hoc egit violentia ⁊ dolo in dãnuz ecclesie absoluitur p̃ius vt repetere possit vt in. c. Si vero. eo. ti. Si nõ p̃ violentiaz vel dolum: tunc supior faciet absolui prelatuz qui iurauit vel dabit curatorez bonis ecclesie vt repetat res ecclesie ⁊ ille nõ veniat p̃tra iuramentuz. Sed Nico. sy. dicit simpliciter q̃ nõ est obligatoriuz: vnde ⁊ p̃ ipsum prelatuz qui sic iurauit absq; eo q̃ petat absolutionẽ põt repetere siue p̃ se siue p̃ aliuz: q̃ iuramentuz non põt esse vinculuz iniquitatis nẽ. Item sup̃. c. Ex rescripto. eo. ti. dicit Nico. sy. q̃ monachus p̃ vtilitate monasterij se obligare vtiliter põt etiã cũ iuramẽto. Et cum hoc facit cum p̃sensu abbat̃ p̃ vtilitate monasterij etiam ciuiliter põt obligari q̃ eoz̃ p̃sensus vt voluntas dependet ex volũtate abbatis vt in. c. Si religiosus. de elec. li. vi. Sine p̃sensu aũt abbatis nec ciuiliter nec nãliter obligat̃ ex p̃misso q̃ ius resistit huic obligationi: vt in. c. Nõ dicat. xxij. q. i. Jtẽ in obligatione monachi sine cõsensu abbatis nõ põt accedere fideiussor. l. i. ⁊ ij. ff. de fideiusso. Item nõ improbat̃ q̃ clerici etiaz religiosi iurent sup̃ p̃tractu obseruando. Jtez nõ q̃ iurans laycus etiã tanq̃ fideiussor sup̃ p̃tractu põt coram iudice ecclesiastico p̃uenire: vt in. c. fi. de fo. cõpe. li. vi. hec omnia Nico. sy.

De cõmutatione .§. II.

iuramẽti. In. c. puenit: sũmatiz dñ q̃ nõ deierat q̃ iuramẽti cõplemẽtuz i meli' cõmutat. Circa cui' declarationẽ. Nico. sy. ibi sic distinguit. Aut iuramẽti iplemẽtuz p̃cernit honorẽ dei: aut vtilitatez p̃uataz. Et i p̃mo casu si illud in qõ vult cõmutare ẽ dubiuz vtr̃ sit maius bonũ reqrit̃ super hoc auctas supioris fm̃ Anto. in cõmutatione. Idez etiã si illud est maius bonũ manifeste ⁊ euidẽter sed obseruatio eius quod iurauit nõ impedit vel perturbat maius bonum puta q̃ iurauit ire ad sanctum Anto. ⁊ nunc intendit ire ad sepulchrũ põt. n. implere p̃imum: ⁊ postea ad sepulchrum ire: vnde in tali cõmutatione si vellet p̃imũ in secundum cõmutare requiritur auctoritas supiorꝭ

saltem epi. Nam sicut eps pōt votum cōmutare ita ꝛ iuramentuz: vt notat Jnno. in. c. Debitores eo. ti. Si autem nō pōt seruari iuramentum sine pturbatione vel desertione maioris boni tunc ꝑ pria auctē cōmutare pōt ſm Anto. puta si iurauit ire ad sepulchrum vel ꝓtrahere matrimoniū cum aliqua ꝑpria auctē pōt ꝓtrauenire intrādo religionem quia impendit ꝑ tēporali obsequio ꝑpetuam dño seruitutem. ar. de voto. c. Scripture. Jn. ꝟ. autē casu. cum. s. iuramentū ꝓcernit vtilitatem priuatam: dico ꝙ sine ꝓsensu illius cui ꝑstitum fuit etiā in melius cōmutari nō pōt. Nec ꝑdest in hoc superioris auctoritas ex hoc quod nōtur. eo. ti. c. Quanto: ꝛ ꝑ Jnno. in. c. Cum ꝛter de renū. Pro quo facit ꝙ debitor nō pōt vnam rem etiam meliorem ꝑ alia soluere inuito creditore: vt Jnsti. quibus mo. to. obli. i prin.

De irritatiōe iura. §. II.

mentoꝝ. Nō scōm. b. Tho. se. se. q. lxxxix. Cum ad vnūquēq; ptineat irritare iuramenta que a subdit̄ facta sunt in his que subduntur ei⁹ ptāri si vult: ideo mater ꝛ pater pñt irritare filioꝝ iuramenta: ꝛ viri iuramenta vxoꝝ: vt dicitur Numeri. xxx. hec Tho. quod videtur intelligenduz scōm Guil. in his que nō possunt fieri sine scādalo ꝛ preiudicio viroꝝ. Idem de filijs ꝛ seruis vī. Ad id quod dicit Anto. facit quod dicitur summatim in. c. Uenientes. de iureiurā. vz ꝙ nō valz iuramentum prestituz in preiudiciū iur̄ supior̄. Et sup. d. c. querit. Nico. sy. Si cleric⁹ exñs i studio alicuius ciuitat̄ iurauit nō exire districtuz illius ciuitatis anteq; suo creditori esset satisfactuz si ante solutionem reuocatur ex iusta cā ꝑ ep̄m nunquid iuremento nō obstante teneatur mandato supioris parere: Et videtur ꝙ sic p. c. illud. Uenientes: qz nō potuit se obligare in preiudiciū iur̄ ꝛ auctī supioris. Et post mlta que allegat Jo. an. de re. iur. Jn mal̄ cōcludit ꝙ nō tenet ibi manere sed parere mādato supioris. Et hoc nisi cuz licentia epi fuisset in studio: ꝛ ꝑ necessitate studij ꝓtraxisset talem obligationez. videt. n. tunc se obligasse cū licentia epi qui dedit licentiam standi i studio: qz vno ꝓcesso videnť omnia ꝓcessa sine q̄ bus illud expediri nō pōt. vt in. c. Prudentiam. de offi. dele. Et idem cōcludit ꝑ omnia de patre reuocante filiuz qui eodē modo iurauerat. Jtem in. d. c. peruenit: ponit̄ ista alia ꝓclo sūmaria. Nō astringitur quis iuramento ad implenduz quod iurauit si ab alia pte nō implet̄. Circa hui⁹ declarationē Nico. sy. sic distinguit. Quādo due obligationes respectuant̄ ad inuicē vt qz ego ꝑmis̄ tibi certū q̄d ꝑ eo ꝙ tu ꝑmisisti mihi q̄d aliud: si tu nō adiples ex parte tua: nec ego teneor impleē ꝛ sic loquit̄ istud. c. Peruenit. ꝛ regla Frustra ō re. iur. li. vi. Jdē quādo solus me obligaui seo obligatio mea fuit ꝓditionata ꝑ te respectū alicuius implēdi ꝑ te: puta ꝑmisi ire ꝑ te romā si dederis mihi decē: si nō das nō teneor: ꝑmisi non expellē te de domo mea tibi ꝓcessa in emphiteosim certe tacite ītelligit̄ si mihi canonē solues: vnde si nō soluis possum te expellere. Si vero obligationes nō respectuant̄ ad inuicem nec reflectūt̄ ad idē factum sed diuersuz puta ꝑmisi tibi dare certuz librum ꝛ iurauī: tu postea iurasti aliquid ꝑ me facere: lz ego nō impleā ꝑmissionē: tu tamē non vitabis piurīū differendo: qz tu nō ꝑmisisti ratiōe ꝑmissionis mee sed simplr̄: ꝛ in hoc casu loquit̄. c. Qz deo. xxxiij. q. v.

De iuramento fa. §. III.

cto ab aliquo alicui vtr̄ obliget euz ad successores eius cui iurauit: ꝛ vtr̄ successores iurātis obligent̄ ex illo ei cui iuratū est. Respondet ad vtrū qz Nico. sy. sup. c. vitat̄ eo. ti. Quātum ad ꝑmū ꝑ distinctionem: qz aut quis iurat alicui ꝛ successoribus ei⁹: ꝛ certū est ꝙ tenet̄: nec āplius tenet̄ iurare successoribus eius: lz teneat̄ se cognoscē liberū seu vasallū seu subditū. Et de hac recognitiōe loquit̄. c. Lōginquitate. xij. q. ij. quod fit ne lōginquitate tēporis peat memoria originis. Aut nulla mētionē facit in iuramento de successoribus: ꝛ tūc ite ꝝ subdiuidit̄: qz aut iurat simplr̄ ꝓsonali ꝛ tūc cuilz successori iurare tenet̄. Ad hoc facit. l. impialē. de ꝓhi. seu. ali. Sed hoc facē vī. c. istud vitatis. Aut fuit simplr̄ appositū aliq̄ vbuz ꝓsonale: puta ꝑmitto tibi ꝛc. ꝛ tūc ꝓcedat opinio ꝑmissa. Si tamē is cui iuratū ē remoueret̄ a dignitate nō teneret̄ ei iurās ad obseruātiā iuramenti āplius: qz intelligit̄ iuramētū ꝓsone ꝑstitū ratiōe dignitatis: ꝛ de hoc ē. j. in. c. Uenerabilē: de elec. Aut fuit simplr̄ ꝑstituz rōne dignitatis: ꝛ tūc trā sit ad successores q̄tuncūq; nō fuerit facta mētio de successoribus: vt si dixit ꝑmitto obedire epō florentino vel Ro. pon. qz dignitas nō variat̄ ex varietate ꝓsonaꝝ vt in. c. Liberti. xij. q. ij. Quā tuz ad ſm dicit Hosti. ꝛ cōiter doc. ꝙ iuramētuz nō trāsit in heredē vel successorez iurantis etiā si ꝙs iurasset ꝑ se ꝛ successoribus suis seu heredib⁹ qz lz ꝙs possit obligare heredē tpaliter: imo etiaz nō faciēdo mētionē de hēdibus pactū regl̄r transit i eos. Spūalit̄ tñ nō pōt: qz lz sit honestū vt in spūalib⁹ obligationibus filius sequat̄ voluntatez ꝑis nō tamē necessariū: vt in. c. i. de spō. ipubex. Unde filius vel heres nunq̄ ē ꝑiurus ex iuramēto defuncti sed tñ iurans si nō seruat cū debeat. Et si q̄dem fuit iuratum simplr̄ nō habito respectu ad dignitatez eius cui iurat̄ nec ad dignitatez seu aliā qualitatez iurant̄ semp obligat̄ iurāte si hoc pñt importare vba iuramēti. ar. xxxij. q. viij. c. Uno. Sz si iurat̄ habito respectu ad dignitatez eius cui iurat̄ puta iuro tibi vt epō: eū sis priuat⁹

Capitulum Sextum.

nō teneor. Silr iurādo respectu qualitatis alicuius ipsius iurantis puta iurat quis seruare statuta ecclesie tāq; clericus vel canononicus: cum non est āpliꝰ clericus vel canonicus nō tenet iuramēto obligatus. ar. dicti. c. Uenerabilē. Rō aūt qr̄ pōt quis se alicui oblare ꝛ successoribus suis nō autē pōt obligare se ꝛ successores suos: est ista: qr in prima agit de obligatione ꝓpria quā quis facere potest ꝓut vlt. In scōa agitur de obligatione aliena quā nō facere pōt in spūalibus aliquis ꝑ alio: qr aia sine ꝓprio ꝓsensu ligari non pōt: vt. xxxij. q. viij. c. Uno. Et hanc conclusionez firmat Jo. an. in fine de sepul.

De iuramento. §. IIII.

vniuersitatis seu societatis cum. s. iurāt se aliquid facturos vl nō facturos nūquid possit sibi diuinitere? Ad qō rñdet Guil. q hoc pōt esse quattuor modis. Primo quidē si sit de his que ptinent ad cultū dei seu ad religionē vel pietatem ꝛ tunc nō pñt remittere: vt si duo iurent q ībunt vltra mare militare ꝑ deo. s. bellando ꝓtra ifideles: vl intrabūt religionē: vel dicent duo vel tria psalteria ad inuicez: aut si qui artifices iurēt q de lucro dabunt certā portionē fabrice alicuius ecclesie vl in alios pios vsus. Ubi tamē aliqui iurāt q ibūt vltra mare sil. pñt quidē sibi remittere inuicez ne vadant simł: sed nō pñt sibi remittere q non vadant: qr quasi duo iuramēta sunt. s. ꝛ q vadant: ꝛ q simul vadāt. Secūdo si iuramentū sit de tēporalibus ꝛ sit tale q absq; iuramēto tenētur facere q iurāt: ꝛ tunc etiā nō possūt sibi remittē qr ꝓpter salutē aiaꝝ videt esse iuratū: vt si carnifices iurent q nō vendant carnes infectas ꝑ sanis aut q nō sophisticabūt merces suas: ꝛ hui⁹. Ad hoc. n. tenēt etiā sine iuramēto: vnde nō possunt sibi inuicē remittere iuramētum. Tertio pōt ꝓtingere q iuramētuz sit sup re tēporali ad qō tamē absq; iuramēto nō tenebāt facere qō iurāt Et tūc si obseruātia iuramēti spectat tm̄ ad commodū vel incōmodū iurātiuz possūt sibi remittē vt si vnus iurat alteri q faciet sibi librū aliquem vel donū dabit: ꝛ alter iuret q dabit ei mercedē. Silr qñ duo socij iurant ad inuicez q cōicabunt sibi lucra oia. Sed si spectat ad cōmodū alioruz qō iuratū est nō possūt sibi inuicē remittere: vt si artifices iurent q in mercibus. xx. solidoꝝ nō accipient de lucro vltra vnū solidū: vel q nō vēdēt de mā sic pata vel q nō trahēt petias pāni vltra tm̄ ꝛ hui⁹. Quarto pōt ꝓtigere si iurat quod alīs est dānosuz: nā tale iuramentū nō est obligatoziū vt si iurēt sutores q certo tēpore nō laborabunt ꝛ hoc vt ꝓpter raritatē carius vendant: vel carnifices q nō preparabūt carnes nisi ad certuz numeꝝ: vel aliqui opifices q nō opabunt ꝑ minori precio q̄ tāto ꝛ hui⁹. Dec iuramēta q̄uis non sint obligatoria tamē nō expedit vt ꝓpria aucte ꝓtraueniat vel sibi remittāt sed q aucte epi reuocētur: vel potius denunciētur ea nō tenuisse: vel dic q sufficit auctas ꝓpria quādo fuit iuratū de eo qō est manifeste peccatuz vel maioꝝ boni ipeditiuū. hec Guil. Itē nō quādo multitudo iurauit aliquid facere vel nō facere: cum queritur vtr aliq̄bus ꝓtraueniētibus possint alij licite cō trauenire? Respōdet Guil. q si absolute ꝛ in oēz euentum iuratum est quilibet tenetur seruare. cū s. nō sit de se illicitum quod iuratuz est. Si vero sub ꝓditione vel ob determinatā cāz: puta si alij seruarent ꝛ hui⁹ non tenētur nisi extante ꝓditione. ar. xxxij. q. viij. Nō solum: extra ò ꝓdi. appo. c. vex. Un̄ si oēs alij vel plures nō seruāt in hoc casu absoluti vident alij. Si vero pauci sunt qui nō seruant recurrendum est ad intentionē iurantium. vz si intendebant q quocūq; nō seruāte ipsi nō tenēntur: ꝛ tūc nō tenētur. Aut soluz si multi essent qui nō seruarent: ꝛ tūc tenentur. Qz si de intentione uescitur: tutius est seruare: hec Guil.

De iuramento qō. §. V.

quis facit de parendo mandatis alicuius qūo sit intelligendum. Circa hoc Nico. sy. colligit talez diſtinctionē ex vbis Inno. Aut. n. iuramentuz fuit generaliter prestitum de parendo mandato alic⁹ Aut specifice ꝛ determinate: sed oritur ex post facto dubitatio sup intellectu ꝛ interpretatione ei⁹. Jn primo casu dicit q nō extenditur iuramentū nisi ad ea de quibus cogitatum fuit vel debet merito cogitari: vt in. c. Quintauall. eodem titulo. Refert etiam alios dicere ꝛ nō male scōm eū nō sufficere si iurās dicat ego non cogitaui q tu hoc mihi preciperes dūmodo pena non excedat culpaz: imo oīno pōt p̄cipere quatenus culpa patiē nisi sit ꝓtrari⁹: ut in. c. quitauall: ul q nō fit ꝓtra prius iuramētū illud qō ponitur. Dī. n. sūmarie in. c. uenies eo. ti. q si alic⁹ mādato iurauit parere ꝛ ille aliq̄d mihi precipit ꝓtra iuramētū p me prius licite factū: illud seruare nō teneor: ul et nisi eet tale qd illud qō mandat qō scōm cōem estiatōez nūq; iurasset si credidisset sibi illud mādari: ar. in. c. petitio eo. ti. Jn scōo cāu principali dicit q in cilio aie sue seu in foro pñiali fm itētōem iurantis: ē interpretādū. Sed in iudicio seu foro ꝓtētioso recipit interpretationem fm ius ut in. c. uenientes eo. ti. Qualit āt ius interpretabit: uide. xxij. q. v. bñe. Et. c. ex lris: de spō. ꝛ. c. tua Et p h determinat qō qua querit. Cū clericus stare mandato epi iurat ꝛ eps precipit ei ut resignet bñficio ꝛ ñ appellet certe ex quo non erat verisimile hoc itendere poterit non obstante precepto appellare nec op⁹ est petere absolutionem seu relaxionē iuramenti cum iuramentum non extendatur: vltra cōsensū iurantis. Firmat Jo. an. in. c. vno de commo. vbi

dicit q̄ generalis renunciatio casuum fortuitorū nō ualidatur iuramento ex defectu consensus. Item p̄ hoc decidit alia q̄ō cum vz quod iuratū est obseruando nō obuiet priori iuramēto sed al' soleniter ꝓmissio. Quis.n. Inno. dicat q̄ seruandum sit iuramentuz ꝛ de ꝓmissio vz al'r satisfacē Hosti. dicit ꝓtrariū allegās plures rōnes. ar. xxij q.v. Iuramēti. Anto. dicit q̄ si p̄ma ꝓmissio est precisa vt qz est obligatio vādi nō artaret ad preceptuz i ꝓtrariū q̄ō quis iurat seruare nisi ꝑs de alio ꝓtentaret cui facta est ꝓmissio. Sed si nō esset p̄cisa obligatio nec in obligationibus facti i q̄bus ꝑs p̄cise nō obligat ad factuz sed ad itereſſe tūc qz pōt implē p̄mū ꝛ fm vz iuramētuz seruare vt si vni ꝓmitto tradere aliquā rez postea eandē rē alteri ꝓmitto ꝛ iuro teneor seruare iuramētū qz possum seruare iuramētuz tradēdo rez ꝛ promissuz satisfaciēdo scdo de itereſſe ꝛ hāc dicit putare fuisse de mēte Inn. in supradicta sn̄ia ei⁹. Sz Nico. sy. tz ꝓtrariuz: vz q̄ p̄ iuramentuz sequens i quo aliquid ꝓmisit nō pōt q̄s infringē ꝓmissionē p̄us simplr factā licitaz vt obseruet iuramētū ꝛ sic ꝓcludit q̄ obligat quis ad factū illud implē duz q̄ō licite ꝓmisit siue sit ꝓmissio simplex siue iuramēto firmata de iure diuino ꝛ canonico. de pac.c.i.ꝛ.xxij.q.v. Iuramēti. Nec sufficit satisfacere quo ad itereſſe. ſ. aliud dando: etiaz si iuraūit postea aliq̄d q̄ō hz impedire simplicē ꝓmissionē: qz nō tenet illud seruare. Inno. etiā videtur sibi esse ꝓtrari⁹ in.c. Sicut ò spō. vbi dicit q̄ si q̄s simplr ꝓmisit ꝓtrahere cū aliqua ꝛ postea idē ꝑ mittit alteri mulieri ꝛ iurat fm nō p̄muz ꝓtractū q̄ tenet potius p̄me q̄si nō valeat iuramētuz ꝓtra ꝓmissionē alteri factaz. Cū dōs facit iurare suos subditos q̄ dicēt ei si quē sciuerint vel audierint subripuisse aliquid de reb⁹ suis. Dicit Guil. Circa hoc credo distinguēduz: q̄ si talis dōs cōiter hz truculent⁹ ꝛ ferus nō tenet seruare: qz illicitū fuit q̄ō iuratuz ē. Si aūt credit ꝛ hēt māsuetus ꝛ nō nisi rōnabiliter ꝓcessurus tūc subdistinguenduz qz aut sūt tales q̄ ptineāt ad custodiaz eius q̄ sic iurauit seruare oz: puta si quis viderit furē aspor tantē res que eius custodie cōmendate sūt pōt ꝑ sequi res furtiuas. al' tenet restituere. Si aūt non tenet ad custodiam illaz rez tūc si nō pōt ꝓbare nō oz reuelare nisi talibus ꝑsonis que p̄nt ꝓdesse ꝛ nō obesse: ꝛ si alio modo iurauit nō fuit licituz iuramentum nec p̄ p̄ns obligatorium.

De iurādo seruā. §. VI.

re statuta alicuius ecclie vel ciuitat. Circa q̄ō sic distinguit Jo. an. Aut quis iurat seruare statuta edita: ꝛ tūc ex vi iuramēti non tenet ad statuta q̄ postmodū fiunt: vt in.c. Cleric⁹. eo. ti. Aut iurat seruare edita ꝛ edenda: ꝛ tūc tenet ad futura: ꝛ hoc nisi ibi essent aliqua illicita qz ad illa non tenet: vt i.c.i.eo.ti.li.vj. Si.n. sciebat aut credebat aliqua ibi eē illicita: temere illud iurauit: nec tñ obligat ad obseruantiā: si nesciebat nō peccauit in iurando ꝛ intelligit de licit obligatio non de alijs. Aut talis iurauit simplr seruare statuta nō exprimēs edita vel edēda: ꝛ tūc fz Jo. an. ꝛ Frā. tenet ad edita ꝛ edenda. Q̄ō dictuz nō placz Nico. sy. ex eo q̄ ꝑpter metū p̄iurij iuramentuz est grauis p̄iudicij ꝛ stricte interꝑtatiōis: ꝛ iō nō est extendendū sed potius restringendū vt nō comꝑhendat q̄ō ex lata vbox significatione cōprehē dere pōt: vt in.c. Ad nostrā: ꝛ.c. Quintauall'. eo. ti. quod vult Archi. Posset tamē sic distigui. q̄ aut statuta que postmod⁹. fuit nō sūt multuz preiudicialia: ꝛ tūc extēdit iuramētum ad illa. Aut sunt grauis p̄iudicij ꝛ ad illa nō extendit iuramentum: vt.c. Felicit. de penis. li. vj. vbi habet q̄ publicat bonis alicui⁹ simplr nō veniunt bona futura ꝛ hoc ꝑpter grauitatē p̄iudicij. Si autez talis qui iurauit seruare edita statuta postea ꝓmittit ꝑ illud iuramentū quod p̄ius fecit seruare edenda nō al'r iurando ex vi iuramēti nō tenet: vt in c. Clericus. Circa cuius declarationē Nico. sy. dic distinguendi. Aut is qui primo iurauit intendit nūc extendere illud iuramentū ad obseruantiaz alterius actus nō aūt intendit de nouo iurare vt qz dicit volo teneri virtute primi iuramēti: vl' ꝑ mitto ꝑ primuz iuramētuz: ꝛ tūc nō fit extensio nec tenet ex nouo iuramēto: qz hoc nō intendit: ꝛ de hoc intelligit dictuz. c. Clericus. vnde Abb. dicit ꝫ q̄ si quis asserit dño aliquid p̄ sacramētū quod p̄ius fecit nō est p̄iurus lz illud sit falsum q̄ō intelligit Jo. an. ꝛ bñ qñ ad hoc primū iuramētuz nō extēdebat. ſ. ex sua itentiōe. al' secus: tenet tamē talis ad illō ꝑ modū simplicis ꝓmissionis. Aut talis intēdit ꝑ hoc iurare adhibēdo primū iuramentū ad q̄ō postea ꝓmittit. Q̄ō pōt i telligi dupl'r. Uno mō q̄ intēdat iurare p̄ primū iuramētuz sicut p̄ rē spūalez: vt qz dicit iuro per euangeliū: ꝛ hui⁹. Scdo mō q̄ intēdat ꝑ relationē ad primū iuramētuz exprimē formā primi iuramēti. q.d. iuro ꝑ primū iuramētuz. i. fm formā exp̄ssā in p̄mo iuramēto: ꝛ tūc de nouo obligat ad iuramētuz nō q̄ extēdat antiquuz ad nouā ꝓmissionē. Nā video q̄ vbi req̄rit nōbilis ex p̄ssio nō refert an exprimat noīatiz an ꝑ relatōez ad aliō vt in sn̄ia q̄ñ iudex dic ꝓdemno vel absoluo ꝓut in act ptinet. Ee p̄cipue qz deus cui fit iuramētuz respic ad mētez nō ad formā vbox. xiij q.v. Si quid. Jt notāduz q̄ cū q̄s iurat seruare statuta cōitatis vel alic⁹ collegij si q̄ sūt abrogata ꝑ ꝓtriā ꝓsuetudinē q̄ sit rōnabilis ꝛ p̄scripta: vt in.c. fi. de ꝓsue. nō videt obligat⁹ ad illa qz iaz non hñt viz statuti. ar. ad hoc di. iij. §. leges. vbi dicitur q̄ leges instituuntur cum ꝓmulgantur. firmantur autem cū moribus vtentiū approbāt

Capitulum Sextum.

Nonnulle autem p ꝓtrariam ꝓsuetudinez abrogate sunt quod ꝓbatur p.c.sequentia.

Queritur utrum. §. VII.

possit peti reductio eius qđ p arbitros est iudicatū ad arbitriuz boni viri maxime vbi interuenit iuramentū vel pena. Dicit ad hoc Hosti. q nisi arbitramentuz esset ꝓtra deum:quo casu nullo modo est parendū:vt in.c. Julianus:7.c. Qui resistit.xi.q.iij. debēt ptes arbitramētuz obseruare nec pñt ꝓtrauenire sine metu pene vel ꝑiurij q̄si ptes voluerint se in hoc ligare 7 iuri suo in hoc renūciare:vt in.c.i.7.ij.ò pac. Et.vij.q.i. Oz piculosuz:dicit q forte iudex deberet occurrere et obuiare iniquitati ex officio suo pensatis psonaruz 7 cāe qualitatib'.extra de transac.c.fi. Sed an valeat pactuz seu renūciatio vt reductioni ad arbitriū boni viri nō sit locutus respectu omnis lesionis. Et si nō valeat ex se solū:an firmet iuramēto vel pena. Ad qđ sic rñdet Nico.sy. Aut q̄s abñte pte 7 extra iudiciū rēnūciat petitioni hui' reductionis 7 nō valet:q: iur' futuri renūciatio nō tenet:vt in.l.i.C. de pac.7 de deci.c.Ex multiplici. Aut hoc fit in iudicio vel extra i pñtia ptiū In q̄bus casibus tenet iur' futuri renunciatio ꝙa hz vim pacti de nō petendo:iuxta nōta in.d.l.i. C. de pac.p Bar. Aut obligauit se p pactuz quis ad nō petendā hanc reductionē:7 sumus in cāu dubij nostri. Di. de reg.iur' in regula. Scienti. vi. loquēs i simplici pacto aut renūciatione tenz q hoc nō obstante poterit rōne magne lesionis petere reductionez hāc q: id p pactū oz intelligi si vt bonus vir fuerit arbitratus.ar.in.l. cū quereba.ff. de interlocu. Jdē Bar.p dictā.l. Et Jo. an.in regula Scieti. dicēs etiā illud ꝓcedē si iter uenisset ibi iuramentū seu pena. Nā iuramētuz fm Bar.hz i se illam ꝓditionē quā hēbat pactuz ꝑambuluz.s.nō venire ꝓtra si equum fuerit arbitratus. Opet aūt illō pactū seu renūciatio respectu modice lesionis. Et idē tz oñs An.7 vi quasi cōis opio. Tñ Fede.ꝓtrariū sentit respectu cuiuscūq lesionis:quādo.s.pactū vel renūciatio esset iuramēto vallata nisi dolus ex animo ꝓcedat. Bal. dicit cōiter obseruari q nō obstante q̄cūq cautela vbor ꝓpter enormē lesionē pōt peti reductō ad arbitriū bōi viri:q: ñ ē vīsile q arbitrator posset eos enormiter ledē. Ego dicerez q aut deceptio venit ex ꝓposito 7 tūc respectu q̄tecunqz lesionis pōt peti reductio ad arbitriū boni viri nō obstāte quocūqz pacto:q: sicut expsse non pōt renūciari dolus futurus:ita 7 fortius tacite 7 sub inuoluto vbor. Jtez si arbitriuz retractat p dolū:multo fortius arbitramentū 7 in hoc vident cōiter ꝓuenire doc. Et dī interuenire dolus ex ꝓposito qñ sciēter p odiū vel fraudē vl' gīam grauauit alterā ptē. Aut deceptio venit re ipsa sz sine dolo arbitratoris:7 tūc si modice ledat non fit reductio:etiā si nō sit facta renūciatio. Si aūt fuit facta renūciatio hui' reductiōis:tūc nō solū modice sed etiā respectu magne q̄titatis lesionis nō pōt peti reductio ista. Sec' respectu enormis vel maxime lesionis:q: illud sēp videt exceptum Ad fin mēbr. Aut q̄s renunciat seu pactū facit de nō petēdo hui' reductionē etiaz pretextu magne lesionis:aut renūciat 7 paciscit multuz generaliter:vt.s.possit arbitrator alte 7 basse in totū vel in ptez auferre ab vna pte 7 dare alteri ꝓut sibi videbit. Et i ꝓmo casu si dolus interuenit ex ꝓposito poterit nihilomin' peti nō obstāte illa renūciatiōe:q: dolus futurus remitti nō pōt. Aut deceptio venit re ipsa:7 sic peti non pōt reductio respectu magne q̄titatis lesionis:q: potuit pars ex pacto sibi ꝑiudicare:vt in regula. Scienti de re.iur' li.vj Sed respectu maxime 7 enormis lesionis pōt peti reductio exquo de tali nō fuit expss' sū:q: renūciatio nō oz trahi extra itētionē agētis vt in.c. Cū voluntate. de sen.exco. Jdē.d. Anto. 7 Pe. de ancha. Et dicit Bal. q magna q̄titas vl' pua dicit respectu psonaz 7 cāe. Jn.ij. casu tunc aut ꝓceptuz arbitratoris est ꝓtra deū:7 non ligat q̄tūcunqz sit pena apposita fm Hosti. 7 bene i.c Qui resistit.xi.q.iij. Jdē puto vbi fit ꝓtra ius cōe nō remissible p ptes:vt in.c. Si diligēti. de fo.cōpe. Aut est ꝓtra ius ꝓuatū ipsius ptis. Et si deceptio veniat ex ꝓposito 7 dolo arbitri pōt peti reductio p rōnez supradictā. Et hoc tenēt Jo.cal. 7 Jo.an. 7 Bar. 7 est cōe dictū. Aut interuenit sine dolo:7 valz ita q nō pōt peti reductio. Jta tenuit Jo.cal. 7 Jo.an. 7 hoc sat' h ꝓstat de renunciāt' vel paciscēt' itētiōe. Sz tu aduerte lati' quia aut sum' certi q nō interuenit dolus. Aut sumus dubij. Et i ꝓmo cāu cū sum' certi 7 tūc q̄uis respectu enormissime lesiōis fz Pe. de ancha. possit peti reductio:q: paria sūt dolū interuenire ex proposito. vl' re ipsa.ff. ò doli.excep.l.ij. Tñ cōis opinio ē i ꝓtrariū qđ ꝓtrariū tz Bar. Jo.cal. 7 An. allegātes:q: nō ē op' ꝓiecture ò tacita volūtate: ex quo hēm' expssā 7 certaz:7 q̄libz iuri suo pōt renūciare. vij.q.i. Quā piculosū. Et hoc vez nisi i pacto vl' renūciatōe fuit positū aliqđ vbū ptā t' restrictiuū. Dic.n.o. An. q si ex aliq cā legitia fuit arbitrator decept' de quo ꝓstarz:q tūc saltē ex clausula generali.s.q possz alte 7 basse 7c. vel iudic' officio sbueniret leso.ar.l. ābigo.ff. de rec. ou. Et hoc cāu puto ꝓcedē illud nōbile Hostiē. qđ supra i ꝓncipio dixi.s.q in maxia q̄titate possit iudex occurrē. al' nō video quō possit eē iudex ad vtilitatē ꝑuatā ꝓtra pactū expssum impedire. Bñs tamē An. videt velle i pte alia illius.c. Quī tuall' codē.ti. q q̄tuncunqz verba sint cōcepta late:nihilominus data enormi lesione re ipsa peti reductio poterit. Mouetur ex hoc: q: talia

verba in genere ⁊ fuso sermone ꝓlata sunt sub ꝓ fidentia discretiois ⁊ amicitie arbitroꝝ vt captet ipsoꝝ benivolentiã ad nõ ledẽduz ideo nõ debẽt ita late intelligi sicut sonant. Et si iuratũ fuit ꝙa vba iuramenti obuiãt absolueret vel iudex ex officio ꝓuidebit: ⁊ sic refert se de facto ꝓsuluisse. Et i hoc ꝓcor. cũ Pe. de ancha. hec opinio hz eqtatẽ sz alia opio supra Jo. cal. ⁊ Jo. an. videt vior de iur' subtilitate. ar. op. vij. q. i. Quã piculosũ. In alio mẽbro: cuz .s. dubitat vtz iteruenerit dolus tunc ratiõe enormissime lesionis põt peti reductio saltẽ iudic' officio qz presumit dolus in tanta lesione: vt i. l. Lutius. ff. de his q̃ in frau. cre. Et in hoc etiã põt itelligi illud dictũ Hosti. supra. Idẽ sentit Anto. ⁊ Frã. de are. ⁊ Bar. ⁊ Pe. de ãcha.

Capitulum Septimum de Periurio.

¶ de ꝑiurio ẽtendi. qz sit mortal' ꝙ ꝑiũ. ex ꝙbꝰ est dictũ.

Et periurio sciẽ

dum q̃ grauitas hui' peccati ex quattuor ostenditur vnde sũmo pere vitandum.

Primo qz ex eo deus inhonoratur.
Secundo qz omni lege vetatur.
Tertio qz ipse ꝓximus damnificatur.
Quarto qz pena multiplici castigatur.

Quantuz ad primũ. §. i.

¶ ꝑiurũ ẽ mẽdaciũ ex ꝑsumpto firmatũ.

intelligendum oz videre q̃d sit piuriũ. Ad quod dicit magistr' i. ij. sniaz. di. xxxix. q̃ est mẽdaciuz iuramento firmatuz. Jsta ergo duo requiruntur s. q̃ aliquo modo sit ibi mendaciuz in locutione: ⁊ cũ eo iuramentũ. Et mendaciuz q̃dez dicit' formaliter quãdo de aliquo ꝓterito ꝓnti vel futuro ꝓtrariũ ꝓnũciat ad id quod hz in corde: vbi gza. Lũ dicꝫ merces quas vis vẽdere ꝓstitisse tibi decẽ ⁊ tu mẽte hẽs q̃ nõ tantũ ꝓstitit: vel si dicis merces illas esse bonas ⁊ sine aliquo defectu ⁊ tu scis hãe plures defectus vel cũ dicis te datuz pecuniã vel certuz opus i certo termino factuz ⁊ tu intẽdis vlterius ꝓtrahẽ terminũ. Et si id q̃d dicꝫ esset vt tu dicis tu tamẽ in corde credis ꝓtrarium. s. q̃ nõ sic sit: mẽdacium formaliter est: ⁊ grauius peccas q̃ si diceres falsuz credẽdo tamẽ dicere veruz qz vt dicit Aug. Rea linguã nõ facit nisi rea mẽs. Jurare aũt est ſm Aug. deũ testez ĩuocare .s. sue locutionis. Quãdo ergo iuras quod credis esse mendaciũ piuriũ cõmittis ⁊ ex hoc valde deum inhonoras: qz ipsum qui est sũma vitas ⁊ menti ri nõ põt induci in testez tue falsе locutionis ⁊ sic facis eum iniquum ⁊ iniustum testem q̃tuz in te est dum in falsum testimonium inducis: quod ẽ magna blassemia. Certe non faceret quis hoc in vilem hoiem sine magna iniuria eius si tal' eẽt cui displiceret mendaciũ vel piuriuz. Deo aũt sũme displicet. Sicut ergo xp̃s iudeis multa blassemãtibus in eum dixit eis. Vos inhonorastis me Joã. viij. Ita istis piuris dicere põt: ⁊ multo magis turpiter iurãtibus p mẽbra inhonesta. Et qz inhonorare deum ⁊ irreuerẽtiaz facere ptinet ad ꝓtẽptũ Jdeo ſm. b. Tho. se. se. q. xcviij. piurium ex genẽ suo est mortale. Et si diceres. Cum iuro p euangelia vel fidẽ vel p corpus meũ aut p scõs nõ iduco deuz testez cum ipm nõ noiez. Rñdẽt. b. Tho. et Alb. q̃ cũ quis iurat p ꝓdicta nõ intelligit illa inducere in testimoniuz sui dicti qz nulla creatura hz infallibilez vitatez ⁊ oium cognitionez: ⁊ ideo in illis iuramentis inducit deus i testimoniũ cui' vitas vel vtus relucet in illis creatur' q̃ nominant. Nec excusat a mortali vt dicit. b. Tho. ex hoc q̃ iocose peierat: qz nõ euitat diuinaz irreuerentiaz imo q̃tum ad aliquid magis auget. Sil'r nõ excusatur a mortali q̃d ex lapsu lingue seu ex vsu peierat: doũmodo aduertat se iurare ⁊ aduertat falsuz esse qd̃ iurat: qz nec a ꝓtemptu: secus si nõ aduertat se iurare. Idem Bonauẽ. in. iij. di. xxxix. Tribus aũt modis ꝓprie dꝫ piuriũ icurrit vñ ⁊ mortal'r peccat. Uno mõ cũ dꝫ iurat aliq̃d esse vl' fuisse: ⁊ ꝓtrariũ hz in mẽte sua etiã si vez esset qd̃ diceret: vt dictũ est supra. Secũdo cũ iurat se aliquid factuz illicitũ ⁊ criminale: vt occidẽ: qz ipso cõ tenet ꝓtrariũ facẽ al' aliud cõmitteret mortale iplendo tale iuramentũ: vel etiã cuz ꝓmittit rem licitã ⁊ nõ intẽdit obseruare: iurat. n. ꝓta id qd̃ hz in mẽte: vel etiã si intendit obseruare ⁊ est res alicui' iportantie ⁊ postea non seruat eo mõ quo ꝓmisit cũ possit ẽt si sit sibi magnũ incõmodũ in seruãdo nisi relaxet ei vel ꝓlongẽt termin' ab eo q̃ põt: de hoc hẽs supra: imo ſm. b. Tho. non excusat a mortali si nõ implet iuramẽtum metu extortũ de re in se licita. Hz tñ diuersa remedia ad ꝓuidenduz sibi nõ tamẽ ꝓpria auẽte põt ꝓtrauenire. Tertio cũ quis iurat ita leuiter ⁊ sine cõsideratione vtz sit vez vel falsum qd̃ dicit: qz exponit se piculo iurandi mendaciũ ⁊ ꝑcipue in iudicio vel in his q̃bus ꝓxim' dãnificat. Dz. n. diligenter examinare quod dicit: ⁊ tunc adhibita diligentia etiã si iuraret falsum quod tamẽ ipse credit vez in iuramẽto assertorio nõ est mortale fz Pe. de tharã. i. iij. Ergo si nõ adhibet diligẽtiam no videt excusari a mortali. Et multo magis peccaret mortalit si iuraret asserendo sic esse vel nõ esse de quo i mẽte sua dubitat. Sz in ꝓmissorio iuramẽto si omittit iplere qd̃ ꝓmisit ꝓpter legitimũ impedimentũ excusat a mortali ſm Pe. de tharã. Idẽ Bonauẽ. i. iij. xxxix. di. ergo a ꝓtrario nõ excusat: cũ deest legitimũ ipedimẽtuz. Jurando aũt vez sine aliqua necessitate vel vtilitate veniale est. Nõ. n. ibi videt esse irreuerẽtia ⁊ ꝓtẽpt' dei: qz nõ fit ex deliberatiõe sz ex q̃daz subreptõe ⁊ leuitate ſm Bonauen. i. iij. vbi supra. Est g̃ illõ

¶ ꝑiurũ q̃ mortale tꝫ modis.

Capitulum Septimum.

preter preceptum qz deum nō honorat: sed nō ꝓ tra p̄ceptum: qz nō est nōbilis irreuerētia: ⁊ hoc nisi fieret in ꝓtemptuz vel in inhonesta locutione qz tunc mortale. Unde. Iurationi non assuescat os tuū. Multi. n. sunt cāus in illa. Ecc. xxiij. Ur multum iurans replebitur iniquitate. Ecc. co. ti.

Secundo ostendi. §. II.

tur piuriū esse pctm̄ ⁊ magnuz: qz oībus legibus phibetur. Prohibetur. ſ. Intrinseca. Mosayca. Euangelica. Canonica: ⁊ Politica. Lex. n. intrinseca seu nālis sicut dictat homini q deum suum honore sūmo reuereat: ⁊ rebus vtatur ad quod institute sūt a natura ⁊ fidelis sit in ꝓmissis. Ira phibere ꝓtra dei irreuerētiā: ⁊ abusuz rez. i. vsū ad id ad quod nō sunt ordinate ⁊ infidelitatez erga ꝓximuz. Cum ergo piuriuz sit ꝓtra reuerētiaz dei ⁊ honorez ⁊ abusus ligue qz locutio homini est data a nā ad manifestanduz ꝓceptum cordis. Periurus aūt dicit ꝓtra id qō hz in corde: ⁊ alī vt in ꝓmissoriis iuremētis nō seruat fidelitatez ⁊ sic agit ꝓtra legez nālez piurus. Unde ⁊. b. Tho. vbi supra dicit q etiā iurās p idola lz peccet i iurando tenet tamē seruare iuramētuz factū de re in se licita. Fidelitas. n. in ꝓmissis est de iure nāli. Et lz nō sit licituz exigere ab infideli vel inducere ante iuramētuz p idola: tamē ad firmandū pacē vel pactū cuz eo de re licita nō ē illicitū vti eo rōe ſ. fidelitatis ad quaz ille tenet. Et sic Machabei cū fecerunt ligā cū romanis vſi sunt iuramēto eorū vt credit p idolā que colebāt: vt dicit. xxij. q. i §. Sic etiā. Unde ⁊ phs dicit i methaph. Infidel loquēs de infidelibus: qō iusiurandum apud eos honoratissimū erat. Unde ⁊ Marc⁹ regulus et si gētil ⁊ rōn⁹ voluit pot⁹ sustinere crudelez mortē a chartaginensibus q̄ nō seruare ꝓmissuz fcīz sub iurameto. ſ. ipsis in redeūdo ad eos si nō posset obtinere a senatu ꝓmutationē chartaginēsiuz plurimoz captoz a romanis in ipsuz Marcum qui postea fuerat captus a chartaginēsibus cum tamē posset nō redire qz liber erat post̄ venit romā dimissus ab illis sup hoc vt ponit Aug. in ꝓmo de ciui. dei: ⁊ narrat Ualerius ⁊ Agellius. Cōtra legem mosayca ostendit esse q̄tuz ad illaz ptez que moral est: vnde ⁊ semp obligauit oēs: et sēp durat: pz: qz i prima tabula decalogi scripta digito dei: scōz p̄ceptū est illō. Nō assumes nomē dei tui i vanū. Exo. xx. qō idē ē qō dicit Leuitic. xix. Nō piurabis in noīe meo. Et ex hoc ꝓbant q̄dam magnitudinē hui⁹ pcti: ⁊ q grau⁹ est hōicidio quod horribilissimū est. Naz pctā que sūt directe ꝓtra deū sūt fm se grauiora q̄ ea que sūt ꝓtra ꝓximū: qz deus sine cōpatione esse maior ꝓximo. Sz trāsgressiones p̄ceptoz p̄me tabule sūt directe ꝓtra deū: vt pz ex se. quoz fm ē phibitio piurij. Trāsgressiones p̄ceptoz scōe tabule que sunt septem sūt directe ꝓtra ꝓximū quoz fm est phibitio homicidij. Ergo ex ordine ipsoz p̄ceptoz pz esse grauī⁹ piuriū q̄ homicidium fm. b. Tho. in quolibet. Firmat hāc sniaz p hāc rōnē Apls dicēs ad Heb. vj. Hoies p maiores sui iurāt ⁊ ois ꝓtroversie eoz finis ē iuramētum. Frustra aūt i cā homicidij ꝓtroversie finis eēt iuramētuz si hōicidiū esset grauī⁹ piurio. Presumeret. n. q̄ q̄ maiorez culpā. ſ. homicidij nō curauit cōmittē nō vereť minorē incurrē. ſ. piurij: vnde ex hoc ipso q in cā cuiuslz pcti deferť iuramētū manifeste ostēdit q piuriū ꝓ maxio pctō dz hīi: nec ūneri to qz piurare nomē dei vī q̄dam diuini nois abnegatio: vñ fm locuz tenz piuriū post idolatriaz: vt pz ex ordine p̄ceptoz. Bonauē. i. iij. di. xxxix. nō placet ista opinio nisi in piurio qō ꝓcedit ex odio dei. aľ dicit maius esse homicidiū. Et lz prima rōnem videat destruē nō tñ destruit nec pōit rōnem. b. Tho. que efficax multū vī. Sz o miserimi hoies cū ita horreāt homicidiū qō horrēdū est: piuriū qō e grauī⁹ ꝓ nihilo quotidie icurrūt vez ē tñ q ꝓsiderādo grauitatē pcti ꝑz nocumē tū qō inde sequtur cōiter hōicidiū grauī⁹ ē qz grauius nocumētū ꝓris iferť. Et iō in iudicio hūano grauī⁹ hōicidiū q̄ piuriū punit. Cōtra legē euāgelicā est. Nā dicit xp̄s Math. v. Nolite iurare oīo ⁊c. qō tñ sane itelligendū est. Nō. n. vult xp̄s dicē q in nullo cāu debeat q̄s iurare cū i casu necessitatis: ⁊ magne vtilitatis rōnabilr possit hō iurare ⁊ debeat: vnde ⁊ scōs hoies legim⁹ iurasse Dauid ⁊ Abrahā ⁊ Paulū i eplis suis. hoc aľ p tineret ad heresiz credēdo ptinaciter q nunq̄ licēret iurare. Sed ꝓhibet xp̄s ex illo mō loquēdi iurationem leuem ⁊ indiscretaz. Nā scōm Bonauen. i. iij. vbi supra. Negatio p̄posita signo vñ eq̄ pollet particulari negatiue: sic ergo cum omnino sit signum vniuersale. i. omni modo: ⁊ i nolite includatur negatio: sensus ē. Nō iuretis omni mō: qz nō sine cā ⁊ necessitate: ⁊si aliquo modo. i. cuz debitis circunstantijs. Contra legem canonicam ⁊ ciuilem est. Utraq piurium ꝓhibet: vt. xxij. q. iij. p totum: extra de iureiurā. Etsi christus. Et ff. de iureiuran. l. Jusiurandum. Et dicit Crisō⁹ q qui periurare patus est antequam iuret piur⁹ esse videtur: quia deus iudicat nō solum ex operibus sed ex corde. xxij. q. v. Qui periurare. Et q̄to cum maiori solemnitate iuratur tanto grauius est periurium. Qz autem dicit Crisō⁹ q iurare per deum est maius q̄ iurare per euangelia vl alia sacramenta. xxij. q. i. Si aliqua ⁊ per ꝓns videtur grauius piurium per deum q̄ p alia: intelligendum est ceteris pibus. i. quādo iuratur cum solēnitate eadē vtroq iuramento vel sine solēnitate ⁊ sup silia mā ⁊ eodē ꝓtemptu. Aľ iurare cū solennitate vt coram iudice super libro reliquijs ⁊ hui⁹. est maius. Et piuriū in hui⁹ est grauī⁹ pec

catū q̄ iurare p̄ deū ſimplicit̄.i. ſine ſolemnitate: tū rōne maioris deliberationis: tum ratione ſcandali ſequētis: hec.b. Tho. Pe. ⁊ Inno.

Tertio propter .§.III.

piurū ꝓimus dānificat qz in iudicio peierādo iniuriat iudici cui nō obedit cū p̄cipit ſibi iuridice vt vitatem dicat ſup eo de quo iterrogat ⁊ ſic etiā ledit bonum cōmune: vnde tenet dicere veritatē ēt ſi inde ſeq̄ret ſibi moꝛs ſcōm.b. Tho. ſine dāno alic̄ ꝑticular̄ ꝑſone. Dānificat etiaz cuz accuſatus peierat: qz actor vel teſtis i ꝓtractibus ſil̄r cū iurat rez bonā eſſe quaz nouit defectuoſaz: vel reſtituiſſe pecuniā quā ſcit nō reſtituiſſe. Nec excuſat a mortali piurio loquēdo ſophiſtice vt ad ſuū itellectū v̄boꝝ ſuoꝝ videat dicere verꝫ cuz itēdat decipere: cū alius aliꝫ itelligat. vñ Iſidoꝛus. Quacūq; arte v̄boꝝ: quis iuret: deꝰ ſic accipit ſicut ille cui iurat intendit. xxij.q.v. Qua cūq; ⁊.c. Ecce. Qō intelligit.b. Tho. vbi ſupra quādo dolus ē ex ꝑte iurantis tm̄. Tunc.n. iterp̄tanduz eſt ⁊ itelligēduz ſm̄ itellectuz accipiētis iuramētuz. Sed ſi dolū iurās nō adhibet. obligat̄ eſt ſcōz ſuaz itentionez obligādi. Unde ſz Hoſtien. ſi quis iurat aliq̄d generaliter: cū generalitas obſcuritatē pariat nō videt cogitaſſe ſup his ſuper q̄bus ſp̄aliter nō iuraſſet: ⁊ ſic ſm̄ itentionē iurā d̄ eſt interp̄tandum quādo ſine dolo iurat. Unō ſi caſus inopinat̄ eueniat de quo ſi cogitaſſet tūc in iurādo nullo mō iuraſſet: nō tenetur ad illud. Idez Ray. ⁊ Guil. Sicut fecit chriſtianus q̄ pecuniā ſibi mutuatā a iudeo aſſerebat reddidiſſe: ex quo vocatus ad iudiciū pecuniā illam in baculo ꝓcauo dedit in manibus iudei ſeruandā dum iuraret ⁊ ſic iurauit reddidiſſe intendēs de pecunia in baculo abſcōſa quē poſtea repetijt. Sed diuina vltio manifeſtauit ſuā fraudez p̄ moꝛtez ſupueniētē vt habet in legēda.b. Nico. Et nō q̄ dicitur in Leuitico.v.c. Anima q̄ audierit vocez iurantis quē nouit falſuz iurare ſi nō indicauerit: rea erit peccati. Dicit Aug. xxij.q.v. Ille qui: q̄ cum non dicat cui debeat idicare itelligendum videt q̄ debeat his q̄ magi p̄ñt p̄odeſſe q̄ obeſſe piuro ſiue corripiēdo ſiue ꝑ eo oꝛando: ⁊ hoc ſufficit dicit Ray. ⁊ ad hoc tenet. Sz Bonauē. i. iij. vbi ſupra dicit q̄ hoc ēt p̄ōt itelligi quādo p̄ viā teſtimonij ille qui audiuit ⁊ ſcit falſuz iuraſſe p̄ōt ꝑ ſuum teſtimoniū ſubleuare innocentē a dāno tēpoꝛal̄ rei vel coꝛporis i iudicio vel extra: quod itelligēduz videt quādo hoc p̄ōt ſine ſui magno piculo vel ſine maiori ſcandalo inde ſequēdo. Scādalizat ēt piurus ꝓximos ſuo malo exēplo ꝓuocās ad ſilia ⁊ ad odia ⁊ huiꝰ. Sz q̄d dicēduz eſt de exigēte iuramētuz vtz peccet. Et videt q̄ ſic: q̄a occaſionez dat illi peierādi. Ad quod dicit. b. Tho. ſe. ſe. q. lxxxix. q̄ exigens iuramētuz aut eſt publica ꝑſōa puta officialis aut priuata. Si publica tūc exigendo iuramētuz ſm̄ q̄ exigit oꝛdo iur̄ in nullo peccat ſiue ſciat illuz falſuz iurare ſiue veꝛz: qz nō videt illud exigere ſed ipſe ad cui⁹ inſtantiam iurat. Si priuata ꝑſona exigit hoc faciēs qz dubitat de vitate loquēti: ⁊ ideo vt ſit magi certus exigat nō peccat ſed humana tēptatio ē. Si aūt ſcit vel credit ꝓbabil̄r illuz falſuz iuratuz peccat mortalit̄: qz dat illi occaſionē ruine in hoc caſu nō autē in alijs: vnde Aug. in ſermōe dicit hunc homicidaz duaꝝ aiaꝝ. ſ. ſue ⁊ ꝓximi quē iducit ad hoc. xxij q.v. Ille q̄ hec Tho. Silz ille qui aliq̄d qō ſcit vl̄ credit alicui ꝑſone ſibi poſitū ſecretū aliquod ſb̄ iuramēto vel ꝓſilijs cōitat̄ vel a ꝑſona ꝑticulari ſtimulat eū ꝑſuaſionibus ⁊ amicitia ad ſibi reuelandum mortal̄r peccat qz occaſionē efficacē dat illi peccādi mortaliter etiā ſi ex tali reuelatiōe nō oriatur ſcādaluz. Cū ergo dānificet ꝓximus multipliciter p̄ piuriū miꝛe ē qūo miſeri hoīes ita frequētant: ⁊ cū cetera pcā ob quādam reuerentiā ſacra fugiāt. Faciēs.n. fornicationē cauet ſibi a loc̄ ſacr̄ cōmittēs furta ſi p̄ōt p̄cit reb⁹ eccleſiaſtic̄. Sed ſcelerati piuri igerunt ſe audacter ad ſacra. ſ. nomē dñi: coꝛpus dñi: reliquias altaris: ⁊ huiꝰ. Et merent a nullo ſacro iuuari ſz abſoꝛberi. Sic qz inhonorant deum ⁊ ſcōs eiuſdem.

Uz ad quartū. §.IIII.

puniūtur vtiq; multipl̄r piuri. Et p̄mo q̄dez efficiunt̄ infames. vj.q.i. Infames. Et conuicti ad teſtimoniū i iudicio: nō admittūt̄: etiaz ſi egerit pniaz vj.q.i. Infames: ⁊ extra de teſti.c. Teſtimoniū: niſi fuerit abſoluti⁹ a dicta infamia p̄ p̄ncipē. Puniūt̄ quoq; i foꝛo eccl̄ie pnia ſeptēni ſz antiquos canones. xxij.q.i. Predicandū. Et lz ꝓfeſſor nō teneat iniūgere talē pniam: tamē ꝑpendi p̄ōt ex hoc magnitudo peti. In foꝛo ciuili piuriū i iudicio punit̄ coꝛpal̄r ⁊ varie. Sz ⁊ deꝰ p̄ iudicia ſua terribilia oñdit hoꝛoꝛē huiꝰ vitij. Naz vt hēt. ij. Reg. xxi. ſupuenit ſterilitas terre ſeu fames tēpoꝛe Dauid q̄ pſeuerauit tribus ānis: ⁊ cū Dauid a dño q̄ſiſſz cām huiꝰ flagelli vt remediū adhiberz. Reſpōdit dñs q̄ euenerat ꝓpter piuriū Saul. qz. ſ. fregit p̄miſſionē firmatā iuramēto factā gabaonitī a Joſue ⁊ ſenioꝛib⁹ iſr̄l̄ ſup reſeruatione eoꝝ in vita. Ipſe aūt Saul. q̄i zelās p̄ filijs iſr̄l̄: qz gabaonite decepāt eos fingentes i remoti habitare ⁊ cuz eis querē pacē: occidi fecit multos ex eis: dictūq; eſt Dauid q̄ fames illa nō ceſſaret quouſq; ſatisfaceret iurie gabaonitaꝝ. Miſit ergo ꝑ eis ⁊ q̄ſiuit q̄d vellēt ſibi fieri. Qui petierūt oēs deſcēdentes ex Saul mares ſibi dari ⁊ crucifigi: qō ⁊ feū eſt excepto Miſiboſeth filio Jonate cui pepcit vt ꝑ uaret ipſe ſuū iuramētum quo ſe aſtrinxerat Jonate ſe ei⁹ generatōnē ſeu filios ſuatuꝝ. Silz vna

Capitulum Octauum ⁊ Primum ti. xi.

ex cāis q̄ assignāt i scriptura de captōe regis iuda Sedechie ⁊ destructionis hierosolymoꝝ fuit qꝛ ipe rex iuramātū fidelitatis qō fecerat Nabuchodonosoꝛ fregerat se rebellās: vt hī. iiij. Reg. xxv. In alia aūt vita pena sibi refuat i igne eino. Nā dī Apoc. xxi. de mēdacibus q̄ ps illoꝝ in stagno ignis ⁊ sulphuris. Periuriū ꝑpe semp icludit mēdaciū ⁊ addit cōtēptū dei: vñ multo magis eis debetur.

Capitulū octauū de adiuratione.

De adiuratione

q̄ hz similitudinē ad iuramētū vñ licite faciēdo .i. cuz debitis circūstātijs actus vtutis latrie ē. Unū ⁊ aplus vtit adiuratōne cū dic Ro. xij. Obsecro vos p miaz dei vt exheatis coꝛpa vīa ꝛc. Et ēt ecclia cū dicit p crucē tuā vl p misteriū icarnatōnis tue. l. n. do. ⁊ hui⁹. Est g̃ adiuratō iducē alīquā psonā vl creaturā ad aliq̄d faciēdū vl nō faciēdū ex iuocatione alicui⁹ rei sacre: ⁊ fieri pōt ꝓz b. Tho. se. se. q. xc. ad creaturā rōnalē itellectualē ⁊ irrōnalē. Et cū fit erga creaturā rōnalē: aut i tēdit necessitatē imponē faciēdi qō petit illi quē adiurat: sicut iponit sibi necessitatē faciēdi qō iurādo ꝓmittit. Aut nō itēdit imponē necessitatez ꝓz poti⁹ p modū dēpcatōis intēdit ex iuocatōe illius rei sacre exp̄sse inducē illū ad faciendū. Et i isto scō cāu licitū ē adiurare quācūq̄ psonā super re licita: ēt ipsū deū sicut ⁊ licitū ē deprecari. Nō tñ leuit faciēdū ē ⁊ i rebus friuolis: sicut nec leuit iurādū ob reuerētiā reꝝ sacraꝝ. In ꝓmo casu aut adiurat psonā sibi subditā ⁊ fm debitum modū: vtputa in cāu in q̄ liceret sibi ꝑcipe ⁊ exigere iuramētū aut nō. Si ꝓmo mō licitū est ⁊ adiuratus subditus tenet sic ex precepto ⁊ iuramento exacto facē vel dicē ad qō adiurat. Si secūdo mō tūc peccat mortaliē adiurans qꝛ vsurpat sibi ptātē i aliū quā nō hz ⁊ sic facit contra iusticiā ⁊ ledit ius cōe. Unū ꝓnceps sacerdotū Caiphas cuz dixit xp̄o adiuro te p deū viuū vt dicas ꝛc. Mathe. xxvi. grauit peccauit: qꝛ nō hēbat ptātez sup eū. Similit si eēt subditus adiuratus ⁊ adiuretur sup aliqua re faciēda ꝓpe qua adiurās nō posz sibi ꝑcipe nō tenet sibi obedire: sicut si adiuret vt diceret si cōmisit aliqō crimē occultū de quo non ꝑcessit ifamia vl ꝓbatio aliq̄ ⁊ peccat adiurans. Ad creaturā intellectualē pōt fieri adiuratio vñ ecclia vtit exorcismis q̄ sūt q̄dā adiuratōnes ꝺ mones: ⁊ hoc est verum si fiat ad hoc vt p virtutē diuini nois vel reꝝ sacraꝝ eos tāq̄ ūmicos expellamus ne nobis nocē possint spūaliē vel tpaliē fm ptātē a xp̄o traditaz Luc. x. Ecce dedi vobis ptātē calcādi supra serpētes ⁊ scorpiones ⁊ ꝺ oēz vtutē ūmici: ⁊ sic dicit. xxxiij. q. i. si p sortiarias. q̄ cū aliq̄ sunt maleficiati pñt fieri erga eos exorcismi: sed nō ē licitū eos adiurare ad aliq̄d sciēdum vl obtinēdū ab eis: sicut fit p artē magicā vel notoriā ⁊ huiusmōi: qꝛ hoc ꝑtinet ad societatem cū eis hñdā ⁊ pactū qō nō lz nisi spūali instinctu sps sācti: vel reuelatōne diuina aliq̄ sci ad aliquos effectus opatione demonū vtant. Sicut fec. b. Jacob⁹ apls erga Hermogenē ⁊ b. Dñicus pluries. Ad irrōnalē creaturā pōt dupliciter fieri adiuratō Primo vt adiuratio referatur ad ipsā creaturaz irrōnalē fm se ⁊ sic vanū eēt. Alio mō vt referat ad eū a q̄ creatura illa agit ⁊ mouet. Et tunc dupliciter. vno mō p modū dēpcatōis qō ptiet ad eos q̄ diuia inouatōe miracula faciūt. alio mō p modū cōpulsionis aduersus diabolū q̄ i nocumētuz nīm vtit creaturi irrōnabilib⁹. Et talis ē modus adiurādi i exorcismis ecclie ⁊ sic lz. Sz adiurare eas ita q̄ demonū auxiliū implorēt: non licet hec omnia. b. Tho.

Titulus vndecimus de Voto ⁊ voti trāsgressione. Capitulum primum.

Quete ⁊ reddite

dño deo vīo inq̄t ps. lxxv. Cū oia q̄ possidemus dñi sint ⁊ ab eo receperimus iuxta illud qō dixit ipe Dauid. i. Paralipo. vlt. Que de mānu tua accepimus dedim⁹ tibi Tua sūt oia dñe. Decet ipi dño offerre munera ⁊ vota i recognitionem dñij sui ac bñficij recepti Jp̄m. n. vouē aliq̄d ē quodāmō dare illud. Dicit n. fieri aliq̄d cū fit cā ei⁹: qꝛ effectus vtute cōtinet i cā: quēadmodū faciēs istrumētū q̄ alicui deb⁹ certū q̄d. dī iā illud ei dedisse: qꝛ istrumentū ē cā recipiēdi illud. Sic q̄ ꝓmittit p votū i quātū se obligat ad illud faciēdū: iā quodāmō dat ⁊ hic ē q̄ nō solū dāti lz ⁊ ꝓmittēti gie aguntur plen⁹ tñ confert cū ꝓmissū soluit: vñ Isa. xix. dicit de veris fidelibus. Colēt cū i hostijs ⁊ muneribus ⁊ vota voue būt dño ⁊ soluēt. Et ad hoc ēt saluator nos istruit dicēs Reddite q̄ dei sūt deo. Math. xxij. ꝓmaxie dicunt dei eē ea q̄ sibi p votū ꝓmittūt. Et ad hoc idē exhortat ps. dicēs. Uouete ꝛc. vbi tria notāt. Primo q̄ exhortamur ad meliozē ꝓmissionem ibi Uouete.

Secundo q̄ necessitamur ad promissorum solutionem ibi Reddite.

Tertio q̄ regulamur circa votoꝝ intentionē ibi Dño deo vestro.

Quātum ad primuz. §. I

Sciēdū q̄ votū ē ꝓmissio de meliori bono ope q̄ sit illud ad qō tenemur de necessitate salutis vt patz ibi i diffinitōe voti. Et iō null⁹ cogit ad vouēduz

sicut nec ad alia opa superogatōis ꝫ cōsulit ⁊ exhortat ad h⁹ i. Et sic exhortatorie ps. ait. Vouete vbi glo. ait. Vouere cōsulit vouētu: ꝓterea autē exhortamur ad vouēdū ⁊ nobis cōsulit vt maiora merita acq̄ram⁹. Nā op⁹ factū cū voto ē melⁱ ⁊ magⁱ mēitoꝝ q̄ idē fēm sine voto ꝫ. b. Tho. se. se. q. lxxxviij. qō ꝓbat ipe triplici rōe. Primo q̄ dē q̄ vouere ē actus latrie siue religiōis q̄ vtus ē nobilissima int morales vtutes. Quāto aūt vtus ē nobilioꝝ tāto act⁹ ei⁹ ē melioꝝ ⁊ magⁱ meritoꝝ⁹ vñ actus iferioris vtutⁱ ē melioꝝ ⁊ magⁱ meritoꝝ⁹ ex h⁹ q̄ ipat a supioꝝ vtute cui⁹ act⁹ fit ꝓ ipiuꝫ sīc act⁹ fidei vⁱ spei ē meliō si ipat a charitate. Et iō act⁹ mōalⁱ puta ieūaⁱ q̄ ē act⁹ abstīētie ⁊ ꝓtīē q̄ ē act⁹ castitatⁱ ⁊ dare elymā qō ē act⁹ alīⁱ libealitatⁱ sūt meliora ⁊ magⁱ meritoria si fiāt ex voto q̄ sīn voto q̄ sic iā ptinēt ad cultū diuinū ꝫ q̄sī q̄da dei sacrificia. Unde Aug. i li. ō vginitate. Neq̄ ipa vginitas q̄ vginitas ē: ꝫ q̄ deo dedicata ē honorat quā vouet ⁊ fuat cōtinētia pietatⁱ. Secūdo q̄ ille q̄ vouet aliq̄d ⁊ facit plus se deo subicit q̄ ille q̄ solum facit subicit. n. ie deo ñ solū q̄tū ad actuꝫ illud faciēdū qō vouet ꝫ ēt q̄ ad ptātē q̄ de ceto ñ pōt aliud facē. s. de iure. Qō ēt ꝓbat Anselm⁹ i li. de similitudinib⁹ exēplū ponēs de duob⁹ fuis vnⁱ oñi quoꝝ q̄lꝫ hꝫ arboꝛē fructiferā: puta ficū i orto suo ꝓducētē ḡiosos fructⁿ. Et alⁱ q̄dē dicto rū seruoꝝ fructⁿ sue arboris ānuatⁱ dño suo clargit. Alⁱ aūt eidē dño donat arboꝛē cū fructibus Nā clarꝫ ē q̄ op⁹ illⁱ q̄ dat arboꝛē cū fructib⁹ oꝛ ē magⁱ gratū dño q̄ illⁱ q̄ tm̄ donat fructⁿ certis paribⁿ ex eo q̄ plus dat: ⁊ q̄ plus dat plus mereī accipe. Tertio q̄ ꝑ votū imobilitⁱ voluntas firmat i bonū. Facē aūt aliq̄d ex voluntate firmata i bonū ptinet ad pfectionē virtutⁱ vt oñdit phs i. ij. ethi. Sīc ēt peccare ex mēte obstīata i malū aggrauat pctm̄. Et q̄ necessitas adiplēdi illud nō ē necitas coactōis q̄ causat inuoluntariū: ⁊ ꝺuotōez excludit ⁊ meritū: ꝫ ē necessitas spōte assūpta ꝓ ꝓpositu immutabilis voluntatⁱ iō nō tollit vⁱ minuit meritū ꝫ ꝑfirmat voluntatē ⁊ auget deuotōem. Sīc ēt nō posse peccare nō diminuit libertatē: ita ⁊ neccitas firmate voluntatis i bonū nō diminuit libertatez: vt pꝫ de beatⁱ ⁊ hui⁹. ē necessitas voti hñs aliquā silitudinē cū cōfirmatione beatoꝝ. Unde Augu. in epla. Felix neccitas inq̄t q̄ i meliora ꝓpelit. Exhōtamur aūt ad vouēdū exēplis beatoꝝ seu sctōū veteris ⁊ noui testamēti. Nā ⁊ Jacob votū vouit dño. o. Si dñs fuerit mecū ⁊ custodierit me i via ista i q̄ ego ābulo ⁊c. erit mihi dñs i deū: ⁊ cūctoꝝ q̄ dederit mihi decimas offerā. Gen. xxviij. qō ītelligi pōt ꝑm. b. Tho. q̄ vouerit se habē dñm i deū ꝓ ispālē cultū ad quē nō tenebat: sicut ꝓ decimaꝝ oblatōez ⁊ alia hⁿ. q̄ ibi subdunt. Dauid ēt ait. Uotū vouī deo Jacob. Apⁱ ēt ꝑm. b. Tho. vbi supra ītelliguⁿt vouisse ptinētia ad pfectōis statū q̄ñ xp̄m relictis oībus sūt secuti Augu. etiā dicit de vgine dei matre sic. Beata maria ꝓposuit se cōseruaturā votū virginitatis i corde ꝫ ipsum votū vginitatis nō expressit ore: postq̄ vo filium genuit: qō corde cōcepat simⁱ cū viro labꝫ expsit: ⁊ vterqꝫ i vginitate pmānsit. xxvij. q. ij. §. i. Et multi quottidie fideles ꝓ vota recipiūt a dño mⁱ tas gīas sanitatū sui ⁊ alioꝝ ⁊ plura huⁱ⁹. Expedit ḡ vouere: nec ē piculosū ex natura facti sed ex culpa nō faciētis ⁊ ꝫ melius sit nō vouē q̄ vouē ⁊ ꝓmissa nō reddere melⁱ⁹ tñ ē vouere q̄ nō vouere. Et iō rōne piculi. s. nō faciēdi nō ꝺz dimitti emissio voti sicut nec ēt debēt dimitti alia bona ꝓpter piculū supbie vⁱ ianis glorie q̄ inde pñt exurgere ꝓpter qō dicit: q̄ vētū obseruat nūq̄ seminat. Eccle. xi. i. nūq̄ bñ opat si timet. s. sibi supuenire vētū supbie vel ianis glorie.

Quantū ad scām. §. II.

s. necessitatōem adiplēdi votū factū nō cū dī. redite. qō ē impatiui mōi: ⁊ qō impat dicit Hiero. necesse ē fieri. Quātus igit vouere sit exhortatoriū: reddite tñ ē ꝓceptoriū: sic dīc glo. ibi. s. q̄ reddere. i. votū iplere ē neccitatis. Idē ēt cōfirmat Inno. i. c. magne. de voto ⁊ voti redēptⁿ qō itelligit nisi i voto dispēsēt vel cōmutet vel irritet ꝑ eū q̄ pōt vel ipse nullomō iplere possit sicut vouēs ieiunū si grauⁱ infirmet ⁊c. Et q̄ omittere neccia ad salutē fieri nō pōt sine mortali ex quo voti impletio ē necessitatis vt dictū ē sequit q̄ trāsgressio ei⁹ aduertēt sine cā rōnabili facta sit mortale. Pꝫ ēt hoc ex eo q̄ fractio voti ſm. b. Tho. vbi supra art. iij. ē q̄dā spēs infidelitatis cū nō soluit ea que deo ꝓmisit: sicut ad fidelitatez hois ptinet vt soluat ꝓmissa: vñ Greg. inq̄t. Si bone fidei cōtractⁿ solet inⁱ hoies nulla rōne dissolui: quāto magis ista pollicitatio quā cū deo pepigit. s. ꝓ votū soluī sine vidicta nō poterit. xxvij. q. i. Uiduas. Hiero. ēt ait q̄ vouētibus virginitatē nō solū nubere sed velle dānabile ē. xvij. q. i. vouētibus. Dānatio aūt nō incurrit nisi ꝑ mortale: hoc etiam firmat glo. sūmaria i ꝓncipio cāe illⁿ. Reddite ḡ si vouistis iuxta illud ps. Reddā tibi vota mea q̄ distin. l. m. Et Eccle. v. inq̄t Salomō. Siq̄d vouisti deo ne moreris reddē: displicet. n. ei. infidelis ⁊ stulta ꝓmissio vbi notat q̄ sit reddēdū: ⁊ quō. s. triplici ter: ꝓ qōlibꝫ hoꝝ omissū offēdit deus circa votū factū. Primo reddite cū debita acceleratōne ibi ne moreris. Secūdo reddite cū pfecta solutōe ibi displicet. n. ei. ifidelis. Tertio reddite cū recta discretione ibi stulta ꝓmissio. Quātū ad ꝓmū cum q̄s facē votū si statuit sibi tps. ī. qō illud dēat iplere eueniēte termio illud solue ꝺz nisi ipossibilitaⁿ eū excusaret. Si aūt simplicit sine tpis determiatione: tenet q̄citius pōt cōmode adiplere. Si tñ fecisset votū sub cōditōe aliqua puta si recipiat

gtiam quã petijt vt sanitatẽ ꝛ hui⁹. teneꝫ obseruare ipleta cõditõe q̃cũq; põt. Et iõ dicit Salomõ ne moreris reddẽ: nec. n. oz tardare vouẽs vltra q̃ intẽdit se obligare. Dicit. n. Deute. xxiij. Cũ vouer'is dño deo tuo: nõ tardabis reddẽ: qz requret illud dñs deus tu⁹: ꝛ si moratus fueris reputabit tibi in peccatũ. Dat tñ ei tps ad arbitrium boni viri ad disponẽduz de rebus fm mãm voti fm Tho. ꝛ Guil. q. s. Tho. sup quarto dicit q; q vouit itrare religionẽ si ex mora circa dispẽsatiõnẽ tpaliũ ꝓbabiliꝫ timet ꝓpetuũ ispedimẽtũ: puta cõtrahẽdo mũmoniũ ꝛ hui⁹. talis teneꝫ vlterius nõ differre. Et ex hoc videꝫ q; talis i hui⁹: dilatione peccet mortaliter: qz exponit se piculo mortalis s. trãsgrediẽdo votũ. Et idẽ vr de differẽtibus impletionẽ alioz votoz p multa tpa cũ tñ cõmode possint ꝛ recordent: ꝛ ex ipa nimia dilatõe vl ob liuiscuñ vl ipotẽtes reddunt vt senes ad lõgaz pegrinatõem ꝛ hui⁹. Nõ sic egit Anna mat Samuelis sed votũ qõ fecerat ad tẽplũ. s. offerẽdi filiuz dño si ei cõcederet eã sterilis eẽt. Sz ipo suscepto ꝛ ablactato subito votũ ipleuit adducens illũ ꝛ ibi dimittẽs: vt habeꝫ. i. Reg. i. Et q; i dilatõe implẽdi votũ requrat auctas supioris habes de vo. ꝛ vo. redẽp. Q; sup his. Secũdo ẽ reddẽdũ votuz pfecte ꝛ itegre nõ diminute: puta si q̃s vouit ieunare p annũ oi ebdomada p vnũ diẽ: nõ suffic̃ q; obseruet duobus mẽsib⁹ reliduũ dimittẽdo: sed totũ ipleat. Adhuc. n. obligat ad. x. mẽses si põt ꝛ q̃uis trãsgressus sit ieiuniũ illud p plures ebdomadas: nõ tñ teneꝫ iterare: qõ iã fecit nisi intẽdisset se obligare cõtinuãdo annũ Deute. xxiij. Facies sicut ꝓmisisti dño deo tuo ꝓpria voluntate. i. fm intentionẽ. Vñ Ananias qz deo pecunias vouerat quas postea diaboli victus psuasione subtraxit. s. q; ad partẽ ipsaz morte mulctatus ẽ Habes. xxiij. q. i. ananias. Et historiam habes. Act. v. Et multo magis peccat q; ex toto frãgit votũ nihil adiplẽdo. Vñ dicit Salomõ displicet ei. s. deo infidelis ꝓmissio. i nõ seruare ꝓmissũ per votũ: vñ Aug. Tãto miserior es si fidẽ deo fregeris quãto beatior si psolueris ꝛ Urban⁹ papa. Qõ q̃s dño pollicit⁹ ẽ fideliꝫ custodiat ne dãnationẽ sz pmiũ sibi acq̃rat qm̃ satius est nõ vouere q̃ votũ ꝓmereli⁹ põt nõ perficẽ: q̃tũ. s. ad sbam voti: grauiꝰ n. puniunt q; votũ fecerũt ꝛ votũ nõ perfecerunt xxij. q. i. Scimus. Qui aũt p ipotẽtia totũ nõ posset iplẽ qõ vouit ptẽ quã põt exeq̃ oz puta i diuite q; fecit votũ magne elemosyne postea ad pauptatẽ deueniẽte: ꝛ i sano ieiunia plurima vouẽte postea debilitato ꝛ hui⁹. Recursus tñ oz haberi in similibus ad supioꝛẽ. Ubi etiã sciẽdum q; plures sũt quoz vota nõ sũt obligatoria nisi ratificent a supioribus eoz fm. b. Tho. vbi supra vt votum religiosi quo ad suũ ꝓlatũ. Clerici ꝓcipue circa pegrinationẽ q; ad suũ ep̃m. Ep̃i circa eas p q̃ hiet ecclíam suã dimittere q; ad papã. Impubeꝛ i oibus votis q; ad parẽtes eoz vl tutores si parẽtib⁹ carẽt. Pubeꝛ quo ad peregrinatõez ecclias ꝛ h⁹ q; ptinẽt ad curã domesticã dom⁹ q; ad parentes eoz cũ sũt i ptate ipsoz vxoz i abstinẽtijs elys ꝛ pegriatõib⁹ q; ad viros eaz suoz q; ad dños eoz De his tñ vide: ĩ. plen⁹ declaratõez i plib⁹. §. Tertio reddẽdũ ẽ votũ cũ discretõne. Nã si q̃s vouit aliq̃d stultũ vanũ vl ridiculosũ vt ò ñ pectinãdo caput die sabbati de nõ comedẽdo de capite aĩa lis ob honorẽ. b. Jo. decollati de nõ filãdo vel de nõ faciẽdo ablutõem pãnoz i sexta feria vel sabbato: de nõ comedẽdo panẽ i dñica ꝛ hui⁹. talia fm Tho. ꝛ Alber. i scriptis potiꝰ sũt deridẽda q; soluẽda. Vñ dicit Salomõ supra displicet ei stulta ꝓmissio. Hinc ẽt. xxij. q. iij. c. nõ piurabis. oĩ Stulta vota frãgẽda sũt. Tale fuit votũ Jepte ò q; dicit Hier. q; i vouẽdo fuit stultus qz discretionẽ nõ habuit: ꝛ i reddendo ipius qz filiã occidit. Ut. n. dicit Judi. xi. Jpse Jepte votum vouit deo dicẽs. Si tradideris filios Amõ i manus meas q; cunq; ꝓmus egressus fuerit de fozib⁹ dom⁹ mee mihiq; occurrerit reuertẽti i pace eũ offerã holocaustũ deo. Habita q; victoria veniẽti ad ciuitatẽ ꝓmo occurrit ei filia eius vnica: quã ille ꝛ si cum doloze tñ in holocaustũ obtulit. Circa quod di cũt hebrei q; votũ stultũ fuit si simpliciter ꝛellexit de oĩb⁹ vt p effectũ oñdit: nã si ocurrisset ei ꝓmo canis vel asinus illud offerre nõ licuisset. Si aũt ꝛellexit de his q̃ offerri poterãt nõ icludebat i voto filia ei⁹. Et quãuis quãtũ ad votũ posset excusari de peccato sane ipm votũ ꝛelligẽdo. s. de licitis ꝓpr̃ qõ ꝓmittit ibi ꝛ dicit q; factus ẽ sup eum spũs dñi. s. i vouẽdo qz fides ꝛ deuotio ipius ex q̃ motus ẽ ad vouẽdũ fuit a spũ scto ꝓpr̃ qõ ponit̃ i cathalogo sctoz ad Hebr. xi. vl ẽt ꝓpr victoriaz quã obtinuit: inique tñ ꝛ ipie fecit occidẽdo filiã p adipletõe voti. Nec ob. qõ ait Aug. xxiij. q. v Si nõ lz. vbi videꝫ dicẽ q; fecit hoc ex instictu spũs sãcti sicut Sãson. Nã ibi loquit dubitatiue non assertiue vt pz ibidẽ. Probabile ẽ ẽt eũ penituisse de facto ũquo: hoc fm Tho. se. se. vbi supra art. ij. ꝛ sic potuit eẽ. Nico. tñ de lira sup. d. c. videtur eũ excusare a peccato. d. opinatiue fm quosdam q; filiã nõ occidit corpaliter hito sup hoc cõsilio a peritis legũ sed quodãmõ morti tradidit. s. ciuili eã dedicãdo i virginitate. Sz ex q̃ doc. cõit tenẽt q; corpaliter eã occiderit ꝛ ipsũ reprehẽdãt de paricidio nõ debem⁹ sapẽ pluſq; oz sapere: vt admõet apls Ro. xij. Qõ fit oũ q̃s doctrinis ab eccl̃ia approbatis ꝛ q̃ cõit tenent nõ acqescit nouas ĩuenies Qõ phibeꝫ di. xxxvij. Relatũ. Ambr. ẽt concordat cũ doc. p̃dictis dicẽs de Jepte. Miserabil' necessitas q̃ soluit̃ picidio. Melius ẽ nõ vouẽ illud qõ sibi is cui ꝓmittit nolit exolui. xxij. q. iij. Unusq̃sq;. Et multo magis frãgẽdũ ẽ votũ ꝛ nõ

seruãduz qõ quis facit de re manifeste illicita: sic̃ si q̃s voueret occidere aliquẽ ꝛ huj?. Sicut legit de q̃busdã iudeis q̃ fecerũt votũ se non comesturos aliq̃d nisi ꝓus occiderẽt Paulũ aplm: vt habet Act. xxiij. Et hoc ẽ qõ dic̃ Jsidorus. In turpi voto muta decretũ. s. nõ faciẽdo. Nec hoc indigz dispẽsatõe sz ꝓpa aucte dz cõuenire. Si aũt ẽ duobuz vtz sit melj? obseruare vl dimittẽ vel si põt facẽ recurrere dz ad superiorẽ ꝓ cõmutatõe vel dispẽsatione vl declaratõe vt i ieiunijs ꝛ huj?.

p Nam solo dolo dz fieri.

Quãtum ad tertiũ. §. III

ꝓncipale regulat intẽtio nostra i uouẽdo cũ dicit dño deo vestro. Nõ eni votũ fiendũ ẽ nisi deo ꝓprie. Et rõ ẽ qz votũ est actus virtutis religionis Ad religionẽ aũt ptinet offerre cultũ ꝛ cerimonias deo fm Tulliũ. Uerũ ẽ tamẽ fm. b. Tho. vbi supra ar. v. q̃ quãuis votũ fiat soli deo: ꝓmissio ẽt põt fieri homini q̃ icludit i voto. Et ipsa ꝓmissio boni q̃ fit homini põt cadere sub voto in quãtũ ẽ qõdã opus virtuosũ ꝛ p hũc modũ intelligẽ dũ ẽ votũ quo q̃s vouet aliq̃d ꝛ p̃latis: vt fit in professionibus religiosoz: vt. s. ipa ꝓmissio facta sanctis vl p̃latis cadat sub voto in quãtũ. s. hõ vouz deo se impletuz qõ sanctis vel p̃latis ꝓmittit h Tho. Et sicut cũ oz̃onẽ aliquã dirigimus ad sanctos ꝓ aliqua gr̃a obtinẽda debem? sic regulare ꝛ dirigẽ intẽtõem vt speremus illã gr̃am obtinẽ a deo ꝓncipaliꝫ sz mediãte p̃ce ꝛ merito illius sancti vt dicit idẽ Tho. se. se. q. lxxxiij. Jta i votis q̃ facimus sanctis ꝓ diuersis gratijs obtinẽdis vt sanitate ꝛ euasione piculi ꝛ huiusmõi: debemus spare grãm illã a deo mediãte sancto illo. Laici tñ qui actualiꝫ nõ ita dirigũt intẽtionẽ suã i vot sãctoz ad deũ sz initiũtur mozi fideliũ nõ sũt i h cõdẽnãdi sed pie interp̃tãda eoz intentio ꝓut ecclesia intẽdit ꝛ docet fieri i huiusmõi. Multa. n. vota q̃tidie fiũt ad sanctos: vñ recipiunt magna bñficia tpalia vt pz i legẽdis. b. Dñici. ꝛ. b. De. martyris Cũ. n. triplicẽ bonoz dr̃iam hẽamus. s. tpalẽ substãtiã: corpus ꝛ aiam: de quolibet hoz põt fieri votũ deo ꝛ sanctis eius. De tpali sba vt cũ q̃s vouet dare certã elemosynã vl facẽ aliqõ ornamẽtũ ecclie vel cerã offerre ꝛ huj?. ꝛ si determinat pso nã vl locũ cui faciat illud nõ põt mutare sua auctoritate ẽt si pson sit male vite: vel ecclia male officiata: vel nõ idigẽs tali ornamẽto: qz qõ semꝫ placuit ampli? displicẽ non põt: de reg. iur. li. vi. Nec eps põt dispẽsare i tali ꝓmutatõe nisi sit vrgẽs cã: puta qz ecclia ẽ destructa ꝛ huj?: ꝛ rõ ẽ: qz iã ẽ illi us acq̃sitũ ex ꝓmissione: qõ auferre non dz. Quidã rusticus ẽ cũ trãsiret quẽdã latũ fluuium cũ vitula ꝛ vitulo ꝛ iminẽt ei piculũ submersionis vouit. b. Michaeli dare ecclie sue vitulũ si euadẽt. Trãsacto aũt piculo dixit certe michael vitulũ nõ habebis. Et cũ post modicũ aq̃ inũdãte sile piculũ subiret: vouit. b. Michaeli dãe vaccã cũ vitulo: sz liberatus ex eo q̃si deridendo dicebat: vere Michael nec vitulũ nec vaccã habebis Et paulo post i silj cãu ꝓstitutus nõ fuit auditus sz submersus cũ vacca et vitulo. Nec ẽt dz rẽ mutare. Exẽplum de illo q̃ vouerat cappã. b. Nicolao: ꝛ aliud voluit offerre ꝛc̃. Uide in legẽda. De corpore fit votũ p ieiuniũ vl abstinentias varias vt a carnibus ꝛ huj?. p pegrinatõez ad ecclias: p disciplinas: p obseq̃a ifirmoz: p castitatẽ: ꝛ huj?. Uotũ aũt de eũdo nudũ nõ vi multũ cõmẽdabile: qz nec honestũ ꝛ piculosũ tpe hyemali: ꝛ iõ potꝫ cõmutãdũ in aliud: aucte tñ supioris. Ad hoc aũt vt istud ꝛ q̃cunq; alia vota sint meritoria dz ea facẽ in statu gr̃e vt legit i legẽda. b. Jacobi dicit q̃dã q̃ ex voto ibat ad sãctũ Jaco. ꝛ cum in itinẽ lapsus fuisset in fornicatõez fuit sibi reuelatũ q̃ deo nõ placebat nec. b. Ja. qz in peccato illud exeq̃batur. Si q̃s ẽt foueret ire ad aliq̃ ecclĩam nõ põt ꝓpria aucte aliũ mittẽ nisi oio nõ posset. Quo ad aiam deuouem? cũ q̃s vouet se alicui religiõi vbi offert volũtatẽ suã deo p obediẽtiã q̃. s. volũtas ẽ dña ꝛ regina aliaz potẽtiaz aie: vñ ipaz aiam offert. Uñ sicut holocaustuz excedebat omnia sacrificia: ita votũ religionis excedit oia alia vota. Uñ dic̃ Grego. i vltio moral. q̃ recte obediẽtia victimis p̃ponit: qz p victimã aliena caro: p obediẽtiã vo volũtas ꝓpria mactat: vñ oia alia vota soluunt p istud. Et ipm icludit ꝛ pauptatẽ ꝛ castitatẽ ꝛ totũ exercitiũ corpis sui. Sz nõ q̃ dic̃ Aug. Sicut meliores difficile sũ exptus q̃ q̃ i monasterijs ꝓfecerũt: ita nec peiores q̃ q̃ a monasterijs defecerũt: dis. xlvij. quãtũlibet. Defect? aũt huj?. cõtingit p trãsgressionẽ p̃cipue votoz religiõis. Et q̃ hñt votũ religionis ꝛ nõ intrãt: vel egrediũtur male fortunant vt quottidie cernit. Qui i religione vota nõ seruãt ad ꝓfundũ inferni descendunt Exẽplũ de q̃dã q̃ duct? ad iudiciũ vidit matrẽ imꝓperãtẽ sibi ꝛ dicẽtẽ. Fili. vbi ẽ verbũ qõ dixisti: volo seruare aiaz meã. Et de alio q̃ sub aljs oib? vidit in iferno malos religiosos: nec mirũ qz quãto gradus altior est: tãto cãus est piculosior.

Capitulum secunduz de materia voti: ꝛ ibi multum diffuse de materia voti ꝛ qui nõ possit vouere ꝛ quis possit irritare: ꝛ quis possit dispensare vel commutare.

Unc autem de

voto videndũ ẽ. Sic autez diffinit magistralit. Uotũ ẽ ꝓmissio melioris boni animi deliberatõe firmata. Ubi nõ ꝓmo q̃ cũ dicit ꝓmissio ad votuz nõ sufficit ꝓpositũ cũ deliberatõe nisi adiungat ꝛ ꝓmissio extra eo. Litteraturã. Non tñ ẽ neãa

p de non diffinitione est intendit.

expteſſio vocis in ꝓmiſſione ſed ſufficit ꝓmiſſio corde facta: ſic itelligēdū ē. c. illud. qui bona. xvij q. i. ubi dicit ꝙ qui bona facit ⁊ meliora facere ꝓponit ſi illa nō facit incōſpectu dñi cecidit: hoc. n intelligit nō de ꝓpoſito ſolū ſed de ꝓpoſito cum intētione ſe obligādi: hoc. n. habz rōnem voti ⁊ licet nō ore exꝑmat: obligat vt votū: ⁊ nō implendo dicit cecidiſſe in conſpectu dñi: qz peccat mortaliter. Uez ē tamē ꝙ ꝓpoſitū ſolū remanēdi in religione ⁊ perpetuo deo ſeruiendi cū ſuſceptōne habitus ipſius religionis equipollet voto ſimplici extra de regularibus. c. conſulti. Et quanuis q̄dā intelligāt dictā decre: de illo qui intrat cū voto. Tamē Pe. de palu. dicit ꝙ qz decre. loquit in diſtincte dicēs ꝙ qui intrat animo ꝑpetuo renunciandi ſeculo nō pōt ad ſeculū redire: ſed uel ad illā religionē debet trāſire: iō ꝑmo dicto magi ſtri deſtandū. Idem ſentit Fran. de zan. immo Henricus Boich ſup. c. ſtatuimus: de regu. dicit hoc eqnipollere voto ſolēni: ⁊ allegat Hoſti. in ſūma ⁊ Archi. ſuper dicto. c. Qui bona. xvij. q. i. Sed Pe. de pal. negat ꝙ eq̄polleat voto ſolēni ſed tm̄ voto ſimplici: ⁊ hoc eſſet magis ex vi ſtatuti eccleſiaſtici ꝙ ex ipa eſſentia voti. Nō ergo ſecūdo ꝙ qz ſolēnes doc. nō ſolū predicti: ſz ⁊ Jo. an. ⁊ An. de bu. ⁊ alij dicūt ꝙ talis ſuſceptio habitus hēat vim ſolēnis voti iō talis iducēdus ē ad reuertendū ad illā de qua egreſſus ē vel ad aliā religionē qz obligat i genere religioni. Q̄ ſi nullo mō ꝫcq̄ eſcit inducēdus ē ad ꝓcurādū diſpenſationē a papa: qz eps nō pōt: ⁊ cū hac diſpoſitione: ꝙ ſi obtinere nō pōt diſpēſationē: paratus ſit votū implē Alias durāte ꝓpoſito nullo mō iplendi votum etiā ſi obtineret diſpēſationē nō eſſet i ſtatu ſalutis. Obtenta aūt diſpēſatōe de cōtrahēdo matrimoniū nec peccat mortaliter cōtrahēdo nec ēt diri mendū matrimoniū ēt ſequēdo opinionē illam ſ. ꝙ illud habeat vi voti ex ſtatuto eccl̄ie ſiue ſimplex ſit illud ſiue ſolēne: ⁊ in ſtatutis eccl̄ie papa habz plenitudinē ptātis in diſpenſando. Si autē cōtrahat ⁊ cōſumat matrimoniū ante diſpēſatōnem peccat mortaliter. Et ſm illā opinionē q̄ dicit ꝙ ē ſolēne nullū ē: vñ nec exigere nec reddere debituz pōt niſi fornicarie alter tm̄ q̄ neſcit excuſat a peccato exigendo ⁊ reddēdo: ſed ſi ſciuiſſet cuz cōtraxit peccaſſet mortaliter: etiā ſi illud eēt votuz ſimplex: qz coopat peccato alterius ſm glo. in decre. Unde petē dz ille q̄ habebat tale votū diſpenſationē exꝑmēdo plene caſū: ſz añ ꝙ obtineat reddat ⁊ nō exigat. Q̄ aūt dirimat niſi eccl̄ia p ſniaz illud declaret nō dicerē ſed ſequerer opinionem Pe. de palu. ſ. ꝙ ſit illud vt votū ſimplex ſi de cōmuni cōſenſu velint manere vt frater ⁊ ſoror: vel ingredi religionem tutius eēt. Uidi cuz pluribus n huj cāu fui ſſe a papa diſpēſatū. Sz cū iſta ſolēnizatio voti ꝑ hūc modū ſit ex iure humano ſi naturali vl diuino ſicut papa pōt diſpēſare cū ordinato in ſubdiaconatu. ſ. de cōtrahēdo ſm oēs: ita ⁊ cū iſto ēt tenēdo opinionē illā. ſ. ꝙ cū ꝓfeſſo. ſolēnit nō poſſet papa diſpēſare: q̄ tñ opinio cōit nō tenet qz illa ſolēnitas nō ē ita eſſentialis voto religionis ſicut illa que fit aliomō. Si ergo diſpēſatur cū tali nō ē cōdemnandus. Nō tertio ex eo ꝙ dicit in diffinitione voti: ꝓmiſſio boni: ꝙ votū de re illicita nō tenet ſicut nec etiā iuramentum xxij. q. iij. in malis. ⁊ magis placēt deo i huj mōi trāſgreſſores q̄ obſeruatores: ſicut q̄ voueret nō comedere: nō occidē ſuū inimicū ⁊ huj. Nō quāto ex eo ꝙ dicit meliorīs ꝙ votū de re minus bōa nō obligat votū: vnde ſi q̄s voueret intrare religionē nō valet votum. Nec ob. ꝙ votū ſicut ⁊ iuramētuz de eo quod pōt ſeruari ſine detrimēto ſalutis eterne ē ſeruādū ſm decre. qz hoc ē veruz ſi illō ꝓ habuit tres comites. ſ. iudicū iuſticiā ⁊ veritatē vel dicēdū ꝙ detrimētū ſalutis eſt nō ſolum q̄ interimit ſalutē ſed ⁊ q̄ impedit pfectionem ſalutis vel etiā dicēdū ꝙ illud intelligit quando votū habet manū ꝓpriā ⁊ ſic non eſt in ꝓpoſito cāu. Pro cuius maiori declaratōe nō ꝙ quādo ꝑ votū directe ⁊ ꝓncipaliter excludit aliquod bonuz quod ꝑ ſe poſſit eſſe materia voti: nullum eſt: ⁊ nō obligat: ſz poſſit ſeruari cū ſalute. Sed quando votū ꝓncipaliter includit aliquod bonum q̄ poteſt eē materia voti licet illud bonuz excludat ex cōſequēti meliora bona: tamen ligat. Unde ſi quis ſoueat ſe intratuz ⁊ pſeueratuz in religiōe laxiori licet ex hoc melior via p̄cludat: qz tamen religio ꝓmiſſa eſt ſufficiēs materia voti reſpectu ſeculi licet non reſpectu aliaz religionuz pfectiorū valet ⁊ tenet. Et eidē dicendū eſt de iuramēto Jtē ſi q̄s iuret vel vouеat intrare hāc religionem ſi quā intrat valet qz nō per hoc ꝓncipaliter excludunt alie ſed ꝓncipaliter includunt iſta ⁊ ſi nō pure tamē ſub cōditione. ſ. ſi velit intrare aliquaz ſz ſi ꝓmitteret ſe nullā aliā intratuz ⁊ nō ꝓmittet iſtā intrare nec pure nec ſub cōditione nō valerz ⁊ peccaret ſic vouēs vel iurās ⁊ inducens ad hoc Nō quinto ꝙ ꝓmiſſio que fit in voto fit deo ꝓncipaliter ⁊ finaliter licet fiat aliquādo in mānu hominis: vnde ſi aliquis ꝓmittit alicui ꝙ intrabit religionē: nō illi ſed deo facta eſt obligatio: vnde dei eſt remittere nō illius: Jtem ſi aliquis ꝓmittit intrare religionē ad requiſitionē alicuius illo nō requirēte intrare non tenet: ſz illo mortuo: videt ꝙ tenet niſi ꝑ modū cōditionis dixerit: ſi me req̄ſierit ⁊c. Sed ſi dixerit ꝓmitto intrare q̄ncunq̄ me requiſieris videt promiſſio in diem: vnde illo mortuo nō plus habet dilatōez: quia nō expectatur requiſitio. Jtem ꝓmiſſio homini facta metu mortis ſue vel filij non obligat cum effectu. Sed ꝓmiſſio facta deo etiam metu mortis ſic: qz deus iuſte mortē iſert: nec tenet non inferre nec itētatā

ab alio ꝓpulsare: vnde sicut si ꝓmitterē dare alicui vt me liberaret a morte i cāu in quo nō tenet puta medico obligarer: sic qui ꝓmittit deo. ff. q̄ metꝰ cā. l. iij. Nō sexto q̄ req̄rit deliberatō. ſ. ad se obligandū: vñ dicit deliberatione p̄. q̄ votus subitū non obligat ad peccatū pfectū: nec ad bonū pfectū. Uota aūt que fiunt a mulieribus in ptu vel i infirmitate vel vir̄ in q̄buscunq̄ angustijs ꝓpr̄ijs vel suor̄ aut turbatōe: si habuerit tales intentionez obligādi se deo cogitātes etiaz de causa q̄ mouebat eos ad vouendū. ſ. infirmitate vel periculo: ⁊ de fine. ſ. euasione piculi ꝓpter q̄ euitandū vouebāt: tenēda sūt Idē Tho. Si aūt dubitant vtrū intēderint se obligare tutius est q̄ impleāt ſm Tho. Itē nō q̄ qui iratus patri vel magistro vel bñ potatus vouet vel iurat intrare religionē q̄ nō tenet: quia quod caloꝛe ire acundie fit ꝓ nō facto haberi debet: quod verū est si sic fit subito q̄ nō fecisset p deliberatōem ⁊ sniam rōis q̄ nō requirit magna mor̄a tp̄is. Sz quādo sciēs q̄d iurat vel vouet: hoc agit tenet nisi cū eo dispēset rōne minus plene deliberationis. Sicut etiaz q̄ caloꝛe cōcupiscentie inflamatus aut bene potatus non tñ ebrius iurat vxorē ducere: cōpellit eaz ducē nisi oīo ebrius eēt. Cōfirmat q̄d dictū est p sequētē rōem. Sicut. n. req̄rit deliberatio ad votū: sic ad peccatū mortale: ⁊ tamē licet iratus aut potatus occidat hoiem excusat a tāto sed non a toto q̄n sit mortale ex quo sic nō fuit extra se q̄n sciret q̄d faceret lz statiz postea pēiteat ⁊ nollz fecisse q̄ eē statim penitētē de peccato bene arguit q̄ illud nō sit factū ex hitu sed nō arguit q̄ nō sit factū ex electione licet passione turbāte iudiciuz rōnis. Illa ḡ deliberatio tp̄is vel etatis q̄ sufficēt ad obligādū diabolo p peccatū mortale sufficit ad obligādū deo ꝓ votū Tho. in se. se. q. lxxxviij dicit tria cōcurrere ad essentiā voti. ſ. deliberationem ꝓpositū volūtatis ⁊ ꝓmissionē deo: que etiā solo coꝛde fieri pōt. Expressio aūt p verba est ad bene esse. Et glo. super. c. litteraturā extra de vo. ⁊ vo. redē. dicit q̄ cū nō interuenit intentio obligandi se nō est obligatus. Nō septimo q̄ vt dicit Tho. in quodlibet. vij. si quis ex certa cā ꝓ aliqua hora impediret aliquem intrare religionē posset aliquādo excusari a peccato. Sz q̄ quis ipediat hominē ne vnq̄ possit intrare religionem ē spūi sancto resistere q̄ ꝓpositū intrandi religionē est a spū sancto. xix. q. i. Due. Uñ non soluz parentibus sed oībus aliis inducētibus ad iurādū vel vouēdū se nō intraturos religionē est peccatū mortale: h oia Pe. de pal. in quarto. di. xxxviij. Dicit etiā Pe. de pal. q̄ ille q̄ impedit votū impleri ab alio de ingressu religionis si licite hoc facit vt ꝓ ter ꝓpr̄ necessitatē l vt traheret ad meliorē religionē vel ꝓpr̄ suū ꝓfectū spūalē ñ peccat nec tenet ad aliqua emēda: si aūt illicite tūc non sufficit vt tātam ínstantiā faciat de reducēdo quantaz fecit in retrahendo sed eq̄lēte: vl se loco eius reddē debet sicut si suo cōsilio furtū factū est alias nō si endū: nō liberat furē monēdo de restitutione sed tenetur de suo eq̄pollēs reddē. Quidā tamē itel ligūt h vt Scotus q̄n iā fuisset religionē igressus ſ. q̄ tenet si nō pōt illū reducē quē eduxit: nec aliū eq̄lentē tūc ipe tenet intrare si pōt.

De diuisione uoti. §. I.

Nō ſm magistrū sniaz in quarto. ⁊ Rai. q. i. q̄ uis alio ordine ponat. ⁊ Host. q̄ votoz aliud cōmune seu necessitatis. Aliud singulare seu voluntatis. Uotū cōe ⁊ necessitatis q̄d impꝛopꝛie dicit votū ē de his que sunt necessaria ad salutez ⁊ ad q̄ quis alias tenet. Et sic isto mō ꝓmissio q̄ fit in baptismo de credēdo ⁊ diabolo abrenunciando large dicit votū: ⁊ in huī. pōt vnus aliū obligare ignoꝛātē vt patrinꝰ puerū quē tenet ad baptismū Tenet. n. baptizatus ⁊ cogit seruare fidē in adulta etate quā ꝓ eo patrinus ꝓmisit. Et huī. votū cōe q̄n nō ē ꝓpriū ⁊ exꝑssuz lz solū ritus susceptiuus sacmēti: sicut i baptismo: trangressio eius nō videt eē alia spēs peccati sed circūstātia aggrauāns peccatū. Eodē. n. genē. ſ. peccati plus peccat fidelꝰ q̄ infidelis. Sz si ē votū cōe exꝑssuz ꝓ modū ꝓpe ⁊ singularis obligatōis tūc mutat spēm vt si quis voueat vel intret ꝓ nō amplius fornicari: nō soluz peccat peccato luxurie fornicando sed ēt peccato piurij vel fractōis voti: nā ſm doc. circūstātia aggrauās q̄ ꝑ se ⁊ nō ex suppositione ꝓmi importat deformitatē mutat spēm vel addit nouā spēz peccati. Fractio aūt voti de se hz deformitatē: q̄ etiā in re ad quaz q̄s alias nō tenet. Idez Tho. Uñ ⁊ votū singulare facit de nō peccato peccatū: ḡ ⁊ cōmune mutat spēm factū. ſ. ꝓ modū singularis obligatōnis. Uotū vero singulare ⁊ voluntatis ē de his que sunt superogatōis ad que q̄s alias nō tenet ⁊ in huī. votis nō pōt vnus aliū obligare nisi cōsentiat: vñ mater quādocunq̄ voueat ꝓ puero ifirmo q̄ ieiunet nō tenet ieiunare nisi cōsentiat cū habeat ltīmā etatē. Filius ēt quē patꝛ posuit in religione cū ad annos discretionis venerit nisi cōsenserit pōt exire. Et sic loquit canō. xx. q. i. Sicut q̄. Subdiuidit aūt istud: q̄ voti singulare aliud simplex: aliud solēne. Uoti aūt solēnis aliud ē q̄d solēnizat ꝓ professionē approbate religionis. Aliud q̄d solenizat ꝓ susceptionē sacri ordinis. ſ. subdiaconatus: ⁊ supra. De his aget infra i tertia pte. Omne aūt votū q̄d ñ ē solēne ē simplex siue illud fiat publice siue priuatim siue oꝛe siue tātū coꝛde. Uoti aūt simplicis aliud consistit in faciendo vt cū quis vouet oꝛare ire ad sanctū Jacobuz ⁊ huī. Aliud in nō faciēdo: vt cum q̄s vouet nō cōtrahere matrimoniū. Ex quo est dubium vtꝛ q̄ sic vouet post mūmoniū ꝓtractū possit debitū

Capitulum Secundum.

petere: quia si simpliciter vouisset castitatez non posset. Et aliud videt vouere castitatez: aliud vouere nō contrahere matrimoniū: qz secundus. s. vouens nō ꝓtrahē fornicādo nō frāgit votū. Primus ecōtra qz vouēdo vnum vouet qō implicat in illo. Et quodcūqz horz votorz aliud ē cōditionatū: vt cū quis vouet ieiunare si libereť ab infirmitate: ꝛ tale tenet implere adueniēte ꝓditione ꝛ nō aliter. Aliud absolutū: vt cuz simpliciť vouet aliq̄d factuz vel nō factuz sine aliqua cōditione vel sine aliqua determinatōe tēporis: ꝛ tūc tenet ad statim qñ cōmode pōt implē: vñ q̄ vouit itrare religionē tenet statī itrare qñ cōmode pōt: nec sufficit q̄ intret in fine vite: qz qñ sic vouit. s. itrare religionē residuū vite sue deo dedicauit: sicut qui vouet certo die: illa die tenetur: sicut si aliq̄s ꝓmisit contrahere cū quadā: non sufficit semel ꝯ here añ mortē: qz ad hoc fit mīimoniū: vt sil' ꝓuiuāt. Si āt ꝓmisit dare ꝓ deo aliq̄d ꝛ hī' vī q̄ sufficiat hoc sel' facē añ mortē: nisi rō alia pactum reformet: qz q̄ ꝓmisit aliq̄d sine die: lz statum tēat: ñ tñ ad statī: nec qñ ꝓmo pōt comode: nisi ab illo cui ꝓmisit requirať: lz pt requiri q̄cito cōmode pōt soluere: ꝛ ex tē ē in mora. Cū āt dicat scripta ex ore dei ꝓdiēs. Si q̄d vouisti deo non moreris reddē: ḡ deus inꝑpellat in oī uoto: ꝛ sic q̄citius potest ꝛ recolit dz oē votū qō fecit iplē: qz quotiens deus ei ad memoriā reducit ipsū uotū ꝛ possibilitatē ꝛ ꝯgruitatē ꝓ tē iplēdi: ipsū inꝑpellabat: ꝛ in mora ꝓstituit. Itē nō q̄ talis qui. s. uouit intrare religionē nō dz remanere in seculo vel differre ꝓpter debita q̄ hz ut scribēdo uel opādo lucretur ad soluēdum: qz ꝓfitendo: cedit bonis: ꝛ hoc sufficit: vñ talis nec in religiōe tenet opari manibus ad soluēdū: sic nec in seculo tenētur si cessisset bonis. Itē si ꝓmisisset talis opari mānibus aliq̄d: posset hoc ñ obstāte intrare religionē. Sz si bona sua sufficiūt ad hoc dz illi cui ꝓmisit solui intrē: imo ēt vī q̄ nec ad intrē tenētur: sic iura ad nihil restituendū obligant ꝓiugē q̄ mīimonio nō ꝓsūmato intrat religionē alīo inscio uel inuito: q̄ tñ in multis ꝓpī ꝟ sepe dānificat. hec Pe. ō pal. ubi supra.

De trāsgressione .§. II.

voti. Nō ꝓmo q̄ trāsgressio volūtaria uoti ē mortale pētm ſm oēs. Unī ꝛ decre. dic̄ q̄ solutio uoti vsqz adeo ē necc̄ia: vt sine ꝓprie salutī disp̄dio alicui ñ liceat resilire: de vo. ꝛ vo. redēp. c. lz. Uñ ſm Tho. ſcḋa ſcē. q. lxxxviij. grauius pcīm ē transgressio uoti q̄ trāsgressio iuramēti: Nā uotū ūnitit fidelitati quā deo debemus. Juramentū vo reuerētie ipsi' dei: vñ magī obligatoriū ē uotū q̄ iuramentū ceteris paribꝰ: ꝛ plus peccat agēs ꝯ uotuz q̄ ꝯ iuramentū. Sed Jo. neapol. dic̄ hoc eē uerū in iuramēto assertorio: in ꝓmissorio āt q̄tum ad ea q̄ ꝓtinēt ao dei honorē grauī' vī piuriū: qz tale iuramentū includit uotum. Nō ſo ſm Pe. de pal'. q̄ q̄tiens quis frāgit uotū: totiēs peccat mōtaliť: dū tñ actus intrioꝛ ꝛ extrioꝛ iteret. Secus si extrioꝛ tñ: qz pētm p se est in actu intrioꝛi: vñ q̄ vult vno actu furari ꝛ mechari uel plura furari: unū pcīm ꝓmittit q̄ ad deū: lz plura furet q̄ ad iudicium hoīum. Et hoc in uoto negatiuo q̄ qs vouet ñ bibē uinū: secus in affirmatiuo: ut cū qs vouet ieiunare: tē. n. non totiēs peccat q̄tiens cōedit: sed ſa uice: ītia āt uice ꝛ deinceps ñ: maxīe si ñ in ꝓtēptū ſz q̄ non reputās sibi possibile plī' illa die ieiunare: patus ieiunare si iā nō fregisset: ꝛ eēt paī' ieiunare alia die integra ꝓ illa. Sz in ꝓtēptu ut ñ frustra fregerit idē factur' ſi nō fregisset: nec intētiōe ex integro al' ieiunādi tūc secus maxīe i uoto singulari ꝛ secreto i q̄ non ē scādalū. Nā secus eēt de illo q̄ ieiuniū ecclie fregisset. Nō. n. ꝓpī ꝟ licēt ei extra horā ꝓsuetā comedē intētiōe al' redimendi i scādalū alioꝛz. ꝟ Pe. de pal'. Nō ītio ſm eūdē di. xv. in. tiij. q̄ cū quis vouet nō bibere vinū distinguendū vī: qz aut uouit i ꝑpetuū aut certo die: si in ꝑpetuū: tē totiēs peccat mortaliť: q̄tiēs bibit uinū ēt si eadē die. Est. n. obligatꝰ ōi hora diei ad ñ bibendū uinū. Uñ q̄tiens bibit: totiēs facꝰ ꝯ ꝓmissū. Nec pōt dici q̄ oblone unī' diei fracta: oblo illius diei trāseat ad aliā diē: qz oēs dies erāt i oblone eq̄liť. Sz si uotū ē tp̄ale: tē si die certa et determinata puta die sabbati: sexta feria ꝛ hī' uouit: tē ꝓma uice illī' dici bibēdo uinū peccat mortaliť nō āt ſa uice nisi ex ꝓtēptu facēt. Qñ. n. uouit nō bibē certo die: vouit nō bibē q̄libet hora diei: ꝓsupposito q̄ i ꝓxi nō biberit: lz qz uotū eī' ſz intēptatione iurī itellī: ex q̄ vna hora uinū bibit est obligatꝰ ad nō bibendū alia die ꝛ ex tē illa die ñ ē pī' obligatꝰ. Dat sup ꝟ exēplū de idulgētijs: qz si ē p hēns: totiēs ꝓsequtur: q̄tiēs uadit ad eccliam ubi posita ē ēt eadē die. Si i certo die: tē tñ sel': ul' al'r qz cū uotū ē tp̄ale. i. de aliq̄ die: si deiniat diez ut sabbatū uel aliū: tē toties q̄tiēs: teneť. n. p' ꝓmam vicē adhuc i residuo diei facē qō pōt. Si nō determinat die puta unā die i ebdomada: tē si una die q̄ uolebat votū iplē sel' uinū bibit: transferť oblo ad alterz die p' trāsgressionē: nec frāgeť ſa uice bibēdo uinū. Pe. Itē qui uouit tenē ỽginitatez si ꝯ bit mīimoniū ꝓsumādo mīimoniū frāgit uotū: ñ āt postea reddēdo debitū petēti exp̄sse uel ip̄ratiue: lz exigēdo totiēs peccat mortaliť q̄tiens exigit: qz ñ pōt dici q̄ ex q̄ pdidit ỽginitatē: q̄ trāslata sit ad alterā die oblo eī': qz ōi tp̄e eq̄liť tēbat: ꝛ ió dz soluē sic ꝓmo vt saltē ñ petat qō ē ei liberū. Pe. Et q̄uis dispēsatio uel ꝓmutatio uoti sit reꝛ uata diocesanis ñ tñ trāsgressio uoti. Nā cōiť cōfessores pñt absoluere ab hī' peccato.

De utilitate uoti. §. III.

Nō q̄ magī meritoriū ē facē aliq̄d bonū ex uoto

q̄ sine uoto ceteris p̄ibus puta cū eq̄li charitate: qđ ꝓbat. b. Tho. fa fe. q. lxxxvij. Et hoc hēt supra in. §. i. hꝰ. c. Et nō q̄ ꝓout dē extra de uo. 7 uo. re dēp. §. Scripture. Reus fracti uoti nō hētur: qui tēporale obsequiū in ꝑpetuā nosciť religionis ob seruantiam cōmutare. Uñ fz. b. Tho. in. iij. di. xxxviij. deobligatur quis p̄ ingressū religiōis a uotis factis in seculo. Qđ videť itelligēdū de votis p sonalibus nō realibꝰ: puta ò elys fiēdis ubi hēret facultatē. Intelligiť ēt in cāu q̄ pseueret. Nā egre diēs religionē añ ꝓfessionē ad uota ꝑora remāet obligatꝰ: ar. ad hoc. i. q. vij. Qđ ꝑ remedio. Et fm aliquos ut dicit idē Tho. ex ipsa ui uoti religiōis absq; alia dispēsatione. Et rō ē: q: p introitū religionis moritur priori uite: 7 iō non teneť ad ea q̄ fecit i seculari uita. Et hoc tū ꝓpt singularitatem vitandā q̄ grauis ē cōiter cōuiuētibus: tū ꝓpt onꝰ religiōis assūpte: qđ sufficere videť. Alij tn dicūt q̄ hoc fieri dz aucte supioris ipsius religiōis. vñ declarare seu exponē dz ipse qui uouit uota q̄ fecē in seculo: 7 ipse prelatꝰ pēsatis cōditiōibus p̄me 7 alijs circūstātijs valet irritare seu dispēsare uel cōmutare aut illa dimittē seruare. Et nō fz Pe. de palꝯ. q̄ si quis peniteat dē voto alꝯ nō factuꝰ: ni si q: non vult uotū frangere adhuc ē maius meritū: p̄mo quidē: q: fm Ber. bona uolūtas sufficit ad meritū: vñ a principio q̄ uouit 7 ñ soluit: tm̄ meruit q̄tū q̄ sine uoto soluit: 7 huic merito ad ditū ē meritū iusticie: q̄ vult soluē qđ ꝓmisit. Se cūdo q: lz sit tristitia i hoc q̄ vouit 7 q̄dā uolun tas: tm̄ in soluēdo qđ uouit et i venerādo uotū est volūtariꝰ. Tertio ēt vi q̄ nō demētur in h̄ q̄ uel let non vouisse: q: sic a p̄ncipio nō tenebať uouē: ita nec ex pꝰ fco teneť uelle vouisse: lz teneať soluē vel dato q̄ penitē sit pētm: nō ꝓpt hoc ipedit q̄n vouēdo bonū mereať. hec Pe. Itē q̄to uotū ē so lēnius: tanto est maioris meriti.

De obligatione. §. IIII.

voti. Nō q̄ uotū aut ē de re de se illicita: aut ò re licita. Si de re illicita q̄. s. est pētm uel maioꝝ bo ni ipeditm̄: vt nō igredi religionē peccat sic uouē do 7 alñ moꝛtalr: nec teneť imo nec dz seruare fz Tho. sed ēt sine dispēsatiōe plati ꝯuenire. Si de re licita: tūc aut de reꝫ iutili 7 q̄i uana: vt nō laua re caput die sabbati: nō comedē ò capite ob ò col lationē Jo. bap. 7 hꝰ: q̄ dicūt uota stulta fm Al ber. 7 Rai. potꝰ frāgenda ſt q̄ seruāda: tutius tn̄ ē: vt fiat dispēsatio eius p eū qui pōt. Aut ē de re vtili: 7 tūc aut ꝑ turpi cā: vt cū uouet se ieiunatu rū: si in furto uel foꝛnicatiōe ꝓspatur. i. si pōt cō mittere: 7 tūc peccat vouēdo: nec teneť iplē fz Jo. neapol. in q̄libet 7 Ricar. in q̄rto. Aut ꝑ cā hōe sta: 7 tē aut de re ipossibili: 7 tūc si erat ei ipossibi le nō tēt: 7 peccauit vouēdo. Si āt ꝓius fuit pos sibile: qñ. s. vouit: 7 postea fēz ē ei ipossibile: ut cū vouet elyaz: lz postea ita efficiť paup: q̄ nullo mō pōt nō teneť nisi cū ueniret ad pinguiorē foꝛtunā fm Pe. de pal. Si āt ptē unā iplē pōt: illā ptē im pleat: nec excusareť a pēto: si nō iplēt q̄tū pōt: nisi secū dispēsareť: lz cū oio ñ pōt nō idiget dispēsatio ne. Tho. Aut de re possibili: 7 tūc aut pōt irrita ri ut votū pupilli religiosi 7 hꝰ: 7 si irritat ab eo q̄ pōt nō peccat absq; dispēsatiōe ꝯueniēdo scōm Ray. 7 alios. Si nō irritat 7 multomagis si ratifi cať a supiori: qui. s. potat irritare peccat ꝯuenien do. Si ubi non hz locū irritatiō: vt q: ille p se potu it voto obꝛare tūc ꝯueniendo ꝓpa aucte peccat moꝛtalr. Si āt hoc facit cū dispēsatiōe uel cōmu tatiōe nisi subsit iusta cā dispēsatiōis uel saltez du bia peccat utēs tali dispēsatiōe et dispēsās. Tho. 7 Pe. de pal. alias nō peccat. Itē qñ quis dubitat vtrū uotū possit iplē: vel utrū sit melꝯ iplere uel nō iplē: puta ieiunare vel nō ieiunare cū sit debil: 7 dubitat de nocumēto: dz petē cōmutationē uel dispēsationē 7 ñ ꝓpa aucte ꝯuenire. Tho. Itez q̄ vota diuersa fecit uno tpe q̄ si pōt: vtrūq; facē te neť: si vo sit ipossibilia: dz seruare qđ maius ē: 7 de minori satisfactionē facē ad arbitrū plati. Tho. Itē si fecit ꝓdōnatū. i. sub aliq̄ ꝓditiōe: ñ aduenīē te ꝓdōne nō teneť iplere. qñ una ē ꝓditio uel plēs: fz si ipse itēderit obꝛare se aduenientibus oibꝰ illis ꝓditiōibus. Si āt intēdebat se obꝛare aduenīente vna ex ꝓdōnibus teneť. Si sup hoc ñ cogitauit 7 nesciť discernē de intētiōe: tuncꝰ ē iplē. xxxij. q. vij. Nō solū: extra de ꝓdi. ap. c. uerū. Itez si uouit ab solute aliqđ 7 nimis distulit: cum posset: q: pecca uit. Dēt. n. q̄citius iplē uotū: si ipse tps sibi nō im posuit deīminatū. Dať tn̄ ei tps ad arbitrū boni viri ad disponēdū: vt uotū possit iplē Tho. fa fe vbi supra. Itē si fecisset votū intrādi religionez et ex mora quā fecē i seculo sine necēitate īminet ei pe riculū uotū frāgēdi: puta p mīmoniū tēt q̄citus alꝯ peccat moꝛtalr. Tho. fa scōe ubi supra. Itez si parētes fecerūt ꝑ eo: vt. s. ipse aliqđ facēt: 7 ipe pꝰ ea approbauit itendēs se obꝛare ad uotū fm ꝑ il lis tēt: 7 iō trāsgrediēdo peccauit moꝛtaliꝫ: alꝯ si ip se nō se obligauit: nō tēt plus q̄ uelit. Ray. q̄ uis bonum sit facere si poteſt.

De herede qūo te. §. V.

neať ad uota eiꝰ cuiꝰ ē hēs. Nō scōm Pe. de pal. i iij. q̄ si ē uotū tm̄ reale: vt fūdādi monasteriū uel dādi tm̄ ꝑ deo: aut oblationē mittendi aut tot ar matos ultra mare: tūc hēs teneť sic i alijs debitis. Si āt ē tm̄ psonale: vt ieiunare ꝓtinē: votū cruc: vel ire ultra mare: hēs ñ tēt nisi spōte obligauerit se: siue sit filꝰ: siue sit extraneus: extra eo. c. lz. Si āt ē simul reale 7 psonale 7 exꝑssū utrūq; tūc tēt ad reale: vt si uouit ire ad scīz Jacobū 7 ibi offer

Capitulum Secundum.

re unū equū: hēs nō tēt ire ſz mittē equū. Sīr ſi vouit fūdare monaſteriū et itrare: tēt hēs monaſteriū fūdare: ſz non itrare. Si āt é ꝓſonale ⁊ reale: ſz ꝓſonale ē ꝑncipalit̄ exꝑſſū: reale tacituz et accеſſoziū: vt ire ad ſāctū Jacobū: nō tēt heres exꝑ ſas q̄s feciſſet ille eūdo ſtādo offerēdo ⁊ redeūdo dare: ſicut nec tēt ire. Et ſi uouit itrare religionez ñ tēt bona tradere heres: qz ſublato ꝑncipali tollit acceſſoziū. Similit̄ ſi ſuſcepat crucē defūctus: nō tēt heres mittere exꝑēſas q̄s feciſſz: niſi hoc oz dinaſſet. Si vo vouit mittere certas ꝓſonas ultra mare: qđ reputat reale: ⁊ ad illud tēt heres. Pe. Itē ſi fecit uotū ire uel mittere i ſubſidiū ire ſacte ſupueniēte ipedimēto eūdi tēt mittē loco ſui vel ſaltē exꝑēſas q̄s factur⁹ eēt: ⁊ ſi hoc moriēs nō diſponeret: tenēnt hēdes nihilomin⁹ facē: ſi hēditas ē ſufficiēs ad hoc. Si āt fecerat uotū ad hoc cā ỏ uotiōis eūdi: ſupueniēte ipedimēto nō tēt ire uel mittere: niſi forte fuerit in moza: ⁊ ſic ē i culpa: qz cū potuit noluit. Lauti⁹ tñ ē i utroq; cāu q̄ ñ poteſt. ſ. ire q̄ diſpēſationē uel cōmutationez petat. Si āt moriēs de hoc non diſponit: nō tēt heres iplere: niſi ſe obligaſſet: ⁊ ſi hoc non egit: rōe hēre ditatis: ⁊ poſtea nō vult eā adire: tēt de uoto.

Nota q̄ ſunt q̄dā. §. VI

ꝓſone q̄rū vota nō ſūt obligatoria niſi ratificēt ab alīs ⁊ irritāi ꝑñt. Nā null⁹ pōt ſe obl̄aze ad id qđ ē ꝯ volūtatē alt̄⁹. ꝺcūq; aūt ē alteri ſubiect⁹ q̄tū ad id i q̄ ē ei ſubiect⁹ ñ ē ſue ptāt. ⁊ iō nō pōt ſe p votū firmit̄ obligare ſine ꝓſēſu ſupioꝛis nō tñ peccat tal̄ vouēdo. Tho. ꝑmo q̄ ep̄s nō pōt ſic licētia pape emittē votū ul̄ emiſſū iplē p qđ diſſoluat mīoniū ſpūale qđ ē int̄ ipm ⁊ eccl̄iā ſuā vt religionē itrare. Tenet tñ tal̄ iplē talevotū ſicut pōt ſ. petēdo lniaz reſignādi. Qđ ſi papa ñ vult dare vl̄ irritat votū. excuſat. Si ꝺoat lniam tēt. Pe. de pal̄. Itē nec aliō p qđ fieret graue ꝑiudiciū eccl̄e ſue vt de lōg a peregrinatōe. Uotū abſtinētie et alia huiuſmōi. pōt facere viī. q. i. Elias. Idē. Pe. de pa. Secūdo pueri añ ānos pubertat̄. ſ. maſculus añ xiiī ānū. Femia añ xij. ꝯpletū. tñ qz i pluribus patiūtur defectum rōnis: tum qz ſūt in ꝑtate parentum uel tutoꝛū: ⁊ ſi uouent non hz effectū: ſed uota eoꝛum ꝑñt irritare parentes. Tho. Et ſecundū guil. ſi pat̄ uel tutoꝛ ꝓmo ꝺicerit: ⁊ poſt ea conſentit: non reuiuiſcit votum. Pe. āt de pal. ſic dicit. Minoꝛ annis ſi non hz uſū rōnis: nil ualet votum. Si autem habet uſum rōnis ſed ē impubes: pater uel tutoꝛ omne uotum eius perſonale quod. ſ. reſpicit perſonam: ut de abſtinentia et ingreſſu religionis: aut etiam uotum reale: quod ſ. ſit de rebus dandis ⁊ elemoſyna poteſt irritare. Et idem eſt de minoꝛe .xxv. ānis habente curatorem uel exiſtente in poteſtate patris quo ad uotū reale: quod pater uel tutoꝛ irritare poteſt. Sz q̄ñ pubes eſt: intrat religionem: quod facere poteſt inuitis parentibus et curatoꝛibus: ⁊ eo ipo dedicat oīa bona ſua: q̄ niſi eēt maioꝛ. xxv. annis: ñ poſſz alienare. Nec ꝑñt pēres aut curatoꝛes bōa ītrahē q̄ poſſēt ſi illa bōa vouiſſet qz nō pōt talia ſic illis alienare niſi ſe ipz alienādo qz quedā cū vniuerſitate trāſeūt q̄ alias nō trāſirent. Idē ē ſi ipubes intrauit nec ꝓſona ei⁹ retracta fuit q̄a nec bōa ītrahi ꝑñt. Si aūt hñs uſū rōnis nō hēat parētes aut tutoꝛem aut curatoꝛem ⁊ uoueat res ſuas non ſe deo: lz in hoiem non poſſet alienare: tamen uidetur q̄ in deum poſſit: niſi q̄ ſi iueniatur leſus aut deceptus notabilitet poteſt reſtitui. Et nota q̄ ſi i puberes intrent religionem: parentes uel tutoꝛes poſſunt uotum irritare uſq; ad annum et diem a tempoꝛe ſcientie computandum ſi volunt: vltra uis autem non poſſunt. Et licet Hugo dixerit q̄ ſtatim cum malitia ſupplet etatez: poſſit ſe uouere deo ſicut ⁊ dare diabalo: tamen contrarium tenent communiter canoniſte. Item cum impubes habet patrem. pater poteſt reuocare ipſum a religione: non autem mater nolente patre: patre autem moꝛtuo: tunc mater ⁊ auia ſi habent tutelaz eius: ut quia non tranſierunt ad ſecunda uota: qz tunc non pōt cum perdat tutelam: ſed tutoꝛ pōt. Sed ſi impubes intret religionem uel emittat uotum ſimplex aut ſolēne inſcio patre uel inuito ſi pater reuocat ante annum et diem: an puer poſt pubertatem teneatur intrare: dubitatur. Et uidetur q̄ non. Numeri. xxx. Patre irritante uotum puelle in etate puellari: ipſa ammodo uoto nō tenetur. Tho. contra: quia ex quo habuit uſum ꝑfectū liberi arbitrij quo ad deū ē obligat⁹. Illud āt Numeri itelligit in puella non hñte uſū rōnis vel dum eſt in pupillari etate. Unde ⁊ ſeruus retractus a domino de religione: poſtea ſi fiat liber tenetur redire et coniunx retractus ab uxoꝛe ipſa moꝛtua tenetur redire. Hec Petrus. ubi ſupra.

Tertio filiifamilias poſt annos pubertatis poſſunt quantum ad ea que pertinēt ad perſonā ſuā vouere: ⁊ tenentur iplere ēt inuitis parētib⁹ puta de ingreſſu religiōis uel ꝯhere matrimoniū ⁊ h⁹. Sz q̄tū ad ea q̄ ptinēt ad diſpēſatōnez domeſticā ñ ꝑñt ſine ꝓſēſu pris puta ỏ elya Pe. cho. De peculio tñ caſtrēſi vel q̄ſi. ꝑñt et vouere ⁊ tenētur implere iuitis parentib⁹ ſcōm Pe. de pal. Quarto ſerui qui ſi ī ptāte dñoꝛ quātū ad pſōles opationes non poſſunt uotum obligatorium facere contra uoluntatem ipſorum de ingreſſu religionis et peregrinationis et huiuſmodi per que ſubtraheretur ſeruitus eorū. Tho. ꝑñt tñ uouē ꝓtinētiā nec dñi ꝑñt tale uotū irritare ſm Pe. ỏ pal̄.

Quito clerici bñficiati ñ ꝑñt uouē pegriatōez aut aliq̄ō p qđ hēant relinquere eccleſiam ſine licētia ꝓlati ſui. ỏ cōſe. di. v. c. Nō oportet: ⁊ extra

eo. mane. nisi votũ religiõis qõ ꝑñt facẽ sine lnia ꝓlati ⁊ tenẽt factũ iplẽ: ẽt ꝓtradicente ep̃o. Uota etiã abstinẽtie ⁊ oratiõnuz tenẽt iplẽ Rai. ⁊ Pe. de paľ. Jnno. vero dicit q̃ si vouet aliq̃d quod nõ hz cũ impedire a religiõe ⁊ obia ꝓlati sui debet illud ꝓuare vt dicẽ aliquos ꝑs. Pe. aũt de paľ. dicit q̃ si religiosus votuz emittit tenẽt iplẽ nisi ꝓlatus irritet illud votũ Ricar. vo or. mino. dicit q̃ religiosus nõ põt uouere ⁊ si vouet q̃ non tenet. Rõ est qz pẽsata hũana fragilitate ⁊ religiõis onere ñ põt se ad aliq̃d vltra suã ꝓfessionem obligare qõ possit iplere sine qualicunqz ꝑiudicij̃ ꝑiculo obꝛ uationis cuiuslz eoꝝ que ex sua ꝓfessione tenẽt ⁊ absqz ꝑiculo reddẽdi se onerosum iterdũ ꝓlato suo vel alicui ex fratribꝰ suis. Jtez qz tante altitudinis ẽ religiõis votũ q̃ oia alia in ipm ꝓmutari põt: ⁊ ideo ecclesia ꝓsideras hanc altitudinez religionis ⁊ humanam fragilitatez voluit auctoritate dei ad religionis votũ nulluz aliud posse superaddi ꝓpter ꝑiculũ trangressiois vitãduz. Ad hoc etiam faciant iura. xxxij. q. v. Noluit ⁊. xx. q. iij. Monachum: in glo. h̃ ille. Tutius vero qõ dicit. Tho. ⁊ Pe. Et nota ſm Pe. de paľ. q̃ in omnibꝰ his casibus i q̃bus põt votuz irritari quouscqz votum irritet ꝑ eũ q̃ põt votum tenet ⁊ obligat: pꝰ q̃ aũt fuerit irritatũ nõ tenẽt vouens seruare: imo nec dz ꝓtra volũtatem irritãtis. Jtem nota q̃ ẽ dĩa inter irritationẽ ⁊ dispẽsationem. Naz irritatio põt fieri sine cã ⁊ ad libitũ irritãtis sicut vir ad libitum irritat votũ cõiugis ita q̃ nec ipse peccat irritãdo qz nemini facit iuriam q̃ vtitur iure suo nec illa votũ omittẽdo cũ fuẽit iefficax a ꝓncipio. Sed dispẽsatio i voto nõ fit ꝓpter inefficatiã voti sed ꝓpter aliã cãz: vnde req̃rit nõ solum auctoritas i dispẽsante sz ẽt cã ex pte dispẽsati. ſ. necessitas vel vtilitas eius vel reiplice in oi gñe dispẽsationis ⁊ in oi dispẽsãte: ẽt papa: qz nec Petro nec alteri ꝓmissa est auctas seu potestas i destructiõez sed in edificationẽ: qõ ẽ verũ in ꝓpositio qz voti obligatio iuri nãli ⁊ diuino initũ. Nam i his que nõ sũt mala nisi qz ꝓhibita iure positio ad libitũ abrogarepõt: ⁊ ꝑ ꝓns ad libitũ in illis dispẽsare: h̃ Pe. de paľ.

ꝑ Inter votũ virginitatis ⁊ dispõ sationẽ ẽ differẽ.

De redemptiõe. §. VII.

ꝑ de uoto vel ꝑ alterã cõmutatione. dispensatione.

cõmutatiõe ⁊ dispẽsatione votorũ. Nota primo qz redẽptio ⁊ ꝓmutatio voti videnť differre sicut emptio ⁊ pmutatio: qz in ꝓmo req̃ritur ꝑciũ i numerata pecũia: vnde si ille q̃ vouit ad sanctuz Jacobũ ire habet illuc hostes et nõ uersus Romam liberet a pegrinatiõe sancti Jacobi: ⁊ obl̃etur ad visitandũ limina apostolorꝝ: ꝓmutatõ ẽ. Si vero impedit ire absoluat ⁊ precipiat sibi dare tñ ꝑ deo q̃tũ erat expẽsurus eundo ⁊ redeũdo: redẽptio ẽ: q ẽt dz cẽ iusti precij̃ et eq̃lis: extra eo. c. Magne. h̃ Pe. de paľ. Sz int dispẽsationẽ ⁊ cõmutationẽ Tho. dic hãc cẽ dĩam: qꝛ si absolute determinet prelatus aliqõ uotũ non esse seruandũ erit dispẽsatio uoti. Si ãt ꝓ hoc qõ obseruãdũ erat aliquid aliud ꝓponit dĩ ꝓmutatio uoti: vñ maꝰ erit dispẽsatio q̃ cõmutatio. Utrũqz põt prelati ecclẽ vt declarabitur. h̃ Tho. secũda secũde.

De cõmutatiõe. §. VIII.

voti. Nõ primo q̃ auctoritate iuris in uotuz religionis oia cõmutant ẽt sine dispẽsatione: qz tãq̃ pfectũ alia includit. vñ si quis ex uoto emisso ad artiorẽ religionẽ intrãdũ nõ esset obligatus ad ꝓfitendũ nec ad remanendũ sed solũ ad intrandũ ⁊ expiendũ: sic frequẽter ꝓtingit: liceret tali uouẽ ⁊ ad uouendũ inducere laxiorẽ religionem ad ꝓfitendũ ⁊ remanẽdũ: q̃a primũ votũ tãq̃ tpale includit in fo tãq̃ in ppetuo. Et plus est expiri ⁊ ꝓfiteri laxiorem q̃ solũ tñ expriri artiorẽ. Uñ decretalis que dic̃ imponendã pñiam ꝓfitẽti laxiorem pꝰ uotum artioris: de reg. iuris Qui post uotũ li. sexto intelligitur de illo qui vouit aio remanendi: qui tenẽt remanere. vñ talis usqz ad ꝓfessionẽ in religione laxiori si eã intraret: est in mora votũ implendi: cũ de iure ⁊ de fco possit ⁊ debeat redire ad artiorẽ: pꝰ ꝓfessionẽ ãt absoluit ñ qz plꝰ fecerit q̃ uouerat: sz qz uotũ solẽne ꝺ re maiori deꝛogat uoto simplici ꝺ re ẽt maiori. Nõ fo q̃ hz uota personalia commutentur i religionem: qz uerbo cõmutandi utitur decre. de vo. c. Scripture: vel soluãtur ꝑ ꝓfessionẽ: ⁊ ẽt realia q̃ ad ꝑsonaz: nõ tñ quo ad mõasteriũ sic̃ nec debita q̃diu aliq̃s ẽ nouitꝰ excusat a voto ꝑsonali: puta ieuniorũ ⁊ hmõi ñ ãt a reali: puta de dãdo elẽmosynam: imo ꝑ se dz soluẽ ꝺbita. Sz ꝓfessiõez qua bõis cedit ⁊ mũdo moꝛitur vota ꝑsonalia extinguũtur: sed ⁊ realia debita i monasterio trãsferũt q̃ obligatur sic̃ heres. ſ. nõ vltra valorẽ bonoꝝ q̃ recepit monasteriũ de illo si fecit ꝺuetariũ vel si nõ fecit ex ignorantia iuris sicut nec q̃cũqz alius hẽs. Jtem nota tertio q̃ qñ votum ẽ reale spãle: puta q̃ aliq̃s vouit equũ suũ deimatiũ deo tc̃ ipse q̃dẽ ñ põt ꝓmutare aucte ꝓpa sz aucte eiꝰ q̃ equũ iaz traditũ cũ nõ sit res sacra posset alienare. añ traditiõez põt ꝓmutare. Nota quarto q̃ q̃ filiũ suuz deimatuz vouit religiõi ad ꝑsuasionẽ alicuiꝰ: nõ põt vnũ ꝓ alio ꝓmutare nec aucte ꝓpria nec etiã illius ꝓsensu qui induxit ad vouẽdũ. Sed si vouit simplr tenetur statim puerum cũ in religione põt educari offerre etiã inuitũ: sicut ẽt inuitus ad scholas põt ponere ⁊ ad artificiũ: sed puberẽ inuitũ ponere ñ põt. Sed si vouit sub ꝓditione. ſ. si puero placeret ingredi: tũc nõ tenẽt offerre añq̃ ille habeat vsuz rõnis ⁊ cõsentiat. Jtem nota quĩto q̃ si vouit pat filium vel filiam ablactatos potest ⁊ debet matre inscia vel etiam inuita offerre monasterio. Sed si vouit pater filium in vtero existentem ul q̃diu

Capitulum Secundum.

sub lacte ē: qz partus ē ps viscerū: z cū ē sub lacte est magis sub cura matris nō pōt voueri cuz effectu a solo patre quin z mater possit votū irritare. Pe. de palu.

De dispēsatiōe. §. VIIII

voto. Nō ꝓmo q quāuis ius diuinuz z naturale papa nō possit tollere vel mutare: tamen quia iuris diuini z naturalis determinatio ptinet ad ius positiuū: ideo sicut in penis pōt homo dispēsare quāuis ius naturale dictet delicta puniri: q̄ naturalis equitas dictat etiā aliqñ maleficia nō puniri ꝓpt bonū reipublice z ꝑm arbitriuz eius iustum qui reipublice ꝑest: vñ quādoq; est melꝰ nō puniri: tūc in hoc cāu nō est cōtra ius naturale dispēsare. Similit de iure nāli z diuino ē reddere votū ꝓpter honorē dei. Sed si aliud magis cedat ad honorē dei pōt dispēsari q̄uis ista dispēsatio sit mag⁹ iurꝭ declaratoria q̄ relaxatō. Nō secūdo de forma dispensandi: qz requirit q̄ sit expꝛssa vel saltē itēta: vnde siue in votis siue in alijs nunq̄ factū superiorꝭ dispēsat nisi hoc ipe exprimat vel saltē dispēsare intendat: z in eꝓ q̄dem z alio iferiori a papa videt canonistis qz subsūt uri q̄ nō sufficit q̄ intēdat dispēsare nisi exꝓmant sicut dicit de cōcess. ꝓben. c. litteras. Sicut ēt epūs nō sine verbo absoluit a sñia excōicationis quātūcūq; intendat. Sz de papa q̄ ꝑest iuri cuz facit aliq̄d aio dispēsandi: z licet nō exꝓmat eo ipo sufficient dispēsat: sicut etiā simplicia salutatōe absoluit excōicatū: si hoc ex certa scia facit z ꝓ hoc facere intēdit videt tamē verius q̄ ꝓlati simulādo etiā dispensent q̄ ē sine verbo: q̄ multo magis in oibus i quibus nō ē eis taxatus modus cū formula dispēsādi q̄ eo ipo dispēsant q̄ faciūt effectum dispēsādi vel sciūt z nō cōtradicunt qñ facile z libere cōtradicere pñt. Nō tertio de cā dispēsatōis Equidem in positiuis. Sic volo sic iubeo sit pro rōe voluntas: qz qđ pricipi placuit legis hz vigorē quāuis Jsidorus cōtra: qz lex ē qđ rōne cōstituerit: dis. i. Sz in his q̄ sunt iuris diuini secus: extra de vo. c. nō est. Et debēt cōsiderari tria: vt i. c. magne. q̄d. s. lz. quid decet q̄d expedit. Debet aūt eē talis cā q̄ melius sit recedere a iure cōi q̄ tenere: nō sufficit q̄ eque bonū: aliꝰ erit dissipatio: z peccat vtrioq; s. dispēsās etiā papa: z is cui quo dispēsat si sciat: vñ Hosti. Peccat papa si sine cā in votis dispēsat. Nec ē ei obediendū si manifeste liq̄at q̄ sit cōtra dñi voluntatē: alias in dubio obediendū ē: vñ si dispensat sine iusta cā i solēni voto cōtinētie viri z mulieris q̄ si crederet iustā cāz excusaret: nō aūt ille q̄ sciret iustā. Esset tamē verus matrimoniū quātū ad vtrunq; qz claudicare nō pōt. Sed sciēs nō posset petē sed reddē. s. debituz Nō quarto de ministerio dispēsationis q̄ eps potest dispēsare i oi voto cōtinētie tpali: puta si quis voueret ꝓ annū cōtinere. Jtē in oi voto ꝓpetuo nisi cōtinētie z religionis. Jtē i oi voto tpali. Pe. de pal. Hinc tñ oportet excipere illa tria de q̄bus dictū ē supra. s. tre sācte: z Jacobi: z aplorꝫ Pe. z Pau. Papa. n. sibi reseruat ꝑm mozē curie. De voto aūt religionis tpali: puta cū q̄s vouet intrare religionē intētione ꝓbandi si sibi placebit vel etiam vouet simplicit intrare nō spāliť cogitās vl i tendēs de remanēdo vel nō remanēdo talis. n. z si tenet intrare. nō tñ tenet remanē: ex quo. n. non habuit spālē intētōem ad remanēdū: obligat ꝑm formā iuris q̄ ē q̄ ꝓ annū ꝓbz z si nō placet liber egredit ꝑm Tho. Jn tali ḡ voto religiōis ad quā q̄s nō obligat remanē nō pōt epūs dispēsare ꝑm Pe. de pal. qđ ꝓbat vltra alias rōnes ꝓ hoc qz sūmus ꝓniar⁹ plus pōt i dispēsādo q̄ eps: lz ipse nō pōt dispēsare i voto religionis ita vt liceat i secūlo remanē: lz sic vt liceat ad aliā laxiorē trāsire ēt facta ꝓfessione: sicut licētiat apostatas: ḡ nec eps pōt. Hoc aūt videt q̄ si existēs i laxiori foueat arctiorē q̄ eps possit dispēsare qz nō ē votū ꝓpetue ꝓtinētie nec votū religionis simplicit cū iā sit obligatus ad vtrunq; lz solū ē subrogatio voti. Uñ vī q̄ eps possit dispēsare. Et simulit i voto simplici religionis artioris q̄ liceat ad laxiorē trāsire licētia nō petita: si tñ trāseat petitōe omissa tenz ingressus. Sic ēt de voto simplici artioris nō debz trāsire ad laxiorē: si tñ trāseat tenet. Jtē vī q̄ ꝓfessus i laxiori nō oz ad artiorē vouē nisi licētia petita: sed si vouerit tenet: nec alius pōt irritare lz tenet licētiare. Sz pōt eps dispēsare in ꝓfesso artiorē q̄ itret laxiorē: nō tñ sine cōsensu cōuētus pōt alienare psonā cōuentus nisi hoc habeat ex priuilegio spāli. Sz Archi. non pōt iure suo vti aucte dispēsādi cōtra ius cōe nisi i quātū cōpetit sibi ex cōsuetudine ltie ꝑscripta ꝓ quā ius epale pōt acqrere nō aūt papale: qz esset corruptela. Jtez abbas vel ꝑ: nil pōt in dispēsando i votis lz possit irritare plus q̄ eps de sen. ex. Cū illoꝫ. Nā religiosi aut añ ꝓfessionē votū emiserūt z sic ꝓ ꝓfessionē liberant: aut post ꝓfessionē: z tūc ē locus irritationis: nō dispēsatōis. Jtē nō pōt abbas hoc i secularibus sibi pleno iure subiectis nisi cōsuetudo daret. Archieps in quātū hui⁹ nil pōt vl hz i sūdit suffraganeoꝫ suoꝫ lz ipos possit absoluē visitādo. Nō. n. sequit pōt absoluē a voti fractōe ḡ z dispēsare: vī tñ q̄ sic pōt absoluē a sñia epi lz ñ dēat sed ad eū remittere ita z dispēsare: z q̄ cū suffragāeis suis possit dispensare cū sint sūditi: q̄ ul ꝓfessores ab eis z ab abbatib⁹ electi possint cū eis dispēsare sicut z absoluē a casib⁹ ēt epis reseruatis. Jtē ꝑniarij q̄rūcūq; nō hñt ptātē dispēsandi nisi i quātū ꝓmittit eis spāliť. Nā ptās dispēsādi respiē iurisdict. Uñ ꝑt ꝓmitti hoi iferiorꝭ oz dis. Sz vtrū an ñ sacerdos possit dispēsaē in voto suo vl aliēo iure: vl dispēsatōez ꝓmittē dubiū est.

Titulus Duodecimus.

Summus aũt pniarius dispẽsat in voto religionis cõmutãdo vnã religione in aliã sicut pz in literis quas apostate ab eis deferũt Papa aũt põt dispẽsare i oi voto volũtario simplici z solẽni tẽ porali z ppetuo z cũ omni hoie. Et de voto solẽni p sacri ordinis susceptõem pz: qz castitas illi ẽ annexa ex statuto ecclesie ẽt pticulari: puta orientalis qz greci ẽt in sacerdotio cõiugio vtunt: papa aũt dispẽsare põt in statuto ꝑticuli vniuersalis De voto solẽni per ꝓfessionẽ ẽt põt qz lz papa ñ possit facere q ꝓfessus non fuerit ꝓfessus põt tñ facere q nõ sit obligatus religioni z ad votũ religionis: qz in omni voto itelligit excepta auctoritate pe: h Pe. de pal. vbi supra. Idẽ tenet Ricar. i. iij. z Tho. in. iij. z Jo. neapo. in quolz. z Hug. car. Inno. z Hosti. z cõiter canoniste. s. q papa põt dispẽsare i voto solẽni religionis nõ quidẽ tñ vt sit religiosus z nõ seruet vota lz de religioso põt facere laicũ ex magna cã vrente. Sz ipe Tho. se. se. q. lxxxviij. art. xi. tenet ꝓtrariũ. s. q ñ possit cũ tali dispẽsare. Idẽ Alber. Primũ cõius tenet. Et Jo. in sum. cõfes. dicit se vidisse hoc factũ a papa cũ aliquo. Dicẽ ẽt Ricar. q oẽ votũ qõ ẽ de his q̃ superogationis dispẽsabile ẽ: qz dispẽsationis in quolibet tali voto põt inueniri rõnabilis cã. s. ꝓfectus maioris boni: vel vitatio mali: siue per coparatõem ad rẽpublicã siue per cõparationẽ ad voentẽ. Reformatio. n. pacis inr regna maius bonũ ẽ cõitati q̃ cõtinẽtia vni⁹ psone. In tali. n. cãu si psona q̃ cõtinẽtiã vouerat nubat p obediẽtiaz oñi pape sua obediẽtia magis meritoria ẽ sibi q̃ cõtinere quãtũ ad pmũ substantiale. Uitatio. n. cõis mali vt vitatio discordie inr regna q̃ sũt i pace z vitatõ ꝓbabilis trãsgressionis voti si ꝓbabilitas sit vehemẽs põt esse rõnabilis cã dispẽsandi in quocũq; superogatõis voto. Aliter. n. ñ video qõ obligatio: ꝓ castitate facta qñq; cõtra castitatẽ nõ militaret. Et si dicis q hoc nõ eẽt p se sed p accidẽs. s. ꝓpter infirmitatẽ psone hoc non obstat Recta. n. rõ dictare videt aliquẽ esse loco dei in ecclesia qui piculis cõitatũ z psonaz pẽsatis infirmitatibus vtilitatibus z dãnis possit rõnabiliter obuiare. Et dico rõnabiliter: qz vbi nõ est dispensandi rõnabilis cã si dispensaret non esset dispensatio sed dissipatio ſm Ber. iij. de cõside. ad Eugeniũ papã. Dicit iterũ q quãuis manẽte obligatõe de iure nature sit soluere tamẽ ipa obligatio nõ fuit de iure nature absolute sz sub hac conditõe. s. q̃sq; p supiorẽ ex cã rõnabili fuerit relaxata. Naturale. n. iudiciũ rõis dictat q̃ p aliquez supiorẽ possit talis obligatio relaxari ex rõnabili cã Circa hanc materiã. s. de dispẽsatione votorũ dicit. b. Tho. in quarto di. xxxviij. q diuerse sunt opiniones. Quidã. n. dicunt q quodlibz votũ põt p prelatos ecclesie dispẽsatõem habere p libito plati: quia vt dicunt in quolibet voto intelligitur conditionaliter voluntas prelati superioris. s. pape ad cuius dispensatõnez pertinet actus oium subditorz: z sic cum voluerit ille summus ꝑlatus relaxare põt vt non teneat: Sed hoc non videt bene dictũ. qz quedã sunt in q̃bus ẽ hõ ita liber sui q̃ ẽt contra ꝓceptũ pape põt illa facẽ sic cõtinere z alia similia: vn absolute sine cõditõe volũtatis alicuius ꝑlati põt talia vouere. Alij dixerũt q̃ nullũ votũ recipit dispẽsationem ſm q̃ dispensatio est iuris relaxatio: sed soluz ſm q̃ est iuris declaratio quia papa potest declarare hoc ius quod fit qñ recõpensatio fit maioris boni: z tunc potest dimitti minus bonuz ad quod quis obligauit se. Sed hoc etiã nõ videt verum qz declarare ius nõ est ius nouũ facere sed illud quod erat in iure manifestare. Uñ ſm hoc nunq̃ p dispensationẽ voti fieret vt nõ sit cõtra ius qõ erat pus q̃ ius lz solũ qõ videbat eẽ q̃ ius z nõ erat. Et iõ alit dicẽdũ. s. q̃ in voto dispẽsari põt: ẽt ſm q̃ dispensatio est iuris relaxatio ex aliqua legitima cã. Quia. n. votũ de illicito eẽ nõ põt: nõ autẽ lz subtrahẽ alicui quod ei debet: iõ p votuz alicui⁹ nõ põt fieri ꝓiudiciũ suo ꝑlato quin debeat eius mandatis parere cum fuerit opportunum. Uñ si prelatus videat expedire ex aliqua cã rõnabili vl ꝓpter ipm q̃ vouit vel ꝓpter alios q̃ votuz nõ seruet põt eum ab obseruatione voti deobligare qui alias de iure erat obligatus. Nec ex hoc dici potest papam dispensare contra ius diuinum vl naturale: nã obseruare votũ tunc est de lege naturali vel diuina dum durat obligatio voti: cessãte aũt tali obligatione obseruatio nõ est de iure naturali vel diuino: que obligatio cessat p dispensatõem ltimã vel ꝓmutatõem aut irritatõem. Nec ẽt ex hoc mẽdaciũ incurrit q̃ votũ nõ seruat dispẽsatus qz hõ de futuris oz habere pias cõditiones adiunctas explicite vel implicite vt patet Jaco. v De voto cõtinẽtie dicunt aliqui q̃ nullus potest dispensare in eo ꝓpter diuersas rões a diuersis assignatas. Dicũt. n. aliqui hoc accidere quia votum cõtinentie nõ põt pretermitti nisi ad contrarium dilabẽdo qõ nunq̃ lz. Alij dicunt hoc contingere eo q̃ votũ cõtinentie non recipit recõpensationẽ melioris eo q̃ nõ ẽ digna ponderatio aie cõtinentis: vt dicit Eccle. xxvi. Uel iõ qz p cõtinẽtiã hõ de domestico inimico triũphuz capit ſm quosdã: vel qz p religionẽ homo ꝓfecte ꝓformat xpo vñ in voto cõtinentie z alijs cẽntialibus votis religionis nõ põt dispensari ſm quosdaz. Sz hoc ẽt nõ videt sufficienter dictũ: qz bonũ cõe est multo melius q̃ bonũ ꝑuatuz. Et iõ vt alij dicũt ꝓbabilius si cõis vtilitas totius ecclesie aut vniuersi regni vel prouincie exposceret posset conuenienter z in voto continentie z in voto religionis dispensari quantumcunq; esset solemnizatum. Nõ. n. per votũ põt se eo obligare ab eo in quo

alteri teneꝫ vt dictū ē. vñ talis posset necessitas i-minere q̄ posset alicui iuste ꝓhiberi ne voueret. Et necessitate manente pōt ēt i voto dispēsari iaz facto. Periculū autē mortis corporalis vt dicit imi nere ex q̄busdā infirmitatibus q̄bus remediat p coitū ſm medicinā nō ē sufficiēs rō vt i voto cō tinētie dispēsēt: nec peccat talis vouēdo cōtinētiā exponēs se periculo ꝓpt̄ deū ⁊ bonū virtutis. Itē nō ſm Ricar. ordi. mino. in quarto di. xxxviij. q̄ votū de nūq̄ petendo dispēsationē a dño papa i aliquo voto nō ē ſpāliē obligatoriū: rō ē: q: mare ria voti nō solū oz cē necessaria ſz etiā vtilis ad sa lutē. Quedā. n. ⁊ si sint licita: nō tñ expediunt ad salutē alieni. Sed nunq̄ petē dispēsatōez a papa nō ē aliq̄d vtile ad salutē: imo q̄nq̄ multū expe dit petē g̃ rē. votū de nō petēdo illud qō ēēt vtile aīe vouētis nō ē obligatoriū: sed q̄nq̄ est utile aīe uouētis nō est obligatoriū: sed q̄nq̄ ē vtile aīe uo uētis vt dispēsēt in illo voto: q: q̄nq̄ ē nimiū gra ue votū illi q̄ vouit ad obseruādū ita q̄ ꝓbabili ter timet trāsgressionis periculū: g̃ uotū de nō pe tēdo dispēsationē a papa nō ē uniuersaliē obliga toriū. In cāu tñ in quo ēēt utilius aīe uouētis nō petere dispēsatōnē q̄ petē obligatus ēēt ad nō pe tendū: q: cū aliq̄s uouet aliq̄d q̄ in uno cāu pōt ēē utile ad salutē ⁊ in alio nō obligat i illo cāu in quo ē vtile ad salutem non esset in illo cāu in quo ē inutile nisi fuerit intētio uouenti q̄ si non obligat in omni cāu q̄ in nullo obligeꝫ hec ille.

Queritur utrū uo ¶.x.

uēs ieiunare in festo alicuius sancti si illud festuz ē in dñica teneat illa die ieiunare. Rñdet Jo. nea po. in quolibet. viij. q. xxxv. p distinctōez quadri mēbrē: videlz aut talis vouēs intēdit vouere ieiu nare ieiunio afflictōis: vt videlz affligēdo carnem suā satisfaciat deo de peccatis: ⁊ subiiciat carnem ſpūi: ⁊ ꝓseruet se i posteꝝ: aut itēdit vouē ieiunāe ieiunio exultatōis. i. vt magis sit dispositus ad ſpi rituale gaudiū ⁊ cōtēplatōnē diuinoꝝ: aut ō neu tro intēdit q: de neutro cogitauit q̄n vouit aut ō vtroq̄ intēdit q: intēdit vouē ieiunare ꝓpt̄ utrū q̄ ꝓdictoꝝ. In ꝓmo cāu talis non oz ieiunare in dñica sed i ſabbato ꝓcedēti. Cui? rō ē q: ieiuniuz afflictōis ad qō q̄s se particulariē obligat oz ꝓfor mari ⁊ regulari ſm idē ieiunio ad qō obligat ec clesia vlis. Sz ieiuniū afflictōis ad qō obligat ec clesia vniuersalis si est in dñica trāsferꝫ in ſabba to g̃ rē. Talis ēt icōgrue vouit ieiunare in festo nō i vigilia. In secūdo cāu dicēdū q̄ debz ieiunāe i dñica: cui? rō ē: q: votū licitū ⁊ vtuosū obligat hoc aūt ē hui?. ar. di. lxxvi. Utinā. Nec ob. q̄ tali die ꝓhibet ieiunare di. xxx. si quis tanq̄. ⁊. c. siq̄s ꝓb̄z. q: hec ꝓhibitio fit cōtra illos q̄ ieiunāt in cōtemptū diei dñici: vl ex aliquo errore heretico eoꝝ seu ſupstitione. Naz ex deuotōne lz. In ter tio cāu dicendū est: q̄ debz ieiunare in dñica: cui? rō ē: q: cū vouerit ieiunare in die festo ⁊ nō in vi gilia festi: magis probabile ē q̄ intēdat implicite ieiunare ieiunio exultationis q̄ ieiunio afflictōis ⁊ p cōsequēs idē iudiciū ē i hoc tertio cāu qō i se cundo. In quarto cāu videt q̄ magis cōsulendū eēt tali q̄ ieiunaret i ſabbato ꝓcedēti q̄ i festo vt sic magis cōfortmaret se alijs fidelib? in ieiunādo Ceteris aūt paribus magis cōsulēdū ē vnicuiq̄ q̄ cōfortmet se quātū ad diē vl ecclie i ieiunando q̄ q̄ sit singularis. Queriē vtrū vouēs non comedē carnes seu panez in festo. b. Laurē. q: fuit assatus ad ignē sicut panis ⁊ ieiunare in pane ⁊ aqua fe ria sexta: si tale festū. ſ. Laurētij euenerit in sexta feria teneat adiplere votū facili? vel difficilius ō duobus ꝓdictis. Rñdeo ſm Jo. neapo. i quolibz. xvij. p distinctōem: q: aut talis pōt ābo vota im plere sine piculo mortis vel grauis infirmitatis aut nō pōt: aut ē dubius vtrū possit aut nō. In p̄mo cāu dicēdū ē q̄ talis teneat ambo implē: cuius rō ē: q: obligatus ad duo p̄cepta teneat ambo im plere: sed adiplere votū ē p̄ceptū ergo rē. In secū do cāu nō teneat ambo implē ſz vnū solū cui? rō ē: q: p nullū votū obligat hō ad faciēdum q̄ p̄ce ptū dei: sed occidere seip̄z ad qō disponit grauis infirmitas cōtinuata ē p̄ illud p̄ceptū. Non occi des: vt dicit Augu. in ꝓmo de ciui. dei. Nō g̃ tene tur talis nisi ad vnū illoꝝ. Sed queriē ad quod illoꝝ magis teneat. Respondet q̄ si talis fecit illa duo vota quodam ordine successiuo tpis. ſ. vnuz ante aliud: tenetur implere illud quod ꝓius fecit cuius rō est quia semp obligatō ꝓioz tollit poste rioꝛē sibi equalem ⁊ incōpossibilē. Exemplū pz i matrimonio ⁊ in alijs ꝓmissionib?. Si aūt fecit ambo vota simul. i. i eodē tpe: teneat illud de duo bus adimplē qō sibi placet: cui? rō ē q: obligatus ad duo aliq̄ ꝓpt̄ idifferētiā ne magis ad vnū q̄ ad aliud se obligauit: nō teneat ergo plus iplē vnū q̄ aliud g̃ rē. Cōsulēdū tñ ēēt tali q̄ adipleret illud de duob? qō ēēt melio? ⁊ virtuosio?: vñ si vnū illoꝝ eēt maioris deuotōis: aliud maioris afflictōis: cū deuotio mēntis sit ꝓferenda afflictōi carnis ex eo q̄ ē actus pfectioris virtutis. ſ. religionis ⁊ bona p se. ſ. deuotio. Afflictio vero carnis bōa p̄accidēs ⁊ actus minoris virtutis: q: tēpance: unde cōsulē dū eēt q̄ illud eligeret in quo haberet maiorē de uotionē. Et talis. ſ. q̄ ē certus nō posse nisi alteꝝ duoꝝ iplē: p illo alio qō dimittit nō teneat aliud opus vtuosū facē vel in alio die illud restaurare qō ꝓbari pōt multipliciē. Primo q̄dē q: idē iudi ciū ē de ipossibilitate adiplēdi p̄ceptū ⁊ votū: ſz ille de quo ē certū q̄ nō pōt adiplere p̄ceptū ō ie iunio ecclesie vtpote q: infirmus ad mortem nō teneat tale ieiuniū i aliō bonū ꝓmutāe vl i aliū diē ꝓlōgare g̃ rē. Sēō pz a sili: q: q̄ voluiſſz ieiūare in sexta feria in pane ⁊ aqua ⁊ in aliq̄ dictarum

Deuoto Johanno.

feriarū non posset quia infirmus ad mortē non tenet tale ieiunium cōmutare in aliud bonū aut in aliū die ꝓlongare: ergo idē in ꝓposito. Tertio ex vi voti nullus tenet nisi ad id qd vouit: sz talis vouit certum quio z certa die: ergo si ex impossibilitate nō implet votum ad aliud non tenetur. In tertio vero cāu qñ ē dubius vtrū possit vel ñ possit dicēdū q talis vouēs illud ieiuniū qd non pōt implere tenet in aliū die ꝓlongare aut in aliud bonū cōmutare. Cuius rō ē qz existēs i dubio an trāsgrediat votū z p cōsequēs peccet mortaliter tenet se ponere i tuto: vt s. voti nō trāsgrediatur: sz talis vouēs si dubitat an posset ambo ieunia adiplere: dubitet etiā cōsequēter an altez nō iplendo trāsgrediat votū z peccet mortaliter quod peccatū vitat ꝓlōgatio aut cōmutādo i aliud voti: nō qdē auctē ꝓpria sed ꝓlati sui q requirit ad oēm dispēsatōem vel cōmutatōem voti: vt pz secūda secūde .q.lxxxviij. Cōmutās aūt votū. s. auctoritate superioris nō ē trāsgressor voti. Tenet ꝑ i tali dubio talis vouens ieiunū qd nō implet: ꝓlōgare in aliū die vel in aliud cōmutare auctoritate superioris.

Titulus duodecimus de Jnfidelitate. Capituluz ꝓmuz de supstitionibus. z ibi de multis generib' diuinationū: z sortibus: sōnijs: breuibus: z incantationibus.

Emum de infi

delitate agēdū. Sed qz viciuz supstitionis q ē quasi qdaz ꝓtestatio infidelitatis est cōmunius qd reputur etiam infidelibus: ideo prius de eo agendum postea de infidelitate ipsa.

p de infidelitate. et m' sp ad ea ꝓtinebit. ē inde.

Superstitō est uiciū .§.I

contrarium virtuti religionis. Sicut n. irreligiositas q cōsistit i irreuerātia dei z rez sacraz opponit religioni sm defectū. Ita supstitio q importat supfluū. i. idebituz modū cultus diuini opponit ei sm excessū. Excedit aūt modus debitus cultus diuini nō solū cū exhibet vero deo sed nō vt oz sicut si qs seruaret legalia i honorē dei vt faciunt iudei: sed ēt z pmaxime cū exhibet ei cui nō ē exhibendus: vt creature. Cultus aūt diuinus ordinat ad tria. Primo ad reuerētiā deo exhibēdā Secūdo ad hoc vt hō ístruat a deo quē colit: puta de sciendis seu credēdis z agēdis. Tertio ad directōem humanoz actuū sm institutū dei quem colit: puta vt ieunia: sacrificia: festa:: remedia cōtra infirmitates: z hui' faciat sm ordinatōez dei z ecclesie. Secūdū hoc ponit triplex genus supstitionis. Et p pmū qo dicit idolatria nō exhibet reuerētia deo sed creature. Per scōm qō dicit diuinatio nō qrit instructio a deo sed a diabolo: per cōsultationes z pacta expssa vel tacita. Per tertiū qō dicit obseruātia nō dirigit homo actus suos sm institutū dei: sed diaboli dū obseruat dies z incātationes: z huiusmōi. Et de his tribus generibus dicit Au. Supstitiosū ē qcquid institutū est ab hominbus ad faciēda z colāda idola: z creaturā quo ad ꝓmuz: vel ad cōsultationes z pacta quedā cū demonibus quo ad secūdū: z paulo p' Ad hoc genus ꝓtinent oēs ligature z remedia q̄ medicoz disciplina cōdenat in qbuscūq; reb' suis pēdēdis vel incātationib' xx. xxvi. q. ij. illos. De singulis agēdū est. Nō ē aūt supstitio ipa infidelitas sed ꝓtestatio infidelitatis. Sicut religio cōtraria supstitioni nō est fidei virtus: sed virtus p quam fit ꝓtestatio fidei per actus exteriores in deuz ordinatos. b. Tho.

p supstitio q est

p Cultus diuinus ordinat ad tria.

p supstitionis tres gen.

Jdolatria est cūm .§.II.

cultus diuinus exhibet creature repsentate p aliquā sensibilē formā seu figurā que dicit idolū sz Tho. se. se. q. xciij: Diuersimode aūt cultus diuinus idolis exhibebat. Quidā. n. ipis. imaginibus exhibebāt cultū diuinū. Nā p artē quādam nepharia fabricabāt quasdā imagines que virtute demonū habeāt aliqs effectus: puta dare responsa: z remedia sānitatū ꝓpter qō putabant homines aliqd deitatis eē in illis imaginibus: vñ eis exhibebāt cultū diuinū: z hec fuit opio Hermetis termigisti: vt ponit Aug. in. viij. de ciui. dei. Alij vero exhibebāt cultū diuinū nō ipsis imaginibus: sz creaturis quaz erāt imagines: hoz tñ fuit triplex opinio. Quidā. n. existimabāt quosdaz homines fuisse deos: quos p eoz imagines colebāt sicut Jouē: Mercuriū: z huiusmōi: z hoc rōe alicuius excellētie in eis: vel rōe scie: vel fortitudinis vel inuētionis alicuius artis vel beneficij. Quidā vero existimabāt totū mūdū eē vnū deū: nō ꝓpter corpalē sbstātiā: sz ꝓpter animā ipius mūdi quā deū eē credebāt: dicētes nil aliud eē deū quā aiaz mundi. Vñ putabāt toti mūdo z omnibus ptib' eius cultū diuinū exhibēdū: aque: aeri: celo: z hmōi: ad hec referebāt nomina z imagines suoz deoz: sicut Varro dicebat: z narrat Aug. in. vij. de ciui. dei. Alij vero vt platonici posuerunt vnū esse summum deum cām oīum: postquam ponebant quasdaz substantias spūales a summo deo creatas: quas deos nominabant participatione s. deitatis quos nos dicimus angelos: post quos ponebant animas celestium corpoz: z sub his demones quos dicebant esse aerea animalia: z sub eis ponebāt animas hominuz: quas p virtutis meritum ad deoz vel demonū societatez assumi credebāt: z hominbus his cultū diuinū exhibebant: vt narrat Augu. in. viij. de ciui. dei. Has

aũt duas opiones vltras dicebãt ptinẽ ad theologiã quã phi ꝓsiderabãt i mũdo ꝛ docebãt i scholis: ꝛ appellabãt phisicalẽ. Aliã de cultu boũm dicebant pertinere ad fabularẽ theologiam: que fm figmenta poetaꝝ repsentabatur in theatris Aliã opinionẽ de imaginib' dicebãt ptinere ad theologiã ciuilẽ: q̃ p pontifices celebrat i tẽplis. Et oĩa hec ptinebãt ad supstitõem idolatrie. vñ Augu. Supsticiosũ ẽ q̃cq̃d institutũ ẽ ad colẽduz ab hominib' sicut deũ creaturã ptẽue vllã creature xxvi. q. ij. Illud. Est aũt idolatria nõ solũ peccatũ mortale: qz cõtra illud Exo. xx. Nõ adorabis ea. s. idola: neq; coles. s. exterius: sed etiã ẽ grauissimũ peccatũ ex pte ipius peccati: qz sicut i terrena republica: grauissimũ videt q̃ q̃s honorẽ regi alteri exhibeat q̃ vero regi: qz quãtũ in ipso ẽ totũ ordinẽ rei publice cõfũdit ꝛ pturbat. Ita grauissimũ ẽ peccatũ q̃ q̃s honorẽ deo debitũ exhibeat creature. Ex pte aũt peccãtis pñt aliqua eẽ grauiora: in quãtũ q̃s ex maiori cõtẽptu peccat. Errauerũt aũt circa huĩ'. hoĩes tripliciter. Quidã n. putauerũt q̃ offerre sacrificiũ ꝛ alia ad latriã ptinẽtia nõ solũ sũmo deo sz etiã supioribus essz debitũ ꝛ p se bonũ. Sz hoc est irrõnabiliter dictuz Nã ꝛ si oẽs supiores reuereri debeam' nõ eadez reuerãtia debet oĩbus. Sicut. n. deus excellit oẽs ita ꝛ quidã modus singularis ei soli debet: ꝛ hic ẽ cultus latrie. Alij putauerũt visibilia sacrificia alĩs oĩs cõgruere. Alij vero sũmo deo ꝛãq̃ meliori meliora. s. mẽtis pure officia. Sz ꝛ hoc ẽ irrõnabile q̃ sicut verba sunt signa rez q̃ versant in corde. ita sacrificia exteriora sũt signa interioz sacrificioz. Vñ sicut oões vocales ꝛ laudes sunt ad deũ dirigẽde: ita ꝛ sacrificia exteriora ei offerẽda fm Augu. de ciui. dei li. x. Alij estimauerũt latrie cultũ exteriorẽ idolis exhibẽdũ: nõ tãq̃ debitũ ꝛ p se bonũ: sz tanq̃ vulgari cõsuetudini cõsonũ. Et hec opinio vi fuisse Senece vt refert Augu. vi. de ciui. dei. Et hũc errorẽ secuti sunt q̃dam heretici putantes q̃ tpe psecutõis licẽt idola exterius colere fidẽ seruãdo i mẽte. Sed hoc ẽ falsuz qz sicut mendaciũ pnitiosũ. i. mortale est cũ q̃s vbo dicit aliq̃d cõtra veritatẽ fidei: ita pniciose falsitas ẽ cũ q̃s cultũ exteriorẽ deo debituz alteri exhibet: hec oĩa Tho. se. se. q. xciij. Imagines autẽ scoz fiũt i eccl'ia nõ ad exhibẽdũ eis cultũ latrie sed ad ympmẽdũ efficacius excellẽtiã eoz mẽtib' hominũ. Unde dicunt libri idiotarũ de conse. di. iij. venerabiles.

De diuinatione q̃. §. III

ẽ scõm genus supstitionis. Et ẽ mortale: qz cõtra illud pceptũ Deute. xviij. Non sit q̃ cõsulat diuinos: ꝛ valde graue: qz vsurpat q̃ ẽ ppriũ dei. s. p cognitionẽ ꝛ pnũciatõez futuroz cõtingẽtiũ. q̃ p certitudinẽ scire ẽ ppriũ dei. vñ Isa. xli. q̃. Anũciate q̃ futura sunt ꝛ futuz ꝛ sciemus qz dij estis: pphe aũt si futura anũciant ex dei reuelatõe hoc faciũt. Et iõ eoz pcognitio vel pnũciatio non est supsticiosa. Nec põt dici diuinatõ: qz nõ vsurpãt sibi q̃ deo cõuenit sz suscipiũt p reuelationẽ: diuinatio aũt sumit semp in malã ptẽ: vt dicit Hiero. i. q. i. Judices. Unde isidorus i li. ethimol. dicẽ q̃ diuini dicunt quasi deo pleni: qz diuinitate se plenos simulãt. Importat g̃ diuinatio pcognitionẽ vel pnũciationẽ futuroz euẽtuũ seu effectuuz ex falsa ꝛ vana opione: ꝛ p cõsequẽs consilio vel auxilio demonis tacite vel exp̃sse inuocato. Quicunq; n. q̃s innitit falsse vel vane opinioni ad pcognic̃endũ futura tũc opatio diaboli se ingerit ẽt si nõ inuocet ad iplicãdos aios hoĩum falsitate vel vanitate. Sciẽdũ igit q̃ cãe secũde in ꝓductõe suoz effectuũ se habẽt triplicit. Nã alique ꝓducũt effectus suos semp ꝛ ex necessitate. Et ex cõsideratõe huĩ'. cãz si q̃s pnũciat tales effectus etiã p certitudinẽ nõ ẽ supsticiosũ nec illicitũ: sicut pnũciãt astrologi eclypsim solis. Alique vo cãe ꝓducũt suos effectus ꝛ si nõ de necessitate ꝛ semp tñ vt i pluribus. Et huĩ' effectus ex cõsideratione suaz cãz possunt pnũciari p cõiecturas: ꝛ si nõ p certitudinẽ absq; supstitõne: sicut medici ex dispositione infirmi ꝓdicũt de morte vel sanatõe. Et astrologi siccitates ꝛ pluuias ex cõsideratõne corpoz celestũ. Alie cãe sũt q̃ ad vtrũlibet se habẽt i ꝓducẽdis effectibus. s. ad eẽ ꝛ nõ esse: sicut sunt potẽtie aie rõnalis q̃ causãt actus humanos libẽ qz põt hõ facẽ ꝛ nõ facẽ hoc vel illud quãtũ est i se: ꝛ ẽt euẽt' fortuiti q̃ nõ hñt cãm naturalẽ sicut q̃ q̃s fodiẽdo terrã inueniat thesaurũ ꝛ huĩ'. q̃ vt in paucioribus euenũt. Huĩ'. g̃ effectus añq̃ fiant scire ẽ ꝓpriũ dei cui oĩa sũt pñtia quantũcũq; distãtia i futuz. Et iõ ꝓcedẽtia ex actib' hoĩuz ꝛ casus fortuitos velle pcognoscẽ vel pnũciare absq; dei reuelatõe ptinet ad diuinatõem vbi inuenit opatio demonũ. Querere aũt cõsiliũ vel auxiliũ a diabolo ẽ mortale ar. xxvi. q. ij. §. fi. Est aũt triplex genus diuinatõis. Unũ q̃ fit p expressaz demonis inuocationẽ: ꝛ dicit large nigromãtia. Secũdũ q̃ fit nõ p manifestã inuocatõem sz tacitam i. ex cõsideratõne motus vel dispõnis alicuius rei pcognoscere velle futura actuũ humanoz vl fortuitoz: ꝛ dicit large auguriũ. Tertiũ ẽ cũ ex cõsideratione eoz que eueniũt ex q̃busdã q̃ fiunt ab hoĩbus secũdario inq̃rit q̃d occultũ vel futuz. ꝛ dicit sortes: h Tho. se. se. q. xcv. ꝛ ô his. xxvi. q. ij. ꝛ. q. iij. p totũ. Dicit Uin. in speculo histoꝛ allegãs plures doc q̃ pm' inuentoꝛ artis magice ꝛ mathematice fuit Zoroastres q̃ dicit fuisse Cham filius Noe hic fm Aug. de ciui. dei solus risit nascẽdo hic cum esset rex superatus est a Nino filio Beli qui edificauit Ninuen: vel amplius sub q̃ cepit regnum assyriorum tempore Abrahe. Hic

Ninus ob iordinatū amorē patris fecit fieri imaginē pīi mortuo: ad quā q̄cūq; cōfugiebāt male factores liberi erant ab omni punitione debita: ⁊ ex hoc ceperūt hoies adorare imagines i deos: ⁊ sic ab isto cepit idolatria. Ipe aūt Zoroastres cū esset intētus cōsideratione astroꝝ tandez succensus est a diabolo.

De nigromantia. §. IIII

vbi exp̄sse demones inuocant ad manifestanduz futura. Nō q̄ demones exp̄sse iuocati aliquādo p̄stigiosis appītōib⁹ se igerūt aspectui vl̄ auditui hominū p̄nūciādo futura: sicut cū dabāt respōsa p idola vel cā apparēt diuersis formis: ⁊ dicit p̄stigiū. Aliqñ exp̄sse iuocati p sōnia futura predicūt: ⁊ dicit diuinatio p sōnia. Aliqñ exp̄sse per suscitationē mortuoꝝ iuocati p̄nunciant futura nō q̄ vere suscitēt mortuos sz ope demonū videtur aliq̄ suscitati ex q̄bus p̄nunciāt: ⁊ dicit stricte nigromātia. Aliqñ iuocati p̄nunciāt p arreptitios. i. p hoies viuos ⁊ vigilantes ab eis obsessos: ⁊ dicit phitonia. Aliqñ iuocati p̄nūciant futura ex figuris varijs aspectui hominū se ingerētib⁹ in diuersis rebus. Et hoc si fiat in visceribus aialium īmolatoꝝ dicit auspiciū. Si in corpore terrestri: vt vngue ferro: vel lapide polito dicit geomantia Si appareāt in aqua tales figure vel signa: vnde queritē p̄cognitio futuroꝝ: dicit idromātia. Si in aere aeromātia. Si in igne piromātia. Tho. se. se. q. xcv. Et. xxvi. q. iiij. Jgit. ⁊. q. v. nec mirꝝ.

De inuocatione de. §. V

monū p̄ cōsilio ⁊ auxilio. Nō q̄ nullo mō hoc ē licitū nec expresse nec tacite. Et hoc duplici rōne Primo q: ibi fit pactū cū ipo p ipsā inuocatōem hoc aūt reprehēdit. Unī cōtra quosdā dicit dixisti pessimus fedus cū morte ⁊ cū inferno fecim⁹ pactū. Secūdo q: ⁊ si diabolus aliqñ in talib⁹ respōsis vera p̄nūciat: tñ nō intēdit nisi p̄ditionem hoiuz finaliē: vt. s. p illa vera q̄ dicit iducat hoies ad assuefaciendū se vt ei credāt ⁊ aliq̄d falsuz vel nociuū p̄ponat. Et ꝓpterea xp̄s demones dicentes illā magnā veritatē. Quia tu es xp̄s filius dei iussit silere: vt doceret nos nō inq̄rere veritatem a diabolo nec multū curare qñ ipam ex se enunciat p̄cipue cū habeamus testimoniū scripturaꝝ cui magis credēdū ē. A diabolo captiui tenent q̄ relicto creatore diaboli auxilia querūt. xxvi. q. v. epi. Sciendū tñ q̄ aliud ē inuocare demonez ad aliq̄d sciēdū vel agendū ab eo q̄ nunq̄ licet Aliud est ab ipo nō inuocato occurrēte aliquid inq̄rere ꝓpter vtilitatē aliozꝝ ⁊ maxime qñ virtute diuina pōt cogi ad dicendū aliqua vera: sicut aliquando fecerūt sancti.

De astronōia seu. §. VI.

mathematica que pertinet ad secūdum genus diuinationis p quā quis ex consideratione astroꝝ p̄recognoscit vel p̄nunciat futuros euētus. Sciendū ergo q̄ ex cōsideratōne corpoꝝ celestū seu cōstellationū pōt quis velle p̄cognoscere triplex effectuū gen⁹. Primo naturales q̄ subdunt dispositioni stellaꝝ ⁊ causant ab eis: sicut eclipsatio sol siccitates: pluuie ⁊ huiusmōi. Et tales euētus p̄cognoscere vel p̄nunciare ex cōsideratione astrorū nō est superstitiosum sed ptinet ad sciaz astrologie. Secūdo effectus fortuitos: vt q̄ aliq̄s fodiendo debeat inuenire thesaurum vel eundo debeat cadere lapis sup eū: vel occidi morte violenta: ⁊ huiusmōi. Et tales euētus p̄cognoscere velle vel p̄enūciare ex cōsideratōe cōstellationū est vanū ⁊ superstitiosū: q: virtus corpoꝝ celestiū cū sit naturalis est determinata ad vnū effectū ꝓducēdū cū natura vnū intendat. Illi aūt effectus possunt euenire ⁊ nō euenire: ⁊ vt in pauciozibus ⁊ raro eueniūt. Tertio effectus seu actus ꝓcedentes ex libero arbitrio hoīs: ⁊ hos velle p̄cognoscere ex cōstellationibus ē superstitiosum ⁊ falsū plerunq; ⁊ rō est: q: liberū arbitrium facultas voluntatis ⁊ rōnis est. Ratio aūt ⁊ voluntas nō sunt corp⁹ nec actus seu potētie affixe organis corporeis: vñ cuz rō corporea nō possit inp̄mere in rē ico: poream ipossibile est q̄ actus humani subdant dispositōi corpoꝝ celestiū de necessitate: ita q̄ sint cās ipoꝝ p se: sed dispositiue possunt inclinare influentie corpoꝝ celestiū ad actus. Nā ipa corpora celestia inp̄munt in corpus humanū: ⁊ p cōsequēs in potentias sensitiuas q̄ sunt affixe corporeis organis Uires aūt sensitiue vbi surgūt passiones inclināt ad actus rōnez: non tñ cogunt. Sed q: apte nate sunt potētie sensitiue subīci imperio rōnis: iō remanet homo liber ad agendū vel nō agenduz eaetiā ad que inclinaret sensualitas ex influentia cōstellationū. Tho. se. se. q. xcv. Unī ⁊ Ptholome⁹ maximus astrologus dixit q̄ vir sapiēs dñabitur astris. i. passionibus ⁊ vicijs ad que ex constellationibus eēt inclinatus ⁊ hoc vtēdo rōne Aug. ēt de ciui. dei li. v. dicit q̄ nō vsq̄quaq; absurde dici pōt ad dīas corpoꝝ valere afflatus quosdam sidereos: nō aūt volūtates animi sideꝝ positionibus subdi: ⁊ ibi tractat istam materiā: ostendens p rōnes ⁊ exempla falsitatem eorum: qui ex constellatione sub qua quis est natus volunt p̄enunciare eius conuersationem ⁊ mores. Hoc autem esse prohibitum ostendit Augu. xxvi. q. iiij. Jgitur Unde ⁊ mortale est ar. de peni. di. ij. Si. n..

De diuiatōe per. §. VII.

sōnia. Nō q̄ duplex ē cā somnioꝝ. s. intrinseca ⁊

extrinseca. Intrinseca ē duplex. s. aialis ⁊ corporalis. Cā aialis sōniorum ē cū fantasie dormiētis rep̄sentāt ea circa q̄ imorata ē cogitatio ⁊ affectatō eius in vigilando. Et talis cā sōniorum futurorū euentuum ñ pōt ee cā. Et q̄ aliq̄ occurrant ipsi euentus cū sōnijs hoc erit a casu ⁊ p accīs. Causa intrinseca corporalis in q̄tum ex dispositiōe corporis fit motus aliquis in fantasia dormientis cō formis dispositōi corporali: puta ille in quo abundant humores frigidi in corpore sōniabit q̄ sit in niue vel aqua: ⁊ in quo abundat colera: q̄ volet ⁊ huiusmōi. Un̄ ⁊ medici dicūt esse intendenduz sōnijs infirmorū ad cognoscendum dispositionez interiorem infirmi. Cā igit̄ hi⁹ somniorū pōt esse cā futuroz euentū q̄ occurrūt cū sōnijs. Cā extrinseca etiā est duplex. s. corpalis ⁊ spūalis. Corpalis q̄dem in q̄tum imitatur imaginatio dormientis ab aere ptinenti ul corpoz celestiū ip̄ssione: ut sic dormienti alique fantasie appareant p̄formes celestium dispositioni. Et quia vt dictum ē virtus astrorum ñ ē cā p se humanorū actuū ꝓcedentiū ex libero arbitrio nec casuum fortuitoz: iō euentus hui⁹ nō p̄nt ꝓcedē ex tali cā somnioz. Cā extrinseca spūalis ē duplex: quia uel ē a deo q̄ ministerio angelorum aliq̄ facit ⁊ reuelat i somnis hominib⁹ ⁊ hoc ptinet ad ꝓphetiam. Uel ē a diabolo cuius operatione alique fantasie dormiētibus apparēt ex quib⁹ q̄nq̄z futura q̄dā reuelat his q̄ hñt pactū cum ipso. Cum igit̄ sōnia q̄nq̄z sint signa futurorū euētuum i q̄tū reducūtur ad aliq̄ cōem cām somnijs ⁊ futuri euētibus p̄nt p̄cognitiones futurorū ex somnijs fieri. Et si quis vtatur somnijs ad p̄cognoscendū aliqua futura fm q̄ sōnia ꝓcedunt ex diuina reuelatōne vel ex cā naturali intrinseca seu extrinseca q̄tum se pōt virt⁹ talis cāe extendere: non erit illicita diuinatio: ut si medicus ex somnijs infirmis pronunciet de aliquo euentu infirmitatis ꝓcedente ex cā illius sōnij. Sz si quis vtat sōnijs ad p̄cognoscēdum futura ꝓut cāntur sōnia ex diabolo: uel ēt ex cā nāli intrinseca vel extrinseca velit p̄cognoscere uel p̄nunciare futuros euētus ad quos se nō pōt extendere virt⁹ illius cāe sōnij: erit superstitiosum ⁊ opatio diaboli ibi se ingerit. Un̄ si q̄s somniat aliquid ex eo q̄ multum cogitatio eius morata ē circa illud: uel sōniat aliquid ptinens ad cāus fortuitos: vt q̄ inueniat thesaurum vel q̄ occidat ab aliq̄: vel aliquez actum ꝓcedentem ex libero arbitrio: cum cā somniorū nālis ñ possit ee cā horū iō ex hi⁹ somnijs p̄cognoscē futura uel p̄nunciare ē superstitiosum ⁊ hi⁹ obseruatio ꝓhibetur. Deutro. xviij. non inueniatur in te qui obseruet somnia ⁊. xxvi. q. vij. nō obseruetis.

De auguriis .§. VIII.

que pertinent ad secūdā speciē superstitionis ⁊ ꝓ

ꝓ de auguriys q̄ ꝓtinēt ad ſpēz ꝑ̄ ſuꝑſtitionis ē ind̄ dicēdū.

hibēt. Deutro. xviij. Non inueniat i te qui obseruet auguria. Et large sumendo fit multi modis ꝓcipue tamē duz ex ꝓsideratione motuū uel vocū auiuz: uel q̄runcūq̄ aialium: l̄ sternutatōes hoium: l̄ saltuū m̄brorum vl hō p̄cognoscē futuros euētus fortunij l̄ infortunij: uel cum ex ꝓsideratione verborū alicui⁹ alia intentione dictoz aliq̄s retorquet ad futura q̄ vult p̄noscere: ⁊ dicit istud omen: uel cum ex liniamētis man⁹ ꝓsideratis vel figuris ispectis in spatula aialis vult p̄cognoscere futura: ⁊ dicit chiromantia p̄mū scōm spatulamantia. Sciēdū igit̄ ꝫ Tho. scōa scōe. q. lxxxv. q̄ ois p̄cognitio futurorū si extēdat vltra id ad qō illud: vñ sumit talis p̄cognitio pōt ptingere fm ordinē nāe uel diuine ꝓuidentie erit superstitiosum. Mot⁹ āt uel garritus auium vel alie dispositōes i⁹huius ꝓsiderate non sunt cā futurorum euētium. Un̄ cum futura non possint in eis p̄cognosci sicut ex cāis oz q̄ si aliqua in eis p̄cognoscāt hoc sit i q̄tum huius motus: uel voces vel dispositiones sunt effect⁹ aliquarum cārum q̄ sunt cāntes uel ēt p̄cognoscētes futuros euētus. Notādum igit̄ q̄ istictus nālis vnde mouētur bruta ad suas opationes cāri pōt ex duplici cā. Uno mō ex cā corpali. Cum. n. bruta non habeant nisi animā sensitiuā cuius omnes potentie sunt actus corpalium organorum ꝑ̄ accet eorū aīa dispositioni ptinentium corporum et p̄mordialiter celestium: ⁊ ideo nihil ꝓhibet aliqs eorum operationes esse futurorum euētuū signa in̄q̄tum ꝓformant dispositionib⁹ corporum celestium ⁊ aeris ptinenti ex q̄bus ꝓuenunt tales futuri euentus. Sz i hoc sunt duo ꝓsideranda. Primum q̄ hi⁹ opationes non extendāt nisi ad p̄cognoscenda illa futura q̄ cāntur p motus celestium corporum. Scōm ē vt non extendant nisi ad ea q̄ aliqliter p̄nt ad hi⁹ aialia ptinere. Consecūt n. per celestia corpa cognitionem quādam nālez ⁊ istinctū ad ea q̄ eorum vite sunt neccia. sic sunt i mutationes q̄ fiunt per vētos pluuias ⁊ hi⁹. Alios euentus q̄ hi⁹ velle ex motu uel garritu aialū p̄cognoscere ut casus fortuitos ⁊ actus hominuz pertinet ad superstitionem. alio mō instinctus horum cāt a cā spirituali: ⁊ hoc uel ex deo: ut patet ex columba super x̄p̄m descendentē: ⁊ in coruo Heliam pascente: ⁊ cete Jonaz ptinente: uel ex demone q̄ vtitur operationibus brutorum ad ipli candum hominesuanis opionibus. Eadem ratō videtur esse de omnibus alijs huius p̄ter quā de hominibus: q̄ verba humana que accipiuntur pro omne non subduntur dispōi corporuz celesti um sz disponuntur fm diuinam prouidentiam. Et q̄nq̄z fm operatōem demonuz. Q̄ āt Joseph dixit per dispensatorez suum q̄ ñ ēet similis ei in auguriandi scia fm Aug. locutus ē ioco nō serio xxij. q. ij. Quod ait. Et forte hoc referens ad opinionē vlgi q̄ sic credebat de eo. Tho. Auguria

phibētur. xxvi. q. iiij. p totū ⁊ spāl'r. xxvi. q. v. i. c. Augurijs: de mltis modis augurioꝝ hēs. xxvi. q. ij. c. i. Ad oēm ptinet q̄ Gedeon obſeruauit recitationem ſomnij ⁊ expoſitōem: ſed quaſi ordiata a diuina ꝓuidentia. Et ſic Eliezer verba Rebecce obſeruauit p omine accipiens. Tho. vbi ſupra. Augu. xxvi. q. iij. Sciendū oñdit q̄ demones futura contigentia cognoſcūt aliqñ p ꝓiecturas. Et hoc multiplicit: ptim ex ſubtilitate nāe ⁊ acumine ītellectus ptim ex longa experientia q̄ ē magia rerum. Aliqñ ēt ex ꝓnūciatis a ꝓphetis. Aliqñ p̄dicunt que ipſi ſūt facturi. Cogitationes etiā hominum ex ſignis exterioribus in corpe alīs ꝓuident.

De ſortibus qō. §. VIII.

ē tert. ū genus diuinationis: ⁊ h̄ fit cum aliquod ſerio fit ab hoībus: vt eius euētu conſiderato ide aliq̄d occultū innoteſcat: vt vel q̄d alicui exhibendū: vt i ſorte diuiſoria: vel quid agendū: vt in ſorte ꝓſultoria ſeu quid futurum: ⁊ dicitur ſors diuinatoria: ⁊ fit multipliciter: q; p ꝓtractionem pūctorum vel p cōſiderationem figurarū q̄ puenūt ex plumbo liquefacto in aqua ꝓiecto vel ex q̄b' dam cedulis ſcriptis in occulto repoſitis ꝓſiderando q̄s quam accipiat: vel ex feſtuc' inequalib' q̄s quā accipiat minorem vel maiorem vel ex ꝓiectione taxilloꝝ quis plura pūcta ꝓiciat vel etiam conſiderando q̄d apiendo librum occurrat: ⁊ hi' euentus āt ſortium pōt expectari a triplici cauſa q; ex diſpoſitione corporum celeſtium vel ex fortuna vel ex cā ſpūali. Si autem expectet a diſpoſitione celeſtium: ita q; ea intentione fiāt quaſi actus: hūani q̄ req̄runtur ad ſortes fm diſpoſitōnem ſtellarum ſortiantur effectum ē opinio falſa ⁊ per conſequēs ſuggeſtione demonum ⁊ ſic ē ſuperſtitio. Si autē expectet euētus ſortium ex fortuna: quod videtur habere locum ī ſorte diuiſoria: non videtur habē vitiū niſi forte vitiuꝝ vanitatis. Sicut ſi aliqui nō valentes aliquid ꝓcordi diuidere velint vti ſortibus ad diuiſionem quaſi fortune exponentes q̄s quam ptem accipiat. Si vero expectetur euēt' a cā ſpūali: hoc ē dupliciter quia vel a diabolo uel a deo. Si a diabolo ſuperſtitioſum eſt ⁊ illicitum ⁊ he ſortes ſunt qui ꝓhibentur per canones. Vñ Leo papa. Sortes quibus cuncta veſtris diſcriminatis ꝓuinciꝰ quas patreſ damnauerunt nil aliud q̄ diuinatōes ⁊ maleficia decernimus. xxvi. q. v. Sorteſ. ⁊ eſt mortale: quia ꝓhibentur in. d. c. ſub pena excōis. Et q̄ inſtitute ſunt ab aplīs quedā ſortes q̄bus aliqui vtūtur falſum ē: q; a diabolo inuente ſnnt: vt dī. xxvi. q. i. c. i. Si autem expectetur ea; euentus a deo ⁊ tunc fm ſe non ē malum vti h'. Et de his intelligitur illud Aug. xxvi. q. i. Sors non eſt aliquid mali ſz in re dubia diuinam indicās voluntatē. Et tales fuerunt ſortes quibus vſi fuerūt patres: vt Joſue in deꝓhenſione Achor ō furto. Joſue. vij. Saul in deꝓhenſione Jonathe ſuper eſu ꝓhibito Regum xiiij. Et Jonas ⁊ Zacharias ſorte exīt vt incenſū poneret Luc. i. ⁊ Mathias ſorte electus Actu. i. Pōt tñ in ſōtibus huius pctī quadrupliciter reperiri. Primo ſi abſq; vlla neceſſitate ad ſortes recurratur: hoc. n. videtur pertinere ad temptatōez dei. Secūdo ſi in neceſſitate ſed abſq; reuerentia vnde ⁊ dicit Beda. aplī ꝓmiſerunt orationem in electione Mathie per ſortem. Tertio ſi diuina oracula. ſ. ſortium ab ſecularia negocia ⁊ vanitatē huius vite conuertantur fm Aug. xxvi. q. ij. Hi qui. Quarto ſi in electionibus eccliaſticis que fieri debent ex inſpiratione ſpūs ſancti aliqui ſortibus vtantur. Secus āt ē in ſecularibus dignitatibus que ad terrena diſponenda ordinātur: i quarum electione plures vtūtur ſortibus ſicus ⁊ in tē poralium rerum diuiſione: ⁊ vulgariter dicūtur ſcrutinia. Alias iminente neceſſitate licitum ē diuinam iudicium implorare ſortibus cum reuerētia. Et ponit Aug. exemplum: cū tpe ꝓſecutionis eēt diſceptatio inter miniſtros dei qui debebant fugere ne omnes occidātur: ⁊ ſic eccleſia deſeratur: ⁊ q̄ remanerent ad cōſolationem aliorum ſi non pōt alio mō determinari dicit in huius poſſe vti ſortibus. Tho. per totū ſecūda ſecūde. q. lxxxv. Ad ſortem etiam pertinet vulgaris purgatio. ſ. p iudicium ferri candentis vel aque bulientis: vnde ⁊ ꝓhibet. ij. q. iij. Cōſuluiſti. Tho. Brixianus. xxvi. q. i. §. Hiſita. Dicit in veteri teſtamento fuiſſe pmiſſas ſortes: ſed tpe gratie tamē pfectionis ſtat' ꝓhibitas: ⁊ ne ſub hac ſpē diuinatiōis hoies ad alium cultum idolatrie tranſirent. De ſorte Mathie dicit Dio. quod fuit quidā radius celitus immiſſus ſuper Mathiam ad ipſius electionem.

De obſeruantia. §. IX.

que ē aliud genus ſuperſtitionis: ⁊ primo de arte notoria in qua fiunt quedam ieiunia ⁊ orationes cū q̄buſdam obſeruantijs vanis ad acquirendū ſcientiam: de qua dicitur Tho. ſecūda ſecūde. q. lxxxvi. q̄ eſt illicita ⁊ efficax. ratio quare ē illicita ē quia vtitur quibuſdam ad ſcientiam acq̄rendam que non hñt ſecūdum ſe vtutem cauſādi ſcientiam: ſicut inſpectione quarundā figurarū: et ꝓlatione quorundam ignotorum verboꝝ ⁊ alijs huiſ'. Et ideo huius ars non vtitur his vt cāis: ſz vt ſignis: nō āt ut ſignis diuinitus inſtitutis: ſicut ſunt ſacramenta ſigna: vnde relinquitur q̄ ſint ſuperuacua ſigna: ⁊ p ꝓñs ptinentia ad pacta cum demonibus: que vt alie nugatorie artes noxie ſuperſtitionis repudiande ſunt ſcōm Augu. xxvi. q. ij. Illud ⁊ eſt mortale. Eſt etiam inefficax ad acquirendum ſciam ⁊ rō ē q; ⁊ per huius cuz nō attendatur acquiſitio ſcientie per modum hoi ꝓnālem

Capitulū Primum.

ſ. adinueniendo vel addiſcendo. ꝓñs eſt q̄ iſte effectus expectetur vel a deo vel a diabolo. nō a deo poteſt dici q̄ expectet. q̄ ꝛ ſi aliquibus deus dederit ſcientiam ꝛ ſapientiam p infuſionē vt Salomoni ꝛ aplis. non hoc facit cum certa obſeruatione nec quibuſcūq; ſed diuidit ſingulis prout vult. i. Cor. xij. Si expectatur a diabolo acquiſito ſcie p hi⁹. artem. Tunc cuꝫ acquiſitō ſcientie fiat p illuminationē itellectus ꝛ ad demonē non pertineat intellectum illuminare ſequitur q̄ nunq̄ aliquis p demones ſcientiā acquiſiuit: Quod ēt vī dicere Porphirius ꝛ refert Aug. i. iij. de ciuit. dei. Ꝑñt tamē demones hominib⁹ loquētes exꝑmere aliq̄ ſcientiarū documenta. Sed hoc non queritur p artem notoriam.

De obſeruantia. §. XI.

Per incātatiōes ꝛ alique fiūt ad cāndum ſanitatē. Circa quod dicit Tho. ꝑa ꝑe. q. lxxxvi. q̄ i hiſque fiūt ad aliquos effectus inducēdos ꝓſideranduꝫ eſt ſi illa hñt vel putant habere vtutē naturalem ad producēdū illos effectus. ꝛ tūc nō erit ſuperſtitioſum nec illicitū vti talibus cāis. puta ſi quis teneat ſup ſe iaſpidem pro reſtrictiōe ſanguinis. ꝛ hi⁹. Si autē non videat q̄ illa poſſint nāliū illoſ effectus cāre. ſed p adiunctiōem aliquorū caracterū vel nominū ignotorū vel alicuius vane obſeruātie expectat ille effectus. erit ſuperſtitioſum ꝛ illicitū. Unde Aug. dicit. Ad genus ſuperſtitiōis ꝑtinēt oīa remedia que medicorū diſciplina condēnat. ſiue i incantatiōibus. ſiue i q̄buſcūq; votis. q̄s caracteres vocāt. xxvi. q. ij. Illō ꝛ nō q̄ dic̄ Tho. q̄ hoies i hi⁹. obſeruationibus aliq̄d veri experti ſint a cāu fuit. Sed poſtmodū cū homies hi⁹. obſeruātīs aīum implicāt. multa p huiuſmōi obſeruatiōes eueniūt p deceptionē diaboli vt his obſeruātīs īplicati curioſiores fiāt. ꝛ ſic multiplr illaq̄ ent. ſm Aug. xxvi. q. v. Nec mirū. Et ſūt reliquie paganorū. Quāuis ergo ēt efficaciā hērent. ñ tñ lz facere q̄ ope demonū fiūt. xxvi. q. ij. Illud. colligere tñ medicinalē herbā cū ſimbolo vel oīone dñica ex deuotione ſine alia ſuperſtitiōe. ꝛ ea vti nō reꝓbat vt. xxvi. q. v. nō liceat ſm Rai. De i carminatricib⁹ dicit. vō. q̄ ſi nil ſuperſtitioſū oñt vel docēt vel faciunt. ſed tñ vtunt licitꝫ precibus ꝛ adiurationibus. ſicut p paſſionē ꝛ crucem xꝑi. ꝛ huiuſmōi ñ credo q̄ peccent mortaliter: niſi ſecerit hec poſt ꝓhibitionem eccleſie eis factā. Sed credo q̄ ſunt ꝓhibēdi viri ꝛ mulieres a talib⁹. q̄ multa iutilia ſolent admiſceri ꝛ ſuperſtitioſa: niſi forte ſit ſacerdos vel religioſus ꝛ diſcretus: aut ēt laicus excellentis vite. qui fuſa oratione licita ſup īfirmū manū īponat. Sed ſi exemplo eorum timeatur q̄ alīj ſuperſtitioſi carminationis ſibi ſumāt abuſum forte etiam deberent a talibus abſtinere. iuxta illud. Ab omni ſpetie mala abſtinete vos. extra de vi. ꝛ hone. cle. Cum ab omni.

De in cātatōi. §. XII.

b⁹. Serpentū l' aliorū aialiū dicit Tho. q̄ ſi hēat reſpectus ꝓcīſe ad vba ſacra ꝛ vtutem diuinam ñ erit illicitū ſi nō īmiſcentur cum vbis ſacris aliq̄ vane obſeruationes q̄ tunc illicitū. Et nō q̄ hi q̄ vtuntur huiuſmōi icantationibus vel breuib⁹ ſuperſtitioſis. ꝛ ſi forte excuſentur a mortali: cum iſta faciunt ſimpliciter putando forte licita cū ibi non apparet manifeſte inuocatio demonum vel pactio cum demone vel adoratio creature: nec audierunt eſſe prohibita. Tamen illi q̄ audierūt hu ir eſſe illicita ꝛ ꝓhibita a predicatoribus vel cōfeſſoribus vel a diſcretis perſonis: ꝛ eis vtūtur nō vī q̄ poſſint excuſari a mōtali cū ſint cōtra reuerentiam diuini cultus ꝛ faciant ſciēter ar. viij. di. c. conſuetudo. §. Ignoſci. Et idem de conſulēt⁹ ꝛ permittentibus quorum intereſt ꝓhibē. ij. q. i. Notum. Quedam alie incantiones fiunt ad nocumentum hominum: ꝛ q̄ aliquis paulatim conſumatur: uel qō non poſſit cognoſcere vxorem ꝛ huiuſmodi ꝛ he incantationes dicūtur maleficia ꝛ dicit Augu. q̄ turbant mentes hominum min⁹ confidentium in deo: ꝛ ſine veneni hauſtu violentia tantum carmīs interimunt. xxvi. q. v. Nec mirum. Dicuntur etiaꝫ bi conuertere homines maleficūs ſuis in beſtias: non tamen rei veritate ſed vel ludificatione demonum: vt faciant homines beſtias videri: vel fictione poetica h̄ referunt. Tales autem vltra mortale ꝛ grauiſſimum ſecūduꝫ leges morte puniuntur: ſcōz canones debet eis negari coio ac ēt ejci de pochijs ꝛ alijs modis puniri. ſcōm Rai.

De obſeruantia. §. XIII.

circa breuia ꝛ adiuratōes dicit Tho. ſecūda ſcōe q. lxxxvi. eē cauenduꝫ q̄ non repiat i eis aliquid horum. Ꝓmo vt non ſit ibi aliquid pertinens ad inuocationē demonum: quia ſic eſſet ſuperſtitioſum. Secūdo ut non ꝓtineat noīa ignota: ne ſub illis aliquid lateat illicitum. Tertio ne aliquid falſitatis contineat: quia ſic eius effectus nō poſſet expectari a deo qui non ē teſtis falſitatis. Quarto cauendum ne cū vbis ſacris contineanē aliqua vana puta caracteres ſcripti ꝛ hui⁹ ſigna ꝓeter ſignum crucis. Quinto vt ſpes ñ ponat in mō ſcribendi vel aut ligandi: puta q̄ ſcribatur in quarta vginea: vel in ortu ſolis: vel dum legit euangelium: uel q̄ oz ligari cum tot filis uel appendi p vginem hoiem vel q̄ nullus oz videre ꝛ hui⁹ vanitatibus que ad dei reuerentiam non pertinēt quia illicita eſſent ꝛ ſuperſtitioſa: ar. xxvi. q. v. Nō licz. ꝛ. q. ij. c. Illud: vbi dicit Aug. q̄ ad ſuperſtitionem pertinent oēs ligature ꝛ remedia: que medicorum diſciplina condemnat in quibuſcūq; reb⁹

M. ꝛ.

ſuſpẽdendis atq; ligãdis. Dicit ẽt. vv. qõ illa bre uia q̃ ꝓtinẽt hĩ. Si q̃s portauerit ꝫ non peribit in igne vel aqua: non morietꝰ morte ſubitanea: vel ꝓſequet tale bonum: talia ſũt reprobanda: ñ por tanda. Et peccant faciẽtes: ꝛ vtẽtes: ꝛ ꝓſulẽtes: et vẽdẽtes niſi forte fuerunt adeo ſimplices q̃ igno rantia debeat eos excuſare cũ in hĩ non fuerunt edocti. Et de his intelligo dictuꝫ Greg. xxvi. q. v. Si quis ariolos. aut incantatores obſeruauerit aut philateriꝫs vſus fuerit anathema ſit. philacia dicũtur cedule. Ee portãtib' ãt reliquias ad collũ dicit Tho. vbi ſupra q̃ ſi ꝫ ſit ex reuerẽtia dei ꝛ ſanctoꝝ in q̃bus hñt fiduciã non adiũcta aliq̃ vanitate licitũ ẽ de ſe. Sz ſi addat aliq̃ obſeruã' ita vt qõ vas eaꝝ oz eẽ triangulare: ꝛ hĩ ſuperſtitioſuꝫ erit ꝛ malum.

De obſeruãtia. §. XIIII.

tempoꝝ vel dierũ. Nõ q̃ ſi obſeruet tps vel dies ad aliq̃d faciẽdũ vel dimittendnm ex cã nãli: pu ta cauet q̃s ſibi a ſumptione medicine vel minuti one in fine lunari: arboꝛes ẽt icidit vel plãtat ſm diſpoſitionem lune q̃ mltũ opatur i iſta inferiora non ẽ ſuperſtitioſuꝫ nec illicitũ. Sz ſi ñ mouetur aliq̃ cã nãli ſed falſa opione q̃ putat aliq̃s dies fõ tunatos ꝛ alios infortunatos ſuperſtitioſũ ẽ ꝛ friuo lum: vt ſi q̃s vtitur herbis collect̃ in mane Aſcen ſionis: uel balneat ſe in nocte natiuitat. b. Joan. bap. uel in calẽdis non vlt aliq̃d dare: ꝛ hĩ oia ſũt vana. Unde Aug. xxvi. q. vij. ſic ait. Non obſueti dies q̃ dicunt egyptiaci. aut cal'. ianuarij i q̃bus cã tilene q̃dã ꝛ ꝓmiſſatiões ꝛ adiuicẽ dona donant q̃ i pricipio ãi bõi fati augurio. aut aliquos mẽ ſes. aut tpa: aut dies: aut ãnos: q̃ ꝓ has aut q̃ſcũ q̃ diuinationes aut fata aut auguria obſeruat a ut attẽdit. aut ꝓſentit obſeruãtib' iutilũ ꝛ ſine cã magis ad ſui dãnationẽ q̃ ſalutẽ tendit. Uñ apls Dies obſeruatis ꝛ mẽſes ꝛ ãnos timeo ne forte ſi ne cã laboꝛauerĩ i vobis. Gal. iiij. Nõ ſm Nico. õ lira. dicunt dies egyptiaci vel q̃ illis dieb' fuit p cuſſa egyptus ꝛ plagata. vel q̃ egyptij ꝑmo iuene rũt tales dies cauẽdos tanq̃ infaustos. De iueſtiga tione reꝝ pditaꝝ p iſpectionẽ aſtrolabij q̃uis ali quis dicat licitũ ſi fiat abſq; ſuperſtitiõe. tñ Hoſti. vv. ꝛ Hoff. oñt ſimplr ꝓtrariũ. ſ. q̃ nũq̃ eſt licitũ extra eo. Ex tuarum.

De q̃buſdã aliis. §. XV.

Supſtitionib' ꝛ ꝑmo de mulierib' credẽtibus ſe cum Diana vel Herodiade nocturnis horis equi tare vel ſe i alias creaturas trãſformari. vt dicitur de his q̃ vulgariꝫ dicunt ſtrige uel ianuatice. Dic cõciliũ aquil'. q̃ hec fiũt illuſiõe diabolica. Satha nas. n. diuerſas formas ꝛ ſimilitudies creaturarũ repreſentat fantaſie dormientis q̃ hĩ ſectat. ꝛ ſic illudit ut uideat illi eſſe i corpoꝛe vigilãtis quod eſt i ſpiritu. i. fantaſia dormient̃. xxvi. q. v. Epi v bi i fine. c. dicit. Qui credit vel aſſerit poſſe fieri a liquã creaturã aut i meli' deteriuſue ĩmutari aut trãſformari i aliã ſpẽm vel ſimilitudinẽ q̃ a deo creatore ifidelis eſt. ꝛ dicit gl. vv. hoc verꝫ ẽ poſtq̃ audiuit quis ſup hĩ vitatẽ. ꝛ credit hec. ꝛ qui pti nacit aſſeruerit. tũc eſt mortale. Nota de faſciatõ ne puuloꝝ dicit De. de tharan. ſup epl̃as Pauli. q̃ faſcinare dupl'r itelligit. vno mo ꝑ ludificare. cũ. ſ. arte magica ñ videt res que eſt añ oculos. A lio mõ malo oclo alicui' ĩſpici ꝛ ide ledi. Sũt. n. a liq̃ q̃ habent oculos vrentes q̃ reſpiciẽtes puulos teneros ledũt ita vt cibũ ex ſtomacho eiciãt ꝛ na uſeã patiant. Et hoc ſm naturã poſſibile eſt. Aia n. vehemẽter affecta ĩmutat oculũ. oculus ĩmutat' ĩmutat aerem. aer ãt ĩmutat tenerã carnem pueri ꝛ ſic ledit vt cibũ euomat. ꝓmũ i faciente mortale eſt. i patiente nullũ. ſecũdũ i agente pctñ ñ eſt ex quo nãle eſt niſi ſtudioſe fieret ad nocendũ. Non tñ facienda eſt aliq̃ icãtatio vel ſupſtitio ad hoc remouendũ. vt faciũt mulieres ꝛ frequent. De ill vo clericis qui altaria iduũt lugubꝛib' veſtib' vel ꝓſueta lumiaria extiguunt. ꝛ hĩ ſi faciãt hoc ad ĩpꝛecãdũ alicui malũ ꝓpꝛ priuatũ oduꝫ mortal'r peccãt. Et ſil'r ſi dicũt vel dicere faciũt miſſã ỏ re quiẽ ꝑ pſõa viua vt moꝛiat. Sed ſi fiãt ad humi liationẽ pꝛius dicta. ſ. veſtire altaria veſtib' lugu brib' vel ẽt expoliare. ñ ẽ ꝓhibitũ. xxvi. q. v. Quẽ cũq;. De ſacrificãtib' deo nũmoꝝ. ſ. mãmõa vt dẽ uites fiãt. ꝛ de faciẽtib' ſortilegia aqua baptiſmi. vel oleo ſãcto. vel criſmate. dicit. vv. q̃ talia ſunt enormia ꝓpꝛ idolatriã ꝛ ꝑ enormẽ ſuperſtitionẽ nõ tñ ꝑciſe dicendũ eſt eis q̃ al' ñ ſit eis ſalus ſi pe niteãt. ſed abſoluẽdi ſunt. Eſt tñ hic caſus ẽpalis ꝛ ſm quoſdã icurrit irregularitas ẽt ſi ocultum ſit. Et idẽ videt dicendũ de illis qui tradũt ſe dia bolo vel ex deſpatiõe vel vt aliquid obtineãt ab eo ẽt ſi iſtrumentum facerent. ſicut legit de q̃buſ dã. De imaginibus aſtronomicis dicit Tho. vbi ſupra q̃ habent effectũ non a coꝛpoꝛib' celeſtib' ſed a diabolo. quia neceſſe eſt ibi ſcribi quoſdam caracteres qui naturaliter ad nihil operantur.

Capitulũ ſecũdũ de triplici infidelitate.

Et ifidlitate nũc

agendum. Quod ifidelitas ſit pctñ ſic ꝓbat. q̃ vtuti cõtrariat vitiũ: ſed fides eſt vtus. ergo ifide litas eſt vitiũ q̃ ei cõtrariat. Sed ꝑ huius declara tione dicit. b. Tho. ſcõa ſcõe. q. x. q̃ ifidelitas põt accipi dupliciter. Uno mõ ſm purã negationem vt. ſ. dicat ifidelis ſolũ ex hoc q̃ non habet fidem Et ſm hoc infidelitas non hz rationem peccati ſi cut i illis q̃ nil audierũt de fide. ſed magis habent

rationē pene. qz. ſ. tal' ignorātia diuinoz ex petō primi pentis cōſecuta eſt. Qui āt ſic ſunt ifideles dānātur quidē ſm illud. Qui non crediderit con dēnabit. Mar. vlt. Dānāt āt tales ꝓpt alia pcā q̄ ſine fide remitti nō poſſunt. nō āt dānant ꝓpt peccatum infidelitatis. Unī Aug. tractās illud qđ ait xp̄s. Si non veniſſet ⁊ locutus eis non habuiſſez peccatū nō haberent. dicit q̄ loquit̄ de peccato q̄ non crediderūt i xp̄m. ſ. ifidelitatis. Tñ vt dicunt doc. pie credendū eſt q̄ ſi quis i loco eſſet vbi nil audiſſet vel audire poſſet de fide: ſi ſecūdū rōnez naturalem viueret ⁊ non iplicaret ſe alijs vitijs. deus eū non deſereret: ſed aliquo mō eū illumi naret per ſe vel p aliquem ad credendū. Lui. n. vult deus miſeret. ⁊ quem uult idurat. Non ergo inui ti ſunt ſaluandi ſed uolētes. Sicut hō ꝓpriꝫ arbi trij uoluntate ſerpenti obediens pjt. ita uocante ſe gratia dei quiſq; ꝓpria mētis cōuerſiōe ſaluat dist. xxxxv. De iudeis. ℔o mō accipi pōt ifidelitaſ ſecūdū ꝺrietatē ad fidē. q. ſ. aliquis repugnat au ditui fidei vel contemnit eā ſecūdū illud Iſa. lvj. Dñe q̄s credidit auditui noſtro? Et i hoc ꝓpria p ficit rō infidelitatis. ⁊ ſm hoc eſt infidelitas ſpāle peccatum. Nec eſt contra hoc quod dicit. Dama ſcenus. ſ. q̄ peccatum eſt contra naturam. cū hēz fidem non ſit in natura humana q̄ ſupra rōnez ē per dei infuſionem: q̄ q̄uis hoc ſit: tñ vt idem Tho. dicit: in natura humana ē vt non repugnet diuinō inſtitui ⁊ exteriozis veritatis p̄dicationi. Sic enim infidelitas eſt contra naturam. Oritur āt infidelitas ex peccato ſuperbie. Ex ſuperbia. n. ꝓcedit q̄ homo non vult ſubijcere intellectuz ſu um regulis fidei ⁊ ſano intellectui ratrum. Poſſz etiam dici q̄ ſicut virtutes thologice non reducūt ad cardinales: ſed ſunt priores eis. Ita ⁊ vitia op poſita virtutibus theologicis non reducūtur ad vitia capitalia: ſicut oppoſita vitia cardinalibus virtutibus. b. Tho. vbi ſupra. Eſt āt hoc vitium i intellectu ſicut in ꝓximo ſubiecto: in voluntate vero ſicut in primo motiuo. ſ. ad diſſentiendum ab his que ſunt fidei. Eſt autez triplex infidelitas ſ. paganoruz: iudeoruz: ⁊ hereticoruz. Et paga ni neutrū teſtamentum recipiūt niſi q̄ ſamarita ni tñ. v. libros Moiſi. Sarraceni aliqs cerimōi as legis. Judei vetus teſtamentum q̄tum ad corti cē. Heretici vtrunq; teſtamēntū cōſit recipiūt ſz falſe exponunt. Itē nō ſm Tho. ibidē q̄ q̄uis opa in fideliū que ſunt de genere bonoz vt ieiunia Elyē ⁊ hi?. non ſint eis meritoria ꝓpt ifidelitatem que eſt grauiſſimū peccatoz. tñ q̄ peccatū non corrū pit totum bonū nāe. ſed remanet i eis lumē nāle. iō non oīs actus eoz eſt mortale peccatuz. ſz act? ꝓcedens ex ipa infidelitate vel relatus ad ipſam ēt ſi ſit de genere bonoruz. puta ſarracenus ieiu nat vt ſeruat legem Mahometti de ieiunio mā dantem iudeus celebrat ſuas feſtiuitates ⁊ hi?. in his eſt mortale. Et de his intelligitur illud dictuz Aug. Omnis infidelium vita peccatū eſt. xxviij. q. i. §. ij. Sed ieiunando ob caſtitatem ſeruandaz ⁊ alia faciendo ex dictamine rationis naturalis n peccat dicendo verbum ociosum ex ſe non niſi ve nialiter peccat. Item nota q̄ dubitare de aliquo eoruz que ſunt fidei ex deliberatione rationis: q̄ ſ. vult dubitare non magis declinans ad vnam p tem q̄ ad alteram quod eſt ꝓprie dubitare: eſt peccatum mortale: quia infidelitas: extra ō here. c. Dubius infide infidelis eſt: ſecus ſi aliq̄ vacil laret circa ea que ſunt fidei per modum tempta tionis ⁊ cum diſplicentia rationis: quia tunc ve nialē uel nullum peccatuz ē. Et ſilr ſi quis credēt q̄ quilibet in ſua fide vt iudeus: ſarracenus ⁊ hu uiſmodi ſaluaretur: dummodo ſeruaret legē ſuā ⁊ viueret ſm rationē naturalez: hoc. n. ē dubita re ō fidē ſua imo nō credere xp̄o dicenti Mar. vl. Qui crediderit ⁊ baptizat? fuerit ſalu? erit. Qui vero non crediderit cōdemnabitur. Non enim q̄s ſaluari pōt niſi i fide catholice eccleſie. xxiij. q. i. Quia ex ſola.

Ad fidem ſuſcipien. §. i.

dam nullus iudeus vel gentilis debet cogi rō ē ſe cūdum Tho. vbi ſupra quia credere ē voluntatiſ Unde dicitur dist. xlv. De iudeis precipit ſancta ſynodus nemini vim inferre ad credendum. Lui enim vult miſeretur deus: ⁊ quem vult indurat. Non ergo inuiti ſunt ſaluandi ſed volentes ſicut homo ꝓpriꝫ arbitrij voluntate ſerpenti obedienſ pjt: ita vocante ſe gratia dei quiſq; credere ꝓpa mentis conuerſione ſaluatur: di. xlv. De iudeis vt integra ſit forma iuſticie. Sed ſuſceptam etiaz metu tormentoruz ⁊ mortis cogendus ē retinere vt. d. c. De iudeis. Et qui redeunt ad iudaiſmum etiam ſi infantes fuerunt baptizati vel metu mortl ad baptiſmum adducit debet ꝓcedi contra eos ſic contra hereticos. Et ſimiliter contra taliū fauto res extra de hereti. Contra li. vi. Si qui tamen i fideles cogerētur abſoluta coactōne ⁊ per violen tiam non ſuſciperēt ſacramentum: vnō nec eēnt cogendi ad retinendum ex quo non ſuſceperunt ſecus de coactione conditionali ut dictum ē. De bent vero iudei ⁊ alij infideles adduci ad fidez ra tionibus perſuaſibilibus ⁊ auctoritatibus oſtēdē do ex eoruz libris eoruz errorez ⁊ vulcibus mo dis: vt dicit Hre. di. xlv. Qui ſincera. Poſſūt etiā ad fidem adduci ſm. vv. ꝓmiſſis ⁊ muneribuſ nō quidem factis pro fide ſuſcipienda: quia hoc eſſz ſimonia: ſed ad captandum beniuolentiam: ⁊ ex cludendum ab eis timorem inopie ⁊ huiuſmodi i. q. ij. Quā pio. Poſſūt etiam adduci ad fidem ſm Rai. per grauiorem exactionem penſionum ab eis in principio tamen locationis non p?. xxiij q. iij. Dēt. Item nota q̄ poſſeſſiones ⁊ alia bona

ꝓ Infidelitas oritꝫ ex ſuperbia.

ꝓ Infidelitas tripl? eſt. ſ. paganoruz. iudeoruz. et hereticoruz.

mobilia vel immobilia iudeorum vel aliorum infidelium ad fidem conuersorum nō debent auferri ab eis: nisi sint vsuraria vel de vsuris ēpta obnoxia restitutioni: extra eo. De iudeis. Usuraria autem eorum debent restitui eis a quibus exacte sunt vsure: vel eorum heredibus. Qō si nō inueniuntur poterunt ipsis ad fidem conuersis p̄ episcopum tanq̄ pauperibus dispensari. Rai. t h̄ in totum vel in partem secūdum quātitatem ip̄orum bonorum: t qualitatem conuersorum plus vel minus indigentium: extra de vsuris cum tu. Si autem inuitis parentibus tales baptizati essēt videtur q̄ sint cogendi ad seruandum fidem receptam in baptismo. v̄. etiam dicit q̄ non licet ... tricibus occulte baptizare puulos iudeor̄: sed si in articulo mortis hoc facerent credit q̄ non peccarent tē.

De disputando ō. §. II.

fide cum infidelibus dicit Tho. secūda secūde. q. io. q̄ in huius disputatione sūt duo cōsideranda Unum ex parte disputantis: quia si dubitat tā quā de fide dubius volens experiri per rationem t veritatem tunc peccat proculdubio tanq̄ infidelis. Si autem disputat ad confutandum errores vel causa exercitij laudabile est. Aliud est considerandum ex parte audientiū: quia aut sunt instructi in fide t firmi: t tunc nullum periculum est disputare coram eis. Aut sunt simplices t in fide titubantes: t tunc distinguendum est quia si sollicitantur ab infidelibus nitentibus in eis fidem corrumpere tunc necesse ē publice disputare: dūmō inēiant aliqui ad h̄ idonei per hoc enim simplices in fide firmabuntur: t tolletur infidelibus decipiendi facultas. Si vero non sint sollicitati: tunc periculosum ē coram eis disputare de fide: quorum fides scilicz simpliciū ex hoc redditur firmior q̄ nihil aduersum audierunt. Et ideo non expedit eis vt audiant verba infidelium disputantium p̄tra fidem hoc Tho. Et sic intelligendum est illud Gelasij. xxiij. q. ij. Cum quibus in fine vbi dicit. Canonum magistris atq̄ custodibus nostris nullum fas est inire certamen cum hominibus conditionis aliene. Ubi glo. cum hereticis non ē disputandum nec cum aliquo de fide. C. de sum. tri. l. nemo. Sed ad hoc potest disputari cum eis: vt conuincantur: non vt in dubium reuocent fidem nostram. Prohibentur autem omnes laici disputare de fide occulte vel publice extra de hereticis. Quicunq̄ li. vi.

De conuersatiōe. §. III.

fidelium cum infidelibus quomodo sit ꝓhibitus Nota primo q̄ cum hereticis ꝓhibita est etiā locutio fidelibus t hoc quia excōicati sunt extra de hereti. Excōicamus t. xi. q. iij. Cum excommunicato. Sed cum alijs infidelib' ut iudeis t sarracenis non est ꝓhibita locutio: sed nimia familiaritas t conuersatio. Unde. xxviij. q. i. dicitur. Omnes deinceps clerici siue laici iudeorum conuiuia vitent: nec eos quisquā ad conuiuium excipiat: qa cum apud x̄pianos communib' cibis non vtant indignum atq̄ sacrilegum est eorum cibos a x̄pianis sumi: ac si inferiores incipiant ē x̄pani quā iudei si vtamur cibis eorum: t ipsi nostros cōdēnant. Et dicit ibi glo. q̄ idem est de gentilibus vt sarracenis: quia t ipsi hodie iam cibos discernūt licet enim non contineantur verbis edicti: vt. xi. q. iij. Ad mensam continentur tamē i alijs: vt. ff. de peti. here. l. Item veni. Ita sic. ij. q. i. Multi: et assignat ibi glo. rationem quare non ē ꝓhibitus loqui cum eis t ē ꝓhibitum comedere cum eis qz scilicet maior familiaritas est in cibo sumendo q̄ in colloquendo t facilius quis decipitur in epulas. xxij. q. iij. c. Unusquisq̄. Tho. autem secūda secunde. q. 10. dicit. q̄ illi qui sunt firmi in fide ita q̄ ex conuersatione cū ifidelib' non timetur ō eorum subuersione: sed sperari potest ex hoc infidelium conuersio: nō sunt ꝓhibendi cum illis cōicare. Sed infirmi de quibus timeri potest ꝓhibendi sūt extra casum necessitatis ne cum illis cōuer̄tantur. Tho. sed t firmi etiam caute debent illud agere ne infirmos scandalizēt. xij. q. i. Nolo.

Pueri iudeorū. §. IIII

t aliorum infidelium nō sunt baptizandi iuitis parentibus scōm. b. Tho. scōa scōe. q. x. arti. vlt. qō ꝓbatur triplici ratione. Prima ē ꝓpter periculuz fidei. Si enim pueri nondū vsum rōis habentes fidem susciperent: cum postmodum ad pfectam etatem peruenirent possent de facili a pentib' iduci vt relinquerent qō ignorantes susceperant: qō vgeret in fidei detrimentum. Secūda rō ē quia hoc repugnat iusticie naturali filius enim naliter ē aliquid patris t primo quidem a parentibus nō distinguitur sm corpus quādiu in vtero matris continetur postq̄ vero ex vtero matris egreditur anteq̄ vsum liberi arbitrij habeat continetur sub cura parentum sicut sub quodam vtero spirituali. Quādiu. n. puer non habet vsum rōis non differt ab animali irratōnali. Unde sicut bos t equus t huiusmodi est alicuius vt vtatur eo cum voluerit secūdum ius ciuile sicut ꝓprio instrumento: ita de iure naturali ē q̄ filius anteq̄ hēat vsuz rōnis sit sub cura patris. Unde contra iusticiam naturalem esset si puer anteq̄ habeat vsum ratōnis a cura parentum subtrahatur: vel eis inuitis de eo aliquid ordinetur. Sed postq̄ incipit habere vsum liberi arbitrij iam etiam icipit ē suus: t potest q̄tum ad ea que sūt iuris nālis vel diuini sibi ipsi ꝓuidere. Et tunc pōt induci ad fidem nō coactione sed persuasione: t pōt inuitis parentibus

baptizari. Tertia rō ē consuetudo ecclie q̄ hz maximā auctoritatē: vñ z sp emulanda. i. imitanda que iducta eē credēda ē ex predictis rōibus assignatis: Tanta enim est auctoritas ecclie: vt ab ip̄a doctria doctor̄ habeat auctem. Unde magis standum est auctoritati ecclesie q̄ doctrine cuiuscunq; doc. Greg. Aug. Hiero. z alior̄. Usus autē ecclesie qui ad auctez eius ptinet h̄ nunq̄ habuit q̄ filij iudeorum inuitis pentib' baptizarēt: q̄uis fuerit retroactis tēporibus mlti p̄ncipes catholici z potētissimi vt Costantin' z Theodosius. quib' familiares fuerunt sactissimi ep̄i: vt Siluester Costantino. Ambrosius Theodosio: qui nullo mō ptermisissent hoc ab eis ipetrare si vidissent hoc eē p̄sonū rōni. Et iō periculosum videt ꝯ hanc assertionē de nouo introducē ꝯ consuetudinem in ecclesia hactenus obseruatā q̄ iudeorum pueri i vitis parentibus baptizētur. Et q̄ nō sunt facienda mala vt eueniant bona ſm aplm ad Ro. iij. Facere āt iniuriaz alteri ē malū: fit āt iniuria pentibus vt eis inuitis eorum pueri qui sūt sub eor̄ cura baptizentur z non debet hoc fieri ēt ꝓpter bonum sequēdū vt liberētur a piculo mortis eterne rumpit. n. ordo iuris naturalis. Sed nec p̄dicatorib' vel p̄latis cōmittitur cura talū: sed pētib' suis qui habent eis ꝓuidere de sacrām̄tis salutis anteq̄ habeant vsū rōis. Unde ō pueris antiquorum dicitur qō sunt saluati i fide pentuz. Et ideo nō iminet aliquod piculum ipsis p̄lati z p̄dicatoribus si patiantur illorum puuli detrimentū salutis ꝓpter subtractionem sacrām̄tor̄: sed pentib' eor̄ qui hoc nō ꝓcurant. Idē Tho. Guil. dicē q̄ nō licet nutricib' iudeorum puulorū inuitis pentibus baptizare eos. Sed si in articulo mortis h̄ facerent credit q̄ ñ peccarent. Ex his āt que dicit b. Tho. z p̄cipue in p̄ma rōne: videtur satis clare elici q̄ q̄uis baptizari tales. s. non debeāt inuitis pentibus: tñ si contrarium fiat recipiūt ve baptismum: qō mihi placet quāuis Pe. de pal. in. iij. teneat contrarium: vt patet in tertia pte ti. de baptismo. Qui autem susceperint fidez ex ifidelib' seu baptismum sepandi sūt a parentibus: z sic intelligit glo. ibi z bene illud. c. iudeorum filios vel filias ne pentū vltra iuoluantur erroribus ab eoruz consortio decernimus separi. xxviij. q. i. Ubi glo. per baptismum enim soluitur ius patrie potestatis: nec tamen ꝓuabūtur illi paterna successione: extra de iudeis. c. Judei.

Capitulum tertium de infidelitate iudeorum et ritibus z aliorum infidelium z de participatione cū eis et ō exactionibus in eos: et de seruientibus eis.

Rohibetur habitatio cum iudeis: z balneatio. Unde xxviij. q. i. dicitur. Nullus eorū qui i sacro ordine sunt aut laicus azima eorum manducet aut cum eis habitet: aut aliquem eorum i infirmitatib' suis vocet aut medicinam ab eis ꝓcipiat: aut se cum eis i balneo lauet. Si quisq̄ hoc fecerit: si clericus ē deponatur: si laicus excōicetur. Et dicit ibi glo. nisi sit missus ad p̄dicādum eis: extra de iudeis. Qō sit laudabile. Debent autem puniri contra facientes modo p̄dicto ſm Rai. si postq̄ fuerint ad moniti se ñ abstinent ab huiusmodi. Guli. tamen dicit q̄ in necessitate possunt emi z comedi azima iudeorum. Idem videtur sentire Hugo. ō medicinalibus in casu necessitatis cum. s. alius non inueniatur sufficiens medicus. Hosti. etiam dicit q̄ xp̄iani ñ debent eē vt assidui intra domuz iudei: nec tāq̄ famuli: aut nutrices aut obstetrices: al' si ip̄i xp̄iani nolunt discedere debent excōicari extra de iudeis. Judei. Sed extra domum p̄nt eis seruitia facē z p̄nt esse coloni eorū extra eo. Multorum. Nota ēt ſm Hosti. q̄ possunt xp̄iani hre iudeos i seruos z emē extra eo. z si iudeos: non tamen debent cum eis morari: ita q̄ habeant eos tanquā familiares. Judei. n. vt dicit Jo. sunt difficiliores ad cōuertendum z pitiores ad subuertendū q̄ gentiles Si autem voluerint fieri xp̄iani siue iudei siue gētiles: non poterunt dñi eorum ꝓhibē. ar. xix. q. ij. due sunt. Tñ ſm Rai. z Tho. p baptismum non liberātur a seruitute sz remanēat seruil: q̄ seruitus ēt introducta ē de iure diuino: ar. di. xxxv. Sexto. Et p ius gētiū di. i. ius gentiū. Et p ius canonicuz approbata. xij. q. ij. Ecclesiam: ſm Hosti. z Goff. Et addit Rai. q̄ vbi de bona consuetudine ñ solent xp̄iani eē serui consulendū ē dño q̄ in remissionē peccatorū suoruz manumittat vel saltem pecūia mēdicata vel seruitio ad tp̄s p̄stito se redimat. xij q. ij. Cum redemptor. Sed q̄ hoc consiliū ē z pium siquis contrarium faciat. s. retinēdo talē conuersum ad fidem in futurē vel ēt alteri vendēdo non credo q̄ peccet: quia qō nō ē ꝓhibitum itelligitur eē concessum: ar. xij. q. ij. Ebron. §. se. in fi. sed hoc reperitur ꝓhibitum. Hoc ēt asserit dñs Joan. de. in li. q̄ dicit lucula noctis.

A quibus iudei sūt. §. I. ꝓhibendi int̄ xp̄ianos conuersātes. Primo scōm Rai. ne habeāt aliqua officia publica ne occasionem habeant seuiendi i eos: vt di. lxij. Nulla. z. xvij. q. iij. Constituit. Qō si iudeus talia officia susceperit debet ei denegari xp̄ianoruz coio dōec quicquid accepit ex tali officio p̄ ꝓuidentiā dioc̄esani ꝓuertat in vsus paupez z ipse offm dimittat. Item nullus fidelis pōt aliq̄d ꝓgregatiō iudeor̄

vel iudeo vel pagano in testamto relinquē: ⁊ si secerit ēt p' mortē iudicat anathema: vt. xxiij. q. ij. Sane. Et itelligendum videtur nisi legaret ad sb ueniendū magne necessitati. Itē nō debēt pmitti iudei nouas erigē synagogas: sed veteres ifice dū modo ampliores vel pciosiores nō faciāt solito Et ritus ⁊ solemnitates suas sūt pmittendi facere extra eo. ꝓsuluit. Itē in diebus lamtationis ⁊ dñice passionis nō debent i publicum pdire extra eo dē. In nonnullis. Qō ēt in die parasceuē non debēt habē hostia vel fenestras aptas. extra eo. Qz super his. Itē cogēdi sūt tales habitū deferre continue q ab alijs manifeste distinguātur extra eo. In nonnullis. Item cogendi sunt ad decimas pre diales psoluēdas: extra de decimis: de terris. Itez cogendi sūt xpianos testes recipere: ꝯ se: sed iudē nō pōt ferre testimonium ꝯ xpianū: extra de test. c. iudei. Item iudeis pmittit agē ⁊ conuenire apō iudices nostros ⁊ ñ apō seniores eorum. Arbitrū pnt eligere ēt iudeū cuius sniaz exequat ordinarius. C. eo. ti. Judei. Item in sabbatis suis nō debēt trahi ad iudicia. Nec ipsi alios trahant. Sed nec in alijs festiuitatib' suis debēt turbari. Nec sepulchra eoz obtentu forte pecunie effodi: vt. C. e. ti. Die sabbati extra eo. Sicut iudei. Pro maiori declaratione eius qō dictū est in precedēti. §. in pncipio. Nō fm. b. Tho. ſa. ſe. q. 10. ar. 10. q dñiuz et prelatio ifideliū sup fideles pōt dupliciter cōsiderari. Uno mō q̄tum ad dñium ⁊ prelationem ō nouo instituēdaz ⁊ hoc nullo mō debēt pmitti. hoc n. cederet in scandalum ⁊ piculum fidei. De facili n. illi q̄ sb̄ijciūtur iurisditioni aliorum ūmutari pnt ab eis qb' subsunt vt sequātur eorum impiū nisi illi subditi sint magne vtutis. Similiter etiā i fideles ꝓtenerent fidē si fidelium defectus scirent. Et iō apls. i. Cor. vi. phibet fideles contendere in iudicio coram iudice infideli. Et sic ecclesia phibz ifideles prefici i q̄cūq officio sup fideles vt i. d. c. Cōstituit. xvij. q. iij. Alio modo pōt ꝓsiderari dominium infidelium sup fideles put ē iam pexñs. Ubi sciendum q dñium ⁊ prelatio introducta sē ex iure humano. Sed distictio fidelium ab infidelibus est ex iure diuino. Jus autem diuinū quod ē ex gratia non tollit ius humanum quod est ex nāli ratione. Et ideo distinctio fidelium ⁊ infideliū fm se ꝓsiderata non tollit dominium infidelium sup fideles: possūt ramē iuste p ordinatōem ecclesie auctoritatem habētis de ipsis infidelibus super tale dñium auferri ius dñij ⁊ prelationis q infideles merito sue infidelitatis merentur amittere ius prelationis quod habent super fideles: qui transferuntur in filios dei. Sed hoc ecclia q̄nq facit q̄nq nō facit. In illis enim infidelib' q̄ tpaliter subijciūtur ecclie ⁊ mēbris eius: hoc ius ecclia statuit: vt. ſ. seruus iudeorum factus xpianus statim fit liber nullo precio dato: vt di. liij. Fraterni tatē ⁊ hi'. Nec in hoc ecclia iniuriā facit eis: quia cum iudei sint serui ecclie: pōt ecclesia de eoz bonis disponē. In illis vero ifidelib' q̄ tpaliē nō subijciūtur ecclie vel mēbris eius: pdictū ius nō statuit: licet posset instituere de iure. Et hoc fac ad scādalum vitandū: sicut ⁊ dñs madauit per se solui tributum cū non teneretur ad scādalū eorū vitandum: vt hētur Math. xvij.

De ritibus seu ce. §. II.

rimonijs infidelium quare ⁊ qñ tolerant. Pro q' declaratione dicit Tho. ſa ſe. q. 10. arti. xi. q hūanum regimen deriuatur a diuino regimine: ⁊ ipz oz imitari. Dñs āt cum sit sūme bonus ⁊ oipotēs pmittit tñ aliq̄ mala fieri in vniuerso q̄ posset p hibere ne eis sublatis maiora bona tollantur aut maiora mala sequāt. Sic ⁊ in regimine hoiuz hi q̄ presunt recte aliqua mala tolerāt ne aliq̄ bona impediātur vel ēt ne aliqua mala peiora icurrantur: sicut dicit Aug. in li. de ordine. Aufer mētrices a rebus humanis ⁊ turbabis oia libidinibus Sic igitur ifideles q̄uis in ritib' suis peccent: tamē tolerari pnt vel ꝓpter bonum qō ex hoc ꝓuenit: vel ꝓpter aliqō malum vitādū. ex hoc autem q iudei ritus suos obseruant: in q̄bus figurabatur olim veritas fidei quā tenemus: hoc bonum ꝓuenit qō testimonium fidei nostre habem' ab hostibus: ⁊ q̄si figura repñtatur nobis per illos ea que credimus: ⁊ ideo in suis ritibus iudei tolerant: vt ꝓz di. xlv. de iudeis ⁊ extra eo. Consuluit. Aliorū vero infideliū rit' quia nul vtilitatis vel veritatis afferūt: nō sunt aliqualiter tolerandi: nisi forte ad aliquod malū vitādū vt scadalum vel discidium qō inde posset ꝓuenire: vel impedimētum salut' eorum q̄ tolerati paulatim ꝓuertuntur ad fidem: et ꝓpter hoc etiam hētico q ⁊ paganorum ritus ecclesia aliq̄n tolerauit quando erat magna multitudo ifidelium.

Quomodo sint. §. III.

puniendi participantes cum iudeis circa cāus p dictos ⁊ ipsi iudei facientes contra predicta. Participantes si sunt clerici: ⁊ admoniti nolūt se emē dare scōm Rai. debent ꝓuari officio ⁊ beneficio. Si sunt laici ⁊ principes qui nolunt exequi predicta: vel alij qui aliquod impedimentum afferunt admoniti non satisfaciunt: debēt excōicari. xxviij q. i. Nullus. Sed iudei contra predicta facientes sic puniuntur: vt christiani ab illorū coīone: ⁊ cō sortio seu cōmertio tamdiu separentur sub pena excōis donec illi emendauerint ⁊ satisfecerint: vt patet extra eo. ti. etsi iudeos. Possūt ēt iudei per ecclesiam verberari vel alio modo corporaliter mlctari de precepto episcopi vel principis: ar. xvij. q. iij. Constituit: ⁊ etiam alia pena pnt puniri: extra de vsur. c. post miserabilem. Quod ergo dicitur

Capitulū Tertium.

q̄ ecclesia nō iudicat de his q̄ foris sunt: dicit glo. xxviij. q. i. Sepe: hoc eē verum quo ad spūalem penam q̄ eccl̄ia non excōicat iudeos vel gentiles sed quo ad coꝛpales penas bene iudicat de eis vñ si nimis conuersētur cum conuersis ex eis ad fidē vel puertere nitūtur debēt flagellari. d. c. Sepe. Si autem xp̄m blasfemauerint. dicit Hosti. q̄ secundum leges debēt decapitari. Unde p̄ncipes seculares iudeos xp̄m blasfemantes grauiter punīi debent pena pecuniaria vel ēt grauiori extra eo. In nonnullis. Et nō scōm Tho. in quadam epl̄a ad ducissam lothoꝛingie: q̄ cuꝫ iudeus delinquēs nil habet p̄ter vsuras debet nihilominus ⁊ potest puniri pena pecuniaria secūdum delictum nec ex sua iniquitate repoꝛtet cōmodum: ⁊ maioꝛi vtiq; pena q̄ quicūq; alius non vsurarius in simili cāu q̄to pecunia que ab eis auferꝛtur min' ad eos pertinet. Potest ⁊ insuper addi alia pēa ne ad penaꝫ sufficere videatur q̄ pecuniam alīs debitā dīnāt possidere. Pecunia tamen ab eis ablata pene nomine non p̄t retineri a dñis seu officialibus pūi entibus: sꝫ oꝛ de ea fieri vt dicē in. §. se.

De exactiōibus. §. IIII.

factis in iudeos a dñis terraꝝ: quid iuris dicit Tho. in dicta epl̄a q̄ q̄uis sicut iura dicunt iudei merito culpe sue seruituti sint additi ⁊ sic dñi ꝛa eoꝛum possint accipere tanq̄ suas: ita tñ q̄ ñ subtrahātur vite necessaria: q̄ tamē oꝛ nos ambulare honeste ad eos qui foris sunt: ne nomē dñi blasfemetur: hoc obseruandum videtur vt in exactionibus quas facere non consueuerunt non p̄gꝛauētur: sed ad consuetas cogi possunt. Sed nō scōm Tho. in dicta epl̄a: q̄ cum iudei nihil habent p̄t vsuras: cuꝫ non possint ipsi illa retinere licite: nec consequenter domini recipientes collectas a talibus possunt ea sibi retinere licite nisi forsan eēnt talia que ab ipsis vel anteceſſoꝛibus dominoꝝ ipsi iudei extoꝛsissent. Siqua vero alia hñt q̄ ab eis extoꝛserint illis debēt restituere quibus ipsi iudei tenebantur si inueniūtur. Alioquin in pios vsus scōm consilium diocesani vel aliꝝ ꝓborum vel i cōem vtilitatem terre si necesse est sunt eroganda. Nec esset illicitum si de nouo dñi exigerent talia a iudeis seruata tamen consuetudine predecessoꝝ suoꝝ ac intētione vt in pios vsus expendantur.

De donis ⁊ mer. §. V

cedibus quas dant iudei personis pro laboꝛe suo vtrum possit licite recipi ⁊ retineri. Rñdet Guil. q̄ de his que habent iudei per alium modum q̄ per vsuras ⁊ rapinas: puta de aliquo artificio aq̄sita non est dubium q̄ ⁊ dona ⁊ merces laboꝛis possunt accipi ⁊ retineri. Sed si non habent p̄ter vsuras: tunc si recipiens certat de damno suo vitādo: sic accipiens non peccat sicut q̄ a fure vel raptoꝛe dānificatus ē: puta per incēdiū nō peccaret si acciperet ab eo damnū suum lꝫ ipse fur vl' raptoꝛ nihil haberet nisi quod acquisiuit ex furto vl' rapina dum tñ nō recipiat ꝓ damno suo in specie res ipsas alienas. Et addit etiam Tho. in supradicta epl̄a q̄ si iudeus vsurarius vltro conferat pecuniam vel ēxenium expedit recipere vt pecunia sic recepta reddatur bis quib' de iure oꝛ seu alīs ⁊ dicit Guil. q̄ dona ⁊ el'ye non sunt recipiēda ab vsurarīs qñ per hoc non efficerētur non soluēdo nisi vt dictum ē si recipientur ad restituendū creditoꝛibus eius vsurarū. Modicū āt ꝓ nihilo reputatur: ⁊ sic p̄t recipi.

De seruis iudeo. §. VI.

rum vel seruiētibus eis. Nota scōm Rai. q̄ si seruus iudei est vnaculus. i. de illius ancilla natus si vult effici xp̄ianus statim eripitur in libertatem nullo precio dato. C. de epi. ⁊ cle. l. deo. nobis ar. di. liij. Fraternitatem. Idem si seruus fuit emp̄ qui erat xp̄ianus vel eē volebat di. liij. Mācipia quia tales non licet iudeo emere vel in seruos tenere. Item si seruus emptus erat paganus ⁊ fuit emptus causa seruiendi: ⁊ nunc vult fieri xp̄ian': vt in. d. c. Fraternitatem. Idem etiam si emit euꝫ cā mercimonij: ⁊ non exponit eum infra tres mēses venalem: quia p̄sumitur q̄ emerit eum causa seruiendi. Si vero exposuit eum venalem infra tres menses: ⁊ per eum non stetit quin vendiderit ⁊ ipse vult effici xp̄ianus infra illud spacium l' p' ea: liberabitur dato precio. xij. solidoꝝ: ab aliq̄ christiano: vt in. d. c. Fraternitatē ⁊ extra eo. ti. c. i. Et erunt illi. xij. solidi vsualis monete illius loci extra de maledic. c. statuimus. ⁊ hoc intellige nisi dominus eum nolentē circūcideret: vel alteri' secte signaculum īmp̄meret. Tunc enī ꝓpter iniuriam coꝛporis nullo precio dato liberabitur di. liij Nulla. Et nota scōm Rai. q̄ talis sic redemptus non erit ꝓpterea seruus redimētis: sed erit liber ⁊ restituet illi precium solutum ꝓ eo. Et si nō hēt p̄cium querat mendicādo: vel seruiat ei tantuꝫ q̄ seruitium compensetur cum precio: ⁊ postea eat quo vult: ar. xxxvi. q. i. De raptoꝛibus. Et hoc intellige nisi cā pietatis emptus fuerit tūc. n. non tenetur ei reddere aliquid vel seruire: quia quod ꝓ pietate datur ꝓhibet ius ne repetatur: ⁊ sic ōdisse p̄sumitur nisi contrarium fuerit ꝓtestatus. Lō coꝛ. Hosti. ⁊ Goff. Qō si nullus emptoꝛ compareat scōm Ber. nihilominus erit liber ⁊ precium hostiatim querat aut opas prestet. Si āt plures sunt qui volunt emē: tūc scōm Gof. eps loci eliget magis idoneum. ff. de accu. l. si plures: vel si sunt pares episcopus gratificet cui vult: ar. extra de iure patro. Cum autē. Idem Hosti. ergo dic Hosti. ꝓhibitum ē q̄ nullum mancipium christianum

seruiat iudeo: multo minus liberi xpiani ñ ōbent eis seruire: nisi extra domum: vt in laborando terras: ⁊ hi⁹. non autem intra domum: alias si ipsi xpiani q̄ seruiunt iudeis in domo vt famuli nolent discedē ab eis: debēt excōicari: vt extra eo. ti. Et si iudeos. Et si iudei nollent illos dimittē phibetur fidelibus p̄mertium cū eis: vt in. v. c. Et si iudeos.

Capitulū quartū de hēsi ⁊ ō penis hēticorū.

Et heresi sciēdū

scōm Pe. de tharan. in. iij. Ad hoc vt quis ꝓprie dicatur hēticus duo requirūtur. Primum est error in ratione scilicet de his que sunt fidei. Secūdum est quasi ꝓpleñtum. s. ptinacia seu obstinatio in voluntate: vt. s. non solum eligat voluntare assentire falsе doctrine: sed etiam pertinax est ad non assentiendum veritati sibi manifestate. Unō q̄tum ad primū Aug. sic diffinit heresum. Hereticus est qui alicuius ꝓmodi temporalis ⁊ maxie glorie p̄cipatusq̄ sui gratia fallas ac nouas opiniones gignit vel sequitur. xxiij. q. iij. Hereticus ⁊ intelligitur de opinionibus que sunt ꝑrie fidei. Nam si quis hz falsas opiniones in phia vel geometria: hoc non dicetur hēticus ꝓut hēsis ē ipēs infidelitatis scōm Tho. scda scde. q. xi. Ad fidē āt pertinet aliquid duplicit. Uno mō directe ⁊ p̄ncipaliter sicut articuli fidei. Alio mō indirecte et secundario sic ea ex q̄bus sequitur corruptio alicuius articuli sicut dicē q̄ aliq̄d ꝓtentum in scriptura sacra non sit verum: qō est corruptio articuli i spū sancto qui locutus ē p ꝓphetas: vl dicere qō aliquod determinatuz ab ecclesia in fide ñ eēt verum quod eēt corrumpere articulum illuz. Scāz ecclesiam catholicam ⁊ hi⁹. circa vtraq̄ ergo pōt eē heresis. Quātū ad scōm. s. q̄ aliquis voluntarie assētit errori Hiero. sic dicit. Heresis grece ab electōne dicitur: eo q̄ vnusquisq̄ eligit disciplinā quā putat meliorē. xxiij. q. iij. heresis: ⁊ intelligit i doctrina fidei. Naz scōm Tho. scda scde. q. xi. sicut qui rectam fidem hz xp̄ianam voluntate sua assentit xp̄o. ⁊ exinde his que vere ad eius doctrinam pertinent sic a rectitudine fidei christiane dupliciter pōt aliquis deuiare. Uno modo quia ipi christo non vult assentire: ⁊ hic hz quasi malam volūtatem circa ipsum finem: ⁊ hoc ptinet ad speciem infidelitatis iudeorū ⁊ paganorū. Alio mō q: licet intendat christo assentire: tñ nō eligit ea q̄ sunt vere a christo tradita sed que sibi ꝓpa mens suggerit: ⁊ hoc ptinet ad hēsim p quam q̄s ꝓfitet fidem christi: sed dogma eius corrūpit. Quātum ad tertium. s. ptinaciā in voluntate dicit Aug. q̄ in ecclesia christi morbidum aliquid prauūq̄ qō sapiunt si correcti vt sanū rectūq̄ sapiant resistāt ptumaciter suaq̄ pestifera ⁊ morbida dogmata emendare noluerint sed defendere p̄sistūt heretici sunt. xxiij. q. iij. Qui in ecclesia. Qui ergo errarz in mā fidei putans ecclesiaz sic credere patus corrigi ⁊ emendare cū audierit veritatē: nō censetur hēticus. Unde abbas Joachim q̄uis libellus eius quē fecit ꝺ Petrum lombardum fuerit damnat⁹ vt doctrina heretica: tñ quia se ⁊ opa seu scripta eius submisit correctioni ecclesie ipse nō fuit hēticus iudicatus extra de sū. tri. ⁊ fi. ca. c. Damnam⁹. Et ad hoc facit qō dicit Augu. Si qui suā sniam q̄uis falsam atq̄ puersam nō ptinaci animositate ꝺfendūt q̄runt āt tanta sollicitudine veritatē pati corrigi cum inuenerint: nequaq̄ sūt inter hēticos ꝺputādi. xxiij. q. iij. Dixit apostolus. Nota g̃ secūdum Tho. vbi supra q̄ si aliqui doc. ecclesie dissētisse videtur: hoc ē vel de illis circa que nil itereſt ad fidem: vtrū sic vl aliter teneatur vel in quibusdam q̄ ⁊ si ptinebant ad fidē: tñ adhuc non erant p ecclesiam determinata. Postq̄ essent auctoritate vniuersalis ecclesie determinata si quis tali ordinationi repugnaret ptinaciter hēticus censeret Que quidem auctoritas p̄ncipaliter residet i sūmo pontifice: vt habetur. xxiij. q. i. Quotiēs. Cōtra huius auctoritatem nec Aug. nec Hie. nec alⁱ doc. suam sniam defendit: vt. xxiij. q. i. hec ē fides hec Tho. Et idem dicit in prima pte q̄ in his q̄ ñ sunt determinata p ecclesiā vbi sunt varie opiniones doctorum sine p̄iudicio vel piculo heresis pōt quecūq̄ illaruz ptū teneri. Quod āt dicitur de hereticis. c. Dubius in fide ē infidelis: itelligit de eo qui sponte vult dubitare: secus de illo qui aliquando vacillat circa fidē ex temptatione iz cū displicentia rōnis scōm Guil. Quod etiam dicit Hiero. q̄ quicūq̄ scripturam sacram aliter intelligit q̄ sensus spūs sancti eflagitat a quo ispirata ē: hereticus appellari pōt. xxiij. q. iij. heresis. Intelligendum ē secūdum Tho. de tali expositione que ē ꝑria ei qō ē per spm̃ sanctum reuelatū. Dicē etiam idem Tho. q̄ si quis erraret in his ad q̄ explicite non tenetur credere: vt si crederet aliquis Jacob fuisse patrem Abrahā: patus corrigi cū audiret ꝑrium continere scripturā nō reputatur hereticus.

In puniendo autez. §. I.

hēticos ecclesia vtitur iusticia ⁊ misericordia. Et q̄tum ad spūalia suffragia. i. collatiōnem sacrāmentorum pnie ⁊ eucharistie q̄tum est ex parte sua semper vtitur mia: quia q̄tuncūq̄ relapsi admittit eos ad pniam ⁊ eucharistiam si conuertantur ad fidem: de here. c. Super eo. li. vi. Quantū aūt ad temporalia: vt vitaz: dignitates: officia: ⁊ substantiam etiam ecclesia vtitur mia añ relapsum i heresim. Cum enim meruerint per ipsum lap

sum per mortem corpalem excludi de mundo: qz grauius est corrumpere fidem per quam est anie vita q̄ falsare pecuniam per quam vite tempora li subuenitur. Unde si falsarij pecunie vel alij malefactores statim per seculares potestates iuste mō ti traduntur multo magis heretici statim q̄ ò heresi q̄incuntur possent iuste occidi. Ex magna misericordia si reuertuntur ad sinceritatem fidei abiurantes heresim p̄mo a lapsu percitur eis. Et aliquando etiam si clerici sunt dispensatur cū eis in officijs plus z minus. Aliquando etiam in prioribus dignitatibus p̄cipue ad tollendum scandalum: vt .xxiij. q. iij. Ipsa pietas. Quod autem heretici ipso facto sint excōmunicati ēt hoc fit ex mia: quia medicinalis ē excōmunicatio non eradicans: vt dicitur .xxiij. q. iij. §. Aliud est: sz sanās qz ad hoc fit vt spūs saluus fiat: vt dicitur .xi. q. iij Audi. Sed si heretici relabantur in heresim quo ad vitam z bona temporalia exercet contra eos ecclesia seueram iusticiam nullo modo in his percens eis q̄tuncunqz peniteant eo. ti. ad abolēdam Et hoc rationabiliter fit secūdū Tho. vbi supra quia per hoc p̄uidetur bono cōmuni. Nam si heretici reuersi sepe recipientur vt conseruarentur in vita z alijs temporalibus bonis: posset hoc esse in p̄iudicium salutis aliorum: tum quia si relaberentur alios inficerent: tum etiam quia si sine pena euaderent alij securius in heresim laberent. Ex relapsu etiam ipsorum p̄sumitur de inconstātia eorum circa fidem: z ideo iuste occidunt. Unde Hiero. .xxiij. q. iij. Resecande sunt carnes putriō Scabiosa ouis a caulis repellenda ne tota domus z massa z corpus z pecora ardeat corrūpat putrescat intereat. Arrius in alexandria vna scintilla fuit: sed quia non statim oppressus ē totum orbem ei' flāma populata ē: hec ille.

Puniuntur hereti. §. II.

ci quadruplici pena secūdum Rai. Primo quidē excōicatione: quia omnis hereticus siue occultus siue manifest' ē excōmunicat': ò qua excōmunicatione habes in. uij. pte ti. i. c. iij. vbi plura dicunt de ista materia. Secūdo depositione: qz indistincte siue clericus siue laicus etiam si papa vel imperator z quilibet alius debet deponi ab omni dignitate di. lxi. Si papa z .xxiij. q. i. Qui p̄tra pacem: z omnibus officijs z beneficijs spoliari ōbet z si clericus sit debet degradari. Sed z vasalli dominorum soluti sunt a debito fidelitatis homagij z totius obsequij z quocunqz pacto q̄cūqz firmitate vallato si ipsi domini incurrunt heresim eo. ti. c. fi. Item heretici cum fautoribus z defensoribus suis z receptatoribus z ipsorū filij vsqz ad secundam generationem per lineam paternam: per lineam vero maternam vsqz ad primum graduz ad nullū bñficiū vl' offiū ecclesiasticū admittātur al' ē irritū: vt eo. ti. Quicūqz z. c. Statutuz li. vj. Item oēs viri ecclīastici qui ad p̄ces taliū recepe rint dignitates z bñficia ecclīastica sūt p̄uari: z si receperint sciēt ñ debēt i posterū admitti ad alia vel similia. o. c. Quicunqz. Tertō rerum ablatione qz oia bona eorū ipo iure sūt p̄fiscata di. vij. Quo iure z .xxiij. q. vij. c. i. z sequenti. Sed executio ipsius cōfiscatiois vl' bonorū occupatio nō oz fieri per p̄ncipes seclares anteq̄ p iudicē ecclīasti cum sntia super eodē crimine fuerit p̄mulgata eo dē ti. c. Cum scōm li. vi. Et q̄uis ipsi hēretici haberent filios catholicos p̄uabuntur paterna hereditate in detestationem criminis. Insuper z si postn. ortē aliquis declararet hēticē q̄ in vita ñ fuit declaratus p̄nt bona eius occupari eo. ti. Accusatus li. vi. Nota tñ q̄ propt' hēsim maritorū n cōfiscantur dotes vxorū nisi p̄cipēt in hēsi. Et āt reuerterentur ad fidē ñ tñ eis restituūt vel filijs eorum bona ipsorum sed oia ipso iure sūt confiscata extra eo. ti. c. Uergēs. Qō si aliter fieri non potest manu armata sunt omnia bona ab eis auferēda: vt .xxiij. q. vij. c. i. Et vt dicit Rai. z Hof. licz eccla videatur dare generalem auctoritatem vt omnes expolient eos: tamen satis videtur tutum q̄ non fiat nisi speciali edicto vel principes vel ecclesie ne aliter videatur potius ex cupiditate vel vltione q̄ ex iusticia z obediētia pugnare. .xxiij. q. i. quid culpatur z. q. ij. per totum. Quarto puniuntur morte. Continuo enim post deprehensionem erroris nisi ad fidem reuerti uelit z heresim suā abiurare z satisfactionem exhibere si laicus est subito debet comburi. Clericus autem post solemnez degradationem relinquitur curie seculari occidēdus. Si autem reuertatur ad fidem detrudi debz in perpetuū carcerem eodē ti. Excommunicam' de rigore iuris. Mitius tamen agitur cum eis. Reuertentes autem ad fidem debent abiurare ad arbitrium episcopi sui heresim suam z promittere per scripturam q̄ firmiter tenebunt fidem catholicam; vt. i. q. vij. Quoniens. z de consē. di. ij. Ego berēgarius z extra eo. ti. Ad abolendam.

De pena quaz in. §. III.

currunt credentes receptatores fautores z defensores hereticorum. Primo quidem quilibz talium excōicatus ē ipso facto: vt de sen. excom. Nouerit de qua excōmunicatōe habes infra in. uij. p te ti. i. c. v. vbi ēt habes plenam declaratōnem horum terminorū. qui. s. dicāt credētes z alij p̄dicti Et plenius i. c. sequenti. Secūdo quilibet p̄dictorum si non satisfecerit infra annum ex tunc ipso iure est infamis nec ad publica officia seu cōsilia nec ad eligēdū alios ad hi' nec ad testimoniū oz admitti: nec pōt cōdere testamtū nec ad alicuius

seruiat iudeo: multo minus liberi xpiani ñ ōbent eis seruire: nisi extra domum: vt in laborando terras: ⁊ hi⁹. non autem intra domum: alias si ipsi xpiani q̄ seruiunt iudeis in domo vt famuli nolent discedē ab eis: debēt excōicari: vt extra eo. ti. Et si iudeos. Et si iudei nollent illos dimittē, phibetur fidelibus ꝓmertium cū eis: vt in. v. c. Et si iudeos.

Capitulū quartū de hēsi ⁊ ō penis hēticoꝝ.

Et heresi sciēdū

scōm Pe. de tharan. in. iij. Ad hoc vt quis ꝓprie dicatur hēticus duo requirūtur. Primum est error in ratione scilicet de his que sunt fidei. Secūdum est quasi ꝓpleñtum. s. ptinacia seu obstinatio in voluntate: vt. s. non solum eligat voluntate assentire false doctrine: sed etiam pertinax est ad non assentiendum veritati sibi manifestate. Unō q̄tum ad primum Aug. sic diffinit heresum. Hereticus est qui alicuius ꝓmodi temporalis ⁊ maxie glozie p̄cipatusq; sui gratia fallas ac nouas opiniones gignit vel sequitur. xxiij. q. iij. Hereticus ⁊ intelligitur de opinionibus que sunt ꝓrie fidei. Nam si quis hz falsas opiniones in pbia vel geometria: hoc non dicetur hēticus, put hēsis ē ipēs infidelitatis scōm Tho. scda scde. q. xi. Ad fidē āt pertinet aliquid duplicit. Uno mō directe ⁊ pnci paliter sicut articuli fidei. Alio mō indirecte et secundario sic ea ex q̄bus sequitur corruptio alicuius articuli sicut dicē q̄ aliq̄d ꝓtentum in scriptura sacra non sit verum: qō est corruptio articuli i spū sancto qui locutus ē p ꝓphetas: vl dicere qō aliquod determinatuz ab ecclesia in fide ñ eēt verum quod eēt corrumpere articulum illuz. Scāz ecclesiam catholicam ⁊ hi⁹. circa vtraq; ergo pōt eē heresis. Quātū ad scōm. s. q̄ aliquis voluntarie assētit errori Hiero. sic dicit. Heresis grece ab electōne dicitur: eo q̄ vnusquisq; eligit disciplinā quā putat meliorē. xxiij. q. iij. heresis: ⁊ intelligit i doctrina fidei. Naz scōm Tho. scda scde. q. xi. sicut qui rectam fidem hz xpianam voluntate sua assentit xpo. ⁊ exinde his que vere ad eius doctrinam pertinent sic a rectitudine fidei christiane dupliciter pōt aliquis deuiare. Uno modo quia ipi christo non vult assentire: ⁊ hic hz quasi malam volūtatem circa ipsum finem: ⁊ hoc ptinet ad speciem infidelitatis iudeoꝝ ⁊ paganoꝝ. Alio mō q: licet intendat christo assentire: tñ nō eligit ea q̄ sunt vere a christo tradita sed que sibi ꝓpa mens suggerit: ⁊ hoc ptinet ad hēsim p quam q̄s ꝓfitet fidem christi: sed dogma eius corrūpit. Quātum ad tertium. s. ptinaciā in voluntate dicit Aug. q̄ in ecclesia christi morbidum aliquid prauūq; qō sapiunt si correcti vt sanū rectūq; sapiant resistāt ptumaciter suaq; pestifera ⁊ morbida dogmata cēndare noluerint sed defendere psistūt heretici sunt. xxiij. q. iij. Qui in ecclesia. Qui ergo errarz in mā fidei putans ecclesiaz sic credere patus corrigi ⁊ emendare cū audierit veritatē: nō censetur hēticus. Unde abbas Joachim q̄uis libellus eius quē fecit ꝺ Petrum lombardum fuerit damnat⁹ vt doctrina heretica: tñ quia se ⁊ opa seu scripta eius submisit correctioni ecclesie ipse nō fuit hēticus iudicatus extra de sū. tri. ⁊ fi. ca. c. Damnam⁹. Et ad hoc facit qō dicit Augu. Si qui suā sniam q̄uis falsam atq; puersam nō ptinaci aiositate ō fendūt q̄runt āt tanta sollicitudine veritatē pati corrigi cum inuenerit: nequaq; sūt inter hēticos ō putādi. xxiij. q. iij. Dixit apostolus. Nota q̄ secūdum Tho. vbi supra q̄ si aliqui doc. ecclesie dissētisse vidētur: hoc ē vel de illis circa que nil itereſt ad fidem: vtrū sic vl aliter teneatur vel in quibusdam q̄ ⁊ si ptinebant ad fidē: tñ adhuc non erant p ecclesiam determinata. Postq; essent auctoritate vniuersalis ecclesie determinata si quis tali ordinationi repugnaret ptinaciter hēticus censeret. Que quidem auctoritas ꝑncipaliter residet i sūmo pontifice: vt habetur. xxiij. q. i. Quotiēs. Cōtra huius auctoritatem nec Aug. nec Hie. nec alī⁹ doc. suam sniam defendit: vt. xxiij. q. i. hec ē fides hec Tho. Et idem dicit in prima pte q̄ in his q̄ ñ sunt determinata p ecclesiā vbi sunt varie opiniones doctorum sine preiudicio vel piculo heresis pōt quecūq; illaruz ptū teneri. Quod āt dicitur de hereticis. c. Dubius in fide ē infidelis: itelligit de eo qui sponte vult dubitare: secus de illo qui aliquando vacillat circa fidē ex temptatione iz cū displicentia rōnis scōm Guil. Quod etiam dicit Hiero. q̄ quicūq; scripturam sacram aliter intelligit q̄ sensus spūs sancti eflagitat a quo ispirata ē: hereticus appellari pōt. xxiij. q. iij. heresis. Intelligendum ē secūdum Tho. de tali expositione que ē ꝓria ei qō ē per spm̄ sanctum reuelatū. Dicē etiam idem Tho. q̄ si quis erraret in his ad q̄ explicite non tenetur credere: vt si crederet aliquis Jacob fuisse patrem Abrahā: patus corrigi cū audiret ꝓrium continere scripturā nō reputatur hereticus.

In puniendo autez. §. I.

hēticos ecclesia vtitur iusticia ⁊ misericordia. Et q̄tum ad spūalia suffragia. i. collatiōnem sacrāmtorum pnie ⁊ eucharistie q̄tum est ex parte sua semper vtitur mia: quia q̄tuncūq; relapsi admittit eos ad pniam ⁊ eucharistiam si conuertantur ad fidem: de here. c. Super eo. li. vi. Quantū aūt ad temporalia: vt vitaz: dignitates: officia: ⁊ substantiam etiam ecclesia vtitur mia añ relapsum i heresim. Cum enim meruerint per ipsum lap

Capitulus Quartus.

sum per mortem corpalem excludi de mundo: qz grauius est corrumpere fidem per quam est anie vita q̄ falsare pecuniam per quam vite tempora li subuenitur. Unde si falsarij pecunie vel alij malefactores statiz per seculares potestates iuste mō ti traduntur multo magis heretici statim q̄ ō heresi conuincuntur possent iuste occidi. Ex magna misericordia si reuertuntur ad sinceritatem fidei abiurantes heresim pmo a lapsu percitur eis. Et aliquando etiam si clerici sunt dispensatur cū eis in officijs plus z minus. Aliquando etiam in prioribus dignitatibus precipue ad tollendum scandalum: vt .xxiij. q. iij. Ipsa pietas. Quod autem heretici ipso facto sint excōmunicati ēt hoc fit ex mia: quia medicinalis ē excōmunicatio non eradicans: vt dicitur .xxiij. q. iij. §. Aliud est: iz sanās qz ad hoc fit vt spūs saluus fiat: vt dicitur .xi. q. iij Audi. Sed si heretici relabantur in heresim quo ad vitam z bona temporalia exercet contra eos ecclesia seueram iusticiam nullo modo in his percens eis q̄tuncunq; peniteant eo. ti. ad abolēdam Et hoc rationabiliter fit secūdū Tho. vbi supra quia per hoc ꝓiudetur bono cōmuni. Nam si heretici reuersi sepe recipientur vt conseruarentur in vita z alijs temporalibus bonis: posset hoc esse in preiudicium salutis aliorum: tum quia si relaberentur alios inficerent: tum etiam quia si sine pena euaderent alij securius in heresim laberent. Ex relapsu etiam ipsorum pſumitur de inconstātia eorum circa fidem: z ideo iuste occidunt. Un Hiero. .xxiij. q. iij. Resecande sunt carnes putrē Scabiosa ouis a caulis repellenda ne tota domus z massa z corpus z pecora ardeat corrūpat putrescat intereat. Arrius in alexandria vna scintilla fuit: sed quia non statim oppressus ē totum orbem ei⁹ flāma populata ē: hec ille.

Puniuntur hereti. §. II.

ci quadruplici pena secūdum Rai. Primo quidē excōicatione: quia omnis hereticus siue occultus siue manifest⁹ ē excōmunicat⁹: ō qua excōmunicatione habes in. vij. pte ti. i. c. iij. vbi plura dicunt de ista materia. Secūdo depositione: qz indistincte siue clericus siue laicus etiam si papa vel imperator z quilibet alius debet deponi ab omni dignitate di. lxi. Si papa z .xxiij. q. i. Qui ꝓtra pacem: z omnibus officijs z beneficijs spoliari ōbet z si clericus sit debet degradari. Sed z vasalli dominorum soluti sunt a debito fidelitatis homagij z totius obsequij z quocunq; pacto q̄cūq; firmitate vallato si ipsi domini incurrunt heresim eo. ti. c. fi. Item heretici cum fautoribus z defensoribus suis z receptatoribus z ipsorū filij vsq; ad secundam generationem per lineam paternam: per lineam vero maternam vsq; ad primum gradum ad nullū bñficiū vl̄ offm̄ ecclesiasticū admittātur al̄ ē irritū: vt eo. ti. Quicūq; z. c. Statutum li. vj. Item oēs viri ecclīastici qui ad pces talium recepe rint dignitates z bñficia ecclīastica sūt puati: si receperint sciēt n̄ debēt i posterū admitti ad alia vel simlia. o. c. Quicunq;. Tertō rerum ablatione qz oīa bona eorū ipo iure sūt ꝓfiscata di. vij. Quo iure z .xxiij. q. vij. c. i. z sequenti. Sed executio ipsius cōfiscatiois vl̄ bonorū occupatio nō oz fieri per pncipes seclares anteq; p iudicē ecclīasti cum snia super eodē crimine fuerit ꝓmulgata eo dē ti. c. Cum scōm li. vi. Et q̄uis ipsi hēretici haberent filios catholicos ꝓuabuntur paterna hereditate in detestationem criminis. Insuper si post n. ortē aliquis declarare⁹ hēticꝰ q̄ in vita n̄ fuit declaratus pn̄t bona eius occupari eo. ti. Accusatus li. vi. Nota tn̄ q̄ propt hēsim maritorū n̄ cōfiscantur dotes vxorū nisi pticipēt in hēsi. Et ād reuerterentur ad fidē n̄ tn̄ eis restituūt vel filijs eorum bona ipsorum sed oīa ipso iure sūt confiscata extra eo. ti. c. Uergēns. Qō si aliter fieri non potest manu armata sunt omnia bona ab eis auferēda: vt .xxiij. q. vij. c. i. Et vt dicit Rai. z Hof. licz eccliā videatur dare generalem auctoritatem vt omnes expolient eos: tamen satis videtur rutum q̄ non fiat nisi speciali edicto vel principes vel ecclesie ne aliter videatur potius ex cupiditate vel vltione q̄ ex iusticia z obediētia pugnare. .xxiij. q. i. quid culpatur z. q. ij. per totum. Quarto puniuntur morte. Continuo enim post deprehensionem erroris nisi ad fidem reuerti uelit z heresim suā abiurare z satisfactionem exhibere si laicus est subito debet comburi. Clericus autem post solennez degradationem relinquitur curie seculari occidēdus. Si autem reuertatur ad fidem detrudi debz in perpetuū carcerem eodē ti. Excommunicam⁹ de rigore iuris. Mitius tamen agitur cum eis. Reuertentes autem ad fidem debent abiurare ad arbitrium episcopi sui heresim suam z promittere per scripturam q̄ firmiter tenebunt fidem catholicam; vt. i. q. vij. Quoniens. z de consē. di. ij. Ego berēgarius z extra eo. ti. Ad abolendam.

De pena quaz in. §. III.

currunt credentes receptatores fautores z defensores hereticorum. Primo quidem quilibz talium excōicatus ē ipso facto: vt de sen. excom. Nouerit de qua excōmunicatōe habes infra in. vij. pte ti. i. c. v. vbi ēt habes plenam declaratōnem horum terminorū. qui. s. dicāt credētes z alij pdicti Et plenius i. c. sequenti. Secūdo quilibet pdictorum si non satisfecerit infra annum ex tunc ipso iure est infamis nec ad publica officia seu cōsilia nec ad eligēdū alios ad hi⁹ nec ad testimoniū oz admitti: nec pōt cōdere testamtū nec ad alicuius

hereditatem ſucceſſione accedere. Nullus quoq; ei ſup quocūq; negocio ſed ipſe alijs cogit̄ rndere Si iudex ē: eius ſnia ñ valz. Si aduocat⁹ ñ admittitur ad p̄ociniū. Si tabellio nō valēt eius inſtrumēta: ⁊ ſic in ſimilib⁹. Si vero ſit cleric⁹: ab omni officio ⁊ bñficio dz deponi: ⁊ illi qui tales poſtq; ab eccl̄ia fuerint denotati euitare p̄tēpſerint d̄bēt excōicari: ꝓbantur hec oia eo. ti. Excōicamus. i. Item oēs clerici qui talib⁹ exhiberent eccl̄iaſtica ſacramenta vel traderēt eccl̄iaſtice ſepultute aut el̄yas vel oblationes reciperent: debent p̄uari ſuo officio ad qđ nūq; reſtituūtur ſine indulto ſedis a poſtolice ſpeciali. Similiter ⁊ regulares quorum ēt p̄uilegia in illis locis nō ſeruētur eis: vt. d. c. Excōicamus. Item ipſi credētes hēretici ſūt dicēdi eo. ti. Excōicamus. ij. Sepeliētes ēt tales ſūt excōicati: de qua excōicatōe hēs plene ifra i. iiij. pte. ti. i. c. vi. Nota ēt q; ſi aliq̄d dum in egritudine d̄cūbe rent petierint hēticos p̄ſolatores: vt ab eis ſecūdū eorū p̄ſuetudinē p̄ſolatōem recipent: ⁊ ſic deceſſerint: poſtmodū vero filij vel hēdes volunt ꝓbare q; ipſi defūcti nō ſane mētis effecti ſuſceperint vel poſt p̄ditam iam loquelā: vtrum debeāt audiri tales filij vel heredes. Ad h̄ dicitur eo. ti. Filij li. vi. q; ſi tales dum viuerent erāt diffamati vel ſuſpecti de hereſi: vel ſi p̄ſtiterit q; ipſi ſane mētis exiſtentes petierint p̄ſolatores hi⁹. hēdes nō debent audiri. Alioq̄n admitti pñt ad ꝓbādum non per vxores filios vel familiares aut aliq̄s de ſuis: ſed p teſtes fide dignos ⁊ fidei zelatores. Suſpectus de hereſi ⁊ ob hoc citatus ⁊ qz non cōparuit excommunicatus: ſi excōicationem p annū ſuſtinet: ex tunc velut hēt̄ic⁹ ē p̄dēnādus eo. ti. Cū p̄tumacia li. vi. Cōtra xp̄ianos q̄ efficiūtur iudei vel redeunt ad iudaiſmum ēt ſi infantes vel metu mortis fuerit baptizati ꝓcedendum ē vt contra hēticos ⁊ eorū fautores. eo. ti. Contra li. vi.

De relapſis i he. §. IIII.

reſim. Nota q; tales poſt abiuratōem hēſis vel ēt ex eo q; ſuſpecti de hoc poſtq; ſe ad antiſtitis examinationem purgauerint ſi deprehenſi fuerint iudicialiter recidiuaſſe ſine vlla audientia relinquūtur iudicio ſeculari puniēdi. Sed ſi in foro pniali hoc fatētur nō pñt p hoc puniri. Accuſatus āt o hēſi vel ſuſpectus vehemēti ſuſpitione q̄ hereſim in iudicio abiurauerit: ⁊ poſtea incurrit in ipſam relapſus cenſetur: licet antea crimen ipſum nō fuerit plene probatum. Sed ſi leuis fuit ſuſpitio nō debet iudicari relapſus. Sed alias grauiter puniri. eo. ti. Accuſatus libro ſexto. Item qui in vna ſpecie hereſis ſeu in vno articulo vel ſacramento lapſus eſt ⁊ poſtea abiurauit ſimpliciter hereſim ſi poſtea erret in alio: relapſus eſt iudicandus eo. titu. Accuſatus li. vi. Ille o cuius lapſu i hereſim ante abiurationem conſtiterat vel nunc conſtat ſi poſtea hereticos deducat receptet vel aſſocie aut donet munera ſiue mittat vel fauorem impēdat q; accuſari non poſſit: iudicari debet relapſus eo. ti. Accuſatus li. vi.

De inquiſitione he. §. V

reſis. Nota q; excommunicati ⁊ participes atq; ſocij criminis ad teſtimonium admittūtur preſerti in defectum aliarum probationuz contra hereticos credentes fautores ⁊ defenſores eorum: ſi ex numero teſtium aut perſonarum tam deponentium q̄ contra quos deponitur q̄litate ⁊ alijs circūſtantijs non falſa dicere preſumantur eo. ti. In fidei li. vi. Similiter admittuntur illi ſuper facto hereſis qui iurauerunt dicere veritatem tam de ſe q̄ de alijs ⁊ eam celādo periurauerunt ⁊ poſtea velint corrigere dictum ſuum contra ſe ⁊ alios. ſi manifeſtis indicijs apparuerit tales non leuitate aut odio aut pecunia ſed zelo fidei velle reuelare eo. ti. Accuſatus libro ſexto. Item preſidētes regimini alicuius loci: licet ſint excommunicati: vel de facto non de iure iuriſdictionem habeant ad requiſitionem ordinariorum ipſorum vel delegatorum vel inquiſitorum poſſunt ⁊ debent contra hereticos credentes receptatores fautores ⁊ defenſores eorum ſuum officium exercere: ⁊ illi qui requirunt eos non incurrunt aliquam ſententiaz Tamen dictis preſidentibus propter hoc in alijs nullum ius eſt conceſſum vel permiſſuz eo. titu. preſidentes li. vi. Statutum loci per quod impediretur negocium inquiſitionis hereticorum non valet. Et domini tenentur exhibere ⁊ corrigere: eo. ti. Statutū li. vi. Sacerdotes qui inſtruūt hereticos de celanda veritate ⁊ huiuſmodi poſſunt ⁊ debent pena debita caſtigari. Religioſi etiā heretici ſunt grauius alijs puniendi: eo. ti. accuſatus li. vi. Inquiſitores in certis prouincijs poſſunt procedere ſimul vel ſeparatim prout negocij vtilitas ſuadebit: eo. ti. vt officium li. vi. Inquiſitores debent abſoluere volentem conuerti: ⁊ iniungē eis penitentiam vt dicto. c. In examinatione teſtium contra hereticos debent intereſſe due perſone religioſe: ⁊ſi fieri poteſt per publicam perſonam cōſcribi teſtium dicta: eo. ti. vt officium li. vi. Et religioſi qui fuerunt notorij: ⁊ alij quibus iniunctū fuerit tenentur ad ſcribendum: vt in dicto. c. vt officium. Item inquiſitores ſi opus fuerit inuocare poſſunt auxilium bracij ſecularis: ⁊ contra dictores p cenſuram eccleſiaſticam compellere nō obſtātib⁹ q̄buſcunq; p̄uilegijs p̄ceſſis a q̄buſcūq; p̄ſonis vl̄ religioſis vl̄ vniuerſitatib⁹: nec ēt p̄ſtitutōe de duabus dietis: vt in. d. c. vt officium: li. vi. Item in negocio hereſis procedi poteſt ſumm̄r et de plano: ⁊ſi periculū eſſet ñ nomiatis accuſatorib⁹

vel testib⁹ publice nisi coram aliq̄bus ꝓuidis ꝑci piēdo eis de tenēdo secretū ⁊ hi⁹. sed cessante periculo publicētur vt in alijs iudicijs eo. ti. Statutū li. vi. Eſt ād dictis hēticis inhibita appellatio eo. ti. vt inq̄sitionis li. vi. Oēs rectores locoꝝ req̄siti a diocesanis vel eoꝝ vicarijs aut ab inq̄sitorib⁹ tenētur iurare seruare ⁊ ꝓseruari facē ꝓstitutiões contra hēticos credētes fautores receptatores ⁊ ō fensores ⁊ eorum filios ⁊ nepotes: ⁊ q̄ iurare nolu erit hētur: vt infamis ⁊ hereticoꝝ fautor: ⁊ de fi de suspectus. Nec haberi dz ꝑ dño: nec ad aliq̄ō publicum officiū admitti seu assumi vlteri⁹: ⁊ ea que iterum vt rector fecerit: nullā hñt firmitatem eo. ti. vt officiū li. vi. Inq̄sitoribus ꝓcessū ē ꝓmittere citatões ⁊ denūciatões sniaꝝ. Item auctas ad uocandi ꝑitos: ⁊ clerum ⁊ ꝑplz loci: ꝑut viderint expedire negocio fidei. Itē ꝓcedēdi ꝯ illos q̄ in ꝑ uincia eoꝝ ꝓmiserint ipm crimē hereſis si ad aliā se transtulerint. Itē faciēdi sibi assignari a quibus cunq̄ libros i q̄bus esset aliq̄ ꝓcessus ꝯ hēticos et circa hereticos incarceratos vna cū ꝓlatis q̄bus subsunt penam eoꝝ mutandi vl̄ mitigādi. Item ꝑuandi vel ꝑuatos nūciandi dignitatib⁹ ⁊ alijs beneficijs ecclesiasticis ⁊ officijs publicis ⁊ honorib⁹ oēs hereticos: ⁊ fautores. Sūt āt diocesani req̄rēdi: ⁊ de eorum ꝓsilio faciendum nisi ipsi scient talibus ꝓtulisset eo. ti. Ut ꝓmissi li. vi. Q̄ñ negociū hēlis ꝓmittitur alicui vl̄ aliq̄bus gnāliter incerti locis: ñ admittit epis eoꝝ auctas ordinaria ꝓceden di vel ēt delegata si eā hēant. ⁊ vterq̄ eoꝝ de fco iquirē pñt cōiter vel diuisim ⁊si diuisim ꝓcedant tenēt sibi cōicare ꝓcessus: ⁊ ꝑ vtroſq̄ sil sniа ꝓferatur: nisi alt alteri ōferat. Q̄ō si in sniа ñ concor dāt ad sedē aplicā mittāt: extra eo. ꝑ h li. vi. Q̄ō ēt vn⁹ sine alio nō pñt ad sniam ꝓcedere vide ex pressius infra in. c. sequēti. Et intellige q̄ p̄dictam cōicationē ꝓcessuum oz fieri: q̄ñ nihil aliud ĩstat agēdum nisi q̄ sniа ꝓmulget. Q̄ō si alt ñ posset ꝓmode ꝓcedere nisi visis actis alteri⁹ tūc semel tm̄ cōicatio tribuat: vt in extrauagāti. Bñdicti. xi. q̄ i cipit. Ex eo. Itē nota q̄ tā epus q̄ inq̄sitō vn⁹ sine alio pōt citare ⁊ capere ⁊ dire custodie vl̄ compedib⁹ mācipare. Sz deputare duro carceri: ⁊ q̄ magis ad penā q̄ ad custodiā videat: vel tormētis exponere vel ad sniam ꝓcedē nō pōt ep̄s sine inq̄sitore nec inq̄sitor sine epiſcopo: aut ei⁹ sup h ōlegato: aut episcopali sede vacāte delegato capituli si sui possint ad inuicē copiam habē infra. viij. dies postq̄ se req̄sierint: pñt tm̄ quilibet predictoꝝ cō mittere alteri vices suas: ⁊ ꝑ litteras significare suum ꝓsiliū ⁊ ꝓsensum extra eo. Multoꝝ in cle. Quilibet carcer vel mur⁹ hēticoꝝ dz eē cōis epiſcopo ⁊ inq̄sitori ⁊ dz habere duos custodes: vnū quē volet episcopus: ⁊ ei ꝓuidebit: alterū quē volet inquisitor ⁊ ei ꝓuidebit: ⁊ vterq̄ eoꝝ pōt habere sub se vnū fidelem ministrum: ⁊ illius loci e rūt due claues: quaꝝ vnus custodū vnā: ⁊ ali⁹ ali am tenebit: ⁊ poterit officium ministrandi incarceratis cōmittere suo ministro: ⁊ tenentur predicti custodes anteq̄ exequātur officium coram eis a quibus assignantur iurare tactis sacrosanctis euangelijs q̄ in custodia omnem diligentiam quā poterunt adhibebunt: ⁊ q̄ alicubi incarceratoꝝ nihil loquetur vnus nisi audiente alio ⁊ q̄ ipsis i carceratis fideliter conferant prouisionem quam ipsi recipiunt ex ordinatione communi ⁊ quod a pentibus vel alijs personis confertur eisdem nisi epiſcopi vel inquisitoris vel suorum cōmissarioꝝ ordinatio refragatur: ⁊ eodem mō iurabunt prēdicit custodum ministri: ⁊ coram eisdem extra eo dē. Multoꝝ in clementis. Notoriū inquisitori coram epiſcopo cum inq̄sitore vel substitutis ab eis iurabunt suum officium fideliter exercere. et idez fiet de alijs personis ad dictum officium necessarijs extra eo. Multorum in clementis. Nullus āt inquisitor pōt ꝓcedere ꝯ officialem aliquem vl̄ nūcium romane curie vt in extrauag̃. Jo. xxij. q̄ icipit. Cum frater. De excommunicatione cōtra inquisitores ⁊ eorum vicarios in certis cāibus hēs in. iiij. parte: ti. i. c. vij. ⁊. viij. De multis hereſibus determinatis per ecclesiam damnatis habes. xxiij q. iij. c. Quidam: ⁊ extra eo. excōmunicamus: et de sum. trī. ⁊ fi. ca. c. i. li. vi. ⁊ eo. ti. Ad nim in cle.

Caplm q̄ntū de q̄dā remissiõe et mā hēlis:

Sciendm quod

circa ea que sunt fidei vl̄ etiā morum quoꝝ noticia nccia ē ad ſalutē: ista tria hñt se p ordinē. s. temerariū: erroneū: ⁊ hēticū. Non enz omne qđ ē temerarium ē erroneum. Nec omne quod est erroneum est temerarium ⁊ hēticum. Sed econtra quod est erroneum est temerarium. Et quod est hereticum est erroneum ⁊ temerarium. Temerarium ergo in huius est asserere tanq̄ certum illđ quod non potest ratione vel auctoritate probari efficaciter. Sicut asserere q̄ mundus terminetur post centum vel ducentos annos: q̄uis enim hoc possit esse: tamen verum hoc asserē tanq̄ certum est temerarium: quia ad hoc nec auctoritas nec ratio efficax habetur. Erroneum autem addit super temerarium falsitatem: quia errare est recedere a via recta. Et quia habere veritatez intalib⁹ pertinet ad viam ducentem ad beatitudinem omnis autem falsa assertio recedit a rectitudine veritatis ideo falsa assertio in talibus vocatur error. Sicut erroneum ē dicere q̄ christus fuerit hō in triduo sepulture sue: qđ tm̄ magister sniaꝝ asserit in tertio sniarum. Hereticum autem addit sup erroꝛē simplicē q̄ falsitas sit notōia ⁊ q̄ tali falsitati

adhereat ꝓtiacie. Nō.n. oīs error ē hereſis. Alio quīn non diceret Aug. Errare potero hereticus nō ero. Non ſolū errauerūt ſz ꝓtinacie erroribus adheſerūt oēs illi ꝺ q̄bus habet. xxiij. q. iij. c. plt. Et ıō oēs ꝓ hereticis habēt. Ad cuius euidētiam ē ſciēdum q̄ ad hoc q̄ aliquis ſit ꝓprie hereticus q̄nq; req̄rūtur. Primū ē vt ſit error in ratōe. Secundum ē q̄ error ille ſit circa ea q̄ ſūt fidei vel ꝫ veritatē determinatōis eccīe i his q̄ ptinent ad fidem vel bonos mores: z neccia ad ꝓſecutōnē vite eterne. Tertium ē q̄ error talis ſit in illo qui ca catholicam fidem ꝓfeſſus eſt: al' eēt iudeus vel pagan' ñ hēticꝰ. Quartū eſt q̄ talis error in eo q̄ fidē ſuſcepit ſit talis q̄ aliquā vitatē de xp̄o confiteatur ptinētē ad hūanitatē vel diuinitatē: al' ſi .o tum diſcrederet apoſtata eēt. Quintū ē vt talem errorem pertinaci volūtate z obſtinata eligat z ſequatur.

ꝑ add ꝙ aliꝙs uerum ſit hereticus q̄nq; reqꝛrꝫ.

Quantuz ad primū. §. i.

ſ. q̄ req̄rit error in rōne ad h vt q̄s ſit hēticus: pz ex h: qz dicit Aug. Hereticꝰ ē qui falſas opiniōes gignit vel ſequitur. Et rō h' ē: qz hēſis ē ſpecies iñō latis. Sz ifidelitas ē in itellectu ſbiectiue: ſic z fides ſibi ꝓria. Uñ factū ſine errore nūq; facit hoīnē hereticū: vtputa ſi quis fornicatur aut mechatur lz agat ꝫ veritatē que dicit. Non mechaberis ex hoc ñ ē hereticus niſi credat vel opinet fornicari eē licitū. Et ratio ē quia q̄cūq; aliq̄ requirunt ad ꝓſtitutionē neceſſario deficiente altero eorum ipoſſibile ē illud eſſe: quia dato oppoſito q̄ ſine illo poſſit eſſe iā nō neceſſario req̄reret ad ꝓſtitutionem illius: ſicut qz ad ꝓſtitutōem dom' neceſſario requirit fūdamentum paries z tectū ıō altero ꝺ ficiēte nō pōt eē dom'. Sic ḡ ad hēſim cōſtituendam requirit error i itellectu nccio: nullum factū abſolute ſine errore i intellectu facit hēticum. Et ꝓpter hoc dico q̄ baptizare imagies: adorare demones eis thurificare: ꝓculcare corp' xp̄i in luto z oia hꝰ q̄ ſūt valde horrēda peccata niſi ſit error in itellectu nō faciunt hoiem hēticum. Et ideo ſi quis facit iſta: vtputa baptizare imaginē nō male ſētiens de ſacrāmto baptiſmi nec de eius effectu: nec credens iſtum baptiſmū eē aliquē nec habere effectum ex vi ſua: ſz facit h ꝓpt aliquē finē facilꝰ aſſequēdū a demone cui querit ꝓpt h cōplacere: ita q̄ aliquo pacto iplicito vel expſſo illud agat vt demon ſibi vel alicubi faciat quod petit: ꝑ q̄ caracteribus z figuris ꝑz artes magicas ab hominibus ōmones pacto expſſo vel tacito iuocantur ad deſideria eoꝝ explēda oūmodo nō petant a ꝺ mone aliquid qꝺ ſit ſupra facultatē eius nec q̄tuz ad potentiam nec q̄tum ad cognitionem ſic. ſ. q̄ ñ male ſentiat de poteſtate aut cognitione demonis. Sicut eſſent illi qui crederent vel q̄ demon poſſit neceſſitare liberum arbitrium hominis vl mulieris: vel illi q̄ crederent q̄ ōmō oīo ex tali pacto z in omnem euentum quātūcunq; a deo non pmiſſus poſſet facere quod petunt vel qui crederent q̄ poſſet ſcire determinate alteram partem futuri contingētis: vel effectū aliquē facere qui eſt ꝓprius ſoli deo. Tales enim non eſt dubium q̄ haberent errorem in intellectu: z male de poteſtate demonis ſentirent: z per conſequens ſuppoſitū alīs conditionibus que requiruntur ad hereſim eēnt hereticī. Sed ſi ex cauſis predictis facerent ñ male ſentientes ꝺ baptiſmo z alīs p̄dictis z ſi peccarent grauiſſime non tamen eſſent hereticī. Et ratio ē quia nō male ſentiunt de ſacramento licet eo male z ſacrilege vtantur. Unde ſunt magis ſortilegi q̄ hereticī. Et eodem modo de adorantib' demonem z ſacrificātibus ei: quia ſi hoc faciunt credentes diuinitatem eſſe in demone vel credentes q̄ cultus latrie ſit ei exhibēdus vel q̄ omnino ex exhibitione talis cultus aſſequantur quod requirunt a diabolo: non obſtante dei ꝓhibitione tales eſſent hereticī. Sed ſi hoc faciunt non iſta ſētientes de demone: ſed vt aliquo pacto cum ꝺmone per iſta facilius exequātur ab ipſo quod intendunt: tales non ſunt hereticī ex natura rei licz grauiter peccent. Nec obſtat q̄ ſcōm iura ſimoniacꝰ dicitur hereticus vt. i. q. i. Quiſquis per pecuniā z tamen non habet errorem in intellectu. Nam ſimoniacus non eſt hereticus ꝓprie ſed large dicit hereticus propter quandam ſimilitudinem quia ex quo vendit vel emit ſacra: ita agit ac ſi eſtimaret donum gratie pecunia poſſe: poſſideri ſecundum Tho. Sed non hoc eſtimando ſicut cōmuniter accidit non eſt hereticus: quia non hoc credit ſcilicet donum gratie poſſe pecunia poſſideri ſed bene verum eſſet ſi hoc crederet. Jtē ñ ob. quod dicitur de hereticis quicunq; z. c. Accuſatꝰ libro ſexto vbi dicitur q̄ adorans hereticum ē hereticus. Sed grauius peccat qui adorat demonez q̄ qui adorat hereticum ergo z̄c. Nam adorans hereticum ē tunc hereticus ſi adoret ipſum credens eſſe adorandum. Si autem adoret ip̄z ꝓpter aliquod cōmodum temporale ſine aliquo errore fidei in intellectu non ē ꝓprie hereticus ſz iuris fictione vel p̄ſumptione ſeu ſimilitudinarie: quia agit ſicut ſi male ſentiret ꝺ fide ſicut ille quē adorat. Jtem ſi arguatur in contrarium: ſic. Qui iudicandus eſt vt hereticus videtur eſſe hereticus quia iudicium debet ſequi rei veritatem. Sed talꝰ iudicandus eſt vt hereticus. Nam eccleſia nō poteſt iudicare niſi de his que patent. Occultorum enim cognitor ē deus z iudex di. xxxij. Erubeſcāt. Sed ea que ſunt in intellectu non poſſunt patere niſi ex factis extrinſecis viſis vel probatis ergo talis faciens talia facta eſt iudicandus hereticus. Preterea impoſſibile videtur q̄ aliquis faciat talia. ſ. conculcando corpus xp̄i z huius niſi male

Capitulum Quintum.

sentiat de corpore xpi, pbatur hec: qz ipossibile ē malitiam eē in volūtate quin sit error i intellectu. Nam scōm phm ois malus ē ignorās seu errans. Cū ergo talia faciētes hēant malitiā i volūtate: ḡ hñt z errorē i intellectu. Rñdeō ad ista. Ad pmū Duplex ē iudiciū dei q̄ vidit interiora hoium q̄ ñ pñt iudicare ō interioribꝰ nisi p exteriora. Mō ille q̄ iudicatur vt hēticꝰ iudicio dei ē vere hēticꝰ ex nā rei. Deus. n. nullū iudicat hēticū nisi hñtē errorē fidei i intellectu. Sz ille q̄ iudicat hēticus iudicio hoium nō oz qō sit hēticꝰ ex nā rei: sed qō fecerit tale factū p qō appareat male sētire de fide z per ꝓñs iurī pſūptione hēticꝰ reputat. Et si q̄ratur si ecclesia hz statim iudicare tales q̄ sic adorāt ōmones vel baptizāt imagies hēticos z punire sic hēticos? Rñdeo. Istō magis ptinz ad canōistas q̄ ad theologos. Tñ pmo iudicio sub correctōe sedis apostolice dicēdū qō nō quātū ē ex nā rei q̄cquid sit iuris pſūptione. Et rō pōt eē ista: qz q̄ncūq; alios effectus ōpendere pōt ex duplici cā: nunq̄ ex nā rei ex illo effectu pōt iudicare pcise altera cā. Cū igitur iste effectꝰ q̄ est adorare demonē vl̄ baptizare imaginē pōt ꝓcedere ex duplici cā. s. vel credo demonē adorādum z imaginē capacē sacrāmtalis effectus: vel qz aliq̄ pacto facto cuz demone tacito vel expſso h facio vt facilius obtineā quod volo a demone i his q̄ ñ sūt supra facultatē suam ñ debeo stati iudicare ex tali effectu pcise alteram cām. s. q̄ h faciat male sentiēs de fide. Et iō q̄n ꝓ stat de huiꝰ effectu: vlteriꝰ iq̄rēdū ē de cā: z si ex errore z puersitate fidei h faciat iudicādus ē hereticꝰ. Si ex alia cā: iudicādus sortilegꝰ z vilissimus pctōr. Sz dices quō ecclia iudicabit aliquē hēticū si ex facto stari nō pōt iudicare cū interiora videre nō possit. Rñdeo. Hereticꝰ cognoscit p actus et distinctos hitus p distictos actꝰ. Sic hitus fidei cognoscit p actū fidei q̄ ē credere z ꝓfiteri ea q̄ sūt fidei: z hitus castitatis p caste viuere. Sic ecclesia pōt iudicare aliquē hereticū inq̄rēdo si hz actus discredēdi seu male sentiēdi de aliq̄ articulo fidei. Item z si aliquē istruxit publice vel occulte de oppositō articulox fidei: z alijs modis pcise famem ex cā adorationis demonis iudicare nō pōt ex nā rei eē hereticum aliquē nisi pus inuestigata causa adoratiōis z inuēto q̄ h fecerit credēs aliqō diuinum esse in eo: alī si hoc feciſſz ñ ꝓpt̄ h ſz vt pacto illo facto cū demone aliq̄d ab eo ꝓseq̄ret z indicaretur hereticꝰ cū tñ sit sortilegꝰ: nō distingueretur sortilegium ab heresi cū tñ sint diuerse spēs pctōrum. Non ḡ ex nā rei talis iudicādus ē hereticus z si iuris pſūptione scōm glosatores iuris indicetur: Posset tñ ecclia statuere valde rōnabiliꝰ q̄ talia faciētes. s. adorantes demones vel imagines baptizantes: z hiꝰ z si nō haberēt errorē fidei in intellectu vt hereticī punirēt: vtrum āt h sit statutū per aliqua iura nouerunt canoniste. Ad scōm

Respōdeo q̄ non est impossibile q̄ aliquis ꝓcul cet corpus xpi absq; hoc q̄ male sentiat vel puersitatem fidei habeat de corpore christi: quia pōt hoc facere sciens se peccare z credens firmiter ibi esse corpus xpi: z propter hoc vt placeant demoni: z facilius obtineat quod vult ab eo. Et lz omnis malus erret: non tamen errore intellectus q̄ ē heresis. Sed errans male sentiens de his que sūt fidei. Secundum quod requiritur ad heresim ē q̄ error sit circa ea que sunt fidei vel contra veritatem determinationis ecclesie in his que ptinēt ad fidem z bonos mores z necessaria ad consecutionem vite eterne. Si enim error sit de his que non pertinent ad fidem puta q̄ credat quis solez non esse maiorem terra z huiusmodi non est periculosus error. Error contra sacram scripturaz contra articulos fidei: contra determinationem ecclesie in his que pertinent ad fidem vel bonos mores est heresis ar. xxiij. q. i. Hec est fides. Item determinatio dubiorum circa fidem pertinet pcipaliter ad ecclesiam z precipue ad pontificez sūmum christi vicariuz Petri successorez vt expſse dicitur. xxiij. q. i. Quotiens. Et contra auctoritatem ecclesie nullus doctor vel sanctus suam sentētiam defendit secundum Tho. nec Hieronymus nec Augustinus nec alius. Sicut ergo asserens pertinaciter contra fidem est hereticus. Ita z contra determinationem ecclesie in his que pertinēt ad fidem z necessaria ad salutez pertinaciter asseres est hereticus. Ipsa enim ecclesia nunq̄ errasse in fide probatur: vt dicitur. xxiij. q. i. c. Arrecta: et alijs. c. Signanter autem dicitur: quia asserens contra determinationem ecclesie non simpliciter sed in his duntaxat que pertinent ad fidem et salutē est hereticus. Nam in alijs contrarium sentiens non est hereticus: sicut ius non potest seperari ab vsu in rebus vsu consumptibilibus: quod determinauit z declarauit Joannes. xxij. in extrauag. Ad conditorem. Ubi dicit contradicentes huic sententie esse contumaces z rebelles ecclesie non hereticos. Tertium quod requiritur ad heresim est q̄ error sit in illo qui catholicam veritatem ē pfessus. Si quis enim nunquā esset professus fidem christianam z male sentiret de fide non essz proprie hereticus: sed simpliciter infidelis ut iudeus z gentilis qui foris sunt. Unde dicit Augustinus de ciui. dei q̄ videns diabolus genus humanum a cultura demonuz liberari hereticos mouit qui sub vocabulo xpiano doctrine resisterent xpiane. Oportet ergo q̄ error sit in illo qui i baptismo suscepit fidem christianaz ad hoc vt sit hereticus. Quartum quod requiritur est q̄ sit i eo qui fidem suscepit taliter error circa fidem q̄ aliquam veritatem de xpo confiteatur pertinēte ad diuinitatem vl̄ humanitatem. Si enim nullā veritatem penitus de xpo confiteretur: magis ppe

apostata q̄ hēticus censeretur. Et signātur dico ꝓpe q: large accipiendo ēt hēticus dici pōt & grauis peccat q̄ hēticus: & grauī eēt puniēdus si grauius puniri posset. Hēticus. n. aliquā vitatem de xp̄o confitet. Apostata a fide nō: sicut Julianus apostata: & sic pnt distingui heretic⁹ & apostata: lz aliqñ vnum sumat ꝓ alio. Quintū qō req̄ritur ē vt quis talem errorem firmata volūtate & obstinata eligat & ptinaciter seq̄tur opiniones. Unde secundum Hiero. Heresis ab electione ē dicta. Et iō scōm Augu. nō q̄ falsas opiniones gignit l' seq̄tur: sed q̄ ptinaciē defendit hēticus ē cēsendus. vnde si quis non pertinaci malicia sentiret aliq̄d cōtra fidē sz ignorātia ꝓpatus corrigi si qō sentit fali. ostenderetur sibi esse ꝺ fidē vel sacrā scripturam vel determinatōem ecclie: talis nō eēt hereticus h dic̄ Aug. xxiij. q. iij. Dixit apl's: Et iō ipse Aug. dicebat. Errare potero: sed hēticus nō ero: q:. s. e rat paratus corrigi cum sibi fuisset ostēsus error. Et ideo constat q̄ q̄ttidie iter doctores circa diuina sunt varie opiniones & aliqñ ꝺdictorie: ita qō necesse ē alteram eē falsam: & tñ nulla earū reputatur falsa donec p ecclīam altera ps fuerit determinata: ar. xxiij. q. iij. Qui in ecclesia. Sciēdū tñ q̄ ptinacia nō ē tm iudicanda i exteriori actu vtputa q̄ ille solus reputetur ptinax i errore q̄ verbis aut scriptura monitus resistit: imo ēt videtur ille ptinax q̄ ꝓtra ꝑdicatā i ecclīa vitatem latēter diu psistit: vel vsq; ad mortem pdurat: q: talis ñ videtur p ignorātiam sz p obstinatā malitiā in tali errore tanto tp̄e pseuerasse: & iō ecclīa tales ꝑsumit hereticos. Et ex his pz q̄ opinio fraticellorum dicentium xp̄m & apl̄os nō habuisse aliq̄d etiam in cōmuni q̄tum ad ius & dominiuz ē hētica: vt clare dicit Joā. xxij. in extrauaganti. Cū inter nōnullos. Certū ē. n. q̄ xp̄s & apl̄i hūerūt aliq̄d quātuz ad vsum facti: & oppositū ptinaciter asserere ē hēticū q: directe ꝺ sacrā scripturā. Certū ē ēt q̄ nūc asserere ptinaciter q̄ i reb⁹ q̄s habuerūt xps et apostoli habuerūt vsū facti denudatū omni iure ē hēticū: alioq̄n fuisset vsus non iustus. Qō pz sic: q: asserere ptinaciē ꝓtra ōterminatōnem ecclie in his q̄ ad fidem & salutem ptinēt ē hēticū vt supra dictū ē: sz hodie p ecclīam ē determinatū q̄ xp̄s et apl̄i i reb⁹ q̄s hūerūt non potuerūt vsū nudū facti habē denudatū oī iure: alioq̄n fuisset ñ iustus: qō de xp̄o & apl̄is nephas ē dicē: q̄ pz nūc illā opinionem eē hēticā. Sz dubiū ē an ista assertio qō xp̄s & apostoli nihil habuerūt i cōi q̄tū ad iustuz dñium añ determinatōem ecclie eēt hēticū. Posset. n. videri q̄ nō: tū q: dñs vester. s. Jo. xxij. dic̄ i dicta pstitutione. Deinceps habeat hereticā dicta opinio ergo videt supponē qō añ nō erat. tuz quia istud non erat contra aliquod contentū ex presse in sacra scriptura nec contra determinationem ecclesie immo prima facie determinatō eccle sie videbat magis ad hoc declinare i ōcretali Exiit de verbo. signi. li. vj. Tum quia licet hoc possz deduci ex scriptura assumendo vnam propositōnem que videbatur euidens. s. q̄ vsus denudatus omni iure est vsus non iustus: & aliam propositionem que habetur in scriptura. s. q̄ ipsi habuerūt iustum vsū. Tamen ꝓclusio. s. q̄ haberent ius & dominium non negabatur ꝓpter ꝓpositionē cōtentam in scriptura sed ꝓpter aliam propositionem quā reputabāt falsam que non habetur ita clare ex scriptura. s. q̄ vsus denudatus omni iure sit non iustus. Et iō sic negare istā ñ videbat hereticum: sic nec negare illam que sequebatur ex ea videbatur hereticum ante determinationez ecclesie. Quicquid autem sit de hoc certum ē q̄ nunc est hereticum. Et qō semper illud fuit falsū. s. qō xp̄s & apostoli nihil habuerūt etiaz in communi q̄tum ad ius & dominium. Circa illam constitutionem Exiit. de verbo. significatō. libro sexto que fuit Nicholai pape qua dicit quod expropriatio oium rerum in cōmuni & in particulari ꝓpt deū ē sācta & meritoria & qō xp̄s & apostoli nil habuerunt in cōmuni q̄tum ad dominiū. Dicunt aliq̄ qō ipsa ē reuocata ꝙ ipsā extrauagantē Joannis xxij. que incipit. Quia nonnūq̄: & ideo argumentum ſuptum ab illa decretali Exiit: i ꝓtrariū non concludit. Uerum ē qō aliqua decretalis pōt dici reuocata dupliciter. Uno modo tanquā falsa sicut quando determinatur expresse eē falsum quod i illa decretali ꝓtinebatur. Et sic dicunt q̄ illa ōcretalis exiit non est reuocata per illam Joan. xxij. Quia nonnunq̄. Alio modo potest dici reuocata quia dubia scilicet contenta in illa sub dubio reuocātur & sic dicūt qō fuit reuocata: quod ōclarant sic. Illa decretalis dicitur reuocata tanq̄ dubia circa quā & contenta in ea contingit cōtrario opinari. Sed sic est de illa decretali exiit: vt patet per ꝓst̄. Quia nō nūquā: ergo ē tāquā dubia reuocata & per ꝓñs eius auctoritati nō ē necessario standum. Sed ista rel'pōsio non euadit difficultatem rōnis que inde elicitur: posito enim q̄ sit reuocata siue tanquā dubia siue tanquam falsa qō forte non est verū simpliciter: adhuc tñ remanz difficultas. s. qō ecclesia aliquando diffinuit in fide & moribus aliqua eē vera: & postea diffiniuit oppositum: & per consequens ecclesia aliquando errauit & alios errare fecit. Nec per consequēs sp fuit vgo imaculata & sine ruga: qō videtur absurdum. Et ideo respondetur aliter ad. c. exiit: quia sicut dicitur extra de bap. & eius effec. c. Maiores qñ occurrit aliqō dubiū i articulis fidei vel i scriptura sacra: licet declaratio magistralis possit pertinere ad doctores: tamen declaratio & determinatio auctoritatiua & finalis cui omnes habent acquiescere pertinet ad dominum papam quod clare demonstratum est. Act̄. xv. vbi orta dissen

ſione vtrum legalia deberent ſeruari cum euangelio cõſuluerunt Petrum ꝛ alios apoſtolos qui erãt i Hieruſalẽ. ꝛ Petrus ſicut princeps apl̃oꝝ decreuit legalia ñ eſſe ſeruãda. Nec obſtat q̃ ibiõ dicit. Ego iudico ñ inq̃etari eos. ꝛc̃. q̃ Petrus p̃mo decreuit. poſtmodũ Jacob' ſicut loci illi' ep̃s ad oñdẽdum q̃ Petrus ibi ſicut ꝛ i tota eccleſia iuriſdictionẽ ordinariã hẽbat. Jacobus ãt in illo loco ñ quidẽ equalẽ ſed ſubordinatã. q̃ illa erat ſub illa Petri ꝛ ſucceſſoꝝ eius. Alij ãt apl̃i ibi iuriſdictionẽ ñ habebãt. Itẽ certum eſt q̃ ſnia Jacobi ñ potuit artare extra terminos ſue iuriſdictõis ſicut ſnia vn' ep̃i ñ ligat hoies i aliena dioceſi manentes. Sz illa ſnia Petri obligauit vniuerſos p̃ totũ mũdum ꝑſtitutos. ergo ſnia fuit i toto orbe vniuerſali p̃ſidẽtis. Ille ãt erat ſolus Petrus q̃re ꝛc̃. Si ergo cũ occurrũt dubia circa ſacrã ſcripturam vel articulos fidei: declaratio ꝛ determiatio ad oñm papam ꝓtinet. Multo fortius cũ dubia occurrũt circa itellectũ alicui' ꝑſtitutõis p̃ ipſum uel p̃deceſſoꝛẽ ſuũ edite: declaratio ꝛ determiatõ ꝓtinet ad ip̃z. Et h̃ exp̃ſſe dicit Gratian'. ij. q. i. §. Ex his oib': vz. Ille ſolus hz ptãtẽ iip̃tãdi canões q̃ hz ius ꝑdẽdi. Cũ glo. Modo circa dicta illi' cõſtitutionis Exũt: ꝓtingebat dubitari de pauptate x̃pi ꝛ apl̃oꝝ. Et iõ Joã. xxij. ꝛ rei vitatẽ ꝛ veruz intellectum illi' ꝑſtitutõis voluit declarare. Et ideo q̃tũ ad h̃ ñ ꝺicit illi ꝑſtitutioni Exũt: ſz ꝺclarat Cũ g̃ dr q̃ i illa decreti. diffinit q̃ x̃ps ꝛ apl̃i ñ habuerũt nec in ꝑpo nec in cõi aliq̃d q̃tũ ad dñim. Dico q̃ ñ ẽ vex ſimplr: vel ſi alicubi h̃ diceret itelligendũ eẽt q̃tũ ad bona imobilia. Et h̃ videt dicere tex. Luc. ix. cũ dr. Filius hois ñ hz vbi caput ſuum reclinet. X̃ps. n. ꝛ apl̃i nõ habuerũt domũ agrũ vel p̃dia: ſed bene eoꝝ p̃cia. Et credo q̃ iſta glo. ſit ita bona ſicut illa quã dant doctores cõiter ſuper vbo illi' ꝑſtitutõis: extra de ſta. mo. Cũ ad monaſteriũ q̃. ſ. ꝯ caſtitatẽ vel pauptatẽ mõacho rum papa nõ põt diſpẽſare: ñ põt. i. nõ dz: ſic multi ſolennes doctores gloſãt. Qõ g̃ dr in illa ꝑſtitutione Exũt. §. Porro. dicim' q̃ abdicatio oium rerum i ꝑpo ꝛ i cõi ꝓpter deum ẽ ſãcta ꝛ meritoria quã p̃mi fũdatores ꝛc̃. Dico q̃ itelligẽdũ ẽ oium rez. ſ. imobiliũ. Et eodẽ mõ ad illud qõ ibi dr q̃ hanc exp̃opatõnẽ x̃pus ꝛ vbo docuit ꝛ exemplo firmauit. Dico q̃ itellexit q̃tũ ad immobilia q̃ eccleſia p̃mittua habẽ noluit: q̃ futurã i gẽtibus eccleſiam p̃cuidebãt: ut dr. xij. q. i. Futuram nõ ãt q̃tum ad mobilia. Uel põt aliter gloſari. ſ. q̃ aliquid poteſt dici ꝑpũ duplicit. Uno modo i q̃tuz diſtinguit ꝯ cõe: ꝛ ſic abdicatio omniũ rez ẽt mobilium ẽ meritoria ꝛ ſãcta. Alio modo vt ꝑpum diſtinguat ꝯ alienũ. Et ſic abdicatio omniũ rerũ i ꝑpo ſic q̃ homo ſp viueret de alieno in quo nullum ius hẽret ſaltẽ ſic ps cõmunitati non ẽ meritoria nec ſancta. Itez abdicatio i ꝓmuni poteſt ſumi dupl'r. Uno modo ſic q̃ ꝓmunitas nihil hẽat q̃tũ ad ius ꝛ dñiz nec i mobilib' nec i imobilib' p̃ nullo tẽpore. Et ſic dico q̃ abdicatio reruz i cõmuni non eſt meritoria nec ſancta. Alio modo q̃ communitas ſic nihil haberet quãtum ad ius et dominium quod ſinguli de communitate haberent illud p̃o libito voluntatis ac ſi haberent in ꝓprio: ꝛ non ſecundum diſtributionem ſuperioris. Et ſic dico q̃ abdicatio in communi eſt meritoria ꝛ ſancta: qnam p̃imi fundatores eccleſie ſeruauerunt vt patet Act. iiij. ſ. q̃ bonis illius cõmunitatis non vtebantur ſinguli ad votum ſed arbitrio ſuperioris. Ex his p̃z q̃ per dominiũ Nicholaum in conſtitutione Exũt: ꝛ per dominum Jo. xxij. in conſtitutione. Quia inter nonnullos non fuerunt contraria diffinita circa paupertatẽ x̃pi ꝛ apoſtoloꝝ. Sed per Jo. fuerunt aliqua magis explicite declarata.

Caplm ſextũ de Apoſtaſia multiplici.

E apoſtaſia no

ta ſecundum Rai. ꝛ Hoſti. q̃ apoſtaſia eſt temerarius a fidei ſtatu vel obediente vel religionis exceſſus: ꝛ dicitur quaſi poſtacio ſecundum Tho. ſecunda ſecunde. q. xij. Apoſtaſia importat quandam retroceſſionem a deo que fit per diuerſos modos quibus homo coniungitur deo. Coniungitur enim homo deo per fidem: ſecundo per debitam ꝛ ſubiectam voluntatem ad obediendum mandatis eius: tertio per aliqua ſpecialia opera pertinentia ad ſupererogationẽ ſicut per relig. nem vel clericatum. Remoto autem priori remouentur poſterius: ſed non econuerſo. Contingit ergo aliquem recedere ſeu apoſtatare a deo retrocedendo a religione vbi eſt profeſſus vel a clericatus ordie precipue maiori. Et hec dicitur apoſtaſia ab ordine vel a religione. Et de hac. xlvij. diſt. Quantunlibet: et. xvi q. i. legi. Non debet tamẽ ſecundus Rai. iudicari apoſtata ſeu fugitiuus etiam ſi ad longiqua diu euagetur niſi poſtq̃ ſic viuit q̃ animus redeundi ſe depoſuiſſe oſtendit. ff. de re mili. l. Deſertorem. Contingit etiam mentez apoſtatare a deo per mentẽ repugnantez preceptis eius eccleſie ꝛ prelatoꝝ. Et hec dicitur apoſtaſia inobediente cum ſcilicet ſponte contemnit precepta Et de hac. iij. q. iij. Alieni. Et taľ ifamie efficitur repellit̃ a teſtimonio ꝛ debet excommunicari. xi. q. iij. ſi autem. iij. recedere poteſt quis a deo dimittendo fidem eius: et tunc ſimpliciter et ex toto recedit. Et hec que eſt apoſtaſia perfidie ſimpliciter et abſolute dicitur apoſtaſia ut fuit Julianus apoſtata: et de hac ſecunda queſtione ſeptima. Non poteſt. Taľ cũ ſit hereticꝰ ẽ excõicat'

ꝛ idē ō ipō sic̄ de alijs hēticis. Nā repellit̄ a digni tatib' ꝛ alijs. Nota ꝑm Rai. q' illi cū sint fideles ꝛ mente ipam fidem teneant: aliquē tñ actū exte riorem faciūt infidelitat̄ puta reuerētiā idolis: si cut Salomon dijs suarū vxorū: licet nō sint apo state nec heretici tñ mortaliter peccāt q̄tūcunq; ex metu hoc facerent: q ꝑm Aug. satius est mori fame q̄ vesci idolothit̄. xxxij. q. iij. Sic̄ sat'. Su mes āt xp̄ianū habitū ifideliū si ex rōnabili cā fie ret puta ad ꝓfortādum fideles captos ꝛ huiusmo di: sicut fecit beatus Sebastian' sub clamide mili tari xp̄m abscondēs liceret ꝑm Guil. Et hoc nisi esset institutuz aliq̄ō determinatū signū ad digno scendum ꝓfessores alicuius idolatrie: tūc. n. nō li ceret. Itez nota scōm Tho. vbi supra q' q̄uis ad eccl̄iam non ptineat punire infideles q̄ nūq; fidez susceperunt vt iudeos ꝛ paganos: vnde non pua bat eos dominio tp̄ali qō ꝓpus habuissent: tamen ad eā ptinz punire eos q̄ ia fidē receperūt ꝛ dimit tunt: vt apostatas quod ꝛ facit. Un q̄cito aliq̄s ō nūciatur excōicatus ꝓpt̄ apostasiā absoluunt sub diti eius a dñio eius ꝛ iuramento fidelitat̄. Julia nus āt apostata q̄ potēs erat: ꝛ eccl̄ia quo ad h̄ nō hēbat ꝓpescēdi ptātem ꝓncipes terrenos de facto tolerauit eum eccl̄ia: ꝛ fideles obediebāt in his que non erant cōtra fidē: ut dicit Ambrosius. xi. q. iij. Julianus. ꝛ hoc ad vitandum maius scāda lum ꝑsecutiōis.

¶Cap̄m septimū ō Infidelitate i genere.

Koteristi me de

us a ꝓuentu malignātium a mul titudine opantū iniq̄tatem quia exacuerūt ut gladiū linguas suas vt dicit glo. sup ti. psalmi huius. lxviij. Hec vba sūt totius xp̄i. i. ꝛ capitis ꝛ mēbroꝝ eius que sūt eccl̄ia. Recogitās. n. xp̄s in passione sua quō iudi ō eum ꝓuenerant consiliū faciēdo malignantes ō eū. i. malo igne iuidie ꝛ furoris moti: quō multi ꝛ quasi oēs opati sūt iniq̄tatē ō eū iuste ꝑsequētes ꝛ mortē ꝓcurātes: quō acuerāt linguas suas ad ō trahēdū: irridēdū: ꝛ blasfemādū: recognoscit se i in oīb' hūisse ꝓtectionē a deo ꝛ defensionē ꝛ deo regratiat. Et ex h̄ fiduciaz sumēs orat in ꝓncipio psalmi i futuꝝ ꝓtegi ꝛ liberari. Sic ꝛ corp' eius eccl̄ia ab ifidelib' p̄ssa: sicut in ꝓteritū sp a deo fuit ꝓtecta ꝛ defensata ab ipsis sic orat in futuruz ꝓtegi ꝛ eripi de manu inimici ne p̄ualeat ꝓtra eaz in filijs ꝛ membris suis. Un ꝛ dicit Protexisti me. vbi tria notātur.

Prio vigorosa defensatio ibi. Protexisti me de. Secundo odiosa ꝓgregatio ibi a ꝓuētu malignā ciuz.

Tertio pernitiosa locutio ibi quia exacuerunt vt gladium linguas suas.

Quātum ad pri . §. I.

mum meliorem ꝛ fortiorem nō pōt habē eccl̄esia ꝓtectorem q̄ deum. Nam scōm ap̄lm Ro. viij. Si deus ꝓ nobis quis contra nos: q. d. nullus po test p̄ualere. Et Job. xvij. Pone me iuxta te: ꝛ c̄ vis manus pugnet contra me. Protegit autem ō us fideles non quidem ut non tribulentur: q̄nimo secundum ap̄lm omnes qui pie volunt viuere in xp̄o necesse est ut persecutionem patiantur uel ab infidelibus uel malis fidelibus criminosis exē plis ꝛ blanditijs uel a demōibus uel a passionib' carnis. Sed protegit ne succumbant aīo a gratia ꝛ veritate recedentes. Juxta illō Cant'. viij. Mul te aque. s. temptationū ꝛ tribulationū nō potue runt extinguere charitatem. Quinimo sicut isra helite in egypto quanto magis opp̄imebantur a Pharaone: tanto magis crescebant. Exo. i. Si fi deles quāto magis oppressi sūt a tyrānis ꝛ perse cutoribus tanto magis multiplicati sunt ꝛ robo rati. Protexit autem ꝛ protegit deus eos triplici scuto.

Primo beniuolentie internalis.
Secundo patientie vniuersalis.
Tertio sapientie veritatis.

De. i. ps. v. Scuto bone voluntatis tue coro̅a sti eum. Cum enim odirent infideles fideles ꝛ sū me persequerētur econtra illi diligebant ꝛ quere bant salutem eorum. De. ij. scribit Tren. iij. Da bis eis scutum laborem tuum. Considerantes. n. passionem oīs in qua maxime laborauit pro eis aiabantur ad constantiam. De. iij. ait p̄s. lxxxx. Scuto circūdabit te veritas eius.

Quantum ad secū. §. II.

dū. Dicit p̄s. xxi. in p̄sona christi. Concilium mali gnantium obsedit me. Est autem triplex conuen tus infidelium scilicet paganorum: iudeorum ꝛ he reticorum. Di omnes malignantur. i. malo igne ire ꝛ inuidie affectabant ꝛ cupierūt nocē eccl̄esie. Qui vtiq; multi sunt plures quam fideles. Et omnes operantur iniquitatem: non solum in eo q' persequuntur nocent fidelibus ꝛ occidunt. sed etiam in his que faciunt in protestationem sue fi dei uel potius perfidie: ꝛ in hoc q' errant in fide ꝓmittunt iniquitatem per excellentiam q̄ infide litas ē maximum paccatorum. Et hoc probat. b. Tho. scōa scōe. q. x. ꝛ sic. Luz omne peccatū con sistat formaliter in auersione mentis a deo tanto peccatum ē grauius quanto per ipsū magis ani mus separatur a deo p ifidelitatem āt hō maxie elōgatur a deo: quia nec veram cognitionem de deo habet: per falsam āt cognitionem ipsius non appropinquatur ei: sed magis ab eo elōgatur. Et

ꝑ infidelium quelz est tria p̄. s. paganoꝝ. Judeo ꝝ. et hereticoꝝ.

ꝑ infidelium ē maximū pcoꝝ.

ſic maius ē pctm̃ ifidelitatꝭ oīb' alijs q̃ ꝓtinētur i puerſitate mozū. Sed' ò his q̃ opponūtur alijs theologicꝭ vtutib' i odiū dei: z blaſſemia i ſpm̃ ſā ctum. Unī z Aug. tractās illō qò xp̃s ait Joan. x. Si ñ veniſſē ⁊c. pctm̃ nō haberēt. Magnū iquit quoddā pctm̃ ſub generali noīe vlt itelligi: hoc ē pctm̃ ifidelitatꝭ q̃ tenēt cuncta. Nec ob. quod ait Aug. vi. q. i. c. quero dicēs. Utrū catholicū peſſimis moꝛib' alicui heretico i cuius vita ꝓter id qò hereticꝰ ē ñ iuenīt hoīes qò reꝓhendant ꝓponē debeam' ñ audeo ꝓcipitare ſniam: hec ille. Nam vt dicit. b. Tho. vbi ſupza ad hoc rñdēdo. Nihil ꝓhibet aliqò pctm̃ qò ē grauius ꝑm gen' ſui eē min' graue ſcōm alias circūſtātias. Et ideo nolu it Aug. ꝓcipitare ſniam de heretico tali: z malo catholico. Quia pctm̃ heretici ⁊ſi ſit grauiu' ex genē ſuo: pōt tm̃ alleuiari ſcōm alias circūſtātias z ecōtra pctm̃ catholici ex aliq̃ circūſtātia aggra uari. Dicit ēt idē Tho. q̃ ifidelis ꝓ ifidelitate gra uius punit q̃ alius pctoꝛ ꝓ q̃cūq; alio pctō ꝓlide zato pcti genere. Sz ꝓ alio pctō: puta adulterio homicidio z hi' ſi ꝓmittat a fideli z infideli: ceteris paribus grauius peccat fidelis q̃ infidelis: tuz ꝓpt noticiā veritatꝭ ex fide: tū ꝓpt ſacīa fidei qui bus ē ibut' quib' peccādo ꝓtumeliā fac: qò tāgit aplus ad Hebꝛe. x. dicēs. Deteriora mereri ſuppli cia qui filiū dei ꝓculcauerit ⁊c. Et ꝑm. b. Tho. ſe cūda ſecūde. q. x. grauius pctm̃ ē ifidelitas iudeo rum q̃ paganoꝛ z grauius hēticoꝝ q̃ iudeoꝝ. Qò ēt oñdit ꝓ exemplū in vitis patruz vbi Ma charius inueniēs in ꝺſerto caluariā hoīs interro gauit quis hō fuiſſz in vita. Qui dixit ſe fuiſſe pa ganū: vñ z dānatū in ignē eternū. Et interrogat' ab eo ſi ſub eo alij erant. Rñdit q̃ iudei: z ſub iu deis hēticī: z mali xp̃iani ⁊c. Probat ēt ḣ aucte. ij. Pe. ij. ēt dicentis. Melius erat eis ñ cognoſcē viam iuſticie q̃ ꝓ' cognitam retroꝛſum conuerti. Quod faciūt iudei z hēticī. Rōnem aſſignat bea tus Tho. vbi ſupza dicens q̃ grauius peccat con tra fidem qui fidei ſuſcepte renititur q̃ qui reniti tur fidei quam nunq̃ ſuſcepit: ſicut grauī' peccat qui non implet quod ꝓmiſit q̃ ſi non implet qò nunq̃ ꝓmiſit. Sed heretici ꝓfitentur fidē euāge lij z ei renitūtur eam corꝛumpētes: ideo grauius peccant quā iudei. Et qz iudei ſuſceperunt figurā eius in veteri teſtamento quam male interꝓretan tes corꝛūpunt ideo grauius peccant q̃ pagani qui nullomodo fidem euangelij ſuſceperunt. Et ſic ſimpliciter loquendo infidelitas hereticoꝝ eſt peſſima: z iudeoꝝ peioꝛ. z paganoꝛ mala: quā uis pagani alñ in plurib' errāt circa ea, q̃ ſūt fidei Secuto g̃ vitatꝭ ꝓtegit deus eccliam ꝺ ifideles qò ſcutū hz q̃ tres āgulos. i. modos. Nā vitate rōnꝭ nālis i multꝭ defēdit fides eccliē ꝺ paganos. Ueri tate ſcripture ꝓbaꝭ. i. veteꝛ teſtꝭ ꝺ iudeos. Ueri tate ſcripture euāgelicaꝭ ꝺ hēticos: z hoꝛ vitati bus ꝓfūduntur: z eccliā defēdit. Unde Lanꝺ. iij. oī. Mille ſcuti pendent ex ea. Ois armatura foꝛ tium. Et hoc patebit ifra.

Quantum ad ter. §. III.

tium. Exacuerūt vt gladiū liguas ſuas loquendo Pagani errantes circa deum.
Judei erga xp̃m.
Et Heretici circa aiūm nīm.

Circa deū errauerūt aliq̃ q̃tum ad eius eēntiam: aliq̃ quātū ad eius efficientiaz: alij q̃tū ad eius p uidentiam: ſz ꝓtecta defenſa z liberata ē eccleſia ſcuto vitatis ab oi erroꝛe ifidelitatis. Quantum ad diuinam eſſentiam errauerunt peſſime antiq̃ gentiles dicentibus aliquibus non eſſe deuz: alijs aſſerentibus plures eſſe deos: alijs eſſe animā mū di: Sed omnia hec ſunt falſiſſima. Dicere autem vel credere deum ñ eſſe: ſtultum eē oſtendit: ꝑs. lij. dicens. Dixit inſipiens in coꝛde ſuo: non eſt de us. Uere talis inſipiens eſt: quia negat quod phi lophi ratione naturali: z theologi ſcriptura diui nali demonſtrant. Et cum pluribus modis ratio ne hoc poſſit demonſtrari ꝓ nunc tantuz vna ratio aſſignabitur: quam ponit ꝓlixe. b. Tho. Primo contra gentales. cxiij. z eſt talis. Omne qò mouetur: ab alio mouetur: patet autem ſenſu a liquid moueri: puta ſolē: ergo alio mouente eum ipſe mouetur: aut ergo illud mouens mouet: aut nō mouetur. Si non mouetur habetur ꝓpoſitū ſ. q̃ neceſſe eſt ponere aliquod mouens immobi le z hoc dicimus deum. Si autem illud mouens mouet ergo ab alio mouēte mouetur: aut ergo ē procedere in infinitum: aut eſt deuenire ad aliqò mouens immobile. Sed non eſt procedere in inf̃ nitum: ergo neceſſe ē ponere aliquod primuz mo uens immobile: quod dicimus deum. In hac aūt ꝓbatione due ſunt ꝓpoſitiones ꝓbande. Pri ma ſcilicet q̃ omne motum ab alio mouetur. Se cunda q̃ in motis z mouentibus non eſt ꝓcedere in infinitum. Et ꝑmam ꝓbat ꝑbus pluribus mo dis ſed tantuz vnus hic ponitur: videlicet ſic. Ni hil eſt idem ſimul actu z potentia reſpectu eiuſ dem: ſed omne quod mouetur in q̃tum huius ē in potentia: quia motus eſt actus exiſtentis in po tentia ꝑz q̃ hi'. Et omne quad mouet eſt in actu in q̃tum huiuſmōi: qz nihil agit niſi ꝑm quod eſt in actu: ergo nihil eſt reſpectu eiuſdem mot' mo uens et motum: z ſic nihil mouet ſeipſum. Scien dum tamen q̃ Plato qui poſuit omne mouens moueri cōius accepit nomen mot' q̃ Ariſt. No minauit enim Plato omnem operationem mo tum Ariſt. autem accepit ꝓꝓrie motum ſecūdum q̃ eſt actus exiſtentis in potentia ſecūdum q̃ hi'. Qualis non eſt niſi diuiſibilium z coꝛporum ꝓ batur in. vi. phiſicoꝝ. Secundum autem Platorem mouens ſeipſum non eſt coꝛpus.

Titulus Duodecimus.

Accipiebat.n.motū ꝓ qlibet opatōe ita q̄ itelligē
z opari sit quoddam moueri:quē ēt modū loqn
di tangit Arī.i.iij.de aīa. Scōm h̄ dicebat ꝑmuz
mouens mouē seipsū eo q̄ itelligit se z vlt̄ amat
se. Qō in aliq̄ nō repugnat rōib⁹ Arī. Nihil enīz
differt deuenire ad aliquod ꝑmū qō moueat seip
sum secūdum Platonē:z deuenire ad ꝑmum qō
oīo sit imobile scōm Arī. Quod aūt q̄tum ad se
cundā ꝯclusionē.s.in mouētib⁹ z motis nō sit ꝓ
cedere i infinitum sic ꝓbat Arī. In mouētibus z
motis ordinatis:quorū.s.vnū p ordinem ab alio
mouet:h̄ ē nccē inuenīri q̄ remoto ꝑmo mouēte
vel cessante a motione:nullum aliorum mouebit
neq̄ mouebit:q̄ ꝑmū ē cā mouendi oībus alīs.
Sed si sint mouētia z mota p ordinē in infinitum
nō erit aliquod ꝑmum mouēs sed oia erūt quasi
media mouētia:q̄ nullum alioꝝ poterit moueri:
z sic nihil mouebitur i mundo. Et ex his patz ex
nāli rōne deum ee. Unde z apl̄us. Inuisibilia dei
i.pfectōes dei per ea que facta sūt a creatura mū
di itellecta ꝯspiciūtur sempit̄na q̄z virtus eius ac
diuinitas. Ro .i.idest eternitas eius z essentia ei⁹.
Quātum ad scōm.s.non ē plures deos vt genti
les credebant sz tm̄ vnū deū ostendit non solum
scriptura dicēte Deutro. vi.audi isrl̄ dom̄in⁹ de⁹
tuus vnus est. Et apl̄s. Et si alīqs sint oī multi z
domini multi nobis nō ē nisi vnus deus. Sz rōne
nāli secūdū.b.Tho. ꝑmo ꝯ gētiles.c.xlij. Primo
sic ipossibile ē esse duo sūme bona q̄ quod p sup
abūdātiam dicitur i vno solum iuenit:deus autē
ē summū bonū taz fm doctrinas phoꝝ q̄ sacras
scripturas. Unde dixit Moisi Exodi.xxxiij. Ego
oīdam tibi oē bonū.i.meipm. Scōm rōem etiā
clarū ē q̄ maximū in vnoq̄z gnē ē cā illoꝝ q̄ sunt
i illo genē. Cā.n.potior ē effectu suo. A dño aūt oīo
oia hn̄t ee z rōem boni:q̄ ipe ē summū bonū:z p
ꝑns vnus:secūdo sic. Deū ee quid pfectū oīo cui
nulla pfectio desit dicere opz:cum deus sit q̄ meli
us excogitari ñ pōt. Si q̄ eēnt plures oī oporterz
ee pl̄a h⁹ pfecta:hoc aūt ē ipossibile. Nam si nulli
eorum deest aliqua pfectio nec aliq̄ ipfectio admi
scet: qō requritur ad h̄ q̄ aliq̄d sit simpl̄r pfectum
nō erit i q̄ ad iuicem distinguāt sed vnum z idem
erit. Si aūt vn⁹ hēat aliquē defectum quē alius nō
hz ñ erit ille deus q̄ ipossibile ē ee plures. Qz ergo
gentiles coluerūt plures ut deos:aut aliquos ho
mines. Jouem Mercurium Uenerē z h⁹:aut cō
pora celestia:vt solem z lunā:aut elemta uel mo
ti ex aliq̄ virtute supeminenti uel speciosītate quā
iuenerūt in illis nescientes oculos erigere ad eum
q̄ dedit eis illam virtutem z pulchritudinē.s.do
minū deū. Et iō stulti facti sūt opinantes illa ꝺos
que creature erant: z aliquando diabolus in illa
adopabatur mira. Unde ps. lxxxxv. Omnes dī
gentū demonia:dominus aūt q̄ vnus ē celos fecit
Errauerunt alij dicentes deum vnum ee:sed hūc
deum esse aīam mundi motu.s. z ratione mundū
gubernantem qō tenuit Uarro sic narrat Aug.
vij.de ci.dei. z.b.Tho. secūda scōe. q. lxxxxiij.
arti.i. Sed h̄ ee falsū oīdit ex h̄:q̄ aīa ei cuius ē
aīa ꝓiūgitur z cōponitur cū eo vt forma substāti
alis ipius rei vt homo q̄ cōponitur ex aīa z corpe
deus autem nō ꝓponitur cum aliqua mā vel for
ma. Quāuis.n.deus vbiq̄z sit per cēntiam pn̄tiā
z potentiam:non tn̄ vnitur rebus sicut anima cō
poris:vt sit scalicz forma substātialis rer̄ ut ania
corpis. Non enīz substantia sua imiscet reb⁹:cum
simplicissimus sit. Unde Aug.eum ibi reprobat.
Sciendū ē aūt q̄ in vita pn̄ti ꝺ deo scire non possu
mus q̄d ē sz tm̄ q̄ ē. Unde Job.xxxvi. Ecce deus ma
gnus vincēs sciam nostrā. Et Isa.xlv. Uere tu es
deus absconditus. Secundus error paganorū fu
it circa efficientiā seu opus dei:videlz creationis.
Circa creatōnem mundi antiqui phi omnes erra
uerunt:quorum triplex fuit secta magis:nomina
torum.s.epicurorum platonicorū z aristotelico
rum:ut declarat.b.Tho.in libro de articulis fidei
Fuit ergo primus error epicurorum qui dixerunt
nec mundi materiam nec compositionem mun
di a deo esse:sed ipsum mundum fuisse factum a
casu ex concursu corporum indiuisibilium ad in
uicem.i.atomorum. Et hoc dicebat rerum. Sed
hoc falsū oīdit ps.dicens. Uerbo dn̄i celi firma
ti sunt.i.ratione eterna que est in mente diuina
non a casu. Et Sap̄.i. Creauit deus omnia ut es
sent zē. Probat autem creatōnem esse a deo p ta
le exēplum. Si quis itraret domum alicuius z in
ipso itroitu sentiret magnū calorem:z q̄to vlteri
us procederet mato sentiret maiorem calorem.
Iste sine dubio creduceret ibi esse aliquem ignez
cām illius caloris:q̄uis nō videret ipm. Effectus
n.nāliter manifestat suā cām. Caliditas aūt ē effec
tus ignis. Sic in ppositio considerando mundi di
spositionem uidemus omnes res ee dispositas sz
varios z diuersos gradus nobilitatis z pulchritu
dinis. Et q̄to aliqua sūt deo ꝓpinquiora tāto sūt
nobiliora. Unde videmus cōpora celestia pulchri
ora esse z nobiliora terrenis z spūs nobiliores cō
poribus. Cum ergo sint nec a se esse possint:q̄ ex
nihilo nihil fit. Creatura ergo que ex nihilo est se
ipsam facere non pōt. Ostendunt enim ista crea
ta vnum esse actorem omnium a quo cuncta fac
ta sunt :z ipse a nullo factus z sic veritas fidei fa
tetur in symbolo dicens. Credo in deū zē. creato
rem celi z terre zē. Fuit secūdus error Platoni
corum dicentium deum ee creatorem mūdi:sz se
cisse cuncta ex materia preiacenti quenadmoduz
figulus facit diuersa vasa ex mā terre sibi presup
posita. Quod falsum esse tenet fidei veritas z te
statur scriptura.ij.Macha.vij. Inquit sancta il
la mulier filio. Respice in celum z in terram et in
omnia que in eis sunt:z vide quia ex nihilo fecit

ea deus ⁊ hoīum genus. Rō erroris illoꝝ fuit: qꝛ voluerunt mēsurare uirtutē dei ⁊ opationē ad sī militudinē virtutis ⁊ operationē creature. Nam cū unūqǒq; agat per formā suā: ⁊ creatura sit forma ꝑticularis et virtutis finite ⁊ determinate: nō pōt agere nisi ad certā formam cuius ē cā. Mām āt ꝓducere non pōt: sed inducit formā in mā sibi ꝓsuppositā ab alio agēte: sicut faber ītroducē formaꝫ cultelli ī ferro sibi ꝓsuppositā talī mā ⁊ hī. Deus āt est forma nālis ⁊ uirtutis ifinite: ⁊ iō pōt ꝓducere formam ⁊ mām ex nihilo ꝓsuppositō. Ūñ sicut pōt illuminare cecū: resuscitare mortuū qǒ nā non pōt: sic si totus mūdus deficeret: totū iterū facere posset. Sap̄. xij. Subest. n. tibi posse cū volueris. Ūñ Salomō eccīastici. xviij. Qui uiuit in eternum: creauit oīa sil̄. Creare āt ē ex nihilo aliquid facere. Tertius fuit erroꝛ aristotelicoꝝ dicentiū mundū non hūisse p̄incipiū ſz fuisse ab eterno. Quē errorē elidit ſps sāctus ꝑ Moysē dicens Heñ. ꝑmo. In p̄incipio creauit deus celū et terrā. i. ī p̄ncipio. ſ. tp̄is. Et si q̄ris qñ fuit illud p̄ncipium: dicit magister in histoꝛ. ſcholasticis: q a p̄ncipio mundi usqꝫ ad xp̄i natiuitatē fluxerunt anni. 5196. Dicit āt Rabi Moyses q̄ his ꝓbis q̄ posuerūt mundū eternum accidit sicut puero: q̄ mox natus poneretur ī īnsulā: ubi nullaꝫ unq̄ uideret pregnātē mulierē uel puerū nasci. Iste talis si cū diceret sibi: quō puer ꝯcipitur: ⁊ per tp̄s moratur in utero matris: ⁊ postea nascitur ī mūdo: nullo mō uellet credere: sed uideret sibi ipossibile qꝛ nunq̄ uidit hoīem nasci utiq; stultus ꝓteruus ⁊ durus esset q̄ non uelit credere: qꝛ non uidit tale quid. Multa. n. sunt que nō uidemus: et tñ credimus. Sic illi ꝓbi qꝛ non uiderunt exemplū ī alia creatura: q̄ ex toto de nouo incipiat esse: putauerūt res ſp sic fuisse: ⁊ iō stultos appellat ap̄s Ro. ꝑmo: dicentes se cē sapientes: stulti facti sūt. Non minus errauerūt circa opus creatiōis manichei heretici ponētes duo p̄ncipia rez: Unū creatorem īuisibiliū. ſ. deuꝫ. Aliū uisibiliū. ſ. diabolū.

Tertius erroꝛ paganoꝝ qui acuerūt linguas suas: vt gladiū fuit circa ꝓuidentiā. Ubi sciendū ſz. b. Tho. i prima pte di. xxxix. q. ij. q̄ Plato ut dicit Gre. Nazanzenus posuit triplicē ꝓuidētiā: Primuꝫ. ſ. dei erga substātias itelligibiles et totū mundum quo ad genera ſp̄es et cās vles. Scōam āgeloꝝ bonoꝝ circa res singulares generabiluꝫ ⁊ corruptibiliū: ⁊ ad hoc forte fuit motus dicere: qꝛ ipsi angeli mouent celos: ex quo motu sequit generatio ⁊ corruptio iferioꝝ. Tertiā demoniorum circa res humanas: ⁊ ad hoc forte mot⁹ fuit: qꝛ oēs oīj gentium demonia: demōes āt dabāt responsa p illa idola de agendis: ⁊ sic uidebātur hēre ꝓuidentiā hoīum. Sed scuto ꝓtegitur ueritatis reuelate eccīa ad repellendū talem erroꝛem dicente Job. xxxiij. Quem alium ꝓstituit sup terrā: aut quē posuit super ordem terre: quē fabricatus ē? q. d. nullu. Nā vt dicit Gre. in moral. mundū ipse oipotens qui cōdidit gubernat. Et Aug. de ciui. dei. Prouidentia utiq; diuina regna cōstituūtur humana. Nā quō ē possibile demones hēre ꝓuidentiam hoīum et curā: qui non querunt nisi eorum interitū ⁊ malum? ut dī. xvi. q. ij. uisis. Hoies q̄ǯ uirtuosi superiores sunt eis: vñ ⁊ ipsis subiciūtur: vt p̄z de. b. dñico ⁊ alijs. Q̄ āt darent responsa demones per idola totū erat ad decipiēdum: vt p̄z in legēda. b. Bartholomei. Angeli vō boni nō sunt gubernatores mundi sed executores diuine ꝓuidētie iuxta illud p̄s. 102. Būdicite dño oēs angeli eius potētes uirtute ⁊c. Exēplū de dño tp̄ali qui ponit officialē ī ciuitate ⁊ iponit q̄d faciat: officialis utiq; talis nō dī dñs: ſz executor dñi. Quedā ergo ipse deus p se imediate facit: q̄dam mediātibus angelis et alijs cāis scōarijs: vt corporibus celestibus et alijs. Et hoc nō facit ex iporentia sed ex maxima sua bonitate: qꝛ uoluit illis dare ⁊ cōicare similitudinē sue uirtutis: vt. ſ. sint cause sed secundarie ad aliquos effectus: sicut ipse ē cā primaria oīum Extendit ergo ꝓuidentia dei ad oīa ⁊ maxime ad actus humanos: q̄ǒ vī negasse Tullius: vt refert ipse. b. Tho. in prima parte di. xxxix. q. ij. In quoꝝ errantiū ꝓsona dicebat Boetius li. ꝑmo in metro quinto. O stelliferi cōditor orbis oīa certo fine gubernās. Solos hoīuꝫ respuis actus. Ad q̄ǒ moti sunt ad dicendū ex eo q̄ uidebant bonis mala et malis bona frequēt accidē cū vī debere eē ꝯrium. Sed vt dī Sap̄. xij. Tu āt oñator uirtutis dñe oīa cū trāq̄llitate iudicas et cū magna reuerētia dispōnis nos. Et Pe. in can̄. Ipsi est cura de nobis ꝓuidēdo de oībus nccīs ad salutem. Quare āt mali bona ⁊ boni mala sustineant: vide aliquā rōnez de peni. dī. tertia Quid ergo. Possent et plures alie rōnes induci: sed causa breuitatis hic dimitto.

Exacuerūt iudei .§.IIII.

ut gladiū ad occidēdū aīas suis erroribꝰ ifidelitatī linguas suas dicentes falsissima ꝯ ueritatez fidei. Finis fidei mee inquit Ambroꝰ xp̄s est. Unde et Petro dicēti ī ꝓfessione sue fidei ⁊ sociorū. Tu es xp̄s filius dei uiui. Rñdit xp̄s. Bis es Simō bariona: qꝛ caro ⁊ sanguis non reuelauit tibi: sed p̄ meus ⁊ infra. Sup hanc petrā. i. ꝓfessionem fidei edificabo ecclesiā meā: ⁊ porte inferi non ꝓeualebūt aduersus eā. i. erroꝛes īsurgentes: et peccata. Mat. xvi. Ubi ostēdit hāc ueritatez ꝓfessionis fidei a deo reuelatā: et iō īsallibilē et ad uitā et beatitudinem ꝓductiuā. Errant āt multi circa xp̄z ⁊ ꝓcipue iudei in tribus: ꝑmo qꝛ nō credūt xp̄z messiam suū uerū esse deum. Secundo qꝛ nō credunt xp̄m iesū fuisse messiam eis ꝓmissū. Tertio qꝛ nō credunt euz eterna sed tēporalia collatuꝝ.

Sed ostenditur eis falsitas prime pclusionis ex multis auctoribus: qđ ut uerissimū credūt: ut illud ps xliij. ubi loquēs de messia xpo ait. Sedes tua deus i seculū seculi: z paulo post. Unxit te deꝰ deus tuus oleo letitie p pso: tibus tuis. Appellat ergo deum ipsū inunctū. i. messiam: qui. s. inunctus fuit quātū ad humanitatē assūpta oleo gie plenissime. Et bis ponit deū vngentē: vt notet personam patrī et ispm sācti. Ex auctē ēt Isa. ix. apparet messiam eē deū et hoiem: vbi ait. Paruulus natus ē nobis: et filius datus ē nobis: et vocabitur nomē eius admirabilis deus cē. Unde i hoc qđ dī: paruulus natus ē nobis: oñditur eius hūanitas. In eo āt qđ dī: vocabit nomen eius deus: oñdit eius diuinitatē. Non. n. dī deus de hoie puro proprie. Sed ut cetera oia q̄ multa sūt dimittamus: pcipue ad hoc facit qđ hētur Jere. xxiij. videlz. Ecce dies veniūt dicit dñs: z suscitabo Dauid germē iustū. Et hic apparet xpi humanitas: qz hec auctas fm oēs expositores hebraicos intelligit de xpo fm litterā. Et sequitur in eadē serie textus. Et hoc ē nomen qđ uocabūt eū: dñs iustus noster. Ubi inuit vera xpi diuinitas: qz ubi hēmus nos dñs iustus nr̄: in hebreo hētur: nomen dñi tethagramaton. Qđ quidē nomen ē pprissimū dei iter oia noia dīna: z propter hoc de nullo dī nisi de deo uero. Qz āt aliqui dicunt q̄ hoc nomen tethagramatō dī non tm̄ de deo uero sed ēt de alijs: qz Ezechiel. vlti. dī de ciuitate ibi descripta. Et nomē ciuitatis dñs ibidē: vbi loco hi' qđ dñs hēmus: in hebreo hētur nomen dñi tethagramaton: z sic de ciuitate illa dī: nomen dñi tethagramaton: et tm̄ non idē qđ deus est. Itē Señ. xxij. ubi nos hēmus. Et vocauit Abrahā nom̄ loci illi': dñs uidet: hebrei hñt nomen dñi tethagramaton: ergo cē. Rñdetur q̄ nullū pdictorū noiat noie dei proprio: qđ ē nomē dñi tethagramaton: sed noiat qlibet predictorū a qdā effectu dei: qz solus deus nominatur hoc noie. Et hoc non ē incōueniēs: sicut aliqs hō bñ uocat a deo datus uel deus dedit uel aliqđ hi' non tm̄ uocatur deus absolute: qđ esset ipiū. Sicut dī i auctē inducta Ezechie. nomē ciuitatis domin': loco cuius ponit nomē dñi tethagramaton nō dī absolute dñs: sed dñs ibidē: ubi oñdit denominari ciuitas illa a dīna inhabitatiōe: qđ clari' pz p trāslationē caldaicam. Silr qđ dī in Señ. xxij. Uocauit Abrahā nomen loci illius: dñs uidet: ñ dicit simplr et absolute dñs: sed dñs uidet: qz. s. ille locus non ē denominatus nisi a diuina uisiōe: qz. s. ibi uidit humilitatē z afflictionez Isaac liberans eum a morte. Et sic hoc nomē tethagramaton non dī nisi de deo uero. Et hoc etiā expresse dicit Rabi Moises in libro directiōis pplexorū: oñdens q̄ oia noia diuina deriuata sūt ab operibus diuinis preter nomen dñi tethagramaton: quod est appropatū altissimo creatori. Et. fz ipsum significat diuinā essentiā cū pprietatib' suis intrīsecis. Cetera āt noia dīna ipposita sūt ab operibus eius: sic pz de hoc noie eloy et adonai. Naz heloym uel heli ipositum ē ad significandū deum a generali puidētia: vñ z hoc nom̄ cōicatur aliis. Nā iudices z sapiētes aliqñ dicūtur dij: vt illō ps lxxxi. Ego dixi: dij estis: vbi in hebreo dī heloyz. Et hoc nomen adonai ipositū est ab vlī presidentia. Sed hoc nomen tethagramaton: quia significat nudam z puram dīnam essentiā absq; respectu ad extra: iō non est alteri cōicabile. Ex quo pz fz dictā auctem q̄ messias xps est uerus deus. Sed puersi hebrei ut hēre possent cām fuge puerterūt in hebreo dictū passum corrūpentes liam. Nam vbi nos hēmus: z hoc ē nomen qđ vocabūt. s. homines eū. i. messiam dñs iustus nr̄: ipsi nūc habēt hoc ē nomen eius qđ uocabit eū nomē dñi tethagramaton: ita q̄ nomen domini tethagramaton loco cuius hēmus dñs deus iustus nr̄ non refert ad messiā filiū Dauid: sed ad ipsū uerū deū: q̄ uocabit ipsū messiā ad liberationē ppli isrl': qñ sibi placuerit. Sed corrupta ē hec lia ab eis: qđ q̄dez fidei digni bone pscie et uite iuramto affirmarūt sic uidisse in antiqs biblijs: sicut hz translatio nostra: vt. s. referat ad messiā illud nomen dñs iust' nr̄ loco cuius i hebreo hētur tethagramaton: ut refert Nico. de lira. Hoc ēt pz. s. falsitas iudeorum sup dicto passu ex trāslatiōe caldaica: q̄ apud eos autentica hētur. Nā ibi dī. Ecce dies ueniunt: dicit dñs: z suscitabo messiam iustū: vbi nos dicimus. Dauid germen iustū. Ex quo apparet qđ intelligitur de xpo hec auctas ad lia. Et sequitur: z hoc est nomē qđ ipsi appellabūt eū dñs iustus noster: z ibi ponit nomen dñi tethagramaton: vbi positum ē nomen hoc dñs. Et sic pz q̄ nomen dñi tethagramaton referat ad messiam: quo noie dicit Jere. appellādū a pplis. s. sibi subditis. Est g̃ xpus verus deus z hō. Secūdus error iudeorū ē q̄ non credunt iesū xpm eē uerum messiā in lege eis pmissū. Qz āt iesus xps quē nos adoramus ut uerū deum z hoiem sit ille messias eis pmissus i lege quē ipsi adhuc expectant: oñdit ex scripturis eorū. Unde ipse iesus dixit eis. Scrutamini scripturas: z ipse sūt que testimoniuz phibent de me. Jo. v. Loco āt eius suscipient antixpum p suo uero messia: put ipse xps predixit eis Jo. v. dicens. Ego veni in noie patris mei. s. eius gliam queritis z nō me suscepistis. Alius veniet in noie suo illum suscipietis. s. antixpm. Et pphetia Jacob que hētur Señ. penul. Non auferet sceptrū de iuda cē. donec ueniat qui mittendus ē: ubi alia translatio hz: veniat messias. Qđ impletū fuisse oñdit Matheus euangelista: cuz ait. Cū natus eēt iesus quē messiam credimus i diebus Herodis regis iudee: qui fuit alienigena. s. de idumea. Et sic ablatum erat sceptrum et ducatus de tribu iuda et nunq̄

reassūptus. Hoc pleni⁹ habes declaratū in .z. pte Sz adhuc magis determiate p̄dixit tps aduēt⁹ ip si⁹ messie. Daniel. ix loquēs ō. vij. ebdomadib⁹ 7 de morte ei⁹. ibi. occidet xp̄s rē. Que oia false 7 ex torte exponūt ō Herode vt euitēt veritatē. Sz ex rōne ostēduntur false expositiones eoꝝ vt hētur īfra. Preterea ꝓphe p̄nūtiauerūt de ip̄o aduētu messie nō solū in generali sz multū distincte de mis teriis ei⁹. s. natitate vt pz Mich. v. Tu bethleem ira iuda rē De adoratiōe magoꝝ. ysa. lx. 7 ps. xij. ō p̄dicatiōe ei⁹: de miraculis ō discipl'is ō passiōe et q̄litate passiois 7 qualitate resurrectiois. vt pz ysa. liij. 7 ps. xij 7 alijs locis. Oiaq; illa euāgeliste oñdūt ipleta 7 ab aplis p̄dicata 7 confirmata miraculis ꝓtinuati. Mix est 7 obstinatissimū in eis q⁹ nō assentiāt tā radicose veritati. Sz 7 ip̄a obsecatio eorū 7 infidelitas p̄nūciata est a ꝓphis p maxime ysa. Tert⁹ error eoꝝ est q⁹ nil aliud expectāt a suo messia vēturo nisi tpalia. liberationē. s. a seruitute 7 collectionē ex dispsiōe p orbē. 7 q⁹ sit eos reductur⁹ in Hierlim mālē 7 collatur⁹ eis magnā pacē. 7 abūdātiā rerū. 7 sciaz non āt credūt q⁹ sit eos ul' alios redēptur⁹ 7 a pctō mūdaturus 7 glīā collatur⁹. aut p eis passur⁹. Nec. n. credūt hoiez nasci cū pctō originali cū tñ ps dicat ꝙ eos. Ecce in iniq̄tatib⁹ ꝙcept⁹ sū. Nō. n. dicūt patres fuisse vl' esse detētos in limbo sz ad celū subito euolasse cū tñ expresse sit cōtra eos qō ait. Jacob patriarcha Gen. xxxvij. Descēdā lugens filiū meū ad ifernū. q̄ vtiq; fil⁹. s. Joseph. qz scissim⁹ fm eos non ad infernū sz ad celos debuiss3 assēdere īmediate Et Job xvij Si sustinuero ifern⁹ domus mea est 7 illō ps. lxvij Ascēdisti in altū cepisti captiuitatē accepisti vl' dedisti dona in hōib⁹. Si quid apti⁹ dici potuit p assertiōe fidei catholice 7 de liberatiōe hūani generis q⁹ illō Zach. ix. Tu q̄z i sāguie testi tui. s. p̄firmatiōe effuso in passione eduxisti vinctos. i. patres q̄ erāt vinti. i. detēti reatu culpe originalis a diabolo de lacu. i quo non erat aq̄. i. limbo iferni. Si. n. messias nil aliud hēret facere nisi dare libertatē tpalē et bona īre vt q̄d optebat implere libros ꝓphaꝝ ꝓmissioibus eius q̄ tm̄ terrena tribueret vel ei⁹ sciam que est cōis bonis 7 malis. Cū viri nō solū fideles sed ēt infideles phi ꝓtēpserint vt lutū terrena vt q̄o tāto desiderio flagitasset sci patriarche hui⁹ aduentū: iuxta illud. Rorate celi desuper rē. Isa. xlv. 7 illud Aggei. ij. Veniet desideratus cūctis gētibus rē. nisi q⁹ credebant ex dei reuelatione salutē eternalem per ipsū ꝓcedendam non tpalez. Et hoc ē qō ait Pe. act. x. Huic. s. xp̄o ihesu oēs ꝓphete testimoniū perhibent remissionē peccatoꝝ accipere per nomē ei⁹: 7 Isa. liij. Dñs posuit iniquitates oium nostrum super eū. Attritus ē ꝓpter scelera nīa: cuius liuore sanati sumus. Hanc veritatē fidei confirmarunt sēti innumeris miraculis. Ipsi āt iudei postq̄ i xp̄z credere noluerunt: nunq̄ hūerunt ꝓphām vl' miracula facientem: sed pleni sunt oibus vicijs.

Exacuerūt quoq; .§. V.

hereticī linguas suas: vt gladium ꝙ doctrinā 7 veritatem fidei. Qui 7 si recipiunt scripturas noui 7 ueteris testi: eas tñ peruertūt falso exponentes. Et lz plurimi fuerunt uarios inuenientes errores: tres ꝓ nunc sufficit ponere circa aīm nīz multū periculosum. Aliqui q̄tum ad īmortalitatē dixerunt aīam ipsā cū corpore morī. Alij q̄tuz ad arbitrij libertatē: alij q̄tum ad futuram miseriam vel felicitatem: 7 hec oia falsa. Quantū ad ꝓmuz aīa. s. hūanaz mori cū corpore tanq̄ falsissimū ñ solū negat veritas fidei 7 sacra scriptura dicēs. Sap̄. v. Justi in perpetuuz viuent. s. quo ad aīaz: 7 apud dñz est merces eorum: 7 Daniel. xij. Qui gilabūt de puluere terre: alij in uitā eternā: alij in opprobriū: vt videant sp. Sed ēt doctrine paganoꝝ philosophorum vt Aristo. 7 Platonis qui fuerunt solēniores. Senece Tulij 7 poetarū iudeoꝝ: sarracenorum vt pz in doctrinis eoꝝ. Et de hoc supra in prima parte ti. ij. de īmortalitate aīe. Beatus ēt Tho. scō ꝙ gentiles. c. lxxviij. inducit plures rōnes: quarū tres faciliores intellectui hic ponuntur. Et prima est talis. Impossibile est appetitum nālem eē frustra. Sed hō nāliter appetit ꝓpetuo manere: qō patet ex hoc q⁹ eē est qō ab hominibus oibus appetitur: hō āt per intellectum apprehendit esse non solū vt nūc vt bruta aīalia sed simplr. Consequitur ergo perpetuitatem fm aīam qua esse simplr: 7 scōz oē tps apprehendit. Secunda rō est. Faciens est honorabilius facto: vt etiā Aristo. dicit. Sed intellectus agens facit ꝙ telligibilia actu: sicut lux mālis facit colorez videri. Cum ergo itelligibilia actu in q̄tum hi⁹ sint in corruptibilia: multo fortius intellectus agens qui est potentia aīe erit incorruptibilis: ergo 7 humana aīa cuius lumen est intellectus agens est incorruptibilis. Tertia rō est. Nulla forma corrūpitur nisi ex actione ꝙrij uel per corruptionē sui subiecti: vel per defectum sue cāe. Per actionem q̄dem ꝙrij sicut calor destruitur p actionē frigidi pactionē subiecti sic̄ destructo oculo destruitur potēcia visiua p defectū aūt cāe sicut lumē aeris deficiēte potētia solis que erat ip̄i⁹ cā. Sz aīa hūana non pōt corrūpi p actionē ꝓtrarij. Nō ē. n. aliq̄o ei cōtrariū cū p intellectū possibilē ip̄a sit ꝓnoscitiua 7 susceptiua oīm ꝓtrariorū. Silr nec p corruptionem subiecti sui. Nā hūana aīa non est forma dependēs a corpe fm suum eē. Similr autē nec p deficientiā sue cāe. qz nō pōt habere aliquā cāz nisi eternā. Et sic nullo mō anima pōt corrūpi. Un⁹ q⁹ dicit Ecclesiastes. z. Un⁹ est interit⁹ hoiuz 7 iumentoꝝ rē. loq̄tur ibi Salomō in psona hereticoꝝ hi⁹. q̄ roꝑbantur in hoc. xxiij. q. z. c. plt. Exacue

rūt linguas suas q̄tū ad libertatē animi. Quidā enim sūtraxerunt animę hūane liberū arbitrium dicētes oīs homines opari bonū vl malū secūdū ꝓstellationē sub qua natus est nec posse aliū agere nisi ad qō inclinat illa ꝓstellatio. Et hos vt hereti cos pessimos ꝓdēnat ecclia. ꝛ dicūt mathematici xxiij. q. 3. c. penulti. ab his ecclia scuto ueritatis ꝓtegitur ꝛ ꝓuincit. Nā cum liberum arbitriū sit potētia ad cuius actū ꝓcurrūt voluntas et ratio ꝛ hę potēcie sc̄z volūtas ꝛ ratio nō sunt affixe or gano cōporeo vt sēsitiue. corpa celestia non pñt habere influxū ꝛ vtutē directe sup eas. q̄ ignobi lius nō agit in nobili. ſz ecōuerso. Nobilior ē aūt aia omi corpori celesti. opari aūt vtuose vel pec care ꝓcedit a libero arbitrio. falsū ē ergo q̄ coga tur a ꝓstellatione. Un ꝛ gentilis. Ptolomeus ait Uir sapiens dñabitur astris. i. incliationib' malis q̄s fm sēsualitatē hēret a ꝓstellatioīb'. Nam p rōnem ꝛ voluntatē pōt hō reprimere passiones insurgētes in sēsualitate. Expīsse hoc oñdit Eccl xv. vbi dicit. Deꝰ ab initō ꝓstituit hoīez ꝛ reliquit eū in manu sui ꝓsilū posuit añ eū malū ꝛ bonū. ē ad quodcūq; voluerit extendet manū suā. ꝛ Ben iiij. Sub te erit appetit' ei'. s. pcti ꝛ tu dñaberis illi'. Alij ecōuerso libero arbitrio nimiā libertatē attribuerūt asserentes hoīez p'sua naturalia posse saluari ꝛ gratiā nō fore nec̄iaz nisi ad cognoscēdū qō debebat fieri non aūt ad volēdum vl faciēduz bonum. Et hos ꝓdēnat ecclia qr heretici sūt ꝛ di cūtur pelagiani xxiij. q. 3. c. plt. Cōtra q̄s als. Ipe opat in nobis velle ꝛ pficere. Et Joā. xv Sine me id ē sine mee gratie adiutorio nihil potest facere Rō h' est fm. b. Tho. in. iij. q. cū pmiū glie sit i finitū ꝛ vtus creature finita, nō pōt creatura p se agere op' qō attingat. s. p meritū ad pmiū infinitū Sz adiuncta dei gratia opi nostro que est valoris infiniti cū sit q̄dā pticipacō dine boitatis facit ipz op' meritoriū boni infiniti. i. glie supne. Alij puer terūt liberi arbitrij vsū asserētes hoīes posse veni re ad quēdā statū pfectiōis ab eis fictū i q̄ eis oia licerēt ꝛ subditi nō cēnt alicui legi. iducētes illud apli. i. Thi. i. Justo nō est posita lex ⁊c. Hos repro bat ecclia in cle. ad nīz de heretic ꝛ vocāt begardi Oīs aia inq̄t idē aplus Ro. xiij. ptātib' sublimio rib' subdita sit. Et. xi. q. 3. Si oīs. cū. c. sequē. Ad auctez apli rñdet. b. Tho. pma scōe dicēs q̄ iusto nō est imposita lex intelligit hoc vt p penas retra hens sz bñ vt se regulās ꝛ ordinās nā iusti nō tiore pene seruāt leges sz amore vtutis subijciūt se ꝛ re gulāt se fm leges. Tertius error pnitiosus circa ai mā est q̄ aīe non patiāt post hanc uitam penam: sed oēs saluentur. Hic fuit error Origenis qui dā natus est ꝑ heretico ab ecclesia. Contra quos ex presse dixit xp̄s Mat. xxv. Ibunt hi. s. mali i ign. ē eternum: iusti aūt in uitaz eternā. Et Isa. vlti. Ue mis eorum. s. remotus conscie malorum nō mo rietur: ꝛ ignis eorū non extinguetur. Parabolam ēt vere historie ad hoc ponit xp̄s Luce. xvi. de di uite sepulto i inferno ꝛ lazaro paupere ꝛporrtato ad sinum abrahe. i. limbū. Sentilel quoq; ponūt malos homines in alia vita torqueri ꝛ bonos re quiescere. Exemplū ēt hētur notabile de quodaz viro qui hūit uxorem ualde mundanā et lasciuā vitijs deditam: cum tū vir esset multū uirtuosus. Et vir quidē passus est multa aduersa ꝛ infirmi tates cauens sibi ēt a leuibus peccatis. Uxor autē voluptatibus vacabat: ꝛ oīa sibi cedebant in pro speritatem: nec sentiebat vnq̄ molestiā infirmita tis. Hēbant āt unam filiam quā p̄ instruebat se cundū deum: mater āt ad vanitates trahebat: de functis utrisq; cepit filia uacillare aio dubitās qō sibi melius foret imitari vel patrē bonū sed circū datum calamitatibus in vita sua: aut matrē pra uam sed bene fortunatam in mūdo. Super hoc igitur anxia ꝛ oranti uidit in uisu celū apertuz ꝛ sanctos in magna gloria: inē quos ꝛ patrē aspexit in magna letitia ꝛ gaudio: ꝛ exinde inclinās ocu los vidit terram apertam ꝛ in profūdo ire maxi mum ignem: in quo cruciabātur peccatores: ubi cum alijs uidit ꝛ matrem suam maximis crucia tibus laborantem rugitum ꝛ eiulatū emittēe ꝓp ter immensitatē penarū: ad quā iterū supra aspi cientem pater ait. Uide filia diligenter: ꝛ conside ra que uidisti: vt cognoscas cuius vitā debeas imi tari: nam si malos mores matris sectata fueris se cum ad inferna traheris: si āt monita mea ꝛ exē pla mecū i eternū gaudebis. Quib' uisis edocta il la rectā uitā tenuit. In q̄rto q̄s dialogorū mul ta exempla habentur de pena ꝛ gloria alterius vite. Confusi sunt g̃ ones q̄ exacuerūt vt gladium linguas suas ꝛ ꝓuicti de erroribus suis q̄ oīs dese cerūt. Et siq̄ ad huc remāserūt errores oīo deficient vt iudeorū De quibus p̄s. Gladi' i labijs eorz sc̄z. false doctrine occidētis q̄ eis assentiūt. Et q̄re etiā pmittat deus eos in errore pmanētes viuere assignat p̄s rationē dicens paulo post. Ne occidas eos ne q̄n obliuiscātur populi mei. s. q̄ fuerūt xp̄z occidentes dū ad huc pmanet gen' eorz. Sz disp ge illos. s. p mūdum ne possit nocere ꝓtector me' dñe Deū ꝓcludit. Cōuertātur ad vespam. i. in fi ne mūdi ꝛ famē paciēt vt canes. famē. s. vbi vitatl Errores hēticorz de tp̄e in tp̄s defecerunt q̄s etiā ad tp̄s pmisit de' ex fidelib' surgere ad exercitiū fideliū doctorz. vt scriptas attēti' pscrutarēt ꝛ vi tatē iuenirēt ꝛ ꝓbationē fideliū. vt dic. Augusti. xxiij. q. 3. c. fi. Paganorz vo opio ex toto pene de fecit nisi ponātur int paganos sarraceni q̄b' legē dedit. Machomet' plenā erroribus ꝛ vicijs q̄ ad huc durāt Sz ita clare est falsa eorum perfidia: vt et animalia bruta ipsam deberent detestari et repudiare.

¶ p̄mittēs odit deꝰ.

Capitulum Octauū et nonū.

Caplm octauuz de superstitionibus per modum predicationis.

Odisti omnes ob

seruantes uanitates superuacue: ps xxx. videt hoc esse ꝓtra illud. Sap. xi. Diligis.n. oia que sunt: z nihil odisti eoꝝ que fecisti. Cum ergo deus fecerit oēs hoies z bonos z malos: ergo nullū odit. Sed ad hoc dicit Aug. i glo. ordi. q̄ aliud est qđ facit deus i hoie: aliꝫ qđ facit hō i se: facit.n. deus in hoie nām: q̄ qz i se bona est nō odit sed diligit ipsā ēt in peccatore. Sed qđ facit hō ē peccatū: z hoc deus odit: nec tñ odit vt hō: sicut nec turbatur vt hō. Nā hō irascitur z odit cū quadā alteratione z sui imutatione. Deus āt imutabilis est: nec hz corpus nec sensualitatē corpi annexam: i qua oriūtur ira z odiuz z alie passiones. Dicitur āt irasci z odire per similitudinem et effectum hois irati aut odientis. Qui eiz odit aliquē non vult eū videre: sed querit euz puniri: et sic altissimus odio hz peccatores: vt dī ꝓuer. xiij. q̄ non respicit eos sua g̃a sed punit et exterminat. Et hoc mō intelligit istud. Odisti oēs zc̄. Et exponit Hugo car. de obseruātib⁹. i. nimis affectuose querētibus vanitates. i. vanas diuitias superflue ponētibus in eis finem suū: et de attēdentibus nimis ad subtilitates philosophicas et iuridicas inutiliꝫ z de utētibus superstitionib⁹ q̄ plene sūt vanitatib⁹ z fallacijs. Et istā ītiā expōnez ꝓse q̄ndo. s. ō obseruātia superstitionū tria. i. d. v. nōt. Primo grauitas sceleris: ibi: Odisti.
Secūdo multiformitas criminis. ibi. obseruātes.
Tertio iutilitas operis. ibi. superuacue.
Primū est grauitas sceleris i superstitiōibus: z hoc oñditur in prima parte ex hoc q̄ dicit ps deum odire tales. Odisti zc̄. Non āt dī in scriptura deum aliquem odire nisi ꝓpter mortale peccatum: vñ apparet istud esse dānabile z eternali igne puniri z merito: Nā istud vicium dei vsurpat diuinitatem: irritat fidelitatē: agit ꝯ dei et ecclesie p̄cepta z volūtatē. Primum ps ex hoc q̄ scire futura vel occulta est ꝓprium dei: iuxta illud Isa. xli. Futura z nouissima ānūciate nobis: z dicemus: q̄a dij estis. Et Salomon i ītio Regū. viij. Tu solus nosti corpa filioꝝ hoium. Sanare ēt ifirmos sine medicinis z remedijs nālibus ē ꝓpriū dei. Sed p superstitionē z obseruātiā augurioꝝ z dīnationuz q̄rūt hoies scire futura z occulta: z p incātatiōes z breuia q̄runt sanitatē sine medio nāli z sine dei adiutorio: vñ sequit q̄ volūt sibi usurpare q̄ sūt ꝓpria deo: qđ est maxime supbie. Scdz. s. q̄ irritat fidelitatē. i. pmissionē quā fecit deo in baptismo ps ex hoc q̄ in baptismo ꝓmisit abrenūciare diabolo z pōpis eius. Sed talibus uti z facere ē quere auxiliū diaboli z facere pactū cum eo z cum venerari: vt p ea uana falsa que facit sibi cōferat qđ querit sanitatē vel notitiā alicuius rei occulte et hi⁹. Un̄ Crisō⁹ de cananea iquit. Nō prexit ad dīnos: non vocauit magos: non alligaturā quesiuit: nō ipostatrices mulieres adduxit. i. incantantes: non ad falsa presidia confugit: sed relinquit oēs diaboli falsitates: z venit ad dīm iesum: vbi oñdit hec esse adiutoria diaboli. Et apls dicit ad Gal. iiij. Dies obseruatis z tpa z mēses et annos: timeo ne forte in uanū laborauerim in uobis. s. fidem uos perdēdo. Et Aug. dicit. xxvi. q. vij. Nō obseruetis postq̄ multa taliū particulariū posuit q̄ cui ista sectantur: fidē negant z baptismū: z si deteriores infidelibus: et si se non coꝛexerint: ad eternam dānationem tendunt. Tertium patet ex hoc q̄ deus expresse ꝓhibet ista dicens: Non auguriabimini nec obseruabitis somnia. Ecclesia ēt ꝓhibet ista: vt ps: xxvi. q. v. per totum z. q. vij. Et extra de sortile. c. In tabulis. Unde ad detestationem huius sceleris ponitur iter casus reseruatos epis. Fiunt ēt in his maxima sacrilegia: q̄ immiscentur cum his sacramenta uel sacramentalia: z multa turpissima fiunt: z comedūtur et dicūtur: que turpe esset dicere. Odisti ergo zc̄.

Capitulum nonum de Fortuna.

Beatus uir cuius

¶ de fortuna in q̄libꝫ ofḡ dnō ē mēdū.

est nomē dñi spes eius z nō respexit in vanitates z insanias falsas. Beatitudinē quilibet nāliter appetit: sed ad eam non peruenit nisi spes eius sit in nomine domini. i. in uirtute dei et auxilio eius: qui in se non confidit: sed in adiutorio gratie dei uel in nomine dñi: quod nomen est iesus: qui interpretatur saluator. i. salutem anime et corpis sperat cōsequi a iesu saluatori: et non respexit ad vanitates. i. ad tpalia in quibus confidat: et insanias falsas. i. superstitiōes uarias. Circa hoc multi errant aspicientes ad talia et confidentes in illis: quasi per illa saluandi non a deo. Est. n. isania falsa fortunatiōis. Est insania falsa cōstellationis. Est isania falsa fatatiōis. Multi credūt et asserunt multas uanitates et insanias. i. fatuitates falsas. Circa ista aliqui de fortuna: aliqui de cōstellatiōibus: alij de fato. De fortuna varie sunt homies opinati. Aliqui ethnici et rudes hoies opinati sunt deā eē: Unde et romei fecerunt edem et araz et simulacrum: ipsamq̄ vt deam colebant: et ipsum simulacrum fortune locutum est pluries q̄ matrone rite eam dedicauerant. Sed Augu. in quarto de ciui. dei. c. xviij. et. xix. ubi ista refert: oñdit hoc esse fallaciā et errorē. Nā Plato et alij philosophi et sapiētes oēs deos utriusq̄ sexus: si tñ sexū hñt: cū nec sexū hēant: nec plures sint scōm ueritatem dixerunt eos

¶ de superstitionū obsummia tria nōmina.

eē bonos: ſz fortūna aliq̄n ē bona aliq̄n mala. An forte cū mala eſt in malignū demonē ꝓuertitur ꝛ dea non eſt. Sz cum ſint multi homines fortunati: tot erunt dee iſte quot ſūt homines bone fortune. Et cū ſint plurimi male fortunati erit fortuna ſi una eſt ꝛ bona ꝛ mala. Bonam eē dicunt que bonis ꝛ malis vēit in hoc differēs a felicitate quā etiam dicebant ꝛ colebant vt deā: q̄ felicitas illa eſt quam boni habent p̄cedētibus meritis. Fortuna vō que bona dicitur ſine vllo examine meritorū accidit hoībus bonis ꝛ malis vnde fortuna nominatur. Sed q̄o eſt bona ſi ſine vllo iuditio venit ad bonos ꝛ malos. Ut q̄d colit q̄ ita ceca ē paſſim i q̄ſlibet icurrēs vt ſuos cultores plexq̄s p̄ceat ſuis p̄tēporib⁹ hereat. Aut ſi aliq̄d ꝓficiūt cultores eius ut ab illa videātur ꝛ amētur: tā merita ſequitur non fortuitu venit. Ubi ē ergo illa diffinitio fortune vbi eſt q̄o a fortuitis nomen accepit nihil. n. ꝓdeſt eā tollere ſi fortuna eſt. Si ſuos cultores diſcernit fortuna nō eſt. Quod ſi Jupiter ipſam q̄ voluerit mittit ipſe ſolus colatur: nō illa que reſiſtere nō poteſt ei iubēti. Falſiſſimū g̃ eſt fortunā deam eē: ꝛ vſutia demonum factū eſt ut loqueretur fortune ſimulacrū. Ad quid. n. aliud locuta eſt niſi vt hoies recte viuere non curarent cōciliata ſibi fortuna q̄ illos ſine vllis meritis bonis faceret fortunatos. Et Lactantius dicit libro tertio: q̄ hoc ſimulacrū cū copia et gubernaculo fingūt tāq̄ fortuna ꝛ opes tribuat ꝛ hūanaꝝ rerū regimē obtineat. Sed vt dicitur. Iſa. lxv. Et vos qui ponitis fortune mēſā. i. arā tāq̄ dee. Et ſubditur. Dinumerabo vos in gladio ſz iudicij ꝛ cēne cānationis. Alij dixerūt fortunā eē accidētiū rerū ſubitū ꝛ iopinatū euētū abſq̄ oi cā ſuperiori ul̄ inferiori. Un̄ aliqui opinati ſūt vt refert oñs Joh oñici ſup. Eccleſiaſtes q̄ oia eueniebant i mundo a caſu ꝛ fortuna ſine dīna ꝓuidētia uel celoꝝ iſluentia: ꝛ ſine cuiuſcūq̄ rōnal̄ creature ordinatione prima. Un̄ ꝛ. Aug⁹ de ciui. dei. li. v. dicit q̄ caſualia dicūtur q̄ vel nullas hūt cauſas uel nō aliq̄ rationabili ordine ꝓcedūt. Exēplū. Refert Valeri⁹ in. i. li. q̄ dū remiges q̄daꝫ haurirent aquā de ſētina fluct⁹ maris quēdā e naui eiecit in mare ꝛ mox alius fluct⁹ cōtrarius illum eiectum naui reſtituit A caſu ꝛ fortuna fuit vtrūq̄: q̄ ſic aliq̄ cauſa rationabili ꝛ ꝓuidētia cuiuſcūq̄ hoc eueit. Sic igit aliqui pbi caſū ꝛ fortunaꝫ poſuerūt i oib⁹. In q̄ꝝ ꝑſona inquit. Salomō. Eccleſiaſtes. iij. Uerti me ad alia: vidiq̄ ſub ſole nec velociū eē curſum nec fortiū bellū nec ſapientū panē nec doctoꝝ diuitias nec artificū gratiā ſed tēpus caſūq̄ in omnib⁹ id ē aliq̄n velociores a curſu ipediūtur ita q̄ fortiores p̄cedūt ꝛ cōpalit ꝛ ſpūalit⁹: ꝛ fortiores ī bello aliq̄n vincūtur a minus fortib⁹ ꝛ ſapiētes. i. rogi ꝛ icātatores q̄ deberēt ex illa arte eē diuites alī carēt pane: q̄ oia videnť ꝓcedere ex eo q̄ a caſu cuncta proueniunt: ad q̄ō facit q̄ō quidam ethnicus hiſtoricus ait. Fortuna in omni re dñatur. Et q̄ Empedocles dixit mundum pluries diſtinctuꝫ in partes ꝛ in chaos q̄daꝫ redactum adueniēte lite ꝛ adueniente amicitia. Nam adueniente lite dicebat q̄ prius erat chaos. i. materiam cōfuſam diſtinctam in partes: vt hominem: equuꝫ canem: auem: piſcem: lapidem: aurum: argentū: terram ꝛ hi⁹: ꝛ tunc etiaꝫ caſualiter membra recipiebant talem ſitum in corpore qualem habent: ut quod alias fuit caput: poſtea facta ſit man⁹ ꝛ huiuſmodi. Et iſte caſus dominatur i rebus quouſq̄ iterum veniat amicitia: et omnia rediḡt i vnū chaos. Et poſtea iteruꝫ adueniente diſcordia ſeu lite alius caſus dominabitur toti generi rerum. Et ſic q̄ unus habens uxorem habeat filios: aliuſ non habeat: vnus ſit diues: aliuſ pauper: vnus ſit ſanus: alius infirmus: vnus in iuuentute moriat: alter i ſenectute vel media etate vel pueritia: ou obus cadentibus de aliquo loco vnus frangat ſibi pedem: alter non: vnus ſit bonus: alter malus: totum hoc dicunt eſſe a caſu et fortuna ſine aliq̄ prouidentia alicuius. Sed hoc eſſe falſiſſimum oſtendit xp̄s dicens Mat. vi. Si fenum quod hodie eſt: et cras in clibanuꝫ mittitur: deus ſic veſtit floribus. i. ita uiuacib⁹ coloꝛib⁹: q̄ nec Salomon in omni gloria ſua potuit habere veſtimentuꝫ tā pulchri coloris: quanto magis uos puſille fidei. ſ. veſtiet ꝛ prouidebit? Et ſi volatilia que non ſerūt nec metunt paſcit: quanto magis hominibus prouidet. Ipſi enim eſt cura de omnibus: Sapientie primo. Creauit enim deus omnia ut eſſent: et ſanabiles fecit nationes hominum: vnde non a caſu per ſe facta ſunt. Sic determinauit. b. Tho. in tertio contra gentiles et prima parte. q. xxij. p totum: q̄ omnia inferiora ſubſunt diuine prouidentie. ſ. mundus et corporalia: motus ꝛ actus omnium inferiorum: actus humani ꝛ generaliter omnis creatura. Unde Salomon Eccleſiaſtes. iij. Uerti me ad alia. i. de contradictione in cōtradictionem a profundo inferni: vnde proceſſit falſiſſima opinio qua dicitur omnia euenire a cāu ꝛ fortuna ad ſublimitatē diuine prouidentie qua cūcta gubernantur: in qua uidi q̄ non eſt curſus uelocium. Ueloces ſunt qui cuꝫ magno feruore deo ſeruire incipiunt uel ſine q̄cunq̄s difficultate operibus dei immorantur. Et iſta velocitas ſiue conuerſionis ut Pauli et Magdalene: ſiue operationis ſicut Pauli: non fuit Pauli ſed dei qui trahebat: Amos. ij. Uelox pedibus ſuis non ſaluabitur. Nec fortium bella. Fortes ſunt qui viriliter tentationibus reſiſtunt. Ut Antonius Benedictus Bernardus ꝛ cereri. Sed iſta fortitudo ꝛ victoria ñ fuit ipſorū principaliter ſed dei: p̄s. xxvij. Dominus fortitudo plebis ſue. Nec ſapientū panem. Sapientes ſūt qui deum ſcire deſiderant: et

in tali cognitione versantur: quorum panis est verbum dei ut. Aug⁹. Hieronym⁹. Tho. ⁊ hi⁹. Sed hunc panem non habent nisi cum actualiter dat et conseruat deus. Treñ iij. Paruuli petierunt panem ⁊ non erat qui frangeret eis. Nec doctorũ diuicias. Doctores sunt predicatores: diuite sunt merita que acquirunt in conuertendis animabus Sed iste non sunt a se sed a deo. luce quinto. In verbo tuo laxabo rethe. Et tunc cõprehẽderũt piscium multitudinẽ copiosam vbi prius per se nihil ceperant. Nec artificum gratiam. Artifices sunt qui operibus misericordie insistunt ⁊ practicis exercitijs. Et isti a se non pñt illa exercitia: sed deus facit in eis: ⁊ ipsi sunt sicut instrumẽta: sicut etiam malleus facit cutellum vt instrumentum a fabro ductum aliter non. Omnia ꝯ ista subiacẽt tempori ⁊ casui. i. defectui quo ad hominem sed non quo ad deum. Nam salomon qui fuit velox ad sciendum seu recipiendum sapienciam infusã cecidit tempore malo sibi. Samson fortissim⁹ cecidit tempore malo sibi. Dauid sapientissimus cecidit in Bersabee. Judas doctor. i. predicator. Petrus artifex in cura populi. Qualiter autem uti casum sustinuerunt ⁊ capti sunt ostendit in eo q⁹ subdit sicut pisces hamo ⁊c. Esca fuit amor mulierum quo ad Salomonem uel curiositas sciẽdi hamus fuit error qui cepit. Esca quo ad. Dauid fuit aspectus oculorũ: hamus fuit delectatio carnis et sic de alijs. Et ideo bene subditur ꝙa nescit homo finem suum quia ignorat si deus velit cooperari secum vsque in finem uel non. Subiacent tamen omnia diuine prouidẽtie ⁊ multa sub illa etiam arbitrio ⁊ prudencie hominum: ut ostendit per exemplum de ciuitate obsessa liberata per sapientiam vnius: vt ibi subditur. Alij vero dixerunt fortunam esse inopinatum euentum alicui circa bona exteriora uel mala non a se sed a causa superiori prouenientem uel sic. Fortunam esse cãs per accidens in his que sunt secundum propositũ propter finem in minori parte. Jsta est diffinitio fortune quam ponit philosophus in. ij. phisicorũ in qua tanguntur tria. Primum est quod fortuna est causa per accidens. Nam effectus per accidẽs qui coniungitur cause per se ⁊ est pter rationem cause per se ⁊ preter intentionem agentis ⁊ ẽ effectus fortuitus ⁊ a fortuna verbi gratia lapidez descendere est: ⁊ et hominem ire ad fodum: in hoc proposuit contingit esse per se: Sed tunc cum vadit ad fodum contingit lapidem descendere ⁊ frangere sibi caput est per accidens. Jta q⁹ iste effect⁹ scilz fractio capitis oritur ex concursu duarum cãrum. ſ. ex descensu lapidis: ⁊ ex ire ad fodum quarum causarum licet quelibet sit per se: tamen earz concursus ad talem effectum efficiendum qui est fractio capitis dicitur esse per accidens ⁊ a fortuna ergo fortuna non est aliud ꝙ inopinatus euentus ⁊ per accidens causarũ concursus. Hoc est exemplum Egidij super libro de bona fortuna. Secũdum qõ spectat ad rõnem fortune est q⁹ fortuna est cã eorum que fiunt in minori parte. Hoc p3 p exẽplũ. Q⁹. n. aliquis uadat ad fodz ꝓpter aliq̃d aliud: ⁊ inde deportat pecuniam quam non intẽdebat: tũc deportatio pecunie cuius cã fuit aduẽtus ad fodz: nec est ex necessitate nec semper: ergo in minori parte quia in paucioribus ꝓtingit hoc.

Tertium qõ spectat ad rõnez fortune ẽ q⁹ fortuna nõ est causa eorum que fiunt a natura: sz eorum que fiunt scõm propositũ ⁊ ab intellectu. Q⁹ ãt non sit a natura p3: qz natura uel ut semper vl vt frequenter et sil⁹ operatur. Fortuna uero ut in paucioribus ⁊ dissimiliter. Jterum neqz inanimati neqz puer neqz bestia agunt a fortuna: cum non agant uoluntarie quasi liberum arbitrium habẽtes. Unde nec fortunium nec infortuniuz põt eis accidere nisi similitudinarie: sicut quidam dixit: q⁹ lapides ex quibus fiunt altaria sũt bene fortunati: qz eis honor ⁊ reuerentia exhibetur: cum lapides eis coniuncti uel vicini conculcantur: quod dicitur per similitudinem ad hoies: in quibus honorati fortunati dicuntur. Unde fortunium dicitur qñ preter intentionem accidit aliquod bonũ ei. Eufortunium quando sequitur aliquod magnum bonum. Jnfortunium dicitur quando pꝛeter intentionem accidit aliquod magnum malũ. hec Tho. in scriptis super secundo phisicorum. Unde ex hoc est aliquis bene fortunatus in quantum operatur aliquid quo perfecto absqz aliqua sua preuisione ⁊ sua precognitiõe sequitur ei qõ est per se desideratum ⁊ volitum. Dicit autem. b. Tho. in tertio contra gentiles: q⁹ aliquis dicitur bene fortunatus: quando aliquid boni accidit sibi preter eius intentionem: sicut cuz aliquis fodiens in agro inuenit thesaurum quem non querebat. Ubi sciendum q⁹ aliquid est preter itentionẽ inferioris: quod non est preter intentionem superioris: sicut cum dominus mittit seruum ad quẽdam locum: ⁊ ad eundem locum mittit aliuz seruum illo ignorante: tunc concursus seruoruz ad inuicem est preter intentionem vtriusqz serui: sed non est preter intentionem domini ipsorum mittentis eos. vnde talis concursus licet sit fortuitus respectu seruorum non tamen respectu domini: sz aliq̃d ordinatũ ab eo. Sic lz sint aliq̃ fortuita respectu hoium nihil tñ respectu dei: q̃ omnia p̃ ordinat ⁊ preuidet a quo sit effect⁹ fortuitus. Et dicendum q⁹ causa qua aliquid bonum cõtingat alicui secundũ fortunã est vel a celo vel ab ãgelo vel a deo. Quod. n. voluntas hois instigetur ad volendum ⁊ eligendũ aliquid cui coniunctum est aliqõ cõmodum uel incõmodum qõ. ſ. eligens nõ consideraꝛat. puta q⁹ instigetur ad querendũ vbi ẽ thesaurus ex nulla hoīs virtute procedit sz hoc

p] In fortuna dissimgnone sũt tria ::

est vel quia disponitur a celo vel quia illuminat ab angelo: vel quia a deo inclinatur. s. q vadat ad agrum z fodiat: z sic thesaurz inueniat: que quidē causalitas diuersimode est in his tribus. Primo. n. celum inducit hominem ad aliquid faciendum per modum alicuius passionis quaz imprimit in corpora nostra. Secūdo angelus disponit hominem ad eligendum nō imprimendo aliquam passionem vt celum: sed per moduz cuiusdam intelligibilis considerationis illuminando ad cognoscendum q aliquid est bonuz nō tamē de fine quare est bonum illud fieri. Tertio a deo voluntas hominis inclinatur ad aliquid eligendum cuius rationem ignorat z sic ex his tribus dicitur homo fortunatus. Et ad maiorez declarationem horum sciendum primo q aliquid fortuitum vel infortuitum pōt contingere homini per comperationem ad celum z per comperationem ad angelos: nō autem per comperationē ad deum respectu cuius in nulla re pōt esse aliqd non preuisuz seu casuale: quia nihil potest contingere preter intentionem z cognitionem dei. Secunduz est q nō sēper eligit illud qō angelus intēdit: aut ad quod corpus celeste inclinat sed bene illud quod deus operatur in illo. Nam angelorz custodia interdum cessat. secundum illud Iere. li. Curauimus Babylonez z nō est curata: z multo magis inclinatio corporum celestium aliquando cessat. Diuina autem prouidentia nunq cessat sed semper est firma: ita q licet aliquod bonum possit homini contingere preter eius intentionez z preter celi inclinationem z angeli illuminatiōez nō tamen preter dei ordinationem z prouidentiaz sub qua omnia continentur. Tertiuz considerandum q bene fortunatus dicitur aliquis quā do ex deo vel angelo vel celo aliquis inclinatur ad eligendum aliquid sibi vtile cuius rationem ignorat. Et ecōtra male fortunatus dicitur aliqs quando ex superioribus causis: puta celo angelo ad cōtraria eius electio inclinatur. Sicut de quodam dicitur Iere. xxij. Scribe virum istum sterilem qui in diebus suis nō prosperabitur. Ubi dicas q nunq voluntas hominis ad malum inclinatur nisi permissiue: non autem effectiue. Contingit. n. homini bene vel male scōm fortunam aln seipso agente: vt cum fodiens interra inuenit thesaurum quiescentem. Quandoqz occasionez alicuius alterius cause concurrētis: vt cūquis vadit ad forum causa emendi aliquid z ibi inuenit debitorem suum quē non credebat inuenire. hec Tho. in. iij. ptra gentiles. c. lxxxix.

De quibus bonis. §. I.

est fortuna. Et est dicendum q circa bona corporalia exteriora: nam respectu bonorum spiritualium seu mentalium nō pōt esse fortuna: nec pōt aliquis dici bene vl male fortunatus respectu horum. Cuius ratio est qz homo tunc dicitur bene vel male fortunatus: quādo accidit ei aliquid boni vel mali preter eius intentionez. Sed bona spiritualia vel mala: sicut sunt opa virtuosa vel vitiosa: nō possunt alicui euenire preter eius intentionem cum consistant in electione cū qua cōcurrit intentio hominis: pōt tamē respectu horum dici bene vel male naturatus. s. fm q hz inclinationes naturales ad vitia vel virtutes. Est ergo fortuna circa bona exteriora: eo q possunt homini euenire preter eius intentionez: z respectu horuz pōt homo dici bene naturatus: z bene fortunat' a deo gubernatus: z ab angelo custoditus. A celo aūt ꝓpter dispositionez relictaz in corpore dicitur homo non solum bene vel male fortunatus: sed etiā bene vel male naturatus. Tho. in. iij. cōtra gētiles. c. lxxxix. Cōtingit ergo error circa fortunam: quādo. s. quis estimat etiam bona virtutalia esse a fortuna: z hec est insania falsa: vel cuz quis ponit spem vel finem suum in bonis exterioribus fortune: z hec est vanitas. Sed beatus ait. ps. xxxix. cuius est nomē dñi spes eius: z non respexit in vanitates insanias falsas. hz. n. fortuna circa bona ipsa exteriora de quibus est: sex defectus: z ideo non sperandum in eis.

Primo defectum impmiscibilitatis
Secundo defectum equitatis.
Tertio defectum veritatis.
Quarto defectum stabilitatis.
Quinto defectum fidelitatis.
Sexto defectum pfectibilitatis.

Primum defectuz. s. impmiscibilitatis qō habeat fōtuna patz: qz nullus ē in hac vita ita bene fortunatus qn in aliquo sit male fortunat'. Boetius de philosophica ꝓsolatione. Nullus ē taz cōposite felicitatis qn in aliquo cū sua fortuna rixet. Salomon fuit felix z gloriosus in regno suo: z tñ in senectute sua insurrexerūt guerre ō euz vt pz. iij. Reg. xi. Octauianus ipator fuit ita fortunatus vt diceret de eo ī puerbio. Nec melior Traiano: nec felicior Octauiano: q tñ nō hūit filiuz cui dimitteret ipiuz. Huius rōnez assignat Aug. dicēs. De' felicitatib' terrenis amaritudies imiscet vt alia grat. s. felicitas cui' dulcedo nō est fallax. Secūdus est defectus eqtatis seu rectitudinis: in qtuz. s. boni videt male fortunati z mali bene fortunati fz illō ps. lxxij. Ecce peccatores ipsi z abundantes in seculo obtinuerunt diuitias. Et de scis dicit Sap. iij. Tanq in fornace. s. tribulatiōis pbauit electos dñs. Un Greg. in. xv. moral. ait. Presētis vite pspitas innocentie testis nō est: qz multi ad phennez vitaz per flagella redeūt: z plerigz ad infinita supplicia pducendi sine flagello morūt. Et Aug. Nihil infelici' felicitate peccātiū: q penalis nutrit impunitas: et mala voluntas eius velut hostis interior roboratur. xxiij. q. i. Parat' circa finē. Tertiu' ē de

fectus veritatis. Multa. n. credimus esse fortuita que nō sunt ut opa bona uel mala ex q̄bus aliq̄s p̄emiat uł punit i uita ista: ut q̄ quis furetur. vñ postea suspēditur: uel q̄ aliq̄s insistat vtutibus et scie: vnde exaltat. Et ecōtra multa attribuūt hominēs idustrie hūane q̄ sūt fortuita: uel ita iherēt tp̄alibus ac si amitti non possint. Augu. Magne vtutis est cū felicitate luctari. Magne felicitatis ē a felicitate nō vinci. Quartus est defectus stabilitatis. Nā bona fortune h̄ mundi paruꝫ durant. ps. xxxvi. Vidi ip̄ium superexaltatū et eleuatum sicut cedrus libani: ꝛ trās̄iui. s. p̄ considerationem ꝛ ecce non erat: quesiui eū ꝛ non inuentus est locus eius. Alexander magnus in breui deuicto Dario omnium obtinuit munitiones et regna: et p̄ duodecim annos cognouit q̄ moreretur: ꝛ tunc omnia amisit: primo Macha. primo. Innocentius de vilitate conditiōis humane ait. Subito cū non suspicatur: infortunium accidit: calamitas irruit: moribus inuadit: mors intercipit: quam nullus euadit. Et ut dicit Boet⁹ de philosophica cōsolatione. In omni aduersitate fortune infelicissimum infortunij genus est fuisse felicez. Quintus est defectus fidelitatis uel discretionis. Naz pagani fortunam cecam appellant et pingūt: eo q̄ passim in quoslibet incurrens sine ullo examine meritorum et ad bonos et ad malos uenit. Tullius de amicitia. Fortuna non modicuz ignaros multos excecauit. Non autem ipsa fortuna ceca e: sed eos cecos plerunq̄ efficit quos complexa est. Et Seneca. Fortuna ei cui multum fauet stultum efficit. Econtrario facit prudens. Naz ut ait Seneca. Fortune instabilitas prudentis animum non conquassat. Nam uirtuosus neq̄ bona fortuna extollitur: quia nullum bonuz exterius est quod ipse multum appetietur: neq̄ mala fortuna deprimitur: quia de nullo malo tantum contristatur q̄ deuiet propter illud a uia rationis. Sextus est defectus perfectibilitatis. Nam perfectum est cui nihil deest. Nullus autem est in uita presenti cui non desit aliquid: ꝛ cui sufficiat quod habet. Et precipue qui habet bona fortune multis indiget ad conseruandum ea: nec desūt ei cure ꝛ timores inquietantes. Exemplum de tyranno Siculo Dionysio qui fecit suspendere gladiuz acutissimū in filo tenuissimo super caput cuiusdam sui amici inuitati ad conuiuium suum nobilissimum: q̄ vnum bolum non potuit sumere sine maximo timore: ne gladius desuper cadens occideret eum. Ex quo opere ostendit tyrannus ei q̄ imperfect⁹ ꝛ miser esset status eius: quem ille ut magnificum commendarat. Beatus ergo qui nō respexit i hi⁹ vanitates ꝛ insanias falsas. Rayne. Item sciendū q̄ bona fortuna est aliquid sine rōne: q̄. s. impet⁹ ille quē bene fortunati sequuntur: non est factus a rōne sed a deo uel angelo vel celo. Q̄ autē ille impetus quem sequuntur bene fortunati sit sine ratione: patet: q̄ si ab aliquo bene fortunato quēratur quare sequitur talem impetum: nescit reddere rōnem: sed dicet: hoc facio quia sic dictat mihi cor. Et ita pro rōne dictamen cordis et bñ placitum volūtatis assignabit dicēs: ita placet mihi: ita dictauit mihi cor. Itē scdo nōndū q̄ bene fortunatis non expedit consiliari. Cuius rō est: quia tales bene fortunati habēt deū directorem: seu sequuntur instinctuz superiorem qui est melior oī consilio et intellectu humano. Rō autē humana multotiens est ipeditiua bone fortune: q̄ sine rōe existentes sunt magis fortunati: et magis sequunt bonum finem: ex eo q̄ magis sequūtur diuinos instinctus. Item sciendum q̄ bona fortuna excedit et superat prudentiam: et experientiā hoium sapientū. Et rō h̄ est: q̄ tales. s. bene fortunatos oz suscipere illam diuinatiuam: que ē a dīno istictu: que superat oēm sensū et itellectū. vnde tales melius diuināt et uaticināt de fide q̄ sapientes et prudētes. Item inī homines aliqui sunt bene fortunati: eo q̄ bene sequuntur dīnos instinctus: aliqui male fortunati: eo q̄ non sequuntur dīnos instinctus. Et unus et idem hō uno tp̄e erit fortunatus: et fortunate aget: aliquo alio tp̄e erit infortūatus: et infortunate aget. Et a natiuitate sūt aliqui fortunati: et aliqui infortunati. Itē insipientes et simplices cōtingit magis eē fortunatos: ꝓbat ratione ꝛ exemplo. Ratione q̄dez quia ille ē magis fortunatus qui magis insequitur instinctus dīnos Sed simplices amissa ratione ꝛ nō dediti exterioribus agibilibus magis percipiunt ꝛ sequuntur interiores istinctus ꝛ dīnos impet⁹ q̄ faciunt sapientes qui rationē sequūtur. Exemplo sic probat⁹ Sicut ceci amissis oculis magis memorantur et contingit virtuosius ꝛ stabilius esse quod memorantur. Sic insipientes magis sequuntur diuinos instinctus amissa ratione. Nam pluribus intent⁹ minus est ad singula sensus. Egidi⁹ i scriptis sup libro de bona fortuna. Appellantur hic insipientes ꝛ sine ratione illi qui non sequuntur rationes nāles hūanas ꝛ sapientiam humanam uł acquisitam sicut mulieres ꝛ simplices psone

Caplm decimū de cōstellatioīb⁹.
ꝛ ibi de stella magorū q̄ apparuit eis

p de constellationibus sunt decem manifestes.

De constellationibus etiaz pōt induci illud ps. xxxix.

Beatus vir cuius nē qui nō respexit i vanitates ꝛ insanias falsas. Multe. n. vanitates et insanie false dicuntur de hi⁹. sed homo rect⁹ nō respicit ad eas. Nōne vanitas est ꝛ insania credere quod astra: seu constellationes cogant nos ad bene et male faciendum. uel bene aut male

bñdum. Sed ꝛ si coꝛpoꝛa celestia influãt in coꝛpoꝛa inferioꝛa non tñ diꝛecte in aias. Sed nec ẽt in coꝛpoꝛa nisi disponẽte deo. Qui cuꝫ sit cã pꝛima omnium: ꝛ causa pꝛima plus influat in causatuꝫ cause secunde q̃ ipsa causa secunda ſm regulam nãlem in libꝛo de causis: Sequitur q̃ deus ad placitum suũ põt tollere ꝛ mutare influxuꝫ a causis secundis vt a coꝛpoꝛibus celestibus quo ad aliꝙs effectus nãles: puta pluuias siccitates pestes ꝛ hi': que aliqñ ſm dispositionem coꝛpoꝛ celestium et elementoꝛuꝫ deberent euenire: ita q̃ non eueniãt: ꝛ econtra q̃ veniant qñ scõm cãs secundas nõ deberent venire. Et propterea dicit dñs Jere. x. A signis celi nolite timere: sicut gentes timent. Quando immisit dñs pestẽ in pplm isrl pꝛopter numerationem factam a Dauid ex quadam iactantia ꝛ vanitate: ꝛ in triduo cessauit ex toto: puto hoc non fuisse ex constellationibus sed dei beneplacito. Et similiter de signis coꝛpoꝛalib' factis i egypto per Moisen. Unde ꝛ Gratianus dicit in decretis. xxvi. q. ij. §. His ita q̃ quibusdam constellationes et futuꝛoꝛum signa custodientibus Apostolus ait. ſ. Gal. iiij. Dies obseruatis ꝛ menses: ꝛ tpa ꝛ annos: timeo ne foꝛte sine causa laboꝛauerim in vobis. Sic ꝛ astronomia seu astrologia apud catholicos in dissuetudinem abijt: quia dum ꝓpria curiositate his nimis erant intenti min' uacabãt his que saluti animaꝛum erant accommodata. Hec ille. Et Ambꝛosius dicit q̃ astrologia et huiusmodi nihil ualent ad salutem: ꝛ mittunt in eꝛꝛoꝛem: ꝛ qui his studẽt: curam anime non hñt di. xxxvij. §. Hinc ꝛ filius in fi. Equidem obseruare dies ſm rõnem naturalem medicine vel philosophie naturalis puta non oꝛare medicinas in reuolutione lune aut minuere sanguinem uel plantare aut incidere aꝛboꝛes magis vno tempoꝛe q̃ alio: pꝛout dictat rõ nãlis hoc licet. Et sic etiã dare iudicia uel sequi de effectibus nãlibus ꝫ sciam astrologie: que tamen iudicia frequenter reperiũ tur fallacia: vel q̃ ignoꝛatur illa scia: vel qꝛ ut dictũ est deus põt immutare virtutem et influxum secũdarum cãrũ ad effectus producendos ad placitum. Sed de actibus humanis velle certitudinaliter ex constellationibus iudicare: ad superstitionem pertinet et infidelitatẽ: cum per hoc tollatur libertas arbitrij. Sed sciendum q̃ est triplex genus stellarum.

Pꝛimo est stella comatica.
Secundo est stella erratica.
Tertio est stella singularis ꝛ mirifica.

Primo est q̃ §. I.

dã stella que dicitur cometa uel cometes. Et ut dicitur in catholicon. Cometa est quedam stella crinita emitẽs de se ꝛadios flãmarũ ad modũ crinũ. Et sp qñ apparet significat moꝛtez vel mutationẽ alicuius ꝓncipis vel alicuius patrie destructionẽ: ꝛ sp dirigit radios suos ad illam partẽ cui minatur. Quidã tñ dicũt q̃ non ẽ stella: sed est q̃dam nubes ignea claritate accensa: qõ magis credimus. Papias ãt dicẽ: q̃ cometes est stella sic dicta: eo q̃ comas luminis ex se fundat. Qõ genus sideris qñ apparet: pestilentiam famem bellum aut regni mutationem significat: quam latini crinitem vocant: eo q̃ i modum crinium flammas spargit. Alij dicunt cum quibus ego q̃ cometes nihil aliud ẽ q̃ uapoꝛ ire' ꝛ grossus: cuius partes sibi paulatim contacens ascendens ab inferioꝛi parte estus multum ad superioꝛem partem eiusdem vbi concaultatẽ ignis contingit: ꝛ ibi diffusus est et inflammatus: ꝛ iõ videtur longus frequenter ꝛ diffusus. Item sciaꝫ q̃ stelle hñtes comas efficienter ꝛ scõm locuꝫ sue generationis sunt pꝛopter aꝛem inflammatum ex vicinitate ignis: qui continet materiam comete: ꝛ ipsum cometem aꝛem dico pꝛopinquũ igni qui in se continet coloꝛẽ igniſ: qꝛ qñ in ipso uapoꝛ siccus inflãmatur: tũc ꝓtinuatio fit cũ lumine flãme cõmoto ab inferioꝛi aꝛe: vbi stat vapoꝛ eiusdem nature: ꝛ ita diffuso illo qõ ꝓtinuatur et: fit oblongũ: et h̃ ẽ cometes. Et si queras cũ dicatur cometes se hẽre ad bellum vel moꝛtem alicuius: an sit hoc signũ cã vel effectus. Dico q̃ proprie ẽ signum: quia sicut dicit Aꝛistotiles in lib. de somno ꝛ vigilia. Talia sunt sicut consiliaꝛij: cuius cõsiliũ meliꝛibus inuentis mutari põt. Ita dũ martis bella et moꝛtem continentiũ ꝛ regentium turbas significat sicut plurimum inclinans ad hoc p iram ꝛ calꝛem et siccitatem: ex quibus ꝓuenit animositas ꝛ cõcitatio populoꝛũ ad inuicẽ. Et iõ signatum comete pꝛius est super martẽ qui est cã belli ꝛ destructionis populoꝛũ: causa dico iclinãs non necessaria ꝛ ideo illa significare dicitur cometes cum tamen eius significatio pꝛoxima non sit super illa. Et scias q̃ vt dicit Ptholome'. Uir sapiens dominabitur astris: quia per sapientiam suã potest vitare ea ad que astra disponũt. In moꝛte. b. Thome de aquino vt dicitur i legenda eius apparuit cometes super monasteriũ. Fosse noue vbi iacebat ifirmus ꝛ hoc per triduũ ante moꝛtẽ eius ꝛ ipso moꝛtuo non' fuit visa amplius vnde creditur significasse moꝛtem eius. Anno domini. m. cccc. apparuit cometes per longum tẽpus hñs comas nigꝛas ꝛ dicitur significasse mortem ducis magni. Mediolanensis qui tunc moꝛtuus est. In pꝛincipio papat'. Eugenij quarti apparuit cometes cum crinibus quasi argenteis ꝛ inde secuta sũt multa mala bellorum ꝛ mutationes. Non ergo comete habent inducere ad malum vel bonum sed significare tribulationes que etiam possunt deo operãte ꝛ hoib' penitentib' auferri. Nõ ḡꝛes pꝛicat ad vanitates ꝛ ysanias falsas iust' hõ ſz ad deũ

¶ stelle errātice sūt septē planete.

Secundo sunt stel. §. II.

le erratice: ⁊ dicūtur septē planete: quoꝝ quilibet hꝫ suū celū per qđ facit cursū suū. Et pīm⁹ planeta ē Luna. Secūdus Mercurius. Tertius Uen⁹. Quartus Sol. Quintus Mars. Sextus Jupit̄. Septimus Saturnus. Post hos ē octaua spera seu celum: vbi sūt oīa sidera fixa. Et dixit Augu. in libro de nā demonū: q astrologi dicti sūt qđā eo q ī astris augurīāt: Hemetralici appellati sūt ꝓpter natalitioꝝ ꝓsiderationē dierū. Heneses. n. hoīuꝫ ꝑ duodeci signa celi describūt siderūq; cursus: nascentium mores: actus ⁊ euētus predicere conātur. i. quis q̄li signo fuerit natus: aut quem effectū hēat uite q̄ nascīt interꝑtant: hi sūt q̄ vulgo mathematici dicūtur. Cuius supstitionis gen⁹ ꝓstellationes latini vocāt. i. notationes sideꝝ quō se hēant: cū quisq; nascitur. Primi āt stellarū interpretes magi nuncupātur: sīc de his legīt qui in euāgelio xp̄m natū ānunciauerūt: postea hoc nomine soli mathematici dicti sūt: cui⁹ artis scia usq; ad xp̄m fuit concessa: vt xp̄o edito nemo nati uitatē alicuius de celo inꝑtret. Dñtur hec. xxvi. q. iij. Igitur genus. Sciendū igīt q̄ stelle seu corpora celestia hñt utiq; influentiā sup corpa hūana sicut super alia corpa sed non sup aīas hoīuꝫ: vt cogātur hoies ad aliquid faciendū boni vl̄ mali ex ꝓstellatione. Et hoc ꝓbatur triplici uia. i. rōne auc̄te ⁊ exemplo. Rōne quidē sic. Dīna ꝓuidētia fm Dionysiū ita disposuit ordinē uniuersi: ut īferiora regātur per supiora: ⁊ minus nobilia per nobiliora ⁊ non econuerso. In hoie āt sunt duo aīa ⁊ corpus. Et corpus quidē: q; nunc mortale ē ⁊ passibile: ē īferius ⁊ ignobili⁹ corpe celesti. vñ recipit influentiam: dispositionē ⁊ motum et uariationē a corpibus celestibus. Sed aīa humana est nobilior quolibet corpe celesti. Et rō est scōm Tho. ꝯ gētiles: q; effectus aliquis tāto erit nobilior q̄nto magis sue cāe assīmlat. Deus āt est pīma cā oīum rerū. Unū q̄nto aliqua creatura ei magis assimilat: tāto est nobilior. Et q; deus sps ē: Joā. iij. iō aīa nāturaliter que sps ē magis assimilatur deo q̄ sol luna stelle celi: que oīa corpalia sunt. Cū ergo sit nobilior quolibet corpore celesti: nullū corpus celeste pōt directe in ipsā agere vel influere. Sed angelus qui est supior aīa: agit in ipsam. s. i ꝑtem ītellectiuam ipsā illuminando: ⁊ multo magis deus gloriosus qui oībus est supior agit in ipsaꝫ ītellectū illuminando et voluntatē mouendo. Nō ergo directe constellatiōes pñt per se mouere voluntatē vel intellectū directe: sed ex ipsis ꝓstellatiōibus sub quibus nascimur recipimus qualitatē: dispositionē: ⁊ cōplexionem corpum: partim ēt ex ꝓditione parentū generantiū. Unū Damasus dicit: q alīq; ⁊ alīq; planete diuersas cōplexiones ⁊ dispositiones ⁊ hītus cōstituūt. Nā ꝑ qualitatē cōplexionum excitāt ī potentijs sensitiuis q̄ sūt affixe organis corpis diuersi motus passionū ⁊ incliatiōes ad diuersa vicia: ⁊ sic pōt dici q ex cōstellatiōib⁹ hꝫ qs inclinationes ad diuersa vitia. Sed īsup multotiens hꝫ malas inclinatiōes ad vicia ex aliis cāis: q; uel ex mala sui custodia vel ex praua ꝓ suetudine q̄ vertitur in nām vel ex diabolica suggestione. Uerūtn q̄tūcunq; qs hēat motus ⁊ sentiat in se iclinatiōes ad vicia ⁊ q̄cunq; ex cā: quia pōtm mortale nō ꝓsistit in sēsualitate sed i rōne ⁊ voluntate: q̄ sp manēt libere ad assentiēdū vel dissentiendū pōto: ⁊ iō nūq̄ aliquis ex necessitate cogitur ad aliquid bñ vel male faciēdum ex constellatioibus celoꝝ vel alīs occasiōib⁹. Unū ⁊ Ptholomeus maximus astrologus dicit in cētiloquio: q vir sapiēs dñabitur astrīs). i. inclinationibus ad vitia q̄s hēret a planetis. Dic ēt legīt de discipulis Platonis vel Socratis: q cū semel oñdissent faciem sui magīi pictā cuidā magno magīo in phisonomia q̄ ex effigie vultus iudicabat de ꝓditiōib⁹ hoīum: ⁊ iterrogarēt eū cuius ꝓditionis esset ille hō repñtat⁹ ꝑ illā figurā. Rñdit. Luxuriosus ē ⁊ corruptor pueroꝝ. Qđ illi irriserunt sciētes castitatē maximā sui magīi. Nā si Plato fuit: ille vīgo pmāsit. Retulerūtq; ipsi discipuli hoc magistro suo. Quibus ille. Inclinatiōes utiq; ad hec vicia hūi: sed sapia ⁊ vtute me ꝓtinui. Probat hoc idē s. q ex ꝓstellationibus nō cogitur hō ad male faciendū auc̄toritatibus dīne scripture ⁊ sāctoꝝ. Nā ut hētur Gen. iiij. dēm fuit Layn postq̄ cepit fratri suo Abel īuidere. Sub te erit appetitus tuus: et tu dñaberis illius. i. tu poteris dñari rōne si voluteris peccato īuidie et odij ad qđ incliaris. Et ecc̄s xv. dī q deus ab initio constituit hoīem ⁊ reliqt eum ī mānibus cōsilij sui. i. ī libertate arbitrij. Posuit añ eū bonum ⁊ malū: ignem ⁊ aquā: mortez ⁊ vitā: ad qđcunq; voluerit extēdet manū suā. s. opis. Dic Aug. in. v. lib. de ciui. dei. Nō usqquaq; absurde dici potest ad differentias tantum corporum afflatus quosdam ualere sidereos: non āt animi volūtates siderum positionibus subdi. Hieronymus etiaꝫ ait in libro ꝯ Jouinianum. Liberi arbitrij nos condidit deus. nec ad virtutes nec ad vitia trahimur: alioquin vbi necessitas nec corona. de. penitentia. distinctione. secunda. Si. enim Si enim homo ex constellatione cogeretur ad aliquod malum non posset illud euitare. Iniusta autem esset illa ex qua prohiberet sibi illud facere quod nō potest agere: quia lex debet esse possibilis. ut. distinctione. iiij. Erit autem lex ⁊ per cōsequens non obligaret ad obseruanciam eius: vñ non peccaret ipsam transgrediendo. Frustra etiā essent omnes doctrine morales ⁊ exhortatiōes ad vtutes fierēt ⁊ pene a legib⁹ iponerēt si necessitarēt hoies ex ꝓstellatiōib⁹ ad bñ vl̄ male agendū. Ad idē facit q̄ ait Amb⁹. Nō q̄ cuiq; nām ascribam⁹

¶ q̄ ꝓstellatio nyhy · nemo necessitatur ad bonū nec ad malū.

¶ stelle seu corpa supiora · hñt influxū sup corpa ꝫ nō sup aīas.

erūnam. Nēo nim tēt ad culpā nisi ꝓpria voluntate flexerit. Uoluntarium sibi militē eligit xp̄s: volūtariū seruū diabolus actionatur. xv. q. i. Nō est. Confirmat hoc idē exemplis. Nam Jacob et Esau gemini fratres uno conceptu geniti ⁊ uno ptu ex Jsaac et rebecca editi sunt. vñ vt vī sub una constellatiōe nati sūt: ⁊ tñ fuerunt ualde diuersorū morum. Nā Jacob lenis et delicatus: Esau hispidus et ferus: Jacob simplex ⁊ quietus: Esau venator ⁊ agestris. Jacob bonus: Esau malus. Si ergo cōstellatio necessitaret hoiem ad opera sua: cū sub una cōstellatione nati fuerit: debuerit esse oīo similis cōditiōis. Et q̄ nō fuerūt similes i uita sed ualde cōtrarij: iō clare oñditur non ex constellatiōibus sz ꝓpr̄ijs uolūtatibus hēri uicia. Similiter Aug. in quito de ci. dei' ubi diffuse reprobat a p̄ncipio illius libri quinti per multa capitula hūc errorē narrat de duobus partu uno natis vno mari altero femina: q̄ fuerunt ualde diuerse cōditionis. Nā masculus deditus cōiugio militie ⁊ negocijs mundi: femia seruata castitate totaliē se tradidit deo: qō non fuisset: si cōstellatio necessitaret ad cōuersationē tenendā: cū sub eadē constellatione nati essēt. Et si dicat ut rñdent ad hoc mathematici: q̄ ꝓstellatio ē momētanea sub q̄ dā nascit. Et q̄ duo cū oriūt ex vno ptu nō simul nascūtur: sz unus p' alterꝫ: vñ nec i momēto sz p int uallū: ⁊ sic hñt dīsas ꝓstellatiōes. Sed ad hoc repellēduz dicit ipse Aug. q̄ si sic esset: cū un' solus nascit: nō i momēto totus egrediat ex utero sz de pte in partē succesiue seq̄rē q̄ un' ⁊ idē hō tot cōstellatiōes hēret: quot mēbra corpus suū continet: q̄ paulati eduxit ex utero: qō ē absurdū dicē. Greg. ēt i omel. ad idē ip̄robādū iducit aliud exēplum videlz. Cōtingit i vna ciuitate eadē hora et momēto nasci filiū regis et filiū rustici uel artificis: vnde sub eadē cōstellatiōe: ⁊ tñ in ꝓcessu uite filius regis succedit i regno: ⁊ erit gl'iosus ⁊ diues et sciens: et alius cultor terrarꝫ ⁊ ignarus: paup ⁊ mercenarius. Si ergo ꝓstellatio iducit ꝓuersationē statū et mores et oīa q̄ pertinēt ad uitā p̄sentez: quō est tanta diuersitas inter hos natos sub eadē cōstellatione? Dicunt illi mathematici: q̄ si q̄s nascit sub signo aquarij erit piscator. Sed cū in quibusdā ptibus non sint piscatores: et tñ ibi nascūt aliq̄ sub illo signo: quō hēbit effectū ꝓstellatio i illo nō recedēte de ptibus suis? Cōcludūt ergo tam phi q̄ sancti theologi falsū esse imo et hereticum credē: q̄ hō cogat ab bñ uel male faciendū ex cōstellatiōibus. Nōndū ēt ꝓut dicit. b. Tho. i summa ꝓtra gētiles li. iiio. c. lxxxxij. q̄ cū hō hēat eligere et ꝓseq̄ q̄ elegit i opibus suis: in utroq; horū a cāis supiorib⁹ adiuuat: iterdū ēt impedit. Et sm electionē q̄dē iuuat ad eligendū aliq̄d: uel in q̄rū īclinat a deo p operationē diuinā et intellectū ⁊ uoluntatē. Ab angelo in q̄tū illustrat intellectus ad cognoscendū solū q̄ō ē bonum aliq̄d fieri: ⁊ si nesciat assignare cām: uel ēt cū illuminat ab angelo ad cognoscendū ēt cām quare bonū est illud ab eo fieri. A corpore āt celesti non iuuat hō ad electionē faciendam alicuius operis: nisi in q̄tū corp' celeste imprimit in corpus ipsius hois: ex qua impressione hō icitatur ad eligendū per modū quo passiones inducunt ad eligendum: videlz trahendo rōnem ad se ex uehementia ipsius passionis et suasione offuscante ipsam. Unde illa icitatio que ē in nobis ex corporibus celestibus est per modum alicuius passionis: sicut cū quis īducitur ad eligē dum aliquid per odium uel amorem uel irā uel aliquid hi'. Scōm uero executionem eius quod eligit: iuuatur hō ex superiori cā in q̄tum consequitur ab ipsa causa superiori robur et efficaciā ad implendū q̄ō eligit. Que quidē nō solū a deo et ab angelis sed ēt a corpibus celestib' eē pōt: i q̄tū talis efficacia in corpe sita ē. Manifestū ē. n. q̄ ēt corpa inaiata quasdā uires et efficaciā a corpibus celestib' cōsequūt p̄ter eas ēt q̄ ad q̄litates actiuas et passiuas elemētorꝫ ꝓsequūtur: q̄s non est dubiū corpib' celestib' eē subiectas: sic q̄ magnes attrahit ferrū: hoc hz a corpore celestib': ⁊ lapides q̄dē ⁊ herbe hñt alias vtutes occultas: vñ nihil ꝓhibet q̄ ēt hō hēat ex impressione corpis celestis aliquā efficaciā in aliq̄bus corpalibus faciendis quā alius non hz: puta medicus in sanando: agricola in plantando: miles in pugnando. Hanc ēt efficaciam multo perfectius deus hominibus largitur ad sua opa efficaciter exeq̄nda. Et q̄tū ad p̄imū auxilium q̄ō est in eligendo: dicitur deꝰ hoiez dirigere. Quātū ad fm q̄ō est in exequēdo dī deus cōfortare. Primū tangit p̄s. xxvi. cum dicit. Dñs illuminatio mea ⁊c. Secundū cum subdit dominus ꝓtector vite mee. Non g̃ cōstellationes per se et directe mouent volūtatem ad eligendum vel exequendum bonum meritorium: sed deus nec vicioſum sed per semetipsum.

Dro tertio ē alia .§. III.

stella singularis ⁊ mirifica que scilicet apparuit magis ad manifestandum xp̄i natiuitatem. Unde dixerunt venientes hierosolimā. Uidimus stellā eius in oriente et venimus adorare eum. Mathei secundo. Et mathematici dixerunt illam fuisse constellationem sub qua natus est xp̄s. que fecit eum ita perfecte conuersari in mundo et tāta mirabilia facere. Sed hoc falsissimū est. Non enim ut ait. Aug' in sermone de epiphania. illa stella fecit xp̄m mirabiliter viuere. sz xp̄s fecit eam mirabiliter apparere. Et in alio sermone. Quid enim erat illa stella nisi mirifica lingua celi que enarrat gloriam dei? Certum est ergo illam non fuisse constellatiōnē xp̄i. Nam constellatio est influxus

p de stella magoꝝ in ꝓ nativitate.

ꝓcedens a stellis que sūt i celis ab initio create. Ista ãt q̃ appuit erat in meridulio aeris de nouo creata. Et aliqui quidē dixerūt eam fuisse angelū qui apparuit pastoribus ad xp̃i natiuitatē nūciã dam. Sed qz pastores erãt de pplo iudeorū rōne vtentium in cultu veri dei: iō ꝓgruum fuit: vt eis appareret in forma rōnalis creature. i. hominis. Magi uero erãt de pplo gētiliū qui nō utebãtur rōne colentes ēt insensibilia: vt solē lunã stellas z hi': iō appuit eis ad manifestandū xp̃m i forma creature isensibilis. s. stelle. Alij opinati sūt q̃ stel la illa esset sps scs: qui q̃dē apparuit sup xp̃z bap tizatuz. Luc. iij. sub sp̃e columbe: qz colūba ē aial fecundi ad oñendum spuale fecunditatem ide sequendã ex xp̃i baptismo. Et super xp̃m transfi guratum sub sp̃e nubis lucide ad inuendū vitatē sapie effundendã: iuxta illud Job. xxxvij. Nubes sparserunt lumen suū: ita ipse sps scs appuit i for ma stelle ad significandū xp̃i nati manifestatem: q̃ ēt in celis dñaretur. Tertiū dixerūt stellam illã nō fuisse nec angelum nec spm sctm sed stellaz de no uo creatam. Et hoc uerius ꝑm Aug. et Leonem papã i sermone z. b. Tho. in ẽtia pte. q. xxxvi. q̃ postq̃ pegit officiū ꝓpter qō fuerat de nouo crea ta. s. ad manifestandum xp̃i natiuitatē i ẽra z diri gendū magos q̃bus appuit i via et pducendū ad locum natiuitatis: reloluta ē p' i precedentē mãz. vñ sicut nec ꝑus unq̃ appuit añq̃ magi viderent: nec p' adorationem magoꝝ ãplius visa est. Tri plici ãt ex cã xp̃s se p stellã manifestauit illis. Primo propter precedentem designationem. Secundo propter congruentez attractionez. Tertio propter recte uite expressionem.

Quantuz ad pri .§. IIII:

muz qñ fuit facta ꝓmissio Abrahe de xp̃o ex eo nascituro dño dicente. In semine tuo. i. xp̃o ex ge nere tuo nascituro bñdicent oēs gentes tre. Gen. xxij. Fuit etiã sibi ꝓmissa mltiplicatio generis sui sicut stellarū celi z arene maris. Suscipe igit dñs Abrahe quodã sero aere sereno: Dinumera stel las: si potes: sic erit semen tuum. Duplex est semē seu generatio Abrahe. Una carnalis: z hec est iu deoꝝ: q̃ figurata est p multitudinem arene maris ꝓpt sterilitatem suã i bonis opib': z qz trenis to taliū dediti sūt: z trena eis ꝓmissa sūt: z hec vtiq; sine nūero multiplicata est usq; i hodiernū diez. Alia generatio Abrahe est spual' eoꝝ. s. q̃ p fidez verã eū imitãt. Et hec est gentiliū ad fidem ꝙuer sorū q̃ p multitudinem stellarū cū inumerabiles sint figurat: qz sicut stelle sunt radiose z i celis: sic gētiles ꝙuersi ad fidē fuerūt illuminatissimi amã tes celestia z tenētes celestē ꝙuersationem. Unde Abrahã uocat' ē fo. qō interpretat pr multarū gē tium. Magisq; sī filij Abrahe q̃ sc̃m ipm. i. imi tationē filij sī q̃ q̃ sunt sc̃m carnē: vt oñdit apls ad Gal'. iij. Ad oñendum igit q̃ hi tãq̃ fideles ptinebãt ad generationē Abrahe: cui facta ē pro missio ẽre ꝓmissionis. i. uite eine: iō p stellam uo cati sunt ad xp̃m. Baruch. iij. Stelle q̃z dederūt lumen i custodijs suis. i. isti magi in regnis suis q̃ custodiebãt lumē. s. fidei annūciãtes natiuitatem xp̃i vocati sunt. s. p stellã ad xp̃m adorandum: et dixerūt: adsum'. s. cūdo ad locū destinatum. Alij qui alij dicūt q̃ isti magi fuerunt descẽdentes ex Balaam ꝓpheta: q̃ designarat xp̃i natiuitatē pro phetãdo p stellã dicens. Orieē stella ex Jacob: et hō exurget de Isrl': z pcutiet duces Moab. i. ꝓn cipes demonum. Ista stella fuit Jesus sc̃m illud Apoc. ulti. Ego Jesus radix iesse stella splẽdida z matutina. Unde z declarãs ipsã stellaz subdit: z ꝓ. i. hō exurget ex isrl'. Ipse igit Balaã suos pro pinquos edocuit de aduẽtu dñi sūmi in mundū: q̃ oēs alios sibi subiugaret. Et signū eis dedit de apparitione noue stelle. vnde singulis annis i mō tem quẽdaz eminentē ascendebãt certo tp̃e: vt at tenderēt si noua stella orta eēt: z ipsi filijs suis de generatione i generationē ītimabãt: z obseruare faciebãt. Ex q̃bus isti magi descendẽtes z hoc ob seruãtes uidẽtes nouã stellã ortã illuminati sunt ad cognoscendū xp̃i ortū: hoc refert Criso' quos dam tenuisse super Mat.

Secundo manife .§. V:

stauit se p stellam ꝓpter congruentē attractionē. Di Sap'. viij. q̃ diuina sapia disponit oīa suauit qz vz vnicuiq; creature indidit inclinationem na turalē ad exequendum illud qō sibi congruit z p tingendū ad suum finem. Et qz trahit creaturaz humanam per modum sibi conuenientē z magis vsitatum. Non. n. inuitus trahitur animus sz amo re. Uñ cū quertit hoiez ad se: oñdit menti eius se esse illud bonū in sūmo gradu: ad qō quis magis efficitur. Uñ Aug' trahere cepit per sapiaz z elo quentiam Ambrosij: cui z ipse deditus erat: lz er raret. Et exemplo Victorini maximi rethoris La therinam attraxit oñdens se illum pulcherrimū z nobilissimum sponsū quem affectabat habere. Simeoni z anne ꝓphetisse se manifestauit occul tis illustrationibus: vtpote qui assueti erant visio nibus secretis z motionibus internis sp̃us sancti. Istos aũt magos. i. istos astrologos ita cos appel lat Aug. dicens. Uidit tunc magus: z obstupuit astrologus: qz erãt assueti ad considerãdū motus astrorum: per astrū nouiter apparens se eis mani festauit: z p stellã eos adduxit. Et qz erant primi tie gentiū: vñ z q̃i doctores ceterorū: ꝓgruit p stel lã eos illuminari: q̃ ut stelle alios hẽbant illumia re: sc̃m illud Daniel. xij. Qui ad iusticiaz eruditi unt multos quasi stelle in perpetuas eternitates: et sic p astrologiã sciam suaz ad se traxit.

Tertio manifesta .§. VI.

uit se per stellã: vt ex ꝓprietate eius oñderetur recta uita hoibus q̃ hz ꝓducere ad xp̃z: sicut illa stella de qua dr: q stella quã uiderant in oriente ante cedebat eos: vsq dũ ueniens staret supra ubi erat puer. Nũquid non dicere videbat: vt dicit Maximus i sermone? Ecce iste est ad quam adorãdum vos iduxi ⁊ cõduxi: ꝓpterea me fumauit: vt oñderẽ ipsum: ꝓpterea uos dimisi: seu lumen meũ sub traxi uobis cũ accessistis et itrastis Hierusalẽ ciuitatẽ regiam ab hoibus q̃situri: qõ uobis oñdebat celo. Meretur. n. hõ ꝓdere diuinã directionez: ex quo uidens se illã hẽre querit humanã: vel etiam ex celo ⁊ mũdo hẽtis testimoniũ de stella celesti exorta. Apoc. vlti. Ego iesus stella splẽdida et matutina ego libẽter descẽderẽ ad orandum ipsũ qui me fecit: sz non ẽ meus actus latrie q̃ sũ creatura irrõnalis. Sed vos qui rõnales estis: uos ergo itrate: ⁊ ego de super uobis lumẽ faciaz: qz obscurus est locus tugurij Erat ãt differens ab aliis stellis ista in tribus q̃ designant ꝓditiones uirtuosas iustorũ. Erat ãt differens Primo i motiõe.

Secundo i apparitione. Tertio in figuratione. Jn motione quidem: qz ubi alie stelle mouẽtur: oẽs motu circulari de oriente in occidens ad motum primi mobilis: vel ecõtra de occidẽte i orientẽ ad motum ꝓpriũ ista mouebat motu aialis ꝓgressiuo. s. alñ per rectum. alñ ad dextrã: alñ ad sinistram declinando. Sic cõuersatio iustorũ seu opatio eorũ que ducit ad xp̃m: non ẽ circularis. s. circa terrena se inuoluẽdo a terra ichoando intẽtionẽ: ⁊ in terrã finiendo opationẽ. Hec ẽ opatio malorum fm illud ps. Jn circuitu impij ãbulant. Et diabolus Job primo. Circuiui terrã: sed i cedũt iusti p ꝓsiderationẽ et obseruationẽ mãdatorũ dei q̃ ẽ uia recta. Aliqñ ꝓsiderãdo penas infernales: ⁊ h̃ est a sinistris. Aliqñ gl̃iam paradisi: et hec ẽ dextra. Jn apparitiõe differebat: qz ubi alie solum de nocte apparẽt hoibus. Sol ãt solum de die: ista sp ⁊ de die ⁊ de nocte. Sic aliqui lucẽt in bona ꝓuersatione i nocte aduersitatis: alij in die ꝓsperitatis. Sed iusti sp lucent bona cõscia ⁊ exemplo et i nocte aduersitatis p patiẽtiã: ⁊ in die ꝓsperitatis p tpantiã et humilitatẽ fm illud ps. Nox sicut dies illuminabit. Occultabat aliqñ se stella malis hoibus: ⁊ bõis apparebat. Sic iusti opera bona palã faciunt paratis imitari: occultãt ãt malis dispositis ad calũniandũ. Sic xp̃us aliqñ se occultauit iudeis et Herodi. Jn figuratõe differebat qz stelle sunt in colore fz apparẽtiã rubee. Hec ãt fm q̃ refert Eriso' sup Mat. hz formã pueri paruuli cũ signo crucis i frõte: et significat: qz recta ꝓuersatio hoc oz hẽre. s. puitatẽ hũilitatis ⁊ inocẽtia puuli. Mat. xviij. Nisi cõuersi fueritis: ⁊ efficamini sic puuli nõ. Et crucẽ mõtificatiõis i corpe. Un apls ad Gal. v. Qui xp̃i sũt: carnẽ suã crucifixerũt cũ uicijs ⁊ concupiscẽtijs.

Capitulum vndecimum de Fato.

Fatus cuius .§. I.

ẽ nomẽ oñi spes eius: ⁊ non respexit in uanitates ⁊ insanias falsas. Uana sunt ⁊ ysanie false q̃ dicũt ⁊ credũt multi de fato. Aliq. n. dixerũt fatũ nihil eẽ. Sz illud eẽ fim ostẽdit ex eo q̃ Boet' i. q̃rto de ꝓsolatiõe diffinit ipz vt dicet. j. Sed fm Tho. in ꝑma pte. q. 116. qõ nõ ẽ: diffiniri nõ põt: cũ diffinitio dicat essẽtiã ipsius diffiniti. Fuerũt ãt aliqui qui fortuita ⁊ casualia q̃ in istis iferioribus accidũt: i nullã superiorẽ cãm reducere voluerũt: ⁊ hi fatũ et ꝓuidẽtiã negauerũt vt de Tullio Aug. recitat i quito de ci. dei. Quã opinionem eẽ falsã oñsũ ẽ supra: cũ oia subdãt oine ꝓuidentie. Alij ãt dixerũt fatũ esse dispositionẽ siderũ: sub q̃ quisq cõceptus uel natus ẽ. Jsti. n. ea que i istis iferioribꝰ accidũt siue rebꝰ nãlibus siue rebus hũanis reducẽ voluerũt i superiorẽ cãm sz ñ aliã nisi corpa celestia: qõ ẽt uanũ ⁊ falsũ ẽ. Qõ sẽsit ille ethnicus qui ait. Fatis agimur: credite fati. Nã actus hũani nõ subdũt actiõi corpoz celestiũ nisi idirecte ⁊ p accns. Cã ãt fatalis cũ hẽat ordinationẽ sup ea q̃ fato agunt: necẽ ẽ qõ sit cã eius: qõ agãt directe ⁊ p se. Est ẽt ipossibile q̃ aliq̃ vtus actiua celestis corpis sit cã eoz q̃ hic agũt a casu et fortũa. Et fm q̃ dicit Greg. in omel. ephie. Absit a fidelibus cordibꝰ ut fatũ eẽ aliq̃d dicãt. i. q̃ sit uez q̃ subdãt hũani actus ꝓstellatiõibꝰ q̃s gẽtiles fatũ dicebãt: hoc. n. flz est. Alij vo oia q̃ hic agũt siue irebꝰ hũanis siue irebꝰ nãlibꝰ reduxerũt in aliquã cãm põordinantẽ: q̃ est dina ꝓuidẽtia. Et hi oia q̃ hic agũt dine ꝓuidẽtie subdẽtes tanq̃ p eã preordiata ⁊ plocuta ipsã dei ꝓuidentiã fatũ dixerũt. Et hoc mõ ẽ ve sẽtire: put sẽsit Boetꝰ. Sz qz cũ i fidelibus nõ ẽ cõcãdũ i oibus: vbi error possit cõtingẽ: iõ scti doctores dixerũt fideles non debẽ uti noie fati: ne. s. ne sub hoc noie itrarẽt errorẽ infidelium dicentiũ fatũ eẽ ꝓstellationẽ: sub q̃ nascit quis: vñ postea efficit bonus uel malus. Et iõ Aug. i. v. de ciui. dei ait. Si ꝓpterea res hũanas fato tribuit: qz ipsã dei uolũtatẽ uel ptatẽ fati noie appellat sniaz tẽat: linguã corrigat. h̃ Tho. Nõ q̃d sit fatũ ⁊ quõ differat a dina ꝓuidẽtia ꝑpe: ⁊ q̃ subdãtur fato. Quãtũ ad primũ dicit Boetius i. iij. ꝺ ꝓsol. q̃ fatum est inhereẽs rebus mobilibus dispositio p quã ꝓuidentia suis q̃q nectit ordinibus. Jn qua diffinitiõe fz Tho. in. iij. ꝺ gẽtiles. c. lxxxxij. dispositio p ordinatione uel ordine ponitur: que ẽ relatio: qui quidem ordo si cõsideret ad suum principium est unus: ⁊ sic vnũ fatum. Si consideretur per cõparationem ad cãs medias uel effectus eaz sic multiplicãtur ⁊ dicũtur fata: per quẽ modum

Capitulum Undecimū.

dicit poeta. Te tua fata ꝑmūt. Reb' īherēs pōlt in diffinicōe vt distīguat fatū a ꝓuidētia. Nā ipsa ordinacō fm q est in mēte dīna nondū reb' ipssa ꝓuidētia ē. Scōm vo q iā est explicata in reb' fatū notat. Mobilib' aūt dic ut ondat q ordo ꝓuidēcie reb' ꝓtigētiā ⁊ mobilitatez nō aufert vt q̄dā posuerūt. Et ꝑ maiori declaracōe dictoꝝ dicit. b Tho. in ꝑma pte. q. c. xvi. arti. ij. q dīna ꝓuidētia ꝑ cās medias suos effect' exeq̄tur. pōt ergo ipa ordiacio effectuū dupliciť ꝓsiderari. Uno mō fm q est i ipo deo ⁊ sic ipsa ordiatio effectuū vocať ꝓuidētia. Alio mō �means q ipa ordiatō ꝓsiderať i medijs causis a deo ordiatis ad ꝓducēdū alīq̄s effect' ⁊ sic hꝫ rōm fati. Et hoc est q Boe. dicit i iij de ꝓsolacōe. Siue famulātib' q̄busdā ꝓuidētie dīne spiritib' fatū exercet seu aīa seu tō i fuiente nā siue celestiū sydez motib' seu āgelica vtute seu demonum varia solertia seu alīq̄b' eoꝝ seu oīb' fatalis series texitur. Et sic maifestū ē q fatū ē in ipis cāis creatis iḡtū sūt ordiate a deo ad ꝓducēdos suos effect'. Et qz ipa ordiatio cāz karuz: quam Aug' serīe cāz noīat nō hꝫ rōnē fati nisi fm q dependet a deo ió cālit fatū dei ptās uľ volūtas noīari pōt ut dic Aug'. Sꝫ essētialiť fatū ē ipa dispositio seu series. i. ordo secūdaz cāz. Notādu q circa fatuz respexēt aliq̄ ad vanitates ⁊ īsanias falsas dicētes oīa ex neccitate vēire ex fato. Alīj fatū dīnā ꝓuidētiā itelligētes dixerunt fatū: i. dīnā ꝓuidētiā posse mutari. Et vtrūq̄ est falsū. Pro cui' declaratiōe dic. b. Tho i ꝑma pte. q. c. xvi. q dispositō secūdarū cāz q̄ fatū dicim' pōt dupliciter ꝓsiderari. Uno mō fm ipas cās secūdas q̄ sic disponūt seu ordinātur. Alio mō ꝑ relationē ad ꝑmū ꝓncipiuz a q̄ ordināt. s. ad deū. Quidā g̈ posuerūt ipaz seriez seu dispositionē cāz eē fm se neccīuz. ita q oīa ex neccitate ꝓtigerēt ꝓpt hoc q q̄libz effect' hꝫ cāz suam. Causa aūt posita necē est pōi effectū. Sꝫ fm ꝑm in methaphisica vt dicit. Tho. i iij cōtra gētiles ñ ē verū q pōita cā sit neccē sp ponere effectū. ꝺa aliqua cā pōt deficē. Deꝰ aūt q̄ ē gubernator vniuersoꝝ itēdit q effectuū ei' alīq̄s q̄dē stabiliat ꝑ modū neccitat'. Alī' aūt effect' ꝓtingēt eueniat. ⁊ fm hoc diuersas cās effectib' adaptat. his q̄dē neccīas alias aūt ꝓtigētes. Ladit g̈ sub ordie dīne ꝓuidētie ñ solū hūc effectū eē. sꝫ etiā hūc effectū eē ꝓtingēt aliū neccio. Et fm hoc q̄ subdūt diuīe ꝓuidentie q̄dā sūt necessaria. q̄dā ꝓtingēt eueiētia. ⁊ nō oīa ex neccitate eē. Alīj vo dixerūt fatū eē mutabile ēt hꝫ q a dīna ꝓuidētia dependet. Uñ egyptij dicebant q̄busdā sacrificijs fata posse mutari ut Nizenus dicit Sed hoc ē falsū q̄a īmobilitati dīne ꝓuidentie repugnat Est. n. īmutabil' dīna ꝓuidētia'. Malach. iij. Ego deꝰ et nōmutor. Et Boetius stabilis qꝫ manens das cuncta moueri. Dicendum ergo q fatum secūdum consideratiōnem secundarum cārum mobile est: sed hꝫ q subest diuine prouidētie sic īmmobilitatē sortitur ñ quidē absolute necessitatis sed ꝓditionate: fm q dicimus hanc conditionalē esse uerā uel neccīaz: si deus ꝑsciuit hoc futurū erit. Unde cum Boetius dixisset serīē fati eē mobilem: post pauca subdit: que tñ ab īmobil' ꝓuidentie proficiscatur exordijs: ipsāq̄z esse īmutabilem necesse est. Que āt subdantur fato declarat. b. Tho. ubi supra arti. iij. Dicit. n. q fatū sit ordinatio secūdarum cārū ad effectus diuinitus prouisos: quecunq̄z causis secūdis subduntur: ea fato subduntur. Unde ⁊ Boetius dicit q fatum celum ⁊ sidera mouet: elemēta in se inuicem temperat: ⁊ alterna formar transmutationem eadem nascentia ⁊ occidentia omnia per similes fetuum seminūq̄z renouat progressus. Sed act' fortunas q̄z hominum in dissolubili causarum connexiōe constringit. hec Boetius. Que oīa cū fiant a deo mediantibus causis secundis: ideo sub fati serie ꝓtinentur. Sed quía sunt quedam que a deo īmediate fiunt: cum non subdantur causis secundis: non subdūtur etiam fato: sicut creatio reruz: glorificatio spiritualium substantiarum et alia huiꝰ modi. Et hoc est quod Boetius dicit. Ea que sūt prime diuinitati propinqua: fatalis ordinis mobilitatem excedunt. Et iterum quedam que sub diuina prouidentia locata sunt fati seriem superāt. Ex quo etiam patet: q quanto aliquid longius a pura mēte discedit nexibus fati maioribus implicatur: qz magis subīcitur necessitati secundarum causarum. Et quanuis Augustinus dicat fatum esse aliquid: secundum q ad diuinam potētiam vel voluntatem refertur: q̄ volūtas dei cā ē oīum que fiūt. Nō ē ergo hoc ꝺ predicta. Nā fatū q̄dē refertur ad volūtatē dei sicut ad primū ꝓncipiū: non q fatū eēntialr sit ipa volūtas dei sꝫ ipa ordinatio q̄ est in causis secundis ad suos effectus producendos. Respicit ergo in vanitates et īsanias falsas qui fatum diuinam ꝓuidentiam itelligens credit uel dicit ipsam ꝓuidētiam esse mutabilem uel omnia ex necessitate euenire �phꝫ uel non omnia subesse dīne ꝓuidētie. que omnia falsa sunt

Finis.

Actū hoc opus ex iclyta atq̄ famosa officina Nicolai Jēson Gallici olympiadibus dominicis Anno videlicet. M. cccc. lxxx. quartas Calendas Julias.

BIBLIOTECA PUBLICA Y REGISTRO DE LA PROPIEDAD DE CATALUÑA

Registrum huius operis.

a
Primū foliū vacat
penius Jn secūdā
eos consumens.
scōm.c.ostendit.
incipit scōa pars.
b
sexta prauitas.
siastica vbi est.
lepre per heliseum.
quia āte dispositū.
prout ly.p impōtat
c
vestes sacre
gentie rerum
capitali ꝛ q̄uis
in q̄tum durant
xxxi.q.i.§.sed
d
conductori est
dubio queritur
ꝛ ista videtur
gradus ꝛ modicā
dimitteret si citius
e
tum quia non
ad omnem
restauratio ad
statuendū alij
f
modo secundus
est quod sibi
culpa ꝛ ideo
notandum āt
g
defensione sui
ꝛ videtur teneri
iuris in.vi.
ꝛ doctrine quam
h
nec ēt interrūpitur
bitis circunstancijs
endū ꝛ dictū ē
hoc p̄mittūt
i
tuat vel componat
penitentia tāquā
do veritatem
vocatus recipit.
k
mittens minus
paretur via
quis vtitur
ꝛ Joan.an.
l
ista debet esse
nobis animam.
terram aperte
hoc inducit
m
quarto omnes
ad faciendū
vel bos ablatus
p̄munes vt officia
n
facere satisfactiōem
p̄eponenda ē
ꝛ ista ē ratio
hoc subseq̄tur
o
diuinam deo
seu stimuli
gentiles adorātes
parentum vel
p
sibi bene
suo se regere
non altum sapere
enim diligit
q
ait ego sum
adefectibus quis
scripture magis
ꝛ venatoribus
r
bñficium facit
ingratitudinem
anima posuit
ipse cognoscat
s
facta:basilee
ꝛ ortu p̄clusis
facti gloriatur
honor sit tibi
t
turpitudinem or
modo loquitur
oñdit defectum
hoc tamen difficile
u
ꝛ humanam
diceretur ꝛ
xxiiij.q.iij.dicit
mensa negatur
x
beniamin quo
demum paulatim.
est disputationis
si est secundum
y
patris ꝛ sic
se ad fornicationem
aiam suam
terrestre ꝛ vbiq;
z
dare ar.extra
Jnferatur erit
p̄cipiant sacramēta
tui domine
ꝛ
Jere.xi.induxi
tertio p̄cedit
ſcūdo p amorem
possunt quod sit
ꝑ
titulus festus de
eius qua puniuit
de cibo p̄uidere
quadam die dauid
ꝓ
secundo q̄ in sui
non ut conuenit
patiebatur
habentes penas
A
facias illud bonū
ē fm Greg.
de filiabus
bonorum electos
B
vt prius et
dictum est q̄ nō
blasfemare ēt
tertia maledictō
C
ad se ip̄m
in se cōmittere
renitendo mente
inuidia culpa
D
nam exterioris
dele de libro
dicit detractor
pter vxorem
E
de eo ꝛ dicimus
vitiosi qui dicit
vel temporalia
dant in peccatum
F
differt a negligētia
nota fm
delectationem
amarissime flebat
G
sancta ꝛ . vij.
responderi p quādā
necessaria ē
tu que vitam
H
ab ecclesia
distributionem
presumentem ait
incurrunt piculū
I
occupauit corpus
sacrificium qō
dixerimus qō
idest vllo mendatio
K
dicit ibi glo.
non tenetur
de redeundo
prestatur sed
L
ex causis que
gratiam petijt
expressio vocis
petere quia
M
extinseca
scilicet ad
rationem pene
baptizari
quod ecclesia
N
ea deus ꝛ hoiem
reassumptus
capitulum octauus
in tali cognitione

Finis

son Pocodas. 222 ojas.

q̃ este libro ꝑtenesce al q̃ueto [illegible] Fran.co de Villasilva y por q̃ es verdat
firme aq̃ mi nobre.

Fran.co de
Villa nõ

№ 8
Ancona